BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
Ms 8
19 L
31

Aurea clariſſimi et acutiſſimi Doctoris theologi Magiſtri Iacobi Almain Senonēſis opuſcula/ omnibus theologis perq̃ vtilia: non antehac ſimul impreſſa.

Moralia optime recognita cum additionibus.
Lectura in tertium completa.
De penitentia: ſiue in quartum lectura.
De poteſtate eccleſiaſtica.
Veſperiarum non ſpernenda queſtio.
Dictata ſuper ſententias Holcot.

Venundantur parrhiſiis a Claudio cheuallon commorante ante collegium Cameracenſe in interſignio diui Chriſtofori.

Cum priuilegio Regis.

VITTORIO EMANUELE

❡VINCENTIVS DOESMIER REDONENSIS CANDIDO LECTORI SALVTEM.

EX amuſſatim (queſo) perpendas lector emunctiſſime quãtum ſtudioſi rei
diuine & candidati & profeſſores Viro abſolutiſſimo Iacobo Almano
ſenonenſi debeant/ vt qui ne horulam quidem vnã preterlabi ſineret qua
nõ aliquid legeret/interpretaretur/diſſereret/quod ad communem iuuẽ-
tutis frugem ſpectare putaret. Nulla illi dies (bonus certe apelles) ſine li-
nea poterat abire: vſqꝫ adeo feruẽs literarum amator: literatos deperibat/
quem niſi parce ille inexorabiles ſe nobis inuidere precoci fato teſtate fuiſſent/iam ſenoni-
bus Roma bis capta que ſe rerum omnium caput iactat ſine controuerſia victam ſe fateret/
Herbamqꝫ porrigeret. Ceterum non protenus ereptam nobis palmam quiſquam ſuſpice-
tur/hec ſunt arma viri & noti monumenta laboris. Adeo bonus aſpirauit nobis Iuppiter
& dulcis clementia celi vt mel illud tam ſuaue cadens non omnino perderetur. Nam vt de
me verum fateri liceat (vbi enim veritatis amor arrogantie abeſt ſuſpitio) tanto anhelitu
virum/ vel potius non peniten dam eius doctrinam proſequebar vt ab eius latere (que ſua
erat humanitas) auocari non poſſem/quãdo literatum quicq̄ (id autem fiebat ſemper) a fon
te tam mellifluo exiliebat in alueum meum ſedulo deriuabam/ita vt iactare auſim nullam tã
ti viri lectionem ſeu publicam ſeu priuatam preterfluxiſſe quam nõ hiſce auribus hauſerim
atqꝫ his digitis inarauerim profecto non vſquequaqꝫ torpentibus: vt qui loquentis lingue
ſcribendo reſponderent. Porro quicquid eruditionis prodibat omne id excipiebam ita vt
plane ipſe admiraret eoqꝫ vehemẽtior liberior: cautior: letiorqꝫ ſemp in maiora aſſurgeret.
hec ſunt omnia eiu opuſculaque ipſe non negauit eſſe ſua: ſed more aquile cũ videret pul-
los hoſce ſuos celum lucemqꝫ tuentes non reijciebat velut adulterinos: ſed ſuos eſſe fateba
tur: agnoſcebat: aggratulabatur: placebantqꝫ omnino patri tam ingenui/tam belli adole-
ſcẽtes. At vero poſtq̄ deceſſit pater/pupillis aqua & igni cauebam: vt qui fuiſſem nutricius
pater & alũnus: adſeruabam diligenter perinde zelotipus. Sed bona pars hominum illos
deperibat/& pene quotidiano conuitio a me efflagitabat vt in publicum eos pauliſper ſi-
nerem euagari. Nolebam neſcio an amore cecutiens/an ipſis timẽs/ne quid in vicis paterẽ
tur vt qui adhuc tenelli eſſent/& publice vie incommodis facile obnoxij. Volebam igitur
ſe domi continerent. At vicini frequenter mihi ſuffurabantur ſcitos & elegantes pupillos
meos/& in publicum educebãt/ ſed nudos/inornatos/laceros/incomptos/ vt qui non ha
berent veſtes quas pater illis reliquerat. Nam in archa mea condebantur nonumqꝫ preme-
bantur in annum/vt patrem teſtamẽto ſciebam ſtatuiſſe. malui igitur tandem eos in publi
cum emittere patrijs inſignes ornamentis/atqꝫ ideo illuſtriores & populo gratiores q̄ ſor-
didos per vim abſtrahi in publicum. Vale.

Iacobi Almain Epitaphium.

Te rogat hoc ſaxum:huc oculos defige viator
Pellege/quos cineres:continet Vrna breuis
Si ſcieris ſatis eſſe putat/decus omne ſubactum
Mox diſces/nomen prefica docta/ſile
Sat laudare nequis/Almanum Sorbona nouit
Sacra fides repetit/perfida lex timuit.
Florida vis/ſophie ſeptem/expectata thyara:
Flectere fatales non potuere deas.
Mnemoſine:ingenij candor:diuinaqꝫ pallas
Hoc tumulo/virtus/gratia/fama/manent.

¶Integerrimo Viro domino Ioanni belonneau Redonenſi Archidiacono q̄ optime merito Vincentius doeſmier Redonenſis artium & medicine Parrhiſienſis doctor.S.P.D.

SOlent pleriqꝫ ſcriptores(Archidiaconum ſpecimē)longiſanimi nutare fluctuationibus:atqꝫ plus equo herere:cuinam potiſſimum Viro libellos ſuos nuncupent.At vero nihil mihi negotii fuit/aut laboris claſſiarium quempiam virum diſquireret cui hec diuina opuſcula dicarem:que imprimis annis quos theologie ſacraueramus ab ore Iacobi illius Almani exuberantiſſimo exceperamus.ſed poſt q̄ alio(nec penitet)diuertimus animū cum videremus libellos cum blattis & tineis rixari/noluimus iuuentutem tam preſtāti bono carere:preſertim vbi laboris quicq̄ quod a profeſſione mea me deflecteret non eſſet impendendum.Porro vſqꝫ adeo menti noſtre infixus es:vt occurſes ſemper ſi quid arduū aut literatum meditor:neqꝫ poſſis ab animo meo auocari.Ariſtophanes antique comedie ſcriptor/in ranis/bacchum inducit ad inferos deſcendere molientem/vt euripidem aut eximiū quempiam vatem inueniret:apud ſuperos enim neminem repericbat niſi malum.Quod ſi hoc noſtro euo omnium horarum hominem & virum abſolutum bacchus ille diſquireret non ipſe te inueniret(neqꝫ enim bacchus beloneum nouit)ſed fortaſſe Dyogenes ille virum bonum luce ad lucernam querens vnicum te apud Britones reperiſſet/qui ſuo & oim animo tuis virtutibus ſatiſfacere poſſes.Precioſum ſane eſt ornamētum:quod aggeſte virtutes tue concinnant:que tanta copia ſeſe vel ignotis offerunt vt predicare non ceſſent literati quāta ſit liberalitas tua in ſtudioſos quos numero certo & diſignato pluſq̄ duodecim ſolitus es habere impenſis tuis rei literarie addictos:ne non facile emergant quorum virtu

tibus obſtat res anguſta domi. diuinum eſt (ita me deus amet) myſterium quod cernimus. Tu inter proceres nobiliſſimos primus: quo maior es eo te ſummiſſius geris: inter fortune luxuriantis amplexus fecundiſſimos enutritus atqꝫ omnibus bonis ditatus non delicatulum/molliculum/luxurioſum ue te oſtentas: ſed magnanimum/virilem/caſtum/honeſtiſſimum/modeſtiſſimum/atqꝫ omnibus te liberali & ingenuo vultu prebes obuium/facilem/& mixta comitate grauiſſimum. Tu nobilitate/dignitate/authoritate/exiſtimatiõe/gratia/morum probitate: bonam fortunam/bonamqꝫ mentem (quod raro contingit) hauſiſti. Tu ſtemmate clariſſimus nobilibus es honeſtatis architypus & politici cultus exẽplar. Hinc profecto muſea omnia literata in laudes tuas plauſibiliter eunt: doctores & poete/& oratores/theologi/medici/vtriuſqꝫ iuris profeſſores certatim te predicant/mecenatẽ britonicum longe italo ſuperiorem occinentes: inter quos ego me auſim aſſerere pro viribus concentus aliquid intonare: alioqui certe ingratus plane viderer. Porro cum tot ac tanta in me collata beneficia remetiri non poſſim: ſaltem nihil eſt quod malim q̃ me & gratum eſſe & videri. Neqꝫ eñi ſi mihi oris neptũnij ſpiritum vocaliſſimũ natura largiret̃ ſatis eſſem ad laudis tue cumulos. Quod cũ facile mihi ſit in cõfeſſo/precones ſequor qui apud Euripidẽ in oreſte feliciorum partibus ſe accommodant. Et ſi deficiant vires audacia certe laus erit. in magnis & voluiſſe ſat eſt. Precor igitur mecenas liberaliſſime ne hec & alieni & noſtri monumenta laboris ſpernas id quod nunq̃ aſſueuiſti (que tua eſt in rebus omnibus humanitas) ſed potius Artaxerxem Perſarum regem imitare/cui obequitãti cum ruſticus vir quidem & plane rudis homo factus obuiam/nil aliud habens quod regi porrigeret aquam e proximo flumine ambabus manibus preſentaſſet rex ſubridens libenter ebibit non rei que dabatur gratiam: ſed dantis animum metitus. Vale ſtudioſorum mecenas/decus/ſpeſqꝫ immoritura.

Ad eundem tetraſtichon.

Da mihi ſexcentos antiqua e gente poetas/
In laudes poterunt/non ſatis eſſe tuas
Plena animi virtus/fors corporis integra/mille
Fortune dotes/Vnicus omne capis.

Tabula.

Abſoluere attentãs an abſoluat in .iiij. fo. lxxv. col. iiij.
Acceptio ad vitã eſt duplex Mo. fo. xlij. col. quarta.
Acceptio pene eſt duplex ĩ quarto. folio. v. col. iij.
Actus bonus non requirit aliã noticiã a dictamine in. iij. fo. lxij. col. quarta.
Actus bonus oportet ſit ex electione in tertio. folio. lix. col. tertia.
Actus bonus tria requirit in tertio. fo. lix. col. ſecunda.
Actus dicitur intrinſece bonus dupliciter. mo. folio. xj. col. prima.
Actus dicitur virtutis tripliciter in quarto. folio. vij. col. ſecunda.
Actus diligẽdi deum ſuper omnia eſt ſolũ intrinſece bonus in. iij. fo. lxiij. col. ij.
Actus dupliciter acceptatur ad vitam eternam in tertio. folio. xlviij. col. ſecũda.
Actuũ duplex genus Mo. fo. lxxviij. c. iij.
Actus exterior an habeat bonitatẽ vel maliciam Mo. fo. lxix. col. tertia.
Actus fidei quid: & de eius cauſa Mo. fo. xxxv. col. ij. & per totum caput.
Actus idem eſt virtutis moralis & theologice fo. lxxxvj. col. quarta.
Actus idẽ & fruitio & vſus medij & finis in tertio. folio. lxxxviij. col. ſecũda.
Actus idem poteſt eſſe duarum virtutum ĩ tertio. lxxxvj. col. ſecunda.
Actus indifferens an ſit dabilis in tertio. folio. lxiij. col. quarta.
Actus indifferentes Mo. folio. xxij. col. quarta. & folio. xxiij. col. j. ij. & tertia.
Actus intrinſece boni ĩ tertio. fol. lxj. co. iij
Actus intrinſece bonus habet oẽs circũſtãtias pro obiecto Mo. folio. x. col. iiij.
Actus intrinſece bonus quare ſic dr̃ ibidem
Actus intrinſece mali Mo. folio. lxviij. col. tertia. & quarta.
Actus intrinſe malus Mo. fo. xii. col. j.
Actus nõ comparantur adinuicem ſecũdũ meritum & demeritum Mo. fo. lj. col. iiij.
Actus nõ eſt intrinſece bonus niſi ſit volũtatis in tertio. fo. lxij. col. prima.
Actus oĩs põt aliqd habitus pducere ibidẽ
Actus poteſt dici tripliciter indifferẽs Hol. folio. xvj. col. prima.
Actus preſumptionis & deſperationis in tertio. folio. lxxxvj. col. prima.
Actus reperiens ſubiectum neutrum cauſat aliquid habitus Mora. fo. xxvj. col. prima
Actus ſpei cauſatio ſecũdum Occhã Mo. folio. xxxix. colona tertia.
Actus ſpei duo ſunt Mo. fo. xxxix. col. iiij.
Actus ſpei varia opinio Mo. fo. xxxix. col. ſecunda.
Actus tres in patria tribus actus vite reſpõdent in tertio. fo. xcviij. col. iiij.
Actus virtuoſus ẽ duplex Mo. fo. x. co. iij.
Actus volũtatis duplex ſcilicet imperatus & elicitus. Mo. fo. ij. col. iiij.
Actus voluntatis eliciti tãtum duo ſunt in tertio. folio. lxxxvij. col. tertia.
Adorationis tres ſpecies in tertio. fo. xxiiij. col. quarta.
Adulto ad ſalutem multa ſunt neceſſaria. folio. xliij. col. prima.
Affectio iuſticie in quarto. fo. iiij. co. ij.
Affectio voluntatis duplex in quarto. fol. quarto col. ſecunda.
Agens naturale nõ põt effectũ producere ĩ inſtanti Mo. folio. lxij. col. prima.
Agere ꝯtra dubiũ pctm̃ eſt i. iij. fo. lx. c. iij.
Agere imobiliter qd in. iij. fo. lix. col. iiij.
Aliquẽ bene ſe habere dupliciter intelligiẽ Moralium. fo. lvij. col. ſecunda.
Aliquid dicitur naturale dupliciter Moralium. folio tertio col. quarta.
Aliquid eſſe in deo multipliciter intelligiẽ in tertio. folio. xxxv. col. tertia.
Aliquid eſſe immediate a deo dupliciter de poteſtate. fo. xxvij. col. quarta.
Aliquid fieri ppter alterum tripliciter ꝯtingit Mo. fo. xvij. col. quarta.
Aliquis poteſt obligari ad impoſſibile propter eius culpam Mo. fo. ij. col. tertia.
Amor amicitie & concupiſcentie quid & quõ differunt in tertio. fo. lxxxviij. col. ij.
Amor/caritas/dilectio/ amicitia differunt in tertio. fo. lxxxviij. col. tertia.

Tabula.

Amor charitatis eſt amor' amicitie in.iij.
folio.lxxxiij. col.iiii.
Amor complacẽtie & deſiderii in.iii.folio
lxxxviii.col.tertia.
Amor duplex Mo. folio.xxxiii.col.tertia.
Amoris diuiſio triplex i.iii.fo.lxxxviii.c.i.
Amor triplex in.iii. fo.lxxxvii.col.tertia.
An a ſententia ſummi pontificis poſſit ap-
pellari de pote: fo.xxiii.col.quarta.
An aliquis actus poſſit eſſe ſimul bonus &
malus Mo.folio.xviii.col.prima & ſecũda
An circunſtantia venialis aggrauet electio-
nem mortalem mortaliter vel venialiter.
Mo.folio.xx. col.tertia.
An fides infuſa ſit eque in morte omnium
credibiliũ Mo.fo.xxxiiii.c.ii.&.iii.&.iiii.
An operatio per metum facta ſit excuſabi-
lis Mo. folio.iiii.col.ſecunda.
An prudentia actualis requiratur ad actio-
nem ſtudioſam Mo.folio.lv.per totum.
An ſine gratia poſſit homo quodlibet pec-
catum vitare Mo.folio.xxiiii.col.ſecũda
An ſit tantum vnica fides in vno intellectu
Mo.folio.xxxiiii.per totum.
An volũtas poſſit ferri in oppoſitum dicta
minis varie opiniones Mo.fo.lv.p totũ.
An voluntas ſine gratia poſſit bene agere
moraliter Mo. folio.xxiii.col.quarta
Anima eſt ſolum finite capacitatis cogniti
ue/in.iii. folio xxxii.col.prima.
Anima finite actiuitatis/in.iii.fo.xxxi.c.ii.
Anima iuſti in verbo poteſt omnia poſſibi
lia cognoſcere/i.iii.folio.xxxvi.col.tertia
Aie capacitas triplex/in.iii.fo.xxxi.col.i.
Anime ſanctorum non ſunt omnino beate
in.iii.folio.xlix. col.ſecunda.
Appetitus aialis duplex i.iii.fo.xlvi.col.ii
Appetitus aie duplex/in.iii.fo.xlvi.col.i.
Appetitus in chriſto triplex/in.iii.folio.
xlvi.col.quarta.
Appetitus triplex/in.iii.fo.lxxxvii.col.ii.
Articuli dupliciter diſtinguuntur & quot
ſunt/in.iii. folio.lxxix.col.tertia.
Articuli ſeptem de deo ſecundum humani-
tatem/in.iii. folio.lxxix.col.tertia.
Articuli tres de deo in ordine ad creaturas/
in.iii. folio.lxxix.col.tertia.
Articulus vnus de deo in ſe/in.iii.folio.
lxxix.col.tertia.
Aſſenſus duplex/in.iii. fo.lxx.col.prima.
Aſſenſus cauſarum fidei triplex opinio
Holcot.folio.i.col.prima.
Aſſenſus fidei aliquis mere naturaliter cau-
ſatur Holcot. folio.i.col.prima.
Aſſenſus fidei libere cauſatur Holcot fo-
lio.i.col.prima.
Aſſenſus productio/in.iii.fo.lxxv.col.pria
Auctoritas duplex/in.iiii.fo.xxix.col.tertia
Auctoritas paterna ibidem.
Auxiliũ ſpeciale Mo.fo.xxiiii.co.iii.et.iiii.
Beati ſe habent pure paſſiue in vi-
ſione in.iij.fo.xxxv.col.prima.
Beatificabilia ſunt quattuor/in
iii.folio. lix.col.prima
Beatitudo virtute paſſionis exhibite datur
in.iij folio.liiii.col.ſecunda.
Beatus poteſt mereri/in.iii.fo.xlix.col.ii.
Bigamus quõ efficitur i.iiii.fo.cvii.c.iiii.
Bona fides quid in.iiii. fo.xxxii.col.pria.
Bonitas duplex in.iiii. fo.cvi.col.prima.
Bonitas prius conuenit actui ꝙ habitui:in.
iii.folio.lix. col.prima.
Caritas aliarum virtutum actus im
perat Mo.folio.xxxiii.col.prima
Caritas duplex/in.iii.fo.c.col.iii.
Caritas eſt cauſa naturalis Mora.
folio.xlvi.col.ſecunda.
Caritas eſt multiplex Mo.fo.xlii.col. ſcda
Caritas iſuſa an requiratur a preceptum de
dilectione dei Mo.fo.xliiii.col.ſcda p totũ
Caritas vie aliqua eſt maior charitate patrie
in.iii. folio.c.col.prima.
Caritas augmentum Mo.folio.xlviii.col.
tertia p totũ caput & petit varie opiniões.
Caritatis hitus ẽ duplex/i.iii.fo.xciiii.c.iiii
Caritatis inclinatio/in.iii.fo.xlviii.col.iii.
Caritatem poſſe diminui dupliciter intelli-
gitur Mo. folio.li.col.prima
Caritatis pprius actus/i.iii.fo.xciiii.col.ii.
Caritatis vie & p̃rie diſtiguũt:i.iii.f.xcix.c.i
Carthuſienſis in extrema neceſſitate tenetur
veſci carnibus/in.iiii.fo.xxviii.col.tertia.

Tabula.

Caſus in quibus imperator a papa deponi poteſt de poteſt. folio.xxxi.col.prima
Cauſa naturalis vniuerſalis cū cauſis particularibus poteſt concurrere ad diuerſos effectus Mo. folio.xxxvi.col.ſecunda.
Cauſa naturalis cum diuerſis effectus varios producit/in.iii. folio.lxxv.col.tertia.
Certitudo duplex/in.iii.fo.lxx.col.quarta
Certitudo non requiritur ad actum bonū/in.iii. folio.lx.col.tertia.
Chriſtus an in triduo fuerit homo/in.iii. folio.lv.col.tertia.
Chriſtus an meruerit in inſtanti conceptionis/in.iii. folio.xlvii.col.quarta.
Chriſtus & verbum pro quo ſupponunt/in.iii.folio.xix.col.prima & ſecunda.
Chriſtus fuit comprehenſor & aliquantulum viator/in.iii. folio.xlix.col.ſecunda.
Chriſtus iure hereditario habuit proprietatē i aliqbus rebus/de pote. fo.ix.col.iiii.
Chriſtus nobis gratiam meruit/i.iii.folio.xxxiii.col.prima.
Chriſtus predeſtinatis meruit gratiā & gloriam/in.iii. folio.liiii.col.quarta.
Chriſtus ſolus meritorie redemit nos/i.iii. folio.lviii.col.ſecunda.
Circlatio i qbuſdā cāis repit/i.iii.f.lviii.c.ii
Circunſtantia boni finis aliquantulum diminuit de malitia electiōis. Mo. fo.xx.c.i.
Circunſtantia loci quomodo augeat malitiam actus Mo. fo.xvi.col.quarta.
Circunſtantia quid/ Mo.folio.x.col.ſcda
Circunſtantia temporis qūo auget bonitatem vel malitiā actus/ Mo.folio.xiiii.col.tertia & quarta & per totum capitulum.
Circunſtantiarum alie aggrauant/alie nō/in.iiii. folio.lxviii.col.ſecunda.
Circūſtātie actus ſūt ſeptē/ Mo.fo.x.col.ii
Circunſtantie obiecti & finis ſunt precipue inter alias/Mo. folio.xiii.col.quarta.
Circunſtantie particulares Mo.fo.xii.c.ii.
Ciuitas quid/in.iiii.folio.xxxi.col. ſecūda
Claues eccleſie/in.iiii.fo.lxxiiii.col.ſecūda
Clauis ſcientie ibidem col.quarta.
claues ſe extēdūt ad penā:i.iiii.f.lxxxi.c.iiii
Claues non ſacerdos poteſt habere/in.iiii.folio.lxxv. col.ſecunda.
Claues quomodo differūt ibidem.col.iii.
Claues nō fuerūt i antiquo teſtamēto ibidē
Claues ſe extendunt ad penam/in.iiii.folio.lxxxi.col.quarta.
Cogi aliquid quid/mo.folio.iii.col.tertia
Cognitio aliqua libere cauſatur Holcot. folio.xii. col ſecunda.
Cognoſcens vxorē ad vitādā fornicationē an peccet/in.iiii. folio.c.col.tertia.
Cognitio in chriſto duplex/i.iii.fo.xxxiii.col.prima.
Cognoſcere in proprio genere:in.iii.folio xxxiii.col.tertia.
Columbaria/in.iiii.folio.lv.col.ſecunda.
Communitates tres/in.iiii.folio.xxxi.col.prima.
Compatibilis fidei & ſcientie/in.iii.folio.lxiiij.col.quarta.
Comprehenſor duos habet actus in patria: in.iii.folio.xcix. col.prima.
Comprehendere quid & quot modis/i.iii.folio.xxxviii. col.quarta.
Conatus quid. Mo.folio.xlvii.col.ſecūda.
Conceptio duplex/in.iii.folio.x.col.qrta.
Concilium errare non poteſt/in.iii.folio.lxxix.col.prima..
Concilium generale in tribus caſibus poteſt cōgregari ſine auctoritate pape/de pote.folio.xxiiii. col.prima.
Concilium legitime congregatum immediate habet auctoritatem a chriſto:ibidem.
Concilium generale poteſt dare indulgentias:ibidem.col.tertia.
Concilium excommunicare & ſuſpendere poteſt:ibidem.col.quarta.
Concilium generale quid/de pote. folio.xxiii.col.quarta.
Concilium an errare poſſit/de pote.folio.xxvi.col.prima.
Concretorum tria genera/in.iii. folio.xx.col.quarta.
Concupiſcentia non cauſat inuoluntariū.moralium. folio.x.col.prima.
Concupiſcibilis & iraſcibilis quid/in.iii.folio.lxxxv.col.prima.

Concurſus habituum ad actus. Mo.folio. xxix.col.tertia per totum capitulum.
Cōditiones boni actus.Mo.fo.i.col.pria.
Conditiones capiendi vltra ſortem licite/i. iiii.folio.xlii.col.quarta.
Confeſſio duplex/in.iiii.fo.xviii.col.iiii.
Confeſſio interior in omni lege poſt peccatum fuit de precepto/in.iiii.fo.lxiii.col.iiii
Confeſſio ſacramentalis requirit duplicem ſubiectionem/de pote. fo.iiii.col.quarta.
Confeſſus ficte in paſchate an ſatiſfaciat precepto eccleſie/in.iiii.folio.lxxii.col.ſecūda.
Confeſſus priuilegiato an teneatur iterum curato confiteri/in.iiii. fo.lxxiii.col.tertia.
Confidere quid. Mo.fo.xxxix.col.quarta.
Confirmare an poſſit quilibet ſacerdos:de pote. folio.v.col.prima.
Confiteri excommunicato an liceat/in.iiii. folio.lxix.col.ſecunda.
Confiteri excommunicato in caſu / de pote..folio.v. col.prima.
Confiteri ficte quid/in.iiii. fo.lxxii.col.iii.
Confiteri laico an liceat/in.iiii.fo.lxxi.c.ii.
Cōfiteri obligamur/in.iiii.folio.lxiii.col. ſecunda & folio.lxv.col.prima.
Cōſciētia erronea neminem obligat. Mo. folio.ix.col.ſecunda.
Conſcientia quid.Mo. fo.viii.col.tertia.
Conſenſus per metum/in.iiii. fo.ci.col.ii.
Conſenſus ſequens errorem an impediat matrimonium/in.iiii.folio.cii.col.quarta.
Conſuetudo quid/in.iiii. fo.xvi.col.pria.
Continentia capitur tripliciter:mo. folio. lxiii.col.ii.
Cōtinuatio actus ē duplex mo.fo.xv.col.i
Contractus duplex/in.iiii.fo.xxxv.co.iiii.
Contritio / confeſſio / & ſatiſfactio an ſint partes penitentie/in.iiii. folio.lx.
Corporis chriſti formatio/i.iii.f.viii.&.ix.
Corporis ſanctificatio duplex/in.iii.folio. xi.col.quarta.
Corpus agit i ſpiritum:mo. fo.lxxii.col.ii.
Creandi actus quid requirat/in.iii. folio. lxxv.col.tertia.
Creatura capitur dupliciter/in.iii. folio. xxviii.col.ſecunda.
Credere explicite & implicite quid/in.iii. folio.lxxix.col.quarta.
Crucis adoratio/in.iii. folio.xxvi.col.iiii.
Curatus ſimplex habet tantum vnum actū iuriſdi in foro exteriori/i.iiii.folio.lxxvii. col.quarta.
DAns elemoſinam pauperi ſimulato/in.iiii.xxxv. col.ſecunda.
Debitores ſumus deo multipliciter/in.iiii. folio.xxj.col.prima.
Debitum duplex.Mo. fol.lxxj.col.tertia.
Deletio peccati requirit actum/in.iiii.folio xj.col.quarta.
Demon ſuccubus & incubus/in.iij. folio. xv.col.tertia.
Depoſitio degradatio/i.iiij.fo.xciij.c.iiij.
Deſperare quid/in.iij. fo.lxxxvj.col.pria.
Deſperatio non importat peccatum infidelitatis. Mora. folio.xlj.col.tertia.
Deſpotes/de pote. folio.vij.col.quarta.
Deſpotes quid/in.iiij.folio.xxx.col.pria.
Deteſtatio an requiratur in particulari/in. iiij.folio.v. col.ſecunda.
Deteſtatio peccati/ibidem.
Deteſtatio peccati an precedat tēpore gratiam/in.iiij folio.xij.col.prima.
Deteſtatio peccati an requiratur cum ſacramento/in.iiij. folio.xviij.col.ſecunda.
Deteſtatio peccati quanto maior tanto melior/in.iiij. folio.xj.col.ſecunda.
Deum diligere aliquē qd/i.iij.fo.c.col.iij.
Deum ſe conuertere ad peccatorem quid/i. iiii.folio.xiii. col.tertia.
Deus ad actus fidei infuſe ſpecialiter cōcurrit/in.iii. folio.lxxiiii.col.tertia.
Deus diligi poteſt ſuper omnia non concurrente caritate.Mora. fol.xlv.col.pria.
Deus dupliciter dicitur coagere ſpecialiter Mora.folio.xxiiii. col.quarta.
Deus dupliciter poteſt eſſe obiectum alicuius virtutis.Mora.folio.xxxii.col.ſecūda.
Deus dupliciter poteſt eſſe obiectum habitus/in.iii. folio.lxxxiiii.col.tertia.
Deus non poteſt amari ſuper omnia propter vanam gloriam/in.iii. folio.lxii.col. ſecunda.

Deus poteſt concupiſci ſed non vltimate/
in.iii.folio.lxxxix. col.quarta.
Deus poteſt ſibi vnire hypoſtatice quali-
bet creaturam/in.iii. folio.v.col.ſecunda.
Deus quomodo diligit predeſtinatum &
reprobum/in.iii. folio.xi.col.prima.
Dictamen duplex: ſcilicet contingens & ne
ceſſarium.Mora. folio.xii.col.prima.
Dictamina duplicia/in.iii. fo.lxiii.col.iii.
Dictamini ſe conformans dupliciter intelli
gitur/in.iii. folio.xliii.col.tertia.
Difformitates due aliquando ſunt in actu/
in.iiii.folio.xvi. col.ſecunda
Dilectio duplex/in.iii. fo.xcv.col.tertia.
Diligendi plus ſunt parentes q̃ filii/in.iii.
folio.xcvi.col.ſecunda.
Diligere deum ſuper omnia quadrupligi-
ter intelligitur/in.iii.folio.lxxxviii.col.ii.
Diligere proximum ex caritate/i.iii.folio.
xciiii.col.iiii.
Doloris cauſe/in.iii. folio.xli.col.prima.
Dominii diffinitio/ibidem & folio.xxxiii.
col.prima.
Dominiorum quadruplex genus/in.iiii.
folio.xxvii.col.tertia.
Dominium ciuile in ſola approbatione di-
uina fundatur: de pote. fo.xxviii.col.iiii.
Dominium habere in aliqua re dupliciter
intelligitur: de pote. fo.xxxviii.col.tertia.
Dominium iuris ſe extẽdit ad perſonas: de
pote. folio.xxx.col.prima.
Dominii tranſlatio: ibidem. col.tertia.
Dominium naturale quid:in.iiii. folio.
xxviii.col.tertia.
Dominium naturale fundatur in neceſſita-
te:in.iiii. folio.xxviii.col.prima.
Dominium naturale non fundatur in carita
te:in.iiii. folio.xxviii.col.ſecunda.
Dominio naturali deus aliquẽ priuare po-
teſt:in.iiii. folio.xxviii.col.quarta.
Dominium originale:in.iiii.fo.xxix.c.iiii.
Dominium gratuitum:in.iiii.fo.xxx.col.i
Dominium ciuile:ibidẽ. col.ſcd̃a & tertia.
Dona an diſtinguantur a virtutibus:in.iii.
folio.ci.col.tertia.
Donatio.in.iiii. folio.xxxiii.col.tertia.
Donatio per ignorantiam:in.iiii. folio.
xxxv.col.ſecunda.
Dubitare capitur dupliciter:in.iii. folio.
lx.col.tertia.
Dubitare quid:in.iii. folio.lxxiiii.col.ii.
Duo capitur dupliciter/in.iii.fo.xix.c.iii.
ECcleſia an poſſit diſſoluere matri
monium/in.iiii.fo.cvii.col.iiii.
Eccleſia non potuit inſtituere ſa-
cramentum penitentie/in.iiii. fo
lio.lxiiii.col.prima.
Eccleſia non poteſt facere de non articulo
articulum/in.iii. folio.lxxxi.col.ſecunda.
Eccleſia pro ſolo peccato interiori non ex-
communicat/in.iiii. fo.lxxviii.col.tertia.
Eccleſia Romana an errare poſſit/in.iii. fo
lio.lxxviii.col.quarta.
Eccleſiaſtici quantũ ad predia a iuriſdictio-
ne laica non ſunt exempti/de pote.f.xi.c.ii.
Eccleſiaſtici non ſunt ſubiecti poteſtati lai-
ce coherciue/de pote.ibidem.
Eccleſiaſticus iudex non cognoſcit de ven-
dicatione rerum/de pote.fo.xiiii.col.tertia
Eccleſiaſticus iudex ordinarie cognoſcit de
mortali/de pote. folio.xiiii.col.tertia.
Effectum corrumpi non contingit niſi tri-
pliciter.Mo.folio.xxvii.col.pria. & ſcd̃a.
Electio dupliciter capitur/in.iii.f.lix.c.iiii.
Electio dupliciter capitur/in.iiii.fo.xv.c.i.
Electio non eſt bona niſi ex intẽtiõe recta.
Mo.folio.xvii. col.tertia.
Electio qd.Mo. fol.xvii.col.pria & ſcd̃a.
Ens reale & rationis/in.iiii.fo.lxi.col.iiii.
Equalitas in quo cõſiſtit/in.iiii.f.xxxi.c.ii.
Equiualẽtia multiplex:in.iiii.fo.xix.c.iii.
Error conditionis/in.iiii.fo.ciii.col.tertia.
Error manichei & origenis/in.iii. folio.
xviii.col.tertia.
Eſſe ab alio dupliciter intelligitur. Mora.
folio.ii. col.tertia.
Eſſe/eſſentia/exiſtentia pro eodem ſuppo-
nunt/in.iii. folio.xix.col.ſecūda.
Eſſe in rebus duplex/in.iii. fol.xix.col.iii.
Eſſe multiplex/ibidem.
Eſſe obiectum quid/ibidem.
Eſſe predeſtinatum quid/i.iii.fo.xxviii.c.i.

Etas puerilis an impediat a ſuſceptione ordinum/in.iiii. folio.xcvii.col.prima.
Euidentia & ineuidentia differunt/in.iii. folio.lxxv. col.ſecunda.
Euidentia & ineuidentia quid/in.iii.folio. lxx. col.ſecunda.& folio.lxxiiii.col. quarta
Excommunicare quis poteſt ordinarie/in. iiii.folio.lxxviii. col.quarta.
Excommunicationis actus tria requirit/de pote.folio.xiiii. col.prima.
Excommunicationis multiplex effectus/in iiii.folio.lxxviii. col.prima.
Excommunicatio non fertur pro peccato interiori/de pote. folio.xiii.col.tertia.
Excommunicatio pro quibus peccatis fertur/ibidem.col.ſecunda.
Excommunicatio quid/i.iiii.folio. lxxvii. col.quarta.
Excommunicatio quarta pena canonica/i iiii.folio.xcvi. col.ſecunda.
FAcere ſciẽter ſciens/in.iii.folio.lix. col.quarta.
Feruor caritatis quid.Mora.folio. li.col.quarta.
Fidelis poteſt in quibuſdem cauſis litigare coram infideli/de pote. fo.xxj.col.tertia.
Fidei diffinitiones tres/in.iii.fo.lxx.col.i.
Fidei infuſe concurſus.Mo.folio.xxxviii. per totum.
Fidei meritum non eſt ex aſſenſu. Morali. folio.xxxvii. col.prima & ſecunda.
Fidei primus actus an ſit meritorius:in.iii. folio.lxxxviii. col.ſecunda.
Fides acquiſita & infuſa differunt:in.iii.folio.lxxi.col·ſecunda.
Fides acquiſita non ponitur a ſancto Thoma:in.iii. folio.lv.col.prima:
Fides cur ponitur in intellectu: & alie in. voluntate:in.iii. folio.lxxxv. col.tertia.
Fides duplex.Mo. folio.xxxiii i.col.pria.
Fides infuſa eadem fuit in patribus & nobis:in.iii. folio.lxxx.col.prima.
Fides iſuſa ha bet verum pro obiecto.Mo. folio.xxxviii. col.prima.
Fides infuſa non perditur per quẽlibet actum contrarium.nec ſolum per peccatũ hereſis.Mora.folio.xxxvii.col.prima & ſcd̃a
Fides infuſa per ſe non ſufficit ad credendũ in.iii.folio.lxxi. col.ſecunba.
Fides infuſa perdi poteſt ſine aſſenſu infidelitatis.Mora. fo.xxxvii.col.prima & ſcd̃a:
Fides infuſa ſiue acquiſita poteſt concurrere ad actum:in.iii. folio.lxxi.col.tertia.
Fides interior ſcientia:in.iii. fo.lxx.col.iii.
Fides quid:i.iii.fo.lxvii.col.i.& f.lxx.c.iii.
Fides vnica infuſa dupliciter intelligiiur: Mora.folio.xxxiiii. col.ſecunda:
Filius adoptionis quid:in.iii.fo.xxvii.c.ii:
Filius quid importet:in.iii.fo.xxiiii.col.ii.
Forus i eccleſia duplex:in.iiii.folio.lxxvii. col.tertia.
Forus triplex:in.iiii.folio.xxiii.col.tertia.
Fructus duodecim:in.iii. fo.ci.col.tertia.
Furtum nõ cõmittitur in extrema neceſſitate:in.iiii. folio.liiii.col.prima.
GEneratio ab alteratione differt/ in iij.folio.xiiij. col.ſecunda.
Gladius ſpiritualis non eſt ſepe vibrandus/in.iiij folio.lxxx.col.quarta.
Gradus heroicus quid.Mo.fo.lxv.col.iij.
Gradus virtutis quinq; ſecundum occham Mora.folio.lvj.col.ij.per totum capitulũ.
Gradus virtutum ab Ariſtotele ſunt tres. Mora.folio.lxiij col.ſecunda.
Graduum continentie & temperantie comparatio.Mora.folio.lxiiij.col.quarta & p totum cap.
Gratia an concurrat ad meritum Holcot. folio.ij. col.prima.
Gratia dupliciter conferri poteſt/in. iij. folio.liiij.col.ſecunda.
HAbitus a paſſiõe differt/i.iij.lvj.c.ij
Habitus acq̃ſiti non inclinant nõ aſſenſus cõtrarios/in. iij. fo.lxx.col.j.
Habitus alterum non cotrumpit effectiue/ in.iij.folio.lxxiij. col.ſecuda.
Habitus augmentum. Mora.folio.xxx. col.tertia per totum cap.
Habituũ coefficiẽtia. Mora.folio.xxxviij. col.tertia.& quarta.& fo.xxix.col.j.&.ij.
Habitus concurrit cum gratia ad ſimilem actum.Mora. folio.xxviij.col.tertia.

Habitus concurrit dupliciter ad actum.
Mora.fo.xxix. col.iij.& quarta.
Habitus corrumpitur per ceſſationem ab actu.in tertio.fol.lxviij. col.tetia.
Habitus corruptio:Mo.xxvi.col.quarta.
Habitus diffinitio declaratur:in tertio.folio.lvij. col.tertia.
Habitus duplr dicit virtus/mo.f.liij.c.iiij.
Homo dupliciter obligari poteſt:de poteſta.fo.xvij. col.quarta.
Habitus eſt ab anima:paſſio vero ab actu.in tertio.folio.lvi. col.tertio.
Habitus facit delectabiliter operari/in tertio.folio.lxvj. col.prima.
Habitus fidei & ſcientie nõ repugnant/in tertio.fplio.lxxvij. col.prima.
Habitus fidei & ſpei repugnant beatitudini:in tertio.folio.xcix. col.ij.& tertia.
Habitus fidei mediate inclinat ad falſum:in tertio.folio.lxxij. col.prima.
Habitur fidei perditio.Mo.folio.xxxvij. per totmm capitulum.
Habitus infuſus cõcurſum aliarũ cauſarũ Requirit ad agẽdum.Mo.fo.xxxiiii.c.iiii.
Habitus iſuſus nõ perditur per quodlibet mortale/Mo.fo.xxxvij. col.prima.
Habitus iſuſi tres ſunt Mo.fo.lxvi.co.ii.
Habitus intrinſece virtuoſus:in tertio.folio.lxiiii. col.prima.
Habitus natura:in.iiii.fo.lxxxii. col.iiii.
Habitus non ponitur circa beatitudinem folio.lvi. col.tertia.
Habitus quandoq; inclinat ad nole:in tertio.folio.lvii. col.tertia.
Habitus quare ponitur:in.iii.fo.lxvi.c.i.
Habitus non cauſatur circa prima pricipia ſecundum Tho.ibidem.
Habitus quid:in tertio.fo.lvi. col.iii.
Habitus in quo poſſit cauſari/ibidem.
Habitus ſummus dupliciter intelligitur.
Mo.folio.xxx. col.quarta.
Habitum inclinari ad conſimiles actus qd in tertio.fo.lvii. col.quarta.
Habituum bonitas & malitia.Mora.folio.xxvi. col.ſecunda.
Habituum cõtrarietas.Mo.folio.xxvij. col.& folio.xxviij.col.j.& ſecunda.
Hereſis euticij/in tertio.fo.xviij. col.iij.
Hereticus quid/in tertio.fo.lxxiiij.col.j.
Hiperdulia & dulia quid/in tertio.folio.xxv.col.ſecunda.
Homo dicitur de deo & homine/in tertio folio.xxiij.col.ſecunda.
Homo equoce dicitur de deo & de nobis/in tertio.folio.xiiij. col.tertia.
Homo tripliciter capitur/in tertio.folio.xvij.col.iiij.& fo.xx. col.ij.
Homo tripliciter poteſt occidi/de pote.folio.xxxvi. col.prima.
Humanitas Chriſti nõ eſt homo/in tertio folio.xxviij. col.prima.
Ignorãtia an ſit p&ctilde;m/Mo ra.fo.viij.col.i.& ſecunda.
Ignorãtia capit dupliciter/Mo.folio.v. col.teria.
Ignorãtia inuicibilis duplex.mo.f.vj.c.j.
Ignorantia iuris multiplex.mo.fo.vi.c.ij.
Ignorantia iuris & facti/ibidem.
Ignorãtia non excuſat a malitia morali/in tertio.folio.lx.col.quarta.
Ignorãtia q̃re dr̃ inuincibilis mo.f.vj.c.ij.
Ignorantia q̃ñ excuſat a p&ctilde;ctõ/mo.fo.vij
Ignorãtia q̃ñ cauſat inuoluntariũ/col.j.mora.folio.vi.col.iiij.
Ignorãtia ſpeculatiua & practica/mo.f.v.
Ignorãtia triplr ſe habet ad actũ voluntatis mora.folio.vj. col.prima.
Immutari a deo qd/i.iii.fo.lxxvii.col.iiii.
Imaginum adoratio/i tertio fo.xxvi.c.iii.
Imperator an ſit dñs oĩm rerum temporalium/de pote.fo.xxix. col.iiii.
Imperator eſt iudex pape in temporalibus de pote.fo.xxxii. col.ſecunda
Impator ſiue rex nõ habet dñiũ ppꝛietatis ĩ ſingulis rebus regni vel imperii/de pote.folio.xxx. col.puarta.
Impotẽtia duplex.in.iiii.fo.xii. col.iii.
Incarnatio verbi quid/in.iii.fo.i. col.ii.
Informatione corporis xp̃i fuit duplex motus localis/in tertio.fo.viii. col.iii.
Infamia ſecũda pena canonica.in quarto.folio.xciiii. col.tertia.

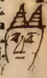
Infideles non omittunt nõ confitendo/in
quarto.folio.lxvii. col.ſecunda.
Infidelis non tenetur vitare excõmunicatũ
fidelem:de pote. fo.xv. col.prima.
Infuſa fides qñ pditur/in tertio. fo.lxxiii.
col.quarta.
Inimici dilectio an ſit magis meritoria/in
tertio.folio.xcviii. col.tertia.
Inimico poſſum appetere malũ pene:in ter
tio.folio.xcvi. col.quarta.
Intellectus mouetur ad bonum dupliciter/
in tertio.folio.ci. col.tertia.
Intendi in eſſe gratie quid/in.iii. fo.xxxi.
Intentio quid/Mora.fo.xvii.col. prima.
Interdictum quinta pena canonica/in quar
to.folio.xcvi. col.ſecunda.
Irregularitas contrahitur pro quattuor cri
minibus/in quarto. folio.xcv. col.i.
Irregularitas tertia pena canonica:in quar
to.folio.xciiii. col.quarta.
Iudex condemnans ad mortem/in.iii. fo
lio.xcviii. col.prima.
Iudex poſſit ne priuare aliquem dominio
naturali/in quarto. folio.xxviii.col.iiii.
Iudiciũ practicũ duplex. Hol.fo.xii.c.iiii.
Iuramentum eſt duplex/ de poteſta. folio
xxxiii.col.quarta.
Iuramentum factũ ſub conditione impoſſi
bili non eſt obligatorium/ Holcot. folio
xiiii.col.tertia.
Iuramentum quadruplex/in: tertio. folio
cvii.col.ſecunda.
Iuris ciuilis itroductio/i.iiii.fo.xxx.co.iii.
Ius diuinum tria genera preceptorum con
tinet:in tertio.folio.ciii. col.tertia.
Iuriſdictio eccleſiaſtica fundatur in caracte
re baptiſmali:de pote.fo.xv. col.prima
Ius poſitiuũ non derogat naturali/in quar
to.folio.liiii. col. tertia.
Ius poſitiuum poteſt derogare permiſſiõi
iuris diuini:in quarto.fo.xxviii.col. pria.
Ius quid:in quarto.fo.xxvii. col.tertia.
Iuſticia actualis & habitualis ibidem.
Iuſticia duplex:in quarto.fo.l.col.ſecũda.
Iuſticia duplex/in tertio. fo.ci. col.tertia.
Iuſticia origialis quid/Mo.fo. lxi.col.iiii
LAtria eſt virtus moralis/in tertio
folio.xxvij. col.prima.
Latria & actus latrie quid/in ter
tio.folio.xxiiij. col.quarta.
Latrie obiectum/in tertio.folio.xxv.col.j.
Lege nature omnia fuerunt cõmunia quo
modo exponitur/in.iiij. fo.xxvij.col.j.
Lege nature vel diuina pro ſtatu innocen
tie omnia fuerunt communia/in quarto.fo
lio.xxvj. col.ſecunda.
Lex duplex/in quarto.folio.viij. col.j.
Lex naturalis/de pote.foli.xvi.col.prima.
Lex Talionis an ſit obſeruanda/in quarto.
folio.lvj. col.ſecunda.
Lex triplex/in tertio.fol.ciij. col.quarta.
Libera omiſſio circunſtantie requiſite facit
actum vitioſum.Mo. fo.xxiiij.col.tertia.
Libere tranſgredi quid/Mo.fo.ij.col.iiij.
Libertas cõplacentie Mo.fo.i.col.quarta.
Libertas duplex contrarietatis & contradi
ctionis:Mo.fo.ij. col.tertia.
Libertas volũtatis:Mo.fo.i. col.iiii.
Licet cuilibet de ciuitate occidere oppu
gnãtem ciuitatẽ/in quarto.fo.xxvi.col.iij.
Licet priuate pſone i uaſorẽ occidere. ibidẽ
Licet ne condẽnato fugere/de poteſta. fo
lio.xxxvij. col.quarta.
Licet ne iudici innocentem probatum no
centem cõdẽnare/ de pote.fo.xxxvi.col.iij
MAcula:reatus:oſtẽſa: quid/i quar
to.folio.ij. col.tertia.
Malicia actus moralis quid & pe
nes quid attenditur.Mo. folio.
xxj.col.ij.& per totum.
Malum demeritoriũ.Mo.fo.xxij.col.iij.
Mater cõcurrit imediate ad organiſationẽ
in tertio.folio.xiii. col.tertia.
Materia ſacramentorum aliqñ ſubicitur iu
dicio eccleſie in quarto.fo.xcix.col.ſecũda
Maternitatis ratio in quo conſiſtat: in ter
tio.folio.xiij. col.quarta.
Mrĩmonij duplex finis:in.iiij. fo.cix.c.ij.
Matrimonij iſtitutio:in.iiij.fo.xcix.co.j.
Matrimonij ſacramento adiungi põt con
ditio pecuniaria:in.iiij. fo.xcix.col.tertia.
Mrĩmoniũ tripliciter capit:ibidẽ. col.iiij.

Matrimonii tria bona/in.iiii.ſo.cv.col.ii.
Matrimonium impediunt tria crimina/in quarto.ſo.cxiiii. col.ii.
Matrimonium virginis glorioſe/in quarto.filio.ciiii. per totum.
Membrũ eccleſie qd/in .iii.ſo.lxxx.col.ii.
Mendacium quid/i tertio. ſo.xcviii col.i.
Mendacium triplex ibidem.
Meritum quid/Hol.ſo.ii. col.tertia.
Mereri dicit̃ tripliciter/i.iii. ſo.li.col.iiii.
Mereri non poteſt aliquis per puram omiſſionem/in.iii.ſo.xlviii. col.prima.
Mereri quid/in tertio.ſolio.xlix.col.pria.
Merita operantis qualiter augmentãt gratiam/in quarto.ſo.lxxxix. col.ſecũda
Meritoria operatio a caritate procedit effectiue.mora.ſolio.xxii. col.tertia.
Meritorius actus auget gratiam preexiſtẽtem:mora.ſolio.l. col.prima.
Meritorium ad actum producendũ tria ſufficiunt:in tertio.ſolio.xlix. col.tertia.
Meriti quantitas attenditur penes conatũ & gratiam/in.iii, ſolio.xcvii.col.i. & .ii.
Meriti radix conſiſtit in dilectione/in tertio.ſolio.xlviii. col.tertia.
Meritum abrahe/i tertio.ſolio.liii.col.iii.
Meritum Chriſti dupliciter põt intelligi/in tertio.ſolio.lii. col. tertia.
Meritum ex duobus augetur/in tertio.ſolio.lxxxi.col.quarta.
Meritum infinitum tripliciter intelligitur in tertio.ſolio.lii. col.tertia.
Meritum precedit premium/in tertio.ſolio.xix col.prima.
Meritum quid/mo .ſolio.xlv.col.i.&.iii. & nota ibi propoſitiones de merito.
Meritum requirit ne ſucceſſionem/i tertio ſolio.xlix.col.tertia.
Meritũ ſecũdũ ſcotũ/in.iii.ſo.xlviii.col.i.
Metus duplex ibidem/& ſo.ci.col. tertia.
Metus humanus & diuinus ibidẽ. col.ii.
Metus quid/in quarto.ſo.xxxiiii.col.pria
Metus duplex ibidem .&ſo.ci.tecrtia.
Metus duplex ibidem. col.ſecunda.
Metus quid:mo.ſolio.iiii. col.prima.
Metus cadens in conſtantem virum ibidẽ
Metus leuis/in quarto. ſo.ci. col.tertia.
Metus non excuſat operationem contra legem nature factã.Mo. ſo.iiij.col.tertia.
Metus qualiter tenetur cõfiteri/in quarto.ſolio.lxxiiii. col.prima.
Mortale quomodo deletur/in quarto ſolio ſecundo. col.quarta.
Mortuus an poſſit abſolui/in quarto. ſolio.lxxix. col.tertia.
Motus primo motus:& de primis motibus/mora.ſo.lxxv.col.iij.&per totũ cap.
Motus quid:mo. ſo.lxxv.col.tertia.
Mulier producit formam ſubſtantialem/in tertio.ſolio.xiij. col.tertia.
NAtura quid/in tertio.ſo.i.col.ij.
Natura humana i m̃ verbo vnita eſt/in tertio.ſo.iij. col.tertia.
Natura & perſona impertinenter ſe habẽt/in tertio. ſo.xvi.col.iij.
Neceſſitas triplex/i tertio.ſo.xliiij.col.iij.
Neceſſitas finis/in tertio/ſo.xliiij.col.iiij.
Neceſſitas mouendi ibidem.
Neceſſitari quãdoq; cogi dicitur/in tertio.ſolio.xliiij. col.quarta
Nobilitas actus pendet a nobilitate obiecti.in quarto.ſolio.ix. col.ſecunda.
Nolitio conditionata eſt ſufficiẽs cauſare triſticiam/in.tertio.ſolio.xlij.col.ſecũda.
Nolitio qua nolebat Chriſtus mori qualis in tertio.ſolio.xlij. col. tertia.
Nolitio nõ ſemper cauſat triſticiam/in tertio.ſolio.lvij. col.tertia.
Noticia aliqua ituitiua libere cauſat. Hol cot ſolio.xij. col.ſecunda.
Noticia iñ proprio genere/in tertio.ſolio xxxvij. col.tertia.
Noticia in verbo/in.iij.ſo.xxxiij. col.iij.
Noticia viſiõis qd/in.iij.ſo.xxxiij.co.iiij.
Noticie intuitiue ab abſtractiua differẽtia/in tertio.ſo.xxxvij. col.quarta.
Nulla operatio pure infidelium eſt virtus. mora.ſo.xvij. col.tertia.
Nulla operatio pure naturalis eſt peccatũ. mora.ſo.lxix. col. tertia.
Nullus actus eſt meritorius vel demeritorius niſi liber.Hol. ſolio.ii.col.tertia.

Tabula.

Nullus ordo productionis inter habitus
infuſos/Mora. fo.xxxiij.col.prima.
Nullus tenetur cõfiteri peccata ante baptiſ
mum commiſſa/in quarto.fo.lxvij.col.ij.
Obiectum adequatum ſpei/in tertio.
folio.lxxxvij. col.prima.
Obiectum fidei.Mora.fo.xxxviij.
col.prima.
Obiectum proprium ſacramenti penitẽtie
in quarto. folio.lxxxij.col.ſecunda.
Omiſſio pura non eſt meritoria ibidem.
Omiſſio pura eſt demeritoria/Hol. folio
ſecundo. col.tertia.
Omiſſio quid: Mora. folio. ix.col.prima.
& folio.lxxviij. col.prima.
Omiſſionis grauitas penes quid attẽditur.
Mora.fo.ix. col. ſecunda.
Omiſſiõis grauitas Mo.fo.lxxxv.p totũ.
Omiſſiõis grauitas qũo attẽdi debet/ibidẽ
Operantes equaliter inequaliter merentur.
in tertio. fo.xlviij..col.ſcda.
Opinio nominalium & realium de relatio
nibus:in tertio. folio.xxxiij.col.tertia.
Opus conſilij ex voto eſt magis meritoriũ
Mora.fo.xij. col.quarta.
Ordo dilectionis:i.iij.fo.xcv.cl.iii.& iiij.
Ordo quid: & an epiſcopatus ſit ordo. in
quarto.folio.xcj. col. quarta.
Ordo virtutum theologicarũ quantũ ad
actus ſuos:in tertio.folio.lxxxv.col.ſcda.
Papa an poſſit contra apoſtolo
rum ſtatuta diſpenſare/de pote.
folio.xix. col.prima.
Papa nõ poteſt in lege nature diſ
penſare:de poteſta.folio.xviij.col.pirma.
Papa poteſt errare in fide:in tertio. folio
lxxix.col.ſecunda.
Papa pricipẽ ſecularẽ nõ põt deponere ni
ſi in duobus caſibus/de po.fo.xxxiij. col.j.
Paruuli ſuſcipientes curas an peccẽt: in.iij.
folio.lxxx. col.quarta.
Paſſio aliquando totaliter diminuit a cul
pa & pena: Mora.fo.lxxxvij. col.quarta.
Paſſio an ſit aliqua bona vel mala:in tertio
folio.lxiiij. col.ſecunda.
Paſſio Chriſti propter tria fuit acerbiſſima
in tertio.folio.xliij. col.quarta
Paſſio duplex:in tertio.fo.lv. col. quarta.
Patres in limbo ante paſſionem nõ fuerũt
beati:in tertio.folio.liij. col.ſecunda.
Paulus in raptu non fuit beatus:in quarto
folio. ij. col. quarta.
Peccare quid:in tertio.folio.xxviii. col.iii.
Peccare ex certa malitia. Mora. folio.
lxxxviii. col.prima.
Peccata dimiſſa quomodo redeant:in.iiii.
folio.xc. col. ſecunda.
Peccata genere diſtincta ſunt tria:in quarto
folio.xxii. col. tertia.
Peccata mortalia multiplicia ſunt/in quar
to.folio.lxxviij. col.terria.
Peccato actuali tria ſunt conſiderãda.Mo.
folio.lxxxix. col.tertia.
Peccati i ſpiritum ſanctum ſex ſpecies/Mo
ra.folio.lxxxviij. col.tertia.
Peccati formale. Mora.fo.lxix. per totum
Peccati originalis pena.Mo. folio.lxxij.
col.ſecunda.
Peccati originalis varie opiniones. Mora.
folio.lxxj. col.ſecunda.
Peccator nõ diligit deum ſuper omnia/ in
tertio.folio. lxxxviij. col. quarta.
Pctõr nõ denoiatur ab hitu/i.iiij.f.ij.col.j
Peccatorum punitio/Mo.f.lxxxix.col.ij.
Peccatum conſuetudinis quo modo dici
tur grauiſſimum Mo.fo.xiiij. col.iiij.
Peccatum deleri quid/in.iiij.fo.ij.col. iiij.
Peccatum duplex de pote.fo.xiij. col.ij.
Peccatum dupliciter acceptatur: in quarto.
folio.lxxxvij. col.ſecunda.
Peccatum & eius diffinitio & diuiſio.Mo
ra.folio.lxvi. col.tertia.
Peccatum ex certa malitia. Mora. folio.
lxxxvij. col.quarta.
Peccatum ex ignoratia/paſſione/certa ma
licia quid/Mo.fo.lxxxvij. col.tertia.
Peccatum in ſpiritũſanctum capitur duplr
Mo.folio.lxxxvij. col.tertia.
Peccatum proximi indirecte per confeſſio
nem reuelatur/in.iiij.fo.lxviij. col.iiii.
Peccatum quadrupliciter dicitur veniale/
Mora.folio.lxxii. col.tertia.

Peccatum remiſſum de lege nõ poteſt redire/in quarto. folio.lxxxvij.col.quarta.
Peccatum remitti quid/in.iiii.fo.iii.col.j.
Peccatum ſeculare & ſpirituale de poteſta. folio ſecundo. col.prima.
Peccatum ſine contritione triplici modo remittitur/in quarto. fo.xviij.col.tertia.
Peccatum veniale remittit feruorem caritatis Mo. folio.li.col.quarta.
Pene canonice ſeptem ibidem.col.quarta.
Pena canonica duplex/in quarto.fol.xcij. col.tertia.
Pena damni an ſit in omnibus damnatis equalis Mora. folio.xc.col.tertia.
Pena detegentium ſecretum/in quarto.folio.lxxxvi. col. iii.
Pena eſt duplex/ſcilicet inflicta & contracta/Mora. folio.lxxxix.col.quarta.
Pena nõ acceptaẽ dep ſe:in.iiij.fo.x.c.iiij.
Pena reſpicit culpam/Mo. fo.xc.col.iiij.
Pena ſenſus maxima non ita fugibilis ſicut minima culpa/Mora.fo.xc.col. ſecunda.
Pena veniali reſpondens/in quarto. folio lxxxiiii. col.ſecunda.
Penitentia duo requirit/Mora. folio. lxxxix. col.prima.
Penitentia dupliciter conſideratur/in quarto.folio.xv. col. tertia.
Penitentia in extremis vix eſt vera propter quattuor rationes ibibem.
Penitentia in extremis/in quarto. folio. lxxxij. col.tertia.
Penitentia multipliciter capitur/in quarto folio.iii. col.quarta.
Penitentia ſacramentũ quid/in quarto.folio.xvj. col. quarta.
Penitere quadruplex/i.iiij. fo.iiij.col.iij.
Penitere quid/ibidem. col.quarta.
Permutatio quid/in.iiij.fo.xxxvij.col.ij.
Pertinacia quid/in.iij. fo.lxxiiij.col.pria.
Pertinacia quid/ de poteſta. folio. lvij. columna prima.
Pia affectio quid/in.iij. fo.lxxv. col.iij.
Plenitudo gratie virginis in. tertio. folio xxxij.col.quarta.
Politia regalis optima/de poteſta. folio. xxvij.col.prima.
Portio anime duplex/i.iij.f.xxxix.col.iiij.
Potentia quid/in.iij. fo.lvi.col. tertia.
Potentia ſenſitiua ſunt ponendi habitus/i tertio. folio.lxv.col. tertia.
Potentie anime non diſtinguntur realiter: in tertio. fo.lxxxiiij.col.quarta.
Poteſtas adminiſtrandi ſacramenta/de poteſt.folio tertio. col.quarta.
Poteſtas eccleſiaſtica/de pote. fo.l.col.j.
Poteſtas laica ibidem.
Poteſtas laica an ſit a deo ibidem.
Poteſtas eccleſiaſt. mltiplex ibidẽ. col.iiij.
Poteſtas eccleſiaſtica an ſit equalis in omnibus ſacerdotibus de pote. fo.iij.col.pria.
Poteſtas eccleſiaſtica iuriſdica nõ eſt equalis in omnibus ſacerdotibus/de poteſtate. folio.v.col.ſecũda.
Poteſtas iuriſdictionis de poteſta. folio. xxvij. col.tertia.
Poteſtas papalis de pote.fo.v. col. tertia.
Poteſtas pape poteſt a cõcilio certis arctari legibus ibidem. col.quarta.
Poteſtas pape eſt ſubiecta poteſtati cõcilij/ de poteſt. folio.xxv.col. ſecunda.
Poteſtas quid/de poteſta.fo.j.col.prima.
Poteſtas ſuper corpus Chriſti verum & miſticum/in quarto.fo.lxxv. col.prima.
Poteſtas ſupma an poſſit duobus ex equo cõferri de poteſta.fo.v. col.quarta.
Poteſtas ſuprema ſpiritualis nõ debet duobus ex equo conferri/de pote.fo.v.col.iij.
Poteſtas triplex/i quarto.fo.lxxiiij.col.iij
Poteſtatem inſtituere quid/de poteſta. folio.xlvij. col.prima.
Poteſtatem ſupremam habens alteri cedere poteſt/de pote. fo.vj.col.ſecunda.
Poteſtates date eccleſie in hoc verbo qdcũqꝫ ligaueris i quarto.fo.lxxvij.col. tertia.
Poteſtates ſupme due an i eandẽ concurrãt perſona de pote. folio.vij.col. ſecunda.
Poteſtatis iuriſdictionis temporalis integritas in tribus conſiſtit ibidem. col.tertia.
Poteſtatis laice fundamentum/ de poteſtate.folio.xxviij. col.prima.
Practicum capiẽ duplr/Mo.fo. v.col.iiij.

Precepta legis nature quomodo obligant Mo. folio.xliiii.col.prima.
Precepta omnia ſine caritate adimpleri nõ poſſunt Mo.folio.xliii.col.ſcda & tertia.
Precepto diuino plus obediendum q̃ humano/in.iii. folio.xc.col.ſecunda.
Preceptum affirmatiuum includit negatiuum in.iii. folio.xcvii.col.i.
Preceptum de confitendo eſt diuinum in iiii.folio.lxiiii. col.quarta.
Preceptum de dilectione dei/in.iiii.folio. lxxxix. col.prima.
Preceptum eccleſie an per morta.adimpleatur/in.iiii. folio.lxxiii..col.ſecunda.
Preceptum naturale/in.iiii.fo.lxiii.col.i.
Predeſtinatio non aggrauat peccatũ Mo. folio.xiii. col.tertia.
Prelati ad multa tenentur ad que non vulgares/in.iii. folio.lxxx.col.tertia.
Prelati ad tria obligantur. ibidem.
Proſcriptio quid/in.iiii.fo.xxxii.col.pria
Proſcriptiõis effectus.ibidem.col.quarta.
Preſtitus an ſit filius adoptatiuus/in.iii. folio.xxvii. col.tertia.
Principatus optimus requirit vnum principantem de pote. folio.xli.col.prima.
Priuata perſona non poteſt maleficum occidere/de pote. folio.xxxv.col.ſecunda
Priuata perſona maleficum communitati nociuum occidere poteſt ibidẽ.col.tertia.
Priuatiue oppoſitum duplex/in.iii.folio. xxi. col.quarta.
Propoſitionũ tria gña/in.iii.fo.xxi.col.i.
Proprius ſacerdos tripliciter capitur i.iiii. folio.lxxi. col.prima.
Proximus quis/in.iii.folio.xcix.col.ſcda.
Prudẽtia capit q̃drupl'r Mo.fo.lvi.col.iii.
Prudentia naturalis & ſupernaturalis/in. iii.folio.lxxxiiii. col.quarta.
Prudẽtie actus Mo.folio.liiii.p totũ cap.
Punitio citra cõdignum Mo.fo.xc.col.i.

Quilibet viator tenetur arripere viam faciliorem ad beatitudinem/ in.iiii. folio.lxvi.col.prima

Radix meriti/in.iii.folio.lxxxvi. col.tertia.
Ratio ſola non ſufficit cauſare actum furi primum Mora.folio. xxxvi. col.ſecunda.
Reatus peccati quid/in.iii.fo.liiii.col.iiii.
Rectitudo actus an diſtinguatur ab actu/in iii.folio.lxviii. col.quarta.
Rectitudo actus/in.iiii.folio.i.col.ſecũda
Rectitudo libertatis ſiue voluntatis.Hol cot.folio.v. col.quarta.
Redimere dupliciter dicitur/in.iii.folio. liiii. col.quarta.
Redditus ſũt duplices i.iiii.fo.xxxviii.c.ii.
Referre actualiter habitualiter vel virtualiter Mo. folio.xvii.col.quarta.
Regula actus virtutis duplex/in.iiii.folio xv.col.ſecunda.
Regſe de icipit & definit/i.iii.fo.xxii.c.iii.
Relatio mali actus in bonum finem non diminuit malitiam illius Mo.fo.xix.col.iii.
Remiſſio culpe & infuſe gratie nõ ſũt vna mutatio/in.iiii. folio.lxi.col.ſecunda.
Remiſſio debiti non valet in duobus caſibus in.iiii. folio.li.col.ſecunda
Remiſſio venialis qd i.iiii.fo.lxxxiii.c.iiii.
Remiſſio mortalis quid. ibidem.
Repudii libellus in.iiii.fo.cxii.col.prima.
Repudium quid/in.iiii.fo.cxi/col.ſecũda
Res reſpectiue in.iiii. folio/i.col.quarta.
Res vtilis in.iiii. folio.xxxvi.col.prima.
Reſpectus intrinſecus realis & rationis in. iiii.folio.i. col.quarta.
Reſtituens pauperibus & poſtea venit dominus rei/in.iiii. folio.liii.col.ſecunda.
Reſtituere quomodo debet adultera/i.iiii. folio.liiii. col.quarta.
Reſtituere tenentur nouem genera hominum in.iiii. folio.xlix.col.quarta.
Reſtitutio in.iiii.folio.xliiii.col.ſecunda.
Reſtitutio in duplici caſu non eſt facienda/ in.iiii. folio.liii.col.ſecunda.
Reſtitutio fame qualiter fieri debet in.iiii. folio.lvii.&.lviii.
Reſurgens an ad maiorem gratiã reſurgat varie opiniões in.iiii.fo.lxxxviii.col.tertia

Reſurgens a peccato mortali ad minus re‑ſurgit ad equalem gloriam/Mora. folio lij. col.ſecunda.
Reſurgens quomodo reſurgit/Mo.folio lij.per totum caput.
Reſurgēs duo regrit/in.iij.fo.xciij.col.iiij
Reuelatio duplex/Hol. fo.iiij.col.iij.
Reuelatio i terior quid/ibidem col.prima.
Rex quid/de pote. fol.vij.col.quarta.
Sacer ordo impedit matrimoniū in quarto. fo.cxvj.col.iiij.
Sacerdos an poſſit obligare ad penam ſuſcipiendam/in quarto.folio.xxij. col.quarta.
Sacerdos poteſt obligare pc̄tōrem ad penā quā tenet acceptare/de pote.fo.xvj.col.iij
Sacerdos virtute clauis penā iniungere poteſt/in quarto. fo.lxxxij.col.prima.
Sacramenti penitentie diffinitio/in quarto folio.xvj.col.quarta.
Sacramentum penitentie an remittat peccatum/in quarto. folio.xvij.col.quarta.
Sacramētum multipliciter capitur/in quarto. folio.xcviii.col.tertia.
Sanctum quid/in.iii. fo.x.col.quarta.
Satiſfacere an poſſumus de vno & non de alio/in quarto. fo.xxi.col.tertia.
Satiſfacere ne poteſt exiſtens in peccato/in quarto. folio.xxiij.col.prima.
Satiſfacere quid/i quarto. fo.xxiiii.col.iii.
Satiſfacere quomodo debet homicida/in quarto. folio.lvi.col.tertia.
Satiſfaciendi quadruplex genus/in quarto folio.xxv.col.ſecunda.
Satiſfacimus ne per opus precepti/in quarto. folio.xxiiii.col.prima.
Satiſfactio duplex/in quarto. folio. xxiii.col.quarta.
Satiſfactio dupliciter capitur/in quarto. folio.xix.col.ſecunda.
Satiſfactio quid/in quarto. folio.xix. col.ſecunda.& fo.xxii.col.ſecunda.
Scandalum quid/in tertio. fo.cvi.col.iii.
Scientia acquiſita manet in patria. fol. c.col.ſecunda.
Scientia quid/in tertio. fo.lxxiiii.col.iiii.
Secunda perſona in triduo ſuſtentabat corpus/in tertio. folio.vii.col.prima.
Secundum capitur dupliciter/in tertio. folio.xxii.col.quarta.
Seminis parentum operatio/in tertio. folio.xii.col.tertia.
Seruitutis itroductio/in.iiii. fo.cxv.col.i.
Seruitus multiplex ibidem.
Seruus deſpoticus/i quarto. fo.ciii.col.iii.
Sigillum confeſſionis/in quarto. folio.lxxxv.per totam diſtinctionem.
Signa Originis tria/in tertio. folio. liiii.col.prima.
Symbolus quid/in tertio. fo.lxxix.col.ii.
Symonia dupliciter committitur/in quar‑ *fo.95.c.2*
Sors quid/in quarto. fo.xli.col.prima.
to.folio.xcv.col.ſecunda.
Spei acceptio multiplex/in tertio. folio. lxxxii.col.prima.
Spei actus quomodo diſtinguitur ab actibus fidei & caritatis ibidem. col.ſecunda.
Spes paſſio qualiter cauſetur ibidem.
Spei actus eſt amor concupiſcentie/in tertio. folio.lxxxiij. col.quarta.
Spei actus an precedat actum caritatis/i tertio. folio.lxxxiiij.col ſecunda.
Spei actus preſupponit fidem/in tertio. folio.lxx. col.tertia.
Spei habitus regulat affectionem commodi/Mora.fo.xl. col.quarta.
Sperare requirit actum voluntatis & intellectus/& ad deſperādum ſufficit actus intellectus/Mora. folio.xlj.col.quarta.
Spes lucri/in quarto. folio.xli. col.ſecunda.
Spes prior caritate quo ad actum/in tertio folio.lxxxiij. col.prima.
Summa dupliciter exponitur/in tertio.folio.xxx. col.ſecunda.
Summa gratia quid/in tertio. folio. xxx.col.tertia.
Summus pontifex non habet ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in rebus temporalibus/de poteſta. folio.viij.col.prima.
Suppoſitare quid/in.iii.folio.xvij.col.ii.
Suppoſitum quid/in tertio. fo.i.col.iii.

Suprema poteſtas laicalis nō repugnat ordini/de Poteſtate. fo.ix.col.prima.
Suſceptio ordinum tripliciter impeditur/ in.iiii. fo.xcvi.col.quarta.
Suſcitatio duplex in.iiii. fo.xviii.col.iiij.
Suſpēſio vltima pena canonica in quatro. fo.xcvi.col.ſecunda.
Suſpenſio volūtatis dupliciter facit in.iii. fo.lxxxvii.col.quarta.
Temperātia gradus capitur tripliciter.Mo. fo.lxiii.col.quarta.
Terminare nullam dicit imperfectionem in.iii. fo.ii.col.iiii.
Timor duplex:Mora.folio.v.col.prima.
Timor quid ibidem.
Tyrano an liceat mortem optare/in.iii.fo. xcvii.col.quarta.
Tranſgreſſio quid/Mo. fo.lxxviii.col.i.
Tria regrunt ad actū ſpei Mo. fo.xl.col.i.
Tria ſunt que impediunt volūtatem Mo. folio ſecundo col.quarta.
Triplex differentia inter virtutes morales & theologicas Mo. fo.xxxii.col.prima.
Triplex genus operationū que fiunt ex metu Mo. fo.quarto col.tertia.
Triſticia a duplici cauſa cauſatur in.iii. fo. quarto col.prima.
Triſticia Chriſti non fuit ita inteſa ſicut dānatorum/in.iii. folio.xliii.col.iii.
Triſticia eſt de pn̄tibus in.iiii.fo.vi.col.i.
Triſticia & dolor Chriſti in tertio. folio. xxxix.col.quarta.
Triſticia quadrupliciter dicitur voluntaria in quarto. folio.iii.col.quarta.
Triſticia quattuor modis cauſari poteſt in tertio. folio.xlii.col.tertia.
Triſticia quomodo dicitur voluntaria/in quarto. folio.iiii.columna prima.
Triſticia voluntatis redundat in ſenſus/in tertio. folio.xli.col.quarta.
Triſticie magnitudo in paſſione Chriſti in tertio. folio.xliii.col.ſecunda.
Vendens an teneatur vitium rei detegere in.iiii.fo.xxxvi.col.ſcda.
Veniale an fuerit cōpoſſibile iuſticie originali. ibidem col.iiii.
Veniale an poſſit eſſe mortale Mora.folio.lxxvii. col.ſecunda per totum cap.
Veniale an poſt hanc vitam remittatur in. iiii. folio.lxxxiii.col.tertia.
Veniale an puniatur eternaliter Mo. fo. lxxiiii.col.quarta.
Verba prolata ſuper non confeſſum non ſunt ſacramentum in.iiii. fo.xvii.col.ii.
Verba prolata ſuper ficte confeſſum ſunt ſacramentum ibidem col.tertia.
Violentia poteſt inferri voluntati quantū ad actus iperatos.Mo. folio tertio. col.prima.
Violentia voluntario opponitur/Mo. folio tertio col.tertia.
Virgo maria eſt mater dei miraculoſa & na naturalis/in tertio. folio.xiii.col.iiii.
Virtus quid/ in tertio. fo.lv.col.ſecūda. col.4.
Virtus capitur dupliciter Mo. folio lx.columna prima.
Virtus eadem inclinat ad amorem & odiū in quarto. folio.ix.col.quarta.
Virtus eſt dupliciter circa difficile.mo.folio.lvij. col.quarta.
Virtus intellectiua & appetitiua in.iiij. folio.vij. col.tertia & quarta.
Virtus vna duplici modo inclinat ad actū alterius in.iiij. folio.ix.col.ſecunda
Virtutem eſſe inter duo extrema dupliciter intelligitur.mo. fo.xxxij.col.tertia
Virtutem eſſe in medio dupliciter contingit.mo. folio.lxxxv.col.quarta.
Virtutes cur dicuntur connexe.mora.folio.lx. col.quarta.
Virtutes dicuntur ſorores in quarto. fo. nono.col.prima.
Virtutes morales tres/iuſticia/fortitudo/ temperantia Mo. folio.lvij.per totū.
Virtutes morales diſtinguuntur a theologicis/ in.iij. folio.lxxxv.col.quarta.
Virtutes theologice an maneant in patria/ in.iij. folio.xcviii.col.tertia.
Virtutis diffinitio & eius multiplex diſtinctio Mo. folio.xxxi.col.tertia & quarta.
Virtutis diuiſio in intellectualem & moralem Mo. folio.liii.col.tertia.

Virtutis multiplex acceptio: in. iij. folio. lx. col. tertia.
Virtutis theologice tres cōditiones: in. iiij. fo. lxxxxiiij. col. ſecunda.
Virtutum moralium cōnexio Mo. folio lix. per totum capitulum.
Virtutū moraliū diſtinctio a donis: Mo. folio. lxv. col. quarta per totum capitulū.
Virtutum moralium ſubiectum Mo. fo. lviij. col. ſecunda & per totum cap.
Virtutum theologalium ordo. folio xxxiij. per totum.
Vnio hypoſtatica quid/in. iij. folio. vj. col. prima.
Vnionis gratia quid: ibidem.
Vnctio multiplex in. iiij. fo. xci. col. prima.
Vniri & ſuppoſitari differunt/in. iij. fo. xvj. col. quarta.
Volitio dicitur dupliciter cōformis dictamini recto/Mo. fo. xviij. col. tertia
Volitione triplici Xp̄us refutauit mori/in iij. fo. xlvj. col. tertia.
Voluntas Abrahe/in. iij. fo. xlvj. col. iij.
Voluntas an poſſit actum in inſtanti producere Hol. fo. viii. col. prima.
Voluntatem cogi ad actum dupliciter intelligitur Hol. fo. v. col. quarta.
Voluntas in volito & in actu cōformis in iij. fol. xlvi. col. quarta.
Voluntas naturalis tripliciter capitur i. iii. folio. xlvi. col. ſecunda.
Voluntas poteſt cogi ſecūdum quid ad interiorem ibidem.
Volūtas poteſt cogi ad actum exteriorem in. iiii. fo. ci. col. ſecunda.
Voluntas poteſt neceſſitari ad non volendum Hol. fol. vi. col. prima.
Voluntas poteſt peccare nec omittēdo nec committendo Mo. fo. lxxxvii.
Voluntas ſine actu refugit/in. iii. folio xli. col. tertia.
Volūtas tripliciter dicitur libera Holcot. folio quinto col. ſecunda.
Voluntatem neceſſitari quid/Hol. folio. col. prima.
Voluntas non poteſt violentari ad actum elicitum/ibidem.
Voluntatis actus quid/Mo. fo. iii. col. i.
Votum ſolenne an ſit a papa diſpenſabile ibidem col. tertia.
Voti obligatio ex duobus conſurgit de pote. folio. xx. col. prima
Vſura quid/in quarto. fo. xli. col. quarta.
Vſura formalis in quarto. fo. xli. col. i.
Vſurarius an ſit dominus lucri in quarto. folio. xlv. col. quarta.
Vſurarius mentalis in. iiii. fo. xlvii. col. i.
Vſus capit̄ dupliciter Hol. fo. xvi. col. ii.

ydea cuiuſlibet rei eſt in deo/in. iii. folio. xxxiii. col. tertia.
ydiomatum cōicatio/in. iii. fo. xx. col. iiii.

τελοσ.

¶Impreſſum pariſijs per honeſtum virū Nicolaum de Pratis. Impenſis vero Claudij Cheualon / necnon Egidij de Gourmont Anno noſtre reparationis. M.D. XVIII. XXII. Iunij.

FRancoys par la grace de dieu Roy de frãce A nos ames & feaulx cõſeilliers les gens teñ. nr̃e court de plemẽt. Aux preuot de paris Seneſchal de lyon Baillis de Roñe & de Caen. Et a tous nos iuſticiers & officiers ou a leurs lieuxteñ. & a chacun deulx ſicõme a luy appartiendra/ſalut & dilectiõn. Noſtre chier & bien ame maiſtre Vincent doeſmier maiſtre es ars de nr̃e vniuerſite de Paris nous a fait expoſer. que pour le bien & vtilite de la choſe publicque meſmemẽt des eſcoliers & eſtudians en la dicte vniuerſite de Paris & aultres vniuerſites de nr̃e Royaulme il a intencion faire imprimer vng liure ou volume intutile Opuſcula magiſtri Iacobi Almain ſcilicet Moralia/de penitẽtia & poteſtate eccleſiaſtica. Lectura in tertiũ Gabrielis & ſuper ſentẽtias Holcot. Leſdicts liure treſutiles aux eſtudians en la faculte de theologie. Toutesſfois pource que ledit liure ou volume ne ſcauroit eſtre imprime ſans faire de grans frais & miſes qui ne ſe ſcauroiẽt incõtinent recouurer doubte icelluy expoſant que le libraire ou imprimeur a qui il vouldroit bailler ledit liure pour imprimer feiſt difficulte de le prãdre tant a locaſion deſdicts frais & miſes que auſſi craignãt q̃ apres quil y auroit employe ſon temps & argẽt aultres libraires ou imprimeurs les feiſſent ſemblablemẽt imprimer ou reimprimer qui feroit grant perte & doumage audict libraire. Car par ce ne pouroit recouurer ſon argent deſdicts frais & miſes par luy faicts pour limpreſſion dudit liure. A ceſte cauſe ledit expoſant qui congnoiſt ledit liure ou volume eſtre treſutile a ladicte faculte de theologie. Nous a fait humblemẽt ſupplier & req̃rir que noſtre plaiſir ſoit luy pmectre & otroyer q̃ celluy ſeul ql luy plaira eſlire & nõ aultre puiſſe imprimer ou faire imprimer & reimprimer ledit liure ou volume iuſques a trois ans prochais venãs a cõpter du iour de la pſentaciõ de ces pñtes. Et ſur ce luy impartir nos grace & liberalite. ¶ Pourquoy Nous les choſes deſſuſdictes cõſiderees inclinans a la ſupplicacion & requeſte dudit ſuppliãt. Et affin q̃ celluy a qui il baillera ledit liure ou volume pour imprimer ſe puiſſe rẽbourſer des frais & miſes par luy pour ce faits. A icelluy ſuppliant auõs permis & octroye permettons & octroyons de grace eſpecialle par ces pñtes quil puiſſe & luy ſoit loiſible faire imprimer ou reimprimer ledit liure ou volume intitule cõme deſſus par tel imprimeur q̃ bon luy ſemblera iuſques a trois ans prochains venãs a cõpter du iour q̃ deſſus. Sans ce q̃ pendãt & durant icelluy temps aucuns aultres libraires ou imprimeurs puiſſet iprimer ou faire imprimer & reimprimer ledit liure ou volume ne quils puiſſent ledit liure ailleurs imprime vendre ou faire vendre en noſtre Royaulme/ſi ce neſtoit du cõſentemẽt dudit ſuppliãt. Si vous mãdõs & a chacũ de vous ſicõme a luy appartiẽdra en cõmetãt ſi meſtier eſt par ces pñtes. Que de nos pñs cõgie liceñ pmiſſion & octroy & de tout le cõtenu en ceſdictes pñtes vous faictes ſouffres & laiſſes ledit ſuppliant & ſondit imprimeur ioyr & vſer plainement & paiſiblement: en faiſant ou faiſãt faire a tous aultres libraires ou iprimeurs & aultres a qui il appartiẽdra expreſſes inhibicions & deffences de par nous ſur certaines & grãs peines a nous a appliquer quilz nayẽt a imprimer ou faire imprimer & reimprimer ledit liure ne icelluy aillieurs imprimer vendre ou faire vendre pendant & durant ledit temps de trois ans a compter comme deſſus/Sur peine de confiſcacion deſdicts liures dont ils ſeront trouues ſaiſis. En les cõtraignãt a ce faire & ſouffrir par toutes voyes & manieres deues & raiſonnables/Car ainſi nous plaiſt il eſtre fait. Nonobſtant oppoſicions ou appellacions quelconques faictes ou a faire & ſans preiudice dicelles pour leſquelles ne voulons eſtre differe/& lettres ſurreptices impetrees ou a impetrer a ce contraires. Donne a Amboiſe. Le. IX. iour de Mars. Lan de grace Mil cinq cens & dixſept. Et de noſtre regne le quatrieſme.

Par le Roy a la relation du conſeil.

Ainſi ſine Guiot.

MORALIA ACVTISSIMI THEO-
logie ꝓfeſſoris magiſtri Iacobi Almain Se-
nonenſis/omnibus & potiſſimum theolo
gis apprime vtilia: cum additionibus ma-
giſtri Dauid Cranſton Scoti doctoris theo
logi huiuſcemodi notis ⌊ ⌉ interceptis.

¶De voluntario. Caput.I.

PRo faciliori intelligen
tia moralis diſcipline
aliqua generalia cuili-
bet virtuti & vitio at-
tinentia decreui pertra
ctare. Imprimis noto:
vt aliquis actus ſit ſtu-
dioſus/aut vitioſus de
neceſſitate requiritur ꝙ ſit liber & volunta
rius. Prima enim conditio boni actus eſt ꝙ
ſit ex electiõe id eſt ex libertate productus.
Igitur primum quod requiritur ad bonita-
tem vel maliciam actus eſt libertas ſeu vo-
luntarium. quia propter illud quod nobis
ineſt a natura/nec laudamur nec vitupera-
mur. Propterea videndum quid ſit volun-
tarium & libertas. Eſt enim voluntarium
quid voluntariũ. operatio vel omiſſio ita exiſtens in poteſta
te agentis ꝙ omnibus preuijs poſitis & req
ſitis ad illã eſt in poteſtate agẽtis illã pone-
re vel non ponere: queadmodum ſunt vo-
litiones & nolitiones. Dicitur notanter oĩ-
bus preuijs: quia actio agentis principalis
(vt dicit Andreas de caſtro) non eſt vnum
preuium: ſed eſt vnũ qđ eſt ſimul cũ actiõe
vt bene ſequitur agere eſt/ergo effectus eſt:
propterea agere non eſt vnũ preuiũ. ſed il-
la dicũtur preuia que neceſſario preſuppo-
Duplex voluntarium. nuntur anteq̃ ipſm agens agat. ¶Preterea
noto ſecundo duplex eſſe voluntariũ / quo-
dam imediatum & denominatione intrin-
ſeca vt eſt actus voluntatis elicitus: ſcilicet
volitio aut nolitio. Aliud mediatum & de-
nominatione extrinſeca vt ſunt oẽs opera-
tiões alterius potẽtie q̃ volũtatis: ſup quas
tamen fertur ipſa operatio volũtatis: vt da-
tio illa elemoſyne: ſiue curſus ĩpatus ab ipſa
voluntate. ¶Iſtis ſuppoſitis ponit Deca-
ſtro talẽ propoſitionẽ. Quelibet talis ope- ppõ.
ratio volũtaria mediata & extrinſeca eſt ſim
pliciter & abſolute & in ſe operatio natura
lis. Probatur/illa operatio dicitur in ſe ſim
pliciter naturalis & abſolute q̃ ſic ſe habet/
ꝙ oĩbus cauſis poſitis ad eã producendam
neceſſario reqſitis ponit̃ de neceſſitate: nec
eſt in poteſtate illarum cauſarũ vel alterius
illarum quin ponatur. ſed poſita volitione
efficaci ambulãdi omni ĩpedimento extrin
ſeco ſecluſo nõ ſtat quin ſequatur ambula-
tio. Igitur illa operatio exterior eſt operatiõ
naturalis. Dicitur notãter poſita volitione
efficaci: q̃a alias nõ oportet. ¶Volũtas enĩ voluntas
efficax dicitur illa ad quã de neceſſitate ſeq- efficax.
tur operatio ſi nõ ponatur impedimẽtum.
Patet/quia da oppoſitũ. tunc deus rationa
biliter poſſet precipere alicui actum interio
rem & prohibere exteriorem: quo facto exte
rior eſſet malus: & tamen ille a quo procede
ret eſſet bonus. quod eſt incõueniẽs. Ex di-
ctis ſequitur alia ꝓpoſitio. Quãdocũq; ſũt ppõ.
aliqua duo ſic ſe habentia ꝙ ad primum ne
ceſſario neceſſitate nature ſequitur aliud: il-
lud ſecundũ nihil habet bonitatis vel mali
cie ſuper primum. Probatur/quia ſi neceſſa
rio ſeqtur ad primũ neceſſitate naturali ni-
chil habet libertatis aut voluntarij in ſe: ſed
ſolũ in primo. hinc dicũt doctores ꝙ actus
exterior nichil bonitatis aut malicie addit
ſuper interiorẽ propterea ꝙ nihil habet in
ſe voluntariũ ſed in primo tantummodo.
Inſtantia ꝯtra dicta in hac materia / actus ex
terior nõ mere naturaliter cauſatur ab inte
riori: ergo exterior debet habere ꝓpriã bo
nitatem vel maliciam. Antecedẽs patet/ex
dictis tuis in ſequẽtibus/quia appetitus ſen
ſitiuus poteſt mouere mẽbra ad illicitum/
ergo ſi ille appetitus ſenſitiuus cũ actu vo
luntatis elicito ad actum malũ exteriorem
concurrãt ille actus volũtatis nõ erit cauſa
totalis & naturalis reſpectu actus motiui/
ſeu executionis. Videtur ꝙ duplex eſt mali
cia in tali exteriori ſcilicet omiſſionis & cõ
miſſionis. ¶Sed inſurgit difficultas & ca-
pio tempus in quo teneor diligere ſortem

& in illo non ſolum non diligo: ſed ipſum
odio ꝓſequor: tūc ad illud odiū neceſſario
neceſſitate naturali ſeq̄tur omiſſio dilectio
nis vt notū eſt/ nā bene ſequitur ſortē pro-
ſequor odio: ergo nō diligo illū. nihilomi
nus illa omiſſio dilectionis addit malitiam
ſuper odiū/ qđ ſic probatur. Qñcunq; ſunt
aliqua duo ſic ſe hñtia ꝙ vno ſecluſo alte-
ro remanēte & nullo poſito loco primi ſi il
lud qđ remanet adhuc eſſet malū videt̄ ha-
bere malitiam diſtinctā a malitia primi: ſed
ſecluſo illo odio: & remanente illa omiſſio
ne talis omiſſio adhuc eſſet mala. Igitur ad-
dit malitiam ſuper tale odium: & ſic illa ma
xima prius poſita eſt falſa. ¶ Ad hoc reſpō
det doctor prenominatus negando/ ꝙ illa
omiſſio addat malitiam dicēs ꝙ tale odiū
in caſu poſito in ſe eſt malū duplici malitia
& aſſignat talem regulam vniuerſalem. qñ
cunq; actus eſt in ſe ſeorſum malus & elicit̄
pro aliquo tempore pro quo neceſſario ne
ceſſitate nature ad illum ſequitur actus qui
habet maliciam ſeorſum. i. qui ſecluſo prio
eſſet malus: tunc vtraq; malicia reperitur in
actu primo. & per ꝯñs illud odiū habet ma
liciam tranſgreſſionis & malitiā omiſſiōis.
Ex hoc ſequitur primo ꝙ odiū ſortis pro
tempore quo teneor diligere illum eſt in ſe
grauius q̄ eſſet tempore quo nō teneor dili
gere illum. Quod patet/ quia vltra malitiā
tranſgreſſionis habet malitiā omiſſionis.
Secūdo ſequitur ꝙ illud odiū tēpore quo
teneor diligere nō eſt duple malitie ad ſuā
dimidietatē: hoc eſt non eſt in duplo peius
q̄ eſſet ſua dimidietas ſeorſum. nō oportet
enim ꝙ aliquis actus ſit in duplo peior vel
melior q̄ ſua dimidietas ſeorſum ſumpta.
Ex dictis ſequitur etiam ꝙ aliq̄s actus eſt ma
lus: & tñ ſi ad ſubduplū diminuat̄ in re non
diminuitur ad ſubduplū malitia eius: quia
malitia q̄ ex illo reperitur ꝓuenit etiā ex eo
ꝙ ad illū ſequitur aliud cuius malitia nō di
minuitur: ſed ſēper remanet equalis. vt da-
to ꝙ odium in caſu ꝓdicto ſit quattuor gra
duū ſi diminuatur actus odij ad ſubduplū
non diminuetur malitia ad ſubduplū: quia
aliqua malitia ſemper manet equalis videli
cet malitia omiſſiōis. ſi cui placet ꝑamplius
videre de hac materia/ videat Adam prima
diſtinctione primi. ¶ Tertio notandū cum
dicimus actū moralē eſſe ex electione ſiue li
bertate nolumus in ꝓpoſito loqui de liber
tate ꝯplacentie q̄ nihil aliud eſt q̄ actū eē vo
litum ſiue talis volitio cauſetur naturaliter
ſiue ꝯtingēter: ſicut deus libere libertate cō
placentie diligit ſe: & vult ſe diligere nihi-
lominus neceſſario diligit ſe & nō ꝯtingē-
ter: ſed eſt queſtio de bonitate & malicia a-
ctuū qui ſūt liberi libertate ꝯtingētie: & actū
libere ꝓduci libertate ꝯtingētie nihil aliud
eſt q̄ actum illū ita ꝓduci a ſua cauſa ſiue eē
in poteſtate ſue cauſe ꝙ oībus alijs poſitis
& preuijs q̄ neceſſario requirūtur vt illa cā
producat adhuc eſt in ptāte illius cauſe li-
bere illū actū ꝓducere. ¶ Dices qđ eſt illud
preuiū de neceſſitate requiſitū adhoc vt cā
libera libere ꝓducat ſuū actū: verbi gratia.
vt ſortes producat actū dilectiōis platonis
¶ Dico vt diligat platonē nihil preuiū de
neceſſitate req̄ritur niſi cognitio illius pre-
ſertim ſub aliqua rōne boni. nā illa cogni-
tione poſita eſt in ptāte volūtatis nō dilige
re imo odire. tūc illa dilectio quā elicit ſor-
tes ꝓſuppoſita cognitione platonis dicitur
voluntaria ſiue libere ꝓducta. ¶ Ex quo ſe- quid ſit
quitur ꝙ libertas eſt facultas quam ipſa po- libertas
tentia oībus alijs poſitis preuijs neceſſario volūta
requiſitis habet in ſua ptāte agere & nō age tis.
re. & ſic libertas nō eſt aliud q̄ potentia ad
agendū vel non agendū: quia libertas dicit
potentiā ad vtrūq;: & operatio a tali potē
tia producta dicit̄ libere ſiue volūtarie pro
duci. ¶ Quod autē ſit ponēda talis libertas
cōtingentie hoc expimēto cōpertū ſatis ha
bet̄. quilibet enī talē in ſeipſo manifeſte ex-
peritur/ comprobari tñ pōt ex ſacris litteris
euangelicis. nōne ſcis quia habeo ptātem
orandi patrē vt mittat ad me &c. quod ta-
men nō fecit xp̄s: ergo patrē orare poterat:
& ſimiliter nō orare. ¶ Sed cōtra iſtā liber-
tatē arguitur fortiſſimo argumento/ qđ fit
in hac materia. Adhoc ꝙ voluntas produ-

cat actũ de neceſſitate requiritur ꝯcurſus dei
(cum cauſa ſecunda nõ poſſit agere prima
non cõcurrente)ſed ſic eſt. ꝙ nõ eſt poſſibi
le ꝙ deus velit ꝯproducere cũ volũtate. &
voluntas nõ producat:quia alias aliqd fie-
ret vel omitteretur ꝯtra volũtatẽ dei bñpla
citi:ergo oĩbus q̄ neceſſario requirũtur po
ſitis vt ꝑducat nõ eſt in ptãte voluntatis vt
non ꝑducat. Pro argumẽto eſt aduertẽdũ
ꝙ cauſa prima nõ ſolũ eſt cã effectus ꝑducti
a cauſa ſecũda ſed etiã eſt cã ꝙ cã ſecũda ꝓ-
ducat talẽ effectũ: verbi gratia cũ voluntas
agit volitionẽ nõ ſolũ deus eſt cauſa voli-
tionis:ſed eſt cauſa quare voluntas illã pro
ducit volitionẽ:ſed deum eſſe cauſam alicu
ius nõ eſt niſi deum velle illud eſſe:ergo vt
volũtas agat de neceſſitate reqritur ꝙ deus
velit illam agere:& per ꝯñs videtur ꝙ volũ
tas nõ libere agit. Hoc argumentũ ſoluit
Dionyſius in ſecũdo ſentẽtiarũ dicẽs ꝙ res
dicitur libere fieri qñ oĩbus preuijs neceſſa-
rio requiſitis vt ꝑducatur ab ipſa cauſa po-
ſitis adhuc eſt in poteſtate ipſius nõ produ
cere. Dicit inq̄ ꝙ ꝯcurſus dei nõ eſt de pre-
uijs ſed de cõcomitantibus. Nã vt volũtas
producat actum volendi vel nolendi/ꝓuia
diſpoſitio neceſſario reqſita eſt cognitio il-
lius obiecti voliti vel noliti q̄ vt dictũ eſt :ẽ
prior ſaltẽ natura productionis volũtatis.
cõcurſus aũt dei ſiue deũ velle nõ eſt prior
tpe productionis actus volũtatis ſed cõco-
mitans & ſimul ſe habẽs/& ꝑ ꝯñs nõ eſt ex
preuijs neceſſario reqſitis ad actus volũta-
tis ꝑductionẽ:ſed ex ſimul ſe habentibus.
¶ Replicatur ſic. volũtas nõ põt agere quĩ
deus velit illã agere ſiue actũ producere:er
go deus nõ ſolũ eſt cã actus ꝑducti a cã ſecũ
da:ſed etiã eſt cã ꝙ cauſa ſecunda ſit cã talis
effectus. & vltra/deus ẽ cã ꝙ cã ſcd̃a ſit cau
ſa talis effectus:ergo prius natura agit cau-
ſa prima ſaltẽ ad hoc ꝙ cauſa ſcd̃a agat q̄ ip
ſa ſcd̃a agat:& cũ oĩs cauſa ſit prior ſuo effe
ctu videtur ꝙ ꝯcurſus dei ſit prior natura q̄
cõcurſus volũtatis. ¶ Ad hoc aliq̄ dicũt ꝙ
qui agit actũ malũ deus nõ vult illũ agere
etiã q̄tũ ad ſubſtantiã actus q̄uis agat. hoc

tñ dato: dico ꝙ deũ velle nõ eſt preuiũ ſed
cõcomitãs & ſimul ſe habens. vel dic ꝙ oĩ-
bus poſitis ꝓuijs neceſſario requiſitis ſuple
que ſe tenẽt ex parte illius agẽtis:eſt in ptã-
te illius ꝑducere vel nõ ꝑducere actũ. Sed
alia inſurgit difficultas ſuppoſitis dictis.ſ.
ꝙ volũtas ſic eſt libera q̄tũ ad actũ ꝙ vtrũq̄
põt ſcilicet & agere & nõ agere. q̄rũt doct.
an qñ hõ agit actũ habeat in ptãte pro illo
tpe quo agit nõ agere. ¶ De hac difficulta-
te varie ſunt opiniones. Okã. xxxviij. di-
ſtinctiõe ſecũdi qui hãc difficultatẽ tractat/
dicit ꝙ qñ volũtas ꝑducit actũ ſuũ nõ eſt in
poteſtate ſua nõ ꝑducere pro tũc. iuxta di-
ctũ Ariſt. in ſcd̃o periher. oẽ qd̃ eſt qñ eſt ne
ceſſe eſt eẽ/& ſic apud eũ ĩpoſſibile eſt ꝙ res
qñ producitur nõ ſit. & iſtius ſentẽtie vide
tur eſſe magiſter ſententiarũ in ſcd̃o. diſtin.
xxv. vbi loqtur de libertate ꝯtingẽtie. alius
eſt modus dicẽdi Scoti & Gregorij.ſ. ꝙ vo
luntas pro illo inſtãti quo ꝑducit actũ ha-
bet ĩ ſua ptãte ꝙ ille actus nõ ſit:imo ꝙ ſuũ
oppoſitũ ſit. & ſic pro eodẽ inſtãti habet li
bertatẽ cõtradictionis & ꝯtrarietatis vt ſit
a/inſtãs in quo ſortes ꝑducit actũ/in illo ve
rũ eſt dicere ꝙ ſortes põt facere ꝙ ille actus
non ſit. ¶ Cõtra. ſi poſſet facere ꝙ ille actus
nõ ſit in illo inſtãti: vel hoc eſſet per corru-
ptionẽ illius actus vel q̄uo aliter: nõ ꝑ cor-
ruptionẽ:quia bñ ſeqtur iſte actus corrũpi-
tur:ergo prius fuit:ſi prius fuit:ergo nõ eſt
poſſibile ꝙ in hoc inſtanti nõ fuerit. ¶ Di-
co ꝙ poteſt facere ꝙ nõ ſit: qa non ꝑducet
puta ſi ſubtraheret ſuã actiuitatẽ. & iſta ſecũ
da opinio videt̃ mihi rõnabilior: pro qua
Gre. facit multas rõnes volẽs ꝓbare ꝙ Oc
chã ſibi ꝯtradicat in quolibeto: vbi loquit̃
de angelis & in iſto paſſu. ¶ Ratio Grego
rij apparentior eſt iſta. Si ita eẽt ꝙ volũtas
producẽs actũ habeat tũc in ſua ptãte nõ ꝓ-
ducere:ſeqtur ꝙ non poſſet peccare in prio
inſtãti in quo dat̃ ei ꝓceptũ. ꝯñs eſt falſum/
& ſeqla patet. nã/a/ſit primũ inſtãs in quo
ſortes primo obligat̃ ad aliqd ꝓceptũ puta
ad dicendũ horas & nulo dicere. tũc bñ ſeq-
tur apud opinionẽ oppoſitã: iſte actus nũc

eſt: ergo actus iſte pro nűc non pőt nő eſſe:
& vltra iſte actus pro nűc non pőt non eſſe
ergo deus non pőt noua obligatione obli
gare iſtű ꝙ iſte actus nő ſit nűc: cű deus nő
[Obligatio ad impoſibile:] poſſit aliquē obligare ad ipoſſibile. Nā fa-
tentur doct. ꝙ aliqs bñ poteſt obligari ad
ipoſſibile ꝑpter eius culpā: & hoc qñ obli-
gatio ꝓcedit illud ipoſſibile. ſed nullo mo-
do poteſt ꝗs obligari ad ipoſſibile: qñ ipoſ
ſibilitas ꝓcedit obligationē vel ſit ſimul cű
obligatiőe: ergo ſi teneaᵵ prima opinio: ſe-
quitur ꝙ nullus pőt obligari ad aliqđ ꝓce-
ptum cuius obligatio non ꝓcedit ipoſſibi-
litatē. ¶ Conſeqnter moueᵵ alia difficultas
an videlicet poſſit eſſe voluntariű ſine actu
volűtatis poſitiuo in homine. Et videᵵ ꝙ
non: qa nihil eſt volűtariű niſi ſit a volűta-
te: ſed quicqd eſt a volűtate eſt opatio volű
tatis: ergo actus poſitiuus: & per ꝯñs nulla
pura omiſſio diciᵵ volűtaria. ¶ Sed tñ op-
poſitű videᵵ verű/ quia illud cuius ſumus
dñi eſt volűtariű: ſed nő ſolű ſumus dñi a-
ctuű: ſed etiā omiſſionű illorű actuű/ hő ei
habet in ptāte ſua opari & nő opari: ergo ē
etiā dñs illius qđ eſt nő opari: & ꝑ ꝯñs ſine
actu poſitiuo pőt eē volűtariű. & hic pen-
det queſtio. vtrű ſine actu poſſit eſſe pctm̄.
[Eſſe ab alio dupl'r intelligitur.] ¶ Pro ſolutione notat. ſ. t. pria ſcđe. q. vj.
arti. iij. ꝙ aliqd pőt eſſe ab aliquo dupl'r.
vno mő ꝓprie principal'r & effectiue. Alio
mő defectiue ſicut dicit Ari. ij. phi. ꝙ nau-
ta abſens eſt cā piclitationis nauis: non eſſe
ctiua ſed defectiua: qa peius pñtiā liberaᵵ na
uis: hic eius abſentia ſubmerſionis cā dr̄. &
ſic dico ꝙ in hoie pőt repiri volűtariű ſcđo
mő. qđ probaᵵ. qa cű hő (vt dictű ē) ſit dñs
ſuarű opationű pőt nő ꝓducere: & ſi nő ꝓ-
ducat dr̄ cā defectiua. cű nő ponat opatio-
nē quā teneᵵ ꝑ tűc ponere: & ſic i illo ē vtra-
ꝗ libertas. ſ. & ꝯtrarietatis & ꝯtradictionis/
ꝯtrarietatis qñ potētia ē libera ad actus cő-
trarios/ & ꝯtradictionis ad actus ꝯtradicto
rios. & iſta libertas eq̄ bñ reſpicit negatio-
nem actus ſicut actű ipm. & ꝑ ꝯñ s ſine actu
pőt repiri volűtariű: vt volűtariű dr̄ liberű
ſicut eni actus dr̄ libere ꝓduci qñ ꝓduciᵵ &
eſt in ptāte ꝓducētis oibus alijs neceſſario
ꝓreqſitis poſitis non ꝓducere: ita etiā actus
dr̄ libere omitti qñ nő ꝓduciᵵ & ꝑ tűc debet
ꝓduci: & tűc volűtas dr̄ libere nő ꝓducere.
Sicut dr̄ de illo beatus q potuit trāſgredi &
non eſt trāſgreſſus. libere eni trāſgredi ē li-
bertas nő ad actű ſed ad nő poſitionē actus.
& hő non dr̄ libere ponere actű niſi habeat
cognitionem obiecti: & ſic dormiens non
dicitur libere non dicere horas: quia omni-
bus alijs ꝓrequiſitis eodem modo ſtātibus
non eſt in ſua ptāte elicere actus illos: cum
volűtas non feraᵵ in incognitű. Et ſic patet
ſolutio primi argumēti: qa nő ſolű illud dr̄
volűtariű qđ eſt a volűtate efficiēte: ſed etiā
deficiēte. Patet etiā ꝙ ſine cognitiőe nő pt
eſſe volűtariű foꝛaliter licet bñ virtual'r ſiue
interꝓtatiue vt ſi pro/a/ teneor cognoſcere
& velle: & omittā: vtrűqȝ dr̄ volűtariű for-
maliter: ſed volűtariű virtual'r & interꝓtati
ue: nihil aliud eſt q̄ non elicere actű pro tpe
quo tenemur elicere. vt q̄uis fortes non eli-
ciat actű illecebre: & teneᵵ reprimere: dr̄ vel-
le interꝓtatiue. nunq̄ ergo repiᵵ volűtariű
ſiue liberű formaliter ſine cognitiőe licet ſi
ne opatione voluntatis aliqñ repiatur vo-
luntariű formaliter. ¶ De impedimentis
volűtarij: & primo de violētia. Ca. II.

CONſeqnter declarāda ſűt q̄ ipedi-
unt volűtariű: & prio de violētia
Pro cuius declaratiőe noto vt ha [Tria ſűt q̄ ipediūt voluntariū.]
bet Ariſto. prio c. iij. ethi. tria ſűt
impediētia volűtariű/ videlicet violentia/
metus/ & ignorātia. & hāc materiā tractat
S. Tho. pria ſcđe. q. vj. notat eni arti. iiij.
illius q̄ſtionis ꝙ duplex eſt actus volűtatis
Vunus qdē elicitus: alius vero ipatus. Eli-
citus dr̄ q eſt imediate ab ipa volűtate ꝓdu-
ctus & eſt ſubiectiue in ipa voluntate vt vel
le nole. Vñ ille actus dr̄ eſſe imediate/ a vo- [Duplex eſt actuſ volűtatis.]
luntate qui exerceᵵ ab ipa volűtate: & reci-
pitur non mediāte altera potētia. Alius ve
ro dr̄ impatus q nő ꝓduciᵵ imediate ab ipſa
volűtate: ſed a quadā altera potētia iferiori
per iperiű volűtatis: neqȝ recipiᵵ in volun-
tate cuiuſmői ſunt actus exteriores qa vo-

lūtate impanē mediātibus potētijs exterio
ribus/& etiā qdā cognitiões intellectus &
maxime credere. Alij ponunt tertiū mēbrū
ꝙ est dabilis actus voluntatis q copulatim
& copulatiue est elicitus & ipatus. nā sicut
intellectus est potētia reflexiua: ita & volū
tas. hoc est pōt habere actū qui reflectit sup
alterū actū suū: sicut eni volūtas impat pt
potētie motiue ꝙ moueat ita volūtas per
vnū actū pōt ipare sibi ipsi alterū actū. vt cū
volūtas vult diligere sortē: illa dilectio sor
tis erit actus elicitus: qa est imediate a volū
tate pductus: & erit impatus qa medāte alte
ro est pductus/qd aūt sit dabilis talis actus
pōt probare p sacras litteras. ps. desiderauī
desi derare iustificationes tuas &c. Ista disti
ctione posita respondet. s. T. ad qstionem
(cū qritur vtrū violētia possit inferri volū
Prima p tati) p aliqs ppōnes. Prima/pōt violētia in
positio ferri volūtati qtum ad actus impatos. Pro
batur/pōt ipediri mēbra exteriora a fortio
ri agente ne impiū volūtatis exequent: igit.
Secūdo/pōt ppelli ad exercendū opationē
quā nult exercere volūtas. igit. ¶ Contra/
implicat ꝙ iste actus sit impatus & volūtas
violētet/ad illū actū. nā bñ sqtur/ est impa
tus: ergo volitus. ergo non est iuolūtarius
¶ Dico ꝙ doct. itelligit ꝙ ad actū iā impa
tū volūtas pt violētari vel ad similē. ¶ Secū
Secūda p da ppō/voluntas non pt violentari qtū ad
positio ipm pprīū actū siue elicitū. Probat: qa actus
voluntatis (dicit. s. Tho.) nihil aliud est q
inclinatio qdā pcedens ab interiori princi
pio cognoscēte etiā singularia: sicut appeti
tus naturalis non est aliud q inclinatio agē
tis nō cognoscētis hoc est ab iteriori princi
pio. qd aūt est coactū vel violentū est ab ex
trinseco principio. Vñ ptra rōnē actus vo
luntatis est ꝙ sit coactus vel violētus: sicut
etiā est ptra rōnē naturalis inclinatiōis vel
motus lapidis ꝙ ferat sursū. pōt eni lapis p
violentiā ferri sursū: sed ꝙ iste motus violē
tus sit ex eius naturali iclinatione esse non
pōt. Simiter etiā pt homo p violētiā trahi:
sed ꝙ hoc sit ex eius voluntate repugnat ra
tioni violentie. Vnde de ratione violētie
vel coactiōis est ꝙ opatio fit ab extrinseco
passo non pferēte vim ptrarie. idē passo re
nitēte ad ptrariū/qd dr notāter: qa scdm ali
quos est aliqs actus indifferēs: vt scdm Sco
tum qui videt melius dicere: tūc passū non
pfert vim ptradictorie ad actū indifferentē:
qa tunc esset naturalis: qlibet igit actus eli
citus est a principio itrinseco. ergo nullus ta
lis est violentus seu coactus. Aliq docto. vt
Bonauē. in scdo: & alij moderni addūt aliā
rōnem videlicet ꝙ iplicat ꝙ voluntas coga
tur ad actus elicitos. Nā bñ sequtur: cogitur
ad actū elicitū: ergo vult/& cogit: ergo nō
vult imo nult alias nō esset coactio: sed ipli
cat velle & nole idem. Igitur iplicat ptradi
ctionem volūtatem cogi ad pprīū actum.
Sed tota difficultas est de actu q est simul &
impatus & elicitus: & arguit ꝙ possit volū
tas cogi ad illum. eadē rōne sicut voluntas
qñ vult currere pt ipediri p agens fortius ex
trinsecum ne moueat. & qñ nult pt ipelli ab
extrinseco ꝙ ambulet. Eodem mō arguā/
qñs voluntas vellet amare sortē pt ipediri
ꝙ nō amet. qd patet sic: qa qñs vellet effica
citer amare: pōt deus nō pcurrere ad illum
amorē pducendū. Simir si nollet amare sor
tē deus se solo posset in ea pducere actū quī
est amor sortis: ergo videt ꝙ sicut pōt vio
lentari ad actū impatū: ita etiā videt ꝙ ad a
ctum elicitū. ¶ Dico ꝙ qtū ad primā partē
argumēti nulla est difficultas quin ipa vo
luntas possit ipediri a deo ꝙ nō amet: quia
deus pōt nō pcurrere: ergo stat ꝙ vellet ef
ficaciter amare & de facto nō amaret: ergo
sicut sortes si vellet ambulare & detineret a
fortiori agēte/tūc cogi diceret ad nō ambu
landū. pari rōne volūtas diceretur cogi ad
nonamandū & cogeret ad omissionē siue
ad priuationē actus interioris. & hoc dicit
De palude in. iiij. ¶ Qtū ad secundā ptem
articuli videlicet ꝙ possit cogi nō solū qtū
ad priuationē actus iterioris: sed ad ipm in
teriorē videtur/sicut cū volūtas nult ambu
lare imperat mēbris exterioribus priuatio
nem ambulatiōis: tñ ab extrinseco pōt ne
cessitari ad ambulādū: & tunc cogi dicit ad

ambulandū.eodēmō ſi nollet amare/tunc
deus poſſet facere nō obſtāte tali nolitiōe
ꝙ produceret amorē ſortis:ergo videtur ꝙ
quid ſit aliquid cogi. cogetur ad illū amorē.¶Pro ſolutione di-
co primo ꝙ aliqd cogi nihil aliud eſt ꝙ̄ ab
extrinſeco ipm pati ipo renitēte.i. ꝯtra eius
naturalē inclinationē.Dico ſecūdo ꝙ volū
tas duplicē habet inclinationē.vnā natura
lem:aliā vero liberam.Inclinatio naturalis
volūtatis nihil aliud eſt ꝙ̄ inclinatio ad ſu-
ſcipiendū ſuas operationes tanꝙ̄ ꝓprias ꝑfe
ctiones.ſicut vnaqueqꝫ res īclinatur ad ſuā
perfectionem ita voluntas naturaliter inclī
natur ad ſuas ꝑfectiones:tūc dico ꝙ volun
tas ad nullū actū elicitū pōt cogi/qa ipa na
turaliter inclinatur ad quālibet ſuarū opa-
tionū/ergo nō pōt illas recipe ꝯtra eius na
turalē inclinationē. non pōt ergo violētia
inferri voluntati reſpectu ſuorū ꝓpriorū a-
ctuū.Sed inclinatio voluntatis libera nihil
aliud eſt ꝙ velle & nolle: & iſta inclinatio
eſt accidētalis.pria vero eſſentialis differēs
ſpecie ab iſta. tunc dico ꝙ non pōt inferri
violentia ꝙ̄tum ad actū elicitū oppoſita in
clinatiōi naturali neqꝫ oppoſita inclinatio
ni libere ita ꝙ coacte volūtas velit/amet/vł
odiat:ſed bene pōt infferri violentia ꝙ̄tum
ad actū imparū & ad omiſſionē actus eliciti
Tertia ꝓpō. ¶Tertia ꝓpoſitio. violentia de directo op
ponitur volūtario ſicut & naturali. cōe eſt
enim voluntario & naturali ꝙ vtrūqꝫ ſit a
principio itrinſeco.igitur violentia dupli-
ci agenti iferri pōt & naturali & libero.na-
turali qñ videlicet ab extrinſeco patiť ꝯtra
ſuā ꝓpriā naturā & naturalē iclinationem.
vt cū proijcitur ſurſū graue vel cū deſcendit
leue/graue aſcendendo patiť ab extrinſeco
agente & non ab itrinſeco:qa non a forma
ſubſtantiali ipſius. Similř iſertur violentia
agenti volūtario qñ patiť ab extrinſeco cō
tra ſuā voluntatē. vtrūqꝫ iſtorū eſt violentū
qa vtrūqꝫ agens eſt extrinſecū & paſſum nō
confert vim:ergo illud violentū cauſat in-
uoluntariū:& ꝓ ꝓñs ois talis actus q eſt hoi
violentus caret virtute & vitio:ſaltē ſi tota
liter ſit ꝯtra volūtatem & ab extriſeco/neqꝫ
imputať illi q patiť. ¶Contra/illud qď eſt
inuolūtariū ſi accidat cāt triſticiam vt dicit
Ariſt.triſticia eni eſt de his ꝙ̄ nobis nolenti
bus accidūt:ſed aliqñ patiť aliqs violētiam
vbi tñ nō triſtať: vt patet de paſſiōe marty-
rum.Ibāt eni ad ſupplicia & tormenta gau
dentes.ergo nō ſemp violentia cāt inuolū-
tariū cū inuoluntariū ſit nolitū:alias nō eēt
inuoluntariū.Rñdet.s.Tho.ad iſtud argu
mentum dicendo ꝙ ſicut naturale dř qď eſt
ſcďm inclinationē nature:ita voluntariū dř
qď eſt ſcďm inclinationē voluntatis.dř aūt
aliqd naturale dupř.vno mō:qa eſt a prin-
Aliqd dř naturale dupř. cipio actiuo ſiue efficiente intriſeco vt deſcē
ſus grauis deorſum & leuis ſurſū:tales mo-
tus ſunt naturales: qa a principijs itriſecis:
hoc eſt a formis corū actiuis. Aliud eſt natu
rale qď eſt a principio extriſeco :tñ ſcďm na
turalē inclinationē paſſi/qa paſſū naturalř
inclinať ad recipiēdū illud qď recipiť ab ex-
triſeco. vt cū gñatur ex ligno ignis: gñatio
forme ſubſtātialis ignis eſt naturalis ipſi ma
terie ꝙ̄uis talis gñatio nō ſit a principio in
triſeco ipſius materie:ſed ab extriſeco.ſ.igne
ꝓducēte qď eſt extrinſecū materie ligni : ni-
hilominus eſt ſcďm naťalē iclinationē mate
rie:qa naturalř inclinať ad recipiēdā vnāqꝫ
formā etiā accidētalē ordīatā ad ipſius forme
ſubālis introductionē puta ad q̄litates pri-
mas & ſcďas ꝙ̄ de ꝑ ſe ordinātur ad formas
ſubāles:talis motus in ipa materia eſt natu-
ralis cū paſſū ꝯferat vi &c. ¶Similř duplex
eſt volūtariū.qďdā eſt a voluntate effectiue
ipſius agentis puta aliqs aliqd vult agere.
Aliud eſt volūtariū ſcďm paſſionē.ſ. cū ali
quis vult pati ab alio ꝙ̄uis illud qď patitur
& recipit ſit effectiue ab extriſeco. verbi gra
tia cū martyres penas acerrimas patiebāť ab
ipſis tortoribus iflictas: tales paſſiones nō
erāt effectiue ſiue nō ꝓcedebāt ab ipſis mar-
tyribus nihilominus erāt eis volūtarie: qa
volite nō ſcďm actionē ſed ſcďm paſſionē:
& ſic patet ꝙ ſicut in naturalibus aliqd ē na
turale ꝑ actionē & aliqd ꝑ paſſionē:ita i agē
tibus liberis aliqd eſt volūtariū ꝑ actionē:
aliqd vero ꝑ paſſionē. & vt ſit meritoriū ſuf

ficit ꝙ ſit volũtariũ vel ꝑ actionẽ vel ꝑ paſſionem. & ad argumentũ ꝙ oẽ inuolũtariũ cãt triſticiã. Dico ꝙ verũ eſt ſi ſit inuolũtariũ ꝑ paſſionẽ. & ſic patet ꝙ nõ ois violẽtia cãt triſticiã. ¶Si dicas/ motus ſurſũ hois grauis & põderoſi eſt illi violẽtus/ & tñ nõ eſt inuoluntarius cũ ipſe hõ libere velit aſcendere: ergo nõ oẽ violentũ cãt inuoluntariũ. ¶Dicit ibidẽ. s. Tho. ꝙ talis motus nõ eſt violentus ſimplr: ſed ſcdm qd. hõ eni ẽ agẽs liberũ & preter hoc eſt etiam agens naturale: nã ſi ponaſ ſurſũ pure naturalr deſcẽdit: motus ergo oppoſitus puta aſcẽſus eſt illi violentus ſcdm actiuitatẽ naturalẽ hoĩs: hĩc eſt ꝙ hõ maiorẽ patiſ penã aſcendendo ꝙ deſcendendo: qa ille motus eſt violentus: & deſcẽſus eſt naturalis. & ſic nõ eſt incõueniens ꝙ illud qd eſt violentũ ſcdm naturalẽ inclinationẽ nõ cauſet inuolũtariũ imo ſit volũtariũ ſcdm iclinationẽ liberã. & iſta pauca de violento ſufficiãt. ¶De ſcdo impedimento volũtarij ſcilicet de metu. Ca. III.

Poſtea videndũ eſt de ſcdo ipedimento voluntarij. ſ. de metu: an cauſet inuolũtariũ. hoc eſt an opa facta ꝑpter metũ careant bonitate vel vicio. Dicit eni Ari. iij. ethi. ꝙ aliq̃ fiũt ꝑ metũ q̃ nõ fierent ſecluſo metu/ & eſt reſpectu mali futuri de quo habeſ ꝓbabilis & cõiectura vehemẽs ꝙ tale eueniet: ſicut triſticia eſt reſpectu mali pñtis. vñ metus nichil aliud eſt ꝙ paſſio q̃ cãtur ex nolitione futuri mali iminẽtis: qꝛ malũ futurũ nolitum ꝑ intellectum ꝑſentaſ vt iminens ꝓpinquũ & ꝓbabiliter venturũ: vt nolo mortem: & intellectus iudicat eſſe piculũ mortis iminentis: ex illa nolitione cãtur paſſio q̃ vocatur metus ſeu timor. Exemplũ Ariſt. de illo q pijcit merces ingruente tẽpeſtate: talis nult mortem & habet ꝓbabilitatem ꝙ mors eueniet: & etiã eſt illi ꝓbabile ꝙ euadet/ ſaltem facilius ſi pijciat merces: tunc pijcit alias non proiecturus: ꝯſtat ꝙ talis opatio fit ꝑ metũ que non eſſet alias fienda niſi eſſet metus. ¶Iſtis declaratis q̃ritur vtrũ talis opatio ꝑ metũ facta ſit dicenda ſimplr voluntaria vel inuolũtaria. Rñdet. s. Tho. q. allegata arti. ſexto. ꝙ illa operatio eſt ſimplr & abſolute volũtaria: & inuolũtaria ſcdm qd & de per accidẽs. hoc etiã dicit Ariſto. in. iij. ethi. & idem Greg. nicenus. hmõi q̃ ꝑ metũ aguntur mixta ſunt ex voluntario & inuoluntario. Vñ habetur in iure ꝙ volũtas coacta eſt voluntas q̃tũ ad actũ elicitũ loq̃ndo de coactõne. i. inductione ꝑ metũ. nã opatio q̃ fit per metũ eſt ſimplr a principio itrinſeco. ſ. a volitiõe interiori impata ad quã nõ neceſſitaſ neq; violentaſ vt dictũ eſt. vñ mercator q̃n proicit merces realiter habet voluntatẽ efficacẽ q̃ vult proijcere: ergo illa proiectio eſt ſimplr & abſolute a principio intrinſeco. ſi eñ nolet proijcere nõ proijceret: ergo ſeqtur ꝙ talis nullo mõ eſt violẽta. Itẽ talis opatio eſt ſimplr & abſolute volita: qa nũq̃ ex volitiõe ſeqſ opatio exterior niſi ſit illa efficax: ſed oĩs talis ꝓcedẽs ab efficaci eſt ſimplr volita. igiſ. Sed dr inuolũtaria ſcdm qd & de ꝑ accidens: qa eſt ꝯtra nolitionẽ nõ abſolutã ſed ꝯditionatã. ſ. ꝯtra nolitionẽ q̃ ineſt cũ metu vel quã haberet ſecluſo metu. In illo eñ eſt vel ẽẽ pt duplex actus volũtatis. Eſt volitio q̃ vult efficaciter & ſimplr ꝓijcere. & prout facit ꝯformiter ad illã volitionẽ efficacẽ illa opatio eſt ſimplr volũtaria. Eſt & alia nolitio ꝯditionata q̃ nollet proijcere ſi poſſet euadere: & pro q̃to illa proiectio eſt cõtra iſtã nolitionẽ ꝯditionatã & nõ abſolutã dici põt inuolũtaria ſcdm qd: ideo bñ reſoluit. s. Tho. cũ Ariſt. ꝙ hmõi q̃ ꝑ metũ aguntur ſunt magis volũtaria ꝙ inuolũtaria. Sed q̃riſ vltra. vtrum opatio ꝑ metum facta ſi ſit mala ſit excuſabilis. Videſ ꝙ nõ/ vt patet in cap. ſacris de his q̃ cã metus fiunt: vbi dicit ꝙ metus diminuit culpã: ſed non auffert totaliter: ergo opatio facta ꝑ metũ remanet culpabilis. ¶In oppoſitũ tñ arguiſ. qa proijciens merces ſecluſo tali metu mortis peccaret: cũ pderet bona ſine vtilitate: & tñ poſito tali metu nõ peccat: cũ ſalus vite ſit bonis tpalibus ꝑferenda. ¶Pro ſolutione notandũ ꝙ duplex eſt metus/ qdã eſt cadẽs in ꝯſtantẽ virũ: & eſt metus magni mali/ q̃n

qd metus. (margin)

An opatio mala ꝑ metũ facta ſit excuſabilis. (margin)

Duplex eſt metus. (margin)

ſcilicet eſt ꝓbabilitas moralis de iminētia il
lius mali: vt metus mortis carceris ꝑpetui:
metus mutilationis mēbri principalis: & ꝑ
ditionis oīm bonorū tpaliū. & dicunt iuri
ſte talem metū eſſe de malo graui cū ꝓbabi
litate forti & vehementi de illius mali imi
nentia: ꝑ oppoſitū dicit̄ metus nō cadere in
Triplex genus opationū que fiunt ex metu. conſtātem virū. Preterea ſuppono ꝙ opa
tionū q̄ fiūt ex metu triplex eſt genus/que
dam eni ſunt lege nature ꝓhibite & in ſe ſe
cundū ſe male: q̄ non dicūtur male: qa ꝓhi
bite: ſed ꝓhibite: qa male: vt adulterari/mē
tiri: & ſic de ceteris q̄ ſunt ꝯtra ꝑcepta legis
nature. Alie vero ſūt male qa prohibite iu
re diuino pure poſitiuo & non naturali ſi
mul: vt erat comeſtio carniū porcinarum in
antiqua lege: & comeſtio panum ꝓpoſitio
nis in laicis: cōſimiliter eſus pomi vetiti.
Quedā vero ſūt male: quia prohibite lege
humana & non diuina: vt frangere ieiuniū
in vigilia ſancti Petri. hoc preciſe eſt ꝓhibi
tum lege humana canonica. Supponit̄ ite
rum ꝙ duplex eſt metus etiam cadens in cō
ſtantem virum. quidem eſt alicuius mali fu
turi quod neceſſario neceſſitate nature imi
net & ſequitur: verbi gratia cū quis maxime
famet/notū eſt niſi comedat neceſſario ne
ceſſitate naturali ſeq̄tur mors. Alius eſt me
tus futuri mali qđ libere & ab extrinſeco in
fertur & nō neceſſario neceſſitate nature vt
cum tyrānus minat̄ mortē alicui: talis mors
infertur libere a tyrāno/qa pō nō inferri.
pria ꝑpoſitio ¶ Iſtis ſuppoſitis ſit prima ꝓpoſitio. Nul
lus metus q̄tūcunq; cadat in cōſtantem vi
rum excuſat opationem prohibitā lege na
ture: hoc eſt. illa que fiunt per metū ſi ſint le
ge nature ꝓhibita ſunt mala & nō excuſan
tur a peccato. Hoc probatur ꝑ Ariſt. in. iij.
ethi. dicentem. ꝓpter q̄cunq; duriſſima etiā
non eſt turpe quid agendū: ergo nullus me
tus excuſat aliquem vt peccet: quia metus
non excuſat niſi vt euitetur maius malum:
ſed nō eſt dabile mius malum q̄ peccatum.
igitur. Secūdo bene ſequitur. hoc eſt i ſe &
ſecūdum ſe malū. & non pōt libere fieri qn
ſit malū: ergo metus etiam mortis cadēs in
conſtatem virū non pōt illā operationem
excuſare a pctō. ¶ Secūda ꝓpoſitio. In his q̄ Secūda ꝓpō.
ſunt mala quia ꝓhibita iure diuīo pure po
ſitiuo metus cadens in ꝯſtantem virum &
precipue mortis ab extrinſeco non inferen
de: ſed q̄ neceſſario neceſſitate nature ſequit̄
excuſat a peccato. vt iudeus non habens ci
bum preter carnes ſuilas: vel laicus iudeus
non habens aliū cibū preter panes propoſi
tionis comedendo non peccaſſet. Patet de
Dauid qui i neceſſitate poſitus illos panes
comedit: & tn̄ excuſatur a peccato: & non
poteſt excuſari niſi propter metum mortis
iminentis niſi comediſſet. Hoc etiam patet
de diſcipulis euellentibus ſpicas i die feſto:
ergo ille metus excuſat a peccato in his que
ſunt mala: quia prohibita lege diuina pure
poſitiua. Et cū arguitur de capitulo ſacris/
metus diminuit culpā quam prorſus nō ex
cuſat: ergo nullus metus excuſat a peccato:
quod eſt ꝯtra ſcdām propoſitionem. Dicit̄
ꝙ capitulū loq̄tur de illis q̄ ſunt ꝯtra legem
nature: vel quia prohibita lege diuīa & nō
de oībus indifferenter. ¶ Tertia ꝓpō. Me
tus mortis etiā cadens in ꝯſtantem virum q̄ Tertia ꝑpoſitio
non ſeq̄tur neceſſario neceſſitate naturali:
ſed ab extrinſeco infertur non excuſat a pec
cato in his q̄ ſunt mala qa prohibita lege di
uina pure poſitiua. verbi gratia. ſi tyrānus
dixiſſet iudeo te interficiā niſi comedas car
nes porcinas q̄uis fuiſſet ei probabile ꝙ il
lum interficeret niſi comederet nullo pacto
debebat comedere alias peccaſſet comeden
do. Machabei enim propter quemcunq; ti
morem noluerunt veſci carnibus ſuilibus.
ſecundi Machabe. vj. Si enim propter me
tum tyrannorum comediſſent peccaſſent:
ergo ille metus mortis ab extrinſeco omni
no illate non excuſat omnino a peccato in
his que ſunt prohibita lege diuina pure po
ſitiua. [Videtur oppoſitum probabilius additio
ſcilicet ꝙ ſi a tyranno deberet occidi iudeus
niſi comederet carnes dummodo non fie
ret in deteſtationem legis ꝙ deberet come
dere pro vita ſeruanda alias Carthuſienſes
in extrema neceſſitate. &c.]

Dicit tamē Ioannes de Gerſono ꝙ nulla ne
ceſſitas excuſat in his q̃ ſūt ꝓhibita lege diui
na: & dicit Dauid habuiſſe ex reuelatiōe ꝙ
cōcederet illos panes. Simili mō de ſampſo
Quarta ꝓpō. ne cōtrahēte cū alienigena. ¶Quarta ꝓpo
ſitio. Timor cadens in cōſtantē virū totali
ter excuſat peccatū in his q̃ ſunt mala q̄a le
ge humana ꝓhibita. vñ dicit Ochā in dia
logo ꝙ coicās cū excōicato in actibus ciui
libus ꝑpter metū cadentē in conſtantē virū
nō peccat. Simile argumētū de illo cui tyrā
nus minaꝰ mortē & eſt veriſile ꝙ illā inferet
niſi frangat ieiuniū tūc frangendo nō pec
cat: cū eccleſia nō pōt ad illud arctare. eccl'ia
enī nō poteſt obligare hominem ad illa q̃
ſūt ſuperogationis & q̄ cōem hoīm facul
tatē excedunt. ſed ieiunare nō obſtāte mor
te ꝓbabiliter imīnēte eſt opus ſuperogatio
nis & excedens cōmunē hominū facultatē.
igiꝰ. ¶Cōſequēter q̄riꝰ vtrū opatio facta ti
more pene ſit bona & ſtudioſa. verbi grã.
ſortes vitat pc̄m & adiplet ꝓceptū timore
dānatiōis & non virtutis amore. ¶Pro de
claratiōe huius ſupponitur prout propoſi
Duplex ē timor to cōducit/ ꝙ duplex eſt timor. vnus qdem
quo refugimus aliquod malū futurū ſolū
propter hāc cauſam quia nobis nociuū & i
cōmodū (timor enī ē fuga mali futuri: ſicut
triſtitia mali pñtis) talis vocaꝰ ſeruilis ſeu
mundanus. Alius eſt timor quo refugimus
aliquod malū non ſolū quia nociuum: ſed
q̄a prohibitū p aliquem ſuperiorem quem
nolumus offendere. talis vocaꝰ filialis ſeu
caſtus. ¶Notādū ꝑterea vt dicit Diony. in
fine tertij. dupliciter ꝯtingit ꝙ vitemus pec
catū timore pene. Vno mō q̄a timemus pe
nā q̃ ſequiꝰ ad illud velle executorium q̃uis
ꝯplaceamus i tali velle ſiue i tali actu. exem
pli cā: timeo fornicari ꝑpter dānationem.
virtute huius timoris nō exequor illū actū:
nihilominus habeo ꝯplacentiā in illo actu
Scdo mō vitamus pc̄m timore pene q̃tū ad
vtrūq; velle videlicet q̄n nō habemus velle
executoriū: nec velle ꝯplacentie. ¶Iſtis no
tatis ſit pria ꝓpō. Qui timore pene vitat pec
Pria ꝓpoſitio catū prio mō vitādi nō bñ agit imo peccat

patet. omnis talis peccat q vellet rē lege di
uina ꝓhibitā fieri ſublato illo. qd timet ſed
ſic ē ꝙ iſte ſublata dānatiōe quā timet vellet
fornicationē ſeu furtum ꝑmittere: ergo iſte
realr peccat. & ſic ſcdm Diony. q vitat pc̄m
timore pene q̃tū ad velle executoriū ꝑciſe:
& non q̃tum ad velle complacentie peccat
mortaliter. Secunda propoſitio. qui vitat Secūda ꝓpō.
peccatum timore pene ſecundo modo vi
tationis nō agit bene moraliter. Patet. iſte
plus odit penā vt pena eſt q̃ odiat culpam:
ergo inordinate odit: & per ꝯſequens non
bñ agit moraliter. Si ſortes plus diligit ſe q̃
deum/ inordiāte diligit. Similiter in odibi
libus talis plus odit penam q̃ culpam: ergo
illud odium eſt iordinatum: quia propter
vnūquodq; tale & illud magis. nam illud
odium peccandi cauſatur ex odio damna
tionis. ſi enim nult peccare metu damnatio
nis: ergo magis odit damnationem/ ſed
iſtud odium eſſet ordinatum iſto modo:
quia ſortes amat deum ſuper omnia nult
peccare: & nult peccare ne dannetur: talis
nolitio eſſet bona/ quia non preciſe cauſata
a damnatione: ſed etiam ab amore dei. vita
re igitur peccatum preciſe propter penam
ſemper eſt malum. ¶Tertia propoſitio. q
vult ſubuenire neſſiſſitati proximi ſui ſolū
timore pene non bene agit moraliter. pa Tertia ꝓpō.
tet. ad omnem bonum actum requiritur re
latio in vltimum finem: ſed talis actus ſolū
& vltimate fit propter ipſum refugientem
penam propterea ꝙ amat ſe amore commo
di: ergo talis actus non refertur vltimate in
vltimum finem: & ſic non eſt ſtudioſus.
Sed vtrum talis actus ſit malus: videtur ꝙ
nō per auctoritatem Chriſoſtomi dicentis
q timendo non facit mala q̃uis iuſtitie mer
cedem non acquirat verūtamen malum eui
tat. Dicit Diony. ꝙ adminus ille actus eſt
malus venialiter. quia omnis talis actus vl
timate ordinatur ad inordinatam affectio
nem ſui ipſius. Nan vt dicit Grego. om
nis nolitio preſupponit aliquam volitio
nem/ ꝙ ergo ſortes nolit penam hoc eſt ex
aliquo amore ſcilicet ſui/ & non ſui pro

pter deum: quia non refugeret peccare ſolum propter ſe: & ſic concludit Dionyſi. ꝙ illud refugere peccare eſt veniale. Et ad chriſoſtomū dicētē ꝙ talis penā euitat/ verū ē penā eternā: ſed nō tempalē cū culpā admittat venialē. & hec de ſecundo impedimento voluntarij dicta ſufficiant.

¶De tertio impedimento voluntarij: ſcilicet de ignorantia. Cap. iiij.

REſtat tractare de tertio qđ inuolūtariū cauſat & ē ignorātia. & i iſto tertio ē tota difficultas. Queritur igiť vtrū ignorātia cauſet inuolūtariū. Videť ꝙ nō / nā inuolūtariū veniam mereť. vt dicit Damaſcenus. ſed qđ fit per ignorātiā nō mereť excuſationē ſcđm illđ prime ad corith. xiiij. Si qs ignorat ignorabitur. ergo ignorātia nō cauſat inuoluntariū. ¶In oppoſitū tñ eſt Ariſt. tertio ethi. cap. j. ꝙ inuolūtariū quoddā ē p ignorātiā ¶Pro ſolutiōe prio vidēdū eſt qliter ignorātia ipediat voluntariū. ¶Scdo an ignorātia ſit pctm. ¶Tertio an qlibet ignorātia ex-

Ignorātia capiť dupľr.

cuſet a peccato. ¶Pro primi expeditiōe notādū ꝙ ignorātia capiť dupliciter: vt etiam dicit Ariſt. ſcđo priorū. Vno modo p ignorātia pure negationis. & talis ē pura carētia ſeu priuatio ſcie ſiue neſciētia non ponēs aſſenſum nec diſſenſū: ſed negat ſolū ſcientiā. Alia ē ignorātia praue diſpōnis q̄ nihil alid ē q̄ aſſēſus erroneus ſiue aſſēſus falſi vł diſſēſus veri quo itellectus iudicat aliter eē i re q̄ ſit vt diſſētio ꝙ ē bñfaciēdū / Iudico ꝙ ē mētiendū p ſaluāda vita pximi / talis aſſenſus ē erroneus & ptrarius ſcie / & hic capitur ſcia large p quolibet aſſenſu vero. Aduerte etiā ꝙ i ignorātia duo pſideranť: vnū ex pte itellectus & eſt carētia veri iudicij vł aſſenſus erroneus. Aliud ex pte voluntatis & eſt volitio q̄ qs vult ignorare. vł negligentia. cum eī volūtas ſit regina i regno aīe & impatrix imperās alijs potentijs pcingit aliqñ ignorare & hoc voluntate iperāte ignorātiā. ita ꝙ vult ignorare. aliqñ etiā ptigit ignorare voluntate non hñte illā volitionem impatiuā ſed hñte omiſſionem volitiōis q̄ deberet iperare alijs potentijs īferioribus vt addiſcerent. Et vtraq; iſtarum. ſ. pure negationis & praue diſpoſitionis eſt duplex. Quedā ſpeculatiua q̄ ſi ſit praue diſpōis nihil aliud eſt q̄ diſſenſus alicuius veri ſpeculatiui vł aſſenſus ſui ptrarij. vt aſſenſus ꝙ triāgulus non habet tres āgulos eq̄les duobus rectis: ſed ignorātia pure negationis ſpeculatiua eſt neſciā alicuius veri ſpeculatiui vt ruſticus neſciens mltas ppōes ſpeculatiuas hꝫ ignorātiā pure negationis ſpeculatiuā: ſed de iſtis nihil ad ppoſitum: qa nihil faciunt iſte ad mores niſi i materia fidei. Alia ē ignorātia praue diſpōis & ēt pure negatiōis practica / & ē diſſenſus ppōis practice vel priuatio aſſenſus ppōis practice vere vt ſortes nō aſſentit ſed remāet dubius an ſit furandū / talis dr hr̄e ignorātiā pure negatiōis practicā Et qō nr̄a q̄rit de vtraq; an videlicet tā ignorātia praue diſpoſitionis q̄ pure negatiōis propoſitionis practice cauſet inuoluntariū Notādum eſt pterea ꝙ practicum capiť dupliciter. vno modo formaliter & nihil alid eſt q̄ orō dictans vł ſignificans de opatione. vt iſta ppoſitio non eſt furādum ſignificat formaliter & abſolute de opatione. Secundomodo diciť practicū virtualiter qa q̄uis illa ppō ſit formaliter & abſolute ſpeculatiua ex ea tamē in conſequētia ſeq̄tur aliq practica / vt iſta ppō: iſte eſt bñfactor meus / eſt pure ſpeculatiua formaliter: ex ea tamē ſeqtur iſta practica / iſti bñfactori benefaciendū eſt. Similiter iſta eſt ſpeculatiua / iſte non eſt hoſtis: ex ea tamē ſequitur iſta practica iſte non eſt occidēdus. regulariter ignorantia excuſans a peccato eſt alicuius ſpeculatiui quod ſpeculatiuū eſt virtualiter practicum āns in conſequentia / id eſt certa cognita ad aliquod practicū inferendū vt ignorātia q̄ ſortes credit hāc eſſe ſuā eſt pure ſpeculatiua formaliter: ſed virtualiter practica: quia ex illa infertur ꝙ non eſt a ſorte cognoſcenda. & queſtio eſt de illa ignorantia que eſt pure vel virtualiter practica / & non de illa itelligiť q̄ nec ē practica foralr nec virtualiť. Aduerte ꝙ ignorātia vt dicit. S. tho. q. vj.

ſat iuoluntarium ppterea q̄ priuat cogni-
tionem q̄ ꝑexigitur ad voluntarium. Non
tamen quelibet ignorantia huiuſmodi co
gnitionem priuat:& ideo ſciẽdū q̄ ignorã
tia tripl'r ſe hẽt ad actū voluntatis. Vnomõ
cõcomitãter. Aliomõ pñr. Tertiomõ añce
dẽter. Cõcomitãter qdẽ qñ ignorãtia eſt de
eo qđ agiẽ tñ etiã ſi ſciretur nihilominus a-
gereẽ:talis ignorãtia nõ inducit ad volẽdū
vt hoc fiat ſed accidit ſiml' eſſe aliqd factū &
ignoratū: vt cū aliqs vellet occidere hoſtẽ:
ſed ignorãs occidit eū putãs occidere ferã.
Et dicit. S. Tho. q̄ talis nõ cauſat iuolũta-
rium & hoc expreſſe habet Ariſto. in tertio
ethico. quia non cauſat aliquit q̄ ſit repu-
gnans volũtati:ſed bñ cauſat nõ volũtariū
qa nõ ꝑt eſſe actu volitū qđ ignoratū eſt/ &
ſcđm eū talis ignorãtia nõ excuſat a pctõ &
ſic occidẽs hominẽ cū tali ignorãtia putãs
occidere ferã peccat mortaliter. ¶ Sed hoc
videẽ mihi multū difficile. & arguiẽ ſic. Si
eẽt alius hõ ab inimico puta amicus interfi-
ciendo illū nõ peccaret igr̃. Patet añs. ſi eẽt
alius hõ puta amicus & ſciret illū eẽ/ nõ oc
cideret & ignorat inuincibiliter eẽ hominẽ
& habet oẽm actū & omnẽ omiſſionẽ quã
tũc teneẽ hr̃e. qđ aũt ille ſit ſortes vel plato
nõ eſt i ſua poteſtate tũc ſcire:ergo inuicibi
liter ignorat eſſe hominẽ/ergo excuſaẽ a to
to cū nũc nõ habeat interiorẽ actū malū &
videẽ mihi q̄ in tali caſu volendo occidere
hãc rem quã credit inuicibiliter eẽ ferã dato
q̄ ſit hõ nõ peccat. Et dato q̄ haberet voli
tionẽ formalẽ q̄ vellet occidere inimicū: ta
lis volitio non iperaret illã exteriorẽ opa-
tionẽ:ergo iperaẽ ab iſta: volo occidere hãc
ferã:& illa volitio iperãs nõ ẽ peccatū. Qđ
patet ſic. qm̃ ſi eẽt peccatū. ergo ꝯtra aliqđ
dictamẽ practicū prudẽtiale qđ actu ieſt vel
ſaltẽ deberet ineſſe/non habet tũc iſtud di-
ctamẽ practicū hoc non ẽ occidẽdū neq; te-
netur hr̃e cū ſit ei ipoſſibile. qa credit inui-
cibiliter hoc non eẽ hominẽ:ergo non tene
tur iudicare hoc non eẽ occidẽdū: ergo nõ
facit ꝯtra aliqđ dictamẽ practicū qđ inſit vel
debeat ieſſe/& non habet aliquẽ actū inte-
riorẽ malū:& ſic videẽ mihi q̄ ſi ſit ſimpl'r
ignorãtia inuicibilis excuſaẽ a peccato. qa
nulli dictamini qđ debet in eẽ illa opatio ẽ
difformis. Conſequẽter aũt ſe habet igno-
rãtia ad volũtatẽ in q̃tū ipa ignorãtia eſt vo
lũtaria. & hoc dupliciter. vnomõ qa actus
volũtatis ferẽ in ignorãtiã ſicut cū qs igno
rare vult: vel vt excuſationẽ in peccatis ha-
beat/ vel vt non retardeẽ a peccando/ ſcđm
illđ Io. xxij. ſciam viarū tuarū nolumus. &
hec dr̃ ignorãtia affectata q̄ formaliter ẽ libera
cū ſit formal'r volita. Alimõ dr̃ ignorãtia vir
tualiter volũtaria eius qđ qs ꝑt ſcire & debet
neq; ꝯſiderat actu qđ ꝯſiderare ꝑt & debet:
q̄ eſt ignorãtia male electionis vl' ex paſſio-
ne vel ex hitu ꝓueniẽs/ vt cū aliqs notitiam
quã debet hr̃e non curat acqrere: qa adiſcere
eſt ei penoſū:talis dicitur virtualiter libera
& volũtaria:& ſic aliqñ ſine opatione ẽ vo
lũtarium non formaliter ſed virtual'r:& iſte
due ignorãtie q̃uis ſe habeãt añcedenter ad
aliquã operationẽ puta ad eã q̄ ſit ex igno-
rãtia: ſe habẽt tamẽ ꝯſequẽter ad aliã opera
tionẽ ſcilicet ad operationẽ volũtatis vl' ſal
tem ad omiſſionem alicuius opatiõis. Alia
eſt ignorãtia q̄ ſe habet añcedenter ad om-
nem opationem volũtatis non ſolū ad eã q̄
ſit ex ea ſed ad quãcunq; aliã. & eſt illa que
non eſt volita nec potuiſſet habere oppoſi
tam ſcientiam faciendo illud quod tenetur
& obligatur facere:& tamen eſt cauſa volẽ
di quod non vellet alias:& talis dicitur in-
uincibilis precedens quemcunq; actum vo
lũtatis: qa nullus actus volũtatis nec poſiti
uus nec negatiuus ẽ cã huius ignorãtie: ſi-
cut cum aliqs ignorat aliquam circunſtãtiã
actus quam non tenebatur ſcire. ¶ Iterum
aduerte q̄ poteſt diſtingui ignorantia quo
libet predictorum modorum accepta in or
dine ad obiectum/ id eſt ad id quod ignora
tur. & tunc diſtinguitur in ignorantiam iu
ris & facti. Ignorantia iuris eſt multiplex. q̄
dam iuris pure naturalis. vt ignorantia mã
datorum decalogi: vt ſi quis ignoraret nõ
eſſe mechandum vel crederet. q̄ eſt me-
chãdum: tale iuditium eſt ignorantia iuris

naturalis: & raro reperitur talis niſi i omni
no vitioſis & pueris. ¶ Alia ē iuris poſitiui
diuini vt ſi quis crederet ꝙ nō eſſet obliga-
tus ad ſacramēta eccleſiaſtica. Ius eni poſiti
uum diuinū dicit̄ qđ eſt inſtitutū ex tēpore
a chriſto legiſlatore &c. Alia eſt ignorātia
iuris poſitiui humani vt ſi qs ignoraret cō
ſtitutiones & decreta ſūmorū pōtificū & i-
peratorū leges. Sed ignorātia facti eſt qn̄ ha
bita ſciētia iuris ignorat̄ quedā circūſtantia
ratiōne cuius ignorat̄ tale obiectū eſſe iure
prohibitū vt iacob cognoſcendo lyam ha-
buit ignorantiā facti: nā bene ſciebat iſtud
ius qđ non eſt adulterādū: ſed circa illā mu
lierem habuit ignorātiā alicuius circūſtan-
tie ratiōe cuius ignorabat tale obiectū eſſe
prohibitū. Et vtraq₃ iſtarū ignorantiarū ſi-
ue iuris ſiue facti eſt duplex. Quedā vincibi
lis altera inuincibilis. ¶ Pro cuius declara-
tione nota / ꝙ nō dicit̄ inuincibilis ꝙ tali-
ter ignorans nō poſſit illā vincere & oppo
ſitā ſcientiā acquirere. Nec ꝓpter hoc ꝑciſe
dicit̄ inuincibilis / qa ignorans facit omne
illud qđ tenet̄ facere vt vincat. qđ ſic ꝓbat̄.
nā ſi aliquis iudeus exiſtēs i alia ciuitate vo
uiſſet adire hieruſalē in die penthecoſtes &
omiſiſſet ire / talis ignorabat inuincibiliter
ꝙ erat baptiſandus & nō tenebat̄ ꝑ illa die
baptiſari / nec omittēdo baptiſari peccaſſet
Quare & tamē ſi feciſſet omne illud ad qđ tenebat̄
dr̄ igno puta ſi adijſſet hieruſalē i tali die ſciuiſſet ſe
rātia iui eſſe baptiſandū & viciſſet illā ignorantiam
cibilis. ſed dicit̄ inuincibilis qa adhibendo omnē
diligētiā quā preciſe tenet̄ ad illum effectū
non pōt vincere. in caſu autē poſito nō te-
Pria p- nebatur fortes iudeus i die pēthecoſtes adi
pō de re hieruſalē vt cognoſceret ſe eſſe baptiſan
ignorā- dū. per oppoſitū dicit̄ vincibilis &c. ¶ Vl-
tia iuici- tra videndū ē in qbus poteſt reperiri igno-
bili. rātia iuicibilis & in qbus nō. & quantū ad
hoc ſit pria ꝓpoſitio. Nō pōt reperiri igno
rātia inuincibilis in his q̄ ſunt iuris pure na
turalis vniuerſalis in aliquo vtēte ratione.
patet per pſal. dn̄e oſtende nobis bonū. Si-
gnatū eſt lumē vultus tui. hoc eſt habemus
lumen naturale inditū a natiuitate ꝑ qđ ſuf-
ficiēter ab itriſeco poſſumus cognoſcere q̄
ſunt iuris naturalis: ergo faciēdo qđ in no-
bis eſt nō poſſumus ignorare ea q̄ ſūt legis
nature / qa faciēdo qđ i nobis ē vicimus ta-
lē ignorātiā. ergo nō ē inuicibilis / nunq̄ ꝑt
eē inuicibilis ꝙ aliena nō ſit cognoſcenda /
ꝙ nō eſt furtū faciendū / qa illa ſūt ꝑ ſe nota
vl̄ facile ſequunt̄ ex ꝑ ſe notis. ¶ Scđa ꝓpō.
ſtat ignorātiā eſſe inuicibilē reſpectu eorū Secūda
q̄ ſūt iuris diuini pure poſitiui. ¶ Probat̄. ꝓpō.
nō imediate poſt ꝑceptū de baptiſmate qui
bus nō erat ꝓmulgatum tenebātur baptiſa
ri: & tn̄ an̄ ſufficiētem ꝓmulgationem erat
lex diuina cuius mlti ignorātiā habebāt i-
uicibilē. igit̄. ¶ Tertia ꝓpō. ignorātia inui Tertia
cibilis cadit i his q̄ ſunt de iure humano po ꝓpō.
ſitiuo. patet. cadit i his q̄ ſunt de iure diui-
no pure poſitiuo: ergo a fortiori cadere ꝑt
i his q̄ ſunt de iure poſitiuo humano: cum
minus obligemur ad ius poſitiuum huma-
num q̄ ad diuinum poſitiuū. ¶ Quarta p- Quarta
poſitio. cadit ignorātia inuicibilis in his q̄ ꝓpō.
ſunt facti. patet / nā ignorātia inuicibilis eſt
reſpectu alicuius ꝑticularis facti vl̄ reſpectu
alicuius circunſtātie circa ꝑticulare factum
ꝯtigentis. nā vt dicunt doctores talis igno-
rātia nō eſt iuris vniuerſalis ſaltem natura-
lis. fortes vtens ratiōe nō ignorat inuicibi-
liter ꝙ aliena nō eſt cognoſcenda: ſed bene
poteſt ignorare inuincibiliter ꝙ hec eſt ali-
ena cum non ſit iuris vniuerſalis. ſed hec:
non eſt non aliena cognoſcenda eſt iuris
vniuerſalis circa quod regulariter ſaltem
naturale non cadit ignorantia inuincibilis
i hn̄te vſū ratiōis: ſed circa circunſtātias ꝯti-
gentes circa obiectū in quo exercet̄ oꝑatio
. Iſtis poſitis vidēdū ē quō ignorātia inui-
cibilis cauſat inuoluntarium. & dico pri-
mo ꝙ non dicitur cauſare inuoluntarium
eo ꝙ talis actus nō ſit liber: nam iuolūtariū
ꝑ ignorantiā aut ꝑ metū eſt ſimpliciter & i
ſe volitum / hoc clarum eſt. ſed dicitur cau
ſare inuolūtarium: quia operatio que exer
cetur eſt cōtra volitionem / ſeu nolitionem
q̄ haberetur ſine tali ignorantia vel metu.
& ſic non eſt volūtaria ſub illa ratiōe & cir

cunſtantia qua habeť ignorãtia aut metus: & per pñs talis operatio diciť habere boni tatem aut malitiã. Et ex hoc ſeqtur ſolutio alterius q̃ſiti/an videlicet ignorãtia inuin-
an ignorãtia iuicibilis excuſet a pctõ. cibilis excuſet a peccato. vñ ſuppoſita illa diſtinctiõe de ignorãtia antecedẽte ↄcomitãte & ↄſequente/dicit durãdus ꝙ ignorãtia que ſe habet antecedenter nec aggrauat nec alleuiat peccatũ. quia vt dicit circũſtantia q̃ eſt ↄditio operãtis ſeu agentis & non operis nec aggrauat nec diminuit. Iſta tñ ↄpoſitio videť dubia ꝑpter gratiã q̃ eſt ↄditio agẽtis & non operis.
Quinta ppõ. ¶Quinta ꝑpoſitio. ignorãtia inuincibilis ſiue iuris ſiue facti excuſat omnino a peccato q̃ñ ratione illius ꝑuenit tota malitia in actu. hoc ẽ/actus qui fit totaliter ex ignorãtia inuincibili om nium circũſtantiarũ cauſantiũ malitiã eſt totaliter inuolũtarius & per pñs non peccatũ Sed ſi talis ignorãtia ſit aliquarũ circunſtãtiarũ & aliquarũ non: bñ excuſat a tota malitia proueniẽte ratione illius circunſtantie cuius habetur ignorãtia inuicibilis: ſed nõ excuſat a toto cũ actus ille partim ſit ↄtra cõ ſcientiã. cũ habeť certa ſcientia de aliq̃ circũ ſtantia q̃ facit ad malitiã. & hoc etiam dicit Altiſſiodorẽſis. ¶Difficultas. ſit ſortes habens ignorãtiam vincibilẽ q̃ reqrit tempus vnius hore vt vincať. & ad faciendũ ea per que vinceť ſcilicet acqrendo ſcientiã oppoſitam. an ſortes agendo ↄformiter ad illam in prima dimidiata parte illius hore peccet vel an teneať expectare finẽ tẽporis ad operandũ. videtur ꝙ non peccat. cũ illa ignorantia in prima dimidiata ꝑte hore ſit inuincibilis ex caſu poſito. qa faciendo q̃ tenetur ad vincendum non poteſt illam vincere in minori tempore q̃ in hora integra. ergo
Ignorãtia vincibilis duplex. agẽdo ex ea nõ peccat: cũ agat ex ignorantia inuincibili. ¶Pro ſolutiõe. dico ꝙ duplex eſt ignorãtia vincibilis/q̃dã ẽ vincibilis ꝑ futuro vel pñti q̃ nõ ẽ iducta ex ꝑpria & actuali culpa ipſius hoĩs illã hñtis: vt cũ homo ꝑuenit primo ad vſũ rationis ſtat ꝙ habeat ignorantiã quã tũc pt vincere non tñ ſubito: que diciť pure negationis. neq̃ ĩ ducta ex peccato/cũ non peccauerit vnq̃: agendo in dimidiata parte hore ex tali ignorãtia nullomodo peccat/qa ignorãtia icul pabilis. i. cui nulla ẽ annexa culpa ꝑcedens: excuſat a toto opatiõnẽ ꝑciſe factã in illa dimidiata parte hore & illa diciť inuincibilis quouſq̃ tranſierit tẽpus totũ requiſitũ ad uincẽdũ illam. Alia eſt ignorãtia q̃ vici poteſt in quã tamẽ homo incidit ex culpa ſua & inducta ẽ ex culpa propria illius: priori caſu retento videlicet ꝙ requiratur totũ tẽpus vnius hore ad vincendũ: queſtio eſt an talis in prima dimidiata parte agens ſcdm̃ illã peccet. & eſt ſimilis difficultas cũ illa q̃ queriť. Si aliquis ex culpa inciderit in ignorantiã que eſt vincibilis pro tp̃e quo incidit in illã ſed trãſacto aliquo tẽpore nõ poterit amplius vincere: qa forte diſceſſit qui illum edocere poterat: an agens ↄformiter ad illã excuſetur a peccato. & eſt etiã meo iuditio eadem difficultas cũ illa quã mouẽt doctores de illo q incurrit ebrietatẽ ex culpa ſua & ex ebrietate interficit &c. Videť mihi q̃tũ ad primum dubium ꝙ non peccat ſic agẽs ex tali ignorãtia ſed q̃tũ ad alias difficltates videť mihi ꝙ ſortes in tali caſu non peccat nouo peccato ſed incurrit ignorantiã & tẽpore illo poterat non in currere & debebat & pro nunc non pt vĩcere: ẽ probabilius dĩcere ꝙ non peccat nouo peccato: q̃admodum de ebrio q totaliter caret vſu rationis: eſt probabilior eorum opinio dicẽtium ꝙ nunq̃ homo peccat qn pro eodem tp̃e quo peccat ſit ĩ eius poteſtate non peccare. Siſr dicẽdum ẽ ĩ caſu ↄdicto. qa vł illa ignorãtia pro illa dimidiata parte hore eſt culpabilis noua culpa: vł non. Si ſcdm: ergo actus qui fit ex ea non eſt difformis dictamini quod ineſt vel debet ineſſe. Nam regula eſt ꝙ oĩs Regula actus malus pro tempore quo fit eſt diffor mis dictamini recto q̃d ieſt vł debet i eſſe: vł dictamini dubio. Vnde dicit Altiſſiodo reñ. ꝙ quilibet qui peccat teneť ſcire ꝙ peccat vel dubitare. Si ergo pro tali tempore non poteſt deponere illã ignorãtiam/nec teneť dubitare an ſit pctm̃: talis opatio non

eſt diſſormis dictamini recto :ergo non eſt
mala. ergo ſicut ebrius incurrens ebrietatẽ
ex culpa ſua apud ꝓbabiliorẽ opinionẽ nõ
peccat nouo peccato tẽpore ebrietatis/ nec
peccata tẽpore ebrietatis ꝯmiſſa ſunt noue
pene demeritoria:ita habẽs ignorãtiã quã
poterat vicere qñ illã incurrebat ſed iã non
põt:tũc agendo ex illa nõ incurrit nouã cul
pã nec nouũ demeritũ. Sed vtrum ille actus
ſit dicẽdus culpabilis culpa ꝓterita difficul
tas eſt ad nomẽ. Dicũt aliqui ꝙ ſi emẽdaue
rit culpã nõ eſt culpabilis &c. ¶ Alia diffi
cultas. an ignorãtia inuicibilis ĩpediat bo
nitatẽ actus q fit ꝑ eam. videt ꝙ ſic:qa igno
rantia inuincibilis ĩpedit malitiã actus q fit
cõformiter ad illã : ergo etiã debet ĩpedire
bonitatẽ in actu. ꝯña patet / cũ plus reqrat
& maior libertas ſaltẽ equalis ad bñ agen
dũ ꝙ ad male agendũ. ergo ſi inuicibilis im
pedit malitiã in actu a fortiori ĩpediet boni
tatẽ: & per ꝯñs actus cõformiter elicitus illi
nõ erit moraliter bonus. exẽplũ eſt de illo
q credit inuicibiliter bertã eſſe ſuã reddẽdo
petenti debitum/an bñ agat moraliter. De
iſta difficultate duo ſũt modi dicẽdi. Vnus
eſt magiſtri Martini q̃ſtiõe prima de ebrie
tate in ſolutiõe noni argumẽti. ꝙ nunꝙ ac
tus volũtatis conformis ignorãtie ꝙtumcũ
ꝙ inuincibili ẽ moraliter bonus: imo dicit
ꝙ eſt moraliter malus ꝙuis nõ ſit ĩputabilis
ad penã/ita ꝙ ignorãtia nõ excuſat a mali
tia morali:ſed ſolũ ab imputabilitate. Ta
lis ignorãs habet duo iudicia / vnũ vniuer
ſale ſcilicet iſtud/cognoſcẽda eſt a me mea/
& iſtud iudiciũ eſt practicũ & verũ/& voli
tio illi ꝯformis eſt bona & meritoria. Alid
eſt particulare & ſpeculatiuum puta iſtud/
hec ẽ mea & tale falſũ eſt/& volitio illi con
formis nõ eſt bona. ſ. iſta:cognoſcẽda eſt a
me hec mulier. neq; ꝑ illã mereor dicit Mar
tinus/& tota apparẽtia ſumitur/quia non
cadit ſupra debitã materiã ꝙuis materia ſit
eſtimata debita/& ad actũ bonũ ꝓcipua cir
cunſtãtia ẽ obiectũ. nã dicit. S. Tho. ꝙ due
circũſtãtie ſunt ꝓcipue. ſcilicet circũſtãtia fi
nis & obiecti. & ab eis regulariter ſumitur
oĩs bonitas & malitia. cum ergo talis actus
non cadat ſup obiectũ debitũ imo ſit cõfor
mis dictamini erroneo videtur ꝙ ſit malus.
Oppoſitũ tamẽ mihi videt. & ꝙ ſit bonus
moraliter/patet. illa volitio qua volo red
dere huic petẽti debitũ ſeqtur neceſſario ex
duabus cauſis in qbus nulla ẽ malitia mora
lis:ergo in illo effectu nulla erit malitia mo
ralis. patet cõſequẽtia. quãdocũq; eſt aliqs
effectus hominis q neceſſario neceſſitate na
turali ſequitur ad priorẽ ſi in effectu priori
nulla ſit malitia moralis/nec etiã erit in ſe
quẽti/quia tũc pactus non malos aliqs ne
ceſſitaret ad male agendũ:qd nemo cõcede
ret. ſed in volitiõe q volo reddere debitum
vxori petẽti nulla eſt malitia moralis:nec ĩ
iſto iudicio/iſta eſt vxor petẽs/ꝙuis ſit ma
litia intellectualis/qa eſt error. & illa voli
tio q̄ volo reddere huic : neceſſario neceſſi
tate naturali ſeqtur ex illis duobus. igit in
ea nulla erit malitia moralis/qd autẽ ſit bo
na. patet tali ratiõe Durãdi in ſecũdo. Iſtud
iudiciũ eſt inuicibile huic petẽti reddendũ
eſt debitũ/ergo ſaltem põt eſſe taliter inuin
cibile qd non ꝑt auferri. Sit ita. tũc arguitur
ſic. non ꝑt auferri tale iudiciũ/ergo tenetur
ſortes reddere debitũ. ꝯña patet. ſortes tene
tur vitare quodlibet peccatũ : ſed non red
dere ſtãte illo iudicio eſt peccatũ: quia ꝯtra
uenit tali iudicio & ꝯſciẽtie/igit. vltra/ ſor
tẽs tenetur vitare illud peccatũ quod ẽ non
reddere & non ꝑt vitare niſi reddẽdo:quia
non ꝑt vitari priuatio niſi ponẽdo hitũ/er
go tenet reddere. Dices illd dictamẽ/reddẽ
dũ ẽ huic debitũ/ẽ falſũ:qa ẽ erroneũ. alias
talis actus nõ fieret ex ignorãtia/ ſed ex cer
ta ſcia. Dico ꝙ dictamẽ cui ꝯformat ẽ rectũ
& verũ & eſt iſtud:hec ẽ a me cognoſcẽda.
¶ Contra. actus ille fit ex ignorantia. ergo
dictamẽ nõ ẽ verũ. Dico ꝙ fit ex ignorãtia
ſpeculatia:& nõ practica. & ꝯcedo ꝙ ille aſ
ſẽſus ſpeculatiuus ẽ falſus. ſ. iſte:hec ẽ vxor
mea:ſed preſuppoſito totali aſſẽſu illud iu
dicium pure practicũ eſt verũ: cũ oĩne dicta
men pure practicum ſequens ex ignorantia
pure inuincibili eſt verum/& nullum dicta

men inuincibile pure practicum eſt erroneũ
vt dicit Durãdus. Et vt actus ſit bonus ſuf-
ficit ꝙ ſit conformis iudicio practico / ſiue
ſpeculatiuum ſit verum ſiue non. Alij vt
occham & de Gerſono in lectione de vita
ſpirituali dicunt aliter / ꝙ talis actus eſt cõ
formis indicio vero ſcilicet iſti reddendum
eſt debitum illi quam credo inuincibiliter
eſſe meam. & occham dicit. ꝙ ſufficit con-
formitas ad iudicium vniuerſale: & non re
quiritur ad particulare. ſed Durãdi opinio
eſt probabilior.

De Ignorantia an ſit peccatum. Cap. vj.

Onſequenter videndum
eſt an ignorantia tam pu-
re negationis ꝙ̃ praue di-
ſpoſitionis in ſe ſit pecca-
tum. ℭ Reſpondetur per
propoſitiones. ℭ Prima.
vtraqꝫ ignorantia vincibi
Prima ꝑpõ. lis eorum que quis ſcire tenetur eſt peccatũ.
Patet ſic. bene ſequitur / obligor ad hoc ſcië
dum / ergo ſi habeo errorem oppoſitum il-
lius ſcientie vincibilem libere tranſgredior
preceptum / quia ſi ſit vincibilis eſt aliquo-
modo libera. conſequentia tenet: quia pre-
cepto affirmatiuo quo precipitur aliquid: ꝓ
hibetur illius oppoſitum: ergo ſi hoc preci
pitur ſciri prohibetur etiam ignorari. Nã
ſi obligor ad ſciendum hoc preceptũ / obli-
gor non ignorare illud ſiue prohibeor il-
lud ignorare. ℭ Secunda propoſitio. Igno
Secũda ꝑpõ. rantia praue diſpoſitionis vincibilis id eſt
aſſenſus erroneus eorum que teneor ſcire ꝑ
quolibet tempore quo eſt vincibilis ſemꝑ
eſt peccatum. patet. omnis actus contra pre
ceptum negatiuum ꝑ omni tempore quo li
bere elicitur eſt peccatum. & hoc eſt manife
ſtum. ſed talis ignorantia vincibilis eſt ac-
tus contra preceptum negatiuum. quod ſic
patet. nam bene ſequitur. habeo preceptũ
affirmatiuum de credẽdo hoc / ergo habeo
negatiuũ de oppoſito / q̄a omne affirmati-
uum icludit negatiuũ vt dictũ ẽ. ℭ Tertia
Tertia ꝑpõ. propoſitio. Ignorãtia pure negationis eo
rum ꝙ̃ teneor ſcire non eſt ꝑ omni tẽpore ꝑ
quo habetur peccatum. patet. preceptũ affir
matiuũ obligat ſꝑ ſed nõ ꝑ ſꝑ ſed ꝑ aliquan
do. ſed preceptũ de credẽdo vel ſciẽdo hoc
eſt affirmatiuũ. ergo non obligat ꝑ ſemper
tunc ſic. nõ obligat pro ſemꝑ / ergo eſt da-
bile aliquod nũc in quo nõ obligor ad illd̃
ſciendũ vel credendũ. ergo priuatio pura
actus tũc nõ eſt peccatũ / & eſt ignorãtia pu-
re negationis. vt dicit Bonauẽtura ſcd̃o ſẽ
tentiarũ diſtinctiõe. xxiij. vt ſit ſortes q̄ te-
netur credere deũ eſſe trinũ & vnũ / ſed nũꝙ̃
credit nõ peccat ꝑ quolibet iſtãti nouo pec
cato ſed ſolũ pro tẽpore quo tenetur crede-
re actualiter deũ eſſe trinũ & vnũ. Ideo igno
rantia pure negatiõis nõ eſt peccatũ ꝑ om-
ni tẽpore quo eſt. ℭ Quarta ꝑpoſitio. nul- Quarta ꝑpõ.
la ignorantia inuincibilis nec praue diſpo-
ſitionis nec pure negatiõis eſt peccatũ. bñ
ſeq̄tur. iſta eſt iuincibilis: ergo ſi ſit praue di
ſpoſitiõis nõ teneor illã vincere aufferẽdo
illã: & ſi ſit pure nagatiõis nõ teneor ad ac-
tum oppoſitum: ergo omiſſio illa non erit Quinta ꝑpõ.
peccatum. ℭ Quinta ꝑpoſitio. nulla igno
rantia nec pure negationis nec praue diſpo
ſitionis eſt intrinſece peccatum: ſed ſolum
extrinſeca denominatiõe. patet. nulla talis
ignorãtia ẽ imediate libera ſed ſolũ media-
te. ergo nulla talis ẽ mala malitia ꝑpria ſed
ſolũ malitia actus volũtatis iperãtis vel o-
mittẽtis. ℭ Sed de ignorãtia vĩcibili & craſ
ſa ponũtur aliq̄ ꝑpoſitiões. ℭ Pria. ignorã ꝑpõnes de igno rãtia vĩcibili
tia vincibilis affectata nõ excuſat nec dimi
nuit ſed aggrauat. patet. ẽ ſimpl̃r volũtaria
& volita: ergo. ℭ Scd̃a ꝑpõ. ignorãtia vĩci
bilis craſſa & ſupia nõ affectata excuſat a tã Prima.
to nõ a toto. Cõtra. ſi hoc eẽt verũ / ſeq̄ret Secũda.
ꝙ aliq̄s tm̃ peccaret ex ignorãtia ſicut alius
ex certa ſcia. & ꝙ de ſuo pc̃õ peccator re-
portaret ꝯmodũ. Primũ patet capio ſortẽ
& platonẽ / ſortes credit ſimplicẽ fornica-
tionẽ nõ eẽ pc̃m̃ & plato oppoſitũ credit
& fornicãt ãbo / plato nõ in ĩfinitũ magis
peccat ꝙ̃ ſortes ſed forte in duplo plus. tunc
poſſibile eſt ꝙ ſit vnus tertius puta Cicero
q̄ peccet ĩ duplo minus ꝙ̃ plato ꝑpter appo
ſitionẽ minoris conatus: & ſic eq̄liter cũ ſor

te. ergo aliquis peccaret ex ignorantia tantum ſicut aliquis ex ſcientia. Dico ꝙ nõ eſt inconueniens ꝙ aliquis ex ignorantia pecans & aliquis ex ſcientia equaliter peccent vbi cetera non ſunt paria vt puta quando non eſt idem conatus volũtatis. ſed vbi cetera paria eſſent hoc eſſet incõueniens. Ad aliud dicunt aliqui ꝙ non reportat cõmodum de peccato. quia dicunt ꝙ aggregatũ ex ignorãtia & ſuo actu malo eſt eque graue ſicut actus factus in eadem materia cum ſcientia: ſiue illud ſit vincibile ſiue inuincibile. Arguitur ꝙ ignorantia craſſa & ſupina excuſent a toto. patet ſic: volo ꝙ ſortes in die dominica nolit ire ad eccleſiã vt ignoret que curatus precipere debet quo poſito volo ꝙ curatus non predicet & ex conſequenti ſimplices ignorent / certum eſt ꝙ tales non peccant qui ignorant: tunc ſic: ſi iſte ignorans affuiſſet nõ ſciuiſſet ergo nõ peccat quia non poteſt aliter euitare ꝙ audiendo curatum predicantem. mihi videtur in caſu ꝙ talis peccat duplici peccato volendo ignorare & peccat tantum ac ſi curatus predicaret / primo quia vult ignorare / ſecundo quia omittit facere illud ad quod tenet ad ſciẽdũ illud. ¶ Tertia ꝓpoſitio. quilibet actus & quelibet omiſſio libera cõtrauenienſ iudicio erroneo ſiue illud ſit vincibile ſiue inuincibile eſt malus ſiue mala moraliter immo peccatum. Patet ſic. omne quod non eſt ex fide eſt peccatum / quod ſic glo. doct. omne quod eſt contra cõſcientiã. cõſcientia enim nihil aliud eſt ꝙ iudicium practicum. ad hoc etiam ſunt multi textus iuris de ſen. ex coi. ca. inquiſitioni. ¶ Circa hanc propoſitionem occurrit difficultas. aliquis format ſibi hanc conſcientiam mentiendũ eſt iocoſe pro ſalute hominis ſeruanda & credit ꝙ teneatur mẽtiri tamen nult mentiri & omittit: queritur modo / vtrũ tale aggregatum ex illa omiſſione & tali conſcientia ſit grauius peccatum ꝙ talis conſcientia ſolum. videtur ꝙ non / quia illud nolle mẽtiri eſt bonum de per ſe / & ſi ſit malum / nõ eſt niſi ratione circunſtãtie puta ratione cõ ſcientie erronee. Rurſus. talis nolitio mentiendi non eſt mala ex obiecto immo habet obiectum ſibi conueniens. Item non obligor ad non habendum illam nolitionẽ ſed ſolum obligor ad non habendum contra dictamen recte rationis: ergo non obligor auferre illam nolitionnem / ſed ſolum ad illud dictamen erroneum deponendum: ergo ſolum pecco per illud iudicium quia auferendo tale iudicium remanente nolitiõe non amplius eſt peccatum. Simile argumẽtum. habeo iudicium ꝙ teneor mentiri officioſe / omitto ſimpliciter. videt ꝙ illa omiſſio non habeat malitiam diſtinctam a malitia illius iudicij. Similiter ſi habeã volitionem eũdi ad eccleſiam propter vanam gloriam venialem / ita ꝙ volitio eũdi cauſetur ex volitione vane glorie: talis volitio non eſt mala ex obiecto ſed ſolum ex circunſtantia vane glorie / & per conſequens in caſu ꝓdicto videtur ꝙ aggegatum ex illa conſciẽtia & ex illa nolitiõe nõ erit peius neqꝫ grauius ꝙ illud iudicium erroneum ſeorſum. & poteſt talis ratio ſic formari. Quandocunqꝫ eſt aliquis actus malus habens obiectũ conueniens & ratione circunſtantie dicitur malus / ille actus non habet malitiam diſtinctã a malitia illius circunſtantie: ſed ſic eſt in ꝓpoſito. igitur. ¶ Ad hoc reſpõdet ſanctus Thomas prima ſecunde queſtione. xix. articulo quinto dicens. ꝙ obiectum voluntatis eſt obiectum tale quale preſentatur volũtati per intellectum. hoc eſt quamuis obiectum voluntatis ſecũdum ſui naturam non ſit diſconueniens / ſi tamen preſentetur voluntati / vt diſconueniẽs & malum / tũc erit diſconueniens & malum / & ſi tunc voluntas libere feratur in tale obiectum quod eſt ſecundum preſentationem intellectus malũ peccabit: & illa volitio malitiã accipiet ab illo obiecto ſic preſentato. Ex quo ſequitur ꝙ illa nolitio mentiendi vel volitio eũdi ad eccleſiam propter vanam gloriam venialem non ſolum eſt mala ex circunſtantia: ſed tales ſunt male ex obiecto: & ſic patet ſolutio difficultatis / videlicet ꝙ aggre-

Tertia ꝓpõ.

Regula

gatum ex nolitione & conſcientia illa erro
nea eſt peius & grauius q̃ iudiciũ illud ſeor
ſum. Et hoc de neceſſitate habent concede-
re qui non ponunt actus ſingulares indiffe
rentes. & ad maiorem rationis cũ ſic argue
batur. quandocũq; actus cadit ſuper obie-
ctum debitũ & conueniens/non eſt malus
ex obiecto/ſed ſolum ex circũſtantia mala:
negatur. imo dico ꝙ capit etiam maliciam
ex obiecto ſecũdũ ꝙ preſentatur volũtati.
[Subtilis videtur ſolutio. s. Tho. Sed con-
additio tra videtur ſequi ꝙ intellectu iudicãte ꝙ fu
randũ eſt talis volitio eſſet bona volo fura
ri. Item adminus ponendo actum ſingula-
rem indifferentẽ dicendũ eſſet ꝙ tota mali-
tia eſt in circũſtantia. & ſic omiſſio pura mẽ
tiendi & volitio mentiendi eſſent equaliter
male quod non videtur: ſed dicendũ eſt ꝙ
diuerſa obligatione obligatur ad non con
traueniendum poſitiue cõſcientie q̃ priua-
tiue.] ❡Sed maior difficultas ẽ de omiſſio
ne, iã iudico ꝙ mentiendũ eſt: pure omitto
an talis omiſſio ſit peccatũ diſtictum ab illa
conſcientia erronea. Et primo arguitur ꝙ
non ſit peccatum omiſſionis/quia omiſſio
eſt priuatio alicuius actus ad quẽ pro tunc
obligor: ſed ad volitionem mentiendi nõ
obligor imo ad non habendũ volitionem
mentiendi: ergo nõ obligor pro tũc ad ha-
bendum/quia obligarer ad ſupremum im-
poſſibile: ſcilicet ad duo cõtradictoria. Qđ
autem obliger ad nõ habendum volitionẽ
mentiendi pro illo tempore. patet/quia eſt
preceptũ negatiuum: ideo obligat ad ſemp
& pro ſemper: ergo pro tunc obligor non
habere illam volitionem. Dico ꝙ talis pu-
ra omiſſio eſt peccatũ/quia eſt omiſſio pu-
ra difformis iudicio erroneo. igitur. Et cũ
arguitur. bene ſequitur talis omiſſio eſt pec
catum: ergo eſt priuatio actus debiti ineſſe.
Diſtinguo conſequens. vel ꝙ ſit priuatio
actus debiti ineſſe ſecũdum veritatem & ſic
nego. vel ſecundum eſtimationem meã/&
ſic conceditur. & dico ꝙ ad peccatum omiſ
ſionis ſufficit: ꝙ ſit priuatio ſiue omiſſio ac
tus debiti ineſſe vel ſecũdum veritatem vel
ſecũdum eſtimatioem omittentis. [Vel po additio
teſt dici ꝙ eſt omiſſio iudicij recti debiti in
eſſe ſecũdum veritatem ꝑ tũc.] Dices penes
quid attenditur grauitas illius omiſionis?
Non poteſt in primis attendi penes boni-
tatem actus omiſſi/quia actus omiſſus ſi po
neretur eẽt malus: neq; penes obligationẽ
veram vel eſtimatam/quia ſi eſtimarem me
infinite obligatum/ſequeretur ꝙ ego infi-
nite omitterem/qđ eſt falſum. Dico ꝙ non
attenditur grauitas illius omiſſionis penes
bonitatẽ actus omiſſi: nec penes obligatio
nem veram ad illum actum: nec penes obli-
gationem eſtimatam ad actũ omiſſum: ſed
penes obligationem precepti prohibentis
contrauenire cõſcientie: quia omittẽdo me
conformare ꝯtrauenio negatiue. [Videtur additio
hic inſtantia dictet ꝯſcientia ꝙ diligendus
eſt deus loco & tẽpore debitis. & ſit ita ꝙ
non tenear nunc deum diligere: tunc nõ di
ligendo eum nunc cõtrauenio ꝯſciẽtie vel
ſaltem nolendo eũ diligere pro nunc & ta-
men actus talis non eſt malus quia opponi
tur cõſilio tantũ. Hic poteſt dici ꝙ non cõ
trauenitur conſcientie/quia ꝯtrauenire eſt
facere vel omittere cõtra illud quod dictat
conſcientia pro tempore vel loco pro quo
dictat: ſed queſtio eſt bona vtrũ ſtãte tali cõ
ſcientia eliciens hanc volitionẽ pro tempo
re pro quo nõ tenetur volo deum eſſe ſum
mum bonũ loco & tempore debitis ſit ad-
impletiuus precepti. videtur ꝙ non: q̃a nul
lus adimplet niſi pro tempore precepti: ſed
nunc nõ eſt. In oppoſitum/quia ille actus
eſt omnino ꝯformis dictamini regulatiuo
precepti. Reſpondetur ꝙ aliquis adimplet
preceptum pro tempore pro quo non tene
tur/cum hoc tamen ſtat ꝙ per actũ conſilij
adimplet.] ❡Aduerte vltra ꝙ vt dicit Du-
randus in ſecũdo ſentẽtiarũ diſti. xxxix. q.
quinta. Conſciẽtia erronea neminem obli-
gat: quia nulla obligatio põt eſſe reſpectu
illiciti aut liciti/non tamen debiti tñ ligat/
dictat enim faciẽdũ ꝙ illicitum eſt fieri aut
non debitum ſicut eſt in ĩdifferẽtibus & in
his que ſunt ſupererogatiõis: ergo nõ obli-

gat. Q̄ autem liget diſtinguendū eſt de er
rore ꝯſcientie: quia vel ille error non eſt im
putabilis/ſicut error vel ignorantia circun,
ſtantie particularis adhibita debita diligen
tia qualis fuit. in Iacob reſpectu lye. Si non
ſit imputabilis/non ligat quin homo poſ
ſit procedere ſecundū ꝯſciētiam ſic errantē/
quia talis error excuſat: nec actus volūtatis
ſic factus eſt cōformis iudicio erroneo ſed
vero vt viſum eſt. Si autem error eſt impu,
tabilis cuius ipſe errās eſt cauſa vel occaſio
tunc vel cōſcientia errat dictando illud eſſe
illicitum quod eſt licitum/ſicut conſciētia
heretici dictans ꝙ ſemper eſt illicitum iura,
re/tunc in illo caſu faciens contra illam cō,
ſcientiam erroneā peccat: quia facit contra
illud quod credit eſſe iure diuino prohibi,
tum. & ſic eſt contemptor diuini precepti:
non quidem in iuramento ſecūdum ſe: ſed
quia apprehenſum tanq̄ contrariū diuino
precepto. ideo peccat mortaliter. faciēs au,
tem ſecūdum talem conſciētiam erroneā. i.
nolendo iurare non peccat ſemper/quia li,
citum eſt non iurare. Sed ſi ſuperueniat pre
ceptum ſuperioris precipientis heretico ꝙ
iuret & ipſe nolit iurare peccat mortaliter
tanq̄ inobediens illi cui obedire tenetur. &
in tali caſu conſciētia erronea ſimpliciter li,
gat/quia nec ſecūdum eam nec cōtra eā po,
teſt talis licite facere: vel conſcientia errat di
cendo illud eſſe licitū quod eſt illicitum/vt
ſi quis crederet ꝙ licitum eſt furari malis di
uitibus vt detur bonis paupibus/in tali ca
ſu ſemper peccat faciens ſecundū ꝯſciētiam
erroneam: ex quo illud quod dictat facien,
dum eſt illicitū ſecundū ſe: ſed faciens cōtra
eam non peccat/ſi ipſa ſolū dictat illud qd̄
eſt illicitum eſſe licitum: quia a licitis poteſt
abſq̄ peccato abſtinere/ſed ſi ipſa dictat nō
ſolum eſſe licitum ſed debitū puta ꝙ debi,
tum ē furari a diuicibus vt detur paupibus/
vel ꝙ debitum eſt mentiri pro ſaluanda vi
ta alterius/tūc faciens contra eā peccat illo
genere peccati quo apprehēdit illud eſſe de
bitum fieri vt viſum eſt. ¶ Querit vltra Du
randus/vtrum plus peccet homo ſe confor
mando conſcientie erronee vel difformans,
do & faciendo cōtra eā. Dicit ꝙ aliqñ plus
aliqñ minus. quia cōſiderandū eſt qualiter
eſt illicitū illud qd̄ cōſciētia erronea dictat
eſſe faciendū: quia qñq̄ eſt illicitum vt pec,
catum veniale. vt conſcientia dictās eſſe mē
tiendum propter vitā innocentis ſaluandā
Quādoq̄ vero vt mortale ſicut qñ quis cre
dit eē furandū malis diuitibus vt detur bo,
nis paupibus. Et ex parte ꝯſcientie erronee
conſiderādū eſt quid ipſa dictet/quia qñq̄
dictat aliquid faciendum tanq̄ ex precepto:
vt pote ꝙ non mentiens pro ſaluanda vita
alterius reus eſt homicidij. Quādoq̄ dictat
aliquid eſſe faciendū vt opus miſericordie
ſolum: vt pote ꝙ qui furatur vt det paupe,
ribus eſt miſericors/in primo caſu ſequens
conſcientiam erroneam/peccat ſolū venia,
liter. ſed faciens contra ipſam peccat morta
liter. in ſecūdo autē ediuerſo. Si autem ali,
quid ex precepto ſit faciendū vel dimittēdū
conſcientia autem dictet oppoſitum tanq̄
cadens ſub precepto comparādum eſt pre,
ceptum precepto: & ſecūdum hoc iudican,
dum. vt ſi mulier errante conſcientia credat
ꝙ licitum ſit ei mechari vt ſaluet ſuā vel vi,
ri vitam alioqui rea eſt homicidij plus pec,
cat exponendo ſe vel virum morti q̄ mechā
do: quia maius eſt preceptū non occides q̄
non mechaberis. & ſic de alijs eſt iudicādū.
Et ſic patet de tribus impedimentis volun
tarij ſcilicet de violentia/metu/& ignoran
tia. Diceret aliquis/eſt dabile quartū quod
impedit voluntariū: ergo non ſunt ſolum,
modo tria. Antecedens patet/de cōcupiſcē
tia que eſt motus ſenſualis ad proſequēdū
delectabile. nā ſicut operatio que fit ex me,
tu dicitur inuoluntaria/quia fit contra vo,
litionem que ineſſet ſecluſo metu: & illo ſe,
cluſo eſſet nolita: ita etiam homo paſſiona
tus per concupiſcentiam propter paſſionē
conſentit operationi cui alias non cōſenti,
ret niſi adeſſet talis paſſio aut ꝯcupiſcencia.
ergo quod fit per concupiſcentiam fit ꝯtra
nolitionem que ineſſet ſecluſa concupiſcen
tia: & per ꝯñs videtur ꝙ cauſet inuolunta,

rium. ¶Pro ſolutiōe huius dicit. S. Tho.
pria ſecūde.q.vj.articulo.vij.ꝙ concupi-
ſcentia nō cauſat inuolūtarium: ſed magis
facit aliquid volūtariū. Dicitur enim aliqd
voluntarium ex eo ꝙ voluntas in illud fer
tur: & īuoluntariū quia nolitū.ↄcupiſcētia
inclinat voluntatem ad volendū concupi-
tum: ergo potius ↄcupiſcētia facit ꝙ opera
tio ſit voluntaria q̄ inuoluntaria. Et ad ar-
gumētū dico ꝙ nō eſt ſimile: quia qui ope-
ratur per metum/ aliquomō inuoluntarie
agit & cū triſticia & penitudine/ vt qui pi-
cit merces triſtatur. Alius vero cum delecta
tione & nullomodo triſtatur. & illa opera
tio que fit per metum nō propterea preciſe
dicitur inuoluntaria/ quia fit cōtra nolitio
nem conditionatam neq̃ ↄtra nolitionem
abſolutam que ieſſet ſecluſo metu: quia eo-
demmodo arguerem de illa que fit per con
cupiſcentiā: ſed quia operās per metum ex
penitudine & triſticia operatur. qui vero p
concupiſcētiā ex delectatione. & nō video
aliam differentiā quare vna dicitur aliquo-
modo inuoluntaria: & alia non.

¶De circūſtantijs actuū moraliū. Ca. VI.

POſteaq̄ determinatū eſt
de ipedimētis volūtarij
conſequenter agendum
eſt de circūſtantijs requi-
ſitis ad bonitatem actus
moralis. Et noto primo
ꝙ ad actum eſſe ſtudioſū
non ſufficit ipſum eſſe liberum ſeu volunta
rium q̄uis etiam obiectum illius nō ſit pro-
hibitum: ſed vltra requiritur ipm eſſe debi-
tis circūſtātijs ornatum. Pro vocabulo cir
cunſtantia aduerte ꝙ circūſtantia pro ſigni
ficatione notiore ſignificat ea que ſunt pro
xima alicui rei localiter vel ſaltem multum
vicina & illi rei extrinſeca. & tranſumptum
eſt hoc vocabulum ad ea que pertinent ad
actus humanos/ & omne extrinſecum reſpe
ctu cuius eſt extrinſecum dicitur accidenta-
le in ordine ad illud. & ſic bene dicitur cir-
cunſtantia ab Ariſtotele & alijs auctoribus
humanorum actuum accidens. Dicit enim
tertio ethi. Circūſtantias nominā particu-
laria id eſt particulares ſingulorū actuū cō
ditiones/ & ſic circūſtantia eſt accidēs actus
humani capiendo accidens pro omni illo
quod eſt extrinſecū & nō de eſſentia actus.
Notandū ꝙ Ariſt. in. iij. ethi. Et Tullius ī
ſua rethorice diuerſificant in annūeratione
circūſtantiarū. ſeptem enūerat Cicero/ q̄ in
hoc verſu continētur. quis. quid. vbi. qui-
bus auxilijs. cur. quomō. qn̄. Sed Ariſto.
in. iij. ethi. addit aliam ſcilicet circa quid/ q̄
a Tullio cōprehenditur ſub quid. & ſic cō-
ueniunt in ſentētia/ licet in verſu diſcrepēt.
Per circunſtantiam quis intelligitur agens
operationē que attenditur penes qualitates
perſone agentis: ita ꝙ qualitas pſone agen-
tis cōſtituit circūſtantiā quis. nā doctus vel
in dignitate ↄſtitutus peccans eodē genere
peccati cū indocto vel non in dignitate cō-
ſtituto grauius peccat rōne circūſtantie qs/
& ſic circunſtantia quis aggrauat vel dimi-
nuit. Scd̄a circūſtantia eſt qd. i. circūſtantia
obiecti. & circa illā attendēda eſt magnitu-
do vel paruitas rei q̄ agitur/ quia ſecūdum
hoc aggrauat: vel minuitur actus. & vltra
circūſtantiā qd poſitā a Tulio ponit Ariſt.
circunſtantiam circa quid. & per illā circun
ſtantiā circa quid intelligitur obiectū circa
quod verſatur operatio agētis/ vt ſortes p-
cutit platonē ipſe Plato eſt circūſtantia cir-
ca qd. & pcuſſio eſt circūſtātia quid. vbi eſt
circūſtantia loci in quo fit opatio. qbus au-
xilijs eſt circūſtātia īſtrumēti mediāte quo
fit opatio vt pcutiēs baculo vel enſe. cur eſt
circūſtātia finis. ſed circūſtantia quō intelli
giē ab Ariſt. ſcd̄m q̄litatē & habitudinē ope
rantis ad opatione/ hoc ē an actus ſit ex ma-
gno vel paruo conatu. ſunt ergo preciſe in
actibus humanis conſiderande iſte ſeptē cir
cunſtantie/ qa multū faciūt ad laudē vel vi-
tuperiū. Vñ vt dicit. s. Tho. Cōditio cauſe
ex qua ſubſtantia actus depēdet nō dicitur
circunſtantia/ ſed aliqua cōditio adiuncta/
ſicut in obiecto nō dicitur circūſtantia fur-
ti ꝙ ſit alienū. qa hoc eſt de ipſius furti eēn-
tia/ ſed ꝙ ſit magnum vel paruum/ & agēs

7. Circonstātie actus.

etiam abſolute non eſt circunſtantia quis/
ſed agens ſecũdum aliquã cõditionem:aut
ꝓprietatem que non eſt de neceſſitate & eẽn
tia talis operationis. Similiter dicẽdũ eſt de
alijs circũſtantijs q̃ accipiũtur ex parte alia
rum cauſarũ. Non enĩ finis qui dat ſpeciem
actus eſt circũſtãtia: ſed aliq̃s finis adiũctus
ſicut ꝙ fortis ſortiter agat ꝓpter bonũ forti
tudinis nõ eſt circũſtãtia: ſed ſi fortiter agat
ꝓpter liberatiõnẽ ciuitatis vel populi cap
tiui. Dices. oẽs circũſtantie includũtur ſub
vna q̃ eſt modus agendi: cũ ex circũſtantijs
accipiatur q̃d bene vel male fiat: ſed hoc per
Duplex eſt modus opationis. tinet ad modũ actus. Igitur. Dicit. s. Tho. ꝙ
duplex eſt modus opationis. Vnus eſt ſecũ
dum habitudinẽ ſcd̃m quã operatio ordia
tur ad hunc vel illũ finem: & ſic nõ ponitur
circũſtantia ſpecialis: quia debita ordina
tio ad hunc vel illum finẽ ↄſurgit ex ĩtegri
tate oĩm circũſtãtiarũ. Alio modo capitur
modus pro qualitate operationis ſcd̃m ha
bitudinẽ ad ip̃m agens: & illa qualitas opa
tionis eſt ꝙ ſit vehemens vel lenta. iſto mo
do modus ponitur circunſtantia operatio
nis: & ſic non oẽs circunſtantie reducuntur
ad modum prout eſt circũſtantia ſpecialis.
Actus virtuoſus ẽ duplex. ❡ Difficultas vulgaris eſt ĩ ſcola / an iſte cir
cunſtantie ſint cuiuſlibet actus obiecta par
tialia: & an requiratur actualis prudẽtia: &
an ſit dabilis aliquis actus intrinſece bonus
❡ Pro ſolutiõe dicit Okã quolibeto. iij.
queſtione. xvj. Similiter in tertio ſententia
rum: ꝙ actus virtuoſus eſt duplex. quidem
eſt extrinſece bonus qui contingenter & in
differenter põt eſſe virtuoſus & vitioſus.
Nam dicitur bonus ſolũ propter aſſiſtẽtiã
alterius actus quo depoſito amplius nõ fo
ret bonus. vt volitio eundi ad eccleſiam cã
ta ex amore dei / dicitur extrinſece bona / q̃a
propter aſiſtentiam amoris dei dicitur bo
na / & illa depoſita non amplius eẽt bona.
Alius eſt intrinſece bonus qui ſic eſt virtuo
ſus ꝙ nullo modo põt eſſe vitioſus. & pri
mo non dicitur intrinſece bonus ꝙ neceſſa
rio ſit virtuoſus / quia nullus actus virtuo
ſus neceſſario eſt / nec ſecũdo dicitur intrin
ſece bonus. quia nõ poteſt eſſe quin ſit vir
tuoſus: cum poſſit eſſe a ſolo deo volũtate
non ↄcurrente: ſed dicitur intrinſece bonus
quia non põt eſſe libere elicitus a volunta
te quin ſit bonus & virtuoſus. & iſta ẽ pro
poſitio ſundamentalis Okã: ꝙ dabilis eſt ꝓpõ fũdamẽta lis.
aliquis actus intrinſece bonus quẽ volũtas
non poteſt elicere quin agat virtuoſe & q̃n
ſit bene circũſtãtionatus. Ratio eius eſt / ca
pio actum virtutis ſit a / quero vel / a / eſt vir
tuoſus intrinſece vel extrinſece. ſi ĩtrinſece
habetur ꝓpoſitũ. Si extrinſece: ergo eſt vir
tuoſus ab alio actu propter illius aſſiſtẽtiã.
Iam quero iterum de illo. vel eſt virtuoſus
intrinſece vel extrinſece. ſi ĩtrinſece: ergo ꝓ
poſitum: ſi extriſece: ergo ab alio: ergo erit
proceſſus in infinitum in actibus virtuoſis:
vel tandem deueniemus ad vnũ intrinſece
bonum quod erat probãdũ: & nullũ aliud
motiuum habet: quia certũ eſt ꝙ eſt aliquis
actus virtuoſus: ſed eius motiuũ nõ eſt mul
tum apparens neq; forte. & ↄñter ponit ta
lem propoſitionẽ: ꝙ cuiuſlibet actus intri
ſece boni oẽs circũſtantie ſunt partialia ob ꝓpõ ſecunda.
iecta. quia alias ſeq̃retur ꝙ nullus actus eẽt
intriſece & neceſſario virtuoſus: ſed ſolum
contingẽter. cuius oppoſitum prius ꝓba
tum eſt. Antecedẽs patet / quia ſi ſibi defice
ret aliqua circunſtantia deficeret obiectũ: &
per conſequẽs deficeret actus. nam vt dicit
Diony. ↄformiter ad Ariſtotelẽ bonum eſt
ex integra cauſa: ergo requirit oẽs circũſtã
tias pro obiecto. & ſi deficeret vna variare
tur obiectum. & per conſequẽs nõ eſſet idẽ
actus. ❡ Secũdo ꝓbat ipſe Occhã / ꝙ actus
intrinſece bonus habeat oẽs circunſtantias
pro obiecto. & maxime de prudentia: quia
ſi non: ſeq̃retur ꝙ aliquis actus de nõ bono
efficeretur bonus: & de nõ meritorio meri
torius per poſitionẽ alicuius actus mere na
turalis qui nullomõ eſſet in p̃tãte habentis
actũ: immo pure naturale reſpectu illius. q̃d
ſic patet: quia quẽcũq; actũ reſpectu quorũ
cunq; obiectorũ aliorũ adiecta rõne volun
tatis põt elicere: põt ſine ea elicere cum ſola
apprehẽſione illorũ obiectorũ: vt ſortes ha

bens volitionē dandi elemoſynā propter deum cauſatā ex ſimplicibus apprehenſionibus & nō ex dictamine prudentiali: tunc illa nō eſt bona moraliter ꝑpter deffectum prudentie. & pōt aduenire prudentia mere naturaliter cāta puta ꝑ cauſas neceſſitantes intellectum: quia illa ꝓpoſitio prudētialis pōt deduci ex aliqͥbus euidentibus neceſſitantibus intellectū. & ſi adueniat illud dictamen prudētiale talis volitio erit moraliter bona q̄ prius nō erat bona ante aduentum illius dictaminis: ergo illa volitio de nō bona efficietur bona ꝑ aliqd qd eſt mere naturale ſcilicet per ſolā coexiſtentiā prudentie Rurſus ſi circūſtantie nō eſſent obiecta partialia actus: ergo eſſet poſſibile illas auferri ipſo actu remanente: & tunc talis actus non eſſet bonus quia deficerēt circūſtantie. Difficultas apud Occhā quā tractat etiam Andreas ī fine primi. habeo iſtud dictamē prudentiale ſolū/ ſubueniendū eſt paupi ꝓpter deum & non habeo reflexionē ſup illud dictamen videlicet quia dictatū a recta rōne/ & elicio ſolū volitionē ꝯformē illi dictamini q̄ volitio non eſt reflexa ſup dictamē/ ita ꝙ nō habet illud pro obiecto/ an tūc ſit bona. & probatur ꝙ ſic: quia habet oēs circunſtantias reqͥſitas ad bonū actū: qa eſt ab operāte ſcienter elicita & ꝓpter hoc. igitur. Diceret Occhā ꝙ nō eſt actus bonus: ſed hoc eſt valde durū. Ideo dico ꝙ actus dicitur intriſece bonus dupliciter. Vno mō: quia nō eſt bonus bonitate alterius actus a quo imperef ſed bonitate ſibi ꝓpria: & ſic ille actus eſt intriſece bonus/ ſicut ſortes diceretur albus albedine ſibi intrinſeca. i. ꝓpria & non per albedinem alterius. ¶ Alio mō dr̄ intriſece bonus vt dicit Occhā: quia nō pōt elicia voluntate libere quin ſit bonus & bene circūſtantionatus/ & tunc ſecūdum eū talis non eſſet intrinſece bonus: quia ſublato dictamie prudētiali amplius nō eſſet bonus. Itē ſi dictamen prudētiale non eſſet partiale obiectū actus intriſece boni: oporteret cōcedere ꝙ aliquis actus quí non eſt bonus efficeretur bonus ꝓpter aduentū alicuius qd nō eſt in mea poteſtate ſed neceſſario & naturaliter aduenir/ vt patet de dictamine prudētiali quod adueniet naturaliter & euidēter. Dico ꝙ Occhā habet hoc concedere in actibus indifferentibus/ imo etiā in actibus malis: vt patet de iſto actu quo nolo nunc ſubuenire platoni quē inuincibiliter credo non indigere. talis nolitio nō eſt mala: ꝯtinuetur & tempore cōtinuationis cauſetur in me naturaliter neceſſario & euidenter iudicium quo iudico ꝙ ſubueniendū eſt platoni/ quia cognoſco euidēter neceſſitatem platonis: tunc actus nō malus ꝑ aduentum alicuius pure naturalis efficietur malus. & hoc habet ꝯcedere Occhā ꝯformiter ad dicta ſua. Similiter ꝙ aliquis actus malus per aliquid pure naturale adueniens efficiet peior vel tranſibit in peiorem ꝑ aliqd qd non eſt in poteſtate habētis illū actū. verbi gratia. volo carnaliter cognoſcere bertā/ nō ē in poteſtate mea quin berta nubat viro: cōtinuo volitionē per horā in cuius pria ꝑte eſt berta ſoluta: in ſcda vero parte nupſit/ talis volitio efficitur peior ꝑ aliqd qd non eſt in mea ꝑtāte. quia trāſit de ſimplici fornicatione in adulteriū. [Argumenta non vidētur ꝯcludere cōtra Occhā/ quia nullū purū naturale eſt cauſa ſufficiens maioris malitie vel ad mutandū de non bono in bonū ſed cauſa efficiēs eſt libera ꝯtinuatio actus & aduentus alicuius naturalis.] ¶ Dices/ vñ ergo aliqͥs venit laudandus vel vituperandus? additio Dico ꝙ in talibus nullus eſt laudandus vel vituperandus/ quia ſic dictat: ſed qa adueniēte illo dictamine libere ꝯtinuat. Multi alij doctores ꝯ ſco. dicunt ꝙ nō reqͥritur ad actum intrinſece bonū ꝙ habeat oēs circūſtātias pro obiecto ſaltem de prudentia ꝙ nō requiritur ꝙ ſit partiale obiectū/ & durū videt mīhi ꝙ nō poſſit bene moraliter agere niſi reflectat ſe ſupra tale dictamen prudētiale/ certū eſt ꝙ ſimplices nec regulariter docti reflectunt ſe: ſed ſolū ꝯſiderāt hoc eē agēdum vel non agendū: vnde intellectu dictāte ꝙ deus eſt ſup oīa diligendus abſq; quacunq; reflexione/ abſurdū eſt dicere ꝙ voli

tio ꝯformiter illi dictamini elicita nõ ſit bona. Itẽ ſeqretur ꝙ nullus poſſet bñ frui deo per actũ bonũ qui ſimul vtereẽ aliquo creato. Patet/ſortes non põt habere actũ volũtatis quin habeat actũ quo fertur ĩ prudẽtiã apud opinionẽ ochã vel ille actus quo ferẽ in prudẽtiã eſt vſus vel fruitio. Si primũ: ergo ꝓpoſitũ. ſi ſcdm: ergo nõ ẽ actus bonus ſed malus: qa fruitio creature. Et ſic oportet illos fateri ꝙ nulla eſt fruitio bona qn ſimul ſit vſus: aut quin illa fruitio ſit vſus/ſed hoc videẽ abſurdũ. cũ multi merentur circa deũ qui non cogitãt de creatura. Item manente actu eodẽ hñte oẽs circũſtãtias pro obiecto poteſt illud dictamen prudentiale falſificari. verbi gratia. ꝯtinuata iſta volitione elicita ꝯformiter huic dictamini vero: ſubueniẽdum eſt platoni paupi ꝑpter deũ. Et qa dictatum per rectã rationẽ: poſſibile eſt ꝙ plato efficiatur diues me ignorãte vincibiliter tunc illud iudiciũ ꝯtinuatũ erit erroneum: quo facto illa volitio cõtinuata ꝯformiter illi dictamini trãſibit de bonitate in malitiã Dices ꝙ nõ erit eadem volitio. ¶Contra/ manet eadẽ in genere entitatis. qđ ſic patet. qñcũqꝫ manent cauſe q̃ nate ſũt ꝓducere aliquem effectũ poterunt ꝯſeruare illũ eũdem effectũ. ſed manent eedem cauſe. igitur manebit idem effectus/puta eadem volitio q̃ tunc erit mala: ergo non erat intrinſece bona. Solutio cõior eſt: ꝙ non poteſt manere eadem volitio: qa reqritur ſpecialis ꝯcurſus dei qui nõ adeſt qñ tale iudiciũ eſt erroneũ: cũ deus non amplius auxilietur ſpecialiter: neqꝫ ſpãliter ꝯcurrit ad iudiciũ erroneum. Sed iſta ſolutio non valet apud Occhã qui non ponit auxiliũ ſpãle. Item dato ꝙ ille actus bonus corrũpatur: tñ poſſum ego elicere nũc volitionem ꝯformem dictamini qñ eſt erroneũ: igitur nulla cauſa remouebitur et erit eiuſdem ſpeciei cũ prio. Preterea poteſt deus ꝓhibere illũ actũ/quo facto poſſũ adhuc ꝯtinuare illũ ſtante ꝓhibitione. et ſic eſſet iã malus. igĩẽ non erat itrinſece bonus et hoc eſt fortiſſimũ argumentũ cõtra Gregorium ponẽtem auxiliũ ſpeciale reqri ad bene agendũ. Ex dictis videẽ vt actus ſit intrinſece bonus nõ reqritur de neceſſitate ꝙ hẽat prudẽtiã ꝓ partiali obiecto. vel actus ſibi coexiſtentẽ qui habeat prudẽtiam pro obiecto ſicut videtur pretendere Occham: ſed ſufficit ꝙ ſit prudentia aſſiſtens. Et non ſequitur/prudentia eſt cauſa partialis illius volitionis cõformiter elicite: ergo eſt obiectum partiale. Nã noticia eſt cauſa partialis volitionis: et tñ non eſt obiectũ partiale. Sed pro ampliori declaratione huius materie dico duo tenendo ꝙ ꝑcepta ſunt idiſpẽſabilia. primũ eſt ꝙ actus diſformis dictamini recto dictante de oĩbus circũſtãtijs vel fertur in materiã itrinſece et de ſe bonã: vel cõtingenter hoc eſt in caſu bonam et in caſu malã. tunc dico ꝙ ſi talis actus feratur ĩ materiam ſimplr bonã elicitã ꝯformiter dictamini recto dictãti de oĩbus circũſtantijs: et habet illud dictamen pro obiecto/eſt intrĩſece bonus: quia illud dictamen eſt neceſſarium et habet illud pro obiecto/ergo volitio illi ꝯformis erit neceſſario et intrinſece bona: vt iſtud dictamẽ iuſte agendũ eſt pro pter deũ: ẽ infalſificabile et neceſſariũ: tunc actus ei ꝯformis et habẽs illud pro obiecto eſt intrinſece bonus [Videtur falſum fũdamentũ ꝙ aliqua materia ſit de ſe bona imo ipſe deus met eſt ꝓhibitus pro aliquo tẽpore reſpectu noſtri/alias nũq̃ teneremur dormire. Sed quero vtrũ iſta ꝓpõ ſit neceſſaria iuſte agendũ eſt pro tempore et loco. et videtur michi ꝙ nullũ dictamẽ affirmatiuum eſt neceſſariũ niſi forte ſit ꝯditionatũ vt tale dictamen diligendus eſt deus ſi teneor diligere: ſed quicqd ſit de neceſſitate dictaminis quilibet actus ꝯformis tali dictamini põt eẽ malus ſed nõ oĩno erit ꝯformis pro tunc.] addicio

¶Sed ſi ſit dictamen ꝯtingenter verũ puta circa materiã ꝯtingenter bonã: actus ei conformis et habẽs ipſam pro obiecto non eſt intrinſece ſed ꝯtingenter bonus. vt ſubueniendum eſt huic homini: iſta materia non eſt intrinſece bona q̃uis illud dictamẽ ſit verum nũc/ nihilominus eſt ꝯtingenter verũ ergo volitio conformis illi eſt ꝯtingenter

bona.quēadmodū dictamen ꝯtingēter eſt
verum/ita ꝙ volitio illi cōformis cōtingē
Pria p-poſitio ter eſt bona.tūc pono tres ꝓpōnes.Prima/
oīs actus ꝯformis dictamini neceſſario & re
cto & hñs illud pro obiecto ē neceſſario &
intrinſece bonus.¶Secūda:nullus actus cō
Secūda. formis dictamini contingenti eſt intrinſece
Tertia. bonus vel malus.¶Tertia/oīs actus cōfor
mis dictamini neceſſario malo & erroneo
eſt intrinſece & neceſſario malus.De caſtro
dicit ꝙ nullus eſt actus itrinſece bonus.qa
nullus eſt actus quin poſſit continuari con
tra dictamen erroneū/& illa opinio eſt mul
tum ꝓbabilis.pōt tñ defenſari ꝙ ſolū dile-
ctio dei ſuper oīa eſt actus intrinſece bonus
tenendo ꝙ deus non pōt ꝓhibere ſuā dile-
ctionem.ſed difficultas eſt/tenēdo opinio
nem de caſtro ꝙ nullus eſt actus itrinſece bo
nus ꝓpter ꝓhibitionē ſupueniētem de actu
conformi dictamini neceſſario.nam apud
eum ſunt aliqua dictamina prudentialia cō
tingentia:vt danda eſt elemoſyna pauperi
ꝓpter deum/illud eſt ꝯtingēs:qa deus pōt
ꝓhibare ne detˀ elemoſyna paupi ꝓpter deū
imo precipere ꝙ occidatur pauper:ergo po
teſt ꝓhibere ne detur ei elemoſyna.Alia ſūt
dictamia neceſſaria:ſcilicet negatiua:vt iſtđ
non eſt dei ꝑcepto cōtraueniendū:illud eſt
neceſſariū:quia iſtud eſt ipoſſibile/eſt prece
pto dei contraueniendū.Similiter apud eū
iſtud ē neceſſariū nō ē occidēdus inocēs au
ctoritate ꝓpria:qa iſtud eſt ipoſſibile.eſt oc
cidendus innocēs auctoritate ꝓpria/tūc ſic
ſi hoc eſt neceſſariū:nō eſt dei precepto cō-
traueniēdū:ergo nolitio illi ꝯformis eſt ne
ceſſario bona.quia bene ſeqtur:eſt dictami
ni vero cōformis:ergo eſt bona.Similr be-
ne ſeqtur.eſt dictamini neceſſario ꝯformis:
ergo intrinſece bona:vt iſta nolitio:nolo
contrauenire ꝑcepto dei/quia ratio dictat:
& non pōt eſſe illud dictamen non eſt ꝯue-
niendum ꝑcepto dei quia ratio dictat:quin
ſit verū.igitur.Quantū ad hoc nego ꝙ illa
nolitio q̄ eſt ꝯformis dictamini vero & ne-
ceſſaro ſit neceſſaria & intrinſece bona.& ꝓ
iſto ſuppono ꝙ dupliciter intelligitˀ:ꝙ ali-
quis ſe cōformet alicui dictamini.Primo ꝙ
ſe ꝯformet dictamini īmediate & ꝓprie:&
iſto mō ſe ꝯformare nihil aliud eſt q̄ facere
ita eſſe ſicut ꝑ dictamen dictatur eſſe facien-
dum.vel facere non ita eſſe ſicut ꝑ dictamē
dictatˀ nō eſſe faciendū.vt ſe ꝯformare huic
dictamini.dāda eſt elemoſyna:eſt facere ꝙ
elemoſyna detur.ſimilr ſe ꝯformare huic di
ctamini non eſt deus odiēdus nō eſt amare
deū:ſed non odire deū.Iam dico ꝙ omiſſio
illius actus nunq̄ pōt eſſe mala.quia ſi non
pōt ꝑcipi odiū dei:non pōt illa omiſſio eē
mala.Alio mō actus pōt eſſe ꝯformis dicta
mini:quia agēs vult vel nult qđ dictatˀ non
eſſe faciendū.exēplū.ſortes dictat nō eſſe cō
traueniendū ꝑcepto dei:tunc qñ nullū actū
elicit ꝯtra ꝑceptū dei ſe cōformat prio mō:
ſed qñ nult taliter facere q̄liter rō dictat nō
eſſe faciendū ſe ꝯformat ſcđo mō.tunc dico
ꝙ ille actus ꝯformis ſcđo mō nō eſt neceſſa
rio bonus/qa pōt eē difformis alicui alteri
iudicio recto.nā iſte due ſimul ſtant in veri
tate/nō eſt ꝯtraueniēdū ꝑcepto dei.& non
eliciēdū illđ nolle quo nolo ꝯtrauenire ꝑce
pto dei.quia pt deus ꝓhibere ꝙ non eliciatˀ
illud nolle.quo poſito illud nolle ē aliquo
modo ꝯformis primo dictamini.hoc tamē
non ſufficit ad bonitatē actus:qa reqritˀ cō-
formitas ad dictamē verū & ꝙ nō ſit diffor
mitas alteri dictamini vero:ſed non obſtā-
te conformitate actus quo nolo ꝯtrauenire
ꝑcepto dei:ſtat difformitas cū alio dictamie
puta non eſt nolendū:& ſic ille actus eſt cō
tingens:quia eſt ꝯtingēter nō difformis ali
cui alteri dictamini rationis.valde facile de
fenſari poteſt vtraqꝫ opinio ꝙ eſt dabilis ali
quis actus intrinſece bonus/& ꝙ nullus eſt
actus dabilis intrinſece bonus.

¶De particularibus circūſtantijs.
Capitulum ſeptimum.

POſt q̄ determinatū eſt in generali
de circūſtantijs:nūc agendum eſt
particulariter.¶Prima circūſtan-
tia particularis eſt qs/q̄ eſt circun-
ſtantia perſone.Et primo q̄ritur vtrū ſicut

circũſtantia perſone auget malitiã actus. ita
augeat bonitatem. vt ſortes & plato circa
eandem materiã eliciãt actus ſimiles & eo-
dem conatu ita ꝙ ſit paritas aliarum circun
ſtantiarum excepto hoc ꝙ ſortes eſt melior
platone: an actus ſortis ſit melior actu pla-
tonis. ❡Hãc difficultatem ptractat mona-
chus & reſpondet negatiue. ꝙ talis circun-
ſtantia non auget actus bonitatẽ. ❡Probat
tali ratione. qa ſeqretur ꝙ ille actus eſſet in-
finite bonus. Patet/ſuppoſito ꝙ ſors añ eli
citionẽ illius actus fuerit ſolũ bonus: vt q̃t
tuor & plato vt duo. tũc ſic talis actus pꝑter
circũſtantiã ſortis: quia ſortes eſt bonus vt
quattuor habet gradũ bonitatis quam nõ
haberet ſi ſortes eſſet bonus vt duo. ergo p
illum gradum bonitatis efficitur melior: er
go iſte actus efficitur iterũ melior p illã bo-
nitatẽ. & ſic in iſinitũ. ❡Dico ꝙ talis ratio
non eſt multũ ponderoſa: & ſoluitur ſicut
ratio de intẽtione actus & habitus. Alia ra-
tio/ſi circũſtantia perſone augeat bonitatẽ
actus ſeqtur ꝙ ſi ſortes bonus eliceret duos
actus virtuoſos ſimul & ſemel ſcilicet actũ
liberalitatis & actũ manſuetudinis ꝙ actus
liberalitatis eſſet melior q̃ ſi ſolus eliceretur
Patet/qa elicit̃ a meliore q̃ ſi ſolus eliceret̃:
ſed ꝯñs eſt fl̃m: qa eodẽ mõ ille actus mãſue
tudinis eſſet melior q̃ ſi ſolus eliceretur: &
inuincem illi actus eſſent cauſa melioratio-
ppõ re- nis. Propter has rõnes tenet reſolutorie ꝙ
ſpõſiua circũſtantia perſone non auget bonitatem
actus. ❡Q̃tum ad hoc dico ꝙ eſt aliq̃ cir-
cunſtantia pſone rõne cuius pſona obligat̃
ad actum ad quẽ nõ obligaretur illa ſecluſa
vt ſortes curatus obligatur ad adminiſtrã-
da ſacramenta ſuo populo parochiano. Si
militer ſortes ſacerdos obligatur ad ꝯtinen
tiam qui alias non obligaretur. Vltra dico
ſi ſit circũſtãtia in perſona rõne cuius actus
cadit ſub ꝓcepto: & vbi talis actus habet il-
lam circunſtanriã pro obiecto: efficitur ſem
per melior q̃ eſſet/illa circũſtãtia ſecluſa. vt
magis virtuoſum eſt curato predicare qa te
netur q̃ ſit theologo predicanti ſolũ ex cõ-
ſilio. ❡Nam dicunt doctores ꝙ opus cõſi-
lij ex voto eſt magis meritoriũ q̃ ſine voto:
quia procedit ex maiori virtute: ſimiliter di
cendũ eſt in ꝓpoſito. [Videt̃ dicẽdũ ꝯñter addicio
ſiue habeat obligationẽ p obiecto ſiue nõ
actus factus ꝯformiter eſt melior eo ꝙ a ma
iori virtute pcedit. ſ. iuſticia] ❡Scd̓o dico
ꝙ ſi ſit talis circũſtantia in pſona rõne cuius
nõ orit̃ maior obligatio nec minor: illa nõ
auget bonitatẽ ceteris pibus. ❡Alia q̃ſtio/
vtrũ beneficiũ collatũ alicui aggrauet pec-
catũ vt ſortes ſit melior q̃ plato. habeat gra
tiam: diuitias/vel ſcientiã: vel ſit xp̄ianus &
plato iſidelis que omnia ſupradicta ſe tenẽt
ex parte agẽtis. vtrum actus malus elicitus
a ſorte ſit grauius peccatũ q̃ actus elicitus a
platone non habente illa beneficia ceteris
oĩbus paribus exceptis illis beneficijs a deo
collatis. videtur ꝙ peccatum ſortis non ſit
grauius. quia ſeqretur ꝙ actu malo quocũ-
ꝗ ſignato abſꝗ variatione illius quãcunꝗ
malitiam poſſet habere: & ꝙ in infinitum
poſſet effici peior. Patet/quocunꝗ gradu
malitie ſignato ex parte agentis poteſt eſſe
aliqua circunſtantia que nunc non eſt: quo
poſito talis actus eſſet peior q̃ prius. Hanc
materiam tractat Altiſſiodorenſis in ſecun-
do & monachus. xxij. ſecundi. tamen pro
ſolutione ſit prima propoſitio. Omne be- Prima
neficium cognitum ex parte agentis aggra ppõ.
uat peccatum. Patet/omne illud aggrauat
peccatum ratione cuius actor peccati graui
us punietur. Deute. Secũdum quanticatem
culpe erit & plagarum modus. ſed ratione
beneficij pro tali actu malo actor mali gra-
uius punietur. igitur. Patet minor ex Gre-
gorio in homelia. Cum creſcunt dona cre-
ſcunt rationes donorum/& vnuſquiſꝗ ma
gis humilis eſſet debet quanto ſe cognoſcit
obligatiorẽ. igit̃ ex hoc bñficio oritur ma
ior obligatio q̃ eẽt bñficio ſecluſo. ſed quã
to maior eſt obligatio tanto trãſgreſſio eſt
peior. igitur. ❡Scd̓a ppõ. Illud bñficiũ qd̓
aliqs habet de quo habet ignorãtiã inuicibi
lem nõ auget pc̃m̃. Patet ſic/dictũ eſt ꝙ oĩs
ignorantia inuincibilis excuſat a pc̃õ: ſed ſi
talis ſit alicuius circũſtantie particularis &

nō cuiuſlibet excuſat a grauitate peccati ꝓueniente ratione illius circunſtantie. ergo ſquis bñficiū aggrauet pctm̄:ſi de illo habeatur ignorātia inuincibilis nō aggrauabit illud peccatū ɔmiſſū nō obſtāte tali bñficio. Alia ratio monachi. bñficiū collatū ab homine de quo habeẗ ignorātia iuīcibilis nō aggrauat peccatū ɔmiſſum in illū q cōtulit ergo bñficiū collatū adeo de quo habetur ignorātia inuicibilis:etiā nō aggrauat. añs patet:ſi aliqs latēter poſuerit in arca mea aliquas pecunias ſicut fecit. ſ. nicolaus & poſt ea pecco ī illū:illd bñficiū iuīcibiliter ignoratū nō aggrauat peccatū. ❡Tertia ꝓpoſitio illud bñficiū de quo habeẗ ignorātia vīcibilis tñ/aggrauat pctm̄. Patet/ignorātia alicuius circūſtātie augētis maliciā peccati ſi fuerit vincibilis nō excuſat a tota malitia ꝓueniēte ex illa circūſtātia ſquis ab vna parte excuſet ſi fuerit craſſa vel ſupia. ergo ſi bñficiū habeat aggrauare & habeaẗ ignorantia vincibilis:nō auferẗ tota grauitas ꝓueniēs rōne illius bñficij. ❡Quarta ꝓpoſitio. Bñficiū nō aggrauat pctm̄ ſcdm̄ eadē proportionē ſcdm̄ quā ē maius altero:hoc eſt Inter bñficia quorū vnū eſt maius alio nō aggrauatur peccatū ſecūdū eandē ꝓportionē ſecūdū quā eſt maius. patet/qa ſeqretur ꝙ bñficium gr̄e in infinitū plus aggrauaret peccatum ſ bñficiū diuitiarū:ɔſequēs eſt flm̄. ergo & añcedēs. patet tamē ɔſequētia/capio ſortē in gr̄a & platonē diuitē ſed nō in gr̄a: ambo fornicētur ſimplici fornicatiōe. bñficiū collatū ſorti:ſcilicet gr̄a in infinitū excedit bñficiū diuitiarū. imo cū gr̄a ſit diuiſibilis in infinitas partes minima pars gr̄e ſi eſſet dabilis in infinitū excederet bñficium diuitiarū. Ideo illd bñficiū gr̄e qd ē maius nō aggrauat in eadē ꝓportione in ſ eſt maius cū ſit in īfinitū maius ſ bñficiū diuitiarum imo ql̄ibet pars eſt ſimpliciter & ī ſe maior ſ ſit bñficiū diuitiarū. Habeẗ ergo reſolutorie. ꝙ bñficiū ex parte agentis aggrauat peccatū. Scdo/ſi de tali habeaẗ ignorātia īuincibilis nō aggrauat. Tertio: ſi vīcibilis aggrauat. Quarto:nō aggrauat in eadē ꝓportiōe ſcdm̄ quā maius eſt. Querit modo in qua ꝓportione aggrauat. ❡Reſpondet monachus ꝙ aggrauātia illius eſt attendēda penes obligationē maiorem vel minorem ſ quidē obligatione vult illū eſſe magis vel minus obligatū. & hoc virtualiter dicit Altiſſiodoreñ. vt quando deus cōtulit ſorti aliquod beneficium magis peccat in ea proportione ī qua deus vult eum magis obligari ſ prius/ideo circunſtātia perſone auget malitiam actus. ❡An ceteris paribus ſimile peccatum commiſſum a ſorte fideli & a platone infideli ſit ſimilis grauitatis in vno ſicut in altero: & pono cetera paria excepto ꝙ vnus eſt fidelis alius vero non. Dicit ꝙ fidelis grauius peccat:quia eſſe fidelē eſt vnum beneficium a deo collatum. Contra/ſequitur ꝙ infidelitas erit circunſtantia diminuens/& de infidelitate reportaret cō modum. Reſpondet Altiſſiodoreñ. ꝙ iſta conſequentia nihil valet. iſte minus peccat ergo in iſto eſt aliqua circunſtantia diminuens. ſed oportet ſic arguere. infidelis minus peccat:ergo aliqd diminuit in eo peccatū/vel aliqd in alio augmētat peccatū. Querit altiſſiodoreñ. vtrū aliqs theologus exiſtēs in mortali magis peccet ſ vetula ſ cadit a charitate alijs circūſtātijs paribus. videẗ qd ſic per Gregorium/vbi eſt maius donū ſciētie:ibi trāſgreſſor maiori ſubiacet culpe. & in euāgelio/ſeruus ſciēs voluntatem domini. ❡In oppoſitum arguiẗ. hec vetula magis lediẗ cū amittat charitatē & ille nō. & nō lediẗ niſi quia peccat. igitur. ❡Item fortiora habet arma ad ſe defendēdum ſcilicet charitatem. igitur magis eſt ei imputandū ſi ſuccumbat. ❡Dicit. ꝙ re vera theologus magis peccat. quia ſcientia eſt per quam maxime poſſumus nos iuuare: & vetula non habet talem habilitatem vtēdi illis armis ſcilicet gratia. licet autem nulla circunſtantia ita aggrauet peccatum ſicut ſcientia: tamen epiſcopus minus ſciens magis peccat ſ ſimplex theologus. quia ignorantia eius parū aut nihil diminuit de peccato:quoniā teneẗ ſcire nouum/& vetus teſtamentum. digni

Tertia ꝓpō.

Quarta ꝓpō.

tas autem multū aggrauat. ℂ Alia difficul
tas. ſi beneficium quod ſe tenet ex parte cir
cunſtantie perſone aggrauaret: ſeq̄retur ꝙ
predeſtinatio aggrauaret peccatum. vt ſor
tes ꝑdeſtinatus eodē genere peccati peccās:
ſicut plato nō ꝑdeſtinatus ceteris omnibus
alijs paribus grauius peccaret. Patet/inter
omnia beneficia/que conferuntur a deo be
neficium predeſtinationis eſt maximū. ſed
ꝙ cōſequēs ſit falſum: patet. quia tūc iſta cō
cluſio eſſet poſſibilis/ſortes peccat a gradu
grauitatis peccati (gratia exēpli ſimplici for
nicatiōe vt. viij.) & tamē nunc foret poſſi
bile/ꝙ nō peccauit tanta grauitate peccati.
patet. capio ſortem q̄ fornicetur & tale pec
catū ſit graue/vt ſex ſed quia predeſtinatus.
eſt graue vt octo. iſta propoſitio nunc eſt
vera ſortes peccauit a/gradu vt octo. & ta
men nunc eſt poſſibile/ ꝙ non peccauit/a/
gradu vt octo. Patet. eſt nunc poſſibile ꝙ
non fuit predeſtinatus. ergo illa grauitas.
&c. Nego ſequelam propter duo. Primū/
predeſtinatio nihil eſt in peccatore: ſed di-
cit beneficium ſolum futurum ſcilicet futu-
ram gratiam & gloriam & voluntatem ef-
ficacem in deo illa duo cōſerēdi/ideo cū ꝑ-
deſtinatio nihil dicat in peccatore. dico ꝙ
ꝑdeſtinatio nunq̄ aggrauat peccatū. ſecun-
do quia de predeſtinatione habetur igno-
rantia inuincibilis/quia nullus poteſt eſſe
certus ꝙ ſit predeſtinatus niſi per reuelatio
nem. & beneficium de quo habetur igno-
rantia inuincibilis/non aggrauat peccatū:
vt dictū eſt. igiť. Sed pone ꝙ ſortes habeat
ex reuelatione/ꝙ ē ꝑdeſtinatus. an tūc ag-
grauetur ſuū peccatū propter ꝑdeſtinatio-
nē. hoc eſt/an grauius peccet eodē genere
peccati ceteris oībus alijs ꝑibus: q̄ ille q nō
hēt ex reuelatione ꝙ ſit ꝑdeſtinatus. Diciť
ꝙ ſic in caſu illo. & hec dicta ſufficiāt de pri
ma circunſtantia in particulari.

ℂ De circunſtantia obiecti. Cap. viij.

Sequitur mō videre de circūſtātia
materie ſiue obiecti. hoc ē circa qd
actus volūtatis ferť. vñ vt dicit ſan
ctus Thomas ꝑcipue circūſtātie at
tendēde ſūt circūſtātia obiecti & circūſtātia
finis. Ratio eſt. qa penes diuerſitatē ſpecifi-
cā obiecti variať diſtinctio ſpecifica virtutis
& vicij. Similiter penes diuerſitatē ſpecifi-
cam finiū variať ſpecies actus: ſi non nature
ſaltem moris & nature quādo ille finis eſt
partiale obiectū. ſed alie circūſtātie a circun
ſtātia obiecti & finis aliqñ variāt ſpeciem:
moris: aliqñ nō/ideo iſte due ſcilicet obie-
cti & finis ꝑcipue ſūt inter ceteras. Occaſiōe
huius difficultatis trita q̄ſtio queriť. vtrum
magnitudo ſeu pluralitas ſeu ꝑfectio obie-
cti augeat malitiā actus mali. hoc eſt/ſi ſint
duo actus quorū vnus fertur ꝑciſe ſup vnū
obiectū: alter ſup plura: vel vnus ſup obie-
ctū minus ꝑfectū: alter ſup ꝑfectius an ſemp
ſcđs actus ſit grauior q̄ primus/& hoc cete-
ris oībus alijs paribus puta cū eq̄li intētio-
ne & conatu. &c. vt ſortes vult occidere
vnū hominē & plato duos eadē volitione
an volitio platonis ſit peior. ſimiliter ſor-
tes vult furari paruū qd/& plato magnum
qd: an plato plus peccet. Arguitur ꝙ non.
plato q plus furať hēt maius icitatiuū ad fu
rādū q̄ ſortes: ergo minus peccat. tenet ꝯſe-
quētia. dicit Auguſti. & recitat magiſter in
q̄rto/plus peccat q fornicať cū turpi q̄ q cū
pulchra: qa hēt minus allectiuū. ℂ Scđo ſeq
tur ꝙ poſſet dari actus īfinite malitie vľ gra
uitatis. Patet ſic. ſi velle occidere duos ſit
grauius pctm̄ q̄ velle occidere vnū: ergo vel
le occidere īfinitos ē infinite malitie. Idē ar
gumētū cōiter fit ad ꝓbādū ꝙ pctm̄ ī deū ē
īfinite malitie/cū ipſū in ꝓximū ē aliquātule
malitie & ī alterū meliorē ꝯmiſſū maioris
malitie: ergo ī deū q ē infinite bonitatis erit
īfinite malitie. Occaſiōe huius q̄rit mona-
chus/capiendo duos de quorū vno habeo
probabilitatē moralem ꝙ eſt in pctō: de al-
tero vero ꝙ eſt in gr̄a. ſi quis habeat duas
volitiones formaliter executiuas q̄ vult oc-
cidere ſortē in pctō ſcitū ꝓbabilitate morali
& platonē in gr̄a/q̄ illarū eſt grauior: & ar-
guit ꝙ ſit illa qua vult occidere ſortem ſci-
tum eſſe in peccato mortali: quia eſt cauſa il
lius damnationis eterne. In oppoſitum

arguitur. plato ē perſona dignior ꝙ ſortes cũ ſit in gratia: ergo iniuria eſt grauior. Secundo querit. ſit ita ꝙ vterꝗ iſtorum ſit in extrema neceſſitate: & non poſſum ſuccurrere niſi alteri iſtorum ſi ſuccurrã platoni ſũ cauſa dãnatiōis alterius/ſi forti poterit penitere/&alter moritur tantum corporaliter & non eternaliter. igitur. Quantum ad primum cũ querebatur an circunſtãtia obiecti aggrauat: dico ꝙ ſic. vt qui vult plus furari/ceteris paribus plus peccat ꝙ ille ꝗ vult furari minus. ad Argumētũ. ꝗ furať plus vł ꝗ fornicať cũ pulchra/habet maius allectiuum. cõcediť. ergo ille ꝗ vult fornicari cum turpi plus peccat. verũ ē. ergo ille ꝗ vult furari plus minus peccat. nego cõſequētiã. & rō ē/ꝗa ꝗuis allici ſit circũſtãtia diminuēs: ē tñ altera magis aggrauãs i obiecto. ſ. dãnificatio: ſed qui fornicatur ceteris oībus alijs pibus pterꝗ ꝙ vna ē pulchra alia turpis minus peccat ꝗ fornicať cũ pulchra: ꝗa ñ ē niſi circũſtãtia alliciēs. ſed i caſu de furto ē vnũ aliud i obiecto qđ magis aggrauat ꝙ illud alliciēs diminuet. Ad aliud de volitiōe occidēdi/ negať cõſequentia/&ad pbationē volitio occidēdi duos ē peior volitiōe occidēdi vnũ/cõcedo. & volitio occidēdi ꝗtuor ꝙ tres & ſi i infinitũ. nego cõſequētiã ꝗa nõ oportet ꝙ ſi ſint ifinita quorũ ſcđm excedit primũ i aliꝗ pportione & tertiũ ſecũdũ: & ſic in infinitũ ꝙ volitio cadēs ſuper mile excedat &c. ſed ſi ſint ifinita quorũ ſecũdũ excedat primũ i aliꝗ pportione: & in tãta pportione quartũ excedit ſcđm &c. ſi eſſet aliquod excedens quodlibet illorũ eſſet infinitũ: ſed in pposito licet ſecũdũ excedit primũ: tamē non excedit in infinitum/licet dupletur vna circunſtantia cetere non duplantur nõ ſufficit ꝙ vna aggrauans dupletur: ſed requiritur ꝙ omnes aggrauantes duplentur. ideo malitia ſcđe ſuper primã non ageret in duplum. quapropter volitio occidēdi duos non eſt in duplo peior ꝙ volitio occidendi vnum: nec volitio occidendi quattuor nõ eſt in duplo peior volitione occidendi duos. Contra. ad minus habetur ꝙ volitio occidēdi duos eſt per aliquã latitudinē malitie peior volitione occidendi vnum: ergo volitio occidēdi quattuor duplabitur in malitia reſpectu volitionis occidēdi duos. ergo ꝗuis non ſit peior in duplo volitione occidendi duos: eſt tamen dupla volitione occidēdi vnũ. Si volitio occidēdi duos eſt peior per duplã latitudinē malitie ſcilicet ppter duplex obiectũ volitio occidēdi quattuor erit peior per duplã latitudinē malitie. & ita in infinitũ. ergo non euades ppoſitũ. nego. quia volitio occidēdi duos diſtinctius fertur i duos homines ꝙ volitio occidendi mille. & penes hoc quod eſt diſtinctius ferri attēditur etiã grauitas peccati: & ideo ꝗuis dupletur circunſtantia obiecti/non oportet ꝙ malitia dupletur. [Videť ꝙ iſta ꝯſequētia ſit bona hic actus in infinitum augetur in malitia ex parte vnius circunſtantie/ergo eſt infinite malus. patet/hec circunſtantia ſeorſum eſt i infinitum mala/igitur totus actus.]

Hec replica eſt apparēs multũ.

addicio

¶Quantum ad aliud de bono & malo/an tenear ſubuenire bono derelicto malo. dicit monachus ꝙ occiſio mali eſt peior ꝙ occiſio boni/quia nõ ſolum eſt cauſa mortis corporalis: ſed etiam damnationis/qui autem occidit bonum non eſt cauſa niſi mortis corporalis. Eodem mõ dicit ad ſcđm/ꝙ potius teneor ſubuenire malo ꝙ bono: ꝗa ſubueniendo malo ſum cauſa ſalutis & anime & corpis. & ꝗuis nõ ſubueniēdo bono ſit vna circunſtantia que aggrauat ſcilicet bonitas: eſt tamen alia circunſtantia in alio ſcilicet damnatio que magis aggrauat ꝙ circunſtantia boni. ſed vbi nõ haberē pbabilitatem moralem ꝙ eſſet in pctō: deberem citius ſubuenire bono. & ſic de circunſtantia obiecti ſufficiat. [Hec ſolutio monachi nõ placet quia alias nunꝗ liceret repellere vim vi quando conſtat de iniuſto aggreſſu impetentis/& propterea ego non ſum cauſa niſi per accidens/quia eſt de per ſe in ſua poteſtate non damnari & non in mea.]

addicio

De circunſtantia temporis.
Capitulum nonum.

AGendum eſt nũc de circũ
ſtantia temporis. Ideo q̃ri
tur prio. an ratione illius
augeat bonitas / vel mali
tia actus. Dat exemplum
Altiſſiodorenſis libro ſe
cundo tract. xxviij. q̃ſtio
ne quarta, de fornicatione. Vtrum ſecunda
fornicatio ſit maius peccatum q̃ prima. Vi
detur ꝙ prima ſit peior. per primam perdit
homo caſtitatem: & ſi virgo virginitatem/
& non per ſecundam. igitur. Secũdo. elici
ens primum actum fornicatiõis habet plu
ra adiutoria ad reſiſtẽdum vel ſaltem mino
ra incitatiua ad actum fornicationis: ergo
ſecunda erit minus mala ſemper intelligen
do cetera alia paria. antecedens patet / ex pri
ma perdit gratiam que adiuuabat illũ &c.
In oppoſitum arguitur. Communiter di
cunt doct. ꝙ peccatum conſuetudinis ẽ gra
uiſſimum imo ꝙ veniale ex gñe p cõſuetu-
dinem efficitur mortale. ergo actus ſcd̃o / ter
tio. quarto elicitus ẽ peior q̃ primo elicitus/
dicit Altiſſiodoreñ. ꝙ ceteris alijs paribus
actus prio elicitus eſt peior regulariter q̃ ac
tus ſecũdo elicitus. patet per ſuas rõnes añ
oppoſitũ factas. Dr̃ notãter ſi cetera ſint pa
ria: qa ſi maiori deſiderio / vel alio mõ ferre
tur i obiectũ i ſcd̃a volitiõe q̃ i pria / i ſecũda
eẽt peior. vt ſi decia ebrietate ſortes ꝑpone
ret amorẽ vini amori dei: illa eẽt peior. ſed
ſi eodem modo feratur in vinum ceteris pa
ribus preter hoc ꝙ inebriatur decimo deci-
ma eſt minus mala. Item ſi in decima habe-
ret ſortes ſciẽtiam ꝙ tale vinum eſt inebria-
tiuum. & in prima haberet ignorantiã vin
cibilem tamen: vel ſi in decima / ignorantia
eſſet magis vicibilis q̃ in prima: decima tũc
eſſet maius peccatum. Ex quo ſequit ꝙ nũ-
q̃ peccatum veniale ex genere per quãcũq
conſuetudinem efficitur mortale niſi varie
tur aliqua altera circunſtantia conſuetudi-
nis: qa tunc erit ſemper minus. ſed quando
dicũt doctores ꝙ efficit veniale mortale p
ꝯſuetudinẽ ſic intelligit ꝙ p ꝯſuetudinem
ita frequẽter accidit: ꝙ auget ꝯtẽpus vl' libi
do: vt per conſuetudinẽ mẽtiẽdi iocoſe vl'
officioſe propter ſalutẽ alterius: põt quis tã
ta libidine ferri in mẽdaciũ iocoſum vl' offi
cioſum / ꝙ ſi eẽt cõtra ꝓceptũ / nihilominus
vellet mẽtiri / ſed hoc poſito ꝙ ſit pure ioco
ſum vel officioſũ nunq̃ efficit mortale. Cõ
tra. peccatũ ꝯſuetudinis eſt grauiſſimũ. Di
co ꝙ ſic intelligit ꝙ peccator q peccat ex cõ
ſuetudine eſt in peiori ſtatu q̃ ille q non pec
cat ex ꝯſuetudine: qa illud peccatũ accumu-
latur ſupra ꝓcedentia pc̃tã. & quoniã ꝑpter
maiorem ĩfirmitatẽ & cecitatẽ citius cadit i
peccatum deſperatiõis & preſumptionis.

quõ peccatũ cõſuetudinis dicit grauiſſimum.

Secundo. peccatum conſuetudinis poteſt
dici grauiſſimũ idẽ periculoſiſſimum / quia
difficilius reſurgit ab illo peccato. ¶ Alia
queſtio vtrum actus qui per maius tempus
continuatur ſit peius q̃ ſi continuaretur per
minus ceteris alijs paribus. Similiter / vtrũ
ex ſola continuatione temporis incremen-
tum ſuſcipiat in bonitate. Diciturꝙ duplex
eſt ſenſus huius. vnus vtrum ita augeatur
bonitatis actus ex continuatione temporis
puta ꝙ ſit melior in ſecũda parte tẽporis q̃
in prima & in tertia q̃ in ſcd̃a &c. Secundus
ſenſus. vtrũ ex tali ꝯtinuatione ita augeat
bonitas nõ actus in ſe: ſed ipſius continuã-
tis puta ꝙ efficiatur melior & maioris meri
ti in ſecunda parte tẽporis illius ꝯtinuatio-
nis q̃ in pria. Quãtũ ad primũ ſenſũ / ſoluta
eſt q̃ſtio prius puta cũ diceret ꝙ in ſcd̃a me-
dietate hore illa volitio fornicãdi non erat
peior q̃ in prima dimidietate. patet / in ſecũ
da dimidietate non eſt peior q̃ eſſet ipamet
ſi tũc puta i illa ſcd̃a dimidietate eliceret de
nouo: ſed ſic ẽ ꝙ ſi tũc eliceret de nouo nõ
eſſet peior q̃ illa q̃ elicit in pria dimidietate
immo minus mala. imo Altiſſiodorẽſis ha
bet de neceſſitate dicere: ꝙ ſit minus mala:
qa habet maius icitatiuũ / & maius icliatiuũ
ad illã q̃ ad primam: qa habet habitũ geni-
tum ex continuatione prime dimidietatis.
ergo in ſecunda dimidietate eſt potius mi-
nus mala q̃ peior. ¶ In ſcd̃o vero ſẽſu vtrũ
ex tali ꝯtinuatiõe ꝯtinuãs efficiatur melior
vel maioris meriti ſi actus ſit bonus vel ma-

ſoris demeriti ſi actus ſit malus. ¶Pro decla
ratione notādū eſt vnum vulgare qđ po-
nit Gregorius in ſecūdo diſtinctiōe tertia.
duplex eſt continuatio actus. Quedam pu-
re naturalis. Alia mere libera. vnde imagi-
natur Gregorius. ſuppoſito ꝙ nunc eliciat
actus libere ab ipſa volūtate poſt hoc inſtās
elicitionis eſt vnum tempus imperceptibi-
le. quia ſicut datur minimum viſibile vł ma
ximum qđ non / ita datur minimum tēpus
vel maximum quod nō eſt perceptibile. &
cōmuniter aſſignatur maximum qđ non ē.
In toto iſto tempore talis actus ita neceſſa-
rio continuatur ꝙ non eſt in poteſtate libe
ra volūtatis ſcienter & libere ceſſare ab illo
actu/licet forte caſualiter vł ſupnaturaliter
ceſſare pōt: ſed non ſcienter & libere. Alia ē
continuatio libera quando voluntas ſic ꝑ
tempus aliquod cōtinuat/ꝙ ceſſare poteſt
& elicere actum contrariū/vt cum continua
uit ꝑ illud tempus impceptibile neceſſario
poſt illud poteſt ceſſare. hoc ſuppoſito di-
cit Greg. & pleriqꝫ poſt ipſū: ꝙ actor actus
mali ex illa continuatione mere naturali in
qua ſcienter & libere ab illo actu ceſſare nō
poteſt non efficitur deterior ꝗ erat in prio
iſtāti elicitiōis talis actus. Patet. illa ꝯtinua
tio naturalis/eque naturaliter ſeqtur ad eli-
citionē/ſicut ad volitionē efficaciter impera
tiuā actus exterioris naturaliter ſeqtur actus
exterior: & ꝓpter iſtā cauſam actus exterior
nihil bonitatis/aut malitie addit actui inte-
riori. ergo ſimiliter ex libera elicitiōe/& na
turali ꝯtinuatione ꝗ naturaliter ſeqtur illā
liberā elicitionē non efficiť homo deterior
Dicit vltra Gregorius. ꝙ illa ꝯtinuatio libe
ra in ꝗ ceſſare poteſt addit malitiā ſup elici-
tionē: & homo efficiť deterior. Patet. tantū
obligať homo nō cōtinuare quādo poteſt
non ꝯtinuare actū ꝓhibitum ſicut obligať
non elicere: qa per ꝓceptum ꝓhibeť tam ꝯti
nuatio ſicut elicitio actus/quādo talis con-
tinuatio eſt ī poteſtate illius. ergo ſicut eli-
citio addit demeritū: ita & illa libera ꝯtinua
tio ſcienter & libere ꝯtinuata. Vnde ꝓſup-
ponit Grego. ꝙ actus dū elicitur/ſic ſe hēt:

ꝙ datur vnū tēpus poſt elicitionē in quo
neceſſario ꝯtinuat: ſed hoc videť difficile a-
pud ipſm. Dicit ei diſtīctiōe tertia ſcđi. ꝙ vo
litio ſicut ē producibilis libere ī inſtāti: ita
eſt ꝓducibilis libere ſucceſſiue: hoc ſuppoſi
to tūc pōt libere remitti ſucceſſiue: & ſit vo
litio/a/ꝗ īcipiat libere remitti ſucceſſiue. tūc
bñ ſeqtur/a/īcipit libere ſucceſſiue remitti:
ergo nūc adhuc eſt tota illa volitio/& ime-
diate poſt hoc nō erit tota/& nunꝗ poſtea
erit minor: & ſic in īfinitū. Si ꝯcedas ꝙ nūc
ſit tota/& nūꝗ poſtea erit tota. ergo falſū ē
ꝙ oportet de neceſſitate aſſignare tēpus cer
tū per qđ de neceſſitate erit tota. Si dicas ꝙ
erit tota/vł pars. Cōtra ſi ē ī mea poteſtate
libere & ſucceſſiue ꝯtinuare & nō remito/er
go libere ꝯtinuo/tūc ſic/ponať ꝙ libere cō
tinuo in tanto gradu quo elicita fuit ꝙ per
qđcūqꝫ tēpus ꝯtinuationis aliqđ mereor vł
demereor de nouo. & hoc tenet adā prima
diſtinctione primi. & hec opinio videť pro
babilior ꝗ opinio Gregorij & maior pars
doctorū defenſat iſtā. [Hoc argumentum additio
nō ꝯcludit ꝯtra gregorium quia diceretur
ſecundum eum ꝙ actus elicitus in inſtanti
de neceſſitate continuatur ſecundum quod
libet ſui per tempus/ſed ſi ꝓducatur ſucceſſi
ue poteſt etiam ſucceſſiue corrumpi & non
totus ſimul.] ¶Sed eſt queſtio loquendo
conſequenter ad Gregorium an in inſtanti
continuationis aliquid mereatur de nouo.
Vtrum in inſtanti medio mereatur aliquē
alium gradum ꝗ mereatur in prima medie
tate hore/puta an aliquis gradus meriti cor
reſpondeat pro illo inſtanti medio. vt ſor-
tes in inſtānti elicit volitionem vt octo/ cō
tinuet ꝑ horā nō remittēdo: & hora ſit to-
tū tꝑs ī quo nō poteſt remittere vſqꝫ ad nō
gradum: vtrum ſortes per illam mereatur
aliquem gradum premij in inſtanti medio
illius hore diſtinctum a gradu premij quē
merebatur per medietatem hore. Si conce-
das: ergo in quolibet inſtanti intrinſeco tā
tū merebitur/& cum ſint infinita inſtantia
merebitur infinitum ꝓmiū. ¶Dicit Occhā
ꝙ in nullo inſtāti elicitionis in quo mere-

tur certum gradũ premij meref aliquid di
ſtinctũ a merito tẽporis precedentis. hoc ẽ
nõ meretur aliquẽ gradũ totaliter correſpõ
dẽtẽ inſtãti illi intrinſeco. Patet/non eſt in
poteſtate volũtatis ꝙ pro aliquo inſtanti
corrumpatur certa pars illius volitiõis: qa
non poteſt corrumpi niſi ſucceſſiue. quia re
ſiſtit ſue corruptioni: talis enim volitio eſt
entitas naturalis appetens naturaliter ꝑma
nere & reſiſtens ſue corruptioni. ergo talis
corruptio fieret cũ reſiſtentia: ergo non po
teſt fieri ſubito. ideo oportet ꝙ ſucceſſiue i
aliquo certo tempore. Tunc ſic/non eſt
in poteſtate voluntatis ꝙ vna certa pars
corrumpatur pro inſtanti continuationis:
ergo pro inſtanti continuationis nichil
de nouo merebitur totaliter: ſed in quo-
libet inſtanti erit ſibi maius premium ꝗ
prius: quia quodlibet inſtans ſequens eſt
continuatiuum temporis in quo tempo-
re poterat corrumpere vnam certam partẽ.
ideo i illo tempore merebatur aliquem gra
dum qui quidem gradus debetur in illo in-
ſtanti terminante illud tempus. & in illo i-
ſtanti eſt maioris meriti ꝗ prius: tamẽ in illo
inſtanti nihil meretur de nouo. Pari forma
de demerito dicatur. Vnde augetur meritũ
ſucceſſiue quemadmodum producitur ta-
lis pars ſucceſſiue producitur volitio libe-
re/continuatio in eodem gradu non eſt to
taliter libera ſed partialiter: qa in quocunq
tempore quantũcunq paruo / licet non ſit
in poteſtate corrumpere eſt tamen in pote-
ſtate remittere vſq ad certum gradum &
quia non remittit: ſed continuat: ideo ali-
quantulum meretur per illam cõtinuatio
nem: vel demeretur per illam ſi illa volitio
addítio ſit mala. [Quandocunq volũtas libere cõ
currit ad aliquem actum poteſt etiam libere
non concurrere ad illum actum ſic ꝙ poteſt
ſuſpendere totum ſuum conatum & per cõ
ſequens ſi pro aliquo inſtanti illius tempo
ris velit non conari totus actus corrumpe-
tur pro tunc.] ¶Difficultas ↄtra vtrãq o-
pinionẽ. dictũ ẽ ꝙ volitio nõ ꝑ aliquo mõ
corrũpi i iſtãti vel ſubito. Cõtra. capio vo-
litionẽ dandi elemoſinã elicitã in inſtãti &
ex charitate: talis volitio ẽ inteſior ꝗ ſi pro-
duceref a ſolo conatu volũtatis ſine charita
te. tunc capio gradũ per quẽ eſt inteſior: &
talis gradus ſit. b. tũc. b. nõ neceſſario cõti-
nuatur/neq ſecundũ ſe/neq ſecũdũ quãli-
bet partẽ eius: hoc ẽ nec totaliter nec partia
liter. Iã poſſibile eſt cũ iſta volitiõe dandi
elemoſinã incipiã ſucceſſiue elicere volitio
nẽ fornicãdi ſic ꝙ nũc nihil habeo illius &
immediate poſt hoc habeo aliqd/hoc eſt p
vltimũ nõ eſſe. tũc. b. gradus nũc eſt: & nũ-
ꝗ poſtea aliqd eius erit. patet. charitas poſt
hoc nõ erit. ergo augmẽtũ quod ꝓuenit ra
tione charitatis vltra conatũ volntatis/nũ-
ꝗ poſt hoc erit: qa dependet a grã nõ ſolum
quantũ ad eſſe & ꝓduci / ſed etiã quantũ ad
cõſeruari. ideo talis exceſſus. b. ſup volitio
ne ꝗ producif a conatu volũtatis / nõ ſolũ
dependet in fieri a concurſu charitatis. ſed
etiam in conſeruari. ergo ſublata charitate
aufertur ille exceſſus. Dico ꝙ quando dictũ
eſt ꝙ ſi aliqua volitio nunc eſt ꝙ immedia
te poſt hoc erit ſecũdũ ſe vł aliqd eius nõ ẽ
i poteſtate volũtatis ꝙ libere & ſciẽter deſi-
ſtat ab illa: itelligif ꝙ nõ ẽ i ꝑtãte volũtatis
ꝙ imediate poſt hoc deſiſtat ab illa tota vo
litiõe: ſed bñ caſualiter vł ſupnaturaliter fie
ri pōt. Ideo i caſu/talis exceſſus. b. ſup cona
tũ volũtatis nũꝗ poſt hoc erit: ſed hoc non
ꝓuenit ex libera ceſſatiõe: ſed defectu chari-
tis. iõ nõ ſeqtur ꝓpterea ꝙ qñ volũtas libe-
re hẽt actũ/ꝙ imediate poſt hoc ceſſet ab il
lo actu. ſed ꝙ ceſſet quãtũ ad. b/ẽ ex defectu
charitatis: ſed nõ ẽ imediate ex libera cõti-
nuatiõe volũtatis. Cõtinuando meteriã di
ctũ ẽ ex opiniõe Occhã & Richardi clymẽ
tõ ↄtra Greg. ꝙ ↄtinuãs actũ i quocũq tꝑe
quãtocũq ꝑuo ↄtinuet/ſiue illa ↄtinuatio
ſit naturalis vł libera meref aliqd de nouo
ſi ſit actus bonus/vł demeref de nouo ſi ſit
actus malus. & rõ fuit: qa quãuis nõ poſſit
i illo ꝑuo tꝑe totalr deſiſtere/ꝑt tñ libere re
mitter. ergo ſi ↄtinuet i tꝑe i gradu ita itẽſo
iputaf vł ad penã vł ad pmiũ. vt elicio actũ
libere: pro inſtanti illius elicitionis actus

imputatur.tunc ſi continuo actum in eodẽ
gradu per vnam horam q̄cunqꝫ parte hore
cõtinuã in gradu ita intẽſo eſt in mea ptãte
aliq̄tulũ remittere ſicut eſt in mea poteſtate
libere continuare:tunc in illa pte aliquantu
lum mereor:quia eſt in poteſtate volunta-
tis pro illo tẽpore ab aliqua parte actus de-
ſiſtere. ideo ſi ſit actus malus & non deſiſtã
eſt imputãdus pro illa parte q̄ deſiſtere poſ
ſum. Iam queritur vtrum continuatio tem-
poris tantum aggrauet in actu minus malo
ſicut in peiori: vt duo ſunt ſortes & plato:
ſortes elicit volitionem fornicandi/ plato
vero adulterandi/& in eodem inſtanti cete
ris alijs partibus plus peccat plato vt notũ
eſt. queritur tunc: vtrum ratione continua-
tionis illius volitionis per horam per eun-
dem exceſſum malitie augetur volitio for-
nicandi ſicut augeť volitio adulterandi: vt
puta qui elicit volitionem adulterandi / vl
tra penam debitam pro tali elicitione deme
retur vnum gradum vltra propter cõtinua
tionem vnius hore /an etiam ille qui elicit
volitionem fornicãdi continuatam per tã-
tum temporis vltra penam debitã elicitio-
ni debeatur vnus gradus pene propter illã
continuationem. Et arguitur ꝙ ſic. quia eſt
eadem circunſtantia. ergo equaliter aggra-
uat quãtum eſt ex ſe niſi ſuperueniat aggra
uatio ex alio:ergo tantum demeretur conti
nuans actum minus malum ſicut continu-
ans grauius malum. Dicitur ꝙ apd' Occhã
conſequenter dicendum ꝙ hoc contingere
poteſt dupliciter. Vno modo. ꝙ iſte eliciat
peiorem ſolum. quia ex maiori conatu/vel
quia intenſiorem/vt vterqꝫ preciſe elicit vo
litionem fornicandi:ſed vnus vt quattuor
alius vero vt duo intenſam quecunqꝫ pars
ſignetur illius que eſt vt quattuor intenſa:
ſi reperiatur in altera vt duo eque intenſa
ille erunt eque male. Aliomodo contingit
ꝙ eliciant: vnus peiorem/alter minus malã
& cum hoc vna pars vnius eſt peior q̄ pars
alterius/vt vnus elicit volitionem fornicã
di/alter adulterandi/certum eſt ꝙ vna voli
tio adulterãdi ẽ peior q̄ fornicãdi eq̄ itẽſa:
& exequali conatu ratione obiecti: quia in
obiectum peius fertur. Tunc dico ꝙ ſi vo-
litio vna ſit peior alia in prio modo peiori
tatis:ſunt eque male/& cõtinuatio tantum
aggrauat vnã ſicut alteram. patet. per con-
tinuationem tantum demeretur preciſe i tẽ
pore quantum demeretur eliciendo tãtam
volitionem:quantam poſſet corrũpere ſuc
ceſſiue:ſed iſti duo equali tempore poſſunt
equaliter corrumpere de illis volitionibus
preciſe:ergo cõtinuatio temporis in iſto ca
ſu equaliter aggrauat. ſecũdo dico ꝙ ſi iſte
volitiones ſic ſe habeant ꝙ vna ſit peior in
ſcđo modo peioritatis ita ꝙ equalis portio
ſui eſt peior equali portione alterius/ tunc
continuatio vnius eſt peior q̄ alterius. exẽ-
plum/ſortes habet volitionem adulterãdi
vt duo:plato fornicandi vt duo: vterqꝫ cõ-
tinuat in dimidia hora:ſortes cõtinuans vo
litionem adulterãdi plus peccat q̄ plato cõ
tinuans in equali tempore volitionem for-
nicandi. nam vbi vnus actus eſt peior alio
ratione obiecti & non ratione conatus: cõ
tinuatio vnius plus aggrauat q̄ continua-
tio alterius. [Cõtra primam partem arguiť additio
actus vt quatuor plus reſiſtit ſue corruptio
ni q̄ actus vt duo q̄tulocũqꝫ paruo tempo-
re dato continuationis talium actuum plus
demeretur cõtinuando actũ vt duo q̄ actũ
vt quatuor. ſeq̄la patet/& capio actiuitatẽ
voluntatis vt octo & reſiſtentia actus vt q̄
tuor ſit vt quatuor & reſiſtentia actus vt
duo ſit vt duo/tunc ſic proportio agentis
ad primam reſiſtentiam eſt dupla & in or
dine ad ſecũdã ẽ quadrupla/ergo põt plus
remouere de ſecũda reſiſtentia in eq̄li tẽpore
q̄ de prima. & hoc argumentũ eſt apparen
tiſſimũ ratiõe cuius mihi videť concedẽdũ
ꝙ plus peccat cõtinuans actũ vt duo tantũ
q̄ cõtinuans actũ vt quatuor/niſi dicať ꝙ q̄
liacũqꝫ fuerit agẽtia ppter naturã rei nõ poſ
ſũt ī eq̄li tẽpore plus de vno q̄ de alio corrũ
pere & ſi hoc ſit verũ ſeq̄tur ꝙ ſi volũtas eſ-
ſet infinite actiuitatis nõ citius poſſet corrũ
pere actũ vt duo q̄ nunc/ſed hoc ẽ falſum.]
❡Alia q̃ő. Si ſortes eliceret volitonẽ forni

cādi i iſtāti vt q̄ttuor quā de neceſſitate cōti nuat per tempus: ſequitur ꝙ eſſet neceſſa rio extra ſtatum ſalutis pro tempore illius continuandus. Patet. & pono ꝙ non po teſt viuere niſi per dimidiam horam: & ꝙ habeat hāc volitionem volo peccaſſe/ quā de neceſſitate continuet per illam dimidiā horam. tunc ſine ſpeciali miraculo non po teſt ſaluari: quia per illam non poteſt habe re diſplicentiam: ſcilicet nolitionem que ne ceſſario requiritur ad penitendum. Dices. poteſt habere diſplicentiam ꝙ elicuerit q̄ uis non poteſt habere diſplicentiam: ꝙ cō tinuet: quia tunc inuitus vellet. Contra/ ha bendo iſtam volitionem in caſu. volo pec caſſe non poteſt habere nolitionem con trariam ſcilicet nolo peccaſſe: quia non poſ ſunt eſſe ſimul & ſemel & pro eodem tem pore in eodem ſubiecto: ergo eſt impoſſibi le ei pro illo tempore penitere. Dices ꝙ illa volitio qua vult ſe peccaſſe quam cōtinuat naturaliter eſt compoſſibilis nolitioni qua nult ſe peccaſſe: vt patet de Chriſto qui ha bebat nolitionem naturalem mortis feren de: & volitionem liberam mortis ferende. ergo nolitio alicuius naturalis: & volitio libera de eodem ſunt compoſſibiles ſimul & ſemel in aliquo. Patet etiam in nobis: p̄ ſentato obiecto delectabili voluntas natu raliter proſequitur illud: & tamen aliquan do nult illud quia difforme recte rationi. Contra. q̄uis nolitio que eſt pure naturalis non repugnet volitioni libere eiuſdem ob iecti q̄tum ad elicitionem nihilominus illa que elicitur libere ex natura propria repu gnat nolitioni de eodem obiecto que elicit li bere. ergo ſiue poſt ea continuetur neceſſa rio ſiue libere ſemp repugnat alteri cui pri us repugnabat. ergo nō ſtāt ſimul. & de fa cto non video ꝙ ille ſtent ſimul videlicet ꝙ quando vna neceſſario continuatur ꝙ al tera poſſit libere elici. Ideo conceditur ꝙ a liquis poteſt ita in vita diſponi & ſecundū legem communem ſecluſo miraculo ꝙ pro aliquo paruo tempore neceſſario erit extra ſtatum ſalutis. nam ſecundum dicētes ꝙ de liberatio non poteſt fieri in inſtanti datur certum tempus in quo non poteſt penitere ex deliberatione ſecundum communē cur ſum legis. Item apud illos eſſet concedendū hoc qui dicunt ꝙ ad penitētiam requiritur certus gradus. & ꝙ volitio non poteſt pro duci in inſtanti ſed in tempore: vt ſortes in cipit penitere datur certum tempus poſt hoc in quo non poteſt producere volitio nem vſq; ad ſufficientem gradum cōtritio nis. ergo non eſt incōueniens: ꝙ aliquis po teſt ita diſponi in vita ꝙ poſt hoc ſit ſigna bile certum tempus in quo neceſſario rema nebit extra ſtatum ſalutis quando ex culpa incidit in illū: & oportet de neceſſitate hoc concedere de ebrio exiſtente in mortali.

¶ De circunſtantia loci. Capitulū decimū.

SEquitur de circunſtātia loci. vtrum talis augeat bonitatem actus ſimili ter & malitiam. & q̄tum ad hoc nō eſt magna dif ficultas. Vnde dupliciter poteſt intelligi ꝙ cir cunſtātia loci augeat malitiam actus. Vno modo. ꝙ actus elicitus i vno loco ſit peior q̄ idem vel ſimilis elicitus i alio loco. vt ſor tes exiſtens in eccleſia & plato in domo pro phana: vterq; iſtorum elicit volitionem fu randi ceteris omnibus alijs paribus/ excep to ꝙ ſortes eſt in eccleſia: plato vero non: & intelligitur ꝙ ſortes licet ſit in eccleſia non tamen elicit volitionē furandi rem in eccle ſia: ita ꝙ volitio furandi non habet eccleſiā pro obiecto ſed pro circunſtantia puta ille exiſtens in eccleſia elicit volitionē furandi aliq̄d in domo Cicerōis. vtrū tūc ſortes gra uius peccet q̄ plato. Quantum ad hoc appa ret mihi dicendum/ ꝙ non niſi ratione loci in quo ſortes eſt obligetur tūc ad actum cō trarium vel ſaltem repugnantem illi voli tioni furandi: & plato non: vt puta orare vel aliquid ſimile quod repugnet volitiōi furandi tunc peccaret pluſq̄ plato: ſed pro tunc ratione loci in quo ad nihil aliud obli gatur q̄ plato/ ſed ipſe tranſiens per eccleſiā

elicit volitionem furandi non plus peccat ꝙ plato. ¶ Alio modo intelligitur ꝙ locus aggrauet: quando ſcilicet locus eſt obiectũ partiale vt volitio furandi in eccleſia ꝙ fertur ſuper res alienas in eccleſia exiſtẽtes/tũc locus aggrauat malitiam actus. Probatur/ quia aliquando mutat ſpeciem actus quando eſt circa obiectũ partiale: ergo aggrauat actum in malitia. Patet antecedens: quia facit de furto ſimplici ꝙ ſit ſacrilegium quod eſt ſpecies diſtincta contra furtum ſimplex. Eodem modo dicendũ eſt de circunſtantia temporis. vtrum volitio elicita in vno tempore puta die dominico ſit peior elicita altero die non feſto. Dicitur ꝙ nõ: niſi habeat tempus pro partiali obiecto/ita ꝙ tẽpus eſt circũſtantia menſurãs & non cadens in rationem obiecti niſi per accidẽs/puta ſi talis tali tempore obligaretur ad actũ oppoſitum tali actui. Sed ſi tẽpus ſit partiale obiectum/vt ſi quis eliciat volitionem adulterandi pro die dominica: ſiue eliciat illa dominica die vel altero die: tũc tempus aggrauat/quia tali tempore plus obligatur deſiſtere ab illa operatione ꝙ pro alio tempore ideo non eſt neceſſe ꝙ locus aggrauet quã do nõ igreditur rationem obiecti/nec etiã tempus. & cetera.

¶ De circũſtantia finis. Cap. XI.

De circũſtantia finis que inter ceteras circunſtantias eſt principaliſſima. Notandũ ex Ariſtotele & ex doctoribus. xxxviij. diſtinctione ſecũdi. duplices ſunt actus voluntatis libe ri dũtaxat. Vnus vocatur intẽtio. Alter electio. Vnde intẽtio nihil aliud eſt ꝙ volitio finis qua voluntas fertur in obiectum propter ſe. vt dicit Greg. Sed electio eſt volitio vel nolitio qua voluntas fertur in obiectũ propter aliud: vt ſortes diligit deum ſuper omnia. ex illa dilectiõe vult ſubuenire pauperi vel dicere matutinas: primus actus vocatur intentio. ſecũdus vocatur electio/ideo intentio eſt actus quo volũtas fertur in obiectum propter ſe. & electio qua fertur propter aliquid. Sanctus Tho. prima ſecunde.

Dupli ces ſunt actus volũta tis libe ri.

Quid i tẽtio qd electio.

multa querit de electiõe vide ſi vis. Eſt i hac materia difficultas. Vtrũ ex bonitate intentionis ſemp menſuretur bonitas electionis hoc eſt querere. Vtrũ ſi intẽtio ſit bona oporteat de neceſſitate ꝙ electio ſit bona. Similiter e diuerſo/ſi itẽtio ſit mala vel magis mala an oporteat de neceſſitate electionem eſſe malam vel magis malam. Pro ſolutiõe Grego. in ſecũdo diſtin. xxxviij. ponit aliquas cõcluſiones. Prima. Non oportet ꝙ ſi intentio ſit bona/electionem ſemp eẽ bonam. Secunda. Si intentio ſit mala ſemp electio ẽ mala. Prima probatur. ſtat ꝙ aliqua volitio ſit bona reſpectu finis: & aliquid elicere ſiue aliquam eſſe electionem contra dictamen rectum. igitur. Patet añs. ſi quis diligat deum ſuper omnia ex iſta dilectione vult ſubuenire paupi. & vt ſubueniat pauperi vult furari & furatur. Illa dilectio dei ſuper omnia eſt intentio & illa volitio ſub uenĩedi eſt electio que etiam quodãmodo poteſt vocari intentio in ordine ad tertium actum/tertius vero actus eſt velle furari qui eſt dũtaxat electio mala vt notum eſt/& tamen intentio eſt bona/quia conformis recte rationi. ergo non oportet ſi intentio ſit bona electionem fore bonam. ¶ Contra/ hanc inducit Grego. Auguſtinum dicentẽ Sunt ita voluntates hominum adinuicẽ ligate ſeu cõnexe ꝙ ſi illa volitio per quã cetere referuntur bona ſit: cetere bone ſunt. ſi mala ſit cetere male ſunt. ergo. Dico ꝙ Auguſtinus intelligit de illis volitiõibus que feruntur in obiecta que non ſunt per ſe mala. Secũda concluſio probatur. puta ſi intẽtio ſit mala oportet de neceſſitate electionẽ fore malam. Patet/bene ſequitur intentio eſt mala: ergo ſit electio propter id propter quod debet non fieri ſiue ſit cõtra dictamẽ rectum quod ineſt vel quod debet ĩeſſe vel quod eſſet rectum ſi ineſſet. Vltra/ergo illa electio eſt mala: ideo quandocunꝙ intentio eſt mala electio ſiue feratur ſuper obiectum bonum ſiue indifferẽs ſemp eſt mala. Vnde Ariſt. in politicis dicit ꝙ ſũt duo ex quibus omne bonum ſit in omnibus ſcili-

Prĩa poſitio

Secũda

tet ex intentione recta & electione. ergo ſi intentio eſt mala electio erit mala.

Primũ correlarium.

¶Preterea Gregorius i primo prima diſti. tria infert correlaria. Primũ. Nunq̃ aliqua electio ſiue aliquis actus eſt bonus niſi ſit ex dilectione dei actuali vel habituali acquiſita vel infuſa. Patet/nunq̃ electio ẽ bona niſi ſit ex aliqua intentione recta. ſed nulla intentio eſt recta niſi ſit dilectio dei: quia nihil vltimate recte põt intendere niſi ſit deus: ergo nulla electio eſt bona niſi ſit ex dilectiõe dei actuali vel hituali acqſita vel iſuſa. Hoc pbat ex Auguſtino/nihil eſt bonum niſi ex radice. & dicit Gregorius in ſecundo. iiij. diſt. ꝙ nulla eſt operatio indifferens/& nõ oportet quẽlibet pro tempore quo non tenetur cogitare de deo actualiter: ſed ſufficit habitualiter. & eſt procedere ex habitu charitatis acquiſito vel infuſo.

Scdm correla.

¶Secũdum correlarium. Nulla operatio pure infidelium eſt virtus. per infidelem purum illũ intelligit qui de diuinitate vera nullam habet cognitionem vt ẽ idolatra qui credit aliquid eſſe deum quod non eſt deus. Patet/ſequitur bene/iſte eſt ifidelis purus. ergo nõ habet intentionem rectã nec actualem nec habitualem/& ad electionem bonam hoc requiritur: ergo nullam habet electionem bonam: ergo quãcunq; libere habeat ſemp eſt mala.

additio

[Hanc opinionem credo veram & ratio/quia ſicut dicit Adã ſufficit relatio habitualis. i. ſi interrogaretur pluries diceret fidelis propter deum/ſi eſt infidelis iterrogaretur pluries diceret propter ſuũ idolum.] ¶Circa primũ correlariũ eius dicit ꝙ ãteq̃ electio ſit bõa: oportet ꝙ ſit ab actuali vl' habituali amore dei. Ergo ipſe Grego. debet concedere ꝙ habitus acquiſitus diligendi deum ſuper omnia cõcurrit imediate ad dilectionem creature: ergo concurrit ad actus differentes ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt. Patet/talis diligit creaturam ex habitu acquſito diligẽdi deum: & nõ ex habitu acquiſito diligẽdi creaturam: ergo imediate & elicitiue ex habitu diligẽdi deum/diligit creaturã: ergo talis habitus effectiue cõcurrit ad dilectionẽ creature: qđ eſt falſũ. Nũq̃ habitus imediate cõcurrit ad producẽdum actus niſi tales actus ſint eiuſdẽ ſpẽi cũ actibus ex quibus genitus eſt: vel niſi feratur ſuper obiectum partiale illius. & ideo iſta opinio Gregorij non videtur multũ apparens. & ppterea dicit Sco. xli. diſtin. ij. ꝙ aliquid fieri ppter alterum tripliciter pcingit. Vno modo actualiter. Secũdo modo virtualiter Tertio modo habitualiter.

aliqđ fieri ppter alterũ triplr pcingit.

Vnde aliquid eſſe volitum vel amatum actualiter propter alterũ eſt quando ex actuali amore alterius voluntas elicit amorẽ iſtius. vt ſortes actu vult ſanitatẽ: & ex illa volitiõe vult potionem amarã. tunc ſortes actu refert potiõnẽ amarã in ſanitatem: ſed virtualiter referre eſt quando i principio actionis illa elicitur actualiter ppter aliquod aliud obiectũ/& in virtute talis elicitionis adhuc continuatur quis nõ ſit actualis cõſideratio illius alterius obiecti. vt ſortes vult ſanitatẽ ex illa volitione elicit volitiõnẽ ambulandi/continuat talẽ volitionem & ambulat non amplius cogitando de ſanitate in principio actionis actualiter elicite: talis volitio ambulandi ex volitione ſanitatis cõtinuatur/ in vitute illius dicitur virtualiter volita ſiue relata.

additio

[Quero quomodo virtute volitionis ſanitatis pcinuatur ambulatio poſtq̃ illa volitio deſinit eſſe. Poteſt dici ꝙ per volitionem ambulandi cauſatur ipetus in mẽbris qui in abſentia volitionis manet. Hoc videtur dicere Scotus in quarto.] ¶Sed habitualiter referre vnum obiectũ in aliud: eſt habere actum volendi circa tale obiectũ ex natura referibile cum habitu referendi in aliud obiectum: vt ſortes volens dare elemoſynam non vult dare propter deũ nec actualiter nec virtualiter: quia talis volitio a principio non fuit cauſata ex dilectione dei. ſed vult dare habitualiter quia habet habitum referendi ſcilicet dilectionem dei: tũc refert habitualiter. Dicit vltra Scotus/ad hoc ꝙ actus ſit bonus moraliter non ſufficit habitualis relatio: & non requiritur actualis: ſed adminus requiritur virtualis dummõ a tpe

relationis actualis non ſuperuenerit oppo-
ſita relatio. & ꝯſequenter Sco. ponit actum
medium puta qn̄ actus eſt referibilis habituali
ter ſolū. ¶Recolligendo ſupradicta eſt pri
mo dictū. ꝙ ad bonitatē intētionis nō ſeq-
tur bonitas electionis: ſed ad maliciā inten-
tionis ſemꝑ ſequitur malitia electionis/ qa
oīs volitio elicita ꝓpter malū finem ſemper
eſt mala. Dictum eſt etiā ex Gregorio ꝙ oīs
actus nō ꝓcedēs ex amore dei actuali vel ha
bituali eſt malus. & actum referri habituali
ter nihil aliud eſt niſi actū cauſari ex habitu
circa finem/ & nō eſt/ ſi quis interrogetᷣ cur
hoc facit ꝙ dicat ſe facere ꝓpter talē finē: ſed
eſt ex habitu cauſari. & hoc īpugnatum eſt
& poſita eſt triplex relatio ex mente Scoti
quem cōiter imitātur doc. quam triplicem
relationem cepit Sco. a ſancto Bonauētura
¶His ſuppoſitis/ qa dictū eſt ꝙ ad bonita
tem electionis nō ſufficit bonitas intentio-
nis tenendo cū Occhā Tho. & alijs ꝙ idē a-
ctus ē circa finē & circa mediū ad finē. Que-
ritur vtrum ille actus qui eſt ſimul intentio
boni finis & electio mali medij ſit bonus &
malus ſimul. vt volo ſubuenire paupi pro
pter deum: & volo furari vt ſubueniā paupi
ꝓpter deū. actus tertius ſecundum Tho. &
Occham eſt volitio furandi/ & dilectio dei
& idē actus in numero eſt intentio bona &
electio mala. Queritur nūc an intētio ſit bo
na ꝙuis electio ſit mala? Videtur ꝙ ſic: ſicut
apparet ex dictis ſancti Tho. ſi quis habeat
vnicam volitionē qua vult furari/ vt adulte
retur: talis volitio eſt duplex vitiū. quia eq
ualet duabus volitionibus quarū vna ē fur
tum: & altera adulteriū: ergo ſimiliter voli
tio q̄ q̄s vult furari vt ſubueniat paupi ꝓpter
deū erit furtū. & actus charitatis reſpectu ꝓ
ximi. & ꝑ ꝯñs erit actus bonus: & actus ma
lus.

an aliqs actus ſimľ poſſit eſſe bonus & malus.

¶De electione/ an aliqua ſimul ſit
bona & mala. Ca. XII.

Videndū eſt an aliqua electio poſ-
ſit ſimul eē bona & mala. vt ſi ſor
tes habeat duas intentiones: vnā
bonam alterā malā: & habeat ele
ctionē circa aliquod medium ad vtrūq; iſto
rum finiū: an talis electio ſit ſimul bona &
mala? vt ſortes habet intentionem vel intē
dit deum: habet alterā intētionem reſpectu
vane glorie venialē tamē: vltra dictat ꝙ ad
cōſequutionē iſtorū finiū neceſſaria eſt da-
tio elemoſyne. iam ex vtraq; iſtarū intētio-
num elicit volitionem dandi elemoſinam.
Queritur an talis volitio que fertur ſuꝑ ob
iectum debitum ꝓpter bonū finem & etiam
propter malū/ ſit bona preciſe/ vel mala ꝑ-
ciſe/ vel bona & mala ſimul? Qꝫ ſit bona pa
tet/ quia elicitur ꝯformiter ad verum dicta-
men prudentiale ſcilicet ad iſtud danda eſt
elemoſyna paupi ꝓpter deū: & talis volitio
dādi eſt illi totaliter ꝯformis. ergo illa voli
tio eſt bona moraliter. Qꝫ ſit mala patet/ ex
ſecunda concluſione poſita: quia cū intētio
eſt mala: ſemper electio ē mala. An pro ma-
lo actu det deus bona tēporalia. videtᷣ Au-
guſtinus dicere de Romanis ꝙ habebāt im
periū ex iuſtis actibus quos fecerūt ob inanē
gloriā. v. de trini. ca. xij. & . xv. Quantū ad
hoc monachus in ſecūdo tenet ꝙ idē actus
eſt bonus & malus. Idem tenet Adam in fi-
ne ſecundi. & capit de volitione obſtetricū
que erat volitio mentiendi & ſaluandi he-
breas. & illa volitio erat equiualenter due
ſicut actus ſiue volitio que eſt equiualenter
vſus & fruitio. Gregorius in ſecundo diſti
ctione. xxviij. hoc impugnat. ¶Sed quan-
tum ad ſolutionē predictarū queſtionum/
ponam duas ꝓpoſitiones ſecūdum ꝙ mihi
videtur. Prima ꝓpoſitio. Nullus actus in- *Prima*
terior īmediate liber ſimul eſt bonus & ma *ꝓpō.*
lus. probatur argumēto Gregorij. bene ſe-
quitur. iſte actus eſt malus: ergo fit qualiter
fieri non debet. & vltra fit qualiter fieri non
debet: ergo nullo modo eſt cōformis dicta
mini recto: qa fieret taliter qualiter fieri de-
bet. Vltra/ nullo modo cōformis dictami-
ni recto: ergo nō eſt bonus. ecce ꝑcipuū ar-
gumentū Gre. ¶Secūda ꝓpō. Probabile eſt *Secūda*
dicere: ꝙ idem actus īpatus exterior ſimul *ꝓpō.*
eſt bonus & malus. Patet/ poſſibile eſt ꝙ
idem actus exterior imperetur a duabus vo
litionibus quarū vna ſit bona/ altera mala.

igitur. Patet primū. habeam duas intentio
nes: vnā in ordine ad deum quem cōſtituo
pro fine vltimo· habeā alteram reſpectu va
ne glorie nō tanq̄ finis vltimi: ſed vane glo
rie venialis tantū/ illa duo ſimul ſtant: quia
veniale ſtat cum gratia. Tūc arguitur ſic. vt
prius q̄a poſſum iudicare ꝙ ad ꝓſequendū:
vtrūq̄ iſtorū finiū ꝯueniēs eſt datio elemo·
ſyne: & tunc poſſum elicere volitionem dā
di elemoſynā propter deū ſumme dilectū.
Similiter elitio volitionem dandi ꝓpter va
nam gloriam. quelibet iſtarū volitionū im
perat illū actum exteriorē ſcilicet dationem
elemoſine imo quelibet ſeorſum poſita im
peraret illam: ideo eſt bona & mala/ cum im
peretur a bona & mala volitione: qḋ erat ꝓ
bandum. ¶ Contra. ergo idē actus erit ſatiſ
factorius & demeritorius pene. dicitur ꝙ ve
rum eſt denoīatiōe extrinſeca. ergo pro eo
dem actu beatificabitur & punietur. nō eſt
incōueniens: quando beatificabitur pro il·
lo actu non īmediate: ſed mediante altero.
actu. Similiter punietur nō mediate: ſed im
mediate pro altero actu ſcilicet qui talē im·
perabat. Ideo cum querebatur a principio.
vtrum ille actus qui ſimul eſt intenſio boni
finis & intenſio mali medij ſit ſimul bonus
& malus. Dicitur ꝙ eſt ſolū malus. & ratio
eſt. nullo modo eſt ꝯformis rōni recte. igiꝰ.
Patet de volitione furandi vt ſubueniatur
pauperi ꝓpter deum/ talis eſt ꝯformis dicta
mini falſo ſiue erroneo: ſcilicet iſti furandū
eſt vt ſubueniatur paupi. ¶ Ad ſcḋm de du·
plici intētione/ vna mala/ & altera bona: &
vnica electiōe. Dico ꝙ talis electio ē ſimplr
mala: & nullomō bona/ vt eſt volitio dādi
elemoſynā ꝓpter deū & ꝓpter vanā gloriā
venialē. Contra/ talis eſt cōformis dictami
ni recto. Dico ꝙ dupliciter intelligiꝰ: ꝙ vo
litio ſit ꝯformis dictamini recto. Vno mo·
do ꝙ per illā vellim taliter qualiter & oīmo
de dictatū eſt per illud dictamen verū. Alio
modo ꝙ per illam velim taliter qualiter &
omnimode. & ſolū dictatū eſt. tunc ad vo·
litionem eſſe bonā non ſufficit primus mo
dus: quia in ꝓpoſito nō ſolum taliter quali
ter & oīmode eſt dictatū/ elicitur. Ex quo ſe
quitur ꝙ ad bonitatem volitionis nō ſolū
ſufficit poſitio omniū circūſtantiarum req·
ſitarum ad bonitatem actus/ ſed requiritur
ꝙ non ponatur aliqua volitio deturpans/
modo in predicto caſu poniꝰ alia circūſtan
tia deturpans actum ſcilicet: quia datur etiā
propter vanam gloriam. ¶ Reſolutio igiꝰ Reſolutio.
eſt ꝙ circūſtantia finis requiritur ad bonita
tem operationis & ꝙ ſemper & vniuerſali·
ter in oībus circūſtātia mali finis reddit ele·
ctionem ad illū finem malā. & ꝙ electio cō
formiter elicita ad duos fines quorū vnus ē
bonus/ & alter malus: eſt preciſe mala: q̄uis
ſit conformis dictamini recto ſed nō ſolum
& hoc requiritur ad bonitatē actus. ¶ Con
ſequenter videnda ſunt duo in hac materia
Primum/ vtrū circunſtātia male volitionis
diminuat bonitatem alterius bone volitio
nis que quidem bona volitio non reſpicit
primam tanq̄ referentē. Exemplum. Sortes
habet vnam malā volitionē puta appetitū
vane gl'ie: & ſimlꝰ cū illa mala elicit vnā vir·
tuoſā: q̄ nō referꝰ ꝑ illā malā: q̄a tūc nō eſſet
virtuoſa/ puta elicit volitionē dādi elemo·
ſynā ꝓpter deū q̄ nullomō referꝰ in obiectū
male volitionis. ſ. vane gl'ie. vtrū talis mala
volitio (q̄uis nō deprauet ſcḋam) adminus
dimīuat bonitatē eius: hoc eſt: vtrū rōne ta
lis male volitionis iſta bona volitio nō ſit
tam bona q̄ bona foret ſecluſa tali volitiōe
mala. ¶ Alia difficultas: dictū eſt ꝙ bonitas
intētiōis nō infert bonitatē electiōis. Que·
riꝰ q̄uis electio ſit mala: vtrū ad minus bo·
nitas itētionis diminuat de malitia eius: ita
ꝙ bonus finis ſit circūſtantia diminuēs ma
litiā electionis: vt q vult furari vt det paupi
ꝓpter deū minus peccet q̄ q vult furari ſine
tali relatione. ¶ Q̄tū ad primū poniꝰ talis propō.
ꝯcluſio. Malitia volitiōis ſiue intenſionis
alicuius nullomō diminuit de bonitate ele
ctionis q̄ impertinēter ſe habet ad illā intētio
nē: cuius obiectū nō referꝰ ad obiectū illius
intentionis. vt illa volitio dādi elemoſynā
que ponitur ſimul cū appetitu vane glorie:
illa datio nō referꝰ ad vanā gl'iā. talis ē eq̄&

tam bona ꝙ̄ bona foret ſecluſa vana gloria. Et ad hoc probādum poſſunt multe ratio-
nes adduci / quarum vna apparentior eſt
hec. quia oppoſito dato puta ꝙ illa voli-
tio dandi elemoſynam propter deum eſſet
minus mala ppter aſſiſtentiā vane glorie ſe
ꝗretur ꝙ rōne peccati venialis quis haberet
penam perpetuā: & incomodū ppetuū. qḋ
eſt falſum. Patet antecedēs / ſortes in gratia
exiſtēs vult dare elemoſynam paupi ppter
deum. cū iſta volitione habet appetitū va-
ne glorie q̄ eſt ſolū veniale peccatū / ſi talis
volitio dandi elemoſynā ſit minus bona ꝙ̄
foret ſecluſo tali appetitu vane glīe. ergo ē
minus meritoria ꝙ̄ foret ſecluſo tali appeti
tu. Tūc arguitur ſic: iſte actus eſt minus me-
ritorius ꝙ̄ foret ſecluſo illo veniali: ergo mi
nus de premio per aliquam latitudinē ſibi
debetur ꝙ̄ deberetur ſecluſo tali veniali. hec
conſequentia eſt nota. tūc capio latitudinē
per quam minus de premio debetur: & ſit
vnius gradus. tūc propter illud veniale ſor
tes iſto gradu premij perpetuo priuabitur.
ergo propter veniale habebit perpetuū in-
comodum & perpetuā penā. Cōſequentia
eſt certa / & añs patet. ſecluſo veniali & nul
lo altero poſito & quocunq; altero eodem
manēte adequate & inuariato ſortes habe-
ret iſtum gradū premij. & propter poſitio-
nem ſolam iſtius venialis talem gradū nū̄ꝙ̄
habebit. Igitur rōne venialis perpetuo pri-
uabitur illo gradu & tali commodo. Et ex
hoc ſequeretur tale correlarium ꝙ aliqs bea
tus haberet penam. Patet / oīs carētia alicu-
ius boni proueniens rōne peccati qḋ alias
ineſſet ſi tale peccatum non infuiſſet eſt pe-
na. ſed carentia illius gradus eſt huiſmodi.
igitur. Dicitur notanter carentia pueniens
ratione peccati: nā ſi aliqs careat aliquo gra
du beatitudinis nō rōne peccati precedētis
non eſt illi pena. habetur ergo hec cōcluſio
probata / ꝙ nunꝙ̄ aſſiſtētia peccati venialis
diminuit volitionem alicuius boni poſiti
ſimul cum tali peccato aſſiſtente. qa tunc ra
tione peccati venialis aliqs perpetuo puni-
retur. Contra hoc arguitur ſic. ſi ſupradicta
nunc eſſent vera eodē modo probarē ꝙ re-
latio q̄ refertur actus bonus qui alias eēt bo
nus in finē venialē non impediret bonitatē
illius actus. hoc eſt ſeq̄retur eodē modo ꝙ
volitio q̄ volo dare elemoſynā paupi pro-
pter deum & vanā glorā venialē non impe
diret a bonitate ppter hoc ꝙ refertur i vanā
glīam: quia ex oppoſito rōne peccati venia
lis habeo incōmodum & penā perpetuam.
Patet / ſi nō referrem in vanam gloriā talis
actus eſſet meritorius: & quia refero nō eſt
meritorius: ergo ppter hoc perpetuo priua
bor illo gradu glorie qḋ amitto rōne illius
peccati venialis. Ad hoc argumentū negat
pña. Et ad probationem cū dicit talis actus
non eſt meritorius propter relationem ve-
nialē & ſecluſa foret meritorius: ergo. Di-
co ꝙ non eſt ſimile. qa talis actus habet etiā
illum finem ſcilicet vanā gloriā pro partia-
li obiecto: & ſi non referretur in illū finē nō
eſſet idem actus quia variatur obiectum.
Sed in alio caſu ꝗ̄uis nō ponatur vana glo
ria remanet eadē volitio. ideo nō eſt ſimile.
[Cōtra ſolutionem replicatur / actus medij additio
nō habet neceſſario finem pro obiecto. ſup
pono ergo opinionem Gregorij ꝙ nō cō-
tingat aliquo actu velle aliqd propter aliḋ
niſi ad iſtum ſenſum ꝙ volitio finis que eſt
intentio eſt cauſa volitionis medij que vo-
catur electio tunc argumentū procedit / nā
volitio dandi elemoſynam que refertur ad
dilectionem dei & appetitu vane glorie pri
uabit aliquo certo gradu beatitudinis eter
ne ſolum propter peccatū veniale. Hoc ar-
gumentum videtur difficile. propterea vi-
detur concedendum ꝙ idem actus poſſit ſi-
mul eſſe bonus & malus. vel dicendum eſt
ꝙ nulla talis electio eſt meritoria de nouo:
vel demeritoria. & hoc non poteſt dici / qa
ſequeretur bene / electio cauſata virtualiter
a dilectione dei eſt meritoria magni premij
ergo eodem modo electio cauſata formali-
ter a dilectione dei. & hoc argumentum eſt
mihi difficilimum.] ¶ Quantum ad ſecun-
dam difficultatem qua querebatur. vtrum
qui vult furari vt det pauperi / minus pec-

cet ꝗ qui furatur non habito reſpectu ad fi-
Propō. nem bonū. Dicunt cōiter docto. ponendo
concluſionē negatiuā: videlicet ꝙ nō dimi
nuitur malitia ratione illius relationis. Vn
de Aug. in Omelia. & recitatur. xiiij. q. v.
ca. forte in fine dicitur. Si totū tribuat pau-
peribus quod abſtulerat addit potius pec-
catum ꝗ minuat. Hanc ꝯcluſionē tenet mo
nachus. Ratio eſt (dicit) opatio q̄ eſt mala q̄
refertur in bonū finē ſi ꝓpter hoc eēt minus
mala ꝗ ſi non referretur dūmodo cetera ma
neant paria ꝑter relationem/ & non relatio
nem: ſequeretur ex oppoſito ꝙ aliqua re-
latio in bonum finem totaliter diminueret
malitiā actus. vt ſi volitio qua volo furari
ad ſubueniendū pauperi eſſet minus mala
propter talē relationē: ſeq̄retur ꝙ ſi referat̄
in finem meliorē in duplo/ quadruplo/ &
ſic in īfinitū meliorē ꝙ totaliter abſorberet̄
malitia illius actus. ꝯñs eſt falſū/ quia furari
nullo modo poteſt bene fieri. Diceretur tñ
adhoc/ nō oportet ꝙ finis ī duplo melior/
in duplo de malitia tollat. ❡ Alia ratio. ſi
talis volitio eſſet minus mala ꝓpter illā rela
tionem: ſit vnus gradus malitie/ & ꝙ talis
relatio abſorbeat vnum gradū: tunc illa nō
eſſet amplius mala: ergo talis relatio totali
ter abſorberet malitiā illius actus. Secundū
argumentū ſiue ratio ad probandum ꝙ nō
diminuitur malitia ratiōe illius relationis:
capio duos/ ſortē & platonē: ſortes vult fu
rari propter auariciam preciſe/ plato ꝓpter
auriciam & propter ſubuentionem proxi-
mi: ita ꝙ tantum fertur in auariciā/ ſicut ſor
tes/ quia tm̄ vult furari ſicut ſortes: tūc pla-
to tantū peccat ſicut ſortes. Patet/ nā ſeclu-
ſa tali relatione tantū peccaret ſicut ſortes:
ſed ipſa poſita nō impedit qn tm̄ peccet. qđ
patet. Oīs circūſtantia faciens ad malitiam
actus ſortis reperitur in actu platonis: nā ad
malitiā actus ſortis iſta duo reperiūtur ſcili
cet ꝙ capit vel vult capere alienum & ꝓpter
auariciā. & talia duo reperiūtur in actu pla
tonis equaliter & eq̄ intenſa ſicut in ſorte.
ergo illi duo actus ſunt eque mali/ & vltra:
ergo relatio in bonū finem nō diminuit de
malitia actus mali. ❡ Contra hoc arguitur
apparenter/ Sortes vxoratus ſi velit cogno
ſcere vxorem vt expleat libidinē: peccat ve
nialiter (ſecūdum multos doctores vt ſcđm
Tho. & .s. Bonauen. licet Martinus & mo
derniores teneant oppoſitum) tñ ſi illā vo-
litionē referret in bonū finē: ſcilicet in pro-
creationem prolis nullo mō peccaret: ergo
relatio ī bonum finē aliqñ abſorbet totam
maliciam actus: ergo aliqñ diminuit. ❡ Cū
ſic arguit̄ ſi ſortes velit cognoſcere vxorem
&c. hoc dato: & tñ ſi velit illam cognoſce-
re propter prolem nō peccat. Diſtīguo. vel
ſi cetera maneant paria: vel ſi non maneant
paria verū eſt. Vñ ſi darent̄ duo apud iſtos
doc. dicētes ꝙ cognoſcēs vxorē cauſa libi-
dinis explēde peccat venialiter: quorū vnus
preciſe vellet cognoſcere ſuā cauſa delecta-
tionis explēde: & alius ꝓpter ꝓlē & cauſa li
bidinis explēde ſi tm̄ inordinate ferretur in
delectationē ſicut alter/ equaliter peccarent
ergo nō eſt ſolū differentia in hoc/ ꝙ vna vo
litio refertur in bonū finem & alia in malū.
❡ Alia difficultas ꝯtra hanc propoſitionē.
capio ſortē & platonē/ & ꝙ vterq; pro hoc
tpe teneatur dare elemoſynā pauperi ꝓpter
deū: & ſortes velit dare ꝓpter deū & vanam
gloriā. & plato ſolū ꝓpter vanā gloriā ve-
nialē. illo caſu ſortes minus peccat ꝗ plato:
& nō niſi qa refert ī bonū finē & plato nō/
& ī iſtis nō eſt differētia niſi qa ſortes refert
in bonū finē: & plato nō/ ꝗuis vterq; ī ma-
lū referat. patet ꝙ ſoꝛs minus peccet: & pla-
to plus. Nā volitio platonis eſt mala mor-
talr: & volitio ſortis eſt ſolū venialr. qđ pa-
tet. volitiōi platōis deeſt vna circūſtātia. ſ.
vltimi finis quā ꝑ tūc tenet̄ ſibi dare ſub pe
na pcti mortalis: ergo volitio platonis eſt
pctm̄ mortale. Scđa pars añtis patet. ſ. ꝙ vo
litio ſortis nō ſit mortalis: qa nō habet niſi
vnā circūſtantiā malā q̄ eſt ſolū venialis: &
nō hēt defectū circūſtātie bone ad quā tene
tur ꝑ tūc ſub pena pcti mortalis: ergo voli-
tio ſortis ē dūtaxat venialis: & nō mortal.
Diſtīguo ꝙ ſoꝛs minus peccet ꝗ plato. vel
trāſgreſſiue & ſic nego. nā ī nullo iſtorū eſt

trāſgreſſio:niſi qa vterq eq̄liter appetit vna•
nam gloriam:& vterq equaliter trāſgredi•
tur. vel ꝙ vna illarū ſit peior omiſſiue:& ſic
tranſeat. Vnde relatio in finē bonum aliqñ
facit ꝙ actus nō ſit ita malus omiſſiue ꝙ̄ ma
lus foret ſine tali relatione/puta qñ agens
illum actum tenetur in illū finē referre. Secū
do dico. nunꝙ̄ actus malus ex obiecto prin
cipali & non ex obiecto finis eſt minus ma
lus cum relatione ꝙ̄ foret ſine tali relatione:
quia malum obiectū nunꝙ̄ debet ēē volitū.
ideo non debet eſſe volitū propter quēcun
ꝙ finem. ſed qñ obiectū volitionis non eſt
malū ex genere/ſed ſolū ex circūſtātia finis:
& teneor referre: talis relatio facit ꝙ actus
non ſit ita malus omiſſiue vt dictum eſt.

¶ Eſt alia opinio oppoſita quā tenent mul
ti doctores. vt Holcot. iij. diſtin. primi: &
eliphat. q. de libertate ꝙ circūſtantia boni
finis aliquātulū diminuit de malitia electio
nis. & iſta opinio fundatur i magiſtro ſen•
tentiarū diſt. xl. ſecūdi dicente/ peior enim
eſt qui cōcupiſcendo ꝙ̄ qui miſerādo furat.
erat volitio furandi ex miſericordia. i. ex ap
petitu ſubueniendi pauperi eſt minus mala
ꝙ̄ ſi non referretur in illū finē ſcilicet i ſubuē
tionem. Et huius opinionis videtur ēē Au•
guſt. & ponitur. xxij. q. ij. vbi ponit octo
genera mendaciorū. Dicit ꝙ peius eſt men
tiri libidine mentiendi ꝙ̄ recreationis cā/&
peius recreationis cauſa ꝙ̄ ad ſaluandū bo•
na tpalia proximi. & adhuc peius ad ſaluan
dum tpalia proximi ꝙ̄ mētiri ad ſaluandum
vitā corporalem ipſius. & per ꝯſequēs rela
tio in bonum finem diminuit:& in melio•
rem adhuc magis diminuit: quia alias vlti
ma tria mendacia eſſent equalis grauitatis/
niſi ꝑpter hoc ꝓciſe ꝙ vnū iſtorū referī i bo
num finē aliud in meliorē/tertiū adhuc in
meliorem. ideo dicit Aug. ꝙ tertium eſt mi
nus malum: ergo relatio bona diminuit de
malitia electionis. Ideo eſt opinio Auguſt.
& magiſtri ꝙ relatio in bonum finem dimi
nuit: & relatio in meliorem plus diminuit.

¶ Et ad argumētum monachi/qui furatur
vt det paupi minus peccat: per hoc ꝙ refert
in bonum finē: ergo circūſtantia finis in in•
finitum melioris totaliter abſorbebit mali•
tiam illius electionis. Nego conſequentiā:
& ſicut dictum prius etiā ex opinione mo•
nachi beneficiū aggrauat peccatum: ſed nō
oportet ꝙ infinite maius beneficiū infinite
aggrauet. Eodem modo nego iſtā ꝯſequē
tiam/circūſtantia boni finis aliquantulū di
minuit: ergo circūſtantia finis in infinitum
melioris infinite diminuet de malitia: ꝯña
nihil penitus valet. Fortius argumentum
eſt. velle mentiri libidine mētiēdi eſt peius
ꝙ̄ velle mentiri ad ſaluanda tpalia proximi:
& hoc alijs partibus ſumptis puta ꝙ ſit idē
genus mendacij: ergo eſt aliqua latitudo p
quam eſt minus malū/ponatur ꝙ ſit vnius
gradus. tunc arguitur ſic: eſt poſſibile ꝙ ali
quod mendaciū ſine relatiōe ad finē ſit ma•
litie vnius gradus propter paruū conatum
voluntatis: ergo ſi iſtud mendacium qd eſt
preciſe vnius gradus ſecluſa quacunq rela
tione boni finis referatur in bonum finem
qui poteſt diminuere totaliter illū gradū
abſorbetur a ſua malitia: ita ꝙ nullo modo
erit malus. Conceditur ꝙ eſt poſſibile ꝙ ſit
malum vt vnum: ſed negatur ꝯña: quia rela
tio in bonum finē de peccatis que ſic ſe hñt
ꝙ vnum eſt peius altero: plus diminuet de
peiori ꝙ̄ de minus malo: hoc eſt maiorē lati
tudinē malitie abſorbebit ꝙ̄ de minus ma•
lo: ſed proportionabiliter tm̄ diminuet de
actu minus malo ſicut de actu peiori. hoc ē
ſi faciat ꝙ actus peior ſit i duplo peius ꝙ̄ fo
ret ſine relatione: tantū faciet de minus ma•
lo. ſed non oportet ꝙ ſi auferat vnum gra•
dum malitie de peiori ꝙ auferat vnū de mi
nus malo: qa qd diminuit de vno pctō ali•
quādo eſt in īfinitū peius illo qd diminuit
in altero: vt gradus q diminuit de mortali
eſt in infinitū peior ꝙ̄ q diminuit de veniali
vt relatio in finē dimīuit ſolū de veniali vnū
gradū malitie venialis: & de mortali vnum
gradū malitie mortalis: ſed malitia vnius
gradus mortalis eſt in īfinitū peior ꝙ̄ mali•
tia vnius gradus malitie venialis. Dico er•
go ꝙ relatio bona in eūdē finē/maiorē ꝙ̄ ti

tatem de maiori peccato diminuit q̄ de mi∗
nus malo/verūtamen eque proportionabi
liter de vtroq;. hoc eſt ſi vni duplum alteri
etiā duplum. ſi triplū alteri triplū & cetera.
q̄uis duplū vnius excedat duplū alterius in
infinitum &c. Aliud argumentū monachi
erat / ſortes volēs furari ꝓpter auariciā ſolū
& plato propter auariciam & vt ſubueniat
pauperi: plato tn̄ peccat ſicut ſortes. nega∗
tur. & cum probatur/quia quicq̄d reperitur
in ſorte faciens ad maliciam: ſcilicet cupidi∗
tas & latio actus ſuper obiectū de ſe malum
reperitur in platone. Dico ꝙ verum eſt: ſed
non quicq̄d reperitur in platone diminuēs
reperitur i ſorte: quia reperitur pietas dimi∗
nuens in platone & nō in ſorte. Ideo opor
tet ſic argumētari. quicq̄d reperitur in vno
diminuens vel aggrauās repitur in alio: er∗
go equaliter peccāt. ¶ Verum electio mora
lis q̄ refertur in finē malū venialē ex illa rela
tione moraliter vel venialiter aggrauetur:
vt ſortes vult occidere vel furari: illa electio
eſt moralis. ſed vult occidere vel furari ſolū
propter vanam gloriam venialem: cū talis
electio ſit peior propter maliciā finis: an ſit
peior mortaliter vl' venialiter: Arguitur ꝙ
ſolum venialiter: quia circūſtantia venialis
non pōt magis aggrauare q̄ ſit in ſe mala.
ergo. In oppoſitū. ergo ſi ſit peior: eſt ſolū
peior mortaliter. ¶ Hanc difficultē tractat
Climeton vltima queſtione ſui libri dicens
ꝙ illud peccatū eſt grauius mortaliter q̄ ſo
ret ſine tali relatiōe in illū finem. Patet/oīs
circūſtantia mala volita aggrauat: & iſtud
peccatū nō eſt grauius venialiter/q̄a nō eſt
peccatū veniale ſed ſolū mortale: ergo iſtd'
peccatū eſt grauius ſolū mortaliter. Rōnē
adducit/aliq̄n bonū puta gratia aggrauat
mortaliter. ergo veniale pōt aggrauare mor
taliter. Similiter q̄ mentitur nocēdo vni: vt
proſit alteri ꝓpter circūſtātiā mortalē/illud
eſt mortale: q̄a vnica circūſtātia mortalis ſuffi
cit facere mortale: q̄uis ſint alie circūſtantie
vaniales. ¶ Reſolutio ergo huius doc. ē ꝙ
electio mali obiecti moralis q̄ſq̄dē obiectū
malū refertur in finē venialē: ex tali relatio∗
ne aggrauatur illa electio mortaliter. ¶ Ar
guitur ſic. & apparenter/capio volitionē q̄
volo furari vt ꝓſequi poſſim vanā gloriā.
talis volitio equiualet duabus. ſ. velle fura
ri & velle ꝓſeq; vanā gloriā. & nō habet ma
litiā ꝓter q̄ illas q̄ reperiūtur in iſtis duabus
vt ille qui vult furari vt adulteret: talis voli
tio non habet i ſe malitiā: niſi illā quā due
volitiones quibus illa equalet ſeorſū habe
rent. ſed in iſtis duabus volitionibus ſeor∗
ſum captis: ſcilicet velle furari & volitione
vane glorie venialis/repitur ꝓciſe vna mor
talis/& alia venialis: ergo volitio furandi
propter vanā gloriā venialē: ꝓter malitiā q̄
prouenit ex obiecto non habet niſi malitiā
venialē. Ideo ꝓpter hoc apparet michi ſatis
probabile ꝙ idē peccatū poteſt eſſe & mor∗
tale/& veniale. nam rōne eiuſdē actus q̄ fer∗
tur ſup duo obiecta/poſſunt cōtrahi duo
reatus vnus ad penam eternam alius ad tē∗
poralem. [Cōtra/perpetuo punietur pro addítio
peccato veniali. aūs patet: quia pena maxīa
in inferno eſt nolitio illius quod fecit: ergo
perpetuo nult ſe furatū fuiſſe ꝓpter vanam
gloriam. Hoc argumentū mouebat in cō∗
trariū. mitius eſt tamē dicere ꝙ ſolū tēpora∗
liter punietur pro illo actu in q̄tū venialis.]

¶ De bonitate & malitia actuum mora∗
lium. Cap. XIII.

C Onſequēter videndū eſt
quid ſit bonitas actus: &
quid malitia. Et pūo ſit
prima propoſitio. Boni∗ prima p
tas actus nihil aliud eſt q̄ poſitio
conformitas actus libere
eliciti ad dictamen rectū
ſeu verū: cum debitis circunſtantiis. & hoc
habet Scotus. xl. diſtinctione ſecūdi. Durā
dus. xxxviij. Vn̄ breuiter bonitas actus ni
hil aliud eſt q̄ actus bonus. ¶ Cōtra/Iacob
bene moraliter agebat volendo cognoſce∗
re Lyam quam credebat eſſe ſuam. talis vo∗
tio erat bona moraliter: & tamen non erat
ꝯformis dictamini recto: ſed errori iuincibi
li quo credebat illā eſſe ſuā: ergo ad bonita
tem actus nō reqrit ꝙ ſit ꝯformis dictamini

prudētiali vero. Simile argumētū ſit de da
tione elemoſine illi quem credo eſſe paupe
rem: iudico ꝙ eſt ei ſubueniendum: & non
eſt ignorantia culpabilis/ volo huic ſubue
nire/ talis volitio non eſt cōformis vero di
ctamini immo errori. ¶ Pro ſolutiōe notā
dum ꝙ triplex eſt modus dicēdi. Dicit Du
randus ꝙ talis volitio erat bona: & confor
mis dictamini vero. ſ. iſti/ iſta ē a me cogno
ſcenda & non eſt error: quia ſi eſt inuincibi
lis non eſt error. Aliter dicit ocham ꝙ quā
uis iudicium particulare ſit falſum: tamen
habebat iudicium vniuerſale quod eſt ve
rum/ ſcilicet iſtud omnis vxor mea eſt a me
cognoſcenda/ & ad bonitatem moralē ſuf-
ficit ſecundum eum conformitas ad dicta-
men vniuerſale q̄uis dictamen particulare
ſit falſum. Aliter dicit magiſter Martinus
ꝙ talis habebat duo iudicia/ vnum ſcilicet/
omnis vxor mea eſt a me cognoſcēda. & ſe
cundum eſt/ iſta eſt a me cognoſcēda: & cō
ſequenter duas volitiones ad illa duo iudi-
cia conformes. Primum iudicium erat verū
& volitio illi conformis erat bona: & ſecū-
dum iudicium erat falſum: & volitio illi cō
formis erat mala: quia immediate executiua
operationis/ mala inq̄ moraliter: ſed non i-
putabiliter: propterea ꝙ ignorantia inuin-
cibilis excuſabat nō a malitia morali: ſed ab
imputabilitate. Ideo reſpondendo ad argu
mentum ſecundum opinionem Durandi
que videtur probabilior: dicitur ꝙ ſicut ex
falſo ſequitur verum ꝙ ſimiliter dicitur/ iu
dicium quo iudico de Cicerone non indi-
genti ꝙ eſt ei danda elemoſina: quia credo
eum eſſe pauperem̄ illud dictamen q̄uis ſeq̄
tur ex falſo eſt tamen verum. Contra. ſit pla
to iudicans Ciceroni non eſſe dandam ele-
moſinam. & ſi ſortes credens Ciceronē eſſe
pauperē/ iudicat ꝙ eſt ei danda elemoſina.
illa duo ſunt contraria: ergo vnum eſt verū
ſcilicet platonis. & aliud falſum. ergo. Di-
co ꝙ ſi plato habeat tale iudicium/ non eſt
ab aliquo Ciceroni danda elemoſina tale ē
falſum: ſed ſi habeat tale iudicium/ non eſt a
me danda elemoſina Ciceroni tale eſt verū:
& tunc non cōtradicit iudicio ſortis: ſed ſe
habent illa impertinenter: & nullo modo
ↄtradictorie. ¶ Viſum eſt ergo penes quid
attenditur bonitas actus moralis. ſed queri
tur penes quid attendit̄ maior bonitas in
vno/ q̄ in altero. Reſpondet monachus ꝙ
maior bonitas non attēditur penes hoc ꝙ
eſt eſſe magis conforme dictamini recto. vl̄
penes hoc ꝙ eſt eſſe magis intenſum: vel pe
nes hoc ꝙ eſt poſſe acceptari ad maius pre-
mium eternum vel temporale. patet primū
Nulla ratio ē magis vera q̄ altera ſicut vnū
verum non eſt magis verū q̄ aliud/ ſicut p-
poſitio contingēs non eſt magis vera q̄ ne
ceſſaria. igitur. Neq̧ penes ſecundum. nam
ſtat actum magis intenſum eſſe minus meri
torium q̄ minus intenſum. vt ſtat actum di
ligendi deum remiſſum eſſe magis merito-
rium actu intenſiori diligendi proximum.
Neq̧ penes tertium. patet quocūq̧ premio
dato pōt acceptari ad maius. ſed (dicit mo-
nachus) attenditur penes hoc ꝙ de facto ad
maius premium eternum vel temporale ac
ceptatur. Contra hoc arguitur. q̄uis adeo
pro actu meritorio nullū eſſet promiſſum
premium: nihilominus vnus actus eſſet al-
tero melior moraliter. ergo q̄uis actus mo-
rales non acceptentur ad premium vel tem
porale vel eternum: adhuc aliqui eſſent ce-
teris meliores. ergo exceſſus bonitatis non
attenditur penes hoc ꝙ acceptatur ad ma-
ius vel minus premium. Item ſequitur ꝙ ac
tus acceptatus ad premium eternum eſſet ī
infinitum melior q̄ acceptatus ad tempora-
le. ideo dicitur ꝙ attenditur penes hoc ꝙ ē
eſſe conforme dictamini prudentiali ſecun-
dum meliores circunſtantias. puta quia cir-
ca melius obiectum vel ad meliorem finem
ordinatum: & ſic de circūſtantijs ſcilicet mo
di/ loci &c. ſed circunſtantie obiecti & finis
ſunt precipue. Alia ꝑpoſitio. malitia actus ꝑpo.
non eſt difformitas ad dictamen verum ac
tu exiſtens. patet. nam aliquis poteſt pecca
re ſe conformando dictamini vero & etiam
erroneo. igitur illa malitia vniuerſaliter nō
eſt illa difformitas ad dictamen verum actu

Tertia ppō. exiſtens. Tertia propoſitio. vt actus ſit malus nec requirit nec ſufficit ꝙ ſit difformis dictamini quod ſi ineſſet: eſſet verum. Secūda pars patet. puta ꝙ non ſufficit. nam volitio Iacob ſecundum Durandum & Ochā non erat mala: ſed merebatur per illam / & tamen illa erat difformis dictamini quod ſi inſuiſſet: fuiſſet verum / ergo non ſufficit ad malitiam moralem ꝙ actus ſit difformis dictamini quod ſi ineſſet / eſſet verum. prima pars patet. puta ꝙ nec illud requiratur. nā aliqua volitio que elicitur contra dictamē erroneum eſt mala moraliter. patet. ſortes dictat ꝙ mentiendum eſt / & nihilominus nult mentiri. talis nolitio eſt mala: & tamē non eſt difformis alicui dictamini quod eſſet verum ſi ineſſet. ergo vt actus ſit malus nō requiritur ꝙ ſit difformis dictamini qđ de facto eſſet verum ſi ineſſet. Ideo ad vidēdum quid requiritur & ſufficiat ad malitiā moralem ponitur propoſitio trimembris que talis eſt. Vt aliquis actus ſit malus moraliter *ppō trimēbris.* requiritur & ſufficit ꝙ ſit difformis dictamini actu exiſtenti. vel exiſtenti credito vero. vel ꝙ ſit difformis dictamini quod ſi ineſſet / eſſet verum & non habetur ignorantia inuincibilis. & iſta vltima pars ponitur propter caſum de Iacob & de illo q dat elemoſinam diuiti quem credit pauperem. Et omnes malitie morales reducūtur ad aliquod iſtorū trium membrorum. quia omnis malitia eſt difformitas actus libere eliciti ad rectam rationem / vel ad illam que putatur recta / vel ad aliq̄ que eſſet recta ſi ineſſet cuius non habetur ignorātia inuincibilis oppoſita. *additio* [Mihi videt ꝙ ſufficit ad malitiam moralem ꝙ ſit contra dictamen actu in exiſtens vel ꝙ ſi ieſſet eſſet verum ſi non eſſet ignorantia inuincibilis.] Querit Occhā. iij. quolibeto. q. xv. vtrū illa ꝯformitas & difformitas ſit aliq diſtīctū ab actibus ꝯformibus vel difformibus / vel an ſit ipſemet actus conformis vel difformis. *Quid ſit ꝯformitas actus* Qūtum ad illam conformitatem apud Scotū & reales illa conformitas eſt reſpectus. ſed ꝑ nūc dico ꝙ conformitas nihil aliud eſt q̄ actus conformis: qa oppoſito dato ille actus poſſet libere elici: & nō eſſe bonus. patet. deus non neceſſitatur ad coagendum productioni illius reſpectus. difficultas eſt de difformitate. vnde ſco. in. ij. d. xxxvj. ponit. iiij. per ordinem. Primum ꝙ malitia non ē priuatio boni nature. vnde bonū nature non eſt aliud q̄ habilitas naturalis ad bonum. Dixerunt aliqui ꝙ oē malum aliquid adimit de illa habilitate ad bonū. contra quos arguit Sco. & precipua eius ratio eſt iſta. ſecūdum peccatum poteſt eſſe eque graue cū primo / ergo aufert tantam quantitatem de bono nature ſicut primum. & tunc per applicationem finitorum peccatorum totaliter auferretur illud bonum nature. quod ē falſum. ergo malitia actus non eſt priuatio boni nature. Secundo dicit ꝙ nō eſt priuatio boni gratuiti: quia veniale habet malitiā: & tñ gratuita nō priuat. Tertio malitia nō ē priuatio boni hitus oppoſiti ꝑducibił ex oppoſitis actibus: qa cū actu pctī ſtat intenſiſſimus hitus actuū oppoſitorū. Sed q̄rto dr̄ ꝙ malitia actus ē priuatiō rectitudinis debite ineſſe tali actui. patet. omnis creatura ē debitrix deo ꝙ actus ſuos eliciat conformiter ad dictamen rectum. Et inſequendo Occham conformitas eſt ipſe actus conformis ideo ponitur prima propoſitio. *Prima ppō.* Non quelibet malitia cuiuſcūq actus eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui / vt malitia odij dei / vel volitio furandi non eſt priuatio rectitudinis debite ineſſe illi actui. patet illi actui nulla poteſt eſſe rectitudo. Tū primo / dicit Occham ꝙ rectitudo non eſt niſi actus rectus: & nulla rectitudo eſt apta nata ineſſe illi actui: ergo malitia non eſt carētia rectitudinis debite ineſſe actui. Tum ſecundo. & eſt apparentius argumentum occhā Eſt impoſſibile ꝙ volitioni furandi vel odij dei inſit rectitudo: cum ſit actus intrinſece vitioſus. ergo nullus obligatur ad dandam rectitudinem illi actui. conſequentia patet. cum nullus obligetur ad impoſſibile. igitur. *Secūda ppō.* Secūda propoſitio. malitia actus ſeu difformitas: non eſt priuatio rectitudi-

nis debite ineſſe voluntati vniuerſaliter. pa
tet. poſſibile eſt ꝙ ſortes velit furari pro tē-
pore pro quo non obligatur ad nolitionē
contrariam: certum eſt ꝙ non obligor pro
omni tempore diligere platonē. ſignetur
tempus quo non obligor: & in illo illum
odiam. quo facto malitia odij nō eſt priua
tio rectitudinis pro tunc debite ineſſe volũ
tati: patet. ſi malitia iſtius actus ſit priuatio
rectitudinis debite ineſſe volũtati maxime
eſſet priuatio rectitudinis amoris platonis
ſed talis rectitudo non eſt pro nunc debita:
quia non teneor pro nunc ad amandũ pla
tonem: ergo. Secundo. ſi malitia cuiuſcũq;
actus eēt priuatio: ſequetur ꝙ malitia illius
peccati tranſgreſſionis eſſet preciſe omiſſio
& ſic non foret peius tranſgredi & omitte
re ſimul q̃ ſolum omittere. patet. ſi malitia
ſit ſolum illa priuatio. ergo nō foret peius
&c. quod eſt falſum. ergo nō cuiuſlibet ac
tus mali malitia eſt priuatio rectitudinis de
Tercia p poſitio bite ineſſe voluntati. Tertia propoſitio. ali
quando malitia eſt priuatio rectitudinis p
tunc debite. patet tum primo. cuiuſlibet o-
miſſionis malitia eſt priuatio rectitudinis p
tunc debite: quia omiſſio eſt priuatio actus
recti. Tum ſecundo. ſtat aliquem actum eſſe
malum non propter poſitionem male cir-
cunſtantie: ſed dũtaxat propter defectũ bo
ne circunſtantie. vt ſortes pro aliquo tem-
pore non ſolum tenetur ſubuenire pauperi
ſed etiam propter deum. Ideo ſi ſubueniat
etiam non propter malum finem ſolum o-
mittendo circunſtātiam bonam. ſ. propter
deum talis actus eſt malus/ & malitia illius
eſt priuatio rectitudinis pro tunc debite in
eſſe actui vel voluntati. Ideo dicit Occham
tria. primum ꝙ non ſemper malitia actus ē
priuatio rectitudinis debite ineſſe actui. ſe-
cũdũ/ nō ſēpē priuatio rectitudinis debite
ineſſe volũtati. tertiũ. aliqñ eſt priuatio re-
ctitudinis debite ineſſe actui vel voluntati.
additio [Ingenioſiſſime impugnat Occham Sco-
tum in hac materia: ſed videtur ꝙ non ſuffi
ciunt ponderationes poſite quia ſtante cō-
ſcientia dictante ꝙ eſt mentiendum iocoſe
& poſita nolitione qua nolo mentiri ioco-
ſe talis actus eſt malus & tamen ibi non eſt
carentia rectitudinis debite ineſſe actui vel
voluntati/ & eodem modo de odio plato-
nis in caſu libri propterea aliquid eſt addē-
dum ſcilicet vel poſitio malitie debite non
ineſſe.]

De multiplici bonitate & malitia actuum. Cap. xiiij.

Conſequenter videndũ eſt de mul
tiplici bonitate & malitia actus.
Vnde communiter doct. in ſecun
do dicunt triplicem eſſe bonitatē Triplex
actus. prima eſt ex genere ſiue ex obiecto. eſt boni
& nihil aliud eſt niſi actus qui fertur ſuper tas.
obiectum conueniens ſecundum rectam ra
tionem. per oppoſitũ dicitur malus ex ge-
nere: quando. ſ. fertur ſuper obiectum diſ-
conueniens ſecundum rectam rationem.
Exemplum primi. vt velle dare elemoſinā
indigenti talis volitio que fertur preciſe ſu
ber tale obiectum eſt actus bonus ex genere
Exemplum ſecundi. vt velle detinere rem
alienam inuito domino talis volitio fertur
ſuper obiectum diſconueniens recte ratiōi:
vocatur mala ex genere. Alia eſt bonitas ex
circunſtantijs & eſt actus circunſtantiona-
tus omnibus circunſtantijs: ſecundum di-
ctamen recte rationis ſibi conuenientibus
vel debitis. vt velle ſubuenire pauperi pro
pter deum: & quia recta ratio dictat eſſe ſub
ueniendum: & talis eſt perfecta bonitas mo
ralis. Sed malitia ex circunſtātia eſt duplex.
q̃dam contraria: altera vero priuatiua. Vñ
apud Sco. actus dicitur malus ex circunſtā
tia contrarie: quia. ſ. habet malam circunſtā
tiam. vt velle dare elemoſinā pauperi ꝓpter
vanam gloriam. Sed actus dicitur malus ex
circunſtantia priuatiue: quando habet defe
ctum bone circunſtantie quam debet habe
re. vt habendo preciſe hanc volitionem vo
lo ſubuenire pauperi non referendo in deũ
pro tēpore quo teneor referre/ tali actui de-
ficit vna circunſtantia. ſ. finis. Tertium bo-

num dicitur meritorium:& eſt actus accep tatus adeo ad vitam eternam. Per oppoſitū malum demeritorium eſt actus deacceptatus vel ordinatus ad penam eternam vel temporalem. ¶Circa hanc materiam queritur due difficultates. prima. An quelibet bonitas pure moralis hoc eſt que non eſt meritoria a qualibet meritoria ſpē differat. Secunda/an detur actus medius inter bonum morale:& malum morale/non eſt difficultas quin detur actus medius inter bonum meritorium:& malum demeritorium: vt actus bonus factus in mortali. Qūtum ad primū ponuntur due opiniones probabiles/ſecūda tamen probabilior. prima eſt Dio. xvij. d. j. & climeton in prima ſua queſt. ꝙ quelibet bonitas moralis a q̄libet meritoria ſpecie differt. patet. quelibet bōitas meritoria eſt a principio differente ab illo a quo ē pure moralis/ergo. patet antecedēs. Quelibet meritoria a charitate procedit effectiue. nulla pure moralis a charitate procedit effectiue:quia ſi procederet a charitate eſſet meritoria & non pure moralis. ergo. & habet Dionyſius pro inconuenienti ꝙ meritoriū & non meritoriū ſint eiuſdem ſpeciei Adā prima di. primi tenet oppoſitum propter quattuor ratiōes. prima. actus caſtitatis ex charitate elicitus eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum actu caſtitatis qui eſt ſolum moralis. patet. actus procedens cum habitu & ſine habitu eſt eiuſdem ſpeciei. ergo actus preueniens habitum & ſequens erunt eiuſdem ſpeciei. ergo actus procedens ex charitate & qui procedit ſine charitate ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. Secunda ratio fortiſſima: ſit aliquis in charitate eliciēs actum caſtitatis bonum meritorie & moraliter. talis actus iteratus generat habitum. tunc habitu genito peccet/perdit charitatem & talis habitus genitus manet/ & ex tali habitu emanente poteſt operari. & non poteſt operari ex habitu niſi eliciat actum eiuſdē ſpeciei tunc/quibus produceretur. ergo extra gratiam poteſt elicere actus eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. & illi erunt ſolum morales. ergo bonitas moralis & meritoria erūt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime. Tertia ratio adhuc apparētior. Sortes extra gratiam elicit actus caſtitatis bonos morales habitum gignentes. tunc habitu acquiſito ſortes acquirat gratiam. tunc poteſt elicere actus eiuſdē ſpeciei cum precedentibus illis:& erunt meritorij. igitur. Antecedēs patet. omnes cauſe que prius erant ad productionem actuū precedentium adhuc nunc ſunt & quando cunq; ſunt eedem cauſe preciſe:ex eiſdē poteſt produci idem effectus qui prius vel ſaltem conſimilis in ſpecie. & iſte due ratiōes ſunt fortiores inter ceteras. Sed iſte ratiōes poſſunt ſolui ab aduerſario. Ideo ad primā rationem cum arguitur/actus procedens ex hitu & ſine hitu elicitus a potentia ē eiuſdē rationis. diſtinguo vel de hitu infuſo & ſic nego. vel de acquiſitis. & ſic verum eſt. Ad ſecundum. dico ꝙ remanet habitus gratia perdita q̄tum ad eſſe habitus: ſed non q̄tum ad idem exercitium ſicut erat prius: quia eſt vna cauſa partialis que concurrebat ad effectum cum habitu puta charitas &c. Ad tertium cum ſic arguitur: ſortes cū acquiſiuit gratiam omnes cauſe que prius erāt adhuc ſunt: concedo. ergo poſſunt producere eūdem effectum. nego conſequētiam: quia nō ſole ſunt ſed eſt alia cauſa/ideo ſequitur diuerſitas effectus verūtamen opinio ade eſt probabilior: videlicet ꝙ vniuerſaliter non quelibet bonitas pure moralis a q̄libet meritoria ſemper differt. ¶Quantum ad aliud dubium an īter bonitatem moralem & malitiam moralem ſit actus indifferens. i. ꝙ ſit actus non bonus/nec malus moraliter. Pro ſolutione notandum ꝙ hoc dupliciter poteſt intelligi. vno modo ꝙ ſit aliquis actus deliberatus/vel indeliberatus indifferens. alio modo ꝙ ſit aliquis actus deliberatus formaliter: puta qui ſequitur iudiciū ratiōis vel deliberatus virtualiter. i. quando deberet eſſe iudicium rationis & non eſt. ¶Iterū notandum ſecundum Tho. q. xviij. prime ſecunde dupliciter intelligitur ꝙ ſit actus indifferens. Vno modo ꝙ ſit ſingulis i ſuo

Malū demeritorium.

De actibus idifferentibus.

eſſe. Alio modo ꝙ ſit indifferens ſecũdum ſpeciem id eſt ex obiecto (quia actus voluntatis ſecundum eum capiunt ſpeciem ab obiecto) & adhuc dupliciter intelligitur: ꝙ ſit indifferens ſecundum ſpeciem. vno modo ꝙ a tota ſpecie debeatur ei ꝙ ſit indifferens & tunc iſta conſequentia eſſet bona/ eſt indifferens ſecundum ſpeciem: ergo quilibet actus in illa ſpecie eſt idifferens. alio modo ꝙ ſit indifferens ſecundum ſpeciem. i. ꝙ ex obiecto non debeatur ei ꝙ ſit bonus/ vl' malus: quia obiectum in ſe conſideratum non habet conformitatem nec difformitatẽ ad dictamen recte rationis. & iſto modo datur actus indifferens. vt velle leuare feſtucam/ fricare barbam. ſed tota difficultas eſt an detur aliquis actus ſingularis indifferens. i. q nec ſit bonus/ nec malus moraliter. & hoc de actu deliberato. quia de indeliberato nõ eſt queſtio/ cum non ſit bonus neq; malus: neq; eſt difficultas de indifferenti actu inter bonum meritorium/ & malum demeritoriũ/ cum talis detur. queſtio eſt ergo/ an ſit aliquis actus ſingularis deliberatus indifferens inter bonum & malum morale. Ponũtur due opiniones. prima eſt. S. tho. quam imitatur. Gre. in. ij. & in. j. di. j. Q nullus eſt actus indifferens deliberatus inter bonũ & malum morale: probatur. quocũq; actu capto deliberato: vel eſt conformis dictamini recte rationis vel non. ſi primum/ ergo ẽ actus bonus. ſi ſecũdum: ergo eſt actus malus. ergo nõ ẽ dabilis actus indifferens malus. Alia ratio Gre. quam facit in ſecundo. Quocũq; actu capto deliberato: vel habet omnes circunſtantias requiſitas ad bonitatem vl' aliqua deficit. Si primum eſt bonus Si ſecundum: eſt malus. nam ſicut bonum ex integra cauſa conſiſtit: ita malum ex defectu cuiuſcũq; circunſtantie. Tertia ratio. capto quocũq; actu vel fertur in materiam debitã. vel idebitã. ſi ſcd'm: nõ ẽ indifferẽs: ſed malus ex genere. ſi primum: vel ergo fertur in illam materiam licitam propter ſe & vltimate. vel propter aliud. ſi primum. ſ. ꝑpter ſe & vltimate & iſta materia eſt quid creatũ ergo eſt frutio creature: ergo ẽ actus malus. ſi ſecundum. i. propter aliud: vel propter aliquid aliud quod eſt bonum. ſ. bonum finem vel non. ſi primum: ergo erit bonus: quia habet obiectum bonum: & refertur in finem bonum. Si ſecundum. i. in malum finem/ ergo eſt actus malus: ergo non eſt dabilis actus indifferens inter bonum & malum moraliter. Et ad hoc corroborandum citat. ſ. tho. auctoritatem gre. ĩ quadam homelia. Ocioſum verbum eſt quod vtilitate rectitudinis aut ratione iuſte neceſſitatis/ aut pie vtilitatis caret: ſed verbum ocioſum eſt malum/ quia de eo ſunt homines rationem reddituri ĩ die iudicij. vt dicitur Mat. xxij. Si autem non caret ratione iuſte neceſſitatis. aut pie vtilitatis eſt bonum aut malum: pari ergo ratione & quilibet alius actus vel eſt bonus: vel malus: nullus ergo indiuidualis actus eſt indifferens. Ideo ſi ĩ verbis non datur verbum indifferens: nec ĩ aliquo alio actu. ¶ Alia ẽ opinio Occhã pria diſtinctione primi: queſtione prima. & Bonauenture in ſecundo. xlj. diſtinctione. ꝙ datur actus indifferens inter bonum & malum. & pro iſta opinione ſit talis ratio/ ſupponendo ꝙ homo non tenetur pro omni tempore diligere deum cum ſit preceptum affirmatiuum. ſit ergo tempus in quo ſortes nõ tenetur diligere deum: & pro tali velit elemoſinam dare pauperi: & habeat iudicium rectum ꝙ danda eſt elemoſina indigenti. Hoc ſuppoſito arguitur ſic. hec volitio non eſt mala/ nec bona: ergo datur actus ſingularis deliberatus: qui non eſt bonus neq; malus. primo non eſt mala tranſgreſſiue: quia non fertur in obiectum prohibitũ: nec hẽt circunſtantiã malam prohibitam. Igitur non eſt mala trãſgreſſiue. nec eſt mala omiſſiue. quod patet. quia non eſt carentia alicuius debiti pro tunc ineſſe/ q'a per ſuppoſitionem non obligatur tũc ſortes ad amorem dei vel ad actum referibilẽ: ergo talis actus non eſt malus malitia omiſſionis. [Hic poteſt dici licet abſolute non obligetur ſortes pro tunc diligere deum ta additio

men obligatur ex conditione ſi eliciat actũ referibilem tenetur referre per illud apl'i oia i gloriam dei facite.] Forte dicis ꝙ ſufficit relatio hebitualis &c. actus natus eſt referri Igitur eſt bonus. Contra. vel per referri habitualiter intelligis eſſe ex habitu referendi ſcilicet ex habitu dilectionis dei. vt videtur dicere Grego. in ſecundo diſt. xxxviij. vel intelligis aptitudinaliter: id eſt eſſe aptũ natum referri. non primum: quia nunꝙ habitus cauſat immediate actum differẽtem ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt: ſed poſſibile ꝙ nunꝙ habuerit habitum dilectiõis dei igitur. non ſecundum: puta ꝙ habitualiter referri. id eſt aptitudinaliter natus ſit ꝙ̃tum eſt ex ſe referri: quia ille actus eſt eque natus referri in vanam gloriam ſicut in deum: ergo eadem ratione qua dices bonum ꝓpter aptitudinalem referibilitatem eadem ratione dicam ꝙ erit malus propter aptitudinalem referibilitatem in malum finem. Ité mſtum apparẽter arguitur / ꝙ ſit dabilis actus medius inter bonum & malum moraliter. dicit. S. Bonauentura. Si actus ordinatus in bonum finem cadat ſuper materiam debitam eſt bonus. Si autem non ordinatur / & hoc prouenit propter inordinatam cõuerſionem ad creaturam: eſt malus tranſgreſſiue. vł ẽ propter negligẽtiam operantis qui tunc tenetur referre & non refert: & ſic ẽ malus omiſſiue. vł hoc ẽ propter fragilitatẽ: & ſic ẽ actus medius. Iõ dicit quãdocũqꝫ actus cadit ſup materiam debitam / & non eliciẽ propter aliquẽ finẽ ẽ indifferẽs. in primis non ẽ bonus: quia ad bonitatẽ non ſufficit habitualis relatio. ſimił non ẽ malus: quia cadit ſup materiam debitam: & nõ caret circunſtantia quam pro tunc debeat hꝛe. igi- additio tur. [Hec ratio ẽ apparẽs & mihi dicẽdum videtur conſequẽter ad bonauẽturã ꝙ iſta volitio volo leuare feſtucam propter deũ ẽ actus indifferẽs.] Et ad argumẽta partis aduerſe: cum arguitur. vł ẽ conformis dictamini &c. Dico ꝙ eſt conformis dictamini recto. ergo eſt virtuoſus / nego conſequentiã: quia non ſufficit ꝙ ſit conformis dictamini recto quando illud non dictat vniuerſaliter de omnibus circunſtantijs requiſitis ad bonitatem moralem: nõ enim tale dictamen dictat de fine qui requiritur. Ad ſecundum dico ꝙ aliqua circunſtãtia deficit. nec cuiuſcũqꝫ circunſtãtie requiſite defectus ſufficit ad malitiam. Contra. ergo actus factus per ignorantiam inuicibilem non eſſet bonus: ſed malus. patet / circunſtantia aliqua deficit. Dico ꝙ ignorantia inuincibilis excuſat a toto: quia illa excludit vnam circunſtantiam requiſitam / ad quam eliciens actũ: pro tunc non tenetur. ideo ſi pro tunc non obligetur ad illam ꝙ̃uis requiratur ad bonitatem tunc defectus illius non cauſat malitiam. Ad tertium cum infertur. ergo ẽ fruitio / nego conſequentiam. quia ad frui requiritur ꝙ feratur in obiectum tanꝙ in vltimũ finem & ſummum bonum. Ad auctoritatẽ Greg. in homelia. dicit Bonauentura. ꝙ caret rectitudine quando homo obligatur ſibi dare tunc. ſed non caret quando pro tũc non tenetur. alias auctoritates / puta omnia in gloriam dei referte &c. exponit Bonauẽtura loco preallegato. vide ſi vis. Ex dictis apparet ꝙ opinio ponens actum medium inter bonũ & malũ morale ẽ probabilior.

¶ De voluntate an poſſit ſine gratia bene moraliter agere. Cap. xv.

Conſequenter queritur. vtrum voluntas ſine gratia poſſit bene moraliter agere. Pro ſolutione reſpõdetur ꝙ hoc dupliciter poteſt intelligi. Vno modo ꝙ poſſit bene agere: ſine illo habitu ſuper naturaliter infuſo quo efficimur formaliter grati deo. Alio modo ꝙ poſſumus ſine gratia bene moraliter agere hoc eſt ſine gratia gratis data. i. ſine iuuamine dei gratuito ſiue ſit habitus infuſus vł aliqua cognitio adeo immiſſa vel exhortatio / vel ſpecialis modus agendi. De primo ſenſu videlicet vtrum ſine gratia gratum faciente poſſumus bene moraliter agere. Aliqui doct. dixerunt ꝙ non vt eliphat. prima diſt. de fruitione immo dicit ꝙ quelibet actio facta extra gratiam eſt peccatũ. Et iã fuit

An voluntas ſine grã poſſit bñ moraliter agere.

opinio brauardini. vt ait Diony. in ſecun-
do. Alij tenent concluſionem oppoſitam
ꝙ videlicet aliquis de lege ſine gratia gratū
faciente poteſt bene moraliter agere. Pa-
tet. ſupponendo primo ꝙ de lege anteq̄ qs
reſurgat a peccato requiritur diſpoſitio ꝑ-
uia in ipſo peccatore. iſta ſuppoſitio ab
omnibus conceditur vt habet Scotus diſt.
xiiij. quarti ſententiarum. & fundatur etiā
in ſacris ſcriptis: quia niſi hoc eſſet verum eſ-
ſet difficile ſaluare ꝙ deus non eſſet accepta
tor perſonarum: quia nō videtur ratio qua
re dat gratiam vni & nō alteri: niſi qa vnus
ſe diſponit ad illam alter vero non. Secun-
da ſuppoſitio eſt ꝙ illa diſpoſitio ſufficiēs
ad gratiam non eſt ſolum non ponere pec-
catū ſiue pure negatiue ſe habere reſpectu
peccati: quia alias dormiens qui peccauit q
nullum actum habet eſſet diſpoſitus ad illā
ſufficienter: quia non actu peccat/ſed eſt ac-
tum poſitiuum habere. ❡ Hoc ſuppoſito.
patet ꝙ quis ſine gratia poteſt bene morali-
ter agere. quia quis poteſt reſurgere ad gra
tiam de lege. ergo poteſt habere quandam
diſpoſitionem requiſitam ad gratiam. illa
diſpoſitio vocetur a. Tunc quero vtrum
a/ſit actus bonus vel malus: ſi ſecundum:
ergo non eſt diſpoſitio ad gratiam immo ī-
diſpoſitio. quia peccatum indiſponit. ſi ve
ro. a. ſit bonus actus: ergo propoſitum pu-
ta ꝙ quis poteſt bene moraliter agere ſine
gratia. ❡ Secundo probatur eadem conclu
ſio. aliquis extra gratiam pōt mereri p̄miū
tꝑale/& non pctum malum neq̄ indifferē
tē: ergo extra gratiā pōt bñ moraliter agere.
patet añs/exodi primo de obſtetricibus e-
gyptiorum quibus dominus iuſſit edifica-
ri domos propterea quia meruerunt aliqd̄
tꝑale/ſaluādo pueros iudeorum. Vñ dicit
Greg. eo ꝙ erant in pctō meruerunt ſolum
tꝑale/& tamē meruiſſēt eternum ſi nō fuiſ-
ſēt in pctō. Tūc arguitur ſic. meruerūt apd̄
deum p̄miū tꝑale: ergo ſine gratia pōt me
reri apud deum p̄mium tꝑale. & ꝑ ꝯñs bñ
moraliter agere extra gratiam. ſed illud be-
ne agere non eſt meritorium vite eterne. pa
tet ad Corin. xiij. ſi omnes facultates in ci-
bos pauperum diſtribuero/charitatem aūt
non habuero nihil mihi prodeſt. hōc ē ad
vitam eternam. Vtrum tale bonū opus ex-
tra charitatem factum/poſſit eſſe ſatiſfacto-
rium pro pena peccatis debita. dicit. S. tho.
ꝙ non eſt meritorium apud deum remiſſio
nis cuiuſcūq̄ pene. Aliter dicit Sco. & meo
iudicio probabilius ꝙ talia opera extra cha
ritatem facta poſſunt eſſe ſatiſfactoria ꝓ pe-
na temporali peccato debita. patet. quia ꝑ
talia opera poſſumus mereri aliquid tēpo-
rale/vt probatum eſt. & illa pena eſt ſolum
aliquid temporale/ergo. ❡ Alia queſtio:
Vtrum ſine gratia gratum faciente poſſit
homo quodlibet peccatum vitare. hāc q̄ſt.
bene tractat Durandus in. ij. & dicit ꝙ q̄dā
ſunt peccata: quia contraria legi nature na-
turaliter nobis inſite/ & de talibus dicit ꝙ
ſic. nam bene ſequitur/aliquis actū virtutis
ſine gratia poteſt elicere ſecundum omnem
virtutem moralem/& politicam: ergo qd̄-
cūq̄ vitium oppoſitum tali virtuti ſine gra
tia poteſt vitare. vt ſortes exiſtens in pecca-
to vitium intemperantie ſine gratia ſubue-
niente poteſt vitare / & ſimiliter quodcūq̄
peccatum oppoſitum actibus preceptorū
que ſunt legis pure nature. Alia ſunt pecca
ta: que non ſunt oppoſita virtutibus mora
libus: nec ſunt contraria preceptis legis pu-
re naturalis: ſed alicuius legis ſupernatura-
lis nobis a chriſto tradite: vt non ſuſcipere
euchariſtiam/vel ſuſcipere indigne: non ſu
ſcipere baptiſmū/vel ſuſcipere idigne &c.
hoc ſuppoſito dicit Durandus contra ſan-
ctum Bonauēturam: ꝙ datur aliquod pec-
catum quod homo non poteſt vitare ſine
gratia gratum faciente. vt patet de pecca-
tis oppoſitis preceptis legis euangelice. vt
gratia exempli pro tempore quo ſortes te-
netur ſuſcipere euchariſtiam. bene ſequitur
pro tempore a. ſortes tenetur ſuſcipere eu-
chariſtiam/vel ſuſcipit/vel non. ſi ſecundū
peccat. ſi primum. vel facit ſufficientem di-
ſpoſitionem de qua eſt preceptum: probet
autem ſeipſum homo. vel non diſponit ſe

ſufficienter. Si primum: ergo eſt in gratia/ quia omnis ſufficiēs diſpoſitio cum diſpli- centia peccatorum/ ponit hominem in gra tia. Si ſecundum: ergo peccat ſuſcipiendo/ quod probat Durandus apparenter multū

Libera omiſſio circūſtā tie reqſi te facit actū vi tioſum.

Omnis libera omiſſio alicuius circunſtan tie requiſite actui facit actum vitioſum: ſed omiſſio ſufficientis diſpoſitionis eſt libera & eſt circunſtantia requiſita ad ſuſcipiendū digne illud ſacramentum. ergo talis facit ac tum vitioſum: ergo illa ſuſceptio eſt vitio ſa. Confirmatur/ ſi excuſaretur talis inſuffi cienter diſpoſitus maxime eſſet per creduli tatem qua erronee credit ſe feciſſe indaginē ſufficiētem. ſed nullus error excuſat niſi ſit inuincibilis: & faciendo id ad quod tenetur talis vinceret talem errorem .ſ. credulitatē ſe feciſſe ſufficientem indaginem: ergo.

Reſolutio.

Reſolutio igitur eſt ꝙ iſta opinio videtur in ter ceteras probabilior videlicet ꝙ homo ſi ne gratia gratum faciēte poteſt bene mora liter agere: licet non meritorie. & probabi le eſt ꝙ poteſt ſatiſfacere extra illam pro pe na peccato debita. pena inꝗ temporali. Itē poteſt quodlibet peccatum vitare oppoſi tum legi nature naturaliter nobis inſite.

¶ An ſine auxilio dei ſpeciali poſſumus be ne moraliter agere. Cap. xvj.

Videndum eſt ꝗtum ad ſe cundum membrum diſti ctiōis ſuprapoſite. Verū ſine gratia gratis data ſi ue ſine auxilio gratuito/ ſiue ſine auxilio ſpeciali poſſumus bene morali ter agere. Pro declaratione notandum ꝙ deus dicitur dupliciter coagere ſpecialiter alicui creature.

Deus dupl'r dr̄ coa gere ſpe cialiter.

Primo modo quando deus concurrit cum creatura ad faciēdum / ſeu ꝑ ducendum effectum inſolitum produci a ta li creatura. Alio modo qn̄ facit ipſam creatu ram eē cauſam alicuius effectus: cuius alias nō poſſet eſſe cauſa. Primo mō dupliciter adhuc intelligitur. Vno mō. quia coagit ad effectum maiorem ꝑducendum ꝗ ſit illa cauſa nata ꝑducere/ vt ſi ſol eſſet ſolū aptus natus producere lumen vt octo. & deus co ageret illi ad producendum vt duodecim. Alio modo quia licet non coagat deus ad maiorem effectum producendum ꝗ ſit illa cauſa nata producere: coagit tamen ad ipſum producendum in tempore breuiori ꝗ poſ ſet illa cauſa producere. vt ſit ignis potēs ꝑ ducere caliditatem vt octo/ ſed non poteſt niſi in hora producere: ſi deus faciat ꝙ pro ducat in media hora/ tūc ſpecialiter coagit ad illam producendam. Secundo mō deus dicitur pricipaliter alicui cauſe coagere qn̄ illam cauſam facit eſſe cauſam alicuius effe ctus cuius non eſt ſufficiens cauſa cum con curſu generali. Et de iſto membro eſt que ſtio an voluntas ex ſua virtute naturali ſit impotens ad producendum actum boni: ꝙ producat hoc eſt quia ſpecialiter deus co agens/ facit illam eſſe cauſam illius effectus De iſta queſtione ſunt due opiniones com munes. vna eſt Greg. in ſecūdo diſt. xxvij. ꝙ voluntas ex ſe eſt impotens ad producē dum actum bonum/ & etiā ſi producat hoc eſt propter deum ſpecialiter concurrentem facientem ꝙ talis ſit cauſa. probat auctorita tibus & rōnibus. primo ſupponendo duo primum ꝙ fideles non abſqꝫ cauſa rogant deum: vt preſtet eis auxilium ad vitandum peccata: & ad actus bonos eliciendos. Secū do/ ſupponit ꝙ aliter indigemus auxilio dei ad bene ꝗ ad male operādum (nam notum eſt cuilibet/ ꝙ non poteſt ab ipſa volunta te quecūqꝫ operatio produci quin deus par tialiter concurrat/ ſiue bona/ ſiue mala fue rit) alias noſtra peccata eſſēt ita equaliter at tribuenda deo: ſicut bona opera: & nō eſ ſent agende deo gratie propter bonas ope rationes niſi aliter cōcurrat deus ad bonas ꝗ ad malas. & fruſtra rogaremus deum vt preſtaret adiutoriū ad operationes bonas. Patet/ ſi ex mea natura & poteſtate ſum po tens ad producendum bonam operationē: ergo non indigeo iuuamine extrinſeco: er go fruſtra rogarem deum &c. Secundo pa tet qa deus non aliter concurreret ad actio nes bonas ꝗ ad malas ſi ſolo concurſu gene

rali ꝯcurrit ad boná. Hanc deducit Grego.
cótra Pelagianũ volens dicere ꝙ oppoſitũ
fuit error Pelagij. ¶ Contra hanc opinio-
nem fit argumentũ difficile: bene ſequitur
eadem actio que nũc eſt bona poteſt eſſe ma
la: ergo actio bona poteſt produci a volun
tate ſine auxilio ſpāli dei ex ſola potētia vo
lũtatis cũ cognitiōe. Patet antecedēs. voli-
tio quá habeo de re licita pōt fieri mala: pu
ta ſi proueniat prohibitio. tũc bene ſequit/
hec volitio aliqñ erit mala: ergo tũc ad eam
ꝑducendam non requiritur ꝯcurſus ſpecia-
lis dei: ſed ſolũ generalis ſufficit. & non eſt
difficilius nũc eam ꝑducere ꝙ̄ tũc: ergo eedē
cauſe q̄ ſufficiebant nunc ſufficiũt pro quo
cunq̄ tēpore/ eedē in q̄ non augmētate: nec
diminute: & eodē modo applicate ſemper
q̄diu remanent ſunt ſufficiētes: ergo ſi volũ
tas ex ꝯcurſu ſui cũ cōcurſu generali pro tē-
pore quo volitio erit mala ſit ſufficiens ad
producendum illam volitionē: eedē cauſe
eodē modo ſe habentes erũt ſufficientes ad
illam producendam. & ſi producát erit bo
na. igitur. Dicitur cóiter ad hoc argumētũ:
ꝙ illa volitio erit alterius ſpeciei: quia aliter
concurrit deus ad ipſam qñ eſt bona: & qñ
eſt mala. & ex tali ꝯcurſu infertur diſtinctio
ſpecifica actus. Contra. bene ſequitur deus
concurrit ſpecialiter: & eſt in ſua poteſtate
non ꝯcurrere. Ponatur ꝙ nō ꝯcurrat ſpecia
liter. tunc ſic: pro tempore craſtino potero
cum ꝯcurſu generali elicere talem volitio-
nē: ergo nũc poſſum elicere volitionē eiuſ-
dem ſpeciei ſuppoſito ꝙ nũc deus concur-
rat ſpecialiter. iſta volitio nũc ē bona: qa cō
formis dictamini recto cadēs ſuper obiectũ
conueniēs & ꝑpter bonũ finem. ergo nunc
iſta eſt bona moraliter: & ad eá non concur
rit ſpecialiter: ſed generaliter. ergo ꝑpoſitũ.
Alio modo arguitur ſic. Sortes qui iam ha
bet ignorantiam inuincibilē de berta ꝙ ſit
ſua: habet iſtud dictamē hec eſt a me cogno
ſcenda: & illud eſt verũ. ideo volitio cōfor
mis illi erit bona moraliter. Tũc arguit ſic.
eſt poſſibile ſucceſſu temporis ꝙ illud dicta
men erroneũ inuincibile efficiatur vincibi-
le: tunc illud erit falſum: hec eſt a me cogno
ſcenda: & illa volitio cōtinuata efficitur de
bona mala propter illud dictamen: tũc pro
tempore quo efficitur mala ex ſolo cōcurſu
voluntatis producitur: ergo pro iſto tēpo
re quo tale iudiciũ ē verum propter errorē
inuincibilē ſuppoſito ꝙ non cōcurrat ſpe-
cialiter ex concurſu voluntatis & dictamīe
elicio talē volitionem quādo efficitur dicta
men falſum: ergo ſine ſpeciali concurſu po
teſt bene moraliter agere. Ex doctrina Gre.
poteſt facile reſponderi ad hoc argumentũ
nam apud eum ſunt aliqui actus neceſſario
boni ſicut dilectio dei ſuper omnia/ que eſt
neceſſario bona operatio. & illud dictamē
diligēdus eſt deus a me ſuper omnia/ eſt ne
ceſſario verum. Tunc diceret conſequenter
ꝙ ad illud dictamē neceſſario bonũ vt elicia
tur neceſſarius eſt ſpecialis concurſus. Dicit
iterum ꝙ ad hoc ꝙ alij actus contingenter
boni ſint boni: reqritur ꝙ actualiter vel ha
bitualiter imperētur a dilectione dei que ne
ceſſario eſt bona: & ad tales actus cōtingen
ter bonos q̄uis non requiratur ꝯcurſus ſpe-
cialis imediatus: requiritur tamē mediatus:
quia requiritur dilectio dei ad quá concur-
rit imediate ſpecialiter. Alij vt Sco. tenent
oppoſitum ꝙ ad bene agendum moraliter
ſufficit concurſus dei generalis: & nō requi
ritur ſpecialis. Et hoc non fuit error pelagij
dicentis: ꝙ natura erat ſufficiēs ad oēs actus
bonos: ſed quia non ponebat charitatē ne-
ceſſario requiſitam ad merendum.

¶ De bonitate & malitia habituum
in generali. Ca. XVII.

POſtq̄ determinatũ eſt de
bonitate & malitia actuũ
Conſequenter agendum
eſt de bonitate & malitia
habituũ. Et primo in ge
nerali queritur ī qua po-
tentia ſit ponendus habi
tus/ an indifferenter in omni: vel in aliqua/
& aliq̄ nō? Q2 nō ſit ponēdus hītus in q̄li-
bet potētia. notũ eſt. qa in lapide ex freq̄nti
deſcēſu deorſũ nō ꝯ̄atur hītus. Similr̄ dicen-

d. j.

dū de alijs agētibus pure naturalibus. Re-
ſtat ergo cōcedere/ꝙ in aliq̄ ſit ponēdus:&
in aliqua nō. ſed quare potius ī vna q̄ ī alia:
Dicunt aliq̄ doc. qn̄ aliqua potētia eſt ita de
terminata ꝙ non poteſt in cōtrariū : in illa
potentia non eſt ponēdus habitus. Sed qn̄
potentia eſt indifferens ad duo oppoſita/
quia poteſt in vnū/& in aliud:in illa eſt po
nendus habitus. Exemplū primi. Lapis eſt
potentia determinata ex ſe ſolū ad motum
deorſum. & ſi moueat̄ ſurſū: hoc eſt ab alia
potentia. ideo in lapide ex frequenti motu
deorſum nō cāturhabitus. Exemplū ſcd̄i.
vt volūtas pōt velle & nolle : & ꝓpterea ex
frequenti elicitione volitionū cauſat̄ habi-
tus in ipſa īclinās illam ad ꝯſimilia velle eli
cienda illis ex q̄bus genitus eſt. ❡Similiter
dicendum de nolle. S. Tho. dicit ꝙ non eſt
ponendus habitus dilectionis dei acq̄ſitus:
quia volūtas eſt ita determinata ad dilectio
nem dei: ꝙ non poteſt ī oppoſitū ſcd̄m eū.
ideo non cauſatur habitus inclinās ad dile
ctionem dei. ❡Cōtra/ſeq̄tur ꝙ intellectus
ex frequentibus aſſenſibus primorū princi-
piorū nō cauſaretur habitus illorū:ſed hoc
eſt falſum. ꝯn̄a patet. ītellectus eſt ita deter-
minatus ad aſſentiendū primis principijs ꝑ
ſe notis: ꝙ nō poteſt illis diſſentire/nec aſſē
tire contradictorijs eorū:ergo nō ponet̄ ha
bitus in intellectu reſpectu primorū princi
piorū:ſed hoc eſt falſum. quod patet. Ari-
ſtoteles inter habitus ponit habitū qui vo-
catur intellectus inclinans ad aſſenſum pri-
morū principiorū. Item poſt frequentatio-
nem aſſenſuum circa prima prīcipia homo
percipit ſe magis promptū ad aſſentiendū
illis & fortius aſſētit q̄ prius. ❡Propter hoc
argumentū quod habet apparentiam: vide
tur ꝙ reſpectu primorū principiorū per ſe
notorū nō ponatur habitus in intellectu.
Vnde dicit Sco. in ſcd̄o. ſicut nō ponit̄ ha-
bitus cātus ex noticijs intuitiuis: ſimilr̄ no-
ticijs appꝛ̄hēſiuis primorū principiorū per
ſe notorū poſitis/non eſt in poteſtate ītelle
ctus quin aſſentiat illis. ergo non eſt ponē-
dus habitus in intellectu inclinans ad aſſen
tiendū primis principijs. Et ad Ariſtotelē
dicitur ꝙ intellectus habitus inclinat ad aſ-
ſenſum principiorum nō primorum q̄ nō
ſunt per ſe nota: ſed nota per experientiam:
vel aliunde/& non ex terminis. Ideo reſpō
detur cōcluſiue: & probabiliter. ❡Qn̄ po-
tentia eſt ita determiata ꝙ poteſt in iſtud &
non pōt in oppoſitū: & poſitis oībus neceſ
ſario requiſitis neceſſario coagit : tunc in ta
li potentia non eſt ponendus habitus. Sed
quando potentia eſt indifferens ad duo op
poſita : vel q̄uis non ſit indifferens ad duo
oppoſita eſt tn̄ ita indifferēs ꝙ oībus neceſ
ſario requiſitis ad ꝓductionem illius nō ne
ceſſario coagit: tunc in tali potentia eſt po-
nendus habitus. Exemplum primi/ vt reſ-
pectū temperantie ponetur habitus. Exem
plum ſecūdi/vt reſpectu felicitatis. nam nul
lus poteſt nole felicitatē : nec velle ſummā
miſeriam. Secūdum cōmuniorem opinio-
nem voluntas eſt ita determinata ad vnum
ꝙ non poteſt in contrariū: ſed tamen omni
bus neceſſario requiſitis ad productionē fe
licitatis: volūtas non neceſſario coagit im-
mo poteſt ſuſpendere actum ſuū. Ideo ī or-
dine ad felicitatem debet poni habitus ī cli-
nans &c. ſed intellectus eſt ita determiatus
ad aſſentiēdum primis principijs: ꝙ omni-
bus neceſſario req̄ſitis poſitis/puta ſimpli-
ci apprehenſione &c. non poteſt quin aſſē
tiat. igitur reſpectu illorum non ponit̄ ha-
bitus. ❡Notandum ꝙ non reperiūtur po-
tentie in quibus ponantur habitus īmedia-
te: niſi intellectus & voluntas. quia iſte po-
tentie ad aliqua non ſic determinātur: quin
poſſint in oppoſita. nam dato ꝙ voluntas
ad aliquid ſic determinetur: tamen in liber-
tate ſua eſt ponere vel non ponere illud. Si
militer in aſſenſu concluſionis: & reſpectu
fidei non ſic eſt. quoniam intellectus nō ne
ceſſario determinatur aſſentire concluſioni
quin poſſit per argumentum ſophiſticum
ei diſſentire/neq; determinatur ad habēdā
fidem: quin poſſit per rationem probabilē
habere opinionē. & ideo nō ponitur habi
tus īmediate niſi in intellectu & voluntate.

¶Conſequenter videndum eſt quõ cauſatur iſta bonitas habitualis/an a quolibet actu cauſetur. Reſpõdetur ꝑpõnes. Prima
Prima ppõ. non quilibet actus cũ elicitur ſeu ꝯſeruatur cauſat aliquid de habitu. Probatur. capio vnum intemperatũ qui elicit actum rempe rantie. Iam iſte actus nõ cauſat habitũ temperantie. Probatur. quia non poteſt eẽ habitus temperantie ſimul cũ habitu oppoſito: ſcilicet intemperãtie. imo oportet ꝙ primo alius habitus corrũpatur: ſed ille nõ illico corrumpitur. igitur. ¶Secũda propo
Secũda ppõ. ſitio. Omnis actus reperiẽs ſubiectum neutrum. i. non magis inclinatũ ad hoc q̃ ad il lud in qđ põt produci talis habitus: & non habituatũ ad hoc nec ad oppoſitum cauſat aliquid habitus. Probatur. q̃cunq; aliqđ agens eſt ſufficiens ad producẽdũ aliquẽ effectum medietas illius agentis ſufficiet producere medietatẽ illius effectus. Igitur ſi actus multũ intenſus ſufficit cauſare habitũ ſequitur ꝙ medietas illius actus. i. actus in duplo minus intenſus ſufficit cauſare habitum in duplo remiſſiorẽ. & adhuc per maximã predictã actus adhuc in duplo minor ſufficit: & adhuc in duplo minor: & ſic in infinitum. ¶Probatur ſecũdo. Quandocũ ꝙ ſunt duo eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime agẽtia pure naturalia ſolũ differentia penes magis & minus/ſi intẽſum poteſt in aliquem effectũ: minus intenſum poteſt in ſimilẽ effectũ: licet etiam minus intenſũ. vt calor potens producere calorem in manũ: in duplo remiſſior calor poteſt ꝑducere remiſſiorẽ calorẽ in manũ. & adhuc remiſſior calor hoc poterit: & breuiter non eſt dabilis calor qn poſſit aliqđ caloris in manũ producere. & hoc vt ſuppono ſecluſa reſiſtentia. ¶Et ſic concluditur ꝙ oĩs actus poteſt producere aliqđ habitus. ſed illud non vocaĩ habitus cũ deficiat conotatio: ſcilicet ꝙ ſit de difficili mobilis a ſubiecto. ſed vocaĩ diſpoſitio: ſcilicet quando actus eſt ita remiſſus ꝙ non valet habitum permanentem producere: ſed ſolum aliquid remiſſius eiuſdem tamẽ rationis cum habitu. ¶Contra iſtam maximam inſtatur ad Occham quarto quolibeto de noticia intuitiua que cauſata a propinquo & nõ a remoto ſufficit cãre iudiciũ ꝙ ſortes ſit homo: & tamen ipſa cauſata a ꝓpinquo nõ differt a ſe cauſata a remoto niſi penes intenſum & remiſſum. igiĩ. Reſpõdetur apud Occhã in ꝓlogo ſententiarum queſtione pĩma. ꝙ noticia intuitiua ſortis cũ ſola ſpecie viſibili non eſt ſufficiens cauſare iudiciũ affirmatiuũ imo potius iudiciũ negatiuũ quo ſcilicet iudicaĩ/ꝙ ſortes non eſt. vt ſi a ſolo deo ꝯſeruareĩ ſorte nõ ꝑſente: qa ad hoc ꝙ poſſit cũ ſpecie viſibili cauſare iudiciũ affirmatiuũ reqritur obiectum preſens qđ ꝯcurrit cũ eis ad cauſandũ illud iudiciũ affirmatiuũ. Secũdo ſupponitur & eſt notum in philoſophia ꝙ agens naturale aliqñ eſt potens ſolũ a ꝓpinquo producere vnũ effectũ: & nõ a remotis: & tñ a remotis eſt natũ & potens cauſare aliũ effectũ vt lumen ſolum a propinquis poteſt producere calorem: & tñ a remotis põt producere lucem. ſic de obiecto dicitur ꝙ a ꝓpinquis ſolum poteſt producere/& ꝯcurrere ad iudicium affirmatiuũ puta ꝙ ſit ſortes: & a remotis poteſt producere noticiam ĩtuitiuã ſui. Dico igitur ꝙ non ꝓuenit ratione noticie intuitiue ꝙ a ꝓpinquis cauſetur illud iudicium affirmatiuũ & nõ a remotis: ſed hoc ſolum ꝓuenit ab obiecto. & hoc ideo: quia obiectũ eſt talis nature: ſeu quia obiectũ eſt obiectũ. nam illa noticia ĩtuitiua q̃rum eſt de ſe eſt nata ꝯcurrere cũ obiecto ad illud iudiciũ cauſandũ ſiue a remotis ſiue a propinquis ſiue intenſa ſiue remiſſa. Vnde dico ꝙ ſi illa noticia ĩtuitiua remiſſa q̃ cauſatur ab obiecto remoto maneret oĩno eque remiſſa obiecto tñ appropinquato cauſaret cũ obiecto iudiciũ affirmatiuũ ꝙ ſortes eſt/licet illud iudiciũ etiam eſſet minus intenſum/& valde remiſſum. ¶Aliud argumentũ cõtra illam maximam: ſcilicet ꝙ omnis actus quãtumcunq; remiſſus cauſat aliquid habitus in ſubiectum indifferens. ſequeretur ꝙ ab aliquo habitu cauſaretur aliquid actus: & idem habitus cauſaretur ab eodem actu

cauſante habitum: & ſic idem eſſet prius &
poſterius ſeipſo/ & cauſaret ſuam cauſam/
quo nihil eſt impoſſibilius. igitur. Patet an
tecedens. capio ſortem qui nullum habitū
habet temperantie: nec intemperantie: & in
cipiat actum elicere temperantie partibili-
ter qui in fine hore erit intenſus vt octo. tūc
ſic in fine hore erit habitus ꝓductus ab illo
actu: & ſit/b/ & ille actus ſit/a/ tunc/a/ pro-
ducit/b/ & /a/ ꝓducitur ab ipſo/b/. patet. &
diuido vtrūqꝫ per partes ꝓportionales ma
ioribus terminatis verſus inſtās preſens ini
tiatiuum. tunc prima pars/a/ producit pri-
mam partem/b/ & prima pars/b/ producit
ſecundam partem/a. Patet: quia precedit eā
& eſt nata producere cōſimilē actum a quo
producta eſt. igitur. & vltra. ſecūda pars/a
producit ſecūdam partē/b/ & ſecūda/b/ ter
tiam/a/ & ſic in infinitū. igitur. ¶Reſpon-
detur negando ſequelam. & concedo ꝙ/a/
producet totum/b/ & negatur ꝙ/a/ produ
catur a/b/. Et ad ꝓbationē: aliqua pars/a/
producitur a/b/ concedo. & aliqua pars/b
producetur ab/a/ concedo. & iterū alia ps
a/ꝓducetur a/b/ & ſic ꝯſequēter. igitur/a/
producetur a/b/ negatur ꝯſequentia. Et ſit
Pria ꝓpoſitio prima ꝓpoſitio. Cuiuſlibet partis actus/a/
aliqua producitur ab habitu/b/ ſiue ab ali-
qua parte habitus/b/ & tamen eſt aliqua ps
actus/a/ que non ꝓducitur ab habitu/b/ ſci
licet prima medietas que nō producit a/b.
Prima pars probatur. quia quacunqꝫ parte
data illa habet duas medietates quarū ſecū-
dam precedit aliqua pars habitus/b/ q̄ con
currebat ad producēdum illā ſecūdam par
tem. & ſecūda pars probať: quia prima me-
dietas ſecūdum cuiuſlibet ſui aliqd preceſſit
quamlibet partem/b/ & totū/b. igitur. Se
cunda propoſitio. Quelibet pars/a/ produ
Secūda ꝓpō. cit aliqd/b/ & tamē multe producūtur a/b/
& hoc nō incōueniēs reſpectu diuerſarū par
tium. nam nūqꝫ eadem pars producitur ab
illa parte quā producit: ſed ſecūdum diuer
ſas partes actus/a/ producit/b. & econtra.
¶Sed eſt impoſſibile & implicat ꝙ vna ps
adequata actus/a/ producat vnam partem
adequatam habitus/b/ & ꝙ illa producat
illam partem actus a/ a qua eſt producta illa
pars habitus/b. nā ſicut implicat ꝙ aliqd ſit
prius & poſterius rpe ſeipſo ita & natura.

¶De corruptione habitus. Ca. XVIII.

Dictum eſt ꝙ non ſemper quilibet
actus producit aliquid de habitu:
quando eſt in ſubiecto reſiſtentia
habitus contrarij. Secundo dictū
eſt: quando in ſubiecto non eſt habitus cō-
trarius: quilibet actus eſt ſufficiēs ad produ
cendum aliquid eiuſdem ſpeciei cum habi-
tu. Vnde ſi magnus actus ſufficiat produce
re actum intenſum quilibet eiuſdem ſpeciei
differens ſolum penes intenſum & remiſſū
ab illo/ propter remiſſionem erit ſufficiens
producere habitum licet remiſſum. Nūc ve
ro agendum eſt de corruptione habitus.
Vtrum videlicet corrumpatur habitus ſo-
lum per actus cōtrarios actibus ad quos in-
clinat. Arguitur ꝙ nō/ quia ſi ſic. apud po
nētes habitum circa prima principia per ſe
nota/ ille habitus eſſet icorruptibilis: quia
non poteſt haberi actus contrarius: hoc eſt
diſſenſus circa prima principia vel aſſenſus
contradictorius. ¶Similiter habitus geni-
tus ex actibus quibus appetimus beatitudi
nem/ non eſt corruptibilis: quia nō poteſt
haberi actus cōtrarius: cū nemo poteſt nol-
le beatitudinem vel velle miſeriam. ergo il-
le habitus eſſet incorruptibilis. ¶Preterea
aliqui habitus corrumpūtur per ſolā ceſſa-
tionē ſine poſitione actuū ꝯtrariorū. Patet
experientia docet ſi aliqs alicuius cōcluſio-
nis habitū ex multis actibus acquiſiuerit/ ſi
longo tempore perſeueret ſine actu ad quē
inclinat talis habitus illius obliuiſcetur. er-
go erit corruptus: & non per contrarios a-
ctus: ergo corrūpitur habitus ꝑ ceſſationē
ab actu/ & non ſolum per actus ꝯtrarios.
¶In oppoſitū arguitur. habitus remanet ſi
ne actu ad quē inclinat etiā in eſſe intenſo ꝑ
aliquod tempus. ergo ſi non ſuperueniat
alia cauſa q̄ ceſſatio ab actu: talis habitus ma
nebit in perpetuum. Patet. iſte habitus in
iſto tempore non diminuitur. ergo iſte

habitus in iſto tempore habet omnes cau-
ſas conſeruantes/& non deficit aliqua req-
ſita ad conſeruationem: ſed in quocūq; ma-
gno tempore ceſſetur dūmodo non pona-
tur actus contrarius remanent eedem cauſe
conſeruātes. ergo ſi habitus corrumpatur
ſolum corrumpitur per contrarios actus.
¶Pro ſolutione notādum in cōmuni phi-
loſophia ꝙ aliquem effectum corrūpi non
contingit niſi tripliciter. & adhuc duo illo-
rum modorū corruptibilitatis ſunt per ac-
cidens: & alius eſt per ſe. Primo corrumpi-
tur aliquis effectus per corruptionem ſubie-
cti: & iſto modo corrumpuntur ſenſatiōes
exiſtētes in brutis que ſunt īmediate in ani-
ma ſenſitiua que poſt mortem bruti nullo
modo remanent: īmo oīno corrumpuntur
talis corruptio ſenſationū eſt per corruptō-
nem ſubiecti: & per accidēs. Secūdo modo
corrumpitur accidens per accidens nō per
cauſam contrariā: ſed ſolum per defectum
cauſe cōſeruantis: vt per abſentiam corpo-
ris luminoſi corrūpitur lumē. Similiter no-
ticia intuitiua corrūpitur per accidens ſcili-
cet per abſentiā obiecti. Alio modo corrū-
pitur effectus ꝑ ſe: ſcilicet ad poſitionē cau-
ſe cōtrarie & hoc virtualiter vel formaliter
Virtualiter videlicet quādo poteſt produ-
cere effectum contrarium. Vnde actus tem-
perantie non eſt cōtrarius formaliter habi-
tui intemperātie: quia ſe cōpatiuntur in eo-
dē ſubiecto/ſed ſolū virtualiter: ſicut aqua
contrariatur virtualiter caliditati: quia po-
teſt producere frigiditatē q̄ cōtrariatur cali-
ditati. ¶Hoc ſuppoſito vidēdū eſt de cor-
ruptione habitus. & hoc loquēdo de habi-
tibus in anima intellectiua: quia nō eſt dif-
ficultas de habitibus in anima ſenſitiua cū
corrumpuntur ad corruptionem eius cum
ſit corruptibilis: ſed ſolū loquimur de habi-
tibus in ſubiecto incorruptibili per naturā
vt eſt anima intellectiua: & ſimiliter loqui-
mur de habitibus acquiſitis & non infuſis
qui corrumpūtur per ceſſationē conſeruan-
tis ſcilicet dei propter noſtrum demeritum
Si ergo habitus acquiſitus naturaliter non
corrūpitur per corruptionē ſubiecti/quia ē
in ſubiecto incorruptibili: quomodo ergo
corrūpitur? oportet ergo ꝙ vel per ceſſatio-
nem ab actu: vel per poſitionem actuū con-
trariorum actibus ex quibus genitus eſt. Sā-
ctus Tho. prima ſecūde. q. liij. dicit ꝙ habi-
tus non poſſunt corrumpi per ſe: ſed ſolū ꝑ
accidēs: puta per ceſſationē inquantū ex il-
la ceſſatione ponitur actus ꝯtrarius. ceſſatō
permittit ad actum ꝯtrariū quā nō permitte-
ret nō ceſſatio. nec corrūpuntur ad deſitio-
nem conſeruantis: quia non dependēt a cō-
ſeruante niſi in produci & nō in cōſeruari.
Dicit. s. Tho. ibidem/& ꝯſīter Occham in
quarto queſtione. xij. ꝙ habitus quicunq;
exiſtens in ītellectu nō poteſt corrumpi ni-
ſi per poſitionem actuū contrariorum: vel
per deſitionem alicuius neceſſario requiſiti
ad conſeruandū illum. Et ad argumenta: ſe-
quitur ꝙ ille habitus circa prima principia
eſſet incorruptibilis. cōcedo: & hoc ſubſti-
nendo ꝙ ītellectus nō poteſt diſſentire pri-
mis principis. Similiter habitus q̄ cauſat ex
volitione qua deſidero beatitudinē q̄a nō
poſſum nolle q̄uis poſſim ceſſare. Occham
tamen tenet oppoſitum in fine tertij: ſed
ſcd̄m opinionē ꝯmunē ille habitus ē incor-
ruptibilis per naturam qui cauſatur ex acti-
bus volēdi beatitudinem: & ex actibus no-
lendi miſeriam. Sed de habitu ſcientie: ali-
quis eſt diu habituatus circa aliquam con-
cluſionem/ſi diu ceſſet ab actu non poterit
elicere actum: & non eſt corruptibilis per
actus contrarios. oprtet ergo ꝙ per ſolam
ceſſationem ab actu. ¶Reſpondet Occhā
in quarto queſtione predicta in ſolutione
primi dubij dicens. vel corrumpitur habi-
tus: quia deus per ceſſationem diuturnam
actuum deſinit cōſeruare. vel corrumpitur
quia in corpore ſunt alique qualitates pro-
ducte ab actibus illis que per alterationem
corrumpuntur que neceſſario requiruntur
ad conſeruationem habitus pro quanto il-
le qualitates intenſe requiruntur ad hoc ꝙ
ſenſus communis habeat ſucs actus: &
ad deſitionem ſpecierum ſenſitiuarum in

parte interiori propter alterationem illarū
¶Dico tertio ꝙ ille idem habitus manet. Contra. poſt diuturnam ceſſationem non poteſt recordari illius cõcluſionis. Verum eſt/&non niſi propter defectum illius habitus. nego: imo propter defectum alicuius cauſe que neceſſario requiritur cum intellectu & habitu ad exeūdum in actum. & illa cauſa eſt aliqua qualitas corporalis extenſa in phantaſmate que corrumpitur:& ad deſitionē ſpecierū ſenſitiuarū in parte interiori propter alterationem. Ideo non eſt ex ceſſatione ab actu:ſed ex corruptione alicuius corporalis vt dictū eſt. [Qualitates corporee nō ſunt requiſite ad cõſeruationē habituum ī anima. Patet de anima ſeparata que poteſt acqrere habitus:ſed habitus pro hoc ſtatu non poteſt exire in ſuū actum niſi mediante corpore quod alteratur crebriter ad cuius alterationem ipeditur actiuitas habitus/ſicut anima in hoc corpore non poteſt videre indiuiſibilia ſecus eſt de anima ſeparata. Hieronymus in plogo biblie ait. Diſcamus in terris quorum ſciētia remanet in celo. Nota ꝙ ſi caro maneat in alterata homo exibit ita facile in actū in ſenectute ſicut in iuuētute ſicut dicit Ariſto. primo de anima/ſi ſenex haberet oculū iuuenis &c. ī patria nō erit alteratio:ergo ſemꝑ pōt hō exire in actū/pōt tñ hō ſupplere hanc corpis alterationē ꝑ actuū frequētationē/ſicut ſenex inſtrumētū ſupplet. ſ. viſū ocularibus/licet anima & habitus maneant & ſint cauſe naturales/nō poteſt tamen exire in actum defectu inſtrumenti. Patet/quando culter ſit obtuſus &manet eadē manus&cultellus.]

addicio

¶Et iſta eſt reſolutio ꝯmunior & probabilior: videlicet ꝙ nunꝗ corrūpitur habitus acquiſitus naturaliter niſi per corruptionē ſubiecti vel per corruptionem cõſeruantis. vel per actus contrarios actibus ad quos inclinat ille habitus:quia ſunt productiui habitus contrarij. Ex quo ſequitur ꝙ diuiditur habitus per actus cõtrarios. vnde ſicut ignis applicatus frigido primo corrumpit vnam partem:& ſic conſequenter. & quācito eſt corruptum illud totum frigus/incipit producere calorem partialiter:eodem modo ſortes habituatus in habitu tēperantie elicit actum intemperantie:ſi ſit intenſus corrumpit aliquid de illo habitu & poſtea illo corrupto totaliter producere incipiet partialiter aliquid de habitu intemperātie. &hoc tenendo ꝙ qualitates cõtrarie nullo modo ſe compatiūtur in quibuſcunꝗ gradibus: & ſic dicendum eſt de quibuſcunꝗ agentibus naturalibus. vbi ergo non poſſunt elici actus contrarij:tunc talis habitus non eſt corruptibilis per naturam. Et dicit ſanctus Thomas qñ actus non habēt actus contrarios vt actus primorum principiorū habitus illorum non poſſunt corrumpi a contrarijs. [Non videtur mihi hec opinio probabilior imo melius eſt dicere ꝙ per ſolam ceſſationem ab actu habitus poteſt corrumpi. Et tripliciter effectus poteſt ſe habere ad cauſam. Vno modo ꝙ ſimpliciter dependeat in eſſe a conſeruatione cauſe. Alio modo ꝙ nullo modo dependeat a conſeruatione cauſe poſt productionem. Tertio modo ꝙ medio mō ſe habeat ſcilicet ꝙ ſi ꝑ notabile tempus non conſeruetur naturaliter corrumpitur. Exemplum primi vt lumen. exemplum ſecūdi vt albedo. exemplū tertij vt habitus. & tūc patet ꝙ habitus nō habentes actus contrarios poſſunt corrumpi. facile tamē poteſt ſuſtineri ꝙ ex actu primi principij non generatur habitus.]

addicio

¶De contrarietate habituū. Ca. XIX.

Onſequenter dicendum eſt de cõtrarietate habituum. Vnde apud modernos vt Occham in tertio queſtione octaua cõmuniter ponitur iſta ꝓpō. Qñcunꝗ ſunt duo habitus & actus ad quos inclināt ſūt incõpatibiles ſeu ꝯtrarij:tales hītus erunt ꝯtrarij. &breuiter nō pōt cognoſci ꝯtrarietas habituū ſeu incompatibilitas niſi penes incompatibilitatem vel contrarietatem actuum ad quos inclinant. Exemplum/actus temperantie & actus intēperātie ſūt incõpatibiles & cõtrarij ad inuicē. Simil' & hītus īclinātes ad ꝓpō.

illos actus. Similiter aſſenſus fidei & aſſen-
ſus euidens circa eandem concluſionē ſunt
incompatibiles: ita & illi habitus ad iſtos
actus inclinantes. ideo incompatibilitas &
contrarietas habituū eſt attēdenda ex incō
patibilitate & cōtrarietate actuum ad quos
inclinant. Patet/aliqui habitus ſunt cōtra-
rij: alias ſtaret aliquem eē ſimul temperatū
& intemperatum. & non poteſt attendi il-
la incompatibilitas habituū niſi penes in-
compatibilitatem actuum temperantie: &
intemperantie. igitur. ¶Conſequenter di-
cendū eſt ꝙ aliquādo vnus actus eſt incom
patibilis duobus actibus ſimul cuius habi
tus eſt compatibilis duobus habitibus illo
rum duorū actuum. Ideo ꝗuis non ſit con-
cedendum ꝙ aliqui duo habitus ſint adin-
uicem compatibiles quorū actus ſunt incō
pabiles: nihilominus eſt concedendum ꝙ
aliquis actus eſt incōpatibilis duobus ſimꝉ
actibus iunctis: & tamē habitus illius actus
eſt compatibilis duobus illis habitibus ſi-
mul iunctis illorum duorum actuū quibus
actus illius habitus erat incompatibilis. vt
diſſenſus cōcluſionis eſt incompatibilis aſ-
ſenſibus duorum/quorum primo aſſentio
antecedenti/& ſecūdo aſſentio bonitati cō
ſequentie/illa duo non ſtant cū diſſenſu cō
cluſionis: qꝛ qui aſſentit maiori minori &
bonitati conſequētie de neceſſitate aſſentit
concluſioni niſi obex fuerit. & tamen habi
tus qui cauſatur ex diſſenſu cōcluſionis cō-
patitur illos duos habitus. Patet minor/ſit
ſortes qui diſſentiat frequenter alicui cōclu
ſioni: tunc acquirit habitum volo ꝙ frequē
ter aduertat circa bonitatem ꝯſequentie: &
non circa antecedēs. iam cauſatur habitus
circa bonitatem cōſequentie. poſtea aduer-
tat frequēter circa antecedēs & nō circa bo-
nitatem conſequētie/tunc aſſentit antecedē
ti & ex illo aſſenſu frequēti antecedētis cau-
ſabitur habitus/tūc talis habebit tres habi-
tus ſe compabiles quorū actus vnius puta
diſſēſus eſt incōpatibilis cum duobus acti-
bus alterorum duorum habituū. ergo pro
additio poſitum [Poteſt quis negare ꝙ aſſentiet an
tecedenti & dicere ꝙ tanta eſt habituū vtro
biqꝫ repugnantia ſicut actuū & difficile eſt
oppoſitum oſtendere.] ¶Contra predicta
arguitur probando ꝙ ſint dabiles duo ha-
bitus ſe compatiētes producti a duobus a-
ctibus incompatilibus inter ſe. Capio habi
tum opinatiuū/a/propoſitionis: & ſortes
eliciat circa /a/ propoſitionem aſſenſum fi-
dei vel aſſenſum ſcientificū. tunc ſic. poſtꝗ̄
elicuit actum primum non eſt adhuc corru-
ptus habitus opinatiuus & eſt productum
aliquid de habitu ſciētifico vel fidei ſi ſit aſ-
ſenſus fidei. ergo in ipſo eſt habitus incom
patibilis cum habitu opinatiuo. minor pa
tet: quia deinceps reperiet ſe magis habilita
tum ad aſſentiendum ꝗ̄ prius. Diſtiguo vt
dicit Occham in tertio queſtione octaua.
vel ꝙ reperiet ſe magis habilitatum priuati
ue: hoc eſt minus habilitatum ad contrariū
& ſic conceditur: quia eſt remiſſum aliquid
de habitu habilitante ad cōtrarium. vel ꝙ
reperiet ſe magis habilitatū poſitiue: & ſic
negatur. Dicit enim ſicut eſt in formis mate
rialibus ita in iſtis. nam ſi ignis debeat pro
ducere calorem in aquā: oportet ꝙ primo
corrumpat totum frigus. deinde incipit ꝓ-
ducere calorem. Similiter iſte aſſenſus prio
corrumpit habitum contrarium/deinde in
cipit producere habitum contrarium poſi-
tiue. Aliud argumentum apparētius. ſum
habituatus circa/a/propoſitionem habitu
opinatiuo. habeam noticiam intuitiuam
que ſufficit imediate cauſare aſſenſum certū
& euidentem de/a/propoſitione. tūc cum
erit obiectum abſens ad quam terminatur il
la noticia intuitiua. & formando/a/ pro-
poſitionem aſſentiam firmiter/illa apprehē
ſio abſtractiua cum potentia nō ſufficit cau
ſare aſſenſum firmum: quia eſſet per ſe nota.
ergo preter illam apprehenſionem & potē
tiam eſt aliquid in intellectu concurrens &
non videtur niſi ꝙ ſit habitus: & ſic ille ha-
bitus erit compatibilis habitui opinatiuo.
¶Reſpondetur. cum ſic arguitur capiēdo
ſortem multum habituatum circa/a/pro-
poſitionem aſſenſu opinatiuo obijciatur

obiectum cũ noticia intuitiua. sufficeret cau ſare aſſenſum euidentẽ illius propoſitionis. turit ſic. ſi poſt iſtum primum aſſenſum re mouetur obiectũ & preſentetur talis pro poſitio: aſſentiet firmiter. Dico ꝙ poſt talẽ primum aſſenſum ſi ſolum preſẽtetur talis propoſitio cum noticia apprehenſiua ſine noticia intuitiua & ſine motiuo non pote rit aſſentire neq; euidenter neq; firmiter.

¶De coefficientia habitus. Ca.XX.

Iam videndum eſt de coef ficientia habitus. Vtrũ vi delicet habitus coefficien tiam habeat cũ potẽtia ad actum producẽdũ: ita ꝙ partialiter attingant ipm actum. & pro nunc loqui mur de habitibus acqſitis/ quia poſtea de i fuſis erit ſermo. Et ſit prima propoſitio.

Prima ppõ. Quilibet habitus exiſtens in aliqua potẽtia partialiter ꝯcurrit cũ illa potẽtia ad ꝯſimilẽ effectum ꝓducẽdũ in ſpecie ex quo eſt geni tus. Patet vnica ratione. aliquis habitus cõ currit partialiter. ergo & quilibet: q̃a nõ vi det maior ratio de vno q̃ de alio. Patet an tecedens. illud quo remoto & oibus aliis poſitis non poſſet effectus poni ꝯcurrit par tialiter ad illũ effectũ ſi ſit extrinſecũ: quia ſi eſſet intrinſecũ ꝯcurreret in genere cauſe vel materialis vel formalis. vnde eſt maxia & ꝑ nihil aliud põt oſtẽdi ꝙ aliquid ꝯcurrat ad aliqd ponẽdũ ſiue ꝓducẽdũ: niſi q̃a poſito illo de neceſſitate ponit̃ aliđ & remoto illo remouet̃ aliđ: ſed hitus ẽ hmõi i ordine ad actũ ſuũ ſaltẽ ſuſtinendo ꝙ illud qđ manet in abſentia obiecti eſt habitus. ſi talis quali tas q̃ manet obiecto alias ituito nõ eſſet: & oia cetera manerẽt nõ eſt poſſibile ꝙ ꝓdu catur diſtincta noticia abſtractiua illius ob iecti: q̃a alias potuiſſet ꝓduci abſtractiua an teq̃ obiectũ fuiſſet ituitũ: ergo habitu remo to aliis remanẽtibus nõ põt actus ꝓduci. Et iſta rõ eſt euidẽs ꝙ habitus ꝯcurrat i ge nere cauſe efficiẽtis: vt dicit Occhã. iij. quo libeto. xx. & xxj. q. Dicit p̃terea ꝙ aliqñ req ritur hitus vt effectus ꝓducat̃. aliqñ non vt producatur ſimpliciter talis effectus: ſed vt producatur intenſior: vt in actibus volun tatis: & in noticiis abſtractiuis. ¶Contra rium huius opinionis tenet Durandus in tertio diſtin. xxiij. queſt. ij. ꝙ habitus non concurrit effectiue ad actus ꝓducendos. Et prima eius ratio talis eſt: illud qđ per ſeipm facit ad intentionẽ alicuius actus põt etiam per ſe producere talẽ actum q̃uis remiſſum ſi nõ ponatur obſtaculum. ſed ſic eſt ꝙ ha bitus non eſt per ſe ſufficiens ad producen dum actũ. quia requiritur ꝙ potentia con currat: ergo non eſt per ſe ſufficiens ad intẽ dendum actum. Maior patet/ cum intẽſio actus nõ fit niſi per additionem partis eiuſ dem ſpeciei cum toto actu. ergo ſi nõ pone retur obex maioris reſiſtentie q̃ paſſum ſit actiuitatis: & non poneretur obex/ habitus ſolus produceret actum: quod eſt inconue niens. ¶Ad iſtam rationẽ dicitur ꝙ dupli citer itelligitur ꝙ omne illud quod eſt ꝑ ſe ſufficiẽs ad intendẽdum actum ſit per ſe ſuf ficiens ad producendũ actum. Vno modo ꝙ ad intendendum effectum illud per ſe ſo lum concurrat actiue. & iſto modo/ quod eſt per ſe ſufficiens ad intẽdendum eſt per ſe ſufficiẽs ad producẽdum ſimilem in ſpecie Alio modo ꝙ ſit per ſe ſufficiens ipſo ſolo ſuperaddito cauſe precedenti ſit intenſior etiam cauſa precedente concurrẽte. & ſic ne go ꝙ omne illud quod eſt per ſe ſufficiens ad intendendum iſto modo ſit per ſe ſuffi ciens ad producendum. Vnde non eſt ima ginandũ ꝙ vna pars actus producatur a ſo la potẽtia: & alia pars a ſolo habitu/ imo to tus actus producitur a potẽtia: ſed nõ tota liter: & totus actus ꝓducit̃ ab habitu: ſed nõ totalr̃/ & ipa potẽtia ſecluſo adiutorio nõ ꝓduceret ita intẽſum. ¶Altera rõ Durãdi ẽ Capio fortẽ q aſſentiat alicui ꝓpõni ex ſola rõne topica/ ex illo generat̃ habitus/ ſi po ſtea aſſẽtiat illi propoſitioni ex illa ſola ra tione nõ aſſentiet clarius q̃uis ſit habitua tus: & antea non erat. ergo habitus nõ coa git effectiue ad producẽdum actũ. ¶Cũ ar guitur. non aſſentiet clarius. dico ſi intelli

gis clarius.i.euidentius:concedo. vel clari
us.i.firmius vł ſaltem minus formidoloſe:
& ſic nego. immo dico ꝙ ex illa ratione to
pica & habitu ꝑducitur opinio minus for-
midoloſa. ſimiliter aſſenſus demonſtratio-
nis etiam cauſatus ex habitu erit intenſior:
& ſic euidentior. Contra. ſi habitus produ
cat actum: ergo ſequitur ꝙ effectus concur
rit partialiter ad producendum ſuam cauſā
patet/actus cauſat habitum & econtra. Di-
cit occham vbi ſupra ꝙ primus actus non
cauſatur ab habitu ſed ab alijs cauſis. quod
patet. quia primus actus eſt cauſa efficiens
habitus: ergo non cauſatur ab eo: quia idē
numero non poteſt eſſe cauſa & effectus re
ſpectu eiuſdem. Sed primus actus qui cauſa
tur in potentijs apprehenſiuis in abſentia
obiecti cauſatur ab habitu. ideo nō omnis
actus cauſatur ab habitu. Contra. in cauſis
efficientibus eſſentialibus non eſt circulus:
ſed actus eſt cauſa efficiens habitus. ergo ha
bitus non eſt cauſa actus. ¶ Reſpōdetur ꝙ
in cauſis eſſentialibus poteſt eſſe circulus q̄
tum ad ſpeciem: ſed non q̄tum ad idem nu
mero. nūc autem vnus actus eſt cauſa habi
tus: ſcilicet primus: qui ſine eo nō poteſt eē
habitus naturaliter & poſtea habitus ē cau
ſa nō illius actus ſed alterius & ille actus be
ne augmentabit illum habitum. ¶ Sed con
tra probatur ꝙ habitus ille ſit cauſa eiuſdē
actus numero. quia actus primus generans
habitum poteſt continuari cum habitu: &
tunc habitus ille generatus cōſeruabit illū
actum. ¶ Reſpondetur ꝙ non eſt inconue
niens ꝙ effectus ſit conſeruatiuus ſue cauſe
efficientis in eodem ſubiecto: & ita eſt in ꝓ
poſito ꝙ habitus generatus ex actu primo
melius conſeruat illum actum q̄ poſſet con
ſeruari ſine illo habitu. Difficultas. dictum
eſt ꝙ habitus concurrit ad actum producē
dum. Vtrum habitus cum potētia ſecluſo
altero ſint cauſe ſufficientes ad productio-
nem actus. hoc eſt anteq̄ ſim habituatus ad
producendum actum ſcientificum aliquid
requiritur vltra potentiam/ſcilicet demon
ſtratio. vtrum habitu iā generato iſte ha
bitus cum potentia ſine demonſtratione. i.
ſine illa cauſa ſint ſufficientes ad producen-
dum actus ſcientificos. Et apparet ꝙ non.
habitus cauſatus ex aſſenſibus cauſatis per
notitiam intuitiuam ſine notitia intuitiua
cum potētia non ſufficiunt ad cauſandum
ſimiles actus/ vt ex aſſenſibus frequētatis ꝙ
ſortes eſt/generatis ex notitia intuitiua cau
ſatur habitus/ex illo habitu & potentia nō
poſſum exire in iſtum actum ꝙ ſortes eſt ſi-
ne notitia intuitiua: quia ſi poſſum ex ſola
abſtractiua cum potētia: ſequitur ꝙ iſta ſor-
tes eſt eſſet per ſe nota: quia ad propoſitio-
nis per ſe note aſſenſum ſufficiunt notitie
intuitiue vel abſtractiue terminorum. ergo
habitus cum potentia ſecluſa alia cauſa nō
ſunt cauſe ſufficientes ad producendum ac
tum. ¶ In oppoſitum arguitur. dicit Ariſt.
ꝙ habitibus vtimur cū volumus. ergo ha-
bitus cauſatus ex aſſenſibus demonſtratio-
nis cum potētia ſufficiet ad cauſandum ha-
bitum ſcientificum ſine demonſtratione.
Pro ſolutione ponitur propoſitio. nunq̄
habitus intellectus concurrit ad actum ſuū
producēdum niſi voluntate partialiter cō-
currente vel aliquibus cauſis naturalibus
partialiter concurrentibus que intellectum
neceſſitarent ad illum actum etiam ſecluſo
habitu. patet iſta propoſitio. Si habitus ſi-
ne concurſu voluntatis & ſine concurſu
cauſarum neceſſitantium poſſet concurre-
re ad actum intellectus: ergo ille habitus
cum intellectu eſſent cauſe ſufficientes ad
producendum actum/ & ſunt pure natu-
rales: ergo quando ſimul iunguntur ille
actus ꝑducit. Patet cauſis pure naturalibus
poſitis ſufficientibus: de neceſſitate ſequi
tur effectus. & ſic habituatus neceſſario
ſemper eſſet in actu intelligendi: quod ē fal
ſum. vnde habituatus in notitijs abſtracti-
uis/non poteſt exire in notitiam abſtracti-
uam: niſi ꝑ concurſum voluntatis neceſſite
tur intellectus ad exeūdum in illam abſtra-
ctiuam. Eodem modo oportet de neceſſita
te confiteri: ꝙ ad actum ſcientificum nō po
teſt potentia cum habitu exire: niſi per im-

periū voluntatis / vel per demonſtrationē
neceſſitātem intellectum. Ideo habituatus
cum intellectu habens habitum ſcientificū
alicuius concluſionis poteſt ſine demōſtra
tione per imperium voluntatis exire in ac
tum habitus: & hoc apparet verum. Nam
habens habitum fidei ſine motiuo per im
perium volūtatis poteſt exire in actum ha
bitus illius. ¶ Contra. non poteſt habitua
tus per notitiam intuitiuam exire in actum
ꝙ ſortes ſit ſine notitia intuitiua. ergo non
poteſt habituatus in demonſtratione exire
in actum per imperium voluntatis ſine de
monſtratione. Dico ꝙ non eſt ſimile. nam
aliud eſt loqui de neceſſarijs: & de contingē
tibus. non poſſum habere notitiam contin
gētis eiuſdem niſi obiectum ſit preſens: ſed
non requiritur in neceſſarijs notitia intuiti
ua: & ad notitiam eiuſdem ſufficiunt tria.

¶ De concurſu habituum
adactus. Cap. xxj.

REſtat nūc videre ad quos actus cō
currit habitus. vtrum habitus ſo
lum concurrat ad actus eiuſdē ſpe
ciei: cum illis ex quibus genitus
eſt. vel vtrum aliquando cōcurrat ad actus
differentes ſpecie ab illis quibus eſt genitus
¶ Primo notandum. vt dicit Occham i ter
tio. ꝙ dupliciter habitus concurrit ad actū.
Vno modo immediate / hoc eſt dictu con
currit ad actum taliter ꝙ non concurrit per
prius ad alterum effectum q̄ ad illum. Alio
modo mediate. hoc eſt immediate concur
rit ad alterum actum: & iſte alter concurrit
ad iſtum ſecūdum. ideo habitus concurrit
mediate ad illum / vt habitus pricipiorum
concurrit ad habitum concluſionis: & im
mediate ad actum ſiue aſſenſnm principio
rum: & aſſenſus principiorum immediate
ad aſſenſum concluſionis: ſic mediate habi
tus premiſſarum concurrit ad habitum cō
cluſionis vbi tam actus premiſſarū q̄ actus
concluſionis mediat. pari forma habitus fi
nis concurrit ad actum medij mediate: & i
mediate ad actum finis. ¶ Hoc ſuppoſito

Dupli
citer hi
tus ꝯcur
rit ad ac
tum.

ponitur talis propoſitio communis apud
docto. ꝙ habitus nunq̄ concurrit immedia
te niſi ad actus eiuſdem ſpeciei cum illis ex ppō.
quibus genitus eſt: ſed mediate bene cōcur
rit ad actus differentes ſpecie: ſicut dictum ē
de habitu principiorum & concluſionis q
differunt ſpecie. Probatur propoſitio aſſū
pta. nunq̄ habitus ꝯcurrit ad actus niſi ſint
intenſiui ſaltem intē ſius reddant habitum
intenſiorem: ſed actus differentes ſpecie a ꝓ
cedentibus actibus non poſſunt produce
re partem eiuſdem ſpeciei in habitu cū par
te quam precedentes produxerunt. nam ſi
ſint actus differentes ſpecie habebunt effe
ctus differentes ſpecie: ideo effectus adequa
tus productus ab iſtis erit alterius ſpeciei ab
effectu adequato ꝓducto ab alijs ſpecie dif
ferentibus: quia nulla cauſa pure naturalis
habet effectus adequatos differentes ſpecie
ergo propoſitum verum. [Probatur aliter
hec propoſitio da oppoſitū vnus habitus
inclinat i actus alterius ſpeciei ab actu a quo
emerſit / ſequitur ꝙ inclinabit in omnem ac
tum. patet non eſt maior ratio ꝙ in vnum
q̄ in alium / ergo ſi in vnum poteſt etiam in
alium poterit.] Contra hoc arguitur ex cō additio
muni reſolutione doctorum. Amor alicu
ius obiecti cauſatus ex notitia intuitiua dif
fert ſpē ab amore cauſato ex notitia abſtra
ctiua. vnde dicit Sco. in quarto diſtinctiōe.
xlix. ꝙ fruitio beatifica differt ſpecie a frui
tione vie: quia vna cauſatur mediante noti
tia intuitiua / alia vero mediante notitia ob
ſcura. Similiter. ſortes ex notitia intuitiua
platonis dilexit eum. iam habet habitū acq
ſitum diligendi eum. ſit plato abſens: & ha
beat notitiam abſtractiuam. ipſe ſortes fer
uentius diligit q̄ ſi nunq̄ dilexiſſet. ergo ha
bitus concurrit ad actum diligendi: & talis
actus differt ſpecie ab actibus diligendi ex q
bus talis habitus genitus eſt: ergo habitus
concurrit ad actum differentem ſpecie illis
a quibus emerſit. ¶ Preterea. ſit ſortes qui
prius vidit platonem frequenter: & iudica
bat platonem eſſe per illam notitiam intui
tiuam. iam platōe abſente / per illam abſtra

ctiuam iudicabit euidenter platonem fuiſſe
& ad iſtud iudicium non ſufficiunt notitie
abſtractiue cum intellectu: ergo concurrit
aliquid aliud: & non videtur quid ſit illud
preter habitum: ergo habitus concurrit ad
illud iudiciū quo iudicat platonem fuiſſe:
& tale differt ſpecie ab illo iudicio ex quo
hitus ē genitus: nā iſta duo iudicia qbus iu
dico platonē eē & platonē fuiſſe ſpecie dif-
ferūt/ergo hitus &c. Et iſtud argumētū eſt
multum apparens: & videtur concludere.
Si dicas ꝙ ad iſtud iudicium cauſandū pla
to fuit/ſufficit notitia abſtractiua: tunc infe
ram ꝙ talis eſſet per ſe nota. quod eſt falſū:
quia ad per ſe notam ſufficiunt intuitiue vl'
abſtractiue terminorum. certum eſt ꝙ ſi ſor
tes prius iudicauerat platonem eſſe quādo
videbat eū/& iam aduertat. iudicat ꝙ pla
to fuit immo iuramento affirmaret: & eſt ei
euidenter notum/ad iſtud iudicium cauſā
dum non ſufficiunt notitie abſtractiue: qa
tunc eſſent per ſe nota vt dictum eſt. ergo
aliquid aliud concurrit: & non videtur niſi
habitus. ergo habitus cōcurrit ad actus dif
ferentes ſpecie ab illis ex quibus genitus ē.
Item dicit magiſter Martinus in prima que
ſtione de fortitudine concluſione ſeptima
ꝙ habitus fortitudinis aggreſſiue vt habi
tus generatus ex frequētibus volitionibus
volo fortiter aggredi inimicos immediate
concurrit ad actum fortitudinis confuſum
puta ad iſtum actum/agendum eſt fortiter.
qui tamen differt ſpecie a primo actu/qm̄ ſe-
cundus actus fertur ſuper aliud obiectum q̄
primus actus/ergo habitus aliquando con
currit ad actus differentes ſpecie ad illis ex
quibus genitus eſt. ¶ Vnde apparentia eſt:
ꝙ vbi habitus habet ꝑ partiali obiecto ob-
iectum alterius actus ab illo a quo genitus
eſt: ꝙ concurrit immediate ad illos actus: q
quidem diuerſe ſunt ſpeciei/cum diuerſorū
ſint obiectorum. Similiter habitus medio
rū & finis qui eſt vnicus: vt tenet Martinus
conformiter ad Gregorium: concurrit im-
mediate ad actus mediorum: & ad actus fi-
nis: & ad actus vtriuſq̧ ſimul: qui tamē om

nes differunt ſpecie adinuincem. ¶ Reſpon
detur ad illud argumentum de ſorte qui iu
dicat euidenter platonem fuiſſe quem fre-
quenter intuitiue vidit. concedo totum ꝙ
ipſe ſic euidenter iudicat. & nego ꝙ hoc ſit
ab habitu ibi derelicto: ſed dico ꝙ niſi re-
cordetur ſe alias ſortē eſſe: & ſe iudicaſſe ſor
tem eſſe nunq̄ aſſētiet illi propoſitioni/ ſed
iſta ratio quā poteſt habere ſufficit ad hoc
ſcilicet recordatio ꝙ alias vidit eum. Vnde
bene ſequitur. alias euidenter iudicaui ſor-
tē eſſe. ergo ſortes tūc fuit. ſi iā recordor me
alias iudicaſſe/per iſtam rationem poſſum
habere iudicium euidens conſequentis/pu
ta ꝙ ſortes fuit. ¶ Replicatur ſic. q̄ro a quo
cauſaẜ iſte aſſenſus quo iudico me alias ſor
tem vidiſſe/vel ex ſolis notitijs apprehenſi
uis abſtractiuis de iudicio preterito. vl' cau-
ſatur ab aliquo alio. ſi primū: ergo illa erit
mihi per ſe nota. quia ſufficiunt apprehen-
ſiue abſtractiue per te. & non habeo niſi no
titias abſtractiuas: quia tale iudicium nō ē/
immo non habeo niſi abſtractiuam illius
iudicij preteriti. ergo oportet dicere ꝙ iu-
dicium cauſatur partialiter ex habitu de-
relicto & cauſato ex illis aſſenſibus quibus
iudicabam ſortem eſſe euidēter: & iſti actus
differunt ſpecie ab actibus precedentibus.
Vel ſic. & clarius. ergo oportet dicere ꝙ il
lud iudicium quo nunc iudico ſortem fuiſ-
ſe vel vidiſſe cauſatur ex habitu derelicto.
ſed ille eſt cauſatus ex actu alterius ſpeciei:
ſcilicet ex aſſenſu cauſato a notitia intuitiua
extremorum q̄ ſit actus ad quem nunc con-
currit. igitur habitus concurrit ad actus diſ
ferentes ſpecie ab illis ex quibus genitus eſt
Dico breuiter. ꝙ argumentum non cōclu-
dit contra modernos dicentes ꝙ propoſi-
tio de preſenti & de preterito differunt ſpe
cie: & ſimiliter aſſenſus earum differunt ſpe
cie. Vbi tamen argumenta iſta nullius eſſēt
difficultatis apud antiquos tenentes ꝙ eſt
idem iudicium propoſitionis de preſenti/
& de preterito/& ꝙ ille propoſitiones nō
differunt ſpecie. Tunc diceretur ꝙ cauſatur
illud iudicium ab habitu derelicto. & ꝙ il-

li duo aſſenſus ſunt eiuſdem ſpeciei. Unde tamen pro opinione modernorum concedēdum eſt ꝙ aliquis habitus immediate cōcurrit ad actus diuerſarum ſpecierū. & hoc non eſt inconueniens: quādo illi duo actus habent idem obiectum totale: vt eſt in propoſito. nam ille propoſitiones de preſenti & de preterito ſunt quodammodo eedem. & ſunt idem obiectum: licet aſſenſus ſint diuerſi ſpecie. Et ſimiliter ſoluitur primū argumentum. quando ſortes amatur ex notitia ituitiua que poſtea eſt abſtractiua: ē idē obiectū totale ſecundum eandem rationē. quia ille due notitie ſcilicet abſtractiua & intuitiua ſunt ſynonime/ licet differant ſpecie Conceditur illatum: quādo eſt penitus idē obiectum ſub eadem ratione: vt ibi ſortes viſus intuitiue: & abſtractiue ſemper ē idē: & iidem amores illi qui de eo habentur ſūt eiuſdem obiecti. licet ſint inter ſe diuerſi ſpecie. & ideo non incōuenit ꝙ idem habitus concurrat ad illos actus. Similiter non incōuenit habitum concurrere ad actus differentes ſpecie: quando illi actus ſunt obiectorū que ſunt partialia obiecta habitus: vt viſū eſt. Si autem non eſſet totale obiectū: vl vnū non includeretur in alio ſecundum eandē rationem: vel eſt totale obiectum: ſecundū diuerſas rationes. vt in amore & odio alicuius vnus habitus nunꝗ cōcurrit partialiter ad actus differentes ſpecie. ¶ Eſt igitur regula generalis. Nunꝗ habitus concurrit immediate ad actus differētes ſpecie niſi illi actus ſint de eodem obiecto: vel vnius obiectum ſit partiale obiectum obiecti habitus: vel obiecta vtriuſ ſint partialia obiecta habitus. quoniam tunc non inconuenit.

¶ De Augmento habitus. Cap. xxij.

Conſequenter videndum eſt de augmento habitus ¶ Utrum videlicet detur ſummus habitus qui poteſt in anime cauſari. puta in intellectu: vel voluntate. notum ē ꝙ aliquid poteſt in potentia cauſari: & non cuiuſcū intentionis. ergo oportet dare ſummam intentionem: vel ad minus minimā ſub qua non poteſt & ſub qlibet minori poteſt. Et hoc dupliciter intelligitur/ ꝙ detur ſummus habitus. Uno modo ex natura rei. & in iſto ſēſu eſt altercatio īter doctores. Nam Scotus in tertio ponit maximum ex natura rei: ita ꝙ deus non poteſt producere maiorem qlitatem ſiue intentiorem. Occham & Gregorius hoc impugnant. videlicet ꝙ nō datur maximus habitus ſeu qualitas ex natura rei maxima. Aliomodo poteſt intelli ꝙ detur maximus habitus qui poteſt produci in potentia non ex natura habitus: ſed natura potentie: ita ꝙ potentia non ſit capax maioris habitus. notum eſt ꝙ datur maxima aqua que poteſt poni in vaſe non ex natura aque ſed ex natura vaſis quod non eſt capax maioris aque. Et tunc queritur vtrum det maximus habitus cauſatus in potētia ꝗuis nō proueniat ex natura habitus quin poſſit augeri: ſed ex natura potentie: que non eſt capax maioris habitus. Et adhuc dupliciter intelligitur. Uno mō ꝙ detur maximus cauſabilis in potentia per naturam/ ita ꝙ naturaliter non poteſt cauſari maior. Aliomodo per potentiam ſupernaturalem. Solum facio difficultatē/ an detur maximus q poſſit cauſari in potentia ex natura potentie: vl potentia non poteſt producere actus plures ꝗ illos qui requiruntur ad productionē illius habitus. De Alyaco poſt Occham & Gregorium dicit ꝙ datur maximus habitus qui poteſt poni in potentia in eſſe habitus: ſed nō datur maximus qui poteſt eſſe ī hac potentia in eſſe qualitatis. quia capiēdo pure paſſiue eſt infinite capax. Unde habitus eſt in potentia ſecundum ꝙ eſt actiua & nō ſecundū ꝙ eſt paſſiua. Sed datur maximus cuius ipſa eſt capax ex natura propria in eē habitus: vt ꝗuis augeatur volitio in eſſe qlitatis tamen non augebitur in eſſe volitōis. vtrum pure naturaliter loquendo detur aliquis habitus qui poteſt cauſari a potentia per actus naturaliter elicitos ab illa potentia: & non poteſt maior cauſari: & videtur

ꝙ non. patet. ille poteſt cauſari in iſta potē
tia: & potentia poteſt elicere vnum actum:
qui intēdet priorem habitum. ergo ille ha
bitus non erat maximus qui poterat cauſa
ri in iſta potentia per actus naturaliter pro
ducibiles. Dices: datur minimus qui nō po
teſt: & quilibet minor poteſt. Contra. ſi qli
bet minor poteſt: capio ꝙ in potentia per
actus ſit productus habitus diſtans ab illo
minimo per dimidietatem vnius gradus.
tunc potentia poteſt elicere actum naturali
ter continuatum per horam & tunc produ
ducet vnam dimidietatem gradus ſecluſo
etiam tali habitu / ergo & nunc producet:
quia ſubiectum eſt magis diſpoſitum ꝙ̄ eēt
ſine habitu: ergo in fine hore erit iam habi
tus vſq; ad illam completionē productio
nis illius dimidij gradus. Aliqui doc. dicūt
ꝙ datur certa intentio in habitu ad quā nō
poteſt homo pertingere per replicationem
actuum / veruntamen ad quamcunq; inten
tionem infra illam poteſt homo pertinge
re per replicationem actuum. Cōtra. volo
ꝙ pertingat ad illam infra illam ſolum per
dimidium gradum. tunc ſic. bene ſequitur.
iſte poteſt elicere actum cauſantem dimidie
tatem gradus: ergo. dices nego conſequen
tiam: qa erit capacitas potentie repleta. Cō
tra. nunꝙ̄ erit repleta: quia quando erit vna
dimidietas dimidie partis adhuc capacitas
non erit repleta. ergo talis actus nō ceſſabit
a productione quouſq; illa dimidietas ſit p
ducta. Hoc argumentum mihi facit fidem
ꝙ non poteſt defenſari ꝙ detur minima in
tentio cuius potentia non ſit capax ex natu
ra rei: quia habeam intentionem infra illā
per dimidietatem gradus: & in potētia po
natur actus qui ſufficiat producere illam di
midietatem. tunc illam producet / cū eſt cau
ſa naturaliter actiua: & paſſum ſuſceptiuū
quod nōdum ſuſcepit. ergo ſuſcipiet: & ſic
non erit minima immo maxima ꝙ ſic. Pro
iſto argumento dico ꝙ quocunq; tempore
ſignato finito oportet de neceſſitate conce
dere ꝙ datur maximus habitus quē homo
poteſt producere vel qui poteſt produci in
homine in illo tempore finito vel minima
quam non. Secundo. non datur maximus
gradus habitus qui poteſt produci ſimpli
citer nec minimus qui non: vt in tempore i
finito actus poteſt producere quorum ſe
cundus erit intenſior primo & quartus ter
tio & ſic in infinitum: nec datur maximus q
ſic nec minimus qui non. Et hoc tenendo
ꝙ potentia ſit infinite capax ex natura rei.
[Mihi videtur ꝙ oportet ponere ſummū
habitum ex natura rei & ſic actus producēs additio
illum habitum a nulla cauſa maiore poteſt
intēdi / quia non poteſt eſſe maior cauſa in
illa ſpecie. Sed videtur concedendum ꝙ qli
bet capacitas ꝗ̄tacunq; parua poſſit habere
illud ſummum quia in infinitum poteſt au
geri alia cauſa pcialis / ſed non ponendo ma
ximū ex natura rei bene dicit liber.] Et hec
dicta ſufficiant de productione & cauſalita
te habituum. Dictū eſt generaliter de actu
virtuoſo & vitioſo: & conſequenter de ge
neratione habituum in qua potentia & in
qua non: & de corruptione illorum. & per
quid corrumpuntur. & de contrarietate il
lorum: & de coefficientia ad actus: & finali
ter de augmēto habituum: & de actibus hu
manis: & circunſtantijs eorumdem.

¶De diffinitiōe virtutis & multiplici eius diſtinctione. Cap. xxiij.

IAm conſequenter de virtu
te que eſt habitus quid ſit:
& de multiplici virtutis di
ſtinctione: & de proprieta
tibus eius tam in generali
ꝗ̄ in ſpeciali videndum eſt.
vnde primo notandum ꝙ
aſſignantur due diffinitiones virtutis. vna
Ariſt. in ſecundo ethi. alia beati Auguſtini
in libro de libero arbitrio. vnde virtus ſic
diffinitur ab Ariſtotele loco predicto. Vir
tus ē habitus electiuus in mediocritate exñs Quid virtus.
determinata ratione prout vir prudens de
terminabit. Alia diffinitio Auguſtini. Vir
tus eſt bona qualitas mentis qua recte viui
tur / qua nullus male vtitur / quā deus in no
bis ſine nobis operat. prima diffinitio vir

tutis ab Ari. data apd' Martinum ſic pōt ex
poni. virtus eſt habitus electiuus. hoc ē vir
tus eſt habitus inclinans ad actum medium
inter actus vitioſos: ad actum inq̄ medium
recte rationi conformen. vnde dupliciter i-
telligitur ꝙ virtus conſiſtit in medio. Vno
modo tanq̄ in medio circa proprium actū:
& ſic exponitur diffinitio virtutis. Virtus
eſt habitus inclinans ad actum medium in-
ter actus vitioſos/puta inter defectum & ſu
perabundantiam. conſequēter declarat qd
ſit actus medius. & eſt actus conformis recte
rationi: ſiue determinatus ratiōe prout vir
prudens determinauit. Alio modo capitur
medium pro obiecto. tūc ſic exponitur dif-
finitio. virtus eſt habitus ī mediocritate cō
ſiſtens. i. circa obiectum determinatum ra-
tione habens pro obiecto certam materiam
que ponitur talis vel tāta per rationem que
vocatur medietas ſiue mediocritas. Sed dif
finitio Auguſtini eſt intelligenda de virtu-
tibus infuſis: propter vltimam partem. Dif
ficulras. vtrum ad habitum eſſe virtutē de
neceſſitate requiratur ꝙ cum illo habitu in
ſit in intellectu prudentia habitualis: dictū
eſt ꝙ nunq̄ actus eſt virtus: niſi inſit cum il
lo prudentia actualis in intellectu. Queritur.
vtrum etiam requiratur ad habitum effecti
uum eſſe virtutem: ꝙ de neceſſitate īſit pru
dētia habitualis/quia virtus eſt habitus ele
ctiuus determinata ratione. ideo videtur ꝙ
ad eſſe virtutis habitualis requiratur ſemp
ratio. i. prudentia habitualis. Reſpōdet oc
cham in quarto queſtio. tertia probabiliter
ꝙ non: q̄uis ad actum eſſe virtutem neceſſa
rio requiratur prudentia actualis in intelle
ctu. verū ad hitū eē virtutē nō neceſſario req
rit habitus prudentialis in intellectu. qd' ſic
ſuadet. capio fortem non habituatū habeat
dictamen verū prudentiale/& electionē cō
formē illi dictamini ī volūtate. tūc deus po
terit ſuſpendere actionē primi actus ſcilicet
dictaminis prudentialis non ſuſpendendo
electionem conformem illi dictamini. quo
facto/ab illo dictamine non generabitur ha
bitus prudentialis: & generabitur habitus
per actiuitatem electionis. ergo non requi-
ritur habitus prudentialis: ꝙ ab illo dicta-
mine non generabitur habitus prudentia-
lis: notum eſt. neqꝫ ab illo generabitur ha-
bitus electiuus: quia actus prudentialis nō
agit immediate ad habitum electiuum: ſed
ſolum mediate. Secundo arguitur multum
apparenter. ſit fortes habituatus in habitu
prudentie dirigente electionem temperātie
& habeat habitum electiuum temperantie
conformē. tūc fortes poteſt elicere dictami-
na contraria non eliciendo electiones con-
trarias illis actibus a quibus generabatur ha-
bitus temperantie electionis. quo facto per
frequentationem illorum dictaminum cor
rumpetur habitus prudentialis: & non cor
rumpetur habitus electiuus: quia non po-
teſt corrumpi niſi per actus cōtrarios: vt di-
ctum eſt de corruptione habitus. ergo talis
habitus electiuus temperantie non corrum
pitur: ideo naturaliter poteſt manere habi-
tus virtuoſus abſqꝫ habitu prudētiali. For
te dices. non eſt difficultas quin poſſit mane
re actus electiuus ſine actu prudentiali: quia
diſtinguuntur realiter/& per conſequens
deus poteſt vnum corrumpere altero con-
ſeruato. ſed tūc iſte actus non eſſet amplius
virtus. Eodem modo dicam ꝙ ille habitus
electiuus non erit amplius virtus abſqꝫ ha-
bitu prudentiali. Contra. illo habitu electi-
uo manente ſine habitu prudentiali & ha-
bita recta ratione: talis habitus cōcurret ad
conſimiles actus illis ex quibus genitus eſt.
ergo ille habitus eſt virtuoſus. patet. quia
propter nihil aliud dicitur habitus virtuo-
ſus: niſi quia inclinat vel coefficit conſimi-
les actus virtuoſos: & ſecluſo habitu prudē
tiali inclinat ad actus virtuoſos & coefficit.
ergo ſecluſo habitu prudentiali talis habi-
tus poteſt dici virtus. Ideo apparet michi
probabile/vt dicit Occham: ꝙ non eſt de
ratione habitus electiui ꝙ habeat habitum
prudentialem q̄uis ſit de ratione actus ꝙ ha
beat actum prudentialem.

¶ Tractatus Secundus. De differentia inter
theologales & morales virtutes. Cap. j.

SEquitur de differentia in
ter virtutes theologales
& humanas. Et p̄ decla
ratione notandum ꝙ vir
tus prima ſui diuiſiōe di
uiditur in virtutē huma
nam & in theologicam
ſiue ſupernaturalē. Notādū p̄terea ꝙ multe
differentie ſolēt poni a doctoribus inter vir
tutes theologas: & humanas. Vnde ſāctus
Tho. prima ſecūde queſtiōe. lxij. ponit tres
differētias inter illas. Prima. virtus humana
ē de obiecto creato/theologica de obiecto
increato ſcilicet de deo. Secunda. Virtutes
humane generātur in nobis ex actibus pro
prijs: ſed theologice a deo producuntur &
infunduntur. Tertia differētia. ꝙ ſint ponē
de virtutes humane hoc habetur per ratio
nem naturalem: ſed ꝙ ſint ponēde virtutes
theologice ſolum habemus ex reuelatione
ſacre ſcripture. & per nullam rationem ſiue
experientiam poteſt probari ꝙ ſint ponen
di habitus infuſi: ſed ſolum ex auctoritate
ſcripture & reuelantis. Vnde q̄tum ad ſecū
dam differentiam dicit Occham in tertio ꝙ
virtus theologica dupliciter capitur. Vno
modo ſpecialiſſime pro virtute habēte deū
pro obiecto & ab ipſo ſolo deo nobis infu
ſa. Et ſic ſecundum ponentes ſpem acquiſi
tam non eſſet virtus theologica. Alio mō
pro virtute habente deum pro obiecto ſiue
ſit infuſa a ſolo deo ſiue a nobis genita per
actus nr̄os. & ſic ſpes/fides/& charitas ac
quiſite ſunt virtutes theologice. Alie autē
virtutes que habent obiectum creatum vo
cantur humane. ❡Circa hanc differentiam
eſt difficultas. & arguitur ſic. ſapiētia poni
tur inter virtutes humanas: puta inter habi
tus intellectuales: & tamen habet deum pro
obiecto/quia cōſiderat primam cauſam: &
res altiſſimas. ergo illa differentia poſita in
ter illas (quia theologica habet deum / hu
mana vero virtus habet obiectum creatū)
non eſt bene poſita. ❡Item. ſpes habet quid
creatum pro obiecto. ergo illa ratio diſtin
ctionis non eſt ſufficiens ex p̄te obiecti crea

Triplex dr̄ia iter virtutes moraleſ & theologas.

ti & increati. Antecedens patet. ſpes habet
beatitudinem & gratiam pro obiecto: & ta
lia ſunt creata. igitur. Quantum ad primū
dicit Thomas. ꝙ deus dupliciter poteſt eē
obiectum alicuius virtutis. Vno modo ſe
cundum aliquam rationem que noſtrā na
turalem cognitionem tranſcēdit. Alio mo
do deus poteſt eſſe obiectum alicuius vir
tutis ſecundum aliquam rationem que nō
tranſcendit intellectionem noſtram natura
lem. Vnde notum eſt ꝙ ex vi noſtri intelle
ctus per rationes naturales poſſumus deue
nire in aliqualem cognitionem dei ꝙ ſit ſu
prema cauſa & prima ceteras cauſas mouēs.
tunc dicit Tho. ꝙ ille habitus habēs deum
pro obiecto qui non tranſcendit noſtrā co
gnitionem nō eſt virtus theologica ſed hu
mana. & ſic ſapientia que ponitur a philo.
intellectualis virtus conſiderat diuina ſecū
dum ꝙ ſunt inueſtigalia ratione humana.
ſed theologica virtus eſt circa ea ſecundum
ꝙ rationem humanam excedunt. vt quan
do deus conſideratur ſub ratione beatifica
toris ita ꝙ intellectus non poteſt pertinge
re ex ratione naturali: tunc talis habitus eſt
theologica virtus. Sed per oppoſitum dici
tur humana quia eſt de obiecto creato vel i
creato quod ſecundum rationem naturalē
non excedit intelligentiam noſtram. & ſic
ſapiētia eſt virtus humana. & loquimur de
ſapientia virtute: & non de ſapientia dono
❡Item cum arguitur. ſpes ē de obiecto crea
to. ſāctus Tho. & ſāctus Bonauē. i tertio di
ſtingūt illā. vel de obiecto creato. i. obiecto
materiali: & ſic p̄cedo/q̄a ē de beatitudine
& gr̄a. vel de obiecto creato tanq̄ de obie
cto pricipali. i. tāq̄ de illo q̄d eſt ratio mo
uens voluntatem ad volendum/& ſic nego
Vnde ſpes partialiter terminatur ad beatitu
dinem formalem/ſed ad illam ſub tali ratio
ne nobis conferendam propter merita. Illd̄
eſt obiectū formale quare deſideramus bea
titudinem. vnde Tho. ſic dicit / tamen ſub
alijs verbis puta ꝙ ſub alijs conſideratiōi
bus ſpes eſt de beatitudine in ordine ad deū
tanq̄ vltimum finem & tanq̄ conferentem

Dupl'r deus p̄t eē obiectum alicuius virtutis

beatitudinem:& ſic habet deum pro obie-
cto:& hoc ſufficit ad virtutem theologicā.
¶Contra. latria habet deum pro obiecto.
nam actus latrie eſt honor exhibitus deo:&
cum hoc habet aliquid creatum ſcilicet cul-
tum exteriorem: & propterea vocatur vir-
tus humana. vnde actus latrie exteriores ſūt
genuflectiones/& ſigna ſimilia exteriora in
recognitionem ſupremi dominij. Similiter
obedientia habet deum precipientem & cū
hoc illud quod precipitur quod eſt aliquid
creatum. igitur ſi ſpes habeat deum pro ob
iecto & aliquid creatum: nihilominus debe
bit eſſe virtus moralis humana & nō theo-
logica. ¶Ad hoc dicit .ſ. Bonauentura dās
talem differentiam: ꝙ nunq̄ virtus theolo-
gica habet actum exteriorem pro obiecto ſi
cut moralis virtus. Alia differentia. virtus
theologica habet deum pro obiecto ſecun
dum rationem trāſcendētem noſtram cogni
tionem naturalem/ſed humana habet quid
creatum vel increatum ſecundum ratione͂
non tranſcendētem noſtram intelligentiam.
Item virtus humana aliquando habet ope-
rationem exteriorē pro obiecto/theologi-
ca habet deum ſiue aliquid non operabile a
nobis. Tertia differentia. virtus humana ē
inter extremitates duas/ſcilicet inter ſuper-
abundantiam & defectum/ſed theologica
nunq̄ eſt inter ſuperabūdantiam & defectū.
¶Dices. ſpes habet duas extremitates .ſ. p̄-
ſumptionem: puta ſperare beatitudinem ſi
ne meritis. & deſperationem .ſ. deſperare de
dei miſericordia: ideo habet ſuperabundan
tiam & defectum/ergo tertia differentia eſt
minus bene poſita. ¶Reſpōdetur ꝙ dupli
citer intelligitur aliquam virtutem eſſe iter
duplici ter virtus ē inter duo extrēa. duo extrema. vno mō ex parte obiecti prin
cipalis. vt temperātia puta velle comedere
& bibere ſecundum ꝙ recta ratio dictat: eſt
inter duo obiecta .ſ. velle comedere plus q̄
dictat ratio: tale eſt extremum vnum ratiōe
obiecti ꝑ ſuperabundantiam. ſimiliter velle
minus comedere & bibere q̄ recta rō dictat:
ē aliud extremū rōne obiecti i deficiēdo:& ſic
virtus moralis hēt extrema ſiue ē iter extre-
ma ex pte obiecti. Alio mō cōtingit aliquā
virtutē eē inter duo extrema nō ratione ob
iecti/ſed propter defectum alicuius circūſtā
tie quam illa virtus ſiue potentia debet aſſu
mere in eliciēdo ſuos actus. vt ſorte ſp actus
ſpei ſperat beatitudinē ſine meritis/talis ac
tus ē vitioſus non ꝑ hoc ꝙ nimis innititur
deo/vel quia eſt nimis intēſus/cum homo
non poſſit nimis intenſe ſperare. ſed ideo ē
vitioſus: quia omittit circunſtantiam quā
aſſumere debet in ſperando. ideo hoc non
eſt propter obiectum vel propter defectum
vel propter ſuperabūdātiam/ſed ꝓpterea
quia omittit circunſtantiam quam debet aſ
ſumere: & ſic reſolutorie ponuntur tres dif
ferentie inter theologicam & moralem vir
tutem. Prima: ratione obiecti. Secunda. ra-
tione operationis exterioris. Tertia/vna ē i
ter extrema ratione obiecti .i. ſuperabundā
tiam & defectum/altera vero non. ¶Cōtra.
ergo eadem virtus erit moralis & theologi
ca ſaltem tenendo ꝙ idem actus eſt medij &
finis. vt volitio dandi elemoſinam propter
deum/habet pro obiecto aliquid creatū &
increatum. Dicit occham/non eſſe inconue
niens ꝙ eadem virtus ſecundum diuerſa ob
iecta ſit moralis & theologica. immo ipſe oc
cham habet concedere ꝙ omnis actus intri-
ſece bonus ē virtus moralis & theologica.
[Virtutes theologice non diſtingūtur ab additio
humanis penes obiecta/quia aſſenſus fidei
creaturam ſolum habet pro obiecto puta ꝑ
poſitionem cuius nulla pars deū repreſen-
tat/vt hec/antichriſtus erit: forte diceref ꝙ
aſſenſus eius non eſt fides: ſed ſolum aſſen-
ſus huius antichriſtus erit eſt adeo reuelata.
dato ꝙ hoc eſſet verum actus ille non habe
ret deum magis pro obiecto q̄ actus iſte/vo
lo dare elemoſinam pauperi propter deū.
quicquid ſit de hac materia videtur ꝙ non
ſit alicuius modus dicendi niſi ꝙ diſtingū-
tur ſic actus theologi ab actibus humanis:
quia regulariter habent deum pro obiecto
materiali ſaltem precipui actus habent deū
pro obiecto nō ſub ratione humana ſed ſu-
per naturali ſecus eſt de actibus humanis.]

¶De ordine virtutū theologaliū. Cap.II.

QVeritur conſequenter de ordine
earūdem virtutum theologaliū:
& imprimis non loquimur de or
dine perfectionis:quia notū eſt in
illo ordie ꝙ charitas eſt peior.i.perfectior:
& precedit fidem & ſpem eo ꝙ ille per cha
ritatem formantur. vt dicit.S. Tho. prima
ſecūde.q.lxvj.arti.vj.Sed eſt queſtio de or
dine generationis. vnde dupliciter intelli
gitur ꝙ ſit ordo inter virtutes. Vno modo
q̄tum ad habitus infuſos. Alio modo q̄tū
ad actus earum:ita ꝙ actus vnius neceſſario
precedat actum alterius. Q̄tum ad primū/
puta de ordine inter habitus ſit talis ꝑpoſi
Propoſitio. tio. Nullus eſt ordo generationis ſiue pro
ductionis inter habitus infuſos. Patet/iſti
infuſi habitus ſimul infundūtur in baptiſ
mate. Vnde q̄cito eſt perfectū baptiſma in
inſtanti termināte prolationem verborum
cū ablutiōe infundūtur ſimul iſti tres habi
tus:ſcilicet fides/ſpes/& charitas:nec vnus
coagit ad productionē alterius: qa creātur
a ſolo deo. Ideo q̄tum ad generationē habi
tuū nullus eſt ordo iter eos. Q: ſimul infū
dātur habeƚ ex fide prime ad corin.xiij.tria
hec maior horum eſt charitas:ſed nō habe
tur auctoritas expreſſa ꝙ infundātur in ba
ptiſmate:ſed ex multis auctoritatibus ſcrip
ture hoc deduci pōt:quarū vna eſt.impoſſi
Quō charitas actus aliarū virtutum imperat. bile eſt ſine fide placere deo. Alia charitas
diuidit filios regni & perditionis. ¶Diffi
cultas:an maneāt fides/& ſpes qñ non ma
net charitas. Videƚ ꝙ ſic. vt dicit ꝓbabilior
opinio ſecūda ſecunde.q.xliiij.arti.iiij.ad
primum. Aliquādo manet charitas:qñ nō
manent fides & ſpes: vt in beatitudine. ſed
difficultas eſt modo. vtrum aliqñ infundā
tur fides & ſpes qñ non īfunditur charitas.
& vtrum aliquādo infundatur charitas:qñ
non infundūtur fides & ſpes. ¶Quantum
ad primū/videtur ꝙ ſic. Nā baptiſatus po
nens obicē per mortale/vt per luxuriā vel
auariciā:in illo nō infuditur charitas: & ta
men infundūtur fides & ſpes.quod proba
tur:quia eſt fidelis: & non ponit obicem ꝑ
infidelitatem:& eſt baptiſatus. Ideo eſt fide
lis: & per conſequens habuit fidē infuſam.
inſuper auaricia/vel luxuria non eſt deme
ritorium fidei vel ſpei.igitur nō eſt obex.
ergo infunditur fides & ſpes non īfuſa cha
ritate. De ſecūdo ꝙ poſſit infundi charitas
de lege clarum eſt.quod ſic probatur. par
uulus baptiſatus in inſtāti terminante pro
lationē verborū ſacramēti baptiſmi moriaƚ
tūc huic aīe infundiƚ charitas: qa eſt ſaluata
& nō īfundunƚ fides vel ſpes:qa in hoc iſtā
ti prio eſt in charitate:& non rea alicuius pe
ne ſoluende in purgatorio:qa nō peccauit:
ergo eſt ſaluata. vnde fides & ſpes euacuan
tur in patria:& per conſequens infunditur
charitas ſine fide & ſpe. ¶Quantum ad pri
mū/aliqui dicunt in tali infunditur fides &
ſpes:quia talis eſt fidelis.ergo habet fidem.
Opinio tamen oppoſita videtur probabi
lior quam inſequitur Sanctus Tomas/ꝙ
nunq̄ infunduntur fides/&ſpes/de nouo
quin infundatur charitas:benetñ cōſeruā
tur ſine charitate. Probaƚ. deus non dat ho
mini ſibi ingrato dona tam excellentiſſima
ſicut ſunt fides/& ſpes infuſe. Contra/talis
eſt fidelis. diſtinguo vel ab habitu fidei in
fuſe:& ſic nego. vel fidelis.i.hñs caracterē
fidelium. vel poteſt eſſe fidelis ab habitu fi
dei acquſite:& ſic conceditur. Ad aliud/fi
des & ſpes non perdūtur per mortale.ergo
non ponit obicem infuſioni:nego cōſequē
tiam. Nā vnūquodqꝫ mortale eſt ſufficiens
ponere obicem infuſioni/ſed vt perdantur
fides & ſpes ſola īfidelitas & deſperatio ſuf
ficit. Q̄tum ad ſecundum in caſu infundi
tur parulo charitas quādo non infundun
tur fides & ſpes. dico quia iam in illo inſtā
ti eſt extra ſtatum vie/oportet cōfiteri ꝙ in
funditur charitas ſine fide & ſpe & nunq̄ in
alio caſu. Reſolutio ergo eſt ꝙ nō eſt ordo Reſolutio.
neceſſario requiſitus q̄tum ad habitus infu
ſos de communi lege:quia ſimul infundun
tur. ¶Sed queritur/an ſit aliquis ordo quā
tum ad exercitium actuum: ita ꝙ neceſſa
rio actus vnius preſupponat actum alteri
us vt vtrum actus ſpei preſupponat actum

fidei & actus charitatis actum fidei & ſpei. Et apparet ꝙ ſic: quia oportet primo credere ꝙ ſperare & amare. ¶ Quantū ad hoc dico primo / ad actus ſpei & charitatis requiritur actus fidei natura preuius vel tēpore vt eliciatur actus de cōmuni lege. Patet / non poteſt haberi actus ſpei & charitatis gn habeatur in ītellectu aliqd iudicium practicū certum & ineuidēs: ergo preſupponitur actus fidei in intellectu. ꝯña eſt certa: quia oē iudicium certū ineuidens eſt actus fidei. antecedens patet / ad oēm actum virtutis reqritur iudicium practicum preuium: & de cōmuni lege nō poteſt haberi iudiciū euidēs de deo ſperando vel amando: ſed ſolum ineuidens. ideo vt habeatur actus ſpei requirit̄ hoc iudicium. ꝙ beatitudo eſt nobis poſſibilis a deo ex meritis. preter hoc requiritur iudicium practicum ꝙ ſperādum eſt in deū & iſtud iudicium eſt actus fidei. ergo ad actum ſpei reqritur actus fidei. Similiter ad actum charitatis quo diligo deum ſup omnia reqritur actus fidei. oportet eni credere deum eſſe ſumme bonum &c. ¶ Vtrū preuius ſit natura actus ſpei ad actū charitatis. auctoritas glo. ſup math. ꝙ ſic. ¶ Contra / fides ſine charitate nō placet deo / neqꝫ ſpes ergo charitas ꝗtum ad actū eſt magis ꝓuia. ¶ Pro iſto eſt notandum ꝙ in nobis eſt duplex amor. Quidā cōcupiſcentie: qui eſt imperfectus: & nihil aliud ē ꝗ amor quo amo rem non vt velim in ea aliqd̄ eſſe bonū: ſed volo bonum qd̄ ipſa habet in eſſe mihi vel alteri / vt ſortes vult vinū: nō quia vult dulcedinem in eſſe vino ſed in eſſe ſibi & eā percipere / talis amor vocatur concupiſcentie. Alius eſt amor amicitie quo volo bonitatē in eſſe rei ſiue inde aliquid accidat mihi ſiue non. & iſte amor amicitie ꝓprie eſt charitatiuus: & amor cōcupiſcentie ſi ſit adequate concupiſcentie preſupponit amorem amicitie. Exemplū de amore amicitie / vt ſortes vult platonē eſſe virtuoſum vel habere diuitias: eſt amor amicitie platonis. Vnde cōſequenter dicit ſanctus Thomas / ex hoc ꝙ deus promiſit nobis bona: & ſperamus habere illa mediāte ſuo auxilio diligimus illū ita pari forma ex hoc ꝙ ſperamus nos conſequi beatitudinē nobis a deo promiſſam incitamur ad diligēdū deū: ergo actus ſpei: puta deſiderium eſt prius: & itroducit actū charitatis ſicut timor itroducit charitatem.

duplex amor.

¶ Contra / actus ſpei eſt deſideriū quo deſideramus deum nobis / vel paſſio cauſata ex illo deſiderio. vel tale deſiderium quo deſidero cauſat̄ ex amore dei: vel ex amore mei. Si primum: ergo actus charitatis eſt preuius ad actum ſpei. Si ſecūdum: ergo iſte actus videtur eſſe malus: quia amo deum ꝑpter me: ergo implicat cōtradictionem actū ſpei infuſe eſſe preuium natura vel tempore ad actum charitātis. & hoc eſt fortiſſimū argumentum contra hanc opinionem. Dico ad argumentū: ꝙ actus ſpei eſt prior ad minus natura ad actum charitatis. & cū arguitur: vel talis actus ſperandi ſiue ſpes cauſatur ex amore mei: & talis actus eſt malus: quia nō eſt relatus in finem. Dicit Gabriel in tertio ꝙ oportet fateri ꝙ primus actus ſpei nō eſt virtuoſus: ſed actus indifferens tenendo ꝙ primum actū ſpei non precedit actus charitatis / oportet concedere ꝙ talis actus eſt indifferens: quia deeſt ei circūſtantia requiſita ſecundum eos ad bonum actum moralem / puta relatio in finem vltimum. ¶ Contra / eſt vſus dei: ergo eſt malus / & non indifferens. negatur antecedens. ad probationem aſſumo deum propter me. Diſtinguo: vel propter me tanꝗ amatum vt ſummum bonum. & ſic negatur. & hoc reqritur ad vſū dei. ideo ꝗuis ego amem deū mihi ſiue propter me: non tanꝗ propter finem vltimum non eſt vſus dei. Videtur mihi ꝙ nō eſt neceſſarium ꝙ primum actum charitatis precedat actus ſpei. Nā poſſum elicere primam volitionem qua volo deum eē ſumum bonum: & conſequenter ex illo actu poſſum diligere me: & conſequenter optare beatitudinem a deo: ſtat ergo ꝙ primus actus charitatis precedat / ideo non eſt neceſſarium ꝙ actus ſpei de neceſſitate precedat actum charitatis.

¶De pria virtute theolo.ſ. de fide. Ca.III.

Viſum eſt de diſtinctione theologicarum virtutū a moralibus: & de ordine earūdem adinuicem. Conſequenter videndū eſt de prima/ puta de fide que ſecūdū opinionē antiquorum q̄tum ad actum ſuū precedit ſpē & charitatē. Et primo q̄tū ad generalia que ꝑtinent illā. Queritur vtrū ſit tm̄ vnica fides i vno intellectu. Pro hoc notandū ꝙ duplex eſt fides. q̄dā īfuſa: alia acq̄ſita. Infuſa eſt ille habitus qui a ſolo deo ꝓducitur in potētia noſtra in baptiſmate/ ſaltē in non ponente obicem. Acquiſita vero eſt habitus cauſatus ex multis actibus fidei. Tunc ponitur pria ꝓpoſitio cōis & clara apud modernos. Nō eſt vnica fides acq̄ſita in numero nec in ſpecie: ſed tot diuerſe quot ſūt diuerſi articuli. Exemplū. capio ſortē habituatū in credendo duos articulos ꝑ frequētationē actuum circa illos/ incipiat errare circa vnū & nō circa alterū: tūc ꝑ frequētationem illius erroris corrumpetur fides illius articuli acq̄ſita & nō corrūpetur fides acq̄ſita alterius articuli q̄d paret expienciā: q̄a ipſe ſortes erit promptus ad aſſētiēdū alteri articulo ſicut prius: & nō eſt adeo prōptus ad aſſētiēdū alteri ſicut prius q̄a habet errorē inclinātē ad oppoſitū. ergo vnus hītus manet altero nō manēte. ergo diſtinguūtur illi duo ꝑ regulā communē. igif ꝓpoſitū: videlicet ꝙ nō eſt ī vno intellectu vnus habitus acq̄ſitus in nūero. Qu autē differāt ſpecie. Patet. Occhā in tertio quoli. q. vij. & in tertio ſentētiarū queſtione. viij. ait: error vnius articuli ſtat cū fide acquiſita alterius: & nō ſtat cū fide acq̄ſita reſpectu eiuſdē articuli: nec cū aliqua eiuſdem rōnis. ergo nō ſolum illi habitus fidei differūt nūero ſed etiā ſpecie. Preterea habitus qui primo ꝯtrariātur ꝯtrarijs diſtinctis ſpecie differūt ſpecie. ſed due fides acquiſite duorū articulorū fidei ꝯtrariātur prīo duobus erroribus diſtinctis ſpecie. vide Occhā ibidem ſi vis. iſta ratio non eſt efficax: quia per idem ꝓbarē ꝙ amor ſortis & amor platonis differūt ſpecie. Vnde in iſtis intētiōibus nō infertur ꝯtradictio ſpecifica aliquorum per hoc ꝙ vnū repugnat alteri &c. Dices conformiter ad opinionē antiquorū & precipue Thome nō ponētis niſi vnū habitum logicalē reſpectu oīm ꝯcluſionū logicalium. Arguitur ſic. q̄uis actus credēdi ſint reſpectu diuerſorū articulorū materialiū tū ſunt reſpectu vnius & eiuſdē obiecti formalis: puta reſpectu iſtius. oē reuelatū a deo eſt verum q̄a reuelatum. Nā ſi crederē alicui articulo per aliquā rōnem topicā & nō ſub iſta ratione/ q̄a reuelatum a deo: talis aſſenſus nō eſſet fides/ ſed aſſenſus topicus preciſe. Tunc ad rē/ oēs habitus fidei acquiſiti licet habeant diuerſa obiecta materialia. i. diuerſos articulos: hñt tñ vnū formale & idē puta omne reuelatū a deo eſt verū & penes obiectū formale attenditur diuerſitas ſpecifica habituū & nō penes obiecta materialia Nego illā ꝓpoſitionē. imo dico ꝙ diuerſorum articulorū diuerſi ſunt aſſenſus ſpecifici q̄uis illis aſſentiatur per idem motiuum/ puta quia reuelata a prima veritate. Secūda ꝓpoſitio de fide infuſa. In eodē homine eſt vnica fides infuſa. iſta ꝓpoſitio non pōt ꝓbari nec per experientiā nec ꝑ rōnem: ſed ſolum per auctoritatē. Vñ ad Epheſios. iiij. vnus deus/ vnica fides/ vnū baptiſma. Vñ dupliciter intelligitur ꝙ ſit vnica fides infuſa reſpectu omniū articulorū. Vno modo ꝙ ſit vnius articuli imediate & mediate ſit ceterorum articulorum inquantū articulus primus eſt quoddā principiū partialiter illatiuū ceterorū ſingulorū articulorū. hoc ē ꝙ fides īfuſa inclinat imediate ad aſſenſum huius omne reuelatū a deo eſt verum ſcd̄m q̄d eſt reuelatū. ita ꝙ habitus fidei īfuſus eſt imediate ꝓductiuus aſſēſus illius. & mediāte illo īferunt oēs alij articuli vt antixp̄m fore eſt reuelatū/ diē iudicij fore ē reuelatū. ergo antixp̄s erit/ dies iudicij erit. & ſic aſſenſus illius vniuerſalis articuli cauſat aſſenſū ceterorū articulorū ſaltē partialr: & ſic habitus fidei infuſus īclinat īmediate ad aſſēſū illius vniuerſalis articuli & mediate ad aſſenſum ceterorū: & ſic hītus fidei īfuſus eſt ſolū

Duplex ē fides.

Prima ꝓpō.

Secūda ꝓpō.

ımediate vnius articuli & mediate eſt cetero
rũ/vt dictũ eſt: ſicut hītus principiorũ ime
diate ıclınat ad aſſenſũ pricipiorũ & media
te ad aſſenſum ꝯcluſionis/ita ꝙ nunꝙ cãbit
imediate aſſẽſum circa ꝯcluſionẽ. Huic cõ
format ſe. s. Tho. ſcd̃a ſcd̃e. q. vj. Cõtra pre
dicta arguitur ſic. ſi habitus fidei infuſus ſo
lum imediate ꝯcurreret ad illũ articulũ vni
uerſalem & mediate ad alios: ſequeretur ꝙ
inclinaret ad aſſentiendũ falſo. qd̓ patet: cre
dat aliquis/a/ꝓpoſitõ nẽ eẽ reuelatã que tñ
non eſt reuelata/aſſenſus/a/partialiter cau
ſatur mediate ab habitu huius. omne reue
latum a deo eſt verũ. Nã talis aſſenſus i ſor
te cauſatur ex aſſenſibus iſtarũ duarũ ꝓpoſi
tionũ omne reuelatũ a deo eſt verũ/a/eſt re
uelatũ. igitur/& per ꝯñs videtur ꝙ habitus
infuſus fidei eque inclinat ad aſſentiẽdum
falſo ſicut vero. Dico ꝙ oportet de neceſſi
tate fateri ſcd̃m illam opinionẽ ꝙ habitus
fidei inclinat mediate ad aſſentiendũ falſo.
nam inclinat imediate ad aſſentiendũ vero:
& ille aſſẽſus eſt imediate cauſa ſaltẽ partia
lis alicuius falſi/ſicut de intẽtione dictũ eſt
ꝙ eſt cauſa ꝑtialis electionis vitioſe iclinat
mediate ad electionem vitioſam. Similiter
oportet concedere ꝙ habitus veridicus in
fuſus mediate & partialiter inclinabit ad aſ
ſentiendum falſo. [Ad hoc argumentũ te
additio nendo opinionẽ Occhã/aliqui reſpondẽt
ꝙ illo caſu admiſſo adhuc non ſequeretur
ꝙ fides ifuſa inclinaret ad falſum/quia ſpi
ritusſanctus qui eſt principale agẽs nõ coa
geret quod nececeſſario reqritur/ſed hec ſo
lutio eſt parui mouẽti.] ¶ Alius ẽ modus
dicendi ꝗtum ad hoc ꝙ fides ifuſa eſt eque
imediate oim credibilium: ita ꝙ nõ iclinat
ſolum imediate ad aſſenſum huius vniuer
ſalis articuli. omne reuelatũ a deo eſt verũ:
quia reuelatum eſt. & mediate ad aſſenſum
aliorũ credibiliũ particulariũ ſed eq̃ imedia
te ad aſſenſũ oim/quẽadmodũ in agẽtibus
ponit̃ vna vniuerſalis cauſa q̃ ꝯcurrit ad di
uerſos effectus in ſpẽ cum cauſis partialibus
vt ſol cum calore calorẽ/cũ frigore frigus
ꝓducit. Similiter habitus vnicus ifuſus re
ſpectu credibilium particulariũ omnium ſe
habet per modum cauſe vniuerſalis: & ha
bitus acquiſiti reſpectu illorũ particulariũ
ſe habent per modũ cauſarũ particularium
ita ꝙ habitus infuſus cũ altero habitu alte
rius articuli particularis cauſat imediate aſ
ſenſum illius articuli particularis. Et iſta eſt
opinio ꝓbabilior ꝙ habitus ille vnicus in
fuſus ſe habet per modũ cauſe vniuerſalis &
imediate cõcurrit cũ diuerſis cauſis partiali
bus ad ꝓducẽdũ aſſenſum circa diuerſos ar
ticulos particulares. Difficultas apud Oc
cham: an iſte habitus concurrere poſſit ſine
fide acq̃ſita: vel de neceſſitate exigat ad ſui
concurſum habitũ acquiſitũ. Dicit Occhã
ꝙ non poteſt cõcurrere ad aſſenſum parti
cularis articuli ſine habitu acquiſito. Patet
de paruulo baptiſato: & nutritio inter infi
deles vel ſolitarie. nullo modo aſſẽtiret iſti
articulo/deus eſt trinus & vnus ſine parti
culari habitu acq̃ſito. ergo talis habitus in
fuſus non ſufficit ſine acquiſito ad exeundũ
in actus particulariũ articulorum. Sed iſta
opinio nõ videtur vera. Nam anteꝗ ſit ha
bitus acquiſitus oportet ꝙ precedant actus
etiam fidei & certi/quia ille habitus cauſat̃
ex actibus ſimilibus. & anteꝗ habitus ſint
acquiſiti precedũt actus: & ad illos ꝯcurrit
habitus fidei infuſus anteꝗ producatur ha
bitus fidei acq̃ſitus. Dicitur ꝙ reqrit̃ aliqd
aliud concauſans. vnde nunꝗ concurrit ha
bitus infuſus gn ꝯcurrãt ſecũ cauſe particu
lares: vbi nõ eſt in poteſtate ex infuſo habi
tu exire i aliquẽ actũ quin habeamus cauſas
mediãtibus quibus poſſumus ſine habitu
infuſo exire in ſimilẽ actum. Cum ꝓducitur
primus actus fidei oportet de neceſſitate ha
bere motiuum cum imperio volũtatis: que
duo ſecluſo habitu infuſo producerẽt actũ
fidei: tali enim motiuo cum imperio volũ
tatis cauſatur actus fidei: & poſtꝗ ex talibus
actibus ſic productis frequẽter/genitus eſt
habitus/poſſumus vti illis habitibus cum
imperio voluntatis ad eliciendum actus ſi
miles: & cũ illis tunc ꝯcurrit habitus ifuſus.
Nã q̃ñcũq̧ eſt cauſa particularis ſufficiẽs vt

Hītus ıfuſus ꝯcurſũ a
liarũ cã
rũ requi
rit ad a
gẽdum

exeamus in actũ credendi: ſi cauſa vniuerſa
lis iũgatur cõcurrit partialiter cũ illa cauſa
particulari. Ideo cum ille habitus iſuſus ſe
cundũ ſecundã opinionem ꝯcurrat imedia
te ad omnes articulos particulares poterit
cum cauſa particulari ꝯcurrere ad aſſentien
dum illis. Cõtra/ ſucceſſiue duo ꝯtradicto
ria poſſunt eẽ articuli fidei: vt Chriſtus nõ
morieẜ: eſt articulus fidei: & ſuũ ꝯtradicto
riũ/ puta Chriſtus morietur: fuit articulus
fidei. ergo habitus fidei infuſus nõ põt ime
diate ꝯcurrere ad articulos particulares. Pa
tet/ quia vna & eadẽ cauſa naturalis nõ po
teſt imediate agere effectus ꝯtrarios. diſtin
guo/ vel eadẽ cauſa naturalis particularis/
& ſic verũ eſt. vel cauſa vniuerſalis natura
lis cum diuerſis cauſis particularibus: & ſic
negatur. Nam celũ naturaliter ꝯcauſat calo
rem & frigus cũ diuerſis cauſis particulari
bus. ita ſimiliter hic dicẽdũ eſt. Cõtra/ habi
tus naturaliter ꝯcurrẽs ad vnũ actũ ſemꝑ na
tus eſt ꝯcurrere ad eundẽ: ſed iſte aſſenſus q
iam eſt fidei tñ cõtingentis hoc eſt reſpectu
obiecti ꝯtingẽtis: vt antixp̃s erit/ põt eẽ fal
ſus: & tũc habitus fidei ꝯcurreret ad illum:
vel negãdum eſt ꝙ habitus fidei imediate
cõcurrat ad articulos particulares. hoc eſt
ad aſſenſus articulorũ ꝯtingentiũ. Et ad ar
gumentũ cũ arguiẜ/ vna cã ꝙ ſufficit ꝯcurre
re ad vnũ effectũ ſemꝑ nata eſt cõcurrere im
mediate ad illũ vel ſimilem. negaẜ hoc vni
uerſaliter. Nã ꝑ hoc ꝓbares ꝙ charitas ꝯcur
reret ad pct̃m/ vñ qñ illa cauſa eſt iſtrumẽtũ
motionis ſpũſſancti non oportet ſi ꝯcurrat
imediate ad vnũ effectum ꝙ ſemꝑ ꝯcurrat.
Reſolutorie habetur ꝙ habitus infuſus im
Reſolutio. mediate cõcurrit ad oẽs aſſenſus particula
rium articulorum. Scd̃o nunꝗ̃ ꝯcurrit ad il
los aſſenſus niſi cũ cauſa particulari vel cau
ſis particularibus ſufficiẽtibus per ſe & ſine
tali habitu infuſo ꝓducere illum aſſenſum.
aliquando illa cauſa particularis non eſt fi
des acquiſita: ſed aliqñ eſt aliqd̃ motiuũ. &
non eſt inconueniens ꝙ ſucceſſiue concur
rat ad diuerſos effectus ſiue aſſenſus.
additio [Per hoc ſoluunẜ multa in hac materia/ ſic
poteſt dici ꝙ caritas nõ ꝯcurrit ſecũdum ex
tremũ ſue potentie ad ꝓducendum actũ bo
num: ſed ſecundũ motionẽ ſpiritusſãcti vel
motionẽ conatus voluntatis: ſed nõ poteſt
ſic dici de habitu acquiſito vt videtur: & ꝑ
conſequẽs nõ poteſt aliqs euadere quin res
permanens habeat vltimũ inſtans non eſſe
licet hoc non poſſit efficaciter ꝓbari de vlti
mo inſtanti eſſe rei rõne habitus acqſiti.]

De cauſa actus fidei. Ca. iiij.

VIſum eſt in vltia opinione ꝙ ꝗuis
ſint multi articuli diuerſi: tñ vnica
eſt fides infuſa/ reſtant nũc aliqua
alia cõmunia de fide tractare: pu
ta de cauſatione actus fidei ꝗtũ ad eius ſub
ſtantiam: & de tali actu ſecũdum veritatem
vel falſitatẽ. & vltimo de corruptiõe illius
habitus iſuſi. Quãtum ad cãtionẽ actus fidei
ſupponitur primo ꝙ actus fidei eſt aſſenſus
certus alicuius reuelati ineuidẽs. Vnde dif
ferẽtia eſt inter aſſenſum fidei & opiniõis. Quid actus fidei.
quia aſſenſus fidei eſt certus: alius vero icer
tus ſeu opinatiuus & formidoloſus. Simili
ter differentia eſt inter aſſenſum ſciẽtificum
& fidem: quia iſte eſt ſine euidentia/ alter au
tem euidens. Vnde difficultas eſt inter do
ctores/ quomodo cauſatur talis aſſenſus fi
dei: an ſolũ per rõnem/ an ſolum per impiũ
voluntatis cũ habitu fidei infuſe/ vel an re
quiratur vtrũqꝫ: puta tã ratio ꝗ impiũ volũ
tatis. Circa hãc difficultatẽ tres ſunt opinio
nes: due extreme: & vna media. aliq vt Oc
cham ponũt voluntatẽ poſſe ſe ſola omnẽ
fidẽ producere. Alij vt Holcot putãt fidẽ
ſolum poſſe ꝓduci a medio captiuãte intel
lectum: hoc eſt/ ꝙ oĩs aſſẽſus fidei cauſatur
ex ratione neceſſitante & naturaliter ꝓducẽ
te illũ aſſenſum. Alia eſt opinio media quã
puto verã quã tenet de Aliaco & de Oyta i
ꝓlogo ponẽs tria/ & loquor ſemꝑ de prio
aſſenſu fidei. Primũ eſt/ primus aſſenſus fi
dei non cauſatur ex ſola ratione: ita ꝙ ſola
ratio non ſufficit ad illum producendum.
Secundum dictum/ imperium voluntatis
cum apprehenſione obiecti credibilis non
ſufficit cauſare illum aſſenſum fidei.

Tertium eſt. ratio vel apparentia probabilis: & iſtud imperiū ſimul iuncta ſufficiunt cauſare illum aſſēſum fidei. Pro declaratione notandū ſecūdum Occhā: vt ipſe dicit/ non poteſt imaginari ꝙ aliqs aſſēſus naturaliter cauſet quicūq; ſit ille niſi altero iſtorum quattuor modorū. Nam vel cauſatur ex qualicunq; terminorū tam intuitiua ꝗ abſtractiua noticia: & iſto mō cauſatur aſſēſus ꝓpoſitionū per ſe notarū: vel cauſatur ex ſola noticia intuitiua tantū: & ſic cauſatur aſſēſus ꝓpoſitionū ꝯtingētiū euidētiū: vel cauſatur ex aliquo aſſenſu priorū ꝓpōnum applicatarū in bona ꝯñā ad aſſenſum alterius cauſandū/ & iſto mō cauſatur aſſenſus concluſionū ſcibilium ꝓbabiliū euidentiū. vel quarto cauſatur ꝑ imperiū voluntatis ſi ponatur aliqd tale. hoc ſuppoſito ꝓbat ꝙ nichil pure naturale eſt ſufficiēs ad cāndā fidē Patet: ſi illud ſufficit/ vel illd pure naturale ē noticia cuiuſcūq; terminorū: vel intuitiua ſolū vel aſſēſus alicuius applicati ad ꝓpōnē creditā. non poteſt imaginari ꝙ aliqs aſſenſus pure naturaliter cauſetur niſi altero iſtorum trium modorum. Nā ſi aſſenſus fidei cauſetur pure naturaliter vt ly naturaliter diſtinguatur cōtra libere/ vel cauſatur primo modo. & hoc non: quia tunc eſſet ꝓpoſitio per ſe nota: & ſic aſſenſus eſſet euidens. vel ſecūdo modo/ puta ex intuitiua ſolum & ſic iterum eſſet euidens: quia natus cauſari mediate vel imediate ex ſola terminorum complexa noticia. vt dicit Occham in ꝓlogo. Si dicas tertium: puta ꝙ cauſatur ex aſſēſibus prioribus naturaliter: tunc vel illi aſſenſus ſunt euidentes: vel aſſenſus fidei/ vel opinatiui. Si primū: ergo cauſabunt euidētem aſſenſum. Si opinatiui: ergo cauſabūt opinionem: & non aſſenſum certum. ſi ſint aſſenſus fidei. iā quero vt prius: vel iſti priores cauſant ex ſola noticia. & ſic neceſſario oportet deuenire etiā ad aſſenſum fidei qui nō cauſat ex cauſis pure naturalibus. Non pōt defenſari ꝙ aſſenſus fidei cauſet ex cauſis neceſſitātibus intellectum naturaliter.

additio [Hoc non oportet ꝗcquid dicat Occhā & ratio eſt/ quia prius aſſenſus opinatiuus ex ſola apprehēſione terminorū cauſat: vel ꝓcedendū eſſet in infinitū in cauſatiuis taliū: ergo eodem modo pōt dici de primo aſſenſu fidei. & ita videtur dicendū cōſequenter ad Grego. alias oporteret cōcedere primū aſſenſum fidei eſſe malū/ quod nō eſt dicendū. Sed forte dices: oporteret ꝙ dicat primū actum ſpei malū. ergo eodē modo nō incōuenit de alio. hoc nego: qa non oportet ꝙ actus ſpei ꝓcedat actum caritatis vel habitū ſecus eſt de primo actu fidei: & ita mihi videtur pro nunc dicendū.] ¶ Secundū dictū eorum videtur oppoſitū dictis Occhā. Nō poteſt cauſari per ſolum imperiū voluntatis cū apprehēſione credibiliū: que vocatur cogitatio ſola. Patet per Ariſtotelē nō poſſumus opinari cum volumus. ergo nō poſſumus credere cū volumus. Patet/ volūtas non poteſt imperare intellectui: vt opinet ad nutū ſine motiuo: ergo nō poteſt imperare ei ꝙ credat ſine motiuo. Patet añs ſecūdo de anima. imaginari aūt poſſumus cum volumus: opinari autē minime. Et confirmatur/ quia ad oppoſitū ꝓpoſitionis ſequitur ꝙ voluntas poteſt facere intellectū aſſētire cuicunq; ꝓpoſitioni ſine motiuo. & ſic poteſt facere aſſentire intellectū propoſitioni neutre/ puta huic: aſtra ſunt paria. cōſequens eſt contra experientiā. ergo nō eſt in poteſtate voluntatis per ſolū imperium cū apprehēſione ſimplici: ꝙ cauſetur aſſenſus fidei. Patet/ ſecluſo impio talis propoſitio eſſet neutra: & nō pōt facere volūtas ꝙ aſſētiat ꝓpoſitioni neutre ſine motiuo. vt dictū eſt. alias voluntas poſſet facere de qualibet ꝓpoſitione ꝙ nō eſſet dubia. ideo ſi voluntas per ſolū imperiū nō pōt cauſare opinionem: ergo neq; fidē: quia qui nō pōt in minus non pōt in maius. Alij de opinione oppoſita dicerēt. ꝙ iſta ꝯñia nō valet/ non pōt in minus: ergo nō pōt in maius. ſimiľr non ſeqtur: impiū volūtatis nō pōt cāre opinionē: ergo neq; fidē qđ maius eſt. Tertia ꝓpō. Rō ꝓbabilis q̄ ſe ſola cāret opinionē ſuperueniēte ipio volūtatis cū tali impio ē ſufficiēs

ad cauſandū aſſenſum fidei. Patet/ aſſenſus
fidei eſt quodāmō cauſabilis: & nō poteſt
naturaliter ex ſola rōne: nec ex imperio vo
lūtatis ſolo cāri: & nō apparet ex quibuſcūq̄
alijs cauſetur: ergo illa duo ſimul iūcta req
runtur/ puta ratio pbabilis ſiue thopica cū
imperio volūtatis. Nam cū adducit appa
rentia que ſe ſola cauſaret opinionē ſi ſuper
ueniat iperio volūtatis affectio ab illis duo
bus quorū neuter ſeorſū ſufficeret/ cauſatur
talis aſſenſus fidei. Seqtur ex dictis ꝙ illa o
pinio eſt falſa q̄ dicit ꝙ cū habitu infuſo fi
dei & cū ſolo imperio voluntatis pōt quis
exire in actum fidei/ qđ patet de paruulo ba
ptiſato &c. ergo ſemp ad primū aſſēſum fi
dei reqritur aliqua ſuaſio ſiue motiuum.
¶ Dictum eſt reſolutorie ꝙ ad primū aſſen
ſum fidei nō ſufficit ratio topica ſiue ratio
ſola: nec ſufficit ſolū voluntatis iperiū: ſed
ambo ſimul requirūtur: tunc inferūtur aliq̄
correlaria. Primū ꝙ adducta rōne apparen
tiore/ & ſuppoſito iperio volūtatis eſt ma
ior aſſenſus fidei: non tñ magis meritorius
nec magis bonus. Patet: vna cauſa partialis
illius effectus augetur: & altera nō diminui
tur: ergo totū aggregatū ex oibus illis cau
ſis augetur. ergo eſt maior aſſenſus. Q̄ aūt
nō ſit magis meritorius. Patet: ille aſſenſus
non eſt bonus nec meritorius niſi extrinſe
ce ſcilicet a volitione intrinſeca imperantis
ſed illa volitio manet eadē. igit. [Videtur
additio eodēmō dicendū ꝙ ſi eēnt duo quorū vnus
eſſet in caritate vt octo: & alter i caritate vt
iiij. & conarētur eq̄liter ad actū pducēdū eq̄
liter mererētur: quia gratia agit vt cauſa na
turalis ſicut ratio topica: ergo nō erit actus
eius magis meritorius. & ſic eſt dicendū ſe
cundum Dyoniſium licet teneas poſteaop
poſitū ɔtra dyoniſiū: tñ ratio eſt apparēs.]
¶ Secūdum correlariū. Seqtur ꝙ ſi duo ſint
equaliter aſſentiētes vni ppoſitioni de fide:
& vnus habeat rōnē minus apparentē q̄ al
ter: aſſenſus eius de neceſſitate eſt melior q̄
aſſēſus alterius. Patet: bñ ſequit: iſte eq̄liter
aſſentit & habet rōnē minus apparētē: ergo
habet maius impium/ & ex maiori conatu
impat. ergo illud impium ē melius: ergo a
ctus imperatus erit melior. Tertium correla
rium: q̄uis ſimpliciter & abſolute ratio to
pica poſſit cōcurrere ad aſſenſum fidei ſine
imperio voluntatis & econtra: hoc tamen
non poteſt fieri naturaliter. Patet: q̄ñcunq̄
ſunt due cauſe diſtincte: deus pōt ſupplere
cauſalitatem vnius & nō alterius. & hoc in
cauſis efficientibus: ergo cū iſta ratio & im
perium cōcurrant ad effectū producēdum:
deus poterit ſupplere cauſalitatē ipſius rō
nis/ & nō cauſalitatē imperij & ecōtra. Iam
cum auxilio ſpeciali & cū ſolo imperio cau
ſatur aſſenſus fidei: hoc tamen nō poteſt fie
ri ſi cauſaret naturaliter. vnde ponūtur aliq̄
concluſiones. ¶ Prima/ intellectus non eſt Pría ppoſitio
ſufficiens per ſe ad aſſenſum fidei cauſandū
neq̄ cum habitu infuſo. ¶ Secūda. Ratio ſe Scđa ppoſitio
ſola non ſufficit cauſare actum fidei primū.
Difficultas cōmunis. illa ratio nullomodo
concurrit ad aſſenſum fidei. Patet. naturali
ter producit aſſenſum cōtrarium puta opi
natiuum qui cōtrariatur aſſenſui fidei cū ſit
cauſa naturalis: ergo eſt determiata ad vnū
effectū: ergo ſolū producit opinionē & nō
fidem. Dico ꝙ vna cauſa naturalis pōt cō
currere ad vnum effectum & cum alia cauſa
particulari poteſt concurrere ad alterū effe
ctum. Patet/ aſſenſus maioris euidēs/ & mi
noris concurrūt ad ſcientiam. & idem aſſen
ſus maioris partialiter cum aſſenſu opinati
uo concurrūt ad opinionem. Ideo aſſenſus
euidens maioris cum diuerſis aſſenſibus mi
noris concurrit ad diuerſos aſſēſus. Cōtra/
cauſa pure naturalis totalis nunq̄ cū aliquo
adiutorio poſſet pducere frigus. Sed rō to
pica eſt cauſa naturalis aſſenſus concluſiōis
opinatiui: ergo talis cauſa cum quocūq̄ ad
iutorio nunq̄ poteſt producere alium effe
ctum q̄ opinatiuum. Dico ꝙ iſta maior eſt
falſa: & debet illam negare Occham qui di
cit ꝙ noticia intuitiua ſortis conſeruata a
deo eſt cā totalis & naturalis pducere potēs
aſſenſū huius ſortes non eſt ſorte non exi
ſtente/ & cum alia cauſa: puta cum ſorte exi
ſtente concurrit ad effectum contrarium:

puta ad aſſenſum huius ſortes eſt. ergo ha-
bet ipſe negare hanc propoſitionem vni-
uerſalem ꝙ q̃tumcunqꝫ eſt aliqua cauſa pu-
re naturalis &totalis non poteſt in con-
trariũ cũ adiuctorio. parit[illegible] quis ratio to-
pica ſit cauſa naturalis aſſ[illegible]s opinatiui tñ
cũ adiuctorio ꝑducit ꝯtrar. [illegible]ôtra ergo na
turaliter cõcurrit & de per ſe ad deſtructio-
nem ſui effectus naturalis. Patet. Nam cau-
ſa producens aliq̃d de ꝑ ſe: etiã de per ſe cõ-
currit ad corruptionẽ contrarij effectus pre
exiſtentis. Dico ꝙ eſt concedẽdum ſicut eſt
cauſa de per ſe partialis ꝑductionis alicuius
ita eſt cauſa de per ſe corruptionis ſui con-
trarij. Ideo ſi talis ratio ſe ſola naturaliter ꝑ
ducẽs opinionem ꝯcluſionis de per ſe pro-
ducat tanq̃ partialis cauſa corrumpet ſuum
effectum quẽ prius ꝑduxit: & ſic ꝑduxit cor
ruptiuum ſui per ſe effectus. Et ꝙ nõ ita cõ
cedamus de frigiditate vel caliditate eſt: qa
non eſt ratio aliqua quare ita debeamus cõ
cedere de qualitate corporali. Alia difficul
tas ꝑcipua in hac materia: ſequeretur ex iſta
opinione ꝙ quicũqꝫ haberet aſſenſum opi-
natiuum añcedẽtis alicuius ꝯſequentie quẽ
ſcit eſſe bonam haberet in eius poteſtate aſ-
ſentire firmiter &certitudinaliter ꝯſequẽti:
ſed hoc eſt falſum. Probatur/capio duas ꝓ-
poſitiones. a. &. b. q̃ mutuo ſequũtur ad ſe
inuicem in bona ꝯſequẽtia: vt iſte. luna eſt
eclypſabilis. & inter ſolem &lunam poteſt
poni corpus opacũ/quarũ quelibet ĩ bona
conſequẽtia infert reliquã vt notũ eſt/cũ cõ
uertãtur inter ſe/& volo ꝙ vtraqꝫ nũc ſit mi
chi neutra. & ꝙ ĩmediate poſt hoc aſſentiã
opinatiue. a. quo facto eẽt in mea poteſtate
aſſentire firmiter. b. & nõ aſſentire/quoniã
formata eſt illa: ꝯſequentia ꝯſtat michi ꝙ ſit
bona. & antecedẽs eſt ratio ꝓbabilis. igitur
poſito imperio voluntatis ſequitur aſſẽſus
firmus. ſit igitur ita ꝙ ego aſſentio firmiter
b. tunc ſic: ego ſcio ꝙ. a. eſt ꝯſequẽs ad. b. &
b. eſt certum. igitur. a. eſt certum. igitur vel
ille due certitudines mutuo ſe cauſant: vel a
ſolo imperio voluntatis cauſantur: ſed vtrũ
qꝫ eſt incõueniens. Primum quidẽ qa ſic ef-
fectus cauſaret ſuam cauſam. Et ſecũdo: ſolũ
imperiũ voluntatis ſine motiuo ſufficeret
cauſare aſſenſum firmum. prima ꝯña eſt no
ta/quoniã certitudo nõ poteſt cauſare niſi
certitudinem. ſi igitur/a/eſt certũ/ & eſt an
tecedẽs inferens/b/igitur/b/eſt certũ. & ſe
cunda conſequentia ꝓbatur quo ad primũ
illatũ: quia q̃ro a quo cauſatur certitudo/a.
Si dicas ꝙ a certitudine/b/& certitudo/b/
cauſata eſt per caſum a certitudine/a/& ſeq
tur illatũ ꝙ effectus cauſaret ſuam cauſam.
Si dicas ꝙ ab opinione/b/cauſatur certitu-
do/a. Cõtra/in omni philoſophia qñcũqꝫ
aliquid agit effectiue oportet ꝙ illđ ſit. ſed
opinio/b/tunc non eſt. igiť nõ cauſat certi
tudinem/a. Et ꝙ opinio/b/tunc nõ ſit pa/
tet: quia in primo inſtanti in quo/a/eſt cer-
tum/b/eſt certum: oportet igitur ꝙ dicatur
ſecũda pars illati ſcilicet ꝙ certitudo/a/cau
ſatur a ſolo imperio voluntatis. Reſponde
tur ꝙ oportet de neceſſitate fateri illatũ ſci/
licet ꝙ in eius poteſtate eſt aſſentire certitu-
dinaliter concluſioni vel non aſſentire. Et
ad argumentũ in illo caſu negatur ꝙ/a/ſit
certum: niſi habeatur imperiũ volũtatis ad
a/cum aliqua alia rõne motiua ad/a. Et ad
probationem/b/eſt certũ: & certũ eſt ꝙ ex
b/ſequitur/a/igitur/a/eſt certũ. negať con
ſequentia: ſed bene oportet concedere ꝙ in
cipit corrumpi opinio ipſius illo tunc hoc
eſt ꝙ/b/ĩcipit iam corrũpere aſſenſum opi-
natiuum de/a/quia certitudo/b/cũ certitu-
dine conſequẽtie naturaliter ſunt ꝑductiue
aſſenſus certi de/a/& ĩuenit ꝯtrariũ/ideo
nunq̃ introduceť aſſenſus firmus de/a/quo
uſqꝫ ſit aſſẽſus opĩatiuus totalr corruptus.
& oportet ꝯcedere ꝙ effectus incipit corrũ
pere ſuã cãm partialẽ & tãdẽ ꝑducit oppo-
ſitũ ſue cauſe efficiẽtis. Et ꝙ illa ꝯña non va
let/b/ẽ certũ: & certũ eſt ꝙ ad/b/ ſeq̃tur/a/
igiť/a/eſt certũ. rõ eſt: qa in intellectu eſt ali
q̃d repugnãs certitudini/a. ĩõ nõ cãtur cer-
titudo/a/& oportet addere: & in itellectu
nihil eſt incõpoſſibile certitudini/a/igiť/a
eſt certũ. Sed dices: ꝯtra. igiť aliq̃d ꝑduceret
ꝑ ſe & naturaliter corruptiuũ ſui & in ꝯpoſ

ſibile ſibi: & ſic idẽ corrũperet ſeipſum. pa-
tet de aſſenſu opinatiuo a. cauſante certitu-
dinem de b. incompoſſibilem ſibi & corru
ptiuam ipſius opinionis a. vt patet in caſu.
Concedenda ſunt illata. ecce fortiſſimum &
additio bonum argumentum in hac materia. [Re-
uera hoc argumentum eſt ſubtile & ex con
ſequenti videtur concedẽdum ꝙ nullus ef-
fectus poteſt corrumpi totus ſimul ab aliq̃
cauſa naturali / & ſic ſtat aſſẽtire premiſſis &
bonitati conſequentie & non concluſioni:
& hoc ideo quia quelibet res diligit ſe per-
manere in eſſe.]

❡De perditione habitus fidei. Cap. v.

COnſequenter videndum
eſt quomodo habitus fi-
dei perditur: & poſſumus
loqui de habitu acquiſito
& talis vt ſatis dictum eſt
in materia habituum cor
rumpitur per actus cõtra
rios illis ex quibus genitus ẽ. ſed loquemur
hic preciſe de infuſo. & ſit propoſitio pria.
Prima ppõ. Habitus infuſus non perditur ꝑ quodlibet
mortale. patet. oppoſito dato ſeq̃retur quẽ
libet exñtẽ in mortali eſſe infidelem. conſe
quentia probatur: homo nõ dicitur infide
lis a carentia habituum fidei acquiſitorum
vt dicunt doc. alias paruulus baptizatus eſ
ſet infidelis: quia non habet niſi habitum i
fuſum. Similiter ille qui ẽ multum habitua
tus circa omnes articulos fidei per primum
peccatum hereſis efficeretur infidelis: & ta
mẽ habet adhuc omnes habitus acquiſitos:
quia non perduntur per vnicum actum. er
go. Preterea non dicitur infidelis a carẽtia
actus fidei: quia alias exiſtens in gratia dum
dormit eẽt infidelis. ergo oportet de neceſ
ſitate dicere ꝙ preciſe dicitur infidelis: quia
caret habitu fidei infuſe. igitur omnis ĩ pec
cato exiſtens eſſet infidelis ſi perderet fidẽ.
Secũda ppõ. quod falſum eſt cum ſit chriſtianus. ❡Secũ
da propoſitio. Fides infuſa non perditur ꝑ
quẽlibet actum contrarium actui ad quem
inclinat. & hoc ſupponendo ꝙ inclinet im
mediate ad omnes articulos. patet. non ꝑdi
tur per euidẽtiam. alias paulus in raptu ha
bens euidentiam multorum credibiliũ (q̃a
vidit arcana que non licet homini loqui) ꝑ
didiſſet fidem infuſam. nam euidentia circa
articulum opponitur actui fidei circa illum
articulum. Similiter patet de multis qui in
tuitiue viderũt humanitatem chriſti / habue
runt euidentiam aliquorum articulorum:
& tamen erant fideles: ſed euidẽtia eſt actus
oppoſitus actui fidei eiuſdem. igitur. Pre-
terea eſt aliquis error oppoſitus fidei inuin
cibilis. talis error non eſt peccatum. Igitur
per ipſum non perditur fides. & tamen op-
ponitur aſſenſui ad quem ĩclinat immedia-
te fides infuſa. ergo ſecunda propoſitio ſa-
tis probata relinquitur. ❡Tertia propoſi- Tertia
tio. Fides infuſa non perditur ſolum ꝑ pec ppõ.
catum hereſis. patet. ille qui eſt ĩfidelis ſine
pertinacia eſt infidelis ſicut dictum eſt: quia
per illud mortale infidelitatis perdit infuſã
& tamen non eſt hereticus: quia in peccato
hereſis requiritur pertinacia. & ꝙ perdat fi-
dem: patet. quia alias ipſa ſtaret cum diſſen-
ſu cuiuſlibet articuli non pertinaci. ❡Quar Quarta
ta propoſitio. poteſt perdi fides infuſa ſine ppõ.
quocũqȝ aſſenſu infidelitatis. patet. qui du
bitat in fide infidelis eſt per beatum Augu-
ſtinum. igitur dubitatio in fide ſufficit ad ꝑ
dendum fidem ĩfuſam: ſiue eſt demeritoria
perditionis fidei infuſe: & ſtat dubium in fi
de ſine quocunqȝ aſſenſu. nam qui apprehẽ
dit aliquem articulum / nec aſſentit / nec diſ-
ſentit: dubitat. immo qui nec vult aſſentire
nec diſſentire q̃uis illud ei oſtendatur per ſa
cras litteras: talis eſt infidelis. & tamen non
habet aſſenſum oppoſitum / ſed ſolum du-
bium / quia nec vult aſſentire nec diſſentire:
pure negatiue ſe habet / talis dicitur dubius
in fide: & perdit fidem infuſam: & dicitur ĩ-
fidelis. Ideo Occham diffiniens hereticum
addit diffinitioni: vel pertinaciter dubitãs
vide in dialogo ſuo. Ita ꝙ ille eſt infidelis q̃
diſſentit ſcienter articulo fidei vel dubitat ꝑ
tinaciter. ergo ſine quocũqȝ aſſenſu / vel diſ-
ſenſu poteſt perdi fides infuſa. ❡Quinta p- Quinta
poſitio. poteſt perdi fides infuſa ſine diſſen ppõ.

ſu articuli fidei ſine dubitatiõe eiuſdem: & ſine aſſenſu contrarie vel contradictorie ꝓ poſitionis. patet. dicit Tho. ſecunda ſecūde queſti. ſecunda in vltimo articulo: cum q̄rit vtrum ratio adducta ad ea que ſunt fidei diminuat meritum. dicit ꝙ ſi adducatur ratio demonſtratiua alicuius articuli: & in tali ſit equalis ratio animi ſiue voluntas ad credē dum ſine tali ratione/hoc eſt ꝙ habeat propoſitum firmum: ꝙ dato ꝙ nulla talis ratio adeſſet non minus aſſentiret illi articulo/ eſt equale meritum fidei. Tunc arguitur ſic. ergo per oppoſitum ſi haberē nolle aſſentiē di niſi haberem rationem demonſtratiuam eſſet demeritum infidelitatis: ſicut alter habet meritum fidelitatis: & vltra habet demeritum infidelitatis. igitur perdit fidem infuſam: quia tale ſufficit ad amiſſionem fidei infuſe. nam ſi ratio demonſtratiua non eſſet talis ſic volens nullo modo aſſentiret illi articulo. Igitur tūc eſſet infidelis. ſed per hoc ꝙ ex euidentia aſſentit non magis dicit fideli s. igitur tale propoſitum non aſſentiendi articulo fidei niſi adſit ratio demonſtratiua
Sexta. ppõ. ſufficit ad perdēdum habitū fidei īfuſe. igiẗ quinta propoſitio vera. ¶ Sit ſexta propoſitio. Meritum fidei non eſt ex aſſenſu / ſed ex voluntate aſſentiendi &c. pari forma meritum infidelitatis eſt nolle aſſentire reuelatis. hoc vult dicere ꝙ fides infuſa perditur per omne peccatum formale infidelitatis. Vnde peccatum formale infidelitatis non ē actus intellectus / quia nullus talis formaliter eſt peccatum: ſed eſt actus voluntatis ſcilicet nolle aſſentire ſcienter articulo fidei: vł nolle aſſentire articulo fidei niſi adſit ratio demonſtratiua. Nam ſicut meritum formale fidei non eſt ex aſſenſu: ita demeritum fidei non eſt ex diſſenſu: ſed eſt ex voluntate Nam meritum fidei eſt ex velle aſſentire articulo fidei / vel ex velle non minus aſſentire articulo fidei vbi nulla ratio demonſtratiua eſſet: ita demeritum infidelitatis eſt ex nolle aſſentire &c. Si igitur cum aſſenſu euidenti alicuius articuli fidei eſt ſimul nole aſſentire niſi eſſet ratio euidens/ eſt demeritū infidelitatis ſequitur vltra ꝙ eſt amiſſio fidei infuſe. Ex quo ſequitur ꝙ quando aliquis diſſentit articulo fidei vel dubitat vel nult aſſentire niſi adſit ratio demonſtratiua illius articuli perdit fidem infuſam: & eſt infidelis. ſed non eſt hereticus niſi alteri iſtorum trium inſit pertinacia. Vbicunq; ergo eſt illud ex parte volūtatis a quo prouenit demeritum infidelitatis/ puta nolitio aſſentiendi perditur fides infuſa: ſic in quocunq; eſt illa volitio in voluntate a qua depēdet meritum fidei habet talis meritum fidei q̄uis non habet actum fidei. [Contingit etiā dubitare in fide & opinari non male agendo patet/ habere ignorantiam inuincibilē. additio
Igitur dubitās tunc vel aſſentiens cum formidine non male aged. Sed vbi conſtat vel conſtare debet/ dubitans vel opinans male agit/ imo etiam demeritum infidelitatis poteſt haberi ſine omni nole vt indubitāte/ ſecus eſt de merito.] ¶ Queritur conſequēter vtrum ex aſſenſu infidelitatis perdatur habitus infuſus fidei. i. fides īfuſa ex vi formalis contrarietatis & repugnātie / vel ſolū demeritorie. Ad hāc dubitationem ponit occham in tertio quolibeto. q. vij. duos modos dicēdi quos reputat ꝓbabiles. Primus modus dicēdi eſt ꝙ omnis diſſenſus articuli fidei repugnat duobus modis fidei īfuſe ſcilicet demeritorie & formali cōtrarietate. & ſi ſic corrumpit fidem infuſam tanꝗ contrarium formaliter repugnās. Secūdus modus dicendi/ eſt ꝙ ſolum demeritorie ei opponitur: & ꝙ fides infuſa tātum corrumpitur demeritorie: & iſte modus videtur probabilior & verior. & ratio eſt. Nam poſſibile eſt ꝙ in aliquo ſit aliq̄s aſſenſus oppoſitī articuli: vel diſſenſus articuli īuīcibilis quo facto erit ille diſſenſus articuli cum habitu ī fuſo fidei. ergo non eſt formalis repugnantia inter illos. & non eſt dicendum/ ꝙ deus facit illi miraculum miraculoſe conſeruando fidem infuſam cum illo diſſenſu ſed mere naturaliter ſunt ſimul. Igiẗ nō repugnāt formaliter: & vltra/ ſi ille idem aſſenſus ſuceſſiue incipiat fieri vincibilis/ ꝑdetur fides

& tamen non erit tunc maior repugnantia
q̄ nunc. Igitur ſolum corrumpitur demeri
torie per diſſenſum articuli & non ex forma
li repugnantia.

¶De obiecto fidei. Cap. vj.

Viſum eſt quomodo pditur fides i
fuſa: & hoc loquendo in viatore
& concluſum eſt ꝙ quando i ali
quo eſt formalis infidelitas ſiue
talis habeat diſſenſum articulorum/ vel aſſē
ſum oppoſitorum/ ſiue dubiū ſiue nolitio
nem aſſentiendi: niſi adſit euidentia vel de
monſtratio talis perdit fidem infuſam.

¶Nunc conſequenter videndum eſt de ob
iecto ipſius fidei. vtrum videlicet obiectum
fidei ſit dūtaxat verū. & nō eſt hic difficultas
de obiecto an ſit ꝑplexū vl' icōplexū/ puta ꝑ
poſitio vel res ſignificata per illam: ſed que
ritur de obiecto q̄tum ad eſſe verum: vel fal
ſum vtrum fides infuſa habeat pro obiecto
verum. ¶Pro ſolutione notandum ꝙ om
nes concordant ꝙ fides infuſa habet ꝓ ob
Fides i fuſa hēt verū ꝓ obiecto — iecto duntaxat verum: & ſolum inclinat ad
aſſētiēdū vero & nūq̄ falſo. Nā iſta duo nō
ſūt ꝯpoſſibilia/ hic aſſenſus ē ex fide ifuſa: &
hic aſſēſus ē falſus. Rō ē/ q2 nūq̄ aliq̄d ē ob
iectū fidei ifuſe niſi reuelatū a pria veritate
ſed a pria veritate nūq̄ ꝑt reuelari falſū ergo
iplicat ꝙ aliquid ſit falſum/ & ſit obiectum
fidei infuſe ſecundū ꝙ falſum eſt. ¶Hic ſūt
difficultates. Prima/ capio ſortem qui ex fi
de infuſa heri aſſentiebat antichriſtum eſſe
futurum/ ita ꝙ fides infuſa partialiter con
currebat ad illum aſſenſum producendum
tunc ſic modo iſta propoſitio eſt neceſſaria
ille aſſenſus cauſabatur ex fide infuſa. patet:
cum ſit vna de ꝓterito que nullo modo de
pendet ex vna de futuro. iſta nunc eſt neceſ
ſaria/ iſte totus aſſenſus fuit/ & non eſt poſ
ſibile totum illum aſſenſum fuiſſe: quin fue
rit cauſatus ex fide infuſa cum alijs cauſis cō
currentibus partialibus. Q2 fides infuſa cō
currebat ad illam. patet: eſt nunc neceſſariū
illum aſſenſum fuiſſe ita intenſum & ſecluſa
fide infuſa/ ſed ſolum alijs cauſis ſtantibus
ſcilicet itellectu & q̄buſcunq3 rōnibus tales
nō poterāt cāre ita intēſum aſſenſū ſicut iſte
eſt/ non poteſt alia cauſa concurriſſe: niſi fi
des infuſa. igitur oportet de neceſſitate fidē
infuſam concurriſſe ad illum aſſenſum. igiť
iſta eſt vera/ iſte aſſenſus cauſabatur a fide
infuſa. Sed iſta eſt poſſibilis nunc antichri
ſtus non erit. igitur poteſt eſſe ita/ quo fa
cto ille aſſēſus fuit falſus: q2 ſignificabat an
tichriſtum fore: & per caſum āntichriſtus nō
erit: & tamen in rei veritate ille aſſenſus cau
ſatus eſt a fide infuſa: & non poteſt non fuiſ
ſe cauſatus ab ea. & certum eſt ꝙ illa propo
ſitio/ antichriſtus non erit nō repugnat iſti
iſte aſſenſus fuit cauſatus a fide infuſa. patet
nam omne poſſibile cuilibet neceſſario eſt
compoſſibile: quia nunq̄ neceſſariū & poſ
ſibile repugnant. Igitur fides inclinat ad fal
ſum. Forte dices ſicut dicit Altiſſiodoren
ſis/ concedo iſtam eſſe neceſſariam iſte aſſen
ſus fuit: & nunc eſt neceſſarium ꝙ fuit ita in
tenſus: producitur a fide infuſa. vel ſic. con
cedo ꝙ ſit neceſſarium illum aſſenſum fuiſ
ſe cauſatum a fide infuſa: & conceditur cum
hoc ꝙ iſta eſt poſſibilis antichriſtus nō erit
& ꝯcedit ꝙ eſt alteri compoſſibilis/ & tunc
admittitur caſus ꝙ antichriſtus nō erit. ſed
tunc dico ꝙ ille aſſenſus non eſt falſus/ ſed
eſt aſſenſus verus ſignificās ꝙ antichriſtus
non erit/ ita ꝙ eſt aſſenſus ſui contradicto
rij. ¶Sed cōtra. illi duo aſſenſus quibus iu
dico antichriſtum fore/ & antichriſtum nō
fore ſunt contrarij differentes ſpecie. ergo
vnus nunq̄ poteſt fieri alter. igitur aſſenſus
qui ponebatur ſignificare antichriſtum fo
re non poteſt eē aſſenſus ſignificās antichri
ſtum non fore. Item ſequitur ꝙ iſta eēt poſ
ſibilis & vera/ peccaui mortaliter/ & tamen
nunc eſt poſſibile me nunq̄ peccaſſe morta
liter. patet. volo ꝙ heri ego aſſeruiſſem cō
tra conſcientiam meam & ex certo propoſi
to antichriſtum non eē futurum: illud pec
catum eſt mortale/ quia mendacium in fide
eſt grauiſſimum/ nam iudicaſſem antichri
ſtum eē futurum & oppoſitum aſſerendo
mētitus fuiſſem. igitur peccaſſem. Sed poſſi
bile nunc per te eſt ꝙ illud fuiſſet verum/ ſci

licet ꝙ antichriſtus non erat futurus. ergo
nunc eſt poſſibile ꝙ non fuerim mentitus/
& per ꝯñs non peccaſſe mortaliter/imo me
ruiſſe. ergo nunc eſt poſſibile ꝙ non pecca
uerim mortaliter. & hoc eſt vnum de preci
puis argumentis. ¶Secundum argumentũ
pricipale ẽ. capio iudeũ circa tp̃s natiuitatis
chriſti qui ante natiuitatem chriſti per horã
elicuiſſet ex fide infuſa iudicium ꝙ chriſtus
naſceretur/tunc arguitur ſic. Eliciat ꝑ vnã
partem hore anteq̃ naſceretur & continuet
per dimidiam horam poſt natiuitatem in il
la quarta parte ante natiuitatem talis aſſen-
ſus elicitur a fide infuſa & cauſabatur in tã
to gradu & conſeruabatur a fide infuſa. igi
tur nunc continuatur ab ea/quia alias non
eſſet in tanto gradu & tamen nunc poſt na
tiuitatem eſt falſum. vnde fides infuſa eſt a-
gens pure naturale. igitur quẽcunq; effectũ
conſeruat in vno tempore poteſt in alio cõ
ſeruare. igitur põt illum aſſenſum poſt chri
ſti natiuitatem conſeruare & talis erit falſus
igitur. Preterea volo ꝙ chriſtus natus fuiſ-
ſet tempore naturalis continuationis. tunc
arguitur ſic. ille aſſenſus per aliquod tẽpus
poſt natiuitatem chriſti naturaliter cõtinua
batur/& non poteſt ille cõtinuari niſi con
ſeruante habitu infuſo. ergo infuſus cõcur
rit quando eſt falſus. patet minor: ſcilicet ꝙ
non poſſet conſeruari niſi concurrente ha-
bitu infuſo. Nam alie cauſe concurrẽtes cũ
fide non ſunt ſufficientes ad pro ducendũ
talem effectum & tantum. ergo minus con
ſeruare ſiue neq; conſeruare. ergo ſi natura-
liter continuetur per illud paruum tempus
oportet de neceſſitate fidem infuſam cõcur
rere ad illum conſeruandum. ¶Quantũ ad
primum/ſortes qui heri iudicabat antichri
ſtum futurum &c. Dico ꝙ oportet neceſſa-
rio incidere in vnam iſtarum ſolutionum/
puta ꝙ ad preteritum ſit potentia/& deus
non poteſt facere ꝙ antichriſtus non eueni
et quin faciat ꝙ ille aſſenſus non fuerit vel
ſaltem ꝙ non fuerit a fide infuſa/ſed ab alia
cauſa. Secunda ſolutio. ſuppoſito ꝙ ad pre
teritum non ſit potentia oportet dicere ꝙ
ille aſſenſus ſi antichriſtus non eueniret nũ
q̃ fuiſſet aſſenſus: vel fuiſſet aſſenſus contra
dictorius vel non aſſenſus. vnde iſta nõ de-
pendet ex vna de futuro/iſte aſſenſus fuit/
ſed iſta propoſitio: iſte aſſenſus fuit aſſenſus
huius antichriſtus erit dependet ex vna de
futuro: oportet concedere ꝙ talis qualitas
fuit & fuit aſſenſus. Contra. aſſenſus huius
antichriſtus erit ẽ cõtingens. ponamus in eẽ
an fuiſſet aſſenſus? Dicitur ꝙ ſic: ſed querit
cuius fuiſſet aſſenſus? Dico ꝙ huius ãtichri
ſtus non erit. Contra. differunt ſpecie. pa-
tet. quia ſũt qualitates formaliter repugnã-
tes: puta duo iudicia. Dicitur ꝙ verũ eſt ꝙ
ille qualitates que producuntur ab habiti-
bus naturalibus: vel a cauſis pure naturali-
bus tales aſſenſus differunt ſpecie & forma-
liter repugnant/ſed ſtat duos tales eẽ nõ dif
ferentes ſpecie: puta quando producuntur
ſupernaturaliter vel a cauſis a deo ſuperna-
turaliter productis. Ad ſecundam rationẽ/
cum arguitur ex hoc ſequitur ꝙ iſta eẽt ve-
ra/peccaui & nunc ẽ poſſibile me nunq̃ pec
caſſe: & ex conſequenti iſta eẽt vera/ſortes
eſt dãnatus: & poſſibile eſt ꝙ nunq̃ pecca-
uit illo peccato quo eſt dãnatus. patet aſſe-
rendo ꝙ antichriſtus non erit ponendo in
eẽ ꝙ non erit/iam non fuiſſet mentitus: im-
mo dixiſſet verum/credebat ex fide ꝙ non
erit. ergo imperare illam aſſertionem nõ eſ-
ſet peccatum/ſed potius meritum. Dico ꝙ
oportet neceſſario concedere ꝙ illa volitio
qua volebat aſſerere non eſſe futurum eſſet
volitio aſſerendi ipſum eſſe futurum: vel ꝙ
eſt poſſibile ꝙ nunq̃ peccauerit mortaliter
illo peccato. vel tertio dicẽdum & apparet
probabilius quando dicitur ꝙ habitus in-
fuſus non poteſt concurrere ad falſum/ve-
rum eſt de lege: quia eſt ſolum inſtrumentũ
motiõis ſpiritusſancti. ſed ſupra legem nõ
eſt inconueniens dicere ꝙ ille habitus ex na
tura propria concurrat ad falſum. Vnde ali
qui tenuerunt ꝙ deus poteſt decipere & re-
uelare falſum. ideo ſecundum illam opinio
nem talis habitus fidei concurreret imme-
diate ad iſtud omne reuelatum a deo eſt ve

rum/quia habet illud pro obiecto adequa-
to & ſi reuelaret falſum/oportet de neceſſi-
tate cȏncedere ꝙ illi habitui ſupra legé nȏ
repugnat concurrere ad falſum/ſed non eſt
poſſibile de lege ꝙ deus decipiat & reuelet
falſum/& ꝙ ille habitus concurrat ad falſū
ſed ſupra legem nȏ eſt incȏueniens. ¶Vn-
de ꝙ antichriſtus nunq̄ eueniat ē ſimul poſ
ſibile/ſed non eſt de lege. ideo ſublata lege
non eſt inconueniens ꝙ talis habitus fidei
infuſe concurrat tam in preſenti preterito q̄
futuro ad falſum. vñ Altiſſiodoreñ. & gre-
gorius bene impediuntur in ſolutione hu-
ius:& dat Greg. duas ſolutiones. Ad ſecū-
dum cū infertur/ille aſſēſus naturaliter cau-
ſabitur & hoc a fide infuſa. negatur hoc:im
mo q̄cito fuit natus chriſtus nunq̄ poſtea fi
des infuſa concurrebat ad illum aſſenſum.
Contra. ille aſſenſus conſeruabatur natura-
liter & alie cauſe non erant ſufficientes. Igi
tur nego ꝙ conſeruabatur naturaliter im-
mo neceſſario remittebatur. & quãuis vo-
luntas non poſſet libere deſiſtere: tamen in
illo paruo tēpore deſſiciebat vna cauſa con
ſeruans/ſcilicet habitus infuſus. Dicit ꝑter-
ea Altiſſiodo. ꝙ illi qui ante īcarnationem
credebant filium dei eſſe incarnandum de-
bebant conſiderare tempus aduentus Chri-
ſti & diſcernere ſicut erant edocti a prophe
tis per quos illuminabãtur a vera luce/& de
bebant ſequi illam illuminationem. quod
quia non fecerunt dominus cȏqueritur de
ipſis per hieremiam dicentem. miluus & irū
do & ciconia cognouerunt tempus aduen
tus ſui &c. cum ergo aduenit tempus incar-
nationis determinatum a prophetis nȏ de
buerunt credere chriſtum eſſe incarnandū
determinate. ſed chriſtum eſſe incarnatū vel
incarnari vel incarnandum. Vnde patet/ꝙ
ſi aliqs in inſtãti īcarnatiȏis crediderit chri-
ſtum eſſe incarnãdum/nȏ credebat hoc mo
tu virtutis:ſed tantum motu liberi arbitrij
relinquens illuminationem vere lucis/quo
niã nȏ obſeruauit tēpus a ꝓphetis determi-
natum & prenunciatum aliquomodo/ hec
Altiſſi. Dices ille aſſenſus continuatus erat
meritorius:ergo ex fide. nam notum eſt ꝙ
non tenebantur iudei ſcire punctaliter quã
do erat naſciturus/immo ruſtici & indocti
ſatis magno tempore poſt non tenebantur.
ergo talis aſſenſus continuatus poterat eſſe
meritorius. Concedo ꝙ aliquis poteſt me
reri ꝑ aſſenſū falſū imo aliqñ ꝑ aſſenſū ꝯtra
riū aſſenſui fidei vt de vetula aſſentiente p̄
lato predicanti oppoſitum fidei/quod nȏ
tenetur credere explicite/ & tamen non ſeq
tur ꝙ ille aſſenſus eſt ex fide:ſed imperatur
ab vna volitione &c. nȏ enim oportet om
nem aſſenſum meritoriū eſſe ex fide. Ergo
reſolutorie concludendo dicendum ꝙ de
lege fides infuſa non concurrit ad falſum:
ſed ſupra legem nȏn eſt inconueniens. & aſ
ſenſus falſus bene eſt meritorius de lege:ſed
nūq̄ eſt aſſenſus fidei. Et ſic dicta de fide nūc
ſufficiãt.

De ſpe. Cap. vij.

SEquuntur aliqua generalia de ſpe
¶Vnde eſt vna difficultas iter do
ctores ſatis magna/quomȏ ſpes di
ſtiguitur a ceteris virtutibus theo
logicis ſcilicet a fide & charitate/& apparet
ꝙ non poſſit poni diſtincta ab illis duabus
Patet ſic. non ponunt habitus diſtincti etiã
ſupernaturales niſi propter diſtinctionem
actuum ad quos inclinãt. ſed non poteſt eē
actus ſpei diſtinctus ab actu fidei & charita
tis. ergo non eſt ponendus habitus ſpei di
ſtictus ab habitibus fidei & charitatis. Ma
ior eſt ſatis nota. Minor probatur. nȏ poſ
ſunt reſpectu dei reperiri niſi duo actus ſcili
cet actus voluntatis & actus intellectus. nã
actus intellectus circa deum pertinet ad fidē
& actus voluntatis circa deum pertinet ad
charitatē. ergo non eſt ponēdus actus ſpei
diſtinctus ab actibus illorum. ¶In oppoſi
tum eſt auctoritas apoſtoli/prime ad corin
thios. xiij. manēt fides/ſpes & charitas tria
hec. ſequitur ergo ꝙ poſtq̄ apoſtolus dicit
tria hec/ꝙ eſt diſtinctio inter actus illorum
Vnde tota difficultas prouenit ex eo/ quia
difficile eſt cognoſcere quid ſit actus ſpei &
circa hoc diuerſificantur doctores. Occhã
in tertio quolibeto queſtione prima dicit/

ꝙ actus ſpei differt ab actu fidei / & ab actu
charitatis/ſed illos duos neceſſario preſup‑
ponit & ab illis naturaliter cauſatur/nã di‑
cit ꝙ actus ſpei eſt actus voluntatis preſup‑
ponens tam actum credendi ꝙ̃ actum deſide
randi/& diſtinguit ab vtroqꝫ ꝙ diſtingua
tur ab actu deſiderãdi.patet/nam ſtat actus
deſiderandi in aliquo qui tamen non credit
aſſequi deſideratum . talis tunc non ſperat:
ſed ſtante deſiderio ſi credat aſſequi deſide‑
ratum ſtatim ſperat. Similiter diſtinguitur
ab actu credendi / quia ſi quis credat aliqđ
bonum & non deſideret illud non erit ſpes
ſed ſi ſtante actu credẽdi ſequatur deſideriũ
ſtatim ſequitur ſpes/ſed ꝙ actus ſpei diſtin
guatur ab vtroqꝫ coniunctim non poteſt e‑
uidenter ſciri niſi per experientiam.& ſic pa
tet ꝙ diſtinguitur tam ab actu credẽdi ꝙ̃ de‑
ſiderandi.ſed poſitis illis duobus ſcilicet de
ſiderio beatitudinis cum credulitate haben
di neceſſario neceſſitate naturali cauſat̃ ſpes
ideo dicit Occham ꝙ eſt tertius actus diſtin
ctus ab illis duobus/nec ẽ actus volendi nec
credendi.ſed eſt vnus actus naturaliter cau‑
ſatus ab actu credendi & ab actu deſideran‑
di coniunctim & poteſt ab illis ſeparari per
potentiam diuinam non naturaliter. analo
gia eſt/quando aliquis nult malum futurũ
ſi non habeat probabilitatem ꝙ eueniet nõ
timet/ſed poſitis nolitione mali futuri cum
probabilitate vel apparentia ꝙ eueniet ne‑
ceſſario cauſatur timor & naturaliter qui ha
bet malum futurum pro obiecto/ita quan‑
do creditur aliquod bonum eſſe futurũ qđ
deſideratur cauſatur naturaliter actus ſpei/
hoc eſt poſito deſiderio alicuius boni futu
ri cum credulitate quod eueniet neceſſario
cauſatur actus ſperandi illud bonum futu‑
rum.& ſi tale deſiderium ſit reſpectu dei vel
beatitudinis conferende ab ipſo deo / talis
actus cauſatus ab illis duobus erit actus vir
tutis theologice. Vnde Occham habet cõ‑
ſequenter concedere ꝙ ſpes nõ eſt actus vo
luntatis nec itellectus:ſed eſt paſſio/& ꝙ ac
tus ſpei non eſt ex ſe bonus.i.propria boni
tate ſed ſi ſit bonus eſt bonitate illorum ac‑

De cauſatione actus ſpei ſecũdum Occham.

tuum a quibus naturaliter & neceſſario eſt
cauſatus.Sed iſta opinio non videtur vera.
nam cũ ſpes ſit virtus oportet ꝙ actus eius
ſit in ſe bonus·vnde actus itellectus ſuo mõ
ſunt in ſe boni/ vt aſſenſus verus dicitur bo
nitas intellectus. ¶Difficultas eſt ſecundũ
hanc opinionem quia ſequitur ꝙ nulli vel
ſaltem pauci ſperarent. Vnde licet quilibet
viator catholicus credat ꝙ beatitudo eſt ſi‑
bi poſſibilis/ & credat illam habere ſi per‑
ſeuerauerit in gratia & meritis/habet fidem
de iſta catholica/beatitudo eſt michi poſſi‑
bilis/nullus tamen eſt qui habeat firmã cre
dulitatem iſtius/ego ſaluabor / quia quili‑
bet eſt icertus an odio vel amore dignus ſit
& an perſeuerauerit in gratia. Tunc arguit
ſic.Si ad illum actum ſpei cauſandum requĩ
ritur talis certitudo pauci viatores ſperarẽt
Dices/ſufficit illa certitudo condicionalis
qua credit ſe habiturum beatitudinem ſi p‑
ſeuerauerit.¶Contra.cum illa certificatiõe
& deſiderio beatitudinis adhuc ſtat ꝙ non
ſit ſpes puta nult perſeuerare in gratia & me
ritis.ergo non ſufficit illa certitudo cum il‑
lo actu deſiderandi.& hoc habet de neceſſi
tate concedere Occham. Sanctus Bonauẽ‑
tura.xxvj.queſtione tertij.Dicit ꝙ duo ſũt
actus ſpei.Primus eſt confidere in deo puta
ꝙ deus non poteſt hominem deſerere nec
vult/ideo habetur confidentia & ad iſtum
actum ſequitur alius actus ſcilicet expectare.
Et primus actus eſt principalior actus ſpei.
Sed non video quid ſit confidentia niſi iu‑
dicium intellectus.& expectare nõ videtur
niſi volitio/& ſic poneret actum ſpei nõ eẽ
vnicum actum:ſed vnum intellectus/alterũ
voluntatis.Vnde confidere eſt habere iudi
cium vel certitudinem de aliquo ꝙ poteſt ſi
bi bñ facere/ſi ſint ergo duo actus ſpei opor
tet dicere ſicut antiqui ꝙ ſperare importat
duo ſcilicet actum intellectus & voluntatis
& ſperare eſt aggregatum ex illis duobus/
& vnus ſpectat ad fidem/alius ad charitatẽ:
& niſi eſſet auctoritas apoſtoli iſta opinio
eſſet multum probabilis. Alia ẽ opinio cõ‑
munis quam tenet Scotus in tertio/ꝙ ſpes ẽ cõis.

duo ſũt actus ſpei.

Quid cõfidere.

opinio

virtus theologica diſtincta a fide & charitate/& eſt actus voluntatis puta deſiderium quo deſidero mihi bonum iſinitum.i.deũ/ & hoc a deo ſeipſum nobis liberaliter conferente/non quidem primo:ſed propter aliquid aliud acceptum ſibi ordinatum ad illud.hoc eſt/eſt actus voluntatis quo volo bonum infinitum eſſe mihi bonum ex liberalitate ſua mediantibus meritis/& gratia. tunc illud velle vocatur ſpes/ita ꝙ obiectũ ſpei eſt bonum infinitum communicatiuũ nobis ex liberalitate ſua ex gratia & meritis precedentibus. Vnde ad actum ſpei tria requiruntur. Primo requiritur ex parte obiecti ꝙ illud ſit abſens. ¶Cõtra/deus nunꝗ eſt nobis abſens.ergo actus circa deum nõ erit deſiderium. Reſpondetur/ꝙ quo ad entitatẽ exiſtentiam & intimam preſentiam nunꝗ ẽ nobis abſens:ſed vbiqꝫ preſens realiter/ſed dicitur abſens in ratiõe obiecti beatifici/qa non contangitur per claram viſionẽ & fruitionem.& quia eſt nobis abſens in ratione obiecti: ergo poteſt deſiderari vt ſit nobis preſens in ratione obiecti. Secundo ꝙ illud obiectum deſideretur pro futuro eſſe p̄ſens ab alio.ſ.a deo. Tertio ꝙ per aliquid aliud: ſcilicet per merita & gratiam/iſta requirunt ad actum ſpei quĩ eſt actus voluntatis. Ideo clarum eſt ꝙ diſtinguitur ab actu fidei:quia ſunt diuerſarum potentiarum.ſed videndũ eſt quomodo actus ſpei diſtinguitur ab actu charitatis. Vnde actus charitatis eſt actus quo volũtas complacet bonitati diuine ſeu quo voluntas amat deum in ſe tanꝗ bonũ i ſe/ita ꝙ actus charitatis reſpicit deum vt bonum in ſe / actus autem ſpei reſpicit deũ vt bonum alteri/hoc eſt actus ſpei ẽ ex affectione commodi/& actus charitatis ex affectiõe iuſtitie/quoniam ille actus quo opto illam bonitatem mihi tanꝗ commodam & vtilẽ eſt actus ſpei. ideo tota differentia eſt inter actum charitatis & ſpei/quia actus charitatis reſpicit deum ex affectione iuſtitie.i.tanꝗ bonum in ſe/ſed ſpei tanꝗ bonum alteri. ¶Dices.ergo ſpes erit actus concupiſcẽtie. Dico ꝙ ſic. Contra.ergo non poſſet habere deum pro obiecto. probatur/quia deus non poteſt licite amari a nobis amore cõcupiſcentie ſed ſolum amore amicitie & propter ſe. Reſpondetur ꝙ cum deus ſit bonũ i ſe/& propter ſe tale bonum poteſt eſſe nobis bonũ. poteſt ergo amari & amore amicitie & amore concupiſcentie. amore amicitie/quia eſt in ſe bonum & amatur propter ſe.& non ſolum eſt bonum in ſe / ſed etiam nobis.ideo poteſt amari amore concupiſcẽtie. Contra.ergo actus ſpei eſt vſus dei. patet.quia aſſumitur deus in facultatem volũtatis propter aliud/ſcilicet propter ſperantem. nego ꝙ omnis talis actus ſit vſus/licet omnis actus voluntatis quo aſſumitur obiectum in facultatem volũtatis tanꝗ minus amãdum & propter aliud vltimate ſit vſus vnde licet actu ſpei aſſumatur deus tanꝗ ſũmum bonum vtile mihi & cõmodum:hoc non eſt propter me vltimate/ſed vltimate me refero in deum. ideo actus ſpei non eſt vſus dei. [Adam concedit ꝙ actus ſpei eſt vſus & Durandus dicit ꝙ obiectum ſpei eſt creatura/ beatitudo ſcilicet for[m]alis.] Habetur ergo reſolutorie ex iſta opinione que ẽ cõmunis ꝙ actus ſpei eſt velle ſibi beatitudinem a deo liberaliter conferente non prio ſed ex gratia & meritis preuijs. ¶Nunc difficultas eſt circa iſtam opinionem/quia videtur ꝙ deſiderare proximo meo beatitudinem ſiue deum beatifice ab ipſo deo ex gratia & meritis ipſius proximi ꝙ ille actus eẽt ſpes.conſequens eſt falſum/quia non ſperamus alteri/ſed nobiſmetipſis.patet ſequela. ille actus quo deſidero proximo beatitudinem ex meritis & gratia proximi eſt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime cum actu quo deſidero mihi beatitudinem a deo ex gratia preuia & meritis/quia obiectum totale vnius actus ẽ eiuſdem ſpeciei cum obiecto totali alterius & ſecundum eandem rationem eſt obiectũ vtriuſqꝫ.ergo illi actus ſunt eiuſdem ſpeciei Preterea / ſi iſte actus quo deſidero proxio beatitudinem ex meritis ſuis poneretur i p ximo eſſet actus ſpei/& ſpes proximi cõcurreret ad illum eliciendum.ergo eodem mo

Ad actũ ſpei tria requirũtur.

additio

do ſi ponatur in me ſpes mea actiue concur
ret ad illum producendum/quia eſt eadem
ſpes mea & ſpes ꝓximi ſaltē i ſpecie:¶ Hāc
difficultatem tāgit Scotus:ſed dicit ſolutio
nem quare & non ſoluit.Ideo difficultas ē:
an talis actus quo deſidero proximo beati
tudinem ex meritis ſuis a deo ſit actus ſpei.
Primo non eſt difficultas quin ſint eiuſdem
ſpeciei vt probat argumentum primum.&
ſi ponatur i proximo eſſet actus ſpei/ſed an
ſit actus ſpei in me eſt difficultas. Pro cuius
ſolutione ſanctus Tho. ſecunda ſecunde q̄
ſtione decimaſeptima articulo tertio querit
Vtrum ego poſſim alteri ſperare. reſoluit i
fine ꝙ ſic/ q̄uis non ita proprie ſicut mihi.
nihilominus actus quo ſpero alteri ē ab ha
bitu ſpei/& dicit ꝙ ſicut ab eodem habitu
charitatis ꝓcedit amor quo qs diligit deū/
ſeipſum & proximum / ita etiam eſt eadem
virtus qua quis ſperat ſibi jpſi & alij & ꝙ ita
ſit ſecundum argumentum eſt multum ap-
parens/ꝙ habitus ſpei mee & proximi ſint
eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime omnino & ſi tale
deſiderium eſſet in proximo cōcurreret ha-
bitus proximi . ergo ſi tale deſiderium po-
natur in me ad illud producendum concur
rit habitus ſpei mee.Ideo ab eodem habitu
producitur deſiderium quo deſidero mihi
beatitudinem & deſiderium quo deſidero
proximo beatitudinem. & oportet ita dice
re/niſi velimus dicere ꝙ ſpes habet illum i
quo eſt ſiue qui ſperat pro partiali obiecto.
& iſta conſequētia nihil valet . Iſti habitus
ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime : ergo ha-
bitus vnus concurrēs ad vnum actum / etiā
ad illum concurrit alius habitus.Ideo con-
ſequenter dicendo/ſpes quam habeo habet
hoc totum pro obiecto totali ſcilicet beati-
tudinem mihi a deo ex meritis & gratia . Iō
non concurrit ad deſiderium quo deſidero
platoni beatitudinem &c . quia non habet
idem obiectum totale.Nam in vno obiecto
totali ponitur ly mihi/& in alio ly platoni
Sed hoc dicendo conſequenter oportet di-
cere ꝙ ſpes infuſa platonis ſi poneretur in
ſorte non intenderet ſpem ſortis / quia
non haberet ſortem pro partiali obiecto
ſed platonem . Ideo oportet in alterum
iſtorum incidere/vel ꝙ ſpes infuſa in quo-
cunqꝫ i quo eſt habet illum pro partiali ob-
iecto/& obiectum totale ſpei ſortis eſt bea-
titudo quam ſortes ſperat ſibi a deo libera-
liter conferente ex meritis & gratia.& obie
ctum totale ſpei platonis eſt beatitudo quā
plato ſperat ſibi a deo liberaliter conferen-
te ex meritis & gratia . modo manifeſtum ē
ꝙ iſta obiecta totalia differunt.Ideo ab illis
cauſantur diuerſi actus & habitus.& ſic ha-
bitus vnius nō concurrit ad actum alterius.
ſequitur igitur ꝙ actus ſiue deſiderium quo
deſidero platoni beatitudinem nō eſt ſpes.
Sed ſi habeat ſolum hoc pro obiecto / ſcili-
cet beatitudinem futuram a deo ex meritis/
ita ꝙ nō ponatur in obiecto/cui/ tunc tale
deſiderium quo deſidero alteri beatitudinē
&c.eſſet ſpes. & hoc ſane intellige ꝙ ly cui
non ſit de ratione obiecti ſpei / & hoc pro-
bat ſecundum argumētum. ¶ Alia difficul
tas.ſpes eſt actus voluntatis. ergo ſi eliciatᷣ
ab habēte charitatem erit meritorius : vltra
erit meritorius/ergo eſt immediate a chari-
tate:& vltra/immediate procedit a charita-
te/ergo ē actus charitatis elicitiue.ergo cha
ritas & ſpes non diſtinguuntur . quod pa-
tet.nam quandocunqꝫ ſunt alique virtutes
diſtīcte nunq̄ idem actus eſt immediate cau
ſatus ab illis duabus. Vnde actus ſpei eſt bo
nus non bonitate extrinſeca. ergo ſi eliciatᷣ
ab habente charitatem eſt immediate meri-
torius.ergo erit actus charitatis. ¶ Pro iſto
argumento dicit gabriel in tertio in hac ma
teria quam cepit a Scoto/ꝙ oportet fateri
ꝙ actus qui eſt preciſe actus ſpei non ē meri
torius immediate/ſed ſolus actus charitatis
¶ Vnde habitus ſpei regulat affectionē cō-
modi/& habitus charitatis affectionem iu-
ſtitie.& actus procedens ex affectione com
modi nunq̄ eſt bonus niſi ſit imperatus ab
actu procedente ex affectione iuſtitie/ ideo
nunq̄ eſt meritorius niſi imperatus ab actu
charitatis. vnde proprius actus charitatis ē
habere complacētiam in bonitate dei vt eſt

in ſe bona ſi habito iſto actu quo volo deū eſſe in ſe bonum quo amo/vt in ſe bonum qui talis eſt amor amicitie & proprius actus charitatis procedēs ex affectione iuſticie imperetur vnum deſiderium quo deſidero michi bonum illud/talis actus eſt meritorius non ꝓprio merito/ſed merito illius a quo imperatur. ſit ergo ſortes qui abſq illo actu quo diligit deum in ſe velit eum ſibi ex meritis & gratia/ille actus non eſt meritorius neq bonus moraliter/ſaltē perfecte bonus quia deficit relatio in vltimum finē. Vnde dictum eſt prius ꝙ ad bonitatem perfectā moralem requiritur relatio actualis vel virtualis in finem. ideo ſortes habens talem actum quo vult deum ſibi ex meritis & gratia ibi ſiſtendo/id eſt nō referēdo vlterius/talis actus proprie non eſt bonus/quia ſolum procedit ab affectione commodi/propterea quia talis actus nō eſt ex actu quo feror i deum propter ſe. Vtrum talis actus ſit malus. Dicit Gabriel ꝙ eſt indifferens/ſed ſuperueniente dilectione dei ſuper omnia illud deſiderīū erit bonū extrīſece puta merito illius dilectionis ſuperuenientis. Ideo dicit Scotus/ꝙ actus ſpei nō eſt meritorius niſi propter actū charitatis ſuperexiſtētis.
Alia difficultas/an idem actus poſſit eſſe ſimul ſpei & charitatis. Dico ꝙ ſic/ſicut vnico actu poſſum diligere ſortem ꝓpter deū/ita vnico actu poſſum velle deū mihi ꝓpter ipſum deū ſumme amatū/talis actus eſt charitatis/quia dilectio dei: & actus ſpei/quia deſiderium dei vt bonum mihi. ergo idem actus imediate & elicitiue ꝓcedit a duabus virtutibus diſtinctis. Cōceditur ꝙ non eſt inconueniēs ꝙ idem actus a duobus habitibus vno infuſo altero acquiſito ſpecie diſtinctis procedat. ſimiliter a duobus habitibus infuſis ſpecie diſtinctis procedit idem actus numero imediate & elicitiue vt patet i propoſito/ſed ꝙ idem actus numero procedat immediate a duobus acquiſitis ſpecie diſtinctis viſum eſt prius ꝙ non. ¶ Ad tertiā difficultatem/ſcilicet ꝙ nullus poſſet deſperare cum non poſſet nolle beatitudinem. Reſpondetur per duas ꝓpoſitiones. Prima. ſi deus ſe ſolo cauſaret illud iudiciū/ego non ſaluabor: talis non deſperaret. Patet/quia omnis deſperatio eſt libera in deſperante.
¶ Secunda ꝓpoſitio/omne tale iudicium libere cauſatum eſt deſperatio. Hoc probaē quia caym per hoc ſolū ꝙ credidit ſe eſſe dānandum deſperauit dicens/maior eſt iniqtas mea q̄ vt veniam merear. Correlarie ſeqtur ꝙ quacunq reuelatione mihi facta exteriori de futura damnatione teneor illi non credere/quia ſi quacūq tali mihi reuelatiōe facta ego libere crederem/ego deſperarem. Antecedēs patet/quia in mea poteſtate eſt credere illi vel nō credere: ſcilicet aſſentiendo vel non aſſentiendo dictis reuelātis. igitur. Conſequentia patet/qm̄ vt certum eſt Caym Geneſis capitulo quarto. ſolū credidit ꝙ ſua iniquitas eſſet maior q̄ poſſet veniam mereri: & ſic credidit firmiter ſe eſſe dānandum & nō eſſe ſaluandnm/& nullū voluntatis actum habuit/& tamen deſperauit ergo quicunq libere iudicat ſe non eſſe ſaluandum vel non poſſe ſaluari/vel nō conſeqtur remiſſionem peccatorum peccat peccato deſperationis: & iſta eſt prima ꝓpoſitio Dionyſij. Ex quo ſequitur ꝙ ad peccandum peccato deſperationis non requiritur aliquid poſitiuū in volūtate/ſed ſufficit ſolum iudicium in intellectu. Dicitur vlterius ꝙ poteſt quis iudicare ſe nō eſſe ſaluādum: & ſe eſſe dānandū abſq peccato deſperationis. Probatur/quia poteſt deus ſe ſolo tale iudicium cauſare in intellectu/quo facto nō peccat/quia non libere iudicat: ſed mere naturaliter. modo nullus peccat in hoc qđ eſt mere naturale. igitur cū talis non aſſentiret libere nō peccaret. Sequitur correlarie q̄cūcunq fuerit facta alicui reuelatio de ſua dānatione exterior/ꝙ ſi aſſentiat illi peccat & deſperat mere libere. probatur: ſi talis fuerit reuelatio exterior nunq̄ aſſentiret illi ꝓpoſitioni niſi libere: qꝛ nō eſt p ſe nota nec euidens neq ex talis deducibilis. igitur non ꝑt illi mere naturalr & neceſſario aſſentire: ſed cū ſit ꝯtingens & ineuidens mere libere aſſē

tit.igitur.ſed quando aliquis libere iudicat
ſe non eſſe ſaluandum/peccat peccato deſ-
perationis: ſed ſi ſit alicui facta talis reuela-
tio libere iudicat ſe eſſe damnãdum/cũ illa
propoſitio non ſit euidens/ſed ineuidens.
igitur peccat peccato deſperationis. ¶Sed
dices/ergo peccatum deſperatiõis nihil im
portat vltra peccatum infidelitatis. Patet/
in iſto non reperitur actus malus niſi illud
iudicium ego damnabor/ſed illud ſpectat
ad infidelitatẽ. Reſpondetur ꝙ illud iudi-
cium primo non ſpectat ad infidelitatẽ:nec
eſt infidelitas.patet: quia ſua oppoſita pu-
ta iſta/ego non dãnabor/vel iſta/ego con
ſequar remiſſionem peccatorũ meorũ non
ſunt de fide. Patet/quia non cõtinẽtur in ſa
cra ſciptura/nec in ſacris litteris/nec ſunt de
ducibiles ex ꝯtẽtis in illis/ quia alias qlibet
teneretur aſſentire illis. ideo iudicia oppo-
ſita puta iſta quibus iudico ꝙ ego damna-
bor: vel non ꝯſequar remiſſionẽ pctõrũ nõ
ſunt infidelitas. Patet/quia nõ opponiẽ ali
cui articulo:nec alicui quod de fide ſit credẽ
dum.ſed iudiciũ quo iudicarem/ego nõ ſal
uabor etiã ſi faciam qđ in me eſt: vel ego dã
nabor ꝗuis faciã quicqđ eſt in mea poteſta
te facere:bene ſunt iudicia & peccata infide
litatis:quia eorum oppoſita ꝯtinẽtur in ſa-
cris litteris & deducũtur ex illis/ideo ſũt de
fide.& per ꝯſequẽs ſua oppoſita pertinent
ad iſidelitatem. Vnde ad hoc ꝙ aliqđ iudi-
cium ſit infidelitas:oportet ꝙ ſuũ oppoſi-
tum ꝯtineatur in ſacris litteris vel deducaẽ
ex illis. ¶Dicẽdum eſt igitur ꝙ deſperatio
non importat peccatũ infidelitatis vt viſũ
eſt:cum talia iudicia/ego dãnabor/vel nõ
ſaluabor/non ſint aſſenſus infideli delitatis
immo ſtat ꝙ ſint vera iudicia. Dices/ad mi-
nus deſperatio nihil iportat vltra actum in
tellectus poſitiuũ. Concedo breuiter ꝙ ad
deſperandum in homine non eſt neceſſariũ
aliquid eſſe poſitiuũ vltra actum intellectus
& non eſt neceſſarium aliquid eſſe poſitiuũ
in voluntate/ſed ſolum ſufficit actus intel-
lectus.imo qđ plus eſt concedenda eſt iſta/
ad deſperandum in aliquo non reqritur ali

quid aliđ a iudicio vero poſitiuo: ita ꝙ nõ
requiritur niſi aliquod iudicium verũ. Pa-
tet de Caym qui habebat iſtud iudiciũ verũ
ego nõ ſaluabor/qđ erat verum/& dato ꝙ
nunꝗ iudicaſſet ꝙ iniquitas ſua eſſet maior
ꝗ poſſet veniã mereri/non minus deſperaſ
ſet.non dubito quin habuerit alia iudicia:
ſed iſtud ſufficiebat/ego damnabor:& tale
iudicium erat verum.imo ſtat ꝙ aſſentien-
do alicui vero plus pecco ꝗ aſſentiendo fal
ſo & heretico: vt non tantum peccarem aſ-
ſentiendo huic falſo & heretico. Thobias
non habuit tanem quãtum peccarem libe-
re aſſentiẽdo huic/ ego nõ ſaluabor. ¶Cõ
ceditur ergo hoc correlarium/ad deſperan
dum non requiritur aliquid poſitiuum vl-
tra actum intellectus/imo nõ requiritur ali
quid poſitiuum vltra iudicium verum.
¶Dices ergo ad ſperãdum non requiritur
aliquid poſitiuum vltra actum intellectus
poſtꝗ ad deſpandũ ſufficit ſolus actus intel
lectus/cũ ſpes & deſperatio ſint oppoſita.
Negatur conſequentia/quia quantũcunqȝ
aliquis iudicaret ſe eſſe ſaluandum ſine actu
voluntatis non dicitur ſperare licet bene di
ceretur confidere.ſed ad ſperandum requi- Quid re
ritur & actus intellectus & actus voluntatis quiraẽ
ſcilicet confidere & expectare: ſaltem ſpes ad deſp
actum intellectus ꝓſupponit.ideo ſpes im- andum
portat actum intellectus & volũtatis/& al-
tero iſtorum deficiente contrario eorũ ſtan
te fit deſperatio licet alter ſit ſimul cum op-
poſito alterius. Exemplum/ſufficit vt dica
tur deſperare vel quod nolit beatitudinem
licet iudicet ꝙ eam habebit/vel ꝙ iudicet ꝙ
eam nunꝗ habebit: licet velit eam habere ſi
poſſet. Ideo iſta ꝯſequẽtia nihil valet/ad de
ſperandum ſufficit actus itellectus: ergo ad
ſperandũ ſufficit actus intellectus. ¶Sed cõ
tra hoc arguitur & apparenter/cũ iſto iudi
cio ꝙ non ſaluabor ſtat velle efficax beati-
tudinis/puta deſiderium efficax quod vo-
cas ſpem/& ſtat ꝙ faciam omnia poſſibilia
ad beatitudinem habendam. Patet: ſicut cũ
iſto iudicio/ego non curam ſtat volitio ef-
ficax currendi: vt patet de illo qui tenetur

ligatus ab inimicis facit quod in ſe eſt & efficaciter vult currere: & tñ ſcit certitudinaliter & iudicat ꝙ non curret: ergo a ſimili cũ iudicio ꝙ nũꝗ ſaluabor ſtat volitio efficax ſaluandi. ꝯſequẽtia tenet a ſimili. Unde bene verũ eſt ꝙ cũ iſto iudicio/ego nõ poſſũ ſaluari/non ſtat volitio efficax ſaluandi ſicut cum iudicio ꝙ ego non poſſum currere non ſtat volitio efficax currẽdi: quia volitio efficax non eſt impoſſibilium vel creditorum talium: ſed bene ſtat cum iudicio cõtingenti de oppoſito: & per ꝯſequẽs ſtat ꝙ deſperãs peniteat. ergo ꝗuis cum iſto iudicio non poſſum ſaluari non ſtet volitio efficax ſaluãdi: videtur tamen cũ iſto iudicio ego non ſaluabor ꝙ ſtet volitio efficax ſaluãdi. verbi gratia. ſit ita ꝙ ſortes credat/a medium eſſe neceſſarium ad ſaluãdum. ſtat ꝙ velit efficaciter adimplere illud medium. Reſpondetur ꝙ cum iſto iudicio ego non ſaluabor non ſtat volitio efficax ſaluandi/ nec volitio efficax faciendi media requiſita ad beatitudinem ꝯſequendam. & ideo tale iudicium eſt pctm̃. & dico duo. Primũ. Cũ iudicio certo/ego nõ faciam hoc quãdo factio eius vel medij ad faciendum illud non totaliter ſubeſt mee poteſtati qn poſſit poni obſtaculum ab extrinſeco impediens me facere hoc ſimul ſtat volitio efficax faciendi hoc/& ſtat ꝙ nitar pro poſſe facere hoc: vt patet in exemplo predicto de habẽte iſtud iudicium certum. ego nõ curram/ſtat volitio efficax velle currendi &c. Secundo dico quando eſt iudicium certum ꝙ ego non faciam hoc ad quod faciendum nõ poteſt eē obſtaculum ab extrinſeco/& eſt in poteſtate mea illud facere vel nõ facere: nõ poteſt ſimul cum illo ſtare volitio efficax faciendi illud nec volitio efficax ponendi media ad faciendum illud. Tunc dico ad argumentũ ꝙ cum iudicio ꝙ ego nõ ſaluabor nõ ſtat volitio efficax ſaluandi: quia media ad ſalutem ita ſunt in poteſtate noſtra ꝙ non poſſunt ab extrinſeco impediri. Igitur per ſecũdam propoſitionem/non ſtat ꝙ ego iudicem ꝙ nunꝗ ſaluabor & ꝙ velim efficaciter ponere media ſalutis: quia ſcio ꝙ ſi ponam ea conſequar ſalutem. & per cõſequẽs non iudicabo ꝙ non ſaluabor. Verũ eſt tamen ꝙ ſi iudicarem ꝙ non poſſum ꝯſequi beatitudinem niſi tranſeundo per illud oſtium & impediar ab extrinſeco ne tranſeam ꝙ cũ iudicio tunc ꝙ ego nõ ſaluabor ſtat volitio efficax ſaluandi. & illud iudiciũ eſſet peccatum infidelitatis/ vnde media beatitudinis ita ſunt in ptãte volũtatis ꝙ nullus poteſt ab extrinſeco ponere obſtaculũ. ideo cũ iudicio certo ꝙ ego non ſaluabor vel ꝙ damnabor / non ſtat volitio efficax ſaluandi & iſta eſt ſententia Dionyſij ꝓbabilior iter ceteras.

¶ De charitate. Cap. VIII.

VIſa ſunt ex predictis gñalia q̃ concernunt duas virtutes theologicas: ſcilicet fidẽ/& ſpem. Nunc videnda ſunt generalia ꝯcernentia tertiam virtutẽ theologicã: ſcilicet charitatem. & prima difficultas gñalis circa charitatem occurrens eſt iſta. ¶ Verũ charitas ſit homini neceſſaria ad ſalutem. ¶ Pro cuius charitas intellectione notandũ ꝙ charitas eſt multi ẽ multi plex. quedã acquiſita: que ẽ duplex: ſcilicet plex. actualis & habitualis. Unde acquiſita actualis nichil aliud eſt niſi actus ille quo diligimus deũ ſuper omnia: & proximũ. & noſipſos propter deum. Sed habitualis acquiſita eſt quidam habitus qui effectiue cauſat ab illis actibus frequenter iteratis remanens in anima tranſeuntibus actibus inclinãs ad conſimiles actus producendos illis ex quibus genitus eſt. ¶ Altera eſt charitas q̃ nullo mõ producit a nobis nec ab actibus noſtris & eſt duplex. Quedã increata/ vt deus charitas eſt. & conuenit toti trinitati / licet attribuatur ſpirituiſancto. & magiſter ſententiarum decimaſeptima diſtinctione primi ſolum ponit iſtam charitatẽ: ſcilicet charitatem increatam eſſe requiſitam ad ſalutẽ: & preter illam nichil ponit in aĩa qđ ſit neceſſario reqſitũ ad ſalutẽ/ſed in illo nõ tenetur. ¶ Alia eſt charitas nõ acquiſita: & talis eſt creata: & ẽ habitus a deo nobis ſupnaturalr infuſus vel ĩ baptiſmate: vel ĩ penitẽtia

qui talis habitus reddit nos formaliter acce
ptos & gratos deo/iclinās ad actuales dile,
ctiones dei & proximi & ſuijpſius propter
deum. & duos habet effectus. quorum pri,
mus eſt nos deo gratos efficere ad vitā eter
nam. Alter effectus eſt diligendi deū ſuper
omnia & proximum & nos propter deum
Quod autem talis ſit ponenda non poteſt
aliqua demonſtratione aut aliqua ratione
probari: ſed ſolum auctoritate ſacre ſcriptu
re: & non habetur paſſus expreſſus ad illam
probandā ſicut nec ad alias infuſas niſi au,
ctoritas beati Pauli prime ad Corin. xiij. vt
in ſupra poſitis viſum eſt. ¶ Iſtis ſuppoſitis
ponuntur aliq̄ ppōnes de mente Dionyſij
pro reſponſione ad propoſitam difficulta,
Prima ppō. tem. ¶ Prima eſt/prius natura non tempo,
re datur homini charitas increata q̄ det cha
ritas creata: ſicut habet magiſter in prio di,
ſtinctionibus. xv. & xvj. Non ſolum dat
nobis charitas que eſt habitus infuſus/ſed
datur nobis ipſemet deus: quia filius datus
eſt nobis & ſpiritusſanctus datus eſt nobis.
& hanc ppoſitionem ponit Dionyſius pri
ma q̄ſtione. xvij. diſtinctionis. & ratio dio
nyſij talis eſt. Non ideo acceptat nos deus
ad vitam eternam: quia dat charitatem: ſed
e diuerſo quia acceptat nos dat charitatem.
Probatur ſic. vnus effectus predeſtinatiōis
eſt ipſa charitas infuſa/& alius effectus ſcili
cet vltimus eſt ipſa beatitudo. Nam prede,
ſtinatio conſiſtit in acceptatione diuina ad
vitam eternam. Vnde iſta rationalis eſt ve,
ra: quia deus acceptat aliquem ad vitā eter,
nam dat illi charitatē. nam aīs iportat cām
conſequētis/hoc eſt res ſignificata per aīs
eſt cauſa rei ſignificate per pñs. Tunc ſic ar,
guitur. iſta rōnalis eſt vera/quia deus acce,
ptat nos ad vitā eternā dat charitatē/& nō
e diuerſo. nam iſta eſt falſa/quia dat charita
tem acceptat ad vitā eternā: ergo prius na,
tura acceptat ad vitam eternam q̄ det chari,
tatem infuſam: ſed deū acceptare vel homi,
nem acceptari ad vitam nihil aliud eſt q̄ ha
bere charitatem increatā. ideo per illam ſpe
cialem aſſiſtentiam dei acceptatur homo ad
vitam eternā. ideo prius natura habet cha,
ritatem increatam q̄ habeat creatam: immo
quia datur increata datur creata & non e di,
uerſo. nā datio create charitatis eſt effectus
increate. ¶ Secūda propoſitio/que correla Secūda
rie ſequitur ex prima. homo poteſt eſſe acce ppō.
ptus ad vitam eternam ſine charitate crea,
ta. Patet bene ſequitur/prius natura datur
charitas inchreata q̄ creata/ergo poteſt da,
ri increata non data creata. Patet conſequē,
tia ex Ariſtotele in poſt predicamētis/quā
do ſecundū non poteſt eſſe ſine primo: ſed
econtra. Tūc ſic. pōt homini dari increata
non data creata: ergo tunc pōt acceptari ad
vitam ſine creata. ꝯſequentia tenet/quia ha
bere deum ſecundum illum modū habēdi
nihil aliud eſt q̄ acceptari ad vitā. ergo po,
teſt homo acceptari ad vitam ſine charitate
creata. ¶ Eſt difficultas circa hoc. Si hoc eēt
verum ſeq̄retur ꝙ exiſtens in mortali habe
ret gratiā increatam: ſed hoc eſt falſum/igit
Patet conſequētia/ſortes predeſtinatus in
mortali exiſtens eſt acceptus ad vitam eter,
nam: & nihil aliud eſt acceptari ad vitā eter
nam q̄ habere charitatem increatam. vel ni
chil aliud eſt habere charitatē increatā q̄ ac,
ceptari ad vitam eternā: ergo in mortali exi
ſtens habet charitatē increatā. cōſequēs eſt
falſum. ergo & aīs. ¶ Ad argumentū cum
ſic arguitur ſequitur ꝙ i mortale exiſtens ha
beret charitatē increatā. negatur conſequē,
tia/& cum probatur/ſortes predeſtinatus
exiſtens in mortali vocatur predeſtinatus:
quia ab eterno a deo eſt ordinatus ad vitā
eternam. Dico ꝙ aliquem eſſe acceptatū du
pliciter intelligitur. Vno modo ſecūdum
eternam dei predeſtiationem. Alio modo
ſecundum preſentem dei iuſticiam. Vnde
aliquem eſſe acceptatum ad vitam eternam
ſcd̄m dei p̄deſtinationē: nihil aliud ē q̄ deū
ab eterno habuiſſe volitionem ſeu firmum
propoſitum iſti finaliter cōferēdi vitā eter,
nam. Vnde certū eſt ꝙ quilibet ſiue ſit ſiue
nō ſit: ſiue in peccato ſiue in gratia: ſiue pre
ſens/ſiue futurus: eſt iſto modo predeſtina
tus vel preſcitus. Sed eſſe acceptatū ad vitā

eternam ſecūdum preſentem dei iuſticiā: ni
chil aliud eſt q̄ hoiem ſe habere nūc ꝙ ſi de
cederet in tali ſtatu in quo eſt ꝯferretur vita
eterna ſecundū leges a deo ꝯſtitutas. Et iſto
modo exiſtēs in mortali non eſt acceptatus
Prima ad vitā eternā. ¶ Tunc ſit prima ꝓpoſitio.
ppō. Acceptari ſecūdo modo eſt poſterius natu
ra & tempore acceptari primo modo. & ac
ceptari ſecūdo modo/ ꝓcedit natura & non
tēpore charitatē creatā. Patet: quia ab eter
no eſt acceptatio primo modo: ſed accepta
tio ſecūdo modo eſt qn̄ acceptatus eſt reali
ter in ſtatu ſalutis. Sc̄da pars patet: quia po
teſt quis eſſe in huiuſmodi ſtatu ſine chari
tate īfuſa. igitur eſt prior natura ſed non tē
pore: quia de lege nullus eſt in illo ſtatu ni
Secūda ſi ſit in gratia. ¶ Secūda ꝓpoſitio. Accepta
ppō. ri primo modo ꝓcedit natura & tēpore cha
Tertia ritatem īfuſam: vt ſatis patet. ¶ Tertia pro
ppō. poſitio. De lege neceſſaria eſt charitas infu
ſa ad ſalutem: & ad merendū. Iſta ꝓpoſitio
non poteſt euidēter ꝓbari: ſed ꝓbatur ex au
ctoritate Pauli prime ad corinth. xiij. Si lin
Quarta guis hoim loquar. ¶ Quarta propoſitio.
ppō. Adulto ad ſalutem ꝯſequendam multa ſūt
neceſſaria. Primo charitas increata. Secūdo
preter illam eſt neceſſaria charitas creata: &
hoc tā paruulis q̄ adultis reqritur. Tertio
adulto requiritur charitas acqſita: & iſta ha
bent ordinē inter ſe: qa primū eſt prius ſecū
do & quodā modo cauſa ſcd̄i. Secundū ve
ro puta habitus infuſus eſt etiam cauſa ter
tij: quia effectiue concurrit ad actū diligēdi
deum ſuper omnia. & primū & ſecundum
ſunt prius tertio. Nā prius viator eſt ordia
tus ad ſalutem ꝯſequēdam q̄ habeat charita
tem infuſam. & prius habet charitatē infu
ſam q̄ acqſitam. & tertiū non poteſt eē ſine
ſecundo: nec ſecūdum poteſt eē ſine primo
additio ſed ediuerſo. [Non videtur verū vniuerſa
liter ꝙ prius habeat infuſam q̄ acquiſitam/
actus primus meritorius in adulto qui ſem
per prius fuit in peccato precedit natura ca
ritatem infuſam]. ¶ Item paruulis non eſt
neceſſaria charitas acquiſita: nec etiā fatuis
& ratione orbatis/ ſed ceteris ratione vten
tibus. Et ſic patet de diſtinctione charitatis.
& qualiter ſit homini neceſſaria. Et aduer
te/ pro argumento facto ꝙ exiſtēs in pecca
to licet ſit ordinatus ad ſalutem/ non dicit
tamen habere charitatem increatā: nec deū/
quia ſolum ille dicitur habere charitatē in
creatam/ & deum qui eſt in ſtatu ī quo ſi de
cederet ſaluaret. mō nullus exiſtēs in pc̄ō
mortali eſt in iſto ſtatu. ideo nullus talis di
citur iſto modo habere deū & charitatē in
creatam. Circa charitatem in generali queri
tur aliud dubium. Vtrum charitas ſit neceſ
ſaria ad preceptorum impletionem. Et cir
ca hoc loquimur de charitate creata infuſa
preciſe/ & non loquimur amplius de acqui
ſita: nec de increata ſiue ſit ſpecialis modus
aſſiſtendi dei ad operādum quod vocatur
auxilium dei ſpeciale/ ſiue ſit ſpecialis mo
dus dei in acceptando. & proprie ſecūdum
hoc ſcilicet ſpecialiter aſſiſtere in acceptan
do vocatur charitas. Circa hanc materiam
ponūtur due opiniones. Prima eſt Diony
ſij. xvij. diſtinctione primi. q. j. ponens ali
quas propoſitiones & aliqua correlaria.
¶ Prima propoſitio/ nullus poteſt adiple Prima
re ſingula ꝓcepta. omnia collectiue ſine cha ppō.
ritate. & hec ꝓpoſitio dicit ipſe Dionyſius
habetur de ſumma trinitate & fide catholi
ca/ & oppoſitum illius eſt damnatū/ poteſt
tamen probari ſic. Nullus poteſt ſaluari de
lege ſine charitate: ergo nullus poteſt adim
plere omnia precepta ſine charitate. Conſe
quentia tenet: quia ſequitur bene adiplebit
omnia: ergo ſaluabitur: iuxta illud/ Si vis ad
vitam ingredi ſerua mādata. Ex oppoſito
bene ſequitur. non poteſt aliqs ſaluari ſine
charitate: ergo nō poteſt adimplere omnia
ſine charitate. ¶ Secūda propoſitio. vt adi Secūda
pleatur preceptum oportet ꝙ fiat opus pre ppō.
cepti ad intentionem precipientis: & non
ſufficit facere opus ꝓcepti. Patet ſic. Si preci
piatur/a/opus cum/b/circunſtantia & fiat
a/ſine/b/non adimpletur preceptum: hoc
certum eſt /ergo & vt adimpleatur prece
ptum non ſufficit ꝙ fiat illud opus quod
precipit: ſed oportet ꝙ fiat taliter qualiter

precipitur/hoc eſt cum oibus circũſtantijs
Tertia ppõ. intentis a precipiẽte.igitur. ¶Tertia pro⸗
poſitio in qua iacet lepus eſt. Quicqd deus
precipit illud precipit in charitate fieri. Pa
tet duplici auctoritate Bernardi & Petri.di
cit Bernardus. omne qđ precipitur in ſola
charitate ſolidatur. Itẽ dicit Petrus.omnia
opera veſtra in charitate fiãt. He auctorita
tes videntur ſonare qđ tertia propoſitio ſo
nat. Probatur vlterius ab eodẽ Dionyſio.
Quicquid precipitur illđ precipitur vt per
huiuſmodi preceptorũ adimpletionẽ cur⸗
ramus ad beatitudinẽ. Pſalmiſta. via mãda
torum &c. Sed per nullum opus pergimus
ad beatitudinem niſi charitate fiat.igitur.
¶Quarta ppoſitio reſponſiua que ſeqͥ cor
Quarta ppõ. relarie ex tertia. Non poteſt aliquod prece⸗
ptum adipleri ſine gratia. Patet per Augu⸗
ſtinum dicẽtem. didiciſti ex lege nõ mecha
ri/non furari &c. que ſingula ſine fide/ſpe/
& charitate nõ poſſunt adimpleri. Ideo vi⸗
detur dicere Auguſt. ꝙ nullum preceptum
poteſt adimpleri ſine gracia. ideo Diony⸗
ſius duo dicit. Primũ: ꝙ non poſſunt adim
pleri ſingula ſine charitate. Secundũ/ꝙ nul
lum ſine charitate poteſt adipleri. ¶Primũ
correlariũ. Omne opus quo adimpleſ pre⸗
ceptum interius/hoc eſt ois volitio vel noli
tio adimpletiua ꝑcepti differt ſpecie ab ope
ratione qua nõ adimpletur preceptũ / quia
fit extra charitatẽ. Patet: quia talis operatio
eſt effectiue a charitate aliq̃/nec ab aliquo
altero ſimili eſt altera operatio qua nõ adi⸗
pletur preceptũ. Nam opera que procedũt
a charitate differũt ſpecie ab alijs nõ proce⸗
dentibus a charitate. ¶Secundũ correlariũ
Non ſequitur/iſte facit id quod tenetur fa⸗
cere.ergo non peccat. ſed oportet ſic infer⸗
re/facit quod tenetur facere & qualiter tene
tur facere.ergo non peccat. Exemplũ/non
eſt ſortes in charitate: & illi occurrit tẽpus
adimplẽdi aliquod preceptum/ puta dãdi
elemoſynã/iſte dat/facit quod tenetur face
re: ſed nõ taliter qualiter debet facere/& iſta
eſt tota ſententia Dionyſij. Concedit breui
ter ꝙ pro omni tẽpore quo quis tenetur di
cere horas ex precepto diuino tenetur adi⸗
plere ex charitate. & quãuis dicat horas/&
non ſit in charitate peccat/quia tenetur nõ
ſolum dare: ſed dare ex charitate. propterea
peccat/quia non facit qualitercũq; tenetur
facere. Dicitur notãter ex precepto diuino:
quia eccleſia non poteſt nos obligare ad fa
ciẽdum ex charitate/cũ eccleſia non habeat
imperiũ ſuper actus interiores niſi per acci⸗
dens. Dicit ergo diony. ꝙ ꝗuis exerceat ta⸗
les actus precepti & non ſit in charitate pec
cat: ſed tñ non tm̃ peccat ꝗtũ peccaret ſi nul
lo modo faceret. ¶Sed arguitur ↄtra hanc
poſitionem que videtur multũ dura & nõ
multum rõnabilis/& ꝓbatur ꝙ ipſe diony.
debeat concedere ꝙ tm̃ peccat ille qui facit
actum ꝑcepti in mortali ꝗtum ille qui omit
tit facere illũ actum /ita ꝙ tantũ peccat ꝗtũ
peccaret ſimpliciter non faciẽdo. Patet/qñ
cunq; ſunt due omiſſiones eiuſdẽ precepti
equaliter obligãtes & eq̃ libere: ille omiſſio
nes ſunt equalia peccata: ſed ponatur ꝙ ſor
tes & plato obligenſ dare elemoſynã/ſor⸗
tes dat nõ ex charitate: & plato nullo modo
dat. Iſti duo equaliter peccãt. Iſti duo equa⸗
liter obligantur & equaliter omittunt actũ
& eque libere.ergo equaliter peccant. ꝙ eq̃⸗
liter obligentur illud ſupponiſ: ſed ꝙ eque
libere ſecũdum eũ omittãt. Patet: nam ſor⸗
tes eliciens actũ non ex charitate eque libere
omittit actũ ad quẽ obligaſ ſicut plato qui
nullũ elicit/& ſolus iſte actus/ſcilicet ex cha
ritate & nõ ille quẽ elicit extra charitatẽ ca⸗
dit ſub precepto de danda elemoſyna: ergo
eque libere omittũt. ꝙ autẽ iſte actus quem
ſortes elicit extra charitatẽ nullo modo ca⸗
dat ſub precepto. Patet: ſolus actus ex cha⸗
ritate ꝓcedẽs cadit ſub precepto: quia ſicut
dicit per ſuas ꝓpoſitiones prius poſitas/ ſo
lus ille precipitur ex charitate fieri. & ſicut
habet in ſuis correlarijs / omnis actus pro⸗
cedens ex charitate differt non ſolum gene
re morum/ſed natura ſpecie ab omni actu
qui non cadit ſub ꝑcepto. & hoc argumẽtũ
eſt de directo ↄtra diony. Ideo haberet cõce
dere ꝑnter/ꝙ non grauius peccat omittens

actum precepti ꝙ illũ faciens ſine charitate: quia eque libere obligantur & omittunt. ¶ Preterea ſequitur correlariũ ex opinione Diony. ꝙ nullus pót habere remiſſionem peccatorũ per ſacramentũ penitẽtie. Patet/ quãdocunq; tenetur ꝯfiteri niſi ꝯfiteatur ex charitate peccat ſcd'm eũ: quia obligatur ad confitendũ ex charitate/ideo peccat ꝯfitendo niſi ſit in gratia. ergo nó acquirit remiſſionem/quia ponit obicẽ actualẽ. Si vero confiteaꝛ ex charitate: ergo nó ꝯſeqtur primam charitatẽ per illud ſacramentũ penitẽtie/ſed ante ſacramẽtum habebat charitatẽ & remiſſionẽ peccatorum: ergo nó confertur ei virtute ſacramenti. Ideo habet concedere hoc correlariũ/ꝙ nunq̃ ꝯfertur prima charitas per penitẽtiã nec remiſſio peccatorũ ſicut dictũ eſt. igiꝛ correlariũ illatũ verũ. [Hec ratio eodem modo ꝓcedit cótra opi-

additio nionem que dicit / ꝙ quãtuluſcunq; dolor

ſufficit ad deletionẽ peccatorũ.] ¶ Tertio ſequitur ꝙ qñcũq; occurrit tẽpus cuiuſcũq; precepti adimplẽdi homo tñ teneretur diſcutere ſuã conſcientiam an eſſet in peccato vel nó ſicut ad cõdignã ſuſceptionẽ eucharistie. Vnde q̃uis aliqs ſit in charitate & accedat ad ſuſceptionẽ euchariſtie non prius diſcuſſa ꝯſcientia peccat. Similiter ſi teneaꝛ dare elemoſynã ex charitate/ita ꝙ hoc totũ cadat ſub precepto dare ex charitate nó diſcuſſa cóſcientia peccaret/qa exponeret ſe periculo peccandi: ergo nullus deberet accedere ad materiã cuiuſcũq; precepti niſi diſcuſſa conſciẽtia & habita certa ꝓbabilitate morali ꝙ eſt in gratia. Hoc ꝯſequẽs eſt falſum. ergo & illud ex quo ſequitur. & iſta ſua opinio ẽ dura videlicet ꝙ omne preceptũ obliget nos nó ſolũ ad opus: ſed ex charitate faciendũ. ¶ Alia eſt opinio ꝯtraria quã tenẽt Sanctus Tho. & bona. ꝙ precepta legis nature nó obligãt nos ad modũ/ſed ad opus precepti/hoc eſt non obligant ꝙ opa q̃ ꝑcipiuntur fiant ex charitate: & hoc probatur argumẽtis prius factis ſufficienter. De alijs preceptis poſitiuis pure diuinis/vt ſumere euchariſtiã/ꝯfiteri/baptiſari &c. eſt alia difficultas ſupra tacta/& dictũ eſt ex opinione Durandi ꝙ ꝑceptũ de ſumptione euchariſtie nó pót bene fieri neq; adimpleri niſi ex charitate. ſimiliter de penitẽtia/& ita de ſingulis ſacramentis. ſed q̃tum ad precepta legis nature ſimpliciter opinio ꝓbabilior eſt ꝙ illa precepta non obligãt ad modũ/ſed tm̃modo ad opus. ideo nó pñt ſingula ꝑcepta tam diuia q̃ legis nature adimpleri ſine charitate. & opinio Durandi eſt multũ probabilis.

¶ An charitas infuſa requiratur ad preceptum de dilectione dei ſup oïa. Cap. IX.

IAm ſunt abſolute & vtcũq; terminate due difficultates circa iſtã tertiã virtutẽ theologicã an ſcilicet charitas ſit neceſſaria ad ſalutem & an ſit neceſſaria ad preceptorũ impletionem. Conſequẽter videndũ eſt de tertia difficultate/ videlicet vtrũ charitas infuſa ſit neceſſaria ad impletionem precepti de dilectione dei ſuper omnia / hoc ẽ an charitas infuſa ſit neceſſaria ad hoc vt voluntas eliciat actum diligendi deũ ſuper omnia. & in primis ſupponitur ꝙ hic non loquimur de dilectiõe dei naturali. ſ. q̃ ſeqꝛ ad ſimplicẽ apꝑhenſionẽ/ſed de dilectione dei deliberata & libera. De naturali em̃ dilectiõe diffultas eſt. Vtrũ poſſit eẽ dilectio dei naturalis ſuper omnia. quidam dicunt ꝙ non. ſed oĩ dilectione naturali diligit ſe homo ſup omnia/quia proprius finis naturalis hominis eſt ſui ipſius cóſeruatio. loquimur ergo de dilectione ſiue de charitate infuſa/& nó naturali. ¶ Vnde dupliciter intelligitur ꝙ nó poſſit diligi deus ſuper omnia ſine charitate etiam de lege. Vno modo ꝙ voluntas cũ cognitione non ſunt cauſe ſufficientes: etiã ſuppoſito influxu generali dei ad illam dilectionem actualem producẽdam: ſed cum hoc requiritur concurſus charitatis infuſe tanq̃ cauſa partialis. ¶ Alio modo poteſt intelligi ꝙ nó poteſt diligi deus ſuper omnia quãuis volũtas & cognitio cũ influxu generali ſint cauſe ſufficientes ad producẽdum illã dilectionẽ/illa tamẽ diſpoſitio de

lege eſt vltimata diſpoſitio & ſufficiens ad
introductionē charitatis/& ſic nunq̄ diligi
tur deus ſine charitate tanq̄ effectus ſaltem
meritorius illius dilectionis ſup oia. ¶ Iſtis
ſuppoſitis q̄tum ad vtrūq; mēbrū eſt alter-
catio inter doct. Q̄tum ad primū ſenſum:
ſcilicet an volūtas cum cognitione &c. Di-
cit Adam prima diſtin. primi ꝙ non requi-
ritur charitas tanq̄ cauſa partialis & neceſſa
rio reqſita ad diligēdū deum ſuper omnia.
Rationes eius fuerūt adducte ſupra/tamen
precipua eius ratio fuit/ꝙ idē actus in ſpē
eſt ſufficiens ꝑduci a potētia ſine habitu &
cum habitu. ergo ſi actus diligēdi deum ſu
per oia poſſet ſufficienter produci a volun
tate cū habitu poteſt produci ſine habitu/
ergo nō requiritur charitas tanq̄ cauſa par-
tialis neceſſario requiſita. Tenet oppoſitū
eliphat. Eliphat in eadem diſtinctione primi ſentē-
tiarum/ꝙ volūtas cū cognitione etiā cum
influxu dei generali non ſunt cauſe ſufficiē
tes vt ꝑducatur illa dilectio dei ſup omnia:
ſed ad eius productionem requiritur habi-
tus ſupnaturalis iſuſus tanq̄ cā ꝑtialis neceſ
ſario reqſita. Q̄tū ad ſcd̄m membrū diſtin
ctionis/vtrū poſſet diligi deus ſine charita-
te ſup oia/vel an nō poſſit diligi quin dile-
ctio ſit ſufficiēs diſpoſitio de lege ad intro-
ducendū charitatē. Dicit Gabriel in tertio.
xxvij. diſtin. in ſecūda ꝯcluſione ſecūdi du-
bij/ꝙ non poteſt deus diligi ſuper oia ſine
charitate: quia dilectio dei ſuper oia eſt ſuf-
ficiēs & vltimata diſpoſitio charitatis infu-
ſe vt introducatur charitas infuſa de lege.
Probat ipſe ꝑ multas auctoritates. Pria/cō
uertimini ad me & ego ꝯuertar ad vos/q̄ri
te & inuenietis &c. ſed ſic eſt ꝙ nō eſt perfe-
ctior modus cōuerſionis ad deū nec perfe-
ctior modus querendi deum q̄ diligere deū
ſuper omnia/ſed quicūq; ꝯuertitur ad deū
deus conuertitur ad illum per infuſionem
gratie/& deū a nobis inueniri eſt deum eſſe
nobis preſentē per charitatē/ergo dilectio
dei ſuper oia eſt ſufficiēs diſpoſitio de lege
vt introducatur charitas. & vltra/dilectio
dei ſuper omnia &c. ergo nō poteſt diligi
deus ſine charitate. ¶ Hanc tenēt multi do
ctores & Monachus. xvij. diſtin. primi. &
multas adducit ratiōes. Sed pro iſto dubio
ponam duas propoſitiones que magis vi-
dentur vere. Prima/pōt elici dilectio dei ſu Prima
per omnia a volūtate cū cognitione dei & ꝑpō.
influxu cōmuni abſq; charitate infuſa tanq̄
abſq; cauſa prereqſita. ita ꝙ nō requirit cha
ritas tanq̄ vna cārum. Patet ex auctoritati-
bus allegatis. Conuertimini ad &c. nos cō-
uerti ad deū eſt prius natura q̄ deum cōuer-
ti ad nos. alias dixiſſet conuertar ad vos/&
conuertimini ad me. ſed dicit conuertimini
ad me & ego cōuertar ad vos. tūc bene ſeq-
tur/prius natura cōuertimur ad deū q̄ deus
ꝯuertatur ad nos: ergo prius natura eſt nos
diligere deum q̄ nos habere gratiā/& vltra
prius natura eſt nos diligere deum q̄ nos
habere gratiam: ergo illa dilectio qua dili-
gimus deū prius natura q̄ habeamus grām
non eſt a gratia. Conſequētia tenet/quia ſē
per effectus eſt poſterior natura q̄ ſua cauſa
. Et vltra/hec dilectio qua prius natura con
uertimur ad deū non eſt a gratia. & eſt dile
ctio dei ſup oia/alias nō eſſet cōuerſio ad
deū imo potius auerſio. ergo volūtas cum
cognitione dei & iſluxu cōmuni pōt dile-
ctionem ꝑducere abſq; concurſu charitatis
infuſe. & iſta ꝑpoſitio eſt conformis doctri
ne Adam contra opinionē eliphat. ſ. ꝙ cha
ritas nō eſt neceſſaria ad diligendū deū ſup
oia tanq̄ vna cauſa ꝑrequiſita. ¶ Scd̄a ꝑpō Secūda
ꝯtra Gabrie. pōt haberi actus q̄ eſt dilectio ꝑpō.
dei ſup oia dato ꝙ non hēatur charitas/ita
ꝙ pōt deus diligi illa dilectione dato ꝙ nō
ſequatur charitas. Patet/ſicut dictū eſt/pōt
cauſari illa dilectio a volūtate cū ꝯcurſu ge-
nerali nō ꝯcurrēte habitu infuſo/pono ꝙ
cauſetur ita & pro illo tēpore occurrat tem
pus quo teneor diligere ꝓximū vel ſubue-
nire ꝓximo. Quero tūc vel producta iſta di
lectione dei ſuper omnia/an volūtas eſt ad
huc libera ad producendum dilectionem
proximi vel nō. & videtur ꝙ ſic: ſed ad iſtā
dilectionem dei ſuper omnia naturaliter ſe-
quitur illa volitio ſubueniendi proximo.

Si dicas ꝙ ſtante dilectiõe dei ſuper omnia
voluntas eſt adhuc libera ad diligendũ vel
ſubueniendum proximo.ergó ſtante dile-
ctione dei ſuper omnia poteſt non elicere.
ergo cum iſta dilectiõe dei ſuper omnia ſta
re poteſt peccatum mortale/quia í caſu po-
ſito tenetur tunc elicere dilectionem proxi-
mi.& vltra.ergo poteſt quis iſta dilectione
ſumme diligere deũ & non in charitate.igi
tur.Si dicatur ꝙ ſuppoſita illa dilectiõe nõ
eſt in poteſtate voluntatis quin eliciat dile-
ctionem proximi ſicut ſuppoſita volitione
efficaci finis non eſt in poteſtate voluntatis
quin eliciat actum circa media ad illum finẽ
Contra.illa dilectio non neceſſitat volunta
tem pro tempore quo non eſt preceptũ de
diligendo proximum.ergo nec quando ẽ
preceptum.conſequentia tenet.Si vna cau
ſa pro vno tempore neceſſitat ad aliquid:er
go pro omni tempore neceſſitabit.& ſic ꝓ-
poſitio relinquitur vera contra Gabrielem
ꝙ poteſt diligi deus ſuper omĩa dato ꝙ nõ
habeatur charitas ita ꝙ illa dilectio non eſt
diſpoſitio ſufficiens ad introducẽdum cha
ritatem.& iſta etiam eſt opinio ſancti Tho-
me prima ſecunde.habemus ergo reſoluto
Reſolutio. rie has duas propoſitiões.Prima.poteſt di
ligi deus ſuper omnia non concurrẽte cha-
ritate.Secũda/poteſt diligi deus ſuper om-
nia charitate non habita: ita ꝙ illa dilectio
non eſt ſufficiens diſpoſitio ad hoc ꝙ ĩtro-
ducatur charitas imo põt ſtare cũ mortali.

De charitate an ſit requiſita ad merendum. Cap.xiij.

Quarta difficultas cõmunis. Vtrũ
charitas ſit neceſſaria ad merendũ.
Primo ſupponitur quid ſit meritũ
quo ſuppoſito videbitur reſpon-
ſio ad difficultatem.Vnde meritum ſecun-
Quid meritũ. dum dio.in ſecundo.viij.diſt.ſic diffinitur
Eſt operatio charitatiue dilectionis in deũ
mediate vel immediate in voluntate viato
ris predeſtinata non neceſſitata in compla-
centia eius.& ſecundum hanc diffinitionẽ
Prima ppõ. infert aliquas ꝓpoſitiones declaratiuas diſ-
finitionis.Prima.Nullus meretur quieſcen
do/hoc eſt pure omittẽdo.& propterea di
cit in diffinitione ꝙ meritum eſt operatio.
Secunda.omne meritum eſt formalis dile- Secũda ppõ
ctio dei vel virtualis.ideo dicit in deum me
diate vel immediate.hoc eſt ãteq̃ aliquis ac
tus voluntatis ſit meritorius vel meritũ de
neceſſitate requiritur ꝙ actus ille ſit dilectio
dei & ꝙ tendat immediate in deum / vel ex
dilectione dei/hoc eſt ꝙ ſit ex aliquo actu q
tẽdat immediate in deum.Tertia/nullus ac Tertia ppõ
tus beati eſt meritum propterea ponitur in
diffinitione in voluntate viatoris.[Si actus additio
beati non eſſet meritorius nec actus dãnati
eſſet demeritorius ſequeretur eadem ratiõe
ꝙ actus beati non eſſet moraliter bonus &
ex conſequenti actus dãnati non eſſet mora
liter malus/& ſic odium dei in dãnatis non
eſſet malum/ quod cõmuniter negatur /&
videtur ꝙ non ſit bonitas & malitia vniuo
ce nobiſcũ.] Quarta.nullus actus pure na- Quarta ppõ
turalis voluntatis qui cauſatur ex ſimplici
apprehẽſione obiecti eſt meritum/ ideo po
nitur in diffinitione non neceſſitata in com
placentia eius.ſ.obiecti.Quinta.nullus ac- Quinta ppõ
tus formaliťr preſciti eſt meritum.propter
ea ponitur in diffinitiõe in volũtate viato-
ris predeſtinati.probatur iſta propoſitio.
actus non dicitur meritum niſi illius quem
deus acceptat ad vitam eternã/ſed deus nul
lum actum preſciti acceptat ad vitam eternã
ergo.maior nota/& minor probatur/quo
niam deum acceptare aliquem actum ad vi
tam eternam eſt deum velle pro tali actu da
re vitam eternã / ſed pro nullo actu preſciti
vult dare vitam eternam.ergo pro nullo ac
tu preſciti dabit vitam eternam.nam bene
ſeqtur deus nõ vult dare huic vitã eternã.
ergo nõ dabit vitã eternã.Vñ iſert ꝙ actus
meritorius & nõ meritorius ſũt eiuſdẽ ſpẽi
cuius oppoſitũ videtur dixiſſe.xvij.diſtin.
primi.patet.capio preſcitum & predeſtina
tum.vterq̃ diligat deum in gratia/ille due
dilectiones ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſi-
me.nam ſunt ab eiſdem principijs & cauſis
eiuſdem ſpeciei.& illa que eſt in preſcito nõ
eſt meritum.niſi dicas ꝙ intelligebat in illa

decimaſeptima diſti. de merito large & nõ
ſtricte capto. ¶ Q̃tum ad illam particulam
diffinitionis in qua dicitur in volũtate via-
toris predeſtinata/non videtur hoc multũ
probabile/ſed totum ſtat ad nomen. nichil
ominus dicunt doctores ꝙ preſcitus agens
ex charitate meretur vitam eternã vt tractat
de alyaco. & ad argumentum diony. hunc
actum deus non acceptat/quia pro hoc actu
non vult dare vitam eternam/quia non da
bit. nam bene ſequit̃/vult dare: ergo dabit.
nego ꝙ hunc actum preſciti in gratia factũ
nõ acceptet ad vitam eternam. & ad proba
tionem/non vult dare pro hoc actu vitam
eternam. concedo. ergo nõ acceptat/ nego
conſequentiam /quia deum acceptare actũ
ad vitam eternã non eſt deum habere velle
quo vult aliquando dare vitam eternam/
ſed eſt iudicare hunc eſſe dignum vita eter
na ſecundum leges poſitas/ideo dupliciter
exponitur actum eſſe acceptum ad vitã eter
nam. Primo modo vt dictum eſt. Secundo
modo ſecundum preſentem iuſtitiam deus
acceptat/hoc eſt habet velle conditionatũ
quo vult pro hoc actu dare vitam eternã ſi
decedat in eo ſtatu in quo nunc eſt/& quo-
libet iſtorum modorum exponendo deus
Meritũ acceptat actum preſciti. Sed meritum ſecun
dum cõmuniter loquentes eſt actus bonus
libere elicitus ad vitam eternam a deo acce-
ptatus / & non facio hic difficultatem quã
Holcot facit in prima queſti. Vtrum actus
pure naturales poſſint eſſe merita. de poten
tia abſoluta dicitur ꝙ ſic/neq; hic queritur
an omne meritũ ſit actus moraliter bonus/
notum eſt ꝙ ſic/quia bonitas meritoria p̃-
ſupponit moralem. meritum ergo eſt ope-
ratio ſecundum preſentem iuſtitiam ꝓpter
quam ſecundum leges poſitas deus vult da
re beatitudinem/hoc ſuppoſito cum querit̃
vtrum charitas ſit neceſſaria ad meritum: ite
rum hoc dupliciter intelligitur. vno modo
ſic/vtrum charitas ſit neceſſaria tanq̃ aſſiſtẽs
.i. ꝙ neceſſario requiratur aſſiſtentia ipſius
charitatis. alio modo ꝙ ſit neceſſaria tanq̃ a-
gens/ita ꝙ neceſſario requiratur ipſam par-
tialiter concurrere ad actum anteq̃ ſit meri-
torius. In iſta queſtione duo ſunt certa. Pri
mum ꝙ neceſſario neceſſitate legis poſite re
q̃rit̃ charitas ad merendũ vel aſſiſtẽs vł coa
gẽs. patet ex auctoritate pauli/ad cori. xiij.
Secundo. certum eſt ꝙ non ſufficit coaſſiſtẽ
tia charitatis ad actum meritorium/quia co
aſſiſtit peccato veniali & actibus indifferen
tibus ſecundũ ponẽtes illos. Sed inter doct.
eſt dubia difficultas. Vtrum ſuppoſita bo-
nitate actus ſufficiat aſſiſtentia charitatis vt
actus ſit meritorius/vel requiratur concur-
ſus actiuus charitatis ad illum actum produ
cẽdum/& preſupponitur difficultas an ha
bitus partialiter cõcurrat ad actus. dicit du
randus ꝙ non requiritur concurſus actiuus
charitatis/ſed ſuppoſita bonitate actus ſuf-
ficit aſſiſtẽtia illius cum illo actu. Alij dicũt
ꝙ habitus infuſus nunq̃ concurrit niſi me-
diante acquiſito/ideo dicerẽt ꝙ charitas ſo
lum aſſiſtit/ſed iſtis dimiſſis ponitur ꝓpoſi
tio communis & multum probabilis. An- Ppõ.
teq̃ actus ſit meritorius de lege requiritur &
hoc ſufficit concurſus charitatis actiuus ac-
tus. i. ꝙ charitas actiue concurrat partialiter
ad productionem illius actus. Iſta propoſi-
tio non poteſt efficacibus argumentis pro-
bari/quia non eſt nobis euidens ꝙ charitas
ſit/ſed ſolũ per fidem/& ſuppoſito ꝙ chari
tas ſit non ſunt auctoritates in ſacris litteris
ꝙ charitas concurrat/ſed apparentie ſũt/q̃a
ponitur in anima/ideo oportet vt eam faci
litet vel inclinet ad actus & inclinare nichil
aliud eſt q̃ partialiter concurrere. ergo vide
tur ꝙ ipſa charitas actiue concurrat ad illos
actus. Vnde aliquid animam vel potentiã
inclinare ad actus eſt remouere prohibens
vel partialiter cum potentia actum produ-
cere/& nõ oportet ꝙ charitas omne prohi-
bens remoueat puta concupiſcentiam natu
ralem vel malos habitus q̃uis poſſit illos di
minuere. ponitur ergo charitas tanq̃ produ
ctiua noui actus/ita ꝙ eſt neceſſaria tanq̃ cã
partialis coagens. Circa iſtam poſitionem
ſunt multe difficultates. Prima. videtur ſeq
ꝙ volũtas non poſſet remittere actum ſuũ

meritorium vſq ad non gradum. Secundo ſequitur ꝙ alicuius rei permanẽtis daretur vltimum non eſſe completum. & tertio ꝙ alicuius rei permanentis datur vltimum eē completum. & iſta tria ſunt correlaria que videntur ſequi ex iſta poſitione. ¶ Primũ ꝓbatur & pono ꝙ ſortes conetur elicere actũ meritorium vt duo/ & habeat charitatem i tenſam vt duo tunc intẽſior elicietur actus a voluntate conante vt duo & a charitate ꝗ ſi ſolum eſſet ille conatus ſine concurſu charitatis. tunc capio illam partem quam produceret ſolus ille conatus ſine charitate & ſit. a. & capio exceſſum illius actus qui eſt a charitate excedens illam partem quam produceret ſolus ille conatus & ſit. b. tũc arguitur ſic. ſi voluntas remittat ſuum conatum ad ſubduplum/ puta ad vnum/ remittetur a. ad ſubduplum & remanebit. b. in ſua itegritate/ qa eius cauſa adhuc manet equalis & eadem. pariter ſi voluntas remitteret ſuũ conatum ad ſubtriplũ. a. remittetur ad ſubtriplum & . b. remanebit equalis & ſic in iſinitum procedẽdo ſemper. b. remanebit eq̃lis. igitur nunꝗ voluntas poterit remittere totum actum ad non gradum quin ſemper maneat. b. latitudo in ſua integritate. Secũdum probatur & pono ꝙ ſortes iam non diligat platonem incipiat tamẽ diligere ita ꝙ immediate poſt hoc diliget incipiendo dilectionem platonis a non gradu augmẽtando ſucceſſiue illam & ſuppono ꝙ charitas vltra conatum ſufficit producere vnum gradum/ tunc ſic arguo. pars proueniens a charitate nunc non eſt & imediate poſt hoc erit/ quia charitas eſt agens naturale & agit ſecundum extremum ſue potentie agens ꝗ̃tum poteſt & ꝗ̃cito poteſt. ergo dabilis eſt certus gradus qui nunc non eſt/ quia volũtas nihil agit nunc/ & ille totus gradus immediate poſt hoc erit/ quia ꝗ̃cito conabit volũtas erit & immediate poſt hoc erit conatus volũtatis/ quia immediate poſt hoc aget. igitur imediate poſt hoc erit exceſſus charitatis ſuper actum voluntatis per vnũ gradum & per conſequens illius datur vltimum non eſſe/ quia nunc non eſt & immediate poſt hoc erit. Tertium probatur. & pono caſum ꝙ ſortes nunc diligat deum i grã & meritorie & incipiat nũc odire proximũ vel ſucceſſiue icipiat elicere volitionem furandi/ ita ꝙ nũc non odit & imediate poſt hoc odiet illum/ & capio exceſſum dilectionis dei prouenientem a charitate & ſit. a. Iſte totus gradus nunc eſt & imediate poſt hoc nõ erit. patet: quia immediate poſt hoc nõ erit charitas: cum immediate poſt hoc erit i peccato/ & voluntas immediate poſt hoc non ſufficeret conſeruare. a. gradum. patet quia pono ꝙ dilectio dei citra illum gradũ eſt maxima quam voluntas poteſt habere/ ita ꝙ maiorem non poteſt conſeruare quo poſito ſequitur ꝙ. a. corrumpetur totaliter immediate poſt hoc cum illius cauſa cõſeruans non ſit. igitur intentum. ¶ Primum argumentum ſupponit hanc difficultatem Vtrum charitas tãtum agat cum paruo conatu ſicut cum magno & non magis. exemplum vt ſortes habẽs charitatem vt duo conatur vt tria: & plato pariter habens charitatem vt duo conatur vt quiq;/ an illa charitas equaliter concurrat & agat in ſorte & in platone/ hoc eſt dicere an charitas cũ maiori conatu concurrens faciat equalem exceſſum vel maiorem in actu ꝗ̃ faceret concurrẽdo cum conatu minori. Aliqui dicũt ꝙ non/ ſed ꝙ equaliter facit cum maiori & cum minori conatu/ cuius ratio/ quia charitas eſt cauſa ſiue agens naturale & ideo ſemper tãtum agit cum vno ſicut cum reliquo hoc eſt cum paruo ſicut cum magno conatu. vt notum eſt ꝙ ſortes trahens nauem cum duobus & poſtea cum quattuor ſemp equalem velocitatẽ facit ex parte ſui & ſemper equaliter agit. Similiter candela iuncta vni corpori lumĩoſo & poſtea maiori ſemper facit equalem exceſſum luminis. eodem modo dicendum eſt de charitate vt ipſi dicunt/ & tunc ꝓceditur ꝙ charitas cum. a. conatu aliqualiter agit & cum ſubduplo conatu tantum agit & cum ſubtriplo tantum agit & ſic i infinitum: ita ꝙ ſic ſucceſſiue vo

Caritas eſt cã naturalis.

luntas remittat conatum ſuum vſqꝫ ad non
gradum/ tunc in inſtanti terminatiuo illiu
remiſſiōis verum eſt dicere/iſte exceſſus ſem
per immediate ante hoc inſtans fuit totus/
& eius nihil nunc eſt & ſic datur primū nō
eſſe totale & completum rei permanentis/
quod oportet ꝯcedere ſecundum hanc opi-
nionem / & vt clarius hoc capiatur ponaꝫ
tale exemplū/ſit ſortes qui conatur vt duo
& habet charitatem vt octo/actus eſt inten-
ſior per aliquam latitudinem ꝗ foret ſi non
eſſet charitas/puta per.a.latitudinem.tunc
remittat conatum ad ſubduplum & conet
vt vnum/& tunc quādo conatur ſolum vt
vnum actus remittitur & remanet idem ex-
ceſſus/& ſi remittat iterum ſuum conatum
ad medium gradum remanebit iterum idē
exceſſus/& ita ꝯſequēter remittat conatum
vſqꝫ ad non gradum/tunc in inſtanti termi-
nante remiſſionem iam verum eſt dicere:
iſte exceſſus ſemper ante hoc fuit totus &
nunc iſte nihil eſt/ ideo deſinit eſſe per pri-
mum inſtans non eſſe ꝯpletum / & hoc eſt
ꝯcedēdū ſcd̄m hanc opinionē.& ratio eſt/
nam ꝗcito deſijt eſſe cauſa partialiter ꝯcur-
rens & requiſita neceſſario tam cito corrū-
pitur ille exceſſus ſeu effectus in illo inſtan-
ti/nam non eſt imaginandum ꝙ vna pars
preciſe producatur a voluntate & a conatu
volūtatis.& alia pars preciſe a charitate ſed
a quolibet iſtorum producitur totus actus
ſed nō a quolibet totaliter/ſed totus a quo
libet/& ideo voluntas neceſſario requiritur
ad conſeruationem illius / qua non poſita
ſequitur corruptio illius in illo inſtanti &
ideo quia ſemper ante illud inſtans fuit ſuf
ficiens cauſa conſeruatiua illius gradus.ſ.
charitas & quicunqꝫ conatus ideo ſemper i
mediate ante illud inſtans fuit.habent ſecū
do concedere conſequenter ſecundum cor-
relarium.ſ.ꝙ rei permanentis datur vltimū
non eſſe completum vt probat argumentū
vnde ſicut in deſitione quando remittebat
conatum in inſtanti terminante non erat &
immediate ante erat/ita contra ille totus ex-
ceſſus nunc non eſt & immediate poſt hoc
erit. ideo totus exceſſus incipit ver vltimū
non eſſe completum.Q̄tum ad tertiū cor-
relarium dicitur ꝙ eſt concedendum apud
quācunqꝫ opinionem etiam apud opinio-
nem recitandam.& hoc non eſt inconueni
ens quando cauſa neceſſario requiſita ad cō
ſeruationem ſupernaturaliter corrumpitur
ſubito tunc pariter illius cauſe effectus cor-
rumpitur ſubito & vltimum eſſe non incō-
uenit.vt ſortes qui iam conatur vt duo cū
charitate vt octo eſt intenſior per.a.latitu-
dinem ratione charitatis ſi eliciat ſucceſſiue
volitionem furandi & incipiat peccare tūc
a.exceſſus nunc eſt & nunꝗ poſt hoc aliq̄d
eius erit/quia poſt hoc erit ſolus conatus q
non ſufficit conſeruare actum in tali exceſſu
ideo ſupernaturaliter quando deſinit cau-
ſa conſeruare per vltimum non eſſe ceſſat ta
lis effectus puta per ceſſationem dei non cō
ſeruantis. ¶Alius eſt modus dicendi com-
munior ꝙ charitas agit fortius cum maio-
ri conatu ꝗ cum minori/ita ꝙ ſi ſortes cum
charitate vt quatuor & cum conatu vt duo
elicit actum vt ſex cum eadē charitate & co-
natu vt quattuor elicit actum vt duodecim
ita ꝙ volitio ſortis eſt intenſior ratione gra
tie quando ſortes conatur vt quattuor ꝗ ſit
intenſa ratione gratie quando ſortes conaꝫ
vt duo ita ꝙ charitas fortius agit. Vltra di-
cit ꝙ ſi remittatur conatus voluntatis ſuc-
ceſſiue vſqꝫ ad non gradum ita ꝯcurſus cha
ritatis remittitur vſqꝫ ad non gradum ſuc-
ceſſiue cōformiter ad remiſſionem conatus
voluntatis.Similiter ſi voluntas conetur a
non gradu ſucceſſiue ita charitas incipit cō
currere a non gradu ſucceſſiue/ſic.ſ.ꝙ ſicut
conatus ſucceſſiue intenditur & voluntas
ſucceſſiue fortius agit ita charitas ſucceſſiue
fortius & fortius aget.ideo ſicut augeꝫ co-
natus voluntatis a non gradu pariter auge
tur ꝯcurſus charitatis a non gradu actiuita-
tis.& ſic non admitteret iſta poſitio ꝙ inci-
piat eſſe per vltimum non eſſe.ideo chari-
tas magis ꝯcurrit cum maiori conatu & ſi re
mittatur conatus vſqꝫ ad nō gradum ita re
mittitur ꝯcurſus charitatis vſqꝫ ad non gra

dum/& hanc opinionẽ tenet Diony.& cõmuniter fere omnes doct.& Monachus in ſecundo pariter hanc tenet. ❡Sed ꝯtra hãc opinionem arguitur. charitas non eſt infinite actiuitatis/vt charitas vt duo non eſt infinite actiuitatis.ergo dabilis eſt certus gradus concurſus quo concurrere poteſt ad producendum actum & non poteſt maiori cõcurſu/licet poſſit cõcurrere ad maiorem actum:ſed nõ maiori ꝯcurſu/tũc ſic arguitur ipſa charitas eſt ſolum finite actiuitatis gratia exempli vt duo. ergo datur certus gradus concurſus quo concurrit & non magis cõcurrit & ſit a.tũc ſic.poteſt.a.concurſus cõcurrere cum conatu vt.iiij.& cũ conatu vt vj.non magis concurrit.patet/quia nõ poteſt magis concurrere.ergo quis adiungatur cauſa fortior non tamen magis ꝯcurrit charitas ex parte ſua.& ſic non magis cum maiori ꝙ cum minori.igitur pariter cũ minori conatu vt.iiij.non minus concurrit ꝙ concurſu ſignato/& ſic ſemper equaliter ꝯcurrit cum omnibus. ❡Reſpondetur concedẽdo aſſumptum/& admitto caſum/& nego duas vltimas conſequentias:& dico ꝙ quã do dixi ꝙ cum maiori conatu magis ꝯcurrit hoc eſt intelligendum quando non concurrit ſecundum extremũ ſue potentie. Nã quando charitas concurrit ſecunndum extremum ſue potẽtie cum maiori conatu nõ magis ꝯcurret:ſed ſemper cum minori conatu minus concurret/& ſic conſequenter. vnde pro materia argumenti dicitur ꝙ charitas i ſe eſt ſolum finite actiuitatis. ergo datur certus gradus concurſus quo concurrere poteſt/& non maiori.& hoc eſt ꝯcedendũ/alias eſſet in ſe infinite actiuitatis. ❡Cõtra ſolutionem argumenti replicatur/charitas eſt agens naturale:igitur ſemper agit ſecundum extremum ſue potentie.ergo cũ omni conatu ꝙtũcunqꝫ paruo concurret ſẽper ſecundum extremum ſue potẽtie/& ſic oportet redire i primã opinionem. Reſpõdent iſti ꝙ verum eſt ꝙ eſt agens pure naturale(naturale inꝙ vt diſtinguitur contra liberum)ſed agit ſecundum motionem agẽtis liberi puta dei quia eſt inſtrumentũ ſpiritus ſancti/& ideo ſecundum motionem ſpiritus ſãcti magis vl' minus agit.& nõ oportet ꝙ ſemper agat ſecundum extremum ſue potẽtie.ſed magis vl' minus ſecũdũ ꝗlitatẽ vl' ꝗtitatẽ conatus ita ꝙ cum minori nõ tñ agit ſicut cum maiori.[Videtur mihi ꝙ oẽ inconueniens illatum contra primam opinionem etiam poteſt induci de habitu atqꝫ ſito puta de caritate acquiſita & fide & ſpe & propterea prima opinio eſt ſatis probabilis.& ſimiliter iſta opinio eſt deffẽſabilis ſatis. Sed querendum eſt cum quo conatu agit charitas vt quattuor ad extremum potentie.ſi cum conatu voluntatis vt quattuor.tunc volo ꝙ motione ſpiritusſancti amplius conetur voluntas ꝙ vt quattuor quare non plus ꝙ ad extremum potentie agit.]

charitas ẽ agens naturale. *additio*

❡Alia difficultas ſecũdum hanc poſitionẽ notum eſt ꝙ actus eſt meritorius a charitate & voluntate. vtrũ attendatur intentio meritorum penes proportionem conatus ad conatum/vel penes comparationem charitatis ad charitatem. vel tertio penes aggregatum conatus charitatis vnius ad aggregatum conatus & charitatis alterius. ideo poſſumus hic facere tres comparatiões etiã eiuſdem ſpeciei/primo comparando conatũ vnius ad conatũ alterius:& charitatẽ vnius ad charitatẽ alterius/& aggregatũ vnius ad aggregatum alterius. ꝗrit igit' penes ꝗd iſtorum trium ſit attẽdẽda ꝓportio meritorum. ❡Pro ſolutione primo videndum eſt quid ſit conatus/primo non eſt actus volũtatis.& hoc probat dio. cum nos dicamus ꝙ actus eſt a conatu/& actus non eſt ab actu igitur conatus eſt quid prius natura ꝙ actus/& ſic non eſt actus. ❡Nec eſt habitus. patet/primus actus voluntatis eſt a conatu voluntatis/& volũtas poteſt agere ſine habitu igit'. Dicit igitur dio. ꝙ conatus volũtatis nihil aliud eſt ꝙ voluntas libere applicans tantum vel tantum de ſua actiuitate ad actum producendum/& poteſt ipſa volũtas applicare totam vim ſuam. ideo tunc dicitur agere ſecundum extremum ſui poſſe.

quid ſit cõatus.

¶Simili ter poteſt minus & minus applica
re/& ſic conatus voluntatis ſupponit pro
voluntate connotando liberum exercitiũ
ſui poſſe ſiue ſue potentie. Iſtis ſuppoſitis
queritur penes quid attenditur proportio
meriti in illis qui inequaliter conãtur ad di
ligendum deum vel proximum &c. ¶Re-
ſpondet Dio. ponens talem propoſitionẽ
quam habet maxima. ¶Quandocunq͛ ſũt
ppõ. duo qui equaliter faciunt quod in ſe eſt/ eq̃
liter merentur. patet ſi equaliter faciunt q̃d i
ſe eſt / equaliter eſt attribuendum de p̃mio
vni ſicut alteri/nam equaliter facere quod i
ſe eſt/eſt equaliter conari & ſi equaliter co-
nantur equaliter merentur. igitur equalitas
vel in equalitas meritorum eſt attendenda
penes equalitatem conatuum. Et econtra-
rio ſequitur/iſti inequaliter conãtur: igitur
inequaliter faciunt quod in ſe eſt. & ediuer
ſo inequaliter faciunt quod in ſe eſt / igitur
inequaliter conantur. & vltra igitur ineq̃li
ter merẽtur/ & ſic equalitas vel inequalitas
meritorũ eſt attendenda penes conatus ma
ioritatem vl' minoritatem preciſe. & hoc te
net dio. ſcilicet ꝙ tantum penes proportio
nem conatuum attenditur proportio meri
torum ceteris alijs paribus. ſ. ꝙ ſit eadẽ ma-
teria & idem obiectum / quoniam dilectio
dei ex minori conatu eſt magis meritoria q̃
dilectio proximi ex ſummo conatu. Breui-
ter recapitulando hanc materiam dicitur ꝙ
totus actus productus partialiter a charita-
te & a conatu eſt intenſior q̃ foret ſi non eẽt
niſi a conatu. nihilominus totus actus eſt a
conatu & totus a grã/totus a quolibet ſed
partialiter. i. cum adiutorio alterius/quẽad
modum eſt de duobus trahentibus nauem
vel portantibus aliquod pondus quilibet
illorum portat totum pondus: ſed non to-
taliter/ſicut etiam eſt in effectu cauſe ſecun-
de. nam illa p̃ducit totum effectum & etiã
cauſa prima. ſed non totaliter/quelibet iſta
rum producit partialiter partialitate cauſe.
Recitata eſt etiam tandem opinio ꝙ penes
proportionem conatuũ ſuppoſita gratia ẽ
attendenda proportio meritorum / & hoc
ceteris alijs paribus puta de eodem obiecto
&c. & fundamentum precipuum illius opi
nionis eſt. quia quicunq͛ eq̃liter facit q̃d i ſe
eſt cum altero licet non tantum faciat ſicut
alter. i. nõ tantam operationem: ſi tamẽ eq̃
liter faciat quod in ſe eſt & non producit tã
tum q̃ a forte habet impedimẽtũ/nihilomi-
nus eſt equaliter laudandus/ſicut alter q fa-
cit quod in ſe eſt q̃uis maiorem operationẽ
¶Conſequenter queritur circa hãc opinio
nem. Vtrum iſta conſequentia ſit bona iſte
magis conatur q̃ ille i ordine ad iſtam ope-
rationem. eago magis meretur ſuppoſito
ꝙ vterq͛ ſit in gratia tunc. Et apparet ꝙ nõ
& capio duos quorum vnus ſit preciſe acti
uitatis libere vt. iiij. ſummns gradus poſſi-
bilis quem poteſt producere ẽ vt. iiij. & po
teſt infra totam latitudinem vt. iiij. & alius
ſit i duplo maioris actiuitatis puta vt. viij.
& ꝙ primus conetur ſecundum extremum
ſue potentie/& ſecundus ſolum vt q̃nq͛ tũc
ſecundus magis conatur q̃ primus & tamẽ
nõ plus merẽtur. patet/primus facit magis
quod in ſe eſt quia totaliter facit quod in ſe
eſt & non ſecũdus / ſed ſolum partialiter fa
cit q̃d in ſe eſt. ergo primus venit plus lau
dandus q̃ ſecundus. ¶Dicit Diony. ꝙ pri
mus plus meretur q̃ ſecundus licet non tan
tum conetur/quia plus facit quod in ſe eſt q̃
ſecundus: quia facit quicquid poteſt & nõ
alter cun ſecundus non agat ſecundum ex
tremum ſue potentie / modo ille magis me
retur qui facit plus quod in ſe eſt q̃ non ita
faciens(vnde iſta conſequentia non valet.
iſte plus conatur q̃ alter. ergo plus meretur
patet in propoſito) verũtamen hoc non vi
detur mihi ſatis conuenienter dictum. nam
ſecundum hoc fundamẽtum / omnes ange
li equaliter meruiſſent. quod tamẽ videtur
falſum. probatur tamen ſequela / quia veri
ſimile eſt ꝙ omnes illi qui conuerſi ſunt in
deum ꝯuerſi ſunt omnes in deum ſecundũ
extremum ſue potentie. & ſi ſic igitur oĩs
equaliter fecerunt quod in ſe eſt/ & per con
ſequens equaliter meruerunt quod tamen
ab omnibus do negatur dicentibus ꝙ p̃fe

ctiores & ſuperiores angeli & qui p̄clariora habuerunt naturalia magis meruerūt & beatiores ſunt. Et ꝑpterea iſta opinione omiſſa aliter dico ꝙ iſta conſequentia nō valet/ iſte conatur ſecundum extremum ſue potētie & ille non. ideo plus facit quod in ſe eſt ad iſtum ſenſum.i. plus ponit de ſua actiuitate q̄ alius. vnde ponere de ſuo eſt conari: & magis ponere de ſuo magis eſt conari: ita ꝙ equaliter facere quod in ſe ē/eſt equaliter concurrere & equaliter agere. Exemplū poteſt capi de artificibus/quorum vnus agit q̄tum poteſt/& alter non tantum q̄tum poteſt/& tamen ſecundus magis lucratur/qa habet plus artis/& opera ſua eſt maior vt ē architector reſpectu operarij cui p̄eſt. ita in propoſito dicendum eſt/ſortes qui poteſt agere vt. viij. agens tamen vt. vj. plus ponit de ſua actiuitate q̄ alius qui agit preciſe vt. iiij. & tota actiuitas ſortis eſt maior q̄ tota actiuitas alterius agētis preciſe vt. iiij. iō ſortes plus meretur. ¶ Alia ē opinio/ꝙ ſolum penes gratiā & nullo modo penes conatum nec penes actus eſt attendenda proportio meritorum. & iſta eſt opinio multorum antiquorum quam nullus nunc tenet. Tertia eſt opinio ꝙ penes aggregatum ex vtroq̄.ſ. ex conatu & gratia/ad aggregatū ex conatu & charitate alterius attendenda ē proportio meritorum. Ex qua ſequuntur correlarie iſta tria eſſe concedēda/primum videlicet ꝙ eq̄liter aliquis conādo cum alio magis meretur. vt ſint ſortes & plato/ſortes eliciat dilectionē dei vt. iiij. & plato tm̄ conetur preciſe q̄tū ſortes/& eliciat dilectionē vt. vj. plus meretur q̄ ſortes quia actus eius eſt intētior. igitur primum illatum verum. Secundum quod ſequitur eſt vbi minus conatur aliquis aliquādo magis mereť aliqñ eq̄lr. Patet/b̄n ſeqť plato plus mereť q̄ ſortes qñ equaliter cōať. ergo p aliq̄ latitudinē meriti magis mereť diuiſibiliter. ſed poſſibile ē ꝙ remittēdo ſuū cōatū remittat ita parū ꝙ remitteť p dimidiū illius exceſſus & pt̄ remittere de conatu preciſe: vt tollat ſolum illum gradum meriti quo excedit meritum ſortis quo facto minus conatur/& ſic patet illatum ſecundum. Tertium quod ſequitur eſt. vbi minus conatur aliquādo eq̄liter meretur. Et ad argumētum prime opinionis ꝙ producatur maior actus hoc puenit ex gratia ſiue concurſu charitatis & ille eſt naturalis. igitur non eſt in poteſtate ſortis & per conſequens ratione illius non debet laudari nec vituperari. ergo eq̄liter merentur. Diſtinguo ꝙ nō ſit in poteſtate ſortis vel antecedenter & ſic nego. vel cōſequēter & formaliter & ſic concedo. & hoc explicatur ſic/quia operatiōes ſiue actus ex q̄bus acquiſiuit ſortes gratiam erant in poteſtate ſortis q̄ erāt añtia ad charitatē. & ſic añs ad charitatē erat in eius p̄tāte. Ideo ꝯcurſus gratie nunc eſt in eius poteſtate quia. ſ. libere eam acquiſiuit/ideo concurſus illius ad actum liberum imputatur ei ad premium. Sed ex hoc correlarie ſequitur ꝙ adminus concurſus gratie baptiſmalis nō auget meritum. patet/quia operatio per quam paruulus acquirit gratiam non eſt in poteſtate illius. & ſic penes maioritatem vel minoritatem gratie ſaltem que ſit acquiſita vi ſacramentorum que ſuſcipiuntur ante vſum rationis/vt baptiſmus & confirmatio nō augmentabitur meritum. Propterea oportet aliter explicare illud verbum antecedenter. pro quo ſupponendum eſt ꝙ licet gratia & voluntas ad eundem effectum ſiue actum ſimul concurrant tamen voluntas prius natura concurrit q̄ charitas/quia volūtas poteſt concurrere ſine gratia & agere ea nō cōcurrente/ſed non econuerſo. ideo concurſus charitatis eſt in poteſtate voluntatis antecedenter/hoc eſt aliquid eſt in poteſtate volūtatis. ſ. concurſus voluntatis quod eſt añs & preſuppoſitum ad cōcurſum charitatis. nam ad meritorium actum eliciendum preſupponitur voluntatem concurrere quod eſt prius prioritate nature ad charitatem cōcurrere ſimul cum voluntate quod eſt vnū conſequens quod eſt antecedenter in poteſtate voluntatis. ꝙ voluntas concurrat vel non eſt in poteſtate voluntatis. ideo ē añs

& eſt pure liberũ/& ſic actus procedens tã a concurſu voluntatis q̃ a charitate eſt magis laudabilis/quia concurſus charitatis impu tatur partialiter voluntati ad laudem licet i ſeipſo non ſit in poteſtate voluntatis. ſed ſufficit ꝙ illud antecedens natura non tem pore ſit in pura libera poteſtate voluntatis hinc eſt ꝙ actus procedens ex habitu eſt ma gis meritorius vel demeritorius q̃ ſi a ſolo conatu voluntatis produceretur / q̃uis ipſi habitus pure naturaliter concurrant tamen eorum concurſus eſt in poteſtate volũtatis antecedenter pro q̃to in eius poteſtate ẽ cõ curſus voluntatis qui eſt prior natura con curſu illorum habituum/& ſic eſt i eius po teſtate ꝙ habitus concurrat vel non cõcur rat pro q̃to in eius poteſtate eſt agere ſiue ponere actum ad quem natus ẽ ille habitus concurrere vel non ponere. Similiter eſt in eius poteſtate pro q̃to in eius poteſtate fuit ponere cauſam illius habitus vel nõ pone re. [Ex dictis ſequeretur ꝙ actus mere natu
addicio raliter ſequens ad alium eſſet meritorius no ui premij/patet conſequentia/quia talis ac tus eſt antecedenter liber. &hoc eſt argumẽ tum fortius cõtra opinionem ſed poteſt di ci ꝙ actus ille antecedenter liber non habet libertatem intrinſecam ſicut voluntas: ſed ſemper manet replica.]

¶De augmento charitatis. Cap. xi

SEquitur alia difficultas generalis de augmento charitatis. videlicet quomodo augetur charitas an ſo lo actu elicito ex charitate: &a quo libet tali augeatur. vnde non facio difficul tatem ꝗ poſſit augeri effectiue / quia ſicut a ſolo deo producitur effectiue ita ab eo ſo lo poteſt augeri effectiue / ſed eſt hic ſolum queſtio de augeri meritorie & diſpoſitiue.
Prima ppõ. Quantũ ad primam partem difficultatis ſit iſta prima ꝓpoſitio. Sicut charitas ſine quo cunq̧ actu recipientis acquiri poteſt / ita & augmentari. Prima patet/de paruulis bapti zatis qui ſolum ex vi ſacramenti acquirunt gratiam ſine actu bono ab eis elicito: ſed ſo lum ex vi operis operati ſacramentalis.

¶Secunda pars patet. ſ. ꝙ eodẽ modo poſ ſet augeri virtute ſacramẽti & ſolum. capio in principio naſcentis eccleſie iudeum par uulum circunciſum ante chriſti paſſionem & immediate poſt paſſionem ante perfectã etatem baptiſetur/talis per baptiſmum ſine actu voluntatis recipit augmentum gratie quia augetur charitas ex vi ſacramenti bap tiſmi ſine actu ipſius cum adhuc nõ habeat perfectum vſum rationis requiſitum ad me ritum perſonale vt ſupponit caſus. Simili ter patet nunc de baptiſato & poſt añ vſum rationis confirmato. talis ex vi ſacramenti baptiſmi recipit gratiam. a. quã adhuc ha bet/& virtute ſacramenti confirmationis re cipit gratiam b. quia cõfert gratiam ex ope re operato & illa auget charitatem acquiſi tam in ipſo baptiſmo. igitur ſine quocunq̧ actus operantis augetur charitas. ¶Ex his ſequitur correlarium. de lege nõ repugnat vnum paruulum qui nunq̃ habuit meritũ perſonale eſſe ita beatum & habere tantam beatitudinem ſicut adultus qui habuit me ritum perſonale. Vnde meritum perſonale eſt quod prouenit ex bono motu/hoc ẽ ex bona volitione aut nolitione merentis ita ꝙ ẽ illd̓ qd̓ ꝓuenit rõe opis operãtis. ꝑ op poſitũ/meritũ nõ ꝑſonale ẽ qd̓ ꝓuenit non ex ope operãtis. i. virtute boni motus volũ tatis. ſ. bone volitiõis aut nolitiõis ſed vir tute opis opati. hoc ſuppoſito/ ꝓbaẽ corre lariũ/& capio ꝓuulũ baptiſatũ & ꝯfirmatũ q diſcedit añ vſũ ratiõis: & tũc ſigno gradũ gratie illi collate ſolũ virtute ſacramẽti cõ firmationis & ſit. a. qui gradus eſt vltra gra tiam datã virtute baptiſmi. tunc capio aliũ paruulũ baptiſatũ ſolũ & nõ cõfirmatũ. ta lis cũ primũ peruenerit ad ãnos diſcretiõis ꝑ elicere vnũ bonũ velle qd̓ ꝑciſe ſit meritoriũ a. gradus. patet/quocunq̧ eius actu dato ſi dicas ꝙ eſt meritorius maioris grẽ q̃. a. gra dus/volo ꝙ eliciat velle ita remiſſũ q̃tũ eẽt illud ſi ſibi ꝑciſe a. gradus correſpõderet: & tũc volo ꝙ ſine vlteriori actu moriaẽ & ſeq̃ẽ illatũ. iõ nõ ẽ icõueniẽs ꝙ carẽs merito ꝑſo nali tñ beatificeẽ ſicut hñs meritũ ꝑſonale.

addítio [Mihi videtur ↄ̃cedendũ correlariũ. Sed
tunc eſt argumentũ minima gloria daẽ pro
gratia baptiſmali: ergo nõ eſt poſſibile ali-
quem decedere in minori gratia alias habe
ret gloriã minorẽ minima]. ¶ Quãtũ ad ſe-
cundã partẽ difficultatis in qua dicitur (&
a quolibet tali) eſt apparẽtia ꝙ ſic / qa quili-
bet talis eſt meritorius & cuilibet meritorio
actui reſpondet gr̃a in certo gradu. igiẽ ra-
tione cuiuſcũq; actus meritorij augeẽ gr̃a ꝑ
additionẽ illius gadus illi r̃ndẽtis. ¶ Circa
hãc difficultatẽ tres ſunt opiniones. Prima
S. Tho. xvij. diſti. q. iij. ar. iij. in ſolutione
ad vltimũ argumẽtũ illius articuli dicit. ꝙ
non quolibet actu ex charitate elicito auge
tur charitas / nec ex quolibet tali augeẽ bea-
titudo. vñ ad hoc declarandũ dicit ꝙ ſicut
aliquo bono actu diſponitur hõ ſufficiẽter
ad h̃ndã primã gr̃am & aliquo bono actu
nõ diſponitur ſufficenter ad ſummã gr̃am
h̃ndã ita aliquo actu elicito ex charitate nõ
diſponitur hõ ſufficiẽter ad augmentũ ma
ioris charitatis / & tali actui non reſpondet
charitas / & ex ↄ̃ñti nec gloria / ſeu beatitu-
do / & inde dicit ꝙ ꝓportio meritorũ nõ at
tenditur penes multitudinẽ ſeu pluralitatẽ
actuum. Vnde dicit ꝙ actu elicito ex gratia
non ſufficiẽti diſponere ad augmentũ cha-
ritatis nõ efficiẽ homo rõne illius dignior
maiori premio: ſed ſolũ eodẽ premio ꝓcedẽ
ti. Eandẽ opinionẽ tenet. S. Bona. in ſcđo.
[Sic ego dico firmiter ꝙ hitus acqſitus non
addítio augeẽ a quocũq; actu: ſed reqriẽ actus ſuffi-
ciẽter itẽſus]. ¶ Scđa opinio ẽ Richar. diſt.
xvj. ſcđi & Sco. in quarto ꝙ non quolibet
actu ex charitate ꝓcedente augetur charitas
quia qñ qs elicit vnum actũ ita ꝙ nõ poteſt
maior illo ex illa charitate elici / vel m̃ltipli-
cat tot ꝙ equiualẽt illi ſimul ſumpti tali ma
ximo ꝑ tũc pie credendũ & dicẽdũ ꝓbabili-
ter ꝙ illi tunc corr̃ndet noua gr̃a & ex ↄ̃ñti
gl̃ia. ſed ſi eliciat vnũ ſolũ minus ꝑfectũ nõ
illi ꝑfecto equalẽti: & illũ nõ reiteret vt fiat
aggregatũ illi ſũmo actui ꝑfecto equalens /
tunc nõ corr̃ndet illi actui aliqs gradus gra
tie nec ꝓpter illũ actũ gratia augeẽ / verũtñ
illi actui ſic paruo debeẽ determinatus gra-
dus glorie diſtinctus a prioribus ita ꝙ nũq̃
ſit actus bonus in gratia qn augeaẽ gloria /
qđ eſt ↄ̃tra. s. Tho. & dicit Sco. ꝙ corr̃ndet
vnũ premium gratie & aliud op̃ibus. ¶ Ex
quo ſeqtur ꝙ eſſe de lege magis gratũ deo
vel magis acceptatũ non eſt habere maiorẽ
gratiã. Patet / ſtat magis gratum habere mi
norem gratiam. Patet. Stat illum qui habet
minorem gratiam multiplitare tantũ actus
meritorios ꝙ illis debebitur maior gloria
q̃ debeatur exceſſui gratie quam habet alter
ſuper ipſum: quo facto ẽ magis gratus deo
& tamen non habet maiorem gratiam im-
mo minorem / & vt clarius capiatur declare
tur hoc exemplo. aliq in / a / habuerũt equa-
les gratias & eq̃lia merita / tñ vnus imedia-
te poſt / a / elicuit actũ remiſſũ / alter vero ni-
chil elicuit / ꝙ talis ſit magis gratus. Patet /
qa eſt acceptatus ad maiorẽ gloriã / & hoc
eſt eſſe magis gratũ / nã eſſe gratũ deo eſt eẽ
acceptũ a deo. ideo ille eſt magis gratus qui
eſt magis acceptus. ſed ſic eſt ꝙ ille q elicuit
actum poſt / a / nõ habet maiorem gratiã ſe-
cundũ illã opinionẽ / & tñ ei debeẽ maius
ꝑmiũ. igiẽ. ¶ Tertia opinio cõis & moder-
norũ quã opti e tractat Diony. i ſcđo & mo
nachus ipugnãdo opinionẽ. s. Tho. eſt ꝙ
cuilibet actui bono in gr̃a elicito corr̃ndet
gratia & gl̃ia / & facit Monachus egregias
rõnes ↄ̃tra opinionẽ. s. Tho. q̃ inferius po
neẽ. Sed prius declareẽ opinio Tho. dicit
eñ / ꝙ nõ quolibet actu ex charitate elicito
augeẽ charitas meritorie licet bñ diſpoſitie
nec etiã augeẽ btitudo. Vñ. s. Tho. & Du-
randus nitũtur ꝓbare iſtã partẽ hoc mõ. &
prio adduciẽ rõ durãdi. diſt. xvij. primi. q.
viij. q̃ talis eſt. Ille nõ eſt dignus accipiẽdis
qui nõ bñ vtiẽ acceptis. ſed ille q nõ elicit a-
ctũ ſcđm totã inclinationẽ charitatis nõ bñ
vtiẽ acceptis. igr̃ nõ ẽ dignus accipiẽdis. ſ.
gr̃a & gl̃ia. Vñ ſcđm. s. Tho. ad hoc ꝙ qs
diſponat ſe ad gr̃iã / oportet ꝙ diſponat ſe
ſcđm ſuã totã virtutẽ naturalem vt habeat
charitatẽ: & nõ ſufficit ꝙ diſponat ſe ſcđm
partẽ ſue virtutis naturalis. iõ in illo q non

habet charitatē vt illam recipiat oportet ꝙ
diſponat ſe ſcd̄m ſuā totā virtutē naturalē.
ergo vt quis recipiat augmentū charitatis
oportet ꝙ diſponat ſe & ſcd̄m totā virtutē
naturalē & ſcd̄m totam inclinationē habi-
tus/& nō ſufficit ꝙ diſponat ſe ſecūdū par-
tem ſue virtis naturalis/qm̄ voluntas eſt li
bera potens agere ſecūdum totā ſuam vir-
tutem/vel ſecūdum vnā partē quod nō cō
tingit in cauſis naturalibus ꝗ agūt ſcd̄m to-
tam ſuam virtutem. & capitur hic virtus na
turalis nō vt diſtinguitur cōtra liberā/ſed
ꝯtra infuſam. tunc ſi non diſponat ſe ſcd̄m
totam ſuā virtutē nō facit quod in ſe eſt/ &
ſolum facientibus qđ in ſe eſt deus dat gra-
tiam: ſed nullus facit qđ in ſe eſt niſi ſcd̄m to
tam virtutē ſuā agat. igitur requirit̄ ꝙ diſ-
ponat ſe ſcd̄m totā virtutē naturalē ad reci-
piendū gratiā. ¶Similiter tunc ſeqtur ꝙ ad
augmētū charitatis requiritur ꝙ diſponat
ſe ſcd̄m totā virtuē naturalē & ſcd̄m totam
inclinationem habitus ſcilicet gratie. ita ꝙ
non ſufficit ad hoc ꝙ augeatur charitas ſe-
cundū eum ꝙ agat ſcd̄m totā potentiā na-
turalē ſed reqritur etiam ꝙ ſcd̄m totū habi-
tum. ¶Sed iſte rōnes nō ſunt multū fortes/
& iſta opinio nō eſt heretica neq; ſapiēs he
reſim & poteſt deffenſari/ſed rōnes nō ſūt
efficaces. Ideo reſpondetur ad primā. ille ꝗ
non vtitur charitate ſcd̄m totā inclinatio-
nem charitatis nō bene vtitur acceptis ſcili-
cet charitate. Ideo nō eſt dignus accipiēdis
Dico ꝙ bene vtitur ſed nō vtitur optime/
& vt ſit dignus accipiēdis ſufficit ꝙ bn̄ vta-
tur acceptis & non requiritur ꝙ optime vta
tur. & ſic ſoluitur ratio Durandi/ſed ꝗtum
ad rōnē ſancti Thome vt aliqs habeat chari
tatem (dicit) neceſſe eſt ꝙ ſe diſponat ſcd̄m
ſuam totā virtutē. Dico cōiter doct. hoc ne
gant: ſcilicet ꝙ neceſſe ſit ꝙ adhibeat oīa ꝗ
adhibere poteſt ad ſe diſponendū. Nā non
requiritur ꝙ homo ſcd̄m extremū ſui cona
tus diſponat ſe ad gratiā recuperandā: quia
hoc eſſet nimis durum. ¶Secūda opinio ē
ꝓbabilior & videtur ꝯformis ſacre ſcriptu-
re/ſcilicet Paulo dicenti. nos ꝑportet ꝑſen-
tari ante tribunal xp̄i &c. ergo operibus de
betur gradus glorie vltra gloriā que debe-
tur gratie/& videtur ꝙ vult habere Paulus
ꝙ per oēm actum bonū elicitū ex gratia me
remur gloriā nō tm̄ gratiā. & ſcd̄m iſtā opi
nionē attenditur ꝑportio ꝑmiorū ſcd̄m ag
gregatorū ꝑportionē ex meritis & gratia.
Et ſecūdum iſtā opinionē oportet ꝓcedere
correlarie ꝙ de lege iſta ſimul ſtant ꝙ ſtat
habentes equales gratias inequaliter premia
ri vt viſum fuit de illis qui ſunt eqles in gra
tia & meritis. & tm̄ vnus ſolus elicit actū re-
miſſum ex gratia. ergo nō attenditur equa-
litas premiorū preciſe ex equalibus gratijs.
Similiter ſtat duos habentes inequales gra-
tias equaliter premiari/vt ſint duo equales
in merito quorum tm̄ vnus ſcilicet ſortes ha
bet duas gratias ſacramentales/vnā baptiſ-
mi/& alterā ꝯfirmationis/& nullū habeat
meritū perſonale/& plato habeat vnum ſa
cramētale: & aliud perſonale: hn̄t inequales
gratias & equalia premia/ideo ſcd̄m iſtam
opinionē premiū nō correſpōdet ſoli gra-
tie nec ſolis operibus ſed vtriſq;. Vnde eſt
difficultas apud iſtā opinionē qūo augeł
charitas/ & nō loquimur hic de operibus
ſacramentalibus. nā ex opere operato ſemp
cōfertur gratia ſi rite ſuſcipiatur/ideo ꝑha-
bita gratia augetur/ſed ſecluſis operibus ſa
cramentalibus difficultas eſt videre qūo au
getur charitas in iſto qui opatur bona ope
ra/an operi opantis debeatur tm̄ premium
ꝗtum deberetur ſecluſo augmento charita-
tis/hoc ē an gratie corrn̄deat certus gradus
glorie/& actui meritorio alius gradus ab il
lo vt ſit ſortes qui facit actū bonū intenſum
rōne cuius datur/a/gratia/an vnus gradus
glorie debeał ſorti ꝑ actu illo/& alius gra-
dus glorie debeał ei pro/a/gr̄a. & ſi ſic ſeq-
tur ꝙ ſi plato elicit actū remiſſū nō agendo
ꝗtū poteſt ex charitate/ita ꝙ nō ꝑducit per
fectū & ſummū actū ſequił inquā ꝙ platoni
ſolum correſpondet vnus gradus glorie ꝑ
opere. vel ſic ponatur exemplū. ſint ſortes
& plato/& ſortes habeat charitatē vt quat
tuor & plato vt octo/& ſortes agit ꝗtū po

teſt ex charitate vt quattuor in illo augetur
charitas/& plato nõ agit tm̃ q̃tũ põt in ip-
ſo platone nõ augetur charitas/& ſorti cor
reſpõdet p̃miũ ex bono ope & gradu gra-
tie. ſed platoni ſolum corrñdet gradus glo
rie ex parte ſui operis & nõ ex parte ſue gra
tie ſupadditẽ: q̃a nulla ſupaddit̃: ergo nunc
ſortes meretur de nouo maiorẽ gloriam q̃
plato ex p̃ſimili opatione facta in gratia. er-
go de nouo efficit̃ ſortes diginior q̃ plato
cõſimiliter opando. p̃ſequẽs videtur abſur
dum. & ſic ſtaret eq̃liter merentes inequali-
ter premiari. Et ideo ad difficultatẽ iudicio
meo eſſet dicẽdũ q̃ qñ acq̃ritur graria ſolũ
ex parte opis opantis q̃ nõ correſpõdet no
uus gradus glorie illi gratie diſtĩctus a gra
du glorie correſpondente illi operi p q̃d ac
quiritur illa gratia/ſed idẽ ambobus ſimul
corrñdet: ita q̃ vna gloria tota ſimul corre
ſpondet opi & gratie/& nõ diſtinctus gra-
dus/& alius gratie. Sed qñ grã acq̃ritur vir-
tute ſacramẽti/dico q̃ illi q̃ ſolũ ex vi ſacra-
menti acquiritur q̃ dicit̃ gratia ſacramẽtalis
debetur certus & determinatus gradus glo
rie a gloria debita cuicunq̃ opi operato. &
ſic patet ſolutio illius difficultatis.

¶ Quomodo per quẽlibet actũ meritoriũ
augetur gratia preexiſtens. Cap. XII.

Prima ppõ. Reſtat nũc declarare tertiã opinio
nem pro qua ponũtur aliq̃ ppoſi
tiones. Prima. oĩs actus p̃cedens
a grã eſt meritorius augmẽti glo
rie. Hanc ponit monachus impugnando
Tho. Probatur/oĩs actus p̃cedens a gratia
baptiſmali eſt meritorius augmenti glorie
ergo eadẽ ratio actus p̃cedens a quacũq̃ al-
tera gratia eſt meritorius augmenti glorie.
Conſequentia patet/q̃a nõ eſt potior ratio
de vna q̃ de alia. añs patet: q̃a oppoſito da-
to ſeq̃retur q̃ aliqui duo eq̃liter p̃miarẽtur
quorũ vnus habet ſolũ baptiſmalẽ gratiam
ſine perſonali merito/& alter habet baptiſ
malẽ cũ merito p̃ſonali: ſed hoc eſt p̃tra oẽs
doctores: & probatur aſſumptũ/ſint ſortes
& plato paruuli habentes preciſe gratiã ba
ptiſmalẽ/moriatur ſortes anteq̃ perueniat
ad annos in q̃bus poteſt habere meritũ p̃ſo
nale & plato perueniat ad etatẽ rõnis & eli-
ciat ſolũ vnũ actũ a gratia baptiſmali q̃ nõ
eſt meritorius augmenti glorie apud Tho.
cum non procedat ſcd̃m totam inclinatio-
nem illius charitatis: tũc plato nõ plus pre-
miabitur q̃ ſortes. igitur. Secũdo arguit̃ &
apparẽtius p̃tra ſanctum Tho. Sequitur in
aliquo caſu q̃ aliq̃s gradus gratie foret ali-
cui in detrimentũ. Patet: ſcd̃m eum ſi ſortes
habeat charitatẽ vt quattuor preciſe & eli-
ciat actũ ex illa charitate ſcd̃m totã latitudi-
nem actiuitatis illius charitatis/ille actus ẽ
meritorius alicuius gradus glorie & gratie
ſcd̃m eum/quia p̃cedit ab habitu gratie ſe-
cundũ totã eius inclinationẽ. & ſit ille gra-
dus gratie/a/quã meretur de nouo per iſtũ
actũ. Arguitur ſic. ſi ſortes haberet dimidie
tatẽ/a/gradus vltra illos quattuor gradus
gratie & nõ oparetur niſi ſcd̃m illos q̃ttuor
nunc non operaretur ſcd̃m totã inclinatio-
nem charitatis. ergo talis actus nõ eſſet me-
ritorius nec gratie nec glorie/& nunc cũ ca-
ret dimidietate/a/gradus/ille actus ẽ meri-
torius. ergo demidietas gradus foret in de
trimentũ eius. ergo p̃poſitũ ſcilicet q̃ chari
tas eſſet alicui in dãnũ & detrimentũ. hoc
videtur abſurdũ. ergo & illud ex quo ſequi
tur. ¶ Secũda ppoſitio cõtra ſcd̃am opinio Secũda
nem Scoti & Richardi. Omnis actus proce ppõ.
dens a quacunq̃ gratia eſt meritorius noui
gradus gratie. p̃batur/quia ſeq̃tur bñ /cor-
reſpõdet nouus gradus glorie: ergo & gra
tia/quia dicitur cõiter q̃ ſecũdum p̃portio
nem gratie datur gloria. igitur ſi pro omni
tali datur gloria oportet q̃ detur gratia p-
portiõata illi gradui glie: ergo q̃libet actus
ex gratia p̃cedens ſiue magna ſiue parua: eſt
meritorius noui grad' grẽ. poſſet aliter ſua
deri/aliq̃s actus p̃cedẽs ex grã ex parte ope
ris opantis augmẽtat grãm (de ope opato
nõ ẽ q̃õ: q̃a ſp ex ope opato p̃fert̃ noua grã)
& nõ augmẽtat grãm niſi q̃a dignificat illũ
de nouo maiori gloria: ſed q̃libet qui pro-
cedit a gratia dignificat agentem de nouo
maiori gloria. ergo quelibet talis augmen-

Tertia ꝓpō. tat gratiam. Tertia ꝓpoſitio. Non quilibet actus ex maiori gratia ꝓcedens eſt ꝓpter ea magis meritorius. probatur de dilectiōe proximi multū remiſſa procedente tamē ex magna gratia reſpectu dilectionis eiuſdem ꝓcedens ex magno conatu & minori gratia/ſed hoc eſt ꝯtra antiquos exponētes illam auctoritatē: non eſt attēdendū quid facias: ſed ex q̄to. i. quāta gratia. ſed alij exponunt ex q̄ta intentione. ꝓpō probatur/ qa alias ſeqtur ꝙ aliquis habēs paruā gratiam nunq̄ poſſet peruenire ad gratiā illius qui habet iam magnam/& qui ſēp licet remiſſe operatur. patet: quia q̄tūcūq; iſte conetur alius eo ꝙ habeat maiorē gratiā magis meretur/ſed hoc non eſt concedendū. igiť nō quilibet actus ex maiori charitate ꝓcedēs eſt magis meritorius/& iſta opinio videť probabilior ꝙ ſemꝑ pro omni actu a gratia ꝓcedente datur nouus gradus glorie cōtra primā opinionē/& datur nouus gradus gra-

additio tie cōtra ſecūdam. [Hanc ſecūdam opinionem inſequor: ſed queſtio eſt de actu contritionis qui nō ꝓcedit a gratia: ſed in gra tantum videtur ꝙ tali actui non deberetur noua gloria poſtq̄ nō ꝓcedit a gratia nec valet dicere ꝙ ſit vltima diſpoſitio ad gratiā/ qa ſequeretur ꝙ ſtante illo actu ꝯtritionis occurrente materia alicuius p̄cepti affirmatiui neceſſario volūtas ſe ꝯformaret illi p̄cepto & per ꝯñs nō meretur ſe conformando/vł poteſt omittere actū. Si ſcđm: cōtritio ſtaret cum peccato. ſi primū: nō mereretur. Hoc argumentū eſt difficile cōtra illā partē in qua tenetur ꝙ quilibet actus bonus poteſt fieri malus. ¶ Difficultas eſt/ vtrum ſolus ille actus qui a charitate ꝓcedit ſit meritorius gratie & glorie. & videť ꝙ nō/ ſit ſortes in mortali eliciat actū bonū quē cōtinuet quouſq; ſit in gratia. & ſecūdo capio diſpōnem qua quis ſe diſponit ad remiſſionē peccati & infuſionē gratie. talis diſpoſitio p̄cedit natura gratiam/ergo nō eſt a gratia/& per ꝯñs non eſt meritoria. Patet: quia oīs actus moraliter bonus in gratia factus eſt meritorius vite eterne precipue ſi feratur in deum tanq̄ in vltimum finem. Pro iſta difficultate qua queritur: vtrū pro ſolo actu elicito ex charitate debeť nouus gradus glorie aut gratie/ eſt duplex modus dicendi. vt ſit ſortes qui prius caruit gratia iam elicit diſpōnem preuiam ad gratiā & poteſt illā elicere in inſtāti verūtn̄ iſta diſpoſitio nō eſt a gratia/ſed potius videtur ꝙ gratia ſit ab illa diſpoſitōne ſaltē preparatiue. Dicunt primi ꝙ talis diſpoſitio licet in eſſe nature p̄cedat gratiā/ in eſſe tn̄ gratifico vel acceptationis a deo ſequitur ipſam gratiam & ſecundum tale eē eſt a gratia. Sed hoc nō intelligo / quia quero an ſubſtantia actus illius ſit gratia: ita ꝙ iſte actus realiter ſit intenſior gradualiter q̄ foret ſi non haberet gratiam/& ideo reſpōdet Gabriel in ſecundo ꝙ pro illo inſtanti ille actus non eſt meritorius nec gratie nec glorie/licet pro illo de ꝯgruo detur gr̄a & gloria/igiť tenendo vniuerſaliter ꝙ ad eſſe meritoriū reqritur ꝯcurſus gratie ille actus non eſt meritorius pro tali inſtāti pro quo elicitur/ſed poſtea ſi libere ꝯtinueť erit meritorius de nouo. Sed contra: pro illo iſtāti eſt gr̄a/& gratie nō repugnat in illo inſtāti prio ſui eſſe agere/ & eſt naturalr̄ ꝓductiua actus vt ſol in primo inſtāti quo ꝓducebať emittebat lumē. cōcediť ꝙ in hoc iſtāti gratia agit & ꝙ nō repugnat illi agere/& ꝙ naturaliter ē ꝓductiua actus/ſed nego ꝙ agat in hoc inſtāti ad talē actū/ qa repugnat ei agere actū ipam natura precedētē: & ratio eſt Nam bn̄ ſeqtur/efficit iſtū actū. ergo eſt natura prior. iō implicat ꝯtradictionē ꝙ talis actus ſit natura prior ipa gr̄a/& ꝙ ipa agat ad iſtū actū ꝓducēdū: ſed poſtea charitas cōſeruabit talē a ſola volūtate ꝓductū. [Vide- additio tur mihi ꝙ ꝓpter ipſectionē hītus hītus nō eſt natus agere in prio inſtāti ſui eē. Sed cōtra hoc eſt appentia qa actus ꝓcedēs ab hītu eſt ipſectior charitate iſuſa/ ergo ſi actus p̄t agere in prio inſtāti & charitas infuſa. Propterea Gabriel videť bn̄ dicere ꝙ charitas nō pōt agere niſi cū conatu voluntatis quā precedit prioritate nature.

¶ De diminutiōe charitatis. Ca. XIII.

VIſum eſt de augmento charitatis/
& termiata eſt difficultas ſcd͂m du
plicẽ opinionẽ: an charitas a quo
libet actu elicito augeaƗ. Nũc cõ-
ſequẽter videndũ eſt de diminutione chari
tatis. vtrũ videlicet charitas poſſit diminui
Relinquo difficultatẽ cõem vtrũ deƗ ſũmũ
ad qd͛ charitas ſit augmẽtabilis vel augmẽ-
tari põt/ qa iã ſatis hoc termiatũ eſt cũ age-
retur de habitibus acq̄ſitis cũ ſit idẽ iudiciũ
vñ de lege datur ſũma charitas quã poſſum
habere. vel minima quã nõ/ qa de lege daƗ
certũ tp̄s vltra qd͛ nõ viuã/ & in tali tp̄e non
poſſum infinitos actus hr̄e. iõ datur certus
nũerus actuũ vltra quẽ non poſſũ elicere a-
lios actus: quo facto charitas q̄ q̄s mereƗ per
illos actus ẽ finita de lege. Sed redeo ad dif-
ficultatẽ motã/ videlicet vtrũ charitas poſ-
ſit diminui. Vñ charitatẽ poſſe diminui du
pliciter itelligiƗ. Vno mõ demeritorie de le
ge. i. ꝙ poſſit dari aliq̄s actus q̄ de lege erit
ſolũ demeritorius p̄ciſe p̄ditiõis vnius par-
tis charitatis. & illo actu habito perdetur
p̄ciſe tanta pars charitatis & nõ tota queãd-
modũ datur aliq̄s actus meritorius p̄ciſe cer
te partis. Vñ certũ eſt ꝙ infuſa nõ diminuiƗ
actiue niſi demeritorie/ qa ſicut a ſolo deo
p̄ducibilis eſt: ita a ſolo deo corrũpiƗ. Alio
mõ intelligiƗ ꝙ charitas ſimpl̄r & abſolute
ſit diminuibilis ſiue de lege ſiue p̄ter legem
ſiue ꝯtra legẽ. Hoc ſuppoſito diciƗ ꝙ cha-
ritas in ſcdo ſenſu ẽ diminuibilis. Patet/ bñ
ſeq̄tur charitas eſt augmẽtabilis. ergo eſt di
minuibilis ſimpl̄r & abſolute. Patet ꝯña.
bñ ſeq̄tur/ ẽ augmẽtabilis/ ergo põt illi ad-
di vnus gradus de nouo ſeorſũ/ & vltra. er
go deus p̄t ſeorſũ corrũpe illũ gradũ/ quo
facto dinueƗ: & ſic eſt diminuibilis ſimpl̄r &
Secũda ppõ. abſolute. ¶ Scd͂a ppõ. charitas nõ eſt dinui
bilis prio mõ. Contra hãc ppõnẽ ſunt due
opiniones quibus viſis & ipugnatis p̄babi
tur noſtra ſcd͂a ppõ. ¶ Pria quã videƗ tene-
re Altiſſi. eſt ꝙ charitas dinuiƗ p venialia.
hoc mõ. ſ. ꝙ primũ veniale aufert vnã par-
tẽ. ſcd͂m veniale q̄uis eq̄ graue ſicut primũ
nõ aufert tñ ſicut primũ/ ſed ſolum ſubdu-
plum: vt ſi primũ veniale auferat vnũ gra-
dum/ ſcd͂m veniale q̄uis eq̄ graue non aufe
ret niſi mediũ gradũ/ & tertiũ veniale ſub-
duplũ ad ſcd͂m/ & q̄rtũ ad tertiũ: & ſic ꝯñter
& iſto mõ ſcd͂m hãc opinionẽ venialia nõ
p̄nt dinuere charitatẽ ad nõ gradũ vſq̄ q̄tũ
cũq̄ illa venialia multiplicenƗ. & ſic venia-
lia eq̄lis grauitatis nõ auferũt eq̄les partes
eiuſdẽ charitatis ſcd͂m Altiſſ. & nũq̄ remit-
titur vſq̄ ad nõ gradũ p venialia ſicut habi
litas ad bonũ remittiƗ p malũ actũ & q̄tũcũ
q̄ multiplicẽtur mali actus nunq̄ abſorbeƗ
hõ q̄n remaneat ſemp aliq̄d habilitatis ad
bonũ. ¶ Alia eſt opinio Richardi clymetõ
ꝙ charitas dinuiƗ p venialia ſcd͂m certã gra
uitatẽ illorũ & p partes eiuſdẽ q̄titatis etiã.
vt ſit ſortes hñs charitatẽ vt. viij. cõmittit
vnũ veniale certe grauitatis/ ſcd͂m eum tale
veniale aufert vnã partẽ illius charitatis vt
viij. gr̃a exẽpli aufert vnũ gradũ demerito-
rie elicit poſtea aliud veniale tãte grauitatis
cũ prio tale aufert vnũ aliũ gradũ charitatis
& ſic p illa duo venialia rẽanet charitas p̄ci-
ſe intenſa. vt. vj. & ſic p. viij. venialia eiuſ-
dẽ grauitatis cũ primo auferƗ tota charitas
¶ Et cũ arguiƗ cõtra eũ. ergo charitas põt
p̄di p ſola venialia. negat ꝯñam: qa q̄ñ elicit
vltimũ veniale qd͛. ſ. ẽ demeritoriũ p̄ditõis
totius charitatis q̄ reſtat/ dicit ꝙ tũc nõ pec
cat ſolũ venialiter ſed mortal̄r: nõ ꝙ peccet
mortal̄r p veniale qd͛ elicit: ſed peccat mor-
taliter omiſſiue qa tenetur ſeruare charitatẽ
quã nõ ſeruat. iõ peccat mortal̄r. & iſte ſunt
due opiniones oppoſite ſecunde poſitioni
ſup̄ius poſite q̄ licet nõ ſint multũ p̄babiles
neq̄ apparẽtes nõ tñ ſũt heretice. iõ arguiƗ
ꝯtra ãbas. Prio ſic. ſeq̄tur ꝙ p veniali q̄s pu
niretur eternal̄r & pena ppetua. Patet ſic/ ſit
ſortes q̄ p̄ciſe habet gr̃am baptiſmalẽ: & nul
lam aliã: & primns actus quẽ elicit ſit venia
lis nõ ſufficiẽs tñ ad demerẽdũ p̄ditionẽ to
tius charitatis ſed ſolum vnius p̄tis/ & dece
dat imediate poſt illud veniale ꝯmiſſũ ſine
quocũq̄ bono motu. i. merito pſonali. tũc
ſolũ p̄miabiƗ rõne charitatis & nõ rõe ope
rũ. ergo ꝯ ſcd͂m valorẽ charitatis in q̄ decedit

ergo p̄miabitur minus ꝑpetuo ꝙ puulus decedēs imediate poſt baptiſmū: & pro venia li ſolum ſine rōne illius: ergo illo gradu certo glīe quo puulus p̄miabit pluſꝙ ipſe ſortes/ eternaliter priuabitur rōne illius venialis/ & vltra. ergo pctm̄ veniale punief eternaliter pena dāni ꝗ eſt maxima pena. Nam oīs priuatio boni qđ alias ineſſet & nūc nō ineſt rōne culpe dicitur pena dāni alias par uuli decedētes in origiali nō punirētur pena dāni. hoc eſt manifeſte falſū: & ꝯtra oēs doc. ergo vtraqꝫ iſtarū duarū poſitionū eſt falſa. & hoc argumentū eq̄liter currit cōtra ambas opiniones. [Hoc argumentū eſt ap parens: ſed qui vellet ꝑteruire diceret ꝙ nō ſufficienter deſcribitur pena dāni: ſed addē dum eſt ratione culpe mortalis in ſe vel i altero. Sed fieret replica de obſtetricibus que meruerūt bonū temporale a quo potuerūt impediri p ſolū peccatū veniale.] ¶ Scđo ar guif ꝯtra ſcđam opinionē. ſeqtur ꝙ qlibet qñcūqꝫ peccat venialiter ꝙ tenereſ confiteri de illis venialibus vel ſaltē de omiſſiōe. patet: incertū eſt ſorti ꝗtā charitatē habeat. ergo incertū eſt ei ſi habeat maiorē ꝙ p veniale demereaſ corrūpi/ & vltra/ ergo icertū eſt ei an peccet mortaliter. ergo tenetur ad minus ꝯfiteri ſub dubio de venialibus/ ꝯñs eſt abſurdū apud oēs doc. ꝗuis multiplicētur venialia ſine termino nō tenemur illa ꝯfiteri & eēt difficile multū multiplicare ſcđm illam opinionē qn charitatē corrūperēt. Relinquunſ ergo iſte opiniones tanꝙ minus ꝓbabiles. & ꝓbatur ſcđa ꝓpō ꝙ non poſſit charitas diminui/ qa ſi ſic: hoc eſſet p veniale vel mortale/ nō ꝑ veniale vt probatū eſt: nec p mortale qa mortale nō illā diminuit: imo totalr aufert demeritorie. Igiſ reſolutorie hñtur iſte due ꝓpōnes vere. Prima ꝙ ſimpliciter & abſolute pōt diminui charitas. Scđa ꝙ nō pōt dimui de lege. ¶ Cōtra hanc ſcđam ꝓpōnem Gre. i. xvi j. d. & de Aliaco poſt eū faciūt tale argumētū. Sit ſortes ꝗ hēat charitatē vt. iiij. eliciat actū meritoriū quo augeat ꝑciſe ſuā charitatē ꝑ vnū gradum ita ꝙ talis actus ſit ꝑciſe meritorius vt vnū: & talis gradus ſit a. tūc charitas ſortis habebit quinqꝫ gradus. tūc ſic arguiſ/ ꝑt dari vnus actus ꝑciſe demeritorius vnius gradus ſicut actus erat meritorius vnius gradus. ergo illo gradu deperdiſ ꝑciſe tm̄ de charitate ꝗtū acquirebatur per actum meritoriū vt vnū/ & per conſequens remittitur charitas/ & nō totaliter aufertur. ꝙ poſſit dari actus eq̄ demeritorius. Patet: pōt dari actus minus meritorius puta veniale/ & poteſt dari magis demeritorius. ergo ꝑt dari vnus eq̄lr demeritorius ſicut. a. actus meritorius. ¶ Ad argumētū admitto caſū/ & diſtiguo ꝙ poſſit dari actus eq̄ demeritorius ꝑciſe ſicut eſt actus/ a/ meritorius. vel in illa diſpōne in ꝗ nūc eſt ſortes puta hñdo gratiā vt. v. & ſic negaſ. vel ꝙ poſſit dari eque demeritorius ſimplr: & ſic ꝯcediſ. Dico ſcđo ꝙ actus non ſunt ꝯpabiles adiuicē ſcđm meritū & demeritū. & tūc argumētū eēt fruſtratū/ ſed hoc admiſſo/ dico ꝙ poſtꝙ hēt charitatē vt qui ꝗ nō ꝑt dari aliqs eq̄ demeritorius ꝑciſe. nā ſortes mereſ augmētū vnius gradus grē & certū gradū btitudinis: & ñ totā btitudinē ex illo gradu. a. qa grē ꝑcedēti corrñdet aliqđ btitudinis/ & ſortes nō ꝑt elicere actū demeritoriū moraliter qn demereaſ totā btitudinē qua eſt dignus. ergo plus demereſ de ꝑditione grē & btitudinis ꝙ prius merebatur de acqſitione p actū meritoriū vnius & ꝑter hoc demereſ penā ſenſus: ergo non pōt dari aliqs actus demeritorius qn ſit magis demeritorius ꝙ meritorius erat ꝑciſe actus vnius gradus/ ſed ſimplr & abſolute pōt dari eq̄liter meritorius & demeritorius ſed nō cū iſta circūſtātia in hñte charitatem vt qnqꝫ/ vel i illo ꝗ imediate habuit. ¶ Tertia ꝓpō/ pctm̄ veniale bñ remittit feruorem charitatis. vñ feruor charitatis iſuſe ē actus ex charitate iſuſa elicitus/ vel eſt hitus acqſitus ex illo actu vt dicit de Aaliaco. vt ſortes hñs charitatē infuſā/ ex tali charitate infuſa elicit dilectiōnē dei ſup oīa: talis dilectio eſt feruor charitatis infuſe/ ex illo actu derelinquiſ hitus aliqs qui vocaſ etiā feruor charitatis infuſe. Probaſ tertia ꝓpoſitio, ſit aliqs

[Margin notes: "additio" beside "parens: ſed qui vellet…"; "Tertia ꝓpō." beside "¶ Tertia ꝓpō".]

diligendo deũ ſup oĩa cũ hoc peccet venia-liter amãdo creaturã / tũc nõ tñ diligit deũ ſuper oĩa q̃tum diligeret ſi nõ haberet illã dilectionẽ venialẽ creature / q̃a pluribus in-tentus minor eſt ad ſingula ſenſus. ergo oc caſionaliter remittiť. i. redditur minus intẽ ſus q̃ foret ſine tali actu veniali. Preterea / certũ eſt ꝙ ipſe actus venialis remittit habitũ acquiſitũ ex actibus ꝯtrarijs. & illi actus cõ-trarij erãt a charitate: quia erãt meritorij: er go peccatũ veniale remittit feruorẽ charita tis. Sed queſtio eſt vtrũ poſſit totaliter au-ferre charitatẽ ſiue feruorẽ charitatis. Diciť ꝙ aliqđ veniale aliquẽ feruorẽ totaliter po teſt auferre & eſt ei incõpoſſibile. vt venia-le quo volo mẽtiri iocoſe eſt incõpoſſibile nolitioni qua nolo mẽtiri iocoſe: ſed nullũ veniale ẽ incõpoſſibile cuicũq; feruori ſim-pliciter vt quocũq; dato erit dabilis aliquis feruor charitatis cui nõ repugnat: licet alijs feruoribus repugnet: & ſic aliqđ veniale pt aliquẽ feruorẽ totaliter diminuere ꝯtrarie: ſed nõ demeritorie. ¶ Dubitatur vtrum ſit aliqđ peccatũ veniale qđ ſit incompoſſibile cuilibet merito: hoc eſt an iſta ſint incõpoſ ſibilia / mereri & peccare venialr. Et appa-ret ꝙ nõ: quia veniale nullã aufert charita-tem: ergo. ¶ In oppoſitũ arguiť: odiũ dei ſubrepticiũ nõ ſtat cũ merito. Patet: bñ ſeq tur ille meretur: ergo habet actũ qui eſt dile ctio dei ſup oĩa vel qui ex illa ꝑcedit. nã qui mereť oportet ipm habere actũ imediate cir ca deũ vel circa creaturã impatũ a dilectiõe dei ſup oĩa: ſed iplicat ꝙ q̃s habeat odiũ dei ſubrepticiũ & ꝙ amet deũ ſup oĩa: cum nul lus poſſit ſimul amare & odire idẽ obiectũ cũ ergo q̃ritur vtrũ ſit aliqđ veniale ꝙ cuili bet merito repugnet: dico ꝙ nõ: q̃a odium dei ſubrepticiũ ſupponẽdo ꝙ ſit tale (Nam Occhã in quolibeto dicit nullũ tale eſſe po nendum. & odire deum illo) iplicat mereri odio. nõ iplicat odire deũ & amarẽ eũ ſcđm eãdem rõnem & adeq̃te. ſed non implicat odire deũ & eũ amare ſcđm diuerſas rõnes. vt nõ iplicat odire ſubrepticie & amare de-liberate / ſed hoc ꝯceſſo ꝙ iſta duo nõ ſtent vt mereatur oportet diligere deũ ſup oĩa / ideo odiũ ſubrepticiũ ſtabit cum merito a-ctuali impato a dilectione dei.

¶ De reſurgente a peccato an reſurgat ad maiorem gratiam & gloriam. Cap. XV.

CONſequẽter q̃ritur. Vtrũ qui ceci dit a grĩa & poſtea reſurgit reſur-gat ad maiorẽ gratiam: & omitto modos q̃bus reſurgit q̃a notũ eſt ꝙ nullus reſurgit ad gratiã niſi per peniten tiã. Q̃tum ad hoc ſit prima ꝑpoſitio. Qui cunq; reſurgit a peccato mortali ad minus ſemper reſurgit ad equalẽ gloriã ſiue ad di-gnitatẽ equalis glorie ſiue ad acceptationẽ ad equalẽ gloriã qđ idẽ eſt. Vnde exiſtẽs in mortali ſecũdum p̄ſentẽ iuſticiã nõ eſt acce-ptatus ad gloriã: ſed qñ reſurgit nõ ſolũ re ſurgit ad habitum infuſum. i. ad gratiã ſed de nouo ad acceptationẽ ad gloriam ſcđm preſentẽ iuſticiã. ꝓbatur ꝑpõ: quia oppoſi-to dato ſeq̃tur ꝙ quis pro pctõ dimiſſo eter naliter puniretur / & iſta eſt vnica ratio efficax ad hoc ꝓbandũ. Patet ꝯña. bene ſeq̃tur: iſte reſurgit ad minorẽ acceptationem glorie q̃ prius fuit acceptatus: ergo ſi nũc decederet minus p̄miabitur q̃ ſi deceſſiſſet ante caſũ. i. anteq̃ cecidiſſet a gratia. hec ꝯña eſt euidẽs / & vltra / iſte minus p̄miabiť ſi nũc decedat q̃ ſi deceſſiſſet anteq̃ caderet a grã: ergo ꝑ ali-quẽ gradũ minus p̄miabiť: ergo illo gradu ꝑpetuo priuabiť ꝓpter caſum. tũc ſic arguiť illo gradu ꝑpetuo priuabiť ꝓpter illud pec catũ: ergo ꝓpter pctm̃ dimiſſũ ꝑpetuo pri-uabiť / & illa priuatio eſt pena: ergo punie-tur ꝑpetuo ꝑ pctõ dimiſſo. ꝯñs eſt falſũ. pa tet ꝑ Ezechielẽ ſi ꝯuertať pctõr / oĩm iniq̃ta-tũ eius nõ recordabor. ſupple quãtũ ad pu nitionẽ eternã. igiť prima ꝑpõ vera. Scđa ꝑpõ ꝓbabilis eſt etiã eius oppoſitũ ꝓbabi-le eſt: q̃cunq; reſurgit / ad minus reſurgit ad eq̃lẽ gratiã. Iſta nõ põt ita efficaciter ꝓbari ſic prĩa / & ſupponit ꝙ p̄ciſe penes eq̃litatẽ vel ineq̃litatẽ grãrũ ſit eq̃litas vel ineq̃litas acceptationis ad gl̃iam ſcđm p̄ſentẽ iuſticiã Et iã prius allegate ſũt opiniões ꝯtrarie ꝙ nõ ſolũ valori grẽ corrñdet valor gl̃ie / ſed

valori grãe & valori oprum. vñ dicit Sco. ꝙ non ſemp oportet hoiem reſurgere ad eqlẽ grãm ſed oportet ſemp ipm reſurgere ad maiorẽ grãm. cũ ſuadeo iſtã ſcd'am ppõnẽ quaſi eodẽ argumento ſicut primã. Arguitur ſic. Quis nõ ſolum reſpondeat valor glie valori gratie: cuilibet tñ gratie aliqd glorie correſpondet diſtinctũ (ſcdm illam opinionẽ) a gloria ꝗ correſpondet opibus/ ergo ſi ſortes reſurgat ad minorẽ gratiã/ etiã reſurget ad acceptationẽ minoris glorie. pñs eſt improbatum in prima propoſitione: quis nõ reſurgat a debito totius glorie ſoli gratie debite nihilominus cuilibet gradui gratie correſpõdet aliquid glorie debitũ a gloria correſpõdẽte gratie & a gloria correſpondente opibus. ergo ſi reſurgit ad minorem gratiam/ ſiliter etiã ad minorẽ gloriã. nam bene ſequitur/ reſurgit ad minorem gloriã debitã gratie: ergo ſimpliciter reſurgit ad minorem gloriam. Patet: ſortes qui reſurgit quãtum ad debitum operibus reſurgit ad equalem gloriam: ſed ex parte gratie reſurgit ad minorẽ: ergo reſpiciẽdo ad totalem gloriam ad quã reſurgit talis reſurgit ad minorem gloriã. Conſequẽs eſt improbatũ in prima ppõne. ergo ppoſitio ſecunda relinqtur vtrũqꝫ pbata. ¶ Tertia ppoſitio quam multi ponunt & in qua eſt quaſi tota difficultas. Quicũqꝫ reſurgit/ reſurgit ad maiorẽ & gratiã & gloriã. Patet: qcũqꝫ reſurgit/ primo reſurgit ad oẽm gratiã quã prius habuit & ad oẽm gloriã prius ſibi debitam/ & cũ hoc reſurgit ad vnum gradum grẽ quẽ nõ habebat & ad vnum gradũ glorie qui prius illi nõ debebatur. igitur tertia propoſitio vera. Prima pars huius propoſitionis patet ex ſecũda ppõne: & ſecũda ex prima. Tertia pars patet: ſcilicet ꝙ reſurgat ad gradũ gratie quẽ prius non habebat: & glorie qui prius nõ ei debebaṫ. nã quicũqꝫ reſurgit hoc eſt per opus meritorium. ergo ratione illius operis meretur gradũ gratie quem nunꝗ habuit & vnum gradũ glorie qui nunꝗ fuit ei prius debitus. igiṫ. Et iſta eſt ppoſitio guillermi parrhiſieñ in libro de ſacramentis tractatu de pnĩdẽtia. Vnde nõ eſt difficultas ꝙ quicũqꝫ reſurgit per ſacramentum quin reſurgat ad vnũ gradum gratie & glorie nõ prius habite nec debite: quia ex vi operis operati pfertur. Sed eſt difficultas de illo qui reſurgit ſine ſacramẽtis: hoc eſt ex vi operis opantis. i. ex diſpoſitione & bono motu volũtatis. & ꝙ ſit difficultas ſic ſuadeo/ ſit ſortes qui cecidit a gratia & gloria vt octo/ reſurgit a peccato per cõtritionẽ ſolã. in primo inſtanti quo eſt in gratia non eſt dignus maiori gloria ꝗ prius: ergo nõ reſurgit ad maiorẽ gloriã. Patet antecedẽs. in primo inſtãti in quo eſt i gratia poſt caſum nullũ opus elicuit ex gratia. ergo poſt caſum nihil meruit de gloria/ & nõ acquirit aliqd de gloria ex vi opis opati. igitur. vnde dictũ eſt ꝙ nullũ opus eſt meritorium niſi ſit ex gratia. ideo cũ diſpoſitio eſt prior natura ꝗ gratia: nõ eſt meritoria. vñ ſortes reſurgẽs ex vi operis operãtis in hoc inſtãti non mereṫ aliqnid glorie. Patet: qa in hoc inſtanti nõ operaṫ ex gratia. & poſt caſum nunꝗ opatus eſt ex gratia: ergo poſt caſũ non eſt dignus maiori gloria ꝗ erat antequã caderet. & hoc apparet multũ pbabile. & hoc videtur ſẽtire Eliphat in prima diſtinctione ꝙ quicũqꝫ reſurgit ex vi operis operantis/ reſurgit ad equalitatẽ gratie. Sed cõtra hoc arguitur. ſi iſte ſurgeret (nõ dico reſurgeret) ita ꝗ nunꝗ fuiſſet in gratia prius: ſurgeret p opus operãs ad aliquẽ gradum gratie quẽ nunꝗ habuit: ergo ratiõe iſtius boni motus ꝗuis nõ ſit a charitate debetur aliqs gradus gratie. ergo cũ reſurgit nõ ſolum reſurgit ad gratiã quã habuit ante caſum/ ſed cũ hoc ad gradũ vltra qui debeṫ illi diſpoſitioni per quã reſurgit. & poniṫ talis analogia/ ſit ſortes adultus non baptiſatus qui nunꝗ fuit in gratia. eſt poſſibile ꝙ acqrat gratiã ex vi opis opantis. i. per bonũ motũ volũtatis quo vult effici xpianus & baptiſari ſed nõ habet oportunitatẽ: qa nõ iuenit ſacerdotẽ paratũ. & ſi eũ peniteat veteris vite ſibi pferṫ grã anꝗ recipiat ſacramẽtũ baptiſmi/ & talis nũꝗ habuit gratiã & nõ

cōferē niſi ꝑ opus operās. ergo iſti diſpoſi-
tioni que eſt bonus motus ſortis debeē ali-
quid gratie & non minus deberetur ei ꝙ ſi
fuiſſet prius ī gratia. ergo ille qui fuit prius
in gratia reſurgens per bonum motum nō
ſolum reſurgit ad equalem / ſed etiā ad ma-
iorem gratiam/ & ex ꝯñti ad maiorem glo-
riam ei debitam. & hoc videtur mihi conce
additio dendum. [Hoc argumentum eſt bonū ad
probandum ꝙ in primo inſtanti quo gra-
tia infunditur concurrit ad actum alioquin
aliquis habebit vitam eternam qui nūꝙ eli-
cuit meritorium & non habuit ſacramentū
vllum quod non concedo.] Et ad argumē
tum in oppoſitum/ quando quis reſurgit ī
primo inſtanti verum eſt dicere ꝙ non me-
retur per bonum motum/quo reſurgit. er-
go nec meretur gratiam / quia per quācūꝗ
meretur gloriam meretur gratiā nec prius
merebatur poſt caſum a gratia/ qa nō ope-
ratur ex gratia. ergo meretur/nec ante mere
batur. dico admittēdo caſū ꝙ ſortes in hoc
primo inſtanti reſurgat per bonum motū
verum eſt ꝙ in illo non meretur de condi-
gno/quia iſte bonus motus eſt a ſola natu
ra & non a charitate (etiam ſuppoſito auxi
lio diuino) ſed dico ꝙ meretur de congruo
quia ex diſpoſitione qua habet talia ſecun-
dum legem deus infundet gratiam . ſed vl-
tra illam infundetur aliquid gratie ratione
illius diſpoſitionis/ & conſequenter mereē
aliquid glorie. Difficultas circa ſecundam
& tertiam propoſitiones. ex illis ſequitur ꝙ
aliquis reſurgeret & non poſſet dari certus
gradus gratie ad quam reſurgeret. patet: ca
pio ſortem qui per totam horam preceden
tem terminatam ad hoc inſtans merebatur
intendendo bonum motum ſucceſſiue / in
hoc inſtanti terminante horam peccet mor
taliter/quia in illo inſtāti poteſt elicere vo-
litionem prohibitam vel omittere aliquid
quod precipitur eliciendum pro illo inſtan
ti ſub pena peccati mortalis. illo caſu poſi-
to arguiē ſic. nō daē certus gradus gr̄e a quo
cadit ergo qñ reſurgit nō daē certus grados
gr̄e ad quā reſurgit. patet añs prio ī hoc iſtā
ti iſte nō hēt gratiā/ qa ē ī mortali ꝑ caſū po
ſitū/ & nō ꝑt dari maxia gr̄a quā habuit pri
us. ergo nō daē maximus gradus gr̄e a quo
cadit. conſequentia eſt certa. & minor pro-
batur. quecunꝗ gratia ſignata ante illud ī-
ſtans adhuc aliquid merebatur quod adde
batur illi gratie ꝑcedenti. ergo illa non erat
ſumma. Vnde cōmuniter dicitur apud gre
gorium ſi ſit aliqua qualitas que ſucceſſiue
intendatur vſꝗ ad aliquod inſtans & in il-
lo annihiletur tota adeo ꝙ non datur cer-
tus gradus qualitatis qui fuerit/ ergo ī ꝑpo
ſito ſi ſortes per totam horam mereatur vſ
ꝗ ad hoc inſtans/ & in hoc inſtanti peccet:
non datur ſummus gradus a quo cadit / &
nō reſurgit niſi ad illam a qua cecidit/ & ad
illam que debetur diſpoſitioni per quam re
ſurgit. ergo cum nō detur ſummum a quo
cadit non dabitur ſumma gratia ad quā re
ſurget: & hoc eſt impoſſibile ꝙ ſit aliqua ꝗ
litas in inſtanti quin detur ſummum eius.
Dico ꝙ iſta ſunt concedēda. primum. Nō
datur ſūma gratia quā ſortes habuit. Secun
dum. non datur ſūma gratia qua ſortes fuit
dignus. & ſic non datur nec ſumma gratia
a qua cecidit/ nec ſūma gloria a cuius debito
cadit. nā quo cunꝗ gradu glorie ſortes fuit
dignus in inſtanti poſteriori maiori fuit di
gnus/ quamcunꝗ gratiam in inſtanti habu
erit ī inſtāti poſteriori maiorē potuit habe
re. Tertium concedendum ꝙ quando reſur
git non ſolum reſurgit ad gratiam quā ha
buerit nec ſolum ad debitum glorie prius
debite: ſed reſurgit ad totam gratiam quam
habuiſſet in illo inſtanti/ & ad totum debi
tum glorie que debita fuiſſet in illo inſtan
ti. Datur analogia. aliquis adultus accedit
ad baptiſmum/ baptiſatur/ tamē ponit obi
cem ne recipiat gratiam baptiſmalem/ ſi po
ſtea reſurgat talis reſurget ad illam quā ha
buiſſet in baptiſmate ſi non poſuiſſet obicē
Similiter dico in propoſito. ſortes per totū
tempus meretur augmentum gratie ſucceſ
ſiue vſꝗ ad illud inſtans terminans horam
& in illo ponit obicem & ſi non poſuiſſet ī
illo inſtanti fuiſſet gratia intēſior & maior

gloria debita q̄ prius q̄uis nõ fuiſſet in illo inſtanti primo merita capiẽdo ly merita nominaliter. Ideo cum reſurgit/reſurget ad totum illud quod habuiſſet & debitũ fuiſſet ei in illo inſtanti. Et ſic dicta ſufficiãt de virtutibus theologicis.

¶Tractatus tertius de virtutibus moralibus & vitijs oppoſitis.

¶De diuiſione virtutis in moralem & intellectualem.

IMPOſito fine de virtutibus ſuper humanis.i. theologicis: conſequenter agẽdum eſt de virtutibus humanis. & preſupponiẽ diſtinctio poſita ſupra quando querebatur quomodo differunt theologice & humane. ¶Dictum enim eſt quia humane ſũt circa aliquod obiectum ſecundum aliquam rationem q̄ non excedit humanam rationem. ¶Item ſunt acquiſite/alie vero infuſe. vnde.ſ. Tho. nullas ponit theologicas acq̄ſitas. his ſuppoſitis queritur vtrum virtus bene diuidatur ĩ itellectualem & moralem. Et apparet ꝙ nõ virtus intellectualis nõ eſt virtus. ergo virtus non bene diuiditur in intellectualem & moralem. patet antecedens/habitus ille nõ eſt virtus cuius actus eſt indifferens ad bonitatem vel malitiam. ſed actus virtutis intellectualis eſt huiuſmodi. igitur. Reliquo maiorem ſatis notam ex auctoritate Augu. dicentis virtutibus nunq̄ cõtingit male vti: ſupple elicitiue. hoc eſt nunq̄ cõtingit actũ habitus virtuoſi eſſe malum. patet minor/ inter virtutes intellectuales vna ponitur ſciencia/ſed actus ſcientificus eſt indifferẽs ad bonum & ad malum. nam ſtat aliquem ex habitu ſcientifico elicere actum/ & illum in bonum & in malum finem ordinare. ideo actus virtutis intellectualis eſt indifferẽs & ad bonum & ad malum. Igitur virtus non bene diuiditur prima ſui diuiſione in moralem & intellectualem. ¶In oppoſitum tamen eſt Ariſtoteles ſexto ethicorũ/q poſtq̄ tractauit de virtutibus moralibus in precedentibus libris/conſequenter in ipſo ſexto tractat de intellectualibus. ¶Pro ſolutione huius difficultatis notandum eſt ex doctrina ſancti Thome/ꝙ aliquis habitus dupliciter dicitur virtus. Vno modo/ quia facit facultatem alicuius operatiõis bonam q̄ de facto eſt/vel poteſt eſſe bona. Secundo modo. quia facit vſum illius habitus eſſe de facto virtuoſum. Primo modo dicit virtutes intellectuales eſſe virtutes. Nam ſcientia facit facultatem ad actum ſcientificum qui actus eſt bona operatio ipſi potentie intellectiue. Similiter itellectus habitus facit facultatem ad aſſenſum premiſſarum ſiue principiorum que ſunt operationes bone intellectui potentie: ſed habitus non facit ꝙ vſus ſui met ſit bonus & virtuoſus/quia hoc dependet ex libero arbitrio voluntatis/ hoc ẽ talis habitus nõ iclinat ad hoc vt vſus eius ſit bonus. patet/nunq̄ aliq̄s vſus eſt bonus aut virtuoſus niſi per actum volũtatis. ſed habitus intellectuales non inclinant ad actus voluntatis. ergo ſecundum ſe non iclinant ad hoc vt vſus ad illam operationem ſit bonus. Habetur ergo ꝙ capiendo virtutem primo modo/virtutes itellectuales ſũt virtutes: & non ſecundo modo capiendo ſole virtutes morales ſunt virtutes. & in prima diuiſione capitur virtus vt eſt quid cõmune ad illas duas acceptiones nunc poſitas. ideo reſpondetur ad argumentum prius factum/habitus ille non eſt virtus cuius actus eſt indifferens & ad bonum & ad malum. verum eſt ꝙ habitus ille nõ eſt virtus ſecundo modo cuius actus eſt indifferens. ſed bene primo modo. Dico ꝙ aliquis habitus eſt virtus cuius actus eſt indifferẽs ad bonitatem vel malitiam puta per bonam/ vel malam relationem voluntatis in finem Vnde ſtat actum alicuius habitus artis eſſe malum propter malam relationem. De diſtinctione virtutum intellectualium adinuicem non intendo pro nunc tractare. ſed accedo ad morales mouendo queſtionem de diſtinctione illarum adinuicem in communi. ¶Vtrum ſcilicet bene diſtinguantur in

prudentiam fortitudinem iuſtitiam & in tē perantiam. & videtur ꝙ non/quia pruden tia eſt virtus intellectualis. ergo non debet poni inter morales. patet antecedens/ quia actus prudentialis eſt iudicare de agendis/ modo iudicare eſt actus intellectus. ergo & eius habitus. qa habitus & actus ab eo elici tus ſemper ſunt in eadem potentia. Non ē difficultas de alijs tribus quin ſint morales ſed difficultas eſt de ipſa prudentia. ¶ Vn de prudentia ſecundum eſſentiam eius eſt i telllectus/quia eſt ſubiectiue in intellectu & eius actus eſt intellectualis. ſed ipſa pruden tia eſt virtus moralis ſecundum materiam/ ſiue ſecundum obiectum/quia verſatur cir ca illud obiectum circa quod verſantur cete re morales virtutes. & ſic ſecundum ſuā na turam & eſſentiam dicitur intellectualis/ ſe cundum vero materiam moralis. Item ip ſa prudentia magis accedit ad eſſe virtutis mo ralis ꝗ cetere quattuor alie intellectuales ſci entia/ſapientia/ars & intellectus/patet ſexti ethicorum tertio. quia alie ſecūdum ſe nō faciunt vſus bonos. ſed ipſa prudentia non ſolum dicit facultatem ad operationem im mo facit vſum ſingularum aliarum bonū. notum eſt enim ꝙ prudentia facit vſum iu ſtitie bonum/hoc eſt niſi adeſſet actus pru dentie nunꝗ eſſet bonus ipſius iuſtitie vſus & ſic de alijs dicendum eſt puta ꝙ ipſa pru dentia facit vſus aliarum bonos. Patet igi tur/ꝙ tres ſunt virtutes morales ſecundum eſſentiam/altera vero puta prudentia eſt ſo lum moralis ſecundum materiā. intellectua les vero ſunt ſecūdum eſſentiam intellectua les. [Prudentia facit vſum aliarum virtutū bonum/& quia circa eandem materiā ver ſatur dicitur moralis obiectiue & vſiue alie nec vſiue nec obiectiue ſunt morales.] additio

¶ De actibus prudentie. Cap. ij.

Onſequenter vidēdum eſt de ac tibus pruden tie qui communiter a doctoribus tres aſſignantur. ſ. eubolia/ſyneſis/& nomín/& an diſtinguantur inter ſe. Pro declaratiōe no tandum ꝙ Eubolia ſecundum Tho. eſt ac tus quo bene conſiliamur. ſyneſis eſt iudica tiua ſiue iudicium de agendis ſecundum cō munem legem. nomin eſt precipere ſecūdū ipſam rationem naturalem in his in quibus deficit lex communis. primus igitur actus ē eubolia. i. conſiliari. Secundus ſyneſis. i. iu dicare. Tertius eſt precipere. & iſte vltimus actus. ſ. precipere ſecundum Tho. vocatur proprie prudentia. Vnde dicit prima ſecun de queſt. lvij. ꝙ iſti tres actus diſtinguntur realiter abinuicem. & ſic ſe habent ꝙ ſemp poſterior eſt principalior priore. Vnde eu bolia ſeu recte conſiliari/ſeu recte inquirere eſt actus prudentie minus principalis ꝗ iu dicare. ratio eſt quia ille actus non eſt niſi ꝑ pter ſecūdum. i. propter iudicare immo qn̄ habetur iudicium non eſt amplius opus i quiſitione. ideo primus actus eſt propter ſe cundum. i. propter iudicare. dicit vltra. ſ. Tho. ꝙ vltra actum ſecundum ponitur ter tius actus perfectiſſimus. ſ. precipere. & ra tio eſt (dicit) nam cum actu ſecundo ſcilicet iudicare ſtat peruerſitas in affectiōe alias nō poſſet quis agere contra conſcientiā/& iſte prius eſt actus prudētie. ſ. precipere cū quo nō ſtat peruerſitas/& de iſto dicitur omnis malus ignorans. & habitus inclinās ad iſtū actum eſt habitus principalis prudētie qui connectitur cum virtutibus moralibus quē non ſtat eſſe ſine morali virtute. Vnde faci le ex iſta diſtinctione actuum prudētie pn̄t intelligi multi paſſus. ſ. Tho. Actus prudē tie vocat partes potentiales inclinantes ad tertium actum. & ponit diſtinctionem rea lem inter illos/actus & quia nō poſſum be ne capere hanc opinionem: arguitur ꝙ nō ſit ponendus ille tertius actus ſcilicet preci pere. & non eſt difficultas quin duo primi ſint ponendi. Dicit ſanctus Tho. ꝙ poſtꝗ i tellectus iudicat dandam eſſe elemoſinam/ habet alterum actum qui exprimitur per ly fac. vel des. quo habito neceſſitatur volun tas ad volendum dare. Arguitur cōtra hoc nam ſecundum Ariſtotelem non ponunē niſi tres operationes intellectus. ſ. ſimplex apprehenſio/diſcurſus/compoſitio vel di

uiſio/ſed ille tertius actus quem ponit non
eſt ſimplex apprehenſio neq̃ diſcurſus. er
go eſt compoſitio vel diuiſio/ & nõ eſt cõ
poſitio vel diuiſio apprehenſiua. ergo eſt
iudicatiua/& ſi eſt iudicatiua:ergo non ap
paret ꝙ ſit ponendus actus precipiẽdi diſti
ctus ab actu iudicandi. ¶Secundo arguitur
ſic.habito actu iudicandi ſecundum eũ nõ
neceſſario ſequitur actus precipiendi/quia
alias cum actu iudicãdi nunq̃ ſtaret elicitio
oppoſiti/vt habito actu iudicatiuo ꝙ dan
da eſt elemoſina non neceſſario ſequitur ac
tus precipiendi.ſ.des vel fac. Tunc arguit̃
ſic illo actu iudicãdi habito ſine productio
ne actus precipiendi/vel poſſum elicere vo
litionem conformẽ illi iudicio:vel non.Si
dicas ꝙ non poſſum.cõtra. poſſum ex ſim
plici apprehenſione ſecluſo actu precipien
di.ergo poſſum etiam ex iudicio ſecluſo ẽt
quocunq̃ alio actu ſequẽte. Si dicas ꝙ poſ
ſum: Arguitur ſic/illa volitio ẽ bona.ergo
ſuperfluit actus precipiendi ad bonitatem
illius actus. Antecedens patet/primo talis
volitio eſt elicita libere & ſcienter quia ſcio
hoc eſſe faciendum & propter hoc.i.finem
debitum & circa materiam debitam. & iſta
ſufficiunt ad bonitatem actus moralis ſecũ
dum Ariſt.ergo ſuperfluit ille tertius actus
quẽ ponit thomas. ¶Tertio ſic.ipſe.ſ.tho.
videtur dicere ꝙ iſte actus iudicandi nõ eſt
perfectiſſimus actus prudentie quia cum ta
li ſtat peruerſitas in affectione ſed actus ille
tertius.ſ.precipere ẽ perfectiſſimus:quia cũ
illo non ſtat peruerſitas in affectione. ¶Cõ
tra. vel cauſatur mere libere vel pure natura
liter talis actus precipiendi. Si dicas ſecũdũ
ergo cum mere naturaliter ad illum actum
precipiendi ſequitur elicitio/ergo nec hoc
nec illud erit bonum aut virtuoſum. patet
conſequentia/nihil eſt bonum aut malum
moraliter niſi libere eliciatur vel imperetur.
ergo ſi tam precipere q̃ elicere cauſentur ne
ceſſario neutrum erit bonum. Si dicatur/ꝙ
ille tertius actus.ſ.precipere cauſatur libere
ſed ad illum neceſſario ſequitur elicitio i vo
luntate.tunc ſequitur/ꝙ bonitas aut mali
tia moralis eſſet attribuenda actibus intelle
ctus & non voluntatis. Patet conſequẽtia/
quandocunq̃ ſunt duo actus ſic ſe habẽtes
ꝙ vnus eſt liber in ſe & alter neceſſario ſeq
tur ad primum:ille ſecundus non habet li
bertatem proprie dictam niſi in primo/qa
tota bonitas aut malitia attribuitur primo
ideo hac ratione actus exterior non dicitur
habere propriam malitiam diſtinctam ab i
teriori/quia neceſſario ſequitur ad primum
ſi non ponatur impedimentum. ergo cum
primus actus libere elicitus ſit precipere/&
ad illum in voluntate neceſſario ſequat̃ eli
cere:tota bonitas illius electionis eſt attri
buẽda actui qui eſt precipere/& ſic actus vo
lũtatis eſſent ſolum boni vel mali denomi
natione extrinſeca/quod nullus doctorum
concedit. Ideo dico ꝙ vltra conſiliari quod
eſt vnum preuium ad actum prudentie nõ
eſt ponendum aliquid preter iudicare ſiue
preter iudicium practicum. Vt itellectus iu
dicat ꝙ danda eſt elemoſina/non eſt opus
amplius inquiſitiõe vltra tale iudicium/ &
non video quis alter actus eſſet ponendus
pro actu prudentie immo ille actus iudicã
di ſufficit ad voluntatem vt recte eliciat/ &
ſi non habeat tale iudicium non ſcienter eli
cit. & ſic tenent omnes doct. nam voluntas
non eſt ancilla intellectus: ſed ediuerſo itel
lectus eſt ſeruus ipſius voluntatis. ideo re
ſolutorie dicendum eſt ꝙ illud recte iudica
re eſt proprius actus prudentie:& non ẽ po
nendum tale precipere diſtinctum ab ipſo iu
dicio. [Argumentum fortiſſimum contra additio
Tho. ꝙ non ſit ponendus actus ille qui vo
catur precipere ſed ſufficiunt cõſiliare & iu
dicare/ſed nõ bene capio quis eſt proprius
actus conſiliationis que vocatur Eubolia.
Si dicas ꝙ ſit talis actus: volo iquirere de bo
nitate vel malitia actus tunc eubolia eſſet ac
tus vel habitus voluntatis & non intelle
ctus. Si dicas/ eſt tale iudicium inquirẽdũ ẽ
de bonitate vel malitia actus/tunc eſt idem
cum iudicare & hoc apparet.]

¶De actuali prudentia an requiratur ad quã
libet operationem ſtudioſam. Cap.iij.

CONſequenter videndum ē. vtrū
ad quālibet operationem virtu-
tis neceſſario regratur actus pru-
dentialis puta aliquod iudicium
quo iudicetur hoc eſſe faciendum vel nō fa
ciendum/proſequendum vel fugiendum.
Et arguitur ꝙ ſic. duplici auctoritate Ariſt.
Dicit enim in ſecundo ethi. diffiniens virtu
tem ꝙ eſt habitus electiuus in mediocritate
conſiſtens determinata ratione. ergo videt
ex hoc ꝙ anteꝗ actus aliquis ſit virtuoſus re
quiritur ꝙ obiectum illius ſit medium ſecū
dum determinationem rationis/& hoc ni-
hil aliud eſt ꝗ eſſe dictatum a recta ratione.
ergo ad operationem virtutis neceſſario re
qrıtur actus prudentialis. Inſup dicit Ariſt.
ꝙ ad bene operandum tria requirūtur. Pri
mo ꝙ talis operatio fiat ex electione. i. ſciē-
ter/hoc eſt cum iudicio prudētiali. Occhā
in tertio queſtione. xiij. pro iſta queſtione
ponit aliquas propoſitiones. Prima. Ad ac
Prima ppō. tū virtutis non ſufficit conformitas ad pru
dentiam aptitudinalem (& capitur ſemper
prudentia pro actu) hoc eſt nō ſufficit ꝙ ac
tus ſit aptus natus eſſe cōformis actuali pru
dentie. patet/quia oppoſito dato ſequitur
ꝙ actus elicitus contra conſcientiā erroneā
eſſet actus virtutis. conſequens eſt falſum i-
mo quilibet talis eſt vitioſus/ergo & ante-
cedens. patet conſequētia. ille actus elicitus
contra dictamen erroneum eſt aptus natus
eſſe conformis dictamini recto. ſed talis nō
eſt virtuoſus. igitur ad actum virtutis non
ſufficit illa aptitudo ad actualem prudētiā.
Dices ꝙ ſufficit illa aptitudo ad dictamē ac
tuale rectum ſecluſo errore oppoſito illi di
ctamini recto quod eſt aptum natum actū
conformare. Contra/non eſt eadem aptitu
do quando eſt error & quando non eſt. &
iſtud argumentum non eſt multum efficax
qa diceret aliquis ꝙ ſufficit aptitudo ſeclu-
ſo errore: vt quandocunqꝫ quis amat deū ꝗ
uis non dictet actualiter eſſe amandum deū
dum tamen non dictet non eſſe amandum:
Secūda ppō. eſſet difficile impugnare. Secunda propoſi
tio. Non ſufficit conformitas ad prudētiā
habitualem. patet/nullus habitus inclinat
ad actum alterius habitus niſi mediante ac-
tu proprio. ergo habitualis prudentia nū-
ꝗ inclinat aut nunꝗ dirigit actū alterius ha-
bitus: niſi mediante actu proprio ſicut ha-
bitus principiorum/certum eſt enim ꝙ nū-
ꝗ inclinat ad actum cōcluſionis niſi mediā-
tibus actibus principiorum circa principia
ita nunꝗ habitualis prudētia inclinat ad ac
tū affectionis niſi mediante actu ſuo. & iſtud
argumentum eſt contra Gregorium ꝙ nō
ſufficit relatio habitualis in vltimum finem
ad hoc ꝙ actus ſit bonus. eodem modo ꝙ
non ſufficit habitualis prudentia. Tertia p- Tertia ppō.
poſitio. anteꝗ actus virtutis ſit bonus reqri
tur in intellectu actualis prudētia. Vnde nū
ꝗ actus volūtatis eſt bonus quin actu ſit iu-
dicium actuale in intellectu dictans hoc eſſe
faciendum vel non faciendum/fugiendum
vel proſequendum. & iſta propoſitio ſatis
patet ex auctoritatibus preallegatis ex Ari.
in principio huius queſtionis. Diceret ali-
quis. dicis ꝙ anteꝗ actus voluntatis ſit bo-
nus requiritur dictamen prudentiale actua-
le in intellectu. Queritur tunc vtrum ad ac-
tum eſſe bonum requiratur tale iudiciū cer-
tum vel ſufficiat iudicium opinatiuum. Et
apparet ꝙ non ſufficiat opinatiuum. quia
bene ſequitur/eſt iudicium opinatiuum. er
go eſt formido de oppoſito. ſed facere con
tra talem formidinem videtur malum: quia
eſſet ſe exponere periculo peccādi. ergo nū
ꝗ actus elicitus conformiter ad opinionem
erit bonus. Vnde videtur mihi dicendum
ꝙ poteſt eſſe aſſenſus opinatiuus qui non ē
ſufficiens ad bonitatem actus ſibi cōformis
patet/poteſt eſſe aſſenſus ita opinatiuus ꝙ
plus eſt de formidine: vel ad minus tantum
ꝙ hoc ſit faciendum & bonum ꝗtum eſt de
aſſenſu ꝙ tale ſit bonum/quo caſu apparet
ꝙ talis actus non ſit bonus: verumtamen ſi
eſſet multum de aſſenſu & parum de formi
dine ſicut ſunt aliqui (vt dicit Ariſt.) ꝗ plus
eſſentiunt ſuis opinionibus ꝗ alij ſuis con
cluſionibus credo ꝙ tunc eſſet ſufficiens ad
regulandum operationem moraliter bonā

additio in volūtate.[Per illud bene ſoluitur de primo actu fidei ſecundum Gregorium quia p talem actum poteſt regulari imperium voluntatis imperātis primum actum fidei. Sed contra ſequitur ꝙ aliquis actus opinatiuus eſſet de fide/quia eſſemus obligati ad talem actum opinatiuum & per conſequens eſſemus obligati ad opinādum in fide/dico ꝙ nō ſequitur ad talem aſſenſum teneor:ergo eſt de fide:patet inſtātia de hac propoſitiõe habebo beatitudinem cuius oppoſitum repugnat ſpei actui ad quem teneor.] ¶Alia difficultas. dictū eſt ꝙ ſemper ad hoc ꝙ actus ſit bonus requiritur aliquis aſſenſus in intellectu. ergo ex hoc infero/ꝙ anteꝙ habeatur aliquis actus bonus in voluntate neceſſario precedunt aliqui actus in voluntate q̄ non ſunt boni. patet cōſequentia/implicat ꝙ in intellectu ſit aliquod iudicium quin ſit aliquis actus in volūtate preuius. vnde habitis notitijs extremorum eſt adhuc liberū componere. Ideo dicit ſanctus Thomas/ꝙ quis aſſenſus euidens non ſit bonus aut malus:ipſa tamen conſideratio preuia requiſita eſt bona vel mala. ergo non poteſt haberi iudicium quin ſit aliquis actus voluntatis preuius:ſed non eſt poſſibile ꝙ talis ſecūdum hanc opinionem ſit bonus/quia ſi eſt preuius & precedens omne iudicium nō regulatur iudicio prudētiali actuali. ideo oportet de neceſſitate ꝙ ante omnem actum bonum precedat actus voluntatis non bonus & hoc conceditur. & talis actus ſi ſit indeliberatus/nec eſt bonus nec malus. Et ſi teneatur/ꝙ ad puram deliberationē ſufficit ſimplex apprehenſio vt tenet Scotus/talis eſt indifferens. quia non habet omnes circunſtātias requiſitas ad bonum actum. Cōtra/ex hoc modo dicendi ſequitur ꝙ ruſticus raro bene ageret. Patet/quia raro format talia iudicia. Dico ꝙ immo frequenter iudicat. nam viſo paupere iudicat ꝙ eſt ei danda elemoſyna.

additio [Optima eſt hec difficultas & videtur ꝙ obligemur ad actum indifferentē quia obligamur ad actum prudentialem ſecundum Gregorium argumētum eſſet maioris ponderis niſi dicat ꝙ ſimplex apprehenſio ſufficit ad bene agendum.] ¶Alia difficultas. dictum eſt ꝙ ſufficit conformitas ad iudiciū practicū verū actuale ad hoc ꝙ actus ſit bonus. ¶Iam queritur. vtrū hoc ſufficiat ꝙ in intellectu ſit tale iudicium & ꝙ in voluntate ſit actus conformis illi iudicio ſiue ſecundum ꝙ illud iudicium dictat ita ꝙ ſufficiat aſſiſtentia illius iudicij/vel requiratur ꝙ tale iudiciū ſit partiale obiectū illius actus concurrēs ad illum actum partialiter producendum. Hoc iam determinatū eſt vbi queſitum fuit an ad actum bonū moraliter requiratur ꝙ talis actus habeat dictamen prudentiale pro obiecto. Dicit occhā ꝙ requiritur ꝙ ſit efficientia/immo dicit ꝙ ſit obiectum partiale actus/ita ꝙ ſicut non ſufficit facere ignoranter/ſed requiritur ꝙ fiat ex ignorantia ad hoc ꝙ actus excuſetur pari forma vt operatio ſit bona non ſufficit ꝙ fiat ſcienter ab operante/ſed requiritur ꝙ ſcienter & ex ſcientia/ideo non ſufficit aſſiſtentia circunſtantiarum. Scotus vero dicit ꝙ ſufficit aſſiſtentia illius prudētie actualis quod credo probabilius.

¶De voluntate an poſſit ferri in oppoſitum illius quod eſt dictatum a recta ratione. Cap. iiij.

Viſum eſt quo modo eſt neceſſaria prudentia actualis ad bene moraliter agendum. q̄ritur nunc vtrū ad verum dictamen prudentiale neceſſario conſequatur ipſum bene operari moraliter/hoc eſt/vtrum poſſit eſſe vera prudentia in intellectu non poſito in volūtate actu/& loquimur hic de prudentia actuali. Circa hoc ſunt varie opiniones. Vna eſt ſancti Thome in prima ſecūde.q.lxxvij: & Buridani in ſeptimo ethicorum. querit ipſe Buridanus. Vtrum voluntas poſſit ferri in oppoſitum illius quod eſt dictatum ꝑ rectam rationem. ad quam queſtionem reſpondet per aliqua dicta. Primum. voluntas non poteſt ferri in obiectum vt voluntas/niſi iudicet intellectus illud eſſe bonum ſecundum rationem vniuerſalem boni vel

ſecundum rationem particularem bonita-
tis/puta delectabilis vel vtilis vel honeſti.
Hanc ſententiam tenet adam in prima diſti
ctione primi ꝙ ex ſimplici apprehenſione
voluntas vt voluntas non poteſt ferri i ob
iectum. & quecunqȝ actum habet ex ſimpli-
additio ci apprehenſione talis eſt naturalis. [Hoc
eſt contra communem doctrinam Scoti di-
centis ꝙ ex ſimplici apprehenſione intelle-
ctuali cōtingit peccare mortaliter/patet ſtat
habere tempus ad deliberandum & nō de-
liberare & ex tunc exire in actum qui a mali-
litia excuſari non poteſt.] ❡Secundum di-
ctum. Quis ſit iudicatum bonum in ſe & nō
ſit iudicatum bonum ſibi/voluntas nō ne-
ceſſario fertur i illud. dat duo exempla. Pri
mum. latro iudicat iuſtitiam bonam & iu-
dicem bonum: ſed quia non iudicat iuſtitiā
fieri eſſe ſibi bonum / ideo non amat iudi-
cem neqȝ iuſtitiam. Aliud exemplum eſt
de demone. ❡Tertium dictum. Quis intelle
ctus iudicet obiectum eſſe ſibi bonum / ſed
iudicat preciſe eſſe ſibi bonum ſecundū vnā
rationem bonitatis & non ſecundum om-
nem/vel ſolum iudicat ſibi vtile vel delecta
bile nō neceſſario. tūc volūtas fertur in illd
obiectum. patet: quia tunc ad nihil deſerui-
ret libertas voluntatis/non potentia pure
naturalis ſicut ſenſus. nam ſi ad omne iudi-
cium oſtendens aliquid eſſe bonum alicui
voluntas neceſſitaretur ad illud ipſa non eſ
ſet libera. ❡Quartum dictum. ſi obiectum
iudicetur ſolum ſecundū rationem vniuer-
ſalem bonitatis: & non ſecundum aliquam
rationem particularem: non neceſſario ſeq-
tur operatio in voluntate/ſeu voluntas nō
neceſſario fertur in illud vt oſtendit eſſe bo
num/non tamen ratione boni honeſti/vti
lis/vel delectabilis. Probat ipſe buridanus
qa ratio particularis plus mouet q̃ vniuerſa
lis: ſed particularis ratio boni nō neceſſitat
voluntatem vt dicit dictum tertium/igitur
a fortiori nec ſola ratio vniuerſalis ipſius bo
ni neceſſitat voluntatem vt feratur in illud.
❡Quintum dictum. quando intellectus iu-
dicat obiectum eſſe bonum ſecundum oi-
modam rationem bonitatis etiam in ſpecia
li nō certitudinaliter ſed opinatiue / adhuc
voluntas non neceſſario fertur in illud/ſed
poteſt diſcutere vt efficiatur certus. hoc eſt
ſi iudicat illud eſſe bonum ſecundū vniuer-
ſalem rationem bonitatis pariter & particu
larem/ſcilicet ꝙ ſit honeſtum vtile & dele-
ctabile: cum hoc tamen dubitat an ita ſit nō
neceſſario fertur voluntas in obiectum ſic
ſub dubio oſtenſum. ❡Vltimum dictum i
quo iacet tota difficultas. Quandocunqȝ i-
tellectus certitudinalr & ſine dubio aliquo
iudicat aliquod obiectum eſſe bonum ſecū
dum omnimodam rationem bonitatis tā i
vniuerſali q̃ in particulari & nullam iuenit
rationem mali/ ſed iudicat illud eſſe ſimpli
citer bonum/ & ſimiliter ſecundum omnē
rationem eſſe bonum & nullo modo malū
tunc voluntas non poteſt non ferri in illud
obiectum. & in iſto ſatis concordat ipſe bu
ridanus cum ſancto Thoma. & iſta eſt pro
poſitio buridani ꝙ ſi intellectus iudicet de
tali obiecto certitudinaliter ꝙ ſit bonum ſe
cundum omnimodam rationem bonitatis
tam in particulari q̃ in vniuerſali & nullam
reperit rationem malicie ad tale dictamē ne
ceſſario ſequitur bene operari in ipſa volū
tate. & hoc expreſſe dicit ſanctus Thomas.
tamen aliqui volunt eum gloſare: imo ipſe
met. j. ſecūde. q. x. articulo ſecūdo ait ꝙ vo-
luntas neceſſitatur ad ſpecificationem actus
non tamen ad exercitium actus/ſic ſcilicet ꝙ
non neceſſario habet actum ſeu ꝙ nō neceſ
ſario vult illud/ſed poteſt non velle illud
& ſuſpendere actum ſuum circa illud. tamē
non poteſt nolle illud. & ideo neceſſitatur
ad non nolendum/& hoc eſt neceſſitari ad
ſpecificationē actus. Buridanus enim ꝓbat
ſuum dictum/quia dicit ꝙ vnuſquiſqȝ expe
ritur in ſe ꝙ quando videt & iudicat aliqd
eſſe ſibi ſimpliciter & ſecundum omnem ra
tionem bonum ſibi & nullo modo eſſe ma
lum nec ſibi nec alteri: non poteſt non velle
illud. Item vt in tertio probauit/quando ꝓ
ſentantur per intellectum volūtati duo bo
na voluntas non poteſt velle minus relicto

maiori bono. igitur illud quod oſtenditur
ei ſimpliciter & maxime bonũ & nullo mo
do malum neceſſitabit eam ad illud volen-
dum. ¶Itẽ voluntas neceſſario ferť in finẽ
in particulari ſibi oſtenſum: igitur oſtenſio
melioris finis neceſſitat volũtatem ad omit
tendum minus bonum finem: & ſimplici-
ter & ſumme bonus finis neceſſitat ſimplici
ter eam. & hec eſt ſententia buridani quam
cepit etiam a ſancto thoma: ¶Sed occham
impugnat hanc opinionem. & primo no-
tat ꝙ quattuor modis capitur prudentia.
Quatuor mõis capitur prudentia. Vno modo pro notitia directiua operatio
nis ſiue talis notitia ſit vniuerſalis ſiue par-
ticularis ſiue acquiſita per diſciplinam ſiue
per experientiam. Exemplum / hoc iudiciũ
benefactori bñfaciẽdum eſt/ eſt prudentia/
omnis iracundus eſt per dulcia verba miti-
gandus/ iſtud iudicium poteſt haberi p ex-
perientiam. primum vero per doctrinam &
experientiam. Alio modo capitur pruden-
tia pro notitia particulari alicuius particu-
laris operationis directiua ſumpta ex vni-
uerſali notitia ſeu propoſitiõe cum vna mi
nore ſingulari. exemplum/ vt iſtud iudiciũ
huic benefactori benefaciendum eſt/ eſt pru
dẽtia iſto modo: quia ex iſto vniuerſali om
ni benefactori benefaciendum eſt cum iſta
particulari iſte eſt benefactor poteſt inferri
illa. Tertio modo capitur pro notitia parti
culari directiua alicuius operationis parti-
cularis ſiue habeatur per experientiam ſiue
per diſciplinam. vt iſta. hic iracundus leni-
bus verbis eſt mitigandus põt haberi vtro
ꝗ modo. Quarto modo capitur pro aggre
gato ex omnibus notitijs tã vniuerſalibus
ꝗ particularibus directiuis operationũ hu-
manarum. i. pertinentibus ad vitam huma
nam. Tunc nititur probare contra ſanctum
Thomam/ ꝙ non ſit vnica prudentia om-
nium humanarum operationum / quia cũ
prudentia vnius ſtat error alterius / vt cum
prudentia caſtitatis ſtat error temperantie
vel iuſtitie: igitur non eſt eadem prudentia
Prima ppõ. vtranꝗ virtutem dirigens. ¶His ſuppoſi-
tis ponit aliquas propoſitiões. Prima pro
impugnatione opinionis precedentis. Ad
prudentiam primo modo dictam non ne-
ceſſario ſequitur operari virtuoſe & cõfor-
miter ad illam. probatur primo: quia quan
docunꝗ eſt aliquis actus qui neceſſario ne-
ceſſitate naturali ſequitur ad illum cui con-
formatur nõ eſt primo laudabilis/ ſed ſolũ
ſecundario propter laudationem actus pri
mi: igitur actus voluntatis non erit primo
laudabilis ſi neceſſario ſequatur ad actũ intel
lectus: ſed primo laudabilis eſſet actus intel
lectus. & hoc eſt contra vltimũ dictum Bu
ridani. & eandem rationem ſumebamus ad
impugnandum ſanctum Thomam de ſuo
precipere deducto ab actu iudicandi. vnde
ſi actus voluntatis qui conformať dictami
ni prudentiali intellectus neceſſario ſequiť
ad illud dictamen/ hoc eſt ſi ad illud iudiciũ
quo iudicatur hoc eſſe bonum neceſſario ſe
quatur electio in voluntate: talis electio nõ
eſt primo laudabilis. i. laudabilitate ꝑpria/
ſed hoc ẽ falſum/ immo alias exterior actus
adderet bonitatem vel malitiam ſuper inte
riorem quod non eſt verum. Nam quan-
docunꝗ ſunt duo actus & ad primum ne
ceſſario ſequitur ſecundus/ ille ſecũdus nõ
eſt immediate in poteſtate voluntatis neꝗ
immediate liber / ſed libertate prioris: pro
pterea actus exterior eſt omnino pure natu
ralis in ſe. ſimiliter actus ſenſitiui ſunt pure
naturales in ſe ꝗuis ſint liberi antecedenter
ſeu in ſua cauſa. ſed ſi ad iſtud dictamen ne
ceſſario ſequatur illa volitio: talis erit in ſe
pure naturalis/ quod eſt falſum/ quia opor
teret ꝓcedere ꝙ operationes intellectus ſũt
per prius in poteſtate volũtatis ꝗ operatio
nes ipſius voluntatis. Ideo ad prudentiam
primo modo actualem non neceſſario ſeq
tur recta electio in voluntate. ideo ſatis im
pugnatur vltimũ dictum Buridani & tho
me. ¶Secũda propoſitio. ad prudentiã aut Secũda ppõ.
ſecundo modo aut tertio modo dictam nõ
neceſſario ſequitur operari virtuoſe in vo
luntate. hoc eſt/ ad notitiam ſingularem di
rectiuam particularis operationis ſiue ha
beatur per diſciplinam ſiue per experientiã

non neceſſario ſequitur electio voluntatis conformis illi prudētie. Probatur vt prius & in ſola iſta ppoſitione cōtradicit ſancto Thome & nō in prima/quia ſanctus Thomas dicit ꝙ voluntas neceſſario ſe ꝯformat dictamini prudētiali in particulari. & dicit ꝙ non neceſſitatur ad cōformādum ſe prudentie vniuerſali/& ideo cōuenit cum Occham in prima propoſitione ſed nō in ſecūda in qua dicit/ꝙ nullo modo neceſſitatur a particulari. Et ad auctoritatē Ariſto. oīs malus ignorans. & formatur ſic argumentum. non poteſt eſſe malū in voluntate qn ſit error in intellectu: igit̄ nec poteſt eſſe bonum in voluntate quin ſit prudentia in itellectu. igit̄ nullus poteſt ſe difformare prudentie: ergo ſi habeat perfectam prudentiā erit perfecta electio. Nā dicit ſanctus Tho. ꝙ prudentia nō ſolum importat noticiam vniuerſalē ſed etiā particularē: ideo nō poteſt eſſe mala electio quin ſit error ī particulari. Ideo dicit/omnis malus ignorans. Ad iſtud argumentū qn̄ cōcederetur ſolū probat ꝙ nō neceſſitatur ad ſpecificationem actus non tamen ad actum/hoc eſt/ſolū probat ꝙ ſtante prudentia neceſſitatur volūtas ad nō volendum ꝯtrarium vel ad nō nolēdum cōtra illam/ideo nō pbat quin poſſet ſe ſuſpendere ab actu conformi/ita ꝙ remaneret libertas ad minus contradictionis/& nō probat quin ad minus ſtante prudentia poſſet peccare peccato omiſſionis. imo dico ꝙ etiam peccato trāſgreſſionis. Ideo ad argumentū (dato ꝙ nō probet oīno intentum) rn̄detur negando antecedēs/imo ſtāte prudentia ſiue prudentiali dictamine de aliquo obiecto/ſtat mala electio de eodem & auctoritatem exponit Occham in quarto/ꝙ oīs malus ignorans ſaltem diſpoſitiue: quia oīs talis habet diſpoſitionē quam ſi cōtinuet incidet in multas ignorantias & errores/quia malicia hominis excecat intellectum. nō tamē oportet ꝙ ſemper ſit excecatio ſeu error tunc. Sed eſt difficultas ſuppoſito ꝙ ſit tale iudicium in intellectu ſicut ponit Buridanus in vltio dicto an ſtet nolitio obiecti/hoc eſt an voluntas poſſit habere nole oppoſitū. videtur ꝙ nō/quia voluntas non pōt ferri niſi in bonū. igitur cū hoc ſit iudicatū bonum/ſequitur ꝙ nō poteſt nolle illud. Reſpondent cōiter oēs antēqui ꝙ non/quia voluntas nō pōt nolle aliquid niſi ſub ratione mali/hoc eſt/nō pōt nolle obiectum in quo nulla apparet ratio malitie/nec velle obiectū in quo nulla apparet ratio bonitatis/& iſta eſt communis opinio. tamen dicit Occham in fine tertij/ꝙ poteſt nolle iſto ſtante. & quando dicit ꝙ nullus poteſt aliquid nolle niſi ſub ratione mali/& non poteſt aliquid velle niſi ſub ratione boni/exponit ꝙ itelligitur ꝙ nihil poteſt velle niſi ſub ratione volibilitatis/& nihil poteſt nolle niſi ſub ratiōe nolibilitatis/& dicit ꝙ ratio volibilitatis & nolibilitatis eſt ens: ideo poteſt illud nolle ſub rōne entis: licet de facto nulla ratio mali appareat in illo. & hec dicta de prudentia & actu eius ſufficiant. [Sed q̄ſtio eſt bona an deus poſſit diligi a nobis ſecūdum vnam rationem & ſecundū aliam odiri. & hoc apparet verum/ſicut eiuſdem obiecti habetur ſcientia & opinio per diuerſa media.] additio

¶De tribus virtutibus moralibus: iuſticia: fortitudine: & temperantia: & de obiectis earūdem. Cap. V.

Iam videndū eſt de virtutibus moralibus. & prima difficultas de virtutibus moralibus q̄tum ad obiectum eſt. Vtrum ſcilicet inter virtutes morales ſint aliq̄ que habeāt preciſe paſſionē p obiecto/aliq̄ opationē pciſe p obiecto. Pro cuius declaratione notandū ſcdm Tho. ꝙ virtus nihil aliud eſt q̄ hitus faciēs vel iclinās hoīem vt bn̄ ſe habeat/& aliquē bn̄ ſe hēre dupl'r itelligit̄. vno mō in ordie ad ſe. alio mō ī ordine ad alterū: videlicet p opatiōes ī ordie ad alterū: vt ſūt venditiōes: ēptiōes: pmutationes &c. Sed i ordie ad ſe hō bn̄ ſe hēt qn̄ appetitus eius ſubiugat̄ & ſubijcit̄ rōi: & hoc nō fit niſi p reſſionē paſſionū. iō dicit ꝙ iuſticia p quā hō bn̄ ſe hēt in ordie ad alterum

eſt circa operationem/ſed alie due virtutes ſcilicet fortitudo & tẽperantia per quas bñ ſe habet homo ad ſeipſum ſunt circa paſſiones.ideo dicit ꝙ eſt vna virtus moralis:ſcilicet iuſticia q̃ habet ꝑciſe opatiõẽ pro obiecto.alie due ſcilicet fortitudo & temperantia habẽt paſſiones pro obiecto/hoc ẽ pro materia: & hoc videtur ſatis ꝯforme dictis Ariſt.& philoſophorũ dicentiũ temperantiam circa delectatiões guſtus/& tactus/& fortitudinẽ circa timores & audacias q̃ ſũt paſſiones.huic ſentẽtie aduerſaſ Martinus vt apparet in prima queſtione de fortitudine in qua nititur ꝓbare ꝙ fortitudo & tẽperantia ſunt eq̃ bene circa opationes ſicut ipſa iuſticia.Rationes multas adducit quarũ precipua eſt/velle agendi/ pro defenſione reipublice & nihil aliud volẽdo eſt opatio ſpectans ad fortitudinẽ/tale velle nõ habet timorẽ pro obiecto/imo forte talis qui habet talẽ volitionẽ nõ cogitat de timore vel de audacia/imo habet ſolũ illud velle.tũc arguitur ſic/hoc velle eſt actus fortitudinis ergo habitus ex illo genitus eſt ipſa fortitudo/ſed talis habitus habet idẽ pro obiecto quod habet actus:ergo verus habitus fortitudinis eſt eque circa operationẽ ſicut ipſa iuſticia.Similiter velle comedere ſcd̃m ꝙ recta ratio dictat eſſe comedendũ/eſt actus tẽperantie.tale velle nec habet delectationẽ guſtus neq̧ triſtitiam pro obiecto/ſed habet ſolum ipm̃ comedere:ergo habitus genitus ex ipo habebit pro obiecto ipſam operationẽ exteriorẽ & non ipſam paſſionem. ¶Preterea ſi in aliquo nulla inſurgat paſſio penitus nõ eſt difficultas quin poſſit elicere volitionem de aggrediendo vel expectando vel comedẽdo cõformiter ad dictamen rectũ:ergo ĩ iſto poterit generari vna virtus tẽpantie vel fortitudinis nõ habẽte paſſionẽ pro obiecto.Ideo videtur mihi dicendũ ꝙ aliqua temperãtia habet paſſionem pro obiecto/aliqua habet opationem & aliqua habet vtrunq̧:ſcilicet tam paſſionẽ q̃ operationẽ. Simir aliq̃ fortitudo habet opationẽ dũtaxat pro obiecto/aliq̃ paſſionem aliqua vtrũq̧.Primum patet de fortitudine in illo qui nõ reflectit ſe ad timorẽ vel audaciam:ſed ſolum vult aggredi aut expectare. Secũdũ patet de illo qui reflectit ſe ad ſuas paſſiones:puta timorẽ vel audaciam/ & vult reprimere ſenſualitatẽ vel paſſionẽ naturalem.i.naturaliter cauſatã/talis volitio termiatur ſolũ ad illam paſſionem. Sed ſi ſit talis qui velit non obſtante timore aggredi vel expectare non eſt difficultas quin talis volitio habet operationem/id eſt aggreſſum vel expectationem pro obiecto.Similiter habet paſſionem pro obiecto:ergo aliqua fortitudo habet vtrũq̧ pro obiecto ſaltem partiali. ¶Q̃tum ad iuſticiã apparet ꝙ aliq̃n habere põt paſſionem pro obiecto.vt poteſt eſſe paſſio inſurgẽs inclinãs ad nõ reddendum alicui quod ſuũ eſt/vtẽ amor pecunie. volitio conformiter elicita qua volo reddere iſti ſuam pecuniam non obſtãte tali paſſione habet paſſionem pro obiecto/& iſta volitio eſt actus ſimpliciter & adequate pertinẽs ad iuſticiam: ergo aliquis actus iuſticie habet paſſionem pro obiecto ſaltẽ partiali/& per cõſequẽs nõ diſtiguntur ab inuicẽ iuſtitia & alie due morales penes hoc ꝙ habeant paſſionem preciſe pro obiecto & ipſa habeat preciſe operationem. ¶Aduertendũ ꝙ dicimus oẽm virtutem eſſe circa difficile/ſed non videtur verũ quia operationes circa quas verſantur iuſtitia & temperantia/nõ ſunt difficiles. Dico ꝙ virtutem eſſe circa difficile dupliciter intelligitur. Vno modo circa difficile.i.circa obiectum circa quod difficile eſt iuenire medium. Vnde iuſticia eſt circa difficile ſecundo modo/q̃uis non difficile mercari/eſt tñ difficile inuenire medium rõnis vendendo & emendo/ſed difficultas in obiectis aliarũ virtutũ:ſcilicet fortitudinis & temperantie non ꝯſiſtit in hoc ꝙ ſit difficile reperire medium etiam rationis:ſed difficultas illarum eſt quia eſt difficile exercere tales operationes.ſimiliter poteſt accidere ꝙ timor mortis retrahat ab aggreſſu. Preterea dicit ſanctus Thomas: ꝙ iſte paſſiones retrahunt

Dupr virtus ẽ circa difficile

ingtum paſſiones & non ratione obiecti:
ſed alique paſſiones circa materiam iuſtitie
poſſũt retrahere ex parte obiecti. Sortes di-
ctat ꝙ nõ eſt comedendus iſte cibus/nõ eſt
difficultas abſtinere ex parte opationis:ſed
difficultas eſt propter delectationẽ maiorẽ
que reperitur i iſto cibo & nõ in alio: quia
cõmuniter puenit difficultas ex pte paſſio-
nis ne ponatur rectitudo in obiecto tempe
rantie. hinc dicit ſanctus Tho. ꝙ temperan
tia eſt circa paſſiones/& non eſt difficultas
quin verum dicat: ſed vt in pluribus nõ at-
tenditur difficultas in operibus iuſtitie ex
parte paſſionis/ſed difficultas ponendi re-
ctitudinem eſt/quia difficile eſt reperire me
dium rationis. ideo talis virtus non eſt cir-
ca paſſiões tanq̃ circa illud quod retrahit ne
ponatur rectitudo in obiecto ipſius iuſticie:
ſed circa operationem ipſam. & ſi hoc mo-
do intelligat verũ dicit. [Adhuc nõ videt
additio ſufficere talis diſtinctio illarũ virtutũ/quia
difficilius iuenitur mediũ rationis circa ma
teriam temperantie regularis q̃ circa reſtitu
tionem alieni: ſed bene ponitur illa particu
la vt in pluribus/qa circa paſſiones due pri
me virtutes regulariter verſantur. vel ſaltẽ
ab eis capiũt difficultatẽ ſecus ẽ de iuſticia]
¶ Alia difficultas circa ſupradicta videt ꝙ
in ſtatu innocẽtie non fuiſſent virtutes. Pa
tet: nulla inſurrexiſſet paſſio difficultãs ho
minem circa materiam temperãtie puta ad
comedendum ꝙ non erat comedẽdum. Si-
militer nullus fuiſſet timor aut audacia: qa
nulla fuiſſent belli pericula neq; timoris ob
iecta. Similiter p tali ſtatu nulla fuiſſet diffi
cultas in inueniendo mediũ rationis q̃tum
ad iuſticiam: quia ita intellectus illumina-
tus fuiſſet ꝙ potuiſſet facile iſta cognoſcere
Dico ꝙ pro tali ſtatu nõ fuiſſet paſſio retra
hens a bono: ſed fuiſſent alie paſſiones/pu
ta delectationes in cibo & potu & in gene-
ratione/ſed non niſi moderate ſecũdum ra-
tionis iudicium. ideo negatur iſta cõſequẽ
tia/pro tali ſtatu nulla inſurrexiſſet paſſio
retrahens ab illo quod fuiſſet dictatum a re
cta ratione: ergo nulle fuiſſent virtutes mo
rales: quia ꝙ non fuiſſent tales paſſiones re
trahentes hoc nõ proueniſſet ex natura ho
minis q̃ nata eſt cõdelectari ſuo cõuenienti
& ipſa volũtas vt ei ꝯiuncta naturaliter na-
ta eſt condelectari. Nam vt ponatur opus
virtutis non oportet ꝙ actus ſit delectatio
vel paſſio retrahens: ſed ſufficit ꝙ poſſit eẽ
aliqua paſſio in operante nata retrahere ip
ſum ab operatione virtutis. vt ergo opera
tio ſit virtuoſa nõ oportet ꝙ inſurgat actu
difficultas paſſionis retrahentis: ſed ſufficit
ꝙ ſit circa obiectum circa quod q̃tum eſt ex
natura agentis poſſunt inſurgere paſſiones
retrahentes. & ideo ſi in illo ſtatu non i ſur-
gebant paſſiones nõ puenìebat ex hominis
natura ſed ex dono dei gratuito. [Sed con additio
tra ſi deus pduceret creaturã qui taliter ſe ha
beret ad paſſiones ſicut angelus poſſet tñ ſe
exercere circa materiã temperantie vel forti
tudinis tunc queſtio eſt qũo ſaluares actus
circa talia obiecta eſſe circa paſſiones poſtq̃
ex natura rei non ſunt nate inſurgere. & vi-
detur ꝙ oporteret tũc aliter diſtinguere ta-
les virtutes. hoc modo etiã videtur ꝙ ſalua
res ꝙ in ſtatu innocentie fuit actus contineñ
tie gradus quod ſolet negari]

¶ De ſubiecto virtutũ moraliũ. Cap. VI.

Viſum eſt de obiecto virtutis mo-
ralis: & ꝙ vniuſcuiuſq; virtutis
moralis indifferenter obiectũ po
teſt eſſe operatio vel paſſio. Iam
conſequẽter queritur de ſubiecto virtutum
moralium. Utrum ſint in ratione vel in ap
petitu ſenſitiuo. Opinio ſancti Thome pri
ma ſecunde queſtione quinquageſima ſex-
ta/articulis quarto & ſexto conſiſtit in duo
bus punctis. Primum. Alique virtutes ſunt
ponende in appetitu ſenſitiuo. Secũdum/
Omnes virtutes morales que ſunt ad ſeip-
ſum que ſcilicet inclinant ad bonũ ſibi: ſunt
in appetitu ſenſitiuo/vt ſunt fortitudo/&
temperãtia/& omnes q̃ ſunt ad deũ & pro-
ximum vt iuſticia ſunt in voluntate. Dicit
eñi in illo ſexto articulo p̃allegato ꝙ virtu-
tes q̃ ordinãt affectũ hois in deũ vel in pro
ximum ſunt in voluntate ſicut in ſubiecto

vt charitas:iuſticia & huiuſmodi:ſed ille q̄
ordinant ad bonũ ꝓprium ipſius volentis
ſicut fortitudo & temperãtia que ſunt circa
paſſiones ſunt ſubiectiue in appetitu ſenſi-
tiuo. Patet primũ dictũ eius. Quandocũq;
aliqua operatio procedit ab aliqua potẽtia
ſecundum ꝙ mouetur ab altera potẽtia: vt
operatio illa ſit perfecta oportet vtrãq; illa
rum potentiarum & mouentis & mote eſſe
perfectam. Vnde in quarto articulo prealle
gato querit ſanctus Thomas vtrum iraſcibi
lis & cõcupiſcibilis poſſint eſſe ſubiectum
virtutis. Reſpondet ꝙ iraſcibilis & concu-
piſcibilis dupliciter poſſũt ꝯſiderari. Vno
modo ſecũdum ſe inquantũ partes appeti-
tus ſenſitiui:& hoc modo nõ cõpetit eis ꝙ
ſint ſubiectũ vrtutis/quia huiuſmodi vires
ſunt cõmunes nobis & brutis. Alio modo
conſiderãtur in ꝗtum participãt rationem:
& per hoc ꝙ ſũt nate rationi obedire/ & ſic
poſſunt eſſe ſubiectum virtutis humane. ꝙ
enim in iraſcibili & ꝯcupiſcibili ſint alique
virtutes. Patet:actus enim qui ꝓgredit̃ ab
vna potẽtia ſecũdum ꝙ eſt ab alia mota nõ
poteſt eſſe perfectus niſi vtraq; potentia ſit
bñ diſpoſ.ta ad actũ/ſicut actus artificis nõ
poteſt eſſe cõgruus niſi etiã artifex ſit bene
diſpoſitus ad agendum & etiã ipſum iſtru-
mentum/alias non oparetur operationem
perfectam/ſed vt iſte oꝑationes ꝓcedentes
a potentia ſenſitiua ſecũdum ꝙ mouetur a
potentia rõnali/vt operationes fortitudis
& temperantie ſint perfecte requitur ꝙ per-
ficiatur & ratio & appetitus ſenſitiuus:ſed
in ordine ad iſtã operationem nõ perficit̃
appetitus ſenſitiuus nec ratio niſi per habi-
tus virtuoſos: ergo oportet de neceſſitate
ponere in potentia ſenſitiua ſecũdum ꝙ eſt
a ratione mota habitus perficientes illã ad
beneagendum:& non ſolũ in ratiõe: & q̄a
bona diſpoſitio potentie mouẽtis mote at
tenditur ſcd̃m conformitatem ad potentiã
mouẽtem:ideo virtus(dicit Thomas)q̄ eſt
in iraſcibili & ꝯcupiſcibili nihil aliud eſt ꝗ̄
q̄dã hitualis ꝯformitas iſtarũ potẽtiarũ ad
rationẽ. ❡Quantũ ad ſecundũ dictum eius
dicit in articulo vltimo quãdo aliqua potẽ
tia eſt ex ſe/id eſt ex propria ratione poten-
tie ſufficiens ad actũ:nõ indiget habitu per
ficiente.ſed qñ eſt ex ſe i ſufficiens:iam indi-
get habitu perficiẽte. Vnde ꝗtum ad bonũ
proprium voluntas noſtra eſt ex ſua natura
ſufficiens/quia quilibet appetit bonũ pro-
prium/ideo ꝗtum ad virtutes que reſpiciũt
bonum proprium nõ oportet illas ponere
in voluntate ſed in appetitu ſenſitiuo: ſed
appetitus ſenſitiuus non eſt ex ſe ſufficiens
ad bonum ratiõis.igitur. Nam ſi quod bo
num imineat homini volendũ quod exce-
dat ꝓportionẽ volẽtis ſiue ꝗtum ad totam
ſpeciem humanam ſicut bonum diuinũ qđ
tranſcendit limites humane nature:ſiue ꝗtũ
ad indiuiduum ſicut bonũ proximi ibi vo-
luntas indiget virtute/& ideo huiuſmodi
virtutes q̄ ordinant affectũ hominis in deũ
vel in proximum ſunt in volũtate vt dictũ
eſt. ❡Vnde voluntas nõ eſt ex ratione pro
pria ſufficiens ad bonũ rationis circa deum
vel proximũ/ideo oportet i illa ponere ha
bitus perficientes illam in ordine ad bonũ
rationis ꝓut reſpicit deũ & proximũ/&
ſola iuſticia eſt talis habitus.igitur: & ſic ſã
ctus Thomas iuſticiã in volũtate:& ceteras
duas ponit i appetitu ſenſitiuo. Cõtra hoc
arguitur. ſequeretur ꝙ in potẽtia ſenſitiua
ſiue in organo corporeo eſſet ponẽda vir-
tus. Patet cõſequẽtia. notũ eſt ꝙ ab ipſa vir
tute corporea/puta a potẽtia executiua ꝓce
dit operatio ſecũdum ꝙ mouetur ab ipa ra
tione vt datio elemoſyne/vt ambulatio ad
eccleſiã:ſed in ratiõe ſancti Tho. aſſumeba-
tur/quãdocunq; aliqua operatio procedit
ab aliqua potentia ſecũdum ꝙ mouetur ab
altera oportet vtrãq; illarum eẽ ꝑfectam ad
hoc ꝙ operatio ſit perfecta:ergo cũ iſta am
bulatio vel datio elemoſyne ꝓcedat a potẽ
tia executiua ſecũdum ꝙ mota a ratione:ne
ceſſe eſt vtrãq; eſſe ꝑfectã vt operatio ſit per
fecta. Vel ſic format argumẽtum ſan. Tho:
Dicit Auguſtinus i libro de moribus eccle
ſie ꝙ virtus non eſt in corpore ſed in anima
eo ꝙ aĩa corpus regit. Vnde ꝙ aliq̄s corpo-

re bene vtatur totū refertur ad animā/ſicut ſi mihi auriga obtemperās equos qbus preeſt recte regit hoc totū mihi debetur: ſed ſicut aia regit corpus: ita etiam ratio regit appetitum ſenſitiuū: ergo totū rōnali parti debetur ꝙ iraſcibilis & cōcupiſcibilis recte regantur/ſed virtus eſt qua recte viuif. igitur virtus nō eſt i iraſcibili & cōcupiſcibili: ſed ſolum in parte rationali. ¶ Ad hoc reſpondet ipſe ꝙ alia ratiōe regitur corpus ab aia: & iraſcibilis & ꝯcupiſcibilis a ratione. corpus enim ad nutū obedit anime abſ ꝯtradictione in his in qbus natū eſt ab aia moueri. Ideo philoſophus primo politicorū dicit ꝙ aia regit corpus principatu deſpoticoꝛ ſicut dñs ſeruum. ideo totus motus corporis referf ad aiam/& ꝑpter hoc in corpore nō eſt virtus ſed ſolū in aia. ſed iraſcibilis & cōcupiſcibilis nō obediūt ad nutū rōni/ſed hñt ꝑprios motus ſuos quibus interdū rationi repugnāt. vnde in eodē libro philoſophus dicit ꝙ ratio regit iraſcibilē & cōcupiſcibilem principatu politico/quo ſcilicet regūtur liberi qui habēt in aliqbus propriam virtutē. & ꝑpter hoc etiā oportet in iraſcibili & ꝯcupiſcibili eē aliquas virtutes quibus bñ diſponātur ad actum. hec Tho. Ideo vbi vna potentia opatur ſcdm ꝙ mota ab altera: & poteſt reſiſtere potētie mouēti oportet ponere virtutē in vtraq: ſed qñ omnino obedit/& nō poteſt reſiſtere ipſi ſuperioris potētie mouētis nō oportet ponere virtutē in vtraq/ſed ſolum in potētia mouente & nō in mota. Occham in tertio queſtione decima nititur hoc ipugnare & ponit aliqua dicta. Primū in quo cōcordat cum Tho. eſt/in ſenſu eſt ponēdus habitus Secūdum/ille habitus non eſt proprie virtus. Tertium/in voluntate eſt ponēdus habitus reſpectu oim reſpectu quorū eſt ponēdus in ſenſu: & iſtud tertium dictum/& ſecundum ſunt cōtra ſanctum Thomā. Quartum/ſolus ille habitus eſt proprie virtus.
¶ Primum dictum probatur. quando aliqua potentia ſic ſe habet ꝙ ante frequentationem actuum difficulter exibat i illos/& facile in contrarios/& poſt frequentationem facile exit: in tali eſt ponēdus habitus determinans illam potentiam. ſed ipſe ſenſus ante frequētationē actuū difficulter exibat in aliquos actus & faciliter in ꝯtrarios/& poſtea faciliter. Patet/quādo aliqs eſt ſolum cōtinēs anteq̄ ſit tēperatus habet actus voluntatis quibus reſpuit obiectum intemperantie & actus ꝯcupiſcentie/& per frequētationē actuū per imperiū voluntatis ſupatur illa cōcupiſcentia in ſenſualitate & producitur tandem actus quo reſpuebat ꝑ imperium voluntatis obiectum intēperantie. Tūc arguitur ſic/poſt frequētationē iſtorum actuum reſpuitiuorū quos habet cōtinēs cū difficultate: poſtea facile exit potentia ſenſualis in illos actus: quia preſētato obiecto intemperātie reſpuet ſenſus ſine magna cōtrapugnatione. ergo poſt frequentationē actuum facile exit ſenſus: & difficulter ante exibat. & iſta eſt tota & precipua ratio Occham propter quam ponit habitus in ſenſualitate. Alia ratio/caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. i. concupiſcit aliquid quod ratio reſpuit. ergo oportet de neceſſitate ponere habitum in ſenſu. & alterum in appetitu rationali reſpuitiuo. Similiter ecōtrario ſtat voluntatem aliquid appetere: & ſenſū reſpuere illud/& volūtas poſt illam reſpuitionem ſenſualem facile & ante difficulter exibat. ergo ſignum eſt ꝙ in ſenſu eſt habitus ſicut in ipſa voluntate. Diceret aliquis/in potentia pure naturali non ponitur habitus: ſed ſenſus eſt potentia pure naturalis igitur. Dico ꝙ ſenſus in ſe eſt potentia pure naturalis/& libera per participationem ſicut etiam intellectus dicitur potentia libera per participationē. ſed intellectus inquātum intellectus eſt potētia pure naturalis. Vnde in illa potentia pure naturali. i. que precise determiatur ad vnum actum ſiue ad vnam operationē nō ponitur habitus: ſed in alijs pure naturalibus in ſe & libere ꝑ participationem que non determinātur preciſe ad vnam operationem poteſt poni habitus. & de facto ponif vt i intellectu & ſēſu.

addicio [Nõ intelligo quõ imaginaris ꝙ i itellectu
non ſit ponẽdus habitus inq̃tũ intellectus
quia alias nõ eſſet aliqs habitus ſcientificus
vel opinatiuus poſtq̃ eſt productiuus illo-
rum inq̃tum intellectus ex quo nõ requirit
concurſum volũtatis ad taliũ effectuũ pdu-
ctionẽ. nec valet dicere ꝙ reqritur cõcurſus
voluntatis antecedenter. vel ſaltem volun
tas poſſet ipedire ne pducant̃ effectus diuer
tando a cauſa: ſic eſſet dicẽdũ ꝙ oẽs effectus
intellectus eſſent participatiue liberi: & ſic
de actu appetitus ſẽſitiui. & hoc apparet di
cendũ. forte diceres reſpectu ſcientie intelle-
ctus nõ eſt determinatus ad vnũ/ qa põt in
oppoſitũ ſcilicet in opinionẽ: ſed ſecus eſt
de apprehenſione ſimplici q̃ nõ habet ↄtra
rium/ nec ſufficit ꝙ põt in oppoſitũ priua-
tiue: quia alias lapis poſſet in oppoſitũ de-
ſcenſus. quicqd ſit/ mihi videt̃ ꝙ ſatis eſt ꝙ
ille potẽtie pñt in oppoſitũ priuatiue ex li-
bertate alterius potẽtie cui ſubdunt̃ natura
liter/ ſecus eſt de lapide]. ¶ Secundũ dictũ
probatur ſcilicet ꝙ habitus poſitus i ſenſu
non eſt ꝓprie virtus. Patet ſic/ actus ſenſiti-
uus non eſt proprie virtus. ergo nec habi-
tus. Patet conſequentia/ habitus non dicit̃
virtus niſi ꝓpter actum ad quẽ iclinat / imo
tota ratio quare habitus dicitur virtus eſt:
quia inclinat ad actum. antecedẽs patet. a-
ctus ſenſitiuus non eſt ꝓprie liber: ſed ſecũ-
dum ꝙ imperatura voluntate: ergo nõ eſt
proprie actus virtutis: qa de rõne actus vir-
tutis eſt ꝙ ſit libere elicitus/ & q̃to magis li
bere tanto magis accedit ad virtutem. Pre-
terea actus ſenſitiuus manens idem ſucceſſi
ue põt eſſe bonus & malus ſcd̃m ꝙ a diuer-
ſis volitionibus impatur: & ſemp eſt idem
actus impatus in ſenſu queadmodũ eſt idẽ
actus eundi ad eccleſiã a quacũqȝ volitione
impetur. Itẽ eſt inuariatus. ergo nõ eſt ſecũ-
dum ſe bonus. q̃uis ergo in ſenſu ſit ponen
dus habitus/ ille tñ nõ eſt ꝓprie virtus pro-
pter habitum voluntatis. & iſta ratio ſuffi-
cienter probat ꝙ nõ eſt proprie habitus vir
tuoſus in ſenſu. Tertiũ dictũ pbatur ſic. re-
ſpectu oim reſpectu quorum ponitur habi
tus in ſenſu voluntas eſt indeterminata ꝙ
ſcilicet poteſt velle illa vel nolle: quia reſpe
ctu oim obiectorum ſenſitiuorũ eſt indeter
minata ad volendũ illa vel nolẽdũ / poteſt
enim in iſtũ actum & in cõtrariũ. Tũc argui
tur ſic. ois potentia indeterminata ad ali-
quos actus ex frequẽti elicitione acqrit hitũ
determinate inclinantẽ illã ad illos. ſed vo
luntas reſpectu oim reſpectu quorũ ponit̃
habitus in ſenſu eſt indeterminata q̃tum ad
exercitiũ & ſpecificationẽ actus: ergo cauſa
bitur in voluntate hitus iclinãs illã ad alte-
rum illorũ obiectorũ. & nõ video magnã
apparentiã in oppoſitũ. vt ꝑſentato obie-
cto fortitudinis vult aggredi/ põt nolle ag
gredi. ergo volũtas eſt indeterminata ad al
terũ iſtorũ/ & ex frequẽti volitione aggre
diendi cãtur habitus determinãs ipſam ad
aggreſſũ. & iſta eſt tota ratio q̃re ponit̃ ha-
bitus in potẽtia: qa eſt indeterminata & per
frequentationẽ actuũ determinatur. Quar-
tum dictũ pbatur/ ꝙ ſolus habitus volũta-
tis eſt ꝓprie virtus. Patet/ ſolus actus eſt ꝓ-
prie virtuoſus q eſt imediate liber: ergo ſo-
lus ille habitus eſt ꝓprie virtus. fatetur ergo
Occham cũ .S. Tho. ꝙ in ſenſu eſt ponen-
dus hitus: & ẽ magna apparẽtia ad hoc/ ſed
ꝙ talis habitus in ſenſu nõ habeat hitũ ſibi
rñdentẽ in volũtate: falſum eſt. & ꝙ talis ha
bitus in ſenſu exiſtẽs ſit ꝓprie virtus: etiam
hoc eſt falſum ↄtra S. Tho. [Placet optime addicio
ſententia Occhã: ſed videt̃ ꝙ ſupaddendũ
eſt ſcilicet ꝙ ſit ponẽdus habitus in poten-
tia executiua ſicut in potẽtia ſenſitiua/ qa ex
perimur ex actu citharizandi generatur ha-
bilitas i digitis / quare ergo nõ ponet̃ habi
tus in illis?] ¶ De cõnexione virtutum
moralium. Capitulum. VII.

Viſum eſt de ſubiecto virtutũ mo-
ralium & allegata eſt opinio. S.
Tho. q̃ ↄſiſtebat in duobus. Pri-
mum ꝙ alique virtutes morales
ſunt in ſenſualitate id eſt in potentia ſenſiti
ua. Secundum ꝙ virtutes morales que ſunt
in ſẽſualitate nõ hñt virtutẽ moralẽ rñdẽtẽ
in voluntate/ & que ſunt in voluntate non

habent moralē reſpondētem in parte ſenſi-
tiua: & determinat ꝙ virtutes ad ſe.i.que re
ſpiciunt bonū ſibi habēti vt fortitudo & tē
perantia ſunt in parte ſenſitiua/ſed virtutes
ad alterum vt iuſticia ſūt in appetitu rōna-
li. ¶Conſequenter vidēdum eſt de ꝯnexio
ne virtutū. vtrū neceſſario ſeſe ꝯcomitatur.
hoc eſt ſi vna ponatur de neceſſitate cetere
ponātur. ¶Q̄tum ad hanc queſtionē pōt
eſſe triplex difficultas: vt cōmuniter dicunt
doc. Primo de virtutibus theologicis/an
ſint neceſſario ꝯnexe. Secūdo de moralibus
an oēs virtutes morales ſint adinuicē cōne
xe. Tertio/an ille virtutes morales neceſſa-
rio ꝯnectātur cū prudentia/& prudētia ne-
ceſſario cōnectatur cū eis. Q̄tum ad tertiū/
dictū eſt prius qñ querebat/vtrū ad bñ agē-
dum moraliter neceſſario requiratur dicta-
men prudentiale. &ꝑpterea nihil ad p̄ſens.
Q̄tum etiā ad primum de theologicis/an
neceſſario cōnectantur. Sco. dicit duo. Pri-
mum ꝙ neceſſario ꝯnectūtur quo ad īfuſio
nem. nam de lege nō pōt infundi vna ſine
alijs. Secūdū/de lege nō neceſſario ꝯnectū
tur q̄tum ad cōſeruationē. Ratio Scoti pro
primo dicto eius eſt. Quē deus ſanat pfecte
ſanat: ſed virtutibus theologicis ſanat aia.
ergo nō infundit vnam ſine reliqs. Quantū
ad ſecūdum/ille qui peccat mortaliter pdit
charitatē/& non perdit fidē. ergo pōt vna
cōſeruari ſine alijs. Venio nūc ad ſecundū/
an morales ſint adinuicē ꝯnexe/vt puta an
poſſet eſſe vera prudentia ſine iuſticia: forti
tudine: & tēperantia/& ecōtrario vera for
titudo: ſine prudētia & ceteris. Quantū ad
hoc ē multiplex modus dicēdi. ſ. Tho. i pri
ma.ij.q.lxv. dicit ꝙ ſunt neceſſario ad inui
cem ꝯnexe. & dicit ꝙ virtus capitur duplici
Virtus ter. Vno mō pro oī inclinatiuo ad aliquā
capit opationē virtutis ſiue talis inclinatio ſit in
duplr. nobis a natura ſiue ex aſſuetudine. & hoc
modo accipiēdo virtutes morales nō ſunt
connexe. Et etiā iſto mō virtutes quas Ari.
ſto. vocat ꝯgenitas ſūt virtutes: & tales nō
ſunt cōnexe. Videmus eñ aliquē inclinatū
ad tēperate viuēdū: q eſt iclinatus ad aliud
vitiū puta furtū. Similiter videmus aliquē
ex naturali ꝯplexione/vel ex aliqua ꝯſuetu
die eē promptū ad opa liberalitatis q tñ nō
eſt promptus ad opa caſtitatis. ¶Alio mō
capit virtus moralis pro inclinatiuo ad ꝑ-
fecte bñ agēdū ex aſſuetudie acqſito. pfecta
autem virtus moralis (ait) eſt habitus incli-
nans ad bonū opus bene agendū. & ſic ac-
cipiendo virtutes morales dicendū eſt eas
eſſe connexas V̄ñ. ſ. Tho. capit duas rōnes
ad hoc ꝓbadū. Prima/qñcūq eſt aliqd vnū
tertiū qd cōnectit cū aliqbus alijs/tunc qli-
bet illorum qbus ꝯnectitur/etiam cum illo
tertio cōnectitur/& illa alia neceſſario ꝯne-
ctuntur ad inuicē/ſed ſic eſt ꝙ morales vir-
tutes ꝯnectūtur cū prudētia/& prudētia cū
qualibet morali/ergo virtutes morales cō
nectūtur adinuicē/ꝙ autē virtutes ꝯnectan
tur cū prudentia notum eſt. quia nō poſſūt
eſſe ſine prudētia/& prudētia ꝯnectit cum
qualibet morali. patet p philoſophū in ſex
to ethicorū/dicit ꝙ non pōt eſſe prudentia
quin ſint cetere virtutes: ergo ille virtutes
ꝯnectūtur cū aliquo/& illd aliqd ꝯnectitur
cū qualibet ipſarū virtutū moraliū/& hec eſt
potiſſima ratio. ſ. Tho. ad hoc ſuadendū.
¶Contra hoc ſunt magne apparētie ad op
poſitū/& primū fundamentū qd aſſumit vi
detur falſum. videlicet ꝙ ſit vna prudentia
q ſit directiua oīm virtutū moraliū/qa ſunt
plures & diuerſe prudentie q dirigūt virtu
tes morales: vna fortitudinē: altera iuſticiā:
altera tēpantiā. igit nō dabis vnā prudētiā
q cōnectit cū illis. alias ſatis ꝓbatū eſt ſcdm
Occhā ꝙ ſtat errare circa materiā vnius vir
tutis & recte agere circa materiam alterius.
Sed ſic eſt ꝙ habitus inclinās ad bñ dictan-
dū circa materiā iuſticie nō ſtat cū habitu in-
clinante ad male dictandū circa idē/& tamē
ſtat cū hitu ad male dictādū circa materiā tē
perātie. igit ille habitus q inclinat ad bñ di-
ctandū circa tēperantiā differt ab illo & ſpe
cie. nā ſunt obiecta ſpē differētia: ergo & ha
bitus acqſiti. ideo falſū eſt ꝙ ſit vna prudē-
tia directiua omnium virtutum moralium
niſi capiatur prudentia collectiue.

¶Quantum ad ſecũdum quis eſſet vna prudẽtia adhuc nõ neceſſario cõnecteretur cũ virtutibus naturalibus. Patet/ſtat plene iudicare intellectũ/ & tñ volũtas nõ neceſſario ſe conformet illi pleno dictamini/imo poteſt ſe difformare. & ſtat hoc frequenter iterare. ergo ſtat habitũ prudentialẽ generari & nullũ habitum moralem generari. ideo ratio ſua noneſt apparẽs qñ dicit/quando cũq; aliqua cõnectũtur cũ aliquo tertio &c. quia aſſumit vnum multũ dubiũ. ¶Argumentum apparens ꝯtra hãc opinionem qđ cõmuniter fit. Aliquis poteſt frequẽter elicere actum temperantie quis ei nunq̃ occurrat materia fortitudinis bellice exercende/ puta religioſo in clauſtro degenti. ergo in ipſo poteſt generari habitus tẽperantie nõ genito habitu fortitudinis. Patet/poteſt ſe exercitare circa materiã temperãtie/& refrenare paſſiones inclinãtes ad intemperãtiã/ generabitur habitus/& talis eſt pfecte virtus:quod patet. talis habitus inclinat pfecte ad tempate viuendũ/delectabiliter/ imobiliter/& ſcienter:ergo ſequitꝫ ꝙ talis habitus eſt perfecte virtus. ¶Reſpondetur cõiter/ ꝙ non faciliter inclinat ad temperate viuẽdum in omni euentu ideo non eſt perfecte virtus. Patet añs:quia ſi tali preſentaretur mors niſi ꝯſentiat intemperãtie puta libidini:ratione talis habitus non operabitur faciliter imo tunc difficulter tẽperate aget/q2 ſibi eſt tunc difficile refrenare paſſiones circa obiectum mortis puta timorẽ. modo ad habitum eſſe virtutẽ requiritur ꝙ iclinet ad faciliter agẽdũ in omni euẽtu:& nõ ſufficit ꝙ inclinet ad faciliter agendum nunc. ſed ſi haberet fortitudinem in tali caſu delectabiliter & faciliter operaretur:& exiret in actus temperantie. ideo ille habitus temperãtie ſi haberet fortitudinem annexã eſſet perfecte virtus. Vnde apud hanc opiniõnẽ nõ propterea virtutes morales dicuntur cõnexe ꝙ reqratur certa intenſio habitus que non poteſt haberi ſine alijs virtutibus/itaq; minor intenſio nõ dicatur virtus:quia talis intenſio etiam ſi ponatur reqri ſumma põt haberi per frequentiſſimã operationẽ & exercitationẽ circa materiã vnius virtutis ſine alijs virtutibus. hoc eſt/vt habitus temperãtie ſit virtus non neceſſario requiritur certa intenſio que nõ poteſt haberi ſine habitu fortitudinis vel iuſtitie:imo põt acquiri tanta intẽſio in habitu tempantie ſine habitu fortitudinis ſicut cum habitu fortitudinis. vt ſortes in habitu temperãtie poteſt perueníre ad ſummũ illius habitus:& tamen ꝑpter hoc talis habitus nõ diceretur virtus:ſed dicuntur cõnexe quia ad eſſe virtutis requiritꝫ ꝙ talis habitus in omni euentu faciat faciliter operari/& nõ ſtat ꝙ habitus temperãtie in omni euentu faciat faciliter opari: niſi ſibi cõnectatur habitus fortitudinis & iuſtitie. ergo non ſtat ꝙ talis habitus ſit virtus niſi connectatur cum altero habitu. ¶Contra hanc ſolutionẽ ſequitur ꝙ nullus habitus eſſet virtus niſi eſſet iam in gradu heroico/& niſi haberet quẽcunq; habitum cuiuſcunq; virtutis in gradu heroico ſecũ. Patet nullus eſt habitus faciẽs faciliter operari in omni euẽtu niſi ſit in gradu heroico:ergo. Patet añs/quicũq; habitus q non eſt in gradu heroico ſi eueniat caſus excedens cõmunem hominum facultatem non faciet faciliter operari/quia ſi ſic iam eſſet in gradu heroico:ergo apud illam opinionẽ/ſi ad eſſe virtutis requiritur quod ſupradictũ eſt ſequtur illatũ/videlicet ꝙ nullus habitus eſt virtus niſi ſit in gradu heroico/ & habeat ſecũ habitus aliarum virtutũ etiam in gradu heroico conſtitutos. & nulla videtur apparẽtia hoc concedere ſaltem de temperantia. Dico ꝙ iſti capiunt differenter gradum heroicum a nobis. Vnde dicunt ꝙ gradus heroicus non eſt inclinare ad actum qui ſupat cõmunem hominum facultatem ſed eſt ita ſe exercere circa paſſiones vel aliquam materiam ꝙ nulle poſſunt omnino inſurgere paſſiones vel ſaltem notabiliter ad oppoſitum trahentes. hoc eſt/gradus heroicus ſecundum eos eſt gradus refrenatiuus paſſionũ ſupra cõmunem hominum facultatem. Vnde primo nõ excedit cõmunem

Quare virtutes dicuntꝫ cõnexe.

hominum facultatẽ quando inſurgũt paſ•
ſiones diſſentire & illis contradicere/quod
pertinet ad gradum temperantie. nec ſecun
do excedit communem facultatẽ hominũ
quando non inſurgunt vehementes. hoc ẽ
ita ſe exercitare circa aliquam virtutẽ ꝙ nõ
ĩſurgãt paſſiões itellectũ pturbãtes vl' q̃ſi tur
bantes/ſed ita ſe exercitare circa paſſiones ꝙ
nulle iſurgãt omnino/vel ſi iſurgãt/ita pa•
rum aut nihil hoc excedit communẽ facul•
tatem hominum ſecundum eos: ideo dicĩ
gradus heroicus. Et reſolutorie gradus he
roicus non eſt inſurgentibus paſſionibus
quas vincere excedit communem hominũ
facultatem illas excedere: licet hoc ſit heroi•
ce agere & excellenter. ſed eſt habitus cohi•
bens omnes paſſiones/ita ꝙ nulle inſurgãt
vel ſaltem ꝙ non notabiliter inſurgant. &
ſic non ſequitur ꝙ omnis virtus ſit heroica
¶ Vnde pro maiori declaratione/ſi preſen
tetur alicui mors niſi conſentiat in libidinẽ
ſi inſurgant paſſiones ad conſentiẽdum nõ
habet habitum qui vocatur heroicus/ q̃uis
illud nolle cõſentire actuale ſit heroice ope
rari. ſad talis habitus non eſſet heroicus qa
non refrenat paſſionem inſurgentem nota•
biliter. Vnde vt habitus dicatur virtus non
requiritur ꝙ in omni euentu faciat ꝙ nulla
inſurgat paſſio: ſed ꝙ omni euentu non in•
ſurgat paſſio quam non ſit multum diffici•
le ſuperare/ſed quod ſit facile. ¶ Contra/er
go ad minus temperantia & fortitudo non
ſunt connexe cum iuſtitia. licet bene fortitu
do & temperantia illo modo ſint cõnexe.
ſequela probatur/quia illis habitis non eſt
dabilis caſus in quo habitus iam habiti ſine
iuſtitia non inclinent ad faciliter operari cir
ca materiam temperantie & fortitudinis ſi•
ne iuſtitia/& quin faciliter in quocunq̧ ca•
ſu operetur. Dicunt ipſi communiter ꝙ da
tur talis caſus/ſcilicet quando virgini offe•
runtur maxima munera vt conſentiat libi•
dini/ſimiliter quando forti offerrentur grã
dia munera ne ſubeat pericula belli/tunc ſi•
ne iuſtitia eſſet iſtis valde difficile opari. ſed
profecto ſi talis virgo ſit temperata/& alter
ſit fortis facile erit eis non acceptare illa mu
nera vt notum eſt. Scotus in tertio. xxxvj.
diſtinctione hanc virtutum connexionem
improbare nititur: ſed rationes eius nõ ſũt
multum valide contra iſtum ſenſum quem
dat ſanctus Thomas.

¶ De quinq̧ gradibus virtutis ſecundum Occham. Cap. viij.

Onſequenter videndũ eſt de gra•
dibus virtutis quos ponit Occhã
in tertio queſtiõe. xij. Primus gra
dus eſt quãdo voluntas acceptat
obiectum alicuius virtutis exempli gratia
in virtute temperantie/ vel refugit obiectũ
intemperantie conformiter ad rectam ratio
nem/quia honeſtum eſt / non referendo in
finem ſupernaturalem/ſed ſolum quia ho•
neſtum eſt/non referẽdo in alium finem ni
ſi quia honeſtum eſt. Dicitur notanter con
formiter ad rectam rationem/quia iſto pri•
mo modo non requiritur reflexio dictami•
nis puta ꝙ ſit conformiter ad rectam ratio•
nem/quia dictatum a ratiõe: ſed ſufficiat ha
bere hoc dictamen/hoc eſt faciendum vl' re
ſpuendum/& non requiritur quia dictatũ a
recta ratione. ¶ Secundus gradus virtutis
vt puta temperantie eſt actus quo acceptaĩ
tale obiectum conformiter ad rectam ratio
nem/ꝙ cum hoc habere vnũ nolle quo no•
lo ab illo deſiſtere pro quacunq̧ re q̃diu ra
tio recta dictabit non eſſe deſiſtendum/& ĩ
iſto ſecundo gradu non eſt alia relatio pre
ter q̃ honeſtum ſicut in primo gradu. nam ĩ
iſtis duobus primis gradibus operationes
non habent prudẽtiam pro obiecto. ¶ Ter
tius gradus addit ſuper precedentes preciſe
quia dictatum a recta ratione. vnde ſecũdus
gradus ſuperaddit primo nolle deſiſtere:
& tertius addit ſuper primum & ſecundum
acceptatum obiectum: quia dictatum per re
ctam rationem: ita ꝙ habet pro obiecto par
tiali quia dictatũ a recta ratione. ¶ Quartus
gradus icludit iſtos tres/& vltra addit pro•
pter deum ſumme dilectum. & iſte gradus ẽ
perfecte virtutis immo apud eum nullus ꝓ
cedentium graduum eſt dicẽdus virtus ſal

tem intrinſece: ſed ſi alij dicant virtutes hoc
eſt ſolum denominatione extrinſeca ꝓpter
aſſiſtentiam iſtius gradus. Quilibet iſtorū
quattuor graduum reperitur in gradu tem
perantie continētie/ & in gradu heroico. &
ſic iſto modo non diſtinguntur: vt diſtin
guit Ariſt. Sed de diſtinctione graduū vir
tutis ſecundum eum poſtea videbitur.
¶Quintus gradus eſt qui includit omnes
iſtos: & ſuperaddit ꝙ ſit actus imperatiuus
formaliter executionis operationis que ex
cedit communem hominum facultatem ex
natura rei vel ex circunſtantia: & iſte eſt gra
dus quem communiter doct. vocant heroi
Epilogus. cum. Recapitulando iſtos gradus. primus
non includit obiectum quia dictatum/ ſecū
dus addit/ propoſitum non deſiſtendi. ter
tius addit: q͞a dictatum a recta ratione. quar
tus addit: propter deum finaliter & vltima
te dilectum. quītus addit: ꝙ talis volitio ſit
formaliter imperatiua operis que ex natura
vel ex circunſtātia excedat communem ho
Prima ppō. minum facultatē. ¶Iſtis ſuppoſitis ponit
Occham aliquas propoſitiones quarū aliq̄
ſunt note & alique dubie. Prima. Omnes
virtutes morales connectuntur in quibuſ
dam principijs vniuerſalibus. patet/ vt in
iſto omne dictatum per rectam rationem ē
faciendum/ omne honeſtum eſt faciendum
omne inhoneſtum fugiēdum/ ille ſunt ma
iores vniuerſales ſiue principia oībus virtu
tibus communia in quibus connectuntur
ipſe virtutes: & ex quibus deducuntur par
Secūda ppō. ticulares que ſunt prudentie virtutum. igiť
prima propoſitio certa & nota. ¶Secunda
propoſitio. Virtutes non ſunt adinuicē in
quibuſcunq͞ʒ gradibus connexe. patet/ ali
cui poteſt occurrere & frequenter materia
vnius virtutis q̄uis materia alterius nunq̄ ei
occurrat/ & talis poterit ſe exercere in tali
materia nō exercitādo ſe ī altera mā q̄ nun
q̄ ſibi occurrit & frequenter/ q͞uo facto per
frequēs exercitium circa illam materiam ge
nerabitur habitus & nō circa alteram/ ſicut
materia fortitudinis proprie dicte religio
ſo quem ſtat temperatiſſimum eſſe. igitur
nulle virtutes ſunt adinuicem connexe ī q
buſcunq͞ʒ gradibus. ideo cum vna virtute ī
primo vel ſecundo gradu ſtat vitium op
poſitum alteri virtuti. Vnde iſta tria ſimul
ſtant. hoc eſt aggrediēdum/ volo aggredi:
& volo hoc comedere quod tamen eſt pro
hibitum comedere. ideo ſtat vitium intem
perantie cum gradu fortitudinis & dictami
ne recto illius. ¶Sequitur tertia propoſitio Tertia
& quarta in q̄bus iacet tota difficultas. Vir ppō.
tus tertio mō dicta nō ſtat cū vitio oppoſi
to cuicūq͞ʒ alteri virtuti: & dictamī recto re
ſpectu illius alterius virtutis. & loquor de
virtute actuali. hoc ē actus virtutis tēperan
tie tertio mō dicte nō ſtat cū vitio oppoſito
iuſtitie ſtāte ſimľ recto dictamie circa eādē
materiā iuſtitie. Siľr talis actus ꝑdictus non
ſtat cū vitio oppoſito fortitudinis/ & dicta
mine recto circa fortitudinis materiā. Pro
baſ. bn̄ ſeqtur. iſte habet actū tēperātie ter
tio modo dicte/ igitur acceptat obiectum tē
perantie conformiter ad dictamen rationis
& quia dictatum a ratiōe. & vltra/ acceptat
quia dictatum a ratione. igitur vult omne
dictatum per rectam rationē. & vltra/ vult
omne dictatum a ratione/ & dictat perfecte
& recte de iuſtitia. igitur recte vult circa iu
ſtitiam/ & per conſequens cum tali actu ter
tio modo dicto non ſtat vitium circa virtu
tem aliam cuius habet rectum dictamen. Et
dicitur notanter rectum dictamē: quia ſi ha
beret ignorantiam vel errorem circa aliam
virtutem non oportet nec ſeqtur ꝙ habeat
actum bonum circa illam virtutem. & vltra
tunc non repugnat ꝙ habeat vitium circa
eam. ¶Mihi videbatur ꝙ illa conſequen
non valebat. vult hoc quia dictatum a recta
ratione: igitur vult omne dictatum a recta
ratione. Iam primo ſi intelligeretur in ante
cedente/ quia hoc eſt dictatū a ratione/ tūc
certa eſt malitia conſequentie/ ſed ipſe capit
ibi vt ſit terminus communis. & tunc dicit
ꝙ ſicut non ſtat ꝙ ſortes ſit homo inq̄tum
riſibilis quin omnis homo ſit riſibilis: ſimi
liter nō ſtat ꝙ veli ſortē iq̄uātū ē hō quí ve
lin oēm hoiem & ꝙ veli oēm hoiem & ſciā

iſtum eſſe hominem quin velim illum.& ꝙ
velim aliquid propter deum quin veli deũ
vel eodem actu vel diuerſo. ita dicit hic ꝙ
non ſtat velle hoc quia dictatum a recta ra
tione ſeu propter dictamen quin velim om
ne dictatum a ratione. quia illa ſic exponit
volo hoc/& volo omne dictatum a ratiõe
& cauſa quare volo hoc/ eſt quia volo om
ne dictatum a ratione.ſed mihi videtur hoc
non requiri ad actum eſſe bonum & per cõ
ſequens non debet aſſignari talis actus vel
Quarta ppõ. conditio pro gradu virtutis. Quarta pro
poſitio.cum actu virtutis quarto modo ea
pte non ſtat quodcunqꝫ peccatum. Probat
quia ſi ſtaret peccatum: vel eſſet ex ignoran
tia/paſſiõe/vel ex malitia.ſed nullum iſto
rum poteſt dici.igitur. non primum quia
vel talis ignorantia eſſet inuincibilis/& ſic
non peccat. vel vincibilis:& ſic non diligit
deum ſuper omnia/quia ſi diligeret deum
ſumme: neceſſario vinceret illam.nec ex ma
litia/aut paſſione/quia ſi peccet ſcienter iã
aliquid preponit deo.ergo non diligit deũ
ſuper omnia. igitur non habet illum quar
tum gradum virtutis. ¶Contra tertiam ꝓ
poſitionem(quia alie due ſunt certe)arguit
ſic ex ſuis pricipijs/pono ꝙ habeam iſta di
ctamina duo/nunc eſt a me temperate agen
dum quia dictatum a ratione(nihil haben
do aliud quia in tertia acceptione non req
ritur relatio in finem vltimum)& nunc eſt
a me hoc opus iuſtitie exercendum quia re
cta ratio dictat/tunc notum eſt ꝙ ſecũdum
eum non neceſſario voluntas ſe illis cõfor
mat: ſed poteſt ſe conformare & non cõfor
mare/& illis contrauenire & peccare/quia
nullum dictamen neceſſitat voluntatem ad
eliciendum ſecundum quod dictat.tunc ar
guitur ſic. quãdo ſe conformabit primo di
ctamini/non neceſſario ſe cõformabit ſecũ
do.ergo cum actu virtutis tertio modo po
terit peccare circa materiam alterius virtutis
cuius habet rectum dictamen ſaltem omiſſi
ue. Probatur hoc quia detur oppoſitũ/pu
ta ꝙ neceſſario ſequitur conformitas ad ſe
cundum dictamen ſtante conformitate pri
mi/tunc talis actus conformis ſecundo di
ctamini non habebit propriam bonitatem
quia neceſſario ſequitur ad alterum/nam p
eum/actus qui neceſſario ſequitur ad alterũ
precedentem non habet propriam bonita
tem. ergo ſi ad ſe conformandum primo di
ctamini neceſſario ſequatur conformitas ad
ſecundum dictamen/nichil bonitatis habe
bit ſuper bonitatem actus primi. ¶Item ar
guitur ſic/ſi ad actum conformẽ primo di
ctamini neceſſario ſequitur actus cõformis
ſecundo dictamini: iam talis actus ſecũdus
cauſaret a primo.igitur eadem ratiõe actus
ſecundus erit cauſa actus primi. nam quan
docunqꝫ ſunt due cauſe reſpectu alicuius ef
fectus que non neceſſario producunt illum
effectum/& ſuperueniẽte tertio/neceſſario
producitur ille effectus: tale tertium eſt cau
ſa illius effectus. tunc ſic/ ſortes eliciens illa
duo dictamina non poteſt ſe conformare
primo & difformare ſecũdo ſimul & ſemel
q̃uis poſſit ſimul ſe difformare vtriqꝫ. ergo
ſi ſimul & ſemel conformet ambobus: equa
li ratione cuilibet/cum quilibet eſt cauſa al
terius/& quilibet neceſſario ſequitur ad al
terum. ergo actus erunt ſibi mutuo cauſe in
eodem genere cauſe efficientis/quod eſt im
poſſibile. Q̃tum ad hoc argumentũ reſpõ
det Occham: quia habet apparentiam pro
dicto ſuo/concedendo ꝙ neceſſario ſequit
actus ſecundus ad primum/& ꝙ vnus eſt
cauſa alterius: & negatur ꝙ eadem ratione
ille ſecũdus debeat dici cauſa primi: & ratio
eſt/quia neceſſe eſt licet ſimul eliciantur ꝙ
vnus prius natura alio producatur. & ille
prior natura alio nullo modo ſequitur ad
poſteriorem: & per conſequens non poteſt
dici cauſari ab eo: ſed bene ecõuerſo ille po
ſterior natura cauſatur a priore. ¶Sed q̃tũ
ad quartam propoſitionem nõ videt vera
ſaltem de peccato ignorãtie quin poſſit ſta
re cum veritate illius. Nam illa dilectio dei
ſuper omnia non neceſſitat me ad faciendũ
quicquid in me eſt de aliqua veritate inqui
renda. Igitur ſtante illa dilectione dei ſuper
omnia poteſt aduenire tẽpus in quo teneor

dicere horas tunc illa dilectio non neceſſi‑tat me ad inquirendum an pro tunc teneor vel nõ/& ſic ſtabit ꝙ hoc vincibiliter igno‑rem: ergo talis actus ſtat cum inquirendi ne‑gligẽtia: ergo ſtat cũ peccato facto ex igno‑rãtia. Sed ne obliuioni tradas pono exẽpla illorum quinq̧ graduum. Exemplum pri‑mi/ vt volitio qua volo temperate viuere propter honeſtatem conformiter ad rectam rationem hoc mihi dictantẽ eſt primus gra‑dus. Exemplum ſecundi/ volitio qua volo temperate viuere propter honeſtatẽ ſeu ꝙa honeſtum eſt conformiter ad rectam ratio‑nem & nolo deſiſtere ab iſta volitiõe q̄diu recta ratio dictat non eſſe deſiſtendum non obſtante quocunq̧ impedimento: eſt ſecun‑dus gradus/ ita ꝙ ſupra primum ſolum po‑nit propoſitum non deſiſtendi. Exemplũ tertij/ vt volitio qua volo temperate viue‑quia honeſtum eſt & quia ita dictatum eſt a ratione/& nolo deſiſtere ab huiuſmodi ac‑tus continuatione q̄diu recta ratio dictabit eſt tertius gradus/ qui preciſe addit ſuper re‑liquos dictamen reflexum ſeu ponit dicta‑men rectum pro partiali obiecto. Exemplũ quarti/ vt volitio qua volo temperate viue‑re quia honeſtum & quia ita dictatum eſt a recta ratione & nolo deſiſtere ab huiuſmo‑di actu q̄diu recta ratio dictabit non eſſe de‑ſiſtendum quocunq̧ impedimẽto non ob‑ſtante/& propter deum ſumme dilectum& finaliter in eum referendo: eſt quartus gra‑dus. Exemplum quinti/ vt volitio qua vo‑lo efficaciter & formaliter executiue refrena‑re omnes paſſiones contra rationem inſur‑gentes temperate vel volitio qua volo im‑peratiue caſte viuere non obſtãte morte ꝙa honeſtum/& quia dictatum eſt a recta ratio‑ne & propter deum ſumme dilectum/& no‑lo deſiſtere ab hoc actu q̄diu recta ratio di‑ctabit non eſſe deſiſtendũ non obſtãte quo‑cunq̧ impedimento eſt quintus gradus.

¶An virtutes morales ſint connexe q̄tum ad habitus. Cap. ix.

Conſequenter proſequendum ẽ de habitibus ſecundum hanc opinio‑nem. Vtrum habituales virtutes ſint cõne‑xe. Prima ꝑpoſitio. Nulla virtus pure mo‑ralis neceſſario requirit alteram pure mora‑lem/hoc eſt nulla neceſſario connectitur al‑teri morali. patet: quacunq̧ virtute morali ſignata ſtat aliquem frequenter ſe exercitare circa materiam illius virtutis non occurren‑te materia alterius virtutis/ vł ſi occurrat ad minus ignorat inuincibiliter: ergo quecun‑q̧ virtus moralis ꝑt i aliquo gñari nõ geni‑ta altera morali. Vnde aduertendũ eſt ꝙ cũ dicitur ꝙ nlla virtus moralis neceſſario cõ‑nectitur alteri/ non includitur in hoc dicto prudentia que dicitur moralis obiectiue in q̄tum eſt circa materiã virtutis moralis/ſtat habere virtutem moralem habitualem non habita prudentia/ quia deus poteſt ſuſpen‑dere actiuitatem actualis prudentie non ſu‑ſpenſa actiuitate actus affectiui eſſentialiter virtuoſi/ quo facto generabitur i affectu ha‑bitus non genito habitu prudentie in intel‑lectu/ſed non ſtat actum moralem affectiuũ non habito actu prudentiali. Vnde dicit Occham ꝙ non neceſſario conectitur habi‑tus habitui q̄uis actus actui. ¶Secunda pro‑poſitio. nulla virtus moralis neceſſario cõ‑nectitur virtuti theologice. patet ſic quacũ‑q̧ virtute morali q̄tũcunq̧ intenſa acquiſi‑ta ſtat hominem peccare mortaliter/ quia il‑le non reddũt hominem impeccabilẽ/ quo facto corrumpetur charitas & remanebunt morales. ꝙ corrumpatur charitas: notũ eſt. & ꝙ remaneant alie patet: ſicut nec acquirũ‑tur per vnicum actum ſic nec deperduntur per vnum actum: igitur etiam poſſunt rema‑nere non manẽte fide/ quia cum habitu vir‑tutis ſtat peccare peccato infidelitatis & etiã deſperationis. ergo nulle morales cõnectũ‑tur neceſſario cuicunq̧ virtuti theologice ſaltem infuſe. ¶Difficultas eſt an connectã‑tur neceſſario theologice acquiſite loquen‑do preciſe de virtute quarti gradus. Beneſe‑quitur/ iſte habet actum quo acceptat obie‑ctum propter deum: ergo diligit deum ſup omnia/ immo magis amat deum/ quia pro‑pter vnũquodq̧ tale & illud magis. ergo ſi

Prima ppõ.

Secũda ppõ.

cut ex actu quo acceptat obiectum vel refu-
git/generat virtus moralis: ex illa dilectiõe
dei etiam generabitur virtus theologica. er
go quecunq; virtus quarti gradus neceſſa-
rio cõnectitur virtuti theologice ſaltem ac-
quiſite. Ideo concedo ꝙ generabitur ſimul
virtus moralis & theologica/ & cõcedo ſe-
cundum Occham ꝙ non ſtat ꝙ producat
virtus quarti gradus quin producatur etiã
virtus theologica vt ſe extẽdit tam ad theo
Tertia ppõ. logicam infuſam q̃ acquiſitam. ¶ Tertia p-
poſitio. nulla virtus theologica neceſſario
connectitur virtuti pure morali. patet: quo
cunq; homine q̃tũcunq; vitioſo dato & in
habitu & in actu ſtat talem conteri/ quo fa-
cto in ipſo producentur theologice virtu-
tes. tunc arguitur ſic. Iſte talis habet theolo
gicas & non habet morales/ quia per vnicũ
actum contritionis non generantur omnes
morales: ergo virtutes theologice nullis pu-
ris moralibus neceſſario connectuntur.
Quarta ppõ. ¶ Quarta ppoſitio. nulle virtutes theologi
ce neceſſario connectũtur adinuincem ſim-
pliciter/ aliqua tamen illarum neceſſario al-
teri cõnectitur pro ſtatu vie. prima pars pa-
tet. primo / charitas non neceſſario conne-
ctitur aliis duabus nec alteri earum/ quia ip
ſa manet in patria/ & nulla illarum manet.
Igitur prima pars vera. Inſup nec fides nec
ſpes cõnectuntur charitati neceſſario. patet:
quelibet ipſarum manet cum mortali & nõ
manet charitas cum illo. Similiter nec fides
neceſſario connectitur ſpei. Nam cõtingit
aliquem eſſe infidelem qui non deſperet: er-
go fides & ſpes non neceſſario connectunt
Similiter contingit aliquem deſperare abſ-
ꝙ infidelitate q̃uis regulariter peccet deſpe
ranſ peccato infidelitatis/ & ſic nulla theo-
logica neceſſario connectitur alteri theolo
gice: igitur prima pars quarte propoſitiõis
vera. Secunda pars patet: puta ꝙ pro ſtatu
vie aliqua neceſſario connectitur alteri: ſcili
cet charitas fidei/ quia ſine fide impoſſibile
eſt placere deo. Similiter neceſſario conne-
ctitur ſpei: ergo aliqua theologica p aliquo
ſtatu de lege poſita neceſſario cõnectitur al
teri. Ex ſupra habitis patet q̃liter virtutes cõ
nectuntur & q̃tum ad actus & q̃tũ ad hitus.

¶ De tribus gradibus virtutum poſitis ab Ariſtotele: ſcilicet continentia/ temperãtia/ & graduheroico. Cap. x.

Iam reſtat videre de gradibus
virtutum quos ponit Ariſtote
les & pria difficultas occurrẽs
eſt iſta. Vtrum in vnaquaq; vir
tute morali: ſcilicet temperãtia/ fortitudine
& iuſtitia reperiantur iſti tres gradus/ conti
nentie/ temperantie/ & heroicus/ & vtrum
illi tres gradus differant ſpecie. q̃tum ad pri
mum videtur ꝙ non reperitur in vnaquaq;
virtute morali: quia non aſſignãtur illi gra
dus niſi propter paſſiones/ ſed ſunt aliq̃ vir
tutes que nõ ſunt circa paſſiones vt iuſtitia:
igitur. Item probatur ꝙ non diſtinguũtur
ſpecie in virtutibus in quibus inueniuntur.
& eſt argumentum commune & multũ ap
parens/ nam capio ſortem continentem cir
ca materiam temperantie virtutis/ tunc cer
tum eſt ꝙ ſortes per frequẽtationem actuũ
continentie tandem faciet ꝙ non amplius
erit inſultus vehemens/ & ſucceſſiue dimi
nuetur. cum primum talis inſultus non eſt
amplius vehemẽs/ ille eſt temperatus/ & ip
ſe nondum habet habitum niſi illum quem
acquiſiuit per actus continentie/ & primus
actus temperantie eſt primus actus quẽ ha
bet: ergo iſte idem habitus in numero q pri
us erat continẽtia gradus iam efficitur tem
perantia gradus / & ſic continentia & tẽpe
rantia ſolum differunt ſecundum magis &
minus. ¶ Pro ſolutione huius queſtionis
primo declarandi ſunt iſti tres termini/ ſcili
cet continẽtia gradus/ temperãtia gradus/ De tribus gradibus virtutũ
& gradus heroicus. poſtea videndum erit
de diſtinctiõe ſpecifica habituum importa
torum per illos terminos. Vnde continen
tia ſecundũ Tho. ſecunda ſecunde queſtiõe Cõtinẽtia capitur tripliciter
centeſimaquinquageſimaquita: & Burida
nũ in ſeptimo ethicorum: capit tripliciter
Vno modo pro omnimoda abſtinentia a
delectationibus venereis/ & tunc idem eſt
ꝙ virginitas. Secundo modo vt tãtum va

let ſicut temperantia. & de iſtis duabus ac
ceptionibus nõ eſt hic ad propoſitum: ſed
ſolum de tertia que talis eſt/continentia vt
importat gradum in vnaquaq; virtute eſt
habitus inclinans ad agẽdum conformiter
ſecundum rectam rationem non obſtanti
bus vehementibus paſſionibus ab illo bo
no rationis retrahẽtibus. Occham in tertio
in vltima queſtione dicit ꝙ continẽtia tria
connotat. Primum ꝙ in intellectu ſit iudi
cium practicum de aliquo operabili vel fu
gibili/puta hoc eſt faciendum vel fugiẽdũ
Secundum/ꝙ in appetitu ſenſitiuo ſit vehe
mens paſſio retrahens ipſam virtutem con
tra dictamen recte rationis incitans ipſum
hominem ad fugiendum aliquid/& ſi illd'
ſit fugiendũ ꝙ in appetitu ſenſiciuo ſit paſ-
ſio incitans ad illud proſequẽdum. Tertiũ
ꝙ in voluntate ſit electio dictamini recto cõ
formis/hoc eſt ꝙ voluntas eligat illud ope
rari non obſtantibus paſſionibus retrahen
tibus. Exemplum/ſic ſortes in quo inſurgit
valde vehemẽs motus illecebre: habet hoc
iudicium non eſt a me mulier cognoſcẽda
& in appetitu ſenſitiuo eſt paſſio incitãs il-
lum multum ad agendum contra iſtud di-
ctamen/non obſtante tali paſſione habet ac
tum quo nult cognoſcere mulierem. talis ẽ
actus continentie gradus/& habitus quem
gignit eſt habitus continentie gradus/no-
tum eſt ꝙ in ſorte per replicationem actuũ
conformium non obſtantibus vehementi-
bus paſſionibus generatur habitus vel di-
ſpoſitio que eſt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime
cum tali habitu/talis eſt continẽtia gradus.
Tho. dicit ꝙ talis gradus participat cũ vir-
tute & nõ dicitur completa virtus. & ſic pa
tet quid ſit continentia gradus q̃tum ad ac-
tum & q̃tum ad habitum. ¶Conſequẽter
videndum eſt quid ſit temperantia gradus.
Vnde continentia & temperantia aliquan-
do capiuntur vt ſonant ſpecialem virtutẽ.
aliquando vt ſonãt gradum virtutis & nõ
ſpecialem virtutem. & de iſtis loquimur in
propoſito. Vnde omnis continentia gra-
dus vel temperantia gradus eſt virtus/ſed
non omnis continentia gradus eſt tempe-
rantia vt eſt ſpecialis virtus/quia in fortitu
dine & iuſtitia reperitur continentia & tẽ-
perantia gradus & tamen fortitudo & iuſti
tia non ſunt temperantia. Item temperãtia
gradus vt dicit Occham capitur dupliciter
Vno modo pro habitu firmante animum
in bono rationis non inſurgentibus vehe-
mentibus paſſionibus in contrarium. notũ
eſt ꝙ poſt q̃ ſortes ſe exercuit per multos ac
tus in materia temperantie/continue debi-
litatur paſſio. poſt q̃ ex iſta frequentiſſime
peruenit ad tantam intenſionem habitus ꝙ
non amplius inſurgit paſſio vel ſaltem de
bilis eſt/talis habitus impediens vehemen
tem inſultum eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſi
me cum habitu continentie/immo ſolũ illi
duo habitus differunt ſecundum magis &
minus. Nam prius talis habitus ꝑpter eius
remiſſionem non impediebat vehementes
paſſiones &c. Aliquando capitur temperã
tia gradus pro habitu inclinatiuo ad agen
dum non ſolum conformiter ad rectam ra
tionem/non inſurgentibus vehementibus
paſſionibus: ſed etiam ad fugiendum occa
ſiones ipſarum paſſionum/ſcilicet ad fugiẽ
dum preſentiam obiecti nati cauſare paſſio
nes. ſimiliter ad fugiẽdum tactus natos cau
ſare paſſiones. & iſto modo tẽperantia gra
dus differt ſpecie a continentia gradu: quia
habet vnum obiectum partiale quod non
habet continẽtia gradus: ſcilicet fugam oc
caſionum ipſarum paſſionum vel concupi
ſcentie. Vnde continentia gradus eſt habi
tus connotans inſultum vehementem paſ
ſionum inclinans ad oppoſitum vt dictum
eſt: ſed temperantia gradus eſt habitus icli
nans ſecundum dictamen recte rationis/nõ
inſurgentibus vehementibus paſſionibus.
¶Difficultas eſt: vtrum temperãtia gradus
& continentia gradus differant ſpecie. aliq
dicunt ꝙ non eſt continẽtia gtadus niſi ha
beat vehementes paſſiones pro obiecto: vt
nolo fornicari non obſtantibus vehemẽti
bus paſſionibus. ſimiliter volo aggredi nõ
obſtante timore vehementi retrahente ab

Tẽpan-
tia gra-
dus ca-
piẽ du-
pliciter

aggreſſu vel incitãte ad fugam.habitus ge
bitus ex tali actu eſt habitus continẽtie gra•
dus.& dicunt ꝙ temperantia gradus fertur
in paſſionem ſub ratiõe parui/ vt nolo hãc
cognoſcere / non obſtante parua paſſione
incitante fertur in paſſionẽ ſub ratione par•
ui.& tunc differunt ſpecie.ſed hec difficul•
tas potius eſt ad nomen . ſi vero aliquis di•
cat(vt multi dicunt)ꝙ de ratione continẽ•
tie eſt ꝙ inſurgant magne paſſiones ſiue ha
beat illas pro obiecto ſiue non/& de ratiõe
temperantie ꝙ non inſurgant magne paſ•
ſiones:tunc illi habitus non differunt ſpe•
cie ponendo illos habitus in voluntate/qa
quicquid eſt obiectum vnius eſt obiectum
alterius & ſecundum eandem rationem.er•
go non differunt ſpecie. ¶Alia difficultas
quam tractat Buridanus : vtrum in illo qui
elicit actum ſecundum gradum continentie
ſit in appetitu ſenſitiuo actus conformis ac•
tui voluntatis virtuoſi.Similiter an ſit i vo
luntate actus conformis illi concupiſcentie
que eſt in appetitu ſenſitiuo. Vnde quãdo
ſortes habet vehementem paſſionem/puta
mouetur ad cognoſcẽdum mulierem: vtrũ
ex illa concupiſcẽtia cauſetur in appetitu ra
tionali aliqua paſſio que trahat volũtatem
ad conſentiendum appetitui ſenſitiuo . nõ
obſtante iſta concupiſcentia voluntas ha•
bet nolle quo nult hoc obiectum /an ex iſta
nolitione cauſetur in appetitu ſenſitiuo fu•
ga obiecti / hoc eſt vtrum appetitus ſenſiti•
uus habeat duos actus/ vnum fugitiuũ cau
ſatum ab imperio voluntatis quo fugit ob
iectum ſub ratione turpis / & alterum quo
proſequitur illud obiectum ſub alia ratiõe/
puta quia vult delectari in illo. ¶Quantũ
ad hanc difficultatem contrariãtur Burida•
nus & Occham. Vnde Buridanus queſtio
ne quinta ſeptimi ethicorum dicit ꝙ in cõ•
tinentie eſt duplex tractus tam in ſenſu ꝗ in
voluntate/ vnus ad proſequendum cauſa•
tus ex apprehẽſione obiecti ſub ratione de•
lectabilis/alter ad fugam cauſatus ex appre
henſione obiecti ſub ratione turpis.& ideo
dicit non eſſe inconueniens concupiſcen•
tiam trahi ad fugam & proſequi obiectum
ſecundum diuerſas rationes obiecti vel ap
prehenſiones. Similiter in voluntate eſt
proſecutio & fuga.& apparentia eſt/quia
niſi ſic dicatur/ videtur ꝙ nunꝗ aliquis poſ
ſet pertingere de gradu continentie ad gra
dum temperãtie.patet:bene ſequitur i iſto
continente nullus eſt actus refugitiuus: er•
go in appetitu ſenſitiuo non cauſatur habi
tus qui reſiſtat inſultationi paſſionum . vñ
paſſio i appetitu ſenſitiuo cauſatur pure na
turaliter ſicut calor ab igne non ex obiecto
ſicut dicit Scotus in ſecundo / ſed ex appre•
henſione obiecti.nam ſi nõ ponatur obſta
culum poſita apprehenſione obiecti cauſat
naturaliter paſſio in appetitu ſenſitiuo /tũc
bene ſequitur in hoc appetitu non eſt aliqs
actus refugitiuus obiecti:ergo nõ cauſatur
habitus inclinans ad refugiendum/ qui ha
bitus ſi eſſet reſiſteret productiõi paſſionũ.
& vltra non cauſatur habitus &c.ergo ꝗtũ
cunqȝ continuẽ actum vel replicem cauſabi
tur equalis paſſio. patet conſequentia : erit
eadem cauſa naturalis & eque fortis : qa ni
hil cauſatum eſt in appetitu ſenſitiuo: ergo
ex iſta cauſa pure naturali cauſabitur equa•
liter effectus.Si dicas ꝙ volũtas reſiſtit. Cõ
tra /prius non poterat facere ꝙ nõ inſurge
ret paſſio:ergo ſi nichil ſit derelictum in ap
petitu ſenſitiuo quod reſiſtat/ voluntas nõ
poterit facere ꝙ apprehẽſo obiecto nõ cau
ſetur paſſio.& ſic modus Buridani eſt ꝙ in
continente eſt duplex paſſio in ſenſu / vna
qua proſequitur obiectum ſub ratione con
uenientis/altera cauſata ex imperio volun
tatis qua fertur in obiectum ſub ratione tur
pis.eodem modo in voluntate eſt duplex
actus. vnus cauſatur naturaliter propter cõ
uerſionem ad ſenſum . alter cauſatur libere
quo iudicat de tali obiecto ſub ratione tur
pis. ¶Aliter dicit Occham ꝙ in continen
te non generatur habitus in ſenſu cõformis
habitui genito in voluntate . ratio eius eſt
actus ſenſus eſt proſecutiuus : ergo non eſt
actus refugitiuus.Ideo in continente in ſen
ſu eſt vnica concupiſcentia inclinans ad cõ

trarium recte rationis/& eſt vnicus actus in voluntate conformis. & dicitur continentia propter aſſiſtentiam paſſionis que eſt in ſenſu/& eſt magna apparentia ꝙ omnis actus refugitiuus diſtincte ſecũdum eandem potentiam contrarietur actui diſtincto pſecutiuo. vnde nõ poſſum odire & amare diſtincte idem obiectum. Similiter non ẽ poſſibile ꝙ in ſenſu appetam aliquid & refugiã illud. Ideo apparet cõtra Buridanum ꝙ ſit preciſe vnus tractus/& ad rationẽ Buridani cum infertur: ergo in appetitu ſenſitiuo non cauſatur habitus reſiſtens productioni paſſionisque nunc eſt/immo potius cauſabitur habitus inclinans ad paſſionem iſtã ꝗ reſiſtens paſſioni: ergo per replicationẽ actuum continentie & preſentetur obiectum equaliter inſultabit tãta poſſio ſicut prius/immo forte maior & per conſequens nunꝗ pertinget ad gradum temperantie. Dico ꝙ verum eſt ꝙ in parte ſenſitiua nullo modo cauſabitur habitus qui reſiſtat/quia nõ poteſt cauſari ſine actu illius appetitus ſenſitiui/& cum infertur: ergo inſurget poſtea tãta paſſio preſentato obiecto illo eodem ſub eadem ratione ſicut prius inſurgebat. Dico ꝙ conſequentia non valet/& licet voluntas non poſſit facere quin inſurgat paſſio inclinans ad vitium ſtante apprehenſione obiecti/tamen voluntas poteſt facere ꝙ obiectum non ſit preſens. quo facto non continuatur paſſio/ſed preſente obiecto non poteſt/& eſt illud quod dicit Augu. Impoſſibile eſt quin viſis tangamur. Secundo voluntas poteſt facere ꝙ non inſurgat tanta ꝗ ta inſurgeret ſi voluntas nullo modo niteretur ad oppoſitum. patet per experientiã/& vltra poſt iſtum actum quo voluntas nititur in oppoſitum derelinquitur habitus i voluntate/tunc ſi ſecundo preſentetur obiectum magis renititur ꝗ prius/quia habet maius adiutorium ꝗ prius. nam prius renitebatur ſecũdum ſolum conatum ipſius voluntatis: & nunc habet habitum vel diſpoſitionem eiuſdem ſpeciei cum habitu adiuuantem ad renitendum. ergo voluntas cũ tali adiutorio facit ꝙ non tãta inſurgat paſſio. & ex tali actu intenditur habitus/& ſic tertio voluntas magis nitetur/& ſic conſequenter per replicationem poteſt fieri ꝙ tãdem voluntas poterit facere mediante tali habitu ꝙ nullo modo vel ſaltem debiliter inſurgat paſſio/& tamen primo quando ꝑſentabat obiectum non poterat hoc facere. Secundo dico ꝙ non ſolum habitus partis ſenſitiue reſiſtit in oppoſitum/ſed etiam habitus partis intellectiue propter conectionem appetitus ſenſitiui ad voluntatem/ſi eliciam actum conformem appetitui ſenſitiuo elicio intenſiorem & illa concupiſcẽtia ſenſitiua iuuat volũtatem. Similiter pono coniunctionem habitus in oppoſitum cõcupiſcentie exiſtentis in voluntate reſiſtit ꝓductioni paſſionis in ſenſu.

¶De comparatione graduum temperãtie & continentie in bonitate. Cap. xj.

Queritur conſequenter. Vtrũ gradus continentie ſit melior ꝗ gradus temperantie. & hanc queſtionem tractat. ſ. Tho. ſecunda ſecunde. q. clv. & buridanus. q. v. ſeptimi ethicorũ & apparet ꝙ ſic: quia qui habet gradum continentie plus meretur: ergo eſt melior gradu temperantie. conſequentia eſt nota. antecedens patet: qui habet gradum continentie agonizat cum certamine. i. cum reſiſtentia: quia eſt paſſio ſenſualis rationi reſiſtens: ſed tẽperatus non agoniſat ſiue non operatur cum certamine/quia iam ſunt ſedate paſſiones: ſed operari cum certamine virtuoſius eſt ꝗ operari ſine difficultate: qa virtus & ars ſunt circa difficilia. Vnde ꝗtũ ad hoc melius eſt eſſe temperatum i habitu ꝗ eſſe continentẽ in habitu/& oportet concedere ꝙ melior eſt habitus in gradu temperantie ꝗ conſimilis habitus in gradu continentie. patet ſic. habitus intenſior & ex pluribus actibus bonis genitus ſemper eſt melior quando vterꝙ habitus eſt circa eandẽ materiam: ſed circa eandem materiam acceptis duobus habitibus continentie & temperantie/ille qui eſt temperantie eſt inten-

ſior & pluribus actibus virtutis genitus: ergo ceteris alijs paribus eſt melior illo qui eſt i gradu ꝯtinẽtie. Sꝫ eſt difficultas. vtrũ ille qui opatur ex gradu ꝯtinentie ceteris alijs paribus plus per talẽ opationẽ mereaẜ & magis virtuoſius agat q̃ ille qui operatur ſecũdum gradũ temperãtie. hoc eſt/an operatio actualis ab habitu ꝯtinẽtie gradus ꝓcedens ſit melior illa pcedente ab habitu tẽperantie gradus. Dicit Buridanus ꝙ nõ. & ratio eius precipua eſt. oĩs opatio quecũq dicit virtuoſa inq̃tum ꝯſiſtit circa bonum rõnis & nunq̃ eſt operatio virtuoſa niſi ſit erga aliquid quod cõſtituitur p rectã rõnẽ tanq̃ bonũ. ſed maius bonũ rõnis eſt in tẽperato q̃ in ꝯtinẽte: ergo ille qui tempate agit virtuoſius agit q̃ qui ꝯtinẽter agit. Cõſequentia eſt certa cũ maiore: & patet mior. In tẽperato ſubditur pars ſenſitiua rõni tãq̃ edomita a rõne/ſed in cõtinente recalcitrat pars ſenſitiua rõni/ & ratio reſiſtit/ſed maius bonũ rõnis ꝯſiſtit in hoc qḋ eſt partem ſenſitiuã ſubdi rõni q̃ ſolũ in hoc qḋ eſt reſiſtere ipſi parti recalcitrãti: ergo tẽpate agẽs ſcḋm gradũ temperantie virtuoſius agit q̃ ꝯtinẽter agẽs. & ecce ꝓcipua ratio illius. & cũ arguit/qui ꝯtinẽter agit: agit cũ agone & certamine/dicũt ꝙ certamen qḋ prouenit ex debilitate complexionis vel maiori occaſione habita de cõcupiſcentia habenda vel debilitate rõnis vel de parte ſẽſitiua nõ auget meritũ: ſed difficultas ꝓueniens ex bono gratie vt ex tentatione auget meritũ. ſed hoc non ſatiſfacit argumento/& capio ſortẽ qui ſcit & iudicat ꝙ non lubrice agendum eſt/non obſtante tali iudicio allicitur ſortes ad opus illecebre vt lubrice agat. & inſurgunt paſſiones & motus ſenſuales ex preſentia obiecti lubrici inclinantes ad lubrice agendũ/tũc difficile eſt nollẽ tale obiectum nichilominus nult lubrice agere ex tanto conatu q̃tum plato qui nõ patitur illum motũ ſenſualitatis ex equali conatu/iam ſortes agit ſecũdum gradum ꝯtinentie & plato ſecũdum gradum tempantie/ queſtio eſt vter iſtorum magis mereatur. nã dicere ꝙ talis concupiſcẽtia diminuat de merito/eſt abſurdũ: quia eſt contra voluntatẽ ipſius ſortis ꝙ inſurgit/& nõ eſt in eius poteſtate/& tamẽ ſi propter preſentiam illius concupiſcentie minus mereretur illa diminueret de merito. Dicit Altiſſiodorenſis ꝙ ille qui habet habitũ vitioſum qui poſt talẽ habitum genitũ exercet operationes cõtrarias operationi ex qua genitus eſt talis habitus/ex equali conatu cũ alio qui non habet habitum vitioſum plus meretur/quia magis difficulter agit. ergo cum propter talẽ difficultatem ꝓuenientem ex habitu vitioſo genito ex culpa ſua magis mereaẜ: a fortiori ſequitur vbi ſortes agit contra illũ motum ſenſualitatis ceteris alijs paribus ꝙ magis meretur q̃ plato qui nõ patitur tales inſultus ſenſuales. Ideo concedo ꝙ qui agit cõtinẽter vbi cetera ſunt paria/virtuoſius & magis meritorie agit. Sed diceret aliquis contra/ſeq̄retur ꝙ per aliquid ꝙ nullo modo eſſet in mea poteſtate/imo contra volũtatem meã augeretur meritũ/& hoc eſt eq̃ magnum inconueniẽs ſicut ꝙ per illud diminuatur meritũ. Patet ꝯſequentia. iam nõ inſurgit in me cõcupiſcentia/quia non eſt obiectum lubricum preſens cõformiter ad rationem rectam elicio nolle itemperate agere/poſt illam elicitionem efficitur obiectum preſens cauſans ꝯcupiſcentiam: ille actus qui continuatur efficitur magis virtuoſus q̃ prius ſecũdum hãc ſolutionem/quia cõtinuatur cum maiori difficultate & hoc ſolum propter iſtam cõcupiſcentiã que nõ eſt in mea poteſtate: ergo per aliquid quod eſt contra meam volũtatem & non in poteſtate mea actus efficietur magis meritorius q̃ prius. Ad argumentũ concedo ꝙ non efficitur magis meritorius ꝓpter illã cõcupiſcentiã: ſed efficitur magis meritorius ꝓpterea/quia libere ꝯtinuo nõ obſtante tali concupiſcentia ſiue paſſione difficultante. vnde nõ eſt incõueniẽs ꝙ actus q nunc eſt malus penitus inuariatus: poſtea efficiaẜ peior ꝓpter circũſtantiã q̃ nõ eſt i p̄ſẽte hñtis. ſed efficiẜ peior ꝓpter hoc/q̄a nõ obſtante tali

circũſtãtia libere ꝯtinuaẗ. ideo etiã rõne libere ꝯtinuationis cũ maiori difficultate ꝑuenit: ideo prius actus eſt magis meritorius. & ſic patet de gradibus tẽperantie & ꝯtinẽtie.

De gradu heroico. Cap. XII.

Conſequenter videndũ eſt quid ſit gradus heroicus. & differenter loquũtur antiqui doc. de gradu heroico & moderni. Antiq vt Tho. vocant gradũ heroicũ quando ratione virtutis/ſunt ita ſedate paſſiones ꝙ ſupra communem hominum facultatem nõ inſurgũt puta propter aſſuefactionẽ in operibus virtutis/vl' quãdo parũ inſurgũt. nã eſt ſupra cõmunem hominum facultatem ꝙ nõ inſurgant vel quaſi non inſurgãt paſſiones. Sed

Quid gradus heroicus. Okam. xv. tertij dicit ꝙ gradus heroicus in vnaquaqꝫ virtute eſt habitus inclinãs ad operationem que excedit cõmunem hoĩm facultatem. vel ex natura obiecti vel ex aliq̃ circũſtantia: hoc eſt quam cõmunis hominum facultas nolet ita operari. Exemplum primi/vt velle ſuſtinere mortẽ pro deffenſione reipublice. ex natura obiecti. i. mortis hoc excedit cõmunem hominũ facultatem Exemplum ſecũdi. vt velle ſeruare caſtitatẽ non obſtante morte que probabiliter exiſtimatur futura. vt ſi fortes ꝑponit ſeruare caſtitatem ꝑponiẗ ei mors niſi deſerat caſtitatẽ: ſi cõtinuat volitionẽ ſeruandi caſtitatẽ nõ obſtante tali circũſtantia/herioce agit ratõne circũſtantie ſuperadiũcte vel ſuperuenientis ad obiectum ſue volitionis/& nõ heroice agit ex natura obiecti. Pro iſto notandũ ꝙ imaginatur triplicẽ actũ in iſto qui vult ſeruare caſtitatẽ nõ obſtãte morte ſibi propoſita niſi deſerat caſtitatẽ. vnus eſt quo fertur in caſtitatẽ ſolum tanq̃ in obiectũ. alius quo fertur in mortẽ ſolũ. alius quo fertur ĩ vtrũqꝫ tam in mortẽ q̃ in caſtitatẽ. Primus actus non eſt heroicus: ſed duo vltimi ſunt heroici/quia ferũtur in ſufferẽtiam mortis tanq̃ in obiectum: ſed primus nõ eſt heroicus eſſentialiter. i. ex natura obiecti. ſed dicitur heroicus extrinſece: ſcilicet rõne talis circunſtãtie/quia excedit cõem hoĩm facultatem. ideo ille idẽ actus inuariatus qa cũ maiori difficultate cõtinuatur efficitur virtuoſior. Vltra diceret aliqs. ſortes habet iſtum actũ/volo ſeruare caſtitatẽ nõ obſtãte morte/ſit ita ꝙ ꝑponatur ei mors niſi deſerat caſtitatem/ſi ꝯtinuet in ipſo neceſſario cauſabitur volitio ferende mortis. & iſta volitio neceſſario ſequitur ad preambulas volitiones/ſcilicet ad volitionem qua vult ſeruare caſtitatẽ nõ obſtãte morte &c. ergo de ſe nõ habet bonitatẽ vel malitiã. dicit Occhã ꝙ nõ: ſed preambula efficiẗ melior: qa difficilior/& iſte volitiones q̃ ꝯſequũtur naturaliter ad illã nõ addunt bonitatẽ vel malitiã. & ſic patet de gradibus virtutum.

De diſtinctione virtutum moralium a donis. Capitulum. XIII.

Viſum eſt de virtutibus moralibus in genere/& de diſtinctione ipſarum tam ex parte obiecti q̃ ſubiecti & de ꝯnexione earũ/& de gradibus. Cõſequenter videndũ eſt de diſtinctione ipſarum a donis. Vñ ab Eſaia capi. xi. enumãtur ſeptẽ dona ſpũſſancti: ſcilicet donũ intellectus/ſcientie/ſapiẽtie/& conſilij/que quattuor ꝑtinẽt ad itellectũ. ſed donũ pietatis/timoris/& fortitudinis ſpectãt ad affectũ. Queritur ergo vtrũ ſit mutua diſtinctio ĩter quaſcũqꝫ virtutes tam morales q̃ theologicas & iſta ſeptẽ dona. Pro ſolutione in primis notãdũ ꝙ duplex eſt modus dicẽdi. Primus. s. tho. pria. ij. q. lxviij. ꝙ virtutes & dona ab inuicẽ diſtinguunẗ nõ ſolũ rõne ſed re ipſa. Alij vero dicũt ꝙ tm̃ diſtinguũtur rõne. & ſcd'm eos dicũtur virtutes inq̃tũ habilitãt potentiã ad faciliter prõpte/& delectabilr' exeũdũ in actũ/ ſed dicuntur dona in ordine ad cãm. Tho. vero dicit ꝙ nõ ſolũ rõne/ſed realiter diſtiguũtur. & modũ diſtinctionis aſſignat iſto mõ. notũ eſt/hõ a duobus moueẗ ad bñ agendũ. ſ. a rõne & ab ipſo deo. a rõne tanq̃ a motiuo itrinſeco/& a deo tanq̃ a motiuo extrĩſeco/& anteq̃ moueaẗ a deo oportet illum eſſe diſpoſitum. quia actus actiuorum ſunt in patiente diſpoſito. tunc dicit Sctũs

Tho. ꝙ illa diſpoſitio diſponẽs hoiem in-
quantũ eſt mobilis per ratione dicitur vir-
tus:ſed illa diſpoſitio inq̃tum eſt mobilis a
deo vocatur donum. & ſicut ibidem dicit
oportet hominẽ habere perfectiorẽ diſpo-
ſitionem vt moueatur ad perfectiores effe-
ctus/& quia homo excellẽtiſſime a deo mo
uetur propterea requiritur diſpoſtio excel-
lẽtior q̃ ſit virtus:& hoc fit per dona. ideo
donum eſt habitus hominem diſponẽs vt
ſuſcipiat motionẽ a deo/& ſic diſtinguun-
tur dona & virtutes:ſed hoc eſt multũ diffi
cile ad intelligendum. Propterea arguitur
ſic cõtra eum:non ponitur diſtinctio habi-
tuum niſi ꝑpter diſtinctionẽ actuũ:ſed non
eſt diſtinctio inter actus virtutũ & donorũ.
ergo nec iter illos habitus. nã nõ poteſt re-
periri diſtinctio donorum que ponuntur ĩ
intellectu ab ipſis virtutibus intellectuali-
bus:ergo nõ eſt reperibilis diſtinctio ab ip
ſis virtutibus quorũcunq̧ donorum/nam
apud Tho. nulla eſt diſtinctio eorum que
ponunt̃ in intellectu a virtutibus ĩtellectua
libus. ergo nec quorũcunq̧ donorum. Pa-
tet/quia nõ eſt maior ratio de vnis q̃ alteris
Antecedẽs patet/nam. s. Tho. ponit quat
tuor dona in ĩtellectu:ſcilicet donũ intelle-
ctus:ſapientie:ſcientie:& ꝯſilij:& ponit dif
ferentiam inter actus donorum. Dicit prio
oportet intellectũ penetrare. i. apprehende
re rem:& hoc pertinet ad donũ ĩtellectus.
vltra poſt q̃ intellectus penetrauit ſeu cepit
id eſt apprehẽdit rem/oportet de ipſa re re-
ctum habere iudicium. & hoc ſi talis res ſit
increata pertinet ad donum ſapiẽtie:ſi crea-
ta ad donũ ſcientie: & preter hoc id eſt ap-
prehenſionem & preter rectum iudicium o-
portet applicare ad opperationem. & hoc
pertinet ad donum cõſilij. ideo dicit ponẽ
do iſtam diſtinctionem ſecũda ſecũde ꝙ in-
tellectus primo capit rem. ſecũdo iudicat re
cte. tertio applicat ad operationem. tũc ſic
arguo:illa recta eſtimatõ quã ponit ſiue ſit
de deo:ſiue de creaturis eſt actus fidei:vel a-
ctus ſciẽtie capiendo ſciẽtiam put eſt virtus
intellectualis:ergo actus illi nõ diſtingunt̃
ab actibus virtutũ. cõſequentia eſt certa/&
añs patet. Iſta recta eſtimatio/vel eſt euidẽs
vel ineuidens. ſi ineuidens eſt actus fidei/
nam recte eſtimare ꝙ deus ſit ſummũ bonũ
ſumme prudens:ineuidenter eſt actus fidei.
eodẽ modo in rebus creatis ꝙ dies iudicij
erit eſt actus fidei. ideo ſi tales recte eſtima-
tiones ſeu iudicia ſint ineuidẽtia/tũc actus
illorum donorum nõ diſtinguũtur ab acti
bus fidei:ſed ſi talia iudicia ſint euidentia/
pertinent ad intellectuales virtutes puta ad
ſapientiam. ſi de rebus ſint altiſſimis/vel de
agibilibus ad prudentiã &c. ergo illi actus
quos ponit pertinere ad donum ſapientie/
ſcientie &c. neceſſario pertinent ad virtutes
intellectuales. ¶ Aliter dicit Sco. in tertio
& melior & probabilior eſt ſua opinio/ꝙ
dona nõ diſtinguũtur a virtutibus niſi ſal-
tem ratione & non realiter. Ratio Scoti eſt
talis. tota neceſſitas ponendi habitus non
eſt niſi propter actus. vnde duplex eſt habi
tus/infuſus. ſ. & acquiſitus. infuſi ſunt tres/ Tres ſũt
fides/ſpes/& charitas. Alij ſũt habitus acq habitus
ſiti quorum quidam ſunt ĩtellectuales. alij infuſi.
morales. Intellectuales ſunt duplices/qui-
dam ſpeculatiui/quidam vero practici. de
ſpeculatiuis nihil ad propoſitũ. ſed de pra-
cticis. alij ſunt morales/& ſunt cõmuniter
tres in voluntate. ſcilicet iuſticia:temperan
tia/& fortitudo. prudentia in ĩtellectu. tũc
ponit talem ꝑpoſitionem. ad hoc ꝙ homo ꝑpõ.
perfecte ſe habeat circa omne obiectum ſuf-
ficit habere iſtas virtutes puta theologicas
& morales. nam ad diligendum deum ſuf-
ficit charitas. Similiter prudẽtia perficit in
tellectum ſufficienter ad hoc ꝙ recte ſe habe
at circa quodcunq̧ agibile. Similiter mora
les ſufficienter perficiunt volũtatem ad hoc
ꝙ recte ſe habeat circa ſe & proximum. Ex
hoc ſequitur ꝙ non ſunt ponenda dona ꝙ
ſint alij habitus diſtĩcti ab illis virtutibus.
ita ꝙ omne donum vel erit prudentia: vel
iuſticia &c. vnde ſunt aliqua dona in intel
lectu & volũtate. q̃ ſunt in ĩtellectu nõ diſtĩ
guũtur a virtutibus intellectualibus:q̃ ĩ vo
lũtate nõ diſtĩguunt̃ a virtutibus volũtatis.

¶De peccatis. de diffinitione & diuiſione ipſorum. Capi.XIIII.

IN ſuperioribus viſũ eſt de vir-
tutibus in genere & in commu
ni/& de operationibus virtuo
ſis/& de habitibus virtutũ tam
theologicis q̃ humanis tam in
tellectiuis q̃ affectiuis:& de diſtinctionibus
illarum inter ſe. conſequenter vidẽdum eſt
de peccatis. Primo quid peccatum. Secũdo
de multiplici peccatorum diuiſiõe. Tertio
de differẽtia inter membra illarum diuiſio-
num. Quarto de grauitate & pena reſpon-
dente illis peccatis. Qt̃um ad primũ/pec-
catum cõmuniter diffinitur ab Auguſtino
qd peccatum. Eſt dictum vel factum vel concupitum con
tra legem dei. Pro cuius declaratiõe primo
videndum in qua operatiõe reperitur pec-
catũ. Dicit ſanctus Thomas ꝙ nullus actus
vel operatio vel entitas eſt peccatum niſi ſit
operatio humana. ita ꝙ de ratione peccati
eſt ꝙ ſit operatio hũana / hoc ẽ libera tanq̃
elicita: vel tanq̃ imperata. cetere autem ope
rationes non ſunt humane licet ſint opera-
tiões hominis. ¶Particule illius diffinitio
nis ſic declarantur. per concupitum non ſo
lum intelligimus actũ voluntatis quo con
cupiſcimus: ſed etiam actum volũtatis quo
aliquod obiectum refugimus ita ꝙ ſe exten
dit ad vtrũq;/& illa particula .ſ. ↄcupitum
ſe extendit proprie ad actus elicitos volũta-
tis q ſũt nolle & velle. ¶Alie particule. ſ. di
ctum vel factum ſe extendũt ad operatiões
ĩperatas: puta exteriores. alia particula con
tra legem dei/tangit formale peccati. nam
in omni peccato duo ſunt/materiale/& for
male. Materiale eſt operatio libera elicita/
vel imperata. formale vero eſt difformitas
ad legem dei. ¶Cõtra hãc diffinitionem
multe occurrunt difficultates. Prima/in q-
bus operationibus hominis poteſt reperi-
ri illud materiale peccati. Vtrũ ſolũ in ope-
rationibus voluntatis interioribus & exte
rioribus imperatis/& non in operatiõibus
intellectus. Et ex diffinitiõe peccati poſita.
apparet ꝙ nõ reperiatur peccatum pro ma-
teriali in operationibus itellectus. qa in dif
finitione non dicitur peccatum eſt intelle-
ctus. ¶Secunda / vtrum reperiatur pecca-
tum ſine operatiõe: hoc eſt in pura omiſſio
ne. Tertia/ vtrum quodlibet peccatũ ſit pec
catum quia prohibitum/ vel prohibitũ qa
peccatum. nam in diffinitione peccati dicĩ
contra legem dei. ergo apparet ꝙ dicĩ pec
catum quia prohibitũ. Quarta difficultas/
quid ſit formale in peccato:& vtrum in om
ni peccato formale diſtiguitur a materiali.
¶Qt̃um ad primam dificultatẽ ſit prima
propoſitio. In cuiuſlibet potẽtie operatio- Pria ppoſitio
ne in qua reperitur libertas vel ĩtrinſeca vel
extrinſeca poteſt reperiri peccatũ. Hec pro
poſitio ſatis nota eſt/quia in tali potentia
poteſt reperiri operatio libera ↄtra legẽ dei
ergo. Secũda propoſitio. operatio nõ dici Scda p-
tur libera quia volita vel nolita. hoc eſt qa poſitio.
feratur actus voluntatis ſuper talem opera
tionem/& loquor de ĩperatis. ¶Tertia pro
poſitio operatio extrinſeca dicitur libera/ Tertia.
quia volita. & ſecluſa volitione qua eſt vo-
lita omnibus alijs poſitis nõ produceretur
ita ꝙ illa que remanent nõ producerẽt ta
lem operationem. Verbi cauſa quando ſor
tes ambulat: ſecluſa volitione qua vult am
bulare quibuſcũq; alijs poſitis ſortes non
ambularet. ergo illa ambulatio ẽ libere po
ſita imperatiue. Similiter quãdo ſortes vult
credere & habet motiuum/ipſe credit:& ſe
cluſa volitione nõ crederet. Sed habita de-
monſtratione ſortes ſcit ↄcluſionem/ſeclu
ſa volitione equaliter ſciret/ quia demon-
ſtratio eſt cauſa ſufficiens actus ſciẽdi abſq;
actu voluntatis. ideo ille aſſenſus ſcientifi-
cus nõ ẽ liber ſiue libere cauſatus. Propter-
ea dicit Sanctus Thomas ſecũda ſecunde q̃-
ſtione prima ꝙ ſcientia nõ poteſt eſſe deme
ritoria nec meritoria. quia nõ pt̃ eẽ libera
ſed non eſt ſimile de actu credendi: quia ta-
lis actus ſe habet in ordĩe ad actũ volũtatis/
ꝙ ſecluſa volitiõe ĩpante talis actus nõ pro
duceref. ergo relinqf tertia ppõ vera. ¶Ex
hoc ſeqtur ꝙ in opationibus potentie mo

tiue/puta lingue auditus & intellectus re•
peritur peccatum. Patet de intellectu. nam
actus oppoſitus fidei puta ĩfidelitas vel ip•
ſe actus fidei/ſi referatur ĩ malum finem eſt
peccatū. ergo in operationibus intellectus
reperitur peccatum. quid ergo dicēdum eſt
ad diffinitionem Auguſt. Dicitur ꝙ in con
cupito intelligit omnem operationem im•
manentem interiorē ſiue ſit intellectus ſiue
voluntatis ad hoc ꝙ ipſa diffinitio ſit com
pleta. ¶Quereret aliqs de opatiōibus ocu
lorum & aliorum ſenſuum. Dico ꝙ nulla
viſio vel auditio eſt peccatum. quia nunꝗ
cauſatur viſio quin cauſetur ſecluſo quo•
cunqꝫ actu voluntatis. ſimiliter & auditio:
ſed appertio oculorum ad videndum po•
teſt eſſe peccatum/quia nō cauſatur ſecluſo
quocūqꝫ actu voluntatis. ſed illa viſio que
cauſaretur apertis oculis ſecluſo actu volū•
tatis nihil habet libertatis. ideo nō vocatur
peccatum ſed effectus peccati. ſed illa aper•
tio vel mora in preſentia obiecti eſt libera/
& etiam poteſt eſſe peccatum/& talis inclu
ditur in illa particula diffinitionis vꝫ factū.
& breuiter omnia peccata potentie motiue
exterioris includuntur in illo verbo factū.
¶Quantum ad ſecūdam difficultatem du•
plx eſt modus dicendi. Primus/quem repu
to probabiliorem ꝙ poteſt reperiri pecca•
tum ſecluſo quocunqꝫ actu poſitiuo. Patet
ſic. ſit ſortes habens preciſe iſtud iudicium
nunc eſt a me diligēdus deus ſuper omnia.
ita ꝙ non apprehēdat deum ſub aliqua ra•
tione mali: & non odiat. tunc ſtante preci•
ſe tali iudicio/vel neceſſitatur ab illo iudi•
cio ad diligendū deum/vel non. ſi ſecundū
ergo ſtat cum tali iudicio non elicere illam
dilectionem dei ſuper omnia. tūc ponatur
in eſſe: ſcilicet ꝙ non eliciat/iam peccat ſine
actu/quod patet. tenetur iam elicere/& nō
elicit/& poteſt. igitur ſine actu voluntatis
peccat. neqꝫ dicendum eſt primum. qa nūꝗ
iudicium neceſſitat ad eliciendum actum li•
cet poſſit neceſſitare ad non eliciendum. &
ratio predicta eſt precipua ipſius Occham
in tertio ad probandum ꝙ ſit dabile pecca•
tum pure omiſſionis. Dices: ergo erit aliqd
peccatum quod nō erit dictum aut factum.
&c. Dico ꝙ in iſtis terminis includūtur op
poſita priuatiue. puta eſt dictum/vel omiſ
ſio dicendi/factum vel omiſſio faciendi/cō
cupitum vel omiſſio concupiendi. ergo eſt
aliquod peccatum ſine actu penitus: ſcilicet
peccatum pure omiſſionis.

¶An peccatum ſit peccatum quia pro•
hibitum. Capitulum. XV.

QVantum ad tertiam difficultatē
qua querebatur vtrum quodlibet
peccatum ſit peccatū quia prohi•
bitum/vel prohibitum quia pec•
catum. apparet ꝙ non. nam aliqua ſūt ma•
la que habent intrinſecam maliciam. vt pa•
tet per Ariſto. tertio Ethicorum dicit ꝙ ali
qua ſunt que habent inuolutam malitiā vt
mentiri/adulterari. ergo aliqua ſunt opera
que ſunt intrinſece mala/& illa non ſolum
ſunt mala quia prohibita. Patet: deus con•
tingenter prohibet illa. nā precipere & pro
hibere ſunt actus dei reſpicientes exteriora.
Vnde in hac queſtiōe eſt vnum certum/&
aliud dubium. nam certum eſt apud oēs ꝙ
quocūqꝫ peccato dato deus contingēter ac
ceptat vel deacceptat ad penam quancunqꝫ
aliam ab ipſomet: nam nullum datur pecca
tum qn ſit poſſibile illud cōmitti: & tamen
a deo ad nullam penam deacceptari. Patet/
eſt poſſibile deum nolle penam infligere/
quia eſt vnum pure extrinſecum: ergo quo
cunqꝫ peccato ſignato hec ſunt compoſſibi
lia/hoc cōmititur/& tamen ad nullam pe•
nam deacceptatur. propterea querūt aliqui
doctores an poſſit eē aliquod peccatum a•
ctuale qd non ſit mortale nec veniale/mor•
tale hoc eſt non deacceptatum ad penam e•
ternam: & veniale id eſt non deacceptatum
ad temporalē/ſed erit peccatum pure mora
le quod concedit Martinus in materia de
martyrio quoniam non imputatur ad ali•
quam penam/& aliqui etiam dicunt ꝙ ſic
vt Durandus ꝙ ſtando preciſe in lege natu
re fuiſſēt talia pctā ſecluſa qcūqꝫ reuelatiōe
homo potuiſſet peccare ſed ſolum moraliter.

ergo nullũ eſt peccatum quin poſſibile ſit
ꝙ cõmitatur & tamen ad nullam penã im•
putabitur. ¶Alia difficultas vtrũ ſit aliqua
operatio libera exterior que poſſit ab hoie
fieri & non eſſe peccatũ. Dico ꝙ ſic. quoniã
nulla eſt operatio exterior quin poſſit ipari
a volitione que nõ erit peccatũ. Patet indu
ctiue per ſingulas operationes vt operatio
exterior que eſt adulterium ſtat ꝙ illa q̃ co•
gnoſcitur carnaliter efficiatur cognoſcẽtis
& erit eadem operatio. Similiter de opera•
tione que eſt homicidium poſſibile eſt ꝙ ta
lis non ſit peccatũ/quia poteſt fieri auctori
tate legis & dei precipientis: quo facto non
erit peccatum. Similiter prolatio propoſi•
tionis falſe ſi non fiat cum aſſertione nõ eſt
peccatum. &c, ergo nulla eſt operatio exte
rior quin poſſit ab homie libere fieri. & nõ
eſſe peccatum: & in hoc concordant oẽs.
¶Sed difficultas eſt de operatione interio•
ri: vt volitio cognoſcendi alienam inq̃tum
aliena. Similiter volitio furti que cadit ſup
alienum inq̃tum alienum inuito quocũqꝫ
domino an tales poſſint ab homie elici &
non ſint male moraliter & peccata. Aliqui
dicunt vt de Alya. & Ierſon in aliqubus lo
cis & de Caſtro in fine primi ſententiarum.
ꝙ nulla eſt operatio interior quin poſſit li•
bere ab homine non male fieri ſicut de ope
ratione exteriori dictum eſt. Patet: deus cõ•
tingenter prohibet hanc operationem: &
ſecluſa prohibitione non erit peccatum. er
go quicunqꝫ talis poteſt ſimpliciter de lege
abſoluta fieri & nõ erit peccatum: & omne
peccatum dicitur peccatum quia cõtra legẽ
dei/& iſta eſt fortior apparentia. ¶Addu•
cunt auctoritates ad ꝓbandum ꝙ aliquãdo
fuerunt diſpẽſati aliqui in talibus operatio
nibus. ¶Conſequenter habent concedere
ꝙ poteſt ab homine elici odium dei & non
erit malum. Similiter volitio qua vult deti
nere alienum inq̃tum alienum iuito domi•
no non erit mala. Patet/q̃a ſtat ꝙ deus nul
lum illorum prohibeat. Iam eſt difficultas
apud eos vtrũ quelibet talis operatio poſ•
ſit eſſe bona que ſolet cõmuniter tractari in
ſchola: nam ſi omnis talis poſſit eſſe licita/
& referri in vltimum finem: ergo odiũ dei
poterit eẽ bonum & acceptatum ad vitam
eternam. Sed ſi dicamus ad operationẽ eſſe
bonam neceſſario requiri ꝙ fiat ex amore
dei imperãte illam: ita ꝙ ſit de intrinſeca ra•
tione illius bonitatis tunc odium dei non
poteſt eſſe bonum: quia non ſtat habere a•
morem dei: & odium cum non poſſim eli•
cere odium dei ex amore dei. & ſi hoc requi
ratur ad bonitatẽ alicuius actus: ita ꝙ amor
dei partialiter cõcurrat/ſequitur manifeſte
ꝙ odium dei nũq̃ poteſt bene fieri: quia il•
le due qualitates ſcilicet amor & odium re•
pugnant: & propterea non eſt poſſibile ꝙ
odium dei ab aliquo homine bene fiat: pu•
ta volo ex amore dei efficaciter odire deum
quia ſi efficaciter volo odire/odio: & tunc
non amo. & ſic non eſt poſſibile ꝙ odium
dei in me ſit imperatum ex amore dei.
¶Sed in illo caſu diſpẽſationis facte ſortes
poteſt bene moraliter me vele odire deum
ſed non eſt poſſibile ꝙ ſortes ex amore dei
odiat deum. Similiter poſſum velle ex amo
re dei ꝙ alter odiat deum / ſed hoc non eſt
poſſibile in me. ideo non ſequitur /odium
dei poteſt eſſe licitum: ergo bonum. ſi dica•
mus igitur ꝙ ad bonitatem moralem actus
nõ requiritur ꝙ eliciatur ab amore dei/ſed
ſufficit ꝙ non ſit contra voluntatem dei
& ꝙ ab eo acceptetur: conceditur tunc ꝙ
odium dei poteſt eſſe bonum & meritoriũ.
&c̃. ¶Eſt tamen apparentia quam facit An
dreas contra ſe in primo volens probare ꝙ
ſit aliquis actus indiſpenſabiliter malus. Pa
tet: ſit ſortes qui habeat actum quo velit fa•
cere cõtra preceptum dei/talis actus nõ po•
teſt non eſſe malus: igitur non omnis actus
poteſt non eſſe malus ipſo exiſtente. Patet
antecedens: bene ſequitur/vult contra pre•
ceptum/ergo peccat/ex diffinitiõe peccati.
¶Reſpondet ibidem Andreas diſtinguen
do/vel illa volitio terminatur ad hoc totũ
aliquid ꝯtra ꝓceptũ/& ſic nõ ſeq̃t ꝙ ſit mala
ſi vult ꝯtra ꝓceptũ nã non ſequit/volitio
terminatur ad hoc ſub ratione alieni: ergo

hoc eſt alienum.Similiter non ſequitur ſor
tesvult hoc ſub hac ratione quia ꝯtra prece
ptum:ergo habet preceptum de non volen
do.&ſic non ſeqtur:ergo illa volitio ẽ con
tra legem dei ſiue cõtra preceptũ vt ly con
tra preceptum ſit ſolũ determinatio ſpecifi
cans obiectum ſcilicet vt equiualet iſti/vo
lo contrauenire precepto:talis volitio ſtat
ꝙ nõ ſit mala:puta ſi nullum ſit preceptum
Alio modo poteſt capi ly ꝯtra preceptum
vt determinat hoc verbũ velle nõ in ratiõe
obiecti:ſed in ratione determinationis:ita
ꝙ nõ fertur in hoc obiectum contra precep
tum ſed in aliquid aliud:puta in odium ſor
tis:vel in furtum/vtputa ſortes volẽs odire
platonem vult contra preceptum/& verũ
eſt dicere ꝙ volitio eius eſt contra precep
tũ & volitio tamen non terminatur in hoc
contra preceptum:ſed ſolum determinat
conditionem volitionis/ſicut ſi diceremus
intenſe vult:remiſſe vult:non ſunt obiecta
partialia nec cõditiones obiecti ſed deter
minationes.eodẽ modo dicendũ eſt ſortes
odiendo platonem vult cõtra preceptum:
& eſt ſenſus/elicit volitionẽ cõtra ꝑceptum
de nõ eliciendo hãc volitionẽ. ſed tũc con
ſequẽtia eſt bona/vult contra preceptũ:er
go peccat.ita ꝙ iſta ꝯſequẽtia eſt inevitabi
lis ex diffinitiõe peccati quin ſit bona.Iſto
modo capiẽdo/ſortes vult cõtra preptum
ſortes nult ꝯtra preceptum:ergo peccat:ſed
dico omnis volitio & nolitio contingẽter
eſt contra preceptum/& ſtat antecedens eẽ
falſum/puta ſi nullum ſit preceptũ tñ queli
bet volitio contingẽter eſt mala/& poteſt
non eſſe mala/licet neceſſario ſequatur.iſta
volitio eſt contra preceptũ dei.ergo eſt ma
la.Sed cõſequenter eſt difficultas de iſta vo
litione volo occidere Platonem contra pre
ceptum dei/vt ly contra preceptum dei nõ
determinat ipſum velle ſeu actũ volẽdi. ſed
determinat ly occidere.apparet ꝙ illa ſit ne
ceſſario mala.Patet:illud iudicium practi
cum eſt neceſſarium/non eſt occidẽdus pla
to cõtra preceptũ dei.nõ eſt licitũ occidere
platonẽ ꝯtra ꝑceptũ dei.ita ꝙ in iſtis dicta
minibus practicis icludiẽ nõ licet:ſeu nõ eſt
licitum:ꝙ aũt illud iudicium practicũ ſit ne
ceſſarium.patet:ſuum cõtradictoriũ impli
cat contradictionẽ puta eſt occidendus pla
to contra legem dei.licitũ eſt occidere pla
tonem contra legem dei. Implicat em̃ ꝙ ſit
contra preceptũ & licitum.ergo hec voli
tio que fertur ſuper hoc totũ occidere Pla
tonem contra preceptũ dei/nõ põt non eẽ
mala.cũ ſit difformis iudicio practico neceſ
ſario.ergo talis eſt neceſſario mala. Iſta cõ
ſequentia negatur ab eis imo concedunt ꝙ
agens contra cõſcientiam erroneã ſtat non
male agere:& ſic ſtat agere contra dictamẽ
verũ & non male agere:qa ſtat ꝙ deus non
obliget nos ad non contrauenire ꝯſcientie
erronee.ita ꝙ licet tunc ei cõtrauenire.ita ſi
deus poteſt diſpenſare in oĩbus ꝑceptis eo
dem modo poterit in iſtis. & ſic iſta conſe
quentia non valet.iſta voluntas eſt diffor
mis dictamini vero neceſſario pure practi
co:ergo eſt neceſſario mala.¶Cõtra.iſtud
iudicium eſt verũ:ergo ita eſt in re ꝙ nõ eſt
licitum taliter facere ſicut per ipſum ſignifi
catur non eſſe faciendũ.concedo:ſed habẽs
illam volitionẽ faciendi contra rectã ratio
nem ſeu volendi occidere hominem cõtra
legem dei facit taliter qualiter nõ eſſe facien
dum ſignificatur per illud iudiciũ practicũ
& neceſſario verũ.ergo illa ẽ neceſſario ma
la.Diſtinguo.vel ly contra legẽ dei in illo
dictamine importat ꝯditionẽ obiecti:& ſic
eſt contingẽs.& põt eſſe falſum puta quan
do nullũ eſt preceptũ:quia falſum eſt ꝙ oc
cidere tunc ſit cõtra preceptũ.vel determiat
ly velle & ſic eſt neceſſariũ:quia ſenſus eſt/
nunq̃ poteſt licite quis occidere hominem
quãdo illud occidere eſt cõtra preceptum.
tunc diſtinguitur ꝙ illa volitio ſit contra il
lud dictamen.vel ſi eſſe cõtra preceptũ de
terminet velle:& ſic nego.vel ſi determinet
obiectum:& ſic diſtinguo ꝙ ſit cõtra dicta
men/vel vere & ſic nego/vel falſe & credite
ſeu apprehenſiue:& ſic cõcedo. ſed hoc nõ
ſufficit vt illa ſit mala:ſed oportet ꝙ vere ei
contrauenlat.

¶De actibus intrinſece malis. Ca. XVI.

Alia opinio ꝓbabilior eſt ꝙ aliqui ſunt actus qui ſunt intrinſece mali: ita ꝙ non eſt in poteſtate dei facere ꝙ tales actus libere eliciantur ab homine/ & non ſint mali vt furari/ mentiri. & hanc multi tenēt vt Greg. in ſecūdo Occham. S. Tho. & Bonauētura. Dicitur notanter ab homine/ quia ſi a ſolo deo producuntur iā non poſſunt eſſe mali. Et ad argumentū. omne peccatū eſt peccatum quia lege dei prohibitum: & deus mere contigēter prohibet. igitur poteſt non ꝓhibere. Diſtinguit ibidē Grego. ꝙ duplex eſt prohibitio & preceptum. quedā indicatiua/ alia imperatiua. Indicatiua que explicatur ꝑ verbum idicatiui modi: vt ꝓpoſitio qua ſignificatur aliquid eſſe faciendū: vel antecēs ad quod ſequitur ipſum nō eſſe faciendum: vt furtum eſt malū/ oēs adulteri raptores auari &c. vitā eternā nō habebūt/ per illam ꝓpoſitionem antecedēter ſignificatur ꝙ nō licet fornicari/ adulterari &c. nam bn̄ ſequitur/ fornicatio eſt mala: ergo nō eſt faciēda & ſic dicit ꝙ dantur aliqui actus & non eſt poſſibile quin ſint prohibiti a deo iſta prohibitione indicatiua & non poteſt nō ꝓhibere. nam ſicut neceſſario deus iudicat ſe eē ita neceſſario iudicat adulterium eſſe malū. Alia eſt imperatiua que explicatur per verbum imperatiui modi vt fac illud: vel illud fuge: & tales deus contingenter prohibet aut precipit: ſed neceſſario prohibet aut ꝑcipit prohibitione indicatiua: & ad actum eſſe malum ſufficit ꝙ ſit prohibitio indicatiua: & non requiritur prohibitio imperatiua. & eſt magna apparentia pro hoc. Vnde in moralibus dātur alique propoſitiōes per ſe note/ & alique contingentes. Patet/ ſunt alique propoſitiones de lege nature: & ideo euidentes. & deducuntur ex per ſe notis vel per experientiam. Nam ſi ſit per ſe nota in moralibus: ergo neceſſaria. ſi neceſſaria: ergo indicatiua. ſi indicatiua: ergo oſtendit aliquid eſſe malum vel faciendū/ igitur actus ei cōtrauenientes ſunt neceſſario mali: ergo oportet fateri ꝙ ſunt aliqui actus ſtādo ꝑciſe in lege nature qui neceſſario hn̄t inuolutā malitiam/ vt volo capere hanc rē alienam inuito domino: ita ꝙ volitio ferē ſuper hoc alienum domino inuito/ talis eſt intrinſece & neceſſario mala. & deus nō poteſt facere quin ſit prohibita ꝓhibitiōe indicatiua/ licet poſſit facere ꝙ non erit ꝓhibita ꝓhibitione iperatiua. Similiter volo hāc cognoſcere/ talis nō eſt neceſſario mala: quia poteſt eſſe mea: ſed inq̄tum eſt aliena: talis non poteſt eſſe quin ſit mala. Reſolutio eſt ꝙ precepto imperatiuo mere contingenter deus prohibet vel precipit: quia mere cōtingenter reuelat homini ꝙ faciat hoc vel illd̄ imperando: ſed hoc non ſequitur ꝙ ſi nullum tale preceptum ſit ꝙ actus non erit malus: quia ad actum eſſe malum ſufficit ſolū preceptum indicatiuum. vnde non eſt peccatum: quia lege preceptiua prohibitum/ ſed potius omne tale peccatum eſt peccatū: quia lege idicatiua prohibitum/ immo nō prohibetur lege indicatiua: quia peccatum ſed econtra peccatum: quia lege indicatiua prohibitum. patet: omne tale peccatum eſt peccatum: quia contra dictamen rectum. & iſta eſt cauſa precipua peccati etiam apud Gregorium qui tenet actus intriſece malos. formale in peccato eſt agere contra rectam rationem/ & omne tale peccatum eſt peccatum: quia contra rectam rationem. omnis talis recta ratio eſt preceptum vel prohibitio indicatiua qua ſignificatur de aliquo ꝙ ſit faciendum antecedenter vel conſequenter. Antecedenter/ quia ſignificatur eſſe malum vel punibile q̄ ſunt antecedens ad hoc conſequens/ hoc non eſt faciēdum/ vel hoc eſt bonum fieri. Et licet iſta ſecunda opinio ſit probabilior q̄ prima: apparentia tamen eſt in oppoſitum. Dictum eſt ꝙ omne tale peccatum eſt peccatum quia cōtra dictamē rectum/ & omne tale dictamen eſt lex ꝑceptiua vel indicatiua: ergo omne peccatum ē peccatum ad minus quia contra dictamē legis indicatiue. Arguitur ſic & apparenter: illa lex indicatiua non eſt vera niſi quia hoc

eſt peccatum : igitur prius natura eſt pecca-
tum q̃ illud dictamen ſit verum:quia ab eo
ꝙ res eſt vel non eſt oratio dicitur vera vel
falſa:ergo hoc eſt prius peccatum natura q̃
illud dictamen ſit verum.& vltra/hoc ẽ pri
us natura peccatum q̃ illud dictamen ſit ve-
rum:ergo hoc non eſt peccatum.quia con-
tra dictamen verum/immo potius hoc ẽ ve
rum dictamen:quia peccatum eſt peccatum
Nam iſta lex indicatiua ſeu hoc dictamen ẽ
rectum/non eſt furandum/actus quo volo
furari eſt malus:quia difformis illi dictami
ni:tunc cum arguitur hoc iudicium ſolum
eſt verum:quia res ita ſe habet ſicut per illd̓
iudicium ſignificatur:ergo hec res prius na
tura ſe habet ita q̃ illd̓ dictamẽ ſit verũ/ideo
hec res prius natura ẽ mala q̃ illud dictamẽ
ſit verum quia ipſam eſſe malã eſt cauſa ve
ritatis illius iudicij preciſa:ergo.negaẽ con
ſequentia: puta ꝙ ſit prius natura mala q̃ iu
dicium ſit verum:quia iſta ſunt correlatiua
rem ſic ſe habere & iudicium eſſe verũ/ideo
ſunt ſimul natura.Datur ſimile/ſortes eſt p̃
ciſe pater:quia habet filium / non prius na
tura habet filium q̃ ſit pater / immo preciſe
habet filiũ qa pater.vnde ĩ iſtis relatiuis &
correlatiuis nõ oportet hãc ꝯſeq̄ntiã valere
hoc eſt preciſe tale propter illud:ergo illud
eſt prius natura ſic ſe habens ꝙ ſit tale.

¶De formali peccati. Cap.xvij.

Onſequenter circa vltimam diffi
cultatem agendum eſt de formali
peccati.nam ſectidum Tho. mate
riale tãgitur in iſtis verbis poſitis
in diffinitione peccati/dictum/factum &c.
& formale in hoc verbo/contra legem dei.
Dico primo ꝙ formale peccati nõ eſt priua
tio alicuius actus vniuerſaliter:patet.homo
poteſt peccare pro tempore pro quo nõ te
netur aliquem actum habere: vel pro tẽpo
re quo tenetur nullum actum habere. vnde
ſortes odiẽdo deum poteſt dupliciter ſe ha
bere.vno modo ꝙ odiat pro tempore quo
tenetur diligere.ſecundo ꝙ odiat pro tẽpo
re/& pro illo non tenetur diligere : tunc ſit
tempus.a.in quo non tenetur diligere & ni
hilominus odiat deum/illud odium ẽ pec
catum:& formale non eſt carẽtia actus debi
ti in eſſe.i.actus amor.:ergo formale pecca
ti non eſt carentia actus/ vt dicit Occham.
q.x.tertij. Dico ſecundo ꝙ omne formale
peccati eſt carentia quedã non actus/& hoc
dicit Greg.equalẽter ẽt nõ ponẽdo ꝯplexe
ſignificabilia:ſed illa ẽ carentia ꝯformitatis
ad legẽ dei vl̓ ad rectã rõnẽ.d̓ quo nota ꝙ
iſta ſimul ſtant:ſortes conformiter ſe habet
ad legem dei vel ad rectam rõnem : & tamẽ
nullum actũ elicit.Patet:pro tempore quo
nõ teneor diligere deum iſta eſt recta ratio:
deus nõ eſt odiendus/nõ eſt furandum nul
lum actum eliciẽdo.vnde cõformiter ſe ha
bere ad legem dei vel ad rectã rationẽ eſt ta
liter ſe habere qualiter tenetur ſe habere.&
difformiter ſe habere ẽ taliter ſe habere qua
liter tenetur ſe nõ hr̃e : & ſic cõformitas ad
legem poteſt haberi ſine actu. Igitur caren
tia illius cõformitatis nõ eſt carentia actus
debiti ineſſe in aliquo caſu. Patet in illo ca-
ſu in quo nõ teneor diligere ſortem cõfor-
mo me tali legi ſine actu poſitiuo : ergo ca-
rentia illius conformitatis non eſt carentia
actus debiti in eſſe/qa talis conformitas nõ
eſt poſitio actus quãdo ꝯformat ſe legi nul
lum actum eliciẽdo. Vnde breuiter dico ꝙ
illa carentia ꝯformitatis ad legẽ dei eſt vnũ
aliqualiter ſe habere:puta eſſe difformẽ:ſed
difficile eſt videre pro quo ſupponit illud
aliqualiter ſe habere.diceretur ꝙ ĩ peccato
omiſſionis ſupponit pro hoĩe.vnde ſor-
tes diſformat ſe legi aliquando mediante a-
ctu/aliquãdo mediante omiſſione.ſi cõfor
mitas ad legem ſupponebat pro omiſſiõe
actus/illa carentia conformitatis ſupponit
pro illo actu. [Formale peccati eſt caren- additio
tia conformitatis ad legem dei ſiue ad rectã
rationẽ.& per hoc ſoluitur argumentũ cõ-
tra Occham de odio dei pro tempore pro
quo non tenetur diligere. Ex quo ſequitur
hanc cõſequẽtiam non valere. iſte taliter ſe
habet qualiter tenetur ſe habere: ergo bene
agit: ſed ſeq̄tur bene / ſortes taliter ſe habet
qualiter teneẽ nõ ſe habere.ergo male agit.

¶De actu exterior an habeat bonitaté aut
maliciam diſtinctam ab actu iteriori a quo
imperatur. Cap.xvij.

Onſequenter eſt quinta difficul-
tas circa eandem diffinitioné pec
cati. Vtrum in ipſo facto vel cō-
miſſo ſit aliquid malitie vltra ma
liciam ipſius cōcupiti. hoc eſt querere/ vtrū
actus exterior habeat maliciam diſtinctam a
malicia actus interioris. hoc eſt an actus ex-
terior addat aliquid bonitatis vł malitie ac
An actus exterior habeat ppriā maliciam. tui interiori. Pro quo notandum ꝙ eſt cō-
trouerſia inter docto. vnde Sco. & poſt ip-
ſum climetō & bogn kan tenent partem af
firmatiuam ꝙ ſic. Sed pro parte negatiua q̄
communiter tenetur ponuntur propoſitio
nes. Prima. Ipſum factum vel ipſum dictum
Prima ppō. ſolum ita ꝙ non includitur actus interior ē
peccatum: patet. verum ē dicere/ hoc opus
eſt mendacium: igitur hoc opus eſt peccatū
Similiter hoc opus eſt dictum vel factū con
tra legem dei: igitur eſt peccatum. patet: a
diffinitione ad diffinitum. tamen Diony.
dicit oppoſitum in fine ſecundi/ ꝙ nullum
opus eſt peccatum/ niſi ſimul includatur ac
tus interior voluntatis. ita ꝙ nititur proba
re ꝙ nullus actus exterior per ſe ſumptus. i.
ſine interiori nullo modo eſt bonus vel ma
Nulla opatio pure naturalis ē peccatū lus. Pro cuius probatiōe ſupponit/ ꝙ nul-
la operatio pure naturalis eſt peccatum: qa
propter naturalia nec laudamur nec vitupe
ramur. ſecundo ſupponit ꝙ poſita volitōe
efficaciter imperāte actum exteriorem ꝙ pu
re naturaliter ſequitur illa operatio ad illā
volitionem efficaciter imperatiuam illius
ſicut calor naturaliter ſequitur ad ignem qa
ſi non/ deus poſſet vnam prohibere altera
permiſſa. inducitur ad hoc auctoritas augu
ſtini: ſcilicet ꝙ membra poſſunt dicere vo-
luntati ꝙ deus ea ſubiecit voluntati taliter
ꝙ neceſſe habent parere voluntati/ Ideo ip
ſa membra obediendo voluntati obſeruāt
legem eis a deo traditam ideo dicunt volū
tati/ tu ſola mereberis vł demereberis. Hoc
ſuppoſito ſic arguit Dionyſius/ hec ē ope-
ratio pure naturalis vt probatum eſt: igitur
non eſt peccatum. ꝙ ſit operatio pure natu
ralis. patet: quia poſita ſua cauſa de neceſſi-
tate ponitur: ita ꝙ non eſt in poteſtate cau-
ſe quin ponatur: ergo eſt effectus pure natu
ralis/ ideo non eſt peccatum. Reſpondetur
ſecundum eum ꝙ ille qui habet vtrunqꝫ ac-
tum tam interiorem q̄ exteriorem non pec-
cat pluribus peccatis q̄ ille qui habet ſolum
interiorem. hoc tamen eſt contra commu-
nem modum dicendi. & argumentum eius
non eſt difficile cum arguit: hoc eſt effectus
pure naturalis. Dico ꝙ verum eſt in ſe/ ſed
eſt liber in ſua cauſa. Ideo argumentum be-
ne probat ꝙ nō habet propriam maliciam
aut bonitatem: ſed eſt malus malitia ſue cau
ſe/ ſcilicet volitionis efficaciter imperatiue.
relinquitur ergo prima propoſitio vera. ſ.
ꝙ opus exterius eſt peccatum. Ex qua ſequi
tur correlarie ꝙ qui peccat exteriori & inte-
riori actibus magis peccat extenſiue. ¶Se- Secūda
cunda propoſitio in qua iacet difficultas. ppō.
illud peccatum exterius non habet malitiā
diſtinctam a malicia actus iterioris. ideo nō
eſt malus actus niſi extrinſece. vnde malitia
actus poſitiui non eſt niſi actus poſitiuus:
ſed malitia actus exterioris eſt ipſe actus ite
rior a quo imperatur. patet ſic: albedo dicit
eſſe alicuius albi/ qua poſita dicitur albū &
qua remota non dicitur album. Ita actu ite-
riori poſito exterior eſt malus & ecluſo nō
eſt malus: ergo eius malitia qua denomina
tur formaliter malus eſt actus interior/ ſed
actus interior malus eſt malitia ſuimet & ē
etiam malitia actus exterioris & per conſe-
quens eſt vnica malitia illorum duorum ac
tuum. Ratio Dionyſij eſt ſufficiens ad pro
bandum ꝙ actus exterior non habet liberta
tem niſi libertatem actus interioris: & ſit ſo-
lum libere antecedenter id eſt in illo interio
ri qui libere elicitur/ & neceſſario ad illum
ſequitur exterior: ergo in ſe non habet lau-
dem vel vituperium: ſed ſolum in ſuo ante
cedente & in ſua cauſa. ¶Contra hanc poſi
tionem ſunt multa argumenta/ & fortiora
tangam: ſed prius ponitur tertia propoſi- Tertia
tio Quis actus exterior non habeat boni- ppō.

tatem aut maliciam ſuper interiorem tamē
in aliquibus actibus puta ſatiſfactorijs ma-
gis ſatiſfacimus per vtrūqꝫ: ita ꝙ magis ſa
tiſfacit qui ponit vtrunqꝫ actum tam interio-
rem ꝙ̄ exteriorem ſimul/ita ꝙ quo ad meri-
tum accidentale/& ad rationem ſatiſfactiui
actus exterior addit ꝑpriam bonitatem cū
magis mereatur accidentaliter & magis ſa-
tiſfaciat qui illos ſimul habet ꝙ̄ qui ſolum i-
teriorem/ſed non in ratione bonitatis pro-
prie. ¶ Arguitur ſic. ſecluſo iteriori actu ad
huc exterior eſt malus: ergo. conſequentia
eſt nota. antecedens patet: ſit ſortes qui de
facto vult ire ad eccleſiam propter vanam
gloriam/vel vt occidat inimicum. iam am
bulatio eſt mala: vt patet ex prima propoſi
tione/cōtinuet illam ambulationem inter-
rumpendo illam volitionem: ambulatio
adhuc eſt mala: & tamen interior actus ē de
poſitus: ergo ſecluſo interiori actu & depo
ſito adhuc remanet exterior malus. ¶ Eodē
modo probatur de bonitate. ſortes vult di
cere horas propter deū/non cogitat de deo
pro omni tempore quo dicit & dicēdo bñ
agit: ergo illa operatio exterior eſt bona ſe
cluſa interiori imperante. ¶ Item aliquis ex
paſſione ſecluſo quocunqꝫ actu voluntatis
libere elicito occidit/ſtat ꝙ ſolum ex motu
ſenſitiuo moueantur potentie executiue/ ꝙ̄
uis ſanctus Tho. dicat oppoſitum: hoc ſup
poſito illa occiſio eſt peccatum/& tamē nō
eſt actus interior ſibi correſpondens qui ſit
peccatum: ergo ſecluſo quocunqꝫ interiori
adhuc exterior eſt peccatum. immo marti-
nus nititur probare in libro de temperātia
ꝙ aliquando eſt actus interior bonus & ex
terior malus/vt exiſtens in bello emittit ſa-
gittam vt occidat inimicum fidei non tamē
bene adhibet diligentiam an ſit aliquis infi
delis. velle ſagittare ad occidendum inimi-
cum fidei eſt actus bonus: & tamē illa ſagit
tatio eſt peccatum & eſt imperata ab actu i-
teriori bono: ergo ſtat ꝙ actus exterior ſit
malus ſine malitia actus interioris. Ad hoc
argumentum cum dicitur ꝙ opus exterius
aliquando eſt malum ſine interiori/ primo
concedo ꝙ aliquando eſt malum quando ē
ſolum omiſſio exterior. vnde tenēdo ꝙ ip-
ſe appetitus ſenſitiuus ſufficit mouere potē
tiam executiuā ad opus exterius/talis ope-
ratio exterior manet & cauſat niſi reprima-
tur/& talis operatio eſt mala malitia omiſ-
ſionis/quia omittit habere motum repreſſi
uum actus appetitus ſenſitiui/& non ē ma-
la malitia actus interioris imperantis illam
operationem exteriorem. Concedo vlteri-
us ꝙ dato ꝙ remaneat ille motus ſenſitiuus
& cum hoc eliciat actum voluntatis liberū
conformiter ad illum motum ſenſitiuū/ vt
ex ſenſualitate mouetur ad occidendum &
cum hoc habet velle liberum occidēdi/tūc
illa operatio exterior eſt mala duabus mali
tijs/ſcilicet malitia operationis interioris il
lam imperantis & malitia omiſſionis. ideo
eſt peior ſaltem extenſiue. i. pluribus mali-
tijs mala ꝙ̄ actus imperās interior. Ad ſecū-
dum dico ꝙ ſi non continuet interiorē nec
habeat omiſſionem actus interioris quā te-
netur habere: illa operatio non eſt amplius
bona neqꝫ mala/vt ait Occham i tertio. vt
ſortes continuans horas non continuādo
actum iteriorem nihil meretur de nouo/ &
illa continuatio non eſt bona bonitate que
ſit preſens/quia omnis bonitas eſt i affectu
& in caſu non eſt bonitas in ipſo affectu/ſi
vero dicatur bonus vl' malus malitia vl' bo-
nitate preterita que infuit hoc ſtat ad nomē
ſed ſi non continuet actum interiorem cum
exteriori: nihil merebitur de nouo. Secūdo
arguitur ſic: ſequitur ꝙ volitio medij neceſ
ſarij ad aliquem finem non haberet malitiā
ſuper malitiam volitiōis efficacis finis: ſed
hoc eſt falſum. patet ſequela. ad volitionē
efficacem finis cum iudicio certo de aliquo
medio neceſſario requiſito ad illum finem
quod tale ſit neceſſarium/ita naturaliter ſe-
quitur volitio medij ſicut ad volitionē effi
cacem imperatiuam operationis exterioris
ſequitur illa operatio exterior ſi non ponat
impedimētum: ergo illa volitio medij nō
eſt plus i ſe libera ꝙ̄ ſit operatio exterior/ſed
ſolum antecedenter/puta in ſua cauſa. vt ſi

velim efficaciter ſanitatem & efficior certus
ꝙ ad illam habẽdam neceſſaria eſt potio a-
mara naturaliter ad illa duo ſequitur voli-
tio potionis amare/ & non eſt in poteſtate
mea continuata volitione efficaci finis quĩ
velim medium: ergo non habebit bonitatẽ
aut malitiam ſuper finem ipſum. ſed ꝙ hoc
ſit falſum/ probatum eſt ſupra/ cum volitio
finis eſt bona & electio medij mala. ¶Quã
tum ad hoc argumẽtum Occham in prima
diſtinctione primi/ & in tertio quindecima
diſtinctione concederet ꝙ ſi eſſet aliqua vo
litio efficax alicuius finis &c. ꝙ in caſu pre
dicto talis volitio medij non habet malitiã
diſtinctam aut bonitatem a bonitate vel ma
litia finis & iudicij / quod iudicium poteſt
eſſe malum extrinſece. vnde dicit ꝙ ſi ſit ali
qua virgo que habeat volitionem efficacẽ
non deſiſtendi a virginitate pro quocunq;
contra iudicium rationis. & in ipſa ſit certi-
tudo ꝙ non poterit cõſeruare niſi per mor
tem. naturaliter ſequitur in illa virgine vo-
litio mortis ſubeũde & nullam penitus ha
bet bonitatem propriam. Et cum probatur
oppoſitum/ quia aliquando ſtat volitionẽ
finis bonam & volitionem medij malam.
dico ꝙ nunq̃ ſtat quando illa electio neceſ-
ſario ſequitur ad illam volitionẽ finis. ſed
ſepe habemus multas electiones que non
neceſſario ſequũtur ad intentionem ſeu vo
litionem finis: vt volo efficaciter ſubueni-
re ꝓximo poſſum illi ſubuenire & de meo
& de alieno/ tunc ſi velim ſubuenire de alie
no & ad hoc non neceſſitor ad ſubueniẽdũ
de meo vel de alieno/ ideo eliciendo voli-
tionem ſubueniendi de alieno talis non ne
ceſſario ſequitur ad volitionem efficacem fi
nis/ ideo in tali caſu habet propriam malitiã
& volitio finis eſt bona & medij mala. Di-
co etiam ꝙ ſtat volitionem efficacem eſſe a-
licuius finis & ſtat habere volitionem me-
dij ad illum finem que quidem volitio me-
dij mere libere elicitur/ quia ſtat elicere non
habendo iudicium ꝙ tale medium ſit neceſ
ſarium ad illũ finem/ ſed ſtantibus iſtis duo
bus puta ꝙ volitio finis ſit bona / & ꝙ ha-
beatur iudicium rectũ de aliquo medio ne
ceſſario ad illum finem/ non ſtat volitionẽ
medij eſſe malam/ immo iſta tria repugnãt
volitio finis ẽ bona/ & iudicium de medio
neceſſario eſt rectũ / & volitio circa tale me
dium eſt mala. ¶Contra. ſit ſortes qui non
teneatur nunc ſubuenire proximo: quia nõ
eſt in extrema neceſſitate nihilominus vult
efficaciter ſubuenire/ querit medium vt ſub
ueniat / inquiſito medio reperit ꝙ non po
teſt ſubuenire niſi capiendo alienum / ecce
iſta volitio finis eſt bona/ & iſtud iudicium
non eſt malum/ non poſſum proximum re
leuare niſi capiam alienum/ immo tale iudi
cium eſt verum / neq; imperatur a mala vo
litione / & tamẽ illa volitio qua volo cape
re a proximo vt ſubueniam eſt mala / quia
furtum. ergo adhuc ſtat ꝙ volitio finis nõ
ſit mala & iudicium non ſit malum/ immo
verum: & tamen volitio medij ſit mala.
¶Dico ad hoc ꝙ ſuperueniente iudicio cer
to non poſſum releuare proximum niſi ca
piendo a proximo. illa volitio efficax finis
eſt mala: & eodem precepto quo teneor nõ
capere a ꝓximo teneor deſiſtere ab illa voli
tione finis/ & ſi cõtinuetur erit mala. patet.
Omnis libera continuatio alicuius ad qđ
neceſſario ſequitur aliquid contra preceptũ
dei & ſcienter illud eſt malum / ſed ad voli
tionem efficacem finis in predicto caſu ſeqr
aliquid contra preceptum diuinum: ſcilicet
volitio capiendi alienum: ergo illa conti
nuatio libera illius volitionis circa talem fi
nem eſt mala/ & ſic volitio illius medij nõ
habet malitiam niſi malitiam volitionis fi
nis/ & eſt mala malitia furti & ſtat eandem
volitionem numero continuatam ſuperue
nientibus diuerſis iudicijs habere diuerſas
malitias ſcilicet malitiam furti & homicidij
Exemplum: ſortes vult efficaciter ſeruare vi
tam platõis/ ſuperuenit iudicium quod nõ
poteſt ſeruare niſi mentiendo/ talis volitio
ꝯtinuata eſt mala malitia mendacij. & apđ
iſtam opinionem nũq̃ efficitur volitio me
dij mala quin prius volitio finis fuerit ma
la/ & tenetur ſuperſedere a volitione finis.

¶ Forte replicaret aliquis / ſit ſortes qui ha
bet volitionem efficacem.a. finis / Inquirit
media & requirit duo / & habet iudicium ꝙ
neceſſario oportet per alterum iſtorum cō
ſequi illum finem / & ꝙ quodlibet illorum
eſt ſufficiens & nullum iſtorum neceſſariū:
ſed ꝙ eſt neceſſe per alterum iſtorum cōſe
qui finem / & illa duo media ſint.b.c. tūc ar
guitur ſic. cum volitione efficaci.a. finis nō
neceſſario elicit volitionem.b. medij / nec
c. medij & volo ꝙ tam.b. ꝙ̄.c. ſint media ꝓ
hibita / tunc neceſſitatur ad aliquam volitio
nem eliciendam: ergo neceſſitabitur ſortes
ad eliciendum & quamcunqꝫ eliciat pecca
bit nouo peccato libere in ſe. nego ꝙ neceſ
ſitatur ad aliquam volitionem eliciendam:
quia poteſt adhuc conſulere quod ipſorū
ſit vtilius ad illum finem conſequendum /
vt volo efficaciter ire Romam / iudico ꝙ o
portet tranſire per.a. vel.b. non neceſſitor
ad vnam volitionem circa aliquem iſtorū
locorum: quia poſſum conſulere anteꝙ̄ eli
ciam volitionem circa quemcunqꝫ iſtorum
¶ Aliter dicit ꝙ volitio medij ſuperaddit
ad malitiam finis / & nō eſt idem ſicut de o
pere exteriori ꝙ̄uis naturaliter ſequatur vo
litio medij ad volitionem efficacem finis /
tamen eſt aliquid diſſimile / quia ſecluſa vo
litione finis volitio medij poteſt conſerua
ri / ſed ſecluſa volitione imperatiua efficaci
operatiōis exterioris: illa operatio exterior
nihil plus habet libertatis que dependet ab
interiori imperante / ſed tota libertas voli
tionis medij non dependet omnino & to
taliter a volitione & libertate finis. ideo il
la volitio medij habet aliqd libertatis in ſe /
& vterqꝫ modus eſt probabilis: ſed primus
probabilior.

¶ De prima diuiſione peccati in originale
& actuale. Cap.xix.

Pria diuiſio pctī.

Nunc vidende ſunt diuiſiones pec
catorum. Prima diuiſio. Peccato
rum aliud eſt originale / aliud ac
tuale. vnde in diffinitione peccati
ſupra poſita ſolum diffinitur actuale & nō
originale: ideo nunc videndum eſt de ipſo
originali / circa quod eſt controuerſia inter varie o
doctores. Aliqui dicunt ꝙ originale nichil piniōes
aliud eſt ꝙ̄ carētia iuſtitie originalis debite de pctō
ineſſe. & dicit Occham ꝙ aliud eſt loqui de originali
peccato originali de facto / & aliud de pec
cato originali de poſſibili. Nam originale
de facto ſecundum anſelmum de conceptu
virginali (& adducit hoc Sco. in ſecundo)
nihil aliud eſt ꝙ̄ carentia . ſi autem loq̄mur
de poſſibili hoc eſt falſum ita ꝙ ſit conuer
tibilitas inter diffinitum & diffinitionem /
quia ſtat in aliquo eſſe originale ſine caren
tia cuiuſcunqꝫ debiti: ergo illa non eſt con
uertibilis cum diffinito. patet antecedens:
ſtat aliquem eſſe in puris naturalibus ī quo
nullum erit donum ſupernaturale nec iuſti
tia / fides / nec ſpes & cetera / & erit accep
tus ad vitam eternam / & illi poterit da
ri preceptum queadmodum fuit datū Ade
ſub illa conditione ꝙ ſi tranſgrederetur il
lud / ipſe & tota poſteritas ſua erit deaccep
tatus ad vitam eternam. Tunc ſic arguitur.
In aliquo deſcendente ab iſto eſt peccatum
originale / tamen non eſt carentia cuiuſcun
qꝫ doni gratuiti ſcilicet nec iuſtitie origina
lis nec gratie. & ꝙ ſit originale in ipſo pa
tet: eſt peccatum in omni illo q eſt idignus
vita eterna. & non eſt actuale: ergo origina
le. dicit ergo reſolutorie Occham in quoli
beto tertio / queſtione.x. ꝙ peccatum origi
nale de facto non eſt niſi carētia iuſtitie ori
ginalis debite ineſſe. Sed de poſſibili eſt idi
gnitas ad vitam eternam ex peccato alteri
us proueniens. & qui ita naſcitur ex illo me
diate vel immediate: ꝙ̄cito natus eſt: in illo
eſt indignitas ad vitam eternam ex peccato
primi ſui parentis. vnde peccatum originā
le conuertibiliter eſt indignitas ex peccato
alterius proueniens / ideo nec eſt fomes nec
carentia iuſtitie conuertibiliter. Diceret ali
quis: ergo in Adam fuit originale / q̄a poſt
ꝙ̄ peccauit / erat carentia iuſtitie originalis
debite ineſſe. Nam perdidit illam & teneba
tur conſeruare. ¶ Item ſi in paruulo nato ſit
carentia iuſtitie debite ineſſe: ergo talis par
uulus obligatur ad iuſticiam originalē ha

bendam. & vltra: eſt obligatus ad illam habendam & non habet eam: ergo transgreditur preceptum vel legem obligantem. & ſi transgreditur: ergo peccat peccato actuali. Preterea iſte paruulus non eſt obligabilis: quia preceptum non eſt ei manifeſtabile: ergo iſta eſt falſa: originale eſt carentia iuſtitie debite ineſſe. ¶ Quantum ad primum dico ꝙ originale eſt carentia iuſtitie originalis debite ineſſe ex peccato alterius proueniens & non ex proprio / & ſic eſt intelligenda diffinitio. vnde in primo parente erat carentia iuſtitie originalis debite ineſſe / ſed non proueniebat ex peccato alterius / ſed ꝓprio. & ſic erat peccatum actuale. Similiter dicendum eſt ꝙ in Eua fuit actuale peccatum.

Duplex debitũ. ¶ Quantum ad ſecundum dico quod aliquid eſt debitum dupliciter. Vno modo debitũ debito precepti. Alio modo debitum de bito ſtatuti. vnde paruulus nõ eſt debitor iuſtitie originalis debito precepti: quia nõ eſt capax precepti neq; obligabilis. Nullus ei poteſt obligari niſi poſſit ei preceptum manifeſtari. Sed eſt debitor iuſtitie debito ſtatuti. hoc eſt fuit tale ſtatutum a deo factum

Regula ꝙ quicunq; regulariter deſcendens ab Adã mediate vel immediate per propagationẽ non habens iuſtitiam originalem in ſe vel in equiualẽti damnabitur ſi in tali ſtatu decedat. & talis paruulus ſubijcitur tali ſtatuto: ſed non eſt preceptum obligans ſub pena peccati mortalis. eodẽ modo paruulus non tenetur ad baptimum debito precepti cuius transgreſſio inducat mortale actuale: ſed tenetur debito illius ſtatuti / niſi quis renatus fuerit &c. [Debitũ ſtatuti nihil pro-

additio hibet / ergo non eſt aliqua malitia in peccato originali. probatur conſequentia qa vel illa malitia prouenit a prohibitione vel a ꝓcepto / vel illa malitia eſt intrinſeca / non ſecundum quia ſi deus faceret ſtatutum ꝙ niſi quis fuerit natus in ſeptembri non habebit ſummam gratiam & gloriam / & ſortes naſcitur in octobri ſortes non propterea eſſet peccator / ergo eodem modo propter quod cunq; ſtatutum liberale paruulus non dicitur peccator / dicendum videtur ꝙ ſi non eſſet auctoritas ſanctorum vel ſcripture ad hoc mouẽs non eſſet concedendum / & videtur concedendum conſequenter ꝙ tali ſtatuto poſito paruulus natus in octobri haberet peccatum hoc modo / ſed hoc non poteſt dici / quia ſtat cum ſtatuto predicto ꝙ nato in octobri deus velit dare gloriam & gratiam citra ſummã.] ¶ Alia eſt opinio quam tenent multi doct. vt Gre. in ſecundo. & Bonauentura. ꝙ originale

Alia opinio de pctõ originali. ꝗtum ad ſubſtractum. i. maſ̃le nichil aliud ẽ ꝗ fomes qui multis nominibus nominatur ſcilicet qualitas morbida. lex membrorum &c. ita ꝙ peccatum originale eſt fomes exiſtens ſubiectiue in anima: & idem fomes ꝗ nũc eſt in me erat originale anteꝗ̃ eſſem baptizatus. ideo originale ꝗtum ad ſubſtantiã remanet poſt baptiſmum. Sed non pro formali: quia cõnotat ꝙ ſit deacceptatio ad vitam eternam. & ratiõe huius originale opponitur iuſtitie originali: quia iuſtitia originalis nihil aliud eſt ꝗ̃ donum ſupernatu-

quid iuſtitia originalis rale gratuitum quo inferiores potentie redduntur ſubiecte ſuperiori parti ratiõis. ſed fomes facit oppoſitum: quia reddit vires inferiores rebellantes rationi. ideo iſte fomes & iuſtitia originalis repugnant omnino: cum habeant effectus omnino repugnãtes & properea / quia iſte due qualitates habẽt effectus oĩno repugnãtes / & vna dicitur iuſtitia originalis: ex oppoſito altera debet dici peccatum originale. ideo ſecũdũ iſtos nihil aliud eſt peccatum originale ꝗ̃ fomes & iſta opinio videtur eſſe Augu. vt allegat Grego. in ſecundo. ¶ His viſis queritur cõſequenter / in quo eſt ſubiectiue peccatũ originale vel in carne vel in anima. & videtur ꝙ in anima / quia caro nõ eſt ſubiectum peccati niſi illud ſit extrinſece peccatum / vt ſũt operationes exteriores. igitur. & ſi ſic / vel eſt effectiue ſolum ab ipſo deo. & hoc nõ: quia eſſet cauſa peccati. vel ab aliqua qualitate exiſtente in carne. & hoc nõ / quia qualitas corporalis non agit in ſpiritum. Dico ꝙ ipſa qualitas morbida que eſt originale

eſt in ipſa anima reddens ipſam pronam ad concupiſcendum ea que apparent corpori bona vel delectabilia. ideo talis eſt effectiue ab aliquo exiſtente in carne/ non a deo / qa non poteſt eſſe effectiue ſe ſolo cauſa peccati. nec ab aia nec ab aliquo exñte i aia ſolũ: quia deus creat illam nudã ſine habitibus. ergo neceſſario oportet ꝙ ſit effectiue ab aliquo exiſtente in carne. ℭCõtra/ corpus nõ agit in ſpiritum. hoc negatur: inmo actiõe intentionali corpus agit in ſpiritum. obiectum enim cauſat partialiter notitiam ſui in animam vel i angelum preſentem: & ſic corpus agit in ſpiritum. Eodem modo nõ eſt inconueniens aliquam qualitatem eſſe i anima que reddat animam concupiſcibilẽ eorum que apparẽt corpori delectabilia / que quidem qualitas erit producta a qualitate exiſtente in corpore. ℭCõtra/ illa qualitas eſt alicuius intenſionis. ergo non poteſt in primo inſtãti in quo anima infunditur corpori/ ab aliquo agente produci: quia purũ agens naturale finitum non poteſt producere effectum in inſtanti q̃tũcunq ſit actiuũ ſed ſolum in tempore. Queritur ergo cũ in corpore nõ ſit aliquod agens quod poſſit illam qualitatẽ in inſtanti producere & certum eſt ꝙ contrahitur originale in inſtanti infuſionis anime: a quo producitur? Difficile eſſet dicere a quo producitur talis qualitas tenendo ꝙ agens naturale non agit in inſtanti niſi dicatur cum Holcot ꝙ producit a ſolo deo. Dico tamen ꝙ oppoſitum ẽ multum probabile & probabilius videlicet ꝙ agens naturale poteſt producere effectum ſuum in iſtanti/ nam agens naturale nõ habens reſiſtẽtiam in paſſum producit effectũ ſuum in inſtanti. habetur ergo ꝙ illa qualitas producitur a qualitate exiſtente in corpore. & eſt quid poſitiuum pro materiali: ſed ꝑ formali importat aliquid priuatiuũ. [Sequeretur eodẽ modo ꝙ ignis ex ſua natura poſſet agere i ſpiritum/ hoc cõſequẽs communiter negatur / ſequela patet poſtq̃ corpus poteſt agere i animam. nec valet dicere ꝙ corpus poteſt agere actione intẽtionali ſed non reali quia qualitas illa morbida non eſſet inteſibilis quia nec notitia nec volitio vel nolitio nec paſſio ſequens ab aliqua illarum ergo non videt que qualitas eſſet niſi dicatur qualitas realis & naturalis dicendum eſt ꝙ eſt qualitas intẽtionalis ſolum licet nõ ſit paſſio proprie dicta naturã tamẽ paſſionis inſequitur.] Difficultas. ſit fortes adultus non baptiſatus habẽs originale/ volo & baptiſetur. & quando baptiſatur peccet mortaliter/ non ſuſcipit gratiã an in ipſo remittatur originale vel non: nõ poteſt dici primum. quia nũq̃ poteſt remitti peccatum incompoſſibile gratie quin infundatur gratia. originale eſt incompoſſibile gratie/ queadmodum & mortale. ergo non poteſt remitti/ quin infundatur gratia & non remittitur tunc/ queritur ergo quando poſtea remittetur? videtur ꝙ nõ poſtea remittatur: quia non poteſt remitti originale niſi per baptiſmum qui eſt inſtitutus contra originale. Dico ꝙ tunc non remittit ſcilicet cum baptiſatur: quia ponit obicẽ / ſed poſtea remittetur nõ virtute penitentie ſed baptiſmi ſuſcepti: & de illo originali non oportet neq atteri/ neq ꝯteri/ neq ꝯfiteri. qa ſicut non libere contrahitur: ita non requirit nolitionem qua nolem fuiſſe in originali. ſed oportet cõteri de obice poſito ꝙ peccabat eo tẽpore quo ſuſcipiebat baptiſmũ. & in illa contritione de obice poſito virtute ſacramenti baptiſmi remittuntur omnia que fuiſſent pro tunc remiſſa: ſi non fuiſſet poſitus obex/ & non oportet agere penitẽtiam de peccatis precedentibus. ſed tantum de illo peccato quo poſuit obicem. ℭAlia difficultas. q̃ pena punitur originale? Gre. dicit ꝙ pena ſenſus: & adducit m̃ltas auctoritates Auguſtini. ſed eſt nimis rigoroſus: ideo vocatur tortor paruulorum. & probabilior opinio eſt ꝙ puniuntur ſolum pena damni. hoc eſt ꝙ in anima eorum nũq̃ erit triſtitia/ nec in eorum corpore dolor poſt reſurrectionem. ſed ſolum habebunt perpetuam carentiam viſionis eterne. ℭContra. habent nolitiones detineri: & tamen detinẽ

Corpus agit in ſpiritũ

Agẽs naturale non poteſt effectũ ꝑducere i inſtãti. additio

Qua pena puniuntur originale.

tur. vellent habere beatitudinem: & nõ ha
bent/ & iſta ſunt cauſe ſufficientes cauſare tri
ſtitiam. Similiter poſt reſurrectionẽ corpo
ra eorum non erunt impaſſibilia: quia non
reſurgent cum dotibus. ergo applicato no
ciuo habebunt dolorem ſenſuum. dico ꝙ
nollent eſſe miſeri/ & damnati/ & ſciunt ſe
eſſe dãnatos: ſed deus impedit ꝙ ex illa ap
prehẽſione cauſetur triſtitia in eis: quia nõ
concurrit cum illa cauſa particulari ad cau
ſandam triſtitiã. Similiter poſt reſurrectio
nem q̃uis habebunt corpus paſſibile nunq̃
deus cum quocunq nociuo concurret ad
cauſandum paſſionẽ in ipſis. ideo non erũt
impaſſibiles ſimpliciter: ſed ex dono dei nõ
concurrentis ad cauſandum qualitatem af
flictiuam in ipſis. Ad auctoritates Auguſti
ni ꝙ patiãtur ab igne/ dico ꝙ in igne habe
bunt penam damni non ꝙ ab igne patiant̃
penam ſenſus: & immutẽtur ab eo ſed ibi
dem detinebuntur.

❡Secunda diuiſio peccati. Cap. xx.

Conſequenter videndum eſt de ſecũ
da diuiſione peccati ſcilicet actualis
in mortale & veniale. quid autẽ ſit
[Pũm q̃ drupl̃r dicit̃ ve niale.] veniale: dicit Diony. in ſecundo ꝙ peccatũ
qua dupliciter dicit̃ veniale. ſcilicet ex cau
ſa/ ex effectu ſiue ex euentu/ ex parte operis
operãtis/ & ex parte operis operati. Primũ
quando cauſa eſt talis ꝙ peccato inde ſequẽ
ti debetur venia (vt quando peccatum mor
tale etiam procedit ex ignorantia) dicit̃ ve
niale ex cauſa/ quia cauſa eſt ratio venie. &
ideo beatus Paulus dicit. veniam cõſequu
tus ſum: quia ignorans feci. Secundum eſt:
quia iam remiſſum eſt in effectu. & ſic pecca
tum mortale de quo quis punitur dicit̃ ve
niale in effectu. Tertio eſt quando quis mo
uetur ad peccatum mortale. & tamen repri
mit illum motum anteq̃ deliberate exeat in
effectum: vt motus ſecundo primus eſt ve
nialis iſto modo/ nam tali motu mouetur
ad contrarium rationis/ & talis motus ẽ ad
mortale. tamen quia alliditur ad petram .i.
per imperium rationis/ remittitur vel tota
liter corrumpitur/ ita ꝙ non exit contra ra
tionem ſeu in contrarium rationis delibera
te/ eſt ſolum venialis: vt motus ad illecebrã
indeliberatus & imperfectus. Quarto mo
do eſt ꝙ licet exeat in opus eſt tamen venia
le: vt q̃uis conſentiat plene adhuc eſt pecca
tum veniale: quia illa materia circa quam ẽ/
eſt ſolum venialis vt mendacium iocoſum
De peccato veniali duobus primis modis
non eſt queſtio. quia illud eſt mortale. que
ritur ergo vnde peccatũ dicitur veniale ter
tio vel quarto modis. Et difficultas eſt apud
doctores vtrum peccatũ deacceptatum ſo
lum ad penam temporalem ſit veniale in ſe
hoc eſt ꝙ ex natura actus ſolum ſit dignum
pena tẽporali/ ita ꝙ ex natura actus nõ poſ
ſet imputari ad penam eternam: vel ſolũ ex
miſericordia dei deacceptatum ſolũ ad pe
nam temporalem: vbi tamen poſſet ad eter
nã imputare. ❡Reſpõdet dominus de Ger
ſono per talem propoſitionem. Omne pec
catum ex parte ipſius actus pro quanto eſt ppõ.
difformis rationi/ & contra legem dei: eſt
mortale & offenſiuũ dei ex indignitate eius
❡Ex quo ſequitur. ꝙ nullum peccatũ quã
tum eſt ex parte actus eſt veniale: ſed morta
le. & nititur probare hoc Gerſon aliquibus
rationibus. Prima deus quodcunq pecca
tum etiam ex indignitate actus: quia offenſi
uum dei/ & contra legem eius poſſet puni
re pena eterna: & pena anihilationis & bre
uiter omni pena poſſibili: & non niſi pecca
tum ex ſ[illegible] indignitate hoc demeruiſſet. igi
tur omne peccatum eſt mortale. Secunda ra
tio. illud peccatum veniale ſi nunq̃ remitte
retur quo ad culpã puniretur pena eterna.
& iſta eſt apparentia maxima pro opinio
ne ſancti Tho. dicentis ꝙ veniale adiunctũ
mortali punitur pena eterna. igitur q̃tũ eſt
de ſe & ex natura actus eſt mortale. Qꝛ autẽ
culpa non remittatur in inferno. patet/ cul
pa nunq̃ remittitur niſi infundatur gratia:
quia quicquid deus ſanat perfecte ſanat: ſed
in inferno nunq̃ remittitur culpa. ideo pu
niretur eternaliter. Tertia ratio. illud pecca
tũ eſt ifinite malitie qđ pro quocũq bono
ſiue finito ſiue ifinito non eſt faciẽdũ nec cõ

mittendum. ſed veniale eſt huiuſmodi. igit
eſt infinite malitie. Ex quo infert correlarie
ꝙ pct̄m veniale eſt ſolū veniale ex mia dei
& nō ex natura actus. hoc eſt dictu/deus ex
miſericordia ſua ratione illius peccati non
aufert gratiā que tamen ex natura actus eēt
auferēda/ſed ex miſericordia ſua ſolum pu
nit illum actum pena temporali qui tamen
ex ratione actus eſſet pena eterna puniēdus.
Et ſecūdum iſtos peccatū veniale ē illud qđ
ſolum ex miſericordia dei ad penā ſolū tem
poralem īputatur. dicitur ergo veniale eo
ꝙ ratione ipſius nō perditur gratia que eſt
vita anime: & mortale q̄ ratōne ipſius perdi
tur gratia/vel perderetur ſi haberetur. & in
fert carētiam vite puta gratie/& ratione il-
lius infligitur pena eterna. habetur ergo ex
iſta opinione ꝙ quodlibet peccatū eſt mor
tiferum. ſed aliquod dicitur veniale ſolū ex
miſericordia dei nō īputantis illud ad penā
eternam. Sed eſt apparentia cōtra hanc opi
nionem & maxime de operationibus que
nō ſunt peccata niſi prohibita. vt capio a-
ctum indifferētē prohibitum ſolum ſub pe
na vnius diei in purgatorio/talis actus nō
eſt malus: niſi p̄hibitus/& eſt peccatū venia
le vt notum eſt. Igitur nō habet maiorem
malitiā ex parte actus q̄ habeat ex parte pro
hibitiōis. ſed illa eſt ſolum temporalis: igi-
tur ex parte actus ſolū eſt demeritorius pe-
ne temporalis. ergo ex parte non eſt morta
lis imo non eſſet malus niſi prohiberet ſub
illa pena. Reſpondetur dicendo primo ꝙ
implicat contradictionem ꝙ deus prohibe
at aliquem actum ſub quacūq; pena etiā mi
nima/& ille q̄tū eſt ex parte ſui non ſit mor
talis/ita ꝙ implicat ꝙ ſit p̄hibitus & nō ſit
mortalis. Probatur/implicat contradictio
nem ꝙ ſit aliquod peccatū ſolum finite ma-
litie/imo quia cōtra legem dei eſt īfinite ma-
litie/& quia dei offenſiuum eſt infinite ma
litie. ſed omne peccatū eſt offenſiuum dei.
igitur eo ipſo ꝙ eſt contra legē dei eſt mor
tale. Secundo dico ꝙ poteſt prohiberi ſolū
ſub pena temporali infligēda. Dico tertio/
ꝙ eius malitia ē maior q̄ ſit reatus ſeu obli-
gatio ad penam: ita ꝙ ſecundū iſtū reſpectū
quia ille actus eſt contra legē dei/inſurgit ī
peccatore vna indignitas maior q̄ ſit q̄cūq;
pena temporalis quam deus poſſet inflige-
re. & ratio huius eſt quia quacūq; pena po
ſita vel quocūq; poſito malo t̄pali ē minus
fugiendū q̄ ſit ille actus cōtra legem dei.

¶ An veniale poſſit eſſe mortale.

Capitulm. XXI.

QVeritur conſequenter. vtrū pecca
tum veniale poſſit effici mortale.
& apparet ꝙ ſic: quia peccatū ille-
cebre per ſucceſſionē temporis ef-
ficitur mortale qđ tamen prius erat veniale.
ergo. In oppoſitū arguitur/quia ſūt due di
uerſe ſpecies/& vna in aliā tranſire nō pōt.
¶ Pro ſolutiōe notandū ꝙ queſtio duplicē
poteſt habere ſenſum. Primus/vtrū id qđ
modo eſt veniale/vt actus volūtatis ſtante
lege iam poſita poſſit effici mortale. Scđs
ſenſus/an actus qui iam eſt peccatū veniale
ſimpliciter & abſolute ſuperueniente lege
noua vel nouo p̄cepto vel nouo voto poſ
ſit effici mortale. & ſecūdū Tho. adhuc po-
teſt intelligi in alio ſenſu/puta vtrū poſſint
multiplicari venialia in tantū ꝙ ipſa ſimul
iuncta equiualebunt vni mortali. i. obliga-
bunt ad tantā penam ad q̄tam obligat vnū
mortale. Si loquamur ī primo ſenſu adhuc
eſt queſtio de illo qđ eſt veniale extrinſece:
id eſt de actu exteriori/vel de illo qđ eſt ve-
niale imediate. i. de actu interiori. ¶ Q̄tū
ad primum an ſcilicet actus exterior q de fa-
cto eſt veniale peccatū poſſit effici mortale
Dico ꝙ ſic/nam poſſumus ꝯtinuare eandē
ambulationē propter finē mortalē q̄ prius
continuabatur p̄pter finē venialem. igitur
nō eſt difficultas de exteriori actu quin pri-
mo veniale poſſit eſſe mortale. Reſtat ergo
inquirere de interiori actu puta vtrū illa ea-
dem volitio que nūc eſt peccatum veniale
poſſit effici mortale. q̄tum ad hoc Occhā
& doctores dicentes/ꝙ illa volitio que nō
habet finē pro obiecto/ſed eſt cauſata a vo-
litione finis ſolū & ſuperueniente alio fine
manet eadem: habent concedere ꝙ illa voli

tio medij que nõ habet finem pro obiecto
partiali remanet eadem tráſeunte volitiõe
finis imo ſupueniente volitione alterius fi
nis talis poteſt eſſe ſucceſſiue & venialis &
mortalis/ vt habeo volitionem vane glo
rie venialis ex ea elicio volitionem eũdi ad
eccleſiam ita ꝙ illa volitio eũdi ad eccleſiã
non habet vanã gloriã pro fine/ neqꝫ ꝑ ob
iecto: talis eſt venialis ſuppoſito ꝙ deſiſtã
ab illa volitione vane glorie/ & nihilomi
nus volo ire ad eccleſiam/ & icipiam habe
re finem volitionis mortalis puta occiden
di aliquẽ in eccleſia/ illa eadẽ apud Occhã
efficitur ſucceſſiue venialis & mortalis. Sed
queſtio eſt de illa que eſt venialis & mala ex
obiecto. vt volo mentiri iocoſe/ an talis ꝗ
eſt mala ex obiecto & venialis ſolum poſſit
fieri mortalis. Dico ꝙ põt effici mortalis ꝑ
nouũ preceptũ: vel per votum ſupueniens.
Vnde dicit Diony. circa finẽ ſecũdi ꝙ veni
ale põt effici pars mortalis/ ſed nõ põt effi
ci mortale. Sed dico qđ malũ ex obiecto &
venialiter ſolũ põt effici mortale. nã deus
põt ꝓcipere ꝙ actus indifferẽs ſub pena pec
cati mortalis non continuetur. tunc ſi con
tinuetur etiã actus erit mortalis. Similiter a
fortiori põt prohibere illud quod ẽ venia
le ſub pena mortalis. tunc ſi continuetur e
rit mortale. Similiter quis põt vouere ꝙ nõ
mentietur iocoſe ſi continuet/ illud mẽda
cium poſt votum emiſſum erit mortale. er
go apparet ꝙ eadem volitio ſucceſſiue põt
eſſe venialis & mortalis. dicit ad hoc Dio
ny. ꝙ peccat mortaliter: quia vult mentiri
iocoſe cõtra ꝓceptũ vel contra votũ: & hoc
quod erat prius veniale efficitur pars mor
talis. & illa eadem volitio que prius erat ve
nialis efficitur mortalis ſuperueniẽte voto
vel nouo precepto. Difficultas ponatur ꝙ
ſolum emittat votum ꝙ nõ peccabit venia
liter deliberate per totã hãc horam. Iam in
iſta hora velit mentiri iocoſe deliberate: an
talis volitio ſit mortalis vł venialis. Si mor
talis: ergo per illã nõ tráſgreditur votũ de
non peccando venialiter. Si venialis ergo
tranſgreditur votũ. ergo eſt mortalis. for
te dices/ ꝙ nõ peccare venialiter nõ poteſt
eſſe materia voti: quia votũ eſt de materia li
cita/ & etiã cuius oppoſitũ eſt licitum puta
de conſilijs. ſed ſuppoſito ꝙ poſſit votum
fieri de preceptis. dico pro ſolutione argu
menti ꝙ illud votũ eſt intelligendum non
peccabo venialiter. i. non exercendo actum
qui alias ſecluſo voto eſſet peccatum venia
le. ideo illa volitio eſt mortalis. Contra/ er
go per eam non peccat venialiter. cõcedo/
ergo nõ tranſgreditur votum: nego conſe
quentiam: quia intelligitur nõ peccabo ve
nialiter id eſt non eliciam actum qui ſeclu
ſo voto eſſet venialis. Primum igitur dictũ
verũ puta ꝙ veniale poteſt effici mortale.
Alia difficultas an veniale poſſet effici mor
tale ex conſuetudine/ vel ſolum ex circũſtã
tia perſone. Dicunt cõmuniter doctores ꝙ
veniale ex obiecto: ſi nõ ſuperueniat prece
ptum vel votum ex ꝗtacunqꝫ cõſuetudine
vel quãtacunqꝫ dignitate non poteſt effici
mortale. ꝙ ex quãtacũqꝫ conſuetudine nõ
fiat mortale dũmodo nõ ſuperueniat alia
noua circũſtantia. Patet/ quia ſecundus a
ctus non aggrauat infinite. ergo ꝗtũcunqꝫ
frequentet talis actus nõ efficitur mortalis.
Similiter circũſtantia perſone nõ aggrauat
infinite/ & ſi mutaret in mortale aggraua
ret infinite vt ſimplex fornicatio in prelato
eſt ſemper ſimplex fornicatio ꝗuis propter
dignitatem ſit grauior q̃ in altero. ergo ex
quantacũqꝫ circũſtantia perſone non muta
ta ſpecie neqꝫ etiam conſuetudine non po
teſt veniale ex obiecto effici mortale. Sequi
tur iterũ alia difficultas de peccato veniali.

¶ An veniale fuerit compoſſibile iu
ſticie originali. Cap. XX.

VTrum veniale fuerit compoſſibi
le ſtatui innocẽtie/ hoc eſt/ an ſi
cut veniale habet compoſſibilita
tem ad gratiam gratum faciẽtem
quia vocatur ideo veniale/ quia non aufert
gratiã. Similiter an habeat compoſſibilita
tem ad iuſtitiam originalem. ¶ Pro ſolu
tione notandum ꝙ hec queſtio dupliciter
poteſt intelligi. Vno mõ ſic. verũ entitas ꝗ

nunc eſt peccatum veniale potuiſſet elici ab
eo qui habebat iuſticiã originalẽ: ſed rõne
ſtatus fuiſſet peccatum mortale. & ita ex de-
merito eius fuiſſet pdita iuſticia originalis.
Secũdus ſenſus. vtrũ ipa iuſticia originalis
ita ſubdiderit ipſas vires inferiores parti ſu
periori rationis ꝙ pro tũc fuerit homo im-
poſſibilitatus ad eliciẽdum actũ: qui nunc
eſt peccatũ veniale. ita ꝙ nõ potuiſſet elice
re actum venialẽ anteꝙ̃ peccaſſet mortaliter
Pria ppoſitio ¶ Pro ſolutione ſit prima ppoſitio. Venia
le ex opere operãtis hoc eſt propter iperfe-
ctionem ipſius deliberationis nõ fuiſſet cõ
poſſibile iuſticie originali queadmodũ ſũt
primi motus vt primus motus ad gulam/
ad luxuriã &c. non primo primi: ſed ſecun
do primi qui ponũtur a doct. venialia/ nõ
fuerunt compoſſibiles iuſtitie originali. &
omnes in hoc cõueniunt: quia iuſticia ori-
ginalis reddebat ſenſualitatẽ ſubiectã por-
tioni ſuperiori rationis. Ita ꝙ iuſticia origi-
nali ſtante non potuiſſet inſurgere motus
cõtra iudicium rationis: ergo repugnabat
ꝙ in habente iuſticiam originalẽ fuiſſet ta-
lis motus venialis ratione indeliberationis
Sed difficultas eſt de veniali ex opere opera
to/ id eſt ex obiecto quod veniale eſt perfe-
cte deliberatum: vt de mendacio iocoſo. an
tale fuerit compoſſibile iuſticie originali.
¶ Tenet ſanctus Thomas & multi ex anti-
quis ꝙ non. & difficultas huius materie eſt
circa diſtinctionem ſupradictam. Dicũt iſti
doctores ꝙ veniale ex obiecto non eſt com
poſſibile iuſticie origiali. queritur ergo ab
ipſis/ vtrum talis incompoſſibilitas proue-
niat ex eo ꝙ habens iuſticiam originalem:
ſi elicuiſſet velle mẽtiri iocoſe peccaſſet mor
taliter ratione talis ſtatus. & ſic fuiſſet perdi
ta iuſticia originalis. Vel ſolũ propter hoc
ꝙ habens iuſticiam originalem nõ potuiſ
ſet tale veniale elicere. Si dicas primum: tũc
ponatur ꝙ Adam elicuiſſet velle mentiri io
coſe. ſequitur ꝙ in primo inſtãti elicitionis
non habuiſſet iuſticiam originalem: & per
conſequens fuiſſet extra ſtatum innocentie
ergo talis actus non fuiſſet mortalis ratio-
ne illius ſtatus. & hoc argumentum eſt mul
tum apparens. ¶ Preterea ſi iſte ſtatus puta
nature lapſe faciat ꝙ ille actus qui alias fuiſ
ſet mortalis de facto ſit ſolũ venialis. ergo
ſtatus nature lapſe infinite diminuit de gra
uitate peccati (qa veniale eſt in ifinitum mi-
nus ꝙ̃ mortale) & ſi in ifinitum diminuit de
vno: ergo & de quolibet. & vltra: ergo qđ
libet peccatũ pro ſtatu nature lapſe erit ſo-
lum veniale. Patet/ quia eadem ratione in
infinitũ diminuet de grauitate homicidij/
& non poteſt in ifinitum diminuere de ho
micio quin ipſum faciat trãſire in aliam ſpe
ciem peccati: quia duo peccata eiuſdem ſpe
ciei: neutrum alterum excedit infinite: neqȝ
eſt in infinitum peius alio. [Dato ꝙ nullũ additio
peccatum eiuſdem ſpeciei ſit peius altero in
finite nõ ſequitur ex hoc ꝙ omnia peccata
huius ſtatus eſſent venialia quare in genere
peccati mortalis vnum peccatum mortale
eſt infinite peius altero: ſed ex hoc videtur
concedendum ꝙ nullum peccatum cõmiſ-
ſum in ſtatu innocentie eſſet eiuſdem ſpeci-
ei peccati in eſſe peccati cũ peccato circa eã-
dem materiam in iſto ſtatu]. ¶ Aliud argu
mentum etiam poteſt fieri de leuatione fe-
ſtuce. & ſic iſta opinio non videtur multũ
probabilis. videlicet ꝙ tale peccatum venia
le fuiſſet mortale ratiõe ſtatus. & nullus do
ctor illam tenet ꝙ̃ꝙ̃ alias fuerit defenſata in
ſcholis. Dicit ſanctus Thomas ꝙ veniale eſt
incompoſſibile iuſticie originali ad iſtum
ſenſum ꝙ non fuiit poſſibile habentem iu-
ſticiam originalem pro primo peccato eli-
cere illum actum qui ſolum eſſet venialis.
Et forte ratio ſua eſt/ quia omne veniale ex
obiecto eſt in inferiori parte rationis. Vn-
de ratio diuiditur in duas portiones/ in ſu
periorem que reſpicit obiectum increatum
& effectus proprius ipſius iuſticie origina-
lis erat non ſolum ſubdere ſenſualitatem ra
tioni: ſed etiam portionem iferiorem ratio
nis portioni ſuperiori. ita ꝙ iferior pars ra-
tionis non potuiſſet moueri ad aliquid ni-
ſi ſecũdum leges eternas quas ſuperior por
tio rõnis conſiderat. ſed peccare venialiter

repugnat legibus ſupernis. ergo ſtāte iuſti
cia originali nō erat poſſibile elicere actum
venialē. ergo ſimiliter ſtante iuſticia origi-
nali non fuiſſet poſſibile ſenſualitatem mo
ueri ad illecebram nec ad irā. Contra hoc
eſt ſolum vnum fortiſſimum argumētum.
Si deus potuit: & de facto prohibuit Ade
ne ederet de fructu ligni vetiti ſub pena pec
cati mortalis/etiam potuit prohibere ſolū
ſub pena peccati venialis/quia talis eſus nō
eſt mortalis de ſe/& ſi prohibuiſſet ſolū ſub
pena peccati venialis Adam potuiſſet equa
liter elicere illū actū/volo edere de tali fru-
ctu poſito etiā illo precepto. ergo illud pec
catum .ſ. veniale quod eſt venialiter malū/
quia prohibitum nō repugnat iuſticie ori-
ginali ex natura ſpēſus iuſticie origīalis/&
eſt argumentū fortiſſimum in hoc propoſi
to. Aliud argumentū poteſt fieri. Adam in
ſtatu inocētie obligabatur nō mētiri ioco-
ſe. ergo poterat illud trāſgredi/quia nō da
tur preceptum niſi de illo quod poteſt adi-
pleri & tranſgredi. Aliqui dicūt verū eē ꝙ
de potentia abſoluta iuſticia originalis nō
repugnat veniali ſicut charitas de potentia
abſoluta nō repugnat mortali: ſed de lege
ſtatuta repugnabat veniale iuſticie origina
li. ſed nō de potētia abſoluta. & ſic argumē
tū faciliter ſolueretur/quēadmodum dice
remus de mortali & gratia ꝑ ſtatu iſto. ita
dicerent de veniali & iuſticia originali pro
ſtatu innocentie. Aliter dicit ſco. in ſecūdo
ꝙ veniale ex obiecto: & non ex imperfectio-
ne actus/eſt ꝯpoſſibile iuſticie originali. &
rationes eius poſſunt eſſe ille q̄ cōmuniter
fiunt contra .s. Tho. Sed arguitur apparen
ter ꝯtra ſco. ſi aliqs voluiſſet in tali ſtatu na
ture integre mētiri iocoſe: ex illa repetitiōe
freq̄nti illius actus potuiſſet generari vnus
habitus multū intenſus qui feciſſet difficul
tem ad eliciendū actum cōtrarium: quia ha-
bitus habet hoc ex natura ſua. ergo aliquis
pro tali ſtatu habuiſſet repugnantiā & con
trarietatem & rebellionem ad bene facien-
dum. & tamē hoc ponitur vnus effectus iu-
ſticie originalis puta nullam pati difficulta
tem/& rebellionē ad bene agēdum. Preter
ea ſi tūc peccaſſet venialiter q̄uo fuiſſet pec-
catum remiſſum & pena ſoluta: quia Adā
in tali ſtatu erat impaſſibilis. ergo non po-
tuiſſet pati penam in tali ſtatu pro veniali/
& ſic manſiſſet impunitū. Ad primum dico
ꝙ Adam potuiſſet reiterare ſepe/ſed nō fe-
ciſſet/& negatur cōſequētia puta ꝙ potuiſ
ſet generari habitus/quia iuſtitia origīalis
que ſe habebat per modū habitus eſt incō-
patibilis habitui inclināti ad veniale: q̄uis
non ſit cōpatibilis actui. nam de ratione iu
ſticie originalis erat difficultatē prouenien
tem ex parte agentis excludere: ergo in adā
non fuiſſet genitus talis habitus. Quātum
ad ſecundū dicitur ꝙ fuiſſet illud veniale re
miſſum per bonum motum dilectionis: &
fuiſſet ſatiſfactū nō per penā/ſed per feruen
tem actum amoris in deū. & ſic patet de iſtis
duabus opinionibus: quarū q̄libet eſt pro
babilis. [Facilior ē opinio Scoti: ſed argu-
mentum de habitu mentiendi eſt multū ap additio
parens. Nec ſufficit dicere ꝙ iuſtitia origīa
lis ꝓhibuiſſet generationem habitus: quare
ſeq̄retur hoc modo ꝙ nullus habitus fuiſ-
ſet genitus in illo ſtatu vel ſaltē ſolum habi
tus boni vel indifferētes: & cū actus bonus
poteſt fieri malus & ſimiliter indifferēs tūc
volo ꝙ poſt q̄ habitus eſt genitus ꝙ ſub pe
na veniali ꝓhibeatur talis actus. &c.]

¶ An veniale aliquando puniatur eternaliter. Capi. XXIII.

Conſequenter queritur de veniali
quo ad punitionē. Vtrū aliq̄n pu
niatur eternaliter vel ſemp ſolum
temporaliter. & iſta difficultas a-
gitatur a Sco. & .s. Tho. Nā dicit ſanctus
Tho. & multi antiqui ꝙ veniale ſi fuerit iū-
ctum mortali punietur eternaliter. Nam vt
notum eſt/aliquis poteſt decedere preciſe
cum vno mortali & vno veniali. talis ſic de
cedens punietur pro veniali non in purga-
torio/ſed in iferno/quia erit damnatus. &
punietur eternaliter in inferno pro veniali
dicit .ſ. Tho. Ratio pria eſt: quia in inferno
nulla ē redēptio: ergo nō punieē i inferno

aliquando plus aliquãdo minus/ſed aliqñ
in inferno punietur pro veniali/alias rema
neret impunitũ:ergo ſemper in inferno pu
nietur illa pena veniali. Scđm motiuũ appa
rentius eſt/peccatũ veniale in quo decedit
cum mortali nũq̃ remittetur quo ad culpã:
ergo etiã nunq̃ remanebit ſine pena. Patet:
ſecũdum oẽs doctores nunq̃ pctm̃ ſaltem a-
ctuale poſt q̃ cõmiſſum eſt poteſt remitti ni
ſi per aliquẽ bonum motũ/etiã q̃uis appli-
cetur ſacramẽtũ requiritur aliqs bonus mo
tus. ſed i iſto nõ põt eſſe bonus motus/qa
dãnatus nõ poteſt bene moraliter agere:er
go non põt veniam conſequi de illo. Item
nũq̃ remittitur peccatũ quo ad culpã q̃diu
placet:ſed veriſimile eſt ꝙ placet dãnatis cõ
miliſſe peccata. ergo. Ratio igitur quare ve
niale punietur eternaliter/eſt quia non põt
remitti quo ad culpã. diſcrepantia eſt de pe
na que debetur adhuc pro mortali remiſſo
& de veniali:qñ enim mortale eſt remiſſum
quo ad culpã adhuc eſt obligatio ad penã.
Dicunt multi Thomiſte ꝓbabile eſſe ꝙ i in-
ferno ſolũ temporaliter puniaꝛ pro morta
li remiſſo/quia ſolũ reſtat ſuſtinere talẽ pe-
nam:ſed veniale nõ eſt remiſſũ quo ad cul-
pam/ideo oẽs thomiſte ꝯcordant ꝙ eterna
liter pro veniali punieꝛ. ¶Contra hoc iſta-
tur apparenter primo:ſequeretur ꝙ veniale
puniretur ad ꝯdignũ/imo ſupra cõdignũ.
Patet:veniale eſt ſolũ ꝯdignũ tẽporali pe-
na/& punitur eternaliter:ergo ſupra condi
gnum. Item ſeqtur ꝙ aliqs tm̃ vel plus pu-
niretur pro veniali ſicut pro mortali. conſe
quens eſt falſum/quia mortale quãtũcunq̃
paruum eſt in infinitũ maius q̃ veniale quã
tũcunq̃ magnũ:ergo non puniretur ſecun
dum equalitatem proportionis peccati ad
peccatum:ergo deus eſſet iniuſtus:patet ſe-
quela. ſortes punitur eternaliter gradu di-
ſtincto pene pro mortali/& alio gradu di-
ſtincto pene pro veniali:quia punitur diui
ſibiliter pluſq̃ ſi decederet in ſolo mortali.
tũc ſic. Iſte gradus pene quo punitur eterna
liter vltra penã que debetur adequate mor-
tali/non eſt in infinitum minor illo qui reſ-
pondet mortali/ponatur ꝙ ſit in decuplo
minor:ergo illud veniale tm̃ punitur in in-
ferno q̃tum puniretur ſubdecuplũ mortale
ad illud in quo decedit/ſed hoc eſt falſum:
igitur & illud ex quo ſequitur. & hoc argu
mentum eſt apparens. tñ reſpondetur cũ ſic
arguitur ſequitur ꝙ aliquis pro veniali tan
tum puniretur ſicut pro aliquo certo mor-
tali/nego ꝯñam. Dico tñ ꝙ punitur eterna
liter de per ſe pena dãni:ſed ſolum pro mor
tali. Dico ſecũdo ꝙ illa pena ſenſus debita
veniali eſt in infinitum minor pena q̃ pena
qua punitur pro mortali. Vnde illđ quod
punitur aliqua pena et nõ punitur niſi ratõ
ne adiuncti nõ punitur illa pena per ſe/& li
cet veniale puniatur eternaliter pena ſenſus
& pena dãni:hoc tñ eſt ratione adiuncti. er
go nõ punitur de per ſe/ſed de per accidẽs.
Dico tertio ꝙ in infinitum minus eternali-
ter punitur pro veniali q̃ pro mortali in ra-
tione pene. & ratio eſt. In infinitũ eſt peius
ei puniri pro aliquo de p ſe q̃ per de accidẽs
Vltra/eſt in infinitum peius tali pena puni
ri pro mortali q̃ pro veniali ſicut cõiter di-
cunt doc. ſi eadem pena ſenſus qui iam infli
gitur damnato pro culpa infligeretur ali-
cui ſine culpa non eſſet ei pena ſicut illi cui
punitur pro culpa:vt carentia viſionis diui
ne nobis exiſtentibus viatoribus nõ eſt no
bis pena/quia non infligitur pro culpa:ſed
poſt mortem erit pena/quia infligetur pro
culpa. Dico vltra ꝙ eadem carẽtia in nume
ro pro maiori peccato eſt pena/& pro mi-
nori eſt minor:propterea quia pena dicit re
ſpectum ad culpam. Ex quo ſequitur ꝙ il-
lud quod infligitur pro mortali eſt in infi-
nitum maior pena q̃ illud quod infligitur
pro veniali/quia infligiꝛ pro aliquo quod
in iſinitum excedit culpam venialem/ideo
in genere pene eſt in infinitum maior q̃ illđ
quod infligitur pro culpa que eſt in iſinitũ
minor in ratione culpe. Dico ergo ꝙ do-
lor in inferno pro veniali nõ eſt in infinitũ
minor gradualiter q̃ ille qui infligitur pro
mortali/ſed eſt in infinitum minor in rõne
pene. Alius eſt modus dicendi Scoti ꝙ ſo

lam temporaliter punietur in inferno pro veniali iuncto mortali/ & hoc eſt multum probabile. Et ad ratiões aliorum dicentiū ꝙ in inferno nō eſt redemptio. Dico ꝙ nō eſt redemptio ereptiua: hoc eſt a toto /ſed bene a parte pene puta ab illa que infligitur pro peccatis dimiſſis in hoc mūdo vel pro veniali. Ad ſecundū cū dicitur/ veniale nō poteſt remitti quo ad culpā: ergo nec quo ad penam & realiter manet culpa: & eſt precipua ratio quare punitur eternaliter peccatum/ eodem modo de veniali nō poteſt remitti in inferno cum non habeāt bonū motum ratiōe cuius remittatur. Dico ꝙ poteſt remitti per ſatiſpaſſionem abſq̧ bono motu. vnde ſecūdum ſco. duplex eſt modus remittendi veniale. Vnus modus eſt ſatiſfactio. i. per actionem & operationem illius qui peccauit venialiter. Alius modus eſt p ſatiſpaſſionem/ quādo ille qui illud cōmiſit patitur penam ad quam obligat peccatū & dicit Scotus de ratione venialis eſt ꝙ ſolum ad penam temporalem obliget: ideo p ſatiſpaſſionem in inferno remittitur. [Scotus tamen non manet fixus in ſoluendo vt patet diſtinctione. xxj. quarti. ſed hec ſolutio eſt ab eo acceptanda. Contra iſtum modum dicendi eſt argumentū tale ſequeret ꝙ inuite perderet culpam. patet ſequela/ extra gratiam peccauit mentiendo iocoſe. & cōplacet ei illud in inferno. tūc illud inuite remitteretur: ſed hoc non videtur ꝯcedēdū in via vbi requiritur bonus motus.

additio

¶De primis motibus. Cap. XXIIII.

Nunc agendum eſt de peccato veniali ex parte operis operātis: & primo de primis motibus: quid ſit motus/ & in quo ſit ſubiectiue & vtrum omnis motus primus ad obiectū illicitum & ꝓhibitum ſit peccatum veniale. Dicitur ꝙ motus nihil aliud eſt ꝗ quedam qualitas partis ſenſitiue conſequens apprehenſionem ſimplicem ſubiecti ipſum ſuppoſitum inclinans ad proſequutionem illius obiecti vel fugā. Vnde experientia docet ꝙ apprehenſis obiectis ſub ratione conuenientis cauſatur in nobis quedam qualitas que nos mouet ad proſequutionē illorum obiectorum. Similiter apprehenſis obiectis ſub ratione diſcōuenientis cauſatur in nobis quedam qualitas ī parte ſenſitiua inclinans nos ad fugam illius obiecti vt notū eſt. Et voco motus primos qui non ſunt deliberati precedentes oēm deliberationem.

quid ſit motus.

¶Difficultas eſt vtrum ſint reperibiles ī voluntate queadmodum in ſenſualitate. & dicitur ꝙ ſic. Patet: qa experimur nos moueri iſtis motibus apprehenſo obiecto ſolū apprehenſione intellectiua etiam vbi nulla ꝓceſſit ſenſatio: vt in abſentia obiecti qs poteſt illud aprehendere & hoc apprehenſione intellectiua qua ſtāte ſtatim mouetur ad proſecutionem vel fugam illius obiecti: & non niſi motu voluntatis. igitur. Secūdo experimur nos moueri iſtis motibus in obiecta non ſenſibilia vt in beatitudinē ꝗ non eſt circa ſēſibilia/ illis apprehenſis ſtatim inſurgit appetitus illorū & nō niſi in voluntate. ¶Queritur igitur poſtꝗ pro certo habetur & oēs concedunt primos motus reperiri in voluntate: vtrū voluntas reſpectu illorum motuum ſe habeat pure paſſiue/ vel ſe habeat aliquo modo actiue. Reſpondet roſetus ꝙ ſe habet pure paſſiue: & nullo modo actiue reſpectu primorum motuum: ſeu reſpectu motuum precedentiū omnē deliberationē quod idem eſt. & facit tres rationes. Prima: omne agēs liberū qñcunq̧ agit agit libere. ſed volūtas ſi libere ageret illos motus peccaret mortalr: ſed nō peccat mortaliter & eſt agēs liberum. igitur nullo modo agit. Secūda. volūtas in ordine ad iſtos motus non plus ſe habet actiue ꝗ ſenſus ad ſenſationes: ſed ſenſus reſpectu ſenſationū ſe habet pure paſſiue. igitur. Tertia ratio eſt quia nullum paſſum agit illum effectum a quo ipſum patitur/ & ſi agat agit vt cauſa libera / ſed voluntas patitur ſeu recipit primum motum. igitur non agit illum/ vel ſi agit mere libere agit/ ſed hoc non/ quia peccaret mortaliter: igitur. Sed quodlibet iſtorum quod aſſumit eſt falſum/ ideo ar-

roſetus

gumenta ſua parum valent. primum enim
eſt falſum. ſimiliter & ſecundum/quia ſen-
ſus actiue concurrit ad ſenſationes. ſimiliter
primum aſſumptum eſt falſum:quia anima
eſt agens liberum & tamen naturaliter pro
ducit intellectiones. Tertium dictum simili
ter eſt falſum:quia intellectus i ſe producit
intellectionem &/tamen mere naturaliter p
ducit. ſed iſta propoſitio eſt bene vera/nun
ꝗ aliquod agens eſt cauſa totalis alicuius ef
fectus quem immediate in ſe ſuſcipit:niſi ſit
cauſa libera. & ratio eſt quia alias ſemper il-
lum effectum haberet in ſe/eſſet enim incō-
ueniens ꝙ eſſet cauſa naturalis & totalis &
non ageret/cum neceſſario agat omnis cau
ſa naturalis. Dico igitur ꝙ ipſa voluntas ē
cauſa partialis illius motus primi & natura
lis:& cum hoc ſtat ꝙ aliquando ſit libera/
ſed hoc eſt reſpectu alterius effectus. Simili-
ter ille motus cauſatur partialiter a cogni-
tione intellectiua. & dicitur motus intelle-
ctiuus:quia preſupponit cognitionem in-
tellectiuam. Iam reſpondetur ad queſtio-
nem in qua eſt cōtrouerſia. ¶ Sanctus Tho.
dicit vniuerſaliter/ꝙ omnis motus anima
lis.i.qui preſupponit cognitionem cōtra
precepta dei/eſt venialis vt patet viceſima-
quarta diſtinctione ſecūdi. & dicit ibi ꝙ di-
ſtinctio doctorū de motibus primo primis
& ſecundo primis nihil valet. ſed quia op-
poſitum communiter tenetur:ideo defenſa
bimus ipſum/declarando illam diuiſionē.
quid ſit motus primo primus. Vnde ille motus vocatur primo primus q
non eſt in poteſtate ipſius hominis aliquo
modo nec in ſe nec i ſua cauſa ad minus quē
homo non tenetur vitare vllo pacto nec in
ſe nec in ſua cauſa: vt preſentata alicui pul-
chra muliere ipſo de illa nihil cogitante nec
hoc ſperante/tunc illa viſa cauſatur in illo i
ſenſualitate quedam qualitas que iclinat eū
ad proſecutionem illius obiecti/& talis q̄li
tas dicitur motus primo primus/ qa ea viſa
non eſt poſſibile quin moueatur: cum im-
poſſibile ſit (ſecuudum auguſtinum) quin
viſis tangamur. & non tenemur vitare illū
motum / quia licet potuiſſet vitare cauſam
illius motus ſcilicet vitando preſentationē
quia tamen ſibi non conſtabat non tenetur
vitare eam/& non poteſt vitare motum il-
lum: igitur talis motus eſt primo primus.
Motus igitur vocatur primo primus p il-
lo tempore quo voluntas non poteſt illū
motum amouere & reprimere. Sed ille vel
alius dicitur ſecundo primus quando volū
tas poteſt illum aliquo modo amouere &
reprimere. Secundo ſupponitur ꝙ illo mo
tu inſurgente & intellectu reflectente ſe ſup
illum motum voluntas poteſt multiplici-
ter ſe habere vt dicit Gerſon: vel ſe habet vt
totaliter abijciens per nolle deteſtatiuum il
lius motus/ vel obiecti ad quod inclinat il-
le motus/vel vt conſentiens/vel vt titubās
id eſt nec conſentiens nec diſſentiens: ſed
merene gatiue ſe habens ad illum motum.
Si primum/non peccat vt notum eſt. ſi ſecū
dum peccat:qa iam conſentit. ideo ei impu
tatur. ſi tertium/quia ſcilicet fert illum mo-
tum & tamen nec conſentit nec diſſentit. di
cit Bonauētura ꝙ ſecurius eſt dicere ipſum
peccare mortaliter : quia exponit ſe pericu-
lo peccati mortalis & contēnit illud vitare.
Sed quicquid ſit / hoc eſt vnum certum/ ꝙ
actus deliberatus circa materiam mortalem
eſt peccatum mortale. ſed quando habetur
actus indeliberatus circa materiam peccati
mortalis:eſt peccatum veniale. Quid autē
ſit ille actus indeliberatus:eſt difficultas. Et
inquiritur ſic. vel talis motus eſt motus ſen
ſitiuus vel rationis vel naturalis. ſi natura-
lis:igitur nullo modo i ſe eſt peccatū/ quia
nullum eſt in ſe peccatum niſi ſit in ſe liberū
& ideo talis motus ſenſualitatis ſi ſit pecca-
tum eſt peccatum ſecundario & extrinſece.
& per conſequens oportet ꝙ ſit aliquid a-
liud quod ſit in ſe peccatum / & illud aliud
peccatum non poteſt eſſe niſi actus volūta
tis liber vel negligentia qua tenebatur vita
re huiuſmodi motum que negligentia dici
tur conſenſus virtualis/ſeu interpretatiuus
ſed ſi ſit conſenſus liber/ verus / vel virtua-
lis/eſt peccatum mortale : igitur & ille mo
tus naturalis qui ab eo denominatur dicet

mortalis. ¶Reſpondet ꝙ verum eſt ꝙ om
nis conſenſus verus vel interpretatiuus li
ber contra precepta dei eſt peccatum morta
le & nullus veniale / ſed negatur ꝙ omnis
conſenſus ſit liber: quia requiritur delibera
tio ad hoc vt ſit liber. Vnde deliberatio ſit
quando inquiritur de aliquo an ſit faciēdū
vel fugiendum / an ſit bonum vel malū &c.
ſed proprijſſime vltimus aſſeſus qui habet
ex tali inquiſitione vocatur deliberatio / ita
ꝙ deliberatio formalis nichil aliud eſt q̃ iu
dicium ꝙ hoc eſt malum vel fugiendū &c.
addıtio [Videtur ſequi ex dictis ꝙ nullus talis mo
tus eſt veniale tantū quia ſi talis motus nul
lo modo ſit liber nullo modo eſt peccatū
nec veniale nec mortale & per dicta hic po
ſita ſi eſt liber eſt mortale / ergo nullo mo
do reperiretur veniale. Reſpondendum eſt
ꝙ hic loquitur de perfecta deliberatione &
non de ſemiplena que nihil aliud eſt q̃ iudi
tium formidoloſum ꝙ malitia vel nō iudi
care de bonitate vel malitia pro tempore p
quo tenet iudicare ſub pena peccati venia
lis puta tempus pro quo multum difficile
ſe reflectit ſuper motum primū / & ſic videt
ꝙ omnis motus ſecūdo primus eſt omiſſio
intrinſece / extrinſece eſt ille motus.] ¶Que
ritur vtrum in ſorte in quo eſt motus ſecun
do primus ſit illud iudicium vel non: ſcili-
cet iſte motus eſt reprimendus. & ſi ſic: igi-
tur eſt vere liber. quia ille motus eſt vere li-
ber de quo habetur pfecta deliberatio / quo
niam illa habita in poteſtate voluntatis eſt
ꝙ ille motus reprimatur vel continuetur.
Si dicas ꝙ non habet / tunc queritur: vel te-
netur habere vel non. ſi ſic: igitur idem ē ac
ſi haberet: quia ignorantia non excuſat a
toto / licet bene a tanto: & per conſequēs di
citur liber interpretatiue / & peccat mortali
ter. ſi non tenetur habere: igitur eſt ignorā-
tia inuincibilis / & per conſequēs nullo mo
do peccat. patet. ignorantia dicitur inuinci
bilis non quia non poſſit vinci / ſed quia nō
tenetur eam vincere / & talis excuſat omnio
a peccato. Si igitur dicatur ꝙ in ſorte eſt p
fecta deliberatio de illo motu reprimendo.
& ſi omittit reprimere: illa omiſſio eſt perfe
cte libera / quia poterit tunc perfecte libere
elicere nolitionem habendi illum motum.
& illa omiſſio eſt tam perfecte libera q̃ per-
fecte liber eſt actus per quē poterat ille mo-
tus reprimi / & ideo talis omiſſio eſt pecca-
tum mortale. Dicunt aliqui docto. vt Oc-
cham in quolibeto ꝙ non ſunt ponendi ac
tus ſubrepticij contra preceptum dei nec o-
dium ſubrepticium / & ꝙ in voluntate nul
lus eſt motus venialis circa materiam mor-
talem, Sed hoc eſt nimis durum. ideo reſpō
detur ſecundum aliam opinionem que cō
nior & mitior eſt / quando queritur an ha
beat illud iudicium. Dico ꝙ non habet / vel
ſi habet: habet multum formidoloſum / qd
non ſufficit ad mortaliter peccandum. vel
dico etiā ꝙ nullo modo habet. Et quando
dicitur poſtea / vel tenetur habere vel non.
dico ꝙ tenetur habere / ſed nō ſub pena pec
cati mortalis / ſed ſolum venialis. vnde quā
do ſortes mouetur ad illecebram vel ad alid
illo motu primo eſt ſibi multum difficile ſe
reflectere ſuper illum motum / & aduertere
periculum / licet poſſet ſe reflectere. & quia
eſt ita nimis difficile / deus non obligat eū
nec aliquem noſtrum ad illam reflexionem
faciendam ſub pena peccati mortalis: quia
neminem ita vult obligare ad nimis diffici
le. Correlarie ſequitur ꝙ talis motus ſecun
do primus non eſt immediate peccatū / ſed
ſolum ratione omiſſionis qua omittit illū
reprimere. & quia nō tenetur reprimere ni
ſi ſub pena peccati venialis / ideo non eſt ni
ſi peccatum veniale. Et ideo quando q̄rūt
docto. in ſecundo vtrum in ſenſualitate ſit
peccatum: dico ꝙ non niſi denominatione
extrinſeca. quia nullus actus eſt in ſe liber ip
ſius ſenſualitatis / ideo nullus eſt in ſe pecca
tum ſed ſolum denomiatiue. & ſic patet de
peccato veniali propter imperfectionē de
liberatiōis / ꝙ ſcilicet eſt circa materiā mor-
talem. & dicitur veniale / vel quia ſcilicet de-
liberatio contra quam ſit .i. iudicium ē val
de formidoloſum / ita ꝙ habeat plus de for
midine q̃ de iudicio / vel quia non eſt aliqd

iudicium verum ſeu aduertentiā ad maſitiā
illius peccati/nec pro tunc tenetur ad illud
iudicium & diligentiam habēdam niſi ſub
pena venialis. Et dicit de Gandauo in quo
libetis ꝙ illi primi motus ſunt ſolum mali
malicia omiſſionis & non tranſgreſſionis.
Ratio eſt/quia tales motus ſolum ſunt ma
li propter negligentiam ipſius voluntatis
in reprimendo. Nam negligētia importat
omiſſionem & non tranſgreſſionem: ergo
illi motus ſolum ſunt mali malicia omiſſio
nis & non tranſgreſſionis. & hoc videtur
ſatis apparēs ex prius dictis cum illi motus
nō ſunt in ſe liberi/immo pure naturaliter
cauſati ex cognitione & apprehenſione ha
bentis: ſed ſolum ſunt liberi intrepretatiue/
hoc eſt/quia voluntas non reprimit: & tñ
tenetur reprimere: ergo illi motus habent
ſolum maliciam omiſſionis. Soluta eſt pri
us difficultas de illa ignorantia an eſſet iui
cibilis vel non. ¶ Reſtat alia difficultas. di
cis ꝙ primus motus qui eſt ſecūdo primus
quis ſit ad rem illicitam mortaliter/nihilo
minus eſt veniale propter imperfectionem
deliberatiōis: ergo ex hoc infero ꝙ motus
primo primus ad peccatū veniale propter
imperfectionem deliberationis nullo mo
do erit peccatum. Vnde ſicut cōtingit mo-
ueri ad materiam que prohibetur ſub pena
peccati mortalis/vt ad adulterium/ad ho-
micidium &c. ita contingit moueri ad ma-
teriam prohibitam ſolum ſub pena peccati
venialis/vt habere motum alicientē ad mē
tiendum iocoſe: ergo ſequitur ꝙ talis mo-
tus nullo modo eſſet peccatum. patet con-
ſequētia: & arguitur ſic. Iſta imperfectio de
liberationis infinite diminuit de motu qui
eſt ad materiam mortalem quia facit illum
eſſe venialem qui tamen foret mortalis ſi eſ
ſet perfecta deliberatio: ergo etiam infinite
diminuet de veniali/ſed non poteſt de ve-
niali īfinite diminuere/niſi ipſum faciat pe-
nitus non peccatum: ergo illa imperfectio
deliberationis taliter faciet ꝙ talis motus nul
lo modo erit peccatum. ¶ Alia difficultas
de iſtis motibus/moueat͂ aliquis ſimul duo-
bus motibus ſecūdo primis ad diuerſa mor
talia/puta ad fornicationem & ad homici-
dium/ſic ꝙ ad perfecte deliberandum circa
quodlibet eorum ſeorſum requireretur di-
midia hora/ita ꝙ nullus ſeorſum efficeret͂
mortalis niſi in fine dimidie hore/tunc no-
tum eſt ꝙ requiritur maius tempus ad per-
fecte deliberādum circa illa duo ꝗ circa vnū
ſolū/a deo ꝙ quēlibet ſeorſum poſſet repri
mere in dimidia hora ex deliberatione per-
fecta/& non eſt poſſibile ꝙ perfecte delibe-
ret in dimidia hora circa vtrunqꝫ/quia qđli
bet illorum per caſum requirit dimidiā ho-
ram ad perfecte deliberandum vt reprimat͂.
tunc omittat deliberare & reprimere. an in
inſtanti terminante illam medietatem hore
peccauerit duobus peccatis? Nam ſecundū
altiſſiodo. motus illecebre eſt primo mor-
talis in inſtanti terminante totum tenpus ī
quo tenetur illum reprimere. ſed quilibet
iſtorum motuum in inſtanti terminante il-
lam dimidiam horam eſſet mortale peccatū
ſeorſum. queſtio eſt vtrum vterqꝫ ſit morta
le vel alter mortale & alter non; non eſt di-
cendum ꝙ vterqꝫ. qa per caſum in dimidia
hora non eſt poſſibile neqꝫ tenet͂ circa vtrū
qꝫ deliberare ſub pena peccati mortalis/qa
non poteſt/cum quilibet illorum ſeorſum
requirat totam mediam horam ad perfecte
deliberandum: ergo non poteſt in tempo-
re ita deliberare perfecte circa illa duo. ergo
ſi non obligetur non eſt perfecte mortalis:
ergo non peccat omittendo. nec eſt dicen-
dum ꝙ vnus illorum eſt peccatum & alter
non/quia non videtur maior ratio de vno
ꝗ de alio/cum quilibet ſi ſeorſum eſſet & o-
mitteret deliberare & reprimere in inſtanti
terminante illam mediam horam: eſſet mor
tale. & equaliter ſe habet omittendo circa
illa duo: igitur videt͂ ꝙ peccat duplici pec-
cato/fornicationis videlicet & homicidij.
¶ Ad primum dico ꝙ per illud ꝑceptū nō
mentiaris iocoſe/non ſolum obligatur ad
non mentiendum: ſed etiam ad aliquod po
ſitiuum habendum pro aliquo tempore. ſ.
nolle mentiri pro tēpore quō mouetur ad

mentiendum/ſicut aliquis obligatur aliquā circa precepta negatiua ad habendum actū poſitiuum/puta ſi moueatur ad occidēdū non ſolum tenetur non velle occidere / ſed etiam habere nolle occidēdi. Dico ergo ꝙ primus motus ſecundo primus ad mentiēdum iocoſe eſt veniale. Cōtra. deliberatio imperfecta mutat id quod de ſe eſt mortale in veniale(quia illa ſunt de ſe mortalia/ ſed venialia ex parte operis operantis) ergo a fortiori mutabit id quod eſt veniale in nō peccatum. quia certum eſt ꝙ plus remanet de culpa quādo remittit a mortali in veniale ꝙ a veniali in non culpam. Dico ꝙ verū eſt ſed non mutabit veniale in non peccatū. nam mētiri iocoſe deliberate & moueri ad mendacium differūt in ratione peccati etiā ſpecie / ita ꝙ apud non ponentes proportionem inter peccata differentia ſpecie nulla eſt proportio grauitatis vnius ad alterū/ quia ſicut iam dictū eſt vnū habet ſolū maliciam omiſſionis ſcilicet negligentie reprimendi. ſed alterum habet maliciam trāſgreſſionis/ideo ille due malitie differunt ſpecie & ſic improportionabiliter exceditur vnus ab altero. ❡ Ad aliud vbi eſt maior apparētia admitto totum caſum/& dico ꝙ peccat mortaliter vtroqꝫ iſtorum duorum motuū in inſtanti terminante illam dimidiam horam/quia non eſt maior ratio ꝙ peccet vno ꝙ alio: ergo vtroqꝫ. Dico ſecūdo ꝙ illi duo motus ſimul iuncti in inſtanti terminante illam dimidiam horam non faciunt maiorē grauitatem ꝙ faceret vnicus ſeorſum. nam ſi fortes in illa dimidia hora deliberaret circa motum fornicationis & reprimeret: nō peccaret mortaliter ratione motus homicidij. Similiter ſi deliberaret circa motum homicidij & reprimeret non peccaret mortaliter ratione motus fornicationis: vterqꝫ ergo indifferenter eſt peccatum / ſed non ē niſi vna grauitas: quia non omittit niſi vnica omiſſiōe cū teneatur ſolum vnū reprimere.

additio [Videtur tamē ꝙ licet perfecte deliberet de homicidio & reprimat illud peccare mortaliter non reprimendo fornicationē poſtꝙ conſenſus interpretatiuus in mortale ſufficit ad peccandum mortaliter & propterea videtur dicendum ꝙ tenetur reprimere vtrunqꝫ motū ſimul ꝙtum poteſt in illa media & licet non reprimat vtrunqꝫ totaliter non peccat quia facit quod in ſe eſt. ſed tūc eſt queſtio quomodo peccat vtrāqꝫ repreſſionem omittendo/ videtur ꝙ non peccet/ quia non poteſt vtrūqꝫ ſimul reprimere oīno & ad hoc tenebatur. dico ꝙ eodem modo eſſet dicendum ſicut dicit auctor ꝙ vtroqꝫ modo peccaret ſed grauitate vnius pcti]

Simile eſt argumentum ſicut de illo qui videt duos in extrema neceſſitate & cuilibet ſeorſum ſubuenire poteſt / ſed non ambobus ſimul negligat & omittat ſubuenire: ꝙritur que omiſſio eſt peccatum vel illa qua omittit ſubuenire iſti puta platōi / vl illa ꝙ omittit ſubuenire alteri puta ſorti. nō vtraqꝫ/quia non poteſt vtrunqꝫ/& non eſt maior ratio de vna ꝙ de altera. Dico ꝙ eſt homicida vtriuſqꝫ/ & vtraqꝫ omiſſio eſt peccatum/ſed homicidium illorum duorū pauperum non eſt ſorti grauius ꝙ vnum ſolū ſeorſum. & ſic ille due omiſſiones non faciunt maiorem grauitatem ꝙ vnica. Similiter dicendum in propoſito. [Contra non eſt homicida alicuius illorum omiſſiue qa nō tenebatur vtriqꝫ ſubuenire. dico ꝙ tenebaꝛ vtriqꝫ ſubuenire ſub diſiunctiōe/& hoc ſufficit. Contra non magis occidit platonem ꝙ ſi dediſſet panem ſorti ſed ſi dediſſet panē ſorti non peccaſſet/ igitur.] addītio

❡ De diuiſione peccati actualis in omiſſionem & commiſſionem. Cap. xxv.

Viſum eſt de diuiſiōe peccati actualis in veniale & mortale. Conſequenter ponitur alia diuiſio peccati actualis in peccatum omiſſionis & commiſſionis(originale non dicitur neqꝫ omiſſio neqꝫ cōmiſſio) & iſta diuiſio nō datur ſolum de mortali: quia eſt aliqua cōmiſſio venialis & aliqua omiſſio venialis. Primum patet de mendacio iocoſo. Secundum patet: nam in iſto precepto de nō mentiri non ſolum prohibetur actus men

dacij / ſed etiam precipitur actus poſitiuus contrarius per regulam generalem. omne preceptum negatiuum includit affirmatiuum / & ſic aliquo tempore obligatur hō nolle mentiri iocoſe: quando ſcilicet habet incitatiuum vehemens ad mentiendum tenetur illud reprimere ſub pena peccati venialis. & ſi non reprimat / tunc erit omiſſio venialis. Sunt hic alique difficultates. Prima: vtrum detur tranſgreſſio ſine omiſſiōe Similiter / an detur omiſſio ſine trāſgreſſiōe & eſt apparentia de vtroqꜫ ꝙ nō detur trāſgreſſio ſine omiſſione / quia bene ſequitur iſte tranſgreditur: ergo habet actum quem tenetur vitare. & vltra / habet actum quem tenetur vitare & non vitat: ergo omittit vitare: & ſic peccat peccato omiſſionis. ¶ Pro ſolutione aduertendum eſt ꝙ tranſgreſſio nihil aliud eſt ꝙ̄ actus poſitiuus quem volūtas elicit & tenetur pro tunc non elicere: qa ſcilicet prohibetur. vel ſic. Tranſgreſſio eſt actus libere elicitus contra preceptum negatiuum. Et omiſſio nihil aliud eſt ꝙ̄ carentia actus poſitiui quem pro tunc voluntas tenetur elicere: & ſic omiſſio eſt contra preceptum affirmatiuum / & tranſgreſſio contra negatiuum. S. Bonauen. in. ij. ponit differentiam inter omiſſionem & negligētiam. nam omiſſio eſt carentia actus principalis qui precipitur / vt carentia dilectionis dei vł proximi &c. Negligentia vero eſt carentia alicuius circunſtantie que pro tunc debet ineſſe actui pricipali: vt cum quis dicit horas: & habet inaduertentiam circa illa que dicit: vocatur negligentia. Iſtis ſuppoſitis conſequenter ad Occham in tertio / dico tria. Primum: ſtat eſſe tranſgreſſionem ſine omiſſione. Secundū / ſtat eſſe omiſſionem ſine trāſgreſſione. Tertium / ſtat ꝙ illa duo ſint ſimł puta circa eandem materiam. Patet primū. ſortes non tenetur pro omni tempore amare proximum / quia non tenetur pro ſemp / ſic pro hoc tempore preſenti. tunc ſtat ꝙ eliciat odium proximi / quo poſito in eſſe / ſortes in hoc tempore tranſgreditur / quia elicit actum contra preceptum negatiuum: ad

qd trāſgreſſio.

qd omiſſio.

quem non eliciendum pro ſemper obligatur / & ipſe in hoc tempore non omittit. Patet: in hoc tempore nulla eſt carentia actus principalis quem teneatur pro hoc tempore elicere: quia maxime eſſet carentia amoris proximi. ſed pro hoc tempore ad illum eliciendum non tenetur. Igitur nulla eſt omiſſio pro hoc tempore. Et cum arguitur bene ſequitur ſortes tunc tranſgreditur. ergo elicit actum quem pro nūc tenetur vitare. Reſpondetur ꝙ dupliciter poſſumus vitare aliquem actum. Vno modo nos pure negatiue habendo: hoc eſt nullum actum eliciendo. Alio modo affirmatiue / id eſt habēdo actum contrarium tali actui / ſufficit in caſu pure negatiue ſe habere. Vnde non ſequiẗ / ſortes pro hoc tempore tenetur vitare hoc & non vitat: ergo peccat peccato omiſſiōis quia ꝙ̄uis omittat vitare: talis omiſſio vitādi non eſt omiſſio ſed eſt tranſgreſſio capiēdo vitare primo modo / quia omiſſio vitādi eſt elicitio illius actus. & per conſequēs trāſgeſſio. Breuiter omittere vitare ē omittere. Vnde Sco. in fine quarti in vltima. q. vbi querit de proportione pene dāni dicit ꝙ quis cum elicit actum malum tenetur elicere actum bonum: ſed hoc eſt difficile ſuſtinere ſecundum eum / cum ipſe ponat actus indifferentes & libertatem contradictiōis. [Probatur ꝙ nunꝙ̄ cōtingat peccare commiſſiue quin peccet omiſſiue / quia maxime eſſet in caſu poſito in probatiōe ſed hoc nō quia odiēdo proximum pro tempore pro quo non tenetur diligere omittitur conformitas ad iſtud dictamen / non eſt odiendus proximus / ſed pro quolibet inſtāti homo tenetur ad conformitatem illius dictaminis ergo tūc peccat omiſſiue. Reſpondetur negando conſequētiam ſaltem ꝙ peccet omiſſiue non addiẗ malitia / quia illa omiſſio neceſſario ſequiẗ ad commiſſionem & ſic nulla talis habet nouam maliciā propterea mihi videtur propoſitio opoſita vera ꝙ nō ꝙ̄ cōtingit peccare commiſſiue quin peccet etiam omiſſiue.] ¶ Secundum probatur / videlicet ꝙ poteſt dari peccatum omiſſiōis

addictio

ꝯtrahit culpã:& prio verũ ẽ dicere ꝙ ẽ i pec
cato i iſtãti prio i quo prio ẽ ipoſſibilitatus
vt dicat horas. iõ q̃tũ ad hoc ſcd̃m Altiſſio.
ſi def minimũ tp̃s nõ ſufficiẽs/ita ꝙ qd̃libet
maius ſufficiet: tũc ẽ i culpa omiſſiõis iſtãti
ichoãte illd̃ minimũ tp̃s. Sed ponaſ ꝙ dimi
dia hora ſufficit:& nullũ minus tp̃s: q̃riſ qñ
ẽ ĩ culpa omiſſiõis: dico ꝙ qñ talis opatio
reqriſ certũ tp̃s in iſtãti ichoatiuo talis tẽpis
adhuc nõ omittit: ſed ſp poſt hoc omittet/
qa p q̃libet pte tpis obligaſ ad vnam partẽ
illius operationis. & ſic omittet ſecundũ ꝙ
negliget ſucceſſiue/& aggrauatur ſuũ pec-
catum ſucceſſiue vſq; ad finem dimidie ho-
re in qua totaliter terminatur omiſſio.

additio [Melius eſt dicere ꝙ datur minimum tem-
pus in quo poteſt dicere horas: quia dãdo
maximũ quod non/eſſet difficile reſponde
re quãte grauitatis eſſet omiſſio ſortis ſi di-
ceret de horis q̃tũ poteſt in iſta dimidia ho
ra. & videtur ꝙ nihil omitteret quia ſic vnũ
verbum iſtud ſucceſſiue ꝓfertur: ergo requi
rit aliquod tempus ad iſtud proferendũ: &
vltra: ergo alterum nõ fuit maximum tem-
pus in quo nõ potuit dicere horas: quia in
aliquo maiore non potuit. & propterea re
linquenda eſt opinio Altiſſiodorenſis.

¶ De grauitate omiſſionis. Ca. XXVI.

QVeritur penes qd attenditur ma-
litia omiſſionis: & videſ ꝙ nõ po
teſt dici niſi penes bonitatẽ actus
cuius illa omiſſio ẽ priuatio. ita ꝙ
omiſſio melioris actus eſt peior q̃ minoris/
quia ẽ priuatio melioris & omiſſio mĩoris
boni ſit minus mala q̃ alia &c. ¶ Sed cõtra
hoc eſt forte argumentũ. Seq̃tur ꝙ eſſet ali-
qua omiſſio q̃ non eſſet alicuius determina
te malitie ſi omiſſio capiat ſuã malitiã ꝓpor
tionaliter ad bonitatem actus cuius eſt pri-
uatio. Patet conſequẽtia. ſorti datũ eſt pre-
ceptum ꝙ diligeret deũ ſuper oĩa nihilomi
nus nõ eſt de aliquo certo gradu ei ꝑceptũ
puta ꝙ eliciat ĩ tãto gradu/vl' ĩ certo gradu
tam intẽſo/puta vt quattuor aut qnq;. no-
tum ẽ ꝙ dilectio dei ſuper oĩa eſt vna q̃litas
habẽs partes nõ extenſiuas: ſed intẽſiuas &
q̃libet pars illius ẽ dilectio dei ſuper oĩa &
pars q̃tũcunq; remiſſa ſi eſſet ſola in volũta
re/per illã partẽ homo adipleret preceptũ
Tunc arguiſ ſic. ſit plato cui preceptũ eſt ꝙ
diligat dilectiõe intenſa vt q̃tuor/ & omit-
tat/illa omiſſio eſt peior in duplo q̃ ſi eſſet
preceptũ ei ſolũ ꝙ diligere vt duo/ quia eſt
priuatio melioris boni in duplo/& ſi eſſet
preceptũ ꝙ diligeret vt q̃ttuor omiſſio il-
lius eſſet in q̃druplo maior q̃ ſi eẽt preceptũ
vt ſolũ diligeret dilectiõe vt vnũ/ quia pri-
uatio actus in q̃druplo melioris/& ẽ ĩ octu
plo peior q̃ ſi eſſet ſolũ preceptũ vt dilige-
ret dilectione vnius dimidij gradus intẽſa
& ſic cõſequenter in infinitũ procedẽdo: er
go ſi penes hoc attendaſ malitia omiſſiõis
illa omiſſio in platõe erit infinite malitie/
& in ſorte in infinitũ mĩoris malitie: ſed cõ
ſequens eſt falſũ. nec valet dicere qd̃ cõiter
dicitur ꝙ illa omiſſio ẽ alicuius determina-
te malitie: ſed hoc non nobis ꝯſtat/nec poſ
ſumus ſignare: ſed deus ſcit. quia hoc peni-
tus nihil valet. Quatum ad hoc ſit prima ꝓ Prima
poſitio. Non attenditur malitia omiſſiõis ppõ.
culpabilis penes bonitatem actus ad quem
obligatur omittens: vt ſint ſortes & plato
omittentes/non oportet ꝙ in eadem pro-
portione malitiarum omiſſionũ omittãt in
q̃ ꝓportiõe ſe hñt bonitates actuũ ad quos
obligãtur. patet manifeſte ꝑ argumentũ ſu
pra factum. Et ſecundo probatur. quia eſt
poſſibile ꝙ ad nullum actum obliger deter
minate: & tantũ omittã. [Contra hãc pro- additio
poſitionem arguitur ſic/iſte due regule to-
pice maius malum maiori bono opponiſ/
& priuatio eſt tã mala q̃ bonus eſt habitus
intelliguntur de malo priuatiuo in ordine
ad bonum priuatum/ergo in qua propor-
tione ſe habẽt bona priuata in tali propor-
tione ſe habẽt mala priuãtia / & vltra ergo
ꝓpõ prima falſa/forte dices ꝙ vtraq; reg'la
debet ſic itelligi maius malũ maiori obliga
tiõe ad bonũ opponiſ & ſil'r priuatio eſt tã
mala q̃tũ ẽ maior obligatio ad bonũ priua
tũ & iſta credo vtrãq; regulam intelligẽdã
alias dicta extra nõ hẽrent apparentiam.]

Secūda propoſito.

¶Secūdappoſitio: grauitas peccati omiſ-
ſionis debet attendi penes latitudinē obli-
gatiōis qua obligatur aliꝗs ad actum ſicut
dictum eſt/omiſſio eſt cōtra preceptum af-
firmatiuum/vltra dico datis duobus prece
tis affirmatiuis/vno obligamur maiori o-
bilgatione ꝗ altero vt magis obligamur di
ligere deum ꝗ pximum/& noſipſos ꝗ pxi-
mum /maiori obligatione obligamur ad
vnum ꝗ ad alterum/nō in iſto ſenſu ꝙ ma-
gis obligemur deū diligere ꝗ proximū ma
iori & intenſiori dilectione.ſed magis obli
gamur.i.maiori latitudie obligationis ita
ꝙ in obligatione eſt imaginanda intenſio
& remiſſio &latitudo ſicut in albedſe. hoc
ſuppoſito dico ꝙ malitia omiſſionis eſt at
tendenda penes latitudinem obligationū
quibus obligātur omittētes ad actus omiſ-
ſos:ita ꝙ tales omiſſiones nō ſunt pportio
nande in malitia penes proportionem bo-
nitatum ipſorum actuū omiſſorum/ſed pe-
nes proportionē obligationū quibus obli
gantur omittentes ad actus omiſſos. vt ſor
tes dupliciter obligat.ſ.diligere ſe/ & dili-
gere pximū.omittat.Dico ꝙ iſte due omiſ-
ſiones nō ſunt ꝯparāde nec attēdēde penes
ſui dilectionē/& pximi:ſed ſolū penes obli
gationes ꝗbus obligatur/ita ꝙ ſi obligatio
vna ſit i duplo maior ꝗ alia: vel inpportiōe
ſeſqaltera aliꝗ alia:eadē pportione omiſſio
illius ad quod magis obligatur eſt grauior
alia.ſ.in pportiōe dupla/vel ſeſquialtera.
Vltra dico ꝙ ſtat ſorte teneri diligere deū vt
ꝗtuor/ & platō ſub nſlo gradu dilectiōis:
& tñ eqlit er peccare omittendo. Patet/ſtat
ꝙ nō maiori latitudine obligationis obli-
gat vnum ꝗ alterum/quia in eius poteſtate
eſt magis vel minus obligare.Si igitur obli
gationes ſint equales:pariter &omiſſiones
erunt equales.Eſt alia difficultas magis lo-
gicalis ꝗ theologica.qñ aliꝗs peccat nullū
actum cōmittēdo: pro quo ſupponit pctm̄
i illo/hoc eſt pro quo ſupponit peccatum
omiſſionis:Dicunt noiales ꝙ pro hoie vel
aima/quia dicunt terminum priuatiuū ſup
ponere pro ſubiecto qđ poteſt habere habi
tum priuatum:&ſic cōceditur ꝙ peccatum
omiſſionis beatificabitur. Alij dicūt aliter
ꝙ nihil eſt:ſed eſt pura priuatio:ita ꝙ omiſ
ſio pro nullo ſupponit:ſed eſt purū nihil.
Et ſic patet de diuiſione peccati in peccatū
cōmiſſionis & omiſſionis:&penes quid at
tenditur grauitas omiſſionis nō penes bo-
nitatem actus omiſſi vel actus ad quē ꝗs eſt
obligatus:ſed eſt attendēda penes latitudi-
nem obligatiōis/qua quis obligatur.ideo
ſtat aliquē maius bonū omittere/& minus
peccare/quia ſtat illum minus eē obligatū
ad illud ꝗ ad minus bonum. & ſic ſtat actū
omiſſum eē meliorem & hominem minus
obligatum/ſtat etiam omiſſiones actuū eꝗ
bonorum eſſe inequaliter malas : quia ſtat
vnum plus obligari ad actum ꝗ alterum:er
go omiſſio vnius erit peior ꝗ alterius. &
iſte modus dicendi eſt multum facilis.

¶Conſequēter circa hanc diuiſionē queri-
tur an poſſit eſſe peccatum quāuis illud nō
ſit omiſſio actus debiti/nec actus poſitiuus
prohibitus:ita ꝙ nec ſit peccatum omiſſio
nis nec commiſſionis/& loquor de actuali
peccato ſecludendo originale. Apparet ꝙ
ſic/ſicut dictum eſt ſupra de merito & cona
tu voluntatis. Nam conatus voluntatis di
ſtinguitur ab ipſo actu voluntatis: vt expſ-
ſe tenet Diony. in ſecūdo quia actus volū-
tatis eſt a conatu &ex conatu/imo conatus
ē natura prior ꝗ actus /& ipſe actus natura
poſterior. Tūc arguitur ſic. Si actus diſtin-
guitur a conatu libero voluntatis & actus
ipſe ſit natura poſterior conatu. ergo con-
tingit conatū eſſe &nō eſſe actum ſeu cōtin
git voluntatem conari & actum non pro-
ducere/quo facto ſi ſit conatus ad actū ma-
lum & ſit liber erit peccatum/quāuis nō ſe-
quatur actus : & tamen non erit omiſſio a-
ctus debiti/quia ſuppono ꝙ pro tunc non
teneatur ad aliquem actū nec erit actus poſi
ſitiuus voluntatis:ergo contingit dare pec
catum actuale quod non erit omiſſio / nec
tranſgreſſio.& hoc videtur habere apparē
tiam/ꝗuis non ſit ita de facto. vel ſaltē raro
videtur hoc poſſibile:ſcilicet voluntatem

peccare nec eliciendo actum nec omittẽdo.
Nam contingit illam conari & non elicere
actum/quia ipſa conante ad eliciendũ actũ
ſtat deum concurſum ſuſpendere ad pro-
ductionem actus/quo facto voluntas non
minus peccabit vel ſaltem peccabit. quia ſi
libere conatur ad actum malum peccat. er-
go. Alia apparẽtia tenẽdo precipue ꝙ vo-
luntas patitur reſiſtentiam in ſuis actibus/
& poteſt neceſſitari/tũc volo ꝙ patiatur re
ſiſtentiam non tñ tãtam quãtam habet acti
uitatẽ. vt ſit actiuitatis ꝑciſe vt octo/& pa-
tiatur reſiſtentiã vt tria: tunc volũtas ex ſua
libertate poteſt conari ad actum eliciendũ:
vt duo reſpectu cuius patitur reſiſtentiã vt
tria. nam tota latitudo actiuitatis volunta-
tis eſt in poteſtate ipſiuſmet volũtatis: ideo
ſtat ꝙ conetur vt duo preciſe: quo facto vo
luntas conabitur ad actũ malũ libere & pa-
titur reſiſtẽtiam reſpectu actus qui eſſet ma-
lus ſi eliceretur/& nõ eliciet: quia minus co
natur quãdo patitur reſiſtentiam: ergo nõ
agit: quia a proportione minoris inequali
tatis non fit actio. Datur analogia: ſortes q
eſt actiuitatis vt octo ad eleuandũ lapidem
qui eſt reſiſtentie vt ſex poteſt minus cona-
ri ad leuandum lapidem ꝗ requiratur: puta
poteſt conari preciſe vt duo vel tria & tunc
non leuabit: ergo pariformiter ſi ſortes pa
tiatur reſiſtentiam ad elicitionẽ actus etiam
interioris: nõ tamen tãtam quin poſſit illã
ſuperare eſt in ſua poteſtate tam parum de
actiuitate apponere ꝙ illud nõ ſufficiet: iõ
non eliciet actum. ergo ſtat ꝙ peccabit non
eliciendo actũ nec omittẽdo. & iſta opinio
poteſt deffenſari & aliqñ defenſatur i ſcho-
la/ſcilicet ꝙ voluntas põt peccare nec omit
tendo nec cõmittendo. Sed apparentia eſt
in oppoſitum. ſequitur ꝙ actus malus elici
tus nõ plus haberet de malitia intrinſeca ꝗ
actus imperatus. Patet cõſequentia: ſicut a-
ctus exterior neceſſitate naturali ſequitur ad
actum interiorẽ efficaciter imperatiuum il-
lius/non habet malitiam niſi malitiã actus
interioris: ita etiam ille actus interior elici-
tus neceſſitate naturali ſequitur ad conatũ

volũtas põt pec care nec omittẽ do nec cõmittẽ do.

voluntatis ſi non ponatur reſiſtentia: ergo
ſicut talis exterior non habet malitiam niſi
malitiã actus imperãtis interioris: ita ille a-
ctus interior non habebit malitiã niſi mali-
tiam conatus voluntatis qui diſtinguitur
realiter ab illo/& ſic iſta opinio figeret no-
uum modum dicendi cõtra omnes docto.
videlicet ꝙ malitia non eſt in actu interiori
malo primo ſed in conatu voluntatis libe-
re ꝑducẽtis talem actum. Item dicẽdum eẽt
de bonitate ꝙ ſicut operatio exterior natu-
raliter ſequitur ad volitionẽ bonam effica-
citer imperatiuã talis operationis exterius
nec habet bonitatem niſi bonitatem illius
interioris volitiõis imperãtis/eodẽ modo
talis operatio interior bona neceſſario ne-
ceſſitate naturali ſequitur ad conatũ volun
tatis niſi ponatur obex: ergo ſicut operatiõ
exterior nõ habet ꝓpriam bonitatem/etiã
talis interior nõ habebit niſi bonitatem ip
ſius conatus. & ſic ex hoc infertur ꝙ aliquis
poteſt mereri ſine actu & conſequi remiſſio
nem peccatorum ſine actu poſitiuo de legẽ
Patet: ſicut cõtingit conari ad actum malũ
& illum nõ elicere/talis conatus erit pecca
tum: quia conatus eſt liber ad malum: eodẽ
modo contingit conari ad actũ bonũ: & il-
lum non elicere: & ſit conatus ad contritio
nem /tũc foret remiſſio peccatorũ ſine quo
cunq; actu poſitiuo/& hoc eſt maximũ in-
conueniens quod poteſt inferri ex iſta opi-
nione/ſcilicet ꝙ actus interior elicitus non
haberet propriam bõitatem aut malitiã. &
ſic pro talibus actibus iterioribus bonis nõ
eſſet merces ĩmediate neq; punitio pro ma-
lis: cuius oppoſitũ ſonãt doct. ꝙ tã pena ꝗ
merces ĩmediate redditur pro operibus ite-
rioribus/& tales habẽt cõcedere ꝙ pro
ſolo voluntatis conatu quis immediate pu
niretur vel premiaretur: ergo ſi poſſunt iſta
duo ſeparari/ſcilicet conatus & actus/opor-
tet neceſſario cõcedere conſequenter ꝙ vl-
tra premium vel ſupplicium debitum cona
tui nichil penitus debebitur actui interiori
elicito. Propterea apparet ꝓbabilius ꝙ nõ
põt eẽ conatus ſine actu/nec ẽ dabile ꝑ ãm

actuale q̃ in illud ſit omiſſio vel cõmiſſio. Ad apparẽtiam partis oppoſite / operatio diſtiguitur a conatu / imo eſt natura poſterio ipſo: quia eſt ab ipſo: ergo ↄtingit conatum eſſe ſine operatione voluntatis / puta volitione vel nolitione. cõceſſo antecedente nego ↄſequẽtiam / & datur vnũ ſimile / calor diſtinguitur ab igne agẽte ſiue calefaciẽte / & tñ non ↄtingit ignẽ calefacere ſine calore. Similiter tenendo motum diſtingui a mobili motus diſtinguitur a graui deſcendente: ergo cõtingit graue deſcendere ſine motu. Conſequentia nõ valet: eodẽ modo in ppoſito operatio iterior diſtinguitur a conatu voluntatis (quia conatus voluntatis eſt voluntas agens) ergo ↄtingit conatũ eſſe i ſenſu compoſito operatione non exiſtente / conſequẽtia non valet / imo eſt iplicatio in terminis ꝙ ſit conatus voluntatis ſine actu quẽ pducit / quia dicitur conatus inq̃tum producit. Q̃tum ad ſcdm / qñ voluntas eſt actiuitatis vt octo. & conatur ꝑ ſe vt duo & habet reſiſtẽtiã vt tria reſpectu volitionis pducende. Dico ꝙ eſt iplicatio ꝙ ſortes conetur pducere actum iteriorẽ vt duo ſolum ſtante. reſiſtentia illius vt tria / quia illa reſiſtentia vt tria impoſſibilitat voluntatem ne conetur preciſe vt duo: quia ſi conaretur preciſe vt duo conaret libere ad malum: & nullum actum malum eliceret.

¶De peccato ex ignorãtia: paſſione: & certa malitia. Capitulum. XXVII.

alia peccatorũ diuiſio.

DOnitur alia diuiſio peccatorum. Nam aliquod fit ex ignorantia: aliud ex paſſione: aliud ex certa malitia. Dicitur eſſe ex ignorãtia quando perpetratur poſita ignorantia alicuius circũſtantie cuiuſquidem ignorantie ſi haberetur ſcientia vel noticia oppoſita illud peccatum non perpetraretur / vt ſortes occidit patrem quem credit inimicũ / habet ignorantiã alicuius circũſtãtie / puta ꝙ iſte ſit pater: & ſi haberet ſcientiam oppoſitam tali ignorantie nullo modo perpetraret illud homicidium.

pctm̃ ex ignorãtia.

Peccatũ vero ex paſſione eſt illud quod perpetratur propter incitatiuum vel inclinationem alicuius paſſionis preuie & inſurgẽtis quodalias. i. ſecluſa illa paſſione nõ perpetraretur. paſſio aliquãdo totaliter diminuit culpã & penã / vnde quãdo totaliter aufert vſum rationis vt in furioſis & maniacis.

Paſſio aliqñ diminuit a culpa & pena

[Arguitur ſic tantum impellit habitus ad proſequendũ quãtum paſſio & eque naturaliter: ergo ſi ppter paſſionem excuſatur malitia peccati etiam propter habitum debet excuſari: & tamen actus ex habitu eſt peccatum ex malitia: ergo peccatum ex malitia nõ eſt grauius peccato ex paſſione. Forte dices diſcrimen eẽ quia habitus acquiritur ex ſua culpa ſecus ẽ de paſſione. Contra / ſtat paſſionem acquiri ex culpa: ergo ſolutio nulla.]

additio

Aliud eſt peccatũ ex malitia / & circa hoc queritur pro nũc / an ſit aliquod peccatum vel poſſit eſſe ex certa malitia ad iſtum ſenſum ꝙ peccãs feratur in actum vel malam operationem ſub ratione malitie & ſub rõne peccati ita ꝙ vult hoc facere quia malũ / & vult hoc facere quia peccatum.

pctm̃ ex certa malitia.

Climeton & multi alij dicunt ꝙ aliquis poteſt peccare ex certa malitia ad iſtũ ſenſum ꝙ poteſt ferri in obiectum & velit illud facere ſub iſta ratiõe quia peccatum. & nitũtur hoc ſuadere multis rationibus / precipua tñ eſt iſta ꝙ iſtud ſit peccatũ ꝗs nõ poſſit a me apphẽdi ſub rõe boni honeſti / ſed ꝑt apphẽdi ſub rõe bõi vtilis & delectabilis. exẽplũ: poſſũ apphẽdere ꝙ ſi peccauero rõe pc̃i ego ↄſequar qđ ẽ mihi vtile & delectabile / ergo tũc potero taliter ferri in illđ obiectum ſub ratione peccati / puta volo facere quia peccatum eſt / notum eſt ꝙ feror i potionem amaram ſub ratiõe amari / quia talis amaritudo apprehẽditur ſub ratione boni vtilis / quia propter ſanitatem: ita ꝙ non ſolum volo potionem ſed potionem amaram: ergo ſimiliter ſi formale peccati apprehendam ſub ratione vtilitatis / puta ꝙ eſt medium ad aliquod vtile / poterit tũc voluntas ferri in illud obiectum ſub ratione mali. ideo poteſt quis peccare ex certa malitia ad iſtum ſenſum ꝙ vult peccare / quia peccatum eſt. Occham non faceret

difficultatē vt patet ex fine ſecūdi eius/con
cedit ꝙ voluntas poteſt ferri in obiectum
omnino apphenſum ſub ratiōe mali. Et cū
arguitur ꝙ bonum eſt obiectū volūtatis vt
cōiter dicitur/dicit ꝙ bonum capitur tranſ
cendenter. Nihilominus iſti doctores con
cedentes ꝙ volūtas nō poteſt ferri in aliqđ
obiectum niſi ſub ratione boni dicūt ꝙ po
teſt ferri in pctm̄ ſub rōne peccati: quia pec-
catum inq̄tum pctm̄ poteſt apprehēdi ſub
ratione vtilis. ideo poteſt quis ferri in pec-
catum ſub rōne peccati volēdo illud: qa eſt
peccatū/& iſte eſt vnus modus peccandi ex
certa malitia. Conſequēter dicūt cōiter do-
ctores ꝙ eſt vnus alius modus peccandi ex
certa malitia qn̄ peccatur nō ex ignorantia
nec ex impulſu alicuius paſſionis: imo pre-
uenitur paſſio in peccādo: ſed ſolū ex qua-
dam inclinatione aut naturali aut p ꝯſuetu
dinem acquiſita. vt ſit ſortes habituatus ad
furtū: nō habet paſſionē ad hoc neq̄ igno-
rantiā ꝙ hec res ſit aliena nichilominus ex
habitu capit illā rem. dicit ſanctus Tho. ꝙ
hoc peccatū proprie eſt ex certa malitia/ſed
peccatum eſt ex maiori malitia: qn̄ fertur in
peccatum ſub rōne peccati/& iſto mō pec-
cauerunt angeli: quia non habebant paſſio
nes impellentes ad peccādū neq̄ ignorātiā.
Circa primū membrū peccati ex malitia cer
ta/eſt difficultas tenēdo ꝙ ſit poſſibile an
ſi aliqs vellet peccare venialiter ex certa ma
licia an eſſet mortale/vt volens mentiri io-
coſe quia peccatū eſt. & apparet ꝙ ſic per au
cto. Aug. nō eſt aliquod veniale qn efficia-
tur mortale ſi placeat. & doc. precipue hoc
exponunt ſi placeat ſub ratione peccati (nā
ſi placeret veniale rōne recreatiōis/vel alio
modo nō eſſet mortale) oppoſitū tamē ar-
guitur ſic. mentiri iocoſe habet ſolum mali
ciam venialē: ergo ſi quis habeat cōplacen-
tiam in illa malitia cum illa volitio non ha
beat malitiam niſi ex obiecto illud obiectū
in tali mendacio qđ eſt formale ſup qđ fert
talis volitio eſt ſolum venialis: ergo videt
ꝙ talis volitio ſit ſolum peccatum veniale.
Q̄ntum ad hoc dico ꝙ vtrūq̄ poteſt proba

Peccare ex certa malitia.

biliter teneri. Vn̄ Gerſon exponit auctorita
tem Augu. dupliciter. nullū eſt veniale ſup
ple ex parte operis operātis quin ſi placeat
efficiatur mortale. Secūdo ſic. nullū eſt ve-
niale quin ſi placeat ſupple ſub rōne pecca-
ti efficiatur mortale. & tenet Roditon ꝙ ſi
quis feratur i peccatum ſub rōne peccati ꝙ
eſt mortale/& quicunq̄ fert in qdcunq̄ ob
iectum ſub illa rōne/quia trāſgreſſiuum le
gis dei/ aut quia dei offēſiuum (qđ idē eſt)
ōis talis volitio eſt mortalis. & ſic oē pecca
tum ex certa malitia ſcdm̄ primā acceptio-
nem eſſet mortale. Ad argumentum prius
factum volitio eſt preciſe mala ex obiecto/
ſed obiectum ſup quod fertur habet ſolum
malitiam venialē/vt velle mētiri iocoſe: qa
venialiter offēſiuum dei: ergo talis volitio
eſt ſolum mala venialiter. Dico ꝙ ex obie-
cto formali habet malitiā mortalē. & licet
illi obiecto formali inſit ſolū malitia venia
lis: tn̄ quicūq̄ fertur ſcdm̄ illam rōnem pec
cat mortaliter/ nō ꝙ ratio formalis ſit in ſe
mortalis/ſed quia ſub pena peccati morta-
lis eſt diſproportionata actui venialis. vt ſi
ſorti ſit prohibitū ambulare ſub pena pec-
cati mortalis: tale obiectum continet mali-
tiam mortalem ſolum ratione prohibitio-
nis. Similiter dico/quicunq̄ fertur in obie-
ctum ſub rōne offenſiui dei ſiue venialis ſi-
ue mortalis/peccat mortaliter etiam ex ob-
iecto. alij dicūt etiā pbabiliter ꝙ ſolū peccat
venialiter ſicut poſſet velle tpalr carere bti-
tudīe ſolum peccat venialr/poſſet ſimiliter
velle qđ eſt demeritoriū talis pene ſolū ve-
nialiter. ſed primus modus dicēdi apparet
mihi pbabilior/ſcilicet ꝙ quicūq̄ fert i ob-
iectū ſub tali rōne quia dei offēſiuū/peccat
mortaliter. & ſic patet qd ſit peccare ex ma-
litia/ex ignorātia/ vel paſſione. & quo mō
dupliciter peccatur ex malitia: id eſt ex habi
tu ſine ipulſu paſſionis aut ignorantia agē
dorum. nā habitus vocatur malitia: & iſto
modo peccare ex malitia contingit frequē-
ter/& eſt peccatum in ſpm̄ ſanctum de quo
in ſequenti capitulo.

¶ De pctō in ſpm̄ ſanctum & ſpeciebus eius. Ca. XXVIII.

Sex ſpēs pcti iſpiritūſanctum.

Videndum eſt de alia diuiſiōe peccati in ſpiritū ſanctū: & cōmuniter a doc. aſſignantur ſex ſpecies: ſcilicet deſpatio/preſumptio/impugnatio veritatis agnite/iuidētia fraterne gratie/impenitentia/& obſtinatio. Queritur an ſit peccatum in ſpiritumſanctū quod nō ſit in patrem & filium. arguitur ꝙ non. quia offēditur quelibet perſonarū tali peccato. Oppoſitum arguitur/ex ſcriptura dicitur ꝙ peccatū in patrē remittitur/ & ſupponitur ꝙ quelibet perſonarum in diuinis eſt ſpiritusſanctus ſtando in rigore termiorum: quia quelibet eſt ſpiritus. & nulla eſt corporea. igitur cū quelibet ſit ſanctiſſima: quelibet eſt ſpiritusſāctus. nihilominus attribuitur ſpiritusſanctus vni perſonarū ſcilicet tertie per attributionem. Supponitur ſecūdo ꝙ ſecūdum diuerſitatē doc. etiam ſanctorum ponitur triplex imaginatio de peccato in ſpiritū ſanctū. Hierony. ſimiliter & Chryſo. illud peccatum in ſcriptura vocāt in ſpiritum ſanctū quod eſt blaſphemia in ipſam diuinitatē. Pro cuius declaratione notandū ꝙ Chriſtus aliqua exercuit ſecūdum humanitatē/aliqua vero ſecūdum diuinitatem. Secūdum humanitatē comedit & bibit ambulauit/ ꝯuerſatus ē cū peccatoribus/ſecundū vero diuinitatē fecit miracula/ſanauit leproſos/cecos illumiauit/mortuos ſuſcitauit &c. iudei aūt blaſphemauerūt ſecūdum ea que operabatur ſecundū humanitatem qn̄ dicebant eum voracem/& vini potatorem/& talis blaſphemia vocatur peccatum in filium hominis. Aliquando vero cōmiſerunt blaſphemiam ſecūdum ea que operabatur Chriſtus ſecūdum diuinitatē qn̄ dicebāt ꝙ in principe demoniorū eijciebat demonia/& illā blaſphemiā vocāt pct̄m in ſpiritū ſanctum. & ſecundum iſtū modū loquendi de peccato in ſpiritūſanctū/ſpiritus ſanctus accipitur vt cōuenit cuilibet perſonarum in diuinis. & illud peccatū dicitur in ſpiritumſanctū qđ eſt blaſphemia ſcd̄m aliquid qđ ꝯuenit diuinitati qđ eſt ꝓpriū ſoli diuinitati/nā eijcere demonia eſt ꝓpriū ſoli diuinitati. & ſic loquuti ſunt illi doc. de pct̄ō in ſpiritūſct̄m. & iſto mō capiēdo/aliquod pct̄m in ſpiritūſct̄m pōt ꝯmitti ex iſirmitate aut ex ignorātia: & ſic non oē pct̄m i ſpiritūſanctū eſt ex certa malitia. nā potuit ſtare ꝙ aliq rudes & ſimplices blaſphemauerunt in xp̄m ſcd̄m id qđ erat ꝓpriū ſoli diuinitati ex ignorātia. & ſic nō oē ē ex malitia. Aliter capiūt alij doc. peccatū in ſpiritū ſanctum. Sūt eni tres pſone in diuinis q̄ ſic ſe hn̄t ꝙ aliq̄ attribuunt vni & nō alteri: & ediuerſo vt pr̄i fortitudo & potētia/filio ſapientia/ſpūiſct̄ō bonitas. & pct̄m ꝯmiſſū cōtra id qđ patri attribuit dicit in pr̄em pattributionē/puta pct̄m ꝯmiſſū ex ipotētia/& peccatū cōmiſſū ex ignorātia dr̄ i filiū: & ex certa malitia i ſpm̄ſanctū. & ſic patet/ꝙ dupliciter ꝯmittit pct̄m in ſpm̄ſct̄m. primo mō blaſphemādo ꝯtra id qđ eſt ꝓpriū ſoli diuinitati. & tunc ſpūſſct̄ꝰ capit vt eſt cōe tribus pſonis. ſcd̄o mō qn̄ ꝯmittit ꝯtra attributū ſpūiſct̄ō puta ex malitia. Alio mō accepit Aug. ſolū pro finali ipenitētia: q̄ eſt cōtra remiſſionē pct̄ōrū q̄ attribuit ſpūiſct̄ō ſicut infuſio gratie: nā diffuſa eſt grā i cordibus nr̄is p ſpm̄ſct̄m. iō finalis ipenitentia vocat in ſpm̄ſanctū ſcd̄m Aug. iſto mō capiendo pct̄m ꝯtinuatū vſq ad mortē: ita ꝙ peccatū in ſpm̄ſanctū eſt ſolūmō circūſtātia peccati in quo qs pſeuerat vſq ad mortē incluſiue: & apđ iſtos ponētes ſex ſpēs pct̄i in ſpiritū ſanctū/vt eſt Tho. Durā. & fere oēs: pct̄m p qđ ex ꝯtēptu remouet illud qđ ꝑducit ad deſiſtēdū a pct̄ō & ad nō peccandū/vel qđ eſt ordinatū ad remiſſionē pct̄i vocat in ſpiritū ſanctū. Vn̄ ex parte dei aſſignātur duo quia ex parte dei ꝓuocamur ad nō peccādū & deſiſtēdū a pct̄ō ex ꝓmiſſione bonorū p ſpem/& terrore penarum: que debent infligi p pct̄is. iō illud pct̄m qđ de directo aufert ſpem ſicut eſt deſpatio: dr̄ in ſpm̄ſanctū: & illud qđ aufert timorē ſicut ꝓſumptio: dr̄ in ſpiritūſct̄m. p illa duo. ſ. depationē & ꝓſumptionē auferť ſpes ꝓmiorū & timor penarū Sic ex ꝑte nr̄i duo ſūt q̄ retrahūt a pct̄ō. ſ. veritas agnita & grā incitās & mouēs ad non

pct̄m in ſpiritū ſanctū capitur dupliciter.

peccandũ. ĩpugnatio igr̃ veritatis agnite q̃ aufert ipſã veritatẽ q̃tũ eſt ex ſe ẽ peccatũ in ſpiritum ſanctum. ſicut inuidentia fraterne gratie. illa duo ordinantur de per ſe vt iu- uent ad non peccandum. ideo oppoſita di- cũtur in ſpiritum ſanctum. Ex parte autem peccati duo ſunt que poſſũt retrahere a pec- cato: primum vilitas peccati. ſecundũ/ bre uitas illius delectationis peccati. contra pri mum eſt impenitentia/ & capitur in penitẽ tia non ſolum priuatiue: ſed etiam poſitiue pro volitione non penitẽdi/ vel nolitione peccandi. contra ſecundum eſt obſtinatio

Ad penitẽtiã duo requiruntur.

que firmat nos in peccato. Ad penitentiam duo requirũtur. primum eſt deteſtatio pec- cati. contra illud eſt nolle penitere. Secũdũ eſt propoſitum non peccandi in futurũ. cõ tra illud eſt obſtinatio. ſecundum doct. in glo. ſuper Mattheum / penitentia ex duo- bus oritur/ ex timore/ & ſpe. penitentia vt ſit vera requirit cognitionẽ veritatis & gra tiam. nam non eſt contritio ſine gratia. Illa peccata que de directo/ & per ſe auferunt il- la ſex que neceſſario requiruntur / vel tanq̃ cauſe/ vel tanq̃ cognitiones / vel tanq̃ de eſ- ſentia penitentie: vocantur in ſpiritum ſan- ctum. Ideo iſto modo capiendo dicitur pec catum in ſpiritum ſanctum per quod aufer- tur aliquid quod eſt neceſſarium ad penitẽ- tiam/ vel tanq̃ cauſa/ vel tanq̃ concomitãs/ vel tanq̃ de eſſentia penitentie. Et dicit̃ hoc peccatum quod fit ex certa malitia irremiſſi bile: quia non habet in ſe cauſam excuſantẽ ſicut peccatum ex ignorantia vel paſſiõe cõ miſſum. vnde ãgeli ex propria malitia pec- cauerunt ſine ignorantia/ aut impulſu: ſed primi parentes ex tentatione. ideo peccatũ eorũ habuit aliquo modo cauſam excuſan- tem. Dicitur ergo peccatum in ſpiritum ſan ctum irremiſſibile/ quia non habet in ſe cau ſam vnde debeat remitti. Dicitur etiam alio modo irremiſſibile: quia communiter ẽ ex habitu/ & habituati difficulter penitent/ q vero peccant ex ignorantia ſuperueniente cognitione: vel qui ex paſſione recedẽte pe nitent. ſed qui ex propria electione abſq; i- pulſu paſſionis & ignorantia: recedente ac tu adhuc non penitent. dicitur ergo irremiſ ſibile: quia difficulter/ & raro agitur penitẽ tia de illo peccato ex certa malitia & electio ne commiſſo. Si capiatur peccatum in ſpiri- tũ ſicut capit Auguſtinus tũc finalis ĩpeni- tentia dicitur ſimpliciter irremiſſibilis: quia non põt remitti de lege. breuiter dico duo Primum / quodlibet peccatum in ſpiritum ſanctum poteſt remitti & quodlibet pecca- tum poteſt eſſe peccatum ĩ ſpiritum ſanctũ: quia de quolibet ãte mortem poteſt agi pe- nitentia. Dico ſecundo q̃ de lege poſita im plicat iſtud eſſe peccatum ĩ ſpiritum ſanctũ & q̃ remittatur: quia bene ſequitur/ remitti tur: ergo non erit finalis impenitẽtia: quia non poteſt remitti de lege ſine penitentia. & dicitur irremiſſibile: quia non ſtat q̃ ſit ĩ ſpiritum ſanctum & q̃ remittatur. Vtrum nolle penitere de peccato veniali/ & eſſe ob ſtinatum in veniali ſit peccatum in ſpiritũ ſanctum: Dico q̃ iſta difficultas ſtat ad no- men. Si requiratur ad hoc q̃ ſit peccatum in ſpiritum ſanctum q̃ ſit mortale: tũc illa nõ ſunt peccata in ſpiritum ſanctum/ cum ſint venialia.

¶ De punitione peccatorum. Cap. xxix.

POſitis peccatorum diuiſionibus finaliter reſtat videre de punitiõe peccatorũ. & primo an deus ſem- per puniat quecunq; peccata citra condignum: & an ſit eadem proportio pe narum qualis eſt proportio culparũ. & iſte ſunt due precipue difficultates in hac mate- ria. Q̃tum ad primum eſt apparẽtia q̃ nõ/ & arguitur primo ſic. aliquando pena ẽ pe ior q̃ culpa ſit mala: ergo deus non punit ci tra condignum immo ſupra condignum. antecedens patet / pena damni quam habẽt paruuli eſt carentia beatitudinis debite ineſ ſe: ſed illa eſt peior q̃ carentia iuſtitie origi- nalis debite ineſſe: quia beatitudo eſt meli- or q̃ iuſtitia originalis. ergo etiam carẽtia ſeu priuatio beatitudinis eſt peior q̃ priua- tio iuſtitie originalis. conſequentia tenet/ quia vt ĩ pluribus ſuppoſito debito priua-

tio melioris habitus eſt peior q̄ priuatio ha
bitus minus boni: ergo videtur ꝙ paruuli
decedentes cum originali/ſupra condignũ
puniantur. Quantum ad ſecũdam difficul-
tatem. videlicet an ſit eadem proportio pe
narum & culparum. apparet ꝙ non / & ca-
pio duos. ſ. ſortem & platonem. ſortes de-
cedit in duobus peccatis. ſ. in originali &
mortali. ſ. ſimplici fornicatiõe/ & plato de
cedit preciſe in vno mortali. ſ. ſimplici for
nicatione eque graui cum fornicatione ſor
tis. iſto caſu ſortes decedit in pluribus pecca
tis q̄ plato/ & vnum iſtorum peccatorũ eſt
eque graue ſicut peccatum platõis: & tamẽ
ſortes non plus punitur q̄ plato. Patet/ ſor
tes non plus punitur q̄ plato pena damni ĩ
mo eq̄liter: neqꝫ plus punit̃ q̄ plato pena ſẽ
ſus (q̄ pena ſẽſus ſolũ mortali correſpõdet)
ergo ſimpl̃r ſortes nõ plus punit̃ q̄ punia
tur plato. ergo nõ oportet ꝙ ſecũdũ ꝓpor
tionem peccatorum in quibus decedũt ali
qui duo ſit proportio penarum quibus pu
niuntur. ¶ Pro ſolutiõe iſtarum difficulta
tum notãdum ꝙ in peccato actuali tria ſũt — *In pctõ actuali tria ſũt ꝯſiderãda.*
conſideranda. Primum eſt ipſum peccatũ
quo actualiter peccatur ſiue ille actus pecca
ti. ſecundum eſt indignitas ad beatitudinẽ/
& dignitas ad penam aliquam ſeu obliga-
tio ſeu reatus quod idem eſt/ qui reatus cõ-
ſequitur ipſum peccatum/ & remanet ĩ pec-
catore tranſeunte actu peccati. Tertium ẽ ip
ſa pena que poſtea infligitur ratione pecca
ti precedentis etiam poſterior admĩnus na-
tura ipſo reatu. & inter iſta eſt ordo talis ꝙ
primum eſt peius q̄ ſecundum videlicet ac-
tus peccati vel peccatũ ſiue omiſſio ſiue cõ-
miſſio eſt peius q̄ indignitas ad vitam eter-
nam & q̄ dignitas ad penam ſiue ſenſus ſiue
damni qua efficitur dignus: & illud ſecũdũ
eſt pena primi/ immo primum eſt etiam pe-
na ſui ipſius. patet/ quia primum. ſ. peccatũ
habet quandam malitiam in ſe ſecluſa etiã
malitia reatus/ ita ꝙ ſi ex illo actuali pecca-
to (quod eſt poſſibile) non ſeq̄retur talis re
atus: adhuc illud primum eſſet malum ĩ ſe/
& fugibile. & ſecundum. ſ. reatus ad eternã
penam: vel indignitas glorie future ſequit̃
& oritur preciſe ex malitia actus. ergo illud
primum. ſ. malitia actualis peccati eſt fugi-
bilius q̄ ſecundum. i. reatus ad penam eter-
nam. quẽadmodum notitia premiſſarum ẽ
perfectior q̄ notitia concluſionis: ita illud
primum ad quod ſequitur aliud: ẽ peius &
fugibilius q̄ ſecundum. Vltra eſt notandũ
ꝙ illud ſecundum eſt pena. Vnde duplex ẽ — *Pena ẽ duplex.*
pena. ſ. pena damni & pena ſenſus in actua
li peccato. preterea duplex eſt pena. ſ. con-
tracta: & inflicta. pena inflicta/ eſt illa quam — *Pena inflicta.*
deus infligit/ vel per ſe vel mediantibus de
monibus & cauſis ſecundis/ vt pena ſenſus
quam patiuntur damnati. Sed pena contra- — *pena cõtracta.*
cta ſeu derelicta ſeu permiſſa (quod idem ẽ)
eſt illud quod ſequitur propter ablationẽ
auxilij dei ſpecialis ſeu ꝑpter derelictionẽ/
vel permiſſionem a deo factam. Nam ratio
ne peccati precedentis deus aufert ſuum au
xilium ſpeciale a creatura/ & permittit illã
agere quicquid vult contra rectam rationẽ/
& illud peccatum perpetratum ratione ab-
lationis auxilij ſpecialis vel derelictiõis: ſeu
illud bonum q̄d nõ agit quod alias ageret
vocatur pena contracta ſeu derelicta ſeu ꝑ-
miſſa/ vt ſortes cadẽs in mortale/ habet pe-
nam inflictam: & cum hoc deus eum dereli-
quit non ipſum adiuuãdo/ & permittit eũ
exire in malas operationes/ puta in odium
ſui/ in murmurationem cõtra deum: in eſti-
mationem ꝙ iniuſte punitur: & nihil boni
agit/ omiſſio illorum bonorum eſt ſibi ma
la & actus ſunt pene contracte & non infli-
cte a deo. Cum ergo queritur/ vtrum aliq̄s
puniatur ſemper citra condignũ. Dico pri
mo: ꝙ pena inflicta ſemper punitur quis ci-
tra cõdignum immo nõ poſſet deus de ſua
potentia punire peccatum ad condignum
pena inflicta. Patet/ deus non poteſt facere
ꝙ pena inflicta ſit peccatum & malum cul-
pe: ſed ſolum malũ penale. ſed ſic eſt ꝙ quo
cunqꝫ malo pene inflicte quodcunqꝫ malũ
culpe eſt in ĩfinitum peius & fugibilius. er
go deus nõ poteſt facere ꝙ pena inflicta pu
niatur ad condignum immo in infinitum

minus citra condignum. nam implicat con
tradictionem ꝙ ſit pena inflicta & ſit pecca
tum/immo de neceſſitate: ſi eſt inflicta eſt tã
tum pena: ſed implicat contradictionem ꝙ
inter duo ſit equalitas: & ꝙ vnum ſit culpa
& aliud pena. immo quicunq̨ gradus cul
pe eſt in infinitum peior q̃ infinita pena: ſi
cut quilibet gradus albedinis eſt in infinitũ
ꝑfectior infinita nigredine: ſed inter actum
peccati & illud quod eſt ſolum penale nul
la eſt proportio/immo vnum excedit aliud
improportionabiliter. ideo non poteſt fie
ri ꝙ inter illa ſit equalitas. igitur. Sed diffi
cultas eſt vtrũ ſit aliqua pena permiſſa/dere
licta/vel contracta/aliquando ita fugibilis
ſicut peccatum cuius eſt pena. dico ꝙ ſic/&
deus non eſt auctor talis pene: ſed ille q̃ pec
cat. ideo non eſt inconueniens peccatorem
propter demeritum minoris peccati cadere
in maius peccatum/& per conſequens non
eſt inconueniens ꝙ pena contracta excedat
illud peccatum cuius eſt pena. immo Dio
ny. in fine quarti dicit ꝙ damnati grauius
peccant in inferno q̃ fecerunt in via/nec eſt
inconueniens q̃tum ad penam contractam
ꝙ illa ſit peior q̃ culpa. cum ergo queritur
an puniatur citra cõdignum/dico ꝙ ſic pe-
Q̃o intelligit punitõ ꝓtra cõdignũ. na inflicta: ſed pena contracta aut permiſſa
non eſt inconueniens ꝙ puniatur ad condi
gnum immo ſupra condignum. ita ꝙ aliq̃
pena eius ſit fugibilior q̃ fuerit peccatum ꝑ
cedens. ſed pena inflicta ſemper eſt minor q̃
fuerit culpa. nam quicquid non eſt culpa q̃
tũcunq̨ fuerit penale: eſt in infinitũ minus
Regula q̃ quecunq̨ culpa quantũcunq̨ parua. hoc
eſt ſi tota latitudo pene poneretur ex vna p
te: & tota latitudo culpe ex altera: tunc dico
ꝙ minimus gradus culpe in infinitum exce
dit totam latitudinem pene & eſt in infini-
tum fugibilior q̃ tota latitudo pene inflicte
ideo non poteſt culpa q̃tum ad penam ifli-
ctam ad cõdignum puniri. & ſic neceſſario
ſemper punitur citra condignum. Sed con
tra hoc arguitur ſic/ſit ſortes qui peccato a-
liquo peccauit/pro tali peccato duplici pe-
na punitur. ſ. pena damni/& pena ſenſus.

Nam pena damni qua punitur/eſt carentia
beatitudinis. & illa ẽ ſorti peior q̃ ſua culpa
ergo punit ꝑ ſua culpa ſupra ꝯdignũ. pña ẽ
certa. patet antecedẽs/aliq̃s actus in hac via
elicitus eſt eque bonus i ſuo genere ſicut ip
ſa culpa eſt mala in ſuo genere. quia poteſt
elici actus cõtrarius cum tanto conatu ſicut
elicitur culpa. ſed ſic eſt ꝙ beatitudo quocũ
q̨ actu bono in hac vita elicito eſt melior:
ergo eius carentia erit peior q̃ ſit iſte actus
malus in hac vita elicitus. vel ſic/ſtat actum
eſſe ita bonum in genere bonitatis ſicut cul
pa eſt mala in genere malitie. ſed beatitudo
eſt melior elicienti actũ q̃ ſit ei actus bonus.
ergo etiam carentia illius beatitudinis erit
peior iſti q̃ ſit ſua culpa quam committit in
hac vita. Exemplum. ſit ſortes qui pro hac
hora tenetur diligere platonem/ipſe nõ di-
ligit. beatitudo quam haberet pro actu di-
lectionis eſſet ei melior q̃ actus dilectionis
quo dilexiſſet platonem: ergo carentia dile
ctionis platonis que eſt ei culpa eſt minor q̃
carentia viſionis dei que eſt beatitudo: & ꝑ
conſequens punitur ſupra cõdignum. Pro
ſolutione iam dictum eſt. & dico iterum ꝙ
nunq̃ aliqua pena ſenſus eſt ita fugibilis ſi-
cut quecunq̨ culpa quantumcunq̨ parua. *Pena ſẽſus maxia nõ ẽ ita fugibilis ſicut minĩa culpa.*
Secundo dico ꝙ nunq̃ pena damni que nõ
eſt culpa/eſt eque mala ſicut culpa. Vnde
ſtat aliquam priuationem eſſe culpam i dã-
nato: ſed nũq̃ pura pena ẽ ita fugibilis quã-
tumcũq̨ magna ſicut minima culpa. Et ad
argumentum/ſortes pro carentia dilectio-
nis platonis punietur carentia viſionis di-
uine que erit ſibi peior q̃ culpa/nego quia
carentia beatitudinis nunq̃ eſt culpa. & ad
probationem/beatitudo foret ſorti melior
q̃ dilectio platonis. ergo carentia beatitudi
nis eſt ſorti peior q̃ carentia dilectionis pla
tonis: concedo antecedens/& diſtingo cõ
ſequens: vel ſi ille due carentie conſiderenť
ſolum per modum carentie: & iſto mõ nul
la illarum eſt culpa: ſed ſolũ pena. ſed ſi vna
iſtarum cõſideretur in ratione culpe inq̃tũ
eſt carentia debiti ineſſe/dico ꝙ illa ẽ peior
que eſt carentia minus boni. ſ. carentia dile

ctionis platonis in ſorte in caſu poſito: & licet ſit carentia minoris boni reſpectu carentie beatitudinis: ſed quia illa eſt carentia alicuius debiti ad quod debitum ille qui caret obligatur ſub pena peccati. & carentia beatitudinis non eſt huiuſmodi carentia ſecũdum ꝙ cõſideratur ſub ratione debiti. ideo alia carentia que eſt ſub ratione debiti ẽ culpa & per conſequens peior. ſed in q̃tum carentia/eſt minus mala: quia minoris boni ẽ carentia q̃ carentia beatitudinis: & in q̃tum culpa punitur. & ꝑ conſequens habet ſemper ꝙ pena inflicta eſt minor: neq̧ tantũ fugibilis ſicut culpa. Quantum ad aliud vtrũ videlicet deus ſemper ſeruet eandẽ proportionem penarum quãta eſt culparum. Difficultas huius queſiti ẽ de pena damni. vtrũ vnus plus puniatur pena dãni q̃ alter. hoc conceſſo penes quid attenditur maioritas pene damni in vno: & in altero. vel penes maiorem gloriam ad quam erant ordinati vel penes culpam. Eſt apparentia ꝙ ſit maior pena damni in vno q̃ in altero. nam paruuli non tantum puniuntur pena damni/ſicut adulti: ergo eſt maior in vno q̃ in altero. Patet antecedens/precipua pars damnationis/& precipua pena eſt pena damni/& pena damni eſt fugibilior q̃ pena ſenſus. ergo illi qui damnantur ex culpis proprijs plus puniuntur pena damni q̃ decedentes paruuli in ſolo originali. Quãtum ad hoc dico ꝙ vna pena damni eſt peior in vno q̃ in alio. Secundo dico ꝙ peioritas illius pene damni non eſt attendenda penes ꝓmiũ quo alias fuit aliquis dignus qui punitur. Primum probatum eſt de paruulis. Secundum patet/qa priuatio beatitudinis in illo q̄ fuit dignus maiori ꝓmio non ẽ peior q̃ in illo qui fuit dignus minori. patet. gentiles & paruuli nunq̃ fuerunt digni beatitudine ergo malitia pene damni nõ eſt attendẽda penes bonitatem premij quo alias fuerunt digni. Exemplum/ſit ſortes qui fuit in gratia maiori in duplo q̃ plato/nichilominus cadit a gratia & dignitate ꝓmij per ſimplicem fornicationem. & plato per adulteriũ.

an vnus plus puniat pena dãni q̃ altera

nõ eſt dicendum ꝙ ſortes puniatur plus pena damni q̃ plato: quia alias plus puniret ꝓ minori culpa q̃ alius pro maiori. & tamen argumentum concluderet hoc efficaciter/ſi illa pena damni eſſet attendenda penes maius premium quo alias fuit dignus qui punitur. Dico tertio cum Diony. ꝙ malitia illius pene eſt attendenda penes cauſam ratione cuius eſt inflicta illa pena vel carẽtia/hoc eſt dictu/ſi alicui infligatur propter maiorẽ culpam infligetur ei maior/& eſt ei peior q̃ illi cui infligitur pro minori culpa. Pena ei dicit ordinationem ad culpam. Nam priuatio beatitudinis non eſt mihi pena: quia non priuor propter culpam. Similiter/ſi deus creaſſet hominem in puris naturalibus: & non conferret illi ſuam beatitudinem ſeu viſionem claram: nõ eſſet illi pena talis priuatio. quia pena dicit reſpectum ad culpã ita ꝙ priuatio non eſt pena niſi propter culpam ꝓcedentem. & inde in paruulis illa priuatio beatitudinis eſt pena ip̄is propter culpam precedentem. Vnde quando illa eſt ꝓpter maiorem culpam eſt maior pena: & ſi propter maiorem culpam in duplo erit peior i duplo vt ſortes decedit in peccato duplo ad peccatũ platonis. tunc priuatio beatitudinis eſt ſorti in duplo peior q̃ platoni. Reſolutorie habetur ꝙ pena damni dicitur maior vel minor vel equalis ex cauſa ꝓpter quã infligitur: & non ex debito ad maiorẽ vel minorẽ gloriã [Eodẽ modo dicendũ ẽ de pctõ omiſſiõis ꝙ mẽſurat penes cauſã ex q̃ orit. ſ. obligationẽ/ſed q̃ſtio tũc vñ orit maioritas culpe/dicit ꝙ ex multis/ex obiecto/ex itẽtiõe/ex circũſtãcijs/ſed q̃ſtio ẽ de odio dei & ptibus eius.] Et iſta pauca ſufficiant circa materias pertractas in generali tã virtutum q̃ vitiorum.

Pena reſpicit culpam.

additio

¶ Moralium acutiſſimi doctoris theologi Magiſtri Iacobi Almain Finis.

¶AVREA CLARISSIMI ET ACVTISSIMI doctoris Theologi magiſtri Iacobi Almain ſenonenſis in tertium Sententiarū lectura a quodam ſuo diſcipulo collecta.

POSTEAQVAM Magiſter pertractauit in primo ſentētiarum de trinitate ſuperbenedicta quo ad ſe & ſecūdum rationem ſue naturalis perfectionis & de quibuſdam attributis ſibi conuenientibus ratione creature. Et in ſecundo de deo inquantum relucet eius potentia in opere creationis. In hoc vero tertio agit de eo inquantum eius ſapientia relucet in opere reparationis lapſi hominis. Primo agens de verbi diuini incarnatione/conſequenter de eiuſdem paſſione/& demum de ipſius donis & virtutibus excellētiſſimis. Vnde Paulus ad Galath. quarto. Ante principiū huius textus/cum venit plenitudo temporis &c. ponit aliquos textus qui declarantur per iſtum. Dicit enim quāto tēpore heres paruulus eſt nihil differt a ſeruo cum ſit dominus omniū: ſed ſub tutoribus & actoribus eſt vſq; ad prefinitum tempus a patre ita & nos cum eſſemus paruuli ſub elementis mundi eramus ſeruientes/at vbi venit plenitudo tēporis miſit deus filiū ſuū. &c. vult dicere cum eramus paruuli. i. ſub lege ſolum & ſolam litteram veteris teſtamenti habebamus/que erat ſolum figuratiua aduentus Chriſti ſub elementis eramus ſeruiētes. id eſt eramus ſolū ſub legalibus obſeruātijs. quaſi vellet dicere/cū eramus in veteri teſtamēto habebamus doctrinā q̄ erat figura illorū miniſteriorū q̄ facta ſunt ī lege Chriſti: ſed nos voluit deus facere magnos cū venit plenitudo tpis miſit deus filiū ſuū factū ex muliere/factū ex lege/vt eos q̄ ſub lege erāt redimeret vt adoptionem filiorū recipemus. Vnde lapſus homo in pctō reparatus eſt p Ieſum Chriſtū dnm noſtrū dei & hoim mediatorem qui caput eſt eccleſie noſq; mēbra eius Ephe. primo. Tempore enim de promiſſione filij dei & de obſeruatione legalium adimpleto/miſit deus filium ſuum vt incarnaretur. & iſta miſſio non eſt aliud q̄ eius benedicta incarnatio. & ſic filium dei mitti a deo non eſt niſi filiū īcarnari. hoc eſt naturam humanam aſſumere/quāobrem queritur primo. Vtrum ſolus filius dei qui eſt ſecunda perſona in diuinis naturam humanam ſibi vniuit in vnitatem ſuppoſiti. ¶Pro ſolutione queſtionis primo declarabuntur termini quibus declaratis ponentur concluſiones &/ tertio mouebuntur dubia/quod intendimus facere per totum proceſſum.

¶Quantum ad primum notandum q̄ per verbi incarnationem nihil aliud intelligimus niſi aſſumptionem humane nature a verbo in vnitatem ſuppoſiti per quam vere deus dicitur homo & homo deus/hoc eſt aliquam perſonam diuinam aliquam naturam taliter aſſumere. id eſt taliter eius dependentiam terminare q̄ denominationes concretiue denominantes illam naturā competant perſone & ſuppoſito aſſumenti. & ſic ſecundam perſonam in diuinis aſſumere naturam humanam eſt illam effici hominem ita q̄ predicata hominis non importantia imperfectionem dicuntur de perſona diuina aſſumente vt infra declarabitur. Sed primo declarandi ſunt iſti tres termini/natura/perſona/ſuppoſitum/qui tamen principaliter declarātur in primo ſententiarum. Vnde ſecūdum Occham in primo & ſecundo diſtinctione tertia. Natura eſt res aliqua poſitiua habens eſſe reale nō tantum eſſe obiectiuum in anima: ita q̄ natura nihil aliud eſt q̄ res actualiter & realiter exiſtens. Quelibet enim res que realiter & actualiter exiſtit vocatur natura vt albedo/plato/ſortes &c. & non eſt hic queſtio de natura communi quam imaginati ſunt aliqui philoſophi/nec loquimur de natura vt eſt altera pars compoſiti eſſentialis de qua Ariſtoteles ſcdo phiſicorū q̄ ſola materia & forma dicunt natura: ſed in pp̄oſito natura nihil aliud eſt q̄ res realiter exiſtens.

Suppoſitum vero eſt ens cōpletum ab altero/non ſubſtentatum /non natum alteri inherere : neq; alterum informare / ita ꝙ ſuppoſitum importat triplicem negationem/ actualem ſcilicet/& aptitudinalē/& partialem ita ꝙ illa res que eſt ſuppoſitum non ſit pars alterius. Secundo ꝙ non ſit ab altero ſuſtentata. & tertio ꝙ non ſit nata alteri inherere vel alterum iformare. Ex quo ſequitur ꝙ quelibet pars ſortis quāuis ſit natura non tamen eſt ſuppoſitum. Similiter accidentia in ſacramento altaris vt eſt albedo quāuis non ſit pars alterius nec inhereat non eſt tamen ſuppoſitum: quia habet naturalem inclinationem ad inherendum: accidentia enim in ſacramento altaris non habent modum ſubſtantie neq; per ſe ſunt vt ly per ſe dicit proprium modum ſubſtātie. Vnde per ſe vt eſt proprius modus ſubſtantie dicit duas negationes : ſcilicet non inherere neq; natum inherere : ſed accidentia in ſacramento altaris licet non inhereāt tamen nata ſunt inherere. ideo non habent modum ſubſtantie. Similiter anima beata non eſt ſuppoſitum/quia habet naturalem inclinationem ad informandum corpus/ & appetit ipm informare/& ſic anima non erit completa beata quouſq; informet iterum corpus. Tertio dico ꝙ humanitas in Chriſto. id eſt a verbo ſuſtentata non eſt ſuppoſitum cum ſit ab altero ſuſtentata/licet non ſit pars ſuſtentantis & aſſumentis/ nam ſecunda perſona in diuinis eſt ſimpliciter ſimplex/& per conſequens incompoſibilis: & ſic illa humanitas aſſumpta non eſt pars tertij nec alteri inherens nec nata alteri inherere neq; ſuppoſitum/quia ab altero ſuſtentata. Ex dictis patet/ꝙ iſte terminus ſuppoſitum includit negationem partis/ſuſtentationis & inheſionis. Ex quo ſequitur ꝙ illud quod eſt ſuppoſitum ſi aſſumatur deſinit eſſe ſuppoſitum. Nam quelibet entitas poſitiua creata poteſt aſſumi a verbo diuino ſecundum multos/quia omnis creatura eſt in plena obediētia reſpectu perſone diuine. Vnde quelibet natura humana in ſe. id eſt in proprio ſuppoſito eſt vere perſona. & ſi aſſumeretur defineret eſſe perſona. ſi poſtea dimitteretur iterum eſſet perſona & ſuppoſitum. Sed perſona eſt rationalis nature indiuidua ſubſtantia vt ait Boetius. Vel ſic eſt intellectualis nature incommunicabilis ſubſtantia ſecundū Richar. de ſancto victore quarto de trinitate/& eſt eadē in ſentētia cum prima. ſed breuiter perſona ſecundum Occham eſt ſuppoſitum intellectuale: ita ꝙ ſolum perſona ſupponit pro ſuppoſito i intellectuali ſicut angelus/deus/homo. Ex quo ſeqtur ꝙ nullum irrationale: nullum inanimatum: nullum accidens eſt perſona. Vnde ad hoc ꝙ aliquid ſit perſona/ vt ait Occham : oportet ꝙ ſit ſubſtantia intellectualis completa ideo partes ſubſtantie non poſſunt eſſe perſona. Item de ratione perſone eſt ꝙ ſit incōmunicabilis. id eſt non vnita alteri ſiue nō ſuſtentata. & ſic perſona ſupponit pro natura intellectuali connotans negationem quadruplicis communicabilitatis ſeu innitentie ſcilicet qua pars communicatur/ ſeu innititur toti: conſtituens conſtituto : forma ſubiecto: ſuſtentificatum ſuſtentificanti: & ſic patet differentia inter illos tres terminos perſona/ſuppoſitum/& natura/ſiue ſingulare. Natura enim nihil aliud importat niſi actualem exiſtentiam /perſona ſuppoſitum intellectuale/ſed ſuppoſitum triplicem negationem. illa tamen ſe habēt per ordinem. Omnis enim perſona eſt ſuppoſitum/& omne ſuppoſitum eſt ſingulare ſeu natura : ſed non ediuerſo ſequitur/ hoc eſt eſt ſingulare ſeu natura : ergo hoc eſt ſuppoſitum. & vltra hoc eſt ſuppōſitū: ergo eſt perſona. Nam humanitas aſſumpta a verbo eſt ſingulare ſeu natura: & tamen non eſt ſuppoſitum neq; perſona. Similiter nullum accidens dicitur ſuppoſitum aut perſona quanuis accidens ſit ſingulare ſeu natura. & hoc propter illas negationes quas important ſuppoſitum &

Quid perſona.

perſona vt dictum eſt.
¶ Vltra notandū eſt pro modo loquendi
doctorum in hac materia ꝙ quādo dicitur
iſta natura perſonatur & illa ꝑſona perſo-
nat illam naturam. vt perſona ſecunda in
diuinis perſonat humanam naturam du-
pliciter hoc intelligitur. vno modo in ſen-
ſu proprio/ita ꝙ ſit ſenſus natura humana
efficitur perſona a perſona in diuinis/&
perſona diuina eam facit perſonam & ſic il-
le ſenſus eſt falſus/quia natura humana in
ſuppoſito diuino. id eſt aſſumpta a verbo
non eſt perſona/& ſic non efficitur perſo-
na a ſuppoſito in diuinis: perſona enim cō
notat ꝙ non ſit aſſumpta. Alio modo po-
teſt intelligi in ſenſu improprio natura hu
mana perſonatur. id eſt ſuſtentatur in vni-
tatem ſuppoſiti/& tunc vidēdum eſt quid
ſit ſuſtentari in vnitatem ſuppoſiti & opor
tet captiuare intellectum ad credēdum per-
ſonam in diuinis aſſumpſiſſe naturam hu-
manam in vnitatem ſuppoſiti. Et primo
ſupponitur ꝙ illa natura que aſſumitur ſi
non eſſet ſuſtentata eſſet in ſe ſuppoſitum.
vnde ſi deus aſſumeret albedinem vel ani-
mam rationalem preciſe non aſſumeret eā
in vnitatem ſuppoſiti/quia illa natura ſic
aſſumpta in ſe relicta. id eſt non ſuſtentata
illa ſpecie ſuſtentationis non eſſet in ſe ſup
poſitum/nam illam aſſumi in vnitatē ſup-
poſiti preſupponit ꝙ ſi relinquatur ab aſ-
ſumente eſſet ſuppoſitum. & vltra iſta pro
poſitio alterum ponit ſcilicet ꝙ illa natura
quātum ad eius dependentiam terminetur
ad illam perſonam aſſumentem / & breui-
ter ſicut dicit Scotus difficulter declaratur
quid ſit illa dependentia nature aſſumpte
ad perſonam aſſumentem /& nō poteſt da
ri aptior analogia ad hoc declarandum ni
ſi accidentalis ad ſubiectum/nam dependē
tia accidentis ad ſubiectum eſt proximior
ſimilitudo. oportet igitur ꝙ illa natura aſ
ſumpta quantum ad eius dependentiam
terminetur ad illam perſonam aſſumentē:
hoc eſt ꝙ communicet perſone aſſumenti
ea concreta que communicantur iſti natu-
re ſi eſſet in ſe relicta. id eſt non aſſumpta/
nam ſi eſſet in ſe relicta diceret̃ rōnalis riſibi
lis/ſubſtātia/corpus/aīal/& breuiter dicen
dum de omnibus alijs predicatis non im-
portantibus imperfectionem. Ex dictis pa
tet quid ſit perſona diuina aſſumere natu-
ram in vnitatem ſuppoſiti. Si autem velle
mus dicere ꝙ poſſet eius depēdentiā termi
nare/poſſet albedinē aſſumere & alias res
que in ſe derelicte non eſſent perſone neq̧
ſuppoſita. Vnus modus dicit ꝙ perſona
nō dicitur perſona niſi per entitatem in ip-
ſa/& per hoc volunt ſeruare tranſitum con
tradictoriorum per mutationem rei. id eſt
per corruptionem illius rei per quam dici-
tur perſona: ſed iſta opinio vix deffenſari
poteſt/nam ſequeretur ex illa ꝙ in illa na-
tura aſſumptibili eſſet aliqua entitas quam
deus non poſſet mecum aſſumere/ſi ita ſit
ꝙ perſona importet entitatem a qua res de
nominatur formaliter perſona/quia ſi aſ-
ſumeret mecum ego aſſumptus ero adhuc
perſona. ergo non ſuſtentatus & per conſe
quens non aſſumptus. Item ex iſta opinio-
ne ſequeretur ꝙ eſſet poſſibile hanc natu-
ram remanere non ſuſtentatam ab alio nec
partem alterius & tamen non erit perſona.
Aſſumptum patet/ quia ſecunda perſona
in diuinis poteſt relinquere naturam quā
aſſumpſit nihil de nouo in ipſa producen-
do/quo facto verum eſt dicere ꝙ non eſt
ab alio ſuſtentata neq̧ nata informare ne-
q̧ inherere / nec erit perſona.
Reſolutio Scoti in prima queſtione tertij/
& omnium aliorum eſt ꝙ natura que eſt
perſona vel ſuppoſitum non dicitur perſo
na per entitatem in ipſa exiſtentem: ſed per
ſona & ſuppoſitum denominantur taliter
ſolum per negationes ſupradictas. Suppo
ſitum enim importat duplicem negatio-
nem ſcilicet actualem & aptitudinalem/ ſi-
ue in natura intellectuali/ſiue non: vt lapis
eſt ſuppoſitum. ſed in natura intellectuali
idem bene dicitur ſuppoſitum & perſona.

Perſona autem ſuppponit pro natura intellectuali / & preter illam nihil aliud importat niſi negationem quadruplicis communicabilitatis vt patuit.

¶Conſequenter notãdum circa vnionem illam mirabilem nature humane ad verbũ ꝙ difficultas intelligendi & exprimendi modum eius ex duobus conſurgit. Primũ / quia nulla ſimilis inuenitur in natura creata / ad cognitionem autem diuinorum nõ niſi ex creaturis aſcendimus / vbicunqꝫ autem vnio in creaturis inuenitur: ibi maior eſt diſſimilitudo q̃ ſimilitudo ad illã vnionem benedictam. Secundum / quia non eſt vndiquaqꝫ certum an illa vnio ypoſtatica ſiue perſonalis qua natura humana aſſumitur ſeu vnitur verbo importet aliquid diſtinctum ab extremis vnitis quo formaliter fiat illa vnio: an nihil diſtinctum. De hac materia eſt difficultas iter doctores: ex vna parte Scotus & Occham prima queſtione tertij. & Gregorius diſtinctiõe. xxviij. queſtione ſecũda. videlicet quid importat iſta dependentia qua dicimus naturam aſſumptam dependere a ſecunda perſona in diuinis. Vnde natura aſſumpta a verbo non dicitur dependere a ſecunda perſona in diuinis quantum ad conſeruari / quia quelibet perſona in diuinis equaliter conſeruat illã / cum opera triniſtatis ad extra ſint indiuiſa. & tamen non dicitur depẽdere ab alijs duabus perſonis: ſed dicitur dependere a ſecunda perſona in diuinis / quia eius dependentia terminatur ad ſecundam perſonam: & non ad alias. Alie enim non dicuntur terminare illam dependentiam: ſed de hoc in dubijs ſequẽtibus. Sed queritur qd ſit illa dependentia ſeu vnio an ĩportet aliquẽ reſpectũ ſeu relationẽ. Occhã vbiqꝫ negauit relationes niſi in incarnatione neqꝫ vnq̃ poſuit niſi reſpectũ vniõis nature humane ad perſonam diuinam. & talis ſecundum eum nõ eſt realis ſed tm̃modo ratiõis. Hoc illi ſcotiſte ĩponentes dicũt ꝙ fuit coactus fateri veritatem. Vnde Scotus & ſequaces dicunt ꝙ iſta dependentia. id eſt vnio eſt relatio realis extrinſecus adueniens diſquiperẽtie que non ponit in altero extremorum relationem eiuſdem ſpeciei ſcilicet realem / quia vnioni nature humane inherenti nulla correſpondet relatio realis in verbo. Nam verbo immutabili per ſuam incarnationem nihil noui aduenit cum non ſit potentiale. & ſic illa relatio non eſt mutua ſeu communis realiter licet ſit communis ſecũdum denominationem. fundatur igitur & inheret nature humane non diuine licet terminetur ad diuinam. Terminare autem nullam dicit imperfectionem. Dependentia autem ſecundum eos imperfectionem dicit / nam licet filius in diuinis realiter producatur a patre: tamen non dependet ab illo / quia non poteſt eſſe dependentia inter aliqua niſi ſint alterius nature. Et dicit Scotus ꝙ propter hoc ꝙ natura humana vnitur verbo non ſequitur dependentia in perſona diuina vel potentialitas vel compoſitio immo dicit ad terminandum illam vnionem requiritur ꝙ ſit perſona independens habens talem naturam qualis requiritur ad terminandum. Non ſequitur ergo dependentia in perſona / quia perſona diuina nõ poteſt aliqua relatione reali referri ad creaturam. Dicit conſequenter Scotus ꝙ non repugnat perſone diuine terminare illam vnionem inquantum hec perſona. Dices omnis reſpectus creature ad deum terminatur ad tres perſonas. Reſpondet ipſe ꝙ reſpectus creature ad deum qui in ſe inſequitur propriam naturam creature terminatur ad tres perſonas / non tamen oportet de reſpectu aduenticio: id eſt qui ex tempore poteſt aduenire ſicut iſta vnio. Exemplũ primi / vt ſortes creatur. iſte reſpectus inſequitur propriam naturam creature & terminatur ad tres perſonas / quia omnis talis reſpectus creature ad deũ in termino requirit eſſentiam diuinam: ſed ille reſpectus ſcilicet vnio pſonalis non inſequitur propriã naturam nature creature. quare & cetera.

Ex dictis huius opinionis patet quid ſit
illa dependentia & vnio & in quo ſunde-
tur: & ad quid terminetur.
Opinio Grego. Alia eſt opinio Gregorij de arimino in pri
mo ſententiarum oppoſita prime qui niti-
tur omnino improbare talem relationem.
Dicit enim ꝙ talis vnio nature humane ad
verbum non dicit aliquam entitatem diſti-
ctam a natura humana & a verbo: ſed tan-
tum naturam humanā & verbum nō quali
tercunqꝫ ſed vnita: ita ꝙ talis dependentia
ſiue vnio nihil aliud eſt capiendo collecti-
ue ꝗ res vnite vel ita ſe habentes ad inuicem
ſit ꝙ dependentia eſt res ab altera depen-
dens que ei cōmunicat ſuas denominatio-
nes concretiuas. ¶ Iſtis vtcūqꝫ declaratis
Prima conclusio. reſpondendum eſt ad queſtionem per ali-
quas concluſiones. Prima. Natura creata
ſiue humana ſiue non humana ſupoſitali-
ter diuine perſone ſimpliciter vniri poteſt.
Patet/illud eſt ſimpliciter poſſibile quod
nullam includit repugnantiam. ſed huma-
nam naturam ſuppoſitaliter perſone diui-
ne vniri nullam includit repugnantiam.
igitur. conſequentia eſt certa cum maiore.
Patet minor. Primo non includit repu-
gnātiam ex parte nature vnibilis nec ex par
te perſone diuine dependentiam ſuppoſi-
talem terminantis. & aliunde nulla poteſt
aſſignari repugnātia. antecedens patet pro
prima parte/quia cum natura humana ſit
finite perfectionis non plus repugnat ſibi
ſuppoſitaliter & ſimpliciter dependere ad
ſuppoſitum diuinum ꝗ ꝙ accidens depen
deat a ſuo ſubiecto vel partes tam eſſentia-
les ꝗ integrales a toto. ergo ex parte natu-
re que eſt in pura potentia obedientiali re
ſpectu diuine perſone/non repugnat de-
pendere ab illa. Secundo non repugnat ex
parte ſuppoſiti diuini/quia terminare de-
pendentiam nature humane non includit
imperfectionem vt tactū eſt in notatis/ nec
importat in ſuppoſito diuino aliquam im
perfectionem/quia nec limitationem nec
potentialitatem nec compoſitionem in ter
mino: ſed ſolam cōmunicabilitatem. vnde
ſicut nec ex accidenti & ſubiecto ſit vnum
ens per ſe: ita nec ex perſona diuina & natu
ra humana ſit vnū per ſe. Patet ex his quo
modo non implicat naturam humanam
ſuppoſito diuino vniri & quomodo illud
eſt poſſibile. ¶ Secunda concluſio. Natu-
ra humana poteſt ſuppoſitaliter vni perſo Secūda.
ne diuine vniri & non alteri. Probatur/ra-
tio terminandi iſtam vnionem que termi-
natur ad ſuppoſitum diuinum eſt incom-
municabilitas in ſuppoſito. ergo vbi ſunt
diuerſe incommunicabilitates ſunt diuerſe
rationes terminandi iſtam dependentiam
ſeu vnionem: ſed in patre & filio & ſpiritu
ſancto ſunt diuerſe incommunicabilitates.
ergo in ipſis ſunt diuerſe rationes terminā
di iſtam dependentiam: ſed in quibuſcunqꝫ
ſunt diuerſe rationes terminandi vnionem
ad vnam illorum terminari poteſt quāuis
non ad alteram. ergo poteſt ad vnam per-
ſonam terminari & nō ad alteram. neqꝫ eſt
idem de cauſalitate rerum ad extra & de iſta
aſſumptione nature. vnde in patre & filio
& ſpirituſancto eſt eadem ratio ſecundum
quam producunt res ad extra: quia diuina
& infinita potentia/ſed nullum perfectibi-
le nullum attributum eſt ratio terminandi
iſtam vnionem yppoſtaticam/ imo potius
proprietates perſonales. Terminare enim
non importat actionem ſed terminum ali-
cuius relationis ſecundum Scotum. Cum
igitur aſſumere ſit terminare que nullam a-
ctionem importat poteſt vni perſone con-
uenire & non alteri. Igitur cum in patre fi-
lio & ſpirituſancto ſint diuerſe proprieta-
tes perſonales poteſt vnio ad vnam termi
nari quāuis non ad alteram/ & ſic poteſt
vni perſone vniri & non alteri.
¶ Tertia concluſio. Sicut natura humana Tertia.
vnitur verbo ita poteſt vniri cuilibet ſup-
poſito patri ſcilicet & ſpiritui ſancto/quia
non magis implicat ꝗ vniatur patri aut ſpi
ritui ſancto ꝗ filio cum quecunqꝫ ratio pro
bans poſſibilitatem huiuſcemodi vnionis
reſpectu vnius pſone pbet pariformiter re-
ſpectu aliarum perſonarum igitur. &c.

¶Quarta concluſio ꝙ natura humana ſit vnita filio eſt articulus fidei neceſſario credendus q̄uis illud non poſſit naturali ratione demonſtrari. Prima pars patet/quia eſt articulus fidei verbum factum eſſe carnem id eſt hominē Ioan. j. q̄d ſine vniõe nature humane cū verbo fieri non pōt. Scḋa pars patet/quia verbum eſſe hominem non poteſt euidēter probari ex principijs per ſe notis neq̃ per experientiam/nam anteq̄ habeatur per experientiam ꝙ verbum eſt incarnatum neceſſario requiruntur noticie extremorum ītuitiue: ſed vna ſcilicet noticia verbi diuini eſt nobis impoſſibilis pro ſtatu vie. igitur. ¶Quinta concluſio/natura humana neq̃ patri neq̃ ſpiritui ſancto ypoſtatice vnita eſt: ſed tantum verbo. Patet/nullibi legitur pater aut ſpiritusſanctus eſt factus caro: ſed legitur ex Auguſtino in eccleſiaſticis dogmatibus non pater carnem aſſumpſit neq̃ ſpiritusſanctus: ſed filius tantum. Filius enim miſſus eſt & nō pater propter multas congruentias quas tangit magiſter in textu.

Primus dubium. ¶QVANTVM AD TERTIVM ARticulum mouentur dubia circa concluſiones. Primum contra primam concluſionē dictum eſt ꝙ natura humana poteſt vniri verbo. Contra/anteq̄ aliqua ſint vnibilia oportet ꝙ interea ſit proportio: ſed inter perſonam i diuinis & naturam humanam nulla eſt proportio cum finiti ad īfinitum nulla ſit proportio/imo magis diſtant adinuicem q̄ queuncq̃ contraria/quia infinite diſtant. ergo apparet ꝙ inter ea nulla poteſt eſſe vnio. Reſpondetur negando maiorem/imo que magis diſtant regulariter ſunt magis vnibilia. vnde inter ſubſtantias magis diſtantes ſunt materia & forma que plus adinuicem diſtant q̄ homo & aſinus/plus diſtant adinuicem accidens & ſubiectum q̄ due forme: & tamen materia & forma & accidens & ſubiectum ſunt adinuicē vnibilia: & non due forme. igitur non requiritur anteq̄ aliqua ſint adinuicem vnibilia ꝙ inter ea ſit proportio. Saltem quantū ad gradum perfectionis ꝙ vnum ab altero diſtet ſecundum certum gradum proportionis. & hoc modo infinite diſtantie perfectionaliter bene ſunt adinuicem proportionata. Vnde cum dicitur finiti ad infinitum nulla eſt proportio verum eſt entitatiua & quo ad perfectionem: quia quantumcunq̃ ens finitum reduplicetur nunq̄ attinget perfectionem entis infiniti: ſed poſſunt eſſe multe alie proportiones puta paſſi ad agens/ſuſtantati ad ſuſtantans &c̄. Contra verbo diuino nihil poteſt vniri. Patet: que vniuntur fiunt vnum/ſed impoſſibile eſt creaturam fieri vnum cum creatore/quia tunc creatura fieret creator/ & multa alia poſſunt inferri abſurda. igitur. Dico ꝙ verbo diuino nihil poteſt vniri per modum compoſitionis ſcilicet ꝙ ex ipſo & verbo diuino componatur vnum totum tanq̄ ex materia & forma: ſed bene ſuppoſitaliter Vnde naturam vniri alteri ſuppoſitaliter non eſt hanc fieri illam: ſed hanc dependere ad illam. Vnde dicit Occham non eſſe imaginandum iſtam vnionem eſſe vinculum ligans naturam humanam cum verbo diuino ſed eſt dependentia nature ſuſtantate ad verbum ſuſtantans/ita ꝙ ſecundum cum homo vt importat naturam humanam non ſubſtantatam eſt terminus cognotatiuus ſupponēs pro humanitate cōnotando illam non eſſe ſuſtantatam & illa ſuſtantata propter defectum cognotationis non poteſt dici homo: tamen per illam aliquid eſt homo puta verbum diuinum. & ſic patet de primo dubio. ¶Secundo dubitatur circa ſecundā concluſionem in qua dictū eſt ꝙ natura humana poteſt ſuppoſitaliter vni pſone diuine vniri q̄uis non alteri. Contra/non poteſt natura humana dependere ab vna perſona quin ab alia. igitur. 2m dubium. Patet/opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. ergo non ſolus filius eſt terminans illam dependentiam. non enim poteſt filius agere quin pater & ſpiritusſanctus agant & econuerſo. igitur eodē mō implicabit vnā naturā depēdere ſuppoſitaliter ad vnā & nō ad

alias ¶ Altera ratio apparentior/vna perſo
na in diuinis nõ poteſt obiectum termina-
re noticiam quin quelibet perſona termi-
net illam obiectiue. ergo natura humana
non poteſt dependere ſuppoſitaliter ad
vnam perſonam quin ſuppoſitaliter depẽ-
deat ad quamlibet aliam. cum nulla videa
tur ratio diuerſitatis. antecedens patet/per
dictum Chriſti/Philippe qui videt me vi-
det & patrem/quia ego in patre & pater in
me eſt. i. ſumus idem eſſentialiter/tũc argui
tur ſic. non poteſt vna perſona terminare
noticiam quin quelibet perſona terminet/
quia perſone vnum & idem ſunt. ergo eo-
dem modo vnio iſta hypoſtatica propter
eandẽ cauſam non poteſt terminari ad vnã
quin terminetur ad reliquam. ¶ Ad primũ
iſtorum negatur antecedens/& conſequen
tia. & ad probationẽ dico ꝙ eſt eadẽ ratio
in patre filio & ſpiritusancto ſecũdum quã
ad extra producunt creaturas ſcilicet po-
tentia/que eſt attributum ꝯueniens imedia
te eſſentie. nam in ſimbolo dicitur nõ tres
omnipotentes ſed vnus oipotens: ſed non
eſt eadem ratio terminandi ſuppoſitalẽ de
pendẽtiam/quia eſt proprietas perſonalis
ideo ꝗuis implicet vnam creaturam depen
dere effectiue ab vna perſonarum quin de-
pendeat etiam effectiue ab alia/non tamen
implicat de dependentia ſuppoſitali quare
vna perſona poteſt terminare dependẽtiã
ſuppoſitalem creature ſine alia: ſed nõ cau
ſalem. ¶ Ad ſecũdum/quãtum ad illud ꝙ
aſſumitur in antecedente eſt multiplex mo
dus dicendi. Nam Scotus & Depalude te-
nent ꝙ pater poteſt videri & non filius/&
creatura poteſt frui vna perſona & non al-
tera. dato tamen antecedẽte nego/cõſequẽ
tiam/quia ad vnum eſt teſtimonium ſacre
ſcripture & non ad aliud Qui videt me vi-
det & patrem &c. ideo oportet fateri vnũ/
& non reliquum/quia eſt reuelatum: ſed de
cauſa poteſt eſſe ſuaſio. Nam cognitiones
noſtre feruntur in obiectum ſub ratione ve
ri: ſed eſt eadem veritas in patre filio & ſpi-
ritusancto/quia veritas eſt vnum eſſentia

le. propterea non poteſt terminari noticia
ad vnam perſonam quin ad quãlibet/ſed
ratio terminãdi nõ eſt attributum imo pro
prietas perſonalis. ¶ Circa concluſionem
tertiam dubitatur tertio. Vtrum tres perſo
ne poſſint eandem naturam terminare ſeu
ſuppoſitare ſimul an tantum ſucceſſiue. vi-
detur ꝙ ſimul & ſemel: quia ſucceſſiue non
eſt difficultas. Circa hoc eſt controuerſia
inter Scotum & Occham/nam Scotus di-
cit ꝙ implicat contradictionem eandem na
turam ſuppoſitari ſimul & ſemel a diuerſis
perſonis. & ratio ſua precipua eſt. quia im-
plicat contradictionem eandem rem totali
ter & effectiue depẽdere totaliter a duabus
cauſis. nam bene ſequitur dependet totali-
ter effectiue ab iſta. ergo nullo modo ab a-
lia. iplicat eni ꝙ totaliter a pria & totaliter
a ſecunda (non enim implicat quim idẽ ef-
fectus dependeat partialiter a duabus cau-
ſis vt calor ab igne depẽdet & a celo. Simi-
liter filius a patre & matre: ſed ꝙ ab vtroqꝫ
totaliter implicat contradictionem) ergo
videtur ꝙ implicet cõtradictionem ꝙ que
libet perſonarum aſſumat eãdem naturam
& totaliter dependeat a qualibet illarum.
Guillermus occham apparenter tenet con-
trarium. pro cuius imaginatiõe dupliciter
intelligimus effectum totaliter dependere
a duobus. Vno modo ꝙ dependeat totali
ter. i. ſecũdum quãlibet eius partem depen
deat ab illis. Alio modo ꝙ dependeat tota
liter ab illis duobus. i. dependet ab vno il-
lorum totaliter/ita ꝙ ad eius productionẽ
& conſeruationem aliud non concurrit &
ſic implicat: ſed non implicat in primo ſen-
ſu ꝙ dependeat totaliter a duobus. i. ſecun
dum quãlibet eius partem. Ignis enim pro
ducit totum calorem & totaliter totalitate
effectus. id eſt ſecundum quãlibet eius par-
tem. Similiter & ipe deus ꝓducit totũ calo-
rem ſecundum quãlibet ſui partem. ideo ca
lor dependet totaliter ab illis duabus cau-
ſis ſcilicet ab igne & deo. Similiter vo-
luntas producit actum ſecundum quamli-
bet eius partem. & cũ hoc noticia obiecti.

id eſt nulla eſt pars quin cauſetur ab actu co
gnoſcendi & ab ipſa voluntate: ſed tamen
eſt falſum ꝙ producatur totaliter a volun-
tate. i. ꝙ a nullo altero dependeat preterꝗ̃
a voluntate/ cum ergo ſit poſſibile ꝙ aliqs
effectus totaliter dependeat quo ad produ
ci a duabus cauſis poteſt vna natura depē-
dere ſimpliciter a duabus perſonis. & tunc
eſt verum dicere quelibet iſtarum perſona-
rum hypoſtatice pōt hāc naturam ſibi vni-
re. ergo tres perſone poſſunt eandem natu-
ram ſimul & ſemel aſſumere. & ē reſolutio
probabilior: ſed vtrum tūc totaliter ſuppo
ſitetur a qualibet illarum. dico ꝙ ſic in pri-
mo ſenſu: ſed non in ſecūdo puta ꝙ a quali
bet dependeat ſic ꝙ a nulla alia/ quia hoc
implicat. Vtrum tunc ille perſone ſint plu-
res homines. dico ꝙ ſupponendo ꝙ nō ſit
in homine niſi vnica anima. Iſta eſt conce-
denda caput & manus ſunt duo animata.
Similiter dicerē in illo caſu pater & filius &
ſpiritusſanctus/ licet quilibet ſit homo non
tamen eſſent vnus homo ſed tres homines
& quilibet eſſet filius virginis non tamen
vnus filius virginis: ſed tres filij virginis/
quos tamen virgo vna cōceptione & vno
partu genuiſſet/ nec tamen propter hoc pa
ter eſſet verbum aut ſpiritusſanctus/ ſicut ſi
eadē albedo informaret tres homines eēnt
quidem albi eadem albedine/ non tamen
eſſent vnum album ſed tria alba. ¶ Dubita
tur vltimo circa materiam queſtionis: nam
habitum eſt ꝙ ſecunda perſona in diuinis
eſt immediatus & proximus terminus vnio
nis nature humane ad diuinitatem / dubita
tur modo an eſſentia diuina poſſit eſſe pri-
mus terminus & immediatus iſtius vnio-
nis & aſſumptionis hoc eſt an eſſentia diui
nā poſſit ſibi vnire ſuppoſitaliter naturam
humanam. Vnde ſupponendum eſt quid
eſt eſſe primum terminum & immediatum
talis vnionis. Pro cuius declaratione notā
dum ꝙ primus terminus vniōis eſt ad quē
terminatur vnio omni alio circūſcripto per
ymaginationem: quod formaliter diſtin-
guitur ab ipſo / & de quo verum eſt dicere
hoc eſt vnitum illi & ad quem terminatur
adhuc ſi per imaginationē ſecluderet̄ que-
libet alia res ab ipſo. Secundo ſupponitur
ꝙ licet inter eſſentiam & perſonas nō ſit re
alis diſtinctio (Nam iſta eſt vera eſſentia eſt
perſone/ & perſone ſunt eſſentia) tamen in
ter eſſentiam & perſonas ſimul iunctas eſt
formalis diſtinctio. Nō formalis vt loqui
tur Scotus: ſed hic vocatur formalis vt tm̄
valet ſicut identitas realis ita ꝙ idem eſt di
ſtinctio formalis & identitas ſed non con-
uertibiliter. hoc eſt quādocunq; aliqua ſic
ſe habēt ꝙ de ipſis verum eſt dicere hoc eſt
hoc/ eſt identitas realis/ inter ipſa nichilo-
minus de vno predicatur vnum predicatū
quod negatur de alio/ tunc illa dicuntur di
ſtingui formaliter: licet enim iſta ſit conce-
denda eſſentia eſt pater & ſic eſt idētitas re-
alis. tamen iſta eſt vera eſſentia eſt commu-
nicabilis/ & iſta eſt falſa/ pater eſt commu-
nicabilis. Similiter vera eſt iſta pater gene-
rat & iſta falſa eſſentia generat/ & ſic aliqd
verificatur de eſſentia ꝙ negatur de pa-
tre/ & econuerſo quanuis eſſentia realiter
ſit pater/ ergo diſtinguntur formaliter. di-
ſtinctio ergo formalis eſt realis identitas
ſed non conuertibilis/ hoc eſt quando hoc
eſt hoc: ſed aliquid dicitur de vno & non
de alio. Hoc ſuppoſito illud dicitur imme
diatus terminus vnionis ad quem per yma
ginationem. ſi omne aliud ſecluderetur ip-
ſo remanente adhuc vnio terminaretur. vt
nunc vnio humanitatis terminatur ad ſecū
dam perſonam in diuinis: & ratio terminā
di eſt proprietas perſonalis apud doc. quia
ponit conſtitutionem in diuinis & non cō
poſitionem poſt Occham. filius enim con
ſtituitur ex eſſentia: ſed non cōponitur. Se-
cundo notandū ꝙ non eſt idem vniri ali-
cui & ſuppoſitari ab aliquo/ hoc eſt aliud ē
terminare vnionem & ſuppoſitare naturā
aſſumptā. nā vniri ſuppoſitaliter ſiue ſup-
poſitari nihil aliud eſt ꝗ̃ dependētiam ſup
poſitalem terminari ad ſuppoſitum extrin-
ſecū/ ita ꝙ natura que aſſumitur in aſſumen
te dicit aſſumentem eſſe formaliter ſuppo-

ſitum quia ſi non habeat formaliter ſuppoſitare non poterit dare alteri dependētiam ſuppoſitalem. Ex quo ſequit̄ ꝙ īplicat contradictionem naturam aſſumptam ſuppoſitari in eſſentia diuina / cum eēntia nō ſit formaliter perſona cum non ſit incommunicabilis: imo formaliter eſt tribus perſonis cōmunicabilis. His ſuppoſitis qn̄ queritur an poſſit eſſentia diuina eſſe imediatus & proximus terminus illius vnionis. dico primo poſt ocham prima queſtione tertij. & poſt Scotum in quīta diſtinctione queſtione. j. ꝙ perſona diuina poteſt eſſe imediatus terminus vnionis. Secundo / non poteſt natura humana ſuppoſitari in eſſentia diuina / quia eſſentia diuina non poteſt ſuppoſitare. Tertio ſi natura diuina eſſet immediatus terminus illius vnionis / quelibet perſonarū eſſet terminus mediatus illius & ꝗlibet pſōa denomiaret̄ hō mediate: a natura vnica immediate eſſentie. ℭ Contra: eſſentia diuina poteſt eſſe imediatus & proximus terminus vnionis / patet / natura diuina eſt inmediatus terminus quo aīa grata vnit̄ deo & beati vniuntur deo: ergo poteſt eſſe immediatus terminus vnionis nature humāe ad ipſam. patet cōſequētia cum nō videtur maior ratio de vno ꝗ de alio. Ad hoc dico ꝙ licet eſſentia diuina poſſit eſſe terminus primus alicuius vnionis nature hūane ad ipſū / nō tñ pōt eſſe terminus primus vnionis ſuppoſitalis ita ꝙ eſſētia diuina nō pōt ſuppoſitare naturam aſſumptam immediate. ratio quia non eſt formaliter pſona cum non ſit icommunicabilis vt dictum eſt. Itē ſi eſſentia eſſet immediatus terminus vnionis quelibet perſonarum eſſet remotus terminus. patet quicquid ꝯuenit eſſētie vt termino primo reſpectu creature conuenit omnibus perſonis. nam quelibet perſonarum ex eſſentia conſtituitur ſecundum ocham. ergo cum iſta habitudo que tūc erit in iſta eſſentia ſit habitudo ad aliquam creaturā. i. ad naturam aſſumptam eadem competet quamuis remote ipſius pſonis. ergo quelibet perſonarū mediate termīaret. Dicunt aliqui quod ad terminandum non requiritur incommunicabilitas ſed ſufficit infinita & per ſe & ſingularis exiſtentia. Sed eſſentia infinite & per ſe ſimpliciter exiſtit. ideo poteſt dependētiam creature terminare. & ſi terminaret non ſolū eſſentia eſſet homo ſed quelibet perſona: ſed nunc terminatio non conuenit eſſentie ſed ſecūde perſone in diuinis / quia ratio terminandi eſt proprietas perſonalis:

ℭ Queſtio ſecunda.

Vtrū verbum & quelibet perſona diuina poſſit dependentiam indifferenter cuiuſcunqꝫ nature terminare tam rationalis ꝗ irrationalis / tam ſubſtātie ꝗ accidentis. Conſtat ex fide ꝙ poteſt terminare dependentiā nature rationalis adminus humane. ſed difficultas eſt an poſſit terminare dependētiam aliarum creaturarū vt lapidis / arboris / & accidentalis nature. ℭ Circa hoc eſt duplex modus dicendi / & eſt cōmuuis opinio / ꝙ deus poteſt ſibi vnire hypoſtatice / aut perſonaliter / aut ſaltem quantum ad illam dependentiam indifferenter quamlibet creaturam ſiue rationalem ſiue irrationalē: patet / non eſt maior repugnantia ꝙ lapis ſuppoſitetur a ſuppoſito ſiue perſona in diuinis ꝗ homo. ergo. Patet in pura potentia obedientiali ſe habet lapis ad deū ſicut homo: ergo ſicut poteſt terminare dependentiam ſuppoſitalem hominis / & etiam lapidis: vel aſini. & credo magis huic opi. ꝗ oppoſite. ℭ Alia ratō fortiſſima ꝗ apparet. in triduo erat anima ſeparata a corpore Chriſti / & tunc corpus Chriſti non erat animatum anima rationali: imo dicunt doct. pro maiori parte ꝙ tunc erat informe ſaltē quātum ad formam ſubſtantialem / tenendo ꝙ non ſit niſi vnica forma ſubſtantialis in homine / oportet hoc neceſſario fateri ꝙ in triduo erat informe & non erat forma cadaueris / quia tunc de nouo deus aliquid aſſumpſiſſet ſcilicet formam cadaueris. nam tunc

in triduo erat illud corpus vnitum ſuppoſi
to diuino ſicut & anima rationalis erat vni
ta: ſed in triduo corpus nullo modo erat ra
tionale. quia non habebat animam ratiõa
lem nec aſſiſtentem / quia deſcenderat ad in
feros / ſecũdum communiorem opinionẽ
& probabiliorem: ergo ſi poſſit vnire ſibi
& aſſumere corpus ſine anima poterit eodẽ
modo res irrationales & inanimatas imo
etiam incorporeas aſſumere. Hoc cõfirma
tur / nam in triduo nõ erat corpus vnitum
anime & erat vnitum verbo. ſimiliter erat
anima vnita ſuppoſito diuino & non cor-
pori: ergo poterat deus deſerere animã nõ
deſerendo corpus quo facto fuiſſet verũ di
cere aliquod irrationale: id eſt non rationa
le negatiue preciſe eſt vnitum ſuppoſito ĩ
diuinis. & prima conſequentia videtur ap
parens quia corpus erat vnitum. & non per
animam / quia non erat medium per quod
vniretur corpus. & iſta ratio inter ceteras
videtur apparentior & rationabiliter ſup-
poſitis auctoritatibus ſacre ſcripture. Ideo
poteſt aſſumere quãcũqꝫ naturam & ſubſtã
tialem & accidentalem corpoream & incor
poream. Ex quo ſequitur ꝙ iſta eſt poſſibi-
lis deus eſt lapis / deus eſt aſinus. nã ſi deus
aſſumeret in vnitatem ſuppoſiti lapidẽ vt
aſſumpſit humanitatem iſta eſſet conceden
da deus eſt lapis ſicut iſta nunc / deus eſt ho
mo. Queret aliquis ſuppoſito ꝙ deus aſſu
mat albedinem ſicut aſſumpſit humanitatẽ
vtrum deus eſſet albus. dico ꝙ non: quia eſ
ſe album non ſolum importat dependen-
tiam talẽ: ſed etiam inheſionem / & albedo
non poteſt inherere ſecunde perſone in di-
uinis / quia non eſt capax inheſionis vel in-
formationis cuiuſcunqꝫ forme: ꝗuis ergo
aſſumeret albedinem non concederetur
deus eſt albus: ſed bene concederetur tunc
deus eſt albedo. chriſtus autem bene deno
minatur albus ab albedine inherẽte huma
nitati quã aſſumpſit in vnitatem ſuppoſiti
ſed ſi aſſumeret albedinem per ſe nõ põt de
nominari albus. Sed vtrũ poſſet aſſumere
peccatum ſicut poteſt aſſumere albedinẽ

vel naturam actu peccantem / vel dyabolũ. *An deus poſſit naturã peccãtem aſſumere*
& ſi ſic: ergo eſſet concedendum: deus pec-
cat / & deus eſt damnatus / que videnꝛ mul-
tum abſurda. & iſta omnia currunt de po-
tentia abſoluta & non ordinata. Vnde ad
hoc ꝙ aſſumat aliquam naturam non req-
ritur ꝙ ſit in gratia ita ꝙ nulla diſpoſitõ ac
cidentalis requiritur vt aſſumat. ¶ Aliqui
concedũt illa correlaria / ſed propter offen
tionem piarum aurium non conceditur ꝙ
poſſet aſſumere naturam peccantẽ actu: pu-
ta ꝙ hec duo ſint vera ſimul aſſumit hãc na
turam: & hec natura peccat. Et cum dicitur
ꝙ non requiritur accidẽtalis diſpoſitio ad
hoc ꝙ deus aſſumat naturam. ꝯcedo ꝙ nõ
requirit accidentalis diſpoſitio ex pte natu
re. Sed dico ꝙ reqrit accidẽtal' diſpoſitiois
priuatio ita ꝙ nõ eſt neceſſariũ ex pte natu-
re que aſſumitur ꝙ habeat qualitatem poſi
tiuam ſed ẽ neceſſarium ꝙ habeat alicuius
qualitatis priuationem. ideo ex parte natu
re de neceſſitate requiritur peccati priuatio
quia videretur contra bonitatem dei ꝙ aſ-
ſumeret ſibi naturam peccãtem. ſed hoc ad
miſſo ꝙ poſſit aſſumere peccatum non ſeq
tur ipſum eſſe peccatorẽ: ſicut ad ipſum aſ-
ſumere albedinem non ſequitur ipſum eſ-
ſe album. ¶ An poſſit aſſumere actum qui
eſt peccatum. Dico ꝙ poteſt abſolute aſſu- *An poſſit peccatum aſſumere.*
mere & nõ erit volitio aut nolitio quia nõ
erit in ſubiecto immutabili vitaliter. Dico
ergo ꝙ non poteſt aſſumere actum peccati
qui tempore aſſũptionis ſit peccatũ. reſo-
lutio ergo eſt ꝙ deus ſicut poteſt rationalẽ
naturam ita poteſt indifferenter quaſcũqꝫ
naturas ſimpliciter aſſumere. Queritur ſi aſ
ſumeret albedinẽ / an illam aſſumeret in vni
tatem ſuppoſiti. vel vtrum eſſet ſibi ſimpli
citer vnire albedinem. apparet ꝙ non. quia
albedo in ſe non eſt ſuppoſitũ. Dico ꝙ ter-
minare ſuppoſitũ duo dicit. primo quod
illud ꝙ terminat ſit ſuppoſitum. ſecundo
ꝙ illud quod aſſumi põt ĩ ſe derelictũ ſit ſup
poſitum / cum ergo albedo ĩ ſe nõ eſſet ſup
poſitum quia ſuppoſitum ꝑ importat nega-
tionem ad informandum falſum eſſet dice

re ꝙ albedo vniretur ſuppoſitaliter ſecũde
perſone diuine/vel ꝙ ſecunda perſona ſup
poſitaret albedinem:ſed capiendo large ſe
cus eſt.patet quid dicẽdũ ſecũdũ hanc opi-
nionem.Iam accedo ad declarandum ſecũ
dam opinionem quem multi tenuerũt. vt
Henricus in quolibeto quinto. Pro quo
qd vnio hypoſtatica. notandum eſt ꝙ vnio apud eos nihil aliud
eſt q̃ quedam entitas accidẽtalis poſitiua in
herens nature vnite/qua illa natura deno
minatur vnita/ſicut albedine denominat̃
corpus album/ita ꝙ illa entitate deſtructa
natura nõ eſſet amplius aſſumpta.ſuppoi-
tur vltra ꝙ apud eos in chriſto ponitur tri-
plex gratia. Eſt gratia perſone ſingularis/
eſt gratia capitis/& eſt gratia vnionis. grã
ſingularis pſone nichil aliud eſt q̃ habitus
ſupernaturaliter infuſus anime chriſti per
quã anima chriſti dicitur deo grata & pla
cens:ſcriptum eſt enim Mathei.iij. & hic
eſt filius meus dilectus i quo bene michi cõ
placui.& nichil aliud eſt q̃ gratia gratũ fa
ciens animã p chriſti perficiens quam ho-
mo criſtus ſecundum naturam aſſumptam
excellenter & ſingulariter placuit deo & ſi-
milem habemus q̃tum ad ſpeciem: ſed ma-
ior multo intẽtione fuit chriſti gratia. gra
tia capitis eſt gratia per quam non ſolum ſi
bi meruit ſed tanquam caput eccleſie gratiã
influit membris eiuſdẽ corporis de qua ad
ephe.j.ipſum dedit caput ſuper omnem ec
cleſiam que eſt corpus eius.Nam ſicut in ca
pite ſunt omnes ſenſus ita in chriſto eminẽ
ter & meritorie ſunt omnia merita noſtra.
Non immerito igitur i chriſto habitat oĩs
plenitudo gratie ſicut in capite omnis ſen-
ſus ait auguſtinus.ℭ Paulus poſuit eũ ca-
put ſuper omnẽ eccleſiam. gratia igitur ca
pitis eſt gratia per quam meruit efficaciam
omnibus ſacramentis quibus viuificamur
quia per ſacramenta nobis cõfertur gratia
viuificans. Nam ꝙ in ſacramẽtis ſit illa vir
tus viuificandi eſt ex inſtitutione dei & ꝙ
deus in illis inſtituit talem virtutem eſt nõ
quid grã vnionis ex meritis noſtris/ſed capitisℭ Alia eſt gra
tia vnionis. Et eſt qualitas per quam diſpo
nitur natura vt vniatur hypoſtatice ſuppo
ſito diuino:& Alexander vocat eam dei aſ
ſimilationem. Vnde quilibet exiſtens i cha
ritate aliqua vnione vnitur diuinitati: ſed
per talem vnionẽ equaliter vnitur cuilibet
particulari perſone & per talem non veri
ficatur iſta deus eſt homo.Ideo preter chari
tatẽ que eſt vnio illa requiritur alia maior
& perfectior gratia que vocatur dei aſſimi
latio/quia per illã efficit̃ homo deus.ℭ Ex Primum correlarium.
iſtis poſſunt trahi duo. Primum ꝙ illa gra
tia vnionis vocatur dei aſſimilatio. Secun
dum illa eſt maior gratia q̃ gratum faciens
vnde non eſt intelligendũ ꝙ natura huma
na efficiatur deus. Certum eſt ſi concedere
tur hoc eſt deus:& hoc non ſemper fuit de
us:tunc concederetur iſta. Aliquando hoc
incepit eſſe deus/& ſic daretur deus nouus
ſed efficit hanc veram homo eſt deus: quia
vi talis vnionis aſſumens efficitur homo.
Vltra dicit ꝙ talis vnio vel talis gratia iter
oẽs eſt pefectior & maior & ſic auguſtinus Auguſtinus:
comparans iſtam gratiam ad alias dicit i re
bus ex tẽpore factis ſuprema gratia vel ma
xima eſt gtatia vnionis ſiue incarnationis.
& ſic iſta gratia vnionis eſt perfectior q̃ gra
tia ſingularis pſone & q̃ gratia capitisℭ Di
ceret aliquis ſi iſta eſſent ſeparabilia puta il Dubium
la vnio & beatitudo & daretur optio na-
ture alterum illorum ſolum eligẽdi an me
lius foret nature que aſſumitur ꝙ eſſet ſolũ
vnita & non beatificata: vel ꝙ eſſet beatifi
cata:& non aſſumpta. quod illorum eſſet
magis eligendum? Videtur ꝙ deberet citi-
us eligere ꝙ eſſet vnita/quia gratia vnio-
nis eſt maior gratia & perfectior/ q̃ gratia
gratum faciens. ſed tamen iſta non ſunt ſe-
parabilia ſecundum hãc opinionẽ. ℭ His
ſuppoſitis ſit prima concluſio. Perſona in
diuinis non poteſt immediate aſſumere na
turam nõ rationalem. patet:bene ſequitur
natura non rationalis non eſt capax gratie
gratum faciẽtis propter ſui imperfectionẽ
& perfectionem gratie gratum facientis: er
go non eſt capax gratie vnionis. ergo non
eſt vnibilis. nec imediate aſſũptibilis a vero

Regula. bo ad vnitatem ſuppoſiti. patet cõſequentia. quandocũqꝫ ſunt aliqua duo ſe habentia ſicut magis perfectum & minus perfectum: & datur tertium ꝙ non eſt capax minus perfecti a fortiori non erit capax perfectioris: ſed gratia vnionis eſt multo perfectior ꝙ gratia gratum faciens. ergo natura nõ rationalis que non eſt capax gratie gratum facientis propter ſui imperfectionem non erit capax gratie vnionis que eſt ĩ termio pfectionis grẽ create. & per conſequens nec erit vnibilis.

Secũda cõcluſio. ¶ Secunda concluſio grã vnionis ẽ qualitas inherens anime chriſti ſecũdum eius portionem ſuperiorem & non ſecundum inferiorem. i. ſenſualem que ẽ nobis communis cum brutis: patet. bene ſeqꝫ eodem modo ſicut in prima cõcluſione ipſa charitas propter perfectionem eius inheret anime ſecũdum partem ſuperiorẽ / ergo cum gratia vnionis ſit perfectior inherebit anime ſecundum partem ſuperiorem. nobiliori eni forme debetur ſubiectũ nobilius / añs patet qa caritas ſiue gratia gratũ faciẽs eſt in ſubiecto in quo poteſt habere operationem naturalem que eſt inclinare i bonũ eternum tanꝙ in finem vltimum quod ẽ ſolius portõnis ſuperioris anime / igitur.

Tertia cõcluſio: ¶ Tertia concluſio per gratiam inherentem ſoli anime totum compoſitum & quelibet pars compoſiti eſt ſecunde perſone vnita id eſt quelibet pars humane nature tam eſſentialis ꝙ integralis & proprietas conſequens naturam per vnionem ſoli anime adherentem eſt a ſecunda perſona ĩ diuinis aſſumpta. patet per damaſcenum totam hominis naturam & animam & carnem & harum proprietates ſiue accidentia aſſumpſit omnia inꝙ que in noſtra natura plantauit dei verbum aſſumpſit ſcilicet corpus & animam intellectualem & horum ydeomata. Vltra fatendum eſt ꝙ immediatum aſſumptum & proximum non eſt humanitas ſed anima chriſti quod eſt directe contra Scotũ. Cum ipſa vnio inhereat immediate anime & mediate anima inheret toti cõpoſito ita ꝙ totũ compoſitum eſt ſubiectum remotũ & non proximum / igitur. Et hec eſt reſolutio illius opinionis. ¶ Vltra dicit iſta opinio ꝙ non poteſt eſſe natura humana vnita alicui niſi habeat gratiam ita ꝙ gratia requiritur de neceſſitate ad vnionem: imo dicit ꝙ requiritur actualis fruitio. Breuiter ꝙuis iſta opinio videatur rationabilis apparet tñ mihi multũ difficilis ad ſuſtinẽdũ / & precipue ſecundũ iſtũ doctorẽ ſcilicet Gabriele qui ponit vnionẽ eſſe qualitatẽ abſolutã. Nam qñcunqꝫ ſunt due entitates abſolute totaliter diſtincte adiuicem deus poteſt alterum illorum pſeruare altero deſtructo apud omnes: ſed apud doc. gratia ſingularis perſone & gratia vnionis ſunt huiuſmodi ſcilicet ſunt qualitates abſolute oĩno realiter diſtincte ſic ꝙ vna non eſt pars alterius / ergo poteſt deus alterum iſtorum conſeruare altero deſtructo &c. Et vltra. ergo deus poterit conſeruare gratiam vnionis non conſeruando gratiam ſingularis pſone: quo facto erit concedẽdum ꝙ illa natura ſit vnita ꝙuis non ſit in gratia & ſimiliter ꝙuis non fruaꝫ deo. ¶ Similiter eſt vnũ aliud quod ſequitur ex doctore ꝙ totũ cõpoſitum non ſit immediate aſſumptũ / ſed ſola anima. hoc videtur ſatis periculoſũ immo aliqui dicunt oppoſitum vt Sco. & bene ꝙ ipſa humanitas eſt immediatum aſſũptum: nam ipſa humanitas ĩn ſe relicta eẽt ſuppoſitum & non anima: ergo eſt illđ qđ hypoſtatice aſſumitur in vnitatem ſuppoſiti & nõ ipſa anima. patet. illud eſt immediate aſſumptum cuius eſſe ſuppoſitale termĩnatur ad aliud id eſt ad ſecundam perſonã in diuinis quod in ſe relictum haberet eſſe ſuppoſitale / ſed propter dependentiam & vnionem nõ habet eſſe ſuppoſitale / ſed ſuum eſſe ſuppoſitale tranſit in aliud. melius ergo dicitur ꝙ illud aggregatum eſt ꝙ immediate aſſumitur & non ipſa anima ſola eſt imediate aſſumpta: & malem tenere primam opinionem ꝙ ſecundam. ¶ Sed ſecundum ſecundam opinionem quid dicendũ eſt ad rationes prime: vna eſt: omẽs crature ſunt indifferenter in pura potentia obediẽ

Maria nominatũ

tiali reſpectu dei ſiue rationales:ergo indiſ
ferenter poteſt deus eorum exiſtentiam &
dependentiam terminare: vel ſic/nō eſt im
poſſibile apud deum omne verbum .i. ni-
chil eſt deo impoſſibile ꝙ non implicat cō
tradictionem/ſed non eſt repugnantia ex p
te dei quin poſſit terminare dependentiam
lapidis/nec ex parte lapidis.igitur.Dico ꝙ
repugnat ex parte dei & lapidis ꝙ deus ter
minet:quia ſicut repugnat lapidi vniri deo
gratifice & beatifice ita repugnat lapidi vni
ri deo hypoſtatice/quia non eſt capax illi-
us qualitatis per quam fit vnio hypoſtati-
ca/nec gratie gratum facientis.& tota repu
gnantia eſt/quia talis vnio fit per aliquid
ſuperadditum cuius nullum eſt ſubiectum
preter animam rationalem.Ideo facile daſ
repugnantia quare non vniuntur ei irrati-
onalia.¶Alia ratio apparentior de corpo
re in triduo.nam ſecunda perſona ī triduo
ſuſtentabat corpus.& tamen non erat ani-
ma nec informatiue neqꝫ localiter quia ali-
ter non fuiſſet mortuus:ergo vnio per quā
ſuſtentabatur corpus non erat ī anima:ſed
in corpore.& hoc argumentum eſt apparē
tius.vnde nullus poteſt maiorem negare/
ſed negant conſequentiam/immo dicit ex-
preſſe Alexander:ꝙ quāuis anima non infor
maret corpus tamen adhuc diuinitas ſuſtē
tabat corpus mediante anima:nā in triduo
forma non ſuſtentabat corpus & aīa dat eſ
ſe quia forma ſubſtātialis dat eſſe animato
cum ergo corpus Chriſti in triduo realiter
eſſet corpus oportet ꝙ ſit ab aliqua forma
quia forma dat eſſe materie & quāuis non
fuiſſet forma informans nichilominus po
terat dare eē illud corpori/quod dabat qñ
informabat.nam anima ex quo vnitur cor
pori relinquit in corpore diſpoſitionem
que remanet ī corpe ſeparata anima ab ipo
& illa diſpoſitio eſt ipſius anime ſicut effe
ctus quidem/& propter hoc quicqd fit per
illam diſpoſitionem vel mediāte illa fit me
diante anima.Ideo dicunt conſequenter ꝙ
in triduo ꝗuis non informaret anima cor-
pus:nichilominus diuinitas/corpus medi

diante anima ſuſtentabat.¶Reſtat nunc a- Primus dubium.
liqua dubia occurrētia ſoluere.primū vtrū
natura humana aſſūpta ſit vnita verbo vna
vnione aut pluribus.Ad hoc reſpondetur
ſecūdum duas opiniones prius declaratas.
nam ſecundum opinionem ſecūdā tenētē
ſolam naturam gratificabilem eſſe ſuppoſi
tabilem a verbo & ꝙ vnio eſt res abſoluta
& non relatiua dicendum eſt:ꝙ ſecundum
vnam vnionem formalem dumtaxat q̄ in ē
anime tantum ſubiectiue ratione cuius anī
ma/prio & per ſe vnitur verbo & corpus
ſecundario.i.mediāte anima. Secundū ve-
ro primam oportet dicere ꝙ tot vnioni-
bus ꝙ ſunt partes vnite realiter diſtincte:
ita ꝙ alia vnione vnita eſt caro alia anima.
nam ſicut deus poteſt ſuſtētare brachiū ſo
lum non ſuſtentendo corpus totum: imo
ſicut anima ſecundum multos incipit ifor
mare ſucceſſiue ita poterat deus ī cipere ſu
ſtentare ſucceſſiue:eſt ergo alia ſuſtentatio
vnius partis & aliarum partium. & ſic erūt
tot vniones realiter diſtincte quot vnita re
aliter diſtincta.¶Aliud dubium logicum.
vtrum poſſit aſſumere ſuppoſitum.Reſpō Secūdus dubiū.
deo ad hoc breuiter:conformiter ad Occā
ꝙ ſuppoſitum poteſt aſſumi a perſona ī di
uinis vt eſt diuiſa propoſitio modalis.pa-
tet:hoc poteſt aſſumi a natura diuia demō
ſtrādo ſortem & hoc eſt ſuppoſitum. Igiſ.
ſed iſta ē impoſſibilis.ſuppoſitum aſſumiſ
a perſona in diuinis.Nam bene ſequiſ hoc
aſſumitur/ergo non eſt ſuppoſitum/quia
ſi aſſumitur ergo ab alio ſuſtentatur & ſi ab
alio ſuſtentatur:ergo non eſt ſuppoſitum
ergo iſta eſt impoſſibilis perſona ī diuinis
poteſt aſſumere ſuppoſitum/quia ſua de in
eſſe eſt impoſſibilis.Tertio dubitatur.vtrū
eadem perſona in diuinis poſſit aſſumere ſi
mul plures naturas. Conueniunt omēs ꝙ Tertium dubium:
ſic/ꝙ idem ſuppoſitum in numero poteſt
plures naturas imo omnes aſſumptibiles ſi
mul aſſumere/ratio iſtorum eſt.ille depen
dentie ſuppoſitales ad idem ſuppoſitū ter
minate non repugnant magiſq dependen
tie effectiue aut finales / ſed ſimul & ſemel

efficaciter & finaliter dependent omēs crea
ture a deo. & non videtur maior repugnā
tia inter dependentias ſuppoſitales ꝗ inter
effectiuas aut fiales. ergo ſimul & ſemel po
teſt idem ſuppoſitum dependentias ſuppo
ſitales terminare. certum eſt ꝙ eadem cauſa
poteſt eſſe cauſa totalis diuerſorū̄ effectuū̄
deus enim ſimul & ſemel tanꝗ cauſa totalis
plures effectus poteſt producere: imo agēs
creatum tā̄quam cauſa totalis creata ſimul
poteſt plures effectus producere: vt ignis
calorem & lucem ſimul & ſemel producit:
ergo idem ſuppoſitum ſimul & ſemel pōt
dependentiā ſuppoſitalē plurium imo om
nes dependentias omniū̄ creaturarū̄ aſſum
ptibilium terminare. Sed cōtra ſequeretur
contraria & diſparata verificari de eodem
ſuppoſito vt ſi ſecunda perſona in diuinis
aſſumat ethiopē/ & hominē albū: iſta ē ꝯce
dēda demōſtrato iſto ſuppoſito: hoc eſt al
bū & eodē demōſtrato hoc ē nigrū: & ſup
poſito ꝙ aſinus ſit aſſumptibilis tūc iſta cō
cedetur hoc eſt homo: hoc eſt aſinus: & ſic
diſparata & cōtraria de eodē verificarētur.
Item ſi aſſumeret plures humanitates idem
eſſet homo vnus & plures homines demō
ſtrato eodem ſuppoſito. Item videtur poſ
ſibile ꝙ idem ſit pater & filius ſuimet. patet
ſicut ſuppoſitum in diuinis poteſt aſſume-
re naturam ſortis & platōis/ poteſt aſſume
re ſortem poſtꝗ genuerit Platonem/ quo
facto/ cōcedetur hoc ſuppoſitum eſt pater
demonſtrato ſuppoſito aſſumente. patet/
quia habet naturam ex qua genitum eſt ali
quid quod eſt pater & eadem ratione hoc
ſuppoſitum eſt filius. Et ſi iſta ſit conceden
da hoc ſuppoſitum eſt pater non eſt pater
niſi ſuimet: quia non eſt pater nature ſuſtē-
tate: quia nō eſt pater nec mater: ergo opor
tet neceſſario cōcedere ꝙ hoc ſuppoſitum
ſit pater ſuimet: & vltra: ergo generauit ſe
& vltra: ergo idem ē cauſa & effectus/ & tūc
idem ē prius & poſterius ſeipſo quo nihil
videtur impoſſibilius ſecundum auguſti-
num. Item non eſt difficultas quin ſuppoſi
tum diuinum poſſit ſuſtentare mulierē &
ſtante illa poteſt concipi fetus: & in inſtāti
conceptionis ſibi vniri quo facto ꝯcederet̄
ꝙ hoc ſuppoſitum naſcitur ex hoc ſuppo-
ſito: & ſic tota difficultas eſt in correlarijs
ſequentibus. nam poteſt ſimul ſuſtē̄tare di
uerſas naturas ſi aſſumat illas diuerſas: an
hoc ſuppoſitum ſit vnicus homo vel plu-
res. dico ſi aſſumeret plures naturas huma-
nas eſſet vnicus homo/ implicat enim hoc
ſuppoſitum eſſe plures homines/ quia tūc
eſſet plures perſone & plura ſuppoſita/ &
impoſſibile eſt ꝙ ſuppoſitum diuinum ſit
plura ſuppoſita: quia ſi eſſet duo ſuppoſita
& adhuc ſunt duo/ in trinitate eſſet quater-
nitas. ideo implicat ꝙ ſint plures homines
ſed vnicus ꝗuis ſit qualificatus diuerſis qua
litatibus eſt tamen vnus/ quia terminus nu
meralis adiunctus importat ſignificata ma
terialia & nō formalia. Ad aliud dico ꝙ cō
cederetur ꝙ eēt album & nigrum. quia oīa
predicata non importantia imperfectionē̄
conueniunt ſuppoſito ſuſtentanti. ¶ Simi
liter concederetur hoc ſuppoſitum aſcēdit
& deſcēndit/ & ita de alijs predicatis que vi
dentur contraria: ſed non eſt cōtrarietas eſ-
ſe album & nigrum ſecundum diuerſas na
turas. ¶ Queritur ſi tale ſuppoſitum poſ-
ſet aſſumere diuerſas naturas contrario mo
do vnā paſſibilem/ & alteram impaſſibilē:
an tunc concederetur hoc eſt mortuum &
viuum quod videtur implicare/ & eſt q̄ſtio
de priuatiue oppoſitis. Dicit ſcotus ꝗuis
idem ponatur in diuerſis locis & quieſcat ī
vno & non in alio non eſt concedendum
ꝙ hoc quieſcat. ſimiliter ſi aſſumat duas na
turas & moriatur vna & non alia an conce
deretur hoc ē mortuū. Dico ꝙ hoc ſtat ad
nomen. ſi mortuum īportat ſimpliciter nō
viuere non eſt mortuum: ſed ſi importat vi
uere in vna natura & non plus in iſta tunc
eſſet mortuum. Ad aliud dico ꝙ idem ſup
poſitum poteſt dici pater ſuimet ſecū̄dum
diuerſas naturas: ſed non ſecundum eandē̄
naturam. Et ꝙ eſt prius ſeipſo ſecundū di-
uerſas naturas ſed nō eſt ſimpliciter conce-
dendum ꝙ ſit prius ſemetipſo. & ſic cō cor

Utrū ſuppoſitum creatum poſſit ſuſtētare aliud creatum. dant omnes in hoc ꝙ idem ſuppoſitū pōt ſuſtentare ſimul diuerſas naturas. Ultimo dubitatur. vtrum ſuppoſitum creatū poſſit ſuſtentare naturam creatam. vnde p hoc ſuppono primo ꝙ ſuppoſitum increatum non poteſt ſuſtentare aliud ſuppoſitum increatum/filius non poteſt ſuſtētare patrem in diuinis/hoc implicat quia pater filius & ſpiritusſanctus ſunt eiuſdem nature. & oportet ꝙ ſuſtentans ſit alterius nature ꝗ ſuſtentatum quia vnio eſt diuerſorum. Sed difficultas eſt/an ſuppoſitū creatū poſſit ſuſtētare naturā creatam. pro declaratione reſpondetur quod dupliciter intelligitur qđ aliquis aliqđ ſuſtētet vno mō ꝙ ſuſtētet terminatiue. i. ꝙ terminet illam vnionem/& alio modo actiue. i. agendo illam vnionē: & ſic pater & ſpūſſanctus agunt illā vnionē ſicut filius ſed non ſuſtentant terminatiue

Scotus Occham hoc ſuppoſito ad dubium Dicunt Sco. & Occhā ꝙ vnum ſuppoſitum creatum non poteſt ſuſtentare aliud ſuppoſitum creatū actiue. i. non poſſunt illam agere dependētiam. Secundo probabiliter dicunt ꝙ pōt ſuſtentare terminatiue ita ꝙ deus poteſt illam dependentiam ſubiectiue cauſare in illa natura & terminari ad vnum ſuppoſitū creatum: ſicut tota trinitas agit totam depēdētiā humanitatis ad Chriſtum & non terminat eam. Ita poteſt eſſe ꝙ ſortes ſuſtentet naturam platonis: eſt tñ difficile adducere rationem efficacem ſed non videtur aliqua contradictio. ergo non eſt negādum de potētia dei ꝙ hoc ſuppoſitum creatum termi-

Solutio. net dependentiam alterius nature create. Dices anteꝗ aliquod ſuppoſitum poſſit terminare dependētiam alicuius & ſit vltimatus terminus dependentie/oportet ꝙ ſit oīno idependēs/ ſed non poteſt dari ſuppoſitum creatum omnino idependens. igitur. dico ꝙ non oportet ꝙ ſit independens in genere cauſe efficientis. Cōtra anteꝗ terminet dependentiam alterius/oportet ꝙ ſit infinite perfectionis. dicit Scotus in quolibetis ſuppoſitum diuinum. ſ. filius terminat dependentiam nature ſecundum proprietatem filialem qui ſecundum illam non ē formaliter infinitus ꝗuis alij doct. eū impugnent. Omne qđ eſt in ſe ſuppoſitū pōt alterius nature ad minus imperfectioris oīmodam dependentiam terminare: ſed neceſſarium ē ꝙ deus agat illam & ſic aſſumeret in vnitatem non actiue ſed terminatiue: & ſic homo erit aſinus ſecundum illam ſuſtentationem. Similiter ſi ſortes albus ſuſtētaret naturam nigram tūc album eēt nigrū: eſt vnū album ſecūdum ſuppoſitum ſuſtētans & nigrum ſecundum naturam ſuſtentatam. & tenendo ꝙ creatū ſuppoſitū poſſet ſuſtentare naturam creatam non poſſunt inferri maiora inconuenientia ꝗ tenēdo ꝙ idem ſuppoſitum poteſt ſuſtētare duas naturas ſimul. & eadem inconuenientia que inferuntur ex ſolutione primi dubij inferuntur ex ſecundo.

¶ Diſtinctio ſecunda.

Viſum eſt in prima diſtinctione de poſſibilitate incarnationis/& quomodo tres perſone poſſunt eandem naturā aſſumere & eadem perſona plures naturas/& an poſſint pſone indifferenter omnes naturas vel ſolū rationales aſſumere queritur conſequenter Utrū verbum ſimul aſſumpſit naturā hūanam: & quamlibet illius partem immediate. vel an aſſumpſit ipſas partes vnam poſt aliam vel vnam mediate alia & non quālibet īmediate. & ſic queſtio querit duo. primo. vtrū aſſumpſit ſimul & ſemel quamlibet partem nature humane. i. animam & corpus/brachium/& caput &c. Secundo querit ꝗuis aſſumpſerit quālibet partem ſimul: vtrum aſſumpſit quālibet eque immediate vel vnam immediate. i. animam & alteram mediate puta corpus. ¶ Pro ſolutione notandum ꝙ in incarnatione conſiderāda ſunt tria: primo formatio corporis: nā corpus fuit formatum ex diuerſis partibus que ante non erant vnite: & in illa formatione corporis fuit organiſatio quedā in par

tibus vnitis que nõ erat anteꝗ formaretur illud corpus qua organiſatione completa fuit corpori anima infuſa illud informans & poſtea totum aggregatum ex corpore/ & anima fuit aſſumptum. Ideo tria ſunt cõſiderenda.ſ.corporis formatio: ſecundo ipſius animatio: tertio ipſius corporis anima ti aſſumptio ſiue vnio. ¶Circa primum.ſ. formationẽ corporis neceſſe fuit multa cõcurrere ſicut circa formationem aliorũ corporum animatorum. Primo/oportuit eſſe motum localem duplicem & motum alterationis in materia. de motu locali duplici quia ſicut dicitur regulariter fuit formatũ illud corpus de puriſſimis ſanguinibus virginis marie/ & ille partes non erant ſimul in matrice quia fuit formatum in loco naturali ſicut cetera corpora vt tenẽt omnes. Ideo ante formationem corporis oportuit illas partes ſanguinis deferri ad illum locum naturalem & non niſi per motum localem/ ergo formatõnem illius preceſſit motus localis. Et vltra illud corpus non fuit formatum ex ſuperfluo vt ex ſpermate ſicut cetera corpora/ ſed ex puriſſimis ſanguibus virginis quorũ partes nõ erant oẽs ſimul conglobate. ergo neceſſarium fuit deferri illas ad locũ mediãte motu locali. ergo motus localis ſaltem natura preceſſit. Item ſecũdo oportuit eſſe alium motum localem. notũ eſt ꝙ corpus humanũ poſtꝗ formatum eſt habet materiam depreſſiorẽ ꝗ materia ſanguinis/ vt materia corporis mei eſt depreſſior ꝗ materia ſãguinis mei/ ergo anteꝗ ſaltẽ natura formaret corpus humanũ ex puriſſimis ſanguibus oportuit ptes ꝯdenſari & nunꝗ fit ꝯdẽſatio ſine motu locali quia condẽſatio eſt partium adinuicem maior approximatio/ ergo neceſſarium fuit ꝙ eſſet ille duplex motus localis. Item / oĩbus illis factis id eſt delatione partium ſanguinis ad locũ naturalem/ & condenſatione ſufficiente: oportuit adhuc diuerſas partes diuerſimode organiſari. Nam alia eſt organiſatõ manus/ alia pedis/ & organiſatio fit per alterationem etiam concomitante motu locali:

In formatione corporis Chriſti. fuit duplex motus localis.

ſed tamen eſt ibi alteratio neceſſario requiſita. ergo oportuit tertio reperire talẽ motum alterationis quibus completis fuit neceſſarium animam creari & informare corpus. Et tertio illud aggregatũ a verbo hypoſtatice vniri. tunc eſt difficultas vtrum illi motus.ſ. localis & alterationis fuerint ſimul an ſucceſſiue: & an ſimul cum illis motibus fuerit informatõ anime ad corpus & ſimul tempore fuerit facta vnio vel poſtea. ¶Dicunt aliqui ꝙ omnia iſta ſimul tempore facta ſunt (non dico ſimul natura) ratio iſtorum eſt anteꝗ conſenſerit virgo angelo denuncianti/ ecce concipies in vtero & paries filiũ. Luce. j. nihil de ꝓdictis ad incarnationem erat factum/ nec erat coagulata materia/ nec organiſata/ nec condenſata: ſed ꝗcito conſenſit angelo: & conſenſum explicuit verbis iſtis. Fiat michi ſecundum verbum tuum: in inſtanti terminante prolationem verborum fuit verbum incarnatum ſicut in inſtanti terminante prolationẽ verborum ſacramentalium confertur effectus ſacramenti. tunc ſic arguitur in tali inſtanti fuit verbum incarnatum: ſed ante illud inſtans nõ fuerat aliquid factum de predictis requiſitis ad formationẽ corporis. ergo oportet dicere/ ꝙ omnia illa ſimul in inſtanta/ nec quo ad tẽpus fuerũt facta / & oportet neceſſario fateri ex fide ꝙ iformatio: aĩatio & incarnatio/ ſimul fuerũt tpe/ qa alias aliqñ virgo fuiſſet mater hoĩs qñ non fuiſſet mater dei: quia illud aĩatum fuiſſet homo & tamen nondum fuiſſet deus incarnatus ergo oportet neceſſario fateri ꝙ nõ fuit ante animatio ꝗ incarnatio. Sed eſt maior difficultas de motibus ꝓrequiſitis. dicũt enim doct. ꝙ illi ſimul fuerunt cum animatione & ſic conſequenter oportet neceſſario faterí ꝙ fuit motus localis in inſtãti. quia ante inſtans terminationis prolationis verborum erat pars ſanguinis: ex qua partialiter formatũ eſt corpus que non erat in matrice tunc ante illud inſtans fuit in alio membro & in illo inſtãti fuit in matrice / ergo de neceſſitate mouebatur in inſtanti de illo mẽ

bro ad matricē/ergo in inſtanti fuit motus localis. Itē cū fuerit in inſtāti condēſatio & ipa non fit ſine motu locali/ergo in inſtāti fuit motus localis. Similiter organiſatio non fit ſine motu locali & vt pcedit illa fuit in inſtanti igit. Sed eſt maior difficultas cū in eodē inſtāti ille partes informabanī forma ſanguinis:&in eodē fiebat aiatio ex aia rōnali & vnio hypoſtatica: ergo illa materia informabaī ſimī& ſemel duabus formis ſubſtātialibus pro illo īſtāti/ſcilicet forma ſanguinis & aia rōnali. Itē ſi ita ſit ꝙ in tali inſtāti fiebāt ille mutatiões locales:& cum hoc in tali inſtāti fiebat organiſatio & aſſūptio:ergo aliq̄ due partes pro eodē inſtāti erāt ſimul diuerſe & vnite ad inuicē. Patet ſic/ex duabus ptibus ſāguinis exiſtentibus in diuerſis partibus vt in manu & in corde & alijs fuit pfectū corpus. tūc hec pars ſanguinis eſt in capite/& hec in cord. e ergo ſūt diuiſe. & vltra in illo inſtanti ſunt in matrice/ergo adinuicē vnite. Sequiī ergo correlarie ꝙ eedē partes adinuicē ſunt vnite &ad inuicē ſunt diuiſe. nam vt dictum eſt fiebāt motus localis quo deferebantur partes ſanguinis ad locū gnationis. i. ad matricē/an in illo inſtāti materie ille partiales eēnt iſormate forma ſanguinis. dico ꝙ non erāt ſed ſemp añ illud inſtās fuerūt inforate illa forma ſanguinis. Sed in inſtāti illo terminãte plationē verborū exprimentiū pſenſū virginis ille ptes primo fuerūt inforate forma rōnali. Et qñ dr̄ vltra añ illud inſtās ptes erāt in diuerſis mēbris diſtātibus corpis virgis: & in eodē inſtāti ſunt adhuc in illis ptibus: quia qñ mobile moueī in inſtāti eſt ſimul ī termino a quo & in termino ad quē & ī toto medio:ergo ille ptes ſūt ſimul diuiſe & ſeparate. Dico ꝙ dupl'r poſſumus ymaginari de illo motu locali. vnomō ꝙ in illo iſtāti terminãte plationē verborū virginis ille partes ſint ſubitanee delate nō exiſtētibus ī medio nec in termino a quo:& ſic ppriē nō eſſet motus localis. & credo ꝙ ita fuit. & ſic nō ſunt diuiſe:qa nō ſunt in ptibus diſtātibus ī qbus erāt prio. Secūdo poſſumus imaginari de motu locali inſtātaneo in vacuo/ ita ꝙ ſimul inſtātanee in ptibus in toto medio & in ipa matrice an ſint tūc diuiſe. dico ꝙ ſūt diuiſe in illis locis. ſed nō inferī:ergo nō ſūt piūcte. Sed vltra pōt qri/& eſt difficle ſaluare qn vna ps ſanguis fuerit admītus mota pro inſtāti diuerſis motibus q videntur adinuicē repugnare:nā oportet fateri ꝙ motu deorſū a loco ſupra deorſū ad matricē:ſed ſic eſt ꝙ p eodē inſtāti erat eiuſdē partis pdēſatio ſimul & organiſatio q̄ pſupponit aliū motū diſpatū imo forte motū ſurſū ergo videī ꝙ p eodē inſtanti fuerūt motus contrarij & in eadē pte materie. Dico ꝙ nō eſſet incōueniēs pcedere miraculoſe:qa hoc totū miraculoſū fuit. Sed pñter qrit vtrū concederetur ꝙ in illo inſtāti xp̄s fuerit motus vel vtrū in tali iſtāti xp̄s mouebaī: apparet ꝙ ſic/qa q̄libet pars ſui corpis mouebaī in illo Iſtāti:ergo xp̄s. nam bn̄ ſeqtur hoc moueī:ergo pſuit. Dico ꝙ p cōicationē ydeomatū nō eſt magnū incōueniēs/& ſic vides q̄ ſunt pcedēda pñter in hac materia: ꝙ videlicet oīa ſimul in inſtāti fuerūt facta. & requirebaī duplex motus localis & pdēſationis: & tertio organiſatio. & in eodē inſtāti nō fuit āplius forma ſanguis ſubālis:ſed aia rōnalis in eodē inſtāti inforauit:& in eodē tali inſtanti fuit aſſūptio totius aggregati. & ſic nō fuit ſucceſſio. ¶ Secūda pclo. Prius natura fiebat delatio partiū q̄ pdēſatio:& prius natura pdēſatio q̄ organiſatio: & prius organiſatio q̄ incarnatio:licet ſimul fiebāt in tpe & inſtātanee: vñ illud dr̄ prius natura altero qñ pōt eē ſine altero & nō ecōtra/ quis ergo iter iſta nō fuerit ordo & ſucceſſio tpis fuit tñ ordo nature. Cōcedendū ergo eſt ꝙ xp̄s ſimul tpe qñ fuit aiatū corpus aſſūpſit aiam & corpus & quālibet partem corporis. & ſic non fuit ibi ſucceſſio tpalis: Vtrū aūt fuerit ordo ſic ꝙ vnū mediāte altero aſſūpſerit. tenēdo ꝙ ſuppoſitū diuinū pōt indifferēter oēm creaturā aſſumere. dico ꝙ Chriſtus nō aſſumpſit vnam iſtarum mediante altera. Patet:quandocunqꝫ ſunt duo vnita adinuicē per tertium ſi illud tertium ſeparetur ab altero illorum vnitorū etiam fit ſeparatio illorum que vniuntur

Si duo corpora vniãtur mediãte glutino a quocũq3 ſepaſ glutẽ fit ſepatio a quocunq3 illorũ. ſed in triduo fuit ſepatio aie a corpore & nõ fuit ſepatio a diuinitate. ergo non fuit vnitũ corpus mediãte aia/ licet ergo ſeparetur aia a corpe nõ ſepatur diuitas in triduo: ergo aia non eſt mediũ: licet aia bñ ſit mediũ ꝯgruitatis .i. ꝯgruũ fuit ꝙ deus nõ vnireſ corpi niſi haberet aiam rõnalẽ. Sed tenẽdo partẽ oppoſitam videlicet ꝙ deus nõ põt ſuſtentare ſiue ſuppoſitare indifferenter quãlibet naturã ſed ſolã rõnalẽ ſaltẽ immediate/ oportet ꝯñter fateri ꝙ ſcda pſona in diuinis fuit vnita corpi mediãte aia/ & fuit opinio Hẽrici ꝙ nõ põt deus vniri immediate niſi nature rõnali: & ſic fuit vnitus corpori ſolũ mediate/ ergo mediãte aliquo tertio: & non videſ ꝙ ſit illud niſi aia rõnalis/ ergo fuit vnitum corpus mediãte aia. Sed altera opinio eſt pbabilior. Et ſic patet de ordine eorũ q̃ facta ſunt in aſſumptiõe hũanitatis a verbo ſcilicet de delatione materie ad locũ naturalẽ de ꝯdenſatiõe/ de organiſatione/ de aiatiõe & aſſumptione quõ ſe hñt q̃tum ad ordinẽ. & reſolutio eſt ꝙ oia ſimul tpe facta ſũt in inſtãti terminante ꝑlationẽ verborũ explicantiũ ꝯſenſũ virginis licet illa habeant ordinẽ naturalẽ adinuicẽ. Viſum eſt etiã qualiter aſſumpſit quãlibet partẽ eq̃ primo & vltimo viſe ſũt ille due opi. &c. ¶ Circa ꝑdicta dubitaſ primo. Vtrũ aſſũpſerit naturã ſingularẽ ꝓpria ſingularitate: diciſ ꝙ ſic/ q̃a ois res mũdi eſt ſingularis ꝓpria ſingularitate nõ ponẽdo naturas cões. patet/ accepta quacũq3 re oibus diſtinctis ab ea ſepatis adhuc remanet ſingularis: ergo q̃libet res mũdi eſt ſeipa & nõ alia re a ſeipſa diſticta ſingularis. notiſſimũ enĩ eſt ꝙ xp̃s nõ aſſumpſit ſuppoſitum ꝓpria ſuppoſitalitate/ nã hũanitas aſſũpta nõ eſt ſuppoſitũ propter ꝯnotationẽ: quia ſuſtẽtabatur: ſed bene aſſumpſit naturã ſingularẽ. Nolo dicere ꝙ vnaqueq3 res ſit ſingularis per ꝓpriã differentiã indiuidualem & ꝙ ſortes eſt ſingularis ſua differẽtia indiuiduali. ſed de hoc alias. ¶ Secũdo dubitaſ de cauſis ꝯgruitatis quare ſit icarnatus chriſtus. Non põt dari cauſa neceſſitatis incarnationis. i. neceſſitãs vt incarnaretur/ q̃a ſicut mortuus eſt q̃a voluit: ita incarnatus eſt quia voluit: & nõ eſt altera cauſa: ſed a doctoribus ponũtur q̃dã ꝯgruẽtie ex pte repationis ſiue redẽptionis. Aliq̃ enĩ ex parte reparatiõis ſiue redẽptionis/ alie vero ex pte repabilis. Primo quidẽ ꝯgruũ fuit vt incarnaretur & manifeſtareſ eius potẽtia/ ſapientia/ & bonitas. vñ manifeſtaſ eius potentia inquantũ ꝯiunxit extrema/ nã maxima potentia videtur eſſe ꝑ quã ꝯiũgũtur extrema & maxime diſtantia ad inuicẽ quẽadmodũ ſunt creator & creatura. manifeſtaſ ſapiẽtia in perfectionẽ totius vniuerſi ꝑ ꝯiunctionẽ primi & vltimi. verbi ſcilicet q̃d eſt oim principiũ & hũane nature q̃ fuit vltima creaturarũ creationis tpe. Scd̃o ex parte repabilis cõgruũ fuit vt homo qui ꝑ pct̃m erat deiectus tanq̃ brutũ oculo corpali cognoſceret ſuũ creatorẽ. Vide latius illas ꝯgruẽtias in ſancto Bonauẽ. qui illas declarat ad longum. ¶ Tertio dubitatur. vtrũ ſi Adã nõ peccaſſet nihilominus deus incarnatus fuiſſet/ arguitur ꝙ ſic per illud Ione. ij. ꝓpter me orta eſt illa tẽpeſtas. dicit glo. ꝙ diabolus ꝓuidit incarnationẽ Chriſti/ & ex hoc inuidebat generi humano q̃d videbat ſup ſe exaltari/ ideo Chriſtus poterat dicere ꝓpter me orta eſt hec tempeſtas. ergo cum ante caſum demon preuiderit incarnationem ſi non peccaſſet nihilominus fuiſſet icarnatus. In oppoſitum Mathei. xviij. veni querere quod ꝑierat. Pro iſto dubio ſũt aliq̃ opiniões. ꝑpria opiniõe tenẽt Alexan. & Sco. ꝙ q̃uis non peccaſſet Adã nihilominus xp̃s fuiſſet incarnatus. ratio in qua Sco. fundat ſe totaliter eſt hec. ſemp ille qui intẽdit aliq̃d intẽdit prius finẽ q̃ media ad finẽ/ & adhuc q̃d eſt ꝓximius ſupmo fini q̃ illud q̃d eſt magis diſtãs ab illo fine. Quod enĩ eſt vltimũ in executione eſt primũ in intẽtione: & mediũ ꝓpinquius fini eſt ſemp prius in intẽtione: ergo prius natura deus ordinauit ad btitudinẽ quod erat futurũ ſupme ꝓpinquũ fi-

Opinio Alexan. & Scoti.

ni ꝗ illa q̄ erãt futura nõ ita ꝓpinq̄ fini: ſed
inter oẽs btõs xp̄s eſt maxīe ꝓpinquus fini:
ergo prius natura ꝓuiſus ẽ btificãdus ꝗ cete
ri btificãdi: ſed ceteri btificãdi ſũt prius ꝓui
ſi natura ad btitudinẽ ꝗ ad gratiã/ & prius
ad gratiã ꝗ ſub priuatiõe hitus. i. ꝗ ſup pec
cato: ergo xp̄s prius natura fuit preuiſus ad
btitudinẽ ſcd̄m aĩam ꝗ fuerit ꝓuiſus Adam
peccaturus. & ꝑ ꝯñs ꝗuis nõ peccet Adam
xp̄s fuiſſet btificãdus ſcd̄m humanitatẽ. vñ
pro hoc eſt notandũ ꝙ ꝗuis ſit vnica noti-
cia qua deus ſe cognoſcit & cetera creata: tñ
illa noticia ſcd̄m Sco. prius natura fertur in
aliqua obiecta ꝗ in reliqua prioritate natu-
re & nõ tp̄is: q̄a alias deus nõ fuiſſet ſemper
oĩſciẽs. prius eñi ſeip̄m cognouit tanꝗ ſum
mũ bonũ & eſt btũs ſua noticia. Scd̄o non
tp̄e ſed natura cognouit oẽs ſuas creaturas
Tertio aliq̄s ordiauit ad btitudinẽ & alias
nõ ordiauit ꝑ actũ negatiuũ: habet eñi actũ
circa btitudinẽ negatiuũ circa aliq̄s creatu-
ras. & quarto de ordiatis ad btitudinẽ ꝓui-
det aliquos caſuros: & ꝓñter ordinat de me
dio quo reſurgẽt ad gratiã. & ſic eſt talis or
do naturalis quo fert̄ deus in obiecta. Prio
in ſe tanꝗ in ſũmũ bonũ. Scd̄o in ſingulas
creaturas abſolute. Tertio ĩ creaturas aliq̄s
cõpatiue ad btitudinẽ alias vero nõ. & q̄r-
to cũ aliq̄s creaturas btificandas ꝓuideat ca
ſuras in illo tertio inſtãti nature ordinat de
medijs q̄bus caſuri reſurgẽt &c̄. cũ ergo ꝓ-
uideat prius xp̄m ſcd̄m hũanitatẽ ſaluandũ
ꝗ adã peccaturũ/ caſus ade nõ eſt cã q̄re fuit
incarnatus. imo fuiſſet ĩcarnatus ꝗuis non
cecidiſſet. Sed iſta opinio aſſumit m̄ſta/ &
Cõfutatio p̄me opiniõis videt̄ ꝙ nõ ſufficiẽter dicat. Dicit eñi ꝙ de-
us prio videt ſe. ſcd̄o creaturas &c̄. tũc ergo
prius natura ꝓuidet aĩas puulorũ decedẽti-
um poſt baptiſmũ btificandas btitudine q̄
btificãtur & habituras gr̄am baptiſmalẽ ꝗ
preuideat Adã caſurũ. Si ſit ita ꝙ prius na-
tura ꝓuideat & ꝓordinet ad btitudinẽ & ad
tm̄ gradũ ꝗ videat Adã caſurum/ tũc q̄ro ſi
prius natura ꝓuideat has aĩas & ordinet ad
hũc gradũ gratie ꝓciſe: ſi ſic ergo ꝓuidet eas
hunc habituras ꝑ aliq̄d mediũ/ & nõ videt̄
niſi ꝑ paſſionẽ: ergo prius natura ꝓuidet il-
lud mediũ ꝑ q̄d ſũt hiture ꝗ videat adã caſu
rum: ꝯñs videt̄ falſũ imo nõ aſſũpſiſſet na-
turã paſſibilẽ. Scd̄o apparẽtius q̄a forte di-
ces ꝙ prius ordiat ad tantã gratiã ꝓciſe: er-
go prius natura ordiauit de medio per q̄d
ꝯſeq̄ret̄ illũ finẽ. ꝯña nõ valet q̄a prius na
tura videmus finẽ ꝗ diſponam⁹ de medijs.
tũc arguit̄ ſic: prius natura deus ordiat iſtas
aĩas ad tãtã gloriã & gr̄am ꝓciſe ꝗ ꝓuideat
adã caſurũ/ ergo ꝗuis nõ cecidiſſet adã ha-
buiſſet illũ gradũ gl'ie & gr̄e ꝓciſe: q̄a prius
natura ſcd̄m eũ ꝓuidit xp̄m btificãdũ ꝗ adã
caſurũ: ergo ꝗuis nõ peccaſſet adã xp̄s btifi
candus erat: ergo tales aĩe fuiſſẽt btificande
tanta btitudine. ꝯñs eſt falſũ: q̄a ſi adã non
peccaſſet ſingule erãt btificãde btitudĩe me
rito ꝓprio q̄d excedit gr̄am ſacr̄alẽ. ĩõ nõ ſe
quitur apud Scotum prius natura preuidet
eas ad btitudinẽ ſimpl'r ꝗ ꝓuideat adã caſu-
rũ & ad tm̄ gradũ/ q̄a ꝓuidit aĩam xp̄i ſũme
btificandã: ergo prius natura ꝓuidit gradũ
btitudinis ꝗ adã caſurũ. nã ſi iſta ꝯña ſit bo
na/ prius natura ꝓuidit aĩam xp̄i btificandã
ꝗ adã ſit caſurus: ergo ſi non peccaſſet nihi-
lominus aĩa xp̄i fuiſſet beata. Simil'r bñ ſeq-
tur prius natura ꝓuidit aĩam puuli tãta bti-
tudĩe debere decorari. ergo ſi nõ peccaſſet
nihilominus habuiſſet talẽ btitudinẽ. ꝯñs
eſt falſũ: ergo iſta rõ nõ vr̄ vrgẽs. Dices pri
us natura vidit naturã hũanã ſũme btificã-
dã ꝗ adã peccaturũ: ergo iſta aĩa fuiſſet bti-
ficata: ſed dico ꝙ nõ fuiſſet vnita ſuppoſito
xp̄i: ſed ꝯiũctionẽ xp̄i ad hũanitatẽ poſteri-
us natura vidit ꝗ Adam caſurum. ſi aliquis
ſic dicat quomodo impugnabit Scotus.
Quantũ ad hoc dubiũ videt̄ mihi ꝙ vtraq̄
pars ꝓbabiliter defẽſari põt. Bona. dicit ꝙ
vna eſt ꝯformis intellectui/ altera apparen-
tior ꝓpter ſacras litteras. ideo ſecundũ pri-
mam opinionẽ ad rationes Pauli venit vt
nos ſaluos faceret. dicunt ꝙ auctoritates q̄
ſonãt ꝙ illius aduẽtus eſt cauſa redẽptiõis
intelligũtur de aduẽtu in carnẽ paſſibilem
ꝗuis ꝯcedatur ꝙ ſi Adã nõ peccaſſet fuiſſet
Chriſtus incarnatus nõ tñ aſſumpſiſſet na-

turam paſſibilē. ❡Alia opinio q̄ defenſaē
cōiusin quā magis inclinat Tho.& bona.
ꝙ ſi Adā nō peccaſſet Chriſtus nō incarna
tus fuiſſet. Et ad auctoritates in oppoſitū
quas adducit Alexander de hallis ꝙ ꝓpter
eū orta eſt talis tempeſtas: & ꝙ demon co-
gnouit.hoc dato ꝙ lucifer preuidit ante ca
ſum ipſius Ade dico ꝙ ſtat ꝙ preuiderit
effectū &nō preuiderit cauſam ſicut dicunt
doc. Adā preuidit miſterium icarnationis
cū ait Hoc nunc os ex oſſibus meis & caro
de carne mea Geneſis ſecūdo.ſed nō preui-
dit ſe caſurū/ideo nō ſeqtur demon ꝓuidit
Chriſtū incarnandū.ergo preuidit cauſam
eius.Item dicit Augu.ꝙ ſicut aia beati q̄tū
ad intellectū per viſionē dei ſatiatur ita q̄tū
ad ſenſū poſt reſurrectionē ſatiabitur in vi-
ſione humanitatis Chriſti.& dicit ipſe Au
guſtinus ad hoc incarnatus eſt Chriſtus vt
homo totus ſaluus fieret. Dico ꝙ illa non
eſt tota ratio quare eſt icarnatus:ſed eſt vna
ex cauſis:ſed alijs nō poſitis.i.illo caſu ade
nō poſito nō fuiſſet incarnatus. Item ſicut
homo genitus ē ſine viro & muliere/&ho
mo fuit genitus ex viro & muliere/ideo q̄-
tum ad ꝯplemētū vniuerſi oportuit aliquē
gñari qui generet ex muliere ſine viro.Di-
co ꝙ iſta ratio nō cogit quia deus nō neceſ
ſitatur ad opa ad extra. Ad rōnem Scoti ꝙ
deus prius natura preuidit Chriſtū beatifi-
candū q̄ caſum Ade. & ꝙ prius natura vi-
det finem intentū & illud qđ eſt ꝓximius fi-
ni q̄ remotoria.Dicit Occhā ꝙ nullo mo-
do eſt ponēda illa prioritas nature in diui-
nis/eq̄ cito ordiat predeſtinatū ad beatitu
dinē & reprobum ad dānationē.& ſic nul-
lo modo eſt ordo nature q̄tū ad iſta/licet
ita ſit in veritate ꝙ deus eſt ꝓductiuus effe-
ctum mediāte cauſa nō prius natura videt
cām q̄ effectum/eſt ita ꝙ deus eſt colaturus
beatitudinē mediāte gratia tn̄ nō prius na
tura videt gratiā q̄ beatitudinē ergo negaē
ꝙ in cognitione diuina ſit prioritas nature
ſed in cognitiōibus noſtris eſt prioritas na
ture & tpis:quia cognitiones noſtre ſunt ac
cidentia nobis: ſed in deo cognitio dei eſt
ipſe deus.Secundo hoc admiſſo ꝓbat tn̄ ꝙ
aia fuiſſet beatificāda q̄uis Adā non peccaſ
ſet: ſed tn̄ non prius natura ꝓuidit vnionē
hypoſtaticā verbi ad humanitatē q̄ preui-
derit hoiem caſurū talis vnio fuit medium
repationis.& ſic argumentū nō probat ꝙ
q̄uis nō peccaſſet Adā nihilominus fuiſſet
Chriſtus incarnatus.Queritur quarto qua-
re diſtulit illā incarnationē.Dicit Bona.ꝙ
diſtulit repationē.primo ad pugnitionem
criminis:& ita crimen fuit punitū ꝑ dilatio
nem reparationis.Secūdo vt homo cogno
ſceret grauitatē criminis:& cognita graui-
tate magis refugeret crimen.& tertio vt ma
gis deſideraretur redēptio:& poſt longam
dilationē gratius acceptareē. ecce ꝯgruētie
ſed oīa iſta ſunt referenda ad vltimam cau-
ſam:quia ſic deus voluit.

❡Diſtinctio tertia.

IN PRECEDENTI-
bus diſtinctionibus actū
eſt de ꝑſona carnem aſſu
mente & modo aſſumē-
di. Hic aūt ꝯſequēter agi
tur de qualitate nature aſ
ſumpte. ideo q̄ritur pri-
mo de ſanctificatione virginis/ vtrū virgo
Maria mater Chriſti fuerit aliq̄n maculata
peccato originali. Pro cuius declaratione — Quid ſa ctum
notandū ꝙ ſctm̄ in ꝓpoſito capitur pro eo
quod eſt a pc̄tō purgatum:ſed hoc duplici
ter aliquid poteſt dici purgatum a peccato
Vno mō ꝙ aliquo tpe habuerit peccatū&
nō ſit āplius in pc̄tō : & tūc diciē purgatū a
pc̄tō qđ infuit.alio mō diciē purgatū a pec
cato ꝙ nec ineſt nec ifuit/ſed ifuiſſet niſi ſpe
cialiter poneretur obſtaculum ne ineſſet.
Et ſic queſtio eſt vtrum fuit virgo ſanctifi-
cata.i.vtrū ſpecialiter a deo fuerit preſerua-
ta per ſpeciale dei auxiliū qđ nō cōtraheret
peccatū.Secūdo ſupponitur ꝙ duplex ē cō- — Duplex cōceptio.
ceptio/quedā corporis/quedā aie/corpo-
ris eſt ſeminū cōmixtio que ꝓcedit tpe cōce
ptionem anime. ❡Circa hanc queſtionem
an virgo aliq̄n fuerit in peccato originali/
& poſtea ſanctificata vel ante fuerit per ſpe

ciale auxiliū preſeruata ne illud cōtraheret
fuit duplex modus dicēdi temporibus anti
quis: ſed nunc vnus eſt & alter ꝓhibitus per
conciliū baſilienſe. Multi antiquorum vt
Alexan. Tho. Bonauētura. Alex. Tho. & Bo. credūt ipſam fuiſſe cōce
ptā in originali. vnde originale eſt in ſola
anima rationali/ nā in eodē eſt originale in
quo eſt iuſticia originalis. ſed i ſola aīa exi
ſtit iuſticia originalis. igitur. Cū ergo que
ritur an virgo ꝯtraxerit originale/ nō queri
tur an in cōmixtione ſeminū fuerit origina
le. quia nōdū erat aīa: ſed queſtio eſt vtrum
organiſatione facta in primo inſtāti in quo
creata eſt anima & corpori organiſato infu
ſa an modo & lege cōi ꝯtraxerit originale.
Dicūt ꝙ ſic in illo inſtāti/ qa ğnata fuit per
propagationē & cōmixtionē ſeminū ſicut
naſcitur oēs/ & ex fetiditate carnis fuit ꝯtra
cta labes peccati originalis. i. caruit iuſticia
originali quā tenebaē habere. & fundant ſe
in multis auctoritatibus & rōnibus/ nā ha
betur ad Ro. tertio oēs in Adā peccauerūt
& egēt gloria dei. ibi nulla fit exceptio. &
loquitur de illis qui mō naturali deſcende
runt ex adā. ergo cū virgo ex illis fuerit cō
traxit originale ex primo parente. & nulla
fit exceptio/ ergo. Sāctus Tho. adducit du
as rōnes. prima: niſi virgo ꝯtraxerit origi
nale Chriſtus non fuit vlis nature humane
redemptor. Patet: bñ ſeqtur/ virgo Maria
nō fuit in originali; ergo nō eguit redem
ptione a pc̄ō/ ergo nō fuit merito paſſiōis
Chriſti liberata. & vltra: ergo Chriſtus nō
fuit vniuerſalis redēptor. Scd̄a ratio eſt ex
hijs que fuerūt in virgine. nā paſſa eſt pena
litates & mortē q̄ ſunt pene peccati origina
lis: ergo/ alias ſi fuerit ꝑſeruata ab originali
debuit ꝯſequēter preſeruari a penis ꝯſequē
tibus originale aut cōcomitātibus. Iſta eſt
ergo prima opinio q̄ eſt ꝯdēnata in cōcilio
baſilienſi/ ſed qui illā defendebāt nō pecca
bant quia nondū erat determinatum de ꝑte
vera/ ideo probleumatice poterāt deffenſa
re quācunqꝫ partē. Similiter ſancti multi er
rauerūt in multis: qa nōdū erat oppoſitum
decretū per eccleſiā: ſed poſt determinatio
nem eccleſie deffenſare oppoſitū eēt here
ticum: ꝯcluſio ergo vera ꝙ virgo nunq̄ fuit
in originali peccato. vnde Sco. dicit ꝙ poſ
ſibile eſt ꝙ fuerit in originali ꝑ inſtans cōce Rō Scoti.
ptionis. & quis hoc fuerit poſſibile de po
tentia abſoluta nunq̄ tñ fuit/ & precipua ra
tio eius talis. Decēs eſt ꝙ ꝑfectiſſimus redē
ptor habeat ꝑfectiſſimū modum liberandi:
ſed Chriſtus fuit ꝑfectiſſimus liberator: er
go debuit habere ꝑfectiſſimū modum libe
randi reſpectu alicuius redēpti/ & nō vide
tur reſpectu cuius niſi virginis: & redimere
iſto modo eſt impedire ne aliquis efficiatur
filius ire/ vel ne aliqs incidat in odiū illius
in cuius odiū alias incideret/ hoc eſt/ facere
ne ꝯtrahat culpā ratione cuius creatura ha
beatur odio/ eſt perfectior modus liberādi
q̄ facere ꝙ priuſq̄ incurrerit culpā remittaē
illa: ergo Chriſtus reſpectu virginis debuit
habere iſtum modū redimēdi: ſicut dictum
eſt/ ſanctificare aliqñ tm̄ valet ſicut impedire
ne ꝯtrahatur culpa q̄ alias ꝯtraheretur. ali
qñ tm̄ valet ſicut a culpa ꝯtracta liberari. &
ſanctificari primo mō perfectius eſt q̄ ſcd̄o
modo. nā multo ꝑfectius nō cōtraxiſſe cul
pā q̄ poſt ꝯtractā liberari ab illa: ergo ſi xp̄s
habuit ꝑfectiſſimū modū ſanctificādi reſpe
ctu creature habuit illū reſpectu virgīs glo
rioſe ſcilicet cauere ne illa caderet in culpā.
ergo oportet fateri ꝙ nunq̄ ꝯtraxit origina
le. & iſta eſt ratio ſuaſiua. Alie ſunt rōnes q̄
ſunt ex Aug. Oēs aūt auctoritates ſcriptu
re & ſanctorū q̄ dicūt oēs cecidiſſe in origī
nale intelligūtur niſi fuerint ſpāliter ꝑſerua
ti vel īpediti/ & oēs ſonātes ꝙ nulla fuit ex
ceptio ſunt intelligēde q̄tū ex ſe/ & ſecluſo
impedimēto extrinſeco. ¶ Reſolutio/ ipſa
virgo fuit ꝑſeruata a pc̄ō originali. & niſi
ſpāliter ꝑſeruata ꝯtraxiſſet originale pecca
tum/ qđ nihil aliud eſt q̄ carētia iuſticie ori
ginalis debite in eē q̄tum ad formale ſaltē.
Occhā vero tenet oppoſitū/ illa carētia &
in ſe & in equalēti vocaē originale & ꝑſer
uatur ab illa ꝑ infuſionem iuſticie origina
lis aut illius equiualentis ſcilicet caritatis/
ita eſt ꝑſeruata virgo glorioſa. deus ſimul

cum infuſione anime īfundit caritatē/& ſic habuit iuſticiā originalē adminus in equiualenti/& ſic preſeruata fuit ne contraheret originale. Vnde dicit Scotus niſi preſeruata fuiſſet prius naturaliter fuiſſet virgo ſub originali ꝙ ſub gratia/quia in ſe derelicta ſine auxilio extrinſeco fuiſſet in originali.

Ad aliam rationem partis aduerſe niſi virgo concepta fuiſſet in originali non fuiſſet Chriſtus vniuerſalis redemptor. nego imo perfectius fuit redemptor virginis iſto modo ſcilicet preſeruādo ea a peccato ꝙ ab ipſo eam releuādo. Patet igitur ꝗ nūꝙ fuit in originali/& ſi preſeruata ab originali etiā preſeruata fuit ab actuali/qđ eſt magis fugiendū ꝙ originale ſaltē mortale.

¶Queſtio ſecunda.

Queritur ſecūdo/an ſicut peccati fomes fuit virgini ablatus/ita etiam nec Chriſtus ē in lūbis abrahe decimatus. Circa primum oportet ſupponere quid ſit fomes. Secundo ꝗ duplex fuit ſanctificatio virginis. Et difficultas eſt inter doctores de fomite in quo ſit ſubiectiue. Vnde nihil aliud eſt fomes: niſi illud qđ inclinat nos ad delectandum vel triſtandū/cōtra dictamen recte rationis/& vocatur a Paulo lex. vt vidi aliā legem repugnantē legi mētis mee: circa qđ aliqui voluerūt dicere: ꝗ non eſt qualitas: ſed eſt ipſa aīa/que delectatur in rebus conueniētibus & triſtatur in diſcōueniētibus. & ſic attrahit ipſam aīam rationalē ad ei aſſentiendū/iſta tamē nō eſt cōis ꝙuis ſit Io. de Gerſono. ſed apud doc. cōiter fomes vocatur qualitas: ſed vtrū ſit ſubiectiue in anima vel in corpore/ſicut enim iuſticia originalis erat quedam qualitas que regulariter īpediebat illos motus naturales: ita fomes eſt quedā qualitas que facit vltra ꝙ rectum ſit delectari vel triſtari. Queſtio eſt in ꝙuo ſit ſubiectiue/& de hoc Occhā & Holcot ꝯtrariātur/Occham dicit ꝗ eſt ſubiectiue in corpore & apparēter: qa Paulus dicit video aliā legē &c. Iſta qualitas repugnat dictamini recto & inclinat voluntatem ad delectandū ſeu triſtandum: & hoc propter vnionem inter appetitū rationalem & ſenſualem. Holcot dicit cōtrarium ꝗ eſt qualitas fundata in anima. ratio nō eſt ponendus habitus niſi in illa potentia in qua ponuntur actus qui inclināt ad tales habitus: ſed delectatio dolor & triſticia ſunt paſſiones in anima exiſtentes. igitur & ipſa qualitas que eſt fomes eſt in anima. Item ſecūdū Auguſt. iſta qualitas eſt effectus peccati originalis. ſed origiale eſt in aīa. igitur. Item iſta qualitas & iuſticia originalis opponūtur cōtrarie: ſed cōtrariorū eſt idē ſubiectū: quia hñt fieri circa idē. ergo tali ſ qualitas ē in aīa & nō in corpore. Quelibet iſtarū opinionū habet apparentiā & faciliter pōt defenſari. ad rōnes in oppoſitū vtriuſqꝫ tenēdo ſecundā: ad auctoritatē Pauli dicit ꝗ vocauit eā legē membrorū: ideo qa qualitas ꝙ eſt in aīa cauſatur ab aliqua diſpoſitiōe corporis: qa per deciſionē ſeminalē & ꝯmixtionē ideo dicit lex mēbrorū. ¶Scđo notādū duplex eſt ſanctificatio corporis. quedā eſt in cōceptione ꝙ vocat paſſiua/alia actiua ꝙ fuit facta in ꝯceptiōe Chriſti: qa tūc tantā recepit ꝑfectionē quantā poterat recipe/alias mētitus fuiſſet angelus dicēdo aue grā plena. Vñ cū ꝗritur vtrū fuerit fomes extinctus in virgine. dupl'r intelligit vel/ꝗtū ad eius ſubſtantiā vel ꝗtū ad accidēs. Iſte due ꝗlitates fomes peccati & caritas nō repugnāt ad inuicē ꝗtū ad ſubſtantiā: ſed ꝑ ſuos effectus qa caritas inclinat ad illa ꝙ ſunt vtilia aīe: & fomes ad illa ꝙ ſunt inutilia aīe. Nā fomes trahit ad actus carnales: & caritas ad actus ſpūales. hinc eſt ꝗ tenet Occhā ꝗ quādo quis facit aliqđ bonū opus fomes remittit ꝗtū ad ſuas opationes & nō ꝗtū ad ſubſtantiā: qa nō tantū inclinat ſicut ante. Difficultas eſt an fuerit totaliter extinctus ipſe fomes in virgine maria. Aliqui dicūt ꝗ in prima conceptione virginis nō fuit ablatus quātum ad ſubſtantiam nō quantū ad totalem inclinationē/quia adhuc īclinabat ad peccatū ve-

Holcot ꝯ Okam

Duplex corporis ſanctificatio

Opinio Okam.

niale:ſed in ſecūda conceptione fuit totali-
ter ablatus quantū ad ſuas opationes. Alia
opinio dicit ꝙ totaliter fuit ablatus in pri-
ma cōceptione q̄tum ad inclinationem ita
ꝙ non fuit inclinata ad peccatum poſt pri
mam conceptionē. ¶De ſecūdo/an Chri-
ſtus fuit decimatus in lūbis Abrahe/opor
tet ſupponere ꝙ Abrahā obtulit decimas
Melchiſedec ſacerdoti ſibi benedicenti Ge
neſis.xiiij. Secūdo ſupponitur ꝙ quilibet
qui deſcendit ab aliquo fuit in lumbis eius
vt fui in lumbis patris mei/quia fuit cauſa
immediata:ſed Adā & Abraham & alij pa
tres fuerūt cauſa mediata virginis: ergo &
Chriſti. ergo Chriſtus fuit in lumbis ade &
abrahe. Patet/quia Abrahā fuit cauſa chri
ſti. Secūdo dicitur ꝙ aliter fuit Chriſtus in
lumbis Abrahe q̄ Leui/q̄a Leui fuit in lum
bis Abrahe per effuſionem ſeminis/nō tū
Chriſtus quia fuit ꝯceptus de ſpūſancto. il
le etiā dicitur decimatus in lumbis Abrahe
qui deſcendit ex ſemine eius vel qui fuit fi-
guratus per decimas quas Abrahā obtulit
Melchiſedec & Chriſtus non fuit decima-
tus in lumbis abrahe ullo iſtorū modorū/
ſed virgo Maria bene fuit decimata i lūbis
eius/& omnes alij qui deſcenderūt ab ipſo
Vtrū virgo maria potuit peccare/dico ꝙ
fuit impeccabilis per gratiā:ſed nō p natu-
rā ſicut nec Chriſtus:nā nō pt ſtare tāta gra
tia in homine ꝙ neceſſitet voluntatē ꝙ nō
poſſit elicere actū peccati. & ſic nō capitur
gratia pro habitu īfuſo:ſed pro gratia gra-
tiſdata:qua deus dicitur īpedire volūtatem
de quocūq; actu vt eliciat illū/& pōt volū
tatem neceſſitare non aūt cogere/nam vir-
go erat obligata diligere deū & pro tēpo-
re quo tenebatur diligere deū poterat elice
re actū ꝯtrariū/q̄a poterat nō elicere:& non
erat ſoluta legibus diuinis:quia tenebatur
diligere ſicut & nos. tū iſta eſt diſtinguēda
virgo pro tempore quo tenebatur dilige-
re poterat non diligere. vel de potentia or-
dinata negatur. vel abſoluta ꝯceditur. po-
terat enī deus illi auferre illā gratiā que aſſi
ſtebat illi vt non peccaret/& poterat impe-
dire ſuas operationes nō ſecū ꝯcurrendo.
& ſic reſolutorie virgo Maria erat impec-
cabilis per gratiā non gratū facientem que
eſt habitus infuſus:quia talis habitus non
neceſſitat voluntatē per ſuā aſſiſtentiam ad
agendū:quia tunc voluntas ſemper eſſet in
actu:ſed erat impeccabilis per gratiā gratis
datam:id eſt per ſpeciale dei auxilium/quo
neceſſitabatur voluntas ad oīa opera que
erant precepta/& īpediebat ne faceret ope
ra prohibita/& cum tali gratia aſſiſtente ſi-
ue auxilio ſpeciali ſtat libertas cōtradictio-
nis ad merendū & demerendum:quia tem-
pore quo agebat opus precepti poterat nō
agere:& ſic ſtabat meritum. Patet etiā quo
modo virgo Maria fuit vere filia ade deſcē
dens ab adam & abrahā per verā propaga
tionē ſeminis. ideo q̄tum ad modū ꝑpaga
tionis ꝯtraxiſſet peccatū originale niſi pre-
ſeruata fuiſſet. Chriſtus autē non ſic deſcen
dit ab adam p propagationē ſeminis/ideo
non fuit filius naturalis ade/ideo nec debi
tor iuſticie originalis vt dicit Sco. in ſcd̄a
queſtione huius diſtinctionis.

¶Diſtinctio quarta.

QVeritur vtrū beatiſſima
virgo Maria fuerit vere
mater dei & hoīs. & iſta
queſtio tractaꝰ ad remo-
uendū hereſim q̄ erat tpe
ariani/ꝯcedebāt enim ꝙ
Maria erat virgo & geni
trix:ſed negabant ꝙ eſſet genitrix dei. Pro
elucidatione q̄ſtionis ſupponēda ſunt ea q̄
dicta ſunt in ſcd̄a q̄ſtione. ſ. de ꝯceptione/
de delatiōe materie ad locū ꝯceptionis/de
ꝯdenſatiōe/de organiſatiōe/de aīatione/q̄
oīa fuerūt facta in inſtanti. qbus ſuppoſitis
inquirendū eſt qd req̄ritur in muliere ad eē
matrē. & quare aliqua mulier realiter dicit̄
mater alicuius pueri. Difficultas eſt nō mo
derna/ſed antiqua inter Auicēnā & Ariſt.
quā habitudinē. ſ. habet mater in ordīe ad
puerū/& an habeat actiuitatē in pductione
plis. hoc ſuppoſito queritur vtrū ſit ꝯcedē-
da ꝙ virgo fuerit mater Chriſti. De hoc eſt

duplex modus dicendi. vnus ꝙ in cõmuni
generatiõe filij mater ſe habet ſolum pure
paſſiue/& non actiue/ita ꝙ miniſtrat dũta
xat materiam & nõ agit nec ad animationẽ
nec quãtum ad qualitates diſpoſitiuas. Vn
Prima opi. de opatione ſeminis parẽtum
de certum eſt ꝙ ad productionem cõmunẽ
hominis neceſſario requiritur commixtio
ſeminum viri & mulieris: ſed in ſemine viri
eſt tota virtus per quam natura condenſa-
tur/& condenſata organiſatur: & cõſequẽ
ter de alijs prerequiſitis ad animationem.
& ſemen mulieris nihil potentie actiue ha-
bet ad illam licet vtrũq; ſemen concurrat vt
materia: tamen tota virtus actiua eſt in ſemi
ne viri ad introducendum vlteriora. Dices
ergo mulier non dicitur mater propter acti
uitatem ad filium producendum: ſed ſolũ
dicitur mater propter adminiſtrationẽ ma
terie/que neceſſario reqritur in productio-
ne pueri. & hec opinio videtur Ariſtotelis
xv. animalium. cõparat enim virtutẽ viri
arti/& mulieris materie ſiue ligno: quãdo
enim ex ligno fit ſcanum: lignum ſe habet
vt materia/ars vero vt forma actiua: ſimili-
ter ſemẽ mulieris comparatur materie. hec
opinio corroboratur tali ratiõe: quia ſi vir
go egiſſet ad organiſationẽ & productio-
nem corporis aſſumpti a deo/non egiſſet
niſi ſecũdum virtutem ſeminalẽ/ergo Chri
ſtus deſcendiſſet ex Adam ſecũdum virtutẽ
ſeminalem: cuius oppoſitum fatentur oẽs
Alia opinio Sco.
doctores. ¶ Altera eſt opinio communior
& quam ferme tenent omnes doctores. pro
qua ſupponendũ eſt ꝙ anteq̄ producatur
homo naturaliter & de neceſſitate requiri-
tur ſeminum ꝯmixtio: ſecũdo organiſatio
materie. & tertio apud doctores/precipue
apud Occham requiritur aliquarũ forma-
rum ſubſtãtialium ſcilicet corporearum &
extenſiuarum productio/& precipue apud
ponentes animam ſenſitiuã diſtingui a ra-
tionali. Et vltimo requiritur anime ratiõa
lis a deo create corpori ĩfuſio. antequã pro
ducat̃ hõ oportet prio ꝙ ſit materia & illa
eſt ſeminum. Secũdo oportet neceſſario ꝙ
talis materia alteretur/quia non eſt ſufficiẽ

ter diſpoſita ad recipiendã vltimatam for-
mam: id eſt animam rationalẽ/ex qua qui-
dam diſpoſitione conſurgit talis organiſa
tio/& figura. Et tertio eſt eductio de potẽ-
tia materie/& tenendo ꝙ in homine ſunt
due anime. inquirẽdum eſt quomodo mu-
lier dicitur mater pueri: vel propter primũ
ſolum/quia miniſtrat materiam. vel pro-
pter ſecundum ſolum/quia actiue concur
rit ad organiſationem preuiam. vel pro-
pter tertium/quia actiue concurrit ad illa-
rum formarum prerequiſitarum introdu-
ctionem. vel propter quartum/quia con-
currit ad anime rationalis productionem/
& corpori infuſionem. Et dicũt iſti docto-
res cõſequenter ꝙ non ſufficit ꝙ miniſtret
materiam. quia ſi hoc ſufficeret/tunc Adã
potuiſſet dici mater Eue/& limus terre de
quo Adã formatus fuit/potuiſſet dici ma-
ter Ade. Patet/Adam miniſtrauit materiã
de qua formata eſt Eua: & limus materiam
de qua formatus eſt Adam. Sed Adam nõ
dicitur pater nec mater Eue/nec limus ade.
Ideo miniſtrare materiã non ſufficit ad eſſe
matrem alicuius. Item lignum putridum
miniſtrat materiam vnde producũtur ver-
mes & tamen &c. ergo quid requiritur vl-
tra? Dicunt iſti ꝙ mater cõcurrit actiue quẽ
admodum & pater ad diſpoſitionem qua-
litatiuam requiſitam ĩ materia vt efficiatur
ſufficienter diſpoſita ad ſuſcipiendam ani-
mam rationalem/hoc eſt ad omnes qualita
tiuas diſpoſitiones/& formarum introdu
ctiones prerequiſitas ad informationẽ vlti
me forme. Vñ pater nõ põt ꝯcurrere ĩme-
diate ad illas qualitatiuas diſpoſitiones. ſ.
ad organiſationẽ &c. quia ſtat ꝙ moriatur
q̄cito deciſum eſt ſemẽ. & illud ſemen non
ita cito agit: nec alteratur. ergo vir nõ ꝯcur
rit ĩmediate ad illas diſpoſitiões ꝑuias. Sed
ſi ꝯcurrat hoc eſt tm̄mõ mediate relinquen
do in ſemine aliquã qualitatiuã diſpoſitio
nẽ que ẽ actiue organiſatiua materie illius
corporis. Queritur ergo de matre. Vtrum
mater relinquat in ſuo ſemine aliquã talem
qualitatiuã diſpoſitionẽ. vel vtrũ ꝯcurrat

immediate ad illā & ſecūdo vtrū mater cōcurrat actiue mediate ad formā ſubſtātialē pducendā in illo corpore anteꝗ̄ pducatur anima rationalis. quantum ad primum dico ꝙ ſic/videlicet ꝙ mater relinquit in ſuo ſemine qualitatiuam diſpoſitionem/que ē naturaliter actiua ꝗadmodum qualitas q̄ ē in ſemie viri. Patet dupliciter: iſta qualitas que relinquitur in ſemine viri/eſt effectiue non a corpore viri: ſed ab anima rationali quia ſemper forma ſubſtantialis eſt principium actiuum cuiuſcunqꝫ alterationis: tūc arguitur ſic: forme eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime habent eoſdem effectus in ſpecie producere: ſed forme ſubſtantiales tam viri ꝗ̄ mulieris ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime ergo nate ſunt producere ſimiles effectus i ſpecie: ſed forma ſubſtantialis viri pducit illam virtutem organiſatiuam/que eſt in ſemine viri: ergo forma ſuſtantialis mulieris eſt nata producere ſimilem virtutem i ſemine mulieris. Item ſecundum philoſophos naturalis generatio eſt actus virtutis vegetatiue/& non eſt actus potentie ſenſitiue: nec actus potentie rationalis inquātū talis: ſed ꝗadmodum nutrire eſt actus potētie vegetatiue: ita & generare ſibi ſimile: ſed i viro & muliere eſt eadem potentia vegetatiua/ergo ille potentie ſunt nate producere conſimiles effectus: ergo ſi vegetatiua viri in ſemine eius producit talē qualitatiuā diſpoſitionem/ita etiam producet in ſemine mulieris. ¶ Habemus ergo ꝙ ſicut derelinquitur per potentiam vegetatiuam viri i ſemine eius quedā qualitas actiua/ex qua alteratur ſemen/condēſatur/& organiſatur: ita in ſemine mulieris relinquitur virtus actiua actiue concurrens ad organiſationem condenſationem &c. ¶ Dubitatur ſecūdo de forma illa que nō producitur a deo: ſed educitur de potentia materie: & precedit tēpore/vel natura productionem anime rationalis: an corrumpatur adueniente anima rationali. Et vtrum mater concurrat actiue immediate ad productionem illarum formarum prerequiſitarum anteꝗ̄ vltima itro ducatur: id eſt que producuntur in corpore anteꝗ̄ infundatur anima rationalis. Occā dicit ꝙ ſenſitiua manet cum rationali/& diſtinguitur in homine: breuiter hoc tenēdo conformiter ad dicta Scoti i quarto dicēdū eſt ꝙ forma ſuſtentialis mulieris actiue & i mediate cōcurrit ad productionem forme ſubſtantialis ſenſitiue pueri: & non forma ſubſtantialis viri: & ſic mulier magis cōcurrit ad pductionem fetus ꝗ̄ vir: & ē etiā opinio Scoti & multorum: ꝙ nunꝗ̄ forma accidentalis poteſt attingere immediate productionem forme ſubſtantialis: quia imperfectum non poteſt attingere immediate pductionem perfectionis tanꝗ̄ cauſa totalis: Tunc arguitur ſic. cum in tali materia producatur aliqua forma que educitur de potentia materie/& non producitur a deo vl tra qualitatiuam diſpoſitionem que eſt in materia aliqua forma ſubſtantialis immediate cōcurrit ad productionem illius forme ſubſtantialis. ſed ſic eſt ꝙ forma ſubſtantialis viri non immediate producit illam que de nouo producitur: & non eſt alia que pducat/niſi forma ſubſtantialis mulieris: nā producitur naturaliter in materia ſemis forma ſubſtantialis que non creatur a deo/ergo cum qualitas accidentalis non ſit cauſa totalis illius forme que producitur/& educitur de potentia materie: oportet ꝙ ad eā producendam concurrat aliqua forma ſubſtantialis: ſed non forma ſubſtantialis viri concurrit immediate: quia ꝗ̄uis vir eſſet mortuus vel diſtaret mille leucis eque bene produceretur talis forma ſubſtātialis. ergo ſolum & immediate a forma ſuſtātialis mulieris producitur. Item talis forma precedēs vltimam formam/ſcilicet animam rationalem/nō producitur immediate a forma ſubſtātiali/que eſt in ipſo ſemine producta/ qa tunc forma ſubſtantialis ſeminis concurreret immediate ad ſuam corruptionem. Nā productio forme ſequētis eſt corruptio forme precedentis. & non poteſt dari alia forma ſubſtantialis niſi mulieris: ergo tenendo hanc opinionem oportet ꝙ producatur

Bona apparentia.

Ubi ſecundum.

Occam.

Opinio Scoti in quarto.

Ꝙ mulier ppucat formā ſubſtātialē in materia.

tur a forma ſubſtantiali mulieris. Ideo dicit
Scotus. Dubium tertium. Scotus ꝙ mulier plus agit ad productionē
fetus ꝙ̃ vir. Quantum ad vltimum ſcilicet in-
troductionem anime rationalis. An mater
concurrat ad anime rationalis introductio
nem: & vtrum concurrat immediate ad or-
ganiſationem. Quantum ad primum ſcili-
cet ad introductionem forme ſiue anime ra
tionalis dico/ ꝙ nec virtus viri/ nec mulieris
immediate concurrit ad illam: quia a ſolo
deo creatur: ſed vir & mulier ſolum ſe ha-
bent vt diſpoſitiões preuie/ & propter iſtā
cauſam mulier dicitur mater fetus & imme
diate concurrit ad illam virtutem actiuam
ſiue qualitatem que eſt in ſemine ab ipſa de
ciſo. Sed quo ad organiſationem dico ſecū
dum Scotum quod mater immediate con-
Mater cōcurrit immediate ad organiſationē. currit ad organiſationem/ quia ꝙ̃uis ſemen
ſit deciſum ab vtroqꝫ in loco naturali gene
rationis/ ſi poneretur in altero loco/ nullo
modo organiſaretur corpus: ergo requiri-
tur alius concurſus ꝙ̃ concurſus ſeminis/ &
ponendo alias formas ſubſtantiales prere-
quiſitas neceſſario ante productionem ani-
me rationalis/ mulier ad illas immediate cō
currit ſecundum ſuam formam ſubſtātialē.
Sed vtrum ille anime diſtinguentur: vide-
tur ꝙ nō/ quia tunc in chriſto in triduo ali
quid fuiſſet corruptum quod fuerat aſſum-
ptum ſcilicet forma ſubſtantialis ſenſitiua.
Nā in triduo corpus chriſti nō fuit anima-
tum & ideo anima ſēſitiua fuiſſet corrupta
tamen de hoc nihil ad p̄ſens. his ſuppoſitis
Cum queritur vtrum ſit concedendū ꝙ vir
go erat mater dei. ſit prima ꝑpoſitio. Ma-
Prima ꝑpoſitio. ria virgo erat mater dei. patet illa eſt de fi-
de. Nam Luce primo ſcribitur quod ex te
naſcetur ſanctum/ vocabitur filius dei. tūc
arguitur ſic/ omne natum ex virgine quod
eſt ſuppoſitū eſt filius virginis/ ſed ſic eſt ex
illo paſſu ꝙ filius dei qui eſt deus eſt ſuppo
ſitū natū ex virgine: ergo filius dei eſt filius
virginis. Itē Mathei ſecundo ſcribitur. Sur
ge & accipe puerū & matrē eius. ergo pie
Secūda ꝑpoſitio. credendū eſt ꝙ virgo maria fuit mater dei.
Secūda ꝑpoſitio. Ratio maternitatis prius

& perfectus in ordine ad chriſtū conuenie-
bat virgini ꝙ̃ cuicūqꝫ alteri mulieri reſpectu
filij eius nati ex ea. patet/ de ratiōe materni-
tatis multa ſunt. Primū eſt miniſtrare mate
riā. Scd'm ī illa materia derelinq̄re q̄litatē ac In quo conſiſtat rō maternitatis.
tiuā que eſt illius materie naturaliter condē
ſatiua/ & organiſatiua. Illa requiruntur de
neceſſitate ad eſſe matrē: ſed virgo ꝑfectius
miniſtrauit materiā in ordine ad conceptio
nem filij eius/ ꝙ̃ miniſtrauerit quecūqꝫ altera
mater in ordine ad filiū ſuū: quia totā mate
riā miniſtrauit. ergo virgo perfectius ha-
bet in ſe rationē maternitatis in ordine ad fi
liū ſuū ꝙ̃ habeant cetere matres. Vnde ſup-
ponendū eſt vt producatur fetus non ſuffi-
cit illa virtus actiua qualitatiua que derelin
quitur a matre in ſemine: ſed requiritur vtra
qꝫ ſcilicet viri & mulieris: aliter mulier ſe
ſola & ex ſe concipere poſſet. Sed quando- Maxima
cūqꝫ ſunt duo concurrentia ad vnū tertium
effectū/ deus poteſt totā cauſalitatē vnius
ſupplere/ non ſupplendo totā cauſalitatē
alterius. Ideo ſpiritusſanctus qui deſcendit
ex promiſſo Gabrielis in virginem ſupple
bat totā cauſalitatē que requirebatur ex par
te viri: & mater totā materiā miniſtrabat/
& in materia miniſtrata produxit illā quali
tatiuā diſpoſitionē actiue naturaliter con-
denſatiuā. Cū ergo miniſtrauit totā mate-
riā: & cetere matres partialē tantū: & virgo
in materia corporis chriſti produxit illam
qualitatiuā diſpoſitionē actiue: ſequitur ꝙ
in ipſa virgine ꝑfectiori modo eſt ratio ma
ternitatis in ordine ad chriſtū: ꝙ̃ in quibuſ
cūqꝫ alijs in ordine ad fetus earū. Tertia p Tertia ꝑpoſitio
poſitio. Virgo maria eſt mater dei miracu
loſa/ & cū hoc naturalis: hoc eſt dicere ad p
ductionē corporis chriſti virgo concurre
bat aliquomodo naturali/ & aliquomodo
ſupernaturali. patet. Erat aliquod miracu
lū preſuppoſitū vt virgo conciperet/ ergo
cōcurrebat aliquomodo ſupernaturaliter.
patet antecedens. ſupplementū cāſalitatis re
quiſite ex parte viri erat miraculoſū/ quia a
ſpirituſancto: ergo erat miraculū prerequiſi
tū. Vnde ſi ſortes cecus naturaliter efficiat

vidēs miraculoſe/obiectū preſentatū vi
det aliquomodo ſupernaturali ſiue miracu
loſe. Nā quod naturaliter/patet. quia poſt
illud miraculū talis actus videndi produci
tur naturaliter. Eodēmodo in virgine vt ip
ſa cōcurrebat ad formationē corporis chri
ſti/erat miraculū preſuppoſitū/ſcilicet ſup
plementū actiuitatis viri: ſed tali ſupplemē
to preſuppoſito ex parte eius naturaliter
concurrebat: ſicut cucurriſſet cum viro: er
go quodammodo naturali propter cōcur
ſum naturalem: & quodāmodo miraculo
ſe propter ſupplementū actiuitatis viri. ſed
tota difficultas eſt cum tale corpus fuerit in
iſtāti organiſatum etiam cum reſiſtētia ad
locum naturalem. Nam nō fuit delata ma
Arguit. teria ad locum naturalem per vacuum/ſed
per plenum: ſed agens naturale non poteſt
actiue concurrere ad effectum in inſtanti qñ
eſt reſiſtentia. igitur bene concedūt doc. ꝙ
ſaltē pōt concurrere in inſtanti ſine reſiſtē
tia: vt de corpore luminoſo: & de deſcenſu
Solutio. corporis grauis poſiti in vacuo ſi foret i iſtāti
deſcēderet. Dico ꝙ agens naturale pōt etiā
quando eſt reſiſtentia agere in inſtanti/ cū
adiutorio infinito: & tunc totale agens cō
currit infinite. vnde ſi deus cum lapide infi
nite concurreret ad motum: infinite moue
retur. Eodem modo quia virgo erat adiu
ta adiutorio īfinito/ſcilicet ſpūſancti: ꝗuis
virgo ex parte eius finite cōcurreret/ tamē
totus concurſus ex virgine & ſpiritu ſancto
erat infinitus: ergo in inſtanti producebat
effectus etiam cum reſiſtentia. Ideo quādo
dicitur non poteſt agens naturale cum qua
cumqꝫ reſiſtentia in inſtanti agere/ verum ē
ſi non habeat adiutorium infinitum: ſed cū
adiutorio infinito non eſt incōueniens a
gens finitum effectum in inſtāti partialiter
producere. Ex dictis ſatis patet quomodo
ſe habet mater in ordine ad prolem. vtrum
Dubium actiue ſolum vel paſſiue ſolum vel ſolū mi
niſtratiue. ¶ Conſequenter mouentur aliq̄
dubia. vtrum iſta ſit concedenda ſine ſpeci
ficatione/ Maria eſt mater dei/quia dictum
eſt/ꝙ eſt concedēda Maria eſt mater dei ſe
cundum humanitatem. vtrum etiā ſine ad
ditione ſit concedēda iſta/ Maria eſt mater Arguit.
dei. ¶ Arguitur ꝙ non: quia Maria nō ē
cauſa dei/cum deus non habeat cauſam/ &
mater de ſua ratione importat cauſalitatē:
& per conſequēs non eſt cauſa dei: ergo nō
eſt mater dei. Quod non ſit cauſa dei patet:
eſt effectus dei in genere cauſe efficientis. er
go non eſt cauſa dei/ conſequentia tenet. ef
fectus & cauſa in eodem genere cauſe non
conueniunt eidem. Preterea ſupponendū
ꝙ differentia eſt inter generationem & alte
rationem ex philoſophia naturali. Nā gña Differētia inter
tio īportat acquiſitionem noui eſſe eſſenti gñatōem
alis rei que generatur. Nam res non dicitur & alteratiōem.
generari niſi quia acquirit nouum eſſe eſſen
tiale: vt eſſe hominem: eſſe lapidē: eſſe ignē
iſta ſunt eſſentialia. Sed alteratio ſolum im
portat acquiſitionem noui eſſe accidētalis
in re que alteratur. vt quando lignum alte
ratur/ non acquirit eſſe lignum: ſed bene
eſſe calidum: vel nigrū: & ſic de alijs diſpo
ſitionibus accidentalibus. Reſponderūt er
go quod quicquid generatur vel acquirit
nouum eſſe eſſentiale per productionē no
uam alicuius ſue partis eſſentialis/ſiue ſub
ſtantialis: aut per terminationem dependē
tie ſuppoſitalis alicuius materie ſuppoſita
bilis. & nō poteſt ens acquirere nouum eē
ſubſtantiale: niſi altero iſtorum duorū mo
dorum. ſ. per acquiſitionem noue partis ſu
bſtantialis: vt cū in materia producitur dē
nouo forma ſubſtantialis: totum compoſi
tum acquirit nouum eſſe ſubſtantiale: & ge
neratur terminatiue & completiue. Secūdo
quando aliqua natura ſubſtantialis termi
natur quantum ad eſſentiam ſuppoſitalem
ad aliquod ſuppoſitum de nouo: vt quan
do verbum eſt incarnatum: ad ſuppoſitū i
diuinis terminabatur de nouo dependen
tia ſuppoſitalis humanitatis aſſūpte: & tūc
illud ſuppoſitum acquirebat nouū eſſe ſub
ſtantiale: id eſt quod haberet natura illa re Regula.
licta ſibi. i. eſſe hominem. Verumtamē aliq̄
dicunt: ꝙ homo eſt terminus conotatiuus
vt dictum eſt ſupra. & capitur equiuoce vt

dicitur de deo/& de hominibus. unde ſit re-gula generalis. Quandocunq aliquis terminus pro aliqua re ſupponit pro qua prius non ſupponebat/que tamen erat. tunc ille terminus eſt connotatiuus: ſed homo pro deo ante incarnationem non ſupponebat. Nam iſta erat falſa tunc: deus eſt homo: & tamen deus erat ſicut nunc eſt: & modo ſupponit pro deo: ergo eſt terminus cõnotatiuus/ergo fuit propter defectum cõnotatiui: ergo talis eſt cõnotatiuus & non ppter defectum ſuppoſiti. Si ſit ergo terminus cõnotatiuus: ergo eſſe hominem conuenire deo: eſt eſſe accidentale/& ſi ſic/ergo non ẽ generatio immo potius habet naturam alterationis.

Regula gñalis.

Ly hõ eq̃uoce dici tur d deo et nobis.

¶Quantum ad hoc dicerem cõſequenter ſicut eſſe hominem equiuoce cõuenit deo & hominibus/abſolute hominibus: & deo cognotatiue/ita generari cõuenit deo equoce & nobis. Nã ſicut iſta propoſitio deus eſt homo/conceditur per cõmunicatiõem ydiomatum: ita iſta deus generatur ſubſtantialiter debet cõcedi per cõmunicationem ydiomatum: quia aſſumpſit naturam ſubſtantialiter generatam. illa natura acquirit eſſe ſubſtantiale per illã generationem. ideo generatur ſubſtantialiter per communicationem ydiomatum. ¶Secundo ſupponendum q differunt eſſe filiũ & eſſe genitum ex vna parte. nam nõ ẽ idẽ conuertibiliter eſſe genitum & eſſe filium: quia partes generantur ſicut & totũ/ naſcũt ſicut & totum: tamen partes non dicuntur filij: ſed totum compoſitum: ita q filius eſt nomen ſuppoſiti/ & tunc dico conformiter ad alios filius eſt ſuppoſitum natum ex altero. Non eſt ergo idem natum eſſe & filium eſſe/ſed natum eſſe eſt ſuperius ad filium eſſe. Ex iſtis ſuppoſitionibus facile eſt videre que propoſitiones ſequuntur ex dictis. Primo ſequitur licet humaitas Chriſti ſit nata ex ſubſtantia virginis non eſt tamẽ concedendum: q humanitas Chriſti ſit filius virginis. Quia humanitas Chriſti non ẽ ſuppoſitum. Secundo: ſi eſſet filius virgis concederetur q virgo habuiſſet plures filios: quia ſuppoſitum & humaitatẽ. Et ſuppoſitum non eſt humaitas: ſed eſt filius virginis/& vnicum geitum: unde iſta propoſitio non eſt concedenda humanitas eſt filius virginis quis ſit concedendum humanitas eſt genita ex virgine. Secundo ſequitur ſi Chriſtus deſiſteret ſuſtentare naturã humanam ſiue ſuppoſitare humanitatem / & relinqueret in ſua propria ſuppoſitate ſicut poteſt: concederetur tunc iſta propoſitio: hoc incepit eſſe filius virginis demonſtrando humanitatem. hoc q fuit a mille ãnis ĩcipit eſſe filius virginis: quia hoc eſſet concedendum ho c eſt filius virginis: quia ſuppoſitum/& in virgine natum/& genitum ergo hoc eſt filius virginis. Nam certum ẽ q hoc eſt ſuppoſitum/& hoc ſuppoſitum fuit natum/& productum ex ſubſtantia virginis: & illa virgo adhuc eſt: ergo concederetur/hoc eſt filius virginis: & hoc nũq̃ ante fuit filius virginis: quia nũq̃ ante fuit ſuppoſitum: ergo ſi ſecũda perſona in diuinis deſineret ſuppoſitare naturã aſſumptã: hec propoſitio concedetur hoc incipit eſſe filius virginis demonſtrando aggregatum ex corpore & anima Chriſti. ¶Sequitur vlterius correlarie in eodem caſu/hec concederetur/virgo habuit duos filios diſtinctos ſucceſſiue. i. vnum poſt alium/& nõ ſimul & tamen non generauit eos ſucceſſiue: ſed ſimul & ſemel: & quando vnus erat filius/alter non erat: patet ſuppoſitum/verbũ fuit filius virginis vſq nunc: & natura humana dimiſſa nunq̃ antea erat filius virginis/& nunc eſt: ergo verbum/& hec que ſũt realiter diſticta fuerũt ſucceſſiue filij virginis ſed ſic eſt q iſta duo nunq̃ fuerunt genita ĩ virgine ſucceſſiue: patet quando generabatur verbum a virgine per communicationem ydiomatum generabatur humanitas a virgine: quia non generabatur verbum: niſi inquantum ſuſtentabat humanitatem genitam a virgine: ergo falſum eſt q generabantur illa ſucceſſiue. ergo totum correlarium verum eſt q ſi deſiſteret ſuſtẽtare naturam humanam virgo duos filios ſucceſſi

ne habuit: & tamen ſimul & ſemel illos genérauit. Et ſic patet quid requiritur ad eſſe filium/oportet eſſe ſuppoſitum/& ꝙ ſit ex aliquo quod adhuc eſt genitum ſecundum eſſe ſuſtãtiale. Item ſi verbum defineret ſub ſtentare: & poſt aliquod tempus inciperet ſuſtentare erit bis filius virginis / & tamen non bis generabitur: ſed ſemel erit genitus. & non poſſũt inferri alia correlaria. ¶ Quã do ergo queritur. vtrum quelibet iſtarum ſit concedenda. virgo eſt mater chriſti ſecũ dum humanitatem: & virgo eſt mater dei Dico ꝙ quelibet eſt cõcedenda. Unde chri ſtus eſt nomen ſuppoſiti: ꝙ non ſupponit pro humanitate nec pro ſecunda perſona i diuinis abſolute: ſed pro ſecunda perſona/ connotando aliquid aliud. Similiter dicen dum de iſto termino Ieſus. Iſta ergo eſt con cedenda chriſtus eſt filius virginis ſecundũ humanitatem. ¶ Sed contra hoc arguitur ſic eſſe matrem & eſſe virginem habent ra tiones repugnantes: ergo iſta propoſitio i plicat/eſt filius virginis. Secundo bene ſeq tur/chriſtus eſt filius virginis ſecũdum hu manitatem: ergo humanitas eſt filius virgi nis: patet conſequentia propter vnumqđ ꝙ tale & illud magis. Item bene ſequitur ethyops eſt albus ſecũdum dentes/ergo dẽ tes ethyopis ſunt albi: ergo ſi ſit filius ſecun dum humanitatem/a fortiori humanitas ẽ

ad primũ filius. ¶ Quantum ad primum dico ꝙ eſſe matrem & eſſe virginem non habent ratio nes repugnantes. Nam eſſe matrem non im portat fuiſſe commixtionem ſeminum/ ſed miniſtraſſe materiam: & actiue concurriſſe ad organiſationem: & ſi iſta fiant ſine con cubitu nichilominus eſt mater/& ſic nõ re pugnant. ¶ Quãtum ad aliud dico ꝙ ꝗuis

Ad ſcdm bene ſequatur. Ethiops eſt albus ſecundum dentes/ergo dentes ethiopis ſunt albi. Ne go tamen hanc conſequentiam: chriſtus eſt filius virginis ſecundum humanitatem/er go humanitas eſt filius. & dico ꝙ auctori tas ariſtotelis propter vnũquodqꝫ tale &c. patitur multas exceptiones / niſi intelliga tur quando aliquid eſt tale/propter eſſe ta le alterius. Nam chriſtus non eſt talis ꝓpter humanitatem talem. Unde non ſum filius matris mee ſecundum materiam/ſed ſecun dum animam que ſe habet actiue/ergo ani ma eſt filius. non valet conſequentia. Vn de quando dicitur eſt filius ſecundũ hu manitatem ſic intelligitur. i. humanitas eſt illud reſpectu cuius erat concurſus actiuus virginis. ¶ Quantum ad aliud concedẽdũ eſt ꝙ virgo ſimpliciter eſt mater dei: quia deus eſt filius virginis. Nam quod naſcet ex te ſanctum filius dei vocabitur. Nam be ne ſequitur eſt mater filij dei/ergo dei: quia filius dei eſt deus. Sed contra: ergo ſequitur ꝙ eſt cauſa actiua dei. Dico ꝙ non ſequitur nam nunꝗ admittitur de deo ꝙ ſit cauſatus/ ſicut de chriſto non admittitur ꝙ incepit eẽ nec quod ſit creatus: bene tamen ꝙ ſit geni tus. & non admittitur ꝙ ſit creatus vel cau ſatus. Ideo nõ ſequitur virgo eſt mater dei: ergo cauſa dei. ſed bene ſequitur/ eſt mater dei ergo cauſa dei / vel alicuius ſubſtantie eiuſdem nature cum matre ab ipſo deo ſim pliciter ſuſtentate eſt cauſa: & non ſequitur aliud ex tali propoſitione: virgo eſt mater dei: niſi ẽ cauſa alicuius nature eiuſdem ſpe ciei ſpecialiſſime cum virgine ab ipſo deo ſimpliciter ſuſtentate. Nam actio virginisglorioſe in productione humanitatis termi nata fuit ad ipſam humanitatẽ i verbo ſup poſitatem & non in ſe vt dictum eſt ſupra: quia ſi terminata fuiſſet ad humanitatem in ſe ſuppoſitatam fuiſſet mater puri hominis quod non eſt concedendum. Ideo vltimã oportet concedere virgo eſt mater dei ſecũ dum humanitatem: & virgo eſt mater dei: tunc in iſta capitur deus perſonaliter & nõ eſſentialiter: vt. ſ. immediate ſupponit pro eſſentia: ſed capitur vt immediate conuenit ſuppoſito tam patri ꝗ filio: & ſpũiſancto: Ita in propoſito: virgo eſt mater dei capit deus vt ſupponit immediate pro ſuppoſi to. Ideo non ſequitur eſt mater dei: deus eſt tota trinitas: ergo eſt mater totius trinitatis quia capitur tunc deus equiuoce in illis ꝓ poſitionibus. Reſolutorie habentur iſte ꝓ

Argumẽtum.

poſitiones: virgo glorioſa fuit genitrix fi-
lij dei/ virgo glorioſa fuit mater dei: virgo
glorioſa fuit mater dei & hominis vel dei:
hominis.i.qui deus eſt homo. Et apponiť
ly hominis propter hereſim dicentium ver
bum aſſumpſiſſe corpus fantaſticum. ideo
dicitur dei hominis.i.habens veram hũa-
nitatem realem per vnionem. & ſic virgo
Dubium ſecundum. glorioſa ē mater dei & hominis ſed nõ pu-
ri hominis. Dubitatur ſecundo/an ſpũſſã-
ctus debeat dici pater chriſti ſicut virgo ma
ria dicitur mater eius. Nam ſecundum pri-
us dicta ſpũſſanctus in illa diſpoſitione cor
poris Chriſti ſupplebat totum concurſum
patris requiſiti cum concurſu matris requi-
ſite ad productionem fetus: ergo videtur ꝙ
ſpũſſanctus debeat vocari pater propter il-
lum concurſum/ſicut virgo dicitur mater
Rñſio ad dubium. propter illum concurſum. ℭ Reſpõdeo ꝙ
ſi caperetur pater generans/ vt tantũ valet
ſicut producens vel creãs/ſicut dicimus de
um patrem noſtrum: oportet concedere: ꝙ
ſpũſſanctus ſit pater humanitatis Chriſti: i-
mo ipſe Chriſtus eſt pater humanitatis eius
Quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa
ſed capitur pater in propoſito pro illo qđ
aliquid generauit ſecum eiuſdem ſpeciei ex
eius ſubſtantia. Sed ſic eſt ꝙ ſpũſſanctus nõ
produxit illam humaitatem ex eius ſubſtã-
tia: quia ſubſtantia ſpũſſancti eſt eſſentia di-
uina: non produxit ergo ex ſua ſubſtantia
illam humanitatem: ita ꝙ ſubſtantia ſpũſſã
cti ſit pars illius vel materia illius humani-
tatis. & quando producit pater filium mini
ſtrat materiam que erat de ſubſtantia patris
Et ſic dicitur generare aliquid ex eius ſub-
ſtantia & eiuſdem ſpeciei & nature ſecum.
Nota de demone i cubo et ſuccubo. ℭ Dicunt enim regulariter doctores quan
do demon eſt effectus ſuccubus accepto ſe-
mine viri efficitur poſtea incubus: & dici-
tur generare ex muliere: & tunc illa proles
genita: non eſt filius demonis: ſed illius vi-
ri ex quo cum erat ſuccubus accepit eius ſe-
men/ergo ꝗuis fuerit geitus Ghriſtus a ſpi
rituſancto: vel de ſpũſſancto tanꝗ de opifi-
ce ſiue cauſa efficiente/non tamen ex ſpũſſã
cto tanꝗ ex ſubſtantia illius. hinc eſt ꝙ ſpi-
rituſſanctus non vocatur pater illius ſicut
virgo vocatur mater illius. nã virgini ma-
rie cõueniunt oẽs conditiones vere matris.
nõ autẽ ſpũi ſancto conueniunt conditiões
veri patris alicuius hominis. Vnde ſecũdũ
.S tho. ſpũſſanctus fecit illas actõnes nõ me
diãte ſemine ex ſe deciſo quod ad patrem ꝑ
tinet ſed.q. artifex operando in materiam
exteriorem. Igitur ſpũſſanctus non poteſt
vocari pater illius. ℭ Dubitatur tertio vtrũ
Tertium dubium. beata virgo maria & antiqui patres merue
rint incarnationẽ filij dei. Quãtum ad hoc
noto ꝙ nichil cadit ſub merito niſi qđ eſt a
gratia. ita ꝙ nichil debet vocari meritũ de
cõdigno niſi qđ eſt a grã effectiue: ergo an-
teꝗ ſit meritum preſupponit gratiam: fuiſſe
ſed ſic eſt ꝙ omnis gratia que vnꝗ fuit data
homini ſaltẽ ſecluſa gratia ade: illa fuit da
ta ex meritis paſſiõis Chriſti preuiſe/ vel ex
hibite: ergo concludendum eſt ꝙ quecũꝗ
operatio ex illa gratia procedens: quia po
ſterior ſaltem natura: non fuit niſi ratione
paſſionis Chriſti meritoria. Quia quecũꝗ
gratia poſt lapſũ/data eſt ex merito preui-
ſo paſſionis: cum cauſa illius meriti eſt a me
rito Chriſti: ergo illud meritum nõ eſt me
ritum illius incarnatiõis Chriſti / cum talis
incarnatio non cadat ſub merito: immo in
Auguſti. ter omnes gratias ſecundum Auguſtinum
ē ſumma gratia. Vnde nulla datur adulto
quin prefuerit aliqua diſpoſitio aliquomo
do meritoria illius: & ſic operatio incarna
tionis eſt ſimpliciter purum donum libera
le nullo modo cadens ſub merito: ſed ſolũ
ſub liberalitate dei. Fateor ergo ꝙ icarnatõ
Querit. erat futura non ex meritis. ℭ Sed queritur
vtrũ virgo meruerit ꝙ incarnatio fuerit in
tali vel tali ſuppoſito/puta in ea: hoc ē vtrũ
ipſa meruerit vt efficeretur mater Chriſti.
Dico reſolutorie ꝙ non meruit niſi de con
gruo/ꝙ eſſet mater chriſti. Nam ſua humi
litas & excellentia virginitatis fuerũt diſpo
ſitiones quedam quibus diſponebatur vt
eſſet mater Chriſti/que erant merita de con
gruo: ſed non de condigno. ℭ Sed contra

Arguit. arguitur maius bonum erat virgini beatitudo: immo gratia gratū faciens ꝙ eſſet mater Chriſti: ſed gratia & beatitudo cadunt ſub merito virgis/ de condigno enim meruit illa/ & augmentum gratie: ergo potuit de condigno mereri illud quod eſt minus

Solutio. bonum: ſcilicet ꝙ eſſet mater chriſti. ¶ Dico ꝙ non meruit ꝙ chriſtus incarnaretur: quia omnis gratia virginis/ & etiam preſeruatio ab originali fuerunt ex meritis chriſti preuiſis/ immo incarnatio fuit meritum illorum: ſed ꝙ incarnaretur in hoc ſuppoſito opera precedentia fuerunt meritoria de condigno: quia ſi fuerunt meritoria de cōdigno gratie & beatitudinis que ſunt maiora bona potuit mereri portare & concipere chriſtum/ ſed per hoc nō meruit incarnationē chriſti.

Dubium ¶ Quarto dubitatur vtrū caro chriſti fuerit peccato originali obnoxia/ & an fuerit in antiquis patribus ſecundum rationem ſeminalem. Vnde ſupponēdum eſt ꝙ caro nō eſt capax gratie/ nec peccati: ſed dicif caro obnoxia peccato originali: quia informatur anima que anima eſt originali culpe obnoxia. Dubium querit vtrū caro chriſti in numero aliquando fuerit in primo parente & poſt primum parentem in aliquo filiorum eius: & ſic conſequenter: & tandem vſqꝫ in patrem virginis anteꝗ circūcideretur pater virginis.

Dubij reſponſio. ¶ Opinio āntiqua fuit ꝙ tota ſubſtantia prolis cuiuſcūqꝫ fuit in adam: & ꝙ illa ſubſtantia in generatiōe primi filij fuit multiplicata ad tantam ꝗtitatem que ſufficiebat vt informaretur: ſicut dicunt de coſta ade ꝙ fuit multiplicata ſolum/ & eſt opinio magiſtri: ſed difficiliter itelligitur hoc/ puta ꝙ nihil addatur & nō rareſiat & fiat maior. nam eſt in intelligibile ꝙ ſine additione & rarefactione fiat illud in tam magna ꝗtitate. nō oportet igitur ꝙ materia que eſt in prole fuerit eadem in parente imo frequēter materia plis nunꝗ fuit animata anima parentis. nam ſecundū Ariſtotelem .xv. de animalibus homines non deſcendunt a ſuis parentibus niſi mediante ſemine/ ſemē autem in aialibus nō eſt aliqd deciſum de ſubſtantia animalis/ nec fuit actu pars animalis ſed eſt ſuperfluum alimēti tertie digeſtionis. alimētum autem extrinſecus aſſumptum nō eſt nec fuit pars aut de ſubſtātia animalis: ſed poſt completam digeſtionem conuertitur in ſubſtātiā corporis animalis/ ita ꝙ natura illd̄ aſſumit quod eſt neceſſarium ad conſeruationē ſui & illd̄ informatur anima illius qui nutritur. de illo autem ſic conuerſo & informato nichil deſcindir ſub ratōne ſeminis: oportet igitur ꝙ reſiduum nutrimenti quod non conuertitur in ſubſtantiam nutriti ſit materia generatōnis/ & illud eſt quod reſoluitur in ſemē. nunꝗ ergo illa materia ſemis ex qua generatur proles fuit informata anima generantis immo eſt reſiduum illius quod cōuertitur in ſubſtantiam generantis: ergo caro geniti non fuit in primo parente: fuit tamen informata anima infecta originali peccato illa ſcilicet que deſcendit a parentibus per progatōnem ſeminum/ vel niſi ſpeciali priuilegio preſeruata fuerit. vnde deſcēdere per propagationem ſeminum ſiue rationem ſeminalem ab ipſis parentibus non eſt deſcendere ſecundum virtutem matris que eſt productiua ſeminis / ſed eſt deſcēdere ex commixtione ſeminum parentum/ cum autem corpus chriſti non fuerit formatum ſecūdum illam commixtionem ſeminum patris & matris ſequitur ꝙ nunꝗ ipſius caro ſiue humanitas fuit culpe originali obnoxia. hoc eſt nunꝗ fuit informata anima que fuerit obnoxia culpe origiali. cū ergo chriſtus non procedat ab ipſis parentibus ſecūdum rationem ſeminalem non fuit debitor iuſtitie originalis nec peccato originali qd̄ eſt eius priuatio obnoxius: reſolutio eſt ꝙ licet chriſtus deſcēderit ex ſemine dauid qa corpus virginis de quo humanitas chriſti formata eſt deſcendit ex ſemine Dauid per ſeminis propagationem/ tamen non deſcēdit ipſe chriſtus ſecundum rationem ſeminalem.

¶ Diſtinctio quinta.

VISVM EST IN PRE-
cedentibus de qualitate
nature aſſumpte & de ꝑ-
ſona aſſumente iam q̄ri-
tur conſequenter vtrum
verbum & natura huma
na vniantur adinuicem in vnitate ſuppoſi-
ti vel vnitate nature. ¶ Pro hoc ſuppono
ex primo notabili differentiam inter natu-
ram/& perſonam. que habita eſt in prima
queſtione huius tertij. vnde natura in pro-
poſito nihil aliud eſt q̄ entitas poſitiua. i.
res realiter exiſtens que non eſt formaliter
incommunicabilis. Et perſona nihil aliud
eſt q̄ ſuppoſitum intellectuale: ſiue entitas
diſtincta ab alio non ſuſtentata: intellectua
lis/non nata alteri inherere/ nec alterum i-
formare. Ex quibus notatur ꝙ iſta duo ſūt
impertinentia natura/& perſona. i. nec ſe i-
ferunt: nec repugnant. vnum. n. non infert
aliud: nam non ſequitur. Hoc eſt natura: er
go hoc eſt perſona/ quia aſinus eſt natura:
& non eſt perſona: ſimiliter lapis/albedo.
Similiter non ſequitur: hoc eſt perſona: er-
go hoc eſt natura quia certum eſt de perſo-
na in diuinis: vt filius in diuinis eſt formali
ter perſona & non eſt formaliter natura: im
mo diſtinguitur formaliter a natura diuia
& eſſentia formaliter diſtinguitur a perſo-
nis. i. non ē eadē perſonis conuertibiliter:
vnde ſecundum Occham idem ſunt diſtin
ctio formalis & identica non cōuertibilier
non ergo ſequitur: hoc eſt formaliter perſo
na: ergo eſt formaliter natura. i. non ſequit
hoc eſt perſona idētice cōuertibiliter: ergo
hoc eſt natura: & iſta ſimul ſtant: hoc eſt ꝑ-
ſona: & hoc idem eſt natura: vt ſortes ē na-
tura & perſona. vnde natura humana iuxta
dictum magiſtri nichil aliud eſt niſi aggre-
gatum ex corpore/& anima/& perſōa ſup
poſitum intellectuale: & ſuppoſitum ē en-
titas ab altero non ſuſtentata: nec alterii he
rens aptitudine: nec aliud informans apti-
tudine. per primū excluditur natura ſuſten
tata. per ſecundum accidens: per tertiū/for
me ſubſtantiales. ¶ Secundo ſupponit dif
ferentia inter vnire & ſuppoſitare/ſiue per
ſonare/vniri/ſuppoſitari / ſiue perſonari.
vnde ille res dicuntur adinuicem vnite: q̄ i
eodem ſuppoſito concurrunt: ſed ſuppoſi
tari eſt ab alio ſuſtentari/ ſeu dependentiā
ſuppoſitalem ad aliud terminari. Eſſentia
vnitur humanitati: quia eſſentia/ & huma
nitas ſimul concurrunt in eodem ſuppoſi-
to. ſ. in ſecūda perſona in diuinis: ibi eſt eſ-
ſentia/& humaitas: & ſicut iſta propoſitio
eſt concedenda. humanitas vnitur eſſentie
ſeu nature diuine: ita hec propoſitio eſt cō
cedenda. natura diuina vnitur humanitati
& econtra. nam ſicut natura humana vnit
verbo: ita verbum humane nature: quia il-
la concurrūt in eodem ſuppoſito: ſed q̄uis
iſta propoſitio ſit concedēda ſuppoſitum
ſeu verbum diuinum ſuppoſitat humanita
tem: tamen iſta eſt falſa humanitas ſuppo
ſitat verbum diuinum: ſimiliter hec ē falſa
verbum diuinum ſuppoſitatur in humani
tate: quia ſuppoſitum diuinum/vel ſuppo
ſiti diuini dependentia non terminatur ad
humanitatem: ſed bene econtra: non eſt er-
go idem vniri & ſuppoſitari: quia ſuppoſi
tum diuinum vnitur humaitati/& nō ſup
poſitatur ab humaitate. ¶ Similiter nō eſt
idem ſuppoſitare & vnire. nam pater & ſi
militer ſpūſſanctus vnit humanitatem ver-
bo/& tamen pater neq ſpūſſanctus ſuppo
ſitat. Similiter eſſentia vnit humanitatē ver
bo: ſed non ſuppoſitat humanitatem. Ecce
ergo iſta differunt vniri & ſuppoſitari vni
re & ſuppoſitare. Non ſequitur: hoc vnit il
li. ergo ſuppoſitat in illo: ſicut verbū vnit
humanitati & non ſuppoſitatur ab huma
nitate ¶ Similiter non ſequitur hoc vnit er
go ſuppoſitat: nam pater vnit humanitatē
actiue verbo/& tamen non ſuppoſitat hu-
manitatem: quia non terminat dependenti
am eius/& ſimiliter eſſentia. ¶ Tertio ſup-
ponitur ꝙ ſuppoſitare/ſeu perſonare non
eſt efficere illud ſuppoſitum vel perſonam
ſed eſt eius dependentiam ſuppoſitalē ter-
minare. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponuntur ſeptē
concluſiones. Prima: vnio deitatis & hūa-

Natura & ꝑſona ipertinenter ſe habēt.

Secūda notabile

Dr̄ia iter vniri & ſuppoſitari.

Tertium notabile.

nitas in Chriſto facta nō eſt natura diuina:
ſed in ſuppoſito diuino. Patet ſic. vnio ali
quorū eſt eorū ꝯcurſus in eodē ſuppoſito
ſed ſic eſt ꝙ hūanitas & natura diuina ꝯcur
rūt in verbo vt in ſuppoſito & nō ī natura.
Vnde humanitas & natura diuina ꝯcurrūt
in eodē ſuppoſito/ergo facta eſt vnio ī ſup
poſito diuino & nō in natura. vel ſic vnio
iſtarū duarū naturarū puta diuine & hūane
facta eſt in illo in quo ſuppoſitaꝛ hūana na
tura/qa in illo eſt ꝯcurſus illarū: ſed ſuppo
ſitatur nō in natura: ſed in ſuppoſito: qa de
ratiōe ſuppoſitātis eſt ꝙ ſit formaliter ſup-
poſitū. Natura vero nō eſt formaliter ſup-
poſitum: ſed ſolum idētice: ergo ille nature
vniuntur in ſuppoſito & non in natura.
¶Si ergo ſuppoſitū diuinū aſſumeret duas
naturas vnirentur nō inter ſe: ſed illi ſuppo
ſito aſſumenti. eodēmodo quia ſuppoſitū
diuinum habet naturā diuinā & non ſup-
poſitat eam: & cū hoc habet humanā quā
ſuppoſitat/ille ambe vniūtur in illo ſuppo
ſito in quo ꝯcurrunt. ¶Scđa ꝯcluſio ſicut
Secūda cōcluſio. natura humana diuine eſt vnita ita ecōtra.
Patet ſicut natura hūana ꝯcurrit in eodem
ſuppoſito. ſ. in verbo cū diuina ita diuina in
eodē cōcurrit cū hūana. Nā dicit Damaſce
nus ꝙ nomē xp̄s duarū naturarū eſt ſignifi
catiuū. ſ. deitatis & hūanitatis. ergo ambe
nature vere & realiter ſūt in ſuppoſito chri
ſti. igitur concluſio vera. ¶Tertia conclu-
ſio. Sola humana natura & non diuina ve
Tertia re dicitur aſſumpta. Patet ſic: aliquid dicitꝛ
vere aſſumptū cuius dependētia ſuppoſite
lis ad aliud terminatur: ſed ſic eſt ꝙ ſuppo-
ſitalis dependentia humane nature termia-
tur ad ſuppoſitum diuinū ſcilicet ad verbū
& nō ecōtra: ergo ꝗuis humana ſuppoſita
tur in diuina/nō poteſt tñ dici ſuppoſitari
ab humana. ¶Quarta ꝯcluſio. ꝗuis natura
Quarta. diuina humanā ſibi vniuit/nō tñ eā aſſum
pſit. Patet prima pars/natura hūana eſt vni
ta diuine & ecōtra. ergo ab aliquo actiue: ſi
ergo ab aliquo actiue/ergo a tota trinitate
& eſſentia. Nam principium effectiuū oīm
operationū ad extra eſt diuia eſſentia eadē
in tribus propter qđ opera trinitatis ad ex-
tra ſunt indiuiſa ſicut & eſſentia idiuiſa eſt.
ergo iſta ꝯceditur diuina natura vniuit ſibi
humanā: ſicut ꝯceditur diuina natura crea-
uit naturā humanā/imo ꝯcedēdū eſt ꝙ di-
uina natura ſemetipſam vniuit humane na
ture. Scđa pars patet: nihil ſuppoſitat aliđ
niſi ip̄m ſit formaliter ſuppoſitū: ſed natu-
ra diuina nō eſt formaliter ſuppoſitū ꝗuis
ſit idētice pater/& filius/& ſp̄ūſſanctus. er-
go diuina natura nō ſuppoſitat humanā.
Vnde nō eſt idē ſuppoſitare & vnire: qa to
ta trinitas vniuit humanā naturā ſecūde ꝑ-
ſone in diuinis: ſed falſū eſt ꝙ tota trinitas
ſuppoſitauit illam naturā humanā. quia vt
dictum eſt ſuppoſitare eſt formaliter depē-
dentiā alicuius nature terminare. Vñ ſicut
pater nō terminat/nec ſp̄ūſſanctus: ita natu
ra diuina nō terminat formaliter. ¶Poſtꝗ̄ quid ſuppoſitare
ergo natura nō terminat formaliter natura
nō ſuppoſitat. Habemus ergo ꝙ ꝗuis na-
tura diuia vniat ſibi humanā nō tñ ſuppo-
ſitat neqꝫ ꝑſonat humanā q̄ idē eſt. ¶Qui
ta cōcluſio. ꝗuis ſolū verbū aſſumpſit natu Quinta.
ram humanā: nō eſt tñ ſolū ip̄m incarnatū.
Prima pars patet: quia ſolū verbū termina-
uit vnionē ſuppoſitalē nature hūane. Aſ-
ſumere naturā humanā & ſuppoſitare ſiue
perſonare idem. Aſſumere autē nō impor-
tat ſolū actionē: ſed etiā terminationē ſup-
poſitalis dependētie. Vñ termini q nō im- Regula notanda.
portāt actionē dñr de ſolo verbo: ſed q im-
portāt actionē conueniūt oībus ꝑſonis &
eſſentie vt vnire: ſed ſuppoſitare & aſſume
re nō dicūt ſolū actionē/qa tūc ꝯcederetꝛ ꝙ
eſſentia aſſumpſit/ꝙ ſuppoſitat/& ꝑſonat
Ideo iſta ꝯceditur ſolū verbū aſſūpſit huma
nam naturā: ſed negaꝛ iſta. ſolū verbū eſt in
carnatū. Patet: eēntia diuina eſt incarnata/
ergo nō ſolū verbū. patet añs. Idē eſt incar
nari & carni vniri paſſiue: ſed ſic ē ꝙ deitas
carni ē vnita: ſicut dictū eſt ī primo notabi-
li caro & deitas ꝯcurrūt in eodē ſuppoſito
ergo deitas eſt īcarnata: ſed nō ꝯcediꝛ pater
eſt incarnatus: qa nō ꝯcurrit in eodē ſuppo
ſito: qa pater nō ꝯcurrit in filio: ſed eſſentia

cõcurrit in filio:ergo iſta ꝑpoſitio eſt vera
Deitas eſt icarnata. Solũ ergo verbũ aſſum
pſit humanitatẽ ſiue ſolum verbũ ſup opſi-
tat:ſed non ſolum verbum eſt incarnatum.
De rigore iſta debet ꝯcedi ſolũ verbũ eſt incarnatũ. Iſta tamen in logica eſt concedenda:ſolum
verbum eſt incarnatum. Patet per expo-
nentes:ſcilicet verbum eſt incarnatũ:& nul
la res que non eſt verbum eſt incarnata. pa
tet:contradictoria eius eſt falſa. Aliqua res
que nõ eſt verbum:eſt incarnata:vel illa eſt
pater:& ſic eſt falſa : quia pater qui non eſt
verbum non eſt incarnatus:& ſic de ſpiritu
ſancto:vel eſt eſſentia & hoc non :quia nul
la eſt eſſentia que non ſit verbũ.ergo iſta in
rigore logices eſt cõcedenda:ſolum verbũ
eſt incarnatum :quia nõ poteſt dari aliqua
res que ſit verbum quin ſit incarnata:ſed ta
men ad hunc ſenſum debet concedi. Non
ſolum verbum eſt incarnatum/ſolum ver-
bum formaliter eſt incarnatum:& non ſtat
in rigore logice. ℂSexta concluſio.
Diuina natura nec eſt facta homo nec cõce
pta:nec incarnata:nec temporaliter nata ex
virgine:quod non ſit facta homo: Patet:
non eſt formaliter ſuppoſitũ:ſed quicquid
factum eſt homo eſt formaliter ſuppoſitũ.
Iſta tamen eſt vera diuina natura eſt homo
quia homo eſt hic ſupponens pro verbo.
ℂOmne enim ſubſtãtiuum quod imedia-
Bonum documentum. diate ſupponit pro verbo cõuenit nature.
implicat enim ſubſtantiuũ verificari de ſup
poſito qn de eẽntia:ſed de adiectiuis aliud
eſt.cum ergo homo ſit ſubſtantiuum & ve
rificatur de verbo:ergo de natura.ergo hec
eſt concedenda natura eſt homo:& nõ ſem
per fuit homo:& incepit eſſe homo : ergo
facta eſt homo:ergo apparet ꝙ iſta ſit falſa
natura diuina nõ eſt homo.ℂModus an-
tiquorum fuit diſtinguere de iſtis propoſi
tionibus in quibus ponũtur ſubſtantiua.
vt eſſentia eſt pater:eſſentia eſt filius. Dicit
Bonauentura ꝙ filius aliquando capitur
ſubſtantiue:aliquando adiectiue. Si capia-
tur filius ſubſtantiue iſta eſt falſa eſſentia
eſt filius/quia ſenſus eſt / eſſentia eſt genita
ex altero.Conſequẽter diſtinguit/eſſentia
eſt homo:ſubſtantiue vera eſt:ſi vero adie-
ctiue falſa eſt/quia ſenſus eſt:eſſentia eſt ho
mo:id eſt ſuppoſitans humanitatem. Sed
dico quod iſta eſſentia nõ eſt homo poteſt
ſaluari dicendo eſſentia nõ eſt facta homo
formaliter:eſt tamen facta homo identice/
nam iſta in rigore eſt vera eẽntia eſt homo
& cum ipſa non ſemper fuerit homo :facta
eſt homo/ſeu incepit eſſe homo:ſed nõ eſt
facta homo formaliter:ſed ſolum identice/
conceditur : ergo iſta eſſentia eſt facta ho-
mo in rigore/ſed non ad ſenſum doctorũ.
ℂSeptima concluſio/accipiendo hominẽ
concretiue eſt impoſſibile aſſumere in vni-
tatem perſone.Patet/quia accipiendo ho-
minem concretiue ſupponit pro perſona:
ſed impoſſibile eſt aſſumere perſonã vt di-
ctum eſt.nam eſt impoſſibile aſſumptũ eſſe
ſuppoſitum:quia bene ſequitur aſſumpſit:
ergo non ſuppoſitum/iſta enim propoſi-
tio eſt nota:impoſſibile eſt aſſumptum eſſe
ſuppoſitum. Nam homo eſt nomen ſup-
poſiti : ergo impoſſibile eſt hominem eſſe
aſſumptum.ℂVnde notãt doctores ꝙ ho ly homo tripliciter capitur.
mo tripliciter capitur.vno modo abſolute
& tũc implicat aliquid eſſe hominem quin
ſemper ſit homo/q̄diu manet . quia nunq̄
terminus abſolutus ſupponit pro aliquo Regula.
quin ſemper ſupponat pro ipſo exiſtente.
Hinc dicunt multi ꝙ quelibet pars homi-
nis eſt homo . Alio modo capitur homo
conotatiue.& hoc dupliciter. Vno modo
vt tantum valet ſicut aliquid humanam na
turam ſuſtentans.& ſic conuenit filio in di
uinis. Alio modo vt tantum valet ſicut na
tura humana nõ ſuſtentata:ita ꝙ homo co
notat negationem ſuſtentantis & in vtraq̧
acceptionũ eſt termius conotatiuus.Si pri
mo mõ capiaꝶ:ſuppoſitũ diuinũ aſſumpſit
hoiem:nã ſi talis nõ eẽt aſſũptus/eẽt hõ:er
go eſt hõ ꝑ regulã iã dictã.Si tertio mõ.im
plicat ꝯtradictionẽ ꝙ ſuppoſitũ diuinũ aſ-
ſumat hoiem qa ſi aſſumeret hoiem illa na-
tura quã aſſũpſit eſt ſuſtẽtata/& ſi eſt ſuſten
tata non eſt hõ tertio mõ.Qñ aũt capiꝶ hõ
put eſt de ꝑdicamẽto ſubſtãtie & ꝯuenit mi

chri& ꝯuenit verbo:capiẽ equoce:& vt cõ-
uenit mihi & nature ſimul capiẽ equiuoce.
Si autem capitur abſolute conuenit nature
humane ſuſtentate. vnde quãdo ſancti do-
ctores negãt ꝙ verbum aſſumpſit hominẽ
capiũt hominẽ conotatiue & nõ abſolute.
Dubium ¶Circa predicta dubitatur primo. Utrum
anima ſit perſona. Dico ꝙ anima neqꝫ ſepa
rata neqꝫ coniuncta eſt poſona/nam perſo-
na vt habitum eſt importat quadruplicem
incommunicabilitatem. Negat enim in-
ter ceteras incõmunicabilitates apptitudi-
nem ad informandum: ſed ſic eſt ꝙ anima
quantũcunqꝫ ſeparata a corpore appetit in
formare ſuũ corpus. Hinc eſt ꝙ anime bea-
torum habent appetitum naturalem ad in-
formandum corpora. Cum ergo anima ſe-
parata ſit cõmunicabilis materie non cõue
nit ei ratio perſone. & licet perſona non ne
get aptitudinem ad ſuſtentãdum negat ta-
men aptitudinem ad informãdum & inhe
rendum. ¶Secundo dubitatur quare ne-
gatur iſta propoſitio: verbum aſſumpſit
hominem. Dico propter errorem dicen-
tium ꝙ in Chriſto erant duo ſuppoſita/&
due perſone/& cum homo videtur nomẽ
perſone ad euitandum ne incidamus in er-
rorem dicẽtium eſſe in Chriſto duas perſo-
nas/negatur iſta verbum aſſumpſit homi-
nem. Sed humanitas non videtur nomen
ſuppoſiti. ideo conceditur verbum aſſum-
pſit humanitatem: homo autẽ videtur no-
men ſuppoſiti. ideo negaẽ vna & nõ alia.
Ideo ſi inueniatur in auctoritatibus ſancto
rum ꝙ verbum aſſumpſit hominem ly ho-
minẽ debet capi abſtractiue pro natura hu-
mana. ¶Dubitatur tertio. Utrum in Chri-
ſto ſit eadem vnio anime ad corpus & ani-
me ad verbum. Dico ꝙ non/nam in morte
Chriſti eſt fracta vnio anime ad corpus: ſed
non anime ad verbum/nõ eſt ergo eadem
vnio anime ad corpus & ad verbum/imo
eſt impoſſibile ꝙ frangatur vnio anime ad
verbum & remaneat vnio anime ad corpus
Ideo nõ eſt eadem vnio. Item ſi vnio dicat
quid reſpectiuum/ad diſtinctionem relatiõ
num ſufficit diſtinctio terminorũ. iſte vnio
nes ſunt diuerſi termini: ergo iſte vniones
diſtinguntur realiter adinuicẽ: ideo dico ꝙ
ſunt ſpecie diſtincte. Si dicas ad numerum
vnionum multiplicantur perſone. ergo ſi
in Chriſto ſint due vniones erunt in Chri-
ſto due perſone quod eſt hereticũ. Nam ca
tholica canit eccleſia in diuinitate plures eẽ
perſonas & naturam vnam. in Chriſto ve-
ro ecõuerſo duas eſſe naturas & perſonam
vnam. Negatur ꝙ perſone multiplicentur
ad numerum vnionum. Nam in toto ho-
mine ſunt diſtincte vniones partium/tum
eſſentialium/tum integralium/& formarũ
tum eſſentialium tum accidentalium: & ta
men homo eſt tm̃ vna perſona. quare &c.

¶Diſtinctio ſexta.

IN HAC Diſtinctione
tres recitabantur opinio
nes de incarnatione/quo-
modo verbum fuit factũ
homo. prima ſtat in tribus Prima opinio.
videlicet ꝙ ex carne ſiue
corpore & anima conſti
tuitur homo qui eſt aſſumptus a verbo: ni-
hilominus ille homo aſſumptus eſt verbũ:
& ſic idem eſt aſſumens & aſſumptum: & il
le homo aſſumptus eſt verbum ex tempore
& verbum incepit eſſe ille homo: & ille ho
mo aſſumptus eſt Chriſtus: & eſt verbum:
quod incepit eſſe ille homo. ¶Secunda Secũda.
opinio. ꝙ verbum non componitur preci
ſe ex corpore & anima: ſed componitur ex
tribus: ſcilicet corpore & anima & diuini-
tate. ¶Tertia/Chriſtus aſſumpſit corpus/ Tertia.
non eſt tamen corpus: aſſumpſit animam:
nõ eſt tamẽ anima: & corpus & anima ſunt
a Chriſto aſſumpta: non ſunt tamen adin-
uicem vnita: ita ꝙ anima non informat cor
pus. nec corpus informatur ab ipſa anima.
¶Queritur nunc an aliqua iſtarum trium Queſtio.
poſſit catholice ſuſtineri & deffenſari? In
hac queſtione oſtenditur in qbus ꝯueniũt
iſte opiniones & in qbus differũt & q̃ illarũ
magis appropinquat veritati. vñ ille tres o-
piniões ꝯueniũt in aliqbus. Prio in hoc ꝙ

omnes ponunt in Chriſto vnicã perſonã:
Hereſis Euthicij
& ſic omnes aduerſantur hereſi Euthicij
dicentis/ꝙ ſicut ſunt due nature in chriſto
ita & due perſone. & iſte tres opiniones cõ
cordant in hoc ꝙ non eſt niſi vnica perſo
na que eſt homo/& deus. Secundo conue
niunt quia ponunt in chriſto duas naturas
& tres ſubſtãtias: ſcilicet verbum/corpus/
& animã/que ſunt tres ſubſtantie. & in hoc
error manichei.
aduerſantur hereſi Manichei dicentis chri
ſtum non habere verum corpus. Tertio cõ
ueniunt/quia concedunt ꝙ corpus & ani
ma que ſunt in Chriſto non prius fuerunt/
ꝙ fuerunt aſſumpte a Chriſto. & in hoc ad
error origenis.
uerſantur opinioni Origenis ponentis
omnes animas ſimul fuiſſe creatas: & crea
tas antequã iungerentur corpori/& ſic ani
ma Chriſti fuit creata ſecundum Orige
nem antequã aſſumpta/imo ante Adam/
& ſic patet in quibus cõueniunt/& in qui
bus differunt. differunt tamen. Nam pri
ma opinio dicit ꝙ Chriſtus cõſtituitur ſo
lũ ex corpore & anima. Secunda ꝙ ex carne
anima/& diuinitate. Tertia ꝙ non conſti
tuitur ex aliquibus/ſed eſt ſimplex perſo
na in diuinis. & ſic patet ꝙ ille tres opinio
nes differunt. Nam quelibet aliquid dicit
ꝙ negat altera/& econtra. Iam reſponden
dum eſt ad queſtionem de probabilitate &
Prima cõcluſio.
veritate. ¶ Prima concluſio. Chriſtus non
poteſt eſſe illud compoſitum ex anima &
corpore/& hoc eſt contra primam opinio
nem. patet prima cõcluſio. ¶ Implicat qđ
aliquid eternum inceperit eſſe/& ꝙ identi
ficetur realiter cum illo quod incepit eſſe/
& quod non ſit eternum. quia aliquid eſſet
eternum/& non eternum. ſed verbum ſiue
Chriſtus eſt quid eternum/quia ab eterno
fuit/& tamen demonſtrando hoc conſtitu
tum ex corpore & natura rationali eſt tem
porale & aliquãdo incepit eſſe. Nam illud
aggregatum ex corpore & anima incepit
eſſe/ergo implicat ꝙ Chriſtus ſit illud con
ſtitutum: ergo prima opinio non eſt deffẽ
Secũda concluſio
ſabilis. ¶ Secunda cõcluſio: nõ poteſt def
fenſari ꝙ Chriſtus ſit compoſitum ex cor
pore & anima & diuinitate. propter multa
Primo diuinitas ſecundum omnes docto
res eſt aliquid ſimpliciter ſimplex/non ſo
lum propter compoſitionem: ſed propter
incomponibilitatẽ: hoc eſt diuinitas nõ di
citur ſimplr̃ ſimplex quia nõ ſit cõpoſita ex
diuerſis partibus: ſed quia non eſt compo
nibilis cum altero. Vnde anima non eſt
quid ſimpliciter ſimplex/quia eſt compo
nibilis cum altero/ſcilicet cum corpore. Im
plicat ergo quod aliquid componatur ex
corpore & anima & diuinitate. Secundo
dico ꝙ illa opinio non põt deffenſari pro
pter aliud/quia dato per ymaginationem
ꝙ illud aggregatum poſſet eẽ vnum com
poſitum ex corpore/anima/& diuinitate/
adhuc illud non eſſet perpetuum. implicat
enim ꝙ aliquid ſit deus/& non ſit perpe
tuum. quãuis cõcederetur anime perpetui
tas vt putarunt multi philoſophi/nihilo
minus compoſitum ex corpe & anima nõ
fuit perpetuũ/quia non fuit perpetua vnio
anime ad corpus. Dato etiam ꝙ cõcedatur
perpetuitas materie/vt conceſſit Ariſtote
les nulli tamen philoſophi cõceſſerunt ho
minem perpetuum: ergo eodem modo li
cet diuinitas ſit perpetua/nihilominus cũ
corpus non ſit perpetuum: ſi eſſet aliquid
compoſitum ex corpore & anima & diuini
tate non poſſet concedi ꝙ eſſet perpetuũ:
ergo non poteſt concedi ꝙ Chriſtus ſit il
lud perpetuum. Quia Chriſtus eſt perpe
tuus/& non eſt deus recens: ergo ſecunda
opinio non eſt deffenſabilis. ¶ Tertia con
cluſio. Non poteſt etiam deffenſari tertia Tertia.
opinio: ſcilicet ꝙ in Chriſto ſint tres ſubſtã
tie/& ꝙ corpus & anima non ſint in Chri Contra
ſto vnite adinuicem: & quãuis quidem do gabrielẽ.
ctor dicat ꝙ ſecunda eſt minus heretica ta
mẽ tertia videtur minus heretica. Sed ꝙ ter
tia non poſſit deffenſari. Patet: quia hoc ſe
quitur ꝙ Chriſtus non ſit homo/quod eſt
hereticum dicere. Patet ſequela: nullũ ſup
poſitũ eſt homo niſi ſubſiſtat in natura hu
mana: xp̃s ſcđm hãc opinionẽ nõ ſubſiſtit
in humanitate. ergo: maior ẽ certa/minor

probatur.aggregatum ex corpore & ani-
ma niſi ea ſint adinuicem vnita non eſt na-
tura humana/alias ꝯcederetur ꝙ ſorte mor
tuo anima & corpus eius eſſent natura hu
mana/ergo cum iſta opinio concedat ꝙ in
Chriſto ſit corpus & anima:& nõ ſunt ad-
inuicem vnita:ſequitur ꝙ in Chriſto nõ eſt
natura humana/ergo Chriſtus non ſubſi-
ſtit in natura humana quod erat probãdũ.
Vnde ſicut theologi contra magiſtrum cõ
cedunt ꝙ in triduo xp̄s non erat homo quã
uis in triduo ſuſtentabat corpus & animã/
quia nunq̃ dimiſit quod ſemel aſſumpſit.
quia tamen corpus & anima in triduo que
ſuſtentabãtur non erant cõiuncta adinuicẽ
ſed ſeparata/& ſic non ſuſtentabat humani
tatem in triduo/quare non erat homo.eo-
dem modo cum iſta opinio cõcedat ꝙ illa
duo ſcilicet corpus & animam habebat aſ-
ſumpta/& non erãt cõiuncta/ſequitur ma
nifeſte ſicut xp̄s non conceditur homo in
triduo/ita nunq̃ cõceditur ꝙ xp̄s ſit homo
& ſic patet ꝙ iſte tres opiniones ſunt falſe.
nã xp̄s primo non eſt compoſitum ex cor-
pore & anima/quia tunc Chriſtus eſſet qd
temporaneum/& incepiſſet eſſe. Secundo
Doctorꝭ reſolutio chriſtus non eſt compoſitum ex corpore&
anima & diuinitate/quia diuinitas non eſt
componibilis/& eſſet quid temporale. Ter
tio in chriſto ſunt tres ſubſtãtie:ſcilicet cor
pus/anima & diuinitas/ſeu perſona diuĩa:
nihilominus non eſt concedendum ſicut
concedit tertia opinio ꝙ corpus non infor
met animam. ¶Inquirẽdum eſt ergo quid
pro q̃ ſup ponat Chriſtus eſt xp̄s & pro quo ſupponit.dico ꝙ ſuppo
nit pro ſecunda perſona in diuinis. ſolum
enim verbum quod eſt ſimpliciter ſimplex:
eſt xp̄s. Vtrum ſemper fuit xp̄s? Dico ꝙ nõ
& ſic Chriſtus eſt terminus connotatiuus.
quia ſi abſolute ſupponeret pro ſecũda per
ſona in diuinis ſemper ſupponeret/& ſem-
per ſuppoſuiſſet:quia terminus abſolutus
nunq̃ deſinit ſupponere niſi propter defe-
ctum ſignificati. Chriſtus enim ſupponit
pro ſecunda perſona/conotãdo illam ſub-
ſiſtere in natura humana; id eſt ꝙ ſubſten-
tet naturam humanam. Chriſtus enim ſup
ponit pro eodem pro quo ſupponit verbũ ꝓ quo verbum.
ſed non ab eterno/quia verbum non cono
tat aliquid ex tempore factum: ſed chriſtus
conotat aliquid quod eſt ex tempore factũ
ſcilicet vnionem verbi cum humanitate.
Chriſtus ergo eſt terminus ſimpliciter ſim-
plex conotans naturam humanam aſſum-
ptam. ¶Difficultas. Vtrum in triduo deſie- Dubium
rit ſecunda perſona in diuinis eſſe chriſtus
ſicut deſijt eſſe homo. Omnes doctores cõ
tra magiſtrum dicunt ꝙ chriſtus in triduo
non fuit homo. Sed an fuerit chriſtus in tri
duo/eſt difficultas ad nomen. Aliqui dicũt
ꝙ chriſtus tantum valet ſicut vnctus/& ſic
iſte terminus chriſtus eſt impoſitus a pro-
prietate ſcilicet eſſe vnctum/& cum in tri-
duo ſuſtentabat animam vnitam per gra-
tiam ſpiritualiter dicebatur chriſtus in tri-
duo: ſed videtur magis conforme doctori
bus ꝙ chriſtus non conotat talem vnctio-
nem:ſed humanitatis aſſumptionem:& ſic
in triduo deſijt eſſe chriſtus: quia quanuis
in triduo verum erat dicere quod verbum
diuinum ſuſtentabat & corpus & animam
vnctã gratia: licet illa tunc eſſent ſaparata/
non tamen humanitas erat ab illo aſſum-
pta/ quia non erat tunc homo/ cum non
eſſet corporis & anime vnio.& ſic patet ꝙ
non erat chriſtus in triduo.

¶Secunda queſtio.

VTRVM IN CHRI-
ſto ſint duo eſſe? Iſta enĩ
conceditur Chriſtus eſſe
duo. Vtrum per aliud
eſſe ſit homo & deus/ita
ꝙ cõcedatur ꝙ chriſtus
eſt entia. Pro ſolutione
notandum eſt:ꝙ iſta/eſſe/eſſentia/exiſten-
tia/non differunt ſecundum rem:ſed idem Eſſe eẽn tia exiſtẽ tia.
penitus ſunt. Nam ſortes eſt ſuum eſſe &
ſua exiſtentia: quia ſi diſtinguitur a ſuo eẽ
iam ſortes eſſet & non eſſet/quia deus po
terit corrumpere illud eſſe conſeruato ſor-
te & ſic ſortes non erit.ſed iſta ſunt ridicula
& falſiſſima:ergo eſſentia ſortis nihil aliud

eſt q̄ ſortes realiter exiſtens. Vnde nulli eam ponunt differentiam realem more antiquorum/ſed bene formalem/& rationis. ¶Dicunt doctores ꝙ res habet duplex eſſe ſcilicet eſſe obiectiuum/& eē reale. Eſſe obiectiuū rei nihil aliud eſt q̄ cognitio rei qua res cognoſcitur/& ſic omnes res ab eterno fuerunt in intellectu diuino q̄tum ad eē obiectiuum/& id eſſe eſt ipſa cognitio que eſt deus/& iſtud eſſe non vocatur ipſa res nec eſſentia rei. & ſic bene differt ab eſſentia rei ſicut cognitio a re cognita. Sed eſſe reale eſt res actu & realiter exiſtens: & exiſtentia rei eſt res realiter exiſtens: & ſic eſſe reale: eſſentia rei: & res ipſa idem penitus ſunt. Noto ſecundo ꝙ exiſtere non differt ab eſſe.

Duplex eſſe in rebus.
Quid eē obiectiuum.

¶Tertio notandum. Quod diſtinguūtur eſſe eſſentie: ſubſiſtētie ſiue ſuppoſitale: ꝓpoſitionale ſeu eſſe compoſitionis. Aliqđ eſſe eſt eſſe eſſentie quod non eſt ſubſiſtētie vt humanitas Chriſti habet eē eſſentie. ſed non ſubſiſtentie/quia nō eſt ſuppoſitum. ſed eſſe eſſentie & exiſtentie non differunt: & ſic tertium eſſe differt a duobus primis: ſed prima duo non diſtinguuntur. Eſſe propoſitionale eſt eē quod denotatur per compoſitionem predicati cum ſubiecto vt cum dico ſortes eſt albus vltra eſſe eſſentie: exiſtētie: & ſuppoſitionale importat aliud eſſe ſortis puta eſſe album: & non eſt aliqđ illorum trium: quia poſſunt reperiri in ſorte quando non erit albus: & iſtud eſſe propoſitionale eſt ipſe ſortes albus. ¶Secundum Gregoriū eſſet ꝯplexe ꝓpoſitionale. Et ſic realiter nō differt ab eē eſſentie & exiſtentie: ſed ratione. quia alia ratiōe dicitur ens & dicitur albus ipē ſortes. ¶Notandū quarto ꝙ xp̄s eſt nomē ſuppoſiti ſed ī duabus naturis hoc eſt ſupponit pro ſuppoſito connotando ꝙ illud ſuppoſitum ſit in duabus naturis: ſcilicet diuina & humana: id eſt ꝙ aſſumpſerit & termiet depēdentiā ſuppoſitalē nature hūane. ¶Notandū quinto. iſte terminus duo aliquādo capitur maſculine & ſic nullus concedit ꝙ xp̄s ſit duo quia duo eſſet ſuppoſita capiendo maſculine. aliquando capitur neutraliter: & ſecundum hoc procedunt rationes. ¶Sint ergo concluſiones. Prima concluſio. In Chriſto ſunt duo eſſe eſſentie/ſimiliter & duo eſſe exiſtentie. Prima pars patet: in Chriſto ſūt due nature & quelibet natura habet eſſe exiſtentie: ergo quelibet natura eſt eſſe exiſtentie ſicut dictū eſt in nominibus: ergo ī xp̄o ſunt duo eſſe eſſentie. & ex iſta parte ſequitur ſecunda: quia eſſe eſſentie & eſſe exiſtentie non differunt. ¶Secunda concluſio. Sicut in Chriſto nō ſunt due perſone/ita nec duo eſſe ſubſiſtentie. Patet prima pars. in Chriſto non ſunt duo incommunicabilia capiēdo incommunicabile prout negat eſ identitatem realem cum pluribus & prout negat independentiam ſuppoſitalem. Nā ſecunda perſona in diuinis in Chriſto eſt perſona: ſed humanitas que habet eſſe eēntie & exiſtentie in Chriſto non eſt perſona quia non eſt indepēdens. Nam de ratione perſone eſt ꝙ ſit independens quantum ad iſtam dependētiam ſuppoſitalem ſeu ꝙ nō ſuppoſiretur ab altero quod idem eſt: ergo in xp̄o non ſunt due perſone. & per conſequens nec duo eſſe ſubſiſtentie: quia res nō dicitur ſubſiſtere in natura aliqua niſi quia eſt ſuppoſitum illius nature. ¶Tertia concluſio. Chriſtus non eſt duo capiēdo duo maſculine. Patet: Chriſtus non eſt duo ſuppoſita/immo in Chriſto nō ſunt duo ſuppoſita. ¶Quarta concluſio. Chriſtus non eſt duo capiendo duo neutraliter id eſt nō eſt due res/licet in Chriſto ſint due res: immo tres res ſpecie diſtincte/corpus/anima & ſuppoſitum. Chriſtus tamen non eſt illa nec copulatiue/nec copulatim. Nā chriſtus non eſt corpus nec anima/nec aggregatum/nec eſt ſuppoſitum & corpus & anima copulatim. Nam ſicut dictum eſt Chriſtus ſupponit pro ſuppoſito quod ſuppoſitum in diuinis eſt ſimpliciter ſimplex nec compoſitum ex partibus nec componibile cum alijs partibus: ergo illud pro quo ſupponit Chriſtus/nec eſt plura copulatim nec plura diuiſiue: & per ꝯñs non eſt duo

Multiplex eſſe.
Grego.
Ly duo capit ou plicuer.
Prima concluſio
Secūda.
Tertia.
Quarta.

capiendo duo naturaliter: quis eni in xp̄o ſint duo eſſe tamē non eſt plura entia/ imo eſt ſolum perſona ſuſtentās humanitatem.

Dubium primum.

¶Dubitatur primo. Vtrū humanitas Chriſti ſit vna pars Chriſti. Arguitur ꝙ ſic. dicit

Athana.

Athanaſius in ſymbolo. Sicut anima rōnalis & caro vnus eſt homo: ita deus & homo vnus eſt Chriſtus. & non poteſt capere hominem pro ipſomet Chriſto: quia nulla eſſet ſimilitudo. quia aīa & caro ſunt vnus homo tāꝗ partes diuerſe hominis: ergo videtur ꝙ capiatur homo pro humanitate. Queritur ergo an humanitas ſit pars Chriſti & ſuppoſitum altera pars. & ſi ſic ꝯcluſiones habite ſunt falſe. Pro iſto dubio notemus ꝙ de ratione partis ſunt duo. vnum

pars duo dicit.

eſt ꝙ diſtiguitur realiter a toto cuius eſt ps. aliud ꝙ ex illo & alio a quo diſtinguit̄ realiter reſultet totum. Propter defectū primi non conceditur ꝙ pater in diuinis ſit pars eſſentie: quis eēntia ſit aliquid aliud preter patrem: quia filius. Verbi gratia. Materia ſortis dicitur pars ſortis & diſtinguitur a ſorte/ & anima/ ex qua cū materia reſultat ſortes. ¶Hoc ſuppoſito dico ꝙ humanitas Chriſti nullo modo eſt pars Chriſti: licet humanitas Chriſti diſtinguat̄ a Chriſto ſicut aſſumptū ab aſſumēte: tn̄ falſum eſt dicere: ꝙ ex humanitate/ & altero efficiat̄ xp̄s quia Chriſtus nō eſt cōpoſitus: quia ē deus & ſimplex. Omne eni cōpoſitum eſt corru-

Reſolutio.

ptibile: & poteſt deſinere eſſe per ſepationē partium. ¶Reſolutio igitur eſt ꝙ iſta ē falſa: humanitas eſt pars Chriſti. Et ad auctoritatem Athanaſij/ ly ſicut nō poteſt dicere omnimodam ſimilitudinē. Certum eſt eni ꝙ caro/ & anima vnus ſūt homo: ſicut partes diuerſe copulatim ſumpte illum hominem conſtituentes: nam tenendo ꝙ totum eſt ſue partes ſequitur ꝙ in iſta Chriſtus/ & homo vnus ſunt deus non poteſt ita capi. implicat enim ꝙ ſit aliquis deus compoſitus: ideo non poteſt intelligi tanꝗ partes diuerſe deum conſtituentes. Sed ſenſus eſt: ſicut conceditur/ homo eſt caro & anima copulatim: ita iſta eſt concedenda deus eſt Chriſtus & homo: & tunc ly homo non ſupponit pro humanitate. Nam hec eſt impoſſibilis/ deus eſt Chriſtus & humanitas/ ſed ſupponit pro ſuppoſito eodē pro quo ſupponit Chriſtus: iſta deus eſt homo & Chriſtus/ eſt copulatim concedenda: ideo ly ſicut dicit ꝙ vtraqꝫ iſtarū ē vera copulati: & capit̄ homo pro ſuppoſito/ & ꝯnotatiue & nō abſolute.

Argumētū ꝯ quartā ꝯclōnē

¶Dubitat̄ ſcd'o & arguitur ꝯtra quartā ꝯcluſionē/ ꝓbando ꝙ xp̄s ſit diuerſe res: ſicut iſta eſt concedenda copulati homo eſt materia & forma: ita de Chriſto concedendum eſt ꝙ ſit diuerſa copulatim. Patet auctoritatibus: ait yſidorus. Mediator dei & hominum Chriſtus Ieſus quāuis aliud ſit de patre/ aliud de virgine: non tn̄ alius. Itē Anſelmus de incarnatione verbi

yſidorus

Nō eſt alius deus/ alius homo in Chriſto/ quāuis ſit aliud deus/ aliud homo. ſed vbi

Anſelm'

cunqꝫ eſt aliud & aliud ibi ſūt duo: ergo ille ptes copulati ſupponūt p differētibus: & ſupponunt pro Chriſto: ergo Chriſtus eſt duo diſtincta. ¶Pro ſolutione vniuerſaliter reſpondetur: ꝙ iſta eſt falſa. Chriſtus eſt duo: & ad omnes auctoritates/ & Anſelmi/ & yſidori dico ꝙ non intelligūtur/ xp̄s eſt de patre ſecūdum aliam naturam: & de matre ſecundum aliam naturam. Chriſtus eni non eſt niſi ſuppoſitum in diuinis: quod ē de patre: ſed intelligitur ꝙ xp̄s ſit de patre ſecundum vnam naturā. alius de matre ſecundum aliam naturam: ſed non eſt concedendum/ ꝙ Chriſtus ſit aliud de matre: & non ſit de patre ſecūdum illud: quia xp̄s nichil eſt de matre. & Anſelmus eſt intelligēdus. Illud ſecundum ꝙ eſt homo: vel illud, ratione cuius denominatur homo diſtinguitur ab alio/ rōne cuius denoīatur deus.

¶Dubitatur tertio. Vtrum Chriſtus ſcd'm ꝙ homo ſit aliquid? Multi voluerunt dicere ꝙ chriſtus ſupponit pro aggregato ex

Dubium ſecundū.

ſuppoſito/ & diuinitate: & tunc non eſſet ens: quia illud aggregatum non eſt vnum ens: quia nunquam duo diſtincta ſpecie faciunt vnum ens: niſi vnum ſe habeat vt materia: aliud vt forma. Sed determinatum

eſt ꝙ Chriſtus eſt nomen ſuppoſiti/ atqꝫ ꝙ
non eſt creator ſecũdum ꝙ homo: quia eſſe
hominem non dat ei eſſe creatorẽ: quia erat
creator anteꝙ̃ eſſet homo: & non eſt creatu
ra: quia deus non eſt creatura: nam bene ſe-
quitur. Chriſtus eſt creatura: ergo deus eſt
creatura: quia quicqd eſt Chriſtus eſt deus.
Queritur ergo vtrum conceditur Chriſtus
eſt aliquid ſecundum ꝙ homo. Dicitur ꝙ
ſic. Patet in decretalibus Gregorij in capi-
te cum Chriſtus. determinatur ꝙ Chriſtus
eſt aliquid ſecũdum ꝙ homo. Ideo iſta cõ-
ceditur/ Chriſtus eſt aliquid ſecundũ ꝙ ho
mo. ¶ Ad argumentum Chriſtus non eſt
creator ſecundum ꝙ homo. id eſt non ha-
bet eſſe creatorẽ ab eo a quo habet eſſe ho-
minem: ergo ratio ſecundum quam eſt crea
tor nõ eſt eſſe hominem. ly ſecundũ quod
facit appellare propriam rationẽ: ergo iſta
eſt vera. Non eſt creator ſecundum ꝙ ho-
mo/ nec creatura: ergo non eſt aliquid. Ne
gatur conſequẽtia: licet iſti termini ſimpli-
citer conuertãtur/ ens/ creator vel creatura:
tamen non conuertuntur cum quocunqꝫ
addito ſicut patebit infra. Bene ſequitur
hoc eſt aliquid: ergo creator/ vel creatura.
Similiter bene ſequitur: hoc nõ eſt creator/
vel creatura: ergo non eſt aliquid: ſed non
ſequitur. Hoc non eſt creator ſecũdum ꝙ
homo vel creatura: ergo hoc nõ eſt aliqd.

¶ Diſtinctio ſeptima.

Queritur. Vtrũ per ydio-
matum cõmunicationẽ
concreta vtriuſqꝫ nature
tam diuĩe ꝙ̃ humane de
ſeinuicem predicentur.
¶ Pro iſta queſtione no
to primo ꝙ cõmunica-
tio ydiomatũ: vt dicit Nicolaus Orẽ in tra
ctu ſuo de iſta materia: nihil aliud eſt ꝙ̃ mu
tua predicatio concretorum vtriuſqꝫ natu-
re de ſeinuicem/ & de ſuppoſito ſubſiſtente
in illis naturis. Exemplum. Illa conceditur
deus eſt homo: & homo eſt deus: mortale
eſt immortale/ paſſibile eſt impaſſibile/ &
econtra. Iſta ſunt concreta nature humane:
homo/ paſſibile/ mortale/ & iſta diuĩne de-
us/ impaſſibile/ imortale/ que de ſeinuicem
& de ſuppoſito ſubſiſtente in illis verificã
tur. id eſt de Chriſto/ qui ſubſiſtit in illis na
turis tam diuĩa ꝙ̃ humana. Chriſtus enĩ eſt
homo paſſibilis/ immortalis/ impaſſibilis.

Quid ſit ydiomatũ cõicatio.

¶ Noto preterea ꝙ varia ſunt genera con-
cretorum. Quedam ſunt concreta/ que im-
mediate ſupponunt pro illis de quibus ve
rificantur immediate. id eſt non per aliud
medium. Alia ſunt quorum formale diſtin
guitur a materiali: qui non ſupponunt pro
materiali: niſi mediante formali/ hinc defi-
ciente connotato termini connotatiui defi
cit eius ſuppoſitio. Aliqui enĩ ſunt termini
ſic ſe habentes/ qui non habent formale di-
ſtinctum a materiali: quia ſunt abſoluti. &
concreta ſecundi generis non ſupponunt
imediate pro illo ſignificato materiali: ſed
mediate. id eſt mediante ſignificato forma
li. Sed concreta primi generis ſupponunt
imediate pro ſuo ſignificato. Vnde ſuppo
nere immediate eſt de eo verificari etiã om
ni alio ſecluſo/ ſupponere mediate eſt veri-
ficari de aliquo non omni alio ſecluſo. Exẽ
plum. Iſte terminus idem ſupponit pro me
& pro quacunqꝫ re non per aliud diſtinctũ
ab ipſa re/ vel a me: ſed per memetipſum.
Exemplum ſecundi: vt ſortes eſt albus. Al-
bus ſupponit pro ſorte mediate. i. ꝑ aliud
medium inherens ipſi ſorti. ¶ Concreta
ergo primi generis dicuntur/ que imme-
diate ſupponunt pro re/ de qua verificanz-
tur. id eſt non per aliud medium. ¶ Secũdi
vero generis mediate ſupponũt ꝑ re de qua
verificantur. ¶ Tertium genus eſt eorum
que immediate ſupponunt pro vno ſigni
ficato/ & mediate pro altero. Exemplum/
vt calefactiuum ſupponit pro ſubiecto cali
do mediate. id eſt mediante calore: ſed ime
diate ſupponit pro calore. Calor enim eſt
immediate calefactiuus: quia quocũqꝫ alio
ſecluſo calefacit. Similiter diſgregatiuũ vi
ſus dicit de albo/ nõ niſi ꝑ colorẽ: & iõ me
diate: & de albedie dicit imediate. Nã albe
do quocũqꝫ alio ſecluſo eſt diſgregatiua vi

Tria genera ꝯcretorum.

Aduerte

Tertium genus cõcretorũ.

ſus: & iſta tria genera concretorũ ſunt notã
da ad videndũ in quibus ↄcretis ſit cõicatio
ydiomatũ. ¶Tertio ſupponẽdũ eſt: ꝙ tria
Tria gña ppõnum ſunt genera propoſitionum: in quibus eſt
difficultas in propoſito: quedam ſunt ſim-
pliciter de ineſſe: in quibus concreta ſumun
tur ſine quacũꝗ ampliatione: vt mortale ẽ
paſſibile: mortale eſt immortale. Quedam
ſunt propoſitiones in quibus concreta ſu-
muntur cum ampliatione: vt deus fuit ho-
mo: Chriſtus fuit homo: & tertie propoſi-
tiones ſunt in quibus talia concreta ſumun
tur cum ſpecificatione/ſeu cum ſigno redu
plicatiuo. Exemplum. Chriſtus eſt morta-
lis inq̃tum homo: chriſtus eſt creatura inq̃-
tum homo: vel eſt creatura ſecundum ꝙ eſt
homo: vel ſecundum humanitatem. In om
nibus talibus illi termini ſumuntur ſpecifi
catiue/vel cum ſigno reduplicatiuo: quod
Suppõ logicalis idem eſt. ¶Notandum quarto/ & ſuppo-
nendum ex logica: ꝙ ad veritatem propo-
ſitionis affirmatiue ſemper requiritur: ꝙ ex
trema ſupponant pro eodem: hoc eſt/ ꝙ p̃-
dicatum nihil denotet aliud: niſi illud pro
quo ſupponat ſubiectum eẽ illud pro quo
ſupponit predicatum. ¶Quinto notandũ
ꝙ vnio hypoſtatica habet conuenientiam
maximam cum vnione accidentis cum ſub
iecto preter inherentiam. His ſuppoſitis
videndum que propoſitiones ſunt conce-
dende: & in quibus concretis fit communi
catio ydiomatum: & ſit prima concluſio.
Non fit communicatio ydiomatum in cõ
cretis primi generis puta que ſupponunt i
mediate pro ſuis ſignificatis: & quocumꝗ
alio ſecluſo realiter: vel per ymaginationẽ
adhuc ſupponerent. Patet concluſio: quia
que ſolum immediate alicui conueniũt: &
non cõueniunt cuicunꝗ per aliud talia ſũt
ydiomata primi generis Vnde ly idem eſt i
mediate ſupponens de re aſſumpta/& aſſu
mente: ergo virtute talis vnionis non po
teſt cõcedi Chriſtus eſt idem huic rei: ergo
nõ fit ↄmunicatio ydiomatum in cõcretis
primi generis. patet minor: bene ſequitur/
chriſtus eſt idem huic rei: ergo Chriſtus eſt
hec res: puta humanitas. & vltra: ergo Chri
ſtus eſt creatura: que ſunt in probata diſtin
ctione precedenti. Dices/ly homo eſt de cõ
cretis primi generis: qa quilibet terminus
abſolutus ſupponit p̱ ſuo ſignificato quo
cunꝗ alio ſecluſo: & certum eſt ꝙ fit com-
municatio ydiomatum in iſto termino hõ
quia Chriſtus eſt homo: & deus eſt homo.
¶Dico ꝙ homo tripliciter capit. Vno mo
do abſolute: & ſic eſt compoſitum ex cor- Ly hõ ca pit tripli citer.
pore/& anima rationali: & ſupponit ime-
diate p̱ ſuo ſuppoſito quolibet alio ſecluſo Primo.
& iſto modo implicat contradictionem: ꝙ
fiat communicatio ydiomatum in iſto ter-
mino homo: nam iſta tunc eſt impoſſibilis
Chriſtus eſt homo: ſicut iſta/Chriſtus ẽ cõ
poſitus. Aliter capitur homo pro compo- Secũdo.
ſito ex corpore & anima rationali non ſu-
ſtentato: ita ꝙ connotat independẽtiam q̃-
tum ad terminationem ſuppoſitalem/ſecũ-
dum quam humanitas aſſumpta non põt
dici homo: & iſto modo nõ poteſt fieri cõ
municatio ydiomatum: implicat enĩ ꝙ chri
ſtus ſit homo iſto modo quia ſemper infer Tertio
tur: ergo Chriſtus ẽ cõpoſitus. Tertio mo-
do capitur homo pro ſuſtentante/vel ter-
minante dependentiam ſuppoſitalem hu-
manitatis: & ſic homo non eſt de primo ge
nere concretorum: quia non ſupponit pro
ſuo ſignificato omni alio ſecluſo: nam ſup
ponit pro Chriſto: & nõ ſupponeret ſeclu
ſa humanitate: ſed ẽ de ſecũdo genere: quo-
niam in eo fit communicatio ydiomatum
Vnde notandum eſt. ꝙ omnis propoſitio Regula.
de concreto/que cõceditur in diuinis ſic ſe
habet: ꝙ vtrũꝗ extremum tam ſubiectum
q̃ predicatum ſupponit pro verbo: alias il-
la propoſitio eſt falſa: ſed ſic eſt ꝙ in iſtis al
terum illorum ſupponit pro verbo non i-
mediate/ſed mediante humanitate ab ipſo
aſſumpta: vt mortale/paſſibile/homo/ta-
lia non ſupponunt pro humanitate in iſtis
Chriſtus eſt homo: Chriſtus eſt mortalis/
paſſibilis &c. ſed pro verbo ratione huma
nitatis: quia ſecluſa humanitate: non ſup-
ponerent amplius pro ipſo verbo.

Secunda cõcluſio. ¶Secũda ↄcluſio. Cõcreta primi ordinis nature diuine. id eſt que de natura diuina imediate predicantur dicũtur bene de Chriſto: vt Chriſtus eſt deus: ly deus eſt concretum primi ordinis: immo abſtracta que conueniunt diuinitati dicuntur de Chriſto: vt ſicut filius in diuinis eſt eſſentia diuina: & deitas: ita cõceditur. xp̄us ē eſſētia diuia & deitas. ¶ Tertia concluſio. Concreta tam tertij/ꝗ ſecundi ordinis nata predicari mediate de natura humana/aut de natura diuina: predicantur de ſe mutuo: & de Chriſto

Tertia. Exemplum: vt ſi humanitas Chriſti eſſet alba: iſta concederetur Chriſtus eſt albus: album enim predicatur de humanitate mediate: quia mediante albedine: que quidem albedo non eſt humanitas: ſed accidens ſeparabile ab ipſa. Similiter iſtud predicatum mortale predicatur ſeorſum de natura hũana mediate: nam vnaq̃ꝙ res compoſita eſt generabilis & corruptibilis ratione forme: quia non corrumpitur niſi ratione forme: vtputa per ſeparationem vel informationē ergo generabile & corruptibile dicunť de forma immediate: vnde forma dicitur gñari terminatiue: & aggregatum totalitatiue: & materia ſubiectiue. Iſta enim conceditur Chriſtus eſt mortalis: quia mortale dicitur de forma: & ſic mediate Chriſtus eſt generatus: generabilis: ideo concreta vtriuſꝗ nature que ſeorſum cõpetunt illis naturis mediate. i. ratione alterius ab ipſa natura/ vel partis/vel aggregati ſic ſe habent ꝙ predicantur & verificantur de ſe mutuo. vt paſſibile eſt impaſſibile. Etiam omnia illa predicantur de ſuppoſito ſubſiſtente in illis naturis duabus. ¶ Contra hanc concluſionē

Argumētũ contra cõcluſionem. arguitur ſic. Sequitur ꝙ ↄtraria/ immo priuatiue oppoſita verificarentur de eodē: qđ eſt impoſſibile: quia priuatiue oppoſita inferunt contradictoria: ergo iſta non eſt concedenda de Chriſto: paſſibile eſt impaſſibile. Doct. faciunt multa argumenta: ſed non eſt magna apparentia niſi in iſto. & ſic quãdo infertur ꝙ contraria poſſēt verificari de eodem. Dicitur ꝙ hoc eſt poſſibile: quia deus poteſt ponere caliditatem & frigiditatē in eodem ſubiecto: & tunc cõcederetur: calidum eſt frigidum/immo eſt probabile: ꝙ ſupernaturaliter in Chriſto fuerũt triſtitia & gaudium contraria. Aliqui dicerent: ꝙ ſi deus preciſe poneret tantum de albedine in vno ſubiecto: q̃tum de nigredine: ꝙ illđ non eſſet ſimul album & nigrum diuiſiue. non eſt album. neq̃ nigrum. quia nigredo impedit ne denominetur album: & albedo ne denomiєtur nigrum: ſed ſi poneretť plus de albedine eſſet album/& non nigrum: & ecõtra: ſed hoc ſtat ad nomen. Quorundã opinio

¶Sed de priuatiue oppoſitis: an ſit poſſibile ꝙ verificētur de eodem: videtur ꝙ ſit impoſſibile: q̃a priuatiuum includit contradictorium poſitiui: vt cecus/non videns: & propterea videtur apparentia: ꝙ priuatiue oppoſita etiam ſupernaturaliter non poſſunt verificari de eodem. Dubium

¶Pro ſolutione dico ꝙ priuatiue oppoſitum capitur dupliciter: vno modo vt importat negationem poſitiui: vt immortale. i. non habens naturam mortalem Priuatiue oppoſita duplicter. tunc iſta eſt falſa: Chriſtus eſt immortalis: quia iſta eſt falſa: non habet naturam mortalem: & ſic priuat diſpoſitionem q̃tum ad omnem naturam ſubiecti. Secundo modo capitur vt priuat diſpoſitionem quantum ad certam naturam ſubiecti: vt imortale tãtum valet: ſicut habens naturam non mortalem: & ſic Chriſtus eſt immortalis. i. habens naturam immortalem: quia diuinam & non mortalem: & Chriſtus eſt mortalis: id eſt habēs naturã mortalē: & iſto ſecũdo modo priuatiue oppoſita poſſunt per potentiam diuinam eidem conuenire: nec ſic iñferunt contradictoria: ſed verificãť de vno tertio. vnde Scotus dicit ꝙ ſi idem poneretur in duobus locis: & in vno quieſceret: & in alio moueretur: iſta eſſet ſimpliciter concedenda. Iſte quieſcit. Alij dicunt ꝙ quieſcit. i. non mouetur: ideo immortale / vt ē habens naturam non mortalem nõ opponitur priuatiue iſti termino mortale. Et nõ facio difficultatem/quin ↄtraria poſſint de eodē verificari: vnde ſi Chriſtus habuiſſet

duas humanitates: vnam albam/ & aliā nigram: tunc Chriſtus fuiſſet albus: & fuiſſet niger diuiſiue. Sed de priuatiue & contradictorie oppoſitis implicat ꝙ verificentur de eodem. ¶ Quarta concluſio in propoſitionibus ampliatiuis plus conſiderāda eſt appellatio ꝙ ampliatio ad veritates illarū cognoſcendas. Vnde iſta conceditur: chriſtus fuit homo: ſed ſi capiam iſtā: Chriſtus hoc tempore fuit homo: demonſtrando tēpus ante incarnatōnem eſt falſa propter appellationem. Nam homo a parte predicati: appellat humanitatem pro illo tempore fuiſſe aſſumptam. Si ergo ſit difficultas in ꝓpoſitione/ in qua ponitur ampliatio: ſemp prouenit ratione appellationis: & non ampliationis. ¶ Poſſet eſſe difficultas: an chriſtus ſit vbiqꝫ homo. vnde Chriſtus eſt hic. Sed vtrum ſit hic homo: videtur ꝙ non: qꝛ humanitas Chriſti non eſt regulariter niſi i celo/ & in ſacramento euchariſtie: apparentia eſt ergo ꝙ Chriſtus non ſit hic homo. Dico ꝙ non eſt hic homo: nam ſicut nō fuit ſemper homo/ & ita non eſt vbiqꝫ homo ſed chriſtus homo eſt vbiqꝫ: chriſtus homo eſt hic: ſed addendo terminum hic/ huic termino homo: vt chriſtus eſt hic homo ē falſa: quia appellat ꝙ hic ſuſtentet humanitatem: ideo quando eſt adiūctum: prius eſt reſpiciendum ad appellatōnem: ꝗ ad qđcūqꝫ aliud. Patet ex dictis quomodo communicantur ydiomata propter vnionem ypoſtaticam & in quibus ꝯcretis. ¶ Conſequēter videndū ꝗ propoſitiones ſunt concedēde in quibus ponuntur termini importantes inceptionem ſeu deſitionem/ ſimiliter in quibus ponuntur reduplicatiua de quibus ponuntur concluſiones ſequendo ordinem. Quinta concluſio in terminis importantibus inceptionem/ & deſitionem/ aut alicuius rei factōnē. diligenter attēdere oportet eorūdē appellatōem: hoc ē diligēter attēdere oportet cui appellēt ſeu denotēt aliqđ ꝯuenire/ ſeu ineſſe: hoc eſt/ quibus illi termini appellent factionem/ inceptionem/ aut deſitōnem competere: quia penes hoc tales propoſitiones ſunt concedende/ aut negāde. ¶ Pro cuius declaratione ponūtur due regule. Prima: incipit non verificatur de aliquo/ quin de illo immediate: hoc eſt ly incipit eſt de primo genere cōcretorum: ſimiliter deſinit: fit: vel factum/ quod idem eſt. Vnde ꝗuis ſortes incipiat eſſe: per hoc ꝙ aīa icipit iformare corpus tn̄ nō icipit eē p hoc ꝙ aīa icipit eſſe/ nam eſt poſſibile ꝙ ſortes incipiat eſſe: & anima non/ puta ſi prius creata fuiſſet/ ꝗ informaret corpus: ergo non incipit preciſe eſſe ſortes per hoc ꝙ anima incipit eſſe: quia eſſe ſortis non incipit per animam: quia immediate ſortes acquirit eſſe: ergo ly icipit verificatur de re/ pro qua ſupponit immediate. ¶ Secunda regula. ſi iſti termino incipit non adiungitur determinatio: ſed ponatur per ſe: vel ſi adiungitur determinatio adiūgitur abſoluta: tūc importat inceptionem ſimpliciter: & ita iſte terminus fit: & deſinit important factōnem/ vel deſitionem ſimpliciter: ſed ſi adiūgatur determinatio connotatiua/ importāt inceptionem vel deſitionem ſecundum quid. Exēplum primi. Sortes incipit eſſe: ſenſus eſt: ſortes non eſt: & immediate poſt hoc erit: & tunc non eſt ens: ergo incipit eſſe ſimpliciter. Sed dicendo Sortes incipit eſſe albus vel fit albus: non eſt ſenſus ꝙ ſimpliciter acquirat eſſe: ſed eſſe accidētale. i. albedinem. ex hoc videndum eſt/ que propoſitiones ſunt concedende vel negande in hac materia: vnde iſta negatur. Homo icipit eſſe deus: quia quocunqꝫ homine dato: falſum ē dicere: ꝙ incipit eſſe deus: & in tali propoſitione inceptio denotatur conuenire deo ita ꝙ ſit aliqua res/ que incipiat eſſe ſecūdū denominationem dei/ & tunc eſſet deus recens: ſed in iſta Chriſtus incipit eſſe homo vel deus incipit eſſe homo/ inceptio denotatur conuenire deo ſecundum eſſe hominis. Iam Chriſtus acquiſiuit de nouo eē hominem. ſ. in incarnatione: & hoc manifeſtū eſt reſpiciendo ad expoſitiones logicales. Vnde ſcotus in tertio tenet ꝙ iſta eſt vera. Chriſtus incepit eſſe: que tamē fuit damna-

Quarta cōcluſio. | Difficultas | Quīta cōcluſio. | Regule de icipit ꝛ deſinit | Prima. | Secūda. regula. | Scotus i tertio.

taa facultate theologie. Vnde ſi teneremus
Chriſtum eſſe compoſitum: non eſſet diffi-
cultas: ſed Chriſtus eſt ſecunda perſona in
diuinis ſuſtentans humanitatem: & tūc iſta
eſt falſiſſima & heretica Chriſtus icepit eſſe:
nam bene ſequitur: Chriſtus incepit eſſe: &
quicquid ē Chriſtus: vel fuit chriſtus ē hoc
demonſtrato ſecūdo ſuppoſito in diuinis:
ergo hoc incepit eſſe: ſed conſequens eſt he
reticum: arguiť in Diſamis/ ſi Chriſtus eſſet
terminus communis: ſed eſt ſingularis: ideo
eſt bonus ſillogiſmus expoſitorius: ſed be
ne conceditur iſta: hoc incepit eſſe chriſtus.
Nam chriſtus non dicitur de deo: niſi poſt
aſſumptionem: & ante inſtans aſſumptiōis
humanitatis non fuit Chriſtus: ergo tunc i
cepit eſſe chriſtus: ſed in iſta chriſtus icepit
eſſe appellat inceptionem ſimpliciter.

Difficultas Difficultas ē logica ſatis facilis/ ſi iam ſecū
da perſona in diuinis inciperet aſſumere na
turam humanam: ita ꝙ imediate poſt erit
aſſumpta: tunc arguitur ꝙ chriſtus incipit
eſſe: iſta eſt vera tunc chriſtus non eſt: quia
non habet adhuc humanitatem: ergo chri
ſtus incipit eſſe. ab exponente ad exponi-
bilem. Dico ꝙ iſta propoſitio eſt prius re-
ſoluenda ꝗ exponenda. & tunc eſt falſa pre
ponendo affirmatiuam negatiue ſic videli
cet exponendo. chriſtus imediate poſt hoc
erit & idem non eſt: immo eſt ens. ¶ Sexta

Sexta cōcluſio concluſio: ille propoſitiones ſunt concedē
de i quibus ponitur ſignum reduplicatiuū
vel ſpecificatiuum. Sed pro iſta concluſiōe
noto ꝙ iſta dictio ſecundum ꝙ: & iſta dic-
tio ſecundum ſumpta per ſe. i. ſine ly ꝙ dif
ferunt: nam iſta dictio ſecundum ꝙ/ eſt re-
duplicatiua ſiue ſpecificatiua. Sed ly ſecun
dum per ſe ſumpta non eſt reduplicatiua:
vel ſpecificatiua: ſed potius diſtractiua. vn
de iſta propoſitio Ethiops ſecūdum ꝙ ha
bet dentes eſt albus non conceditur: ſed be
ne conceditur iſta Ethiops ſecundum den
tes eſt albus: & iſta dictio ſecundum diſtra
hit iſtum terminum albus/ & denotatur ꝙ
Ethiops habet dentes albos: ita dico ꝙ iſta
eſt vera. Chriſtus ē creatura ſecundum hūa
nitatem quia nichil denotatur niſi ꝙ xp̄us
habet humanitatem que eſt creatura. tamē
non ſequitur ergo eſt creatura. ſicut non ſe
quitur Ethiops ē albus ſecundum dentes:
ergo eſt albus. Sed ly ſecundū ꝙ capitur du
pliciter. Vno modo: vt eſt dictio reduplica
tiua. Alio modo vt ē ſpecificatiua. Specifi Ly ſecū dū capiť dupliciť.
catiue capitur dupliciter. vno modo: vt ſpe
cificat conceptum illius termini cui adiūgi
tur/ & tunc facit appellare propriam ratio-
nem. Alio modo: vt ſpecificat cauſam rei i-
mediate per terminum cui immediate pre-
ponitur: & ſic quando ly ſecūdum ꝙ capiť
reduplicatiue tunc ad veritatem propoſitiō
onis in qua ponitur nichil aliud requiritur
niſi ꝙ exponentes ſint vere: & ſic iſta xp̄s
ſecundum ꝙ homo ē creatura ſi capitur re-
duplicatiue ſenſus ē. xp̄s eſt creatura: xp̄s
eſt homo: & omnis homo ē creatura & ſi a-
liquid vel quia aliquid ē homo illud ē crea
tura & talis ē falſa: quia prīa/ tertia/ & quar
ta/ exponētes ſunt falſe. Sed iſta ē vera. chrī
ſtus ſecundum ꝙ deus ē creator immenſus
infinitus/ patet per exponentes/ Chriſtus ē
deus: chriſtus ē creator & vnus deus eſt im-
menſus & creator. Item iſta ē falſa. xp̄s ſecū
dum ꝙ deus ē filius virginis: quia prima &
quarta exponentes ſunt falſe: nam iſta ē fal-
ſa omnis deus ē filius virgīs. Ideo redupli-
catiue capiendo reſpiciendum ē ad exponē
tes. Sed ſpecificatiue capiť dupliciter. vt di- Ly ſecun du capiū ſpecifica tiue du plicit ca pitur
ctū eſt vno modo vt ſpecificat conceptū ter-
mini immediate ſequentis vt xp̄s ē creatu
ra ſecundum ꝙ homo. i. ſecundum concep
tum hominis: & ē falſa & nō debet capi ſic
in propoſito. Nam certum eſt ꝙ xp̄s nō
eſt creatura ſecundum cōceptum hominis:
ſed in propoſito capiendum eſt: vt ſpecifi-
cat cauſam rei pro qua ſupponit terminus i
mediate precedens &. ſic iſta xp̄s eſt creatu
ra ſecundum ꝙ homo facit talem ſenſum.
chriſtus eſt creatura: & cauſa quare xp̄s eſt
creatura ē eſſe hominem & ſic illa eſt falſa:
nam ſpecificatiua illa requirit duo ad ſui ve
ritatem copulatiue. primum ꝙ ſit creatura:
ſecundum ꝙ cauſa quare eſt creatura ſit eſſe

hominem: vnde iſta preiacens ē falſa xpūs
eſt creatura. vnde quādo iſtud complexum
ſecundum ꝙ capitur ſpecificatiue & deno-
tat cauſam rei pro qua ſupponit terminus
ꝓcedens cui adiungitur non oportet niſi vi-
dere: vtrum preiacens ſit vera & cauſa pro-
pter quam predicatum conuenit ſubiecto:
vtrum ſit res iportata &c. ſequitur ꝙ iſta ē
falſiſſima: xpūs eſt creatura ſecūdum ꝙ hō:
ſed iſta eſt vera: xpūs eſt filius virginis ſecū-
dum ꝙ homo: quia tota cauſa cur eſt filius
virginis eſt quia eſt homo. Iſta autem xpūs
eſt deus ſecundum ꝙ homo eſt falſa / quia
cauſa quare eſt deus non eſt eſſe hominem
nam aliquando erat deus quando non erat
homo. Septima concluſio: & octaua ſatis
Primus dubium. patent. ¶ Dubitatur primo: vtrum ille pro-
poſitiones ſint concedende: deus eſt homo
xpūs eſt homo ſecundum proprietatē ſer-
monis. videtur ꝙ non / bene ſequitur: ē hō
ergo eſt compoſitum ex anima rationali &
corpore / ſed hoc eſt falſum. conſequentia
tenet à diffinitione ad diffinitum. Item be-
ne ſequitur: xpūs eſt homo: ergo eſt ratiōa-
lis: ergo habet animam tanq̄ partem ſui: cō-
ſequens eſt falſum quia non habet partes.
¶ Pro ſolutione: notandum ꝙ homo ē cō-
cretum predicamenti ſubſtantie huius ab-
ſoluti humanitas. homo eni ſignificat ſup-
poſitum exiſtens in natura humana & ſup-
ponit pro ipſo: vnde non poteſt cōcedi ſe-
cundum proprietatem ſermonis xpūs ē hō
ſi homo capiatur abſolute ratio eſt. Quan-
docunq̄ terminus abſolutus ſuppoit pro
re nō poteſt deſinere ſupponere pro illa re
ipſa remanente: quia ſi deſinat ſupponere:
hoc eſt propter defectum cōgnotati / & ſic
non ē terminus abſolutus. Vnde bene dif-
finitur homo abſolute eſſe quid compoſi-
tum ex corpore & anima rationali. Sed ſi
iſte terminus homo capiatur congnotatie
xpūs eſt homo: ita ꝙ homo tantum valet
ſicut ſubſiſtens in natura humana: tunc cō-
ceditur ſecundum rigorem ſermonis ſicut
iſta. ſortes eſt albus ſi habet albedinē. Ideo
in eo ſenſu in quo eſt vera ſecundum rigo-
rem terminorum conceditur. & rigor termi-
norum facit veritatem propoſitiois. Dicit
tamen gabriel ꝙ ly homo ſic acceptus eſt ī
predicamento ſubſtantie. ſed credo ꝙ nō.
immo ꝙ eſt accidens ſeparabile & ſic ſpeci-
es alterius predicamenti a predicamēto ſub-
ſtantie. ſed cum hoc ſtat ꝙ ſit predicabile ac-
cidens & ſic quando querit in ſecundo du-
bio. vtrum homo predicetur de chriſto &
de nobis vniuoce vel equiuoce. dicitur ca-
piendo homo vt tantum valet ſicut ſubſi-
ſtens in natura humana tūc eſt terminus cō-
notatiuus: & dicitur de Chriſto vere & nō
de humaitate: quia humaitas nō ſubſiſtit.
ſic iſta eſt contingens hoc eſt homo me de-
monſtrato quia eſt poſſibile me remanente
ꝙ terminet dependentiam meam. ſed dice-
rem ꝙ iſta eſt accidentalis hoc eſt homo de-
monſtrando chriſtum. Aliqui dicunt ꝙ ē
diſparata / quia naturaliter nō eſt poſſibile
quod hoc ſit homo: & ſic non eſt accidēta-
lis nec eſſentialis: ſed dicerem ꝙ eſt acciden-
talis. Quando queritur vltra. Vtrum ho- An hō dicatur de deo & hō mine vniuoce
mo dicatur vniuoce de deo & de me. Dico
ꝙ ſic: quia ſecundum ſignificationem ſecū-
dum quam chriſtus eſt homo ſecundum il-
lam dicitur de me. Nam dicitur de deo ſecū-
dum ꝙ ſubſiſtit in natura humana: & etiam
de me ſecundum ꝙ ſubſiſto in natura hūa-
na: ſed dicitur de me ſecundum aliquam ſi-
gnificationem ſecundum quam non dicit
de deo: quia de me abſolute: & de deo acci-
dentaliter. & ſic equiuoce. ¶ Vltra dubita-
tur. vtrum homo igitur predicatur de deo
& de homine puro ſit ſpecies ſpecialiſſima
videtur ꝙ non: quia homo purus & deus
differunt ſpecie ſicut creator & creatura. &
tamē de illis predicatur iſte terminus deus.
igitur non eſt ſpecies ſpecialiſſima. Reſpō-
detur ꝙ homo ſimpliciter eſt ſpecies ſpeci-
aliſſima / quia ſolū predicatur quiditatiue
de pluribus ſolo numero differentibus. ho-
mo enim vt eſt terminus abſolutus non p̄-
dicatur quiditatiue de deo. ſecūdum enim
ſignificatū formale. ſ. ſecundum humanita-
tem non habet plura ſignificata ſpecie dif-

ferentia ſed ſolo numero/ & ſic ē ſpecies ſpecialiſſima neqꝫ predicatur de pluribus ſpē differētibus ſecundum formale. Indirecte autem & non quiditatiue predicaꝫ de pluſ ꝙ numero differentibus.

¶ Diſtinctio Octaua.

Queritur. vtrum filiatio ꝙ Chriſtus dicitur eternaliter filius patris & filiatio qua dicitur temporaliter filius virginis marie ſint due relationes adinuicē diſtincte. Idē enim xp̄s ē filius patris eterni & filius virginis. ¶ Pro ſolutione queſtionis ſupponendū ē diuerſitatem opinionum de relationibus/ & tūc ſecundum vtrāqꝫ iſtarum opinionū reſpōdendum ē ad queſitum. diſceptatio ergo ē inter doct. an ſint ponende relationes que nō ſint res abſolute. Regulariter dicūt omnes nominales: ꝙ omnis res eſt abſoluta & relationes nihil ſunt niſi res abſolute ſed dicuntur relationes inquantum aliqualiter ſe habent ad alias res. Reales vero dicūt ꝙ relatio eſt quedam entitas que nullo modo ē abſoluta ſed dūtaxat relatiua ita ꝙ eius eſſe non eſt ad ſeipſam: ſed ad alterum: vt paternitas filiatio ſimilitudo: nam eſſe paternitatis eſt ad filium tanꝙ ad terminum &c.

Opinio nominalius de relationibus.

Opinio realium.

¶ Vltra apud eos qui non ponunt res preter abſolutas dicunt ꝙ ſimilitudo eſt qualitas alteri ſimilis. Difficultas eſt pro quibus ſupponunt abſtracta terminorum relatiuorum vt eſt filiatio: paternitas: ſimilitudo. Dicunt ꝙ omne tale abſtractū eſt terminus collectiuus ſupponens pro aggregato ex omnibus que requiruntur ad denominationem concretiuam: exemplum vt anteꝗ aliquid dicatur ſimile alteri requiruntur due qualitates eiuſdem ſpeciei: nā iſte terminus ſimilitudo ſuppoīt pro aggregato ex illis qualitatibus vnde anteꝗ aliquis dicatur ſimilis vel filius de neceſſitate requiritur exiſtentia illius a quo productus ē & exiſtētia ſui: ideo filiatio (dicunt) ſupponit pro aggregato eorum que neceſſario requirūtur vt aliquis denominetur filius. Vnde dicit georgius in predicamētis ꝙ ſimilitudo eſt terminus collectiuus. ¶ Dicunt alij ꝙ omne abſtractum correſpondens alicui cōcreto relatiuo ſupponit pro illa re pro qua immediate ſupponit concretum. vnde cōcreta aliquando ſupponunt pro aliquibus qͥlitatibus immediate/ vt ſimilitudo nō ſupponit pro ſubiecto: ſed pro albedine. quia immediate dicitur ſimilis: ita ꝙ ſimilitudo ſupponit pro vna qualitate alteri ſimili. Similiter iſte terminus filiatio ſupponit pro filio non per aliquid ſibi inherens: ſed p ſe ipſum eſt filius: ita ꝙ idem eſt in iſtis cōcretum & abſtractum: idem eſt filius & filiatio: & ita breuiter de ſimilibus. His ſuppoſitis. videndum eſt primo tenendo ꝙ nulla eſt res reſpectiua quin ſit abſoluta: vtrum in chriſto ſint due filiationes. Secundo tenendo ꝙ reſpectus diſtinguitur ab abſolutis. vidēdum eſt de queſtione. Tenēdo primum modum: videlicet ꝙ filiatio ſit aggregatum omnium que requiruntur ad eſſe filium: tūc in xp̄o ſunt due diuerſe filiatiōes quarum vna dicitur eterna. & alia temporalis. patet. virgo maria eſt pars que requirit ad eſſe temporaliter filium: ſed ſic eſt ꝙ nō eſt pars filiationis eterne: ergo hoc tenēdo demonſtrata filiatione temporali ex parte ſubiecti: & eterna ex parte predicati: hec eſt vera hec filiatio non ē illa: nam eterna ſupponit pro aggregato ex patre eterno & filio. Sed iſta opinio non eſt multum probabilis. ¶ Sed tenendo ꝙ omnis res eſt abſoluta & concretum & abſtractum in relatis ſupponunt pro eodem: tunc non ſunt due diuerſe filiationes quarum vna dicatur temporalis & alia eterna. Patet: bene ſequitur: eſt eadem res penitus que eſt ex tempore filius virginis & eternaliter filius patris. ſ. ſecūda perſona in diuinis. Nam filius eſt terminus ſuppoſiti: ergo eſt eadem filiatō: qa idem eſt filius ex fundamento huius opinionis: & ſic vides quid dicendum ſecundū viam nominalium. Sed tenendo ꝙ relationes ſunt ponende res diſtincte ab abſolutis

Notaliū opinio.

Quod in xp̄o ñ ſīt due filiationes diſtincte.

Realiuꝫ ymaginatio.

ita ꝙ filiatio eſt reſpectus habens fundamē tum & terminum: & ad eius corruptōnem ſufficit corruptio vel fundamenti vel termí ni & a tali relatione aliquis denominaꝫ for maliter talis vt a filiatōne aliqs denoiaꝫ for maliter filius. Ideo ſecundum hac opinio/
An i xpo ſit diuerſe filiationes. nem. Queritur vtrum in chriſto ſint due fi liationes diuerſe ¶ Circa hanc difficultatē fuit magna controuerſia inter antiquos/in ter Scotum Bonauēturā & .S.tho. dicebāt ferme omnes antiqui ꝙ non ſunt diuerſe fi liationes: quia tunc xpūs eſſet duo filij. vñ Sco. in iſta diſtinctione ponit aliam cōclu ſionem: & conformiter ad eū Gabriel po nit tertiam concluſionem: ꝙ ponendo re lationes diſtingui ab abſolutis oportet ne ceſſario fateri ꝙ ſint due diuerſe filiationes in xpo: patet multipliciter. Primo filiatio qua xpūs dicitur filius virginis Marie eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum ea qua di cor filius matris mee: ergo ſecundum hanc opinionem filiatio qua dicitur filius virgi nis eſt vnum accidens/& res realiter & for maliter alteri inherens: ſed ſic eſt ꝙ filiatio qua xpūs dicitur filius patris eterni: non ē accidens: quia realiter eſt ipſe filius: talis re latio ergo. ſ. filiatio qua dicitur temporalí ter filius & illa qua dicitur eternaliter diſtí guitur non ſolum realiter: ſed etiam ſpecie & eſt magna apparentia: Preterea ſecundū illos relationes non ſumunt diſtinctionē a fundamentis ſolum: ſed etiam a terminis il larum relationū: ſed filiatio qua dicitur ꝙ eſt eternaliter filius habet patrem pro ter mino & alia habet matrem: ergo ille relati ones diſtinguntur ſpecie & realiter. immo ſi corrumpatur virgo ſicut aliquando fuit mortua deſinebat eſſe filiatio qua dicebaꝫ xpūs filius virginis & in triduo deſijt eſſe talis filiatio: altera qua dicitur filius patris ſemper remanente: ergo ille due filiationes diſtingūtur realiter immo ſpecie. vna eter naliter fuit: alia tempore. vna accidens: alia ſubſtantia. vna immediate ſubiectiue in hu manitate q̄uis denominet ſuppoſitum. al tera nullibi ſubiectiue quia non eſt accidēs

& ſic multipliciter differunt. Quarta cōclu ſio que ponitur eſt quod vtraqꝫ illarum ē relatio realis & non rationis/quia non de pendet ab operatione noſtri intellectus. Quarta cōcluſio.
Sed inſtatur primo contra tertiam concluſi onem: bene ſequitur Chriſtus habet duas filiationes vel ſunt due filiationes. ergo eſt duo filij. Item concedimus ꝙ deus eſt crea tor & dominus creature ex tēpore/quia nō dicitur dominus creature niſi quando crea tura eſt. Dicitur enim dominus reſpectiue ad rem poſſeſſam / ſed ſic ē ꝙ non ponitur aliqua relatio a qua dicatur dominus ex tē pore diſtincta a relatione eterna: ergo eodē modo q̄uis xpūs dicatur ex tempore filius virginis non eſt ponenda relatio diſtiucta Aduerte
ab eterna. ¶ Quantum ad primum dico ꝙ ad primū
non ſequitur ſunt due filiatioēs: ergo duo filij. ſicut non ſequitur in me ſunt due qua litates. ergo ego ſum duo qualia. Similiter in aliquo ſunt due filiationes: vna ex parte patris: & alia ex parte matris: & tamen non eſt duo filij. Similiter in me ſunt due ſimili tudines quibus dicor ſimilis duobus alijs qui participant mecum in qualitate & tamē Ad ſecū
non ſunt duo ſimiles. ¶ Quantum ad ſecū dum.
dum notum eſt ꝙ deus dicitur ex tempore dominus ſicut ex tempore habet ſeruum. & dico ꝙ dominus importat relationē tē poralem diſtinctam ab eterno nō i deo ſub iectiue ſed i eo reſpectu cuius dicitur domi nus. Nam eſt relatio realis in termino: & ra Dubium
tionis in fundamento ſecundum Sco. Du bitatur tamen. An verbum in triduo fuerit filius virgis. Ad hoc dicitur ꝙ filius ē ſup poſitum exiſtens in natura itellectuali: vel ad minus ſenſitiua productum ab alio qđ Quid im
actualiter eſt. Dicitur notāter ſuppoſitum: portet fi
quia natura humana in xpō non ē filius vir lius.
ginis: quia virgo habuiſſet duos filios. Di citur notanter intellectuali aut ſenſitiua: nā ignis productus ab alio igne non dicitur fi lius ignis. Dicitur in natura producta. vel ad minus communicata ab altero qđ actua liter eſt. nam niſi pater ſit: nichil dicitur fili us/& ſic patet ſolutio. Nam xpūs in triduo

nõ erat in natura humana que eſſet produ-
cta a virgine: erat enim in natura diuina: ſed
non in humana: nam natura humana ẽ qd
compoſitum ex corpore & anima rationa-
li: ſed in triduo illud compoſitum nõ fuit:
ideo in triduo xp̃us nõ erat filius virginis
marie ſed reſurrexit filius virginis. Nam
ſi deus me mortuum reſuſcitaret dicerer fi-
An eadẽ filiatio in xp̃o fuerit reproducta — lius patris mei ſicut ante. Sed ponendo re-
lationes diſtingui ab abſolutis an deus re-
produxit eandem filiationem numero vel
alterius ſpeciei. Dico ꝙ eſt queſtio facti. te-
nendo ꝙ filiatio eſt accidens inherẽs: opor-
tet dicere ꝙ reſurrexit xp̃us cum tali accidẽ-
te: an in eodem numero vel ſpecie ſiue hoc
ſiue illud dicebatur filius virginis. ❡ Vtrũ
ſicut conceditur ꝙ xp̃us natus eſt ex virgi-
ne an etiam natura diuĩa ſit nata ex virgĩe.
concedimus ꝙ humanitas ſit nata & produ-
cta ex virgine: quia concurrebat immedia-
te ad productionem humanitatis: ſed non
Concedimus ꝙ humanitas ſit filius virgĩs:
quia humanitas chriſti non eſt ſuppoſitũ
ſed filius eſt ſuppoſitum. Dico preterea ꝙ
non eſt incõueniens concedere ꝙ deitas ſit
nata ex virgine: ſed non oportet concedere
ꝙ ſit filius virginis. Vnde eſſentia non eſt
formaliter ſuppoſitum. Ideo oportet con-
ſequenter dicere ꝙ non eſt filius virginis:
ſed non eſt inconueniens concedere ꝙ eſſẽ-
tia ſit nata de virgine.

❡ Diſtinctio nona.

IN precedentibus diſtin-
ctionibus viſũ eſt de vni-
one nature humane ad
verbum & de conditio-
nibus illius / tam conſti-
tuentibus q̃ conſequenti-
bus / preterea de commu-
nicatione ydiomatum & de his que perſo-
nam ratione humane nature reſpiciunt: &
de his que nature humane conueniunt rati-
one aſſumentis perſone. Iam conſequenter
queritur vtrum humanitas Chriſti ſit adõ-
randa adoratione latrie. ❡ Pro ſolutione
noto ꝙ adoratio capitur aliquando large:

& ſic nihil aliud eſt q̃ veneratio ſeu honor — tres adorationis ſpecies.
alicui exhibitus & diuiditur in tres ſpecies.
ſcilicet in latriam que grece theoſebia dicit
duliam: & hyperduliam. Alio modo ſpeci-
aliter vt cõuertitur cum illo termio latria.
❡ Vnde latria prima ſpecies eſt honor ſoli — Quid latria.
deo debitus. & quia contingit deum hora-
ri actu interiori ſimiliter & actu exteriori:
Ideo latria ſumitur pro interiori & exterio-
ri actu. ideo duplex eſt latria interior & ex-
terior. Actus latrie interior eſt actus fidei
ſpei ac charitatis: ſecundum beatum Augu-
ſtinum in eucheri. i. actus intellectus vel af-
fectus quo aliquis fertur in deum vt in ſum-
mum bonum omnium rerum principium
atq; finem. & omnis talis eſt actus fidei ſpei
& charitatis: quia iſtis actibus honorat de-
us. Sed latria exterior eſt ſignum aliqd ſen-
ſibile in proteſtationem latrie interioris vt
ſunt oblatio ſacrificium laudũ: genuflexi-
ones / iunctio manuum / tonſio pectorũ / in
terram proſtratõ / luminarium accẽſio &c.
Eſt eni tota difficultas eſt inquirere quis ac-
tus ſit latrie. vnde ſicut actus exteriores nõ
ſunt boni vel mali niſi inq̃tum imperantur
ab interioribus: ita non ſunt huius vel illi-
us virtutis / niſi per interiores a quibus im-
perantur. Ideo ſi genuflectio dicatur actus
latrie hoc habet ab actu interiori aliquo: eſt
ergo ſolum difficultas inquirere quis actus
interior dicatur latria. ❡ Reſpondent aliq — qd actus latrie.
ꝙ actus fidei ſpei & caritatis ſũt actus latrie
interioris / fidei qua creditur deus ſummũ
bonum. ſpei qua ſperatur ꝙ propter meri-
ta dabit gloriam. & charitatis qua diligitur
deus tãq̃ ſummum bonum. Sed videtur ꝙ
hoc non poſſit ſtare: quia tales actus ſũt vir-
tutum theologicarum inter quas non po-
nitur latria: ſed eſt virtus moralis ſpecies iu-
ſticie pertinens ad religionem quia reddit
deo quod ſuum ẽ. ❡ Si ſit ergo queſtio de
actu interiori capitur latria vt eſt virtus ſpe-
cialis & moralis ſub iuſticia contenta. Que-
ritur ergo cum latria ſit reſpectu dei & nul-
lus actus poteſt eſſe latria niſi ſit latria dei:
quia latria exhibita creature vocatur idola

tria: & omnis actus qui habet deū pro ime-
diato obiecto videt ꝙ sit actus fidei spei vel
charitatis virtutū theologicarū. & propter
hoc videbatur antiquis difficultas quomo
Aduerte do latria sit virtus moralis. Quantū ad hoc
Dico primo ꝙ nullus actus dicitur latria/
nisi latria dei. Immo omnis actus similis la-
trie respectu creature dicendus esset idola-
Dubium tria. ¶Sed questio est vtrū ille actus qui est
latria & solum latria dei habeat precise deū
pro obiecto. Dico ꝙ latria nō est actus vir-
tutis theologice: quia nō habet deū pro ob
iecto imediato / sed habet quid creatū pro
immediato obiecto scilicet actum exteriorē
per quā profitemur & manifestamus eē in
deo summam bonitatē. & sic latria est vir-
tus moralis. & sicut dictum est omnis actus
exterior dominatur talis vel talis virtutis
ab interiori a quo iperatur. sed multi actus
Quid sit obiectus latrie. exteriores pertinent ad latriam. ¶Omnis
enī interior latria habet actū exteriorē quē
imperat pro imediato obiecto. Ratio est:
actus exteriores dicuntur latria: ergo impe
rantur ab interioribus latrie que sunt per se
& immediate latria & vnum imperās actū
exteriorem habet illum pro obiecto: vnde
imperare cursum per interiorem actum est
velle efficaciter currere. iperare homicidiū
per interiorem est velle efficaciter occidere
Sequitur igitur manifeste ꝙ actus interior
latrie habet actum exteriorem quem impe-
rat pro obiecto. Pro cuius declaratiōe. pri
mo anteq̄ habeam actum latrie habeo iudi
cium intellectus specificum verum quo iu-
dico ꝙ deus est omnium iustissimus sūme
bonus. ¶Et habeo aliud iudicium practi-
cum verum: puta recognoscendum est deū
esse maximum & supremū dominū & sum
me iustum protestandum & honorandum
per aliquod signum exterius. ¶Tunc con-
formiter ad illud iudicium practicū elicio
volitionē qua ego volo hoc exhibere deo
scilicet exteriorem reuerentiam in recogni-
tionem supremi domini & summe bonita-
Quid latria. tis & iusticie. ¶Et sic proprie capiendo la-
triam iste actus vltimus est actus latrie. & cer
tum est ꝙ talis actus vltimus non habet so-
lum deum pro obiecto: sed habet immedia
te pro obiecto illam exhibitionem exterio-
rem seu protestationem exteriorem: & sic la
tria est virtus moralis scilicet est actus inte-
rior quo volo exhibere aliquo signo exte-
riori aliquam reuerentiam exteriorem in re
cognitionem supremi domini vel summe
bonitatis aut summe iusticie: & sic talis vir
tus est pure moralis: & ille actus latrie/nec
est fidei/spei/nec charitatis. & sic patet de
latria. ¶Sed hyperdulia est honor exhibi- **Quid hyperdulia.**
tus creature ratione excellentie eminentis/
& singularissime: qualis est reuerentia exhi
bita virgini gloriose/vt est mater dei. Sed **Quid dulia.**
dulia ē veneratio seu honor exhibitus crea
ture ratione alicuius excellentie: & commu
nis perfectionis/que reperitur in illa creatu
ra/& in alijs cōmuniter. ¶Notandum est
preterea/ꝙ nos exhibemus reuerentiā crea
turis rationalibus/& irrationalibus/vt cru
ci/Christi/imaginibus: sed diuersimode: qa
exhibemus rationalibus ꝓpter aliquid exi-
stens in illis/vel saltem quod existimamus
inesse/vel debere inesse: vt est honor exhi-
bitus malo prelato/propter perfectionem
que deberet ei inesse: sed creaturis irrationa
bilibus exhibemus reuerentiam/puta ima
ginibus sanctorū: non propter perfectionē
eis inherentem: sed propter singularē habi
tudinem/quā habent ad res representatas:
quia representāt specialiter speciali represē
tatiōe illas creaturas: aut fuerūt partes earū
quibus exhibetur/vel inherebat id propter
quod exhibendus est honor: vel ꝓpter aliā
singularem habitudinem: puta propter vir
tutem/que est per se honorabilis: vnde cer
tum est quasdā creaturas nō rationales ha-
bere specialem habitudinem ad rationales
in representatione/vel infuisse partes: & ra-
tione illius specialis habitudinis exhibetur
eis reuerentia que exhibetur creaturis in or
dine ad quas habent specialem reuerentiā:
si essent presentes.
¶Ex hoc oritur difficultas/an Christi hūa
nitas sit latria adoranda quia habet specia-

lem habitudinē ad verbū. ¶ Circa hoc tres ſunt opiniones. Aliqui dicunt ꝙ non ſimpliciter & abſolute: quia ſcdm omnē habitudinem/quā habere pōt ad deum/& diuinitatē eſt pura creatura. Nam nō ꝯceditur iſta per cōmunicationē ydiomatū humanitas xp̄i ē deus: qa deus nunq̄ ſupponit pro creatura: nā dicēdo homo ē deus: ly homo non ſupponit pro creatura ſed pro deo: cū ergo latria ſit honos ſoli deo exhibitus: ergo non eſt honor creature: nam bene ſequitur: eſt honor ſoli deo debitus: ergo nulli alteri debetur: ergo non debetur humanitati chriſti: ergo honor debitus humanitati xp̄i nō eſt latria: & ſi exhibeať ei honor nō debitus: eſt actus vitioſus: & illa ē ratio prime opinionis: ¶ Secūda opinio tenet ꝙ humanitas vt a verbo aſſumpta adoratur latria: probat per Damaſcenum dicentem qđ adoratur latria nō vt nuda caro: ſed in vna verbi hypoſtaſi. dat ſimilitudinem. Nā timeo tangere carbonē propter ignem. &c. Eodē modo adoratur hūanitas adoratiōe latrie: nō ꝑpter ipſam carnem/ſeu humanitatē/ſed ꝑpter diuinitatē/cui eſt ꝯiūcta: ſed videtur mihi difficultas ſolū modo ad nomen: nā actus exterior (vt dictū eſt) nō eſt latria: niſi ꝑpter interiorē imꝑationē: iō idē actus exterior/vel ſimilis in ſpecie aliqñ eſt latria: aliqñ dulia: aliqñ hyꝑdulia. Si ſit ergo aliqs actus exterior qui dicať latria reſpectu humanitatis xp̄i: erit latria ꝑ interiorem actū: ſed nō poſſum licite habere interiorē: quo vellē illū honorē exteriorem exhibere hūanitati xp̄i in recōpēſationē ſup̄mi dñij: quia iſta hūanitas nō habet ſup̄mū dñium: neq̧ ſup̄mā bonitatē/& iuſticiā. igiť. Sed poſſum habere interiorē/quo recognoſco humanitatē xp̄i eē vnitā verbo ſcdm hitudinē/qua eſt vnita verbo hñti ſummū dominiū & ſummā bonitatē/& in recognitōnē illius ſummi dñij: qđ habet verbum/cui vnitur humanitas exhibeo reuerentiam: & genuflexionē: & ſic genuflexio illa eſt actus latrie: & exhibetur humanitati: ſed nō finaliter. Propterea aliqs actus latrie pōt exhiberi humanitati ſed nō finaliter: ſed finaliter exhibetur deo: ꝑpterea eſt magna apparentia: ꝙ nō pōt eē actus latrie reſpectu humanitatis chriſti. Nā dicimus ꝙ actus quo amo ſortē propter deū eſt vſus/& fruitio/ille actus nō eſt fruitio creature: ſed eſt ſolū fruitio dei. Ideo veriſſimiľr dicendū ꝙ talis actus nō poteſt dici latria humanitatis xp̄i: q̄uis ſit honor exhibitus humanitati: & qa non exhibetur vltimate hūanitati/ſed deo. apparet ꝙ talis actus debet dici hyperdulia humanitatis: & latria reſpectu dei. ¶ Notādum ꝙ q̄uis actus iterior latrie terminetur immediate ad actū exteriorē. tñ non dicitur latria actus exterioris: ſed terminať ſemper vltimate ad id/ad qđ refertur/& terminať actus exterior: ſed non refero actū exteriorē ad humanitatē xp̄i: ſed ad diuinitatē: ideo ille actus debet dici latria xp̄i & nō humanitatis. Patet igitur quid latria/quid dulia & quid hyꝑdulia. Et proprie capiēdo terminos Latria eſt velle interius quo impať honor exterius in ꝓteſtationē/& recognitionem ſup̄mi dñij: bonitatis: ſapiētie: prudētie: & iuſticie ſupreme. ¶ Aliquādo tamen capitur latria large ex auctoritate Auguſtini/pro actibus fidei/ſpei/& charitatis: quibus interius honoratur deus: ſed non proprie pro actu exteriori imperato ab interiori exhibito in proteſtationem &c̄. ¶ Iam in queſtione querebať an caro Chriſti ſit adoranda latria: pro quo ponuntur concluſiones. ¶ Prima. Homo Chriſtus eſt adorandus preciſe adoratione latrie. Patet: homo xp̄s eſt preciſe deus: quia Chriſtus homo nihil aliud eſt q̄ ſecūda perſona in diuinis: ergo homo Chriſtus eſt preciſe adorādus adoratione latrie. Conſequētia tenet: quia quicquid eſt deus eſt preciſe adorandus adoratione latrie. ¶ Secundo. Homo chriſtus eſt ſummum bonum: quia deus/ergo ſummus omnium dominus: ergo eſt ei exhibendum aliquid exterius in recognitionem ſummi dominij/ſumme bonitatis/ſumme iuſticie: & prudentie & cetera. & iſtud eſt adoratio latrie. igitur. &c̄.

Dubium

Prima opinio.

Secūda

Attende

Auguſt.

Ad q̄onē rńdetur ꝑ ꝯclōēs

Secūda cōcluſio. ¶Secūda concluſio. Natura humana in
Chriſto per ſe conſiderata eſt adorāda ma-
iori adoratione ꝙ̃ dulia: ſcilicet adoratione
hypdulie. Patet ſic: natura humana in chri
ſto eſt pura creatura: & per ſe conſyderata/
nihil importat niſi aliquid pure creatū: &
illi pure creature cōuenit ſingularis virtus
& eminens: ergo in recognitionē illius ſin
gularis virtutis eſt illi creature ſūmus exhi
bendus honor qui creature exhiberi poteſt
& talis exhibitio vocatur hyperdulia. Di-
ces angelus multo perfectior eſt ꝙ̃ humani
tas Chriſti in entitate ſua/ ergo magis con-
uenit angelo yperdulia ꝙ̃ humanitati Chri
ſti. Reſpondetur ꝙ yperdulia non atribui
tur creature ratione perfectionis entitatiue
ſed ratione alicuius perfectionis quaſi acci-
dentalis in illa natura. vñ angelo nō debe-
tur yperdulia ratione entitatis: quia dyabo
lo deberetur: ſed ratione excellētie vt dictū
eſt. ¶Tertia concluſio reſponſiua ad totā
Tertia ꝯcluſio. difficultatem. humanitas Chriſti vt coniū-
cta diuinitati non eſt adoranda adoratiōe
latrie proprie dicta: patet ſic. Humanitas
Chriſti vt etiam coniuncta diuitati eſt pura
creatura. & illa cōmunicatio humanitatis
cum diuinitate nō facit illam eſſe deum: vel
creatorem. Nam illa eſt īpoſſibilis: huma-
nitas eſt deus: tunc arguitur ſic. Humani-
tas xp̄i etiam conſiderata vt eſt iuncta diui-
nitati eſt pura creatura: ergo nō eſt ſummū
bonum: ergo nō eſt omniū ſupremus dn̄s:
vltra nō eſt omnium ſupremus dominus:
ergo nō eſt ei exhibendum aliquid in reco
gnitionē ſup̄mi dominij: imo ſi extimaret
ꝙ ei eſſet ſic exhibendū: eſſet eſtimatio/ & re
putatio erronea: & vltra non eſt ei exhiben
dum aliquid in recognitionē ſupremi do-
minij in ea exiſtētis: ergo nō eſt adorāda la
tria. Conſequentia tenet: q̄a adoratio latrie
nihil aliud eſt ꝙ̃ exhibitio honoris in reco-
gnitionē ſummi dominij. Bonauētura po
nit oppoſitū. & hec ꝯcluſio capitur ex Ale
Alexander de hales. xandro. Vnde ſicut dictū eſt actus latrie ha
bet actū exteriorem pro īmediato obiecto:
ſed pro fine habet illud in q̄d refertur actus
ille exterior: & ille actus dicitur latria illius
in quē refertur actus exterior/ vel dulia vel
hyperdulia ſecundum diuerſas recognitio
nes: iam qñ exhibetur actus exterior hono-
ris humanitati xp̄i/ etiam cōſyderate vt cō-
iuncte diuinitati ſi talis actus exterior refera
tur ī humanitatem proteſtādo ſummū do-
miniū in eo exiſtens diceretur latria huma-
nitatis: ſed ille actus nō eſt bonus: imo ma-
lus: quia certum eſt ꝙ in ea humanitate nō
eſt ſummū dominiū. Sed ſi referatur actus
exterior in diuinitatem/ cui eſt coniūcta hu
manitas: actus ille eſt latria diuinitatis: &
non humanitatis: ergo nō debet dici ꝙ la-
tria poſſit eſſe humanitatis qualitercūq; cō
ſyderatur humanitas. cū ſemp̄ ſit pura crea-
tura. Difficultas eſt nā in xp̄o duo ſunt: pri
mo Chriſtus eſt adorādus latria: quia deus
ſicut dictū eſt in prima cōcluſione. Sc̄do eſt
humanitas/ q̄ nō adorat̄ ſc̄dm hāc ꝯcluſio-
nē niſi hypdulia: ſed ē difficultas de aggre-
gato ex humanitate/ & ſc̄da pſona in diuis
& ppterea doc. forte dixerūt ꝙ humanitas
vt iuncta diuinitati. i. totū illud aggregatū
ex diuinitate & hūanitate eſt adorādū ado
ratiōe latrie. ¶Querit̄ ergo de illo toto ag
Prima ppoſitio. gregato. ſ. de humanitate/ & ſecūda perſo-
na ipſam aſſumēte vtrū totū illud aggrega
tum ſit latria adorandū. Vnde notū eſt/ ꝙ
totū illud aggregatū nō eſt deus: q̄a bñ ſeq
tur: illud totū aggregatū incepit eē: q̄a iam
eſt & ante nō fuit. & illud totū aggregatū
eſt deus: ergo deus īcepit eſſe: q̄d eſt īpoſſi-
bile: ergo illud totū aggregatū nō eſt deus
Similiter illud totū aggregatū nō eſt crea-
tura. Queritur ergo an illud totū ſit latria
Secūda ppoſitio. adorandū. Scotus dicit: ꝙ illud totū aggre
gatum eſt latria adorandū. & eſt apparētia
Nam totū illud aggregatū eſt ſup̄ma bo-
nitas/ ſuprema ſapientia/ ſupremum domi
nium: ergo poteſt exhiberi cultus exterior
illi toti aggregato in recognitionem ſupre
mi dominij/ ſapientie/ bonitatis/ & iuſticie
&c. exiſtentis in eo: ſed ſic eſt ꝙ talis exhibi
tio eſt actus latrie: ergo illud totum aggre
gatū licite adoratur latria: & hoc fateor cū

Scoto:ꝙ totũ illud aggregatũ venit ado-
randum latria ſi vnicus actus exhibeatur to
ti aggregato ꝙ ille cultus exterior eſt latria
& ſi doctores qui dixerũt humanitatẽ vni-
tam diuinitati eſſe adorandã latria intelle-
xerint/ꝙ illud aggregatũ eſt adorandũ la-
tria:illud eſt verum:ſed ſi intellexerint ꝙ il-
le actus latrie preciſe terminetur ad humani
tatem conſyderatã tamen vt eſt iuncta diui
nitati:ꝙ ſit latria adorãda falſũ eſt:ideo vi-
detur mihi ꝙ illud totũ eſt latria adorãdũ.
¶ Alia eſt difficultas quã mouet Sco. Vtrũ
toto aggregato ſit fruendũ: certũ eſt ꝙ nõ
eſt deus/& ſolo deo eſt fruẽdũ. Dico ꝙ nõ
eſt fruẽdũ illo aggregato: imo illud aggre
gatum licite nõ poteſt amari:niſi ille amor
qui terminatur ad illud aggregatũ referat̃
in deum ſolũ:nã ſi terminetur amor ille col
lectiue ad totũ aggregatũ: illud amatur p-
pter aliud a deo:quia deus diſtinguitur ab
illo aggregato:& ſic vſus erit:tamẽ iſta cõ-
ſequentia nõ valet/illo aggregato non eſt
fruẽdũ:ergo nõ eſt adorandũ latria:nega
tur ꝯña. vnde actus latrie ẽ vſus/& nõ frui-
tio:quia latria proprie habet actũ exterio-
rem pro obiecto/& illo actu exteriore vten
dum eſt. ideo nõ ſequitur/hoc adoratur la
tria. ergo hoc eſt fruendum. ¶ Quarta con (*Quarta ꝯcluſio.*)
cluſio. Capiendo latriã large/poſſet conce
di ꝙ humanitas iũcta diuinitati eſt adoran
da latria:& hoc ſtat in termino. nã latria p-
prie eſt recognoſcere ſigno exteriori ſũmũ
eſſe dominiũ in eo qui adorat̃: ſed large eſt
recognoſcere humanitatẽ iunctã cum illo/
quod habet ſummũ dominiũ/ſummã bo-
nitatem/prudentiã/iuſticiam &c. & illa la
tria ſic exhibita:nihil aliud ẽ ꝗ hyperdulia
in ſummo gradu eius. ¶ Quinta concluſio. (*Quinta cõcluſio. De imaginibus adorãdis*)
Imagines rerum adorandarũ eadem ſpecie
adorationis adorande ſunt:qua res repreſẽ
tate. Vnde quando video aliquã imaginẽ:
poſſum formare duas apprehenſiones: ſeu
duos conceptus/ſiue eſtimationes. & con-
ſequẽter habere duos affectus. Primus ꝯce-
ptus eſt. hec imago rep̃ñtat hoc/vel illud:
hec crux rep̃ñtat xp̃m crucifixum. Et ꝯñter
poſſum habere vnã affectionẽ/qua afficior
cruci:in quo cõplaceo ſecundũ ꝙ rep̃ſentat
xp̃m. ¶ Secũdus ꝯceptus eſt/quo concipio
xp̃m fuiſſe taliter crucifixũ pro nobis: qua-
liter preſentatur per ipſam crucẽ:& cõſeq̃n-
ter ex illa affectione in recognitionem exhi-
beo aliquem cultũ exteriorẽ. ¶ His ſuppo
ſitis patet ꝯcluſio ſcilicet quelibet imago ẽ
preciſe adoranda eo genere adorationis/
quo adoratur res rep̃ſentata per ipſam. Pa-
tet ſic. Imago nõ eſt adoranda propter ali-
quam ſanctitatẽ/& virtutẽ/ſiue numen di-
uinum exiſtens in illa imagine:ſed eſt preci
ſe adoranda propter virtutem vel diuinita
tem/vel numen exiſtens in re repreſentata
per illam imaginem:ergo cultus exhibitus
imagini nõ exhibetur in recognitionẽ ali-
cuius numinis exiſtentis in imagine: ſed in
re repreſentata:imo aliter faciens eſſet idola
tra:adoratur ergo crux non propter ipſam
ſed propter crucifixum in recordationẽ nu
minis exiſtentis in crucifixo/imo adoratio (*Crucis adoratio.*)
crucis nõ eſt adoratio xp̃i crucifixi/imo nõ
adoro crucem proprie ſed exhibeo ante cru
cem cultum crucifixi debitum inquantũ re-
preſentat/ & reducit ad memoriam chriſtũ
deum crucifixum:& talis actus eſt latria &
fruitio inquantũ terminatur ad chriſtũ deũ
¶ Sexta concluſio. Omnia coniuncta ado (*Sexta ꝯcluſio.*)
randis/ſiue vt partes preſentes/vel preteri-
te/ſiue vt alias/ſpecialem ordinem ad ipſa
habentia propter ſe non adorabilia:adorã
da ſunt eadem ſpecie adorationis:quali ea/
quibus ꝯiuncta ſunt adorãtur proprie / vt
non adoro caput ſancti Ioãnis/propter nu
men exiſtẽs in illo/vel propter bonitatem:
aut ſapientiã:ſed ꝓpter bonitatẽ/& virtutẽ
quã exiſtimo ineſſe anime:& fuiſſe toti cõ-
poſito/cuius erat ꝑs i terris ꝗtũ ad materiã:
ergo eſt preſtatio bonitatis ꝗ exiſtimat̃ in
eſſe aĩe/ẽ ergo idẽ cultus. Dicit̃ ꝓpter ſe nõ
adorabilia ꝓpter aĩas ſanctorũ ꝗbus debet̃
adoratio ꝓprie dicta/ ſicut ſãctis/nã ꝓpter
aĩas ſanctas totũ compoſitum eſt ſanctum.
¶ Septima concluſio. Actus exterior idem (*Septĩa cõcluſio.*)
ſecundum diuerſos actus interiores eſt du-

lia/yperdulia/& latria: quia eadem genuflectio que exibetur ſancto in recognitionē virtutis eius eſt dulia:& que exhibetur virgini/quia eſt mater Chriſti eſt yperdulia.& que exhibetur deo:inquantum eſt ſummū bonum:ſupremus dominus &c. eſt latria: nam idem actus in ſpecie ſortitur tres diuerſas adorationes penes diuerſos actus interiores/a quibus imperatur. ℭSed dubitatur ad quam virtutem ſpectat latria. Dico primo ꝙ habeo iudicium ſpeculatiuum de deo: ꝙ eſt ſumme bonus: & ſummus dominus. Secundo habeo iudicium practicū: ꝙ in recognitionē ſumme bonitatis/& dominij eſt ei honor exhibendus. Conſequēter habeo velle: quo impero honorem in recognitionem ſummi dominij. Et quarto ad illud velle ſequitur actus imperatus: ſcilicet honor. ℭPoſtea habeo aliquos actus circa deum: puta credendi/ſperandi/amandi. Primi duo actus ſunt actus prudētie. Tertius ſcilicet volo ei illum honorem exhibere in recognitionem &c̄. eſt proprie latria:& actus imperatus eſt latria denominatiōe extrinſeca. ℭSequitur ergo ꝙ latria eſt virtus moralis: quia habet obiectū creatum pro immediato obiecto ſcilicet actum &c̄. Alij autem actus ſcilicet fidei/ſpei/& charitatis: non ſunt actus latrie: quia actus latrie proprie eſt illud velle quo imperatur honor i recognitionem ſupremi dominij &c. ideo ſi bene conſideretur: non eſt difficultas/ad quam virtutem reducatur actus latrie: quia certum eſt/quod ad moralem/puta ad iuſticiā. ℭPatet igitur quid latria/yperdulia/& dulia/& quomodo duplex ē latria ſcilicet interior & exterior. Solet hic moueri difficultas de adoratione demonis apparentis in figura Chriſti/an illa adoratio illi exhibita ſit latria/& an peccet qui illum vt ſummum deum adorat. videtur ꝙ non. & ꝙ ignorantia inuincibilis eum excuſet:& ꝙ meretur/ſicut dans elemoſinam diuiti quem probabiliter exiſtimat pauperem meretur. igitur a ſimili videt̄ ꝙ adorās dyabolum quem putat eſſe verum deū meretur. Hec difficultas alibi terminabitur.

Latria ē virt⁹ moralis.

ℭDiſtinctio decima.

QVeritur verum Chriſtus ſecundnm ꝙ homo ſit filius dei adoptiuus. ℭIn iſta queſtiōe difficultas eſt ſolum ex terminis/& non in re. Vnde ſupponuntur ea que dicta ſunt circa ſeptimam diſtinctionem de propoſitionibus in quibus ponuntur iſti termini: ſecundum ꝙ/vel inquātum. Preterea notādum ꝙ filius adoptiuus eſt ille qui non eſt ab eo/cuius ē filius adoptiuus naturaliter genitus/id eſt qui non eſt filius naturalis: nihilominus per gratiam eius eſt adoptatus ad hereditatem ac ſi eſſet eius naturalis filius. Vnde ſicut dicunt doctores de ratione filij adoptiui tria ſunt. Primo ꝙ ſit extraneus quantum ad naturalem generationē: id eſt ꝙ non ſit naturalis filius. Secūdo gratia adoptantis/ que eſt voluntas gratuita/qua afficitur ille adoptatus. & tertium ē bonum ad quod acceptatur ab ipſo adoptante: puta hereditas. Iſta tria ſunt de ratione adoptionis ſcilicet extraneitas/quātum ad naturalem generationem. Secundum adoptantis gratia ſeu gratuita volūtas. Tertiū: hereditas adoptantis ad quam acceptatur adoptatus: quia non eſt naturalis filius nec naturalis ſucceſſor. Et quia ſuccedit/ex ſola gratia ſuccedit. Ex quo ſequitur ꝙ nullū irrationale eſt filius adoptiuus dei: qa nullum tale poteſt ordinari ad ſpecialem hereditatem dei. i. ad beatitudinē. ℭSecūdo ſequit̄ ꝙ & ſi angeli fuerint creati in gr̄a vt tenet cōis opinio: nihilominus adhuc ſūt filij adoptiui dei. patet: q̄uis angeli fuerit creati in gr̄a adhuc nō ſūt filij naturales dei:& eis naturaliter/& naturali ſucceſſione non debet̄ btitudo: ergo eis ꝯuenit pria ꝯditio: ſcilicet extraneitas q̄tū ad ḡnationē naturalē. Sc̄do/circa angelos habet deus gratuitā volūtatē:& tertio eos ordinat ad hereditatem: id eſt beatitudinē: ſemp eñ fuerūt grati ad btitudinē; ſed qa nō fuerūt tales ex vi

Quid eſt fili⁹ adopti.

Scot⁹ ɽ Bona.

Primū correlarium.

Secūdū.

generationis naturalis:ſed ſolum ex vi gratuite acceptationis diuine/quia gratis acceptauit eos. Igit̃ ꝗs fuerint creati in gratia nihilominus ſunt adhuc filij adoptiui dei.

Tertium correlarium.

¶Tertio ſequitur ꝙ nullus preſcitus eſt filius adoptiuus:& circa hoc correlarium eſt tota difficultas: nam certũ eſt ꝙ ſtat aliquẽ preſcitum nunc eſſe in gratia:ergo videtur ꝙ ſit filius regni.& nõ eſt filius regni naturalis:ergo adoptiuus:ergo tertium correlarium falſum.

Vtrũ preſcitus ſit fili⁹ adoptiuus.

ꝙ autẽ talis preſcitus ſit filius adoptiuus. Patet:capio ſortẽ quẽ adoptauit plato:id eſt cõſtituit eum ſuum heredẽ. Iſta eſt concedenda:ſortes eſt filius adoptiuus platonis: ꝗs ſortes propter culpã futuram ſit priuandus debito hereditatis: nã contingit ipſum peccare:ratione cuius priuabitur adoptione.i.debito hereditatis future:ita ꝙ non erit heres:nihilominus dicitur adoptiuus.ergo ſimiliter ſi ſortes ſit in gratia: ꝗs ſit peccaturus & ratione peccati veniat priuãdus hereditate:adhuc eſt vocandus filius adoptiuus:ergo falſum eſt ꝙ nullo preſcitus ſit adoptiuus. ¶Aliqui doctores vt Dyoniſius voluerũt dicere ꝙ nõ eſt poſſibile de lege preſcitum mereri: ꝗs ſit bene poſſibile preſcitũ eſſe in gratia : ꝗa dicere oppoſitum eſſet hereticum:quia paruulus preſcitus & baptiſatus eſt in gratia: ſed nõ eſt poſſibile preſcitum mereri : quia apud eos de ratione meriti eſt: ꝙ deus acceptet illud ad beatitudinem.i. ꝙ velit volũtate beneplaciti/& abſoluta pro actu illo dare ei vitam eternam. Vnde bene ſequitur Vult deus volũtate beneplaciti:& abſoluta dare iſti pro actu iſto meritorio vitã eternam.ergo dabit:& vltra dabit:ergo nõ eſt preſcitus. Vnde tales doc. dicerent ꝯformiter ꝙ eſſe filium adoptiuum/eſt eẽ acceptatum ad vitam eternam:& caperent eſſe acceptatum pro eo/ꝙ eſt deum velle voluntate beneplaciti & abſoluta illi conferre beatitudinem: tunc implicat preſcitũ eſſe adoptatum:quia bene ſeqtur: vult dare illi beatitudinem voluntate beneplaciti/& abſoluta:ergo dabit:ergo nõ eſt preſcitus. Sed ſi dicamus illum eẽ filium adoptiuum/qui non eſt naturalis filius : ſed per gratiam eſt adoptatus ſecundum preſentem iuſticiam adherẽtem :id eſt deus habet velle p̄dictionatum circa iſtum dandi ei beatitudinem/ſi in eo ſtatu/in quo eſt decedat: tunc talis preſcitus eſt adoptiuus:ſed vocando adoptiuum qui eſt acceptatus ſecundum eternam predeſtinationem:id eſt cui voluntate beneplaciti/& abſoluta vult deus dare beatitudinem : tunc nullus preſcitus eſt filius adoptiuus. Ex iſto ſeqtur aliud: ꝙ exiſtens in gratia nõ eſſet filius adoptiuus. patet:aliquis preſcitus eſt in gratia:ergo aliqs exiſtens in gratia non eſt filius adoptiuus. Conſequenter ſequitur aliud : videlicet/ꝙ aliquis qui nõ eſt in gratia eſt filius adoptiuus:quia aliquis eſt predeſtinatus non exiſtens in gratia : & ille eſt filius adoptiuus. igitur. Iſtis ſuppoſitis vidẽdum eſt de queſtione.

Ad p̃nci pale q̃ſi tũ r̃ndet.

Vtrum Chriſtus ſecundũ ꝙ homo ſit filius adoptiuus. Dico ꝙ illa ẽ falſa: chriſtus ſecũdum ꝙ homo eſt filius adoptiuus quia infert iſtam:omnis homo ẽ filius adoptiuns:& etiam iſtam ſi aliquid eſt homo: vel quia aliquid eſt homo:eſt filius adoptiuus. Ille ſunt exponentes:& quelibet illarũ eſt falſa:igitur illa exponibilis eſt falſa. Sed difficultas eſt/vtrum iſta ſimpliciter & ſine addito ſit ꝯcedenda:chriſtus eſt filius adoptiuus.

Difficultas.

Dico ꝙ eſt falſa:quia bene ſequitur Chriſtus eſt filius dei adoptiuus : ergo nõ eſt naturalis dei filius :& nõ naturaliter debetur ei hereditas:ſed hoc eſt falſum : quia Chriſtus eſt ſecũda perſona in diuinis: quãuis aliud connotet:& illa ſecunda perſona eſt dei naturalis filius : & naturaliter debetur ei hereditas:non per gratiam:ergo in rigore illa eſt falſa/Chriſtus eſt filius adoptiuus. Sed vtrum concedatur iſta: chriſtus ſecundum humanitatem eſt filius dei adoptiuus. Dico primo ꝙ eſt differẽtia inter iſtas: chriſtus ſecũdum humanitatẽ eſt filius dei adoptiuus : & Chriſtus ſecũdum ꝙ homo eſt filius dei adoptiuus:nã ly ſecũdũ ꝙ ẽ dictio diſtrahens. vnde filius eſt nomen ſup⸗

poſiti:& cum humanitas nō ſit filius: quia
nō eſt ſuppoſitū: iō dico ꝙ iſta i rigore eſt
falſa:Chriſtus ſecūdum humanitatem eſt fi
lius adoptiuus. Similiter illa eſt falſa:Chri
ſtus ſecūdum ꝙ homo eſt filius dei adopti
uus:quia exponentes ſunt falſe. Licet ergo
Chriſtus ſecundum humanitatem non ſit
filius naturalis:tamen quātum ad humani
tatem debetur ei hereditas:quia ex gratia &
gratuita voluntate dei eſt acceptatus ad he
reditatem. ¶Dubitatur primo vtrum chri
ſtus inquātum homo ſit perſona. Dico ꝙ
Dubium primum. ſi exponatur conditionaliter/ſeu cōcomi-
tanter eſt vera:Chriſtus eſt pſona:Chriſtus
eſt homo:omnis homo eſt perſona.huma
nitas enim Chriſti nō eſt perſona/neqꝫ ho
mo:quia homo eſt nomen ſuppoſiti.Si ve
Humanitas xp̄i nō eſt homo ro capiatur cauſaliter:illa eſt falſa:quia vlti-
ma exponens eſt falſa videlicet quia aliqd
eſt homo:illud eſt perſona:nam eſſe homi
nem non eſt cauſa:quare chriſtus eſt pſona.
¶Secūdo dubitatur vtrum Chriſtus ſecun
dum ꝙ homo/ſit p̄deſtinatus. Dico ꝙ fal-
Dubium ſecundū. ſa eſt:quia exponētes ſaltem tertia/& quar
ta ſunt falſe:ſed de iſtis inquirendum eſt an
iſta ſit vera Chriſtus eſt predeſtinatus:ſimi
liter iſta/Chriſtus ſecūdum humanitatem
eſt predeſtinatus. & per conſequens vnio
nature humane cū diuina in perſona verbi
Eſſe p̄deſtinatum quid ſit. cadit ſub p̄deſtinatiōe. ¶Pro declaratione
notādum ꝙ eſſe predeſtinatū eſt eſſe p̄ordi-
natum ad vitam eternam.& ſic dicunt doc.
puta Bonauentura & alij: ꝙ anteq̄ aliquis
habeat vitam eternam:oportet ꝙ ille prius
fuerit ordinatus/quia ille dicitur predeſti-
natus qui aliquando caruit vita eterna ni-
hilominus eſt p̄ordinatus a deo: & ſic xp̄s
non ē predeſtinatus iſto modo:quia nunq̄
caruit vita eterna.Sed de iſta Chriſtus ē pre
deſtinatus ſecūdum humanitatem ad vitā
eternam.Certum eſt ꝙ xp̄s aliquando non
fuit beatus ſecundum humanitatem / quia
aliquando xp̄s non habuit humanitatem:
& quandocunqꝫ habuit humanitatem fuit
beatus ſecundum humanitatem.& ſic quā-
Aduerte do non habuit humanitatem non fuit bea
tus ſecundum illā:& erat ordinatus ad bea
titudinem ſecundum illam: & ſic iſta eſt ve
ra Chriſtus eſt predeſtinatus ſecundum hu
manitatem. Ex dictis ſatis patet ꝙ non eſt
idem eſſe predeſtinatum & eſſe filium ado-
ptiuum:quia predeſtinatum non eſt nomē
ſuppoſiti:filius autem eſt nomē ſuppoſiti.

¶Diſtinctio Vndecima.

QVeritur conſequenter.
Vtrum ſicut Chriſtus di
citur creator debeat etiā
dici creatura. de iſta pro
poſitiōe chriſtus eſt crea Creatura capit dupl'r.
tor nō eſt difficultas/q̄a
fide credendū ꝙ eſt deus
Reſtat ergo difficultas an ſit creatura. Pro
ſolutione noto ꝙ creatura dupliciter capi-
tur i propoſito. Vno modo pro quolibet
entitate que habet eſſe poſt non eſſe. & ſic
omnis res facta dicitur creatura:& ita capi-
tur regulariter. Alio modo capitur creatu-
ra pro re a ſolo deo producta ex nihilo: id
eſt cuius nulla pars p̄fuerat / iſto modo an-
gelus & anima ſunt creature. gratia: virtu-
tes iſuſe &c. Sed aſinus nō eſt creatura iſto
modo:quia non eſt a ſolo deo productus:
etiam quando producitur aliqua pars eius
prefuit. Iſto modo humanitas Chriſti non
eſt creatura/quia non a ſolo deo producta
eſt:nam vigo Maria actiue concurrit ad il-
lam producendam & aliquid eius prefue-
rat: ſcilicet materia. Vnde idem eſt dice-
re Chriſtus ſecūdum humanitatem eſt crea-
tura: & humanitas eſt creatura. & de iſta
non eſt difficultas: ſed de iſta Chriſtus eſt
creatura ſine addito. Magiſter dicit ſimpli
citer ꝙ non. Auguſtinus videtur dicere ꝙ
ſic:& Paulus Cum venit plenitudo tempo
ris miſit deus filium ſuum factum de mulie
re factum ſub lege.ad galatas quarto. Dico
ꝙ creatura vt dictum eſt capitur vno modo
pro entitate que poſt non eſſe habet eſſe:&
ſic iſta eſt falſa: Chriſtus eſt creatura: quia
iſta eſt falſa Chriſtus aliquando non fuit:
Secūdo modo capitur creatura pro entita-
que habet eſſe poſt non eſſe: vel q̄ ſubſiſtit

in natura que habet eſſe poſt non eſſe: & iſto modo chriſtus eſt factus: quia ſubſiſtit in natura humana que habet eſſe poſt non eſſe. Nam bene ſequitur eſt factus homo: ergo eſt factus: quia habet ſubſiſtētiam in natura humana habente eſſe poſt non eſſe: & ſic capit Paulus ad galatas quarto. Pro iſto dubio dico ꝙ regulariter theologi negant iſtam Chriſtus eſt creatura propter hereſes quia heretici voluerunt dicere ꝙ Chriſtus eſt pura creatura. Ideo negatur illa chriſtus eſt creatura / & nō propter aliquā falſitatē.

cur negatur iſta xpūs ē creatura.

¶ Diſtinctio duodecima.

Quero ꝯſequenter. Vtrū humana natura aſſūpta a Chriſto vel ipſe Chriſtus qui ē deus & homo potuit ſubiacere peccato. ¶ Imprimis ſupponendum eſt ꝙ predicata nature diuine & humane cōueniunt Chriſto. Ideo queſtio poteſt itelligi an Chriſtus potuit ſubiacere peccato ſecundum naturā diuinam vel humanā. hoc eſt ſecūdū quālibet naturarum in quibus ſubſiſtit Chriſtus an humana natura illa potuit ſubiacere peccato. & hoc poteſt iterū intelligi. Vtrū humana natura per ſe & ſecundū ſe cōſiderata potuit ſubiacere peccato. vel vtrum potuit ſubiacere peccato ipſa exiſtente vnita: hoc eſt an iſta ſint cōpoſſibilia hec natura ſubiacet peccato: & hec natura eſt diuinitati vnita. Et reſpondebitur ad queſtionē ſecundū quēlibet iſtorum ſenſuum. Supponit ſecūdo ꝙ peccare nihil aliud ē ꝙ̄ agere vel omittere contra rectam rationem. Vnde eſt ſatis bona difficultas circa hoc quomodo hoc ē intelligendum: quis non multum ad propoſitum preſētis ſpeculationis. certum eſt ꝙ non peccat quis ideo quia agit contra rectam rationem exiſtentē in eo / quia ſtat ſortem peccare quando nullam habet conſciētiam rectam / ſed preciſe erroneam cui ſe cōformat vel difformat: quia vtroꝗ illorum modorum poteſt peccare ſi illa conſcientia ſit vincibilis. peccare igitur nō eſt agere cōtra rectam rationem actu exiſtentem. Similiter non dicitur quis peccare ex eo quia agit cōtra aliquam rationem que ſi ineſſet in eo eſſet ratio recta. Patet: quando ſortes habet ignorantiam inuincibilē de berta ꝙ eſt ſua vxor & ab eo cognoſcēda: illam cognoſcēdo non peccat: quia ignorantia inuicibilis eum excuſat nihilominus agit contra rationem aliquam puta contra hāc. hec non eſt cognoſcenda a me que ſi eſſet in eo eſſet recta: ergo peccare non eſt hoc preciſe agere contra rationem / que ſi ineſſet in peccante eſſet recta.

quid peccare.

¶ Difficultas eſt. vtrum ſit idem conuertibiliter peccare & agere contra rectam rationem vel omittere aut que ineſſet aut que debet ineſſe. & apparet ꝙ non propter duo: nam quando ſortes agit cōtra rationem erroneam ipſe peccat & tamen non agit contra rectam rationem que ineſt aut debet ineſſe: ergo agit ꝯformiter ad rationem que ineſſet recta ſi ineſſet puta ad oppoſitū conſcientie erronee. vt habeo iſtud dictamen ꝙ eſt mentiendum: & tamen nolo mentiri ſtante tali dictamine ago cōformiter ad rectam rationem que ineſſet aut debet ineſſe. Nam agere conformiter ad aliquam rationem eſt velle facere taliter quāliter conſcientia vel illa ratio dictat eſſe faciēdum vel nolle facere ſecundum ꝙ erronea dictat: ergo non eſt idem peccare & agere difformiter ad rectam rationem que ineſſet aut debet ineſſe. Ex altero videtur ꝙ non ſit idem: & ibi eſt difficultas. Primo certum ē ꝙ non teneor pro ſemper habere dictamen ꝙ nō eſt occidēdum. ſit ergo tempus iſtud pro quo non teneor dictare ꝙ non eſt occidendum pro hoc tempore: ex ſimplici apprehenſione poſſum elicere velle occidere libere / tunc pecco. & tamen falſum eſt dicere ꝙ difformiter ago ad rectam rationem que debet ineſſe mihi aut ineſſet: quia non obligor pro nunc dictare / ergo apparet ꝙ nō ſit idem peccare & agere difformiter ad rectam rationem que ineſſet aut debet ineē. quomodo ergo intelligitur ꝙ peccare eſt agere vel omittere ꝯformiter ad rectā rōnē.

Dubium

Pria rō

Secūda ratio.

Subtilis modus dicendi. Dico prõ nunc ꝙ omne peccare ē agere vel
omittere contra rectam ratõnem diuinam.
patet de omni peccato dictat deus non eſſe
faciendum illud. imo eo ꝙ vult non eſſe fa
ciendum vult me obligari ad non faciẽdũ.
nam propter alterum iſtorum duorum ſũ
obligatus ad non faciendum: vel quia de
us vult me obligari ad non faciendum: vel
quia dictat me obligari ad non faciendum
Si intelligatur ꝙ peccare eſt agere vel omit
tere conformiter ad rectam rationem diui
nam: tunc non eſt difficultas. Sed doctores
non communiter ſic intelligunt: ſed cõclu
dunt vltimatam rationem obligatõnis/ra
tionem humanam. & ſic dico ꝙ omne pec
care eſt difforme alicui ratione humane &
Ad primã rõem recte que ineſſet aut que eſſet recta ſi ineſſet.
Iam ſoluenda ſunt duo que faciunt in op
poſitum. primo de illo qui agit contra con
ſcientiam erroneam peccat/ qui nult menti
ri dictante conſciẽtia ꝙ eſt metiendum quo
modo ſaluatur ꝙ ille actus ſit difformis ra
tioni recte. imo videtur conformis rationi
recte que eſſet recta ſi ineſſet: nam iſta eſt cõ
formis vero. ſ. nole mentiri: ergo omni ra
tioni recte: quia omne verum omni vero cõ
ſonat. dico ꝙ ille actus eſt difformis alicui
conſcientie recte ſaltem vniuerſali: puta iſti
non eſt agendum contra conſcientiam. &
ſufficit ad malitiam actus difformitas ad il
lam rationem rectam vniuerſalem. Ideo eſt
difformis alicui rationi recte que eſſet recta
Ad ſecũdum. ſi ineſſet. ❡ Ad aliud ſit ſortes dictans inui
cibiliter de non ſua ꝙ eſt ab eo cognoſcen
da volendo cognoſcere non peccat: immo
meretur ſecundum probabiliorem opinio
nem & tamen agit contra conſcientiam q̃
eſſet recta ſi ineſſet. Dico ꝙ eſſet erronea ſi i
eſſet cum tali diſpoſitione que eſt in ſorte/
habet enim duo iudicia: vnum ſpeculatiuũ
ſcilicet hec eſt mea/& aliud practicum. hec
eſt a me cognoſcenda. ſi enim ſortes habe
ret iudicium oppoſitum illi ignorantie in
uicibili ſpeculatiue quam actu habet puta.
hec non eſt mea tunc iſta eſſet recta. hec nõ
eſt a me cognoſcenda: ſed cum illis diſpoſi
tionibus puta ſuppoſito illo dictamine in resolutio
uincibili ſpeculatiuo cũ cõſcientia iſta. hec
non eſt a me cognoſcenda eſſet erronea: &
ſic dico ꝙ omne peccare eſt agere vel omit
tere contra rectam ratõnem humanam que
ineſſet aut ieſſe debet. Iſtis ſuppoſitis ſit pri
ma concluſio. ❡ Chriſtum peccare ſecũdũ Prima cõcluſio reſpõſiua ad qõnē
diuinam naturam eſt penitus impoſſibile:
quia peccare eſt agere vel omittere contra
rectam rõnē: & recta ratio nõ dr̃ recta niſi p
cõformitatē ad voluntatē diuinā: ſed xp̃m
agere difformiter ſecũdũ diuitatē ad volũ
tatē diuinā ē impoſſibile. quia bene ſequit
agit per voluntatem diuinam: ergo non a
git difformiter ad illam & per conſequens
cum ratio recta dicatur cõformiter ad diui
nam non poteſt agere contra eam. ❡ Secũ Secũda concluſio
da concluſio humanitas chriſti in ſe conſi
derata poteſt ſimpliciter & abſolute pecca
re: patet humanitas chriſti poteſt eſſe dereli
cta a diuinitate & non eſſe amplius vnita:
nec eſſe dotata gratia & adiutorio reſiſtẽte
quo facto poterit omittere vel agere cõtra Tertia.
dictamen rectum. igitur. ❡ Tertia cõcluſio
natura humana vt vnita verbo non poteſt
de lege ordinata ſubiacere peccato: patet
natura humana vt vnita verbo eſt beata ab
inſtanti conceptionis: ſed de potentia ordi
nata nullus beatus poteſt peccare: ergo de
potentia ordinata vt vnita verbo non põt Difficultas.
peccare. Difficultas eſt inter doc. vtrum de
potentia abſoluta: iſta duo ſint compoſſi
bilia natura humana eſt vnita verbo & pec
cat/nam de potentia abſoluta deus poteſt
aſſumere naturam non dotatã maiori grã
q̃ ego habeam: non videtur enim implica
re contradictionem quin deus poſſit meam
ſuppoſitalem exiſtentiam terminare me in
ſcio vtrum terminet vel non: abſq; datiõe
noue gratie: quo factõ ſtabit me peccare: ſic
vt nunc: quia habebo eaſdem cauſas ſuffici
entes ad peccandum: puta liberum arbitri
um/ cognitionem boni & mali: & non ha
bebo maius reſiſtens q̃ nunc: ergo potero
elicere actum peccati. Occham in tertio de
clinat magis ꝙ ſunt cõpoſſibilia propter ar

D.v.

ta a facultate theologie. Vnde ſi teneremus
Chriſtum eſſe compoſitum: non eſſet diffi-
cultas: ſed Chriſtus eſt ſecunda perſona in
diuinis ſuſtentans humanitatem: & tūc iſta
eſt falſiſſima & heretica Chriſtus icepit eſſe:
nam bene ſequitur: Chriſtus incepit eſſe: &
quicquid ē Chriſtus: vel fuit chriſtus ē hoc
demonſtrato ſecūdo ſuppoſito in diuinis:
ergo hoc incepit eſſe: ſed conſequens eſt he
reticum: arguit in Diſamis / ſi Chriſtus eſſet
terminus commuis: ſed eſt ſingularis: ideo
eſt bonus ſillogiſmus expoſitorius: ſed be
ne conceditur iſta: hoc incepit eſſe chriſtus.
Nam chriſtus non dicitur de deo: niſi poſt
aſſumptionem: & ante inſtans aſſumptiõis
humanitatis non fuit Chriſtus: ergo tunc i
cepit eſſe chriſtus: ſed in iſta chriſtus icepit
eſſe appellat inceptionem ſimpliciter.
Difficultas Difficultas ē logica ſatis facilis / ſi iam ſecū
da perſona in diuinis inciperet aſſumere na
turam humanam: ita ꝙ imediate poſt erit
aſſumpta: tuuc arguitur ꝙ chriſtus incipit
eſſe: iſta eſt vera tunc chriſtus non eſt: quia
non habet adhuc humanitatem: er go chri
ſtus incipit eſſe. ab exponente ad exponi-
bilem. Dico ꝙ iſta propoſitio eſt prius re-
ſoluenda ꝙ̃ exponenda. & tunc eſt falſa pre
ponendo affirmatiuam negatiue ſic videli
cet exponendo. chriſtus imediate poſt hoc
erit & idem non eſt: immo eſt ens. ¶ Sexta
Sexta cõcluſio concluſio: ille propoſitiones ſunt concedē
de i quibus ponitur ſignum reduplicatiuū
vel ſpecificatiuum. Sed pro iſta concluſiõe
noto ꝙ iſta dictio ſecundum ꝙ: & iſta dic-
tio ſecundum ſumpta per ſe. i. ſine ly ꝙ dif
ferunt: nam iſta dictio ſecundum ꝙ / eſt re-
duplicatiua ſiue ſpecificatiua. Sed ly ſecun
dum per ſe ſumpta non eſt reduplicatiua:
vel ſpecificatiua: ſed potius diſtractiua. vn
de iſta propoſitio Ethiops ſecūdum ꝙ ha
bet dentes eſt albus non conceditur: ſed be
ne conceditur iſta Ethiops ſecundum den
tes eſt albus: & iſta dictio ſecundum diſtra
hit iſtum terminum albus / & denotatur ꝙ
Ethiops habet dentes albos: ita dico ꝙ iſta
eſt vera. Chriſtus ē creatura ſecundum hūa
nitatem quia nichil denotatur niſi ꝙ xp̄us
habet humanitatem que eſt creatura. tamē
non ſequitur ergo eſt creatura. ſicut non ſe
quitur Ethiops ē albus ſecundum dentes:
ergo eſt albus. Sed ly ſecundū ꝙ capitur du
pliciter. Vno modo: vt eſt dictio reduplica
tiua. Alio modo vt ē ſpecificatiua. Specifi Ly ſecū-
catiue capitur dupliciter. vno modo: vt ſpe dū capit dupliciter.
cificat conceptum illius termini cui adiūgi
tur / & tunc facit appellare propriam ratio-
nem. Alio modo: vt ſpecificat cauſam rei i-
mediate per terminum cui immediate pre-
ponitur: & ſic quando ly ſecūdum ꝙ capit
reduplicatiue tunc ad veritatem propoſiti
onis in qua ponitur nichil aliud requiritur
niſi ꝙ exponentes ſint vere: & ſic iſta xp̄s
ſecundum ꝙ homo ē creatura ſi capitur re-
duplicatiue ſenſus ē. xp̄s eſt creatura: xp̄s
eſt homo: & omnis homo ē creatura & ſi a-
liquid vel quia aliquid ē homo illud ē crea
tura & talis ē falſa: quia pria / tertia / & quar
ta / exponētes ſunt falſe. Sed iſta ē vera. chrē
ſtus ſecundum ꝙ deus ē creator immenſus
infinitus / patet per exponentes / Chriſtus ē
deus: chriſtus ē creator & vnus deus eſt im-
menſus & creator. Item iſta ē falſa. xp̄s ſecū
dum ꝙ deus ē filius virginis: quia prima &
quarta exponentes ſunt falſe: nam iſta ē fal-
ſa omnis deus ē filius virgīs. Ideo redupli-
catiue capiendo reſpiciendum ē ad exponē
tes. Sed ſpecificatiue capit dupliciter. vt di- Ly ſecun-
ctū eſt vno modo vt ſpecificat conceptū ter- du capiū
mini immediate ſequentis vt xp̄s ē creatu ſpecifica-
ra ſecundum ꝙ homo. i. ſecundum concep tiue du-
tum hominis: & ē falſa & nō debet capi ſic pliciter capitur
in propoſito. Nam certum eſt ꝙ xp̄s nō
eſt creatura ſecundum cõceptum hominis:
ſed in propoſito capiendum eſt: vt ſpecifi-
cat cauſam rei pro qua ſupponit terminus i
mediate precedens &. ſic iſta xp̄s eſt creatu
ra ſecundum ꝙ homo facit talem ſenſum.
chriſtus eſt creatura: & cauſa quare xp̄s eſt
creatura ē eſſe hominem & / ſic illa eſt falſa:
nam ſpecificatiua illa requirit duo ad ſui ve
ritatem copulatiue. primum ꝙ ſit creatura:
ſecundum ꝙ cauſa quare eſt creatura ſit eſſe

hominem: vnde iſta preiacens ē falſa xp̄s eſt creatura. vnde quādo iſtud complexum ſecundum ꝙ capitur ſpecificatiue & denotat cauſam rei pro qua ſupponit terminus p̄cedens cui adiungitur non oportet niſi videre: vtrum preiacens ſit vera & cauſa propter quam predicatum conuenit ſubiecto: vtrum ſit res iportata &c. ſequitur ꝙ iſta ē falſiſſima: xp̄s eſt creatura ſecūdum ꝙ hō: ſed iſta eſt vera: xp̄s eſt filius virginis ſecūdum ꝙ homo: quia tota cauſa cur eſt filius virginis eſt quia eſt homo. Iſta autem xp̄s eſt deus ſecundum ꝙ homo eſt falſa / quia cauſa quare eſt deus non eſt eſſe hominem nam aliquando erat deus quando non erat homo. Septima concluſio: & octaua ſatis patent.

Primus dubium.

¶ Dubitatur primo: vtrum ille propoſitiones ſint concedende: deus eſt homo xp̄s eſt homo ſecundum proprietatē ſermonis. videtur ꝙ non / bene ſequitur: ē hō ergo eſt compoſitum ex anima rationali & corpore / ſed hoc eſt falſum. conſequentia tenet a diffinitione ad diffinitum. Item bene ſequitur: xp̄s eſt homo: ergo eſt ratiōalis: ergo habet animam tanq̄ partem ſui: cōſequens eſt falſum quia non habet partes.

¶ Pro ſolutione: notandum ꝙ homo ē cōcretum predicamenti ſubſtantie huius abſoluti humanitas. homo eni ſignificat ſuppoſitum exiſtens in natura humana & ſupponit pro ipſo: vnde non poteſt cōcedi ſecundum proprietatem ſermonis xp̄s ē hō ſi homo capiatur abſolute ratio eſt. Quandocunq̄ terminus abſolutus ſuppoīt pro re nō poteſt deſinere ſupponere pro illa re ipſa remanente: quia ſi deſinat ſupponere: hoc eſt propter defectum cōgnotati / & ſic non ē terminus abſolutus. Vnde bene diffinitur homo abſolute eſſe quid compoſitum ex corpore & anima rationali. Sed ſi iſte terminus homo capiatur congnotatie xp̄s eſt homo: ita ꝙ homo tantum valet ſicut ſubſiſtens in natura humana: tunc cōceditur ſecundum rigorem ſermonis ſicut iſta. ſortes eſt albus ſi habet albedinē. Ideo in eo ſenſu in quo eſt vera ſecundum rigorem terminorum conceditur. & rigor terminorum facit veritatem propoſitiōis. Dicit tamen gabriel ꝙ ly homo ſic acceptus eſt ī predicamento ſubſtantie. ſed credo ꝙ nō. immo ꝙ eſt accidens ſeparabile & ſic ſpecies alterius predicamenti a predicamēto ſubſtantie. ſed cum hoc ſtat ꝙ ſit predicabile accidens & ſic quando querit in ſecundo dubio. vtrum homo predicetur de chriſto & de nobis vniuoce vel equiuoce. dicitur capiendo homo vt tantum valet ſicut ſubſiſtens in natura humana tūc eſt terminus cōnotatiuus: & dicitur de Chriſto vere & nō de humaītate: quia humaitas nō ſubſiſtit. ſic iſta eſt contingens hoc eſt homo me demonſtrato quia eſt poſſibile me remanente ꝙ terminet dependentiam meam. ſed dicerem ꝙ iſta eſt accidentalis hoc eſt homo demonſtrando chriſtum. Aliqui dicunt ꝙ ē diſparata / quia naturaliter nō eſt poſſibile quod hoc ſit homo: & ſic non eſt accidētalis nec eſſentialis: ſed dicerem ꝙ eſt accidentalis. Quando queritur vltra. Vtrum homo dicatur vniuoce de deo & de me. Dico ꝙ ſic: quia ſecundum ſignificationem ſecūdum quam chriſtus eſt homo ſecundum illam dicitur de me. Nam dicitur de deo ſecūdum ꝙ ſubſiſtit in natura humana: & etiam de me ſecundum ꝙ ſubſiſto in natura hūana: ſed dicitur de me ſecundum aliquam ſignificationem ſecundum quam non dicit̄ de deo: quia de me abſolute: & de deo accidentaliter. & ſic equiuoce.

An hō dicatur de deo & homine vniuoce

¶ Vltra dubitatur. vtrum homo iq̄tum predicatur de deo & de homine puro ſit ſpecies ſpecialiſſima videtur ꝙ non: quia homo purus & deus differunt ſpecie ſicut creator & creatura. & tamē de illis predicatur iſte terminus deus. igitur non eſt ſpecies ſpecialiſſima. Reſpōdetur ꝙ homo ſimpliciter eſt ſpecies ſpecialiſſima / quia ſolū predicatur quiditatiue de pluribus ſolo numero differentibus. homo enim vt eſt terminus abſolutus non p̄dicatur quiditatiue de deo. ſecūdum enim ſignificatū formale. ſ. ſecundum humanitatem non habet plura ſignificata ſpecie dif-

ferentia ſed ſolo numero/& ſic ē ſpecies ſpecialiſſima neq̄ predicatur de pluribus ſpē differētibus ſecundum formale; Indirecte autem & non quiditatiue predicaꝫ de pluſ q̄ numero differentibus.

¶Diſtinctio Octaua.

QVeritur. vtrum filiatio q̄ Chriſtus dicitur eternaliter filius patris & filiatio qua dicitur temporaliter filius virginis marie ſint due relationes adinuicē diſtincte. Idē enim xp̄s ē filius patris eterni & filius virginis. ¶Pro ſolutione queſtionis ſupponendū ē diuerſitatem opinionum de relationibus/& tūc ſecundum vtrāq̄ iſtarum opinionū reſpōdendum ē ad queſitum. diſceptatio ergo ē inter doct. an ſint ponende relationes que nō ſint res abſolute. Regulariter dicūt omnes nominales: ꝙ omnis res eſt abſoluta & relationes nihil ſunt niſi res abſolute ſed dicuntur relationes inquantum aliqualiter ſe habent ad alias res. Reales vero dicūt ꝙ relatio eſt quedam entitas que nullo modo ē abſoluta ſed dūtaxat relatiua ita ꝙ eius eſſe non eſt ad ſeipſam: ſed ad alterum: vt paternitas filiatio ſimilitudo: nam eſſe paternitatis eſt ad filium tanq̄ ad terminum &c.

Opinio nominalium de relationibus.

Opinio realium.

¶Vltra apud eos qui non ponunt res preter abſolutas dicunt ꝙ ſimilitudo eſt qualitas alteri ſimilis. Difficultas eſt pro quibus ſupponunt abſtracta terminorum relatiuorum vt eſt filiatio: paternitas: ſimilitudo. Dicunt ꝙ omne tale abſtractū eſt terminus collectiuus ſupponens pro aggregato ex omnibus que requiruntnr ad denominationem concretiuam: exemplum vt anteq̄ aliquid dicatur ſimile alteri requiruntur due qualitates eiuſdem ſpeciei: nā iſte terminus ſimilitudo ſuppōit pro aggregato ex illis qualitatibus vnde anteq̄ aliquis dicatur ſimilis vel filius de neceſſitate requiritur exiſtentia illius a quo productus ē & exiſtētia ſui: ideo filiatio (dicunt) ſupponit pro aggregato eorum que neceſſario requirūtur vt aliquis denominetur filius. Vnde dicit georgius in predicamētis ꝙ ſimilitudo eſt terminus collectiuus. ¶Dicunt alij ꝙ omne abſtractum correſpondens alicui cōcreto relatiuo ſupponit pro illa re pro qua immediate ſupponit concretum. vnde cōcreta aliquando ſupponunt pro aliquibus q̄litatibus immediate/ vt ſimilitudo nō ſupponit pro ſubiecto: ſed pro albedine. quia immediate dicitur ſimilis: ita ꝙ ſimilitudo ſupponit pro vna qualitate alteri ſimili. Similiter iſte terminus filiatio ſupponit pro filio non per aliquid ſibi inherens: ſed p ſe ipſum eſt filius: ita ꝙ idem eſt in iſtis cōcretum & abſtractum: idem eſt filius & filiatio: & ita breuiter de ſimilibus. His ſuppoſitis. videndum eſt primo tenendo ꝙ nulla eſt res reſpectiua quin ſit abſoluta: vtrum in chriſto ſint due filiationes. Secundo tenendo ꝙ reſpectus diſtinguitur ab abſolutis. vidēdum eſt de queſtione. Tenēdo primum modum: videlicet ꝙ filiatio ſit aggregatum omnium que requiruntur ad eſſe filium: tūc in xp̄o ſunt due diuerſe filiatioēs quarum vna dicitur eterna. & alia temporalis. patet. virgo maria eſt pars que requirit ad eſſe temporaliter filium: ſed ſic eſt ꝙ nō eſt pars filiationis eterne: ergo hoc tenēdo demonſtrata filiatione temporali ex parte ſubiecti: & eterna ex parte predicati: hec eſt vera hec filiatio non ē illa: nam eterna ſupponit pro aggregato ex patre eterno & filio. Sed iſta opinio non eſt multum probabilis. ¶Sed tenendo ꝙ omnis res eſt abſoluta & concretum & abſtractum in relatis ſupponunt pro eodem: tunc non ſunt due diuerſe filiationes quarum vna dicatur temporalis & alia eterna. Patet: bene ſequitur: eſt eadem res penitus que eſt ex tempore filius virginis & eternaliter filius patris. ſ. ſecūda perſona in diuinis. Nam filius eſt terminus ſuppoſiti: ergo eſt eadem filiatō: qa idem eſt filius ex fundamento huius opinionis: & ſic vides quid dicendum ſecundū viam nominalium. Sed tenendo ꝙ relationes ſunt ponende res diſtincte ab abſolutis

Notaliū opinio.

Quod in xp̄o n ſūt due filiationes diſtincte.

Realiū ymaginatio.

ita ꝙ filiatio eſt reſpectus habens fundamẽtum & terminum: & ad eius corruptõnem ſufficit corruptio vel fundamenti vel termini & a tali relatione aliquis denominaẽ formaliter talis vt a filiatõne aliqs denoiaẽ formaliter filius. Ideo ſecundum hac opinionem. Queritur vtrum in chriſto ſint due filiationes diuerſe ¶ Circa hanc difficultatẽ fuit magna controuerſia inter antiquos/inter Scotum Bonauẽturã & S.tho. dicebãt ferme omnes antiqui ꝙ non ſunt diuerſe filiationes: quia tunc xpũs eſſet duo filij. vñ Sco. in iſta diſtinctione ponit aliam cõclusionem: & conformiter ad eũ Gabriel ponit tertiam concluſionem: ꝙ ponendo relationes diſtingui ab abſolutis oportet neceſſario fateri ꝙ ſint due diuerſe filiationes in xpo: patet multipliciter. Primo filiatio qua xpũs dicitur filius virginis Marie eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum eã qua dicor filius matris mee: ergo ſecundum hanc opinionem filiatio qua dicitur filius virginis eſt vnum accidens/& res realiter & formaliter alteri inherens: ſed ſic eſt ꝙ filiatio qua xpũs dicitur filius patris eterni: non ẽ accidens: quia realiter eſt ipſe filius: talis relatio ergo. ſ. filiatio qua dicitur temporaliter filius & illa qua dicitur eternaliter diſtiguitur non ſolum realiter: ſed etiam ſpecie & eſt magna apparentia: Preterea ſecundũ illos relationes non ſumunt diſtinctionẽ a fundamentis ſolum: ſed etiam a terminis illarum relationũ: ſed filiatio qua dicitur ꝙ eſt eternaliter filius habet patrem pro termino & alia habet matrem: ergo ille relationes diſtinguntur ſpecie & realiter. immo ſi corrumpatur virgo ſicut aliquando fuit mortua deſinebat eſſe filiatio qua dicebaẽ xpũs filius virginis & in triduo deſijt eſſe talis filiatio: altera qua dicitur filius patris ſemper remanente: ergo ille due filiationes diſtingũtur realiter immo ſpecie. vna eternaliter fuit: alia tempore. vna accidens: alia ſubſtantia. vna immediate ſubiectiue in humanitate q̃uis denominet ſuppoſitum. altera nullibi ſubiectiue quia non eſt accidẽs

An in xpo ſit diuerſe filiationes.

& ſic multipliciter differunt. Quarta cõcluſio que ponitur eſt quod vtraq; illarum ẽ relatio realis & non rationis/quia non dependet ab operatione noſtri intellectus. Sed inſtatur primo contra tertiam concluſionem: bene ſequitur Chriſtus habet duas filiationes vel ſunt due filiationes. ergo eſt duo filij. Item concedimus ꝙ deus eſt creator & dominus creature ex tẽpore/quia nõ dicitur dominus creature niſi quando creatura eſt. Dicitur enim dominus reſpectiue ad rem poſſeſſam/ſed ſic ẽ ꝙ non ponitur aliqua relatio a qua dicatur dominus ex tẽpore diſtincta a relatione eterna: ergo eodẽ modo q̃uis xpũs dicatur ex tempore filius virginis non eſt ponenda relatio diſtiucta ab eterna. ¶ Quantum ad primum dico ꝙ non ſequitur ſunt due filiatiões: ergo duo filij. ſicut non ſequitur in me ſunt due qualitates. ergo ego ſum duo qualia. Similiter in aliquo ſunt due filiationes: vna ex parte patris: & alia ex parte matris: & tamen non eſt duo filij. Similiter in me ſunt due ſimilitudines quibus dicor ſimilis duobus alijs qui participant mecum in qualitate & tamẽ non ſunt duo ſimiles. ¶ Quantum ad ſecũdum notum eſt ꝙ deus dicitur ex tempore dominus ſicut ex tempore habet ſeruum. & dico ꝙ dominus importat relationẽ tẽporalem diſtinctam ab eterno nõ i deo ſubiectiue ſed i eo reſpectu cuius dicitur dominus. Nam eſt relatio realis in termino: & rationis in fundamento ſecundum Sco. Dubitatur tamen. An verbum in triduo fuerit filius virgis. Ad hoc dicitur ꝙ filius ẽ ſuppoſitum exiſtens in natura itellectuali: vel ad minus ſenſitiua productum ab alio qđ actualiter eſt. Dicitur notãter ſuppoſitum: quia natura humana in xpõ non ẽ filius virginis: quia virgo habuiſſet duos filios. Dicitur notanter intellectuali aut ſenſitiua: nã ignis productus ab alio igne non dicitur filius ignis. Dicitur in natura producta. vel ad minus communicata ab altero qđ actualiter eſt. nam niſi pater ſit: nichil dicitur filius/& ſic patet ſolutio. Nam xpũs in triduo

Quarta cõcluſio.

Aduerte ad primũ

Ad ſecũdum.

Dubium

Quid importet filius.

nõ erat in natura humana que eſſet producta a virgine: erat enim in natura diuina: ſed non in humana: nam natura humana ẽ qd compoſitum ex corpore & anima rationali: ſed in triduo illud compoſitum nõ fuit: ideo in triduo xp̄s nõ erat filius virginis marie ſed reſurrexit filius virginis. Nam ſi deus me mortuum reſuſcitaret dicerer filius patris mei ſicut ante. Sed ponendo relationes diſtingui ab abſolutis an deus reproduxit eandem filiationem numero vel alterius ſpeciei. Dico ꝙ eſt queſtio facti. tenendo ꝙ filiatio eſt accidens inherẽs: oportet dicere ꝙ reſurrexit xp̄s cum tali accidẽte: an in eodem numero vel ſpecie ſiue hoc ſiue illud dicebatur filius virginis.

An eadẽ filiatio in xp̄o fuerit reproducta

¶ Vtrũ ſicut conceditur ꝙ xp̄s natus eſt ex virgine an etiam natura diuĩa ſit nata ex virgĩe. concedimus ꝙ humanitas ſit nata & producta ex virgine: quia concurrebat immediate ad productionem humanitatis: ſed non Concedimus ꝙ humanitas ſit filius virgĩs: quia humanitas chriſti non eſt ſuppoſitũ ſed filius eſt ſuppoſitum. Dico preterea ꝙ non eſt incõueniens concedere ꝙ deitas ſit nata ex virgine: ſed non oportet concedere ꝙ ſit filius virginis. Vnde eſſentia non eſt formaliter ſuppoſitum. Ideo oportet conſequenter dicere ꝙ non eſt filius virginis: ſed non eſt inconueniens concedere ꝙ eſſẽtia ſit nata de virgine.

¶ Diſtinctio nona.

IN precedentibus diſtinctionibus viſũ eſt de vnione nature humane ad verbum & de conditionibus illius / tam conſtituentibus ꝙ̃ conſequentibus / preterea de communicatione ydiomatum & de his que perſonam ratione humane nature reſpiciunt: & de his que nature humane conueniunt ratione aſſumentis perſone. Iam conſequenter queritur vtrum humanitas Chriſti ſit adorãda adoratione latrie. ¶ Pro ſolutione noto ꝙ adoratio capitur aliquando large: & ſic nihil aliud eſt ꝙ̃ veneratio ſeu honor alicui exhibitus & diuiditur in tres ſpecies. ſcilicet in latriam que grece theoſebia dicit̃ duliam: & hyperduliam. Alio modo ſpecialiter vt cõuertitur cum illo termĩo latria.

tres adorationis ſpecies.

¶ Vnde latria prima ſpecies eſt honor ſoli deo debitus. & quia contingit deum horari actu interiori ſimiliter & actu exteriori: Ideo latria ſumitur pro interiori & exteriori actu. ideo duplex eſt latria interior & exterior. Actus latrie interior eſt actus fidei ſpei ac charitatis: ſecundum beatum Auguſtinum in eucheri. i. actus intellectus vel affectus quo aliquis fertur in deum vt in ſummum bonum omnium rerum principium atq; finem. & omnis talis eſt actus fidei ſpei & charitatis: quia iſtis actibus honorat̃ deus. Sed latria exterior eſt ſignum aliqd ſenſibile in proteſtationem latrie interioris vt ſunt oblatio ſacrificium laudũ: genuflexiones / iunctio manuum / tonſio pectorũ / in terram proſtratõ / luminarium accẽſio &c. Eſt eni tota difficultas eſt inquirere quis actus ſit latrie. vnde ſicut actus exteriores nõ ſunt boni vel mali niſi inq̃tum imperantur ab interioribus: ita non ſunt huius vel illius virtutis / niſi per interiores a quibus imperantur. Ideo ſi genuflectio dicatur actus latrie hoc habet ab actu interiori aliquo: eſt ergo ſolum difficultas inquirere quis actus interior dicatur latria.

Quid latria.

¶ Reſpondent aliq ꝙ actus fidei ſpei & caritatis ſĩt actus latrie interioris / fidei qua creditur deus ſummũ bonum. ſpei qua ſperatur ꝙ propter merita dabit gloriam. & charitatis qua diligitur deus tã ꝙ̃ ſummum bonum. Sed videtur ꝙ hoc non poſſit ſtare: quia tales actus ſĩt virtutum theologicarum inter quas non ponitur latria: ſed eſt virtus moralis ſpecies iuſticie pertinens ad religionem quia reddit deo quod ſuum ẽ.

qd actus latrie.

¶ Si ſit ergo queſtio de actu interiori capitur latria vt eſt virtus ſpecialis & moralis ſub iuſticia contenta. Queritur ergo cum latria ſit reſpectu dei & nullus actus poteſt eſſe latria niſi ſit latria dei: quia latria exhibita creature vocatur idola

tria:& omnis actus qui habet deũ pro ime-
diato obiecto videt ꝙ ſit actus fidei ſpei vel
charitatis virtutũ theologicarũ. & propter
hoc videbatur antiquis difficultas quomo
Aduerte do latria ſit virtus moralis. Quantũ ad hoc
Dico primo ꝙ nullus actus dicitur latria/
niſi latria dei. Immo omnis actus ſimilis la-
trie reſpectu creature dicendus eſſet idola-
Dubium tria. ¶Sed queſtio eſt vtrũ ille actus qui eſt
latria & ſolum latria dei habeat preciſe deũ
pro obiecto. Dico ꝙ latria nõ eſt actus vir-
tutis theologice:quia nõ habet deũ pro ob
iecto imediato / ſed habet quid creatũ pro
immediato obiecto ſcilicet actum exteriorẽ
per quã profitemur & manifeſtamus eẽ in
deo ſummam bonitatẽ. & ſic latria eſt vir-
tus moralis. & ſicut dictum eſt omnis actus
exterior dominatur talis vel talis virtutis
ab interiori a quo iperatur. ſed multi actus
Quid ſit objectus latrie. exteriores pertinent ad latriam. ¶Omnis
enĩ interior latria habet actũ exteriorẽ quẽ
imperat pro imediato obiecto. Ratio eſt:
actus exteriores dicuntur latria:ergo impe
rantur ab interioribus latrie que ſunt per ſe
& immediate latria & vnum imperãs actũ
exteriorem habet illum pro obiecto: vnde
imperare curſum per interiorem actum eſt
velle efficaciter currere. iperare homicidiũ
per interiorem eſt velle efficaciter occidere
Sequitur igitur manifeſte ꝙ actus interior
latrie habet actum exteriorem quem impe-
rat pro obiecto. Pro cuius declaratiõe. pri
mo anteq̃ habeam actum latrie habeo iudi
cium intellectus ſpecificum verum quo iu-
dico ꝙ deus eſt omnium iuſtiſſimus ſũme
bonus. ¶Et habeo aliud iudicium practi-
cum verum:puta recognoſcendum eſt deũ
eſſe maximum & ſupremũ dominũ & ſum
me iuſtum proteſtandum & honorandum
per aliquod ſignum exterius. ¶Tunc con-
formiter ad illud iudicium practicũ elicio
volitionẽ qua ego volo hoc exhibere deo
ſcilicet exteriorem reuerentiam in recogni-
tionem ſupremi domini & ſumme bonita-
Quid latria. tis & iuſticie. ¶Et ſic proprie capiendo la-
triam iſte actus vltimus eſt actus latrie. & cer
tum eſt ꝙ talis actus vltimus non habet ſo-
lum deum pro obiecto:ſed habet immedia
te pro obiecto illam exhibitionem exterio-
rem ſeu proteſtationem exteriorem:& ſic la
tria eſt virtus moralis ſcilicet eſt actus inte-
rior quo volo exhibere aliquo ſigno exte-
riori aliquam reuerentiam exteriorem in re
cognitionem ſupremi domini vel ſumme
bonitatis aut ſumme iuſticie: & ſic talis vir
tus eſt pure moralis:& ille actus latrie/nec
eſt fidei/ſpei/nec charitatis. & ſic patet de
latria. ¶Sed hyperdulia eſt honor exhibi- Quid hyperdulia.
tus creature ratione excellentie eminentis/
& ſingulariſſime:qualis eſt reuerentia exhi
bita virgini glorioſe/vt eſt mater dei. Sed Quid dulia.
dulia ẽ veneratio ſeu honor exhibitus crea
ture ratione alicuius excellentie:& commu
nis perfectionis/que reperitur in illa creatu
ra/& in alijs cõmuniter. ¶Notandum eſt
preterea/ꝙ nos exhibemus reuerentiã crea
turis rationalibus/& irrationalibus/vt cru
ci/Chriſti imaginibus:ſed diuerſimode:qa
exhibemus rationalibus ꝑpter aliquid exi-
ſtens in illis/vel ſaltem quod exiſtimamus
ineſſe/vel debere ineſſe : vt eſt honor exhi-
bitus malo prelato/propter perfectionem
que deberet ei ineſſe:ſed creaturis irrationa
bilibus exhibemus reuerentiam/puta ima
ginibus ſanctorũ:non propter perfectionẽ
eis inherentem:ſed propter ſingularẽ habi
tudinem/quã habent ad res repreſentatas:
quia repreſentãt ſpecialiter ſpeciali repreſẽ
tatiõe illas creaturas : aut fuerũt partes earũ
quibus exhibetur/vel inherebat id propter
quod exhibendus eſt honor: vel ꝑpter aliã
ſingularem habitudinem:puta propter vir
tutem/que eſt per ſe honorabilis: vnde cer
tum eſt quaſdã creaturas nõ rationales ha-
bere ſpecialem habitudinem ad rationales
in repreſentatione/vel infuiſſe partes: & ra-
tione illius ſpecialis habitudinis exhibetur
eis reuerentia que exhibetur creaturis in or
dine ad quas habent ſpecialem reuerentiã:
ſi eſſent preſentes.
¶Ex hoc oritur difficultas/an Chriſti hũa
nitas ſit latria adoranda quia habet ſpecia-

lem habitudinẽ ad verbũ. ❡Circa hoc tres (Dubium) ſunt opiniones. Aliqui dicunt ꝙ non ſimpliciter & abſolute: (Prima opinio.) quia ſcdm omnẽ habitudinem/quã habere pôt ad deum/& diuinitatẽ eſt pura creatura. Nam nõ ꝯceditur iſta per cõmunicationẽ ydiomatũ humanitas xp̄i ẽ deus: qa deus nunq̃ ſupponit pro creatura: nã dicẽdo homo ẽ deus: ly homo non ſupponit pro creatura ſed pro deo: cũ ergo latria ſit honos ſoli deo exhibitus: ergo non eſt honor creature: nam bene ſequitur: eſt honor ſoli deo debitus: ergo nulli alteri debetur: ergo non debetur humanitati chriſti: ergo honor debitus humanitati xp̄i nõ eſt latria: & ſi exhibeaẗ ei honor nõ debitus: eſt actus vitioſus: & illa ẽ ratio prime opinionis: ❡Secũda opinio tenet ꝙ hu- (Secũda) manitas vt a verbo aſſumpta adoratur latria: probat per Damaſcenum dicentem qđ adoratur latria nõ vt nuda caro: ſed in vna verbi hypoſtaſi. dat ſimilitudinem. Nã timeo tangere carbonẽ propter ignem. &c. Eodẽ modo adoratur hũanitas adoratiõe latrie: nõ ꝓpter ipſam carnem/ſeu humanitatẽ/ſed ꝓpter diuinitatẽ/cui eſt ꝯiũcta: ſed videtur mihi difficultas ſolũ modo ad nomen: nã actus exterior (vt dictũ eſt) nõ eſt latria: niſi ꝓpter interiorẽ impatiõnẽ: iõ idẽ actus exterior/vel ſimilis in ſpecie aliq̃ñ eſt latria: aliq̃ñ dulia: aliq̃ñ hypdulia. Si ſit ergo aliqs actus exterior qui dicaẗ latria reſpectu humanitatis xp̄i: erit latria ꝑ interiorem actũ: ſed nõ poſſum licite habere interiorẽ: quo vellẽ illũ honorẽ exteriorem exhibere hũanitati xp̄i in recõpẽſationẽ ſup̄mi dñij: quia iſta hũanitas nõ habet ſup̄mũ dñium: neq̧ ſup̄mã bonitatẽ/& iuſticiã. igiẗ. Sed poſſum habere interiorẽ/quo recognoſco humanitatẽ xp̄i eẽ vnitã verbo ſcdm habitudinẽ/qua eſt vnita verbo hñti ſummũ dominiũ & ſummã bonitatẽ/& in recognitiõnẽ illius ſummi dñij: qđ habet verbum/cui vnitur humanitas exhibeo reuerentiam: & genuflexionẽ: & ſic genuflexio illa eſt actus latrie: & exhibetur humanitati: ſed nõ finaliter. (Attende) Propterea aliqs actus latrie pôt exhiberi humanitati ſed nõ finaliter: ſed finaliter exhibetur deo: ꝓpterea eſt magna apparentia: ꝙ nõ pôt eẽ actus latrie reſpectu humanitatis chriſti. Nã dicimus ꝙ actus quo amo forte propter deũ eſt vſus/& fruitio/ille actus nõ eſt fruitio creature: ſed eſt ſolũ fruitio dei. Ideo veriſſimilr dicendũ ꝙ talis actus nõ poteſt dici latria humanitatis xp̄i: q̃uis ſit honor exhibitus humanitati: & qa non exhibetur vltimate hũanitati/ſed deo. apparet ꝙ talis actus debet dici hyperdulia humanitatis: & latria reſpectu dei. ❡Notãdum ꝙ q̃uis actus iterior latrie terminetur immediate ad actũ exteriorẽ. tñ non dicitur latria actus exterioris: ſed terminaẗ ſemper vltimate ad id/ad qđ refertur/& terminaẗ actus exterior: ſed non refero actũ exteriorẽ ad humanitatẽ xp̄i: ſed ad diuinitatẽ: ideo ille actus debet dici latria xp̄i & nõ humanitatis. Patet igitur quid latria/quid dulia & quid hypdulia. Et proprie capiẽdo terminos Latria eſt velle interius quo impaẗ honor exterius in ꝓteſtationẽ/& recognitionem ſup̄mi dñij: bonitatis: ſapiẽtie: prudẽtie: & iuſticie ſupreme. ❡Aliquãdo tamen capitur latria large ex auctoritate Auguſtini/pro actibus fidei/ſpei/& charitatis: quibus interius honoratur deus: ſed non proprie pro actu exteriori imperato ab interiori exhibito in proteſtationem &c̃. ❡Iam in queſtione querebaẗ an caro Chriſti ſit adoranda latria: pro quo ponuntur concluſiones. (Auguſt.) (Ad q̃ſonẽ rñdetur ꝑ ꝯclõẽs) ❡Prima. Homo Chriſtus eſt adorandus preciſe adoratione latrie. Patet: homo xp̄s eſt preciſe deus: quia Chriſtus homo nihil aliud eſt q̃ ſecũda perſona in diuinis: ergo homo Chriſtus eſt preciſe adorãdus adoratione latrie. Conſequẽtia tenet: quia quicquid eſt deus eſt preciſe adorandus adoratione latrie. ❡Secundo. Homo chriſtus eſt ſummum bonum: quia deus/ergo ſummus omnium dominus: ergo eſt ei exhibendum aliquid exterius in recognitionem ſummi dominij/ſumme bonitatis/ſumme iuſticie: & prudentie & cetera. & iſtud eſt adoratio latrie. igitur. &c̃.

Secūda cōcluſio. ¶Secunda concluſio. Natura humana in
Chriſto per ſe conſiderata eſt adorāda ma-
iori adoratione ꝙ̄ dulia: ſcilicet adoratione
hypdulie. Patet ſic: natura humana in chri
ſto eſt pura creatura: & per ſe conſyderata/
nihil importat niſi aliquid pure creatū: &
illi pure creature cōuenit ſingularis virtus
& eminens: ergo in recognitionē illius ſin
gularis virtutis eſt illi creature ſūmus exhi
bendus honor qui creature exhiberi poteſt
& talis exhibitio vocatur hyperdulia. Di-
ces angelus multo perfectior eſt ꝙ̄ humani
tas Chriſti in entitate ſua/ergo magis con-
uenit angelo yperdulia ꝙ̄ humanitati Chri
ſti. Reſpondetur ꝙ yperdulia non attribui
tur creature ratione perfectionis entitatiue
ſed ratione alicuius perfectionis quaſi acci-
dentalis in illa natura. vn̄ angelo nō debe-
tur yperdulia ratione entitatis: quia dyabo
lo deberetur: ſed ratione excellētie vt dictū
eſt. ¶Tertia concluſio reſponſiua ad totā
Tertia ↄcluſio. difficultatem. humanitas Chriſti vt coniū-
cta diuinitati non eſt adoranda adoratiōe
latrie proprie dicta: patet ſic. Humanitas
Chriſti vt etiam coniuncta diuītati eſt pura
creatura. & illa cōmunicatio humanitatis
cum diuinitate nō facit illam eſſe deum: vel
creatorem. Nam illa eſt īpoſſibilis: huma-
nitas eſt deus: tunc arguitur ſic. Humani-
tas xp̄i etiam conſiderata vt eſt iuncta diui-
nitati eſt pura creatura: ergo nō eſt ſummū
bonum: ergo nō eſt omniū ſupremus dn̄s:
vltra nō eſt omnium ſupremus dominus:
ergo nō eſt ei exhibendum aliquid in reco
gnitionē ſup̄mi dominij: imo ſi exſtimaret
ꝙ ei eſſet ſic exhibendū: eſſet eſtimatio/& re
putatio erronea: & vltra non eſt ei exhiben
dum aliquid in recognitionē ſupremi do-
minij in ea exiſtētis: ergo nō eſt adorāda la
tria. Conſequentia tenet: qa adoratio latrie
nihil aliud eſt ꝙ̄ exhibitio honoris in reco-
gnitionē ſummi dominij. Bonauētura po
nit oppoſitū. & hec ↄcluſio capitur ex Ale
Alexander de hales. xandro. Vnde ſicut dictū eſt actus latrie ha
bet actū exteriorem pro īmediato obiecto:
ſed pro fine habet illud in qđ refertur actus
ille exterior: & ille actus dicitur latria illius
in quē refertur actus exterior/vel dulia vel
hyperdulia ſecundum diuerſas recognitio
nes: iam qn̄ exhibetur actus exterior hono-
ris humanitati xp̄i/etiam cōſyderate vt cō-
iuncte diuinitati ſi talis actus exterior refera
tur ī humanitatem proteſtādo ſummū do-
miniū in eo exiſtens diceretur latria huma-
nitatis: ſed ille actus nō eſt bonus: imo ma-
lus: quia certum eſt ꝙ in ea humanitate nō
eſt ſummū dominiū. Sed ſi referatur actus
exterior in diuinitatem/cui eſt coniūcta hu
manitas: actus ille eſt latria diuinitatis: &
non humanitatis: ergo nō debet dici ꝙ la-
tria poſſit eſſe humanitatis qualitercūqꝫ cō
ſyderatur humanitas. cū ſemꝑ ſit pura crea-
tura. Difficultas eſt nā in xp̄o duo ſunt: prī
mo Chriſtus eſt adorādus latria: quia deus
ſicut dictū eſt in prima cōcluſione. Scđo eſt
humanitas/ꝙ̄ nō adorat̃ ſcđm hāc ↄcluſio-
nē niſi hypdulia: ſed ē difficultas de aggre-
gato ex humanitate/& ſcđa pſona in diuis
& ꝓpterea doc. forte dixerūt ꝙ humanitas
vt iuncta diuinitati. i. totū illud aggregatū
ex diuinitate & hūanitate eſt adorādū ado
ratiōe latrie. ¶Querit̃ ergo de illo toto ag Prima ↄpoſitio
gregato. ſ. de humanitate/& ſecūda perſo-
na ipſam aſſumēte vtrū totū illud aggrega
tum ſit latria adorandū. Vnde notū eſt/ꝙ
totū illud aggregatū nō eſt deus: qa bn̄ ſeq
tur: illud totū aggregatū incepit eē: qa iam
eſt & ante nō fuit. & illud totū aggregatū
eſt deus: ergo deus īcepit eſſe: qđ eſt īpoſſi-
bile: ergo illud totū aggregatū nō eſt deus
Similiter illud totū aggregatū nō eſt crea-
tura. Queritur ergo an illud totū ſit latria Secūda ↄpoſitio.
adorandū. Scotus dicit: ꝙ illud totū aggre
gatum eſt latria adorandū. & eſt apparētia
Nam totū illud aggregatū eſt ſup̄ma bo-
nitas/ſuprema ſapientia/ſupremum domi
nium: ergo poteſt exhiberi cultus exterior
illi toti aggregato in recognitionem ſupre
mi dominij/ſapientie/bonitatis/& iuſticie
&c. exiſtentis in eo: ſed ſic eſt ꝙ talis exhibī
tio eſt actus latrie: ergo illud totum aggre
gatū licite adoratur latria: & hoc fateor cū

Scoto: ꝙ totũ illud aggregatũ venit ado-
randum latria ſi vnicus actus exhibeatur to
ti aggregato ꝙ ille cultus exterior eſt latria
& ſi doctores qui dixerũt humanitatẽ vni-
tam diuinitati eſſe adorandã latria intelle-
xerint/ ꝙ illud aggregatũ eſt adorandũ la-
tria: illud eſt verum: ſed ſi intellexerint ꝙ il-
le actus latrie preciſe terminetur ad humani
tatem conſyderatã tamen vt eſt iuncta diui
nitati: ꝙ ſit latria adorãda falſũ eſt: ideo vi-
detur mihi ꝙ illud totũ eſt latria adorãdũ.
❡Alia eſt difficultas quã mouet Sco. Vtrũ
toto aggregato ſit fruendũ: certũ eſt ꝙ nõ
eſt deus/ & ſolo deo eſt fruẽdũ. Dico ꝙ nõ
eſt fruẽdũ illo aggregato: imo illud aggre
gatum licite nõ poteſt amari: niſi ille amor
qui terminatur ad illud aggregatũ referat
in deum ſolũ: nã ſi terminetur amor ille col
lectiue ad totũ aggregatũ: illud amatur ꝑ-
pter aliud a deo: quia deus diſtinguitur ab
illo aggregato: & ſic vſus erit: tamẽ iſta cõ-
ſequentia nõ valet/ illo aggregato non eſt
fruẽdũ: ergo nõ eſt adorandũ latria: nega
tur ꝯña. vnde actus latrie ẽ vſus/ & nõ frui-
tio: quia latria proprie habet actũ exterio-
rem pro obiecto/ & illo actu exteriore vten
dum eſt. ideo nõ ſequitur/ hoc adoratur la
Quarta ꝯcluſio. tria. ergo hoc eſt fruendum. ❡Quarta con
cluſio. Capiendo latriã large/ poſſet conce
di ꝙ humanitas iũcta diuinitati eſt adoran
da latria: & hoc ſtat in termino. nã latria ꝓ-
prie eſt recognoſcere ſigno exteriori ſũmũ
eſſe dominiũ in eo qui adorat: ſed large eſt
recognoſcere humanitatẽ iunctã cum illo/
quod habet ſummũ dominiũ/ ſummã bo-
nitatem/ prudentiã/ iuſticiam &c. & illa la
tria ſic exhibita: nihil aliud ẽ ꝗ hyperdulia
Quinta cõcluſio. De imaginibus adorãdis in ſummo gradu eius. ❡Quinta concluſio.
Imagines rerum adorandarũ eadem ſpecie
adorationis adorande ſunt: qua res repreſẽ
tate. Vnde quando video aliquã imaginẽ:
poſſum formare duas apprehenſiones: ſeu
duos conceptus/ ſiue eſtimationes. & con-
ſequẽter habere duos affectus. Primus ꝯce-
ptus eſt. hec imago repñtat hoc/ vel illud:
hec crux repñtat xp̃m crucifixum. Et ꝯñter
poſſum habere vnã affectionẽ/ qua afficior
cruci: in quo cõplaceo ſecundũ ꝙ repñtat
xp̃m. ❡Secũdus ꝯceptus eſt/ quo concipio
xp̃m fuiſſe taliter crucifixũ pro nobis: qua-
liter preſentatur per ipſam crucẽ: & cõſeqn-
ter ex illa affectione in recognitionem exhĩ
beo aliquem cultũ exteriorẽ. ❡His ſuppo
ſitis patet ꝯcluſio ſcilicet quelibet imago ẽ
preciſe adoranda eo genere adorationis/
quo adoratur res repñtata per ipſam. Pa-
tet ſic. Imago nõ eſt adoranda propter ali-
quam ſanctitatẽ/ & virtutẽ/ ſiue numen di
uinum exiſtens in illa imagine: ſed eſt preci
ſe adoranda propter virtutem vel diuinita
tem/ vel numen exiſtens in re repreſentata
per illam imaginem: ergo cultus exhibitus
imagini nõ exhibetur in recognitionẽ ali-
cuius numinis exiſtentis in imagine: ſed in
re repreſentata: imo aliter faciens eſſet idola
tra: adoratur ergo crux non propter ipſam
ſed propter crucifixum in recordationẽ nu
minis exiſtentis in crucifixo/ imo adoratio Crucis adoratio.
crucis nõ eſt adoratio xp̃i crucifixi/ imo nõ
adoro crucem proprie ſed exhibeo ante cru
cem cultum crucifixi debitum inquantũ re-
preſentat/ & reducit ad memoriam chriſtũ
deum crucifixum: & talis actus eſt latria &
fruitio inquantũ terminatur ad chriſtũ deũ
❡Sexta concluſio. Omnia coniuncta ado Sexta ꝯcluſio.
randis/ ſiue vt partes preſentes/ vel preteri-
te/ ſiue vt alias/ ſpecialem ordinem ad ipſa
habentia propter ſe non adorabilia: adorã
da ſunt eadem ſpecie adorationis: quali ea/
quibus ꝯiuncta ſunt adorãtur proprie/ vt
non adoro caput ſancti Ioãnis/ propter nu
men exiſtẽs in illo/ vel propter bonitatem:
aut ſapientiã: ſed ꝓpter bonitatẽ/ & virtutẽ
quã exiſtimo ineſſe anime: & fuiſſe toti cõ-
poſito/ cuius erat ꝑs i terris q̃tũ ad materiã:
ergo eſt ꝓteſtatio bonitatis q̃ exiſtimat in
eſſe aĩe/ ẽ ergo idẽ cultus. Dicit ꝓpter ſe nõ
adorabilia ꝓpter aĩas ſanctorũ q̃bus debet
adoratio ꝓprie dicta/ ſicut ſãctis/ nã ꝓpter
aĩas ſanctas totũ compoſitum eſt ſanctum.
❡Septima concluſio. Actus exterior idem Septĩa cõcluſio.
ſecundum diuerſos actus interiores eſt du-

lia/yperdulia/& latria: quia eadem genuflectio que exibetur ſancto in recognitionē virtutis eius eſt dulia: & que exhibetur virgini/quia eſt mater Chriſti eſt yperdulia. & que exhibetur deo: inquantum eſt ſummũ bonum: ſupremus dominus &c. eſt latria: nam idem actus in ſpecie ſortitur tres diuerſas adorationes penes diuerſos actus interiores/a quibus imperatur. ¶Sed dubitatur ad quam virtutem ſpectat latria. Dico primo ꝙ habeo iudicium ſpeculatiuum de deo: ꝙ eſt ſumme bonus: & ſummus dominus. Secundo habeo iudicium practicũ: ꝙ in recognitionē ſumme bonitatis/& dominij eſt ei honor exhibendus. Conſequēter habeo velle: quo impero honorem in recognitionem ſummi dominij. Et quarto ad illud velle ſequitur actus imperatus: ſcilicet honor. ¶Poſtea habeo aliquos actus circa deum: puta credendi/ſperandi/amandi. Primi duo actus ſunt actus prudētie. Tertius ſcilicet volo ei illum honorem exhibere in recognitionem &c. eſt proprie latria: & actus imperatus eſt latria denominatiōe extrinſeca.

Latria ē virtꝰ moralis.

¶Sequitur ergo ꝙ latria eſt virtus moralis: quia habet obiectũ creatum pro immediato obiecto ſcilicet actum &c. Alij autem actus ſcilicet fidei/ſpei/& charitatis: non ſunt actus latrie: quia actus latrie proprie eſt illud velle quo imperatur honor ī recognitionem ſupremi dominij &c. ideo ſi bene conſideretur: non eſt difficultas/ad quam virtutem reducatur actus latrie: quia certum eſt/quod ad moralem/puta ad iuſticiā. ¶Patet igitur quid latria/yperdulia/& dulia/& quomodo duplex ē latria ſcilicet interior & exterior. Solet hic moueri difficultas de adoratione demonis apparentis in figura Chriſti/an illa adoratio illi exhibita ſit latria/& an peccet qui illum vt ſummum deum adorat. videtur ꝙ non. & ꝙ ignorantia inuincibilis eum excuſet: & ꝙ meretur/ſicut dans elemoſinam diuiti quem probabiliter exiſtimat pauperem meretur. igitur a ſimili videt ꝙ adorās dyabolum quem putat eſſe verum deũ mereatur. Hec difficultas alibi terminabitur.

¶Diſtinctio decima.

QVeritur vtrum Chriſtus ſecundum ꝙ homo ſit filius dei adoptiuus. ¶In iſta queſtiōe difficultas eſt ſolum ex terminis/& non in re. Vnde ſupponuntur ea que dicta ſunt circa ſeptimam diſtinctionem de propoſitionibus in quibus ponuntur iſti termini: ſecundum ꝙ/vel inquātum. Preterea notādum ꝙ filius adoptiuus eſt ille qui non eſt ab eo/cuius ē filius adoptiuus naturaliter genitus/id eſt qui non eſt filius naturalis: nihilominus per gratiam eius eſt adoptatus ad hereditatem ac ſi eſſet eius naturalis filius.

Quid eſt filꝰ adopti.

Vnde ſicut dicunt doctores de ratione filij adoptiui tria ſunt. Primo ꝙ ſit extraneus quantum ad naturalem generationē: id eſt ꝙ non ſit naturalis filius. Secũdo gratia adoptantis/ que eſt voluntas gratuita/ qua afficitur ille adoptatus. & tertium ē bonum ad quod acceptatur ab ipſo adoptante: puta hereditas. Iſta tria ſunt de ratione adoptionis ſcilicet extraneitas/quātum ad naturalem generationem. Secundum adoptantis gratia ſeu gratuita volūtas. Tertiũ: hereditas adoptantis ad quam acceptatur adoptatus: quia non eſt naturalis filius nec naturalis ſucceſſor. Et quia ſuccedit/ex ſola gratia ſuccedit.

Scotꝰ & Bona.

Ex quo ſequitur ꝙ nullũ irrationale eſt filius adoptiuus dei: qa nullum tale poteſt ordinari ad ſpecialem hereditatem dei. i. ad beatitudinē.

Primũ correlarium.

¶Secũdo ſequit ꝙ & ſi angeli fuerint creati in gr̄a vt tenet cōis opinio: nihilominus adhuc ſũt filij adoptiui dei. patet: q̄uis angeli fuerit creati in gr̄a adhuc nō ſũt filij naturales dei: & eis naturaliter/& naturali ſucceſſione non debet btitudo: ergo eis ꝯuenit pria ꝯditio: ſcilicet extraneitas q̄tũ ad gn̄ationē naturalē. Scd̄o/circa angelos habet deus gratuitā volūtatē: & tertio eos ordinat ad hereditatem: id eſt beatitudinē: ſemp em̄ fuerũt grati ad btitudinē: ſed qa nō fuerũt tales ex vi

Secũdũ.

generationis naturalis: ſed ſolum ex vi gratuite acceptationis diuine/ quia gratis acceptauit eos. Igit̃ quis fuerint creati in gratia nihilominus ſunt adhuc filij adoptiui dei. ¶ Tertio ſequitur ꝙ nullus preſcitus eſt filius adoptiuus: & circa hoc correlarium eſt tota difficultas: nam certũ eſt ꝙ ſtat aliquẽ preſcitum nunc eſſe in gratia: ergo videtur ꝙ ſit filius regni. & nõ eſt filius regni naturalis: ergo adoptiuus: ergo tertium correlarium falſum. ꝙ autẽ talis preſcitus ſit filius adoptiuus. Patet: capio ſortẽ quẽ adoptauit plato: id eſt cõſtituit eum ſuum heredẽ. Iſta eſt concedenda: ſortes eſt filius adoptiuus platonis: q̃uis ſortes propter culpã futuram ſit priuandus debito hereditatis: nã contingit ipſum peccare: ratione cuius priuabitur adoptione. i. debito hereditatis future: ita ꝙ non erit heres: nihilominus dicitur adoptiuus. ergo ſimiliter ſi ſortes ſit in gratia: q̃uis ſit peccaturus & ratione peccati veniat priuãdus hereditate: adhuc eſt vocandus filius adoptiuus: ergo falſum eſt ꝙ nullo preſcitus ſit adoptiuus. ¶ Aliqui doctores vt Dyoniſius voluerũt dicere ꝙ nõ eſt poſſibile de lege preſcitum mereri: q̃uis ſit bene poſſibile preſcitũ eſſe in gratia: qa dicere oppoſitum eſſet hereticum: quia paruulus preſcitus & baptiſatus eſt in gratia: ſed nõ eſt poſſibile preſcitum mereri: quia apud eos de ratione meriti eſt: ꝙ deus acceptet illud ad beatitudinem. i. ꝙ velit volũtate beneplaciti/ & abſoluta pro actu illo dare ei vitam eternam. Vnde bene ſequitur Vult deus volũtate beneplaciti: & abſoluta dare iſti pro actu iſto meritorio vitã eternam. ergo dabit: & vltra dabit: ergo nõ eſt preſcitus. Vnde tales doc. dicerent ꝓformiter ꝙ eſſe filium adoptiuum/ eſt eẽ acceptatum ad vitam eternam: & caperent eſſe acceptatum pro eo/ ꝙ eſt deum velle voluntate beneplaciti & abſoluta illi conferre beatitudinem: tunc implicat preſcitũ eſſe adoptatum: quia bene ſeq̃tur: vult dare illi beatitudinem voluntate beneplaciti/ & abſoluta: ergo dabit: ergo nõ eſt preſcitus. Sed ſi dicamus illum eẽ filium adoptiuum/ qui non eſt naturalis filius: ſed per gratiam eſt adoptatus ſecundum preſentem iuſticiam adherẽtem: id eſt deus habet velle ꝑditio natum circa iſtum dandi ei beatitudinem/ ſi in eo ſtatu/ in quo eſt decedat: tunc talis preſcitus eſt adoptiuus: ſed vocando adoptiuum qui eſt acceptatus ſecundum eternam predeſtinationem: id eſt cui voluntate beneplaciti/ & abſoluta vult deus dare beatitudinem: tunc nullus preſcitus eſt filius adoptiuus. Ex iſto ſeq̃tur aliud: ꝙ exiſtens in gratia nõ eſſet filius adoptiuus. patet: aliquis preſcitus eſt in gratia: ergo aliq̃s exiſtens in gratia non eſt filius adoptiuus. Conſequenter ſequitur aliud: videlicet/ ꝙ aliquis qui nõ eſt in gratia eſt filius adoptiuus: quia aliquis eſt predeſtinatus non exiſtens in gratia: & ille eſt filius adoptiuus. igitur. Iſtis ſuppoſitis vidẽdum eſt de queſtione. Vtrum Chriſtus ſecundũ ꝙ homo ſit filius adoptiuus. Dico ꝙ illa ẽ falſa: chriſtus ſecũdum ꝙ homo eſt filius adoptiuus quia infert iſtam: omnis homo ẽ filius adoptiuus: & etiam iſtam ſi aliquid eſt homo: vel quia aliquid eſt homo: eſt filius adoptiuus. Ille ſunt exponentes: & quelibet illarũ eſt falſa: igitur illa exponibilis eſt falſa. Sed difficultas eſt/ vtrum iſta ſimpliciter & ſine addito ſit ꝯcedenda: chriſtus eſt filius adoptiuus. Dico ꝙ eſt falſa: quia bene ſequitur Chriſtus eſt filius dei adoptiuus: ergo nõ eſt naturalis dei filius: & nõ naturaliter debetur ei hereditas: ſed hoc eſt falſum: quia Chriſtus eſt ſecũda perſona in diuinis: quãuis aliud connotet: & illa ſecunda perſona eſt dei naturalis filius: & naturaliter debetur ei hereditas: non per gratiam: ergo in rigore illa eſt falſa/ Chriſtus eſt filius adoptiuus. Sed vtrum concedatur iſta: chriſtus ſecundum humanitatem eſt filius dei adoptiuus. Dico primo ꝙ eſt differẽtia inter iſtas: chriſtus ſecũdum humanitatẽ eſt filius dei adoptiuus: & Chriſtus ſecũdum ꝙ homo eſt filius dei adoptiuus: nã ly ſecũdũ ꝙ ẽ dictio diſtrahens. vnde filius eſt nomen ſup

Tertium correlarium.

Vtrũ p̃ſcitus ſit fili⁹ adoptiuus.

Ad q̃nem principalẽ reſpõdet.

Difficultas.

poſiti:& cum humanitas nō ſit filius: quia
nō eſt ſuppoſitū: iō dico ꝙ iſta ī rigore eſt
falſa: Chriſtus ſecūdum humanitatem eſt fi
lius adoptiuus. Similiter illa eſt falſa: Chri
ſtus ſecūdum ꝙ homo eſt filius dei adopti
uus: quia exponentes ſunt falſe. Licet ergo
Chriſtus ſecundum humanitatem non ſit
filius naturalis: tamen quātum ad humani
tatem debetur ei hereditas: quia ex gratia &
gratuita voluntate dei eſt acceptatus ad he
reditatem. ¶Dubitatur primo vtrum chri
ſtus inquātum homo ſit perſona. Dico ꝙ
Dubium primum. ſi exponatur conditionaliter/ſeu cōcomi
tanter eſt vera: Chriſtus eſt pſona: Chriſtus
eſt homo: omnis homo eſt perſona. huma
nitas enim Chriſti nō eſt perſona/neqꝫ ho
mo: quia homo eſt nomen ſuppoſiti. Si ve
Humanitas xpi ñ eſt homo ro capiatur cauſaliter: illa eſt falſa: quia vlti
ma exponens eſt falſa videlicet quia aliqd
eſt homo: illud eſt perſona: nam eſſe homi
nem non eſt cauſa: quare chriſtus eſt pſona.
¶Secūdo dubitatur vtrum Chriſtus ſecun
dum ꝙ homo/ſit pdeſtinatus. Dico ꝙ fal
Dubium ſecundū. ſa eſt: quia exponētes ſaltem tertia/& quar
ta ſunt falſe: ſed de iſtis inquirendum eſt an
iſta ſit vera Chriſtus eſt predeſtinatus: ſimi
liter iſta/Chriſtus ſecūdum humanitatem
eſt predeſtinatus. & per conſequens vnio
nature humane cū diuina in perſona verbi
Eſſe pdeſtinatum quid ſit. cadit ſub pdeſtinatiōe. ¶Pro declaratione
notādum ꝙ eſſe predeſtinatū eſt eſſe pordi
natum ad vitam eternam. & ſic dicunt doc.
puta Bonauentura & alij: ꝙ anteq̄ aliquis
habeat vitam eternam: oportet ꝙ ille prius
fuerit ordinatus/quia ille dicitur predeſti
natus qui aliquando caruit vita eterna ni
hilominus eſt pordinatus a deo: & ſic xp̄s
non ē predeſtinatus iſto modo: quia nunq̄
caruit vita eterna. Sed de iſta Chriſtus ē pre
deſtinatus ſecūdum humanitatem ad vitā
eternam. Certum eſt ꝙ xp̄s aliquando non
fuit beatus ſecundum humanitatem / quia
aliquando xp̄s non habuit humanitatem:
& quandocunqꝫ habuit humanitatem fuit
beatus ſecundum humanitatem. & ſic quā
Aduerte do non habuit humanitatem non fuit bea
tus ſecundum illā: & erat ordinatus ad bea
titudinem ſecundum illam: & ſic iſta eſt ve
ra Chriſtus eſt predeſtinatus ſecundum hu
manitatem. Ex dictis ſatis patet ꝙ non eſt
idem eſſe predeſtinatum & eſſe filium ado
ptiuum: quia predeſtinatum non eſt nomē
ſuppoſiti: filius autem eſt nomē ſuppoſiti.

¶Diſtinctio Vndecima.

QVeritur conſequenter.
Vtrum ſicut Chriſtus di
citur creator debeat etiā
dici creatura. de iſta pro
poſitiōe chriſtus eſt crea Creatura capit dupl'r.
tor nō eſt difficultas/qa
fide credendū ꝙ eſt deus
Reſtat ergo difficultas an ſit creatura. Pro
ſolutione noto ꝙ creatura dupliciter capi
tur ī propoſito. Vno modo pro quolibet
entitate que habet eſſe poſt non eſſe. & ſic
omnis res facta dicitur creatura: & ita capi
tur regulariter. Alio modo capitur creatu
ra pro re a ſolo deo producta ex nihilo: id
eſt cuius nulla pars pfuerat / iſto modo an
gelus & anima ſunt creature. gratia: virtu
tes īfuſe & c̄. Sed aſinus nō eſt creatura iſto
modo: quia non eſt a ſolo deo productus:
etiam quando producitur aliqua pars eius
prefuit. Iſto modo humanitas Chriſti non
eſt creatura/quia non a ſolo deo producta
eſt: nam vigo Maria actiue concurrit ad il
lam producendam & aliquid eius prefue
rat: ſcilicet materia. Vnde idem eſt dice
re Chriſtus ſecūdum humanitatem eſt crea
tura: & humanitas eſt creatura. & de iſta
non eſt difficultas: ſed de iſta Chriſtus eſt
creatura ſine addito. Magiſter dicit ſimpli
citer ꝙ non. Auguſtinus videtur dicere ꝙ
ſic: & Paulus Cum venit plenitudo tempo
ris miſit deus filium ſuum factum de mulie
re factum ſub lege. ad galatas quarto. Dico
ꝙ creatura vt dictum eſt capitur vno modo
pro entitate que poſt non eſſe habet eſſe: &
ſic iſta eſt falſa: Chriſtus eſt creatura: quia
iſta eſt falſa Chriſtus aliquando non fuit:
Secūdo modo capitur creatura pro entita
que habet eſſe poſt non eſſe: vel q̄ ſubſiſtit

in natura que habet eſſe poſt non eſſe: &
iſto modo chriſtus eſt factus: quia ſubſiſtit
in natura humana que habet eſſe poſt non
eſſe. Nam bene ſequitur eſt factus homo: er
cur negatur iſta xpõs ẽ creatura. go eſt factus: quia habet ſubſiſtẽtiam in na-
tura humana habente eſſe poſt non eſſe: &
ſic capit Paulus ad galatas quarto. Pro iſto
dubio dico ꝙ regulariter theologi negant
iſtam Chriſtus eſt creatura propter hereſes
quia heretici voluerunt dicere ꝙ Chriſtus
eſt pura creatura. Ideo negatur illa chriſtus
eſt creatura / & nõ propter aliquã falſitatẽ.

¶ Diſtinctio duodecima.

O Vero ꝯſequenter. Vtrũ
humana natura aſſũpta
a Chriſto vel ipſe Chri-
ſtus qui ẽ deus & homo
potuit ſubiacere pecca-
to. ¶ Imprimis ſuppo-
nendum eſt ꝙ predicata
nature diuine & humane cõueniunt Chri-
ſto. Ideo queſtio poteſt itelligi an Chriſtus
potuit ſubiacere peccato ſecundum naturã
diuinam vel humanã. hoc eſt ſecũdũ quãli
bet naturarum in quibus ſubſiſtit Chriſtus
an humana natura illa potuit ſubiacere pec
cato. & hoc poteſt iterũ intelligi. Vtrũ hu-
mana natura per ſe & ſecundũ ſe cõſiderata
potuit ſubiacere peccato. vel vtrum potuit
ſubiacere peccato ipſa exiſtente vnita: hoc
eſt an iſta ſint cõpoſſibilia hec natura ſubia
cet peccato: & hec natura eſt diuinitati vni
ta. Et reſpondebitur ad queſtionẽ ſecundũ
quẽlibet iſtorum ſenſuum. Supponit̃ ſecũ-
quid peccare. do ꝙ peccare nihil aliud ẽ q̃ agere vel omit
tere contra rectam rationem. Vnde eſt ſatis
bona difficultas circa hoc quomodo hoc ẽ
intelligendum: q̃uis non multum ad pro-
poſitum preſẽtis ſpeculationis. certum eſt
ꝙ non peccat quis ideo quia agit contra re-
ctam rationem exiſtentẽ in eo / quia ſtat ſor
tem peccare quando nullam habet conſciẽ-
tiam rectam / ſed preciſe erroneam cui ſe cõ-
format vel difformat: quia vtroꝙ illorum
modorum poteſt peccare ſi illa conſcientia
ſit vincibilis. peccare igitur nõ eſt agere cõ
tra rectam rationem actu exiſtentem. Simili
ter non dicitur quis peccare ex eo quia agit
cõtra aliquam rationem que ſi ineſſet in eo
eſſet ratio recta. Patet: quando ſortes habet
ignorantiam inuincibilẽ de berta ꝙ eſt ſua
vxor & ab eo cognoſcẽda: illam cognoſcẽ
do non peccat: quia ignorantia inuicibilis
eum excuſat nihilominus agit contra ratio
nem aliquam puta contra hãc. hec non eſt
cognoſcenda a me que ſi eſſet in eo eſſet re-
cta: ergo peccare non eſt hoc preciſe agere
contra rationem / que ſi ineſſet in peccante
eſſet recta. ¶ Difficultas eſt. vtrum ſit idem Dubium
conuertibilirer peccare & agere contra re-
ctam rationem vel omittere aut que ineſſet Prima rõ
aut que debet ineſſe. & apparet ꝙ non pro
pter duo: nam quando ſortes agit cõtra ra-
tionem erroneam ipſe peccat & tamen non
agit contra rectam rationem que ineſt aut
debet ineſſe: ergo agit ꝯformiter ad ratio-
nem que ineſſet recta ſi ineſſet puta ad op-
poſitũ conſcientie erronee. vt habeo iſtud
dictamen ꝙ eſt mentiendum: & tamen no-
lo mentiri ſtante tali dictamine ago cõfor-
miter ad rectam rationem que ineſſet aut de
bet ineſſe. Nam agere conformiter ad ali-
quam rationem eſt velle facere taliter quali
ter conſcientia vel illa ratio dictat eſſe faciẽ-
dum vel nolle facere ſecundum ꝙ erronea
dictat: ergo non eſt idem peccare & agere
difformiter ad rectam rationem que ineſſet
aut debet ineſſe. Ex altero videtur ꝙ non ſit
idem: & ibi eſt difficultas. Primo certum ẽ
ꝙ non teneor pro ſemper habere dictamen
ꝙ nõ eſt occidẽdum. ſit ergo tempus iſtud
pro quo non teneor dictare ꝙ non eſt occi
dendum pro hoc tempore: ex ſimplici ap-
prehenſione poſſum elicere velle occidere
libere / tunc pecco. & tamen falſum eſt dice
re ꝙ difformiter ago ad rectam rationem
que debet ineſſe mihi aut ineſſet: quia non Secũda
obligor pro nunc dictare / ergo apparet ꝙ ratio.
nõ ſit idem peccare & agere difformiter ad
rectam rationem que ineſſet aut debet ineẽ.
quomodo ergo intelligitur ꝙ peccare eſt
agere vel omittere ꝯformiter ad rectã rõnẽ.

Subtilis modus dicendi. Dico prõ nunc ꝙ omne peccare ẽ agere vel
omittere contra rectam ratõnem diuinam.
patet de omni peccato dictat deus non eſſe
faciendum illud. imo eo ꝙ vult non eſſe fa
ciendum vult me obligari ad non faciẽdũ.
nam propter alterum iſtorum duorum ſũ
obligatus ad non faciendum: vel quia de-
us vult me obligari ad non faciendum: vel
quia dictat me obligari ad non faciendum
Si intelligatur ꝙ peccare eſt agere vel omit
tere conformiter ad rectam rationem diui-
nam: tunc non eſt difficultas. Sed doctores
non communiter ſic intelligunt: ſed cõclu
dunt vltimatam rationem obligatõnis/ra
tionem humanam. & ſic dico ꝙ omne pec
care eſt difforme alicui ratione humane &
Ad primã rõem recte que ineſſet aut que eſſet recta ſi ineſſet.
Iam ſoluenda ſunt duo que faciunt in op-
poſitum. primo de illo qui agit contra con
ſcientiam erroneam peccat/ qui nult menti
ri dictante conſciẽtia ꝙ eſt mẽtiendum quo
modo ſaluatur ꝙ ille actus ſit difformis ra-
tioni recte. imo videtur conformis rationi
recte que eſſet recta ſi ineſſet: nam iſta eſt cõ-
formis vero. ſ. nole mentiri: ergo omni ra-
tioni recte: quia omne verum omni vero cõ
ſonat. dico ꝙ ille actus eſt difformis alicui
conſcientie recte ſaltem vniuerſali: puta iſti
non eſt agendum contra conſcientiam. &
ſufficit ad malitiam actus difformitas ad il
lam rationem rectam vniuerſalem. Ideo eſt
difformis alicui rationi recte que eſſet recta
Ad ſecũdum. ſi ineſſet. ¶ Ad aliud ſit ſortes dictans inui
cibiliter de non ſua ꝙ eſt ab eo cognoſcen-
da volendo cognoſcere non peccat: immo
meretur ſecundum probabiliorem opinio
nem & tamen agit contra conſcientiam ꝗ
eſſet recta ſi ineſſet. Dico ꝙ eſſet erronea ſi i
eſſet cum tali diſpoſitione que eſt in ſorte/
habet enim duo iudicia: vnum ſpeculatiuũ
ſcilicet hec eſt mea/ & aliud practicum. hec
eſt a me cognoſcenda. ſi enim ſortes habe-
ret iudicium oppoſitum illi ignorantie in-
uicibili ſpeculatiue quam actu habet puta.
hec non eſt mea tunc iſta eſſet recta. hec nõ
eſt a me cognoſcenda: ſed cum illis diſpoſi
tionibus puta ſuppoſito illo dictamine in resolutio
uincibili ſpeculatiuo cũ cõſcientia iſta. hec
non eſt a me cognoſcenda eſſet erronea: &
ſic dico ꝙ omne peccare eſt agere vel omit
tere contra rectam ratõnem humanam que
ineſſet aut ieſſe debet. Iſtis ſuppoſitis ſit pri
ma concluſio. ¶ Chriſtum peccare ſecũdũ Prima cõclusio reſpõſiua ad qõnez
diuinam naturam eſt penitus impoſſibile:
quia peccare eſt agere vel omittere contra
rectam rõnẽ: & recta ratio nõ dr̃ recta niſi p
ꝯformitatẽ ad voluntatẽ diuinã: ſed xp̃m
agere difformiter ſecũdũ diuitatẽ ad volũ-
tatẽ diuinã ẽ impoſſibile. quia bene ſequit
agit per voluntatem diuinam: ergo non a-
git difformiter ad illam & per conſequens
cum ratio recta dicatur cõformiter ad diui-
nam non poteſt agere contra eam. ¶ Secũ- Secũda conclusio
da concluſio humanitas chriſti in ſe conſi-
derata poteſt ſimpliciter & abſolute pecca
re: patet humanitas chriſti poteſt eſſe dereli
cta a diuinitate & non eſſe amplius vnita:
nec eſſe dotata gratia & adiutorio reſiſtẽte
quo facto poterit omittere vel agere cõtra Tertia.
dictamen rectum. igitur. ¶ Tertia cõcluſio
natura humana vt vnita verbo non poteſt
de lege ordinata ſubiacere peccato: patet
natura humana vt vnita verbo eſt beata ab
inſtanti conceptionis: ſed de potentia ordi
nata nullus beatus poteſt peccare: ergo de
potentia ordinata vt vnita verbo non põt Difficultas.
peccare. Difficultas eſt inter doc. vtrum de
potentia abſoluta: iſta duo ſint compoſſi-
bilia natura humana eſt vnita verbo & pec
cat/ nam de potentia abſoluta deus poteſt
aſſumere naturam non dotatã maiori grã
ꝗ ego habeam: non videtur enim implica-
re contradictionem quin deus poſſit meam
ſuppoſitalem exiſtentiam terminare me in-
ſcio vtrum terminet vel non: abſq; datiõe
noue gratie: quo fctõ ſtabit me peccare: tũc
vt nunc: quia habebo eaſdem cauſas ſuffici
entes ad peccandum: puta liberum arbitri-
um/ cognitionem boni & mali: & non ha
bebo maius reſiſtens ꝗ nunc: ergo potero
elicere actum peccati. Occham in tertio de
clinat magis ꝙ ſunt ꝯpoſſibilia propter ar

gumentum factum: quia non videtur impli‑catio quin deus aſſumere poſſit naturã pri‑us non aſſumptã nullam gratiam de nouo communicando iſti nature: & tunc poterit eque peccare ſicut ante. ergo illa eſt poſſibi lis de potentia abſoluta: humanitas eſt vni ta verbo: & tamen ipſa peccat. Opinio ta‑men communior doct. eſt ꝙ nõ eſt poſſibi lis. Et ad argumentum deus poteſt naturã aſſumere que prius erat peccabilis ei nõ cõ municata beatitudine. concedo quis henri cus degandauo hoc neget. Inſuper poteſt aſſumere naturam que prius erat peccabilis non communicata ei gratia aliqua de nouo ego fateor de gratia gratum faciente. ergo illa natura tunc poterit peccare. nego: immo dico ꝙ non poteſt aſſumere quin illi natu‑re communicet maiorem gratiam gratis da tam ꝙ ante: quia non poteſt aſſumere natu‑ram talem quin eam ſpecialiter conſeruet: vltra modum quo conſeruat ceteras creatu ras: & dico ꝙ impeccabilitas alicuius natu re vt erat humanitatis chriſti & virgis ma‑rie non prouenit a gratia gratum faciente puta ab illo habitu: quia non neceſſitat: ſed preciſe prouenit a gratia gratis data: puta a ſpeciali adiutorio ad vitãdum actus malos & faciendum bonos: ergo implicat etiã de potentia abſoluta humanam naturam vni tam herbo peccare: & hoc propter ſpecialẽ conſeruationem que non eſt a gratia gratũ faciente: ſed gratis data. & iſta opinio vide tur apparentior. Cõtra natura humana vni ta verbo eſt libera libertate contradictiõis ergo habito dictamine de aliquo ꝙ ſit faci endum eſt in ſua poteſtate non elicere vel le conforme: quia ſi non: iam non eſſet libe ra ꝙtum ad hoc: ſed naturalis: & per conſe‑quens non meretur. & eſt argumentum cõ mune quod fit de virgine & humaitate xpi & cum arguitur eſt libera: verũ eſt. ergo ha bito dictamine de aliquo faciendo poteſt non elicere etiam ſuppoſita vnione ab ver bum. nego conſequentiam: nam humaitas chriſti elicuit multos actus libere libertate contradictionis: ad quos non obligabatur

Arguit. *Solutio.*

& de hoc non facio difficultatem. Sed dico ꝙ quandocũq₃ habuit dictamẽ ꝙ hoc erat faciẽdum ſub pena peccati ſi habuit tale di‑ctamen non fuit in poteſtate illius ſtante il‑lo dictamine non facere. & ſic non eliciebat libere libertate contradictionis: ſed liberta‑te complacentie ſicut dicitur de beatis & cũ infertur. ergo ille actus non eſt meritorius noui meriti. dico ꝙ de lege conſequentia eſ ſet bona: ſed xpũs poteſt acceptare actus li‑beros libertate complacentie ad nouũ me‑ritum: ſicut acceptat actus liberos libertate contradictionis. ¶ Dubitatur primo. vtrũ deus ſecundum naturã diuinam poſſet pec care. Videtur ꝙ ſic: quia poteſt mentiri / & decipere: ergo poteſt peccare. Itẽ xpũs ſecũ‑dum diuinitatem poteſt precipere alicui vt mentiatur: ergo poteſt mentiri: conſequen tia eſt certa: immo precipere alicui ꝙ mẽn‑tiatur eſt forſan equale peccatum ſicut men tiri. Item tertio regũ vi. querenti domio qs decipiet achab: cum rñdiſſet ſpũs apoſtata. Ego decipiam / egrediar: & ero ſpũs mẽdax in ore omnium prophetarum eius. dicit ei deus. decipies: & preualebis: precepit deus angelo ꝙ deciperet propheras achab. ergo deus poteſt ſecundum diuinitatem precipe re alicui ꝙ mentiatur. ¶ Quantum ad pri‑mum dico ꝙ poteſt dicere propoſitionem falſam. Nam dicendo diſiunctiuam com‑poſitam ex contradictorijs dicit vnam pro poſitionem falſam: ſed non poteſt aſſerere vnam propoſitionem falſam: & hoc requi ritur ad mentiri. Ad ſecundum nego ꝙ po teſt deus ſecundum diuinitatem decipere ꝙ uis aliqui ꝓcedãt. Ad probationẽ de achab dicunt ꝙ capitur prenunciatiue & non im peratiue. vt fac. i. facies / vel capitur permiſ ſiue. i. permittam te facere: & certum eſt ꝙ non precepit. nam mentiri eſt per ſe malum in creatura: ideo deus non poteſt illud pre cipere. Vnde omnes prophetie vel dicta ꝓ phetarum que videntur eſſe falſa non ſunt ſed debent intelligi. vel comminatiue: vel cum conditione: vel cum decẽtia: vel cathe gorice: puta mutando preceptiuam in ca‑

Dubium primum.

thegoricam: vt quando deus loquebatur
Ioſue: vade craſtina die niniue ſubuertetur
loquebatur comminatorie & cum conditi
one: puta ſi non conuertatur ſubuertetur.
Vnde propoſitiones de futuro que impor
tant aliquam penam: vel punitionem: vel
remunerationē debent exponi per dignus
vt qui gladio percutit: gladio peribit. i. di
gnus eſt perire. quarto cathegorice. vt quā
do Chriſtus loquebatur iude. quod facis:
fac citius loquebatur non iperatiue: ſed ca
thegorice. i. quod facis: cito facies. Vnde
verbum dei quod videtur eſſe preceptiuū
ad malum mutatur preceptiuum in verā &
ſimplicem cathegoricam: vt fac. i. tu facies
&c. omnes paſſus difficiles prophetarum
ſoluuntur aliquo iſtorum quatuor modo
Secūdus dubium. rum. ¶Secundo dubitatur: vtrum decuit
deum aſſumere naturam de maſſa perditio
nis. dicitur ꝙ licet potuit aliunde aſſumere
naturam ꝙ̄ de humano genere: decuit tamē
ꝙ de humano genere poſtꝙ̄ erat redimēdū
genus humanum per aliquem cōformem ī
natura humana. ¶Tertio dubitatur quare
Tertium non aſſumpſit naturam ade/ vt in eodē nu
mero fieret reparatio in quo factū fuit pec
catum. Dicitur ꝙ non fuit decens ꝙ poſtꝙ̄
illa natura ſubiacuit peccato propter indi
gnitatem vt illā aſſumeret: ſed aliam natu
ram humanam in qua non fuit peccatum:
ſed iſte non ſunt rationes vincentes: quia
nulla eſt alia ratio quare citius hanc vel illā
aſſumpſit niſi voluntas diuina cui ſic placuit
aſſumere hanc & non illam.

¶Diſtinctio decimatertia

POſtea ꝙ̄ magiſter egit in
precedentibus diſtinctio
nibus de miſterio incar
nationis & de conditio
nibus ſequentibus ad il
lam. Iam tractare incipit
de donis nature aſſump
te collatis. Ideo queritur in hac diſtinctiōe
an ſumma gratia creabilis ſit anime chriſti
collata. & an ſit dabilis ſumma gratia poſ
ſibilis. ¶Quātum ad primum articulū no
to ꝙ in propoſito capitur gratia pro habi
tu gratum faciente: & nō pro gratia gratis
data. Vnde regulariter tenent doctores ꝙ
gratia gratum faciens & charitas ſunt idē
habitus licet. s. Tho. dicat oppoſitū. de itē
tione huiuſmodi habitus tractāt doct. xvij
diſtinctione primi. & communior opinio
eſt ꝙ intentio fit per additionem noui gra Ly ſūma dupliciter exponit.
dus ad gradum. ¶Supponitur ſecūdo ꝙ̄n
queritur vtrum ſit dabilis ſumma gratia ꝙ
ly ſumma exponitur dupliciter & affirma
tiue & negatiue Affirmatiue ſūma. i. omni
alio maior. Vtrum ſit dabilis aliqua gratia
omni alia poſſibili maior. ita ꝙ non ſit poſ
ſibilis aliqua ſibi eq̄lis. Negatiue ſūma. i. ꝙ̄
nulla eſt maior. hoc eſt vtrum ſit dabilis ali
qua gratia qua nulla poſſit eſſe maior. Nō
querunt doct. an ſit dabilis ſumma in prio
ſenſu. puta exponēdo affirmatiue: quia nul
la eſt dabilis quin deus poſſit creare equalē
Sed ſolum difficultas eſt an ſit dabilis ſum
ma negatiue. i. an ſit dabilis vna qua nō poſ
ſit eſſe maior. ita ꝙ deus non poſſit illam i
tendere per additionem noui gradus vniti
ue cum illa. Et prima difficultas bipartitur
Primo: vtrū ſit dabilis ſumma ſimpliciter:
tam in ſubiecto ꝙ̄ extra ſubiectum: ita ꝙ de
us non poſſit illam intendere nec produce
re intentiorem in ſubiecto nec etiam extra
ſubiectum. Secundo. vtrum ſit dabilis ſum
ma poſſibilis in determinato ſubiecto. pu
ta in ſorte. ita ꝙ deus nōn poſſit illam intē
dere in illo ſubiecto: ꝙ̄uis poſſet forſan in
tendere extra illud ſubiectū. hoc eſt ꝙ tota
capacitas anime ſit omnino repleta ¶Quā Sco. op.
tum ad primam difficultatem. vtrum ſit da
bilis ſumma ſimpliciter in ſubiecto & extra
ſubiectum. dicit Sco. in preſenti diſtinctio
ne ꝙ ſic: puta ꝙ eſt dabilis aliqua gratia cre
abilis a deo ſumma ſipliciter ita ꝙ deus nō
poſſet maiorem producere ꝙ̄uis poſſet eq̄
lem. & ſic non poſſet vnum gradum vniti
ue illi addere & ſic concluſio Scoti talis eſt.
deus poteſt creare gratiam & illam non po
terit intendere nec poterit etiam aliquā ma
iorem producere. Ad hoc probandum ad

Quod ſit dabilis ſũma grã Rõnes Scoti.

ducit Sco. multas ratioẽs ſed duas precipu
as tangam que tamen nihil habent apparẽ-
tie/nec credo illas eſſe ſcoti ſed additas per
aliquem dictis ſuis. Prima talis eſt. ſignata
aliqua grã valde parua puta/a/ vnius gra-
dus queritur ergo: vtrum contingat in infi
nitum aſcendere ſurſum/vel vtrum in aliq̃
certa in aſcendendo ſit ſtatus puta ꝙ nõ cõ
tingit aſcendere vltra. Si ſecundum: ergo ẽ
dabilis ſumma poſſibilis vltra quam non
contingit aſcendere. Si primum. ſ. ꝙ conti
gat aſcendere in infinitum ſuper /a/ paruã
gratiam & q̃to aliqua gratia plus diſtat ab
illa parua eſt perfectior: quia quãto plus di
ſtat eſt intentior: & q̃to intentior tanto per
fectior. ergo illa que in infinitum diſtat eſt
infinite perfectionis. cõſequentia eſt certa.
Secundo arguit ſco. Deus videt omne crea
bile & quicquid deus videt creabile poteſt
vnica creatione creare: tũc arguitur ſic/in i-
finitum maior gratia q̃ ſit iſta eſt creabilis
per opinionem oppoſitam ꝙ nõ ſit ſtatus
in aſcendendo: ergo deus videt in infinitũ
maiorem. & vltra. deus videt in infinitum
maiorem. ergo illam poteſt creare. ponaẽ i
eſſe: tunc erit infinita. conſequens eſt falſũ.
puta ꝙ ſit dabile infinitum. ergo eſt ſtatus
in creabilibus gratijs: & non eſt aſcenſus i
infinitũ ſuper illam ſignatam. Eſt altera ps
problematis probabilior quam omnes te-
nent preter Scotum qui eſt ſigularis. i. vni
cus in ſua opinione. Et pro illa altera opi-
nione ſupponitur ꝙ non eſt poſſibile ꝙ in
finitum ſit nec intentione: nec magnitudi-
ne. hoc ſuppoſito dicunt ꝙ non eſt dabilis
ſũma gratia creabilis: quia illa eſſet ſumma
& infinito nichil poteſt eſſe maius iſta ſup-
poſitione admiſſa dicunt ꝙ nõ eſt dabilis
ſumma gratia poſſibilis. ¶ Ratio occham
eſt in qua fundãtur regulariter doct. quan-
docunq; ſunt duo indiuidua eiuſdem ſpe-
ciei ſpecialiſſime ſi aliquid conuenit vni il-
lud non repugnat alteri immo eſt poſſibi-
le alteri hoc ſuppoſito ſic arguit. Occham
ſi ſit poſſibilis aliqua ſumma grã. Eodem
modo arguam de omni qualitate mundi.

Hec opinõ ẽ occhã. Gregorii & aliorum

puta de colore & de quacũq; virtute. ſup-
ponatur ꝙ deus producat modo illam ſũ-
mam gratiam que eſt poſſibilis & ſit/a/tũc
capio duas alias gratias non ſummas. ſ. b.
&/c/tunc ſic arguitur/b/&/a/ ſunt eiuſdẽ
ſpeciei ſpecialiſſime: quia ſunt gratie. & ſi-
cut albedo intẽſa & albedo remiſſa ſũt eiuſ
dem ſpeciei ſpecialiſſime. ita gratia intenſa
& gratia remiſſa. tũc arguitur ſic /b/ gratie
non repugnat vniri/c/quia non eſt ſumma
ergo/b/non repugnat ꝙ vniatur/c/ &/a/
eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum/b/ er-
go/a/non repugnat ꝙ vniatur/c/conſeq̃n
tia eſt nota ex ſuppoſitione que ſatis cõmu
nis eſt. tunc arguitur ſic. non repugnat/a/
gratie ꝙ vniatur/c/ergo non repugnat/a/
gratie ꝙ intendatur. conſequentia tenet qa
ex tali vnione reſultabit intentior qualitas
& vltra non repugnat/a/gratie ꝙ intenda
tur. ergo/a/gratia nõ eſt ſumma poſſibilis
& loquimur de ſumma intentione. & iſta
eſt ratio in qua regulariter fundant ſe doct.
ad probandum ꝙ non ſit dabilis ſumma
gratia poſſibilis: q̃uis argumentum nõ ſit
euidens & cogens: habet tamen ſatis bonã
apparentiam. ¶ Sed oſtenditur nunc ꝙ ra-
tiones ſcoti non concludunt nec habẽt ap-
parentiam. Nam Scotus bene concedit: ꝙ
non eſt dabilis ſummus numerus poſſibi-
lis. nam quacunq; multitudine hominum
data: deus põt iterũ vnũ creare: imo ſi mũ
dus pcederet i ifinitũ pcederet in ifinitum i
numero hominum: ergo quocunq; nume-
ro creato deus poteſt maiorẽ creare: vnde
non ſequitur ſignato/a/puta numero bia-
rio in infinitum eſt aſcendere ſuper ly/a/&
quanto aliquis numerus magis diſtat ab il
lo numero: tanto eſt maior numerus: ergo
ille numerus qui in infinitum diſtat: eſt infi
nitus numerus. Hoc argumentum nõ ha
bet apparentiam: ergo pariformiter hoc ar
gumentũ non habebit apparentiã. eſt in in
finitum aſcendere in gratijs creabilibus ſup
iſtam gratiã creatam: ergo q̃to aliqua plus
diſtat ab iſta eſt perfectior: ergo que in infi
nitum diſtat: eſt infinite perfecta/ nõ valet

conſequentia. Ecce q̃tum ad primum pun-
ctum difficultatis/ſiue primum membrum
videlicet ꝙ non eſt dabilis ſumma grã poſ-
ſibilis: quin deus poſſit ſemper creare maio-
rẽ ſuppoſito ꝙ non ſit dabile infinitum.
Difficultas. ¶ Sed eſt difficultas maior/an ſit dabilis ſũ-
ma in hoc ſubiecto: ita ꝙ non poſſet eẽ ma-
ior in hoc ſubiecto propter incapacitatem
illius ſubiecti: q̃uis deus poſſet maiorẽ ex-
tra illud ſubiectum producere. ¶ Quantũ
Triplex aĩe capacitas. ad hanc difficultatem ſupponendum ẽ ꝙ i
anima ſunt tres capacitates. i. anima eſt tri-
pliciter capax alicuius. primo anima eſt ca-
pax actiue. i. anima eſt potens aliquid pro-
ducere. Secundo anima eſt capax paſſiue. i.
Actiua. potens illud recipere in ſe: Tertio anima eſt
capax vitaliter ſeu perceptiue: hoc eſt: aĩa ẽ
Paſſiua. potens per illud percipere: per illud vitali-
ter immutari: nam non eſt difficultas quin
perceptiua cuiuſcũq; anima eſt capax actiẽ illius ſit ca-
pax paſſiue: ſed anima eſt capax alicuius paſ-
ſiue cuius nõ eſt capax actiue. Nam recipit
gratiam & non producit illam. ¶ Sed ẽ dif-
ficultas inter doct. Vtrũ anima ſit alicuius
capax vitaliter: cuius nõ ſit capax actiue. i.
potens illud vel cognoſcere: vel velle: & ta-
men nõ poſſit illud producere. Doct. mul-
ti dicunt ꝙ ſic: & anima percipit per viſio-
nem beatam: & tamen non poteſt produ-
cere eam. ideo non ſequitur: anima immu-
tatur per hoc cognoſcendo vel volendo:
ergo anima agit illud ſecundũ eos. ſ. ochã
De aliaco tamen dicit oppoſitum: ꝙ cogni-
tio producitur actiue a potentia: & ſic bene
ſequitur ſecundum De aliaco: eſt capax illi-
ius perceptiue: ergo & actiue. Que iſtarum
opinionum ſit probabilior: videtur michi
ꝙ prima ſit probabilior: & eſt opinio adã:
& de caſtro ꝙ deus non poteſt ponere qua-
litatem/que eſt naturaliter notitia in ſubie-
cto perceptiuo/qui ſit notitia eius: & ſicut
non poteſt ponere calorem: quin reddat ſu-
biectum calidum: ita non poteſt ponere in
ſubiecto cognitionem qui aliquid cogno-
ſcat. Iſtis ſuppoſitis pono talem concluſio-
nem. ¶ Anima eſt finite capax actiue. i. aĩa
ſolum finite poteſt agere: patet. Poſſe age-
re importat perfectionem ſimpliciter: ergo Doctoris reſolutiõ
cuicũq; competit infinite: illud eſt infinite
perfectum ſimpliciter: ſed quelibet creatu-
ra rationalis eſt finite perfecta: ergo poſſe a-
gere ſolum conuenit ei finite. Certum eſt/
ꝙ poſſe aliquid producere eſt perfectionis Quod anima ſit finite actiuitatis.
immo inter omnes perfectõnes eſt perfectiſ-
ſima: ideo ſi alicui competat infinite: illud
eſt infinite perfectum: & ſolum cõpetit deo
& per conſequens anime/& cuilibet rei cre-
ate ſolum finite competit: Vtrum autẽ ani-
ma ſit ĩfinite capacitatis paſſiue. dico ꝙ ſic:
q̃uis ſit difficultas inter doctores/tamen p̱-
babilior opinio videtur michi ꝙ eſt infini-
te capacitatis paſſiue. i. non poteſt tantam
formam recipere: quin maiorem: & ſic in in-
finitum aſcendẽdo: & anima q̃tum ad hãc
capacitatem ſe habet per modum materie:
Vnde dicit Ariſtoteles ꝙ materia prima eſt
infinite capacitatis: ideo dico q̃tum ad hoc
ꝙ eſt poſſe recipere: anima eſt infinite capa-
citatis: vnde ſi eſſet infinitus calor ĩtenſiue
deus poſſet illum ponere inheſiue in mate-
ria prima: ſimiliter ſi eſſet infinita qualitas
ſpiritalis: deus poteſt illam ponere ĩheſiue
in anima: nam inherere/ſiue recipere non ĩ-
portat perfectionem: ſed eſt imperfectõnis.
ergo non repugnat creature: & illud eſt p̱-
babilius. ¶ Ex iſto ſequitur ꝙ non eſt dabi- Correlarium.
lis ſũma gratia poſſibilis ĩ hoc ſubiecto ſal-
tem ineſſe qualitatis. quia quacũq; data ma-
ior poteſt dari/ſic non ẽ dabilis ſumma ex-
tra ſubiectum. ¶ Vtrum ſit dabilis ſumma
ineſſe vitalis immutationis. i. ineſſe gratie
Difficultas eſt vtrum hoc ſubiectum poſſit
ſolum finite amare/vel infinite: q̃uis poſſit
habere infinitam qualitatem: que ſit amor:
tamen non poteſt infinite amare per eam:
vnde non valet iſta conſequentia. Iſta qua-
litas eſt tam intenſa in genere qualitatis: er-
go eſt tam intenſa in genere notitie/vel vo-
litõnis. certum eſt/eſſe cognitiuum impor-
tat perfectionem ſimpliciter: ſimiliter eẽ vo-
litiuum. hinc eſt ꝙ ꝯpetit deo per eſſentiã
ergo ſi potentia eſſet infinite cognoſcibili

tatis/vel voluntatis eſſet infinite perfectio
nis ſimpliciter: conſequens eſt falſum: er
go ē ſolū finite cognoſcitiua: vel volitiua
ergo aliquātum poteſt cognoſcere & non
poteſt magis: ſit ita ꝙ poſſit cognoſcere: vt
centum: & non magis/illa cognitio eſt in
tenſibilis: quia ex nouo gradu addito re
ſultabit vna qualitas intenſior: ſed non re
ſultabit cognitō intenſior ineſſe qualitatis
Dicerent ergo iſti: puta de Aliaco: ꝙ eſt da
bilis ſumma gratia ineſſe gratie in hoc ſub
iecto: ratio eſt: hoc ſubiectum eſt gratifica
bile deo non infinite/quia non eſt infinite
beatificabile: qa non eſt infinite cognoſciti
uū: nec infinite amare poteſt. Cū ergo hoc
ſubiectum ſolum ſit finite cognoſcitiuū &
amatiuum/eſt finite acceptabile ad amorē:
& viſionem: ergo ſolum finite gratificabi
le: ergo eſt poſſibile ꝙ ſit aliquantulū gra
tificatiuum. & non magis poſſe gratificari
ergo poterit gratia ineſſe gratie intendi: ſic
ꝙ non poterit amplius intendi in hoc ſub
iecto ineſſe gratie. Dicitur notanter in hoc
ſubiecto: quia poteſt aliud ſubiectum pro
duci a deo perfectius: & tunc poterit inten
di in illo ineſſe gratie ſicut ineē qualitatis.
Aliquādo gratia poteſt intendi ineſſe gra
tie: & non ineſſe qualitatis: Aliquando in
eſſe qualitatis: & non ineſſe gratie. Aliquā
do remitti ineſſe qualitatis: & intendi ineſ
ſe gratie: & econtra. Dicitur intendi ineſſe
Quid ſit itendi in eſſe grē. gratie: quia deus per eam magis habet gra
tum ſubiectum: ſed ineſſe qualitatis: quan
do non habet illud ſubiectum magis gra
tum: quia poteſt ponere illam qualitatem i
hoc ſubiecto: & non habere illud ſubiectū
gratum. Similiter poteſt intendi ineſſe gra
tie: & non ineſſe qualitatis. Patet. deus po
teſt per iſtam eandem qualitatem inuaria
tam plus acceptare hoc ſubiectum ꝗ prius:
vnde quidam dicunt ꝙ non per quālibet
operationem meritoriam augetur charitas
Scotus. ſed bene per quālibet operationem merito
riam magis ē gratus deo. Tertio poteſt re
mitti ineſſe qualitatis: & intendi ineſſe grē
Patet ſic. Stat ꝙ deus acceptet ſubiectum p
minimum gradum gratie: & poteſt accepta
re ad omnem gloriam poſſibilem huic cre
ature: quo facto intenditur ineſſe charitatis
& non qualitatis. ¶ Hoc ſuppoſito puta:
ꝙ anima ſolū poteſt finite cognoſcere ha
bentur tria: Primum/non datur ſūma gra
tia poſſibilis ſimpliciter. Secundum/nō da
tur ſumma poſſibilis in hoc ſubiecto ineſſe
qualitatis: nec eſt dabilis ſumma extra ſub
iectum. Tertium: eſt dabilis ſumma ineſſe Rñdetur
grē in hoc ſubiecto. ¶ Ad argumenta Sco ad Sco.
ti: dico ꝙ conſequentia non valet: eſt aſcen
dere in infinitum vltra hanc paruam grati
am ſignatam: ergo aliqua eſt infinita: puta
que infinite diſtat. Dico ꝙ iſta eſt falſa. Ali
qua gratia in infinitum magis diſtat. Ad a
liud: dico ꝙ non eſt dabilis illa que eſt ĩfi
nitum maior creabilis. Concedo tamen ꝙ
in ĩfinitum maiorem creabilem deus videt
ſed iſta eſt falſa. Aliquam in infinitum crea
bilē maiorē deus videt. His ſuppoſitis ve
niendum ad ſolutionem queſtionis cum ꝗ
ritur. Vtrum anime chriſti ſumma grā poſ
ſibilis fuerit collata: & difficultas huius q
ſtionis conſiſtit in duobus predictis in arti
culo precedenti. Primum eſt: vtrum detur
ſimpliciter ſumma charitas: cuius ſuſcepti
uum ſit hoc ſubiectum: vel illud. non faci
mus magnam difficultatem ꝙ non daſ ſū
ma gratia: capiendo abſolute/qui deus poſ
ſit maiorem: ſaltem extra ſubiectum/vel in
ſubiecto capaciore: ſicut non datur ſumma
magnitudo poſſibilis: quin deus aliquam
de nouo poſſit producere: & illi vnire ſecū
dum extentionem: ita etiam de qualitate ſe
cundum intentionem dicendum eſt: ſed dif
ficultas erat maior: vtrum detur ſūma poſſi
bilis in hoc ſubiecto: nō propter repugnā
tiam: quin poſſit eſſe aliqua maior: ſed quia
hoc ſubiectū non eſſet illius maioris capax.
& dictum eſt ꝙ videtur probabilius: quod
nec datur ſumma: quia ſubiectum quodli
bet eſt infinite capacitatis paſſiue: & ratio ē
eſſe capacem paſſiue nullam importat per
fectionem: ſed imperfectionem. hinc eſt ꝙ
deus non eſt capax paſſiue: & ideo ꝙ crea

tura ſit infinite capacitatis: iſto modo non
poteſt inferri infinita perfectio in creatura:
immo oppoſitum: quia infinita perfectiõ re
pugnat capacitati paſſiue: videtur tamẽ nõ
bis: & ceteris modernioribus pbabilius: ꝙ
Dubium non datur ſumma charitas poſſibilis: etiam
in hoc ſubiecto determinato: quin hoc ſub
iectum ſit capax paſſiue maioris charitatis
ſaltem in eſſe qualitatis. Sed eſt difficultas:
vtrum ſicut ſe habent adinuicem perfectibi
lia: ita ſe habeant perfectõnes: quibus illa ꝑ
fici poſſunt: hoc eſt dicere: ſicut angelus eſt
perfectior eſſentialiter/ ꝙ̃ aia ratiõalis. vtrũ
etiã angelus ſit capax maioris noticie / vo
litionis/ gratie/ ꝙ̃ anima. Quãtũ ad iſtud eo
ꝙ vtrumq̧ eſt capax infinite noticie & grẽ
in eſſe qualitatis nullum eſt magis capax al
tero. Sed difficultas eſt cum ſit multum pro
babile. & hoc tenet de Aliaco: & regulari
Añã oĩa ẽ solũ finite capacitatis cognitiue. ter doct. ꝙ anima rationalis ſit ſolum fini
te capax apprehenſiue/ ſeu cognitiue: hoc
eſt dicere: ꝙ̃uis ſit capax noticie que ſit infi
nita in eſſe qualitatis: ẽ tamen ſolum capax
finite noticie in eſſe noticie: hoc eſt: aia po
teſt aliquantulum cognoſcere finite: hoc ẽ
vnum obiectum magis cognoſcere vno tẽ
pore ꝙ̃ alio: vel magis cognoſcere/ ꝙ̃ aliud
obiectum: quia cognitio in eſſe cognitiõis
habet gradus: ita ꝙ volunt dicere illi doct.
Anima poteſt aliquantulum puta vt centũ
cognoſcere: & non vltra: ita ꝙ ꝙ̃uis poſſit
intendi illa noticia in eſſe qualitatis: nõ ta
men poteſt effici maior in eſſe noticie. Vn
de non eſt difficultas/ quin aliquando vna
qualitas intenditur in eſſe qualitatis: que ta
men non intenditur in alio eſſe: quod eẽ cõ
uenit illi qualitati: ſicut albedo aliquando
intenditur in eſſe albedinis: & tamen non i
tenditur in eſſe ſimilitudinis. Dicunt ergo
pariformiter ſuppoſito ꝙ tota cognoſcibi
litas iſtius eſſe cognitum importat perfecti
onem ſimpliciter: competit ſolũ finite huic
ſubiecto: quia illud ſolum eſt finite cogno
ſcibilitatis. Omnia enim que competunt
deo eſſentialiter/ important perfectionem
ſimpliciter: vt eſſe cognitiuum volitiuum:
ergo illud anime ſolum finite poteſt com
petere: & anima aliquo certo gradu cogno
ſcere poteſt: puta vt centum/ & non vltra ꝑ
aliquam cognitionem. Hec notitia inten
ditur bene in eſſe qualitatis: & per hoc ꝙ in
tenditur in eſſe qualitatis/ non plus cogno
ſcit: ſed non plus intenditur in eſſe noticie.
¶ Queritur ergo hoc ſuppoſito ꝙ tenea
mus opinionem de Aliaco: quam regulari nota hoc
ter tenent doctores. Vtrum ſicut ſe habent ſũmo ogẽ
perfectibilia: ita ſe habeant ea/ per que per
fici poſſunt: hoc eſt ſicut angelus eſt perfec
tior anima: eodem modo ſit capax maioris
noticie non in eſſe qualitatis ꝙ̃ anima: quia
vtrumq̧ eſt capacitatis infinite paſſiue: ſed
in eſſe notitie. Pro nunc dicitur ꝙ nõ: & ra
tio iſtius precipua eſt: quia in beatitudine
aliqua anima rationalis eſt plus beata/ ꝙ̃ ſit
beata quecũq̧ natura angelica: vt aia chri
ſti/ & virginis glorioſe: nam in omni gra
du angelico ſunt anime humane: ita ꝙ i ea
dem intentione cum aliquibus angelis ſũt
aliqui homines: ergo oportet ꝙ tantũ po
teſt cognoſcere anima/ quantum angelus:
ꝙ̃uis ſit perfectior eſſentialiter/ ꝙ̃ anima.
¶ Iſtis ſuppoſitis reſpondẽdum eſt ad que
ſtionem. vtrum anime Chriſti ſit collata ſũ
ma gratia poſſibilis. Prima concluſio. Aie
Chriſti non eſt collata ſumma gratia poſſi
bilis ſecũdum legem abſolutam. Patet: nõ Pria cõcluſio ad qõnẽ rñſiua.
eſt poſſibile ꝙ illa gratia ſit: quia ſicut dic
tum eſt: quacumq̧ gratia poſſibili data/ de
us poteſt maiorem creare: ſuppoſito ꝙ nõ
ſit poſſibile infinitum: ergo non eſt collata
anime Chriſti: quia ſi ſit collata anime chri
ſti/ iam illa eſſet ſumma. ¶ Circa iſtud pun
ctum ẽ difficultas ſchole. tenendo ꝙ anime Difficultas
chriſti collata fuit infinita gratia intenſiue
tunc eſt ei collata ſũma poſſibilis: ſic ꝙ nul
la poſſet eſſe maior ea capiendo maius pro
prie: quia infinito nichil poteſt eſſe maius:
capiendo proprie maius. Hoc ſuppoſito
ꝙ anime chriſti fuit collata infinita gratia/
ſunt concedenda duo: primum. ¶ Non ẽ
ei collata ſumma: ꝙ nõ poſſit eẽ maior ea.
Secundo. Non eſt ei collata ſumma/ quin

poſſit eſſe maior: capiendo impropꝛie maius: quia illi infinite poteſt addi vnus gradus penetratiue/& vnitiue in eodem ſubiecto: quia anima eſt capax omnis gratie poſſibilis paſſiue apud communem opinionē

quid maius dicat̄ īpropꝛie.

tunc illa gratia reſultans erit maior capiendo maius impropꝛie: quia continet precedens: & cum hoc aliquid aliud: & ſic q̄uis eſſet infinita: adhuc non eſſet ſumma in illo ſenſu. ❡Sed de facto quid tenendum: dico ꝙ vtrumq̧ poteſt defenſari: quia omnes antiqui/& recentes dicunt ꝙ infinita. Sed cō tra/ ſi habuerit īfinitam: ergo videtur ꝙ habuerit infinitos actus: quia ſi habuerit infinitam ex concurſu charitatis/& voluntatis poteſt produci actus infinitus: quia illd̕ aggregatum eſt īfinite actiuitatis: quia vna ps illius ē infinita per ſuppoſitū: ergo & totū.

Secūda cōcluſio.

❡Secunda concluſio. Si capacitas creature intellectualis terminetur ad certum gradū ita ꝙ non poſſit capere maiorem: tunc ē data anime Chriſti ſumma poſſibilis creature intellectuali. patet: quia veriſimile ē ꝙ ſi terminetur ad certum gradum: ꝙ illum dedit deus anime chriſti.

Tertia.

❡ Tertia concluſio ſumma gratia poſſibilis de potentia ordīata data eſt anime chriſti: quia plenus gratie & veritatis: nam ſi deus ordinaret eſſe maiorem gratiam: iam non eſſet plenus gratia

Primus dubium.

❡Primum dubium: dictum eſt ꝙ erat plenus gratia: ita etiā hoc dicitur de beata virgine/& de ſancto Stephano: ergo videt̄ ꝙ habuerunt equalem gratiam cum chriſto: certum eſt ꝙ anima ſancti ſtephani/& glorioſe virginis per articulum parhiſienſem ſunt eiuſdem perfectionis cum anima chriſti & iude: ergo ſunt capaces tante charitatis ſicut anima chriſti: ergo cum vtraq̧ iſtarum animarum in ſacris litteris dicatur plena gratia: & ſunt capaces tante ſicut anima chriſti: ergo habuerunt tantam ſicut illa: ergo non habuit maiorem omnibus alijs:

Solutio

❡Dico ꝙ ſolutio ſtat in equiuocatione huius termī plenus gratia: vnde quadruplex poteſt dici pleītudo. Nam eſt quedam plenitudo ſufficientie: vt ille dicitur plenus: q habet ſufficiētem: & illo modo quilibet habens gratiam/poteſt dici plenus gratia: qa quilibet habens gratiam /illa eſt ſufficiens ad beatitudinem: cū quelibet excludat mortale/& originale. Alia eſt plenitudo copie: ꝙ ille dicitur plenus gratia qui habet copioſam. i. magnam gratiam. Tertia eſt plenitudo ſingularis prerogatiue: & ille dicitur plenus: qui per ceteris creaturis habet ſingularem. Quarta eſt plenitudo ſupereminētie De beato Stephano erat plenus grā plenitudine copie. Virgo maria plenitudine ſingularis prerogatiue: quia per ſingulis alijs puris creaturis habuit copioſam: ſed quando dicitur de Chriſto plenus gratia habuit illam plenitudinem non ſolum q̄tū ad habundantiam/copiam/& ſingularem prerogatiuam: ſed ſuperhabundanter pro ſe & alijs: ſtephanus autem non habuit niſi pro ſe neq̧ virgo maria: quia nō meruerūt alijs. ſolus Chriſtus meruit ꝑ alijs merito de cō digno.

De plenitudīe grē virginis.

Dubium ſecundus.

❡Dubitatur ſecundo: vtrū ſit eadē gratia in chriſto ſingularis perſone/ & grē capitis. Chriſtus enim vt ſingularis perſōa habuit gratiam: quia eſt beatus: ergo habuit gratiam vt ſingularis perſona: & cū hoc Chriſtus fuit/& eſt caput totius eccleſie. Queritur ergo. vtrum ſecundum eandem gratiam fuit caput eccleſie: ſecūdum quā ē acceptus ad vitam eternam: vel ſecundum quam anima eſt accepta ad beatitudinem. Pro hoc ſuppoitur ex apoſtolo ꝙ tota collectio fidelium eſt vnum corpus: qd̕ vocat̄ corpus miſticum chriſti/& caput iſtius corporis eſt chriſtus/& congregatio fidelium in ſacris litteris vocatur domus: & ſecundū ꝙ vocat̄ domus/xp̄s dicit̄ fūdam̄tū: alid̕ fūdam̄tū nemo ponere pōt preter id/quod eſt xp̄ūs: vnde eſſe caput eſt grē. Queſtio ergo eſt: vtrum ab eadē gratia dicatur caput: & acceptus deo. ❡ Quantum ad hoc ad eē caput requiritur aliqua conformitas in materia/& natura: puta ꝙ caput ſit mēbris cō forme q̄tum ad naturam: eodem mō vt dicatur caput congregationis debet eſſe eiuſdem nature cum mēbris: hic eſt ꝙ angelus

nunq̄ dicitur caput congregationis homi
num quia non eſt eiuſdem nature in ſpetie
ſed Chriſtus eſt eiuſdem nature cum homi-
nibus: ideo illa conditio: cõpetit Chriſto.
Requiritur ſecundo ad eſſe caput/ ꝙ cetera
membra recipiant influxũ ab illo: puta ꝙ
ſint & dependeant ab illo(nõ enim eſt poſ
ſibile vitam ſtare in ceteris membris ſine ca
pite: ideo cetera membra dependent a capi
te in conſeruari. Tertio ad eſſe caput requi-
ritur ꝙ cetera membra recipiant motum &
Nota. influxum a capite. Omnis eni motus pro-
greſſiuus eſt a ſenſu/ vel a ratione. & ſenſus
& ratio maxime vigẽt in capite. ❡His ſup
poſitis quantũ ad primum: Chriſtus habet
conformitatem cum ceteris membris in na
tura. Similiter cetera membra ſunt a Chri-
ſto: ſaltem ſecundum naturam diuinam q̄a
eſt cauſa omnium. & in cetera mẽbra influit
cauſando gratiam effectiue ſecundum diui
nitatem & merito ſecũdum humanitatem.
Xp̄s nobis gr̄am meruit. In paſſione enim meruit omnem gratiam:
quam habet quicũq; hominum: nec datur
gratia niſi ex merito Chriſti. Meruit enim
ꝙ noſtri actus eſſent meritorij: & acceptati
ad vitam eternam. Chriſto ergo competũt
omnes cõditiones capitis: ergo eſt caput.
Papa eni non eſt ita caput eccleſie ſicut chri
Q꞉ papa nõ ſit eo modo caput eccleſie ſicut xp̄s. ſtus. Nam papa non meretur nobis: quã-
uis nos fideles recipiamus directorie influ
xum a papa: id eſt debet nos dirigere in mo
tu ſupernaturali ad beatitudinẽ. & ſic recipi
mus/ vel recipere debemus talem motum a
papa: ſed non meritorie. nec in euangelio/
nec in actibus apoſtolorum legitur ꝙ ſit ca
put: bene verum eſt ꝙ habetur in Ioanne
Vocabitur cephas: ſed cephas idem eſt ꝙ
Petrus: ideo ꝙ vocetur cephas non poteſt
concludi ex hoc ꝙ ſit caput magis: q̄ ꝙ vo-
cetur Petrus: ſed dicitur caput: id eſt vicariã
habens poteſtatem/ quã habebat Chriſtus
immediate a deo. ideo quãtum ad queſtio
nem dico ꝙ eſt eadem gratia/ qua erat gra-
tus deo: & merebatur nobis. Vnde non ſo
lum ad merendum ſibi: ſed alteri requiritur
gratia. Chriſtus enim meruit nobis illam
gratiam: & omnem influxum ſpiritualem
quem habemus: ergo ab aliqua gratia me-
ruit/ que ad merendum requiritur: & illa e-
rat/ qua erat deo gratus & acceptus: ergo ẽ
eadem gratia: qua meretur nobis influxum
ſpiritualem: & qua ipſemet ſingularis per-
ſona erat deo gratus & acceptus: igitur eſt
eadem gratia & cetera.

❡Diſtinctio decimaquarta.

QVeritur conſequenter:
Vtrum intellectus Chri
ſti creatus omnia ſciuit:
que ab eterno naturali-
ter verbũ nouit: hoc eſt
vtrum ſecundũ humani
tatem cognouit omnia:
que cognouit ſecũdum diuinitatem. ❡In
primo articulo inquiritur vtrum humani-
tas Chriſti cognouerit omnia cognitione
in verbo: ſiue cognitione matutina/ que
verbum cognouit ab eterno. ❡In ſecũdo
articulo inquiritur de cognitione Chriſti
in ꝓprio genere: quomodo cognouit res
in ꝓprio genere. ❡In tertio mouenẽ dubia.
❡Quantum ad primum articulum ſuppo- Primus articulus.
nendum eſt: ꝙ certũ eſt cuiq; ꝙ ſicut in chri
ſto eſt duplex natura: ita eſt duplex cogni- Duplex cognitio in xp̄o.
tio: quia quelibet naturarũ Chriſti eſt intel
lectualis. In Chriſto eſt natura diuina: etiã
in Chriſto eſt cognitio diuia: q̄ nihil aliud
eſt q̄ deus & illa cognitio termiatur ad oĩa
entia/ preterita/ preſentia & futura. Vnde
Chriſtus cognitione verbi cognoſcit diſti
cte omnia poſſibilia: & de hoc non eſt diffi
cultas. Alia eſt natura humana in Chriſto
que eſt creatura intellectualis etiã: & ſic in il
la: vel ſecundũ illam habet Chriſtus aliquã
cognitionẽ/ q̄ diſtinguiẽ a verbo: q̄a nõ eſt
verbum ſicut prima cognitio/ neq; eſt ani-
ma ſed accidẽs inherẽs anime: qua chriſtus
formaliter cognoſcit ſecundum humanita
tem ſicut nos formaliter cognoſcimus per
cognitiones nobis inherentes. & ſic nõ eſt
difficultas de prima cognitione quam ha-
bet Chriſtus ſecũdum diuinitatem. ſed eſt
ſolum difficultas de ſecũda quã habet ſecũ-

dum humanitatem vtrum videlicet ſe extē
dat ad omnia obiecta ad que ſe extendit illa
quam habet ſecundum humanitatem.
¶Secūdo ſupponitur ꝙ in Chriſto duplex
ponitur noticia loquendo de noticia ſim-
plicis apprehēſionis ſeu ſimplicis viſionis.
eſt quedā noticia qua cognoſcit rem in ver
bo: & eſt quedam qua cognouit rem in pro
prio genere. Vnde ſicut quelibet res mūdi
Cuiuſlibz rei ydea eſt in deo. habet eſſe in ſua propria natura: ita habet
eſſe in deo: & eius ydea eſt in deo/ deus eſt
ymago & ſimilitudo illius rei. Deus enim
eſt cuiuſlibet rei noticia: qa noticia dei non
diſtinguitur a deo: ergo deus eſt cuiuſlibet
rei exemplar & ymago etiam anteꝙ res ſint
Aduerte de noticia in verbo. quia ab eterno omnium rerū dicuntur eſſe
idee in deo/ cū quelibet res ſiue preſens ſiue
abſens reluceat in verbo tanꝙ in ſpeculo: &
ibi ſit ſua ſimilitudo: quia verbum eſt ſua ſi
militudo: & videns verbum poteſt ipſum
videre ſecundum rationem ſecundum quā
eſt exemplar rei: vnde dicunt doc. ponētes
ſpecies ꝙ ad cognoſcendum rem in abſen-
tia rei oportet de neceſſitate ſe reflectere ſup
illam ſpeciem que remanet in abſentia & in
illa ſpecie cognoſcitur res abſens. Hinc di
cit Gregorius ꝙ omnis abſtractiua noti-
cia eſt intuitiua ſpeciei: ita conformiter ad
cognoſcēdum rem abſentem ſi deus ſit no-
bis preſens illa relucet in deo tanꝙ in exem-
plari. & oportet apprehendere deum vt eſt
illius rei ſimilitudo: talis noticia dicitur in
verbo: & vocatur ab Auguſtino & ab alijs
doctoribus noticia matutina: eo ꝙ eſt per-
fectior multo/ꝙ noticia/ qua cognoſcitur
res in ꝓprio genere. & dicitur res in verbo
Quorū- cognoſci quia verbū eſt exēplar illarū/ Alij
dam opi. dicunt ꝙ res cognoſcitur in verbo quādo
videndo verbum deus infundit noticiam
rei quam alias non poſſet habere ſine tali
infuſione: quia res eſt abſens. Sed primus
modus videtur probabilior. ¶Sed cogno
ſcere in proprio genere/ eſt cognoſcere co-
Quid cognoſcere in ꝓprio genere. gnitione accepta ab ipſa re & qualiter enti
tas habet eſſe in ſua natura ita ab ipa poteſt
capi cognitio eius. vnde cognitionem ac-
cipere a re eſt ipſam cum potentia partiali-
ter cauſare noticiam: & illa vocatur veſper
tina. ¶Vltra ſupponendum/ ꝙ videtur
vel cognoſcitur res & in verbo & in pro-
prio genere: & non eſt repugnātia. ſicut in
materia noticiarum ſtat eandem rem ſimul
& ſemel intuitiue & abſtractiue cognoſce-
re: & dico ſimul & ſemel. Vnde Chriſtus
quando conuerſabatur in mūdo erant mul
ta ſibi obiectiue preſentia que erant in debi
ta approximatiōe/ tales res ita preſentes in
intellectu erant cauſe naturales ad produ-
cendum noticiam illarum in proprio gene
re. Vltra/ cum verbum erat preſens anime
Chriſti que cognoſcebat intuitiue verbum
poterat apprehendere verbum ſecundum
ꝙ exemplar illius rei: & tunc ſimul & ſemel
habebat Chriſtus alicuius rei cognitionē:
ſcilicet in verbo & in proprio genere. & il-
le cognitiones adinuicem differunt ſpecie.
Forte dices/ maius lumen offuſcat minus:
ſed noticia in verbo eſt maius lumen (queli Argumētum.
bet enim noticia eſt lumen anime) ergo no
ticia in verbo offuſcat illam in proprio ge
nere. ¶Dico illud eē verum de lumine cor-
porali & non intellectuali: immo oppoſi-
tum maius lumen cōfortat ad habendum
minus lumen intellectus: & ſic non eſt ſimi
le. Iſtis ſuppoſitis videlicet ꝙ anima Chri-
ſti habuit iſtam noticiam ſcilicet in verbo/
& in proprio genere. & hoc de eadem re/
puta de matre ſua preſente (nunc autem an
geli habent de rebus preſentibus ī proprio
genere & de abſentibus ſolum in verbo)
ad noticiam in proprio genere requiritur
diſtantia: ſed in verbo non requiritur acti-
uitas mea. His ergo ſuppoſitis queritur.
vtrum Chriſtus cognouit omnia in verbo
ſecundum humanitatem. Quātum ad hoc
Quid noticia viſionis. dicit ſanctus Tho. ꝙ Chriſtus ſecūdum hu
manitatem cognouit omnia que cogno-
uit verbum noticia viſionis: ſed non noti-
cia ſimplicis ſcientie. Et iſti antiqui vocant
noticiam viſionis verbi: noticiam preſen-
tium/ preteritorum/ & futurorum ipſum
verbum: quia ipſummet verbum eſt ſua

notícia. & dicitur ſimplicis apprehenſio-
nis reſpectu poſſibilium: & eſt eadem res
que eſt noticia ſimplicis viſionis/& ſim-
plicis ſcientie. Sed in ordine ad diuerſa ob
iecta totaliter vel taliter denominatur ſe-
cundum Tho. q̃to in aliqua re cognoſcun
tur plures effectus tanto ipſa perfectius co-
gnoſcitur: ergo ſi cognoſcũtur omnes effe
ctus poſſibiles in illa re: illa res comprehé-
ditur. Exéplum: ſi in aliquo principio co-
gnoſcimus omnes concluſiones deducibi
les ex illo/dicimur comprehédere illud pri
cipium: ſed eſt impoſſibile deum compre-
hendi ab intellectu creato: ergo nec poteſt
intellectus creatus omnes effectus poſſibi-
les in deo cognoſcere. Et hec eſt ratio ſan-
cti Thome. Vnde deum comprehendi nõ
eſt aliud q̃ deum cognoſci quãtum cogno
ſcibilis eſt: & a ſe ſolo comprehéditur. vn-
de quando noticia eſt tanta in genere noti
cie quanta eſt res cognita in genere cogni-
tiuitatis: id eſt quando res tantum cogno-
ſcitur quãtum cognoſcibilis eſt proprie di
citur comprehédi. Sed deus eſt infinite co-
gnoſcibilis: quia infinite perfectionis: & ſic
ab intellectu creato non poteſt comprehen
di. Scotus nititur probare ꝙ illa ratio non Scotus Thomã īpugnat.
eſt alicuius efficacie nec apparentie. Nam ſi
ſit aliquod principium puta. a. ex quo ſeq-
tur b. & iterum ex. b. ſequitur. c. Si ego co-
gnoſcam illud principiũ per hoc ꝙ cogno
ſco ex. b. c. nõ magis cognoſco. a. q̃ prius.
& non oportet ꝙ quãto plures concluſio
nes cognoſcuntur in illo principio ꝙ tan-
to perfectius cognoſcatur illud principiũ.
immo deduco apparẽter ſit/a/ principium
ex quo immediate ſequũtur due concluſio
nes: ſcilicet. b. & . c. per hoc ꝙ cognoſco. b.
concluſionem per. a. principiũ nõ cogno-
ſco perfectius. a. q̃ prius. Sufficit enim ap-
plicare/ a/principium ad. b. cõcluſionem:
& per hoc ꝙ ego applico in conſequentia
euidenti non acquiro nouam noticiam/a/
principij: ſed ſolum acquiro noticiam no-
uam / vel conſequentie/vel conſequentis:
ergo falſum eſt ꝙ dicit Thomas/ ꝙ quãto
plures concluſiones cognoſcuntur in prin
cipio aliquo cognoſcitur perfectius illud
principium. Nam per talem applicationẽ
nihil penitus acquiritur de noticia pricipij
quia illa applicatio principij ad concluſio
nem non eſt ad probandum. a. principium
ſed ad probandum cõcluſiones que dedu-
cuntur ex. a. principio: ergo falſum eſt ꝙ p
hoc ꝙ in principio cognoſcitur ↄcluſio ꝙ
oporteat illud principiũ perfectius cogno
ſci. Itẽ falſum eſt ꝙ quando in cauſa cogno
ſcuntur plures effectus ꝙ perfectius cogno
ſcatur. Eſt poſſibile ꝙ per. a. noticiam co-
gnoſcam verbum. & poſtea per noticiam
eandem in numero cognoſcam verbum/
& vnam creaturam/tres: quattuor &c̃. & ẽ
opinio Scoti quam poſtea reprobabimus.
Non ſiſtamus in opinione Tho. ſed quan
tum eſt de opinione eius. ¶ Vtrum poſſet Dubium
deffenſari ꝙ Chriſtus cognouit diſtĩcte pre Arguit.
ſentia preterita & futura: ſed non poſſibilia.
Et probo ꝙ nõ: quia ſi cognouit oĩa p̃ſen-
tia diſtincte cognouit infinita: quia ſunt in
finite partes ꝓportionales. ergo. Dices ꝙ
loquimur de totali. Cõtra cognouit diſtin Solutio
cte omnia preſentia: ergo cognouit diſtin- replicat
cte ſuam noticiam per quam cognouit ver valide.
bum: & illa eſt vnum ens totale & erat pre-
ſens. & vltra cognouit diſtincte illam noti
ciam: ergo cognouit iterum diſtincte illam
noticiam ſecũdam per quam cognouit pri
mam: & tertiam per quam cognouit ſecun
dam/& ſic in infinitum: & eſt argumẽtum
quod ſit de noticijs reflexiuis. Cum ergo
iſta ſecunda noticia per quam cognoſcit di
ſtincte primam ſit vnum ens cognouit eam
diſtincte & non per ſemetipſam: quia nulla
poteſt eſſe diſtincta ſui. & tertiam per quar
tam: & quartam per quintam. & ſic in infini
tum: ergo oportet de neceſſitate fateri ꝙ ha
buit infinitas noticias diſtinctas. Nam tenẽ
do ꝙ cognouit res diſtinctas per diſtinctas
noticias: nõ ẽ poſſibile qn habuerit ĩfinitas
noticias: ſicut optime deduxit argumentũ.
Alia eſt opinio Hẽrici ꝙ nõ cognoſcit oĩa Henrici
q̃ cognoſcit verbũ actualiter: q̃a tũc habuiſ opinio.

ſet infinitas noticias actualiter/vel haberet.
vnã infinite perfectionis ſecundũ humani-
tatem. Patet: infinita cognoſcit verbum di-
ſtincte. Si primum: puta diſtinctis noticijs
habetur propoſitum: ſi ſecũdum puta vni-
ca noticia: ergo eſt infinite perfectionis. Pa
tet. perfectior eſt noticia diſtincta duorum
obiectorũ q̃ vnius: hinc eſt ꝙ deus qui eſt
diſtincta noticia infinitorum obiectorum
eſt infinite perfectus. Dicit ſecundo Henri
cus/cognouit omnia diſtincte habitualiter
id eſt habuit habitum per quem poterat de
uenire ad diſtinctã noticiam / hoc ẽ habuit
habitum infuſum a deo per quem quando
volebat de preſenti/preterito/vel poſſibili
cognoſcere: poterat idiſtinctam noticiam
Scotus in Henricum. deuenire. ¶ Scotus retorquet argumẽtum
in eum/quia ratio quam facit ad probatio-
nem prime partis equaliter facit ad impro-
bandum ſecundam. Dicit ergo Henricus
ꝙ non poteſt per vnicam noticiam/quia
eſſet infinite perfectionis. Contra/inferam
ergo per vnum habitum non poteſt infini
ta cognoſcere. Si ratio prime partis ſit effi-
cax puta ꝙ diſtĩcta noticia duorum eſt per
fectior q̃ vnius: & diſtincta quattuor q̃ triũ
ergo diſtincta infinitorum eſt infinite per-
fectionis. ego arguam ꝙ habitus diſtĩctus
duorum eſt perfectior q̃ vnius: & quattuor
q̃ trium. & ſic in infinitum: ergo diſtinctus
Opinio Varrõis. infinitorum eſt ĩfinite perfectionis. ¶ Alia
eſt opinio varronis ꝙ cognoſcit omnia ha
bitu. id eſt habet vnam noticiã que poteſt
ei omne obiectum repreſentare non per ha
bitum inclinantem ad directam cognitio-
nem: ſed habuit vnam noticiam per quam
vnũquodq; obiectum cognoſcibile pote-
rat cognoſcere. Vñ Varro dicit ſicut Sco.
de noticia in verbo: ſcilicet ꝙ illa per quam
video eẽntiam diuinam poteſt eſſe alterius
obiecti mediante ipſa inuariata q̃ nunc ſit:
hoc eſt nũc repreſentat mihi formaliter ver
bũ & a / creaturã. dico ꝙ ipſa inuariata po-
teſt repreſẽtare cum/a/creatura/b/creaturã
de nouo: ita ꝙ põt mihi repreſentare aliud
obiectum mediatum q̃ nũc repreſentet mi-
chi non immediate: quia verbum eſt obie-
ctum immediatum. ¶ Dicit ergo Varro co
gnoſcere omnia habitualiter in verbo eſt
cognoſcere noticia qua immediate cogno
ſcit verbum. & per illam inuariatam poteſt
omne cognoſcibile cognoſcere. Si inferas
ergo quilibet beatus cognoſcit omnia poſ
ſibilia in verbo ſicut Chriſtus: dicit non eſt
ſimile/quia deus non vult preſentare vnũ-
quodq; obiectum cuilibet alteri ſicut Chri
ſto: verum eſt ꝙ vnũquodq; cognoſcibile
poteſt cognoſcere beatus: ſed deus non diſ
poſuit oſtendere/ſecus eſt de Chriſto. Ga-
briel poſt Ocham impugnat hanc opinio Argumẽtum Gabrielis.
nem: puta ꝙ non eſt poſſibile ꝙ de nouo
tranſeat noticia in aliud obiectum in quod
nunc non tranſit/puta ꝙ non eſt poſſibile
ꝙ noticia que nunc repreſentat verbũ po-
ſtea repreſẽtet aliud obiectum. Ratio/quia
noticia naturaliter repreſentat: & eſt natu-
ralis ſimilitudo omnium que repreſentan-
tur per eam: ergo ſi vno tempore eſt ſimili-
tudo: eſt alio tempore ſimilitudo/quia ſi
hoc a natura ſibi conuenit: non poteſt ab
ea aufferri: & ſi ex natura cõuenit ei non re
preſentare nunc hoc obiectum non poteſt
alio tempore repreſentare. Et eſt argumen Solutiõ Gabrielis.
tum apparens: quod tamen facile ſolui poſ
ſet. & diceretur ꝙ noticia qua videtur ver-
bum repreſẽtat illud naturaliter: & alia ob
iecta non naturaliter: ſed ad placitum dei:
quia deus eſt exemplar liberum: ſed alia eſt
apparentior opinio & fundamẽtum ochã
eſt ꝙ nunq̃ vna noticia poteſt trãſire in ali-
quod obiectum quod prius non repreſen-
tabat / pari forma ſi iam repreſẽtat aliquod
obiectum nunq̃ poteſt remanere in eſſe no
ticie: & non repreſentare: quia naturaliter
illud repreſentat & non aliud. quare &c̃.
¶ Recitate ſunt quattuor opiniones: an
Chriſtus ſecundum humanitatem videat
omnia que verbum videt. prima Tho. ꝙ Thomas
videt actu que verbum ſcit ſcientia viſiõis:
id eſt preſentia p̃terita & futura. Hẽri. dicit
ꝙ videt omnia habitu: ſed non actu. id eſt
habet habitualem noticiam mediante qua Henricus

poteſt producere vniuſcuiuſqꝫ obiecti vi‑
ſioné. Varro dicit ꝙ videt habitu.i. habet
vná noticiá q̄ pôt ei oé obiectũ repñtare.
Varro. Conſequenter Ocham.xij.q.quarti ſenten
tiarum . & Gabriel ſupponit pro opinióe
Ocham quod habet prima diſtinctióe pri‑
mi ꝙ viſio beatifica & fruitio eſt a ſolo deo
Ocham. Ita ꝙ anima beati non ſe habet actiue reſpe
ctu illorum actuum : ita ꝙ nihil agit : ſed ſe
habet pure paſſiue ſicut aqua ſe habet pure
paſſiue recipiendo caliditatem : notum eſt
ꝙ deus agit gratiá ſe ſolo & iſta eſt ſuppo‑
ſitio doc.ex doctrina Ocham ꝙ anima pu
re paſſiue ſe habet reſpectu actuum beatifi‑
Añs beati ſe hñt pure paſſiue in viſione. corum & nullo modo actiue. & ſic non eſt
de ratione cognitionis ꝙ ſit a potentia cui
inheret.Ideo non ſequitur hec potentia co
gnoſcit per hanc noticiam: ergo agit illá:
quãuis Dealyaco contradicat ſibi licet gra‑
tia & gloria ſit a ſolo deo : tamen de ratióe
noticie dicit ꝙ ſit effectiua a potentia cuius
eſt.Conſequenter dicit Ocham ſicut noti‑
cia beatifica que eſt verbi eſt a ſolo deo. Ita
noticia in verbo creature eſt a ſolo deo.to‑
ta poſitio cóſiſtit in quattuor . Primum eſt
declaratum.ſecundum eſt ſicut noticia ver
bi eſt a ſolo deo.ita noticia creature in ver‑
bo: & illa vocatur in verbo quam deus in‑
fundit cum videtur verbum.Sed noticia in
verbo eſt a ſolo deo ſicut noticia verbi.
¶Ex quo ſequitur ꝙ poteſt videri verbum
nulla creatura viſa in verbo/& videri verbũ
Correlarium. cum vna creatura alijs creaturis non viſis
in verbo.nam verbũ & creatura diſtingun
tur : ergo deus poteſt infundere viſionem
verbi & alicuius creature & non alterius/
& ſolius verbi ſine viſione creature . tertiũ
punctum eſt in quo conſiſtit.deus cum vi‑
detur verbum poteſt ifundere vnam viſio‑
nem creature in verbo que nullomodo erit
verbi:& poteſt infundere vnam noticiam
creature in verbo que ſimul erit verbi/ſicut
apud Ocham aliquando vnico actu diligi
tur deus & creatura: aliquando diſtinctis
actibus ita ſtat ꝙ videatur verbum & crea‑
tura in verbo eadem viſione & diſtinctis vi
ſionibus:& vtraqꝫ iſtarum erit beatifica.
Quarto dicit.illa noticia que eſt primo ſo‑
lius verbi nunq̄ poteſt effici noticia creatu
re.& illa noticia que eſt vtriuſqꝫ nunq̄ po‑
teſt remanere quin ſit noticia vtriuſqꝫ ſimul
ita ꝙ nó poteſt remanere & ſit notia ſolius
verbi, Tota ratio doctoris eſt/quia omnis
noticia eſt naturaliter noticia cuiuſcũqꝫ cu‑
ius eſt noticia:& naturalis ſimilitudo & na
turale exemplar eius.ſicut eſt illud quod có
uenit naturaliter alicui ipſo manente non
pôt ab eo aufferri : ergo cũ illa noticia que
ſimul eſt verbi & creature in verbo ſit noti
cia naturalis verbi & creature : ſicut nó pôt
remanere noticia verbi:qn ſit noticia verbi
ita nó pôt remanere in verbo qn ſit noticia
creature in verbo:eodem mó probatur ſecũ
dum,Fuerunt aliqui dicẽtes:ꝙ omnis noti
cia cuiuſcunqꝫ rei per diuinam voluntatem
poteſt effici noticia alterius eiuſdẽ ſpeciei.
Sed dicitur ꝙ noticia vnius rei non poteſt
effici noticia alterius rei:cuius non eſt mo‑
do noticia.¶Ex quo ſeqtur ꝙ noticia qua
videtur verbum & res in verbo ſimul & il‑
la qua ſolum videtur verbum: diſtingũtur Correlarium.
ſpecie.Ratio eſt quandocunqꝫ ſunt duo &
vni cóuenit naturaliter aliquid ꝙ alteri re‑
pugnat illa diſtinguntur/& eſt bonũ argu
mentum ad probãdum diſtinctionem ſpe‑
cificam:hoc conuenit iſti & non illi.Igitur
diſtinguntur ſpeciei ſed ſic eſt ꝙ cóuenit na
turaliter iſti ſecũde noticie qua videnť duo
ſcilicet res in verbo/& ipſum verbum repre
ſentare illa duo:& alteri repugnat repreſen
tare illa duo:ſed ſolum verbum repreſẽtat.
igitur.Quandocunqꝫ ſunt duo indiuidua:
& aliquid ex natura rei conuenit vni quod Regula.
repugnat alteri:illa diſtinguntur ſpecie.
Dices/ergo noticia ſortis/& noticia plato
nis diſtinguerentur ſpecie . & hoc tangit
Ocham in quodam quolibeto.Patet:noti
cie ſortis repugnat repreſentare platoné:&
hoc ex natura rei:qa ex natura rei cóuenit ei
repñtare ſorté:ergo ex natura rei aliqd ꝯue
nit noticie ſortis quod repugnat noticie
platonis:& ecótra,ergo diſtinguně ſpecie:

ſed hoc videt̃ falſum: quia penes diſtinctio
nē obiectorū attendit̃ diſtinctio noticiarū:
ergo illud quod dictū eſt non videtur ſuf-
ficiens: videlicet hoc conuenit huic indiui
duo ex natura rei & repugnat alteri: ergo
differunt ſpecie. Multi dicerēt ꝙ repugnat
b. calori producere calorem productū ab a
calore: vt calorem quē poteſt. a. ignis pro-
ducere non poteſt. b. ignis producere. &
ideo nō ſequitur / hoc ex natura rei compe-
tit huic indiuiduo / & hoc idem numero re
pugnat alteri: ergo diſtingūtur ſpecie. Sed
bene ſequitur hoc cōuenit huic indiuiduo
& alteri a tota ſpecie non poteſt compete-
re: ergo diſtingūtur ſpecie. iam dico in pro
poſito ꝙuis noticie platonis repugnet re-
preſentare ſortem in numero: tamen non ei
repugnat rep̄ſentare aliquid quod eſt eiuſ-
dem ſpeciei cum ſorte puta platonem. ſuf-
ficit enim ꝙ competat: vel natum ſit cōpe-
tere. Vnde dico ꝙ iſta noticia qua cogno-
ſcitur verbum non poteſt repreſentare crea
turam / nec aliquid eiuſdem ſpeciei. Et ſic
adhuc argumentum currit ꝙ differunt ſpe
cie. ¶ Secundo notandum quando dicitur
aliquid eſt in deo: poteſt multipliciter intel
ligi. Vno modo ꝙ ſit realiter ſecūdum ſuā
eſſentiam in deo / quēadmodū dicimus ma-
teria & anima ſūt in homine ſecūdum pro-
prias entitates: & iſto modo nihil eſt ī deo.
Alio modo aliquid dicitur eſſe in deo ob-
iectiue. id ē cognoſcitur a deo ſicut omnes
creature ab eterno fuerunt in deo. Illa enim
que cognoſcuntur ab aliquo ſunt in eo ob
iectiue. Tertio modo. Aliquid dicitur eſſe
in deo eminenter. id eſt continet omnē per
fectionem: & omnes perfectiones creature
ſunt in deo. Iam anteꝗ̄ reſpōdeatur eſt dif-
ficultas. Vtrum potētia creata poſſit ſimul
& ſemel infinita cognoſcere. Si non / euidēs
eſt ꝙ aīa xp̄i nō cognoſcebat oīa ꝗ̄ deus co
gnouit. Si ſic videndū eſt: an repugnet ītel
lectui / nō enī repugnat itellectui creato īfi
nita cōfuſe cognoſcere: nam cognoſcendo
hominē cognoſco oēs homines poſſibiles
& de hoc non eſt difficultas. ¶ Sed eſt dif-
ficultas: an poſſit intellectus creatus infini
ta diſtincte cognoſcere. vel diſtinctis no-
ticijs vel vnica noticia ſimul & ſemel. Ita ꝙ
quilibet eorum repreſentabitur vnica noti
cia diſtincta in intellectu. De hoc duo ſunt
modi dicendi: Grego. dicit ꝙ poteſt infini
tis diſtinctis cognitionibus īfinita cogno-
ſcere: ita ꝙ ē poſſibile ꝙ anima cognoſcat
infinita diſtincte per infinitas diſtinctas no
ticias: ita ꝙ ſingule noticie ſingula repreſē-
tabunt obiecta. Ratio Gre. non repugnat
quin deus producat in anima & ponat ſub
iectiue infinitas ſpecies: Supponamus ꝙ ſit
ponendum infinitum: & anima eſt infinito
rum capax. Patet: quandocunqꝫ aliquod
agens cum vno adiutorio producit vnum
effectum: ſi ſuperueniente ſecundo adiuto-
rio producat ſecundum: non poteſt argui
maior actiuitas illius potentie. exemplum
Gregorij. lumen in medio cum adiutorio
coloris approximati producit in medium
ſpeciem coloris: & illa ſpecies producitur
partialiter a lumine & colore / hinc eſt ꝙ in
tenebris nō producūtur: ergo illud lumen
requiritur tanꝗ̄ cauſa efficiens. Vltra ſi eidē
medio applicetur ſecundus color non ob-
ſtante productione priorum ſpecierū pro-
ducet tantas ſicut prius. Et ſi tertius appli-
cetur: iterum tantas producet: & ſic in infi-
nitum. & ex hoc non arguitur maior actiui
tas illius luminis: & ſi applicetur infinitus
color producet infinitas ſpecies. Eodem
modo: ſi intellectus cum vna ſpecie produ
cit noticiam: & cum ſecunda ſpecie produ-
cit aliam: & ſic conſequenter / non poteſt ar
gui infinita actiuitas intellectus: quia pro-
ducere infinitos actus cum adiutorio infi-
nito non eſt infinite agere: vt dicit Grego-
rius. & hoc de intellectu ſeparato & nō ag
grauato corpore. Si ergo deus infunderet
infinitas diſtinctas ſpecies infinitorum ob-
iectorum cum illis infinitis ſpeciebus intel
lectus poſſet infinitas noticias producere.
Adhuc ſcđm Ochā nō ſeqtur / hoc p̄ducit
infinitos effectus equales non cōicātes ſine
adiutorio īfinito: ergo eſt īfinite actiuitatis

Attende ad hoc diligenter.

Aliqd eē in deo mł'tipliciter intelligit

gregorij imaginatio.

Gre. apparentia

analogia Nam ſi eſſent infinita pedalia applicata.a. igni produceret ifinitos calores/ vt a ignis poteſt producere calorem vt quatuor in il lis infinitis pedalibus ſi ponerentur pene ratiue: ergo etiam ſi poſſent applicari.a. igni in quodlibet illorũ produceret calidita tem vt quatuor. Nam ſi applicentur due aque in duobus poculis ita ꝙ non ſe iuuẽt ad reſiſtendum: quelibet erit ita cito calefa cta ac ſi non eſſet niſi vna: & ignis eq̃ cito in quamlibet produceret calorem vt quattuor ac ſi eſſet vna ſola. Et ſi per impoſſibile/ vel poſſibile applicarẽtur infinite ſine adiuto rio infinito/ infinitos produceret calores. Nam paſſum non adiuuat actiue producẽ do. Ideo iſta conſequentia non valet. Hoc agit infinitos actus equales non communi cantes: ergo hoc agens ifinite agit: ergo nõ poteſt argui. Hoc agens poteſt ſimul & ſe mel infinitos effectus producere: ergo infi nite agit. ¶ Dices/ Penes quid ergo atten ditur infinita actiuitas. Dicit Ochã ꝙ per hoc quod eſt poſſe producere vnum effe ctum: qui erit infinitus in vno paſſo/ vnde ignis non poteſt in vno paſſo infinitum ca lorem producere: immo quocunq̃ produ cto ẽ alicuius certi gradus. ¶ Sed ſi daretur aliquod agens quod poſſet infinitum pro ducere in vno paſſo eſſet ifinite actiuitatis: & ſic concluditur infinitas apud Ocham. ¶ Similiter non valet/ intellectus poteſt ſi mul ifinita obiecta cognoſcere: ergo eſt in

Adam. finite actiuitatis. ¶ Alijs videtur puta Ade

andreas. & Andree de caſtro/ ꝙ non poteſt: nõ pro pter hoc ꝙ eſſet ifinite actiuitatis: ſicut oſtẽ dunt Ocham/ & Gregorius: ſed propter hoc quia eſſet infinite cognoſcibilitatis: & cognoſcibilitas dicit perfectionem ſimpli citer. Et ſi concederetur infinite cognoſcibi litatis deberet concedi infinite perfectionis Nam poſſe cognoſcere vnum obiectum eſt actus perfectionis/ & duo maioris/ & tria ſimul & ſemel: adhuc maioris: ergo poſſe ſimul/ & ſemel infinita eſt infinite cognoſci bilitatis: & tunc bene ſequitur. hec poten tia poteſt ſimul/ & ſemel infinita cognoſce re: ergo ẽ infinite cognoſcibilitatis. ¶ An dreas facit argumentum cõtra ſe: quod nõ ſoluit: vult probare ꝙ cum finita cognoſci bilitate adhuc ſtet infinita ſimul cognoſce re diſtincte: & ſupponamus ꝙ anima ſolũ ſit cognoſcibilitatis vt octo. eſt poſſibile ꝙ cognoſcat vnum obiectum vt ſex: adhuc capacitas cognitionis nõdum eſt comple ta: poteſt adhuc vt vnum aliud obiectũ co gnoſcere & cum dimidio: puta cognoſce ret vt ſeptem cum dimidio: tũc diuidamus octo per partes proportionales. primo in quattuor: iterum in duo & ſic conſequen ter: tunc ex illis ſimul iunctis reſultarent ſo lum octo: ſi vna noticia vt quatuor eſſet in anima reſpectu.a.obiecti. ſecũda reſpectu b obiecti. & ſic in ifinitum adhuc per iſtas in finitas noticias ſe excedentes proportiona liter repleretur ſolum capacitas intellectus finite & omnes ſunt compoſſibiles in intel lectu. Patet: aggregatum ex omnibus illis cognitionibus reſultaret ſolum vt octo: & habet capacitatem intellectualem vt octo. igitur. ¶ Dico ꝙ non eſt inconueniens ani mam cognoſcere ifinita infinitis diſtinctis noticijs dũmodo ille noticie ſe excedãt ſe cundum ꝓportionẽ: & ſe habeãt ſicut par tes ꝓportionales alicuius ꝯtinui/ vel alicu ius intentionis: & hoc tenendo ꝙ intentio qualiſcunq̃ parua ſufficit ad eſſe noticiam: & oportet capere noticias diuerſarum ſpe cierũ: vel ſaltẽ que ſe non intendãt. ¶ Dicit ergo ſecũda opinio ꝙ non eſt poſſibile ꝙ infinita cognoſcat & ꝙ eq̃ intenſe q̃dlibet illorum: quia tunc manifeſte argueretur in finita cognoſcibilitas: & per conſequẽs in finita perfectio. ¶ In primo articulo quere batur. Vtrum anima Chriſti cognouit om nia in verbo/ que verbum cognouit: & po ſitus eſt multiplex modus. ¶ Quantum ad iſtum articulum inueſtigandum eſt conſe quenter quid eſt cognoſcere in verbo ſecũ dum diuerſas opiniones: & vtrum ſit ea dem cognitio/ qua cognoſcitur res in ver bo: & ipſum verbum/ & poſtea alies res. ¶ Et reſolutorie dico ꝙ non eſt eadem:

Andree argumentum. Solutio doctoris

quia implicat nunc aliquam noticiam non eſſe noticiam alicuius rei: & poſtea eſſe noticiam illius. Vnde bene verum eſt ꝙ noticia que nunc eſt noticia vnius poteſt nō eē noticia illius: quia poteſt poni in ſubiecto nō vitaliter preceptiuo: ſed ſi non eſt noticia huius rei non poteſt poſtea effici noticia illius. Reſpondendo ad queſtionē ſit prima cōcluſio.

Prima cōcluſio triſtius q̄ſtionis.

¶ Anima Chriſti in verbo poteſt cognoſcere omnia nedum preſentia/ preterita/ & futura/ ſed etiam poſſibilia. Patet per illud Ioannis primo. Plenum gratia & veritate: & ſecūdum expoſitionem Auguſtini Veritas refertur ad ſapientiam: & ſi foret aliquod poſſibile cognoſcibile quod non poſſet cognoſcere Chriſtus ſecundum animam nō eſſet plenus ſapientia: ergo. Patet etiam apoca. v. Dignus eſt agnus/ qui occiſus eſt accipere deitatem/ & ſcientiā. glo. id eſt omnē cognitionem. ¶ Item probatur ex altero, Chriſtus cōſtitutus eſt iudex omnium viuorum/ & mortuorum. ¶ Et hoc eſt efficax argumentū ad probandū ꝙ cognouit omnes actus humanos preſentes/ preteritos/ & futuros/ & poſſibiles quantumcunqꝫ ſecretos. id eſt interiores quia eſt cōſtitutus iudex omniū: ſed nullus poteſt bene iudicare: niſi de his que bene nouit: ergo Chriſtus nouit omnia ratione quorum iudicandi ſunt viuētes preteriti & futuri; xp̄s non ſolum ſecundum diuinitatem ſed ſecū dum humanitatem conſtitutus eſt omniū iudex. Data eſt enim illi a deo patre omnis poteſtas in celo/ & in terra. Relinquitur ergo ꝙ Chriſtus cognouit omnia/ propter que iudicandi ſunt omnes homines: & illi ſunt actus etiam interiores tam preſentes/ preteriti q̄ futuri: & vltra. ergo cognouit omnia a fortiori que nō ſunt ex natura rei occulta: ergo ꝯcluſio vera: videlicet ꝙ chriſtus poteſt cognoſcere ſecundum humanitatem omnia poſſibilia in verbo. ¶ Correlarium. Infinita poſſunt a Chriſto cognoſci ſincathegoreumatice/ ſed non cathegoreumatice. Patet ſic. Omnia poſſibilia p̄nt a chriſto cognoſci: capiendo oia diſtributiue: ſed infinita ſunt poſſibilia capiendo ſincathegoreumatice: ergo infinita poſſunt a xp̄o cognoſci ſincathegoreumatice: hec eſt optima conſequentia in Darij. Vnde quidam dicit ꝙ nō poteſt cognoſcere infinita cathegoreumatice: & ꝙ iſta eſt falſa. Infinita poſſunt a Chriſto cognoſci cathegoreumatice: ſed ego arguam eodē modo ad probandum hanc partē/ ſicut aliā. Bene ſequit Omnia poſſibilia poſſūt a chriſto cognoſci diſtributiue: ſed infinita ſunt poſſibilia cathegoreumatice. ergo &c. Forte negas minorem: quia non eſt poſſibile ꝙ infinita cathegoreumatice ſint.

Gabriel.

Arguit doctos ꝯ gabrielē.

¶ Contra. Quāuis non eſt poſſibile ꝙ infinita ſint ſimul/ & ſemel. tamen eſt poſſibile ſucceſſiue ſicut ponit Ariſto. infinitos homines ſi tempus infinite duraret: & tunc demonſtrādo oēs homines/ qui erunt ad intellectū: iſti erunt infiniti cathegoreumatice: vnde ſortes & plato qui nunq̄ erunt ſimul/ tamen erunt ſucceſſiue tunc demonſtrando illos iſta eſt vera. iſta erunt entia: quia ad veritatē illius ſufficit ꝙ quelibet iſtarum ſit vera: hoc eſt ens & illud eſt ens ſiue ſimul/ ſiue ſucceſſiue. Similiter demonſtratis omnibus futuris ſupponendo ꝙ ſint infinita: ſicut dicit Ariſto. iſta eſt concedenda iſti erunt: quia quelibet illarum eſt vera: hic erit: hic erit: &c. & non erunt finiti: ergo infiniti: & q̄uis falſa ſit: hi erunt: tamen iſta eſt vera hi erūt poſſibiles: ergo ſunt poſſibiles īfiniti cathegoreumatice: ergo infinita chathegoreumatice ſunt poſſibilia: ergo infinita poſſibilia ſunt cognoſcibilia.

Replicatur.

¶ Ad ſaluandū dictū doctoris dicerem ꝙ demōſtratis duobus finitis qui nunq̄ erunt ſimul iſta eſt vera iſti erūt. Sed an iſta ſit vera iſti erūt duo. videt ꝙ ſit falſa. Nā bn̄ ſeqtur iſti erūt duo/ ergo iſti erūt numerus binarius: ſed iſta eſt falſa: iſti erūt numerus binarius: qa nō p̄nt aliqua facere numerū niſi ſint ſiml & ſemel: ergo cū iſti nūq̄ erūt ſimul/ oportet ꝙ iſti nūq̄ faciūt nūerū binariū: & ꝯp̄ns videt mihi dicēdū ꝙ nūq̄ iſti erūt duo: nec nūerus. Eodē mō dico de infinitis futuris ſucceſſiue: iſta eſt neganda:

hec erũt infinita. Sed apparet mihi probabi lius ꝙ infinita ſunt cognoſcibilia carhego reumatice: ſicut & ſincathegoreumatice.

Secũda cõcluſio. ¶ Secũda ꝓpoſitio. Aĩa xp̃i non cognouit oĩa in verbo diſtincte/& ſingulariter q̃ cognouit verbũ. Patet vnica ratione. Vel hoc eſt vnica cognitione/vel diſtinctis cognitionibus. Si vnica cognitione/que ẽ diſtincta omnium/que cognouit verbum: ergo eſt infinite perfecta: ſed hoc eſt impoſſibile. puta ꝙ ſit aliqua cognitio accidentalis infinite perfecta: ſed bene eſt aliqua cognitio eſſentialis infinite perfecta: que ẽ diſtincta omnium cognoſcibiliũ: ſcilicet cognitio dei/que eſt ipſe deus. ¶ Si diſtinctis cognitionibus cognouit oĩa q̃ cognouit verbũ/ergo eſt ifinita multitudo notitiarũ diſtinctarum non facientium vnum. Patet Verbum cognouit infinita diſtincte: quia omnia poſſibilia diſtincte: ergo anima chriſti cognouit infinitas ſpecies diſtinctis cognitionibus ita ꝙ cuilibet cognoſcibili correſponderet diſtincta notitia: ergo habet infinitum numerum notitiarum diſtinctarũ.

Aliquorũ opinio. ¶ Quantum ad iſtam propoſitionem: multi tenent ꝙ anima chriſti cognouit omnia actualiter que verbum cognouit: ſed ego non credo verum: & concedunt ꝙ habuit infinitum numerum notitiarum. Et communiter defenſatur: quia deus poteſt facere infinitum numerũ. Sed videamus quid. Ex hoc ſequitur. Primo: ſeqtur ꝙ habet infinitas notitias etiã/iudicatiuas: & nõ ſolũ apprehenſiuas. ¶ Item ſi hoc eſſet verum: videlicet ꝙ cognouit omnia actualiter/q̃ cognouit verbum diſtinctis notitiis: ſequit ꝙ Chriſtus in quolibet inſtanti variat infinitas notitias. i. in quolibet inſtanti perdit infinitas & acquirit infinitas: ſi ita ſit ꝙ xp̃s ſecundum animam habeat aſſenſum de q̃libet veritate. Bene ſequitur: in hoc inſtanti eſt aliqua veritas que non erat veritas ante hoc inſtans: etiã q̃uis non eſſet niſi iſta: hoc inſtans eſt: ſiue iſte eſt ſenior q̃ vnq̃ fuit. in quolibet inſtanti verum eſt dicere. Iſte ẽ ſenior q̃ vnq̃ fuit: ergo xp̃s in hoc inſtãti habet hoc iudicium de nouo. hec propoſitio eſt vera apud iſtam opinionem: quia xp̃s non iudicabat ꝙ hec ſit vera: cum antea nõ erat vera: & nõ decipitur. Et vltra xp̃s habet de nouo hoc iudiciũ. Hec propoſitio ẽ vera: ergo de nouo etiam iam verum ẽ hoc primum iudicium: quia non prius fuit vera: & primum iudicium iudicat de nouo ꝑ ſecundum: & ſecundum per tertium: & ſic conſequenter: ergo in hoc inſtanti habet infinitas notitias. Eodem modo arguam de quolibet inſtanti. Et ꝙ perdat infinitas patet puta hoc inſtãs non eſt: ergo ſemper iudicat illud non eſſe. Et ſecundum/per tertium iudicat non eſſe: & ſic in infinitum: ergo perdit tertium: & ſic conſequenter aſcẽdendo: ideo ſecundũ hanc opinionẽ oportet fateri ꝙ in quolibet inſtanti perdit & acquirit infinitas notitias: & quando hoc cõcederetur non eſſet magnum incõueniens Omnes antiqui dixerunt ꝙ non habet infinitam multitudinem notitiarum atq̃ mihĩ videtur probabilius immo non cognouit omnia poſſibilia: immo nec diſtincte oĩa preſentia.

Tertia ꝓpoſitio. ¶ Tertia propoſitio: anima chriſti cognouit aptitudinaliter omnia que cognouit verbum: Patet ſicut dictum eſt: xp̃s eſt plenus gratia/& ſcientia: ſed non actualiter: ſicut dictum eſt in ſecunda propoſitione/ergo oportet concedere ꝙ aptitudinaliter cognouit omnia ſecundum animam/que cognouit verbum: & ita tertia propoſitio ſequitur ex prima.

Argumẽtum. ¶ Contra/ergo quilibet beatus eſt eodem modo plenus veritate ſicut & xp̃s: & tamen hoc de ſolo chriſto dicitur: ꝙ in eo ſolo abſconditi ſũt theſauri ſapientie dei. Patet cõſequentia: ſicut xp̃s poteſt cognoſcere quodlibet cognoſcibile: q̃uis nõ omnia ſimul: ita & quilibet beatus poteſt: & cum propter hoc dicatur xp̃s plenus veritate: quia poteſt cognoſcere aptitudinaliter omnia/que verbum cognouit: & omniſciens. Pariformiter videt dicendum de quolibet beato.

Solutio. Nego conſequentiam: quia eſt poſſibile ꝙ beati aliqua velit videre in verbo/que verbum nõ oſtẽ

det eis: & tamen nõ ſequitur eos triſtari / ſi cut vellent beati nunq̃ peccaſſe: & tamen ꝑpter hoc non triſtantur: quia excellens gaudium triſticiam / que cauſaretur ex tali noli tione impediret. Sed xp̃us quicquid vult videre in verbo ipſe videt ſecũdum animam & ſic magis aptitudinaliter videt q̃ quicũq; alius beatus. & hoc ſatiſꝓbat ratio docto ris. Meo iudicio xp̃us videt in verbo omnia beneficia / & demerita: quia eſt iudex: & nullus illa videt: igitur. ¶ Vnde non dicit plenus veritate quia omnia cognoſcat: qa ſolus deus eſt plenus iſtomodo: ſed dicitur plenus quia habet tot notitias: quot poteſt cognoſcere: ſuppoſito ꝙ tot poteſt cognoſcere ꝙ nõ vltra: & habet tot / quot põt habere ſimul & ſemel: ceteri autem non habẽt hoc: ideo eſt differentia inter xp̃m / & ceteros. ¶ Secundus articulus. Vtrum cognouit omĩa ĩ proprio genere: ſuppoſito ꝙ notitia in proprio genere alicuius rei eſt illa / qua cognoſcitur res in ſemetipſa non in extrinſeco repreſentatiuo eius: & ita capit̃ ꝑ nunc notitia in proprio genere. Vnde beatus cognoſcit nos / non in nobis: ſed in deo quia videt nos relucere in diuinitate: quemadmodum relucet res in ſpeculo: & illa dicitur notitia rei in verbo. Hoc ſuppoſito ſupponendum eſt etiam deum poſſe infundere eãmet notitiam vel ſimilem ĩ ſpecie quã accipimus a rebus. vt ſorte preſente nõ cõcurrente cum potentia ad cauſandum notitiam intuitiuam eius: poſſet deus eandẽ notitiam in potentia cauſare: quam ſortes pariter cauſat: & illa poſſet vocari in proprio genere: quia cognoſcitur per illam res in ſe ipſa. Et ſic noticia in propio genere in infuſam / & acquiſitam diuidetur. Infuſa / quam deus ſe ſolo producit. ¶ Item noticiarum ĩ proprio genere / quedam habitualis / quedam actualis. Item quedam intuitiua / quedam abſtractiua. intuitiua / que cauſatur ab obiecto preſente. abſtractiua / que cauſatur in abſentia obiecti. Item quedam iudicatiua que cauſatur ex notitijs apprehenſiuis ĩtuitiuis: ſi ſint contingentes: & nõ per ſe note.

Secũdus articulus

Quid notitia in ꝑprio gñe.

¶ Vnde differentia inter abſtractiuam / & ĩtuitiuam: quia intuitiua ſufficit cauſare iudicia contingentia de re intuita: puta ꝙ ſit alba / calida / &c. Sed abſtractiua non poteſt cauſare iudicia contingẽtia: neq; certa. Nam per notitiam abſtractiuam de patre / quam habeo: neſcio an ſit ſedens: vel moueatur &c. & ſic vocatur abſtractiua: quia nõ poteſt cauſare iudicium contingens de re: & terminatur immediate ad rem ipſam. ¶ Ad queſtionem ergo reſpondetur: & ſit prima propoſitiõ. Anima chriſti nõ cognouit omnia actualiter / & diſtincte noticia in proprio genere: que cognouit verbum qa infinita cognoſcuntur a verbo: immo omnia poſſibilia. Patet / non cognouit in verbo: ergo a fortiori nec in proprio genere. ¶ Secũda propoſitio. anima chriſti cognouit omnia habitualiter / & in confuſo. Patet habuit conceptum mediante quo poterat omnia cognoſcere confuſe: immo egomet habeo puta habẽdo conceptum entis: qui repreſentat omnia confuſe. ¶ Tertia ꝑpoſitio. anima chriſti notitia intuitiua ĩ ꝑprio genere tantum nouit ſibi preſentia: q̃uis anima chriſti non fuerit aggrauata corpore / & alligata: ſicut anime noſtre que nichil poſſunt cognoſcere niſi mediante ſenſu. Vnde anima chriſti non poterat cognoſcere res in quantacũq; diſtãntia virtute ꝑpria. Ratio eſt euidens / ad illam notitiam ĩtuitiuam requiritur cõcurſus obiecti. Et cũ illud ſit creatum / & agens limitatum nõ poteſt agere in quancũq; diſtantiam: ſed ſic eſt ꝙ non omnia erant equaliter preſentia ipſi anime chriſti: neq; etiam nunc ſunt. Nam anima chriſti nunc eſt ſolum in celo / & in ſacramento & non eſt vbiq;. Hic eſt quod dicitur in euangelio: ꝙ chriſtus proficiebat notitijs. ſ. acceptis a rebus: quia noue res de nouo approximabãtur chriſto. ¶ Quarta propoſitio quantum ad euidentem contingentium notitiam anima chriſti potuit ꝑficere: nec eſt neceſſarium ꝙ anima chriſti nouerit omnia contingentia: etiam preſentia & poterat approximari obiecto / de quo ẽ

Differentia inter notitiã ĩtuitiuã & abſtractiuam.

Prima ꝓpoſitio.

Secũda.

Tertia.

Quarta.

aliqua veritas. Nam anima chriſti non co gnouit diſtincte: hic lapis eſt: & poterat il li approximari: quo facto habuiſſet notici am lapidis: & illa ſufficiebat cauſare iudici um contingens: & conſequenter poterat p ficere in noticijs adheſiuis veritatum con tingen: que noticie adheſiue cauſabanf ex noticijs intuitiuis/in quibus proficiebat.

Dubium primum. ¶ Dubitatur primo. Utrum in anima chri ſti ſimul fuerunt plures noticie eiuſdem ob iecti: puta vna in verbo: alia in proprio ge nere. Due ſunt opiniões quare dicitur no ticia in verbo: vna dicit ꝙ dicitur notitia i verbo eo ꝙ illa terminetur ad verbum im mediate & ad rem vt repreſentatam in ver bo. Sed dicitur in proprio genere: quia eſt rei in ſemetipſa non vt repreſentata in alio Alij dicunt ꝙ vocatur in verbo illa/quam deus infundit videndo verbum ſiue termi netur ad verbum/ſiue ad rem. Sed primus modus dicendi conformior videtur Augu ſtino: qui iſta nomina ſic impoſuit. Querit ergo dubium. vtrū res cognoſcatur ab aia chriſti duabus cognitionibus: quarū vna ſit illius in verbo & alia in proprio genere Arguitur ꝙ ſic. Quando anima chriſti co gnoſcebat rem in verbo poterat eadem res realiter ſibi eſſe preſens: tunc quando obie ctum & potentia ſunt ſibi inuicem preſētia ſunt cauſe ſufficientes naturales: ſaltem itel lectus ad producendum notitiam īcuitiuā illius obiecti: ergo illam producunt: ergo anima chriſti videbat rem in verbo: & illa erat ſibi realiter preſens: & cognoſcebat il lam in proprio genere. ergo ſimul & ſemel habuit duas noticias eiuſdem obiecti: vnā in verbo/& aliam in proprio genere. Re

Solutio. Prima ſpondetur per duas propoſitiones. Prima cum notitia rei in verbo actuali ſtat noticia habitualis eiuſdem rei: & ſecundum eandē rationem: patet ſic. Nullus habitus repu gnat actui circa idem obiectum: quis habi tus ille inclinet ad actum contrarium: vt ac tus ſcientie non repugnat habitui fidei/nec econtra: nec habitus intemperantie actui tē perantie: ergo habitualis noticia alicuius rei in proprio genere ſtat cum actuali ī ver bo & econtra.

Secunda Gabriel tertio ¶ Secunda propoſitio/in q̄ eſt difficultas eſt ipſius Gabrielis qui non bene inſequitur Occham in iſta parte. Nō poteſt naturaliter anima chriſti cognoſce re idem obiectum duabus notitijs ſub eadē ratione: vna in proprio genere: & alia ī ver bo. Unde argumentum eius: q̄d non ē mul tum efficax eſt. Detur oppoſitum videlicet ꝙ poteſt cognoſcere eandem rem in verbo & in proprio genere ſub eadem ratiōe: tūc queritur. Vel ille due noticie ſunt eque per fecte/vel non. Si primum: ergo vna ſuper fluit. Item ſi ſunt eque perfecte: ergo eiuſdē ſpeciei: ergo ſe intendunt. Si ſecundum/er go illis non cognoſcitur obiectum ſecun dum eandem rationem: talis enim doctor contradicit Occham: & ſibimet meo iudi cio: in prima queſtione prologi dicit ibidē Occham/ſtat aliquem habere duas notici as eiuſdem obiecti ſynonimas vnam intui tiuam: & alteram abſtractiuam. Et arguit Occham contra ſe iſto modo. Ille ſūt ſyno nime: ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. Negat cō ſequentiam. ¶ Sd argumentor contra eum ſic. Si ſint ſynonie: ergo ſunt adequate eiuſ dem obiecti. ſequitur vltra: ſunt ſynonime ergo repreſentant illud obiectum ſecundū eandem rationem: quia termini ſynonimi dicuntur qui idem adequate/& eodem mo do repreſentant. Ulterius dicit Occhā/q̄n cūq; aliquis intuetur rem ſimul & ſemel ha bet abſtractiuam eiuſdē rei. Ratio huius eſt quam facit. Intuitiua non cauſat habitum: ratio eſt. in abſentia obiecti habitus non in clinat ad intuitionem: ergo non cauſat ab i tuitiua: ratio/quia habitus inclinat ad con ſimiles actus ex quibus eſt genitus: ſed ſic ē ꝙ cauſatur i illo aliquis habitus: alias poſt intuitionem rei non plus cognoſceré q̄ an te: ergo oportet ponere neceſſario abſtractī uam concomitatiuam: que cauſet habitum & dicit ꝙ ille ſūt ſynonime. Dices/ſit aliqs beatus qui in verbo videt aliquod obiectū ſi tale applicetur in debita approximatiōe intellectui beati: an tunc cauſabit noticiam

Occham

Dico ꝙ non eſt inconueniens ꝙ beatus videns rem in verbo abſolute ſi approximet̃ res ꝙ ipſa cum potentia beati cauſabit noticiam diſtinctam. & ille erunt ſynonime & intuitiue & vna erit alia perfectior & non eſt inconueniens. Vnde nõ ſequitur: ſunt vnius obiecti ſecundum eandem rationem: ergo vna non eſt altera perfectior: q̃admodũ dicimus de intuitiua & abſtractiua. Videt̃ ergo michi probabilius ꝙ anima chriſti eã dem rem poteſt cognoſcere ſecundum eandem rationem duabus cognitionibus: vna in verbo: altera in proprio genere.

Secũdo dubitaꝰ. ¶ Secundum dubinm. Verum anima chriſti: vel quecunq; alia anima beata videns verbum cognoſcat infinitatem verbi: & in hoc dubio gabriel videtur contradicere ſibi reſpectu eorum que dicta ſunt in ſolutione primi dubij. Q̃tum ad hoc reſpõdetur ꝙ ſic: nam niſi videret verbum ſub ratione infiniti non ſatiaretur nec illa viſio eſſet beatifica: ergo oportet ꝙ videat verbum ſub ratione infinitatis. Dico ſecundo ꝙ aliud ẽ infinite cognoſcere verbum & cognoſcere ſub ratione infiniti. Vnde nullus itellectus creatus infinite videt vel cognoſcit verbũ quia nullus eſt infinite intellectõnis: ſed bene videt ſub ratione infiniti: ſed non videt infinite: videt enim illud obiectum vt infinitũ. ¶ Infertur ex hoc. ꝙ itellectus creatus

Coꝛrelarium cognoſcit verbum ſecundum eandem rationem ſecundum quam verbum cognoſcit ſe. Ratio huius eſt/ cognoſcit verbum ſecũdum rationem infiniti: & verbum cognoſcit etiam ſe ſecundum rationem infiniti: ergo. vnde iſta conſequẽtia nõ valet: iſte due noticie ſic ſe habent ꝙ vna eſt altera perfectior: ergo nõ ſunt eiuſdem obiecti. notitia qua verbum cognoſcit ſe eſt perfectior illa qua anima chriſti cognoſcit verbum: & tamen ille noticie ſunt verbi ſecundum eandem ratõnem. Ideo non ſequitur vna ẽ perfectior: & alia minus pfecta: ergo nõ ſũt eiuſdem obiecti ſecundum eandem rationem.

Obiectõ ¶ Dices ſi anima chriſti/ anime beate & angeli cognoſcunt verbum ſub ratione infiniti quomodo poteſt ſaluari ꝙ non cõprehendunt verbum. Comprehendere enim ẽ tãtum cognoſcere q̃tum res cognoſcibilis eſt: ergo videtur ꝙ cõprehendũt. Pro hoc ponuntur quatuor modi comprehendendi. Primo comprehendere aliquid eſt illud cognoſcere taliter ꝙ nulla pars eius lateat & ſic implicat cognoſcere deum diſtincte quin comprehendatur: quia non habet partes: & ſi habeatur notitia diſtincta eius terminatur ad deum & ad quodcũq; quod eſt dei. Secũdo modo comprehendere eſt rem cognoſcere & inter partes eius diſcernere: vt quando diſcerno hanc partem ab illa: & iſto modo deus non comprehenditur: quia non habet partes. Tertio modo cõprehendere eſt rem taliter cognoſcere ꝙ cognoſcuntur omnia predicata de illa verificabilia: certum eſt ꝙ de deo verificãtur infinita predicata: quia infinita ſunt predicata: & quodlibet verificatur de deo vel ſuũ cõtradictorium: ergo implicat aliquã rem eſſe quin infinita predicata verificentur de ea: quia quodlibet predicatum dicitur de illa re vel illius cõtradictorium: immo apud communiorem opinionem in poſterioribus implicat aliquam rem eſſe: qui dicãtur de illa infinita predicata eſſentialia: vt inter corpus & ſubſtantiam ſunt infinita predicata eſſentialia q̃uis non ſint eis nomia impoſita. Si ſit ſpũs inter ſpiritum & ſubſtãtiam corpoream infinita predicata eſſẽtialia poſſibilia. inter albedinem & ſubſtantiam ſimiliter ſunt infinita. non eſt poſſibilis ergo aliq̃ res quin de illa ſint infinita predicata dicibilia: ergo non eſt poſſibile itellectui creato comprehendere rem: quia non põt habere notitiam omnium predicatorum q̃ de re dicuntur: & ſic non poteſt comprehẽdere muſcam. ¶ Quarto modo comprehẽdere eſt cognoſcere rem per cognitõnem q̃ in eadem proportiõe ſe habeat ad notitias aliorum obiectorũ ſicut obiecta ſe excedũt id eſt cognoſcere rem per notitiam cauſatã in eſſe notitie q̃ta res eſt in ſe cognoſcibilitatis/ ſicut deducit Occham in quolibetis

Cõprehẽdere Quattuor modi cõprehendendi

quáuis deus quodlibet obiectum infinite excedat: & quamlibet creaturam ſumpta tamen cognitõne dei diſtincta non eſt infinite perfectior ꝙ noticia quam habeo de platone: quia quelibet illarum eſt creatura: ergo finite perfecta. Preterea concludit ochã ꝙuis attendatur perfectio noticie penes perfectionem obiecti: tamen non oportet ꝙ ī eadem proportione ſit perfectior noticia ī qua proportione obiectum eſt perfectius ⁊ certum eſt ꝙ deus eſt ifinite perfectus: ergo infinite cognoſcibilis. Vnde ariſtoteles in Metha. dicit quanto res perfectior tãto cognoſcibilior. hinc eſt: ꝙ ꝙuis non cognoſcamus plus ſubſtãtias ſeparatas ꝙ corporeas/ſunt tamen in ſe plus cognoſcibiles. nã implicat dare vnam noticiã que excedat ceteras noticias aliorum obiectorum in eadẽ proportione in qua deus excedit alia obiecta. implicat ergo ꝙ deus comprehẽdatur capiendo comprehendere quarto modo: cum enim deus ſit ifinite cognoſcibilis nõ cognoſcitur infinite niſi a ſeipſo. & de iſtis duabus acceptõnibus vltimis magis eſt ad propoſitum: quia ſunt magis proprie.

Ariſto.

Aduerte diligẽter

¶ Sed differentia eſt inter comprehendere tertio modo & quarto modo: quia tertio modo importat collectionem plurium noticiarum ſimul: quia cognitionem omniũ predicatorum que dicũtur de re: ſed ꝓprehẽdere quarto modo importat ſimpliciter noticiam ituitiuã & apprehenſiuam. Angelus eſt finite cognoſcibilitatis: & ſi cognoſcatur a me noticia intuitiua quantum cognoſcibilis eſt comprehendetur a me: ꝙuis nõ habeam noticiam omnium predicatorũ ꝙ dicũtur de deo. Qđ angelus ſit finite cognoſcibilitatis deducit hoc de Alyaco in primo immo ꝙ deus cognoſcit angelum finite: ꝙuis per noticiam infinitam. videmus ergo ī quibus acceptionibus anima chriſti cõprehendit verbum.

Tercium dubium.

¶ Tertio dubitatur: vtrũ poſſit anime chriſti communicari omnipotentia videlicet ꝙ ſit omnipotens. Dico ꝙ non: primo implicat creaturam eſſe omnipotentem: quia implicat aliquid eſſe omnipotens: & poſſe ab altero corrumpi. Secundo implicat creaturam poſſe omne factibile producere: vnde aliquid dicitur omipotens quia poteſt omne producibile: vel factibile producere. deus non eſt producibilis: creatura vero eſt producibilis & implicat creaturam ſeipſam producere: quia eẽt ſeipſa prior: ergo implicat animam Chriſti & quãcũqꝫ aliam creaturam eſſe omnipotẽtem: ergo ei non poteſt communicari omnipotentia. an poſſit ei communicari potentia creandi difficultas eſt inter doctores probleumatica.

¶ Diſtinctio decima quinta

Circa verũ ꝓſequẽter vtrũ xp̃s ſecundũ quãlibet ptẽ aĩe eius habuerit maximam triſticiã. Termini declarandi ſũt iſti/pars/aĩa/& triſtitia. Et ſupponendũ eſt imprimis: ꝙ non eſt queſtio de partibus anime que ſunt eius partes reales & entitatiue: ita ꝙ ex eis componatur anima: ſaltem quelibet anima ratiõalis/cum ſit vna res indiuiſibilis ſecundum eius ſubſtantiam nullas habens partes eſſẽtiales & quantitatiuas penitus: ſed hic ſumuntur partes anime pro potentijs anime ideo idem ẽ querere: vtrum xp̃s ſecũdum quamlibet eius partem. i. eius potentiã vel vtrũ reſpectu cuiuſlibet potẽtie ſcđm quãlibet portõnem habuerit maximam triſtitiã. In qualibet potentia ponuntur due portiones. Iterum quãdo dicitur ꝙ anime ſũt plures potentie & eiuſdem potẽtie eſſe plures portiones non eſt intelligendũ ꝙ ſint due res diſtincte adiuicem quarum quelibet ſit potentia aut portio anime: quia apud communiorem opinionem potentie anime nõ realiter diſtinguntur ab anima: ſed eſt anima taliter vel taliter potens. potentia calefactiua ignis eſt forma ſubſtãtialis ignis potens producere calorem. Potentia intellectiua eſt anima potens intelligere & cognoſcere. potentia motiua eſt homo potẽs mouere: cum ergo anima ſit quelibet potentia

Queſtiõ prime

eius ſenſitiua intellectiua volitia appetitia: non eſt igitur intelligendū ꝙ in anima ſint plures res: quarum quelibet ſit potētia: ſed eſt intelligendum ſunt plures potentie id ē vna anima potens ad diuerſos actus: & illa diuerſitas potentiarum nō ſumitur ex pte rerum que ſunt potentie: ita ꝙ ſint diuerſe res quarum quelibet ſit potentia: ſed ſumit ex parte operationum in ordine ad quas anima diuerſimode denominatur potēs. In ſuper ſupponendum eſt ꝙ in eadem potentia ponuntur due portiones que portiōes non ſunt niſi anima ſecundum diuerſas operationes in intellectu & voluntate.

Duplex aie portō

¶ Regulariter ponuntur due portiones. ſ. ſuperior & inferior. Superior portio ipſius itellectus & voluntatis capitur dupliciter vno modo pro ipſo intellectu & ipſa voluntate dumtaxat prout reſpicit obiectum ſupremum puta deum. nam intellectus & volūtas poſſunt per ſuos actus ſe conuertere in deum & ad creaturas. vnde capiendo illas duas potētias in ordine ad actus quibus cōuertuntur in deum/preciſe vocātur portio ſuperior: ſed in ordine ad actus quibus cōuertuntur ad creaturas: id eſt cognoſcūt vel amant: vel odiunt creaturas vocantur portio inferior. Secundo modo capitur portio ſuperior magis large & eſt ipſa volūtas vel intellectus prout conuertitur in deum vel i creaturam in ordine ad deum. & iferior capitur pro intellectu vel volūtate prout cōuertitur in creaturam non referendo in deū vnde portio hominis inferior non eſt ipſa ſenſualitas: ſed eſt ipſe intellectus vel volūtas. Antiqui dicunt ꝙ vocatur portio ſuperior inq̄tum regulis diuinis regulatur. inferior inq̄tum humanis. vnde non habito reſpectu ad deum/natura dictat non eſſe furādum/ſi nolo furari non habendo reſpectū ad deum vocatur actus portionis inferioris: ſed nolo furari quia deus prohibet talis actus dicitur portionis ſuperioris. ¶ His ſuppoſitis: vtrum anima chriſti ſecundum quamlibet portionem habuerit maximam triſticiam ſecundum quamlibet partem aie & eſt hic queſtio de potentijs cognitiuis: & non intuitiuis: nec executiuis.

Vtrū xp̄s ſecūdum quālibet aie ptem habuerit triſticiā. quō cauſet dolor triſticia

¶ Iam inquirēdum eſt quomodo cauſatur dolor & triſticia vt videatur: an in chriſto fuerit dolor ſeu triſticia: & capio iſtos terminos dolor ſeu triſticia vt diſtinguntur: ita ꝙ triſticia ē voluntatis: & dolor carnis. ita regulariter capiuntur: & illi qui dicunt ſenſitiuam potentiam compoſitam ponunt dolorem extenſum: ſed triſticia eſt anime ſolum. delectatio eſt ſenſus: & gaudium voluntatis. ¶ De cauſatione triſtitie diſcordant Ochā & Sco. in preſenti diſtinctione: & Ocham in fine tertij regula' ponit talem regulam generalem: nūq̄ cauſatur triſtitia de aliquo niſi ex cognitione talis obiecti actuali & actuali nolitione eiuſdem obiecti. Due ſunt cauſe naturales & ſufficientes productie triſticie: quibus poſitis neceſſario ponitur triſtitia/& ipſis non poſitis aut altera illarum non cauſatur triſticia de illo obiecto: prio requiritur nolitio qua nolo hoc fieri vel ſic eſſe que eſt vna earum: ideo requiritur cognitio qua cognoſco hoc euenire: aliter ꝗ ego nolo: vt ſortes nult hoc fieri: & credit ꝙ non fiet: non cauſatur triſticia in eo: imo gaudium: ergo illa nolitio nō eſt cauſa ſufficiens ad cauſandum triſticiam: ſed quādo nult hoc fieri: & cognoſcit ꝙ fiet de neceſſitate cauſatur i eo triſticia: & illis poſitis naturaliter cauſatur iſta triſticia: ſicut ignis naturaliter producit calorem. cauſatur ergo triſticia ex nolitione cum cognitione ꝙ obiectum aliter ſe habet ꝗ ſit nolitū ſe habere.

Argumētū primū Ocham.

¶ Arguit Ocham contra ſe. beati qui peccauerunt nolunt ſe peccaſſe & cognoſcūt ſe peccaſſe: & tamen falſum eſt ꝙ triſtētur: qa in beatis nulla eſt triſticia: ergo iſte due cauſe non ſunt naturaliter & ſufficiētes ponere triſticiam. ¶ Secundo arguitur: non requiritur nolitio ad cauſandum triſtitiam. imo ſufficit volitio. nam dicit Ocham ſi velim aliquid fieri: vt volo ſortem eſſe epiſcopū: & cognoſco ꝙ ille nō erit ep̄us/triſtor & tamen nō habeo nolle reſpectu ſortis: ſed velle cum cognitione oppoſiti illius qđ volo

ergo non requiritur vt cauſetur triſticia ꝙ ſit actualis nolitio reſpectu talis obiecti: im
Ad primũ argumẽtũ mo videtur ꝙ ſit ſufficiens volitio reſpectu obiecti oppoſiti. ¶Quantum ad primum cõcedo ꝙ beatus cognouit ſe peccaſſe: & nult peccaſſe & non cauſatur in eo triſticia. & cũ infertur / ergo ille due cauſe nõ ſunt ſufficientes: nego conſequentiam. verũ eſt ꝙ nõ producunt triſticiam: quia eſt reſiſtentia ne producant. nam nõ ſequitur in hoc paſſo applicato ignis non producit calorẽ: ergo non eſt naturalis cauſa & ſufficiens producibilis caloris: immo oportet ſic addere & non eſt repugnãtia actiuitatis impediẽs agens ne producat. Vnde beati non ſolũ non triſtantur contrarie (dicit enim Ariſtoteles ſeptimo ethi. ꝙ excellens gaudium expellit omne triſtabile contrarie) ſed etiã cõtingens de altero obiecto non ẽ gaudium oppoſitum contrarie / quia non gaudẽt de hoc ꝙ peccauerũt / ſed eſt gaudium de deo ꝙ etiam repugnat triſticie contingenti .i. de altero obiecto: vel ſecundo dicatur ꝙ deus non concurrit ad productõnem triſticie
Ad ſecũdum in beatis. ¶Quantum ad ſecundum: ſi veli efficaciter hoc fieri & cognoſco ꝙ non fiet triſtor: & tamen non habeo nolitõnem. dicit Ochã ꝙ a volitione huius quod ẽ hoc fieri cum cognitõne ꝙ non fiet naturaliter cauſatur nolitio contradictorij illius quod volo efficaciter. & vltra ab illa nolitõne cũ illa cognitõne immediate cauſatur triſticia & non a volitiõe. dicit ergo Ocham & bene ꝙ a volitione qua volo hoc fieri cũ aduertentia contradictorij: vel circa contradictorium cauſatur nolitio contradictorij .i. mo aliqui dicunt ꝙ oĩs nolitio alicuius ẽ volitõ ꝯtradictorij. Eodẽmõ dico / volitõ alicuius ẽ nolitio cõtradictorij. Sed oppoſitũ videt mihi ꝓbabilius. Dico ergo ꝙ volitio vnius contradictorij cum aduertẽtia circa alterum contradictorium neceſſario cauſat nolitionem alterius contradictorij & ſic verum eſt ꝙ volendo hoc fieri & cognoſcendo ꝙ non fiet triſtor que triſticia cauſatur a nolitione cum iudicio: & ſic nõ habetur ꝙ aliqua triſticia cauſetur ſine nolitione. Et hic modus Ochã eſt conformis dicto Auguſtini ꝙ triſticia eſt diſſentio animi ab hiis que nobis nolentibus accidunt: ergo de neceſſitate ad cauſandum triſticiã requiritur nolitio. ¶Ex his omnibus ſequitur manifeſte ſecundum quoſdã ꝙ in portione ſuperiori ſtrĩcte capiendo nunꝗ ẽ triſticia: ſaltem licite. Patet: nullus poteſt licite triſtari de deo: & portio ſuperior ſtricte capta reſpicit ſolum deum: ergo nullus poteſt licite triſtari ſecundum portõnem ſuperiorem. minor eſt nota ex declaratione terminorum. ſed patet maior: nullus poteſt licite nolle conuenire deo quod ei conuenit & cognoſcitur ei conuenire: vt cognoſco ꝙ deus eſt bonus / ſapiens / prudẽs / iuſtus / non poſſet licite nolle ꝙ non ſit bonus: iuſtus: &c. tunc arguitur ſic quando aliquid cognoſcitur conuenire deo: nullus poteſt licite nole ꝙ ei cõueniat / ſed triſticia de aliquo cauſatur neceſſario ex nolitione obiecti taliter ſe habente & cognitione: ergo nullus poteſt licite triſtari de hoc: & argumentum habet apparentiam ad probandũ correlarium: quia oporteret ꝙ triſticia eẽt de aliquo nolito quod cognoſceremus eẽ in deo: ergo nullus poteſt licite triſtari de deo ſecundum portionem ſuperiorem rationis: & ſic eſſet ſubtilis difficultas. ¶An anima chriſti habuerit triſticiã. Sed bene aliquis triſtatur ſecundum portionem ſuperiorem capiendo large portõnem ſuperiorẽ nam triſtatur de peccato in ordine ad deũ: ſed omnis actus quo conuertitur voluntas in creaturam in ordine ad deũ eſt actus portionis ſuperioris ergo. Dices ego triſtor licite de hoc ꝙ eſt deum offendi. quia nolo deum offendi: & cognoſco ꝙ deus offenditur: cauſatur triſticia: & illa eſt portionis ſuperioris / patet ſic / nolitio qua cauſatur ẽ actus portionis ſuperioris: quia eſt actus per quem voluntas conuertitur in deum: ergo triſticia ſequens eſt actus portionis ſuperioris: ergo voluntas poteſt triſtari ſecũdum portionem ſuperiorem rationis ſtricte ſum

Correlarium hoc ẽ gebſtchẽ

quod nullus poſſit de deo triſtari

ptam.nam cum dico nolo deum offendi.
iſta nolitio terminatur ad deum:& ad offē
tionem ſimul:& ad vtrumq̃:ergo eſt actus
portionis ſuperioris:& per conſequēs tri
quorūdā ſtitia quā cauſat terminatur in deum & per
imaginatiō conſequens licite triſtatur de deo ſecundū
portionem ſuperiorem rationis. Aliqui di
cerent ꝙ triſtitia eſt de offentione qua offē
ditur deus & illa eſt quid creatum.ſ.pecca
tum:ſed videtur michi ꝙ ſicut illa nolitio
terminatur ad deum inordine ad hoc pre
dicatum.puta ad eſſe offenſum:& deum of
di eſt deus offenſus:ꝙ illa nolitio termina
tur ad deum ſub ratōne offenſi:ita videtur
michi dicendum ꝙ iſta triſticia conſequēs
nolitionem terminatur ad deum in ordine
ad offenſam:& cum infertur ergo licite tri
ſtamur ſecundum portionem ſuperiorē.fa
teor.Et ſic in rigore videtur michi correla
Carpit rium Gabrielis prius illatum falſum:ſed ad
gabriel. ſaluandum eum dicendum eſt ꝙ non licite
triſtamur de deo ſecundum ea predicata ꝗ
eſſentialiter conueniunt deo:vt eſſe bonū/
iuſtum/ſapiens/&c.nam non poſſum lici
te triſtari ſecundum portionem ſuperiorē
in ordine ad predicata que eſſentialiter con
ueniunt deo cum illa non poſſunt eſſe no
lita:ſed poſſum licite nole aliqua que acci
dentaliter conueniunt deo & per conſeqns
triſtari.¶Sed ſcotus in prima diſtinctione
De cauſatione triſticie ſecūdū ſco. aliter oſtendit modum generationis triſti
cie ponens quatuor modos quibus genera
tur vel generari poteſt ipſa triſtitia/quorū
duos concedit Occham/alios vero poſteri
quattuor modi quibus pōt gn̄ari triſticia. ores negat.Primus:cauſatur triſticia de ob
iecto actualiter abſolute nolito & cogno
ſcitur aliter eſſe ꝗ ſit nolitum:ita ꝙ primus
modus eſt per actualem & abſolutam noli
tionem¶Secundo modo cauſatur triſtitia
de obiecto non abſolute nolito:ſed abſolu
te volito:ſed conditionaliter nolito:vt qn̄
ſortes mercator in tempeſtate piicit merces
in mare triſtatur de illa proiectiōe vt notū
eſt.& tamen vult pijcere abſolute & effica
citer:nam bene ſequitur proijcit libere:er
go vult abſolute proijcere:quia volitio cō
ditionata non eſt ſufficiens ad exeundum i
opus q̄uis ſciam ꝙ illa volitio non eſt libe
ra vt libertas diſtinguitur a metu:ſed eſt li
bera abſolute.ſortes ergo ita pijciens vult
abſolute proijcere:ergo falſum eſt ꝙ habe
at nolitionem actualem & abſolutā proij
ciēdi:quia illi duo actus non ſtant ſimul &
tamen triſticia illa cauſatur a nolitiōe cōdi
tionata:quia habet nolitionem:qua nolet
proijcere ſi poſſet euadere.Dicit ergo Sco
tus ꝙ illa nolitio cum cognitiōe ꝙ nō po
teſt euadere eſt ſufficiens cauſa ad producē
dum triſticiam etiam de illo obiecto.i.pro
iectione que ſolum eſt cōditiōaliter nolita
¶Tertō dicit ſcotus/cauſatur triſticia a no
litiōe naturali cum cognitōe ſeu preſenta
tione per intellectum ipſi voluntati:dicit
enim ꝙ voluntas vt natura aliqua refugit
q̄uis illa nō refugiat vt voluntas puta libe
re.refugit enim vt natura omne quod eſt
ſibi nociuum puta ſeparatōnem a corpore
quia appetitu naturali appetit vniri corpi:
immo anime beate hoc appetunt:ergo ap
petitu naturali refugit contrarium. Dicit
Scotus ꝙ ad cauſandum triſticiam cum ap
petitu naturali ſufficit oſtētio:nam ſi intel
lectus oſtendit voluntati ſeparationem a
corpore:q̄uis voluntas non eliceret nole li
berum quo nolet ſeparari nihilominus ab
illa oſtentatiōe cum fuga naturali.i.noliti
one naturali:que quidem nolitio nō eſt ac
tus ſecundum Sco.ſed eſt fuga naturalis ꝗ
nō eſt aliud ꝗ res ſic naturaliter inclīata:vel
ē ipſamet res que ſic refugit:ex illa fuga na
turali cum tali oſtentiōe intellectus cauſa
tur triſtitia.¶ Quarto cauſatur triſticia ex
dolore carnis cum offenſiōe carnis:cū oſtē
tione qua intellectus oſtendit voluntati il
lam offenſionem carnis:nam voluntas &
ſenſus pro ſtatu vie ſic ſunt naturaliter col
ligati.Preterea dicit ſcotus ſi offendatur ſē
ſus & intellectus oſtendat illam offenſio
nem voluntati q̄uis voluntas non diſſenti
at.id eſt non nolit illam/ꝓpter naturalem
colligantiam voluntatis ad ſenſualitatem
cauſatur triſticia.Et q̄tum ad iſtos duos vl

diſcrepātia ochās & Scoti. timos modos diſſentit Scotus ab Ocham quia dicit ꝙ in iſtis duobus vltimis modis cauſatur triſticia ſine actuali nolitione voluntatis. Nam in tertio modo eſt fuga naturalis voluntatis: que naturaliter inclinatur ad contrarium: & ī quarto modo cauſatur triſticia propter illam naturalem colligantiam volūtatis cum ſenſualitate: cum intellectus oſtendit voluntati illam offenſionē tunc triſtatur voluntas. ❡ Sed credo ꝙ

Doctor cōformit ad Ochā. Ocham melius dicit: videlicet ꝙ nunꝗ cauſatur triſticia: niſi ſit actus poſitiuus: quo voluntas refugit. Vnde bene dicit Ochā: ꝙ aliquādo actus refugitiuus bene poteſt eſſe naturalis quo nult: ſed cum ponitur actus poſitionis cū illo quo voluntas actualiter & formaliter nult/ ꝗuis in voluntate eēt naturalis fuga. i. appetitus naturalis ad cōtrariū illa naturalis fuga. i. naturalis inclinatio ad cōtrarium cū oſtentione ad voluntatem: niſi in voluntate eſſet actus poſitionis/ quo voluntas refugeret obiectum nunꝗ cauſaretur triſticia. Et illud ē ſatis cōforme Auguſtino ꝙ triſticia eſt de his que

Doc. ſuaſio. nobis nolentibus & ſcientibus accidunt. ❡ Illud poteſt ratione ſuaderi: nam fortis politicus quādo ſuffert pro repu. nō oportet ꝙ triſtetur in actu ſufferendi: imo delectatur quāuis doleat ſecundum ſenſum qa offēditur. Et certū eſt ꝙ eius anima refugit & inclinatio ad contrarium non ſufficit: immo illa fuga naturalis cum oſtentione ad cauſandum triſticiam: & credo ꝙ ita eſt

De cāſatione doloris. Et ſic patet de cauſatione triſticie: quod ſūt due cauſe: vna in itellectu ſcilicet cognitio: altera in voluntate ſcilicet nolitio. Sed ad cauſandum dolorē/ qui videlicet eſt in ſenſu: ſufficit apprehenſio/ qua apprehēditur obiectum: vt preſens nociuū: ita ꝙ Ochā nō ponit actū appetitus ſenſitiui diſtingui a triſticia/ aut delectatione: & tñ in itellectu ponit actū diſtingui a paſſiōe: nā in quolibetis/ & in tertio dicit ꝙ paſſiones ſēſitiue nō diſtinguntur ab actibus ſēſus: ſed paſſiones intellectus diſtigunt ab actibus. Dicit ergo ꝙ ſicut ad cauſandū fugā obiecti ſufficit apprehenſio qua apprehenditur vt preſens nociuum: ſic ad cauſandum dolorem ſenſuum: immo prius actus appetitus ſenſitiui poteſt eſſe dolor: & cauſatur delectatio ex apprehenſione qua apprehēditur: vt bonum preſens. ❡ In primo ergo articulo declaratum eſt quid intelligitur per partes anime: quia intelligitur potentia anime/ & per portionem etiam intelligitur potentia anime: ſed non in ordine ad omnes actus/ ſed in ordīe ad aliquos: vt portio ſuperior dicitur intellectus in ordine ad cognitiōes quas habet de deo. Et dicitur inferior in ordine ad actus/ quos habet de creaturis. Et eodem modo dicendnm de voluntate.

❡ Item dictum eſt ꝙ dolor cauſatur in ſenſu ex apprehenſione preſentis triſtabilis: vel alicuius preſentis/ quod infert nocumētum ſenſui. & ſic apud Ocham dolor in ſenſu non diſtinguitur ab actu appetitus ſenſitiui/ & delectatio cauſatur ex apprehenſione alicuius delectabilis preſentis. Vnde Scotus ponit differentiam inter perceptionem/ & apprehenſionem. dicit cauſatur triſticia ex perceptione triſtabilis: ita ꝙ non ſufficit preſentia. Et cauſatur delectatio ex perceptione delectabilis.

❡ Sed ſi queratur a Scoto quid ſit illa perceptio difficile eſt dare: niſi vel apprehenſio/ vel actus appetitus ſenſitiui qui non diſtinguitur ab apprehenſione.

❡ Vnde dicunt medici ꝙ paſſiones appetitus ſenſitiui diſtinguntur ab actibus appetitus ſenſitiui. Medicorū opi. Nam in appetitu ſenſitiuo ponunt actus corporales volitiuos/ & nolitiuos/ qui vocantur fuga/ & proſecutio preambulantes ad triciam/ vel delectationem. & vtraqꝫ opinio defenſatur.

❡ VISUM EST PRETEREA QVO modo cauſatur triſticia in appetitu intellectiuo ſecundum duplicem opinionem: & ꝙ opinio probabilior eſt ꝙ nunꝗ cauſatur triſticia/ quin precedat ſaltē naturaliter aliqua nolitio in volūtate. voluntas enim poteſt habere aliquas nolitiones naturaliter cauſatas: nam vt natura aliqua refugit

per actus diſtinctos ab anima.

¶ Sed exiſtimo magis probabile ꝙ voluntas naturaliter refugit aliqua ſine actu: quia inclinatio naturalis non ponit actum diſtinctum a re que inclinatur: nam graue naturaliter tendit deorſum: nō per qualitatem diſtinctam a forma ſubſtantiali ipſius grauis ſed ad cauſandum triſticiam non ſufficit in voluntate talis fuga naturalis / ſiue nolitio naturalis quod idem eſt quā habet voluntas vt natura: non vt libera. Non facio difficultatem quando talis nolitio naturalis ſufficit ad cauſandum triſticiam. & ſi vltra nolitionem liberam abſolutam adhuc per tertium modum cauſaretur triſticia / puta per nolitionem naturalem.

ꝙ voluntas ſine actu refugiat.

¶ Iſtis poſitis reſpondetur ad queſtionem per concluſiones ſecundum ꝙ duo querit. Primum. Vtrum ſecūdum quanlibet partē anime: &c. Secūdum. Vtrum habuerit maximam triſticiam: ideo quantū ad primam partem queſiti ſit prima concluſio. ¶ Chriſtus habuit dolorem ſecundum ſenſum. Patet / ſenſui Chriſti fuit applicatum aliqd diſconueniēs. & certum eſt ꝙ Chriſtus habuit perceptionem illius diſconuenientis: etiam vt preſentis: quia in potentijs ſenſitiuis maxime fuit bene diſpoſitus / & maxie preceptiuus: ſed naturaliter ad perceptionem nociui & triſtabilis ad apprehenſionē eius vt preſentis cauſatur dolor ſenſualis: ergo Chriſtus ſecūdū ſenſualitatem habuit dolorem.

Prima propoſitio.

¶ SECVNDA PROpoſitio. Chriſtus habuit dolorem ſecundum ſenſum / preciſe de ſua paſſione / & de ſuis nocumentis / & non de alienis. ecce ad cauſandum dolorem in ſenſu non ſufficit apprehenſio alicuius triſtabilis nociui: vt alteri preſentis: ſed requiritur apprehenſio triſtabilis nociui / vt ſibi preſentis. & credo ꝙ eſt quod vult dicere Scotus vt cauſetur dolor ſenſualis non ſufficit apprehenſio nociui: ſed requiritur apprehēſio nociui actualis: quod per nociuum infertur ſibimet. Patet per experientiam: quāuis contriſtor vidēdo aliquē pati violentiam: non tamē cauſatur in me dolor ſenſualis: neqꝫ patior in ſenſu.

Secūda poſitio

¶ Tertia propoſitio. Volūtas anime Chriſti vt natura de eiſdem triſtabatur de quibus dolebat ipſe ſenſus Chriſti. Dico voluntas vt natura / nam anima que eadem eſt ſenſus / voluntas / & intellectus habet aliquos actus vt natura / aliquos vt voluntas & vt voluntas aliquos actus habet vt natura: aliquos actus vt libera / aliquos vt ſēſus. Vnde quando ſeparatur anima a corpore nullos actus habet vt ſenſus. Patet hec propoſitio tertia. Inſurgente paſſione puta dolore / vel gaudio: ſi non abſorbeatur intellectus tunc ipſe cooperatur voluntati: vel ad refugiendum dolorem: vel ad retinendum delectationem: & voluntas propter vnionem cum ipſo ſenſu cōtriſtabitur: aut congaudebit. Sed ſic eſt ꝙ in Chriſto vſus rationis non fuit abſorptus / per quecunqꝫ dolorem: quia erat perfectiſſime beatus ſecundum intellectum: ergo habebat perfectiſſimum vſum rationis: ergo inſurgente dolore per nocumentum preſens / intellectus adiuuabat ad repellendum dolorem: & repſentabat volūtati dolorem: ergo voluntas vt natura / & naturaliter coniuncta ſenſui contriſtabatur ſenſui ita affecto dolore. Vnde dicunt doctores communiter in quarto quādo eſt maxima triſticia in voluntate patitur ſenſus: & redundat triſticia voluntatis vſqꝫ ad ſenſum: ita ꝙ in ſenſu cauſatur aliquis dolor propter naturalem coniunctionem. Et hoc precipue quando eſt triſticia de obiecto ſenſui perceptibili: ergo quando eſt maximus dolor in ſenſu: & intellectus pſentat illud maxime triſtabile / & ipſum dolorem quem habet ſenſus voluntati: ipſa voluntas vt natura propter cōnexionem refugiet illud quod eſt ita offenſiuum ſenſus / ſi refugit vt natura: ergo cauſatur triſticia: ergo probabile eſt quod dicit Scotus: ꝙ in voluntate non vt libera ſed vt natura cauſatur triſticia: ſed dico ꝙ ꝓ

Tertia poſitio.

Triſticia volūtatꝫ redūdat in ſenſus

actũ qui eſt nolitio naturalis: & nõ libera.

Quarta ꝓpoſitio

¶Quarta propoſitio. Voluntas Chriſti ſecundum portionem ſuperiorem proprie acceptam: ſicut nõ habuit triſticiam de paſſione: ita nec habuit triſticiam de carentia viſionis/aut de peccato proprio ſecũdum portionẽ ſuperiorem large acceptam. Prima pars patet: non habuit triſticiam. patet dictum eſt ꝙ ſecundum illam portionem licite non poteſt haberi triſticia: quin haberetur de deo: ſed non poteſt haberi de deo quantum ad ea que eſſentialiter conueniũt deo. Secũda pars patet. Nunꝙ caruit viſione dei: quia erat ſemper beata etiam in paſſione: nec vnꝙ habuit peccatum: ergo nõ dolebat de illis in ordine ad deum.

Quinta ꝓpoſitio

¶Quinta propoſitio. Chriſtus ſecundum portionem ſuperiorem large acceptam nõ habuit triſticiã de peccato/de morte ſua/de paſſione: ſed quandam nolitionem liberam. Patet/bene ſequitur/Chriſtus ſecundum talem portionem volebat efficaciter mori ſecũdum portionem ſuperiorem in ordĩe ad deum. ergo falſum eſt ꝙ nolebat libere in ordine ad deum. Patet conſequentia. Volitio qua quis vult libere aliquod obiectum contrariatur nolitioni: qua nult illud obiectum: ergo non ſe compatiũtur. ꝙ autem volebat libere mori patet. Oblatus eſt: quia voluit: ergo volebat mori: ergo falſum eſt ꝙ nolebat: ſaltem libere: & vltra. falſum eſt ꝙ nolebat: ergo non habebat triſticiam cõſequentẽ talem nolitionẽ.

Sexta ꝓpoſitio.

¶Sexta propoſitio. Chriſtus ſecundũ partem ſuperiorem habuit triſticiam etiã maximam conſequentem nolitionem liberã & abſolutam de peccatis: & infidelitate iudeorum paganorum & obſtinatione hominum. Patet. Chriſtus preuidebat in verbo ingratitudinem aliquorum de ſua paſſione: & perſeuerantiam iudeorum in ſua infidelitate: imo credo ꝙ preuidebat cuiuſcunqꝫ hominis quecunqꝫ peccata: quia cõſtitutus eſt iudex/ oportet ergo ꝙ ſingula cognouiſſet: ſed Chriſtus nolebat abſolute ſecundum voluntatem creatam eos perſeuerantes in infidelitate: & decedere in peccatis: ergo Chriſtus ſecundum portionem ſuperiorem voluntatis creature triſtabatur de infidelitate/& ingratitudine: &c. triſticia conſequente nolitionem abſolutam/liberam: quia preuidebat/& nolebat.

¶Septima propoſitio. Chriſtus triſtabatur de ſua paſſione triſticia conſequente nolitionem liberam/ſed conditionatam ſecũdum portionem ſuperiorem large captã: & in hac vltima eſt tota difficultas. Vnde ad cauſandum triſticiam ſufficit nolitio cõditionata: vt proijciens merces proijcit libere: ergo vult abſolute proijcere: quia voluntas ꝯditionata non eſt ſufficiens ad mouendum potentias exteriores. habet ergo ſolum illam nolitionem conditionatam ergo illa ſufficit ad cauſandum triſticiam.

Nolitio ꝯditionata ẽ ſufficiẽs cãre triſticiã.

Tunc arguitur ſic. Chriſtus habuit nolitionem conditionatam ſue paſſionis. Patet/ nam dicit pater Si poſſibile eſt trãſeat a me calix iſte: ergo habebat nolitionem etiam liberam qua nolebat ſufferre ſi poſſibile foret aliter genus humanum liberari. Tũc arguitur ſic. habuit illam nolitionem liberã ergo erat bona: ergo referebatur vltimate in deum: & habebat illam ſecũdum portionem ſuperiorem: ſed talis nolitio eſt ſufficiens ad cauſandum triſticiam: ergo Chriſtus ſecundum portionem ſuperiorem triſtabatur de ſua paſſione triſticia conſequẽte nolitionem liberam licet conditionatã non abſolutam. ¶Dices ꝙ chriſtus volebat abſolute mori libere. nihilominus nolebat conditionaliter: puta ſi aliter poſſet genus humanum redimi. Dicis etiam ꝙ talis nolitio ſufficit cauſare triſticiam. Arguitur ſic. volebat libere mori: ergo gaudebat de ſua morte: quia volitio abſoluta cum cognitione rei volite naturaliter cauſant gaudium. & vltra: gaudebat: ergo nõ triſtabatur de ſua morte: quia gaudium/& triſticia de eodem obiecto adequato/& in eadem potentia ſunt realiter contraria.

Argumẽtum p̄mu

¶Secũdo. Nunquã nolitio conditionata cauſat triſticiam niſi cõditio ſit ſimpliciter & abſolute

Argumẽtum ſcõs

nolita. Hoc regulariter dicunt doctores. Nā ille qui pijcit merces: nolet proijcere: ſi poſſet aliter euadere: ſed quia eſt tēpeſtas non triſtatur de illa proiectiōe: dato ꝙ haberet nolitionem tempeſtatis ſimpliciter: vnde ſi poſſet euadere aliter ꝗ per proiectionem: & haberet iſtam nolitionem: qua nult proijcere ſi poſſet aliter euadere: ex illa non triſtaret: ergo chriſtus ex nolitiōe qua nult mori/ſi poſſet aliter genus humanum redimi nōn triſtatur ſi habeat volitionem qua vult ſimpliciter pati pro genere humano: talis nolitio non ſufficit cauſare triſticiam: ſed ſic eſt ꝙ in voluntate Chriſti ſecundum portionem ſuperiorem rationis erat volitio/qua volebat genus humanum redimi non poſſe niſi per ſuam paſſionem. Patet: deus hoc volebat: & iam ordinauerat: & veriſimile eſt ꝙ anima chriſti cuilibet ordinationi dei/quam cognoſcebat in particulari ſe cōformauit: ergo ſequitur ꝙ habebat volitionem abſolutam de illa conditione: & non nolitionem. Chriſtus enim habuit nolitionem ſufferēdi mortem ſi genus humanum poſſet aliter redimi/& cum hoc vidit ꝙ non poterat aliter ſaluari niſi per ſuā paſſionem/ergo non triſtabatur de ſua paſſione: ſed habebat volitionē qua volebat genus humanum non poſſe aliter eripi: quia deus ſic ordinauerat: ſed ſic eſt ꝙ Chriſtus cognoſcens illam ordinationem diuinam & deum ita velle abſolute veriſimile eſt ꝙ conformabat ſuam voluntatem etiam abſolute illi ordinationi: ergo videtur ꝙ illa nolitio conditionata nō ſufficiebat ad cauſandum triſticiam. ¶ Quantum ad primū Chriſtus abſolute volebat mori. Cōcedo/ ergo gaudebat de ſua morte. Concedo: nā ſic apoſtoli ſunt gauiſi: quādo contumeliā pro Chriſto patiebantur: ergo etiam Chriſtus propter finem mortis illius. Et cum infertur: ergo non triſtabatur triſticia ſequente nolitionem liberam/nego cōſequentiā/ & cum probatur gaudiū/& triſticia de eodem obiecto repugnāt formaliter: verum eſt/ſi vtrūqȝ ſe habeat ꝙ vnum ſequatur volitionem abſolutam: & aliud nolitionem abſolutam & liberam de eodem obiecto. Nolitio abſoluta/& libera eiuſdem obiecti contrariātur formaliter volitioni illius: ergo triſticia & gaudiū ꝑtria ſimiliter ꝯtrariantur: quia ſunt eedem cauſe: ſed triſticia/ que conſequitur nolitionem cōditionatā/ non contrariatur gaudio: quod conſequitur volitionem abſolutam. Contra/ergo qui proijcit merces debet gaudere de proiectione: quod eſt falſum: gaudet enim bene quia liberaꝛ a morte. ¶ Dico ꝙ propter nolitionem naturalem impeditur: ſed in Chriſto nō impediebatur. Dico ſecūdo. ꝗuis cōtrarientur: fuit miraculum ꝙ cōtraria fierēt ſimul: & hoc videtur dicere Scotus: & deus ſuſpendebat formalem repugnantiam pro tunc. ¶ Quantum ad ſecundum. Nunquā nolitio conditionata ſufficit cauſare triſticiam: quando ipſa conditio eſt ſimpliciter volita. vt nolo proijcicere/ſi poſſem euadere: & non poſſum euadere aliter: illa nolitio abſoluta non cauſat triſticiam: ſed ſic eſt ꝙ cū illa conditione quā habebat Chriſtus ſcilicet nolo pati ſi poſſet genus humanum aliter redimi/habebat volitionē/qua volebat genus humanum ſic redimi: ſcilicet per ſuam mortē. Vnde dico ꝙ Chriſtus non habebat volitionem liberam/& abſolutam ꝙ genus humanum poſſet aliter reparari de lege ordinatā. ¶ Secūdo. Poterat ſuſpendere aliam volitionem: puta ꝙ non poſſet aliter &c̄. & tunc illa nolitio conditionata ſufficit cauſare triſticiam: & illa nolitione ſuſpenſa illa conditionata nolitio/ qua Chriſtus nolebat ſufficere ſi patri aliter placeret ſufficiebat cauſare triſticiam: nunꝗ autem habuit volitionem efficacem de potentia abſoluta/ꝙ poſſet aliter reparari: quia cognouit ꝙ deus ſic ordinauerat ſed non requiritur ꝙ ſemper habuerit volitionem conformem. & cetera.

¶ Alia propoſitio. Voluntas Chriſti ſecundum portionem iferiorem: vt ſimul libera non eſt triſtata de paſſione eius triſticia conſequente nolitionem abſolutam.

[Margin notes: De nolitione qua nolebat xp̄s mori. — Ad pmū — Ad 2m.]

¶Aliqui doctores dicunt ꝙ Chriſtus ſecū
dum portionem ſuperiorem non triſtaba-
tur triſticia/que cōſequeretur nolitionem
abſolutam:quia gaudebat. Sed ſecundum
portionem inferiorem triſtabatur triſticia
conſequente nolitionem abſolutam/& li-
beram: vt bene deducit Scotus in iſta diſti-
ctione. Sed quidam ponunt oppoſitum ꝙ
Chriſtus nunq̃ habuit nolitionem liberā
quin eēt bona:ergo Chriſtus nunq̃ habuit
liberam nolitionem : quin eſſet conformis
dictamini recto. Tunc arguitur ſic. Nō eſt
poſſibile duo dictamina cōtradictoria am
bo eſſe recta:quia neceſſe eſt alterum eſſe fal
ſum:ſed Chriſtus ſecundum portionem ſu
periorem volebat abſolute paſſionē:& re-
cte:ergo hoc erat dictamen rectum/& verū
ſufferenda eſt a me paſſio:ergo iſtud dicta-
men/non eſt a me ſufferenda paſſio ſecūdū
quancunq; portionē/& ex quacūq; cauſa
non erat rectum/ſed falſum. Conſequētia
tenet:quia ſunt ꝯtradictoria: ergo ſi vnū ve
rū reliquū falſum. Et vltra. Illud nō fuit ve
rum:ergo nunq̃ habuit nolitionē/aut vo-
litionem abſolutam illi conformen. Ratio
Scoti. Bene ſequitur. Illud primū dictamē
eſt verum ſecūdum regulas ſuperiores. ipe
enim intellectus reſpiciēs aliquod obiectū
ſecundum regulas ſuperiores vocatur pars
ſuperior intellectus:ergo illud dictamē ab-
ſolutum/nō eſt ſufferenda a me paſſio pro
quacunq; cauſa & ex quocūq; medio nunq̃
fuit verum. Et vltra/nūq̃ fuit verum :ergo
nunq̃ fuit in Chriſto : quia nunq̃ ſecūdum
humanitatem fuit falſus : ergo nūq̃ habuit
volitionem illi conformē : ergo falſum eſt
ꝙ xp̄s ſecundum portionem inferiorem ra
tionis habuerit triſticiam conſequentē no
litionem abſolutam & liberā:ita ꝙ habue-
rit nole mori abſolute ſecūdum regulas in
feriores:& voluerit mori ſecundum regu-
las ſuperiores. hoc falſum eſt. ¶Quantum
ad ſecundam partem viſum eſt ſecundum
quam partem anime Chriſtus habuerit do
lorem de ſua paſſione ſcilicet ſecūdum par-
tem ſenſualem/& triſticiam ſecundum par

ad ſcdam partē qõnis.

tem intellectiuā. Triſtis eſt anima mea vſq;
ad mortem:id eſt de morte proxime futura
Dictum eſt vltra:ꝙ illa triſticia non cauſa-
tur ex nolitione libera & abſoluta mortis:
quia Chriſtus nec ſecundum portionem in
feriorem:nec ſuperiorem rationis habebat
illud nole:quia nunq̃ habuit liberum nole
niſi conforme rationi:illud nolle non erat
conforme :cum ſuum cōtradictorium erat
conforme:ſed iſta triſticia ſequebatur noli
tionem cōditionatam/& liberā. Vel apud
alium modum:non ſequebatur nolitionē
abſolutam/ſed naturalem: qua refugiebat
ſuum diſconueniens. ¶Conſequēter que-
ritur de magnitudine triſticie pro iſta ſecū
da parte/in qua nō eſt magna difficultas.
Nam poteſt fieri comparatio paſſionis ad
tormenta/que quicūq; viatores in hoc mū
do paſſi ſunt:vel poteſt fieri cōparatio paſ
ſionis ad paſſionem : & viatorum & quo-
rumcunq; extra viam ſiue in purgatorio/
ſiue in inferno exiſtentiū. Secūdo poteſt eē
queſtio de magnitudine quo ad intēſionē:
vel extenſionem/non ꝙ iſta paſſio ſit extē-
ſa cum ſit qualitas pure indiuiſibilis:ſed ex
tēſa obiectiue:id eſt:ꝙ illa paſſio ſit de plu-
ribus obiectis/id eſt ꝙ de pluribus triſtatus
eſt q̃ quicunq; alter. Hoc ſuppoſito ſit pri-
ma propoſitio. ¶ Paſſio Chriſti nō eſt nec
fuit inter omnes paſſiones quorūcūq; ſiue
extra viam:ſiue in via exiſtentium acerbiſſi
ma. Patet:paſſio chriſti non eſt acerbior q̃
paſſio gehennalis cum nō habeāt triſticiā
acerbiorem q̃ habeat damnatus : ergo paſ-
ſio Chriſti iſto modo non quacunq; altera
fuit acerbior. De antecedente dicit Ga-
briel ꝙ damnati:ſimiliter exiſtentes in pur-
gatorio patientes plus triſtantur intenſiue
q̃ triſtabatur Chriſtus in ſua paſſione. Ra-
tio illius eſt : damnati triſtantur de priua-
tione beatitudinis eorum:cum anime dam
natorum nullo modo impediuntur quan
tum ad actiuitatem & deſiderium earum.
& illa carentia beatitudinis eſt ſupremum
malum ipſis:& quantum poſſunt triſtan-
tur de amiſſione illius.

De magnitudīe triſticie ⁊ paſſione xp̄i.

Pͣ ꝓpoſitio.

Triſticia xpi non fuit ita i[n]tēſa ſicut dānator[um]

Quantum ad hoc nō poſſet fortis & efficax ratio adduci ad hoc probandum. ſed doc. regulariter dicunt ꝙ Chriſtus non habuit paſſionem: neqꝫ triſticiam ita itenſam ſicut damnati: & exiſtētes in purgatorio. Nam ꝙ aliqui predicant: ſi omnes paſſiones omnium martirum eſſent cōgregate ſimul: adhuc paſſio Chriſti excederet illas/ hoc eſt vnum voluntarium: & falſiſſimum: nec credo verū.

Scd'a p[ro]poſitio.

¶ Secūda propoſitio. Paſſio chriſti fuit acerbior paſſione cuiuſcūqꝫ viatoris & hoc deducitur conſequenter ad Thomā & ad Bonauenturam per quattuor genera cauſarum illius paſſionis ad producēdum acerbitatē illius. Tota difficultas ad cognoſcendum quomodo paſſio chriſti fuit acerbior quacunqꝫ altera: non ſumitur ratione afflictiui ſummi. nam inter omnia afflictiua quod magis affligit eſt ignis qui eſt inter paſſiones acrior: ſed Chriſtus nunꝙ paſſus eſt ignē ſicut multi martires: ſed virgis/ clauis ceſus: ergo videt ꝙ illa paſſio que ē magis afflictiua ſit grauior. cū paſſiones ſaltē ſenſuales cauſentur mere naturaliter. vnde eſt apparentia ꝙ pro tempore quo infligit fuerit intētior in aliquibus martiribus: ſed deduci poteſt ꝙ paſſio xpi fuit acerbiſſima per quattuor genera cauſarum. Vnde dicitur primo. talis paſſio ex parte cauſe efficiētis videtur fuiſſe acerbiſſima. patet: chriſtus paſſus eſt ab omni ſexu: ab omni gente: nā qui tradebant Chriſtum erāt iudei. qui vero crucifigebant: gentiles: laici: & ſacerdotes. & ſic ex parte cauſe efficientis fuit acerbiſſima: ſed quantū ad ſenſū nō fuit maior acerbitas: puta ꝙ affligeretur a diuerſis cōditionibus & ſtatibus hominum: vel a pluribus ꝙ a paucis: ſed bene quantum ad acerbitatem: quia plus dolebat ꝙ plures crucifigerent eum ꝙ ſi duo vel tres. & ſic illa cauſa efficiēs bene inferebat maiorē triſticiam: ſed non maiorem dolorem ſenſualem.

¶ Sed ex parte cauſe materialis eſt duplex. Vna circa quam: & eſt obiectum triſticie & doloris. Et cauſa materialis in qua erat ipſa paſſio. Quātum ad primū fuit maxima: qa fuit de pluribus quia de omnibus peccatis futuris que chriſtus cognoſcebat etiam diſtincte: & ꝙ finaliter decederent in illis: & triſtabatur ſupreme de eorum ingratitudine: ſed certū eſt ꝙ nullius alterius viatoris paſſio & triſticia fuit de ſingulis peccatis hominū diſtincte cognitis: quia nullus martirum vnꝙ cognouit diſtincte ſingula peccata hominum: ſenſus enim nō potuit dolere de peccatis: quia illa nō cognoſcit: ſed ſolum dolet de nocumentis ab extrinſeco. Ex parte cauſe materialis in qua: fuit etiam maxima: quia inter omnes homines Chriſtus fuit optime temperatus & tenerrime nature: ideo erat ſuſceptiuus maioris doloris & triſticie: ergo reſpectu omnium viatorum fuit acerbiſſima. Quātum ad hoc dico: ſi fuiſſet aliquis purus viator eque tener ſicut Chriſtus: & paſſus fuiſſet ab igne: & deus non ſuſpendiſſet actiuitatem ignis ꝙ paſſus fuiſſet acrius ꝙ Chriſtus quando patiebatur a clauis & ſpinis &c. Sed dicūt doctores ꝙ alij nōn erant ita tenerrime nature & bone tēperature: vnde quāto aliqs eſt melioris cōplexionis plus triſtatur ex anime diſceſſu a corpore ꝙ alius: & ſic qui diuturniorem paſſus eſt infirmitatem & plus languit minus triſtatur ꝙ iuuenis qui parū egrotauit. Ideo vt dicūt propter tria paſſio Chriſti fuit acerbiſſima: ſcilicet ꝓpter carnis teneritudinē: optimā cōplexionē ſiue tēperaturā. & propterea qꝛ deus nullo mō ipediuit actiuitatem tormētorum: imo permiſit agere quantum poterant: in alijs autem martiribus aliquando impediebat actiuitatem agentium. Patet de Laurentio. dicunt doc. ꝙ propter iſta tria ſimul iuncta paſſio xpi ſēſualis fuit acerbior ꝙ in quocūqꝫ alio viatore: ſed erit maior ſenſualis in dānatis poſt reſurrectionē.

Propt[er] tria paſſio xpi fu[it] acerbiſſima.

Dubium p[ri]mum.

Quātum ad tertiū dubitatur primo. Vtrum in inſtanti mortis fuerit maxīa triſticia in anima xpi. Quātum ad hoc videt mihi ꝓbabilius ꝙ in inſtāti mortis nullā hēbat triſticiā: & ſic nō erat maxīa nec parua nec minia. & p inſtās mortis intelligit inſtās ī quo xps erat prīo mortuus.

Nam quando anima informabat corpus adhuc viuebat ſecundum humanitatem: quia viuere eſt habere animam informantem corpus in illo inſtanti in quo Chriſtus fuit primo mortuus: anima erat extra corpus. & ſic in illo inſtanti nullam habuit triſticiam & nullum dolorem: nam bene ſequitur anima eſt extra corpus: ergo nullam habet paſſionem ſenſualem nec operationem ſenſualem. Circum de dolore certum eſt ꝙ in inſtanti primo mortis nullum habebat dolorem. Sed de triſticia que eſt in voluntate eſt difficultas: & dico ꝙ in illo inſtanti mortis nullam habuit. Patet: Chriſtus nunq̄ fuit capax alicuius triſticie niſi pro illo tempore quo erat ſecundum aliquid ſui viator: & in illo inſtanti Chriſtus ſecundū nihil ſui erat viator amplius: quia certum eſt ꝙ iam erat omnino totaliter beatus: nō dico ſecundum corpus: quia non informabatur anima: ſed anima erat totaliter beata.

Argumētū apparens. ¶ Ecce argumentum. Chriſtus in illo inſtāti non erat plus ſuſceptiuus triſticie q̄ ſit in quocūq̄ inſtāti poſteriori: ſed nullus diceret ꝙ in inſtātibus poſterioribus habuerit triſticiā. ergo. imo in eodem inſtāti in quo fuit mortuus fuit verū dicere ꝙ ſingule anime quorum purgatorium erat perfectū fuerunt beate: hinc eſt ꝙ prima paradiſus hominis fuit infernus: ergo non videtur ꝙ in illo iſtanti fuerit triſtatus: ſed certum eſt ꝙ non triſtabatur amplius: nec poſt reſurrectionem: nec in triduo: ergo nec in inſtanti in quo erat primo mortuus: & ſic quando queritur vtrum habuerit maximam penā: ſi intelligatur in primo inſtanti mortis. dico ꝙ nullum habuit dolorem nec triſticiā. Contra: certum eſt ꝙ triſticia Chriſti perdurauit vſq̄ ad illud inſtans in gradu eque intenſo: capiendo triſticiam qua triſtabatur non de morte: quia nō triſtabatur de morte niſi per nolitionem naturalē aut ꝯditionalem: ſed loquor de triſticia quam habebat de peccatis hominum: & illam habuit continue ab inſtanti conceptionis vſq̄ ad inſtans mortis: tunc illa triſticia in gradu eque intēſo perdurauit vſq̄ ad illud inſtās: & non potuit diminui propter diminutionem vſus rationis: nec diminuebatur tempore mortis/nec propter diminutionē nolitionis: quia equaliter diſplicebant peccata futura preſentia & preterita: & iſidelitas iudeorum & ingratitudo: ergo illa triſticia perdurauit vſq̄ ad inſtans mortis in gradu eque intenſo: ſed in illo inſtanti non videtur a quo agente illa fuiſſet totaliter ablata aut diminuta. Dico ꝙ corrumpebatur in inſtanti mortis tota ſimul & deſinebat eſſe per primum inſtans nō eſſe completum ſecundū ſe & q̄dlibet ſui. Et dico ꝙ illa triſticia nunq̄ fuiſſet cāta. & hoc ꝓpter vehemēs gaudium beatificū niſi deus ſpecialiter ſuſpēdiſſet actiuitatem illius gaudij / quia expellebat triſticiam etiā ꝯtingētium: & in illo inſtanti in quo erat extra viam deus deſinebat ſuſpendere actiuitatem illius maximi gaudij: hinc eſt ꝙ neceſſario neceſſitate nature ab illo maximo gaudio corrumpebatur illa triſticia quod quidem gaudium expellit triſticiam non ſolum contrariam: ſed etiam contingentiū. Notā

Dubium ſecūdum. ¶ Dubitatur ſecundo quomodo potuit eē maximus dolor & maxima triſticia in Chriſto cum Chriſtus nūq̄ triſtabatur ſecundum portionem ſuperiorem rationis ſtricte capiendo. & non video quomodo potuit eſſe conformiter loquendo ad ea que prius dicit. Dictum eſt eni ꝙ nullus licite triſtatur ſecūdum portionem ſuperiorem rationis ſtricte capiendo. Dico ꝙ paſſio fuit acerbiſſima in ſenſu & voluntate: etiam ſecundum portionem ſuperiorem rationis loquendo de illa triſticia que ſequebatur nole conditionatum.

Dubium tertium. ¶ Dubitatur tertio: quomodo ſtabant in Chriſto illud gaudium maximum: & illa triſticia cū videantur contraria. dico ꝙ non erant contraria: quia non erant de eodem obiecto: & gaudiū & triſticia de diuerſis obiectis non contrariātur: licet Ariſtoteles dicat capitulo vltimo ſeptimi ethicorum ꝙ delectatio vehemens expellit triſticiam non ſolum contrariam: ſed contingentem.

Dico ꝙ deus ſuſpēdebat actiuitatem illius
gaudij. & ideo ex hoc ꝙ deus ſuſpendebat
non eſt inconueniens ꝙ cum illo maximo
gaudio ſtaret maxima triſticia: ſed de diuer
ſis obiectis.

¶ Diſtinctio decimaſexta.

QVeritur conſequenter.
Vtrum Chriſtus habue
rit neceſſitatem morien
di. Dico ꝙ titulus que
ſtionis tripliciter poteſt
intelligi. Primo compa
rando Chriſtum ad hu
manitatem aſſumptam. Secūdo comparan
do humanitatem ad qualitates eius natura
les. Tertio comparando humanitatem ad
beatitudinem quam habuit ſecundum por
tionem rationis. Poteſt ergo fieri ꝯparatio
chriſti id eſt ſuppoſiti diuini ad hūanitatē.
& eſt ſenſus. Vtrum Chriſtus neceſſario aſ
ſumendo humanitatē aſſumpſerit mortalē
id eſt vtrū ſuppoſita aſſumptione humani
tatis: neceſſario aſſumpſerit mortalem: ſecū
do comparando humanitatem ad qualita
tes eius naturales & diſpoſitiones. & ſic eſt
ſenſus. Vtrum humanitas aſſumpta a Chri
ſto ſecūdum complexionem & diſpoſitio
nem naturalem & qualitates naturales ha
buerit neceſſitatem moriendi illa humani
tas aſſūpta. Tertio fit ꝯpatio humanitatis
aſſumpte ad beatitudinem ſcd̄m quam erat
beata in ſuperiori portione rationis: & tūc
ſenſus eſt. vtrum humanitas Chriſti beata
habuerit non obſtante beatitudine neceſſi
tatem moriendi. ¶ Secundo notandum
Triplex neceſſitas ꝙ neceſſitas capit̄ tripliciter. Vno mō pro
neceſſitate ſimpliciter dicta: & tunc neceſſi
tas nihil aliud eſt q̄ res non potens aliter ſe
habere. Illud enim dicitur neceſſariū quod
non poteſt aliter ſe habere: vel quod non
poteſt aliter euenire. vt deus ē neceſſarius:
quia non poteſt aliter euenire neq; aliter eē
quin deus ſit. Secūdo neceſſitas capitur: id
eſt coactio: & illud dicitur neceſſarium ad
aliquid ꝙ cogitur ad illud quando illud
patitur vel facit cōtra naturalem eius incli
nationem. vt lapis proiectus ſurſum neceſ
ſitatur ad motum ſurſum: id eſt cogitur ab **Neceſſitari quãq; cogi dicitur.**
extrinſeco. Vnde ſi fortes nolit moueri: &
tamen compellatur ab extrinſeco exire lo
cum neceſſitatur non prima neceſſitate: ſed
dicitur neceſſitatus id eſt violētatus. & hoc
dupliciter vno modo: quia cogitur contra
naturalem eius inclinationem. Alio modo
quia cogitur contra liberam volitionem:
vt in exemplo dato de forte qui per vim ex
pellitur de loco ſuo. Tertio modo aliquid
dicitur neceſſarium quod eſt neceſſariū ad
finem nō ſimpliciter neceſſarium. Sicut ne
ceſſe eſt tranſire lugdunum eundo Romā
ſuppoſito ꝙ non ſit alia via ly neceſſe non
dicit neceſſitatem ſimpliciter: quia non eſt **Neceſſitas finis ſeu ꝯñe.**
neceſſe tranſire Lugdunum neq; ire Romā
ſed dicit neceſſitatem finis ſeu conſequen
tie & non conſequentis. & iſti tres modi ne
ceſſitatis ſunt vulgares. ¶ Tertio notandū
ex ſancto Thoma/ ꝙ in homine eſt morien **Duplex moriendi neceſſitas**
di neceſſitas: partim ex peccato: partim ex
natura: ſed quomodo partim ex natura: qa
homo cum ſit mixtum componitur ex con
trarijs: & ideo neceſſe eſt inter illa eſſe actio
nem & reactionem. & neceſſe eſt alterum tā
dem conſumi: quia nullus motus eſt perpe
tuus: ergo cum neceſſe ſit alterum conſumi
neceſſitas moriendi hominis eſt partim na
turalis. Sed eſt partim ex peccato. nam con
tra illam conſumptionem contrarietatis e
rat a deo ſupernaturaliter homini collatū
remedium. id eſt iuſticia originalis vel eſus
pomi vite: ſed ſic eſt ꝙ illud remedium eſt
perditum ex peccato & non ex natura rei:
& ex perditione illius remedij iam ſequitur
neceſſitas moriendi etiam naturalis ſi non
eſſet impedimentum: ſed impedimentum
quod erat eſt perditum ex peccato.

¶ Iſtis ſuppoſitis ſit prima concluſio. Chri **Prima ꝯcluſio.**
ſtus non habuit neceſſitatem moriendi ſim
pliciter dictam. id eſt primo modo. Patet:
Chriſtus poterat non mori ſimpliciter
& abſolute. Patet: eius humanitas po
terat perpetuo conſeruari a deo: ergo po
terat non mori. Secundo ſuppoſito ꝙ aſ

ſumpſiſſet humanitatem poterat aſſumere
ſimpliciter beatam puta ſecũdum vtramq̨
portionem & ſecundum animã: & ſecũdũ
corpus: ergo poterat non mori. Tertio po
terat accipere cũ dono perpetuo quod ha
buit primus parens. ❡ Secunda concluſio
Secũda cõcluſio. in nullius alterius hominis humanitate ē
neceſſitas moriendi primo modo: patet: ſi
cut poteſt humanitatem chriſti conſeruare
perpetuo: & etiam cuiuſlibet alterius homi
Tertia. nis. igitur. ❡ Tertia concluſio: in chriſto ſe
cundum humanitatem fuit neceſſitas mori
endi ſecundo & tertio modis de potentia
dei ordinata. patet: chriſtus aſſumpſit na‑
turam cum omnibus deffectibus penali‑
bus non culpabilibus: omnis enim culpa ē
ſibi ipſi pena: ſed ſic eſt ꝙ moriendi neceſſi‑
tas eſt defectus ex peccato ade cõtractus nõ
culpabilis: ergo chriſtus aſſũpſit illam hu‑
manitatem cum illo defectu. habuit etiã ne
ceſſitatem comedendi/ bibendi/ & ad preſē
tiam triſtabilium triſtabatur: ſed nunq̄ acce
pit defectus culpabiles: quia nũq̄ peccauit.
moriendi enim neceſſitas non eſt defectus
culpabilis: ergo chriſtus habuit neceſſitatē
moriendi/ ſecundo modo/ ſuppoſitis qua
litatibus quas habebat pro tũc. Item ad re
miſſionem peccatorum de potentia ordia‑
ta neceſſe erat ipſum mori: ergo habuit ne‑
ceſſitatē moriẽdi tertio modo: i. neceſſita‑
Quarta. te que eſt ad finem intentum. ❡ Quarta ꝓ
poſitio: chriſtus ſolum libere & non natu
raliter ſed volũtarie aſſumpſit iſtam neceſſi
tatem moriendi. In nobis enim eſt neceſſi‑
tas moriendi que non contrahitur libere:
ſed naturaliter: quia non poſſemus impedi
re: ſed chriſtus aſſũpſit illam libere: patet.
erat chriſtus beatus ſecundum portionem
ſuperiorem: ſed naturaliter ſi non ſuſpẽdiſ‑
ſet actiuitatem beatitudinis redundaſſet in
partem portionis inferioris & in ſenſuali‑
tatem niſi poſitum fuiſſet obſtaculum: er‑
go ꝙ non fuerit beatus ſecundum portio‑
nem inferiorem fuit ſuſpenſa actiuitas por
tionis beatitudinis ſuperioris: & non eſt ſu
ſpenſa niſi a chriſto & libere & non natura
liter. ❡ Hic ſũt due parue difficultates: pri
ma eſt ad probandum ꝙ chriſtus nõ habu Difficultas pria.
it neceſſitatem moriendi ſecundo modo de
potentia ordinata ſuppoſitis qualitatiuis
diſpoſitioĩbus & permiſſis a deo agere adi
uicem: ꝙ non erat neceſſe chriſtũ mori. cer‑
tum eſt ex philoſophia & medicina ꝙ in
homine ſunt duo: ſcilicet calor naturalis &
humidum radicale: & calor continue agit ĩ
humidum quod ſi non reſtauraretur tandē
conſumeretur & inde ſequeretur mors. Itē
humidum agit in calorem: & tunc ex preha
bitis in diſtinctione. xliij. Chriſtus omnia
diſtincte cognouit ſaltem preſentia: ergo
xpũs diſtincte cognoſcebat ſuum calorem
naturalem & humidũ radicale. & vltra/ er‑
go etiam diſtincte cognoſcebat quãtum ca
lor conſumebat de humido radicali: ergo
etiam diſtincte cognoſcebat q̄tum require
batur ad reſtaurandum illud humidum ra‑
dicale deperditum. etiam ſecundum huma
nitatem fuit ſupremus medicorum: ſed ſic
eſt ꝙ xpũs poterat illud preciſe & tantum
preciſe applicare quod requirebatur: ergo
poterat facere ꝙ remaneret ſuum humidũ
radicale & calor naturalis: & ꝙ nunq̄ con
ſumeretur & per conſequens ꝙ non more‑
retur ❡ Quantum ad hoc dico ꝙ chriſtus
cognoſcebat quantum ſufficiebat ſecundũ
humanitatem: & quantum cõſumeretur de
vtriſq̨: & quantum requireretur ad reſtau‑
randum & poterat addere quod erat neceſ
ſarium/ ſed non poterat facere quin poten‑
tia conuerſiua ciborum continue diminue
retur: non ſolum enim eſt in nobis mors ꝓ
pter defectum humidi & caloris naturalis:
ſed etiam propter debilitatem potentie. ne
q̨ poſſumus facere quin tandē ſit oĩno no‑
ſtra potẽtia ↄuerſiua debilitata: ita ꝙ cibo
applicato iterũ ↄuertere nõ poterit ĩ humi‑
dum radicale ꝓpter ipſius ĩbecillitatē. ❡ Se‑ Secũda difficultas beatitudo corporalis
cũda difficultas: quia dicit̃ ꝙ beatitudo in
portione ſupiori rationis neceſſitate natu‑
rali: ſi non ponat̃ obſtaculũ redundat ĩ cor
pus & in portionem inferiorem & ſenſuali
tatem/ certum eſt ꝙ beatitudo ſpũalis por‑

tionis ſuperioris eſt viſio clara & fruitio: beatitudo vero corporalis ſunt dotes. vt agibilitas &c. & eſt extenſa: & ſunt qualitates exiſtentes in corpore: vnde beatitudinem portionis ſuperioris redundare in inferiorem: non eſt niſi beatitudinem portionis ſuperioris cauſare beatitudinem corporis ſiue qualitates corporis quibus corpus dicitur beatum. ſed quero quomodo ipſa viſio cum fruitione cauſat qualitates corporales neceſſario neceſſitate naturali: videtur ꝙ non eſt poſſibile. ratio mea eſt. Sicut qualitas corporalis nunꝙ agit ſubſtantiam ſpiritualem: ita non video ꝙ viſio ꝗ video ſortem intuitiue aliquid agat in corpus meum. Ideo videtur michi ꝙ deus ſe ſolo producit illas qualitates in corpus. & ſic non redundat ſic ꝙ illa beatitudo ſuperioris portiōis neceſſario neceſſitate nature cauſaret beatitudinem. Propterea nō video quin corpus Chriſti per nouum miraculum fuit beatum & non ex redundantia beatitudinis ſuperioris in inferiorem.

Dubitat primo. Dubium primum. vtrum fuit in poteſtate anime chriſti non ſeparari a corpore ex violentia paſſionis: certum eſt ꝙ non eſt ī poteſtate animarum noſtrarum non ſeparari a corpore ex acerbitate tormentorum & infirmitate: imo compelluntur exire. ℂ Prima propoſitio: ſi anima chriſti fuiſſet dimiſſa ī

Prima propoſitio. puris naturalibus & in beatitudine: fuiſſet in eius poteſtate non mori ita ꝙ nec actiuitas anime nec beatitudo eius fuiſſet ſuſpenſa: fuiſſet in poteſtate eius non mori: quia tunc ſecundum fantaſiam Scoti redūdabat beatitudo ſpiritus in corpus. ℂ Secunda

Secūda. propoſitio: ſuppoſita tali ſuſpentione puta redundationis glorie ſpiritus in corpus non fuit in poteſtate anime chriſti: quin ipſa compelleretur exire corpus. patet ſolus creator nature poteſt immutare naturam: nulla creatura poteſt facere ꝙ ignis non caleſaciat: ſed ſolus deus: ſed ſic eſt ꝙ de naturali inſtitutione eſt ꝙ ad preſentiam tormētorum ſeparetur anima a corpore: ergo ſolus deus poteſt facere ꝙ ad preſentiam tormentorum non exeat anima a corpore: & ꝑ conſequens non fuit in poteſtate aīe chriſti quin compelleretur exire. ℂ Tertia propoſitio. ſi xp̄s non fuiſſet paſſus nichilominus ſtante lege & glorie ſuſpentione tādē fuiſſet mortuus. Hic ſunt duo vidēda: primo quomodo intelliguntur auctoritates: Tertia.

Secundo cum anima chriſti fuit neceſſitata exire & nullus meretur per illud quod nō eſt in eius poteſtate quomodo xp̄s merebatur per mortem cum nō potuit eam euitare. ℂ Quantum ad primum xp̄s mortuus eſt quia voluit: & oblatus eſt: quia voluit ſecundum diuinitatem: ita ꝙ volitio ſecundum diuinitatem fuit cauſa mortis: vnde ſi ly cauſa dicat non cauſam: ſed concomitantiam cum offerebatur ſecundum humanitatem volebat offerri. Dico etiā ꝙ voluntas humaītatis chriſti nō fuit cauſa mortis: ſed verum eſt ꝙ moriendo habuit volitionem ſecundum humanitatem: quia volebat redimere genus humanum. Si intelligitur cauſaliter ſecundum diuinitatem. Si cōcomitāter poteſt intelligi de humanitate. Ad aliud dico ꝙ mors meritoria eſt: quia patienter ſuſtentata. nihil enim ē nobis meritorium ꝙ non poſſumus vitare. verū eſt meritorium immediate. hinc mors nō fuit ei immediate meritoria: ſed aliquid eſt meritorium quod non poſſumus vitare: quando per aliquam volitionem voluntas complacet in illo quod non pōt euitare/ vt martires habebant volitionem per quam equanimiter illam paſſionem ſufferebāt: illa volitio erat in eorum poteſtate/ & complacentia in tormētis: hic eſt ꝙ mediate. i. mediāte illa volitione illa tormenta poſſunt dici meritoria. Eodem modo dico de xp̄o ſecūdum humanitatem non poterat impedire ſed volitio erat libera: ideo meritoria. Aliq dicūt ꝙ paſſiones ſunt meritorie. ℂ Ad aliud. quomodo ī articulo mortis potuit clamare clamore valido: niſi fuerit in eo tāta fortitudo/ ꝗta in homine ſano: ergo nō cōpellebatur exire anima a corpore: ergo libere exibat. Dico eſto ꝙ clamauerit clamore

Ad principale queſitū rn̄detur.

valido fuit miraculū deficientibus viribus naturalibus: & deus ſpecialiſſime concurrebat ad illam vocem. ¶ Sed vtrū paſſio chriſti fuerit violenta. Dico ꝙ ſic: quia contra inclinationem naturalem: anima enim naturaliter inclinatur ad corpus: & econtra. Naturaliter enim inclinabatur anima chriſti informare corpus: & ab extrinſeco exibat contra inclinatōnem eius naturalem: ergo violentabatur. ¶ Sed ſi queratur. vtrū moriebatur contra inclinationem liberam. Dico ꝙ non. quia anima volebat volitōne libera mori: & exire a corpore: ergo non exibat contra inclinationem liberam: & ſic fuit libera: & qua ratione qua libera fuit meritoria. Meruit enim Chriſtus acceptādo voluntarie paſſionem ſuam.

Dubium

Rñſio.

¶ Diſtinctio. xvij.

Queritur ꝓſequēter. vtrū in xp̄o ſint plures voluntates ſibi ſemꝑ in volito conformes. Notandum ꝙ voluntas capit̄ multipliciter: vno mō pro appetitu quocunꝗ: ſiue talis fuerit naturalis/ ſiue ſenſitiuus/ ſiue intellectiuus: ſicut ponit̄ in p̄io phiſicorū circa materiā de appetitu materie ꝙ duplex ē appetitus naturalis & animalis. Animalis diuiditur in appetitum ſenſitiuum: & i appetitum intellectiuum. Appetitus naturalis eſt appetitus/ ſeu inclinatio ad hoc/ vel illud nullam preſupponens cognitionem preuiam: nam quelibet inclinatio vel ad operationem/ vel ad actionem/ vel ad paſſionem non preſupponens cognitionē preuiam vocatur appetitus naturalis. Iſto appetitu appetit materia formam: quia inclinatur vt ſubiectiue in ſe recipiat formā: & illum nulla preceſſit cognitio. appetit graue deſcendere naturali appetitu/ & aliquādo voluntas: ſed raro extenditur ad illum appetitum. Eſt alius appetitus animalis ꝓſupponens (vt exeat in actum) aliquam cognitionem preuiam: & hoc capiendo appetitum pro potentia: appetitus animalis

Duplex ē appetit⁹.

preſupponit de neceſſitate cognitionē: vt exeat in operationem: & eſt duplex. quidā ſenſitiuus qui eſt potentia appetitiua preſupponens cognitionem ſenſitiuam: vt exeat in operationem. Certum eſt ꝙ animalia bruta habent aliquos actus proſequēdi quibus appetunt & refugiunt aliqua obiecta & illos actus neceſſario precedit cognitio ſenſitiua. qua apprehendunt obiecta. Sed appetitus intellectiuus eſt potentia appetitiua preſupponens cognitionem intellectiuam vt exeat in ſuam operationem: vt eſt voluntas/ & proprie intellectus appetitiuus vocatur volūtas proprie capiēdo terminum. In primis duabus acceptionibus voluntatis capitur large: & raro/ ſed regulariter capitur voluntas pro appetitu intellectiuo. ¶ Secundo ſupponitur ꝙ volūtas naturalis tripliciter capitur: vno modo vt diſtinguitur contra voluntatem ſupernaturalem: & ſic voluntas naturalis eſt volūtas cuiuſcunꝗ creature. Supernaturalis ē diuina. Alio modo capitur voluntas naturalis vt diſtinguitur contra liberam. Et tertio modo capitur pro voluntate in ordine ad operationes elicitas ab ipſa voluntate ſecūdum inclinationem eius naturalem/ ſiue eliciantur libere ſiue naturaliter/ hoc eſt ſumitur tertio modo voluntas naturalis ꝑ ipſa volūtate in ordine ad determīatas operationes. i. ad illas/ que eliciuntur conformiter ad inclinationem naturalem. voluntas eliciēs actum etiam libere/ quo refugit mortē poteſt dici naturalis. quia elicit cōformiter ad inclinatōnes naturales/ q̄ ſunt ad commodum: ſed ſi voluntas eliciat actū quo velit mori libere ſicut xp̄s: voluntas in ordine ad illum actum non poteſt dici naturalis: quia non elicit illum actum conformiter ad inclinationem naturalem / q̄ ē ad eſſe: & per conſequens ad fugam mortis ¶ Tertio notandum ꝙ tripliciter due voluntates adinuicem dicuntur conformari: primo modo in volito: ſecundo in actu: tertio in modo volendi. Et iſta diſtinctio ſolet poni in vltima diſtinctione primi ſen

Aīalis appetit⁹ duplex

Senſitiu⁹

Intellectiuus.

Volūtas naturalis tripliciter capit̄

tentiarum. vnde vocantur due volūtates conformes in volito: quia illud idē/& adequate quod vna vult altera etiam vult. Sed dicuntur conformes in actu/& eſt vnam illarum habere actum ſiue volitionem alicuius obiecti/& alteram voluntatem velle/ ꝙ illa prima voluntas habeat illum actum quis non velit obiectū qđ pria vult. Certū eſt ꝙ abraham volebat immolare filium: q̄ volitio habebat immolationem filij p obiecto: & deus volebat ꝙ abraham haberet illam volitionem: ſed non volebat illum interfici: & volitio dei terminabatur ad actū: & voluntas dei/& abrahe erant cōformes non in volito: ſed in actu volēdi. deus volebat ꝙ abraham haberet illam: q̄uis non vellet obiectum volitionis. Tertio modo dicuntur conformes in modo volendi/ q̄ eodem modo volunt: puta ſi vna ex charitate: altera etiam ſi ex conditione & altera ſi abſolute & actualiter & propter eundem finem: Chriſtus enim ſecundum diuinitatem & etiam ſecundum humanitatem volebat ſuam mortem. Similiter iudei volebant eandem mortem: & ſic erant conformes in volito: ſed non in modo volendi: quia deus & xpūs ſecūdū humanitatē volebant mortem propter redemptionem humani generis & iudei propter vindictam. & ſic non volebant propter eundem finem.

Que voluntates cōformes in volito que cōformes in actu.

Nota de Abrahe volitione que conformes in mō volen

¶ His notatis ſit pria cōcluſio

¶ In Chriſto fuerunt plures voluntates. ſ. diuina & humana. Chriſtus enim habet voluntatem diuinam/que eſt ſecunda perſōa: & eſſentia diuina. Similiter in Chriſto fuit voluntas humana: quia fuit humaītas &c.

Prima cōcluſio

¶ Secunda concluſio

¶ In Chriſto ſecundum humanitatem fuit triplex voluntas: de qua in primo notabili ſcilicet voluntas libera/ſeu rationalis ſenſitiua/& naturalis non adinuicem realiter diſtincte: immo ſolum per operatōnes iſtarum trium voluntatum diſtinguntur. Nā Chriſtus aſſumpſit perfectam noſtram humanitatem: ergo cum omnibus ſuis potentijs. ſ. cum intellectiua/ſenſitiua/ & naturali/ q̄ appetebant/vel refugiebant. Chriſtus enim ſecundum ſenſum refugiebat mori: ergo habebat potētiam ſenſitiuam: ſimiliter naturalem: & ille tres non erant realiter diſtincte: nam quelibet earum voluntatū capiendo pro potētia eſt ipſa anima/ que eſt ſola vna in Chriſto. ¶ Vnde appetitus naturalis Chriſti ſecundum humanitatem eſt anima naturaliter inclinata vt informet corpus/& appetitus ſēſitiuus eſt eadem aīa potens preuia cognitione ſenſitiua in actus ſuos ſenſitiuos. & appetitus rationalis eſt eadem anima potens in actum volēdi vel nolendi preuia cognitione intellectiua: ergo nō ſunt realiter diſtīcte. ¶ Tertia cōcluſio.

Secūda.

Triplex appetit9 chriſto.

¶ Voluntas Chriſti ſecundum humanitatem libera/& abſoluta/& rationalis ſēper fuit conformis in volito voluntati diuine in ordine ſaltem ad actus abſolutos. Non ſolum enim in actu conformabatur: ſed etiam in volito. Patet nullum habuit actum malum: ergo deus ſemper voluit illam illos actus quos habuit habere: ergo conformabatur ſemper &c. Q; in volito patet/ſecundum humanitatem cognouit de omnī volito abſolute a deo: ſed ſic eſt ꝙ in nullo repugnabat voluntati dei. Nam ſecundū opinionem multorum quilibet tenetur ſe conformare ſi cognoſcat in particulari: ergo Chriſtus quantum ad volitionem abſolutam & liberam ſemper conformabatur ī volito voluntati diuine. ¶ Omnis eni voluntas recta eſt conformis ſue regule in volito ſaltem cognito tali/& diſtincte: & prima regula eſt voluntas diuina: vnde ſufficit ꝙ ſit conformis in actu volendi. i. non requiritur vt recte velim/ꝙ velim illud qđ deus vult: ſed ſufficit ꝙ habeam actum volendi. & deus velit me habere talem actum & non oportet ꝙ velim omne illud quod cognoſco deum velle: ſed oportet ꝙ habeam actum quem cognoſco deum me velle habere/& ego arguam pariter de chriſti voluntate abſoluta ſecundum humanitatem nolebat perfidiā iudeorum: & triſtabatur de ingratitudine illorū triſticia conſequēte

Tertia cōcluſio.

nolitionem abſolutam/& liberã:ergo ha-
bebat illam nolitionem abſolutam & libe
ram ſecundum humanitatem. Implicat enĩ
deum nolle abſolute aliquem eſſe ingratũ
& ꝙ ſit ingratus:quia tunc aliquid eueni-
ret contra voluntatem dei:ſicut eſt impoſ-
ſibile aliquem eſſe talem:& nõ ſit talis: ita
eſt impoſſibile ꝙ nolit hoc eſſe tale / & ſit
tale.ergo xp̄s volebat aliquid vel nolebat
aliquid:& tamen deus nõ volebat/nec no
lebat illud obiectum:& per conſequens cõ
formabatur prime regule in ordie ad actũ:
& non in ordine ad volitum. Pro omibus
iſtis inſuper aliqui dicunt ꝙ deus volunta
te beneplaciti etiã abſolute vult hominẽ
peccare:quãuis non voluntate ſigni. xp̄ũs
ſecundum humanitatem nunq̃ voluit ali-
quem peccare nec licite potuiſſet velle. Bre
uiter ergo dico / nõ quicquid xp̄ũs voluit:
illud idem deus volebat. Patet ex prio arti
culo xp̄ũs nolebat infidelitatem iudeorũ
abſolute:ſed ſic eſt ꝙ ſecundum diuinita-
tem falſum eſt ꝙ deus volebat eos eſſe infi-
deles: ergo non quicquid volebat ſecun-
dum humanitatem: volebat ſecundum di-
uinitatem. Tertio:xp̄ũs cognoſcens ſecun
dum diuinitatem deum aliquid velle nũq̃
voluit contrarium voluntate libera & ab-
ſoluta. Et hoc ſufficit ꝙ conformabatur in
volito id eſt nichil volebat/cuius contra-
rium deus volebat voluntate abſoluta &
libera: licet volebat aliquid quod deus nõ
volebat neq̧ nolebat. ¶ Quarta cõcluſio.
¶ Voluntas naturalis ſimiliter voluntas ſẽ
Quarta cõcluſio. ſitiua: ſimiliter volũtas libera q̃tũ ad actus
ꝯditionatos nõ ꝯformabaṫ in volito ſcd̃m
humanitatem voluntati diuine:& iſta con
Triplici volitione xp̄s refutauit mori. cluſio ſequitur ex dictis in.xv.diſtinctiõe
de voluntate naturali. Patet: xp̄ũs natura-
liter & abſolute refutabat mortem:& nole
bat abſolute naturali nolitõne:ſed deus vo
lebat abſolute:ergo non cõformabatur. de
ſenſualitate patet / quia actu poſitiuo refu
tabat mortem: & hoc non refutabat deus:
igitur. De libera in ordine ad actus conditi
cinatos dictum eſt ꝙ nolebat mori.

¶ Quinta concluſio. Quelibet volũtas hu
mana chriſti erat conformis voluntati di- Quinta cõcluſio.
uine in actu:patet de quolibet actu quẽ ha
bebat quelibet volũtas humana xp̄i: deus
enim volebat ꝙ haberet illũ actum : ꝙ ha-
beret illam fugam naturalem & conditiõa
tam in actu libero:igitur. ¶ Sexta. Confor
matur in modo volendi:quia propter eun Sexta cõcluſio
dem finem volebat xp̄ũs ea que volebat ſi-
cut deus:& eodem modo ex charitate:& ſic
patet facilis reſponſio ad queſtionem. Dubium primum.
¶ Dubitatur primo: vtrum fuerit rebellio
ſenſualitatis contra rationẽ. Dicit Gabriel Occhã & poſt eum Gabriel. de cãſa te rebellionis
ex Ochã ꝙ multipliciter cauſaṫ in nobis re
rebellio contra rectam rationem. Prio cau-
ſatur nobis rebellio in ſenſualitate ad ratio
nem iſto modo:quia cauſatur in nobis ali-
quis appetitus ſenſualis ab apprehenſione
ſenſitiua ad illud quod eſt prohibitum/&
difforme rationi:ſicut appetitus qui cauſa
tur ad actum carnis ex apprehenſione/ vel
viſionẽ pulchre mulieris:ille actus appeti-
tus ſenſitiui eſt ad illud quod eſt difforme
dictamini recto:puta ꝙ nõ eſt fornicandũ:
appetitus talis eſt ad illum actum. ¶ Secun
do modo cauſatur in nobis rebellio ĩ ſẽſu
contra rationem:quia ſcilicet q̃uis apetitus
ille ſenſitiuus nõ feratur in obiectum de ſe
diſcõueniens rationi:nichilominus nimis
auide & intenſe fertur in tale obiectũ pluſq̃
recta ratio dictet eſſe ferendũ. ¶ Tertio cau-
ſatur rebellio in ſenſualitate:quia ille effre-
natus motus/quo ſenſualitas tendit in ob-
iectum retrahit volũtatem: vel in toto : vel
in parte ab actu debito: vt motus ſenſualis
in incontinente. ¶ His ſuppoſitis cũ queri ad dubiũ rñdetur.
tur:an xp̄ũs in ſenſualitate habuerit rebelli
onem ad rectam rationem/non eſt difficul
tas. Primo mõ nõ habuit rebellionẽ in ſen
ſu ad rectam rationem. Secũdo modo:quia
xp̄ũs nunq̃ caruit actu ſibi debito:quia pec
caſſet:ergo nunq̃ habuit actum ſenſualita-
tis ita effrenatum ꝙ retraheretur ĩ toto vel
in parte:igitur. quia omnis talis rebellio ẽ
peccatum vel cum peccato. Tertio modo.
Chriſtus non habuit rebellionem ſecũdo-

modo:quia nunq̄ habuit actum ſenſualita
tis nimis effrenatum. Patet Chriſtus nunq̄
habuit actum ſenſualitatis non imperatū a
voluntate:ſed omnis voluntas Chriſti fuit
recta:ergo .nō eſt ſicut in nobis. Nam mo
tus ſenſualitatis in nobis preuenit ratione
ſed in xp̄o ratio imperabat illos motus ſen
ſualitatis ad comprobandum veritatē hu
manitatis in xp̄o:motus ſequebantur ratio
nem:& nunq̄ inſurgebant niſi ſecundū ꝙ
Argumē tum voluntas imperabat vt inſurgerent:ſed de
primo eſt tota difficultas. Vtrū xp̄s ex ap
prehenſione ſenſitiua habuerit motum ſen
ſualitatis ad obiectū difforme rationi: xp̄s
enim habuit ſimiles noticias ſenſitiuas: q̄s
habemus:que naturaliter cauſant actum ap
petitus ſenſitiui:& habuit appetitum ſenſi
tiuum eiuſdem ſpeciei nobiſcum:ergo ha
buit omēs cauſas naturales illorum actuū:
ergo videtur ꝙ habuerit illos actus:qa cau
ſis naturalibus poſitis de neceſſitate ponit
effectus:cum ergo ſēſualitas chriſti nō erat
glorificata/neq̄ dotata/& habuit cauſas
naturales illorum motuum: ergo videt ꝙ
habuerit illos motus qui feruntur in obie
Ocħā ſolutio cta difformia. Dicit ocham ꝙ deus ſuſpen
debat illas cauſas naturales. Alia ratio Di
co ꝙ non habuit illos motus:quia quāuis
eſſent cauſe naturales:habebat in volunta
te & in intellectu aliud naturaliter reſiſtens
productioni actuū appetitus ſēſitiui. Vn
de non eſt difficultas quin poſitis cauſis na
turalibus actus appetitui/quin feratur ī ob
iectum diſconueniens ſtatim:ſed poteſt eē
tanta conſideratio in intellectu & affectio ī
voluntate reſpectu obiecti retrahētis ab ob
iecto prohibito vel in oppoſitum:ꝙ ſēſus
nullo modo mouebitur ad illud obiectū
q̄uis habeat cauſas productiuas illius mo
tus:vnde in xp̄o fuit ſemper intēſiſſima vo
litio ad obiecta honeſta/& ad ſpeculandū
diuinam altitudinem:vt etiā ille cauſe non
ſuſpenſa actiuitate ſuarum virium impedi
rentur ne cauſarent illos motus contra rec
Dubium ſecūdum tam ratōnem. ¶Dubitatur ſecundo. Vtrū
xp̄s in orto conditionaliter orauerit; cū

dixit. Pater tranſeat a me calix iſte/ſi poſſi
bile eſt: vel abſolute. ¶Reſpondetur/& ſit Ratio
prima propoſitio. Non conuenit xp̄o ora Prīa ppoſitio
re ſecundum diuinitatem:quia nunq̄ equa
lis orat equalem in eo in quo ē equalis: ſed
xp̄s eſt equalis patri ſecundum diuinitatē
ergo. ¶Secunda propoſitio. Chriſtus eo
modo quo voluit a ſe tranſferri orauit ꝙ Secūda
trāſferretur:ſed voluit cōditionaliter trāſ
ferri, vt dictum eſt:ergo orauit conditiona
liter:Patet per eius orationem. Pater ſi poſ
ſibile ē &c. ¶Tertia propoſitio. Chriſtus
ſecundum humanitatem & ſecundum par Tertia
tem rationis humanitatis obtulit orationē
patri tanq̄ aduocata ipſius ſenſualitatis:qa
mouetur communiter dubium an illa ora
tio fuerit ſenſualitatis:& dicitur ꝙ ratio il
lā obtulit tanq̄ aduocata ſenſualitatis. Pa
tet:ꝙ ratio obtulit:quia ſenſus non poteſt
cognoſcere deum:& nichil rogamus niſi il
lud cognoſcamus:igitur. Secunda pars pa
tet ſenſualitas refutabat mortem abſolute.
Similiter appetitus naturalis:ergo ratio q̄
rens tranſlationem illius mortis offerebat
illam orationem tanq̄ aduocata ſenſualita
tis:aut appetitus nālis. ¶Quarta ppō. Quarta
Oratio in illo quod abſolute voluit eſt ex
audita.ad hebreos vndecio. Sed multe au
ctoritates dicunt non eſſe exauditam. Ve
rum eſt quantum ad orationes conditiona
les:ſicut de tranſlatione calicis:& de remiſ
ſione peccatorum iudeorum cum orabat
Pater ignoſce illis:illa enim oratio erat cō
ditionalis:puta ſi peniteant:ſed q̄tū ad ora
tiones abſolutas ſemp xp̄s fuit exauditus
pro ſua reuerentia. ¶Diſtinctio. xviij.

Vtrum Chriſtus in inſtā
ti ſue conceptionis me
ruerit. Et iſta queſtio ex An xp̄s ī p̄mo inſtāti ſue conceptōnis meruerit
duobus habet difficul
tatem. ¶Primo ex hoc:
ꝙ xp̄s ſemper fuit bea
tus:& ſtatui beatitudis
videtur eſſe repugnans meritum. ¶Secun
do habet difficultatem ex hoc ꝙ in inſtan
ti non poteſt elici actus meritorius, vnde

dicunt multi doctores ꝙ in primo inſtanti nullus poteſt mereri/nec peccare: ergo apd illos non meruit chriſtus in primo inſtanti ſue conceptionis. ¶ Pro ſolutione noto ꝙ meritum ſecundum Scotum eſt motus/vel operatio voluntatis libere elicita acceptata ad aliquod premium retribuendum illi qui operatur illam operationem: vel alicui alteri ab eliciente. ¶ Dicitur operatio: & p hoc ſequitur primo ꝙ nulla pura omiſſio eſt meritoria & hoc correlarium infert Dionyſius in ſecundo: & ſemper ab omibus doctoribus ponitur in diffinitiõe meriti operatio: ideo cum nulla pura omiſſio ſit motus/vel operatio: ſequitur ꝙ nulla talis eſt meritoria. ¶ Pro nunc dico ꝙ nullus põt mereri per puram omiſſionem: quia nulla pura omiſſio refertur in deum: & ſi referat̃ hoc eſt per actum poſitiuum: & ſic non eſt pura omiſſio/& de ratiõe meriti eſt relatio in deum. ¶ Secundo ſequitur ꝙ nulla nolitio vel volitio naturalis eſt meritoria: qa dicitur libere a voluntate elicita. ſi libere: ergo que elicitur naturaliter non eſt meritoria. ¶ Mouetur difficultas & Holcot querit Vtrum deus poſſet acceptare actus naturales. & ſi ſic: tunc eſſent meritorij. hoc ſtat in equiuocatione de ly meritum. Vnde ſtricte capiendo meritum non erunt meritorij quia de ratione meriti eſt eſſe liberum: & p ea que nobis inſunt naturaliter: nec laudamur: nec vituperamur. ſed quicquid ſit de lege poſita nullus actus naturalis eſt meritorius. Dicitur acceptata ad retribuendũ premium elicienti: vel alteri ab eliciente. ¶ Ex iſta particula infert Dyoni. ꝙ nullus actus reproborum eſt meritorius proprie capiẽdo: quia bene ſequitur. Iſte eſt reprobus: ergo actus iſtius non acceptatur ad vitã eternam ſaltem ei conferendam: nec alteri: quia nullus meretur alteri gloriam preter q̃ xp̃s qui meruit nobis: ergo. dicit Diony. nullus actus repbi ẽ meritorius ſtricte capiẽdo meritũ. Et ſic pñter ifert ꝙ eſt in ptãte mea de actu/q fuit meritorius ꝙ non fuerit meritorius: quia eſt in poteſtate mea facere ꝙ

Quid ſit meritũ ſecũdũ ſco. — *Nullꝰ poteſt mereri p purã omiſſiões* — *Dioniſiꝰ* — *correlariũ*

nunq̃ fuerim predeſtinatus: quia eſt in poteſtate mea finaliter peccare: etiam eſt in poteſtate mea facere ꝙ actus qui non fuit meritorius: ꝙ fuerit meritorius. ¶ Quãtum ad hoc: regulariter doctores non ſunt ſue opinionis. nam conſentiunt regulariter omẽs doctores ꝙ omnis actus elicitus in grã & ex gratia eſt meritorius: ſed reprobi aliquã do ſunt in gratia: & eliciunt operatões ex gratia: ergo ſtat ꝙ mereãtur. Quomodo ergo exponitur iſta particula/ad retribuendum premiũ acceptata. Dico ꝙ exponit̃ retribuẽdũ pmiũ acceptata ſecundum preſentem iuſticiam. ¶ Vnde cõtingit dupliciter actum ad vitam eternam acceptari: vno modo ſecundum eternam predeſtinationem: & nichil aliud eſt/q̃ deum voluiſſe ab eterno voluntate beneplaciti: & velle pro illo actu conferre vitam eternam. Nam bene ſequitur. Voluit voluntate beneplaciti & abſolute conferre vitam eternam: ergo conferet. nam bene ſequitur. Acceptat ad vitam eternam: ergo pro illo actu dabit vitã eternam: ſed actum acceptari ſecundum preſentem iuſticiam eſt deũ velle pro illo actu dare vitam eternam. ſi taliter operans perſeueret in eo ſtatu in quo elicit vſq ad finẽ/puta in gratia. & dicunt tunc doctores ꝙ illa particula acceptata &c. debet gloſſari/nõ ſecundum eternam preſciam ſed ſecundum preſentem iuſticiã. ¶ Quereret aliquis: capio duos qui ex eadem charitate circa eãdẽ materiam/& eodem conatu eliciunt equales actus: vnus tamen eſt reprobus: & alter predeſtinatus: & ſic actus vnius acceptatur ſecundum eternam predeſtinationem: & alterius ſecundum preſentem iuſticiã. Vtrũ plus ſit acceptari ſecundum eternam predeſtinatõnem: q̃ ſecundum preſentem iuſticiam. & ſi ſic: tunc actus illius qui acceptatur ſecundum eternam predeſtinationem erit magis meritorius & melius. nam videtur ꝙ melius ſit iſti: ꝙ actus eius acceptetur ſecundum eternam predeſtinatõnem q̃ ſecundũ preſentem iuſticiam. quia melius eſt/ꝙ cõferatur ei beatitudo q̃ ſub conditõne: puta

Opinio cõmunis. — *Dupliciter actus põt acceptari ad vitã eternã* — *Bõa difficultas.* — *ꝙ equaliter operãtes equaliter mereantur.* — *probatio*

ſi perſeuerauerit: ergo ē magis meritorius: ergo erunt duo/qui equaliter operātur: & tamen vnus plus mereтur ꝙ alter. Dico ꝙ il-

reſolutio

le qui eſt pdeſtinatus non plus meretur ꝙ alter: vnde plus mereri eſt actum ordinari ad maiorem gloriam ſecundum preſentem iuſticiam: ideo actus reprobi ordinatur ad tātum gradum glorie ad ꝙtum ordinatur actus predeſtiati ſed quia reprobus ponet obicem non conferetur ei: & conferetur alteri. ❡Quantum ad vltimam partem ſibi vel alteri. ſequitur ex hoc ꝙ aliquis poteſt alteri mereri de premio accidentali non ē queſtio. nam poſſet alteri mereri: puta remiſſionem pene in purgatorio. Sed de merito glorie regulariter dicunt doctores ꝙ nullus poteſt alteri mereri preter ꝙ chriſtus ꝙ meruit nobis omnibus ꝙuis Diony. dicat oppoſitū. ❡Queritur in quo conſiſtit radix meriti. i. quis actuum ſit primo meritorius: ita ꝙ ille ſit meritorius ſecluſis omnibus aliis: & nullus eſt meritorius ſecluſo illo: & ſimilis eſt queſtio qua queritur ī quo conſiſtit radix boni actus. dico ꝙ radix meriti conſiſtit in dilectione dei que eſt amor amicitie & non in amore concupiſcētie. Nec conſiſtit in affectione iuſticie: prout regulat affectionem commodi: ſed in affectione iuſticie in ſe conſiderata non ī qualibet ſed in amore amicitie dei. ❡Primus actus meritorius de neceſſitate debet eſſe dilectio qua diligitur deus amore amicitie.

radix meriti conſiſtit ī dilectiōe dei ꝙ ē amor amicitie. P̄m̄ꝰ poſt actꝰ meritorius de neceſſitate dꝫ eſſe dilectio qua diligit deꝰ amore amicitie.

Debet eſſe actus volūtatis quo bonitas dei nobis placet in ſe conſiderata nō relata ad aliud: puta ꝙ complacet nobis ꝙ deus ſit ſumme bonus. iuſtus: & illa volitio eſt meritoria ſecluſo quocunqꝫ alio. ❡Ratio eſt. Nullus actus eſt meritorius niſi procedat ex inclinatione charitatis: hoc ſatis ſupponitur. Sed charitas primo inclinat ad dilectionem dei: & ſolum ſecundario ad diligēdum creaturas propter deum: ergo primus actus meritorius eſt dilectio dei. ❡Sicut di-

Inclīatō caritatis

ximus ꝙ primus actus fidei ſiue primū credibile eſt hoc complexum. omne reuelatū a deo eſt verum: ita primū diligibile ex charitate eſt deus: & nihil eſt diligibile ex charitate niſi ex inclinatiōe actualis amoris dei ergo primus actus charitatis eſt amor dei: ergo eſt radix meriti: ergo radix meriti conſiſtit in dilectione dei ſuper omnia quo diligitur deus amore amicitie: quia ē actus meritorius ſecluſo quocūqꝫ alio: & nullus eſt meritorius niſi procedat ab illo: vel actualiter: vel virtualiter. ❡Hoc ſuppoſito ꝙ radix meriti pcedit ſiue eſt dilectio dei. Si ſint duo quorum vnus diligit deū amore amicitie & ex illa dilectione diligit etiam proximum: alter vero diligit tantū modo deū. ❡Queritur an dilectio proximi que procedit a dilectione dei ſuperaddat aliquid meriti ſuper dilectionem dei ſuper omnia? & arguitur ꝙ non/quādo eſt aliquis actus ita bonus ꝙ non eſt bonus niſi propter preſētiam alterius: ita ꝙ altero ſecluſo non eſſet amplius bonus: non ſuperaddit bonitatē: quia non eſt bonus niſi bonitate extrinſeca: ergo ſimiliter ſi ſint duo actus meritorij ſed vnus eſt meritorius propter preſentiam alterius ſolum ita ꝙ eo ſecluſo nō eſſet amplius meritorius. videtur ꝙ meritum quo eſt meritus nō eſt niſi meritum alterius: ſed iſta dilectio proximi non eſt meritoria niſi propter dilectionem dei: & propter preſentiam dilectionis dei: ergo videtur ꝙ meritū dilectionis proximi non eſt niſi meritū dilectionis dei: & ſic ille qui diligit deum: & ex illa dilectiōe diligit proximum nō plus meretur ꝙ ille qui diligit deum preciſe.

Queſtio.

❡Quātum ad hoc videntur michi antiqui dicere ꝙ non ſuperaddit meritum ſicut bonauentura. Dicunt enim ꝙ non eſt attendēdum quid fiat: quid fugiat: quid operetur homo: ſed ex ꝙto. i. ꝙto amore dei: ergo totum meritum reponunt in amore dei: ergo operatōnes multiplicate & impate ab amore dei nihil meriti habēt. ❡Nichilominus videtur michi probabilius ꝙ talis dilectio ſuperaddat meritum: quia niſi ſic ſuperfluum eſſet operari opera conſiliorum: dūmodo ſemper equaliter diligeretur deus ſi totum meritum conſiſtat in dilectione dei.

Opinio ātiquorū

Reſolutio doct.

ideo dico q̃uis radix meriti ſit dilectio dei:
& amor ille amicitie:& primus actus meri-
torius neceſſario ſit ille. dico tamen ꝙ dile
ctio proximi ex illo procedens ſuperaddit
meritum. Ratio eſt: nam certum eſt ꝙ dile-
ctio proximi eſt actus bonus moraliter alia
bonitate q̃ ſit ille actus diligẽdi deũ ſup oia
q̄a eſt liber alia libertate q̃ ſit ille actus dili-
gẽdi deũ ſup oia: q̄a ꝓſuppoſito tali actu di
ligẽdi deũ ſup oia nõ neceſſario ſeqtur dile
ctio pximi: ergo habet nouã libertatem cir-
ca proximum: ergo & nouã bonitatem er-
go & nouũ meritũ. ❡Et ad argumentũ qđ
fiebat qñ aliqs actus ẽ bonus ꝑpter ꝓſentiã
alterius ſolũ non habet bonitatẽ niſi actus
Doctor ꝯ Ocham. per cuius preſẽtiam eſt bonus. Et Ocham
omnem talem vocat extrinſece bonum: id
eſt bonum bonitate aliena: ſed nego ante-
cedens: q̃uis dicat ꝯtrarium Ocham: & di-
co ꝙ dilectio proximi que habet deum nõ
pro obiecto: ſed pro fine eſt bona noua bo
Q̄d meritũ ꝓcedat premiũ. nitate propter nouam libertatem. ❡Notã
dum ſecundo ꝙ meritum precedit ꝓmiũ
ſaltem natura. id eſt ordine nature. quare:
quia bene ſequitur hoc eſt iam iſtius: ergo
per nullum actum ſequẽtem ipſe efficit hoc
ſuum. Similiter bene ſequitur hoc eſt iam
Quid ſit mereri. iſtius: ergo per nullum actum ſequentẽ effi
cietur hoc ſibi debitũ. ❡Ex iſto fundamen
to/ aliquid mereri nõ eſt niſi effici illud ſibi
debitum: vel effici ſuum/ mereor aliquid id
eſt facio ꝙ illud mihi debeatur: ſed ſic eſt ꝙ
ſi iam ſic meum per nullam operationem ſe
quentem facio ꝙ ſit meum de nouo: ergo
nunq̃ mereor per aliquam operationem ſe
quentem. ergo nunq̃ meritum ſequitur pre
miũ: ad minus oportet ꝙ tempore aut na-
tura precedat/ & bene meritum precedit ꝓ-
mium ſaltem natura. Nam non videtur re-
pugnantia quin pro eodem inſtanti quo
mereor beatitudinem deus mihi cõferat il-
lam: & tũc actus meritorius non precedit tẽ
pore ſed natura: quia eſt cauſa ſine qua nõ/
beatitudinis. ❡Ex quo ſeqtur ꝙ reſpectu
coꝛelariũ iã habiti nullũ eſt meritũ ſed habendi. Secũ
do ſequitur/ nullus perfecte beatus iam me
retur. Ratio: ſi ſit aliquis perfecte beatus eſt
totaliter ſatiatus: nec amplius aliquid que-
rit. ergo dicitur perfecte beatus. vnde anie Q̄ ſe ſanctoꝝ non ſunt oĩo beate.
ſeparate non ſunt omnino beate. Nam li-
cet habeant & ſint ſatiate quãtum ad id qđ
appetunt appetitu libero: ſed appetitu na-
turali non ſunt perfecte ſatiate: quia appe-
tunt iformare corpus. ❡Similiter Chriſtus
in via ſecundum portionem inferiorẽ non
erat perfecte beatus. ❡Notandum tertio/
meritum proprie acceptũ pertinet ad por-
tionem ſuperiorem rationis primo & pri
cipaliter. Nam bene ſequitur meritum pri-
mo & principaliter cõſiſtit in actu dilectio
nis dei: quia diligitur amore amicitie: ſed
talis actus pertinet ad portionem ſuperio-
rem. ita ꝙ nullus actus ẽ meritorius niſi ſit
portionis ſuperioris vel niſi imperetur ab
actu exiſtente in portione ſuperiori: id eſt
a dilectione dei ſuper omnia. ❡Notandũ
quarto. Chriſtus fuit verus beatus & ali- Q̄d xp̄s fuerit cõprehẽſor/ & aliquã tulum viator.
quantulum viator ſecundum diuerſas po-
tentias ꝙ fuerit verus comprehenſor pa-
tẽt: quia habuit veram viſionem & tenſio-
nem. Etiam Chriſtus aliquãtulum fuit via
tor ſecũdum portionem inferiorem ratio-
nis: quia habuit ſenſualitatem paſſibilem
& corpus mortale: ſed iſta repugnant bea-
titudini corporis: ergo ſequitur ꝙ chriſtus
fuit aliquãtulum viator. & hoc notum eſt.
❡Quinto notandum ꝙ nullam implicat
contradictionem quin actus beatificus ſit Q̄d aliqſ beat⁹ poſſit mereri
meritorius. Patet: non implicat contradi-
ctionem aliquem beatum qui non eſt ſum-
me beatus puta quantũ eſſe poteſt: quin illi
augeatur ſua beatitudo. & non implicat
ꝙ actũ quẽ habet q eſt fruitio deus acceptet
ad augmẽtũ beatitudinis. ❡Vnde tota dif Opinio Ocham.
ficultas circa hoc eſt. Talis beatitudo ſcdm
quoſdã. ſ. fruitio btifica ẽ totaliter a deo ſic
ꝙ nullomõ a volũtate fruẽtis: ergo nõ eſt
libere elicita a volũtate. Querit mõ q̃uo ẽ
actus meritorius: tenet Gabriel ꝙ q̃liber ps Carpit Gabriel.
btitudinis eſt totaliter a deo: q̃uo ergo ſtat
ꝙ ſit meritoria & nõ video q̃uo habeat hoc
dicere: & ſic nõ bñ videt aduertiſſe ad ea q̃

ſupra dixi: & ad ſua fundamēta. Sed tenen
do cū Holcot ꝙ deus pōt acceptare actus
naturales: pōt dicere ꝙ deus pōt illū actum
fruitionis acceptare. Vn̄ dicit Ochā & bn̄:
qđ habuit alterā dilectionē ab illa q̄ ē totali
ter ꝑducta a deo: & ſic ꝑ illā meruit & nō ꝑ
primā. ❡In iſto primo articulo iam decla-
ratū quid ſit meritum: & in quo conſiſtat
radix meriti: & de Chriſto quomodo fuit
viator & comprehenſor: & actui beatifico
an repugnet eſſe meritorium. ❡Sed in iſto
vltimo notabili quia querebatur an Chri-
ſtus meruit in inſtanti inueſtigabimus an
ad meritum requiratur ſucceſſio vel poſſit
eſſe in inſtanti. dico conformiter ad Scotū
& ad Ocham / ꝙ de ratione meriti non eſt
ſucceſſio: ſed in inſtanti poteſt eſſe meritū:
hoc eſt dicere / non eſt de ratione actus meri
torij ꝙ producatur ſucceſſiue: ſed poteſt in
inſtanti & totus ſimul produci. Hanc pro
poſitionem deducit Scotus in preſenti di-
ſtinctione: nam ad producendum actū me
ritorium tria ſufficiunt: ſcilicet intellectus /
& voluntas non impedita. ❡Secundo co-
gnitio per quam obiectum preſentatur vo
luntati. & tertio charitas. Dicit ergo ad ꝓ-
ducendum actum meritorium primum re-
quiſitum eſt voluntas non impedita: quia
non poteſt produci niſi a voluntate. Secū
dum eſt / cognitio per quā intellectus oſtē
dit voluntati obiecta circa que eſt eliciēdus
actus meritorius: quia voluntas nō poteſt
in incognitum. Non enim poteſt velle vel
nole amare vel odire niſi itellectus cogno
ſcat. inuiſa enim diligere poſſumus icogni
ta nunq̄. Et tertium eſt charitas. Iſta tria ſuf
ficiunt: ergo quandocūq₃ iſta tria ſimul cō
currunt poteſt produci effectus puta actus
meritorius. Patet conſequentia / cauſis po-
ſitis ſufficientibus ad producēdum effectū
iam vel ponitur effectus. vel ſaltem poteſt
poni: alias non eſſent cauſe ſufficientes: qa
ſi non ponatur hoc eſt ſemper defectus ali
cuius: ſed ſic eſt ꝙ ille tres cauſe poſſunt po
ni in eodem inſtanti. Nam de voluntate
non eſt difficultas. Similiter ꝙ poſſit poni

an ad meritū req̄ratur ſucceſſio.

Tria ad actū meritoriū ꝓducendū

cognitio patet: quia cognitio eſt res per-
manēs / ergo datur vnum inſtans i quo eſt
& eodem modo dicatur de charitate: ergo
datur inſtans in quo iſta tria ſimul concur-
runt. & iſta eſt reſolutio Scoti. vnde poſi-
tis cauſis ſufficiētibus poteſt poni effectus
Nam ſi ſit cauſa naturalis ponitur effectus.
Si cauſa libera poteſt poni: ſed pro eodem
inſtanti ponuntur omnes cauſe vt dictum
eſt. ergo. ❡Sed videbitur alicui ꝙ iſta ratio
non eſt ſufficiens. Ponuntur omnes cauſe
ſufficientes ad producēdum calorem in in-
ſtanti: quia non requiritur niſi ignis: & ta-
men pro illo inſtanti nō poteſt poni calor
quia calor non producitur in inſtanti ſed
ſucceſſiue: ergo iſta conſequētia non valet
omnes cauſe ponuntur in inſtanti; ergo ef-
fectus poteſt poni in inſtanti. Similiter cer
tum eſt ꝙ cauſe efficientes & ſufficientes rei
ſucceſſiue ſunt in inſtanti: & ſunt res perma
nentes: & effectus eſt res ſucceſſiua: quia nō
poteſt poni in inſtanti ſicut patet de motu
cuius cauſa eſt ſubſtantia permanens: ergo
iſta conſequentia non valet: cauſe ponun-
tur in inſtāti: ergo effectus ponitur in inſtā
ti. Dico ꝙ doc. debet ſic intelligi. ❡Quan-
docunq₃ ſunt cauſe ſufficiētes ad producē-
dum effectum & non repugnat effectui to-
tum ſimul produci: & non ponitur reſiſtē-
tia: & in eodē inſtanti in quo cauſe ſunt po
ſite ponitur ſufficiens applicatio: iam poni
tur effectus. Tria ergo requiruntur vt dicat
verum. Primum / ꝙ cauſe efficiētes ſint ſuf-
ficienter applicate adinuicem. & paſſum ſi-
militer: & ꝙ ille cauſe non habeant reſiſten
tiam. vnde Ariſtoteles in ſeptimo phiſico
rum & in quarto videtur dicere ꝙ omnis
cauſa ſit cum reſiſtentia, & propterea quan
do ignis producit calorem in aliquod paſ-
ſum quāuis applicatio fuerit facta in tem-
pore: tamen in inſtanti verum eſt dicere:
iam eſt ſufficienter applicatus: nichilomi-
nus non producitur in inſtanti ille calor:
quia habet reſiſtentiam in paſſo. Requiri-
tur ergo ꝙ effectus ex natura ſit in inſtanti
ꝓducibilis: & ꝙ ei nō repugnet. & hoc di-

Attēde

Quō intelliged' eſt ſcotus in ſua maxima.

to propter effectum qui eſt res ſucceſſiua: quãuis cauſe ſufficientes ponantur in inſtanti implicat tñ effectum produci in inſtanti poſtq̃ eſt res ſucceſſiua: ergo bene dicit doc. quãdocunq; ſunt cauſe ſufficientes applicate adinuicem & in paſſo nulla eſt reſiſtentia: & effectui non repugnat totum ſimul produci ex natura eius tũc de neceſſitate ſi ſint cauſe naturales producitur effectus Si autẽ altera ſit libera poteſt poni effectus.

Ratio ſatis apparens. ¶Dices ergo quando ignis producit calorem ſine reſiſtẽtia ad minus producit in inſtanti. patet: poteſt eſſe aliquod corpus inclinatum ad calorem: etiã ſecũdum formã ſubſtantialẽ non habens tantum calorẽ ad quantum inclinatur. Certũ eſt q aer eſt naturaliter calidus: & ſtat q in aere non ſit tãtus calor ad quãtum inclinatur ſecundum inclinationem forme ſue ſubſtantialis ſi ſit dimidia pars: & applicetur igni calefiet. & nulla eſt reſiſtentia: ergo calefiet in inſtãti. Dicitur q ſi non ſit obſtaculum ille producet illum calorem cuius eſt naturaliter productiuus. ¶Ecce ergo pro reſolutione: poteſt actus meritorius elici in inſtanti: & aliquis poteſt mereri in inſtanti. & iſta materia tractatur in tertia diſtinctione ſecũdi ſententiarũ de angelis.

Reſolutio ergo queſtiõis. ¶Pro difficultate huius materie & pro fundamento. Dico ſi qs mereatur aut demereatur in inſtanti non oportet q in quolibet inſtanti ſequenti continuatio tantum mereatur/vel demereatur quantum in primo.

Ratio. q demereaꝛ infinite. ¶Ratio/quia tunc in quantocunq; paruo tempore in quo continuaret actũ elicitum iam infinite mereretur aut demereretur. Patet: ſunt infinita inſtantia: ergo ſi in quolibet inſtanti mereatur eq̃lem portionem beatitudinis ſicut i primo meretur infinitas equales non communicãtes: ſed ex omnibus talibus equalibus non cõmunicantibus reſultat infinita multitudo: cum inſtantia non cõmunicãt ergo meretur infinitum premium intenſiue: quod eſt falſum. ergo non meretur tãtum in quolibet ſequenti. & ſic oportet de neceſſitate dicere q in aliquibus: imo per infinita naturaliter bene continuat. & ſic in illis nihil de nouo meretur: aut demeretur. Vel oportet dicere q poſtq̃ actus eſt elicitus in inſtanti nunq̃ aliquid i inſtãti ſequẽti meretur de nouo niſi propter circũſtantiam aduenientem.

Gregoꝛ. imaginatio de naturali cõtinuatione actus. ¶Vnde Gregorius dat vnum tẽpus in quo non poteſt deſiſtere ab actu: & vocatur tempus naturalis cõtinuationis: ſed poteſt deſiſtere in inſtanti terminante illud tempus: & ſi continuet in illo aliquid meretur: aut demeretur: quia libere/& poſt illd inſtans: iterum datur tempus naturalis continuationis.

Ocham imaginatio d libera ꝯtinuatiõe act⁹. ¶Dicit Ocham in inſtanti elicitionis aliquid meretur de nouo ſi ſit bonus: ſed non meretur de nouo in aliquo inſtãti ſequenti: ſed in tẽpore ſolũ ratione cõtinuationis ſucceſſiue quãuis libere conſeruet in alijs inſtantibus: ſed aliquid primo eſt meritum vel demeritum quod meretur in tempore proxime ad illud inſtans. Nam oportet ymaginari ita eſſe in illa ꝯtinuatione ſucceſſiua ſicut eſt in productione ſucceſſiua alicuius qualitatis. Nam quando qualitas producitur ſucceſſiue in inſtanti quo cõtinuatur falſum eſt dicere aliquid productũ eſt de nouo quia ſubito ꝓduceretur: ſed verum eſt dicere in hoc inſtanti: aliquid eſt primo productum: ſcilicet quod producit in tempore: quia in illo inſtanti verum eſt dicere: hoc totũ eſt & nunq̃ prius illud totum fuit: licet partes eius fuerint. Inde continuans actum per horam in inſtanti elicitionis meretur: ſed in inſtanti medio nichil meretur: ſed in inſtãti medio eſt aliquid primum quod meretur ſucceſſiue continuando: & merebatur illud ſucceſſiue in tota prima dimidietate hore. Ita dicit Ocham. & illa opinio eſt probabilior. ¶Dico notanter niſi ſuperueniat circunſtantia noua in continuatione: quia ſtat demereri in inſtanti nouam penam quam non demerebatur ſortes quando continuabat. Vnde ipſe eliciens actum qui nondum eſt prohibitus ſibi continuando illum non demeretur: & in inſtanti medie hore erit prohibitus: nichilominus continuat illum per totam ho

ram in inſtāti medie hore demeretur aliqd
de nouo: ac ſi illum de nouo eliceret: quia ē
noua circunſtantia ſuperioris puta obliga-
tio noua ad non habendum illum actum.
Vnde Ocham & alij qui dicūt ꝙ actus pro
ducitur in inſtanti cõcedere debent ꝙ in in
ſtanti continuationis poteſt aliquid deme-
reri de nouo: ſed hoc nunꝙ eſt niſi propter
nouā circunſtantiā que ꝯcurrit in illo inſtā
Prima cõcluſio. ti & nunꝙ prius erat. ¶Iſtis ſuppoſitis ſit
prima cõcluſio. Chriſtus nobis & ſibi me-
ruit non obſtante ꝙ toto tēpore vie eſſet cū
prehēſor & viator. Prima pars patet ꝑ pau
lum ad Epheſios prio. Gratificauit nobis
pater in dilecto filio ſuo ī quo habemus re
demptionē ꝑ ſanguinē eius ī remiſſionem
peccatorū: ergo ſequitur ꝙ xp̄s meruit no-
bis remiſſionē peccatorum in effuſione ſan
guinis ſui. Secūda pars patet: xp̄s meruit ſi-
bi. Patet per illud ad philippenſes ſecūdo.
Exinaniuit ſemetipm̄. & ſeqtur propter qđ
deus exaltauit illū. ergo xp̄s meruit exalta-
ri: & meruit habere nomē quod eſt ſup oē
nomē. Chriſtus ergo meruit nobis. ſed qđ:
Dico ꝙ apertionē regni: remiſſionē pecca-
ti: gloriā & gratiā. ¶Item Chriſtus meruit
ſibi exaltari/habere nomē qđ eſt ſup omne
nomen quod eſt deus. ¶Contra. Chriſtus
ſemper eſt & fuit deus: ergo nō meruit ſibi
hoc nomē deus. dicūt doc. meruit hoc no-
men deus ꝗtum ad cognitionem & noticiā
hominū: hoc ē meruit cognoſci & credi ꝙ
eſſet deus ab hominibus. ¶Secunda con-
Secunda cõcluſio. cluſio. Chriſtus nedum meruit nobis gra-
tiam: gloriam: & remiſſionē peccatorū actī
bus imperatis paſſiõe ſua: ſimiliter actibus
ſenſualitatis ſed etiam actu beatifico por-
tionis ſuperioris rationis. Iſta cõcluſio ha-
bet duas partes. Pria ꝙ illis actibus partis
inferioris & potentie executiue meruit. Pa
tet. Chriſtus oīa iſta obtulit deo patri pro
nobis & hoſtiam viuā pro nobis: ergo xp̄s
illis oībus meruit pro nobis. Secunda pars
eſt ꝙ etiam actu beatifico. vnde nunꝙ eſt
meritum quin radix ſit in parte ſuperiori
portionis rõnis: id eſt ī amore dei: ergo pri
mus actus meritorius Chriſti erat amor dei
ſuper omnia: ſed ille actus erat beatificus: er
go actu beatifico meruit nobis illa. vult dī
cere concluſio ꝙ nunꝙ aliquis actus poten
tie executiue ē meritorius niſi procedat ab
amore dei ſuper omnia: & ab actu portio-
nis ſuperioris. ¶Contra/ſi deus īfunderet
mihi ſuum amorem ſe ſolo: ita ꝙ neceſſita-
ret me deus ad amandū ipſum amore ami-
citie talis non eſt mihi meritorius: quia nō
venio laudādus propter illū actū quia ille
actus non eſt a me/& reſpectu illius nō me
habeo libere ſed pure paſſiue & naturali-
ter in me productus eſt: ergo videtur ꝙ ta-
lis nō ſit meritorius. Dico ꝙ ꝗuis ille actus
ſit ī me naturaliter productus: & nullo mo
do me habeam libere ad eum ſed pure paſſi
ue: tamen mediāte illo actu poſſum libere
elicere circa creaturam puta ex illo actu dile
ctionis dei ſuper omnia a ſolo deo cauſato
in me poſſum libere diligere proximum:
quia non neceſſitor ad diligendum proxi-
mum: nec impedior: & illa dilectio videtur
meritoria: cum ſit bene circūſtantionata &
libere elicita cõformiter ad dictamen rectū:
& propter debitum finem ſcilicet propter
deū. ergo videtur ꝙ aliquis actus circa crea
turam ſit miritorius ꝗuis actus circa deum
nō ſit meritorius. quia ſtat actum circa deū
non eſſe liberum in ordine ad eum qui dili
git. & tamen actus qui erit circa creaturam
erit liber. ideo non haberem pro inconue-
nienti ꝙ per dilectionem creature mererer:
& non per dilectionē dei: quia illa dilectio
non eſt libera. Sed regulariter primus actus
meritorius eſt dilectio dei ſuper omnia.
¶Tertia ꝯcluſio. xp̄s nunꝙ ſibi meruit bea
titudinē. i. clarā viſionē neqꝫ fruitionē. Pa Tertia cõcluſio.
tet. xp̄s nunꝙ meruit ſibi illud quo nūꝙ ca-
ruit: ſed nūꝙ caruit btitudine. ſemꝑ eni fuit
beatus xp̄s in vtero/extra vterū & in paſſio
ne: &c̄. ergo nūꝙ meruit btitudinē in inſtā
ti ꝯceptiõis: qa vel meruit ipſā ꝑ ſemetipſā
vel ꝑ aliqđ aliud: nō ꝑ ſemetipſam vt notū
eſt: neqꝫ ꝑ aliqđ aliud: qa illud aliud prius
habuiſſet: ꝗ btitudinē qđ eſt falſum: igitur.

Quarta cõcluſio. ❡Quarta concluſio. Chriſtus meruit ſibi impaſſibilitatem/& gloriam corporis per actus imperatos/& per ſuã fruitionem. Patet ex prehabitis: quia omnis actus Chriſti fuit meritorius. Patet/nullum habuit actũ elicitum/aut imperatum quin fuerit liber conformis dictamini rationis: igitur ſemp fuit meritorius. ꝙ meruerit ſua fruitione. Patet: qa ſi nõ fruitiõe meruiſſet nullo alio actu imperato meruiſſet. Hic arguit ſcotus ſatis apparenter. (Scoti argumentũ) Quãdocunq; aliqd habetur ſine merito omnia que ſequũtur ad illd non cadit ſub merito: quãdo ſequitur neceſſario neceſſitate naturali: quia ad habendum illud non oportet mereri: ſed ſolum aufferre obſtaculum ſi non ſequatur: ſed ſic eſt ꝙ gloria anime Chriſti nõ cadit ſub merito: & ad illam neceſſario neceſſitate naturali ſequitur gloria corporis ex redũdãtia in corpus: ita ꝙ ex illa ſequitur impaſſibilitas/agilitas/&c. Cum ergo gloria aĩe non cadat ſub merito: & ad illam ſequatur gloria corporis ſi nõ ponatur obſtaculũ: ergo eſt ſolum opus remouere obſtaculum: ergo imortalitas non cadit ſub merito.

❡Dico ꝙ primum cadit ſub merito inquãtũ amotio obſtaculi cadit ſub merito/quãuis ergo ad gloriam anime ſi nõ fuiſſet obſtaculum fuiſſet ſubſecuta gloria corporis & gloria anime nõ cadebat ſub merito: dico tamen ꝙ gloria corporis cadit ſub merito: quia impedimentũ erat/non concurſus dei cum gloria anime. Amouere enĩ obſtaculum eſt deũ concurrere: & poteſt mereri ꝙ deus cõcurrat: & ſic ꝙ habeat dotes corporis cadit ſub merito. Chriſtus enĩ meruit ꝙ deus nõ amplius ſuã actiuitatem ſuſpenderet ad cõcurrendum cũ gloria aĩe ad gloriam corporis. ❡Quinta concluſio. (Quinta cõcluſio.) Chriſtus nõ ſolum meruit in paſſione. Patet in inſtanti pceptionis habuit oĩa requiſita ad meritum: ſcilicet voluntatẽ & charitatem/ ergo verificabile eſt ꝙ meruit. Dicũt doct. ꝙ in inſtãti ſue pceptionis elegit mori pro redẽptione gñis hũani· & in eodem inſtãti triſtabatur de ingratitudine iudeorũ: &c. ita ꝙ nunꝙ ſecundum humanitatem fuit ſine triſticia. ❡Sexta pcluſio. (Sexta cõcluſio.) Illud idem qđ meruit in inſtanti pceptionis meruit in tẽpore/& in vita: & nihil de nouo: ergo meruit idẽ quod prius merebatur: & ſic meritum in tempore vite non erat noui premij ſed eiuſdẽ premij/quod merebatur in inſtãti pceptionis. ❡Reſolutorie patet quomõ xp̄s meruit nobis/& ſibi: ſicut deductũ eſt per ſex concluſiones: ꝙ meruit nobis gloriam: & gratiã tam actibus portionis ſuperioris/ꝙ̃ actibus portionis inferioris: & ab inſtanti cõceptionis incluſiue: hoc eſt ꝙ in illo inſtanti merebatur. ❡Inſup ꝙ meruit ſibi impaſſibilitatem/& immortalitatẽ & cunctas dotes corporis. ❡Iam mouetur dubium (Dubium primum.) contra illud qđ dictũ eſt in tertio notabili & in vna concluſione: ꝙ actus beatificus chriſti erat meritorius: quia actus fruitionis quo fruebaẽ deo erat meritorius: qa prima radix in qua principaliter & primo conſiſtit meritũ/eſt amor dei amicitie. Certum eſt ꝙ illa fruitio xp̄i erat btifica: qa erat beatus. Iam inſtaẽ tripliciter ꝯtra illã ꝯcluſionẽ. Oẽs ꝯditiões reqſite ad actũ meritorium repugnãt actui beatifico. (ꝙ actus btificus xp̄i nõ ſit meritorius.) patet aña/de ratione meriti eſt ꝙ ſit actus contigentis. i. liber libertate ꝯtradictionis: ſed actus beatificus non eſt liber libertate cõtradictionis: quia non eſt in ptãte beati facere ſe beatũ & deſiſtere: poſtea inchoare illũ actũ: ergo ſeqtur ꝙ aliquid requiritur ad actũ meritoriũ: quod repugnat actui beatifico. Secũdo/ꝙ meritũ eliciaẽ a merẽte: ſed actus beatificus nõ elicitur a merẽte: ſed eſt a ſolo deo: ergo actus btificus nõ eſt meritorius. Et tertio/ aĩa xp̄i ſcđm portionẽ ſupiorẽ erat totaliter beata: ergo ſcđm illã nullo modo poterat mereri: & p ꝯñs nõ erat actus meritorius.

❡Quantũ ad hoc dubiũ ex phabitis tripliciter rñdere poſſumus. (Ad p̄mũ) Primo certũ eſt ꝙ Chriſtus habebat dilectionẽ beatificã ꝙ̃ nõ erat effectiue a voluntate/ſed a deo ſolum ſcđm Ochã/poteſt dici ꝙ talis dilectio nullo mõ erat meritoria: & hoc eſt multũ apparens: ſed cũ in ipa potẽtia ſcilicet aĩa ſint oĩa

que requirūtur de neceſſitate ad producen
dum volitiones: ſcilicet libertas/ cognitio
obiecti: ipſa volūtas Chriſti cum illa cogni
Aduerte tione pōt exire in actū diligendi. Ecce q̄uis
deus infunderet anime Chriſti vnū amorē:
ſicut infundit ſingulis beatis. nihilominus
potentia beata cū cognitione eſt cauſa ſuf-
ficiens ad producēdum amorē diſtinctum
ſpecie ab illo/ quem producit deus: quia il-
le nō eſt producibilis a creatura: ergo diſti
guitur ſpecie ab illo/ qui producitur a crea-
tura. Iam dico ꝙ Chriſtus per ſecūdū amo-
rem meretur diligēdo deū nō per amorem
qui eſt beatificus proprie: ſed per amorem
qui producitur a voluntate xp̄i libere & ip
ſa cognitione. & qñ doct. dicūt ꝙ meretur
per actū beatificū .i. qui ratione obiecti erat
beatificus: & nō per actū qui formaliter eſt
beatitudo: quia nullo modo eſt a volunta
te: ſed meretur ꝑ actū qui eſt de eodem obie
cto/ de quo eſt actus formalis beatificus: &
non eſt difficultas ſic dicendo. Poteſt dici
ſecūdo. q̄uis actus portionis ſuperoris/ qui
neceſſario reqritur ad meritum nō ſit meri-
torius: nō ſeqtur quin actus portionis infe
rioris ſit meritorius: licet enim deus produ
ceret in me actū dilectionis ſue modo btifi-
co: & neceſſitaret me vt nullo mō liber eēm
libertate ꝯtradictionis: nihilominus ex illo
amore poſſem ꝯñter & libere elicere actus
circa creaturas. Nec ſequitur. neceſſitat me
ad dilectionē finis: ergo & mediorum. Iſto
ſuppoſito falſum eſſet ꝙ mererer ꝑ dilectio
nem dei: quia actus ille nullo modo ē liber
nihilominus mererer ꝑ actus portionis rō-
nis: quia iſti actus circa creaturas libere elici
untur a me: & ſunt conformes recte rationi
& propter debitū finē: ergo oportet dicere
ꝙ illi actus ſūt boni: ergo meritorij. Eodē
modo poſſet dici de Chriſto: ꝙ q̄uis Chri-
ſtus fuerit neceſſitatus ad amorē dei: nichi-
lominus ex illo amore ad quē neceſſitabat
libere eliciebat multas alias volitiones: &
poteſt dici ꝙ in illis cōſiſtebat meritum: &
ſic oportet negare ꝙ oporteat ſemper actū
meritorium eſſe actum diligendi deum.

¶ Tertio. poteſt bene dici ꝙ Chriſtus non
habuit niſi vnicum actum diligendi deū/
& ille fuit beatificus. & nullo modo liber
libertate ꝯtradictionis reſpectu ipſius chri
ſti quo ad animam: ſed ſolum reſpectu diui
nitatis: & tūc per illum actum Chriſtus me
rebatur: & quāuis nō eſſet contingentia in
actu: adhuc in illo conſiſtebat meritū: quia
meritum eſt aliquid acceptatum a deo: ſed
deus libere poteſt acceptare & actum neceſ
ſario productum: & contingenter produ-
ctum. nec eſt inconueniens dicere ꝙ in illo
actu neceſſario reſpectu voluntatis create
adhuc conſiſtebat meritum: ſed primi duo
modi vident̄ probabiliores. ¶ Secūdo du
bitatur. Dictum eſt in vna tertia concluſio
ne ꝙ Chriſtus non meruit ſibi beatitudinē
Contra/ deo eſt tribuendum quod glorio
ſius eſt & nobilius: ſed habere beatitudinē
ex meritis eſt glorioſius/ q̄ ſine meritis/ &
pure liberaliter: ſicut glorioſius eſt militi
habere bona a rege propter merita/ q̄ ſine
meritis. ¶ Q̄ꝫ rum ad hoc: verum eſt ꝙ glo
rioſius quādo haberi poteſt ex meritis: ſed
ſi non poſſet non eſt glorioſius. Iam dico
ꝙ beatitudo chriſti nullo modo cadit ſub
merito propter eius excellentiā/ & ob tan-
tam anime eius cōiunctionem ad diuinita-
tem nullo modo poterat cadere ſub meri-
to. Tertio dico ꝙ glorioſius eſt habere ita
excellentem q̄ paruam que caderet ſub me-
rito. ¶ Tertio dubitatur. Dictum eſt in alia
concluſione ꝙ Chriſtus meruit in paſſiōe. Tertium dubium.
Contra. Nunq̄ meretur aliquid quod eſt
iam ſibi debitum: ergo ſequitur ꝙ chriſtus
in paſſione nō meruit. Patet conſequentia
Chriſtus in inſtanti ſue cōceptionis prius
meruit: ergo in paſſione erat iam ſibi debi-
tum. Sanctus Tho. & Bonauē. dicūt ꝙ me
remur tripliciter. Primo mō mereri eſt face
re de eo qd̄ nō eſt debitū eſſe debitum: & ſic
Chriſtus meruit in inſtāti conceptionis: &
nunq̄ poſtea meruit capiendo mereri iſto
primo modo. ¶ Secundo modo mereri eſt Mereri
de debito paruo facere maius debitum. & dicit̄ tri-
iſto modo dicit Tho. meremur quotidie pliciter.

quando per gratiam operamur quod facimus/quod maior gloria debeatur nobis q̄ prius:& iſto modo Chriſtus nō meruit in inſtanti conceptionis &c̄. ℭ Tertio modo mereri eſt de eo quod eſt debitū ex vna cauſa facere & pluribus cauſis debitum:& iſto modo Chriſtus meruit id eſt fecit ꝙ ex pluribus cauſis deberetur nobis gloria/q̄ prius:& meruit ſibi impaſſibilitatē/& immortalitatem.Debebatur enim ex actibus interioribus:& fecit ꝙ ex ſufferētia/ & paſſione deberetur. Certum eſt ꝙ nullus meretur quod eſt ſibi debitum:ſed bene meretur ſecūdo/& tertio modis. ℭHic eſt vna difficultas. Actus exterior nunq̄ addit ſupra meritum eſſentiale/&reſpectu actus interioris tantum merebatur Chriſtus per volitionem efficacem ſufferendi mortem quā habuit in inſtanti conceptionis: quantum merebatur per paſſionē. ℭSed difficultas

De actu exteriori ſupra interiorem

eſt : quāuis volitio dandi elemoſynam ſit eque meritoria ac ſi non detur : quia ponitur obſtaculum:non eſt tamen eque ſatiſfactoria:immo ſatiſfactio proprie reſpicit ſolum actum exteriorem penalem. Videtur ergo eodem modo ꝙ ſuis Chriſtus equaliter meruit de premio eſſentiali:non tamē equaliter de remiſſione pene. vnde regulariter dicunt doctoresꝙ volens dare elemoſynam & dans plus ſatiſfacit q̄ volens dare equali volitione:& non dans. videtur ergo ꝙ ipſa paſſio plus fuerit ſatiſfactoria q̄ volitio:& videtur mihi dicendum ꝙ Chriſtus nō meruit totaliter liberationem a pena vſq; ad paſſionem.Certum eſt ꝙ patres in lymbo nunq̄ fuerūt abſoluti a pena quo vſq; Chriſtus fuerit paſſus imo ſemper patiebantur:ergo non erat adhuc ſatiſfactum pro pena eorum.nam bene ſequitur in inſtanti conceptionis erat ſatiſfactum pro pena:ergo non erant amplius debitores pene : ergo nunq̄ deus dediſſet eis penam ab inſtanti ꝯceptionis Chriſti:quia nulli deus infligit penam quin ſit debitor illius. Si dicas ꝙ ille anime fuerunt debitrices vſq; ad inſtans mortis Cchriſti.Contra.ergo Chriſtus non ſatiſfecit pro pena vſq; ad paſſionem:ergo illa ſatiſfactio erat alicuius meritoria accidentalis : cuius non erat meritorius actus interior. ℭDico ꝙ nō eſt incōueniens ꝙ per aggregatum ex actu interiori & exteriori mereatur quō ad ſatiſfactionem pene:cum ſatiſfactio reſultat ex actu exteriori penali. ℭDubitatur quo modo potuit mereri per portionem ſuperiorem: cū cuncti beati non mereantur. Dico ꝙ deus non acceptat aliorum beatorum actus ad gloriam reddendam pro illis: ſed acceptat actus Chriſti ad gloriam reddendā pro nobis.hoc totum eſt ſumendū ex ꝯſtitutione diuina:& non ex conditione meritorum.

Aduerte

ℭDiſtinctio decimanona.

Utrum Chriſtus ī paſſione benedicta oībus propagatis/& propagādis meruit ſufficienter ſaltē gratiam/& gloriam/& remiſſionem peccati. & per quem actū. Quo ad hoc primo notandum ꝙ ad eſſe meritum reſpectu alicuius premij poteſt regulariter intelligi.Vno modo ꝙ ſit meritum qantū ad ſufficicientiam.Alio modo ꝙ ſit meritū quantum ad efficaciam:&iſta eſt diſtinctio antiquorum. Vnde meritū reſpectu alicuius q̄tum ad ſufficiētiā eſt illud ſufficere ad illud non ſimpliciter & abſolute:ſed cū aliqua conditione:puta eſt illud ſufficere ſub iſta conditione:ſi omnia ordinata ad conſecutionem illius ponantur in illo/cui meruit:vt ſi pr1iceps maximus meruit apud regem ꝙ ſinguli ſignati ſuo ſigno accedētes ad curiā regis habeant florenū: vel aliquid huiuſcemodi/ſi ſit aliquis ex ſuis militibus qui nō accedat : ille meruit illi vnū florenū quantum ad ſufficientiam/ quem haberet ſi accederet cum tali ſigno principis: quia ē ſufficiens cum conditiōe:puta ſi ad impleat omnia ordinata ad conſecutionem. ſed meritum quantum ad efficaciā vocatur meritum cum effectu. Vnde ſortes reprobus meruit gloriam : ſed quia non perſeuerat

Bona analogia.

meruit quātum ad ſufficientiā: ſed nō quā/tum ad efficaciam quia ponit obſtaculum.

Meritū xp̄i dupliciter pōt intelligi

¶ Unde dupliciter poteſt intelligi ꝙ Chriſtus meruit omnibus: vel quantum ad ſufficientiam/vel quātum ad efficaciam/gloriam/& gratiam. Notandum ꝙ licet finiti ſint ꝓpagati: nihilominus infiniti poſſunt propagari homines ſeu deſcēdere ab Adā: quia mundus poteſt perpetuari: & eſſent infiniti propagandi in tempore futuro ſecundum ſtatum in quo nunc eſt mundus.

ꝙ meritū ſit infinitū tripliciter ītelligitur.

¶ Notandum eſt tertio/ꝙ tripliciter intelligi poteſt: ꝙ meritum ſit īfinitum. Primo modo infinitum infinitate actus: id eſt infinitū intenſiue: id eſt ꝙ habeat infinitas partes graduales non cōmunicantes. Secūdo modo ꝙ ſit infinite perſone ab infinito ſūpto. Tertio modo ꝙ ſit infinitum infinite acceptationis: id eſt ꝙ ſit acceptatum a deo infinite ſeu ad infinitum premium: ſicut nichil eſt quin ſit a volitione dei: q̄a deus vult eum eſſe & non propter aliam cauſam: quia deum velle: eſt cauſa cuiuſcunq̧ entitatis: ita nihil eſt bonum niſi quia deus vult illd̄ eſſe bonum. Similiter nihil eſt meritum niſi quia deus vult ipſum eſſe meritum. ſi ſit ergo aliquis actus in ſe finitus: & quāuis elicitus a finito ſuppoſito nihilominus deus vellet pro illo actu dare īfinita premia que poſſet de potentia abſoluta: ille actus non eſt tunc infinitum meritum ex parte ſui: q̄a eſt ſolum finite intenſus nec ex parte perſone quia eſt ſolum finita: ſed eſt ſolum meritum infinitum ex parte acceptationis diuine. deus enim acceptat ad infinitū. Eſt poſſibile ꝙ aliquod meritum ſit maius ex parte actus q̄ aliud meritum: & tamē ſit minus ex parte acceptationis id eſt intenſior actus & tamen minus acceptatur a deo: nam intenſior dilectio proximi minus acceptatur a deo q̄ remiſſa dilectio dei: nam intenſior actus qui procedit a conatu voluntatis/& a magno habitu non eſt ita meritorius/non ſequitur hoc meritum eſt maius ex parte actus: ergo ē ſimpliciter maius meritum. Nam ly maius appellat maioritatē ex parte acceptationis & non ex parte actus vel ex parte perſone per regulam logicalē. Quandocunq̧ ponuntur duo termini appellatiui a parte predicati &c. preciſe propter hoc actus vocatur meritū quia acceptatum: ergo formale ſignificatum meriti eſt acceptatio: ergo dicendo hoc eſt maius meritum: ibi ly maius appellat maioritatē adiacere acceptationi & nō actui. ¶ Circa hoc mouet̄ talis difficultas: ſuppoſito ꝙ actus ille ex natura propria eſt ſolū finite actiuitatis: & ſic eſt ſolum finite bonitatis moralis Queritur vtrum ſit ſolum finite acceptationis ita ꝙ poſſit tantūmodo acceptari: & nō magis: vt capio actum meritorium ex gratia. eſt finite entitatis & bonitatis naturalis Item eſt finite acceptatus realiter/& actualiter ad finitum premium. Utrum ſit ſolum finite acceptabilis: ita ꝙ deſ certus gradus ſecundum quem tantum acceptari poſſet: & non poſſet magis. Dico ꝙ eſſe acceptabile paſſiue nullam importat operationē reſpectu actus: ideo infinite poteſt acceptari: ſcilicet ad gloriam: vt duo: & tria: & quattuor. & ſic in infinitum poteſt acceptari.

¶ Notandum quarto. Non tātum paſſio Chriſti fuit meritoria ſecundum exhibitionem ſed etiam fuit meritoria ſecundū preuiſionem. i. preuiſa. hoc eſt paſſio Chriſti nō tantū profuit exiſtentibus/aut futuris poſt paſſionem: ſed etiam profuit preteritis & antiquis patribus. Certum eſt ꝙ paſſio xp̄i non dicitur meritoria gratie nobis eo ꝙ ea ſola poſita tanq̄ cauſa ſufficienti detur nobis gratia: quia tūc daretur gratia ſingulis abſq̧ quocūq̧ actu proprio: & abſq̧ ſacramētis: ſed dicitur meritoria gratie quia meruit Chriſtus per ſuam paſſionem ꝙ ſacramenta haberent efficaciam reſpectu gratie: ꝙ deus daret nobis in illis ſignis ſenſibilibus gratiam reſpectu ſuſcipientium. Similiter meruit nobis gratiam: quia actus noſtri non acceptantur a deo ad gratiam niſi virtute paſſionis Chriſti: nō dat nobis gratiam per paſſionem ſolum: ſed per actus ſacramentales etiam & actus proprios: ſed

ꝙ tales actus ſacramentales & proprij acceptentur a deo nõ eſt ex natura rerum/ſed ex volũtate diuina/& hoc deus vult ex virtute paſſionis xp̄i: & vltra dicit ꝙ virtute paſſionis xp̄i preuiſe anteq̃ eẽt exhibita deus dabat ſacramentis virtutem ad conferendum gratiam. Similiter deus acceptabat actus ꝓprios hominũ ad gratiã virtute talis paſſionis xp̄i exhibende & preuiſe: ſic ergo non tantum profuit/vt exhibita. i. preſens aut preterita: ſed vt exhibenda ſeu preuiſa/aut futura. Iam de ſecundo videndum eſt Vtrum meruit xp̄us ſufficienter omnibus propagatis propagabilibus/& propagandis. ſit prima concluſio. ¶ Chriſtus Ade/& toti poſteritati ſufficiẽter meruit gratiam/& apertionem regni. Nam propter peccatum Ade/regnum fuit clauſum/hoc eſt: fuit impoſſibilitatum genus humanum ad ingreſſum regni. vnde Magiſter & Bonauentura dicunt ꝙ regnũ claudi eſt nos impoſſibilitari ad illud: & illud aperiri eſt poſſibile nos ingredi. Eſt enim clauſum dãnatis. Dicit ergo concluſio. Chriſtus ſua paſſiõe poſtq̃ erat clauſum ade/ & toti poſteritati meruit aptionem/& gratiam. Et iſta cõcluſio non poteſt efficaci ratione probari: ſed auctoritatibus ſuaderi. nam xp̄us venit redimere peccatores: ſed redimere peccatores eſt dare gratiam peccatoribus: ergo xp̄s meruit ade & toti poſteritati aptionem regni: & gratiam: quod nichil aliud eſt dicere: q̃ ꝙ ante paſſionem xp̄i tota poſteritas Ade non poterat ingredi: q̃uis adipleuiſſet omnia mãdata: ſed tali paſſione exhibita ſi adimpleant ea/que ordinantur ad conſequutionem regni poſſunt ingredi: & ante non poterant. Difficultas hic mouetur: nam fuerũt duo ſtatus in adam. ſ. nature iſtitute/& nature lapſe. Nam anteq̃ adam caderet habuit gratiam. & poſt caſum etiam habuit: quia ipſum penituit: & habuit gratiam/quam ei xp̄us meruit: ſed de prima grã/quam habuit ante lapſum. arguiť ꝙ non fuerit ſub merito chriſti. nam certum eſt ꝙ adam ante lapſum erat preuiſus ad gloriam: quia ſi adipleuiſſet omnia mandata dei conſecutus fuiſſet gloriam: nec fuiſſet opus expectare aduentum chriſti. & ſecundum aliquos: xp̄s non veniſſet: tamen ſecundum omnes non fuiſſet paſſus: ergo illa aptio nõ fuit ex paſſione Chriſti: ergo a fortiori/nec grã. Vñ a quibuſdam dicitur ꝙ xp̄us nõ meruit angelis gratiam/quam habuerunt nec gloriã Ratio eorum eſt q̃uis aliquod partiale premium precedat meritum ſicut gratia/& remiſſio peccati i patribus preceſſit paſſionẽ chriſti: que tamen erat meritoria eorum: nichilominus nunq̃ perfectiſſimum premiũ precedit totaliter meritum. Hinc ẽ ꝙ antiq patres non habuerunt beatitudinem ante paſſionem exhibitã: ſed ſic eſt ꝙ angeli ante paſſionem Chriſti habuerunt perfectiſſimum premium. ſ. beatitudinem. hinc dicit Scotus ꝙ gratia/& premium angelorũ nõ cadũt ſub merito paſſionis chriſti. ſimiliter videtur michi dicendum ꝙ prima grã quã habuit adam in ſtatu innocentie: nõ fuit ei collata ex merito paſſionis chriſti preuiſe. Ratio mea ẽ. cuicũq; fuit collata ratõe paſſionis chriſti preuiſe gloria nũq̃ fuiſſet collata vſq; ad paſſionem exhibitam: ſed ſic ẽ ꝙ ade ſi perſeueraſſet gloria correſpondẽs illi gratie fuiſſet ei collata imediate ante aduentum chriſti dato ꝙ xp̄us veniſſet: ergo videtur ꝙ illa gratia non cadebat ſub merito paſſionis chriſti. & videtur michi ꝙ illa gratia quam habuit in ſtatu innocentie nullo modo fuit ſub merito paſſionis chriſti: ſed ſolum illa gratia que dabatur ade poſt lapſum/i & remiſſionem peccati: & conſequenter quelibet gratia: & quodcũq; meritum dãdum ade. ¶ Statim fieret forte argumentum. Ergo adam iam habet aliquẽ gradum glorie eſſentialis/quem non haberet virtute paſſionis chriſti. Patet: per te adam habuit gratiam ſtatus innocentie non virtute paſſionis chriſti: ergo gloria que correſpondet illi gratie non eſt virtute paſſionis chriſti. Patet: omnis qui reſurgit: reſurgit ad omnẽ gloriam que debebatur ei ante caſum: ergo cum adam reſurrexit poſtq̃

Prima cõcluſio

Scot° hoc dicit.

Cur patres de lymbo ante xp̄i paſſionẽ nõ habuerunt beatitudines

valide rõ

cecidit reſurrexit ad omnem gloriā que de bebatur ei añ caſum: ergo ad illam que de bebatur ei virtute gratie quam habuit i ſtatu innocentie: ſed ſi illa gratia non cadebat ſub merito chriſti: ergo nec gloria: ergo ha bet aliquam gloriam non virtute paſſiōis chriſti. ¶ Hoc argumentum videtur mihi forte hoc dicendo: ſed videtur michi dicen dum ꝙ illa gratia pria nō cadebat ſub meri to paſſionis chriſti. Et cum infertur ergo adam habuit aliquam gloriam non ex virtute paſſionis chriſti: nego conſequentiā. & ad probatōnem/ade in ſtatu innocentie debebatur aliqua gloria: & non ex merito chriſti verum eſt: & reſurrexit ad illam verū eſt: ſed reſurrexit ad illam virtute paſſionis chriſti: & ſic illa que ante caſum non debebatur virtute paſſionis chriſti poſt caſū datur virtute paſſionis chriſti. ¶ Secunda cōcluſio: xp̄s per ſuam paſſionem tanꝗ meritum ſufficiens vt preuiſam: precedētibus obtinuit remiſſionem peccatorum: & gratiam: ſed vt exhibita apertionem regni & gloriam. ¶ Prima pars patet. precedentes xp̄m habuerunt remiſſionem peccati & gratiam: vt antiqui patres qui deceſſerūt in gratia: ergo habuerunt gratiam & remiſſionem peccati: & non habuerunt niſi virtute paſſiōis preuiſe. igitur. Secunda pars patet/ſolum per paſſionem vt exhibitā meruit gloriam & apertionē regni: patet. nūꝗ fuit alicui exhibita gloria anteꝗ xp̄s realiter fuiſſet paſſus: ergo nō meruit gloriā & apertionem vt preuiſam: ſed ſolum vt exhibitam. Sed apparet ꝙ ſit contradictio in il la concluſione: dicit ꝙ non meruit gloriā niſi vt exhibitam: & tamen meruit gratiam vt preuiſam. Contra meruit abrahe anteꝗ decederet a vita gratiam. ergo etiam & gloriam anteꝗ decederet: patet. bene ſequitur: fuit in gratia. ergo in dignitate ad gloriā ita ꝙ gloria erat ſibi debita: & vltra gloria erat ſibi debita: ergo virtute alicuius meriti: & non niſi virtute meriti chriſti non exhibiti: ergo preuiſi: ergo xp̄s per ſuā paſſionem meruit gloriam patribus/non vt exhibitam ſed preuiſam. Dico ꝙ quādo doc. dicunt ꝙ xp̄s meruit ſolum gloriam per paſſionem vt exhibitam: intelligunt ſic ſolum gloriam. i. ſolum collatōnem glorie. erat enim debita gloria abrahe virtute paſſionis preuiſe. & ſic gloria erat ei merita ꝑ ſuos actus in virtute paſſionis exhibende: ſed nunꝗ fuiſſet ei exhibita gloria niſi paſſio fuiſſet exhibita: quis iā eſſet dignus gloria ante: non tamen fuit ei exhibita niſi per paſſionem exhibitam. ¶ Quantum ad primam partem huius concluſionis dicitur in euangelio qui precedebant. i. patres precedentes paſſionem: & qui ſequebantur. id ē qui venerunt poſt paſſionem clamabant: oſana: id eſt ſaluum fac domine. i. ſaluabantur per paſſionem chriſti. Quantum ad ſecundam partem: patet. quia aſcendens duxit captiuitatem. Tertia concluſio: meritū chriſti eſt in ſe finitum. i. finitus actus: eſt tamen pro infinitis ſufficiēter acceptatus: nā actus chriſti ſolum fuit finite intenſus procedens ſecundum humanitatem: tamen aliqui dicunt oppoſitum. Quarta concluſio in qua eſt difficultas. vtrum per paſſionem xp̄s meruerit Ade primam gratiam quam habuit in ſtatu innocentie: viſum eſt michi ꝙ non: & erat ſolū replica: quia ſeqretur ꝙ Adam haberet aliquem gradū glorie quē non haberet ex merito paſſionis ratiōe grē quam non meruit ei xp̄s. ¶ Dicitur ꝙ reſurrexit ad illam vel equalem: & hoc virtute paſſionis chriſti preciſe. Chriſtus eni ſolum predeſtinatis meruit beatitudinem efficaciter: non dico ꝙ ſolis predeſtinatis meruerit gratiam & remiſſionem peccati efficaciter: ſed ſolis predeſtinatis meruit gloriam efficaciter: & gratiam: & remiſſionem peccati. Nam bene ſequitur ſoli predeſtiati habebunt gloriam. quia eſſe predeſtinatū nihil aliud eſt ꝙ in futuro habere gloriam: hic formatur argumentum ex Scoto. Ex ꝑdeſtinatione debetur predeſtinatis gloria: ergo nō ex merito paſſionis xp̄i: patet. predeſtinatio non eſt aliud ꝙ firma voluntas: & firmum propoſitum dandi beatitudinē:

Solutio. huiꝰ rōis

Secūda cōcluſio.

Argumētū de merito abrahe.

Tertia ꝯcluſio.

Quarta ꝯ.

An xp̄s meruerit Ade primā grām

ergo non virtute paſſionis chriſti: patet. ꝯſequētia predeſtinatō precedit ī natura nō ſolum exhibitam paſſionem ſed preuiſam: nam apud Scotum predeſtinatio precedit natura preuiſionem paſſionis. Dicit eni ꝙ in primo inſtanti nature deus cognouit ſe. In ſecundo vero creaturas: in tertio circa aliquas creaturas habuit volitionem dādi beatitudinem: & circa alias ſe habuit negatiue & poſterius natura preuidit illas creaturas eſſe caſuras ꝗ puiderit de remedio. Omnis enim volitō finis regulariter precedit natura & volitionem medij & conſilium ſeu ꝓuiſionem circa finem: ergo prius volo finē tunc inquiro de medijs: eodem modo ymaginandum eſt de deo: ſaltem ꝗtum ad prioritatem nature/ ſed non temporis/ ꝙ prius voluit nobis illum finem .i. beatitudinē & poſterius ſaltem natura diſpoſuit de medijs neceſſariis .ſ. de paſſione: ergo videtur ꝙ prius natura ſit aliquis predeſtinatus ꝗ ſit paſſio chriſti preuiſa: ergo non virtute paſſionis debetur ei gloria: ſed virtute predeſtinatōnis. ℂ Quantum ad hoc reſpōdetur a Gabriele concedendo: primo ꝙ virtute predeſtinatōnis predeſtinatis debetur gloria: ergo non virtute paſſionis xp̄i / nego conſequentiam. Nam non eſt incōueniēs ꝙ virtute duorum debeatur idem: ſed ſolutio hec non videtur michi vera. Nam videtur michi falſum ꝙ virtute predeſtinatōnis debeatur gloria. Ratio mea eſt capio infidelem aliquem in peccato qui nunꝗ habuit gratiam qui tamē poſtea conuertitur ad fidem & ſaluatur: talis eſt predeſtinatus & tamen nunc ēſt falſum dicere ꝙ iſti debeatur gloria: nam ſi alias fuiſſet in gratia cōcederet ſcotus ꝙ ei debetur gloria. ideo falſum ē ꝙ habeat ius ad gloriam. videtur ergo ꝙ ſit falſum dicere ꝙ virtute predeſtinationis habeat ius ad gloriam: & ꝙ ei debeatur gloria. Exemplum: ſi iam rex haberet ꝓpoſitum michi dandi in futurum aliquam hereditatem nullum habeo adhuc ius ī hereditate: niſi exhibeam ſeruitium: ꝗuis nūc propoſuerit michi dare: & ꝗuis nunc nō exhibuerit: ergo eodem modo: ꝗuis nunc deus propoſuerit michi dare beatitudinē: nondum dedit: nec fecit aliquid ratione cuius michi debeatur: falſum eſt dicere ꝙ habeam ius ad beatitudinē: & ſic nego ꝙ virtute predeſtinationis debeatur: ſed quilibet beatus ius habet ad btitudinē aliūde ꝗ ex predeſtinatione: vel ſaltem illud habiturus eſt .ſ. ex gratia & meritis. ℂ Quinta concluſio ꝗuis omnibus adē filiis xp̄s meruerit principaliter beatitudinem: nichilominus cooperatur actio aliqua ex parte merētis cū quā merito de congruo: nunꝗ datur alicui gratia niſi quando remittitur peccatū: puta prima gratia vel per actum meritorium quādo augetur gratia. ℂ Dupliciter enim poteſt conferri gratia. primo modo ꝙ primo conferatur: ſecundo ꝙ augeatur. Si cōfertur prima: & ſit adultus nunꝗ confertur niſi habeat diſpoſitionem in ſe .i. bonum motum voluntatis: ergo nunꝗ conferꝭ virtute paſſionis quin ex parte ſuſcipientis ſit actio: ſaltem meritoria de congruo. Sed ꝑuulo nunꝗ confertur gratia niſi per applicationem ſacramentorum: aut ſacrificij de lege: ergo nunꝗ ꝯfertur gratia virtute paſſionis quin eſſet operatio facta circa puerū tanꝗ diſpoſitio de congruo precedens. Si autem loquamur de augmento gratie nūꝗ deus auget niſi ſint bone actiōes noſtre vel ex virtute ſacramenti: vel ex parte operis operati: ergo nunꝗ datur gratia quin in illo ſit aliqua diſpoſitio gratie meritoria: vel ſaltem ad minus de congruo preter paſſionem chriſti. Chriſtus enim non meruit nobis virtute paſſiōis abſꝗ merito de ꝯgruo aut cōdigno vel applicatōne ſacramēti: vt in paruulo dictum eſt in concluſione ꝙ virtute paſſionis preuiſe collata eſt etiam precedentibus gratia: & exhibite ſequentibus. vnde dictum eſt ꝙ nunꝗ collata eſt beatitudo virtute paſſionis ꝑuiſe: ſed virtute paſſionis exhibite: quia patres in lymbo ꝗuis ex ſoluiſſent omnem penam tamē remanebāt in lymbo: ſicut nunc paruuli: & non dabatur eis beatitudo. Sed ꝯtra arguitur: ergo

De trib' ī gnis orīginaliſ ſco.

Carpit Gabriel.

Quinta cōcluſio.

Dupliciter poteſt grā cōſferri.

Btitudo virtute paſſionis exhibite ꝛ nō preuiſe daꝭ.

premium precedit meritũ. Item/ergo pria gratia cadit ſub merito: patet. prima grã p uulis datur ex paſſione: hoc tamen eſt ꝯtra commune dictum doct. ¶ Quãtum ad primum ſequitur ex concluſionibus ꝙ premium precedit meritum. Scotus enim dicit ꝙ non incõuenit ꝙ aliquod premium precedat meritum: ſed premium principale quod datur principaliter propter meritum & vltimate nunq̃ precedit meritum. Vnde premium principale non eſt gratia: ſed pricipale & vltimatum eſt ipſa beatitudo. Cõtra: ſi virtute paſſionis preuiſe cõferret grã nũq̃d poterat eſſe ꝙ virtute paſſionis preuiſe cõferretur beatitudo: ergo poterat eẽ ꝙ premium principale & vltimatum precederet meritum. ¶ Ad hoc dico ꝙ non video magnum inconueniens. & precipue quando premium illud precedit in alio: ſed eſt aliud de premio quod datur mereñti qđ nũq̃ precedit meritum: ſed de alio quod dat ab alio a merente non eſt contradictõ ꝙ precedat meritum. Ad ſecundum cum infertur: ergo prima gratia cadit ſub merito: dico ꝙ non cadit ſub merito proprio: ſed ſub merito alterius: puta xp̃i. Vnde non eſt incõueniens primam gratiam cadere ſub merito alterius. ¶ Vnde tria dico. primum: nũq̃ aliquis meretur ſibi primam gratiam. ſecũdũ purus homo non meretur alteri primã gratiam. Tertium/ xp̃ũs bene meruit nobis primam gratiam Nullus enim adultus poteſt ſibi mereri primam gratiam ſaltem de cõdigno: ſecus eſt de congruo. Nullus enim actus eſt meritorius niſi p̃cedat a grã: ergo illa quam meretur non eſt prima. Nullus iſuper alteri poteſt mereri primam: nec augmentum gratie: bene tamẽ poſſet alteri mereri remiſſionem pene: patet. ſi aliquis purus homo mereretur alteri augmentũ gratie iam ille haberet illam ratione operationis quã nunq̃ egit nec fuit in poteſtate eius Dicunt vltra: xp̃ũs bene meruit nobis primam gratiam: non tanq̃ cauſa totalis: ſed tanq̃ cauſa principalis ratione cuius deus infundit gratiam ad poſitionem aliarum cauſarum que ſunt cauſe de congruo. ¶ Dubitatur primo: quomodo per paſſionem xp̃i liberati ſumus a morte & a pena peccati. certum eſt enim ꝙ totum genus humanum ex peccato ade incidit in reatum ad penam dãni & non ſenſus: & ille reatus eſt quedam obligatio ſicut decimaquarta diſtinctione quarti dicitur ꝙ tranſeunte actu peccati remanet obligatio ad penam. & inq̃tum chyrographis noſtris obligamur cognoſcitur obligatio noſtra. & ille reatus a Paulo vocatur chyrographus decreti. & querere quomodo eſt deletus: non eſt aliud querere q̃ quomodo per paſſionem Xp̃i ſumus deobligati a pena & deletus ẽ reatus pene eterne: virtute paſſionis xp̃i deletur in paruulo originale per baptiſmum: & tollitur reatus quo erat obligatus ad penam damni eternam: quod nichil aliud eſt q̃ chyrographũ decreti deleri. ¶ Secundo dubitat vtrũ xp̃ũs debeat dici redẽptor. ¶ Pro hoc noto ꝙ redimere genus humanum dupliciter dicitur. vno modo principaliter: & ſic conuenit toti trinitati: quia eſt opus exterius. & ſic pertinet ad quãlibet perſonam & totam trinitatem/ cum opera trinitatis ad extra ſint indiuiſa: hoc eſt quicquid agit vna perſona agit & quelibet: ergo principaliter redimere conuenit toti trinitati. Aliud ẽ redimere minus principaliter. i. facere operationem que a tota trinitate acceptatur: & ẽ redimere meritorie: & ſolus chriſtus redemit iſto modo. Nam pater non dicitur paſſus: ſed ſolus filius: & illa paſſio dicitur meritum redemptionis noſtre: & ſic ſolus filius debet dici redemptor. ¶ Vltimo dubitatur vtrum ſolus filius debeat dici mediator inter deum & hominem. Notandum ꝙ anteq̃ aliquis ſit mediator aliquorum oportet ꝙ participet de ambobus extremis: ſed ſolus filius habuit humanitatem: ſed non ſolus dicitur redemptor principalis: ſed bene minus principalis & ſolus dicitur mediator.

¶ Diſtinctio vigeſima.

Scotus.

Arguit.

Solutio. Ad pmiſum proce dat meritum.

Tria hec notanda.

Dubium primum.

quid reatus pcti.

2m dubiũ

Redimere dupl'r. dicitur.

Sol' xp̃s meritorie redemit nos.

Anſelm⁹

Queritur. vtrum neceſſario fuerit facta reparatio generis humani. Ad hoc Anſelmus i libro cur deus homo. Ponit q̃ttuor per que reſpondet ad q̃ſtionem. primum eſt: neceſſe fuit hominem creatum ad beatitudinē lapſum a iuſticia reparari. Secūdum/illa reparatio non potuit fieri abſq̧ ſatiſfactōne. Tertium/illa ſatiſfactio nō potuit fieri per purum hominem: ergo oportuit per deum hominem. Quartum/oportuit eā fieri per deum qui eſſet homo. Scotus īpugnat Anſelmum: & falſum eſt primum ꝙ dicit Anſelmus capiendo ly neceſſe ſīpliciter. Deus enim potuit annichilare omnes homines: ſecundo ſimpliciter & abſolute ipſis nō annichilatis potuit eos eternaliter punire: ergo ſimpliciter & abſolute falſum eſt ꝙ neceſſe fuit hominem reparari. Item falſum ē ꝙ neceſſe fuit illam reparationem fieri ꝑ ſatiſfactionem aut paſſionē: quia deus libere ſimiliter & abſolute potuit condonare & mere liberaliter remittere: ergo. Itē falſum eſt ꝙ non potuit fieri per purum hominē: nam ſicut deus acceptat illam paſſionē xp̄i pro repatione: ita de potentia abſoluta potuit acceptare paſſionem alterius hominis puri: q̄uis non fuerit ꝯdigna: ergo ſi Anſelmus eſt intelligendus debet intelligi: vt ly neceſſe non dicit neceſſitatē ſimpliciter: ſed magnam congruentiam & cōuenientiam.

quattuor Anſelmi dicta reprobant.

¶Diſtinctio. xxj.

Trum propter ſolius aīe ſeparationē a carne chriſtus fuerit vere mortuus manente vnione diuinitatis cū vtraq̧. Sūt quattuor vniones. Queritur modo propter cuius ſeparationem Christus eſt mortuus. Dico ꝙ Chriſtus non eſt mortuus propter ſeparationem diuinitatis: ſemper enim diuinitas fuit vnita corpori. Patet: quia alias iſta eēt falſa: chriſtus ſepultus eſt: ideo nō eſt mortuus propter ſeparationē diuinitatis: ſed propter ſeparationē anime a corpore ſicut homo moritur: quia ſeparatur anima a corpore. aīa enim eſt vita corporis que nunq̄ moritur. ¶Dubitatur vtrum caro Chriſti fuiſſet reſoluta in vermes: certū eſt ꝙ nunq̄ fuit reſoluta per illud Pſalmiſ. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. eſt ergo de fide ꝙ non fuit reſolutū corpus. ſed eſt queſtio ſi fuiſſet per magnū tempus nō obſtante diuinitate: videtur mihi nō poſito miraculo preter vnionem diuinitatis cū illo corpore ꝙ illud corpus tandem fuiſſet reſolutum. queadmodum cetera corpora. Ratio eſt/q̄uis diuinitas fuiſſet vnita nihilominus multe partes corporis ante paſſionem reſoluebantur in ſudores & in ſuperflua: ergo cum fuerunt agentia naturalia ſi fuiſſet relictum in ſua naturali paſſibilitate & actiuitate: & nullum aliud fuiſſet miraculum niſi diuinitatis ad corpus: illa agentia egiſſent i corpus: & illud reſoluiſſet in vermes: & illud miraculum puta vnio diuinitatis ad humanitatem nō erat ſufficiens ad impediendum: ſed fuit aliud miraculū: puta ſuſpenſio actiuorum. & illud corpus in triduo fuit informe quātum ad formā ſubſtantialem. Nam forma. i. anima nō informabat amplius: quia deſcēderat ad inferos nec informabatur alia noua forma ſubſtantiali: quia deus non aſſumpſit nouam formam ſubſtantialem: ergo illud corpus erat informe quātum ad formam ſubſtantialē. Sed queritur tunc an illud corpus denominabatur deus animatum vel inanimatum. Si animatū. ergo anima rationali: ergo homo. Dico ꝙ non poterat denominari animatum: ſed alijs denominationibus non impoſitis a nobis. non fuit enim animatū aīa rōnali in triduo. Magiſter ſententiarū tamen dicit oppoſitum: ſed regulariter doctores dicunt megiſtrum erraſſe.

Per qd xp̄s dicit mortuus

Dubium de reſolutione corporis xp̄i

Reſpōdendit magiſter.

¶Diſtinctio. xxij.

An xp̄s i triduo fuerit hō.

T Rum fuerit in triduo homo. Magiſter dicit ꝙ ſic: ſed ē multum difficile in hac parte ſaluare Magiſtrū. Certum eſt ꝙ nichil denominatur homo niſi ab humanitate: ſed difficile eſt ſaluare ꝙ in triduo habuerit humanitatē. Nam non eſt humanitas niſi corpus & anima ſint cōiuncta: vnde poſt mortem fortis remanet corpus & anima: ſed nō dicitur ꝙ humanitas remaneat: ergo in triduo non fuit humanitas Chriſti: quia ille partes non erant vnite: ergo ab illa humanitate: quia non fuit nichil denominabatur homo. ¶Iſta tamen eſt vera. homo Chriſtus fuit in triduo ſed difficile eſt ſaluare ꝙ fuit homo in triduo.

An xp̄s fuerit xp̄s in triduo.

Sed an fuit Chriſtus dicitur ꝙ nō: quia chriſtus eſt nomē ſuppoſiti in duabus naturis: ſed in triduo non fuit niſi in vna natura: ſcilicet diuina. & ſic omnia predicata que conueniebant ſibi ratione humanitatis nō predicabant de illo: ſed predicata que ratione diuinitatis habebat bene ei conueniebant: & quia iſte tres diſtinctiōes faciles ſunt trāſeo ad ſequentes.

¶Diſtinctio vigeſimatertia.

D Oſteaꝗ magiſter in precedētibus diſtinctionibus egit de Chriſti icarnatione & eius paſſiōe agit cōſequēter in ſequentibus diſtinctionibus vſqꝫ ad finem huius tertij de habitibus ſiue virtutibus theologicis: donis: & preceptis: ſed priuſꝗ materiā de virtutibus theologicis aggrediar tractabo queſtionē de virtutibus moralibus. Ideo queritur primo. vtrum virtus ſit habitus potentia vel paſſio.

Virtutis multiplex acceptio.

Pro ſolutiōe noto primo ꝙ virtus capitur multipliciter: & equiuoce in ſacris litteris. vno modo capitur prout tātum valet ſicut potentia ad aliquid faciendum: vt eſt magne virtutis. In manu eius virtus & potētia: verbo domini celi firmati ſunt &c. Secundo capitur virtus pro robore corporali. alio modo pro armatura. Alio modo pro operatione exteriori. Alio modo pro fructu rei. Sed in propoſito capitur virtus pro qualitate accidentali inherente actiuo principali perficienti ipſum actiuū & opus eius. Certum eſt agentia poſſe adiuuari in ſuis operationibus: & poſſe perfici i ſemetipſis: ille qualitates quibus pficiuntur agēs & opus agentis vocantur habitus: & precipue ille qualitates que ſunt in rationalibus potentijs.

Quid virtus pprie

¶Dico ergo ꝙ virtus in propoſito eſt bona qualitas mentis habentē perficiens: & eius opus bonum reddēs. Dices nonne illud opus ꝗuis eſſet ſine tali habitu eſſet bonū. Videtur ꝙ ſic. quia ſine tali habitu eſt actus voluntatis liber: ergo bonus vel malus: quomodo ergo virtus eſt qualitas mentis. &c. Dico & hoc certū eſt ꝙ difficile eſt multum continuare operationem virtuoſam: ſed habitus facilitat hominem: & ad eliciendum: & ad continuandū. hinc eſt ꝙ ratione habitus frequenter actus continuatur bonus qui alias forte nō continuaretur: & continuare quandiu recta ratio dictat eſſe cōtinendum eſt vnum requiſitum. Et ſic habitus opus agentis perficit. Cōtra ꝗuis non eſſet ille habitus adhuc nihilominus illud opus eſſet bonū. Dico ꝙ ſtat/ſed forte non continuaretur ſine tali habitu. Notandum preterea ꝙ Ariſtoteles ſecūdo ethico. Inueſtigans diuiſionē virtutis moralis preſupponit eam eſſe aliquid in anima / ita ꝙ non ponitur ſubiectiue niſi in potentijs formaliter rationalibus licet ſecundum ſanctum Thomam ponantur in ſenſu / ideo Ariſtoteles inquirens quid ſit virtus ponit in anima duntaxat tria potentiam / paſſionem / & habitum.

Tria in aia ab Arist. ponūtur.

Inferens ꝙ aliquid horum ſit virtus ideo videndum quid per illos terminos importetur & quot illorum trium eſt virtus vel potentia: vel paſſio: vel habitus.

Paſſio duplex.

¶Pro cuius diſtinctione primo declarandi ſunt illi tres termini. Vnde paſſio multipliciter capitur: veruntamen in propoſito capitur dupliciter: primo modo vt eſt qualitas exiſtens in appeti

tū neceſſario requirens cognitionem pre
uiam tempore vel natura. Per hoc ꝙ dicit
ꝙ eſt qualitas exiſtens in appetitu capitur
appetitus pro intellectiuo & ſenſitiuo: &
excluduntur omnes qualitates exiſtētes in
rebus inanimatis per hoc ꝙ dicitur ī appe
titu animali. Per hoc ꝙ neceſſario requirit
ad ſui productionem & conſeruationem
cognitionem excluduntur cognitiones q̄
non concurrunt ad productionem ſui. ni
chil enim impoſſibilius q̄ ꝙ idē producat
ſe: per hoc etiam excluditur habitus rema
nens tranſeuntibus actibus qui non requi
rit cognitionem. Per hoc ꝙ dicitur requi
rens cognitionem excluduntur etiam oēs
alie operationes hominis que fiunt abſqꝫ
cognitione preuia vt operationes potētie
vegetatiue & appetitus naturalis: vt fames:
ſitis que non ſunt operationes appetitus
ſenſitiui ſed naturalis. Et iſto modo capiē
do paſſionem: dico ꝙ quelibet operatio tā
appetitus ſenſitiui q̄ intellectiui dicitur paſ
ſio: hec eſt volitio/nolitio ſunt paſſiones:
ſimiliter fuga ſenſualis correſpondens no
litioni/proſecutio correſpondens volitio
ni ſunt paſſiones: quia ſunt qualitates exi
ſtentes in appetitu preſupponentes cogni
tionem. & ꝙ ita ſit patet ex numero paſſio
num/quas ponunt Auguſtinus/& Philo
ſophus. Ponunt enim iter illas gaudium/
Amor. amorem/& deſyderiū. Amor enim eſt ope
Dolor. ratio voluntatis: dolor operatio appetitus
ſenſitiui: & non diſtinguitur ab operatio
ne appetitus ſenſitiui: quis triſticia paſſio
intellectus/diſtinguatur ab operatione in
tellectus. Et vltra ꝙ hoc debeat dici ſuade
tur: nam ſecundum philoſophum virtutes
moderantur paſſiones: ſed virtus modera
tur actus tam intellectus q̄ appetitus ſenſiti
ui: ergo nomine paſſionum cenſentur etiā
illi actus. Certum eſt ꝙ cōtingit delectari/
odire/& amare: ergo ſicut ad virtutem ſpe
ctat moderari delectationem/& triſticiam:
ita ſpectat moderari amorem & odium: &
tamen non dicitur ꝙ virtus non moderat
niſi paſſiones: ergo nomine paſſionum in
telligunt actus intellectus & appetitus ſen
ſitiui: & ſimiles operationes. ¶ Secūdo mo Secūdo modo paſſio.
do capitur paſſio ſpecialius: & cum in ani
ma iſta tria ponuntur opatio/paſſio/& ha
bitus eſt ſatis difficile ponere differentiam
inter paſſionem & operationem: quia non
poteſt habere homo paſſionē quin habeat
operationem. Impoſſibile eſt enim ꝙ dele
ctetur quin habeat operationem quia dele
ctatio eſt de his que nobis volentibus acci
dūt. Queritur ergo quomodo ſumitur dif Differētia opationis & paſſione.
ferentia cum videantur iſti actus quaſi inſe
parabiles. Vnus modus qui videtur mihi
ſatis probabilis eſt/ꝙ paſſio dicitur quali
tas anime que tranſit tranſeunte actu: ita ꝙ
nō poteſt manere ſine actu: ad quem anima
ſe habet pure paſſiue & non actiue. Et ope
ratio anime eſt qualitas illa/ad quā anima
ſe habet actiue/vel totaliter cauſando/vel
partialiter producendo. Ex quo ſequitur ꝙ
omnes volitiones/nolitiones/cognitiōes
ſunt operatiōes anime: quia ad omnes ani
ma cōcurrit: quis non poſſit euidenter pro
bari ꝙ concurrat ad cognitiones: ſicut dicit
Ocham in ſecundo. Ꝙ autem cōcurrat ad
volitiones/& nolitiones patet euidēter ex
libertate ipſius voluntatis. ¶ Vltra dicunt
ꝙ ab iſtis operationibus immediate fluunt Differētia habitus a paſſione.
duo effectus & ab anima mediate: & vnus
remanet tranſeunte operatione/& alter nō
Primus vocatur habitus: ſecūdus vocatur
paſſio. Omnis enim illa entitas/quam im
mediate efficit anima eſt operatio anime: &
a tali operatione producuntur immediate
aliqui effectus/& ab ipſa anima mediate: et
vltra/iſtorum duorum effectuum eſt vnus
qui manet: quis non maneat actus/& voca
tur habitus: quia poſt actum homo reperit
ſe magis promptum & magis facilitatū ad
plus intenſe producendum actum: ergo in
homine ē aliquid quod partialiter agit ad
producendum illam operationē quod pri
us non erat: & vocatur habitus. & eſt argu
mentum ad probandum euidenter ꝙ ſunt
ponendi habitus. Nam iſta cōſequentia eſt
euidēs. Iam poteſt homo ad operationem

ad quam prius non poterat: ergo in eo eſt aliquid concurrens quod prius non cõcurrebat: quia cauſis ſufficienter poſitis poniẽ effectus. ¶ Item eſt aliquid quod produciẽ ab actu quod tranſit tranſeũte actu vt triſtari/ſperare/timere. Iſti ergo effectus qui fluunt immediate ab operatione anime: & trãſeunt cũ actibus vocantur paſſiones ab Ariſtotele & Auguſtino proprie capiendo paſſionem pro illa qualitate/que non producitur immediate ab anima: ſed ab operatione anime/& tranſit tali operatione tranſeunte. & ſic ponimus differẽtiam inter habitum: & paſſionẽ: quia habitus procedit immediate ab anima: & paſſio imediate ab actu: ſed habitus manet actu corrupto/& paſſio non manet. ¶ Sed potentia eſt principium principale agendi vel patiendi. dicitur enim potentia a poſſe hoc eſt: potentia nichil aliud eſt: q̃ res potens producere aliquem effectum vel recipere: vt anima potẽs producere intellectiones/& volitiones dicitur potentia. ¶ Sed precipua difficultas ẽ de habitu. Virtus enim eſt habitus: nec eſt actus/nec potentia/nec operatio ꝓprie capiendo: ſed dicitur habitus: quia homo dicitur virtuoſus actu trãſeunte. ¶ Habitus eſt qualitas anime difficile ſeꝑabilis ab ipſa ex actu vel actibus vitalibus genita ad cõſimiles iclinatiua vel ipſã potentiã inclinãs. Hoc eſt habitus eſt q̃litas difficulter mobilis a ſubiecto inclinãs illud ad faciliter prõpte & delectabiliter operandum. Et hoc ſumitur ex Ariſtotele: habitus ẽ qualitas anime. &c. Ideo inquirendũ eſt de ſubiecto habitus/& in quibus potẽtiis poſſunt produci habitus. ¶ Certum eſt ꝙ in inanimatis vt ligno/ferro: &c. non ſunt habitus. Nam ignis quantũcũꝗ calefaciat frequenter: nõ fortius/aut facilius/aut delectabilius calefaciet q̃ prius: ergo ex frequentatõe operationum non producitur in eo habitus. Lapis ſi milies deſcendat deorſum non facilius deſcendit q̃ prius & ac ſi nunq̃ deſcendiſſet. ¶ Hic dicunt aliqui/nunquã cauſatur habitus in potentia q̃ eſt determinata ad vnũ

Habitus ẽ ab a paſſio ꝓ o ab actu.

Quid potentia.

Quid habitus.

In quo poſſit cãri habitus.

actum: ſed in illa que eſt indifferẽs reſpectu plurium actuum puta ad vnum & ad ſuum contrarium. ignis eſt determinatus ad calefaciendum: graue ad deſcendendum deorſum. Et ideo quandocunꝗ aliqua potẽtia eſt determinata ad vnam operationem: ſic ꝙ non poteſt in contrariam In ea non cauſatur habitus: ſed quãdo eſt indifferens ex elicitione actus ſtatim cauſatur habitus.

¶ Contra/ergo aſſenſus primorum principiorum nunq̃ cauſaret habitum cum intellectus ſit determinatus ad prima principia quia dicit Ariſtoteles ꝙ q̃uis aliqui negauerint principia prima ore: non tamen mẽte/hoc eſt: ita aſſentiebant eſſe. ergo intellectus eſt potentia determinata ad illam operationem ſic ꝙ non poteſt in contrariã: ſed ſic eſt ꝙ in illa potentia que eſt determinata ad vnam operationẽ ꝑ frequentationem nunq̃ cauſatur habitus: ergo nullus poteſt habituari circa prima principia. ¶ Sed hoc videtur falſum/cũ intellectus ſit vnus quinꝗ habituum: ergo non eſt ratio ſufficiens ne cauſetur habitus: quia potentia eſt determinata ad illam operationem ſic ꝙ nõ poteſt in contrariam. ¶ Sanctus Thomas prima ſecunde concedit ꝙ circa prima principia nullus cauſatur habitus: quia ibi eſt determinatio potẽtie ex natura rei/& habitus non ponitur niſi vt determinetur potentia ad vnum: ergo non indiget habitu. Et ad Ariſtotelem dico ꝙ ſunt multa principia q̃ non ſunt prima principia circa que intellectus non eſt determinatus: puta circa iſtud omne animal rationale eſt riſibile: ergo vt cognoſcatur neceſſaria eſt inductio vel experientia. Dico bene ꝙ habitus qui ẽ intellectus non reperitur circa prima principia: ſed bene circa principia/& hoc eſt apparẽs. ¶ Conſequenter infert ſanctus Thomas/ꝙ circa beatitudinem non ponitur habitus inclinans ad actum beatitudinis: & q̃uis non neceſſitetur quiſpiam ad elicitionem actus beatitudinis ſic ꝙ nõ neceſſario eliciat: nõ tamẽ poteſt in contrarium: ideo dicit duo. ¶ Primum. Quandocũꝗ potẽtia eſt deter

Argumẽtum.

S. Tho. dicit circa prima principia nullũ cãri habitum.

Circa btitudinẽ et felicitatẽ nõ poniẽ hi's in voluntate inclinãs ad tales act'.

minata ad vnum actum ſic ꝙ non poteſt in contrarium nullo modo cauſatur habitus quia iam eſt determinata ad hoc: ideo non eſt opus vlteriori determinatione quod fieret ponēdo habitum/cū ponatur ad determinandum principale agēs: ergo circa prima prinpia non ponitur habitus: nec circa vltimum finem. & ſicut intellectus eſt determinatus circa prima principia: ita volūtas circa vltimum finem. & quāuis non eliciet neceſſario actum circa illa: tamen non poteſt in contrarium. ¶Secūdo dicit Tho. in potentia que poteſt in actum ſed nō poteſt niſi eleuata ſupernaturaliter ad illum non ponitur habitus reſpectu illius actus/ quāuis non ſit determinata ad illum actum & hoc expreſſe dicit in ſecunda ſecunde: ergo quando eſt potentia que poteſt in aliquam operationem: ſed non poteſt in eam niſi eleuetur dono ſupernaturali: & non ex ſua actiuitate naturali & influētia communi ex illo actu non cauſatur habitus in illa.

Fides acquiſita non ponit a ſctō tho.

hinc eſt ꝙ non ponit fidem acquiſitam correſpondere actui fidei infuſe licet homo ſic ſe habeat ꝙ nō eſt determinatus ad actum credendi: quia non poteſt diſcredere: non poteſt tamen in illum actum credendi niſi adiuuetur fide infuſa. Ideo dicit conſequēter reſpectu talis operationis in quam non poteſt potentia niſi eleuata dono ſupernaturali non ponitur habitus quāuis non ſit determinata ad illas operationes: ſed hoc poſtea reprobabimus de fide acquiſita.

Argumētum ꝯtra Thomā. Oēs virtutes morales (iuſticia ꝯēpta) ponunt a.ſ. Thoma in appetitu ſenſitiuo.

¶Contra. Thomas ponit habitus in appetitu ſenſitiuo: immo ponit omnes virtutes morales preter iuſticiam in appetitu ſenſitiuo: & omnes actus appetitus ſenſitiui in ſe ſunt naturaliter producti: & naturaliter producuntur quāuis imperentur libere & nullum ponit habitum in potentia executiua: ergo apparet ꝙ in appetitu ſenſitiuo nullo modo debeat poni habitus. Breuiter cum arguitur in potentia ſenſitiua nullus ponitur habitus. Negat/& cum probatur quelibet operatio illius potentie eſt in ſe naturalis & neceſſario producibilis poſitis omnibus cauſis/a quibus producitur ſcilicet poſito imperio voluntatis: &c̄. Dicit ſāctus Thomas ꝙ illa potentia nō eſt in ſe naturalis ſed libera per participationem. ita ꝙ illa potentia tendit in actum proſequendi ex propria natura: & in contrarium per actum voluntatis. Nam aliquādo habemus fugam ſenſitiuam per imperium voluntatis/& imperio ſecluſo haberemus proſecutionem ſenſitiuam. & dicit ꝙ hoc ſufficit vt cauſetur habitus in illa potētia: quia certum eſt ꝙ poſtquam exit in contrariū: exit cum difficultate nullo modo eſt determinata ad illum: ſed potius ad contrarium: ergo eſt ponendus habitus ad determinandum eam. ¶Contra. ergo eodem modo eſſet ponendus habitus in potentijs executiuis cum ſint libere per participationem. Obediunt enim imperio voluntatis ſicut ſenſus. Negat conſequētiam Sanctus Thomas/ quia obediunt ſine contradictione/ & ſenſus obedit non ſine contradictione: hinc eſt ꝙ potentie ſenſitiue non principantur deſpotice. ſed regaliter dicit ſanctus Thomas/quandocunq; potētia libera per participationem ſubditur potentie libere: & in illa nullomodo eſt rebellio non ponitur habitus: ſed ponitur in regente & in imperante: ſed ſi talis potētia que eſt libera ſolum per participationem aliquo modo cōtrariatur rationali potētie libere cui eſt ſubdita: vt facilius obtemperet: & vt determinetur ad obtemperandum eſt opus habitu Et ſic in potentia ſenſitiua ponit habitum quāuis ſit in ſe naturalis: & nō ponit in potentia executiua. ¶Reſolutio Thome eſt.

Thome reſolutio de hītu.

¶Habitus ponitur in potentia/que non eſt determinata ad vnum actum: & adhuc ſi talis potentia ſit ſolum participatione libera: & principetur ei potentia rationalis & libera deſpotice: non ponitur habitus dummodo non ſit rebellio: ſed ſi ei principetur regaliter debet poni habitus.

¶Item reſpectu operationum in quas po

teſt ſine ſupernaturali eleuatione ponitur habitus ſi non poſſit/nō ponitur habitus. Credo cum beato Tho. ꝙ reſpectu operationum ad quas eſt determinata ꝙ non ponitur habitus vt reſpectu primorum principiorum. & ſic patet quomodo habitus eſt qualitas anime. Dicitur preterea difficulter ſeparabilis ab anima propter diſpoſitionē: ſed vtrum habitus & diſpoſitio ſint eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime poſtea videbitur. Dicitur inclinans animam ad faciliter delectabiliter & prompte operandum. & circa hoc

Dubium Argumē tū ocħā. delectabiliter operandum. ¶ Querit Ochā Vtrum ſit de ratione habitus ꝙ inclinet ad delectabiliter operandum. Patet ꝙ nō: qa habitus qui inclinat ad nolendum non inclinat ad delectabiliter operādū/quia nolitio cauſat triſticiam: ergo de ratione habitus non eſt ꝙ inclinet ad delectabiliter operandum/magis ꝙ̄ ad triſtabiliter operandū

Argumē ti reſſo. ¶ Dico primo ꝙ certum eſt ꝙ habitus inclinat ad faciliter operandum. patet ꝑ experientiam. nam quantūcunq; fuerit difficultas in principio: eſt facilior in continuatione. ſed vtrum inclinet ad delectabiliter operandum. Dico ꝙ ſic/& ad argumentum Ocham/nego ꝙ habitus inclinet ad nolē dū. & nego ꝙ nole illud ſemper cauſet triſticiam: ſed cauſat triſticiam quando res nolita euenit & nolo eam euenire: & ſcio ꝙ

Nō ſp no litio cāt triſticiā. eueniet. ſed ſi res nolita non eueniat nō triſtor: ſed potius delector. Dico ergo ꝙ habitus inclinat ad nole ſuppoſito ꝙ res quā nolo euenire non eueniat/inclinat ad delectabiliter: id eſt magis delectatur ex illo ꝙ̄ ſi non haberet oppoſitum/quāuis dicat oppoſitum.

Alīqꝫ habit⁹ inclīnat ad nole vide quando. Dicitur in diffinitiōe qualitas ex

Declaratio diffinitionis actibus vitalibus acquiſita/& ad conſimiles actus inclinatiua/vel ad conſimiles potentiam inclinans. ¶ Dicitur primo ex actibus vitalibus acquiſita: ad differētiam qualitatum quas Ariſtoteles vocauit virtutes/aut vitia naturalia que proprie nō ſunt habitus: quia ille qualitates precedunt omnē actum: & ſunt nobis congenite: ſicut colericus naturaliter inclinatur ad iram/& ſanguineus ad māſuetudinem: tales īclinationes naturales complexionales nō proprie dicūtur habitus. Propterea dicit ex actibus potentie vitalis producta. Item per iſtam particulam excluduntur ſpecies que immediate producūtur ab obiecto ſenſibili/vel intelligibili. Ille ſpecies que preueniūt omnem actum/& intellectus/& ſenſus: quāuis remaneant in abſentia obiecti/& tranſeunte actu non vocātur habitus/quia non producuntur ex actibus: imo procedunt actū. Non neceſſario tamē requiritur ad habitū ꝙ producatur ex actibus: quia deus ſe ſolo poteſt producere illā qualitatem que producitur ex actibus/queadmodum producit habitus infuſos: & tunc poſſet vocari habitus niſi ſtemus in nomine. ergo nō eſt de ratiōe habitus ꝙ producatur ex actibus Adminus dicerem ꝙ capiendo proprie actum vt non ſe extendit ad infuſos dicitur ꝙ producitur ex actibus & ſtando in actiuitate pure naturali: nunꝗ̄ poteſt produci habitus niſi producatur ex actibus. Dicitur ad conſimiles inclinatiua. ¶ Sed queritur quid eſt habitū inclinare ad ꝯſimiles actus. Reſpondetur ꝙ nihil aliud eſt ꝙ̄ habitum partialiter coefficere cum potentia ſimiles actus ſequentes. Vnde omne illud quo ſecluſo nō poteſt poni actus: vel ſaltem quo ſecluſo non poteſt poni actus ita intenſus eſt partialis cauſa illius actus: ſed ſic eſt ꝙ ſecluſo habitu non poteſt poni actus/adminus quāuis ponatur non poteſt poni ita intenſus vel tātus: ergo habitus eſt cauſa partialis illius actus. Patet maior: primo non poſſet per aliud medium probari aliquid eſſe cauſam alterius. Secundo/ſi illud non ſit cauſa partialis: ergo illo ſecluſo quod remanet eſt cauſa totalis/& ſufficiens illum producere actum. Cauſa enim totali poſita/& ſufficiente ponitur effectus de neceſſitate ſi ſit naturalis: vel poteſt poni ſi ſit libera. ſed habitu ſecluſo nō poteſt poni actus aut ſaltē tātus vt dictū eſt. Nā dat̄ vnus ha

Quid eſt habitū inclinare ad ꝯſimiles actus.

bitus quo poſito ponit actus & quo nõ poſito nõ ponit actus ſaltẽ in tãto gradu. Patet in hitibus intellectualibus: ſit ſortes qui nunquam vidit hoc obiectũ: nõ põt habere noticiã abſtractiuã diſtinctã illius obiecti ſinõ habuerit intuitiuam. Poteſt tamen bene habere complexam: ſed non diſtinctã & ſimplicem. & ſortes poſtquã intuitus eſt obiectum ipſo abſente poteſt habere noticiam diſtinctam & ſimplicem. Experientia eſt ad hoc: ergo in ſorte tranſeunte noticia intuitiua & corrupta remanet aliquid quo poſito poteſt poni noticia abſtractiua & quo non poſito nõ poteſt poni: nec in gradu intẽſo/nec in gradu remiſſo: ergo oportet dicere ꝙ aliqd remanet quo poſito ponitur: & quo non poſito non poteſt poni: ſed ſic eſt ꝙ illud quod remanet eſt habitus ſecundum plures: quia eſt ex actibus remanens actu tranſeunte: ergo eſt habitus. Patet ex diffinitione habitus. Item eſt in anima/& non eſt paſſio nec actus: ergo eſt habitus a ſufficienti diuiſione eorum que ponuntur in anima ſecũdum Ariſtotelem: ergo datur habitus quo poſito ponit actus in abſentia actus: & quo remoto nullo modo poſſet poni: ergo prima pars minoris eſt ſufficienter probata. ¶ Item habitu poſito ponitur actus in gradu intenſo & non poſito non poſſet poni in gradu ita intenſo: ergo ſecunda pars minoris ſufficienter probata eſt. ¶ In actibus voluntatis ponitur actus: quia alias non acquireretur habitus: ſed quando poſitus eſt habitus ponitur actus intenſior q̃ poſſet poni ſecluſo habitu. Oportet ergo de neceſſitate fateri ꝙ habitus ſit cauſa illius actus: & non eſt cauſa materialis: quia non eſt pars illius actus/ neq; formalis propter eandem rationem/ neq; finalis: ergo oportet de neceſſitate ꝙ ſit cauſa efficiẽs. Bene ergo dicit ꝙ habitũ inclinare ad actum eſt partialiter cum potẽtia coefficere cõſimiles actus. ¶ Habemus ergo duo: primum eſt ꝙ habitus cauſat actum effectiue. Secundum ꝙ habitus cauſat actus effectiue partialiter ſequentes habitum. ¶ Quantum ad iſtam particulam Durandus tenet contrarium in preſenti diſtinctione in ſecũda queſtione videlicet ꝙ habitus nichil agit penitus ad ſubſtantiam actus: ſed ſolum facilitat potentiam vt citius producat actum: & precipua eius ratio eſt iſta. Si a potentia & habitu producatur actus intenſior q̃ ab ipſa potentia ſola/ita ꝙ habitus aliquid faceret ad illum actum/ ergo habitus ſolus non concurrente potẽtia poſſet producere actum. Patet cõſequẽtia. Bene ſequitur. ab habitu & potentia producitur actus in eſſentia intẽtior/ q̃ a ſola potentia: ergo per aliquam partem actus eſt intẽſior q̃ ſi a ſola potẽtia produceretur. ergo apparet ꝙ illa pars a ſolo habitu ſit: ergo potentia non producente partem ſuam/habitus cum ſit cauſa naturalis produceret partem ſuam: ſed hoc eſt falſum videlicet ꝙ habitus poſſet producere aliquid nõ concurrente potentia. Hoc eſt argumentum fortius/quod ipſe facit: ſed non habet magnam apparentiam. ¶ Nam non ſequitur. Hoc partialiter concurrit ad iſtum effectum: ergo iſto ſolo concurrente hoc poſſet aliquem talem effectum in ſpecie quãuis imperfectum producere. Certum eſt ꝙ color cum dyaphaneitate/ſiue cum lumine medij producit ſpeciem: ergo ſecluſo colore lumen produceret ſuam ſpeciem partialiter. Conſequentia non valet. Certum eſt etiam in multis alijs/non ſequitur. Ipſa noticia cum potentia & voluntate producit partialiter volitionem/vel amorem: ergo noticia ſola poſſet aliquam partem producere: aut potentia poſſet aliquam partem producere ſecluſa noticia: non valet conſequentia. Similiter non ſequitur habitus cõcurrit partialiter: ergo potentia non concurrente habitus poteſt producere. Iſta ſũt certa ꝙ habitus producit actum: ſed non ſine potẽtia. Nec eſt incõueniẽs ꝙ ſit circulatio in cauſis efficiẽtibus reſpectu aliquorũ eiuſdẽ ſpẽi: nõ tñ reſpectu eorũdẽ in nũero:

Durãdꝰ is ꝙ hitꝰ nihil agit ſed facilitat potentiam.

Rõ Durandi.

reprobatio opi. Durandi

circulatiõ bñ reperit in aliqbꝰ cauſis.

hoc eſt non eſt inconueniens ꝙ vna cauſa producat vnum effectum in ſpecie cum illa cauſa: vt actus producit habitum/ & habitus actum: ſed nõ eundem actum a quo productus eſt: quia idem eēt prius & poſterius ſeipſo etiã natura: quia bene ſequitur/ hoc eſt cauſa reſpectu illius: ergo prius natura illo. & hoc ē effectus illius: ergo poſterius natura illo. ¶ Circa illud. Adam mouet talem difficultatem: ſequitur ꝙ actus & habitus intenderentur in infinitum. Patet conſequētia: ſit Sortes qui iam eliciat actum/a/ talis producit habitum/ vel aliquid quod eſt eiuſdem ſpeciei cum habitu: quod forte non denominatur habitus propter ſuam imperfectionem. Sortes continuat actũ/a/ & habitus/b/ iuuat potentiam/ & pariformiter concurrit & naturaliter: ergo ex habitu/b/ & potentia intenditur: actus/a/ conſequentia tenet. quandocunq; aliquod eſt agens producens effectum ſi adueniat illi adiutorium ad eundem effectum/ effectus ille intendetur: ergo cum potentie ſortis adueniat adiutorium ſcilicet habitus actus/a/ intendetur. tunc actus/a/ erit intenſior ratione illius habitus concurrentis cum potentia: ergo per aliquem certum gradum erit intentior ab illo habitu. Sit illa pars/c/ iterum/c/ intendet habitum/b/ quia omnis actus habitum intēdit: ergo per aliquam partem/ ſit illa/d/ & iterum ratione illius adiutorij intendetur actus/a/ per aliquem gradum: & ſic procedendo in infinitũ in augmentatione actus & habitus. & apparēter arguit. Et iſti argumento dat tres ſolutiones in tertia diſtinctiōe primi. & in decima ſeptima de habitu infuſo. & due prime ſũt apparentiores. ¶ Prima cum ſic arguitur. Actus/a/ qui procedit a ſola potentia ſine quocunq; adiutorio propter habitum vel aliquid eiuſdem ſpeciei cum habitu qui poſtea efficitur habitus per intentionem & ratione adiutorij potentie ſuperuenientis intenditur actus/a/ per aliquem gradum/ cõcedo: & iterum ratione intentionis actus

Ade bona difficultas.

Pria ſolutio argumenti.

cum potentia intēditur habitus. concedo: ergo iterum illa pars reddet actum intentiorem. concedo: & ſic in infinitum. concedo ꝙ actus qui egreditur a ſola potentia producit habitum. & ratione adiutorij intēditur actus per aliquem partem. verum eſt: ſed illa pars non eſt tanta ſed minor ꝗ illa pars que egreditur a ſola potētia: & poſtꝗ eſt minor non producit tantam partem de habitu ſicut illa pars que eggreditur a ſola potentia. ſed ſic eſt ꝙ quando aſſumuntur aliqua infinita que ſe habent ſemper ſecundum magis & minus/ ita ꝙ primus ſecundum excedit: & ſecundus tertium. & ſic cõſequenter non oportet ꝙ ex talibus infinitis reſultet vnum infinitum/ ſicut patet in continuo: quia ille partes ſe excedunt ſecũdum magis & minus. Non ſequitur: ergo habitus eſt infinitus. nec ſequitur/ ergo actus eſt infinitus. & credo illam ſolutionē veriorem. ¶ Secunda ſolutio. Cum arguitur ille actus producit habitum: ergo habitus ſuperueniens potentie facit actum intētiorem. nego conſequentiam. Dico ꝙ nũꝗ habitus facit actum intētiorem: vel non facit potentiam producere actum itētiorem: niſi habitus ille adminus ſit prior natura ꝗ ꝙ potentia concurrat ad actum. Certum eſt ꝙ aliquando eſt habitus antequam potentia concurrat ad actum producendum quando potentia cõcurrit ad vnum actum & prius elicuit multos conſimiles actus: ille habitus qui procedit tempore vel natura concurſum potentie ad actum facit bene ꝙ producatur intentior actus/ ſed habitus qui eſt poſterior natura concurſu ipſius potentie nunquam facit ꝙ ab illa potētia producatur actus intentior niſi potentia augeat ꝯcurſum ſuũ/ ſic in propoſito. Iſte hitus eſt poſterior ꝗ ſit concurſus potentie. quia eſt poſterior natura ꝗ ſit actus potentie: quia producitur ab illo actu: & actus eſt poſterior natura concurſu potentie. ¶ Dicit ergo duo. Primum/ omnis habitus qui precedit ꝯcurſũ potētie tpe vel natura facit ꝙ

Secūda ſolutio verandi.

Durandi reſolutio in duob⁹ punctis. producatur actus intenſior. Secundum/ ꝙ habitus qui eſt potentior natura concurſu potentie niſi potentia augeat concurſum ſuum poſt elicitionem ratione habitus nõ intenditur actus ille. Et iſta ſolutio videtur etiam michi multum probabilis & vera.

Aduerte ¶Reſtat vnum probãdum ꝙ omnis actus quantũcũqꝫ remiſſus producit aliquid eiuſdem ſpeciei cum habitu: quãuis non vocetur habitus quia ẽ mobilis: vt ſit ſortes qui nunqꝫ elicuit actum circa hoc obiectum eliciat actum quantũcũqꝫ remiſſum: ille actus producit aliquid de habitu vel aliquid eiuſ dem ſpeciei cum habitu. Ratio eſt/ quandocunqꝫ ſunt due cauſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime ſolum differentes penes magis & minus: ſi vna illarum poteſt effectum producere: & altera poteſt effectum eiuſdẽ ſpeciei quãuis remiſſum producere: ſed actus quilibet intenſus producit habitum etiam intenſum: ergo actus remiſſus producet aliquam partem illius habitus: ſed verum eſt ꝙ talis remiſſio non debet vocari habitus ergo eliciens actum primum ſiue intenſum ſiue remiſſum dummodo non inueniat cõtrarium ſemper producit aliquid habitus: qui poſtea per intentionem perueniet ad gradũ in quo ſufficienter denominabitur habitus. Et iſte diſpoſitiones precedentes non vocantur habitus/ quãuis ſint eiuſdẽ ſpeciei cum habitu. Calor enim intenſus & calor remiſſus producunt calores eiuſdem ſpeciei. Conſequenter adhuc aduertẽdum eſt circa illum terminum ꝙ virtus proprie non eſt actus nec paſſio: ſed eſt habitus virtuoſus: & conformiter ad Ocham in quolibeto quarto. Habitus non dicitur virtuoſus niſi in ordine ad actum: quia eſſe virtuoſum primo conuenit actui. Nam bonitas primo conuenit actui non ex alio & habitui per reſpectum ad actum ad quem inclinat: ergo virtus eſt habitus inclinans ad actum bonum. & hoc dicit Ariſtoteles ſecundo ethicorũ Virtus eſt habitus habẽtem pficiẽs & eius opus bonũ reddens: id ẽ partialiter concurrens ad actum bonum/

[Left margin: Hec ẽ ratio ocħã in quolibetis. — bonitas ꝑus cõuenit actui ꝙ habitui.]

ſuppoſito itaqꝫ ꝙ bonitas moralis primo conuenit actibus & ſecũdario per actus habitibus eſt animaduertendum quid requiritur ad actum bonum & propter quã cauſam denominetur actus virtuoſus vel bonus. Dico conformiter ad Ariſtotelem ſecundo ethicorum capitulo quarto. tria requiruntur. Primum ꝙ fiat ſcienter. Secũdo ex electione & propter hoc. Tertio perſeuerãter & immobiliter. & ille dicitur virtuoſus qui ex electione ſcienter & propter hoc perſeueranter & immobiliter agit. Primum quod requiritur eſt ꝙ actus eliciatur conformiter ad ſcientiam: id eſt ad prudentiam: id eſt ꝙ actus ſit conformis dictamini prudentiali actuali: hoc eſt ꝙ voluntas ita velit qualiter intellectus dictat eẽ volendum: vel ita velit facere qualiter intellectus dictat eſſe faciendũ. Capio duos: vnus vult dare elemoſynam: vel ire ad eccleſiam nihilominus iudicat actualiter ꝙ danda eſt elemoſina & dat. Secundus dat & non iudicat. Primus bene agit: & actus eius eſt bonus: quia ſcienter operatur: alter vero a caſu & indeliberate: ideo eius actus non eſt bonus moraliter. Vnde ad actum bonum nõ ſufficit primo cõformitas aptitudinalis ad prudentiam. Secundo: nec ad prudentiam habitualem. Tertio: nec ad prudentiam actualem. Non ſufficit ergo cõformitas prudentie aptitudinali. Patet: quia illi qui carent vſu rationis vt dementes faciũt opera nata conformari rationi. Nam vadunt ad eccleſiam quod eſt opus conforme prudentie aptitudinali & aptum natum referri. Similiter poſſunt dare pauperi elemoſinam: & tamen nullus diceret illud opus virtuoſum. Preterea dicit Ariſtoteles ꝙ non dicũtur iuſti & temperati/ qui operantur iuſta & temperata: ſed qui faciunt ſcienter: ergo vt opus ſit virtuoſum non ſufficit conformitas aptitudinalis. Patet/ alias ille cui dictaret ratio erronea non eſſe ieiunandum: & vellet ieiunare illa volitio eſt apta nata conformari prudẽtie/ quia poteſt deponere illum errorem: & tamẽ talis male agit: er

[Right margin: Ad actũ bonũ tria reqſita. — Nota diligenter.]

go non ſufficit conformitas aptitudinalis. Et hoc magis mouet Ochā queſtiõe. xiij. tertij ſententiarum. Dicit enim prudẽtiam actualem neceſſario requiri ad actũ virtuoſum/imo ita eſſentialiter ſicut voluntatem cum tam voluntas q̃ prudẽtia actualis ſint cauſa efficiens actus virtuoſi & prudentia actualis eſt prior actu virtuoſo ſaltem natura. hinc dementes & carentes vſu rationis licet habeant operationes non tñ morales. Item qui facit contra conſcientiam erroneã facit opus aptum natum conformari rationi recte & prudentie aptitudinali & tamen male agit. ❡Secũdo non ſufficit conformitas habitualis vt actus ſit bonus: id eſt vt eliciat actum & habeat habitum quo habitualiter cognoſcit illud eſſe faciendum quod vult facere. Patet iſtud: certum eſt ꝙ carens vſu rationis vt demens vel non aduertens poſſet illud facere: & quãuis habeat habitũ prudentialem: tamen nemo diceret ꝙ bene agit moraliter tunc: & tamen facit opus cõforme prudentie habituali: ergo non ſufficit habitualis conformitas. ❡Tertio non ſufficit conformitas actualis prudentie/ vt ſortes habet actualem prudentiam ꝙ hoc eſt faciendum/ poteſt velle facere/ nõ quia ratio dictat illud eſſe faciendum: ſed ex alia cauſa ex qua etiam faceret ſecluſo tali dictamine/ puta quia delectabile aut vtile aut placens: ſortes tunc nõ bene agit: quia q̃uis faciat ſcienter & ex electione/ ſed nõ propter hoc: ſcilicet quia dictatum a recta ratione/ ſed ex alia cauſa/ ſequitur ꝙ illa volitio nõ eſt moraliter bona. Aliud argumẽtum apparens/ ſortes dat elemoſinam ſolum ex timore: quia minatur ei mortem niſi faciat. Illa volitio qua vult dare ex ſoſo timore non eſt bona moraliter/ & tamen habet actualem prudentiam: hoc eſt faciendum & vult facere: ergo non ſufficit conformitas actuali prudentie ſed cũ hoc requiritur propter hoc. Reſolutio/ anteq̃ actus ſit bonus moraliter oportet ꝙ operans ſciat illud eẽ bonum vel eſſe faciẽdum & faciat ex eo q̄a cognoſcit non propter aliam cauſam: quia

Ad hoc ꝙ aliquis actus ſit moraliter bon⁹ ops ꝙ ſit electione & ꝓpter hoc.

non eſſet virtuoſus. Oportet etiam ꝙ faciat eligens: & propter hoc. Viſum eſt ergo ꝙ tres conditiones requiruntur ad actũ virtutis: quarum prima eſt ꝙ fiat ſcienter. Vnde facere ſcienter eſt elicere actum ex ſciẽtia. Differunt enim facere ſcienter & facere ſciens: quia ſcienter facere eſt elicere actum ex ſcientia/ ita ꝙ illud dictamen practicum actuale cauſat ſpecialialiter & actiue illum actum virtuoſum. & ſic vt patebit oportet ſemper illud dictamen principale eſſe obiectum partiale actus virtuoſi ſaltem intrinſece boni. Secunda cõditio ꝙ agens agat eligens. Tertio ꝙ faciat propter hoc. Supponendum vlterius ꝙ electio capitur dupliciter. vno modo proprie & nihil aliud eſt q̃ duorum propoſitorum voluntati per intellectum reſpectu alicuius finis vnius pre altero acceptatio. Vnde intẽtio & electio proprie capiendo diſtinguntur quia intentio eſt actus voluntatis circa finem/ ſed electio eſt actus voluntatis circa medium ad finem. & quia aliquando ponuntur duo media ad eundem finem voluntas illorũ duorum mediorum acceptat vnum tanquã cõuenientius ad finem & relinquit alterum. Ille actus per quem acceptat vocatur electõ circa illud medium. Intentio ergo eſt actus reſpectu finis. Electio reſpectu medij. Secũdo modo capitur electio large vt in propoſito: & nihil aliud eſt q̃ libera actus elicitio certum eſt ꝙ non omnis actus virtuoſus eſt circa medium/ ſed eſt aliquis circa finem: ergo eſt aliquis qui non eſt electio proprie capiendo electionem qui eſt virtuoſus. & per cõſequens ad actũ virtutis nõ req̄ritur ꝙ ſit electio proprie capiẽdo electionem: ſed capitur pro libera actus elicitione. ❡Ex hoc manifeſte patet ꝙ omnis primaria bonitas eſt in actu libero voluntatis. Tertia conditio eſt hec/ ꝙ agat imobiliter & perſeuerãter. Vnde agere immobiliter non eſt nunq̃ dimoueri ab actu: quia tũc omnis actus virtutis eſſet perpetuus: ſed eſt pſeuerare q̃diu recta ratio dictat eẽ pſeuerãdũ in actu/ vt ſi aliq̄s aggrederet inimicos & recta rõ dictat

Facere ſcienter & facere ſciẽs

Electio duplr capitur.

Electio large accepta q̄d.

Quid ẽ agere imobiliter.

eſſe continuandum per horam ſi ſolum ag
grediatur per dimidiam horã non agit per
ſeueranter & immobiliter: quia non agit
q̃diu recta ratio dictat eſſe agendum.

Arguit primo ꝯ predicta
❡Circa has conditiones ſunt alique diffi
cultates quarum prima eſt/quia dictum eſt
ꝙ actus ſit ex prudentia. Arguitur contra
hoc dupliciter. Primo ad actũ virtutis ſuf
ficit ꝙ fiat ex opinione: ergo non oportet
ꝙ ex ſcientia. Conſequentia patet: opinio
non eſt ſcientia: quia importat formidinẽ/
patet antecedẽs. Nam inter doctores eſt cõ
trouerſia de eadem materia. vnus dicit ꝙ ẽ
bona: alter vero ꝙ nõ. Similiter vnus dicit
ꝙ talis actus eſt vſurarius: alter vero dicit
oppoſitum. & ille qui opinatur aliquã ma
teriam eſſe bonam. certũ eſt ꝙ licite agit cir
ca illam materiam/& apparet ꝙ agat vir
tuoſe & meritorie quãuis non habeat cer
titudinẽ: ergo ad actũ moraliter bonũ ſuf
ficit opinio: & non requiritur ſcientia.

Arguit ſecundo.
❡Arguitur ſic/ad actũ bonũ ſufficit igno
rantia inuincibilis: ita ꝙ credens inuincibi
liter aliquid faciendum/bene agit morali
ter/ſed in tali eſt error oppoſitus ſcientie/
ergo ad bene agendum moraliter non re
quiritur ꝙ agat ſcienter. Exemplum. ſit
ſortes qui credit bertam eſſe ſuam vxorem.
Dictat ꝙ huic petenti reddendum eſt debi
tum. Apparet ꝙ velle reddere ſit actus bo
nus: & actus iuſticie: & talis actus non ſit ni
ſi ignoranter. ergo &c. ❡Quantum ad pri
mum de illo cui dictat ratio recta ꝙ per ho
ram eſt aggrediẽdum ſi ceſſet in media par
te hore ab illo actu pro alia parte hore eſt
virtuoſus & tamẽ falſum eſt dicere ꝙ ſit fa
ctus immobiliter & perſeueranter/quod il
le actus ſit virtuoſus pro prima media par
te hore in qua continuatur patet: quia alias
eſſet in mea poteſtate facere ꝙ actus qui fuit
virtuoſus non eſſet virtuoſus: quia eſt in mea
poteſtate non cõtinuare pro illa ſecũda me
dietate hore: & ad preteritum eſſet potẽtia
de potentia naturali quod eſt falſum: ergo
non requiritur vltima conditio ꝙ actus ſit
immobilis & perſeuerans. ❡Quantum ad
ſecundam conditionem eſt difficultas/ꝙ *Bona rõ*
operans ſit eligens & actus ſit ex electione
vt electio tantum valet ſicut libera elicitio
actus. Sit aliquis actus libere elicitus liber
tate contradictionis & non complacentie:
ergo quando ad volitionem finis efficaci
ter neceſſario ſequitur volitio medij ad
illum finem: ſequitur ꝙ illa volitio medij
non eſt bona niſi extrinſece. Patet: non eſt
libera elicitio illius actus. ❡Quantum ad *Quo ca*
iſtam conditionem ꝙ actus ſit elicitus ſciẽ *piat ſcia*
ter. ergo ſi elicitur ex opinione apparet ꝙ *cũ dicit*
non ſit bonus. Dico ꝙ ſcientia in propoſi *ꝙ act⁹ ſit*
to non capitur proprie: vt importet neceſ *elicit⁹ ſci*
ſitatem: ita ꝙ tunc non debeat vocari ſcien *enter.*
tia niſi ſit neceſſarium: quia tunc nunq̃ be
ne ageretur circa contingentia. Nam iſta
non eſt neceſſaria: huic reddẽdum eſt debi
tum. neqꝫ iſta & ſimiles/huic danda eſt ele
moſina. Contingenter enim eſt pauper: er
go circa illa contingentia nunq̃ bene agere
tur moraliter/ſi requireretur ſcientia vt im
portat neceſſitatem. ❡Dico ſecundo. Nõ
capitur ſcientia ſtricte vt importat euiden
tiam & neceſſitatem ſimul. Patet: certum ẽ
ꝙ ſunt multa dictamina quibus conformi
ter agendo meremur que ſolum ſunt de fi
de & non euidentia: ergo hic non capitur
ſcientia vt importat euidentiam. & patet
antecedẽs: certum eſt ꝙ nullus diceret qui
amor dei ſuper omnia ſit bonus & merito
rius: & tamen multi dicunt ꝙ hoc non eſt
euidens. Diligendus eſt deus ſup oĩa. imo
ſolum creditum. ergo ſequitur ꝙ non req̃
ritur conformitas ad iudicium euidens/&
ꝙ actus fiat ſcienter: id eſt euidenter. Secun
do: certum eſt omnibus ꝙ illud iudicium
eſt euidens appetenda eſt beatitudo in ge
nere: tamen iſta non eſt euidens appetenda
eſt hec beatitudo que conſiſtit in clara dei
viſione: quia eſt ſolum creditum de fide ꝙ
conferatur/& tamen nullus dicit quin ta
lis appetitus beatitudinis in particulari ſit
bonus: ergo vt actus dicatur bonus non re
quirit ur conformitas ad ſcientiam vt im
portat euidentiam.

An requiratur certitudo ad actū bonum.

¶ Difficultas eſt. Vtrum requiratur cóformitas ad ſcientiã: vt adminus importat certitudinem: quia aliquando capitur ſcientia pro omni ſenſu certo. Quantũ ad hoc michi probabilius videtur ꝙ non requiritur conformitas ad ſcientiam vt importat certitudinem: ſed ſufficit conformitas ad opinionem/ vt quando quis aſſentit/ hoc ē bonum ꝗuis formidet. Dico ꝙ talis actus conformiter illi aſſenſui factus eſt bonus/ nõ requiritur ergo certitudo ſed ſufficit opinio. Et ſic debet gloſari: oportet ꝙ operans faciat ſciens: id eſt iudicans: & ex tali iudicio &c̄. Ideo capitur ſcientia in propoſito pro omni iudicio vero: ſiue euidenti: ſiue ineuidenti: ſiue certo: ſiue formidoloſo.

Argumētū bonū.

¶ Contra. Qui agit contra ↄſcientiam certũ eſt ꝙ peccat. Ita etiam qui agit contra dubiũ peccat: ſed ſic eſt ꝙ agens conformiter ad opinionem agit contra dubium. Patet: ille formidat de oppoſito vtrum ſit malum: ergo dubitat: quia vt apparet omnis formido ē dubium: vt iudico hoc eſſe bonum formido: vtrum ſit malum. & tamen ago illud: ergo ago contra formidinem de oppoſito & per conſequens contra dubium: & ſic videt ꝙ male ago ſicut agẽdo ↄtra ↄſcientiã.

Agere ↄ dubium peccatū eſt.

¶ Dicunt omnes doctores ꝙ agere contra dubium peccatum eſt/ ſicut agere cõtra cõſcientiam/ ſed non eſt tantum peccatum/ & nego ꝙ agens conformiter ad opinionem agat cõtra dubium. Contra/ bene ſequitur opinatur hoc eſſe faciendũ. ergo formidat: quia aſſẽſus opinatiuus dicitur cum formidine de oppoſito. concedo ꝙ opinatur: ergo formidat. verum eſt/ & vltra formidat: ergo dubitat. nego conſequentiam.

Dubitatur capit dupliciter.

¶ Vnde dico ꝙ duplex eſt modus dubitandi. primus eſt dubitare. & tãtum valet ſicut opinari: id eſt aſſentire cum formidine: qui enim aſſentit hoc eſſe faciendum non aſſentit hoc non eſſe faciendum. Implicat enim habere ſenſum opinatiuum duorum contradictoriorum: ergo non dubitat hoc nõ eſt faciendum quãuis formidet. Alius modus dubitandi eſt/ quando eſt aduertentia circa aliquam propoſitionem/ nec ei aſſentitur nec diſſentitur/ vt conſidero an aſtra ſint paria: nec aſſentio: nec diſſẽtio: nec certe formido: ſed eſt carentia vtriuſqꝫ: ſcilicet tam aſſenſus ꝙ diſſenſus cum tali conſideratiõe vocatur dubium. Vnde implicat aſſentire vni contradictoriorum: quin diſſentiam alteri ſi aduertam/ immo Gregorius dicit ꝙ omnis aſſenſus alicuius contradictorij eſt diſſenſus/ alterius/ & apud omnes cum aſſẽſu vnius cum aduertentia alterius ſequitur diſſenſus nego ergo ꝙ dubitem. ¶ Quantum ad ſecũdum de illo qui agit cum ignorantia inuincibili. De illo qui credit hanc eſſe ſuam reddendo petenti debitum bene moraliter agit: immo meretur. Quantũ ad hoc duplex eſt modus dicendi. Primus eſt quem tenet Martinus ꝙ nunꝗ actus volũtatis conformis ignorantie quantũcumqꝫ inuincibili eſt actus moraliter bonus/ imo dicit ꝙ eſt moraliter malus quãuis non ſit imputabilis ad penam: ita ꝙ ignorantia non excuſat a malicia morali: ſed tãtum ab imputabilitate. Vnde qui reddit debitum illi quam credit eſſe ſuã habet tres aſſenſus.

Martini opinio.

Ignorantia nõ excuſat a malicia morali.

Primus eſt/ reddendum eſt debitum vxori petenti. Et ille eſt aſſenſus verus. Secundus eſt ſpeculatiuus videlicet iſte/ iſta eſt vxor/ certum eſt ꝙ ille eſt falſus. Tertium dictamen ſiue aſſẽſus eſt qui ſequitur ex duobus primis/ reddendum eſt iſti/ qui ſequitur ex iſtis reddendum eſt vxori/ ita eſt vxor. Dicit Martinus aſſenſus conformis primo eſt bonus quia dictamen quod eſt vniuerſale eſt verum: & ſic illa volitio eſt bona: & meritoria. De ſecundo aſſenſu ſpeculatiuo nõ habet volitionem conformem vel difformem illi. De tertio volitio conformis illi non eſt bona/ puta volo reddere iſti/ & apparentia tota ſumitur: quia nõ eſt ſupra debitam materiam quãuis materia ſit eſtimata debita & ad actum bonum precipua circunſtantia eſt obiecti. Nam dicit ſanctus Thomas Due circunſtantie ſunt precipue: ſcilicet finis & obiecti: & ab eis regulariter ſumitur omnis bonitas & malitia cum: et

go obiectum non ſit in rei veritate conue-
doctoris opinio. niens/ apparentia eſt ꝙ volitio non ſit in
rei veritate bona. Dicit ergo ꝙ actus cõfor
mis illi dictamini erroneo non ē bonus ſed
malus moraliter/ quia cadit ſuper materiā
indiſconuenientem/ & non eſt malus impu
tabiliter: & hoc poſſet ſatis deffenſari. Sed
videtur mihi ꝙ talis actus ſit bonus morali
ter. patet. volitio qua volo reddere huic ſe
quitur neceſſario ex duabus cauſis ĩ quibus
nulla eſt malitia moralis: ergo ĩ illo effectu
puta in iſto volo reddere huic nulla eſt ma
licia moralis. patet. quandocunq; eſt aliqs
effectus hominis qui neceſſario neceſſitate
naturali ſequitur ad priorē: ſi in effectu pri-
ori nulla ſit malicia moralis nec etiam in ſe-
quenti. quia tunc per actus nõ malos aliqs
neceſſitaretur ad male agendum/ quod ne-
mo pcederet: ſed in volitione qua volo red
dere debitum vxori petenti nulla eſt mali-
cia moralis: nec in iſto iudicio/ iſta eſt vxor
petens: q̄uis ſit malicia intellectualis: quia ē
error: & illa volitio qua volo reddere huic
neceſſario neceſſitate naturali ſequitur ex il
lis duobus. certum eſt ꝙ in illa volitõe nõ
eſt malicia moralis. dico ergo ꝙ eſt bonitas
in illa/ patet ſic ratione durandi in ſecundo
iſtud iudicium eſt inuincibile. huic petenti
reddēdum eſt debitum: ergo ſaltem poteſt
eſſe taliter inuincibile: quod nõ poteſt auf-
ferri: ſit ita: tūc ſic arguitur. Non poteſt auf
ferri: ergo tenetur ſortes reddere. Patet con
ſequentia. ſortes teneť vitare quodlibet pec
catum: ſed non reddere eſt peccatum. Patet
eſt contrauenire tali iudicio & ſcientie: igi-
tur. Tunc arguitur ſic: ſortes tenetur vitare
illud peccatum quod eſt nõ reddere: & nõ
poteſt vitare niſi reddendo. quia nõ poteſt
vitari priuatio niſi ponēdo habitum: ergo
tenetur reddere: ergo illud dictamen reddē
dum eſt huic: eſt verum. Hinc dicit Duran
Aduerte diligēter dus ꝙ nullū dictamen inuincibile pure pra
cticum eſt erroneum: imo quodlibet eſt ve
rum. Si ergo non poteſt vinci: ergo faciēdū
eſt quod dictat eſſe faciendū. Si faciēdum ē:
ergo eſt ita in re: quomodo ergo vocať er-
roneum inuincibile. Dico ꝙ non eſt illud
quod eſt erroneū inuincibile: ſed iſtud/ hec
eſt vxor mea: & niſi tale iudicium eſſet ĩ vin
cibile: hec eſt vxor mea: iſtud eſſet erroneū:
huic reddēdum eſt debitum: cum ergo hoc
iudicium ſpeculatiuū/ hec eſt vxor mea/ eſt
inuincibile: iſtud practicum eſt verum huic
reddendum eſt. ¶ Pariformiter dicā de pau
pere: huic danda eſt elemoſyna: quando eſt
inuincibile illud practicum eſt verum/ huic
dandum eſt. ¶ Dices/ volo ꝙ talis non ha-
beat aliquod iudicium preter hoc redden-
dum eſt huic vxori mee petenti debitum: il
lud eſt falſum: quia bene ſequitur. Redden-
dum eſt huic vxori: ergo hec eſt vxor. Dico
ꝙ eſt falſum ſpeculatiuum: & includit duo
virtualiter. Primum/ reddendum eſt huic.
Secundum eſt hec eſt vxor: primū pure pra
cticum: ſecūdum pure ſpeculatiuum: rõne
primi non prouenit falſitas in illo iudicio:
nõ eſt ergo falſum/ ſed verū practicum: ita
eſt enim in re ſicut ſignificatur p tale practi-
cū: ſed illud quod ſignificatur ſpeculatiue:
puta/ hec eſt vxor: eſt falſum. & vt actus ſit
bonus ſufficit ꝙ ſit cõformis iudicio practi
co/ ſiue ſpeculatiuum ſit verū/ ſiue non. &
voco practicum verum: quādo ita eſt in re
ſicut per illud ſignificatur. ¶ Alij/ vt ochā Tertia opinio.
& de Gerſono dicunt aliter ꝙ actus eſt con
formis iudicio vero ſcilicet iſti/ reddendū
eſt debitum illi/ quam credo inuincibiliter
eſſe meam. Et Ocham dicit ꝙ ſufficit con-
formitas ad iudicium vniuerſale: & non re
quiritur ad particulare. ſed Durandus pro-
babilius dicit. ¶ Quantum ad aliud de im-
mobiliter: vt continuo actum per dimidiā
horam: & iudico quod non eſt continuan
dum p vnam integram horam: ille actus eſt
bonus in dimidia hora/ & hoc certū ē/ quia
in/ illa dimidia hora eſt cõformis recte ratio
ni/ ergo eſt bonus: & ꝙ continuetur p ſecū
dam dimidiam horam nõ facit ꝙ fuerit bo
nus in prima dimidietate hore: quia boni-
tas prime medietatis hore nõ depēdet ex fu
turo: ergo falſum eſt ꝙ requiratur ꝙ immo
biliter & pſeueranter agat. ¶ Dico quādo

doc. dicunt ad actum virtutis requiritur ꝙ
immobiliter/ & perſeueranter agatur: hoc
intelligitur ad actum virtutis: & ſic ad vitā
dum peccatū & maliciam oportet ꝙ fiat im
mobiliter & perſeueranter: quia ſi omitte-
retur anteꝗ̄ ratio dictaret eſſe omittendum
peccaret: & non euitaret culpa. Propterea
dico quando dicunt doctores conformiter
ad Ariſtotelem ꝙ immobiliter verū eſt vt
vitetur omnis culpa circa talem materiam:
ſed vt vitetur mediate non requiritur talis
perſeuerantia: quia vito culpam pro prima
dimidietate: ſed non vito pro ſecūda medie
tate. ¶ Quantum ad aliud de elicitione ſeq
tur ꝙ ſi requireretur libera elicitō: ꝙ in illo
actu qui ſequitur ex alijs potentijs ſit boni-
tas ſaltem diſtincta a bonitate aliorum: con

Ocham.

cedo. Dicit tñ Ocham expreſſe volo ſerua
re caſtitatem: & dicto non poſſe niſi ſubeū-
do mortem: in illa volitione qua volo ſub
ire mortem non eſt bonitas diſtincta a vo-
litiōe qua volo ſeruare virginitatem. Ideo

Martin⁹

Martinus dicit ꝙ iſta volitio ſubeūdi mor
tem/ non eſt actus fortitudinis/ ſed tempe-
rātie: & dicit ꝙ in quolibet genere virtutis
eſt actus martyrij. ¶ Conſequenter pro di-

De actib⁹ intrinſece bonis.

ſtinctione virtutis notādum eſt ꝙ quidam
eſt actus virtutis intrinſece bonus: & non ē
ille/ qui ē neceſſario virtuoſus: quia nullus
actus virtuoſus neceſſario eſt: ergo capien-
do intrinſece. i. neceſſario nullus eſt intrin

hoc tenet Ocham.

ſece virtuoſus. ¶ Itē ſecundū quoſdam nō
dicitur intrinſece virtuoſus: quia nō poteſt
eſſe quin ſit virtuoſus: quia poteſt eſſe a ſo-
lo deo voluntate non concurrēte: ergo po

Quare vol. eſt actus intriſece bonus.

teſt nō eſſe virtuoſus. Dicitur ergo intrinſe
ce bonus propter duas cauſas. Prima: quia
non pōt eē vitioſus: ſecūda/ quia nō poteſt
eſſe a voluntate libera: quin ſit virtuoſus.
Propter has cauſas dicitur intriſece virtuo-
ſus: ſequitur ꝙ eſt dabilis actus/ quem volū
tas non pōt libere elicere quin agat virtuo
ſe: ratio eſt. Capio actū virtutis/ ſit. a. Que-
ro vel iſte eſt virtuoſus intrinſece vel extrin
ſece. ſi intrinſece/ habeo propoſitū. ſi extrin
ſece: ergo eſt virtuoſus ab alio actu/ iam ca-
pio illum alium actū: & ſit. b. vel. b. ē actus
virtuoſus intrinſece vel extrinſece. Si intrin
ſece/ ergo propoſitum. ſi extriſece/ ergo ab
alio actu: ergo erit proceſſus i infinitum in
actibus virtuoſis vel tādem deueniemus ad
vnum intrinſece bonū: & iſtud eſt motiuū
Ocham: ſed non videtur multum apparēs:
neqꝫ forte/ ideo dicit ꝙ datur actus qui non
poteſt elici quin ſit bonus: & ē actus qui ha
bet omnes circunſtantias: ſcilicet finē/ pru-
dentiā & omnes alias pro obiecto. apparen
tia eſt: quia ſi habet oēs circunſtantias pro
obiecto: ergo nunꝗ̄ pōt ſibi deficere aliqua
circūſtantia: quia ſi deficiat deficit obm̄: er-
go deficit actus. Nā vt dicit Dionyſius Bo
num ē ex integra cauſa conformiter ad Ari
ſto. in ſecundo: qñcūqꝫ cōcurrunt oēs cir-
cunſtantie: tunc eſt bonitas: & ille actus (di
cit) non poteſt a voluntate elici quin ſit bo
nus: quia nunꝗ̄ elicitur quin ſit prudentia:
quin eliciatur etiam propter debitum finē:
quia habet hoc ꝑ obiecto: quia non poteſt
eſſe idem actus/ quin habeat idem obm̄ ſem
per. ſed ſecundū aliquos videtur Ochā de
ficere. Dicit eīn. S. Thomas. habet oēs cir- Captiuus
cunſtantias ꝗ̄ requiruntur: ſed vna illarum Ocham.
pōt effici mala: quo facto adhuc actus hñs
oēs illas circunſtātias maneret idem: vt ſit
ſortes volēs dare elemoſynam platoni pro
pter deū actus fertur in dationem elemoſy-
ne propter deum: & quia dictatum eſt a ra-
tione verū eſt: ſi actus exterior eſſet neceſſa-
rio materia cōueniens: iſte actus eſſet intrin
ſece bonus. Sed difficultas eſt vtrum ſit ne-
ceſſario materia conueniens. apparet ꝙ nō:
quia deus pōt ꝓhibere ne det: & ſortes ad-
huc credet eſſe dādum. illud iudicium quo
iudicaret danda eſt elemoſyna Platoni eſt
vincibile: & tunc eſt idem actus ꝗ̄uis credat
rationem eſſe rectam. Licet etiam in rei veri
tate hoc non ſit bonum: & credat ꝙ ſit bo-
num: & vult ſub illa rōne quia bonū/ quia
ſemp voluntas fertur in obiectum ſecundū
rationem ꝗ̄ ꝑñtatur per intellectū: ꝗ̄uis illa
ratio non ſit recta: vult ei dare ꝑpter deum:
quia dictatum a rōne: & ille actus eſt ꝓhibi-

tus:ergo videtur ꝙ actus non ſit intrinſece
Ridet doctor ad Ocham. bonus:ſicut tapit Ocham. ꝙ ita videt̃ mihi
ꝙ ille actus non eſt intrinſece bonus:& ad
motiuũ eius negatur cõſequentia:quia effi
citur malus propter prohibitionẽ:quia ma
teria eſt ꝓhibita .nõ efficitur malus propter
circunſtãtiam:ſed efficitur malus rõne ob-
iecti. Patet ergo ꝙ actus intrinſece bonus
eſt ille qui nõ poteſt elici a volũtate libere
quin ſit bonus.& ſecũdum Ochã eſt actus
habẽs oẽs circũſtantias pro obiecto: & nõ
poteſt elici a voluntate quin ſit bene circũ-
ſtãtiõatus.Sed actus dicitur nõ intrinſece
bonus qui põt elici a volũtate:& nõ erit bo
nus.& talis actus ſecundũ Ochã nõ dicitur
bonus niſi propter pñtiam alterius actus q
eſt intrinſece bonus:& ſicut eſt bonus pro
pter aſſiſtẽtiam alterius ita efficitur malus/
ꝙ nullus act⁹ intrinſece ſit bon⁹ niſi voluntatis. propter aſſiſtentiam alterius mali. ¶ Queri
tur cõſequẽter ſuppoſito ꝙ ſit actus intrin
ſece bonus cuius potentie erit : vel intelle-
ctus:vel voluntatis vel ſenſus vel potentie
executiue.i.exterioris. ¶ Reſpondet. Nul
lus eſt itrinſece bonus preter actum volun-
tatis.Patet primo de actu exteriore poten-
tie executiue:vt de datiõe elemoſyne:actus
ille qui imperatur a bona voluntate poteſt
imperari a mala voluntate.non enim ẽ alia
datio elemoſyne propter hoc ꝙ volo illã
propter deũ:vel propter hoc ꝙ volo illam
ꝑꝑ vanã gloriã:ergo nullus ẽ actus exteri-
or intrinſece bonus .De actu potẽtie ſenſiti
ue puta de illo/ꝑ quem ſenſus cõformatur
rõni.Patet ſic:actus ille nõ habet nec habe
re põt deũ pro obiecto:ſimiliter nec ratio-
nem.patet:deus nec ratio poſſunt cogno-
ſci a ſenſu:ergo actus potẽtie ſenſitiue non
põt ferri in deum/aut rectam rationẽ tanq̃
in obiectũ:cũ ergo ſenſus nõ poſſit cogno
ſcere deũ/nec rationem.ergo nec appetitus
ſenſitiuus põt ferri in illa:& ꝑ cõſequens il
le actus poterit impari/ãt cõtinuari ab actu
voluntatis q̃ habebit aliud obiectũ a deo:
ſicut ẽ eadẽ opatio exterior q̃ impatur pro-
pter deũ & vanã gloriã:ita põt eſſe eadem
fuga voluptatis in ſenſu impata ꝑpter deũ/
& impata propter vanã gloriã:ergo actus
potentie ſenſitiue nõ eſt intrinſece bonus. *Aduerte.*
¶ Similiter nullus eſt actus intellectus in-
trinſece bonus.Patet q̃cũq; cognitio detur
q̃ impatur a volitione bona:eadem põt im
pari a mala volitione:ergo q̃cũq; cognitio
detur põt eſſe mala:& ſic patet breuiter ꝙ
nullus ẽ actus intrinſece bonus preter actũ
voluntatis. ¶ Dices ergo eodem argumen
to poteris probare:ꝙ nullus eſt actus volũ *Argumentum.*
tatis intrinſece bonus.Patet.ſicut actus qui
cũq; itellectus/ſenſus/& potẽtie exterioris
põt impari a mala volitione/& per malam
volitionem imperantem nõ variatur actus
in eſſe nature:licet in eſſe moris:eodem mo
do quicunq; actus voluntatis põt impari a
mala volitione:ſit ergo ſortes q diligit deũ
ſup oia:quia dictatum ꝑ rationẽ:ſortes põt
velle cõtinuare illum amorem propter va-
nam gloriã:quo facto impat illum actum a
volitione mala:quia voluntas nõ ſolũ põt
impare actus aliarum potentiarũ:ſed etiam
actus proprios & directos per aliũ actũ.ſ.
reflexum:ergo nullus eſt actus volũtatis in
triſece bonus:quin poſſit effici malus ꝑ actũ
impantẽ:& hoc argumentũ eſt tritũ in ſcho
la. ¶ Dico ꝙ implicat ꝙ velim amare deum
propter vanam gloriã:& ꝙ amẽ eum ſuper
omnia/quicquid dicatur regulariter hoc vi *Non ſtat ꝙ ametur deus ſup oĩa ⁊ propter vanã gloriam.*
detur mihi dicẽdũ.ratio ſit Sortes qui amet
deum ſup omnia:& vult eũ amare propter
vanam gloriã. Tunc bene ſequitur: vult eũ
amare propter vanam gloriã:ergo illa vo-
litio ꝓcedit a vana gloria:ſicut volitio me-
dij a volitione finis:& vltra/procedit a va
na gloria:ergo amor dei procedit ab appe
titu vane glorie:ergo tunc amat deum pro
pter vanã gloriam. Et vltra:ergo nõ amat
deũ ſup omnia.& ſic implicat amare aliqd̃
obiectũ ſuper omnia:& ꝙ ametur propter
aliud:immo magis amatur aliud:quia pro
pter vnũquodq; tale:& illud magis. Nam
ſi imperet amorem dei propter vanam glo
riam:non eſt amor dei ſuper omnia:immo
infra aliud.Et ſic videtur mihi ꝙ nullus p̃t
impare amorẽ dei ſup omnia volitione qua

impat ppter vanam gloriā: & ſic ergo non pōt eſſe malus impatiue/nec elicitiue: & ſic ſimpliciter non pōt eſſe malus. ¶ Si queratur/dicis ꝙ actus intrinſeci omnes circūſtātie debent eſſe obiecta partialia: quare ergo dicūtur circūſtātie actus cum ſint obiecta? Dico ꝙ dicuntur circunſtantie actus exterioris & nō interioris: qa ſunt obiecta actus interioris. ſortes dat elemoſynam pauperi propter deum: quia dictatum a recta ratōe. Dico ꝙ deus eſt circunſtantia finalis actus exterioris & non interioris: prudentia ſimiliter eſt circunſtantia illius dationis: ſed nō volitionis. illa datio non habet deum pro obiecto: ſed pro fine: & volitio interior ſolū habet illa pro obiecto: & ſic dicuntur circunſtantie actus exterioris/& non interioris. Secundo/dico ꝙ obiectum dicitur bene circunſtantia: immo obiectum eſt vna circūſtantia actus interioris obiecti/in quod fertur illa volitio: & ſic non inconuenit ꝙ dicatur circunſtantia & obiectum partiale.

bona difficultas.

¶ Circa hoc ſunt alique difficultates: Dicis ꝙ ad actū intrīſece bonum requiritur ꝙ habeat omnes circunſtantias pro obiecto: ergo habet ipſam prudentiā pro obiecto: ergo illum actum voluntatis precedit neceſſario illa noticia/qua reflectit ſe ſupra prudētiam/cum voluntas non fertur in incognitū: ergo pcedit natura ſalrē: noticia q̄a intellectus preſentat voluntati: ſed hoc videtur inconueniens ꝙ nullus poſſit bñ moraliter agere niſi ſe reflectat ſupra tale dictamē Certum eſt ꝙ ſimplices/nec regulariter docti reflectunt ſe: ſolum cōſyderāt hoc ē agēdū: ergo ſequitur ꝙ non requiritur ad actū virtutis ꝙ ille actus feratur in prudentiā tā ꝗ in obiectū. ¶ Breuiter quicquid dicatur eſt aliquis actus intrinſece bonus: & hoc tenet Scotus. q. ſ. de matrimonio ꝙ dilectio dei ſuper omnia eſt actus intrinſece bonus: quia hoc dictamen eſt neceſſarium: deus eſt diligendus ſup omnia: & deus non poſſet prohibere ſuam dilectionem. Dico cū Sco. ſit ita ꝙ deus non poſſet prohibere ſuā dilectionē: ille actus quo diligo deū ſup omnia

doctor cū Scoto.

eſt intrinſece bonus. Secundo dico ad actū bonū non requiritur ꝙ iſte habeat prudentiā pro obiecto: vel ꝙ aliquis actus ſibi coexñs habeat prudētiam pro obiecto. Patet iſta propoſitio ſortes cognoſcit indigētiā Platonis dictat ꝙ ſubueniendum eſt Platoni propter deū: nichil aliud dictat ita ꝙ nō reflectit ſe ad ſuū dictamen conſyderādo an ſit verum: vel non: & vult ſubuenire. Mirum eſt dicere ꝙ talis actus nō ſit bonus volo ſubuenire Platoni propter deum: ita ꝙ deliberate ſubuenio: qñ habeo illd́ dictamē actuale ille actus nō habet prudentiam pro obiecto: nec habet aliquē actū ſibi coexñtē: qui habeat prudētiam pro obiecto. Patet: ſortes non cognoſcit prudentiam per actū voluntatis: immo eſt bonus propria bonitate. Dico ſecundo vt actus ſit bonus nō requiritur de neceſſitate ꝙ habeat prudētiam pro obiecto vel actum ſibi coexñtē qui habeat prudentiā pro obiecto ſicut videtur ptendere Ochā. Ratio mea ē: facio actū propter hoc perſeueranter & immobiliter: & ille actus non habet prudentiam: &c. ¶ Tertio dico/ſtat bñ ꝙ ſit aliqs actus qui habeat prudētiam pro obiecto. ¶ Certum eſt ꝙ eadem noticia poteſt eſſe noticia ſui ſaltē confuſa: immo multi dicūt ꝙ diſtincta complexa: vt patet in inſolubilibus: ſed nō incomplexa. nam poſſum/ dictare dāda eſt elemoſyna Platoni propter deum quia dictatum per rectam rationem: illa propoſitio eſt vera: ergo poſſum ei aſſētire: & poſſum habere vnum dictamē qd́ feratur in hoc totū: tūc illud iudiciū eſt noticia ſui confuſa: quia reþñtat oēm rōnē: ergo repreſentat illud met & eliciens actum cōformē illi iudicio: talis actus ſiue volitio habet illud dictamen pro obiecto partiali: qa habet pro obiecto partiali omne illud quod obiectum partiale dictat: ergo ſtat ꝙ talis volitio ſit bona ꝗ habet dictamen prudentiale pro partiali obiecto: ꝗuis hoc non requiratur. ¶ Dico ergo ꝙ ad talem volitionem non requiritur noticia diſtincta a prudentia p quā intellectus reflectat ſe ſupra prudentiam: & eſt argumē

qđ actꝰ bonus nō requiratur alia noticia a dictamine.

Aduerte ad hoc diligenter.

tum ſchole ꝙ requiratur alia noticia. Dico
ꝙ per ipſammet prudētiam reflectit ſe intel
lectus ſupra ſe: quia vna noticia pōt eſſe di
ſtincta ſuimet complexa & confuſa incōple
xa: ergo ſtat ꝙ aliquis actus habeat pruden
tiam pro obiecto. Sed habendo ſolum hoc
dictamē Danda eſt elemoſyna pauperi pro
pter deum: ille actus nō habet prudentiam
pro obiecto. Sed iſtud danda eſt ꝓpter deū
quia dictatum a recta ratione habet pruden
tiam pro obiecto non per aliam noticiam.
¶ Habemus ergo ad actum moraliter bo-
num non requiritur ꝙ habeat prudētiam
vel actum ſibi coexñtem qui habeat prudē
tiam pro obiecto. Ratio mea eſt. Sequitur
ꝙ nullus poſſet bene frui deo ꝑ actū bonū
quin ſimul vteref aliquo creato / nemo hoc
dicit. Bene dicūt ꝙ non poſſet eſſe vſus me
ritorius ſine fruitiōe: ſed poteſt eſſe fruitio
ſine vſu. Patet ſequela. Sortes non pōt ha-
bere actum virtutis qui habeat actum quo
feratur in prudentiam ſecūdum illā opinio
nem / vel actus ille ē vſus vel fruitio. ſi vſus:
ergo propoſitū. ſi ſit fruitio prudentie: er-
go nō eſt actus bonus / ſed malus: quia fru
itio creature. & ſic oportet illos fateri ꝙ nul
la ē fruitio bona qui ſimul ſit vſus: aut quin
illa fruitio ſit vſus: ſed hoc videtur abſurdū
quia multi merentur circa deum que nō co
gitant de creatura. Ad actum ergo virtuo-
ſum non requiritur ꝙ habeat prudentiam
pro obiecto: ſed ſufficit ꝙ prudentia ſit cau
ſa partialis & aſſiſtens. & non ſequitur pru
dentia eſt cauſa partialis illius volitionis:
ergo eſt obiectum partiale. nam noticia eſt
cauſa partialis volitionis: & tamen non eſt
obiectum partiale. ¶ Dico inſuper nō qui-
libet talis qui habet oīs circunſtantias pro
obiecto eſt intrinſece bonus: ſicut capit qui
dam pro actu qui nō poteſt eſſe malus: vel
qui non ꝑelici a voluntate quin ſit bonus
Patet ſic. Eſt aliquod obiectum cōueniens
rationi recte & ꝯtingenter conueniens: ita
ꝙ poteſt eſſe diſconueniens: vt iſta mulier
eſt cōueniens forti ad vſum carnalem ſecun
dum rationem: quia eſt ſua: pōt tñ diſſolui

ꝙ act⁹ habens oēs circunſtātias ꝓ obiecto illi intrīſece bonus cōtra Gabrielē.

matrimonium vt patet: nam capio ſarrace-
num vxoratum per matrimonium cōſum-
matum ſua vxor eſt ei conueniens ſecundū
rectam rationem: poteſt tñ illud matrimo-
nium diſſolui ꝑ conuerſionem alterius par-
tis ad fidem: tunc arguitur ſic. Sortes infide
lis dictat iſta eſt a me cognoſcenda & pro-
pter deum: & quia dictatum a recta ratione:
& habet volitionem cōformē. Notum eſt
ꝙ illud dictamen habet oēs circunſtantias
pro obiecto: & illa volitio habet oēs circū
ſtantias pro obiecto: & tñ efficitur non ſua
quia conuertitur altera pars ad fidem: ꝗuis
ignoret ſortes credēs vincibiliter adhuc eē
ſuam. in ſorte ramanet idem iudiciū quod
prius ſcilicet cognoſcenda eſt hec a me pro
pter deum: & quia dictatum ꝑ rectā rationē
Credit ſemper eē dictatum per rectam ratio
nem ſed vincibiliter: prius erat verū: nunc
erroneum: immo apparet dicendum ſic: vl-
timata prudentia eſt circa contingentia: er-
go idē actus qui eſt prudētia erit erroneus:
& eſt idem iudicium: ergo eſt idem actus cō
formis: & ſecundum eaſdem rationes: ſed il
le actus iam efficitur malus: quia illa nō eſt
amplius ſua: & credit ꝙ ſit ſua: ſed vincibili
ter: ergo actus quo vult eam cognoſcere iā
eſt malus poſtꝗ̄ ē vincibilis: & ꝑ conſequēs
aliquis actus qui habet oīs circunſtantias
pro obiecto pōt effici malus: quia vna cir-
cunſtantia poteſt eſſe mala: ideo ille actus
erit malus. ¶ Videtur ergo mihi probabili
us ꝙ aliquis actus qui habet omnes circun-
ſtātias pro obiecto nō eſt intrinſece bonus
Et videtur mihi ꝙ nullus eſt actus intrinſe
ce bonus niſi dilectio dei ſuper oīa. & pro-
pter hoc: quia deus non poſſet ꝓhibere ſuā
dilectionem. ¶ De caſtro tñ dicit ꝙ nullus
eſt actus intrinſece bonus: quia nullus eſt a-
ctus quin poſſit continuari cōtra dictamen
erroneum: ergo ſequitur ꝙ nullus eſt actus
intrinſece bonus: & illa opinio eſt multum
probabilis: ſed poteſt defenſari ꝙ ſolum di
lectio dei ſup omnia eſt actus intrinſece bo
nus tenendo ꝙ deus non poteſt prohibere
ſuā dilectionē. Dicit tñ de Caſtro ꝙ nullus

Solus actus dilectiōis dei ſup oīa ē intrīſece bonus: vide quare.

de Caſtro

eſt intrinſece bonus propter prohibitionẽ ſupuenientem. ¶ Hic eſt difficultas de actu conformi dictamini neceſſario: nam apud eum ſunt aliqua dictamina prudentialia neceſſaria. Aliqua vero contingentia: vt dan da eſt elemoſina pauperi propter deum: illud eſt contingens: quia deus poteſt prohibere ne detur elemoſina pauperi ꝑpter deũ imo precipere ꝙ occidatur pauper: ergo pt̃ prohibere ꝙ ſortes nõ det ei elemoſynam. Aliqua vero ſunt neceſſaria: ſcilicet negatiua: vt iſtud/non eſt dei precepto contraueniendum: illud ẽ neceſſarium: quia illud eſt impoſſibile: eſt precepto dei contraueniendum. Similiter apud eum iſtud eſt neceſſarium: non eſt occidendus innocens auctoritate propria: quia illud eſt impoſſibile/ Innocens eſt occidẽdus auctoritate propria: tunc hoc eſt neceſſarium: non eſt dei precepto contrauenĩẽdum: ergo nolitio illa eſt neceſſario bona. Patet. Bene ſequitur: ẽ dictamini vero conformis: ergo eſt bona. Similiter bene ſequitur Eſt cõformis dictamini neceſſario: ergo eſt conformis dictamini vero: ſaltem illa que non poteſt eſſe ſine tali dictamine vero: puta nolo contrauenire precepto dei: quia ratio dictat: non poteſt eſſe quin illud dictamen ſit & illud nõ pt̃ eſſe quin illud ſit verum: ergo non pt̃ eſſe nolitio quin ſit conformis dictamini vero: ergo non pt̃ eſſe quin ſit bona Conſequẽtia tenet: quia eſt cõformis vero dictamini: ergo bona ¶ Quantum ad hoc illa nolitio que eſt conformis dictamini neceſſario ẽ neceſſaria: nego. ¶ Vñ pro iſto ſuppono ꝙ cõtingit dupliciter intelligi ꝙ aliquis ſe cõformet alicui dictamini. Primo ꝙ ſe conformet dictamini imediate & proprie: & iſto modo ſe conformare nihil aliud eſt/ q̃ facere ita eſſe ſicut per dictamen dictatur eſſe faciendum: vel facere non ita eſſe ſicut ꝑ dictamen dictatur non eſſe faciẽdum: vt dictatur ꝙ danda eſt elemoſyna: ſe conformare illi eſt facere ꝙ elemoſyna detur. Iſtud dictamẽ non eſt deus odiendus: ſe cõformare illi nõ eſt amare deum: ſed eſt non odire. iam dico

[margin: Duplicia ſunt dictamina q̃dã neceſſaria q̃dã cõtingentia.]

[margin: Dupliciter intelligit q̃ aliquis cõformet ſe alicui dictamini.]

ꝙ omiſſio illius actus nunq̃ poteſt eſſe mala: quia ſi non poteſt precipi odium dei: nõ poteſt omiſſio eſſe mala: ſicut de neceſſitate prohibetur actus. Alio modo actus pt̃ eſſe cõformis dictamini: q̃ agens nult vel vult quod dictatur non eſſe faciẽdũ. Exemplũ. Sortes dictat non eſſe contraueniendũ precepto dei primo modo nõ cõtraueniẽdo. i. nullum actum eliciẽdo contra preceptum ſe conformat. Secundo/ſe conformat: quia nult taliter facere qualiter dictat ratio non eſſe faciendum. Dico vltra ꝙ ille actus conformis ſecundo modo nõ eſt neceſſario bonus: quia poteſt eſſe difformis alicui alteri iudicio recto. Iſte due ſimul ſtant in veritate/nõ eſt cõtraueniendum precepto dei & non eſt elicendum iſtud nole: poteſt enim deus prohibere ꝙ non eliciatur illud nolle. hoc preſuppoſito illud nolle eſt aliquo modo conforme dictamini. probatur hoc non ſufficit ad bonitatem actus: quia requiritur conformitas ad dictamen verum: & ꝙ non ſit difformis alteri dictamini vero: ſed nõ obſtãte ꝯformitate actus quo nolo contrauenire precepto: ſtat difformitas cũ alio dictamine: puta non eſt nolendum: & ſic ille actus eſt contingenter bonus/quia eſt cõtingenter non difformis alicui alteri dictamini rationis/ valde facile defenſari poteſt vtraq̃ opinio ꝙ eſt dabilis aliquis actus intrinſece bonus: & quod nullus ẽ actus intrĩſece bonus. ¶ Sed queritur conſequenter. vtrum ſit dabilis actus indifferens Ocham in tertio: ſimiliter in prima diſtinctione primi: & omnes doctores preter Thomam & Gregorium dicunt ꝙ eſt dabilis actus indifferens: id eſt: nec bonus: nec malus. Ratio. primo ẽ dabilis actus liber elicitus libere ex ſola ſimplici apprehẽſione terminorũ ſine dictamine in materia que nõ eſt mala / tunc ille actus nõ eſt malus nec bonus: ergo eſt indifferens. Item q̃uis ſortes teneatur referre omnes actus ſuos in deum: tamen illud ẽ preceptum affirmatiuũ / ideo nõ tenetur ꝑ quolibet tempore. ſit ita ꝙ ſortes pro. a. tẽpore nõ teneatur amare deũ occurrit ei pau

[margin: An dabilis ſit actus indifferens.]

per:vult ei dare pietate naturali motus:&
nō cōſyderat de deo. ſi dicatur ꝙ ille actus ē
malus eſt abſurdum. quia nō deſſicit ei cir
cunſtantia ad quam pro tunc obligetur: er
go nec pōt reperiri in ſorte malicia trāſgreſ
ſionis nec prohibitiōis: ergo ꝗuis nō refe/
rat in deum pro tunc nō peccat ratiōe omiſ
ſiōis illius: ergo apparet ꝙ actus nō eſt ma
lus. & certum eſt tenendo ꝙ requiritur rela
tio virtualis ad minus ille actus non eſt bo
Gabriel. nus: ergo eſt indifferēs inter bonum & ma
lum. Dicunt aliqui: aliqua eſt circunſtantia
que pro tempore quo elicitur actus non eſt
ſub precepto. & omiſſio illius circūſtantie
non ſufficit ad maliciam/& tamē omiſſio il
lius ſufficit ad hoc ꝙ actus nō ſit bonus cū
requiratur ad actū bonū: & credo iſtā opi
nionem probabiliorem: puta ꝙ eſt dabilis
actus indifferens. ¶Conſequenter dico ꝙ
ꝙ ſit hit⁹ intrinſece ṽtuoſus. actus intrinſece virtuoſus producit habitū
intrinſece virtuoſum: & inclinat ad actū in
trinſece virtuoſum: & ſi inclinet ad actū idif
Arguit contra. ferentē eſt habitus indifferens. Contra/nul
lus habitus libere producitur: quia habitus
de neceſſitate nature ſequuntur ad actus &
non ē in poteſtate voluntatis quin poſito
actu producatur aliquid habitus: ergo ha
bitus nō debet dici bonus vel malus: quia
propter illa que in ſunt nobis a natura nec
laudamur: nec vitupamnr. dico bñ ꝙ actus
ſunt ī mera poteſtate noſtra: & ſic ꝗtum ad
hoc habitus qui producuntur ex actibus vi
cioſis qui ſunt in poteſtate noſtra vituperā
tur. Vltra dico: nullus habitus eſt meritori
us vel demeritorius: ſed ſolum ꝑ actus me
remur aut demeremur: & ſi nō eliciam actū
propter habitum non merebor neqꝫ deme
rebor. nunꝗ enim ī habitibus reperitur bo
nitas aut malicia demeritoria: ſed in actibus
duntaxat licet bene meremur effectiue ꝑ ha
bitum: ſed nō formaliter: quia habitus ille
eſt cā efficiens illius actus. hinc dicunt doc.
nunꝗ demereri formaliter per carētiam ha
bitus. hinc eſt ꝙ carentia gratie non eſt pec
catum formaliter. quia non eſt in poteſtate
noſtra niſi diſpoſitiue. Hinc eſt ꝙ carentia
diſpoſitionis bene eſt demeritum: & regu
lariter hoc tenent doctores. ¶Q̃tum ad ſe Secund⁹
cundum articulum declaratis nominibus. articulus
Quid ſit habitus: potētia: & paſſio. iam po
no talem concluſionem. Virtus nec eſt po
tētia/nec eſt paſſio ſed eſt habitus Ariſt. pro
bat hāc concluſionem tertio ethicorū quin ari.3.ethi
to capitulo. & primo ꝙ non ſit potētia: qa
virtus eſt per quam nos dicimur boni. Sed
per potētiam nullus dicitur bonus aut ma
lus formaliter licet effectie. quia efficit actus
bonos vel malos: ſed formaliter nullus eſt
bonus aut malus per ſuas potētias. Item po
tentie ſunt a natura. & per conſequens per
eas nec laudamur: nec vituperamur. Secun
da pars concluſionis eſt ꝙ virtus nō eſt paſ
ſio: patet eo modo ſicut prius ꝑ paſſiones ī
ſe nec laudamur nec vituperamur/ergo.
¶Difficultas eſt vtrum ſit aliqua paſſio ma
la & aliqua bona. & apparet ꝙ ſic. iraſci eſt An ſit ali ꝗ paſſio
paſſio: & tñ eſt mala. Similiter ſperare ē bo bona vel
na paſſio: ergo ſecundū paſſiones quis lau mala.
dat vel vituperatur. Dico ꝙ paſſiones pro Rñſio.
prijſſime reſpectu quarū ſe habet anima paſ
ſiue & non actiue nihil habent in ſe forma
liter bonitatis aut malicie. i. nō ſunt bone
aut male cum nō ſint in ſe libere neqꝫ imme
diate effectiue a voluntate ſiue potētia: ſed
ab actu. Sed actus producentes tales paſſio
nes ſunt boni aut mali. Sed aliqñ capit ꝑ paſ
ſio pro actu: & per illud laudamur vel vitu
peramur: ſed nō ꝑ paſſiones proprie dictas
niſi rōne actuū a quibus producunt iſte paſ
ſiōes. Primo patet: quia paſſio nō eſt ex ele
ctione ſed ſubrepticia: ſed virtus eſt ex ele
ctione/ergo. Tertia pars videlicet ꝙ virtus
ſit habitus: quia in aīa ſunt ꝑciſe tria: ſcilicet
paſſio: potētia & habitus. Sed nō eſt paſſio
nec potentia: ergo. & ſic virtus nihil aliud
eſt ꝗ habitus electiuus cōformis recte ratio
ni/& nō capitur hic habitus pro habitu in
clinante ad electionem proprie dictam: ſed
vt tñ valet ſicut libera elicitio. i. iclināsad
liberā actus productionē: & quia ponitur
ꝙ ſit habitus cōformiter productus a ratio
ne recta. ¶Queritur vtrum ſicut requiritur

Difficultas bona

de neceſſitate ꝙ actus virtuoſus ſit ꝯformis actuali prudentie ita requiratur ꝙ habitus virtuoſus ſit conformis habituali prudentie directiue illius virtutis. Ocham in quarto dicit ꝙ nõ. rõ eius ẽ/ qñcūq; ſūt duo agẽtia ꝑductiua duorū effectuū totaliter diſtinctorum deus poteſt ſuſpẽdere actiuitatem vnius & nõ alterius & permittere vnū agẽs producere effectū ſuū & aliud impedire ergo in ſorte qui elicit actū tẽperãtie ꝯformiter ad rõnẽ: deus põt ſuſpendere actū recte rõnis iudicij practici nõ ſuſpẽdẽdo actum volũtatis conformẽ illi recte rõni: tūc ꝑducitur in iſto habitus ex actibus temperantie & nõ producitur habitus ex actibus prudẽtie. Dicit ergo Ocham: habitus ſic productus ẽ virtus: quia eſt habitus productus ex actibus virtuoſis: quia per frequentiã actuū producitur habitus multum intenſus & inclinans ad actus virtuoſos: ergo ẽ virtus ille habitus: & tñ in eo nulla eſt prudẽtia habitualis: quia ſuſpẽſa fuit actiuitas actuum prudentie: ergo de ratione virtutis non eſt ꝙ ſibi coexiſtat habitualis prudentia/ & tñ de rõne virtutis ẽ ꝙ ſibi coexiſtat actualis prudentia.

Tertius articulus

¶ Pro tertio articulo dubitatur primo in qua potentia ſunt ponendi habitus. Vtrum in volũtate vel in intellectu vel in appetitu ſenſitiuo: In ſenſu cognitiuo & in potentijs executiuis ſeu corporalibus. Vtrum in omnibus iſtis potentijs ſint ponẽdi habitus. Ochã in multis locis agitat hãc materiam: vnde ponit Gabriel aliquas concluſiones Prima que eſt contraria opinioni Tho. ꝙ in potentia corporea ſeu executiua eſt ponẽdus habitus.

Prima concluſio.

Dicit Thomas ꝙ nõ/ ſicut patet in duabus q̃ſtiõibus eius de iſta materia. Sed dico ꝙ in corpore ẽ ponẽdus habitus: vt importat diſpoſitionem ad opationẽ: & nõ ad naturã ſicut pulchritudo eſt diſpoſitio ad naturã & nõ ad opationẽ: ſed capitur habitus pro qualitate diſpoſitiua diſponente potentiam vt agat ſuã operationẽ/ probatur concluſio primo experientia eſt ad hoc ꝙ cytharedus poſt frequentationẽ actuū cytharíſandi & tangendi ordine debito facilius & promptius cytharíſat & tãgit cordas eo modo quo ſunt tangẽde & an nõ poterat & poſt poteſt ergo relinquitur ĩ eo qualitas ex illis opationibus inclinans ad ſimiles actus: ſed illa qualitas eſt habitus: qa producta ex actibus remanens in abſentia actuum inclinans ad ſimiles actus. & apparẽtia eſt pro iſto pũcto de cytharedo: & ſicut illi actus tangẽdi ſunt actus potẽtie executiue & corporalis: ita & illi habitus.

Thome imaginatio bona.

¶ Diceret Thomas ꝙ ille habitus qui relinquitur in eo non eſt in corpore: ſed producitur ab actibus anime quibus anima mouet illam partem corporis & non ꝑducitur immediate ab actibus prompte & faciliter ad tangendū cordam/ & credo ꝙ ita ẽ. Certum eſt ꝙ cytharedus habet actum corporis & actum anime: quia quando eſt motus animalis nõ poteſt eſſe quin ſit in illo actus anime: & tūc dico ꝙ iſte motus corporalis non cauſat habitum: ſed ille qui eſt ĩ anima cauſat habitū. Vnde ars cytharíſandi eſt in anima & non in corpore. Ideo videtur mihi ꝙ in corpore nõ eſt habitus ſed ſolum in anima/ & opinio Tho. videtur mihi probabilior.

Secūda concluſio.

¶ Secunda cõcluſio: tam in potentia intellectiua perceptiua q̃ in ſenſitiua perceptiua eſt ponẽdus habitus. certum eſt enim ꝙ intellectus & ſenſus cognoſcunt. Patet ergo de intellectiua: qa in nulla potentia ponitur habitus propter neceſſitatem actus niſi in potentia cognitiua. in voluntate. n. non ponit̃ habitus propter neceſſitatem actus: quia ꝑt elici ſine habitu. Sed ĩ intellectiua ponitur propter neceſſitatem actus. Qꝫ ergo in potẽtia cognitiua ſit habitus: patet. docet experientia ꝙ poſt intuitionem obiecti (cum illa enim intuitione ẽ abſtractiua) obiecto abſente poſſum cauſare noticiã abſtractiuam diſtinctã & incõplexam. Nam ante non poteram cognoſcere: & nunc ego poſſet: ergo eſt aliqd partiale producens vel agens ad illã cognitionẽ quod non erat prius: patet conſequẽtia/ quia ſemp cauſis ſufficientibus poſitis poteſt poni effectus. Tūc ſic arguitur. iam

aliquid ponitur quod eſt cauſa partialis co gnitionis quod nõ ante: & nihil poteſt po ni niſi quod eſt productum ab illa noticia que prius fuit pura abſtractiua vel ītuitiua. Sed omne quod remanet in abſentia actus vocatur habitus: ergo illud quod eſt neceſ ſarium ad productionem illius noticie in abſentia obiecti eſt habitus: ergo de neceſſi tate fateri oportet ꝙ in potentia cognitiua ſint ponendi habitus. Aliqui dicũt ꝙ illud quod remanet eſt ſpecies intelligibilis / vel ſenſibilis. Sed ſecũdum Ocham oportet de neceſſitate dicere ꝙ ſit habitus: quia ſecũdũ Ariſtotelem. Omne illud quod producit ex actibus & remanet in abſentia actus voca tur habitus: ergo oportet fateri ꝙ illud ſit habitus: dicitur in abſentia actus ꝑpter paſ ſiones. Dicit Ocham ꝙ ille habitus nõ cau ſatur a noticia ītuitiua: quia nõ inclinat po ſtea ad intuitiuas. ideo cogitur Ocham po nere cum intuitiua abſtractiuam ſimul tem pore. Ab intuitiua enim neceſſitate natura li cauſat abſtractiua: & ſic ponit ſimul duos actus eiuſdem obiecti vnum perfectũ / aliũ imperfectum. Similiter ſenſus recognoſcit obiectum abſens: & anteꝗ vidiſſet illud nõ poterat cognoſcere: ergo. ſed ſic eſt ꝙ omne tale vocamus habitum quod producitur ex actibus & remanet actu tranſeunte / ergo in ſenſu quantum ad partem cognitiuã eſt ponẽdus habitus. Certum eſt ꝙ intellectus recordatur obiecti abſẽtis alias cogniti: ſed de ſenſu non eſt ita certum ꝙ recordetur ob iecti abſentis alias viſi. Alia ratio ad hoc probandum. Aliquis dubitat vnam con cluſionem: per vnam demonſtrationem aſ ſentit illi. & poſtꝗ aſſentit per aliquod tem pus aduertit circa concluſionem & nõ cir ca demonſtrationem / tunc aſſentit illi con cluſioni: & talis aſſenſus non poſſet cauſari niſi ex aſſenſu primo eſſet aliquid derelictũ partialiter concurrens: quia ante aſſenſum primum non poterat aſſentire ſine demon ſtratione: ergo poſt primum aſſenſum ſine demonſtratione nõ poſſet aſſentire niſi eẽt aliud derelictum. & niſi ponamus habi tum omnes cauſe fuiſſent ante aſſenſum / er go in potentia cognitiua oportet de neceſ ſitate ponere habitum: imo in potentia co gnitiua oportet taliter de neceſſitate pone re habitum ꝙ protunc non poſſet produ ci actus ſine habitu: & ſic ponitur habitus quantum ad neceſſitatem actus: & non ſo lum quantum ad intẽſionem. ¶ Tertia con cluſio. non poteſt euidenter probari ꝙ in parte ſenſitiua appetitiua de neceſſitate ſit ponendus habitus / bene verum eſt ꝙ poſt frequentationem actuum appetitus ſenſiti uus plus inclinatur ꝗ prius: ſed talis inclina tio maior poterat cauſari ſine actibus per ſo lam tranſmutationem corporalẽ / ergo nõ poteſt euidenter probari ꝙ illa inclinatio producatur ex actibus / ergo nõ poteſt eui denter probari ꝙ ſit habitus per diffinitio nem habitus. certum eſt ꝙ aliquis ſe reperit magis inclinatum ad proſequendũ dele ctabile aut ad fugiẽdũ triſtabile ꝗ prius: ſed non poteſt euidenter probari ꝙ illa inclina tio ſit ex actibus producta: quia aliquis per ſolam tranſmutatinnem corporalem repe rit ſe magis inclinatum ad aliquid ꝗ prius: vt per ſolam ſumptionem medicine aut ali cuius alterius potus & per ſolam infirmita tem aut ſanitatem: & iſta non ſunt ſenſatio nes aut operationes appetitus ſenſitiui: ſed ſolum tranſmutationes corporales / ergo per ſolam tranſmutationem corporalẽ po teſt produci talis inclinatio maior ad aliqd ꝗ prius. ¶ Quarta concluſio in qua eſt diffi cultas totius dubij probabilius eſt dicere & magis cõforme rationi ꝙ in parte ſenſitiua appetitiua ſit habitus. Patet / certum eſt ꝙ aliquis ex obiecto preſentato difformi re cte rationi delectabili tamen: fertur in tale obiectum proſequendo niſi voluntas im pediat: quia per imperium voluntatis refu git ſenſus aliquando illud quod proſequi tur: & ex illo actu frequentato reperit ſe hõ cũ maiori facilitate ad refugiẽdũ ꝗ prius ſi ne quacũq; trãſmutatione corporali / ergo ex illo actu cãtur hĩtus ĩ illa potẽtia: & hoc ſt ꝯforme multũ rõni: vnde ꝑſentato pue

Ochã cogitur ponere ſimul & ſemel eiuſdẽ rei noticiã & intuitiuã & abſtractiuam.

tertia cõcluſio.

Quarta cõcluſio.

nienti obiecto delectabili ſenſus proſequi-
tur qđ volũtas quoq; refugit: & per imperiũ
voluntatis cohibetur ſenſus ad refugiendũ
cum difficultate: tamen poſtq̃ tales frequen
ter actus elicuerit ipſe efficietur temperatus
preſentato tali obiecto per imperium volũ
tatis qđ ſic ſẽſus facile refugit nec patitur tã
tam difficultatem ad refugiendum quãtam
patiebatur prius/ ergo oportet dicere ꝙ ex
actibus refugiendi frequentatis qui produ
cuntur per imperium voluntatis ſit dereli-
ctus in illa potentia habitus/ ergo eſt cõfor
me rationi ꝙ in parte appetitiua ſint ponẽ
di habitus. Certum eſt ꝙ ſenſitiua potẽtia (Aduerte hoc.)
eſt pure naturalis. Patet: reperitur in brutis
in quibus nulla eſt libertas: & poſtq̃ ẽ pure
naturalis omnis actus qui eſt immediate il-
lius eſt pure naturalis in ſe: & naturaliter p-
ductus q̃uis poſſit eſſe liber in cauſa: & cer-
tum eſt ꝙ potentia ſenſitiua cum apprehen
ſione obiecti cauſaret vnam operationẽ: &
tamen per imperium voluntatis cauſat cõ-
trariam: ſcilicet cum alia diſpoſitione cauſe
ergo appetitus ſenſitiuus ẽ ſuſceptiuus cõ-
trariarum operationum & eſt indifferẽs ad
contrarias operationes ſecundum diuerſas
diſpoſitiones. Patet ex apprehenſione ſen-
ſitiua alicuius delectabilis: ſi voluntas non
impediat in ipſa potentia neceſſario cauſa-
tur concupiſcentia ſeu delectatio: tamen ſi
voluntas contranitatur poteſt tantũ cõtra-
niti ꝙ non cauſabitur delectatio ſenſualis/
neq; proſecutio ſeu concupiſcentia: imo fu
ga obiecti. & certum eſt ꝙ concupiſcentia
talis obiecti & fuga ſunt qualitates contra-
rie/ ergo ex vna diſpoſitione cum appetitu
naturali: & ex altera diſpoſitione cũ eodem
appetitu naturali cauſatur effectus ꝯtrarius
Patet in brutis. Nã dicit Auguſt. videmus
immaniſſimas beſtias in apprehenſione ob
iecti delectabilis & naturaliter cõcupiſcibi-
lis timore verberum & minarum retrahi ab
illo: ita ꝙ non mouentur ad talia obiecta/
& per talem aſſuefactionem efficiuntur do-
mite. Vnde preſentatis cani carnibus: ſi nõ
preſentetur ei aliquod triſtabile retrahens
neceſſario cauſatur actus concupiſcendi in
appetitu ſenſitiuo illius qui actus mouebit
canem ad capiendum illud/ ſed preſenta-
to altero obiecto triſtabili retrahitur ab il- (Qđ in potẽtia ſenſitiua ſint ponendi habitus.)
la concupiſcentia/ ergo non ſolum in no-
bis ſecundum diuerſas diſpoſitiones poſ-
ſunt cauſari in appetitu ſenſitiuo contrarie
qualitates: ſed etiã in brutis. ſed ſic ẽ ꝙ quã-
docunq; eſt potentia actiua nõ determina-
ta ad vnam operationem: ſed poteſt in illã
& in contrariam ſecundum diuerſas diſpo
ſitiones in illa potentia eſt ponendus habi
tus/ ergo in potentia ſenſitiua ſunt ponen-
di habitus. Quãtum ad hoc tota ratio eſt/
quãuis appetitus ſenſitiuus ſit potentia pu
re naturalis nihilominus ſecundum diuer-
ſas diſpoſitiones poteſt in diuerſos actus.
& ex illis actibus frequentatis cauſatur ha-
bitus. Hic etiam queſtio dicit ꝙ poteſt ita
eſſe diſpoſitus ſenſus ſecundum apprehen-
ſionem ꝙ appetitus de neceſſitate naturali
exiret in actum concupiſcendi: ſed ex impe-
rio voluntatis exit in oppoſitum. quero a
quo cauſatur actus fugiendi. Dico ꝙ imme
diate ad actum fugiendi ſenſualem concur-
rit imperiũ voluntatis / & illud imperium
eſt cauſa efficiens illius fuge ſenſualis. Ra-
tio/ quandocũq; aliquo poſito ponitur ef-
fectus & illo non poſito poneretur contra
rius: illud eſt cauſa partialis illius effectus:
ſed poſito imperio voluntatis ponitur fu-
ga: & ipſo nõ poſito non ponitur fuga ſen
ſualis: ergo ad actum ſenſualem concurrit
immediate imperium volũtatis. propterea
ille actus eſt bonus aut malus extrinſece ſe-
cundum bonitatem aut maliciam actus im
perij voluntatis. ¶ Quinta concluſio in vo
luntate ponendus eſt habitus. Patet/ nam (Quinta concluſio)
licet voluntas poſſit in actum ſuum ſim-
pliciter (nullis actibus prioribus produ-
ctis poſſet in actum conſimilem quemad-
modum poteſt poſt productionem: quia
eſt libera). Non poſſet tamen ita facile &
fortaſſe ita intenſe: ergo ex illis actibus pri-
us productis eſt relictum aliquid in vo-
luntate ratione cuius promptificatur.

Sed omne quod remanet actu tráſeunte vocamus habitum/ergo in voluntate ponendus eſt habitus: & iſta ratio ſufficit. Habemus ergo ꝙ in omnibus potentijs cognitiuis vel preſupponentibus cognitioné ſunt ponendi habitus. ¶ Dubitatur ſecúdo ad quid ponitur habitus. Reſpondent cómuniter morales ꝙ ad delectabiliter: prompte & faciliter operandum. & ſic proprietas habitus eſt ꝙ facit delectabiliter prompte faciliter & expedite operari. Gabriel nitit oſtédere ꝙ ꝗuis illa cóueniát multis habitibus non tamen omnibus. ꝙ habitus faciat delectabiliter operari: hoc nó prouenit niſi dupliciter/ vno modo ꝙ habitus ille operádo cauſet delectationem. Alio modo ꝙ operatio ad quam inclinat cauſet delectationem. Quátum ad primum modú: habitus qui cauſatur ex alijs non cauſat immediate delectationem/ quia non cauſat immediate niſi actus conſimiles. Quátum ad ſecundum. non oís habitus inclinat ad actú qui cauſat delectationem: vt habitus qui inclinat ad ſpeculationem. aliquis enim ſpeculatur delectabiliter ſpeculando: ſed non delectatur delectatione que cauſetur a ſpeculatione: ſed cauſatur ab illa complacentia. Similiter habitus qui inclinat ad nolitionem ſiue ad odium non cauſat mediante actu ſuo delectationé ſed triſticiam/ ergo falſum eſt ꝙ omnis habitus inclinet ad delectabiliter operádum/ ergo illud non eſt de ratione habitus videlicet inclinare ad delectabiliter operádum. Sed ponitur habitus aliquádo propter ſubſtátiam actus: ſicut de habitibus intellectualibus: ita ꝙ illo ſecluſo nó poneretur habitus: aliquádo ponitur habitus propter maiorem intentionem actus qui elicitur intentior ꝙ̃ ſine habitu: non ponitur ergo propter delectationem ſed propter ſubſtantiá actus: vel propter intétionem eius & ad determinandum potentiam.) ¶ Tertio dubitatur. Vtrum iclinatio habitus ſit habitus: vel aliquid diſtinctum ab habitu. Allegat Gabriel Ocham in multis paſſibus dicentem vnum/ quod eſt difficile ad intelligendum/ quod inclinatio habitus nó eſt habitus: ſed aliquid diſtinctum ab habitu: & ſic quando dicitur ꝙ habitus inclinat ad conſimiles actus dicit Ocham ꝙ non inclinat mediante ſeipſo: ſed mediante ſuperaddito Patet ſic dicit. certum eſt ꝙ dormiens habituatus in malo non eſt inclinatus ad actum malum nec reperit ſe inclinatum cum non cogitat de illo obiecto: & idem homo vigilans inclinatur ad actus ad quos eſt inclinatus/ ergo cum fiat tráſitus de illo quodam modo in aliud puta de non inclinato ad inclinatú: oportet aliquid eé de nouo mediáte quo determinetur iclinatus: ſed illud nó eſt habitus: quia ſemper prefuit: ergo. Alia ratio/ graue quádo eſt in loco naturali nó inclinatur ad locum naturalem: ſed quádo eſt extra locú naturalem inclinatur ad eum: ergo quando illud graue ponitur extra locum naturalem oportet dicere ꝙ in eo cauſetur aliquid per quod dicatur inclinatum: ſed illud nó eſt forma ſubſtátialis: nec grauitas accidentalis: quia erat eadem numero ergo oportet ꝙ ſit aliquid aliud: & ſic dicit Gabriel poſt Ocham ꝙ inclinatio habitus non eſt habitus: ſed eſt aliquid aliud: & difficulter capio quid ſit illa inclinatio.

¶ Vnde aliquid dupliciter inclinatur. vno modo: quia eſt in poténtia recipiédi illud: & iſto modo meteria inclinatur ad quálibet formam ſubſtantialé. Secundo modo dicit inclinatum ad aliud: quia eſt in poténtia nó ſolum recipiendi ſed etiam agédi: & ſic materia non eſt inclinata ad formam: quia nó poteſt agere. ¶ Iſtis ſuppoſitis inquiro cóſequenter ab illo doctore. Dicit ꝙ inclinatio habitus non eſt habitus. Capio temperatum qui habeat habitú temperantie: quádo efficitur de dormiente vigilans: aut de non conſyderante obiectum temperantie conſyderans: cauſatur aliquid in eo per qđ eſt formaliter inclinatus. Quero vel iſtud quod cauſatur eſt actus qui correſpondet habitui: vel aliud diſtinctum ab actu. Si primum/ ergo actuſmet erit inclinatio potentie ad actum: ſed hoc eſt falſum. Ratio/

Ad quid ponat habitus.

Ad hit faciat delectabilit operari dupliciter prouenit.

Gabriel. ad hit nó iclinet mediante ſe.

Tertium dubium.

Dupliciter inclinatur.

quia actus eſt poſterior naturali inclinatione.
Nam prius inclinor ad actum ꝙ̄ eliciam il-
lum: ergo ille actus non eſt inclinatio. Si di
cas ꝙ talis inclinatio non eſt actus: quero a
quo cauſatur / ſecluſo habitu nō cauſatur ta
lis qualitas: ergo oportet dicere ꝙ cauſatur
ab habitu: ſi cauſatur ab habitu & habitus
nihil cauſat niſi actus eiuſdē ſpeciei ex q̄bus
genitus eſt: oportet ergo dicere ꝙ talis incli
natio ſit actuſmet ſimilis in ſpecie actibus /
ex quibus cauſatus eſt habitus. Ecce nō po
teſt dici ꝙ iclinatio habitus ad actū ſit actus
nec poteſt dici ꝙ talis inclinatio ſit aliquid
diſtinctū ab habitu & actu. Si diſtinguitur
ab habitu cū producatur ab habitu: & non
ſit actus: ergo habitus producet aliquid dif
ferens ſpecie ab illis ex quibus eſt genitus.
ꝙ inclinatio ſit motus. ¶ Item cū in anima ſint tm̄modo tria: ergo
oportet ꝙ illa iclinatio cum nō ſit habitus
ſit paſſio large capiendo. & ſic oportet dice
re ꝙ ſit operatio voluntatis: tamen proba-
tum eſt hoc eſſe falſum vniuerſaliter dicen-
do ꝙ talis iclinatio diſtinguitur ab habitu.
non video quid ſit: niſi dicatur ꝙ ſit aliquis
motus naturalis precedens actum volunta
tis liberum: ſicut diximus ꝙ ſunt motus pri
mo primi: & ſecūdo primi qui ꝓcedūt actus
liberos in quibus nō eſt peccatum. Si dicat
Ocham ꝙ ille motus ita cauſatus dicatur i-
clinatio habitus ad actum liberum: eſſet dif
ficile impugnare. ſed apparet ꝙ habitus nō
producit imediate aliquem actum niſi libe-
rum: & ſecundo cū i appetitu ſenſitiuo non
ponatur aliquis motus circa obiectū ſenſi-
bile eēt difficile aſſignare que ſit inclinatio
habitus ī appetitu ſenſitiuo. Similiter in ha
bitibus ſciētificis difficile eēt aſſignare cau-
ſatum ab habitu quod diſtinguitur realiter
Doctor & Ocham. ab aſſenſu concluſionis. ¶ Quicquid dicat
Ocham dico ꝙ inclinatio habitus non eſt
aliud ꝙ̄ habitus. Et ad argumētum / homo
dormiens nō inclinatur ad actum cuius ha-
bet habitum: & quando nō ꝯſyderat de ob
iecto: ſed ille habitum habet ita bene cū dor
mit ſicut quando vigilat vel conſyderat de
obiecto: ergo inclinatio habitus dicit aliq̄d
diſtinctum ab habitu mediante quo homo
formaliter denominatur iclinatus. Ad for-
mam / homo dormiens ꝙ̄uis habeat habitū
temperātie nō inclinatur ad actū. concedo:
& qn̄ vigilat inclinatur ad actū: verū eſt / er-
go per aliquid diſtinctū ab habitu. Nego
conſequentiā. & dico ꝙ habitus nō ſemper
inclinat ad actum: ſed quandocūq; ſunt oēs
cauſe que requirūtur ad productionē actus:
ꝙ̄uis forte non neceſſitent: ſed que de neceſ-
ſitate requirūtur vt producatur actus habi-
tus inclinat: & non alias. Cognitio eſt vna
cauſarum que requiritur. quādocūq; ergo
non conſyderat homo de obiecto temperā
tie / habitus ille non inclinat ad actum tēpe
rantie: ſicut ſuum agere concurſus habitus
dependet a cognitione obiecti: ita ſuū incli
nare dependet a cognitione obiecti: ſed qn̄
cunq; deeſt aliqua cauſarū que neceſſario re
quiritur dicitur non inclinare. & ideo incli Quid ſit inclinare
nare nihil aliud eſt ꝙ̄ niti (per modū loquē
di) ad producendū actum: vt lapis dicitur
inclinari ad deſcenſum deorſum: quia niti-
tur deſcendere quāuis non deſcendat: ita di
co / habitus nō nititur producere actū quā-
do deficit aliqua cauſarū que requiritur ad
actum ſuum: vel ſi vna non concurrit: quia
forte eſt vna libera. ¶ Reſolutio. Habitus ꝙ iclinatio hītus ſit ipſemet habitus.
eſt ſua inclinatio: ſed habitus non inclinat:
puta quando deficit aliqua cauſarum requi
ſitarum ad productionem actus: tunc non
inclinat actualiter: ſed quando ſunt omnes
cauſe quāuis non producat actus: quia po-
nitur impedimentum: vel quia vna cauſa-
rum nō concurrit quia eſt libera: dicitur ta-
men habitus inclinare ad actum.

¶ Queſtio ſecunda.

QVERITVR SECVN-
do conſequenter de pro Nō ſcīa
ductione habitus. Vtrū
quilibet actus producat
habitum. & vtrum qui-
libet actus virtuoſus quā
tuncunq; intenſus vel re
miſſus ſufficiat producere illā qualitatē ꝙ̄
eſt habitus vel partem eius: vel aliquid eius

dem ſpeciei cum habitu. ¶Reſolutio anti-quorum vt Tho. & aliorum eſt ꝙ primi actus nihil penitus producunt: niſi ſint valde intenſi: ſed actus vigeſimus vel centeſimus ſequẽs magnam multitudinem prius elicitam in virtute primorum producit habitum / & exemplificatur de prima gutta que nihil cauat de lapide: neqꝫ ſecunda / ſed forte centeſima in virtute primarum que ceciderunt ſuper lapidem. ¶Sed mihi videtur ſufficiẽs ꝙ quilibet actus quantũcunqꝫ remiſſus dummodo non ponatur reſiſtentia in paſſo: eſt ſufficiens producere aliquid eiuſdem ſpeciei cum habitu & intenſior actus intenſiorem partem / & remiſſior remiſſiorem. & ratio Ocham ad hoc probandũ eſt. Quandocũqꝫ ſunt duo eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime differentia ſolũ gradualiter ſecundum magis / & minus: & vnum intenſius poteſt in aliquem effectum tunc remiſſius poteſt in effectum eiuſdem ſpeciei / quãuis remiſſiorem: ſed ſic eſt ꝙ actus valde intẽſus producit vnum habitum vel aliquid habitus quãuis ſit primus: ergo valde remiſſus ſufficit producere aliquam partem eiuſdem ſpeciei cum illo: vt ſi actus intẽſus vt duo producat duos gradus: actus intenſus vt vnum producet vnum gradum dũmodo in illo ſubiecto non ponatur reſiſtẽtia. Nam eſt aliquis calor ſufficiens producere calorem in paſſo: tamen calor remiſſior non ſufficiet producere in tali paſſo ſic diſpoſito: quia forſan eſſet maior reſiſtentia ꝙ̃ actiuitas parui caloris. Sit ſortes neuter ad actũ tẽperantie & intemperantie nõ habens habitum nec ad vnum nec ad alterum elicit actum temperantie / quero vel ille actus aliquid cauſat vel non: quod remaneat ipſo tranſeunte. ſi nihil cauſat: ergo eodem modo ſecundus eque intenſus nichil cauſabit: quia ſubiectum non eſt magis diſpoſitum quando nihil penitus eſt in ſubiecto quando eſt ſecundus actus ꝙ̃ erat quando fuit primus actus: & ſic per illos actus equales nunꝙ̃ cauſabitur habitus.

¶Si dicas primus actus aliqd cauſat quod remanet tranſeunte actu: quero quod eſt illud cum non ſit actus / nec paſſio / nec habitus per te: & nihil ponatur in anima niſi illa tria: oportet de neceſſitate dicere ꝙ ſit eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime cum habitu. Et argumentum videtur mihi concludere: & ſic quilibet actus quantũcunqꝫ remiſſus ſufficit cauſare vnam partem habitus.

¶Contra. Noticia ītuitiua de propinquo ſufficit cauſare iudicium de ſorte ꝙ ſit homo: & tamẽ noticia intuitiua a remotis nõ cauſat iudicium nec intenſum / nec remiſſũ: quo iudico ꝙ ſit homo: ergo dantur duo eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: & vnum ſufficit cauſare vnum effectum eiuſdem ſpeciei & tamen aliud non poteſt: puta intenſa noticia intuitiua cauſat iudicium quod eſt homo: & remiſſa non poteſt: quãuis cauſet iudicium: quod eſt ens: ergo illa maxima videtur falſa: & eſt magna apparentia in argumento. ¶Item intẽſus calor ſufficit producere formam ſubſtantialem ignis: ſed remiſſus per ſe non ſufficit: quãuis non habeat reſiſtentiam: quia non ſufficit producere diſpoſitionem: ergo illa propoſitio ẽ falſa: videlicet quandocunqꝫ ſunt duo eiuſdem ſpeciei: in quodcunqꝫ poteſt vnum & aliud eiuſdem ſpeciei. ¶Quantum ad primum dicit Ocham ad iudicium contingẽs cauſatum de re cognita non concurrit ſolum noticia intuitiua cum intellectu: ſed etiam concurrit obiectum: ideo ſortes concurrit partialiter ad illud iudicium. Quando enim eſt agens partialiter concurrẽs ad duos effectus ſtat bene ꝙ poſſit ad vnum ſecundum aliquam diſtantiam & non ad alterum: vt ignis concurrit partialiter ad illuminandum & calefaciendum: & ad maiorẽ diſtantiam illuminat ꝙ̃ calefaciat. Eodem modo ſortes partialiter concurrens ad iudicia iſta / hoc eſt homo: hoc eſt ens ad maiorem diſtantiam concurrit ad illud / hoc eſt ens: ꝙ̃ ad iſtud hoc eſt homo. Licet ergo intuitiua intenſa vel remiſſa ſecundum diſtãtiam / vel propinquitatẽ ꝯcurrat ad diuerſa iudicia: hoc nõ eſt ꝙ ꝯcurrat ad ꝯtraria: ſed

Marginal notes: Thomas. — Doctor cum Gabriele. — Regula gñalis. — Argumẽtũ primũ — Argumẽtũ ſcdm. — Solutio — De noticia intuitiua intẽſa & remiſſa ſufficiẽte cãre diuerſa iudicia.

quia deffici vna cauſarū ꝯcurrentiū cū illa.
¶Correlarie ſequitur ꝙ ſi videretur ſortes
ita remiſſe quando eſt prope: ſicut quando
eſt longe: nichilominus iudicaretur ꝙ hoc
eſt homo. Et ſi videretur ita intēſe quando
eſt remotus ſicut videtur quādo eſt prope.
Ratio/ vna cauſarum requiſitarum ad illud
iudicium non eſt ſufficiēs. ¶Quantum ad
ſecundum de intenſo calore eſt dubiū vtrū
actiue concurrat ad producēdum formam
ſubſtantialem. Scotus dicit ꝙ non: ſed ſup-
ponamus ꝙ ſic cum Ocham. dico ꝙ forma
ſubſtantialis non eſt intenſibilis nec remiſ-
ſibilis: & cum dicitur Quandocūq; duo a-
gentia differunt ſolum ſecundum magis &
minus. & maius poteſt in effectum intentē
ſum: minus poteſt in effectum remiſſum.
Dico ꝙ ſi tale maius poſſit in effectum non
ſuſcipientem magis nec minus: non opor-
tet ꝙ minus poſſit in effectum remiſſiorem
Habemus ergo ꝙ qlibet actus ſufficit pro-
ducere aliquid eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſi-
me cum habitu. ¶Iam queritur. Vtrum il-
lud quod producitur a primo actu ſufficiat
denominari habitus. Dico ꝙ difficultas eſt
ad nomē. Nam illud paruum cauſatum ab
vno paruo actu facile poteſt corrumpi per
actum contrarium. Ergo non eſt denomi-
nandum habitus/ nec virtus. Ex quo ſequi
tur ꝙ illi termini habitus & virtus non ſi-
gnificant illas qualitates abſolute/ ſed con
notatiue. & ille qualitates actualiter ſūt vir
tus/ & habitus & extrinſece. ¶Difficultas
eſt vtrum ſicut quicūq; quantūcunq; remiſ-
ſus reperiens ſubiectum neutrum producit
habitū vel aliquid eiuſdem ſpeciei cum ha-
bitu. Vtrum etiam quicunq; actus ſufficiat
intendere illum habitū. Vnde dicit ſanctus
Thomas in prima ſecunde quando querit
vtrum a quolibet actu generetur habitus.
dicit ꝙ non. Ratio ſua eſt/ & credo ꝙ ita eſt
Quandocūq; eſt agens approximatum paſ
ſo: & non reperit effectum quem poſſet to-
tum: etiam tantum quātum poſſet produ-
cere: illud agens nichil agit de nouo in illo
paſſo. Exemplum ſit ferrum applicatum. a.
igni: & in ferro eſt tantus calor quātus pro
ducere poteſt/ a/ ignis. Dico ꝙ/ a/ ignis ni-
chil producit in ferro: quia nullum agens
reperiens tātum effectum in paſſo quātum
producere poteſt agit in illud. hoc ſuppo-
ſito actus/ a/ temperantie aliquam quantita
tem de habitu: & vltra illam non poteſt: qa
eſt finite actiuitatis: ſi ergo reperiat tantam
productam quantam producere poteſt: ni-
chil agit de nouo: ergo ſi habituatus eliciat
paruum actum nihil producit de nouo.
Dicit ergo Thomas niſi actus excedat habi
tum a quo procedit: nichil producit in paſ-
ſum: ſicut de calore ignis: & illud videtur
mihi certum: & probabilius. ¶De ſubie-
cto virtutis in qua potētia ſit loquor de vir
tute morali. Sanctus Tho. in ſecunda ſecun
de/ queſtione quinquageſimaſexta non po
nit virtutem in voluntate niſi charitatē aut
iuſticiam. Ponit in volūtate virtutem que
eſt ad alterum: vt charitas ad deum: & iuſti
cia ad proximum: ſed virtutes que refrenāt
paſſiones ponit in ſenſu/ & nullo modo in
voluntate. Q2 ſint ponende in ſenſu patet
ſic. Quandocunq; a potentia vt mota ab al
tera potentia procedit aliquis effectus: vt il
le effectus ſit perfectus reqritur vtriuſq; po
tentie & mouentis/ & mote perfectio/ id eſt
bona diſpoſitio: vt ſortes artifex a quo me-
diante ſecuri producitur effectus: ſi ſortes
non erit bonus artifex non erit effectus bo-
nus: & ſi inſtrumentum non ſit bonum: ef-
fectus non erit bonus. ¶Sed ſic eſt ꝙ ab ap-
petitu ſenſitiuo/ vt moto ab ipſa ratione
procedit effectus temperantie/ aut fortitu-
dinis: ergo vt ille effectus ſit perfectus opor
tet ꝙ ratio perficiatur/ & potentia ſenſiti-
ua. Illud per quod perficitur potentia ſenſi
tiua ſcilicet iraſcibilis vel concupiſcibilis eſt
virtus: ergo virtus eſt ponenda in potentia
ſenſitiua. ¶Ocham tamen eſt opinionis
contrarie. Bene dicit ꝙ in ſenſu eſt ponen-
dus habitus: quia ſenſus vt probatum eſt
ſecundum diuerſas motiones poteſt pro-
ducere actus ſenſitiuos contrarios/ ſcilicet
fugere & proſequi, ergo ſenſus non eſt de-

Contra Thomā & ferme oēs nominales

Sco. non admittit ꝙ accñs producat aut corrūpat ſbām

Tho. reſolutio.

A doc. ſubiecto virtutes morales nō ponunt i voluntate vt ſupra dictum eſt.

Och. & Thomā.

determinatus ad vnum actum: & ſecūdum Ochā habitus in ſenſu ē extriſecus reſpectu voluntatis: & illud quod eſt in ſenſu non dicitur virtus/niſi propter illud quod eſt virtus in voluntate: quod eſt de directo cōtra Thomā. ℭItem nichil denominatur in ſenſu niſi per deriuationem ad illud quod eſt in volūtate. Patet ſic: ſicut ſe habet actus potentie ſenſitiue ad actum voluntatis: ita habitus ad habitum: ſed actus potentie ſenſitiue non eſt bonus & laudabilis niſi propter conformitatem ad actum voluntatis/ ergo ſimiliter habitus potentiue ſenſitiue non denominatur virtus/aut vitium: niſi propter habitum ipſius voluntatis. Patet primum: actus potentie ſenſitiue non eſt liber/niſi ab actu voluntatis: quia ſenſus eſt potentia pure naturalis: ergo nō eſt virtus niſi ab actu volūtatis. Conſequentia patet: quia ad actū virtutis requiritur ꝙ ſit ex electione.i.ex libera elicitiōe. ℭSecūdo. actus appetitiue potentie ſenſitiue nō refertur in finem: niſi per actum voluntatis. Patet/potentia ſenſitiua preceptiua nō poteſt apprehendere finem virtutis cum finis nō ſit obiectum ſenſitiue: ergo non poteſt ferri in finem virtutis: ergo nec poteſt referre actum in virtutem: & ſic quelibet relatio actus potentie ſenſitiue in finem virtutis eſt p actum voluntatis: ſed a tali relatione cōſurgit bonitas/vel malicia: ergo quelibet bonitas actus potētie ſenſitiue eſt a bonitate actus volūtatis. ℭEx quo ſequitur ꝙ quilibet actus potentie ſenſitiue qui nunc eſt bonus: poteſt effici malus: vt ſortes refugit voluptatem propter deum: iſta fuga quare refugit non habet deum pro obiecto: quia ſicut voluntas non fertur in incognitū: ita nec ſenſitiua in illud quod non eſt ſenſatum: ſed deus nō poteſt eſſe obiectum ſenſus: ergo. Tunc dico ſi refugiat voluptatem eandem propter vanam gloriam eſt idem actus potentie ſenſitiue: quāuis ſit alius actus volūtatis: quia omne illud qđ cadebat ſub obiecto potētie ſenſitiue adhuc cadit: ergo oīs actus qui eſt i appetitu ſenſitiuo poteſt eſſe malus: etiam ponendo actus intrinſece bonos: ergo nullus eſt actus in appetitu ſenſitiuo bonus niſi propter conformitatem ad actum voluntatis. ℭEodem modo dicendum eſt de habitu ꝙ non eſt bonus: niſi ꝑpter aſſiſtentiam & conformitatem habitus volūtatis qui eſt bonus: ergo in vnoquoq₃ genere virtutis primaria virtus/& principalis collocanda eſt in voluntate. Et videtur michi multum difficile ſaluari Thomam. ℭEcce ergo in qua potētia ponenda eſt virtus primarie in voluntate: & ꝙ eſt virtus ſecundario in ſenſu. ℭNota tamen pro opinione ſancti Thome ꝙ voluntas eſt ſufficiēter iclinata ad bonū propriū: & nō indiget habitu: ſed reſpectu alterius indiget habitu ſed ſēſus nō eſt ſufficiēter diſpoſitus ad bonum proprium. imo aliquando inclinatur ad malum: & ſic indiget habitu. & ſic patet de generatione & augmento virtutis ex actibus virtuoſis. ℭDubitaē ſexto qūo virtus & gn̄aliter hitus corrūpiē. Vtrū p ſolā ceſſationē ab actu: & nō per ꝯtrariū actum. ℭReſpondetur a Gabriele ꝙ habitus virtuoſus corrumpitur effectiue per habitum vitioſum ſibi oppoſitum: ſed hoc eſt falſū/ quia nunq̄ corrupitione ſucceſſiua aliquid ab altero corrūpitur quin ſimul ſit pro eodem tempore. ℭQuantum ad aliam partē ſaltem certum eſt ꝙ habitus qui non eſt: nō concurrit: puta habitus vitioſus. Sed dico ꝙ cauſatur actus qui naturaliter producit habitum contrarium: & ſi reperiat habitū contrarium corrumpit naturaliter: & habitu corrupto introducit habitum quem naturaliter producit: vt a producēte formam ſubſtantialem. Eodem modo actus virtuoſus prius natura/& tempore corrumpit habitum virtutis: poſtea producit habitū vitioſum. non corrumpitur ergo ab habitu contrario: ſed a cauſis productiuis habitus que non ſunt cōtrarie virtualiter ſed formaliter. ℭSed tota difficultas. Vtrum habitus corrumpi poſſit per ſolam ceſſationem ſine actu contrario: & de habitu loquor qui eſt in pura anima rationali: ſcilicet

Secūda rō.

Correlarium.

Cur ſm̄ Tho. ponūtur hītus ꝑtū tum in ſē ſu & nō in volūtate.

Dubium primum.

Corpit Gabriel a doctor.

cet intellectu vel voluntate: quia in brutis
per corruptionem ſubiecti corrumpitur ha
bitus. ⁋Ad difficultatem dicunt Ocham (Ad du-biū rñdet)
& Thomas ꝙ nō/ niſi ſuperueniat aliquid
contrarium. Ratio eſt: nunꝗ̃ corrumpitur
effectus niſi per contrariam virtutem: id eſt
per cauſam ꝯtrarij producentē ꝯtrariū/ aut
per ceſſationem neceſſario requiſiti: aut per
corruptionem ſubiecti. Exemplum primi:
vt corrumpitur calor a ſuo contrario. Exē
plum ſecundi: vt corrumpitur lumen ꝑ ab-
ſentiam corporis luminoſi. Exemplum ter
tij: vt corrumpuntur accidentia anime ipſa
corrupta. Ille habitus non corrumpitur ꝑ
corruptionem ſubiecti: nec per contrarium
formaliter vel virtualiter ſi nunꝗ̃ eliciatur:
neqꝫ per ceſſationem/ vel remotionem ali-
cuius neceſſario cōſeruātis. Patet/ ſit ſortes
qui ex multis actibus habet habitum tranſ-
euntibus omnibus actibus: adhuc eſt habi
tus: ergo actus non neceſſario requiritur ad
conſeruationem habitus per primam ho-
ram: ita ꝙ remanet totus: nec per ſecundam
neqꝫ per tertiam. certum eſt ꝙ ea que cōſer
uant in vna hora prima non ſunt minoris
actiuitatis ad conſeruandum in prima ꝗ̃ in
ſecunda: &c. ergo ſi habitus cōſeruatur in
prima ſine actu etiā in ſecūda: & ſic cōſequē
ter: ergo ſi ſit aliquod corruptiuum: nō ga
generatiuum cōtrarium: ſequitur ꝙ ille ha
bitus nunꝗ̃ corrumpetur. Dicit Thomas/ (Quō itel-ligit̃ ꝙ ha-bit⁹ corrū-pat̃ ꝑ ceſ-ſationem ab actu.)
ꝙ habitus corrumpitur per ceſſationē: ſed
hoc intelligitur per accidens: quia ceſſans
ab actu frequenter inducit contrarium actū
ſed ſi talis ceſſatio non indicat actum cōtra
rium nunꝗ̃ corrumpitur. ⁋Contra. Si non
recordetur de cōcluſione/ nihilominus flu
xo magno tempore non poterit recordari
de illa: ergo ille habitus eſt corruptus. Di-
cit Ocham ꝙ hoc eſt propter ceſſationem
alicuius exiſtentis in fantaſia quod eſt cor-
ruptum per alterum quod requiritur neceſ
ſario ad ſpeculandum: & non eſt per ceſſa-
tionem ab habitu. Gabriel dicit oppoſitū.
Dico ꝙ nunꝗ̃ corrumpitur per ceſſationē
niſi ſuperueniat contrarium. ⁋Dubitatur
ſeptimo. Vtrum rectitudo & difformitas (an diffor-mitas & re-ctitudo a-ctus diſtin-guant̃ ab actu.)
differant a ſubſtantia actus. Sco. dicit ꝙ dif
formitas eſt carētia rectitudinis debite ineē
actui: & ꝙ diſtiguitur ab actu. Actus enim
non eſt ſibimet rectitudo. Hoc impugnat
Ocham. vnde Scotus in ſecundo ſententia
rum & in quarto circa finem dicit ꝙ rectitu
do eſt aliquid inherens actui & eſt confor-
mitas ad dictamen rectum & ceteras circun
ſtantias: & eſt reſpectus. Et difformitas eſt
carētia illius rectitudinis. ⁋Dicit Ocham (Ocham Scotum īpugnat.)
capio odium dei eius difformitas eſt caren
tia rectitudinis debite ineſſe actui. Quero
vel eſt carentia rectitudinis debite ineſſe iſti
actui vel alteri. non primum: quia iſti actui
impoſſibiliter daretur rectitudo: ergo non
teneor iſti actui dare rectitudinē: quia nul-
lus tenetur ad impoſſibile/ ergo non eſt de
bitum ꝙ iſti actui ſcilicet odio dei inſit recti
tudo. ⁋Si dicas eſt carentia rectitudinis de-
bite ineſſe actui non in iſto indiuiduo ſed
in genere: puta ineſſe actui contrario. Con-
tra/ non video ꝙ hoc ſit verum: certum eſt
ꝙ poſſum elicere iſtū actum pro tempore
quo non teneor elicere contrarium ſicut di
cit Ocham/ ergo pro iſto tempore non eſt
debitum ꝙ inſit rectitudo: & tamē pro iſto (vehemēs Scoti im-pugnatio)
tempore eſt carentia rectitudinis.
Dices apud Scotiſtas: ꝙ hoc intelligitur
ꝙ pro iſto tempore ſi eliciam actum teneor
elicere cum illa rectitudine. Contra/ Scotus
ponit actum indifferentem: ergo iſta condi
tionalis eſt falſa. Si eliciam actum teneor eli
cere illum cum illa rectitudiner. Vnde dicit (Ochā re-ſolutio.)
reſolutorie Ochā ꝙ difformitas actus non
eſt carentia rectitudinis debite ineſſe actui:
nec debite ineſſe voluntati: quia poſſem eli
cere actum malum pro tempore quo volū-
tas non tenetur ad cōtrarium vt poſſem eli
cere velle furari: vel pro nunc odire deum:
& pro nunc non tenetur voluntas habere
rectitudinem: quia pro nunc nō tenetur ha
bere actum: ergo difformitas non eſt caren
tia rectitudinis debite ineſſe voluntati.
Sed dicit Ocham aliquādo difformitas vo
luntatis eſt carētia rectitudinis vt in pecca-

to omiſſionis:aliquando diſſormitas volũ
tatis non eſt carentia:ſed eſt actus purus eli
citus diſſormiter ad rectam rationem.
¶Sed apud holcot aliter ſolueretur. querẽ
Holcot. do q̄ res ſit rectitudo voluntatis: dicit Hol
cot ꝙ rectitudo voluntatis nihil aliud eſt
q̄ ſtatus voluntatis conformis volũtati di-
uine/ſaltem preceptiue. Nam quandocun
ꝗ volũtas taliter vult qualiter deus vult il-
lam velle ſtatus ille eſt rectitudo/ergo ſta-
tus eſt actus poſitiuus: aliquando eſt pura
carentia: eodẽmõ dico diſſormitas ẽ actus
poſitiuus q̄ opponitur prime rectitudini:
aliquando eſt pura carentia. &c.

¶De fide queſtio tertia.

Queſt tertio. Viſum eſt de actibus & ha
bitibus & in qua poten-
tia ponantur. nũc deſcẽ-
ditur ſpecialiter ad mate
riam iſtius diſtinctionis.
Et queritur conſequẽter
¶ Vtrum ad credẽdum
omnes articulos ſit neceſſaria fides vna p̄-
ciſe: vel requirãtur plures. Pro cuius decla
q̄d fides. ratione omnibus fidei acceptionibus p̄ter-
miſſis. Noto ꝙ fides capit i propoſito pro
actu quo q̄s credit aliquã ꝑpoſitionẽ. Ali-
quãdo pro habitu: aliquando pro obiecto
ſicut hec eſt fides catholica. circa ſecundam
acceptionem ãteq̄ ingrediamur materiam
de fide videndum eſt de aliquibus difficul
tatibus. ponenda eſt primo vna fides habi
tualis/omnes doc. hoc dicunt: & habemus
hoc ex fide. ¶Sed queritur. an ſicut ex acti-
bus fortitudinis frequẽter reiteratis cauſaẽ
effectiue habitus fortitudinis. An etiam ex
actibus credendi qui procedunt a fide infu
ſa cauſetur habitus/& hoc ſuppoſito: vtrũ
ex diuerſis actibus diuerſorum articulorũ
cauſentur diuerſi habitus fidei.
Tho. opinio I pri. ma. 2. ¶Quãtum ad primum eſt opinio que impo
nitur Thome: & de facto tenet in prima ſe-
cunde ꝙ ex actibus procedentibus a fide in
fuſa nullus cauſatur habitus. & motiuum
Thome eſt/quia quandocunꝗ aliqua po-
tentia naturalis ſicut eſt voluntas poteſt in
aliquem actum: ſed non poteſt i illum ſine
eleuatione & adiutorio ſupernaturali ex
illis actibus non cauſatur habitus: ſed ſuf
ficit habitus ſupernaturalis per quem ele-
uetur potentia. Sed ſi ſit aliqua potentia
que poſſit in aliquos actus ex propria natu Carpit
ra ſine eleuatõe ſupnaturali ex illis actibus tho. a do
ꝓducitur hitus. ¶Sed opinio Thome non ctore du-
videtur vera nec faciliter ſuſtentabilis pro plíciter.
pter duas rationes que me mouẽt principa
liter. ¶Sic arguo. ſit ſortes chriſtianus qui
cũ peruenit primo ad vſum rationis predi Prima de
catur ſibi aliquis articulus: ſi iſte articulus ctoris rõ
fuiſſet ſibi nude propoſitus dubitaſſet. Sed
q̄ñ aſſeritur & videt totam cõitatem cuius
ẽ pars ita credere ipſe credit. vel ſit ſortes cui
ꝑponitur aliqua propõ quã ignorat in ſa-
cro canone/talis eſt ſibi neutra tũc: & cũ oñ
ditur ei ꝙ ẽ in ſacro canone credit. Arguiẽ
ſic: ſit ſorti poſt illã primã credulitatẽ ꝑpo-
ſita eadem ꝑpõ q̄uis nõ proponaẽ ꝙ ſit in
ſacro canone aſſentit illi: & añq̄ aſſẽtiret illi
ꝑ primũ actũ nõ aſſẽtiebat tali niſi oñſa fuiſ
ſet eſſe in ſacro canone/ergo ꝑ primũ aſſen
ſum aliq̄d derelinq̄tur i ſorte quod eſt cau
ſa ꝑtialis ad aſſenſum producendum quem
non produceret illo ſecluſo. ¶Secundo ap Sc̄da rõ.
parenter arguitur. ſit ſortes i fidelis circa ali
quẽ articulũ puta circa iſtũ: deus ẽ trinus et
vnus: tũc arguitur ſic/ex illis aſſenſibus infi
delitatis cauſatur habitus: ergo ex aſſẽſibus
fidelitatis oppoſitis ſi haberet iſtos cauſare
tur etiã habitus: patet. ad illos habitus infi
delitatis non req̄ritur adiutoriũ ſpeciale cũ
illa ſint pc̄tã/ergo ſi frequẽtẽtur cauſant ha
bitũ/ergo actus fidelitatis oppoſiti cauſant
etiã habitũ. patet cõſeq̄ntia. poſtq̄ iſte ẽ hi-
tuatus in infidelitate q̄ cauſatur ex actibus
infidelitatis ſi de nouo crederet illi articulo
cui prius diſſẽtiebat corrumperet aſſenſum
acq̄ſitũ ex actibus cõtrarijs. tũc arguitur ſic
nunq̄ aliquod agẽs corrũpit effectũ niſi ſit
formaliter cõtrariũ illi effectui vel virtuali
ter effectiue: & illa propõ eſt ipſiuſmet ſan- Actus ꝯ
cti Thome q̄ñ q̄rit de cã corruptionis habi ꝑpugnat
tuũ in pria ſecunde. Sed talis habitus fideli habitui.

tatis nõ eſt formaliter cõtrarius illi infideli
tatis:qa nunq̃ actus repugnat habitui imo
ſe cõpatiunt/ergo ſi corrũpat effectiue opor
tet ꝙ ſit virtualiter cõtrariũ.Sed eſſe virtua

Quid eẽ virtualiẽ ꝯtrarium

liter cõtrariũ non eſt aliud niſi eſſe formali
ter productiuũ alicuius cõtrarij vt actus tẽ
perãtie corrũpit habitũ intẽperãtie virtua
liter:qa producit habitũ tẽperãtie formali
ter ꝯtrariũ illi habitui:tũc arguit̃ ſic ꝙ talis
actus nõ ſit formaliter ꝯtrarius oportet ꝙ
virtualiter/ergo ꝓductiuus formaliter con
trarij habitui infidelitatis/ergo actus fidei
ita bñ cauſat habitum ſicut actus infidelita
tis cauſat habitum.& iſta propõ eſt ferme
omnium doctorũ.Nullum eĩ agens inten
dit corrumpere de per ſe alterius effectum:
ſed intẽdit productionem proprij effectus
quẽ non pt producere niſi altero prius cor

Guillermus parrhyſieñs.

rupto/ſicut optie deducit Guillermus pa
riſieñ.in libro de vniuerſo:vt ignis per acci
dens intẽdit corrumpere frigus.cum ergo
iſte actus corrumpat habitũ non intẽdit de
per ſe:ſed appetit productiõem alterius in
compoſſibilis tali habitui infidelitatis.&
ſic reſolutio iſta eſt probabilior:ꝙ ſicut a
ctus temperantie & actus fortitudinis cau
ſant habitum:ita actus fidei cauſant habitũ

Cũ habitu fidei infuſo ponendus ẽ habitus fidei acquiſitus

¶Et preter habitum fidei infuſum poni
tur habitus acquiſitus.& credo ꝙ ſit rei ve
ritas.Etiam eſt opi.Tho.in prima ſecunde
ꝙ eſt ponẽdus habitus acquiſitus.¶Verũ

Vtrũ ſint ponẽdi diuerſi habitus diuerſorũ articulorũ Thomiſte.

autem ex actibus diuerſorum articulorum
cauſetur vnus habitus infuſus vel diuerſus
Thomiſte dicunt ꝙ oĩm articulorũ eſt vni
cus.fundamentum eorũ eſt doctrina ſancti
Thome.nõ eĩ eſt diſtinctio ſpecifica actuũ
ex parte obiecti materialis ſed formalis: &
obiectum formale ſecũdũ Tho.eſt ratio q̃
mouet volũtatẽ vel intellectũ ſi ſit actus in
tellectus vt feratur in illud obiectum mate
riale.Sortes q̃ vult aggredi inimicos:illud
eſt obiectum materiale:ſcilicet aggredi ini
micos/quod mouet ad agẽdũ.non moue
mur eni ad agendũ ex obiecto preciſe puta
ꝓpter aggreſſũ.Sed cõſeruatio reip.mouet
ſortem:vt aggrediat̃.Dicit ergo Tho.Oẽs
illi actus qui habẽt idem motiuũ:id eſt oẽs
actus qui feruntur in ſua obiecta q̃tuncun

Aduerte

ꝙ diſtinguũtur ſpecie ex eodẽ motiuo/ha
bẽt idem obiectum formale:& ſũt penitus
eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime:iam in propoſi
to intellectus fertur aſſentiendo in iſtum ar
ticulum:deus eſt trinus & vnus:& i iſtum
antichriſtus erit/non fertur in aliquem iſto
rum propter ſe:quia non fertur intellectus
propter ſe niſi in prima principia.Nam ap
prehenſiones illorum non ſufficiunt vt fe
ratur in illos:ſed fertur in illos:quia reuela
ti ſunt:& reuelatũ eſſe ẽ obiectum formale.
Dicit ergo Tho.ſicut aggredi/ſuſtinere/fu
gere.& ſic de alijs actibus fortitudinis pro
pter bonũ fortitudinis actus illi propter fi
nem proximũ fortitudinis nõ cauſant niſi
vnũ habitũ.eodem modo oẽs actus qui fe
runtur in varios articulos:ſed propter hoc
preciſe:quia ſunt reuelati.omnes illi preci
ſe cauſant vnũ habitũ & ſic adhuc ponere
retur vnicus habitus acquiſitus ſecundum
eos.¶Ocham i prologo primi:& Grego

Opinio Thome. cõtraria.

rius in prologo videntur mihi probabili
us dicere ꝙ ſunt ponẽdi diuerſi habitus di
uerſorũ articulorum.ratio:ſi ſortes aſſẽtiat
frequẽter iſti:deus eſt trinus & vnus:& nõ
cogitet de iſta propoſitiõe dies iudicij erit
vel antichriſtus erit:habet habitũ valde in
tenſum ex illis actibus frequentatis aſſentiẽ
di iſti:deus eſt trinus & vnus.poſt illã pro
ponat̃ illa dies iudicij erit/vel antichriſtus
erit nullo mõ ſentiet ſe incliatũ ad aſſentiẽ/
dũ illi & aſſẽtiet ei valde remiſſe.ex illo aſſẽ
ſu remiſſo nõ poterit itẽdi habitus primus
genitus qui ẽ intẽſus.Ratio.ſicut actus val
de remiſſus qui elicitur ex habitu intẽſo nõ
intendit illũ quia reperit totũ quod produ
cere poteſt & maius:tunc nihil producit &
poſtea ſi preſentetur eadem Sorti ſecundo
reperiet ſe magis inclinatũ & diſpoſitũ ad
aſſentiendũ q̃ prius/ergo ex illo primo aſ
ſenſu eſt aliquid derelictum in ſorte.Tunc
arguitur ſic:eſt aliquid derelictum in ſorte
ex primo:& illud non intendit habitũ prio
rẽ:quia ſecundũ tales actus remiſſos nunq̃

intenditur intenſior/ergo ex illo actu ſecū
do cauſatur aliqd diſtinctum ſpecie ab actu
qui cauſatur ex actibus alterius/ergo diuer
ſorū articulorū diuerſi ſunt habitus diſtin-
cti:& reſolutio doctorū p maiori parte ē φ
aſſenſus diuerſorū articulorū diſtinguūtur
ab inuicē ſpecie: q̄uis ferantur ex eodē moti
uo quia ſunt reuelati:&ad diſtinctionē ſpe
cificā ſufficit diſtinctio obiecti materialis.
¶Alia ratio nūq̄ habitus acquiſiti inclināt
imediate ad contrarios aſſenſus:nec ſimul
nec ſucceſſiue:ſed ſic eſt φ ſucceſſiue aſſēſus
ꝯtrarij ſunt de fide:iſta iam ē de fide xp̄s nō
incarnabitur:& aſſenſus eſt fidei:& ante in
carnationē cōtrarius aſſenſus erat aſſenſus
fidei.capio aliquem anteq̄ chriſtus incarna
retur tūc aſſentiebat φ Chriſtus erat icarnā
dus:poſtea icarnato Chriſto aſſentit ex ha
bitu fidei acquiſito:Chriſtus nō eſt icarnā-
dus:tunc arguitur ſic/non poterit eſſe idē
habitus qui inclinet imediate ad illos duos
aſſenſus:quia ſunt formaliter ꝯtrarij:ſed ea
dem cauſa pure naturalis nō poteſt produ
cere contrarios effectus:quia potentie irra-
tionales nō valēt ad oppoſita/ergo habi-
tus acquiſitus qui prius erat huius chriſtus
incarnabitur:& habitus acquiſitus qui po
ſtea fuit contradicunt ſeu diſtinguūtur ad-
inuicē nō ſolum numero:ſed ſpecie.reſolu
tio.tenemus φ actus fidei cauſat habitū &
diuerſorū articulorū cauſantur diuerſi ha-
bitus & ſunt tot habitus acquiſiti quot ſūt
articuli in illis qui hn̄t aſſenſum oīm articu
lorū.¶Conſequenter ponuntur tres diffi-
nitiones de fide.Diffinitio magiſtri eſt.fi-
des eſt qua creduntur ea q̄ nō vidētur:id eſt
habitus inclinans ad aſſentiēdum propoſi
tioni ineuidēti qua creduntur effectiue nō
ſcienter ea q̄ nō vidētur.¶Pro cuius decla
ratione notandū φ aliqui aſſenſus ſunt cer
ti:aliqui formidoloſi.Aliquis enim aſſētit
alicui propoſitiōi dupliciter.vnomodo ſi
ne formidine:ſecundo modo cū aliqua for
midine:quia habet apparētiā de oppoſito
¶Secundo ſupponendū φ aſſenſuum cer-
torum aliqui cauſantur pure naturaliter.i.

[margin: Bone rō φ hit⁹ acq̄ſit⁹ nō i. cliet ad aſ ſenſus cōtrarios.]
[margin: Ariſtote.]
[margin: Tres fidei diffinitiones.]
[margin: Duplex aſſenſus.]

ita cauſantur φ poſitis cauſis a quibus cau
ſantur non ē in poteſtate volūtatis qui cau
ſentur.i.volūtas nō poteſt impedire quin
cauſent̄:vt apprehēſo iſto principio quod
libet ē vel nō eſt.nō eſt in poteſtate volun
tatis impedire quin aſſentiat.Similiter ſi aſ-
ſentiat φ omne animal rationale ē riſibile:
& quod oīs hō eſt aīal rōnale:& bonitati
cōſequētie.nō eſt (inq̄) in poteſtate volun
tatis:quin tribus illis aſſenſibus poſitis/ſci
licet maioris minoris & bonitatis cōſequē
tie cauſetur aſſenſus concluſionis.Similiter
ſit ſortes q intuetur platonē:& aduertat φ
plato eſt/nō pōt volūtas impedire/qn ab
illa noticia platonis & aduertentia cauſet̄
iudiciū huius ſortes eſt:& iſti cauſant̄ a cau
ſa naturali diſtinguēdo illā ꝯtra cauſam li-
berā:& vocātur aſſenſus euidētie ſiue viſio
nis.Alij ſūt aſſenſus qui nō cauſant̄ ex cau
ſis neceſſitātibus intellectū ſed p imperium
volūtatis.quia volūtas vult ita aſſentire.di
cit Auguſtinus cetera pt hō nolēs/credere
non niſi volens.talis aſſenſus q̄uis non ſit
formidoloſus:ſed certus nō vocatur euidē
tia/ſed aſſenſus fidei ſicut dicit Ochā in p-
logo.¶Vn̄ euidentia eſt aſſenſus cauſatus
imediate ex ſolis pure naturalibus neceſſi-
tantibus intellectū:ſed quando p̄ter cauſas
naturales requiritur concurſus voluntatis
ſiue imperiū vocatur ineuidentia.Vnde fi
des nihil aliud ē q̄ habitus inclinās ad aſſē
ſum certum ineuidētem.& ē diffinitio ma-
giſtri:& diffinitio Hugonis eſt eadē.fides
eſt certitudo de rebus q̄ non vidētur ſupra
opinionē & infra ſcientiā ꝯſtituta.dicitur
certitudo:& ſic differt ab opiniōe.de rebus
q̄ nō vidētur.i.q̄ nō cognoſcūtur euidēter
& ſic differt a ſcientia.ſupra opinionē & in
fra ſciētiā:quia ſcientia ē euidēs:& fides in-
euidēs:& capit fidē p actu.¶Iam explican
da ē diffinitio Pauli ad hebreos.xj.Fides
eſt ſubſtātia rerū ſperādarū argumētū non
apparētiū.diffinit Paulus fidē & p actū ad
quē inclinat & p obiectū illius actus:actus
ad quē inclinat fides ē actus certus:& obie-
ctum actus ad quē iclinat fides ē veritas in-

[margin: nota hoc diligēter]
[margin: quid ē euidentia.]
[margin: Quid ineuidentia.]
[margin: Intellectus diffinitiōis fidei date a Paulo.]

euidens. & ibi capitur argumētū p actu credendi & nō capitur argumentū p toto diſcurſu ſillogiſtico vel inductiuo: ſed pro effectu argumenti qui eſt aſſenſus pcluſiōis. fides ergo ē argumentū: id eſt rectitudo nō apparentiū: id eſt veritatū nō euidentiū: & ille due pticule ſunt ille que ſunt de eſſentia diffinitionis proprie: nā argumentū nō apparentiū eſt proprie diffinitio fidei: fides ē argumētū: id eſt certitudo veritatis ineuidētis: ſed in iſta particula ſubſtātia rerū ſperādarū nō capitur ſubſtātia prout ē predicamētū pro re p ſe ſubſiſtēte: vel p parte rei p ſe ſubſiſtentis: quia fides cū ſit actus vel habitus eſt accidens: ſed capitur ſubſtātia pro fundamento: & ſic fides eſt argumentū nō apparētiū: id eſt certitudo veritatū ineuidētiū ex hīs ſubſtātia: id eſt fūdamētū rerū ſperādarū. ¶Nam certū eſt q ſpes pſupponit fidē qtū ad actū. non eſt eni poſſibile q ſperemus beatitudinem niſi credamus beatitudinē nobis eſſe poſſibilē: iſta credulitas eſt aſſenſus fidei. Nam ad cauſandū actū ſpei requiritur actus fidei & illa expoſitio eſt ſatis facilis. Nunc ex iſta diffinitiōe ponitur diffinitio cōis ad habitū tam acquiſitū q̄ infuſum: ad fidē tam formatā q̄ informem: & dicitur q fides eſt noticia adheſiua certa & firma ineuidēs tamē veritatis ad religionē ptinentis p reuelationē accepte: vel noticia accepta p reuelationē. in iſta diffinitione dicitur prio noticia adheſiua/ & ſi capiamus adheſiuā vt ſe extendit ad adheſionem: & ad habitū: iam fides capitur pro habituali & actuali & ſic noticie apprehēſiue nō ſūt fides. Dicitur vltra certa: nā de rōne fidei ē eē certū: imo videtur q fides ſit certior ſciētia: patet ex ſymbolo: hec ē fides catholica quā niſi quis firmiter crediderit ſaluus eſſe nō poterit: & Auguſt. firmiſſime tenet &c. ponitur ergo certa & firma ad differētiam opiniōis: quia nullus actus opinatiuus ſeu ſuſpitionis ſeu formidoloſus debet dici fides imo potius infidelitas: quia dubius in fide infidelis eſt: & dico hic poſt Thomam q certior ē fides q̄ ſciētia & q hoc ſit verū dicit Auguſtinus. xiij. de trinitate nihil eſt homini certius ſua fide. ¶Querit hic quomodo intelligitur q fides ſit certior ſciētia certū eſt q ſciētia ē euidēs: & fides eſt ineuidēs/ ergo videtur eſſe minor certitudo in fide q̄ in ſciētia. duplex ē certitudo vna ē euidentie & illa non eſt in fide ſed in ſcientia. Alia eſt certitudo firmitatis & illa ē magis in fide q̄ in ſcientia. Ratio: nos firmius adheremus his q̄ credimus p fidem q̄ q̄ ſcimus p ſciētiā: quia ab his q̄ credimus p fidē nec poſſumus euelli p tormenta vel blāditias: vt dicit bonauē. & Tho. ſed ab his qbus aſſentimus p ſciam poſſumus euelli p rōnes ſophiſticas/ ergo qtū ad firmitatē ē maior certitudo in fide q̄ in ſcia. ¶Durandus nititur hoc ipugnare. arguitur ſic: firmitas nō importat certitudinē: ideo eque firmiter aſſentimus quibuſdā falſis ſicut quibuſdā veris/ ergo nō pōt īferri firmius/ ergo certius Sed bene ſequitur euidēter/ ergo certitudinaliter. primo dicit q propter hoc ſolū eſt aſſenſus fidei firmior aſſenſu ſcientie: qa difficilius ab eo euelli poteſt q̄ ab aſſēſu ſcientie: videtur cōtrariū: quia poſſum deſiſtere aſſentire aſſenſu fidei p ſolū imperiū voluntatis: & ē in poteſtate mea ponere imperiū ptrariū/ cū fides cauſetur ex imperio & ſum liber ptrarie qtum ad hoc: & nō poſſum deſiſtere ab aſſēſu ſciētifico: ideo neceſſitor aſſentire ſi ponātur premiſſe: ergo ē maior firmitas in aſſenſu ſcientifico/ ergo nō eſt maior certitudo in fide q̄ in ſcientia: quia firmē us adhereo: firmitas enim nō dicit de ſe certitudinē. Itē falſum eſt dicere q aſſentiamus firmius articulis fidei q̄ his q̄ ſūt euidēter nota: qa facilius poſſum euelli ſi velim ab his que ſunt de fide q̄ ab euidentibus & per ſe notis: quia per ſolum imperiū voluntatis. ¶Sed aliqua ſunt euidētia qbus nullo modo poſſum diſſentire vt ſunt prima principia per ſe nota/ ergo adminus in illis videtur maior certitudo firmitatis q̄ ſit in aſſenſu fidei. Aliqui dicunt & eſſet difficile impugnare ſed non placet durando q ea q̄ ſūt fidei dicuntur certiora: non quo ad nos ſed

Act° ſpei pſupponit fidem

Fides.

q fides ſit certior ſcientia.

Duplex certitudo.

Durandi rō cōtra Thomā.

ex parte obiecti. fides enī eſt certior ex parte obiecti in ſe ſecundū ſe: ſed nō quo ad nos. ſicut dicit Ariſto. in methaphiſica ea que ſunt nobis occulta ſunt certiſſima: ſed non quo ad nos: ſed in ſe & ſecundū ſe. quia illa ſunt neceſſaria: & iſta ꝙ nobis patēt ſunt cō tingentia. Dicunt pariformiter fides eſt cer tior ſciētia rōne obiecti nō quo ad nos: ſed ſecundū ſe: quia obiectum eſt neceſſarium: ſcilicet deus. & alia obiecta ſunt creature cō tingentes: qui vellet ita dicere difficile eſſet impugnare. Sed dicit durādus ꝙ hoc nihil valet fides nō eſt niſi habitus vel actus per quē obiectū eſt nobis notū: importat enim obiectū notū nobis & nō notū in ſe: & niſi obiectū eſſet mihi notū non dicerer credere tale obiectū. importat ergo noticiam reſpe ctu noſtri illius obiecti / ergo certitudo fi/ dei ē certitudo obiecti quo ad nos & nō ob iecti i ſe / ergo vt dicatur certior reqritur de neceſſitate ꝙ obiectū ſit certius quo ad nos & nō eſt queſtio de certitudine obiecti: ſed fidei. & fides nō dicitur niſi quia eſt certitu do quedā: & reddit animā certā vt ergo in rigore dicatur certitudo maior oportet ꝙ reddatur obm̄ certius nobis: & nō propter maiorē certitudinē obiecti in ſe: & ita dicit Durādus & bene credo ei: Stat ꝙ ſciētia ſit certior certitudīe euidētie & firmitatis / ita ꝙ firmius aſſentiā pactū ſciēdi ꝗ fidei: quia ꝗ̄tuncūqꝫ remiſſe adhereā aſſenſui fidei ſa/ tiſfacio. ¶ Ad Auguſtinū ergo dicentē nī chil ē certius ſua fide: quia hō intueē ſuā fi dē: ſicut intueor meā ſciam. Sic intelligiē ꝙ nullam habet maiorem certitudinem ꝗ de ſua fide ꝗ eſt in ſe: quia credit ſe hr̄e fidē p ex pientiā: ſicut intuetur ſuā ſciam: & dato ꝙ capetur fides pro actu credēdi de nullo ob iecto habet maiorē firmitatē ꝗ habeat de il lo actu credēdi. Non. n. habet hō euidētiā p expiētiā de habitu acqſito ꝙ ſit i eo: ſed habet euidētiā de actu ꝙ ſit in eo: qa habet p noticiā intuitiuā licet nō habeat euidētiā ꝙ ille actus ſit actus fidei. Patet: bene ſeqtur iſta cōſequētia ē euidēs / hic aſſenſus ē aſſen ſus fidei / ergo hic aſſenſus ē verus: ſed ſic eſt

Ariſtote les.

ad aucto ritatē au guſtini.

ꝙ ſortes credēs ꝙ deus ē trinus & vnus: nō habet euidētiā ꝙ ille aſſēſus ſit verus: quia bene ſeqtur: hic aſſenſus eſt verus deus ē tri nus & vnus: ergo deus eſt trinus & vnus. Et prima ꝯña eſt bona & mihi euidēs: ergo & ꝯñs: ſed ꝯñs eſt falſū. ¶ Dico reſolutorie ꝙ̄ñdicit Auguſtinus ꝙ nihil eſt certius ſua fide eſt intelligendū ꝙ nihil eſt certius ob iectiue neqꝫ intelligiē de fide infuſa / neqꝫ de acquiſita habituali. Sed de actuali & nō de illa ꝗ̄tū ad eſſe actū fidei ſed ꝗ̄tū ad creduli tatem quandā / vel noticiā quandā intelle ctus: quia habet noticiā quandā de illa qua litate: & iſte modus videē mihi pbabilior. Dico ergo ꝙ eſt certitudo & firmitas: imo de aliquibus eſt euidētia: ergo & certitudo: Dr̄ ꝯñr in diffinitione veritatis ad religio nē ptinētis: & ſic de alijs veritatibus poſſū hr̄e iudicia i euidētia certa / & firma: vt ꝙ ro ma ſit nō habeo euidētiā: ſed credo ex rela tionibus aliorū & hiſtoricorū: attamē non eſt fides theologica ſiue catholica: quia nō eſt propoſitio pertinens ad religiōnem. ¶ Notandum ſm̄ ꝙ differentia eſt inter fidē acquiſitā & infuſam: qa reſpectu oim credi biliū eſt vnica fides infuſa / & nō acqſita vt patebit. Alia differentia: fides infuſa nō in clinat ad actū immediate & p ſe: ſed ſolū me diāte fide acqſita: ſed fides acquiſita ſine me dio alterius inclinat ad actū ꝯſimilē ex quo genita eſt. Et hoc idē tenet Ochā in tertio. Acquiſita vero nullo indiget ad actum cre dendi. Patet Baptiſatus habet infuſam: & ſi immediate deportetur apud paganos ef fectus poſt ea adultus mediāte illa fide infu ſa nō poterit credere articulo: ergo infuſa per ſe nō eſt ſufficiens ad credendū. Sed nō baptiſatus nutritus inter xp̄ianos p fidem acquiſitam preſentato aliquo articulo cre dit: ergo. ¶ Circa hoc eſt difficultas. Notū eſt ꝙ paruulo baptiſato pueniēti ad vſum ratiōis dabitur primus actus credendi: tūc cū elicit illū actū credendi primū: vtrū ad il lū actū cōcauſandū cū pia affectione & ſuo motiuo partialiter cōcurrat fides infuſa: ſi ſic ergo inclinat: quia habitū inclinare eſt

Quō itel ligēda eſt aucto. Auguſt.

Quo dif ferūt fi des acq ſita et ifu ſa.

ꝙ fides i fuſa p ſe nō ſit ſuf ficiēs ad credēdū.

Dōa dif ficultas.

partialiter cauſare:ergo inclinat infuſa ſine acquiſita:quia cõcauſat primũ actũ fidei:& nulla ē adhuc acqſita.ſi ſic Capio primum actum diligendi deũ:non habet adhuc habitũ charitatis acquiſitũ:& tñ habitus charitatis infuſus ꝯcurrit ad illũ actũ:quia eſt meritorius:ergo habitus charitatis infuſus cõcurrit ad actũ charitatis ſine habitu acquiſito:ergo ſimiliter eſt de fide infuſa. ¶Item fides eſt cauſa naturalis vt naturale diſtiguitur cõtra liberũ concurrens:ergo quandocunq ſunt cauſe ſufficientes ad producendũ effectũ:ſi id cuius eſt partim producere applicet cũ illis cauſis ſufficiẽtibus ad producendũ talem effectũ neceſſario neceſſitate nature agit:ita ꝙ nõ pt fieri ꝙ ſit aliqua cauſa naturaliter partialiter productiua alicuius effectus quin cõcurrat ad illũ effectũ: ſi applicentur cauſe cũ ea ſufficiẽter ꝓductiue talis effectus:ſed qñ ꝓducit primus actus fidei in iſto applicãtur cauſe ſufficiẽtes & ille habitus eſt vna:ergo partim ꝯcurrit niſi deus impediat. ¶Videtur mihi ergo probabilius dicere ꝙ fides infuſa ſine quocunq habitu acquiſito pt concurrere ad actũ fidei:quia ſi nõ/vel hoc eſt quia habitus infuſus nõ eſt cũ apprehẽſione obiecti:vel requiritur motiuũ:ſed habitus acqſitus ſñ pñtia motiui actualis enim imperio volũtatis põt producere actũ credendi:ſicut dictũ eſt poſtq̃ eſt actus ſcientificus ꝑ demonſtrationẽ acquiſitus nõ eſt opus adducere demonſtrationẽ:ſed põt intellectus ꝑ imperiũ voluntatis cũ habitu exire in ſcientiã. Eodem modo poſtq̃ ꝑ motiua acquiſiuit multos actus fidei:ex qbus productus eſt habitus: nõ eſt opus replicare & adducere illa motiua:ſed ex ſola apprehenſione obiecti:ſed ꝑ habitũ infuſum nõ põt. Eodẽmodo dico ꝙ ad actũ fidei partialiter ꝯcurrit habitus fidei:& ſic ꝯcurrit ſñ habitu acqſito. ¶Alia differentia:fides acqſita ē varia/& diuerſa: & varij & diuerſi obiecti:ſed eſt vnica fides infuſa oĩm credibiliũ:nã dr̃ vnica fides vni cũ baptiſma. ¶Circa hoc duplex ē modus dicendi. Primus eſt ꝙ fidei infuſe aſſignat

Hoc notũ eſt ex phis.

Doc. ſreſolutio. ꝙ fides infuſa ſine acquiſita poſſit cõcurrere ad actum.

Varia ē fides acqſita ſ; vna infuſa.

De obõ fidei rei⁹ ſcilicet ratiõe.

vnum obiectum primariũ ſic ꝙ immediate incliat ad illũ aſſenſum:& alia obiecta ſunt ſecundaria & ad aſſenſum illorũ non inclinat niſi mediante actu primario obiecti:& videtur eſſe opinio Thome. fides infuſa ad oẽs inclinat:ſed diuerſimode ad aliquẽ immediate:ſcilicet ad iſtum Omne reuelatũ a deo eſt verũ:vel ad iſtum quo credo deum eſſe veracem:talis aſſenſus ē immediate ab habitu infuſo:ſed aſſẽſus huius antixp̃s erit non cauſatur immediate ab habitu infuſo: ſed mediate:quia habitus ille imediate cauſat iſtum aſſenſum oẽ reuelatũ a deo eſt verum:& iſte aſſenſus cũ iſto. hoc eſt reuelatũ cauſat imediate hunc aſſenſum antixp̃s erit quia aſſenſus maioris & minoris cũ aſſenſu bonitatis conſequentie naturaliter cauſant aſſenſum concluſionis. ¶Contra hoc ſunt due apparentie ſatis bone. Prima ſequitur ꝙ habitus infuſus equaliter inclinaret ad aſſenſum iſtius antixp̃s non erit:ſicut ad iſtũ antixp̃s erit. Patet ꝯñs:ſicut aſſenſus iſtius omne reuelatũ a deo ē verũ cauſat partialiter aſſenſum iſtius antixp̃s erit:ita põt cauſare partialiter aſſenſũ iſtius antixp̃s non erit. Patet:poſſum credere ꝙ iſta ſit reuelata antixp̃s non erit:q̇uis falſe:tunc ſic Omne reuelatũ a deo ē verũ:antixp̃s nõ erit eſt reuelatũ a deo:ergo. ꝯña eſt bona:aſſentio premiſſis/& ab illis cauſatur partialiter aſſenſus cõcluſionis:& ſic mediate inclinat fides ad aſſenſum falſum. Secundũ motiuũ. dicis ꝙ aſſẽſus fidei nõ inclinat ad aſſenſũ iſtius antixp̃s erit niſi mediate. Cõtra:ergo nũq̃ põt inclinare ad credendũ ꝙ antixp̃s erit niſi ſub ratione quia reuelatum. Iam q̃ro. credo ꝙ antixp̃s erit eſt reuelatũ a deo: vel talis credulitas eſt aſſenſus fidei:vel nõ:ſi nõ ergo aſſenſus cõcluſionis non erit fidei:qa cauſatur ex duobus:quorũ alterum nõ eſt fidei:Si ſic & non eſt aſſenſus fidei imediatus ſed mediatus:& iterũ nõ aſſẽtio niſi qa reuelatũ a deo. Eodẽmõ arguã de tertio aſſenſu:certũ eſt ꝙ hoc eſt reuelatũ a deo nõ eſt primariũ obiectũ fidei:ſed iſtud oẽ reuelatũ a deo ē verũ. & ſic erit proceſſus in in-

Apparẽtes rõnes. ꝯtra ap parẽtia.

Scda apparentia.

finitum: vel nõ dabitur primus aſſenſus. ¶Q̃tum Ad primũ/ſi habitus fidei nõ in clinat niſi mediate: ergo inclinat ad falſum Dico ꝙ de neceſſitate fatẽdũ eſt habitus fidei mediate inclinat ad falſum: quia eius aſſenſus ẽ vna cã partialis aſſenſus falſi: & nõ eſt in cõueniens ꝙ mediate inclinet ad falſum. ¶Secũdo Dico & melius ꝙ aſſenſus fidei eſt cauſa ſufficiens aſſenſus falſi cũ alia cauſa: ergo cõcurrit meditate actu ſuo: que eſt cauſa partialis actus falſi: tamẽ nõ concurrit eodẽ modo ſicut ad aſſenſum verũ.

Ad pmũ

Nõ incõueniens habitum fidei mediate inclinare ad falſum.

Ad ſcõm ¶Quantum ad ſecũdum dico ꝙ aſſenſus huius credo ꝙ antichriſtus nõ erit ſit reuelatum a deo/nõ eſt aſſenſus fidei theologice immo non cauſatur aſſenſus fidei quin partialiter cauſetur ab alio aſſenſu qui non eſt aſſenſus fidei ſecundũ hanc opinionẽ: puta ab iſto: hoc eſt reuelatũ: quare credo hoc eſſe reuelatũ nõ quia hoc eſt reuelatũ: quia alias eſſet proceſſus in infinitũ: ſed credo quia aſſeritur ab eo quẽ credo veracem: ideo ille aſſenſus non eſt niſi aſſenſus thopicus. apud iſtã opinionem omnis aſſenſus fidei circa obiectum aliud a primario cauſatur partialiter ab alio qui nõ eſt aſſenſus fidei theologice: ſed thopice. ¶Viſum Eſt ergo ꝙ fides eſt aſſenſus certus propoſitionũ ineuidẽtium exñs fundamẽtũ rerũ ſperãdarũ: & de certitudie actus fidei: & de differẽtia iter infuſam & acquiſitã: & de cõcurſu fidei infuſe. & de illo cõcurſu duplex eſt opinio: vna ꝙ infuſa habet vnũ obiectũ imediatũ: & imediate ꝯcurrit ꝑciſe ad actũ circa illud obiectũ: & qa ex illa propoſitiõe quã reſpicit imediate multe alie inferuntur ſaltẽ ꝑtialiter: & aſſenſus cuiuſlibet ꝑmiſſarũ ꝑtialiter ꝯcurrit ad aſſenſum ꝯcluſionis: hinc ẽ ꝙ ifuſa mediate ꝯcurrit ad aſſenſum oĩm illarũ q̃ ſequunẽ. & dictũ eſt ꝙ obiectũ imediatũ fidei infuſe eſt. oẽ reuelatũ a deo ẽ verũ eo mõ quo reuelatũ eſt. Sed ſicut dictũ eſt ſecũdũ iſtã opinionẽ eſt difficile ſaluare quin mediate cõcurrat equaliter ad falſum aſſenſum ſicut verũ: quia dr̃ cõcurrere mediate ad aſſenſum: quia cõcurrit imediate ad iſtum quo iudico ꝙ oẽ reuelatũ a deo eſt verũ: & iſte cũ aſſenſu minoris cauſat aſſenſum huius ãtixp̃s erit. Similiter ille aſſẽſus quo iudico oẽ reuelatũ: & c. cũ aſſenſu huius hoc eſt reuelatũ demõſtrãdo antixp̃s nõ erit: cauſat aſſenſum huius/antixp̃s nõ erit: ergo aſſenſus qui imediate producitur ab ifuſa ẽ ita bñ cã partialis aſſẽſus falſi ſicut veri: & oportet ꝓcedeř ꝙ pariformiter ad falſum ꝯcurrit mediate: & aſſẽſus verus partialiter eſt cauſa aſſenſus falſi. Secundus modus dicendi quẽ recipit Ochã in quolibetis eſt ꝙ infuſa imediate ꝯcurrit ad omnẽ aſſenſum fidei: ita ꝙ fides infuſa eſt ſicut cã vlis: nã cauſe vles cũ diuerſis cauſis ꝑticularibus producũt etiã immediate attingẽdo effectus diuerſos: vt ſol cũ equo equũ: cum boue bouẽ: ẽt attingendo imediate illos effectus. ſ. bouẽ & equũ: ita fides ifuſa ẽ ſicut vniuerſalis cauſa ſecũda credẽdorũ: & cum diuerſis habitibus fidei acq̃ſitis ꝯcurrit immediate ad diuerſos actus credendi: imediate tñ. Dicit ergo iſta opinio ꝙ habitus infuſus ſe habet reſpectu oĩm aſſenſuum credẽdorũ ꝑ modum cauſe vniuerſalis: & aſſenſus acq̃ſiti ſe hñt ꝑ modũ cauſarum ꝑticularium & illa cauſa vniuerſalis cum illis particularibus naturaliter ꝯcurrit ad diuerſos effectus. ¶Circa iſtum modũ ẽ ꝑcipua difficultas. dicis ꝙ habitus ille ꝯcurrit imediate cum acq̃ſito ad aſſẽſum alicuius propõnis puta antixp̃s erit: ergo cum ꝯcurrat naturaliter q̃ñcũq; ſtabunt ille cauſe ꝑticulares cõcurrẽtes tũc vniuerſalis ꝯcurret. Et hoc tangit Ochã in octaua diſti. iij. & nõ ſoluit. ¶Quandocunq; ſunt cauſe in ordine ad effectum vtraq; naturalis vna vniuerſalis & alia ꝑticularis: ſi cũ ꝑticulari applicet̃ vno tempore ꝯcurrit: alio tp̃e ſi applicetur ꝯcurret cũ illa ꝑticulari: vt ſi ſol vno tp̃e applicetur cũ equo & applicetur alio tp̃e etiã ꝯcurret. ergo effecta iſta ꝑpõne falſa: antixp̃s erit vel iſta falſa antixp̃s naſcetur: habitus acq̃ſitus primus (q̃uis efficiatur falſa) adhuc cõcurret ad aſſenſum illius & habitus infuſus equaliter applicatur illi cauſe particulari. i.

Recapitulatio.

Modus dicendi Ocham.

ꝙ fides infuſa ſe habeat vt cã vlis.

Difficultas.

Impugnatur Ockam a doctore primo.

habitui acquiſito:ergo ſi prius cõcurrebat imediate ad illum effectum:& etiã nũc & p pñs fides infuſa pcurrit immediate ad aſſenſum falſum. ¶Secundo/Cõtra iſtã opinionẽ:qa ſucceſſiue aſſenſus ptrarij ſũt de fide: vt xps non morieṫ:ſed eadẽ cã naturalis nõ pt immediate pcurrere ad effectus ptrarios: ergo videtur ꝙ infuſa nõ pcurrat imediate

Ad pmũ ſolutio; ¶Quantum ad primũ pt euadi dicendo ꝙ actus procedens ab infuſa eſt diſtinctus ſpecie ab actu procedẽte ab acquiſita:& ſic nõ procedit ſimilis cum priori:tñ tenet oppoſitũ ochã:q̃uo ergo ſoluiṫ rõ:iſte hitus immediate pcurrit ad iſtũ actũ quo iudico antixpſ naſceṫ.ſ.cũ cã pticulari.ſ.cũ hitu acquiſito:ergo cũ eadẽ cã pticulari: q̃uis efficiaṫ falſa poſt natiuitatem antixpi:nego pñam: qa fidei infuſe non põt ſubeſſe falſum. Ad propoſitionẽ q̃ncunq; vna cauſa naturalis cũ altera ſi equaliter applicentur altero tpe &c. Dico ꝙ ẽ verũ in cauſis oibus q̃ nõ ſũt inſtrumẽta ſpecialis motõis ſpũſſanci.ſed iſte virtutes infuſe.ſ.fides/ſpes/& charitas

Aduerte ſunt inſtrumẽta qbus mediatibus ſpecialiter ſpirituſſanctus mouet nos vno tpe ad vnũ effectũ:& alio ad aliud:vel contrariũ. hinc eſt ꝙ vno tpe cõcurrit:alio vero nõ: & pria opinio videṫ multum vera videlicet ꝙ immediate pcurrit ad ſolũ iſtud/oẽ reuelatũ a deo ẽ verũ. Dicisq; obm primariũ

Arguiṫ. ẽ:oẽ reuelatũ a deo ẽ verũ. ¶Contra:ergo fides infuſa imediatius inclinat ad aſſentiẽdũ ꝙ iſta propõ/Deus ẽ trinus & vnus ſit vera:q̃ ad aſſẽtiẽdũ ꝙ deus ẽ trinus & vnus· certũ eſt ꝙ illi aſſenſus diſtinguũtur ſpecie: vnus ei eſt ptigẽs:alius ẽ neceſſarius. Patet ſeq̃la ex illo principio/oẽ reuelatũ a deo ẽ verũ:imediatius iferṫ iſta/hec eſt vera deus ẽ trinus & vnus q̃ ꝙ inferaṫ iſta deus eſt trinus & vnus:& ſic imediatius aſſentimus illi ppõni p fidẽ infuſam hec eſt vera deus ẽ trinus & vnus q̃ iſti deus eſt trinus & vnus: & oportet neceſſario hoc dicere ſecundũ illã opinionẽ:& hoc dicit Aureolus in prologo ſentẽ. Dices/Aſſentimus iſti deus eſt trinus:&c.qa eſt reuelatũ. ¶Contra:anteq̃ eſſet reuelata erat vera:ergo iſta ẽ falſa hoc eſt verũ qa reuelatũ:qa cã veritatis non eſt reuelatio. Dico ꝙ ly qa reuelatũ nõ debet determiare ly verũ:puta aſſẽtimus iſti hoc ẽ verũ quia reuelatũ:ſed debet determiare ly aſſentio:& cã quare aſſentio ẽ qa reuelatũ:ita ꝙ aſſenſus quo credo ꝙ hoc ſit reuelatũ eſt cã aſſenſus huius hoc ẽ verũ. Et ſic patet de pcurſu fidei:nũc ponũtur pcluſiones. ¶Prima pcluſio. Fides acquiſita eſt neceſſaria ad credẽdũ articulos fidei. Patet Ad Ro.x. Fides ex auditu eſt/auditus ex pdicatiõe:ergo ad credẽdũ articulos de neceſſitate reqritur fides:q̃ acqritur p auditũ: ſed nõ video magnã apparẽtiã in pbatiõe Gab.ſi intelligat ꝙ acquiſita actualis ſit neceſſaria tanq̃ cã formalis qua credimus:nõ eſt difficultas:oĩs actus ẽ acquiſitus:& ẽ cã formalis denominãs formaliter credẽtẽ:& oĩs talis ſaltẽ de primo ex auditu ẽ regulariter. Si vero intelligat de fide acquiſita habituali ꝙ ſit neceſſaria ad exeũdũ in actus credẽdi eſt falſum:nã bñ ſeqtur:ẽ acquiſita:ergo producta ex actibus credẽdi:& vltra:ergo actus credẽdi preceſſerũt:& vltra/ergo ſimiliter neceſſe ẽ naturaliter loq̃ndo ꝙ crediderit ſine habituali:ergo falſum ẽ ꝙ acquiſita habitualis ſit neceſſaria ad credendũ articulos fidei:q̃uo ergo ẽ intelligẽdus Gab. expbatione ꝙ acquiſita ẽ neceſſaria ad credendũ articulos fidei· Dico ꝙ nõ intelligit habitũ nec actũ credendi:ſed aliquẽ actũ firmũ:q nõ ẽ fidei theologice:ſed ſolum fidei thopice:vt ſi pñteṫ articuli alicui:q nunq̃ credidit non credet:ſed ſi aſſeraṫ crederet/ & ad hoc vt credat oportet ꝙ aſſentiat iſti: credo aſſerentẽ veracẽ:iõ vult hr̃e ꝙ ad generãdũ actũ fidei theologice oportet de neceſſitate hr̃e prius aliquẽ actũ fidei thopice & hoc regulariter ita fit:& nõ requiritur actus fidei theologice qa eſſet pceſſus in infinitũ. ¶Secunda pcluſio. Non põt naturali rõne probari fidẽ infuſam ad credẽdũ fidei articulos eẽ neceſſariã. Patet pñt ſinguli articuli credi ſine infuſa:ergo infuſa non ẽ ſimplr neceſſaria:ergo non põt euidẽter

Prima cõcluſio. Scda cõcluſio.

probari q̄ ſit neceſſaria. Patet: ſit paruulus
iudeus nutritus īter xp̄ianos: credet omnia
que chriſtiani credūt: & tamen nō habet in-
fuſam: ergo oibus quibus credit cū infuſa
poteſt credere abſq; infuſa: ergo nō pōt p̄-
bari ad credendū articulos q̄ ſit neceſſaria
infuſa. Alij doc. dicunt q̄ non credet firmi
ter: & q̄ non excludit oēm formidinē: & q̄
tota firmitas eſt ab infuſa: & nō acq̄ſita: ſed
experientia videtur q̄ ita fimiter credet.

Tertia cōcluſio. ¶ Tertia cōcluſio. Fidem infuſā poni p̄ter
acquiſitā creditū eſt & expſſum p ſcripturā.
Patet ad Heb. xj. Sine fide īpoſſibile ē pla
cere deo. ſed certum eſt q̄ ſine acq̄ſita ē poſ-
ſibile placere deo: qa puuli poſt baptiſmū
placent deo: & tn̄ &c. Patet etiā de adulto
in primo ꝯuerſionis actu qui nō habet fidē
Quarta cōcluſio. acq̄ſitā: ergo ſine fide acq̄ſita: &c. ¶ Quarta
concluſio ꝯtra Tho. reſpectu oim reſpectu
quorū eſt infuſa pōt eſſe acq̄ſita. Patet reſpe
ctu oim illorū pn̄t elici actus: & ex freq̄nta-
Quinta. tione illorū gn̄abiē hītus: ergo. ¶ Quin-
ta. Diuerſorū articulorū diuerſe ſunt fides
acquiſite non ſolū nūero/imo ſpecie diſtin
cte. Patet: oēs articuli ſic ſe hn̄tes q̄ aliqd re
pugnat vni qd non alteri diſtinguūtur ad-
uicem: ſed articuli ſūt huiuſmodi: ergo &
ille fides acquiſite. Dicit ergo Gabriel & ca
pit ex Okā ꝯtra Tho. apud eos qui dicunt
eum poſuiſſe fidem acquiſitā: eo q̄ illi habi
tus ſic ſe habēt q̄ aliqd vni formaliter repu
gnat: cui nō repugnat formaliter aliud. Vi
detur ergo q̄ ſit diſtinctio non ſolū nume-
ralis ſed ſpecifica: ſed iſta ratio non eſt effi-
cax: nam amor ſortis/& Platonis ſunt eiuſ
dem ſpeciei & iudicium quo iudico ſortem
currere repugnat iſti quo iudico ſortē non
currere. Nō poteſt ergo in iſtis actibus aīe
probari p hoc q̄ aliquid repugnat vni qd
non alteri q̄ diſtinguātur ſpecie: quia repi-
tur inſtantia in qualitatibus intenſibilibus
ſed nō in qualitatibus realibus.

Ultima cōcluſio. ¶ Ultima cōcluſio/eſt vnica fides infuſa q̄
Primus dubium. inclinat ſcd̄m diuerſitatē diuerſarū opinio
num prius tactarum. ¶ Primū dubium: di-
ctum eſt q̄ per fidem acquiſitam homo po
teſt cuilibet propoſitiōi aſſentire cui poteſt
per infuſam: ad quid ergo ponitur infuſa?
Reſpondetur q̄ poſtq̄ infuſa eſt a deo no-
bis data q̄ nō datur inutiliter aut ſine vtili-
tate fidei cui datur. pfecta eni dei ſunt opa:
& deus & natura nihil faciunt fruſtra. ergo
eſt vtilitas cū ſit habitus multo pfectior ha-
bitu fidei acq̄ſite imo pfectior habitu ſcien-
tie acq̄ſite: deus eī infundit pfectiores qui-
buſcūq; acq̄ſitis. eſt eni actus primus ipſius
potētie: ſi aīa dicitur actus primus reſpectu
actuum quos producit: ita habitus dicitur
actus primus reſpectu actuū ſequentiū. Se-
cunda vtilitas. pducitur actus intētior & fir
mior/& certior q̄ produceretur ex ſolo ha-
bitu acq̄ſito. Nam qn̄ pducitur actus ab ha
bente habitū infuſum ſimul cū acq̄ſito pro
ducitur intenſior/firmior/ & certior: & in
iſto nulla eſt difficultas. ¶ Secūdo dubitaē
per qd corrūpitur fides. Poteſt p̄io q̄ri de Secūdū dubium.
perditione acq̄ſite. ſecūdo de infuſa/nā vi-
ſum eſt q̄ infuſa a ſolo deo infundiē in ba-
ptiſmo & virtute boni motiui. Q̄ctū ad pri
mū/ſicut dictū eſt de corruptione habituū
acquiſitorū in gn̄ali eodem mō dicendū de
corruptione habitus fidei acq̄ſite. Nam ha
bitus fidei acq̄ſite dicit Gabriel corrūpitur
per habitū ꝯtrariū: hoc tn̄ eſt falſum: qa nō
corrūpitur p habitū qui nō eſt: quia qd nō
eſt non agit neq; corrūpit aliqd/neq; corrū
piē per habitū contrariū qn̄ eſt: quia qn̄ ha-
bitus ꝯtrarius eſt: iam corruptus ē habitus
acquiſitus fidei. falſum eſt ergo q̄ corrūpiē
effectiue per habitū ꝯtrariū: ſed p actus con
trarios ad quos inclinat. ¶ Breuiter dico/ Nūq̄ habitus corrumpit
nunq̄ vnus habitus corrumpit effectiue ha
bitum alterū: ſed actus gn̄atiuus vnius ha-
bitus corrūpit effectiue habitū cōtrarium.
Dicit vlterius q̄ per ceſſationē ab actu: ſed
de hoc viſum ē quid veritatis habeat. Dico
q̄ corrumpitur per actus ꝯtrarios ad quos
inclinat. De infuſo certū eſt q̄ infuſus ſtat
cum habitu infidelitatis. in primo actu in-
fidelis conuertitur/& non corrumpitur ha
bitus. habet īfuſam: ergo cōpatitur ſecum
habitū infidelitatis acquiſitū: non corrūpi-

tur primo per illos habitus: ſed quomodo
ergo corrumpitur infuſus vtrū effectiue: ita
ꝙ actus ille attingat corruptionē illius ha-
bitus: ſicut corrumpitur frigus a calore.
Vtrum ſimiliter corrumpatur habitus iſu-
ſus. Ochā in tertio quolibeto ſeptima que
ſtione dicit ꝙ poſſet probabiliter deffēſari
ꝙ ſic: ſcilicet ꝙ infuſus corrumpitur effecti-
ue propter formalem repugnantiā quā ha
bet actus infidelitatis cū habitu infuſo.

Qꝫ nō q̄li bet actus īfidelita tis corrū pat habi tum.

¶ Q̄ tum ad hoc dico ꝙ hoc nō poteſt in-
telligi de quolibet actu infidelitatis ꝙ cor-
rumpat habitum infuſum. Patet ſic: error
ſiue pertinacia circa propoſitionem de fide
non corrumpit habitum infuſum: & tn̄ er-
ror eſt infidelitas. ſecūdo anteq̄ illa propo-
tio eēt de fide error ille nō repugnabat for-
maliter anteq̄ eſſet reuelata: non poteſt er-
go deffenſari ꝙ quilibet actus infidelitatis
habeat formalem repugnātiam ad habitū
infuſum. Poteſt tn̄ deffenſari pbabiliter ꝙ
actus infidelitatis circa primariū obiectum
habet repugnantiā formalem ad habitū in
fuſum: tenendo ergo ſicut probabiliter de-
fenſari poteſt ꝙ inclinat imediate ad iſtud
obiectū om̄e reuelatū a deo eſt verū: ita ꝙ in
clinat ad illos actus mediante actu illius cō-
plexi. Et illud eſt obiectum formale alio-
rum actuum: quia ē ratio propter quā alijs
obiectis aſſentimus. pbabile eſt dicere ꝙ er
ror oppoſitus repugnat forāliter fidei: ita
ꝙ iſte error nō qualitercūq̄ reuelat deus eſt
verū ꝙ talis aſſenſus repugnat & corrūpit
effectiue. Nihilominus certior opinio ē ꝙ
corrumpitur habitus fidei iſuſe a ſolo deo
& demeritorie per actus infidelitatis. Et ra
tio eſt. Habitus fidei infuſus non eſt pro-
ducibilis ab actu aliquo: nec ab agente crea
to: ſed a ſolo deo. ſicut creat charitatem &
ſpem ita fidem iſuſam: ideo a ſolo deo ani-
chilabilis eſt queadmodū & charitas. Nā
corrūpit deus illū: quia meremur ꝙ deſinat
conſeruare ideo non corrumpitur habitus
infuſus effectiue ab actu infidelitatis ꝓpter
formalem repugnātiam. & eſt opinio pro-
babilior. Sed videndum eſt vtrum quilibet
actus infidelitatis ſit demeritorius talis cor
ruptionis. videtur ꝙ non: quia eſt aliqs ve
nialis & non poteſt dici ꝙ corrumpatur fi
des per veniale: quia bene ſequitur corrum
pit fides in ſtatu vie: & de lege / ergo & cha
ritas. Patet: ſine fide impoſſibile eſt placere
deo: ergo nō quilibet actus infidelitatis de
meritorie corrumpit fidem infuſam. Dico
ſecundo / non per quēlibet actum infidelita
tis mortaliter deperditur habitus infuſus:
quia infidelis non pertinax cū non ſit here
ticus cum careat ptinacia nō pdit fidem in-
fuſam: ſed aliquis ſine ptinacia peccat mor-
taliter peccato ifidelitatis / ergo nō quicūq̄
eſt ifidelis circa primarium obiectum fidei
deliberate perdit infuſam: quicūq̄ eni aſſen
tit ꝙ non quicq̄d cōtinet vel credit eccleſia
eſt verum. vel non quicq̄d eſt reuelatum a
deo eſt verum talis eſt hereticus: quia nullo
modo poteſt corrigi per illum modū: ſed
ſi aliquis qui non eſt infidelis circa obiectū
primarium credat ꝙ omne reuelatū a deo ē
verū: & ꝙ continetur in ſacris litteris eſt ve
rum. cū eſt infidelis circa aliquod particula
re reuelatum: credit vtputa huic deliberate
dies iudicij nō erit / vincibiliter tn̄ q̄a credit
ꝙ non ſit reuelatum & credit ꝙ non eſt pec
catum mortale peccat / cū ignorātia vincibi
lis non excuſet: & tn̄ ille non pdit fidem: er
go non qd̄libet mortale infidelitatis eſt de
meritorium corruptionis habitus fidei. Di
cunt doc. in iſta materia. Solum peccatū in
fidelitatis quod eſt hereſis eſt demeritoriū
perditionis habitus fidei infuſe. Patet: qui
cunq̄ peccat peccato hereſis habet diſſenſū
formaliter vel virtualiter obiecti primarij
& formalis fidei infuſe: ſed per quemcunq̄
actum ifidelitatis circa primarium obiectū
perdit infuſa: & pbabiliter ſecūdū aliquos
propter formalem repugnātiā: ſcd̄m vero
omnes demeritorie / ergo quicunq̄ peccat
per hereſim: id eſt habens pertinaciam ad-
iunctam perdit infuſam. Patet maior: actus
hereſis duo iportat. prio errorē intellectus
& ſecundo actum voluntatis contumacis.
non enim dicor hereticus ſolum: quia cre-

bona dif ficultas.

Q̄n̄ deꝑ dit fidem infuſam.

do ꝙ antixp̄s nō erit:ſed credo ꝙ nō erit&
cum hoc nolē credere/ q̄uis oſtēderetur mi
chi contentum in ſacris litteris:&ſic habeo
formaliter vel virtualiter diſſenſum circa il
lud quod eſt opoſitum primo obiecto for-
Quid ſit ꝑtinacia. mali.¶Quid aūt ſit pertinacia. Dico ꝙ ni-
chil aliud eſt q̄ diſſenſus. Reſolutio pōme
peccatum hereſis adminus demeritorie per
ditur habitus fidei. Vtrum ſolū per actus
erroneos circa obiecta credibilia ꝑdatur de
meritorie vt puta per aſſenſum vel diſſenſū
circa ꝓpoſitiōes q̄ ſunt de fide. Patet ꝙ nō.
Auguſt. Dicit Auguſtinus dubius in fide infidelis
eſt: ergo per dubietatem q̄ non eſt aſſenſus
vel diſſenſus:ſed carētia vtriuſq; ꝑdit fides.
¶Quātum ad hoc dico primo.poteſt perdi
Quid ſit hereticꝰ. fides ſine quocūq; aſſenſu ꝓpoſitionis op-
poſite propoſitioni de fide vel ſine quocū-
q; diſſenſu ꝓpoſitionis de fide:& hoc pro-
pter auctoritatē. dubius in fide infidelis eſt
Ocham dicit ꝙ hereticus eſt ꝑtinaciter du-
bitans vel errans. Certum eſt ꝙ ſortes non
poteſt cogi ad credendū ꝙ deus eſt trinus
& vnus:nec neceſſitari ad iſta credendū:ſed
cum credit hoc libere credit:poteſt ergo ſu
ſpēdere actum quo credit ꝙ deus eſt trinus
& vnus. q̄uis non credat oppoſitū nec cre-
dat nec diſſenſiat ſiue diſcedat dicit̄ dubius
Illi dubitationi poteſt iungi ꝑtinacia quē-
admodum errori & habeat ꝓpoſitū nō cre-
dendi:ſed ſemp dubitādi q̄uis ei oſ̄deretur
reuelatū. illud dubiū eſt ita hereſis ſicut aſ-
ſenſus ꝯtradictorij:quia eſt dubitans cū per
tinacia:ſine ergo quocūq; errore q̄ ſit diſſē-
ſus ꝓpoſitionis de fide vel aſſenſus ꝯtrarij
vel ꝯtradictorij per dubium iuncta ꝯtuma
cia perditur fides. per dubiū ſcilcet qḋ eſt ca
rentia cū aduertentia:ergo aliq̄s poteſt per
dere infuſam & aſſentire q̄buſcūq; articulis
firmiter &firmiſſime demeritorie. ratio eſt
ſicut dicit Tho. Nā ſi adduceretur mihi de-
monſtratio ad vnum articulū fidei euiden-
ter:nichilominus remanet in me voluntas
per quā ſum paratus aſſentire:q̄uis non ad
duceretur demonſtratio remanet meritum
fidei qḋ non erat in actu intellectus:ſed vo-
luntatis:ergo eodē modo ſit ſortes qui cre-
dit firmiſſime alicui ꝓpoſitioni de fide: ſed
per demonſtrationem:& habet propoſitū
ꝙ nunq̄ vellet aſſentire tali propoſitioni:
quāuis oſtenderetur in ſacris litteris niſi co
geretur per demonſtrationē/in illo eſt de-
meritū hereſis quia remanet actus volunta
tis que eſt in heretico ratiōe cuius actus vo
luntatis eſt omne demeritum/ergo ſtat ꝙ
aſſentiat cuilibet articulo &c.¶Reſolutio Qñ ꝑdit fides īfuſa.
eſt. nunq̄ perditur fides infuſa in aliquo ni
ſi per demeritum hereſis. Nam in quocūq;
eſt demeritū hereſis perditur infuſa ſi ſit du
bium vel ſit certitudo niſi coartatus ratiōe
nult credere perditur infuſa. ¶Difficultas/
dicis ꝙ dubius in fide eſt infidelis. videt̄ er
go ꝙ omnis dubitatio circa propoſitionē
de fide eſt peccatum:que eſt difficultas ſatis
cōis. certum eſt ꝙ nō teneor pro quolibet
tempore credere ꝙ deus eſt trinus & vnus/
ergo ſi pro a tēpore aduertā ꝙ deus eſt tri-
nus & vnus/& nō aſſentiam neq; diſſentiā
ſum dubius: ergo non quelibet dubitatio
ꝓpōnis de fide eſt peccatū/ ꝙ nō peccē nec
aſſentiēdo nec diſſentiēdo. Patet: q̄a eſt p̄ce
ptum affirmatiuū credeŕ: ergo ſi non credā
pro tempore quo non tenetur non pecco.
¶Dicūt doc. omnis aduertens & non aſſē- Dubitat̄ enī eſt ap̄p̄hēdere ſine aſſenſu vel diſſenſu.
tiens dicitur dubius. Contra/non pro quo
libet tempore credere tenetur. verū eſt: ſed
pro omni tempore quo aduertit tenet̄ cre-
dere:quia cū addo ꝙ aduertam nō ſtat ꝙ ſit
tempus in quo nō teneor credere ſicut dicit
Bonauētura. ¶Contra/ergo pro omni tē- Argumētum ꝯ bonauēturā
pore quo aduerto circa deum teneor illum
diligere:circa peccatum teneor deteſtari qḋ
videtur rigoroſum. poſſet dici ꝙ non om
nis dubietas eſt peccatum niſi pro tempore
quo teneor credere. illa enim dubietas que
non dicit niſi carentiā aſſenſus & diſſenſus
non eſt peccatū niſi pro tp̄e quo teneor cre
dere. vtrumq; tamen poſſet deffenſari.
¶Dubitatur tertio. Si fides informis eſt do cur fides dicatur īformis.
num dei quare dicitur informis; Dico ꝙ ex
eo quia caret charitate: qñ enī aliquis eſt in
mortali qḋ nō eſt īfidelitas habet fidem in-

formem. ℂDubitatur quarto. Vtrũ acqui-
ſita ſit virtus moralis. reſpondetur: pôt ca-
pi virtus moralis large vt tñ valet ſicut per (An fides acq̃ſita ſit virtꝰ moralis.)
morem.i.conſuetudiné acquiſita: illo mo-
do fides eſt virtus moralis. Secũdo pôt vo
cari virtus moralis.i.acquiſita p actus libe-
ros.& duplices ſũt actus liberi. Quidam eli
ci: quidam vero imperati: & certum eſt ꝙ fi
des acquiſita non eſt actus elicitus: quia eſt
actus intellectus: ſed imperatur a voluntate
quia nullus credere poteſt niſi volens. Dif
ficultas eſt: ſit ſortes habẽs infuſam: & cum
hoc acquiſitã preſentatur ſorti aliquod cre
dibile: ſcilicet deus eſt trinus & vnus credit
propter malum finem: vtrũ ille aſſenſus ef-
fectiue ſit ab iſuſa. certum eſt ꝙ eſt eiuſdem
ſpeciei ſpecialiſſime ſicut aſſeſſus qui impe-
ratur a volitione bona: quia ille actus habet
pro obiecto ſolo hoc. deus ẽ trinus & vnus
Si ſit eiuſdem ſpeciei: ergo infuſa concurrit
immediate ad peccatũ quod videtur falſũ:
quia deus dicitur ſpecialiter concurrere ad
oẽs actus qui procedunt a fide infuſa. Non
eſt difficultas / habitus acquiſitus concurrit
ad illum: quia nõ eſt inconueniẽs ꝙ virtus
intellectualis concurrat ad virtutem mora- (Deꝰ ad actus fidei iſuſe ſpẽaliter ꝯcurrit.)
lem. Sed de habitu infuſo videtur difficul-
tas ꝙ non concurrat ad actum qui eſt pecca
tum moraliter: quia nõ ꝯcurrit niſi tanq̃ in-
ſtrumentum dei: deus non ꝯcurrit ſpecialia
liter ad peccata / ergo videtur ꝙ infuſa non
concurrat. ℂQ̃tum ad hoc dico ꝙ non cõ
currit / & videtur mihi probabilius. Ratio /
quia ad illum actum nõ cõcurrit deus cum
ſpeciali motione: & ille actus non cõcurrit
niſi cũ ſpeciali motiuo. ℂDubitatur vlti-
mo. Vtrum fides formata & informis ſint
eiuſdem ſpeciei. dico ꝙ ſic: imo ſunt eadem (Vltimus dubium.)
numero. Poſſet eſſe difficultas de augmen-
tatione infuſe. certũ eſt ꝙ nõ p oẽm actum
meritoriũ ſicut charitas auget effectiue ſed
meritorie. Dico ꝙ p ſolos actus iſte tres vir
tutes infuſe ſic ſe hñt ꝙ augentur meritorie
videlicet per ſuos actus. nam niſi eliciã actũ
ſpei nõ auget ſpes. q̃ticũq; actũ meritoriũ
eliciã ſi nõ eliciã actũ fidei nõ auget hitus

fidei: ſed omnis actus meritorius ẽ actus cha
ritatis. ideo per omnem actum meritorium
augetur charitas.

ℂDiſtinctio. xxiiij.

Viſum eſt de fide quãtum
ad eius eſſentiã & de eius
inclinatiõe & corruptio
ne. Iam quero de compa
tibilitate fidei cũ ſciẽtia.
Vnde ſcientia vno mo- (De cõpatibilitate fidei & ſciẽtie.)
do poteſt capi vt diſtin-
guitur cõtra fidem & opinionem pro quo-
libet aſſenſu certo & euidẽti ſi eſt ꝓpoſitio-
nis per ſe note ſiue contingentis ſiue neceſ-
ſarie. & ita debet capi in ꝓpoſito / q̃uis mul
te propoſitiones credentur q̃ ſũt contingẽ-
tes large. id eſt cognoſcibiles euidẽter. Sed
ſtricte ſcientia nihil aliud eſt q̃ noticia adhe (quid ſciẽ proprie.)
ſiua propoſitionis neceſſarie p demonſtra-
tionem acquiſita. dicitur adheſiua ad exclu
dendũ apprehẽſiuã. dicitur neceſſarie ad ex
cludendũ ꝯtingẽtes acq̃ſitas p demonſtra-
tionem. Ocham dicit acquiſita.i.acq̃ſibilis
quia ponit ꝙ ea q̃ acquiritur per experien-
tiam ſit eiuſdẽ ſpeciei cũ illa q̃ acquiritur p
demonſtrationem. Differunt eñi inter ſe a-
ctus credendi & actus euidens circa eandem
ꝓpoſitionem / nã actus credendi eſt firmior
circa illam propoſitionem q̃ ſit noticia eui
dens. Sed repugnãt formaliter actus credẽ-
di & actus euidentie. Vnde doc. regulari-
ter diffiniũt euidentiã & capiunt ex Ochã
in queſtione prima prologi. ℂEuidentia
eſt aſſenſus verus certus natus produci ex (quid euidentia.)
ſola ſimplici terminorum noticia mediate
vel imediate. & ſicut habet Ocham in ſecũ
do ſententiarum queſtione vigeſimaquar-
ta & quinta circa finem: non poteſt imagi-
nari ꝙ producatur aliquis aſſenſus niſi ali-
quo iſtorum modorum in generali. Pri-
mo ex ſola terminorum propoſitionis ap-
prehẽſiue ſiue noticia incomplexa cum ad-
uertentia circa complexum. Secundo non
ex ſola terminorum noticia: ſed etiã ex ter-
minorum noticia cum apprehenſione ſi-
mul. Apprehenſio enim eſt vna cauſa par-

tialis cum aliquibus aſſenſibus prioribus
vel ex terminorũ noticia apprehenſiua cũ
imperio volũtatis. Secũdo habita ſola ter-
minorum noticia: & cũ cognicione appre-
henſiua non cãtur: ſed cauſatur ex illa termi
norum incomplexa noticia cum ꝓpoſitio-
ne: & aliquibus aſſenſibus prioribus ꝓpo-
ſitionum applicatarum in ꝓña bona. tertio
nec hoc nec ſecũdo modo ſed ex terminorũ
noticia cũ imperio voluntatis. Primo mo-
do cauſaẛ noticia iudicatiua ex ſimplici ter
minorum noticia. & hoc dupliciter vel ex
qualicũqꝫ terminorum noticia: ſcilicet tam
intuitiua q̃ abſtractiua: & ſic eſt per ſe nota:
vel ex ſola intuitiua: & tunc illa propoſitio
non eſt per ſe nota. exemplũ primi: ſi formẽ
iſtam mentalem ſortes eſt vel non eſt/ſuffi-
cit qualiſcunqꝫ noticia terminorum ſiue in
tuitiua ſiue abſtractiua. ſed ſi formem men-
talem iſtius ſortes eſt/& habeã ſolã abſtra-
ctiuam ſortis non iudico ita eſſe. ſed ſi habe
am intuitiuam ſiue diſcurſum iudico ſortẽ
eſſe. exemplum ſecũdi: vt ſunt noticie adhe
ſiue concluſionum geometricarum ſcibiliũ
Nam propoſitione iſta p̃ſentata ſorti. om-
nis triangulus habet tres angulos equales
duobus rectis. ſortes eſt neuter nec aſſentit
nec diſſentit: quia ad cauſandum illius aſſẽ-
ſum nõ ſufficit terminorum apprehenſiue
noticie: ſed quando applicant aſſenſus alia
rum propoſitionum ex quibus videt illam
ſequi ab illis aſſenſus cauſatur noticia natu-
raliter illius cõcluſionis. Secũdo ſupponẽ-
dum ꝙ quelibet noticia euidens adheſiua
que cauſatur ſecũdo modo cauſatur media
te vel imediate ex aliqua adheſiua que cau-
ſatur primo modo. Ratio eſt: cũ nõ ſit pro
ceſſus in infinitum in adheſiuis: & ita cauſa
tur ex aliqua adheſiua. queritur ergo quo-
modo cauſatur illa adheſiua ex qua cauſatur
iſta. vel cauſatur primo modo vel ſecundo
modo. ſi primo mõ habeo propoſitum. ſi
ſecundo modo/ergo cãtur ex aliqua alia iu
dicatiua precedẽte ſaltẽ natura. nam quero
iterum de illa ꝓcedẽti/ vel cãtur primo mõ
vel ſecũdo modo: & ſic proceſſus in infini-
tum/vel tandem reſoluetur in aliquem que
cãtur per ſimplicẽ terminorũ noticiã. Oĩs
eñi noticia euidens q̃ cauſatur ex prioribus
adheſiuis reſoluitur vltimate in aliquẽ cau
ſatã ex ſimplici terminorũ incõplexa noti-
ticia. Dicit ergo Ocham/euidentia eſt aſſẽ-
ſus firmus natus cauſari mediate vel imedia
te ex ſola termĩorũ incõplexa noticia. Eui-
dentia ergo nihil aliud eſt q̃ noticia certa &
firma nata cauſari &c. Sed ineuidẽtia eſt no
ticia certa: & ſic conuenit cũ euidentia ĩ hoc
ꝙ eſt noticia certa: ſed quia nõ eſt nata cau-
ſari ſuficienter nec mediate nec imediate ex
ſola terminorum incõplexa noticia: ſed ad
eius cauſationẽ requiritur de neceſſitate im
perium voluntatis. & ſic patet differẽtia in
ter euidentiam & ineuidentiã: & ꝙ ad actũ
credendi ſemper requiritur imperium volũ
tatis. ¶ Dicit Holcot ꝙ aſſenſus fidei natu
raliter cauſatur: ita ꝙ homo nõ poteſt non
aſſentire adductis motiuis: ſed ĩ hoc nõ ſto.
& Hugolinus dicit illam ſapere hereſim.
Ocham videtur dicere ꝙ per ſolum impe-
rium voluntatis cũ apprehenſione termĩo-
rum cauſatur aſſenſus fidei & impugnatur
a Gabriele. Nã ꝓpoſita propoſitione neu-
tra ex terminis: nec aſſentio nec diſſẽtio. nõ
eſt enim in mea poteſtate opinari niſi appli
cetur motiuum: ergo a fortiori non eſt in
mea poteſtate formaliter aſſentire. quia mĺ-
to plus eſt firmiter aſſentire q̃ opinari: poſ-
ſumus enim imaginari cum volumus: ſed
non opinari. non eſt enim in mea poteſta-
te iudicare ꝙ aſtra ſunt paria: vel ꝙ rex am-
bulat/ergo nec firmiter aſſentire: quia eſt in
ſe neutra & nullum habeo motiuum ad il-
lam: immo oppoſito dato ſequitur hec cõ-
cluſio/ꝙ eſt in mea poteſtate data quacũqꝫ
propoſitione mihi dubia illam aſſerere abſ-
qꝫ mendacio. Patet/eſt in mea poteſtate iu
dicare ꝙ ita eſt: & ita iudicando & aſſeren-
do non mentior illo dato: ſed hoc eſt falſũ.
ergo videtur difficile ꝙ per ſolum impe-
rium voluntatis cauſetur actus credendi cũ
ſimplici apprehenſione abſqꝫ motiuo.
¶ Propterea dicũt omnes alij/ad actum cre

De ꝓductione aſſenſus.

Dfia ineuidẽtias & ineuidẽtiam.

Holcot opi. reprobata.

Que ſufficiũt ad actũ credendi ⁊ q̃ non.

dendi ſiue fidei non ſufficit ſimplex appre-
henſio: quia ſi hoc ſufficeret eẽt per ſe nota
& ſic non eſſet credita / nec ſufficit motiuũ:
quia illius motiui ãtecedens eſt opinatum
ſolum: & tunc non ſufficit cauſare niſi opi-
nionem. quia cõcluſio ſemper ſequitur qua
litatem debiliorẽ premiſſarũ / ſi ſit euidens:
ergo cauſat euidentiam. Si dicas ꝙ eſt credi
tum: quero per quid eſt creditũ: & ſic opor-
tet de neceſſitate dicere / ꝙ ad primum actũ
credendi nõ ſufficit motiuum nec ſimplex
apprehenſio. De tertio ſufficit imperiũ vo
luntatis. ❡ Sed quarto dicunt cum motiuo
thopico requiritur imperium volũtatis. &
credo ꝙ iſta opinio ſit melior: & ſic opor-
tet de neceſſitate ꝙ primus actus fidei cauſe
tur a duobus ſcilicet a motiuo qđ de ſe cau-
ſaret opinionem propoſitionis primo cre-
dite ꝙ non ſufficit cauſare certitudinem: &
ideo de neceſſitate reqritur aliud ſcilicet pia
affectio ſiue imperium volũtatis: quod idẽ

Pia affectio ẽ volũtatis ĩpertum.

eſt. Reſolutio / quãdocunq; habetur moti-
uum thopicum ſi cum illo ſuperueniat im-
perium quo volo firmiter aſſentire / ab illis
duobus cauſatur aſſenſus firmus fidei: & ſic
actus fidei cauſatur ab imperio voluntatis
& a motiuo thopico qđ de ſe cauſaret opi-
nionem. ❡ Sunt hic difficultates / nam ipli-
cat aſſentire eidem firmiter & formidoloſe:

Difficultas.

ſed aſſenſus opinatiuus eſt cauſa naturalis
aſſenſus formidoloſi / ergo nullo modo eſt
cauſa aſſenſus certi. quia potentie naturales
non valẽt ad oppoſita. nam nulla cauſa pu
re naturalis que immediate producit calo-
rem poteſt producere frigus: ſed illud mo-
tiuum naturaliter producit opinionem / er
go non poteſt producere certitudinem.
❡ Diſtinguo iſtam / cauſa naturalis nõ po-
teſt ad oppoſita. vel cũ adiutorio: & ſic ne-

Soluitur

go: vel ſine adiutorio cõcedo. Non eſt enĩ

Cã nãlis cũ diuerſ inſtrumẽtis põt in ↄtrarios eff. ſubſtãtialis eque.

inconueniens ꝙ eadem cauſa naturalis cum
diuerſis adiutorijs producat effectus con-
trarios vt noticia intuitiua cũ preſentia ob
iecti cauſat iudiciũ & naturaliter producit
aſſenſum huius: hoc eſt. & ſi obiectũ nõ eẽt:
cauſaret aſſenſum contrariũ. Ideo nõ incon
uenit ꝙ eadem cauſa pure naturalis ad vnũ
effectum concurrat / & cum alijs vel cum al
tera cauſa ad cõtrariũ. Contra / ergo aliqua
cauſa de per ſe concurrit ad corruptionẽ ſui

Replicat

effectus naturalis: hoc videtur falſum quia
omnis naturalis cauſa conſeruat ſuũ effectũ
de p ſe. Patet: ſit ſortes cui preſẽtetur ꝑpoſi
tio neutra / adducto motiuo thopico aſſen
tit formidoloſe. ſi enĩ nõ habeat imperium
ab illo naturaliter cauſatur aſſenſus opina-
tiuus: & ſi velit firmiter credere corrũpitur:
& introducitur aſſenſus certus. Tunc argui
tur ab eiſdem corrũpitur iſte aſſenſus a qui-
bus cãbatur aſſẽſus ↄtrarius: ſed ab illo mo
tiũo cauſatur partialiter aſſenſus ↄtrarius /
ergo ab illo motiuo de per ſe corrumpitur /
ſed aſſenſus prior erat effectus de per ſe mo-
tiui thopici / ergo cauſa naturalis de per ſe
corrumpit effectum quem producit de p ſe.
❡ Dico ꝙ non eſt inconueniens ꝙ corrum
patur effectus a ſua cauſa ſuperueniẽte alte-
ra cauſa. cum ergo imperiũ cũ motiuo ſint
cauſa totalis aſſenſus certi erũt cauſa corru-
ptionis contrarij. Dicis ꝙ ab illo argumen
to thopico cum imperio cauſatur aſſenſus
firmus: ergo erit in poteſtate volũtatis nec
aſſentire nec diſſẽtire. Patet: ſit ſortes cui ad
propoſitionẽ de ſe neutrã adducitur moti
uũ / ſi nõ ponat ĩpedimẽtũ naturaliter opi
natur illud qđ erat prius neutrũ. eſt in pote
ſtate eius nec producatur actus opinatiuus
ↄcluſionis ab illa cã naturali: & ſtãte tali ipe
dimento eſt in ptãte eius nõ ponere aſſenſũ
firmũ quia libere ponit: ergo eſt ĩ ptãte eius
facere ꝙ nullo mõ aſſentiat ↄcluſioni: ergo
põt facere ꝙ nõ opinet: & põt facere ꝙ nõ
credat. Patet ſic: ſortes põt nole opiari quã
uis nolit credere / hoc eſt certum: ſed ſic eſt
ꝙ illđ nole (poſt q̃ ꝑ imperium voluntatis
põt impedire effectũ naturalem argumenti
thopici) videt eẽ cauſa ſufficiens ne ꝑducat
effectus argumenti thopici. i. aſſenſus opi-
natiuus: ergo põt adhuc ſtare neuter: & tñ
videtur falſum: qa dicit Ariſto. non põt eẽ

Ariſto. 4 poſte.

aſſenſus maioris & minoris quin cauſet aſ-
ſenſus ↄcluſionis. implicat aſſentire añti: &

conſequentie: & non aſſentire cõſequenti.
Nam bene ſequitur iſte aſſentit ꝙ ãns ſit ve
rum: & ꝙ ꝯña ſit bona: & ꝙ ãns nõ poteſt
eſſe verũ in ꝯña bona ſine cõſequente: ergo
aſſentit cõſequẽti. ¶ Difficultas eſt/poſtq̃
impedit ꝙ nõ ponatur actus opinãdi. An
poteſt impedire ꝙ nõ ponatur actus opinã
di non ponendo actũ credendi. ¶ Et ſemp
Doctor ʒ De aliaco viſum eſt mihi quicq̃d dicat De Aliaco / ꝙ
non poteſt aſſentire antecedenti & bonita
ti ꝯñe quin aſſentiat cõſequenti. Ad proba
tionẽ poteſt habere nole. dico ꝙ illud no
le non eſt ſufficiens impedimentũ: quia nõ
eſt ſufficiens cauſa ad ponendũ effectũ con
trarium: non eſt eñi ſufficiens impedimen
tum ad impediendum effectũ quem iſta cau
ſa naturalis producet: & ſic q̃uis non velit
credere: tamẽ opinabitur. ¶ Vltra queritur
Dubium Vtrum talis actus opinandi ſit peccatum.
Exemplũ/iudeis propoſita iſta ꝓpoſitione
iſte homo eſt deus: erat eis de ſe neutra: ſed
habitis ratiõibus ꝙ erat deus. quia nõ pote
rat talia facere niſi eſſet deus niſus argumen
tis thopicis ĩducere eos ad fidem. Iſta argu
menta generaſſent opi. naturaliter & ſic cre
didiſſent. Queritur ergo. vtrũ talis opinio
quã iſta argumenta genuiſſent fuiſſet pecca
tum. Videtur ꝙ ſic: quia omnis actus con
trarius actui ad quem pro tunc obligor (q̃a
non poſſum ſimul habere cõtraria) eſt pec
catum: ſed iſte eſt huiuſmodi: quia obligor
ad actum credendi: ergo. ¶ Oppoſitum ta
Argumẽtum. men arguitur. Nullus actus qui cauſaẽ pu
re naturaliter a cauſa pure naturali ad quã
nullo modo concurrit voluntas eſt pecca
tum: ad actum opinatiuum non concurrit
volũtas: immo producitur a ſolo motiuo
cum intellectu que ſunt cauſe pure natura
les: ergo videtur ꝙ talis actus opinandi nõ
ſit peccatum. Dico ꝙ eſt peccatum: eſt eñi
dubietas in fide non priuatiua/ſed poſiti
ua. nam opinio vocatur dubietas: & queli
Solutio. bet illarum peccatum eſt. ¶ Et cum argui
tur. Ille effectus pure naturaliter cauſatur a
motiuo & ab intellectu: ergo non eſt pecca
tum. verum eſt intrinſece: ſed non extrinſe
ce: quia voluntas tenetur impedire produ
ctionem illius actus per actum ſuũ: quia te
netur velle credere: & per illum actum quo
vellet credere impediret ne produceretur ta
lis actus/omiſſio illius actus volũtatis que
eſt libera eſt immediate peccatum: & ille a
ctus eſt malus & peccatum denominatione
extrinſeca/id eſt omiſſione volũtatis: & ſic
eſt peccatum inquantum voluntas omittit
impedire ne producatur. ¶ Conſequenter
quãdo queritur de obiecto fidei poteſt que
ri de acquiſito vel de infuſo. Vnde loquen
do de acquiſito idem eſt obiectum actus &
habitus: & diuerſi articuli ſũt diuerſa obie
cta diuerſorum habituum acquiſitorum.
¶ Si loquamur de obiecto fidei infuſe: reſ
pondeo ſecundum duplicem opinionẽ te
nendo ꝙ immediate inclinet ad vnum/ha
bet vnum obiectum: & tenendo ꝙ imedia
te inclinet ad omnes actus/habet multa ob
iecta. ¶ Tertio notandum. nõ obligamur
ſolum ad credendum propoſitiones neceſ
ſarias: ſed cõtingentes. Vnde accedentẽ ad
deũ oportet credere ꝙ iſta eſt neceſſaria de
us eſt: & tamen oportet credere ꝙ deus eſt:
ſed iſta eſt contingens. Omnis propoſitio
de deo in ordine ad actus & effectus exteriõ
res eſt contingens. Vnde ſub fide non ſolũ
cadit propoſitio neceſſaria/ſed etiam cõtin
gens: & ſic ſub fide cadunt multe propoſi
tiones nõ ſcibiles. Et cum queritur vtrum
reſpectu eiuſdẽ reſpectu cuius eſt fides poſ
ſit eſſe ſcientia. & capitur ſcientia large ſci
licet tam pro ſciẽtia euidenti q̃ pro illa que
acquiritur per demonſtrationem. vnde.
¶ Sit prima concluſio. Reſpectu aliquorũ **Prima concluſio**
credibilium poteſt eſſe ſcientia: & in beatis
& in viatoribus: quorundam tamen apud
beatos quorundã nec apud iſtos: nec apud
illos. Patet/iſta ꝓpoſitio deus eſt/eſt vnum
credibile: ſicut patet ꝑ Paulũ accedẽtem ad
deũ Oportet credere ꝙ deus eſt: & tamen
de illa propoſitione & viatores & beati
poſſunt habere ſcientiam. de beatis notum
eſt. de viatoribus patet/illa poteſt demon
ſtrari deus eſt. Philoſophus enim niſus eſt

demõſtrare. Eſt difficultas apud doctores
vtrum proceſſus philoſophi fuerit demon
ſtratiuus cum nitebatur probare ꝙ eſt vna
cauſa mouens nõ mota: ſed de hoc alias.
¶ Difficultas circa hoc. Vtrum iſta propo
De hoc vide. 8°. phiſicoꝝ. ſitio deus eſt ſit de fide tenẽdo ſaltẽ ꝙ infu-
ſa habet vnum obiectum primarium: ſicut
fuit probabiliter defenſatum. Et ꝙ nõ incli
nat ad actus circa alia obiecta niſi mediante
actu obiecti primarij. Illud cõplexum deus
eſt non eſt obiectũ primariũ: quia apud eos
eſt iſtud Omne reuelatum a deo eſt verum:
nec eſt obiectum ſecũdarium: quia aſſenſus
huius deus eſt preſupponitur: & eſt prior
q̃ ſit aſſenſus primarij obiecti. Patet: nullus
poteſt aſſentire ꝙ omne reuelatum a deo ẽ
verum niſi crediderit deum eſſe tanq̃ vnum
preſuppoſitum. Ergo cum aſſenſus ille ſit
prior aſſenſu illius propoſitionis que aſſu-
mitur pro obiecto primario fides infuſa nõ
inclinat ad illum aſſenſum: ergo nullo mo-
do eſſet de fide apud illam opinionem.
¶ Breuiter dicendum ꝙ iſta deus eſt: nõ eſt
Iſta ꝓpõ de⁹ eſt nõ eſt fidei articulus vnus articulus fidei: ſed eſt vnũ preſuppo-
ſitum in fide: & vna maxima que preſuppo
nitur anteq̃ habeatur fides. Dicit Thomas.
Multe ſũt ꝓſuppoſitiões in aliqua ſciẽtia q̃
nõ ꝑtinẽt ad illã: imo ꝓſupponũtur: ita o-
portet dicere ꝙ deus eſt / eſt vnum preſup-
poſitum: quia nullus põt aſſentire ꝙ deus
ſit ex eo ꝙ aſſentit deum eſſe veracem: quia
prius de neceſſitate debet aſſẽtire ꝙ deus eſt
q̃ ꝙ credat deum eſſe veracem: vel ꝙ omne
reuelatum a deo eſt verum. Secunda pars
concluſionis patet. Capio iſtam deus eſt tri
nus & vnus quam format viator: & ſuppo
nendum eſt ꝙ omnem ꝯceptum quem for-
mamus de deo: cõprehẽſor poteſt ſimilem
formare: ſed ꝑter iſtos quos formamus cõ-
prehenſor format incomplexum & diſtin-
ctum conceptum dei: quem non poſſumus
De iſta ꝓpõ de⁹ eſt nõ ſit ꝑ ſe nota. formare. ¶ Hoc ſuppoſito ſic arguitur.
Illa propoſitio eſt neceſſaria deus eſt: certũ
eſt / & non eſt per ſe nota: ergo eſt cognoſci
bilis ex aliqua alia priore: quia omnis pro-
poſitio neceſſaria vel eſt immediata vel me
diata: ſi immediata eſt vnum principium: ſi
mediata eſt ſemper cognoſcibilis & dedu-
cibilis ex altera immediata. vt patet ex Ari-
ſtotele primo poſteriorum: cum non ſit er-
go immediata: ergo eſt demonſtrabilis: ſed
ſic eſt ꝙ omnis illa mentalis vltimata quam
formant beati de iſta deus eſt: eſt per ſe no-
ta: ita ꝙ ad aſſentiendum certitudinaliter
ꝙ deus eſt: ſufficit habere diſtinctam noti-
ciam dei: ſiue intuitiuam qualem habẽt bea
ti: ſiue abſtractiuam qualem habuit Paulus
poſt raptum: & Adam in ſtatu innocentie:
quia habuit ſpecies cõcreatas. eſt etiam eui-
dens & per ſe notum demonibus deum eẽ:
illa enim propoſitio deus eſt beatis ex ter-
minis eſt per ſe nota: & ita dicerem de iſta
quam formãt beati deus eſt trinus & vnus. Aduerte ad hoc.
illa ergo eſt ꝑ ſe nota: & ſub ſubiecto ſubſu-
mi poſſet minor extremitas: & diſcurſus tũc
demonſtratiuus eſt talis. Omne / a / eſt tri-
num & vnum: eſt per ſe nota: ita ꝙ / a / ſit no
ticia diſtincta dei: & / b / eſt ens ſummum in
entibus: iſta eſt per ſe nota: & iſta minor eſt
etiam nota: omne / b / eſt / a / quãuis non ſit
per ſe nota: ſequitur ſyllogiſtice: ergo om-
ne / b / eſt trinum & vnum. Et ſic iſta conclu
ſio eſt neceſſaria deducibilis ex alijs imme-
diationibus q̃ ſit illa propoſitio deus eſt: eſt
ergo demonſtrabilis apud beatos / & non
apud viatores / cum nõ poſſint habere me-
dium per quod demonſtretur: puta noti-
ciam ſimplicem & incomplexam dei: ergo
ſecunda pars concluſionis vera. Si tñ deus
cõmunicaret ſupernaturaliter illud mediũ
viatori: tũc illi eẽt demõſtrabilis ſicut btõ.
¶ Secũda concluſio. Habitus fidei infuſus Secũa cõcluſio.
põt ſtare in eodem reſpectu eiuſdẽ credibi-
lis cum actu ſcientie & clare viſionis. Patet:
Paulus habuit habitũ fidei: & tñ poſt raptũ
erat Paulo euidens deũ eſſe: & in raptu ſcili
cet noticia intuitiua: & poſt raptũ ꝑ noticiã
abſtractiuã: & tñ nõ ꝑdidit infuſam. Et etiã
multi articuli fuerunt euidentes aplis: ſicut
articuli de morte: ergo fides habitualis re-
ſpectu eiuſdem eſt compoſſibilis clare vi-
ſioni actuali ſiue ſcientie ſiue euidentie.

Tertia cóclusio. q: fides cũ ſcia ſta re poſſit.
¶ Tertia cóclusio. In eodem poteſt ſtare in
fuſa cũ ſcientia p demõſtrationé acquiſita.
Patet: í eodé põt ſtare infuſa cũ habitu ſcié
tifico. ná infuſa nec repugnat actui nec ha
bitui ſcientifico.

Quarta concluſio
¶ Quarta concluſio.
Reſpectu eiuſdem obiecti non põt ſtare ha
bitus ſciétificus cũ fide acquiſita habituali.
Patet: oés habitus acquiſiti ſiue naturaliter
pducti ſic ſe hñtes q eorũ actus repugnant:
etiá habitus repugnát: ſed actus ſciétificus
& actus fidei repugnát reſpectu eiuſdé ob
iecti: ergo habitus quí cauſátur ex illís acti
bus repugnát. Maior patet: non põt aliter
probari repugnátia habituũ iuſtitie & iniu
ſtitie: niſi quia actus repugnát: ſed actus cre
dédi & ſciédi circa idé repugnát. Patet: bñ
ſeqtur. Habeo actũ ſciendi reſpectu. a. ob/
iecti: ergo illud é mihi euidéter notũ: & bñ
ſequitur. habeo actũ credédi: ergo illud eſt
ineuidéter notũ: & illa repugnant.

Quorũdã opini.
¶ Circa
hanc partē dicunt aliqui q actus ſciendi &
credédi ſtant ſimul. verum é q é impoſſibi
le q idé obiectum ſit mihi euidéter notum
& ineuidéter p idé medium: ſed non eſt im
poſſibile q idé obiectum ſit euidéter notũ
p vná rationé: & ineuidéter p alterá: ná ad
idé obiectũ pñt adduci duo media: ad vnũ
demonſtratio & ad aliud auctoritas dei: &
hoc eſſet difficile impugnare: nihilominus
tenemus oppoſitũ: q ſi adduceret medium
euidés: illud ineuidés nihil cauſat. Hoc te
net Thomas & Bonauétura. habemus er
go q infuſa nõ repugnat actui: nec habitui
ſcientifico: ſed acqſita actualis repugnat.

q hĩtus fidei e ſcie non repu gnant.
¶ Sed apparétie in oppoſitũ q̃tum ad habi
tus probádo q nõ repugnát. ſit ſortes ha
bés acquiſitá alicuius articuli multũ inten
ſá: ille articulus nũc de nouo efficit euidés
propter noticiá intuitiuá quá habet de re
de qua é articulus: vel propter medium de
mõſtratõis. & ſupponit q efficitur euidés
pper intuitiuá obiecti: ſicut in Paulo poſt
raptũ credebat habitu acqſito deũ eé trinũ
& vnũ: & í raptu vidit clare deũ: & cogno
uit deũ eé trinũ & vnũ euidéter. Tũc argui
tur ſic. Poſtq̃ tráſiuit intuitiua & pñtat idé
articulus: nõ credit amplius ímo euidéter
iudicat: ergo relictũ eſt ex actu quo euiden
ter iudicabat habitus inclinás ad euidéter
iudicandũ. Patet pñia. Anteq̃ ſortes intue
retur illud obiectũ: vel euidéter aſſentiebat
deũ eſſe trinũ & vnũ: & hoc non/ cũ noticia
q deus eſt trinus & vnus nõ ſufficiebat ad
cauſandũ aſſenſum euidété: ſed tráſeũte in
tuitia pñtato obiecto cauſat euidétia: q̃uis
nõ ſit ituitiua: ergo aliqd derelictũ eſt q ſit
cá pcialis illius euidentie q̃ cauſat: nõ q de
relinquatur ex ituitiua: qa nõ cauſat hitum
ergo oportet q ſit aliqd derelictũ ex aſſenſu
euidéti. Et nõ videtur qđ eſt illud pter hitũ
ergo í forte ſimul & ſemel eſt habitus fidei
& euidentia circa eandé ppõem.

Bõa deductio.
¶ Item ca
pio ſorté q credit firmiter. a. propõem/ ha
bet habitũ intenſum: adducit ei demõſtra
tio: aſſentit euidenter: ſecunda vice facilius
aſſétit q̃ prima: ergo é aliquid relictũ in ſor
te próptificás ipm quod nõ erat in pria vi
ce: & illud eſt habitus: ergo illi hĩtus ſe ppa
tiũtur. q̃tum ad actus q ſe ppatiũtur patet.
Oía ſe ppatiũtur in eodem ſubiecto quorũ
cauſe ſufficienter pductiue ſe ppatiũtur: ſed
demonſtratio ad vná ppõem & auctoritas
ad eádem ſe ppatiũtur í habitu: ergo actus
vel effectus iſtarũ cauſarũ ſe ppatiũtur in il
lo ſubiecto.

Reſolutio.
¶ Quantũ ad hoc dico q ſi ſor
tes euidenter recordaret ſue ſcientie quá ha
buit: ita q iſta ſit euidens ſorti nũc: ego ſci
ui iſtá ppõem: ſi poſtea recordet de eodem
aſſenſu p noticiá rememoratiuá erit ei eui
dens/ ego ſciui hoc: ſicut é mihi nũc euidés
vidi patrem: ſi ſortes ergo euidéter cogno
ſcat ſe ſciuiſſe qđ ipe iá euidenter ſcit & iudi
cat. Bñ ſeqtur: hoc ſciui: ergo hoc erat neceſ
ſariũ: ergo eſt adhuc verũ: ſi ſortes ergo eui
denter recordetur ſe euidéter ſciuiſſe: pt eui
denter aſſentire: ſed ſi nõ recordetur euidé
ter illius actus quo ſciuit: ſi pñtetur ſorti il
la ppõ poſt primá euidentiam ſine ratione
demõſtratiua/ aut ituitiua nõ aſſentiet eui
denter: ſed ſolũ ex fide: qa nullo mõ habet
cauſas ſufficientes ad euidétiá: & nõ pt cau
ſari euidétia niſi p noticiá aut p habitũ: aut

per ratiõem ſufficientem:& ſic nego ꝙ eui denter aſſentiat:niſi habeat demõſtratõem aut noticiã intuitiuã. ¶Quãtũ ad ſecũdũ. (Ad ſcdm) Sortes q̄ habet fidem itenſam acq̄ſitã adducit ei demõſtratío:euidenter aſſentit. Si ſecũda vice adducat:prõptius aſſentit:ergo aliq̄d derelinq̄tur:& illud eſt habitus:quia quicquid derelinquitur ex actu dr̄ habitus. ¶Ocham ſoluit in ſecũdo. vñ dico ꝙ ſortes nõ eſt prõptior ad aſſentiendũ ꝗ̃ prius niſi negatiue:q̄a eſt minus prõptus ad aſſentiendũ ꝯtrario:& ſic eſt minus prõptus negatiue:nõ aũt poſitiue.i.nõ p habitũ ꝓtia/lem cauſatũ in eo. ¶Quantum ad tertium. (Ad ttiũ) Cauſe ſufficientes ad ꝓducendũ fidem ſtãt cũ demõſtratione:ergo effectus ſtat. Nego ꝯñam. Poſſum hr̄e duo ãtecedẽtia:prio antecedẽti euidẽter aſſentio.ſecundo opinatiue:& cognoſco ex vitio ſeq̄ eãdẽ ꝓpõnem: &ſic negaſ iſta ꝯña.cauſe ſufficiẽtes ad producẽdũ de.a.ꝓpõe euidentiã & opinionẽ ſtant ſimul:ergo & effectus ſtãt ſimul/nõ ſequitur. Nã dico ꝙ ſunt aliq̄ effectus formaliter repugnãtes:& eorũ cauſe nõ formaliter repugnãt. Cõtra:ergo ſtabit ꝙ ille cauſe ſtãt ſimul:& neutra ẽ infinita/ſiue infinite actiuitatis:volo ꝙ vna ſit maioris actiuitatis:vel ꝙ ſint equalis actiuitatis:tũc nihil cauſabitur:q̄a cauſe eq̄libre nihil agũt:& ſi aliquid agũt:agũt qualitatem mediã:ergo ſtaret aliq̄n euidẽter aſſentire ꝑmiſſis:& bonitati ꝯñe:& nõ ꝯñti. ¶Quantũ ad hoc viſum ẽ mihi ſemp melius dicẽdũ ꝙ q̄n intellectui applicãtur cauſe/icliatur naturaliter ad oẽm aſſenſũ verũ:& fortius ad aſſenſum euidẽtẽ & certũ:ꝗ̃ ineuidẽtẽ & incertũ:q̄a ẽ maior ſua pfectio. Propter ea q̄ñcũq̄ applicatur cã euidẽs intellectus agit cũ ea:& nõ eſt natus intellectus cũ altera cã coagere ꝗ̃ producit opinionẽ:& ſic dico ꝙ applicatis illis duabus cauſis vna euidenti & vna opinatiua cauſatur euidẽtia:q̄a itellectus cum illa cã coagit:& nõ cũ altera:& ꝗ̃uis illa cã eẽt debilior ex pte ſui tñ itellectus ageret cũ illa:& nõ cũ altera:q̄a intellectus ꝯcurrit cũ illa cã ex natura ſua q̄ñ applicaſ:& illa nõ applicata nõ ꝯcurrit cũ aliјſq̄ de ſe cauſarẽt ineuidẽtiã vel opinionẽ. (Doctorũ bõa reſolutio.)

¶Quinta concluſio. (Quinta cõcluſio.) Catholicus litteratus legẽs canonẽ biblie acq̄rit multos hitus fidei:& nullũ ſcientificũ. patet:credit firmiter in vlĩ oẽ ꝯtẽtũ in ſuo canone eẽ verũ:ergo legẽs ꝓpõem quã prius nõ audiuerit/& non capiẽs eius lralẽ ſenſũ aſſentit illi:& ex illo aſſenſu cãſ hitus & ita de aliјs. Scd̃a pars patet ꝙ nullũ acq̄rat ſciẽtificũ. Patet:canon nõ eſt ordinatus p modũ ſcie demõſtratiue.q̄a nõ ponũtur in canone ꝓpoſitiões demõſtrabiles ãt p ſe note p expientiã ex quibus demonſtrentur alie. ¶Sexta cõcluſio. (Sexta cõcluſio.) Catholicus legẽs canonem biblie ꝑter habitus fidei acquiſitos: multos apprehenſiuos & adheſiuos habitus circa credibilia acq̄rit. Patet:acq̄rit habitus p quos ſcit vnum paſſũ ſcripture ex alio deducere:& exponere vnũ p alterũ & prõptius:& habitũ exponendi vnũ paſſum ꝑ reqſitũ:& talis habitus non eſt fidei:q̄a infidelis ita bñ faceret ſicut catholicus:ergo ꝑter habitus fidei acq̄ſitos acq̄rit multos alios habitus:& hoc deducit Ochã i plo.ſen. & Grego.vij.q̄õne. Vñ notãdũ ꝙ ꝓphete & apoſtoli q̄ fuerũt fũdamenta nr̄e fidei habuerũt noticias certas & euidentes de aliq̄bus reuelatis & certitudinem p argumentũ thopicum ſicut habuerũt iudei p miracula. Nã hoc erat argumentũ thopicũ.hoc a puro hoie fieri nõ põt:ſed prophete ſine miraculis & apparentijs etiã illũinabãtur a deo iterius:& ſic nõ habuerũt p argumẽtũ thopicũ:ſed p infuſionem. Nã aliquem illuminari a deo nihil aliud eſt ꝗ̃ deũ cauſare in illo noticiã:ſiue recipere lumen a deo:& lumen intellectus eſt cognitio. (Quid eſt aliquẽ a deo illuminari.) ¶Queritur ergo circa hoc vtrũ habebãt noticiam euidentem videtur ꝙ ſic:q̄a deus ſe ſolo põt cauſare oĩe genus noticiarũ.ſ.euidentiã:fidem &c.& ſic q̄ritur vtrũ cauſauerit euidentiã i ꝓphetis quos imediate illumiabat deus interius ſine quocunq̄ ſigno exteriori:credo ꝙ cauſabat i eis euidentiã.& ſic aſſentiebat Hieremias deſtrueſ hieruſalem:nõ q̄a reuelabatur exterius:q̄a nulla ſigna fiebant:ſed (Difficultas.)

deus cauſabat i eo talē aſſenſum. Dico pro
babilius ꝙ talis aſſenſus eſt euidētia: qa vi-
detur ꝙ deus qñ opa ſolus facit pfectiſſima
faciat. nā nunq̄ ſanauit aliquē quin pfecte:
dico ergo probabiliter vt dicit Ochā ꝙ ha
bebāt euidētiā. ¶ Dices ſi habebāt euiden-
tiā: ergo noticiam q̄ ē nata cauſari ex ſimpli
ci terminorū incomplexa noticia. Ochā in
Aduerte diuerſis quolibetis dicit ꝙ naturaliter nul-
lius futuri ꝯtingētis pōt cauſari euidentia:
niſi ꝑ noticiā intuitiuā dei: qa ſi cauſatur na
turaliter iſtud iudiciū ātixp̄s exit: ergo q̄uis
nō eſſet equaliter cauſaretur: quia ē eadē cā
ſed dico ſit ſortes cui cauſatur noticia intui
tiua dei: ex illa pōt iudicare ꝙ deus iudicat
antixp̄m futurū: & tūc illa noticia ē euidēs:
qa cauſatur ex intuitiua imediate. & ſeqtur
vltra. Deus iudicat euidēter antixp̄m futu-
rū: ergo erit. Dico ꝙ illa noticia q̄ eſt euidē
tia iſtius antixp̄s erit ē nata cauſari mediate
vel imediate ex ſola noticia intuitiua dei.
¶ Certum eſt ꝙ nō pōt euidenter probari
ꝙ habuerunt euidentiā: ſed probabile ē ꝙ
qui illuminabātur interius/habuerunt eui
dentiam. & ſic patet de cōpatibilitate fidei
cū alijs actibus intellectus puta cum ſcia &
opinione. & reſolutio fuit ꝙ actus nō ꝯpa
tiē actū neq̄ habitus acquiſitus habitū acq-
ſitū circa idē obm̄: ſed infuſa ꝯpatiē habitū
ſciētie: &c. ¶ Iam mouetur dubiū. Vtrū au
Dubium primum. diens ꝑdicari articulū & vidēs fieri miracu
la pro approbatōe articuli acquirat aliquē
aſſenſum vel habitū diſtinctū ab habitu fi-
dei: videtur ꝙ ſic/audiēs ꝑdicari articulū ſi-
ne miraculis acquirit fidē: ſed cū hoc vidēs
miraculū acquirit maiorem aſſenſum/ergo
Reſpōdet Ochā quarto quolibeto. q. vij.
Reſponſio. ꝙ audiēs articulū ꝑdicari: & vidēs miracu-
la nō acquirit aliū ꝑter fidē/q̄uis acqrat in-
tētiorē. patet ſic, nunq̄ acqritur euidentia ꝑ
mediū qd̄ pt de ſe gñare aſſenſum falſum ſi
cut verū: ſed iſta miracula cū ꝑdicatiōe pñt
eque gñare aſſēſum falſum ſicut verū. patet
ſic. ille q predicaret legē machometi: & face
ret apparentia miracula ſicut fecerunt magi
pharaonis ita bene gñaret aſſenſū ſicut ille
qui ꝑdicat articuſū verū: & facit vera mira-
cula/ergo de ſe illud mediū pt ita gñare aſ-
ſenſum falſum ſicut verū/dico ꝙ nunq̄ acq
ritur euidētia niſi ꝑ ſimplicē terminorū no
ticiā aut ꝑ noticias euidētes: prior tñ aſſen-
ſus illius articuli quē ꝑdicat nō cauſatur ex
ſimplici terminorū noticia: neq̄ ex iſto aſſē
ſu ſolo: iſta ſunt vera miracula: ſed cauſatur
ex iſto aſſenſu. iſta ſūt vera miracula: & iſta
ſunt ad veritatē illius articuli probandam
¶ Iam dico ꝙ vtraq̄ iſtarū eſt ineuidēs. iſta Reſolutio doctoris.
ſunt vera miracula. nō eni ē euidēs neq̄ pt
cauſari aſſenſus ex ſimplici terminorū appꝛe-
henſiōe ꝙ iudicē firmiter iſta ſunt vera mi-
racula. Silr iſta nō eſt euidēs iſta fiūt ad illā
veritatē ꝓprobādā: nā q̄uis dicat mihi: ſtat
ꝙ ille mētiē. nō cauſatur ergo ꝓpter q̄cūq̄
miracula aſſenſus articuli ineuidētis qa nō
eſt euidēs ꝙ ſint vera miracula neq̄ ꝙ fiant
ad ꝓbādā veritatē articuli. & ſic nō cauſatur
alius aſſēſus ꝑter fidē. ¶ Dubitatur ſecūdo: Dubium ſecundū.
vtrū primus aſſēſus fidei poſſit eſſe merito
rius. Reſolutio Ochā ꝙ nō. rō/nunq̄ aſſen
ſus eſt meritorius niſi impatus a volūtate:
ſed ē impoſſibile actū volūtatis impātē pri
mū actū fidei; eē meritoriū i ſenſu ꝯpoſito.
patet. detur oppoſitū & ponatur ineſſe ꝙ
actus volūtatis quo impatur primus actus
fidei ſit meritorius & ſit. a. tūc. a. eſt merito
rius/ergo ꝯformis dictamini recto actu exi
ſtēti ſecundū Ochā/tūc arguitur ſic. a. ē cō Q2 primus actus fidei nō ſit meritorius.
formis dictamini recto/ergo illud dictamē
ē prius ſaltē natura actu a. qa eſt a dictamie
ſcdm doc. ſed ſic ē ꝙ illud dictamen qd̄ eſt
prius natura actu. a. eſt aſſenſus fidei: patet
ſicut iſta ē ineuidens deus eſt trinus & vnus
ita iſta eſt ieuidens: credendū eſt ꝙ deus &
trinus & vnus. ṫī ſit ineuidens/ergo aſſen-
ſus eius eſt actus fidei/ergo ſicut aſſenſus q
impaē ꝑ aliud eſt ineuidens ita & dictamen
eſt etiam ineuidens: & ꝑ ꝯñs dictamen regu
lās. a. erit prior aſſenſus fidei. ¶ Q2tum ad Ad rñſ Ochā reſponſio.
hoc forte dices: dico ꝙ primus aſſēſu fidei
pt eſſe meritorius/ſit iſte: deus eſt trinus &
vnus eſt meritorius/ergo actus quo eſt me
ritorius elicitur ꝯformiter dictamini vero:

& illud eſt īeuidens. verū eſt: ſed nō eſt certū. ſit ſortes q̄ nunq̄ habuit actum credendi p̄ſētatur ſibi articulus & audita p̄dicatione p̄t opinari: credendū eſt ꝙ deus eſt trinus & vnus: & ad regulādū actū moraliter bonū ſufficit dictamen opiatiuū. illd' ei dictamen qd' p̄cedit actū fidei eſt actus fidei & volitio qua impaꝛ eſt bona: & ſic nō eſt inconueniens ꝙ primus actus fidei ſit meritorius. ſe/cundū autem Gabri. nō eſt poſſibile ꝙ primū dictamen ſit meritoriū: q2 de neceſſitate primū dictamen eſt cauſatū a volūtate indeliberata q̄ nō eſt elicita ex certa ſcientia ſiue ex actu prudentiali. & ad eſſe meritoriū de neceſſitate reqritur ꝙ imperetur a volitione q̄ eliciaꝛ ex dictamie prudēciali/ & p̄nſ non eſt poſſibile ꝙ primū dictamē ſit meritoriū ſed poſſibile eſt ꝙ primus actus fidei ſit meritorius.

Dubium tertium. ¶ Dubitatur tertio. an audiens p̄/dicatōem articuli & fidei argumenta p articulo: vtrū de neceſſitate cogaꝛ credere. Dicit Ocha: aut ille ſcit ſolutionem: & tūc de neceſſitate nō cogiꝛ credere. ſi vero neſciat ſoluere neceſſitaꝛ credere non ratione argumentorum: ſed ratione ignorantie ſue.

Rñdetur ad dubiū. ¶ Qītum ad hoc dico ꝙ p̄t dari aliqs actus fidei q erit naturaliter cauſatus: ita ꝙ om̄es ſue cāe cauſant eū eq̄ naturaliter ſicut ignis cauſat calorem: nā ſi credā maiorem & minorem: & ꝯña ſit mihi certa/ ab illis cāis de neceſſitate cāꝛ aſſēſus ꝯcluſionis/ & ſufficit ꝙ vel maioris vel mioris vel bonitatis conſeq̄ntie aſſenſus ſit de fide: tūc aſſenſus ꝯcluſionis de fide: ſed ille aſſenſus dependet mediate ab actu voluntatis: & ꝓpterea non eſt poſſibile ꝙ aliqs ſimpl'r inuitus credat. bn̄ poteſt neceſſitari ex aliq̄bus ad vnū aſſenſū: ſed illi aſſenſus q̄bus neceſſitatur cauſantur ab actu volūtatis.

Articul' duplr capitur. ¶ Vnde p iſto dubio notandū ꝙ articulus dupliciter capiꝛ: vno mō p re de qua ē articulus ſicut diximus articulus paſſiōis xp̄i/ articuls mortis: ita ꝙ mors dr̄ articulus. ſecūdo capitur pro ꝓpoſitioninibus p̄tētis i ſacro canone: vel deductibilibus ex illis redactis auctoritate eccl'ie in aliquo ſymbolo vel apoſtolorum vel athanaſij. & ſic n̄ q̄libet ꝓpō biblie ē articulus: ſed ſolū ille q̄ auctoritate eccl'ie ſunt redacte ad certū numerū ꝯtētū in ſymbolo.

Dubium quartum. ¶ Dubitatur quarto p argumēta vtrū aliqs poſſit ſimpliciter neceſſitari ad credēdū ita ꝙ actus ille credēdi nullo mō depēdeat ab actu volūtatis: neq3 mediate neq3 imediate. & appet mihi ꝙ nullo mō pōt neceſſitari p q̄ſcunq3 rōnes & miracula.

Reſponſio. & rō mea ē/ ſit ſortes q̄ ita neceſſitaꝛ: vel p ſimplicē apphēſiōe: & hoc nō/ q2 illa ꝓpō eēt ei p ſe nota: vel per alias noticias p̄cedētes/ tūc vel ille depēdēt ab actu volūtatis vel nō. Si ſic/ ergo nō neceſſitaꝛ: ſi nō depēdēt ergo neceſſitaꝛ ab eis tūc q̄ritur vt prius. vel neceſſitaꝛ p ſimplicē apphēſiōnē vel nō. &c. & ſic dico ꝙ nō p̄t dari aliqs aſſenſus fidei quicūq3 ſit ille q̄ nō depēdeat in ſuis cauſis mediate vel īmediate ab actu volūtatis.

Dubium 5m. ¶ Dubitaꝛ quīto. vtrū deus p̄t cauſare euidētiā de credibilibus ſine noticia intuitiua dei. Pro ſolutiōe aliq̄ credibilia ſūt neceſſaria q̄ nō iportāt reſpectū ad creaturas: & de illis pōt deus cauſare noticiā ſine noticia intuitiua dei. hinc dr̄ ꝙ iſta ē p ſe nota/ deus ē ſed de ꝯtingētibus/ ſicut iſta deus eſt remunerator decedentium in gratia. vtrū ergo poſſet cauſari euidētia illius ſn̄ ituitiua dei. Diſtiguo/ aut ꝙ poſſit cāri imediate a deo/ aut medietate. i. ꝙ deus cāret aliquā noticiā termiorum q̄ imediate cāret illā euidētiā. i prio ſenſu/ deus pōt cāre euidētiā ſine ituitiua: q2 q̄cq̄d deus pōt cū cā ſcda p̄t ſe ſolo: & q̄uis deus ſuppleret cāſalitatē ituitiue nō ſupplebit cāſalitatē intellectus: & ſic cātur aſſenſus. vtrū deus poſſet cāre abſtractiuā q̄ cāret euidētiā: vn̄ abſtractiua nō ſufficit cāre iudiciū ꝯtigētiū: ſed intuitia ſufficit: & ſic ē dr̄ia iter illas. dico ꝙ n̄ pōt deus cāre talē abſtractiuā q̄ cauſet eui/dētiā de ꝯtigēn.

Dubium 6m. an eccleſia ro. poſſit errare. ¶ Dubitatur ſexto: vtrum eccleſia romana poſſit i fide errare. pro cuius declaratiōe notādū ꝙ eccleſia romana capitur multipl'r. vno mō pro ipa vniuerſali eccleſia. alio modo pro collectione omnīum criſtianorū/ ſiue clericorū/ ſiue laicorū. Tertio pro ſummo pontifice & collegio

Prīā ꝓpō ꝙ ecclīa. Ro. nō poſſit errare.

collegio. ¶ Sit prima propoſitio. Eccleſia romana primomō nō pōt in fide errare: id eſt vniuerſalis eccleſia nō pōt errare in fide patet ſic: ille cui de neceſſitate credēdum eſt nō ꝑt aberrare: ſed vniuerſali eccleſie de neceſſitate credēdū ē. ergo. patet maior: dicit eī Auguſtinus ſi aliqd falſitatis eſſet ī ſacris lr̄is ī toto reſiduo nihil eſſet firmitatis. Si ergo aliqd aſſertū ab vniuerſali ecclīa eſſet falſum & ꝑn̄tatū vt verū in oībus alijs nihil eſſet firmitatis ex eo ꝙ aſſeruntur ab eccleſia/ ergo eccleſia vniuerſalis ē infalibilis in illis q̄ credere ꝑcepit & docet: ſed tenemur credere in vnā ſanctā catholicā: id eſt vniuerſalē ergo de neceſſitate ſalutis credēdū eſt oībus aſſertis ab eccleſia. Ex alio ſuadetur hec propoſitio. ¶ Certum ē ꝙ tenemur credere oībus ꝯtentis ī ſacro canone: qa eccleſia credit ex ea rōne ſolū/ ergo ꝑ prius & magis tenemur credere eccleſie q̄ euangelio. patet dicit Auguſtinus: euangelio non crederē niſi ad hoc me ꝯpelleret eccleſie auctoritas: ſed nō tenemur credere euāgelijs appocriphis: qa eccleſia non exhibet ea tanq̄ credenda: ergo tota ratio quare tenemur credere euāgelio: epiſtolis apoſtolorū & prophetarū eſt: qa ꝑn̄tanf ab eccleſia/ ergo a fortiori tenemur credere veritati eccleſie q̄ euāgelio. ¶ Similiter ex dicto chriſti. vobiſcū ſum vſq͡ʒ ad cōſummationē ſeculi nō intelligiẜ q̄tū ad perſonas: ſed q̄tum ad ꝑſonas & ſucceſſores: in illis remanet fides vſq͡ʒ ad ꝯſummationē ſeculi vniuerſalis/ ergo eccleſia non ꝑt errare in fide. ¶ Vtrū poſſit errare in ſpeculatiuis.

Bōa ſuaſio.

An eccleſia rōana poſſit errare ī ſpeculatiuis

dico ꝙ ſic: ſimiliter in facto practico: ſed in fide nō ꝑt tota errare. ¶ Secunda ꝑpō. Conſiliū gn̄ale eā rep̄n̄tans legitime cōgregatū non ꝑt errare in fide: patet vt prius. ſub alio medio: ille non ꝑt errare in fide cuius aſſertio vel determinatio nō poteſt reuocari in dubiū: ſed determinatio ꝯſilij gn̄alis in materia fidei nunq̄ pōt ī dubiū reuocari/ ergo non pōt errare/ ergo. maior ē vera: patet minor ī capitulo maiores: tert. cauſa. vbi dr̄ ꝙ ſancti patres ꝑdicarūt quod determinatū ꝑ ſynodū vniuerſalē nunq̄ poſtea ſimpliciter

Scđa ꝑpō ꝙ cōſiliū nō poſſit errare.

reuocari ꝑt. nūq̄ pōt retractari quod ſemel ꝑ ꝯſiliū diffinitū eſt: & iſta probatio ſufficit ad probandūq͡ʒ cōſiliū non ꝑt errare. ſecundo patet. nunq̄ errare pōt qui ſpecialiter dirigitur. a. ſſ. in illo in quo ſpecialiter dirigitur: ſed in hijs q̄ ſunt fidei ꝯſiliū vniuerſale ſpecialiter dirigitur. a. ſſ. ergo. vn̄ apoſtoli potuerūt errare extra ꝑdicationē: ſed nō in ꝑdicatiōe ſiue ꝑdicādo: nā dictū ē eis/ dabitur eī vobis qd loquamini. &c. nā ſpecialiter dirigebātur in ꝑdicatione eorū a ſpiritu ſancto: nā cum ꝯgregata fuit ſynodus inter apoſtolos dr̄ in diffinitiōe. viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis/ ꝑponiẜ. ſſ. tanq̄ director eorum ad ſentētiam ferendam/ ergo ſpecialiter dirigitur ſynodus in materia fidei a. ſſ. ¶ Sed pōt errare in facto: & ſi poſtea cōſtet de errore facti eſt reuocabilis ſententia q̄ datur ꝑ errorē facti: ſed in materia fidei & morum ē irreuocabilis. ¶ Tertia ꝑpō. Eccleſia romana ſecundomō capiēdo pro ſummo pontifice ꝑt errare in fide. nā leo papa errauit in fide imo fuit Arrianus & Anaſtaſius fuit depoſitus a ſede apoſtolica pro hereſi. ¶ Circa hoc dicūt aliq. vt deuio ꝙ pōt errare errore ꝑticulari ſed nō errore ſētētiali ſeu diffinitiuo. Contra/ ſummo pōtifici credēdū eſt in hijs q̄ ſunt de fide: & que determinat/ ergo eiſdē rōibus quibus ꝑbas ꝙ eccleſia vniuerſalis: & ꝯſiliū vniuerſale nō ꝑt errare in fide: pariter ꝑbatur de pōtifice: Dico ergo ꝙ nō eſt neceſſario credendū determinatis ꝑ ſummū pōtificē. ¶ Nam multe ſunt decretales heretice ſicut dicit Ochā/ & firmiter hoc credo/ ſed nō licet dogmatiſare oppoſitū qn̄ ſunt determiate niſi manifeſte cōſtet. ¶ Quando eni eſt queſtio de fide materie deferenda eſt ad ſummū pontificē: non vt ferat ſententiā: ſed vt ꝯciliū ꝯgreget & cōcilium indefectibiliter ſententiabit.

Cō ꝯſilium poſſit errare in facto.

Tertia ꝑpō ꝙ papa poſſit errare ī fide. Leo papa errauit. Deuio.

Multe ſūt decretales heretice. Aduerte ad hoc diligenter.

¶ Diſtinctio vigeſimaquinta.

Queritur vtrum oēs fidei articulos ī apoſtolorū ſymbolo diſtinctos ſufficiēter & ſpecialiter teneantur oēs fideles explicite credere. Vnde ſymbolus non ē niſi quorundā articulo

Queriẜ.

quid ſymbolus.

rum ſpecialis collectio. Oia ei credenda cō
tinētur in ſacris litteris alias nō eſſent credē
da adminus formaliter vel virtualiter ita ꝙ
inferūtur ex ptētis in ſacris litteris niſi habe
antur ex reuelatione & traditiōe apoſtolo
rū: & qa nō qlibet fidelis potuiſſet addiſce
re ſacras litteras apoſtoli quaſdā partes ſa
crarū litterarū magis neceſſarias coadunare
i vnū: & illa ꝑgregatio vocatur ſymbolus:
& ſic ſymbolus nihil aliud ē ꝗ diuerſarum
partiū ſacrarum litterarū in vnū collectio.
¶ Vnde articuli ſymboli pñt dupliciter di
ſtingui apud Bonauenturā Scotū & alios:
vnomodo rōne rerū vel pſonas de qbus ſūt
articuli. Aliomō ex pte auctorū a qbus edi
ti ſunt: ſed diſtiguēdo ex parte rerū ꝗ eſt me
lior & facilior ſunt. xiiij. ¶ Nam oēs articu
li vel ſunt de deo ſecundū diuinitatē: vel ſe
cūdū humanitatē. Si ſecundū diuinitatē du
pliciter. vl de deo in ſe ꝯſiderato: vel de deo
in ordie ad creaturas. de deo i ſe dupliciter/
vel ſunt de eſſentia: vel de pſonis. de deo in
ordine ad creaturas ponuntur tres ſecundū
tres ſpeciales effectus quos habet deus circa
creaturas vnus ꝓprius deo eſt creare. Alius
iuſtificare: & tertius beatificare. Q̄tum ad
eſſentiā de deo in ſe ꝯſiderato: & ſic ē vnus
articulus. Credo in vnū deū & nō in plures
Si q̄tum ad pſonas ſunt tres articuli ſecūdū
ꝙ ſunt tres pſone: & ſic ſunt iā quattuor. ſ.
vnus de vnitate. ſ. de deo in ſe ꝯſiderato: &
tres de tribus pſonis Sed ꝯſiderato in ordi
ne ad creaturas ſunt tres ſecūdum ſpeciales
tres operatiōes vt dictū eſt: & ſic ſunt ſeptē.
¶ Similiter ſeptē ſunt de deo ſecūdū huma
nitatē ꝯſiderato: primus de ꝯceptione: ſecū
dus de natiuitate: tertius de paſſione: quar
tus de reſurrectiōe: quintus de deſcentione
ad inferos: ſextus de aſcentiōe: ſeptimus de
aduētu ad iudicium: & ſic ꝯſiderādo articu
los ſecūdū diſtinctionē rerū ponūtur. xiiij.
Alij fuerunt ſymbolo aditi ꝯtra pticulares
hereſes vt niceni/Athanaſij. ¶ Notandū ꝑ
terea ꝙ ꝯtigit aliqd credere dupliciter: vno
modo explicite: & eſt hr̄e aſſenſum circa il
lud quod credit: vt ſortes aſſentit huic anti

> Dupliciter articuli ſymboli pñt diſtingui.
> Qr ſunt. xiiij. articuli i ſymbolo
> De deo in ordine ad cre. ſunt tres articuli.
> De deo i ſe ē vnus De pſōis ſunt tres.
> De deo ſecūdū hūanitatē ſūt ſeptē articuli.
> Dupliciter poſſumus credere: qd credet explicite.

xp̄s erit: tūc credit explicite: ſed implicite cre
dere ē hr̄e aſſenſum nō termiatū ad ip̄m: ſed
ad vniuerſalē ex qua ſeqtur illud ſaltē cū ali
quo vero i bona ꝯña: vt ſortes aſſentit huic
oia ꝗ credit eccleſia ſunt vera. quicqd credit
eccleſia verū eſt: & nō cōſiderat de iſto dies
iudicij erit. credit illd īplicite: qa credit vni
uerſalē ex qua cū aliquo vero ſeqtur iſta di
es iudicij erit puta cū iſto vero/eccleſia cre
dit diē iudicij fore. ¶ Et hinc dicit Ocham
catholicus ē qui credit & tenet oia ꝗ credit
eccleſia explicite vel implicite: implicite cre
dere eſt in vniuerſali & nulli pticulari credi
to ab eccleſia diſſentire. ¶ Vnde duo requi
runtur ad implicite credere. ſcilicet credere
in vniuerſali: ſecūdo ꝙ nulli pticulari credi
to ab eccleſia ptinaciter diſſētiat. Vñ nunq̄
ꝑt eſſe hereticus q credit firmiter quicqd cre
dit eccleſia: ꝑt tñ bñ eſſe infidelis: qa pōt cre
dere ex negligentia oppoſitū alicuius arti
culi: tñ talis aſſenſus nō erit hereſis: ſed infi
delitas. ratio ſi ē hereticus ē ptinax: & ſi ē pti
nax non ē paratus credere & ab errore rece
dere: q̄uis ei oñdatur ꝑ eccleſiā: & ſic cū iſto
aſſenſu firmo: quicqd credit eccleſia ē verū:
nō ſtat hereſis: ſed bñ infidelitas. quod nō
ſtet hereſis: hoc ē propter formale importa
tū ꝑ hereſim ſcilicet ptinaciā. ¶ Notandum
ꝑterea ꝙ fideles ſunt i duplici differētia. q
dā maiores vt ꝑlati/alij minores vt laici: &
nō eadē ſufficiūt credēda maioribus & mi
noribus. nā miores tenētur credere explici
te articulis q ꝑ feſtiuitates ſollēnes celebran
tur: vt eccleſia celebrat feſtum de natiuitate:
de ꝯceptiōe: & talia tenētur credere miores
explicite & nō pñt ꝑtendere ignorātiā. Sed
maiores ex parte officij multa alia explicite
tenētur credere. ¶ His ſuppoſitis ſit prima
cōcluſio. Pro oi ſtatu ad ſalutē fuit neceſſa
ria nō ſolum infuſa & habitualis: ſed etiā fi
des actualis alicuius articuli vtētibus ratio
ne. de prima parte patet ſine fide impoſſibi
le ē placere deo. ſimiliter fuit neceſſaria cha
ritas quā deus nunq̄ pro quocūq; ſtatu infu
dit ſine fide: quia quē ſanat pfecte ſanat/er
go ſimiliter ad ſalutem ꝑ omni ſtatu infuſa

> qd credet implicite
> Ocham.
> Duo req̄ſita ad implicite credere.
> Dupliciter fideles ꝯſia qdē ſut maiores qdē miores Multa tenēt explicite credere maiores ꝗ non minores.
> Prīa cōcluſio.

fuit neceſſaria:in lege nature infundebatur fides p ſacramēta & ſacramētalia ſiue ſacrificia. in moſayca p circūciſionē:& in lege gratie p ſuſceptionē baptiſmi. ¶Secunda pars patet:ſcilicet q fuerit ad ſalm̄ neceſſarius aliqs actus fidei:patet p apoſtolum: fides ſine operibus mortua ē:ſi ſit mortua/ergo caret charitate q̄ eſt vita fidei ſiue cuiuſlibet alterius actus meritorij:ergo vtētibus rōne pro quolibet ſtatu fuit aliqs actus fidei neceſſarius ad ſalm̄:ſemp ei vtētibus rōne fuit neceſſariū credere q eſſet deus:& q eſſet ad remediū futurū p beatitudine recuperāda. & ſic ſemper fuit aliquis actus fidei neceſſarius.

Difficultas bona. ¶Vtrum aūt poſſibile fuerit aliquā ſaluari q habuerit charitatē:& nunq̄ habuit actū fidei:videt q ſic qa potuit mori poſt vſū rōnis:& nō habuit tēpus ſufficiēs ad cogitandū de fide & in illo merito potuit excuſari. Q aliqs ſine fidei actu ſaluari potuit. nā in primo inſtāti in quo aliqs habet vſū rōnis nō tenet aduertere ad deū:neqꝫ ad remediū futurū:immo forte nō pt:& ſic aliqs moriēs in tpe induciarum fuit ſaluatus ſine actu fidei. Nā credere eſt pceptū affirmatiuū & ſtat q tēpus quo tenetur nondū occurrerit ei/q̄uis habuerit vſum rōnis:& ſic eſt apparētia q poſſet decedere cū ſolo originali & veniali. ¶Secunda ppō. Eadem fuit infuſa antiquorū patrū & noſtra & eorū q nūc ſunt in lege:ſed tñ nō fuit eadē acqſita: Secda ppō q eadē fuerit fides iſuſa pſib⁹ & nobis:ſꝫ nō acquiſita. prima pars patet:qa vna fides ē. q nō acquiſita patet:qa oēs habitus acquiſiti hñtes obiecta diſtincta ſpecie diſtinguūtur:ſed habitus acquiſiti noſtri hñt alia obiecta diſticta ab illis q̄ habuerūt antiqui patres:puta credebāt chriſtū vēturū:& nos credimus ipm iam veniſſe:& illa obiecta dnt ſpecie: imo ptradicūt aliqñ:puta chriſtus veniet:& xps nō veniet:ſed iā venit ¶De infuſa ē difficultas. nā ſi teneat q imediate incliat ad oēs articulos:tūc haberet obiecta imediata ſpecie differētia ab illis q̄ hēbant antiqui patres:ſi ſic/ergo diſtinguit ſpecie ſicut acqſita:quia deus non pt facere q habitus ſit alterius obiecti cuius nō fuit prius vt viſum eſt i nona diſtinctione. Tenendo ergo iſtam opinionem: De infuſa eſt difficultas.

eſſet multum difficile ſaluare q eſſet eadem infuſa in antiquis patribus:& in nobis:oportet ergo dicere q ſit vnū obiectū immediatū:& ita viſa eſt mihi ſemp pbabilior:videlicet q iſuſa habet vnū obiectum imediatū. ¶Difficultas/Vtrum ſit idē aſſēſus i ſpecie quo iudicat Chriſtus erit:& quo iā iudicat Chriſtus fuit. Dicūt antiqui q eſt idē aſſenſus quo iudicabāt quod erit & qd fuit:& quo iudicabāt nondū venit:& quo iudicamus iā venit:& eſt opinio Bonauenture. ſed ē difficultas ſaluar tenēdo q termines aſſenſus ad ppōem:qa ppōes diſtiguūtur ſpecie ſi terminentur ad res nō pōt etiam ſaluari q ſit eadē fides penitus:qa nunq̄ poteſt eſſe vnus aſſēſus idē:cū prius fuit vnius ptradictorij:& poſtea alterius. qa formaliter illa iudicia repugnāt videlicet q venit: & q nunq̄ venit:& nō eſt idē aſſēſus. Et ſic oportet neceſſario ponere q habemus aliquā acquiſitā diſtictā ab acqſita quā habuerūt ātiqui. Ille ergo acqſite diſtiguūtur ſpecie:quia obiecta imediata ſpecie diſtinguūtur:ſed ē eadē infuſa in ſpecie in nobis & in antiqs:qa eſt idē obiectū imediatū in antiqs & in nobis. ¶Tertia ppō pro oi ſtatu fuit neceſſaria fides explicita mediatoris. Patet: qa nullus ſaluatur niſi mēbrū eccleſie:quia extra eccleſiā non ē ſalus:ergo nullus ſaluatur niſi ſit mēbrū chriſti. Chriſtus eſt caput: & eccleſia ē corpus Ad Rōanos vndecimo ¶Aduertendū eſt tñ q aliquis dupliciter ē mēbrū eccleſie. Vno modo qa ē inſignitus caracter fideliū quo ſunt inſigniti qui ſunt de eccleſia/id eſt:de foro eccleſie:& tūc iſta ē falſa:Nullus ſaluat niſi ſit mēbrū eccleſie/ id eſt de foro eccleſie:quia infidelis (quē penitet vite preterite & vult baptiſari:&c.) ſi moriatur ſaluabit:& tñ nō eſt de foro eccleſie:ſed ē de eccleſia p credulitatem. ¶A fide ei vna:eccleſia dr vna:& iſuſa eſt q̄ facit vnitatē in eccleſia. Eſt ei forma illius corporis q̄ dat eſſe vnū. Dicit eſſe tūc de eccleſia q̄tū ad hoc:& ſic nullus eſt mēbrū niſi p fidē:& ſic nō pōt ſaluari niſi explicite credat q ſit vnus mediator. Vñ antiqui nō potuerunt

Aduerte

Duplr aliqs dr mēbrū eccleſie

a fide vna eccleſia dicit vna.

ſaluari niſi ꝑ credulitatē quā habebāt quod
erat vnus futurus mediator & redēptor: ſed
credere ꝙ ſit vnus talis mediator: q tali me-
dio mediabit / nō fuit neceſſariū oibus an-
tiquis habere fidē ita explicitā: puta de mor
te / de aſcēſione: &c. Sed nobis ē neceſſariū
explicite credere qa habemus articulos ex-
plicitos de illo. ¶ Quarta Concluſio. Oēs
indifferēter & equaliter tenētur credere oi-
bus articulis implicite: non tñ tenētur oms
equaliter explicite. Patet prior pars: oēs te-
nētur ad fidē infuſā: ſine em̄ fide ípoſſibile
eſt placere deo: ſed quicūq; habet infuſā cre
dit habitualiter ſaltē implicite aliqbus arti-
culis. Patet: quicūq; habet ífuſam habet ha
bitū quo credit oē reuelatū a deo eē verū ha
bitualiter: ſed oēs articuli deducūtur ex illa
vniuerſali / quicqd a deo reuelatur eſt verū:
ergo habitualiter implicite habēs ífuſā cre-
dit oībus articulis. Secunda pars patet vide
licet ꝙ nō oēs teneātur explicite. Vnde po
nitur. quinta ꝯcluſio. Ad quedā ꝑfecte cre-
dēda tenētur maiores ad q̄ nō tenenť mino
res ꝑticulariter & explicite. Patet: qcūq; aſſu
mit aliqđ officiū teneť ſcire ea: & hr̄e q̄ ſunt
neceſſitatis ad exercitiū illius officij: nā nul
lus licite p̄t ſe obligaŕ ad aliqd / qui habeat
ea / q̄ ſūt neceſſitatis ad exercitiū illius ad qđ
ſe obligat ſaltē ꝑ tēpore quo ſe obligat. Pa
tet: nullus p̄t licite ſe obligare ad impoſſibi
le: ſed ꝑlati qui vocātur maiores in eccleſia
ratiōe ꝑlature ſe obligāt ad docēdū popu-
lū ſubditū: & ad reddendū rōnē illorū que
eſt in ipſis fide: &c. vt ait Petrus & vnicui-
q; poſcēti ſe obligāt ad reſpondendū & re-
ſiſtendū inimicis fidei: & ad iſta faciēda req
ritur multo maior credulitas explicita: q̄ ſit
ſit illa credulitas ad quā obliganť miores:
puta laici: ergo maiores plura tenenť expli
cite credere q̄ minores. ¶ Quantum ad iſtā
partē dicunt cōiter Durandus & Scotus ꝙ
non ē difficultas quin ꝑlati obligētur oues
nutrire pabulo verbi dei: & a lupis / id ē he
reticis opinionibus deffenſare: & inſtruere
illos fide & moribus: nā ad iſta tria ſe obli-
gant: ergo ſi in ꝑlato non ſit ptās illa tria fa
ciendi peccat: q̄ quidē poteſtas requirit co-
gnitionē etiā maiorē q̄ habeāt ruſtici alias
non eſſet eis opus alios erudire. tenētur er-
go rōne prelature ad plura q̄ laicus explici
te credere. Dices verū eſt ꝑ ſe vel ꝑ aliū: & ſic
aſſumēs ꝑlaturā nō tenetur plura explicite
credere q̄ laicus. Dico ꝙ nō ſufficit: qa obli
gat ſe ad faciendū ꝑ ſeipſum í caſu quo nul-
lū reperiret qui faceret: ideo niſi ſit idoneus
obligat ſe ad impoſſibile q̄tum eſt de ſe: er-
go peccat: ergo quilibet ꝑlatus tenetur nō
ſolū ad credendū que credit ſimplex laicus:
ſed teneť habere noticiā qua poſſet declara-
re paratis ſuſcipere fidē que ſunt declarāda:
& illā deffenſare: q̄ quidē exigūt maiorē no
ticiā q̄ requirať in layco. Dices / ergo paruu
li q ſuſcipiūt curas & epiſcopatus peccarēt
ſuſcipiēdo / cū in eis nō ſint talia q̄ requirū-
tur in oi ꝑlato. Dico ꝙ qñ cōcederetur: nō
eſſet magnum incōueniens: ſed dr̄ cōiter ꝙ
qñ eſt ſpes de idoneitate & acqſitione í bre
ui ſciētie / facile diſpēſatur cū eis: ſed ſi nō ſit
ſpes ꝙ de facili acquirať: obligāt ſe ad ípoſ-
ſibile & peccāt. ¶ Sexta cōcluſio. Licet ſim
plices & minores nō teneātur circa ſingula
credibilia particularia explicitā fidē habere
tenētur tñ oēs ꝑticulares errores ne ꝑticula
riter adhereāt cauere. Circa hanc q̄ſtionem
q̄rit Scotus Nonne qlibet teneť vitare erro
rem circa quēlibet articulū. Apparet ꝙ nō:
nullus p̄t (ſaltē deliberate) vitare errorē cir
ca aliquā ꝑpōem niſi cognoſcat illā eſſe ve
rā deliberate / quia oportet hr̄e iudiciū ꝙ il-
la ꝑpō eſt vera. ¶ Item ex oppoſito qlibet
teneť vitare infidelitatē: ſed error circa arti-
culos eſt infidelitas: ergo. Dico ꝙ q̄uis quí
libet nō teneať explicite cuilibet de fide aſ-
ſentire: qlibet tñ teneť circa illū errorē ꝑtina
cem vitare: qa oís error cū ꝑtiacia circa pro-
poſitionem de fide eſt hereſis. Sed difficul-
tas eſt vtrū qlibet talis teneať ſimpliciter vi
tare errorē etiā ſecluſa ꝑtinacia / hoc eſt q̄re-
re / ſit ſortes cui p̄ntať ꝑpō catholica de fide
ad quā credendā nō obligatur determiate:
aſſeritur a ꝑlato ꝙ ē falſa: audit oppoſitū a
ꝑdicatore quā exiſtimat veracem: an diſſen

Quarta cōcluſio

Prelati ad multa tenēť ad q̄ nō vulgares.

Tria ad q̄ obliganť prelati.

Bonevil ficultas.

Probabile ē ꝙ paruuli ſuſcipiē tes epat. et curas peccent.

Dubitatio de vitando errore

tiendo oppoſito peccet. Altiſſiodoreñ diceret ꝙ peccaret: q̄a nimis cito crederet. Dicit Scotus quando audit aliquid non conſuetum predicari tenetur nō aſſentire quouſq; iterrogauerit vtrum eccleſia ita credat vel non. Dicit ergo altiſſiodorenſis ſi ſorti preſentetur talis propoſitio de fide ad quã non tenetur explicite: in credēdo ſortes peccat quia leuis eſt: ſiue predicetur oppoſitũ ſiue non. fateor ꝙ ſortes ita leuiter credendo: puta ſi eſſet ei ignotus qui predicaret & ad primam vocē crederet/ eſſet leuis & peccaret. Sed audiendo aliquem predicantem aliquam propoſitionem oppoſitam propoſitioni contente in ſacro canone/ cuius oppoſitum nō tenetur credere explicite in ita credendo/ dũmodo habeat ꝓbabilitatē de veracitate & ꝓbitate viri vtputa quia ꝑlatus eius eſt: nō peccat ita credendo: quia alias eſſet leuis credendo quecunq; diceret prelatus & predicaret: & ſic non peccat qc-

Doc. ꝯ altiſſiodo. quid dicat Altiſſiodoreñ: quia nulla eſt leuitas in ita credēdo poſtq̄ eſt probabilitas de probabilitate viri & veracitate: tenetur ergo vitare errorem pertinacem: & nichil aliud. ¶Septima concluſio reſponſiua. Omnes articuli fidei ſufficienter ſunt collecti in ſymbolo & adinuicem diſtincti: &c.

Dubium primum. ¶Dubitatur primo cum non omnes teneantur omnia explicite credere que ſunt in ſacro canone. Vtrum teneantur immediate credere ſuo prelato predicãti aliquid qd̄ non tenētur explicite credere vt ꝙ Iſaac habuit duos filios: audit ſortes prelatum predicatem illud vtrum teneatur ĩmediate credere. Dicit Scotus ſi hoc non ſit cōſuetum predicari: poteſt ſciſcitari & inquirere: ſi vero ſit conſuetum predicari tenetur credere. vtrum autem numerus fuerit maior articu-

Doc. reſolutio. lorum poſt natiuitatem & paſſionem q̄ ante. ¶Breuiter quicquid dicant hic doctores. dico ꝙ ſic/ nam reuelauit multas propoſitiones que non erant reuelate: nec formaliter/ nec virtualiter. Nam prius reuelauit q̄ Petrus peccaret: poſt reuelationē fuit articulus: & nunq̄ ante: ergo plures ſunt articuli q̄ tunc erant in antiqua lege. nec prius erat in antiqua aliquid correſpondens: ergo ſicut ſucceſſu temporis fuit aliquid reuelatum per vnum prophetam ꝙ non per precedentes: ita per Chriſtum reuelata ſunt nobis aliqua: quibus ſimilia non fuerunt in antiqua. Similiter erant aliqui articuli apud iudeos/ quibus nulla ſimilia ſunt tēpore legis noſtre. Sed vtrum eccleſia poſſit facere articulum nouum/ quod tangit Ocham in ſecundo libro dyalogo. in prima parte dicit reſolutorie ꝙ nec eccleſia nec papa poteſt facere nouum articulum. Racio eius/ que videtur optima: vel aliqua propoſitio eſt articulus ex eo ſolo: quia a deo reuelata/ vel ex eo ſolo: quia per ſummum pontificem determinata: vel quia eccleſia illam recepit. Sed non eſt in poteſtate eccleſie facere de non reuelata ꝙ ſit reuelata: ergo non poteſt facere de non articulo articulum nec econtra. ¶Si dicas ſecundum puta quia ſacris literis inſerta. Contra/ ergo non eſt in poteſtate eccleſie ꝙ non ſit inſerta nec econtra. Si tertium puta quia per eccleſiam determinatum. Contra/ vel eccleſia recepit/ vel determinauit: quia eſt reuelata vel ſacris literis inſerta: vel quia ſua voluntate recepit. Si primum/ puta eccleſia eam recepit quia reuelata: ergo recepit propter illam cauſam quia eſt reuelata. ſi propter illam cauſam creditur: ergo eſt catholica/ ſi eccleſia recipit quia inſerta: ergo credit quia reuelata. Si quartum/ puta quia placet eccleſie illam recipere: hoc eſt coutra Apoſtolum prime ad Corinthios. Fides non eſt ex perſuaſionibus humane ſapientie: ergo non poteſt facere eccleſia ex ſua voluntate de non articulo ꝙ ſit articulus. ¶Quantum ad iſtud/ reſolutio Ocham eſt ꝙ nec tota eccleſia/ nec concilium generale/ nec ſummus pontifex poteſt facere articulum quod non fuit articulus: ſed eccleſia bene determinat de propoſitionibus catholicis de quibus erat dubium prius an eſſent catholice vel non: ꝙ ſint catholice. nam ſunt alique catholice: Eccl'ia ñ pōt facere de non articulo articulus

&tamen eſt dubium: quia non continētur expreſſe in ſacris literis: ſed deducūtur ex aliquibus contentis in ſacris literis. Eccleſia poteſt determinare ꝙ ſint catholice: tamen ſic determinādo non facit eccleſia ꝙ ſint catholice: cum prius eſſent ante ipſius eccleſie determinationem. Et ſic eccleſia facit ꝙ nō remanet amplius dubium an ille ſint catholice. Exemplum/determinauit eccleſia ꝙ Spiritusſanctus procedebat a patre & filio non facit ꝙ non prius fuerit catholica: ſed quia non amplius eſt dubiū de illa/de qua licebat prius dubitare. ¶Circa hoc eſt dubium/quando eſt concilium generale congregatum/primū quod regulariter faciunt eſt determinare ꝙ illud concilium eſt in ſpiritusſancto legitime congregatum. Vtrum tunc illa propoſitio: puta hoc cōcilium eſt in ſpiritusſancto legitime congregatum ſit articulus de fide. ſi ſic/ergo eccleſia tunc facit nouum articulum. ſi non/ergo licet diſcredere poſt illam determinationem ꝙ nō eſt in ſpiritusſancto legitime congregatum Si dicas ꝙ eſt de fide: tunc nō eſt de fide: niſi ex illa determinatione eccleſie: quia ante illam non erat. ſi non/ergo licet nunc aſſentire ꝙ multa concilia non fuerunt legitime congregata. Et dubitare vtrum errauerint: & vtrum ſpiritusſanctus procedat a patre & filio. Dico ꝙ illa non eſt de fide ſi non habeatur ſpecialis reuelatio. nulla eſt enim de fide niſi quia reuelata. nam iſta q̄uis ſit vera hoc concilium eſt in ſpiritusſancto legitime congregatum: non ſequitur ꝙ illa ſit de fide.

Primus qđ facit cōciliū cū cōgregat̄

¶Vnde non ſequitur: non licet mihi dubitare: ergo eſt de fide. Ratio: nam licet mihi dubitare vtrum ſaluabor: immo teneor credere ꝙ ſaluabor: tamē iſta nō eſt de fide/ego ſaluabor. Et q̄uāuis ſit vera: non eſt reuelata: nec poteſt inferri ex reuelatis. & ſic iſta cōſequentia non valet. Non licet iſti propoſitioni diſcredere: ergo eſt de fide. Vnde quādo habetur apparentia de congregatione legitima non licet dubitare: ſed tenetur formaliter credere. Nam multis tenemur formaliter credere que nō ſunt articuli neq; de fide.

Aduerte

¶Alia difficultas. Poſtquam eccleſia determinauit de aliqua propoſitione que erat prius dubia quod eſt de fide: tunc conſequenter videtur ꝙ iſta eſt de fide. Nō eſt licitum heſitare de iſta propoſitione: & capio iſtam/Spiritusſanctus procedit ab vtroq; ante q̄ p cōcilium Nicenum eſſet determinata licitum erat dubitare: erat tamen de fide: ſed non de fide explicite: & non peccabat: qui tenebat alteram partem: ergo iſta propoſitio tunc erat falſa. non eſt licitum heſitare: ergo non erat de fide: quia falſum non eſt de fide. ¶Sed poſtquam illa eſt auctoritate eccleſie determinata: tunc iſta eſt erronea: eſt licitum dubitare Spiritusſanctus procedit ab vtroq;: & iſta eſt vera. Nō eſt licitum heſitare an ſpiritusſanctus procedat ab vtroq;: ergo per determinationem eccleſie propoſitio que non eſt de fide efficitur de fide: quia efficitur de falſa vera. Dico ꝙ non aſſentio illis quia reuelate ſunt: ſed aſſentio quia prohibitum eſt per eccleſiam non dubitare/& non propter aliā cauſam. Dico ꝙ iſta non eſt de fide theologica: hoc eſt reuelatum demonſtrando iſtam Deus eſt trinus & vnus. Non licet tamen dubitare quia eſſet proceſſus in infinitum in propoſitionibus de fide. & ideo ad generandum actum fidei oportet de neceſſitate habere vnum actum ſaltem qui non eſt de fide Theologica ſed thopica ſaltem aſſumptum minoris: hoc eſt reuelatum. non ſequitur ergo/nō licet dubitare de iſta propoſitione: ergo eſt de fide.

Difficultas de determinatōne eccleſie.

¶Dubitatur vltimo. Vtrum ratio naturalis diminuat meritum fidei. Pro ſolutione. Meritum augetur ex duobus. Vno modo ex obiecto: puta quando obiectum augetur in difficultate: tunc actus ceteris paribus eſt difficilior ex parte agentis per hoc ꝙ actus agentis eſt minus: aut magis liber & voluntarius: vt ſorti adducit̄ ratio in oppoſitū alicuius ꝓpōnis de fide: ſi illa ratio habeat apparētiā eſt difficilius credere ſor

Dubium vltimum

Meritū ex duob⁹ augetur.

ti eque firmiter ſicut ſecluſa illa ſi remaneat equalis credulitas. Dicit Durandus/ ꝙ eſt maior difficultas.illa ratio adducta ad oppoſitum fidei auget meritū actus fidei: quia auget difficultatē:ideo quādo non obſtante ratiōe eque firmiter credit magis meretur:& hoc pōt bene deffenſari. Sed ratio que adducitur ad fidem: vel preuenit actū fidei:puta ſolum aſſentio quia habeo apparentiam rationis ad hoc: & non propter aliā cauſam/tunc nulla eſt libertas:& ſic nullum eſt meritum.& ſic talis ratio cauſans aſſenſum fidei oīno tollit meritum fidei: ſed quādo adducitur ratio non preueniēs ſed ſequens vt credat firmiter:& habet volitionem qua paratus eſt credere q̄uis nō adduceretur ratio:nō tollit rationem meriti.Ratio enim meriti conſiſtit in actu voluntatis ſed ille habet equalem actum voluntatis:ſicut ſi ſecluderetur talis ratio:ergo equaliter meretur.Thomas apoſtolus habuit rationem preuenientem: quia neceſſitatus fuit. Non enim aſſenſiſſet articulo de reſurrectōne niſi vidiſſet:ille aſſenſus non fuit ei meritorius.Stat ergo ꝙ aliqua ratio augeat puta illa que auget libertatem: aut inducit difficultatem:ſtat ꝙ equaliter diminuat puta que preuenit omnē aſſenſum.& illa que ſequitur totaliter nec auget difficultatē aut diminuit libertatem /nec auget aut diminuit meritum fidei. Similiter dicatur de demerito infidelitatis.

¶Diſtinctio.xxvj.de ſpe.

Multiplex ſpei acceptio.

Queritur vtrū ſpes ſit virtus theologica ab alijs diſtīcta. Pro ſolutiōe ſpes aliqñ capitur pro paſſione appetitus ſēſitiui que cauſatur ex apprehenſione alicuius boni conuenientis.& ſic capit Ariſtoteles ſecūdo ethicorū:vbi ponit quattuor paſſiones:ſcilicet timorem/ſpem/delectationem/& dolorē: & ſic ſpes nichil aliud eſt ꝙ̄ deſideriū quod cauſatur ex apprehenſione boni preſentis conueniētis.Et ſic vnū eſt de bono preſenti:& aliud de futuro bono conuenienti.Similiter dolor & triſticia/ vnū de malo preſenti:aliud de malo futuro. Alio modo capitur ſpes vt pertinet ad appetitum intellectiuum.& hoc multipliciter. Vno modo pro actu intellectuali appetitus quo deſiderat bonum futurum/ſicut ſenſus preſentato ſibi bono futuro per fantaſiam neceſſario fertur in illud: ita quando preſentatur voluntati bonum futurum poteſt ferri in illud contingenter & libere:ſed non neceſſario ſicut ſenſus.& actus ille poteſt vocari ſpes. Item quando fertur deſyderando: & habet probabilitatem ꝙ conſequetur cauſatur quedam paſſio in appetitu intellectiuo.Et poteſt vocari ſpes large.& ſic capit apoſtolus qui arat debet ī ſpe arare colligendi fructus. Alio modo magis ſtricte pro illo actu deſyderandi reſpectu boni eterni:aut pro habitu inclinandi voluntatē ad illum actum. Et ita capitur ī propoſito pro actu voluntatis reſpiciente bonum infinitum/id eſt deum ſiue pro habitu determinante voluntatem ad illum actum.

Spes paſſio qualiter cauſetur.

An act⁹ ſpei diſtinguatur ab actib⁹ fidei et charitatis.

Alio modo capitur ſpes pro obiecto ſpei: id eſt beatitudine & re ſperata.& tota difficultas queſtionis conſiſtit circa hoc videlicet inquirendo quid ſit actus ſpei/nam in intellectu ponitur actus fidei: & in voluntate actus charitatis an actus ſpei ſit reperibilis diſtinctus ab illis. Patet ꝙ non: non ſunt niſi due potentie:ergo videtur ꝙ non ſint niſi tantum due virtutes theologales.

Quid actus ſpei difficultas inter doctores.

¶Quantum ad hoc multiplex eſt opinio/ apud antiquos.aliqui dixerūt ꝙ actus ſpei non eſt entitas: ſed eſt aggregatum ex actu voluntatis & intellectus: & ſic actus ſpei p̄tinet ad intellectum & voluntatem. Ockā vero dicit ꝙ non eſt vnum aggregatum ex illis:ſed eſt vnus tertius actus neceſſario neceſſitate naturali ſequens ad illos actus. Tertij dicunt ꝙ actus ſpei eſt vnicus actus: nec eſt neceſſarius ſequens ad duos: ſed eſt actus intellectus/ & nō eſt niſi q̄dā particularis fides:nā fides reſpicit oia credibilia: ſed ſpes q̄dā pticulariter. ¶Primi ergo dicūt ꝙ

actus ſpei non eſt intellectus vel voluntatis
ſed aggregatum. Ratio eorum. ſpes eſt cer
ta expectatio future btitudinis: & certitudo
ſpectat ad intellectum: & expectatio ad ef-
fectum: & ſic actus ſpei includit duos actus
ſcilicet intellectus & voluntatis. Argumen
tum Okā. Capio hoīem/ſi deſideret btitu
dinem & non credat ſibi futurā nō dicitur
ſperare. Similiter ſi credat eam futurā & nō
deſideret illā non dicitur ſperare: ſed ſi cre-
dat eam futurā: & cū hoc deſideret eam: dici
tur ſperare: ergo oportet dicere ꝙ de neceſ-
ſitate requiritur ad ſpem aggregatū ex illis
duobus actibus/vel ꝙ ſit vnus actus neceſ-
ſario ſequens ad illos duos actus: ſicut dicit
ipſe Okam. ¶ Alij dicūt vt dictum eſt ꝙ a-
ctus ſpei eſt quidā aſſenſus fidei: puta habe-
bo beatitudinem ex meritis & gratia: talis
aſſenſus quo ſic iudicatur eſt actus ſpei: ſed
dico primo ꝙ iſta propoſitio non eſt de fi-
de: nec aſſenſus eius habebo beatitudinem
vel ſaluabor. Patet/ſtat eā eſſe falſam: ergo
nullomodo eſt de fide. ¶ Item quāuis ſit ve
ra nunꝗ poteſt eius veritas innoteſcere per
ſacram ſcipturam: quia nulli ex ſacris literis
reuelatur ꝙ ſaluabitur. ¶ Item dico & cor-
relarie ſequitur. Iſta propoſitio nō eſt de fi
dē catholica/ego ſaluabor ex meritis & gra
tia: tamen iſta cōditionalis bene eſt de fide
ſi ego ſaluabor ego ſaluabor ex merito &
gratia. Similiter ego ſaluabor ſi habeā fina
liter merita & gratiam: quia ille ſequuntur
ex contentis in ſacris literis. Patet. Qui per-
Dubium ſeuerauerit vſq; in finem ſaluus erit. ¶ Dif-
ficultas. Vtrum poſſumus abſq; preſūptio
ne habere illos aſſenſus certos/vel iudicare
catholice ego ſaluabor ex meritis & gratia:
videtur ꝙ aſſenſus illius pertineat ad ſpem
& oppoſitum eius ad deſperationem. Ap-
paret mihi ꝙ poteſt cathegorice iudicare ꝙ
ſaluabitur. Ratio mea eſt/aliquis poteſt iu
dicare catholice/faciam iſta que ſūt neceſſa-
ria ad ſalutem & iſta ſufficiunt ad ſalutem.
Poſſet iudicare catholice antecedens: ergo
& conſequens: puta perſeuerabo in bonis
& meritis: ergo ſaluabor. Nam poſſum iu-
rare antecedens puta per deum ego faciam
iſta: ſed quicunq; iurat aliquā propoſitio-
nem & dubitat de ea aut credit oppoſitum
peccat mortaliter. Nam aſſerere contra du-
bium/contra certitudinem/contra opinio
nem/peccat: & ſi deliberate fiant cum iu-
ramento ſunt mortalia. Tunc arguitur
ſic. poſſum iurare immo vouere ꝙ faciam
iſta: ergo poſſum credere ꝙ faciam iſta: &
per conſequens poſſum habere iudicium
catholicum. Ego ſaluabor ex meritis & gra
tia: tale iudicium non ſpectat ad fidem. ſed
eſt queſtio. An poſſit eſſe abſq; preſumptō Dubium
ne. Dico ꝙ ſic: quia poſſum iudicare abſq;
peccato ꝙ faciam hoc ꝙ eſt neceſſarium ad
ſalutem. ¶ His ſuppoſitis poſſum proba- Q̄ð act⁹
biliter deffenſari ꝙ actus ſpei ē actus intelle ſpei ſit a-
ctus: puta illd' iudiciū/ego ſaluabor ex me- ctus intel-
ritis & gratia. & illud iudicium eſt expecta lectus.
tio beatitudinis: ſed quandocunq; ego ha-
beo tale iudiciū: tale quid adueniet/dicor
illud expectare. & ſic videtur probabiliter
deffenſabile ꝙ nō ſit particularis fides neq;
aggregatum ex actu intellectus & volunta
tis: neq; actus neceſſario ſequēs ad illos: ſed
eſt quidam aſſenſus particularis non circa
propoſitionem credibilem ſed circa aliam.
Et iſta eſt probabilior: & non eſt commu-
nis: ſed prima & vltima puta ꝙ ſit particu- Opi. non vulgaris
laris fides vel aggregatum non pōt proba
biliter deffenſari. & rōnabiliter/ratio dicit
apoſtolus loquens de illis virtutibus theo
logicis ꝙ tria hec/inſinuās ꝙ ſunt tres ha-
bitus infuſi. & ſecundum primam opinio-
nem non eſſent niſi duo: & ſecundum ter-
tiam opinionem ad aſſēſum ſpei ſufficeret
fides: & ſic dicendum eſſet duo hec. Reſo-
lutio. Spes non eſt aſſenſus alicuius parti-
cularis credibilis: puta ego ſaluabor ſi per-
ſeuerem: neq; aggregatum: neq; aliquid ſe-
quens ad illud aggregatum: quāuis Ochā
habeat magnam apparentiam. Ratio/ſi ta
lis actus ſpei neceſſario ſeq̄retur: & nō poſ-
ſet ſequi niſi poneretur: ergo ad habēdum
illū tertiū actū nō eſt ponēdus hītus. Patet
q̄ñcūq; actus neceſſario ſeqtur ad alium: ha

bitus inclinãs ad primũ ſufficiẽter inclinat ad ſecũdũ: & ſi ſit aliqs actus qui neceſſario
Aduerte diligẽter
ſequitur ad duos habitus duorũ inclinãtes ad duos actus ad quos ſequitur tertius ſufficienter inclinãt ad tertiũ: quia poſitis actibus duobus primis ponitur tertius. & ſi in gradu intenſo ſeqtur in intenſo: ergo habitus inclinans ad duos ſufficiẽter facilitat ad tertiũ: ergo ſi actus ſpei eſſet neceſſario cauſatus ex duobus ſufficienter diſponerentur potentie ad tertiũ p illos duos; & ſic hitus ſpei ſupflueret. Et ſic iſta opinio nõ habet magnã apperentiã: quis difficile eſſet impugnare.
ꝙ ſpes ſit prior charitate quo ad actum.
¶Aliud motiuũ/dicimus regulariter Abraã genuit Izaac. Cõiter exponiẽ: id eſt fides ſpem: &c. ſic ꝙ ſpes eſt prior charitate non q̃tum ad habitũ: quia ſimul infũduntur: ſed q̃tum ad actũ/hoc eſt actus ſpei p̄cedit actũ charitatis. & tunc oppoſitũ eſſet ſcd̃m hãc opinionem: qa actus ſpei ſcd̃m eã cauſatur de neceſſitate ab actu charitatis & fidei: & cauſa eſt prior ſuo effectu: ergo falſum eſſet ꝙ dicũt doc. ꝙ ſpes q̃tum ad actũ p̄cedit adminus natura charitatem/imo cõtrariũ eſſet verũ: actus charitatis p̄cedit actũ ſpei. & ſic opinio Ochã nõ videtur multũ pbabilis.
Cõis opinio.
¶Sed opinio cõis eſt ꝙ actus ſpei eſt voluntatis: & realiter diſtinguiẽ ab actu charitatis. & ſic ſunt ponẽdi tres actus triũ virtutum theologarum qui tres omnes ſũt circa deũ. Sed tota difficultas eſt ponere differentiã inter actum ſpei & charitatis. Preterea notandum ꝙ circa deũ duplicem actũ habere poſſumus. deus eni eſt quodã bonum in ſe. & etiã eſt bonum infinitum nõ ſolũ ſibi ſed cuilibet alteri: inquãtum ergo voluntas habet actũ que fertur circa deum inquantum eſt bonũ in ſe ſpectat ad charitatem & vocatur amor amicitie: ſed inquãtum voluntas fertur in deum tanq̃ bonum alteri talis actus eſt ſpei & vocatur amor cõcupiſcẽtie. Vnde dicit Sco. deus eſt quodã bonũ non ſolũ in ſe: ſed eſt bonũ mihi poſſibile haberi nõ imediate: ſed p aliqua media puta p gratiã & merita. hoc totũ puta deus bonus mihi poſſibilis haberi ex meritis & gratia eſt obiectum ſpei. haberi inquã ſcilicet p beatitudinem: & nunq̃ haberetur ab aliquo niſi p aliqua p̄cedentia .i. merita & actus qui fertur i illud totũ eſt actus ſpei.

Rõnes dubitantes
¶Difficultas/primo ille amor ↄcupiſcẽtie videtur eſſe in deſpantibus. patet/deſiderãt btitudinẽ/ergo apparet ꝙ actus ſpei nõ ſit tale deſideriũ. Itẽ in illo deſiderio nulla eſt certitudo: qa certitudo ad itellectũ ptinet/ergo falſũ eſt ꝙ actus ſpei ſit certa expectatio. Itẽ illud deſideriũ videẽ ſpectare ad actũ charitatis. Patet: diligere pximũ ex charitate eſt velle pxio btitudinẽ: ergo diligere ſe ex charitate eſt ſibi velle btitudinẽ: ergo habitus ille ſpectat ad charitatẽ. Itẽ qñ dico ꝙ ſpes eſt deſideriũ future btitudinis: vel capitur futura btitudo p btitudine obiectali: & ſic actus ille eſſet vſus dei: vel pro forali btitudine: & ſic actus ſpei eſſet reſpectu obiecti creati: & per ꝯñs virtus moralis.
Ad p̄ma
¶Ad ad primũ dicit Sco. ꝙ in deſperãte eſt deſideriũ btitudis ſed nõ efficax: qa actus ſpei eſt efficax beatitudinis deſideriũ: & illd deſideriũ diciẽ efficax btitudinis qd eſt ſufficiens cũ cognitiõe alicuius qd neceſſario reqriẽ ad ꝯſequutionẽ btitudinis: & cauſandũ volitionẽ illius. Sortes vult efficaciter ſeruare caſtitatem/talis volitio nõ eſt efficax: ſi cognoſcat ꝙ ieiunare eſt ſibi neceſſarium ad caſtitatẽ ſeruandã: niſi talis volitio cauſet volitionẽ illius ieiunij. Simil'r ſors vult ire romã: ſi cognoſcat ꝙ nõ põt ire romam niſi trãſeat Lugdunũ non eſt efficax niſi habeat volitionem trãſeundi per Lugdunũ. Similiter ſortes cognoſcit & deſiderat beatitudinem/ cognoſcit ꝙ hoc meritũ eſt neceſſarium ſi nõ eliciat volitionem circa illd talis volitio nõ eſt efficax deſideriũ beatitudinis. Similiter iudicat ꝙ eſt ei impoſſibile cum tali iudicio de īpoſſibili non ſtat volitio efficax. Deſperãs iudicat beatitudinem ſibi impoſſibilem: & ſic non deſiderat efficaciter: & quãuis iudicet beatitudinem ſibi poſſibilem: nichilominus iudicat media ſibi difficilia/& propter difficultatẽ nõ vult facere media: illud deſiderium non eſt effi-

tax: quia non eſt ſuffiĉiês cũ certitudine de
aliquo qđ eſt neceſſariũ ad cauſandũ voli-
tionem circa illud: & ſic actus ſpei nõ eſt in
deſperãte. ¶ Quantum ad aliud certitudo ſpe
ctat ad intellectum: ergo nõ eſt actus ſpei. Du- [margin: ... ſcđam]
pliciter ſoluitur. vno mõ ſi capiaẽ ſpes pro
actu: tũc ſpes nõ eſt certa expectatio niſi câli
ter & preſuppoſitiue: ſicut cõiter exponun
tur multe diffinitiones: vt triſticia eſt diſſẽ-
tio animi câliter. i. triſticia câtur ex diſſẽtio
ne animi. Similiter ſpes eſt certa expectatio
id eſt actus ſpei câtur ex certa expectatiõe fu
ture btitudinis. & non video ꝙ expectatio
importet actũ preter actũ intellectus/ & illo
ſolo poſito: & quocunq; altero ſecluſo di-
cor expectare: & ſic dico ꝙ ſpes pro actu dif
finitur câliter: puta ꝙ eſt certa expectatio. i.
cauſatur ex certa expectatione. i. ex hoc iudi
cio habebo btitudinẽ ex meritis & gratia.
Aliter ſoluit Durãdus qđ nõ câtur certitu-
do ꝓprie ſed analogice. ¶ Certitudo ẽ que-
dam firmitas intellectus ad vnã partem: ſic
ꝙ nulla dubietas remanet de oppoſito/ &
transfertur ad oẽs habitus determinãtes po
tentiã ad vnum oppoſitorũ & non ad reli-
quum: nam oĩs habitus ſic inclinat ad vnũ
actum & non ad ꝯtrarium: ſicut intellectus
dicitur certus qñ adheret ſic vni parti ꝙ nõ
de altera dubitat. & ſic ſpes eſt certa expecta
tio: id eſt habitus determinãs & inclinãs de
terminate voluntatem ad actũ: ſed prima ex-
poſitio videtur melior: id eſt actus câtus ex
certa expectatione futura. ¶ Repudiamus
tres opiniones de actu ſpei. Prima ꝙ actus [margin: Reſolutio trium opinionũ]
ſpei eſt ex actu charitatis & actu fidei. Secũ-
da ꝙ actus ſpei eſt quidam aſſenſus parti-
cularis fidei. Tertia/ & eſt Okam ꝙ eſt a-
ctus qđam diſtinctus ab actu charitatis & fi-
dei: ſed neceſſario ſequens illos duos neceſ
ſitate nature. Due prime opiniones nõ ſunt
vere ꝓpter Pauli auctoritatem dicentis: tria
hec &c. & ſic non eſſent ponendi tres habi-
tus infuſi theologici: ſed ſolum duo. tertia
non videtur vera ꝓpter duo: quia ſi neceſſa
rio ſequatur actus ſpei ad actũ charitatis &
fidei/ ergo fides & charitas ſufficienter de-
terminãt aĩam ad actum ſpei: quia ſi ad añs
neceſſario. cõſequenter & ad ꝯñs ſequitur
ꝙ actus ſpei eſſet poſterior actu charitatis:
hoc eſt ꝯtra Gabri. Propterea viſum eſt de
tertia opinione ꝙ eſt ex meritis & gratia: ita
ꝙ totum hoc beatitudo conferenda a deo
liberaliter ex preuiſis meritis: & gratia eſt [margin: act⁹ ſpei eſt amor ꝯcupiſcẽtie.]
obiectum ſpei & actus ille qui fertur circa
totum illud complexum eſt actus ſpei & a-
mor cõcupiſcentie: & ſic differt a charitate [margin: amor charitatis eſt amor amicitie.]
que eſt amor amicitie quo ſumma bonitas
nobis placet in ſe & non relata in cõmodũ
noſtrum. ¶ Secũdum iſtũ modum dicendi [margin: ... act⁹ ſpei nõ ſit bonus.]
videẽ ꝙ amor ille/ puta actus ſpei eẽt vſus
dei. Patet: quia actus ſpei eſt actus quo ama
tur ſumma bonitas: nõ vt eſt in ſe bona: ſed
vt eſt bona mihi & quilibet actus quo ama
tur aliqđ obiectũ non vt in ſe bonum. ſed
vt bonum alteri eſt amor quo amatur pro-
pter alterũ: & ſic eſt actus vtendi: & oĩs vſus
dei eſt malus. igitur. ¶ Item dicit Grego. in
primo. omnis amor ꝯcupiſcentie & oĩs no
litio ſunt vſus: quia oĩs amor concupiſcen
tie preſupponit amorẽ amicitie ex quo cau
ſatur. nunq̃ concupiſco aliquid amore cõ-
cupiſcentie niſi ego amem illud amore ami
citie cui ego deſidero illud qđ amo amore
concupiſcentie/ ergo oĩs amor concupiſcẽ
tie videtur vſus: ſaltem tenendo ꝙ non ſit
dabilis actus medius inter vſum & fruitio-
nem. Secũdo ſeqtur ꝙ actus quo opto bea- [margin: Secũdo.]
titudinẽ ꝓximo ex meritis ſuis & gratia dei
eſſet actus ſpei & ſperarẽ ꝓximo: vt ſortes
deſiderat platoni beatitudinẽ futurã ex me
ritis ſuis & gratia: talis actus eſt alicuius ha
bitus theologici: & non videtur ꝙ ſit cha-
ritatis: ergo ſpei/ ergo videtur ꝙ ſpes ſit re-
ſpectu proximi. ¶ Tertio. & ẽ tota difficul- [margin: Tertio.]
tas cum dicitur teneor me diligere ex chari-
tate & proximum ex charitate. quid eſt pro
ximum ex charitate diligere? eſt optare illi
gratiã & beatitudinẽ/ ergo eodẽmodo id
quo teneor me diligere ex charitate ẽ opta-
re mihi btitudinẽ: & illi ſũt actus ſpei quos
Gabriel ponit: ergo actus ſpei nõ eẽt diſti-
ctus ab actu charitatis ſcđm iſtã opinionẽ.

Ad pͥmũ ¶Q̄tum ad primũ. Sequitur ꝙ actus ſpeĩ eſſet vſus: quia oĩs actus quo refertur deus ĩ aliud eſt vſus dei: ſed per actũ ſpei refertur in aliud puta in ſperãtem: ergo. nego dicit Sco. ſed de neceſſitate requiritur ꝙ referaẽ illud obiectum in aliud tanq̄ minus bonũ: vel vnum obiectum ĩ aliud tanq̄ neceſſariũ ad ꝯſequutionẽ illius alterius. ſed deus nõ refertur in ſperantem tanq̄ minus bonũ in maius bonum: vel tanq̄ neceſſarium: &c. Ideo non eſt actus vtendi: ſed qualis actus erit. Breuiter oportet dicere ꝙ ſit actus medius. & apud nõ ponentes actum medium inter fruitionem & vſum eẽt difficile ſaluare quis eſſet actus ſpei. & ſic oportet negare ꝙ oĩs amor concupiſcentie ſit vſus: ſed ſolum amor ille cõcupiſcẽtie quo amatur aliquid propter aliud tanq̄ maius bonum/ ſicut amor quo amo potionem amaram propter ſanitatem. ¶Q̄tum ad ſecundum de

Ad ſcðm actu ſperãdi proximo ſi ſit actus charitatis: ergo cõſimilis in ſpecie in me erit actus cha-

Doc. reſolutio. ritatis. ¶Scotus mouet hoc dubium: & nõ ſoluit. Aliq̄ñ viſum ẽ mihi ꝙ actus ſpei haberet deũ pro obiecto nõ ſolum deum: ſed deum mihi conferendum ex meritis & gratia: & ſic habet deum pro obiecto principali: & me & gratiã & merita. & ſic actus quo ſpero ſorti beatitudinẽ nõ eſſet actus ſpei. Et ſic oporteret dicere ꝙ ſpes platonis habet platonem pro obiecto: & ſic ſi ponerẽẽ ſimul & ſemel in eodem ſubiecto non ſe intenderent: q̄uis ſint eiuſdem ſpeciei ſpãliſſime: tñ habent diuerſa obiecta. Sed difficile eſt conſequenter dicere ad quam virtutem ſpectaret imediate talis actus: quia eſt virtutis theologice immediate. Propterea dicit Tho. ꝙ actus ille eſt actus ſpei. & videẽ michi melius dicere ꝙ actus quo deſidero beatitudinem ſorti ex meritis & gratia eſt actus ſpei ſicut actus meus: quia non poſſum videre ad quam virtutem theologam ſpectet actus ille niſi ad ſpem. & ſic concedendum

Ad 3m. eſt ꝙ ego ſpero alteri. ¶Q̄tum ad vltimã difficultatem de actu quo quis diligit ſe ex charitate: & quo opto proximo dilectionẽ dei beatitudinẽ. Videntur non diſtinguĩ actus charitatis & ſpei. Dicit Scotus equiualenter ꝙ omnis actus quo opto ꝓximo beatitudinem nõ ſub illa ratione quia commoda proximo: ſed vt in ſe bonũ eſt actus charitatis. & ſic dicit Scotus. Vnde Sortes dupliciter poteſt aliquid optare proximo puta dilectionẽ dei. vno modo vt vtilẽ proximo. alio modo vt bonũ in ſe & ſimpliciter: non ſub illa ratione quia vtilis proximo: ſed quia in ſe bona. Eodẽ modo ſortes poteſt ſibi optare dilectionẽ dei vt in ſe bonum aut vt bonũ ſibi. Dicit Scotus/ primus actus eſſet actus charitatis/ & ſecundus ſpei. & ſic dico ꝙ optare beatitudinem vt commodum mihi nõ eſt actus quo diligo me ex charitate: quia eſt affectio commodĩ & ſpei: ſed actus quo opto quia vt ĩ ſe bona eſt actus charitatis quo diligo me ex charitate. & ſic patet quomodo ponitur differẽtia inter actum ſpei & charitatis. Sed vtrum de neceſſitate actus ſpei precedat actum charitatis: & loquor de primis actibus. Antiq videntur dicere ꝙ ſic. ſed contrarium mihi videtur verum. Vnde bene verum eſt ꝙ ꝑ actum ſpei inflammor ad actum charitatis: ſed ꝙ ſit neceſſarium ꝙ precedat non videtur mihi verum. Vnde quãuis non deſiderem deum poſſum apprehẽdere ſummum bonum in ſe. iſta apprehẽſio ſufficit ad cõplacendum in deo: ille actus eſt actus charitatis. ad eliciendum illum actum quo complacet mihi ſumma bonitas nullo modo requiritur actus quo concupiſco & deſidero mihi illam ſummam bonitatem. Non requiritur ergo de neceſſitate ꝙ actus ſpei precedat. verum eſt ꝙ inflammatur homo ad diligendum per actum ſpei: ſed de neceſſitate hoc non requiritur.

Dupliciẽ aliq̄d põt optari ꝓximo.

An act9 ſpei ꝓcedat actũ charitatis

Doct. ꝯ antiquos

¶Tertio notãdum. Virtus theologica dupliciter capitur. Vno modo ſtricte: & ſic tres ꝯditiones requirũtur. Prima ꝙ habeat deum pro obiecto. Secunda ꝙ regula eius non ſit regula humana ſed diuina. Tertia/ ꝙ ſit infuſa: ſed ad virtutẽ theologicã large captam requirũtur ſolũ due prime ꝯditio-

Tres ꝯditiones ad virtutem theo. req̄ſite.

nes: per primā conditionem differt a moralibus q̄ habent actus humanos aut paſſiões

Difficultas pma.

pro obiecto. ¶Sed videtur duplex difficultas: quia videtur ꝙ ſpes non habeat deum pro obiecto: ſed beatitudinem que eſt frui-

Secūda.

tio q̄ eſt aliquid creatū. ¶Secundo de latria que eſt aliqd morale ad iuſticiā pertinēs & non theologica virtus: ſimiliter de ſapientia: & tñ habet deum pro obiecto.

Ad pmā d obiecto ſpei.

¶Quātū ad primum dico ꝙ ſpes non habet beatitudinem formalem principaliter pro obiecto ſed obiectiuam / quia deus eſt mihi preſens q̄tum ad eſſentiam: & nō eſt mihi futurus q̄tum ad illam preſentiam: ſed aliter preſēs illis qui ſunt in gratia: & preſens illis q̄ ſunt in peccato: & aliter preſens q̄ nūc beatis: & ſic eſt abſens & futurus q̄tum ad illam preſentiā: & ſic eſt obiectū pricipale: & etiā habet obiecta creata ſcilicet merita / gratiā / & illū qui ſperat: ſed pro obiecto pricipali habet ipſum deum

ad ſcdam de latria.

¶Quātum ad aliud latria non habet deum pro obiecto: ſed operationem: id eſt genuflexionem relatā in deum & ſic differt a virtute theologica. vt dicit Bonauētura: quia theologica nunq̄ habet operationem pro obiecto. De ſapientia verum eſt ꝙ habet deum pro obiecto: ſed nō ſecundum rationem: que tranſcendit naturalem potentiam.

dupl'r ꝑt de⁹ eē obiectū habitus.

¶Deus enī poteſt eſſe obiectū habitus dupliciter vt dicit Tho. vno modo ſecūdum rationem ad quā non pōt pertingere intellectus ex ſua naturali potētia. Secūdo modo ſecūdum rationē ad quā poteſt intellectus ex ſua naturali potentia. Naturaliter peruenimus ad cognitionem dei ꝙ eſt omnium cauſa & pricipiū vt Ariſto. peruenit. tunc ſi ſit aliquis habitus qui feratur in deum ſecundum talem rationem non eſt theologicus ſed humanus: ſed non poſſemus naturaliter peruenire ad deū ꝙ ſit obiectum beatificans ſecūdum illā rationem neq̄ cognoſcere ꝙ deus ſit nobis futurus per beatitudinem: ſed ſolum ſupernaturaliter per illuſtrationem. & ſic habitus qui feruntur in deū ſecūdum illas rationes vocantur habitus theologici. Secūda cōditio dicit ꝙ eius regula ſit ſupnaturalis. oīm ci actuum humanorū regula eſt prudētia: & illa prudentia q̄ attingitur vel que acquirit abſq̄ reuelatione vocatur naturalis regula & humana ſicut ſunt prudētie que dirigūt nos circa virtutes morales. vnde naturaliter acquirit prudentia ꝙ eſt vnicuiq̄ reddendum qđ ſuū eſt.

Prudentia nālis.

Similiter naturaliter acquiritur prudentia q̄ dirigit temperantiam & fortitudinē. Sed prudentia q̄ non eſt in nobis acquiſibilis abſq̄ reuelatione vocat ſupernaturalis regula.

Prudentia ſupnaturalis.

¶Naturaliter non poſſumus acquirere prudentiā que dirigit actum ſit dei vel ſpei. Dicunt ergo ꝙ ſecūda conditio que requiritur ad virtutem theologam eſt ꝙ dirigatur non naturali regula ſed diuina. Ita ꝙ non habeat prudentiā naturaliter & humanitus acquiſitam ſiue acq̄ſibilem pro ſua regula: ſed habeat prudentiam q̄ non eſt acquiſibilis humanitus: ſed ex reuelatione pro ſua regula.

Prīa cōcluſio.

¶Prima cōcluſio. Spes tam infuſa q̄ acquiſita eſt virtus theologica.

Secūda.

¶Secūda ꝯcluſio. Spes nec eſt charitas nec eſt fides vt patuit in ſecūdo notabili. ꝙ nō ſit fides patet: quia non eſt habitus intellectualis. nec charitatis: quia nō reſpicit deū in ſe.

Tertia.

¶Tertia cōcluſio / virtus ſpei eſt realiter diſtīcta a charitate & fide: & iſte concluſiones nō ſunt niſi correlaria notabiliū. ¶Et ſic patet de actu ſpei & q̄uo eſt virtus theologica diſtincta a fide & charitate.

Primum dubiū in qua potētia ſit ſpes

Conſeq̄nter mouetur primū tale dubiū in qua potentia anie ſit. vtrum in voluntate vel in intellectu. Si in volūtate: vtrū in ꝯcupiſcibili vel iraſcibili. & iſtud dubiū ſolū dependet ex terminis. Difficultas eſt iter doc. cū potētie diſtinguātur pes actus / & actus penes obiecta qđ ſit obiectū potentie iraſcibilis & ꝯcupiſcibilis.

ꝙ potentie aīe nō diſtiguūt realit' ſed ratione.

Supponendū eſt ꝙ licet ſit vnica aīa in hoīe: & illa ſit potētia q̄cunq̄ hoīs. ſ. intellectiua / volitiua / q̄ eſt cōcupiſcibilis & iraſcibilis. Nihilominus varij & diuerſi ſunt actus rōne quorū iſta potentia denominatur taliter vel taliter. Ab vno enim actu denoiat intellectus: ab alio volūtas: a q̄buſdā ꝯcupiſcibil: & ab alijs ira

Quid cõcupiſcibilis q̃d iraſcibilis ſecũdũ tho.

ſcibilis. ¶Eſt ergo q̃ſtio a q̄bus actus dr̄ ꝯcupiſcipilis. & a q̄bus dr̄ iraſcibilis: vñ ãtiqui vt Tho. & Bonauẽtura dicũt ꝙ vocaꝛ cõcupiſcibilis reſpectu boni non ardui: & iraſcibilis reſpectu boni ardui. boni nõ ardui: id ẽ reſpectu boni quod nõ trãſcẽdit facultatẽ humanã: & boni ardui: id eſt tranſcendẽtis facultatẽ hũanã: & cũ beatitudo eterna trãſcẽdit totã facultatẽ humanã hinc dicunt ſpẽ que ẽ reſpectu illius boni eſſe i aĩa ſecundũ ꝙ ẽ potẽtia iraſcibilis & nõ ꝯcupiſcibilis. ſed Sco. & regulariter ſeq̄ntes eũ videtur melius dicer̄: & aliter. Pro quo aduertẽdũ ꝙ eſt aliquod obm̄ quod ẽ volũtatis: ꝙ in ſe habet rõnẽ ꝯcupiſcibilitatis vl̄ fugibilitatis in ſeipſo. & eſt aliud obm̄ qd̄ in ſeipſo nõ habet rõnẽ fugibilitatis: nec ꝯcupiſcibilitatis: ſed ſolũ ꝓpter aliq̄d aliud cuius ẽ mediũ/vel cuius ẽ impatiũ. Exẽplũ: cibus inq̄tũ eſt ꝯueniẽs vite hũane & ad ꝯſeruatõnẽ corporis hũani habet rõnẽ ꝯcupiſcibilitatis: & cibus rõe diſcõueniẽtis vite hũane i ſe habet rõnẽ fugibilitatis: & hoc ſolo pñtato/puta hoc ẽ ꝯueniẽs concupiſcit hõ. & hoc ſolo pñtato hoc ẽ diſcõueniẽs refugit hõ. ſũt aliqua obiecta/q̃ tñ i ſe nõ hñt rõnẽ fugibilitatis niſi inq̄tũ ſunt ipedimẽta aliorũ q̃ hñt rõnem boni veri vel apparẽtis: vt Sortes ꝯcupiſcit obm̄ de ſe ꝯcupiſcibile: puta cibũ: eſt aliq̄d ipediẽs ne potiaꝛ cibo deſyderato: illud obm̄ nõ habet de ſe rõnẽ fugibilitatis: ſed ſolũ ꝓpter hoc ꝙ eſt ipedimentũ ꝓſecutionis alicuius obiecti qd̄ habet rõnem apparẽtis. ¶Secundũ iſtos potentia. i. voluntas dr̄ ꝯcupiſcibilis ꝓpter actus quos habet circa obiecta de ſe appetibilia aut fugibilia: ſed ꝓpter actus quos habet circa obiecta ſecũdo appetibilia: vel fugibilia dr̄ iraſcibilis. Ex quo ſeq̄tur ꝙ non dr̄ ꝯcupiſcibilis ab actibus ꝯcupiſcẽdi vel deſyderãdi ſolũ. Siĺr nõ dr̄ iraſcibilis ab actu ſecũdo cõcupiſcendi/vel deſyderãdi: ſed dr̄ ꝯcupiſcibilis tã ab actu ꝓſequẽdi vel fugiẽdi imediate. ſiĺr iraſcibilis ab actu & ſecũdo ꝓſequẽdi & fugiẽdi. exẽplũ. ſors ꝑ vi ꝯcupiſcibilẽ appetit imediate ꝯducẽtia ad eius ſalutẽ ꝑ eandẽ

Scot⁹ nõ idẽ ſentit cũ Tho.

Ipſa voluntas dr̄ ꝯcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis diuerſimodꝫ

vim ꝯcupiſcibilẽ fugit q̃ imediate ſũt nociua ſue ſaluti vel ſanitati: ſed ꝑ vi iraſcibilẽ fugit ea q̃ ſũt imediate ipediẽtia ꝓſequutionẽ eorũ q̃ ſunt imediate appetibilia: & per eandem vim iraſcibilem ſperat & deſyderat illorũ amotionem: & ſic vtraq̧ iſtarũ potentiarũ habet actus ꝓſequutionis & actus fugitionis. ¶Hoc ſuppoſito nõ eſt difficultas Vtrũ ſpes ſit in cõcupiſcibili vel iraſcibili. nã ſi capiatur ſpes large: vt ſe extendit ad omne deſyderiũ futurũ ſiue ſit btitudo vel aliud/aliqua ſpes eſt i iraſcibili & aliqua in ꝯcupiſcibili. Exemplũ: deſyderiũ quo deſydero cibũ ꝯuenientem eſt i ꝯcupiſcibili: & deſyderiũ quo deſydero amotionem obiecti ipedientis a ꝓſequutõe obiecti appetibilis eſt i iraſcibili: ſed vtrũq̧ iſtorũ deſyderiorũ eſt ſpes large capiendo puta ꝑ hitu iclinãte ad bonũ: ergo in vtraq̧ iſtarũ viriũ aĩe eſt ſpes large capta. Sed ſi ſpes capiaꝛ ꝑ virtute theologica: eſt in parte dũtaxat ꝯcupiſcibili: & eſt de directo cõtra illos dicentes eſſe in iraſcibili. Ratio: obm̄ circa qd̄ verſaꝛ actus ſpei eſt de ſe cõcupiſcibile & imediate nõ ꝓpter aliud: ergo actus q̄ verſaꝛ circa tale obm̄ eſt actus potentie ꝯcupiſcibilis. Cõſequẽtia tenet: ipſa potentia dr̄ cõcupiſcibilis ab actibus: & ſolũ ab illis q̃ verſanꝛ circa obiecta q̃ ſunt imediate appetibilia/vel fugibilia: ideo ſcd̄m Scotũ ſi ſpes ſumaꝛ ſtricte ꝑ virtute theologica: eſt imediate in cõcupiſcibili: q̄a eſt de obiecto hñte imediate in ſe rõnẽ ꝯcupiſcibilis: & non ꝓpter aliud. ¶Dubitatur ſecũdo de ordine ſpei ad charitatem & ad fidem. Antiqui ponũt duo: ꝙ ſpes q̃tũ ad actũ eſt poſterior ſaltem natura q̃ fides. Nunq̃ ei infundiꝛ fides ſine charitate: licet bñ remaneat fides ſine charitate. Sed qñ q̃riꝛ de ordie iſtarũ virtutũ theologaliũ queriꝛ de actibus ſiue de ordine earũ q̃tũ ad ſuos actus dicunt prio ꝙ fides ẽ prior alijs q̃tũ ad actũ. Rõ: nũq̃ ſpat aliq̄s btitudinem niſi credat deũ eſſe/& poſſe cõicari a nobis ꝑ beatitudinem: iſti aũt actus ſũt fidei: ergo actus fidei de neceſſitate p̄cedit actũ ſpei. Dicunt ſecũdo ꝙ actus ſpei p̄cedit actũ charita

Quod aliquã ſpes ſit in cõcupiſcibili ⁊ aliqua in iraſcibili.

Dubium ſecundũ.

De ordie virtutum theologi. q̃tũ ad ſuos actus.

tis: verũ eſt regulariter/ſed non oportet ꝙ ſemp ſit verum. De primo eſt difficultas ſi aliqs opinet̃ ſolũ beatitudinẽ poſſibilẽ & deũ poſſibilẽ & deũ poſſe ſibi cõicari p btitudinẽ: quis nõ credat firmiter põt deſyderare btitudinẽ. Certũ eſt ꝙ aliqs habet volitiones efficaces de multis de qbus nõ habet certitudinẽ: ſed habet aliquã probabilitatẽ ergo ſi ſortes ſolũ pbabiliter eſtimet beatitudinẽ ſibi poſſibilem nõ firmiter iudicans ſor efficaciter poterit optar̃ btitudinem: & ille actus erit ſpei: & nõ importat actus ſpei niſi deſyderiũ efficax: ergo vr̃ ꝙ nõ requirit̃ de neceſſitate ad actũ ſpei ꝙ pcedat actus fidei: ſed ſufficit ꝙ ſit actus opinatiuus. Iſtud argumẽtũ vr̃ mihi ꝯcluder̃ ꝙ non requirit̃ de neceſſitate actũ fidei pcedere: ſicut dictũ ẽ prius ad actũ virtuoſũ nõ neceſſario reqrit̃ dictamẽ prudẽtiale: ſed ſufficit opinatiuũ. Si ſit ergo aliqs q nõ hẽat actũ firmũ qđ eſt btitudo ſibi futura ſed opiatiuũ/tunc actus cõformis puta deſyderiũ/quo deſyderat ex meritis & grã: ẽ alicuius virtutis: & nõ niſi ſpei theologice: ergo.

Argumẽtũ qđ non reqratur actũ fidei pcedere actũ ſpei.

Inſurgit contra.

¶ Dices ꝙ actus ille nõ eſt actus fidei infuſe: qa ſi opinet̃ non habet infuſam: & p ꝯñs neqꝫ ſpẽ. Dico ꝙ pro tpe quo tenet̃ firmiter creder̃ dũmõ non ſit ptinax in opinione ex illo actu opiatiuo pt ſeq actus ſpei. Videtur ergo ſatis poſſibile ꝙ ſit actus ſpei abſqꝫ quocunqꝫ actu fidei de neceſſitate pſuppoſito. Et ad Paulũ dicẽtẽ Accedentẽ oportet credere. dico ꝙ oportet credere. i. oportet aſſentire. implicat ꝙ habeã deſyderiũ efficax btitudinis/qui iudicẽ eã eſſe poſſibilẽ: ſed nõ oportet ꝙ illud iudiciũ ſit firmũ: ſed ſufficit opinatiuũ: & ita videtur mihi dicendũ.

Ad auctori. pauli ſolutio.

¶ Dubitatur tertio. Quare ponũt̃ due infuſe in volũtate: & vnica in intellectu. Rñdet Sco: & bñ: itellectus nunq̃ fert̃ in obm̃ niſi ſub vna rõne. ſ. veri: ſed volũtas fertur in obm̃ ſub duabus rõnibus: puta ſub rõne boni i ſe & ſub rõne boni nõ in ſe/ſed alteri: & prima affectio vocatur iuſticie: ſecũda cõmodi. cũ ſint ergo iſte due affectiones in volũtate fert̃ volũtas per illas i ſua obiecta. & ſic ponũtur due virtutes ad moderãdũ/dirigẽdũ/& regulãdum iſtas duas affectiões. ſ. ſpes ad inclinãdũ volũtatẽ ad ferẽdũ in obm̃ qa alteri bonũ: &c.

Dubium tertium. Quare fides ponitur i intellectu & ſpes & charitas i voluntate.

Dubitat̃ q̃rto/ vtrũ ſit tm̃ vna ſpes reſpectu oĩm ſpandorũ: & eſt ꝯforme dubio de fide Vñ multa ſpanda ſunt. ſ. btitudo/charitas remiſſio pcti: tũc quero an ſit vna ſpes reſpectu illorũ obiectorũ. De infuſa ẽ vnica q habet vnicũ obm̃ primarium puta deũ: & oĩa alia obiecta ſunt ſecundaria & incliriant ad actus circa alia mediãte actu circa primariũ obm̃. Si ſit q̃ſtio de ſpe acq̃ſita aliqs põt hr̃e vnicũ actũ ſpei qui termiatur ad deũ: & cauſabit habitũ diſtinctũ ab illo q cauſatur ab actu q terminat̃ ad btitudinẽ formalẽ: quia iſti actus ſunt obiectorũ diſtinctorũ ſpecie ergo diſtinguũtur ſpecie. & vltra: ergo cauſant habitus diſtinctos ſpecie: ideo ſperãdorũ diuerſe ſunt ſpes acquiſite & vnica infuſa/ſicut diuerſorũ credibiliũ vnica infuſa & diuerſe acquiſite.

Dubium quartum an ſit vnica ſpes.

¶ Aliud dubiũ Vtrũ ſpes & cetere virtutes cõſiſtãt in medio. vr̃ ꝙ ſic qa aliqs pt deſpare: & aliquis pt pſumere nimis ſpando: & in defficiẽdo deſpare. Sicut aliquis pt nimis cito credere: qa qui cito credit leuis ẽ. & ſic ſupabundat in credẽdo: pt etiã nimis parũ credere: ergo deficit: & ſic fides ꝯſiſtit in medio ſiue inter duo extrema: & iſtud ẽ melius dubiũ inter alia: de quo altercat̃ doc. Durãdus tenet ꝙ hñt duo extrema: & Scotus vr̃ defẽſar̃: & Thomas vr̃ melius dicere. Nã ꝯtingit dupliciter virtutem eſſe inter duo extrema. vno modo ꝙ habeat extrema rõne obiecti pricipalis. Alio mõ non rõne obiecti pricipalis: ſed rõne circũſtãtiarũ obiecti. Exẽplũ: vt tẽperãtia ſaltem q̃tum ad iuſtum ꝯſiſtit circa eſum & potum Vñ aliqs põt hr̃e actũ circa eſum & potũ q erit ſupabundãtia nõ ſolũ rõne circũſtãtie: ſed ratiõe obiecti circa quod fert̃: puta vult bibere duas pintas vini: & vna ſufficit.

Dubium quintum An virtutes the. ſint in medio.

Dupliciter virtus ẽ inter duo extrema.

¶ Dicũt ergo & bñ ꝙ morales virtutes hñt extrema p defectũ & p ſupabũdantiã ex parte obiectorũ. i. ẽ vnus actus qui fertur circa obm̃ pportionatum rationi: & ille eſt bonus: &c. Sed theologice non hñt extrema

Differentia inter morales & thelo. virtutes.

ratione obiectorum. Ratio: nullus poteſt ſpare nimis magnū bonū neqꝫ nimis credere ſumme veritati: ſicut nullus pōt nimis aſſentire ꝙ deus ē verax: ita nullus pōt nimis deſyderare ſummū bonū ſibi. Sed aliq̄ pñt ſpare deū p aliqua media: p que nō eſt ſpandus vel ſine medijs qbus nō eſt ſpandus: vt ſperās btitudinē ſine meritis nō eſt actus virtuoſus: qa fertur in obm̄ difforme rōni: nō in ſe ſed ppter circūſtantiā: puta quia fertur in tale obm̄ ſine meritis Non ē ergo ſuperabundātia in virtute ſpei rōne obiecti: ſed ratione circunſtātie. Etiā aliquis credit reuelato: non p medium: ſed ad primā p̄dicatione de quo nō habet veriſimilitudinē ꝙ ſit verax: talis eſt leuis: non ꝙ credat reuelato. Sed quia credit p mediū p quod credere nō debet. Ideo theologice virtutes non hn̄t extremū: & p̄cipue ſupabūdātie rōne obiecti.

De actu p̄ſūptōis ❡Circa hoc dubium difficultas ē de actu p̄ſumptionis. Vn̄ actus p̄ſumptionis ē vel le btitudinē ſibi ſine meritis. Vtrum talis ſit p̄ſumptuoſus: dico ꝙ ſufficit hr̄e media in propoſito ſcilicet qa itēdit mereri & diſponere ſe ad grām: & p merita q̄ habet in intētiōe pſequi btitudinē non ē p̄ſumptio: ſed ille eſt p̄ſūptuoſus q nō habet merita nec in

De actu deſpatōis actu nec in ppoſito. ❡Sed de actu deſpationis quid eſt an ſit nolle btitudinem: certū eſt ꝙ nullus pt velle miſeriā ſcdm̄ aliquos:

hoc apud eos ſit in intellectu. ita apud eos nullus pōt nolle btitudinem. An actus deſpationis ſit nolle mereri: & eſt argumētum ſatis apparēs ad probādū opinionē ꝙ actus ſpei ſit actus itellectus. Nam iſta non ē de fide/merebor: nec iſta/ego cōſequar btitudinē ex meritis & grā: quicūqꝫ habet iudiciū Nō pſequar btitudinē q̄cūqꝫ

Quid ſit deſpare. merita faciam dr̄ deſpare. Cayn iudicabat ꝙ non poterat p q̄cūqꝫ media pſequi remiſſionē pc̄ti nec btitudinē ergo vr̄ ꝙ actus ſpādi ſit actus intellectus: & p pn̄s ꝙ actus eius oppoſitus ſcilicet actus deſpandi ſit actus intellectus puta iudiciū: &c. De hoc ytavidef dicere ꝙ deſpare non eſt aliud q̄ libere aſſentire ego damnabor: dicit libere quia ſi reuelaretur ſecus eſſet: ſed ſi ex mala affectione quā habet vult ita credere/oīs talis dr̄ deſpare: & p pn̄s vr̄ ꝙ deſpare nihil importet pter actum intellectus poſitiue: & videt mihi ꝙ aliquis dicitur deſpare qui habet actū incōpoſſibilē actui quē dicimus ſpare. Aliq.n. actus intellectus ſunt icompoſſibiles actui ſpei puta deſyderiū beatitudinis ex meritis Vnde aſſēſus quo iudicarē non ē mihi poſſibilis: repugnat oī deſyderio efficaci beatitudinis: & per pn̄s habens talē aſſenſum dicitur deſperare. Similiter hn̄s iudiciū nunq̄ merebor: dicit deſperare: qa efficaciter repugnat deſyderio. ſi̇̄l hn̄s iudicium q̄uis ego merebor: illa tn̄ non erūt ſufficiētia ad ſalutē dicit deſperare: ergo deſperare nihil alid eſt q̄ hr̄e actū intellectus icompoſſibilē illi. Et dicitur deſpare propter incōpoſſibilitatē ad actū ſpei per quē dr̄ ſperare. ❡Vtrum

An act⁹ ſperādi ſit meritori⁹ actus ſperādi ſit meritorius. Apparet ꝙ nō Nullus actus eſt meritorius niſi vltimate referatur in deū: quia radix meriti pſiſtit in dilectione dei ſup oīa ſed actus ſperandi non refertur immediate in deū. Patet: quia eſt amor pcupiſcentie: quia vltimate refertur in amantē: amat enim ſibi beatitudinē eternā: amor beatitudinis refertur in amantē vltiate: ergo videtur ꝙ non ſit actus meritorius. ❡Preterea/Omnis actus meritorius ē affectio iuſticie: ſed actus ſpei ē affectio pmodi: ergo videt ꝙ actus ſpei non ſit meritorius.

Prima ppoſitio. ❡Pro ſolutione ſit prima propoſitio. Nullus actus cuiuſcūqꝫ alterius virtutis a charitate ē meritorius niſi pro q̄to per actū charitatis refertur vltimate in deū. Vn̄ aliquem actū referri vltimate in deū: nihil aliud eſt q̄ diligere deū ſuper oīa & ex illa dilectiōe vel elicere actū illū alterius virtutis: vel ꝯtinuare: & non ē incōueniēs ꝙ vnus actus ſit duarū virtutū vnius elicitiue: & alterius imperatiue. Vn̄ dico ꝙ oīs actus qui eſt elicitiue

Idē act⁹ p̄t eē duarū v̄tutū. alterius a charitate nunq̄ eſt meritorius niſi ſit actus imperatus a charitate.i. imperatus mediante actu charitatis. ❡Hoc ſuppoſito ſatis facile videre eſt q̄n̄o actus ſpei ſit meritorius: ſtat.n. ꝙ aliquis diligat deū ſuper omnia: quia in ſe bonum pplacēdo in eius

bonitate volendo ꝙ ſit ſumme iuſtus:pru
dẽs:&c. Et propter hoc:quia habet actum
diligendi ſuper omnia deſyderat eum ſibi
per beatitudinẽ eternã:propter hoc preciſe
q̃a diligit deum ſuper omnia:ita ꝙ iſtum a-
morem ꝯcupiſcẽtie refert per amorẽ amici-
tie dei:talis actus ẽ meritorius:q̃uis non ſit
elicitus a charitate:ſed imperať a charitate
id ẽ mediãte actu charitatis. & ſic reſolutio
eſt ꝙ nunq̃ actus alterius virtutis ẽ merito-
Radix meriti. rius:niſi impetur a charitate. Ratio: quia ra
dix meriti ꝯſiſtit in dilectione dei ſuper oĩa
&ipſum procedere a dilectiõe dei ẽ ipſum
partialiter cauſari a dilectione dei ſuper oĩa
Bona dif ficultas. ¶Difficultas vtrũ ille actus ſit meritorius
alterius premij q̃ ſit illa dilectio dei ſup oĩa
a qua pcedit:q̃a non ẽ meritorius niſi pp̃ter
aſſiſtẽtiã dilectionis dei ſup oĩa. ſi ſic:ergo
ille actus eſt immediate elicitus a charitate.
Patet ꝯñа. Oĩs actus qui ẽ immediate meri-
torius. i. proprio merito ẽ immediate pro
ductus a charitate:ergo ſi actus ſpei ſit ime-
diate meritorius. i. merito proprio:ita ꝙ ei
correſpondeat premiũ diſtinctũ ab aliquo
actu:ergo ẽ actus imediate a charitate:& p
ꝯñs actus ſpei erit ita bñ charitatis ſicut ſpei.
verũ eſt ꝙ actus ſpei nõ eſt meritorius niſi
referať p amorẽ amicitie. Sed hoc ſuppoſi-
to ꝙ ſit taliter meritorius eſt difficultas/ an
ſit meritorius merito proprio:ita ꝙ ei reſ-
põdeat premiũ ab illo actu p quẽ refertur.
ſi ſic:ergo ille actus pcedit a charitate. Cõſe
quẽtia tenet:quia charitas pducit oẽm actũ
meritoriũ qui eſt imediate meritorius:&ſic
Reſolutio doc. erit ita bñ actus charitatis/ſicut ſpei. ¶Di-
co ꝙ ille actus qui ẽ preciſe ſpes impatus ab
amore amicitie non ẽ meritorius merito p-
prio:ſicut actus q̃libet ſecũdũ Ochã qui nõ
habet intriſecã bonitatẽ:ſed bonitatẽ actus
propter cuius pñtiã eſt bonus:ita dico q̃li-
bet actus q preciſe propter pñtiã alterius eſt
meritorius nõ habet meritũ propriũ ei cor
reſpõdẽs:ideo dicerẽ ꝯſequẽter ꝙ actus qui
eſt p̃ciſe ſpei qui ẽ meritorius eſt p̃ciſe meri-
torius p̃mij q̃d correſpõdet illi actui a quo
ĩperatur:alias oporteret ꝓcedere ꝙ eſſet im
mediate a charitate. ¶Diffultas alia. Nun Difficultas alia.
quid põt ei ꝯcupiſcere bonũ pp̃ter deũ ſum
me dilectũ:aliq̃n eſt idẽ actus q̃ ẽ amor ami-
citie & ꝯcupiſcẽtie:ideo oĩs amor ꝯcupiſcẽ
ſcẽtie videtur eſſe amor amicitie. nunq̃. n.
diligo bonũ amore ꝯcupiſcẽtie qui diligã
illud bonũ alicui per illũ actũ:ergo diligo
illũ/cui opto amore amicitie & per ꝯñs p̃t
eſſe aliquis actus quo quis ſperat btitudinẽ
& pp deũ ſũme dilectũ eodẽ actu:ſi ſit ergo
ẽ actus charitatis. Patet:ẽ dilectio dei ſuper
oĩa:ergo charitatis/& ẽ actus ſpei:ergo idẽ
actus ẽ & ſpei & charitatis. & ſic ẽ q̃õ Vtrũ
ſicut poſſem amare ſortẽ propter deũ eodẽ
actu nũq̃d etiã eodẽ actu poſſum mihi cõcu
piſcere btitudinẽ ex meritis & gr̃a pp deum
ſumme dilectũ:& appet mihi ꝙ ſic:& hoc
ſuppoſito Vtrũ talis actus ſit charitatis &
ſpei: vr̃ ꝙ ſic. Bñ ſeq̃tur:eſt dilectio dei ſup
oĩa:ergo ẽ charitatis:& bñ ſeq̃tur:ẽ expecta Q idẽ actus ſit ſpei et charitatis.
tio future btitudinis:ergo eſt ſpei:ergo idẽ
actus eſt charitatis & ſpei. verũ eſt ergo ꝙ ẽ
elicitiue a duabus virtutibus diſtinctis:ꝯce Jdẽ actus ẽ virtutis theolo. et moralis.
do:& nõ eſt incõueniẽs ꝙ idẽ actus ſit dua
rũ virtutũ elicitiue vnius theologice/alte-
rius moralis:neq̃ ꝙ procedat a duobus hi-
tibus diſtinctis ſpecie elicitiue. Dilectio. n.
dei ſup oĩa in hituato pcedit a charitate in-
fuſa/&ab acquiſita:ergo idẽ actus procedit
ab hitibus diſtinctis ſpecie etiã hñtibus di-
ſtinctas denomiatiões virtutũ:quorũ vnus
ſit acq̃ſitus:& alter infuſus. vt ſor̃ abſtinet a
venereis propter deũ ſumme dilectũ eſt cha
ritatis infuſe elicitiue. Patet:quia ẽ dilectio
dei:& actus ille ẽ ab hitu tẽpantie. iſti enim
habitus ſortiũtur diuerſas denomiationes
virtutũ:quia vnus eſt charitatis:& alter tẽ-
perãtie ¶Dico tertio. non eſt incõueniens Jdẽ actus p̃t procedere a duobus hitibus diſtinctis ſpecie.
ꝙ idem actus procedat a duobus habitibus
diſtinctis ſpecie vtroq̃ infuſo:& qui ſortiũ
tur diuerſas denomiationes virtutũ: vnus
vocať ſpes:alius charitas. Et ſic quãdo dici
tur regulariter ꝙ nunq̃ habitus diſtĩcti ſpe-
cie immediate producũt actũ vel actus eiuſ-
dem ſpeciei:ſed actus diſtincti ſpecie produ
cũtur a diuerſis habitibus:hoc intelligiť de

vtroq; habitu acquiſito ita ꝙ nūq̄ duo ha-
bitus acquiſiti diſtīcti ſpecie imediate pro-
ducūt eūdē actū: ſed ſtat bñ ꝙ vnus ꝓducat
imediate: & alter mediate: ſed de infuſo nō
eſt incōueniēs: vt patet de actu qui ē amor
amicitie/ & amor concupiſcētie. ❡ Dubita

Quid ſit obm̄ adequatum ſpei ⁊ inadequatū

tur qđ eſt obm̄ adequatū ſpei. dico ꝙ obm̄
adequatū ſpei ē aliqs ꝯceptus: ſed iadequa-
tū obm̄ ē res ad extra. Vñ ſpes & charitas tē
dūt in rē ad extra. i. res ad extra ꝑ actus amo
ris & deſyderij deſyderatur & amaṫ: nihilo
minus nō tendūt in rē ad extra: niſi median
te aliquo ꝯceptu: & ille cōceptus ꝑ quē ten-
dūt in rem ad extra dr̄ eſſe obm̄ primariū &
adequatū: & eſt fantaſia ſatis bona. Dicitur
ergo (& iſtud eſt notiſſimū) fides tendit in
deū ꝑ actū ſuum: & alie virtutes nō niſi me
diantibus apprehenſionibus: quia volūtas
non fertur in incognitū: & tendit mediāti-
bus diuerſis apprehēſiōibus: ideo actus ea-
rū ſunt varij: ꝓpterea aliud eſt obm̄ charita
tis: & eſt hoc ꝯplexum/ deus ē diligēdus &
quicqd vult a me diligi. fateor ꝙ actus cha-
ritatis & ſpei nunq̄ tēdūt in deū niſi mediā
te aliqua cognitiōe: tñ nō oportet ꝙ tēdāt
in illā cognitionē. qñ. n. ſortes apprehēdit
deū vt quoddā futurū ſi eliciat actum quo
ſperat ſibi actu illo nō fertur ſortes in illud
ꝯplexum: qa non oportet ꝙ ſortes reflectat
ſe ſup tale cōplexū: ſed ſolū fertur ī deū: me-
diāte tñ tali complexo. ❡ Propterea dico ꝙ

Deus eſt obm̄ ſpei ⁊ charitā.

obm̄ adequatū ſpei & charitatis ē deus: er-
go idē eſt obm̄ adequatū iſtarū virtutū. ve
rū eſt: ſed ſecūdū diuerſas apprehēſiones &
rōnes. Nā deus pōt apphendi ſecundū di-
uerſas rōnes: & ſecundū vnā rōnē eſt obm̄
virtutis ſcđm quā rōnē itellectus ferṫ in illđ
Vñ deus nō eſt obm̄ ſpei: niſi ſcđm rōnem
boni futuri & actus ſpei nō fertur in illā ra-

Aduerte

tionē. Non. n. ſeqtur/ Spes nō fertur ī deū:
niſi ſcđm rōnem aliquā: ergo ferṫ in illā rō
nē: ſicut nō ſeqtur. Volūtas nō fertur in ob
iectū niſi ſcđm cognitionē: ergo fertur ī co-
gnitionem: vt āteq̄ ego amem patrem meū
nō oportet ꝙ amem ſcđm illā cognitionē.
& ſic deus eſt obiectū adequatū ſpei & cha-
ritatis & fidei ſecundū diuerſas apprehēſio
nes. Et ſic dicta ſufficiant de fide & ſpe. Hec
materia diffuſius in ꝑludijs moralibus tra-
ctaṫ. Nūc ſeqṫ de charitate. ❡ Diſt. xxvij.

QVeritur ꝯſequēter. Vtrū
charitas ſit habitus incli-
nās volūtatem hominis
ad obſeruatōem primi ꝓ
cepti charitatis/ ſeu de di
lectione dei ſup oīa: & in
iſta q̄ſtione ponūtur tres
articuli. Quātum ad primū declarabimus qđ
ſit charitas. Et quia habitus cognoſcūtur ꝑ

Quid actꝰ charitatis quid amor

actus: ideo primo inueſtigabimus quid ſit
actus charitatis. Vñ actus charitatis diciṫ a-
mor vel dilectio. ideo vidēdū eſt quid ſit a-
mor. Amor eī nō eſt niſi quedam tendētia

De triplici appetitu ꝑ° ꝺ naturali.

qua tēdit potentia in ſuū obm̄. Vñ triplex
eſt appetitus/ naturalis/ ſenſitiuus/ & intel
lectiuus. & quolibet iſtorū appetituū tēdit
potentia in obm̄. Appetitus em̄ naturalis
nō ꝓrequirit apphenſionem eius qđ appe-
tit in ipſo appetente/ ſed alterius puta in in
ſtituēte naturā. Diuina eni ꝓuidentia (vt in

Oē ens apetit eē.

qt Boetius) dedit creatis a ſe rebus hanc vel
maxime manendi cauſam: vt quoad poſſūt
naturaliter manere deſyderāt. Et Cicero in

Quid appetitꝰ aialis.

primo offi. Principio animātiū &c. Appe
titus vero animalis eſt appetitus preſuppo
nens apphenſionem appetentis natus ten-
dere ī obm̄ apphenſum aut in eo quieſcere
neceſſario & nō libere: & hic eſt in brutis.

Quid intellectiuꝰ

Sed appetitus intellectiuus de neceſſitate ꝓ-
ſupponit noticiā intellectiuā ſeu iudiciū in
tellectus natus libere actū ſuum eliceṙ. & vo
catur appetitus rōnalis/ itellectus/ ſeu volū
tatis. vñ appetitus naturalis tm̄ valet ſicut
naturalis inclinatio: vt eſt naturalis inclia-
tio ad aliqd proſequendū: vt graue natura-
liter appetit deſcendere deorſum: & appeti
tu naturali vnaq̄q; res appetit ꝯſeruari in eē
vt dictū eſt. & talis appetitus nullā ꝓuiā co
gnitionem ꝓrequirit. ſed appetitus aialis ē
illa potētia q̄ exercet ſuā opationem mediā
te aliqua cognitione ꝓuia/ vt in brutis ꝓter
naturalē inclinationem eſt qdā appetitus

cognoſcendi qui nõ poteſt cauſari niſi me-
diante aliqua cognitione ꝑuia. Sed appeti
tus intellectus ſeu voluntatis eſt ipſa poten
tia q̃ de neceſſitate ad ſuos actus exercẽdos
aliquã preuiã cognitionẽ reqrit q̃ libere fer
tur in obiecta. ¶ Et ſicut ſolent cõmuniter
doctores ponere tres potentias ita ponunt
triplex genus amoris. vñ amor primo mõ
q correſpondet appetitui naturali quẽ etiã
naturalẽ dicimus / nõ actus elicitus vel paſ-
ſio: ſed eſt ipſamet res vel eius forma ſubſtã
tialis aut qualitas eã formã naturaliter ꝓñs.

Triplex amor qd amor naturalis.

¶ Sed ſtatim q̃reret aliqs cũ aĩa nr̃a in ordi-
ne ad intellectiões & ſuas opatiões habeat
incliationẽ & appetit eius cognitiones: qa
vnũquodq̃ appetit ſuã opationẽ / mõ opa
tio intellectus eſt intelligere & voluntatis
velle / nole. q̃ritur ergo qualis ſit appetitus
ad iſtas opationes. clarũ eſt ꝙ nõ eſt appeti
tus intellectus: qa nullam preexigit noticiã

Dubium

¶ Breuiter dico ꝙ appetitus intellectus ſeu
volũtatis quo exigit ſuas opationes dr̃ na
turalis ita bñ ſicut appetitus quo graue ap-
petit deſcẽdere deorſum. &c. ¶ Sed amor
ſecundo modo puta qui correſpondet ap-
petitui aĩali ſeu ſenſitiuo eſt incliatio appe
titus ſenſitiui ad ſuum ꝯueniẽs / vel actus de
ſiderij quo tendit in bonũ apphenſum ab-
ſens. & talis vocatur amor aĩalis qui cõis eſt
homibus & brutis. ¶ Sed amor tertio mo-
do puta amor rationalis vel intellectus eſt
actus volũtatis quo volũtas libere acceptat
obm̃ ꝑ intellectũ ſibi pñtatũ. & de hoc amo
re cõmuniter eſt ſermo: & qñ eſt q̃ſtio de a-
more apud doc. capiſ amor pro actu volũ
tatis puta velle / & nõ ꝑ naturali vel ſenſi-
tiuo vt qñ dr̃ ꝙ amor nõ fertur in incogni-
tũ. Ita ꝙ amare ꝑtinet ad volũtatẽ & ẽ actus
volũtatis ſicut itelligere ẽ actus intellectus.

Quid amor ſẽſitiuus.

Quid amor rõal'.

¶ Conſequenter dr̃ ꝙ. volũtas nõ habet ni
ſi duas opationes. qa obm̃ non põt pñtari
volũtati niſi duobus modis. volũtas ei nõ
põt hr̃e circa illud obiectũ niſi duos actus:
puta velle quo volũtas acceptat obm̃ vt cõ
ueniẽs. Et nolle quo voluntas fugit. Et ita
primus actus vocatur proſequutio: & ſecũ-
dus vocatur fuga. ¶ Et ſi dicatur voluntas
poteſt hr̃e actũ ſuſpentionis: qa poteſt ſuſ-
pendere actũ / ergo eſt aliquis actus ſuſpen-
ſus quo neq̃ acceptat neq̃ de acceptat neq̃
fugit.

Duo ſunt tm̃ voluntatis act⁹ eliciti.

¶ Reſpondetur quod talis ſuſpenſio
põt fieri duobus modis: vno modo ꝙ volũ-
tas pñte obiecto per apprehenſionẽ intelle
ctus qñq̃ auertit ſe / ita ꝙ nullum actũ circa
hoc obiectũ elicit & ſuſpẽditur ab obiecto.
& talis ſuſpẽſio non ẽ actus. Alio modo vo
lũtas volens ſuſpẽdit ꝑ actũ poſitiuũ / quia
vult nõ elicere vt magis inquirat de obiecti
ꝯuenientia & bonitate. Et talis actus ſuſpẽ
ſus eſt quodẽ velle. ſ. velle non elicere. Et
ſic patet ꝙ in voluntate non ſunt niſi duo
actus eliciti reſpectu cuiuſcunq̃ obiecti: ſci-
licet velle & nolle.

An voluntas dicat ſuſpẽdere ꝑ actum

Suſpẽſio vo. dupl' põt fieri.

¶ Hoc ſuppoſito cum
amor ſit actus volũtatis videndũ eſt vtrũ ſit
velle vel nolle. breuiter dr̃ ꝙ amor nõ ẽ ni
ſi velle. quia actus amãdi ẽ ꝯplacentia i ama
to vl' eſt actus quo acceptaſ obiectũ amatũ
tm̃ bonũ ſibi vel alteri. Verũ nolẽdo nihil
acceptamus ſed refugimus: ergo amor non
põt eſſe nole: ideo cũ ſint tãtũ duo actus vo
lũtatis oportet de neceſſitate diceſ ꝙ amor
actus voluntatis eſt velle. Et hoc habet phi
loſophus in ſecundo rhetoricorũ. amor in
quit eſt velle alicui bonũ.

Amor volũ. ẽ quodã velle.

¶ Hic eſt difficul
tas: quia dicũt aliq doctores quod oẽ nolle
ẽ velle: ita dicit Gregorius i primo & Hol
cot. q. ſeptima primi: quia oẽ nolle alicu-
ius eſt velle ſuũ ꝯtradictoriũ / quia nolle ſor
tẽ eẽ diuitẽ eſt velle ſortẽ nõ eſſe diuitẽ: ſed
ſic ẽ ꝙ oẽ velle põt dici amor vt dictũ eſt / er
go omne nolle põt dici amor. Primo dico
ſecundũ illos qui dicunt ꝙ oẽ nolle eſt vel-
le hoc cõcedẽdo. põt dici ꝙ non ẽ amor il-
lius obiecti cuius eſt nolle. vt nolo ſortem
diuitẽ / talis actus eſt nolle diuitiarum: & ſic
nõ eſt amor diuitiarũ. Sed eſt velle alterius
Et ſic ſecundũ iſtã opinionem dato ꝙ eſſet
vera nõ ſeqtur ꝙ amor ſit nolle. Iſta tamen
opinio ſemꝑ viſa eſt mihi falſa & nõ vera.
Et ratio mea eſt: quia ego poſſum apprehẽ
dere ſortem diuitẽ vel ecõtra nõ cogitãdo
de ꝯtradictorio, ideo poſſum apprehẽdere

Q8 oẽ nolle ſit velle ſcdʒ Gre. & Holcot

Confutatio gregorij & Holcot.

vnum contradictoriū nō apprehendendo reliquum. Et tunc non poſſet dici ꝙ illud velle ſit nolle: quia voluntas nihil vult niſi intellectus apprehendat. ſed intellectus nō apprehēdit ɔtradictoriū/ ergo oportet de neceſſitate dicere ꝙ nō oē nolle eſt velle cō tradictorij: & iſta opinio appet michi pro babilior. ¶Conſequēter noto ꝙ iſte amor diuiditur in tres amores/ primo mō in amo rē affectiuū & effectiuū: ſecundo mō in amo rē amicitie & cōcupiſcentie: tertio modo in amorem cōplacentie & deſiderij. Pro prio noto ꝙ voluntas volēdo alicui bonū ſi ſit velle efficax non ē in poteſtate voluntatis pro tunc: quin exhibeat illud bonū niſi im pediatur ab extriſeco. Et ſi caruerit illo bo no procurat illud bonū amato ꝙtum pōt alioquin talis dilectio nō eſſet vera. Vnde Io. iij. diligamus non lingua: ſed opere & veritate. & Gregorius omelia. xxx. amor dei ocioſus non eſt. Et amor ille quandoꝙ extēdit ad conatū illū quo quis bonū pro curat ꝙ amato ineſſe deſiderat. Et ex illa au ctoritate. Io. ſumit illa diſtinctio amoris in affectiuū & effectiuū. Sed amor affectiuus ē actus volūtatis elicitus quo volo alicui bo nū. Dicunt doc. ꝙ illa volitio ad quā ſequi tur opatio vocat amor effectiuus/ ſed ſi ad iſtā opationē interiorem vel deſideriū non ſequat effectus: tunc talis volitio nō efficit & vocatur affectiuus. Et nō eſt in hoc diffi cultas. Dicitur tñ cōmuniter ꝙ iſte amor ef fectiuus nō eſt proprie operatio immanēs: ideo iſta acceptio eſt ſatis impropria.

Triplex amoris diuiſio. — *Diffinit amorē effectiuum.* — *Quid amor affectiuus.*

¶Quātum ad aliā diuiſionē amoris in amo rē amicitie & amorē ɔcupiſcentie dicit Du randus in hac diſtinctione ꝙ nō eſt intelli gendū ꝙ ſint duo amores diſtincti: vt ſi qs velit forti amādo ipſum diuitias/ vl' hono res/ amor fortis in vtrūꝙ tēdit/ amat enim fortem cui vult talia bōa ineſſe: amat & ipſa bona q̄ vult ineſſe forti/ amat eni fortē pro pter ſe: diuitias vero & honores amat pro pter fortē. Ita volens ſibi ipſi bonū equum per amorē qui eſt velle in ſe ipſum tendit in equū. vult enim equū eſſe ſanum/ fortem/

Quod amor amicitie et cōcupiſcētie nō diſtinguantur.

velocem/ nō propter equū ibi ſiſtendo ſed propter ſe: proportionabiliter ſicut intelle ctus duos habet actus aſſentiendi alicui ve ro/ aliquādo eni aſſentit vero propter ſe/ ſi cut pricipio ex terminis aut ex euidētia no to ei euidenti aliquando propter aliud ve rum i quod reſoluitur ex quo deducit ſicut concluſioni ex principijs illate. ¶Item pro portionabiliter quādoꝙ acceptat bonū p̄ pter ſe nō referendo in aliud. Aliqñ tñ pro pter aliud. Et ſecundū hoc diſtinguūt vſus & fruitio. Similiter amor amicitie & amor ɔcupiſcētie. vnde ſicut eſt ordo i intellectu ita eſt ordo in voluntate. ¶Dico ergo ꝙ a mor amicitie eſt amor quo amatur obiectū ex ſola obiecti apprehēſione & nō ex alteri us obiecti amore/ ſed amor cōcupiſcētie eſt amor quo amat obiectū nō ex ſola obiecti apprehenſione: ſed ex alterius obiecti amo re/ verbi gratia: ſi quis diligit fortem volēs ipſum eſſe diuitem: potentē: vt ſibi largiat & benefaciat: vel ſi quis bene vult famulo: familie: vel beſtijs fortis propter fortē. oīs dilectio hec amor eſt concupiſcētie. Et in a more huiuſmodi quādoꝙ ſunt duo actus/ vnus preciſe circa illum cui bene vult. alius circa bonum illud qđ vult. & primus actus eſt amor amicitie: ſecundus eſt amor concu piſcētie. Vnde quādoꝙ vnico actu vult ali cui bonū propter alterū/ ſicut vnico actu pt volūtas ferri in mediū & in finē. Et tūc iſte actus eſt amor amicitie & amor concupiſcē tie ſimul: ſicut ſimul eſt fruitio & vſus. ſicut ſi preſentetur mihi deus tanꝙ ſummum bo um tunc ego affecto deum/ talis actus eſt a mor amicitie. poſſunt adduci mihi obiecta creata accepto ea propter deum: talis ſecun dus actus eſt amor cōcupiſcētie. breuiter di cerem ꝙ oīs amor amicitie eſt fruitio; vel eſt actus medius. quia amo nō ppter aliud. ſed ponendo actū medium talis amor qui non fertur in obiectū tanꝙ ſummū bonū non ē malus/ qa pōt referri in deū/ & erit actus me dius: ſed non ponēdo actū medium eſt ma lus. Eſt difficultas: vtrum deus poſſit ſecun dum eſſentiā amari amore cōcupiſcētie: de

Quid amor amicitie. — *Quid amor cōcupiſcētie.* — *Idē act⁹ ē fruitiō et vſ⁹ mediū et finis.*

hac difficultate poſtea videbitur. ¶Noto
Amoꝛ amicitie ē cauſa efficiēs amoꝛis cōcupiſcentie.
preterea ꝙ amor amicitie ē cauſa amoris cō
cupiſcentie non ſolū in gn̄e finalis/ſed effi
cientis. Et eſt ordo perfectionis inter ipſos
amores/quia amor amicitie ē perfectior &
nobilior ſcd̄m Anſelmū:quia amor amici-
tie ineſt volūtati ſecundū affectionem iuſti
cie/& amor concupiſcentie ineſt volūtati ſ
Quid amoꝛ ꝯplacētie.
ſecūdū affectionē commodi. ¶Tertia diui-
ſio amorū eſt in amorē ꝯplacētie & amorē
deſiderij. ita amor ꝯplacētie eſt velle alicui
bonū iam habitū ſiue ꝑpter ipm ſiue ꝑpter
aliud /hoc mō amat eū qui ꝯgratulat & cō
delectat de bono adepto/nō tñ gaudiū vel
delectatio eſt amor ſeu velle quod eſt actus
volūtatis:ſed gaudiū & delectatio eſt effe-
Quid amoꝛ deſiderij.
ctus ſequēs amorē. Amor deſiderij ē actus
volūtatis quo volo mihi vel alteri bonum
abſens ſiue propter ſe amatum ſiue propter
aliud /hoc eſt ſiue ſit amor amicitie ſiue cō
cupiſcētie. Et quilibet iſtorū amorū poteſt
eſſe ordinatus vel inordinatus vel indiffe/
rens. Itē poteſt eſſe gratuitus vel nō merito
Differentia inter amoꝛē/dilectionē/chari. & amicitiam.
rius. ¶Notādum tertio ꝙ illa eadē que di-
cta ſunt de amore ſunt etiā dicenda de dile-
ctione. Et inueniūtur quattuor nomina ad
idem ꝑtinētia/ſcilicet amor/dilectio/chari
tas/& amicitia. In hoc tñ differunt ꝙ amici
tia ſecundū philoſophos eſt quaſi habitus
& regulariter capitur pro hītu. dilectio
& amor ꝑ actu. & charitas aliqn̄ capitur pro
actu aliqn̄ pro habitu:differenter tñ ſignifi
cātur actus ꝑ iſta tria amor /dilectō/ chari-
tas:qa oīs amor eſt dilectio vel charitas:ſed
non ecōtra. addit enī dilectio ſup amorem
electionē precedentē. vt ipm nomē ſonat.
vnde ſolum eſt in volūtate rationali:chari-
tas aūt vltra amorē addit pfectionē quendā
amoris in quātū illud ꝙ amatur magni exi-
ſtimatur. ¶Notandum quarto ꝙ deus po
teſt diligi ſecundum oēs ſpecies amoris ſu
pradictas actualiter & habitualiter. Nam
diligere deū eſt velle deo bonū. eſſe omni-
potens:ſummū bonū infinitum:iuſtū:&c.
hoc eſt breuiſſime deū velle eſſe deū/ſcili
cet bonū quo nihil melius excogitari pōt:
hoc enim nomine deus intelligit ſecundū
Duplex dei dilectio. ſ. cōplexa & icomplexa
beatū Auguſtinum. ¶Duplex eſt dilectio
dei quedā complexa quedam incomplexa.
diligere deū dilectione incomplexa eſt ha-
bere cōplacentiā in illa bonitate in ſe com-
Cur dicatur noticia del cōplexa.
placēte & nō mediāte alia noticia cōplexa.
hoc enī non fertur ſupra aliqd̄ complexum
Sed dilectio cōplexa non capit pro noticia
cōplexa:ſed vocatur dilectio ideo comple-
xa quia fertur ſup obm̄ cōplexum vt volo
deum eſſe ſummū bonū/omnipotentē/ ta-
lis volitio ſecundū Dionyſium nō poteſt
eſſe fruitio:quia volūtas nō pōt ferri in ali-
quod obm̄ complexe:quin ſit volitio incō
plexa. Et ideo male ſeqtur ſecundū eum ꝙ
nulla talis volitio pōt eſſe fruitio. Dicit cō
ſequenter Dionyſius ꝙ non eſt vſus ſed eſt
Cur ī peccato moꝛtali non poſſit de9 diligi ſup omnia.
actus medius. ¶Ex his Gabriel infert ꝙ nul
lus exiſtens in peccato poteſt amare deū ſu-
per oīa/quia talis nō vult deum eſſe maius
quo nihil excogitari pōt:patet. quia vellet
deum ignorare peccatū ſuum:& ſic nō eſſe
ſumme ſapientē /aut ſua peccata non vindi
care:& ſic nō eē ſumme iuſtū. Et ſic conclu
ditur ꝙ nō eſt poſſibile ꝙ aliquis ſit in pec
Oppoſitū tenet ɂ doctoꝛe.
cato & ꝙ diligat deū ſup omnia. ¶Qītum
ad hoc videt mihi ꝙ dilectio ſtet cum pctō:
patet. ſit ſortes q diligat deū ſup omnia cū
oibus debitis circunſtantijs. Et volo ꝙ ſor
tes pro tunc credat aliquē eſſe inimicū fidei
qui tñ non eſt inimicus. & ex zelo fidei oc-
cidat illū quē credit inimicū fidei ignoran-
tia vincibili. Tunc in illo caſu ſortes peccat
mortaliter & diligit deum ſup oia vt videt
manifeſte/ergo ꝓpoſitū. Item volo ꝙ ſor-
ti hn̄ti dilectionem dei ſup oia occurrat pre
ceptū de dādo elemoſinam pauperi. Tunc
quero vel ſortes manente dilectiōe eſt liber
vel nō/ſi dicas ꝙ ē liber/ergo pōt omitte-
re ſi dicas qd̄ nō:ergo neceſſario dat elemo-
ſinā. Et ſic nō meretur. Et ꝑ cōſequēs nō be
ne agit quia ſuus actus non ē liber:ergo nō
obſtāte iſta dilectione dei ſup oia pōt omit
tere:& ſic peccare ꝙ erat probandū. Et ſi di
cas ꝙ tunc ille actus non vocabitur dilectio
dei ſup oia. Tunc difficultas erit ad nomen.

ſed dices quicquid ſit ſubſtãtia actus diligẽ
di deum ſuper oĩa manet. verũ eſt: ſed non
vocatur dilectio propter peccatum: tũc dif
ficultas eſt ad nomen. His ſuppoſitis decla
ratur nunc de quo precepto itelligatur quã
do queritur. Vtrum charitas ſit habitus in
clinans voluntatẽ. &c. vnde notes ꝙ illud
preceptum inuenitur in pluribus paſſibus
ſacre ſcripture. ¶ Primo habeť Deuterono
mi ſexto: vbi dicit Moyſes. Diliges domi
num deum tuum ex toto corde tuo: ex tota
anima tua: & tota fortitudine tua. Et Ma
thei. xxij. ſic habetur. Diliges dominũ deũ
tuum ex toto corde. & ĩ tota anima tua. &
in tota mente tua. Hoc eſt maximum & pri
mum mandatum. Mar. xij. additis tribus
conditionibus quas Matheus ponit ex to
ta virtute tua. Et Luce primo. Diliges do
minum deum tuum ex toto corde tuo: &
ex tota aĩa tua & ex omnibus viribus tuis
& ex omni mente tua. He autem conditio
nes tota fortitudine: tota virtute: omnibus
viribus pro eodem accipiuntur ſecundum
Tho. ſecũda ſecũde. q. xliiij. articulo quin
to. Et manẽt he quattuor conditiones: pu
ta ex toto corde ex tota anima ex tota men
te: & ex tota fortitudĩe. ¶ Eſt ergo difficul
tas/ quid itelligatur per iſtos quattuor ter
minos toto corde tota aĩa: &c. Dicit bre
uiter Durandus & bene ꝙ deſignãtur quat
tuor potentie: ſcilicet per ly corde potentia
volitiua: quia ſicut cor eſt principale mem
brum ita potentia volitiua eſt radix meriti
per li anima intelligitur potentia intellecti
ua: & per ly mente potentia ſenſitiua: & ly
fortitudine potentia executiua ſeu actus ex
terior. Et ſunt quattuor principales partes
ſcilicet voluntas/ intellectus/ ſenſus/ & po
tentia executiua. Et breuiter nihil vult ha
bere illud preceptum niſi ad habendum di
lectionem meritoriã dei ſup omnia: opor
tet ꝙ tota voluntas feratur in deum: & to
ta anima: id eſt ꝙ illa voluntas ſeu actus vo
luntatis reguletur a dictamĩe itellectus ſeu
prudentie. Et ꝙ operationes exteriores re
ferantur in deum vltimate ſumme dilectũ.

Preceptũ de dilectiõe dei.

bona difficultas.

Declaratio pcepti de dilectiõe dei

¶ Diligere deũ ſuper oĩa: ſecundũ De alya
co quadrupliciter põt intelligi. vno modo
quãtum ad perfectionẽ dilectionis gradua
liter. Secũdo mõ q̃tum quãtitatem obiecti
ſiue quantum ad illud bonũ volitum. hoc
eſt ꝙ deo velimus plura bona q̃ cuicunq̧
alterii vel in maiori multitudine. Et differt
a primo mõ: quia ſtat ꝙ volendo platoni
groſſo ruſtico diuitias plus diligam eum
intẽſiue ſeu gradualiter ſiue maiori affectu/
q̃ platonem volẽdo ei epiſcopatum/ tamẽ
ſecũdo modo plus diligo platonem: quia
volo ei maius bonum. Tertio mõ põt intel
ligi ꝙ diligamus deum ſuper omnia q̃tum
ad firmitatem. i. ꝙ potius deſinerem dile
ctionem cuiuſcũq̧ q̃ dilectionem dei. Quar
to quãtum ad naturam: id eſt naturalius.
Et ſic iſto modo nõ eſt difficultas quin dile
ctio ſui ẽ magis naturalis q̃ dilectio dei. vel
cuiuſcunq̧ alterius. Quũ ergo eſt queſtio:
vtrum deus ſit maxime diligendus ſup oĩa
poteſt intelligi gradualiter: & de hoc vide
bitur in dubio primo. ¶ Vltimo notandũ
ꝙ poteſt intelligi dupliciter ꝙ per ſe adim
pleatur preceptum de dilectiõe dei ſup oĩa:
vno modo ꝙ ſic adimpleatur ꝙ per talem
vitetur peccatum mortale quãtum ſufficit
ad ſalutem. Alio modo intelligitur ꝙ adĩ
pleatur preceptum de dilectione pfecte: nõ
ſolum quãtum ad ſalutem: ſed vltra ꝙ non
admittantur quicũq̧ actus cõtrarij neq̧ im
pertinentes. Ita ꝙ diligere deum pfecte iſto
modo nõ eſt ſolum illum actum elicere cõ
formiter ad dictamen rectum: ſed nec admit
tere actus cõtrarios nec facere opera imper
tinentia: ſed omnem actionẽ noſtrã in deũ
referri. Ita ꝙ nullus ſit actus volũtatis neq̧
intellectus quin tendat in deum. Et de tali
dilectione loquitur. B. Auguſtinus in lib.
de doctrina chriſtiana quãdo dicit ꝙ prece
ptum de dilectione dei nõ poteſt adimple
ri in via: vnde iuferuntur aliqua correlaria.
Primũ/ quicũq̧ habet gratiã gratũ facientẽ
diligit deũ ex toto corde/ tota aĩa: &c. Secũ
dum/ ꝙ nullus pctõ mortali obnoxius deũ
ex toto corde diligit. Patet: quia nõ habet

Diligere deũ ſup oĩa q̃druplr intelligitur.

Dupliciť põt intelligi ꝙ adĩpleať pceptũ de dilectione dei.

Auguſt.

Correlarium
Primus
Secũdũ.

gratiā. De iſta totalitate dilectiōis ponūtur
tres gradus. Primus/ vocatur perfectus qui
oēm actū ꝯtrariū dilectioni excludit. Secun
dus eſt pfectior qui non ſolū actum ꝯtrariū
excludit: ſed etiā extraneum quātum huma
na vita permittit omnia opera exteriora in
deum ordinādo. Tertius eſt perfectiſſimus
de quo loquitur Auguſtinus qui ſolum in
beatis repitur: & iſti gradus habētur ex de
Prima cōcluſio. Gerſono. ¶ His notatis ponuntur alique
concluſiones. Prima/ reſpectu quorūcunqꝫ
actuum diligendi deum ponendi ſunt ha
bitus inclinatiui ad eliciendum ſimiles. pa
tet ex dictis. xxiij. diſtin. quia hic eſt ſermo
de dilectione que eſt in voluntate. Notan
dum eſt ꝙ voluntas nō ita eſt determinata
ad actum diligendi quin poſſit aſſueſieri in
oppoſitum: ſed in omni potentia que non
eſt determinata ad actum ſuum: & ꝙ poteſt
ad oppoſitum aſſueſieri eſt ponēdus habi
tus inclinans ipſam potentiā: &c. Iſta pro
poſitio eſt certa/ voluntas nō neceſſario di
ligit deum quia alias dilectio dei non eſſet
Secūda cōcluſio. meritoria neqꝫ laudabilis. igitur. ¶ Secun
da concluſio. Reſpectu diuerſorum actuū
ſpecie diſtinctorū quibus deum diligimus
ordiate diuerſi habitus & virtutes ſunt po
nende. Et iſta propoſitio eſt cōformis pro
poſitioni quā poſuimus de fide. & p eius
intellectu oportet ſupponere ꝙ deus pōt
diligi dilectionibus differentibus ſpecie.
Patet: quia deus pōt diligi ſub hac ratione
qua eſt oīpotens: & ſub hac rōne qua ſum
mum bonū. Dicitur ergo ꝙ tot ſunt ponē
di hītus quot ſunt ponendi actus. Patet: qꝛ
ex diſtinctione actuum ſumitur diſtīctio ha
bituū: quia nunꝙ habitus inclinat niſi ad a
ctus ſimiles ex quibus eſt genitus: & qꝛ pro
declaratione huius cōcluſionis oportet co
gnoſcere quis ſit amor effectiuus cuiuſcūqꝫ
virtutis: & ad quem actū dilectiōis inclinet
Amor effectiu⁹ eſt actus exterior. propterea ponit talis ꝓpoſitio. Ad oēm a
ctum effectiui amoris dei diuerſe inclinant
virtutes: & ſicut declaratum eſt in notabili
bus/ amor effectiuus ꝓprie capiēdo amorē
effectiuū eſt actus exterior: & talis amor nō
pōt eſſe reſpectu dei proprie capiendo: qꝛ
nullum ſibi pōt ꝓcurari bonū/ quia de ne
ceſſitate habet omne bonum qđ ipſe habet:
ſed large capiendo amorē effectiuū pro om
ni opatione ꝙ placet ipſi amato: aut quia ē
in laudē ipſius amati: tunc pōt ꝑuenire ipſi
deo. & tunc ſunt ponēdi habitus reſpectu
amoris effectiui: vt ſi facio opus tempantie
ad laudē dei/ talis actus generat hītū qui in
clinabit ad ꝯſimiles actus: quia qlibet actus
cuiuſcūqꝫ precepti diuini/ aut cōcilij meri
torius eſt actus amoris effectiui dempto ꝑ
cepto primo qđ diſponit ad amorē effecti
uum: quia oīs talis elicitio ex charitate ē or
dinatio ad honorē dei: ſed tales ſunt diuer
ſi ſpecie. ¶ Quarta ꝯcluſio. Ad amorē con Quarta cōcluſio.
cupiſcentie reſpectu dei cōcurrit actus ſpei
tam infuſe ꝙ acquiſite: ſicut dictum eſt. Eſt
tū difficultas. Vtrum deus imediate poſſit Vtrū licite de⁹ poſſit amari amore cōcupiſcentie.
amari amore ꝯcupiſcentie. Dicit Durādus
ꝙ non: quia nunꝙ amore cōcupiſcentie lici
te & imediate pōt attingi deus: ſed bene me
diate. & ratio: quia amor cōcupiſcentie eſt
amor quo diligo ꝓpter aliud: ſed ꝯcupiſco
btitudinem imediate: & p charitatē deū: ſed
nichilominus apud Scotū qui dicit/ omnis
virtus theologica imediate tendit in deum
dicitur ꝙ actus ſpei imediate tēdit in deum
& ꝙ deus amatur amore concupiſcentie &
ꝙ ego poſſum michi ꝯcupiſcere deum: ſed
non vltimate ſaltem licite: vt dicit Scotus:
ſed vlterius referendo in deum/ vt volo mi
chi btitudinem vel deū: beatitudinē ex meri
tis & gratia propter deum ita vltimate refe
rendo iterū in deū. ¶ Eſt hic difficultas quā De⁹ pōt cōcupiſci ſed nō vltimate.
tāgit Sco. Vtrum ex puris naturalibus poſ
ſit eſſe euidens ꝙ deus ſit diligendus ſuper
omnia: & apparet ꝙ ſic: quia ſtando in pu An ſit euidens ꝙ de⁹ ſit ſup oīa diligendus
ris naturalibus/ vel diligere deū ſup oīa eſt
contra dictamen recte rationis vel non. Si
primum/ non videtur cōtra dictamen/ quia
ex puris naturalibus habemus quod eſt ali
quid ſumme bonum/ ſumme perfectum. &
illud non poteſt eſſe creatum: ergo virtus
ſiue habitus qui vel que inclinaret ad dili
gendum eum ſumme: non poteſt eſſe vi

tiū. Patet quia non poteſt eſſe contra dicta
men rectum: ergo videtur ꝙ ex puris natu-
ralibus: &c. ¶ Secunda ratio quā ponderat
Scotus eſt / fortis politicus ſtando in puris
naturalibus eligit mori pro repu. & magis
diligit rempu. ꝙ ꝓpriū eſſe. ergo videtur ꝙ
ex dictamie rōnis pure naturalis poteſt ha-
An naliter poſſit deduci ꝙ de⁹ ſit ſup oia diligendus. beri dilectio dei ſup omnia. ¶ Aliud argu-
mentū ꝯtra Gabri. qui dicit ꝙ non pōt ha-
beri dilectio: &c. Nō eſt difficile / & eſt tale
Non eſt euidens ex rōne naturali ꝙ deus ſit
diligēdus ſup oia: ergo ratio formalis ſeu
illud dictamē deus eſt diligēdus ſup oia ſtā
do in puris naturalibus non eſt: &c. Breui
ter dico ꝙ licet ex dictamie rōnis naturalis
non poſſumus habere euidenter ꝙ deus ſit
ſuper oia diligēdus: tñ probabiliter poſſu-
mus habere ex dictamine ſeu regula natura
li: ꝙ deus eſt dilihendus ſup oia. Secūdo di
co ꝙ illud dictamē ꝓbabile ſufficit ad regu
landū volūtatē vt bñ agat. Sed diceres: ſunt
multe ꝓpōnes inducentes ad ꝓbandū in ra
tione naturali ꝙ deus ſit ſup oia diligēdus
ſed nō ſunt euidentes: ideo nō generāt niſi
opinionē. Dico ꝙ illud dubiū ꝙ habef ex
probabilibus in ratione naturali ſufficit ad
regulādum actū vt ſit moraliter bonus: qa
in moralibus nō reqritur euidētia: ſed ſuffi
cit probabilitas. vt ergo actus ſit laudabilis
non oportet ꝙ illud iudiciū a quo regula-
tur ſit certum vel euidens: ſed ſufficicit ꝙ ſit
ꝓbabile. quāuis ergo dictamen illud nō ſit
euidens: non ſequitur quin dilectio dei ſup
Sexta coclūſio. oia ſit bona. ¶ Sexta cōcluſo. Preceptū de
diligēdo deū ſup oia de oībus ſpēbus deo
conueniētibus eſt intelligēdū. Sed eſt diffi
cultas qñ dicif ꝙ magis velle debemus vo-
luntatem dei preceptiuā ipleri nobis: ꝙ qđ-
cunq aliud: ita quando dantur duo prece-
pta: vnū diuinū: alud humanū: magis tene-
mur parere ꝓcepto diuino ꝙ humano: quia
ſcđm beatū Auguſt. qñcunq ſunt potētie
due: vna maior / altera minor: plus eſt obe-
diendū maiori. Item tenemur plus diligere
deū effectiue ꝙ qđcūq aliud ſeu qcūq alia.
¶ Sed ꝯtra hoc arguitur. Tenetur / ſeu obli

gatur aliqñ quis ad aliqđ ex prepto diuino An ꝙ nō ſp tenemur plus obedire ꝓcepto dino ꝙ hūano
ſub pena peccati venialis: & ad faciendū qđ
precipit homo ſub pena peccati mortalis:
ergo nō eſt difficultas quin aliqñ ſolū tene
amur ad ea ꝙ deus precipit ſub pena pecca-
ti venialis vt ad nō mētiendū iocoſe: & ali-
qñ obligamur ad faciendū qđ homo preci
pit ſub pena peccati mortalis: qa alias nūꝙ
religioſus peccaret mortaliter nō parendo
ſupiori: & trāſgrediendo eius ꝓceptū. Iſta
difficultas qrit vnū: qđ poſtea tractabitur.
Vtrū homo purus poſſit obligare ad mor
tale: ſed pro nūc ſupponēdo ꝙ ſic. Tūc qñ
eſt maior obligatio: puta qñ ꝓcipitur vnū
ſub pena peccati venialis: & aliud ſub pena
peccati mortalis magis teneor vitare mor-
tale. verū eſt: ergo potius obediēdū eſt ho-
minibus ꝙ deo: quo mō ergo dñt intelligi
doct. qñ cōiter tenēt ꝙ magis deo ꝙ homi-
nibus paredū eſt. Dico ꝙ illud pōt intelli- Bona reſolutio.
gi de actibus imptinētibus vel reſpectu eiuſ
dem vel ꝯtrariorū. ſi reſpectu eiuſdem: pu
ta quia deus ꝓciperet aliqd ſub pena pecca-
ti venialis: & aliqd ſub pena pcti mortalis
obediendū eſt deo ꝓpter auctoritatē ſupio
ris. ſi reſpectu ꝯtrariorū tunc dico ꝙ nulla ē
obligatio inferioris ꝯtrarief obligationi
ſuperioris. Si de actibus imptinētibus / nō
eſt incōueniēs ꝙ ſi minor ptās ꝓcipiat vnū
iſtorū & maior poteſtas ꝓcipiat alterū: ſtat
bñ ꝙ obligatio minoris ſit maior: & ita ma
gis obligat: ſed reſpectu eiuſdē obligatio
minoris cedit obligationi maioris. ¶ Sep- Septia cōcluſio.
tima concluſio. Preceptū de dilectione dei
ſuper oia non ligat ad diligēdū deum actu
perfectiore gradualiter / vel eſſentialiter ꝙ
ſeipm. Probatur quia aliquis eodē actu po
teſt licite diligere deum & proximum: igit
tunc dilectio dei nō eſt perfectior ꝙ dilectio
ꝓximi quia eſt idē actus. Et hoc apud Okā
De aliaco / beatum Tho. & oēs docto. pre
ter Grego. Tūc ergo ſequitur. Vnico actu Grego ꝯ oēs de actu ꝙ diligif de⁹ & ꝓximus.
diligo deum & proximum: ergo non per-
fectiore actu: ſed tenendo ſicut tenet Grego
rius: ꝙ non poſſum vnico actu diligere de
um & ꝓximū licite. Verū ſtat licite diligere

tatꝫ: quia non eſt ſufficiēs cū certitudine de
aliquo qḋ eſt neceſſariū ad cauſandū voli‑
tionem circa illud: & ſic actus ſpei nō eſt in
deſperāte. ℂ Ad ſc̄dam ℂ Certum ad aliud certitudo ſpe
ctat ad intellectum: ergo nō eſt actus ſpei. du
pliciter ſoluitur. vno mō ſi capiaꝶ ſpes pro
actu: tūc ſpes nō eſt certa expectatio niſi cāli
ter & preſuppoſitiue: ſicut cōiter exponun
tur multe diffinitiones: vt triſticia eſt diſſē‑
tio animi cāliter. i. triſticia cāꝫur ex diſſētio
ne animi. Similiter ſpes eſt certa expectatio
id eſt actus ſpei cāꝫur ex certa expectatiōe fu
ture btitudinis. & non video ꝙ expectatio
importet actū preter actū intellectus/ & illo
ſolo poſito: & quocunqꝫ altero ſecluſo di‑
cor expectare: & ſic dico ꝙ ſpes pro actu diſ
finitur cāliter: puta ꝙ eſt certa expectatio. i.
cauſatur ex certa expectatione. i. ex hoc iudi
cio habebo btitudinē ex meritis & gratia.
Aliter ſoluit Durādus qḋ nō cāꝫur certitu‑
do ꝓprie ſed analogice. ℂ Certitudo ē que‑
dam firmitas intellectus ad vnā partem: ſic
ꝙ nulla dubietas remanet de oppoſito/ &
transfertur ad oēs habitus determinātes po
tentiā ad vnum oppoſitorū & non ad reli‑
quum: nam oīs habitus ſic inclinat ad vnū
actum & non ad ↄtrarium: ſicut intellectus
dicitur certus qñ adheret ſic vni parti ꝙ nō
de altera dubitat. & ſic ſpes eſt certa expecta
tio: id eſt habitus determinās & inclinās de
terminate voluntatem ad actū: ſed prima ex‑
poſitio videtur melior: id eſt actus cāꝫus ex
certa expectatione futura. ℂ Repudiamus
Reſolutio trium opinionū tres opiniones de actu ſpei. Prima ꝙ actus
ſpei eſt ex actu charitatis & actu fidei. Secū‑
da ꝙ actus ſpei eſt quidam aſſenſus parti‑
cularis fidei. Tertia/ & eſt Okam ꝙ eſt a‑
ctus qdam diſtinctus ab actu charitatis & fi‑
dei: ſed neceſſario ſequens illos duos neceſ
ſitate nature. Due prime opiniones nō ſunt
vere ꝓpter Pauli auctoritatem dicentis: tria
hec &c. & ſic non eſſent ponendi tres habi‑
tus infuſi theologici: ſed ſolum duo. tertia
non videtur vera ꝓpter duo: quia ſi neceſſa
rio ſequatur actus ſpei ad actū charitatis &
fidei/ ergo fides & charitas ſufficienter de‑
termināt aīam ad actum ſpei: quia ſi ad aīs
neceſſario. cōſequenter & ad ↄ̄ns ſequitur
ꝙ actus ſpei eſſet poſterior actu charitatis:
hoc eſt ↄtra Gabri. Propterea viſum eſt de
tertia opinione ꝙ eſt ex meritis & gratia: ita
ꝙ totum hoc beatitudo conferenda a deo
liberaliter ex preuiſis meritis: & gratia eſt act⁹ ſpei
obiectum ſpei & actus ille qui fertur circa eſt amor
totum illud complexum eſt actus ſpei & a‑ ↄcupiſcē‑tie.
mor cōcupiſcentie: & ſic differt a charitate amor cha‑
que eſt amor amicitie quo ſumma bonitas ritatis eſt
nobis placet in ſe & non relata in cōmodū amor amici‑
noſtrum. ℂ Secūdum iſtū modum dicendi tie. ſc̄dō act⁹
videꝶ ꝙ amor ille/ puta actus ſpei eēt vſus ſpei nō eſt
dei. Patet: quia actus ſpei eſt actus quo ama bonus.
tur ſumma bonitas: nō vt eſt in ſe bona: ſed
vt eſt bona mihi & quilibet actus quo ama
tur aliqḋ obiectū non vt in ſe bonum. ſed
vt bonum alteri eſt amor quo amatur pro‑
pter alterū: & ſic eſt actus vtendi: & oīs vſus
dei eſt malus. igitur. ℂ Item dicit Grego. in
primo. omnis amor ↄcupiſcentie & oīs no
litio ſunt vſus: quia oīs amor concupiſcen
tie preſupponit amorē amicitie ex quo cau
ſatur. nunq̄ concupiſco aliquid amore cō‑
cupiſcentie niſi ego amem illud amore amí
citie cui ego deſidero illud qḋ amo amore
concupiſcentie/ ergo oīs amor concupiſcē
tie videtur vſus: ſaltem tenendo ꝙ non ſit
dabilis actus medius inter vſum & fruitio‑
nem. Secūdo ſeqtur ꝙ actus quo opto bea‑ Secūdo.
titudinē ꝓximo ex meritis ſuis & gratia dei
eſſet actus ſpei & ſperarē proximo: vt ſortes
deſiderat platoni beatitudinē futurā ex me
ritis ſuis & gratia: talis actus eſt alicuius ha
bitus theologici: & non videtur ꝙ ſit cha‑
ritatis: ergo ſpei/ ergo videtur ꝙ ſpes ſit re‑
ſpectu proximi. ℂ Tertio. & ē tota difficul‑ Tertio.
tas cum dicitur teneor me diligere ex chari‑
tate & proximum ex charitate. quid eſt pro
ximum ex charitate diligere? eſt optare illi
gratiā & beatitudinē/ ergo eodēmodo id
quo teneor me diligere ex charitate ē opta‑
re mihi btitudinē: & illi ſūt actus ſpei quos
Gabriel ponit: ergo actus ſpei nō eēt diſti‑
ctus ab actu charitatis ſc̄dm iſtā opinionē.

Ad ꝑmū ¶Qūtum ad primū. Sequitur ꝙ actus ſpei
eſſet vſus: quia oīs actus quo refertur deus ī
aliud eſt vſus dei: ſed per actū ſpei refertur
in aliud puta in ſperātem: ergo. nego dicit
Sco. ſed de neceſſitate requiritur ꝙ referaſ
illud obiectum in aliud tanq̄ minus bonū:
vel vnum obiectum ī aliud tanq̄ neceſſariū
ad ꝯſequutionē illius alterius. ſed deus nō
refertur in ſperantem tanq̄ minus bonū in
maius bonum: vel tanq̄ neceſſarium: &c.
Ideo non eſt actus vtendi: ſed qualis actus
erit. Breuiter oportet dicere ꝙ ſit actus me-
dius. & apud nō ponentes actum medium
inter fruitionem & vſum eēt difficile ſalua-
re quis eſſet actus ſpei. & ſic oportet negare
ꝙ oīs amor concupiſcentie ſit vſus: ſed ſo-
lum amor ille cōcupiſcētie quo amatur ali
quid propter aliud tanq̄ maius bonum/ ſi-
cut amor quo amo potionem amaram pro
pter ſanitatem. ¶Qūtum ad ſecundum de
Ad ſcđm actu ſperādi proximo ſi ſit actus charitatis:
ergo cōſimilis in ſpecie in me erit actus cha
Doc. reſolutio. ritatis. ¶Scotus mouet hoc dubium: & nō
ſoluit. Aliqñ viſum ē mihi ꝙ actus ſpei ha-
beret deū pro obiecto nō ſolum deum: ſed
deum mihi conferendum ex meritis & gra
tia: & ſic habet deum pro obiecto principa
li: & me & gratiā & merita. & ſic actus quo
ſpero ſorti beatitudinē nō eſſet actus ſpei.
Et ſic oporteret dicere ꝙ ſpes platonis ha-
bet platonem pro obiecto: & ſic ſi ponerēſ
ſimul & ſemel in eodem ſubiecto non ſe in
tenderent: q̄uis ſint eiuſdem ſpeciei ſpāliſſi
me: tñ habent diuerſa obiecta. Sed difficile
eſt conſequenter dicere ad quam virtutem
ſpectaret imediate talis actus: quia eſt virtu
tis theologice immediate. Propterea dicit
Tho. ꝙ actus ille eſt actus ſpei. & videſ mi-
chi melius dicere ꝙ actus quo deſidero bea
titudinem ſorti ex meritis & gratia eſt actus
ſpei ſicut actus meus: quia non poſſum vi-
dere ad quam virtutem theologam ſpectet
actus ille niſi ad ſpem. & ſic concedendum
Ad 3m. eſt ꝙ ego ſpero alteri. ¶Qūtum ad vltimā
difficultatem de actu quo quis diligit ſe ex
charitate: & quo opto proximo dilectionē
dei beatitudinē. Videntur non diſtingui
actus charitatis & ſpei. Dicit Scotus equi-
ualenter ꝙ omnis actus quo opto ꝓximo
beatitudinem nō ſub illa ratione quia com
moda proximo: ſed vt in ſe bonū eſt actus
charitatis. & ſic dicit Scotus. Vnde Sor- Dupliciť
tes dupliciter poteſt aliquid optare proxi- aliqđ pōt
mo puta dilectionē dei. vno modo vt vtilē optari ꝓ
proximo. alio modo vt bonū in ſe & ſim- ximo.
pliciter: non ſub illa ratione quia vtilis pro
ximo: ſed quia in ſe bona. Eodē modo ſor-
tes poteſt ſibi optare dilectionē dei vt in ſe
bonum aut vt bonū ſibi. Dicit Scotus/ pri-
mus actus eſſet actus charitatis/ & ſecundus
ſpei. & ſic dico ꝙ optare beatitudinem vt
commodum mihi nō eſt actus quo diligo
me ex charitate: quia eſt affectio commodi
& ſpei: ſed actus quo opto quia vt ī ſe bona
eſt actus charitatis quo diligo me ex chari-
tate. & ſic patet quomodo ponitur differē
tia inter actum ſpei & charitatis. Sed verum An act9
de neceſſitate actus ſpei precedat actum cha ſpei ꝑce-
ritatis: & loquor de primis actibus. Antiq dat actū
videntur dicere ꝙ ſic. ſed contrarium mihi charitatiſ
videtur verum. Vnde bene verum eſt ꝙ ꝑ
actum ſpei inflammor ad actum charitatis:
ſed ꝙ ſit neceſſarium ꝙ precedat non vide-
tur mihi verum. Vnde quāuis non deſide-
rem deum poſſum apprehēdere ſummum
bonum in ſe. iſta apprehēſio ſufficit ad cō-
placendum in deo: ille actus eſt actus chari
tatis. ad eliciendum illum actum quo com- Doct. ꝯ
placet mihi ſumma bonitas nullo modo re antiquos
quiritur actus quo concupiſco & deſidero
mihi illam ſummam bonitatem. Non re-
quiritur ergo de neceſſitate ꝙ actus ſpei pre
cedat. verum eſt ꝙ inflammatur homo ad
diligendum per actum ſpei: ſed de neceſſita
te hoc non requiritur.
¶Tertio notādum. Virtus theologica du- Tres ꝯdi
pliciter capitur. Vno modo ſtricte: & ſic tiones ad
tres ꝯditiones requirūtur. Prima ꝙ habeat virtutem
deum pro obiecto. Secunda ꝙ regula eius theo. req̄
non ſit regula humana ſed diuina. Tertia/ ſite.
ꝙ ſit infuſa: ſed ad virtutē theologicā large
captam requirūtur ſolū due prime ꝯditio-

nes: per primā conditionem differt a mora
libus q̄ habent actꝰ humanos aut paſſiões
Difficultas p̄ma. pro obiecto. ¶Sed videtur duplex dificul
tas: quia videtur ꝙ ſpes non habeat deum
pro obiecto: ſed beatitudinem que eſt frui
Secūda. tio q̄ eſt aliquid creatū. ¶Secundo de latria
que eſt aliqd morale ad iuſticiā pertinēs &
non theologica virtus: ſimiliter de ſapien
Ad p̄mā d obiecto ſpei. tia: & tn̄ habet deum pro obiecto. ¶Q̄tū
ad primum dico ꝙ ſpes non habet beatitu
dinem formalem principaliter pro obiecto
ſed obiectiuam / quia deus eſt mihi preſens
q̄tum ad eſſentiam: & nō eſt mihi futurus
q̄tum ad illam preſentiam: ſed aliter preſēs
illis qui ſunt in gratia: & preſens illis q̄ ſunt
in peccato: & aliter preſens q̄ nūc beatis: &
ſic eſt abſens & futurus q̄tum ad illam pre
ſentiā: & ſic eſt obiectū pricipale: & etiā ha
bet obiecta creata ſcilicet merita / gratiā / &
illū qui ſperat: ſed pro obiecto pricipali ha
ad ſcdam de latria. bet ipſum deum ¶Q̄tum ad aliud latria
non habet deum pro obiecto: ſed operatio
nem: id eſt genuflexionem relatā in deum
& ſic differt a virtute theologica. vt dicit
Bonauētura: quia theologica nunq̄ habet
operationem pro obiecto. De ſapientia ve
rum eſt ꝙ habet deum pro obiecto: ſed nō
ſecundum rationem: que tranſcendit natu
ralem potentiam. ¶Deus eni poteſt eſſe ob
Duplr pt de' eē obiectū habitus. iectū habitus dupliciter vt dicit Tho. vno
modo ſecūdum rationem ad quā non pōt
pertingere intellectus ex ſua naturali potē
tia. Secūdo modo ſecūdum rationē ad quā
poteſt intellectus ex ſua naturali potentia.
Naturaliter peruenimus ad cognitionem
dei ꝙ eſt omnium cauſa & pricipiū vt Ari
ſto. peruenit. tunc ſi ſit aliquis habitus qui
feratur in deum ſecundum talem rationem
non eſt theologicus ſed humanus: ſed non
poſſemus naturaliter peruenire ad deū ꝙ
ſit obiectum beatificans ſecūdum illā ratio
nem neq̄ cognoſcere ꝙ deus ſit nobis futu
rus per beatitudinem: ſed ſolum ſupernatu
raliter per illuſtrationem. & ſic habitus qui
feruntur in deū ſecūdum illas rationes vo
cantur habitus theologici. Secūda cōditio
dicit ꝙ eius regula ſit ſupnaturalis. oīm ci
actuum humanorū regula eſt prudētia. &
illa prudentia q̄ attingitur vel que acquirit
abſq̄ reuelatione vocatur naturalis regula
& humana ſicut ſunt prudētie que dirigūt
nos circa virtutes morales. vnde naturali
ter acquitur prudentia ꝙ eſt vnicuiq̄ red Prudētia nālis.
dendum qd ſuū eſt. Similiter naturaliter ac
quiritur prudentia q̄ dirigit temperantiam
& fortitudinē. Sed prudentia q̄ non eſt in
nobis acquiſibilis abſq̄ reuelatione vocat
ſupernaturalis regula. ¶Naturaliter non Prudentia ſupnaturalis.
poſſumus acquirere prudentiā que dirigit
actum fidei vel ſpei. Dicunt ergo ꝙ ſecūda
conditio que requiritur ad virtutem theo
logam eſt ꝙ dirigatur non naturali regula
ſed diuina. Ita ꝙ non habeat prudentiā na
turaliter & humanitus acquiſitam ſiue acq
ſibilem pro ſua regula: ſed habeat pruden
tiam q̄ non eſt acquiſibilis humanitus: ſed
ex reuelatione pro ſua regula. ¶Prima cō Prīa ɔcluſio.
cluſio. Spes tam infuſa q̄ acquiſita eſt virtus
theologica. ¶Secūda ɔcluſio. Spes nec eſt Secūda.
charitas nec eſt fides vt patuit in ſecūdo no
tabili. ꝙ nō ſit fides patet: quia non eſt ha
bitus intellectualis. nec charitatis: quia nō
reſpicit deū in ſe. ¶Tertia cōcluſio / virtus Tertia.
ſpei eſt realiter diſtīcta a charitate & fide: &
iſte concluſiones nō ſunt niſi correlaria no
tabiliū. ¶Et ſic patet de actu ſpei & q̄uo eſt Primus dubiū in qua potē ſit ſpes
virtus theologica diſtīcta a fide & charita
te. Conſeq̄nter mouetur primūtale dubiū
in qua potentia anie ſit. vtrum in volunta
te vel in intellectu. Si in volūtate: vtrū in ɔcu
piſcibili vel iraſcibili. & iſtud dubiū ſolū de
pendet ex terminis. Difficultas eſt iter doc.
cū potētie diſtinguātur pes actus / & actus
penes obiecta qd ſit obiectū potentie iraſci
bilis & ɔcupiſcibilis. Supponendū eſt ꝙ li q potentie aīe nō diſtiguant realr ſed ratione.
cet ſit vnica aīa in hoīe: & illa ſit potētia q̄
cunq̄ hoīs. ſ. intellectiua / volitiua / q̄ eſt cō
cupiſcibilis & iraſcibilis. Nihilominus va
rij & diuerſi ſunt actus rōne quorū iſta po
tentia denominatur taliter vel taliter. Ab
vno enim actu denoīat intellectus: ab alio
volūtas: a q̄buſdā ɔcupiſcibil: & ab alijs ira

Quid eſ cupiſcibile qd iraſcibile ſe cūdū tho.

ſcibilis. ¶Eſt ergo q̄ſtio a q̄bus actus dr̄ ɔcu piſcipilis. & a q̄bus dr̄ iraſcibilis: vñ ātiqui vt Tho. & Bonauētura dicūt ꝙ vocaƚ cō cupiſcibilis reſpectu boni non ardui: & ira ſcibilis reſpectu boni ardui. boni nō ardui: id ē reſpectu boni quod nō trāſcēdit facul tatē humanā: & boni ardui: id eſt tranſcen dētis facultatē hūanā: & cū beatitudo eter na trāſcēdit totā facultatē humanā hinc di cunt ſpē que ē reſpectu illius boni eſſe i aīa ſecundū ꝙ ē potētia iraſcibilis & nō ɔcupi ſcibilis. ſed Sco. & regulariter ſeq̄ntes eū vi

Scot' nō idē ſentit cū Tho.

deƚur melius dicer: & aliter. Pro quo aduer tēdū ꝙ eſt aliquod obm̄ quod ē volūtatis: ꝙ in ſe habet rōnē ɔcupiſcibilitatis vl' fugi bilitatis in ſeipſo. & eſt aliud obm̄ q̄d in ſe ipſo nō habet rōnē fugibilitatis: nec ɔcupi ſcibilitatis: ſed ſolū ꝑpter aliq̄d aliud cuius ē mediū/vel cuius ē impatū. Exēplū: cibus ingſtū eſt ɔueniēs vite hūane & ad ɔſeruatō nē corporis hūani habet rōnē ɔcupiſcibili tatis: & cibus rōe diſcōueniētis vite hūane i ſe habet rōnē fugibilitatis: & hoc ſolo pñ tato/puta hoc ē ɔueniēs concupiſcit hō. & hoc ſolo pñtato hoc ē diſcōueniēs refugit hō. ſūt aliqua obiecta/q̄ tn̄ i ſe nō hñt rōnē fugibilitatis niſi ingſtū ſunt ipedimēta alio rū q̄ hñt rōnem boni veri vel apparētis: vt Sortes ɔcupiſcit obm̄ de ſe ɔcupiſcibile: pu ta cibū: eſt aliq̄d ipediēs ne potiaƚ cibo deſy derato: illud obm̄ nō habet de ſe rōnē fugi bilitatis: ſed ſolū ꝑpter hoc ꝙ eſt ipedimen tū ɔſecutionis alicuius obiecti q̄d habet rō

Ipſa vo luntas dr̄ ɔcupiſci bilis ⁊ ira ſcibilis vl' uerſimoē

nem apparētis. ¶Secundū iſto potentia. ſ. voluntas dr̄ ɔcupiſcibilis ꝑpter actus quos habet circa obiecta de ſe appetibilia aut fu gibilia: ſed ꝑpter actus quos habet circa ob iecta ſecūdo appetibilia: vel fugibilia dr̄ ira ſcibilis. Ex quo ſeqtur ꝙ non dr̄ ɔcupiſcibi lis ab actibus ɔcupiſcēdi vel deſyderādi ſo lū. Silr nō dr̄ iraſcibilis ab actu ſecūdo cōcu piſcendi/vel deſyderādi: ſed dr̄ ɔcupiſcibi lis tā ab actu pſequēdi vel fugiēdi imediate. ſilr iraſcibilis ab actu & ſecūdo pſequēdi & fugiēdi. exēplū. ſoꝛs ꝑ vi ɔcupiſcibilē appe tit imediate ɔducētia ad eius ſalutē ꝑ eandē vim ɔcupiſcibilē fugit q̄ imediate ſūt noci ua ſue ſaluti vel ſanitati: ſed ꝑ vi iraſcibilē fu git ea q̄ ſūt imediate ipedictia pſequutionē eorū q̄ ſunt imediate appetibilia: & per ean dem vim iraſcibilem ſperat & deſyderat il lorū amotionem: & ſic vtraq₃ iſtarū poten tiarū habet actus pſequutionis & actus fu

Qr aliquā ſpes ſit in cōcupiſci bili ⁊ ali qua in ira ſcibili.

gitionis. ¶Hoc ſuppoſito nō eſt difficul tas Vtrū ſpes ſit in cōcupiſcibili vel iraſcibi li. nā ſi capiatur ſpes large: vt ſe extendit ad omne deſyderiū futurū ſiue ſit btitudo vel aliud/aliqua ſpes eſt i iraſcibili & aliqua in ɔcupiſcibili. Exemplū: deſyderiū quo deſy dero cibū ɔuenientem eſt i ɔcupiſcibili: & deſyderiū quo deſydero amotionem obie cti ipedientis a pſequutōe obiecti appetibi lis eſt i iraſcibili: ſed vtrūq₃ iſtorū deſyderi orū eſt ſpes large capiendo puta ꝑ hītu icli nāte ad bonū: ergo in vtraq₃ iſtarū viriū aīe eſt ſpes large capta. Sed ſi ſpes capiaƚ ꝑ vir tute theologica: eſt in parte dūtaxat ɔcupi ſcibili: & eſt de directo cōtra illos dicentes eſſe in iraſcibili. Ratio: obm̄ circa q̄d verſaƚ actus ſpei eſt de ſe cōcupiſcibile & imediate nō ꝑpter aliud: ergo actus q̄ verſaƚ circa ta le obm̄ eſt actus potentie ɔcupiſcibilis. Cō ſequētia tenet: ipſa potentia dr̄ cōcupiſcibi lis ab actibus: & ſolū ab illis q̄ verſanƚ circa obiecta q̄ ſunt imediate appetibilia/vel fu gibilia: ideo ſcd'm Scotū ſi ſpes ſumaƚ ſtri cte ꝑ virtute theologica: eſt imediate in cō cupiſcibili: q̄a eſt de obiecto hñte imediate in ſe rōnē ɔcupiſcibilis: & non ꝑpter aliud.

Dubiū ſecundū.

¶Dubitatur ſecūdo de ordine ſpei ad cha ritatem & ad fidem. Antiqui ponūt duo: ꝙ ſpes q̄tū ad actū eſt poſterior ſaltem natura q̄ fides. Nūq̄ ei infundiƚ fides ſine charita te: licet bñ remaneat fides ſine charitate. Sed

De ordie virtutum theologi. q̄tū ad ſu os actus.

q̄n q̄riƚ de ordie iſtarū virtutū theologaliū queriƚ de actibus ſiue de ordine earū q̄tū ad ſuos actus dicunt prio ꝙ fides ē prior alijs q̄tū ad actū. Rō: nūq̄ ſpat aliq̄s btitudinem niſi credat deū eſſe/& poſſe cōicari a nobis ꝑ beatitudinem: iſti aūt actus ſūt fidei: ergo actus fidei de neceſſitate ꝑcedit actū ſpei. Di cunt ſecūdo ꝙ actus ſpei ꝑcedit actū charita

tis: verũ eſt regulariter/ſed non oportet ꝙ ſemp ſit verum. De primo eſt difficultas ſi aliqs opinet̃ ſolũ beatitudinẽ poſſibilẽ & deũ poſſibilẽ & deũ poſſe ſibi cõicari p btĩtudinẽ: quis nõ credat firmiter põt deſyderare btĩtudinẽ.

Argumẽtũ qđ non requiratur actũ fidei pcedere actũ ſpei.

Certũ eſt ꝙ aliqs habet volitiones efficaces de multis de qbus nõ habet certitudinẽ: ſed habet aliquã probabilitatẽ ergo ſi ſortes ſolũ pbabiliter eſtimet beatitudinẽ ſibi poſſibilem nõ firmiter iudicans ſoſ efficaciter poterit optarẽ btĩtudinem: & ille actus erit ſpei: & nõ importat actus ſpei niſi deſyderiũ efficax: ergo vr̃ ꝙ nõ requirit̃ de neceſſitate ad actũ ſpei ꝙ pcedat actus fidei: ſed ſufficit ꝙ ſit actus opinatiuus. Iſtud argumẽtũ vr̃ mihi ↄcluder ꝙ non requirit̃ de neceſſitate actũ fidei pcedere: ſicut dictũ ẽ prius ad actũ virtuoſũ nõ neceſſario reqrit̃ dictamẽ prudẽtiale: ſed ſufficit opinatiuũ. Si ſit ergo aliqs q nõ hẽat actũ firmũ qđ eſt btĩtudo ſibi futura ſed opiatiuũ/tunc actus cõformis puta deſyderiũ/quo deſyderat ex meritis & grã: ẽ alicuius virtutis: & nõ niſi ſpei theologice: ergo.

Inſurgit contra.

¶ Dices ꝙ actus ille nõ eſt actus fidei infuſe: qa ſi opinet̃ non habet infuſam: & p ↄñs neqꝫ ſpẽ. Dico ꝙ pro tp̃e quo tenet̃ firmiter credere dũmõ non ſit ptinax in opinione ex illo actu opiatiuo pt ſeqꝫ actus ſpei. Videtur ergo ſatis poſſibile ꝙ ſit actus ſpei abſqꝫ quocunqꝫ actu fidei de neceſſitate pſuppoſito.

Ad auctori. Pauli ſolutio.

Et ad Paulũ dicẽtẽ Accedente oportet credere. dico ꝙ oportet credere. i. oportet aſſentire. implicat ꝙ habeã deſyderiũ efficax btĩtudinis/qui iudicẽ eã eſſe poſſibilẽ: ſed nõ oportet ꝙ illud iudiciũ ſit firmũ: ſed ſufficit opinatiuũ: & ita videtur mihi dicendũ.

Dubium tertium. Quare ſi deo ponũtur i intellectu t ſpes t charitas i voluntate.

¶ Dubitatur tertio. Quare ponũt̃ due infuſe in volũtate: & vnica in intellectu. Rñdet Sco: & bñ: itellectus nunq̃ fert̃ in obm̃ niſi ſub vna rõne. ſ. veri: ſed volũtas fertur in obm̃ ſub duabus rõnibus: puta ſub rõne boni i ſe & ſub rõne boni nõ in ſe/ſed alteri: & prima affectio vocatur iuſticie: ſecũda cõmodi. cũ ſint ergo iſte due affectiones in volũtate fert̃ volũtas per illas i ſua obiecta. & ſic ponũtur due virtutes ad moderãdũ/dirigẽdũ/& regulãdum iſtas duas affectiões. ſ. ſpes ad inclinãdũ volũtatẽ ad ferẽdũ in obm̃ qa alteri bonũ: &c.

Dubium quartum an ſit vnica ſpes.

Dubitat̃ q̃rto/ vtrũ ſit tm̃ vna ſpes reſpectu oĩm ſpandorũ: & eſt ↄforme dubio de fide Vñ multa ſpanda ſunt. ſ. btĩtudo/charitas remiſſio pctĩ: tũc quero an ſit vna ſpes reſpectu illorũ obiectorũ. De infuſa ẽ vnica q habet vnicũ obm̃ primarium puta deũ: & oĩa alia obiecta ſunt ſecundaria & inclinant ad actus circa alia mediãte actu circa primariũ obm̃. Si ſit q̃ſtio de ſpe acq̃ſita aliqs põt hr̃e vnicũ actũ ſpei qui termiatur ad deũ: & cauſabit habitũ diſtinctũ ab illo q cauſatur ab actu q terminat̃ ad btĩtudinẽ formalẽ: quia iſti actus ſunt obiectorũ diſtinctorũ ſpecie ergo diſtinguũtur ſpecie. & vltra: ergo cauſant habitus diſtinctos ſpecie: ideo ſperãdorũ diuerſe ſunt ſpes acquiſite & vnica infuſa/ſicut diuerſorũ credibiliũ vnica infuſa & diuerſe acquiſite.

Dubium quintum An virtutes the. ſint in medio.

¶ Aliud dubiũ Vtrũ ſpes & cetere virtutes cõſiſtãt in medio. vr̃ ꝙ ſic qa aliqs pt̃ deſpare: & aliquis pt̃ pſumere nimis ſpando: & in defficiẽdo deſpare. Sicut aliquis pt̃ nimis cito credere: qa qui cito credit leuis ẽ. & ſic ſupabundat in credẽdo: pt̃ etiã nimis parũ credere: ergo deficit: & ſic fides ↄſiſtit in medio ſiue inter duo extrema: & iſtud ẽ melius dubiũ inter alia: de quo altercat̃ doc.

Dupliciter virtus ẽ inter duo extrema.

Durãdus tenet ꝙ hñt duo extrema: & Scotus vr̃ defẽſar̃: & Thomas vr̃ melius dicere. Nã ↄtingit dupliciter virtutem eſſe inter duo extrema. vno modo ꝙ habeat extrema rõne obiecti pricipalis. Aliomõ non rõne obiecti pricipalis: ſed rõne circũſtãtiarũ obiecti. Exẽplũ: vt tẽperãtia ſaltem q̃tum ad iuſtum ↄſiſtit circa eſum & potum Vñ aliqs põt hr̃e actũ circa eſum & potũ q erit ſupabundãtia nõ ſolũ rõne circũſtãtie: ſed ratiõe obiecti circa quod fert̃: puta vult bibere duas pintas vini: & vna ſufficit.

Differentia inter morales t theolo. v. tutes.

¶ Dicũt ergo & bñ ꝙ morales virtutes hñt extrema p defectũ & p ſupabũdantiã ex parte obiectorũ. i. ẽ vnus actus qui fertur circa obm̃ pportionatum rationi: & ille eſt bonus: &c. Sed theologice non hñt extrema

ratione obiectorum. Ratio: nullus poteſt
ſpare nimis magnū bonū neq̧ nimis crede-
re ſumme veritati: ſicut nullus pōt nimis aſ-
ſentire ꝙ deus ē verax: ita nullus pōt nimis
deſyderare ſummū bonū ſibi. Sed aliq̄ pñt
ſpare deū ꝑ aliqua media: ꝑ que nō eſt ſpan-
dus vel ſine medijs q̄bus nō eſt ſpandus: vt
ſperās btitudinē ſine meritis nō eſt actus vir-
tuoſus: q̄a fertur in obm̄ difforme rōni: nō
in ſe ſed ꝓpter circūſtantiā: puta quia fertur
in tale obm̄ ſine meritis Non ē ergo ſupera-
bundātia in virtute ſpei rōne obiecti: ſed ra-
tione circunſtātie. Etiā aliquis credit reue-
lato: non ꝑ medium: ſed ad primā ꝑdicatio-
nē de quo nō habet veriſimilitudinē ꝙ ſit
verax: talis eſt leuis: non ꝙ credat reuelato.
Sed quia credit ꝑ mediū ꝑ quod credere nō
debet. Ideo theologice virtutes non hñt ex-
tremū: & ꝑcipue ſupabūdātie rōne obiecti.

De actu ꝑſūptiōis

¶ Circa hoc dubium difficultas ē de actu ꝑ-
ſumptionis. Vñ actus ꝑſumptionis ē velle
btitudinē ſibi ſine meritis. Vtrum talis ſit
ꝑſumptuoſus: dico ꝙ ſufficit hr̄e media in
propoſito ſcilicet q̄a itēdit mereri & diſpo-
nere ſe ad grām: & ꝑ merita q̄ habet in intē-
tiōe ꝯſequi btitudinē non ē ꝑſumptio: ſed
ille eſt ꝑſūptuoſus q̄ nō habet merita nec in

De actu deſpatiōis

actu nec in ꝓpoſito. ¶ Sed de actu deſpatio-
nis quid eſt an ſit nolle btitudinem: certū
eſt ꝙ nullus pt velle miſeriā ſcdm aliquos:

Ꝑ hoc apparet ꝙ ſpes ſit in itellectu.

ita apud eos nullus pōt nolle btitudinem.
An actus deſpationis ſit nolle mereri: & eſt
argumētum ſatis apparēs ad probādū opi-
nionē ꝙ actus ſpei ſit actus itellectus. Nam
iſta non ē de fide/ merebor: nec iſta/ ego cō-
ſequar btitudinē ex meritis & grā: quicūq̧
habet iudiciū Nō ꝯſequar btitudinē q̄cūq̧

Quid ſit deſpare.

merita faciam dr̄ deſpare. Cayn iudicabat ꝙ
non poterat ꝑ q̄cūq̧ media ꝯſequi remiſſio-
nē pc̄ti nec btitudinē ergo vr̄ ꝙ actus ſpādi
ſit actus intellectus: & ꝑ ꝯñs ꝙ actus eius op-
poſitus ſcilicet actus deſpandi ſit actus intel-
lectus puta iudiciū: &c. De hoc ita videt̄ dice-
re ꝙ deſpare non eſt aliud q̄ libere aſſentire
ego damnabor: dicit̄ libere quia ſi reuelare-
tur ſecus eſſet: ſed ſi ex mala affectione quā
habet vult ita credere/ oīs talis dr̄ deſpare:
& ꝑ ꝯñs vr̄ ꝙ deſpare nihil importet ꝑter a-
ctum intellectus poſitiue: & videt̄ mihi ꝙ
aliquis dicitur deſpare qui habet actū incō-
poſſibilē actui quē dicimus ſpare. Aliq̄. n.
actus intellectus ſunt icompoſſibiles actui
ſpei puta deſyderiū beatitudinis ex meritis
Vnde aſſēſus quo iudicarē non ē mihi poſ-
ſibilis: repugnat oī deſyderio efficaci beati-
tudinis: & per ꝯñs habens talē aſſenſum di-
citur deſperare. Similiter hñs iudiciū nunq̄
merebor: dicit̄ deſperare: q̄a efficaciter repu-
gnat deſyderio. ſilr̄ hñs iudicium q̄uis ego
merebor: illa tñ non erūt ſufficiētia ad ſalu-
tē dicit̄ deſperare: ergo deſperare nihil aliđ
eſt q̄ hr̄e actū intellectus icompoſſibilē illi.
Et dicitur deſpare propter incōpoſſibilita-
tē ad actū ſpei per quē dr̄ ſperare. ¶ Vtrum

An act⁹ ſpandi ſit meritori⁹

actus ſperādi ſit meritorius. Apparet ꝙ nō
Nullus actus eſt meritorius niſi vltimate re-
feratur in deū: quia radix meriti ꝯſiſtit in di-
lectione dei ſup oia ſed actus ſperandi non
refertur immediate in deū. Patet: quia eſt a-
mor ꝯcupiſcentie: quia vltimate refertur in
amantē: amat enim ſibi beatitudinē eternā:
amor beatitudinis refertur in amantē vltia-
te: ergo videtur ꝙ non ſit actus meritorius.
¶ Preterea/ Omnis actus meritorius ē affe-
ctio iuſticie: ſed actus ſpei ē affectio ꝯmodi:
ergo videt̄ ꝙ actus ſpei non ſit meritorius.

Pria ꝓpoſitio.

¶ Pro ſolutione ſit prima propoſitio. Nul-
lus actus cuiuſcūq̧ alterius virtutis a chari-
tate ē meritorius: niſi pro q̄to per actū cha-
ritatis refertur vltimate in deū. Vñ aliquem
actū referri vltimate in deū: nihil aliud eſt q̄
diligere deū ſuper oia & ex illa dilectiōe vel
elicere actū illū alterius virtutis: vel ꝯtinua-
re: & non ē incōueniēs ꝙ vnus actus ſit dua-
rū virtutū vnius elicitiue: & alterius impe-
ratiue. Vñ dico ꝙ oīs actus qui eſt elicitiue

Idē act⁹ ꝑt eē duarū ꝟtutū.

alterius a charitate nunq̄ eſt meritorius niſi
ſit actus imperatus a charitate. i. imperatus
mediante actu charitatis. ¶ Hoc ſuppoſito
ſatis facile videre eſt quō actus ſpei ſit meri-
torius: ſtat. n. ꝙ aliquis diligat deū ſuper
omnia: quia in ſe bonum ꝯplacēdo in eius

bonitate volendo ꝙ ſit ſumme iuſtus: pru
dēs: &c. Et propter hoc: quia habet actum
diligendi ſuper omnia deſyderat eum ſibi
per beatitudinē eternā: propter hoc preciſe
ꝗa diligit deum ſuper omnia: ita ꝙ iſtum a
morem ꝯcupiſcētie refert per amorē amici
tie dei: talis actus ē meritorius: ꝗuis non ſit
elicitus a charitate: ſed imperaī a charitate
id ē mediāte actu charitatis. & ſic reſolutio
eſt ꝙ nunꝗ actus alterius virtutis ē merito
Radix meriti. rius: niſi imperetur a charitate. Ratio: quia ra
dix meriti ꝯſiſtit in dilectione dei ſuper oia
& ipſum procedere a dilectiōe dei ē ipſum
partialiter cauſari a dilectione dei ſuper oia
Bonavēt. difficultas. ¶ Difficultas vtrū ille actus ſit meritorius
alterius premij ꝗ ſit illa dilectio dei ſup oia
a qua ꝑcedit: ꝗa non ē meritorius niſi ꝑpter
aſſiſtētiā dilectionis dei ſup oia. ſi ſic: ergo
ille actus eſt immediate elicitus a charitate.
Patet ꝯña. Ois actus qui ē immediate meri
torius. i. proprio merito ē immediate pro
ductus a charitate: ergo ſi actus ſpei ſit imme
diate meritorius. i. merito proprio: ita ꝙ ei
correſpondeat premiū diſtinctū ab aliquo
actu: ergo ē actus imediate a charitate: & p
ꝯñs actus ſpei erit ita bñ charitatis ſicut ſpei.
verū eſt ꝙ actus ſpei nō eſt meritorius niſi
referaī p amorē amicitie. Sed hoc ſuppoſi
to ꝙ ſit taliter meritorius eſt difficultas/ an
ſit meritorius merito proprio: ita ꝙ ei reſ
pōdeat premiū ab illo actu p quē refertur.
ſi ſic: ergo ille actus ꝑcedit a charitate. Cōſe
quētia tenet: quia charitas ꝑducit oēm actū
meritoriū qui eſt imediate meritorius: & ſic
Reſolutio doc. erit ita bñ actus charitatis/ ſicut ſpei. ¶ Di
co ꝙ ille actus qui ē preciſe ſpes imꝑatus ab
amore amicitie non ē meritorius merito p
prio: ſicut actus ꝗlibet ſecūdū Ocħā qui nō
habet intriſecā bonitatē: ſed bonitatē actus
propter cuius ꝑñtiā eſt bonus: ita dico ꝗli
bet actus q preciſe propter ꝑñtiā alterius eſt
meritorius nō habet meritū propriū ei cor
reſpōdēs: ideo dicerē ꝯſequēter ꝙ actus qui
eſt ꝑciſe ſpei qui ē meritorius eſt ꝑciſe meri
torius ꝑmij qđ correſpōdet illi actui a quo
iꝑeratur: alias oporteret ꝑcedere ꝙ eſſet im

mediate a charitate. ¶ Diffultas alia. Nun Difficultas alia.
quid pōt ei ꝯcupiſcere bonū ꝑpter deū ſum
me dilectū: aliqñ eſt idē actus q ē amor ami
citie & ꝯcupiſcētie: ideo ois amor ꝯcupiſcē
ſcētie videtur eſſe amor amicitie. nunꝗ. n.
diligo bonū amore ꝯcupiſcētie qui diligā
illud bonū alicui per illū actū: ergo diligo
illū/ cui opto amore amicitie & per ꝯñs pt
eſſe aliquis actus quo quis ſperat btitudinē
& pp deū ſūme dilectū eodē actu: ſi ſit ergo
ē actus charitatis. Patet: ē dilectio dei ſuper
oia: ergo charitatis/ & ē actus ſpei: ergo idē
actus ē & ſpei & charitatis. & ſic ē qđ Vtrū
ſicut poſſem amare forte propter deū eodē
actu nūqd etiā eodē actu poſſum mihi cōcu
piſcere btitudinē ex meritis & gr̄a pp deum
ſumme dilectū: & appet mihi ꝙ ſic: & hoc
ſuppoſito Vtrū talis actus ſit charitatis &
ſpei: vr̄ ꝙ ſic. Bñ ſequr: eſt dilectio dei ſup
Idē act⁹ ſit ſpei et charitat⁹ oia: ergo ē charitatis: & bñ ſeqtur: ē expecta
tio future btitudinis: ergo eſt ſpei: ergo idē
actus eſt charitatis & ſpei. verū eſt ergo ꝙ ē
elicitiue a duabus virtutibus diſtinctis: ꝯce
Idē act⁹ ē ꝟtutis theolo. et moralis. do: & nō eſt incōueniēs ꝙ idē actus ſit dua
rū virtutū elicitiue vnius theologice/ alte
rius moralis: neqꝫ ꝙ procedat a duobus hi
tibus diſtinctis ſpecie elicitiue. Dilectio. n.
dei ſup oia in hītuato ꝑcedit a charitate in
fuſa/ & ab acquiſita: ergo idē actus procedit
ab hītibus diſtinctis ſpecie etiā hñtibus di
ſtinctas denomiatiōes virtutū: quorū vnus
ſit acqſitus: & alter infuſus. vt ſoř abſtinet a
venereis propter deū ſumme dilectū eſt cha
ritatis infuſe elicitiue. Patet: quia ē dilectio
dei: & actus ille ē ab hītu tēpantie. iſti enim
habitus ſortiūtur diuerſas denomiationes
virtutū: quia vnus eſt charitatis: & alter tē
Idē act⁹ pt ꝑcedere a diuerſis hītib⁹ diſtinctis ēt ſpecie. perātie ¶ Dico tertio. non eſt incōueniens
ꝙ idem actus procedat a duobus habitibus
diſtinctis ſpecie vtroqꝫ infuſo: & qui ſortiū
tur diuerſas denomiationes virtutū: vnus
vocaī ſpes: alius charitas. Et ſic quādo dici
tur regulariter ꝙ nunꝗ habitus diſtīcti ſpe
cie immediate producūt actū vel actus eiuſ
dem ſpeciei: ſed actus diſtincti ſpecie produ
cūtur a diuerſis habitibus: hoc intelligiī de

vtroq; habitu acquiſito ita ꝙ nūq̄ duo ha-
bitus acquiſiti diſtīcti ſpecie imediate pro-
ducūt eūdē actū: ſed ſtat bn̄ ꝙ vnus ꝑducat
imediate: & alter mediate: ſed de infuſo nō
eſt incōueniēs: vt patet de actu qui ē amor
amicitie/& amor concupiſcētie. ¶ Dubita
tur qđ eſt obm̄ adequatū ſpei. dico ꝙ obm̄
adequatū ſpei ē aliqs ꝯceptus: ſed iadequa-
tū obm̄ ē res ad extra. Vn̄ ſpes & charitas tē
dūt in rē ad extra. i. res ad extra ꝑ actus amo
ris & deſyderij deſyderatur & amaſ: nihilo
minus nō tendūt in rē ad extra: niſi median
te aliquo ꝯceptu: & ille cōceptus ꝑ quē ren-
dūt in rem ad extra dr̄ eſſe obm̄ primariū &
adequatū: & eſt fantaſia ſatis bona. Dicitur
ergo (& iſtud eſt notiſſimū) fides tendit in
deū ꝑ actū ſuum: & alie virtutes nō niſi me
diantibus apprehenſionibus: quia volūtas
non fertur in incognitū: & tendit mediātī-
bus diuerſis apprehēſiōibus: ideo actus ea-
rū ſunt varij: ꝓpterea aliud eſt obm̄ charita
tis: & eſt hoc ꝯplexum/deus ē diligēdus &
quicqd vult a me diligi. fateor ꝙ actus cha-
ritatis & ſpei nunq̄ tēdūt in deū niſi mediā
te aliqua cognitiōe: tn̄ nō oportet ꝙ tēdāt
in illā cognitionē. qn̄. n. ſortes apprehēdit
deū vt quoddā futurū ſi eliciat actum quo
ſperat ſibi actu illo nō fertur ſortes in illud
ꝯplexum: qa non oportet ꝙ ſortes reflectat
ſe ſup tale cōplexū: ſed ſolū fertur ī deū: me-
diāte tn̄ tali complexo. ¶ Propterea dico ꝙ
obm̄ adequatū ſpei & charitatis ē deus: er-
go idē eſt obm̄ adequatū iſtarū virtutū. ve
rū eſt: ſed ſecūdū diuerſas apprehēſiones &
rōnes. Nā deus pōt apꝓhendi ſecundū di-
uerſas rōnes: & ſecundū vnā rōnē eſt obm̄
virtutis ſcd̓m quā rōnē itellectus ferſ in illđ
Vn̄ deus nō eſt obm̄ ſpei: niſi ſcd̓m rōnem
boni futuri & actus ſpei nō fertur in illā ra-
tionē. Non. n. ſeqtur/Spes nō fertur ī deū:
niſi ſcd̓m rōnem aliquā: ergo ferſ in illā rō
nē: ſicut nō ſeqtur. Volūtas nō fertur in ob
iectū niſi ſcd̓m cognitionē: ergo fertur ī co-
gnitionem: vt ā teq̄ ego amem patrem meū
nō oportet ꝙ amem ſcd̓m illā cognitionē.
& ſic deus eſt obiectū adequatū ſpei & cha-

Quid ſit obm̄ adequatum ſpei ⁊ in adequatū

Deus eſt obm̄ ſpei ⁊ charitās.

Aduerte

ritatis & fidei ſecundū diuerſas apprehēſio
nes. Et ſic dicta ſufficiant de fide & ſpe. Hec
materia diffuſius in ꝑludijs moralibus tra-
ctaſ. Nūc ſeqſ de charitate. ¶ Diſt. xxvij.
QVeritur ꝯſequēter. Vtrū
charitas ſit habitus incli-
nās volūtatem hominis
ad obſeruatōem primi ꝑ
cepti charitatis/ſeu de di
lectione dei ſup oia: & in
iſta q̄ſtione ponūtur tres
articuli. Quātum ad primū declarabimus qđ
ſit charitas. Et quia habitus cognoſcūtur ꝑ
actus: ideo primo inueſtigabimus quid ſit
actus charitatis. Vn̄ actus charitatis diciſ a-
mor vel dilectio. ideo vidēdū eſt quid ſit a-
mor. Amor eī nō eſt niſi quedam tendētia
qua tēdit potentia in ſuū obm̄. Vn̄ triplex
eſt appetitus/naturalis/ſenſitiuus/& intel
lectiuus. & quolibet iſtorū appetituū tēdit
potentia in obm̄. Appetitus eīn̄ naturalis
nō ꝑrequirit apꝓhenſionem eius qđ appe-
tit in ipſo appetente/ſed alterius puta in in
ſtituēte naturā. Diuina eni ꝓuidentia (vt in
qt Boetius) dedit creatis a ſe rebus hanc vel
maxime manendi cauſam: vt quoad poſſūt
naturaliter manere deſyderāt. Et Cicero in
primo offi. Principio animātiū &c. Appe
titus vero animalis eſt appetitus preſuppo
nens apꝓhenſionem appetentis natus ten-
dere ī obm̄ apꝓhenſum aut in eo quieſcere
neceſſario & nō libere: & hic eſt in brutis.
Sed appetitus intellectiuus de neceſſitate ꝑ-
ſupponit noticiā intellectiuā ſeu iudiciū in
tellectus natus libere actū ſuum eliceſ. & vo
catur appetitus rōnalis/itellectus/ſeu volū
tatis. vn̄ appetitus naturalis tm̄ valet ſicut
naturalis inclinatio: vt eſt naturalis inclia-
tio ad aliqd proſequendū: vt graue natura-
liter appetit deſcendere deorſum: & appeti
tu naturali vnaq̄q; res appetit ꝯſeruari in eē
vt dictū eſt. & talis appetitus nullā ꝑuiā co
gnitionem ꝑrequirit. ſed appetitus aialis ē
illa potētia q̄ exercet ſuā oꝑationem mediā
te aliqua cognitione ꝑuia/vt in brutis ꝑter
naturalē inclinationem eſt qdā appetitus

Quid actus charitatis quid amor

De triplici appetitu ꝑmo de naturali.

Oē ens apetit eē.

Quid appetitus aialis.

Quid intellectiu⁹

cognoſcendi qui nõ poteſt cauſari niſi me-
diante aliqua cognitione ꝑuia. Sed appeti
tus intellectus ſeu voluntatis eſt ipſa poten
tia q̃ de neceſſitate ad ſuos actus exercẽdos
aliquã preuiã cognitionẽ reqrit q̃ libere fer
Triplex amor q̃d a mor naturalis. tur in obiecta. ¶ Et ſicut ſolent cõmuniter
doctores ponere tres potentias ita ponunt
triplex genus amoris. vñ amor primo mõ
q correſpondet appetitui naturali quẽ etiã
naturalẽ dicimus/nõ actus elicitus vel paſ-
ſio: ſed eſt ipſamet res vel eius forma ſubſtã
tialis aut qualitas eã formã naturaliter ꝑñs.
Dubium ¶ Sed ſtatim q̃reret aliqs cũ aĩa nr̃a in ordi-
ne ad intellectiões & ſuas opatiões habeat
incliatiõẽ & appetit eius cognitiones: qa
vnũquodq̃ appetit ſuã opationẽ/mõ opa
tio intellectus eſt intelligere & voluntatis
velle/nole. q̃ritur ergo qualis ſit appetitus
ad iſtas opationes. clarũ eſt ꝙ nõ eſt appeti
tus intellectus: qa nullam preexigit noticiã
Quid amor ſẽſitiuus. ¶ Breuiter dico ꝙ appetitus intellectus ſeu
volũtatis quo exigit ſuas opationes dr̃ na
turalis ita bñ ſicut appetitus quo graue ap-
petit deſcẽdere deorſum. &c. ¶ Sed amor
ſecundo modo puta qui correſpondet ap-
petitui aiali ſeu ſenſitiuo eſt incliatio appe
titus ſenſitiui ad ſuum ꝯueniẽs/vel actus de
ſiderij quo tendit in bonũ apphẽſum ab-
ſens. & talis vocatur amor aialis qui cõis eſt
Quid amor rõal'. hominibus & brutis. ¶ Sed amor tertiomo-
do puta amor rationalis vel intellectus eſt
actus volũtatis quo volũtas libere acceptat
obm̃ p intellectũ ſibi p̃ñtatũ. & de hoc amo
re cõmuniter eſt ſermo: & q̃ñ eſt q̃ſtio de a-
more apud doc. capit amor pro actu volũ
tatis puta velle/& nõ p naturali vel ſenſi-
tiuo vt q̃ñ dr̃ ꝙ amor nõ fertur in incogni-
tũ. Ita ꝙ amare ptinet ad volũtatẽ & ẽ actus
volũtatis ſicut itelligere ẽ actus intellectus.
Duo ſunt tm̃ voluntatis act' eliciti. ¶ Conſequenter dr̃ ꝙ. volũtas nõ habet ni
ſi duas opationes. qa obm̃ non põt p̃ñtari
volũtati niſi duobus modis. volũtas ei nõ
põt hr̃e circa illud obiectũ niſi duos actus:
puta velle quo volũtas acceptat obm̃ vt cõ
ueniẽs. Et nolle quo voluntas fugit. Et ita
primus actus vocatur proſequutio: & ſecũ-
dus vocatur fuga. ¶ Et ſi dicatur voluntas
poteſt hr̃e actũ ſuſpentionis: qa poteſt ſuſ-
pendere actũ/ergo eſt aliquis actus ſuſpen-
ſus quo neq̃ acceptat neq̃ de acceptat neq̃
fugit. ¶ Reſpondetur quod talis ſuſpenſio An volũtas dicat ſuſpẽdere ꝑ actum
põt fieri duobus modis: vno modo ꝙ volũ-
tas p̃ñte obiecto per apprehenſionẽ intelle
ctus q̃ñq̃ auertit ſe/ita ꝙ nullum actũ circa
hoc obiectũ elicit & ſuſpẽditur ab obiecto.
& talis ſuſpẽſio non ẽ actus. Aliomodo vo Suſpẽſio vo. duplr põt fieri.
lũtas volens ſuſpẽdit pactũ poſitiuũ/quia
vult nõ elicere vt magis inquirat de obiecti
ꝯuenientia & bonitate. Et talis actus ſuſpẽ
ſus eſt quodẽ velle .ſ. velle non elicere. Et
ſic patet ꝙ in voluntate non ſunt niſi duo
actus eliciti reſpectu cuiuſcunq̃ obiecti: ſci-
licet velle & nolle. ¶ Hoc ſuppoſito cum Amor volũ. ẽ quodã velle.
amor ſit actus volũtatis videñdũ eſt vtrũ ſit
velle vel nolle. breuiter dr̃ ꝙ amor nõ ẽ ni
ſi velle. quia actus amãdi ẽ ꝯplacentia i ama
to vł eſt actus quo acceptaẽ obiectũ amatũ
tm̃ bonũ ſibi vel alteri. Verũ nolẽdo nihil
acceptamus ſed refugimus: ergo amor non
põt eſſe nole: ideo cũ ſint tãtũ duo actus vo
lũtatis oportet de neceſſitate dicerẽ ꝙ amor
actus voluntatis eſt velle. Et hoc habet phi
loſophus in ſecundo rhetoricorũ. amor in
quit eſt velle alicui bonũ. ¶ Hic eſt difficul Ad oẽ nolle ẽ velle ſcõs Gre. & Holcot.
tas: quia dicũt aliq doctores quod oẽ nolle
ẽ velle: ita dicit Gregorius i primo & Hol
cot. q. ſeptima primi: quia omẽ nolle alicu-
ius eſt velle ſuũ ꝯtradictoriũ/quia nolle ſor
tẽ eẽ diuitẽ eſt velle ſortẽ nõ eſſe diuitẽ: ſed
ſic ẽ ꝙ oẽ velle põt dici amor vt dictũ eſt/er
go omne nolle põt dici amor. Primo dico
ſecundũ illos qui dicunt ꝙ oẽ nolle eſt vel-
le hoc cõcedẽdo. põt dici ꝙ non ẽ amor il-
lius obiecti cuius eſt nolle. vt nolo ſortem
diuitẽ/talis actus eſt nolle diuitiarum: & ſic
nõ eſt amor diuitiarũ. Sed eſt velle alterius Confutatio gregorij & Holcot.
Et ſic ſecundũ iſtã opinionem dato ꝙ eſſet
vera nõ ſeqtur ꝙ amor ſit nolle. Iſta tamen
opinio ſemp viſa eſt mihi falſa & nõ vera.
Et ratio mea eſt: quia ego poſſum apprehẽ
dere ſortem diuitẽ vel ecõtra nõ cogitãdo
de ꝯtradictorio. ideo poſſum apprehẽdere

vnum contradictoriū nō apprehendendo
reliquum. Et tunc non poſſet dici ꝙ illud
velle ſit nolle: quia voluntas nihil vult niſi
intellectus apprehendat. ſed intellectus nō
apprehēdit ꝯtradictoriū/ ergo oportet de
neceſſitate dicere ꝙ nō oē nolle eſt velle cō
tradictoriū: & iſta opinio appꝫ michi pro

Triplex amoris diuiſio.

babilior. ¶ Conſequēter noto ꝙ iſte amor
diuiditur in tres amores/ primo mō in amo
rē affectiuū & effectiuū: ſecundo mō in amo
rē amicitie & cōcupiſcentie: tertio modo in
amorem cōplacentie & deſiderij. Pro prio
noto ꝙ voluntas volēdo alicui bonū ſi ſit
velle efficax non ē in poteſtate voluntatis
pro tunc: quin exhibeat illud bonū niſi im

Diffinit amor effectiuus.

pediatur ab extriſeco. Et ſi caruerit illo bo
no procurat illud bonū amato q̄tum pōt
alioquin talis dilectio nō eſſet vera. Vnde
Io. iij. diligamus non lingua: ſed opere &
veritate. & Gregorius omelia. xxx. amor
dei ocioſus non eſt. Et amor ille quandoqꝫ
extēdit ad conatū illū quo quis bonū pro
curat ꝙ amato ineſſe deſiderat. Et ex illa au
ctoritate. Io. ſumit illa diſtinctio amoris in

Quid amor affectiuus.

affectiuū & effectiuū. Sed amor affectiuus ē
actus volūtatis elicitus quo volo alicui bo
nū. Dicunt doc. ꝙ illa volitio ad quā ſequi
tur opatio vocat amor effectiuus/ ſed ſi ad
iſtā opationē interiorem vel deſideriū non
ſequat effectus: tunc talis volitio nō efficit
& vocatur affectiuus. Et nō eſt in hoc diffi
cultas. Dicitur tn̄ cōmuniter ꝙ iſte amor ef
fectiuus nō eſt proprie operatio immanēs:
ideo iſta acceptio eſt ſatis impropria.

¶ Q̄tum ad aliā diuiſionē amoris in amo

Quod amor amicitie & cōcupiſcētie nō nō diſtinguantur.

rē amicitie & amorē ꝯcupiſcentie dicit Du
randus in hac diſtinctione ꝙ nō eſt intelli
gendū ꝙ ſint duo amores diſtincti: vt ſi qs
velit forti amādo ipſum diuitias/ vl' hono
res/ amor fortis in vtrūqꝫ tēdit/ amat enim
fortem cui vult talia bōa ineſſe: amat & ipſa
bona q̄ vult ineſſe forti/ amat eni fortē pro
pter ſe: diuitias vero & honores amat pro
pter fortē. Ita volens ſibi ipſi bonū equum
per amorē qui eſt velle in ſe ipſum tendit in
equū. vult enim equū eſſe ſanum/ fortem/
velocem/ nō propter equū ibi ſiſtendo ſed
propter ſe: proportionabiliter ſicut intelle
ctus duos habet actus aſſentiendi alicui ve
ro/ aliquādo eni aſſentit vero propter ſe/ ſi
cut pricipio ex terminis aut ex euidētia no
to ei euidenti aliquando propter aliud ve
rum i quod reſoluitur ex quo deducit ſicut
concluſioni ex principijs illate. ¶ Item pro
portionabiliter quādoqꝫ acceptat bonū p
pter ſe nō referendo in aliud. Aliqn̄ tn̄ pro
pter aliud. Et ſecundū hoc diſtinguūt vſus
& fruitio. Similiter amor amicitie & amor
ꝯcupiſcētie. vnde ſicut eſt ordo i intellectu
ita eſt ordo in voluntate. ¶ Dico ergo ꝙ a

Quid amor amicitie.

mor amicitie eſt amor quo amatur obiectū
ex ſola obiecti apprehēſione & nō ex alteri

Quid amor cōcupiſcētie.

us obiecti amore/ ſed amor cōcupiſcētie eſt
amor quo amat obiectū nō ex ſola obiecti
apprehenſione: ſed ex alterius obiecti amo
re/ verbi gratia: ſi quis diligit fortem volēs
ipſum eſſe diuitem: potentē: vt ſibi largiat
& benefaciat: vel ſi quis bene vult famulo:
familie: vel beſtijs fortis propter fortē. oīs
dilectio hec amor eſt concupiſcētie. Et in a
more huiuſmodi quādoqꝫ ſunt duo actus/
vnus preciſe circa illum cui bene vult. alius
circa bonum illud qđ vult. & primus actus
eſt amor amicitie: ſecundus eſt amor concu

Idē actꝰ ē fruitō & vſꝰ medij & finis.

piſcētie. Vnde quādoqꝫ vnico actu vult ali
cui bonū propter alterū/ ſicut vnico actu pt
volūtas ferri in mediū & in finē. Et tūc iſte
actus eſt amor amicitie & amor concupiſcē
tie ſimul: ſicut ſimul eſt fruitio & vſus. ſicut
ſi preſentetur mihi deus tanq̄ ſummum bo
num tunc ego affecto deum/ talis actus eſt a
mor amicitie. poſſunt adduci mihi obiecta
creata accepto ea propter deum: talis ſecun
dus actus eſt amor cōcupiſcētie. breuiter di
cerem ꝙ oīs amor amicitie eſt fuitio; vel eſt
actus medius. quia amo nō ꝑp ter aliud. ſed
ponendo actū medium talis amor qui non
fertur in obiectū tanq̄ ſummū bonū non ē
malus/ qa pōt referri in deū/ & erit actus me
dius: ſed non ponēdo actū medium eſt ma
lus. Eſt difficultas: vtrum deus poſſit ſecun
dum eſſentiā amari amore cōcupiſcētie: de

hac difficultate poſtea videbitur. ¶Noto
preterea ꝙ amor amicitie ē cauſa amoris cō
cupiſcentie non ſolū in gn̄e finalis/ſed effi
cientis. Et eſt ordo perfectionis inter ipſos
amores/quia amor amicitie ē perfectior &
nobilior ſcd̄m Anſelmū: quia amor amici-
tie ineſt volūtati ſecundū affectionem iuſti
cie/& amor concupiſcentie ineſt volūtati ſ
ſecūdū affectionē commodi. ¶Tertia diui-
ſio amorū eſt in amorē ꝯplacētie & amorē
deſiderij. ita amor ꝯplacētie eſt velle alicui
bonū iam habitū ſiue ꝓpter ipm̄ ſiue ꝓpter
aliud /hoc mō amat eū qui ꝯgratulat̄ & cō
delectat̄ de bono adepto /nō tn̄ gaudiū vel
delectatio eſt amor ſeu velle quod eſt actus
volūtatis: ſed gaudiū & delectatio eſt effe-
ctus ſequēs amorē. Amor deſiderij ē actus
volūtatis quo volo mihi vel alteri bonum
abſens ſiue propter ſe amatum ſiue propter
aliud /hoc eſt ſiue ſit amor amicitie ſiue cō
cupiſcētie. Et quilibet iſtorū amorū poteſt
eſſe ordinatus vel inordinatus vel indiffe/
rens. Itē poteſt eſſe gratuitus vel nō merito
rius. ¶Notādum tertio ꝙ illa eadē que di-
cta ſunt de amore ſunt etiā dicenda de dile-
ctione. Et inueniūtur quattuor nomina ad
idem ꝑtinētia/ſcilicet amor/dilectio/chari
tas/& amicitia. In hoc tn̄ differunt ꝙ amici
tia ſecundū philoſophos eſt quaſi habitus
& regulariter capitur pro hn̄bitu. dilectio
& amor ꝑ actu. & charitas aliqn̄ capitur pro
actu aliqn̄ pro habitu: differenter tn̄ ſignifi
cātur actus ꝑ iſta tria amor /dilectō/ chari-
tas: qa oīs amor eſt dilectio vel charitas: ſed
non ecōtra. addit eni dilectio ſup amorem
electionē precedentē. vt ipm̄ nomē ſonat.
vnde ſolum eſt in volūtate rationali: chari-
tas aūt vltra amorē addit pfectionē quendā
amoris inquātū illud ꝙ amatur magni exi-
ſtimatur. ¶Notandum quarto ꝙ deus po
teſt diligi ſecundum oēs ſpecies amoris ſu
pradictas actualiter & habitualiter. Nam
diligere deū eſt velle deo bonū. eſſe omni-
potens: ſummū bonū infinitum: iuſtū: &c.
hoc eſt breuiſſime deū velle eſſe deū/ſcili
cet bonū quo nihil melius excogitari pōt:

Amor amicitie ē cauſa efficiēs amoris cōcupiſcentie.

Quid amor ꝯplacētie.

Quid amor deſiderij.

Differentia inter amorē/dilectionē/chari. & amicitiam

hoc enim nomine deus intelligit̄ ſecundū
beatū Auguſtinum. ¶Duplex eſt dilectio
dei quedā complexa quedam incomplexa.
diligere deū dilectione incomplexa eſt ha-
bere cōplacentiā in illa bonitate in ſe com-
placēte & nō mediāte alia noticia cōplexa.
hoc eni non fertur ſupra aliqd̄ complexum
Sed dilectio cōplexa non capit̄ pro noticia
cōplexa: ſed vocatur dilectio ideo comple-
xa quia fertur ſup obm̄ cōplexum vt volo
deum eſſe ſummū bonū/omnipotentē/ ta-
lis volitio ſecundū Dionyſium nō poteſt
eſſe fruitio: quia volūtas nō pōt ferri in ali-
quod obm̄ complexe: quin ſit volitio incō
plexa. Et ideo male ſeqtur ſecundū eum ꝙ
nulla talis volitio pōt eſſe fruitio. Dicit cō
ſequenter Dionyſius ꝙ non eſt vſus ſed eſt
actus medius. ¶Ex his Gabriel infert ꝙ nul
lus exiſtens in peccato poteſt amare deū ſu-
per oīa/quia talis nō vult deum eſſe maius
quo nihil excogitari pōt: patet. quia vellet
deum ignorare peccatū ſuum: & ſic nō eſſe
ſumme ſapientē /aut ſua peccata non vindi
care: & ſic nō eē ſumme iuſtū. Et ſic conclu
ditur ꝙ nō eſt poſſibile ꝙ aliquis ſit in pec
cato & ꝙ diligat deū ſup omnia. ¶Qn̄tum
ad hoc videt̄ mihi ꝙ dilectio ſtet cum pctō:
patet. ſit ſortes q diligat deū ſup omnia cū
oībus debitis circunſtantijs. Et volo ꝙ ſor
tes pro tunc credat aliquē eſſe inimicū fidei
qui tn̄ non eſt inimicus. & ex zelo fidei oc-
cidat illū quē credit inimicū fidei ignoran-
tia vincibili. Tunc in illo caſu ſortes peccat
mortaliter & diligit deum ſup oīa vt videt̄
manifeſte/ergo ꝓpoſitū. Item volo ꝙ ſor-
ti hn̄ti dilectionem dei ſup oīa occurrat pre
ceptū de dādo elemoſinam pauperi. Tunc
quero vel ſortes manente dilectiōe eſt liber
vel nō/ſi dicas ꝙ ē liber/ergo pōt omitte-
re ſi dicas qd̄ nō: ergo neceſſario dat elemo-
ſinā. Et ſic nō meretur. Et ꝑ cōſequēs nō be
ne agit quia ſuus actus non ē liber: ergo nō
obſtāte iſta dilectione dei ſup oīa pōt omit
tere: & ſic peccare ꝙ erat probandū. Et ſi di
cas ꝙ tunc ille actus non vocabitur dilectio
dei ſup oīa. Tunc difficultas erit ad nomen.

Duplex dei dilectio. ſ. cōplexa & incomplexa

Cur dicatur noticia dei cōplexa.

Cur ī peccato mortali non poſſit deus diligi ſup omnia.

Oppoſitū tenet̄ a doctore.

ſed dices quicquid ſit ſubſtãtia actus diligẽ di deum ſuper oĩa manet. verũ eſt: ſed non vocatur dilectio propter peccatum: tũc dif ficultas eſt ad nomen. His ſuppoſitis decla ratur nunc de quo precepto itelligatur quã do queritur. Vtrum charitas ſit habitus in clinans voluntatẽ. &c. vnde notes ꝙ illud preceptum inuenitur in pluribus paſſibus ſacre ſcripture. ¶Primo habet Deuterono mi ſexto: vbi dicit Moyſes. Diliges domi num deum tuum ex toto corde tuo: ex tota anima tua: & tota fortitudine tua. Et Ma thei. xxij. ſic habetur. Diliges dominũ deũ tuum ex toto corde. & i tota anima tua. & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & pri mum mandatum. Mar. xij. additis tribus conditionibus quas Matheus ponit ex to ta virtute tua. Et Luce primo. Diliges do minum deum tuum ex toto corde tuo: & ex tota anĩa tua & ex omnibus viribus tuis & ex omni mente tua. He autem conditio nes tota fortitudine: tota virtute: omnibus viribus pro eodem accipiuntur ſecundum Tho. ſecũda ſecũde. q. xliiij. articulo quin to. Et manẽt he quattuor conditiones: pu ta ex toto corde ex tota anima ex tota men te: & ex tota fortitudie. ¶Eſt ergo difficul tas/ quid itelligatur per iſtos quattuor ter minos toto corde tota anĩa: &c. Dicit bre uiter Durandus & bene ꝙ deſignãtur quat tuor potentie: ſcilicet per ly corde potentia volitiua: quia ſicut cor eſt principale mem brum ita potentia volitiua eſt radix meriti per li anima intelligitur potentia intellecti ua: & per ly mente potentia ſenſitiua: & ly fortitudine potentia executiua ſeu actus ex terior. Et ſunt quattuor principales partes ſcilicet voluntas/ intellectus/ ſenſus/ & po tentia executiua. Et breuiter nihil vult ha bere illud preceptum niſi ad habendum di lectionem meritoriã dei ſup omnia: opor tet ꝙ tota voluntas feratur in deum: & to ta anima: id eſt ꝙ illa voluntas ſeu actus vo luntatis reguletur a dictamie itellectus ſeu prudentie. Et ꝙ operationes exteriores re ferantur in deum vltimate ſumme dilectũ.

Preceptũ de dilectiõe dei.

bona diffi cultas.

Declaratio pcepti de dilectiõe dei

¶Diligere deũ ſuper oĩa: ſecundũ De alya co quadrupliciter põt intelligi. vno modo quãtum ad perfectionẽ dilectionis gradua liter. Secũdo mõ q̃tum quãtitatem obiecti ſiue quantum ad illud bonũ volitum. hoc eſt ꝙ deo velimus plura bona q̃ cuicunqȝ alteri: vel in maiori multitudine. Et differt a primo mõ: quia ſtat ꝙ volendo platoni groſſo ruſtico diuitias plus diligam eum intẽſiue ſeu gradualiter ſiue maiori affectu/ q̃ platonem volẽdo ei epiſcopatum/ tamẽ ſecũdo modo plus diligo platonem: quia volo ei maius bonum. Tertio mõ põt intel ligi ꝙ diligamus deum ſuper omnia q̃tum ad firmitatem. i. ꝙ potius deſinerem dile ctionem cuiuſcũqȝ q̃ dilectionem dei. Quar to quãtum ad naturam: id eſt naturalius. Et ſic iſto modo nõ eſt difficultas quin dile ctio ſui ẽ magis naturalis q̃ dilectio dei. vel cuiuſcunqȝ alterius. Quũ ergo eſt queſtio: vtrum deus ſit maxime diligendus ſup oĩa poteſt intelligi gradualiter: & de hoc vide bitur in dubio primo. ¶Vltimo notandũ ꝙ poteſt intelligi dupliciter ꝙ per ſe adim pleatur preceptum de dilectiõe dei ſup oĩa: vno modo ꝙ ſic adimpleatur ꝙ per talem vitetur peccatum mortale quãtum ſufficit ad ſalutem. Alio modo intelligitur ꝙ adi pleatur preceptum de dilectione pfecte: nõ ſolum quãtum ad ſalutem: ſed vltra ꝙ non admittantur quicũqȝ actus cõtrarij neqȝ im pertinentes. Ita ꝙ diligere deum pfecte iſto modo nõ eſt ſolum illum actum elicere cõ formiter ad dictamen rectum: ſed nec admit tere actus cõtrarios nec facere opera imper tinentia: ſed omnem actionẽ noſtrã in deũ referri. Ita ꝙ nullus ſit actus volũtatis neqȝ intellectus quin tendat in deum. Et de tali dilectione loquitur. B. Auguſtinus in lib. de doctrina chriſtiana quãdo dicit ꝙ prece ptum de dilectione dei nõ poteſt adimple ri in via: vnde iuferuntur aliqua correlaria. Primũ/ quicũqȝ habet gratiã gratũ facientẽ diligit deũ ex toto corde/ tota aĩa: &c. Secũ dum/ ꝙ nullus pctõ mortali obnoxius deũ ex toto corde diligit. Patet: quia nõ habet

Diligere deũ ſup oĩa q̃drupliciter intelligitur.

Dupliciter põt intelligi ꝙ adimpleat pceptũ de dilectione dei.

Auguſt.

Correlarium Primus Secũdũ.

gratiã. De iſta totalitate dilectiõis ponũtur
tres gradus. Primus/vocatur perfectus qui
oẽm actũ ↄtrariũ dilectioni excludit. Secun
dus eſt pfectior qui non ſolũ actum ↄtrariũ
excludit: ſed etiã extraneum quãtum huma
na vita permittit omnia opera exteriora in
deum ordinãdo. Tertius eſt perfectiſſimus
de quo loquitur Auguſtinus qui ſolum in
beatis repitur: & iſti gradus habẽtur ex de
Prima cõcluſio. Gerſono. ❡ His notatis ponuntur alique
concluſiones. Prima/reſpectu quorũcunq̧
actuum diligendi deum ponendi ſunt ha·
bitus inclinatiui ad eliciendum ſimiles. pa·
tet ex dictis. xxiij. diſtin. quia hic eſt ſermo
de dilectione que eſt in voluntate. Notan·
dum eſt ꝙ voluntas nõ ita eſt determinata
ad actum diligendi quin poſſit aſſuefieri in
oppoſitum: ſed in omni potentia que non
eſt determinata ad actum ſuum: & q̄ poteſt
ad oppoſitum aſſuefieri eſt ponẽdus habi·
tus inclinans ipſam potentiã: &c. Iſta pro·
poſitio eſt certa/voluntas nõ neceſſario di
ligit deum quia alias dilectio dei non eſſet
Secũda cõcluſio. meritoria neq̧ laudabilis. igitur. ❡ Secun·
da concluſio. Reſpectu diuerſorum actuũ
ſpecie diſtinctorũ quibus deum diligimus
ordiate diuerſi habitus & virtutes ſunt po
nende. Et iſta propoſitio eſt cõformis pro
poſitioni quã poſuimus de fide. & p eius
intellectu oportet ſupponere ꝙ deus põt
diligi dilectionibus differentibus ſpecie.
Patet: quia deus põt diligi ſub hac ratione
qua eſt oĩpotens: & ſub hac rõne qua ſum·
mum bonũ. Dicitur ergo ꝙ tot ſunt ponẽ
di hĩtus quot ſunt ponendi actus. Patet: qa
ex diſtinctione actuum ſumitur diſtĩctio ha
bituũ: quia nunq̄ habitus inclinat niſi ad a·
ctus ſimiles ex quibus eſt genitus: & qa pro
declaratione huius cõcluſionis oportet co
gnoſcere quis ſit amor effectiuus cuiuſcũq̧
virtutis: & ad quem actũ dilectiõis inclinet
Amor effectiu⁹ eſt actus exterior. propterea ponĩ talis ppoſitio. Ad oẽm a·
ctum effectiui amoris dei diuerſe inclinant
virtutes: & ſicut declaratum eſt in notabili
bus/amor effectiuus pprie capiẽdo amorẽ
effectiuũ eſt actus exterior: & talis amor nõ
põt eſſe reſpectu dei proprie capiendo: qa
nullum ſibi põt pcurari bonũ/quia de ne·
ceſſitate habet omne bonum qđ ipſe habet:
ſed large capiendo amorẽ effectiuũ pro om
ni opatione q̄ placet ipſi amato: aut quia ẽ
in laudẽ ipſius amati: tunc põt ↄuenire ipſi
deo. & tunc ſunt ponẽdi habitus reſpectu
amoris effectiui: vt ſi facio opus tempantie
ad laudẽ dei/talis actus generat hĩtũ qui in·
clinabit ad ↄſimiles actus: quia qlibet actus
cuiuſcũq̧ precepti diuini/aut cõcilij meri·
torius eſt actus amoris effectiui dempto p·
cepto primo qđ diſponit ad amorẽ effecti·
uum: quia oĩs talis elicitio ex charitate ẽ or·
dinatio ad honorẽ dei: ſed tales ſunt diuer·
ſi ſpecie. ❡ Quarta ↄcluſio. Ad amorẽ con Quarta cõcluſio.
cupiſcentie reſpectu dei cõcurrit actus ſpei
tam infuſe q̄ acquiſite: ſicut dictum eſt. Eſt
tñ difficultas. Vtrum deus ĩmediate poſſit Vtrũ licite de⁹ poſſit amari amore cõcupiſcentie.
amari amore ↄcupiſcentie. Dicit Durãdus
ꝙ non: quia nunq̄ amore cõcupiſcentie lici
te & ĩmediate põt attingi deus: ſed bene me
diate. & ratio: quia amor cõcupiſcentie eſt
amor quo diligo ppter aliud: ſed ↄcupiſco
btĩtudinem ĩmediate: & p charitatẽ deũ: ſed
nichilominus apud Scotũ qui dicit/omnis
virtus theologica ĩmediate tendit in deum
dicitur ꝙ actus ſpei ĩmediate tẽdit in deum
& ꝙ deus amatur amore concupiſcentie &
ꝙ ego poſſum michi ↄcupiſcere deum: ſed
non vltimate ſaltem licite: vt dicit Scotus:
ſed vlterius referendo in deum/vt volo mi
chi btĩtudinem vel deũ: beatitudinẽ ex meri
tis & gratia propter deum ita vltimate refe·
rendo iterũ in deũ. ❡ Eſt hic difficultas quã
tãgit Sco. Vtrum ex puris naturalibus poſ De⁹ põt cõcupiſci ſed nõ vltimate.
ſit eſſe euidens ꝙ deus ſit diligendus ſuper
omnia: & apparet ꝙ ſic: quia ſtando in pu· An ſit euidens ꝙ de⁹ ſit ſup oĩa diligendus
ris naturalibus/vel diligere deũ ſup oĩa eſt
contra dictamen recte rationis vel non. Si
primum/non videtur cõtra dictamen/quia
ex puris naturalibus habemus quod eſt ali
quid ſumme bonum/ſumme perfectum. &
illud non poteſt eſſe creatum: ergo virtus
ſiue habitus qui vel que inclinaret ad dili·
gendum eum ſumme: non poteſt eſſe vi·

tiū. Patet quia non poteſt eſſe contra dictamen rectum: ergo videtur ꝙ ex puris naturalibus: &c. ¶ Secunda ratio quā ponderat Scotus eſt/fortis pōliticus ſtando in puris naturalibus eligit mori pro repu. & magis diligit rempu. ꝙ ꝓpriū eſſe. ergo videtur ꝙ ex dictamie rōnis pure naturalis poteſt haberi dilectio dei ſup omnia. ¶ Aliud argumentū ꝯtra Gabri. qui dicit ꝙ non pōt haberi dilectio: &c. Nō eſt difficile/& eſt tale Non eſt euidens ex rōne naturali ꝙ deus ſit diligēdus ſup oia: ergo ratio formalis ſeu illud dictamē deus eſt diligēdus ſup oia ſtādo in puris naturalibus non eſt: &c. Breuiter dico ꝙ licet ex dictamie rōnis naturalis non poſſumus habere euidenter ꝙ deus ſit ſuper oia diligēdus: tn̄ probabiliter poſſumus habere ex dictamine ſeu regula naturali: ꝙ deus eſt dilihendus ſup oia. Secūdo dico ꝙ illud dictamē ꝓbabile ſufficit ad regulandū volūtatē vt bn̄ agat. Sed diceres: ſunt multe ꝓpōnes inducentes ad ꝓbandū in ratione naturali ꝙ deus ſit ſup oia diligēdus ſed nō ſunt euidentes: ideo nō generāt niſi opinionē. Dico ꝙ illud dubiū ꝙ habet ex probabilibus in ratione naturali ſufficit ad regulādum actū vt ſit moraliter bonus: qa in moralibus nō reqritur euidētia: ſed ſufficit probabilitas. vt ergo actus ſit laudabilis non oportet ꝙ illud iudiciū a quo regulatur ſit certum vel euidens: ſed ſufficicit ꝙ ſit ꝓbabile. quāuis ergo dictamen illud nō ſit euidens: non ſequitur quin dilectio dei ſup oia ſit bona. ¶ Sexta cōcluſo. Preceptū de diligēdo deū ſup oia de oibus ſpēbus deo conueniētibus eſt intelligēdū. Sed eſt difficultas qn̄ dicit ꝙ magis velle debemus voluntatem dei preceptiuā ipleri nobis: ꝙ qdcunq̄ aliud: ita quando dantur duo precepta: vnū diuinū: alud humanū: magis tenemur parere ꝑcepto diuino ꝙ humano: quia ſcdm beatū Auguſt. qn̄cunq̄ ſunt potētie due: vna maior/altera minor: plus eſt obediendū maiori. Item tenemur plus diligere deū effectiue ꝙ qdcūq̄ aliud ſeu qcūq̄ alia. ¶ Sed ꝯtra hoc arguitur. Tenetur/ſeu obligatur aliqn̄ quis ad aliqd ex prepto diuino ſub pena peccati venialis: & ad faciendū qd precipit homo ſub pena peccati mortalis: ergo nō eſt difficultas quin aliqn̄ ſolū teneamur ad ea ꝙ deus precipit ſub pena peccati venialis vt ad nō mētiendū iocoſe: & aliqn̄ obligamur ad faciendū qd homo precipit ſub pena peccati mortalis: qa alias nūꝙ religioſus peccaret mortaliter nō parendo ſupiori: & trāſgrediendo eius ꝑceptū. Iſta difficultas qrit vnū: qd poſtea tractabitur. Verū homo purus poſſit obligare ad mortale: ſed pro nūc ſupponēdo ꝙ ſic. Tūc qn̄ eſt maior obligatio: puta qn̄ ꝑcipitur vnū ſub pena peccati venialis: & aliud ſub pena peccati mortalis magis teneor vitare mortale. verū eſt: ergo potius obediēdū eſt hominibus ꝙ deo: quo mō ergo dn̄t intelligi doct. qn̄ cōiter tenēt ꝙ magis deo ꝙ hominibus parēdū eſt. Dico ꝙ illud pōt intelligi de actibus imptinētibus vel reſpectu eiuſdem vel ꝯtrariorū. ſi reſpectu eiuſdem: puta quia deus ꝑciperet aliqd ſub pena peccati venialis: & aliqd ſub pena pcti mortalis obediendū eſt deo ꝓpter auctoritatē ſupioris. ſi reſpectu ꝯtrariorū tunc dico ꝙ nulla ē obligatio inferioris ꝙ ꝯtrariet obligationi ſuperioris. Si de actibus imptinētibus/nō eſt incōueniēs ꝙ ſi minor ptās ꝑcipiat vnū iſtorū & maior poteſtas ꝑcipiat alterū: ſtat bn̄ ꝙ obligatio minoris ſit maior: & ita magis obligat: ſed reſpectu eiuſdē obligatio minoris cedit obligationi maioris. ¶ Septima concluſio. Preceptū de dilectione dei ſuper oia non ligat ad diligēdū deum actu perfectiore gradualiter/vel eſſentialiter ꝙ ſeipm. Probatur quia aliquis eodē actu poteſt licite diligere deum & proximum: igit tunc dilectio dei nō eſt perfectior ꝙ dilectio ꝓximi quia eſt idē actus. Et hoc apud Okā De aliaco/beatum Tho. & oēs docto. preter Grego. Tūc ergo ſequitur. Vnico actu diligo deum & proximum: ergo non perfectiore actu: ſed tenendo ſicut tenet Gregorius: ꝙ non poſſum vnico actu diligere deum & ꝓximū licite. Verū ſtat licite diligere

An naturaliter poſſit deduci ꝙ de⁹ ſit ſup oia diligendus.

Sexta cōcluſio.

An ꝙ nō ſp tenemur plus obedire ꝑcepto dīno ꝙ hūano

Bona reſolutio.

Septima cōcluſio.

Grego ꝯ oēs de actu ꝙ diligit de⁹ & ꝓximus.

proximum actu eque intenſo ſicut deum. Climeton tenet ꝙ nõ/ꝙ ſic pbat: quia proximus nõ poteſt licite diligi niſi ꝑpter deũ: & referendo vltimate illã dilectionẽ in deũ ergo magis diligit deũ: quia ꝑpter vnũ qđ ꝙ tale & illud magis: ſequtur bñ ſortes aſſentit/b/ꝑpter/a/ergo magis aſſentit/a/ex. j. poſte. Sed ſic eſt ꝙ ſicut ſe habet intellectus in ſpeculabilibus ita volũtas in agibilibus ergo videt ꝙ ſi diligo proximũ ꝑpter deũ ꝙ magis diligo deũ. ❡Preterea ego poſſũ peccare in dilectione proximi venialiter: vt ſtat mulieres in diligendo filios peccare venialiter. Tunc ſic arguo. vel illa dilectio eſt mala: qnia eſt nimis intẽſa ꝙ̃ deberet: vel qa amant irreferibiliter. neqꝫ referunt in deũ. Sit ſortes qui diligat platonem venialiter peccãdo: illa dilectio non eſt mala de ſe: ſed quia precipitur. Nullũ eni malum precipi poteſt: ergo eſt mala qa fertur in obiectum aliter ꝙ̃ deberet ferri: aut qa nimis intẽſe: aut quia irreferibiliter. Si dicas ꝙ eſt pctm̃ qa irreferibiliter: ergo tunc eſt fruitio: quia fert vltimate in creaturã: & ſic eſt idolatria ꝯtra primũ preceptũ: & ſic eſt peccatũ mortale. ſi dicas ꝙ minus intẽſe: & non niſi quia plus diligit proximũ: ergo propoſitũ. ❡Breuiter origo difficultatis eſt. vtrum in dilectione dei deus nos obliget ad certũ gradum. ſi dicas ꝙ ad nullũ gradũ. tunc per quencũqꝫ gradũ poteſt fieri ſatiſfactio de ꝑcepto. ſi dicas ꝙ obligat ad certum gradũ. ꝑñter ſicut ſolet eẽ duplex opinio de ꝯtritiõe rñdẽdũ. Scotus dicit ꝙ tenetur ad actum ꝯtritionis circũſtantiatũ ſecũdum aliquẽ gradũ certe intẽtionis: ſed ſcdm alios nõ requiritur certus gradus. ❡Tenendo cõem opi. docto. dico ꝙ non magis obligor diligere deũ ꝙ̃ proximũ. dico vlterius ꝙ per quecũqꝫ gradum poteſt adimpleri preceptũ de dilectione dei ſup oia. & ꝑñter dico ꝙ poſſũ licite magis intenſe diligere pximũ ꝙ̃ deũ poſtꝙ̃ nõ obligor ad oppoſitũ. ❡Sed tũc reſpondendũ eſt ad arguműta Climeton cũ arguitur. diligimus pximũ ꝑpter deũ ergo magis diligimus deũ. nego ꝯñam. & cũ pbat ſicut

Rõẽs climeton pbãtes ꝙ nõ ðcm' diligẽt ꝓximus eq intenſe ſicut deũ.

vtrũ obligemur ad certus gradũ in dilectiõe dei.

reſolutio doctoris

Ad rões climeton

Ad pmã

eſt in ſpeculabilibus ita ĩ agilibus: ſed ſic ẽ ꝙ ſi aſſentiã/b/ꝑpter/a/magis aſſentio/a. Dico breuiter ꝙ illud eſt verũ vbi/a/eẽt cauſa totalis aſſenſus/b ſed ꝯña concurrit. & ad auctoritatem propter vnũquodqꝫ tale/ & illud magis. Dico ꝙ intelligitur vbi eſt cauſa totalis quare illud eſt tale: ſed vbi nõ eſt cauſa totalis non ſeqtur. Similiter ĩ propoſito. Si deus eſſet cauſa totalis dilectiõis proximi: ita ꝙ diligeretur pximus preciſe propter deũ: tunc illa ꝯña eſſet bona puta: ergo plus diligitur deus: ſed ſtat ꝙ diligã proximũ pluribus alijs de cauſis: quare nõ ſequitur. ❡Ad ſecũdum cõcedit Auguſti. & omnes doctores ꝙ ſtat ſolũ peccare venialiter in dilectione pximi: vel ergo hoc ẽ quia nimis intenſe: vel quia irreferibiliter. non poteſt dici rõne obiecti: quia de ſe non eſt malum diligere: nec quia irreferibiliter: quia eẽt mortale: ergo oportet dicere ꝙ rõne modi puta quia nimis intenſe: ergo nũꝙ̃ licite plus poteſt diligere creaturam ꝙ̃ deũ. Dico breuiter ꝙ illa dilectio in caſu poſito puta filij poteſt eſſe venialis ei: nõ quia irreferibilis: nec rõne obiecti: ſed poſſum optare filio diligendo eum aliquid quod eſt prohibitum ſub pena peccati venialis: vel poſſum ei optare aliquid per aliqđ mediũ venialiter prohibitum: puta per mẽdaciũ officioſum vel iocoſum. ideo dilectio proximi nõ dicitur venialis/ quia nimis intẽſa vel irreferibilis quia primo mõ non eſt peccatum: ſecũdo eſt mortalis & ſpecies idolatrie. ❡Octaua cõcluſio eſt. Qꝫ primum & maximum preceptum obligat ad diligẽdũ deũ pluſꝙ̃ oia ꝙ̃tum ad obiecti quãtitatẽ & appreciationem: & iſta ꝯcluſio eſt clara: & ſequitur vltima. ❡Si per amorem firmiorẽ intelligit amor dulcioris ſẽtimẽti ſeu tenerioris nõ oportet ꝙ amor quo amaf deus ſit qlibet dilectione creature maior. Vñ res dñr maioris ſentimẽti: qa magis a ſenſibus ꝑcipiunf: & plibus noticijs. Et clarũ eſt ꝙ i illis hõ capit maiorẽ dulcedinẽ: & maxie ꝙ̃ ſenſu tactus tãgũtur: & ꝑ noticiã intuitiuã apprehendũtur. Cũ ergo deus non ſit a no

Ad ſcðas

Octaua cõcluſio.

bis cognoſcibilis:niſi cognitione q̄dā itellectiua & abſtractiua a poſteriori: ſequitur ꝙ dilectio non eſt tanti ſentimēti ſicut dilectio proximi: vt dilectio patris ad filiū: vel vxoris ad maritum. ¶Primum dubium.

Dubium primum. An pmū ꝓceptum poſſit in via adimpleri.

Vtrum primum preceptū poſſit adimpleri in via. Tota difficultas huius dubij prouenit ex dictis beati Auguſtini & beati Hieronymi. Dicit beatus Auguſtinus ꝙ illud ꝓceptum non poteſt adimpleri in via. Dicit beatus Hierony. Anathema ſit qui dicit deum obligare ad impoſſibile. Et ſequit. Nō poteſt adipleri:ergo ſi deus obligaret nos ad illud obligaret ad impoſſibile. Dicit enī Auguſtinus ꝙ nos non poſſumus diligere deum ſuper omnia in via: ſed ſolum diſponere poſſumus ad diligendū eum in patria. Sed dico ꝙ quicquid cadit ſub obligatione tempore vie poteſt adimpleri in via pro tēpore:quia nemo poteſt obligari ad impoſſibile. Eſt igitur difficultas vtrū preceptum illud cadat ſub ꝓcepto ita ꝙ obligamur ad illud preceptum ſecūdum illas quattuor cōditiones ex toto corde/ex tota anima/ex tota mente/& ex totis viribus ſicut declaratū eſt.

Auguſt. Hieronymus.

Aduerte

Non eſt dubium quin obligemur ad diligendum deum: ſed eſt dubium vtrum ſecundum illas quatruor conditiones. Dico breuiter ꝙ illud preceptum ſecundum illas quattuor conditiones. poteſt adimpleri in via:ſed dupliciter intelligitur ꝙ poſſit illd preceptum adimpleri ſecūdum illas quattuor conditiones. Vno modo ꝙ pro toto tempore vie poſſit adimpleri: ita ꝙ nulla fiat operatio quin referatur in deum. & ſic regulariter nō eſt poſſibile ſaltem ſi vita ſit longa:licet de aliquibus(vt de beata virgine)hoc ꝯtigerit:ſed hoc fuit ex ſpeciali gratia dei: & ideo cum non poſſit adimpleri: nec etiam precipi. Alio modo pro aliquo tempore preſenti:& tunc verum eſt. Sed de hoc non eſt queſtio:ſed vtrum pro toto tēpore poſſit omnem operationem & omnē intellectum deo captiuare. iam dictum eſt ꝙ pro aliquo paruo tēpore poteſt:ſed Auguſtinus & bonauentura intelligūt pro toto tempore ſuppoſito ꝙ tempus ſit longū.

¶Viſum eſt ergo in precedenti dubio vtrū preceptum dilectiōis dei ſuper omnia poſſit adimpleri in via. Ex ſententia magiſtri/Auguſtini & Hieronymini dictū eſt ꝙ pro toto tempore nō poteſt adimpleri: ſed bene pro breui tempore:&c. Nunc queritur in iſto ſecundo dubio. Vtrum voluntas humana viatoris poſſit ex ſuis puris naturalibus diligere deum ſuper omnia. Et ita adimplere preceptum dilectiōis:& videtur ꝙ ſic:quia ſi nō poſſit adimpleri:ergo nec precipi:quia nunq̄ poteſt quis obligari ad impoſſibile.

Dubium ſcdm bimembre.

¶Oppoſitum arguitur: quia natura hominis determinatur ad vnum:ſicut potētia naturalis: ſed certum eſt ꝙ ex naturali inclinatione determinatur potētia hominis ad fugiendum ſibi noxium:ergo nō determiatur ex puris naturalibus ad diligēdum deum ſuper omnia. ¶Difficultas eſt inter aliquos doctores de iſto dubio. & eſt duplex difficultas ſecūdum ꝙ diuiditur in duas partes. Prima pars querit vtrum volūtas humana ex puris naturalibus poſſit diligere deum ſuper omnia. Secūda/vtrū ex puris naturalibus poſſit adimplere preceptū illud. Prima ergo difficultas eſt vtrum homo poſſit diligere deū ſuper oīa abſq̄ habitu infuſo eleuāte potētiam ipſius hominis ad illum actum dilectionis dei ſuper omnia ¶Secūda difficultas. Dato ꝙ homo poſſit diligere:&c. abſq̄ ſpeciali iuuamine/vtrū poſſit implere illud preceptum abſq̄ charitate. iſta materia ſolet tractari in ſecūdo:& eſt difficultas inter doctores. Vtrum actus dilectionis dei excedat totam actiuitatē humanam & naturalē ipſus hominis:ſicut viſio clara ipſius dei excedit totam actiuitatē ipſius intellectus. Eodēmodo querūt vtrū ita ſit de dilectiōe dei ſup oīa ſic ꝙ tota actiuitas naturalis hoīs nō pōt i ipm niſi eleuetur p habitū infuſū:puta p fidē vel charitatē ſicut videt eſſe opinio ſancti Tho. pria ſcde in materia de hītibus. & rō eius/qa nō pnt niſi p ſubleuamē naturale. videt ergo Thomas huius opinionis quā multi antiquorū

An act⁹ dilectionis dei excedat capā hūanum.

ſecuti ſūt: & inter modernos doct. Elyphat videtur eē illius opinionis: ſed nō obſtāte tenemus oppoſitum: & ponūtur quattuor ppōnes ex Scoto/ De aliaco/ & Holcot.

Prīa ppoſitio. ¶ Prima propoſitio. Homo ſecluſo quocunqꝫ habitu ſupernaturali eſt ſufficiēs ad eliciendum actum qui eſt dilectio dei ſuper omnia. Probatur: quia intellectus ſecluſo quocunqꝫ iuuamine/ ſeu habitu ſupernaturali eſt ſufficiens ad dictādum ꝙ deus eſt diligendus ſuper omnia: ergo etiam voluntas eſt ſufficiēs ex ſuis naturalibus abſqꝫ habitu ſupernaturali ad conformandum ſe illi dictamini. Et iſta eſt ratio quā facit Holcot & Scotus: ꝙ poteſt quis ſine quocunqꝫ habitu īfuſo deuenire in iſtud iudiciū deus eſt ſumme diligendus: ergo voluntas poteſt etiam ex ſuis naturalibus cōformare ſe illi dictamini ſeu iudicio: & ſicut declaratū eſt: non intelligitur de euidenti iudicio: ſed de quocunqꝫ iudicio ſiue euidēti ſiue opinatiuo. Conſequētia patet: quia niſi ſic: tūc ex puris naturalibus volūtas neceſſitaretur ad peccandum: Patet: quia nō poteſt ſe cōformare dictamini: ergo agit vel omittit ſe conformare. & qui agit contra conſcientiam edificat ad gehennam. ¶ Secūda ratio Certum eſt ex puris naturalibus poſſum diligere aliquam creaturā ſuper omnia: quia alias non poſſem peccare mortaliter. Quare ergo preſentato deo non poſſum ſimiliter affici ſicut de creatura: ergo. Scotus facit ratonē de forti politico: de qua iam facta fuit mentio. Fortis polyticus qui eſt purus philoſophus naturalis abſqꝫ iuuamie ſiue habitu ſupernaturali: vt in prophanis hiſtorijs vulgatū eſt: poteſt elicere mortē pro re publica: & dictare ꝙ eſt moriendum pro republi. & preferre bonum publicum proprie vite: ergo ꝑt ex puris naturalibus plus amare rem publicam & bonum publicum ꝙ̄ vitam propriam: ergo eadem ratiōe imo videtur veriſſimilius ꝙ poteſt elicere dilectionem dei ſuper oīa: ergo propoſitio vera. & iſta ratio maxime mouet Scotum.

[Margin: Rōnes ꝓbantes ꝙ ex puris nālib꞉ habēri pōt dilectio dei ſuper oīa.]

[Margin: Rō Scoti de forti politico magie apparens.]

[Margin: bona diſficultas.]

¶ Sed eſt vna alia difficultas. Si homo eſſet creatus ſine quocunqꝫ habitu ſupernaturali ſicut multi doctores imaginātur de Adā: vtrum ille homo poſſet venire in noticiā dei per creaturas: ita ꝙ poſſet diligere deū ſuper omnia. Breuiter dico ꝙ ſic. ¶ Eſt alia difficultas. Vtrū poſſit aliquis de lege poſita abſqꝫ charitate diligere deum ſuper omnia: nō ꝙ charitas ſiue actus ſimilis nō poſſit elici: ſed de lege ordīata vtrum poſſit: vt verbi gratia. Nullus poteſt conteri de lege poſita quin habeat charitatem: nō ꝙ actus ille qui eſt charitas cauſet contritionem: ſed quia ſtatutum eſt ꝙ talis actus nunꝙ̄ elicit quin deus per caritatem cōcurrat ad illum actum/ ideo ponitur talis propoſitio. Nullus poteſt de lege ordinata diligere deum ſuper charitatem quin habeat charitatem: non quia charitas prerequiratur ad illā dilectionem. Sed quia ita ſtatutum eſt. probatur: quia quicūqꝫ facit ꝙ in ſe eſt poſtꝙ̄ peccauit vt reſurgat a peccato deus exhibet ſe illi. Iſtud eſt fundamentū in theologia: omni facienti quod in ſe eſt deus dat gratiā. Et non apparet ꝙ deus magis faciat ꝙ̄ diligendo & infundendo charitatem perditis: iuxta illud Conuertimini ad me: & ego cōuertar ad vos. Non poteſt ergo quis diligere deum ſuper omnia: qnin infundatur ei charitas. & in hoc concordat cum Gab. Okā in tertio/ non quia concurrat gratia/ ſed quia ita ſtatutum eſt. ¶ Multi doctores ſūt alterius opinionis: quibus magis aſſentio & ratio: quia ſecundum beatum Thomam quando quis peccauit duo requiruntur anteꝙ̄ reſurgat. Primū/ eſt auerſio a peccato. Secundum/ conuerſio in deum: iuxta illud Ezechielis primo. Quotienſcūqꝫ ingemuerit peccator: omnium iniquitatum eius nō recordabor. ¶ Hoc idē videtur dicere Scotus in quarto ꝙ nunꝙ̄ remittitur peccatum ſine actu penali. dicunt ergo iſti doctores/ ꝙ non ſufficit conuerſio in deum: ſed requiritur aduerſio circa peccatum ex qua ſequitur nolle ipſius peccati: & ex conſequenti deteſtatio: ſed certum eſt ꝙ pōt qs puerti ad deū & nō recordari de pctō ſuo & ſic nō

[Margin: Alia diff.]

[Margin: Fūdamētū i theo.]

[Margin: Duo req̄ſita qñ qs reſurgit.]

habet nolle. Patet: qa bñ ſeqtur/nõ cogitat
de peccato: ergo non habet nolle: ergo ſtat
ꝙ quis habeat dilectionẽ dei ſup omnia eli-
Scḋa rõ ciendo illam dilectionem: & nõ deteſtetur
peccatum commiſſum. ❡Aliarario. Nihil
quod ſtat cum peccato eſt formalis deteſta-
tio peccati: ſeu eſt diſpoſitio ad charitatem:
ſed cum illo actu apud probabiliorem opi
nionem ſtat peccatum: ergo talis nõ eſt for
malis diſpoſitio ad charitatem. Clarum eſt
ꝙ charitas & pecatum contrariãtur & repu
gnant: ſicut ignis & aqua: ergo ſicut nihil
poteſt naturaliter ſtare cũ aqua/ quod diſ-
ponat ad introducendum formam ſubſtã-
tialem ignis: ita nihil poteſt ſtare cum pc̃tõ
quod diſponat ad charitatẽ. Probatur an-
tecedens: quia eſt poſſibile ꝙ aliquis ſit ita
intentus circa dilectionem dei ſup oia ꝙ in
ita diligẽdo negligat ſeu omittat aliqḋ p̃ce
ptum pro tempore pro quo tenetur ad illḋ
puta dicere horas: vel aliquid huiuſmodi:
tertia rõ. ſed talis negligentia eſt peccatum: ergo cũ
illa dilectione dei ſup omnia ſtat peccatum
ſaltem omiſſionis. ❡Preterea ſi illud eſſet
verum ꝙ dilectio dei ſuper omnia eſſet ſuf
ficiens ad habendũ gratiã non eſſet conſu-
lendum ꝙ quis conuerteret ſe circa peccata
cõmiſſa vt deteſtaretur ea: ſed ſolũ eſſet ꝯſu
lendũ ꝙ cogitaret de dilectione dei ſup oia
& ꝙ dilegeret deũ: & ſic remitterẽtur ei pec
cata abſqȝ hoc ꝙ habeat nolle & ꝙ deteſtet
illa quod nõ videtur verũ. Sum tamen bñ
huius opinionis: ꝙ ſi quis exiſtens in pc̃tõ
habeat dilectionẽ dei ita feruentẽ ꝙ ſi voce
tur ad martiriũ libenter vult pati: quod nõ
requiritur deteſtatio formalis peccati: dete
Ꝓ̃ria ꝓ-poſitio. ſtatur tamẽ ſuũ peccatũ virtualiter: tenet tñ
Gabriel oppoſitũ. & ponit talẽ ꝓpoſitionẽ
Licet actus dilectionis dei ſuper oia ſit prior
natura charitate: nõ eſt tñ prior tp̃e. & po-
nit aliqua. Primũ actus dilectionis dei: &c.
non eſt prior tempore. ſecundũ/ ꝙ actus di
lectionis: &c: nõ eſt prior in eſſe meriti: &c.
Primũ probatur: quia oĩs diſpoſitio ad ali-
quam formam introducendam eſt prior q̃
forma introducatur: ſed dilectio dei eſt diſ-
poſitio vt introducatur charitas. igitur.
Probatur ꝙ ſit diſpoſitio quia quãdo quis
peccauit actu tranſeunte remanet peccator: Carpit
& deus nõ infundit gratiam. ❡Item deus Hẽricus de Gãda
preexigit diſpoſitionem: & nõ videtur alia uo.
diſpoſitio q̃ dilectio dei ſuper omnia: ergo
propoſitio vera. Non eſt difficultas ꝙ ceſſa
re ab actu non eſt ſufficiens diſpoſitio vt re-
mittatur peccatum: & hoc eſt contra Hen-
ricum de Gandauo in quolibetis: qui vide
tur dicere ꝙ omnes reſurgũt ad equalitatẽ
gratie. Requiritur ergo aliquis actus prior
qui quidem ſit ſufficiens diſpoſitio ad gra-
tiam. ❡Secunda propoſitio ꝙ in eſſe meri-
ti charitas nõ eſt prior dilectione dei. ratio
quia in eodem inſtanti infunditur gratia &
nunq̃ charitas eſt ſine gratia. dicitur ergo
gratia prior natura q̃ charitas / quia chari-
tas de neceſſitate preexigit gratiam de lege
ideo oportet ꝙ charitas ſit effectiue a gra-
tia: ideo nunq̃ primus actus eſt meritorius:
quia ad hoc ꝙ ſit meritorius non ſufficit ꝙ
ſit in gratia: ſed requiritur ꝙ efficiatur a gra Correla-
tia/ ergo propoſitio vera. ❡Sequitur cor- rium.
relarie ꝙ in primo inſtanti actus ille nõ eſt
meritorius. Patet: quia non eſt gratia: ideo
non eſt meritorius loquendo de merito de
cõdigno. Sed cõtinuatio illius erit merito
ria: quia erit a gratia. Et non eſt inconueni Qꝫ p̃imus
ens ꝙ fortes eliciat actum in gratia mortali act⁹ elici-
ter bonum veſtitum omnibus circũſtantijs tus dile-
& tamen nõ erit meritorius. quia ad actum ctiõis vel
meritorium nõ ſufficit coexiſtentia gratie. nõ ſit me
Alioquin venialia peccata eſſent meritoria ritorius:
Sed vniuerſaliter requiritur ꝙ gratia ꝯcur- ꝯtinuat⁹.
rat effectiue. Eſt eadẽ difficultas ſicut de pri
mo actu cõtritionis. Et in hoc ſatis bene lo
quitur Gabriel dicens ꝙ peccator diſponẽs
ſe ad gratiam eliciendo actũ dilectionis ſu-
per omnia non meretur propter actum: ſed
bene continuando eum. Patet: quia eius eli
citio precedit gratiam natura: continuatio
nem autem eius precedit gratia.
❡Aliqui dicũt & ſatis ꝓbabiliter põt deffẽ
di ꝙ talis actus primus eſt meritorius: qa vt
dicit Diony, i ſcḋo conatus ẽ aliqḋ realiter

prius voluntate: ideo non requiritur niſi ꝙ volũtas prius applicet conatũ ad hoc ꝙ actus ſit meritorius: ideo ſufficit ꝙ conatus precedat: ideo primus actus poteſt dici meritorius ratione conatus: qa dicunt ꝙ actus ille eſt a charitate quia a conatu. ¶Quarta propoſitio habens actum diligendi deum ſuper omnia ex naturalibus elicitum: quãuis non ſit elicitus a gratia: nõ poteſt tamẽ mortaliter peccare: iſta propoſitio eſt tanꝗ correlarium ſequens ex precedentibus: ideo non eſt difficultas. ¶Quinta propoſitio. homo ex caritate tenetur adimplere preceptum de dilectione dei ſuper omnia. Patet: quia lex iubet ꝙ dilectio dei eliciatur ex charitate. Et homo obligatur ad illud qđ lex iubet: igitur homo tenetur adimplere preceptum ex charitate. Vnde Gabriel nõ bene ſe declarat in iſto loco. non enĩ eſt difficultas quin homo teneatur ad opera iuſticie iuſte faciẽda: quia ſi iniuſte faciat peccat. ¶Sed eſt difficultas: ſi homo cogeretur ad aliquod preceptum adimplendum: & ſit in peccato. verbi gratia: ſit ſortes in peccato exiſtens: occurrat ei pauper ĩ extrema neceſſitate ſubuenit ei: vtrum ſortes tũc peccet. ¶Pro nũc dico ꝙ ad hoc ꝙ adimpleat preceptũ non requiritur ꝙ ſit in gratia niſi ſub conditione: puta ſub iſta conditione ſi velit mereri ita dicit. s. Tho. & Bonauẽtura. Et propterea dicũt ꝙ facere ex charitate nõ eſt de eſſentia precepti licet bene ſit de intẽtione precipientis. Ideo ad vitandũ peccatum ſatis eſt ꝙ faciat opus: licet p illud non mereatur. Licet Diony. in primo teneat oppoſitum. opinio tamen eius videtur nimis dura: ideo dicit ſe tenere illã ſolũ probabilẽ ter. ¶Dubitatur tertio. Vtrum ratio obiectiua actus charitatis ſit deus in ſe conſideratus: vel conſideratus vt beatificator: vel creator. iſtud dubiũ eſt ſatis facile. Et pro eius declaratione eſt notãdum ꝙ ratio obiectiua poteſt capi dupliciter. vno modo p illo ad quod terminatur ipſe amor vel ipſe actus voluntatis. Ita ꝙ nihil aliud eſt ꝙ illđ ad quod voluntas termĩatur vel volitum

Quarta ꝓpoſitio.

Quinta.

An teneamur ad implere pceptũ ĩ gra

Dubium tertium.

R õ obiectiua act' chari. capit dupli

vel nolitum ſecundum diuerſos actus voluntatis. Alio modo capitur ratio obiectiua: non pro illo ad quod volũtas terminatur: ſed pro ipſo actu cognoſcendi. certum eſt ꝙ voluntas nunꝙ poteſt ferri in obiectũ niſi preuia cognitione. Et ſecundum diuerſitates que ſiunt voluntas fertur in obiectũ. Sumitur ergo aliquando ratio obiectiua p ipſa cognitiua. ſed ſcđo modo eſt ipa volitio per quam obiectum volibile vel nolibile preſentatur voluntati. Et ipſo preſentato volũtas fertur in illud. Et iſto modo capiendo ratio obiectiua amoris dei eſt conceptus quo cognoſcitur deus abſolute vel relatiue ad intra. Et in iſto paſſu non capitur abſolutum: vt diſtinguitur contra connotatiuum: ſed vt diſtinguitur cõtra relatiuum queadmodum capitur in predicamentis quando dicitur ꝙ ſunt tria predicamenta abſoluta: ſubſtantia: quantitas: & qualitas. ¶Ponũtur propoſitiones. Prima: cuiuſlibet amoris amicitie quo amatur deus: ratio obiectiua illius amoris amicitie ſiue charitatis eſt ratio dei abſoluta vel relatiua ad intra. Patet: quia quilibet actus voluntatis preſupponit vnum cõceptum quo formaliter cognoſcit: inde eſt ꝙ dicimus ꝙ dictiones ſequentes verba importãtia actum voluntatis appellãt ſuam propriam & formalem rationem: ideo ratio formalis amoris amicitie eſt ratio repreſentans rem vt eſt in ſe nõ in ordine ad aliud extra ſe amatam ideo amore amicitie amatur deus in ſe & abſolute vel relatiue ad intra. diſtinguitur ergo oĩs amor amicitie & dei ab amore cõcupiſcentie: quia amor ꝯcupiſcẽtie amaf deus relatiue ad creaturam: ſed amore amicitie amatur deus in ſe & abſolute: vel relatiue intra ſe: ſed oĩa que cõueniunt deo eẽntialiter in ſe & abſolute vel ſaltem relatiue ad intra differũt ab hĩs q̃ ab extra. igitur. ¶Correlarie ſeqtur ꝙ ſiue deus appheđaf abſolute & ſimplr vt abeatis: ſiue vt vnicus: ſiue vt bonũ infinitũ vt ſapiẽs oĩpotẽs ſic apphenſus amari pôt amore amicitie: qa q̃libet harũ rõnũ eſt rõ foꝛalis obiecti amoris amicitie.

Prĩa ꝓpoſitio.

Correlarium.

Scda ꝓpoſitio. ¶Secunda propoſitio.rõ formalis ſecũdo mõ ſiue amoris concupiſcẽtie dei ẽ cognitio qua cognoſcitur deus relatiue ad creaturã. Et ſic ꝑreſpectũ ad creaturã vt eſt rõ creatoris ꝓſeruatoris/gubernatoris/redẽptoris beatificatoris & ſimiles/qꝛ iſte rõnes repñtãt deũ vt in ipm tẽdit volũtas amore cõcupiſcẽtie qꝛ amor ꝯcupiſcẽtie reſpicit deũ in ꝯmodum creature/ergo ꝓſupponit cognitionẽ:q̃ cognoſcitur deus in cõmodũ creature/ergo noticia illa ſiue volũtas volens deum eſſe creatorẽ/redẽptorẽ.&c.amat eũ amore ꝯcupiſcẽtie. Et ſic eſt ratio formalis ſecundo modo. ¶Tertia propõ/ſi deus eo Tertia ꝓpoſitio. dẽ actu poſſit amari amore amicitie & amore ꝯcupiſcẽtie.i.vt bonũ in ſe & bonũ creature tũc rõ obiectiua formalis talis amoris eſt rõ repñtãs deũ vt tale eſſe infinitũ ſũmũ bonũ in ſe. Et vt ꝑtibile creature ſicut dictũ ẽ in materia de ſpe. Poſſum amare deum vt bonũ mihi & vltra referendo i deũ. Et talis actus ẽ amor amicitie qua volo deũ ſummũ bonũ eſſe. Et amor cõcupiſcẽtie:quia volo deũ vt bonũ mihi.ſeqtur hñ ego feror i deũ ꝑ iſtũ actũ volũtatis vt in ſe bonũ/ergo de neceſſitate ꝓſupponiẽ cognitio:qꝛ deus eſt cognoſcibilis vt in ſe bonũ. Et feror in deũ vt bonũ mihi ꝑ iſtũmet actũ:ſed ſic eſt ꝙ illa rõ obiectiua formalis ẽ abſoluta dei cognitio & relatiua creature/ergo talis actus eſt actus amoris amicitie & amoris cõcupiſcẽtie.vl' forte vt alij volũt equalẽter ille actus eſt due cognitiones quarũ vna eſt dei in ſe. Et alia relatiue ad creaturã. Nõ oportet de neceſſitate ꝙ cauſentur ab vna cognitione Quarta ꝓpoſitio. ſed a duabus. ¶Quarta propõ:rõ obiectia & formalis amoris dei amicitie ſiue cõcupiſcẽtie primõ mõ eſt adequate deus ipẽ.vna eſt tñ rõ abſoluta.ſ.eſſentia diuina/& tres relatiue.ſ.tres ꝑſone.ꝓbatur qꝛ rõ formalis ſecundo mõ eſt aliqd in deo nihil eſt q̃ vna eſſentia diuina & tres ꝑſone relatie:nec alid' in deo amari poteſt nec amore amicitie nec Dubiũ vltimum. concupiſcentie. ¶Et iſta propõ ponitur a gabriele poſt De alyaco cõtra antiquos qui dicebãt ꝙ nõ erat eadẽ ratio qua cognoſcitur deus vt beatificus:vt ſumme ſapiens:dicitur tñ ꝙ eſt ipſe deus vt i ſe ſimpliciter:bene verũ eſt ꝙ ſi cognoſcatur ſub rõne ſapiẽtis tunc eſſet alia rõ obiectiua:ſed ſemper in quibuſcunq; amãtibus deũ eſt adequata rõ obiectiua primo modo. ¶Aiud dubium & vltimũ quod queritur ẽ vtrũ actus amoris amicitie dei ſit ſemp rectus. Et videtur ꝙ nõ qꝛ tũc ſupflueret habitus charitatis dirigẽs voluntatẽ & rectificans:cũ nõ poſſit deuiare. Oppoſitũ tñ arguitur qꝛ talis actus ẽ rectus ex obiecto/ergo videtur ꝙ talis actus nunq̃ poteſt eẽ difformis nec diſtortus:immo diligerẽ deũ ſup oĩa eſt actus de ſe rectus cuius rectitudo ꝑ ſe nota eſt. Et ratio ẽ:quia actus amoris amicitie dei nõ poteſt excedere nec deficere nec ratione obiecti nec ratione actus vel modi:quia amor dei amicitie ẽ in ſe ſecundũ quod eſt entitas quedã infinita ſine relatione in aliud:ideo nõ poteſt excedere nec deficere:ideo bene dictũ eſt i ꝑcedẽti diſtinctione ꝙ virtutes theologice nõ ſunt in medio.ꝙ non poſſit excedere:patet quia infinitum eſt bonũ qđ volumus deo:ideo excedi non poteſt nec poteſt deficere quoad obiectũ quia amãdo deũ amore amicitie hoc volumus deo quod ipſe eſt. Nec ꝑ illũ amorẽ aliqd velle poſſumus deo quod ipſe non eſt.probatur quia ſi aliquid vellemus deo qđ ipſe nõ eſt iam nec amaremus deum quia non vellemus ſibi bonũ:patet.qꝛ ipſe habet oẽ bonũ ſibi poſſibile nec aliquãdo hr̃e non poteſt.quicquid actũ nõ habet/vel vt dicã verius quicqd non ẽ/non eſt ſibi bonũ:hec ergo volendo ſibi non amaremus ſed odiremus:puta velle eũ eẽ angelum.vl' aliã creaturã:volẽdo igitur ſibi bonũ ꝙ ipſe eſt nihil minus infinito volumus ergo non eſt defectus ex parte voliti. ¶Sed Due difficultates. hic ſunt due difficultates:prima quia videẽ ꝙ dilectio dei ſup oĩa poſſit ita intenſe elici ꝙ homo aduenſente tẽpore adimpletionis ꝓcepti non poterit illud adimplere. ¶Secũda.quia videtur quod deus poſſit prohibere dilectionẽ ſui:quo facto talis dilectio nõ erit licita.certum eſt ꝙ volũtas mea poteſt ꝙ dilectiõ dei poſſit eſſe mala arguitur.

M.vi

tam intenſe ferri circa aliquod obm̄ ꝙ ego non potero pro tunc aduertere circa aliud. Et ſic non potero aduertere circa ea ad q̄ te neor. Tūc ſic arguitur: oīs actus qui ē impeditiuus alterius actus quē ex ꝑcepto teneor elicere eſt malus: ſed ſic eſt ꝙ talis actus dilectiōis dei pro tūc eſt huiuſmodi/ ergo talis actus eſt malus. ¶ Q̄tum ad hoc r̄ndet. b. t. prima ſecunde. q. xix. ar. ſecundo ꝙ actus interiores de ſe boni qui propter circunſtātiā loci vl̄ tēporis efficiūtur mali nunq̄ pro quocūq̄ loco vel tēpore ſunt mali niſi habeāt tēpus vel locum pro obiecto/ vt verbi gratia ieiunare de ſe non eſt malū: ieiunare tn̄ in die dominica propter circunſtantiā tēporis eſt malū. Similiter cognoſcere vxorē nō eſt malū: cognoſcere tn̄ in publico propter loci circūſtātiā efficit̄ malū. Dicit ergo Tho. ꝙ talis volitio volo ieiunare/ vel volo cognoſcere vxorem ſiue eliciatur in die dominica ſiue in loco publico nunq̄ eſt mala illa volitio niſi addatur circunſtātia pro obiecto puta volo ieiunare die dominico vel volo cognoſcere vxorem in publico. Non poteſt ergo actus voluntatis variari propter circunſtātiam loci vel tēporis: niſi propter circunſtantiā actus exterioris. quia actus exterior qui nullomodo eſt malus & non habet actū exteriorē pro obiecto non poteſt variari propter circunſtantiā loci vl̄ tēporis. ¶ Nego ergo dicit. T. ꝙ ſit aliqđ tempus pro quo non licet elici dilectio dei ſuper omnia. Sed cōtra videtur ꝙ hoc non ſatiſfaciat: quia ſtat ꝙ homo diligat deum ita intenſe ꝙ non pōt aduertere circa actus ad quos tenetur: puta ad ſubueniendū pauperi in extrema neceſſitate vel ad dicēdū horas/ breuiter dicit Thomas ꝙ hoc dato nūq̄ tn̄ illa dilectō erit mala: ſed omiſſio alterius actus ad quē tenet̄. ¶ Sed contra ſic arguo. omnis actus ad quē neceſſario ſeq̄tur omiſſio alicuius actus ad quē quis obligatur eſt malus: ſed ſic eſt ꝙ illo tēpore neceſſario ſequitur omiſſio actus ad quē quis tenet̄/ ergo ſi illa omiſſio ſit mala videt̄ ꝙ actus ad quē ſeq̄tur omiſſio eſt malus. Et iſtud videtur certū in theologia. ¶ Et propterea dicitur ꝙ nunq̄ deus poteſt precipere actus cōtrarios illi dilectioni: patet. quia nūq̄ actus pñt ferri in deū niſi p dilectionē: ideo implicat ꝙ deus prohibeat dilectionē ſui. patet: quia vel tūc adimplet preceptum & diligit deū. et ſi diligit deū nō adimplet preceptū. vnde dicit. b. Ioan. in ſua ſecunda canonica: diligere deum nihil aliud eſt q̄ adimplere mandata eius. & iſta opinio mihi videtur vera: & probabilior. ¶ Sed arguitur cōtra/ quāto aliquis ē magis intētus circa vnū obiectū minus itēditur circa aliud. Hoc patet de beato Auguſtino qui ita intētus erat circa aliquā materiā qđ reſponſum nō potuit dare alicui mulieri q̄ querebat ab eo cōſiliū/ dicit ſe nō audiuiſſe illā mulierē vel ſaltē ſi audiuerit nō recordabat̄/ breuiter dico ꝙ ſtāte illo actu ita intēſo nō pōt dari aliqs actus qui cadat ſub ꝑcepto. Patet. q2 nullus actus cadit ſub precepto niſi pro tpe p quo poteſt adimplere illud preceptum. dico ergo in caſu: ꝙ tūc propter impoſſibilitatem non tenetur ad illū actū. ¶ Q̄tum ad ſecundū nego ꝙ deus poteſt prohibere dilectionē. ſui implicat enim cōtradictionē vt declaratū eſt. & mihi videt̄ probabilius dicere. dicit tn̄ gab. ꝙ hoc dato licet ſit dubiū ſtante illo precepto talis nō poteſt elicere amorē amicitie implicat enim amar̄ eū amore amicitie quo vult eū eſſe ſummū preceptorē & non adimplere ꝑceptū. ſtāte: ergo ꝑcepto illo facto nō pōt elicere/ ſed ſi antea elicuiſſet iā talis actus nō eſſet dilectio dei ſup oīa. Et hec ſufficiāt.

Margin notes (left column): Cur actus bon' non efficiatur malus ꝓpter circūſtātiā loci vel tēpis niſi hēat ꝓ obiecto Tho. reſpō. — De' non pt ꝑcipere act' cōtrarios ſue dilectiōi. — Exēplu' de beato Auguſt.

Margin notes (right column): Cur de' nō poſſit ꝓhibere ſuam dilectionem. — Duplr aliqd dr diligibile.

¶ Diſtinctio. xxviii.

Pro faciliori huius diſtinctionis intelligētia notādū primo ꝙ diliger̄ nihil eſt aliud q̄ alicui velle bonū: ergo poſſum diligere ex charitate. tn̄ aliqd dicit̄ diligibile ſecūdum quod aliqd dr̄ bonū dupliciter. vno modo p ſe & eſſentialiter. Alio modo ſecundario & participatiue. aliqd dr̄ diligibile vno modo per ſe & primario/ & ſic ſolus deus eſt diligibi

lis:qa vt dicit De alyaco q̃ſtione vnica tertij
obiectum adequatũ & imediatũ charitatis ẽ
deus. quod ſolum propter ſe diligitur tan⸗
quã finis vltimus. Secundo alia q̃ deus vult
a nobis diligi ſunt ſecundario a nobis pro
pter deũ diligenda. Et per obiecta ſecunda
ria intelliguntᷣ creature rationales q̃ finali⸗
ter ſunt beatitudinis participes. & ſic exclu
duntur oẽs creature irratiõales q̃ non ſunt
partes creature rationalis. Aduerte tñ ꝙ du
pliciter poteſt dici creatura particeps beati
tudinis: quia obm̃ põt dici dupliciter beati
ficabile. vno modo formaliter: qa poteſt ꝑ
actũ beatificũ formaliter tẽdere in deum vi⸗
dendo deum & fruendo. Et ſic corpus me⸗
um non eſſet beatificabile: quia illo modo
nõ eſt capax beatitudinis. Alio mõ aliquid
dicitᷣ beatificabile participatiue: puta quia
ſuſcipit aliquẽ effectũ beatitudinis in ſe. Et
Dupl'r a⸗ liqd p̃t di ci p̃ticeps beatitudi nis. iſto modo corpus meũ eſt beatificabile: qa
eſt ſuſceptibile gradus beatitudinis. quia
poteſt recipere dotes: puta agilitatem / im⸗
paſſibilitatẽ. &c. Dicit ergo gab. ꝙ oẽ bea
titudinis particeps: ſiue primo modo ſiue ſe
cundo modo eſt diligibile ex charitate. Et
ſic corpus meum eſt diligibile ex charitate.
Et ſi dicatᷣ ꝙ tũc demones & anime dãnate
eſſet ex charitate diligibiles: patet. quia ſunt
beatificabiles. diſtinguẽdũ eſt vel de poten
tia dei ordinata: nego. vel de põtentia abſo
luta trãſeat / modo intelligitᷣ de potẽtia or⸗
diata. ¶ Circa iſtud ſunt due parue difficul
Difficul⸗ tas p̃ma. tates. & p̃io queritur vtrũ omnis creatura
ſit diligibilis ex charitate. Patet ꝙ ſic: quia
omne diligibile meritorie eſt diligibile ex
charitate: ſed quelibet creatura ẽ meritorie
diligibilis: ergo quelibet creatura eſt diligi
bilis ex charitate. maior patet. quia oĩs actus
meritorius ẽ ex charitate: ſed omnis creatu⸗
ra mundi eſt diligibilis meritorie / ergo eſt
diligibilis ex charitate. Minor ꝓbatur / ego
poſſum elicere circa quancũq; creaturã actũ
dilectiõis bonum moraliter & vltimate re⸗
ferre in deũ: ſed omnis actus moraliter bo⸗
nus factus in charitate propter deũ: & cum
omnibus circũſtantijs requiſitis eſt merito

rius / ergo videtur ꝙ oĩs creatura ſit ex cha⸗
ritate diligibilis. ¶ Secũda difficultas. tu di Secunda
cis ꝙ obm̃ charitatis eſt quid beatificabile
de lege ordiata. Seqtur ꝙ reprobi q̃uis ſint
viatores non ſunt diligẽdi ex charitate: pa⸗
tet. non ſunt beatificabiles de lege ordina⸗
ta: quia deus ordinauit quod damnarẽtur:
ſi ergo ita ordinauerit non ſunt beatificabi
les / ergo non ſunt diligibiles ex charitate:
forte dices ꝙ aliquid poſſibile fieri de potẽ
tia dei ordinata p̃t dupliciter intelligi vno⸗
modo quod illud poſſibile fieri repugnet
formaliter reuelatis a nobis. ¶ Alio modo
poteſt aliquid de potẽtia ordinata fieri. ſic
ꝙ illud fieri nõ repugnet his que ſũt nobis
reuelata. ſed ſic ẽ quod iſte ſic reprobus qđ
ſit damnatus aut ſaluatus nõ repugnat ali⸗
cui reuelato. Non eĩ habemus niſi duas re⸗
uelationes ſcilicet qui ꝑſeuerauerit vſq; in fi
nẽ ſaluus erit. Et qui non ꝑſeuerauerit ꝯdẽ⸗
nabitur. ¶ Dices ergo ad minus ſi eſſet reue
latũ & ſciretur ſeqtur ꝙ non eſſet ex charita
te diligibilis. ¶ Q̃tum ad primũ cũ arguitᷣ Ad p̃ma.
oẽ diligibile actu meritorio ẽ diligibile ex
charitate: ſed ſic eſt quod oẽ ens mundi põt
mediate vel immediate diligi meritorie / er⸗
go. Breuiter dico ꝙ hoc ſtat ad nomẽ: quia
ibi doctores quãdo dicũt ꝙ ſunt quattuor
diligibilia ex chari. capiũr diligibile ex cha
ri. vt tm̃ valet ſicut diligibile ad beatitudi⸗
nem: mõ nõ q̃libet creatura ẽ diligibilis ad
beatitudinẽ / igitᷣ. argumẽtũ non currit iſto
modo. bene verũ eſt ſi proprie caperetᷣ dili
gere ex charitate. i. ſecũdũ illã virtutẽ theo⸗
logicã que vocatᷣ charitas ꝙ tũc argumen⸗
tũ bene ꝓbaret qđ oẽ ens mundi elicitiue vl'
imperatiue eſt diligibile ex charitate. Et per
hoc patet ad primam difficultatẽ ¶ Q̃tum Ad ſcdam
ad ſecundã ſit ita ꝙ dãnatio ſortis ſit expli
cite reuelata ſeqtur ꝙ ſortes nõ eſſet ãplius
diligibilis ex charitate ſaltẽ illi cui reuelata
eſt dãnatio ſortis. Breuiter hic tãgitur vna
difficultas quã tangit Gregorius in fine pri
mi ſentẽtiarũ / ſit ita ꝙ deus reuelet dãnatio
nẽ ſortis reuelatione interiori. Verũ illa re⸗
uelatione in particulari facta teneor dilige⸗

re ſortem. Rñdetur tenẽdo opinionẽ ſatis
cõmunẽ ꝙ teneor aſſentire reuelatis in par
ticulari: tunc non eſt difficultas. in illo caſu
nõ eſt diligibilis ex charitate: patet. quia aſ
ſentio ꝙ ipſe erit dãnatus: iõ nõ poſſum di
ligere ad beatitudinẽ. ❡Notãdum ſecũdo
Quid ꝓpri⁹ act⁹ charitat; ꝙ actus proprius charitatis eſt amor amici
tie dei. Sicut diximus in queſtionibus de fi
de: ꝙ habitus fidei infuſe primo inclinat ad
aſſentiendũ vni primo credibili puta deus ẽ
verax: vel omne reuelatũ a deo eſt verũ. Et
mediãte illo aſſẽſio alijs credibilibus. Sicut
dicitur ꝙ oĩs actus immediatus charitatis ẽ
amor dei & amor proximi eſt actus media
tus. Et voco actũ charitatis immediatũ nõ
quia referatur poſt alium: ſed quia termiaẽ
talis amor in deum preciſe quo deus in ſe &
propter ſe diligitur. Et voco amorẽ media
tũ quo amore primo amatur proximus: &
per pximũ amaẽ deus: ideo talis actus amo
ris proximi dicit actus charitatis mediante
amore dei. Nã vt frequenter dictũ eſt ſicut ſe
hñt principia in ſpeculabilibus: ita ſe habet
finis in agibilibus ita ꝙ primo aſſentio pri
cipijs & p principia ↄcluſioni / ita ꝙ aſſen
ſus fertur immediate in principia & mediã
tibus principijs in cõcluſionẽ: ſic in propo
ſito volitio circa finẽ immediate inclinat ad
actũ circa finem & mediate ad media circa il
lũ finẽ. volo ergo dicere ꝙ oĩs actus charita
tis eſt amor amicitie dei mediate vel imme
diate. ſi ſit immediatus eſt actus amicitie dei
preciſe: ſed mediatus dr̃ quia cauſaẽ median
te amore amicitie dei. Reſolutio igitur ẽ ha
bitus infuſus charitatis immediate inclinat
ad amorẽ circa primũ amabile q̃ eſt ratio ꝓ
pria & formalis propter quã alia diligibilia
diligũtur ſicut proportiõabiliter de fide de
Argumẽtum. claratũ eſt. ❡Sed cõtra ſequeretur eodẽ mo
ꝙ amor cõcupiſcentie dei eſſet obm̃ media
tum charitatis: & etiã actus mediatus. Patet
manifeſte: quia talis actus amoris ↄcupiſcẽ
tie dicitur eſſe actus charitatis mediãte actu
amoris amicitie: ſaltẽ ſi ſit licitus vt declara
tũ eſt de ſpe ſeu actu ſpei: ergo ſicut amor ꝓ
ximi eſt actus mediatus ita amor cõcupiſcẽ
tie dei. Breuiter dico ꝙ argumẽtum cõclu
dit / quia talis actus eſt actus virtutis theolo
gice: & non niſi charitatis: ergo tales actus
impati a charitate infuſa ſunt charitatis: me
diate tñ. ❡Notãdum tertio ꝙ ſicut dictum Duplex ẽ hit⁹ charitatis.
eſt in ꝓcedentibus duplex eſt habitus fidei /
ſimiliter ſpei: ſcilicet infuſus & acq̃ſitus: ita
duplex ẽ habitus charitatis: ſcilicet infuſus
& acq̃ſitus. Et ſicut dictũ eſt ꝙ eſt vnus hi
tus infuſus fidei: reſpectu diuerſorũ credibi
um: ita charitatis eſt vnus habitus infuſus
reſpectu oĩm diligibilium dei ſcilicet & crea
ture pp deũ qui principaliter inclinat ad di
ligendũ deũ pp ſe & oẽ quod vult deus dili
gi pp deũ & mediãte illo tanq̃ pricipio par
tiali inclinat ad diligẽdũ pximũ. Et loquen
do de habitu acquiſito / ſicut reſpectu diuer
ſorũ credibiliũ ſũt diuerſi hitus acquiſiti di
ſtĩcti ſpecie: ita reſpectu diuerſorum amabi
lium ſunt diuerſi habitus charitatis acquiſite
diſtĩcti ſpecie: quia actus p obiecta & habi
tus p actus ſpecie diſtinguũtur. Ex dictis in
fertur ꝙ bonitas proximi nõ eſt cã mouens
diligendi eũ carẽtatiue: ſed bonitas dei pro
pter cuius ꝓceptũ de diligendo pximũ dili
gens deũ vult diligere pximũ ſiue ſit bonus
ſiue malus. ❡Notandum quarto ꝙ per di Quid diligẽ pximũ charitatiue.
lectionẽ proximi intelligitur proximus cu
ius dilectio eſt deo grata: & breuiter intelli
gitur p proximũ qlibet beatitudinis capax
de potentia dei ordinata: quia diligere pro
ximũ charitatiue propter deũ eſt velle pro
ximo ineſſe dilectionẽ dei: qa nihil melius
poſſum proximo velle ineſſe q̃ dilectionem
dei: cũ ſit ſummũ bonũ / & bonũ proximo
cõmunicabile: & hoc debeo velle ſub con
ditione: puta ſi ſit deo gratũ & quia bono
rũ dilectio eſt deo grata abſolute volendũ
dilectionẽ dei eſſe. ſed circa dãnatos aut de
mones qui ſunt actualiter deo diſplicentes
nõ debemus eos velle deũ diligere ſicut di
cit Scotus. nã dãnati non ſunt pximi noſtri
quia dilectio damnatorum non eſt deo gra
ta. & cetera. Contra / ex hoc ſequitur ꝙ exi
ſtens in mrotali non eſt pximus noſter quia
eius dilectio non eſt deo grata. Ad hoc dico

qꝛ neſcimus certitudialiter de quocūq̨ viatoꝛ ſignato an ſit i moꝛtali vl nō & deo gratus/nō poſſumus diligere proximū niſi ſub conditione vt volo proximū habere beatitudinē ſi ſit gratus deo. circa viatores aūt in cōi quia ſup pſumēdū ē p bono poſſumus hēre actus abſolutos volendi deū ab eis cori diligi. Iſtis ſuppoſitis ponūtur ɔcluſiones que ſunt ſatis faciles. ¶Prima concluſio. Quattuoꝛ ſunt diligenda tm̄: probatur cōcluſio/eſt aliquid beatificabile de lege oꝛdinata: vel ergo illud eſt eſſentialiter beatificabile: & ſic ſolus deus ē beatificabilis: vel accidentaliter: & hoc dupliciter/vel foꝛmaliter & actiue: & ſic eſt angelus vel anima rōnalis: vel participatiue/& ſuſceptiue/& ſic corpus hominis eſt beatificabile. Et ſic patet quomodo iſta quattuoꝛ ſūt beatificabilia/deus per ſe/angelus: & anima rationalis & corpus: & oēs iſti cōtinētur ſub obiecto charitatis. patet igitur ꝙ ſunt quattuoꝛ diligibilia genere differentia: quia notū ē ꝙ illa differūt. hoc etiā patet ex auctoꝛitate beati Auguſtini. Qꝫ autē ſint tm̄ quattuoꝛ patet: quia nulla alia ſunt beatitudinis capacia ergo nulla alia continētur ſub obiecto charitatis. ¶Secunda concluſio. Oim iſtoꝛum diligibiliū eſt vnus ſpecie habitus infuſus: probatur: qn̄cunq̨ eſt aliquis hītus qui habet vnū obiectū imediatū dato ꝙ plura ſint mediata: ille habitus eſt vnicus: ſed ſic eſt ꝙ oēs charitates que ſunt in diuerſis & ſingulis hominibus hn̄t idē obiectū ppinquū & immediatū: ergo oēs ille charitates ſunt eiuſdē ſpeciei ſicut de fide: quia ois fides infuſa in antiqua lege & in noua ſunt eiuſdē ſpeciei: vt fides Abrahe & beati Petri: ſicut vnus ē habitus principioꝛū: licet ſint diuerſi concluſionū. Et iſta opinio eſt probabilioꝛ. ¶Tertia concluſio. Tot ſunt ponendi habitus charitatis acquiſiti ſpecie diſtincti quot ſunt actus ſpecie diſtincti. Iſta ɔcluſio eſt clara: quia actus ſpecie diſtincti pducunt habitus diſtinctos ſpecie: modo clarum eſt ꝙ actus diſtinguūtur ſpecie cū hn̄t diuerſa obiecta. plus eī̄ diſtinguūtur ꝙ̄ duo actus

Pꝛima cōcluſio. Quattuoꝛ ſunt btifi cabilia.

Secunda concluſio

Tertia cōcluſio.

eiuſdē obiecti in diuerſis ſubiectis. tales aūt nūero differūt/ergo actus plus differētes: ſpecie differunt. cū ois differētia maioꝛ numerali ſit ſpecifica. igitur &c. ¶Dubitatur primo Vtrū āgeli & beati ſint proximi nr̄i: & tota difficultas iſtius dubij iacet i hoc ꝙ illud dr̄ regulariter pximus/cui poſſumus impēdere bn̄ficiū charitatiuū. nā ſecūdum parabolā luce. x. proximus eſt cui benefacere poſſumus/ſed ſic ē ꝙ angelis & beatis nō poſſumus bn̄facere: iō angeli nō dn̄r pximi Breuiter dicunt doc. ꝙ adhoc vt quis dicaꝛ proximus ſufficit impēdere poſſe bn̄ficium charitatis/vel ecōtra/ſeu vice verſa/nō licet nō poſſimus āgelis & beatis gratificari ipſi tn̄ poſſunt & de facto continue nobis impendunt vt declarant doctoꝛes. & breuiter ois creatura beatitudinis capax foꝛmaliter noſter pximus eſt. ¶Vtrū demones vel anime dānate ſint proximi noſtri. Rn̄detur ꝙ nō ſicut dictū eſt in quarto notabili quia ipſi nobis: nec nos ipſis prodeſſe poſſumus licet poſſint nobis nocē: ideo nō ſunt proximi nec ex charitate diligibiles Nam aliqd ex charitate diligere eſt ip̄m diligere ex gratia tanꝙ̄ amicū ſecū in beatitudīe cōicatiuū. & ſic patet de ſcḋo dubio. ¶Dubitaꝛ tertio Vtrū noſmetipſos poſſumus ex charitate diligere. Et videtur ꝙ non: quia dicit Aplus Charitas non q̄rit q̄ ſua ſunt. Et Grego. Nemo ad ſeip̄m charitatē hr̄e dr̄. Dico breuiter ꝙ charitas nō reſpicit bona tp̄alia niſi puꝫ oꝛdinantur ad ſpūalia. Ideo qn̄ dicit Aplus Charitas nō q̄rit q̄ ſua ſunt intelligiꝛ ꝙ nō tendit ad bona tp̄alia/ſed ſpiritualia: Secundo dico ꝙ quis nō teneꝛ optare bōa ſibi vt illa ſolum ſint ei vtilia: ſed vt ſibi pſint & alijs: & iō debet ſic itelligi auctoꝛitas. & ſic patet de nūero diligēdoꝛū. ¶Diſtin. xxix.

Iam in precedenti diſtin. determinatū eſt de diligēdis ex charitate: & dictū ē ꝙ tm̄ iſta quattuoꝛ ſcilicet deū/ſeipſum/proximū/et corpus propꝛium ex charitate diligimus. Iam queriꝛ

Dubitū pmus dō dicaꝛ pximus nr̄.

Dubium ſecundū

Dubium tertium.

de ordine iſtorũ diligibilium adinuicẽ:& Vtrũ de neceſſitate ſalutis ſit obſeruandus ordo inter iſta diligibilia ſic ꝙ quilibet maxime teneatur diligere ſeipſum poſt deũ. In iſta q̃ſtione more ſolito primo declarantur termini:& primo declaraẽ iſte terminus ordo dilectionis. Et nihil aliud eſt ordo dilectionis niſi vnũ aliud p̃cedere in diligendo Non ẽ intelligẽdũ ꝙ vna dilectio precedat aliã tempore. Certum eſt ꝙ aliquãdo prius diligitur proximus q̃ deus. Quomodo eſt ergo intelligẽdum ꝙ ſit ordo. Dico ꝙ eſt intelligẽdũ ꝙ vnũ diligatur pfectius q̃ alid. ordo igitur nõ importat tempus ſic ꝙ vna dilectio precedat tempore aliam:ſed importat pfectionem. ¶ Supponendũ eſt vlterius ꝙ duplex eſt dilectio ſicut ponit Durãdus in eadem diſtinctione. q̃dã eſt dilectio ꝓplacentie:& q̃dã deſyderij. Dilectio complacẽtie eſt reſpectu boni iam habiti:ſed dilectio deſyderij nõ eſt reſpectu boni habiti:ſed reſpectu futuri: vt proximus meus habet multa bona:placet mihi ꝙ habeat:talis amor ẽ amor cõplacentie:& preter hoc ego opto ſibi beatitudinem:iſte ſecundus amor eſt amor deſyderij. ¶ Quando queritur Vtrum de neceſſitate ſit ordo. Iſta q̃ſtio poteſt intelligi dupliciter. vel ꝙ ſit optandũ de neceſſitate maius bonũ vni q̃ alteri/vel quo ad affectũ. i. Vtrũ de neceſſitate magis ſit affectãdum bonũ vni q̃ alteri:q͂ ſtat bene ꝙ optẽ aliquod magnũ puta beatitudinẽ paruo affectu:& aliquod paruum puta tẽporale maximo affectu: vt experientia docet. ¶ Eſt ergo queſtio Vtrũ vni diligibilium ſit de neceſſitate maius bonũ optãdũ/vel maiori affectu. Si intelligaẽ de amore ꝯplacentie/nõ eſt difficultas quin deus plus ameẽ q̃ habet actu maius bonũ:ſed de neceſſitate teneor diligere magis vnũ q̃ aliud/hoc ẽ maiori affectu. dicit Durãdus ꝙ omnibus diligibilibus optandũ eſt equale bonũ. Et ratio eius eſt. quia oẽs creature ratiõales apud opinionẽ multorũ ſunt capaces equalis beatitudinis:ſed ſic eſt ꝙ cuilibet debeo optare tãtã beatitudinẽ quãtũ eſt capax. Si ſortes optat Platoni beatitudinẽ:debet ei optare tãtam quantũ eſt capax:ſed eſt capax tante beatitudinis:immo oẽs creature rationales ſunt equaliter capaces beatitudinis:ergo nõ debeo mihi optare maiorem beatitudinem q̃ Platoni. Aſſumit Durãdus illud Apoſtoli charitas non emulatur. Dicit ergo Durandus ꝙ non debeo diligere vnum diligibilium magis q̃ aliud dilectione deſiderij loquẽdo de creaturis:ſecus eſt de deo vt dictũ eſt. ¶ Sed iſte rationes non videnẽ efficaces Patet:quia ſequereẽ ex principijs illius opinionis ꝙ deberẽ optare tãtam beatitudinẽ cuilibet creature rationali/q̃tam habet anima Chriſti/ vł anima virginis glorioſe:hoc videtur falſum:ergo illa opinio eſt falſa. ¶ Quantum ad iſtud Durandus met ſoluit argumẽtũ:& dicit ꝙ illud deſyderiũ debet eſſe cõditionatũ:ita ꝙ ſit ſenſus/Optãdum eſt tantam beatitudinẽ ad quantã eſt ordiatus ex preſcientia diuina. Clarum eſt ꝙ nullus eſt tam ordinatus:ſicut anima Chriſti/ vel virginis glorioſe. ſed vbi eſt incertũ:debeo tantam optare alteri ſicut mihi. ¶ Dicitur ergo ꝙ põt intelligi vtrũ ſit ordo ex parte amoris affectiui. Aliomõ ex pte amoris effectiui. i. Vtrũ tenear maiori affectu vł maiori effectu exhibereẽ charitatẽ. Et breuiter dicitur ꝙ talis ordo non debet attendi ſecundum intentionẽ gradualem actus ſimpliciter/ſed magis ſecundũ app̄tiationem actus vt declaratum eſt ſupra. ¶ Vlterius notandum ꝙ beatus Ambroſius ponit ordinem diligẽdorũ iſto modo. primo deus diligendus eſt. ſecundo noſmetipſi/tertio parẽtes/ quarto domeſtici/quĩto extranei:ſed extranei ſi ſint meliores q̃ domeſtici. Iſtis notatis ſit prima cõcluſio. ¶ Ordo debitus charitatis de neceſſitate ſalutis requiritur. Patet quia quicũq͂ diligit quod non debet diligere:aut magis diligit q̃ nõ debet diligere:aut minus:peccat. quia facit aliter q̃ non debet facere:igitur. ¶ Secunda cõcluſio. In iſto ordine dilectionis Deus eſt prior diligendus & affectiue & effectiue:capiẽdo affectiue & effectiue ſicut dictum eſt. ¶ Tertia cõcluſio

De ordine dilectiõis

Duplex dilectiõ cõplacentie & deſyderij.

Sẽſus q̃ſtionis.

Rõẽs Durandi.

Rõẽs Durandi.

Impugnatio.

Ordo dilectionis poſitus a btõ amb.

Prima cõcluſio.

Secunda concluſio

Tertia cõcluſio. ſeu propoſitio. Omnia citra deū ſunt equaliter ex charitate diligenda.i.omnibus idē & equale obiectum eſt volendum.probaᷣ: oībus eſt volendus ipſe deus qui eſt principale & adequatū obiectū ipſius charitatis: vt probatū eſt.q.ꝓcedēti:ergo propoſitio vera.

Quarta cõcluſio. ¶Quarta concluſio. Quilibet charitatiue diligens tenetur plus diligere ſeipſum charitate affectiua & effectiua ꝙ quancunqꝫ aliam creaturam.hoc eſt dicere ego teneor me magis diligere:hoc eſt maiori affectu teneor mihi deſyderare btitudinem ꝙ cuicunqꝫ alteri creature. Iſta propoſitio a diuerſis diuerſimode probatur.primo tñ ſic:vbi eſt maior ratio diligibilitatis debet eſſe maior dilectio:ſed hoīs ad ſeipſum eſt maior ratio diligibilitatis ꝙ ad quācūqꝫ creaturā:ergo magis tenetur ſeipſum diligere:relinquitur maior nota. Et probatur minor:quia vbi ē maior vnitas ibi ē maior ratio diligibilitatis:ſed hominis ad ſeipſum maior ē vnitas: quia qlibet naturaliter incliatur ad ſui ꝓpius dilectionē:& ex cõſequēti ad cõſeruationē ergo hominis ad ſeipſum eſt maior vnitas: & ſic maior dilectio/& ꝑ ꝯñs ppoſitio vera

Rō Scoti efficax. ¶Alia ratio quā ponit Scotus:& dicit eſſe efficacem eſt iſta. Omnis habitus iclinās ad actum rectum eſt ſufficiēs ad formationem actus reflexi ſuper illum actum. ſed charitas ex hoc ꝙ eſt principiū immediatū tendendi in deū actu recto eſt principium volēdi cuilibet voluntati potenti diligere deū:vt diligat deū:ergo ī hoc reflectitur ſup actus illos quibus tenditur in deum:& per iſtum actū ego tendo in deum actu recto.ergo īmediatius reflectitur ſup actū quo volo tendere in deū. Nam me diligere deū ex charitate ē me velle diligere deū:& diligere proximū eſt me velle proximum diligere deum:ergo talis habitus magis & īmediatius inclinat me ad diligēdū ex charitate ꝙ quodcūqꝫ aliud.

Rō Sco. ¶Iſta ratio quam ponit Scotus & dicit eſſe efficacē nō videtur vera:neqꝫ ꝓcedere quia nō eſt difficultas:habitus rectus & reflexus diſtinguūtur ſpecie:ideo non poſſunt īmediate incliare ad actum rectum & reflexum: quia duo habitus ſpecie diſtīcti nunꝙ inclinant immediate ad eundem actum.

Prima difficultas. ¶Circa iſtam propoſitionem Scoti ſūt due difficultates. Prima. bene ſeqtur:ſi ego teneor magis ex affectu ſeu amore affectiuo plus meipſum diligere ꝙ proximum:ergo ſi affectu eque intenſo ego diligerē meipſum/& proximum ego peccarē.

Secunda difficul. Secunda. Tu dicis ꝙ diligere ex charitate nihil eſt aliud ꝙ me velle diligere deū ſup oīa. Inſup dictū eſt ꝙ charitas habet deū vltiate pro obiecto:ergo anꝙ me diligā ex charitate oportet me diligere deū:igit nunꝙ diligo me ex charitate niſi diligā deū ex charitate. illa ꝯſequētia ē optia. & vltra. Illa dilectio qua ego diligo me eſt actus reflexus:ergo cauſa partialis qua diligo deū. Patet:qa omnis actus quo imꝑatur aliqua opatio eſt cauſa illius:& ſic erit circulatio in cauſis eodem gñe cauſe.

Ad primā. ¶Quantū ad primam difficultatē quādo arguitur. Sequitur bñ ego teneor plus diligere meipſū amore affectiuo ꝙ proximum:ergo ſi plus diligerē proximū de facto peccarem. Dico ꝙ quando dicit ꝙ plus teneor diligere meipſum.&c.intelligēdū eſt ꝙ ego teneor maiori obligatione ad diligendū me ꝙ proximum:ita ꝙ omittēdo diligere me plus pecco ꝙ omittendo diligere proximum:& ita debet intelligi illa propoſitio.

Ad ſecūdā. ¶Quātum ad ſecūdam cum arguitur. Non poſſem me diligere propter deum ex charitate:quin diligam deum:nō eſt difficultas in hoc:ergo dilectio dei eſt cauſa dilectionis mei verum eſt:ergo etiam oportet ꝙ dilectō dei ſit cauſa illius actus reflexi: verū eſt. Et illa dilectio eſt cauſa actus reflexi. Nego. Et ad propoſitionē:quia omnis actus quo imꝑatur:&c. Verum eſt ſi ille actus ſit prior:ſed vbi ille actus eſt poſterior puta vbi eſt qdam cōplacentia non oportet.

Quīta cõcluſio. Plus diligēdi ſūt parentes ꝙ filij. ¶Concluſio quinta. Dilectione gratuita preponendi ſunt parētes filijs. Probatur:quia plus habet homo a parentibus ꝙ a filijs:ergo vbi eſt maior ratio dilectionis:ibi debet eſſe maior actus diligendi:ideo plus diligendi ſunt parētes ꝙ filij.

Sexta cõ. ¶Sexta cõcluſio. Ceteris paribus plus

obligor gratuita dilectione diligere propi
quos ꝙ̃ remotos:ita ꝙ magis propiqui ma
gis ſunt diligendi. Patet:quia dilectio fun-
daꝭ i vnitate:ſed ſic eſt ꝙ inter propinquos
eſt maior vnitas ꝙ̃ inter extraneos:ergo ſe-
quitur ꝙ propinqui ſunt magis diligendi
ꝙ̃ quicunqꝫ extranei. ¶Dico notanter cete-
ris paribus:quia vbi extraneus eſſet in extre
ma neceſſitate & vicinus non:tūc in illo ca-
ſu plus obligor extraneo:& hoc quia tūc fa
cio opus iuſticie. Secundo. Vbi extraneus
mihi mutuauit pecunias:tūc plus obligor.
Tertio/vbi ſum debitor extranei & vterqꝫ
eſt in extrema neceſſitate:ita ꝙ non poſſum
ſubuenire niſi vni:tunc in illo caſu ſubueni
endum ē extraneo. Ratio:quia ego ſum de
bitor:ideo teneor ratione iuſticie:quare te-
Septima conclusio neor magis ſubuenire. ¶Septima cōcluſio
Magis ſunt diligendi extranei boni ꝙ̃ pro-
pinqui mali. ſi ſit ſermo de amore compla-
centie. Dicit Durandus:non eſt difficultas:
ſed de amore deſyderij:hoc non eſt verum:
immo dicit Durādus ꝙ falſum eſt. Et ratio
eſt:quia ego teneor optare malo maius bo
num. Patet:quia malus eſt i peccato:ſed ſic
eſt ꝙ eſt mihi probabilitas moralis ꝙ eſt in
peccato:ergo teneor optare ꝙ cōteratur de
peccato:& habeat gratiā:ergo teneor opta
re maius bonum:& iſtud videtur verum:&
Difficultas valde notanda. non eſt magna difficultas ¶Sed eſt difficul
tas inter doctores de amore effectiuo puta/
Sūt vicinus & extraneus ābo in extrema ne
ceſſitate & habeo probabilitatē moralē ꝙ
extraneus eſt in peccato mortali & vicinus
in gratia:tunc non poſſū ſubuenire niſi vni
illorū cui tunc teneor dare: Vtrū in illo ca-
ſu tenear plus diligere extraneum ꝙ̃ vicinū
Et eſt apparentia ꝙ ſic:quia ſcio ꝙ ſi extra-
neus moriatur damnabitur. Tūc ſic arguo
Vbi poſſum ſubuenire periculo corporis
& anime magis obligor:ꝙ̃ vbi ſolū corpo-
ri:ſed ſic eſt in illo caſu:ergo plus teneor di
ligere extraneum & ſubuenire ꝙ̃ vicinum.
& ita eſt ſecūdum opinionem multorum ꝙ̃
videtur probabilior. Sanctus Thomas ſecū
da ſecunde videtur dicere oppoſitum. Et ra

tio eius eſt:quia ille qui eſt bonus ē magis
vtilis reipublice ꝙ̃ malus:imo malus eſt in-
utilis:ideo eſt maius intereſſe pro bono pu
blico in morte boni:quare teneor ſubueni
re illi. Et ad argumentum dicit Thomas ꝙ
hoc prouenit ex culpa ſua:& vtraqꝫ opinio
eſt ſatis probabilis. ¶Octaua concluſio. Octaua conclusio
Magis eſt diligendus ꝓximus quā corpus
proprium. Patet:quia proximus eſt magis
capax beatitudinis vt notū eſt:quia forma-
liter & de per ſe. Corpus aūt ſolū receptiue
& de ꝑ accidens:immo dicunt doctores ꝙ
vbi non poſſum ſaluare vitam niſi cum ſcā
dalo & ruina proximi:ita ꝙ nō poſſem co
medere niſi ſcandaliſando proximum ma-
gis teneor perire fame ꝙ̃ i illo caſu comede
re cum ruina proximi:& ſaluare vitam pro
priā ſcandaliſando proximū. ſequitur ergo
ꝙ magis obligor diligere proximum ꝙ̃ cor
pus proprium. ¶Diſtinctio. xxx.

QVeritur Vtrum dilectio
gratuita que de neceſſita
te impēditur inimico ſit
magis meritoria ꝙ̃ ea ꝙ̃
reddiꝭ amico. in iſta que
ſtione ſicut in preceden-
tibus quedam notabo.
Quātum ad primū dicitur ꝙ ly inimicus nō
accipitur vt appellat ſuam propriam ratio-
nē licet ſequatur verbum importans actum
anime interiorē:licet ſequatur verbū impē
ditur qđ in ꝓpoſito iportat actū anime in-
teriorē qa valet tantū ꝙ̃ impendiꝭ inimico
.i. qua diligitur inimicus:quia nō queritur
vtrū dilectio inimici ſub ratione qua eſt ini ꝙ poſſum appetere inimico malum pene: non autē culpe.
micus:quia tūc nō eſſet difficultas:quia cer-
tum eſt ꝙ nullus ſub illa ratione nō eſt ali-
quomodo diligendus immo odiendus:qa
nullus poteſt licite appetere malū culpe:qa
hoc de directo ęſt cōtra charitatē: charitas
eni inclinat ad volendū gratiā: ſed licet ali-
quando alicui appetere malum pene:puta
quando occaſione illius pene proximus tē
dit ad gratiam:vel etiam ratiōe illius pene
eueniet bonū aliquod reipublice. vt ſit ſor
tes magnus peccator:video ꝙ nō poteſt cō

uerti niſi p magnas tribulatiões tunc licitũ
eſt ei appetere penas. Similiter de tyráno q
reipublice magnũ detrimentũ affert: poſſũ
appetere ei torméta vt ceſſet a turbatiõe rei
publice: vt i Pſal. Deficiant pctõres a terra
& iniqui: ita vt nõ ſint. Põt tamé quis male
agere volendo malũ inimico: non ſolũ ma
lum culpe/ſed malũ pene/nõ affectione iu-
ſticie/ſed vindicte. Ex quo inferť qꝫ inimi-
cus in qtũ inimicus eſt malus: qa certũ eſt qꝫ
nullus põt eſſe inimicus niſi ratiõe peccati:
ideo quádo queriť. Vtrũ dilectio gratuita
&c. ſi intelligať illa queſtio in qtũ inimicus
nõ eét difficltas: qa tũc eét pctm: qa eſſet ip-
ſum velle eé inimicũ: & ſic velle ipm eſſe in
pctõ: mõ nõ poſſũ velle aliqué eé in pctõ li
cite. ℭ Sed eſt qõ. Vtrũ illa amicitia q impé
diť inimico nõ in qtũ inimicus: ſed in qtum
pximus. quis aũt dicať pximus declaratum
Preceptu affirmatiuũ includit negatiuũ/ & econtra. eſt prius. ℭ Pro euidenti declaratiõe eſt no
tandũ qꝫ pceptũ affirmatiuũ includit negati
uum & ecõuerſo: & ppterea põt dupľr itel-
ligi qꝫ quis teneať diligere iimicũ. Vno mõ
qtũ ad pceptũ negatiuũ: & tũc é ſenſus: nõ é
odiédus inimicus. Alio mõ poteſt itelligi
affirmatiue: & ſic põt adhuc dupľr itelligi
affectiue. ſ. & affectie: ſi effectie/ aut itelligiť
de bonis ſpũalibus & ſic teneor vt dictũ eſt
qa de illo gńe ſũt actus amoris amicitie dei.
Si effectiue puta diuité eé/ſanũ eé / forté eé:
& ſic de his/ q ptinét ad vitam corporalem
& de iſtis nõ teneor niſi ſub certa cõditiõe.
Noto preterea qꝫ actus meritorius depédet
a duobus ſcilicet a grã & a conatu: hoc eſt a
volũtate libera ſecũdũ inclinationé gratie
actũ eliciéte: qa nullus actus eſt meritorius
qn ſit liber: imo q plus é nec bonus moraľr.
Sed vltra reqriť qꝫ ſit a grã. Et ſic quantitas
Quãtitas meriti menſurãda é penes conatũ & grãz meriti a duobus dependet: ſcilicet ex qtita-
te gratie: & qtitate conatus liberi. ℭ Dico
ergo qꝫ poteſt dupliciter atendi qtitas meri
ti: ſcilicet a maioritate gratie / & maioritate
conatus: quia poſt q voluntas eſt libera po
teſt totam ſuam poſſibilitatem applicare vľ
ſolum partem. Et qꝫ ita ſit videmus hoc p
experientiam de actibus exterioribus vt

de potentia portatiua vel tractiua. Et eodé
modo dicendum eſt de potétia iudicatiua
& appetitiua. Et ſi dicatur qꝫ non eſt ſimile
quia non eſt diuiſibiliter potens. Nego. qa De mēſurabilitate act⁹ meritorũ penes grãz & conatũ
licet potentia intellectiua ſeu volũtas ſit de
ſe indiuiſibilis: nihilominus tamen eſt diui
ſibiliter potés: ſic poteſt apponere paruum
vel magnum conatum. Ita qꝫ ſecundum qꝫ
voluntas apponet de conatu ad actum me-
ritorium: actus ille erit meritorius pportio-
naliter qtum eſt ex pte conatus dũmodo ſit
gratia cõformis: ita ſi ſortes ad eliciendum
aliquem actũ habeat gratiam vt quattuor
& conatum vt duo: tunc alius actus cum
equali gratia & conatu vt quattuor erit ma
gis meritorius. ſi vero in vno erit conatus
vt duo: & gratia vt ſex: & in alio conatus
vt quattuor & gratia vt quattuor. tunc illi
actus eſſent equaliter meritorij. & ſic ſecun-
dum hoc pceditur: quia illa duo reqruntur
ad actũ meritorium. Et ſecundum equalita
té vel inequalitatem dicetur actus magis vľ
minus meritorius/ſed alij tenent oppoſitũ
vt Dionyſius & climetõ: dicũt ei qꝫ magni Dionyſi⁹.
tudo meriti ſuppoſita gratia ſolum attédiť
penes conatum. Antiqui dicebát qꝫ penes
gratiam. pro nũc autem teneo qꝫ a conatu
& a gratia: ita qꝫ conatus põt ſupplere ma-
ioritatem gratie & econtra. Sed que iſtarũ
opinionum ſit verior: aliquando diſputa-
uimus: ideo pro nunc pertranſeo.
ℭ His ſuppoſitis ponuntur alique con- Pria cõcluſio.
cluſiones: prima: dilectio gratuita pri-
momodo: id eſt de neceſſitate precepti eſt
non odire inimicum qtum ad bona ſpiri-
tualia. Et hoc eſt dicere de neceſſitate ſalu-
tis/id eſt: non habere nole quo nolo inimi-
co beatitudinem. Iſta cõcluſio eſt ſatis ma-
nifeſta: quia non poſſum odire inimicum
qtum ad hoc. Hoc eſt nole qꝫ habeat ſpiri-
tuale. patet. quia illud eſt de directo contra
preceptum quo precipitur diliges proxi-
mum ſicut teipſum / ergo illud nole ſem-
per eſt malum & non odire taliter eſt de
precepto.
ℭ Hic poſſet eé difficultas an liceat habere

nole de damnató ꝙ habeat beatitudinem.
Ego ſcio demonem eſſe damnatum. vtrum
liceat nole demonē habere beatitudinem.
Reſpondetur ꝙ ſic. quia talis actus quo no
lo eſt actus iuſticie: ergo eſt mihi licitum ta
lem actum elicere. Certū eſt quod deus iu
ſte infligit iſti penam ſenſus: ergo licitū eſt
mihi nole ꝙ talis habeat beatitudniē. Sed
hoc nunq̄ licet de viatore qui eſt capax bea
titudinis. ¶ Secūda cōcluſo: quātum ad bo
Secūda cōcluſio. na ſecūdi generis: id eſt bona fortune licet
odire inimicum. Probatur iſta cōcluſio: qa
poſſum licite talia odire mihi: ergo multo
fortius inimico qui eſt in infimo gradu di
lectionis. Probatur antecedens: licet michi
abdicare oēs diuitias: ergo licet mihi nol
le pecunias. ¶ Secūdo ad idem / eſt licitum
illi inimico quod nollit ſibi pecunias: ergo
& ego poſſum ei nolle. Patet: quia nō plus
teneor ei q̄ ipſe ſibijpſi: ſicut ſi velim inimi
cum eſſe religioſum. &c. Dico vltra ꝙ poſ
ſum etiam iuito inimico nolle ei pecunias:
patet: quando video ꝙ eius diuicie ex ma
lo ſuo vſu obſūt multis / ergo ego poſſum
optare ꝙ non habeat diuitias. Iſta conclu
ſio eſt ſatis nota. Et tale nole nō ē odire: ſed
potius amare quia illa bona forte obeſſent
Tertia. ſaluti. ¶ Tertia concluſio / nunquā licet ab
ſolute velle alicui mortem corporalem aut
nole vitam ſimpliciter & abſolute. Iſta cō
cluſio probatur ſupponendo illud quod
dictum eſt ꝙ inimicus ſemper eſt i peccato.
Tunc ſic arguitur / nunq̄ licet optare alicui
ſtatum in quo ille ſit impoſſibilitatus vt pe
niteat de peccatis ſuis: ſed ſic eſt ꝙ poſt mor
tem inimicus non pōt penitere / ergo nunq̄
licite poſſum inimico velle mortem. Non
eſt licitum alicui velle ſtatū in quo nō poſ
ſit amplius ſe facere capacem beatitudinis:
quia virtualiter eſt nole beatitudinem: ſed
ſic eſt ꝙ inimicus quem cōſtat eſſe in pecca
to: quia alias non eſſet inimicus / ſi moreret
deueniret ad illum ſtatum in quo non poſ
ſet penitere. igitur non licet ei optare mor
De iudice cōdemnāte aliquem ad mortem. tem. ¶ Non eſt difficultas quādo iudex cō
demnat aliquem ad mortem habet volitio
nem abſolutam condēnandi / ſicut patet de
illo qui tempore tempeſtatis pijcit merces
in mare habet volitionem abſolutam: ſed
non eodem modo capiendo abſolutam ſi
cut capitur in ꝑpoſito: ſed prout diſtingui
tur contra conditionatam. Patet: quia pro
ijcit ſimpliciter. Similiter iudex condēnans
criminoſum ad mortem habet nole: ſed nō
ſicut capitur in propoſito: quia voco noli
tionem abſolutam in propoſito que non
cauſatur ex aliqua nolitione. Non ſic ē de
iudice: quia quādo iudex cognoſcit aliquē
condemnatum de neceſſitate oportet ꝙ co
gnoſcat eum eſſe iniuſtū / ergo oportet no
le illam iniuſticiam. breuiter dicitur ꝙ non
poſſimus alicui optare mortē niſi propter
aliquod nole. Sed ſi eſſet aliquis tyrānus q̄ An licet mortē optare tyrāno.
deſtrueret totam rempu. vtrū liceret ei op
tare mortem ſimpliciter. Reſpōdetur ꝙ nō
ſed propter nole: puta propter delictum: &
hoc dicitur ex ſentētia Sco. ꝙ illud propter
quod mors inimici eſſet aliquantulum vo
lita eſt ſimpliciter nolitū: q̄ vt dicit Augu August.
ſtinus duo in homīe ſunt diligēda: ſcilicet
natura / & virtus: vicium vero & peccatum
odienda. ¶ Quarta concluſio / nō eſt neceſ Quarta cōcluſio.
ſarium actu poſitiuo quātum ad bona pri
mi generis diligere inimicum. habuimus ī
prima concluſione de actu priuatiuo: puta
ꝙ eſt neceſſarium non odire: ſed loquimur
in iſta concluſione de actu poſitiuo. Proba
tur concluſio: quia nō eſt neceſſarium cogi
tare de inimico: igitur non eſt neceſſarium
ei optare beatitudinem. In iſta concluſione
eſt aliqua difficultas de ꝓcepto negatiuo.
non eſt difficultas quin obliget ad ſemper
& pro ſemper. Sed de affirmatiuo videtur
ꝙ actu poſitiuo aliquando ſit neceſſarium.
Tum primo. quia eſt preceptū affirmatiuū
ergo q̄uis nō obliget ſemp: obligat tñ pro Q actu poſitiuo tenetur q̄ñq̄ diligere inimicū.
aliquo tpē / ergo ſaltē i illo tpē teneſ dilige
re. Preterea video inimicū in aliquo ſtatu: ē
mihi veriſimile ꝙ nō ꝯuerteſ niſi moneam
eū: ergo aliq̄ñ actu poſitiuo teneor diligere
inimicū. ¶ Quātum ad iſtā cōcluſionē dicit
ſanctus Tho. xlv. q. ſecūda ſecūde. ꝙ dupli

Dupliciter poſſū inimicū diligere. citer poteſt intelligi ꝙ teneor diligere ini-
micum actu poſitiuo in vniuerſali & in par
ticulari. Ego poſſum huic in vniuerſali op
tare beatitudinem optando cuilibet proxi-
mo. Et dicit ſanctus Thomas vbi ſupra ꝙ
talis dilectio eſt de neceſſitate ſalutis. Alio
modo poteſt intelligi ꝙ teneor diligere ini
micum particulariter: & ſic non eſt neceſſa-
rium ꝙ habeam quia non poſſem de quoli
bet proximo habere volitionem in particu
lari/ergo a fortiori neqꝫ de inimico: qa ini-
micus tenet infimum gradum dilectionis/
ergo non teneor habere particularem voli
tionem: &c. quia nō eſt neceſſarium ꝙ ego
cogitem de eo. Beneverum eſt ꝙ in aliquo
caſu teneor: & non facio difficultatem quin
aliquādo ī aliquo caſu teneor procurare ſa
lutem proximi. & non ſolum eum diligere
affectu ſed etiam effectu: puta ſi cognoſcam
particulariter inimicum/ & cognoſcam ꝙ
non conuertetur niſi moneam eum ad ſalu
tem anime: in illo caſu teneor monere in
particulari. & monere eum ī particulari eſt
Quinta cōcluſio. diligere igitur. ¶ Quinta concluſio in caſu
neceſſitatis tenebitur quilibet inimicū quā-
tum ad bona temporalia diligere actu po-
ſitiuo. Hoc ē dicere ſi ſortes cognoſcat ini-
micum eſſe in extrema neceſſitate & videt ꝙ
nullus vult ei ſuccurere: tunc ſortes tenetur
in illo caſu inimico ſubuenire per actū poſi
tiuum. Probatur ex dictis Ioannis in ſua ca
nonica/ſi aliquis vidēs fratrem ſuum in ne
ceſſitate & clauſerit viſcera eius quomodo
erit charitas in eo. ſed ſic eſt ꝙ beatus Ioan-
nes intelligit quemlibet viatorem. Reſolu
tio doctorū in iſta materia eſt ꝙ ego teneor
diligere inimicum quo ad affectum ꝗtum
ad ſpiritualia: ſed ꝗtum ad temporalia non
teneor neqꝫ quātum ad affectum neqꝫ quan
tum ad effectum niſi in caſu nececeſſitatis.
Vltima cōcluſio. ¶ Vltima concluſio: Aliquādo dilectio ini
mici eſt magis meritoria ꝙ dilectio amici.
Aliquando minus meritoria: aliquando
eque meritoria & econtrario. non facio dif
ficultatem in concluſione: ſed tota difficul-
tas eſt in modo probandi quia non eſt dif-
ficultas: poteſt eſſe dilectio amici tam par-
ua. & hoc cum paruo conatu & feruore cha
ritatis ꝙ erit minor ꝗ dilectio inimici. & ita
dicendum eſt de dilectione inimici vt facile
eſt exemplo oſtendere. Sed dicitur ꝙ quan
do eſt dilecto amici & inimici ex equali co-
natu & gratia/ceteris paribus dilectio ini-
mici ē magis meritoria/imo dico ꝙ ſi ſit mi
nus intēſa adhuc eſt magis meritoria ſi fiat
a maiori charitate. ¶ Difficultas eſt primo.
Sit ſortes qui diligat inimicum non cogitā difficultas.
do de amico ex charitate & conatu vt quat
tuor: plato equaliter diligit amicū. Eſt dif-
ficultas/quis iſtorum actuum eſt magis me
ritorius. Dicit Durandus: & poſt eum Dio
nyſius ꝙ dilectio inimici. Dicit tamen Ga-
briel ꝙ illi actus ſunt eque meritorij. ¶ Du Durandi rōnes.
randus facit duas rationes. Prima/omnis
actus ad cuius productionem ex parte ope
ris requiritur maior conatus eſt magis meri
torius ceteris paribus: ſed amor inimici ē hu
iuſmodi. igitur. Maior probatur quia vir-
tus eſt circa difficile vt habet Ariſtote. ſecū
do ethicorum. Dico notanter ex parte ope
ris & non operantis vel totius actus: quia
alias actus incontinētie eſſet meritorius qui
habet magnam difficultatē. Sed maior eſt
difficultas ex parte operis in dilectione ini
mici ꝗ amici/quia ad eliciēdum actum amo
ris inimici eſt maior difficultas ex parte ope
ris. igitur. ¶ Secunda ratio Durandi. om-
nis ille actus qui eſt magis carus eſt magis
meritorius. quia magis fit propter finē cha
ritatis quia magis fit propter deum. Sed ſic
eſt ꝙ dilectio inimici eſt magis charitatiua:
quia diligit ſolum propter deum/ergo di-
lectio inimici ē magis meritoria. Ex oppo-
ſito ſunt rationes ad probādum ꝙ dilectio
amici ſit magis meritoria: quia ille actus eſt
magis meritorius cuius oppoſitum eſt ma-
ius peccatum: ſed omiſſio dilectionis amici
eſt maius peccatum/ergo &c. Item dilectio
que eſt in primo gradu eſt magis meritoria
ꝗ dilectio que eſt in ſecundo gradu: ergo
dilectio amici que eſt in ſecundo gradu eſt
magis meritoria ꝗ dilectio inimici que eſt

eſt in ĩfimo gradu. ℂQuãtum ad iſtas opi-niones/mihi videtur φ dilectio inimici ce-teris paribus eſt magis meritoria ꝗ dilectio amici. bene verum eſt φ dicit ſanctus Tho. ſecunda ſecũde. xliiij. q. φ dilectio amici eſt magis meritoria: ſed ex parte obiecti dile-ctio inimici eſt magis meritoria: vt ſortes ꝗ diligit inimicum vt duo. & Plato amicum vt duo: dico φ dilectio ſortis eſt magis me-ritoria. ℂAd rationes in oppoſitum. Odi-re amicum eſt peius ꝗ odire inimicum: quia ego magis obligor ad diligendum amicũ/ ergo per oppoſitum dilectio eſt melior. ne-go conſequentiam. Durãdus dat vnum ſi-mile vbi cõſequentia nihil valet. debeo ſor-ti. xx. & do ei alia. xx. do platoni liberali-ter. xx. plus mereor dãdo platoni. Et tamẽ oppoſitum primi eſt peius. ℂQ̃tum ad ſe-cundum argumẽtum dilectio in primo gra-du: &c. Dico φ illa conſequentia nihil va-let: quia cetera non ſunt paria. Et ego ſum illius opinionis. Propterea dico φ omnis difficultas ſiue proueniat ratione operis ſi-ue alio modo: ratione cuius prouenit diffi-cultas & regulariter maior conatus auget meritum. Vtrum autem teneamur dimitte-re ſigna rancoris. Dicit Bonauẽtura φ rã-corẽ dimittere oẽs tenẽtur: ſed ſigna ranco-ris dimittere pfectiõis eſt. Nã affectu dilige-re inimicos tenemur: nõ tñ ſẽp effectu hoc eſt ſigna amoris eis oſtendere.

Doctoris resolutio φ dilectio inimici ſit magis meritoria

ℂDiſtinctio. xxxj.

Vtrum in patria ſine impfectione maneant virtu-tes. Viſum eſt in diſtin-ctione precedenti de dile-ctione inimici: vtrum ſit magis meritoria ꝗ dile-ctio amici. & reſolutio fuit φ aliquando magis: aliquando minus aliquãdo equalis. Diximus tamen confor-miter ad Durandum φ ceteris paribus dile-ctio inimici eſt magis meritoria ꝗ dilectio amici. Iam in iſta diſtinctione queritur vtrũ in patria ſine imperfectione maneant virtu-tes theologice. ℂQ̃tum ad iſtam queſtio-

vtrũ i patria maneant virtutes theologice.

nem ponuntur notabilia/concluſiones/& dubia more ſolito. Et in primo notabili in-quiritur de actibus iſtarum virtutum. vtrũ ſint compoſſibiles beatitudini. ℂEt pro de-claratione ſupponitur/poſt Ocham ĩ pro-logo φ eiuſdem obiecti poſſunt eſſe actus ſpecie diſtĩcti. Et probatur: quia noticia in-tuitiua & noticia abſtractiua differunt ſpe-cie. Et tamẽ ſunt reſpectu eiuſdem rei/ergo non eſt inconueniẽs φ eiuſdem rei ſint due noticie differentes ſpecie. Vt noticia intui-tiua cauſatur ab obiecto realiter preſẽte: ſed abſtractiua nõ/et tamen ſub eadem ratione formali repreſentant obiectum tamen dif-ferunt ſpecie propter diuerſam approxima-tionem obiecti. Patet: quia perfectio actus eſt a duobus: ſcilicet a potẽtia & obiecto: & quando cauſe partiales reſpectu effectus nõ ſunt ſufficienter approximate: tunc minus perfecte agunt/& tunc variatur perfectio a-ctionis & effectus. Sic ad propoſitum reſpe-ctu actus viſionis deus eſt in ſe preſens in ra-tione viſibilis intellectui: ſed reſpectu actus credendi non eſt in ſe preſens hoc modo. Similiter noticia euidens cauſatur ab obie-cto preſente: & noticia ineuidentis cauſatur ab imperio voluntatis. Diſtinguuntur er-go ſpecie aſſenſus fidei & aſſenſus euiden-tie circa idem obiectum: immo habent repu-gnantiam formalem: quia actus volunta-tis quo quis vult ſub ratione futuri diſtin-guit ab actu volũtatis: quo qs vult ſub rõne pñtis/imo illi duo hñt formalẽ repugnan-tiam: quia implicat φ idem actus ſit preſen-tis & abſentis. Et ita actus ſpei differt ſpecie ab actu tentionis quem habent beati. Et cũ hoc formaliter repugnant. ℂDicunt do-ctores/& precipue Bonauentura φ tribus actibus vie correſpondent tres actus in pa-tria: ſcilicet tentio/clara viſio/& dilectio. Sed eſt difficultas de iſta tentione quis ſit ille actus tentionis. Dicitur φ tentio nichil eſt aliud ꝗ actus quo ego volo michi deum tanquam preſens. Et ita comprehenſor ha-bet duos actus in patria/ita φ quãuis actus ſpei non poſſit manere in patria: immo re

Actus ſpei repugnat actui fidei et ſpei formaliter actui pfecto ex parte tentionis ex parte cognitionis.

Tres actus i patria trib⁹ actib⁹ vie corrñdẽt. quid ſit tentio.

pugnat: ſuccedit tamen in patria illi actui
ſpei actus tentionis qui erit amor concupi-
Cōphenſor duos hʒ in patria act⁹.
ſcentie. Et ſic comprehenſor habet duos a-
ctus/ vnum qui eſt amor amicitie: & alium
qui eſt amor concupiſcentie non futuri cō-
modi: ſed vt commodi preſentis. & cum
hoc eſt complacentia in ipſa dei preſentia:
& preterea apprehendit illud ſibi commo-
dum: & talis actus vocatur tentio. Et ideo
ſicut actus fidei habet formalem repugnan
tiam ad claram viſionem. Ita actus ſpei ad il
lam tentionem. Sed de actu charitatis dicūt
doctores ꝙ actus charitatis vie nō habet re-
pugnantiam cum actu charitatis in patria.
Et hoc patet ex dictis Pauli. Et ratio / quia
euacuabitur ꝙ ex parte eſt & manebit ꝙ p-
fectum eſt. Iam actus fidei qui eſt in parte: id
eſt qui fertur in obiectū modo imperfecto.
Et ſimiliter actus ſpei euacuabitur. Et ma-
Probat ꝙ cha. vie nō manet in patria
nebit charitas que perfecte tēdit in obiectū.
¶ Sed contra hoc replicatur: quia tunc eadē
ratione dicendum eſſet ꝙ charitas non ma
net. Patet: quia charitas vie habet imperfe-
ctionem in ordine ad charitatem patrie: im
mo charitas vie & charitas patrie differunt
ſpecie. Et non niſi penes perfectum & im-
perfectum. igitur ſi fides & ſpes non ma-
nent nec charitas. Ad hoc dico ꝙ actus cha
ritatis vie nullo modo repugnat actibus
beatorum. Patet: quia ſecūdum omnes do-
ctores non ponuntur in beatis niſi iſti tres
actus ſcilicet tentio/ clara viſio/ & dilectio
ſiue fruitio: ſed nulli iſtorum repugnat cha
ritas: ideo charitas nullam habet repugnā-
tiam formalem cum illis actibus in patria:
immo notum eſt ꝙ eſt eadem charitas eſſen
An cha. vie & pſie diſtiguā-tur.
tialis. ¶ Sed vtrum charitas vie & patrie di
ſtinguātur ſicut magis perfectum & minus
perfectum: & ſi diſtinguantur ſpecie. dicen
dum ꝙ dupliciter poſſumus loqui de cha-
ritate: vel de charitate infuſa: vel de charita
te acquiſita. Et vtraqʒ iſtarum tendit in ob-
iectum quātum ex ſe eſt & inclinat potentiā
eque perfecte ad tendendum in obiectum/
ideo ſi ſit imperfectio hoc nō importatur ī
ratione charitatis: ſed ſolum propter indiſ-
poſitionem ex parte obiecti applicati: etiā
potentialiter ſe habēte. Sed vtrum differāt
ſpecie. Probabilius videtur dicendum ꝙ
charitas infuſa vie & patrie nō diſtingūtur
ſpecie. immo eſt vna & eadem. ſed de aqui-
ſita cum obiectum aliter ſe habeat: & habi-
tus diſtinguātur penes obiecta poteſt dicī
ꝙ ſic: quia charitas acquiſita vie & patrie
ſpecie differunt: ſi fruitio vie & fruitio pa-
trie ſpecie differāt: quia ratio charitatis etiā
actiuitate vie in ſe nō includit imperfectio-
nem quia aliquem inclinat ad diligendum
deum in ſe: ideo non poteſt poni differen-
tia niſi in mō. ¶ Dices/ actus beatifici ſupra
dicti nullomodo repugnant huic/ omne re
uelatū a deo eſt verum/ ergo male dictum ē
ꝙ fides non propter imperfectionem ſolū:
ſed propter formalem repugnantiam non
poteſt manere ī patria. ¶ Dico/ ꝙ ſtatus pa
trie ſit incompoſſibilis fidei hoc nō eſt pro
pter illos actus: ſed propter vnum actū quē
neceſſario neceſſitate nature ſequitur ad il-
los actus. Patet: clara viſio non eſt aliquis
illorū actuum ſed eſt aliquid ſequens ad il-
los actus. Et habet formalem repugnantiā
cum actu fidei. Eodemmodo iſta propoſi-
tio ſeu aſſenſus huius propoſitionis / deus
eſt trinus & vnus non repugnat clare viſio
ni aut fruitioni: ſed ineuidenter aſſentire &
non clare: ideo effectui illorum repugnat.
de actu ſpei ſi dicamus ꝙ firma tentio eſſen
tialiter pertinet ad beatitudinē. Tunc actus
ſpei ſeu deſiderij haberet formalem repu-
gnantiam cum eſſentiali beatitudine: puta
cum illa firma tentione. opinio tamē com
munior eſt ꝙ non ſunt niſi duo de eſſentia
beatitudinis ſcilicet clara viſio & fruitio.
Ecce ergo quomodo illi actus fidei & ſpei
repugnant beatitudini. Sed de actu charita
tis dicitur ꝙ nullomodo repugnat.
¶ Iam videndum eſt de habitibus. & vtrū
habitus fidei vel ſpei quos habemus ſtēt cū
beatitudine in patria. ¶ Quātum ad iſtam An habitus fidei & ſpei repugnant btitudini
difficultatem dico primo mihi videtur pro
babilius ꝙ nullo modo habent repugnan
tiam cum beatitudine immo ſtāt cum tota

beatitudine & cum effectibus beatitudinis. Et ita dicit durandus. Et ratio eius eſt: quia beatitudo conſiſtit preciſe in actibus: puta in viſione vel fruitione. Sed habitus nō repugnat actui. igitur. Et ꝙ beatitudo conſiſtat in actu. Patet: quia dicit Ariſtoteles decimo ethicorum ꝙ felicitas ꝯſiſtit in operatione. Et in actu & non in habitu. & clarū eſt ꝙ Ariſtoteles loquebaſ de felicitate humana/ ergo a fortiori beatitudo ſupnaturalis conſiſtit in actu & non in habitu. Tunc arguitur ſic nullus habitus fidei habet formalem repugnantiā cum beatitudine eſſentiali: quia nunꝗ habitus habet formalem repugnantiam cū actu/ ergo fides infuſa nullam habet repugnātiā cum beatitudie. Sed

Argumē tum. contra arguiſ/ beatitudo cauſat aliquid qđ habet repugnāt[illegible]m cū fide / quia cauſat claram viſionem ergo habet repugnātiam ratione effectus: quia licet diceres habitus de per ſe nō repugnat actui. Tūc de per accidēs actus repugnat habitui: vt puta inquātum eſt natus cauſare habitum contrarium.

¶ Quātum ad iſtud habitus ille ſcilicet fidei infuſe habet repugnātiam cum clara viſione: nego imo dictum eſt ꝙ fides infuſa nulli habitui repugnat/ ergo a fortiori nec & actui. Sed bene fides acquiſita etiam ſpes acquiſita vel charitas. clarum eſt ꝙ habitus fidei infuſus non habet repugnantiam cum actu beatitudinis vel habitu. Eodē modo dicendū eſt de habitu ſpei infuſe. Et ex iſto dicto habemus ꝙ fides infuſa vel ſpes nullomodo repugnat actibus beatitudinis. Durandus facit argumentum de Paulo in

Quō intelligit ꝙ fides infuſa repugnat viſiōi beatifice. De Paulo in raptu. raptu. clarum eſt ꝙ ipſe vidit deum clare vt vident beati: & tamen nō perdidit fidē. Et quando dicunt doctores ꝙ fides infuſa habet repugnātiam cum actibus beatitudinis intelligendum eſt quātum ad eius naturalem inclinationem: quia fides infuſa naturaliter eſt nata concurrere ad actus fidei/ aliter intelligentes ꝙ fides infuſa repugnat actibus beatitudinis errant. ¶ Sed forte dices ꝙ beati non habent euidētiam de iſta propoſitione Antichriſtus erit: ergo cum omnibus effectibus beatitudinis adhuc ſtat actus fidei circa iſtud complexum Antichriſtus erit. Et multi doctores tenēt ꝙ ſtat ꝙ deus non cauſet euidentiam de illa in beatis: & circa illam bene poterunt habere fidem: ergo actus fidei erit in patria. ¶ Pro iſto argumento dico ſecūdum opinionem que ſemper mihi eſt viſa probabilior: ꝙ fides infuſa immediate inclinat ad vnum obiectū primarium puta deus eſt verax. ſecundo dico ꝙ fides infuſa nunꝗ concurrit ad aliquem particularem aſſenſum propoſitionis de fide niſi mediāte illo actu primario. hoc ſuppoſito dico ꝙ ſi actus fidei īfuſe circa illud primarium obiectum ſit incōpoſſibilis: ſequitur ꝙ nunꝗ poterit concurrere ad aſſenſum aliarum propoſitionum: ſed certū eſt ꝙ bene habent aſſenſum euidētem ꝙ deus eſt verax: ex qua cauſatur aſſenſus euidens: ꝙ omne reuelatum a deo eſt verum: ideo dico ꝙ cum primarius actus fidei ſit incōpoſſibilis beatitudini nunꝗ fides infuſa poteſt inclinare ad aliquem actum fidei. ¶ Et tūc

ad argumentum nego ꝙ in patria ſit actus fidei infuſe: nec mediate/ nec immediate: nō nego tamen ſuppoſito ꝙ beati habeāt ineuidentiam de aliquibus propoſitionibus vt antichriſtus erit: quin habeant aſſenſum fidei acquiſite: quia poteſt manere aſſenſus de iſta antichriſtus erit. Soluit argumētū

¶ Sed dubitatur/ vtrum habitus maneāt omnium preteritorum cum nulla eſt repugnantia. Dubium primum. Dico ꝙ eſt mihi magis probabile ꝙ non manēt illi habitus in patria: licet aliqui dicant oppoſitū & ratio mea eſt: quia potentia mediātibus illis habitibus nunꝗ exiret in actus: ideo illi habitus eſſent fruſtra: ſed ſic eſt ꝙ ī patria nihil ponitur fruſtra: igitur. ¶ Dubitatur. vtrum ſaltē illis habitibus ſuccedāt ī patria alij habitus. Dicit Scotus ꝙ non: & ratio eius eſt: quia nunꝗ ponuntur habitus in aliqua potentia niſi ad faciendum potentiam vt mediāte illo habitu poſſit elicere actum inteſiorē: ſed ſic ē ꝙ actus btitudis nō eliciūtur inteſiores vno tpe ꝗ̄ i alio: qa alias vnus eſſet magis beatus vno tpe ꝗ̄ in alio: & hoc

habetur ex prima pcluſiōe. Et in primo dubio de materia iam habita. Sunt tamē qui dicant probabile eſſe charitatem acquiſitā vie in patria non manere: & probatur: quia charitas vie eſſentialiter includit impfectionē: ſicut fides & ſpes: quia inclinat ad diligēdū deū amore amicitie non pñtem. ¶ Tertium dubiū eſt Vtrum charitas acquiſita maneat in patria. ¶ Rñdetur ꝙ fruitio vie & patrie non ſolum differunt penes intenſum & remiſſum. immo differunt ſpecie. Qꝫ non ſolum differunt penes intenſum & remiſſum: probatur: quia tūc ſequeretur ꝙ viator poſſet ſeipſū beatificare. Probatur & ſit ſortes beatus qui habeat beatitudinē vt decem vſ centum: & Plato viator qui habeat fruitionem vt quattuor ſequitur ꝙ ſi ſint eiuſdem ſpeciei ꝙ Plato poterit augere beatitudinē ſeu fruitionem ad equalitatem ſe maiorem: ergo ſequitur ꝙ qñ ptinget ad equalitatem erit tūc beatus: & ſic eſſet poſſibile ſeipſum beatificare. Iſtud argumentū non eſt inualidnm contra Thomam: quia dicit ꝙ beatitudo conſiſtit in viſione & non in amore: ideo non ſequitur ſi pertingat ad equalem amorem: ergo erit beatus: & rō: quia nō dicitur beatus ab amore: ſed a viſione: ideo tenēdo ꝙ principalis pars beatitudinis eſt viſio: non eſt magna difficultas: tenēdo ꝙ iſti amores/ſeu fruitiones diſtinguūtur ſolum ſecundum magis & minus: ſed tenendo ꝙ fruitio vie & patrie differūt ſpecie: oportet de neceſſitate cōcedere ꝙ ſicut fides excidit: ita ſpes & charitas acquiſite. ¶ Dico ſecūdo ꝙ videtur mihi probabilius ꝙ aliqua charitas vie eſt eque magna: immo maior ꝗ charitas patrie immo quicūꝗ beatus habet tātam charitatem in via: ſicut habet in patria. Patet: quia nūꝗ augetur charitas niſi virtute operis operati. i. ſacramenti: vel virtute operis operantis. i. boni motus. Inſuper qñ quis eſt extra ſtatū merendi nunꝗ poſt mortem augmentatur charitas: ergo tam intēſa eſt charitas vie ſicut patrie. Et hoc tenet de Gandauo in quolibetis. vt ſi paruulus decedat in ſola gratia baptiſmali: nō habebit niſi illam: & ita Plato adultus ſi decedat ī gr̃a baptiſmali: & cū aliquo opere meritorio in patria nō habebit aliud. ¶ Reſolutio eſt ergo ꝙ aliquis in via habet maiorem charitatem ꝗ aliqui in patria: immo quicunꝗ beatus non habet in patria niſi illam gr̃am quā habuit in via. Dico vltra ꝙ actuales fruitiones ab iſtis procedentes differunt ſpecie: qa certū eſt ꝙ noticie eiuſdē obiecti quarū vna fertur vt preſens: & alia vt abſens differunt ſpecie: quia vna iſtarum eſt nata producere effectum cui non eſt nata producere alia: ergo pari ratione ſi ſint aliqui duo actus volūtatis: quorum vnus feratur ī obiectū vt preſens/& alter non: eadem ratione dicendum eſt ꝙ ille fruitiones differunt ſpecie: quia nō requiritur maior cauſa ad diſtictionem ſpecificā actus voluntatis ꝗ intellectus: ſed diſtinctio actuum intellectus eſt ſufficiens: ergo & voluntatis: eſt ergo certum ꝙ fruitiones vie & patrie diſtinguuntur ſpecie non ſolum ſecundum magis & minus. Et ꝗuis iſtud argumētum non ſit efficax ad probādum quod ſequitur in omnibus: actus ſpecie differūt: ergo habitus: ſed vt in pluribus ita accidit. & propterea vtraꝗ opinio ē probabilis: ſed iſta michi videtur probabilior: ꝙ differunt ſpecie. ¶ Correlarie ſequitur ꝙ charitas acquiſita non cōcurrit effectiue ad fruitionem patrie: licet bene charitas infuſa Probatur: quia ꝗꝗ habitus infuſus pcurrat ad actus ſpecie diſtinctos ſicut ſol concurrit tāꝗ vniuerſalis cauſa ad diuerſos effectus ſimul & ſemel: habitus tñ acquiſiti nunꝗ cōcurrunt niſi ad actus ſimiles in ſpecie: ergo illa charitas que eſt habitus acquiſitus non concurrit actiue ad fruitionem patrie. ¶ Et ſi queratur Vtrum ſi per concurſum deſſpecialem ipſa charitas cōcurreret ad actū vtrū tunc produceret habitum. Dico ꝙ eſt problema: propterea bñ poteſt dici ꝙ talis nō produceret habitum. ¶ Finaliter Queritur Vtrum in patria remaneat ſcīa Reſpondet Bonauentura ꝙ in patria remanet ſcientia vie ſecundum eſſentiam ſeu ꝗtum ad eſſentiam habitus ſed nō eodē modo ſicut in via.

Tertium dubium.

Aliq̃ charitas vie eſt maior charitate pͥme.

Reſolutio

Correlarium.

bona difficultas.

An ſcīa acquiſita maneat ī patria.

Et nō videtur mihi difficultas quin illi qui ſunt ſcientiores in via: erunt etiam ſcientiores ī patria: loquendo de ſciētia in proprio gñe: ſed non oportet de ſcientia in verbo: immo ſtat oppoſitum eſſe verum: & hec ſufficiant.

¶Diſtinctio. xxxij.

Utrum Deus ab eterno dilexerit ſe: & omnia creata & creāda ex charitate eq̄liter. Pro hoc notādū eſt ꝙ deum diligere aliquē nihil aliud eſt q̄ deū velle alicui bonū & ꝙ dilectio eſt actus voluntatis quo voluntas cōplacet in bono ſuo vel alterius. ſequitur primo ꝙ deū diligere creaturam eſt ipſum illi tribuere bonum eo mō quo vult ſiue in preſenti/ſiue in futuro. probatur: quia deum diligere creaturā eſt deum velle ei bonū: vel ergo vult ei illud bonū pro nūc: vel pro alio tpe ſi vult pro nunc/ergo cauſat creature bonū pro nunc: patet: quia deum diligere creaturam nichil aliud eſt q̄ velle ei bonum: ergo deum diligere creaturam pro nunc eſt ipſi velle bonum pro nunc. Si ſecundum/non vult bonum pro nunc: ſed pro alio tempore quia cauſabit bonum pro tempore futuro: ergo deus non poteſt cauſare bonum in creatura: niſi pro nunc vel aliquando: ideo implicat ꝙ deus diligat creaturam: & ꝙ nō velit ei bonum vel pro nunc vel pro tempore futuro. ¶Ex iſto correlario infertur aliud correlariū: ꝙ deus creaturas poſſibiles que nec ſunt: nec erunt deus nō poteſt diligere. Patet: deus in eis non cauſabit nec vult bonum: ergo nunq̄ diliget: quia ſemper nihil erunt: ergo deus nunq̄ vult eis bonū. ¶Notandum preterea circa vocabulum ex charitate: quia ponitur in queſtiōe diligit ex charitate: &c. ꝙ vt habetur. j. ſen. diſtin. xvij. duplex eſt charitas. ſ. creata & increata. Charitas creata eſt illa que infūditur qñ homo baptiſatur vel qñ conteritur de peccato: & efficitur gratus deo: ideo charitas creata eſt qua homo efficitur gratus deo. Sed de charitate increata dicit magiſter ſententiarum ꝙ eſt deus: & non ponit aliam charitatem: & in hoc non tenet: ſed ponitur inter errores magiſtri: & hic eſt ſolum queſtio de charitate increata: & adhuc poteſt dupliciterītelligi: vel ꝙ ſit principiū dilectiōis vel ꝙ ſit ipſamet dilectio. ¶Notandum in ſuper p̄ſito termino equaliter. ꝙ dupliciter poteſt intelligi creaturam equaliter diligi. Primo modo equalitate boni voliti: ſecundo modo equalitate dilectionis referendo ad actum diligendi. Primo modo equaliter diligere aliqua eſt eis velle equale bonum: ſecūdo modo equaliter aliqua diligi & equali actu ſeu eque intenſo diligere. Q̄tum ad primum modum certum eſt ꝙ non eſt poſſibile ꝙ in dilectione dei loquendo de actu dilectionis ſit inequalitas. Eſt ergo queſtio de equalitate boni voliti. ¶Correlarie ſequitur ꝙ quancunq; creaturā perfectiorē deus magis diligit: ita ꝙ q̄cunq; creatura eſt perfectior deus eam magis diligit: patet. qa deus maius bonū cauſat in ea: quia eſſe eius eſt perfectius: ideo eius eſſe eſt maius bonū: quia bonum & ens conuertuntur capiendo diligere ex parte obiecti. Et ex hoc ſequitur correlarie ꝙ deus magis diligit animā dānatam q̄ lapides: patet. quia vult illis maiorē perfectionē eſſentialiter. Et ſuum velle eſt cauſare: & cauſare eſt diligere. Quando ergo eſt queſtio de dilectione creature ſi ſit queſtio de equalitate boni voliti certum eſt ꝙ ſemper magis diligit creaturā perfectiorem. ¶Iſtis ſuppoſitis ponitur prima cōcluſio. deus ab eterno diligit ſe & omnia creata & creanda ex charitate formaliter que ē eſſētia diuina. ¶Q̄tum ad primam partē probatur ꝙ deus dilexit ſe ab eterno quia deus ab eterno fuit beatus/ergo ſemp dilexit ſe: patet. quia niſi ſic tunc aliquādo eſſet in potentia ad diligendum ſe & non diligendū ꝙ non poteſt eſſe. Similiter ab eterno dilexit creaturas creandas: patet. quia ab eterno cognouit illas & habuit velle communicare bonum cuilibet creature. Et hoc nihil eſt aliud q̄ amare: igitur propoſitio vera.

¶Secunda concluſio eſt. Poſſibilia non fu

Quid eſt deus diligere aliquem

Correlarium.

Duplex charitas.

Quid eſt creaturā diligi equaliter.

Correlarium.

Velle vel efficere

Prima concluſio.

Secūda. concluſio

ra deus nō diligit. iſtud iam probatum eſt i notabilibus. quia implicat ꝙ deus diligat aliquid aliud a ſe: quin communicet illi aliquod bonum. patet: quia bene ſequit. deus diligit/ergo vult ei bonū. Et ſi vult bonū communicat vel communicaturus eſt pro aliquo tempore/ergo non ſtat ꝙ deus diligat aliquid non futurum. Bene tamen ſtat ꝙ deus ab eterno dilexerit aliquam creaturam & tamen nunq̄ diliget: patet. de re corrupta que nunq̄ reproducetur deus dilexit Et tamen nunq̄ poteſt velle ei bonum: nec eſt i poteſtate poſtq̄ corrupta eſt.

Tertia concluſio

¶ Tertia concluſio. deus ſolas creaturas ratiōales diligit primomodo & ꝓprie. patet: diligere proprie ex charitate eſt diligere ad beatitudinem vel reſpectu beatitudinis: ſed ſic ē ꝙ ſolas creaturas rationales deus diligit hoc modo. Certum eſt ꝙ ſolis creaturis rationalibus deus poteſt velle virtutem & bonos actus: quia deus non poteſt velle alicui ꝙ ē ei impoſſibile: ideo deus non poteſt diligere niſi creaturam rationalem primomodo.

Quarta concluſio

¶ Quarta concluſio. attendendo equalitatem amoris penes actum dilectionis quo diligit formaliter ſe: & alia diligit equaliter. iſta ꝯcluſio ſatis declarata ē in notabilibus

Quinta concluſio

¶ Vltima concluſio referēdo equalitatem dilectionis ad bona volita aut ordinem volēdi deus inequaliter diligit ſe & creaturas: iſtud eſt ſatis declaratum.

An deus equalit̄ ꝑdeſtinatū & reprobū (dato ꝙ ſint in eq̄li gr̄a) diligat.

¶ Sed eſt difficultas de reprobis. ſint ſortes & plato: ſortes ꝑdeſtinatus & plato reprobus: volo ꝙ ſint nunc in gratia: & ꝙ equaliter diligant deū. Tunc ſic arguitur/ dicit deus: diligētes me diligo/ergo equaliter me diligentes diligo: ſed ſic eſt ꝙ iſti duo equaliter diligunt/ ergo: &c. Oppoſitum tamē patet ex prehabitis: quia deus vult maius bonū vni. &c. ¶ Dico breuiter ꝙ deus non equaliter eos diligit quia vult vni beatitudinē & alteri non. immo non vult alteri beatitudinē. Et

Argumētum.

ad argumentum reſpondet Holcot & dicit ꝙ capit ibi diligere. i. ꝑſeueranter viuere ſecundum mandata dei vſq; in extremū vite: ſed ſi capiatur diligere id eſt habere habitum tunc non ſequitur/ diligentes me diligo/ergo equaliter diligentes me equaliter diligo niſi capiatur reſtrictiue: puta ſecundum preſentem iuſticiam equaliter illos diligit. Et ſic non eſt difficultas. ¶ Sed arguitur contra primam concluſionem: deus diligit omnia creata/ergo diligit cōtradictoria aut contraria. Diſtingo ꝙ diligat cōtradictoria aut contraria/aut q̄tum ad hoc ꝙ ſint ſimul. Et ſic bene verū eſt: imo ab eterno deus in eſſe entitatis dilexit contradictoria/aut in eſſe veritatis ſic ꝙ ſimul vera aut falſa: & ſic nego. Et de iſta dilectione nō eſt ad propoſitum.

An dilectio qua deus diligit ſe & alia ſit act⁹ ꝑſonalis aut eſſentie.

¶ Sed dubitatur vtrū actus quo deus diligit omnia ſit proprius alicui perſone in diuinis. Reſpōdetur ꝙ deum diligere ſe & alia eſt actus eēntialis/ & ſic nulli perſone proprius. Bene verum eſt ꝙ dilectio attribuitur ſpiritui ſancto: quia omnia que ad volūtatem pertinent ſolent attribui ſpiritui ſancto. Et ea que pertinent ad intellectum verbo/ in rei tamen veritate non magis conueniunt vni perſone q̄ alteri.

An deus plus dilexerit petrū q̄ Joannem.

¶ Dubitatur vltimo: vtrum deus plus dilexerit petrum q̄ Ioannem. Iſta queſtio eſt ruinoſa & antiqua. Et certum eſt ꝙ ſi intelligatur q̄tum ad actum dilectionis ꝙ equaliter. quia eſt ipſe deus: ſed loquēdo de bono volito eſt queſtio facti/ & ego neſcio: quia nō inuenitur ex ſacris litteris hoc determinatū bene verum ꝙ exhibuit plura ſigna amoris Iohanni: ſed nō ſequitur: ergo plus dilexit: quia etiam Iude reprobo exhibuit plura ſigna amoris vt patet ex euāgelio Et hec pauca ſufficiant de preſenti diſtinctione: ſed q̄a ſequens agitata eſt in vigeſimatertia: ideo tranſeo ad trigeſimamquartam.

¶ Diſtinctio. xxxiiij.

Queſtio de donis S. Tho.

QVeritur vtrum/ virtutes dona/ fructus/ & beatitudines/ ſint idem habitus inter ſe. Tota iſta queſtio ſtat in duobus punctis & in ea non ē magna difficultas. Sed hic ponitur diſtinctio donorum a virtutibus. Dicit

Dupl̄r intellectus mouet ad bonum.

enim. S. Tho. loquendo de iſta materia qđ
intellectus poteſt moueri ad bonum & ad
malum. A duobus autem poteſt aīa moue-
ri ad bonum. Primum a ratiōe humana pu
ra ſecundum dictamen naturalis rationis.
Et ad hoc diſponendum ponuntur in ani-
ma virtutes Morales que naturaliter incli-
nant animam ad conformiter agendum ad
dictamē rectum naturaliter cognitum ſecū-
dum ꝙ ſtando in puris naturalibus homo
cognoſcere poteſt. ¶ Secundo / mouetur

Rō. cur Tho. ponat dona diſtincta a virtutibus.

anima ab ipſo eleuante ipſam animam ad
bonum ſupernaturale ſeu ad bonū quod
ratione naturali cognoſci nō poteſt. Et ad
diſponendum ipſam animam ad tale bonū
deus infundit dona. Et iſta ē ratio que mo-
uet. b. Thomam ad ponēdum dona diſtin
cta a virtutibus moralibus. ſed eius ratio nō
ē multum apparens / quia per virtutes theo-
logicas poteſt anima eleuari ad bonum ſu-
pernaturale. ¶ Pro impugnatione iſtius

Diuiſio habitus.

opinionis. notādum primo ꝙ virtus & ha
bitus non ſunt ſpecies ſpecialiſſime: ſed ge-
nera ſubalterna. Habitus enī prima ſui di-
uiſione diuiditur per habitum intellectua-
lem & habitum affectiuum ſeu voluntatis.
Et vlterius vtrūqꝫ iſtorum membrorum tā
intellectus ꝙ affectiui diuiditur in habitum
infuſum & habitum acquiſitum. Dicit enī
ſcotus ꝙ ad iuuādum potentiam intuitiuā
ſeu apphēſiuam ponitur habitus infuſus &
acquiſitus. Et virtus affectiua diuiditur: qa
quedam eſt circa operationem ad ſe: & que-
dam circa operationem ad proximum. Et
dicit Scotus ꝙ virtutum affectiuarum que
reſpiciunt obiectum creatum / quedam ſunt
ad ſe vt fortitudo / temperantia: quedam ad
proximum vt iuſticia: iuſticia etiam ſecun-
dum Scotum ſubdiuiditur ſecundū ꝙ quis

Iuſticia duplex.

poteſt ſe habere ad alterū dupliciter Primo
modo communicādo ſe illi per amicitiam.
Secundo modo communicando ei aliquid
aliud a ſe. vnde virtus inclinās ad primum
dicitur amicitia: quia quis ſeipſum diu pro-
ximo poteſt dare: & hec amicitia ē perfectiſ-
ſima ſpecies iuſticie. Si autem communicet
proximo aliquid aliud a ſe: aut ergo bona
extrinſeca: puta quantum ad ea qbus homi-
nes indigent communicare / & talis dicitur
iuſticia commutatiua vt in contractibus.
Si autem communicet aliquid neceſſarium
ad conuictum & ſimul pacifice habitandū.
Et hoc dupliciter: quia ꝙtum ad debitū re-
gimē / vel ꝙtum ad debitam ſubiectionem:
prima poteſt vocari dominatiua vt in prin
cipe: & ſubiectiua vt in ſubditis. Et ſic ſunt
tres virtutes morales pertinētes ad iuſticiā:
ſcilicet amicitia. Vnde ad hoc ꝙ homo per
fecte ſe habeat circa quodlibet obiectū ſuffi-
cit habere iſtas virtutes puta theologas &
morales. Nam ad diligēdum deum ſufficit
charitas / ſimiliter prudentia perficit intel-
lectum ſufficienter ad hoc ꝙ recte ſe habeat
circa quodcunqꝫ agibile. Similiter morales
ſufficienter perficiunt voluntatem ad hoc
ꝙ recte ſe habeat circa ſe & proximum ſuum
Ex quo ſequitur ꝙ non ſunt ponenda do-
na ꝙ ſint alij habitus diſtincti ab illis virtu-
tibus iſta ꝙ omne donum vel erit prudētia
vel iuſticia: &c. Nam ſunt aliqua dona in
intellectu / aliqua in voluntate. que ſunt in
intellectu non diſtinguuntur a virtutibus
intellectus. nec que in volūtate a virtutibus
voluntatis. Vnde certum eſt ꝙ homo ſuffi
cienter perficitur quo ad intellectum & vo-
luntatem per habitus ſupradictos / & dato
ꝙ ſint alij habitus quia tot poſſunt eſſe ha-
bitus diſtincti quot ſunt propoſitiones ter-
mino vel terminis differentes / tamen iſti ha
bitus ſufficiunt ad hoc ꝙ homo ſit pfectus
quo ad beatitudinem habendam / & alij hi-
tus non ſunt neceſſarij ad beatitudinē eter-
nam. cum igitur ſufficienter perficiatur ho-
mo ī via in ordīe ad deū p tres virtutes theo
logas & p quattuor virtutes cardinales ad
ſe & ad proximum nō videtur neceſſarium
ponere alios habitus. Vnde exprimuntur
in ſe vel in ſuis ſpeciebus per beatitudines
dona & fructus vt patet diſcurrēdo / ſiue ma
uis dicere beatitudines dona & fructus ſunt
vel virtutes theologice vel morales vł paſ-
ſiones ſequētes ad illas. Nam beatitudines

quas ponit Ieſus Mathei.v. non ſunt habitus diſtincti a virtutibus moralibus vł theologicis: imo Omnis beatitudo eſt aliqua illarum virtutum vel ſpecies illius virtutis Dices/quare ergo vocãt beatitudines ſi nõ diſtinguntur a virtutibus. Dico ꝙ vocantur beatitudines non qa formaliter ſint beatitudines quia non ſunt clara viſio & dilectio dei:ſed vocantur beatitudines meritorie/quia ſunt merita per que meremur illã beatitudinem formalem eternã. Vnde beatitudines octo exprimuntur ſic / beati pauperes ſpiritu/ beati mundo corde / beati qui perſecutionẽ patiuntur / beati mites/ beati pacifici/beati miſericordes / beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam/beati qui lugẽt In quibus exprimuntur due virtutes infuſe theologice/& tres morales ĩ ſe vel ĩ ſuis ſpeciebus. Hoc declaratur per ordinem / primo due beatitudines continentur ſub temperãtia:& ſunt ſpecies eius: ſcilicet beati pauperes ſpiritu intelligitur vna ſpecies temperẽtie / ſcilicet humilitas. pauperes enim ſpiritu ſunt humiles/alia eſt beatitudo:ſcilicet beati mundo corde / & illi vocantur mundo corde q ſunt imunes ab omni voluptate inordinata: ideo eſt ſpecies temperentie. Non enim habere aliquam voluptatẽ inordinatam pertinet ad temperantiam. Fortitudo exprimitur in patientia que eſt eius potiſſima ſpecies. Ibi beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Item iuſtitia exprimitur in amicitia ibi beati mites:nã mititas eſt ſpecies iuſtitie qua quis dat ſe alteri quo modo poteſt ſe dare/& ſic exprimiẽ amicitia qua quis proximo ſe communicat: vnde dicit Sco. ꝙ ſunt tres beatitudines q̃ pertinent ad iuſticiam/vna exprimitur cum dicit beati mites/alia in alia ſpecie exprimiẽ que diuiditur in dominationem iuſtam & obedientiam cum dicitur beati pacifici. pax enim ſeruatur cũ preſidens recte regit & ſubditus recte obedit: & tertia ſpecies iuſtitie exprimitur que eſt q̃tum ad exteriora communicando cum diciẽ beati miſericordes/ caritas autem exprimitur ibi beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam/ caritas enim vie eſt habitus quo eſurimus iuſtitiã & diligere deum in ſe qui ẽ vera iuſtitia. Spes exprimiẽ ibi beati qui lugẽt / per luctum enim ſeruaẽ habitus quo deſideramus & cõcupiſcimus deum nobis. Ex his igitur patet ꝙ in octo beatitudinibus exprimuntur virtutes appetitiue tam morales q̃ theologice vel in ſe vł in ſuis ſpeciebus. due autem virtutes intellectuales vna acquiſita:ſcilicet prudentia alia infuſa:ſcilicet fides non exprimuntur nec in ſe nec in ſuis ſpeciebus: ſed ſatis dãtur intelligi per appetitiuas. voluntas enim non eſt optime diſpoſita ſine virtutibus itellectualibus. Dona autem ſpirituſſancti que ſunt ſeptẽ nullo mõ diſtingũtur a ſeptem virtutibus imo quodlibet donum eſt aliqua illarum virtutum vel prudentia vel fortitudo &c. Et dicũtur dona ſpirituſſancti:quia dãtur a ſpirituſancto: non tamen ſicut virtutes theologice/quia licet dentur a ſpirituſãcto:tamen ſimiles in ſpecie poſſumus acquirere. Primum donum ſpirituſſancti eſt conſilium & eſt prudentia: quia conſilium eſt iudicium practicum de aliquo faciendo vel non faciendo vt aſſenſus quo iudico deum eſſe diligendum ẽ prudentia/ conſilium capitur dupliciter: vno modo pro inueſtigatione quia inquirimus / quid agendum ſit & iſta inueſtigatio proprie vocatur conſilium/alio modo pro iuditio ſequente iſtã inueſtigationem. Fortitudo ſuo nomine exprimitur. Temperantia exprimitur in timore:ideo timor non capitur in propria ſignificatione:ſed capitur pro humilitate vt eſt donum. iuſtitia exprimitur in ſua ſpecie ſcilicet in pietate que diciẽ mĩa/caritas in ſapientia / caritas eſt habitus quo ſapit mihi deus in ſe ſeu quo placet mihi eius bonitas in qua etiam intelligitur ſpes que eſt habitus quo ipſũ obiectũ ſapidum mihi volo. donum ſcientie & intellectus reducũtur ad ipſam fidem:ita ꝙ ſunt fides/ differũt tamẽ ſicut perfectum & imperfectum / ſed perfectum & imperfectum non variant ſpeciem Vnde donum itellectus eſt fides de primis

articul & donū ſciētie eſt de ſpālibus articulis. primi articuli ſūt illi ad quos obligabāt omnes in quocunq ſtatu ſicut ꝙ deus ē creator remunerator/ deo eſt obediendū &c. Fructus vero ſunt. xij. ſ. charitas/ gaudiū/ pax/ pacientia/ benignitas/ bonitas/ longanimitas/ manſuetudo/ fides/ modeſtia/ cōtinentia/ caſtitas/ de quibus determinat apoſtolus ad gala. quito. Vndecim iſti fructus ſic ſe habent ꝙ omnes ſunt virtutes ſupradicte puta vel morales vel theologice vel paſſiones ſequentes ſicut gaudium: qḋ nō eſt actus ſed paſſio. Similiter pax capitur p ſecuritate & eſt paſſio itellectus que paſſio ſequitur iudicium certū de aliquo/ ſicut beati ex reuelatione habent iudicium certū de perpetuitate beatitudis/ quia aſſentiunt iſti ꝙ beatitudo erit perpetua/ quod iudicium ſequitur vna paſſio que vocatur ſecuritas. non omnis ergo fructus eſt virtus ſed ē virtus vel paſſio & iſta patent. Vnde notādū ꝙ longanimitas non eſt niſi animoſa expectatio alicuius ſicut patres in libo habebāt longanimitatem. i. animoſam expectationem redemptoris & vocatur ſpes. Caſtitas que triplex eſt. ſ. virginalis: cōiugalis: & vidualis reducitur ad temperātiam. Fortitudo exprimitur in paciētia. charitas: & fides nomine proprio. Iuſticia in miſericordia q̄ dicitur bonitas & amicicia que vocatur benignitas ac in ſpecie pertinente ad regimē & ſubiectionem cum dicitur manſuetudo. Māſuetus is dicitur qui obſequtur ſine munere/ ſed prouidentia in modeſtia exprimitur propterea dicitur modeſtus qui debitū modum obſeruat. Reſolutō ex dictis eſt ꝙ dona/ fructus: & beatitudines non ſunt alij habitus ab habitibus virtutum vel ipſarū ſpecierum. Vltimo notandum ꝙ virtutes dicuntur dona/ quia a deo liberaliter cōferūtur. theologice enim ſunt habitus a deo infuſi/ & morales licet ex actibus generenē nichilominus tamen dicuntur dona dei p eo ꝙ concurrit cum libero arbitrio vt cauſa principalis per liberalem & beniuolam cooperationem. Nemo enim ſicut dicit ſapiens poteſt eſſe continens niſi deus dederit. Dicuntur etiā fructus propter ſpiritualem refectionem & dulcedinē ſibi annexā. & dicuntur beatitudines in ſpe vel merito quia per ipſas meremur vitam eternam.

Duodecim fructus

reſolutio

¶Prima concluſio/ viator ſufficienter perficitur in via per habitus ſeptem virtutum ad quoſlibet actus ſaluti neceſſarios eliciendum. Nam in ordine ad deum per tres theologas ſufficienter perficitur. in ordine vero ad ſe & ad proximum per humanas. id eſt quatuor cardinales virtutes. hec probatur. ſoli habitus ſiue virtutes ſunt ponende quibus debet perfici viator circa omne obiectum q̄tum ad actus eliciēdos circa quod perfici poteſt i via/ ſed huiuſmodi habitus ſunt ſeptem virtutes in genere. Nam omne obiectum circa quod perfici poteſt viator aut ē deus/ aut creatura/ ſed circa deū ſufficienter perficitur tribus theologicis: puta vt intelligat eum/ & eum ſuper omnia diligat: & illum ſperet vt ſibi commodum/ q alios actus ordiatos circa deum habere nō poteſt q̄ intelligere & diligere deum in ſe. & ipſum vt ſibi commodum appetere. & q̄tum ad primum ſufficienter per fidem perficitur quo ad ſecundum per charitatem & quo ad tertium per ſpem / ſed ꝙ ſufficiēter perficiatur viator quo ad ſe/ & proximum per quatuor cardinales apparet. intellectus enim ſufficiēter per prudentiam perficitur/ quia per illam cognoſcit omnia agibilia & fugibilia circa creaturas. Similiter ipſe appetitus perficitur q̄tum ad ſe/ & ad alterū appetendum/ diligendum/ vel fugiendum p tres virtutes morales vt ſatis intuēti patet/ dicitur ad quoſlibet actus ſaluti neceſſarios/ quia pter illos ſeptē habitus plures ſūt habitus ſpeculatiui & practici vt methaphiſicales/ mathematicales & naturales & ſimiles qui non ſunt ad ſalutem neceſſarij. non eni eſt de neceſſitate ſalutis ꝙ ſortes ſit mathematicus vel phiſicus/ patet. Igiē ꝙ nō ē neceſſe ponere alios habitus. Ex dictis iſerē ſecunda concluſio ꝙ beatitudines & dona ſpūſſancti non diſtingūtur realiter a ſupra

Prima poſitio.

Secunda cōcluſio

dictis ſeptē virtutibus. quod patet : nā do-
na & beatitudines ſunt hītus qdē pficiētes
potētias aīe q̄tū ad ea q̄ ptinēt ad eius ſalu-
tē: ſed tales hītus ꝯprehēdunt ſub illis ſep-
tē virtutibus/ vt prius declaratū ē/ ergo nō
diſtīgunt ab eis realiter. Ex quo infert Ter-
tia ppō ꝙ pfectio donorū & beatitudinū
nō mutat ſpeciē virtutū: nā pfectio hītuū &
actuū attēdit penes itētionē gradualē q̄ nō
mutat ſpeciem: igit. Quarta ppō: q̄uis res ſi-
gnificate p dona beatitudines & fructus nō
diſtīgūt realr ab hītibus virtutū differūt: tñ
ratiōe hec noīa donū/ beatitudo/ & virtus
primū/ patet. q2 oē donū & oīs beatitudo
eſt virtus/ ſecūdū patet. iferius diſtīguit ra-
tione a ſuo ſupiore : ſed dona & beatitudi-
nes ſūt iferiora ad virtutē. Nā hoc nomē vir
tus iportat omnē hītū inclinātē ad actū vir
tuoſū ſiue ifuſū ſiue acqſitū: donū aūt tantū
hītū infuſū/ beatitudo i pposito hītū infu-
ſū & pfectū/ nec i oībus illis q̄rēda ē realis di
ſtictio: q̄uis diuerſis nominibus exprimant
q̄re nūerus octo beatitudinū/ donorū/ & fru
ctuū nō iportat realē diſtictionē a ſeptēna-
rio nūero virtutū/ cū eni ſint hītus pficiētes
hominē i ſuis opatiōibus neceſſarijs ad ſa-
lutē nō diſtīgunt a virtutibus. ¶ Circa di-
ſtinctionē trigeſimā quītā q̄rit: an ſapiētia/
ſciētia/ itellectus/ & ꝯſiliū ſint hītus intelle-
ctuales: nā dictū ē ꝙ ſapientia erat charitas:
ideo videt ꝙ ſit i volūtate. Pro ſolutiōe no
tādū ꝙ ſapiētia capiat dupliciter: vno mo-
do vt ē vnus de quiq3 habitibus intellectu-
alibus poſitis ab Ariſto. vj. Ethico. & hoc
mō ē circa cauſas altiſſimas. Alio mō capit
large p cognitiōe rerū diuinarū & hūanarū
& iſtis duobus modis nō capit in pposito:
ſed vt dictū ē ſapiētia ē charitas q̄ ē hītus ap
petitiuus: nā bonauētura dicit ꝙ ſapientia
vt ē donū i cognitiōe & affectiōe eternorū
ꝯſiſtit/ & ſic icludit fidē tāq̄ preuiū ſicut ac-
tus volūtatis pſupponit actū intellectus: &
ex ꝯſequēti dat itelligere ſpem. Intellectus
aūt eſt cognitio veri eterni ſcđm cōditiōes
creaturarū. i. ſecundū ꝙ ex conditionibus
creaturarū noſci pōt: & ſic i duobus a ſapiē

tia differt/ primo quia intellectus ad ſolum
intellectum pertinet/ ſapientia autem ad in-
tellectum & affectum/ ſecundo quia ſapien
tia eſt cognitio & amor dei ſecundum pro-
prias conditiones deo competentes/ intel-
lectus vero ſecundum conditiones deo &
creature communes. Scientia vero eſt co-
gnitio practica dirigens actionem ſecundū
regulam fidei. Conſilium eſt cognitio pra-
ctica dirigens in eligendis & fugiendis ſe-
cundum regulam diuini iuris que ſunt ſpe-
cialis arduitatis : & ſic conſilium videretur
ſpecies ſcientie. Sed eſt difficultas quomo-
do ſcientia & intellectus dicantur eſſe fides
& ꝙ ſunt vnus habitus: & ꝙ ſolum diſtin-
guntur prout ſunt dona ſecundum perfe-
ctum & imperfectum. Contra/ in noticijs ac
quiſitis ſcientia & intellectus ſunt habitus
alterius rationis/ ergo vbi etiam erunt ha-
bitus infuſi. Reſpondetur q̄ intellectus &
ſcientia in noticijs acquiſitis diſtinguntur
ſpecie & ſunt alterius ratiōis. Nam eſt alia
euidentia principiorū & concluſionis. pri-
cipia enim habent ſuam euidentiam a notī
tijs incomplexis terminorum & euidentia
concluſiōis eſt ab extriſeco puta ab euiden
tia pricipiorū. Sed quādo ſunt dona : puta
intellectus & ſciētia habēt vnā euidētiā: pu
ta veritatē reuelātis cui veritati aſſentimus
vñ tota fides hēt vnā euidētiā/ vñ itellectus
q̄ ē donū ſpūs ſcti ē fides de primis articulis
& ſcía ē fides de illis q̄ oñdūt & deducūt ex
ill' pricipijs vt illa q̄ deducūt ex duodeci ar
ticul' vl' ex prīo articlo ſūt aſſēſus quo aſſen-
tio mediāte auctoritate reuelātis. vñ licet i-
tellectus & ſcía vt ſūt dona ſint fides tñ ſpē
diſtīgūt: iō nō ſūt vna fides i nūero/ vl' i ſpē
ſed ſūt vna fides i gñe. Nā itellectus ſuppo-
nit p fide q̄ habet de articulis/ & ſcía p illis q̄
deducūt ex articul' & hñt ſuā euidētiā ex au
ctoritate reuelātis. Ex dictis ſeqt ꝯcłō. Sapiē
tia/ ꝯſiliū/ ſcía/ & itellectus put ſūt dōa ſpūs
ſancti realiter iter ſe differūt: patet. oīs hītus
diuerſorū obiectorū & actuū realiter diſtin
gūtur. nihil eni arguit diſtictionē hītuū q̄
diſtictio actuū & obiectorū: ſed illa q̄tenus

ſūt dona ſpūs ſācti ſunt diuerſorū actuū & obiectorū: igiť &c. & hec ſufficiāt de donis beatitudinibus/ & fructibus. In ſequenti diſtīctiōe. ſ. xxxv. tractať de ↄnectiōe virtutū an. ſ. virtutes ī gñe ſint adinuicē ↄnexe quā materiā ī ꝑludijs moralibus ad lōgū tractaui: & de gradibus virtutū quare illuc recurrēdū oīa eni ī oībus docere locis mutacitatis potius ꝙ doctrine ꝓpriū eſt: ideo tranſeo ad trigeſimam ſeptimam diſtinctionem.

¶ Diſtinctio. xxxvij.

POſtea ꝙ in ꝓcedētibus determinauit magiſter de ꝑfectiōibus capitis xp̄i & mēbrorū hitualibus: hoc eſt de hītibus virtutū & donis: nūc agit ī q̄tuor diſtīctiōibus vltimis de ꝓceptis decalogi: iō ꝗrit vtrū ad ꝓcepta decalogi alia legis precepta reduci poſſint. Pro declaratione notandū prio ꝙ ius diuinum tria gñā ꝓceptorū ꝑtinet moralia. ſ. iudicialia & ceremonialia. Moralia ꝓcepta fuerūt de actibus virtutū: de quorū nūero ē decalogus/ & ſpectāt ad ius naturale qa talia precepta moralia multū ſunt ↄformia naturali iuditio rationis. Nā ius naturale explicatū fuit ī decē ꝓceptis decalogi exodi. xx. Precepta aūt iudicialia ſunt de actibus ꝑticularibus iuſticie obſeruāde īter hoīes: & de cauſarū deciſiōibus: vt ē illd' oculū ꝑ oculo dare/ dētē ꝑ dēte. Ceremonialia vero fuerūt ꝓcepta de actibus exterioribus diuini cultus ꝑ q̄ determinabātur ea ꝙ ſpectāt ad cultū diuinū: vt ſūt ſacrificia & oblatiōes/ veſtes ſacerdotales/ tēpli introitus &c. per illa enim homines profitebantur diuinam ſeruitutē Ceteris autem euacuatis remanſerunt in noua lege ſola moralia que per chriſtum fuerunt declarata: Mathei. v. Decalogus igiť decem continet precepta: quorum quedam ſunt prime tabule/ quedam ſecunde/ prime tabule ſunt tria ad deum pertinentia: quorum duo negatiue exponi debent. Primū non habebis deos alienos. ſecundum/ deo non facies irreuerentiam / tertium eſt affirmatiuum/ deus eſt diligēdus/ deus eſt colēdus/ reliqua ſeptem proximum concernūt. Notādum etiam ꝙ triplex eſt lex: ſcilicet diuina/ nature/ & hūana. Lex diuia eſt ſignū nobis reuelatum notificatiuum volūtatis diuine volentis creaturam rationalem ad aliqd faciendum vel non faciendum teneri pro ꝓſequutione beatitudinis eterne/ duo igitur requiruntur ad hoc ꝙ ſit lex diuina/ primum ꝙ ſit a deo reuelata/ ſecūdum ꝙ ſit īmediate pro conſequutione felicitatis eterne. Ex quo ſequitur ꝙ licet lex poſitiua canonica ſit pro conſecutione beatitudinis: non tamen diciť lex diuina: quia non eſt a deo reuelata: ſed eſt ſignum humanitus traditum obligatiuum ad aliqd faciendum vł non faciendum pro conſecutione felicitatis eterne: & ſic bene conuenit in fine cum diuina: tamen non eſt tante obligationis ſicut diuina. vtrum autem legiſlator humanus poſſit obligare ad aliquid cuius tranſgreſſio inducit mortale tetigi in lectura oꝛcam de poteſtate ſummi pontificis. Lex nature eſt ſignum nobis inditum a natura notificatiuum recte rationis diuine volentis creaturam teneri ad aliquid faciendum vel non faciendum pro conſecutione felicitatis hūane. Ex quo ſeqtur. ꝙ lex nature dupliciter differt a diuina/ primo qa nō eſt reuelata ſicut diuina/ ſecūdo: qa non eſt imediate ꝑ cōſecutiōe felicitatis eterne ſed humane/ & quādo dicit ꝙ ē ſignū nobis īditū hoc eſt intelligēdū ꝙ lex nature eſt ꝓpō ſiue ſignū practicū cuius aſſēſus cauſať a noticijs terminorū: & dicunt cōiter doctores ꝙ tria pria ꝓcepta decalogi puta nō hēbis deos alienos/ nō facies irreuerētiā deo tuo: & diliges dñm deū tuū/ ſūt ꝓprie de lege nature ꝓprie capta: ſaltē nō ē difficultas de duobus negatiuis. dices a quo lex nature habet ꝙ ſit obligatoria/ dr̄ ꝙ volūtate diuia. Nā ſicut deus ē pria cā effectus ſine q̄ nū ꝙ creatura ꝑt agere ita volūtas diuina ē prima lex obligatoria ſine qua leges alie nūꝙ poſſūt obligare: iō oēs obligatiōes tales ſūt a deo tāꝙ a prio & pricipali obligāte/ lex ergo na

Triplex eſt lex

2

ture habet ſuã obligationẽ a volũtate diui
na imo ſi ꝑ ipo ſſibile nõ eẽt volũtas diuina
nõ eẽt lex aliq̃ obligatoria. alia ẽ lex poſitiua
ciuilis & ẽ ſignũ hũanitus traditũ. i. ab ho-
minibus obligatoriũ ad aliqd faciendũ vel
nõ faciẽdũ ꝓ ꝯſecutiõe felicitatis hũane &
reipu. pacificatiõe. Hic ſolet q̃ſtio moueri
an oĩa ꝓcepta decalogi ſint de lege nature:
hoc ẽ/ vtrũ ꝓcepta decalogi ſint ꝓpõnes pra
ctice ꝑ ſe note. Lex eni nature ẽ ꝓpoſitio pra
ctica ꝑ ſe nota. vñ lex nature nõ dicit̃ eſſe ſi-
gnũ nobis īditũ eo ꝙ inſit nobis a natura:
ſed qa cognitis terminis naturaliter illi pro
poſitiõi aſſentimus. Ad q̃ſtionẽ reſpõdet ſã
ctus Thomas ꝙ lex nature ẽ q̃dam prĩcipia
practica ꝑ ſe nota q̃ cognoſcuntur cognitis
terminis. vñ nõ ſolum ꝓpões practice ꝑ ſe
note dicũtur eẽ de lege nature: ſed etiã ille q̃
deducũtur ex ipſis i bona ꝯſequẽtia ſũt etiã
de lege nature ſtrictiſſime capta: ideo dicit
Tho. ꝙ oĩa ꝓcepta decalogi ſũt de lege na-
ture habẽtia bonitatẽ itrinſecã ſecũdũ ſe or
dinatã ad vltimũ finẽ: & illa q̃ ſũt ꝓhibitiua
malitiã annexã auertantẽ a fine vltimo ſine
q̃ nũq̃ poſſũt eẽ: vt hoc ꝓceptũ diliges dñm
deũ tuũ: habet bonitatẽ annexã & inatã ſi-
ne q̃ nõ põt eẽ: & de negatiuis ſuo mõ dicẽ
dũ eſt. Ex quo ſeqtur. ꝙ ꝓcepta tã ꝓceptiua
q̃ ꝓhibitiua dicũt ꝓcepta qa bona/ & nõ edi
uerſo/ ꝓhibitiua ſunt talia qa malitiã habẽt
intrinſecã. Et ſic ꝯſequenter dicit Tho. ꝙ
deus nõ põt diſpẽſare in ꝓceptis decalogi:
ſiue prime: ſiue ſecũde tabule: ita ꝙ deus nõ
põt facere quin iſta precepta habeãt boni-
tatẽ vel ſuã ꝓpriã malitiã/ quã obrẽ oppoſi-
tũ nũq̃ licite fieri põt. Cõtra. deus diſpenſa
uit de homicidio/ de furto/ nã dicit abrahe
imola filiũ tuũ & de ꝑſanſone. Reſpõdet. ſ.
Tho. ꝙ ꝓcepta dupliciter capi poſſũt: vno
mõ vt importãt ſolũ actũ. & ſic bñ deus põt
diſpẽſare: alio mõ vt ſũt ꝓhibita: & ſic non.
Sed hoc nõ videt̃ ꝯformiter dictũ: nã dicit
ꝙ ſũt ꝓcepta vl ꝓhibita: qa bona vl mala/ iõ
dato ꝙ nõ ꝓhiberẽtur haberẽt adhuc ſuã ꝓ
priã malitiã aut bõitatẽ: iõ aliter dicũt alij
& ꝓcipue Scotus ꝑñti diſtinctione/ prio de-
clarans quid ſit diſpenſare/ dicit enim ꝙ di
ſpenſare eſt ius reuocare vel ipſum declara-
re. Reuocare ius eſt precipere oppoſitũ iu-
ris ſicut videtur precepiſſe multis oppoſitũ
iſtorum preceptorum ſaltẽ ſecunde tabule:
vt patet de Abrahe/ ꝑſanſone/ & filijs iſrael
qui ceperũt egiptiorum vaſa: & ſic in mul-
tis diſpẽſauit. Sed declarare eſt oñdere illd
ius vel legem non obligare in aliquo caſu
ita ꝙ iſta declaratio eſt ſpecies iuſticie q̃ vo
catur epikeya/ & a iuriſtis diſpenſatio. di-
cit larſon ꝙ ſi velimus cognoſcere declara-
tionem iuris ſupponamus virum prudẽtẽ
eẽ pñtẽ: an talis iudicaret ius i tali caſu obli
gare/ vt ſortes ãbulãdo cadit & iterficit ho
minem a caſu/ ſapiens iudicabit legem non
intendere obligare iſtum in tali caſu. Iſtis
ſuppoſitis ponuntur alique propoſitiões:
prima. Nõ omnia precepta decalogi ſunt Prima cõcluſio.
de lege nature ſtricte capta: patet. non om-
nia illa precepta ſunt principia practica ex
terminis euidentia: aut cõcluſiones ex illis
in conſequentia neceſſaria illate: igitur/ añs
patet: precepta ſecunde tabule non ſunt de
iure naturali ſtricte capto. quod patet/ quã
do ſunt aliqua practica per ſe nota aſſenſus
illorum cauſatur ex noticijs terminorum
& neceſſario ante omnem actum volunta-
tis: ita ꝙ circunſcripto per impoſſibile quo
cumq̃ actu voluntatis non minus cauſare-
tur aſſenſus illorum & veritas: ergo ſi iſta
ꝓcepta ſcđe tabule eẽnt ꝑ ſe nota itellectus
diuinus apprehẽdẽs terminos neceſſario
aſſentiret illis añ oẽm actũ volũtatis: ergo
deus neceſſario vellet illa/ qđ tñ fſm ẽ. deus
ei nllũ actũ volũtatis neceſſario habet circa
creaturã: ſed ſolũ circa ipm puta neceſſario
diligit ſe. ꝓcepta eni ſcđe tabule nõ hñt ſuã
rectitudinẽ niſi qa volita a deo/ & nõ hñt re
ctitudinẽ ex obiecto ſicut ꝓcepta prĩe tabu-
le. neq̃ eorũ rectitudo aut bõitas neceſſario
ordinat̃ i vltimũ finẽ: neq̃ malitia neceſſario
deordinat ab vltĩo fine: imo cũ oppoſitis
iſtorũ ſtat ſimplr dilectio dei. Scđa ꝓpõ: duo Secũda ꝓpoſitio
ꝓcepta negatiua prĩe tabule ſũt de lege na-
ture accipiẽdo legẽ nature ꝓprie. patet: nã

iſta nõ hẽbis deos alienos ſi nõ ſit nota ex terminis / tñ deducit ex ꝑ ſe notis vt ſic arguẽdo/nihil qđ nõ ē deus ē colendus tanꝗ deus:deus alienus nõ ē deus:ergo deus alienus nõ ē colẽdus & habẽdus tāꝗ deus. Siſr iſta/deo non eſt facienda ĩ reuerentia. licet forte diceret aliquis ꝙ nõ eſt per ſe nota ex terminis poteſt tamē deduci ex his que ſunt per ſe nota ex terminis vt ſic arguendo/illi cui ſumma debetur reuerentia non eſt faciēda irreuerẽtia:ſed deo ſumma debetur reuerẽtia.quia ſumme bonus/igit. ¶ Tertiũ preceptum prime tabule eſt ſabbata ſanctifices in quo intelligitur ꝙ deus eſt colendus & amandus:tūc eſt difficultas vtrum ſit de lege nature ſtricte capte. Reſpõdet Gabriel ꝙ circa hoc nihil vult dicere: ſed credo ꝙ abſolute eſt de iure nature ſtricte capto / quia deus eſt deus:ideo diligendus/& habet rectitudinẽ ex obiecto/& de hoc non facit difficultatem Scotus:ſed de iſta deus eſt diligēdus ĩ aliquo tempore ſecus eſt: vnde hoc p̄ceptum deus eſt colendus includit duo alia precepta:ſcilicet determinationem temporis:puta die dominica: & quo ad negatiuā prohibet actus ſimiles quibus impedit cultus diuinus pro determinato tempore / & arguit ad vtramꝙ partem:nam ſi iſta deus eſt colendus in aliquo tempore non ſit de iure nature ſtricte capto/ tūc poſſet deus abſolute diſpẽſare ꝙ homo toto tempore vite ſuẽ non haberet actum circa deum: & nõ teneretur & vltra/ergo neꝙ circa creaturas quia non poſſunt haberi boni actus completi circa creaturas niſi in ordine ad deum Sed iſtud magis videtur logicale ꝙ theologale : & eſt caſus quem fere omnes tractant doctores/ꝙ aliquis teneatur diligere deum in aliqua parte iſtius hore vtrum ſit obligatus in prima/vel ſecunda/vel tertia &c. ſed hoc alibi tractaui qre &c. puto tñ ꝙ iſta deus ē diligẽdus ĩ aliquo tpe/ſit de lege nature ſtricte capta / nõ tñ iſta deus ē diligẽdus die dñico.

Tertia ꝓpoſitio. Tertia ꝓpõ/oĩa ꝑcepta ſcđe tabule nõ ſũt de lege nature ſtricte: ſed large accepta.patet nõ cognoſcũt cognitis terminis/neꝙ neceſſario deducuntur ex illis/ſũt tamen de lege nature large capta/ id eſt ſũt conſona illis que ſunt de lege nature. Vnde aliquid eſſe conſonum legi nature nihil aliud eſt ꝙ illud eſſe ſimile & aſſimilari illi quod eſt de lege nature:nam iſta eſt de lege nature benefacienti benefaciendum eſt: ſed iſtud honorandi ſunt parentes eſt cõſonũ legi nature:quia parẽtes benefecerũt. Similiter iſta eſt de lege nature/proximus non ē iniuſte dãnificandus: & precepta negatiua ſecunde tabule ſunt cõſona illi propoſitioni:& aſſimilantur: ideo ſunt de lege nature large capta. Et ſic concludit Scotus ꝙ non omnia precepta decalogi ſunt de lege nature ſtricte capta/patet de preceptis ſecũde tabule/item inter precepta prime tabule conceſſum eſt duo negatiua eſſe de lege nature ſtricte loquendo/de tertio autem dubitatur tãdẽ dicit ꝙ ſecũde tabule ſunt bene conſona legi nature : non autem de lege nature ſtricte capta. Contra precepta ſecunde tabule ſunt de iure nature ſtricte capto & per ſe nota/patet. ſequuntur ex hoc: diliges proximum. Nam ſecundum apoſto. ad ro. nõ mechaberis:non occides: & ſi quod eſt aliđ mandatum in hoc verbo inſtauratur. diliges proximum tuum ſicut te ipſum : igitur in illo precepto : diliges proximum tuum includũtur neceſſario precepta ſecũde tabule:& concludit ibi apoſtolus/qui diligit p̄ximum legē adimpleuit. Itē ſaluator Mathei. xx. In his duobus mãdatis tota lex pẽdet & prophete:ſi dilectio proximi neceſſario ſequit ex hoc principio neceſſario/deus eſt diligendus : igitur de primo ad vltimũ omnia ꝑcepta ſecũde tabule ſequũtur neceſſario ex prio ꝑcepto prie tabule:& ita ſi precepta prime tabule ſunt ſtricte de lege nature qa icludũtur in prio pricipio vel ꝑcepto qđ eſt ſimplr de lege nature: ſeqtur ꝙ ꝑcepta ſecũde tabule etiã erunt ſtricte de lege nature: licet ſint cõcluſiões eiuſdem pricipij. Doctor ſubtilis ad hoc argumentũ dat tres ſolutiões:pria ꝙ iſta ꝓpõ:diliges dñm deũ tuũ:ſi affirmatie capiat nõ ē de lege nature

ſtricte capta/ſi vero negatiue exponatur vt deus eſt diligendus:id eſt non odiendus/talis negatiua eſt de lege nature ſtricte capta ſed ad illam non ſequitur iſta/proximus eſt diligendus/& bene notetur ſemper quid itelligimus per diligere proximum. Nam diligere proximum non eſt aliud ꝙ velle ꝓximum diligere deū/ bene poſſet ſequi/deus eſt diligendus:ergo proximus eſt diligēdus/ ſi antecedens eſt de lege nature:ſed dubium eſt dicit Sco. Secunda ſolutio / dato ꝙ deus eſt diligendus ſit de lege nature nō tamen ſequitur:ergo proximus eſt diligendus. Et arguit animi dilectio dei ē ſine zelotipia / ergo ſi deus eſt diligēdus proximus eſt diligendus:nego conſequētiam:ſed debes ſic inferre : ergo non eſt volendum aliquem tantum diligere deum/ vt amor dei ē ſine zelotipia/ergo non eſt volendum deū diligi tantum ab vno. Tertia ſolutio: dato ꝙ iſta eſſet de lege nature proximus eſt diligendus:tamen ad iſtam nunꝗ ſequitur/ ergo furtum nō eſt committēdum / ergo nō eſt fornicandum : nam talia poſſunt ſimul ſtare ꝙ velim iſtum diligere deum & habere vitam eternam: & ꝙ velim habere bona ſua. Ex iſtis clare patet ꝙ iſta que ſunt ſecūde tabule nunꝗ ſunt de lege nature ſtricte capta/ dato etiam ꝙ concedentur ꝙ iſta ſit de lege nature/proximus eſt diligendus/qa non ſequitur proximus eſt diligendus / ergo non ſunt accipienda bona ſua/ſecundo dato ꝙ etiam iſta/deus eſt diligendus ſit de lege nature ſtricte capta:tamen ad ipſam nō ꝗ ſequitur neceſſario iſta/proximus eſt diligendus:ſed bene ſequitur iſta/non eſt volēdum aliquem tantum diligere deum/& videt Gabriel dubius poſt Scotū de illa deus eſt diligendns: an ſit de lege nature ſtricte capta vel vtrum ſolum negatiua. videt tamē mihi ꝙ eſt de lege nature ſtricte capta imo deus neceſſario eſt diligendus ab ipſomet deo:& dato ꝙ ſit: tamen non ſequitur iſta/proximus ē diligēdus vt dictū ē/vn̄ cauēdū eſt ne ponat aliqs terminus faciēs illā eē cōtigētē:qa tūc nūꝗ eēt ꝑ ſe nota/nā licet aliqua contingens ſit euidens: vt paries eſt albus:tamen nulla contingens eſt per ſe nota:ideo ſi addatur terminus faciēs illam cōtingentem non plus erit de lege nature ſtricte capta nec per ſe nota: vt deus eſt diligendus a creatura/deus aliquo tempore eſt diligendus. deus eſt diligendus a ſorte. omnes tales ſunt cōtingentes. Sed hic iacet difficultas ſecluſo ꝑcepto eccleſie:an ſortes tenebatur aliquo tēpore vite ſue diligere deū Reſpondetur dupliciter: ſicut nunc iſta eſt vera/ſortes adultus tenetur in die dominica diligere deū:ita ſecluſo illo precepto/ſortes tenetur aliquo tempore vite ſue diligere deum. Cōtra/ ſecluſo illo precepto non tenetur diligere deum/nec in iſto/nec in illo &c. concedo nihil demonſtrādo totum tēpore/ergo ī nulla parte tēporis tenetur diligere deum. Dico ꝙ licet in nulla parte tēporis teneatur. tamen in inſtanti terminante tempus omiſſum eſt & eſt in culpa: & tamen nunꝗ omittebatur. Cōtra/ ille peccat qui ſufficienter omittit ad cuius omiſſionē ſequitur ꝑditio gratie: & talem eſſe in peccato. ſed in toto iſto tempore capiendo totum cathegorice iſte omittit omiſſione ſufficienti ad peccatum/ergo toto illo tempore ē ī peccato. Reſpōdet dupliciter ꝙ qn̄cū ꝙ obligatio cadit ſuper aliquam ptem ī ordine ad omnem ptem diſiuncti nulla omiſſio ptis eſt ſufficiēs ad cōtrahendū peccatū ſed omiſſio totius ē ſuficiens ad cōtrahēdū peccatū:& hoc capiēdo totum cathegoreumatice/bn̄ cōcedit ꝙ ī toto illo tempore eſt omiſſio ſufficiēs ad ꝯtrahēdū peccatū:nō ꝑ tūc:ſed pro illo inſtāti in quo aufert gr̄a & nō eſt ſufficiēs ad cōtrahendū peccatū pro toto illo tempore. Hic ſolet q̄ri : an ſumus obligati ad implere precepta decalogi ī charitate/dicitur primo ꝙ ſumus obligati adimplere illa tempore & loco. Secundo non ſumus obligati adimplere ī charitate:imo extra charitatem quis ſimpliciter poteſt illa adimplere. Mirabile eſſet ꝙ eſſemus obligati adimplere illa in ſtatu / quem cum difficultate poſſumus cognoſcere.

Vnde dicit. S. Bonauētu. & Gerſon ꝙ ſim
pliciter non tenemur adimplere illa ꝓcepta
in charitate. Contra tenemur adimplere ſe-
cundum intentionem ꝓcipiciētis ſed intē-
tio ꝓcupicētis ē ꝙ per illorum adimpletio-
nem mereamur vitam eternā/quod nō po-
teſt fieri ſine caritate. Reſpondetur duplex
eſt intentio dei precipiſcentis circa iſta
precepta. vna eſt conditionalis/ alia abſo
luta: ſcilicet qua vult precepta adipleri/ cō-
ditiōabilis eſt iſta ſi vis ad vitam ingredi ſer
ua mandata: hoc eſt ſi ꝑ precepta debeamus
mereri vitam eternā oportet illa adimplere
in gratia/& hoc dicebat paulus. Si montes
transferam & charitatem non habuerim ni
hil ſum: ſuple quo ad meritū glorie eterne.
queritur vltra an ſaltem in die dominico il
lud preceptum de dilectiōe dei ſit adimplē-
dum in charitate. Gabriel dicit ꝙ eſt inten-
tio bonauenture ſed non videtur verū: nā
credo ꝙ non inuenitur paſſus ſcripture per
quem ſic obligemur/& quia pene ſūt reſtri-
gende niſi inueniatur paſſus expreſſus cre-
do ꝙ non tenemur adimplere illud etiam
die dominico ī gratia ſub pena peccati mor
Quarta ꝓpoſitio. talis. ¶ Quarta propoſitio in ordine ē iſta.
precepta legis naturalis ſtricte capta nō ſūt
diſpenſabilia quocūq; modo capiatur di-
ſpēſatio. patet/illa fundant̄ in primis prīci
pijs euidētibus & neceſſarijs / & quoniam
neceſſaria mutari non poſſunt: & ſimiliter
quoniam euidentia ſunt declaratione non
egent: ideo neutro modo ſunt diſpēſabilia
Quinta ꝓpoſitio. ¶ Quinta propoſitio: deus ſimpliciter cir-
ca obſeruationem preceptorum ſecunde ta
bule diſpenſare poſſet per precepti relaxa-
tionem: non tamen ſic diſpenſat de facto ꝓ-
pter magnam eorum cum lege nature pro-
prie proximationem. prima pars patet: qa
vt dictum eſt cū non ſint de lege nature ſtri
cte non poſſunt deduci formaliter ex prin-
cipijs neceſſarijs in ꝑña formali & ſimplici
ter neceſſaria: ergo deus illa poteſt mutare
cum nullam implicat contraditionē: ideo
non eſt negandum quin poſſit alicui pre-
cipere occidere innocentem/ plenum enim
dominum habet deus & viuificandi & oc-
cidendi. Poteſt igitur diſpenſare in precep-
tis ſecunde tabule reuocando illa: id eſt nō
plus obligando ad illa & hoc ſepe fecit: pri
mo reuocauit legem veterem quo ad om-
nia ceremonialia voluit eſſe obligatos ad
illa: & poſtea noluit eſſe obligatos. non eī
obligamur ad ceremonialia niſi de nouo i-
ſtituta ſint in hac lege/ reuocauit etiam quā
do dixit abrahe ꝙ immolaret filium ſuum:
& in multis alijs. Secunda patet: quia cete-
ris ceremonialibus & iudicialibus ceſſanti-
bus chriſtus precepta decalogi in euāgelio
confirmauit. Vltima propoſitio. Omnia
cetera precepta ad decalogum reducuntur
tam diuina q̄ humana vel vt principia: vel
vt concluſiones: vel vt ex eis rationabili-
ter conſona. patet. Generaliora precepta vt
ſunt illa duo de dilectione dei & proximi
ſunt tanq̄ radices & principia ad que ordi-
natur decalogus: quia prime tabule precep
ta ordinant ad dilectionem dei: & ſecunde
ad dilectionē proximi/ cetera vero illis ſūt
conſona. Vnde notandum ꝙ quando ali-
qua propoſitio eſt de lege nature ſtricte ca-
pta illa in quocūq; ſtatu fuerit ſemper de lege
nature ſtricte & nunq̄ mutabitur. vnde ſi-
cut dictum eſt ī quarto: iſta ꝓpōſ oīa eſſe cō-
munia/ nunq̄ fuit de lege nature ſtricte cap-
ta: ſed in ſtatu innocentie erat de lege natu-
re ad iſtum ſenſum ꝙ erat conſona legi na-
ture: puta iſti pacifice viuendum eſt / nunc
autem non eſt legi nature conſona. Et ſic
vna propoſitio poteſt eſſe conſona legi na
ture pro vno ſtatu: & pro alio non. Nam
pro ſtatu iſto/ iſta eſt magis cōſona legi na
ture oportet poſſeſſiones eſſe diſtinctas q̄
oppoſita que in ſtatu innoſcentie fuit ma-
gis legi nature conſona. & que bona ſunt
in vno ſtatu mala ſunt in alio. Vnde legi-
ſlator ſemper accepit vnum principium de
lege nature quod non poteſt negari: &
illo habito accipit multa per que melius
cōſeruari poteſt/ nō tñ neceſſario ſequūtur
ad illud principium vt pacifice viuendum
eſt in regno: ergo tributa ſunt imponen-

da ne populus ſuperbiat & cetera. & leges & ſtatuta ſuam firmitatem ab illo principio capiunt. & hec de queſtione.

¶Diſtinctio.xxxviij.

Circa diſtinctionem trigeſimam octauam: queritur vtrum omne mēdatium ſit peccatum. pro declaratione notaſ ꝙ veritas & falſitas ſermonis dupliciter attendi poſſunt. Vno modo ſecūdum ꝙ ſermo poteſt referri ad rem ſignificatā vel ad intentionē proferentis. Primo modo ſi fuerit adequatio rei ad ſignū ita ꝙ res ita ſe habeat ſicut ſignificaſ ſe habere dicitur ſermo verus/ ſi non diciſ falſus. Sed comparando ad intentionem ꝓferentis ſermo dicitur verax ſi intendat mēte credendo quod verba foris ſonant. Si aliquid credat dicitur falax q̄uis aliquādo verum fuerit vt putans falſum illud quod verum eſt & aſſerēs pro vero/ fallax eſt illa aſſentio licet ſit vera/ & mendatium vtramqꝫ falſitatem dicit. ſ. inadequationem ſermonis ad rē & ad proferentis intentōnem. mētiri vero tm̄ vn ā ꝑortat falſitatem. ſ. iadequationem ſermonis ad intentionē mētis & ſic ſtat aliquem verum dicendo mentiri & falſum dicendo non mentiri. ſequiſ etiā ꝙ non omnis mentiens dicit mendatium.

Quid ſit mēdatiū. Vnde mendatium ſecundum auguſtinum eſt falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi. in qua ly vocis capitur pro quolibet ſigno ſignificatio. nam vt ait Ambro. non ſolum in verbis falſis ſed & in ſimulatis operibus eſt mēdatium. dicitur cum intentōne fallendi. i. falſum dicendi. non eni in omni mendatio eſt intentio decipiendi auditorem. vt patet in Iocoſo. Notandum

Triplex ē mēdatiū. vltra ꝙ triplex eſt mendatium. ſ. pernitioſum iocoſum & officioſum. pernitioſum dicit Scotus eſt quod eſt nociuum ex ſe vel nocet cui mentior vel de quo mentior puta quia eſt circa materiam nociuam. Vnde vtile & nociuum quodammodo opponūſ adinuicem & etiam neceſſarium & nociuū Ideo illa materia oppoſita vtili & nobis neceſſario eſt nociua/ vt credere eſt vtile & neceſſarium. Ideo mendatium circa materiam fidei & circa bonos mores dicitur pernitioſum/ ſic etiam circa quancūqꝫ materiam per quam ſit diuiſio/ odiū/ ſeparatio/ & dānū vt ille qui mentitur ponens diuiſionem inter virum & vxorem. Aliud eſt officioſum quod alicui prodeſt & nulli nocet. nulli ſimple nocet quo ad bōa exteriora vel perſōe cui mentitur. vel de qua mentitur/ nocet tamē illi qui mētitur/ quia peccat venialiter. Iocoſum eſt quod fit ad recreationem ſine deceptione eius cui profertur vel cum deceptione ſine nocumēto notabili. Vtrum ioſeph mentitus fuerit pernitioſe dicendo fratribus exploratores eſtis. videtur ꝙ ſic/ quia illud ex natura actus erat damnoſum dico tamen ꝙ non dicebat niſi coram ipſis fratribus/ & iocoſe neqꝫ intendebat eis nocere. ideo aſpiciēdū ad triplicem intētionē in mendatio pernitioſo. ſ. ad intentionem fallendi/ decipiēdi & nocendi/ quia multū confert ad cognoſcendum materiam mendatii pernitioſi. Vtrum mendatia officioſa & iocoſa in viris perfectis ſint mortalia/ ꝓ ſolutione duplex eſt homo perfectus/ quidem eſt perfectus quia eſt in ſtatu perfectionis exercēde ſicut ſūt prelati & curati/ obligātur enim ex officio exercere actus hierarcos. ſ. purgare: illuminare: docere: Alij dicuntur eſſe perfecti. i. in ſtatu perfectionis acquirende vt religioſi. Vnde charitas nō facit ſtatum perfectionis de quo loquimur quia paruulus innocens eſt in charitate nō tamen dicitur eſſe in ſtatu perfectionis nec exercende/ nec acquirende. Iſta queſtio difficultatem habet. Nam illud quod eſt veniale in aliquo non videtur effici mortale in alio propter aliquam circunſtantiam perſone niſi ſit obligatus ad illud. Ideo poniſ iſta propoſitō a gabriele/ mendatium officioſum & iocoſum neqꝫ in perfectis neqꝫ in in perfectis ex natura actus eſt mortale ſed tantum veniale peccatum/ quia neutrum ē

ex ſe cõtra charitatem neq; dei neq; pximi.
dicitur ex natura actus quia mendatium io
coſum & officioſum põt perfectis eſſe mor
tale per accidẽs ſicut quodlibet veniale po
teſt fieri mortale vt ſi fieret ex contemptu.
vtrum autem veniale poſſit eſſe mortale vi
deatur in preludijs moralibus circa finem
capi.xxj. Vnde dicunt doctores ꝙ ſi p men
datium iocoſum aut officioſum auferatur
in doctrina iudicio & ſimilibus ad officiũ
perfectorum pertinẽtibus auctoritas & vti
litas doctrine quam predicant eſſent morta
lia peccata. nam vt Auguſtinus ait/ ſi ſcrip
ture ſacre admiſceatur aliquod mendatium
nihil ſoliditatis mãebit i ſcriptura ſuple cõ
tra hereticos & aduerſarios. Similiter ſi mẽ
datium iocoſum miſceatur in predicatione
in doctrina noſtra non cognitum eſſe tale
nichil ſoliditatis manebit i pdicatione dicẽ
tis/ ſecus eſſet ſi tales viri perfecti dicerent io
coſa in actibus alijs non exercendo actus ie
rarchicos. Sed quid dicendum de perfectis
in ſtatu perfectionis acquirende: id eſt qui
non exercẽt actus ierarchicos neq; tenẽtur
exercere. Eodemmodo dicendum ſicut de
prelatis/ quia tales exercendo actus perfecti
onis vel alios actus non tamen ex obligati
one miſcendo mendatium iocoſum nõ ta-
men cognitum eſſe tale peccant mortaliter
vnde licet non ſint in ſtatu perfectionis ex-
ercende poſſunt tamen actus perfectionis
exercende exercere. Item etiam perfectus di
cendo mendatium iocoſum extra actus per
fectionis peccaret ſi tale mendatium eẽt ſcã
dalum/ talis enim plus ſcandaliſaret ꝙ̃ ho-
mo commuis / quia magis de eo exiſtimat
& de vita & de doctrina eius ꝙ̃ de homine
communi. & hoc proferendo mendatium
iocoſum non cognitum eſſe tale. Scandalũ
enim eſt dictum vel factum minus rectũ pre
bẽs occaſionem ruine. i. peccati. & duplex
eſt. ſ. actiuum & paſſiuum ſiue datum & ac
ceptũ. phariſei ex doctria chriſti ſcandaliſa
ti ſunt/ habuerunt ſcandalum acceptum &
non datum. Nam chriſtus predicando nõ
faciebat factum aut dictum minus rectum.

igitur &c. omne ſcandalum eſt fugiendum
primo ſcandalum paſſiuum eſt peccatum
& actiuum eſt minus rectum Ideo fugiẽdũ
niſi in tribus caſibus. vnde iſta propoſitio
ve homini per quem ſcandalum venit ha-
bet exceptionem. ſ. ſeruata veritate vite/ do
ctrine/ & iuſticie / Chriſtus enim ſciebat
ꝙ populus ſcandaliſaretur/ nichilominus
predicabat / quia veritas doctrine non eſt
dimitẽda propter ſcãdalum/ ſimiliter neq;
veritas vite/ vt ſi aliquis ſcandaliſatur pro
pterea ꝙ̃ ſortes facit ea que tenetur facere.
puta ieiunat/ abſtinet a peccato &c. ſic p-
pter hoc non debet dimittere bonam vitã
ſuã. Dicit preterea Sco. ꝙ ſcandalũ ſequẽs
nunꝙ̃ mutat naturam actus ꝙ̃tum eſt ex na-
tura actus. ideo ſi aliquis actus qui ex natu-
ra ſua eſt veniale ſit mortale propter ſcan-
dalum ſequẽs/ hoc eſt ſolum de per accidẽs
ideo ponitur regula / ſcãdalum actiuũ ſup
poit pro aliquo actu vel facto qui de ſe nõ
eẽt mortale niſi reſpectu audiẽtis. Ideo ſcã
dalum ſemper connotat aliquod extriſecũ
& difficile eſt cognoſcere actus qui ex natu
ra eorum ſunt ſcandalum. Ideo reſpicienda
eſt conditio populi coram quo aliquid lo
quimur vel facimus/ patet quid mendatiũ
& de diuiſione mendatij. vnde multa alia
diſtinguntur genera mendatij. ſed nuc ſuf-
ficiat iſta triplex diuiſio. ſ. in pernitiõſum/
iocoſum/ & officioſum/ & cõueniunt om
nes ꝙ quodlibet mendatium eſt peccatũ ſu
ple mortale vel veniale/ vtrum autem iclu
dat deordiationem ex ſe malam gabriel ad
ducit multas opiniones Gregorij Thome
Bonauenture/ & Scoti vide ibi. & hec de
queſtione pauca ſufficiant.

¶ Diſtinctio. xxxix.

Vtrum licitum ſit iurare in
teſtimonium veritatis.
Pro declaratione notan-
dum primo ꝙ iurare: vt
Auguſtinus ait eſt deum
in teſtem alicuius dicti ſi
ue affirmatiui ſiue nega-

tiuſ vocare. vnde deus vocatur i teſtem du
pliciter vno modo immediate quando .ſ.
deus immediate nominatur vt dicẽdo per
deum &c. mediate quando creatura primo
nominatur. vt iurãdo per angelos/per cre
aturam: iuocatur deus mediate pro q̃to re-
lucet in qualibet creatura. perfectio eni dei
relucet in omni creatura. & ſic in omni iu-
ramento inuocatur deus/tanq̃ teſtis/ medi
ate vel immediate. Dicit alexander ꝙ quat-
tuor ſunt forme iurandi ſiue modi. Primo
modo deus inuocatur in teſtem tanq̃ ipſa
veritas & pricipiũ veritatis/ vt iurãdo per
deum vel per virtutem dei. Secundo inuo
cando deum tanq̃ omnia cognoſcentem:
& tunc dicitur/teſtis ſit mi chi deus. Tertio
inuocando deũ in teſtem/vt ẽ retributor p̃
miorum bonis/ & ſic iuratur viuit deus ꝙ
ita eſt. Quarto inuocando deum in teſtem
tãq̃ retributorem pene malis. & ſic iuratur
deus hec michi faciat &cetera. Sed quare
ſunt inuenta iuramenta. Reſpõdetur quia
homo poteſt fallere & falli / Ideo eſt inuen
tum iuramentum. Homo poteſt fallere p-
pter defectum veritatis in eo. poteſt falli p-
pter ignorantiam & defectum cognitionis
quia non cognoſcit contingentia & mẽtes
aliorum & quia deus omnia cognoſcit nõ
poteſt decipi. Nam decipere vel fallere pro
uenit ex defectu veritatis/ & quia in deo nõ
eſt defectus veritatis. ideo non poteſt deci-
pere neq; fallere/ ſed iſte due cõditiones. ſ.
fallere & falli ſunt in hominibus. ideo ho-
mo de homine certitudinem nõ habet nec
fiduciam/nec fidelitatem niſi in dictis ſuis
adducat teſtem qui nec fallere nec falli põt
& hoc eſt deus. Ex quo ſequitur ꝙ ſi om̃s
boni eſſent & Adam non peccaſſet nõ ege
remus iuramento. fallere enim ex malitia p
uenit. Et ad licitum iuramentum tria requi
runtur. Primo diſcretio iurantis. Secũdo
veritas illius de quo iuramus. Tertio iuſta
cauſa propter quam iuramus. Notandum
preterea ꝙ omne iuramentum eſt de preſẽ
ti preterito/ vel futuro. Illa que ſunt de pre
ſenti & preterito vocantur aſſertoria/ quia
ſunt determinante veritatis/ que vero ſunt
de propoſitionibus contingentibus de fu
turo promiſſoria vocantur. Vnde ad licite
iurandum iuramento aſſertorio requiritur
ita eſſe vel fuiſſe alias eſſet periuriũ. ſed ad
iuramẽtum promiſſorium requiritur ꝙ ita
fiat in futuro & iuramentum promiſſoriũ
eſt quadruplex. ſ. doloſum/Incautum/ coa
ctum/ & iuſtum/ qđ caret iſtis cõditõnibus
quia non eſt doloſum neq; incautum neq;
coactum. doloſum eſt cum quis iurat voce
aliquid facere & habet intentionem nõ fa-
ciendi/ & iſtud eſt mortale peccatum & eq
ualenter periurium / quia non eſt cõformi
tas vocis ad intentionem. & dicit Scotus ꝙ
licet tale iuramentum ſit peccatum non ta-
men eſt obligatorium. Ratio quia nullus
particulari obligatõne obligatur niſi intẽ
dat ſe obligare /ſed talis non intẽdit ſe obli
gare. igitur. Contra ergo talis ſic doloſe iu
rans reportabit commodũ iurando /quia
non obligatur adimplere. Reſpõdetur nul
lus reportat commodũ importando pecca
tum mortale/ q ſic doloſe iurat peccat qua-
re &c. multi oppoſitum dicunt ꝙ obligat
verum eſt i foro exteriori quod iudicat de
exterioribus cogetur adimplere ſed non
obligatur in foro interiori. Vtrum ſi ipſũ
peniteat ſic doloſe iuraſſe ſit obligatus ad-
implere. dico ꝙ nõ niſi adueniat noua pro
miſſio ideo ex ſola deteſtatione non ſequit
obligatiõ/ vt ſi ſortes pmiſerit doloſe ber-
te ꝙ illam capiet in vxorem neq; intentio-
nem habeat / ſi poſtea ipſum peniteat de do
loſa promiſſione non eſt obligatus niſi ſu
perueniat nouus conſenſus. Iuramentum i
cautum dupliciter fit. vno modo quia ca-
dit ſuper materiam prohibitam/ vt Plato
iurat ꝙ interficiet ſortem/ quicunq; ſic iu-
rat peccat mortaliter/ quia talis habet pro-
poſitum peccandi mortaliter. ergo peccat
mortaliter: nam ſi non haberet intentionẽ
eſſet doloſum. Dico ſecundo ꝙ tale iuram̃
tum incautum nõ eſt obligatorium imo ẽ
dimittẽdũ/ quia adimplere ẽ mortale/ & cõ
tinuare propoſitum adimplendi eſt conti-

Quadruplex iuramentũ ꝑmiſſoriũ.

nuare peccatum mortale. Secundo iuramē
tum dicitur incautum non quia cadat ſup
materiam illicitam ſed licitam proponēdo
nunq̄ illam materiam licitam adimplere vt
iurando nunq̄ intrare religionem vel aliqđ
aliud opus conſilij facere. Sed iuramētum
coactum eſt iuramētum metu extortum/&
hic intelligitur de metu cadente in conſtan
tem virum quādo .ſ. ex certitudine ſufficiē
te fugiendi aliquod maius malum q̄ illud
ſit quod ſuſcipitur/vt ſi quis iurat graſſato
ri volenti eum interficere ſe daturum centū
vt euadat mortem/talis metus dicitur cade
re in conſtantem virum. & videtur eſſe de-
mente Scoti/ꝙ tale iuramentum nō ē obli
gatorium ſed alij communiter tenent op-
poſitū qa (dicunt) ſi nō obligaret eſſet iu-
ramentum non cadens in cōſtantem virū/
cum iuramentum cadens in conſtantē virū
eſt ſemper ad fugiēdum maius malum: ſed
dico ꝙ iuramentum cadens in conſtantem
virum non eſt ſufficienter liberum ad con-
trahendum obligationem/ſicut dicitur in
ſimili caſu de matrimonio quia non ē obli
gatorium. His poſitis dicitur ad queſtio-
nē ꝙ iuramētū cū debitis circūſtātijs ē lici-
tum & ſepe meritoriū. Hec ꝯcluſio ꝓbatur
deutero. vi. dicitur Dominum deum time
bis & per nomen eius iurabis. & mathei. v.
Reddes domino iuramenta tua/ſuper quo
verbo dicit Auguſtinus. Si peccatum eſſet
iuratio non diceretur in lege/reddes domi-
no iuramenta tua/reddimus autem domi-
no iuramenta quando iuramus per deum.
Ex facto idem probatur. deus enim ipſe iu
rauit per ſemetipſum. pſalmi. Iurauit dn̄s
dauid veritatem &c. Itē paulus iurauit ad
philipeñ. j. teſtis eſt michi deus. Hoc autē
ratōne probari poteſt. Omnis actus huma
nus cadens ſuper materiam debitam ſuffici
enter circunſtantionatam ſecundum dicta-
men recte rationis eſt bonus & licitus/quia
omnis talis eſt virtuoſus/ſed aliquod iura
mentum eſt huiuſmodi puta illud quod ca
dit ſuper debitam materiam. debita eni ma
teria eſt aſſertio vera teſtificanda per teſtem
idoneum qui veritatem nouit & teſtifican
do non fallit. & eſt deus qui eſt ſumma ve-
ritas. igitur dū veritas teſtificatur per deū
eſt debita materia iuramenti. poſſunt etiā
concurrere debite circunſtantie/ & talis ac-
tus iurādi ex charitate procedere poteſt &
in finem vltimum ordinari. & ſic non erit
tantum actus moraliter bonus/ſed etiā me
ritorius. patet igitur ꝙ licet iurare. & per de
um & per creaturas. Eſt enim maximum iu
ramentum iurare per deum. quia per nichil
aliud licite iuratur niſi inq̄tum in ipſo ſpe-
ciali modo eſt deus vt per euangelium &
reliquas &c. Ex quo ſequitur ꝙ ſicut iura-
re per deum eſt maximum iuramentum ita
periurium ſibi oppoſitum eſt maximū pec-
catum inter periuria/q̄uis aliquando periu
rium per creaturas ſit magis infammatori-
um infamia enim non ſemper reſpicit ma-
ius peccatum ſed peccatum publicum. Et
hanc materiam de iuramento & piurio dif-
fuſe atq̧ clare vſq̧ ad finem huius tertij ꝓſe
quitur doctor nullum amplius addo ver-
bum.

Finit cum dei laude per vtilis lectura clariſ-
ſimi doctoris theologi Parrhiſienſis magi
ſtri Iacobi Almain ſenonenſis in tertiū ſen-
tentiarum profitendo Gabrielem Parrhi-
ſius in regali collegio Nauarre. Anno dn̄i
mileſimo quingenteſimo duodecimo.

De penitentia clariſſimi doctoris theologi Magiſtri Iacobi Almain Senonenſis a decimaquarta diſtinctione queſtiones Scoti profitentis perutilis admodum lectura.

CIRCA HANC Diſtinctionem .xiiij. querit Scotus. Vtrum penitētia neceſſario requiratur ad delectionem peccati poſt baptiſmum cōmiſſi. Magiſter nititur oſtendere ꝙ ad delendum peccatum neceſſaria ſit penitentia. Poſtea quomodo penitentia cauſatur in nobis ex timore & ſpe. & tertio agit de reiteratiōe. Circa primum in quo nō eſt magna difficultas nō loquitur de veniali neqꝫ de originali. quia ad originale delēdum ſufficit baptiſmus: ſed loqtur de mortali cōmiſſo poſt baptiſmum. Et arguit ꝙ ad illud delendum non neceſſario requiritur penitentia: quia tranſeunte actu peccati in peccatore nihil remanet magis ꝙ̃ in illo qui nunꝙ̃ peccauit: ergo ad delēdum nō requiritur penitentia. ¶In oppoſitum eſt Hieronymus ꝙ penitentia poſt naufragiū eſt ſecunda tabula: ergo ad delendum mortale commiſſum poſt baptiſmū requiritur penitētia. ¶Tria facit doctor. Primo circa primum articulum querit quid remaneat in peccatore poſt actum peccati a quo formaliter dicatur aliquis peccator. Secūdo oſtendit ꝙ ad illud delendū ſit neceſſaria aliqua punitio. Tertio ꝙ non quelibet punitio ſufficit: ſed requiritur punitio penitentialis. ¶Pro primo: notandum ꝙ peccator poſtꝙ̃ elicuit actum peccati tranſeunte illo actu adhuc denomīatur peccator etiam ipſo dormiente vt poſt volitionem occidēdi inquirendū eſt quid remanet per qđ ſortes dicitur peccator formaliter. Hic aliqua

Ad queſtionem.

ſupponuntur quibus ſuppoſitis ponuntur tres modi dicendi. Primo ſupponitur ꝙ ſicut duplex eſt iuſticia/ita duplex eſt iniuſticia/q2 oppoſitorū eadē eſt diſciplina. ſi iuſtum multipliciter: dicitur etiam iniuſtū.

Duplex iuſticia.

¶Duplex igiť eſt iuſticia/ſcilicet habitualis & actualis. Iuſticia habitualis ē habitus inclinās ad actus rectos: & nihil aliud eſt ꝙ̃ caritas infuſa vel gratia infuſa quod idem eſt apud docto. per quam formaliter denominatur aliqs iuſtus & inclinatur ad exeundū in actus rectos iuſticie. Sed iuſticia actualis eſt rectitudo exiſtens in actu elicito conformiter ad dictamē rectum: vt habeo hoc dictamen quod hoc eſt faciendum & volo conformiter ad illud iudicium facere/talis conformitas ad dictamen prudētiale rectū vocatur actualis iuſticia. Vnde idem ſunt iuſticia actualis/rectitudo/conformitas ad dictamen rectum. Rectitudo actus eſt conformitas ad dictamen rectum/& rectitudo eſt ille met actus rectus: puta volitio vel nolitio recta vel actus imperatus ab illis i talis qualem debere eſſe illud iudicium rectum dictat. ¶Similiter duplex ē i iuſticia/quedam habitualis/& eſt duplex (vt dicit De Baſſolis) quedam priuatiua. quedam vero poſitiua. Priuatiua/eſt carentia habitualis iuſticie: id eſt gratie infuſe/vt fortes qui prefuit in gratia & nunꝙ̃ prius peccauit/cadit per mortale/ex tali mortali non cauſatur habitus inclinans ad conſimilem actū/quia forte eſt ita paruus actus ꝙ non poteſt generare habitum: ſed ſolum perditur habitualis iuſticia: ſcilicet infuſa caritas/i tali eſt in iuſticia non poſitiua: ſed priuatiua.

Iuſticia habitual. — Iuſticia actualis. — Rectitudo actus cōformis ad dictamē rectū. — Iuſticia actualis. — Iuſticia habitualis duplex.

¶Sed iniuſticia habitualis poſitiua eſt habitus cauſatus ex actibus iniuſtis inclinans ad conſimiles actus vt fortes eliciens actum malum ex frequētatione actuum malorum ab illis effectiue generatur habitus qui vocatur iniuſticia habitualis poſitiua. ¶Iniuſticia actualis nihil aliud eſt niſi actus iniuſtus ſiue actus malus quod idem eſt.

Iniuſticia habitualis poſitiua. — Iniuſticia actualis.

¶DIFFICVLTAS eſt inter Scotum & Ochā/quid ſit iſta rectitudo: & quid ſit iſta

deformitas actus quã tractaui in moralibus Recurre ſi vis. dictum eſt ibidem ꝙ diffor mitas actus non eſt aliud q̃ actus elicitus non taliter qualiter recta ratio dictat. Et hoc de actu poſitiuo.

Reſolu° ¶Reſolutio eſt ergo / ꝙ duplex eſt iuſtitia habitualis: ſcilicet priuatiua & poſitiua. priuatiua / carentia gratie infuſe / poſitiua habitus genitus ex freq̃ntibus actibus malis / ſed actualis eſt actus difformiter elicitus ad dictamen recte rationis. Ad queſitum poniẽ duplex modus dicendi. **Primus modus ꝙ a carẽtia gratie aliqs d' peccator trãſeũte actu pcti.** Vnus / ꝙ trãſeunte actu peccati aliquis dicitur formaliter peccator non ab actu nec ab habitu: ſed ab iniuſtitia habituali .i. a carentia caritatis ſiue gratie. Quod nec ab actu, patet. quia in dormiente non eſt actus & tamẽ dicitur formaliter peccator. Nec ab habitu / quia poſſibile eſt ꝙ ex illo actu nullus fuit genitus habitus. igitur. Relinquitur ergo ſc̃dum hũc modũ dicendi ꝙ a carẽtia gratie / quia caret gratia quam deberet habere: & q̃n reinfunditur iam deſinit eſſe peccator in infuſione que fuit vel p penitentialẽ virtutem vel per ſacramentum. **Impugnatio primi modi.** ¶Sed hoc impugnat Sco. & apparenter multũ. Si homo trãſeunte actu dicatur preciſe peccator quia caret gratia: ergo ille qui cõmiſit centum peccata tranſeũtibus illis actibus non magis diceretur peccator q̃ ille qui commiſit preciſe vnum peccatum / quod eſt falſum. & patet cõſequentia / ſortes qui commiſit centum peccata nõ magis priuatur gratia q̃ plato qui cõmiſit preciſe vnum / quia quodlibet mortale etiã minimũ eſt incõpoſſibile gratie: ergo ſi denominetur preciſe peccator a carẽtia gratie cum non plus habeat ſortes de gratia q̃ plato erunt equaliter peccatores ſicut duo corpora que omni gradu luminis carẽt dicunẽ equaliter tenebroſa. **Opi. s. Thome.** ¶Secundus modus dicẽdi eſt / ꝙ homo tranſeunte actu p̃cti non denomiatur peccator ab aliquo actu nec habitu / quia forte nullus eſt genitus ex tali actu trãſeunte / nec a carẽtia gratie: ſed a quodam reſpectu reali exiſtente in anima ſiue in potẽtia anime. & eſt opinio ſancti Thome.

¶Pro cuius declaratione notandũ ꝙ res reſpectiue dicũtur quorum eſſe eſt ad alterũ. **Res reſpectiue.** Abſolute vero quorum eſſe non eſt ad alterum. Vltra notandum ꝙ iſtorum reſpectuum / aliqui ſunt intrinſecus aduenieñtes / qui **reſpect° intrinſec°.** neceſſario poſitis termino & fundamento ponuntur vt paternitas poſito patre & filio neceſſario ponitur. Sed illi reſpectus dicuntur extrinſecus aduenientes qui ſic ſe habent ꝙ poſitis fundamento & termino nõ neceſſario ponuntur. vt eſt reſpectus loci quem vocant vbietatem. Nam poſito loco & me poſito: non neceſſario ponitur talis reſpectus. ¶Item quidem ſunt reſpectus reales qui non dependent ab operatione intellectus. **reſpect° realis. reſpect° rõnis.** rationis qui fabricãtur ab intellectu.

¶His ſuppoſitis dicit ſecunda opinio / ꝙ denominatur peccator a reſpectu reali nõn fundato ſup actu (quia talis actus iam tranſiuit. & deſtructo fundamento reſpectus neceſſario deſtruitur ille reſpectus) ſed fundatur ſuper potentia anime / ideo anima dicitur peccatrix & homo ratione anime.

¶Sed hoc impugnat Scotus & bene. & ſic **Impugnatio opi. s. Thome.** arguit. vel talis reſpectus cum ſit realis vel eſt intrinſecus vel extrinſecus. Non primũ: quia poſitis fundamento & termino nõ neceſſario ponitur. Patet / quia potentia anime eadem remanente / & deo ſiue pena eodem modo ſe habente nõ propter hoc anima eodem modo eſt obligata ad penam / quia non ante peccatum. Nam ſi terminus illius reſpectus eſt deus antequã eſſet actus peccati potentia & deus erant: & talis non erat / ergo non eſt reſpectus intrinſecus adueniens. Si dicas ꝙ talis reſpectus eſt pena. Contra / nunq̃ eſt reſpectus realis extrinſecus adueniens ad aliquid quod non eſt: ſed illa pena non eſt. ergo. ¶Item nunq̃ cauſatur in aliquo reſpectus realis niſi per operationem preuiam (quia operatio agentis de per ſe terminatur ad actum) vt nunquam cauſatur reſpectus vbitationis niſi per motum localem vel loci vel rei locate / ergo talis reſpectus a quo denominatur formaliter peccator antequam cauſetur requirit ne

ceſſario operationē preuiam. Tunc argui-
tur ſic/vel tunc requiritur operatio poten
tie/vel dei. Non potētie: quia potētia nō
habet operationē niſi ad actum eliciendū/
qui actus eſt peccatū. Si dicas ꝙ preſuppo-
nit operationem dei terminatā ad illum re
ſpectum: ergo per aliquid a ſolo deo pro-
ductum aliquis diceretur peccator. Hoc ē
abſurdum: quia deo auctore nemo fit dete-
rior. Relinquitur ergo illa opinio tanq̄ in-
utilis. ¶ Tertius modus eſt doctoris ponē
Opinio [illegible] Scoti. Prima propoſitio. tis duas propoſitiones. Prima/nihil reale
abſolutum vel relatiuum remanet ī aliquo
ceſſante omni actu peccati a quo ille dicat
peccator. De reſpectu ſatis probatum eſt ꝙ
non. De abſoluto patet/nihil poteſt rema-
nere ī peccatore niſi habitus vel diſpoſitio
ad habitum: ſed ab illo aliquis non poteſt
denominari peccator formaliter/quia pōt
ſtare in iuſtificato ſicut habitus vitioſus.
probat ꝙ aliqs nō denoiat peccator ab h̄itu. Actus volūtatis duo producit/ſcilicet paſ-
ſionem/puta delectationē vel triſticiam/
ſpem/aut timorem. & tales paſſiones depē
dent ab ipſo actu & in eſſe/& in cōſeruari.
Ideo actu tranſeūte nō remanet talis paſſio
cauſata ab actu. Producit etiam ipſe actus
habitum qui non dependet ab actu q̄tum
ad conſeruari: ideo poteſt manere ſine actu
a quo productus eſt. Paſſiones ergo tranſ-
eunt cū actibus. ideo ſi remanet aliquid ex
actu oportet ꝙ ſit habitus vel diſpoſitio ad
habitum. Sed nullus habitus p̄ducitur ab
actu quin poſſet remanere ī peccatore poſt
q̄ egit penitentiam ſuperueniēte gratia: ſed
tunc non denominabitur peccator. ergo il
le habitus non ſufficit ad denominandum
aliquem peccatorem tranſeunte actu pecca
ti. ¶ Item ſecūdo patet/nihil eſt ab actu pro
ductum in peccatore quin per fluxum tem-
poris deſinat eſſe ſi non cōſeruetur per eli-
citionem ſimilium actuū: ſed per quēcunq̄
fluxum temporis ſi peccator nō agat peni-
tentiam ſemper denomiabitur peccator er
go per nihil poſitiuū derelictū ab actu trāſ-
eunte ip̄o aliq̄s dicitur peccator. ¶ Hic do-
ctor videtur aſſumere vnum dubium cum

ait. Nihil p̄ducitur quin per fluxum tēpo-
ris deſinat eſſe / hoc eſt habitus per longā
ceſſationem ab actu corrūpitur. & hoc etiā
dicit ſanctus Thomas in prima ſecūde. Sed
Ocham hoc improbat de actu volūtatis &
intellectus qui eſt in obiecto īcorruptibili:
ſed de actibus ſenſitiuis aliud eſt. Nihil er-
go p̄ducitur ab actu ſi non cōſeruetur aut
roboretur per reiterationē quin deſint eē:
ſed non acta penitentia non deſinit eſſe pec
cator: ergo per nullū poſitiuum ab actu po
ſitiuo productum denominatur peccator.
¶ Reſolutio ergo in iſtis tribus eſt/primū Reſolu°.
non denoiatur peccator a carentia gratie/
quia oēs equaliter qui peccauerūt eēnt pec-
catores. Secundū nō ab aliquo reſpectu rea
li in voluntate. Tertiū non ab aliquo abſo
luto derelicto in voluntate ab actu peccati:
ſed illud a quo denoiatur eſt reſpectus rō-
nis qui nihil eſt in re (nā reſpectus fabrica-
tus per intellectum nihil eſt ī re. Reſpectus
rōnis Scoti & ꝯplexe: ſignificabilia Grego
rij nihil ſūt in re) eſt ergo reſpectus rōnis in
potentia q̄ peccauit pro quāto ipſa eſt obie
ctum diuine cognitionis & diuine volitio
nis. Probat hoc doc. tripliciter. Primo au-
ctoritate Auguſt. ſup illo pſal. Beati quo-
rum. Dicit Augu. deū videre p̄ctm̄ eſt pec-
catorē rōne p̄cti ordinare ad penā. & deum
non videre p̄ctm̄ ſeu p̄ctm̄ eſſe tectū eſt ip̄m
p̄ctōrem non plus ad penā ordiari: ergo ta
lis preciſe & adequate eſt peccator p̄ hoc ꝙ
ordinatur ad penā. & talis ordinatio ad pe
nam fit p̄ itellectū diuinū: ergo illud a quo
tranſeunte actu aliq̄s dicitur peccator eſt re-
ſpectus rōnis exiſtēs in iſto put eſt obiectū
diuine volūtatis p̄ quā voluntatem diuinā
fit talis ordinatio ad penā. Item patet rōne:
ſi ſortes in gratia eliciat multos actus ex il-
la q̄uis non augeatur gratia (quia dicit do-
ctor ꝙ gratia nō augetur p̄ quēlibet actum
meritorium) per illos actus meritorios: ta-
men poſt illos actus meritorios dicitur eſſe
magis meritus q̄ prius. & hoc non eſt
eſſe in maiori gratia / ideo non dicitur ſo-
lū eſſe in merito maiori reſpectu gratie. nec

poteſt eſſe maius meritum ab actu qui non eſt amplius: ergo denominatur eſſe in maiori merito ab ordinatione diuia ordinãte iſtum ad maius meritum ratione actus. Dicitur ergo magis meritus ſolũ pp̃ter reſpectum rõnis puenientẽ ex hoc ꝙ intellectus & volũtas diuina ordinãt iſtum ad maius premium. Similiter oportet ꝙ dicatur peccator rõne intellectus & voluntatis diuine ordinãtis iſtum ad penã propter actũ commiſſum. Tertio probatur a ſimili/capio illum qui cõmiſit crimen leſe maieſtatis: talis eſt inimicus regis & habetur odio a rege/ non eſt ingratus regi per actum aut habitũ exiſtentem in eo ſed per reſpectum rationis inquãtum iſte eſt obiectum actus voluntatis regis. i. odij regis/& appetitus vindicte vel actus per quem rex vult afficere illũ pena. ergo. Similiter eſt de peccatore tranſeunte actu peccati. ¶Reſolutorie ergo denominatur aliquis peccator a reſpectu ratiõis qui fundatur i peccatore prout eſt obiectũ diuini intellectus & voluntatis. & talis reſpectus aliquãdo denominatur macula inquantum eſt diſconueniens potentie & anime/inquantum vero eſt obligatio ad penã dicitur reatus/ſed inquãtum eſt inimicus deo/& deus vult illum afficere pena dicitur offenſa. tripliciter ergo iſte reſpectus denominatur. ¶Quãtum ad iſtum articulum. Dico cum modernis cũ Olcot & de Baſſolis qui impugnãt Scotum in hoc ꝙ denominatur aliquis peccator ab actu qui nõ eſt & fuit/ſicut aliquis denomiatur doctor nõ ab actu docendi quem nunc habet: ſed quẽ alias exercuit. Hinc eſt ꝙ peccatum cõmiſſionis dicitur remanere quo ad reatum nõ ꝙ reatus ſit aliquid exiſtẽs in peccatore ſed inquãtum ratione talis actus peccati precedẽtis remanet peccator obligatus ad penã. Dices/ergo ꝙ qui penituit & eſt in gratia/ eſſet peccator. Patet/quia de illo verũ ẽ dicere ꝙ egit talem actum. Dico ꝙ ſic intelligitur. peccator eſt qui ꝯmiſit actum ratiõe cuius adhuc eſt ordinatus ad penam perpetuuam ſuſtinendam. & peccatum dicitur remitti quando non amplius acceptatur ad illam penam eternam.

Reſolutio.

Macula Reatus Offenſa.

¶De ſecundo articulo.

¶In iſto ſecũdo articulo oſtendit ꝙ illud quod remanet in peccatore poteſt deleri. et in tertio articulo oſtẽdit per quid deletur. (Secundꝰ articulꝰ.)

¶Quantum ad primum ſit primũ dictum/illud ꝙ remanet in peccatore actu tranſeunte a quo denominatur peccator poteſt deleri: & aliquãdo deletur. (Prima ꝓpoſitio.) Patet dupliciter. prio modo per illud ſymboli/remiſſionem peccatorum/ergo fide credendum eſt ꝙ peccata aliquando remittunt. Secũdum patet: cõtingit aliquando predeſtinatum cadere in peccatũ & peccare. (Quõ mortale põs deleri.) Patet de Dauid qui peccauit & erat predeſtiatus. Similiter Petrus: & Paulus: & alij innumeri. ergo contingit aliquando predeſtinatum peccare mortaliter: etiam in ſenſu ꝓpoſito: ergo contingit de lege illud peccatum remitti. Patet conſequentia/bene ſequitur. iſte eſt predeſtinatus: ergo ſaluabitur. Et vltra/bene ſequitur iſte eſt in peccato: ergo eſt obligatus ad aliquam penam. Iam quero vel eſt obligatus ad penam ſoluendam tempore quo erit actualiter beatus vel poſt beatitudinem vel ante beatitudinem. Primum/non eſt dicendum: quia beatitudo excludit omnẽ penã. Nec ſecundum/quia eſt ordinatum ꝙ ille qui nunc eſt beatus eternaliter erit beatus. Hinc dicunt doctores ꝙ beatitudo importat eternitatem. & inde Paulus in raptu nõ fuit beatus. (Paulus i raptu nõ fuit btũs.) Relinquitur ergo tertium eſſe dicendum: puta ꝙ peccator ſit obligatus ad penam ſoluendam ante beatitudinem. & cum ſoluitur debitum deſtruitur obligatio ad illud debitum: ergo obligatio ad penam ſolui poteſt ſiue deleri: ergo peccatum deletur. Et hoc argumentum eſt optimum ad probandum purgatorium eſſe.

¶Poteſt circa hoc dictum doctoris eſſe difficultas/quid eſt peccatũ remitti apud doctorem iſtum. (Prĩa difficultas.) Dico ſecũdum cum ꝙ peccatum remitti eſt obligatio ad penam ſoluendam ratione peccati commiſſi abſorberi/ ſeu deleri. (Quid ſit pctm̃ deleri.) ¶Sed dicit Gerſon/ꝙ non ſunt

idem ſimpliciter & ↄuertibiliter peccatum
deleri & obligationem ad penã tolli/quia
iſta duo ſunt ↄpoſſibilia de potẽtia dei ab-
ſoluta iſte peccauit / & tñ pro illo peccato
non eſt obligatus ad aliquã penã ſufferẽ
dam:quia põt deus illũ velle pro tali pecca
to nullã penã ſuſtinere. Nã ſi deus de potẽ
tia abſoluta rõne peccati nõ ordinaret pec
catorẽ ad penã nihilominus eẽt dignus or
dinari:imo implicat etiã de potentia abſo-
luta/iſte peccauit:ergo nõ ẽ dignus ordina-
ri ad penã:& eſt dignus vita eterna. & iſta
duo ſe inferũt. peccauit:ergo eſt indignus
pctm̃ re- mitti ſm̃ de Gerſo no. vita eterna vel dignus pena. Ideo dicit Ger
ſon ꝙ peccatum remitti ↄñter eſt dignitas
ordinationis ad penam remitti vel indigni
tas ad vitam eternam tolli/& non eſt obli-
gationem tolli cõuertibiliter ſecundũ eum
loquendo ſimpliciter & abſolute. Sed de
potentia ordinata & de lege poſita. Pecca-
tum remitti eſt obligationem ad penam ra-
3ª. diffi cultas. tione peccati aboleri. ¶ Poſſet eſſe difficul
tas ſecunda circa hoc primum dictum do-
ctoris/an ſit aliqḋ peccatũ qḋ ſimpliciter&
abſolute de potẽtia dei ordinata ſit irremiſ
ſibile. Et videtur ꝙ ſic ex dicto Chriſti/qui
peccauerit in ſpiritũſanctũ non remittetur ei
Solutio. nec in iſto ſeculo nec in futuro·igiꝰ. ¶ Pro
ſolutione dicitur ab oibus doc. ꝙ nullũ eſt
peccatũ tp̃e vie cõmiſſum quin ſit ſimplici-
ter & abſolute remiſſibile licet ſit aliqḋ pec
catũ aliq̃liter denoiatũ eſſe irremiſſibile/ita
ꝙ iplicat illud taliter denoiari & remitti/ni
chilominus illḋ pctm̃ eſt ſimpl̃r. remiſſibile
Vnde ſecũdum Auguſt. tres ſunt modi ac-
cipiendi peccatũ in ſpiritũſanctũ. vna qdẽ
ſpecies eſt finalis ipenitẽtia : vnde iplicat ꝙ
habeat finalẽ impenitentiã & ꝙ remittatur
Si ergo remittaꝰ nõ habebit talẽ denoiatio
nẽ:iõ ſecũdũ illã ↄnotationẽ implicat ꝙ ſit
in ſpiritũſanctũ & ꝙ ſit remiſſibile:qa ↄno-
tat finalẽ impenitentiã/& cõtradictio eſt ꝙ
nunq̃ peniteat & ꝙ remittatur:ſed ſimplici
ter põt remitti/ & tũc nõ erit i ſpiritũſanctũ
quia falſũ erit dicere ꝙ in iſto pctõre ſit fina
lis ipenitẽtia pro tali pctõ. ideo ſicut iſta pti

cularis eſt vera aliqua pctã ſunt remiſſibilia
ita & quecũq3. ¶ Secundũ dictum doctoris Scdã ꝓpoſitio
eſt. Peccatũ nunq̃ remittiꝰ ſine pena vel ali-
quo correſpõdẽte aut equalente pene q̃tũ
ad acceptationẽ diuinã. Patet ſic/ꝑ qḋlibet
peccatũ deus offenditur vt tota clamat ſcri-
ptura. & deũ offẽdi vel iraſci eſt habere vel-
le quo vult alicui infligere aliquã penã/&
cũ per qḋlibet offẽdatur ideo pro quolibet
vult infligere penã. & vltra: ergo nunq̃ ab
ſoluitur a peccato ipſe peccator niſi ſoluat
penã : quia nõ abſoluiꝰ debitor niſi ſoluat
creditori qḋ debet vel niſi creditor aliqd ac
ceptet loco debiti: ergo peccatum nunq̃ de
letur niſi per ſolutionẽ pene / vel per aliqd
in valore q̃tum ad acceptationem diuinã.
¶ Tertium dictum. Et licet culpa que tolli- Tertiũ.
tur generaliter tollatur per penã/aliqñ per
aliquid a deo acceptum in valore pene: q̃li-
bet tñ culpa vniuerſaliter ordiatur ꝑ penã.
Vnde culpa aliqñ remittitur ꝑ penã aliquã
aliqñ non per penã: ſed ꝑ aliquid acceptũ a
deo loco pene: ſed illa culpa q̃ nunq̃ remit-
titur nec per penã nec ꝑ aliqd acceptũ a deo
loco pene ordinatur vniuerſaliter ꝑ penã.
Prima pars patet/quia oĩs obligatio tolliꝰ
per ſolutionẽ illius ad quod eſt obligatus/
ſed eſt aliqua pena ad quã peccator ratione
peccati eſt obligatus & illam poteſt ſolue-
re. Quod patet de pena tp̃ali pro veniali de
bita quam poteſt ſoluere aliquis: nõ tantũ
in hoc mundo ſed etiam in purgatorio: &
in inferno ſecũdum doc. Vnde culpa in ꝓ-
poſito non eſt niſi obligatio vel reatus vt
fortes in veniali deſcedens/illa culpa eſt rea
tus vel obligatio que ſoluitur ſiue remitti-
tur per ſolutionem pene. Vnde ſecundum
doctores remiſſio culpe venialis non eſt ni
ſi pene temporalis debite pro eo debita ſo-
lutio. De hoc patebit vigeſimaprima diſti-
ctione. Aliud patet/puta ꝙ aliquando re-
mittatur nõ per ſolutionem talis pene: ſed
per aliquid equiualens in acceptione diui-
na. & hoc mõ remittiꝰ mortale i nobis. nã
pena illi debita cũ ſit eterna nõ põt eſſe ſo-
luta. ſed ſoluiꝰ ꝑ aliqd equalẽs in acceptiõe

diuina illi pene ſcilicet per penitentiam in-
teriorem vel exteriorem. Tertia pars vide-
licet ꝙ culpa q̄ non remittitur vniuerſaliter
omnis talis ordinatur per penam. Patet: ex
Boetio lib. quarto de Conſo. proſa quarta
Feliciores inquit ſupplicia luentes q̄ ſi eos
nulla iuſticia coerceat que pena eſt ordina-
tiua culpe. & breuiter dicit / ꝙ melius eſt
ſimpliciter peccatorem non correctum eſſe
in pena iuſte inflicta q̄ eſſe & non eſſe in il-
la. & hec eſt ꝓpoſitio doctoris que ſic pro-
batur. in tali exiſtēte in pena eſt aliquid bo-
ni ſecundum rectam rationem ſcilicet ſuffer-
re penam / quia eſt aliquid iuſtum: ſed in il-
lo qui peccauit & non eſt in tali pena non
eſt tale bonum ſecundum rationem nec in
equiualenti: ergo ſimpliciter melius & ap-
petibilius ſecūdum affectionem iuſticie &
rectam rationem eſt eſſe in tali pena inflicta
q̄ non eſſe ſuppoſito ꝙ peccauerit. & hec
ſunt que dicit doctor in hoc articulo / pecca-
ta remittuntur non ſine pena aut per aliqd
equiualēs in acceptatione diuina. aliquan-
do nō remittūtur / & tunc ſemꝑ & vł culpa
per penā ordiatur tanq̄ ꝑ ꝓpriū corrñdēs.
¶ De tertio articulo. Poſtq̄ viſum eſt ꝙ cul-
pa remittitur per penā vel per aliquid equi-
ualens in acceptatione diuina. Videndum
Prima ꝓpoſitio — eſt quomodo debet vocari illa pena. ¶ Et
pro ſolutiōe ponitur talis propoſitio. Illa
pena per quā remittitur eſt pena volunta-
ria. Patet ſic / per aliquam penam nō remit-
tuntur peccata ſcilicet per penam damnato-
rum quam perpetuo ſufferunt & nunq̄ re-
mittitur eis. ideo eſt differentia īter penam
per quam peccatum remittitur & illam per
quam non remittitur: ſed non poteſt atten-
di ſolum illa differētia penes intenſum vel
remiſſum: ideo non videtur per quid diffe-
rant ille pene niſi per voluntarium & inuo-
luntarium. ¶ Dices / nulla pena eſt volunta-
Arguit primo. — ria / ſicut nullus peccat in eo ꝙ non vult ita
nullus penam ſuffert in eo ꝙ vult. Nam ſi
Solutio. — aliquid velit hoc non eſt ſibi pena. ¶ Pro
Quadruplex volūtarium. — ſolutione notandum ꝙ voluntarium qua-
drupliciter cauſatur. Vno modo quia illď

patienter fertur non remurmurando. Secū-
do modo quia acceptatur per actum volū-
tatis Tertio modo quia libere cauſať a cau-
ſa proxima & partiali libera. & non inten-
dente talem effectum. Quarto modo / quia
libere cauſatur a cauſa remota principali &
vniuerſali intendente effectum: & ſic ſunt
quattuor membra / & ſequuntur quattuor
modi penitēdi. Et pro ampliori declaratio- — Penitentia multipľr capiť
ne notandum ꝙ penitentia capitur multi-
pliciter. Aliquādo pro penitentia indiſcre-
ta vt fuit penitentia Iude / & damnatorum.
Aliquando pro actibus exterioribus pe-
nalibus vt eſt ieiunium / oratio / elemoſina.
Aliquando capitur pro ſacramento / puta
pro abſolutione ſacramētali: vt patebit di-
ſtinctione. xvij. & de iſtis acceptiōibus nō
eſt ad propoſitum in hac diſtinctione.
Aliquando capitur penitentia pro actu vir-
tuoſo volūtatis. & hic capitur ad propoſi-
tum puta pro actu interiori voluntatis / &
aliquando pro habitu ex illo cauſato.
¶ Iam ponit doctor quattuor actus penitē-
di cōformiter ad illa quattuor membra vo-
luntarij que ſe habent per ordinē. & capia-
mus triſticiam que eſt vna pena / iſpa dicitur
voluntaria ſeu libera quattuor modis (nō
tamen dicitur libera ſeu voluntaria imme-
diate: quia cum ſit paſſio nō poteſt eſſe ime-
diate libera: quia actus voluntatis ſunt ime-
diate liberi & paſſiones ſeq̄ntes illos actus
ſunt libere denoiatione extrinſeca) Quat- — Triſticia q̄drupľr eſt libera ſeu voluntaria.
tuor ergo modis pōt iſpa triſticia eſſe libe-
ra. Primo modo a volūtate non remurmu-
rante ſed patiēter ſufferente illā / & hoc mo-
do triſticia ſe habet vt obiectū & eſt obiectū
illius actus patientie. Nā ſi dicas volo pati
patiēter hāc triſticiā: ibi triſticia ſe habet vt
obiectū. Secūdo modo triſticia iſta dicitur
volūtaria a volūtate non ſolū patiēter ſuf-
ferente: ſed illā acceptante gaudenter. & in
iſto modo penitentia habet triſticiam pro
obiecto ſicut in primo modo. Nā ſi dicas
accepto hanc triſticiam ibi ſe habet vt obie-
ctum. Tertio modo dř ipſa triſticia libera a
volūtate libere eliciente cās ipſius triſticie.

Triſticia a duplici cauſa cātur.

Vnde triſticia habet duas cauſas. vna ē proxima & imediata. & eſt duplex ſcdm ꝙ ſūt due cauſe proxime & imediate a q̄bus cauſatur ipſa triſticia. & ſunt apprehenſio alicuius quod accidit / & nolitio illius: vt ab iſtis duabus cauſis ſcilicet ab apꝓhenſione qua apprehēdo & iudico me peccaſſe & a nolitione illius qua nolo peccaſſe naturaliter & imediate cauſaē triſticia ſicut ab igne calor: ideo triſticia eſt vnus effectus cātus a duabus cauſis ſcilicet a nolitione & apprehenſione obiecti. Alia eſt cauſa remota triſticie: & eſt ipſa voluntas que imperat iſtas duas cauſas particulares & proximas & eas applicat ad inuicem. Quarto modo poteſt eſſe libera a voluntate remote eliciente actū mediante quo actu applicabit in parte cauſas triſticie. & iſto modo non eſt cauſa proxima triſticie ſed remota. Sed tertio mō penitentia eſt cauſa imediata & proxima triſticie. & ipſa triſticia ſe habet vt effectus & nō vt obiectum ſicut in duobus primis modis

Quō triſticia dʒ eſſe volūtaria.

¶ Triſticia ergo dicitur eſſe voluntaria pro quanto ipſa voluntas pro ſuo beneplacito imperat cauſas ipſius triſticie vel inquantū patienter ſuffert & gaudenter acceptat.

Vnde conſiderandi ſunt quattuor actus in penitente. Primus/ quo penitens vult vindicare peccatum, & quia non poteſt deteſtari illud niſi recogitando vult recogitare & deteſtari: talis volitio non eſt immediate cauſatiua triſticie: ſed ē imperatiua actuū qui cauſant triſticiā. Secundo voluntas poteſt habere odium peccati ſiue deteſtationē ſiue nolitionem peccati quod idem eſt/ tūc eliciendo tale nole ab illo & a iudicio itellectus quo iudicat ſe peccaſſe naturaliter cauſatur triſticia. Tertio ſe habet voluntas equanimiter ſufferendo illam triſticiam: id eſt non remurmurādo. Quarto poteſt ſe habere volendo illam triſticiam in eſſe: & ſic de peccato dolet & de dolore gaudet/ quia vult illam triſticiam & cognoſcit illam in eſſe: ideo ex hoc ſequitur gaudium. & tunc triſticia & gaudium non repugnant: quia non ſunt de eodem obiecto.

Reſolu°.

¶ Reſolutio/ Triſticia ergo dicitur volūtaria quadrupliciter ſcilicet a voluntate ſufferente que non deponit illam cum poſſet. Secundo poteſt eſſe libera quia volūtas per actum reflexum ſuper triſticiam acceptat illam: & eſt obiectum illius acceptatiōis que eſt immediate libera. ¶ Tertio poteſt eſſe libera quia volūtas libere elicit cauſas proximas illius triſticie: ſcilicet deteſtationem/ nolitionem/ odium peccati quod idem eſt: & cognitionem de peccato. Quarto poteſt eſſe libera ab actu voluntatis inquātum voluntas applicat cauſas ſcilicet conſiderationem peccati & illius nolitionem: ideo triſticia dicitur eſſe voluntaria.

Solutio argumēti in forma.

Et per iſta patet ſolutio ad argumentum prius factum. Nam pena eſt inuolūtaria. Diſtinguo/ aut ſecūdum affectionem cōmodi & ſic concedo/ aut ſecūdum affectionem iuſticie ſeu ſecundum voluntatem antecedētem libere applicantem cauſas ipſius pene: & ſic nego. immo non oportet ꝙ omnis pena ſit inuoluntaria cōtra voluntatem ſequentem affectionem iuſticie: imo multe ſunt & fuerunt voluntarie iſto modo: vt pene martirum & Chriſti. imo imperabāt illas: quia volebāt illas ſufferre: ſed tamen erant inuolūtarie ſecūdum affectionem commodi que non eſt niſi inclinatio rei ad ſuum commodum ſiue conueniens.

Duplex affectio volūtatis.

Vnde dicit Scotus in ſecundo/ ꝙ duplex affectio imaginatur in volūtate ſcilicet affectio commodi/ & affectio iuſticie/ que eſt ſcdm rectā rationē. Vn̄ volūtas cōſiderata ſecundum affectionem commodi comparatur appetitui ſenſitiuo qui appetitus ſenſitiuus eſt talis nature ꝙ neceſſario proſequitur obiectum ſibi conueniens. & neceſſario fugit obiectum diſconueniens. Tunc dico ꝙ ſi volūtas operetur preciſe ſecundum affectionem commodi neceſſario proſequeretur illud ꝙ intellectus oñderet tanq̄ cōueniēs & delectabile. & neceſſario odiret illud ꝙ itellectus ei oñderet tanquā diſconueniens.

Affectio iuſticie.

¶ Alia affectio iuſticie q̄ eſt ſecundū rectam rationem eſt libertas eius. Vnde libertas volūtatis vocatur a doc. af‑

fectio iuſticie eo q̄ ꝑ libertatē voluntas habet vt poſſit ꝓſequi q̄d eſt ꝓſequēdū & fugere q̄d eſt fugiendū ſcd̄m rectā rōnē. Dico ergo ad ꝓpoſitū applicādo ꝙ triſticia vel aliqua alia pena nō eſt voluntaria ꝯſiderādo voluntatē ſecundū affectionē cōmodi: ſed ſecundū affectionē iuſticie triſticia pōt eſſe voluntaria. Nā volūtas ꝓpter debitū & bonum finē pōt imꝑare cauſas triſticie vt tādē cauſet ipſa triſticia. ¶ De ſecūda cōcluſiōe huius articuli. Declarat ſignificatiōes huius vocabuli penitere ſeu penitētia. Vñ penitentia nō eſt illa triſticia de pc̄ō: quia illa triſticia nō eſt pene tenētia imo eſt ipſamet pena. iſta ergo eſt falſa penitētia eſt triſticia ſed penitētia eſt illius pene tenētia. Hoc ē/ eſt actus mediāte quo tenemus talē penā. & quadrupliciter tenemus: ſcilicet ꝑ illos q̄tuor actus: & ſic penitētia pōt q̄drupl'r diffiniri. & ꝑ quēlibet illorū tenemus penam. Declarātur ergo ſignificatiōes huius vocabuli penitere q̄d pōt dupl'r accipi. Vnomō pro toto aggregato ipſius penitere: & tūc importat nouē: ſcilicet quattuor actus volūtatis/ quattuor volita: & ipſā punitionem. Debemus ꝯſiderare ꝙ primus actus quē habet volūtas eſt velle imꝑatiuū quo volūtas vult deteſtari peccata ſua: & quo impat cauſas pene eas ad inuicē ꝯiungēdo ſcilicet apprehenſionē pc̄ti & nolitionē ipſius. Secūdus actus eſt deteſtari peccata. i. nolle ipſa quo volūtas nult peccaſſe/ & iſtud nole dicitur eſſe cauſa nō intendēs. i. nō libere ſed naturaliter producēs triſticiā ſicut ignis nō vult ꝓbare calorē: ſed naturaliter ꝓducit. Tertius ē actus quo volūtas poſt q̄ cāta ē triſticia vult illā acceptare iā inflictā. Quartus actus eſt quo patiēter vult ſuſtinere illā punitionē: & in quolibet actu eſt vnū volitū. Vnde obiectū volitionis dicitur totū illud quod ſeqtur ipſam volitionē. & ꝯſiderando illa quattuor volita videbimus ꝙ ſunt diuerſarū rōnū ſiue ſpecierum: ſed illa quattuor ſupponūt pro eodē ſcilicet ꝓ triſticia/ tamē hn̄t diuerſas ꝯnotatiōes q̄ cōnotant illas quattuor volitiōes q̄ quidē volitiōes ſic breuiter pn̄t noīari quas iportat penitere. Primo penitere ē vindicare pc̄m̄ a ſe cōmiſſum. Scd̄o mō penitere eſt deteſtari peccatū ꝯmiſſum a ſe. Tertio eſt acceptare grātanter triſticiā ſeu penā inflictā. Quarto eſt patienter ferre illā/ & iſte ſunt quattuor volitiōes diuerſe/ ideo eis correſpondēt quattuor volita diuerſa ſaltē rōne q̄ dicūtur obiecta ſeu termini volitionū ſcilicet iſta: volitum a volūtate vindicāte ſeu cauſante/ volitum a voluntate deteſtāte/ volitū a volūtate acceptāte gratāter/ & volitū a volūtate patiēter ſuſtinēte. & iſta q̄ttuor volita ſupponūt pro eodē ſcilicet pro triſticia/ tñ diuerſa ꝯnotāt ſcilicet illas quattuor volitiones. Hoc ſic declaro/ nā hoc ꝯplexū volitū a volūtate vindicāte ſupponit pro triſticia volita ꝯnotando ꝙ illa accipiat per modū vindicte. & ꝓportionabiliter dicat de alijs. Ex quo ſeqtur ꝙ nō eſt idē punitio & velle punitiuū. Nā punitio eſt triſticia q̄ eſt vna paſſio q̄ nō eſt bona nec mala de ſe: ſed velle punitiuū eſt vnus actus. Scd̄o ſeqtur ꝙ ſi ſit aliq̄d nomen īpoſitū ad ſignificandū ipſam punitionē puta triſticiā: & ipſam volitionē nō ſignificabit illa duo vniuoce ſed equoce. Tertio ſeqtur ꝙ accipiēdo illa q̄ttuor ſicut prius accepimus puta ꝑ q̄ttuor volitionibus: adhuc iſte terminus penitere eſt equocus ad illa q̄ttuor. Sed faciendo vim/ quot iſtorū debet magis dici penitere vl' penitētia: puta illa triſticia vel ille q̄ttuor volitiones. Rn̄detur ꝙ ſtādo in rigore termini penitere ſolū dr̄ de aliq̄ illarū quattuor volitionū. Patet ſcd̄m ethimologiā noīs penitere idē eſt ꝙ penā tenere: ſed hoc q̄d eſt tenere penā ſolū ꝯuenit illis. iiij. volitiōibus ergo ille. iiij. volitiones ꝓprie debent dici penitere. Declaro hoc ꝑ ordinē. ſ. quō per iſtas. iiij. volitiōes dicamus tenere penā dādo. iiij. diffinitiōes de penitere. Pria deſcriptio eſt penitere/ eſt vindicare pc̄m̄ a ſe cōmiſſū/ ſiue ē libera vindicatio pc̄ti/ ſiue velle pc̄m̄ vīdicare & applicare/ ſiue velle cauſas īmediate ꝓducētes triſticiā & libere applicātur per velle & cognitione peccati.

Penitere q̄druplex.

Prima deſcriptiō de penitere.

Tũc ſatis patet q̃ñ vindicare ſit penã tene-
re/qa vindicare eſt velle infligere ſibi penã
& hoc ẽ penã tenere/ergo penitẽtia primo
mõ eſt libera peccati vindicatio vel cauſarũ
triſticiã pducentiũ libera applicatio. ¶Sed

Arguit̃ q̃ deſcriptõnem.

cõtra arguit̃ ſic vindicare nõ eſt penã tener̃
ergo/patet ſic/nã multi ſunt hoĩes q volũt
hr̃e penã & triſticiã & nõ pñt/ergo illi non
applicant ſibi penã & tñ vindicãt ergo vin
dicare nõ eſt penã tenere. ¶Pro ſolutione

Solutio.

notandũ q̃ duplex ẽ infligere ſeu tenere pe
nã. Quoddã eſt tenere penã i effectu. Aliud
in affectu. Unde infligere penã in effectu ẽ
q̃ñ actualiter ſeq̃tur ſeu pbat̃ ille effectus q
dicitur triſticia. Sed infliger̃ penã in affectu
nihil aliud ẽ q̃ hr̃e volitionẽ qua aliq̃s vult
hr̃e penã ſiue ſequatur ſiue nõ. Vñ aliq̃ñ vo
lũtas vult vindicare & tñ nõ ſeq̃tur triſticia
Ratio eſt qa impedit̃ a cauſa naturali vl̃ qa
talis nõ eſt diſpoſitus vel impedit̃ pp aliqđ
magnũ gaudiũ. Vñ ſunt aliqui hoĩes ĩ qui-
bus volũtas tantũmõ nata ẽ pplacere appe
titui ſenſitiuo q cũ magna difficultate pñt
hr̃e triſticiã. an tales q nõ pñt triſtari hẽant
verã penitẽtiã. ¶Rñdetur q̃ ſic ita ſicut alij
vñ non ẽ cura q̃ ſequat̃ triſticia vel nõ ſed
ſolũ q̃ ſit cã triſticie. ¶Secunda deſcriptio

Secunda deſcriptõ

eſt. peniter̃ eſt deteſtari ſeu odire peccatum
a ſe ꝯmiſſũ/ſeu penitentia eſt libera peccati
deteſtatio. i. odiũ. & de iſto penitere patet/
q̃ ẽ penã tenere/qa penitere iſto modo ẽ cã
pͤcialis ipſius penitẽtie puta triſticie/nã tri-
ſticia cauſatur immediate ex deteſtatiõe ſeu
odio ſeu ex nolle peccati ꝯmiſſi iõ q deteſta
tur pctm̃ dr̃ tenere penã ſuple i ſua cauſa. i.
habet cãm proximã pene ſcilicet deteſtatio
nẽ. Vñ cõiter & regulariter q̃ñ doc. loquũt̃
de penitẽtia loquũt̃ de iſto ſecũdo actu pe-
nitẽtie/quia principaliter reqrit̃ ad deletio-
nẽ peccati/ẽ ergo iſte ſecũdus actus odium
peccati. Sed ẽ notãdũ q̃ nõ quodlibet odiũ
pcti dr̃ penitere iſto mõ/nã odiũ pcti timo-
re pene vl̃ vt pctm̃ ẽ leſiuũ nature nõ eſt pe-
nitẽtia/nã dãnati talẽ hñt ſcilicet nole pec-
caſſe: ſed penitẽtia eſt nole peccaſſe: qa pctm̃
eſt cõtra dei iuſticiã & eius volũtatẽ. Diffi-
cultas ẽ. Qualis deteſtatio requirit̃ de pctĩs
vt recognoſco pctã/quia dei offenſiua no-
lẽ ea feciſſe an hoc ſufficiat ad deteſtationẽ.

An ſufficiat ſola deteſtatõ

¶Pro ſolutiõe aliqui dicunt q̃ requirũtur
triplices actus/ſcilicet nole peccaſſe/propo
ſitũ de nõ peccando in futuro & ppoſitum
cõfitendi loco & tp̃e opportunis/ideo ſecũ
dũ iſtũ modũ ad penitẽtiã interiorẽ nõ ſuf-
ficeret nole peccaſſe: ſed vltra requirũtur illa
duo propoſita/& hoc vr̃ dicere Gregorius
cũ ait penitere eſt anteacta pctã deflere & flẽ
da nõ ꝯmittere. i. hr̃e propoſitũ nõ cõmittẽ
di. Alij qui nõ ſunt ita rigoroſi: & credo q̃
ſit verũ q̃ ad penitẽtiã ſufficit primus actus
dũmodo cõtrarij actus aliorũ nõ ponãtur
ita q̃ ad penitentiã interiorẽ ſufficit hr̃e no-
le deteſtatiuũ dũmõ non habeat̃ propoſitũ
peccãdi vel nõ ꝯfitendi in futurũ ſed ſufficit
ſe hr̃e pure priuatiue q̃tum ad illa duo pro-
poſita: penitere ergo i ſecũda acceptione eſt
pctm̃ preteritũ pp deũ odir̃ ſeu deteſtari. Et
qa illđ odire & deteſtari cauſat imediate tri
ſticiã/iõ iſtud vocat̃ pene tenentia. ¶Si que

An requiratur deteſtatio i particulari.

ras an requirat̃ deteſtatio ſecundũ rõem ſpe
cialẽ cuiuſlibet pcti. Pro ſolutiõe aliq̃s põt
deteſtari ſua pctã dupliciter. Vno modo in
particulari & diſtincte. Alio mõ in gñali &
ꝯfuſe. vñ ille deteſtat̃ pctã ſua i pticulari &
diſtĩcte q̃ñ circa quodlibet pctm̃ habet pro
priã deteſtationẽ/ſed ille deteſtat̃ pctã ſua i
gñali q̃ñ vnica deteſtatiõe gñaliter deteſtat̃
ſe peccaſſe/ vt nolẽ peccaſſe quocũq; pctõ/
deteſtor iã pctm̃ luxurie ſed nõ ſecundũ rõ
nẽ ſpecialẽ illius. ¶Tunc ponit̃ talis ppõ.

Prima propoſitio.

Per deteſtationẽ aut in gñali aut in ſpeciali
pñt pctã remitti. ymo dico vltra ſicut dicit
Sco. q̃ poſſet eſſe tanta deteſtatio circa vnũ
pctm̃ q̃ illa ſufficeret ad oĩa pctã delẽda ita
q̃ p talẽ deteſtationẽ deus mouebit̃ ad oĩa
pctã remittenda. ¶Secũda diſtinctio / aliq̃s

Duplex deteſtatõ pcti. ſ. formalis et virtualis

põt deteſtari pctm̃ ſuũ dupl̃r vno mõ forma-
liter. Alio mõ virtualiter ita q̃ poſſemus ſic
dicer̃/duplex eſt diſplicẽtia de pctõ/q̃dã eſt
formalis/alia ẽ virtualis/forãlis eſt q̃ñ hẽo
realẽ nolitionẽ quo nolẽ peccaſſe: virtualis
ẽ q̃ñ habeo actũ ex quo illa nolitio pcti eſt

cauſabilis.i.eſt aliqs actus volūtatis ad quē
nata eſt ſequi diſplicētia de pctō licet actua-
liter non ſequatur. vñ ſecūdū Sco. in ſecūdo
oīs nolitio cauſat ex volitione/& oīs amor
concupiſcentie ex amore amicitie/nolitio
ergo cauſatur ex volitiōe. Ratio eſt quia ni
chil odio niſi pro q̄to aliud amo vt ſi odio
ſortem amo aliqd cui iudico ſortem eſſe diſ
conueniētē. Ad propoſitū aliqs pōt hr̄e ali
quē amorē ad quē nata eſt ſequi deteſtatio
pcti ſi pctm̄ ꝯſideret: vt qs amat pfecto amo
re deū ad illū amorē perfectū nata ē ſequi de
teſtatio pcti ſi de illo pctō eſſet recordatio.
& tunc iſta volitio ſcilicet amor pfectus dei
dr̄ eē virtualis diſplicētia ſeu deteſtatio pcti
quia ad illū amorē nata eſt ſequi diſplicētia
de pctō/ideo hn̄do illā volitionē deteſtat
pctm̄ virtualiter.i.habet actū virtualiter cō
tinētem actū deteſtatiuū. nā oīs cā virtuali-
ter cōtinet effectum. & tūc ponit talis ppō.
Secunda ppoſitio. Tam diſplicentia formalis ꝙ virtualis ſuffi
cit ad remittēdū pctm̄/de formali nō eſt du
biū/de virtuali declaro/quia p perfectū dei
amorē pōt remitti pctm̄ ſicut fuit remiſſum
Magdalene/dimiſſa ei ſunt ei pctā mlta qa
dilexit multū. ¶ Q̄ntum ad tertiū actū pōt
Tertia deſcriptio penitētie diffiniri penitētia ꝙ ē libera pene p pctō ac
ceptio/hoc ē nō remurmurādo vel nō abij
ciendo cum poſſet. Et de iſto penitere dico
etiā ꝙ ē penā tenere. Vñ talis tenet penam
tanq̄ obm̄ qa habet vnū actū volūtatis pu-
ta vnū velle acceptatiuū qd̄ velle fertur cir-
ca penā tanq̄ circa obm̄/iō tenet penā tanq̄
Acceptō pene ē duplex. obm̄. Vñ duplex eſt acceptio pene ſcilicet
foꝛalis & virtualis/formalis eſt velle actua
le quo actualiter volo illā penā hr̄e/virtua
lis eſt acceptatio alicuius ad quod nata eſt
ſequi acceptatio pene vt acceptatio glorie
eterne ē acceptio virtualis pene qa ad acce-
ptationē glorie eterne nata ē ſequi accepta-
Maxima tio pene. vnde Maxia ē ꝙ volitio mediorū
ad finem includit in volitione finis & hoc
maxie qn̄ illa volitio ē efficax. tūc ponitur
Tertia ppoſitio. talis ppō. ¶ Acceptatio pene formalis vel
virtualis ſufficit ad remittēdum peccatum.
Quarta deſcriptō ¶ Quarta deſcriptio/penitere eſt penā pro
peccato cōmiſſo patiēter ſufferre: de iſto pa
tet ꝙ penitere ſit penā tenere qa iſte qui ſic
penitet nō abijcit penam remurmurādo &
iſtud penitere vocatur ſuſtinere ſub actiōe
agentis infligentis penā ſe illi ꝯformando
tenere. & iſtud tenere penā non eſt abijcere
cū remurmuratione. ¶ Iſtis deſcriptiōibus
poſitis q̄ritur an ſit aliqd̄ penitere qd̄ nō cō
tineat ſub aliquo iſtorū quatuor mēbrorū
¶ Rn̄detur p talē ppōem. Quodlibet peni Quarta ppoſitio.
tere ꝯtietur ſub aliquo iſtorū quattuor mo
dorū/& qlibet iſtorū quattuor modorū ſuf
ficit ad remittendū pctm̄ poſt baptiſma cō-
miſſum qa p quēlibet illorū poteſt teneri pe
na & ita ſunt quattuor penitētie differentes
ſpecie. ¶ Ex his ad ſolutionem queſtionis
in qua q̄ritur an ad deletionem peccati mor
talis poſt baptiſmum commiſſi reqratur pe
nitētia. Reſpondetur affirmatiue ꝙ ſic: qa re
quirit punitio volūtaria vel volūtas volū-
tarie puniēs ſicut fuit declaratū pricipio hu
ius tertij articuli/ſed ſic ē ꝙ iſta punitio vo-
lūtaria non pt̄ eſſe ſine penitētia/ergo ad de
letionē pcti reqritur penitentia & nō intelli
git ꝙ reqratur penitentia virtus habitualis
neq̄ penitentia ſacramenti: ſed penitentia
actus virtuoſus. & ſimiliter non eſt itelligē-
dū ꝙ reqratur ſimiliter & neceſſario qa poſ
ſet deus de potētia abſoluta remittere quod
cūq̄ pctm̄ ſine penitentia vel p alterū actum
ab actu penitentie ſed intelligit ꝙ ad delen
dū pctm̄ requiritur penitentia de lege iā ſta Difficultas.
tuta a deo. ¶ Circa hoc tres ſunt difficulta-
tes nā dicit doct. ꝙ ad delēdū pctm̄ reqritur
penitentia voluntaria.i.triſticia de pctō/&
dr̄ voluntaria in q̄tum actus deteſtatiuus ex
quo immediate cauſat illa triſticia eſt liber.
¶ Circa hoc eſt duplex dubiū primū ſi/eēt
illa deteſtatio qua cauſatur illa triſticia eſſet
in q̄ ſine triſticia nihilominus adhuc remit-
teret pctm̄/ergo pt̄ remitti pctm̄ ſine tali tri
ſticia. vñ aliqn̄ pt̄ ſupuenire impedimētū ne
ſequatur triſticia vel p gaudiū excellens de
altero obiecto. ¶ Aliud dubium triſticia &
gaudiū ſunt paſſiones de p̄ntibus & de his
q̄ p̄ntialiter accidunt/nā dicit Auguſtinus

triſticia ē de his q̄ nobis nolentibus accidūt
& non dicit acciderūt: alie aūt paſſiões ſunt
& de pñtibus p̄teritis & futuris. ergo appa
ret ꝙ male dicatur ꝙ triſticia req̄rit ad delē
dū pctm̄ qa cū ſit de pñtibus & pctm̄ eſt p̄re
titū ſeqtur: &c. ¶ Q̄ ītū ad primū dico ꝙ p̄t
remitti pctm̄ ſine tali triſticia q̄ ꝯſeqtur dete
ſtationē volūtariā: ſed req̄ritur triſticia volū
taria ſuple in ſe vel virtualiter. i. in actu pre
uio ꝯtinēte iſtā triſticiā eminēter & virtuali
ter ſicut cā ſufficiēs ꝯtinet effectū / iō ſufficit
triſticia ī aliquo eminenter ꝯtenta. i. in cāp
ductia illius triſticie q̄uis illā nō producat
Quō itel ligitur ꝙ triſticia ē de pñtib' pp impedimentū & vltra cōiter dicūt doct.
ꝙ triſticia & gaudiū ſunt de pñtibus & q̄tū
ad hoc dicit Bonauentura & bñ ꝙ non itel
ligit ꝙ ſunt de pñtibus ſecūdū rē. i. ꝙ obie
cta circa q̄ verſant triſticia & gaudiū ſint rea
liter in rerū natura / ſed intelligit ſunt de pñ
tibus ſup le ſecūdū aſpectū & ꝯſiderationē
nō pbabilitatis ſed certitudinis: vt ſi ſortes
vellet platonem non eſſe & non eſſet tñ cre
deret firmiter platonē eſſe triſtaret acſi pla
to eſſet. ideo nō oportet ꝙ triſticia ſit de ob
iecto pñte ſecūdū rē ſed pñte ſecūdū ꝯſidera
tionē. i. de obiecto de quo habet noticia cer
ta ꝙ ita ſe habet vel hēbit vel habuerit qua
liter nolem illd' ſe hr̄e vel habuiſſe vel habi
tū eſſe. vñ dicit Bonauentura ꝙ ſi certo ſciā
ꝙ cras pr̄ meus moriet nō timeo ꝙ moriat
ſed triſtor ꝙ moriet. ſilr Chriſtus non time
bat mortē ſed triſtabatur / nā ait triſtis ē aīa
mea vſq ad mortem. Ad ꝓpoſitū applican
do ſortes nult pctm̄ fuiſſe & ſcit certitudina
liter ipm fuiſſe: ideo illd' eſt ſibi pñs ea pñtia
q̄ ſufficit ad triſticiā cauſandā. ¶ Circa ſolu
tionē q̄ſtionis occurrit difficultas / nā dicit
Difficultas Ochã doc. ꝙ ad deletionem pcti req̄ritur peniten
tia actus / & cōiter oēs doc. hoc dicūt. Ochā
mouet hāc difficultatem q̄ ſatis apparet pri
ma fronte bona. ſortes ꝯmiſit vnicū pctm̄
de quo nō egit penitentiā & poſt illd' pctm̄
ꝯmiſſū cadit in obliuionem inuincibilem
illius pcti ita ꝙ nō p̄t vincer illā obliuionē
p ſciam oppoſitā quācūq faciat idaginem
in tali caſu non tenet ad penitentiā & tenet
facere ꝙ pctm̄ remittatur / qa tenet eē in grā
ergo in tali caſu non tenetur penitere. ergo
pctm̄ p̄t remitti ī illo ſine penitentia. quod
non teneat penitere ī tali caſu patet / nullus
p̄t penitere niſi cognoſcat ſe peccaſſe. qa pe
nitētia eſt deteſtatio proprij pcti & nō alie
ni / ergo nullus pōt penitere niſi cognoſcat
propriū ſuum pctm̄ in eſſe vel ī fuiſſe: ſed in
tali caſu non poteſt / alias non eſſet obliuio
inuincibilis: ergo in tali caſu non tenetur
ad penitentiā actualem. ¶ Item ſortes pecca
uit aliquo pctō & ſubito trahitur ad marty
riū ita ꝙ ſit ipoſſibilitatus ad idaginē hn̄dā
iminet ei neceſſitas neceſſitate p̄cepti ad ſub
eūdē martyriū: & p̄t intellectus tm̄ occupari
circa vnū qd' non p̄t circa alterū / apparet ꝙ
ſorti dimittatur pctm̄ qa facit qui cqd p̄t &
ponit ſe in ſtatu ſalutis & ſortes tūc non ha
bet penitētiā quocūq mō capiat ſecūdū q̄t
tuor p̄dictos modos / ergo pōt deleri pctm̄
ſine penitentia actu. ¶ Dicit Ochā & poſt
ipm gabriel ꝙ qñ dr̄ ad delendū peccatū re
q̄ritur penitētia intelligit de illo q ē ꝯſcius
alicuius peccati vel qui tenetur eſſe cōſcius
. i. q non habet obliuionem inuincibilē ſed
illā obliuionem pcti p̄teriti p̄t & tenetur vi
cere / & tūc in illo ad delendū pctm̄ req̄ritur
penitentia actu. ¶ Sed tunc eſt difficultas p
qd remittitur pctm̄ in illo qui habet obliui
onem iuincibilem cū pctm̄ non remittitur
ſine actu bono p qd remittetur. ¶ Ego bre
uiter dicerē ꝙ remittitur p illā voluntariam
indaginem q̄ eſt actus bonus moraliter quā
vult ſciſcitari an peccauerit vel non / illa ſuf
ficiēti indagine facta imediate remittitur ei
pctm̄ & non per actum penitentie ſed illam
volūtariā indaginē ad quā obligabat: & ap
paruit mihi ſp ꝙ per illā remittit. ¶ Q̄ītum
eſt de alio q trahitur ad martyriū in caſu di
mittit pctm̄ non p actū penitentie qa nō ha
bet deteſtationem neq volitionem vindi
cādi neq alios duos actus / ſed p feruentem
dilectionem dei / nā nemo maiorem carita
tem habet q̄ vt ponat aīam ſuam: &c. Sed in
martyrio habet feruentem dilectionem dei
& ſicut patuit ex prehabitis illa feruens dile

ctio quis nō ſit formaliter penitentia eſt tñ
virtualiter ſcilicet virtualis deteſtatio pcti/
qa ex tali actu ita feruēti ſi ſors ꝯſideraret ſe
peccaſſe exiret i deteſtationē pcti / iō feruēs
illa dilectio dei ē virtualis deteſtatio. In his
ergo duobus caſibus remittiꝛ pctm̄ ſine pe
nitētia actu. Primus/ qn̄ eſt obliuio inuinci
bilis. Secundus qn̄ eſt occaſio neceſſitās ne-
ceſſitate debiti ipediēs pcti conſiderationē.
In quibuſcūqꝫ aūt alijs caſibus apd̓ doct. ad
delēdū pctm̄ neceſſario requiritur actus pe-
nitentie formaliter lege ſtante & nō ſufficit
virtualis. Et hāc adducit ſuaſionē. hō pec-
cauit & peccat inq̄tū auertitur a deo & con
uertitꝛ ad creaturā / ergo vt tale pctm̄ remit
tatur valde ꝯgruū eſt ꝙ auertatur a pctō &
cōuertatur in deū. Vnde auertitur a pctō &
ꝑ deteſtationē nolēdo illud ꝯmiſiſſe/ & cō-
uertitur in deū ꝑ relationē illius actus i deū
ſicut ergo incurrit pctm̄ ꝑ ꝯuerſionē ad cre-
aturā & auerſionē a deo ita ꝯſequiꝛ veniā ꝑ
ꝯuerſionē ad deum & auerſione a peccato.
¶ Circa iſt̄ d̓ adhuc eſt difficultas ſuppone-
do illud qd̓ tenēt pleriqꝫ doc. & quaſi oms
ꝑter Scotū ꝙ actus deteſtādi pctm̄ dūmodo
ſit ꝑꝑ deū ꝙ nō ſolū timore pene q̄tūcunqꝫ
fuerit gradualiter remiſſus ſiue vt vnū ſiue
vt dimidiū eſt ſufficiens ad delendū pctm̄ ſi
cut actus liber q̄tūcūqꝫ minimus circa mate
riā prohibitā ſufficit ad pctm̄. ita ꝯuertitur
in deū q̄tūcūqꝫ remiſſa ſufficit ad deletionē
pcti. Hoc ſuppoſito vꝛ ꝙ remitteretur pec-
catū & ꝑ nullā deteſtationē. ymo añ quācū
qꝫ deteſtationē ſequētē iā erit peccatū remiſ
ſū/ & ſit ſortes cui iā occurrit primo ꝙ pec-
cauit ꝯſiderat ſe peccaſſe/ ex tali ꝯſideratiōe
nō neceſſitatur ad actū deteſtationis ſed eſt
liber & nō elicit in primo inſtāti deteſtatio
nē ſed incipit eliceꝛ ſucceſſiue/ ſicut ignis qn̄
eſt primo applicatus paſſo nichil producit
ſed poſt incipit ſucceſſiue producere. Tunc
añ quācūqꝫ deteſtationē ſequentē iā erit pec
catū remiſſum/ & ſit illa deteſtatio a/ illa de
teſtatō/ a/ erit gradualiter intēſa qn̄ erit ꝓdu
cta & a deteſtatio produciꝛ ſucceſſiue/ ergo
vna eius dimidietas produceꝛ citius q̄ tota
a/ deteſtatio puta in prima dimidietate tp̄is
in quo tp̄e produciꝛ a/ deteſtatio: ſed in illa
dimidietate erit remiſſa & ꝑ illā remittiꝛ pec
catū ergo añ quācūqꝫ deteſtationē peccatū
erit remiſſum. Et hoc habet ꝯcedere iſta opi
nio. iō non neceſſario reqriꝛ deteſtatio ad
remiſſionē pcti. ¶ Reſolutio ad remiſſionē Reſolutō
pcti nō reqritur penitentia ſacramēti. Neqꝫ
penitētia hitus/ neqꝫ penitētia virtus actus
de potentia abſoluta. ſed regulariter & de
potentia ordinata reqritur penitentia actus
niſi in duobus caſibus vt dictū eſt. ¶ Ad ar-
gumēta doctoris. Iſta duo prima argumen
ta nituꝛ probare ꝙ nō reqritur penitentia
virtus. Alia vero ſequentia ꝙ ſit inutilis.
Arguitur primo ſic qn̄ tranſiuit actus & ex-
terior & interior iā deletū eſt peccatū/ ergo
nō reqriꝛ penitentia virtus ad delendū pec-
catū. Diſtinguo/ vel q̄tū ad actū verū eſt/ vꝛ
q̄tum ad reatū remanētē q̄ eſt obligatio ad
penā eternā: & ſic negatur. ¶ Secūdo argui
tur. hō offenſus ꝑt remittere offenſam offē
ſāti abſqꝫ hoc ꝙ peniteat/ ergo & deus. Cō
cedo de potentia dei abſoluta ſed non ordi
nata ¶ Tertio aꝛ ſic. Auguſtinus in omelia.
ſup iſtud Mathei. v. eſtote miſericordes lo
quens de dānatis diciꝛ/ erit & tūc penitentia
ſed tñ in fructuoſa: Quod probat ꝑ illud di
ctū de dānatis ſapiētie. v. penitentiā agētes:
Item Iudas penituit ſed ei nichil profuit/ er-
go eſt inutilis penitētia ad remiſſionē pcti.
¶ Dico ꝙ in dānatis non eſt penitentia bñ
circūſtātionata ſicut patebit. Nā reqritur ꝙ
illa ſit bene circūſtātionata & ꝑcipue circū-
ſtātia finis: ſed dānati nō penitent ꝑꝑ deum
ſed ꝑꝑ leſionē nature. Similiter Iudas nō bñ
penituit qa deſꝑauit. ¶ Itē arguiꝛ ſic & hoc
argumētū habet difficultatē. oportet illud
ꝑ qd̓ deleꝛ mortale eſſe maius bonū q̄ pecca
tū ſit malū vꝛ eque bonū/ ſed penitentia eſt
minus bonū q̄ peccatū mortale ſit malū/ pa
tet quilibet actus exhibitus deo ē ſolū finite
bonitatis & peccatū eſt infinite malū. Patet
ex Anſelmo. hinc eſt ꝙ nō eēt ꝯmittendū ꝑ
infinitis mundis. ¶ Querit ergo hoc argu-
mentū vtrū peccatū ſit infinite malū. Rñdet

doct. ꝙ eſt ſolũ finite malicie formaliter & infinite obiectiue. i. eſt ↄtra īfinitum bonũ & dicõ ꝙ ſicut pctm̄ eſt infinite malicie obiectiue ita penitentia ē infinite bonitatis obiectiue ſaltē q̄tũ ad actũ referentē q̄a actus referēs eſt de infinito bono ſcilicet de deo/ & ſicut pctm̄ eſt finite malicie fořalr ita & penitentia/ ergo põt eſſe tãta bonitas quo ad recõpenſandũ q̄ta fuit malitia in actibus malis. Et auctoritas Anſelmi Intelligit̃ de malitia infinita. Alij dicerēt ꝙ formaliter pctm̄ eſt īfinite malitie vt Olcot. Et ad argumentũ. oportet tã bonũ exhibere q̄ malum fuit &c. Verũ eſt ſi eſſet cõdigna penitentia/ ſed deus non exigit a nobis niſi cõgruã penitētiã & nõ ↄdignã. ℭ Secunda queſtio

IN iſta queſtione duo ſunt articuli. in primo q̄ritur an peniteř ſecundũ illas quattuor acceptiones ſit actus virtutis. In ſecundo articulo oñditur/ an aliquo illorũ penitere vt eſt actus virtutis requiratur ad delendũ pctm̄. ℭ Pro primo articulo ponũtur quattuor ↄcluſiões principales. prima/ Penitere põt eſſe actus virtuoſus. pro cuius declaratione notãdũ ꝙ legiſlator iuſte vindicat & punit pctm̄ per qd̃ tranſgredieř lex igitur & miniſter legiſlatoris. Patet pña/ qñcunq̄ actus alicuius miniſtri eſt bonus hoc ideo eſt q̄a ē cõformis legiſlatori cuius talis eſt miniſter. ſed ſic eſt ꝙ quilibet eſt miniſter dei in puniendo & vindicãdo pctm̄ ſuũ: ergo ſecundũ rectã rõnē q̄libet iuſte vindicat pctm̄ ſuũ. & hoc ē penitere de quo loq̄mur igitur penitere eſt actus virtuoſus. ℭ Si queras/ an vindicař pctã ſua ſit penitere iſto primo mõ. Dico ꝙ ſic. Contra: ergo deus diciturpeniteř/ q̄a vindicat pctm̄. ℭ Rñdetur ꝙ peniteř nõ ſolũ dicit vindicare pctm̄ ſed cõnotat ꝙ illud peccatũ ſit ↄmiſſũ ab ipſomet vindicãte. & hoc [illegible] peniteř ꝙ ſibi ipſi teneat penã & obligetur ſibi ipſi dare penã. ℭ Contra/ aliq̄s iuſte penitet/ & tñ nõ habet habitũ virtutis: ergo peniteř nõ ē actus virtutis. ℭ Reſpondeř/ actus dř eſſe actus virtutis triplicitér. Vnomodo q̄a eſt elicitus ab habitu q̄ dř virtus. Aliomodo q̄a generat virtutē/ & hoc mõ nõ oportet ꝙ penitere ſit actus virtutis. nam accidit actui virtuoſo vel ꝙ ꝓducař a virtute vel ꝙ gñet virtutem ℭ Tertio modo dř actus virtutis q̄a natus ē gñare vel augere virtutē. iſto mõ penitere ē actus virtutis. pñter ī ſcďa ↄcluſiõe declarat Sco. cuius virtutis eſt iſte actus q̄ dř penitere & ãteq̄ accedat ad ↄcluſionē p̄mittit vnũ notabile tale. Penitere req̄rit noticiã diſtinctã illius de quo aliquis penitet. Vñ qñ aliquis penitet ſunt multa q̄ ſe hñt ꝑ ordinem: primo eſt velle impatiuũ impans cauſas triſticie ad inuicē. Secũdo ſunt ipſe cauſe ipſam triſticiam cauſantes. Tertio eſt ipſa triſticia Quarto eſt ↄplacētia & velle ipſius triſticie. Quinto ex illo velle ſeq̄tur gaudiũ de triſticia. Secũdum dictũ Auguſtini. peccator de pctõ doleat & de dolore gaudeat vt ſortes peccauit aliquo pctõ puta fornicationis: habet iſtũ ordinē in penitendo. Nã primo habet velle ipatiuũ quo impat cauſas triſticie & cauſe triſticie illius ſunt due ſcilicet appꝛehenſio illius fornicationis & nole ſeu odio hr̃e illã fornicationē. Tunc dico ꝙ velle illud impatiuũ quo voluntas ipat intellectui vt ↄſideret & apprehēdat illã fornicationē & voluntati vt deteſtetur illã fornicationē eſt primũ. Secundũ eſt apprehēſio illius fornicationis & nolitio ſeu odiũ illius. Tertiũ eſt ipſa triſticia que cauſatur ex apprehenſione fornicationis & nolitione eiuſdē. Quartũ eſt vnũ velle quo vult hr̃e triſticiã. Quinto ad illud velle quo vult hr̃e triſticiã ſeq̄tur gaudiũ. & tũc verificař dictũ Aug. pctõr de pctõ doleat &c. Doctor ponit ordinē inter iſta. primũ ſe habet vt cã principalis triſticie remota. Secũdum ſe habet vt cauſa ꝓxima triſtice. Tertiũ ſe habet vt effectus. Quartũ ſe habet vt actus cadens ſupra triſticiã tanq̄ ſup obm̄. Quitũ ſe habet vt effectus ſequēs ex illo actu. ℭ Iſtis ſuppoſitis ponitur talis ꝓpõ. Nihil dř ꝓprie & ꝑ ſe vindicare niſi primũ iſtorũ quinq̄ puta illud velle impatiuũ quo q̄s ipat illas cauſas triſticie. Patet in vin

In hoc articulo ſũt quattuor ꝓpões pncipales.

Prima ꝓpoſitõ pncipalis.

Act⁹ virtutis tripliciter.

Scďa ꝓpoſitio.

dicante ſuperiore & iſeriore debet eẽ actus
vindicandi eiuſdem rõnis & eiuſdem ſpẽi.
Declaratur hoc/deus vult vindicare pctm̃
meũ/deus ẽ vĩdicãs ſupior/ego ẽt volo vĩ
dicare pctm̃ meũ ego ſum vindicãs inferior
Dico ꝙ illi actus ſunt eiuſdẽ rõis qꝛ ſic vin
dicãs ſupior vult infligerẽ penã ẽt vindicãs i-
ferior pp pctm̃ & ſub eiſdẽ circunſtãtijs/ſed
ſic eſt ꝙ nihil vniforme ſeu ſimile in vindi-
cãte ſupiore & inferiore niſi illđ velle impa
tiuũ: ergo illđ velle impatiuũ dr̃ vindicare
nã ſicut vindicãs inferior puta ego ĩpat cau
ſas pene ira & deus vĩdicãs ſupior: ergo pro
põ vera ſcilicet ꝙ vl̃ eſt vĩdicarẽ niſi illđ velle
ĩpatiuũ. Itẽ pbaẽ iſta ppõ a poſteriori/qꝛ a-
lia quatuor pñt eẽ a qbuſdã cauſis ĩdetermi
natis & ſignãter ſecũdũ.i. pñt fieri bñ & ma
le a cã bona vl̃ mala/ſed de iſto dicit Sco. pa
rũ eſt curandũ. Hoc ſuppoſito ſit hec ꝯclu-
ſio/pẽiterẽ capiẽdo p velle vindicare ẽ actus
Scđa ꝓpoſitõ pn cipalis. alicuius ſpẽalis virtutis.i. ille actus nõ pti-
net ĩdifferẽter ad quãlibet virtutẽ ſed ad cer
tã & determinatã. Patet pbatiõe cõi qua de
bet aliquis pbare de aliquo actu ꝙ ſit ſpẽal̃
virtutis. Et hoc ſic ille actus ẽ ſpãlis virtutis
q habet ſpẽale obm̃ & ſpẽales circunſtãtias
ſed iſte actus puta velle vĩdicare ẽ huiuſmõi
ergo. hẽt ei ſpẽale obm̃ puta pctm̃ vindica
bile & ẽt ſpẽales circũſtãtias ſcilicet pp debi
tũ finẽ & tali mõ: ergo penitere primo mõ
ẽ actus ſpẽalis virtutis. Et ad videndũ cuius
ſit virtutis deſcẽdẽdũ eſt p virtutes. Vñ vir
tus prima ſui diuiſiõe diuidiẽ in appetitiuã
Virt⁹ itellectia. & intellectiuã. Vñ virtus intellectiua ẽ que
Virt⁹ appetitiua eſt ĩ intellectu q̃ vocaẽ prudẽtia q̃ incliat ali
quẽ ad recte iudicãdũ de aliquo qđ ſit faciẽ-
Ꝓpoſ. dũ vel fugiẽdũ. Tũc poniẽ ppõ. Iſtud velle
vĩdicarẽ nõ eſt actus virtutis itellectie. Quia
ẽ actus volũtatis vt volũtas ẽ. Patet añs/iſtđ
velle vindicarẽ nõ eſt niſi velle ĩpatiuũ ĩpãs
cauſas pene & tale nõ ꝯuenit niſi volũtati.
Nõ em̃ ꝯuenit potẽtie ſenſitiue qꝛ nulla ta
lis habet ĩpare itellectui/neqꝫ volũtati/neqꝫ
ꝯuenit itellectui qꝛ itellectus nõ põt imparẽ
ſibi ĩpi & volũtati: ergo ſolũ ꝯuenit volũta
ti. Quia ſola voluntas habet ĩpare ſibi ĩpi &

intellectui/ſecundũ Auguſtinũ volũtas cõ
pulat parentẽ cũ ple. & hoc q̃tũ ad itellectũ
& q̃tũ ad volũtatẽ volũtas impat ſibi vñ p-
les eſt actus itellectus vel volũtatis/ parẽs ẽ
intellectus vel voluntas/patet ſecũdo iſta
concluſio quia virtus intellectiua inclinat
habentem ad eſſe verum vel nõ eſſe verum
.i. ad iudicandũ de aliquo vero puta de ali-
quo ſic agẽdo vel nõ ſic agẽdo/ſed ſic eſt ꝙ
velle vindicare nõ eſt actus quo ſic dictẽ de
aliquo agẽdo vl̃ fugiẽdo: ergo nõ eſt actus
virtutis itellectie. Ex quo ſeqẽ ꝙ velle vidi-
care pctm̃ nõ eſt actus virtutis intellectie ſed
appetitie.i. virtutis exñtis ĩ volũtate. Sed q̃-
riẽ mõ cuius virtutis appetitie. ¶ Pro ſolu-
tiõe notãdũ ꝙ virtus appetitia ẽ qdẽ habi-
tus exñs ĩ volũtate ſubiectie q̃ incliat ad ali-
qd volẽdũ vl̃ fugiẽdũ. Et diuidiẽ virtus ap
petitia. Quia q̃dã eſt ordiatia ad ſe/alia ẽ or Virt⁹ appetitiua.
dinatia circa alterũ. Virtus appetitia ordia-
tia ad ſe ẽ illa q̃ incliat hñtẽ ad recte volẽdũ
ea q̃ ſũt circa ſe & ptinẽt ad ĩpm. & iſta diui-
diẽ ĩ tẽperãtiã & fortitudinẽ. nã iſte due vir
tutes ordinãt hñtem circa ea q̃ ptinent ſibi-
ĩpi. Alia eſt q̃ ẽ ordiatia circa alterũ q̃ incliat
ad reddendũ alteri qđ ſuũ eſt/& vocaẽ iuſti-
cia q̃ incliat hñtem ad volẽdũ alteri qđ ſuũ Ꝓpoſ.
eſt. Tũc poniẽ talis ppõ. velle vĩdicare pctm̃
a ſe ꝯmiſſũ nõ ẽ virtutis appetitie ordinãtis
ad ſe. patet/iſtũ actũ q eſt vindicarẽ pctm̃ põt
aliqs elicere circa alterũ ſicut circa ĩpm. ymo
ſi aliqs vindicet pctm̃ ſuũ nõ vindicat ſe ni-
ſi tanq̃ alterũ: ergo ſeqẽ ꝙ nõ ẽ actus virtutis
ordinãtis ad ſe & p ꝯñs erit actus virtutis or
dinãtis ad alterũ. & p ꝯñs ſeqẽ reſolutorie ꝙ
velle vindicarẽ pctm̃ eſt actus iuſticie. Dices
actus quo volo vindicare pctm̃ meũ nõ eſt
circa alterũ: ergo nõ eſt iuſticie/cũ iuſticia
incliat ad reddendũ alteri qđ ſuũ eſt. Rñdet
Sco. ſubtiliter ꝙ iuſticia eſt circa alterũ vel
circa ſeĩpm ſe hñtem ac ſi eſſet alter. Vñ acci
dit ꝙ illemet q vindicat pctm̃ ſit ĩpemet quĩ
peccauit puta ex ꝯmiſſiõe legiſlatoris ſcilicet
dei q ex benignitate ſua voluit ꝙ qlibet hõ
peccãs eſſet miſter ĩ puniendo pctm̃ ſuũ. nã
ſicut dicimus ꝙ dato ꝙ vĩdicem pctm̃ meũ

ſtra ꝙ illud vindicare accidit michi pro q̄to
deus voluit ꝙ eſſem miſter ī puniēdo pc̄tm̄
meū/iō ſi q̄libet puniat pc̄tm̄ ſuū hoc ē dep
accidēs p q̄to ipſemet pc̄tōr ē miſter & reus.
Patet igiť ex his ꝙ velle vindicare peccatū
eſt actus iuſticie. Diceret aliquis ſub iuſti-
cia cōtineť due virtutes. ſ. aīcitia. vn̄ aīcitia
ē vnus hītus īclinās volūtatē amici ad ſe cō
formādū voluntati alterius in licitis & ho-
neſtis/ad corrigendum etiā amicū ſi neceſſe
ſit & hoc vt amicus ſit dignus amari. Et tūc
q̄riť vtrū iſtď velle vindicare pc̄tm̄ ſit actus
aīcitie. Et arguiť ꝙ ſic/q̄a amicitia incliat ad
reconſiliandū amicū ſed p iſtā vindictā qua
q̄s vindicat pc̄tm̄ ſuū q̄s recōſiliať ipſi deo/er
go ille actus ē actus amicitie ¶ Pro ſolutōe
notādū ꝙ lata eſt differētia inter vindictā &
correctionē. Nā iuſticia vindicatiua ē vna
virtus q̄ incliat ad puniēdū aliqď pc̄tm̄ ſecū
dū ꝙ lex ꝯmittit. Vn̄ vidicta reſpicit correſ-
pōdētiā pene ad culpā ſecūdū legē ſiue cō-
comitteť correctio puniti ſiue nō. Vn̄ iuſta
eſt pena qua aliq̄s ſic puniť ꝙ exterminetur
& tn̄ nō ē correctio. ¶ Si dicas ſi aliq̄s exter-
mieť vſq̄ ad mortē incluſiue ē magna cru-
delitas: ergo nō eſt iuſta vindicta. ¶ Rn̄deť
negādo ꝙ ſit ibi crudelitas dato ꝙ occidať
quia finis ipſius correctionis nō eſt vt ego
ſatier ſed vt lex impleať ita videlicet ꝙ finis
cuiuſlibet iuſte vindicte debet eſſe bonū le-
Duplex ē lex. gis. iō non eſt crudelitas. ¶ Dices q̄s ē finis
iſtius legis. Duplex eſt lex/diuina & hūana.
hūana q̄ poniť ab hoīe & ipſius finis nō eſt
legiſlator ſed bonum reipulice. ſed finis le-
gis diuine eſt ipſe legiſlator. Vn̄ ſi q̄ratur
q̄re debet ſeruari iſta lex diuia. Rn̄deť pp le
giſlatorē ſiue pp amorē & ďlectationē eius
ratio ē quia ī lege hūana bonū legiſlatoris
nō ē bonū tm̄ ſicut ē bonū cōe: ſed ī lege di-
uina ipſe legiſlator ē maius bonū. Vn̄ tota
relatio debet referri ad ipm̄ legiſlatorē ita
ꝙ ſi q̄rať quare punitur hoc rn̄detur vt ſer-
uetur lex: ſed q̄re vis ꝙ ſerueť lex: rn̄detur ꝙ
ꝑpter bonū cōe. Sed quare ē bonū cōe. Rn̄
detur ꝙ ꝑpter ipm̄ deū q̄a deus ē melius bo-
nū q̄ bonū cōe. ¶ Ex iſto textu poſſet trahi

vnū ſubtiliſſimū argumētū ad ꝓbādū ꝙ ma- Nota bonū argumentum;
gis debeāt puniri pc̄tā q̄ ſūt grauiora & nō
illa q̄ ſunt magis cōtra bonū reipublice. Et
arguiť ſic: bonū legis vltimū ē bonū ipſius
dei q̄ ē legiſlator: q̄a diximus ꝙ bonū reip.
nō ē niſi ꝑpter bonū ipſius dei: ſed pc̄tā gra-
uiora ſūt magis offenſiua dei q̄ minus gra-
uia: ergo res publica magis debet punire
pc̄tā grauiora. Et cōfirmať: bonū dei non ē
pp bonū reipublice: ſed ediuerſo bonū reip.
ꝑpter bonū dei: ergo magis debet res publi
ca punire pc̄tā q̄ ſūt cōtra bonū dei q̄ q̄ ſunt
cōtra bonū cōe. & ſic fornicator magis de-
bet puniri q̄ latro mile aureorū. habemus Reſolutio
reſolutorie ꝙ iuſta vindicta reſpicit corre-
ſpondentiā pene ad culpā ſecūdū legē non
curando: ſiue ſit correctio puniti ſiue non.
Sed de amicitia aliud ē: q̄a ſi amicitia īclinat
ad puniēdū aliquē nō inclinat ad puniēdū
illū niſi vt ille ſit magis amabilis ita videli-
cet ꝙ amicitia nō curat niſi illā punitionē q̄
facit amicū magis amabilē ſiue illa punitio
ſit magna ſiue ꝑua: iō lata ē differētia inter
vidictā & aīcitiā: q̄a vidicare nō ē actus ami
citie. ¶ Cōſequenter ponitur ſolutio ratio-
num ꝙ penitere ſit actus aīcitie: aīcitia ē vir
tus hn̄s plures actus quorū vnus ē recōſilia
re amicū. i. reducere ī amicitiā priſtinā: ſed
penitere ē actus p quē q̄s recōſiliať ipſi deo:
ergo penitere ꝑmo mō. ſ. vidicare pc̄tm̄ ē a-
ctus amicitie. ¶ Reſpōdeť ꝙ licet ita ſit ꝙ p
amicitiam reconſiliemus nobis amicum ſci
licet deum tamen penitentia ſeu penitere
non eſt propter hoc principaliter vt recon
ſilietur ipſe deus. ¶ Et ſi queras ad quem
ergo finem eſt penitentia / puta iſtud velle
vindicare. ¶ Reſpondetur ꝙ vt penitens
fiat immunis a pena ad quam obligatur
ꝑ pc̄tō ſuo vt ſit debita correſpōdētia pene
ad culpam eo modo ſicut lex precepit.
Secūdo arguitur ſic: vnus actus amicitie eſt
corrigere amicū vt amicus ſit dignus ama-
ri. Hoc ſuppoſito poniť talis maior. amici
tie eſt corrigere amicū vt amicus ſit dignus
amari ſecluſo illo qď repugnat honeſte a-
micitie: ſed iſtud vidicare pc̄tm̄ ē corrigere

amicū vt ſit dignus amari. Patet minor/ qa
ſi ille q vīdicat pctm̄ vīdicet vt ipſemet ſatieſ
iniuſte vīdicat: ergo debet punire & vīdica
re gr̄a puniti. i. vt punitus ſit amabilis: ergo
ſi vīdicare debeat dici iuſtū debet dici actus
amicitie. Cōſilr̄ dico ꝙ vindicare pctm̄ nō
ē principalr̄ ꝑ iſtū finē puta vt correctus
efficiatur amabilis/ neqꝫ etiā vt ipſe puniens
ſatieſ ita videlicet ꝙ vīdicare pctm̄ nō ē ꝑ
vindicātē neqꝫ etiā ꝑpter vindicatū: ſed gr̄a
legis. ſ. vt lex illa q̄ ꝑcipit punitionē pecca-
ti ipleatur. Et cū inferſ ergo erit crudelitas.
nego pn̄am. & ratio ē: qa nō crudelitatis tol
litur ꝑ hoc ꝙ lex ſeruaſ. Cōtra: dicit Ariſt.
ſcd̄o retho. ꝙ magna ē differētia īter puni-
tionē & correctionē. Quia correctio fit gr̄a
correcti vt efficiaſ amabilis & deſiderabilis/
ſed punitio fit puniētis gr̄a vt videlicet pu
niens ſatieſ. & iſtud ſcd̄m ē crudelitas tā in
iudice q̄ in nūcio iudicis. Quia ſiue lex ſiue
miniſter vīdicet vt ſatieſ ē ibi crudelitas: ſed
ille q vīdicat pctm̄ nō vindicat vt ipſe ſatieſ
ergo vīdicat gr̄a correcti vt correctus corri-
gat. & hoc ē actus aīcitie: ergo vīdicare pec
catū ē actus amicitie. Hoc autem tali modo
confirmatur. Nam magna eſt differentia
inter vindicātē & corrigētē/ qa corrigēs vt
corrigēs nō corrigit niſi gr̄a correcti vt fiat
amabilis: ſed vīdicās nō vindicat gr̄a corre
cti nec etiā gr̄a ipſiuſmet puniētis/ ſed vt lex
impleaſ. Idō oīa illa argumēta ex fl̄a ymagi-
natiōe ꝑcedūt. ſ. ꝙ vindicta fiat gr̄a correcti
quod ē fl̄m/ ymo vindicta fit vt cōſeruetur
lex. Ex quo infert doctor ꝙ iſte actus ſcilicet
vindicare pctm̄ ē vnus actus iuſtitie diſtin-
guēdo iuſtitiā ꝯtra iuſtitiā amicitiā & ꝯtra
iuſtitiā ꝯmutatiuam quā iuſtitiā poſſumus
vocare iuſtitiā punitiuam. Querit an iſte a-
ctus ſit actus nobilis/ rn̄deſ ꝙ iſte actus q eſt
vindicare pctm̄ ē nobilior īter oēs actus iu-
ſtitie capiēdo iuſtitiā ī ſua cōitate excepto
vno. ſ. actu ꝑmiatiōis. Vn̄ iſti duo actus. ſ.
actus ꝑmiatiōis & actus punitiōis ſeu actus
iuſtitie punitiue differūt ab alijs actibus iu-
ſtitie: qa alij actus iuſtitie indifferenter pn̄t
ꝯuenire cuilibet ꝑſone ſiue publice ſiue pri-
uate: ſed iſti duo actus ſolū conueniunt pſo
nis publicis in republica puta legiſlatori &
eius miniſtris/ ideo iſti duo actus ſūt ceteris
pfectiores: & īter illa duo actus ꝑmiādi eſt
nobilior/ qa habet nobiliora extrema: nam
habet meritū & habet ꝑmiū qd̄ datur ꝑpter
meritū: ſed actus puniēdi nō hadet talia ex-
trema: ſed habet ꝑ extremis culpā & penā.
Cōſequēter poniſ talis ꝯclō que magis de-
clarat qualis actus ſit actus vīdicādi pecca-
tum dicēs ꝙ eſt actus volūtatis q̄ voluntas
habet impare ſibi & ipſi itellectui/ & iſtud
imperiū ꝑtinet ad iraſcibilem. Dicit Sco. in
tertio/ potentia iraſcibilis reperiſ in pte ſen-
ſitiua q̄ habet organū circa cor/ & iſta potē
tia iraſcibilis habet ꝑpriū actū. ſ. vindicare
offendens qd̄ vindicare vocaſ iraſci: tūc di-
co ꝙ licet iraſcibilis ꝑprie ꝑtineat ad par-
tem ſenſitiuā ī volūtate: tn̄ reperiſ aliqd ſi-
mile potentie iraſcibili. Vn̄ volūtas pōt di
ci potentia iraſcibilis ꝑ q̄to ipſa volūtas po-
teſt hr̄e hūc actū: volo punire offendens: idō
cōcluſio noſtra pricipalis eſt vera/ ꝙ vindi
care peccatū eſt actus volūtatis cuius eſt im-
perare impio ꝑtinente ad potentiā iraſcibi-
lem. Correlariū volūtas conſiderata vt ira-
ſcibilis potentia habet hūc actū: ſcilicet vin
dicare peccatū a ſeipſa commiſſum. ꝑ cuius
declaratiōe notādū ꝙ volūtas ſine quacū-
qꝫ diſtinctione in ſe nec reali nec formali vo
catur appetitus concupiſcibilis & iraſcibi-
lis. Vnde vt eſt appepitus iraſcibilis conue
nit ſibi punire aliquid quod eſt impeditiuū
alicuius boni: ſed ſic eſt ꝙ peccatum eſt im-
peditiuum boni noſtri: ſcilicet glorie/ ideo
volūtas volens punire peccatum quod eſt
impeditiuum boni noſtri dicitur appetitus
iraſcibilis/ ita ꝙ voluntas vt iraſcibilis ha-
bet vindicare/ quod ſi vindicet offendētem
ſequitur delectatio/ ſi non vindicet ſequi
tur ira/ ideo vindicare eſt in appetitu iraſci
bili. Sed appetitus concupiſcibilis eſt qui
obiecto ſtatim apꝑhenſo tanq̄ conuenienti
vel diſconuenienti tendit ſuper illud quod
nature ſue eſt cōueniēs fugiendo ꝯueniēs.

QVERITVR quis act' eſt nobilior vel actus charitatis puta dilectio dei vel actus vindicādi peccatū. ¶ Q actꝰ vīdicādi ſit nobilior patet: qa ille actus ē nobilior mediāte quo volūtas imperat aliū actum: ſed mediante actu vindicādi volūtas imperat actū charitatis: ergo actus vindicādi eſt nobilior: patet minor: nā volūtas volēs vindicare peccatū: ex hoc imperat ſibijipſi vt amet/ & diligat deū.

ꝓpoſitio

¶ Pro ſolutione ponit̄ talis ꝓpoſitio: manifeſtū eſt ꝙ actus charitatis eſt nobilior q̄ actus vindicandi peccatū & ſimiliter illa virtus ſcilicet charitas eſt nobilior illa virtute que inclinat ad vindicandū peccatū. patet quia ille actus eſt nobilior q habet nobilius & ꝑfectius obiectū: ſed actus charitatis eſt huiuſmodi: quia habet deum pro obiecto q̄ actus vindicādi peccatū: ergo.

Correla.

¶ Correlariū. penitētia nō eſt ita nobilis ſicut charitas: aut ſicut alia virtus theologica: immo nō eſt nobilior virtus inter virtutes q̄ ſūt circa obiectū creatū. ¶ Ad argumētum quo probatur ꝙ actus penitēdi ſit nobilior actu charitatis voluntas ꝑ ſe mediante actu penitēdi poteſt īperare dilectionem dei: ergo actus penitēdi eſt nobilior. nego illā: & ponit̄ talis propoſitio.

ꝓpoſitio

volūtas eſt ita potēs ꝙ mediantibus diuerſis habitibus pōt vti ſeipſa quaſi circulariter. declaratur ſic. Volūtas mediante charitate poteſt ꝓducere dilectionē dei: & habita dilectione dei poteſt ex hoc imperare: vt ſequatur deteſtatio & vīdicta peccati: ſimiliter ediuerſo ex actu vindicādi peccatū poteſt etiā volūtas imperare amorē dei. Ideo volūtas poteſt ſibijpſi imperare. q. circulariter.

aliud correlarium virtutes dicuntur ſorores.

¶ Correlariū. virtutes dicunt̄ ſorores ex eo ꝙ volūtas habēs vnū actum virtutis mediāte illo imediate imperat actū alterius virtutis. ¶ Correlariū. dato ꝙ cōcedam ꝙ mediāte actu vindicādi volūtas imperet dilectionē dei nō infertur ex hoc ꝙ actus vindicādi ſit nobilior q̄ dilectio dei. ¶ Notādū ꝙ charitas & iuſticia punitiua ſunt due virtutes: ideo tota difficultas eſt quomodo vna virtus poteſt inclinare ad aliā virtutem. Vnde aliquā virtutem inclinare ad actū alterius virtutis pōt itelligi dupliciť.

Dupliciť mō vna ꝑtꝰ incliānat ad actū alterius.

Vnomodo imediate & ſic eſt falſum: quia virtus immediate inclinat ad actus tales ex quibus genita eſt. Aliomodo mediate ſcilicet mediāte actu ſuo & ſic dicit doc. ꝙ aliqua virtus mediate poteſt iclinare ad actū virtutis alterius: immo ad actū alterius potētie ſcilicet itellectus vt velle deteſtari peccatū ſuum partialiter inclinat ad actum charitatis .i. partialiter poteſt concurrere ad actū charitatis. Diſplicentia eni pcti cōcurrit ad actū dilectiōis dei: immo etiā ad actū intellectus falſum & nō rectū. dicit doc. ꝙ humilitas que eſt in voluntate inclinat ad cauſandū iudiciū ꝙ iſte eſt melior me cum tamē ſit oppoſitū cōmuniter/ dicūt tamen aliqui ꝙ iſtud iudiciū quo iudico iſtū eſſe meliorē me nō prouenit ab humilitate ſed ex quibuſdā coniecturis & conditionibus quas apprehēdo in iſto. Sicut ergo iſta iuſticia punitiua inclinat mediante actu ſuo ad actū charitatis: ita charitas etiā ad actū iuſticie punitiue. hinc eſt ꝙ bonus homo nō diu manet ī ſuo peccato. Ideo iſte reciproce inclinant ad actus ſuos. Dices poſt q̄ reciproce inclinānt ad actus ſuos que iſtarum erit nobilior & ſupior? Reſpōdet ꝙ nobilitas actuum & habituū cōmuniter accipitur ſecūdū nobilitatē obiecti & hoc ſecundum obiecta diuerſa charitas de deo eſt: Iuſticia de ipſo peccato: ergo charitas ē nobilior iuſticia.

Nobilitas actuū pendet a nobilitate obiecti

Regula.

Vnde cōcludimus virtutē ſimpliciter eſſe nobiliorē alia que habet obiectum nobilius propter qď magis ſibi cōuenit imperare: ſed charitas habet obiectū nobiliſſimū puta finē vltimū ſcilicet deum ex quo ſibi cōuenit imperare actus aliarū virtutū: ergo eſt nobilior.

Regula ciuilis.

Iſta regula poſita declaratur per aliā regulā ciuilem/ in poteſtatibus ordinatis habēs finē ſuperiorē vtitur alijs habētibus finē inferiorem: vt princeps eſt in republica ad gubernādum totā

rempublicã prepoſitus Pariſieñ.eſt ad gu
bernandũ ſolum hãc ciuitatẽ Pariſieñ.rex
habet finẽ ſuperiorẽ:& ideo debet vti pre
poſito tanq̃ ſubiecto ſuo qui habet finẽ in
feriorẽ/ad propoſitũ applicãdo actus cha
ritatis habet finẽ ſuperiorem ſcilicet deũ:er
go debet vti alijs actibus virtutum haben
tium finem inferiorem.

Recapitulatio.

¶SIC APPARET/his dictis de prio actu
penitẽdi ſcilicet velle vindicare peccatum
Sco. recapitulat q̃ dicta ſũt p ordinẽ dicẽs
ꝙ velle vindicare peccatũ eſt velle impera
tiuũ.Secũdo eius effectus eſt triſticia. Ter
tio illa triſticia cauſatur p aliqua inſtrumẽ
ta que ſunt deteſtatio & apprehẽſio pecca
ti.Quarto obiectũ illius velle vindicare eſt
peccatũ ipſum cõmiſſum. Quinto ille qui
vindicat habet auctoritatẽ vindicandi a le
giſlatore ſcilicet deo qui cuilibet conceſſit
vt eſſet miniſter ſui ipſius. Sexto talis vin
dicat propter finẽ. Vnde finis eſt vt lex ad
impleatur & vlterius propter bonũ cõmu
ne & tãdẽ propter ipm deũ qui eſt legiſla
tor.Septimo iſte actus eſt ſpecialis virtutis
ſcilicet iuſticie punitiue exiſtẽs in volũtate
quo ad partẽ ſiue vim iraſcibilẽ vel ſaltem
quo ad aliquid correſpondẽs parti iraſcibi
li: ideo talis actus habet propriũ ſubiectũ
ſcilicet volũtatẽ.Octauo iſte actus non eſt
tam nobilis ſicut actus charitatis vel actus
alterius virtutis theologice/ & ſic de prio
actu penitentie/& oẽs doctores loquentes
de iſto primo actu cõſentiũt Scoto.& diſ
ſentiũt ab illo in ſecũdo actu vt videbitur.

Scda acceptio huius termini penitere.

¶DE SECVNDA SIGNIFICATIO
ne. Penitere ſecũdo modo eſt deteſtari ſeu
odire peccatũ a ſe cõmiſſum/ & talis actus
eſt actus virtutis.i.fit conformiter ad rectã
rationem:ſed cuius virtutis:Dicit Doc.ꝙ
nullius virtutis determinate:ſed oim inde
terminate. Qđ aũt deteſtari peccatũ a ſe cõ
miſſum ſit cõforme recte ratiõi.Patet:quia
recta ratio dictat ꝙ ſicut cõplacẽdum eſt in
bono honeſto:ita diſplicendũ eſt de malo
inhoneſto.ergo recta ratio dictat peccatũ
eſſe deteſtãdũ & fugiẽdũ cũ ſit malũ inho
neſtũ/ergo eſt actus virtutis. Regula/oĩs
virtus que inclinat ad delectãdũ in aliquo
obiecto iclinat ad deteſtãdũ oppoſitũ illi⁹
obiecti: vt caſtitas virginalis iclinat hoiem
ad ſeruãdũ virginitatẽ. virginitas inclina
bit ad deteſtãdum oppoſitũ illius virtutis
ſcilicet verba impudica & actus venereos.

Regula.

¶Cõtra. deteſtari obiectũ qđ eſt oppoſitũ
obiecto qđ acceptaꝫ ẽ totaliter alius actus
virtutis diſtinctus ab alio actu illius obie
cti qđ acceptaꝫ:ergo ſi prim⁹ eſt a bona vir
tute alius eſt ab oppoſito: vt volo ſeruare
virginitatẽ alius actus eſt ab illo quo nolo
corrumpi / nolo audire verba inhoneſta.
¶Pro ſolutiõe notãdũ ꝙ q̃cũq̧ ſunt duo
actus alterius & alterius obiecti nunq̃ poſ
ſunt eſſe ab eadẽ virtute in ſpecie:ſed bene
ab eadẽ in genere:& ideo hoc debet itelli
gi in genere & ſcdm aliã & aliã ſpeciem il
lius generis. ¶Dico vltra ꝙ virtus etiã in
ſpecie q̃ inclinat ad acceptandũ aliqđ obie
ctũ inclinat ad deteſtãdũ oppoſitũ media
te ſcilicet mediãte actu ſuo vt virginitas in
clinat ad actus virginitatis immediate: ſed
mediãte iſto actu iclinabit ad actũ alterius
virtutis q̃ erit deteſtari oppoſitũ virginita
tis. Silr ꝙ humilitas inclinat ad actũ humi
litatis etiã inclinat ad deteſtãdũ actũ ſuper
bie oppoſitũ actui humilitatis:& ſic de q̃li
bet virtute. Ideo regula vera ſcilicet ꝙ que
cũq̧ virtus inclinat ad ꝯplacẽdũ de bono
honeſto etiã eadẽ virtus inclinat ad diſpli
cẽdũ de bono inhoneſto oppoſito illi bo
no honeſto.

Regula.

¶Ex iſta regula ſequiꝫ extra
textũ ꝙ nõ eſt incõueniẽs ꝙ eadẽ virtus in
incliet ad amorẽ & ad odiũ: imo q̃libet in
clinat ad amorẽ & ad odiũ hoc tñ eſt reſpe
ctu diuerſorũ. Ex quo iferꝫ ꝙ deteſtari pec
catũ indifferẽter ptinet ad quãlibet virtutẽ
ſupple appetitiuã: ita ꝙ nulli⁹ ſpecialis ſed
cuiuſcũq̧ appetitiue. ¶Contra. deteſtatio
pctĩ bñ circũſtãtionata ẽ virtuoſa/ergo ali
cuius determinate virtutis ſcilicet tẽpera
tie/vel fortitudinis/ vł iuſticie. Dico ꝙ nõ
eſt determinate virtutis qr nõ daꝫ determi
nata virtus ad quã ſpectet oĩs talis deteſta

Eadẽ virtus icliat ad amorẽ & ad odiũ

tio. Nā nō om̄is deteſtatio oīm peccatorū
ſpectat ad tēperantiā. Nec oīs ad fortitudi
nē. Nec oīs ad iuſticiā ſed aliqua ad tēperā
tiā/aliqua ad fortitudinē/aliqua ad iuſti
ciā. Nā vt dictū eſt: q̄cunq̄ virtus inclinat
ad acceptādum aliq̄d obiectū inclinat cōſe
quēter ad refugiēdū obiectū ꝯtrariū. ergo
tēperātia inclinat ad deteſtādum pctm̄ tē
perātie ꝯtrariū ſcilicet actū intēperātie: & ꝑ
ꝯñs deteſtatio pc̄ti intēperātie ſpectat ad tē
perantiā. Siſr cū iuſticia inclinat ad actū iu
ſticie inclinabit ad refugiēdum & deteſtā
dū actū iniuſticie/ergo deteſtatio actus iniu
ſticie ſpectat ad iuſticiā: & ſic dicēdū de for
Reſolu° titudie. ¶ Reſolutio ergo doc. eſt ꝙ ſecun
dus actus penitētie ad nullā ſpecialē virtu
tē ſpectat ad iſtū ſenſum ꝙ ſub nulla ſpecia
li virtute ꝑtinet oīs deteſtatio peccati. Ex
quo īfert Scot° ꝙ male dicūt aliqui doc. ꝙ
deteſtatio peccati eſt actus alicuius ſpēalis
virtutis puta iuſticie: ſicut actus primus pe
nitētie: imo dicit ꝯtra eos ꝙ deteſtari pctm̄
eſt multo cōior actus q̄ velle vīdicare pctm̄
Durād° ꝫ Scotū quia ꝑtinet ad quālibet virtutē. ¶ Quantū
ad hoc Durādus in .iij. q. de penitētia dicit
Si penitētia ſcdō modo capta/puta ꝑ actu
deteſtatiuo eſſet ſolū deteſtari pctm̄: qa diſ
forme recte rōni/penitere nō ꝑtinet ad ali
quā ſpecialē virtutē. Quia ꝑ vnū & eundē
habitū placet vnicuiq̄ illud q̄d eſt ꝯueniēs
& diſplicet illud q̄d eſt diſcōueniens: & iō
cū oīs virtus ſit cōcors recte ratiōi ꝑ eā pla
cet virtuoſo quicquid eſt cōcors ratiōi &
diſplicet quicquid diſcordat a recta ratiōe
propter q̄d ſcdm̄ vnāquāq̄ virtutē diſpli
cet pctm̄ q̄d eſt illi virtuti ꝯtrarium & vna
queq̄ virtus ſufficit ad hoc: vt pctm̄ cōtra
eā cōmiſſum diſpliceat: ſed quia penitētia
de qua loquunt̄ theologi & ſacra ſcriptu
ra plus iportat videlicet diſplicētiā de pec
cato: quatenus eſt cōtra diuinum ꝓceptum
& in eius iniuriā cum propoſito ſatiſfaciē
di & ſub ſpe venie/quorū neutrū ꝑtinet ad
aliquam vnā virtutē pure moralē. Et hoc
modo (dicit Durandus) ſpectat ad iuſticiā
deteſtari pctm̄ intēperātie vel timoris ſub
tali ratiōe ꝓdicta ſcilicet qa dei offenſiuum
&c. & nō ſpectat ſub tali ratiōe ad tēperan
tiā. Ratio eſt. oīs actus per quē reddit̄ alte
ri q̄d ſuū eſt/eſt actus iuſticie: ſed talis actus
quo quis deteſtat̄ luxuriā vel intēperantiā
ſub tali ratiōe: quia dei offenſiuum cū ſpe
venie &c. eſt huiuſmodi/ergo eſt actus iu
ſticie. & capitur hic iuſticia nō pro ſpeciali
virtute ſed pro iuſticia legali. Nā oīs actus
qui fertur ī obiectum ſub ratiōe debiti ſpe
ctat ad iuſticiā legalē/& ꝑ hoc differt iuſti
cia ab alijs virtutibus q̄ nō ferunt̄ in obie
ctum ſub ratiōe debiti. Vnde dupliciter in
telligit̄ ꝙ aliquis efficiatur debitor alteri.
Vno modo quia ab altero iuſte & volun
tarie aliquid accepit puta vi mutui vel loca
tiōis &c. Alio modo quia ab alio aliquid
iniuſte & violēter abſtulit. Item nos effici
mur deo debitores dupliciter. Vno modo
per hoc: qa aliquid a deo accepimus & red
ditio huius debiti ꝑtinet ad virtutē latrie
per quā exhibemus deo debitum honorē
in oblationibus ſacrificijs & huiuſmodi q̄
actus latrie ſpectat ad iuſticiā. Alio modo
aliquis efficitur deo debitor ex eo ꝙ cōtra
deum peccauit & ſic ſubſtraxit ei debitam
obedientiā/& quo ad hoc reddit deo debi
tā penitētiā/& argumentū Durādi tale eſt
Sicut latria ratione bonorum dicit̄ ad iuſti
ciā ſpectare: quia oīs virtus moralis q̄ ordi
nat hominē ad alterū in ratiōe debiti perti
net ad iuſticiā: ita penitētia q̄ eſt virtus mo
ralis: cum habeat actum humanum pro ob
iecto. Ordinat eñ hominē ad alterum ī ra
tione debiti: ergo ꝑtinet ad virtutē iuſticie
ideo penitētia eſt virtus ad iuſticiā ſpectās
& nō ad quālibet virtutem. ¶ Debaſſolis De Baſ.
idem tenet & arguit ſic cōtra Scotum. ¶ Si
penitētia ſecundo modo ad vnāquāq̄ vir
tutem ſpectaret/ergo eſſet aliquis actus pe
nitētie ſecundo modo capte qui eſſet actus
vindicatiuus. Patet cōſequētia: aliquis po
teſt offendere deum per actum oppoſitū
actui penitētie primo modo dicte/ergo ſi
actus deteſtādi pertinet ad virtutem oppo
ſitam peccato pertinebit ad penitentiā pri

momodo dictá/ſcilicet ad penitētiam vin
dicatiuá:quia per talem actum deteſtamur
& iſtud eſt correlarium ſequēs ex doctore.
¶Quod autē aliquis poſſit offendere deū
per actum oppoſitū virtuti penitentie pri-
momodo dicte patet. Ná contingit aliquē
nolle vindicare peccatum.i.nolle approxi
mare cauſas in vindictam peccati.ergo ſi
actus peccati pertinet ad virtutē cui oppo-
nitur:pertinebit ad penitētiam primomo-
do dictam. Secūdo Doc.habet concedere
ꝙ penitentia ſecūdomodo immediate per
tinet ad charitatem/patet: cōtingit aliquē
peccare peccato oppoſito charitatis actui
puta odire deum:ergo ſi talis actus penitē
tie ſecundomodo dicte pertineat ad eā vir
tutem cui opponitur vitium ſequiꝛ ꝙ per-
tinebit ad charitatem:ſed conſequēs eſt fal
ſum:ergo &c̄. ¶Diceret doc. ꝙ nō eſt itel-
ligēdum ꝙ ſpectet immediate & proxime
ad illam virtutem. Nam actus immediatus
temperantie non eſt deteſtari vitium intē-
perantie:ſed amplecti temperantiam ipſam
ſed mediate poteſt deteſtari. & iſta duo ar-
gumenta tanq̄ duo correlaria ex dictis ſuis
ſequentia habet concedere doctor.

Quid penitere tertio modo ¶DE TERTIO QVOD EST GRA-
tanter/dicit doc. ꝙ penitentia tertiomodo
eſt acceptio per quam voluntas acceptat il
lam triſticiá/hoc eſt penitere.tertiomodo
eſt gratáter acceptare penam inflictam pro
peccato/& talis actus eſt virtuoſus: q̄a eſt
conformis recte rationi/ergo eſt actus vir-
tutis. Nam recta ratio dictat ꝙ ratione pec
cati cōmiſſi ſufferenda eſt pena/& q̄tū ad
hoc non eſt difficultas: ſed cuius virtutis
ſit actus/ē difficultas. Dicit doc. ꝙ accepta
re gratanter penam inflictá pro peccato nō
eſt actus determinate virtutis: ſed pertinet
indifferenter ad quanlibet virtutem: ita ꝙ
quelibet virtus inclinat ad gratenter acce-
ptandum penam pro peccato cōmiſſo op-
poſito illi virtuti:ideo indifferēter poteſt
eſſe cuiuſlibet virtutis actus. ¶Et pro de-
claratione ſupponendum eſt ꝙ quicquid
poteſt eſſe principium acceptandi ſeu amā
di aliquod obiectum poteſt etiam eē prin-
cipium acceptandi aliquid aliud in ordine
ad illud obiectū. hoc eſt/omnis virtus ac-
ceptás aliquid poteſt acceptare aliud in or
dine ad illud tanq̄ medium. ¶Hoc decla-
ratur:nam ſi charitas inclinat ad amádum
deum etiam inclinabit ad acceptádum me
dia per que poterit habere dei amorem/&
in illū reduci/ſiue illa media ſint pena vel
non vel aliquid huiuſmodi. Similiter per
ſpem inclinor ad amádum bonū vite eter-
ne/etiam per illam inclinor ad acceptandū
aliquam penam que me faciat diſpoſitū ad
vitam eternam habendá. Similiter ſi ex vir
tute timoris timeo penas inferni eadem vir
tute gratenter accipiam aliquam pená: vt
non incidam in illam penam. Ad propoſi
tum redeuntes ſupponendum ergo ꝙ nū-
q̄ aliquis acceptat penam de per ſe:ſed ſolū pena nō acceptat̄ de per ſe.
propter aliud inq̄tum illud penale eſt con
ducens ad aliquod bonum conſequēdum
Vnde nō acceptatur potio amara niſi pro-
pter bonum ſanitatis. Similiter cum triſti-
cia de per ſe ſit obiectum nobile/de per ac-
cidens aūt eſt obiectū volitionis inq̄tū ac-
ceptatur in ordine ad aliquod bonum. Et
talis acceptatio triſticie indifferēter poteſt
eſſe cuiuſlibet virtutis actus:patet:eiuſdem Regula.
virtutis ē acceptare obiectum & media ad
illud obiectum conſequendū: ſed per vná
quáq̄ virtutē poteſt acceptari aliquod bo
nū per ſe & conſequenter acceptari illa tri-
ſticia in ordine ad illud bonum acceptatū
per illam virtutem:ergo ad vnáquáq̄ vir-
tutem ſpectat &c̄. Ná ſi aliquis ex actu cha
ritatis qua diligit deum ſuper omnia acce-
ptet penam talis acceptatio ſpectat ad chari
tatem. Similiter ſi aliquis ex amore caſtita-
tis acceptet penam pro actu oppoſito caſti
tati/talis actus ſpectat ad caſtitatē:quia ta-
lis pena nō eſt per ſe acceptabilis:ideo ſpe-
ctat ad virtutem per quam acceptatur illud
aliud ad quod refertur talis pena.ſed acce-
ptare penam poteſt eſſe cuiuſlibet virtutis
Nam quelibet virtus inclinat ad gratanter
acceptandum aliquam penam pro peccato

commiſſo contra illam virtutem. Item inclinat ad deteſtandum malum oppoſitum ſibi. ¶Debaſſolis dicit / ꝙ ratio Doct. non valet. quia ꝗuis actus per quem acceptatur obiectum ſit imperatus ab aliqua virtute: non ſequitur tamen ꝙ ſit ab illa elicitiue. Vnde per actum fortitudinis / aliquando imperatur actus temperantie. & ex temperantia acceptatur aliquid / licet aliud obiectum acceptetur aliquando in ordine ad aliud obiectum / non ſequitur ꝙ actusquo acceptat ſpectet ad illas virtutes elicitiue: ſed ſolum imperatiue / & per conſequens doctor non dicit conſequenter ad quam virtutē ſpectet talis acceptatio elicitiue. i. qualis ſit illa virtus / ex qua cauſatur immediate talis actus. Et dicit Debaſſolis ꝙ talis actus ſpectat ad iuſticiam.

De Baſſolis.

Quid ſit penitere 4. modo

¶DE QVARTO. PENITERE Quartomodo eſt patienter penam pro peccato commiſſo ſufferre. & iſte actus eſt actus patientie: ad quam ſpectat omne penale. Ideo eſt actus ſpecialis virtutis. ¶Circa quatuor ſignificationes predictas de penitere: de quibus dictum eſt ꝙ ſunt actus virtuoſi / ſolet moueri talis queſtio. ¶Vtrum contingat excedere in nimis penitendo vt puta in nimis deteſtādo peccatū ſuū / vel in nimis velle vindicare? ¶Si dicas / ꝙ nō cōtingit excedere. ¶Contra. penitentia eſt virtus moralis: ſed in qualibet virtute morali cōtingit reperire exceſſum / & defectum. ergo contingit excedere in penitēdo. ¶Reſpōdent aliqui / ꝙ in penitendo ſeu deteſtando peccatum contingit excedere. vt puta ponendo caſum / ꝙ aliquis nimis deteſtetur peccatum: & ex illa deteſtatione ſequatur talis triſticia ꝙ tandem ſequatur mors / quo facto ſi ille deteſtaretur tam magna deteſtatione excederet in penitendo. ergo in deteſtando peccatum contingit excedere. ¶Et ex hoc poſſet trahi aliud argumentū. ꝙ aliquis eſſet perplexus in via ſalutis / ponatur ꝙ aliquis cōmiſit multa peccata grauia / & dicatur ei a medicis ſi deteſteris peccata tua ex illa ſequetur triſticia / & tādem ex illa triſticia ſequeretur mors: illo poſito quid debet talis agere. Si deteſtetur peccatum ſuū: iam eſt occaſio ſue mortis. Si nō deteſtetur / & eſt in peccato mortali decedet cum peccato de quo non egit penitentiam. ergo videtur ꝙ ille ſit perplexus.

¶Reſpondetur per talem propoſitionem probabilē / ꝗ̄tumcūq; quis deteſtetur peccatum contra deum non peccat. immo deteſtatio ꝗ̄to maior fuerit tanto melior / & hoc permiſſum eſt in lege diuina / ſicut patet ex multis paſſibus ſacre ſcripture. Pſal. Leuaui oculos meos in montes &c̄. Et cū dicis. Ex illa magna deteſtatione ſequitur mors. Dico ꝙ dato ꝙ ita eſſet: non ſequitur ꝙ ille peccet. Vnde diſpenſatum eſt a deo facere aliqua: que ſunt abbreuiatiua vite. & cū dicebatur penitentia eſt virtus moralis: ſed in omni virtute morali contingit excedere & deficere. ¶Reſpondetur ꝙ in virtute morali reperire exceſſum & defectū: poteſt dupliciter intelligi. Vno modo penes intentionem actus: & ſic non eſt verum vniuerſaliter. Alio modo penes circūſtantias & modum agendi: & hoc modo dico ꝙ contingit excedere & deficere. vt ſi quis deteſtando non faciat propter finem illum: propter quem debet facere: deficit in deteſtādo. Contingit excedere ſi magis deteſtetur paruum peccatum ꝗ̄ magnum: vel ſi magis deteſtetur de amiſſiōe alicuius boni tempora is / ꝗ̄ ſpiritualis.

Poſitio.

Deteſtatio pecti ꝗ̄to maior tanto melior.

¶DE SECVNDO PRINCIPALI. IN primo articulo viſum eſt ad quam virtutē ſpectabat actus penitere / ſecundum illos quatuor modos penitendi prius habitos. De primo actu nullus aduerſatur quin ſit actus iuſticie. Secundus ad vnaniquāq; virtutem appetitiuam ſecundum doctorē pertinet / ſecundum alios quia deteſtatio peccati non eſt ſolum: quia peccatum eſt contra rectam rationem: ſed quia dei offenſiuū & ſic ſecundum eos illa ratio ſpecialis ponit eum in ſpeciali virtute / ſcilicet iuſticia.

Tertius ad vnāquanqꝫ pertinet imperate/ ſed nō elicite. Quartus vero ad patiētiam. ¶In hoc autem articulo determinatur/an penitere vt eſt actus virtutis requiratur ad delendum peccatum?

¶Primo notandum ꝙ dupliciter intelligitur actum eſſe alicuius virtutis. Vnomodo ꝙ ſit a virtute elicitus: ita ꝙ prefuerit habitus virtutis partialiter concurrens ad illum actum producendum. Aliomodo ꝙ ſit virtutis generatiuus: ſicut actus generat habitus. Et Doctor nititur oſtendere tria.

Prima ppoſitio. Primum ꝙ non requiritur actus penitendi ad delendum peccatum: prout eſt actus determinate virtutis. Quia dictū eſt ꝙ quilibet illorum ſupradictorum ſufficit. Nam penitere primomodo eſt actus iuſticie punitiue. Et penitere ſecundomodo eſt indifferenter actus cuiuſlibet virtutis. Similiter tertiomodo eſt actus cuiuſlibet virtutis. Et quartomodo ē actus patiētie. Et quodlibet iſtorum ſufficit ad delendum peccatum. ergo penitere (vt eſt actus determinate virtutis) nō requiritur ad delendūm peccatum/puta vt eſt actus iuſticie vel patientie.

2. ppoſitiõ ¶Secundum dictum/non requiritur actus penitēdi prout eſt actus alicuius virtutis/ſiue iſtius vel illius/hoc eſt prout eſt actus a virtute genitus. non oportet quod penitere quod debet eē deletiuum peccati producatur effectiue ab habitu virtutis. Patet: actus eque perfectus & eque circunſtantionatus omnibus circūſtantijs requiſitis equaliter acceptatur a deo/& eſt ſufficiens ad remiſſionem peccati ſicut alter ſibi conſimilis: ſed eſt poſſibile ante quencūqꝫ habitum genitum virtuoſum voluntatem elicere actum deteſtatiuum peccati equaliter circunſtantionatum. Et cum tali & tanto conatu ſicut actus procedens ab habitu virtutis: ergo ſi talis actus ſequēs habitum ſit ſufficiens ad deletionem peccati/ita & precedēs. ergo non requiritur/relinquitur ergo ſecundum dictum verum.

¶CIRCA TEXTVM queritur. vtrum poſſibile ſit ꝙ actus non productus a virtute/ſit eque intēſus ſicut actus productus a virtute? Reſpondetur ꝙ non eſt dubium immo vitioſus poteſt producere actū virtutis ita intenſum ſicut ille qui habet habitum virtutis. Et hoc propter maiorem conatum. Tamen dico cum ceteris paribus id eſt cum equali conatu perfectiorem actum producit habens habitum virtutis ꝙ̄ non habens. ¶Tertium dictum in quo iacet tota difficultas articuli/an requiratur ꝙ talis actus requiſitus ad delendum peccatum ſit informis vel formatus gratia. 3ª ppõ.

¶Pro ſolutione notādum ꝙ de hoc ſunt controuerſie: ſed eſt notandum ex Doctore/ꝙ aliquem actum requiri ad deletionē peccati dupliciter intelligitur. Vnomodo vt diſpoſitio preuia precedēs remiſſionem peccati. Secundomodo vt diſpoſitio concomitans id eſt ſimul exiſtens cum remiſſione peccati. Primomodo illa diſpoſitio vocatur attritio. Secundomodo vocatur contritio. Dupliciter intelligit̃ ꝙ act' requirat̃ ad deletõnem pcti. Secundo ſupponendum eſt ꝙ actum non habere omnes circunſtātias requiſitas dupliciter intelligitur. Vnomodo quia talis actus habet vnam circunſtantiam malam oppoſitam circūſtantie bone quam deberet habere. Secundomodo ꝙ licet non habeat circunſtantiam oppoſitam illi bone: tamen illam bonā non habet propter inaduertentiam intellectus aut negligentiam voluntatis. & ſic fortes poteſt deteſtari peccata dupliciter. Vnomodo quia deteſtando habet circunſtantiam oppoſitam bone circunſtātie puta quia refert illā deteſtationem vltimate in aliquod creatū/puta in vanam gloriam. Et deberet referre vltimate in deum. Talis relatio in finē creatum repugnat remiſſioni peccati. Aliomodo quia nō habet omnes bonas circunſtantias requiſitas non propter hoc ꝙ habeat oppoſitam malam: ſed quia vnam bonam non poſuit poſitiue: puta quia intellectus non aduertit vel ſi aduertit adeſt negligentia voluntatis. Primomodo actus non be

ne circunſtantionatus non eſt ſufficiēs ad
deletionē peccati. Patet: quia talis actus eſt
malus/ patet omnis actus habens circūſtan
tiam malā neceſſario eſt malus in ſenſu cō-
poſito: ideo talis actus nō diſponit ad gra
tiam: ſed de ſecundo modo eſt difficultas
an ſufficiat. Nam actus carens aliqua cir-
cunſtantia aliquando nō eſt malus: immo
aliquando eſt indifferens. Verum proba-
bilius & veriſimilius eſt dicere ꝙ requiri-
tur ꝙ talis actus habeat omnes circunſtan
tias requiſitas ad actum bonum moralem
& non ſufficit ꝙ non ſit male circunſtan-
tionatus poſitiue. ¶ Hoc ſuppoſito vi-
dendum eſt de iſto actu pretio & de con-
comitante/ quia requiritur vna diſpoſitio
preuia ad infuſionem gratie. Patet: quia a-
lias deus eſſet acceptator perſonarum iſti
infundendo gratiam & non alteri & nichi
lominus iſte cui infunderet nō haberet diſ
poſitionem ſicut nec alter cui non infunde
ret: ſed conſequens eſt falſum. ergo de lege
neceſſario requiritur aliqua diſpoſitio pre-
uia ad infuſionem gratie & delectionē pec
cati. Et hoc eſt contra Dionyſium qui te-
net oppoſitum vt poſtea dicetur. Nam di
cit ꝙ gratia precedit natura illum actū qui
eſt cōtritio & qui requiritur ad delectionē
peccati: qa talis effectus dicit (Dionyſius)
cauſatur a charitate. ergo talis eſt prior na
tura/ cum omnis cauſa natura ſit prior ſuo
effectu. Sed ſecundum Scotum requiritur
diſpoſitio preuia bene circunſtantionata
omnibus circunſtantijs requiſitis ad boni
an pecca- ti deteſta tio prece dat tēpo- re gratiā tatem moralem. Vtrum requiratur ꝙ talis
diſpoſitio precedat tempore vel natura ita
ꝙ illa poſita in primo inſtanti elicitionis
cauſet gratiam & remittatur peccatum. ni-
hilominus talis diſpoſitio eſt natura pre-
uia ad illam remiſſionem peccati ꝗuis non
tempore prior. Et tota difficultas articuli
iacet in hoc puncto.

Opi. ſco. ¶ Dicit doctor reſolutorie ꝙ requiritur ꝙ
ſit prior tempore. vt ſit ſortes qui peccauit
recogitat peccatum ſuum tanꝗ dei offen-
ſiuum & tanꝗ demeritorium pene eterne.
Ita recogitando poteſt ſecundum quācun-
ꝗ iſtarum rationum deteſtari peccatum.
volo ꝙ deteſtetur: quia dei offenſiuum &
propter deum/ ꝗcito iſta deteſtatio poni-
tur non ponitur gratia: ſed requiritur cer-
ta tēporis ꝯtinuatio in cuius inſtāti termi
natiuo deus infundit gratiā. Et ī illo toto
tempore precedente vocatur attritio. Et in
inſtanti terminante illud tempus vocatur
contritio. Et ſic attritio & cōtritio non di-
ſtinguunt ſpecie: quia eadem diſpoſitio que
prius erat attritio/ efficitur contritio. ſed
differunt ſolum penes cōnotata/ ſicut quā
do aliquis baptiſatur nō eſt ī gratia: ſed in
inſtanti terminā te iam eſt primo in gratia
Ita dicendum eſt de continuatione actus/
qui dicitur attritio ꝙ in inſtanti terminan-
te tempus illius continuationis dicitur ſeu
efficitur contritio.

¶ RESOLVTIO ERGO DOCTO- Reſolu°.
ris eſt: ꝙ ad deteſtationem eſſe contritio-
nem requiritur certa temporis continua-
tio ex parte penitentis/ hoc eſt anteꝗ remit
tatur peccatum & infundatur gratia requi
ritur preuia diſpoſitio penitentis: non ſo-
lum natura precedēs ſed tempore. requiri-
tur etiā certa intentio actus: ita ꝙ continua
tio longior debet ſupplere intentionem
actus qui deficit & maior intētio actus ſup
plet minorem continuationem.

¶ Aliter dicūt alij: vt Occam/ Dionyſius/ Opinio Ocham/ Dionyſij Ade/ et gabrielis cōtra ſco.
Adā & Gabriel/ poſt eos: ꝙ ſi ſit aliqua de
teſtatio ꝗtumcūꝗ remiſſa gradualiter (dū
modo ſit circunſtantionata omnibus cir-
cunſtantijs requiſitis & precipue finis) ta-
lis ſufficit ad remiſſionem peccati: ita ꝙ ꝗ
cito recogitat peccata & deteſtatur illa pro
pter deum: licet remiſſe in illo inſtāti cōfer
tur gratia & remittitur peccatū. Et eſt ma-
gna apparētia pro iſta opinione ſicut dicit
Gabriel: quia nō habetur paſſus in ſcriptu
ra quod requiratur certa temporis conti-
nuatio. ideo ea facilitate contemnitur qua
approbatur. Si requiratur certa temporis

continuatio/homo obligatur non ſolum
vt conteratur: verum etiam vt atteratur: er-
go ex ſacris litteris hoc poteſt elici. Quia
ad nihil obligamur: niſi ex ſacris litteris cō-
tineatur vel ex illis deducatur. Certa eſt
hec conſequentia: Sortes peccat/& iure di-
uino obligatur ad certam temporis conti-
nuationem: ergo ex ſacris litteris poteſt ha-
beri quod eſt obligatus ad illam. Con-
ſequentia tenet: quia totum ius diuinum
eſt ſcriptum in ſacro canone. ſunt pro iſta
opinione auctoritates/quacunqꝫ hora in-
gemuerit peccator omnium iniquitatum
non recordabor: ibidem capitur hora in-
differenter pro quocunqꝫ tempore vel mo-
mento. Item deus eſt pronior ad miſeran-
dum & parcendum q̄ ad vindicādum: ſed
quecunqꝫ tranſgreſſio libera/ſequens ple-
num dictamen: quātumcunqꝫ remiſſa fue-
rit/eſt peccatum mortale/& ſufficit ad
ablationem gratie: ergo per oppoſitum
quecunqꝫ deteſtatio quantumcunqꝫ remiſ-
ſa & parum continuata bene circunſtan-
tionata: eſt ſufficiēs ad deletionem pecca-
ti. hoc patet. yſaye decimooctauo. Si auer-
ſus fuerit peccator ab iniquitate ſua vita vi-
uet & non morietur/non dicit/ſi multum
Reſoluᵒ; intenſe auerſus fuerit. igitur &c̄. ¶Reſolu-
tio ergo huius opinionis eſt ꝙ non requi-
rit certa itētio aut certa tēporis ꝯtinuatio.
Solutio Scoti. ¶Diceret Scotus ad iſtas obiectiones. Pri-
mo ad primam ꝙ licet nō habeatur expreſ-
ſe in ſacris litteris ꝙ requiratur certa tem-
poris continuatio tamen apparet habe-
tur ex auctoritate quacunque hora inge-
muerit peccator ꝙ requiritur aliqualis cō-
tinuatio & duratio temporis. Et ibidem
capitur hora pro tempore alicuius certe
durationis: ideo quāuis non habeatur ex
litteris ꝙ requiratur tantum vel tātum tem-
poris/habetur tamen quod requiritur ali-
quantulum temporis quāuis illud ſit no-
bis ignotū. Dico ergo ad hoc in ſequēdo
doctorē ꝙ nō eſt notū quāta continuatio
requirat. Ponat ꝙ requirat vnius dimidie
hore ꝯtinuatio gratia exēpli. Et Sortes per
totū illud tēpus cōtinuet talē deteſtationē
nihilominus i inſtāti termināte illā deſiſtet
ab illa in quo qdē inſtāti debet infundi gra-
tia. Et hoc poteſt fieri: quia habet liberta-
tem etiam cōtrarietatis pro inſtanti: immo
poteſt in inſtanti elicere complacētiam in
peccatū. Vtrū tūc infundatur gratia ſorti.
¶Primo dicit doctor ſi in tali inſtanti po-
nat obicem per poſitionem actus morta-
lis non infunditur ei gratia/quāuis merue-
rit ꝙ infundatur ſibi. Verūtamen quia po-
nit obicem nō infundit ſibi ſicut nec adul-
to qui baptiſatur ponēti obicem. Diceret
aliquis ꝙ nō poteſt ponere obicē: quia iā
meruit vt in illo inſtāti detur ſibi grā. Sed
hoc nihil valet dicit doctor: quia q̄uis nō
poſſit quis in inſtāti p̄miationis poſt meri-
tū de cōdigno ponere obicē: tñ qa meruit
de cōgruo pōt ponere obicē in illo inſtāti
in quo recipet terminū mereri de cōgruo ſi
nō eſſet obex. et ex hoc patet qd ſit dicēdū ꝯ-
gruo. ¶Et difficultas ex hoc ꝑuenit: nā il-
le talis nunq̄ habuit contritionem: immo
quencunqꝫ actum quem habet: habuit in
peccato mortali. ergo non videtur quod
infundatur ei gratia. Sed quod remittatur
illi/patet: quia habuit ſufficiens meritum
de congruo ſeu diſpoſitionem ad deletio-
nem peccati. ergo illi debet remitti pecca-
tum. ¶Ponit Doctor duos modos dicen-
di. Primus dicit quod in tali caſu infundi-
tur ei gratia. Et ſic infunditur gratia ei qui
nunq̄ eſt nec fuit contritus: quia ſi non cō-
tinuet pro inſtāti non eſt contritus. nunq̄
enim fuit contritus: quia nunq̄ habuit diſ-
plicentiam de peccatis cum gratia. Ideo ſe-
cūdū hūc modū dicēdi alicui infundit gra-
tia poſt peccatū qui nec eſt nec fuit ꝯtritus.
¶Aliter poteſt dici ꝙ non infunditur niſi
pro tali inſtanti continuet illam deteſtatio-
nem. Et ſic diceret Doctor.
¶Preterea ſunt argumenta contra opinio- argumen ꝯ Scotū
nem doctoris. Dicit enim doctor/ꝙ anteq̄
remittatur peccatum requiritur certa inten-

ſio actus & certa temporis continuatio: ita ꝙ ſi minor intentio ſit / requiritur maior temporis continuatio / ſi maior inteſio ſit: ſufficit minor temporis continuatio.
Contra / ergo nõ poteſt alicui remitti peccatum / vel infundi gratia pro actu deteſtatiuo peccati quantuncunq; intenſo & bene circunſtantionato in inſtanti pro elicitione talis deteſtationis inſtantanee. Patet conſequentia: & arguitur ſic. ſit ita ꝙ requiratur pro deteſtatione intenſa vt quatuor / continuatio per dimidiam horam: ergo pro deteſtatione vt octo: ſufficit continuatio per quartam partem hore: quia quanto eſt intentior ſufficit minor continuatio: ergo pro dupla intentione requiritur & ſufficit ſubdupla continuatio: ergo pro inteſione / vt decimoſexto requirit continuatio vnius quarte partis ad ſubduplam dimidiam horam. ergo pro inſtantanea elicitiõe requireretur infinita intenſio: quam non poteſt habere homo. ergo pro nulla inſtantanea elicitione poteſt de lege remitti peccatum / & cõferri gratia: ſed hoc eſt falſum. ¶ Patet ſic. Sortes qui recogitat peccatum preteritum & ex toto conatu in hoc inſtanti elicit deteſtationem peccati propter deum / talis in hoc inſtanti facit quicquid & quod in ſe eſt: ergo deus in tali inſtãti nõ denegat ei gratiam: ergo ſortes pro inſtantanea elicitiõne conſequitur gratiam & remiſſionem peccati.
¶ Item ſi Sortes ex toto conatu faciẽs quicquid ſibi poſſibile eſt non conſequeretur remiſſionem peccati in inſtanti ſequeret ꝙ viator habens plenum vſum rationis eſſet effectus impotens de lege ad remiſſionem peccatorum habendam. Patet. eſt poſſibile ꝙ ſecundum cauſas naturales non poſſit viuere niſi per dimidiam horam: & ponatur ꝙ illa non ſufficiat ad continuandũ deteſtationem peccatorum ſuorum / cum ex caſu eſt impotens ad viuendum vltra illud tempus quod non ſufficit: ergo eſt extra ſtatum ſalutis totaliter; hoc eſt abſurdum. ergo & illud ex quo ſequitur. ¶ Ad hoc dico ꝙ doctor habet illum caſum concedere tanq̃ correlarium ſequens ex dictis eius. Et ad aliud argumentum cum arguebatur Sortes in inſtanti facit quod in ſe eſt ad remittendum peccatum: ſequitur ꝙ remittitur ei peccatum in tali inſtanti.
¶ Dico ꝙ doctor habet hoc negare: & datur ſimile. Sortes exiſtens in peccato non poteſt ſubito in hoc inſtanti facere indaginem ad recordationem ſufficientem ſuorum peccatorum: ſed requiritur certum tempus: tunc capiõ minimum tempus in quo poteſt: in medietate illius temporis faciendõ quicquid in ſe eſt non conſequitur remiſſionem peccatorum: ergo non ſequitur. iſte facit quicquid poteſt pro hoc tempore: ergo remittitur ei peccatum. Solutiõ argumenti contra Scotum
Sed bene ſequitur facit quicquid in ſe eſt: & continuat tantum quantum deus ordinauit continuare illam deteſtationem: ergo conſequitur remiſſionem peccatorum.
¶ Quantum ad aliam replicam qua infertur. ergo eſt poſſibile ꝙ Sortes in via ſit ita diſpoſitus: ꝙ pro tempore quo poteſt naturaliter viuere id eſt ſecũdum cauſas naturales non poteſt vltra (niſi cum miſericordia dei & preter legem) non poteſt cõſequi remiſſionem peccati / concedo & hoc habent concedere ferme omnes doctores. Nam dicunt ꝙ actus in inſtanti elicitus de neceſſitate continuatur per tempus: ſit ſortes eliciens actum in inſtanti quo vult furari: poſt illud neceſſario continuatur. & ſi tempus continuationis ſit adequatum tempus vite ſue ſecundum cauſas naturales: non poteſt conſequi remiſſionem peccati: & ſic Sortes eſt ita dipoſitus ꝙ per totum tempus vite ſue non poteſt penitere: quia neceſſario continuat neceſſitate nature: ergo iſtud correlarium eſt verum ſcilicet ꝙ aliquis in via eſſet taliter diſpoſitus ex communi curſu & lege: ꝙ non poſſet conſeq remiſſionẽ pcti: & hoc videt nõ eẽ magnũ incõueniẽs. Nã incurrẽs demẽtiã

ex culpa: & exiſtens in mortali/non poteſt penitere in tali ſtatu.

¶Et ſic ſecundum doctores ad hoc vt deteſtatio peccati(que eſt precipuus actus penitentie & de illo hic loquimur)ſit ſufficiens:requiritur certa temporis cōtinuatio. Et ꝙ breuiter doctor habet concedere/ꝙ nulla inſtantanea deteſtatio q̄tūcunqꝫ fuerit intenſa eſt ſufficiens ad deletionem peccati: ſed requiritur per tēpus continuatio. & conſequenter habet dicere:ꝙ ſi intentio actus ſit maior.i.cū maiori conatu elicita/ſufficit per breuius tempus cōtinuatio. & iſta eſt reſolutio eius/ꝙ anteq̄ remittatur peccatum & infundatur gratia: requiritur ex parte penitentis aliqua preuia diſpoſitio non ſolum natura precedens: ſed tempore.

opinio cō traria opinioni ſcoti. ¶Iam reſtat declarare modū dicendi aliorū:ſcilicet Ade/Gabrielis/ceterorūqꝫ ſtat in duobus.

p̄ſa p̄poſitio. Primum ad infuſionē gratie/ſiue ad remiſſionem peccati/requiritur aliqua diſpoſitio preuia:nō tempore/ſed natura.

2.p̄po. ¶Secundum dictum. Deteſtatio peccati bene circunſtantionata omnibus circunſtantijs requiſitis q̄tuncunqꝫ fuerit gradualiter remiſſa eſt ſufficiens. In primo dicto ſtat opinio eorum. Et ratio illorum eſt: quia q̄cito homo auertitur a peccato/& conuertitur ad deum: deus ita cito conuertitur ad hominem. ergo in auerſione a peccato:que eſt deteſtatio & in conuerſione ad deum:que eſt circunſtantia finalis illius conuerſionis: licet exigatur illa diſpoſitio non tamen tempore poſtquā ita cito deus cōuertitur ad peccatorē q̄cito peccator auertitur a ſuo peccato. Vn̄ deū ſe conuertere ad peccatorem eſt infundere gratiā & remittere peccatum.

quid deū ſe ad peccatorē cōuertere.

Vltra dicunt ꝙ deteſtatio peccati bene circūſtantiōata eſt ſufficiens:ita ꝙ non requiritur certa intentio. Et motiuum precipuum eſt quod aſſumebamus contra Scotum. Deus eo ꝙ in preceptis ſuis non ſpecificauit gradum ad quē velit nos obligare: vt in precepto de dilectione/non ſpecificauit in quot gradu dilectionis diligeremus: ſufficit illa adimplere in aliquo gradu etiam q̄tuncunqꝫ minimo:qꝛ q̄tuncunqꝫ paruus gradus eſt ſufficiens. ¶Obligatio enim non cadit ſuper gradus/ſiue non fertur ſuper intentionem graduum. Deus enim ſolum dicit penitentiam agite:& non dicit intenſam vel remiſſam agite: vel gradualiter multum intenſam. Sequitur ergo ꝙ non cadit obligatio ſuper gradum: ſed ſolum ſuper penitentiam in qualicunqꝫ gradu fuerit. Et vltra:ſi non cadit obligatio ſuper gradum/ergo quantūcunqꝫ paruus gradus erit ſufficiēs ad remiſſionem peccati/ideo relinquitur ſecundum dictum verum. Et maior pars doctorum hoc dicit videlicet ꝙ illa preuia diſpoſitio eſt deteſtatio peccati: ſed non requiritur certus gradus in ea dūmodo ſit bene circunſtantionata talis eſt ſufficiens.

¶Aliqui dixerunt vt Broardinus in ſumma ſua. Et Dyoniſius in quarto/ꝙ ex parte penitentis non requiritur actus poſitiuus preuius natura tanq̄ diſpoſitio natura precedens infuſionem gratie:licet bene requiratur tanq̄ preuium natura quod non ponat obicem: ſed nō requiritur actus poſitiuus preuius natura. Et in ſua tertia concluſione expreſſe dicit ꝙ altera opinio erat error Pelagianorum. Vult igitur dicere Broardinus ꝙ nunq̄ homo poteſt bene agere moraliter niſi ex gratia: ita ꝙ nullus eſt actus moraliter bonus niſi ſit partialiter cauſatus ab ipſa gratia. Ideo dicit Dyoniſius in quarto. in quarta concluſione de penitentia/ꝙ omnis deteſtatio ſufficiens ad remiſſionem peccati cauſatur partialiter a gratia:ergo eſt poſterior natura & nō prior: ſed hoc alias a nobis impugnatum eſt in materia de charitate. Et iſta opinio non bene ſe conformat ſacris litteris. Habetur enim Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos. ergo illud conuerti ex parte peccatorum ad deum eſt prius natura q̄ deum conuerti ad peccatorem per infuſionem gratie. Ex illa auctoritate

Broardinus.

videtur manifeſte ſequi ꝙ peccatorē conuerti ad deum eſt vna diſpoſitio neceſſario preuia adhoc ꝙ deus puertatur ad pc̄tōrē. Vnde non dicit auctoritas: conuertar ad vos:& conuertimini ad me. Igitur videtur ꝙ requiratur diſpoſitio preuia neceſſario. ¶Item ſit ſortes cui iam occurrunt ſua peccata memorie: tunc ad hoc ꝙ remittantur illi. Vel requiritur ꝙ nullum actum eliciat vel ꝙ eliciat actum bonum. Si dicas ꝙ nō requirit ꝙ eliciat actū ſed ſufficit ꝙ nō habeat oppoſitum: ergo tunc remittunt ſine actu bono voluntatis quod nemo diceret. Si dicas ꝙ vltra talem cognitionem peccatorum requiritur ꝙ eliciat actum voluntatis. Tunc ſequitur manifeſte ꝙ ille actus requiritur tanq̄ diſpoſitio preuia: & meritū de congruo ad hoc ꝙ remittantur. Et hoc argumentum manifeſte concludit ꝙ opinio Dyoniſij nichil valet. & inter omnes opiniones ſecunda videtur probabilior.

Difficultas cōtra ſcdās opinionem. ¶Sed circa modum dicendi illius ſecunde opinionis ſunt difficultates. Nam dicit illa opinio/ ꝙ requiritur diſpoſitio preuia non neceſſario precedens tempore: ſed natura. ita ꝙ in inſtanti in quo Sortes habet memoriam peccatorum / ſi deteſtetur peccatum propter deum in eodem inſtanti ei infunditur gratia q̄uis talis gratia ſit poſterior natura q̄ iſta deteſtatio. Queritur modo vtrum talis deteſtatio ſit meritoria vite eterne: Et videtur ꝙ ſic/ quia talis deteſtatio eſt actus bonus bene circūſtantionatus/& elicitur ab habente gratiam: quia talis habet gratiam in illo inſtāti. ergo videtur ꝙ pro tali inſtanti ſit actus meritorius vite eterne.

¶Queritur ergo an illa deteſtatio ſit meritoria alicuius gradus glorie preter gloriā/ que debetur gratie que ſibi infunditur:

¶Reſpondet Hybernicus /& Gabriel ꝙ non: quia quāuis eliciatur ab habente gratiam/ tamē non elicitur ex gratia. Nam ad actum meritorium: non ſufficit ꝙ eliciatur ab habente gratiam: quia tunc actus indifferens elicitus ab habente gratiam eſſet meritorius: ſed requiritur ꝙ eliciatur ab habēte gratiam/ & ex gratia. Nam ſi talis actus eliceretur a gratia/ eſſet actus gratie. & per conſequēs eſſet poſterior gratia. Vnde dicit Gabriel / ꝙ continuatio illius actus ſequens erit meritoria vite eterne: ſed non elicitio. Vnde iſta conſequentia non valet. Iſte actus ē moraliter bonus/& elicit ab habente gratiam: ergo eſt meritorius vite eterne. Ideo apparet michi opinio Hybernici probabilior que ſtat in duobus dictis. Primū: ꝙ nullus actus requiſitus ad remiſſionem peccati eſt meritorius vite eterne. quia nullus talis eſt a gratia. Secūdum/ aliquis talis. i. ſimilis eſt meritorius vite eterne. quia elicitur ab habēte gratiā/ & ex gratia. Secundum quod occurrit eſt argumentum precipuum Broardini quod tale eſt. Sortes elicit deteſtationē intenſam vt quatuor: dimidietas illius eſt ſufficiens ad remiſſionem peccati/& infuſionem gratie. ergo talis dimidietas eſt ſufficiens ad commutationem pene eterne in temporalem. ergo altera dimidietas illius deteſtationis a fortiori erit ſufficiens ad tollendam omnem penam temporalē que reſtat pro peccato ſoluendam: & ſic nunq̄ remittitur pec̄catum in aliquo quin tollatur omnis obligatio ad quantuncꝫ penam etiam temporalem. Patet/ quia ex illa opinione nō poteſt auferri peccatum quin eliciatur deteſtatio peccati bene circūſtātionata. ergo erit alicuius certe intentionis. Tunc arguitur ſic cū talis deteſtatio ſit aliqualiter intēſa habet duas partes graduales/& vna illarum eſt ſufficiens ad cōmutādum penam eternam in temporalem. & per conſequēs ad remittendum penam infinitam a parte poſt/ ergo a fortiori reliqua tollet omnē penā q̄ reſtat. Negat p̄ñia ſicut dicit Adā ſoluēdo hoc argumētum qa argumētum bene concluderet ſi remitteretur virtute ſolius deteſtationis preuie tanq̄ meritū de cōdigno: ſed ad remittēdum peccatū magis

Argumētū broardini. (margin note beside "tum precipuum Broardini quod tale eſt.")

Solutio argumenti Broardini. (margin note beside "ſoluēdo hoc argumētum")

concurrit meritum Chriſti. Ideo eſt maior
miſericordia ꝗ in relaxatione pene que re-
manet ſoluenda. ſed per hoc ꝙ opinio di-
cit ꝙ qualiſcũqꝫ diſpoſitio preuia eſt ſuffi-
ciẽs vt iſti applicet meritũ xp̄i paſſiõis/ nõ
ſequitur ꝙ ſit ſufficiens ad totalem penam
aufferendã: quia deus ita ordinauit de vno
& non de altero. Nam ſi qualiſcunqꝫ dete-
ſtatio eſſet meritoria de cõdigno/ & ex me
rito proprio/ concluderet argumentum ꝙ
nunꝗ remitteretur peccatum/ quin auffer-
retur obligatio ad quancunqꝫ penam: ſed
per hoc ꝙ eſt diſpoſitio non ſequitur. er-
go eſt diſpoſitio ſufficiens: vt applicetur
meritum Chriſti ad totalem penam auffe-
rendam. Ideo argumẽtum non concludit.
¶Ex iſto modo dicendi ſequitur ꝙ ad re-
miſſionem grauioris peccati non requiri-
tur maior deteſtatio/ patet quecunqꝫ ſuffi-
cit dum modo ſit bene circunſtantionata/
bene verum eſt tamen ꝙ ad totalem aboli
tionem pene & culpe requiritur maior: ſed
vt remittatur grauius peccatum ꝗtum ad
culpam id eſt reatum ad penam eternam/
non requiritur maior deteſtatio. ¶Conſe
quenter querit doctor quis inter hos qua-
tuor actus penitentie eſt magis ſufficiens
& perfectus: ¶Reſpondet ꝙ ſecundum ꝙ
elicitur a maiori & perfectiori virtute/ ideo
ſi primus actus eliciatur ex ſola iuſticia/ &
ſecundus ex charitate: ſecundus erit perfe-
ctior. Si ſecundus eliciatur ex ſola caſtitate
& primus ex iuſticia: primus erit perfectior
Ideo ſic comparando facile eſt videre quis
illorum eſt perfectior.
¶AD ARGVMENTA. Arguitur pri-
Ad argu menta. mo ꝙ actus requiſitus ad delendum pecca
tum non ſit actus virtuoſus. Patet ſic/ nul-
lus per paſſiones laudatur vel vituperatur
ſed penitere eſt paſſio: quia triſticia. Nego
immo triſticia nõ eſt penitẽtia/ quia peni-
tentia eſt pene tenentia: & triſticia eſt ipſa-
met pena. Ideo triſticia non tenet penam.
ergo non eſt penitentia. Igitur. ſed ipſa tri
ſticia eſt effectus penitentie vel obiectum

ſecundum diuerſitatem actuum: vt dictum
eſt in primo articulo.
¶SECVNDO ARGVITVR/ actus pe 2m argu.
nitentie eſt virtuoſus/ quia electiuus: ſed Penitẽ-
nullũ enĩ penale eſt volũtarium. Verũ eſt tia eſt in-
volitione ſequente affectionem commo- uolunta- ria.
di. ¶Item virtutes fuiſſent in ſtatu inno-
centie & remanebunt in patria: ſed penitẽ-
tia non fuiſſet in tali ſtatu/ nec remanebit
in patria: nam in ſtatu innocentie nullum
fuiſſet peccatum/ ergo nec neceſſaria fuiſſet
penitentia. ¶Nec in patria/ quia in patria
nulla erit pena.
¶HOC ARGVMENTVM QVE- ad 3m ar-
rit vtrum in patria poſſit eſſe penitentia: gumẽtuꝫ
¶Dico ꝙ ſic/ ꝗtum ad habitus: vnde ha-
bitus non habent actus contrarios in pa-
tria/ ideo non poſſunt corrumpi/ & per
conſequens ſemper manebunt. Sed in pa-
tria non eſt penitentia (capiendo peniten-
tiam pro vltimo actu penitentie: q eſt actus
tollerandi triſticiam) cum ibi nulla ſit triſti
cia. nec erit penitẽtia pro tertio actu ſcilicet
acceptione volũtaria triſticie: ſed bene erit
penitentia pro actu penitendi ſecundo mo
do puta pro deteſtatione. Nam ſanctus co
gitans ſe peccaſſe/ poteſt habere illum actũ
quo nollet ſe peccaſſe: ſed ad illum non ſe-
quitur triſticia cuius eſt naturaliter cauſa-
tiuus/ quia ibi eſt vehementiſſimum gau-
dium quod expellit triſticiam/ non ſolum
contrariam: ſed etiam contingentem: vt
dicit Ariſtoteles. Non ſequitur iſte actus
non eſt in patria: ergo nec in via eſt virtus.
Nam elemoſyna/ comedere/ bibere/ patiẽ-
tia nõ eſſent actus virtuoſi in via: quod eſt
falſum. quia tales non erunt in patria.
¶De ſtatu innocentie/ dico ꝙ penitentia
nec patiẽtia fuiſſent pro ꝗto obiecta illarũ
virtutum repugnant illi ſtatui: ſcilicet ad-
uerſum & peccatum. Nam ſi obiectum ali Regula.
cuius virtutis repugnat alicui ſtatui: etiam
actus illius virtutis repugnabit illi. Ideo il
le virtutes ſupradicte non fuiſſent ꝗtum ad
habitus pro ꝗto obiectũ illarum repugnat

tali ſtatui innocentie. Item penitentia non
eſt actus virtutis: patet quia eſſet actus ele-
ctiuus: ſed hoc eſt falſum/ patet primo. nõ
eſt velle quia eſt reſpectu mali/ ſecundo nõ
eſt nolle/ quia tunc non eſſet electio. Nam
electio non eſt reſpectu impoſſibilis. quia
non peccaſſe eſt impoſſibile: ergo actua-
lis penitentia nõ eſt actus electiuus. ¶Pro
Electio dupliciter capitur. ſolutione dico ꝙ electio capitur duplici-
ter. Vno modo vt eſt libera volitio aut no
litio alicuius/ & iſto modo eſt reſpectu fi-
nis: & ſic dilectio dei ſuper omnia eſſet ele
ctio. Alio modo capitur vt eſt duorum me
diorũ ad vnũ finẽ propoſitorũ vnius pre
altero acceptatio: & ſic cepit ariſtoteles/ &
hoc modo nõ oportet ꝙ omnis actus vir-
tutis ſit electio iſto modo: quia ſecũdo mo-
do capiendo eſt tantũmodo reſpectu futu
rorũ: ideo dico ꝙ penitentia eſt electio pri
mo modo & large capiẽdo. Vltimo argui
tur/ vel talis actus pertinet ad virtutẽ theo
logam vel humanam. Dico ꝙ ſi habeat tã
tũmodo peccatum pro obiecto / hoc eſt ſi
deteſtatio cauſata ex amore dei habeat tan
tũmodo peccatũ pro obiecto eſt pure hu-
mana: quia habet obiectum pure humanũ
ſed ſi teneamus ꝙ habeat deum & peccatũ
pro obiecto: vt deteſtari peccatũ propter
deum vnico actu & eodem partim erit hu-
mana ratione vnius obiecti/ & partim erit
theologica ratiõe alterius obiecti. Alij di-
cunt ꝙ ſolum eſt humana: quia ratio virtu
tis attenditur non penes finem: ſed ſolum
penes obiectum propinquum / ſed hoc eſt
ad nomen & vtrumq; poteſt probabiliter
defenſari.

¶Diſtinctionis. XIIII.
Queſtio Tertia.

TERTIA QVEſtio. Vi-
ſum eſt in q̃ſtionibus p̄-
cedẽtibus quomodo pe
nitentia ſit neceſſaria ad
deletionẽ peccati: & quo
modo penitẽtia actualis
non eſt niſi pene tenẽtia
& virtus mediãte qua infligitur pena pro
peccato dicitur penitentia. Querit cõſequẽ
ter poſtq̃ peccator propter peccatum infli-
git ſibi penam vtrum infligat ſibi vnicam
penam ſolũmodo? Et arguitur ꝙ ſic: quia
nõ infligitur pena niſi ad reordinationem
culpe: ſed ſicut culpa eſt vnica deordinatio
ergo debet eſſe vnica reordinatio: & p con
ſequens vnica pena. ¶In oppoſitũ arguit
tribus auctoritatibus ꝙ multiplices pene
ſunt inferende. prima Ioelis tertio. Scindi-
te corda veſtra & non veſtimenta: oſtendi
tur ꝙ penitentia infert triſticiam. & Iacobi
primo. Confitemini alterutrum &c. Infli-
gitur alia pena que eſt erubeſcentia in con
feſſione. Et Matthei tertio. Facite dignos
fructus penitentie. i. ieiunate/ orate/ elemo
ſynã date alia opera penalia facite: ergo pe
nitentia infligit non ſolum vnam penam:
ſed diuerſas. ¶Doctor in iſta queſtione que
facilis eſt preponit vnũ notabile quod eſt
tale. vnaqueq; virtus ĩ affectu de neceſſita
te exigit ſuã regulam in intellectu. Ex quo Regula.
ſequit ꝙ nullus eſt actus virtutis in affectu
niſi quia conformis dictamini recto/ quod
quidem dictamẽ eſt iudicium in intellectu
de aliquo faciendo vel fugiẽdo & illud iu
dicium in intellectu vocatur regula illius
actus qui eſt in affectione ſeu voluntate: qa
per conformitatem ad illud dictamẽ rectũ
actus dicitur regulatus & cõformis: & per
difformitatem dicitur malus & difformis
recte rationi. hoc ſuppoſito. Notandum
ꝙ duplex eſt regula actus virtutis in intel-
lectu. Quedam eſt regula ĩ intellectu regu Duplex eſt regula actus virtutis.
lans actum affectus ad quam intellectus ex
lumine naturali pertingere poteſt. Et eſt
quedam ad quam intellectus lumine natu-
rali pertingere non poteſt: ſed ſolum ex re
uelatione diuina. Nã ſicut ſunt alique pro
poſitiones ſpeculatiue ad quarum cogni-
tionem intellectus lumine naturali pertin-
gere nõ poteſt: vt intellectus lumine natu-
rali ſibi indito nõ poteſt pertingere ad co-
gnitionem huius propoſitionis deus eſt
trinus & vnus. Alique vero ſunt ad quarũ
cognitionem intellectus lumine ſuo natu-

rali indito pertingere poteſt: vt ſunt pro-
poſitiões geometrice/phiſice/logice: &c.
Eodẽmodo in agibilibus ſunt quedã pro
poſitiones practice ad quarum cognitio-
nem & intellectionẽ intellectus lumine na
turali ptingere poteſt: vt ſunt propoſitio-
nes de iure naturali: vt non facias alijs que
tibi fieri non vis/non mechaberis/nõ fur-
tum facies. Alique vero ſunt ad quarũ no-
ticiam intellectus lumine ſuo naturali per-
tingere non poteſt: ſed tantũmodo ex reue
latione diuina: vt eſt iſta: omnia tempora-
lia propter Chriſtum ſunt relinquẽda. In-
tellectus dũtaxat peruenit ad cognitionem
illius ex reuelatione diuina: quia nõ eſt no
tũ lumine naturali ꝙ omnia ſunt relinquẽ
Reſolu° da propter Chriſtum. Iam ergo habemus
duo. Primum eſt: nulla eſt virtus in affectu
quin habeat regulam in intellectu. Secun-
dum eſt/duplex eſt regula in intellectu re-
gulans affectionem. Quedam eſt ad cuius
cognitionẽ intellectus lumine naturali ꝑ-
uenire poteſt/& quedã ad cuius cognitio-
nem ſolum poteſt peruenire mediãte reue
latione diuina & non lumine proprio na-
Penitẽtia dupliciter cõſideratur. turali. ¶ Preterea penitentia dupliciter cõ-
ſiderari poteſt. Vnomodo poteſt conſide
rari: vt eſt cõformis alicui dictamini recto
intellectus ſiue regule ad quod intellectus
lumine naturali pertingere poteſt. Secũdo
modo conſiderari poteſt: vt eſt conformis
dictamini intellectus ad qđ intellectus lu-
mine naturali non poteſt peruenire. Ideo
ſicut in genere duplex eſt regula: ita eſt du
plex regula regulãs penitẽtiam/quedã eſt
regula ad quã intellectus lumine naturali
peruenire poteſt: vt eſt iudiciũ quo intelle
ctus iudicat ꝙ deteſtandum eſt peccatũ &
fugiendum. Illud eſt cuilibet lumine natu
rali notum. Altera eſt regula regulans pe-
nitentiam ad quã homo non poteſt perue
nire lumine naturali: vt eſt iſtud dictamen
deteſtandum eſt peccatum/quia dei offen
ſiuum/quia a gloria impeditiuũ/quia ad
eternam penam & miſeriam eternam indu
ctiuum. Iſta totalis regula nõ poteſt ab ho
mine lumine naturali cognoſci: ſed dũta-
xat ex reuelatione diuina. Nam nõ põt ho
mini eſſe naturaliter notũ ꝙ ſit futura bea-
titudo eterna/vel ꝙ ſit eterna dãnatio qua
lem ponunt fideles: ſed illa ſolum ſunt no
ta ex reuelatione diuina. Penitentia ergo
poteſt habere duplicem regulam. Vnã na
turali lumine notam. Alteram vero ſuper
naturaliter notã. ¶ Hoc ſuppoſito reſpõ-
det doc. ad queſtionem dicendo ꝙ ſi conſi
deretur penitentia vt regulatur regula na-
turali lumine nota eſt vnius pene tantũ in-
flictiua ſcilicet triſticie. Nam nõ habemus
in intellectu regulam naturaliter notam ꝙ
deteſtãdum ſit peccatum niſi hãc deteſtan-
dum eſt peccatum/& ad illã deteſtationẽ:
ſequitur illa pena que eſt triſticia: ergo ſi ſe
quatur: vt eſt cõformis regule naturaliter
note eſt dũtaxat vnius pene inflictiua. Vn
de quilibet habẽs vſum rationis poteſt ha
bere hoc iudicium naturale/deteſtandum
eſt peccatum/& poteſt habere actum con-
formẽ illi iudicio & ſi poteſt habere actum
conformẽ ad illum: ſequitur illa triſticia.
Ideo poteſt habere illam penã inflictiuam.
Igitur penitentia conſiderata: vt regulata
per regulam naturaliter notã eſt vnius pe-
ne inflictiua. ¶ Secunda pars reſponſionis
eſt: ſi penitentia conſideretur: vt regulata
regula ſupernaturali cognita & ex reuela-
tione nota: eſt plurium penarum inflictiua
patet: eſt tot penarum inflictiua quot deus
ex reuelatione per ſacras ſcripturas voluit
pro peccato peccatorem luere: ſed ex lite-
ris habemus ꝙ deus vult plures penas pro
peccato infligi. Igitur penitentia conſide-
rata: vt regulatur regula ſupernaturaliter
nota eſt plurium penarum inflictiua.
¶ Cõſeqnſ. Doctor ſoluit obiectionẽ. Ali Obiectõ
qua eſt penitentia que regulatur regula nõ
naturaliter nota: ſed ſolum ex reuelatione
diuina: ergo eſt aliqua penitentia q̃ nõ eſt
virtus moralis: ſed theologica. Conſequẽs
eſt cõtra dicta i. ij. q. vbi dictũ eſt ꝙ penitẽ
tẽtia eſt virtus moralis & non theologica
ſed patet conſequẽtia: quelibet virtus mo-

ralis regulatur regula lumine naturali nota: & eſt vna differẽtia inter theologam & moralem. Nã vt dicit ſanctus Thomas virtus dicitur theologa: quia fertur in obiectum increatum ſecundum aliquam rationem ad cuius cognitionẽ homo nõ poteſt ptigere lumine naturali. Vñ vt dicit Tho. Aliqua virtus que eſt de deo bene dicit hu mana & nõ theologica qa nõ fert in deum ſcdm rationẽ quã nõ põt niſi ſupnaturaliter cognoſcere ipſe homo: ſed fert in illũ ſecundũ rationẽ naturaliter cognoſcibilẽ vt puta ſcdm rationẽ prime cauſe & ſcdm illã philoſophi naturalr deũ cognouerunt: & ſic ſapiẽtia eſt de deo iſto modo puta ſcdm rationẽ aliquã naturalr cognoſcibilẽ: ideo dicit virtus moralis & nõ theologica: ſed virtutes q̃ ferunt in tale obiectũ ſcdm rationẽ nõ naturaliter cognoſcibilẽ: vt eſt fides ſpes & caritas vocant theologice ſupnaturales aut ſuphumane. ❡His ſuppoſitis reſpondet ad obiectũ cũ ſic arguit: illa virtus penitẽtialis exigit aliquã regulã q̃ non eſt hoĩ naturaliter nota/ nec põt eſſe ſed dũtaxat ex reuelatiõe diuina: ergo talis penitẽtia non eſt virtus moralis: ſed theologica. Negat doc. ↄſequentiã dans multa exẽpla ſicut paupertas euãgelica eſt virtus pure moralis: qa de obiecto pure creato puta de bonis externis nihilominus exigit regulam q̃ nõ eſt homini nota lumine naturali ſed tãtũmodo ex reuelatiõe. Hoc eñ nõ eſt naturaliter notũ lumine naturali ꝙ relinquẽda ſunt oĩa propter Chriſtũ. Ideo nõ ſequitur. Hec virtus exigit regulã regulãtẽ nõ naturaliter homini cognoſcibilẽ ſed ex reuelatiõe: ergo hec virtus nõ eſt moralis ſiue humana. Vnde ſicut dicit Doc. Virtus moralis vt dicit Ariſtoteles. ij. ethicorum dicit amore. i. a cõſuetudine. Conſuetudo eñ eſt actuum frequens reiteratio ita ꝙ frequẽs actuũ elicitio vocat ↄſuetudo: & ex illa cõſuetudine frequẽti reiterationis actuũ gignitur habitus. q̃uis ergo habeam regulã ſolũ primo reuelatiõe mihi notã poſſũ cõſuetudine me tali regule cõformare pluries. Vt habita iſta regula ſupnaturali. Relinquẽda ſunt oĩa propter Chriſtũ. Similiter habita iſta: peccatũ eſt deteſtãdum quia dei offenſiuum: glorie eterne impeditiuũ/ pene eterne inductiuũ: poſſum me illis pluries cõformare naturaliter/ & ex tali cõſuetudine. i. frequenti actuum cõformium elicitione generatur vnus habitus eque bene ac ſi talis regula eſſet naturaliter nota & talis habitus eſt ita bene more genitus. i. cõſuetudine ac ſi talis regula eſſet naturaliter nota/ & ita bene põt vocari moralis. Ideo ſecundum hãc rationem nulla eſt proprie virtus theologica niſi que a deo infunditur & ideo nõ dicitur theologica: quia genita non more ſed quia tota ſimul: & proprie capiẽdo terminos quelibet virtus que acquirit ex actibus frequenter reiteratis vocatur moralis. Ideo qui ponunt fidẽ ſpem & charitatem acquiſitas dicunt ꝙ illi habitus acquiſiti nõ ſunt proprie virtutes theologice quia more gignũtur. Sed aliqui largius vtuntur virtutibus theologicis dicẽtes ꝙ quelibet virtus que habet immediate deum pro obiecto ſiue talis ſit infuſa ſiue more acquiſita dicitur theologalis. ❡Doctor igitur negat hanc conſequentiã hec virtus habet regulam ad quam homo lumine naturali pertingere nõ poteſt: ſed ex reuelatione ergo non eſt moralis. Et ratio eſt bona: quia q̃uis talis regula inſit ex reuelatione tamen ipſa poſita & reuelata eſt in mea poteſtate me tali regule pluries conformare & ex tali more conformandi pluries generatur habitus moralis. ❡AD ARGVMENTA: querebat vtrũ penitentia ſit vnice pene inflictiua: dictum eſt ꝙ eſt plurium ſecundum ꝙ eſt conformis regule ſupernaturaliter note. ❡Contra penitentia eſt reordinatiua culpe: ſed ſicut eſt in culpa vnica deordinatio ita erit vnica pena per quã reordinabitur illa culpa. ❡Dico primo ꝙ in vna culpa cõtingit aliqñ eſſe duas difformitates ſicut ptigit in eodẽ actu eẽ duas bonitates/ quarũ vna elicitur ab vna virtute & alia imperat ab alia

Solutio obiectionis. — Cõſuetudo. — Ad argumẽta. — Aliquando in actu ſunt due difformitates.

Similiter in vna culpa ſiue in eodẽ actu malo poſſunt eſſe due malicie vt qui furaẽ vt mechetur. Ille actus imperatur ab intẽperãtia & elicitur a furto: & ſic eſt falſum vniuerſaliter ꝙ in vnico actu ſit tãtũ vnica deordinatio: ſed hoc dato cũ inferẽ: ergo erit vnica pena: diſtinguo: vel ſi cõparetur pena in ordie ad illã culpã: & ſic verũ eſt: vel ſi cõparetur ad offenſum tũc negatur cõſequẽtia: nã pena reordinat culpã in ordine ad offenſum p illã culpã per tot penas per quot exigit offenſus reordinari: ſed eſt nobis notũ ex tribus auctoritatibus ſupra allegatis ꝙ ipſe deus offenſus plures penas exigit: ideo ſi eſſet pena cõparãda in ordine ad culpã ſolũmodo eſſet vnica pena puta triſticia. ⁋Secũdo arguitur. penitẽtia eſt quedã particularis iuſticia: ſed iuſticia reddit equalem pro equali: ergo penitẽtia reddit equale pro equali: ſed vna pena poteſt eſſe equalis vni culpe: ergo penitentia reddit vnicã illã penã p offenſa. diſtinguo vel ꝙ reddat equale ex natura rei & ſic eſt falſũ: quia nõ eſſet ſufficienter punitus per illud quia illa punitio reſpicit culpã in cõparatiõe ad deũ. Vel reddat equale ſecũdum acceptationẽ illius cui redditur: & ſic verũ eſt & ſunt plures pene. Dico tamen ꝙ aliquãdo poteſt eſſe tanta triſticia inflicta ꝙ deus acceptabit eam pro equali & deus remittet omnino peccatũ & quoad culpam: & quo ad omnẽ penã: ſed poteſt eſſe ꝙ illa nõ erit ſufficiẽs ad hoc / & ſic nõ acceptatur illa vt equale ſed reſtabit aliqd aliud ſoluẽdũ qđ ſoluitur per ſatiſfactionẽ. ⁋Tertio arguiẽ. penitẽtia eſt vnica virtus: & vnice virtutis vnicũ eſt obiectũ: & penitentia habet penã pro obiecto vnicã / ergo nõ iſligit plures. ⁋Dico ꝙ penitẽtia eſt vnica virtus in genere: ſed nõ eſt vnica in ſpecie. Inſup dico ꝙ penitẽtia habet plures actus: immo penitẽtia collectiue ex tribus cõflatur: primo ex actu deteſtandi: ſecũdo ex propoſito cauẽdi in futurũ a peccato: tertio ex propoſito cõfitendi cum fuerit opportunitas & quilibet illorũ trium habet partialem penam: nam penitere vt eſt actus deteſtandi habet triſtitiam cõfiteri habet aliã partialem penã: ergo penitẽtia collectiue imperat plures penas & ſic eſt inflictiua plurĩũ penarũ.

⁋Queſtio Quarta.

QVARTO QVERO vtrum per ſacramẽtum penitentie deleatur culpa ſicut per penitẽtiam virtualẽ. ⁋Videtur ꝙ ſic per illud quorum remiſeritis peccata: ergo i abſolutione remittũtur peccata & nõ niſi per ſacramẽtũ penitẽtie ergo. ⁋In iſta queſtione tria ponũtur quorũ duo prima facilia ſunt. Tertiũ vero habet difficultatẽ. Primum eſt de quid nominis ſacramẽti penitẽtie. Secũdũ eſt vtrũ tali diffinitiõi aliquid ſubſit. i. vtrũ ſit aliqua res realis de qua verũ ſit dicere hoc eſt ſacramẽtũ penitẽtie. Vnde aliq termini habẽt diffinitionẽ quid nominis ſed illi nihil ſubeſt vt chimera vacuũ. ⁋Quantum ad primũ ſupponiẽ primo ꝙ nõ loquimur amplius de penitẽtia virtute puta de contritione ſed de penitẽtia ſacramẽto: nam de penitẽtia virtute dictum eſt prius ſecundum illas quatuor acceptiones prius poſitas. Sed penitẽtia ſacramentũ eſt abſolutio hominis penitẽtis ſub certa verborũ forma cũ debita intentione a ſacerdote habente iuriſditionẽ ſignificãte abſolutionem aie a peccato. Dicitur primo ꝙ penitentia ſacramentũ eſt abſolutio. i. quedã ſentẽtia abſolutionẽ ſignificãs: ita ꝙ ibidẽ capiẽ abſolutio pro ſententia pro[n]ũciata a iudice abſolutionẽ ſignificãte vt eſt iſta oratio ego abſoluo te in nomine patris & filij & ſpũſſancti. Et illa ſententia non eſt aliud niſi illa ppoſitio vocalis: ideo breuiter penitentia ſacramentũ eſt propoſitio vocalis abſolutionem aie a peccato ſignificãs. per hoc ꝙ dicitur hois penitẽtis tãgitur materia ſacramenti & eſt ipſe penitens in confeſſus. Dicitur etiã ſub certa verborũ forma. nã poſtq̃ eſt ſacramentum fuit inſtitutum a Chriſto: ergo nõ poteſt fieri niſi ſub illis

Diffini^o ſacramẽti penitẽtie.

Quid ſit penitentia ſacramentum.

verbis ī quibus Chriſtus iſtituit. Chriſtus
eñ ſolus inſtituit ſacraméta. Nā pura crea
tura: nec tota cōmunitas omniū creaturarū
pōt inſtituere aliquod ſacramentū. quia to
ta cōmunitas oīm creaturarū nō habet effe
ctū ſacramēti in ſua poteſtate: ſcilicet grām
ſed ſolus deus. ideo nō pōt dare efficaciā il
lis ſignis. igiꝛ. Vltra diciꝛ/cū debita inten
tione. nā requiriꝛ intētio miniſtri. licet eñ
ſacramētū penitētie nō includat intētionē
tāq̄ partē (qa intētio nō eſt ſenſibilis) tñ cō
notat intētionē. Vnde ſi ſacerdos a caſu ꝓ
ferat illa verba ſine quacūq; intētione: non
ſunt ſacramētū/magis q̄ ſi vna pica ꝓferret.
Diciꝛ etiā a ſacerdote iuriſdictionē habēte
per hoc denotatur miniſter. Ex quo ſequiꝛ
ꝙ talia verba prolata a laico nō ſunt ſacra
mētū. Secūdo ſequiꝛ/ꝙ ſi talis ſacerdos nō
habeat iuriſdictionē nō ſunt ſacramētū. &
ſi proferanꝛ a ſacerdote iuriſdictionē habē
te/& nō intēdēte nō ſunt ſacramētū. Fina
liter diciꝛ/ſignificāte abſolutionē aīe a pec
cato. cū eñ penitentia ſit ſacramentū. ergo
erit ſignū. ergo ex inſtitutione xp̄i ei reſpō
debit aliquod ſignificatū: & illud nō eſt ni
Reſolu⁹ ſi abſolutio aīe a pc̄tō. igiꝛ. Habeꝛ ergo re
ſolutorie/primo quid ſit ſacramētū penitē
tie. & ꝙ realiter nihil aliud eſt q̄ abſolutio
&c̄. Scd̄o tangiꝛ materia & diſpoſitio ma
terie: ſcilicet penitēs ꝯfeſſus. Tertio tangiꝛ
miniſter: ſcilicet ſacerdos & eius diſpoſitio
ſcilicet hn̄s itētionē & iuriſdictionē. Quar
to effectus: ſcilicet abſolutionē aīe a pc̄tō.
SECVNDO vidēdū ē: an aliq̄d ſubeſt
illi diffinitiōi: hoc eſt an aliquid realiter ſit
ſacramētū penitētie: Vnde dicit doc. prio
ꝙ deus pōt remittere peccatū: & hoc eſt de
fide remiſſionē peccatorū: & ſi pōt remitte
re/pōt ordinare ſignū mediāte quo remit
tet ad cui⁹ ſigni poſitionē ſemp parat⁹ erit
cōferre gratiā. & remittere pc̄tm̄. cū eñ ſit
omnipotēs. ergo poterit iſtituere ſignū &
cauſare grām ad poſitionē illius ſigni quo
tiēs illud applicabiꝛ alicui & dare efficaciā
tali ſigno/ꝙ ipſo poſito poneꝛ gratia & il
lud ſignū realiter ſuberit diffinitōi quā da
mus de pn̄ia ſacramēto. habem⁹ ergo duo.
Primū ꝙ deus pōt remittere pc̄tm̄ & ꝯferre
gratiā. Scd̄m ꝙ pōt inſtituere ſignū/ad cu
ius poſitionē ſequiꝛ remiſſio pc̄ti: & colla
tio grē. Conſequēter oſtēdit: ꝙ nō ſit aliꝗ
qd̄ aliud ſignū ꝯueniētius q̄ iſtud: qd̄ decla
ratū eſt ꝑ diffinitionē ſacramēti penitētie.
ſcilicet abſoluo te ī nōīe pa. & fi. & ſpī. Nā
talis ſentētia: poſt q̄ eſt ſignū/magis ꝯgruū
eſt ꝙ ſignificet ſuū effectū q̄ aliud. Eius eñ
effectus: eſt aīam liberari a peccato. ideo nō
pōt haberi ſignū ꝯueniētius q̄ ſignū ſigni
ficās abſolutionem aīe a peccato. Similiter
cōgruū eſt: ꝙ ſacerdos ſit miniſter. Eſt eñ
peccator vnū extremū: & deus aliud. & re
ducitur in deū (tanq̄ in aliud extremū) per
medium. i. per ſacerdotem: qui eſt medius
inter deum & peccatorem conſtitutus ab
ipſo deo/habēs ip̄e ſacerdos iuriſdictionē
quia ſentētia a nō ſuo iudice lata nulla eſt.
QVANTVM ad tertiū. Circa hūc arti
culū ſunt alique difficultates termināde añ
reſolutionē q̄ſtionis. Prima eſt/ſi ſacer
dos cū intētiōe ꝓferat illa verba ſacramēta
lia ſup pc̄tōrē: & ille nō ſit cōfeſſus ſacerdo
ti an ſit ſacramētū: Scd̄a/ſuppoſito ꝙ talꝭ
ſup quē ꝓfert illa verba ſit ei cōfeſſus, verū
tñ ficte/qa ponit obicē: an ſint ſacramētū:
QVANTVM AD PRIMVM. Reſ
pōdetur ꝙ nō. nā ponitur in diffinitione Verba ꝓ lata ſup nō ꝯfeſſū nō ſūt ſacramētū.
hominis penitentis. Ideo ſi non eſt ei con
feſſus: non eſt ſacramentum. Propterea di
cunt doctores ꝙ ſunt aliqua ſacramēta que
nullum actum recipientis requirunt. & in
talibus eſt quedam forma: & quedam ma
teria: que realiter diſtingūtur ad inuicem.
vt eſt in ſacramēto baptiſmi & ordinis etiā
apud doctorem iſtum. Nam ordo non re
quirit actum ſuſcipientis. ideo poteſt con
ferri paruulo ſine actu ſuo. Similiter ſacra
mentum extreme vnctionis/& confirma
tionis de neceſſitate non requirunt actum
ſuſcipiētis. Sed in ſacramētis que requirūt
actū ſuſcipiētis: vt eſt ſacramētū penitentie
& matrimonij/nichil applicatur ſuſcipiēti
preter verba: ita ꝙ de neceſſitate requiritur

applicatio verborũ in miniſtro/& nullius alterius materie. Ideo reſpõdetur breuiter q̃tum ad primũ ꝙ nõ eſſet ſacramẽtum penitentie. ¶ Q̃tum ad ſecundum. videlicet an illa verba ego abſoluo te &c. Prolata ſuper fictũ. i. q ponit obicẽ: ſint ſacramẽtum? Videtur ꝙ ſic. Nam ſortes adultus qui baptiſatur/& ẽ fictus fictione qua ponit obicẽ gratie ſolũ/eſt vere baptiſatus: nec vnq̃ poſtea debet rebaptiſari. Igitur non obſtãte illa fictione/fuit verum ſacramẽtum baptiſmi. ergo pariforma ſi ſortes ficte confiteatur: quia intendit in futurum peccare: nichilominus illa verba ei applicata erunt ſacramentum penitentie. Dices non eſt ſimile: quia in ſorte ficto illa verba ſacramentalia nichil cauſant: ſed in ficte baptiſato cauſant caracterem. Omne enim ſacramẽtum aliq̃d cauſat in ſuſcipiẽte: ſed illa verba ego abſoluo te &c. nihil cauſant in ficto. Patet neq̧ gratiã vt nõtũ eſt. neq̧ caracterẽ. quia penitẽtia nõ cauſat caracterẽ cũ nõ ſit ſacramẽtum irreiterabile. ergo nõ ſunt ſacramẽtũ. ¶ Preterea q̃uis ſacramentum penitẽtie ſit iterabile nichilominus nõ eſt iterabile q̃tum ad eãdem materiam. i. eadem peccata. ſicut matrimonium eſt iterabile: ſed nõ in ordine ad eandem perſonam: ſed talis tenetur eadem ſecũdo cõfiteri. ergo oportet ꝙ talia verba ſuper peccatis prius confeſſis prolata ficte tamen nõ ſunt ſacramentum. ¶ Iſta difficultas depẽdet ex difficultate terminãda deo fauente. xvij. diſtin. vtrum ficte confeſſus teneatur iterũ confiteri? ¶ Dicit ſanctus Thomas ꝙ non: ſed recedẽte fictione penitẽtia & abſolutio illa habet ſuũ effectum: & in loco predicto tractabitur talis difficultas. ideo &c. Ideo ad difficultatẽ motã redeuntes: videlicet vtrũ verba prolata a ſacerdote ſuper fictũ ſint ſacramentũ penitentie? Dico ꝙ ſic. Contra. dicit in diſfinitione penitẽtie hoĩs penitẽtis: ſed talis nõ eſt penitẽs. igitur. Dico ꝙ capit hominis penitentis. i. confitentis. & non intelligitur hominis penitentis. i. contritionem habentis: ſed confitentis: vt dicit Gabriel.

Verba ꝓlata ſup ficte ꝯfeſſio ſũt ſacramentũ penitentie.

Ad aliud argumentum illa verba nihil derelinquunt. Sãctus Thomas diceret ꝙ quẽdã ornatũ relinquũt. Ponit enĩ quedã ſacramẽta imediate reliquere caracterẽ. Alia immediate relinquere ornatum. ſed cõmuniter doctores non ponunt talem ornatum. Ideo nego conſequentiã/qua infertur. ergo talia verba nõ ſunt ſacramentum. quia ꝙ nihil relinquãt hoc non eſt niſi propter impedimentũ ſuſcipientis/ita ꝙ ſi nõ eſſet tale impedimentũ aliquid relinquerent: & ſufficit ad hoc ꝙ dicatur ſacramentum/ꝙ q̃tum eſt de ſe aliquid relinquant. ¶ Difficultas totius huius queſtionis eſt in iſto articulo. Vtrum videlicet per iſtud ſacramẽtum ego abſoluo te/remittatur peccatum & infundatur gratia tanq̃ per diſpoſitionẽ preuiam: ita ꝙ illa ſecluſa nõ remitteretur? Pleriq̧ Doc. & Magiſter. xviij. diſtinctione dicit/ꝙ nunq̃ per ſacramentũ penitentie remittitur peccatum: ſed anteq̃ digne ſuſcipiatur hoc ſacramentum/neceſſe eſt iam in ſuſcipiente preexiſtere charitatẽ. ¶ Q̃tũ ad iſtam queſtionem notandum primo: ꝙ oĩne ſacramentum noue legis ex vi operis operati (ſi non ponatur obex) confert gratiam. quia omne ſacramentum eſt ſignum ſenſibile/efficaciter ſignificãs. i. conferens gratiã. Vnde quedã ſunt ſacramẽta que cõferũt primã gratiã: ſicut ẽ baptiſmus. Alia vero ſunt: q preexigũt gratiã in ſuſcipiẽte/ & illã inuẽtã augmentãt. ſicut eſt ſacramẽtũ euchariſtie. Nã qui ĩ peccato accedit: nõ ſolũ non acquirit gratiã: imo peccat de nouo accedẽdo. Siĩr dicendũ eſt ĩ ſacramento ordinis & matrimonij. Dicit ergo Magiſter ſentẽtiarũ/ſiĩr & Occã/& Marcili⁹ de padua ꝙ ſacramẽtũ penitẽtie nũq̃ introducit tanq̃ diſpoſitio primã gratiã: ſed ad digne ſuſcipiẽdũ illud/preexigit gr̃a: & illã augmẽtat. ita ꝙ ꝯfert aliqs grad⁹ de nouo ratiõe talis diſpoſitionis. & hec eſt opinio illorũ: videlicet ꝙ ꝑ ſacramentũ penitentie nũq̃ cõfert pria gr̃a: ſed ſolũ augmẽtat. Et ſunt multe auctoritates pro iſta opinione: ſcilicet hieronymi/Auguſtini Caſſiodori.

S. Tho.

Ang ſacramẽtũ penitẽtie remittat peccatum.

Opi. magiſtri.

Opinio magiſtri & Occã/ & Marcilij de padua.

Dicūt enim ꝙ ſacerdos euangelicus ſe ha-
bet in ordine ad remiſſionē peccati: ſicut ſa
cerdos legalis ſe habebat in ordine ad mū-
dandū leproſos in antiqua lege: ſed talis ſa
cerdos legalis non mundabat illos a lepra
corporali: ſed mundatos oſtendebat. ergo
ſacerdos euangelicus non mundat a lepra
ſpirituali. i. peccato: ſed mundatos. i. abſo
lutos oſtēdit. Ad hoc diceretur primū cō-
cedendo ꝙ ſacerdos euangelicus ſe habet:
vt diſpoſitio/ nō ad primā gratiam. Secun
do nō ſe habet diſpoſitiue ad cōmutandū
penā eternā in tēporalem: ſed ad cōmutan
dum aliquid de tēporali que reſtat ſoluen
da. ſed iſta opinio magiſtri & aliorū nō vi
Impugnatio opi. p̄cedēn. detur multū probabilis. quia oporteret cō
cedere ꝙ ſacramentū penitētie nō eſſet ſecū
da tabula poſt naufragium quod eſſet con
tra Hieronymū. Hominem enim eſſe nau
fragum/ eſt hominē eſſe in peccato: & ipm
liberari a naufragio/ eſt ipm liberari a pec-
cato: ſed ſecūdum iſtam opinionem nunq̄
eſt ſacramētum penitētie: niſi preexiſtat ali
quis in gratia. ſi ergo eſt in gratia: iam eſt li
beratus a naufragio. Doctores tenentes cū
magiſtro dicunt ꝙ quando Hieronymus
dicit ꝙ penitētia eſt ſecūda tabula: ꝙ capit
penitentiā/ nō ſolū pro ſacramēto penitē-
tie: ſed pro cōtritione. ¶ His viſis venien
dū eſt ad ſolutionē queſtionis. Vnde doc.
primo ponit duo dicta. Primū deus abſq;
1. propō. quocūq; ſacramēto aliquid acceptat ad re-
mittendū peccatū/ & hoc ne alliget ſuā po
tentiā ſacramētis. & illud eſt diſpoſitio ſuf
ficiēs ad delendū peccatū & infundendum
gratiā. Scd̄m dictū/ illa diſpōne nō habita
2. propō. ſacramentū eſt diſpoſitio ſufficiēs ad remiſ
ſionē peccati. Ideo patet ex iſto ſecūdo di-
cto/ ꝙ deus aliqñ cōfert gratiā abſq; diſpo
ſitione p̄uia: & hoc eſt maioris mīe. Dedit
eñ deus duas vias ad remittēdum peccatū
& ad habendā gratiā. Vnā per diſpoſitio-
nē. Alterā vero p ſacramētū penitētie. Vñ
dicit doc. ꝙ p ſecūdā viā. i. p ſacramētū nō
requirit̄ niſi libera ſuſceptio ſacramenti ad
intētionē eccleſie: & nō requirit̄ operatio
interior/ ſed ſufficit exterior. & in hoc ver-
bo eſt difficultas. Vnde Gabriel nitit̄ oſtē
dere ꝙ Scotus cōtradicat ſibi ipſi. Dicit eñ
Scotus/ vt aliquis per ſecūdā viā acquirat
gratiam: ſufficit libera ſuſceptio ſacramēti
penitētie ad intētionē eccleſie/ & nō requi
ritur actus iterior: ſed ſufficit exterior. quia
talis ſuſceptio eſt quid exterius. & ſtatim
poſtea ſubdit: licet in hoīe requirat̄ diſpli-
cētia de peccato ſtat ꝙ ſit ita remiſſa: & tam
parū ꝯtinuata ꝙ nō ſufficiet ad remiſſionē
peccati. ſed ſi ſuperueniat ſacramentū peni
tētie ante q̄ ſit ſatis cōtinuata per hoc remit
tit̄ peccatū & efficitur cōtritio. Accidit er-
go propter duas cauſas ꝙ nō ſit ſufficiēs.
Prima/ ꝙ nō ſit ſatis itēſa. Secūda/ ꝙ nō ſit
ſatis cōtinuata: ſed adueniēte ſacramēto il-
le cauſe efficiunt̄ ſufficiētes: qa illa deteſta-
tio (que eſt de ſe iſufficiēs) efficit̄ ꝯtritio: &
ſufficiēs per aduentū ſacramēti. Ad propo
ſitū redeūtes dicit doc. ꝙ requirit̄ libera ſu
ſceptio ad finē eccleſie: & nō requirit̄ actus
interior: ſed ſufficit exterior. ſed hoc videt̄
implicare ꝙ ſit libera ſuſceptio/ & non ſit
actus interior: quia nullus actus exterior di
citur liber niſi libertate alterius actus puta
interioris & libertate extrinſeca. ideo vide
tur implicare ꝙ requiratur libera ſuſceptio
exterior: & non requiratur actus interior.
¶ Preterea doctor videtur dicere: ꝙ ad mi-
nus requiritur attritio anteq̄ ſuſceptio illa
ſacramenti penitētie/ ſiue ſacramentū illud
conferat gratiam. ſed illa attritio/ que eſt in
ſufficiens: vel propter intentionē nimis re-
miſſam vel propter nimis paruā continua-
tionē/ talis inq̄ attritio eſt actus interior. er
go de neceſſitate requiritur actus interior
anteq̄ ſacramentum illud penitentie confe
rat gratiā. ¶ Circa hoc: difficultas eſt apud
doctorem. an requiratur aliqualis deteſta-
tio peccati cum ſacramento/ ad hoc ꝙ ſacra
mentū aliquid cōferat: vel vtrū ſufficiat tā An requirat̄ dete-
tūmodo volitio ſuſcipiēdi hoc ſacramētū ſtatio pec
ad finē ecclie: ſicut in baptiſmo ſufficit hec cati cū ſa
volitio. volo ſuſcipere hanc ablutionem cramēto.
ſecundum ꝙ eccleſia intendit: Vtrum ſimi

liter ſufficiat volitio ſuſcipiendi ſacramen-
tum penitentie/vel an requiratur aliqualis
deteſtatio preter illam volitionem ad hoc
ꝙ rite ſuſcipiatur tale ſacramentum penitē
Opi. Gabrielis. tie. ❡Dicit Gabriel improbando doctorē
ꝙ requiritur deteſtatio vite preterite. quod
probat auctoritate Auguſtini dicētis: ꝙ ne
mo ſue voluntatis arbiter poteſt nouā in-
choare vitam: niſi eum vite preterite peni-
teat. ergo videtur ꝙ non ſufficit ad hoc ꝙ
infundatur gratia & remittatur peccatū: ꝙ
peccator ſolū velit ſuſcipere hoc ſacramen
tum ad finem eccleſie: niſi deteſtetur pecca-
ta preterita: immo dicunt doc. conſequen-
ter ꝙ in adulto nō ſufficit volitio ſuſcipiē
di baptiſmum ad intentionem eccleſie: ſed
ſi fuerit peccator preter talem intentionem
& volitionem neceſſario exigitur deteſta-
tio vite antique. Propterea ponit Auguſti
nus differentiam inter adultū & paruulū.
& videtur multum probabile/ꝙ non ſuffi
cit ſola volitio ſuſcipiendi ſacramentum:
ſed requirit ꝑter hoc diſplicētia. Et ad hoc
probandum adducit Gabriel multas ratio
nes: quarū vna talis eſt/tres ſunt partes pe-
nitentie ſecundum omnes/cōtritio/cōfeſ-
ſio/& ſatiſfactio. ſicut ergo cōtritio & ſa-
tiſfactio nō ſufficiunt ſine cōfeſſione in vo
to: ſic nec alie due: ſcilicet confeſſio & ſatiſ-
factio ſine contritione in voto. ſed vbi eſt
votum conterendi/ibi eſt contritio. quia
non poteſt haberi propoſitum efficax con
tritionis: niſi ſimul & ſemel habeamus cō-
tritionem. quia contritio ſemper eſt in po-
teſtate noſtra: quia eſt actus iterior/& ideo
quencunq; actum voluntatis volo habere
ſtatim eum habeo. & iſta ē reſolutio illius
Opi. ſco. doctoris poſt Durandum. ❡Sed doctor
videtur aliter dicere/ꝙ ſufficit voluntaria
ſacramenti ſuſceptio. Et ponit tres mo-
dos per quos remittitur peccatum ſine cō-
Triplici modo remittitur petm̄ ſine cōtritiōe tritione. Primus quando aliquis volunta
rie ſuſcipit ſacramentum ſine deteſtatione
peccati/dū modo nō habeat propoſitum
peccandi. Secūdus quando cum diſplicen-
tia peccati ſuſcipit ſacramētum: ſed illa diſ-
plicētia nō eſt ſufficiēs propter remiſſionē
Tertius quādo illa nō eſt ſufficiēs/nō pro
pter remiſſionē: ſed propter nimis breuem
cōtinuationē. In iſtis tribus caſibus virtu-
te ſacramēti penitentie remittitur peccatū/
& infunditur gratia. Et ad ſaluādū docto-
rem a cōtradictione cū dicit ꝙ ſufficit ſuſce
ptio ſacramēti volūtaria: & nō requiritur
actus interior. Intelligitur ꝙ nō requiritur
actus interior qui feratur ſuper aliqd aliud
obiectum ꝗ ſuper illā volūtariā ſuſceptio-
nem. ita ꝙ nō requiritur actus interior qui
feratur ſuper peccatum cōmiſſum. & non
vult dicere ꝙ nullus actus interior requira
tur: quia notū eſt ꝙ illa voluntas ſuſcipien
di ſacramentum requiritur. Ad aliud cū di
citur. Scotus videtur dicere/ꝙ i attrito (qui
nō eſt ſufficienter attritus) ſuperueniēte ſa-
cramento &c̄. Non vult dicere ꝙ requirat
illa attritio: ſed ponit duos modos remittē
di peccatū per ſacramētum penitentie. Pri-
mus/ſcilicet per volūtariam ſuſceptionem
talis ſacramēti ſine attritione. Secūdus per
volūtariam attritionem cū ſacramēto. ſed
alia opinio videt probabilior. puta ꝙ re-
quirit deteſtatio cū ſacramēto. & illā tenēt
oēs doc. ꝑter Scotū. ita ꝙ ꝗſ aliquis intē
dat ſuſcipe ſacramētū penitētie ad itētionē
eccleſie ſine attritione nō videt ſufficiens.
❡AD ARGVMENTA. Pro ſcdo argu
mēto doct. cū arguit auctoritate Auguſti-
ni de reſuſcitatiōe laſari. nullus pōt cōfite
ri: niſi ſuſcitatus. ergo nō poteſt bene ꝯfite
ri/niſi prius fuerit ſuſcitatus per gratiam.
❡Pro ſolutione duplex eſt ꝯfeſſio/& etiā Duplex cōfeſſio.
duplex ſuſcitatio. quedā cōfeſſio laudū: p
quā laudat deus. Alia eſt ꝯfeſſio fraudū/p
quā homo cōfitet ſuā fraudē. i. ſuū pecca-
tū: & ſe accuſat. Similiter duplex eſt ſuſcita Duplex ſuſcitatō
tio. quedā ꝑfecta: ꝗ fit p gratiā. quedā imp-
fecta: ꝗ nō eſt proprie ſuſcitatio: ſed magis
ad ſuſcitationē diſpoſitio & vocat ſuſcita
tio imperfecta & impropria. Vltra notan-
dum: ꝙ cōfeſſio laudum nunꝗ eſt deo acce
pta niſi fiat ab illo qui non habet peccatū.
Sed cōfeſſio fraudis ꝗuis nō ſit facta in cha

ritate. eſt tamen a deo accepta tanq̄ diſpoſitio quā deus neceſſario requirit: vt tali modo remittat peccatum. Ideo ad argumentū nullus poteſt cōfiteri niſi ſit ſuſcitatus/ diſtingo. aut ſuſcitatione perfecta/ & ſic nego. aut imperfecta/ & ſic concedo. ¶ Item cum arguitur ſuper illo verbo. Tibi dabo claues/ dicit Hieronymus ꝙ ſacerdotes nō abſoluunt. Dico ꝙ non abſoluunt auctoritatiue: ſed ſolus deus. ſed bene miniſterialiter/ vel non abſoluunt. i. poteſt eſſe abſolutio abſq̧ miniſterio ſacerdotis/ puta per contritionem. ita ꝙ non neceſſario requiritur abſolutio ſacerdotis/ & cū infertur. ergo ſacerdotes nunq̄ abſoluunt/ negaẜ conſequētia. ¶ Reſolutio ergo eſt/ ꝙ per ſacramentum penitentie remittitur peccatū tanq̄ per diſpoſitionem preuiam/ ita ꝙ illa diſpoſitione poſita & ea ſecluſa quocunq̧ altero quod iam eſt poſitum remanente non remitteretur. & ſic illud ſacramētum eſt diſpoſitio ꝑ quā remittiẜ & infundiẜ gratia. Reſolu°.

¶ Diſtinctionis. XV.

Queſtio Prima.

VISUM EST IN PRE-cedenti diſtinctione de penitētia/ tam virtute q̄ ſacramēto/ & de vtraq̧ quomodo ſit aut neceſſaria/ aut ſufficiēs ad delendum peccatū. ¶ Cōſequenter in hac diſtinctione in qua agitur de ſatiſfactione mouetur primo queſtio de ſatiſfactione. poſtea mouētur tres de reſtitutione. quia magiſter inquirit an homo poſſit ſatiſfacere de vno & non de alio? Et quia ſatiſfactio aliquando capitur/ vt ſe extendit ad reſtitutionem: ideo communiter in hac diſtinctiōe tractatur de ſatiſfac. proprie & large ſumpta. ¶ Queritur ergo primo. Vtrū cuilibet peccato mortali actuali correſpondeat ſatiſfactio propria. Arguiẜ ꝙ non. quia ſi vni peccato correſponderet vna pena/ & alia alteri/ ſequitur ꝙ aliquis poſſet ſatiſfacere de vno & non de altero. Patet conſequentia: quia irretitus duobus peccatis poſſet ſufferre penā vni correſpōdentē & non alteri. & tunc ſatiſfaceret pro vno & nō pro altero. ſed ꝙ hoc ſit falſum. Patet: quia ſi ſatiſfacit de vno iam eſt amicus deo. & cū remanet in alio/ eſt deo inimicus. ergo eſſet amicus deo/ & inimicus quod implicat. ¶ In oppoſitum arguitur vnumquodq̧ peccatum habet certam deordinationem. ergo etiam per certam penam habet reordinari. & ſic diſtincta peccata ſpecie per diſtinctas penas ſpecie debēt reordinari. ¶ Pro ſolutione dicit doctor/ ꝙ ſatiſfactio aliquando capitur ſpecialiter & aliquando generaliter. & in primo articulo determinat de ſatiſfactione generaliter capta. In ſecundo vero de ſatiſfactione ſpecialiter capta. Vnde ſatiſfactio generaliter ſe extendit ad opus penale per quod remittitur peccatum q̄tum ad culpam & etiā ad opus penale per quod remittiẜ poſt remiſſionē culpe illa pena que adhuc reſtat ſoluenda: ideo ſatiſfactio generaliter capta ſe extendit ad duo: ſcilicet ad opus per qđ fit remiſſio peccati. & ſic cōtritio/ cōfeſſio/ & abſolutio vocantur ſatiſfactio. Secūdo modo ad penam que reſtat ſoluenda poſt remiſſionem culpe. & illud opus vocatur ſatiſfactio proprie dicta. ¶ De ſatiſfactione generaliter capta videnda ſunt quinq̧. Primo quid eſt ſatiſfactio? Secundo an aliquis poſſit ſatiſfacere pro peccato. Tertio per quod opus debet fieri ſatiſfactio. & ex hoc videbitur ſolutio queſtionis. Quinto videbiẜ de difficultate tacta in argumēto/ an aliquis poſſit ſatiſfacere de vno & non de alio. ¶ Q̄tum ad primū articulū vbi tāguntẜ illa quiq̧ eſt minor difficultas. Quo ad primū diciẜ primo/ ꝙ ſatiſfactio eſt redditio volūtaria equiualētis alicuius alias indebiti. Vnde ſatiſfactio īportat vnū reſpectū ad aliqđ p̄teritū. ita ꝙ ſatiſfactio eſt redditio volūtaria pro aliquo p̄terito. ¶ Diciẜ voluntaria: quia ſi eſſet inuolūtaria non eſſet ſatiſfactio/ ſed ſatiſpaſſio: vt dānati pro peccatis ſuſſerūt penas alias indebitas. ſed ille pene ſunt īuolūtarie, ideo nō poſſunt

Satiſfactiō dupliciter capitur.

Diffinitio ſatiſfactionis.

dici ſatiſfactio:ſed ſatiſpaſſio. Nam patiun tur ſatis pro peccatis: ſed non ſatiſfaciunt. quia non voluntarie ſufferũt. Dicitur ali cuius equiualẽtis propter duo. Quia ſi red datur ſolum inequiualẽs/iam nõ ſatis red ditur & ſic non poteſt dici ſatiſfactio. Secũ do:ſatiſfactio eſt actus iuſticie & iuſticia cõ ſiſtit in quadã equalitate. ergo oportet ꝙ ſit redditio alicuius equiualẽtis. Tertio/di citur alias indebiti: ita ꝙ niſi eſſet propter illud opus precedẽs p reſpectum ad illud opus precedens non diceretur ſatiſfactio. Ratio talis eſt. Nã ſi iſtud opus eſſet alias debitũ q̄ propter illud opus precedens nõ eſſet ſatiſfactio pro illo precedenti:ſed pro altero ratione cuius erat prius debitũ:ideo non eſſet ſatiſfactio pro tali opere:ſed pro altero. Satiſfactio ergo large ſũpta eſt red ditio voluntaria:quod dicitur ad excludẽ dum ſatiſpaſſionem.i.paſſionem pene in uoluntarie alicuius equiualẽtis: quia hoc denotat illa dictio ſatis:quia cum ſatiſfactio ſit quedam iuſticia:oportet ꝙ conſiſtat in equiualenti.& dicit̃ alias indebiti:propter reſpectum ad opus precedẽs ratione cuius eſt debitum. Verũtamen circa illam parti culam equiualẽtis ſupponendũ eſt ꝙ mul tipliciter aliqua dicuntur equiualere. Vno modo ſecundum valorem naturalem con ſequẽtem paſſionẽ rei.& iſto modo capiẽ do implicat contradictionem ꝙ aliqua dif ferentia ſpecie ſint equalis valoris: quia im plicat contradictionem ꝙ ſint eiuſdem ſpe ciei. Ex quo ſequitur/ꝙ omne aurũ & om ne frumentum mundi:nõ ſunt equalis valo ris cum vna muſca vel ſorice:quia omne vi uens eſt preſtantius nõ viuente. Alio mo do aliqua dicũtur equiualere ad inuicẽ per reſpectum ad vſum & cõmodum humanũ & ad ſubleuandam indigentiam humanã vt ſi Sortes qui caret frumẽto & abundat vino. q̄uis vnum iſtorum plus valeat alte ro ſecũdum valorem naturalem:tamen in ter illa duo poteſt reperiri equalitas quoad vſum & cõmodum humanum. vt ille qui indiget vino & abundat frumẽto tantum

Multiplex equiualere.

ſuccurrit indigentie alterius & ſue dando alteri frumẽtum pro vino. Similiter tãtum mihi ſuccurritur per pecuniam mihi cõceſ ſam q̄tum per frumẽtum &c. Ideo eſt equa litas quo ad vſum & cõmodum humanũ. Alio modo capitur equiualẽs ſecũdum iu dicium ſtrictum iuſticie diſtributiue in pre mijs vel in penis diſtribuẽdis:ita videlicet ꝙ ſit equalitas pene ad culpã & premij ad meritum.hoc eſt ꝙ patiatur tãtam penam q̄tum meruit per culpam.& tanto premio afficiatur q̄tum meruit affici. & iſto modo poteſt eẽ dupliciter. Vno modo ꝙ ſit equa litas pene ad culpam:ita ꝙ nõ poſſit infer ri maior:nec poſſet licite maius premiũ da ri. aut ꝙ ſit equalitas in acceptatione illius in ordine ad quem debet iſtud premiũ vel pena reddi. vt Sortes peccauit/debet puni ri in ordine ad illum quem offendit & ſimi li peccato plus offenditur princeps quam ſimplex laicus. ſi ergo offenſus acceptet pe nam hanc tanq̄ ſufficientem ad demeritum Sortis(q̄uis poſſit iuſte Sorti iñfligere maio rem)dicitur eſſe equalitas in acceptatiõe il lius qui eſt offenſus. q̄uis ergo omne pec catum ſit dei offenſiuum cuiuſlibet pecca ti ſatiſfactio debet fieri in ordine ad deum offenſum:& equalitas pene i ordine ad cul pam ſecundum acceptationem diuinam. Diffinitio ergo ſic intelligitur/ſatiſfactio eſt redditio voluntaria equiualentis ſecun dum acceptationem diuinam/& nõ equi ualentis ex natura rei/neq̄ equiualentis q̄ tum ad vſum humanum. Nam inter cul pam & quancunq̄ ſatiſfactionem non eſt equalitas ſaltem ſecundo modo. quia nul la culpa de per ſe venit in commodum hu manum:immo eſt homini maximo incom modo. Neq̄ etiam ſatiſfactio eſt redditio equiualentis. ita ꝙ non poſſit maius infli gi:ſed equiualẽtis q̄tum ad acceptationem diuinam:& poteſt dari exemplum familia re/ſi Sorti debeo centum ſcuta:& habeo aliquid quod valet tantummodo nona ginta:ſed Sortes acceptat illud pro illis cẽ tum. tunc ſum liberatus a debito.& redd ꝯ

Explicatio diffinitionis.

Exemplum familiare.

equ iualens non ex natura rei neq; ex vtili-
tate: ſed in acceptatione creditoris. & ſic ſa-
tiſfaciendo de peccatis reddimus deo equi
ualens ſecundum acceptationem. & ſatiſfa
ctio iſtomodo non ſolum reſpicit culpam
immo omnia commertia humana & be-
niuolentias. vt Sortes cui benefecit Plato
ratione beniuolẽtie obligatur Platoni: ita
ꝙ alias non eſſet obligatus: tunc redditio
talis beniuolentie dicitur ſatiſfactio. Simi-
liter Sortes vendidit Platoni aliquid/ ſolu
tio illius vocatur iſtomodo ſatiſfactio / &
ſic de alijs contractibus humanis ſicut red-
ditio depoſiti ſolutio ꝑcij &c̃. vocãtur ſa-
tiſfactio. ¶ DE SECVNDO dicitur. Iam
videndũ eſt an homo poſſit ſatiſfacere deo
Opinio Anſelmi pro peccato: ¶ Ponit opinio Anſelmi ꝙ
homo non poteſt deo ſatiſfacere pro pec-
cato. Et mouet̃ duplici ratione. Prima/ ho
mo nõ poteſt reddere deo equiualẽs: ideo
non poteſt ſatiſfacere. patet conſequentia
ex diffinitione ſatiſfactionis. ſed antecedẽs.
patet/ homo peccãdo infinite deum offen
dit/ quia quodlibet peccatũ eſt infinite ma
lum. quia eſt tãtum malum q̃tum illud qd̕
offenditur eſt bonum: ſed offenſus eſt infi
nitus: & homo non poteſt reddere niſi fini
tum bonũ. ergo nõ põt reddere equalens.
Secunda ratio eſt propter hanc particulam
alias indebiti. Nam quicquid facit homo
eſt debitor illius ratione creationis/ conſer
uationis/ gubernationis &c̃. & requiritur
ꝙ ſit redditio alicuius quod ſit alias inde-
bitũ/ ergo homo nõ poteſt ſatiſfacere pro
peccato preterito. Vltra dicit Anſelmus ꝙ
homo per opus ſuum iũcto merito paſſio-
Reſolu. Anſelmi nis Chriſti bene ſatiſfacit. Dicit ergo duo
Anſelmus. Primum/ ꝙ homo non poteſt
ex ſe ſatiſfacere/ ita ꝙ opus ſolum hominis
non poteſt eſſe equiualens & alias indebi-
tum. Secundum dictum/ homo iuncta paſ-
ſione Chriſti (que erat alias idebita) ſatiſfa
Impugnatio. ſ. Anſelmi. cere poteſt. ¶ Doctor multum apparenter
impugnat opinionẽ Anſelmi/ & arguitur
ſic. Quando dicit Anſelmus ꝙ homo non
poteſt per opus proprium: ſed iuncta paſ-
ſione Chriſti ſatiſfacere. vel itelligit de põ
tẽtia dei abſoluta/ aut ordinata. Si de abſo
luta hoc videtur falſum. quia cõtingẽs fuit
in preterito ꝙ Chriſtus incarnaretur & pa-
teretur. & quãuis nõ fuiſſet paſſus/ poterat
deus de potentia abſoluta certum remediũ
ordinare puta aliquod ſacramẽtum: vel ali
quam deteſtationem ad remiſſionem pec-
cati. ergo tunc homo potuiſſet ſatiſfacere
abſq; merito paſſionis Chriſti. ¶ Item di-
cit Auguſtinus ꝙ fuit alius modus poſſibi
lis noſtre redemptionis. ¶ Dices fateor ꝙ
fuit poſſibile Chriſtum non pati: ſed illud
opus non fuiſſet ſatiſfactio. cũ fuiſſet ex me
ra liberalitate & acceptiõe & gratia dei. vt ſi
habeo aliquid alienũ: & ille cuius eſt dono
mihi dat nõ obligor ei amplius & ſum ab-
ſolutus ab illo debito non ex ſatiſfactione
ſed ex mera & gratuita donatiõe. ita ſi xp̃s
non paſſus fuiſſet: tũc fuiſſet remiſſio mere
libera peccati ſine ſatiſfactiõe. ¶ Cõtra/ dif
formitas peccati ſeu malicia nõ eſt niſi carẽ
tia rectitudinis debite in eſſe actui. ergo po
teſt i eſſe actui tanta rectitudo q̃ta eſt diffor
mitas. quia difformitas nõ eſt maior q̃ fuiſ
ſet rectitudo: & ſimilis rectitudo poteſt eſſe
actui ſequenti. ergo homo poteſt exhibe-
re deo tam bonũ actum q̃ malus fuit actus
per quem offendit. Offenſa autem/ vel dif
formitas eſt carẽtia rectitudinis debite in eſ
ſe: ſi ſit debite. ergo ẽ poſſibile ꝙ inſit actui
& ſi ſit poſſibile ꝙ iſit actui/ ergo ẽ poſſibi-
le ꝙ tãta rectitudo inſit alteri actui: & ẽ poſ
ſibile ꝙ hõ non obliget̃ ad illũ actũ: ſed ꝙ
exhibeat illũ actum mere libere. Igitur põt
hõ exhibere actũ tam bonũ q̃ malum fuit
peccatum. Non facio difficultatem ſicut
dicit doctor/ ꝙ ſicut peccatum eſt infinite
malum obiectiue: quin deo poſſit offerri
actus tam bonus quã malus fuit actus: ſed
vtrum de neceſſitate iuſticie per oblatio-
nem talis actus deus remittat offenſam hoc
non oportet. Certum eſt quod per omne
peccatum homo icurrit reatum. id eſt obli-
gationẽ: & nõ incurrit obligationẽ ad actũ
eque bonũ ſicut actus eſt malus: ſed incur-

rit obligationem ad penam eternam: ergo cum ratione talis offenſe nō incurr... obli gationem ad actum eque bonū ſed ad penam eternam/ ergo ſecundum rigoroſam iuſticiam ſatiſfactio non eſt redditio actus eque boni: ſed ſecūdum acceptationē dei/ & hoc nititur deducere Durandus in. j. q. huius diſtinctionis ꝙ offendens deum per nullum actum ſatiſfacit ſecundum rigoroſam iuſticiam: ſed ſolum ſecundū acceptionem diuinam etiam iuncta paſſione Chriſti (dicit Durandus) que non fuit de condigno/ ſed de congruo. Ratio Durandi eſt. Non minus obligatur homo ratione peccati ꝙ obligetur ratione beneficiorum: ſed homo non poteſt ſatiſfacere de beneficijs: quia non poſſumus deo & parētibus reddere equiualens. Secundum ergo rigoroſam iuſticiam ſi non poſſum ſatiſfacere deo pro beneficio/ ergo neqꝫ pro peccato: ſed ꝙ talis actus ſit ſatiſfactorius pro peccato eſt ex mera libertate diuina. Ratio eſt: quia per peccatum non incurritur obligatio ad actum eque bonum ſed ad penam eternam. Ideo ſi deus acceptet illum actum loco pene ad quam obligatur ſatiſfacit per illum actū. Hoc patet in humanis ſi ratione homicidij facio quodcūqꝫ bonum non ſum deobligatus a iuſticia quodcunqꝫ bonum exhibeam. Ita etiā dicendum de peccatore. In diffinitione ergo ſatiſfactionis debet intelligi equalēs ſcdm acceptionē diuinam. ℂQ̄tum ad ſecundū punctum ſeclu ſa incarnatione filij/ Deus de potentia ſua abſoluta potuiſſet ordinare aliquod remedium contra mortale puta contritionē. Secundo/ illa contritio potuiſſet eſſe alias indebita: qa q̄uis deus potuerit obligare hominem ad omnia opera que faciet: ſolū tamen obligauit ad decalogum & relinquit cetera in ſua poteſtate. ergo ille actus contritionis fuiſſet indebitus ſicut nūq̄ aliquis tenetur conteri niſi pro peccato: ideo contritio poteſt eſſe alias indebita. Bene verū eſt de lege poſita ꝙ nullus actus eſt ſatiſfactorius ſicut nullus eſt meritorius niſi ī virtute & merito paſſionis Chriſti/ quia deus ſtatuit ꝙ nō acceptaret actum hominis niſi in virtute alicui⁹ qd̄ ſit magis gratū ꝙ peccatum Ade fuerit diſplicens: ideo de facto nū q̄ aliquid acceptat pro peccato niſi ex merito paſſionis xpi/ & hoc eſt certū & de fide.

Duräd⁹.

ℂDE TERTIO DICO. QVEREBAtur ſupra vtrū quis poſſit ſatiſfacere de vno non ſatiſfaciendo pro altero/ & dictum eſt ꝙ ſatiſfactio dupliciter capitur. Vno modo large. Alio modo ſtricte. ℂDe acceptione large capta iam expedita duo ſunt. primū ꝙ ſatiſfactio eſt redditio alicuius equiualentis alias indebiti/ & hoc loquēdo de ſatiſfactione ſecundum ſtrictam iuſticiam. quia deus poteſt aliquando acceptare actū alias debitum in recompenſam peccati preteriti ſicut acceptat elemoſynam/ ſed nō eſſet ſatiſfactio ſecundum ſtrictam iuſticiam quia ſtricte capiendo/ eſt redditio voluntaria equiualentis alias indebiti puta ꝙ non eſſet debitum ſecluſa illa cauſa. ℂEt pro iſto primo articulo reſtāt tria videnda. Primum que ſunt operationes per quas fit ſatiſfactio. Secundum vtrum vnicuiqꝫ culpe correſpondeat propria ſatiſfactio. Tertio vtrum poſſit fieri ſatiſfactio de vno & non de alio. Q̄tum ad primum horum trium dico ꝙ regulariter opera ſatiſfactoria ſunt opera penalia. Secundum dictum/ hoc nō obſtante poteſt eſſe opus non penale: ſed delectabile ſatiſfactorium. Tertium dictū ſicut culpa nō dicitur reordinari per quodcunqꝫ maius bonum ſed ſolum per penam ideo regulariter non ſatiſfit pro culpa niſi per opus penale. & iſta tria dicta coincidūt in duo primum & vltimum quaſi equiualent. Dicit ergo ꝙ quāuis deus poſſet acceptare aliquod opus non penale in recompenſam pene debite pro peccato preterito hoc tamen non fit regulariter. Primū patet/ ſicut viſum fuit ſupra in precedēti queſtiōe. Intēſus amor dei in illo q̄ rapit ad martiriū q̄uis nō cogitet nec triſtet de peccatis talis amor eſt ſufficiēs ad remiſſionē pcti. ergo talis amor intēſus eſt ſatiſfactorius pro pec

aliquãdo fit ſatiſfactio de peccatoꝝ opus non penale. cato preterito. Et capitur ſatiſſactio pro ſa
tiſſactione culpe & pene. Habemus ergo
duo. Primũ aliqñ opus non penale eſt ſa
tiſſactoriũ/vt patet de intenſo amore dei.
Secũdum. ſatiſſactio nõ fit regulariter per
opera non penalia: ſed regulariter per ope
ra penalia ſola: Patet: culpa non reordina
tur regulariter per actum eque bonum vel
melius ꝙ̃ fuerit culpa mala/ſed per penam
aſſumptam in vindictam culpe: ergo re
gulariter non fit ſatiſſactio niſi per opera
penalia. Et hoc dicit Auguſtinus. Sũt qui
dam fructus digni virtutũ quia ſunt opera
tiones virtuoſe: ſed non ſufficiunt peniten
tibus. Et ſubdit dolore & gemitibus mor
tuus ſuple per peccatũ impetrat vitam. i.
gratiam que eſt vita anime. Ex hoc appa
ret manifeſte ꝙ̇ opera penalia ſolum ſunt
ſatiſſactoria. ❡ Vltra dicit doctor ꝙ oĩa
iſta penalia opera reducuntur vel ad actũ
quo eleuatur mens: puta actum interiorem
diſplicentie vel triſticiã. Et ad actum exte
riorem confitendi vel paſſionem ſequentẽ
ex illo actu. Et ad actum quo maceratur ca
ro: quod reducitur ad ieiuniũ. Vel ad actũ
quo eleuatur mens: qui reducitur ad ora
tionem/vel ad actũ quo quis priuat ſe par
te ſuorum bonorum ſcilicet elemoſyna. re
Reſolu° gulariter & reſolutorie fit ſatiſactio ſolum
per opera penalia que reducuntur ad illa
quinqꝫ nũcnũc enũerata. ❡ Dices/ Satiſſa
ctio nõ eſt niſi redditio honoris ſed maior
honor redditur deo: & magis honoratur
per dilectionem ſui ꝙ̃ per alia opera pena
lia. ergo erit maior ſatiſſactio per dilectio
nem dei ꝙ̃ per opera penalia. ❡ Q̃tum ad
multiplr ſum⁹ deo debitoreſ hoc dicit Bonauentura ꝙ multipliciter ſu
mus deo debitores: ſcilicet ratione benefi
cij ſuſcepti. Aliquando ratione precepti.
Aliquãdo ratione dominij/Aliquãdo ra
tione culpe qua offendimus ipſm deum.
❡ Q̃tum ad primum debitũ qḋ prouenit
ex beneficio/ſoluitur per gratiarum actio
nes. Et debitum precepti per obediẽtiã. Et
debitum proueniẽs ratione dominij per la
triam. Sed debitum proueniens ratione of
fenſe nunꝙ̃ ſoluitur niſi per penam: ſicut of
fenſa commiſſa in principem: vel proximũ
tale debitum non ſoluitur niſi per penam.
Similiter etiam dicendum de dei offenſa.

❡ EX HOC PATET DE QVARTO
Vtrum cuilibet peccato ſit propria ſatiſſa
ctio. Dupliciter hoc põt itelligi. Vno mo
do ꝙ cuilibet peccato / ſiue alicui pctõ ſit
vna ſatiſſactio: & non ſit alterius peccati ſa
tiſſactio. Secũdo modo ꝙ ſit cuilibet pec
cato propria vna ſatiſſactio: ſic ꝙ nulla al
tera ſit illius peccati ſatiſſactoria. Secundo
põt intelligi i vtroqꝫ ſenſu vel i nũero vel
in ſpẽ. Tũc dico ꝙ falſum eſt ꝙ cuilibet pec pria pio poſitio.
cato ſit vna ſatiſſactio ꝑpria: ita ꝙ illa aut
in numero aut in ſpecie non ſit alterius pec
cati ſatiſſactoria: hoc eſt/diuerſorũ pctõrũ
põt eſſe eadẽ ſatiſſactio i ſpecie/ et diuerſo/
rum peccatorum poteſt eſſe eadem ſatiſſa
ctio in numero. Item dupliciter itelligitur
quod pena aliqua ſit huius peccati ſatiſſa
ctoria. Vno modo plene. i. ꝙ ſit ſufficiens
ad remittendum culpam & omnem penã
illi culpe debitam. Alio modo ſemiplene
hoc eſt/vel quando non ſufficit ad remittẽ
dum totam penã ſicut regulariter fit in cõ
tritione/vel non eſt ſufficiens ad remitten
dum culpam: ſed penam vt ieiunium/ora
tio &c̃. ſi nõ eſſet culpa remiſſa non ſuffi
ceret. Hoc ſuppoſito. dico ꝙ ſtat ꝙ diuer
ſorum peccatorum ſit eadem ſatiſſactio tã
in ſpecie ꝙ̃ in numero plena & ſemiplena.
Patet primo ꝙ eadẽ ſpecie. Nam iſtius pec
cati puta a/cõtritio eſt ſatiſſactoria. Et iſta
contritio eſt ſatiſſactoria peccati b/& con
tritiones ſunt eiuſdem ſpeciei: ſaltem ſi ob
iecta ſint eiuſdẽ ſpeciei. Nã ſanctus Tho
mas diceret ꝙ omnes contritiones ſunt eiuſ
dem ſpeciei/ ꝙ̃uis peccata differant ſpecie:
quia oẽs cõtritiones ferũtur ſuper peccata
etiã differẽtia ſpecie ſecũdum eadem ratio
nẽ formalem/puta inꝙ̃tum ſunt dei offen
ſiua. Secũdum vero aliquos doctores non
omnes contritiones ſunt eiuſdem ſpeciei.
Nam bene ſequitur: iſta obiecta differunt
ſpecie: ergo actus eorũ differunt ſpecie: ſed

non econtra. Similiter ꝙ eadem ſatiſfactio numero ſit diuerſorum peccatorum. Patet: Nam ſtat ꝙ Sortes habens tria peccata eodem actu numero deteſtetur illa/talis idem actus numero poteſt ferri ſuper diuerſa obiecta confuſe: & ſuper diuerſa peccata: quo facto talis actus erit ſatiſfactorius multorum: & ſtat ꝙ ſit plena / & ſtat ꝙ ſit ſemiplena ſatiſfactio. Nã vt ſit plena oportet ꝙ ſit multum intenſus/ita ꝙ in illo actu ſint due ptes graduales id eſt duo gradus/ quorum vnus ſeorſum eſſet ſufficiẽs ad remiſſionẽ totalis pene debite vni culpe: & alter ſufficiens ad remiſſionem totalis pene debite alteri culpe. Ideo q̃tum ad omnem penam & culpã eſt ſatiſfactio. ſtat ergo ꝙ diuerſorum peccatorum ſit eadem ſatiſfactio numero & ſpecie. ¶Q̃tum ad hoc. Dico ꝙ omnis gradus qui ſufficit ad remiſſionem culpe: ſufficit ad remiſſionẽ quarũcunqȝ culparum ſimul iũctrarum. ſed vult dicere doctor ꝙ ad hoc ꝙ actus interior ſit ſufficiens ad remittẽdum omnem culpam oportet ꝙ ſit intenſior q̃ ad remittendum ſolum vnam culpam & penam. Vltra dicit doctor ſtat ꝙ eiuſdem peccati ſint diuerſe ſatiſfactiones differẽtes ſpecie. Patet ſic: Sit Sortes habens vnũ peccatum: vna contritio poteſt eſſe tanta/ꝙ erit ſatiſfactio plena huius culpe: ita ꝙ remittetur culpa & ſoluetur omne debitum pene illius culpe. Item ſtat ꝙ ſit aliqua contritio/que non ſit ſufficiens ad remittendum omnẽ penã: ſed bene culpã. & reſiduũ ſupplebitur per opa penalia. Tunc arguitur ſic. Illa prima contritio plena/& aggregatum ex ſecũda contritione ſemiplena: & aggregatum ex operibus penalibus ſupplentibus eius defectum: differũt ſpecie ad inuicem. & ſunt ambe ſatiſfactorie eiuſdem peccati vel p̃nt eſſe. ergo eiuſdem peccati ſunt diuerſe ſatiſfactiones differentes ſpecie. Quod differãt ſpecie notum eſt: quia hñt diuerſa obiecta.

An poſſibile ſit ſatiſfacere pro vno

¶DE QVINTO ARTICVLO. In hoc articulo eſt tota difficultas. Vtrum poſſit quis ſatiſfacere pro vno peccato non ſatiſfaciendo pro altero? Hec queſtio dupliciter intelligitur. Vno modo/vtrum mortali iam dimiſſo quo ad culpam: poſſit quis ſatiſfacere de pena ſoluẽdo pro vno & nõ pro alio? Et de hoc videbit in primo articulo principali. Secũdo modo vtrũ poſſit ſatiſfacere pro vno mortali plene/puta q̃tũ ad culpam & penam non ſatiſfaciẽdo pro altero. ¶Aliqui dixerunt ꝙ ſic/quos magiſter ſententiarium impugnat. et motiuũ eorum erat. Quãdo aliquis habet duo debita: poteſt ſatiſfacere pro vno & nõ pro altero. ergo q̃uis ſortes incurrerit duo debita ratione duarum culparum precedentium poteſt pro vno ſatiſfacere licet non p alio ſatiſfaciat. ſicut quis duabus excõicationibus ligatus põt ab vna abſolui: & nõ ab alia. tamen hoc non obſtante dicũt oẽs doctores oppoſitum/puta ꝙ nõ poteſt q̃s ſatiſfacere ſecũdo modo. puta quo ad culpam de vno ſine alio. Hoc eſt non poteſt alicui vnũ mortale remitti ſine alio/& hoc de potẽtia dei ordiata. Ratio talis eſt/ Nõ poteſt alicui remitti mortale: niſi per infuſionem gratie. Ratio eſt. dicit ſanctus Thomas: Deus non remittit debitum mortale/ hoc eſt quod incurrimus ex peccato per ſolutionem debiti ſecundum equiualentiam rei ad rem: ſed ſolũ q̃tum ad acceptationẽ. ergo non dimittit peccatum niſi per opus quod acceptat pro offenſa: ſed deus nunq̃ acceptat opus niſi ſit i gratia. Reſpexit eñ ad Abel & ad mũera eius. prius ergo prioritate nature deus acceptat perſonã q̃ operationem eius. ergo nõ poteſt eſſe opus p quod remittatur vnum peccatum quin per illud remittatur aliud. Et hoc dicit Auguſtinus. Deus eſt inimicus omni criminoſo ſed criminoſus eſt peccator/ ꝓptera quedã infidelitatis ſpecies eſt adeo dimidiam ſperare veniam. ergo exiſtẽti in duobus mortalibus nõ poteſt vnum remitti quin aliud remittatur.

petõ non ſatiſfaciẽdo p altero.

¶Q̃tum ad hoc ſunt due difficultates cõmunes. ¶Prima/ſortes habens plura peccata/indagie facta ſtat ꝙ alicuius eorum nõ recordetur: & deteſtetur omnia

1. difficultas.

quorum habet memoriã remittuntur illa:
& non illud cuius nõ recordatur. quia nõ
Sc̃da dif habet contritionem de illo. ❡Secũda dif-
ficultas. ficultas: Sorti occurrunt ſua peccata ſucceſ
ſiue: & q̃primum occurrit vnũ deteſtatur
illud/q͡a offenſiuũ dei anteq̃ occurrat aliđ
Illa deteſtatio primi peccati occurrentis eſt
meritum de congruo/ſufficiẽs ad remiſſio
nem illius primi peccati occurrentis/ergo
illud remittitur. & illa deteſtatio nõ eſt ſuf
ficiens ad remiſſionem aliorum/q͡a nõ oc-
currunt. ergo ſorti remittitur primum oc-
currens anteq̃ remittatur aliud ſcđo occur-
rens. Et quando occurrit ſecũdum illud de
teſtatur: & videtur ꝙ remittitur per illã ſe-
cundam deteſtationem/& per illam nõ re-
mittitur peccatum primo occurrens q͡a per
illam ſecundam deteſtationem nõ deteſta-
tur primum occurrens: ergo illa ſola de cõ
gruo eſt ſufficiens ad remittendum pecca-
tum primo occurrens: ergo vnum prius re
Solutio mittitur q̃ aliud. ❡Q̃tum ad primã diffi
prime. cultatem. Dico (vt dictum eſt prius) ꝙ illa
ſufficiens indago eſt ſufficiens ad remitten
dum peccata: dato etiam ꝙ nullorũ recor-
Solu. 2. daretur & non poſſet recordari. ❡Q̃tum
ad ſecundã eſt duplex modus reſpõdendi.
Quidam dicũt ꝙ prima deteſtatio que eſt
diſpoſitio de congruo ad remitrendũ pec-
catum primo occurrens/reſeruatur adeo
quouſq̧ impedimentum ſit depoſitum. &
impedimẽtũ eſt: quia nõ deteſtatur aliqua
adhuc cum non occurrãt. ideo ratione ta-
lis obiecti (quia pſeuerat reatus ſecũdi pec-
cati) nõ remittitur primum quod prius oc
currit: ſed talis actus deteſtationis q̃tum ad
ſufficientiam reſeruatur in acceptatione di
uina quouſq̧ deteſtetur ſecundum pecca-
tum: & q̃uis non amplius tunc deteſtetur
primum: verũtamen quia deteſtatio ꝓfuit
ſuperueniente ſecũda deteſtatione/deus re
Occam. mittit vtrumq̧. ❡Aliter diceret Occam &
mihi apparet melius: ꝙ Sortes qui deteſta
tur primum occurrẽs/vel deteſtatur ſub ta
li ratione: puta q͡a dei offenſiuum. Tunc in
prima illa deteſtatiõe remittitur omne pec
catum quod non deteſtatur etiam actuali-
ter. Et ratio mea eſt iſta: quia deteſtatio vir
tualis continet deteſtationẽ cuiuſcunq̧ al-
terius peccati. Ratio eſt/quia deteſtatione
poſita cum cognitione cuiuſcũq̧ mortalis
neceſſario neceſſitate nature (vt dicit Occã
in tertio) ſequitur deteſtatio illius. vt ſi ſor
tes velit aliquam operationẽ exercere pre-
ciſe ſub iſta ratione: quia precepta eſt: non
ſtat ꝙ cognoſcat aliquam aliã operationẽ
eſſe preceptam quin velit exercere illã. Nã
bene ſequitur: vult exercere hoc quia precẽ
ptum: ergo vult exercere omne quod eſt
preceptum. Similiter bene ſequitur deteſta
tur peccatum hoc: quia dei offenſiuũ. ergo
deteſtatur omne illud quod cognoſcit dei
offẽſiuum. ergo q̃cito occurrit primũ pec-
catum Sorti: & deteſtatur illud ſub ratiõe
quia dei offẽſiuum: talis deteſtatio licet ſit
particularis virtualiter includit deteſtatio
nem cuiuſcũq̧ quod eſt dei offenſiuum eo
ꝙ ſupueniẽte cognitione cuiuſcũq̧ morta
lis ex illa cognitione & actu remanente ne
ceſſario ſequitur deteſtatio. ideo talis dete
ſtatio eſt ſufficiens. & iſta via videtur pro-
babilior. & ſic de primo articulo ſcilicet de
ſatiſfactione in prima acceptione.

❡DE SECVNDO PRINCIPALI. Vi
ſum eſt in primo articulo de ſatiſfactione
large capta quid ſit: & per que opera ſit ſa-
tiſfactio primo modo. & vtrum ſit cuili-
bet peccato propria: & an poſſit q̄s de vno
& non de alio ſatiſfacere. Conſequenter de
claratur quid ſit ſatiſfactio ſtricte capta. Et
quattuor ſunt declaranda conformiter ad
quattuor declarata in primo articulo. Pri-
mo. q̄d ſit ſatiſfactio. Secũdo. per que ope-
ra fiat ſatiſfactio. Tertio. vtrum vnicuiq̧
peccato ſit ꝓpria ſatiſfactio. Quarto. vtrũ
ſatiſfactio vnius peccati ſit ſeparabilis a ſa-
tiſfactione alterius. ❡Dico primo: ꝙ ſatiſ-
factio ſtricte capta eſt operatio exterior/la- Diffinitio ſatiſ
borioſa/ſiue penalis/quod idem eſt libere factionis
aſſumpta ad vindicandum peccatum/& ad p̃prie.
diuinam offenſam placandam. Vel paſſio
ex illa operatione reſultãs. & hic loquimur

de ſatiſfactione vt totaliter diſtinguitur a contritione & confeſſiōe. ideo ponit̄ operatio exterior ad differentiam interioris/ que non eſt ſatiſfactio ſtricte / ſed large capta. Dicitur penalis: quia operationes exteriores delectabiles non habēt rationem ſatiſfactionis vt operatio ludi (q̄uis fiat ſecundum eutrapeliam virtutem) nō habet rationem ſatiſfactionis. Dicitur voluntarie aſſumpta: quia inuolūtaria dicitur ſatiſpaſſio. Dicitur ad vindicandū peccatum: & ad placandum deum. Ex his infert doctor/ ꝙ ſi ſumatur opus exterius / vel paſſio ſequens vt diſtinguitur contra actū interiorem vel paſſionem interiorem mentis Et contra operationem oris: puta cōtra loquellam & paſſionem cōcomitantem/ puta verecundiam: nō conſiſtit ſatiſfactio niſi in illis tribus operibus difficilibus: ſcilicet ieiunio/ oratione/ & elemoſyna. & hoc loquendo de ſatiſfactione proprie dicta ſumendo ergo ſatiſfactionem & conſequenter opus exterius/ vt diſtinguit̄ contra cōtritionem & paſſionem inde ſequētem: ſcilicet triſticiā: & contra confeſſionem & verecundiam inde ſequentem: ſolum triplex eſt ſatiſfactio. ſcilicet ieiuniū/ oratio/ & elemoſina. Et non capitur hic ieiunium prout eſt ſemel in die comedere/ & pro abſtinētia a certis cibis: ſed capitur pro omni maceratione carnis/ ſiue fiat per abſtinentiam a cibis/ vel per ſuſceptiōem diſcipline / vel per egritudines: &c. omnia illa vocātur ieiunium in propoſito. Similiter elemoſyna ſumitur pro omni operatione pietatis erga proximum: ſiue talis exhibitio ſit ſpiritualis/ ſiue corporalis/ vt dicit Bonauētura. &c. Q̄tum ad aliud: vtrū cuilibet peccato reſpōdeat ꝑpria ſatiſfactio: ¶ Dico ꝙ

Prīa ꝓpoſitio.

cuilibet peccato in genere/ de congruo reſpōdet propria ſatiſfactio: ſed nō oportet ꝙ cuilibet peccato particulari correſpondeat propria ſatiſfactio.

Tria ſūt pctā gn̄e diſtincta

Tria enim ſūt peccata genere diſtincta: ſcilicet peccatum carnis/ pc̄m cōcupiſcentie oculorū/ ſiue auaricie/ & ſuperbia vite: nam cōtra peccatū carnis de congruo ſatiſfactio cōpetens/ eſt ieiunium. quia ſatiſfacere eſt cauſas peccatorū excidere. Et ſic congruum eſt ieiunium contra illud peccatum. Similiter pro peccato auaricie congruū eſt per elemoſynam ſatiſfacere. Nam qui rapuit vel furatus eſt: cōueniens eſt vt per oppoſitum ſatiſfaciat. Contra ſuperbiā ſatiſfacimus per orationē Ideo cōgruū eſt ꝙ vnicuiqꝫ peccato in genere correſpondeat ſua propria ſatiſfactio in genere. ¶ Sed hoc nō eſt neceſſarium in particulari. Patet/ nam poſſibile eſt ꝙ quī peccauit peccato carnis ſatiſfaciat & non ꝑ ieiunium: quia talis nō poteſt ieiunare: vt puta ille qui labore manuum ſuarū vitam agit: qui cum ieiunio non poſſet viuere neꝙ laborare in tali caſu particulari non eſt neceſſe ei imponere ieiunium pro peccato luxurie. Similiter qui furatus eſt / & nichil habet: nō eſt neceſſe ei imponere elemoſynam pro ſatiſfactiōe. Similiter ſi diues peccauit peccato luxurie/ & non poteſt ieiunare: non debet ei imponi ieiunium / ſed potius largitio elemoſyne. Ideo nō eſt neceſſe/ ꝙ pro peccato auaricie ſemꝑ īponat̄ elemoſina: & pro luxuria ieiunium/ imo aliquando e diuerſo poteſt fieri. ¶ Notandū preterea ꝙ eſt altercatio inter ſanctū Thomam & Scotum/ circa hāc materiam. nam ſi ſit aliqs qui confitetur ſua peccata & oſtēdit ſe contritum / & aſſerit: q̄uis ſit potens vel ad ieiunādum/ vel ad largitionem elemoſyne: tamen non vult ſuſcipere penitentiam a ſacerdote/ ſed vult manere in miſericordia domini / & expectare miſericordiā dei.

An ſacerdos poſſit obligare ad penā ſuſcipiēdā.

Dicit doctor ꝙ tenet̄ ſacerdos eū abſoluere nec pōt eū obligare ad penitentiā acceptandam.

Opi. ſcti Tho.

Nam obligatio penitentie eſt ex acceptatione accipientis illam. tamē ipe ſacerdos tenetur declarare ei illam. puta ꝙ talis penitentia eſſet congrua pro tali peccato: ſed non poteſt ipm̄ arctare vt illam ſuſcipiat. ¶ Dicit ſanctus Thomas oppoſitū & eſt apparentia pro ipſo. Nam (vt exponit magiſter ſententiarum illud dictum: q̄cūcunqꝫ ligaueris &c) nō eſt intelligendum:

quodcunq̃ ligaueris ligamine peccati: q̃a ſacerdos nõ poteſt me ligare ligamine peccati: quia nullus poteſt me facere peccare ſine actu & volũtate mea: ſed eſt intelligẽdũ quodcũq̃ ſolueritis: ſupple a pctõ/erit ſolutũ & i celis: & hoc claue nõ errãte. Et qđcũq̃ ligaueritis ſupple obligatiõe ad penã erit obligatum & in celis. ita ꝙ deus reputat illum obligatum. & ita exponit magiſter. Ideo dicit ꝙ poteſtas clauis in ſacerdote non ſolũ ſe extendit vt abſoluat a peccato: ſed vt liget abſolutum a peccato ad aliquam penam temporalem. ¶ Ex quo ſequitur ſecundum hanc opinionẽ ꝙ̃uis remittatur/penitẽs tñ tenetur facere illud qđ iniũgit ſacerdos. & ſi nõ acceptat: peccat. vt dicit ſanctus Thomas: & vtraq̃ opinio eſt ꝓbabilis.

Prima difficultas. ¶ Circa hanc materiam de ſatiſfactione ſunt alique difficultates. Prima quã tractat Scotus ſequẽti articulo. vtrũ nouũ pctm̃ impediat ſatiſfactionẽ pro pctõ ꝓterito dimiſſo? Et cõſequenter queritur/vtrũ preceptũ impediat ſatiſfactionẽ pro peccato? Vtrum per opus precepti poſſumus ſatiſfacere de peccato? Vel vtrum ſolum per opus ſupererrogationis & conſilij?

2. difficultas. ¶ Secunda difficultas/vtrum exercens opus ſatiſfactorium in ſatiſfactiõe peccati alterius: aliquantulum ſatiſfaciat pro ſe/vel ſolum pro illo cui applicat ſuum opus?

3. difficultas. ¶ Tertia vtrum idem opus ſatiſfactorium eque penale cum alio/procedens tamen ex meliori volitione ſit magis ſatiſfactorium? quia non eſt difficultas/quin ſit magis meritorium: vt ſortes & plato ieiunant ex penitẽtia iniuncta duos dies/tamen plato ex maiori deuotiõe & volitione feruentiori/an plato plus ſatiſfaciat?

4. difficultas. ¶ Quarta difficultas/vtrum opus ſatiſfactorium/ſit equaliter meritorium q̃ ſi non eſſet ſatiſfactoriũ?

Solutio prime. An ercis in pctõ poſſit ſatiſfacere. Q̃tum ad primum/vtrum peccatum ĩpediat ſatiſfactionem peccati dimiſſi? ¶ Reſpõdet/ꝙ dupliciter hoc põt intelligi. Primo modo an peccatum quod realiter ineſt impediat quod opus ſit ſatiſfactorium? vt ſortes ieiunat propter vanam gloriã: illud ieiunium eſt peccatum. Dico ꝙ illud opus non eſt ſatiſfactorium: quia ſi eſt peccatum ergo nõ eſt adeo acceptum ad aliquam remunerationem/nec temporalem/nec eternam. Deus enim nõ remunerat peccatum/nec temporaliter nec eternaliter. Alio modo intelligitur/& eſt preſens difficultas: vt ſortes eſt cõtritus & cõfeſſus/remiſſa ſunt ei peccata/& iniũctum eſt ei ieiunium craſtinum: ſed anteq̃ ieiunet icidit in nouum peccatum/an ſatiſfaciat ieiunãdo pro peccato preterito/& manendo in tali peccato nouo commiſſo/& an tale ieiunium bona intentione factum/cum ſit opus bonum morale (licet extra charitatem factum) ſit ſatiſfactoriũ pro alijs peccatis iam remiſſis?

¶ Antiqui doctores/& ferme omnes (preter Scotum) dicũt/ꝙ illud opus non eſt ſatiſfactorium. Opi. antiquorum. Nam dupliciter Sortes poſt confeſſionem ligatur. Primo ligamĩe precepti poſtq̃ acceptauit penã/puta ieiuniũ/vel orationem &c̃. tenetur ad illam ſoluendam. Secũdo ligatur ligamine debiti alicuius pene exſoluende in purgatorio/vel in inferno: niſi pro tali pena ſatiſfaciat in hoc mundo. Quãdo ergo q̃ritur: an tale opus ſit ſatiſfactorium? poteſt intelligi/an ſatiſfaciat precepto? Dico ꝙ ſatiſfacit precepto q̃uis incidat in peccatum anteq̃ ieiunet nec peccat tunc nouo peccato. Sed difficultas eſt/an ſatiſfaciat pro pena ſoluenda in altero mundo: niſi ſatiſfaciat in hac vita? Dicũt ꝙ nõ/ſi inciderit in mortale. Ratio eorum eſt: nunq̃ deus acceptat opus/nõ acceptata perſona. nam reſpexit deus ad Abel/prius prioritate nature q̃ ad opera ſua: ſed ſortes eſt inimicus/& nõ acceptatus deo/cum ſit in peccato. ergo nullo mõ acceptat opus eius: & opus non eſt ſatiſfactorium ſecundum valorem operis ad penam debitam: ſed ſecundum acceptationẽ diuinam. ergo ſequitur ꝙ non eſt ſatiſfactio. ¶ Conſequẽter ad hãc opinionem videtur ſequi/ꝙ de- 3 opi. ſancti Tho. cedẽs in peccato nouo/ꝙ pro peccatis prius dimiſſis de quibus non ſatiſfecit punietur eternaliter in inferno. Patet: ſtante iſto

peccato/non poteſt ſatiſfacere pro primis
q̃tancūq; penam aſſumat. ergo decedēs in
nouo peccato/pro primis a quibus abſo-
lutus eſt punietur eternaliter. quia nūq̃ re-
mittet talis pena. ergo eternaliter plus pu-
nietur pena maiori q̃ debeatur iſti peccato
in quod lapſus eſt/poſt alia dimiſſa. Vltra
ſequitur q̧ decedens in mortali & veniali:
eternaliter punietur pro veniali. quia nūq̃
poteſt ſatiſfacere pro veniali. ergo. ¶Sanctus Thomas videtur ſibi contradicere. di-
cit em̄ aliud eſt loqui de ſorte/qui decedit
in mortali: & debito alicuius pene ratione
peccatorum dimiſſorum. Et aliud eſt loq̄
de illo qui decedit in mortali & veniali. &
ratio eſt/ſi ſortes decedat in mortali/cū de-
bito pene ratione peccatorum dimiſſorū/
non decedit in culpa illorū mortalium di-
miſſorum: ſed quādo decedit in mortali &
veniali / decedit in culpa veniali. & quia
nunq̃ poteſt remitti culpa in inferno: per-
petuo perdurabit culpa illius venialis. iō
perpetuo punietur pro culpa veniali. ſed
ſi decedat in mortali/& debito pene: nō p-
durat culpa illorum mortalium. ideo tan-
dem abſoluetur a pena pro illis peccatis q̃
ſunt remiſſa q̃tum ad culpam: & eſt opinio
Thome in hoc paſſu. Dicit q̧ triplex eſt fo- *Triplex forus publicus.*
rus publicus/ſcilicet mundus/purgatoriū
& infernus. Vnde ſicut vnum peccatum in
foro huius mundi aliquando punitur gra-
uius in iſto q̃ in alio. vt aliquādo vnū pec-
catum grauius: vel leuius punitur pariſius
q̃ rothomagi: ſimiliter vnum peccatum le-
uius punitur in hoc mundo q̃ in purgato-
rio. Ratio quare nō poteſt in iferno remit-
ti peccatum veniale: quia tale nō remittitur
niſi per applicationem ſacramenti /vel per
bonum motum. ſed in inferno nō poteſt
applicari ſacramentū: neq; habetur bonus
motus in inferno .i. deteſtatio peccati be-
ne circūſtantionata q̃tum ad illum finē: pu-
ta propter deum/ergo illa via non remitti-
tur veniale in inferno. ideo perpetuo du-
rat culpa illius. Et illa opinio eſt multum
probabilis. ſed non eſt ſic de decedente in
mortali cum debito pene aliorum dimiſſo-
rum: quia iam nō perſeuerat culpa. ideo tā-
dem finietur pena. ¶Cōtra: in inferno nul-
la eſt redemptio. ergo &c̄. ¶Dico q̧ nulla
eſt redemptio. i. nihil remittitur in ifemo:
Nō enim remittitur illa pena: ſed ſoluitur
totaliter & integre. ideo nō remittitur: nec
etiā culpa. ideo in inferno non eſt remiſſio
culpe/nec pene: quia totam illam ſoluit cu-
ius eſt debitor. & contra hanc opinionem
nō militat illa auctoritas: q̧ in inferno nul-
la eſt redemptio. Alij dicunt q̧ recidiuans *De palude.*
in mortale qui non plene ſatiſfecit/ punie-
tur ꝑpetuo in inferno/pro peccatis dimiſ-
ſis quibus nō ſatiſfecit: vt dicit de palude.
¶Sed tunc difficile eſt ſaluare(ſecundum
hanc opinionem)quin peccata dimiſſa re-
deant. Dicitur enim q̧ merita redeunt: ſed
peccata dimiſſa nunq̃ redeunt: quod eſt cō-
cedendum ſecundum hanc opinionē. Nā
tranſeūte actu peccati/nō remanet niſi rea-
tus ad penam eternam ſecūdum doctores.
Talis reatus eſt relatio rationis cauſatus in
anima/a voluntate diuina qua vult eternā
penam infligere ſecundum preſentem iuſti-
ciam. Tunc arguitur ſic/quādo Sortes rela-
bitur in peccatum anteq̃ ſatiſfaciat pro pec-
catis dimiſſis ſecundum preſentem iuſticiā
eſt obligatus ad penam eternam pro pec-
catis dimiſſis. ergo talia peccata de facto re-
deunt q̃tum ad culpam. i. q̃tum ad obliga-
tionem/imo diceret de palude/q̧ eque in-
tenſe punietur in inferno pro dimiſſis/ac ſi
talia nūq̃ fuiſſent dimiſſa. ergo difficile eſt
ſaluare quin peccata dimiſſa redeant q̃tum
ad culpam. ideo iſta opinio non eſt appa-
rens multum. Sed eſt apparētia q̧ veniale
q̃tum ad culpam/nō remittitur in inferno:
cum ei nō poſſit ſacramētum applicari ibi
nec poſſit habere bonū motū vt dictū eſt. *Opinio Scoti q̧ exiſtēs in mortali pōt ſatiſfacere.*
¶Q̄tum ad vtrūq; dicit doctor/q̧ exiſtēs
in mortali/pōt ſatiſfacere de mortali prius
remiſſo: imo dicere oppoſitum eſſet mul-
tum durū pro peccatoribus inducens illos *Duplex ſatiſfactio*
ad deſperationem. Conſequēter dicit do-
ctor: q̧ duplex eſt ſatiſfactio/ſcilicet placās

&ꝭ reconſiliās:& illa nunꝙ̄ eſt niſi cum cha
ritate/& eſt ſemper meritoria vite eterne de
nouo & augmenti gratie/& ſatiſſactio pe
ne. Alia eſt ſatiſſactio non placās:ſed libe
ra pene ad quā quis obligatur ſolūmodo
nec hanc exigit deus: ſed ſolum illam que
eſt libera pene ſolutio. Et ſi iferatur:tali in
uito/ſufficit deo vt in inferno. ideo nō exi
git deus q̄tum ad penam que reſtat/ſatiſſa
ctionem reconſiliatiuam:ſed ſolum alterū
iſtorum: vel ſatiſſactionē.i.pene liberam
ſolutionem/vel ſatiſpaſſionē. Contra/ie
iunium vel oratio facta extra charitatem ni
chil prodeſt/cum ſit opus mortuum:ergo
non eſt ſatiſſactorium. Antecedēs patet p
apoſtolum dicentem ad Corinthios. xiij.
Si diſtribuero omnes facultates meas in ci
bos pauperum:charitatem aūt non habeā
nihil mihi prodeſt. ❡Dico ꝙ verum eſt
q̄tum ad ꝯſequutionē felicitatis eterne:ſed
non ſequitur. ergo nihil prodeſt q̄tum ad
ſolutionem pene. Iam apoſtolus intelligit
ꝙ nichil prodeſt: quia non habebit maio
rem gloriam ratione talis operis q̄ prius.
❡Contra/prodeſt q̄tum ad accelerationē
glorie. Dico ꝙ ſic:ſed non q̄tum ad hoc ꝙ
detur maior gloria. ❡Q̄tum ad aliam
partem prime difficultatis qua querebatur
Vtrum opus quod fit ex precepto:ſit ſatiſ
De palude. factorium:❡Dicit de Palude & bene:ꝙ ta
le opus ſit in precepto dupliciter poteſt in
telligi. Vnomodo ſimpliciter & abſolute
vt ſanctificare ſabbatū/dare elemoſynā exi
ſtenti in extrema neceſſitate. Aliomodo ꝙ
ſit in precepto q̄tum ad hoc.i.q̄tum ad ſa
tiſſactionem vt opera iniūcta a ſacerdote q̄
nō ſunt in p̄cepto ſimpl'r & abſolute:ſed ſo
lum q̄tum ad hoc.i.q̄tum ad ſatiſſactionē.
& iſto modo opera in precepto ſunt ſatiſſa
ctoria. Sed difficultas eſt/ vtrū opus quod
eſt in p̄cepto ſimpliciter & abſolute ſeclu
ſa etiam iniunctione ſacerdotis ſint ſatiſſa
Tres rōnes de palude ꝙ p opus p̄cepti nō ſa ctoriū. Dicit de palude.ꝙ non: q̄uis ſit pe
nale:& facit tres rationes.prima talis eſt.
Sortes qui peccauit/ poſt q̄ peccatum eſt re
miſſum q̄tum ad culpam remanet alicuius

tiſſacitur. pene debitor/cuius nō eſſet debitor ſi non
pecaſſet. ergo non poteſt ſatiſſacere facien
do preciſe opera quorum eſſet prius debi
tor q̄uis non peccaſſet. & eſt apparentia &
nullus prima fronte negaret hanc rōnem.
Si dicas ꝙ ſatiſſacit per opus p̄cepti/quod
eſſet alias preceptum:ſequitur ꝙ poteſt ſa
tiſſacere totaliter per opera:quorū eſſet de
bitor q̄uis non peccaſſet. ❡Secūda ratio. ſi
opera precepti eſſent ſatiſſactoria/ſequitur
ꝙ ſi ſacerdos iniungeret.xl.dies ieiunij nō
determinādo hos vel illos/ꝙ talis ſatiſſace
ret ieiunādo quadrageſimam:quod nemo
diceret. ❡Tertia ratio eſt. ſi Sortes cui incū
bit ex precepto ſimpliciter & abſolute (nō
ex precepto dato ad ſatiſſaciendum) dare
elemoſynam in extrema neceſſitate exiſten
ti: ſic dando non exercet opus penale. er
go non ſatiſſacit. Quod nō exerceat opus
penale patet:quia non dat ſuum / imo dat
quod eſt alterius. ergo. Iſte due vltime ra
tiones non tantam habent apparētiam ſi
cut prima que videtur bona. ❡Dico q̄tum
ad hanc difficultatem/ꝙ preceptum datū
ad hoc non impedit ſatiſſactionem: ſed p̄
ceptum ſimpliciter & abſolute.i. quod eſt
preceptum/ſecluſo precepto de ſatiſſacien
do/nō ſatiſſacit. ❡Habemus ergo de vtra
ꝙ opiniōe:videlicet an requiratur ꝙ opus
ſatiſſactorium fiat in charitate/vel non:ꝙ
ferme omnes antiqui dixerūt ꝙ ſic. Tamē
tenet Scotus oppoſitū/videlicet ꝙ non re
quiritur ꝙ fiat i charitate:ſed ſufficit ꝙ nō
ſit peccatum. nam ſi fiat propter malum fi
nem/nō eſt ſatiſſactorium etiam apud do
ctorem. Et cum arguitur ꝙ deus nō remu
nerat neq; acceptat opera bona in peccato
facta. Dico ꝙ non eſt inconueniēs ꝙ remu
neret illa opera cōdonatione pene tempo
ralis:que reſtat ſoluenda. ❡Q̄tum ad ſe
cundam qua querebatur: vtrum quis poſ
ſit ſatiſſacere pro altero queadmodum ſa
tiſſacit pro ſe:Et ſi ſic. vtrum ſatiſſaciendo
pro altero: Vtrum etiam pro ſe/vel nō:& Solutio ſcōe diffi cultatis.
ſi non. vtrum opus quo quis ſatiſſacit pro
ſe ſit ei magis meritorium q̄ opus quo ſa

pma ppō. tiſfacit pro altero: ¶Pro ſolutione ſit pria
ppoſitio. Poteſt aliqs ſatiſfacere pro alte-
ro etiam viuente. Patet/viuēs poteſt ſatiſ
Quid ſatiſfacere. facere pro defuncto in purgatorio: quia ſa
tiſfacere eſt opus facere quod acceptetur in
remiſſionem/vel diminutionem pene. Iā
Sortes viuens ſatiſfacit pro defuncto/alias
fruſtra eēt orare pro defunctis: & dicere op
poſitum eſt hereticum. ergo etiā viuēs po
teſt ſatiſfacere pro viuente/ſicut dicit altiſ
ſiodorēſis. Verūtamē cum quis aſſumit ſa
tiſfactionem pro altero(vt ipe dicit)debet
facere diſcrete. Nam ſi plus indigeam ſatiſ
factione ꝙ ſortes/pro quo volo ſatiſfacere
indiſcrete ago: quia plus teneor mihi ꝙ al
teri: ſed quando diſcrete fit poteſt alter pro
altero ſatiſfacere. ¶Secunda propoſitio/ſi
Scda propoſitio. ſortes exercens opus ſatiſfactorium/oīmo
de referat illud opus & totum valorem in
ſatiſfactionem alterius: nullo modo ſatiſfa
cit pro ſe. Et iſta propoſitio eſt Altiſſiodo
renſis & Durādi. Notandū tamē ꝙ ſi opus
ſatiſfactorium fiat in charitate: eſt duplicis
valoris. Nam eſt valor glorie eterne: &
eſt valor redemptiōis pene. Quātum ad va
lorem glorie/nullus poteſt illud opus re-
ferre in vtilitatem alterius: quia nullus po-
teſt alteri mereri gloriam & gratiā: ſed be-
ne poteſt pro altero orare: & propter pre-
ces alterius alter excitabitur a deo/vt mere
atur per ſuum actum proprium: ſed valorē
redemptionis/ aut diminutionis pene de-
bite/poteſt in vtilitatē alterius oīno refer-
re. Tunc dicunt iſti doctores/ ꝙ ſi ſit aliqs
qui oīmode & totaliter referat oīno opus
ſatiſfactorium ꝙtum ad valorē redemptio
nis/aut diminutionis pene in alterum: nul
lo modo ſatiſfacit pro ſe. Patet: quādo ali-
quis eſt dñs fructus operis ſui/ & oīno re-
fert fructum in vtilitatem alterius a ſe: tranſ
fert valorem illius in dominiū alterius: ſed
ſic eſt ꝙ ſortes faciens opus ſatiſfactorium
eſt oīmode dñs fructus operis illius ꝙtum
ad dominium pene. Et ſi non transferret/
cederet in totalē eius vtilitatē. ergo ſi trāſ
ferat totaliter in alium: illi ſoli(in cuius vti
litatem totaliter trāſfert) erit vtilis. Ideo re
linquitur ſecunda propoſitio vera. videli
cet ſi aliquis ſatiſfaciens pro altero/appli-
cet totum valorem/& referat totum valo-
rem & vtilitatem ſatiſfactoriam in ſolutio
nem vel diminutionem pene alterius: ſi al-
ter ſit obnoxius tante pene ꝙtū poteſt illd
opus redimere/eſt ſolum ſatiſfactorium al
teri: & nō facienti. Verūtamen meretur pro
ſe premium eſſentiale: quia omne opus fa-
ctum ab aliquo exiſtēte in charitate/ eſt illi
meritorium. Nec poteſt eſſe alteri merito-
riū pmij eſſentialis.i. gratie & glorie. Vn-
de in dormiente non augetur gratia/ neqꝫ
acquiritur ius ad beatitudinē per opus al-
terius: ſed in dormiente poteſt eſſe ſatiſfa-
ctio per opus alterius. ¶Tertia propoſi-
tio. Ceteris omnibus paribus/ſortes ſatiſ Tertia propoſitio.
faciēs pro ſe: plus meretur pro ſe: & de pre-
mio eſſentiali: quam ſi ſatiſfaceret pro alio
id eſt plus meretur habendo relationē qua
refert opus ſuum penale pro ſe ꝙ habendo
relationem huius operis ſui ad penam cu-
ius alter ē debitor. Patet: quia amor ſui cō-
muniter eſt magis meritorius ꝙ amor pro-
ximi/quia eſt ex maiori obligatione/ & a-
mor proximi ꝙ amor inimici: ſed ſic eſt ꝙ
iſta intētio/qua refero opus in redemptio
nem pene proprie procedit ex amore mei.
Et quādo refero opus pene in proximum:
hoc eſt ex amore proximi. ergo ſatiſfacien
do pro ſe: quis plus meretur ſibi de premio
eſſentiali. ¶Contra primam & ſecūdā pro Cõtra ppões pdictam.
poſitiones arguitur ſic. Si ille eſſent vere.
ergo ſtaret aliquem peccaſſe: qui nunꝙ eēt
nec erit punitus: ſed hoc eſt falſum. igitur.
¶Item apoſtolus ait: oportet nos preſen-
tari ante tribunal Chriſti/vt vnuſquiſqꝫ re
cipiat prout geſſit pro ſe. ergo nullus pōt
pro alio ſatiſfacere. Tertio ſequitur ꝙ poſ
ſet aliquis mereri alteri remiſſiōem peccati
venialis: ſed hoc eſt falſum. quia nullū pec
catum remittitur niſi per ſacramētum/vel
per bonum motum.i. per bonam volitio
nem illius qui peccauit. Patet tamē conſe-
quētia: ſortes qui peccauit ſolo veniali eſt

obnoxius ſolum ad penam temporalem.
ergo Plato faciendo opus ſatiſſactorium
referendo in penam debitam Sorti pro ve-
niali : ſatiſſacit aliquantulum ; & poſſet
tantum reiterare ꝙ ſatiſſaceret omnino / re
petendo tale opus pro tali veniali : ita ꝙ
nõ amplius obligabitur ad penam. & hoc
eſt peccatum veniale remitti. ergo &c̃.

Solutio. ¶ Quantum ad primum illatum / dico ꝙ
conſequentia non valet : quia non poteſt
remitti mortale niſi per contritionem : que
eſt quedam pena. & antequam fiat ſatiſſa-
ctio / de neceſſitate requiritur remiſſio pec-
cati. Vnde cõtritio eſt pena : vel ſaltem in
cludit & infert penam. Et poſt q̃ peccatum
eſt remiſſum per illud opus penale quan-
tum ad reſiduum debite pene : poteſt remit
ti per penam in altero / ſine pena illius qui
peccauit. Quantum ad aliud de apoſtolo.
Dico ꝙ loquitur de extremo iudicio / & de
illis qui ſunt ſaluandi & damnandi. ideo
non vult dicere apoſtolus : ꝙ qui peccauit
ſatiſſaciat pro peccato dimiſſo. alias non
mereremur exiſtentibus in purgatorio ſa-
tiſſactionem pene quãtum ad diminutio-
nem / vel remiſſionem illius.

¶ Quantum ad tertium eſt maior difficul-
tas. ¶ Si aliquis poteſt pro altero ſatiſſace-
re : id eſt penam ſaltem temporalem ad quã
obligatus eſt ſoluere : ergo alteri poterit
mereri remiſſionem peccati venialis quan-
tum ad culpam. Patet ſequela. Nam iſte
qui peccauit venialiter : eſt ſolum obliga-
tus ad penam temporalem / per cuius ſolu-
tionem remittitur ei peccatum. imo apud
doctores per ſatiſpaſſionem : ſicut in infer-
no. Sed ſortes poteſt ſoluere penam debi-
tam veniali pro platone : ſicut plato pro
ipſomet. ergo Sortes poteſt acquirere pla-
toni remiſſionem peccati venialis. ¶ Vn-
de doctor in vigeſimaprima diſtinctione
huius quarti inquirit quid ſit veniale remit
ti : & dicit ꝙ peccato veniali ſiue hic puni-
endo ſiue in inferno ſiue alibi / non debe-
tur niſi pena temporalis nec per ſe nec per
accidens : quia ſecundum ſe eſt talis offen-
ſa que ſecundum ſe punitur per tempora-
lem penam ſufficienter. & ibi queſtio deo
fauente terminabitur. ¶ Tamen pro ar-
gumento. Dico negando ſequelam. &
ad probationem / cum quis ſoluit penam
debitam pro altero / ratione peccati morta
lis dimiſſi : iam alter non eſt obnoxius. er-
go nec in veniali / cum ſoluitur pena debi-
ta veniali / pro illo altero. Dico ꝙ non eſt
ſimile. quia antequam aliquis poſſet ſol-
uere penam / vel pro ſe / vel pro alio : opor
tet ꝙ culpa ſit prius remiſſa quantum ad
offenſam. Vnde dicit Durandus : ꝙ nun-
quam aliquis pro veniali : etiam pro ſeipſo Solutio tertie dif
poteſt ſatiſſacere : niſi tale veniale ſit remiſ- ficultatis.
ſum quantum ad culpam. Quid autem ſit
veniale remitti quo ad culpam : poſtea tra
ctabitur in illa. xxj. diſtinctione. Quadruplex gen⁹
¶ QVANTVM AD ALIAM Queſtio satiſfaciendi.
nem qua querebatur. Vtrum opera ſatiſſa
ctoria que procedunt ex meliori actu & fer
uentiori : ſint magis ſatiſſactoria. Et hec dif
ficultas raro tractatur. ¶ Pro cuius decla-
ratione notãdũ : ꝙ in opibus ſatiſſafacto
rijs quadruplex genus ſatiſſaciendi inueni-
tur. Quoddam penitentiale. Quoddam
indulgentiale. Quoddam ſuffragiale. Et
quoddam liberale. Et hic dicit Henricus
in quolibetis. ¶ Liberale : quod liberaliter
fit ſine quacunq; iniunctiõe : vt ieiunium
quod aſſumitur mere liberaliter pro pecca
to. Opus penitentiale eſt : quod eſt iniun-
ctum a ſacerdote qđ non fit pure liberaliter
ſed ex iniunctione ſacerdotis. Opus indul
gentiale eſt : cui ex conceſſione prelati an-
nexa eſt aliqua indulgentia : ſicut in diebus
ſtatutis dantur indulgentie in domo dei /
vel alijs locis : tale opus eſt ſatiſſactorium
de ſe : quia eſt penale : ſed ꝓpter indulgen-
tiam ſuperadditam vocatur opus indul-
gentiale. Opus vero ſuffragiale eſt : quod
fit pro altero / & ibi Henricus facit cõpara
tionẽ inter illa. dicẽs ꝙ ceteris pibus opus
penitẽtiale eſt magis meritorium q̃ libera-

le/ratione clauium/& virtute ſacramenti.
opus vero indulgentiale ſecundum in-
dulgentiam indulgentie date / ſtat ꝙ ſit
magis ſatiſſactorium ſtat ꝙ minus: ſed to-
ta difficultas terminãda capiatur quoduis
iſtorum operũ ſatiſſaciendi ſeorſum in ſe/
ſine cõparatione ad reliquum / ſuppoſito
ꝙ a duobus ceteris pibus alijs fiat: ab vno
ex actu voluntatis minus bono q̃ ab alio/
quia vnus magis conatur q̃ alter. Vel pro-
pter aliam cauſam: quia vnus habet circun
ſtantiam bonam: quã non habet alius/ q̃a
bonitas vnius actus poteſt augeri propter
multas cauſas. Notum eſt ꝙ plus meretur
de premio eſſentiali: qui ſatiſſacit ex melio
ri actu & maiori charitate. Sed queſtio eſt/
an plus ſatiſſaciat: & apparet ꝙ non. Et ra-
tio eſt. & capio de opere indulgentiali/te-
nendo quod cõmuniter tenetur ꝙ indul-
gentie tantum valent q̃tum ſonant/quan-
do ſunt pro rationali cauſa ipetrate. opus
ſatiſſactorium indulgentiale factum ex me
liori actu voluntatis non plus prodeſt fa-
cianti q̃tum ad ſatiſſactionem q̃ ſi faceret ta
tale opus ex minori intentione. Patet an-
tecedens / quia ſi plus prodeſſet iſti q̃tum
ad ſatiſſactionem/qui facit cum maiori co-
natu/& intentione voluntatis q̃ alteri fa-
cienti ex minori actu: ſequitur ꝙ indulgen
tie non tantum valerent q̃tum ſonant /vel
ꝙ valerent pluſq̃ ſonant: quod eſt falſum.
quia quando eſt remiſſio a tota culpa & pe
na: non poſſunt valere pluſq̃ ſonant.
¶ Alia ratio. Illud opus non dicitur ſatiſſa
ctorium ex vi operis operantis: ſed ope-
ris operati .i. exterioris. Hinc eſt/ ꝙ vo-
lens dare elemoſynam: equaliter meretur
cum alio qui dat actualiter ceteris paribus:
ſed non ſatiſſacit. Nam non attenditur va
lor ſatiſſactionis/niſi ex opere operato/ id
eſt ex opere exteriori. ergo vbi eſt equale
opus exterius/ita ꝙ in opere exteriori om-
nia ſunt equalia: talia opera ſunt eque ſatiſ
factoria ſuppoſito ꝙ fiat propter bonum
finem: ergo quãuis opus in Sorte & in pla
tone ſit eque penale/comparando ad faciẽ
tes/ vel ex natura rei: ſunt eque ſatiſſacto-
ria. Et hoc credo verum/quãuis ille qui ex
maiori intentione & conatu faciat: plus
mereatur de premio eſſentiali: tamen iſti
duo equaliter ſatiſſaciunt. Quia (vt di-
ctum eſt) totus valor ſatiſſactionis proue-
nit ex parte operis operati / id eſt exterio-
ris. Ideo ſatiſſactio que ex minus bono a-
ctu voluntatis procedit: non minus eſt ſa-
tiſſactoria. Et non intelligo de omnimo-
da ſatiſſatione. quia ſi capiamus ſatiſſactio
nem large: vt ille ſe extẽdit ad cõtritionem
q ſatiſſacit ex maiori cõtritione/ſiue ex ma-
iori actu volũtatis: plus ſatiſſacit q̃ ille qui
ſatiſſacit ex minori bono actu: ſed loqui-
mur ſolum de ſatiſſactione ſtricte capta/ vt
ſe extendit ſolum ad ieiunium /orationẽ
& elemoſynam. Ideo equaliter ſatiſſaciunt
in caſu predicto.
¶ Quantum ad illud quod querebatur: Solutio q̃rte diffi
vtrum opus ſatiſſactorium ſit eque merito cultatis.
rium/ac ſi non eſſet ſatiſſactorium: vt Sor-
tes tenetur dare elemoſinam/& Plato non
tenetur vtercũ dat/ ꝙ ceteris alijs paribus:
an ille qui nõ eſt obnoxius tali pene/ plus
mereatur de beatitudine eſſentiali q̃ Sor-
tes: ¶ Dico ꝙ non: & non eſt magna dif-
ficultas. imo equaliter meretur de beatitu-
dine eterna. Nam ſi ſortes minus mereatur
de beatitudine eterna q̃ Plato / propter
hoc ꝙ meretur remiſſionem pene: & ille
gradus glorie/cum ſit eternus a parte poſt
quantũcunq; paruus in intententione pro
pter eius perpetuitatem eſſet preponen-
dus cuicunq; remiſſioni pene temporalis.
ergo Sortes conſequeretur magnum in-
cõmodũ/per hoc ꝙ ſatiſſacit pro pena de-
bita. & ſic nulli conſulendum eſſet ꝙ ſatiſ-
faceret: ſed ſolum ꝙ faceret pro beatitudi-
ne. & indiſcrete agerent ſacerdotes impo-
nendo alicui penam/quod nemo diceret.
¶ Ideo reſolutorie dico/ ꝙ ceteris paribus
& hoc dicũt oẽs doc. ꝙ ſatiſſaciens tãtum
meretur de premio eſſentiali vltra ſatiſſa-

ctionem pene q̃tum meretur: q̃uis nõ eſſet obnoxius pene: & non ſatiſſaceret. ¶Cõtra: ergo plus meretur ille qui ſatiſfacit q̃ alter qui non ſatiſfacit. & qui nõ habet obligationem ad penam. Negatur ꝙ plus mereatur. quia meritum eſt attẽdendũ ex parte premij eſſentialis. Habemus ergo has quinqꝫ difficultates terminatas. Pria an ſacerdos poſſit obligare penitẽtem ad penã ſuſcipiendam: Secũda/ vtrum peccatum ſuperueniẽs impediat ſatiſſationem pro peccatis dimiſſis: Et vtrum per opus precepti poſſimus ſatiſfacere de peccato/ vel ſolum per opera ſupererogationis: Tertia vtrum exercens opus ſatiſfactorium in ſatiſfactionem peccati alterius/ tãtum ſatiſfaciat pro altero: Quarta/ vtrum opus penale procedens ex meliori volitione &c. ſit magis ſatiſfactorium: Quinta & vltima/ vtrũ opus ſatiſfactorium ſit equaliter meritorium/ ac ſi non eſſet ſatiſfactorium: Ad argumenta doctoris/ Primũ argumentum ſoluitur in quinto articulo primi articuli principalis. Q̃tum ad recõſiliationem/ nullus poteſt de vno mortali ſatiſfacere: quin etiam de alio. ſed de ſolutione pene/ poteſt ſolui p vno & non pro alio. De congruo vni peccato debetur vna pena: puta luxurie ieiunium/ ſed non de neceſſitate/ & in caſu particulari. Item cõtritio poteſt eſſe ſatiſfactio ſufficiens q̃tum ad culpam & omnem penam: ſed non regulariter.

Diſtinctionis quindecime. queſtio ſecunda.

SECVNDO QVEro: ¶Determinatum eſt in prima queſtione de ſatiſfactione q̃ reſpicit deũ In iſta autẽ ſecunda queſtione determinat de reſtitutione in ordine ad proximum. & iſta eſt egregiſſima queſtio inter ceteras Scoti queſtiones. Querit igitur. Vtrum quicũqꝫ alterum damnificauit in rebus temporalibus: teneatur ad reſtitutionẽ/ ita ꝙ nõ poſſit vere penitere niſi reſtituat: ¶Et arguitur primo ꝙ nõ. Reſtitutio nihil eſt penitentie. ergo abſqꝫ reſtitutione poteſt eſſe penitentia. Patet antecedens. Reſtitutio nõ eſt cõtritio/ neqꝫ cõfeſſio/ neqꝫ ſatiſfactio. De primis duobus hoc notiſſimum eſt: ſcilicet ꝙ nõ ſit cõfeſſio neqꝫ cõtritio. Sed ꝙ non ſit ſatiſfactio patet: q̃a ſatiſfactio ẽ redditio volũtaria equalẽtis alias indebiti: ſed reſtitutio nõ eſt idebita imo ſemꝑ ẽ debita. ergo reſtitutio nõ ẽ illa pars penitẽtie q̃ vocaẽ ſatiſfactio. ¶In oppoſitũ arguiẽ p Auguſt. & eſt regula iuris. Nõ dimittitur pctm̃ &c. ergo ad penitẽtiã peragendã neceſſaria ẽ reſtitutio. ¶In iſta queſtione quattuor facit. Primo inquirit ortum dominiorum. vnde ortũ eſt ꝙ hoc ſit meum: & illud tuum. ¶Secundo inquirit de diuerſitate modorũ per quos dominium vnius poteſt in alterum trãſferri: ſcilicet quomodo poteſt fieri de re mea ꝙ ſit alterius. ¶Tertio/ ex ſecũdo inferet q̃ nam ſit iniuſta: & que iuſta rerum alterius occupatio: & hoc ſtatim patebit de tertio. ¶Quarto reſpondebit ad queſitum. & doctor in iſta queſtiõe ſolum loquitur de dominio ciuili: & non de originali/ nec gratuito/ ſiue euãgelico nec de dñio naturali. ¶QVANTVM AD PRIMVM/ videlicet. Vnde ortum eſt/ ꝙ iſte habeat dominium in hac re: & non ille. Dicit ꝙ hoc nõ habet ortũ/ nec ex lege naturali/ nec ex lege euangelica/ ſiue diuina. Patet p capitulum quo iure. viij. diſtin. ca. j. vbi q̃rit Auguſtinus: quo iure poſſedit eccleſia vrbes: & quaſcunqꝫ res poſſibiles poſſideri: & ſtatim ſubdit/ non iure diuino: quia iure diuino domini eſt terra/ & eadem terra & diuites & pauperes ſuffert. ergo iure diuino non poteſt dici hoc eſt meum/ hoc ẽ tuum. & concludit ꝙ ſolum iure humano iure imperatorum & regum. Iſta eſt ergo pria ppoſitio: ꝙ nõ eſt appropriatio dñiorum aliquarũ rerũ/ alicui certe & ſingulari pſone p ius diuinũ: nec p ius pure naturale ¶Secũda propoſitio. In ſtatu innocentie/

pma ꝓpo.

Lege nature vel diuina p ſtatu Inocẽtie oia fuerunt cõia.

& in pura lege naturali erant omnia cõia: ita ꝙ nihil erat vni certe pſone appropriatum/& hoc conueniẽs erat pro tali ſtatu. Patet: conueniẽter poſſidẽtur res inq̃tum huiuſmodi poſſeſſio eſt vtilis ad iſta duo/ ſcilicet ad cõmunem ſuſtẽtationẽ: & ad pacificam hominum cõuerſationẽ: ſed in ſtatu innocentie conueniẽtior fuiſſet quo ad vtrũq; iſtorum cõitas oim rerum q̃ appropriatio. ergo conueniẽs fuit pro illo ſtatu rerum cõmune dominiũ. Et hoc patet Geneſis ſecundo/ vbi datum eſt ade dominiũ rerum ad cõmunem ſuſtentationẽ & pacificam conuerſationem. Quod aũt pro ſtatu innoſcentie fuiſſet magis cõueniens cõmune dominiũ q̃ appropriatio. Patet: nullus pro tali ſtatu cepiſſet niſi quod primũ fuiſſet ei occurrens & neceſſarium. quia nõ erat adhuc peruerſitas nature. ideo nullus occupaſſet niſi quod ei fuiſſet neceſſarium: & non quod alteri erat neceſſarium.

¶ Q̃tum ad hanc propoſitionem: videlicet ꝙ nõ fuiſſet appropriatio dominiorũ in tali ſtatu. Notandũ/ꝙ in quibuſdam rebus homo habet dominium: quarũ vſus ẽ neceſſarius ad ſuſtẽtationẽ indiuidui. Alie ſunt in quibus habet dominium/quarum vſus non eſt neceſſarius ad ſuſtẽtationem indiuidui ſed ſpeciei/vt vſus femine nõ eſt neceſſarius ad ſuſtentationẽ indiuidui: ſed bene ad conſeruationẽ ſpeciei. Vnde quãdo dicunt cõiter doctores/ꝙ in ſtatu innoſcentie oĩa fuiſſent cõia: hoc verũ eſt de illis rebus/quarum vſus eſt neceſſarius ad ſuſtẽtationem indiuidui: ſed nõ eſt ſimpliciter intelligendũ de illis rebus/ quarũ vſus neceſſarius eſt ad ꝯſeruationẽ ſpẽi. Nã adam habuiſſet dñiũ ꝓpriũ i corpus Eue: & qlibet vir i corpus proprie vxoris. Adã enim fuiſſet vir Eue/& nullus alter habuiſſet dominiũ i corpus Eue: & talis appropriatio fuiſſet in ſtatu innocẽtie. ¶ Difficultas eſt/ vtrũ illi ſtatui repugnaſſet appropriatio? Difficultas.

¶ Dico ꝙ nõ. imo ex cõi ꝯſenſu potuiſſet eẽ apppriatõ: puta hoc erit tuũ/& hoc meũ & hoc erit iſtius &c. ſed in tali ſtatu fuiſſent oĩa cõia q̃uis nõ repugnaſſet appropriatio rerũ. Habemus ergo duas propoſitiones veras. Prima: nõ eſt appropriatio dñiorũ per legẽ euãgelicã. ¶ Secũda/in ſtatu innocentie oĩa fuiſſent cõia. Vltra dicit doctor Nõ eſt appropriatio dñiorũ per legem pure naturalem. Patet: naturalis lex dictat oĩa eſſe cõia: & eadẽ lex non dictat cõtraria. qa tunc eadẽ lex includeret incõpoſſibilia: & oportet ꝙ lex ſit poſſibilis. Nam bene ſequitur / hec lex dictat cõitatẽ dñiorũ. ergo nõ dictat appropriationẽ. ¶ Q̃tũ ad has tres propoſitiones: primo videtur difficultas. Dicit prima/ꝙ per nullã legẽ diuinam eſt appropriatio dñiorũ. Contra. oĩs lex q̃ habetur ex reuelatiõe ſupernaturali vocatur diuina: & lex naturalis eſt ex dictamine cõſequẽte purã naturã rei. ſed multarũ rerum fuit facta appropriatio lege diuina. Patet: filij Iſrael habuerũt dñium in terrã promiſſionis & in vaſa egyptiorũ ex lege diuina. ergo ex lege diuina. i. ex reuelatiõe ſupnaturali fuit facta appropriatio multarũ rerũ. Reſolu. 2. ꝓpoſit. 3. 1. ꝓpoſitionem.

¶ Itẽ q̃tum ad aliud dicit doctor/ꝙ lex naturalis dictat oĩa debere eſſe cõia: ergo videtur ꝙ nõ põt fieri appropriatio rerũ per legẽ poſitiuã cuius oppoſitũ ſtatim dicetur in quarto dicto. Patet ꝯña. Illa lex poſitiua nullã habet efficatiã ſi ſit ꝯtra legẽ diuinã aut naturalẽ. vt in ca. cũ inferior de maio. & obe. neq; par i parẽ. l. nã & magiſtratus de arbitrijs. ff. Sicut preceptũ inferiorũ nullũ hẽt vigorẽ ꝯtra preceptũ ſupiorũ. ergo ſi lex naturalis dictet oĩa eẽ cõia nõ põt per legẽ humanã fieri appropriatio rerũ. 3. 2. ꝓpõnem.

¶ Q̃tũ ad primũ iſtorũ. Dico ꝙ ex reuelatione ſupnaturali multa ſunt certis pſonis appropriata: & in lege moſayca & euãgelica. Nã dñiũ qđ hñt eccleſiaſtici in decimis & oblatiõibus eſt ex lege diuina. Similiter dñiũ qđ habebãt leuite in primitijs erat ex lege diuina. Similiter dñiũ in terra pmiſſionis qđ hẽbãt filij Iſrael erat ex lege diuina/ qa voco legẽ diuinã qcqd hẽmus reuelatũ a ſupiore deo. Quid ergo dicit doc. ꝙ lege diuina nõ eſt appropriatio dñiorum.

¶Dico q̄ ſic intelligitur / q̄ lege diuina nō
eſt vniuerſalis appropriatio dn̄iorum: ſed
partcularis appropriatio (vt viſum eſt) bñ
eſt ex lege diuina. Et quia lex diuina eſt for
tior q̄ quecunq̄ alia lex poſitiua & huma-
na: ſuperueniēte lege diuina in dominijs
que prius erant iſtorum efficitur alterorū.
& primi deſinunt eſſe domini: quia poſſi-
debant illa ſolum lege poſitiua: & lege di
uina dabatur alijs: ideo amittebant domi
nium. vt patet de vaſis egyptiorum / que
deus appropriauit filijs iſrael. & de regnis
quinq̄ regum poſſidentiū terrā promiſſio
nis. ¶Cōtra: habetur. xxiij. q. prima in pri
mo capitulo. q̄ lege diuina iuſtorū omnia
ſunt comnia. ergo vniuerſaliter res ſunt ap
propriate iuſtis. ¶Dico q̄ textus intelligi
tur: iuſtorum omnia ſunt cōmunia q̄tum
ad dominiū euangelicū / & gratuitū: quod
permittit plures dominos ex equo: de quo
poſtea dicetur: & nō intelligitur de domi-
nio ciuili. Q̄tum ad aliud / vbi dicitur ſi
lex naturalis dictat omnia debere eſſe com
munia / ergo quecunq̄ determinatio con-
traria (ſicut eſt determinatio iuris poſiti-
ui: ſi ſit in contrarium) nullius erit robo-
ris / aut efficatie. ¶Dico q̄ iſtius propo-
ſitionis: lege naturali omnia ſunt commu-
Expoſitio huius ppōnis lege nālī oīa ſunt cōia. nia: multiplex eſt expoſitio. Nam ſanctus
Thomas. lxiij. q. ſecūda ſecūde ſic exponit
Lege naturali omnia ſunt communia. i. lex
naturalis nullius rei certe perſone appro-
priat dominium / & non eſt intelligendū:
q̄ iſta propoſitio. omnia ſunt communia
ſit de lege naturali. quia nō poſſet per quā
cunq̄ inferiorem legem fieri appropriatio
rerū: ſed itelligiẜ vt dictū eſt: videlicet q̄ in
nulla re / nullus per legem naturalē habet
proprietatem: hoc eſt q̄ nulla eſt lex natu-
ralis: per quā dictetur hec res eſt iſtius ſin-
gularis pſone: nulla penitus eſt talis. quia
ſi eſſet aliqua lex naturalis per quā dictare-
tur hec res eſt iſtius certe perſone: non poſ-
ſet talis res ab eo aufferri / & in dominiū al-
teriustrāſferri: qđ eſt falſum. Ideo p legē na
turalē: omnia ſunt cōmunia. i. nulla ſit ap-
propriatio certe perſone / & certe rei.
¶Aliter alij exponunt vt doctor / & multi
alij: q̄ ſcđm diuerſitatem ſtatuum / diuer-
ſe leges ſūt de iure naturali. Nā hec propo 2. expoſitio.
ſitio / omnia ſunt cōmunia. non eſt ſimpli-
citer de lege naturali: ſed illa modificata ali
qua determinatione / eſt de lege nature / vt
omnia ſunt cōmunia pro ſtatu inoſcentie.
Talis ſic modificata eſt de lege nature. Da-
tur analogia. Nam ſunt aliquē propoſitio
nes cōmunes: que per diuerſas determina-
tiones appropriantur diuerſis ſcientijs. vt
iſta propoſitio / ſi ab equalibus equalia de
mas que remanebūt equalia erūt / ſecundū
determinatiōes diuerſas pertinet ad diuer
ſas ſcientias. nam ſi ſic determinetur / ſi ab
equalibus magnitudinibus equalia demas
&c̄. pertinet ad geometriam. Si ab equali-
bus numeris equalia demas: ptinet ad arith
meticam. Si ab equalibus ſonis pertinet ad
muſicā. tamē iſta propoſitio / ſi ab equali-
bus equalia demas. &c̄. non eſt geometri-
ca / nec arithmetica / nec muſica ſic indeter-
minata. Ita dicerēt iſti doctores / q̄ iſte pro
poſitiōes: omnia ſunt communia / omnia
ſunt appropriata: nulla illarum eſt de lege
naturali ſimpliciter: ſed iſta / omnia ſūt cō-
munia in lege nature vbi nulla eſt corru-
ptio: eſt de lege nature. Similiter iſta vbi ē
puerſitas nature debet eſſe appropriatio re
rum: eſt etiam de lege nature. Et confotmi
ter dicit Durandus in tractu de legibus: ſed
iſte due / debet eē cōmunitas rerum / debet
eſſe appropriatio rerum / non ſunt ſimpli-
citer de lege nature: ſed quelibet determia-
ta ſcđm diuerſas determiatiōes pōt eſſe de
lege nature & de facto ē. vt ſi ſic determinē-
tur / dēt eſſet cōitas rerū p ſtatu nature inte-
gre / dēt eē approptiatio rerū p ſtatu nature
lapſe. He due ppōnes ſic deteriate ſunt de
lege nature. Cū hoc tñ ſtat: q̄ neq̄ lex natu
re approprieт aliq̄d alicui q̄uis eni iſta ppo
ſitio debet eē appropriatio rerū / p ſtatu na
ture lapſe ſit de lege nature ita modificata
nō tamen propterea ſeq̄tur q̄ lex nature ap
propriet aliq̄d alicui. ſicut dicit Durādus.

¶Item licet iſta propoſitio: debet eſſe ſupe
rioritas inter homines pro ſtatu nature la
pſe ad cohercendum malos & premian
dum bonos/ ſit de lege nature: tamen ꝙ ta
lis ſuperioritas reſideat in iſto/ vel in illo/
non eſt de lege nature: ſed ſolū de lege po
ſitiua. Similiter dico/ iſta propoſitio eſt de
lege nature: debet eſſe appropriatio inter
homines: pro ſtatu nature lapſe: ſed ꝙ hec
res approprietur iſti: & illa illi: eſt de lege
poſitiua humana: & ꝑpterea dicit doctor
in quarto dicto: ꝙ appropriatio rerum eſt
14. lectō per legem poſitiuam. ¶Reſolutio ergo
eſt: ꝙ per legem naturalem: aut diuinam
non eſt appropriatio rerum in illo ſtatu in
nocentie: ſed debuit eſſe communitas rerū
quia pro tali ſtatu: communitas fuit magis
conducens ad communem hominum ſu
ſtentationem: & pacificam conuerſationē:
ſed pro ſtatu nature lapſe/ non debuit eſſe
talis communitas. quia fortiores reparent
pluſꝙ eſſet neceſſarium ad ſuſtētationem:
& debiliores omnino opprimerent. Ideo
ꝙtum ad pacificam cōuerſationē hominū
& ſuſtentationem/ cōmunitas rerum non
fuit decēs nature corrupte. Aliam cauſam
aſſignat ſanctus Thomas: quia ſi non fuiſ
ſet rerum facta appropriatio/ pro ſtatu na
ture lapſe: res non ita bene culte fuiſſent/ ſi
cut nunc ſunt. quia quod commune eſt ne
gligitur: ſed ipſe appropriate colluntur. igi
tur. ¶Reſtat igitur: ꝙ talis appropriatio
ſit per legem humanam facta/ & non per
diuinam/ aut naturalem: ſiue ī generali vt
viſum eſt. Et pro maiori declaratione vidē
dum eſt quid ſit dominium/ & de diuerſis
ſpeciebus dominiorum/ & earū diffinitio
nibus. ¶Vnde quadruplex eſt genus do
miniorū/ naturale/ originale/ euangelicū/
ſeu charitatiuum/ & ciuile. Dominium in
toto genere/ nihil aliud eſt: ꝙ̄ ius vtēdi ali
qua re ſcdm rectā rationem. & ius (vt dicit
Gerſon) nichil aliud eſt: ꝙ̄ poteſtas/ vel fa
cultas propinqua competens alicui ſecun
dum dictamen recte rationis/ & dominiū/
eſt illud ius competens. & ius eſt ipſa facul

[Quadruplex gen⁹ dñiorum] [Diffinitio dominij.] [Ius.]

cultas. Dominium ergo in genere/ eſt ipſa
facultas/ vel poteſtas: qua quis proxime
vti poteſt aliqua re: vel locando: vel ven
dendo: vel conſumendo &c. ſecundum
dictamen recte rationis: Quicunꝗ ergo ha
bet ius vtendi aliqua re: ſecundum dicta
men rectum habet poteſtatem propinquā
ei cōuenientem ſcdm rectam rationē: talis
dicitur habere ius & dominium in illa re.
¶Alias difficultas maior erit de ſpeciebus
dominij. ¶Dominiū naturale nihil aliud
eſt: ꝙ̄ poteſtas ſeu facultas propinqua vtē
di rebus: alicui competens/ circa vſum ali
quarum rerum/ ſecūdum regulas legis na
turalis. Hic ſupponitur: ꝙ de lege natura
li/ quilibet ꝙtum ſibi poſſibile eſt/ tenetur
corpus ſuum: & ſe cōſeruare in eſſe. & hoc
eſt naturale oībus rebus. ¶Itē: ſcdm Tho.
ſecunda ſecūde. q. lxvj. articulo ſeptimo.
Non poteſt quodcunꝗ ius poſitiuū: dero
gare iuri naturali/ aut diuino. quia nunꝗ̄
ius inferior/ poteſt derogare iuri ſuperiori
immo nullum ius poſitiuum eſt licitum:
niſi propter conformitatem ad diuinum/
aut naturale. Quelibet rerum appropria
tio/ eſt de iure pure poſitiuo. Habemus er
go tria: primum eſt: iure naturali quilibet
tenetur ſe conſeruare in eſſe. Secundū: non
poteſt ius poſitiuum derogare naturali.
Tertiū: ꝙlibet appropriatio eſt de iure po
ſitiuo. Infertur ex hoc: ꝙ ſi quis neceſſitatē
patiatur (ita ꝙ ad prolongandam/ vel ad
conſeruandam vitam ſit ei neceſſarium il
lud quod eſt alteri appropriatum iure po
ſitiuo) illud eſt iſtius patiētis neceſſitatem
quātum ad dominium naturale. Nam cui
libet patienti neceſſitatē vite (ad cuius cō
ſeruationē neceſſarius eſt vſus alicuius rei
preſentis) talis res eſt illius ꝙtum ad domi
nium naturale. Patet: ſecluſa quacunꝗ le
ge pure poſitiua illud fuiſſet ſuum: & ſub
pena peccati mortalis tenetur capere: & vti
illo. quia obligatur ſub pena peccati mor
talis ad cōſeruandum vitam propriam/ &
cum ius poſitiuū nō poſſit naturali dero
gare: adhuc eſt obligatus ad ſumendum

[Quid ſit dñium in genere.] [Dñiū naturale.] [Ius poſitiuū non pōt derogare iuri diuino aut nālī.]

illud(q̄uis aliter illud poſſideat iure poſi-
tiuo) quia habet facultatem vtendi/ſecun-
dũ rectã rationẽ. ergo lege naturali habet
dominium naturale in tali re. Dominium
em̄ naturale/fundatur in neceſſitate. & ti-
tulus dominij naturalis/eſt ipſa neceſſitas
Et eſt illud/ quod cõmuniter dicitur: iure
naturali omnia ſunt communia. ¶Forte
dices habetur in iure de furtis/ extra cap. ſi
quis: ꝙ ſi ex neceſſitate qs furatus fuerit bo
uem &c̄. peniteat ꝑ tres ebdomadas. Si in-
iungitur ei penitẽtia/videtur ꝙ capere ꝓ-
pter neceſſitatẽ eſt peccatũ. ergo ſi eſt pec-
catum: illicite capit. Igitur nõ habet domi
nium. quia futurum eſt cõtrectio rei aliene
inuito dñ̄o. Dico ꝙ glo. illius capituli ſol
uit argumentũ: dices ꝙ ſi quis ꝓpter paruã
neceſſitatem furetur: peniteat &c̄. & nõ in-
telligitur de magna neceſſitate: & extrema.
In illa autem omnia ſunt cõmunia/ de cõ-
ſecra. di. v. c. diſcipulos. ¶Replicatur. Di
cis ꝙ ſortes/qui patitur neceſſitatem: nõ ta
men extremam/accipiendo ab illo /qui ha
bet ſuperfluum peccat. ergo ſequitur/ ꝙ
ius poſitiuum derogat iuri naturali. Patet
Nam ſtando precise in lege naturali/ ſeclu
ſa quacunqȝ lege poſitiua: Sortes qui pati-
tur neceſſitatem/ q̄uis paruam / & non ex-
tremam: capiens a platone/nullam neceſſi
tatem patiente: licitum erat ei ſorti/ ſecluſa
lege poſitiua/& non licet poſita lege poſi
tiua: ergo ius poſitiuum derogat iuri natu
rali. ¶Q̄ʒtum ad hoc dico: & non facio
difficultatem quin aſſumere quãcunqȝ rem
(dummodo alius non pateretur maiorem
neceſſitatem/aut tãtam)fuiſſet licitum: ſed
non preceptum. Vltra dico: ꝙ ius poſiti-
uum poteſt bene derogare: permiſſioni iu
ris naturalis/ aut diuini: ſed non precepto
iuris naturalis/aut diuini. Ius em̄ poſitiuũ
derogat iuri diuino in hoc/ꝙ nullus con-
trahat in tertio & quarto gradibus/ quod
ius diuinum permittit: ſed nunq̄ derogat
precepto. Vnde in lege nature non fuiſſet
preceptum ſubleuare paruam neceſſitatẽ/
ſed permiſſum. ideo poſitiuum poteſt per

Margin: Dñiũ nãle fundat in neceſſitate. — Bonũ argumentũ — Solutio. — Ius poſitiuũ põt derogare ꝑmiſſiõi iuris diui ni/aut nãlis: ſʒ nõ ꝓcepto.

miſſioni iuris naturalis derogare / aut di-
uini: ſed nullo modo poteſt derogare pre
ceptis illorũ. ¶De dominio naturali po-
nuntur alique propoſitiones. ¶Prima.
Illud dominium naturale non fundatur in
charitate: quod eſt cõtra Armachanum in
dyalogo/ qui intitulatur defenſorium pa-
cis. Alias oporteret concedere/ꝙ peccator
in mortali exiſtens in extrema neceſſitate
quocunqȝ cibo vtatur: peccaret mortali-
ter. quia vteretur re aliena: & nullo modo
ſua: conſequens eſt falſum. ergo & illud ex
quo ſequitur. Et de Aliaco impugnat illũ
in tali propoſitione. Si dicas: ergo talis e-
rit perplexus: quia ſi vtatur tali cibo & ca-
piat: peccabit: ſi nõ capiat/etiam peccabit.
quia aget contra preceptum iuris natura-
lis de cõſeruando ſe in eſſe. Et hoc argumẽ
tum facit Armachanus contra ſe/& reſpõ-
det/ꝙ non erit perplexus: ſed poterit peni
tere de peccato/& capere rem neceſſariam:
dummodo ſe poſuerit in gratia. ¶Secun- 2. ꝓpõ
da propoſitio. Iſtud dominium naturale
conuenit creature rationali ex dono dei.
Patet geneſis primo. Dedi vobis omnem
herbam: & vniuerſa ligna. &c̄. Ergo do-
minium quo vti poteſt aliquis in ſubleua-
tionem: & vite neceſſitatem: competit illi
ex dei donatione. Et hanc etiam ponit Ar-
machanus: oſtendens ꝙ deus ſit omnium
ſupremus dominus. Nullus enim habet
dominium/niſi ab ipſo deo collatum / ex
pura & liberali donatione. ¶Tertia pro- 3. ꝓpoſitõ
poſitio. nullus poteſt abdicare a ſe hoc do
minium vniuerſaliter: nec q̄tum ad certam
ſpeciem cibi: aut potus. Et hanc etiam po-
nit Armachanus in ſecundo libro. capitu-
lo vigeſimoſeptimo. Prima pars huius ꝓ-
poſitionis patet: quia ſi ſimpliciter abdica
ret per votum/aut alio modo: quencunqȝ
vſum cuiuſcunqȝ creature: non obſtãte ne-
ceſſario vſu illius ad vitam eſſet homicida
ſui. Patet: nam ſi non paſco fame morien-
tem: ſum homicida illius: ergo & mei ſi nõ
paſcã me. Secũda pars illius poſitionis pa
tet, ꝙ nec põt aliqs: alicuius certe ſpẽi: aut

Margin: ꝓpõnes de dñio nãli. Prima. — Dñiũ nãle nõ fundat i charitate.

cibi/aut potus hoc dominium ſimpliciter abdicare. Hoc eſt: nunq̃ poteſt fieri votū de non comedēdis carnibus/aut de nō potando vino: in quocūq̧ caſu & euentu. Patet argumēto cōmuni. ꝙ Carthuſiēſes poſſunt aliquādo comedere carnes/nā poteſt accidere caſus/in quo vſus illarum erit neceſſarius ad vitam cōſeruādam: puta ſi nō reperiatur aliud cōmeſtibile: niſi cōmederent in tali caſu eſſent homicide ipſorummet. ergo nō poſſunt quocūq̧ voto: ſimpliciter abdicare iſtius cibi/aut potus naturale dominium/quia dominiū naturale nichil aliud eſt: q̃ facultas aſſumendi rem ſimpliciter neceſſariam/ad conſeruationē ſui: & ad vſum ſui neceſſarium/ ſecūdum regulas iuris naturalis: ſed in caſu ꝑdicto neceſſarius eſt vſus iſtius cibi/ ergo iſte obligatur ſumere illum/& ſi obligatur ſumere/ergo eſt in ipſo facultas vtendi illo/ſecundū regulas iuris naturalis/& ſi ſit in iſto talis facultas/ergo eſt in ipſo dominium naturale: ideo tertia poſitio ē vera/videlicet ꝙ ſicut nullus poteſt vniuerſaliter in omni re abdicare dominiū naturale: ita nec poteſt vniuerſaliter abdicare a ſe vſū alicuius certe ſpeciei/aut potus. Ideo qui vouent nunq̃ bibere vinum/aut nūq̃ comedere carnes: debet intelligi extra caſum neceſſitatis. & ſic probabilius eſt tenere ꝙ Carthuſiēſis in extrema neceſſitate tenetur veſci carnibus: ſi non poſſet aliter conſeruare vitam ſuam immo etiam tenetur aufferre in tali caſu ab alio ſi alter non tantum/vel plus indigeret. & ad hoc tenetur dominio naturali. & nullus poteſt abrenunciare ſimpliciter & abſolute tali dominio/in omnem euentū: etiam q̃tum ad certam ſpeciē: ſed bene poteſt ad aliquod tempus. ¶Hic inſunt conſequenter alique difficultates. ¶Prima difficultas eſt: vtrū iudex humanus poſſit aliquem priuare iſto dominio naturali? Notum eſt/ꝙ poteſt aliquē priuare dominio ciuili. Patet de preſcriptione. ¶Secūda difficultas eſt/quia tale dominium competit creature ex dono dei: vtrū deus poſſit priuare creaturam tali dominio. ¶Quantum ad primam difficultatem Tho. equiualenter rñdet ꝙ non. ſecunda ſecūde. q. lxix. articulo quarto. in ſolutione ad argumentū ſecūdum. Dicit ꝙ iudex ſecularis non poteſt hominem cōdemnare/vt ſibi ipſi inferat mortem: ſed bene vt patiatur illatam ab altero. Et concludit ex hoc: ꝙ iudex ſecularis non poteſt me cōdemnare (ſaltem vt tenear ei obedire) vt faciam aliqd ad quod ſequatur mors. Poteſt bene alteri precipere vt faciat aliquid/ad quod ſequatur mors mea/ſtatim ſubdit: hinc ſi iudex ſecularis condemnet aliquem vt fame pereat: & ſubminiſtretur ei occulte cibus/poteſt comedere. ꝙ ſi non comederit: ſeipm̄ occidit/ & peccat ſecundum Tho. quia eſt homicida ſui: ergo tenetur tunc ſumere/non obſtante tali condemnatione iudicis. quia eſt illi facultas ſecundum leges naturales/& rectā rationem vtendi tali cibo. ergo in eo (non obſtante tali condēnatione) perſeuerat dominium naturale. & credo hoc veriſſimū: ꝙ ius qd̄cunq̧ poſitiuum/ nō poteſt derogare iuri naturali. ideo iudex per quācunq̧ ſententētiā/nō poteſt me priuare hoc dominio naturali/quia hoc maxime eſſet/ precipiendo ꝙ non comederē de tali cibo ſed ſuperueniente neceſſitate (non obſtante tali precepto) teneor illum cibum ſumere. Patet. nam Chriſtus dicit: ꝙ Dauid poſitus in neceſſitate/qui propter illam comedit panes propoſitionis/non peccauit. & excuſat illum a peccato. Math. x. Quia Dauid non peccauit propter neceſſitatem: cōcludit ideo: nec diſcipuli euellentes ſpicas in die feſto propter neceſſitatem famis. ergo iudex per ſuū preceptū nō pōt me priuare dominio naturali. ¶Contra deus eſt dominus vite & mortis/& poteſt alicui ꝑcipere ꝙ ſe occidat: ergo poteſt deus alicui precipere/ꝙ abneget a ſe cibum neceſſariū ad conſeruationē vite. Et ſi hoc pōt/ergo pōt priuare hoīem dñio naturali/q̄ tale non cōpetit alicui/niſi ex dono dei liberali/ſi liberaliter dat. ergo poteſt aufferre. Igi

Quid ſit dñius naturale.

Carthuſienſis in extrēa neceſſitate tenetˀ veſci carnibus ſi aliter ſi poſſet euitare mortē.

an iudex poſſit aliquē puare dñio nāli

De⁹ pōt aliquē ꝑuare dñio naturali.

tur poteſt deus hoc dominio priuare crea-
Regula. turam. Et hoc verū eſt. Dico ſecundo: ꝙ ſi
dederit alicui preceptū/ vel aliquibus/ vel
toti cōmunitati de non comedendo de cer
ta ſpecie cibi/ aut potus/ & in precepto nō
incluſerit caſum neceſſitatis: ſuperueniente
neceſſitate/ credendū eſt ab illis/ quibus eſt
preceptum: ꝙ ille caſus non cōprehēditur
Regula. ſub precepto. Ratio iſtorum eſt. Quando
cunqꝫ ſunt aliqua duo precepta: & vnū eſt
pure poſitiuum ꝗuis diuinū: & aliud non
eſt pure poſitiuum: ſed eſt aliquomodo na
turale. ſi occurrat caſus obſeruationis incō
poſſibilis illorum duorum preceptorū/ ita
ꝙ nō ſtat vtrūqꝫ ſimul obſeruare/ neglecto
quod eſt pure poſitiuum obſeruādum eſt
illud qđ non eſt pure poſitiuum: ſed quod
eſt aliqualiter naturale. qa magis obligat.
Vnde preceptum de ſeruāda vita propria:
nō eſt pure poſitiuū. & preceptū de abſti-
nendo ab hoc cibo/ eſt pure poſitiuum: &
nullomodo naturale. Ideoquādo illa duo
ſimul occurrūt: & ſunt incōpoſſibilia/ tunc
ſtandū eſt precepto/ quod participat de iu
re naturali. Eodēmodo ſicut dictum eſt de
Dauid: non reperit niſi panes propoſitio-
nis/ & erat ei neceſſarium comedere/ quod
erat cōtra diuinum preceptum/ vel trāſgre
di preceptum de ſeruāda vita. ergo nō pec
cauit negligendo diuinum/ & obſeruādo
naturale. quia in precepto de non comedē
dis panibus propoſitionis/ nō includeba-
tur quicunqꝫ caſus particularis: tunc ab ip-
ſo Dauid eſtimādū erat: ꝙ talis caſus neceſ
ſitatis erat exceptus. Tertio dico. ꝙ ſi deus
daret preceptum cū iſta clauſula etiā in ca
ſu neceſſitatis: eſſet priuatus a deo hoc do-
minio naturali. ¶ Contra: deus nō poteſt
diſpenſare contra legem naturalem. ergo
cum ſit de lege nature/ ꝙ tenear comedere:
nō poteſt facere quin tenear/ in tali caſu. er
go non poteſt facere quin habeam faculta
tem/ ſecundum leges nature: & quin habeā
dominium naturale. ¶ Dicūt doc. antiqui
vt ſan. Tho. ꝙ i lege pure naturali/ nō po-
teſt deus diſpenſare. Dico/ ꝙ ſeipſum con-
ſeruare in eſſe: non eſt de lege pure natura-
li: ſed ſe non occidere auctoritate propria/
eſt de pura lege naturali: ſed auctoritate il-
lius qui habet ſubſtātiam & eſſe rei in ſuo
dominio: non eſt de lege naturali. immo ſi
ſit de lege aliqua: eſt ſolū de lege poſitiua
diuina. Ideo dico ꝙ ſe non occidere in vni
uerſali: non eſt preceptum ſimpliciter de le
ge pure naturali. ſed non occidere ſeipſum
auctoritate propria eſt de lege pure natura
li. Superueniente ergo auctoritate dei pro-
hibētis poſſū licite a cibo neceſſario ad cō-
ſeruationē me vite abſtinere: & illicite acci
perem/ & peccarem. ergo pro tunc non ha
beo tale dominium naturale. quia non ha
beo facultatem licite capiendi. Ideo domi-
nio naturali/ deus pōt me priuare: ſed non
iudex ſecularis/ ſeu humanus. ¶ Dictū eſt
ergo/ & habetur in gloſ. de fur. ꝙ propter
neceſſitatem/ quacunqꝫ re exteriori eſt mi-
hi licitum vti: & habeo dominium natura Argumētū ſcholę.
le in illa re. ¶ Contra. ergo ſi eſſet alicui ne
ceſſarius vſus mulieris aliene/ & non ſue.
tunc licebit illa vti ꝗuis nō ſit ſua vxor: pu
ta ad infirmitatem vitandā/ vel ad ſanitatē
recuperandā/ & conſequendā. & eſt argu-
mentum qđ fit cōmuniter in ſchola/ ꝙ for
nicatio: immo adulterium/ non ſit peccatū
Dicunt Doc. ꝙ non poteſt accidere caſus/ Solutio.
in quo ſimpliciter & abſolute ſit neceſſaria
cōmixtio carnalis/ ad conſeruationem vi-
te. ſed hoc dato ꝙ accideret: non eſt ſimile/
ſicut de potabilibus & comeſtibilibus. qa
talia ſunt de per ſe ordinata/ ad cōſeruatio
nem indiuidui: ſed vſus mulieris nō eſt de
per ſe ordinatus/ ad cōſeruationem indiui
dui: ſed ſolum ſpeciei. Et ideo ꝗuis accide-
ret talis caſus/ quia talis concubitus nō eſt
ordinatus ad conſeruationē vite. & habeo
preceptum legis naturalis de nō mechādo
ideo argumētum non cōcludit. Vnde no-
tandum: ꝙ vna lex naturalis/ poteſt in caſu
particulari alteri preiudicare.
¶ SIT ERGO quarta cōcluſio. Dicit pñr
doc. ꝙ lex poſitiua requirit in legiſlatore/
prudētiā & auctoritatem. illa duo ſcilicet

auctoritas/requirunt ſimul. Primũ patet/
quia niſi legiſlator ſit prudẽs/ nõ poterit
dictare de agibilibus: & ꝓcognoſcere vtili
tatẽ legis. ergo ĩ legiſlatore requiriť prudẽ
tia. & hoc intelligiť in ſe vel in conſiliarijs
quibus vtitur in ꝯdendis legibus. Secũdũ
patet: ꝙ requiratur auctoritas. quia dicitur
lex a ligando. ſed nullum poterit lex ligare
niſi procedat ab illo qui habet auctoritatẽ
& precipuũ quod requiritur eſt auctoritas
preſuppoſita prudentia vel in ſe vel in cõ
ſiliarijs. Vnde duplex eſt auctoritas/ que (Duplex auctoritas.)
dam eſt paterna que fundatur in iure natu
rali & nõ ſolum ex iure poſitiuo. & eſt au (Auctoritas paterna.)
ctoritas/ qua vtitur pater in eos qui ab ipo
deſcenderunt ꝗuis ſint de diuerſis polirijs
Alia eſt auctoritas politica q̃ nõ eſt ex iure (politica.)
naturali: ſed poſitiuo ſiue ꝯſiſtat ĩ vno ſiue
in pluribus. Aliqñ cõſiſtit in vno & vocať
regalis. Aliquãdo in paucis & vocať Ari
ſtocratica aliquando in multis & vocať ti
mocratica: vt ego declaraui legendo Occã
de poteſtate ſummi põtificis. Vnde aucto
ritas politica conſiſtit & reſpicit eos qui ſi
mul politice viuunt. Aliquando in vno.
Aliquãdo in aliquibus ſimul iunctis: ita ꝙ
nullus ſeorſum habet illam: ſed ſimul iun
cti habẽt/ & nullus ſeorſum poteſt aliquid
illius poteſtatis exequi niſi ex cõmiſſione
aliorum. ita ꝙ ſi aliquid attentaret tanq̃ or
dinarius nihil valeret ſua ſententia. vt ſunt.
domini de parlamẽto. ordinarie nihil poſ
ſunt niſi ſimul queadmodum etiam eſt de
capitulo nullus eorum habet poteſtatẽ ſed
totum capitulum. Vnde ſi tales in quibus
eſt iſta poteſtas ſint in pauco numero: pu
ta quatuor/ aut quinq̧/ vel ſex vocatur ari
ſtocratica. ſed ſi ſint valde multi illã haben
tes: vocatur timocratica. Dare enim certũ
& determinatum numerũ & punctualem/
in quo debent eſſe eſt difficile. Vnde dicit
doc. ſiue talis poteſtas cõſiſtat in vno ſiue
in pluribus eſt introducta iure humano ſci
licet a libero conſenſu populi. Nullus enĩ (Dauid et Saul a ꝗ fuerũt regnum.)
naturaliter naſcitur rex: & tenendo ꝙ deus
dederit Dauidi & Sauli regnũ: hoc tamen

non fit regulariter tñ tenẽdo. ꝙ nõ dede
rit habuerunt ex conſenſu populi ex eo ꝙ
populus illis dederit & ſe illis ſubiecerit.
ex tali libero conſenſu conſequitur aliquis
poteſtatẽ que dicitur regia. & ſi cõſentiant
in paucos ex tali cõſenſu conſequuntur au
ctoritatem politicam/ ariſtocraticã/ vel in
multos timocraticam. & ſic ex tali conſen
ſu populi omnis poteſtas ſiue regalis/ ſiue
ariſtocratica / ſiue timocratica habuit ori
ginem. Epilogus ad intelligendũ quomo (Epilogus.)
do fuerunt facta dominia poſita eſt diſtin
ctio dominiorum/ & dictũ eſt de dominio
naturali quod eſt quedam facultas: ſeu po
teſtas aſſumendi rem/ in ſui vſum ad suble
uandam neceſſitatem. Dictum eſt ſecundo
ꝙ tale dominium nõ fundatur in charitate
quia in peccato exiſtẽs: ſi patiatur neceſſita
tem alicuius rei habet dominium naturale
in illa. Tertio/ ꝙ illud eſt ex dono dei. Ge
neſis primo. Dedi omnẽ herbã &c̃. ſubdit
dedi: vt ſint vobis ĩ eſcam. Quarto. nullus
põt a ſe abdicare tale dominiũ. quia poſtq̃
competit iure diuino: vel naturali per nul
lũ poſitiuũ ius poteſt a ſe abdicare. Quin
to. nullus poteſt ſimpliciter & abſolute in
omni euentu abdicare aliquam ſpeciem ci
bi aut potus &c̃. Sexto. iudex humanus ſi
ue ſecularis non poteſt aliquem in penam
peccati priuare dominio naturali quia tale
non eſt ex iuriſdictione hũana ſed ex dono
dei. Vltimo. deus poteſt aliquem priuare
hoc dominio naturali: & põt ꝓcipe ꝙ nõ
comedat in extrema neceſſitate ſicut poteſt
precipere alicui ꝙ ſe occidat: vt patet de Sã
ſone. ¶ Conſequenter determinãdũ eſt de
alijs ſpeciebus dominiorũ. puta de domi
nio origiali/ & de gratuito ſeu charitatiuo
& apud alios auangelico. Vnde ſecundũ
aliquos dominium euangelicũ diſtinguiť
a gratuito. Dominium originale ſecundũ (dominiũ originale)
de gerſono: eſt dominiũ pluribus ex equo
cõpetens in abdicabile: ſeruata iuſticia ori
ginali. ſeu clarius. ¶ Eſt poteſtas alicui cõ
petens vtendi quibuſcunq̧ rebus ſecundũ
leges iuſticie originalis. Vnde ex dictis de

gerſono eſt difficile videre quomodo diſtiguitur a dominio naturali: ſed alius doctor nititur oſtendere differentiā. Dicit eñ vt patet Geneſis primo. Ade fuit dictū ꝙ comederet de omi fructu arboris cuiuſcūqꝫ exiſtentis in paradiſo excepto fructu ligni vetiti. Item fuit dictū Ade: dominamini piſcibus maris volatilibus & animātibus terre: ita ꝙ vltra dominium datum ei ſup fructus fuit ei datum dominium ſuper animātia: & dominium datum ſuper fructus fuit ad vtendū illis ad conſeruationem vite: ſed dominium datū ſuper piſces & cetera animantia nō fuit ad vtendū eis pro conſeruatione vite (quia ſi permāſiſſet in iuſticia originali tātū comediſſet herbas & fructus & nō animalia) ideo primū dominium datū fuit ad veſcendū. Secūdum vero nō: ſed ad facile & ſine labore eos congregandū. Nā ſi iuſſiſſet animantibus: vt cōgregarent ad iuſſum eius fuiſſent ꝯgregata: ſiue fuiſſent aues: ſiue piſces: ſiue cuiuſcunqꝫ generis ad iuſſum eius cōgregata fuiſſent. Ideo fuit illi datum dominium ad facile cōgregandū vt in ipſis moderate delectaret: & iſtud dominium ad facile congregādum fuit dominium originale. quia erat fundatum in iuſticia originali: ita ꝙ illa retenta non poterat tale dominium perdi & illa perdita obſeruari. Igitur dominium originale nichil aliud eſt ꝙ talis poteſtas ſeu facultas quam habebat ſuper animātia fundatū in iuſticia originali. Vnde Adam poſt peccatū non perdidit dominium naturale in neceſſitate poſitus ſuper animātia: ſed perdidit dominium originale: quia ad iuſſum eius nō cōgregata fuiſſent ſicut añ peccatū. ¶ Sed dominium gratuitū ſeu euangelicum ſeu charitatiuum eſt poteſtas vtēdi rebus quibuſcunqꝫ fundata in charitate gratum faciente cōueniens pluribus ex equo. Nam exiſtēs in charitate: habet poteſtatē aſſumendi res in ſui vſum ad conſequutionem felicitatis. ¶ Hoc eſt. quilibet habēs charitatem quacūqꝫ re data poteſt illam aſſumere in vſum per actum voluntatis. i. illam poteſt amare ſi ſit amabilis: vł odire ſi ſit odibilis amore vel odio quo merebitur vitam eternam. Ideo tale dominium non eſt aliud ꝙ poteſtas data in charitate qua poteſt vnāquāqꝫ rem aſſumere in facultatem voluntatis ad conſequutionem felicitatis eterne. quia in ita aſſumēdo. i. amando: vel odiendo. merebitur eternam gloriam. & ſic tale eſt fundatū in charitate: & quilibet exiſtēs in charitate habet ſuper quācunqꝫ creaturā mundi tale dominium gratuitū: ſed de iſto non eſt hic ad propoſitum. ¶ Doctores aliqui faciunt differentiam inter dominium euangelicum & gratuitum. Nam in lege nature & in veteri teſtamento / & in lege veteri. & in ſtatu innoſcentie erat dominium gratuitum & nō euangelicum. quia dicūt ꝙ euāgelicum eſt poteſtas ex euāgelio alicui vel aliquibus tradita. Vnde Chriſtus apoſtolis & diſcipulis & ſucceſſoribus dedit plures poteſtates que ante euāgeliū nunꝗ fuerunt aliquibus conceſſe: aut cōmiſſe. vt poteſtatem abſoluēdi a peccato / poteſtatem excōmunicandi & abſoluendi ab excōmunicatione / tales poteſtates vocantur dominia euangelica diſtinguēdo dominiū euāgelicum cōtra gratuitum. ¶ Aliud eſt dominium ciuile ſeu humanum de quo iā ad propoſitum. Quid autē ſit illud multi varias dāt diffinitiones. Nam Armachanus in quarto de paupertate Chriſti dicit / ꝙ eſt creature rationalis mortalis auctoritas ſeu poteſtas ſiue ius / poteſtas inꝗ radicalis ciuiliter acquiſita vtendi re aliqua plene legi poſitiue ſubiecta cōformiter ad rectam rationem. Dicitur primo auctoritas ſiue poteſtas quod idem eſt. quia omne dominiū qualecūqꝫ ſit: eſt poteſtas. ¶ Dicitur notanter creature rationalis mortalis. Nam irrationales creature non habēt dominium ciuile nec naturale: vt aliqui volūt. Nam cū dicit deus Geneſis primo. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſup terrā & vniuerſa ligna que habēt in ſemetipſis ſemen generis ſui: vt ſint vobis in eſcam & cunctis animantibus terre. Inſinuauit ꝙ

dominiū gratuitū

dominiū ciuile ꝯ armachanū

dominium naturale reſidebat penes Adã/
certum eſt ꝙ bruta non habẽt dominium
ciuile cum nõ habeant conſenſum. Dicitur
creatura rationalis mortalis. quia omne ta
le dominium ciuile eſt ad vſum rerũ & cõ-
ſeruationem vite & pacis cũ imortales nõ
indigeant re aliqua ad conſeruationem vi
te. Inſuper ponit ciuiliter acquiſita ad diffe
rẽtiam dominij naturalis & originalis. qa
illa non ſunt ciuiliter acquiſita. i. ex populi
conſenſu. Vtẽdi re aliqua plene. Dicit ple-
ne q̃tum ad omnem modum vſus liciti il-
lius rei. i. ad donandum vel locandum vel
transferendum/ vel impignorãdum. & ſic
de alijs generibus vſuum. Dicitur notãter
vtẽdi re aliqua legi poſitiẽ ſubiecta. ¶Pro
De intro ductione iuris ciui lis. cuius diſtinctione notandũ/ ꝙ dominium
ciuile eſt hoc modo introductũ ſiue acqui-
ſitum. Nam ſtando preciſe in lege natura-
li quacunq; re ciuiliter erat licitum vti. An
teq̃ eſſet lex poſitiua erant homines prece-
dentes/ & quacunq; re quilibet indifferen-
ter poterat vti/ & nulli erat prohibitũ qua
cunq; re vti. Tunc ex cõmuni conſenſu vel
ex conſenſu alicuius (cui populus dedit au
ctoritatem) factum eſt ꝙ quibuſcũq; certis
rebus certe perſone conceſſis ad vſum: vni
uerſaliter alijs prohibitum eſt vti illis: niſi
ex conſenſu illius perſone/ ex illa prohibi-
tione qua prohibitũ eſt certis rebus vti ali-
quibus perſonis & ex conceſſione qua con
ceſſum eſt huic pſone hac re vti. iſta aucto-
ritas ciuiliter acquiſita plene vtendi his re-
bus vocata eſt dominiũ ciuile/ & ex hoc ſa-
tis patet clare diffinitio Armachani. Aliter
diffinit gerſon: ſed ille due diffinitiões qua
ſi coincidũt. Dominium ciuile (ait) eſt do-
Dñium ci uile ſcdm de gerſo no. minium occaſione peccati introductũ/ nõ
competens pluribus ex equo retinibile &
abdicabile: ſeruata & non ſeruata charita-
te fundatũ in lege ciuili ſeu poſitiua. Dicit
occaſione peccati. & ſic tangitur ratio qua
re eſt introductũ/ quia propter peccatũ. &
in ſtatu innoſcentie non fuiſſet niſi natura
le & originale & gratuitum. Non compe
tens pluribus ex equo: quia qđ conceſſum
eſt certe perſone vti alijs eſt prohibitũ niſi
ex conſenſu illius perſone. Dicitur retinibi
le & abdicabile &c. qa dominus rei ſeruata
charitate poteſt retinere & abdicare/ ſimili
ter etiã non ſeruata. ¶Occã aliquo modo Okam.
differt ab iſtis ponẽs diſtinctionẽ dominij
ciuilis. Nam ſecundũ eum dominium ciui
le capitur dupliciter. Vnomodo large. &
ſic nichil aliud eſt niſi poteſtas radicalis &
primaria humana vendicãdi rem: & defen
dendi in iudicio humano. Poteſtas huma
na ponitur ad differẽtiam poteſtatis natu-
ralis/ originalis/ & diuine. Nam habẽs do
minium iure naturali: vt patiens neceſſita-
tem non habet iure ciuili. Dicitur radicalis
ſiue primaria/ ſiue principalis quod idem
eſt ad differentiam poteſtatis quam habet
procurator: vt ſi dederim procuratoriũ cer
te perſone alienandi res meas talis procura
tõr nõ habet dominiũ in rebus meis. quia
non habet niſi poteſtatẽ ſubdelegatã: neq;
habet radicalem. & per hanc particulã pa-
tet/ ꝙ mendicantes non habẽt dominium
primariũ & radicale in rebus vſu cõſumpti
bilibus: ſed poteſtas illa primaria reſidet ĩ
ſummo põtifice: vel apud eos qui dederũt
& ipſi mendicantes habent ſolum delega-
tam. ¶Vltima particula etiam ponitur ad
differentiam dominij naturalis & origina
lis. ¶Aliomodo capitur dominium ciuile
ſtricte/ & eſt poteſtas humana principalis
rem vendicãdi in iudicio humano & ĩ om
ni genere vſus nõ prohibita a lege natura-
li vẽdere/ nec locare/ neq; dare: nec permu-
tare. Et iſtomodo ſatis concordat cũ diffi-
nitione Armachani. Dicit om̃i genere vtẽ
di propter eccleſiaſticos/ qui in bonis eccle
ſie immobilibus habent dominium ciuile
largum. quia habẽt poteſtatem ſi quis res
immobiles eccleſie occupet: eas in iudicio
humano defendere. ſed in talibus non ha-
bent dominium ciuile ſtricte captum. quia
nõ poſſunt eas vendere. q̃tum vero ad res
mobiles/ poſſunt transferre in aliquẽ & in
quẽcunq;: ſed predia non poſſunt vẽdere.
Ideo q̃uis in illis habeant dominium ciuile

large:non tamē ſtricte. & q̄to plures vſus
conceſſi lege naturali eis prohibentur tan-
to habēt minus de dñio. Dominium ergo
ciuile/nihil aliud eſt q̄ auctoritas humana
humanitus acquiſita/ vni ſoli competens
circa aliquam rem/ propter prohibitionē
factam alijs illa re vti. Ideo captum in toto
ambitu. Dominium ciuile/nihil aliud eſt
q̄ poteſtas humana aliquas res lege ciuili
pertractandi. Iſtis ſuppoſitis (vt dictū eſt)
duplex eſt politia. ſcilicet paterna/ & ciui-
lis. Ciuilis diuiditur in regalem/ariſtocrati
cam/& Thimocraticam. Et ſicut dicit Ari-
Tres cōītates. ſtoteles in primo politicorū: ſunt tres com
munitates. Quedam vocatur domus. Que
dam vicus. & quedam ciuitas. Cōmunitas
domus eſt impfecta. & ſunt tres combina-
tiones ſcilicet ꝯbinatio domini ad ſeruos.
Combinatio vxoris ad virum. & patris ad
filios. Q̄tum ad primam combinationē/
ſiue habitudinē: dominus dominatur ſer-
uis dominio deſpotico. i. habet plenā po-
teſtatem vtendi illis ad propriam vtilitatē
& nō ad vtilitatē eorum quibus vtitur. vt
quēadmodum dominus vtitur pecoribus
ſuis ad ſuam propriam vtilitatē: ita domi-
nus vtitur ſeruitio ſeruorum. Dicitur eñ
deſpotes deſpoſtes. i. dominans ſiue principans ad
vtilitatē propriam. Et differt deſpoſtes a
dominio regali. qa rex nō vtitur ſubditis
ad vtilitatem ſuam propriam: ſed ſubdito-
rum & cōitatis. Maritus antem habet do-
minium non deſpoſticum ſuper vxorem:
ſed marítale. nam in aliquibns/ mulier ha-
bet tantam poteſtatem ſicut vir imo ſunt
pares vt in actibus carnalibus/ quātum ad
hoc eſt equalis poteſtas. Sed pater ſuper fi-
lios non dñatur dominio deſpotico: ſed
(vt dicit Occā) illud dominiū (quo domi
natur pater filijs) magis aſſimilatur domi-
nio regali. Nam in domo perfecta. i. q̄ nō
eſt pars cōmunitatis perfecte: hoc eſt ciuita
tis/ vel vici: vt quādo Adam erat ſolus cū
filijs/ vel Noe cū ſuis poſt diluuiū/ tūc pr̄
habebat talē poteſtatē ſuper filios ſicut rex
in regno puta cohercēdi ſi deliq̄ſſent. imo

videtur Occam dicere ꝙ in domo que nō
eſt pars ciuitatis aut cōmunitatis perfecte
pater habet tantam poteſtatem cohercivā
ſuper filios ſicut rex. imo pater poteſt con-
demnare ad mortem. ¶ Secūda cōmunitas
eſt vicus. & eſt congregatio plurium do- 2. cōitas.
morū: ſed non eſt ciuitas ſi talis vicus non
ſit pars perfectioris cōitatis. puta ꝙ nō ſit
pars regni/ vel ciuitatis: vt forte quādo fue
runt centum domus ex filijs Noe. Tunc di
cit Occam. Cōueniēs eſt ꝙ omnes domus
facientes vicum deſcenderint in vnū / qui
regeret eos dominio paterno: ſed ſi non de
ſcenderint ab eodem ſed a diuerſis/ tunc cō
ueniens fuit/ ꝙ ex conſenſu oīm/ vel maio
ris partis / aliquis regat eos dñio regali. q̄-
uis propter paucitatem non debebat dici
rex. ¶ Sed ciuitas eſt congregatio perfecta: Quid ſit ciuitas.
& tūc debet regi dominio politico/ vel re-
gali/ vel ariſtocratico/ vel thimo. Regalis
poteſtas in vno reſidet. Ariſtocratica reſi-
det in paucis qñ videlicet ī aliquot paucos
cōſēſit populus. Et thimocratica qñ ppl's
ꝯſēſit ī valde mltos puta cētū/ vel ſupra cē-
tum. Vnde dicit Occam in dya. ꝙ ſicut eſt
poſſibile/ ꝙ vni ſoli detur auctoritas: ita ē
poſſibile ꝙ duobus/ aut tribus in ſolidum
detur illa auctoritas ita ꝙ quilibet in ſoli-
dum habet illam poteſtatem: ſicut aliquan
do fuerunt duo imperatores quorum qui
libet vocabatur imperator in ſolidum. Si-
militer etiā Auguſtinus fuit coepiſcopus
Hyponēſis cū Valeriano adhuc ſupſtice- Valerius
Valeriano: ergo eſt poſſibile ꝙ vna cōitas
in duos conſentiat/ ꝙ quilibet auctoritatē
habeat in ſolidum. ſicut eſt poſſibile ꝙ cō
ſentiat ꝙ nullus illorum habeat ſeorſum:
& ꝯſentiat populus in quattuor ſimul iun
ctos: ita eſt poſſibile ꝙ in duos/ & ſimul iū
ctos/ & ſeorſum. Sed queritur vtrum talę
dominium inter illos duos ī ſolidū ſit re-
gale. vel Ariſtocraticū: ¶ Dicit Occam: ꝙ ē
regale/ & de ratōne dominij ariſtocratici/
vel thimocratici eſt: ꝙ poteſtas reſideat in
aliquot ſimul iunctis/ & nō ſeorſum. & al-
ter ſeorſum non poterit aliquid ſolus face-

re:niſi ex cōmiſſiōe aliorum:& omnis poteſtas primaria cōpetens vni ſoli vocatur regia. Dicit ēt ꝙ:ſi duobus ſeorſū ſup aliqđ regnum eſſet auctoritas regia cōceſſa:ita ꝙ quilibet in ſolidum poſſet exercere que ſūt regis/quilibet eorum eſſet rex. & eſſet communis poteſtas regalis in tali caſu. ¶ Iſtis ſuppoſitis dicit Sco. ꝙ iuſta potuit eſſe diuiſio/ vel a patre auctoritate paterna/vel auctoritate regia diuidente/vel ariſtocratica vel timocratica diuidente. ꝙ potuit eſſe a patre patet. Nā veriſimile eſt/ꝙ noe poſt diluuium fecit/ꝙ vnus occuparet hāc partem/cum prohibitione ne alter illam occuparet:niſi ex conſenſu prioris. Vel ſtat/ꝙ communiter vixerunt quouſq; fuerint maxime multiplicati. & tūc eſt poſſibile/ꝙ ex cōmuni cōſenſu fuit creatus vnus ſuperior auctoritate cuius fuit ipſis terra diuiſa. Vel eſt poſſibile:ꝙ ex conſenſu ipſorūmet(anteꝗ aliquem ſuperiorē eligerent)diuiſerūt terras:& ſimul conuenerint / ego vtar iſta re/ & tu illā/ & nullus poterit vti illa/niſi ex auctoritate & cōmuni cōſenſu omnium ſe ad hoc obligantiū/ſicut dicit Abraham Loth fratri ſuo elige ꝗ vis partē:ex cōſenſu duorum factū eſt/ꝙ vna pars fuerit vnius/ & altera alterius. & cōſenſu mutuo ſe obligauerunt. ¶ Reſolutio eſt:ꝙ talis ſeparatio dominij fuit vel auctoritate paterna/ vel regia / vel ariſtocratica / vel tymo. vel ex conſenſu ipſiuſmet populi.

De tranſlatiōe dominij.

¶ DE SECVDO ARTICVLO ¶ Poſtꝗ viſum eſt ī primo articulo de appropriatione dominij/cōſequenter doctor inquirit in iſto/quomodo poteſt fieri tranſlatio in alterum? ¶ Pro declaratione preſupponendum:ꝙ poteſt fieri tranſlatio dupliciter. Vno modo ꝗtum ad dominium: ita ꝙ iſta res non ſit amplius illius cuius erat: ſed ſit alterius/cuius prius non erat. Alio modo ꝗtū ad vſum: ita ꝙ prior remaneat dominus illius rei: ſed dat licentiam alteri vtendi tali re/qui prius nō habuit auctoritatem vtendi:& talis auctoritas vtendi/nō eſt principalis:ſed ſubdelegata. Ideo non transfertur res ꝗtum ad dominiū: ſed ſolū ꝗtum ad vſum. Secundo notādum: ꝙ trāſlatio ꝗtum ad dominiū dupliciter fit. vno modo auctoritate legis. Alio modo auctoritate priuate perſone. ¶ In primo modo intelligendo auctoritatē publice perſone: vel regis/vel iudicis/poteſt fieri tranſlatio auctoritate legis: vt in vſucapionibus. & preſcriptione. Exēplum quādo fit auctoritate priuate perſone: vt in donatione/ venditione &c̄. Q̄tum ad primam ſit prima conclusio. Tranſlatio dominij/que fit auctoritate legis iuſte:ē iuſta. ſicut vſu capio & preſcriptio. Patet:auctoritate legis facta eſt prima appropriatio dominiorū. ergo eadem auctoritate legis(poſtꝗ facta eſt prima appropriatio)poteſt fieri trāſlatio. Antecedens eſt declaratum in primo articulo: & conſequentia videtur manifeſta/cum ſit eadem poteſtas:ergo tranſlatio dñiorum facta auctoritate legis iuſte: eſt iuſta. Alia ratio doctoris/que cōmuniter aſſignatur/ legiſlator habet auctoritatem punire delinquētem in rem publicam pena corporali. ergo a fortiori habet auctoritatem punire pena pecuniaria & in bonis: ſed qui negligit rem ſuā delinquit. & hoc vergit in perniciem reipublice & perturbationem. quia poſſet ſemper dicere: ꝙ non habet rem ſuā derelictam. ideo poteſt puniri priuatione bonorum applicando fiſco. & ſi poteſt applicando fiſco. ergo poteſt punire applicādo tale dominium certe perſone. ergo illa tranſlatio/que fit per illam legem: eſt iuſta & iuſte fit. Alia ratio doct. ſatis efficax. Bñ ſeqtur ego qui ſum dñs huius rei habeo auctoritatē trāſferēdi meū dñiūin alterū ergo tota cōitas habet auctoritatē. Tūc arguit ſic ſi tota cōmunitas habet auctoritatē trāſferendi aliquā rēi dominiū alterius/ cuius non eſt:auferendo dominium ab illo q habet. & ſi lex ſit iuſta/oportet ꝙ cōmunitas conſenſerit in legem/ratione cuius tranſferuntur in alterū ſequitur ꝙ talis tranſlatio eſt iuſta/ergo tranſlatio facta auctoritate talis legis:puta preſcriptionis/ vel vſucapio

Prima conclusio.

nis eſt iuſta. ¶ Propterea videndũ eſt de p̄
ſcriptione & vſucapione: que aliquãdo ſu
muntur pro eodẽm. verũ tamẽ acceptis ter
minis proprijſſime preſcriptio eſt de rei
mobili: & vſucapio de mobili. preſcriptõ
de hereditatibus. & vſucapio: de fructibus
& rebus mobilibus. vt probatur de vſuca.
Inſti. in pricipio. ¶ Vnde preſcriptio a do
ctoribus ſic diffinitur cõmuniter. Eſt acq̄
ſitio dominij in re mobili auctoritate legis
Diffinitio p̄ſcriptionis. ex continua temporis poſſeſſione a iure de
terminata. Aliter diffinitur a iuriſtis. Eſt ius
ſeu dominiũ firmitatem ex tempore & lege
habẽs/ & hoc intelligitur in re imobili ca
piendo ſtricte perſcriptionẽ: vnde notãdũ
ꝙ ad iuſtã preſcriptionẽ multa requirũtur
Primo: pſona preſcribens. Secũdo: res que
preſcribũtur. Tertio/ tẽpus in quo preſcri
bitur talis res. Quarto: titulus poſſidentis.
Quinto: effectus preſcriptionis. Item re
quiritur perſona contra quam preſcribitur
vt non ſit pupillus vel furioſus &c. l. ſicut
de preſcrip. xxx. vel. xl. annorum & le. bo
na fides de acqui. re. dominio. ff. Idẽ ꝙ bo
na cõſciẽtia Io. An. in ca. poſſeſſor de reg.
iur. Et intendo hic determinare de preſcri
ptionibus ſecundũ opinionẽ theologorũ
qui magis conſiderant iuris fundamẽtum
q̄ iuriſte. De prio. ꝙ perſona/ que preſcri
bit habeat bonam fidem: anteq̄ poſſit pre
ſcribere. Vnde bona fides/ ẽ credulitas qua
Quid ſit bõa fides quis credit rem eſſe ſuã/ ſeu illũ/ a quo illã
accepit/ habuiſſe poteſtatem transferendi
in ipſum. Secundo ꝙ poſſederit illam rem
reſpectu cuius habet bonã fidem/ toto tem
pore diffinito a lege/ vel canone/ ſine iter
ruptione poſſeſſiõis. Tertio reqrit titulus.
& eſt difficultas inter doct. quid ſit iuſtus
titulus: & videtur ꝙ ſi habeat aliquis iu
ſtũ titulũ appet ꝙ res ſit ſua realiter: & ſi eſt
ſua nõ eſt opus preſcriptione ſicut nititur
declarare Iacobus de viterbio/ qui optime
& theologice tractat hanc materiam. Titu
lus enim eſt quo iuſte res vnius poteſt trã
ferri in alterũ. Vnde contingit poſſidere rẽ
alterius duplici titulo. Vnomodo titulo
falſo & nullus talis poteſt eſſe ſufficiẽs
ad transferendũ rem in alterum. vt eſt titu
lus furti. Aliquando poſſidere poteſt titu
lo qui poteſt eſſe iuſta cauſa/ & ſufficiens
transferendi rẽ in dominiũ alterius: vt e do
natio emptio & hereditaria ſucceſſio ſi do
natio vel emptio fiat a domino/ alias ſi ab
eo quẽ accipiens credebat dominum. Ille ẽ
titulus de quo hic. & vide de pub. ac. l. j §.
fi. & l. eũ qui. Reqritur ergo primo perſo
na preſcribens. Vnde mẽdicus nõ põt pre
ſcribere etiam rem quam habet preſcribilẽ
adde ꝙ per hanc rationem laicus quãtocũ
q̄ tempore decimas vel aliud ius ſpiritua
le non preſcribit. c. cauſam de preſcrip. &
c. maſſana. de elect. Reqrit ſcdo ꝙ ſit bona
fides. & ꝙ toto tempore determinato a iu
re poſſiderit. & preter hoc/ ꝙ ſit cauſa ſuf
ficiẽs vt transferatur dominium. Sed diffi
cultas eſt de bona fide. Verũ cum mala fi
de poſſit quis preſcribere: patet ꝙ nõ. i ca.
vigilãti. de preſcriptionibus. poſſeſſor ma
le fidei nullo tempore preſcribit. & in ca.
vltimo. eſt omni conſuetudini derogãdũ:
que ſine peccato nõ poteſt obſeruari. Ideo
cum habens malam fidem peccet/ ſequitur
ꝙ non poteſt preſcribere. ¶ Legiſte com
muniter dicunt ꝙ ſic. Tamen circa hoc de
iure ciuili an & qualiter malefacti poſſeſſor
preſcribat: Dic ſic: aut queris de preſcrip
tione longi temporis. id eſt. x. vel viginti
annorum: & hec non currit ſine titulo &
bona fide/ de titulo eſt tex. in. l. diutina. &
de bona fide: tex. in. l. longi & l. ſuper/ de
preſcrip. longi tempo. C. In hoc tamen ad
uerte: ꝙ preſcribenti ſufficit a principio ha
buiſſe bo. fi. nec interrumpitur preſcriptio
ex ſuperuenienti ſcientia rei aliene. l. bone
fidei. de acqui. re. do. ff. tex. ĩ. l. vna de vſu
ca. transfor. cum concro. C. & hoc eſt de iu
re canonico immutatum i. d. regula poſſeſ
ſor. Aut queritur de preſcriptione longiſ
ſimi tẽporis: & dic ꝙ ſine titulo & bo. fi.
currit tex. xvj. q. iii. c. placuit. l. cum notiſ
mi & l. ſi quis. C. de preſcrip. xxx. vel. xl.
anno. & l. ſicut eodem titulo. & hoc etiã

corrigit iure canonico. C. Preſcriptio longiſſimi temporis/eſt inducta ſolũ in odiũ non petentium res ſuas. ſecus in preſcriptione. x. vel. xx. annorum que non eſt ſolũ propter hoc inducta. verum in fauorẽ poſſeſſoris bone fidei cum titulo. Sed videtur ꝙ cũ mala fide etiã poſſit quis preſcribere nam ꝙ iſta perſona contra quam preſcribitur puniatur hac re. hoc eſt quia peccat ĩ negligendo repetere ſuam rem & illud peccatum cedit in detrimentum & pernitiẽ rei publice quia inde oriũtur multi proceſſus lites & diſſidia. & princeps habet poteſtatem certa pena punire delinquentem in rẽ publicã/ vel pena pecuniaria vel corporali. Ideo auctor legis (dicit doct.) propter tale peccatum iuſte priuat illũ dominio ſue rei. & ſi iuſte priuat. ergo poteſt in alterum iuſte transferre. Hoc ſuppoſito ſic arguo. poſſideo rem ſortis: & ſcio ꝙ eſt illius/ & ille ſortes negligit illam repetere/ & illa negligentia cedit in pernitiem reipublice. ergo princeps habens auctoritatem punitiuam põt/ ipſum ſorte tali pena punire. videlicet priuatiõe ſue rei quã negligit repetere. & ſi poteſt punire/ ergo poteſt in alterum iuſte transferre. ergo poteſt transferre in me: qui habeo malam fidem. ergo poterit in me eſſe acquiſitio talis dominij nõ obſtante mala fide. ¶ Preterea leges ciuiles approbãt preſcriptionem cum mala fide. ſed papa quãtum ad ciuilia non habet poteſtatem puta ſupra leges ciuiles. ergo nõn obſtante quecunqꝫ conſtitutione ſummi pontificis in oppoſitum: talis preſcriptio ciuilis robur habebit non obſtante mala fide. & tamen dicitur ĩ capitulo allegato: ꝙ nec valet preſcriptio canonica nec ciuilis cum mala fide. Qñtum ad argumentum. dico (vt ſufficienter oſtendit ratio) poteſt cum mala fide fieri preſcriptio & negligens repetere rem ſuam poteſt tali priuatione dominij plecti in illa / quam alius poſſidet cum mala fide. patet: nam tertius habẽs bonam fidem preſcriberet. ergo ſi propter negligentiam in illo cuius res poſſidetur bona fide poſſet priuari dominio ſuo ergo & alter. Item ſicut poteſt priuare illũ: poteſt & ĩ alium transferre. licet habeat malam fidem/ veruntamen acquirit dominiũ. Tertio dico cum glo. illius capi. vltimi. poſt canonem editum contra preſcribentes mala fide iam non amplius preſcribũt. ſed ad difficultatem tactam in argumento cum imperator habeat poteſtatem transferendi dominium. & papa q̃tum ad hoc non ſit eo ſuperior ſicut regulariter nunc tenetur/ ꝙ nõ habet ſuperioritatẽ in temporalibus ſupra reges & ĩperatores: quomodo poteſt ergo papa prohibere: ꝙ non amplius acqrat dominium: dicit glo. ꝙ ratione peccati: nam non poteſt taliter preſcribere/ ſcilĩcet cum mala fide quin preſcribẽdo peccet. Et papa ſuper peccata habet poteſtatem in ratione peccati cum ſit quid ſpirituale puta inq̃tum eſt dei offenſiuũ/ poteſt papa ſtatuere: ꝙ ratione peccati talis nõ conſequat dominium/ quod fuiſſet conſequutus: niſi fuiſſet ſtatutum pape. Fateor ꝙ in temporalibus non habet papa ſuperioritatem nĩſi quãtum ad peccata. & quia implicat cum mala fide preſcribere ſine peccato. Ideo ratione peccati/ poteſt papa ſtatuere: ne tali modo fiat preſcriptio. Idem Bartolus & alij ĩ aucto. caſſa. de ſacroſanct. eccle. C. Vnde qñcunqꝫ queritur bona fides: & lex ciuilis non poteſt adimpleri ſine peccato / papa poteſt derogare legi: & non alias. & ſic patet de bona fide quid ſit dicendum.

¶ Reſtat vltimũ tractare puta de effectu p̃ſcriptiõis. De effectu p̃ſcriptionis. ¶ Aliqui dicunt ꝙ talis effectus eſt ſolum exceptio contra illum/ cõtra quẽ preſcribitur. vt in eo caſu ꝙ currit longiſſimi temporis preſcriptio cũ mala fide/ tunc preſcribenti non queritur dominium: ſed ſolum exceptio/ ſi ab eo res petatur/ ſecus ſi cũ bona fide in. l. ſi qs emptiõis/ in prin. de p̃ſcrip. xxx. vel. xl. anno. C. Nã hec res (dicunt) que preſcribitur non efficitur realiter mea ſed poſſum excipere/ ꝙ tanto tempore poſſedi. Ideo alter cuius eſt non poteſt me cõuenire corã iudice/ ad repetendũ

illam rem ſuam. Alij dicunt ꝙ effectus pre
ſcriptionis eſt acqſitio dominij vtilis.i.fru
ctuum:& non aquiſitio dominij directi.
¶De Viterbio contra hanc ſecūdam opi-
De viterbio. nionem facit argumētum. Nam certum eſt
ꝙ homo nūq̄ eſt dominus rei q̄tum ad na-
turam rei. vt nō habeo dominiū ſup ignē
q̄tum ad naturā eius. quia nō poſſum im-
pedire quin calefaciat:ſed ſum dn̄s quantū
ad vſum. ita ꝙ dominium eſt facultas pro
Quid. ſit dñium. pinqua/aliqua re vtēdi. Sed ille cōtra quē
preſcribitur:nullum vſum poteſt exercere:
imo omnis vſus eſt ſibi prohibitus lege iu
ſta:& alteri cōceſſus: ergo ille talis contra
quē fit preſcriptio nullum habet amplius
dominium:nec vtile nec directum. & ſic il-
la ſecūda opinio non videtur vera. ¶Re-
ſolutorie dicunt doctores (& eſt commu-
nior opinio) ꝙ eſt dominus rei: ſi realiter
eſt preſcriptibilis. & q̄cito tempus ſtatutū
ad preſcribendum eſt finitum. & tali tēpo-
re omnes cōditiones requiſite fuerūt obſer
uate puta ꝙ poſſederit ſine interruptiōe cū
bona fide.i.ꝙ non interuenerit mala fides
& cum titulo/& res eſt preſcribilis ita cito
talis eſt dominus. & hoc doc. triplici ratio
ne prius ꝓbauit. Lex poteſt facere hoc meū
& hoc tuum. viij. diſtinc. quo iure. ¶Sed
aliqui contra hoc arguūt primo. Princeps
Argumētū bonū. auctoritate cuius eſt cōdita lex preſcriptio
nis nō eſt dominus rei mee/ſed tutor & de
fenſor/ratione cuius accipit & debentur ei
ſtipendia. Tunc arguitur ſic:nō eſt domi-
nus huius rei:ſed ſolum tutor/ergo inuito
vero domino nō poteſt in alterum trāſfer-
re. imo videtur facere furtum: & iſta eſt ra-
tio qua vtitur de Gādauo quolibeto. viij.
ꝙ talis nō efficitur dominus preſcribendo
ſed ſolum acquirit exceptionē. Alia ratio/
preſcriptio non eſt a lege introducta tanq̄
quid bonum:ſed ad vitandum maius ma-
lum:ſicut permittūtur lupanaria non tanq̄
bona/ſed ad vitanda maiora mala.i.adul-
teria. Tunc arguitur ſic. eodēmodo preſcri
ptio permittitur ad vitandum maius ma-
lum:ergo qui preſcribit non facit rem ſuā:
ſed ſolum acqrit exceptionē. Tertio:nullus
debet ditari cū iactura alterius: ſed ſi ꝑ pre-
ſcriptionē efficeret dn̄s:ditaret cū iactura al
terius:& forte ſine culpa illius puta ſi iuin-
cibiliter ignorabat illā rē eē ſuā: vel illā nō
poterat inuenire:ſcit bn̄ ſe ꝑdidiſſe/ ſed ne-
ſcit vbi eſt. ¶Q̄ſtū ad primū/cū arguit dn̄s
Solutio. tēporalis nō habet dn̄ium/neq; ꝓprietatē
in rebus ſortis particularis perſone. Dico/
ꝙ non habet dominiū proprietatis: ita ꝙ
pro libito ſuo & ad vtilitatem propriam
non poteſt illis vti: puta vendēdo vel do-
nando &c̄. Sed habet dominiū iuriſditio-
nis. & habet dn̄ium proprietatis pro bono
communi. facit. ff. de euict. l. Lucius. & de
quadri. preſcrip. l: bene. a Zenone. qa po-
teſt inuito dn̄o capere: ſi exigat vtilitas cō-
munis/puta pro deffenſiōe reipublice. ſed
nō habet dominiū ꝓprietatis vt dictū eſt.
¶Secūdo dico: ꝙ rem tranſferti in poteſta
tem alterius/nō ſolum eſt poteſtas ꝯpetēs
illi qui habet dn̄ium ꝓprietatis: ſed etiā eſt
poteſtas cōpetēs illi/qui habet dn̄iū iuriſ-
ditiōis ꝑ culpa primi poſſeſſoris. Nā ē vn⁹
de actibus iuriſditiōis aliquē priuare re ſua
exigente culpa/ſicut lex p̄ſcriptiōis priuat
illū q realiter erat dn̄s dn̄io ſuo & ꝓprietate
Et ad argumētū fateor ꝙ ptās ꝯceſſa dn̄o ꝓ
prietatis eſt ptās trāſferēdi in dn̄iū alterius
ſed eadē ptās ſeqtur etiā dn̄iū iuriſdi. ꝓ di-
uerſis cauſis. Nā dn̄iū ꝓprietatis ꝯſeqtur po
teſtas trāſferēdi rē in alterū ꝓ vtilitate ſua ꝓ
pria q trāſfert:ſed dn̄iū iuriſdi. ꝯſeqtur etiā
ptās trāſferendi rē in alterū ꝓ vtilitate cōi/
aut ꝓ punitiōe delicti illius q erat prius dn̄s
¶Q̄ſtum ad ſcd̄m argumētū: dico ꝙ non
ſolū eſt introducta ad vitandū maius malū
imo eſt introducta tanq̄ q̄d bonū & multū
cōducēs bono cōi/ne dn̄ia rerū remaneant
diutius in incerto. l. de vſura. ff. Ad tertiū
dico: ꝙ nullus debet ditari cū iactura alteri-
us niſi poſtulet cōis vtilitas & demeruerit.
¶Sed arguit/ꝙ aliqs poſſit ditari cū iactu-
ra alterius q nō demeruit dānificari. Aliqs
furatus eſt rē ſortis: qui mihi illam vēdidit
vel dono dedit/ credebam illum eſſe verū

dominium/& poſſideo illam toto tépore preſcripto a lege cũ bona fide.& Sortes in non recipiendo illã non eſt negligés.quia inuicibiliter ignorat vbi eſt/& quis illam poſſidet/ego efficior verus dominus & ditor cũ iactura alterius:ergo ſine pecato poſſum ditari cũ iactura alterius.¶Dicit de viterbio:ꝙ ſi Sortes probauerit ſuã ignoran
De Uiterbio tiam/& oſtenderit ſe eſſe inculpabilem/ꝙ plato tenetur illam reſtituere.Nam lex nõ punit neq̃ intédit aliquem abſq̃ culpa aut cauſa punire.In tali caſu deberet reddere ré cui prius erat.ſed difficultas eſt.Toto tempore ſtatuto habui bonam fidem:ſed illo tranſacto incipio habere malam fidem.qa ſcio ꝙ talis res:quã preſcripſi nõ erat illius qui mihi illam tradidit.An tenear reſtituere:dicunt multi ꝙ ſic.Dico tamé cũ ſaniori parte ꝙ non.Ratio eſt.Iſte realiter effectus eſt dñs q̃ cito eſt trãſactum tempus determinatum.&nullus dñs tenetur rem ſuã liberaliter in alterũ transferre:niſi alter extreme indigeat.ergo in tali caſu predicto non tenet reddere illã domino cuius prius fuit.ideo ſi tempore ſtatuto tranſacto ſuperueniat fides:ꝙ hoc nõ erat meum/non teneor reſtituere.Idé glo.& doc.in.c.vigilãti de pſcrip.&Inno.i.c.cura de iure patro.ſed debeo habere iſtã fidé:hoc tũc nõ erat meum/ego non teneor nunc dare quia eſt meum.& debeo deponere illã fidem/ſiue conſciẽtiam.Igitur effectus preſcriptõnis é acquiſitio dominij.¶Conſequẽter redeũdo ad doc.poteſt fieri tranſlatio dominij per actũ priuate perſone habẽtis dñium in re aliqua:& hoc dupliciter.Vno modo liberaliter dãdo.Alio mõ nõ liberaliter:ſed permutando/vendédo &c̃.Primo mõ eſt
Donatio donatio ſiue datio.Vnde donatio eſt liberalis & gratuita alicuius rei in alterũ trãſlatio.concordat de dona.l.i.ff.¶Nyder diffinit donationé:eſt cõſenſus gratuitus potens ré ſuam trãſferre:vt illa res efficiatur alterius/vel eo modo quo prius nõ erat eius Dicitur primo cõſenſus.i.volitio.& ſic efficimur domini per liberũ conſenſum:& liberam acceptationé rerũ/& efficimur datores per conſenſum.Dicitur gratuita.i.ſine hoc ꝙ alter ſit nobis obligatus ciuiliter ad aliquid retribuẽdum.Eſt bene obligatus obligatione naturali ad antidota/ad recognitionem aliquã:ſed nõ eſt obligatus ciuiliter.Ideo donatio remuneratoria nõ eſt donatõ nec põt ꝑpter igratitudiné reuocari.panor.&barba.in re.de dõa.extra/idé ſentit glo.in.l.acquilius de dona.ff.Dicitur liber conſenſus:ad excludendũ conſenſum coactum.Nõ habet eñ locũ cõſenſus vbi metus &c̃.c.cum locũ de ſpõſa.& matri.Nam ſi per ignorantiã vel p metũ conſentiã/ꝙ hec res mea efficiatur alterius nõ eſt donatio:quia nõ eſt liber cõſenſus plena libertate.quia ignorantia & coactio cauſant inuoluntariũ.vt Ariſt.ait.iij.ethicorum.&nihil eſt tam contrarium conſenſui q̃ error.l.ſi per erroré de iuriſ.omniũ iudicum.¶Dicitur potentis trãſferre:quia ſi ſit aliquis prohibitus transferre a ſuperiore:vel ab aliquo a quo dependet in trãfferẽdo/nõ eſt donatio.Filiuſfa.nõ põt donare.l.filiuſfa.ff.de dona.quia id poſſumus quod de iure poſſumus.Dicitur vt res efficiatur alterius puta nunc/vel poſtea aliquo certo tẽpore tranſacto:eo modo/quo prius nõ erat eius.Nã non oĩs donatio eſt cõſenſus:vt res efficiat pſentaliter illius.vt ſi dicam cuſtodias hoc vſq̃ ad cras:& cras erit tuũ:cũ illa cõditione adiecta.ille cõſenſus realiter eſt donatio:& illa cõditiõe adimpleta nec aliquo ſuperueniẽte efficitur alterius eodẽ modo quo nõ erat prius.donatio igitur eſt conſenſus liber gratuitus:potentis rem in aliud trãfferre vt efficiatur illius eo modo/quo prius non erat eius.
¶Ex quo ſequit ꝙ antequã ſit donatio requiritur liber conſenſus in donante de trãſferendo.& liber conſenſus/de accipiendo in accipiente & ꝙ nec donans nec accipiẽs prohibeantur auctoritate ſuperioris a quo dependent/vel in donando/vel in accipiẽdo.& ſic pupillus nõ poteſt donare neq̃ frater minor/poteſt donare vel accipere. Reſolut

Difficultas. ¶Circa iſtum modũ trãſferendi dominiũ
difficultas eſt. Vtrum ad verũ dñium ſuffi
ciat conſenſus in donãte. & ſimiliter in alte
ro de accipiẽdo abſq; ſigno vel ſignis exte-
rioribus explicantibus tales conſenſus vt
dono Sorti hanc rẽ: & nõ explico ei me do
nare. Similiter acceptat illã & nõ explicat ſe
acceptare illã: Dico ꝙ nõ ſufficit/ & eſt pre
cipua ratio. Sicut in matrimonio nõ ſuffi-
cit cõſenſus amborũ: niſi ſit explicitus per
verba exteriora. ad hoc ꝙ ſit matrimoniũ/
talis donatio corporum nõ ſufficit: niſi ex
plicetur verbis vtriuſq; cõtrahentium ſal-
tem ꝙ probeſ/ in ca. de ſponſa. & matri. ex
tra. Similiter dico in propoſito: ꝙ in dona
tione requiritur certa explicatio illius con-
ſenſus. Et videtur mihi ita dicẽdum. ratio
eſt/ iſte donationes ſunt a lege ciuili depen
dentes. hinc eſt ꝙ donans cõtra legem: nõ
donat. quia prohibetur donare. Tunc ar-
guitur ſic. Lex reſpicit exteriora & ſenſibi-
lia/ ergo q̃uis ſint conſenſus & donãdi &
accipiendi ex parte vtriuſq;: oportet ꝙ ſint
maifeſtati per ſigna exteriora anteq̃ efficiã-
tur illarum rerum domini. ¶Querit conſe
quenter. Vtrum trãſlatio ſeu donatio que
fit per metum/ aut ignorantiã realiter trãſ-
ferat dominium rei in alterum: Videtur ꝙ
non: quia eſt coacta & nõ libera. igitur.
¶In oppoſitũ arguitur: quia coacta volũ-
tas eſt voluntas. ergo talis tranſlatõ tenet.
Met⁹ qd ¶Pro ſolutione notãdum ꝙ metus ẽ inſtã
tis periculi vel futuri cauſa/ mentis trepida
tio. l. i. quod metus cauſa. ff. hoc eſt: metus
eſt timor futuri mali & cauſatur ex nolitio
ne cum probabili eſtimatione futuri mali.
Et hanc queſtionẽ tractãt iuriſte in cap. ab-
bas. de hijs q̃ vi metus/ ve cauſa fiũt. Theo
logi etiam tractant eandẽ in tertio in mate
ria de iuramẽto. ¶Et eſt notandum ꝙ du-
plex eſt metus/ quidã grauis cadens in cõ-
Duplex metus. ſtantem virum. Alius eſt leuis. Exemplum
primi. vt qñ malũ futurũ eſt graue & ma-
gnũ: qđ vir conſtãs & grauis fugeret illud
ſicut metus mortis/ mutilatõnis mẽbrorũ/
& metus ſpoliationis omnium bonorum

Et reqriẽ ꝙ ſciamus probabiliter illud ma-
lum nobis eſſe futurũ: ſcilicet ꝙ ille q̃ mina
tur: põt & vult inferre illud malũ. Sed me-
tus leuis nõ cadens in cõſtantẽ virum eſt de
paruo malo/ vel q̃a nõ eſt veriſimile ꝙ mi
nans poſſit illud inferre vel velit inferre il-
lud malum. Hic aduertendũ/ ꝙ minor me
tus excuſat plus feminã q̃ virũ. vt patet in
c. cum locũ de ſponſa. & matri. & in. c. ab-
bas. facit. l. quiſq;. ad. l. iuli. maieſt. C. ibi
minus auſuras. ¶Item metus cadens in cõ- Metus human⁹.
ſtantem virũ eſt duplex. Quidã humanus:
quidam diuinus. Humanus: qui cauſatur
ex minis humanis/ ſeu alicuius hois. vt qñ
minatur iferre mortẽ. Et eſt duplex. quidã
in quẽ cadit homo ex culpa ſua propria.
Alius eſt i quẽ nõ cadit ex culpa ſua ꝓpria.
Exemplũ primi. qñ teneor alicui dare pecu
nias/ quas ei debeo: & ſupior minatur ſub
pena excõicationis/ quã poteſt licite infer-
re. Exemplum ſecũdi. vt qñ nõ peccauit an
teq̃ inferatur talis metus. vt qñ cadit aliq̃s
inter manus latrõnũ: ipſe metu mortis dat
eis vel promittit aliquid/ non incidit in ta-
lem metũ ex culpa ſua. Sed metus diuinus Metus diuinus.
eſt quẽ habet aliquis de morte/ a ſolo deo
inferenda. Iſtis ſuppoſis ponũtur tres pro-
poſitiões. Prima. ¶Ea que fiũt per metum ꝑma ꝓpõ.
leuem non cadentẽ in conſtantẽ virum te-
nent: & omnes in hoc conueniũt. Secunda 2. ꝓpõ.
¶Ea q̃ fiunt per metũ diuinũ cadentẽ in cõ.
ſtantem virum etiam tenent. Et hoc ponit
panor. in capitulo abbas preallegato. Pa-
tet: alias Sortes qui daret elemoſynã metu
preciſe ſoluende alicuius pene in purgato
rio/ & ſi non deberet talem penam ſoluere
non daret & (metus purgatorij cadit in cõ
ſtantiſſimum virum) ſeq̃retur ꝙ tali datio-
ne elemoſyne non ſe redimeret ab illa pena
& ꝙ talis tranſlatio non eſſet vera donatio
quod eſt falſum. ¶Item qui vouet in infir-
mitate: vt euitet mortem inferendam a ſo-
lo deo & non ab homine/ non teneretur
adiplere votũ/ qđ eſt falſũ. ergo eodẽ mo
do ſi aliq̃s ex aliquo tali metu velit tranſfer
re aliquã rẽ i dñium alterius ẽ vera trãſlatõ

Q̄tum ad hoc de metu diuio. ita ſentit panor. & ego illi aſſentio. Secundo dico: ꝙ translatio que fit per metū cadentem in cōſtantem virum (metū inquā humanum in quem incidit homo ex culpa ſua) eſt vera translatio. & valida eſt & tenet tex. ad literam in. l. ſi mulier in principio. ff. q̄d metus cauſa. Et ē ſecūda propoſitio q̄ poteſt elici ex panor. in ca. predicto ꝙ illud trāſfertur in alterum per metū humanum cadētem in conſtantem virum in quē incidit ex culpa/ & qui poteſt inferri ab eo qui minatur / tenet talis trāſlatio/ & iſta propoſitio ſuaderi pōt ex multis capitulis deſponſa. & matri. in cap. ex literis de quodam qui iurauit quandam accipere in vxorem/ iudex eccleſiaſticus poteſt illum cōpellere metu excōmunicationis ad illam accipiendā: & talis tranſlatio corporis ſui in illam mulierē facta: de facto tenet q̄uis ſit ex metu cadēte in conſtantem virum. nam metus cenſure eccleſiaſtice eſt cadens in cōſtantiſſimū virū/ imo peius malum q̄ mutilatio alicuius mēbri/ vel perditio bonorum corporalium. Excōmunicatio eſt maior pena: que ſit in eccleſia. xxiiij. q. iij. corripiamur. & diabolus vtitur excōmunicato / vt ruſticus aſino barba. i. c. ſi quis preſbyterorū de rebus eccleſie non alie. Talis tranſlatio etiā per metum facta (dūmodo fiat propter culpam) tenet. Nā poſt q̄ talis iurauit accipere vxorem: non accipiendo peccat. quia facit contra iuramētum. ideo ſi propter illud peccatum īferatur illi metus ab eo qui poteſt eū tali metu & pena punire ordinarie ratione culpe ab eo cōmiſſe/ illud quod trāſfert ratione talis metus eſt validum & tenet. 2. ppō.

Relinquitur ergo ſecunda propoſitio vera & per illam ſoluuntur potiora argumēta que fiunt in hac materia. Quando talis metus eſt iuſte illatus ab eo qui habet poteſtatem inferendi ordinariam & propter culpā & talis tranſlatio per talem metum facta eſt valida. & hoc quotidie practicatur / vt ī materia de matrimonio. Tertio quantū ad metum humanum cadentem in cōſtantem virum in quem aliquis incidit: nō ex culpa ſua. vtrum trāſlatio dominij per talē metū ſit realiter valida: ❡ Q̄tū ad hoc dicūt coiter iuriſte in ca. abbas. de his q̄ vi metus ve ꝙ talia facta per talem metum tenēt: ſed cōpetit exceptio ꝙ metus cauſa. vt ſi Sortes det Platoni per talem metū aliquam rem ſecura tradtione eſt vera donatio: & talis res efficitur platois. nihilominus ſorti a iure tribuitur poteſtas excipiēdi. quia cauſa metus hoc facit: & Plato peccauit in inferēdo metum / & capiendo rem illam etiā peccauit: tūc ad iudicē ſpectat punire Platonem perditione illius rei. Primum ergo dictum iuriſtarum eſt: ꝙ dans per talem metū / trāſfert dominium. ❡ Secūdum dictum conuenit illi qui dedit per metum actio ꝙ metus cauſa. hoc eſt conuenit illi a iure: ꝙ poteſt coram iudice probare / ꝙ metus cauſa hoc fecerit quo probato iudex nō iudicabit illam donationē nullam: ſed irritabit illam: & priuabit platonē dn̄io talis rei. & iterū trāſferet ī priorē dominū. patet p di. ca. abbas. & apparentia eorū eſt. Poſt q̄ factū debet in irritum reuocari. ergo prius erat ratum. & ſi fuit ratum prius: ergo abrenuntiatio ab illo iure fuit valida. ergo ius trāſibat in alterū. Aliud capitulum apparētius precipue qn̄ fit medio iuramēti. & in capitulo ſi vero de iureiu. vbi agitur de illo: qui iurat ex metu/ an debeat obſeruare: dicitur ꝙ nō eſt irritū: niſi ipſum obſeruatū vergat in peiorē exitū. Vnde dicitur vergere in peiorē exitū. i. in detrimentū ſalutis/ vel vite corporalis: qn̄ illud obſeruatū eſt peccatū: vel qn̄ obſeruatio eſt cauſa mortis corporalis. ſed ſic eſt ꝙ dare etiā metus cauſa: non vergit in peiorem exitū/ ergo illud iuramentū p metū factū debet obſeruari. & ſi debet obſeruari: ergo illa datō trāſfert verū dn̄iū. ❡ Theologi tū tenēt oppoſitū & eorū opinio eſt pbabilior. & eſt tertia ppoſitio ꝙ volēs trāſferre ex metu hūano cadente in cōſtantē virū: nō ex culpa ſua / de facto nō trāſfert dn̄iū & remanet dn̄iū apđ ſe. & iſta ppoſitio poteſt ex multis ſuaderi.

Opi. iuriſtarū. pma ppō 2. ppō. Opi. theo me. 3. ppō.

Primo ex iure habetur: ꝙ volũtas transferẽdi dñiũ & poteſtatẽ ſui corporis in mulierem (ſi hoc fiat metu cadente in conſtantem virum) nõ tenet talis tranſlatio. & illa donatio eſt nulla. ergo ſimiliter ſi ſortes velit transferre rem ſuã ex metu tali penes alterum: defacto nõ tranſfert dñium rei magis ꝙ dñium corporis penes alterũ. Tamen dicunt iuriſte/ ꝙ non eſt ſimile in datione rei temporalis & corporalis. quia in datione rei tẽporalis ꝯpetit actio ꝙ metus cauſa: & cogitur alter reddere/ ſed ſi in datione corporis ꝑ metũ eſſet verũ matrimonium: nõ poſſet poſtea haberi actio ꝙ metus cauſa. qa iudex nõ habet poteſtatẽ ſupra illa corpora/ quos eñ deus cõiunxit: homo nõ ſeparet. Et ſic ꝯpetit actio in vno & nõ i alio & iuriſte ſatis bene ſoluũt. ¶ Sed eſt alia ratio apparentior quã facio. Sicut dicit Sco.

Bona rõ anteꝗ ſit vera datio/ reꝗritur ꝙ dans nõ ſit prohibitus dare a lege ſupioris / a quo dependet in dando. & ſimiliter accipiẽs in accipiẽdo/ ſed inferẽs metũ prohibetur lege ſupioris accipe. qa lex dicit: qđ metus cauſa fit ratũ nõ habeo: & eſt ratio apparẽtior ꝑ opinione theologorũ & oẽs concordãt in illa: videlicet ꝙ transferens non ſit prohibitus trãſferre/ ſicut aliquãdo prohibetur ne aliqs accipiat a prodigo/ & poſt ꝓhibitionẽ ſi aliqs quicꝗ ab eo accipiat: tenetur reſtituere. quia hoc eſt cõtra legẽ ſupioris. ideo metũ inferẽs/ cũ ſit prohibitus a lege ſupioris accipere per conſenſum extortũ ex metu: non trãſfertur dominiũ in illum/ & eſt opinio probabilior. ¶ Et ad argumẽtum glo. in cap. abbas. de his que vi metus ve cauſa fiunt ꝙ in irritum debet reuocari/ ergo ꝑ prius fuit ratũ. Dico ꝙ intelligiẽ in irritũ debet reuocari. i. debet declarari talia nõ eſſe rata nec valida ꝑ iudicẽ. nõ ꝙ iudex faciat ꝙ nõ ſint rata ꝗ prius erant rata: ſed declarat ꝙ nõ ſũt rata. Sed qđ ad capitulũ.

Bonauẽtura Si vero de iureiu. vbi dicitur ꝙ iuramentũ ex metu debet obſeruari dũmodo nõ vergat in peiorẽ exitũ. Dicit Bonauẽtura: ꝙ ẽ obſeruandũ in foro cõſciẽtie. Alij vt Thomas expreſſe tenet oppoſitũ ꝙ tale iuramẽtum ex metu factũ (dũmõ nõ vergat in pniciem ſalutis eterne) eſt obſeruandũ. & cum infers. ergo datio ex tali metu ẽ valida: nego illã. quia qui dat ex metu nõ trãſfert dominiũ. Sed vtrũ qui iurat dare cras ex metu teneatur dare? Dico ꝙ nõ tenet dare ex metu pñti: ſed ex metu ſequenti puta ex metu peccãdi ſcilicet metu ne peieret. & illud qđ dat ex tali metu efficitur illius cui iurat cras dare. ſed dico cũ iuriſtis: ꝙ apud dantẽ remanet poteſtas repetendi i iudicio. Vnde habetur in glo. xv. que. vij. qñ petitur ſub iſta cõditione/ vel da hoc/ vel inferã mortem preſentaliter talis datio eſt nulla. vel petitur ſub iſta conditione / vel iura dare/ vel occidã te: tale iuramentũ inducit ad dãdum: alias eſſet periurus. Sed poſtꝗ recedit metus illa datio eſt ex metu peccãdi. & eſt vera datio. & res realiter efficiẽ illius/ cui do. ſed apud me derelicta ẽ poteſtas ex iure excipiẽdi cõtra iſtũ & repetẽdi. Querit preterea illa glo. Volo ꝙ iures ꝙ nunꝗ repetes in iuditio. Dico in illo caſu teneor non repetere: ſed denũciare eccleſie. Sed ſi diceret hoc mõ: iura ꝙ nõ denunciabis eccleſie Dico ꝙ illud eſt iuramentũ pniciosum: nec teneor obſeruare. & hoc eſt ſatis probabile ꝗtũ ad hoc. Et ſic patet de prima ꝯditione donationis: ꝙ ſit libera a coertiõe & metu.

¶ Reſtat etiã ꝙ ſit libera ab ignorãtia: quia ignorãtia cauſat inuoluntariũ: vt habet Ariſto. iij. ethi. Qñtum ad hoc ſi ſit ignorãtia perſone vt volo dare ſorti/ & credo iſtum eſſe ſortem: qui de facto eſt plato/ talis donatio non valet ſicut patet de matrimonio in quo error perſone impedit illam donationem corporum. ergo ſi error perſone inualidat donationem corporum: etiam & bonorum corporalium. Sed difficultas eſt vtrum error conditionis perſone inualidet donationem? vt ſcio ꝙ iſte eſt Sortes ſed credo illum eſſe pauperẽ. & illo intuitu dono ei alias nõ donaturus ita ꝙ precise do ei qa credo paupem: & tñ de facto eſt diues. Similiter do iſti qa credo illũ eſſe bo

De donatione per ignorantiam.

bona difficultas. De dãte elemosy. paupi ſimulato.

num: qui de facto eſt malus & hypocrita. vtrum apud tales realiter transferatur dominium rei? ¶Quantum ad primum de ganda uo querit ſimilem queſtionē de illo qui acquirit beneficium per ſimulationē / qui ſimulat ſe bonum vt cōſequatur beneficiū ab epiſcopo / & epiſcopus ſolum confert illi: quia credit illum eſſe bonum. An talis habeat ius in beneficio: vel an teneatur cedere? ¶Ad hoc dicit quidā doctor / ꝙ ſortes qui fingit ſe pauperem / ad hoc preciſe vt recipiat elemoſynam. & diues dat illi quia credidit pauperem / alias nō daret: ꝙ talis tenetur reſtituere acceptum / non diuiti a quo accepit: ſed alteri pauperi. quia diues ex tali donatione conſequutus eſt fructum: ſcilicet meritum ſi fuerit in gratia: & ſi fuerit obnoxius pene in purgatorio: conſequutus eſt remiſſionem illius / vel totalē vel partialem. ideo ſequitur ꝙ nō tenetur reſtituere tali diuiti. Sed dicit: ꝙ tenetur alteri reſtituere / qui habet eam conditionē / ſcilicet paupertatem propter quā exiſtimatā in Sorte / diues tribuit elemoſynam: quia diues credebat paupertatē eſſe in forte quando dedit. Sed iſta ſolutio non euacuat difficultatē omnino. qa vel dono Sorti (quē credo pauperem) realiter abdicando dominium rei a me: vel nō abdicando. Si dono & non realiter abdico: iam tenet rem meam / ergo tenetur mihi reſtiture / & non paupi. Et ſi realiter abdico dominiū rei: ita ꝙ non remaneat amplius apud me / quero ad quem tranſit. vel ad iſtum vel ad nullum: ſi ad nullum. ergo quilibet in illo habet dominium naturale. & nullus habet ciuile. ergo tunc quilibet indifferenter poteſt occupare & vti iſta re. & primo occupanti conceditur. ergo erit illius qui ſimulatorie accepit illam. Nam quādocunq aliquis a ſe abdicat dominiū ſue rei: & in nullum tranſfert quilibet habet dominium naturale circa illud. & eſt primo occupanti. vt patet de feris: & agris derelictis: que primo occupanti conceduntur. Similiter dicē dum videtur in propoſito. Si autē a ſe abdicauerit: & in aliquem trāſtulerit. Iam nō tranſfert niſi per volūtatem. quia vult trāſferre: & non vult transferre niſi in iſtum: ergo tranſfert dominium in iſtum. & ſi ita ſit in re / ergo talis non tenetur magis erogare pauperi ꝙ vnus alter. Difficultas tota iacet in hoc: puta inter iſta tria mēbra. Si abdicat a ſe dominium & in nullum tranſfert quilibet habet dominium naturale. Si nō a ſe abdicat: alius tenetur reſtituere. Si a ſe abdicat: & in aliquem tranſfert: & non habet volūtatē transferendi niſi in iſtum: ergo eſt iſtius. Ideo uidetur mihi dicendum: ꝙ ſicut error conditionis perſone (ut credo: ꝙ ſit uirgo & non eſt / alias non illam caperem in uxorem) nō impedit matrimonium. Similiter ſi uolo trāſferre realiter in iſtum: quem credo pauperem: que de facto non indiget: talis peccat in ita fingendo / & accipiendo. quia accipit: quod non debet dari ſibi tanꝙ elemoſyna nihilominus eſt eius: & realiter dans tranſfert dñm in iſtum. Et hoc uidetur ueriſimile: quia non uidetur maior ratio de uno ꝙ de altero.

Solutio.

Replica ꝯ ſolutionem.

Solutio.

¶ALIA TRANSLATIO NON MEre liberalis. ¶Dictum eſt in principio articuli ꝙ in quibuſdam permutatiōibus trāſfertur dominium rei. Aliquando ſolū trāſfertur uſus: & non dominium. De primo per donationem: & illi correſpōdet alius modus transferēdi ſolum uſum. & illa uocatur liberalis accommodatio. Nā habens dominiū in aliqua re: poteſt liberaliter alteri accommodare: id eſt ex tali accommodatione nullum fructum expectare. talis non tranſfert dominium: ſed ſolum uſum. ideo non eſt datio ſimpliciter: ſed libera accommodatio. & ea que requiruntur ad liberalē donationem: etiam requiruntur ad liberalem accommodationem.

¶Eſt alius modus tranſferendi dominium rei non gratuitus: & de illo loquitur doctor & eſt duplex. ¶Quidam contractus: quo tranſfertur dominium rei vtilis / penes alterum pro alia re utili: & talis contractus vocatur permutatio. Alius quo

Duplex ꝯtractus.

tranſfertur pro nūmiſmate: & vocatur vē
ditio. & in hoc ſolū differunt vēditio & p̄
mutatio. quia ī p̄mutatōne trāſfertur dn̄iū
rei vtilis pro dn̄io alterius rei vtilis. ſed in
venditione trāſfertur dn̄ium rei vtilis pro
nummiſmate. Tertius cōtractus quo tranſ
fertur nūmiſma pro nummiſmate vocatur
mutuū ſeu mutuatio. Dico ergo: q̄n tranſ
fertur nō gratuite ſed pro equiualēti/ talis
trāſlatio proprie vocatur cōtractus/ q̄a ad
aliq̄d vnū trahuntur partiū voluntates. &
eſt triplex vt iam dictum eſt. Vnde hic vo
Res vtilis. catur res vtilis: que īmediate & per ſe eſt or
dinata ad ſubleuandum neceſſitatē corpo
ralem. ſicut cibus & potus/ veſtimentū/ &
huiuſmodi. quia ex natura rei ille res ſunt
ordinate cōtra neceſſitatē corporalē. Per
mutatio ergo eſt tranſlatio dn̄ij rei vtilis
pro re vtili/ puta potus pro cibo: vel veſti
mēto. Nā aliq̄n de certo genere vtilium eſt
abundātia in vna patria/ & non in alia. &
e diuerſo. ita q̄ neceſſe ē: trāſferre res vnius
regiōis ad aliā/ pro rebus illius alterius re
giōis habēdis. Aliquādo vna regio īdiget
rebus huius regiois & iſta regio nō īdiget
rebus alterius regiōis/ ſaltē in ſpecie tali. Iō
non fit p̄mutatio: ſed inuentū eſt aliud me
diū puta nūmiſma & pecunia. Nā in plu
ribus ſtat habere indigentiā rerū vtiliū/ &
non habere res vtiles ad p̄mutandū: ſed pe
cuniā. ideo talis cōtractus rei vtilis cum pe
cunia vocatur venditio. Aliq̄n ſtat aliquē
pati indigentiā & nihilominus in preſenti
nec habet neq̄ res vtiles ad permutandum
neq̄ mediū ad emendū fit alia ſpecies cōtra
ctus/ ſcilicet mutuū. ¶ Preterea notandum
q̄ ſunt alij contractus iſtis correſpondētes
in q̄bus ſolus vſus tranſfertur/ & nō dn̄iū.
vt locatio correſpondet vēditioni. rerū p̄
mutationi mutua accōmodatio. emptiōi
conductio. ¶ Iam videndū eſt de prima ſpe
cie cōtractus ſcilicet de p̄mutatiōe q̄d reqri
tur ad hoc vt ſit iuſta. Dicit doc. q̄libet ha
bens dn̄ium rei in aliqua re: & nō prohibi
De p̄mu. tus lege ſuperioris/ a quo dependet in per
mutādo poteſt rē ſuā p̄murare cū altera ſer
uata equalitate ſcd̄m rectam rationē. Reqri
tur primo q̄ p̄murans ſit dn̄s. Secūdo q̄ li
bere/ & nō coacte aut metu in illā trāſlatio
nem cōſentiat. hinc eſt q̄ Naboth nō vere
volebat p̄murare vineam ſuā. q̄a occiſus ē
p̄ vinea ſua. tertij regū. xxj. ¶ Tertio q̄ in
ter res permutatas ſit equalitas. & ibi conſi
ſtit precipua ratio iuſti puta q̄ nō ſit fraus
nec in ſubſtātia/ nec ī quātitate/ nec in qua
litate. Nā ſi p̄mutetur auricalcū pro auro:
eſt fraus ex p̄te ſubſtātie rei. iō non eſt iuſta
permutatio. Similiter q̄ nō ſit fraus in quā
titate/ ſiue in pondere/ ſiue in linea/ vel in
alio genere mēſure. Et hoc habetur ī li. v.
ī ca. ſi culpa. de iiurijs & dāno dato. Nam
qui culpa/ aut negligētia dat cauſam dam
ni realiter iudicandus eſt ac ſi dānum dede
rit. & tenetur reſtituere: ac ſi dediſſet dam
num: ſed cōmittens fraudē: ſiue in ſubſtan
tia/ quātitate/ vel qualitate dat cauſam dā
ni illi cū quo p̄mutrat/ ergo iniuſte facit &
tenetur ad reſtitutionē. ¶ Preter hoc/ dato
q̄ non ſit deceptio reqritur equalitas valo
ris in rebus permutatis q̄uis neuter permu
tantium alterū decipiat in quantitate/ ſub
ſtantia/ vel qualitate. vt ſortes p̄mutās mo
dium vini boni cum modio frumenti/ ta
men modiū frumenti plus valet q̄ vini/ &
excedit in valore vinū. ideo illa p̄mutatio
eſt iniuſta cum non ſit equalis valoris.
¶ Circa hanc materiā ſunt due difficultates An vendēs teneat vitius rei detegere.
Prima. Vtrum vendentes teneātur vitium
rei detegere? Videtur q̄ ſic. q̄a oportet q̄
non ſit fraus: & ſi eſt vitiū in re/ eſt fraus/ &
defectus in qualitate. ¶ Secūda difficultas:
in quo conſiſtit equalitas rerum permutan
darum? Q̄tum ad ſecundam dicunt aliqui
(vt Henricus primo quolibeto. q. xl. & In quo conſiſtit eq̄ta.
etiā quarto quolibeto) & Ricardus in ter
tio. q̄ iſta equalitas valoris/ ſeu medium
(in quo conſiſtit iuſticia permutatiua) eſt
indiuiſibile. Hoc eſt dictu q̄ ſi ſit hic vnū
modium bladi permutādū cū aliquo mo Opi. He. & Ric.
dio vini. Dicūt hēricus & richardus: q̄ dat
certa q̄titas bladi q̄ equipolet modio vini.
ita q̄ ſi bladum detur vltra illam certam

quantitatem accipiens plus accipit q̄ dedit & dans minus accipiet: & ſic erit iniuſta. Item ſi detur minus q̄tūcunq̧ parum q̄ menſura bladi: qui dat bladum minus accipit. Dicunt ergo iſti doctores/ ꝙ tale medium cōſiſtit in indiuiſibili. Sed q̄a videtur multum difficile attingere illud indiuiſibile ergo fere oēs permutationes eſſent iniuſte. ¶Reſpondēt/ ꝙ permutātes excuſantur p ignorantiā. quia nō accipit aliquis voluntarie pluſq̄ dat: ideo nō ꝯmittit iniuſticiam. ¶Reſolutio iſtorū ergo eſt / & ſatis antiq̄ ad hoc ſunt/ ꝙ iſta equalitas ſeu valor ille cōſiſtit in indiuiſibili. q̄a dicunt ꝙ iuſticia conſiſtit in medio rei: & nō in medio rationis ſicut cetere virtutes q̄ reſpiciūt paſſiōes

Opinio Scoti. ¶Sed doc. nō eſt huius opinionis: puta ꝙ illa equalitas cōſiſtat in indiuiſibili. & hāc opinionem in tertio. diſtin. xxxiiij. nititur impugnare. Nā ſi conſiſtit ī idiuiſibili erit quaſi ipoſſibile aliquē q̄tūcunq̧ expertū attingere mediū iuſticie: & excuſari ab iniuſticia: niſi p ignorantiā/ hoc nemo diceret. Nam certū eſt ꝙ de iuſticia eſt certa ſcientia moralis: ſicut de alijs virtutibus. ideo pōt cognoſci mediū illius virtutis. Ideo videtur ꝙ tale mediū poſſit cognoſci / & durū videtur dici: ꝙ nullus excuſetur in ꝑmutationibus ab iniuſticia: niſi p ignorantiam. Ideo relinquitur verū ſcd̄m doc. ꝙ cōſiſtit nō in indiuiſibili: ſed in aliqua certa latitudine ita ꝙ ſi q̄s accipiat ſupra talē latitudinem peccat p exceſſum in nimis: p defectū in minus vt ꝑmutat̄ cū blado vinū ſtātibus curſibus/ q̄ nūc ſunt vini & bladi datur certa latitudo bladi. i. ab vna certa quātitate in aſcendēdo: vſq̧ ad certā quātitatē in deſcendendo. ita ꝙ maior ſupcreſcit: & minor deficit. Vnde faciliuſe cognoſcere q̄n comparatur res vtilis ad nūmiſma. vt dolium vini valet a decem francis: vſq̧ ad medium francū ſupra decē. a decē vſq̧ ad medium ſupra: puta ſi vendatur decē: cū nouē vel decē cū ſex: vel cū duobus: vel cū tribus ſeruatur latitudo valoris vini / & iuſticia Sed ſi vendatur minus q̄ decē/ vel ſupra decem cū dimidio. puta decē cum duodecim iam nō ſeruatur latitudo: & eſt iniuſticia. quia emens plus accipit q̄ debet. Vnde q̄n eſt queſtio de valore re ſecundum curſum preſentē/ poteſt dari certa latitudo. ita ꝙ a ſupremo gradu latitudinis/ vſq̧ ad gradū infimum ſignatum: quicūq̧ gradus eſt ſufficiens ad ſeruādum latitudinē & iuſticiā. tenet ergo doctor/ ꝙ equalitas valoris rerū permutatarum/ cōſiſtit in diuiſibili. & quelibet pars illius latitudinis diuiſibilis ē precium ſufficiens. & ſi capiatur minus: eſt inſufficiens. ſi maius: eſt ſupexcreſcēs. ¶Sed quomodo poteſt talis valor cognoſci: eſt difficultas. Dicit doctor & alij doctores q̄ ſequūtur hunc doc. in hac materia: ꝙ aliq̄n cognoſcitur ex lege/ aliq̄n ex cōſuetudine/ aliquādo ex permutantiū volūtate. Nam in aliquibus partibus per legē imponitur precium pro carnibus. puta certū precium pro libra. & imponitur preciū pro blado. vt libra carnis vēdit̄. xij. & pinta vini. xij. Lex imponit preciū/ in quo conſiſtit equalitas. ideo talis equalitas facile cognoſcit̄. Aliquādo cognoſcitur ex cōſuetudine nā (vt dicit Albertus) valor iuſtus rei eſt pro certo tēpore ſecundum eſtimationem fori preſentis/ & loci in quo venditur res illa. Regulariter dicit̄: res tātū valet q̄tum vēdi poteſt: ſupple ſecundū eſtimationē cōmunē: & nō ſecūdū volūtatē pſōe vēdētis. q̄a nullus in vendēdo cōmitteret iniuſticiam

Nyder. Quod aūt ita debeat attendi valor rei ſecūdum cōmunem eſtimationem: nititur ſuadere Nyder multis ratiōibus. Prima. vnuſquiſq̧ eſt cecus in propria cauſa. & ſi in ꝓpria cauſa vnicuiq̧ crederetur (quia quilibet multū afficitur ſibi ipſi) venderet rem plus iuſto/ ſed in cauſa propria magis credendum eſt alteri q̄ ſibi: & toti cōitati q̄ ſingulari perſone. ergo vbi eſt queſtio de vēditione/ aut emptiōe: potius credendū eſt eſtimationi cōitatis q̄ ſingularis perſone. Et ad hoc ꝙ quis ſit tutus in conſcientia: oportet ꝙ vendat rem ſcd̄m cōem eſtimatione cōitatis & loci: ſecūdum tp̄is curſuur

¶Secunda ratio: aliqua res meliorata per artificium non venditur plus propter illã meliorationem artificij q̃ ante meliorationem: vt argentum fabricatum in vaſis ẽ melioratum artificialiter: & ſi vendatur regulariter non plus venditur q̃ ſi non eſſet melioratum. ymo cum quis vendidit potum vel pateram argenteam: venditur ad pondus & perditur artificium. & hoc quia lege impoſitum eſt: ꝙ tantum pondus argenti preciſe habeat. ergo lex ſufficit ad imponendum valorem rei. & hoc etiam ſufficit ad reddẽdum tutũ in cõſcientia. Habemus ergo primo de cõſuetudine. Secundo de lege. Tertia ratio. res q̃uis ſecundum ſe ſint maioris valoris ſi tamen minus exiſtimẽtur in communitate oportet eas minus vẽdere & ementes in emẽdo non peccant. quia oportet currere ad communem eſtimationem hominum illius loci & regionis. ſimiliter dicẽdum eſt q̃tum ad augmẽtum.

Reſolutio. Reſolutio ꝙ ergo valor rei nõ pſiſtit in indiuiſibili. Secundo talis valor aliquãdo imponitur a lege: aliquando ex conſtitutione conſuetudine & communi hominum eſtimatione. ¶Preterea dicit doc. aliquando poteſt accipi iſta equalitas ex permutantium communi conſenſu dummodo talis conſenſus ſit liber vt habeo rem q̃ plus valet q̃ res platonis & hoc certo ſcio/ nichilominus volo permutare cum illo. non eſt ibi iniuſticia. quia volenti non fit iniuria: & q̃uis non ſeruetur equalitas ſecũdum legem/ aut ſecũdum communem eſtimationem hominum tamen ſeruatur ſecũdum eſtimationem meam. quia nolo aliquid vltra habere pro re mea. Et q̃tum ad hoc/ in tali permutatione non cõmittitur iniuſticia. quia nemo patitur iniuſtum: niſi nolens/ vel nolitione formali/ vel conditionata. vt in ignorantia & metu: ſed illis ſecluſis nullus patitur iniuſtum nolens nolitione conditionata. Sed tamẽ dicit doctor ꝙ talis permutatio non eſt ſimpliciter pura permutatio: ſed participat aliqd̃ liberali donatione. quia ego dono platoni ſuperexcreſcentiam rei mee ſuper ſuam rem & non eſt ſimpliciter liberalis donatio. qa aliquid accipio ab alio. Ideo in tali contractu (licet non ſit equalitas ex lege/ vel communi hominum eſtimatione) eſt tñ equalitas ex libero conſenſu contrahentium.

Reſolu. Quid ſit pmutatio. Reſolutio/ permutatio eſt rei vtilis pro re vtili/ & anteq̃ ſit iuſta oportet ꝙ ſit dominus & libere permutet: & ꝙ non ſit fraus neq; in ſubſtantia: quantitate & qualitate: & ſeruetur equalitas. Similiter de venditiõe: dñs rei põt illam vendere iuſte. dummõ ſine fraude ſeruetur equalitas. & dicẽdum eſt ſicut de equalitate permutationis. Nã pmutatio reſpicit valorem rei vtilis ad rem vtilem/ & venditio valorem rei/ ad nũmiſma.

Primus caſus. ¶Cõmuniter ponũtur duo caſus. primus vendens rem/ poteſt reſpicere ad damnum quod conſequetur ex alienatione rei ſue. Secundo non poteſt reſpicere ad commodum ementis: quod conſequetur exemptione illius rei: vt vendo rem que in ſe nõ valet niſi decem: nichilominus ex venditione & alienatione a me huius rei: conſequor damnum quod eſtimatur alia decem ita ꝙ illud damnum non cõſequerer ſeruãdo rem meam.

Secũdus caſus. ¶Secundus: caſus ſortes vẽdit rem que iuſte non valet/ niſi decem & ex alienatione non incurrit damnũ: ſed plato indiget maxime illa re & ex aſſecutione illius rei lucrabitur forte viginti vel trigita & non curat plato quo precio emat dũmodo illam habeat. In primo caſu poſſum vẽdere carius q̃ valeat res in ſe vltra appreciationem communem quia conſequor damnum ratiõe illius alienatiõis. Patet nullus tenetur ſubuenire alteri cum iactura propria. niſi alter ſit in extrema neceſſitate: ſed vendendo rem preciſe decem ſubirem dãnum. quia illa res eſt impedimentum ne cõſequar tale damnum. Ideo poſſum vendere tantum vltra appreciationem communem q̃tum eſtimatur damnum/ quod conſequor ex venditione. ¶Sed de ſecundo caſu ſortes non põt carius vendere/ pp̃ter cõmodũ alterius qui emit. Patet ſortes non

poteſt licite vendere rem pluſq̄ valeat i ſe:
vel ſibi: puta il li ſingulari perſone cuius ē
ſed ſortes vendendo platoni carius ratiōe
commodi: quod conſequitur ex illa re/ vē-
dit pluſq̄ valeat ſibi/ & in ſe/ & ſupponit
ꝙ non conſequeretur commodum: quod
plato conſequetur: quia hoc eſſet ratione
damni. Ideo nullus poteſt vendere pluſq̄
valeat aut in ſe ſecūdum cōmunem eſtima-
tionem/ aut ſibiipſi qui vendit. Ideo dicit
doctor/ in vendēdo poteſt conſiderare dā-
num & non lucrum: quod conſequitur al-
ter ex venditione. ℭ Cōmuniter queritur q̄
ſtio altercatiua iter doctores. An licitum
ſit vendere rem vltra iuſtum precium/ ſiue
vltra dimidium iuſti precij: ſiue ſit licitum
emere citra dimidium iuſti precij? Nam ſi-
cut committitur iniuſticia a vendēte ſupra
iuſtum precium. eodemmodo committit
iniuſticia a vendente citra iuſtum precium
ℭ Vnde dupliciter intelligi poteſt ꝙ res
vendatur vltra dimidium iuſti precij. vno
modo ꝙ precium quo venditur continet
iuſtum precium/ & vltra dimidietatem
iuſti precij & adhuc vltra aliquid aliud ita
ꝙ precium/ quo venditur res continet tria.
Primum eſt. precium iuſtum rei. Secundū
eſt dimidietas illius iuſti precij. Terciū eſt/
aliquid aliud vltra. exēplum vt hec res vē-
nalis preciſe valens. x. venditur. xvi. nam
xvi. continent decem que eſt iuſtum preci-
um/ & preter hoc quinque quod eſt medi-
um iuſti precij. & preter hoc continet vnū
vltra. Secundo modo intelligitur ꝙ ven-
ditur vltra dimidium iuſti precij/ id eſt ꝙ
precium quo venditur res bis contineat
iuſtum precium. i. in duplo magis q̄ ſit iu-
ſtum preciū & adhuc aliqd vltra. vt ſi res
aliqua q̄ preciſe valet. x. vēdatur. xxi. ven-
deretur vltra dimidium iuſti precij in du-
plo. Vnde quando queritur: vtrum ſit lici
tum vēdere vltra iuſtum precium: vel eme
re citra iuſtum precium capitur in primo
ſenſu. puta vtrum contractus ſit nullus qn̄
res vēditur vltra dimidium iuſti precij vel
citra dimidiū iuſti precij emitur? Vn̄ eme-
re citra dimidiū iuſti precij eſt dare preciū
quod eſt minus per certam quantitatem q̄
dimidietas iuſti precii: vt res valet decem:
& emo preciſe quatuor. eſt minus dimidie
tate iuſti precij: quia eſt minus q̄ dimidie-
tas de decem. ℭ Hoc ſuppoſito: quando q̄
ritur/ vtrum ſemper ſit illicitum vendere
rem vltra iuſtum precium ſiue ematur ſiue
vltra dimidietatem iuſti precij ſiue citra ꝑ
quantācunq; latitudinem? ℭ De hac que-
ſtiōe ſunt tres opiniones. ℭ Prima opinio — Prima opinio
dicit: ꝙ eſt licitum vendere vltra iuſtū pre-
cium: dūmodo nō vēdatur vltra dimidie-
tatem iuſti precij: ſed citra latitudinem di-
midij iuſti precij: ſiue magno exceſſu/ ſiue
paruo. Hoc ē dictu ꝙ ſi ſit res que valet de-
cem: ſemper eſt licitum vendere vltra decē/
dummodo vēdatur citra quindecim & nō
vſq; ad dimidietatem iuſti precij. — Secūda opinio
ℭ Alia opinio dicit ꝙ eſt licitum vendere
rem vltra iuſtum precium dummodo nō — Tertia opinio
vendatur per notabilem exceſſum. ℭ Ter-
cia opinio: ꝙ nunq̄ eſt licitum vendere vl-
tra iuſtum preciū/ ſiue paruo/ ſiue magno — Motiuū p'me opi.
exceſſu. ℭ Prima opinio dicit/ ꝙ licitum ē
vendere vltra iuſtum precium dūmdo ex-
ceſſus ſit cirta dimidietatem. i. ſit minor me
dietate iuſti precij/ ſiue talis exceſſus ſit ma
gnus & notabilis/ ſiue paruus. & ratio hu
ius opinionis in qua fundatur eſt hec: & ē
communis propoſitio. Res tantū valet q̄-
tum vendi poteſt. & intelligitur q̄tum vē
di poteſt iure/ q̄a id poſſumus qđ iure poſ-
ſumus & ita Henricus dicit: qui eſt ſtrictiſ-
ſimus in materia contractuum. ſed res iure
vendi poteſt vltra iuſtum precium: dum-
modo exceſſus ſit citra dimidietatem iuſti
precii: & iura approbāt illam & prohibēt
actionem emptoris contra vendentem. Pa
tet in capitulo cum dilecti. de venditione
& emptione/ & eſt motiuum prime opini
onis. ergo res licite vēdi poteſt vltra iuſtū
precium ſecundum iura dummodo exceſ- — Motiuū ſcđe opi.
ſus ſit citra dimidiū iuſti precij. ℭ Sed mo-
tiuum ſecunde opi. eſt ꝙ licet vendere vl-
tra iuſtum precium: dūmodo exceſſus non

ſit notabilis. Vnde motiuum: eſt quia accipere alienū (quod non eſt notabile bonū) non eſt furtum/ neq3 malum. Nam in diffinitione furti dicit: ꝙ eſt contrectatio rei aliene notabilis: inuito domino. Ideo ſi ſortes vendat rem ſuam vltra iuſtum precium & accipiat aliquid vltra quod accipiendo non eſſet furtum: non capit notabilem exceſſum/ neq3 facit contra iniuſticiam/ ergo ſequitur ꝙ ſortes in tali caſu non peccat.

¶ Tertia opinio verior/ & quā ſolam credo veram: & eſt communis & communiter tenetur. ¶ Nunq̄ eſt licitum vendere rē vltra quam credo illam valere/ vel teneor credere valere. ¶ Hoc eſt dicere. Omnis ille ꝯtractus emptionis eſt illicitus/ & peccatū quo vendens vendit rem vltra quam credit illam valere/ vel credere tenetur probabiliter valere: ita ꝙ omis cōtractus/ quo vendens rem pluſq̄ valeat ſiue vltra ſiue itra medietatem iuſti precij eſt iniuſtus: niſi vendens excuſetur per ignorantiam inuicibilem. patet & arguit ſic. Omnis talis cōtractus eſt actus iniuſticie/ ergo omis talis contractus eſt peccatum. Conſequentia eſt certa cū iniuſticia & intemperātia ſunt per ſe mala in lumine naturali. Sed antecedens patet/ omnis receſſus a medio iuſticie eſt actus iiuſticie: ſed omnis talis venditio eſt receſſus a medio iuſticie/ ergo omnis talis vēditio eſt actus iniuſticie. maior eſt nota ex philoſophia. nam vitium oppoſitum iuſticie eſt recedere a medio iuſticie: vel ꝑ ſuperabundantiam/ vel per deffectum. Iam quo ad minorē: ſed ſic eſt ꝙ omnis talis vēditio ē receſſus a medio iuſticie. Patet: quia medium iuſticie eſt equalitas valoris. iam recedit ab illa equalitate. quia vēdit pluſq̄ valet/ ergo omnis talis venditio eſt receſſus a medio iuſticie queadmodum dicunt docto. & martinus in materia de temperantia ꝙ medium temperantie eſt bona habitudo corporis & omis talis receſſus eſt peccatū intemperātie. Eodemmodo ſi aliquis vendendo diſcedat a medio iuſticie vendēdo pluſq̄ res valeat & ſi ille valor excedens ſit in tam paruo exceſſu: ꝙ non poſſit cognoſcere excuſatur per ignorantiam. ſed ſi cognoſcat talem exceſſum peccat. & docto. ſolēt ꝑ iſta opinione adducere multas rationes.

Rōes ꝓ 3. opi.

Prima illud quod ē pro communi vtilitate introductum nō debet magis eſſe in fauorem vnius q̄ alterius cum equaliter emptiones & venditiones ſunt introducte pro communi vtilitate omnium. ergo non pro vtilitate vnius potius q̄ alterius. Vnde ſi liceret emptori emere rem pluſ q̄ valet: eſſet iutilitas eius vel emere minus eſſet inutilitas vendentis.

Secūda ratio

Preterea (& hec ratio uidetur Henrico concludere in hac materia) ſit ſortes qui uendidit platoni aliquid ultra iuſtum precium/ in ita uendendo habet aliqd a platōe/ & plato nihil habet a ſorte correſpondens illi & cum iſta acceptio non ſit gratuita. ſequitur ꝙ ſortes ē detentor alieni/ ergo eſt iniuſtus ſi detineat inuito domino: & ſcienter. & hec ꝓpoſitio uidetur ꝓbabilior ꝙ omnis uēdēs rē ultra iuſtum precium qualicūq3 exceſſu iniuſte agit niſi excuſetur per ignorantiam iuincibilem puta quia non credit uendere pluſq̄ ualeat nec credere tenetur. Ex iſta ꝓpoſitione ſequitur correlarie. ꝙ dubitās & exiſtens in equilibra uidelicet ꝙ preciū quo uendit excedit rem uel non excedit/ & uēdens illo precio de facto peccat. Pater exponens ſe periculo cuiuſcunq3 peccati peccat. Ideo exponens ſe pctō iiuſticie peccat pctō iiuſticie ſed ita dubitās expōit ſe ꝑiculo peccati Igit &c̄. Vnde cōmūiter dicūt doc. ꝙ ſicut facere cōtra cōſciētiā eſt peccatum/ ita facere contra dubium. Eodē modo ſequitur ꝙ uendens rem & ꝓbabiliter credēs ꝙ illud preciū excedit iuſtū precium peccat/ nam ſi uendens & dubitās peccat a fortiori uendēs & ꝓbabiliter dubitās

Reſolu.

Reſolutio igitur ſanioris partis ē ꝙ uēdēs ultra iuſtum precium qualicūq3 exceſſu dūmodo non ignoret inuincibiliter exceſſū peccat. ¶ Quid ergo dicendum eſt ad primam opinionem dicentem ꝙ uendens nō ultra dimidietatem iuſti precij non peccat

quia res tantum valet q̄tum iure vendi po
teſt. ff. ad trebel. l. j. & . ff. ad. l. falſi. ſed iu
re poteſt vendi vltra q̄ valeat dummodo
exceſſus ſit citra dimidium iuſti precij. Igi
tur. dico quando dicitur ꝙ res tantum va
let q̄tum iure vendi poteſt ſic intelligitur
q̄tum iure vendi poteſt. i. iuſte / & non eſt
ita intelligendum res tantum valet q̄tum
vendi poteſt iure. i. per contractus qui nō
ānullantur a iure poſitiuo: quia tunc argu
mentum bene probaret ꝙ poſſet iſto mo
do vendi ſupra iuſtum precium dūmodo
nō excedat medietatem iuſti precij: ſed tan
tum valet q̄tum iuſte vendi poteſt nemini
iniuriam faciendo / ſed accipiendo ſupra la
titudinem precij quanuis citra medietatē
iuſti precij facio illi iniuriam. & hoc intel
ligendo quando emens non ſcit rem non
tantum valere / ita ꝙ ſi ſciret non tantū va
Difficultas. lere non emeret. ¶ Circa argumentum eſt
difficultas: dictum eſt in argumento ꝙ iura
ciuilia approbant emptionem dummodo
exceſſus ſit citra dimidiū iuſti precii. i. non
annullant / et excludunt actionem ab emē
te: ita ꝙ non poteſt agere coram iudice.
Vtrum iura canonica eodemmodo nō an
nullant iſtam emptionem & excludant a
ctionem ementis contra vendentem: Et ap
paret ꝙ ſic ex ca. cum dilecti. extra de emp.
& vend. vbi habetur ꝙ tenet vēditio licet
venditor ſit deceptus vltra dimidiā iuſti ꝓ
cij &c̄. ¶ Oppoſitum tamen arguitur ar
gumento quod magnam habet apparenti
am contra doctores dicētes ꝙ iura canoni
ca excludunt actionem ementis contra vē
dentem. Bene ſequitur / iſte vēdit rem plus
iuſto & ita vendendo offendit emētem &
in recipiendo vltra iuſtum precium peccat
& tenetur emptori reſtituere / tunc bene ſe
quitur in ita vendendo peccat / & poſt vē
ditionem peccat in retinendo. ergo iuxta
proceſſum euangelicum tenetur emens re
uelare eccleſie. i. iudici eccleſiaſtico qui ſub
cenſuris eccleſiaſticis tenetur ipſum admo
nere & compellere vt venditori reſtituat.
Tunc ſic arguo & multum apparenter ita
vendendo mihi peccat in me & etiam in re
tinendo / ergo teneor ipſum admonere iu
xta proceſſum euangelicum / ergo ſi dece
pit me citra dimidium iuſti precij non auf
fertur a me poteſtas agendi in ipſum corā
iudice eccleſiaſtico q̄uis mihi auferat pote
ſtas coram iudice laico. Et hoc argumētū
tangit Panor. in materia de vſuris. & ē ap
parentia. & dicit Panormitanus ꝙ talis vē
ditio vltra iuſtum precium non eſt appro
bata a iure canonico / quia iuris canoici au
ctor eſt ſpiritusſanctus qui non eſt auctor
mali: ſed eſt approbata ſolum a iure ciuili
non ꝙ precipiat ſed quia ius ciuile non pu
nit tales cum ius ciuile ſolum peccata pu
nit que ſunt in perniciem reipublice. & ius
canonicum omia peccata debet punire ſal
tem & precipue quando eſt obſtinatio &
non ſequitur ſcandalum. Apparentia eſt ſi
ſortes in emendo ſit deceptus quāuis citra
medietatem iuſti precii ꝙ ab ipſo non auf
feratur poteſtas agendi coram iudice eccle
ſiaſtico ita ꝙ vendens ſit obſtinatus & no
lit deſiſtere a peccato quod committit i re
tinendo non ſolum non poteſt agere corā
iudice eccleſiaſtico imo tenetur denuncia
re iudici ſecundum proceſſum euangelicū
Et dico q̄tum ad hoc ꝙ ſi emptor ſit dece
ptus poteſt recurrere ad eccleſiaſticum iu
dicem ſaltē ſi recurrat ꝓcedo de pc̄tō vēdi
toris ꝙ eccleſiaſticus iudex tenet venditọ
rem cōpellere ad reſtituendū quod accepit
vltra iuſtum. ¶ Ad argumentum alterius
opinionis dicebat eñ altera opinio ꝙ ſi vē
dens accipiat vltra iuſtum precium dūmo
do exceſſus non ſit valde notabilis non eſt
peccatum. Patet quia licet accipere alienū
dūmodo illud quod accipit nō ſit notabi
lis valoris. Q̄tum ad hoc dico ꝙ nunq̄
licet accipere alienum ſiue ſit notabilis va
loris ſiue non niſi in eo caſu in quo proba
biliter creditur dominus conſentire / vel in
eo caſu in quo tenetur dominus conſenti
re / In duobus tantum caſibus licet capere a
lienum. primus quando veriſimiliter credi
tur ꝙ ſi dominus ſciret conſentiret. Secun

dus ſi dominus preſens eſſet & cognoſce-
ret teneretur cōſentire puta in caſu neceſſi-
tatis. In aliis caſibus ſiue capiat paruū ſiue
magnum eſt ſemp peccatum: ſed nō eſt ſem
per mortale. quia quando paruū capitur
non eſt niſi veniale. Ideo ſi Sortes vende-
ret vltra iuſtum precium ſed non notabili-
ter vltra: venialiter peccat. & eſt contra. S.
tho: qui dicit ꝙ omne vitium oppoſitum
cuicunqꝫ virtuti cardinali ſcilicet temperā
tie fortitudini aut iuſticie eſt ſemper mor-
tale immo dico ꝙ eſt aliquod veniale pu-
ta iniuſticia venialis vel intemperantia ve
nialis. nam ſi per exceſſum non notabilem
tranſgrederetur mediū non oportet ꝙ ſit
mortale. ¶ Contra arguitur & multum ap
parēter / dictū eſt ꝙ qui vendit rem vltra iu
ſtum precium: ſed valde parū vltra peccat
venialiter. ¶ Contra ſequitur ꝙ ſortes poſ
ſet vendere merces quas habet diuiſim ſine
mortali: & non poſſet eas ſimul vendere ſi
ne mortali tantum quātum vendit ſeorſū.
patet: ſortes habens. xx. merces vendit pri-
mam Platoni / ſecundam Ciceroni / tertiā
Titio &c. pluſqꝫ valet vno paruo exceſſu:
ſolū peccat venialiter. & ſimiliter vendit ſe
cundam alteri tāto exceſſu paruo. Iſti exceſ
ſus ſimul iūcti facerent magnum exceſſum.
Tūc ſic arguitur. Si vendat res ſimul illo ex
ceſſu cōpoſito ex illis paruis exceſſibus ꝙ
bus vendit res pluſqꝫ valent Iam vendit cū
magno exceſſu pluſqꝫ valerent. ergo ſortes
poteſt vendere diuiſim aliquibus preciis ſi
ne mortali & non copulatim eidem homi
ni abſqꝫ mortali. ¶ Dico ꝙ correlarium ſe
quitur ex illa opinione & concedo: ꝙ in ca
ſu poteſt eas vēdere ſeorſum & diuiſim &
tamen non poterit eas vendere tanto pre-
cio abſqꝫ mortali. Quia tunc in venditōne
excedit notabiliter valorem rei. Habemus
Reſolutio. ergo ꝙ vendere rem ſcienter vltra iuſtū pre
cium ſiue vltra dimidium ſiue citra dimidi
um iuſti precij ſiue vltra cum magno ſiue
cum paruo exceſſu ſemper eſt peccatum. Et
in hoc ſolo differūt contractus quibus vē-
ditur vltra dimidium & vltra iuſtum: ſed
citra dimidium tantum. quia lex annullat
primū contractum & non ſecūdū: ſed tamē
in foro conſcientie in ſecundo contractu te
netur vendens ad reſtitutionem. ſimiliter
dicendum de emente: ſi emat citra iuſtum.
¶ Conſequēter videndum eſt vtrum lice-
at alicui vendere aut emere redditus pecu-
niarios ſeu perpetuos ſeu ad vitam ſeu fun
datos in aliqua poſſeſſione puta ī agro vel
domo ſeu fundatos in perſona: Et iſta diſ-
ficultas agitatur inter duos maximos theo
logos ſcilicet Henricum de gandano &
Godofredum de fontibus / vt puta an ſit li
citum alicui dare cētum florenos alicui vt
ille qui dat ſingulis annis recipiat decē ab
illo cui dat: vel an ſit licitum dare centū vt
toto tempore vite ſue quolibet anno reci
piat quatuor vel precium conuentum iter
eos: ¶ Pro declaratione notandum ꝙ ali- Duplices
qui ſunt redditus fundati ī re immobili vt ſunt redditus
redditus prediales. Alii fundantur in per-
ſonis & uocātur perſonales / & eſt difficul-
tas de vtriſqꝫ / an poſſunt vēdi & emi vel ꝑ
petuo vel ad vitam: ¶ Dicit Henricus ꝙ Opinio
nullus poteſt emere aut vendere neqꝫ per- Henrici.
petuos neqꝫ annuales redditus pecuniari-
os ſiue fundentur in bonis ſiue in perſonis
ſiue in perſona ſingulari ſiue in communi
tate vt patet ſecundo ſuo quolibeto & o-
ctauo & q. xli. Dicit ergo Hēricus ꝙ non
eſt licitum alicui vendere redditus pecuni-
arios perpetuos: hoc ē nō eſt licitum dare
centum alicui vt recipiam decem quolibet
anno. ¶ Et ad hoc probandum inducit ꝓ
cipue duas ratōnes. ¶ Prima. non eſt inuē
ta pecunia vt ſit terminus emptionis aut
vēditionis: ſed ſolum vt ipſa ſit mediū em
ptionum & venditionum ergo omnis ta-
lis contractus emptionis in quo pecunia
ſe habet tanqꝫ extremum eſt illicitus & iniu
ſtus. ſed in vēdente & dāte centum vt acci
piat ſingulis annis decem terminus cōtra-
ctus eſt illa pecunia decem annue recipien
da. ergo talis contractus eſt illicitus.
¶ Secunda ratio. omnis ille cōtractus ſic ſe Secūdū argumen
habens ꝙ in illo aliquis plus recipit vel in tum Henrici

tendit plus recipet q̃ det eſt illicitus quia vẽ dit rem vltra iuſtum precium/ergo illicite facit/ſed in tali contractu emens plus inten dit accipere q̃ det. Nam ſolum dat centum & in. xij. annis recipiet centum & viginti. & non refferet dicere/do tibi centum & ſin gulis annis vſq; ad duodecim annos reci piam decem/& dicere do tibi centum & in fine duodecim annorum recipiam cẽtum & viginti. immo videtur maior miſeri cordia differre: q̃ ſingulis annis recipere de cem/ſed ſecundus contractus eſſet illicitus Ergo & primus videtur eſſe illicitus & vſurarius. ¶ Aliter reſpondet Godofre dus de fontibus & meo iuditio melius & conformius communi practice & doctori bus. Pro cuius declaratione dicit ꝙ rerum vendibilium & emibilium quedã ſunt cor porales vt domus/ager/triticũ &c. Incor/ porales vt ſunt quedã iura ſeu poteſtates vt ſortes primogenitus nõdum patre mor tuo poteſt vendere ius primogeniture & illud ius non eſt res corporalis ſed quedã poteſtas ad conſequendum res corpora les puta domum aut agrum. Similiter ſor ti debentur centum ſcuta ſi ille vẽdit ius ad exigendum illa/& ad agendum contra de bitorem non vendit illa cum nõ ſunt eius ſed vendit ius. ¶ Hoc ſuppoſito dicit de fontibus ꝙ licitus eſt contractus ſaltem ſi fiat ſine deceptione ſecundum communẽ eſtimationem patrie qua datur in preſenti certa pecunie ſumma vt annue recipiatur certa ſumma pecunie & hoc quando talis poteſtas fundatur ſuper re temporali & im mobili. ¶ Hec propoſitio ſic ſuadetur/ ſit ſortes habens agrum poteſt illum vende re nude & ſimpliciter accipere preſentem pecuniam: & cum hoc poteſt dare illum a grum ad ãnuos redditus vt regulariter do mini & nobiles dant terras perpetuo poſſi dendas aliquibus & a ſuis heredibus vt cer tos annuatim percipiant redditus. & hoc eſt licitum etiam ſecundum Henricum. ꝙ quilibet poteſt vendere ſuũ patrimonium & rem immobilem puta predia. ¶ Simili

Opinio godo. de fontibus

Prima p̄poſitio.

ter poteſt vendere ius percipiendi illos red ditus annuos fundatos in terra & re immo bili & ita practitatur quotidie & nullus hoc vituperat/ ergo anteq̃ dederit terram ad annuos redditus poteſt vendere conſi miles redditus fundatos ſuper illa predia. ¶ Conſequentia tenet quia contractus pri mus & ſecundus in nullo videntur differ re quia ſemper vẽditur idem. ergo ſi vnus eſt licitus & alter. ¶ Alia ratio de fontibus & deoyta ſit ſortes habens poſſeſſiones vl tra deductionem laborũ & penarum in co lendis agris percipit aliquos fructus: & forte tales fructus ſic multiplicati p decẽ an nos valerent centum vltra expẽſas factas in colendis agris: & ſtat ꝙ terra ſi vẽdatur pe cunia preſenti ſolũ vẽderet centũ emẽs in duodecim annis percipiet vltra centum & tamẽ cõtractus eſt iuſtus: ergo eodẽ modo q̃uis ſortes i. xij. annis percipiat pluſq̃ cen tum non impedit quin contractus ſit iu ſtus. ¶ Prima ergo cõcluſio certa eſt: ꝙ po teſt dari pecunia certa vt dãs ab eo cui dat percipiat annuos & perpetuos redditus fũ datos ſuper poſſeſſionem immobilem. Et ad argumentum Henrici quo volebat ꝓ bare talem cõtractum eſſe illicitũ: quia emi tur pecunia pro pecunia/ & pecunia non poteſt eſſe terminus emptionis aut vendi tionis: ſed eſt medium. ¶ Fateor ꝙ eſt me dium: ſed nego ꝙ formaliter & immediate ematur pecunia: licet bene ematur pecunia mediate & virtualiter. Nam ſortes ven dens ius quod habet ad exigendum centũ florenos a platone non vendit centum flo renos immediate. ¶ Quia illi nõ ſunt eius ſed vendit poteſtatẽ. & ius quod habet. ¶ Similiter dico ſortes dans platoni centũ vt recipiat decem annuatim: non emit illa decem annuatim ſoluenda: ſed emit ius im mediate ad percipiendum illa decem annu atim/ & illud ius non eſt pecunia. Vltra di co ꝙ illud ius eſt pecunia virtualiter q a p tali iure poteſt haberi pecũia ita ſortes dãs centum vt decem annue recipiat non emit immediate & formaliter decem: ſed ius ad

Solutio argumẽti henrici.

illa decẽ percipienda quod ius eſt quoddã
in corporale/q̃d ius eſt pecunie virtualiter
Ad ſecũdus argumentum Henrici. ſed non formaliter. ¶Quantum ad ſecun-
dum argumentum hẽrici vbi eſt maior ap
parentia/emens intendens accipere pluſq̃
det non ſeruat equalitatem: ſed talis inten-
dit plus accipere q̃ det/patet in .xij. annis
accipiet pluſq̃ det. Dico ꝙ iſtud argumen
tum ꝯcluderet ꝙ nulla emptio rei in ꝯſum
ptibilis vſu puta agri vel predij eſſet licita
Patet: ſit ager venalis valens centum & ex
fructibus agri deductis expenſis in certo tẽ
pore emens accipiet pluſquam dedit. ergo
iniuſte emeret quod nemo diceret. ¶Dico
ad argumentum: ꝙ quando venditur res
non eſt reſpiciendum quantum valebunt
fructus prouenientes ex illa re/quia tũc qui
libet ager valeret infinite: ſed in preſenti tã-
tum valet q̃tum conducit ad vſum huma-
num ſecũdum communem eſtimationem:
nam ſortes emens in preſenti centum illũ
agrum non accipit pluſq̃ det: ſed in futuro
ex fructibus accipiet pluſq̃ dat. ¶Similiter
dico: ſortes emens annuos redditus dat cen
tum in preſenti & recipit a vendente ius p-
cipiendi annue decem/tale ius non valet i
preſenti pluſq̃ centum & ſic in preſenti nõ
plus capit q̃ det/verum eſt ꝙ in futuro ex
percipiendis que ſunt fructus huius pote-
ſtatis & iuris accipiet pluſq̃ dat. Eodem-
modo ſicut de agro ſed in preſenti non ac-
cipit pluſquam det. Ideo cum ſic arguitur
omnis contractus eſt illicitus quo emens
ſcienter plus accipit q̃ det/concedo/ſed ne-
go ꝙ ſortes in propoſito plus accipiat q̃
det & cum ꝓbatur q̃a in futurũ plus capiet.
verum eſt: ſed non i preſenti. quia talis po-
teſtas percipiendi in preſenti non eſtimat̃
Secũda propõ. pluſq̃ centum. ¶Alia concluſio eſt de red-
ditibus non perpetuis neq̃ ad certum tem
pus: ſed ad vitam que talis eſt. ¶Licitum ẽ
emere ſimiliter & vendere redditus funda
tos in perſona ſicut eſt licitum vendere &
emere redditus fũdatos in re immobili. Et
pro probatione oportet ſupponere quod
datur certa perſona que ex induſtria & la-
bore vltra neceſſaria ad victum & veſtitũ
& ad vite conſeruationem poteſt aliquid
lucrari. imo regulariter quelibet perſona
poteſt hoc facere & aliq̃d lucrari. Tunc di-
cunt ꝙ talis perſona poteſt vendere pote-
ſtatem percipiendi annuos redditus funda
tos ſuper induſtria & labore huius perſo-
ne. Et patet iſta propoſitio ſicut precedẽs.
Nam aliquando liberi poſſunt redigi pu-
ta per bellũ iuſtum. imo liber homo po-
teſt ſeipſum vendere ſicut legitur de aliqui
bus ſanctis qui ſe vendiderũt pro redemp-
tione captiuorum/& dicuntur ſerui vena-
les & empticij ita ꝙ q̃cquid acquirẽt hoc
erit domino & non ſibi: & ſic efficiũtur ſer
ui capti i bello iuſto. Vltra ſupponitur ꝙ
talis ſeruus quicquid acquirit/acquirit do
mino. Et pro materia dico ꝙ aliq̃s poteſt
lucrari vltra neceſſitatẽ vite & illd̃ alteri vẽ
dere/ergo poterit aliq̃s emere annuum red
ditum non ſolum fundatum ſuper predijs
ſed ſuper perſona: & ideo poſſunt licite cõ
ſtitui tales redditus in perſona & ita vẽdũt
nunc ſerui conductitij ſuas operas/ergo a
fortiori ſortes pro pecunia certa poterit vẽ
dere vnam partem iuris percipiẽdi fructus
annuos in perſona. ergo licitus poteſt eſſe
contractus in quo conſtituuntur perpetui
redditus ad vitam ſuper ſingularem perſo
nam. ¶Sed de redditibus nõ ad certũ tem-
pus/ſed ad vitam ponitur talis propoſitõ ꝓpoſitio
Licitus eſt contractus emptionis & vendi-
tionis per quem conſtituũtur redditus nõ
perpetui: ſed ad vitam ſingulis annis perci
piendi. Et hoc fit communiter in monaſte
rijs: vt ſortes volens viuere in q̃ete dat mi-
le ſcuta alicui mõaſterio vt ide ꝯcipiat quo
libet anno .xl. ſcuta ad victum ſuũ: mortuo
illo perit talis redditus & talis contractus
poteſt eſſe licitus. Patet/contractus eſt lici-
tus vel eſſe poteſt per quem pro certa pecu
nia conſtituitur ſuper communitate annu-
us redditus & temporalis & ſi poteſt eſſe
licitus ergo a fortiori ad vitam. Dicit Hen
ricus ꝙ quando conſtituitur in ꝑpetuum ẽ
iniuſtus ꝯtractus ex parte ementis cũ itẽdit

ipſe plus accipere ꝙ̄ det/ſed quando conſtituuntur ad vitam ex parte ementis & vēdentis eſt iniuſticia. nam ementes ſi ſcirent probabiliter plus victuros ꝙ̄ reciperēt nun ꝙ̄ emerent: ſed probabiliter exiſtimant nō tantum poſſe viuere. Ideo dicit Henricus ꝙ ementes iniuſte agunt. quia intēdūt ſēper plus capere ꝙ̄ dare. ¶ Difficultas/ Sortes mutuauit alicui cētum ſcuta vſqꝫ ad decem annos: ita ꝙ in fine decem annorū poteſt illa repetere/ an ſortes poſſit vendere Platoni illud ius quod habet in repetēdis illis centum ſcutis: Vnde ſortes mutuatis illis non eſt amplius dominus illorum qa mutuare eſt de meo tuum facere. Queritur cum iſta poteſtas repetēdi ſit venalis etiā apud de fontibus/ vtrum poſſit iuſto precio vendi in preſenti centum ſcuta: vel minus: ¶ Si dicas ꝙ illa poteſtas ī ſorte ad cogendum debitorem in fine termini valet minus ꝙ̄ centum ſcuta in preſenti. Tunc infero ꝙ contractus eſt illicitus ex parte accipientis mutuo. quia plus accipit ꝙ̄ retinuerit ipſe mutuans. ¶ Si dicas ꝙ valet centū in preſenti & iuſte poteſt vendi centum/ ergo eadem ratione ptās recipiendi annue decem. ſcuta vſqꝫ ad viginti annos valet in preſenti bis centum ſcuta/ ergo ſi in preſenti vendatur centum ſcutis eſt illicitus contractus. Si poteſtas valet minus ꝙ̄ centum ergo eſt iniuſtus contractus ex parte Platonis. quia poteſtas minus valet ꝙ̄ illa ſcuta valeant/ ergo. Et ecce apparentia magna pro Henrico. ad argumētum quādo ſortes mutuauit Platoni amplius non ē dominus pecunie ſed remanet penes Platonem & loco pecunie in ſorte ſuccedit poteſtas ad recipiendum centum ī fine termini ſtatuti vel quādocūqꝫ placuerit ſi nō ſit certus terminus. Verū eſt. vtrū tūc talis poteſtas in preſenti valeat centū: ¶ Dico ꝙ ī preſenti non valet centum. & hinc dicit de fontibus ꝙ ſi debentur michi centum poſſum licite poteſtatem recuperandi illa termino prefixo minoris ꝙ̄ centum vendere & alter minoris ꝙ̄ centum licite emere. Nam oportet labores capere ad illa recuperanda. Ideo illa poteſtas non valet cētum in preſenti. Et cum infers ergo contractus ille ex parte recipiētis mutuo eſt illicitus. Nego ꝯſequētiā/ & cū probatur/ plus accipit ꝙ̄ det: Dico ꝙ non vendit illam poteſtatem: nam poſt ꝙ̄ eſt mutuum non eſt vēditio/ ideo ſortes in tali caſu non emit poteſtatem accipiendi nec vēdit: ſed ſortes pure liberaliter centum mutuauit & ex illo cōtractu naturaliter conſurgit ī platone obligatio ad ſoluendum centum ī termino. & naturaliter conſurgit in ſorte poteſtas exigendi & recipiendi illa centum. Ideo cōtractus iſte differt a venditione/ quia ī primo contractu terminus immediatus eſt pecunia ex vna parte & poteſtas recuperandi ex altera: ſed in ſecundo contractu vterqꝫ terminus eſt pecunia. Nam ex parte recipientis eſt pecunia mutuo data/ & ex parte dātis eſt etiam pecunia recuperāda in termīo Sed ex illo contractu naturaliter oritur poteſtas recuperandi. & talis nō venditur: & ſi venderetur eſſet iniuſtum precium. Quātum ergo ad hanc materiam poteſt deffenſari: ꝙ licet emere redditus ad vitam ſiue cōſtituatur in perſona ſiue in bonis perſone: ſiue in perpetuum ſiue ad vitam.

¶ De vſura. De vſura

¶ VISVM EST de duobus ꝯtractibus in quibus transfertur dominium rei ſcilicet de permutatione & venditione. ſequitur modo videre de tertio contractu ī quo trāſfertur dominiū rei ſcilicet de mutuo. Nam mutuare eſt de meo tuū facere. mutuo enī. id eſt de meo tuum facio. vel meū tibi do. Queritur quomodo ſeruatur iuſticia ī iſto contractu: ¶ Dico primo ꝙ ſeruatur ſi nichil vltra ſortē ſperet. & propter duas rationes poſitas in libro quarum (vnā que eſt Richardi) impugnat doct. ¶ Circa iſtā materiam videndum eſt quid ſit vſura que cōmittitur in mutuo: nam ī aliis cōtractibus ſcilicet in permutatione & venditione licet committatur iiuſticia: non tamē vſura formaliter licet bene virtualiter. Patet ī capi.

in ciuitate de vſuris. Vbi dicitur ꝙ vendẽs
rem plusq̃ valeat: quia ſolutionem differt
peccat &c. ¶Pro declaratione notandum
ꝙ vſura ſolet capi dupliciter. Vno modo
materialiter pro illo circa quod committi-
tur peccatum vſure. & ſic vt dicit Ambro-
ſius ē quicqd accedit ſorti. ¶Et ſors in pro
Nota. poſito capitur pro peccunia mutuata/ &
non pro hereditate vel diuiſione. Quicqd
accedit ſorti. i. illud quod eſt vltra ſortē vo
catur vſura hoc eſt vltra pecuniam mutua-
tam dicitur vſura materialis. Alij diffiniūt
ex pacto vel ex intentione habita in mutua
tiōe vel exactione habita poſt mutationē.
¶Alio mō capit formaliter: & ſic vſura ni-
chil aliud eſt q̃ volitio ex vi mutui aliquod
lucrum temporale accipiendi. Et iſto mo-
do vſura preſupponit duas volitiones vel
vnam duabus equiualentem. Vna eſt vo-
litio mutuandi. Secunda eſt volitio conſe
quendi lucrum ex tali mutuo: ita ꝙ prima
ſe habet vt vſus. Secunda/ vt fruitio. vel
prima vt electio. ſecunda vt intentio. Vſu
ra ergo eſt volitio aliquid percipiendi vl-
Vſura tra ſortem vi mutui cauſata ex ſpe alicuius
formalis lucri temporalis ſuper ſortem conceſſam
vel mutuandam vel mutuatam. ita ꝙ ni-
chil aliud eſt vſura formalis q̃ volitio con
ſequendi lucrum ex mutuo/ vel vt alij di-
cunt/ nihil aliud eſt q̃ ſpes conſequendi lu
crum ex mutuo quod idem eſt. ¶Pro iſto
eſt notādū vt videatur difficultas inter do
ctores: ꝙ quando aliquis mutuat duplici-
ter contingit ꝙ intēdat ſiue ſperet lucrum
vltra ſortem. Primo modo principaliter.
Secundo modo/ minus principaliter. Nā
principaliter intendere vel ſperare/ eſt tali-
ter lucrum intendere & ſperare/ ꝙ niſi in-
tenderet vltra ſortem habere: nullo modo
mutuaret. Sed minus principaliter eſt tali
ter ſpare ſeu expectare lucrū: ꝙ q̃uis nō ex-
pectaret aut ſperaret aliquid conſequi/ ad
huc mutuaret. & eſt idem ſicut de canoni-
co/ qui minus principaliter vadit ad eccle-
ſiam propter diſtributiōes. quia q̃uis non
intenderet nichilominus iret. Conſequen-
ter dicunt doctores vt aliquis ſit vſurarius
requiritur ꝙ ſperet principaliter vltra ſor-
tem. Hoc dicit Richardus. & idē dicit glo.
in cap. conſuluit. extra de vſuris. in verbo
ſperātes. Idem etiam dicit ſanctus Thomas
ꝙ requiritur ſpes ſeu intētio principalis re Sctus
cipiendi vltra ſortē: ita ꝙ ſi aliquis mutuā- thomas.
do pecuniā ſperaret aliqd ſibi dari vltra ſor
tem nihilominus q̃uis non ſparet aliqd ha-
bere vltra debitum nō minus mutuaret: ta-
lis non eſt vſurarius quia ſperat minus pri
cipaliter. Gregorius ariminenſis in tracta-
tu ſuo vt dicit Gabriel: dicit oppoſitum & Grego.
eſt ſatis bona apparentia pro ipſo. Nam ſi
ſit aliquis qui vendendo rem ſuam inten-
derit minus principaliter vendere rem pluſ
q̃ valeat nichilominus vendit preciſe tan-
tum quantum valet. quia non inuenit
emptorem qui emat illam plusq̃ valeat: ta-
lis vendens cum tali intentiōe eſt iniuſtus
& peccat: quia committit actum iniuſticie.
Eodem modo dicit/ ſi aliquis mutuat cum
tali intentione aliquid lucrandi vltra ſor-
tem ſi poſſit: & q̃uis nihil recipiat vltra tū
tali intentione mutuat/ talis eſt iniuſtus er-
go ē vſurarius. Patet/ qa iniuſticia cōmiſſa
in mutuo eſt vſura. & eſt magna apparen-
tia/ & pleriqȝ dicunt ꝙ intentio minus
principalis ſufficit. ¶Vltra ſupponen-
dum eſt ꝙ ſpes lucri duplex eſt. Quedam Spes lu
minus principalis/ vt quāuis non ſperaret cri.
aliquid nichilominus mutuaret. Pincipa-
lis/ vt ſi non ſperaret aliquid vltra non mu
tuaret. Et iſta eſt duplex. quedam qua mu
tuat & ex vi mutui ſperat aliquid vltra ſor-
tem. Alia/ qua ſperat aliquid vltra ſortem
non ex vi mutui: ſed ex beniuolentia mu-
tuatarij. ita ꝙ ſi non ſperaret ꝙ gratenter
aliquid daret non mutuaret. Tunc dicunt
quidam/ vt ſanctus Thomas. q. de malo.
queſtiōe decimaſeptima. ꝙ ſpes etiam prī-
cipalis aliquid recipiendi vltra ſortē (dum-
modo illa ſpes ſit ex gratuito affectu & nō
ex obligatiōe & vi mutui) nō facit vſuram
ſed ē licita/ vt licitū eſt mihi mutuare pecu-
niam ex ſpe qua ſpero michi aliquid dari

Q̄tum ad hoc de metu diuiso. ita ſentit panor. & ego illi aſſentio. Secundo dico: ꝙ translatio que fit per metũ cadentem in cõſtantem virum (metũ inquã humanum in quem incidit homo ex culpa ſua) eſt vera tranſlatio. & valida eſt & tenet tex. ad literam in. l. ſi mulier in principio. ff. q̃d metus cauſa. Et ē ſecũda propoſitio q̄ poteſt elici ex panor. in ca. predicto ꝙ illud trãſfertur in alterum per metũ humanum cadẽtem in conſtantem virum in quē incidit ex culpa/ & qui poteſt inferri ab eo qui minatur / tenet talis trãſlatio/ & iſta propoſitio ſuaderi pōt ex multis capitulis deſponſa. & matri. in cap. ex literis de quodam qui iurauit quandam accipere in vxorem/iudex eccleſiaſticus poteſt illum cõpellere metu excõmunicationis ad illam accipiendã: & talis tranſlatio corporis ſui in illam mulierē facta: de facto tenet q̄uis ſit ex metu cadēte in conſtantem virum. nam metus cenſure eccleſiaſtice eſt cadens in cõſtantiſſimũ virũ/ imo peius malum q̄ mutilatio alicuius mēbri/vel perditio bonorum corporalium. Excõmunicatio eſt maior pena: que ſit in eccleſia. xxiiij. q. iij. corripiamur. & diabolus vtitur excõmunicato/vt ruſticus aſino barba. i. c. ſi quis preſbyterorũ de rebus eccleſie non alie. Talis tranſlatio etiã per metum facta (dũmodo fiat propter culpam) tenet. Nã poſtq̄ talis iurauit accipere vxorem: non accipiendo peccat. quia facit contra iuramētum. ideo ſi propter illud peccatum īferatur illi metus ab eo qui poteſt eũ tali metu & pena punire ordinarie ratione culpe ab eo cõmiſſe/illud quod trãſfert ratione talis metus eſt validum & tenet. Relinquitur ergo ſecunda propoſitio vera & per illam ſoluuntur potiora argumēta que fiũt in hac materia. Quando talis metus eſt iuſte illatus ab eo qui habet poteſtatem inferendi ordinariam & propter culpã & talis tranſlatio per talem metum facta eſt valida. & hoc quotidie practicatur / vt i materia de matrimonio. Tertio quantũ ad metum humanum cadentem in cõſtantem

2. ꝓpõ.

virum in quem aliquis incidit: nõ ex culpa ſua. vtrum trãſlatio dominij per talē metũ ſit realiter valida? ¶ Q̄tũ ad hoc dicũt coiter iuriſte in ca. abbas. de his q̄ vi metus veꝙ talia facta per talem metum tenēt: ſed cõpetit exceptio ꝙ metus cauſa. vt ſi Sortes det Platoni per talem metũ aliquam rem ſecura tradtione eſt vera donatio: & talis res efficitur platōis. nihilominus ſorti a iure tribuitur poteſtas excipiēdi. quia cauſa metus hoc facit: & Plato peccauit in inferēdo metum / & capiendo rem illam etiã peccauit: tũc ad iudicē ſpectat punire Platonem perditione illius rei. Primum ergo dictum iuriſtarum eſt: ꝙ dans per talem metũ / trãſfert dominium. ¶ Secũdum dictum conuenit illi qui dedit per metum actio ꝙ metus cauſa. hoc eſt conuenit illi a iure: ꝙ poteſt coram iudice probare / ꝙ metus cauſa hoc fecerit quo probato iudex nõ iudicabit illam donationē nullam: ſed irritabit illam: & priuabit platonē dñio talis rei. & iterũ trãſferet ī priorē dominũ. patet p di. ca. abbas. & apparentia eorũ eſt. Poſt q̄ factũ debet in irritum reuocari. ergo prius erat ratum. & ſi fuit ratum prius: ergo abrenuntiatio ab illo iure fuit valida. ergo ius trãſibat in alterũ. Aliud capitulum apparētius precipue q̄ñ fit medio iuramēti. & in capitulo ſi vero de iureiu. vbi agitur de illo: qui iurat ex metu/an debeat obſeruare: dicitur ꝙ nõ eſt irritũ: niſi ipſum obſeruatũ vergat in peiorē exitũ. Vnde dicitur vergere in peiorē exitũ. i. in detrimentũ ſalutis/ vel vite corporalis: q̄ñ illud obſeruatũ eſt peccatũ: vel q̄ñ obſeruatio eſt cauſa mortis corporalis. ſed ſic eſt ꝙ dare etiã metus cauſa: non vergit in peiorem exitũ/ergo illud iuramentũ p metũ factũ debet obſeruari. & ſi debet obſeruari: ergo illa datõ trãſfert verũ dñiũ. ¶ Theologi tñ tenēt oppoſitũ & eorũ opinio eſt pbabilior. & eſt tertia ꝓpoſitio ꝙ volēs trãſferre ex metu hũano cadente in cõſtantē virũ: nõ ex culpa ſua / de facto nõ trãſfert dñiũ & remanet dñiũ apd' ſe. & iſta ꝓpoſitio poteſt ex multis ſuaderi.

Opi. iuriſtarũ.

pma ꝓpõ

2. ꝓpõ.

Opi. theo me.

3. ꝓpõ.

Primo ex iure habetur: ꝙ voluntas tranſferē
di dñiū & poteſtatē ſui corporis in mulie-
rem (ſi hoc fiat metu cadente in conſtan-
tem virum) nō tenet talis tranſlatio. & illa
donatio eſt nulla. ergo ſimiliter ſi ſortes ve
lit transferre rem ſuā ex metu tali penes alte
rum: defacto nō tranſfert dñium rei magiſ-
ꝗ dñium corporis penes alterū. Tamen di-
cunt iuriſte/ ꝙ non eſt ſimile in datione rei
temporalis & corporalis. quia in datione
rei tēporalis ꝯpetit actio ꝙ metus cauſa: &
cogitur alter reddere/ ſed ſi in datione cor-
poris ꝑ metū eſſet verū matrimonium: nō
poſſet poſtea haberi actio ꝙ metus cauſa.
ꝗa iudex nō habet poteſtatē ſupra illa cor-
pora/ quos eñ deus cōiunxit: homo nō ſe
paret. Et ſic ꝯpetit actio in vno & nō ī alio
& iuriſte ſatis bene ſoluūt. ❡ Sed eſt alia ra
tio apparentior quā facio. Sicut dicit Sco.
Bona rō anteꝗ ſit vera datio/ reꝗritur ꝙ dans nō ſit
prohibitus dare a lege ſupioris/ a quo de-
pendet in dando. & ſimiliter accipiēs in ac
cipiēdo/ ſed inferēs metū prohibetur lege
ſupioris accipe. ꝗa lex dicit: qd̕ metus cauſa
fit ratū nō habeo: & eſt ratio apparētior ꝑ
opinione theologorū & oēs concordāt in
illa: videlicet ꝙ transferens non ſit prohibi
tus trāſferre/ ſicut aliquādo prohibetur ne
aliqs accipiat a prodigo/ & poſt ꝓhibitio-
nē ſi aliqs quicꝗ ab eo accipiat: tenetur reſti
tuere. quia hoc eſt cōtra legē ſupioris. ideo
metū inferēs/ cū ſit prohibitus a lege ſupio
ris accipere per conſenſum extortū ex me
tu: non trāſfertur dominiū in illum/ & eſt
opinio probabilior. ❡ Et ad argumētum
glo. in cap. abbas. de his que vi metus ve
cauſa fiunt ꝙ in irritum debet reuocari/ er-
go ꝑ prius fuit ratū. Dico ꝙ intelligit̕ in
irritū debet reuocari. i. debet declarari talia
nō eſſe rata nec valida ꝑ iudicē. nō ꝙ iudex
faciat ꝙ nō ſint rata ꝗ prius erant rata: ſed
declarat ꝙ nō ſūt rata. Sed qd ad capitulū.
Bonauē tura Si vero de iureiu. vbi dicitur ꝙ iuramentū
ex metu debet obſeruari dūmodo nō ver-
gat in peiorē exitū. Dicit Bonauētura: ꝙ ē
obſeruandū in foro cōſciētie. Alij vt Tho
mas expreſſe tenet oppoſitū ꝙ tale iuramē-
tum ex metu factū (dūmō nō vergat in ꝑni
ciem ſalutis eterne) eſt obſeruandū. & cum
infers. ergo datio ex tali metu ē valida: ne-
go illā. quia qui dat ex metu nō trāſfert do
miniū. Sed vtrū qui iurat dare cras ex metu
teneatur dare? Dico ꝙ nō tenet̕ dare ex me
tu ꝑñti: ſed ex metu ſequenti puta ex metu
peccādi ſcilicet metu ne peieret. & illud qd̕
dat ex tali metu efficitur illius cui iurat cras
dare. ſed dico cū iuriſtis: ꝙ apud dantē re-
manet poteſtas repetendi ī iudicio. Vnde
habetur in glo. xv. que. vij. qñ petitur ſub
iſta cōditione/ vel da hoc/ vel inferā mor-
tem preſentaliter talis datio eſt nulla. vel
petitur ſub iſta conditione/ vel iura dare/
vel occidā te: tale iuramentū inducit ad dā
dum: alias eſſet periurus. Sed poſtꝗ recedit
metus illa datio eſt ex metu peccādi. & eſt
vera datio. & res realiter efficit̕ illius/ cui
do. ſed apud me derelicta ē poteſtas ex iure
excipiēdi cōtra iſtū & repetēdi. Querit pre
terea illa glo. Volo ꝙ iures ꝙ nunꝗ repe-
tes in iuditio. Dico in illo caſu teneor non
repetere: ſed denūciare eccleſie. Sed ſi dice-
ret hoc mō: iura ꝙ nō denunciabis eccleſie
Dico ꝙ illud eſt iuramentū ꝑnitioſum: nec
teneor obſeruare. & hoc eſt ſatis probabile
ꝗtū ad hoc. Et ſic patet de prima ꝯditione
donationis: ꝙ ſit libera a coertiōe & metu.
❡ Reſtat etiā ꝙ ſit libera ab ignorātia: quia De dona tione per ignorantiam.
ignorātia cauſat inuolūtariū: vt habet Ari
ſto. iij. ethi. Qñtum ad hoc ſi ſit ignorātia
perſone vt volo dare ſorti/ & credo illum
eſſe ſortem: qui de facto eſt plato/ talis do-
natio non valet ſicut patet de matrimonio
in quo error perſone impedit illam dona-
tionem corporum. ergo ſi error perſone
inualidat donationem corporum: etiam
& bonorum corporalium. Sed difficultas bona diffi ficultas.
eſt vtrum error conditionis perſone inua- De dāte elemoſy. paupi ſimulato.
lidet donationem? vt ſcio ꝙ iſte eſt Sortes
ſed credo illum eſſe pauperē. & illo intui-
tu dono ei alias nō donaturus ita ꝙ preci-
ſe do ei ꝗa credo paupem: & tñ de facto eſt
diues. Similiter do iſti ꝗa credo illū eſſe bo

num: qui de facto eſt malus & hypocrita. vtrum apud tales realiter transferatur dominium rei? ¶Q[uan]tum ad primum de ganda uo querit ſimilem queſtionẽ de illo qui acquirit beneficium per ſimulationẽ / qui ſimulat ſe bonum vt cõſequatur beneficiũ ab epiſcopo / & epiſcopus ſolum confert illi: quia credit illum eſſe bonum. An talis habeat ius in beneficio: vel an teneatur cedere? ¶Ad hoc dicit quidã doctor / ꝙ ſortes qui fingit ſe pauperem / ad hoc preciſe vt recipiat elemoſynam. & diues dat illi quia credidit pauperem / alias nõ daret: ꝙ talis tenetur reſtituere acceptum / non diuiti a quo accepit: ſed alteri pauperi. quia diues ex tali donatione conſequutus eſt fructum: ſcilicet meritum ſi fuerit in gratia: & ſi fuerit obnoxius pene in purgatorio: conſequutus eſt remiſſionem illius / vel totalẽ vel partialem. ideo ſequitur ꝙ nõ tenetur reſtituere tali diuiti. Sed dicit: ꝙ tenetur alteri reſtituere / qui habet eam conditionẽ / ſcilicet paupratem propter quã exiſtimatã in Sorte / diues tribuit elemoſynam: quia diues credebat paupertatẽ eſſe in ſorte quando dedit. Sed iſta ſolutio non euacuat difficultatẽ omnino. q[uia] vel dono Sorti (quẽ credo pauperem) realiter abdicando dominium rei a me: vel nõ abdicando. Si dono & non realiter abdico: iam tenet rem meam / ergo tenetur mihi reſtiture / & nõ paupi. Et ſi realiter abdico dominiũ rei: ita ꝙ non remaneat amplius apud me / quero ad quem tranſit. vel ad iſtum vel ad nullum: ſi ad nullum. ergo quilibet in illo habet dominium naturale. & nullus habet ciuile. ergo tunc quilibet indifferenter poteſt occupare & vti iſta re. & primo occupanti conceditur. ergo erit illius qui ſimulatorie accepit illam. Nam quãdocunq[ue] aliquis a ſe abdicat dominiũ ſue rei: & in nullum transfert quilibet habet dominium naturale circa illud. & eſt primo occupanti. vt patet de feris: & agris derelictis: que primo occupanti conceduntur. Similiter dicẽdum videtur in propoſito. Si autẽ a ſe abdicauerit: & in aliquem trãſtulerit. Iam nõ transfert niſi per volũtatem. quia vult trãſferre: & non vult transferre niſi in iſtum: ergo transfert dominium in iſtum. & ſi ita ſit in re / ergo talis non tenetur magis erogare pauperi q̃ vnus alter. Difficultas tota iacet in hoc: puta inter iſta tria mẽbra. Si abdicat a ſe dominium & in nullum transfert quilibet habet dominium naturale. Si nõ a ſe abdicat: alius tenetur reſtituere. Si a ſe abdicat: & in aliquem transfert: & non habet volũtatẽ transferendi niſi in iſtum: ergo eſt iſtius. Ideo uidetur mihi dicendum: ꝙ ſicut error conditionis perſone (ut credo: ꝙ ſit uirgo & non eſt / alias non illam caperem in uxorem) nõ impedit matrimonium. Similiter ſi uolo trãſferre realiter in iſtum: quem credo pauperem: que de facto non indiget: talis peccat in ita fingendo / & accipiendo. quia accipit: quod non debet dari ſibi tanq̃ elemoſyna nihilominus eſt eius: & realiter dans transfert dñm in iſtum. Et hoc uidetur ueriſimile: quia non uidetur maior ratio de uno q̃ de altero.

Solutio.

Solutio.

Replica [contra] ſolutionem.

Solutio.

¶ALIA TRANSLATIO NON MERE liberalis. ¶Dictum eſt in principio articuli ꝙ in quibuſdam permutatiõibus trãſfertur dominium rei. Aliquando ſolũ trãſfertur uſus: & non dominium. De primo per donationem. & illi correſpõdet alius modus transferẽdi ſolum uſum. & illa uocatur liberalis accommodatio. Nã habens dominiũ in aliqua re: poteſt liberaliter alteri accommodare: id eſt ex tali accommodatione nullum fructum expectare. talis non transfert dominium: ſed ſolum uſum. ideo non eſt datio ſimpliciter: ſed libera accommodatio. & ea que requiruntur ad liberalẽ donationem: etiam requiruntur ad liberalem accommodationem.

¶Eſt alius modus transferendi dominium rei non gratuitus: & de illo loquitur doctor & eſt duplex. ¶Quidam contractus: quo transfertur dominium rei vtilis / penes alterum pro alia re utili: & talis contractus vocatur permutatio. Alius quo

Duplex [con]tractus.

tranſfertur pro nūmiſmate:& vocatur vē
ditio,& in hoc ſolū differunt vēditio& p̄
mutatio,quia ī pmutatōne trāſfertur dñiū
rei vtilis pro dñio alterius rei vtilis. ſed in
venditione trāſfertur dñium rei vtilis pro
nummiſmate. Tertius cōtractus quo tranſ
fertur nūmiſma pro nummiſmate vocatur
mutuū ſeu mutuatio. Dico ergo: qñ tranſ
fertur nō gratuite ſed pro equiualēti/talis
trāſlatio proprie vocatur cōtractus/qa ad
aliqđ vnū trahuntur partiū voluntates.&
eſt triplex vt iam dictum eſt. Vnde hic vo
Res vtilis. catur res vtilis: que īmediate & per ſe eſt or
dinata ad ſubleuandum neceſſitatē corpo
ralem. ſicut cibus & potus/veſtimentū/&
huiuſmodi. quia ex natura rei ille res ſunt
ordinate cōtra neceſſitatē corporalē. Per
mutatio ergo eſt tranſlatio dnij rei vtilis
pro re vtili/puta potus pro cibo: vel veſti
mēto. Nā aliqñ de certo genere vtilium eſt
abundātia in vna patria/& non in alia.&
ediuerſo. ita ꝙ neceſſe ē: trāſferre res vnius
regiōis ad aliā/pro rebus illius alterius re
giōis habēdis. Aliquādo vna regio īdiget
rebus huius regiōis & iſta regio nō īdiget
rebus alterius regiōis/ſaltē in ſpecie tali. Iō
non fit pmutatio: ſed inuentū eſt aliud me
diū puta nūmiſma & pecunia. Nā in plu
ribus ſtat habere indigentiā rerū vtiliū/&
non habere res vtiles ad pmutandū: ſed pe
cuniā. ideo talis cōtractus rei vtilis cum pe
cunia vocatur venditio. Aliqñ ſtat aliquē
pati indigentiā & nihilominus in preſenti
nec habet neqꝫ res vtiles ad permutandum
neqꝫ mediū ad emendū fit alia ſpecies cōtra
ctus/ſcilicet mutuū. ¶ Preterea notandum
ꝙ ſunt alij contractus iſtis correſpondētes
in qbus ſolus vſus tranſfertur/& nō dñiū.
vt locatio correſpondet vēditioni. rerū p
mutationi mutua accōmodatio. emptiōi
conductio. ¶ Iam videndū eſt de prima ſpe
cie cōtractus ſcilicet de pmutatiōe qd reqri
tur ad hoc vt ſit iuſta. Dicit doc. qlibet ha
De pmu. bens dñium rei in aliqua re: & nō prohibi
tus lege ſuperioris/a quo dependet in per
mutādo poteſt rē ſuā pmutare cū altera ſer

uata equalitate ſcd̄m rectam rationē. Reqri
tur primo ꝙ pmutans ſit dñs. Secūdo ꝙ li
bere/& nō coacte aut metu in illā trāſlatio
nem cōſentiat. hinc eſt ꝙ Naboth nō vere
volebat pmutare vineam ſuā. qa occiſus ē
p vinea ſua, tertij regū. xxj. ¶ Tertio ꝙ in
ter res permutatas ſit equalitas. & ibi conſi
ſtit precipua ratio iuſti puta ꝙ nō ſit fraus
nec in ſubſtātia/nec ī quātitate/nec in qua
litate. Nā ſi pmutetur auricalcū pro auro:
eſt fraus ex pte ſubſtātie rei. iō non eſt iuſta
permutatio. Similiter ꝙ nō ſit fraus in quā
titate/ſiue in pondere/ſiue in linea/vel in
alio genere mēſure. Et hoc habetur ī li. v.
ī ca. ſi culpa. de iiurijs & dāno dato. Nam
qui culpa/aut negligētia dat cauſam dam
ni realiter iudicandus eſt ac ſi dānum dede
rit. & tenetur reſtituere: ac ſi dediſſet dam
num: ſed cōmittens fraudē: ſiue in ſubſtan
tia/quātitate/vel qualitate dat cauſam dā
ni illi cū quo pmutat/ergo iniuſte facit &
tenetur ad reſtitutionē. ¶ Preter hoc/dato
ꝙ non ſit deceptio reqritur equalitas valo
ris in rebus permutatis q̄uis neuter permu
tantium alterū decipiat in quantitate/ſub
ſtantia/vel qualitate. vt ſortes pmutās mo
dium vini boni cum modio frumenti/ta
men modiū frumenti plus valet q̄ vini/&
excedit in valore vinū. ideo illa pmutatio
eſt iniuſta cum non ſit equalis valoris.
¶ Circa hanc materiā ſunt due difficultates An vendētes teneāt vitium rei detegere.
Prima. Vtrum vendentes teneātur vitium
rei detegere? Videtur ꝙ ſic. qa oportet ꝙ
non ſit fraus: & ſi eſt vitiū in re/eſt fraus/&
defectus in qualitate. ¶ Secūda difficultas:
in quo conſiſtit equalitas rerum permutan
darum? Q̄tum ad ſecundam dicunt aliqui
(vt Henricus primo quolibeto. q. xl. & In quo conſiſtit eq̄litas.
etiā quarto quolibeto) & Ricardus in ter
tio. ꝙ iſta equalitas valoris/ſeu medium
(in quo conſiſtit iuſticia permutatiua) eſt
indiuiſibile. Hoc eſt dictū ꝙ ſi ſit hic vnū
modium bladi permutādū cū aliquo mo Opi. hē. & rici.
dio vini. Dicūt hēricus & richardus: ꝙ dat
certa q̄titas bladi q̄ equipolet modio vini.
ita ꝙ ſi bladum detur vltra illam certam

quantitatem accipiens plus accipit ꝗ dedit & dans minus accipiet: & ſic erit iniuſta. Item ſi detur minus ꝗtūcunq; parum ꝗ mē ſura bladi: qui dat bladum minus accipit. Dicunt ergo iſti doctores/ ꝙ tale medium cōſiſtit in indiuiſibili. Sed q̄a videtur multum difficile attingere illud indiuiſibile ergo fere oēs permutationes eſſent iniuſte.

¶ Reſpondēt/ ꝙ permutātes excuſantur ꝑ ignorantiā. quia nō accipit aliquis voluntarie pluſꝗ dat: ideo nō ꝯmittit iiuſticiam.

¶ Reſolutio iſtorū ergo eſt/ & ſatis antiq ad hoc ſunt/ ꝙ iſta equalitas ſeu valor ille cōſiſtit in indiuiſibili. q̄a dicunt ꝙ iuſticia conſiſtit in medio rei: & nō in medio rationis ſicut cetere virtutes ꝗ reſpiciūt paſſiōes

Opinio Scoti. ¶ Sed doc. nō eſt huius opinionis: puta ꝙ illa equalitas cōſiſtat in indiuiſibili. & hāc opinionem in tertio. diſtin. xxxiiij. nititur impugnare. Nā ſi conſiſtit i idiuiſibili erit quaſi ipoſſibile aliquē ꝗtūcunq; expertū attingere mediū iuſticie: & excuſari ab iniuſticia: niſi ꝑ ignorantiā/ hoc nemo diceret. Nam certū eſt ꝙ de iuſticia eſt certa ſcientia moralis: ſicut de alijs virtutibus. ideo pōt cognoſci mediū illius virtutis. Ideo videtur ꝙ tale mediū poſſit cognoſci/ & durū videtur dici: ꝙ nullus excuſetur in ꝑmutationibus ab iniuſticia: niſi ꝑ ignorantiam. Ideo relinquitur verū ſcd̄m doc. ꝙ cōſiſtit nō in indiuiſibili: ſed in aliqua certa latitudine ita ꝙ ſi q̄s accipiat ſupra talē latitudinem peccat ꝑ exceſſum in nimis: ꝑ defectū in minus vt ꝑmutaſ cū blado vinū ſtātibus curſibus/ ꝗ nūc ſunt vini & bladi datur certa latitudo bladi. i. ab vna certa quātitate in aſcendēdo: vſq; ad certā quātitatē in deſcendendo. ita ꝙ maior ſupcreſcit: & minor deficit. Vnde faciliuſē cognoſcere qn̄ comparatur res vtilis ad nūmiſma. vt dolium vini valet a decem francis: vſq; ad medium francū ſupra decē. a decē vſq; ad medium ſupra: puta ſi vendatur decē: cū nouē vel decē cū ſex: vel cū duobus: vel cū tribus ſeruatur latitudo valoris vini/ & iuſticia Sed ſi vendatur minus ꝗ decē/ vel ſupra decem cū dimidio. puta decē cum duodecim Iam nō ſeruatur latitudo: & eſt iniuſticia. quia emens plus accipit ꝗ debet. Vnde qn̄ eſt queſtio de valore re ſecundum curſum preſentē/ poteſt dari certa latitudo. ita ꝙ a ſupremo gradu latitudinis/ vſq; ad gradū infimum ſignatum: quicūq; gradus eſt ſufficiens ad ſeruādum latitudinē & iuſticiā. tenet ergo doctor/ ꝙ equalitas valoris rerū permutatarum/ cōſiſtit in diuiſibili. & quelibet pars illius latitudinis diuiſibilis ē precium ſufficiens. & ſi capiatur minus: eſt inſufficiens. ſi maius: eſt ſupexcreſcēs.

¶ Sed quomodo poteſt talis valor cognoſci: eſt difficultas. Dicit doctor & alij doctores q ſequūtur hunc doc. in hac materia: ꝙ aliqn̄ cognoſcitur ex lege/ aliqn̄ ex cōſuetudine/ aliquādo ex permutantiū volūtate. Nam in aliquibus partibus per legē imponitur precium pro carnibus. puta certū precium pro libra. & imponitur preciū pro blado. vt libra carnis vēdiſ. xij. & pinta vini. xij. Lex imponit preciū/ in quo conſiſtit equalitas. ideo talis equalitas facile cognoſciſ. Aliquādo cognoſcitur ex cōſuetudine nā (vt dicit Albertus) valor iuſtus rei eſt pro certo tēpore ſecundum eſtimationem fori preſentis/ & loci in quo venditur res illa. Regulariter diciſ: res tātū valet ꝗtum vēdi poteſt: ſupple ſecundū eſtimationē cōmunē: & nō ſecūdū volūtatē ꝑſōe vēdētis. q̄a nullus in vendēdo cōmitteret iniuſticiam

Quod aūt ita debeat attendi valor rei ſecūdum cōmunem eſtimationem: nititur ſuadere Nyder multis ratiōibus. Nyder. Prima. vnuſquiſq; eſt cecus in propria cauſa. & ſi in ꝓpria cauſa vnicuiq; crederetur (quia quilibet multū afficitur ſibi ipſi) venderet rem plus iuſto/ ſed in cauſa propria magis credendum eſt alteri ꝗ ſibi: & toti cōitati ꝗ ſingulari perſone. ergo vbi eſt queſtio de vēditione/ aut emptiōe: potius credendū eſt eſtimationi cōitatis ꝗ ſingularis perſone. Et ad hoc ꝙ quis ſit tutus in conſcientia: oportet ꝙ vendat rem ſcd̄m cōem eſtimationē cōitatis & loci: ſecūdum tꝑis curſum

Secunda ratio:aliqua res meliorata per
artificium non venditur plus propter illā
meliorationem artificij q̄ ante melioratio-
nem: vt argentum fabricatum in vaſis ē me
lioratum artificialiter:& ſi vendatur regu
lariter non plus venditur q̄ ſi non eſſet me
lioratum.ymo cum quis vendidit potum
vel pateram argenteam:venditur ad pon-
dus & perditur artificium.& hoc quia le/
ge impoſitum eſt: ꝙ tantum pondus ar-
genti preciſe habeat.ergo lex ſufficit ad im
ponendum valorem rei.& hoc etiam ſuffi
cit ad reddēdum tutū in cōſcientia. Habe-
mus ergo primo de cōſuetudine.Secundo
de lege.Tertia ratio.res q̄uis ſecundum ſe
ſint maioris valoris ſi tamen minus exiſti-
mētur in communitate oportet eas minus
vēdere & ementes in emēdo non peccant.
quia oportet currere ad communem eſti-
mationem hominum illius loci & regio-
nis.ſimiliter dicēdum eſt q̄tum ad augmē-
tum.Reſolutio ꝙ ergo valor rei nō ꝯſiſtit (Reſolutio.)
in indiuiſibili.Secundo talis valor aliquā
do imponitur a lege:aliquando ex conſti-
tutione conſuetudine & communi homi-
num eſtimatione.Preterea dicit doc.ali-
quando poteſt accipi iſta equalitas ex per-
mutantium communi conſenſu dummo-
do talis conſenſus ſit liber vt habeo rem q̄
plus valet q̄ res platonis & hoc certo ſcio/
nichilominus volo permutare cum illo.
non eſt ibi iniuſticia.quia volenti non fit
iniuria:& q̄uis non ſeruetur equalitas ſecū
dum legem/aut ſecūdum communem eſti-
mationem hominum tamen ſeruatur ſecū-
dum eſtimationem meam.quia nolo ali-
quid vltra habere pro re mea. Et q̄tum ad
hoc/in tali permutatione non cōmittitur
iniuſticia.quia nemo patitur iniuſtum:ni-
ſi nolens/vel nolitione formali/vel con-
ditionata.vt in ignorantia & metu:ſed il-
lis ſecluſis nullus patitur iniuſtum nolens
nolitione conditionata. Sed tamē dicit do
ctor ꝙ talis permutatio non eſt ſimpliciter
pura permutatio:ſed participat aliq̄d deli-
berali donatione.quia ego dono platoni
ſuperexcreſcentiam rei mee ſuper ſuam rem
& non eſt ſimpliciter liberalis donatio.q̄a
aliquid accipio ab alio.Ideo in tali contra-
ctu(licet non ſit equalitas ex lege/vel com
muni hominum eſtimatione)eſt tñ equali
tas ex libero conſenſu contrahentium.Re- (Reſolu. Quid ſit ꝑmutatiō)
ſolutio/permutatio eſt rei vtilis pro re vti
li/& anteq̄ ſit iuſta oportet ꝙ ſit dominus
& libere permutet:& ꝙ non ſit fraus neq̄
in ſubſtantia:quantitate & qualitate:& ſer-
uetur equalitas.Similiter de venditiōe:dō
minus rei pōt illam vendere iuſte.dummō
ſine fraude ſeruetur equalitas.& dicēdum
eſt ſicut de equalitate permutationis.Nā ꝑ
mutatio reſpicit valorem rei vtilis ad rem
vtilem/& venditio valorem rei/ad nūmiſ
ma.Cōmuniter ponūtur duo caſus.pri- (Primus caſus)
mus vendens rem/poteſt reſpicere ad dam
num quod conſequetur ex alienatione rei
a ſe. Secundo non poteſt reſpicere ad com-
modum ementis:quod conſequetur exem
ptione illius rei:vt vendo rem que in ſe nō
valet niſi decem:nichilominus ex vendi-
tione & alienatione a me huius rei:conſe-
quor damnum quod eſtimatur alia decem
ita ꝙ illud damnum non cōſequerer ſeruā
do rem meam.Secundus:caſus ſortes vē- (Secūdus caſus)
dit rem que iuſte non valet/niſi decem &
ex alienatione non incurrit damnū:ſed pla
to indiget maxime illa re & ex aſſecutione
illius rei lucrabitur forte viginti vel trigita
& non curat plato quo precio emat dūmo
do illam habeat.In primo caſu poſſum vē
dere carius q̄ valeat res in ſe vltra apprecia-
tionem communem quia conſequor dam
num ratiōe illius alienatiōis. Patet nullus
tenetur ſubuenire alteri cum iactura pro-
pria.niſi alter ſit in extrema neceſſitate:ſed
vendendo rem preciſe decem ſubirem dā-
num.quia illa res eſt impedimentum ne cō
ſequar tale damnum.Ideo poſſum vende-
re tantum vltra appreciationem commu-
nem q̄tum eſtimatur damnum/quod con-
ſequor ex venditione.Sed de ſecundo ca
ſu ſortes non pōt carius vendere/ ꝑpter cō
modū alterius qui emit. Patet ſortes non

poteſt licite vendere rem pluſꝗ valeat i ſe:
vel ſibi: puta ꝗ ſi ſingulari perſone cuius ẽ
ſed ſortes vendendo platoni carius ratiõe
commodi: quod conſequitur ex illa re/ vẽ
dit pluſꝗ valeat ſibi/ & in ſe/ & ſupponit
ꝙ non conſequeretur commodum: quod
plato conſequetur: quia hoc eſſet ratione
damni. Ideo nullus poteſt vendere pluſꝗ
valeat aut in ſe ſecũdum cõmunem eſtima
tionem/ aut ſibi ipſi qui vendit. Ideo dicit
doctor/ in vendẽdo poteſt conſiderare dã
num & non lucrum: quod conſequitur al
ter ex venditione. ¶ Cõmuniter queritur ꝗ
ſtio altercatiua iter doctores. An licitum
ſit vendere rem vltra iuſtum precium/ ſiue
vltra dimidium iuſti precij: ſiue ſit licitum
emere citra dimidium iuſti precij: Nam ſi
cut committitur iniuſticia a vendẽte ſupra
iuſtum precium. eodemmodo committit
iniuſticia a vendente citra iuſtum precium
¶ Vnde dupliciter intelligi poteſt ꝙ res
vendatur vltra dimidium iuſti precij. vno
modo ꝙ precium quo venditur continet
iuſtum precium/ & vltra dimidietatem
iuſti precij & adhuc vltra aliquid aliud ita
ꝙ precium/ quo venditur res continet tria.
Primum eſt. precium iuſtum rei. Secundũ
eſt dimidietas illius iuſti precij. Terciũ eſt/
aliquid aliud vltra. exẽplum vt hec res vẽ
nalis preciſe valens. x. venditur. xvi. nam
xvi. continent decem que eſt iuſtum preci
um/ & preter hoc quinque quod eſt medi
um iuſti precij. & preter hoc continet vnũ
vltra. Secundo modo intelligitur ꝙ ven
ditur vltra dimidium iuſti precij / id eſt ꝙ
precium quo venditur res bis contineat
iuſtum precium. i. in duplo magis ꝗ ſit iu
ſtum preciũ & adhuc aliqd vltra. vt ſi res
aliqua ꝗ preciſe valet. x. vẽdatur. xxi. ven
deretur vltra dimidium iuſti precij in du
plo. Vnde quando queritur: vtrum ſit lici
tum vẽdere vltra iuſtum precium: vel eme
re citra iuſtum precium capitur in primo
ſenſu. puta vtrum contractus ſit nullus qñ
res vẽditur vltra dimidium iuſti precij vel
citra dimidiũ iuſti precij emitur: Vñ eme
re citra dimidiũ iuſti precij eſt dare preciũ
quod eſt minus per certam quantitatem ꝗ
dimidietas iuſti precii: vt res valet decem:
& emo preciſe quatuor. eſt minus dimidie
tate iuſti precij: quia eſt minus ꝗ dimidie
tas de decem. ¶ Hoc ſuppoſito: quando ꝗ
ritur/ vtrum ſemper ſit illicitum vendere
rem vltra iuſtum precium ſiue ematur ſiue
vltra dimidietatem iuſti precij ſiue citra ꝑ
quantãcunq; latitudinem: ¶ De hac que Prima opinio
ſtiõe ſunt tres opiniones. ¶ Prima opinio
dicit: ꝙ eſt licitum vendere vltra iuſtũ pre
cium: dũmodo nõ vẽdatur vltra dimidie
tatem iuſti precij: ſed citra latitudinem di
midij iuſti precij: ſiue magno exceſſu/ ſiue
paruo. Hoc ẽ dictũ ꝙ ſi ſit res que valet de
cem: ſemper eſt licitum vendere vltra decẽ/
dummodo vẽdatur citra quindecim & nõ
vſq; ad dimidietatem iuſti precij. Secũda opinio
¶ Alia opinio dicit ꝙ eſt licitum vendere
rem vltra iuſtum precium dummodo nõ Tertia opinio
vendatur per notabilem exceſſum. ¶ Ter
cia opinio: ꝙ nunꝗ eſt licitum vendere vl
tra iuſtum preciũ/ ſiue paruo/ ſiue magno Motiuũ prie opi.
exceſſu. ¶ Prima opinio dicit/ ꝙ licitum ẽ
vendere vltra iuſtum precium dũmdo ex
ceſſus ſit citra dimidietatem. i. ſit minor me
dietate iuſti precij/ ſiue talis exceſſus ſit ma
gnus & notabilis/ ſiue paruus. & ratio hu
ius opinionis in qua fundatur eſt hec: & ẽ
communis propoſitio. Res tantũ valet ꝗ
tum vendi poteſt. & intelligitur ꝗtum, vẽ
di poteſt iure/ qa id poſſumus qđ iure poſ
ſumus & ita Henricus dicit: qui eſt ſtrictiſ
ſimus in materia contractuum. ſed res iure
vendi poteſt vltra iuſtum precium: dum
modo exceſſus ſit citra dimidietatem iuſti
precii: & iura approbãt illam & prohibẽt
actionem emptoris contra vendentem. Pa
tet in capitulo cum dilecti. de venditione
& emptione/ & eſt motiuum prime opini
onis. ergo res licite vẽdi poteſt vltra iuſtũ
precium ſecundum iura dummodo exceſ Motiuũ ſcde opi.
ſus ſit citra dimidiũ iuſti precij. ¶ Sed mo
tiuum ſecunde opi. eſt ꝙ licet vendere vl
tra iuſtum precium: dũmodo exceſſus non

ſit notabilis. Vnde motiuum: eſt quia acci
pere alienū (quod non eſt notabile bonū)
non eſt furtum/neq; malum. Nam in diffi
nitione furti dicūt: ꝙ eſt contrectatio rei a-
liene notabilis: inuito domino. Ideo ſi ſor
tes vendat rem ſuam vltra iuſtum precium
& accipiat aliquid vltra quod accipiendo
non eſſet furtum: non capit notabilem ex-
ceſſum/neq; facit contra iniuſticiam/ ergo
ſequitur ꝙ ſortes in tali caſu non peccat.
¶ Tertia opinio verior/& quā ſolam cre-
do veram: & eſt communis & communi-
ter tenetur. ¶ Nunq̄ eſt licitum vendere rē
vltra quam credo illam valere/ vel teneor
credere valere. ¶ Hoc eſt dicere. Omnis
ille ꝯtractus emptionis eſt illicitus/& pec-
catū quo vendens vendit rem vltra quam
credit illam valere/vel credere tenetur pro
babiliter valere: ita ꝙ omis cōtractus/quo
vendens rem pluſq̄ valeat ſiue vltra ſiue i-
tra medietatem iuſti precij eſt iniuſtus: niſi
vendens excuſetur per ignorantiam inui-
cibilem. patet & arguit̄ ſic. Omnis talis cō
tractus eſt actus iniuſticie/ergo omis talis
contractus eſt peccatum. Conſequentia eſt
certa cū iniuſticia & intemperātia ſunt per
ſe mala in lumine naturali. Sed antecedens
patet/omnis receſſus a medio iuſticie eſt ac
tus iiuſticie: ſed omnis talis venditio eſt re
ceſſus a medio iuſticie/ergo omnis talis vē
ditio eſt actus iniuſticie. maior eſt nota ex
philoſophia. nam vitium oppoſitum iu-
ſticie eſt recedere a medio iuſticie: vel p ſu-
perabundantiam / vel per deffectum. Iam
quo ad minorē: ſed ſic eſt ꝙ omnis talis vē
ditio ē receſſus a medio iuſticie. Patet: quia
medium iuſticie eſt equalitas valoris. iam
recedit ab illa equalitate. quia vēdit pluſq̄
valet/ergo omnis talis venditio eſt reces-
ſus a medio iuſticie quēadmodum dicunt
docto. & martinus in materia de temperan
tia ꝙ medium temperantie eſt bona habi-
tudo corporis & omis talis receſſus eſt pec
catū intemperātie. Eodemmodo ſi aliquis
vendendo diſcedat a medio iuſticie vendē
do pluſq̄ res valeat & ſi ille valor excedens

ſit in tam paruo exceſſu: ꝙ non poſſit co-
gnoſcere excuſatur per ignorantiam. ſed
ſi cognoſcat talem exceſſum peccat. & do
cto. ſolēt p iſta opinione adducere multas
rationes. Prima illud quod ē pro commu-
ni vtilitate introductum nō debet magis Rōes p̄ 3. opi.
eſſe in fauorem vnius q̄ alterius cum equa-
liter emptiones & venditiones ſunt intro-
ducte pro communi vtilitate omnium. er-
go non pro vtilitate vnius potius q̄ alteri-
us. Vnde ſi liceret emptori emere rem pluſ
q̄ valet: eſſet iutilitas eius vel emere minus
eſſet inutilitas vendentis. Preterea (& hec Secūda ratio
ratio uidetur Henrico concludere in hac
materia) ſit ſortes qui uendidit platoni ali-
quid ultra iuſtum precium/ in ita uenden
do habet aliqd a platōe/& plato nihil ha-
bet a ſorte correſpondens illi & cum iſta ac
ceptio non ſit gratuita. ſequitur ꝙ ſortes ē
detentor alieni/ergo eſt iniuſtus ſi detine-
at inuito domino: & ſcienter. & hec ꝓpo-
ſitio uidetur ꝓbabilior ꝙ omnis uēdēs rē
ultra iuſtum precium qualicūq; exceſſu in-
iuſte agit niſi excuſetur per ignorantiam i
uincibilem puta quia non credit uendere
pluſq̄ ualeat nec credere tenetur. Ex iſta ꝓ-
poſitione ſequitur correlarie. ꝙ dubitās
& exiſtens in equilibra uidelicet ꝙ preciū
quo uendit excedit rem uel non excedit/
& uēdens illo precio de facto peccat. Pa-
tet exponens ſe periculo cuiuſcunq; pecca-
ti peccat. Ideo exponens ſe pctō iiuſticie
peccat pctō iiuſticie ſed ita dubitās expōit
ſe p̄iculo peccati Igit̄ &c̄. Vnde cōmūiter
dicūt doc. ꝙ ſicut facere cōtra cōſciētiā eſt
peccatum/ita facere contra dubium. Eodē
modo ſequitur ꝙ uendens rem & ꝓbabili
ter credēs ꝙ illud preciū excedit iuſtū pre-
cium peccat/nam ſi uendens & dubitās pec
cat a fortiori uendēs & ꝓbabiliter dubitās
Reſolutio igitur ſanioris partis ē ꝙ uēdēs
ultra iuſtum precium qualicūq; exceſſu dū Reſolu.
modo non ignoret inuincibiliter exceſſū
peccat. ¶ Quid ergo dicendum eſt ad pri-
mam opinionem dicentem ꝙ uendens nō
ultra dimidietatem iuſti precij non peccat

quia res tantum valet q̄tum iure vendi po-
teſt. ff. ad trebel. l. j. & ff. ad. l. falſi. ſed iu-
re poteſt vendi vltra q̄ valeat dummodo
exceſſus ſit citra dimidium iuſti precij. Igi-
tur. dico quando dicitur ꝙ res tantum va-
let q̄tum iure vendi poteſt ſic intelligitur
q̄tum iure vendi poteſt. i. iuſte / & non eſt
ita intelligendum res tantum valet q̄tum
vendi poteſt iure. i. per contractus qui nõ
ãnullantur a iure poſitiuo: quia tunc argu
mentum bene probaret ꝙ poſſet iſto mo-
do vendi ſupra iuſtum precium dũmodo
nõ excedat medietatem iuſti precij: ſed tan-
tum valet q̄tum iuſte vendi poteſt nemini
iniuriam faciendo / ſed accipiendo ſupra la
titudinem precij quamuis citra medietatẽ
iuſti precij facio illi iniuriam. & hoc intel-
ligendo quando emens non ſcit rem non
tantum valere / ita ꝙ ſi ſciret non tantũ va-
Difficultas. lere non emeret. ¶ Circa argumentum eſt
difficultas: dictum eſt in argumento ꝙ iura
ciuilia approbant emptionem dummodo
exceſſus ſit citra dimidiũ iuſti precij. i. non
annullant / et excludunt actionem ab emẽ-
te: ita ꝙ non poteſt agere coram iudice.
Vtrum iura canonica eodemmodo nõ an
nullant iſtam emptionem & excludant a-
ctionem ementis contra vendentem: Et ap
paret ꝙ ſic ex ca. cum dilecti. extra de emp.
& vend. vbi habetur ꝙ tenet vẽditio licet
venditor ſit deceptus vltra dimidiã iuſti ꝑ
cij &c̃. ¶ Oppoſitum tamen arguitur ar-
gumento quod magnam habet apparenti
am contra doctores dicẽtes ꝙ iura canoni-
ca excludunt actionem ementis contra vẽ-
dentem. Bene ſequitur / iſte vẽdit rem plus
iuſto & ita vendendo offendit emẽtem &
in recipiendo vltra iuſtum precium peccat
& tenetur emptori reſtituere / tunc bene ſe-
quitur in ita vendendo peccat / & poſt vẽ-
ditionem peccat in retinendo. ergo iuxta
proceſſum euangelicum tenetur emens re-
uelare eccleſie. i. iudici eccleſiaſtico qui ſub
cenſuris eccleſiaſticis tenetur ipſum admo-
nere & compellere vt venditori reſtituat.
Tunc ſic arguo & multum apparenter ita
vendendo mihi peccat in me & etiam in re
tinendo / ergo teneor ipſum admonere iu-
xta proceſſum euangelicum / ergo ſi dece-
pit me citra dimidium iuſti precij non auf
fertur a me poteſtas agendi in ipſum corã
iudice eccleſiaſtico q̄uis mihi auferat̃ pote
ſtas coram iudice laico. Et hoc argumẽtũ
tangit Panor. in materia de vſuris. & ẽ ap-
parentia. & dicit Panormitanus ꝙ talis vẽ
ditio vltra iuſtum precium non eſt appro-
bata a iure canonico / quia iuris canoici au-
ctor eſt ſpiritusſanctus qui non eſt auctor
mali: ſed eſt approbata ſolum a iure ciuili
non ꝙ precipiat ſed quia ius ciuile non pu
nit tales cum ius ciuile ſolum peccata pu-
nit que ſunt in pernitiem reipublice. & ius
canonicum omia peccata debet punire ſal-
tem & precipue quando eſt obſtinatio &
non ſequitur ſcandalum. Apparentia eſt ſi
ſortes in emendo ſit deceptus quãuis citra
medietatem iuſti precii ꝙ ab ipſo non auf-
feratur poteſtas agendi coram iudice eccle
ſiaſtico ita ꝙ vendens ſit obſtinatus & no-
lit deſiſtere a peccato quod committit i re-
tinendo non ſolum non poteſt agere corã
iudice eccleſiaſtico imo tenetur denuncia-
re iudici ſecundum proceſſum euangelicũ
Et dico q̄tum ad hoc ꝙ ſi emptor ſit dece-
ptus poteſt recurrere ad eccleſiaſticum iu-
dicem ſaltẽ ſi recurrat ꝓcẽdo de pctõ vẽdi
toris ꝙ eccleſiaſticus iudex tenet̃ vendito-
rem cõpellere ad reſtituendũ quod accepit
vltra iuſtum. ¶ Ad argumentum alterius
opinionis dicebat eñ altera opinio ꝙ ſi vẽ
dens accipiat vltra iuſtum precium dũmo
do exceſſus non ſit valde notabilis non eſt
peccatum. Patet quia licet accipere alienũ
dũmodo illud quod accipit̃ nõ ſit notabi-
lis valoris. Q̄tum ad hoc dico ꝙ nunq̄
licet accipere alienum ſiue ſit notabilis va-
loris ſiue non niſi in eo caſu in quo proba
biliter creditur dominus conſentire / vel in
eo caſu in quo tenetur dominus conſenti-
re / In duobus tantum caſibus licet capere a
lienum. primus quando veriſimiliter credi
tur ꝙ ſi dominus ſciret conſentiret. Secun-

dus ſi dominus preſens eſſet & cognoſceret teneretur cōſentire puta in caſu neceſſitatis. In aliis caſibus ſiue capiaſ paruū ſiue magnum eſt ſemp peccatum: ſed nō eſt ſemper mortale. quia quando paruū capitur non eſt niſi veniale. Ideo ſi Sortes venderet vltra iuſtum precium ſed non notabiliter vltra: venialiter peccat. & eſt contra. S. tho. qui dicit ꝙ omne vitium oppoſitum cuicunqȝ virtuti cardinali ſcilicet temperātie fortitudini aut iuſticie eſt ſemper mortale immo dico ꝙ eſt aliquod veniale puta iniuſticia venialis vel intemperantia venialis. nam ſi per exceſſum non notabilem tranſgrederetur mediū non oportet ꝙ ſit mortale. ¶ Contra arguitur & multum apparēter/ dictū eſt ꝙ qui vendit rem vltra iuſtum precium: ſed valde parū vltra peccat venialiter. ¶ Contra ſequitur ꝙ ſortes poſſet vendere merces quas habet diuiſim ſine mortali: & non poſſet eas ſimul vendere ſine mortali tantum quātum vendit ſeorſū. patet: ſortes habens. xx. merces vendit primam Platoni/ ſecundam Ciceroni/ tertiā Titio &c. pluſq̄ valet vno paruo exceſſu: ſolū peccat venialiter. & ſimiliter vendit ſecundam alteri tāto exceſſu paruo. Iſti exceſſus ſimul iūcti facerent magnum exceſſum. Tūc ſic arguitur. Si vendat res ſimul illo exceſſu cōpoſito ex illis paruis exceſſibus quibus vendit res pluſq̄ valent Iam vendit cū magno exceſſu pluſq̄ valerent. ergo ſortes poteſt vendere diuiſim aliquibus preciis ſine mortali & non copulatim eidem homini abſqȝ mortali. ¶ Dico ꝙ correlarium ſequitur ex illa opinione & concedo: ꝙ in caſu poteſt eas vēdere ſeorſum & diuiſim & tamen non poterit eas vendere tanto precio abſqȝ mortali. Quia tunc in venditōne excedit notabiliter valorem rei. Habemus

Reſolutio. ergo ꝙ vendere rem ſcienter vltra iuſtū precium ſiue vltra dimidium ſiue citra dimidium iuſti precij ſiue vltra cum magno ſiue cum paruo exceſſu ſemper eſt peccatum. Et in hoc ſolo differūt contractus quibus vēditur vltra dimidium & vltra iuſtum: ſed citra dimidium tantum. quia lex annullat primū contractum & non ſecūdū: ſed tamē in foro conſcientie in ſecundo contractu tenetur vendens ad reſtitutionem. ſimiliter dicendum de emente: ſi emat citra iuſtum.

¶ Conſequēter videndum eſt vtrum liceat alicui vendere aut emere redditus pecuniarios ſeu perpetuos ſeu ad vitam ſeu fundatos in aliqua poſſeſſione puta i agro vel domo ſeu fundatos in perſona. Et iſta difficultas agitatur inter duos maximos theologos ſcilicet Henricum de gaudano & Godofredum de fontibus/ vt puta an ſit licitum alicui dare cētum florenos alicui vt ille qui dat ſingulis annis recipiat decē ab illo cui dat: vel an ſit licitum dare centū vt toto tempore vite ſue quolibet anno recipiat quatuor vel precium conuentum inter eos. ¶ Pro declaratione notandum ꝙ alii qui ſunt redditus fundati i re immobili vt redditus prediales. Alii fundantur in perſonis & uocātur perſonales/ & eſt difficultas de vtriſqȝ/ an poſſunt vēdi & emi vel ꝑpetuo vel ad vitam. ¶ Dicit Henricus ꝙ nullus poteſt emere aut vendere neqȝ perpetuos neqȝ annuales redditus pecuniarios ſiue fundentur in bonis ſiue in perſonis ſiue in perſona ſingulari ſiue in communitate vt patet ſecundo ſuo quolibeto & octauo &. q. xli. Dicit ergo Hēricus ꝙ non eſt licitum alicui vendere redditus pecuniarios perpetuos: hoc ē nō eſt licitum dare centum alicui vt recipiam decem quolibet anno. ¶ Et ad hoc probandum inducit ꝑcipue duas ratōnes. ¶ Prima. non eſt inuēta pecunia vt ſit terminus emptionis aut vēditionis: ſed ſolum vt ipſa ſit mediū emptionum & venditionum ergo omnis talis contractus emptionis in quo pecunia ſe habet tanq̄ extremum eſt illicitus & iniuſtus. ſed in vēdente & dāte centum vt accipiat ſingulis annis decem terminus cōtractus eſt illa pecunia decem annue recipienda. ergo talis contractus eſt illicitus.

¶ Secunda ratio. omnis ille cōtractus ſic ſe habens ꝙ in illo aliquis plus recipit vel in

Duplices ſunt redditus

Opinio Henrici.

Secūdū argumentum Henrici

tendit plus recipet q̄ det eſt illicitus quia vē
dit rem vltra iuſtum precium/ergo illicite
facit/ſed in tali contractu emens plus inten
dit accipere q̄ det. Nam ſolum dat centum
& in.xij.annis recipiet centum & viginti.
& non reffert dicere/do tibi centum & ſin
gulis annis vſq̧ ad duodecim annos reci
piam decem/& dicere do tibi centum & in
fine duodecim annorum recipiam cētum
& viginti. immo videtur maior miſeri
cordia differre: q̄ ſingulis annis recipere de
cem/ſed ſecundus contractus eſſet illicitus
Opinio godo. de fontibus
Ergo & primus videtur eſſe illicitus &
vſurarius. ¶Aliter reſpondet Godofre
dus de fontibus & meo iuditio melius &
conformius communi practice & doctori
bus. Pro cuius declaratione dicit ꝙ rerum
vendibilium & emibilium quedā ſunt cor
porales vt domus/ager/triticū &c. Incor/
porales vt ſunt quedā iura ſeu poteſtates
vt ſortes primogenitus nōdum patre mor
tuo poteſt vendere ius primogeniture &
illud ius non eſt res corporalis ſed quedā
poteſtas ad conſequendum res corpora
les puta domum aut agrum. Similiter ſor
ti debentur centum ſcuta ſi ille vēdit ius ad
exigendum illa/& ad agendum contra de
Vera poſitio.
bitorem non vendit illa cum nō ſunt eius
ſed vendit ius. ¶Hoc ſuppoſito dicit de
fontibus ꝙ licitus eſt contractus ſaltem ſi
fiat ſine deceptione ſecundum communē
eſtimationem patrie qua datur in preſenti
certa pecunie ſumma vt annue recipiatur
certa ſumma pecunie & hoc quando talis
poteſtas fundatur ſuper re temporali & im
mobili. ¶Hec propoſitio ſic ſuadetur/ ſic
ſortes habens agrum poteſt illum vende
re nude & ſimpliciter accipere preſentem
pecuniam: & cum hoc poteſt dare illum a
grum ad ānuos redditus vt regulariter do
mini & nobiles dant terras perpetuo poſſi
dendas aliquibus & a ſuis heredibus vt cer
tos annuatim percipiant redditus. & hoc
eſt licitum etiam ſecundum Henricum. ꝙ
quilibet poteſt vendere ſuū patrimonium
& rem immobilem puta predia. ¶Simili
ter poteſt vendere ius percipiendi illos red
ditus annuos fundatos in terra & re immo
bili & ita practicatur quothidie & nullus
hoc vituperat/ergo anteq̄ dederit terram
ad annuos redditus poteſt vendere conſi
miles redditus fundatos ſuper illa predia.
¶Conſequentia tenet quia contractus pri
mus & ſecundus in nullo videntur differ
re quia ſemper vēditur idem. ergo ſi vnus
eſt licitus & alter. ¶Alia ratio de fontibus
& de oyta ſit ſortes habens poſſeſſiones vl
tra deductionem laborū & penarum in co
lendis agris percipit aliquos fructus: &
forte tales fructus ſic multiplicati p decē an
nos valerent centum vltra expēſas factas in
colendis agris: & ſtat ꝙ terra ſi vēdatur pe
cunia preſenti ſolū vēderet centū emēs in
duodecim annis percipiet vltra centum &
tamē cōtractus eſt iuſtus: ergo eodē modo
ſi quis ſortes i.xij.annis percipiat pluſq̄ cen
tum non impedit quin contractus ſit iu
ſtus. ¶Prima ergo cōcluſio certa eſt: ꝙ po
teſt dari pecunia certa vt dās ab eo cui dat
percipiat annuos & perpetuos redditus fū Solutio argumēti henrici.
datos ſuper poſſeſſionem immobilem. Et
ad argumentum Henrici quo volebat p
bare talem cōtractum eſſe illicitū: quia emi
tur pecunia pro pecunia/& pecunia non
poteſt eſſe terminus emptionis aut vendi
tionis: ſed eſt medium. ¶Fateor ꝙ eſt me
dium: ſed nego ꝙ formaliter & immediate
ematur pecunia: licet bene ematur pecunia
mediate & virtualiter. Nam ſortes ven
dens ius quod habet ad exigendum centū
florenos a platone non vendit centum flo
renos immediate. ¶Quia illi nō ſunt eius
ſed vendit poteſtatē. & ius quod habet.
¶Similiter dico ſortes dans platoni centū
vt recipiat decem annuatim: non emit illa
decem annuatim ſoluenda: ſed emit ius im
mediate ad percipiendum illa decem annu
atim/& illud ius non eſt pecunia. Vltra di
co ꝙ illud ius eſt pecunia virtualiter q̄ a p
tali iure poteſt haberi pecūia ita ſortes dās
centum vt decem annue recipiat non emit
immediate & formaliter decem: ſed ius ad

illa decē percipienda quod ius eſt quoddā
in corporale/qđ ius eſt pecunie virtualiter
Ad ſecūdus argumentum Henrici. ſed non formaliter. ¶Quantum ad ſecun-
dum argumentum hērici vbi eſt maior ap
parentia/emens intendens accipere pluſq̄
det non ſeruat equalitatem: ſed talis inten-
dit plus accipere q̄ det/patet in . xij. annis
accipiet pluſq̄ det. Dico ꝙ iſtud argumen
tum ↄcluderet ꝙ nulla emptio rei in ↄſum
ptibilis vſu puta agri vel predij eſſet licita
Patet: ſit ager venalis valens centum & ex
fructibus agri deductis expenſis in certo tē
pore emens accipiet pluſquam dedit. ergo
iniuſte emeret quod nemo diceret. ¶Dico
ad argumentum: ꝙ quando venditur res
non eſt reſpiciendum quantum valebunt
fructus prouenientes ex illa re/quia tūc qui
libet ager valeret infinite: ſed in preſenti tā-
tum valet q̄tum conducit ad vſum huma-
num ſecūdum communem eſtimationem:
nam ſortes emens in preſenti centum illū
agrum non accipit pluſq̄ det: ſed in futuro
ex fructibus accipiet pluſq̄ dat. ¶Similiter
dico: ſortes emens annuos redditus dat cen
tum in preſenti & recipit a vendente ius ꝑ-
cipiendi annue decem/tale ius non valet ī
preſenti pluſq̄ centum & ſic in preſenti nō
plus capit q̄ det/verum eſt ꝙ in futuro ex
percipiendis que ſunt fructus huius pote-
ſtatis & iuris accipiet pluſq̄ dat. Eodem-
modo ſicut de agro ſed in preſenti non ac-
cipit pluſquam det. Ideo cum ſic arguitur
omnis contractus eſt illicitus quo emens
ſcienter plus accipit q̄ det/concedo/ſed ne-
go ꝙ ſortes in propoſito plus accipiat q̄
det & cum ꝓbatur q̄a in futurū plus capiet.
verum eſt: ſed non ī preſenti. quia talis po-
teſtas percipiendi in preſenti non eſtimat̄
Secūda propō. pluſq̄ centum. ¶Alia concluſio eſt de red-
ditibus non perpetuis neq̄ ad certum tem
pus: ſed ad vitam que talis eſt. ¶Licitum ē
emere ſimiliter & vendere redditus funda
tos in perſona ſicut eſt licitum vendere &
emere redditus fūdatos in re immobili. Et
pro probatione oportet ſupponere quod
datur certa perſona que ex induſtria & la-
bore vltra neceſſaria ad victum & veſtitū
& ad vite conſeruationem poteſt aliquid
lucrari. imo regulariter quelibet perſona
poteſt hoc facere & aliq̄d lucrari. Tunc di-
cunt ꝙ talis perſona poteſt vendere pote-
ſtatem percipiendi annuos redditus funda
tos ſuper induſtria & labore huius perſo-
ne. Et patet iſta propoſitio ſicut precedēs.
Nam aliquando liberi poſſunt redigi pu-
ta per bellū iuſtum. imo liber homo po-
teſt ſeipſum vendere ſicut legitur de aliqui
bus ſanctis qui ſe vendiderūt pro redemp-
tione captiuorum/& dicuntur ſerui vena-
les & empticij ita ꝙ q̄cquid acquirēt hoc
erit domino & non ſibi: & ſic efficiūtur ſer
ui capti ī bello iuſto. Vltra ſupponitur ꝙ
talis ſeruus quicquid acquirit/acquirit do
mino. Et pro materia dico ꝙ aliq̄s poteſt
lucrari vltra neceſſitatē vite & illđ alteri vē
dere/ergo poterit aliq̄s emere annuum red
ditum non ſolum fundatum ſuper predijs
ſed ſuper perſona: & ideo poſſunt licite cō
ſtitui tales redditus in perſona & ita vēdūt
nunc ſerui conductitij ſuas operas/ergo a
fortiori ſortes pro pecunia certa poterit vē
dere vnam partem iuris percipiēdi fructus
annuos in perſona. ergo licitus poteſt eſſe
contractus in quo conſtituuntur perpetui
redditus ad vitam ſuper ſingularem perſo
nam. ¶Sed de redditibus nō ad certū tem-
pus/ſed ad vitam ponitur talis propoſitō ꝓpoſitio
Licitus eſt contractus emptionis & vendi-
tionis per quem conſtituūtur redditus nō
perpetui: ſed ad vitam ſingulis annis perci
piendi. Et hoc fit communiter in monaſte
rijs: vt ſortes volens viuere in q̄ete dat mi-
le ſcuta alicui mōaſterio vt ide recipiat quo
libet anno . xl. ſcuta ad victum ſuū: mortuo
illo perit talis redditus & talis contractus
poteſt eſſe licitus. Patet/contractus eſt lici-
tus vel eſſe poteſt per quem pro certa pecu
nia conſtituitur ſuper communitate annu-
us redditus & temporalis & ſi poteſt eſſe
licitus ergo a fortiori ad vitam. Dicit Hen
ricus ꝙ quando conſtituitur in ꝑpetuum ē
i niuſtus ↄtractus ex parte ementis cū itēdit

In ciuitate de vſuris. Vbi dicitur ꝙ vendēs
rem pluſq̄ valeat: quia ſolutionem differt
peccat &c̄. ❡Pro declaratione notandum
ꝙ vſura ſolet capi dupliciter. Vno modo
materialiter pro illo circa quod committi-
tur peccatum vſure. & ſic vt dicit Ambro-
ſius ē quicqd accedit ſorti. ❡Et ſors in pro
Nota. poſito capitur pro peccunia mutuata/ &
non pro hereditate vel diuiſione. Quicqd
accedit ſorti.i.illud quod eſt vltra ſortē vo
catur vſura hoc eſt vltra pecuniam mutua-
tam dicitur vſura materialis. Alij diffiniūt
ex pacto vel ex intentione habita in mutua
tiōe vel exactione habita poſt mutationē.
❡Alio mō capit̄ formaliter: & ſic vſura ni-
chil aliud eſt q̄ volitio ex vi mutui aliquod
lucrum temporale accipiendi. Et iſto mo-
do vſura preſupponit duas volitiones vel
vnam duabus equiualentem. Vna eſt vo-
litio mutuandi. Secunda eſt volitio conſe
quendi lucrum ex tali mutuo: ita ꝙ prima
ſe habet vt vſus. Secunda/ vt fruitio. vel
prima vt electio. ſecunda vt intentio. Vſu
ra ergo eſt volitio aliquid percipiendi vl-
Vſura tra ſortem vi mutui cauſata ex ſpe alicuius
formalis lucri temporalis ſuper ſortem conceſſam
vel mutuandam vel mutuatam. ita ꝙ ni-
chil aliud eſt vſura formalis q̄ volitio con
ſequendi lucrum ex mutuo/ vel vt alij di-
cunt/ nihil aliud eſt q̄ ſpes conſequendi lu
crum ex mutuo quod idem eſt. ❡Pro iſto
eſt notādū vt videatur difficultas inter do
ctores: ꝙ quando aliquis mutuat duplici-
ter contingit ꝙ intēdat ſiue ſperet lucrum
vltra ſortem. Primo modo principaliter.
Secundo modo/ minus principaliter. Nā
principaliter intendere vel ſperare/ eſt tali-
ter lucrum intendere & ſperare/ ꝙ niſi in-
tenderet vltra ſortem habere: nullo modo
mutuaret. Sed minus principaliter eſt tali
ter ſpare ſeu expectare lucrū: ꝙ q̄uis nō ex-
pectaret aut ſperaret aliquid conſequi/ ad
huc mutuaret. & eſt idem ſicut de canoni-
co/ qui minus principaliter vadit ad eccle-
ſiam propter diſtributiōes. quia q̄uis non
intenderet nichilominus iret. Conſequen-
ter dicunt doctores vt aliquis ſit vſurarius
requiritur ꝙ ſperet principaliter vltra ſor-
tem. Hoc dicit Richardus. & idē dicit glo.
in cap. conſuluit. extra de vſuris. in verbo
ſperātes. Idem etiam dicit ſanctus Thomas
ꝙ requiritur ſpes ſeu intētio principalis re Sanctus
cipiendi vltra ſortē: ita ꝙ ſi aliquis mutuā- thomas.
do pecuniā ſperaret aliqd ſibi dari vltra ſor
tem nihilominus q̄uis non ſparet aliqd ha-
bere vltra debitum nō minus mutuaret: ta-
lis non eſt vſurarius quia ſperat minus pri
cipaliter. Gregorius ariminenſis in tracta-
tu ſuo vt dicit Gabriel: dicit oppoſitum & Grego.
eſt ſatis bona apparentia pro ipſo. Nam ſi
ſit aliquis qui vendendo rem ſuam inten-
derit minus principaliter vendere rem pluſ
q̄ valeat nichilominus vendit preciſe tan-
tum quantum valet. quia non inuenit
emptorem qui emat illam pluſq̄ valeat: ta-
lis vendens cum tali intentiōe eſt iniuſtus
& peccat: quia committit actum iniuſticie.
Eodem modo dicit/ ſi aliquis mutuat cum
tali intentione aliquid lucrandi vltra ſor-
tem ſi poſſit: & q̄uis nihil recipiat vltra tm̄
tali intentione mutuat/ talis eſt iniuſtus er-
go ē vſurarius. Patet/ q̄a iniuſticia cōmiſſa
in mutuo eſt vſura. & eſt magna apparen-
tia/ & plerîq; dicunt ꝙ intentio minus
principalis ſufficit. ❡Vltra ſupponen-
dum eſt ꝙ ſpes lucri duplex eſt. Quedam Spes lu-
minus principalis/ vt quāuis non ſperaret cri.
aliquid nichilominus mutuaret. Pincipa-
lis/ vt ſi non ſperaret aliquid vltra non mu
tuaret. Et iſta eſt duplex. quedam qua mu
tuat & ex vi mutui ſperat aliquid vltra ſor-
tem. Alia/ qua ſperat aliquid vltra ſortem
non ex vi mutui: ſed ex beniuolentia mu-
tuatarij. ita ꝙ ſi non ſperaret ꝙ gratenter
aliquid daret non mutuaret. Tunc dicunt
quidam/ vt ſanctus Thomas. q. de malo.
queſtiōe decimaſeptima. ꝙ ſpes etiam pri-
cipalis aliquid recipiendi vltra ſortē (dum-
modo illa ſpes ſit ex gratuito affectu & nō
ex obligatiōe & vi mutui) nō facit vſuram
ſed ē licita/ vt licitū eſt mihi mutuare pecu-
niam ex ſpe qua ſpero michi aliquid dari

vltra ex beniuolo & gratuito affectu mu-
tuatarij. Et rationes eorum ſunt iſte. Lici-
tum eſt mutuanti in mutuando principali
ter ſperare beniuolentiam & affectum mu-
tuatarij: ita ꝙ nunq̄ mutuaret niſi ſperaret
habere gratuitum amorem & beniuolen-
tiam mutuatarij/& ꝙ ei afficeretur beniuo
lo affectu: ergo eſt licitum mutuanti ſpera-
re principaliter collationem gratuitam ali
cuius rei temporalis. Patet conſequentia.
quia ex affectu beniuolo procedit illa da-
tio. ergo ſi primum eſt licitum/erit & ſecū-
dum. quia primum eſt radix ſecundi. Cum
ex beniuolo affectu procedat beniuola da
tio. ❡Secunda ratio eſt apparentior. Mu-
tuatarius iure naturali non ſolum obliga-
tur ad ſortem: ſed ad antidota & ad affe-
ctū gratuitum erga mutuantē ergo ſi ſor-
tes mutuans expectet beniuolentiam que
oritur ex obligatione naturali non expe/
ctat vltra ſortem & debitum: ſed expectat
ſortem & debitum. ſed ſperando quod de-
betur non committit vſuram. igitur. Sicut
in caſu: ſi ſortes debet michi decem: & non
poſſum habere ab illo niſi mutuem cen-
Caſus. tum vt recipiam illa decem ſimul cum illis
centum: licet michi mutuare: & quāuis ex
pectem & ſperem aliquid vltra ſortem. nō
tamen ſpero illud alias indebitum: ſed ali-
as debitum. Similiter dico cum mutuata-
rius iure naturali ſit obligatus ad beniuo-
lentiam. ſortes mutuans ſperans illam re-
compenſationem beniuolentie exterioris
non ſperat aliquid vltra ſortem & debitū
ſimul: ſed ſortem & aliquid debitū: ſed in
mutuando ſperare ſortem & debitum ſi-
mul non eſt vſura vt patet extra de vſuris.
cap. j. in tex. & glo. ergo ſortes qui habet
talem ſpem etiam principalem aliquid reci
piendi vltra ſortem non tamen ex vi mu-
tui & debiti: ſed ſolum ex beniuolo affectu
mutuatarij non committit vſuram. Et di-
co quantum ad hoc ꝙ vſura eſt ſpes qua ex
vi mutui aliquid ſperatur principaliter vl-
tra ſortem. ſed ſi proueniat ex altera cauſa
puta ex beniuolentia quāuis ſit ſpes princi
palis ex beniuolentia eſt licitum.
❡Quātum ad vltimum Conradus dicit op- Cōrad᷑.
poſitum & duo dicit. Primum. licet mutua
re ſperando a mutuatario amorem beni-
uolum dūmodo amor ille beniuolus non
referatur in aliquod exterius: puta ī datio
nem alicuius muneris vel munuſculi: ſed ſi
refferat̄ ī aliquod exterius ſupra ſortem ſi-
ue illud munus ſit ager ſiue panis/vinum/
vel aliquid huiuſcemodi temporale non
eſt licitum. Dicit ergo ꝙ ſperare beniuolē-
tiam ex mutuo eſt licitum: ſed non eſt lici-
tum ſperare liberalem dationem exterio-
rem. Sed apparet michi ꝙ non committit
vſuram ſperādo ſolum gratuitam dona-
tionem etiam principaliter ita ꝙ niſi illam
ſperaret non mutuaret. Dicitur conſequen
ter in diffinitione vſure: eſt ſpes principa-
lis alicuius lucri temporalis ex vi mutui.
quia licet ſperare aliquod ſpirituale/puta
beatitudinem etiā principaliter: puta non
mutuarē niſi intenderem mereri & habe-
re propter hoc beatitudinem. ❡Lucrum
in propoſito/dicitur omne illud quod ſu-
perexcreſcit iſti vltra ſortem & rem ſibi ali-
as debitam. Exemplum/Plato nichil mi-
chi debet: & mutuo centum vt reſtituat mi
chi centum & viginti. Illa viginti dicun-
tur lucrum. quia ſunt vltra illud quod erat
mutuatum & vltra illud quod erat michi
prius debitum. Preterea dicunt doctores/
ꝙ ſi mutuo centum platoni vt reſtituat mi
chi illa centum & decem que alias michi de
bebat: licitum eſt hoc facere: nec eſt vſura in
capitulo primo de vſuris. dicitur ꝙ com-
putandi ſunt fructus pignoris in ſortem
principalem niſi illud quod datum fuit in
pignus fuerit tale beneficium quod alias
erat debitū & quod aliomodo recuperari
non poterat: vt hereditas eccleſiaſtica oc-
cupata a laico. ❡Item licitum eſt pro
ſecuritate accipere pignus. & cetera. Con-
tra/iſta mutuatio non eſt gratuita: er-
go eſt peccatum/& ſi eſt peccatum non

eſt niſi peccatum vſure. quia nō committi
tur alia iniuſtitia in mutuatione. Quod
non ſit gratuita. patet: dare beneficiū pla-
toni michi debenti decem vt recipiam illa
decem/ alias non ſibi darem eſt ſymonia.
ergo iſta datiō que dicitur ſymoniaca nō
eſt gratuita: ergo eodem modō mutuare
iſti tot vt recipiam decem alias michi debi
ta nō eſt mutuatio gratuita. Fateor ꝙ talis
nō eſt gratuita: dices ergo eſt iniuſta. nego
ꝯñam: nā non habetur ex ſcriptura/ ꝙ om̄e
mutuum debeat eſſe gratuitum: ſed habet
ꝙ nihil debet ſperari. Propterea dicūt do
ctores ꝙ ſi aliq̄s iniuſte vexet me: licet mihi
mutuare ei pecuniā vt deſiſtat a vexatione
& talis mutuatō non eſt pure gratuita/ eo
dē mō licet mihi mutuare alicui: vt accipiā
quod eſt mihi alias debitum. Secundo/ dif
ferentia eſt in ſymonia & in iſto contra-
ctu. quia dans beneficium vt recuperet ſor-
tem dat ſpirituale pro temporali q̄uis ſit ei
alias debitum/ & hoc nunq̄ licet. Sed quan
do ſortes dat mutuum vt recuperet decem
dat ſolū temporale. Ideo nunq̄ licet de no-
uo conferre beneficium ad redimendā ve-
xationem. quia omnis talis redemptio eſt
quid eſtimādum pecunia/ & per ꝯſequens
temporale. neqꝫ ad recuperandum alias de
bitum. Sed licet dare pecuniam ad redimē-
dum vexationem propterea ꝙ talis vexa-
tio eſt quid temporale. & ſicut licet dare li-
beraliter ad redimendum vexationem/ ita
& mutuare. & ſicut licet mutuare ad redimē
dum vexationē: ita licet mutuare pecuniā
ad recuperandum alias debitum. ¶ Circa
hoc tangit doctor difficultatem/ videlicet
an liceat ſperare aliquid in mutuo vltra
ſortem propter damnum vel ratione dam-
ni emergentis. vt ſortes habet pecuniam/
quā plato petit mutuo/ ſortes ſcit ꝙ ſi mu-
tuet incurret damnum/ an liceat ſorti exige
re & in pactum deducere aliquid vltra ſor-
tem ratione damni emergentis. ¶ Pro ſo-
lutione notandum/ ꝙ damnum emergens
capitur dupliciter. Vno modo pro perdi-
tione alicuius boni tēporalis. Alio modo
pro ceſſatione ab aliquo lucro temporali.
& difficultas eſt de vtroqꝫ. Sortes qui mu-
tuauit propter hoc perdidit aliquod tēpo-
rale qđ iam hēbat. Similiter ipſe ſortes eo fa
ctō quo mutuauit ceſſauit a lucro quod ha
buiſſet ſi non mutaſſet. exemplum primi vt
ſortes debebat ciceroni centum ſcuta que
habebat in promptu ſoluenda. venit pla-
to ad eum vt accipiat illa mutuo a ſorte/ re-
petit cicero & exigit a ſorte ſua centum ſcu
ta ſortes non pōt tūc illa ſoluere niſi ven-
dat res ſuas minoris q̄ valeant/ quia nō iue
uenit qui eas iuſto precio emat. compelli-
tur vendere: & ex hoc multum damnifica-
tur. & ſi non mutuaſſet platoni non incur-
riſſet tale damnum. & perdit aliquod tem-
porale quod habebat. Exemplum ſecundi
ſortes eſt mercator/ & ex pecuniis lucratus
fuiſſet decem vel viginti/ incurrit damnū:
non ꝙ perdat aliquod temporale quod ha
bebat: ſed incurrit damnum. id eſt ceſſatio
nem a lucro. Vltra ſupponendum eſt ꝙ
ſortes incurrens vtrumqꝫ iſtorum damno-
rum dupliciter intelligitur. Vno modo
ante tempus ſolutionis. vt mutuauit pe-
cuniam reddendam in tempore. a. anteq̄
aduenerit tale tempus incurrit damnum/
puta quia perdit aliquod temporale quod
habebat/ vel ceſſauit a lucro. Alio modo
incurrit damnum ex mora ſolutionis/ vt
tempore. a. elapſo in quo plato debebat
reſtituere/ incurrit ſortes damnum & poſi-
tiue & priuatiue. poſitiue/ quia perdit ali-
quid quod habebat. Priuatiue/ quia ceſ-
ſat a lucro ratione non ſolutionis. Vtrum
liceat ſorti recipere aliquid vltra ſortem ra
tiōe vtriuſqꝫ damni/ tam poſitiui quā pri-
uatiui: Dicit doctor/ ꝙ ſic & ex pacto/ &
ſine pacto dūmō nō accipiatur pluſq̄ bo-
num quod perdidit vel quod fuiſſet conſe
cutus. & dummodo hoc non fiat in frau-
dem vſurarum: puta ꝙ malet non mutua-
re/ & non accipere damnum q̄ mutuare &
accipere vltra ſortem pro tali damno ex
mutuatione habito. & quod hoc liceat
ſic oſtenditur. Quicunque dat alteri cau-

ſam efficacem damni: & ille alter non erat obligatus ad ſufferendum damnum pro eo tenetur releuare illum a damno cuius cauſam dedit: niſi alter remittat gratuite damnum illi. in cap. ſi culpa. de iniurijs & damno dato: & talis mutuans non tenetur pro mutuatario ſufferre damnum quia ſi teneretur non liceret ei pro intereſſe accipere vltra ſortem vt dicit Cõradus: ergo qui dat talem cauſam efficacem damni tenetur releuare mutuantem a tali damno. ¶ Ex dictis patet quid ſit vſura. & dictum eſt ꝙ eſt volitio habendi vltra ſortem ratione mutui: vel eſt ſpes principalis & cetera. quia ſpes minus principalis non facit vſurarium conſequẽdo lucrum. quia ſpes habendi alias debitum non facit vſurarium. quia non ex vi mutui. Similiter ſpes habendi ex beniuolentia mutuatarij ſecundum Thoman non facit vſurarium. Dictũ eſt preterea ꝙ in caſu licitum eſt creditori aliquid capere vltra ſortẽ ratione intereſſe. Vnde duplex eſt intereſſe ſcilicet damni emergentis & intereſſe lucri ceſſantis. De intereſſe damni vt ſortes nunc non obligatur mutuare platoni & mutuat illi: ſed ex dilatione ſolutiõis incurrit damnum. i. perditionem boni vel cogitur accipere ad vſuram ab alio tunc licet ei exigere a platone illud in quo damnificatur. quia plato dat cauſam damni: ſed pro ceſſatione lucri maior eſt difficultas an poſſit exigere vltra ſortem ratione ceſſationis lucri? Dicit Thomas: ꝙ non licet accipere aliquid pro ceſſatione lucri. quia icertum eſt lucrum. & adhuc in dubio an eſſet tantum lucraturus. Sed communiter dicũt doctores/ ꝙ licet accipere pro ceſſatione lucri ceſſantis dũmodo non accipiat tantum quantum acciperet ſi lucrum eſſet omnino certum: & dũmodo non teneatur mutuare tali tempore. Alius caſus quãdo accipit quod eſt ei debitum vltra ſortem. Ad iſtũ caſum Gregorius reducit alium caſum ſcilicet ſi aliquis mutuet alicui colono vel artifici pecuniam vt ille laboret pro eo nõ gratis (quia eſſet manifeſta vſura) ſed pro precio cõdigno labori talis non ꝓmittit vſurã. Ratio eſt: quia talis non cõſequitur lucrũ ex mutuo ꝗuis conſequatur operas coloni vel artificis: tales non ſunt ei lucrũ quia dat equiualẽs. ergo non eſt vſura. Nam ſi prius locaſſet operas coloni & dediſſet pecuniam: & colonus nolet operari pro eo/ liceret ſorti ſibi dare mutuũ vt operaretur pro eo ratione pecuniarum prius acceptarum. ergo ſimiliter licet dare pro pecunijs dandis. Alia ratio/ ſi ſortes committit vſuram accipiendo operas tenetur ad reſtitutionem (quia omnis vſurarius accipiẽs vltra ſortem teneť ad reſtitutiõem) ergo tenetur bis ſoluere iuſtũ preciũ ꝑ operibus coloni qđ eſt falum. & ſidẽ dicendum de artifice. Licet ergo pecuniam colono mutare vel artifici: vt operas pro precio cõdigno faciat mutuãti. ¶ Alius caſus doc. ꝙ licet accipere vltra ſortem ratione pene conuentionalis/ vt ſortes mutuauit platoni centum ſoluenda in termino prefixo inter eos & adiecit penam pecuniariã: & ambo cõuenerũt in illa pena pecuniaria. tunc dicit ꝙ licet accipere illud in quod cõuenerũt niſi ſoluat tempore prefixo ratione pene cõuentionalis. Dicit Cõradus/ ꝙ anteꝗ aliquis poſſit accipere vltra ſortẽ ratione pene cõuentionalis: reqruntur multe cõditiones. Prima/ ꝙ talis pena cõuẽtionalis non ſit appoſita in fraudẽ vſurarũ ſed intentione cõpellendi accipientẽ ad obſeruationem fidelitatis promiſſe. ad hoc facit. ff. de regulis iu. qđ a quodam pene nomine exactum eſt illud eidem reſtituere nemo cogitur. & talis pena adiecta licita eſt/ quia licet vnicuiqꝫ ſe indemnem ſeruare in taliter contrahendo cũ altero. Signum autem euidens ꝙ non eſt in fraudem vſurarum ſecũdum doctorem eſt ſi teſte conſciẽtia creditoris malet in termido prefixo pricipale ſolui ſine pena ꝗ cum pena termino prefixo elapſo. & per oppoſitum eſt in fraudem vſurarũ quando vult potius diem tranſiri ꝗ pecuniam ipſo die ſolui vt poſſit leuare penam poſt terminum. ¶ Secunda conditio/ ꝙ ex illa appo

Tres cõditiões obſeruãde ad licite capiendus vltra ſortẽ rõne pene ꝯuentionalis.

ſitione nõ ſeqtur diffamatio creditoris pu
ta ſi prius fuit vſurarius & eſt ſuſpectus de
vſura:nõ licet tunc ei.qa nulli licet ſe diffa-
mare. ❡Secũda ↄditio:ꝙ non teneatur mu
tuare etiã termino prefixo.i.ꝙ non tenea-
tur vltra expectare debitõ precepti:vt ſi ac-
cederet caſus in mutuatario ꝙ mutuans de
bito ꝓcepti teneretur ei mutuare nõ poteſt
tunc licite aliquid vltra ſortem accipere.
Ratio eſt/nã bene ſequitur/ſortes creditor
in tali termino tenetur expectare debito ꝓ-
cepti.imo ſi non mutuaſſet teneretur tunc
mutuare.ergo licet mutuatario licite non
ſoluere:& vltra eſt ſibi licitum tũc non ſol
uere.ergo pro illa non ſolutione non de-
bet puniri.Et vltra nõ debet puniri.ergo
nihil ab eo exigẽdum eſt in ratione pene.
Et iſta ratio eſt apparentiſſima poſtꝗ̃ ſor-
tes mutuans & creditor tenetur expectare
platonem mutuatarium licet platoni non
ſoluere.ergo non debet puniri pro illa nõ
ſolutione. ❡Alia conditio fundamenta-
lis ꝙ illa pena non ſit nimis exceſſiua.hoc
poſito.i.iſtis conditionibus concurrenti-
bus licet creditori ratione pene conuentio
nalis aliquid vltra ſortem capere.Patet:qa
ſi non liceret hoc maxime eſſet:quia talis
contractus eſſet vſurarius:ſed hoc non.Pa
tet:quia quod accipitur vltra ſortem nõ eſt
ex vi mutui.quia non mutuauit ſpe princi
pali vt caperet aliquid vltra.quia ſi cum ta
li ſpe mutuaſſet:hoc fuiſſet in fraudẽ vſura
rum:ſed in tali caſu non capit ex vi mutui.
ergo non committit vſuram.❡Item in ter-
mino prefixo ſortes non tenetur expectare
platonem vlterius/neq; differre ſolutionẽ.
ergo licite repetit rem ſuam.& vltra/licite
vult rehabere quod eſt ei debitũ/ergo pla-
to iniuſte retinet.quia omnis detinẽs rem
alienam pro tempore quo ille cuius eſt nõ
obligatur rationabiliter velle alterum illã
detinere peccat.& talis detentio eſt mala.
Nam bene ſequitur.ſortes iuſte vult habe-
re rem ſuam:ergo plato iniuſte detinet.
Tunc arguitur ſic.plato iniuſte illam rem
detinet.ergo pro illa iniuſta detẽtione eſt
dignus pena.Et vltra:ergo ſortes & plato
in hanc penam qua eſt dignus pro iniuſta
detentione poterant ſimul conuenire.ita
ꝙ plato ſe obligauit ad illam penam qua
eſt dignus.ergo licitum eſt ſorti ratiõe pe
ne cõuentionalis aliquid exigere a mutua-
tario ratione pene/obſeruatis illis condi-
tionibus ſupra poſitis.Et hoc tenetur ab
omnibus.imo non ſolum poteſt accipere
ratione pene cõuentionalis:ſed etiã exige-
re in foro contentioſo.Et ſi poteſt hoc fie-
ri ratione pene conuentionalis a fortiori
poterit ratione pene iudicialis.i.impoſi-
ta a iudice:& ſi per iudicem poteſt impo-
ni & per legem.ergo cuilibet iſtorum eſt li
citum aliquid in caſibus ſupradictis vltra
ſortem recipere. ❡Sed difficultas eſt:ſor-
tes mutuans non conſequitur damnum ex difficul-
dilatione ſolutionis.Tunc apparet ꝙ ſi ca tas.
piat illam penam hoc videbitur eſſe ratio-
ne cupiditatis & lucri:ergo illa acceptio
ad minus eſt auara.❡Dico ꝙ ꝗs non te-
neatur mutuare nihilominus mutuando
nullum incurrit damnum licite poteſt acci
pere.& nego ꝙ capiat ex cupiditate lucri:
& ſicut pena fuit impoſita propter ſecuri-
tatem rerum recuperandarum/& vt credi-
tor eſſet magis ſecurus:ideo accipit non ex
cupiditate lucri ſed ex delicto illius qui di-
ſtulit ſoluere in termino prefixo.nam talis
conuentio facta inter creditorem & mutua
tarium:nõ proueniebat in creditore ex cu-
piditate lucri:ſed volebat aſſecurari de recu
perãda re ſua in termino ꝑfixo.iõ acceptio
illa prouenit ex delicto & nõ ex cupiditate
creditoris.❡Circa hos caſus ſunt multe du Prima
bitationes.Prima:ſortes habet pecuniam dubitatiõ
ſed indiget pane/eſt plato habens panem
& indiget pecunijs:mutuat ſortes pecu-
niam platoni vt habeat illum panem quo
maxime indiget.an ſit vſurarius? Videtur
ꝙ ſic.quia mutuat ſpe habendi aliquid vl-
tra/quod eſt appreciabile pecunia/puta il-
lum panem. ❡Secundus caſus/ſortes
molendinarius mutuat pecuniam piſtori
vt eat ad molendinum ſuum recepturus

a piſtore ratione multure ſolum precium
debitum & condignum laboribus multu-
re. ¶Similiter aliquis regẽs mutuat ſchola
ſtico pecunias vt adeat lectiones ſuas vt ca
piat precium & ſalarium competens ratio
ne inſtructionis an ſit vſurarius:

Bonus casus. ¶Tertius caſus & dificilior/ego mutuo ac
cepi a platone viginti vt reddam ſortem &
quattuor vltra/an poſſim alteri puta pla-
toni mutuare iſto pacto vt ſoluat prio cre-
ditori totum ſcilicet ſortem & lucrum.i.vt
acquitet me & de ſorte/& de lucro ĩ quibus
ſoluendis me obligaui: ¶Q̄ntum ad pri-
De Anchona. mum dicit de Anchona/ꝙ nõ eſt vſura/&
bene.& reducit ad primum caſum.quia in
tali caſu ille panis eſt ſibi debitus: ergo ex
mutuo nihil habet vltra ſortem niſi quod
eſt ei debitum/ergo non habet lucrum.q̄a
lucrum eſt omnis ſuperexcreſcẽtia tempo-
ralis boni appreciabilis pecunia que non ẽ
debita: ideo cũ iſte panis eſſet debitus non
habet lucrum vi mutui: ideo non commit-
tit vſuram. ¶Ad ſecundũ de multore dico
ꝙ non eſt vſurarius ſi intendat ſolũmodo
recipere mercedem cõdignam pro multu-
ra bladi. Similiter dico de regente nõ intẽ-
dente recipere pro frequẽtatione lectionũ
niſi premium cõdignum ad labores illius
magiſtri. ¶Si autem vltra tale premiũ con
dignum intenderet aliquid recipere vel ꝙ
eſſet maioris fame & nominis dicunt com-
muniter doctores/ꝙ tũc cõmitteret vſurã/
ſed in caſu in quo nihil intẽdit niſi preciſe
condignã premia laboris eius non eſt vſu-
rarius: & ſi non ſit vſura mutuãdo colono
vt laboret pro precio condigno ita nec in
iſtis. ¶Q̄ntum ad tertium/in quo eſt ma-
ior difficultas: dicunt cõmuniter doctores
vt Alexander & Altiſſiodo.ſi mutuem cũ
hac intentione principali vt vltra ſortem
michi reddendã ſortes mutuatarius det ali
quid platoni pauperi: & ſuppono ꝙ non
teneatur dare. Dicit Altiſſiodorenſis ꝙ eſt
vſura q̄uis enim nihil recipiam vltra ſortẽ
tamen intendo alterum aliquid recipere ex
vi mutui mei: & hoc ſuficit ad vſuram.

¶Similiter dico in caſu predicto/ſi mutuo
platoni deducens in pactum vel itendens
pricipaliter reſtitutõnẽ & ſortis & lucri ad
quam teneor cõmitto vſuram. ¶Preterea
ſortes poſtq̄ accepit pecuniã mutuo ab vſu
rario/pecunia non eſt amplius vſurarij/
ſed ſortis q̄uis ſit debitor illius pecunie.
Tũc arguitur ſic. Iſta pecunia eſt ipſius ſor
tis qui accepit ab vſurario mutuum & trãſ
fert illam in platonem per mutuum ſuum.
ergo ſi ſperet vel aliquid accipit vltra pro
tali mutuo ꝙ plato plus dabit q̄ ipſe det ẽ
iniuſtus & vſurarius. ¶Eodem modo ſi
emo mercãtiam pluſq̄ valeat & cognoſco
ꝙ emi pluſq̄ valeat vltra iuſtum precium ſi
tantum vendo alteri/iniuſte vẽdo q̄uis ni
chil lucrer nihilominus decipio illum cui
vendo: ſed poſſum tantum vendere illi qui
mihi vẽdidit.quia eſt mihi debitor reſidui
iuſti precij. ergo q̄uis ceperim pecuniam
ſub vſura tamẽ poſtq̄ eſt mea ſi poſſim da
re vſurario ſub vſura non committo vſu-
ram: ſed dando alteri ab eo a quo accepi ap
paret mihi ꝙ pecco & committo vſuram/
& ſũ huius ſentẽtie: ſed poſſũ vſurario ſub
tali cõditione mutuare qua accepi/quia eſt
mihi debitor illius ſuperexcreſcentie. quia
poſſum mutuare vt habeam quod eſt mi-
chi alias debitum. Alius caſus eſſet ſi eſſem
fideiuſſor eius qui capit ad vſuram.quia te
neretur mihi non ſolum ad principale: ſed
etiã ad ſuperexcreſcentiam ſi ſoluerim pro
eo. ¶Alius eſt caſus ĩ quo poſſum aliquid
capere vltra ſortẽ rationẽ dubij. Dubiũ
eñ excuſat a delicto in cap. nauiganti. de
vſuris extra.nam nõ eſt vſurarius emptor
rei minus iuſto precio ſi tunc veriſimiliter
dubidetur an tempore ſolutionis plus vel
minus ſit res valitura. Nam vt dicit glo.
illius cap.tam emptor q̄ uenditor equali-
ter commodum & incommodum ex dila-
tione expectat. ergo poteſt aliquis capere
quicq̄ vltra ſortem ratione dubij dũmodo
non ponat alterum in dubio & ſe in tuto:
ſed equaliter ſint in dubio & in tuto: vt ſi
perdas/perdam tecum/ſi lucraris/habeo

partem lucri. Patet per textum ſimilitudinarium ad hoc quia nõ eſt textus expreſſus Habetur in cap.i ciuitate de vſuris: ꝙ vendens rem pluſꝗ valeat quia ſoluere differt peccat niſi dubium ſit an tempore ſolutionis erit valor rei variatus: & venditor non erat venditurus tempore quo vendidit. ergo ꝓpter dubium & non erat alias venditurus niſi vſqꝫ ad illud tempus licitum eſt vendere vltra ꝗ nunc valeat. ergo eodem modo quãdo vtrunqꝫ ponitur in dubio & ſortes & lucrum: licet in tali caſu capere vltra ſortem. Et doctor eſt huiuſſententie quãdo ponitur in dubium tam principale ꝗ illud quod accidit principali dũmodo nihil eorum ponatur in tuto. Poſuit tres caſus/ in quibus poteſt aliquid capi vltra ſortem. Primus/ ratione damni. Secũdus/ ratione pene ꝯuẽtõnalis. & tertius/ ratiõe dubij ex pacto: poteſt in iſtis caſibus aliquid capi vltra ſorte. Similiter poteſt ſine pacto aliqd capi/ puta ſi liberaliter mutuatarius aliqd offerat nõ tenetur reſtituere: quia illud ſuũ eſt iure liberalis donationis. & ſic patet de duobus caſibus/ principaliter in quibus accipere vltra ſortem eſt licitum ſcilicet ratione pene conuentionalis & ratione dubij. Sed ꝗtum ad illum caſum de ratione dubij multi doctores tenẽt oppoſitum/ tamẽ doctor noſter tenet ꝙ ſic quãdo homo exponit ſe totaliter dubio: & illi qui dicũt ꝙ eſt licitum ratione dubij exponũt capitulum nauiganti/ quod videtur dicere oppoſitũ quando ſolum exponitur excreſcentia ſub dubio/ & non ſors. ℭ Iam videndi ſunt alij caſus cõmunes ĩ quibus licet capere vltra ſortem quos doctor non tangit. Vnus ponitur in ca. cõqueſtus de vſuris. & eſt talis/ ſi dñs pricipalis & directus alicuius terre mutuet pecuniam vaſſalo qui habet dominium vtile. i. fructuũ in terra illa: & vaſſalus loco pignoris det illam terram domino directo tunc dominus ille directus licite percipit illos fructus tẽpore intermedio ita ꝙ non ſunt computãdi in ſortem principalem: ſed cum ſorte iuſte capit illos fructus. Dicitur ibi ꝙ fructus rei pignorate cõputari debent in ſortẽ niſi terra ipſa de feudo ſit monaſterij veſtri. & idẽ cenſetur de domino temporali erga ſuum vaſſalum.

Bona difficultas.

ℭ Dicunt cõmuniter doctores in hoc caſu ad excuſandum de vſura. quia difficile eſt prima fronte excuſare ab vſura. quia bene ſequitur: iſti fructus ſunt certa pecunia appreciabiles. ergo ex vi mutui aliquid pecunia appreciabile capit vltra ſortem: ergo videtur ꝙ cõmittat vſuram. Preterea dicunt dodotores circa illud capitulum/ ꝙ quando domino directo ĩpignoratur feudum efficiť dominus directus & vtilis: ita ꝙ dominio directo dominium vtile adiungitur per talem impignorationem. Vltra dicit ꝙ poſtꝗ coniungitur dominio directo dominium vtile: leuãdo fructus non leuat niſi ſuum: ſi ergo leuãdo fructus ſolum leuat ſuum/ nõ ſunt illi fructus in ſortem principalem. i. pecuniam mutuatam deducendi. ℭ Vltra dicunt ꝙ eo tempore intermedio talis dominus directus non debet capere a vaſſalo ſeruitiũ quod preſtare debet ratione feudi. Et iſta eſt reſolutio cõmunis doctorum circa illud capitulum. ℭ Sed contra hanc ſolutionem arguitur: ſequitur ex illa ꝙ illo tempore intermedio ante ſolutionem & poſt acceptionẽ mutui non eſſet amplius vaſſalus nec feudatarius. ℭ Item ſequitur ꝙ illud feudum nõ eſſet pignus/ quia non eſt alterius a poſſidente: ſed illa terra nec quãtum ad dominium directum/ nec quãtum ad vtile non eſt alterius a poſſidente: & ſic ibi deſſicit ratio pignoris: igitur non eſt pignus. ℭ Ad primum dico ꝙ non eſt vaſſalus in actu: ſed ſolum in habitu. Et cum infertur ergo toto tempore intermedio/ iſta poſſeſſio non eſt pignus. ℭ Nego illam/ quia licet tempore intermedio habeat dominium vtile ligatum vſqꝫ ad ſolutionem ſortis/ tamen habet dominium vtile in habitu: & ipſe qui mutuauit habet in actu. & hoc ſufficit ad rationem feudi: & ſorte ſoluta incipit vaſſalus habere dominium vtile in actu.

¶ Quis ita dicāt doc. tamē non videtur michi quin ſit vſura in tali caſu & arguitur ſic. Sit ſortes ille dominus directus capit ex vi mutui illos fructus pignoris vltra ſortē & capit dominium vtile talis pignoris: qđ dominiū vtile eſt quedam poteſtas ſeu ius in futurum leuandi illos fructus: ſed ſic eſt ꝙ talis poteſtas ſiue tale ius eſt pecunia appreciabile. imo pōt vendi: vt dictum eſt ꝙ ſunt quedam res corporales & quedam ſpirituales vt iura & poteſtates que vēdi poſſūt: ergo i tali caſu ſortes vi mutui capit a platone feudatario aliquid quod ē pecūia appreciabile: puta illud dn̄ium vtile & poteſtatem leuandi fructus. ergo talis acceptio eſt vſuraria. & nō facio amplius difficultatem de fructibus: quia dictum eſt ꝙ nō ſunt computandi in ſortem: ſed difficultas ē de dominio vtili/ quod (vt dictū eſt) eſt poteſtas leuandi fructus: ergo in tali caſu non mutuat niſi ex ſpe alicuius quod eſt pecunia appreciabile vltra ſortē: ergo eſt vſurarius. Et quādo homines bene radicitus cōſiderarent videretur eis ꝙ talis contractus eſſet vſurarius. propterea dico/ & dicit Gabriel niſi feudum a principio fuerit datum vaſſalo ſub tali conditione ꝙ quotienſcūꝙ ipignoraretur domino principali apud dominum principalem erit dominiū vtile ꝙ talis contractus eſt vſurarius. Nam aliquis dominus poteſt ſic dare feudū & ſub tali conditione transferre/ puta ſi ad ſe vel ad ſucceſſores veniat tale feudū in pignus: ꝙ habebit fructus in toto tēpore intermedio. ideo ſi cū tali onere data ē talis poſſeſſio in feudum non eſt vſura. Sed in datione ſi non fuerit facta menſio de tali onere quātum ad dn̄ium vtile tūc. Dico ꝙ ſi fructus tempore intermedio percepti excedāt ſeruitiū quod exhibēdum eſſet a feudario eſt vſura: ſed ſi nō excedant non eſt vſura/ quia nō capitur niſi pro intereſſe ſeruitij.

Reſolutio. ¶ Reſolutio ergo eſt. vel illud pignus qđ eſt feudum eſt datum cū tali onere puta ꝙ quotiens impignorabitur domino principali habebit dominium vtile/ vel non fuit facta mentio de tali onere. ¶ Si primū: non ē vſura: quia nō eſt vi mutui: ſed ratōne cōtractus preſentis ſcilicet datiōis in feudum ¶ Si ſecundum/ vel ſeruitia tempore intermedio exhibendo nō excedunt fructus/ & ſic non eſt vſura. ¶ Si autē talia ſeruitia nō eqparentur in valore fructibus vel tamen ſi eqparētur exhibētur/ tunc eſt vſura. quia capit aliquid vltra ſortem vi mutui. quia accipit ius ad leuandū illos fructus vi mutui ergo vi mutui ſecluſo intereſſe capit vltra ſortem/ ideo eſt vſura: & ſic videtur michi dicendum. ¶ Alius caſus in cap. ſalubriter de dote. & iſti duo caſus maiorem habent difficultatem ꝙ precedētes: eſt aliquis ſocer qui dat filiā genero & in promptu nō dat dotem ſed petit dilationē/ & in pignus ſolutionis tradit aliquam poſſeſſionē. Dicit capitulum/ ꝙ maritus ſiue gener recipiens pignus pro dote promiſſa nō tenetur fructus tempore intermedio perceptos in ſortem principalem computare. quia vt dicit glo. illius cap. fructus dotis cedunt lucro marito propter onera matrimonij. ergo cum videatur quedā mutuatio ſaltem virtualis vltra ſortem in caſu licet aliquid accipere. ¶ Dices/ ibi non eſt mutuum quia gēner nihil mutuat ſocero. Dico ꝙ quis non ſit mutuatio formalis eſt tamen virtualis. quia iam ſocer eſt debitor genero & petit dilationem. ergo idē eſt ac ſi ſocer in promptu ſolueret genero / & gener nunc de nouo mutuaret ſocero vſqꝫ ad terminum prefixum/ ſicut cōmuniter dicunt doctores de vſura virtuali. vt ſortes vendit & eſt nunc venditurus merces que preciſe valent quinqꝫ: vendidit pro ſex ſoluēdis in tempore futura prefixo eſt vſura equiualenter / & eſt mutuum virtuale & vſura virtualis. ita videtur in propoſito poſtꝙ ſocer eſt iam debitor genero & petit dilationem & pro dilatione dat pignus. idem eſt ac ſi ſocer nūc daret genero/ & gener mutuaret. & pro ſecuratione daret pignus genero qđ pignus faceret fructus. ¶ Sed qa iuriſte nō capiunt niſi textū litteralē neqꝫ vadunt ad radicē rei

Caſus de dote.

aliter videtur dicendũ/ſaltẽ diſcutiendũ ẽ
vltra q̃ ipſi faciant. Dico ꝙ ſocer poteſt eẽ
obligatus ad ſoluendum dotem genero
dupliciter. vnomodo ꝙ immediate & pro
tempore quo dat filiam genero teneat ſol
uere. Alio modo. ꝙ non immediate: ſed
pro aliquo tempore futuro prefixo: &
pro ſecuritate dat pignus: & iſto ſecundo
ratione illius gener non poteſt fructus li-
cite capere: niſi illos deducat in ſortem vel
niſi ſocer liberaliter daret illos dono ſed ſi
ſocer non dat liberaliter illos tempore in
termedio percipiẽdos tunc gener non po-
teſt licite capere ratio eſt iſta. Bene ſeqtur
eſt factum pactum inter eos de ſoluẽda do-
te in termino prefixo futuro/ergo toto tẽ-
pore intermedio ſocer non tenetur ſolue-
re/& ſi non tenetur ſoluere/ergo gener nõ
poteſt capere ratione pene conuentionalis
Tunc ſi non tenetur ſoluere ſocer non pec-
cat. Vnde bene ſeqtur/talis poſſeſſio data i
pignus eſt ſoceri habẽtis vtrumqꝫ domini
um & directum & vtile. ergo fructus ſunt
eius/ ergo ipſo inuito anullo altero poſ-
ſunt licite capi niſi ex conuentione vel ex
punitione culpe vel intereſſe. ſed ſortes in
differendo nullam incurrit culpam nec ge
ner intereſſe/ ergo non licet genero in tali
caſu deducere fructus in ſortem niſi ex con
ſẽſu libero ſoceris. ſed ſi ſocer ſit obligatus
pro tempore quo tradit filiam nuptui im-
mediate ſoluere dotẽ & petit a genero di-
lationem ſolutionis dato pignore. Dicit
Cõradus & gabriel ꝙ non licet genero ac-
cipere fructus non deducendo in ſortẽ pri
cipalem niſi ratione damni emergentis vel
lucri ceſſãtis aut pene cõuentiõalis. Vnde
gener ſi capiat vxorem ſine dote tenetur eã
nutrire. Dico vltra: quando dãtur viris
vxores illas accipiũt cum onere matrimo-
nij & quando datur eis certa pecũia pro il
lis oneribus/regulariter ſolẽt emere terras
aut redditus. quia ſi conſumerent illas pe-
cunias nichil remaneret pro ſuſtentatione
matrimonij. Preterea dicũt doct. ſi ſortes
nõ ſoluat genero & ex deffectu ipſe gener
emiſſet terras & poſſeſſiones & percepiſſet
valorem fructuum quos leuat ex pignore
poteſt illos fructus pignoris capere ratõne
intereſſe. vel ſi gener eſt induſtrius vir qui
poteſt lucrari ex dote ſi habuiſſet in prom-
ptu/ tunc poteſt illos fructus pignorum
non deducere in ſortem principalẽ & veri
ſimile eſt ꝙ regulariter oẽs generi exponũt
illas pecunias dotis in hereditatibus acq-
rendis: & illas multiplicant. Dicitur in pri
mo capitulo ſalubriter quãdo pignus dat
ratione dilationis ſolutionis dotis nõ ſunt
deducendi fructus in ſortem/ſed eſt ſolum
ratione damni emergentis vel lucri ceſſan-
tis: & ſic iſte caſus nihil addit ad caſum pre-
cedentem: ſed iuriſte dicunt ꝙ addit pro-
pter onera matrimonialia. Sed theologi di
cunt oppoſitum quia vi mutui interpreta-
tiui capit vſuram non accepturus alias/ er-
go committit vſuram. patent ergo caſus in
quibus licet capere vltra ſortem puta ratio
ne damni/ratione intereſſe/ratiõe pene cõ
uentiõalis/ratione dubij/vel qñdo nõ ca
pit vi mutui vt in feudo ſed ratione conuẽ
tionis precedẽtis mutuũ /aut quãdo capit
quod alias eſt ſibi debitum/ſed vltra iſtos
caſus capere vltra ſortem eſt ſemper pecca-
tum. ¶ Iam videndum eſt: vnde eſt ꝙ vſu-
ra ſit illicita & hoc tangit doct. in pricipio
huius materie. Communiter dicunt docto
res ꝙ ſecundum omnem legem eſt prohi-
bita/& canonicam/ciuilem & diuinam.
De lege nature eſt prohibita & contra vel
ſaltem preter equitatem naturalem primo
politicorũ & contra ius diuinum. luce. vj.
mutuum date nihil inde ſperantes. Videa
mus nunc radicem quare vſura eſt pecca-
tum. ¶ San. Tho. nititur deducere per hãc
rationem/quia vendit aliquid quod nõ ẽ
& ex natura eſt peccatum iniuſtitie/quia ẽ
aliquid capere pro nihilo/ergo vſura iure
naturali peccatum eſt. Et fundamẽtũ ratio
nis. s. tho. eſt. Vſura cõmittitur in ijs quo
rum vſus eſt cõſumptio & non in alijs vt
vſus vini eſt cõſumptio. Similiter vſus pa-
nis eſt conſumptio eius. Vſus pecunie eſt

eius conſumptio q̄tum ad vtentem, q̄a eius
vſus eſt emere neceſſaria & per emptionem
non remanet cuius erat. Et ſic vſus princi-
palis eius eſt conſumptio in ordine ad eū
cuius erat prius/ergo concedens eam mu-
tuo per conſequens conſumit eam/& ſic i
vſura pro vſu talis pecunie aliquid recipit
acſi vſus talis pecunie diſtingueret ab eius
conſumptione/ergo capit pecuniam pro
eo quod non eſt. ¶ Sed in rebus que ſolent
locari ſicut ſunt/domus, equus/&c. id ge-
nus/quorum vſus non eſt conſumptio vl-
tra illud quod valent poteſt aliquid capi p
vſu. Et eſt etiam ratio Richardi i quarto/ar
ticulo quinto. q. quinta. Sed hanc ratione
affert ſco. quia hec ratio preſupponit vnū
quod nolet concedere ſco. ſcilicet ꝙ in re-
bus vſu ꝯſumptibilibus vſus fructus nō di
ſtinguit a dño & q habet vſum fructū ha-
bet dominium quod non concederet ſco.
quia minores bene hn̄t vſū fructū ſed nul-
lum habent dominium. Ponit igitur Sco-
tus duas rationes ꝙ ipſa vſura ſit peccatū:
& illicita quia in mutui datione transfert
dominium. vocabulum enim mutuū hoc
importat/mutuum do tibi meum/ quia in
mutuo/quod erat meum efficitur alterius
ergo qui concedit mutuo non manet dñs
pecunie mutuate. Ideo ſi pro illa pecunia
recipiat aliquid vltra capitale pro non ſuo
recipit ſiue vendit quod non eſt ſuum.
¶ Alia ratio doctorum/pecunia mutuata
non eſt de ſe germinatiua dato ꝙ illa ma-
neret ſua cum non habeat ex natura ſua ali
quem fructum facere ſicut habēt aliqua alia
ex ſe germinantia: ſed ſi proueniat aliqs fru
ctus hoc erit ſolum ex induſtria alterius ſci
licet vtentis puta cum pecunia mercando/
& non eius qui concedit pecuniā/ergo vo
lens aliquid capere vltra ſortem vult habe
re fructum de induſtria aliena quod ē etiā
lege nature iniuſtum. Et ſic ratio docto. ſa-
tis apparens. & in hoc doctores omnes cō-
cordat ꝙ mutuare cū vſura eſt ꝯtra legē na
ture. ¶ Reſtāt due difficultates pricipales
terminā de, pria: vtrū vſurarius tā mētalis q̄
exterior ſit dominus rei quam accipit vltra
ſortem? ¶ Secunda. vtrum illa bona que
acqrit per pecuniam vſurariam realiter ſint
eius. Q̄tum ad primam difficultatem/du-
plex eſt modus dicendi. Aliqui dicunt &
doct. videtur conſentire in hanc opinionē
& hoc idem tenet glo. in cap. ſi quis. xiiij.
q. iiij. ꝙ vſurarius realiter eſt dominus rei
que ſibi datur vltra ſortem. Tamen iſta cō
ſequentia non valet/eſt dominus rei/ergo
non tenetur ad reſtitutionem. ſicut dicunt
multi doctores de re que datur per metum
ille cui datur efficitur dominus ſecūdum/
vnam opinionem: & tamen conſequentia
non valet/ergo non tenetur ad reſtitutio-
nem. Opinio tamen probabilior & com-
munior & in quam coincidunt plures do-
ctores/ꝙ vſurarius non efficitur dominus
rei quam accipit vltra ſortē. Et mihi appet
ꝙ ſit oppinio ꝓbabilior: Et eſt opi. s. tho.
Bouenture/Alexandri/& fere omniū do-
ctorum tam theologorum q̄ canoniſtarū.
Et ad hanc probandam adducunt multas
rationes. Sed tangam precipuas & apparē
tiores. Et primo probatur de vſurario ex/
teriori & ex pacto ꝙ non efficiatur domi-
nus rei quam accepit vltra ſortem vſurarie
(& ſecludo ſemp illos caſus ſupradictos in
quibus licitum eſt aliquid vltra ſortem ca-
pere) ¶ Patet ſic: anteq̄ aliquis efficiatur de
nouo dominus alicuius rei non ſufficit ꝙ
verus dominus rei conſētiat vt res illa tra-
datur ei. Alias ille q habet in pignus vel in
depoſitum aliquam rem efficeretur verus
dominus. Quia verus dominus conſentit
vt talis res tradatur ei/ſed requiritur cōſē
ſus veri domini q̄tum ad proprietatem vt
ſcilicet habeat conſenſum ꝙ proprietas
quam habet in tali re tranſeat in alterū / nā
aliud eſt poſſeſſio / aliud eſt proprietas/
ſed ille qui ſoluit vſuram licet cōſentiat ꝙ
ſuperexcreſcentia tradatur vſurario/nichi-
lominus non conſentit regulariter ꝙ ꝓpri
etas tranſeat in eū/ergo talis vſurarius non
efficitur illius ſuperexcreſcentie verus do-
minus. Et addo aliam rationem aliorum

Utrū vſurarius ſit dñs lucri

Rōes pbātes vſurariū nō eſſe dñm. excreſcentie.

que talis eſt/nam Ad hoc vt tranſeat dominium in alterum non ſufficit ꝙ conſentiat ꝙ proprietas tranſeat in alterum: ſed requiritur conſenſus pure liber ſicut de illo qui conſentit per metum non transfert dominium: ſed ſoluens vſuram non libero conſenſu ſoluit ſed ille cõſenſus habet aliquid inuoluntarij quia nõ vellet dare ſi alio medio poſſet habere/ & ſic non eſt datio totaliter libera ſed conditionalis. Sicut aliquis proiciens merces i mare propter metũ mortis/ proprietas illarum non tranſit a proiciente ita ꝙ ſi inuenirẽtur in littore maris non efficerentur occupantis: cũ alter nõ abſtulit a ſe dominium neq; abdicauit. Similiter eſt de iſto dante vſurã qui non plene libere dat. ¶Item ad hanc rationem addo. ¶Ad hoc ꝙ res tranſeat in alterum quantum ad proprietatem & dominium nõ ſufficit ꝙ dominus puro & libero conſenſu conſentiat ſed preter hoc requiritur ꝙ nõ ſit prohibitus a ſuperiore habente auctoritatem & alter non ſit prohibitus recipere ſicut dictum eſt de donatione: ſed vſurarius eſt prohibitus a deo ſuperiore (a quo quodlibet dominium dependet) accipere vltra ſortem/ ergo per talem traditionẽ talis vſurarius non efficitur verus dominus Et iſta eſt ratio precipua Alexandri de halis. ¶Secunda ratio que etiam ſibi videtur multum apparens & concludere eſt iſta. ¶Si vſurarius vt dicunt alij efficiatur verus dominus rei date per vſuram ſequitur/ ꝙ ſtabens hereditatem ſibi traditam vltra ſortem per vſuram non tenetur fructus hereditatis ſibi tradite reſtituere q̃uis teneret reſtituere hereditatem. Patet: ſi ſit aliquis q; per contractum illicitum habuerit aliquã hereditatem ita ꝙ emit illam citra medietatem iuſti precij: ita ꝙ obligatur in tempore futuro reducere iſtum cõtractum i equalem ad equalitatem iuſti precij: ſed tamen fructus perceptos interea .i. in tempore intermedio non tenetur reſtituere. Exemplũ ſi ſortes qui emit hereditatem citra iuſtum precium et medietatem iuſti precij: doctores communiter dicunt q̃uis emat citra dimidium iuſti precij non tenetur hereditatem dereliquere: ſed vel illam derelinquere vel ſupplere iuſtum precium in capitulo cum dilecti. de emptio. & venditio. Vbi dicitur ꝙ licet venditor ſit deceptus vltra dimidiam iuſti precij: poteſt tamen venditor agere vt reſtituat res vel iuſtum precium ſuppleatur. ergo emens hereditatem per precium iniuſtum tenetur reducere illud precium ad equalitatem quã debebat habere tempore contractus. ſed fructus medios ante reductionem ad equalitatem nõ tenetur reſtituere. ergo ſi ſortes per iſtum contractum iniuſtum et inequalem efficitur dominus huius poſſeſſionis licet teneatur reducere ad equalitatem & reddere tãtum quantum valebat tempore cõtractus vel illam hereditatem reſtituere/ tamen nõ obligatur fructus tempore intermedio perceptos reſtituere: ſed hoc eſt falſum/ ergo ſequitur ꝙ vſurarius non efficitur dominus illius ſuperexcreſcẽtie. ¶Alia ratio apparentior quam facit de oyta in tractatu de cõtractibus. Et ſic arguit/ nullus eſt dominus rei quam licite per nullum tempus poteſt retinere (ſaltem pro tempore pro quo poteſt illam reſtituere retentio illius eſt de tinẽti peccatum nouum) aut quam nõ poteſt licite in vſus ſuos conuertere/ ſed ſic eſt ꝙ vſurarius per nullum tempus licite poteſt rem vſurariam retinere nec i ſuos vſus conuertere neq; ad eius vtilitatem vti/ ergo non eſt dominus illius rei. Maior patet ex diffinitione dominij ſupra poſita. Quia dominiũ nihil aliud eſt q̃ ius vel poteſtas propinqua/ re aliqua vtendi pro libito. ſed vſurarius per quodcunq; tẽpus non poteſt tali re vti vt dictum eſt. ergo. Et iſta ratio videtur inter ceteras apparẽtior & probabilior. Concluſio eſt ergo reſponſiua ꝙ vſurarius nõ eſt realiter dominus ſuperexcreſcentie. ¶Ex qua ſequuntur aliqua correlaria/ primũ ſequitur. ꝙ nullus poteſt licite operas ſuas locare ei qui nichil habet pter vſuras. vel quẽ eſtimat pbabiliter nihil

Opinio ratio. Concluſio reſponſiua.

habere niſi ex vſuris. Secundo infert de oyta & ponit vnum q̄uis tho. & ceteri videantur ponere contrarium. Dicit enim ipſe ꝙ nullus poteſt licite & ſcienter emere neqꝫ vendere merces illi vſurario neqꝫ cum illo mercari. patet: ſortes habens preciſe pecuniam vſurariam non eſt talis pecūie dominus. ergo ſortes nullius pecunie poteſt in mercatorem transferre dominium: niſi vt procurator alterius. Et vltra/ ſortes nullius pecunie poteſt in alterum mercatorē transferre dominium. ergo nullus mercator ſcienter poteſt licite ab ipo ſorte accipere pecuniam. Et hec ratio videt̄ habere magnam apparentiam. Sed ſi habeat pecuniā vſurariam & nō vſurariam licet cū eo mercari: ſed quando non habet niſi ſuperexcreſcentiā ſortis nullius rei eſt dominus. ergo per ſuum conſenſum ſine conſenſu alterius non poteſt alicuius rei dominium in alterum trāſferre/ ſaltem auctoritate priuata Quia nullus auctoritate priuata nō habēs dominium rei poteſt in alterum transferre Dicit̄ priuata: quia publica auctoritate nō habens dominium rei/ poteſt in alterū trāſferre. vt patet in preſcriptionibus & vſucapionibus. Iſta ergo conſequentia eſt certa. Sortes nō habet dominiū i hac re/ ergo auctoritate priuata non poteſt in alterum illam tranſferre: & vltra/ ergo nullus ſciens hoc poteſt pro mercatura recipere illam rē a ſorte. quia ſicut talis res puta pecunia nō eſt ſortis: ita nec erit illius qui dabit merces pro illa. ergo ꝓpoſitio vera videlicet ꝙ ſciens ſortem nihil habere preter pecuniā vſurariam: non poteſt cum illo mercari. Contra: ergo oportebit ipſum permitti perire fame. quia nullus poterit ei vendere etiam neceſſaria ad vitā. Dico ꝙ eſt idē iudiciū ſicut de illo qui eſt in extrema neceſſitate: & tenetur ei ſibi dare gratis. quia nihil habet vnde ſibi emat neceſſaria. Dices & communiter dicunt doctores/ & ita ſentit Sco. ſi iſte mercando aliquid lucretur vltra pecuniam vſurariam illius lucri realiter efficitur dominus/ & hoc expreſſe. dicit. s. tho. quia lucrum illud eſt premium ſue īduſtrie & laborum quos facit mercando quorum laborum & induſtrie ipſe eſt dominus. ergo efficitur dominus lucri quod acquirit mercando: & ſi realiter efficit̄ dominus. ergo cum ipſo licet mercari. & hoc non poteſt negari apparenter ꝙ non efficitur dn̄s lucri quod acquirit mercando. ¶ Simile eſt ſicut de fure/ nam ſi per pecuniam furtiuam mercetur & mercando aliqd lucretur efficitur dominus lucri. Quia illud lucrū correſpondet labori. ergo eodē modo de vſurario videtur dicendum. & ſic in tali caſu licet mercari cum vſurario. Nego illā: & dico ꝙ nullus ſcienter neqꝫ cum fure neqꝫ cū vſurario debet mercari. & hoc quādo nichil habent preter vſuram & rapinam ſeu furtū/ & hoc ſcitur/ nullus licite vēdit eis aliqd nichilominus ſi eis vendatur aliquid & reuendendo aliquid lucretur efficiūtur domini illius lucri & tenētur ſolum reſtituere illud quod habēt per vſuram vel furtum. quia dicere oppoſitum eſſet valde periculoſum/ durum/ & extraneū. ¶ Sed apparētia eſt ꝙ non debet aliquis mercari cū illo. ſortes nichil habet preter pecuniā vſurariam: emit aliquam rem & per ſuam induſtriam non meliorat illā ꝙ ſi melioraret illam labores eſſent ſoluēdi ſibi ſicut habēs agrum per furtum quē meliorauit poteſt habere expenſas quas fecit meliorādo. ſed nō meliorat illam rem: ſed reſeruat ad tempus in quo erit carior. Tūc probatur ꝙ ſortes non erit dominus illius lucri. Patet: qa non eſt dominus rei. quod probatur/ quādo emit rem non fecit per illam pecuniam illam eſſe ſuam. ergo non fuit dominus talis rei ſicut in permutāte beneficium ī quo nichil iuris habet/ non facit alterum dominum illius neqꝫ efficitur dominus alterius cum quo permutauit. Similiter nec res efficitur ementis per pecuniam vſurariam. ergo ad quodcunqꝫ tempus reſeruauerit dūmodo nichil meliorauerit ſemper eandem numero tenetur reſtituere. ſicut qui capit furto rem & reſeruat ad tempus in quo eſt

Nota bonū caſum

maioris valoris ꝗ̄ in tempore quo furatus eſt illam tenetur eandem rem quanuis ſit maioris valoris reſtituere: & non poteſt illam vendere/ergo ſimiliter in propoſito tum hec res non eſt effecta ſortis cum pecunia quam dedit pro illa nō eſt effecta vendentis quia non erat ſortis ſequitur de directo ꝙ non poteſt illam vendere. Et deoyta tenet conſequenter. ꝙ nichil poteſt lucrari per mercaturā niſi melioret res: & hoc eſt correlarium ſequens ex opinione eius ꝙ ꝑ q̄tamcunq̧ mercaturā nichil poteſt lucrari niſi per mercaturam in qua aliquid induſtrie & laboris poſuit ad meliorandam res. quia poteſt illam induſtriam & laborē vendere. Concluditur ergo: ꝙ vſurarius exterior nullomodo eſt dominus rei vſurarie. Secūdo/nō licet cum tali mercari/neq̧ ſeruo ſe locare ei. neq̧ magiſtro aliquid petere vel capere ab eo pro eruditione filiorū vt dicit de gandano. neq̧ licet hoſpitis ſcienti capere aliquid pro vino aut pane.

De vſurario mētali.

¶Cōſeqnter videndū eſt de vſurario pure mētali/de quo eſt maior difficultas. vt ſortes mutuauit platoni ſub ſpe occulta & interiori nullo mō manifeſtata ꝑ ſigna exteriora: an ſimiliter efficiatur verus dominus rei que ſibi datur vltra ſortem. ¶Quantū ad iſtud eſt maior diſſentio inter doctores Nā aliq̄s mutuauit ſpe lucri principalr̄/ita ꝙ illā ſpē nec verbo/ſigno/aut pacto manifeſtauit: eſt vera vſura mentalis/deus enī magis reſpicit intentionem ꝗ̄ factum exterius. quia intentio ponit peccatum in ſpecie/& factum exterius nichil addit bonitatis aut malitie. Videtur ꝙ ſortes vſurarius mentalis ſit vere dominus rei quam plato mutuatarius mere libere dedit/ita ꝙ ad dādum nō fuit coactus/nec verbo/nec ſigno aut pacto/ergo per talem volitionem liberam plato abdicauit a ſe dominium huius rei & tranſtulit in Sortem. & apparet ꝙ ſic. Nam ſi ſortes habuerit intentionem furandi rem aliquam a platone nullo modo manifeſtatā per quodcunq̧ ſignum & plato libere ſibi tradat illā rē quā intendebat furari ſortes tunc efficitur dn̄s illius rei nec tenetur alteri reſtituere/ergo quamuis habeat ex vi mutui & mutuatarius hoc ignorat illum videlicet habere talem intentionē & liberaliter confert nullo modo coactus aut inductus/apparet ꝙ faciat alterum dominium & ꝙ non teneatur illam reſtituere. & multi deffendunt hanc opinionem. & Sco. et Richardus ſunt huius opinionis Et aliqui adducunt hanc rationem. Satiſſactio non eſt facienda in conſcietia vt lucrū amoueatur ab illo qui ē lucratus: ſed vt ſubleuetur ille qui paſſus eſt damnū/ſed ſic eſt ꝙ plato mutuatarius non patitur aliquod damnum. ergo non eſt ei reſtitutio facienda. Minor patet: nullus volens & conſentiens habet damnum neq̧ patitur iniuriā/ſed ſortes mere libere conſentit in illam dationem mutuanti. ergo alter illam accipiēs nullam facit iniuriam mutuatario/ & iſta ratio vt videt habet bonam apparentiam. ¶Quantum ad hoc relictis omnibus alijs modis dicendi doctorum videntur michi dicēda duo multum probabilia. ¶Primū eſt/ ꝙ ſortes vſurarius mentalis non efficit dominus illius rei. ¶Secūdum/ꝙ illā rem non tenetur reſtituere Platoni ſed pauperibus. & quia diuerſe ſunt ſententie doctorū Iſta duo videntur michi veriora & probabiliora.

Prima poſitio. Secūda.

¶Primū ꝓbatur/videlicet ꝙ vſurarius mentalis non efficitur dominus ex creſcentie. per capi. conſuluit de vſuris: vbi expreſſe dicitur ꝙ mutuans ea mente vt vltra ſortem aliquid recipiat tenetur in foro anime ad illud reſtituendum ſi ex hoc aliquid conſecutus eſt. ergo mutuans ſpe lucri eſt vſurarius. & in fine capituli ponitur ꝙ in animarum iuditio ad reſtitutōnem tenetur. quia non poteſt probari in foro exteriori. Ideo in foro dei tenetur.

De ſontibus.

¶De fontibus dat rationem quare non efficitur verus dominus. Nam anteꝗ̄ auctoritate priuata transferatur verum dominium requiritur primo libera volūtas transferendi in dante. Secundo libera voluntas recipiēdi in recipiente. Et tertio oportet ꝙ cauſa ex

qua capit ſit iuſta & ſufficiens ad transferendum. id eſt ꝙ ſit iuſtus titulus. & in hoc dicto eſt magna apparētia. Hinc eſt ꝙ ſi ego volo capere pro cauſa inſufficiente nō trāſfertur dominium / quanuis ergo in iſto contractu primum concurrat. quia eſt voluntas libera transferendi in mutuatario & etiam voluntas recipiendi in vſurario tamē tertiū deficit / quia eſt volūtas recipiēdi ex vi mutui & illud non eſt ſufficiens cauſa neq̧ iuſtus titulus ad transferendum dominium. ergo in talem non transfertur dominium illius ſuperexcreſcētie. S. tho. dicit ꝙ tenetur ad reſtitutionem: ſed nō dicit cui. & ecce primum dictum probatum ſufficienter & multum apparenter per rationem de fontibus / que conſimiliter probare videtur de ſymoniaco pure mentali qui ſeruit epiſcopo ſolum vt beneficium accipiat ꝙ nō eſſet dominus illius beneficij ſic accepti. patet. quia cauſa eſt iniuſta velle ſcilicet capere pro ſuo ſeruitio / & ſic titulus eſſet inſufficiens / an tamen vſurarius mentalis & etiā ſymoniacus mentalis teneātur ad reſtitutionem. vide in quolibetis de fōtibus quolibeto. xiij. articulo. xiij. Paulo poſt medium illius articuli. ¶ Secundum ꝓbatur puta ꝙ talis teneāſ reſtituere pauperibus. Nam licet in vſurario non ſit ſufficiens volitio vt ſit dominus rei: eſt tamē ſufficiens volitio in mutuatario vt abdicet a ſe dominium illius rei. & ī hoc paſſu poteſt hic bene applicari argumentum factū ſupra de donante aliquid ſimulato pauperi. Poteſt enī vt dictū eſt ſupra abdicare dominium rei ſue a ſe & in nullum transferre dominium vt habendo rem ſuam pro derelicta. ergo ī mutuatario eſt ſufficiens cauſa abdicandi a ſe dominium quāuis non ſit ſufficiens cauſa in alterum transferendi. ergo realiter abdicatur dominiū rei a mutuatario. ergo qui illam habet non tenetur illi reſtituere. Datur ſimile ſi habeam volitionem dandi rem forti nolēdo ꝙ ſit amplius mea: fortes capit illam ſed non habet volitionem ꝙ ſit ſua nihil habeo amplius ī illa re neq̧ fortes teneſ mihi reſtituere: ſed pauperibus. ſimiliter mutuatarius habet volitionem pure liberam dandi rem ſuam. & res de facto non eſt amplius illius. & fortes vſurarius habet volitionem hanc rem capiendi: ſed vi mutui. & iſta voluntas non eſt ſufficiens ad transferendum dominium. Reſtat ergo dicere ꝙ illa eſt idigentium & probabilius eſt ſic dicere. ¶ Reſolutio. nullus capiens rem vltra ſortem ſiue ſit vſurarius mentalis ſiue exterior efficitur dominus excreſcentie. ſed capiens per vſuram exteriorē tenetur reſtituere ei a quo accepit / capiens vero per vſuram interiorem teneſ reſtituere non ei a quo accepit: ſed pauperibus. ¶ Conſequenter queritur. vtrum ſingula bona vſurarij ſint obligata ad reſtitutionem. ¶ Pro iſta difficultate ſupponendum eſt ꝙ bona alicuius dupliciter poſſūt obligari ad aliquid. Vno modo obligatione reali. Alio modo obligatione perſonali. Vnde illa bona dicūtur obligari obligatione reali quando eſt obligatio ex iure quod habet ille cui ſunt obligata ſup illa: vt feudatarius non ſolū eſt obligatus domino principali: ſed etiam feudum ipſum. Quia obligatio ē ex iure quod habet dominus directus ſuper feudum. ¶ Similiter poſſeſſiones quas coloni tenēt ad redditus annuos ſunt obligate obligatōe reali. ¶ Sed bona dicuntur obligari obligatōne perſonali ratione poſſidentis & non ex iure qđ habet ſuper bona. ¶ Vnde quādo eſt obligatio realis: tunc ad quecunq̧ deueniunt illa bona ſemper remanet illa obligatio licet tranſeant de domino in dominum alterum ſiue de dominio ī dominiū: ſed quādo eſt obligatio perſonalis quādo tranſeunt de dominio in dominium: non oportet ꝙ prima obligatio maneat: vt ſi ante terminum prefixum aliquis vendit poſſeſſionem ſuam non manet amplius obligata. Hoc ſuppoſito. Reſpondetur faciliter ad queſtionem. ¶ Bona accepta per vſuram ſunt obligata his a quibus accepta ſūt obligatione reali. quia ſemp remanet dominiū

Reſolutio.

Reſponſio.

apud illum qui illa dedit vſurario: ſed alia bo na vſurarij que habet non ex vſura: ſed ex patrimonio vel acqſita p induſtriã ſunt obligata ijs a quibus accepit vſuras obligatione perſonali. ideo ſi tranſeunt in alterum dominum vel per donationem vel venditionem non ſunt amplius obligata. quãuis aliqui iuriſte dicant oppoſitum in capi. tua nos. extra de vſuris. ꝙ heres vſurarij filius vel extraneus vſuras extortas p defunctum reſtituere cõpellitur. Theologi dicũt ꝙ ad ſatiſfaciendum pro vſuris nullus debet ab eo accipere illa bona ſcienter: aut venditione: aut donatione. quia per hec efficitur impotens ad ſatiſfactionem niſi pter illa habeat alia bona. ¶ Ex hoc ſequitur deciſio alterius queſtionis. vtrum heres teneatur reſtituere bona que habuit vſurarius & q̃ tenebatur reſtituere. & i quapportione puta ſi vnus in dupplo plus hereditet q̃ alius teneatur in duplo plus reſtituere & ſi in triplo conſequenter: & eſt difficultas inter doctores. ſi poſt partitionem hereditatis alter efficiatur impotens ſoluere / vtrum alter teneatur reſtituere in ſolidum: Aliqui iuriſte dicunt ꝙ ſic. ſed theologi oppoſitũ quibus magis credo. Ratõ: ſi primus heres reſtituat anteq̃ alter efficiatur impotens ad reſtituendum eſt abſolutus ab illa reſtitutione: ſed alter non efficitur impotens reſtituere p culpã iſtius primi reſtituentis. ergo q̃uis cadat in impotentiam de non reſtituendo iſte qui reſtituit nõ amplius obligatur ad reſtitutionem. quia non poteſt obligari abſq̧ culpa ſua. ideo dico ꝙ primus non tenetur reſtituere niſi ſecundum proportionem quã participauit de hereditate ſicut participans in re furata & non in actu furãdi tenetur ſolum reſtituere ſecundum proportionem ſecundum quam participauit. & nullus in ſolidum: ſed ſi eſſent conſulentes & participãtes in actu furandi tenerẽtur in ſolidum: ſed quando non participant in actu furandi: ſed in re furtiua tãtum dato ꝙ alter efficiatur impotens ſoluendo alter tenetur ſolum ad reſtituendum ſecundum quantitatem quam habuit. ſimiliter dico in propoſito. Ex dictis patet. quid iuſtum & quid iniuſtum in commutabilibus ſtatim factis. i. quando vterq̧ commutans ſtatim dat vel recipit illud pro quo cõmutat / ſed quando commutans non ſtatim recipit illud pro quo commutat ſed differtur huiuſmodi receptio queritur quid iuris: quapropter doctor conſequenter determinat de contractibus in quibus non ſtatim datur quid pro quo: ſed expectatur tempus inquirens quomodo ibi reperitur ratio iuſti ponens aliquas regulas ſpeciales vltra regulas ſupra poſitas. Prima talis eſt. Caueatur ſemper in commutatione ꝙ commutãs vel mutuans non vendat tempus quia venderet quod non eſt ſuum. ¶ Secunda / Caueatur ne alter contrahentium ponat ſe in pluribus in tuto lucrandi & partem alteram ĩ tuto perdendi: vt ſit. a. feſtum paſchatis. & . b. feſtum beati Ioannis. ſortes vendit platoni mercem in. a. pro pecunia in. b. ſoluẽda ab ipſo platone. Tunc doct. diſtinguit & regulariter omnes doctores / vel ſortes erat venditurus illam mercem ſtatim vel non ſed eam reſeruaturus. Si primũ / & vendat carius propter dilationem ſolutionis iam vendit tẽpus interpretatiue quia querit aliqd pluſq̃ venderet nunc ratione ſolutionis que differtur / & ſi de pecunia p qua venderet in. a. veriſimiliter in tempore intermedio eſſet aliqd lucraturus vel ex deffectu illarum incurreret dammum poſſet vendere carius ratione intereſſe vel dãmi vel lucri ceſſantis. Poteſt enim vendere ſuũ damnũ. ¶ Si ſecundo mõ puta non eſt venditurus in. a. ſed expectaturus / vel dat eam pro precio quo poſſet vendi ſcdm curſum tẽporis preſentis & expectat vſq̧ ad. b. ſolutionẽ & ſic facit miſericordiam. vel vẽdit pro precio maiori q̃ venderet nunc / & ſic diſtiguo vel illud precium maius eſt determinatum vel indeterminatum puta dependet ex euẽtu futuro. Si ſit determinatum & ſit veriſimile ꝙ in tempore ſtatuto venderetur plus vel minus dicit doc / ꝙ excuſatur ratiõe du

Prima regula.

Secunda regula.

bij/ vt ſortes plus vendit nunc quia erat reſeruaturus vſqꝫ ad.b.& certo precio/& eſt veriſimile ꝙ plus vel minus valebit. tunc contractus eſt iuſtus. Si autē nō ſit determinatū pciū ſed dimittit pciū pēdere i futuro eſt diſtinguendū. Vel pmittitur pēdere ex determinato tempore futuro: aut permittitur pendere in futuro/exemplū primi quia non ſum venditurus niſi in.b. ſolues quantum valebit in.b. in tali caſu miſericordiā & iuſte facit. Si autem precium determinatum depēdeat ex toto tempore intermedio inconfuſo: puta dabis tantum quantū valebit in tempore chariori inter.a.&.b. tunc ille contractus eſt illicitus propter duas rationes. Prima eſt/quia ponit ſe vt in pluribus in tuto lucrandi: & partem in tuto perdendi. Secunda. quia cum non poſſit determinate ſcire. quia forte non expoſuiſſet venditioni tempore quo carius venderetur. ſed ante vel poſt. quia non poteſt cognoſcere tempus in quo charius venderetur inter iſta duo tempora.a.&.b. tunc exponit ſe in tuto de lucro: & partem de damno. & ſic facit contra ſecundam regulam.

¶Circa hoc eſt difficultas/ſortes habet bladum & plato illud petit mutuo & tantū bladi reſtituet in paſchate. & eſt veriſimile ꝙ plus valebit in paſchate an contractus ſit vſurarius: vt nunc valet tantum modo decem & veriſimile ꝙ i paſchate valebit duodecim. vtrū recipiendo bladum pro blado ſit vſura. Videtur ꝙ ſic/qa accipit vltra ſortē/qa in rebus nō nūmiſmatibus attendendus eſt valor rei in omni contractu. ¶Aliqui faciunt magnam difficultatem in hoc caſu: ſed facile ſolui poteſt ex prius habitis. ¶Dico ꝙ ſi eſſet reſeruaturus modium bladi vſqꝫ ad paſcha.& in paſchate nutriretur cum ſua familia illo blado non cōmittit vſurā. quia in paſchate nullum lucrum conſequitur. cum de ratione vſure ſit: ꝙ conſequatur lucrum. ſed ſi nō eſſet reſeruaturus: ſed mō venditurus tunc eſt vſura/quia tantū damnat Platonē ac ſi venderet decem & plato nunc daret illa decem & mutuaret a ſorte pro reddēdo valens duodecim. quia reciperet plus in valore. & ſic eſt manifeſta vſura.

¶Sequitur de commutatione negociatiua.

¶DE COMMVTATIONE lucratiua anteq̄ ſit iuſta. ponit doctor vltra regulas predictas duas cōditiōes. Prima ē. ꝙ talis cōmutatio ſit vtilis rei publice. & i eius vtilitatē refferatur anteq̄ ſit iuſta. Secūda. ꝙ negotiator capiat preciū correſpondēs iuxta diligentiam & prudentiam ſuam ac pericula & expenſas in negociādo. Vnde qui emunt vt immediate reuendant/& in eodem loco iniuſte faciunt. quia non reſeruant nec meliorant: ſed qui reſeruant ad tēpus in quo non inuenietur niſi eſſent reſeruate q̄uis non meliorent: vt non reſeruant nunc poma in arboribus nec vinum in vite. ſimiliter qui defferūt de vna patria i aliā poſſūt vltra vendere/ſed qui emunt vt immediate reuendant ſunt inutiles reipublice qa non dant niſi pro maiori precio & inferunt dānum alijs qui habēt emere pro neceſſitatibus ſuis. Ideo non videtur ꝙ tales ſint excuſabiles. Sed caſus ponitur: ſortes emit aliquam rem iuſto precio vt reſeruet vel vt melioret & accedit plato volens illam imediate emere. Dico ꝙ ſortes poteſt plus illam vendere illi q̄ emit ſemper manendo infra latitudinē iuſti precij. ſed propter intentionem peruerſam ſi vellet emere vt immediate plus venderet: non eſt niſi cupiditas & non poteſt ab iniuſticia excuſari. Secundam cōditionem doctor declarat & ſatis clare neqꝫ eſt aliqua difficultas. Ideo breuiter tranſeo ad tertium articulum.

¶DE TERTIO ARTICVLO ſatis patet. i hoc articulo nichil eſt difficultatis ſicut nec in ſecundo. Vnde in ſecundo inq̄rebatur quomodo in trāſlationibus dominiorum reperiebatur iuſticia ſcilicet i trāſlatione/venditione/permutatione/&c. Iam in iſto articulo querit de oppoſito/ſcilicet quomodo committitur iniuſticia &

quia rectum eſt index ſui obliqui primó de anima. ideo ſi conſiderentur requiſita in tranſlationibus &c. ſatis videbitur quando erit iniuſticia Vnde primo in donatione eſt iniuſticia ſi fiat vel contra voluntatem ſuperioris a quo dependet in donando. vel ſi fiat inuolũtarie. in omnibus iſtis trãſlationibus aliquãdo eſt iiuſticia ex parte vtriuſqꝫ partis ſcilicet & accipiẽtis & donantis. Aliqñ ex parte vnius tm̃. vñ ſi fiat donatio contra ꝓhibitioné ſupioris eſt iniuſticia ex parte vtriuſqꝫ. qa & dans & recipiens ſimpliciter peccat. Si aũt fiat nõ libere: ſed aliquo mõ inuolũtarie vel ꝑ metum vel per ignorantiã nõ oportet ꝙ dans peccet. vt dicit. s. Tho. actus qui eſſet ꝓdigalitas libere factus excuſaſ ꝑ metũ/ vt dans aliquid graſſatoribus metu mortis eſt ſolũ iniuſticia ex parte accipiẽtis. Nã vt dicit Scotus & bene in donatione nõ eſt iuſticia/ ſi donans nõ mere liberaliter donat vel contra voluntaté alicuius a quo dependet in donando donat. ideo deceptus ab eo cui donat nõ ſimpliciter donat. Similiter in ꝑmutationibus eſt iniuſticia ſi fiat deceptio in pondere/ numero/ vel menſura/ ſubſtãtia/ qualitate/ & quãtitate. & ſi fiat ꝯtra voluntaté ſupioris & inuoluntarie eſt iniuſticia: ſaltẽ ex parte vnius partis. Similiter in venditione eſt iniuſticia ſi venditur res ſimpliciter pluſꝗ valeat ſiue vltra medietatem iuſti precij ſiue citra. & ſi inuolũtarie vẽdatur & cõtra volũtaté ſupioris. Similr in mutui datione eſt iiuſticia ſi capiaſ aliqd vltra ſorté exceptis caſibus ſupradictis. Silr ĩ vẽditione pro pretio ſoluẽdo tempore futuro eſt iniuſticia ſi vendẽs vendat tẽpus aut ſi ponat ſe vel ſimpliciter vel vt in pluribus in tuto & partem in periculo de damno.

Circa hoc eſt difficultas/ dictũ eſt ꝙ ſortes qui nunc nõ eſt venditurus rem ſuam vſqꝫ ad paſcha/ rogat eum plato vt vendat illã ſi nunc preciſe valet quinqꝫ & nõ erat nunc venditurus ſed in paſchate/ & veriſimile ẽ ꝙ in paſchate valebit plus aut minus. quia aliquãdo valet ſex/ aliquando quinqꝫ. aliqñ quattuor poterit vendere ſex/ ratione dubij pro precio ſolnendo in paſchate/ ſed ſi tempore ſolutionis/ puta in paſchate valeat ſolũ quinqꝫ/ an debeat reſtituere vnũ/ & capere ſolũmõ quinqꝫ: Nam licite in vẽditione potuit vendere ſex/ quia excuſabatur propter dubium: ſed tẽpore ſolutionis certũ eſt ꝙ non valet niſi quinqꝫ: an dabeat ſubſtrahere vnum a precio inter eos conuẽto: Dicit Henricus in tertio quolibeto. q. vltima. qui eſt ſatis tutus in materia contractuum/ ꝙ debet ſubſtrahere vnum a precio & capere ſolum quinqꝫ. Ratio ſua eſt/ Quandocũqꝫ aliquis excuſatur a peccato ĩ aliquo contractu propter ignorantiam. ita ꝙ ſi eſſet certitudo de re quãtum valet: ſi vltra valorem venderet peccaret & cõtractus eſſet illicitus. verũtamen propter dubium excuſaſ: ſupueniẽte vero certa ſcientia illud eſt reſtituendum in tali contractu quod accepit & exuperauit valorem rei. ❡Infert cõſequẽter Henricus ponendo caſum ꝙ ego locaui poſſeſſionem meam pro toto anno que realiter valet centum: ſed propter tempus fortuitũ ſolum valuit octuaginta. Dicit ipſe ꝙ debeo reſcindere decem a contractu ſcilicet omne illud qđ minus valet propter fortuitum euẽtum. Sed opinio oppoſita eſt cõmunior ꝙ dubiũ tempore contractus excuſat & quãdo contractus eſt iuſtus propter quodcunqꝫ accidens non obligatur ex precepto reſcindere. imo poteſt totum exigere ſcilicet illud in quo conuenerunt tempore contractus/ in quo tempore contractus erat licitus: & hoc tenet doctor.

❡DE QVATTO SVNT quinqꝫ videnda. In hoc articulo quarto egregie tractat Scotus de reſtitutione facienda: & propter quam cauſam ſit reſtitutio facienda. Vnde reſtitutio non eſt niſi alieni redditio. ideo querit ꝓpter quã cãm obligatur qs alienũ reſtituere. Dicit primo ꝙ ſicut auferre alienum eſt peccatum mortale cõtra preceptũ diuinũ negatiuũ: nõ furtũ facies. ita & tenere alienũ ſiue ſubſtrahẽdo ſiue aliter detinẽdo. hinc ẽ ꝙ reſtitutio ẽ de neceſſitate faciẽ

De reſti. tutione.

da non tanq̄ pars ſatiſfactionis.quia ſatiſfactio reſpicit deum/& reſtitutio proximum Ideo reſtitutio non eſt facienda vt pars quedam ſatiſfactiõis vel generalis vel ſpecialis:ſed propter preceptũ quo phibetur oīs detentio rei aliene. Correlariũ/tenere alienum inuito domino eſt peccatũ mortale. Dicit doc.& cõiter dicũt doctores/ ꝙ phibetur precepto negatiuo ſubripere vel detinere rem alienã auctoritate ppria. ¶Queritur an ſit prohibitũ rem propriã ab alio detentã violẽter & iniuſte auctoritate propria ſurripere & ſubreptã detinere vt aliqs detinet rem meã/nõ poſſum probare ꝙ ſit mea. Vel quia deficiunt teſtes vel quia nõ poſſum accedere ad iudicē: & habeo occaſionem latenter capiendi eam:an iuſte poſſim? ¶Secũda difficultas/ſortes nullam rē meam habet: ſed eſt mihi debitor & nõ poſſum hoc probare. vel iudex nõ vult adminiſtrare iuſticiam. An poſſim latenter tantumdē capere de bonis ſortis: & an tenear ad reſtitutionē illius quod latenter cepi?

¶QVANTVM AD PRIMAM difficultatē duplex eſt modus dicendi. ¶Sctũs Thomas ſecũda ſecũde.lxvj.q.articulo ſexto in ſolutione ad vltimũ dicit/ꝙ accipiēs alienum aliqñ peccat & ſimul tenetur ad reſtitutionem. Aliquãdo peccat: ſed nõ tenetur ad reſtitutionem. Exemplum primi/vt ſortes habet rem meã vel vt pignus vel vt depoſitũ vel vt locatũ vel liberaliter accomodatã:ita ꝙ vſus rei mee eſt apud eũ. Tũc dicit ꝙ accipiẽdo eam nõ ſolum pecco ſed teneor reſtituere:quia grauo eũ.quia poſtq̄ licite detinet eã iniuſte facio ſubripiendo eam & teneor reſtituere. Exemplũ ſecundi vt ſortes iniuſte detinet rē meã:ita ꝙ nec vt depoſitam nec locatã nec accomodatã. Dicit Tho.& etiã Richardus ĩ hac diſtinctione.articulo.v.q.vij.ꝙ pecco ſurripiendo clam:ſed nõ teneor ad reſtitutionē. Quod peccē patet.dicit tho.qa ſubſtrahẽdo & clã capiendo rē que realiter eſt mea/facio mihi ius auctoritate priuata in re que eſt mea:ſeu hoc eſt in perniciē & pturbationē reipublice & phibitũ lege humana/ꝙ vnuſqſq̄ faciat ſibi ius in re ſua & ſit iudex in propria cauſa/imo ſi qs pbaret ita ſubripuiſſe rē ſuã lege humana condẽnaretur illã perdere.ergo peccat ſic ſurripiẽdo. Quod autē nõ tenear reſtituere.patet/quia nulli facio iniuriam nec ei a quo ſurripio cũ illã iniuſte detineat ergo. Reſolutio ergo.s.Tho.eſt: ꝙ ſurripiendo rē meã detentã ab alio ſemper pecco: ſed nõ ſemp teneor reſtituere/puta ſi detentio rei mee apud aliũ ſit totaliter iniuſta. Sed Altiſſiodorẽſis ĩ vltima q̄ſtiõe de reſti.tenet oppoſitũ/& de palude/& pñter Gabriel. & dicunt ꝙ ſi res mea iniuſte detineatur ab altero ſi poſſim ſine ſcãdalo aut periculo fame aut corporis:& ſine grauamine alterius innoſcẽtis/licet mihi cape: dicitur notãter ſine grauamie innoſcẽtis. verbi gratia: plato dedit rē meã in pignus ſorti/& nõ poſſum aliter habere niſi illã clam capiẽdo nõ debeo capere.qa ſequitur damnum ſortis innoſcẽtis.ideo mihi nõ licet in tali caſu:qa teneor nõ facere dãnũ cuicũq̄ innoſcẽti: ſed alias ſcilicet ſine piculo vite & fame & ſcandalo dũmõ nõ habeã pſciētiam in oppoſitũ/dicũt ꝙ licet cape. Et ad argumentũ.s.Tho.nullus debet eſſe iudex in ppria cauſa. Dicit Altiſſiodorẽſis ꝙ hoc dicitur ppter periculũ & pturbationē reipublice.quia ſi q̄libet ſibi faceret ius auctoritate ppria ſeq̄ret maximũ detrimentũ in republica & pturbatio. ergo vbi nulla pturbatio reipublice ſeq̄tur nec piculũ in republica/licet ſibi facere ius. ſed qñ poſſum cape rem meã ſine piculo fame aut vite & ſine ſcãdalo aut dãno innoſcẽtis nulla ſequitur pturbatio ĩ republica:ergo licet mihi facere ius in re mea/& ſatis bene dicit. & iſta opinio videtur pbabilior/& datur ſimile. Si aliqs detinet me vt ſeruũ:qa in bello iiuſto cepit me/ſi pateat mihi locus fuge poſſum auctoritate ppria auferre rē meã ſcilicet corpus meũ. Similr licet in caſu predicto & in multis aliis ſimilibus. Ex his patet ſolutio prime difficultatis/ꝙ ſcilicet pôt rē ppriã ab alio detẽtam violenter & iniuſte auctorita

Opi. ſancti Tho.

Reſolutio Tho.

te pp̄ria ſurripere & ipſam ſurreptā detinere ¶ Quantum ad ſecundā difficultatē ꝙ apd' alium nulla eſt res mea ſed tenetur ipſe facere meam quia eſt michi debita. An licet michi tantam rem capere quātum mihi debet ſine periculo fame corporis & damno innocentis. ¶ Eſt triplex modus dicēdi/ aliqui dicunt ꝙ in accipiendo pecco & nō teneor reſtituere. Alij/ ꝙ in accipiendo teneor reſtituere & pecco. Alij/ ꝙ nec pecco nec teneor reſtituere. ¶ Qn̄tum ad primam partem dubij aſſignant talem rationem/ quia in accipiēdo facio mihi ius in propria cauſa. ergo in accipiēdo pecco licet non tenear reſtituere quia nullum grauo nec damnifico. ¶ De Fontibus in duodecimo quolibeto nititur hoc impugnare. quia ſi pecco/ hoc eſt per iniuſticiam. & non remittitur peccatum iniuſticie niſi reſtituatur ablatū. ergo ſi pecco in accipiendo/ teneor ad reſtitutionem. & non eſt difficultas ꝙ ſi pecco per iniuſticiam quin teneatur ad reſtitutionem: propterea deſcendit ad tertiam opinionem dicentem/ ꝙ nec peccat in ſuſcipiēdo nec in non reſtituendo. ¶ Aliter dicit Henricus quolibeto ſexto. q. xxvij. ꝙ ſi capiat rem auctoritate propria & clandeſtine vel violenter & non clandeſtine peccat. Patet duplici ratione. Prima/ anteq̄ capiat illam rem: illa res non eſt eius quāuis ſit ei forte debita: ſed prohibitum eſt in lege nō concupiſces rē proximi. ergo a fortiori nō ſuſtrahes. ergo ſuſtrahere eſt prohibitum/ ergo in tali caſu peccat in ita ſuſtrahendo. ¶ Secūda ratio quam facit anteq̄ ſuſtrahat hanc rem ab illo qui eſt eius debitor: ille talis debitor facit ei iniuſticiam: ſed preceptū eſt in lege euangelica non reddere malum pro malo. imo preceptum eſt reddere bonum pro malo. ſed in ſuſtrahendo reddit malum pro malo. quia auffert quod eſt alterius pro malo. ergo peccat. ¶ Dices non perpetrat aliquod malum nec iniuriam. qa poſtq̄ eſt debitor illud debitum anffert rationem iniurie. ¶ Statim facit ipſe Henricus replicam in qua iacet tota difficultas. ergo omnis operatio per quam iniuriatus exigit & accipit penam auctoritate propria ab iniuriante: cuius pene eſt debitor eſſet licita. & hoc vbi non poſſet conſequi talem penam auctoritate communi. Sed hoc eſt falſum. Patet. quia omnis talis pena nō eſt inferēda a perſona priuata: etiā vbi nō poſſet habere auctoritatē communi. quia non pertinet perſone priuate ratiōe iniurie precedentis inferre penam iniuriato auctoritate propria quāuis illa pena ſit ei debita. qa vt dicit Auguſtinus ſpectat ad illos qui publica funguntur poteſtate. ergo ſicut non licet in penis corporalibus: ita videtur etiā ꝙ nō licet auctoritate propria in pecunijs & bonis quāuis illa ſint debita. & iſta replica habet magnam apparentiam. ¶ Alia ratio ꝙ teneatur ad reſtitutinē. quia ſi peccat ſuſtrahendo rem/ peccat peccato iniuſticie: ſed ſic eſt ꝙ illa ſuſtractio poſtq̄ eſt iniuſta non facit rem eſſe illius cuius non erat prius. ergo ſi peccat in ſuſtrahendo peccabit in detinendo. ergo tenetur illam reſtituere ¶ Vltra dicit Henricus: aliquādo cōtingit ꝙ res veniat ad manus eius/ non ex auctoritate eius: ſed ex aliqua commiſſione Aliquando ex commiſſione alterius a debitore. vt ſortes debet mihi decem. plato ē debitor ſorti in decem. & illa decem plato michi dat vt ſoluam ſorti: in tali caſu non liceret mihi retinere. quia facerem iniuriam platoni. ergo nō licet detinere. Aut res deuenit in manus meas ex commiſſione debitoris. vt ſortes debet michi decem: & non poſſum ſolui a ſorte. quia nō poſſum probare. ſed committit me receptorem aliquarum terrarum. iſte res licite proueniūt ad manus meas. an forte ignorante poſſim retiuere illa decē/ quorum eſt michi debitor. Prima fronte apparet ꝙ non. quia poſtq̄ commiſit mihi illud officinm promiſi exercere fideliter & reddere omnes prouentus. ideo retinēdo apparet ꝙ faciam cōtra promiſſionem & fidelitatem. Tenet de Gandauo in vltimo quolibeto/ q̄tum ad hoc ꝙ licet mihi retinere quando deueniunt ad

manus meas medio licito: ſcilicet ex com-
miſſione debitorũ & nõ poſſũ aliter ſolui.
& non poteſt ſortes probare me furẽ poſ-
ſum retinere/ratio eſt. quia ſi eſſet in iſta de
tentione aliquid ratione cuius non eſſet li-
cita: hoc maxime eſſet quia ſortes eſſet inui
tus. & nõ videtur alia iniuſticia niſi qa eſt
inuitus. & hoc nõ/quia ſi detinerẽ auctori
tate publica: dato ꝙ eſſet inuitus iuſte deti-
nerẽ. ergo ſolum propter hoc ꝙ eſt iuitus
vel eſſet ſi ſciret nõ prouenit iniuſticia. Di-
ces/auctoritas publica ſupueniens aufferet
iniuſticiã a detentione. Contra. nũꝗ aucto
ritas publica facit de operatione iniuſta &
illicita iuſtã & licitam. quia auctoritas pu-
blica eſt ſolũ inuenta & preciſe ad repellen
das iniurias & pro cõſeruatione reipublice
Vnde dicit Auguſtinus/ſi omnes eſſent iu
ſti nõ indigeremus fortitudine publice iu-
ſticie. ergo poſtꝗ medium quo res puenit
ad me fuit licitũ/videt ꝙ opatio eſt iuſta/
& eſt magna apparentia in dictis eius. Di-
cit enĩ tria. Primũ/non poſſum ſuſtrahere
auctoritate propria. & ſi ſuſtraham teneor
reſtituere. quia per ſuſtractionem nõ effici-
tur mea ꝗuis ſit mihi debita. & eſt pro ſecũ
do dicto. Tertio dicit/ſi res puenerunt ad
manus meas: ſed ex cõmiſſione alterius a de
bitore nõ poſſum detinere: ſed ſi puenerit
ad manus meas medio iuſto: & ex ꝯmiſſio
ne debitoris poſſum retinere. & hãc opi-
nionem henrici credo veriorem. Ex iſta le-
ctiõe habemus reſolutorie: ꝙ reſtitutio nõ
eſt facienda eo ꝙ ſit ſatiſſactio aut pars ſatiſ
factionis. quia de congruo requiritur reſti-
tutio in re vel in voto ante oẽm partẽ peni
tentie: ſicut ceſſatio volũtaria in actu vel fa
cto a peccato: ſed ẽ reſtitutõ faciẽda qa ꝓce-
ptũ ẽ nõ furari & indifferẽter furari ſe extẽ
dit ad ſurripere rẽ alienã & ad detinere illã
& ideo qui habet & detinet alienũ tandiu
furatur ꝗdiu poteſt reſtituere & non reſti-
tuit. Viſum eſt etiam an ſurripere rem pro-
priam ab alio detentã ſit peccatũ & licitũ.
Dictũ ẽ ꝙ licet ſi hoc poteſt ſine ſcãdalo &
iniuria innoſcẽtis/& nõ habendo conſciẽ
tiam vel dubium in oppoſitũ/de re debita
eſt maior difficultas. ¶ Conſequenter doc.
inquirit quis tenetur reſtituere. ¶ Reſpon
det/ꝙ ſunt nouem qui tenentur ad reſtitu-
tionem qui continentur in his verſibus.
Quilibet inſolidum reddat prius iiuriato Nouẽ genera hoĩs tenẽt ad reſtitutionem.
Iuſſio/conſiliũ/cõſenſus/palpo/recurſus
Participãs/mutus/nõ obſtãs/nõ manife-
ſtans. Quorũ ſententia ſtat in hac maxima.
Quicunq̃ abſtulit vel detinet alienũ & bre
uiter quicũq̃ eſt cauſa damni tenetur ad re-
ſtitutionem damnificato. in ca. ſi culpa de
iniurijs & damno dato. dicitur ſi culpa tua
datum eſt damnũ vel iniuria irrogata/ſeu
alijs irrogantibus opẽ forte tuliſti/aut hec
imperitia tua ſiue negligentia euenerũt: iu
re ſup his ſatiſfacere te oportet &c̃. Vnde
regula generalis in hac materia. ¶ Quicun
q̃ eſt cauſa damni tenetur ad reſtitutionẽ Regula generalis.
damnificato. Et ſic precipiens furi ꝙ fure-
tur: eſt cauſa quare furatur. tunc tenetur ad
reſtitutionẽ. Similiter cõſulens ꝙ furetur
qui alias non erat furaturus: eſt cauſa quare
iſte a quo furatum eſt patitur damnum: &
ſic eſt cauſa damni. Similiter qui adulatur
furi ꝙ furetur vel rapiat. & iſti ſunt q adu-
lantur potentioribus vt oprimant paupe-
riores. Similiter qui occultat furem ad quẽ
fur habet recurſum. omnes tales tenentur
ad reſtitutionem quia dant cauſam damni.
¶ Item qui participat cum fure non in re fu
rata: ſed in actu furandi: pũta eſt cũ eo quã-
do furatur ipſum adiuuando quãuis non
participet in re furata nec oĩno nec in parte
tñ tenetur reſtituere totaliter: qa cauſam dã
ni dedit. ¶ Item qui ſcit vbi eſt fur vel res
perdita: & vocatus in iudicio non manife-
ſtat: cum tamẽ licite poteſt ſine periculo fa-
me alterius aut ſue aut eius ſtatus eſt cauſa
damni. quia vbi ſunt teſtes alij & reuelaret
reſtitueretur res domino proprio. igitur.
Similiter iudex qui cognita cauſa: & iure
partium vult adiudicare/aut ſi adiudicat
hoc eſt pro parte que nihil habet in re/aut
ſi differat iudicium tenetur ad reſtitutionẽ
Iſtorũ nouẽ q̃libet eſt cauſa dãni & q̃cũq̃ ẽ

cauſa damni tenetur releuare damnificatū
ab illo damno.ergo. Aliter oſtendit doc.
nonnūq̄ aliquis detinet imediate rem alte-
rius/ vel ē cauſa furti/ vel detentionis. Ali
quando mediate/ vt conſulēs /precipiens/
adulans &c̄.tales nō ſubſtrahūt rē imedia
te ſed mediate & q̄uis qlibet iſtorū nō ſurri
piat vel detineat rem imediate/quilibet tn̄
iſtorum detinet/vel formaliter vel virtuali
ter conſentit. Vnde dicit Scotus/ꝙ omnis
obligatio ad reſtitutionē/reducitur ad au-
ferre vel detinere/&hoc vel vt cauſa princi
palis vel proxima/vel coadiuuās vel indu
cens vel non impediens.quādo eius impe
dimentum eſſet ad bonū reipublice & ſine
periculo perſone ipedire poteſt.& hec oia
ex quo reducūtur ad conſenſum efficacem
verum vel interpretatiuū:probātur per il-
lud.ij.q.j.notum ſit/vbi dicitur ꝙ facien-
tem &conſentientem par pena conſtringit
Et ad Ro.ſecūdo.dicitur nō ſolum qui ta-
lia agunt:ſed qui conſentiunt facientibus.
Iſtorum omnium quilibet tenetur ad reſti-
tutionē in ſolidū.i.totaliter: ſed vno reſti-
tuente omnes alij liberantur a debito in cō
paratione ad illum damnificatū: tamē alij
tenentur pro rata portionis que eos cōtin-
git illi qui p̄ omnibus ſatiſfecit:tamen pro
maiori intelligentia vt dictum eſt ſupra in
aliquo paſſu ſi aliquis participet in re furti-
ua/& non in actu furandi/ita ꝙ nō eſt con
ſcius furti(tamen capit partē de re furtiua)
nō tenetur reſtituere niſi partem quam ha-
buit:ſed qui participat in actu furandi q̄uis
nichil participet de re furtiua tenetur ad re-
ſtitutionē totius: & ipſo reſtituente ceteri
tenētur pro rata ſoluere reſtituēti vt dictū
eſt:& deobligātur a reſtitutione. q̄a ſi qui-
libet iſtorum nouē reſtitueret inſolidū dā-
nificato/tunc octies plus reciperet q̄ amiſe-
rit. ¶Dicunt doc. ꝙ tenentur reſtituere dā
num paſſo niſi damnū paſſus liberaliter eis
remittat.& hoc habet glo.lib.vj.in cap.

¶Ratio eſt ſicut poterat damnum paſſus
rem iſtā anteq̄ furaretur mere liberaliter da
re furi:ita poteſt poſt q̄/ alius illam detinet
in illum tranſferre dominium puta per do
nationē. Nā poſtq̄ res eſt furata ē equaliter
illius a quo ablata ē furto ſicut prius. ergo
per ſuā voluntatē liberā non obſtāte ꝙ ſit
apud alterū:poteſt dominiū i illū mere libe
raliter tranſferre/ quo facto non tenebitur
amplius ad reſtitutionem.ergo hoc ſupra-
dictum eſt intelligendū ꝙ tenetur ad reſti-
tutionem: niſi fiat eis liberalis remiſſio q̄a
tunc deobligātur a reſtitutione facienda.

¶Sed ſolent poni caſus in quibus iſta re-
miſſio liberalis non ſufficit. Nam Panor. Caſus p̄ nos.
in ca.conſuluit.de vſuris.dicit/ſi fur habe-
at malam volitionē.i.nunq̄ reſtituendi re-
miſſio liberaliter facta ab illo a quo furatus
eſt non prodeſt ei quin teneatur reſtituere
quēadmodum liberalis donatio facta vſu-
rario pure mentali propter deprauatā vo-
luntatē. quia acceptat ex vi mutui q̄uis al-
ter mutuatarius libere conferat nō prodeſt
vſurario. Nec res liberaliter donata effici-
tur vſurarij.ergo ſimiliter ſi fur habeat vo-
luntatem deprauatam / ita ꝙ velit hāc rem
nunq̄ reſtituere liberalis donatio ipſius cu
ius eſt non facit illam eſſe furis quin tenea-
tur illam reſtituere.& eſt magna apparen-
tia in argumento eius. Nam ſi prohibetur
donatio a ſuperiore:talis non valet vt di-
ctum eſt.ergo a fortiori neq̧ remiſſio libe-
ralis valebit.& eſt argumentum in glo.in
regula iuris.peccatum non dimittitur niſi
reſtituatur ablatum. Dicit glo.quando re-
miſſio eſt auctoritate ſuperioris prohibita
non valet ſicut neq̧ donatio. Et allegan-
tur communiter duo caſus in quibus remiſ
ſio non valet. ¶Primus caſus ponitur in
ca.ſtatutum.de reſcriptis.lib.v.vbi ponit Duo casꝰ
caſus de iudicibus delegatis quibus p̄hibe- in qbꝰ re
tur/ꝙ nihil recipiant vltra eſculenta & po- miſſio de
culenta:& ſtatim ſubdit. Si autē aliq̄s huic biti nō va let.
conſtitutioni cōtrauenerit teneatur ad inte
gram remiſſionē eius cui reſtituēdū eſt cui
nō eſt valitura vt ſit ſortes iudex delegatus
aliq̄d acceperit a p̄tibus vltra eſculētā & po
culenta nō poteſt remiſſio eius p̄deſſe quin
teneatur reſtituere, quia talis remiſſio eſt

prohibita a ſuperiore habẽte auctoritatem ¶ Alius caſus in ca. exiſtit de cenſibus lib. vj. vbi ponitur caſus de viſitãtibus ꝙ ſi aliquid acceperint a viſitatis teneãtur duplũ reſtituere etiã remiſſione illorũ a quibus acceperint non profutura: quod ſi renuerint reſtituere ſint excõmunicati / ergo ſi capiãt a viſitatis vltra procuratione͂ ꝗuis libenter detur eis a viſitatis talis remiſſio non prodeſt illis quin teneantur reſtituere. quia talis eſt prophibita iure canonico cui clerici ſunt ſubiecti. ¶ Reſolutio ergo eſt / ꝙ iſti tenere͂tur ad reſtitutione͂ niſi fiat eis remiſſio. & niſi ſit prohibita ab illo cui depe͂det ille qui remittit / & dũmodo ſecundum panor. non habeant voluntate͂ deprauatam. & iſti caſus ꝑdicti ſunt caſus notabiles i quibus per voluntatem liberam dominus nõ poteſt rem ſuam in alterum tranſferre.

Scds casus. *Reſolutio.*

¶ Iam quero cum ſint nouem maneries hominum qui tenentur ad reſtitutione͂ an dãnum paſſus poſſit abſoluere a debito reſtituendi vnum iſtorum: nõ abſoluendo reliquos? vt ſit ſortes damnũ paſſus / quia plato furatus eſt equum ſortis: & cicero participauit in actu furandi & etiam re furtiua / ga conſuluit vel precepit platoni vt equũ ſortis furaretur & parte͂ ipſius habuit. An ſortes poſſit remittere platoni non remitte͂do ciceroni / vel e diuerſo? Dico primo / ꝙ non poteſt dãnũ paſſus remittere illi q imediate dãnificauit / puta q imediate abſtulit nõ remitte͂do alijs qui mediate dãnificaruerũt ſolum. Ratio mea eſt / nã ſi illi qui mediate damnificauerũt reſtituãt ſorti: iure diuino obligatur ille qui imediate dãnificauit reſtituere illis: vt plato qui imediate dãnificauit ſorte͂ eſt obligatus iure diuio reſtituere ciceroni illud quod ipſe cicero reſtituit ſorti. ergo nõ poteſt ſortes abſoluere platone͂ a debito reſtitutionis nõ abſolue͂do ciceronem. ergo damnũ paſſus non poteſt remittere illis qui imediate damnificauerũt: non remitte͂do alijs qui ſolum mediate damnificauerũt. ¶ Secundo dico / ille qui eſt damnificatus poteſt remittere ijs q mediate dãnificarunt non remittendo illi qui imediate damnificauit: vt in caſu predicto poteſt remittere ciceroni & non platoni. ¶ Ratio mea eſt / ſi Plato reſtituerit Sorti: Cicero nulli tenebitur amplius reſtituere nec ſorti nec platoni: ſed ꝗuis cicero reſtituerit / plato tenebitur reſtituere. quia tenebitur reſtituere ciceroni / ergo cum cicero ſolũmodo tenetur ſorti & nullomõ platoni: ſortes poteſt ei per liberũ conſenſum & liberã volũtatem ſimpliciter remittere nõ remittendo alteri. quia quilibet poteſt iuri ſuo per liberum cõſenſum cedere dũmodo non ſit prohibitum a ſuperiore. ¶ Tertio eſt difficultas / ſit ſortes damnũ paſſus tũc capio duos qui ſolum ſunt cauſe remote dãnificatiõis ſortis. vt cicero eſt recurſus. i. ad que͂ recurrit dãnificans imediatus. & Ioannes eſt cõſulens / vel palpo. an ſortes poſſit remittere vni iſtorum nõ remitte͂do alteri? Apparet ꝙ non. quia cum omnes iſti teneãtur in ſolidum reſtituere ſi vnus reſtituat damnificato / alter reſtituenti pro rata portionis reſtituere tenebitur: ergo damnificatus non poteſt alterum iſtorũ qui ſunt ſolũ cauſe remote preciſe abſoluere totaliter non abſoluendo alterum a reſtitutione. quia ſi vnus iſtorum reſtitueret alter teneretur ei pro ſuo intereſſe / verum eſt ꝙ alter qui imediate abſtulit: & apud quem eſt res tenetur totaliter iſtum recompenſare qui reſtituerit damnificato. ¶ Habemus ergo reſolutorie quid eſt reſtituendum / puta res ablata ſuppoſito ꝙ non fiat libera remiſſio. & viſi ſunt caſus in quibus non poteſt fieri libera remiſſio. puta quando eſt prohibita a ſuperiore habente poteſtatem illam prohibendi: & in quibus caſibus debitor non poteſt vnum abſoluere alium non abſoluendo a reſitutione.

Reſolutio.

¶ DE TERTIO SCILICET qd viſum eſt quare eſt reſtituendum: iam queritur qd eſt reſtituendũ? Primo dico ꝙ res ablata. Secũdo non ſolũ res ablata ſed fructus illius medio tpe ꝑcepti ſi fuerit res fructifera. Tertio nõ ſolum fructus ꝑcepti: ſed quos ꝑcepiſſet

dominus rei/quia ſtat ꝙ qui detinet rem fructiferã furto nullos fructus ꝑcipiat ex illa re:ſed dñs percepiſſet. & intelligẽdum ꝙ fructus ſunt reſtituendi ſi res fuerit fructifera de ſe. quia ſi eſſet fructifera ſolũ per induſtriam alterius vt eſt pecunia. fructus in tẽpore medio ꝑcepti nõ ſunt reſtituẽdi. Tercio fructus quos percepiſſet dñs ſi interim habuiſſet rem ſuã: vt ager eſt res fructifera de ſe poſtq̃ iſte q̄ tenet nihil habet ĩ re nec ĩ fructibus eius q̃uis ꝑcepit maiores q̃ dñs rei ꝑcepiſſet. Sed ſi res eſt fructifera ſolũ per induſtriam detinẽtis: nõ licet reſtituere fructus. quia prouenerũt ex induſtria eius qui vtitur illa re. Ex quo infert doctor/ꝙ lucrũ acquiſitum ex pecunia vſuraria nõ tenetur fenerator reddere/quia ille q̄ reciperet poſſet eſſe iuſte vſurarius/cũ reciperet fructum de ſua pecunia ꝓueniẽtem ꝑ induſtriã alterius. Nam tota ratio quare vſura eſt prohibita ſecũdum doctores eſt/quia pecunia nichil germinat de ſe niſi per induſtriã: & nõ licet alicui vendere induſtriã alterius cũ nõ ſit ſua. Tamen ſi iſte dñs ꝑ pecuniam quã alter detinet lucratus fuiſſet aliq̄d ex pecunia ſua fructus ſunt reſtituẽdi ratione intereſſe: ſunt ergo reſtituẽdi fructus quos dñs percepiſſet. & dicunt cõiter doctores ꝙ nõ ſunt reſtituendi tot fructus quot percepiſſet/q̄a deducende ſunt expẽſe & labores alterius qui coluit agrũ/ & oĩbus illis deductis adhuc non ſunt tot fructus reſtituẽdi quot ꝑcepiſſet/quia non habebat illos fructus in actu ſed in potentia ſolum/ quia tũc ſeq̄tur ꝙ ſi teneretur ad reſtituẽdũ omnes fructus quos habuit in potẽtia ꝙ infinitos teneretur reſtituere: cum ager habeat infinitos fructus in potentia. Vnde plus eſt habere in actu quam in potẽtia. ergo non tenetur ad tot fructus reſtituendos. vt ſit ſortes qui cõbuſſit bladum nõ maturum nõ tenetur tantum reſtituere ac ſi cõbuſſiſſet iam maturũ/ hinc eſt ꝙ nõ tantũ venditur bladũ in herba ſicut maturũ/reſtituẽda ẽ ergo res ablata & fructus quos percepiſſet dominus: nõ tamen tot quot percepiſſet cum illos non habebat in actu ſed in potentia: ſed tantum quãtum vir prudens iudicaret valere quãdo illos abſtulit. ¶ Conſequenter agendũ eſt de quarto: ſcilicet cui reſtitutio eſt facienda/ & dicitur ꝙ damnificato exceptis duobus caſibus. Primus. quãdo non cognoſcitur cuiuſnã eſt res reſtituenda/ vt in rebus inuentis que debẽt reſtitui: in tali caſu reſtitutio nõ eſt facienda damnificato. Secundus caſus ſi damnificatus ſit notus & heredes eius ſint nichilominus eſt ita remotus in ſe ignoti/ ꝙ non poteſt talis res ſibi q̄ua damnificatus eſt ad ipſum tranſmitti ſine maiori damno tranſmittentis q̃ illa res ſit vtilis damnificato. Ratio eſt/nullus debet rationabiliter velle ſuum cõmodum cum maiori iactura proximi q̃ illud quod remittẽdũ eſt eſſet ei vtile: ergo ſi non poſſit fieri reſtitutio ſine maiori incõmodo reſtituẽtis/ in tali caſu non debet damnificans trãſmittere ad damnificatum. & maior pars doc. ita dicit. ¶ Dices in iſtis caſibus cui eſt facienda reſtitutio. Dicit doctor / ꝙ pauperibus quia quod nõ poteſt reſtitui corporaliter reſtituatur ſpiritualiter. Sed per quẽ debet fieri. Aliqui doctores dicũt ꝙ ꝑ epiſcopũ q̄a epiſcopus eſt tutor & ꝓcurator pauꝑum ideo cum tales res debeãtur pauperibus debent dari eorum tutori & procuratori. Sed dicit doctor. & poſt eum gabriel/ꝙ ſi talis apud quem res eſt ſit diſcretus vir per ſeipſm faciat reſtitutionem. & det ipſemet pauperibus. & in hoc non eſt magna difficultas cui eſt facienda reſtitutio. ¶ Sed difficultas eſt. Sortes detinet rem platonis/Cicero furatur illam & ſcit bene ꝙ eſt platonis/an Cicero debeat reſtituere ſorti vel Platoni cuius eſt? Dico ꝙ Cicero ſi poſſet ſine diffamatione ſui aut ſortis reſtituere platoni / notificando tamen ſorti ꝙ ſit reſtituta platoni debet eam reſtituere platoni. Ratio eſt/ſi in iſto caſu cicero reſtituat platoni nõ notificãdo ſorti: ſortes tenebit adhuc reſtituere. q̄a nõ ſcit reſtitutionẽ eẽ factam platoni de dãno q̄d intulit. & ſi teneat iterũ reſtituere ꝑ ciceronẽ eẽt dãnificatus ipſe

Duo caſus ĩ q̄b reſtitutio nõ eſt facienda dãnificato.

ſortes/ergo Cicero tenetur reſtituere ſorti
vel platoni & ſi reſtituat platoni debet in-
dicare ſorti vt cognoſcat ſe abſolutum a ta
li reſtitutione. ¶ Conſequenter querit quã
do eſt facienda reſtitutio & ſuccincte & be-
ne reſpondet. ꝙ non licet aliquo tempore
detinere alienum inuito domino .i. nolen-
te & ſecũdum rectam rationem nolle debẽ-
te. ideo regulariter reſtitutio ẽ ſtatim faciẽ-
da ſicut ſtatim ceſſandũ eſt ab actu cuiuſcũ-
ꝙ peccati mortalis nõ tamen interiori ſed
exteriori: ſed ĩ aliquibus caſibus licet differ-
re reſtitutionem exteriorem poſita tamen
interiori ſcilicet voluntate reſiſtendi.
¶ Sed prolixius reſpondet Henricus quo-
libeto ſexto. q. xxiiij. Vtrum ergo reſtitu-
tio ſit ſubito facienda/quia eſt preceptũ ne
gatiuum non detinere alienum. ideo licet
reſtitutio ſit actus poſitiuus tamẽ omittẽs
facit contra preceptum negatiuum. Diſtin
guit ergo Henricus cum queritur an reſti-
tutio ſit ſine mora & ſtatim facienda. Vel
poteſt fieri ſtatim & ĩmediate ſine damno
illius cui reſtituẽdum eſt. Aut ſine damno
communitatis. ſi primũ: puta ſi non poteſt
fieri ſine dãno veriſimiliter eſtimato illius
cui reſtituendum. vt reſtituere gladium fu
rioſo & iracũdo/& diſpoſito ad interficiẽ
dum nõ eſt reſtituendũ ſtati. Aliud exẽplũ
puta ſine damno communitatis/ vt vnus
princeps in bello etiã iniuſto ex parte eius
qui ſuperat aduerſarium & capit ſuas ciui-
tates. & eſt veriſimile/ ꝙ ſi reſtitueret illas
ſtatim imineret periculũ & dãnum ſue cõ-
munitati: tũc poteſt differre reſtitutionem
in talibus caſibus cũ propoſito reſtituendi
cum tempus aderit oportunum. Aut ſi po
teſt reſtituere ſine damno illius cui eſt faciẽ
da reſtitutio & cõitatis. Vel ille cõſentit in
dilationẽ reſtitutiõis vel nõ. Si conſentiat
in dilationẽ reſtitutiõis libere & nõ coacte
nõ tenetur ſtatim reſtituere/quia in tali ca
ſu iudicandum eſt ac ſi accõmodaret. Nã
ſicut dictũ eſt ſi ille qui habet rẽ furtiuã ſi re
mittatur ei debitũ: iam nõ tenetur amplius
reſtituere. Vel ille cuius eſt nõ ꝯſentit in di
lationẽ reſtitutionis vel obligatus ad reſti
tutionẽ expectat tempus magis oportunũ
in quo poſſet reſtituere cũ honeſtate & nũc
nõ põt ſine iſamia aut ꝑiculo corporis aut
ſine magno detrimẽto. Aut nõ expectat tẽ
pus magis opportunũ. Si primo mõ/tunc
poteſt licite differre. Si ſecũdo modo iã vel
iſte qui tenetur reſtituere patitur magnam
neceſſitatẽ ita ꝙ reſtituendo incurreret ma-
gnũ dãnũ & iacturã/vel nõ patitur magnã
neceſſitatẽ. Si patitur magnã neceſſitatem.
aut ille cui reſtituẽdũ eſt patitur tantã neceſ
ſitatem aut maiorẽ ſicut iſte: aut nõ. Si pri-
mo modo tenetur ſtatim reſtituere. q̃a nul
lus poteſt de re alterius cõſequi fructũ vel
vitare dãnũ cũ iactura illius cuius eſt. Si ve-
ro iſte cui tenetur reſtituere non patitur ne
ceſſitatẽ & alter patitur. Iam querit̃ vel pati
tur tantam/ ꝙ ſi ille cui tenetur reſtituere co
gnoſceret illã teneretur ſecundũ dictamẽ re
cte rationis & obligaret̃ relaxare pro tẽpo-
re. imo teneretur ei aliq̃d erogare vel mu-
tuare: aut nõ patitur tantã. Si primo mõ ſci
licet vbi teneretur de nouo mutuare aut da
re nõ tenetur ad ſtatim reſtituẽdum / ſed in
altero tenet̃ reſtituere ſtatim. ¶ Habemus
ergo ſũmarie q̃ttuor caſus in q̃bus tenet̃ ad
ſtatim reſtituendũ. & q̃ttuor in q̃bus nõ te Reſolu-
net̃ ad ſtatim reſtituẽdũ. Primus/q̃n nõ po tio.
teſt ſtatim niſi cũ dãno eius cui reſtituendũ
eſt/aut ciuitatis aut cõitatis. Secũdus/q̃n il-
le cui tenetur reſtituere ꝯſentit in dilationẽ
reſtitutionis. Tertius/q̃n res nõ põt ſtatim
reſtitui ſine ꝑiculo fame aut corꝑis. Quar-
tus/q̃n nõ poteſt ſtatim ſine magna iactu-
ra & magno dãno: ita ꝙ ſi ille cui eſt facien
da reſtitutio cognoſceret neceſſitatẽ tenere
tur ꝯſentire in dilationẽ reſtitutiõis. in iſtis
quattuor caſibus nõ tenetur ad ſtatim reſti
tuẽdum. & hoc dicit doctor & bene/q̃n cũ- Regula.
ꝙ adeſt cõſenſus aut ſecũdum rectam ratio
nem debet eſſe de dilatione reſtitutionis in
illo cui faciẽda eſt reſtitutio tũc eſt differen
da/vt puta ſi nõ poſſet reſtituere ſine dam-
no illius cui eſt faciẽda aut ſine ꝑiculo fame
reſtituẽtis quia tenetur magis velle dilatio

né reſtituẽtis & boná famá ꝗ bonũ temporale ſuum/tũc debet pſentire/aut nõ poteſt reſtitui niſi cũ magna iactura reſtituẽtis & alter nõ patiſ neceſſitatẽ/& iſte caſus q̄rtus poniſ in cap. Odoardus de ſolutionibus quia tunc quando eſt impotentia ſopitur obligatio reſtituendi .i. quantum ad tempus differtur. Sed non totaliter aufferſ. qa ſemper manet obligatus. ℂCirca hoc mouetur difficultas/ſit ſortes què obligatur reſtituere platoni aliquid/ & accidit caſus in quo ſortes eſt in tanta neceſſitate ꝙ ſi careret illo quod habet reſtituendũ/ꝙ plato non ſolum teneretur ei cõmodare. Immo teneretur ſimpľr dare. Aliquãdo enim mutuum & elemoſina cadunt ſub precepto. aliquãdo ſub conſilio/ an in illo caſu totaliter ſopiatur obligatõ ita ꝙ non teneatur amplius reſtituere dato ꝙ perueniat ad pinguiorem fortunã. Videſ ꝙ totaliter aboleatur obligatio. quia ſi in tali neceſſitate alius daret & haberet illud quod erat reſtituendum & ſimpliciter daret non teneretur pro tunc reſtituere. ergo ſimiliter in tali neceſſitate illud efficitur illius. & iſte caſus eſt tritus vt ſortes non habet niſi pané furtiuum/& quando accepit illũ non erat in extrema neceſſitate iam ſi reſtituat morietur fame & plato tenetur ei ſimpliciter dare/apud illos qui dicunt ꝙ qui capit violẽter rem in neceſſitate quando peruenit ad pinguiorẽ fortunã non tenetur reſtituere qa res eſt eius/ſimiliter dicẽdũ videſ in propoſito. Sed oppoſita opinio eſt probabilior videlicet ꝙ qui violenter capit in extrema neceſſitate tenetur reſtituere vt habet glo. in cap. Odoardus extra de ſolutionibus. Ideo dico ꝙ nõ aboliſ totaliter obligatio. ℂContra plato ĩ tali caſu teneretur conſentire ꝙ hoc eſſet ſortis/ concedo. ergo hoc efficitur ſortis/nego illã. & dico ꝙ hoc eſt ſortis q̄tum ad dominium naturale: ſed nõ efficitur ſortis q̄tum ad dominiũ ciuile/q̄uis plato teneatur cõſentire ꝙ hoc eſſet ſortis q̄tum ad dominium ciuile nihilominus ſi non conſentiat nõ efficiſ illius quantum ad dominium ciuile/ & hoc expreſſe dicit de palude/eſt eius (dicit) non realiter ſed debito/ideo ſi alius non cõſentiat nunq̄ efficitur eius q̄tum ad dominiũ ciuile ſed naturale/hoc eſt iuſte vtitur illa re pro neceſſitate. quia ergo ẽ alterius quantum ad dominium ciuile & reſtitutio ẽ de iure poſitiuo. quia ſi ſtaremus in lege naturali nullum eſſet furtum cũ quelibet res eſſet cuiuſlibet. Ideo cum iure ciuili illa res nõ ſit effecta ſortis tenetur illam reſtituere cum peruenerit ad pinguiorem fortunam & obligatio ad reſtituendum non eſt niſi ſopita. & iſta opinio videtur probabilior & eſt opinio glo. illius cap. Odoar.

ℂAD ARGVMENTA. viſũ eſt quomodo reſtitutio de neceſſitate ſalutis eſt facienda propter preceptum. non furtum facies. Iam vult probare ꝙ non/& arguit ſic doctor. ꝙ reſtitutio nichil eſt penitentie cum nec contritio/nec confeſſio/ nec ſatiſfactio vt viſum eſt/ergo non eſt neceſſaria ad hoc vt aliquis vere peniteat. Dicit doc. ꝙ penitens non tenetur ad reſtitutionẽ vt ad ſatiſfactionem proprie dictam ſed tenetur ad eam vt ad ceſſationem a peccato. nã vt viſum eſt reſtitutio debet precedere omnem partem penitentie ſaltem in voto. Item nullus obligatur ad ĩpoſſibile. quia qui dicit deum precepiſſe impoſſibile anathema ſit. vt ait Hieronymus/ſed aliquando eſt impoſſibile reſtituere rem alienam vt quando neſcitur cuius ſit ergo. Concedo maiorẽ. & dico ad minorem ꝙ aliquando nõ tenemur reſtituere illi cuius ẽ / ſed alijs puta pauperibus. ℂSed hic eſt difficultas volo ꝙ reſtitueri pauperibus. & poſt reſtitutionem ſuperueniat dominus illius rei vel perueniat ad notitiam meam ille cuius erat res an tenear Iterum reſtituere illi. ℂDico ꝙ non ſed pauperes ſi habeant poteſtatem reſtituendi & non ego. quia iam feci qđ tenebar facere. Secũdo arguitur nullus tenetur ad id quod non poteſt facere ſine magna iactura/ſed ſic eſt ꝙ aliqñ cõtingit hominem nõ poſſe reſtituere ſine ma-

Ad argumenta.

Difficultas de illo qui reſtituit pauperibus & poſt ſuperuenit dñs rei

gna iactura. Hoc argumentum ſolutum ē
in vltimo articulo. quia eſt differenda dū-
modo ille cui eſt facienda reſtitutio nō pa
Difficultas bona tiatur iacturam. ¶Difficultas habeo rem
ſortis & non poſſum illam ſtatim reſtitue-
re ſine periculo fame. quia non habeo con
feſſorem per quē poſſim reſtituere/& ſi nō
reſtituam nunc plato conſequitur damnū
temporale/non teneor nunc reſtituere: qa
ſortes tenetur plus velle pati aliquā iactu-
ram temporalem ꝙ perditionem mee fame
Tunc notum eſt ꝙ non teneor ſtatim reſti-
tuere. Sed vtrum tenear ad reſtitutionē dā
ni qđ paſſus ē ex dilatione reſtitutiōis que
dilatio erat iuſta & licita. & apparet ꝙ nō
niſi iniuſte dederim cauſam damni per cul-
Solutio pam meam. ¶Dico duo. primum ſi actus
per quem res deuenit in manus meas quā
teneor reſtituere fuerit iniuſtus vt furtū/te-
neor reſtituere damnum quod paſſus ē ex
dilatione ꝗuis dilatio fuerit iuſta/quia eſt
iuſta dilatio ad euitandum infamiam. Nō
ſolum teneor reſtituere rem quia per actū
iniuſtum dedi cauſam damni nō ſolū quā-
tum ad ablationem rei: ſed ad omnia dāna
que paſſus eſt ex carētia rei. ergo teneor re-
ſtituere damnū per cap. ſi culpa. de iniurijs
& damno dato ſupra allegatū. ¶Dico ſe-
cundo ſi iſta res quam teneor reſtituere p-
uenerit ad me ſine culpa mea non teneor re
ſtituere niſi illam rem & non damnum.
Exemplum/ vt pater meus cepit furto hāc
rem & poſt mortem patris venit ad manus
meas & non poſſem ſubito reſtituere quin
diffamē patrem/non teneor ſubito reſtitu-
ere neqꝫ teneor reſtituere damnum quod
paſſus eſt dominus rei ex dilatione reſtitu
tionis. Patet. quia per nullam culpam meā
nec preſentem nec antecedentem fui cauſa
illius damni. ergo nō teneor reſtituere dā-
Tertium argumē. num. Patet ꝯña per locum a contrario ſen-
ſu ex illo capi. ſi culpa. ¶Tertio arguitur
& eſt difficultas in iſto tertio/ que eſt bōa,
ſit ſortes habens aliquid platonis reſtituē-
dum: & ſortes eſt princeps & perſona mul
tum vtilis reipublice/& plato eſt particula
ris perſona non multum vtilis reipublice
ſi ſortes reſtituat morietur. quia nō habet
aliquid aliud ad vitandum mortem niſi il-
lud quod eſt reſtituendum platoni. Simili
ter niſi reſtituat plato cuius eſt illa res etiā
morietur /an teneatur ſortes reſtituere? Et
videtur ꝙ ſic. quia dictum eſt ſi ex dilatiōe
reſtitutionis dn̄s rei conſequatur tātum in
commodum vel maius ſicut alter reſtituē-
do: tenetur reſtituere/ſed tantum incōmo-
dum conſequetur plato ex dilatione reſti-
tutionis ſcilicet mortem per caſum poſitū.
ergo videtur ꝙ ſortes debet ſtatim reſtitue
re neqꝫ differre. Sed ex oppoſito apparet:
ꝙ ſortes non teneatur reſtituere quia ex il-
la reſtitutione ſequitur damnum commu-
ne in republica ſcilicet mors principis &
ex dilatione nullum ſequitur incommo-
dum in republica/& bonum quanto com
munius tanto melius. primo ethicorū bo-
num cōmune diuinius eſt & preferendum
bono particulari ergo cum illa reſtitutio ē
damnoſa reipublice in illo caſu non tenet Caſus s. Tho.
reſtituere. & eſt caſus quē ponit. S. tho. ſe-
cunda ſecunde. q. xxiiij. in materia de ele-
moſyna /nihil habeo niſi illud qđ eſt neceſ
ſarium ad vitam & apparet michi rex in ne
ceſſitate extrema cui ſi non ſubueniam mo
rietur & cōmunitas maximū patitur dam-
num ex morte regis: & ex morte mea nihil
patit cōmunitas in illo caſu. Dicit tho. ꝙ
teneor illi dare. & hoc idem dicit doct. Et
apparentia eſt: quilibet de communitate te
netur ſe exponere morti pro deffentiōe bo
ni communis/& etiam quando eſt ſibi ma-
gna probabilitas ꝙ morietur/& ex ſua ex-
poſitione res publica ſaluabitur. Hinc eſt
ꝙ non ſunt culpandi ī bello qui exponūt
ſe obruenti periculo ad ſaluandum vitam
principis. Ergo nec in iſtis caſibus quāuis
ex nō reſtitutiōe patiatur ſingularis perſo-
na/& ex reſtitutione patiatur perſona cō-
munis nō tenetur ſtatim reſtituere. Ratio
eſt dicit tho. ſi illa paticularis perſona ha-
beat illud penes ſe teneret ei dare que eſt p-
ſona publica in neceſſitate extrema. ergo

Regula. tenetur ꝯſentire ꝙ non reſtituat quia regu
la generalis in caſu quo ille cui eſt facienda
reſtitutio tenetur cōſentire ꝙ differatur re
ſtitutio licite poteſt differri. ¶Item arguiť
ſic. & eſt bonum argumentum. vnuſquiſ
q̧ tenetur ſe magis diligere dilectione or
dinata q̃ proximum/ ſed reſtitutio aliquā
do eſt contra dilectionem ſui. igitur. Ma
ior eſt nota iuxta ordinem charitatis. ſecū
dum illud canti. ordinauit in me charitatē
Minor patet: ſi haberem alienum & nichil
aliud preter hoc ad ſaluandum vitam pro
priam in tali caſu reſtituere eſſet cōtra pre
ceptum quo q̧s obligatur ſe plus diligere
q̃ proximum. Dico adhoc ꝙ eſt multiplex
modus dicendi doct. Nam contigit ꝙ ha
bens penes ſe aliquid reſtituendum ſit ī ex
trema neceſſitate/ ita ꝙ reſtituēdo eſt in pe
riculo mortis. vel ille cui ē reſtituēdum eſt
in conſimili neceſſitate: vel non eſt. Si non
eſt ī extrema neceſſitate. Iam certum eſt (vt
dicūt omnes doctores) ꝙ non tenetur re
ſtituere/ ratio eſt ex capi. Odoardus. Inſu
per in extrema neceſſitate omnia ſunt cō
munia. Nam querunt communiter docto
Vtrū in extrema neceſſita te cōmittat furtū res: vtrum in extrema neceſſitate exiſtens ca
piendo rem alterius committat furtum: &
videtur ꝙ ſic per capitulū ſi quis extra de
furtis. vbi dicitur ꝙ ſi quis propter neceſſi
tatem famis aut nuditatis furatus fuerit ci
baria / veſtē/ vel pecus peniteat hebdoma
das tres. & ſic iponitur ei penitētia/ ſed nō
imponitur penitentia neq̧ debet imponi/
Solutio. niſi pro culpa. ergo. ¶Hoc tamen non
obſtante reſolutio communis eſt. ꝙ qui
capit quod eſt ei neceſſarium non cōmittit
furtum. Quia tūc lex poſitiua per quā diſti
cta ſunt dominia rerum derogaret legi na
ture per quam cōceſſum eſt vnicuiq̧ ꝙ de
bonis creatis a deo ſubleuet ſuam indigen
tiam. & lex poſitiua non poteſt derogare
legi nature. Vnde dicit glō. illius capituli
ꝙ propter neceſſitatem res facta eſt cōmu
nis quam furatur. ſi ergo ille cui reſtituen
dum eſt non eſt in conſimili neceſſitate nō
tenetur reſtituere. Vel ille cui reſtitutio eſt
facienda eſt in conſimili neceſſitate. Et tūc
diſtinguo: vel iſte qui habet reſtituere īcur
rit iſtam extremam neceſſitatem ante illum
cui ē reſtituendum/ vel contra. vel ambo
ſimul incurrerunt & inciderunt in neceſſi
tatem. Hoc ſuppoſito dicit doctor. ſi iſtē
qui habet reſtituere incurrit neceſſitatē pri
us q̃ ille cui ē reſtituendum. tunc non tene
tur reſtituere. quia quando incidit in neceſ
ſitatem effectus ē dominus rei/ & alter q̃ nū
dum inciderat in neceſſitatem perdidit do
minium/ & cum iſte continuatur in neceſſi
tate extrema non perdit dominium rei. &
ſic alter non recuperat dominium rei: & ſic
alter non tenetur reſtituere. ¶Si vero ille
cui reſtituēdum ē inciderit in neceſſitatem
ante alium tenetur reſtituere. quia nunq̃ ꝑ
didit dominium. Si vero ambo ſimul inci
derint etiam tenetur reſtituere quia nunq̃ ꝑ
didit dominiū. ¶Contra: reſtituēdo mo
rietur: vt ſupponebat caſus/ & quilibet ex
charitate magis debet diligere vitā ꝓpriā
quam alterius. ergo non tenetur reſtituere
¶Dico ꝙ verum eſt ꝙ quilibet teneť ma
gis diligere vitam ſuam iuſte & medio or
dinato vt eſt diligibilis ad vitam eternam
& ita magis conſeruationem iuſtam vite
ſue q̃ cōſeruationem iuſtam vite proximi.
ſed in tali caſu non poteſt iuſte & ſine iniu
ria alterius vitam ſuam conſeruare. Et exē
plificat de illo qui ſuſpenditur cui non li
cet executorem iuſticie interficere. quia nō
habet iuſtam cauſam eum occidendi/ & al
ter habet iuſtā cauſam eū occidēdi. ¶Simi
liter dico in propoſitio. de Palude. ij. q. hu
ius diſtinctionis articulo p̄io dicit. Si vter
q̧ iſtorum ſit in extrema neceſſitate/ vel in
neceſſitate ſecunda: id eſt non extrema/ &
extrema vocatur quando eſt iminens peri
culum mortis. Si vterq̧ ſit in neceſſitate ſe
cunda tenetur reſtituere. Si autē vterq̧ iſto
rum ſit ī neceſſitate extrema melior eſt cō
ditio poſſidentis/ ita ꝙ quamuis res fuerit
prius alterius dominio ciuili & prius in
iuſte detinuerit rē ſi ille cui reſtituēdū ſit in
extrema neceſſitate. & alter qui detinet pa

De ābo bus in ne ceſſitate extrema.

riter non tenetur reſtituere. Et ratio huius opinionis talis eſt. Si dominia rerum pius humanum nō eſſent diuiſa (quia talis diuiſio de iure humano eſt) & vterq iſtorum eſſet in extrema neceſſitate. ita q vtriq nō ſufficit panis quem detinet plato q per legem poſitiuam eſt fortis & non eius. tunc ſi nulla eſſet lex poſitiua/ plato iure naturali obligatur non reſtituere illum panē: ſed ſibi reſeruare: & non tradere forti/ ſed ſic eſt q per nullum ius poſitiuum poteſt derogari legi naturali/ cum lex naturalis ſit fortius vinculum im mo indiſpenſabile ſecundum doct. ergo non obſtante appropriatione ciuili facta per ius poſitiuū non tenet reſtituere: ſed reſeruare ſibi. imo dādo forti eſſet homicida ſui ipſius cum iure naturali teneatur conſeruare vitam ſuam. & ē magna apparentia pro iſta opinione. ita q ratio videtur ſufficienter concludere. & apparet etiā q. s. tho. habet eodem modo dicere quādo querit/ vtrum capiens neceſſaria in extrema neceſſitate committat furtum q ille non tenetur reſtituere niſi in caſu &c.

Jus poſitiuū non derogat naturali.

Durandus in tractatu de legibus aliter dicit q ſi talis res puta panis nō ſufficiat ambobus ad impediendum ne moriantur q ille qui eſt melior poteſt licite vti & alter q̄ poſſidet ſi cognoſcat alium meliorem nō poteſt licite vti ſcienter q̄uis ex induſtria iſtius ſit iſta res acquiſita. Et dat duas rationes

Durād⁹.

Prima. ille qui habet magis de volūtate illius qui eſt ſimpliciter dominus rei poteſt magis vti/ ſed ſic eſt q ille qui eſt magis bonus participat magis rationem veri domini q̄ ille qui eſt malus vel minus bonus. ergo. maior eſt nota. Minor patet. bene ſequtur/ iſte ē magis bonus. ergo magis diligitur a deo. ſi magis diligit a deo. ergo plus habet voluntatē dei pro ſe quam alter/ ſed deus eſt ſimpliciter dominus q̄tum ad ſubſtantiam rei: & quantum ad naturam. quia ſolus deus poteſt naturas rerum peruertere & pro libito tranſmutare. ¶ Secunda ratio apparentior. omnia facta ſunt propter hominē tanq̄ minus perfecta propter magis perfectum ſecundo phiſicorum. homo eſt cūctarum rerum quodāmodo finis ergo cuncta magis facta ſunt propter magis bonum ſiue meliorē. ergo vbi vna res non ſufficit ambobus poteſt melior illorū vti illa re ſine preiudicio alterius. & ſic patet de tribus modis dicēdi ad caſū poſitū ſupra: & dictum eſt etiam q melior eſt conditio poſſidētis q̄tum ad ſubleuandum neceſſitatem extremā: ſed q̄tū ad ſubleuandā neceſſitatē ſecundam melior eſt conditio veri domini/ rationes autem durandi ſunt faciles ad ſoluēdum.

Rō durādi. Scda rō

Ultimo arguitur ſic aliquando ſtat q non poſſet fieri reſtitutō niſi cum maximo periculo fame proprie. ergo patet de muliere vxorata que filium primogenitum ex adulterio habuit & aliū ex legitimo matrimonio, talis mulier eſt cauſa q proprius heres defraudatur hereditate ſibi debita/ & q tranſit ad alium ſpurium talis non poteſt reſtituere niſi diffamādo ſe/ ergo &c. ¶ Doc. allegat multas ſolutiones aliqui dicunt. vt Richardus q mulier tenetur reuelare filio ſpurio caſum ſuum. Alij q marito. Sed hoc nō videtur habere apparentiā ſaltem in regionibus in quibus non vtuntur iure ſcripto. & bene impugnat doct. has ſolutiones. Nam non ē certum mulieri q filius dimittat hereditatem & eſt ei certum q ſe diffamat erga illū neq eſt ei certum q reſtituet & credet ei. ergo illa via non tenetur reſtitutō nē pcurare Dicit doctor q talis mulier tenetur omni via pcurare q reddatur hereditas vero heredi abſq diffamatione vel inducendo ad religionē &c. ſi non poteſt nec hoc nec illud excuſatur propter impotentiā. nec illa mulier tenetur ſe diffamare/ nam bona fama ē illi melior quam diuitie alteri. & alter nō debet velle q reſtituat ſibi rem cum maiori iactura quam res ſit ei vtilis. Ideo irrationabiliter vellet/ & ſic excuſat a debito reſtitutiōis & ſopit obligatio ſicut in illo q nichil habet vnde reſtituat. ¶ Item arguit ſi aliquis prelatus diſpoſitus ad dandum beneficium poſſum michi procurare. & ſic p

Quomodo vxor adultera reſtituet vero heredi. Prima ſolutio. Secūda. Solutio Scoti.

curando dānificó alterum & non teneor reſtituere. igitur. & hoc argumentum ē facile. Reſpondetur ſi procurem animo nocendi alteri: teneor ad aliqualē reſtitutionē non ad tantam quantū valet beneficium/ quia aliud eſt habere & prope habere.

De fontibus.

Dat doct. ſimile vt patet in trā. ¶De fontibus in quolibeto querit talem difficultatē Aliquis habens procuratoriū vt procuret alteri beneficium & aſſumpſit illam prouinciam vt procuret alteri: an liceat ſibi nomie proprio petere: & ſi obtineat nomine proprio an teneatur reſtituere. Dicit ꝙ non licet petere nomine eius: quia eſſet infidelis alteri: ſed poſtꝙ petiit ꝑ altero & collator renuit poteſt pro ſe petere.

Bonus caſus

¶Querit de fōtibus plures difficultates: ſit ſortes habens aliquod bonum proprium tamen probaſ illud eſſe platonis & per cenſuras eccleſiaſticas cogitur illud dare platoni an teneaſ ſortes illud dare platoni: apparet ꝙ nō. nā ſi berta non ſit vxor mea & ꝓber vir eius in foro exteriori/erit ꝓceptū mihi cohabitare cū ea tamē teneor ſufferre cenſurā eccleſiaſticam & non habitare cum ea. ergo ſimiliter ſi probetur per falſos teſtes de re mea ꝙ ſit alterius & precipiatur michi per cenſurā ꝙ reddam non teneor dare. ¶Dicit de fōtibus. ꝙ tenetur dare. Ratio mea eſt: qñcūꝙ ſunt due pene quarum de neceſſitate oportet alteram ſubire & precipue ſi vna ſit ſolum in detrimētū corporale vel in perditionem ſolum boni temporalis/& alia in detrimentum ſpirituale & anime: teneſ eligere potius penam temporalem q̄ ſpiritualem: & precipue cum pena ſpiritualis vergat in diffamationem illius/ſed ſortes idādo iſtud bonum adiudicatum platoni incurrit ſolum damnum temporale. & incurrēdo cenſuram excōicationis incurreret infamiam. ergo cū teneatur plus diligere bonum fame q̄ temporale ſequitur ꝙ &c. ¶Et nō eſt ſimile de matrimonio/quia nō poteſt cohabitare ſine peccato & potius debet ſufferre quaſcunqꝫ penas q̄ peccare. & in alio caſu poteſt dare ſine peccato. Ideo debet potius eligere dare q̄ ſufferre cēſuras nā quando precipitur aliquid ſub cenſuris quod non poteſt adimpleri ſine peccato debet citius cenſuras ferre q̄ peccare.

De columbariis.

Eſt alia difficultas/de columbarijs/nā colūbi viuunt in terris de granis vicinorum. Tūc ſi domini terras vicinas dederint cum tali onere: non tenētur reſtituere. ſi autē nondederint cum tali onere/tūc tenētur quia dāt cauſam damni. ¶Vltimo ponitur caſus ꝙ ſit aliquis princeps qui tyrannice exigit pecuniam vel vult inferre damnum cōmunitati. tunc rectores communitatis paciſcuntur cum illo in aliqua ſumma pecunie: & iponitur ſubditis de cōmunitate ſoluēda cuilibet ꝑ portione ſua. eſt vnus qui non ſoluit & per aliquam cautelam ſimulat ſe ſoluiſſe. vtrum teneatur ſoluere. ¶Dico ꝙ ſic & licet princeps iniuſtē & iniurioſe detineat & accipiat a ſubditis ꝙ tamen ipoſuerūt taxam a quolibet de cōmunitate iuſte capiūt & imponunt. & ex parte illorum fuit iuſta conuentio. quia malunt incurrere damnū paruum q̄ incidere i manus tyranni. quare tenetur ille reſtituere receptoribus. & ſic ē finis de reſtitutione bonorū temporalium

Tertio Quero.

VISUM eſt de dānificāte aliquē in bonis fortune. quō teneſ ad reſtitutionē. Iā cōſequēter q̄rif de dānificante alium in bonis corporis & anime an teneatur ad reſtitutionem ad hoc ꝙ poſſit vere penitere: & arguitur ꝙ non. Quia reſtitutio eſt impoſſibilis illi/nam q inducit aliquem ad peccandum nō poteſt reſtituere illi bona anime que perdidit per peccatum. id eſt gratiam & virtutes. Item qui abſtulit vitam: non poteſt illam reſtituere/igitur. ¶In oppoſitum arguitur vj. q. i. ca. ex merito. deteriores ſunt qui vitā bonorum prauis moribus corrumpunt q̄ā qui ſubſtantias aliorum prediaqꝫ diripiūt. Itē Exo. xxij. qui ſeducit virginem & dormit cum ea dotabit eam & habebit eam in vxorem & cetera. Ergo dannificans aliū i bonis corporis & anime tenetur reſtituere

ad hoc ꝙ poſſit veram penitentiam agere & non ſolum bona corporis. Immo plus bona anime cum ſint preſtātiora bonis ex terius. ¶In hac queſtione que facilis eſt. Primo inquirit doct. de damnificante aliū in bonis anime. Secundo in de damnificāte in bonis corporis. Quantum ad primū non eſt intentio doct. querere de damnificante alium i bonis naturalibus anime que ſunt iſeparabilia ad anima. ſed eſt queſtio de damnificante i bonis accidentalibus q̄ ſunt virtutes/ & in talibus damnificare dupliciter poteſt intelligi. Vno modo auffe rendo. Altero modo impediendo ne producantur/ puta aliquis vult illa acquirere & alter impedit ne acquirat. & vtroqꝫ iſtorum modorum adhuc dupliciter. vno modo directe: ſcilicet directe corrumpēdo virtutes quas alius habet. Aliomodo indirecte. ideſt in dulcendo adactus quibus corrumpuntur virtutes iam habite aut impediendo virtutes generari. primo modo nō non eſt difficultas/ quia nullus poteſt aliū damnificare directe etiā in bonis accidentalibus anime. nam ita ſubiacent libero arbitrio ꝙ nō poſſūt ab altero ipſo inuito corrumpi. ſed ſi corrumpūtur eſt ex libero cōſenſu alterius/ nullus poteſt attingendo effectiue immediate corrumpere virtutē alterius nec etiam impedire generationem boni actus interioris ex quo generatur virtus Interiores enim actus cauſant virtutem & non actus exteriores. Eſt ergo ſolum queſtio de damnificante indirecte. Vnde dicit doct. ꝙ qui damnificat alterum indirecte i bonis anime tenetur ad reſtitutionem.

Et quomodo tenetur ad reſtitutionem. Dico ꝙ indirecte ſicut damnificauit indirecte ſicut non poſſum immediate corrumpere virtutem genitā in aliquo nec poſſum immediate impedire quin ille eliciat actum interiorem generatiuū virtutis: ita non poſſū producere immediate virtutem nec actum generatiuū virtutis in eo/ ſed poſſum aliū indirecte damnificare/ conſulendo/ ſuadēdo/ rogando/ & breuiter inducendo eum ad peccatum & actus vitioſos quibus virtutes corrūpuntur & vitia generanr. Ideo ſicut indirecte damnificaui: ita indirecte ſatiſfactio per illam inductionem aut ſuaſionem ad actus contrarios & virtuoſos. Ex ſequitur ꝙ ſcandaliſans q̄uis non faciat ea intenſiue vt alius capiat occaſionem peccati tenetur ad reſtitutionem/ tamen non tantum tenetur ſicut conſulens aut ſuadens/ vltra dicit doctor/ ſi ego non poſſum ſuaſionibus inducere tenenr procurare apud alios ꝙ ſuadeant & reducant ad bonū iter ſalutis/ & hoc ſemper ſi hoc fieri poſſit ſine reuelatione peccati ſecreti aut ſui/ aut alterius. Tertio non ſolum teneor ſuadere/ ſed precibus orare deum/ vt illum incitet ad bonos actus mediantibus quibus recuperabit ipſam virtutem. & iſta obligatio reſtituendi eſt periculoſa & maior obligatio ad reſtitutionem bonorū anime q̄ fortune aut corporis/ cū virtutum bona ſint maxima ſecundum auguſtinum. plus dānificat qui in iſtis damnificat q̄ i quibuſcūqꝫ alijs. ideo plus iure tenetur ad reſtitutionem. ¶Iam veniendū ad ſecundum ſcilicet de damnificāte in bonis corporis. nā aliqs poteſt alterum i huiuſmodi bonis damnificare. & hoc dupliciter. Vno modo inferendo vltimum ſupplicium. id eſt mortē. Aliomodo inferēdo ſuppliciū non ſupremum ſed citra mortem. & hoc dupliciter/ Vno modo citra mortē remediabiliter vt vulnus quod poteſt ſanari. Aliomodo citra mortē irremediabiliter. vt ē amputatio membri (& hoc dupliciter) vel talis illatio eſt enormis/ & dicitur enormis quādo per talem amputationem homo aliquem actū quem prius exercebat amplius exercere nō poteſt/ vt amputatio manus vel pedis. vel talis illatio eſt non enormis puta quia quēcunqꝫ actum prius exercebat adhuc exercere poteſt/ vt eſt amputatio digiti vel partis digiti. hijs ſuppoſitis videndum eſt de dānificāte i bonis corporis primo modo/ puta de inferente vltimum ſuppliciū quid fieri poteſt. dicit doct. ꝙ ratōnabiliter poſſet

inſtitui lex talionis ꝙ quilibet homicida occideretur. ita ꝙ in qualibet communitate vel a legiſlatore & principe illius communitatis vel ab ipſa communitate inſtitui poſſet talis lex talionis. Immo dicit doctor/ ſi ſtatueretur blaſphemū/ adulterum Idolatram debere occidi multo iuſtius ꝗ ꝙ fur ſuſpendatur: ſed plus aſpiciunt principes & reipublice gubernatores ad commodum temporale ꝗ ad honorem dei. & propter hoc plus puniunt et reprimere volunt peccata in proximum quam in deum. poteſt ergo in multis communitatibus ſtatui lex talionis Immo regulariter in multis eſt ſtatuta vt homicida moriatur. Dices ergo in illa communitate ſeruarentur legalia & iudicialia legis moſaice quod non licet in lege gratie/ nam lex talionis in lege moyſi erat iudicialis & nō moralis/ ergo liceret iudaiſare/ vel non poſſet talis lex inſtitui cum iudicialia & cerimonialia ceſſarunt remanētibus moralibus. Ad argumētum nego illā: puta ꝙ iudaiſaret talis communitas. nam ſtat ꝙ ſit eadē lex apud gallos & romanos & non ſeruatur ī gallia: vt inſtituta a romanis: & ponitur talis propoſitio/ Lex non capit robur neqꝫ vigorē (& de iudiciali loquor) niſi inquantum eſt inſtituta ab aliquo habente auctoritatem a communitate illa in qua obſeruatur talis lex. Si ſit ergo ī aliqua communitate lex talionis inſtituta & obſeruetur nō obſeruat̃ in illa communitate vt moſaica/ nec habet robur vt inſtituta a moiſe: ſed vt inſtituta ab illo qui preeſt ī communitate. ſequitur ergo ꝙ non eſt iudaiſare. nam eccleſiaſtici thurificantes non iudaiſant. quia non vtūtur thurificatione: vt inſtituta ī lege moiſi: ſed vt inſtituta in lege Criſti & euangelica. nam multa que erant iudicialia ī lege moſaica obſeruātur a chriſtianis: nō vt inſtituta a lege moyſi/ ſed vt inſtituta a pontificibus vel conſilijs generalibus. & hoc non eſt iudaiſare: ſed magis chriſtianiſare. Datur ſimile/ ſi apud anglos inſtitueretur lex iam diu obſeruata apud gallos: angli eſſent obligati tali lege non quia inſtituta a gallis: ſed quia a rege anglie vel a communitate anglorū. Vnde Chriſtus ātiquā legem quantum ad iudicialia reuocauit: & talis reuocatio non fuit prohibitio ꝙ lex talionis non ſeruaretur: ſed fuit prohibitū ꝙ non ſeruaretur vt a moyſe condita/ nam ſi deus prohibuiſſet illā obſeruari nullus potuiſſet illā inſtituere/ quia nullus hominū poteſt abrogare legem chriſti. quid ergo prohibuit chriſtus talem legem nō amplius obſeruari vt moſaicam? Dico/ quia omnia que obſeruabāt̃ in lege moſaica obſeruabāt̃ tanꝗ figure alicuius futuri quod eſt adimpletum/ & ſic ceſſat ratio talis obſeruationis: ſed de iudicialibus & cerimonialibus quin poſſent de nouo inſtitui/ & pro ſignificatiōe preſenti aut futura que non eſt adhuc impleta nō eſt difficultas ꝙ illud non eſſet iudaiſare. Ecce ergo quid poteſt fieri. vtrum poſſet rationabiliter inſtitui lex talionis in omnibus caſibus obſeruāda neceſſario? vt ſortes priceps & multum vtilis reipublice occidat alium iniuſte qui parum eſt vtilis reipublice. an neceſſario ille eſſet occidendus? videtur ꝙ non: qa nunꝗ lex humanitus poſita obligat ad omnes caſus ꝑticulares. Igitur lex taliōis cū ſit hūanitus poſita vt videt̃ nō obligat vt iſte mltū vtilis reipublice occidat̃/ qa qd̓ ē ꝑ caritate inſtitutum nunꝗ debet cōtra charitatem militare/ ſed quelibet lex eſt inſtituta ꝑ cōmuni vtilitate/ ergo ſi accidat caſus particularis in quo ſeruare legem militat contra vtilitatem communem non obligat in tali caſu. Dicit. ſ. Thomas ꝙ quādo accidit caſus qui militat contra finem legis/ illa lex non obligat in illo. Arguitur ꝙ lex talionis ſit iiuſta/ ſit aliqs monoculus qui eruit oculum alicui habenti duos oculos: tunc ſecundum illam legem debet ei erui oculus & ſic efficietur oīno cecus/ & ſic patitur maius damnum quam ītulerit. ergo videtur ꝙ in tali caſu eſſet irrationabilis lex taliōis Itē ſtat ꝙ ſortes amputauerit manum platonis & ſit ita debilis ꝙ ſi āputaretur ei ma

Difficultas

Arguit ꝙ nō ſit obſeruanda lex talionis

S. thō.

nus moreretur/in tali caſu videtur ꝙ obſeruare legem talionis ſit irrationabile cum iniuſtum ſit iſtum maiori damno afficere ꝙ̃ intulerit: & aufferre vitam pro ablatione membri. Ad primum caſum dico ꝙ licet alter monoculus efficiatur cecus hoc tamen eſt de peraccidens & non deper ſe. ad aliud dico ſi eſſet probabiliter notum iudici ꝙ alter ex amputatione manus moreretur non deberet ei amputari manus/quia inferretur ei vltimum ſupplicium pro amputatione ſiue mutilatiõe/ ſed in tali caſu deberet ei aufferri aliquod aliud equipolens ablationi manus. patet ergo quid poteſt ſtatui ſcilicet lex talionis que ſi i multis ſtatueretur iuſta eſſet. Sed queritur iam quid de facto ſtatutum eſt: Reſpondetur ꝙ quãtum ad inferentes vltimum ſuppliciũ ſtatuta eſt lex taliõis. preceptum eſt enim ꝙ homicide occidantur in multis communitatĩbus & ferme in omnibus ſtatuta eſt lex talionis pro inferentibus vltimum ſuppliciũ: & hoc eſt ſecundum dictamen legis naturalis & renouatum per euangelium. q gladio percutit gladio peribit quãuis hoc nõ ſit datum & dictum preceptiue/quia ſi eſſet preceptum nõ poſſet eſſe diſpenſatio cũ homicida/ſed Chriſtus dicit ſolum prenũciatiue. vel hoc dicit tanꝙ̃ rationabile licet non precipiat ꝙ occidens occidatur/& patiatur tantum damnum ꝙ̃tum ipſe intulit. Sed vltra querit doctor. ſi in aliqua communitate non ſit ſtatuta lex talionis. Quid debet facere homicida: Dicit ꝙ ad multa tenetur/nam ſi ille occiſus habeat filios quos ſua induſtria enutriebat vel parẽtes non ſolum occiſor damnificauit occiſũ ſed illos quos enutriebat. ergo tenetur ad reſtitutionem in ordine ad omnes damnificatos. patet: quia cauſã damni dedit illis ergo tenetur illis ad ſatiſfactionem. Sed in ordine ad occiſum valde conueniens eſt ꝙ in re pia & honeſta ſe exponat vt pote ſubeat bellũ ꝯtra ĩfideles & inimicos eccleſie pro reſtitutione facienda illi: cuius vitam abſtulit/& ſi non poſſit aut nolit ꝙ voluntarias paſſiones ſufferat in corpore ſuo nec poteſt eſſe oĩno ĩmunis a reſtitutõne. Hic eſt ꝙ male faciunt ſacerdotes abſoluentes homicidam ab homicidio abſ ſatiſfatione & non abſoluunt houicidas abſ ſatiſfatione. Ideo in ordine ad occiſum tenetur ad ſatiſfactionem vel ad liberam mortẽ vel ad exponendum ſe periculo mortis vel ad ſufferendas voluntarias paſſiones in corpore quas ſufferet pro mortuo. Sed quis ẽ qui iiuſte occidit. quia iuſte occidentes nõ tenentur ad reſtitutionẽ. Dico ꝙ iuſte occidit qui ſecundum legem iuſtam. Ideo occiſus a gerente poteſtatem publicã non ſẽper eſt iniuſte occiſus niſi occidatur cõtra legem. Sed que ẽ lex iuſta: dicitur ꝙ illa ꝙ̃ deriuatur a lege diuia ſicut concluſio a principijs/ aut que eſt ei cõformis aut que non eſt ei diſſona. & loquimur de humana / qa nulla lex diuina obligat ad occidendũ/bene eſt lex vniuerſalis naturalis ꝙ aufferãtur nociui & de dictamine legis nature. ſed ꝙ aufferantur per tale ſupplicium vel tale/illud eſt de iure & lege poſitiua que deriuatur a diuina tanꝙ̃ concluſio a principijs. Vltra dicit / lex diuina nõ occides eſt vnũ preceptũ legis nature. ergo nulla lex de occidendo hominem que eſt difformis iſti legi non occides eſt iuſta & ratõnalis/quia iſta lex non occides non eſt lex ab homine ſed a deo poſita. ergo nullus inferior habet auctoritatem excipiendi caſus particulares niſi deus illos exceperit/cum nullus ĩferior poteſt excipere a lege ſupioris/ergo oĩs lex de occidendo in caſibus non exceptis a deo eſt iniuſta in quibuſcũ caſibus niſi illi ſint excepti a deo. Deus enim excepit multos caſus ab illo precepto/non occides vt patet in Exodo. ſcilicet blaſphemum/homicidam/adulterum/ & multos alios. Vnde Deutero. xxij. dicitur/maleficis non patieris viuere/ & aliqui allegant ꝙ omnes peccatores ſunt a iudice occidendi per illam auctoritatem. Sed dico ꝙ ibi capitur maleficus pro ſortilego. Immo habetur in hebreo ſortilegam ne patiaris vi-

Quõ homicida ſatiſfacere debet.

uere. Infertur ex dictis ꝙ lex de interficiẽdo
ſimplicẽ furẽ eſt iiuſta. Patet/deus nõ exce
pit illũ caſum a lege nõ occides. imo oſten
dit ꝙ fur ſimplex debet puniri alia pena ꝗ̃
morte & ꝓhibuit ne occideret. ergo ẽ iniu-
ſtum illũ occidere ꝑ ſimplici furto. cõcedit
doc. ꝙ in quacunq; cõitate eſſet iſtituta lex
de occidendo ſimplicem furem eſt iniuſta
nam deus in lege moyſi vel euangelica ex-
plicite nõ excepit pctm̃ furti ab illo ꝓcepto
nõ occides. quare videt ꝙ ꝑ ſolo furto nõ
eſt aliqs occidẽdus nec videt ꝙ aliq̃ lex iu-
ſta poſſit ſtatuer hoiem occidi ꝑ ſolo furto
ſecus eſt de illa lege ꝗ̃ vult furẽ occidi cũ eſt
iuaſor. qa ꝓſumit homicida vt ſũt graſſato
res viarum & fures nocturni. Exodi. xxij.
vbi dicitur ꝙ effringens fur domũ ſiue ſuf-
fodiens fuerit inuentus & accepto vulnere
mortuus fuerit percuſſor non erit reus ſan-
guinis. ꝙ ſi orto ſole hoc fecerit homicidi
um perpetrauit & ipſe morietur. vñ furno
cturus non eſt ſimplex fur: qa ſi ponat ob-
ſtaculũ ꝓſumitur ꝙ occideret. Sed fur diur
nus capiẽs rẽ nõ in loco ſacro vocatur ſim
plex fur vt ſunt abſciſſores burſarũ. Dicit er
go doct. breuiter ꝙ in q̃cũq; cõitate iſtitui
tur lex de interficiẽdo ſimplicẽ furẽ ꝙ talis
eſt iiuſta/qa deus nõ excepit illũ caſum. Di
cit ꝓñter doc. ꝙ in antiqua lege erat excep-
tus caſus de adulterio quod ẽ grauius fur-
to/& tamen iam nullus interimitur pro a-
dulterio/quia illa lex & pena eius de inter-
ficiẽdo adultero & adultera videtur reuo-
cata per Chriſtum quando fuit ei oblata a
dultera Iohã. viij. nemo te condemnauit
mulier nec ego te condemnabo/vade iam
amplius noli peccare. ſi ergo licuiſſet iude
is aliquo modo pro furto occidere magis
videtur per legem euangelicã iſte rigor re-
uocatus cõtra furtũ ꝗ̃ cõtra adulteriũ/cum
peccatũ furti multo minus ſit ꝗ̃ adulteriũ/
prouerbiorũ. vj. nõ grandis eſt culpa cum
quis furatus fuerit. furatur eni vt eſurientẽ
impleat animã deprehenſus quoq; reddet
ſeptuplũ/qui aũt adulter eſt ꝓpter inopiã
cordis perdet aiam ſuã. Cum ergo pena de
adultero ſit reuocata/a fortiori de ſimpli-
ci furto quod eſt minus peccatũ in noua le-
ge que eſt lex amoris & dulcedinis videtur
reuocata. Totũ argumentũ doc. tenẽtis re-
ſolutorie ꝙ illa lex de interficiẽdo ſimplicẽ
furẽ eſſet iniuſta nõ videt magne efficacie
cũ ſic deducit: nullus licite põt occidere niſi
in caſibus exceptis ꝑ ſupiorẽ. tũc ex ſua ma-
xima ſic arguã cõtra eũ/in noua lege nullũ
caſum excepit niſi pro homicidio. ergo in
noua lege nõ licet aliquẽ niſi pro homici-
dio interficere/qđ eſt falſum vt experientia
quotidie videt. & ad argumentũ. Deus nõ
excepit furtũ ab illo ꝓcepto nõ occides ne-
ꝙ precipit aliqua lege ꝙ fur occidatur. Di-
ceretur ad hoc ꝙ licet nõ ſit cautũ aliqua le-
ge ꝙ fur ſimplex occidat: tñ eſt bene cautũ ꝑ
leges municipales aut cõſuetudines ꝗ̃ ſunt
legi diuine ꝯformes. ꝓpterea argumẽtũ do
ctoris nõ videt efficax. poteſt ergo aliqs li-
cite occidi auctoritate publica ꝗuis non ſit
homicida/ſicut bñ dicit. s. Tho. queãdmo
dũ qs licite põt a ſe auferre mẽbrũ. & q̃libet
pſona cõitatis ſe habet ad totã cõitatẽ ſicut
mẽbrũ particulare ad totũ corpus: ſed ſi ali
quod mẽbrorũ meorũ ſit in detrimẽtũ to-
tius corpis: poſſum licite abſcindere illud.
ergo eodẽ mõ princeps vel gerẽs vices cõi
tatis põt vnũqdq; mẽbrũ nocẽs & nociuũ
auctoritate publica auferre. cũ ergo fur ſim
plex eſt nociuus reipu. & pniciolus ꝓcipue
ſi ſit incorrigibilis cũ res reipublice nõ ſint
in tuto/põt tanꝗ̃ mẽbrũ putridũ a cõitate
auferri cũ expediat reipu. ne crimia maneat
impunita dicẽte Oui. Immedicabile eteni
vulnus enſe reſcindendũ eſt ne pars ſincera
trahat/ergo rõnabile videt malos & icorri
gibiles rẽpu. ꝑturbãtes a cõitate auferre.
Difficultas eſt de illo q non occidit auctori
tate publica: ſed ſe deffẽdẽdo. de hoc dictũ
eſt alias. iõ nihil ad pñs. De mutilatiõe rea
liter nõ eſt inſtituta lex taliõis in nullis cõi
tatib⁹ ſed pena pecũiaria. & ad qđ teneat ta-
lis videndũ eſt a quo lucro ꝑ mutilationẽ il-
lius mẽbri ceſſat ille q mutilat⁹ ẽ. qa qtalẽ in
tulit tenet ad illđ reſtituẽdũ ſcđm iudiciũ vi

ri prudentis ꝗuis nõ ad totũ. Itẽ ad expen-
ſas factas in curatione. extra de iniu. & dã-
no dato. ca. predicto. Itẽ tenetur etiã recõ-
penſare diſplicentiã quã habebit ex tali le-
ſione. Ad tria ergo tenetur mutilãs: ſcilicet
ad lucrũ ceſſans ratiõe mutilationis. Scḋo
ad expenſas indefactas & ad recompenſam
conſolationis & placationẽ ipſius leſi/ cõ-
ſolendus eſt ipſe afflictus cũ talis mutilatio
ſit ei in ꝑpetuã deſolationẽ plus ꝑterea eſt
ponderãda mutilatio pauperis ꝗ diuitis ſi
magis egebat ꝑte abſciſſa ad victũ neceſſa-
rium licet ex alia parte ſit dignitas pſone ꝑ-
ponderanda. Ex dictis patet qḋ ſit dicendũ
ad argumẽta/ & ſic patet de. iij. queſtione.

¶ Diſtin. xv. Queſtio. iiij.

QVARTO QVERITVR. vtrũ
damnificãs aliũ in bonis fame te-
neatur ad reſtitutionẽ? Reſpon-
detur per diſtinctionem trimem-
brem/ nam aliquis põt aliũ tripliciter diffa-
mare. Vnomodo falſum crimẽ imponẽdo
Scḋomõ verũ crimẽ tñ occultũ nõ ſeruato
ordĩe iuris in publico ꝓponẽdo. Bona enĩ
fama nõ eſt niſi illa eſtimatio ꝗ habetur de
aliquo erga hoĩes. Tertiomõ negãdo cri-
men occultũ qḋ realiter ꝯmiſit & ſibi publi-
ce imponitur. vt ſortes eſt fur: & nullus ſcit
preter me/ accuſo eũ de furto: & ipſe negat
dicens nõ eſſe verũ quod ei impono in ita
negando infamat me quia aſſerit me mẽda-
cem & calumnioſum. De primo vidlicet q
aufert famã ꝑ impoſitionem falſi criminis
dicit doctor ꝙ quicunqȝ aufert famam ꝑ im-
poſitionẽ falſi criminis tenetur ſimpliciter
& abſolute retractare. i. dicere palã & publi-
ce ꝙ nõ eſt ita ꝙ alter cõmiſerit crimẽ ſicut
falſe ei imponebatur. ita ꝙ palã & publice
tenetur oppoſitũ aſſerere: ſicut publice ſibi
impoſuit quia alias non ſeruaret iuſticiam
in reddendo proximo qḋ ſuum eſt. abſtu-
lit enim bonã eius famam que eſt bona eſti-
matio que habetur de illo erga homines.
Contra/ quilibet magis obligatur ad con-
ſeruationem fame proprie quã ad cõſerua-
tionẽ fame ꝑximi: ſed ſortes in tali caſu ita
retractans quod impoſuit alteri diffamat ſe
palam & publice: quia fatetur ſe fuiſſe men-
dacem & ꝑnicioſum. ergo in tali caſu non
tenetur hoc modo famã ab altero ablatam
reſtituere. ergo vbi nõ poteſt reſtitui fama
proximi niſi aufferẽdo famã propriã tene-
tur magis ꝑpriam cõſeruare ꝗ proximi. Re-
ſpondetur ꝙ maior eſt vera ſi iuſte poſſet
conſeruare famã ꝑpriam, ſicut dictum eſt ſu-
pra/ nõ eſt niſi vnicus panis qui eſt ſortis &
ambo ſumus in extrema neceſſitate: non eſt
mihi licitum auferre ab illo pro cõſeruãda
vita mea propria/ quia illam cõſeruarẽ per
actum iniuſtũ. Similiter in propoſito ſor-
tes qui ĩponit platoni falſum crimẽ/ iã ipſe
conſeruat propriã famam iĩuſte. & detinet
& iniuſte abſtulit famã platonis. in tali ca-
ſu tenetur magis reſtituere famam platoni
quam iniuſte abſtulit ꝗ cõſeruare ꝑpriam
quã iniuſte habet. Et eſt reſolutio fere om-
nium doct. ꝙ tenetur eodẽ modo publice
retractare & dicere ſe falſum crimen impo-
ſuiſſe: & nõ eſſe ita ſicut ipſe impoſuit. Pri-
ma difficultas/ capio ſortem prelatum ma-
gnum & vtilem virum in cõmunitate qui
impoſuit perſone priuate falſum crimen/ ſi
talis perſona retractet publice iam cõmuni-
tas ei ſubiecta non tantum illum eſtimabit
neqȝ honorabit. & ſeqťur ex hoc detrimen-
tũ in repu. An talis teneatur publice retra-
ctare. Scḋa difficultas/ ſit ſortes qui ĩpoſuit
platoni crimen falſum: ex quo tñ nõ ſeqťur
punitio mortis. ſi tamẽ publice retractet ſeq-
tur mors eius ſicut ſequitur mors falſi teſtis
retractãdo in iudicio quẽadmodũ ĩpoſuit
vt falſus teſtis occideť. vtrũ in tali caſu ſor-
tes teneatur retractare? ¶ Q̃tum ad primũ
de prelato multũ vtili reipublice: & q pre-
eſt cõitati/ ſi ĩpoſuit priuate pſone crimen
falſũ/ retractando publice ꝑibit eſtimatio
quã habet cõitas de illo: & ſi ꝑeat ſeqťur ma-
gnũ incõmodũ ĩ repu. & erũt forte diſſidia
Dico in tali caſu ꝙ talis nõ teneť retractare
publice. Ratio mea eſt. nã habitũ eſt prius
in ſcḋa queſtione ꝙ ille q habet rẽ alienã in
omni caſu in quo tenetur ille cuius eſt con-

ſentire ꝙ nõ fiat pro tũc reſtitutio nõ obli-
gatur pro tũc reſtituere/ſicut deduxit opti
me doctor in vltimo articulo: ſed in caſu il-
la priuata perſona tenetur magis velle pati
illam penã infamie ꝗ reſtitutionẽ: ex cuius
reſtitutione ſequeretur diffamatio illius p̄-
lati vtilis in cõmunitate/& ex hoc incom-
modum reipublice. Nam maius damnum
ſequeretur ex reſtitutione ꝗ cõmodum. cõ
mune enim bonum eſt preferendum bono
particulari. hinc eſt ꝙ ille pro tali tempore
abſoluitur a lege ab ipſa reſtitutione: ſed te
netur facere erga quãcunqꝫ perſonam par-
ticularem vt reſtituat famam perſone leſe/
dũmodo non ſequatur damnum boni pu-
blici. Ad aliud apparet ꝙ nõ teneatur pu-
blice retractare. nam dictum eſt quãdocunqꝫ
aliquis obligatur ad reſtituẽdum/& conſe
quitur multo maius damnum quã pars le-
ſa cõſequeretur cõmodũ ex illa reſtitutio-
ne: tenetur magis conſentire ꝙ ei non reſti
tuatur cum tali detrimento. & pars ledens
tunc deobligatur: ſed ĩ tali caſu ſortes plus
detrimenti cõſequeretur imo maximũ ſcili
Regula. cet mortem. Vnde regula generalis in om-
ni caſu in quo obligatur aliquis conſentire
ꝙ pro tunc ei non reſtituatur, alter pro tali
tempore non obligatur reſtituere: ſed in ta
li caſu ſortes ex reſtitutione cõſequitur ma-
ius malum ſcilicet mortem & plato ex non
reſtitutione cõſequitur infamiã que eſt pri
uatio bone eſtimationis apud homĩes/ſed
mors eſt peior ſorti ꝗ priuatio fame plato-
ni. ergo ſortes tũc nõ tenetur ad reſtitutio-
nem. Dico ꝙ iſtud argumẽtum affert vnũ
falſum videlicet ꝙ mors ſit peior ꝗ impoſi
tio falſi criminis. nã ſapiens videtur dicere
oppoſitũ cum ait A tribus timuit cor meũ
a delatore ciuitatis ſiue cõmunitatis. i. pro
ditore/a ꝯgregatione populi. i. ſeditione
a calumnia. i. falſi nominis impoſitiõe ſiue
criminis/& ſtatim ſubiũgit/ſuper mortem
grauia omnia/ideo in tali caſu tenetur ſor-
tes publice famam reſtituere/aſſerendo op
poſitum illius quod dixit. Ideo dico ꝙ nõ
obſtante ꝙ ſequetur mors de facto tenetur

dicere ꝙ non cõmiſit furtum. Sed dices ca-
pio aliquem qui nõ aſſerit platonem furẽ:
ſed aſſerit ſe audiuiſſe ꝙ talis eſt fur. an te-
neatur ad reſtitutionem per retractationẽ:
Dicit primo doctor ꝙ ſi ſit ei probabile ꝙ
per hoc ꝙ dicit ſe audiuiſſe alij credent il-
lum eſſe furem peccat in ita aſſerendo. quia
alios ſcandaliſat/& ita credere ſine euiden-
ti coniectura eſt peccatum. Vnde apoſto-
lus prime ad corinthios. xviij. Si proximũ
ſcandaliſem non manducabo carnes in eter
num. & ſcandalum puſilorum eſt maxime
vitandum cum tales ſint leues ad male cre-
dẽdũ. Item alij non debẽt credere/quia qui
faciliter credit leuis eſt corde: & propterea
non ſequitur ego audiui ꝙ plato eſt fur. er
go eſt fur. ſolus auditus non cauſat directe
opinionem ꝙ eſt fur: ideo non tenetur ad
reſtitutionẽ: ſed ſi ſimpliciter aſſerit furem
tenetur ad reſtitutionem: ſed aſſerendo au-
diuiſſe nec antecedenter nec conſequenter
aſſerit illum eſſe furem. & licet ſcandaliſet
tamen non tenetur ad reſtitucionem. & ſic
patet de primo membro de illo ſcilicet qui
falſum crimẽ impoſuit. De illo vero ꝗ pu-
blice obijcit alteri verum crimen occultũ
Sit prima propoſitio talis/non tenetur re- 1. ppõ.
ſtituere famam per abſolutam & puram re
tractationem aſſerendo oppoſitum vt pla
to de facto eſt fur ſed occultus/impoſui ei
ꝙ erat fur in publico non teneor dicere &
retractare dicendo in publico illum nõ eſſe
furem. quia peccarẽ peccato mendacij/&
quilibet tenetur quodcunqꝫ peccatum ſiue
mortale ſiue veniale vitare: ſed aſſerendo
ipſũ nõ eſſe furem & illud eſt michi notiſſi
mũ vt ſuppono irẽ cõtra mentẽ. igitur pec-
carẽ pc̄tõ mẽdacij. ergo nõ teneor ſimplr
& abſolute retractare. imo teneor nõ aſſere
re oppoſitũ illius qđ dixi ꝗa teneor nõ pec
carẽ: ergo nõ mẽtiri. Scđa ppõ/teneor reſti
tuere famã iſto mõ/ego male accuſaui pla- 2. ppõ.
tonẽ de furto nõ credatis eum eẽ furem. &
illud eſt verum ꝙ male accuſaui quia erat
ſecretum. & ſic dicẽdo non mentior. Simi-
liter dicendo non credatis eum eſſe furem:

ſed oppoſitum dico verum/quia non de bent credere furem: niſi probatum fuerit. quia de proximo debemus iudicare in me lius: ſed quãdo ego ſolus aſſerui hoc nõ eſt probatum: & ſic tenetur oẽs credere & iudi care ꝙ nõ eſt fur: & bene eſtimare de eo. Ha bemus ergo q̃tum ad iſtũ articulũ ꝙ nunq̃ licet alterũ infamare etiã verũ crimen ſecre tum publice obijciendo. Sed difficultas eſt ex ſacris litteris in duobus paſſibus/ ꝙ põt licite obijci crimen occultum imponendo in publico. Primo in ordine fraterne corre ctionis: ſi peccauerit in te frater tuus. &c. voca duos vel tres teſtes: ergo oportet eis denũciare peccatũ. ergo tunc licet propala re & publicare crimen occultũ & manifeſta re alijs. Secundus paſſus habetur Leuitici quinto. Si peccauerit aĩa & audierit vocẽ iurantis: teſtiſq; fuerit ꝙ aut ipſe vidit aut cõ ſcius eſt: niſi indicauerit portabit iniquita tem. Dicit auguſtinus ibidem/ſi audierit alterum falſo iurantem quia vidit oppoſi tum eius quod iurat/ aut ſcit oppoſitũ/aut teſtis eſt aut conſcius: & nõ reuelauerit tũc portabit iniquitatem. i. peccabit. Tũc ſic ar guitur/tenetur reuelare peccatum periurij proximi. ergo tenetur alterum diffamare/ verum crimen imponẽdo q̃uis occultum. Item ſit ſortes qui imponit falſum crimen platoni/cicero ſolus hoc ſcit ꝙ ipoſuit fal ſum crimẽ. quia forte cicero erat preſens cũ platone quãdo fuit ei impoſitum & ſcit eui denter. tunc cicero poteſt dicere ſorti etiam in publico ꝙ non eſt ita ſicut impoſuit pla toni. ergo poteſt ei imponere crimẽ in pu blico qd ſoli ciceroni eſt notum. Patet ante cedens. poteſt ipſe ſortes ſibimet impone re imo obligatur per predicta ſibi impone re: ergo a fortiori poteſt cicero ipſi ſorti im ponere. Patet/quilibet tenet magis ad con ſeruationẽ fame proprie q̃ alterius: ſed ſor tes poteſt ſibi imponere cõfitẽdo ſe falſum crimẽ impoſuiſſe. ergo cicero a fortiori po teſt ipſi ſorti imponere: quia nõ tantũ obli gatur ad conſeruationem fame ſortis ſicut ipſe ſortes. ¶ Q̃tum ad primum dicit de

Fontibus ꝙ ſi peccauerit in te. i. te ſolo ſciẽ te ꝙ non eſt ita intelligẽdum/ſed ſic/te ſciẽ te. i. cum alijs corripe eum charitatiue ante q̃ corripias iuridice/ſi te nõ audierit poſtq̃ eſt publicum/voca teſtes & denũcies eccle ſie. i. iudici eccleſiaſtico. & videtur ſatis bo na expoſitio/iõ ex illa auctoritate nõ habe tur ꝙ prodat ſecretum. De altero qui audit alterum falſe iurantem nõ tenetur reuelare in publico: ſed viro probo & prudenti qui vel prodeſſe poteſt ſecreta admonitione & non obeſſe. Vnde aliquis poteſt manifeſta re peccatum proximi ſecretum quando illa manifeſtatio eſt in vtilitate peccantis: & q̃n manifeſtatur illi qui poteſt prodeſſe & nõ obeſſe. & talis manifeſtatio non eſt prodi tio nec tenetur ad reſtitutionem fame illius Ad aliud nego ꝙ cicero poſſit dicere ſorti ꝙ mentitur imponẽdo platoni falſum cri men: ſi ipſe cicero ſolus ſciat quia exponit ſe periculo cum non poſſit probare & alter poterit contra eum agere actione iniuria rum/& iſta conſequentia non valet: ſor tes poteſt dicere ſe mentitum in tali impo ſitione falſi criminis imo tenetur ad hoc. er go cicero hoc poteſt: quia ſortes in ita dicẽ do no exponit ſe periculo/ quia non aget contra ſemetipſum actione iniuriarum: ſed Cicero exponit ſe periculo cum Sortes po terit contra ſeipſum agere actione iniuria rum. ¶ Alia difficultas quam etiam tractat de Fontibus in predicto quolibeto. ſortes ſcit de vero ꝙ plato prodet ciuitatem & ni ſi reuelauerit tota ciuitas deſtruetur/& ſcit ꝙ non poteſt impedire perditionem niſi reuelet rectori ciuitatis an poſſet in tali ca ſu reuelare. Dicit de Fontibus ꝙ poteſt/ imo ex charitate debet. Nã ex charitate eſt magis diligendum bonum commune q̃ p ximi. & bonum commune quod eſt conſer uatio ciuitatis q̃ bonum proximi quod eſt cõſeruatio fame illius platõis particularis perſone. ergo vbi euenit caſus ꝙ nõ poteſt conſeruari bonũ cõe ſine perditione boni particularis pſone priuate tenet magis con ſeruare bonũ cõe q̃ particulare bonũ fame

De Fontibus q̃li beto. 12. q. 17.

illius.Ideo ſi non poſſet aliter obuiare tenetur prodere ex charitate illi vel illis qui poſſunt conſeruare illud bonum commune & conſeruare ciuitatem in ſuo bono.quia p̄ferendum eſt cõmune particulari. Ideo q̄n dicitur quicūq̧ detegit peccatum ſecretum quod ſolus nouit tenetur ad reſtitutionē. verum eſt quando iniuſte detegit:ſed iuſte detegendo non facit actum iniuſticie. Reſolutorie habetur ꝙ dupliciter poteſt peccatum ſecretū detegi. Primo q̄n detegitur perſone potenti prodeſſe & non obeſſe ſicut dicit Auguſtinus. Secūdo quando detegitur perſone publice ad euitandum maius malum ſcilicet communitatis/nec tenetur detegens ad reſtitutionē. Viſum eſt p̄terea de illo qui falſum crimē impoſuit qđ proprie dicit̄ calūnia:quomō tenet̄ retractare dicendo publice illum nō cōmiſiſſe tale crimen quale aſſeruit cōmiſiſſe. Viſum eſt etiam de illo qui occultum impoſuit ꝙ nō tenetur retractare immo tenetur non retractare.quia mentiretur & tenetur nō mētiri ſed tenetur q̄tum i ſe eſt modo licito quos inducit in malā opinionē inducere ī bonā.

In tertio membro.

IAM IN ISTO TERTIO Articulo doctor inquirit de illo qui negat verum crimen ſibi publice impoſitum eſt tamē occultum. iam diffamat imponentē cū videtur calumpniari. vtrū tenetur reſtituere famā imponenti tale crimen.& ſi ſic quomodo tenetur. vt aliquis impoſuit ſorti verum crimen publice occultum:tamē dicit ſe nō cōmiſiſſe tale crimen, vtrum peccauerit peccato mendacij ita dicendo: Doctor dicit duo q̄tum ad hoc. Primū eſt/ꝙ ſortes non tenetur retractare verba ſua/hoc eſt dicere poſtq̄ negauit ſe cōmiſiſſe nō tenet̄ poſtea aſſerere oppoſitū. Ratio/nō quilibet tenet̄ peccatū ſecretū impoſitū publice confiteri: imo tenetur non ꝯfiteri.nō tñ dico ꝙ teneatur negare:ſed nō cōfiteri. Ratio/ſi alter ſit obligatus nō imponere:a fortiori cū q̄libet tenetur ſe magis diligere q̄tū ad ſingula & bona fortune & bonos mores q̄ proximū iſte tenetur plus ſe nō diffamare q̄ teneatur alterū.ergo iſte non ſolum imo tenetur nō cōfiteri peccatū poſtq̄ eſt ſecretū.ergo non tenet̄ retractare verba/quia retractare verba ē aſſerere /oppoſitū illius quod īpoſitū eſt Dicit ſecūdo doc. nihilominus iſte bono modo tenet̄ abſq̧ retractatione & diffamatione ſui reſtituere famā alteri q̄tum pōt:dicēdo nō credatis illū calūniatorē deceptus forſitā quia credebat me ꝯmiſiſſe, accuſauit me: ſed deceptus fuit errore facti. Cōtra. ſit plato qui accuſauit ſortem publice de pctō realiter ꝑpetrato ſed ſecrete cōmiſſo a ſorte Sortes dicit platoni tu mētiris/tunc arguit̄ ſic/in tali caſu ſortes obijcit platoni publice peccatū.quia plato nō mētitur q̄uis peccet in ita dicēdo.ergo ex dictis in primo articulo ſortes poſtq̄ obijcit platoni falſū crimen tenetur retractare illud. & vltra ergo poſtea tenet̄ publice fateri platonē nō eſſe mentitū.& ſic tenetur realiter fateri peccatū ſecretum qđ cōmiſit:ergo ſortes īponendo platoni mēdaciū imponit falſum crimē publice.ergo tenetur retractare q̄a quilbet publice alterū diffamās tenet̄ poſtea retractare ꝑ aſſertionē oppoſiti. ergo ſortes tenet̄ publice fateri ꝙ plato nō eſt mētitus ſed ſic fatēdo publice/ ꝯfitetur pctm̄ ſecretū.ergo male dicit doc.ꝙ nō tenet̄ retractare. Q̄tū ad argumētum admiſſo toto caſu/nego illam/puta ꝙ teneatur fateri ſe ꝯmiſiſſe i publico q̄a nō ſeq̄tur plato nō eſt mētitus.ergo ſortes ꝯmiſit illud crimē:q̄a ſi plato credidiſſet ꝯmiſiſſe & nō ꝯmiſit/nō mētiretur aſſerendo ipm ꝯmiſiſſe:quia nō aſſereret cōtra mentē.ideo nō ſequitur plato aſſerēdo nō mētitur:ergo ſortes ꝯmiſit. ergo ſortes dicendo ipſū eē mentitū nō diffamat. ideo argumentū nō ꝓbat ꝙ debeat fateri publice pctm̄ ſecretū:debet tñ retractare vt ſupra dictū eſt.Sed q̄ritur vtrū ſortes in ita negādo peccet mortaliter.appet ꝙ ſic.ſortes mētit̄ ꝑniciosſe.patet:p̄io mētit̄ i ꝑniciē reipublice q̄a ꝑ talē negationē īpedit̄ a iuſticia faciēda.Scđo mētit̄ in ꝑnitiē platonis accuſātis q̄a ꝑ tale mendatiū oñdit platonē calū-

niatoꝛē: ergo ſoꝛtes in illo caſu peccat moꝛ
taliter: qa mendaciū pnicioſum eſt moꝛtale
peccatum. Breuiter dico ꝙ nō peccat moꝛ
taliter: ſed ſi peccat / venialiter peccat. qa dif
ficultas eſt inter doctores an peccet. Et ad
argumētum in illo caſu mentitur pernicio
ſe / dico ꝙ mentitur officioſe reſpectu ſui:
& nego ꝙ mentiatur pernicioſe in ordine
ad rem publicam & in ordīe ad accuſantē.
Et ad probationē res publica priuatur pu
nitione. Dico ꝙ respu. non debet oē pec
catum punire / ſed dūtaxat peccatum publi
cum & publice probatū. Et hoc habetur
ex parabola Chriſti. Nolite Ziſaniam auf
ferre quouſqꝫ cognoſcat a tritico. qđ expo
nit glo. i. nolite punire malos quouſqꝫ co
gnoſcantur a bonis. Ideo reſpublica nō te
netur nec debet quodlibet peccatū: ſed qđ
peruenit ad noticiam iudicis per plures te
ſtes punire. ideo in tali caſu non priuat iu
ſticiam punitiōe cū iuſtitia nō debeat ſecre
tum punire. ¶ Quātum ad ſecundum / ſoꝛtes
mentitur in perniciē accuſantis / quia diffa
mat eum. Dico ꝙ non. ſed accuſans ſe diffa
mat cum accuſet pretermiſſo ordine iuris /
accuſat eñ ſecretū propalādo in publicum
ideo accuſans diffamat ſeipſum: imo debet
puniri pena talionis. i. pena qua puniretur
accuſatus ſi probaretur & de crimine obie
cto conuinceretur. ideo nego ꝙ peccet pec
cato pernicioſo nec in rēpublicam nec in ac
cuſantē. Sed vltra queritur quomodo pōt
vitare peccatum? Dico ꝙ peccat adminus
venialiter. quia mētitur adminus officioſe
aſſerendo contra mentem: ergo mētitur. &
ſi mentitur ergo peccat: quia cuilibet mēda
cio eſt īuoluta culpa & peccatum qđ ab eo
non pōt ſeparari / quomodo ergo in caſu
poteſt vitare peccatum: quia ſi confiteatur
peccat & prodit ſeipſum & magis tenetur
ſeruare famā ſuā q̄ pximi. Si neget peccat.
ergo videtur perplexus inter peccatū pro
ditionis ſuimet & peccatū mēdatij. Fateor
ꝙ peccat: ſed non eſt pplexus. Nam ſi itel
gat ſimpliciter dicendo: non feci qđ in me
obijcis, peccat. Sed ſi intelligat nō feci, ſup
ple ita publice ſicut imponis non peccat ſic
intendendo refellere. Item poteſt tacere /
nec reſpondere nec fateri nec etiā negare.
Contra per taciturnitatē aggenerabit opi
nionem in audientibus qđ commiſit / ergo
tacēdo diffamabit ſeipſum. Dicūt iuriſte ꝙ
neget propoſitū vt propoſitum. nā impo
nit publice negat ꝙ commiſerit publice: ta
lis nullo modo eſt perplexus. quia nullus
poteſt eē perplexus inter duo peccata (niſi
ex culpa ſua) quin poſſit vtrumqꝫ vitare.
In caſu poteſt vtrūqꝫ vitare tacendo. Simi
liter poteſt vitare peccatū negando vt pro
poſitum & non mentitur quia non cōmi
ſit vt propoſitum: tamen dicit doctor in fi
ne ꝙ bonarum mentium eſt ibi timere cul
pam &c. ergo a foꝛtioꝛi agnoſcere culpam
vbi dubium eſt, bonarū eſt mentium: & ſic
bonum eſſet ꝙ peniteret ſub conditiōe pu
ta: de veniali ſi eſt veniale: de moꝛtali ſi ſit
moꝛtale. videtur tamen doc. ꝙ nō eſt moꝛ
tale. habemus ergo reſolutorie ꝙ quilibet
damnificans alterum vel falſum crimen im
ponendo vel verū crimen occultū publice
imponendo: tenetur ad reſtitutionem / &
qualiter. Item ꝙ in caſu pōt ſecretū peccatū
reuelari quando eſt in detrimentum reipu
blice. Itē quādo reuelatur perſone potenti
prodeſſe & non obeſſe: hinc eſt ſi non poſ
ſem confiteri peccatū niſi reuelando pecca
tum fratris poſſum licite reuelare: vt poſtea
videbitur. Sed cōtra predicta arguit quin
ta. q. j. cap. Quiddam maligni ſpūs. Habe
tur quomodo quis q̄ libellū diffamatoriū
appoſuerat ꝯtra caſtoꝛium, ſub pena excō
municationis precipitur vt reuelet peccatū
ſuū qđ eſt ſecretū. q̄uis eñ factū ſit publicū
peccator tamē eſt ſecretus ī tali caſu q̄uis fa
ma ſua ſit adhuc integra poteſt ſe prodere.
ergo a foꝛtioꝛi poteſt prodi ab altero. An
tecedens patet / nā dicitur in capitulo qđ ſi
non exierit & publice cōfeſſus fuerit quiſ
quis ille ſit qui hoc agere preſumpſerit vel
conſenſum tante iniquitatis conſilio pre
buerit ſit priuatus perceptione coꝛpoꝛis &
ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti quod

ſi corpus domini & ſanguinem percipere
preſumpſerit anathematis vltione percutia
tur. quiſquis igitur talis ſic excōmunicabi-
tur/ergo licet peccatum ſecretū publice cō-
fiteri. nam fertur excōmunicatio in ipſum
propter hoc ꝙ non exit & prodit pecca-
tum. Concedo ꝙ tenetur publice confite-
ri ſe feciſſe ad reſtituendam famam alterius:
quia alterū diffamauit. ergo tenetur illi fa-
mam reſtituere. nam ſi eſſet aliud peccatum
quod non requireret publicam cōfeſſionē
ad reſtituendam famā nō poſſet ferri ſentē-
tia excōicationis. vt quāuis furtum ſit pu-
blicum/& ignoratur quis furatus eſt illam
rem non poſſunt ferri cenſure propter hoc
ꝙ fur nō fateſ publice ſe furatū eſſe imo te-
netur nō fateri ſed teneſ reſtituere: ſed ī alio
caſu q̄uis peccator eſſet ignotus: tamen res
exigebat publicam reſtitutionem/quia pu
blice infamatus erat. hinc eſt ꝙ peccator te-
nebatur publice exire & ſe prodere/& ſic
poterat excōmunicari propterea ꝙ nō pu-
blice fatebatur ſe illud feciſſe. & ſic patet qd
ſit dicendum ad argumenta.

¶ Diſtinctionis. xvj.
Queſtio prima.

DOCTOR CIRCA hāc
diſtinctionē mouet duas
queſtiōes faciles. Prima
an contritio/confeſſio/
& ſatiſfactio/ſint partes
penitētie. In ſecūda/que
rit vtrum remiſſio vel expulſio culpe prece
dat infuſionem gratie &c.

¶ QVANTVM AD PRIMVM AR-
guitur ꝙ non/peccatum eſt ſimplex defe-
ctus. ergo peccati eſt vnum ſimplex reme-
dium: & illud eſt penitētia. ergo penitētia
non habet partes. In oppoſitū arguiſ ad ve
re penitendum requiruntur tria/ſcilicet cō
tritio/confeſſio/& ſatiſfactio. vt dicit magi
ſter ī littera. ergo illa ſunt partes. igitur. In
iſta queſtione tria facit doctor. Primo ſup-
ponit equocationē penitētie. Secundo reſ-
pondet ad queſtionem de penitentia virtu
te. & tertio/reſpondet ad queſtionē de pe-
nitentia ſacramēto. ¶ Q̄tum ad primum
ꝙ penitentia aliquando capitur pro ſacra-
mento/ſicut dictū eſt ſupra in vltima que
ſtione. diſtin. xiiij. & nihil aliud eſt q̄ ſacra
mentalis abſolutio a ſacerdote habente iu-
riſditionem. Aliquādo capitur penitentia
non pro ſacramēto. & hoc quadrupliciter
Primo pro virtute habituali. i. pro habitu
quo quis eſt inclinatus ad eliciendum vel-
le vindicatiuum ſui peccati. Alio modo ca-
pitur pro actu illo quo quis vult vindica-
re ſuum peccatum: quiquidē actus eſt actus
immediate elicitus ab illo habitu peniten-
tiali. Alio modo capitur pro actu impera-
to ab iſta volitione vindicandi peccatum
ſuum: ſicut dicit doctor iſta volitio qua q̄s
vult vindicare peccatum non cauſat imme-
diate illam penam per quam vindicatur
peccatum: ſed ſolum imperat actū vel actus
qui cauſant illam penam. Iſto modo tertio
capitur penitentia pro illo actu imperato
a volitione vindicante peccatum qui qui-
dem actus eſt cauſa proxima pene per quā
vindicatur peccatum & talis actus eſt nol-
le peccaſſe. Quarto & vltimo capitur pro
illamet pena que conſequitur actum im-
mediate cauſatiuū illius pene: & illa nō eſt
libera niſi mediate in ſuis cauſis: & in iſta
queſtiōe nō loquitur de libera acceptatio-
ne illius pene de qua prius. Quod autē iſta
diſtinguātur ab inuicem patet. habitus di-
ſtinguitur ab actu. quia actus eſt aliquādo
ſine habitu & ediuerſo quia habitus eſt for
ma permanēs actus vero trāſiens. ergo pri
mus modus accipiendi penitentiā non lo-
quēdo de penitētia ſacramēto & ſecūdus di
ſtinguūtur realiter: qd' aūt ſecūdus & tertius
diſtiguanſ patet. q̄a aliq̄n eſt illud velle im
peratiuū cāuſarum ꝓximarum pene abſq; illis
cauſis proximis. patet: cū volūtas hoīs nō
ſit oīpotens nō ſubito ad velle impatiuū
actus ſeq̄tur actus impatus quem imperat:
& in hoc non eſt difficultas ꝙ ad velle effi
caciter imperatiuū volūtatis alicuius ope-
rationis exterioris nō ſeq̄tur in eodē inſtāti
illa operatio exterior. nam prius ſaltē per

inſtans precedit velle efficax ambulandi q̃
ſequatur ipſa ambulatio:ſed difficultas fo-
ret: cum ipſa voluntas ſit potens ꝓducere
actus ſuos intrinſecos in inſtanti & nõ poſ
ſit habere impedimentum ad producendũ
illos:quia eſt libera & nichil poteſt ei reſi-
ſtere ad productionem actuum interiorũ
niſi deus/an ad velle efficaciter imperás a-
ctum interiorem neceſſario ſubito &ſimul
tempore ſequatur actus interior cũ nõ poſ-
ſit habere impedimentum in illis actibus
ꝓducendis niſi deus. &ſupponitur ꝙ deus
non impediat. vtrum ad actum efficaciter
imperatum actus interioris in inſtãti neceſ-
ſario ſequatur ille actus interior. Dico ꝙ
ſic ſi omnes alie cauſe ponantur in inſtanti
neceſſario ſequitur actus imperatus iterior
Conſequenter probat ꝙ ſit diſtinctio inter
tertiam & quartã acceptationem ſcilicet de
cauſa proxima illius pene & illa pena:nam
aliquando ſunt cauſe proxime cauſarũ pe-
ne & non cauſatur illa pena propter indiſ-
poſitionẽ ſubiecti: vt beatus recordans pec
catum preteritum deteſtatur illud & nõ tri
ſtatur:quia eſt indiſpoſitus ad triſticiá. er-
go illa cauſa proxima diſtinguitur ab illa
triſticia. & ſic non ſemper ad nolitionẽ vel
odium peccati commiſſi ſequitur triſticia.
Ibi poſſet eẽ difficultas que tractatur in ter-
tio an paſſio diſtinguatur ab actibus/nulli
doctorum tenuerunt oppoſitum quin ſint
aliqui actus qui nõ ſunt paſſiones:ſed vtrũ
omnes paſſiones ſint actus: difficultas eſt
quam hic non intendimus tractare. ſed ad
propoſitũ redeuntes:patet/ꝙ illa pena po-
teſt eſſe ſine illa diſplicẽtia proxima/quia ſi
cauſatur per diſplicentiã ordinatã : ita cau-
ſatur per diſplicentiam inordinatam . & ſi
non eſt actus ordinatus non eſt actus peni-
tentie tertio modo capte. ergo illa peniten
tia quarto modo poteſt cauſari ſine penitẽ
tia tertio mõ. &ſic patet differẽtia inter has
quattuor penitẽtie acceptiones. Conſequẽ
ter queritur vtrum cõtritio:confeſſio & ſa-
tiſfactio ſint ꝑtes penitentie virtutis: Dicit
doc. ꝙ non ſũt ꝑtes penitẽtie virtutis pri-
mo modo capte puta pro illo habitu. quia
illius habitus partes ſimplices ſunt & ho-
mogenee. & ille habitus ẽ ſimplex q̃tum
ad partes quãtitatiuas. Item dicit ſecundo/
ꝙ illa tria non ſunt partes penitentie ſecun
do modo dicte. i. actus proximi imperãtis
actum vindicãdi:quia ille actus eſt vna qua
litas ſimplex. nam ſicut habitus eſt quali-
tas ſimplex ita & actus procedens ex illo.
Sed ſi capiatur penitẽtia vel tertio vel quar
to modo/puta tertio modo pro cauſis pro
ximis pene per quam vindicatur peccatum
vel pro pena per quam vindicatur peccatũ
poteſt dici ꝙ ſunt partes penitentie. Patet:
nam iuſticia cõmutatiua eſt in equalitate re
rum non in equalitate rei ſecũdum rem ſed
ſecũdum rationẽ. &eſt opinio doc. ꝙ iuſti
cia eſt circa mediũ rationis & non rei: ſicut
cetere virtutes. Iuſticia ergo punitiua ſpe-
ctat ad cõmutatiuam que cõmutat culpam
in penam:ideo debet eſſe equalitas pene ad
culpam nõ i equalitate rei ſed rationis ſup-
ple ſecũdum legem ſecũdum quã illa culpa
punienda venit:ſed ſic eſt ꝙ in lege euange
lica ſecundũ quã culpe veniũt puniende in
foro penitẽtiali determinate ſũt tres pene.
Vna interior/ſcilicet triſtricia ſiue compũ-
ctio que cõmẽdatur Iohelis. ij. ſcindite cor
da veſtra & non veſtimẽta veſtra. Due au-
tem exteriores/ſcilicet erubeſcentia & affli-
ctio corporis/ſed iſtarum trium penarum
iſta tria ſunt cauſe imediate ſcilicit cõtritio
cauſa triſticie/confeſſio cauſa erubeſcentie:
& ſatiſfatio cauſa afflictionis corporis que
conſiſtit in opibus afflictiuis. ideo ſi capia-
tur penitẽtia pro cauſis penarũ ꝑ quas pec-
catum eſt puniẽdum/ſeqtur ꝙ illa tria ſunt
partes pene. Etiã ſi capiatur pro penis poſ-
ſunt dici penitẽtia. nam triſticia aliquando
dicitur cõtritio/opus penale eſt etiã pena.
ideo illa tria cõuenienter poſſunt dici par-
tes penitẽtie. Sed penitẽtie habitus illa tria
non ſunt partes/ſimiliter penitẽtie actus ꝓ-
ximi illa tria non ſunt partes/ſed peniten-
tie habitus remoti illa tria ſunt partes:quia
imp̄at &c. ¶Iã p̄nter de penitẽtia ſacramẽ

to dicit primo ꝙ illa tria non ſunt partes
penitentie ſacramenti/ſed hec tria neceſſa-
rio requiruntur ad ſacramentum peniten-
tie ad hoc vt digne recipiatur vel vt diſpo
ſitiones preuie vel illud cōcomittantes &
ſequētes. Qđ iſta tria non ſunt partes peni
tentie ſacramenti patet. primo de contriti-
one. bene ſequitur. contritio eſt quid inſē
ſibile. ergo nullo modo eſt pars ſacramēti
quia ſacramentum eſt ſignum ſenſibile. nā
nihil eſt in ſacramento tanꝗ pars ſacramē-
ti quin ſit ſenſibile. Similiter ꝙ ſatiſfactio
non ſit pars/patet/illud non eſt pars ſacra
menti penitentie ſine quo ſacramētū peni-
tentie eſt vel poteſt eſſe verum ſacramētū/
nam dato ꝙ aliquis non ſatiſfaciat nichilo
minus ſacramentum penitentie eſt verū ſa-
cramentum. Quod autem confeſſio nō ſit
pars ſacramenti penitentie patet/ quia ſa-
cramentum penitentie nō eſt aliud ꝗ ſacra-
mentalis abſolutio a ſacerdote facta certis
verbis. vt dictum eſt diſtinctiōe. xiiij. q. iiij.
quia ſacramenti penitentie nullus eſt mini
ſter preterꝗ ſacerdos/ergo ſacerdos cōfert
totum illud ſacramentum penitētie/ ergo
illa ſola abſolutio ſacerdotis eſt ſacramen
tum penitentie. ſed quātum ad ſecundum
contritio neceſſario requiritur vt digne re
cipiatur illud/quia ſi aliquis accederet ſine
diſplicentia faceret irreuerentiā ſacramen-
to. Similiter cōfeſſio neceſſario requiritur.
quia ſi ſacerdos illam abſolutionē profer-
ret ſine confeſſione preuia non eſſet ſacra-
mentum. quia dicitur hominis penitentis
id eſt confeſſi: vt dicit gabriel. & non intel
ligitur hominis penitentis. i. cōtriti. Ideo
quāuis ſit attritio vel contritio non eſt ſa-
cramentum ſine confeſſione. ſed vt ſequaꝛ
effectus vltimus ſcilicet beatitudo reqritur
ſatiſfactio/quia ſacerdos abſoluēdo ligat/
abſoluit enim a debito pene eterne & ligat
ad ſolutionem tēporalis pene: niſi ſit iam
ſufficienter ſoluta. Ideo illa tria non ſunt p
tes ſacramenti ſed ſunt quedā antecedentia
vel conſequentia illud ſacramentum & ad
vltimum illius effectū ſcilicet beatitudinē

¶Solutio argumentorum ſatis patet ex di
ctis in ſolutione queſtionis.

¶Diſtin. xvj. Queſtio. ij.

SECVNDA QVESTIO. Vtrū
remiſſio culpe precedat infuſionē
gratie. vel vtrum ſit vnica muta-
tio vel plures. Secundo vtrum re-
miſſio culpe ſit mutatio realis. Tertio/
quod iſtorum precedit/vtrum remiſſio cul
pe precedat infuſionem gratie vel contra/
vel vtrum nullum precedat alterum ſed ſit
ſimul. ¶In iſta queſtione eſt magna alter-
catio inter doct. & parua difficultas & vti-
litas. & pro ſolutione ponit doctor aliqs
concluſiones. Prima concluſio talis eſt.
Remiſſio culpe & infuſio gratie non ſunt
vna mutatio. Contra arguitur apparenter
expulſio priuationis habitus & introdu-
ctio habitus contrarij nō eſt niſi vnica mu
tatio ſicut expulſio tenebrarum & illumi-
natio aeris non eſt niſi vnica mutatio. Igiꝛ
videtur ꝙ concluſio doctoris ſit falſa. Pro
bat conſequenter doctor/ꝙ infuſio gratie
& expulſio culpe non ſunt vna mutatio/
Patet non eſt poſſibile ꝙ vnum & idē mul
tiplicetur & nō multiplicetur/& hec maior
eſt per ſe nota/quia contradictoria non
poſſunt de eodem verificari: ſed aliquando
multiplicatur remiſſio culpe & non multi
plicatur infuſio gratie. patet de illo cui re-
mittuntur multa peccata in illo ſunt plu-
res remiſſiones culpe/& non eſt niſi vnica
infuſio gratie/quod autem ſint plures re-
miſſiones culparum patet/nam eſt vna re-
miſſio ſuperbie alia a remiſſione culpe a-
uaritie/vel luxurie. nam fuiſſet eadē remiſ-
ſio auaritie ſi ſolū habuiſſet auaritiam ſicut
nunc eſt cum habet alia peccata. Secundo
arguiꝛ & apparētius/illa diſtinguuntur ꝗ
pñt ab inuicem ſeparari: ſed remiſſio culpe
& infuſio gratie ſunt huiuſmodi/ patet a-
pud illos qui dicunt angelos & primū ho
minem fuiſſe creatos in puris naturalibus
fuit infuſio gratie anteꝗ peccaſſent abſqꝫ re
miſſione culpe/& eſt poſſibile culpam re-
mitti ſine infuſione gratie/patet ſi deus cre

aret hominem in puris naturalibus ē poſ
ſibile illum peccare & poſt peccatū poſſet
deus illum reducere ad priorem ſtatum pu
rum naturalem ſine infuſione gratie/Igiī.
Tertio.culpa & gratia nō opponūtur for-
maliter.nam dicit doctor. ꝙ peccatum &
gratia de potētia abſoluta poſſūt ſe ꝯpati.
ꝙ autem peccatū repugnet gratie/hoc ſo-
lum eſt ex pacto dei & ſtatuto/nam ſtatu-
it ꝙ exiſtenti in culpa non conferret grati-
am & nullū habentem grām deacceptaret/
quod non opponitur formaliter patet/qa
ſi ſic quicunqꝫ habet efficientiam ſup vnū
oppoſitorum contrariorū habet ſimilē ef-
ficiētiam ſuper corruptionem alterius/qa
contraria efficienter ſe expellunt/ergo qui
habet efficentiam introducendo vnum ha
bet efficientiā ſuper corruptōnem alterius
ſed homo habet efficientiā ſuper peccatū/
ergo haberet efficientiā ſuper corruptōnē
gratie/quod eſt falſum/quia ſicut gratia a
ſolo deo creatur ita a ſolo deo corrūpitur
ergo ex natura rei gratia & peccatum non
habent contrarietatem formaliter:ſed ſolū
ex ſtatuto legis diuine. ergo peccatum &
gratia ex natura rei poſſunt ſe compati.
¶Cōtra:ergo aliquis eſſet dignus vita eter
na & indignus illa/conſequens eſt falſum
igitur.patet antecedēs cū illa duo nō repu
gnēt. tunc bene ſeqtur habet gratiā/ergo
eſt dignus vita eterna/ſimiliter habet pec-
catum/ergo eſt obligatus ad penā eternā
& ſenſus & damni/ergo eſt indignus vita
eterna/ſed illa contradicunt.igitur & cete
ra.Ad dicit Gerſon/ ꝙ gratia poteſt dupli
citer capi.vnomodo cōnotatiue cōnotan
do ꝙ ſumus mediāte ipſa deo chari & grati
ad vitam eternam/& tunc bene ſeqtur iſte
eſt in gratia.ergo eſt dignus vita eterna.&
tunc non eſt poſſibile ꝙ ſit in gratia & pec
cato capiendo gatiam cōnotatiue/aliquā
do capitur gratia abſolute pro illa qualita
te/& poteſt deus facere ꝙ illa qualitas que
eſt gratia remaneat in peccatore & non vo-
cabitur gratia cōnotatiue ſed abſolute p
tali forma & ſpecie/& tunc non ſeqtur.Iſte
habet gratiā/ergo eſt dignus vita eterna &
talis q̄litas remanet cū peccato: ſed non eſt
amplius charitas ꝯnotatiue.Ideo gratia &
peccatum repugnant q̄tum ad denomina-
tiones ſed non q̄tum ad qualitates.apparet
mihi ꝙ non eſt eadem mutatio in nume-
ro expulſio culpe & infuſio gratie. ¶Secū
da concluſio:infuſio gratie & remiſſio cul
pe non ſunt due mutatiōes reales neqꝫ ſtāt
ſimul/neqꝫ opponūtur formaliter/ poſtea
diffinit mutationem realem & rationis:pri Ens reale.
mo ens reale eſt quod habet eſſe preter o-
perationem noſtri intellectus.Sed ens rati- Ens rõnis.
onis quod habet eſſe ſolum per operatio-
nem itellectus/ hoc ſuppoſito nititur oſtē-
dere ꝙ non ſunt due mutationes reales qa
mutatio que eſt deperditio culpe non eſt
realis/ergo non ſunt due mutatiōes reales
& arguit ſic doctor.ſi culpa eſſet aliquod
ens in aīa/ tūc remiſſio culpe eſſet reſpectus
realis:ſed culpa ſeu malitia nō eſt priuatio
boni naturalis.quia illud non poteſt corrū
pi/nec eſt priuatō alicuius rectitudinis quā
tūc habeat vel tenatur habere anima . quia
dormiens habet culpam tranſeunte actu.
Dicit ergo doctor ꝙ poſt actum tranſeun-
tem tantum remanet anima obligata ad pe
nam debitam peccato commiſſo que obli-
gatio ad penā pro peccato perpetrato nō
eſt aliquid reale in anima poſt actum pre-
teritum: ſed eſt ſolummodo reſpectus ſiue
relatio ratōnis.& talis obligatio dicitur re
atus ille qui manet in anima tranſeunte ac-
tu peccati.& ſic culpa nichil aliud ē q̄ reſpe
ctus rationis exiſtens in anima que eſt ob-
iectum diuine voluntatis deacceptantis ta
lem & ordinātis ad penam eternam / ergo
remiſſio culpe eſt ſolum illius entis ratiōis
priuatio. & per conſequens non eſt muta-
tio realis/& ſuppoſitis principijs doct.ni-
chil facilius puta ꝙ remiſſio culpe nō ē mu
tatio realis:ſed remiſſionem culpe cōcōmi
tatur mutatio realis puta infuſio gratie ſi-
ue acquiſitio:tamē illa non eſt remiſſio cul
pe/ergo remiſſio culpe non eſt niſi expul-
ſio entis rationis ſeu obligationis ad penā

eternā. Contra inſtat doct. non poteſt eſſe
tranſitus de cōtradictorio in contradicto-
rium abſq; mutatione rei & nō ſufficit mu
tatio rationis: quia omnis mutatio ratiōis
ad realem reducit/ quia nunq̄ eſt mutatio
rationis niſi per mutationem obiecti ad di
uerſos actus voluntatis vel itellectus. quia
ſi ſemper eſſet idem obiectum: eſſet idē re-
ſpectus rationis. ergo cum omnis mutatio
rationis ad realem eſt reducenda non po-
teſt quis tranſire de obligato ad penā eter
nam ad non eſſe obligatum ad illam ſine
aliqua mutatione reali/ & talis mutatio rea
lis non poteſt eſſe in deo/ ergo oportet ꝙ
ſit neceſſario mutatio realis in alio ſcilicet
in illo qui mutatur de contradictorio i cō
tradictorium/ quod non poſſit eſſe tranſi-
tus de contradictorio in contradictorium
&c. patet: quia ab eo ꝙ res ē vel nō eſt ora
tio dicitur vera vel falſa/ ergo ſi res ſemper
eodem modo ſe habeat non eſt ratio quare
magis nunc vna pars contradictionis ē ve
ra q̄ alia & prius alia vera magis quā nunc
Pro iſto argumento doctor oſtendit prio
de mutatione que fit quando aliquod ob-
iectum mutatur mutatione rationis puta
per diuerſos actus noſtri itellectus. vt ſi ſor
tes ſuper quem non fertur adhuc actus in-
tellectus poſtea ſtatim ferretur ipſe ſortes
nunc non eſt a me intellectus poſtea erit in
tellectus a me/ & ſic mutabitur ſortes de nō
eſſe intellecto a me ad eſſe intellectum a me
& in ſorte nichil acquiritur ſed in me intel-
ligente. ¶ Item q̄uis nō ſit poſſibile ꝙ vo-
luntas creata velit ſimul ineſſe alicui cōtra
ria pro ſimul: poteſt tamen velle ſucceſſiue
alicui ineſſe contraria pro ſimul. vt nō poſ
ſum velle ſimul ꝙ ſortes currat & non cur-
rat pro eodem tēpore/ quia hoc repugnat/
ſed poſſum velle in prima dimidietate ho-
re ꝙ ſortes currat cras & in ſecunda dimidi
etate hore ꝙ non currat cras & ſic poſſum
velle ſucceſſiue ꝙ pro eodem tempore in-
ſint contraria ſorti. Poteſt etiam voluntas
creata velle ſimul alicui ineſſe contraria p
diuerſis temporibus/ vt volo ꝙ ſortes cur-
rat cras ante meridiem & ꝙ non currat cras
poſt meridiem. vltra ad volitionē qua vo
lo contraria ineſſe ſorti vel pro eodem tem
pore vel pro diuerſis ſimul nō ſequitur ꝙ
inſint ſorti vel quia non poſſunt vel q̄uis
poſſunt ineſſe talis volitio eſt conditiona
ta que non ponit effectum/ & ſic in volito
nulla fit mutatio. Similiter de deo eodem
modo dicendum eſt: nam deus nōn poteſt
ſimul & pro ſimul velle ineſſe contraria a-
licui: ſed poteſt velle ſimul ꝙ inſint contra
ria ſucceſſiue alicui. & ſi deus velit ꝙ inſint
contraria ſucceſſiue alicui poterūt ineſſe. de
us enim eſt cau ſatiuus quorūcunq; contra
riorum quia eſt prima cauſa ſi velit non im
pediet ergo ſi ſit impedimentum ſecunda
cauſa ſolum impediet ꝙ inſint. quia deus
non vult abſolute: ſed ſolum conditionali
ter. hoc ſuppoſito deducit quomodo po-
teſt eſſe tranſitus de contradictorio in con-
tradictorium abſq; mutationem rei: vult
dicere ꝙ poteſt eſſe abſq; vtraq; mutatio-
ne quāuis non poſſit eſſe mutatio de cōtra
dictorio in cōtradictorium i ordine ad vo
lūtatem creatam abſq; mutatione reali vo-
luntatis create & mutatione obiecti ratio-
nis/ verumtamen ex voluntate diuina po-
teſt eſſe tranſitus de contradictorio in con
tradictorium ſine quacūq; mutatione/ hoc
eſt nec per mutationem rationis obiecti vo
liti vel intellecti/ nec per mutationem realē
i volente vel itelligente. vnde phātaſia do
ctoris eſt talis: ſit ſortes per totam iſtam ho
ram in peccato in fine hore remittatur pec
catum & per totam horam ſequentem erit
remiſſum tunc ſortes in iſta hora tranſit de
obligato ad penam ad non obligatum/ &
de digno pene eterne ad non dignum per
hoc ꝙ deus vult eū ꝓ hora prima eē dignū
pena eterna & pro ſecunda non vult eum
eſſe dignum illa pena/ ille tranſitus non
eſt ꝙ in deo prima volitio precedat & ſecū
da ſequatur. Immo vtraq; volitionum eſt
perpetua & eterna a parte ante/ quia ab eter
nō voluit deus ꝙ ſortes in prima hora eēt
dignus pena eterna. & pro ſecunda non eſ-

ſet dignus. Ideo deus poteſt ſimul velle cõtradictoria eidem ſubiecto p diuerſis temporibus: ergo ex parte dei non eſt mutatio & vltra ex parte etiã ſortis nõ eſt mutatio quãuis tranſeat obiectũ de non eſſe tale in eſſe tale ſine quacunqꝫ mutatione reali i altero obiecto. Illud obiectũ non debet dici mutari mutatione rationis quia eſt maxia doc. nũquã obiectũ in quo eſt reſpectus rationis debet dici mutari mutatione rationis niſi aliud obiectũ mutetur mutatione reali puta niſi intellectus vel voluntas per cuius cognitionem aut volitionem iſtud obiectum mutatur mutatione ratõnis mutetur realiter/ cum omnis mutatio rationis ad realem ſit reducenda vt dictũ eſt. exẽpli gratia ſi ſortes iam velit platonem currere & poſtea non habeat volitionem circa platonem tranſit de eſſe volito in nõ eſſe volitum per mutationem ipſius ſortis qui habet volitionem circa platonem/ & hoc per mutationem realem: quia deperditur i ſorte volitio/ ſed ſi tranſeat de eſſe digno pene eterne ad non eſſe dignum hoc non eſt ꝙ deus perdat volitionem quam prius habuit. Immo ab eterno habuit vtramqꝫ illarum volitionum vt dictum eſt/ ergo ſortes tunc non debet dici mutari mutatione rationis. Ideo concedit doct. ꝙ aliquis poteſt tranſire de contradictorio in contradictorium ſine acquiſitione cuiuſcunqꝫ rei/ nec in ſe/ nec in alio & ſine quacunqꝫ mutatione rei que tranſit & ſine mutatõne cuiuſcũqꝫ alterius rei/ & eſt opinio propria doctoris vt hic patet q̃uis ab Occam illi imputetur oppoſitum. ¶ Ad argumentum. ſecũdum cõmunem doctrinam nõ poteſt fieri mutatio de contradictorio in contradictorium niſi per mutatõnem alicuius rei Dico primo ꝙ in propoſito non eſt mutatio niſi large capta. dico preterea ꝙ poteſt eſſe trãſitus ſine mutatione rei. Cõtra ſi res eodẽ modo ſe habet & ab eo ꝙ res ẽ vel nõ eſt oratio dicitur vera vel falſa non eſt trãſitus. Dico ꝙ res poteſt denominari multis modis abſqꝫ quacunqꝫ mutatione. vt dicit De alyaco. vt qualitas lapidis poteſt eẽ in me priuſq̃ cognoſcam lapidem & tunc nõ erit cognitio lapidis/ & poteſt prius eẽ ſe cognitio/ & poſtea nõ erit cognitio. In primo caſu tranſeo de non cognoſcente i cognoſcentem & non mutor. quia quicquid erat prius in me adhuc remanet: & lapis efficitur de nõ cognito cognitus abſqꝫ mutatione lapidis. & in ſecundo caſu efficior de cognoſcente non cognoſcens abſqꝫ de perditione aliqua & iſta opinio Dealyaco videtur verior inter omnes. Ideo non eſt verum vniuerſaliter ꝙ non poſſit fieri tranſitus de contradictorio in cõtradictorium abſqꝫ mutatione. R eſolutorie habeẽ ex tota queſtione ꝙ infuſio gratie & remiſſio culpe non ſunt vna mutatio: ratio quia aliquando ſunt plures remiſſiones culpe vbi aliquando eſt vna infuſio gratie. Secũdo. nõ ſunt due mutationes reales. Tertio habetur ꝙ non eſt mutatio. Ideo non ſunt due mutationes nec vna. quia remiſſio culpe nõ eſt mutatio. Item arguitur expulſio alicuius priuatiui & introductio habitus illius priuatiui non eſt niſi vna mutatio: ſicut expulſio tenebrarum & infuſio lumis. ergo remiſſio culpe non eſt aliud quam introductio gratie cuius ẽ priuatio. ergo nõ eſt niſi vna mutatio. concedo ꝙ iſuſio grẽ eſt introductio habitus: ſed nego ꝙ remiſſio culpe ſit priuatio habitus. Immo terminus a quo infuſionis gratie non eſt culpa ſed priuatio gratie. Vnde nunq̃ priuatio gratie in aliquo eſt peccatum qa peccatum non eſt aliud q̃ actus deordinatus vel priuatio actus ordinati ad quem quis obligaẽ ſed priuatio gratie non eſt actus nec priuatio actus: ſed ẽ priuatio habitus/ verum eſt tamen ꝙ negligentia diſponendi ſe ad gratiam eſt peccatum: ſed ipſa priuatio gratie nunq̃ eſt peccatum/ negatur ergo ꝙ terminus a quo iſuſionis gratie ſit culpa/ ſed priuatio gratie que eſt pena cõcomitans peccatum. ¶ Item terminus a quo remiſſionis culpe eſt obligatio ad penam & terminus ad quem eſt priuatio illius obligationis &

non eſt priuatio gratie. Immo ſunt ab inui-cem ſeparabilia. ideo nego φ remiſſio cul-pe ſe habeat vt priuatio gratie.

¶ Diſtinctio. xvij.

CIRCA DISTINCTIO-nē xvij. Querit vtrū ſit ne-ceſſarium peccatori ad ſa-lutem omnia peccata cō-fiteri ſuo ſacerdoti. i iſta queſtione ſunt tres articu-li. In primo oſtendit quo iure obligamur ad cōfeſſionē. & ſupponit φ obligemur. In ſecundo explicat quid in precepto con-feſſionis explicetur & contineatur. Tertio quid circa illud eſt p pceptū eccleſie expli-catum. Pro primo articulo: dicitur φ non poteſt quis obligari ad confeſſionem facie-dam niſi altero iſtorum preceptorum/ vel precepto naturali vel poſitiuo. & poſitiuū diuiditur in poſitiuum diuinū & in poſiti-uum humanū. ¶ Preceptum naturale ē qd ex terminis eſt naturaliter notum euidēter aut ſequēs euidenter ex aliquo noto ex ter-minis vel ſaltem euidenter cōſonans. Vn-de in ſpeculatiuis illa dicuntur principia ſpeculatiua per ſe nota que ſunt nota exter-minis/ ad quorum aſſenſum euidentem ge-nerandū ſufficiūt ſimplices terminorū app-hēſiones ſine quacūq3 probatiōe. vt quod libet eſt vel non eſt/ eſt principium per ſe notum in ſpeculatiuis. Similiter non faci-as aliis quod tibi fieri non vis: eſt preceptū primū & p ſe notū practicū iuris naturalis. Et ꝯcluſiōes q̄ ſequūtur i cōſequētia euidē-ti cū aliquo altero dicūt etiā precepta iuris naturalis. ¶ Similiter propoſitōnes q̄ ſunt euidenter conſone q̄uis non ſequātur eui-denter dicuntur etiam precepta iuris natu-re in tertio gradu. Sūt ergo tres gradus iu-ris nature. Vltra dicit doc. quicquid cōti-netur preceptiue in lege euangelica quod non eſt notū extermis neq3 euidēter ſequēs ex illis que ſunt nota ex termīs neq3 euidē-ter conſonum eſt preceptum diuinum po-ſitiuum/ exemplum bapptiſari continetur in euangelio ſub precepto & non eſt notū

Precep-tu natu-rale.

ex terminis φ teneamur baptiſari neq3 eui-denter ſequitur ex aliquo noto ex terminis Infert doc. correlariū φ non recte loqtur gratianus de iure legis nature. d. j. volens φ omnia que ſunt in antiqua & noua lege ſunt de lege nature. non poteſt hoc ſaluari niſi capiatur lex nature pro auctore legis nature. Preter hec ſūt aliqua pcepta huma-na poſitiua que introducta ſunt ad melius viuendum/ conſeruādum fidem & mores Ingrit igit doc. quo iſtorū triū preceptorū obligamur confiteri. Pro reſponſione po-nuntur tres propoſitiones/ pria. Nō obli-gamur confiteri precepto legis nature. Se-cunda/ non obligamur confiteri precepto humano poſitiuo. Tertia/ obligamur con-fiteri precepto diuino poſitiuo. pria pro-poſitio probatur/ ius naturale ē idem om-ni tempore & apud omnes cum ſit notum cuilibet vtenti ratione/ & cum ſit propoſi-tio practica vel ſequatur ex aliqua ex termi-nis nota. ergo obligat pro omni tempore ſed ſic eſt φ in lege nature non obligabāt confiteri tali confeſſione de qua eſt ad pro-poſitum ſcilicet cōfiteri ſacerdoti. quia nō loquimur hic de confeſſione que eſt aſſer-tio laudū ſed de confeſſione que eſt manife-ſtatio peccatorū ſacerdoti/ nec obligabāt ſic cōfiteri in lege moſaica/ ſed ſolum obli-gamur ſic confiteri pro tempore legis no-ue. ergo preceptum de confeſſione non eſt preceptum legis nature. Quantum ad iſtā propoſitionem eſt difficultas quia ſunt au-ctoritates que videntur ſonare φ tempore legis nature erat confeſſio in precepto nā habetur. Geneſis. iij. cū querebatur Adā vbi eſt. Dicit glo. φ eſt vox dei confeſſio-nem exigentis. ergo tempore legis nature quod durauit ab adā vſq3 ad moyſem cō-feſſio erat facienda. Similiter in antiquo te-ſtamento multe auctoritates vidētur ſona-re φ tenebantur confiteri. nā habetur Eſaie narra ſi quid habes vt iuſtificeris. & pſa. di-xi confitebor &c. Ergo tēpore legis moy-ſi erat cōfeſſio de precepto. Item ꝯfiteri nō eſt aliud q̄ ſigno peccatum manifeſtare &

Pria ꝑpoſitio

Secūda

Tertia

nō eſt neceſſarium ꝙ manifeſtetur voce ꝗa mutus pōt cōfiteri. ſufficit ſigno quo poſſit ſacerdos deuenire ad notitiam peccati. ſed ſic eſt ꝙ in antiquo teſtamēto ſignis exterioribus tenebantur peccata ſua manifeſtare ſacerdoti. Patet in Leuitico. xvi. fere ꝑ totum. nam imponebantur oblationes pro peccatis. & ille erant ſigna peccati commiſſi. Item de lege nature eſt iſta propoſitio/ ꝙ maleficus puniatur & nō poteſt puniri a ſe. ergo ab altero qui peccatū nouit quia non poteſt punire niſi peccatum ſibi notum. ego de lege nature eſt ꝙ fiat manifeſtatio peccati. ¶ Quantum ad argumentum de oblationibus dicit. s. Tho. ꝙ in lege nature/ Moyſi/ & noua fuit cōfeſſio diuerſimode de precepto/ nam in lege nature confeſſio fuit preceptum/ vt tantum valet ſicut interior peccati recognitio vt eſt dei offenſiuum. & per interiorem remiſſionis petitionē & deteſtationem remittebatur. ſed exiſtentes in veteri lege obligabantur ad illud ad quod obligabātur exiſtentes in lege nature/ & cum hoc ad aliquam oblationem De qua leuitici a. iiij. & v. c. vſq; ad finem. Sed in nouo teſtamēto obligamur ad illam interiorem recognitionē & petitionem remiſſionis a deo. & cū hoc ad exteriorem manifeſtationem peccati certe perſone ſcilicet ſacerdoti. vltra dicit ꝙ ī antiquo & nouo teſtamento diuerſo modo proteſtantur ſe peccaſſe homines/ nam in antiquo oblationibus ſe proteſtabātur peccaſſe ſed nullo certo peccato/ nam offerendo turturem vel agnum vel columbā bene proteſtabantur ſe peccaſſe: ſed non ꝓteſtabāť ſe peccaſſe hoc certo genere peccati. ſed in nouo teſtamento oportet de quocunq; genere peccati proteſtari ſe peccaſſe illo genere peccati. Secundo in antiquo teſtamēto illa proteſtatio fiebat publice puta per oblationem talis rei & non erat inſtituta pro tali certo genere peccati quia offerendo publice ſe diffamaſſent. nam ſi oblatio turturum ſignificaſſet determinate hoc vitium publice ſe diffamaſſent & ſecretum reuelaſſent in tali oblatione. Sed confeſſio noui teſtamenti fit ſecrete. vnde ponitur tale documentum/ homo faciendo operationem publicā per quā ſignificat ſe peccaſſe in genere non diffamat ſe nec eſt proditor ſui criminis: ſed faciendo publice aliquam operationem per quam denotaret ſe peccaſſe tali certo peccato ſe diffamaret/ exemplum primi. vt faciendo operationem per quam publice fateor me peccatorē nō diffamo meipſum. Hinc eſt ꝙ ille ꝗ vadit ad confeſſionem publice proteſtatur ſe publice in genere peccaſſe: ſed non proteſtatur ſe peccaſſe certo genere peccati. vnde publice proteſtari in genere ſe peccaſſe nō eſt ſe diffamare: ſed publice ꝓteſtari peccaſſe hoc genere peccati occulti eſt ſe diffamare Ex quo ſequitur correlariū ꝙ ſacerdos iter celebrādum ſi recordetur ſe eſſe in peccato non cōfeſſo non tenetur omittere celebrationem & confiteri tunc. ratio/ quia in caſu confitēdo fateretur ſe certo peccato peccaſſe ſcilicet paccato negligentie/ & ſic diffamaret ſe quia per talem actum publicū fateretur ſe peccatorem & negligentem in diſpoſitione preuia/ & preceptū de ſe non diffamēdo plus obligat ꝗ preceptum de confeſſione tunc. Ideo quando iam ſacerdos initiauit celebrare & ſuccurrit ei peccatum non confeſſum non tenetur tunc confiteri. Quantū ad alias auct. dicit glo. Adam vbi es: ꝙ eſt vox dei confeſſionem exteriorem requirentis/ dico ꝙ exigebat ſolum confeſſionem ī teriorem puta deteſtationē peccati. Ad aliud de Eſaia: narra ſi quid habes vt iuſtificeris. dico ꝙ illud eſt dictum iudeis exiſtentibus in captiuitate dicentibus ſe iniuſte captiuos & ideo narra. i. allega opera bona que feciſti ad probandum ꝙ iniuſte ſis in captiuitate detentus/ & non intelligitur ꝙ narret peccatum. Ad illud pſal. dixi confitebor/ dico ꝙ intelligitur de confeſſione .i. de propoſito confitēdi confeſſione interiori ꝗ confeſſio iterior in omi lege poſt paccatum fuit de precepto. Ad rationē ꝗ adducit. hec propoſitio eſt de lege nature

Cōfeſſio iterior in omi lege poſt peccatū fuit de precepto.

maleſactor eſt puniendus quia de lege na-
ture eſt ꝙ nullum peccatum remaneat im-
punitum & nõ poteſt puniri ab altero ni-
ſi peccatum fuerit ei notum vt notum eſt/
ergo de lege nature eſt ꝙ peccatum mani-
feſtetur/dico ꝙ verum eſt ꝙ eſt de lege na
ture:hoc eſt/ē multũ cõforme legi nature
ꝙ homo poſtq̃ peccauit/& deum offendit
recognoſcat peccatum & offenſam & dete
ſtetur & ſic confeſſio interior eſt in tertio
gradu iuris nature. ſed ꝙ alteri homini ma
nifeſtet in nullo gradu legis nature eſt
& ſic patet declaratio prime propoſitio-
nis. ¶ Nũc ſeqtur declaratio ſecũde q̃ talis
eſt:confeſſio non eſt de precepto humano
& in iſta eſt maior difficultas. vnde glo. de
pe. diſt. v. ca. primo inquirit hoc & quali-
ter ſit facienda & cui & quando. Vnde di-
cunt quidem (vt dicit illa glo.) inſtitutam
fuiſſe in paradiſo ſtatim poſt peccatum di-
cente domino ad adam/Adam vbi es: alij
dicunt ꝙ ſub lege fuit primo inſtituta quã
do Ioſue precepit Achar crimen ſuum con
fiteri & lapidatus eſt. Alij dicunt ꝙ in no-
uo teſtamento a Iacobo dicẽte cõfitemi al
terutrum peccata veſtra. Iacobi. v. & dicit
glo. ꝙ multo melius eſt dicere ipſam fuiſſe
inſtitutam ex quadã vniuerſali eccleſie trãſ
actione potius q̃ ex nouo teſtamento vel
veteris auctoritate/ſed hoc nõ videtur ve-
rum quia tunc graeci ſicut non acceperunt
alias conſtitutiones eccleſie/puta ꝙ confi-
cerent in pane non fermentato. eodẽ mo-
do diceretur ſi non acceperũt confeſſionẽ
vocalem non tenerentur confiteri. ſed om
nes theologi dicunt oppoſitum. Ideo obli-
gatio ad confeſſionem non eſt ex ſolo pre-
cepto humano poſitiuo. Ideo dico primo
ꝙ ſi Chriſtus non inſtituiſſet ſacramẽtũ pe
nitentie etiam non potuiſſet inſtitui/q̃a vt
dicit doctor. in principio huius quarti. ſa-
cramentum dicitur ſignum ſẽſibile efficax
gratiã ſignificãs. id eſt ad cuius preſẽtiam
dum modo non ponatur obex neceſſario
neceſſitate legis poitur gratia. ergo ille ſo-
lus poteſt inſtituere ſacramentum in cuius

Eccleſia nõ potuiſſet iſtituere ſacramentũ penitentie.

poteſtate eſt aliquo ſigno ſenſibili poſito
in non ponente obicem cauſare gratiã: ſed
nullus eſt preter deum qui hoc poſſit face-
re. ergo ſequitur ꝙ ſacramentum confeſſio
nis eſt ſolum inſtituibile ab ipſo deo/& ſic
formatur ratio. Ille ſolus poteſt inſtituere
ſacramentum & ſignum gratie qui poteſt
dare gratiam reſpectu illius ſigni. ſed ſic eſt
ꝙ ſolus deus ad preſentiam illius ſigni po
teſt dare gratiam. igitur/& hoc conceſſum
eſt ab omnibus ferme ꝙ ſolus Chriſtus po
tuit inſtituere ſacramẽta. Dico ſecũdo ꝙ ſa
cramento a Chriſto inſtituto ad quod ſa-
cramentũ neceſſaria eſt prius confeſſio ad-
huc ſi nõ fuiſſet a Chriſto datum preceptũ
de confeſſione facienda ecclſia non potu-
iſſet illam precipere. Si tertium membrum
teneatur ſcilicet ꝙ confeſſio non cadit niſi
ſub precepto eccleſie non poteſt faciliter i-
probari niſi quia vel eccleſia non attentaſ-
ſet tam arduum preceptum imponere om-
nibus chriſtianis niſi eſſet preceptum diui-
num vel quia non inuenitur vbi ab eccle-
ſia imponatur quin ante ſancti reputarent
hoc preceptum de cõfeſſione obligare/nã
ſi allegatur capitulum de peni. omnis vtri
uſq; ſexus illud eſt innocentij tertij quem
preceſſit auguſtinus pluſq̃ per octingen-
tos annos qui predicat confeſſionem val-
de eſſe neceſſariã/nichilominus durandus
ratione apparenti nititur probare ꝙ eccle-
ſia ex omni auctoritate ſibi data a Chriſto
non habet poteſtatem ſuper homines niſi
in ordine ad actus exteriores ita ꝙ eccleſia
non poteſt punire peccata ſecreta cordis/
quia ſunt relicta iudicio dei in ca. tua nos.
de ſymonia/exteriora iudicibus exteriori-
bus interiora vero deo ſunt reſeruanda/ er
go non poteſt eccleſia precipere ꝙ confite
atur peccatum cordis quod eſt ſecretũ/ &
iſta probatio videtur manifeſte conclude-
re ꝙ eccleſia non habet poteſtatem ſup pec
cata hominis niſi exteriora quia non habet
poteſtatem niſi ſuper illa que poſſũt ei ma
nifeſtari & illa ſunt exteriora/ergo non po
teſt eccleſia obligare hominẽ ad cõfitẽdũ

Mod' dicendi aliquorũ ꝙ cõfeſſio ē de precepto eccleſie.

Durãd' vult ꝙ eccleſia nõ potuit p̃cipere cõfiteri.

peccatũ qđ ē ſolũ interius. Quãtũ ad diffi
cultatem: vtrũ eccleſia poſſit punire ſecre
ta cordis: Habetur glo. in clemẽtina de he
reticis ꝙ poteſt ſecreta cordis punire ꝑ ſen
tentiam excõmunicatiõis. ſed doct. tenẽt
oppoſitum & concedunt omnes ꝙ nullã
habet auctoritatem niſi ſuper exteriora/ &
iſta ratio durandi videtur ſatis apparens
ꝙ nõ tenemur ſolo ꝓcepto humano eccle
ſie confiteri. Facit alias rationes/ quia ſi ſo
lo ꝓcepto humano eccleſie teneremur cõ-
fiteri/ ſequeretur ꝙ papa non obligaretur
ad confeſſionem quia par in parem nõ ha-
bet imperium. ¶ Panormitanus tenet ꝙ ꝓ

Panor.

ceptum de confeſſione eſt ſolum humanũ
& tenet cum opinione/ glo. in capitulo.
Omnis vtriuſ ꝗ ſexus. Item ſequitur ꝙ in-
fideles non tenerentur ad confeſſionem in
capitulo Gaudemus de diuortijs/ infidelis
nõ ſubicitur eccleſie/ ergo ſi tale preceptũ
ſit ſolum humanum non tenerentur confi
teri/ a fortiori ſi glo. dicit ꝙ græci non te-
nentur nec etiam infideles. Argumentum
ad probandum ꝙ infidelis nunꝗ obligaẗ
ad confitendum tempore quo manet infi-
delis ita ꝙ non peccat peccato omiſſionis
ſi non confiteatur. arguiẗ ſic/ nunꝗ infide
lis agit ꝯtra preceptum de confeſſione. Ita
ꝙ peccet nouo peccato ſi non confiteatur
ergo nunꝗ infidelis obligatur confiteri ꝑ
tempore quo eſt infidelis. Ideo ante baptiſ
mum nunꝗ poteſt ꝯtrauenire precepto ec-
cleſie ita ꝙ imputetur ei ad nouum pecca-
tum/ licet obligetur ad baptiſmum tamen
ante baptiſmum non obligatur ad precep
tum eccleſie. Item dato ꝙ infidelis eſſet in
periculo mortis nunꝗ peccaret per hoc ꝙ
nõ cõfitetur etiã habita oportunitate ſacer
dotis/ Patet: detur oppoſitũ ſcilicet ꝙ ſor-
tes infidelis peccet quia non confitetur.
Contra vel peccat per hoc ꝙ tenetur confi
teri de peccatis cõmiſſis ante baptiſma/ vel
quia tenetur baptiſari & habita oportuni
tate ſacerdotis peccaret duplici pctõ ſcili-
cet duplici omiſſione/ ꝗa omittit confiteri
& omittit baptiſari/ ergo peccaret duobus
peccatis diſtinctis/ non poteſt dici primũ
quia confeſſio nichil ei prodeſſet niſi bapti
ſatus eſſet. quia nullus ē capax alicuius ſa-
cramenti niſi fuerit baptiſatus. ergo infide
lis non peccat quia non confitetur niſi etiã
pro nunc teneatur baptiſari. Sed ꝙ non de
tur ſecundum/ patet/ bene ſequitur ſortes ꝑ
nunc tenetur baptiſari/ ergo ſi baptiſareẗ
non tenetur confiteri peccata ante baptiſ-
mum commiſſa & nunꝗ poſtea commit-
tet vt ſuppono. ergo nõ poteſt dari caſus i
quo ſortes infidelis peccet peccato omiſſi-
onis de non confitendo anteꝗ ſit baptiſa-
tus/ etiam per conſequens non poteſt age-
re contra preceptum de confeſſione anteꝗ
baptiſetur. quia habendo oportunitatē
baptiſandi ſufficit ei baptiſmus ſine confeſ
ſione/ ergo nunꝗ verũ eſt dicere ſortes eſt i
fidelis & peccat per hoc ꝙ non confitetur
Verum eſt ꝙ peccat quia non baptiſatur
quia tenetur ſemper baptiſari ſed ꝙ tenea-
tur ad confitendum non videtur michi di-
cendum. & ſic peccata perpetrata in infi
delitate non ſunt materia penitentie. Con-
tra: ergo preceptum de confeſſione non eſt
diuinum/ dico ꝙ ſunt aliqua precepta diui
na que obligant aliquem vt prelatum: vt ē
iſtud preceptũ. paſce oues meas. & nõ obli
gant omnes indifferenter. ideo non ſequi-
tur/ hoc preceptum non obligat omnes in
differenter/ ergo non eſt diuinum. Simili-
ter dico ꝙ eſt aliqđ diuinum preceptũ qđ
eſt a Chriſto inſtitutum/ vt ſunt precepta
de ſacramentis que regulariter non ſunt ex
preſſa in euangelio: ſed ex traditione apo
ſtolorum. Probabiliter ergo dicitur ꝙ
confeſſio non eſt de precepto pure huma-
no poſitiuo. Ex hoc tamen nõ ſequitur er-
go infidelis ſtante infidelitate obligaẗ ad
confeſſionem. Reſolutio ergo eſt ꝗntũ ad
duas primas propoſitiones circa queſtio-
nem qua querebatur quo iure obligamur
ad confeſſionem. Prima ꝙ non iure nature
quia in lege nature non vtebantur illa qua
vtimur/ nec in lege moſayca quia non erat
vocalis: ſed quedam proteſtatio per obla-

Preceptũ de confitẽdo eſt diuinum nec ſequatur ꝙ os obligant oẽs fideles et infideles

tiones qua proteſtabatur ſe in genere pec-
caſſe & non in ſpecie. & p hoc differt a con
feſſione legis euangelice. quia oportet pre
ſtari voce ſe peccaſſe certo genere peccati.
Secũda propoſitio fuit/ ꝙ cõfeſſio nõ erat
de iure pure humano. & ratione Durandi
hoc probatum eſt que eſt apparẽtiſſima in
ter oẽs ꝗuis Depalude dicat oppoſitũ. Seq
tur tertia propoſitio ꝗtum ad iſtum articu
lum: ꝙ obligamur iure non nature vt dicit
prima propoſitio/ nec iure humano vt di-
cit ſecunda: ergo iure diuino poſitiuo obli
gamur confiteri. quia nõ ſunt alia iura niſi
iſta tria. Circa hanc cõcluſionẽ videtur dif-
ficultas. vtrum illud ius diuinum ſit expli-
cite poſitum a Chriſto in euãgelio/ vel ex-
plicite poſitum in aliqua doctrina apoſto-
lorum vel alicuius apoſtoli. vel ſolum vo
cetenus a Chriſto dictum apoſtolis: & ab
ipſis apoſtolis ſucceſſoribus ſuis/ & tandẽ
nobis promulgatũ. nã tenemur ad multa
ex traditione eccleſiaſtica que eccleſia acce-
pit ab apoſtolis & ſucceſſoribus. & illa tã-
dem peruenerunt vſq ad nos. Si primum
poſſet dari eſſet multo conueniẽtius ꝙ eẽt
de iure diuino primo modo. & ad hoc in-
quirendum nõ oportet aſſumere quod di-
citur Matthei. xvj. Tibi dabo claues regni
celorum. quia ibi erat promiſſio de futuro
& non collatio de preſenti quia nõ dicit ti
bi do claues. ergo illud non ſufficit ad cre-
dendum ꝙ ſit preceptum expreſſum in euã
gelio contentum. & breuiter ſicut dicit do
ctor Si aliquis ſit paſſus erit iſte poſt reſur-
rectionem. Io. xx. Accipite ſpiritum ſanctũ
quorum remiſeritis remiſſa erunt: & quo-
rum retinueritis retenta erunt. Et arguitur
ſic/ ſicut arguũt doctores cõmuniter ꝙ cõ-
feſſio ſit de iure diuino. Nam ex illo paſſu
collata eſt apoſtolis poteſtas arbitrãdi ſeu
iudicandi non principaliter: ſed miniſteria
liter in peccatis. & iudicandi hominem eſſe
abſolutum vel non eſſe abſolutum a qui-
buſcunq peccatis. ſed ſic eſt ꝙ nullus po-
teſt bene arbitrari & iudicare de peccato ni
ſi ſit ei notum vel per teſtes vel per confeſ-
ſionem peccatorum. ergo eſt impoſita ne-
ceſſitas peccatoribus vt illis cõſtitutis apo
ſtolis & ſucceſſoribus detegerentur pecca-
ta. & iſta ratio ſe ſola non cõcludit licet be-
ne concludat ꝙ ſi peccator velit ſe ſubmit-
tere ꝙ ſacerdos habet poteſtatem arbitran
di & iudicãdi de peccato ſuo: ſed ratio nõ
concludit ꝙ imponatur neceſſitas pecca-
tori vt detegat ſua peccata ſacerdoti & iudi
cetur ab illo. nam ſequitur iſte habet pote-
ſtatem iudicandi. ergo illi ſuper quos ha-
bet auctoritatem habẽt neceſſitatem vt ab
iſto iudicentur. nam ex doctrina doctoris
ſunt quatuor que ex equo habent auctori-
tatem abſoluendi peccatorem parrochia-
num ſcilicet papa/ epiſcopus/ curatus/ &
penitentiarius. Vnde non ſequitur epiſco
pus habet poteſtatem arbitrandi & abſol-
uendi ſortem parrochianum huius eccleſie
parrochialis. ergo parrochianus habet ne
ceſſitatẽ vt iudicetur ab epiſcopo. cõſequẽ
tia nihil valet: quia poteſt accedere ad cura
tum/ nõ ſequitur eſt quibuſcunq ſacerdo-
tibus ex illo verbo tradita poteſtas arbitrã
di. ergo impoſita eſt peccatori neceſſitas ſe
ſubmittendi ſacerdoti. verũtamen arguit
Richardus ꝙ ſic dicens nunꝗ datur aucto-
ritas alicui arbitro niſi alicui vel aliquibus
imponatur neceſſitas vt iudicetur ab iſto
arbitro vel iudice: alias videretur nihil ha-
bere auctoritatis ſuper illum vel illos. dico
ꝙ rex poteſt in regno alicui cõmittere po-
teſtatem iudicandi ita ꝙ ſua iudicia tenebũ
tur ſi partes voluntarie coram ipſo velint
procedere ita ꝙ nullis partibus imponeret
rex necceſſitatem vt agant cauſas ſuas co-
ram illo nihilominus ſi ſubmitterẽt ſe illi
ſua ſententia erit valida. ergo iſta propo-
ſitio eſt falſa nulli datur auctoritas iudican
di niſi alicui imponatur neceſſitas ſubijciẽ
di illi: ſed iſta eſt vera nulli datur auctori-
tas iudicandi quin ſententia valeat ſi par-
tes ſe ſubmittant. Vnde differentia eſt in-
ter arbitrum & virũ prudentẽ iſto mõ/ qa
ſi a viro prudẽti petatur qd iuſtũ ſententia
ab eo lata non ligat: ſed ſi petatur ab arbi-

tro ſecundo modo. i. qui habet poteſtatē
iudicandi licet nullus habeat neceſſitatem
ſe ſubmitendi illi ſi petatur ab eo iuſtū ſen
tentia illius ligat. Sed ille rationes nō ꝯclu
dunt. Et ratio doctoris eſt ad probandū ꝙ
ex illo verbo quorūcunqꝫ remiſeritis non
imponitur neceſſitas niſi ſubmittamus nos
ſed bene poteſt probari ex illo paſſu & alio
ſcilicet diliges dominum & proximū ſicut
temetipſum. Et ſic arguitur/quilibet q pec
cat mortaliter perdit gratiam. & virtute hu
ius precepti Diliges proximū ſicut temetip
ſum: tenetur agere q̄tum poteſt ad recupan
dam gratiam: quia aliter non diligeret ſe ſi
cut debet. Tunc arguitur ſic: qlibet tenetur
agere q̄tum poteſt ad recuperādum gratiā
Sed ex illo paſſu quorū remiſeritis abſolu
tio ſacramentalis eſt inſtituta a Chriſto ad
recuperādam gratiā. ergo quilibet tenetur
poſt peccatū elaborare q̄tum poteſt vt con
ſequatur abſolutionē ſacramētalem/quod
non poteſt ſine confeſſione. Dices conceſ
ſo antecedēte: ſcilicet ꝙ quilibet tenetur ela
borare ad recupandam gratiā. & ꝙ abſolu
tio ſacramētalis eſt inſtituta ad recuperan
dam gratiā etiā hoc ꝯceditur. ergo tenetur
elaborare vt cōſequatur abſolutionē ſacra
mentalem a ſacerdote. negatur cōſequētia:
quia eſt aliud remediū ad recuperandū gra
tiam: ſed ſi aſſumeres minorem iſto modo.
ſed abſolutio ſacramētalis eſt mediū preci
ſum ad recupandā gratiā: tunc argumentū
concluderet: ſed dico ꝙ eſt aliud remediū/
ſcilicet cōtritio/& ſic argumentū ſolū pro
bat ꝙ tenetur conteri vel ꝯfiteri ſacramen
taliter. Aſſumit doctor aliā propoſitionē
ꝙ vtrūqꝫ iſtorū ſcilicet abſolutio ſacramen
talis & cōtritio eſt mediū ſufficiens ad recu
perandum gratiā: ſed abſolutio ſacramēta
lis eſt vnū mediū magis certū de recupatio
ne gratie q̄ cōtritio & magis facile. & ꝯtri
tio eſt mediū minus certū & difficilius. nā
poſſum eſſe certus ꝙ eūdo ad abſolutionē
ſacramentalem non pono obicem & ꝙ feci
quicquid potui vt illam reciperem: ſed nō
poſſum eſſe certus de cōtritione an fuerit ſa
tis intenſa & ſufficienter continuata que re
quirūtur ſecundum doc. ad hoc ꝙ remittat
peccatū: ſed quādo ſunt duo media debeo
capere certius & facilius: alias videor ꝯtēp
nere. Nam ſi ſint duo media acquirendi di
uitias vnū facilius & certius/ & aliud mul
tum incertū & difficile. ſi capio icertum &
difficile alio facili & certo ſpreto videor cō
tēpnere diuitias & pecunias. Ideo poſtq̄
ſunt duo remedia recuperande gratie/vnū
certum & facile ſcilicet cōfeſſio & abſolutio
ſacramentalis & aliud difficilius & icertius
ſcilicet ꝯtritio ſi dimittā certius videor con
tēpnere ipſam gratiā & per ꝯñs ex illis duo
bus quorum remiſeritis. & iſta ratione vi
detur ꝙ cōfeſſio eſt de neceſſitate facienda.
Vnde ſecūdum doct. vt recipiatur gratia ꝑ
abſolutionē ſacramentalē ſufficit ꝙ nō po
natur obex. & non reqritur cōtritio nec at
tritio: ſed ſufficit voluntaria ſacramēti ſu
ſceptio. Tamen ratio doct. nō eſt ſine diffi
cultate. quia tūc ſeqtur ꝙ q̄cito quis tenere
tur ꝯfiteri q̄ cito teneretur penitere ſi habe
at copiam ſacerdotis. Infero ergo ꝙ doct.
ex ratione ſua conſequenter debet concede
re illatum ſed hoc non tenent communi
ter doctores. qa regulariter poteſt differre
confeſſionem: ſed non concedunt ꝙ poſ
ſit differre contritionē. Patet ſic. ſortes pec
cator non tenetur penitere niſi ad recupan
dam gratiā deperditā nūc. i. ante paſcha &
tempus determinatū ab eccleſia vt ꝯfiteat
ſed ſic eſt ꝙ nūc hēt duo media ad recupe
randā grantiā vt aſſumit doct. habet cōtri
tionē & abſolutionē ſacramētalē vnū certū
q̄ eſt facile ad recupandā gratiā/ſcilicet cō
feſſionē & abſolutionē ſacramētalē alterū i
certū & difficile ad recupandā gratiā ſcilicet
cōtritionē ſaltē apud doc. q tenet ꝙ ad ſuf
ficiētē ꝯtritionē reqritur magna intētio. &
continuatio temporis. ergo ſortes ſi aſſu
mat mediū difficilius relicto faciliori vide
tur gratiā ſpernere. ergo peccator q̄cito te
netur penitere tenetur q̄cito confiteri ſi ha
beat copiam ſacerdotis. Item ſeqtur ꝙ qui
libet teneretur ſemp capere viā faciliorē ad

beatitudinem aſſequendam. & ſic tenetur ingredi religionē & ad opera conſilij: ſed hoc eſt falſum quia quilibet poteſt ſtare in preceptis dei: & nō obligatur ad conſilia.

❡ Quātum ad primum argumentū / Henricus concedit correlarium: puta ꝙ quācito peccator tenetur penitere tācito tenetur cōfiteri ſi habeat copiam ſacerdotis. & hoc ſi non expectet maiorem oportunitatem confitēdi: etiam dato ꝙ nō ſit in periculo mortis. Ratio huius ex doc. quia videretur cōtemnere ſi differat ꝯfeſſionem: ſed dicemus in ſequētibus pro quo tēpore obligatur.

❡ Quātum ad ſecundū illatū ꝙ quilibet viator tenetur arripere viam faciliorem ad cōſequendum beatitudinem. Hac occaſione querit Hēricus / vtrū duobus bonis ꝓpoſitis ſemp teneamur eligere maius & melius bonū: dicit ceteris paribus ꝙ hō peccat accipiendo minus bonum: puta ſi ſit equalis facultas. Facit argumētum de conſilijs & de preceptis & dicit ꝙ cetera non ſunt paria / quia maior labor eſt in cōſilijs. & ſic adhuc cōſequētia nihil valet penitus cū infertur / ſequeretur ex illa ratiōe ꝙ quilibet ſemper teneretur via faciliori elaborare ad conſequendum beatitudinem. dico ꝙ obſeruatio conſiliorum non eſt via certior ꝗ obſeruatio preceptorum. imo tenemur credere ꝙ ad beatitudinem ſufficit obſeruatio preceptorum: tamen dico ꝙ eſt facilius illi qui eſt in ſtatu cōſiliorum vt religioſis eſt facilius ſeruare precepta. ergo tenetur illam aſſumere / conſequētia non valet quia cetera nō ſunt paria. Dico preterea: ꝙ doctor nō vult dicere ꝙ ſua ratio concludat omnino Habemus ergo ex doctore / ꝙ non vnico paſſu ſacre ſcripture habemus preceptum de confeſſione. Secūdo habemus rationem ꝙ in iſtis duobus / quorum remiſeritis / & diliges teipſum includitur preceptum de confeſſione. ❡ Aliqui dicūt ꝙ preceptum de confeſſione continetur non in iſto verbo quorū remiſeritis: ſed in iſto quorū retinueritis. ita ꝙ ex illo verbo infertur neceſſitas confitendi. & ſic gloſant quorū retinueritis. i. non remiſeritis retenta ſunt in celo / id eſt nō ſunt remiſſa in celis. Nam bene ſequitur quorum peccata non remittuntur a preſbytero nō remittūtur apud deum: ſed homo tenetur laborare ꝙ remittantur ſua peccata. ergo tenetur confiteri illa: conſequentia eſt certa: ergo ex illo paſſu ita gloſādo vt dictum eſt imponitur neceſſitas confitendi. Dices / contritio remittit peccatum ergo preſbyter non remittit. ergo gloſa illa eſt falſa. & per conſequēs non poteſt ita gloſari. Cum arguitur per cōtritionem remiſſa ſunt peccata apud deum: & tū non ſunt remiſſa a preſbytero. diſtinguo: vel ꝙ nō ſunt remiſſa a preſbytero ſaltem in voto id eſt in propoſito ꝯtriti: & ſic nego. vel ꝙ nō ſunt remiſſa a preſbytero formaliter: verum eſt. & eſt ſimile ſicut dicit Chriſtus. Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c̄. ſupple / vel in re vel in voto vt propoſitum baptiſmi in voto vel in re. & poſt votum habita oportunitate rei tenetur ad rem: alias non teneretur ad votum hinc eſt ꝙ infidelis habita oportunitate poſt votum de baptiſando tenetur baptiſari. Ita dico ſimiliter quorum remiſeritis / vel in re realiter abſoluendo vel ſaltē in propoſito illius cui remittūtur. ergo ſi tenetur ad ꝓpoſitū tenet̄ ad rem ipſam habita oportunitate rei. & ſic ita gloſando facile videt̄ ꝙ preceptū de ꝯfeſſione habetur ī illo verbo quorū retinueritis. & hoc videtur multū mihi ꝓbabile ita gloſando. Doc. dicit ꝙ nō habet̄ ex doctria alicuius apoſtoli / nō ex Iacobo. qa non potuit obligare totā Chriſtianitatē: qa erat ſolum exiſtens hieroſolimis & nō ſūmus pōtifex Secūdo Iacobus nō dicit ꝯfitemini preſbytero: ſed alterutrū. & videt̄ loq de illa cōfeſſione de qua ꝯfitemur nos pc̄tōres ī genere: & ſic nō habetur ex illo ꝙ teneamur ꝯfiteri illa ꝯfeſſione de qua ē ſermo p̄ſens. Et ſi nō poteſt hoc fieri oportet venire ad tertiū. qa ſi nō habet̄ ex euāgelio vel ex doctrina alicuius apl̄i oportet dicere tertiū ꝙ preceptū datū ē vocetenus apl̄is a Chriſto & ab apl̄is vocetenus illis de ꝓmitiua eccleſia & ꝓpter

ad nos vſq; peruenit. ſicut ſunt multa precepta que non ſunt expreſſa in euangelio nec in doctrina apoſtolorum: ſed voce tenus data apoſtolis vſq; ad nos/ & maxime preceptũ de euchariſtia ſumẽda ſacramẽtaliter. Iuxta illud Ioã. vltimo. Multa quidẽ & alia ſigna fecit Ieſus que non ſunt ſcripta in libro hoc. Et aliqui dicunt ꝙ eodẽ modo poſſet dici de cõfeſſione: ſed primus modus ſcilicet quorũ retinueritis/ videtur michi probabilior & ſtare in illo modo.

De ſecundo articulo. &c.

IN ISTO ARTICVLO Inueſtigat ſi ſtando preciſe in iure diuino quid cõtineat illud ius diuinum. Vtrum includat preceptum de cõfeſſione: & nititur declarare de illo qui obligatur illo precepto ſcilicet qs/ ſecundo quid/ tertio cui/ quarto qualiter. Vnde in illo precepto includitur quis obligetur: ſcilicet adultus habens vſum ratiõis alicuius peccati mortalis ſibi conſcius. & p adultum non intelligo habentem tantam vel tantam etatem. quia aliquando in multis malicia ſupplet etatem. Vnde fatui a natura nũq̃ ſunt adulti: ſed capit adultus pro illo qui ſcit diſcernere inter bonum & malum: & qui poteſt reſpõdere ad interrogata ſibi facta. Secundo in illo precepto includitur quid: ſcilicet mortale. quia veniale iure diuino non tenemur confiteri: cũ non ponat hominem extra nauem eccleſie/ que eſt charitas ſeu gratia. quia per eam quis ſaluatur. ſed per veniale nullus perdit gratiã. ergo nullus per illud conſtituitur extra nauem eccleſie. & penitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium: ergo pro veniali nullus tenetur confiteri ſaltem iure diuino (ſecus eſſet de illo qui in toto anno non commiſit aliquod mortale/ videtur ꝙ iure eccleſie teneatur confiteri in paſchate ſua venialia) nichilominus ſi de veniali dubitat vel habet conſcientiam ꝙ ſit mortale propter dubium debet confiteri tanq̃ de mortali/ ſed quando ſcit ꝙ eſt ſolum veniale iure diuino nunq̃ tenetur cõfiteri: ſed ſolum mortale vel illud quod credit vel adminus dubitat eſſe mortale. Dicit: tenetur confiteri quodlibet mortale. quia vnum confiteri & aliud tacere eſt ſe ſimulare bonum & ad hypocriſim tendere & ſemper venia fruſtrari: ad quam credit perfruſta peruenire. Dicit Auguſtinus. ergo quodlibet mortale cuius eſt conſcius tenetur iure diuino confiteri. Circa hoc mouẽtur difficultates. Prima dicis ꝙ tenetur quodlibet confiteri de quo eſt conſcius. Contra/ ergo adultus qui baptiſatur & ponit obicẽ non effectui baptiſmi: ſed remiſſioni peccatorum cõmiſſorum ante baptiſmum teneretur poſtea confiteri illa quia eſt cõſcius illorum: & non ſunt ei dimiſſa per baptiſmum. Secũda difficultas eſt vtrum aliquis irretitus pluribus peccatis de quibus non eſt abſolutus ſacramentaliter poſſit abſolui ſacramentaliter de aliquibus & nõ de omnibus: & iſta difficultas eſt de illo qui habet caſus reſeruatos & non reſeruatos/ tenetur vni ſcilicet curato ſuo cõfiteri caſus nõ reſeruatos. & alteri puta epiſcopo vel penitentiario caſus reſeruatos. ergo ad veram confeſſionem & ſacramentalem abſolutionem nõ requiritur ꝙ confiteatur vni ſingula mortalia cuius eſt conſcius. ergo hoc non eſt neceſſarium confiteri ſingula mortalia cuius eſt ꝯſcius. Tertia difficultas quare debet omnia cõfiteri/ de qua eſt altercatio inter Thomam & Durandũ & De palude. Quarta difficultas/ vtrum quis poſſit obligari ad iterum confitendum peccatata prius ſacramẽtaliter cõfeſſa & dimiſſa: Q̃tum ad primam difficultatem ſit fortes qui ponit obicem in baptiſmate remiſſioni peccatorum / quia vel peccat actualiter vel habet complacentiam in peccato preterito/ vel quia proponit in futurum peccare poſt baptiſmum eſt conſcius illorum: & tamen non tenetur confiteri. vt dicunt doctores in quarta diſtinctione huius quarti. & hoc idem tenet doctor expreſſe ibidem: & eſt argumentum fortiſſimum ad probãdum ꝙ non ſit preceptum iuris diuini confiteri peccata quorum quis eſt conſcius. quia nõ tenetur ꝯfiteri ꝯmiſſa

Mouent quatuor difficultates
Prima.
Secũda.
Tertia.
Quarta.
Solutio prime difficultatis.

ante baptiſmū ga nō erat de foro eccleſie.
Et pro difficultate iquiro quod ē obiectū
ſacramētalis abſolutionis & cōfeſſionis te
nendo opinionē doc. ꝙ nō poteſt abſolu
tio ſuper eadem peccata preciſe habere dua
bus vicibus ſuū effectum vt ſequēti queſtio
ne dicetur quero qd eſt obiectū: vel eſt pec
catum non remiſſum. vel eſt peccatū nō re
miſſū ſacramentaliter: id eſt peccatū non re
miſſum ꝑ abſolutionē ſacramētalem. Si di
catur ꝙ eſt peccatū remiſſū: ergo ꝯtritus nō
poteſt abſolui ſacramentaliter. ga ſunt oīa
ei remiſſa. Si dicas ꝙ eſt peccatū nō remiſſū
ſacramētaliter: ergo infero cū peccatū iſtius
qui ſumpſit baptiſmū qui īpediuit gratiam
cū non ſint ſua peccata dimiſſa ſacramenta
liter teneretur confiteri de peccatis ante ba
ptiſmum commiſſis. Infero etiam ſecundo
ꝙ qui fecerit ſufficientē indaginē & nō re
cordatur vnius peccati ꝯmiſſi/ & nō habet
diſplicentiā ſufficientē ad remiſſionē pecca
torū ꝯfitetur tñ ea quorū recordaſ ꝯfeſſiōe
ſacramētali/ abſoluitur ab oblitis ſacramen
taliter. ergo ſi recordetur poſtea de oblitis
non tenetur ꝯfiteri ga eſt abſolutus vi abſo
lutiōis ſacramētalis ab illlo pctō oblito &
nō vi ꝯtritionis: ga nō erat ſufficiēs. Videſ
ergo difficile videre qđ eſt obiectū ꝓciſū ab
ſolutionis ſacramētalis ſuppoſito ꝙ nō ha
beat duabus vicibus ſuū effectū ſuꝑ eadem
peccata. ¶ Qt tū ad hoc nō audeo eſſe pri
mus inuētor opinionis noue/ dicere ꝙ te
netur ꝯfiteri peccata ante baptiſmū ꝯmiſſa:
ſi poſuerit obicē. & eſt appentia ex alia ra
tione: etiā ꝗuis ſint remiſſa per baptiſmum
Nam dicit doctor de baptiſmo innoſcētis/
ꝙ promulgato precepto de baptiſmo tene
tur baptiſari/ etiā ꝗuis fuiſſet ei remiſſū ori
ginale ꝑ circuncīſionē nō obſtāte ꝙ erat ei
remiſſum ꝑ ſacramentū circūciſionis teneſ
baptiſari & ſumere ſacramentū inſtitutū in
remediū peccati origialis. ergo ſimilr ꝗuis
pctā ante ꝓmulgationē precepti ſacramēti
cōfeſſionis fuiſſent remiſſa etiā ſacramētali
ter. apparet ꝙ ex vi ꝓcepti fuiſſet obligatus
ad confeſſionē dato ꝙ fuiſſent ei remiſſa ſa
cramētaliter prius. Sed iſta ratio pōt ſolui/
quia ſuſcipere tenebātur baptiſma circūciſi
poſt ſufficientē ꝓmulgationem vt eēnt de
corpore eccleſie & nō ad remiſſionē pecca
ti. Vñ nullus eſt de corpore eccleſie niſi per
characterē baptiſmalē. Sed ad difficultaē di
co cū doct. ꝙ nō tenetur ꝯfiteri peccata an
te baptiſmū ꝯmiſſa. Et cū infertur: ergo nō
quilibet cōſcius de mortali etiā baptiſatus
tenetur ꝯfiteri. Dico ꝙ qlibet baptiſatus cō
ſcius mortalis pctī ꝯmiſſi poſt baptiſmū te
netur illud ꝯfiteri: ſed ſi ſit ꝯmiſſum a ſe an
te baptiſmum nō tenetur ꝯfiteri: quia in ba
ptiſmate ſi nō remittitur peccatū ꝯmiſſum
ante baptiſma, tñ imprimiſ character i quo
eſt virtus nō reſpectu pctōrū ſequentiū/ ſed
preteritorū & precedētium. ſed pro ſequē
ti de neceſſitate reqritur penitētia / & iuncta
penitentia caracter habet ſuū effectum reſpe
ctu peccatorū precedentiū & penitentia re
ſpectu ſequentiū & cōmiſſorū poſt baptiſ
mum. & ſimul remittūtur oīa: ſed a diuerſis
cauſis vna virtute baptiſmi cuius virtus re
manet i charactere & virtute cuius remittū
tur. & ex hoc videtur ſequi ꝯtra doct. in iſta
queſtione ꝙ infideles non obligantur ad
preceptū ꝯfeſſionis. quia non obligantur
de commiſſis in infidelitate: nec etiā tenen
tur ꝯfiteri in infidelitate: nec qñ ſunt fideles
Nam nullus eſt adhuc obligatus ad cōfeſ
ſionem de peccatis futuris que ꝯmittet. er
go nullo modo obligatur infidelis. Ideo
nunꝗ infidelis omittit quia nō confitetur.
Ad ſecundam difficultatē ſit ſortes habens
diuerſa peccata & reſeruata & non reſerua
ta confitēdo partem curato & partem epi
ſcopo dimidiat confeſſionem. ergo nō eſt
de ratione confeſſionis ſacramentalis ꝙ cō
fiteatur vni & abſoluatur ab omnibus.
Hic tangitur difficillima queſtio inter do
ctores & vix enodata de iſtis caſibus reſer
uatis. De iſta Durandus multa dicit nichil
reſoluendo in fine. Capiam opinionem
Henrici in primo quolibeto queſtione vi
geſimanona que videtur multum apparēs
Pro cuius declaratione notandū ꝙ abſolu

Null9 te net ꝯfiteri pctā ante baptiſmū ꝯmiſſa.

Infideles non omittunt nō ꝯfitendo.

Solutio ſcđe diffi cultātis.

tio ſacramẽtalis habet tres effectus. Primus effectus ſecundũ doct. eſt remittere peccata. nam per abſolutionẽ ſacramẽtalẽ remittũtur pecca quo ad reatum qñ nõ preceſſit niſi attritio. Secũdus effectus eſt remitere partem ſatiſfactionis adhuc debite. qa ante abſolutionẽ ſacramẽtalẽ qñ ſunt remiſſa peccata remanet obligatio ad penam tẽporalẽ & vi abſolutionis ſacramẽtalis remittitur pars illius pene debite. Tertius effectus eſt recõciliatio eccleſie: nã per quodlibet mortale homo eſt ſepatus ab eccleſia q̃tũ ad ſuſceptionẽ ſacramẽti ita ꝙ nõ licet accedere ad q̃dcũq; ſacramentũ niſi tale pc̃m ſit ei remiſſum/& adhuc nõ ſufficit ꝙ ſit per cõtritionẽ remiſſum: ſed requiritur ꝙ per abſolutionem ſacramentalẽ ſi poſſit haberi copia ſacerdotis q̃uis homo per cõtritionẽ ſit reconciliatus deo nõ tamen eſt reconciliatus eccleſie ꝙ poſſit licite accedere ad ſacramentum: ſed reqritur reconciliatio eccleſie pab ſolutionem ſacramentalẽ. hoc ſuppoſito. Dico primo: ꝙ abſolutio ſacramẽtalis non poteſt dimidiari quãtum ad primum effectum. Dico ſecundo: ꝙ quãtum ad ſecundum & tertium effectũ eſt pbabile ꝙ poteſt dimidiari. Tertio dico: ꝙ q̃tum ad ſcdm & tertiũ effectũ: prima nihil agit niſi in ratihabitione de ſecũda ſuſcipiẽda. Quod autem q̃tum ad primũ effectũ nõ poſſit dimidiari ratio eſt/ nunq̃ poteſt de lege remitti vnũ mortale quo ad culpã quin remittãtur ſingula. qa nõ poteſt remitti vnũ quin infundatur gratia. ergo ĩplicat ꝙ ſacramẽtalis abſolutio habeat ſuũ effectũ primum ſup aliquod peccatũ quin habeat ſuper ſingula.

¶ Q̃tum ad ſcdm ſortes eſt irretitus caſibus reſeruatis & nõ reſeruatis/ ſortes eſt ſolum attritus & nõ habet ſufficientẽ ꝯtritionem ad remittendũ ſua peccata quo ad deũ abſolutio q̃ datur a curato eſt ſacramẽtalis & habet primũ effectũ integre & mediate talis abſoluitur ab oĩbus tã reſeruatis q̃ nõ reſeruatis: & recõciliatur deo & nunq̃ reſeruantur q̃tum ad abſolutionẽ culpe: ſed ſolum ad taxationem pene vel recõciliationẽ eccleſie. nam implicat ꝯtradictionẽ de lege ꝙ abſolutio ſacramẽtalis habeat primum ſuum effectũ ſuper quedã peccata: & nõ habeat ſuper oĩa/ imo oblitus inuincibiliter alicuius peccati & nõ confeſſus dato ꝙ ſolum habeat attritionẽ remittitur etiã peccatum oblitũ: & eſt argumẽtum ꝯtra doct. ꝙ pc̃m nõ remiſſum ſacramentaliter nõ eſt obiectũ adequatũ confeſſionis/ qa tenetur iterũ ſi recordetur illud ꝯfiteri. Vltra dico q̃tum ad duos alios effectus ſcilicet remiſſionem pene tẽporalis & reconciliationẽ eccleſie põt partiri. De remiſſione pene videt̃ probabile/ & ſit Sortes a pluribus abſolutus poteſt ſatiſfacere de pena debita peccato ſupbie nõ ſatiſfaciendo de pena debita auaricie. ſtat ergo ꝙ faciat vnũ non faciẽdo aliud. Cũ ergo ſortes per opa ſatiſfactoria poteſt ſatiſfacere & ſoluere debitũ vnius pene & nõ alterius. ideo videtur ꝙ nõ implicat virtute ſacramẽtalis abſolutiõis ꝙ remittat̃ debitũ vnius & nõ debitũ alterius. Iõ dicit Henricus ꝙ virtute ſacramẽti abſolutõnis curatus remittit aliqd de pena tẽporali que debetur peccatis q̃ nõ ſunt reſeruata: & nihil remittit de pena tẽporali que debetur peccatis reſeruatis: & hoc eſt probabile.

¶ Q̃tum ad tertiũ: effectum q̃uis ſit deo reconciliatus nõ tamẽ eſt eccleſie: quia nõ eſt capax ſacramenti imo prohibetur iure diuino. & per ſacramentũ recõciliatur eccleſie. i. ſit capax. Et dicit Hẽricus qñ aliquis eſt ex duabus cauſis incapax: põt liberari ab vna manente altera vt aliq̃s eſt excõmunicatus ad duas inſtantias: q̃uis nõ ſit in mortali eſt incapax ſacramentorum quouſq; ſit abſolutus ab illis poteſt tñ abſolui ab vna & nõ ab altera. Ideo tũc eſt ĩcapax ratione vnius & non ratione alterius. ideo dicit poſt q̃ eſt abſolutus a curato ratione caſuum non reſeruatorum non eſt incapax ratione caſuũ non reſeruatorum: ſed ratione reſeruatorũ eſt incapax. Secundus modus eſt ꝙ quantum ad iſtos duos effectus vltimos ſcilicet ad remiſſionẽ pene tẽporalis & recõciliationẽ eccleſie pria abſolutio nihil agit niſi in

ratihabitatione de ſecunda.i. prima abſolutio quando fit nihil agit.i.nihil remittit de pena temporali/ſimiliter non reconciliat eccleſie:ſed ſecunda poſtq̄ ſumitur in virtute ꝓpria & virtute prie ꝓcedētis agit & remiſſionem alicuius pene temporalis debite pene peccatorū:& ratione ſingulorū. datur ſimile quādo ſortes ſuſcipit baptiſmū/ & ponit obicem non remittuntur ei peccata preterita/poſtea penitet de obice poſito.iſta penitentia agit remiſſionem ſingulorum peccatorum nō virtute propria: ſed virtute baptiſmi & effectus prius ſuſcepti. ita ſortes habēs reſeruata & nō reſeruata cōfitetur oīa ꝓprio curato/abſoluitur a nō reſeruatis.prima abſolutio nō reconciliauit eum eccleſie ratione cuiuſcūq; peccati remiſſi(remittitur ſemp pc̄ῡ quo ad culpā)ſed ſecūda in virtute ſua ꝓpria & virtute precedētis recōciliauit ipſum eccleſie ratione ſingulorum.& cū hoc aliqd remiſit de pena debita ſimul/& vtraq; opinio eſt probabilis/iō tenet̄ ſingula ꝯfiteri.Reſolutio ergo eſt ꝙ abſolutio ſacramētalis poteſt habere virtutē ſup reſeruatos & nō reſeruatos.verum eſt q̄tum ad primū eius effectū:ſed q̄tū ad duos alios effectus ſunt due opiniones.

¶Quantum ad tertium:que eſt ratio quare oportet confiteri ſingula peccata? Dico ꝙ eſt preceptum diuinum.Doc.dant multas congruētias/ſicut ſe habet medicus corporalis in ordine ad morbos corpales/ſic medicus ſpiritualis in ordine ad ſpirituales que ſunt peccata.nā ſi qs laboret duobus morbis debet detegere oēs medico corporali. Simili modo ſi qs laboret duobus morbis ſpiritualibus.i.peccatis debet oēs detegere medico ſpirituali.i.confeſſori.Sed Durandus dicit ꝙ iſta ratio nichil valet.quia gratia nulli nocet morbo ſpirituali quo ad ſanationem.ideo non eſt ſimile ſicut de medicina corporali que nocet vni morbo:& prodeſt pro altero: ideo dat aliā rationem que talis eſt.cōfeſſio eſt ſignū cōtritionis: ergo debet eſſe correſpōdētia inter ꝯtritionem & cōfeſſionē/ſed nunq̄ valet cōtritio niſi ſit de oībus.ergo ſimiliter ꝯfeſſio non debet ualere niſi ſit de oibus. ¶De palude dicit ꝙ iſta ratio nō magis valet q̄ alia/qa ſatiſfactio eſt ita valida ſicut cōfeſſio:ſed ſatiſfactio poteſt dimidiari.igitur.Ideo nititur de palude dare rationē efficatiorē q̄ eſt hec/deus nunq̄ abſoluit a pc̄ō quin abſoluat a quolibet mortali.quia ipiū eſt a deo dimidiā ſperare veniā: ſed ſacerdos abſoluit vt miniſter dei.ergo debet ſe ꝯformare in abſoluendo ipſi deo.ſi deus igitur abſoluit ab omnibus nūq̄ ſacerdos abſoluit niſi abſoluat ab omnibus: & non poteſt abſoluere niſi a confeſſis.ergo omnia debent confiteri.Sed dico ꝙ nulla illarum ē efficax & euidenter cōcludens oppoſitum.quare videt̄ mihi ꝙ precipua ratio eſt preceptum diuinum. ¶Nec ſolum peccata.

¶VISUM EST DE Precepto ꝯfeſſionis ſtando preciſe in iure diuio quid includat/ q̄tum ad duo:ſcilicet q̄tum ad perſonā que obligatur ꝯfiteri.Secundo de peccatis mortalibus & omnia vni & c̄. Viſum eſt etiam de caſibus reſeruatis.Tertio propter quam cauſam ſunt ſingula vni ꝯfitenda.Erat etiā queſtio mota vtrum poſſit quis pluries cōfiteri eadem peccata:ſed qa doc.de hoc facit mētionē ī vno ſequēti argumento.& ibidē tractabitur. Iam cōſter oſtēdit ꝙ nō ſolum peccata ſunt ꝯfitenda:ſed etiā circunſtantie ſunt confitēde/notāter pc̄ā aggrauantes.Et pro iſta materia ſupponendum eſt ꝙ circunſtātiarū/alie aggrauāt/alie vero nō.Aggrauantiū quedā trahūt in aliud genus peccati ſcd̄m denoīatione ſpecialem Alie vero nō trahunt. Non attrahentium quedā alleuiāt/quedā ſunt impertinentes. Exemplū de attrahentibus in aliud genus peccati & de aggrauātibus.vt q cognouit vxorē alterius vel ſc̄imonialē/hoc trahit ī aliud genus pc̄i ſcilicet adulterij vel ſacrilegij.ſimiliter ꝙ ſit ꝯſanguinea trahit in ſpeciē inceſtus ſiue in aliud genus.& capit hic genus pro ſpecie.Similiter capere alienū in loco ſacro trahit in ſacrilegium. Exēplum ſcd̄arū ſcilicet q̄ aggrauāt ſed nō trahūt in

De circū ſtantijs.

aliud genus peccati vt ꝙ aliqs furatur multum vel paruum ſiue paucum illud aggrauat/eſt tamen ſimplex furtum dato ꝙ quis multum furetur. Similiter ſtatus perſone aliquando aggrauat ꝗuis nõ mutet in aliã ſpeciem peccati. vt ꝙ ſit homo prudens & doctus dũmodo non ſit preſbyter vel non vouerit caſtitatem cognoſcendo ſolutam eſt ſimplex fornicatio/nihilominus eſt grauius peccatum ꝙ̃ ſi non eſſet talis. Et iſte que aggrauant & non mutant ſpeciem duplices ſunt/quedam ponũt in numerũ. alie vero non ponunt in numerum .i. que faciunt numerum peccatorum maiorẽ vt iteratio actus eiuſdem in ſpecie: vt pluries ſimpliciter fornari nõ trahit in aliam ſpeciem a ſimplici fornicatione ſed tamen ponit in numerum peccatorum. quia facit maiorem numerũ. Alie nõ ponũt in numerũ vt ſimpliciter fornicari ſemel: ſed maiori voluntate & libidine hoc aggrauat: ſed nõ facit numerum. Non aggrauantium aliqua alleuiant vt maior temptatio vel ignorãtia. Alie nec aggrauant nec alleuiant: ſed ſe habẽt impertinenter. vt ꝙ mulier cum qua rem habuiſſet: ſit berta vel ioanna longa vel breuis. Iſtis ſuppoſitis eſt difficultas inter doctores que ſunt neceſſario confitende. Dicitur primo ꝙ alleuiãtes & impertinẽtes nõ ſunt neceſſario cõfitende niſi cõfeſſor ſciſcitetur. Item oẽs doc. dicunt ꝙ oẽs circũſtantie que variãt genus ſiue mutãt ſpeciẽ & trahunt in aliud genus peccati ſeu mutãt & trahũt in aliã denominatiõnẽ ſunt neceſſario confitende: & iſta ſunt certa apud oẽs doctores/ videlicet nõ oportet confiteri imptinentes. Secũdo nõ oportet ꝯfiteri alleuiãtes: ſed oportet de neceſſitate confiteri aggrauantes mutantes genus aut denominationem. Quarto oportet neceſſario cõfiteri aggrauãtes ponẽtes in numerũ/ puta reiteractationẽ ꝗuis nõ mutẽt ſpeciẽ. oportet confiteri quotiẽs etiam in eadem ſpecie/ & hoc ſi habeat certitudinem vel probabilitatem de quotiens/ſi non oportet attingere propinquitatem numeri. Iſta ſunt certa inter doct. Sed de alijs circũſtãtijs ꝗ aggrauãt nec ponũt in numerũ nec variãt ſpẽm difficultas eſt/vtrũ ſint ꝯfitẽde/puta vtrũ ſit neceſſe ꝯfiteri ꝙ erat parua vel maior tẽptatio vel ꝙ preuenit tẽptationem vel cũ magno conatu & magna libidine/ vel vtrum iſta poſſint taceri. Similiter an neceſſario ſit cõfitendum in furto magnũ vel paucum ablatum que nõ mutant ſpeciẽ: & pono vtrũq ablatum mortale: habemus quid certum & quid dubium. Cõiter dicitur ꝙ niſi mutent ſpeciem/aut ponant in numerũ/ non ſunt neceſſario confitende niſi ad interrogationem ſacerdotis: ſed expediẽs eſſet ꝙ ꝯfiterẽtur. & illius ſententie videtur eſſe Auguſt. ꝙ ſunt neceſſario ꝯfitende cõſideret tẽptationem. quia magis peccat cognoſcens turpem ꝙ̃ pulchram propter minorẽ temptationem. Dubium ergo eſt de vltimis: vtrũ tales que non variant ſpeciẽ nec ponunt in numerũ: ſed ſolum aggrauant in eadẽ ſpecie & in eodem actu peccati ſint neceſſario confitẽde: maior pars doctorũ dicũt ꝙ nõ

¶ Circa hãc materiã ſunt difficultates vtrũ circunſtantia feſti neceſſario ſit confitenda: vt puta ꝙ peccatum eſt die dominico vel alio feſto perpetratũ. Iacobita generalis miniſter ordinis in ſuo tractatu nititur probare ꝙ non: quia nõ prohibetur ſpeciali prohibitione ceſſare a peccato in die feſto: ſed ceſſare ab operibus ſeruilibus. Alie difficultates. Si quis non poſſit confiteri circunſtantias mutantes ſpeciem ſine reuelatione peccati proximi. Vtrũ tunc ſint neceſſario confitende vel omittende. vt ſortes cognouit ſororẽ propriam & non poteſt habere copiam alterius ſacerdotis cui poſſit confiteri niſi illius qui cognouit ſortẽ & ſcit illũ habere vnicã ſororẽ preciſe/nõ poteſt ꝯfiteri illam circunſtantiã quin reuelet peccatum ſecretum ſororis: vtrũ teneatur illã cõfiteri: Dico ꝙ ſic. vnde dicit de Gandauo i tertio quoli. q. xxiij. duas ppoſitiones. prima/nũꝗ pctm pximi ẽ reuelãdũ in ꝯfeſſiõe directe. Scdã ppõ. Eſt aliqñ reuelãdũ indirecte puta p ꝯfeſſionẽ propriam & directã

Peccatũ primi aliq̃n indirecte eſt per confeſſionẽ reuelãdum.

in tali caſu dicit ꝙ neceſſario non obſtan-te reuelatione indirecte peccatum proximi tenetur confiteri. Sed pono caſum ꝙ ſortes cognouerit vxorem preſbyteri ſicut in grecia vbi ſacerdotes ſunt vxorati vel co-gnouerit vnicam ſororẽ curati que ſit ſua conſanguinea vel ſit filia eius preſbiteri cu-rati ſortes commiſit inceſtum cum illa ſi cõ-fiteatur illã circũſtantiã dabit occaſionẽ ſa-cerdoti interficiendi ſuam vxorem vel per-petuo odiendi ſed arguit ꝙ oporteat con-fiteri illam quia confiteri circunſtantias aggrauantes eſt de neceſſitate vite & pre-cepto diuino. ergo non ſunt omittende p-pter ſcandalũ nec phariſeorum nec puſillo-rum. nam communiter dicitur ꝙ illa q̃ ſũt de neceſſitate vite non ſunt omittẽda pro-pter ſcandalum. Ad hoc altiſſiodorenſis: dicit ꝙ non. & ita eſt non tenetur confiteri in illo caſu/ ſed tenetur in genere dicere cõ-miſſi peccatum luxurie & non declarare in ſpecie. Et ad argumentum confiteri tales ẽ de neceſſitate vite quia eſt de precepto dei Dico ꝙ non eſt de primaria veritate vite quia non eſt de lege nature. ſed nõ ſcanda-liſare fratrem ẽ de prima veritate vite. ideo ratione ſcandali efficitur non de precepto Sed eſt alius caſus in quo eſt difficultas ma-ior/ ſit ſortes preſbyter habens vnicam ſo-rorem commiſit inceſtum cum ea & crede-bat eam eſſe ſuam concubinam ſcit poſtea commiſiſſe cum ſorore ſua per cõfeſſionẽ eius & preſbyter cuius habet copiam ſcit il-lum non habere niſi illam ſororem. vtrum tunc teneatur confiteri illam circunſtantiã que mutat in aliam ſpeciem: apparet ꝙ nõ quia confitendo reuelaret cõfeſſionem ſo-roris nam reuelare confeſſionem nichil a-liud eſt quam directe vel idirecte voce vel ſigno ſignificare aliquẽ certo peccato pec-caſſe ſed ſortes in tali caſu denotat ſororem peccaſſe & non ſcit alia via q̃ per confeſſio-nẽ. Talis caſus habet difficultatẽ quia nũq̃ licet reuelare confeſſionem Dico ꝙ non te-netur confiteri illam circunſtantiã & obli-gatur non detegere illã. Cõſequenter po-nit doct. ꝙ illud preceptũ includit cui. q3 ſacerdoti habenti poteſtatem. Ille enim in eccleſia habet ſolus auctoritatem ligãdi & ſoluendi. an autem omnes ſacerdotes habe-ant poteſtatem ſoluendi & ligandi tracta-bitur infra. Habemus ergo ꝙ illud precep-tum includit perſonã que tenetur cõfiteri/ quia adultus & conſcius peccati morta-lis/ & qd. i. quodlibet mortale & circunſtã-tias in aliam ſpeciem trahentes & ponẽtes in numerum. De aggrauãtibus non ponẽ-tibus in numerum aliqui dicunt ꝙ ſic aliq ꝙ non. Etiam illud preceptum icludit quã-do: videlicet quãdo eſt periculum mortis: vel quando oportet ſuſcipere ſacramentũ aliquod/ & ponitur ratio quia quando eſt periculum mortis vel neceſſitatis ſacramen-ti ſuſcipiendi vel quando non expectatur maior oportunitas. Sed circa hic ponitur caſus ꝙ ſit ſortes in periculo mortis conſti-tutus nõ habens copiam ſacerdotis ꝑterẽ qui eſt exconmuicatus vtrum ſortes tene-atur illi peccatum confiteri: Et eſt difficul-tas inter duos doctores qui ꝯtrariant i hoc caſu. Iacobus de viterbio i prio quolibeto q. xviii. diſtinguit/ vel preſbyter cuius ha-bet copiam eſt excommunicatus maiori ex-communicatione vel minori. Si maiori nõ tenetur ei confiteri/ & adducit duas ratio-nes quarum prima eſt/ nũq̃ eſt malum faci-endum vt inde eueniat bonum nec eſt illi-citum committendum propter quodcũq3 bonum quod ſperatur ſubſequuturũ: ſed participare cum excommunicatis in ſacra-mentis eſt ſemper mortale. Igitur propter bonum confeſſionis quod ſperatur non eſt participandum cũ illo. Forte dices/ ali-quis poteſt participare cum excommuni-cato propter bonum ſpirituale ipſius ex-communicati/ puta admonendo eũ de ſua ſalute. ergo a fortiori licebit participare p-pter bonum ſpirituale ipſius participãtis quia teneor magis procurare bonum meũ q̃ excommunicati. prop terea dat aliam ra-tionem. quia prima non cõcludit. talis ex-communicatus non habet poteſtatem tũc

Utrũ aliquis poſſit cõfiteri excommũicato.

Iacobus de viterbio.

vtendi clauibus.ergo nullum bonum ide id eſt participando cum eo conſequitur alteri ei confitendo.Item omnia ſacramenta ſunt ſuſcipienda in vnitate eccleſie ſed talis excommunicatus eſt diuiſus ab eccleſia. Ideo nullū ſacramentū pōt ꝯferre excepto baptiſmo i neceſſitate.Si aūt talis ſit excōcommunicatus minori excommunicatione licet ſit ſeparatus a ſuſceptione ſacramētorum non eſt tamen ſeparatus a collatione ipſorum/& non habetur quin poſſit cōferre precipue in neceſſitate.ergo ſortes in tali caſu licite poteſt ab eo recipere ſacramētum:& iſta eſt reſolutio illius docto.ꝙ ſi ſit excommunicatus maiori alter non debet confiteri ei nec poteſt/ſi autem minori tenetur.Alius eſt doct.ꝯtrarius ſcilicet De palude.xxiiij.diſtinctione quarti.q.v.ca.ij.dicit ꝙ tenetur ei confiteri & poteſt abſoluere quāuis ſit excommunicatus maiori excommunicatione, quod bene credo. Immo quod plus eſt/ſi ſint duo preſbyteri in extrema neceſſitate conſtituti & vterꝗ ſit excommunicatus vterꝗ alterum poteſt abſoluere/&ab excommunicatione& a peccato.Ratio eius eſt/i iure humano parificantur adinuicem neceſſitas & ignorantia/cum neceſſitas nulli legi poſitiue ſubiciatur, licet bene diuine/& ignorantia inuincibilis excuſat ab vtraꝗ lege ſcilicet diuina & humana:licet non a lege nature. ſed ſic eſt ꝙ abſolutus ab excommunicato qui ignoratur excommunicatus realiter ē abſolutus.ergo etiam ſi ſit neceſſitas ita ꝙ nō poſſit haberi copia alterius videtur abſolutus.vnde quantum ad minorē, De palude in diſtinctione preſenti.q.v.articulo ſecundo ad longum allegat quinque opiniones& reſoluit ſe ꝙ abſolutus ab excōmunicato realiter eſt abſolutus & ſi poſteā innotuerit ei ꝙ erat excommunicatus tēpore abſolutionis nō tenetur reiterare cōfeſſionem.patet/ſententia lata ab excommunicato ſecreto tenet:ca.ad probandum de ſententia & re iudicata dicitur ꝙ ſentēſia quedam erat irritāda propterea ꝙ vnus

De palude.

Argumētū mulſū apparēs

iudicū erat publice excōmunicatus/ergo per argumentum a contrario ſenſu ſi ſecrete eſt excommunicatus non minus ſententia lata tenebit.& in foro exteriori eſt valida & ſi excommunicat realiter alter eſt excommunicatus/ergo a fortiori abſolutio ab illo qui ignoratur excommunicatus valebit.& iſta reſolutio videtur multum probabilis precipue quando vitare excommunicatum eſt ſolum de iure poſitiuo vt multi tenent.Vnde tenet Occā in dya. ꝙ ſi ſit talis neceſſitas/& non habeatur copia ſacerdotis niſi excommunicati tenetur ei confiteri.Et ad argumentum/nūꝗ eſt illicitum faciendum propter quodcunꝗ bonum quod ſperatur ſubſequuturū. Verum eſt:ſed dico ꝙ illud nō eſt illicitū/ſicut nō eſt illicitum conuerſari cum excommunicato propter bonum eius.Similiter dico i ꝓpoſito & teneor credere ꝙ in tali caſu ſolū prohibeor iure poſitiuo conuerſari cū excommunicato/&ſecluſo illo non obligor ad vitandum excommunicatum/ergo poſito tali iure poſitiuo adhuc obligor confiteri, ſuppoſito ꝙ talis impotentia excommunicati non potentis abſoluere ſit preciſe de iure poſitiuo.Argumentum eſt efficax ꝙ in tali caſu teneor ei confiteri:quia ſecluſo tali caſu teneor debito iuris diuini ei confiteri:quia ius diuinum eſt ꝙ in neceſſitate habens culpam & copiam ſacerdotis tenetur confiteri ei/alias ſi non, ſequeretur ꝙ ius poſitiuum derogaret iuri diuino ꝙ non poteſt.& argumenta De viterbio ſūt facila ad ſoluendum. Habemus ergo cui & quando eſt confitendum. ¶Iam ſeqtur qualiter. Vn̄ dicit doct. ꝙ iſtud ꝓceptū de confeſſione continet qualiter ꝯfitendū ſit/ &in iſto ꝗliter ponit doc.tria.Primū cū diſplicētia peccati.Scd̄m cū ꝓpoſito ſuſcipiendi penitētiā iniūgendā/& tertiū cū propoſito abſtinendi a peccatis in futurū.ita ꝙ tenetur habere diſplicētiā peccatorum/ & propoſitum ſuſcipiendi iniungendam penitentiam.ſed doct. videtur ſibi contrarius in iſto paſſu & in decimaquarta diſtin

ctione. dicit enim ibi vt ſacramentum peni
tentie habeat ſuum effectum ſufficit ꝙ nõ
ponatur obex & nec attritio nec contritio
requiritur ſed ſufficit intentio ſuſcipiendi
ſacramentum penitentie/ & non ponatur
obex/ & idem eſt dicturus/ i. xviij. ergo nõ
oportet ꝙ ſit cum actuali diſplicentia pec-
cati. Item dicit ꝙ nullus obligatur ad ſuſci
piendum penitentiam. quia ſuſcipere eſt li
bertatis: ſed ſuſcepta eſt neceſſitatis. ita ꝙ ſa
cerdos non poteſt obligare peccatorẽ ad
ſuſcipiendum penitentiam: niſi libere ve-
lit: & tamen dicit i hoc paſſu ꝙ tenetur ſu-
ſcipere/ dicit prius ꝙ non requiritur diſci-
plicentia & crederẽ bene ꝙ doctor dicit fal
ſum. quia non vidi doctorem preter eum q
diceret quod non requiritur diſplicẽtia. &
dicit Gabriel ꝙ contradicit ſibipſi. Ideo di
co ꝙ qñ nõ habet diſplicẽtiã actualẽ ꝙ po
nit obicem & communiter dicunt docto.
ꝙ quando peccata redeunt in memoriam
vt offenſiua dei ꝙ tenemur diſplicentiam
habere: & ferme omnes hoc dicunt. de ſecũ
do/ vtrum teneatur habere propoſitum ad
implende penitentie ſi ſe ſubiciat penitẽtie
quam ſacerdos iniungit: ſortes attritus ac
cedens non opportet ꝙ accedat cum pro-
poſito ꝙ recipiet penitentiam. quia poteſt
licite nolle penitentiam aſſumere ſed illam
partem ſoluere in purgatorio/ nichilomi-
nus tenetur habere propoſitum adimplen
de penitentie ſub conditione puta ſi ſe ſub
miſerit. Alij doctores dicunt ꝙ illud ver-
bum quodcunqꝫ ligaueritis intelligitur ex
preſſe de ligamẽtis ad penã ꝙ ſi ſacerdos i-
iungat rationabiliter tenetur obtempera-
re cõfeſſus ſacerdoti. & eſt opinio antiquo
rum que videtur probabilis. Ad minus a-
pud omnem opinionem tenetur habere p
poſitum adimplendi penitentiam ſi ſe ſub
miſerit: & illam acceptauerit.

¶ DE TERTIO ARTICVLO. viſum ẽ
de his que continentur in precepto diuio
de cõfeſſione ſtando preciſe in iure diuio.
In iſto articulo oſtendit que ſpecificauit ec
cleſia in ſuo precepto ſuperaddito iuri di-
uino: & eſt notandum ꝙ vltra ius diuinũ
eccleſia aliquid ſpecificauit circa confeſſio
nem & ſpecificatio precipue habetur i ca.
omnis vtriuſqꝫ ſexus de peniten. & remiſſ.

¶ Et primo/ videndum eſt de illo precepto
in: ſe poſtea declarabimus doctorem. vnde
illud preceptum contentum in illo capi-
tulo eſt preceptũ eccleſie. Et ſecũdũ Occã
in illo precepto continentur tres partes.
Prima/ ꝙ omnis vtriuſqꝫ ſexus fidelis cum
ad annos diſcretionis peruenerit omia ſua
peccata ſolus ſacerdoti proprio cõfiteatur
& iniunctam penitentiam diligenter exe-
quatur/ & eſt prima pars illius capituli q
eſt pars preceptiua. Secũda pars que eſt di-
ſpenſatiua prime partis eſt/ ꝙ ſi voluerit a-
lieno confiteri petat & obtineat licentiam
a proprio ſacerdote. ¶ Tertia pars eſt diffi
nitiua ibi alias ſciat illũ aliũ ſacerdotẽ ip-
ſum non poſſe abſoluere. & iſte tres partes
continẽtur in illo precepto. Doctores hic
faciunt magnam difficultatem quomodo
capitur hic proprius ſacerdos. & difficul-
tas videtur ſatis trahi ex textu. Dicunt aliq
cum ponatur ibi bis proprius ſacerdos. ſci
licet/ primo debet confiteri proprio: & ſi
voluerit alieno petat licentiam a proprio:
dicunt ꝙ ibi non poteſt capi vniuoce pro-
prius ſacerdos: nam i prima parte de neceſ
ſitate capitur proprius ſacerdos pro ordi-
nario vel commiſſo/ alias prima pars eſſet
falſa ꝙ quilibet fidelis teneatur proprio ſe
mel in anno confiteri: niſi capiatur propri
us vt ſe extendit ad habentẽ poteſtatem or
dinariam vel ab ordinario. Sed in ſecunda
parte nõ poteſt capi proprius ſacerdos ni-
ſi pro ordinario. nam habetur ꝙ ſi alieno
voluerit confiteri petat a proprio licenti-
am quia non ſufficit petere licentiam a
commiſſo alias fratres mendicantes habe-
rent poteſtatem committendi quod eſt fal
ſum. Inſuper iam ſi habeatur licentia a pro
prio ille circa quem habeo licentiam vt ei
cõfitear nõ eſt alienus: ſed proprius. ergo
videtur ꝙ proprius ſacerdos in iſto capitu
lo in prima & ſecunda partibus capitur eq

uoce. & De palude hoc tenet & cõmuniter
multi doctores. Sed videtur michi melius
dicendum. vt dicit Occam & Gabriel ꝙ i
qualibet iſtarum partium capitur propri-
us ſacerdos pro habente ordinariam pote
ſtatem & nõ delegatam & iſti iudicio meo
dicunt melius ad intellectionem textus ꝙ
capitur proprius pro ordinario. & pro ſo
lutione argumentorum dicunt ꝙ precep-
tum iſtud eſt diſiunctiuum / nam iſta pars
cum ad annos diſcretionis ſolus ſua pecca-
ta proprio ſacerdoti confiteatur non ſola
illa pars eſt preceptum ſed illa pars ſub diſ
iunctione ad ſecundam ſumpta ſcilicet ꝙ ſi
voluerit alieno confiteri petat licentiam a
proprio. ergo illud preceptum in illo capi
tulo eſt diſiũctum. ita ꝙ ſufficit adimplere
primam partem vel ſecundam. nam confi-
tendo ordinario adimplet primam / ſi cõ-
miſſo etiã adimplet ſecũdam. nã qui confi-
tetur commiſſo ab epiſcopo vel a papa vel
a proprio curato adimplet ſecundam. pa-
pa eni & epiſcopus & curatus / ſunt tres or
dinarij reſpectu penitentis. Ideo dico ꝙ
proprius in qualibet illarum partium va-
let tantum ſicut ordinarius. Ad argumen-
tum. ergo qui confitetur capellano ordina
rij non adimplet illud preceptum / dico ꝙ
adimplet ſecundam partem & ſufficit ꝙ ſit
diſiunctũ. Aliquis forte argueret / diximus
conſequenter ad Occam ꝙ capitur propri
us ſacerdos in qualibet parte pro ordina-
rio & ſufficit adimplere partem quia ẽ diſ-
iunctum. Ergo ſummus pontifex vi prece-
pti non tenetur confiteri ſemel in anno ſi
ſumatur proprius ſacerdos in qualibet par
te pro ordinario / nõ tenetur vi precepti ec-
cleſie. quia vnus ſumus pontifex non põt
ligare ſequentem nec poteſt ſe ligare niſi ꝑ
votum ſed non per preceptum. ſed illud ẽ
preceptum eccleſie / ergo ſummus põtifex
nullum habet proprium ſacerdotem: quia
non habet ordinarium: & ſi non habet or
dinarium nõ poteſt habere delegatũ cum
haberet ab ordiario ſuo proprio / ergo ex
illo ſtatuto non obligatur pontifex ſemel
in anno confiteri proprio. i. ordinario vel
delegato ab ordinario. ergo cum non ha-
bet ordinarium non tenetur. Aliqui dice-
rent ꝙ non obligatur ad illud preceptum
tamen tenendo partem veram ꝙ ſummus
pontifex obligatur per ſtatuta conciliorũ
& qui diceret oppoſitum ſaltem in francia
reputaretur hereticus obligatur vi precep-
ti humani & tenetur ſemel in anno ſumere
euchariſtiam. patet ex capitulo: ſed nõ po-
teſt ſumi euchariſtia ſine peccato ab eo qui
eſt conſcius peccati mortalis niſi confiteat
ergo ſummus pontifex tenetur confiteri.
Dictũ eſt prius ex opinione durãdi ꝙ pri-
ma pars ſcilicet ſemel confiteri non eſt pre-
ceptum: ſed exhortatio ſalubris. quia eccle-
ſia non poteſt precipere cõfeſſionem cum
ſit de ſecretis que non cadunt ſub foro pu
blico: ſed quia poteſt precipere euchari-
ſtie ſumptionẽ. ideo de per accidẽs poteſt
precipere confeſſionem quia euchariſtia ꝗ
precipitur omnibus fidelibus ſumi ſemel i
anno non poteſt digne ſuſcipi abſqꝫ cõfeſ-
ſione. Et ad argumentum papa non ha-
bet proprium ſacerdotem. i. ordinariũ. ve-
rum eſt: ſed dico ꝙ non tenetur confiteri ꝓ-
prio nec delegato a proprio ſed ab ipſo e-
lecto cui libere ſe ſubdat. Iam conſequẽter
ad doctorem. oſtendum eſt quid ſpecifica
tur in iſto precepto / & dico ꝙ quantum ad
quis nichil aliud ſpecificatur ꝗ quod ſpeci-
ficabatur in precepto diuino ſcilicet adul-
tus. Sed ꝗtum ad que / eſt controuerſia iter
doctores. Nam Tho. & Richar. dicũt ꝙ ſi
ſolum habeat venialia: tenetur cõfiteri ve
nialia vt adimpleat preceptum eccleſie. Si
autem habeat mortalia cum venialibus te-
netur confiteri mortalia & non venialia.
Sed illos impugnat doct. & bene. nam per
iſtud capitulum. omnis vtriuſqꝫ ſexus dici
tur / ſingula peccata / vel ibi peccata diſtri-
buitur ſolũ pro mortalibus vel venialibus
& mortalibus indifferẽter. Si primum. er-
go qui non habet mortale non tenetur cõ
fiteri vi precepti. Si ſecundũ: puta ꝙ diſtri-
buatur pro vtriſqꝫ. ergo ſimul habẽs veni

alia & mortalia ſimul tenetur confiteri ve-
nialia ac ſi non haberet mortalia ita ꝙ tene
tur ambo confiteri. & ſic illa opinio que di
cit ꝙ ſi habeat mortalia & venialia ſimul
tenetur ſolum mortalia confiteri non vi-
detur conformis illi textui. ¶ Item ſolū ꝓ-
cipitur confeſſio in illo precepto prout eſt
diſpoſitio neceſſario prerequiſita ad eucha-
riſtiam ſuſcipiēdam digne. ſed habenti ſo-
lum venialia non eſt neceſſaria confeſſio
vt digne ſuſcipiat euchariſtiam quia veni-
alia non eiciūt hominem a gratia nec ſepa-
rant a communione ſacramentorum. ergo
nullo modo in tali precepto precipitur cō
feſſio venialium. Aliam rationem aſſumit
doctor. nunꝗ eſt neceſſaria contritio venia
lium. ergo a fortiori nec confeſſio illorum
patet añs / homo poteſt ſaluari perſeueran
do in propoſito & in venialibus actuali-
bus vſqꝫ ad mortem / ergo nunꝗ eſt neceſſa
ria contritio venialium. Vnde quando di
cit doctor. ꝙ nunꝗ eſt neceſſaria contritio
venialium ad ſalutem. hoc eſt verum & lo
quor de veniali in genere ſiue ex genere ꝗ-
uis deliberauerit perſeuerare ī illis vſqꝫ ad
mortem nihilominus ſaluabitur. ergo nō
eſt neceſſaria attritio vel contritio illorum
Immo ſtat vſqꝫ ad mortem oppoſitum at-
tritionis & contritionis illorum. ¶ Verū
ad minus homo teneatur confiteri de ve-
niali ſub pena peccati venialis cum occur-
runt venialia memorie inꝗtum dei offen-
ſiua: dicerem ꝙ ad minus ſub pena pecca-
ti venialis tenetur confiteri de venialibus.
Habemus ergo qd ſpecificauit eccleſia qa
ſingula mortalia. Iam declarandum eſt cui

Proprius ſacerdos tripliciter capitur

ſcilicet proprio ſacerdoti. Vnde docto. di
cunt ꝙ proprius ſacerdos Tripliciter capiī
vno modo pro ordinario ſiue mediato ſi-
ue imediato. & ſic epiſcopus / papa / & cu-
ratus ſunt ꝓprij ſacerdotes. Secūdo modo
pro ordinario immediato & ſic curatus di
citur proprius. Tertio modo pro quocūqꝫ
habente poteſtatem abſoluendi ſiue ſit or-
dinarius ſiue ꝯmiſſus aut delegatus. Iſtud
preceptum ergo ſpecificat ꝗtum ad cui. i.
habenti ſecūdū omnes poteſtatem abſol-
uendi. Poſſet circa hoc oriri difficultas. ſit
ſortes circa paſcha qui tamen non eſt in ex
trema neceſſitate nec in periculo mortis.
& incumbit eis neceſſitas communican-
di ex precepto & non habet copiam ſacer-
dotis niſi alieni neqꝫ habet copiā proprij
curati niſi alieni & imminet tempus ſpecifi
catum ab eccleſia vt communicet & confi-
teatur. vtrum poſſit abſolui ab alieno: &
apparet ꝙ nō: quia in fine capituli dicitur
Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit iu-
ſta de cauſa ſua confiteri peccata licentiam
prius poſtulet & obtineat a proprio ſacer
dote cum aliter ipſe illum non poſſit abſol
uere vel ligare propter voluntatem ſuperi
orum / dico ꝙ in tali caſu / alter non poteſt
eum abſoluere nec tenetur ei confiteri quia
ius non concedit facultatem confiteri alie
no niſi in extrema neceſſitate & non in pa-
ſchate. Ideo propter abſolutionē obtinen
dam aliquis confitetur ſed alienus non ha
bet poteſtatem abſoluendi. igitur. ¶ Alia

An liceat confiteri laico

difficultas. an liceat confiteri laico: aliq di-
xerunt ꝙ ſic / ſi non ſit copia ſacerdotis & i
mineat periculum mortis. Immo teneī lai-
co confiteri. vt dicit Tho. & Richar. i. iiij.
& ratio iſtorum eſt. Preceptum de con-
feſſione obligat ad duo: ad vnum ex par-
te peccatoris: ad alterum ex parte miniſtri /
& ex parte peccatoris obligatur ad con-
feſſionem: ex parte miniſtri ad abſolutio-
nē. & ſi non poteſt ambo ſimul ad minus
tenetur facere quod poteſt: ſed in tali caſu
poteſt vnum facere ꝗuis non poſſit abſol-
ui ſacramentaliter. ergo tenetur tunc laico
confiteri: & eſt tota ratio eorum quia pre-
ceptum ad duo obligat & ſi poſſit ābo cō-
ſequi tenetur ad ambo: ſin autem ad illud
quod ipſe poteſt. Sed doct. & Durandus
cenſēt oppoſitum & rationabiliter. quod
in tali caſu non obligaī laico confiteri ra-
tio durandi que videtur bona talis ē. Qui-
cunqꝫ obligatur ad duo ad vnum principa
le quod eſt finis. & ad aliud tanꝗ medium
& acceſſoriū ad alterū tanꝗ ad finē & prin-

cipale.Si incurrat impoſſibilitatem princi
palisquod eſt finis non amplius obligaẽ
ad acceſſorium.ſed homo non obligaẽ cõ
fiteri niſi recipiat abſolutionem ſacramen=
talẽ & ſi poſſet ſacramẽtaliter abſolui ſine ꝯ
feſſione non obligaretur cõfiteri/hinc ẽ ꝙ
q̃ cõmiſit mortalia ante baptiſmum non
obligatur poſtea ꝯfiteri. quia ſunt abſolu
ta vi ſacramenti.Ideo qui poſſet abſolui vi
ſacramenti ſine confeſſione non obligareẽ
confiteri.Sed in caſu predicto dato quod
iſte exiſtẽs in extrema neceſſitate habeat co
piam laici eſt impoſſibilitatus q̃tum ad pri
cipale ſeu finis conſecutionem .i. abſolu=
tionẽ ſacramentalẽ.ergo pro tunc deobli=
gatur ab acceſſorio ſcilicet a cõfeſſione.Si
enim aliquis incurrat impoſſibilitatem fi=
nis non amplius obligatur ad medium.
Reſolutio doct.eſt:ꝙ nunq̃ obligatur ho
mo confiteri laico/dicit tamẽ ſi talis laicus
ſit perſona que poſſit prodeſſe & nõ obeſ=
ſe poteſt confiteri.quia talis confeſſio ẽ ſa=
tiſfactoria propter verecundiam que habe
tur in tali confeſſione.ſed ſi talis non poſ=
ſit prodeſſe tenetur non confiteri.nam nũ=
q̃ poteſt licite homo peccatũ ſecretum ꝓxi=
mi alteri detegere niſi in caſu quo alter po=
teſt prodeſſe & non obeſſe. ergo a fortio=
ri cũ teneatur ſe magis diligere q̃ ꝓximum
nũq̃ teneẽ detegere pctm̃ ſuum niſi in caſu
quo poteſt alter prodeſſe & non obeſſe.
¶ Vnde doctor reſolutorie dicit tria / pri=
Reſolutio. mum/nõ obligatur cõfiteri laico/ ſecũdo
ſtat ꝙ talis confeſſio ſit alicuius vtilitatis ꝓ
pter relaxationem pene:& ſi ſequatur vtili
tas.Tertio ſi non ſit ſpes ꝙ talis poſſit pro
deſſe & non obeſſe non tenetur.Immo te=
netur nõ confiteri niſi excuſetur per igno=
rantiam inuincibilem:puta ꝙ credit ꝙ i ta=
li caſu teneatur laico cõfiteri ſub pena pec=
cati mortalis.ſed ſecluſo illo errore inuin=
cibili tenetur non confiteri quia per ratio=
nem precedentem tenetur nõ detegere pec
catum ſecretũ proximi.ergo a fortiori nõ
debet ſuum detegere.& eſt reſolutio doc=
torũ que videẽ michi veriſſima quantũ ad
illam partem.Habemus ergo cui/ſcilicet ꝓ
prio ſacerdoti vel delegato ab ordinario.
Specificat vltimo qñ̃do/ſcilicet ad minus
circa paſcha.Arguitur ꝯtra hoc:ergo iſtud
preceptum eſt relaxatiuum.patet quia an=
te hoc preceptum de confeſſione quod ſpe
cificat tẽpus circa paſcha obligabatur ho=
mo quotiens peccauerat cõfiteri.ergo ho=
mo pluries q̃ ſemel in anno tenebatur con
fiteri cum regulariter pluſq̃ ſemel homies
peccent in anno.ergo iſtud preceptum po
tius debet vocari relaxatio q̃ preceptum.
Aliqui dicunt ꝙ homo ante hoc preceptũ
poſtq̃ peccauerat q̃cito habebat oportuni
tatem & non ſperabat maiorem oportuni
tatem tenebatur confiteri:& ex hoc precep
to non datur intelligi ꝙ homo deoblige=
tur ad hoc:ſed quando eſt cõſcius alicuius
mortalis & habet oportunitatem:& nõ ex=
pectat maiorem q̃uis expectet equalẽ teneẽ
cõfiteri.Et ratio iſtorũ eſt/quandocũq; ali
quis eſt debitor alicui & in obligatione de
biti non eſt prefixus terminus debiti ſol
uendi tenetur quãcito poteſt niſi habeat
dilationem a domino hinc eſt ꝙ habentes
obligationes humanas niſi prefixum fue=
rit tempus cogunt debitorem ad ſoluẽdũ
quando volunt/ſed peccator eſt deo debi
tor vi precepti confeſſionis:& deus in illa
obligatione nullum ſpecificauit tẽpus.er=
go q̃cito poteſt/& eſt ei oportunitas tene
tur ad ſoluendum debitum. dicunt ergo il
li ꝙ exiſtens in mortali vi precepti diuini
tenetur q̃ cito poteſt confiteri.Sed oppoſi
te ſententie eſt doctor & Durandus/vide=
licet ꝙ vi precepti diuini nunq̃ obligatur
confiteri quotiens eſt conſcius peccati
mortalis niſi quando eſt dubium de nunq̃
habẽdo talem oportunitatem / & illud ꝓ=
ceptum eſt affirmatiuum/& aliarum ratio
nũ habet apparentiam magnam/quia eo=
dem modo probaret de omnibus precep
tis ꝙ q̃cito haberet oportunitatẽ teneretur
illa adimplere.Ideo quotiens poſſet habe
re oportunitatem teneretur diligere deũ.
& ſic homo frequẽtius peccaret omiſſione

Reſolutio ergo doc. eſt que videtur ſanior ꝙ non obligatur vi precepti diuini confite
ri q̄cito habet opportunitatē ſecus ē de cō‐
teri. Et ad argumentum talis peccator eſt deo debitor abſq; prefixione termini/dico ꝙ prefixit terminum totam vitam iſtā cor‐
poralem ad confitendum peccatum. Ideo quādo eſt veriſſimile ipſi peccatori vel ve‐
riſimile dubium ꝙ poſt non poterit confi teri obligatur precepto diuino tunc ſolue re debitum: ſed quando eſt ei veriſimile poterit ipſe maiorem opportunitatem ex pectare non obligatur tunc exſoluere: vt eſt michi veriſimile ꝙ potero per totā par‐
tē huius anni expectare habeo quālibet par tem huius anni accomodatam poſſum ex‐
pectare per quālibet partem ſtando preciſe in iure diuino: ſed ſi ſit veriſimile ꝙ nunq̄ tāta opportunitas confitendi & ſumēdi ſe offeret teneor iure diuino tunc confiteri & cōmuicare. ſpecificauit ergo eccleſia & nō relaxauit immo ſtrixit ad aliquid qđ non cadebat prius ſub obligatione: nam ſi ante paſcha habeo veriſimilem coniecturam ꝙ nō occurret tanta opportunitas teneor iu‐
re diuino confiteri: ideo non eſt relaxatiuū preceptum ſed magis ſtrictiuum & obliga torium. ℂ Patet ergo quid ſpecificauit illđ preceptum humānum & quid ſuperaddi‐
dit diuio precepto / q̄tum ad perſonā q̄ de bet confiteri & quātū ad peccata confitēda nichil ſpecificauit: quia ſigula mortalia. di ctum eſt ꝙ etiam. q̄uis non habeat niſi veni alia non obligatur cōfiteri. Q̄tū ad cui ſpe cificatur ſcilicet ꝓprio ſacerdoti & diximus ꝙ capitur proprius pro ordinario etiā me diato vel imediato & in vtraq; ꝑte ꝓcepti & capituli. & ꝙ preceptum illius decretalis eſt diſiūctiuum ita ꝙ obligamur proprio ſacerdoti vel alteri de licētia. & iſte modus puta ꝙ capitur proprius pro ordiario eſt communior & veriſimilior. Inſuper dictū eſt ꝙ nunq̄ obligamur laico: niſi credere‐
mus eū eſſe ſacerdotē/viſum eſt etiam quā do/ ſcilicet adminus ſemel in anno circa pa ſcha. ℂ Sed circa articulum iſtum videndū eſt primo/ vtrum in paſchate confeſſus pro prio ſacerdoti confeſſus inq̄ ficte adimple‐
at preceptū eccleſie ita ꝙ nullo modo am‐
plius teneatur pro illo anno confiteri pro‐
prio curato: ℂ Quantum ad primū appa‐
ret ꝙ adimplet quia fictio eſt ſolum actus i terior & nullo modo exterior vel ſaltem omiſſio pura actus interioris .i. alicuius actus requiſiti ad ſufficientem indaginem vel ad ſufficientem diſplicentiam. ſed eccle ſia nullo modo poteſt precipere aut pro‐
hibere actus puros interiores quia cogni‐
tio de exterioribus data eſt eccleſie & interi or ſoli deo reſeruata/ergo qui confitetur ſi gula peccata q̄uis ſit fictus adimplet prece‐
ptum nec tenetur amplius illo anno niſi ſu perueniat alius caſus ex precepto diuio pu ta ſi icurrat periculum mortis. ℂ Circa hāc queſtionem ē duplex parua difficultas/ pri ma. Vtrum confeſſus ficte recedente ficti‐
one confeſſio habeat ſuum effectum ſicut ſacramentum baptiſmi ſumptum ficte re cedente fictione habet ſuum effectum a‐
pud doct: Secunda/ vtrum de facto adim‐
pleat ꝓceptū eccleſie: vnde ſacramentū ba‐
ptiſmi ficte ſūptū .i. cū obice mortalis pec cati recedēte fictione habet ſuum effectum: hoc eſt dicere recedente fictione virtute ba‐
ptiſmi prius ſūpti remittitur peccatum & quo ad culpam & quo ad penam. queritur vtrum ſit eodē mō de confeſſione. i. vtrum recedente fictione habeat ſuum effectum: Dicit. S. Tho. ꝙ ſic/ & ꝙ ſufficit cōfiteri & penitere de fictione dicens ꝙ ſicut in ſacra‐
mento baptiſmi ficte ſuſcepto confertur ca racter & recedente fictione .i. habita peni‐
tentia de fictione virtute caracterū conferū‐
tur illa que fuiſſēt data/ niſi fuiſſet illa fictio impediens & virtute illius remittitur pec‐
catum quo ad culpam & penam. Ita dicit virtute abſolutionis ſacramentalis in ficte ꝯfeſſo ꝯferē nō caracter ſed qdā ornatus vir tute cuius recedēte fictiōe ꝯferē oīs effectus qui fuiſſet collatus ſi nō fuiſſet talis fictio. Durandus valde bene arguit contra hanc opinionem dicēs ꝙ eſt falſa: & de facto cre

An ficte cōfeſſus ī paſchate ſatiſfaciat eccleſie ꝓcepto.

An ficte confeſſus adimpleat preceptum eccleſie.

Thomas

do eam eſſe falſam.& pro declaratione notandum ꝙ confiteri ficte eſt ponere obicē ſacramento penitētie:& multipliciter quis confitetur ficte vel quia q̄uis confiteatur ſingula peccata.nichilominus habet complacentiam in aliquo aut quāuis confiteatur ſingula preterita & in nullo illorum complaceat habet tamen propoſitum peccādi in futurum.aut non habet diſplicētiam de preteritis quam tenetur habere ſed non cōplacet neq; diſplicet de illis ita ꝙ habet puram negationem de vtriſq; quodcūq; iſtorum dicatur concludetur ꝙ non facit confeſſionem integram.Ideo tenetur iterū reiterare patet.Si dicas ꝙ confitetur ſingula preterita ſed complacet in aliquo & non confitetur illam complacentiam vel nō cōfitetur propoſitum & cōfitetur ſingula p̄terita vel non habet diſplicentiam quā tenetur habere & non confitetur illam omiſſionem quodcūq; dixeris ſemper manet in peccato quod non confitetur.quia ſcilicet vel eſt in peccato complacentie/ vel habet propoſitum peccandi vel cum diſplicentia ſed q̄cūq; dimidiat cōfeſſionē tenetur poſtea ad integram omnium/ ergo ſortes nūq̄ poteſt confiteri ficte quin teneatur poſtea ad integram ſingulorum/ ergo confeſſio precedens cum tali fictione non valuit/ & in propoſito confiteri ficte non eſt niſi ponere obicem per peccatum & aliq̄s nunq̄ ꝯfitetur ficte niſi quia ponit obicē effectui ſacramenti:ſed ſic ē ꝙ illud peccatum p̄ q̄d ponit obicem non confitetur.Ideo dimidiat confeſſionem.& ſic tenetur poſtea reiterare & ad integram facere confeſſionem ergo ficte confitens non ſatiſfacit precepto eccleſie:quia ille q eſt in actuali mortali vel fatetur ſe eſſe in illo nunq̄ eum ſacerdos abſolueret.Ideo manēs actu in mortali nō abſoluitur:Dicit ergo durandus ꝙ qui cōfeſſus eſt ficte etiam recedente fictione nunq̄ habebit effectum ſuum abſolutio ſacramētalis niſi reiteretur integre & tenetur poſtea confiteri de omnibus de quibus confeſſus eſt & de fictione.Quantum vero ad ornatum impugnat etiam ꝙ nichil conferat. quia poſſet aliquis ſucceſſiue multos acquirere ornatus quod non videtur dicendum regulariter nichil imprimitur per abſolutionem ſacramētalem niſi conferatur gratia & precipue quia ſacramentum penitentie non eſt initerabile. & ſic nichil confert niſi gratiam.Ideo q̄tum ad illud apparet michi ꝙ ficte confeſſus tenetur ad ſingula cōfitenda. Circa argumentum factum cōtra Thomam ſtatim occurreret argumentū tritum in ſchola ꝙ aliq̄s omittendo confiteri peccaret infinitis peccatis/dicis ꝙ ſortes cōfitens ſingula preterita habens actualē cōplacentiam vel quia non confitetur illā cōplacētiā vel propoſitum confitendi dimidiat confeſſionem ſit ergo ſortes preciſe irretitus duobus peccatis & occurrat tēpus i quo tenetur confiteri & nō confiteatur peccat tertio peccato:& quia non confitetur tertium peccatum:ſcilicet illam omiſſionē videtur ꝙ peccet quarto peccato & ſic cōſequenter/& per conſequens peccabit infinitis peccatis. Apparētius peccatum eſſet de contritione ſit ſortes irretitus preciſe duobus peccatis & occurrat tempus in quo teneatur conteri de ſingulis.Si non conterat iam committit tertium peccatum quia de ſingulis tenetur.ergo tenetur conteri de illis duobus & de illa omiſſione qua omittit conteri de illis duobus/ & non conteritur de illis duobus/nec de illa omiſſione.ergo ſecundo omittit & non conteritur de ſigulis peccatis & de duabus omiſſionibus.ergo tertio omittit & ſic conſequenter igitur peccat infinitis peccatis. Quantum ad hoc argumentum quod non habet magnā difficultatem/dico primo.Quandocunq; ſūt due omiſſiones vel ſaltem que putantur que vitantur per vnicum actum nunq̄ ſunt duo peccata/ ideo poſtq̄ vitantur per vnicum actum non eſt malitia niſi in priuatione illius actus vnde ſortes non conteritur de illis duobus peccatis omittit & peccat & non conterendo de illo tertio non peccat quia vitaret vtranq; iſtarum omiſſionū

Aliquis multipliciter cōfitetur multe.

habendo preciſe contritionē duorum pre-
teritorum. ideo cum ſortes per vnicū actū
vitaret vtrāq; illarum: ſcilicet primam & ſe
cundam. ſequitur ꝙ ille omiſſiones nō ſūt
niſi vnicum peccatum. eodēmodo in con-
feſſione/ ſortes nunc tenetur ꝯfiteri ſua pec
cata integre/ ergo nunc tenetur ꝯfiteri Ter-
tium. Dico vtrāq; iſtarum duarū omiſſio-
num vitaret per confeſſionem duorū pre-
teritorum: & primā: ſecundam: & tertiā: &
in infinitum omiſſiones vitaret. ideo iſte
omiſſiones non ſunt niſi vnum peccatum
omiſſionis. Secundo dico pro argumento
Sit ſortes iam irretitus duobus peccatis: &
occurrat tempus pro quo tenetur conteri
non ꝯterendo peccat omiſſiue. talis omiſ-
ſio eſt tertium peccatum. Vtrum in hoc in
ſtanti in quo omittit teneatur conteri de
illa omiſſione: Dico ꝙ non. imo eſt impoſ
ſibile ſimpliciter ꝙ conteratur imo impli-
cat ꝯtradictionē ſortem ꝯteri in hoc inſtan
ti de omiſſione qua omittit conteri de illis
duobus peccatis preteritis. quia bene ſequi
tur/ ꝯteritur. ergo nō vult omitterē/ & vltra
non vult omittere efficaciter: ergo nō o-
mittit. ꝯña eſt bona: ergo eſt ſimpliciter im
poſſibile ꝙ ſortes conteratur de omiſſione
qua omittit in preſenti; ſed ſi cōteratur ſolū
de duobus peccatis iam vitabit omne pec-
catum nec omittet nec peccabit aliquo pec-
cato. Nā ſortes ꝑ hoc inſtanti ad nihil obli
gatur aliud niſi ad illud quo poſito vitaret
omne peccatū. & quo non poſito pro hoc
tempore vel inſtanti nō vitaret omne pec-
catum: ſed non poſita penitentia de omiſ-
ſione & poſita diſplicentia preteritorū nō
omittit nec peccat aliquo peccato. ergo ꝑ
hoc inſtanti vel tempore nō obligatur pe-
nitere de tali omiſſione: ſed ſolum obliga-
tur ꝙ iſta omiſſio non ſit. imo nunq̄ obli-
gatur penitere de peccato quod eſt preſens
ea ratione qua eſt preſens: ſed ſolum facere
quod nō ſit preſens. Ecce ergo de illo qui
omittit ꝯteri & eodem modo dicatur de il-
lo qui omittit confiteri. de ficto ergo reſo-
lutio eſt ꝙ tenetur iterum omnia & iterare

& confiteri. Sed queritur vtrum ꝯfitendo
ficte adminus adimpleat preceptum eccle-
ſie: quia preceptum eccleſie quādo qs tranſ
greditur ſuperaddit maliciam: q̄ eſt ex ſola
tranſgreſſione precepti diuini. hoc eſt di-
ctu ſi ſortes tempore paſchatis cōfitetur fi-
cte & pro illo tempore tenetur cōfiteri pre-
cepto eccleſie tantū quia non occurrit tem-
pus in quo teneatur cōfiteri alio precepto
ſcilicet diuino. quia nō eſt in periculo mor
tis. Quantum ad hanc difficultatem habetur
in martino in materia de ieiunio. & in ger
ſono/ ꝙ poteſt quis adimplere preceptum
eccleſie per mortale. Ratio iſtorum eſt/ ec-
cleſia non poteſt precipere actum interiorē
purum nec etiam prohibere. quando ergo
eccleſia precipit ieiunium non poteſt pro-
hibere relationem illius ieiunij in aliquem
finem malum. quia relatio eſt actus iterior
ergo quando ſortes ieiunat referendo ieiu
nium in finem malum tempore quo tene-
tur ieiunare adimplet preceptum eccleſie/
quia facit quod eccleſia precipit & nihil fa-
cit quod eccleſia poſſit prohibere q̄uis fa-
ciat cōtra illud quod deus prohibet. & ſic
adimplet preceptum eccleſie. Dicunt ergo
iſti. & quaſi regulariter omnes doct. ꝙ pōt
quis adimplere preceptū eccleſie per morta
le. Cōſequenter ad propoſitū ſit ſortes qui
vi preceti tenetur ꝯfiteri iam ſingula pecca Reſolutio.
taque ꝯfitetur ſed ficte. cū ergo eccleſia nōn
poſſit precipere illam aut non poſſit prohi
bere relationem in malū finem. quia ſunt
pura iteriora. videtur ꝙ ſortes qui tempo-
re quo tenetur vi precepti eccleſie/ & non
vi alterius ficte confiteatur cum illa fictio
ſit ſolum actus interior ꝙ adimpleat pre-
ceptum eccleſie. & vi precepti eccleſie non
tenetur illa reiterare: ſed quando occurre-
ret tempus quo tenetur vi precepti diuini
confiteri tenetur omnia que confeſſus eſt
ficte reiterare. & ſic tenet Durandus/ & de
Palude. Ratio eorum eſt/ quia ſortes facit
quicquid eccleſia precipere poteſt quia ec-
cleſia (vt dictū eſt) nō poteſt actū interiorē

nec prohibere nec precipere: nam cogita-
tionis penam nemo meretur ſecundum le-
ges tam ciuiles quam canonicas. quia illa
peccata non ſunt de foro exteriori. ideo fa-
cit in caſu quicquid eccleſia precipit. Dico
vltra cũ in tali precepto adijciatur pena ꝙ
talis non excõmunicatur qui confitetur ita
ficte. ergo nõ incurrit penã que fertur ĩ eos
qui non adimplent illud preceptum eccle-
ſie. Argumentũ De palude. dicis ꝙ ficte cõ
fitendo nõ tranſgreditur preceptũ eccleſie
Contra/ ſit ſortes qui tenetur accipere ber-
tam in vxorem ex pacto precedẽti inter eos
eccleſia precipit ſub cẽſuris ꝙ illam capiat/
ergo ſi ſortes proferat illa verba exteriora
accipio te in vxorem ſine conſenſu/ ſortes
totaliter adimplet preceptum eccleſie/ nec
incurrit cenſuram excõmunicationis. quia
eccleſia non poteſt precipere ꝯſenſum: ſed
ſolum que exterius patent vel patere poſ-
ſunt. ergo nõ incurrit cenſuras exteriores.
Item eccleſia non poteſt precipere actus ma
los: ergo ficte confitendo nõ adimplet pre
ceptum eccleſie. ¶Q̃tum ad primum credo
ꝙ adimplet preceptum eccleſie preciſe dicẽ
do accipio te ſine conſenſu: ſed peccat quia
mentitur: ſed illud peccatum eſt preciſe in
corde ita ꝙ non poteſt cognoſci: ſed obli-
gatur confiteri precepto diuino: ſed nõ in
currit cẽſuram excõicationis. De alio dico
ꝙ eccleſia non poteſt precipere actum de ſe
malum: ſed poteſt precipere actum exterio
rem qui non eſt de ſe malus: ſed eſt malus
propter actum interiorem: ſicut de ieiunio
quod refertur in malum finem/ ideo preci-
pit actum non de ſe malum: ſed malum ma
licia ipſius agentis. ¶Q̃tum ad ſecundã
difficultatem/ vtrum confeſſus priuilegia-
to teneatur ꝓprio curato ꝯfiteri: Fuit magna
altercatio de hac q̃ſtione iter ſeculares & re
ligioſos. Seculares vt Armachanus: Degã
dauo/ circa finem ſeptimi quolibeti qui fa-
cit egregiam queſtionem dixerunt ꝙ ſic.
Religioſi vero excepto Occam deffendẽ-
do priuilegia eorum dixerunt ꝙ non/ &
credo ꝙ non tenentur confiteri iterum cu-
rato. & eſt prohibitum per arreſtum ne ſe-
culares & religioſi/ amplius altercentur cir
ca illam queſtionem. Sed glo. in capitulo
omnis vtriuſq; ſexus dicit ꝙ tenentur/ &
adducit bonam rationem apparentem.
Quandocunq; ſunt due ſeruitutes. id eſt
obligationes/ quarum vna non dependet
ab alia preceptum ſeparans & aufferens
vnam non poteſt alteram aufferre: ſed ſtan
do preciſe in tali iure eccleſie abſq; priuile-
gio imponuntur fidelibus due ſeruitutes
Vna confiteri proprio. Secunda/ nunq̃ al-
teri niſi de licentia proprij: vt patet ex calce
capituli. ergo ſi aufferatur ſecunda obliga-
tio per priuilegium dando poteſtatem &
licentiam confitendi alieno: non oportet
aufferre primam. ideo dicit gloſa ꝙ tenen-
tur confiteri eadem peccata proprio ſacer-
doti. Gabriel & Gerſon ſuper Marcũ/ di-
cunt oppoſitum. imo dicit Gerſon ꝙ non
poteſt papa obligare ad retractandum &
confitendum tandem peccata que confeſ-
ſus eſt: nec etiam hoc poſſet. Idẽ tenet Dyo
niſius ciſtertiẽſis. & inuehitur in prelatos
ſui ordinis qui cogunt monachos ſemel in
anno confiteri abbati que confeſſa ſunt il-
lo anno. & iſti habent bonas rationes pro
ſe. nam nullus diceret ꝙ quando curatus
dedit capellano licentiam audiendi parro-
chianum/ ꝙ parrochianus iterum tenere-
tur proprio curato eadẽ confiteri peccata.
¶Ad argumẽta. ad primũ de magdalena/
legitur eius penitentia ſed non confeſſio/
ſimiliter de Petro. Dico ꝙ habuerunt re-
miſſionem peccatorum ſine confeſſione/
& nundũ erat inſtituta cõfeſſio. & poſt in-
ſtitutionem confeſſionis nõ fuit neceſſariũ
Petro cõfiteri ſingula peccata ꝓterita ſed ſo
lum illa que perpetrauit poſt inſtitutionẽ
confeſſionis. Ad auctoritatem Ambroſij/
lachryme lauãt peccata que poſtea cum pu
dore confitebuntur. Item. dixi confitebor
&c. Dico ꝙ remittitur ſepe peccatum an-
te confeſſionẽ: ſed neceſſe eſt adimplere qđ
promiſſum eſt/ ideo neceſſe eſt confiteri. &
ad textum: quacũq; hora ingemuerit pecca

tor delebūtur peccata, ergo nō requiritur confeſſio. Dico ꝙ tunc requiritur in voto & cum aderit poteſtas remittitur in re & in effectu. Item ſola precepta decalogi ſūt neceſſaria ad vitam habendam. Patet per verbum Chriſti. Si vis ad vitam ingredi ſerua mādata. Item/mandata noſti/fac & viues. ſed confeſſio non eſt vnū preceptorum decalogi. Nego ꝙ ſufficit ſeruare ꝑcepta decalogi. etiam in antiqua lege non ſufficiebat obſeruare precepta. ſimiliter nec in noua ſufficit ſeruare decalogū. Item preceptū de confeſſione continetur in precepto decalogi ſcilicet in iſto / diliges dominū deū tuum & teipſum. Item arguitur/nullus tenetur ad impoſſibile: ſed mutus & barbarus non poſſunt ꝯfiteri. igitur. Dico ſi mutus non poſſit ſignis exterioribus manifeſtare nō tenetur. De alio qui non habet ſacerdotem nō intelligentē linguam. aliqui dicunt vel habet interpretem vel non: ſi habeat eſt difficultas: quia videtur ꝙ nō poſſit ꝑ interpretē cum ponatur i capitulo ſolus. Item homo non obligatur cōfiteri niſi inquātum confeſſio eſt ſecreta: ſed confeſſio per interpretem facta de ſe non eſſet ſecreta ex genere ſuo: & ſic de ſecreto faceret publicum. Pro vltimo dicitur ꝙ preceptū de confeſſione nullum obligat niſi illum qui peccauit mortaliter & eſt conſcius alicuius peccati mortalis.

¶Diſtinctionis. xviij.
Queſtio prima.

QVERIT DOCTOR/ vtrum poteſtas clauiū ſe extendat ad penā vel ſe extēdat ad culpā. Q. non ad penā patet: quia vel ad penam imponendam vel remittendā. Si remittēdam: ergo per frequētes abſolutiones ſacerdos omnem remitteret penam. & ſic apud quēlibet ſacerdotē eſſet poteſtas remittendi quālibet penam peccato debitam & totaliter. Si ad penam imponendā: ergo tenebitur qui cōfitetur quālibet penam impoſitam a ſacerdote recipere. Cōſequēs eſt falſum. ergo & antecedens. Et quia ſolutio huius queſtionis depēdet ex queſtione ſequēti. Vtrum in eccleſia ſint claues: & hoc penes ſacerdotem: ideo primo tractat doctor illam queſtionē circa diſtinctionē xix. poſtea ſoluet queſtionem motam circa diſtinctionē. xviij. querit ergo vtrū in eccleſia ſint claues: Pro ſolutione doc. quin ꝙ dicit. primo/ꝙ in ſacerdote eſt vna clauis que eſt poteſtas iudicandi. Secūdo/altera eſt que eſt poteſtas cognoſcendi. & tertio inquirit de diſtinctione iſtarum clauiū: vtrū clauis cognoſcendi ſit eadē cum claue iudicādi q̄ vocatur clauis poteſtatis altera clauis ſciētie. Et quarto inq̄rit de actibus iſtarū/quomō poteſt vti ſacerdos iſtis clauibus. vtrū quilibet ſacerdos in quēlibet poſſet vti claue. Quinto/an preter iſtas duas ſit altera clauis in eccleſia que vocatur iuriſdictiōis: ¶In iſto primo articulo nititur probare & oſtendere ꝙ in eccleſia & penes ſacerdotem ſit clauis poteſtatis. i. poteſtatis ſententiādi. ¶Pro quo ſupponit primo ꝙ omnes transferentes ſecundum aliquam ſimilitudinem ſe transferūt/proprie illa poteſtas nō dicitur clauis: ſed ſimilitudinarie ſecūdum aliquam ſimilitudinem quam habet cum claue materiali. Vnde clauis materialis non eſt apertio hoſtij nec aperiēs: ſed eſt inſtrumētum proximū & imediatū aperiendi. Etiā transferendo ad ſpiritualia vocatur clauis inſtrumētum quo poteſt quis aperire alicui ianuam regni celeſtis vel ianuā eccleſie militantis cui eſt clauſa. Nam notum eſt ꝙ cuilibet in mortali exiſtēti eſt clauſa ianua eccleſie triumphantis. & dicitur ei clauſa ianua/quia in tali ſtatu eſt impoſſibilitatus de lege ad ingrediendū. ideo clauſio ianue eſt impoſſibilitatio ad ingrediendum de lege. Vnde aliquibus relicta eſt poteſtas a Chriſto reddendi iſtum in aliquo ſtatu in quo poſſit mereri ingreſſum regni: talis poteſtas vocatur clauis/

An in eccleſia ſint claues.

quia eſt inſtrumentum proximum median te quo habens poteſtatem poteſt aperi re ianuam. Secundo ſupponitur ꝙ triplex eſt poteſtas remittendi peccatum. Una principalis & illa ſola eſt in deo: quia nemo poteſt remittere peccatum preter deum: & hoc principaliter. & hoc notum eſt ſatis ex termino remiſſionis peccati/ quia remittere peccatū eſt peccatū non amplius imputari ad penā eternā: ſed nullus habet principaliter poteſtatē ꝙ peccatū non amplius imputetur a deo ad penā niſi ipſe deus. ergo in nullo preter ꝙ in deo eſt poteſtas remittendi peccatū. Secunda poteſtas non principalis ſed tamē excellētie inter minus principales eſt in ſolo Chriſto. Ratio eſt/ ſolus Chriſtus eſt qui habet certitudinē de omnibus meritis & demeritis quarūcunꝗ perſonarum rationaliū. Itē ſolus Chriſtus eſt ſecundū humanitatē inter creaturas cuius iudiciū inſeparatum eſt ſemꝑ conforme iuditio diuino: Chriſtus ſcd̄m humanitatem habet noticiā meritorū certā & euidentem & etiā de demeritis/ & excellēter poteſt diſcernere de dignitate & indignitate cuiuſcunꝗ q̄tū ad ingreſſum. & ſolus Chriſtus eſt cuius ſententia ita cōformatur ſententie prime & infallibili ꝙ nō poteſt deuiare ab illa conformitate: ergo inter creaturas in ſolo chriſto & hoc quo ad humaītatē ē poteſtas illa excellentie. Iam dicit doctor vltra q̄tum ad tertiā poteſtatem puta que nō eſt principalis nec excellentie: ſed preciſe miniſterialis eſt in eccleſia remittēdi peccata/ ꝙ ſit in eccleſia tenemur credere Ioā. xx. ratio ꝙ debeat eſſe ī eccleſia. nā data eſt oīs poteſtas Chriſto ſecūdū humanitatē in celo & in terra. data eſt ei poteſtas ſuper remiſſione peccatorum. ergo cū Chriſtus poſt reſurrectionem non ſit futurus ſemper preſens eccleſie ſuper quā accepit poteſtatē diſcernendi & iudicandi de peccatis fuit ꝯgruū/ ꝙ relinqueret vicariū ab ipſo ꝓmiſſum qui haberet iudicare auctoritate ſibi delegata data ab ipſo Chriſto de dignitate & in dignitate merentium. ergo quādo erat auferendus ab eccleſia de neceſſitate ꝯgruitatis debuit illā alicui delegare & illam delegauit ſolis ſacerdotibus. & in ſolis ſacerdotibus eſt derelicta & nō in quibuſcūꝗ iuſtis vt voluerunt dicere aliqui heretici. Ratio eſt/ ſoli ſacerdotes in cena conſecrati fuerūt quibus dictum eſt quorū remiſeritis &c. ſolis ergo ſacerdotibus ē relicta hec poteſtas etiam miniſterialis. Habemus ergo de prima poteſtate ſcilicet de poteſtate iudicādi.

¶Preter hanc poteſtatem eſt adhuc relicta alia poteſtas ſcilicet cognoſcendi. Ratio ē: nullus poteſt recte iudicare & bene rem cognoſcere & de merito & de demerito perſone iudicare niſi cognoſcat. ergo cum ſit relicta poteſtas ſacerdotibus iudicandi eſt eis neceſſario data poteſtas diſcernendi de meritis & de demeritis/ que diſcretio & cognitio neceſſaria eſt ad illud iudiciū/ & talis poteſtas vocaē clauis ſciētie. Vñ clauis ſciētie nō ē actus vł habitus ſciētie quo poſſumus exercere actū cognoſcendi de grauitate aut tenuitate peccati/ de dignitate peccantis & de indignate nō eſt ille habitus: quia talis poteſt eſſe in viris ſapientibus nō ſacerdotibus qui habent notiā de grauitate & leuitate peccati: & per quē habitum poſſunt cognoſcere dignos & īdignos. Sed clauis ſcientie eſt poteſtas diſcernēdi. Datur ſimile/ ſunt multi habentes habitum legum ciuilium/ & tamen non habent poteſtatem diſcernendi nec examinandi in cauſis ciuilibus q̄uis habeant noticiam aut habitū omnium legum ciuilium. Similiter multi habent noticiam iuris canonici: tamen nō habent auctoritatem nec inquirendi nec inueſtigandi. Similiter dico in materia peccatorum in foro penitentiali aliqui poſſunt cognoſcere grauitatem aut leuitatē ſiue paruitatem peccatorum: ſed non habent poteſtatem inquirendi. Talis poteſtas vocatur clauis ſcientie. Magiſter ſentētiarmm voluit dicere ꝙ erat habitus ſcientie: ſed doctores fere omnes tenent oppoſitum ſcilicet ꝙ clauis ſcientie eſt poteſtas diſcernendi. & altera eſt poteſtas iudicandi. Actus clauis

Triplex poteſtas.

Clauis ſcientie.

ſciētie. id eſt diſcretio ſiue cognitio neceſſa
rio reqritur ad actū clauis potētie / & actus
clauis potentie eſt actus principalis ſcilicet
abſoluere/alter autem minus principalis.
Dicunt doctores & bene/regulariter ille q
non habet ſcientiā per quam poſſit diſcer-
nere de grauitate peccatoris peccat vtēdo
claue ſciētie. & peccat vtēdo claue poteſta
tis niſi in caſu neceſſitatis: quia non poteſt
bene vti claue poteſtatis niſi bene ſciat vti
claue ſciētie nihilominus habet vtrāq; cla-
uem. i. poteſtatem vtrāq; & diſcernendi &
poſt diſcretionē ſententiādi. Difficultas ē
inter doctores de diſtinctione iſtarum cla-
uiū. Vnde eſt duplex difficultas in iſta ma
teria. prima eſt de diſtinctione iſtarū clauiū
a charactere ſacerdotali/ qui caracter nichil
aliud eſt q̄ poteſtas ꝯficiendi corpus & ſan
guinem. i. poteſtas ſup corpus Chriſti ve-
rum. Scd̄a difficultas eſt de diſtinctione cla
uis prime a ſecunda. Q̄tum ad primā dicit
Tho. ꝙ vtraq; iſtarum poteſtatum eadem
eſt cum caractere ſacerdotali: ſed ſecundum
diuerſas operationes. Q̄tum ad ſecun-
dam dicit doctor/ ꝙ claues diſtinguntur a
caractere ſacerdotali: hoc ē iſte due poteſta
tes diſtinguūtur a poteſtate ꝯficiēdi corpus
& ſanguinē. Item vna diſtinguitur ab alia
ita ꝙ ptās ſententiādi diſtinguūtur a ptāte
diſcernēdi. ¶ Q̄tū ad primū ꝙ diſtinguit
a ptāte ꝯficiēdi ſiue a charactere. Patet/ ille
poteſtates q̄ ſic ſe hn̄t ꝙ vna eſt alia prior
tempore diſtinguūtur ab inuicem: ſed iſte
ſunt hm̄oi/ ergo. maior eſt nota: & non eſt
difficultas. Patet minor / & q̄tū ad inſtitu-
tionē & q̄tū ad collationē de nouo. nā q̄tū
ad inſtitutionē prima poteſtas ꝯficiēdi cor
pus Chriſti ſiue caracter ſacerdotij fuit inſti-
tuta poſt cenā ante paſſionē cū Chriſtus di
cebat apoſtolis/ quotiēſcū q; feceritis i mei
memoriā facietis. vbi fuit inſtituta & colla
ta poteſtas apoſtolis ꝯſecrādi corpus & ſā-
guinē: ſed nō alia ſcilicet poteſtas clauiū. i.
poteſtas & diſcernēdi & abſoluēdi fuit pre
ciſe inſtituta poſt reſurrectionē. Io. xx. dicē
te Chriſto quorū remiſeritis peccata. ergo

Ptās ſu p corpus xpi verū & ptās ſuper miſti cū diſtinguūtur.

iſte due ptātes ſic ſe hn̄t ꝙ vna eſt altera pri
or q̄tū ad inſtitutionē. Similiter q̄tū ad col
lationē: qa qn̄ efficiūtur ſacerdotes alijs ver
bis vtit̄ epiſcopus & alia materia q̄ qn̄ dat
ptātē ꝯficiēdi dicēs: accipite ptātē celebrādi
& ꝯficiēdi miſſā tā pro viuis q̄ p defunctis
dās eis calicē: & poſtea qbuſdā interpoſitis
ponēs manū ſup caput vtit̄ alia materia &
forma dās eis ptātē remittendi & abſoluē-
di dicens/ accipite. ſſ. quorū remiſeritis &c.
ergo in ꝯſecratione ſacerdotis prius tpe &
alijs verbis dat ptātē ꝯſecrādi corpus Chri
ſti q̄ det ptātē diſcernēdi de peccatis & ab-
ſoluēdi. & regulariter tenetur iſta opinio
ꝙ Chriſtus diuerſis tpibus inſtituit illas po-
teſtates. nā realiter eſt ſacerdos q̄tū ad pri-
mā ptātē: & nō habet adhuc ptātē abſoluē
di a peccatis. nā ſi epiſcopus ante ſcd̄m actū
moreret̄ q̄uis tali ſacerdoti ꝓſētaretur aliqs
in extrema neceſſitate nō poſſet eū abſolue
re a peccatis: qa nondū habet ptātē ſup cor
pus Chriſti myſticū: ſed verū tm̄mō in illo
caſu. ideo ille ptātes diſtiguūtur. ¶ Alia ra
tio doctoris/ iſti caracteres nō poſſunt eſſe
niſi relatiōes que ſingule diſtinguūtur pe-
nes fundamēta & terminos: qa vna ad cor-
pus Chriſti verū: altera ad corpus Chriſti
myſticū refert̄. iō oportet de neceſſitate iter
illas ponere diſtinctionē. & ſic dico ꝙ ſim
pliciter ſūt due claues. i. due ptātes vt dictū
eſt: ita ꝙ abſolute verū eſt illud verbū Chri
ſti Tibi dabo claues. & ille diſtinguūtur a
caractere ſiue ptāte ꝯficiēdi. Sed eſt difficul-
tas cū tales collationes diſtinguātur & col
latio prime eſt vnū ſacramentū. vtrū etiam
collatio ſcd̄e ſit vnū ſacramētū diſtinctum
a collatiōe prime: & vtrū ſi epiſcopus ꝓfer-
ret verba qbus ꝯferret ſcd̄am ptātē ſup nō
ſacerdotē ꝯferret illā. videt̄ ꝙ ſic: qa pōt nō
dyaconū in ſacerdotē ordiare & p ſaltū or
dinare. ergo videt̄ ꝙ ſi attētet ꝯferre claues
iſtas nō hn̄ti ptātē ſup corpus Chriſti verū
ꝙ realiter eas ꝯferet. Dico ꝙ nō: & ita tenēt
oēs. implicat ꝙ nō ſacerdos hēat ptātē ab-
ſoluēdi & ligādi in foro penitētiali de lege
poſita: & nō eſt ſile. nā qn̄ ſortes nō dyaco-

An aliqs poſſit habere claues & nō ſit ſacerdos.

tius ꝯſecratur i presbyterū realiter ſuſcipit ptātē ꝯſecrandi corpus Chriſti & cum iferatur, ergo etiam cum ſortes nō presbyter circa quem epiſcopus attentat cōferre claues realiter ſuſcipit poteſtatem abſoluendi. nego illam. quia Chriſtus inſtituit ꝙ nullus habeat poteſtatē ſuper corpus Chriſti myſticum niſi prius habeat ſuper verū. Nullū ſimplex ſacramentum dependet ab altero niſi a baptiſmate. Et nullus ordo depēdet ab altero niſi de neceſſitate vitandi peccatū ſed poteſtas abſoluendi de neceſſitate preſupponit ordinem presbyteratus qui non eſt aliud q̄ poteſtas conſecrandi corpus & ſanguinem. Vtrum diſtinguantur ille due claues ab inuicem: Dicit doctor ꝙ ſic. patet quādocunqꝫ ſunt duo quorum vnū eſt ſeparabile ab altero diſtingūtur ab inuicem ſed iſte claues ſūt huiuſmodi. patet minor/ poteſt alicui cōmitti poteſtas cognoſcendi de cauſa abſqꝫ poteſtate iudicandi & ſententiandi reſeruata poteſtate ſententiandi de tali cauſa. ergo eodē modo non implicat quin poteſtas in materia peccatorū examinandorum & cognoſcendorū alicui cōmittatur ſine poteſtate ſentēriandi ſed non contra. nā poteſtas ſententiandi nō poteſt alicui cōmitti ſine poteſtate cognoſcēdi in cauſa: ſed poteſtas examinādi poteſt cōmitti ſine poteſtate iudicādi & ſetentiādi. Reſolutorie tenet doctor/ ꝙ in presbytero ſūt tria realiter diſtincta: tamē ſeſe preſupponentia. primū poteſtas conficiendi corpus & ſanguinem. Secūdum poteſtas cognoſcendi & diſcernendi de peccatis. Tertium poteſtas ſententiandi in materia peccatorū id eſt abſoluendi aut ligandi. & iſta tertia poteſtas de neceſſitate preſupponit primā & ſecūdam. & ſecūda primā. & prima nullam preſupponit: ita ꝙ poteſt eſſe ſola ſine alijs duabus. Ex dictis ſeqtur ꝙ in antiqo teſtamento non fuerūt tales claues: fuit bene poteſtas recipiendi & offerēdi ſacrificia & abſoluendi ab illis irregularitatibus & immūditijs: ſed in ipſis nō erat poteſtas remittēdi peccatū nec poteſtas ꝯficiendi corpus Chriſti nec adminiſtrādi ſacramenta: ſed poteſtates quas habuerūt fuerūt tantūmō figure iſtarū ptātum huius noue legis. & ſic patet quid ſit clauis & quot ſūt claues.

An ille due claues diſtinguantur.

Reſolutio.

In antiquo teſtamēto nō fuerunt hmōi claues.

¶ De quarto articulo.

¶ IN ISTO QVARTO ARTICVLO Inquirit vtrū qulibet ſacerdos in quēlibet alterū poſſit vti iſtis clauibus/ hoc eſt vtrū quilibet ſacerdos indifferenter ſi attentet quēcunqꝫ peccatorē ſibi ꝯfeſſum abſoluere de facto abſoluat: ita ꝙ abſolutio illa ſit ſacramentū eo mō ſicut ſi quicunqꝫ ſacerdos quēcūqꝫ panē triticeū attentet ꝯſecrare etiā fermentatū realiter ꝯſecraret q̄uis peccet ſicut quēcūqꝫ nō baptiſatū attētaret baptiſare baptiſat: & vtrū etiā epiſcopus cōſecret quecūqꝫ quem intendit & attentat ꝯſecrare etiā nō ſubditū: Eodē mō queritur an quilibet ſacerdos attentās abſoluere abſoluat q̄uis peccet faciendo ꝯtra ꝓhibitionē eccleſie: De iſta queſtione eſt duplex modus dicendi ꝓbabilis. Primus modus quē tenent pleriqꝫ doct. vt Armachanus i nono libro Marcilius in ſecūdo & etiā Durādus: eſt ꝙ quilibet ſacerdos in quēlibet peccatorē ex inſtitutione Chriſti abſoluere poteſt. i. quēcunqꝫ attritū vel ꝯtritum & cōfeſſum. Patet rationibus apparētibus: ꝯcurrētibus omnibus que ſunt de neceſſitate ſacramēti ſecundū inſtitutionē Chriſti eſt verū ſacramentū: ſed in ſacramēto penitētie ſi peccator fuerit ſufficienter diſpoſitus ꝑ attritionem vel ꝯtritionē & cōfeſſus ſacerdoti intendēti eū abſoluere ꝯcurrūt oīa que de neceſſitate reqrūtur ad ſacramentū penitentie ſiue ad abſolutionē ſacramētalē. igit̄ ſacerdos illū abſoluere pōt. Vnde qlibet peccator ꝯtritus vel ſaltē attritus & ꝯfeſſus ē materia ſufficiēs ſacramēti & forma eſt vox ipſa ſacerdotis & ipſe eſt miniſter. qa efficitur miniſter ꝑ iſta verba qđcūqꝫ ligaueritis ſup terrā &c. & qđcunqꝫ ſolueritis. ergo ſacerdos quicūqꝫ quēcūqꝫ pctōrē ſufficiēter diſpoſitū attritū ad minus & ꝯfeſſū applicando illa verba ſacramētalia abſoluet. Patet/ cum ibi ſint omnia requiſita ad eſſentiam

Vtrū attentās abſoluere quēlibet abſoluat

Primus modus dicendi.

Prima ꝓpoſitio

ſacramẽti: & eſt prima ratio Durãdi. Quã-
do ponũtur ea que ſunt de neceſſitate ſacra
mẽti iã ponit̃ ſacramẽtũ & ſi ille q̃ ſuſcipit
ſit ſufficiẽter diſpoſitus nõ ſolum ſuſcipit
ſacramentum ſed etiam effectum ſacramen-
ti. ergo iſtis omnibus poſitis eſt ſacramen-
tum & effectus ſacramenti. Dices & ibi ia-
Euaſio. cet totus nodus ꝙ quilibet nõ eſt miniſter
ex inſtitutiõe diuina: ſed quilibet ſacerdos
iuriſditionem habẽs. Secũdo non quilibet
peccator ẽ materia reſpectu cuiuſlibet ſacer
dotis ſed iuriditionem habẽtis. & iſte ſunt
replice difficiles. Sed cõtra arguitur: ſequi-
Arguit̃ ꝯ illã euaſionem. tur ꝙ papa nunq̃ poſſet abſolui ſacramẽta
liter ſi ita ſit ꝙ quilibet ſacerdos ex inſtitu-
tione diuina ſit miniſter huius ſacramenti
ſed ſolum iuriſditionem habens & in ordi-
ne ad eum ad quem habet iuriſditionẽ / cõ-
ſequentia patet / quia nullus poteſt in papã
habere iuriſditionem niſi per voluntariam
ſubiectionem. ergo reſpectu pape non po-
teſt eſſe miniſter huius ſacramenti. quia re-
quiritur duplex ſubiectio / ſcilicet ſponta-
nea & iuridica. igitur. Infero ſecũdo / ꝙ q̃n
eſt aliqua cura que eſt litigioſa: ille forte q̃
non habet ius ad curam eſt poſſeſſor & tã-
dem in fine declaratur nihil iuris habuiſſe /
ſequitur tunc ꝙ illi qui confeſſi ſunt ei tene
rẽtur iterum cõfiteri & ꝙ non eſſent abſo-
luti cum nichil iuriditionis in eos habuit.
patet: ex inſtitutiõe diuina per aduerſarios
eſt ꝙ confiteatur iuriſditionem habenti in
ordine ad eum quem abſoluit. igitur tene-
retur confiteri eadem peccata: ſed hoc non
practicatur. Igitur. Tertio infero ꝙ quãdo
aliquis eſt in extrema neceſſitate: & nõ ha-
bet copiam curati ſed ſolum ſacerdotis ſim
plicis ꝙ ille non poſſet abſolui ſacramenta
liter. Patet: non habet ille ſacerdos ſimplex
iuriſditionem in ordine ad iſtum: & illa re-
quiritur iure diuino. ergo nõ poteſt abſol
ui ſacramentaliter. Dices / habet iuriſditio-
nem ꝯmiſſariam puta ab eccleſia & a papa
cõmittitur vt abſoluat̃ in extrema neceſſita
te. Infero ergo ꝙ ſtãdo preciſe in iure diui-
no ſeclaſa quacũq; cõmiſſione facta ſuper
caſum neceſſitatis / ꝙ in neceſſitate nõ poſ-
ſet abſolui ſacramẽtaliter / hoc eſt abſurdũ
ergo & illud ex quo ſequitur. Addo ratio-
nem contra doctores partis oppoſite ex di-
ctis eorum que videtur apparens. dicũt illi
ꝙ anteq̃ dictũ fuerit petro paſce oues meas
fuit ordinatus ſacerdos / & poſtea factus eſt
ordinarius: & Chriſtus contulit iuriſditio
nem petro & cunctos chriſtianos ſignatos
charactere baptiſmali fecit ſubiectos petro
ſubiectione iuridica. imo dicunt ꝙ nullus
fuit curatus a chriſto inſtitutus niſi petrus
& alij facti ſunt epiſcopi & curati a petro.
Contra / anteq̃ diceretur petro paſce oues
meas: datum erat preceptum de confeſſio-
ne. ergo erat aliquis qui poſſet abſoluere.
Patet antecedens / fuit datum preceptum
Ioãnnis. xx. anteq̃ diceret̃ petro paſce &c̃.
ergo anteq̃ efficeretur curatus erat datum
preceptum de confeſſione. omnes mẽdicã-
tes ſunt eiuſdem opinionis ſcilicet ꝙ nul-
lus poteſt abſoluere niſi ꝯmiſſus a papa re-
gulariter. & non apparet ꝙ fuerit datum
preceptum de confeſſione anteq̃ fuerit ali-
quis miniſter illius quia obligaret̃ aliquis
ad impoſſibile. Ex prima opinione habe-
mus ꝙ ex inſtitutiõe Chriſti quilibet ſacer
dos claue poteſt vti in quẽlibet ſibi ſubie-
ctum ſubiectione volũtaria libera & ſecre-
ta. Dicit ſecundo iſta opinio / ꝙ eccleſa po-
tuit rationabiliter facere ꝙ non quilibet ſi
attentaret quẽlibet peccatorem abſolueret
Ratio eſt / nullus poteſt abſolui a ſuis pec-
catis preteritis dum actualiter ꝯmitit aliud
peccatum ſaltem mortale: ſed ſic eſt ꝙ quã-
do non ſubiectus ordinaria ſubiectione cõ
fitetur ſacerdoti cui non eſt ſubiectus ordi-
naria ſubiectione: nec commiſſus ab ordi-
nario actualiter peccat: quia facit cõtra pro
hibitionem eccleſie. ergo de facto non ab-
ſoluitur. Dices / pono ꝙ aliquis confitea-
tur ex ignorantia. vt ſortes confitetur non
curato ſuo nec commiſſo a curato: tamẽ cre
dit eum ordinarium. vel ponatur ꝙ credat
non eſſe peccatum confiteri non ſuo cu-
rato / an ſortes ſit realiter abſolutus.

videtur ꝙ ſic: quia non peccat & ꝙ ignorātia eum excuſet. nam ſi cognoſceret conſtitutionem eccleſie & prohibitionem nō abſolueretur/quia poneret obicem faciendo contra prohibitionem eccleſie de non abſolui ab alieno: ſi tamen ignoret inuincibiliter abſoluitur. & ꝗuis ſententia a non ſuo iudice lata nulla ſit: in hoc tamen caſu non fertur a nō ſuo. ſufficit enim ꝙ ſit iudex arbitrarius per liberam ſubiectionem. oportet igitur neceſſario fateri ꝙ in hoc caſu realiter abſoluitur. Dicit tertio iſta opinio ꝙ per hanc inſtitutionem eccleſie ꝙ non quilibet a quolibet abſoluitur nulla fuit mutatio circa eſſentiam ſacramenti/per hoc ꝙ eccleſia prohibet latinis ne conficiāt in fermentato non mutatur ſacramentum. Similiter per hoc ꝙ eccleſia prohibet quēcunq; ſuſcipere ordines a non ſuo dioceſano eccleſia nihil imutat circa ſacramentū ordinis eodem modo hic: ſed tamen eſt differentia inter ſacramentum penitentie & cetera ſacramēta ꝗuis aliquis contra prohibitionē eccleſie attentaret conſecrare vel ordinare non ſubditū ordinaret & alius conficeret: ſed ſi contra prohibitionem eccleſie attentaret abſoluere non ſubditum nō abſolueret niſi ignorantia inuincibilis excuſaret. vnde malicia ſuſcipientis ordines non impedit quin ſuſcipiat illos ordines. ſed malicia ſuſcipientis ſacramentum penitētie impedit effectum ſacramenti & ſic eſt differentia. iſta opinio conſiſtit in tribus & difficilime impugnatur. Dicit ergo ꝙ quilibet ſacerdos habet poteſtatem abſoluendi quēcunq; ex inſtitutione Chriſti. Secūdo eccleſia potuit limitare illam poteſtatē. Tertio ꝙ per hāc eccleſie inſtitutionem nulla fuit mutatio circa eſſentiam ſacramenti. & credo iſtam opinioem veriorē ꝗ alterā. Alia eſt opinio quam tenet doctor, & doctores pro maiori parte conſentiunt ꝙ non quilibet poteſt quēlibet abſoluere: etiam ſecluſa quacunq; prohibitione eccleſie: ſed ſolum ordinarius vel cōmiſſus ab ordinario. Iſta opinio pōt ſuaderi magis auctoritatibus ꝗ rationibus. habetur ꝙ ſententia a non ſuo iudice lata nulla eſt: ſed iſta eſt parue efficacie. Pro iſta opinione eſt capitulum omnis vtriuſq; ſexus/vbi dicitur ſi aliquis velit alieno confiteri petat & obtineat licētiam a proprio: alias ſciat illum alienū non poſſe abſoluere aut ligare. & vltra/alienus non poteſt abſoluere aut ligare: ergo non quilibet poteſt in quēlibet. Dices ex inſtitutione humana hoc eſt & ſic faciendo ponit obicem. Contra/bene ſequitur hoc eſt ex inſtitutione humana & precepto poſitiuo. ergo illud poteſt cōſuetudine abrogari. quia quelibet lex humana poſitiua quecunq; fuerit illa ſiue ceſarea ſiue pontificia poteſt ꝯſuetudine oppoſita abrogari: ſed nulla conſuetudine fieri poteſt vt quilibet ſacerdotem quem voluerit eligere poſſit ſine voluntate ſuperioris vt in ca. ſi epiſcopus libro ſexto. ergo nō eſt ſolum de lege humana ſed diuina. Et eſt apparētia in hac auctoritate ꝙ ſi eēt ſolum de iure humano poſſet conſuetudine abrogari: ſed non poteſt fieri ꝙ poſſet aliquis per ſuam liberam ſubiectionem ab alio abſolui. & iſta eſt ratio apparentior que poſſit induci pro iſta opinione. Dicunt conſequēter ꝙ eſt ex inſtitutione diuina ꝙ ſolus habens talem iuriſditionem vel ordinariā vel delegatā poſſit abſoluere: ita ꝙ ſi alienus tentet nihil cōfert ꝗuis etiam non ponatur obex ex parte ſuſcipientis. Dicunt vltra ꝙ a Chriſto nullus eſt factus ordinarius preter petrum & petrus imediate factus eſt ordiarius a Chriſto dicente paſce oues meas. Vltra dicūt ꝙ alij factiſunt ordinarij a petro. Hinc eſt ꝙ petrus poteſt ab odinarijs aliquam materiam auferre: quia poteſt diuidere vnam curam in duas & vnum epiſcopatum in duos ſed nullus poteſt facere ꝙ ſubiectus petro non ſit amplius ſubiectus. Vnde non poteſt conſilium facere quin quilibet Chriſtianus ſit petro ordiarie ſubiectus. Dicit vltra iſta opinio ꝙ nulli preterꝗ petro dedit imediate xp̄us poteſtatē abſoluēdi ſiue ligādi. & eſt in eo poteſtas ꝓpinꝗ cui actui

in rerũ natura correſpõdet materia que nõ eſt impedibilis ab alia potẽtia actiua quin agat in illam materiam. nam nono methaphyſice habetur ꝙ actiuum & paſſiuũ habentia complete potentiam actiuam & paſſiuam ſtatim agunt. Sed ſic eſt ꝙ ex inſtitutione Chriſti potentie petri abſoluẽdi correſpondet potentia poſitiua ſiue materia/ quia quilibet peccator/ & illa potentia petri actiua non eſt impedibilis. quia remanente petro & pontifice non poteſt ſuſpẽdi ſicut curatus ipſo ſic manente nõ poteſt ſuſpendi. ergo in ſolo petro eſt potẽtia abſolutiõis imediata actiua q̃ ex iſtitutiõe chriſti ſolũ modo petro data eſt. ergo ex inſtitutione Chriſti in ſolo petro fuit propinq̃ & immediata: & in alijs apoſtolis talis poteſtas ligãdi & ſoluendi fuit remota. ¶Cũ ad vltimum dictum non eſſem huius opinionis: ſed bene ꝙ requiritur iuriſdictio ordinaria vel delegata ab ordinario. vnde ad ſuſceptionem huius ſacramenti due requiruntur ſubiectiones. vna ordinaria: alia ex libera ſubiectiõe. dicerem ꝙ Chriſtus indifferenter quando omnes apoſtolos conſecrauit i epiſcopos ordinariam ſuper quẽlibet chriſtianum dedit & tunc ex apoſtolis quilibet quemlibet chriſtianum potuit abſoluere. Et ad argumenta alterius opinionis q̃tum ad primum poſitis illis que de neceſſitate ſunt ſacramenti realiter ſequitur ſacramentum: ſed poſita diſplicentia in peccatore qui ẽ materia & diſpoſitio/ vt attritio & forma ſcilicet abſoluo te &c. & miniſter ſcilicet ipſe ſacerdos applicans illa ſequitur de neceſſitate effectus ſacramẽti. Nego ꝙ quilibet ſacerdos ſit miniſter ſed ſacerdos iuriſdictionem habens ordinariam vel delegatam. ¶Ad replicam: ergo papa nõ poteſt abſolui ſacramentaliter quia nullus in eum habet talem poteſtatem iuriſdictionis niſi per voluntariam ſubiectionem. Durãdus & de Palude dicunt ꝙ ex inſtitutione Chriſti in eo ſufficit voluntaria ſubiectio: & oportet de neceſſitate hoc dicere/ vel dicere cũ Panormitano ꝙ papa non obligaſ confiteri quod reputarem hereticum. Sequtur vlterius ꝙ ſortes in extremis & non habens copiam alicuius ſacerdotis preter q̃ ſiplicis qui non eſt delegatus non poſſet ab illo abſolui. Ad hoc dico/ ꝙ poteſt eũ abſoluere/ quia eſt vſus eccleſie que dat omnibus poteſtatem delegatam in extrema neceſſitate. Sed queritur an ſecluſa quacunq̃ delegatõne eccleſie poſſet eum abſoluere/ & apparet ꝙ non quia ex iſtitutione Chriſti oportet ꝙ ſit ordinarius vel delegatus ab ordinario. De palude/ vigeſia diſtinctione dicit: ꝙ eſt de iure diuino. & hoc videt dicere Durandus. ſi ſit de iure diuino difficile eſt ſaluare quin quilibet poſſit quemlibet abſoluere. quia Chriſtus nunq̃ ſpecificauit cauſã extreme neceſſitatis/ & ſi nõ requritur ordinatio nec iuriſdictio in extrema neceſſitate/ ergo nec i alijs. Ad aliud de poſſeſſore alicuius parrochie poſtq̃ declaratũ eſt nichil iuris habuiſſe in beneficio &c. Dico ꝙ eccleſia quemlibet poſſeſſorem delegat ſiue habeat ius ſiue nõ. iſta argumenta de papa & de illo qui eſt in extrema neceſſitate faciunt michi fidem prime opinis & eſt multum difficile ſoluere argumẽta illa cum vltimo de inſtitutione confeſſionis. Ad auctoritatem que habetur in cap. omnis vtriuſq̃ ſexus ſolutum ſatis eſt cum talis ponat obicem eum faciat contra prohibitionem eccleſie/ ergo poteſt conſuetudine abrogari/ concedo/ hinc eſt ꝙ ſimplices ſacerdotes ab omibus aliis ſimplicibus ſacerdotibus abſoluuntur qui non ſunt ordinarij/ & eſt ſolum cõſuetudo ꝙ quilibet ſimplex poſſit quemlibet ſacerdotẽ abſoluere & ad ea. epiſcopus/ vbi dicitur preter voluntatẽ &c. Dico ꝙ preter capitur vt valet tantum ſicut contra/ nam ſi reſiſteret prelatus ſimplicibus ſacerdotibus & ſemp reſtitiſſet a principio peccarent alter alterũ abſoluẽdo ſed non faciunt contra/ poteſt abrogari. Et ſic patet de clauibus ſeu poteſtatibus que reſpiciunt forum ſecretum. id eſt penitẽtiale & viſum eſt poſtremo vtrũ quilibet ſacerdos indifferenter in quẽlibet

peccatorem poſſit vti iſtis clauibus quia ſolus ſacerdos illas claues habet/patet ex dictis quid dicendum.

¶VISUM EST DE Poteſtatibus ſeu clauibus que reſpiciunt forum ſecretum.i. penitentialē.& viſum eſt poſtremo/ vtrum q̄libet ſacerdos indifferenter in quēlibet peccatorem poſſit vti illis clauibus: quia ſolus ſacerdos habet illas claues. ¶Iam querit in iſto quinto articulo/ vtrū preter illas claues ſint aliq̄ alie claues i eccleſia: & notat doct. ꝙ in eccleſia eſt duplex forus. ¶Eſt quidā ſecretus in quo idem eſt reus & accuſator & teſtis & in illo foro ſolū debent eſſe iudex & reus.i. ſacerdos & confitens. reus enim debet ſe accuſare tam de ſecretis q̄ de publicis. Eſt alius forus publicus in quo diſtinguūtur reus & accuſator. & ſicut ad forum ſecretum exercendum contulit Chriſtus iudicibus in illo foro duplicem poteſtatem/ ſcilicet cognoſcendi & ſententiandi ita ad ſententiandū in foro publico cōtulit Chriſtus duplicem poteſtatē eccleſie ſcilicet cognoſcendi de crimine & ſententiādi. & iſte poteſtates ſūt collate eccleſie. mathei. xviij vbi Chriſtus dixit Petro/ ſi peccauerit in te frater tuus.i. ſi quilibet fidelis peccauerit i te.i. te ſciente corripe eum ſupple admonitione charitatiua vt deſiſtat a peccato. Si te audierit lucratus es fratrem tuū. Si te nō audierit/ adhibe duos vel tres teſtes. quia i ore duorū vel trium teſtium ſtat omne verbum. ¶Item ſi hos non audierit: dic eccleſie. Vnde ſecūdum Gerſon de poteſtate eccleſie in iſto verbo. dic eccleſie/ data eſt eccleſie prima poteſtas/ ſcilicet cognoſcendi de crimine in foro publico. ¶Si autem eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. & ſubiungitur ibi poteſtas ſententiandi/ q̄cunq; alligaueritis ſuper terram erunt ligata & in celo. & queciq; ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in celo. ¶Ibidem datur multiplex poteſtas eccleſie ſecundum Gerſon. primo poteſtas cognoſcendi in vero dic eccleſie. Secūdo poteſtas poſt cognitionem criminis ſententiandi.

Duplex forꝰ i eccleſia

Poteſtates date eccleſie in hoc verbo quodcūq; alligaueritis

Tertio datur poteſtas contra non obedientes ſententie penam infligendi ibi / ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.i. excōmunicetur & ſeparetur a communione fidelium Ex quo patet ꝙ deus approbat ſolutionē & ligationem eccleſie factam in foro publico quam qui contemnit habēdus eſt ſicut ethnicus & publicanus. Quarto datur poteſtas etiam inſtituendi certa ſtatuta & certos canones. Habemus ergo duplicē poteſtatem in foro publico correſpondentē illi duplici poteſtati in foro ſecreto & ſicut ille due poteſtates in foro ſecreto vocātur claues ita ille poteſtates due in foro publico vocantur claues. & ꝙ tales diſtiguūt a prioribus patet quia reperiuntur precedentes ſine iſtis & iſte ſine precedendibus. Nā ſimplex ſacerdos non habet claues in foro publico. Vnde non reperio actum iuriſdictionis fori exterioris preter vnum qui poſſit conueinre ſimplici ſacerdoti curato. ſcilicet refellere publicum peccatorem a perceptione ſacramenti. & illam habet poteſtatē ex euāgelio. Nolite dare ſanctum canibus ſed nō reptitur ꝙ ſimplex ſacerdos curatus habeat iſtas claues ſcilicet poteſtatē excōicandi/ ſuſpēdēdi/ interdicēdi/ & abſoluēdi ergo prie repiunt ſine iſtis & iſte ſine alijs. puta i archidiacōis. Similr ſimplex clericus electus in ſummū pontificem habet omnē poteſtatem iuriſdictiōis. Vnde iſte claues que reſpiciūt forum publicum poſſunt laico & mulieri committi ab ipſo ſummo pōtifice. Pro declaratione huius materie aliq̄ ſunt videnda per ordinem. ¶Primo/ quid eſt excommunicatio. Secundo pro quo kri mine debet ferri excommuicatio. Et tertio a quo poteſt ferri. Et q̄rto vtrū teneamur vitare excōicatū ſub pena peccati: & ſi ſic vtrum ſub pena peccati mortalis vel venialis: Quinto ſuper quos extenditur vel ad ſolos fideles vel etiā ad infideles vel ad viuos & non ad mortuos. Vnde excommunicatio a toto genere eſt ſeparatio a communicatione in actibus legitimis cum fidelibus & in ſacramētis vel in ſacramētis tm̄.

Simplex curatꝰ hꝫ tm̄ vnicū actū iuriſdictionis i foro exteriori.

De excommunicatione

Diffinitio excōicationis.

Et duplex ē excōmunicatio: ſcilicet maior & minor. vnde excommunicatio maior/ē ſeparatio a communione cum fidelibus in quibuſcūq actibus legitimis & in ſacramētis ſimul. Alia eſt minor: & eſt ſeparatio a ſacramentis. vnde aliquem excommunicari eſt ei precipere vt non communicet cum fidelibus & non percipiat ſacramenta & cūctis fidelibus ne communicent cum eo ī actibus legitimis vt ī loquela in orationibus &c̄. Ex quo ſequitur ꝙ excōmunicatus nō tenetur vitari ab infidelibus. quia excommunicati excluduntur ſolum a communione fidelium/ergo. Secundo ſequitur/ꝙ infidelis non tenetur vitare excommunicatū cum excōmunicatio ſolū ſeparat a cōmuniōe fidelium. Preterea/eccleſia nō habet poteſtatem ſuper infideles. Ideo nō poteſt eis precipere vitare excommunicatum.

Tertio ſequitur ꝙ vitare excommunicatū non eſt immediatū ius diuinum: quia obligaret indifferēter ſingulos quia ius diuinū obligat omnes cum deus habeat poteſtatē ſuper fideles & infideles/ſi ergo ſic ita ꝙ infidelis non tenetur vitare excommunicatū non eſt niſi preceptum eccleſie. Quarto ſequitur ꝙ excommunicationis multiplex ē actus ſiue effectus. Primus effectus eſt phibitio q̄ prohibetur ipſe excommunicatus participare in actibus legitimis aut in ſacramentis ſuſcipiendis cum ceteris fidelibus. & loquor de maiori excommunicatione. nam excommunicatus ſalutādo aut loquēdo cum aliquo peccat & eſt primus effectus Secundus effectus eſt/non participare ī ſuffragijs eccleſie. Priuatur enim participatione qua participant cuncti fideles in orationibus eccleſiaſticis & alijs ſuffragijs. Quātum ad iſtum effectum/notandum ꝙ aliqs participat in beneficijs vel alijs ſuffragijs multipliciter. Vno modo ratione charitatis qua connectuntur ſinguli ad inuicem & ſinguli qui ſunt in charitate omniū benefactorum ab ipſis mutuo participant. dicebat enim Chriſtus loquens de iſta vnitate. Oro/vt vnum ſint q̄admodum vnū ſumus. & hanc participationem non poteſt auferre excommunicatio. quia cum excōmunicatio ſit ſolum pena non fertur niſi p mortali: & cum ſit ſolum pena non poteſt auferre charitatē. Immo illam ablatam per mortale preſupponit. & ideo excommunicatio q̄tum ad illam vnionem ſiue participationem ratione vnionis omnium ſuffragiorum & benefactorum ab ipſis non excludit talem charitatem: ſed preſupponit eam eſſe excluſam vt dictum eſt. Queſtio ē an talis participatio ſit acquiſitio noui gradus glorie vel remiſſio certe pene in purgatorio vel aliquod gaudiū accidētale: & videtur michi ꝙ non eſt niſi acquiſitio gaudij. Sit ſortes excommunicatus poſt excōmunicationem acquirit gratiam per contritionem dato ꝙ nundū ſit abſolutus ab excommunicatione eſt particeps ſuffragiorum omnium que ſunt in charitate nec poteſt excludi. Alia eſt participatio que fit p applicationem: & eſt duplex quedam q̄ ſit a tota eccleſia. alia que fit per ſingularem perſonam. vnde q̄tum ad applicationē ſuffragiorum totius eccleſie/iuſte excommunicatus eſt fruſtratus illa participatione ſiue recuperauerit gratiam per contritionē ſiue non. Dico vlterius poteſt eſſe particeps alicuius ſuffragij ratione applicationis certe perſone. Nam certa perſona poteſt orare pro excommunicato: vt deus conuertat eum & ſi cōteratur de peccatis pro quibus eſt excōmunicatus habet fructū illius ſuffragij. & valet ei ad remiſſionem pene purgatorij. Habemus ergo ꝙ ſecundus effectus excommunicationis eſt eſſe priuatū ſuffragijs cōmunibus eccleſie q̄tum ad valorem prouenientem ratione applicationis vniuerſalis eccleſie vel ipſorū miniſtrorum generalium. & ſic excommunicatio ē ſeparatio & eius effectus nō participare & eſſe priuatum ſuffragijs & hoc q̄tum ad valorem prouenientem ex vniuerſali applicatione omnium fidelium. ¶ Conſequēter videndum eſt pro quibus cauſis debeat qs excommunicari. Vnde nullus debet excō-

Multiplex effectus excōmūnicationis.

Participare ī ſuffragijs

Pro quo peccato debeat qs excōicari

municari niſi pro peccato & non pro quo
libet peccato mortali/ ſed pro illo cui iun-
cta eſt contumacia. & loquimur de excõmu
nicatione maiori & lata ab homine. pro cu
ius declaratione. notandum ꝙ multipli-
cia ſunt mortalia. quedam ſunt que conſi-
ſtunt in ſolo actu interiori. Alia ſunt que
Multiplicia ſunt mortalia non ſolum conſiſtunt in actu interiori: ſed
etiam procedunt in opus & operationẽ ex
teriorem. Secundo peccata que ꝓdeunt vſ-
ꝙ ad operationẽ exteriorem ſunt multipli-
cia. Quedam ſunt que ex operatione exte-
riori ad quam exeunt non poſſunt cogno
ſci eſſe peccata propterea ꝙ illa operatio ẽ
ſolum peccatum propter relationem in
malũ finem. Vel quia imperatur a voliti-
one mala vt ſortes dat elemoſynã non pro
pter deum ſed propter vanam gloriam: ta-
lis operatio exterior imperatur a volitione
qua appetit vanam gloriam. & illa nõ po-
teſt cognoſci eſſe peccatum quia talis non
eſt prohibita. Immo frequenter cadit ſub
precepto & ad cognoſcẽdam illam eſſe pec
catum oporteret de neceſſitate cognoſcere
interiorem volitionem. Alia ſunt pecca-
ta q̃ poſſunt exterius cognoſci eſſe peccata
vt occidere/ adulterari/ furari. Secũdo ſup
ponitur ꝙ iſtorum peccatorum quedã ſũt
publica que ideo publica vocãtur nõ quia
omnes ſciunt & cognoſcant illa: ſed q̃a iuri
dice probari poſſint vt per duos aut tres te-
Eccleſia pro ſolo īteriori pctõ non excõmunicat ſtes. Alia ſunt publica que nõ poſſunt pu-
blice probari. Dico primo: ꝙ eccleſia non
poteſt excommunicare pro peccato ſolo ĩ
teriori/ quia cogitationis penam nemo me
retur quod peccatum interius non proceſ-
ſit exterius non propter deffectum cogniti
onis ſed propter deffectum iuriſdictionis/
ſeu poteſtatis vt dicit Durandus. quia de-
us reſeruauit ſibi iudicium de interioribus
vt patet per multa capitula in titulo de ſy-
monia tua nos. xxxij. diſtinctio. capi. erube
ſcant. ¶ Similiter q̃tum ad aliud peccatum
quod procedit ad actum exteriorẽ q̃uis ex-
terior cognoſcatur adhuc non poteſt co-
gnoſci eſſe peccatum/ & ẽ idem iudiciũ de
iſtis duobus primis. Sed eſt ſolum diffi-
cultas de alijs duobus generibus vltimis:
vt ſit ſortes qui exiuit in opus quod eſt ma
lum de ſe & non ſolum quia male relatum
ſi nõ poſſit illud opus probari eccleſia nõ
poteſt excommunicare ſortẽ pro tali ope-
re. Et loquitur de ſententia lata ab homine
ſaltem nominatim/ & hoc non eſt propter
deffectum poteſtatis quia habet poteſtatẽ
ſuper illa crimina ſed propter deffectũ co-
gnitionis. quia non poteſt iuridice illud
eccleſia cognoſcere eo modo quo habet
poteſtatem in tali foro publico ſed ſolum
ꝑ exterioribus publicis & notorijs. i. que
poſſunt iuridice probari. Nam iſta clauis
ſolum ſe extendit ad operationes que con
ſiſtunt ĩ opere exteriori & publico que poſ
ſunt iuridice probari & quibus annexa eſt
contumacia vt ſortes commiſit fornicatio
nem & notum eſt eccleſie/ tunc eccleſia de
bet vocare ſortem & vocatus compareat
& non diſcedat a iuditio ante licentiam &
ſententie late a iudice obtemperet nõ eſt cõ
tumax & non debet excommunicari. Nã
non poteſt excommunicari niſi propter al
teram iſtarum cauſarum. vel quia vocatus
non comparet. vel ſi cõpareat diſcedit ante
vel ſi nõ diſcedat precipitur ei abſtinere &
non abſtinet. tunc licite poteſt excommu-
nicari. & reſolutio doct. theologorum ẽ
Nunq̃ debet excommunicari niſi pro mor
tali exteriori iuridice probato cui annexa ẽ
contumacia. vel quia non comparet vel di
ſcedit a iudicio vel non abſtinet. ¶ Tertio
videndum eſt/ qui habẽt poteſtatem excõ-
municandi. Doct. eſt huius opinionis ꝙ Qui põt ordinarie excõicare
nullus poteſt excommunicare maiori ex-
communicatione auctoritate ſua propria
preter q̃ ſummus pontifex. Ratio eſt/ nul-
lus poteſt prohibere cũctis fidelibus vt vi
tent hanc certam perſonam niſi ſũmus põ-
tifex ſed excommunicare eſt precipere cun-
ctis fidelibus vitare hanc perſonã & huic ꝑ
ſone vt cũctos fideles vitet. Minor eſt no-
ta & patet maior. Nullus poteſt aliquem
obligare niſi ſit eo ſuperior & habeat in il-

lum iuriſdictionem ſed nullus habet iuriſ-
dictionem ſuper omnes fideles niſi ſūmus
pontifex. Vnde epiſcopus parrhiſienſis
non poteſt obligare dyoceſanū carnothē
ſem. vt vitet ſuum dyoceſanum. Et regu-
lariter omnes mendicantes & qui adulant
& fauent ſummo pontifici propter ſua pri
uilegia ſūt huius opinioīs videlicet ꝙ nul
ſus auctoritate propria poteſt maiori excō
municatione excōmunicare niſi ſolus pon
tifex. Sed ꝙ epiſcopi hoc faciant hoc nō ē
auctoritate propria ſed delegata ab ipſo
ſummo pontifice vt poſſint ſuos dyoceſa-
nos excommunicare maiori excommunica
tione & obligare cunctos fideles ad vitan
Secūda opinio. dum excommunicatum. Quantū ad iſtā
materiam eſt opinio oppoſita que videtur
probabilior. Et apparet michi ꝙ in eccle-
ſia fuit auctoritas excommunicandi anteq̄
aliquis fuiſſet ſummus pontifex. Immo iſti
de opinione oppoſita habent hoc conce-
dere. Patet nunq̄ fuit aliquis ſummus pon
tifex niſi poſt reſurrectionem. quando di-
ctum fuit petro/paſce oues vt omnes faten
tur/ſed ante paſſionem fuit poteſtas excō-
municandi eccleſie que data eſt in iſto ver-
bo: dic eccleſie. & data eſt talis per verba de
preſenti ante paſſionem. ergo iſte claues q̄
reſpiciunt forum publicum & exteriorem
fuerunt collate ante paſſionem. & electus ī
ſummum pontificem etiam anteq̄ ſit ſacer
dos habet iſtas claues & videtur michi cū
Chriſtus illam auctoritatem contulit ante-
q̄ aliquis eſſet ſummus pontifex. Sed qui-
bus: dico ꝙ omnibus apoſtolis per illa ver
ba quodcūq̧ alligaueritis &c̄. Vnde quan
do dixit petro tibi dabo/promittebat neq̧
adhuc dederat. Preterea ea que ſunt data a-
poſtolis nō ſunt eis ſolis data/ſed ſucceſſo
ribus etiam. quaſcunq̧ poteſtates contulit
apoſtolis non ſolum pro ipſis/ſed pro ip-
ſis & ſucceſſoribus/ſed omnes epiſcopi ſuc
cedunt apoſtolis/ergo data eſt eis talis po
Reſolutio. teſtas. Et eſt reſolutio quam credo veram
ꝙ non ſolus papa poteſt excommunicare
auctoritate ordinaria/ſed etiā quilibet epi-
ſcopus. ſed curati & archidiaconi non poſ
ſunt neq̧ abbates niſi ex conſuetudine.
Et ratio mea eſt & non habeo aliam. Date
ſunt claues anteq̄ eſſet aliquis papa & date
ſunt ſingulis apoſtolis per iſta verba/ que
cunq̧ ligaueritis/& quecunq̧ data ſunt a-
poſtolis hoc fuit ꝑ ſe & eius ſucceſſoribus
ergo omnes apoſtoli & ſinguli habēt ordi
nariam poteſtatem excommunicandi.
Ad argumentum doct. aliquem excom-
municare nichil aliqđ eſt q̄ cunctos fideles
obligare ad vitandum illum (tranſeat) ſed
ſic eſt ꝙ non habet aliquis epiſcopus pote
ſtatem ſuper cunctos fideles. Dico ꝙ nō di
rectam ſed bene īdirectam & de per accidēs
nam poteſt directe excommunicare ſuum
dyoceſanum & ſic directe eum excommuni
cando indirecte obligat omnes fideles alia
rum dyoceſum ad vitādum eum & hoc po
teſtate quam habet vt verus apoſtolorum
ſucceſſor a Chriſto ipſis apoſtolis data. Ex
dictis patet/ quid ſit excommunicatio & Epilogꝰ
quottuplex eſt excommunicatio. & quid
ſit effectus excommūicationes & pro qua
cauſa debet ferri ſcilicet ꝑ quolibet mortali
cui ānexa ex cōtumacia: ex illo paſſu ſi pec-
cauerit in te frater tuus loquitur de mortali
vt notum eſt: quia ſtatim ſubdit ſi audierit
te lucratus es animam eius. & ſi non eſſet in
mortali nō lucraretur eius anima: quia nō
perditur niſi per mortale. Ideo intelligitur
ibi de mortali & de illo cui eſt iūcta contu-
macia. Et tertio viſum eſt quis poſſit excō-
municare. Et dicit doct. ꝙ poteſtate ordi-
naria a Chriſto habita nullus poteſt excō-
municare maiori excommunicatione pre-
ter papā / & viſa eſt ſua ratio qua mouetur
ad hoc dicendum /tamē diximus ꝙ proba
bilius eſt ꝙ epiſcopi etiam poſſint &c̄.
Iam videndū ē de duobus pūctis. primū
ad quos ſe extendit iſta poteſtas excommu
nicandi. vtrum ad viuentes ſolum: Secū-
do ſub qua pena tenetur quis vitare excom
municatum. Quantum ad primum dictū ē
iam ꝙ iſta poteſtas non ſe extendit ad infi
deles ſicut nec aliqua alia poteſtas eccleſia-

ſtica. Vnde paulus ait nō eſt michi cure de his que foris ſunt. i. extra eccleſiam. Aliq dicunt ꝙ poteſtas eccleſiaſtica ſe extēdit ad īfideles q̄tum ad aliquos actus & ꝙ poteſt excommunicare illos propter peccata que ſunt contra legem nature/ & ē opinio Pannormi. in capi. nouit. de iudicis. ſed cōmuniter non tenetur. Dico ergo ꝙ ſolum ſe extendit hec poteſtas ad viuētes & nullo modo ad mortuos. & hanc opinionem deducit optime Carlerius. ¶ Ratio eſt/ quando data eſt hec poteſtas eccleſie & apoſtolis q repreſentabant tunc eccleſiam Dictū eſt eis quecūq̄ alligaueritis ſuper terram. per illa verba data eſt eis ſolum poteſtas ad eos q̄ ſunt ſuper terram. i. ad viuentes & nō ſuper eos qui ſunt in purgatorio vel ī iferno vel in paradiſo. ergo hec clauis. i. hec poteſtas ſolum ſe extendit ad viuentes & nullo modo ad mortuos. Et ē ratio illius doctoris que videtur ſatis manifeſta. qa talis poteſtas non poteſt ſe extendere niſi ſecundū tenorem illius auctoritatis. Ideo notanter dicitur ſuper terram. ergo nullo modo ſe extendit ad mortuos. & per conſequēs nec poteſt as dandi indulgentias mortuis daē ex illo paſſu. nam dicunt quicunq̄ dabit talem pecuniam liberabit vnam animam a purgatorio. dico ꝙ eſt abuſus. quia indulgentie nunq̄ valent deffunctis niſi per modum ſuffragij. Contra hoc arguitur/ poteſtas abſoluendi ab excommunicatione extenditur ad mortuos & eſt eadem poteſtas ligandi & ſoluendi & ſimul data reſpiciens eundem forum. Quod excommunicatus poſſit ab eccleſia abſolui. Patet in capi. tua nos de ſententia excommunicationis. loquitur ibidem de illo qui petebat abſolui & non habuit copiam abſoluentis. Dicitur ꝙ putandus eſt abſolutus quo ad deū ſed debet abſolui quo ad eccleſiam. ergo. Dico ꝙ poteſtas qua abſoluitur mortuus nichil agit in mortuum: ſed agit ſolum ī viuentes quia erat viuentibus phibitum orare pro iſto publicis orationibus & ſuffragijs generalibus eccleſie. Ideo abſoluendo illum q̄uis nichil agat in eum. quia ſiue ſit damnatus ſiue ſaluatus ſiue in purgatorio non eſt amplius de ſuo foro/ ſed dat viuentibus poteſtatem orare pro illo. & iſte modus videtur probabilior. ¶ De altero videlicet quo peccato peccat qui participat cum excommunicato maiori excōmunicatione in actibus legitimis. vel ſub qua pena eſt ei prohibitum participare cum excommunicato maiori excommunicatione que regulariter fertur ab homine & aliquā do a iure. ¶ Reſpondetur ꝙ participare cū excommunicato in ſacramentis eſt peccatū mortale. & ratio quam dat Durandus talis ē/ qui participat cum excōmunicato in ſacramentis directe facit contra preceptum eccleſie. quia participare cum illo in ſacramentis eſt participare cum eo ꝓut homies ſunt fideles. quia participatio in ſacramentis eſt participatio fidelium adinuicem inq̄tum ſunt fideles. ſed participare cum eo in alijs actibus non eſt inq̄tum ſūt fideles: ſed inq̄tum ſunt ciues. & quia prohibetur participatio fidelibus cum excommunicato: Ideo qui participat directe facit contra prohibitionem eccleſie. Ideo dicunt regulariter doctores/ ꝙ participare in ſacramentis cum excommunicato eſt peccatum mortale/ vt participare in miſſa/ celebrare corā excommunicato/ recipere ſimul euchariſtiā. ¶ Sed queritur an participare in actibus ciuilibus ſit mortale: Diſtingunt vel participat effrenate. i. equaliter ſine verecundia ac ſi talis non eſſet excommunicatus & ſicut participaret cum non excommunicato talis contempnit claues eccleſie. qui ita participat peccat mortaliter. quia omnis contemptus deliberatus clauiū eccleſie ē mortale peccatum. vel participat non effrenate cum excommunicato. quia excommunicatus fortaſſe ſalutat eum. & ex verecundia alter reſalutat eum vel ex timore forte ne videatur alteri ꝙ dedignetur eum vel iraſcaē ei alloquitur illum q̄uis diſpliceat. Regulariter dicunt doctores ꝙ ita participare ē ſolum veniale. Dicit tertio doct. ex qualibet

Carleri⁹

An mortuus poſſit abſolui.

tali participatione etiam ciuili q̄uis peccet
venialiter. incurrit tamen cenſuras eccleſie
ſcilicet minorem excommunicationem &
incurrit illam a iure. nam prohibetur eis ac
ceſſus ad ſacramenta. ſed non prohibetur
participatio cum alijs fidelibus in actibus
licitis ſed non poteſt communicare neq; re
cipere corpus dominicū/neq; etiam ducere
vxorem ſecundum multos/poteſt tamen
audire miſſam q̄uis oppoſitū dicat De pa-
Reſolutio. lude. ¶ Reſolutio ergo eſt: participare cū
excommunicato in crimine vel in ſacramē
tis incurritur excommunicatio maior & ē
mortale. ſed participare ī actibus legitimis
non effrenate q̄uis ſit ſolum veniale nihilo
minus incurrit cenſuras excommunicatio-
nis minoris niſi in caſibus permiſſis a iure.
Ex dictis ſequūtur duo correlaria que po-
nit Panormitanus de ſententia excomuni.
in capi. nulli. & in capi. cum deſideres. pri-
mum: epiſcopus participans cum excom-
municato ab ipſo peccat & incurrit cenſu-
ram excommunicationis minoris partici-
pando in actibus legitimis cum eo. Patet
quia participare cum excommunicato nō
eſt prohibitum ſolum ab epiſcopo q̄a cum
epiſcopus non ſubdatur iuri ſuo ſed ſit ſu-
pra ſuum ius non peccaret nec incurreret ſē
tentiam/ſed participare cum excommuni-
cato eſt prohibitū iure canonico cui ſubij-
citur epiſcopus. ergo epiſcopus contradi-
cendo tali iuri incurrit cenſuram & penam
impoſitam a tali iure. Secundum correlari
um/papa participans cum excommunica-
to ab ipſo peccat: ſed non incurrit cenſurā
excommunicationis ſiue illa excommuni-
catio ſit lata a iure ſiue ab homīe. Iſtud vo
luit dominus abbas in capi. cum deſideres
de ſenten. excōmuni. in An. quia cenſura
excommunicationis incurritur ſolum ꝑ ius
poſitiuum. quia non habetur de iure diui-
no: ꝙ participans cum excommunicato
ſit excommunicatus. Habet̄ bene ꝙ eſt vi
tandus ſed non ſub pena excommunicatio
nis. Habetur bene ꝙ contumax excommu
nicetur ex iure diuino & ꝙ participans cū
eo peccat ſed ex iure diuino non habetur
ꝙ participans excommunicetur. Ideo ſum
mus pontifex non incurrit talem cenſuram
& non eſt difficultas q̄tum ad hoc. tamen
Panormitanus in capitulo cum conſideres
& allegat glo. in ca. nulli de ſetentia excō-
municationis dicit ꝙ peccat/nā iure diuīo
explicite poſito quando quis eſt excōmu-
nicatus debet haberi ſicut ethnicus & pu-
blicanus: ſed ſummus pontifex ꝯmunican-
do cum excommunicato in actibus ciuili-
bus non habet eum ſicut ethnicum & pu-
blicanum. ergo papa ſic communicando
cum eo ꝯtrauenit iuri diuino. ergo peccat.
Vnde habere eum ſicut ethnicum & publi
canum eſt nō participare cū eo. ergo ſum-
mus pontifex in ita participādo ꝯtrauenit
iuri diuino cui eſt ſubiectus/& ex eo ipſo
ꝙ participat cum eo non debet cenſeri ab-
ſoluere talem excommunicatum niſi hoc
manifeſtauerit. Aliquis ſtatim impugna-
ret quod dictum eſt ſcilicet ꝙ participans
cum excommunicato non effrenate peccat
venialiter ſolum nihilominus incurrit ſen
tentiam excomunicationis minoris. Con-
tra nullus eſt repellendus a ꝯmunione ſa-
cramētorum niſi propter mortale. ergo ſi
peccet ſolum venialiter nō eſt ſeparandus
Nego illā. quia iſte non ſeparatur a ꝯmu-
nione ſacramentorum ratione venialis
quia nullum veniale ſeparat ſed ſeparatur
ratione alicuius quod non eſt peccatū. ſed
ſolum pena peccati ſcilicet ratione excom-
municationis. nam ſi eſſet preceptum vita-
re excommunicatum ſub pena venialis &
non ſub pena excommunicatōnis poſt cō
municationem cum illo poſſet recipere ſa-
cramēta. ſed excommunicatio minor quā
incurrit eſt pena que ſeparat a communio-
ne ſacramentorum. Ideo ratione pene que
nullo modo eſt peccatum licet contrahat̄
ab actu q̄ eſt ſolum veniale ſeparat illum.
Contra/dicis ꝙ non ſeparatur ratione pec
cati a participatione ſacramētorum ſed ra-
tione pene que cōtrahitur ex veniali. Cō-
tra arguitur/ergo eccleſia plus punit ī ſuo

foro peccatum veniale q̄ puniat deus ĩ ſuo
foro ſcilicet ĩ purgatorio. & ſic eccleſia cru
delius agit. Patet ſequela/ cenſura minoris
excommunicatõnis eſt maior pena q̄ pena
purgatorij que infligitur ratione commiſ
ſi in hoc mundo. ſed ſeparari a participati
one ſacramentorum in hoc mundo eſt pe
ius q̄ puniri pro veniali in purgatorio.
Et eſt argumentum ad probandum ꝙ ex
communicatio minor ſit maior pena q̄ pe
na purgatorij. Patet rationis excommuni
cationis minoris excluditur a perceptio
ne euchariſtie & ratione perceptiõis eucha
riſtie ex vi operis operati acquiuiſſet gradũ
gratie vltra gradum qui debetur ratione
boni motus interioris & illi gradui gratie
correſpondiſſet gradus glorie perpetuo ĩ
eterna beatitudie & illa priuatio perpetua
illius gradus glorie eſt ſibi maius damnũ
q̄ bonum eſſet viſio beatifica q̄tumcũq; in
tenſa durans ſolum per tempus. ergo incur
rit maiorem penam ratione excommunica
tionis minoris q̄ ſit quecunq; pena purga
torij que eſt ſolum temporalis/ vnde gra
dus glorie quem habuiſſet ratione percep
tionis ſacramentorum ex vi operis operati
fuiſſet ꝑpetuus. Ideo excederet omne bonũ
temporale. ergo incurrit maius damnũ q̄
ſit quecunq; pena purgatorij que eſt ſolũ
temporalis. ergo eccleſia in ſuo foro ſeue
rius punit quã puniat deus in alio mũdo.
¶ Quãtũ ad hoc eccleſia ſeparat a ꝑceptio
ne ſacramentorum per tempus ratione ex
communicationis & deus ſeparat ratione
venialis animam ipſius a perceptione be
atitudinis per tempus & cum hoc afficiť in
purgatorio. vtrum iſta ſeparatio ad tẽpus
ſit peior alia? Credo ꝙ ſeparatio a beati
tudine per tempus ſit peior. quia deus rati
one venialis ſeparat a beatitudine per tem
pus. Ad argumẽtum cum arguitur ſortes ĩ
currẽs excommunicationem minorem per
veniale non poteſt licite percipere ſacramẽ
ta. Immo peccaret mortaliter percipiendo
ergo ratione excommunicationis priuatur
gradu glorie. Dico ꝙ eſt ratione quia non
percipit: & non poſſe percipere pro tali tẽ
pore non eſt tanta pena ſicut nõ habere be
atitudinem. Item non eſt impoſſibilitatus
ad perceptionẽ nã nõ poteſt percipere ni
ſi a ſacerdote qui poteſt eũ abſoluere ab ex
communicatione minore. nam quilibet cu
ratus indifferenter abſoluit ab illa. Immo
non poteſt abſoluere a peccato/ niſi abſol
uat ab excommunicatione minori quia nõ
eſt capax abſolutionis a peccati niſi ſit ab
ſolutus a minori. nam ſacerdotes anteq̄ di
cant & proferant formam ſacramentalẽ ab
ſolutionis dicunt. Abſoluo te a minori ex
communicatione ſi indigeas. Habemus er
go in toto quomodo debet vitari excom
municatus & ſub qua pena & ſub quo pec
cato. ¶ Cõſequẽter dicit doct. ꝙ talis gla
dius ſpiritualis non eſt ſepe vibrandus. &
ꝙ fatuiſſime faciunt qui pro leuibus rebus
ferunt illam. Immo paulus non excommu
nicauit niſi trina vice ſcilicet quendam for
nicatorem habentem vxorem patris/ &
hereticum poſt trinam monitionẽ & Hy
meneum & Alexandrum qui receſſerunt
a fide/ cum apoſtoli habuerunt immedia
te a Chiſto poteſtatem excommunicandi
& tamen remiſſe leguntur excommunicaſ
ſe/ de paulo terna vice. Et videtur ꝙ a iu
re ab apoſtolois confecto hereticus ſit ex
communicatus & nõ ſolum iure poſitiuo.
Et hoc tenet Occã. & ſic iure diuino hereti
ci poſſunt dici excommunicati. Ideo iure
diuino & non ſolũ humano ſunt priuati ti
tulo beneficij. Dicitur etiam ad Gal. j. Si
quis vobis euangeliſauerit preter illud qď
accepiſtis anathema ſit. & ſic videtur ca
non ſententie late ab ipſis apoſtolis & nõ
ſolum ab eccleſia. Argumenta ſoluta ſunt
ex ſupradictis.

¶ Ad queſtionem motam circa
diſtinctionem. xviij. deueniẽdũ

VTRVM POTESTAS clauiũ
ſolũ modo ſe extẽdat ad penã tẽ
poralem. De hac queſtione ſunt
due opiniones. Vna eſt magiſtri
que conſiſtit in duobus dictis. Primum/

ſacerdos euangelicus virtute clauium nūq̄
remittit culpā. Patet ex euāgelio de lepro-
ſo. Chriſtus ſanauit eos: & poſtea iniunxit
pma.ppõ. eis dicēs Ite oſtēdite vos ſacerdotibus. & p
hoc ſignificabaſ remiſſio culpe. Nā prius
inpctōre remittitur culpa/poſtea oſtēdit ſe
ſacerdoti qui nichil aliud facit q̄ oſtendere
eum eſſe abſolutū a culpa & auctoritate cla
uium reconſiliat eū eccleſie. Alia eſt aucto-
ritas de laſaro reſuſcitato. Chriſtus prius
eū reſuſcitauit/& eo reſuſcitato iuſſit apo-
ſtolis vt eum ſoluerent/ & per reſurrectio-
nem laſari ſignificatur reſuſcitatio aīe p gra
tiam. ergo deus prius reſuſcitat animam q̄
a ſacerdote qui gerit vices apoſtolorū & di
ſcipulorum reconſilieſ eccleſie. ergo culpā
remiſſam oſtēdit. Item habetur auctoritas
Hyeronimi ſup Leuiticū. Nā per ſacerdo-
tes veteris legis ſignificabantur ſacerdotes
noue legis. & illis erat data poteſtas cogno
ſcendi de lepra: puta quiſnā eſſet leproſus:
& quis non. Tunc arguitur ſic. nunq̄ ſacer
dos leuiticus ſanabat a lepra: ſed ſolum ha
bebat auctoritatē declarandi ꝙ alter erat ſa
natus a lepra. ergo ſimiliter ſacerdos euan-
gelicus non abſoluit a peccato: ſed oſtēdit
illum peccatorem eſſe abſolutum. & ecce
opinio magiſtri quātum ad primū dictū.
¶Secundum dictum eius eſt/claues iſte du
2.ppõ. plici modo ſe extendunt ad penam. Primo
ad penam relaxandam. Secūdo ad penam
iniungendam & nunq̄ ad culpam vt dictū
eſt in primo dicto. nam poſtq̄ culpa eſt re-
miſſa per contritionem/reſtat pena ſoluen
da in purgatorio. & ſit ita ꝙ illa pena ſol-
uenda ſit vnius anni virtute abſolutionis
ſacramentalis de debito illius pene aliquid
auffertur. & hoc ex opere operato virtute
abſolutionis ſacramentalis. Dicit vltra/ſe
extendunt ad penam infligendam virtute
clauis. Nam ſacerdos poteſt cōfeſſo impo-
nere aliquod opus ſatiſfactorium/puta ie-
iunium/orationem/vel elemoſinam/vel
aliquod afflictiuū. Vltra dicit magiſter: ſi
talis iniūctio pene non ſit conformis iudi-
cio diuino non approbatur in celis. Vnde
non cōformatur iudicio diuino/vel quia
imponitur minor q̄ imponenda ſit ſecūdū
exigentiam culpe. vel imponitur maior q̄
mereatur pati: nō conformatur iudicio di-
uino quod iudicat non tantā imponendā
ergo iniuſte iniungitur ſi maior aut minor
q̄ oporteat iponatur. Ecce dicta magiſtri/
quibus ſe conformant multi antiquorum:
& ipſe Gabriel. ¶Doctor q̄tum ad primū
eſt omnino opinionis oppoſite: & nō eſt Opinio
omnino conformis quātum ad ſecundum Scoti.
dictum. Et ponit talē ppo. Claues ſe exten
dunt ad remiſſionem culpe. i. ſacerdos vir-
tute clauium abſoluendo ſacramentaliter
aliquando remittit culpam ſi ſit remiſſibi-
lis & non ponatur obex. nam ſicut ex pre-
ſentia ſacramēti baptiſmi in paruulo remit
titur originale: eodē modo ex preſentia ab
ſolutionis ſacramentalis requiritur culpa.
Patet/niſi ſic ſequeretur ꝙ penitentia non
eſſet ſacramentū noue legis niſi ex vi opis
operati remitteret culpā. Patet/ſacramēta
noue legis ſignificāt gratiā. & non ſufficit
ꝙ ſiginificēt: ſed oportet ꝙ eā cauſent. i. ꝙ
ad preſentiam eorū cauſetur gratia de no-
uo. & hoc eſt efficaciter ſignificare/ſed ſic
eſt tenēdo partē oppoſitā ſacramētum pe
nitentie nunq̄ efficit gratiā imo preſuppo
nit eā. Sed iſta ratio nō ē multū efficax. Nā
nō oportet ꝙ ſacramēta noue legis ſignifi
cent primā gratiā: ſed bene efficaciter ſigni
ficant primā/aut augmētent primā. Vnde
multi doc. dicūt & eſt opinio probabilior
ꝙ in ſuſceptione euchariſtie prima gratia
non acquiritur ſed augmentatur prerequi-
ſita. ideo non oportet ꝙ ad ſuſceptionem
ſacramenti noue legis acqratur prima gra-
tia. ¶Sed doctor arguit: omne ſacramentū
noue legis quod eſt inſtitutū contra pecca
catum expellens gratiam habet virtutem
operandi primam gratiam alias fruſtra
inſtitueretur contra tale peccatum niſi
data eſſet ei efficatia remittendi tale pec-
catum ſed penitentia eſt ſacramentum no
ue legis inſtitutum contra peccatum mor
tale excludens gratiam ſicut baptiſmus

inſtituitur contra originale. ergo virtute ſacramenti penitētie poteſt conferri prima gratia: & eſt reſolutio doctoris / & maior pars doctorū eſt huius ſententie. Dicit ſi penitens non ſit ſufficiēter cōtritus: ita ꝙ diſplicētia nō ſit ſatis magna & ſatis cōtinuata: tunc virtute abſolutionis ſacramentalis remittitur peccatū quod nō remitteret virtute illius diſplicētie. ergo ſacramētum penitentie habet efficatiā reſpectu prime gratie. Sed apparētia eſt pro oppoſita parte & cōtra doctorē. Sacramentū penitētie eſt ſacramentū qđ ſolū debet ſuſcipi ab adulto vtente ratione. ergo vt aliqs poſſit hoc ſacramentū ſuſcipe: reqritur prima diſpoſitio ex pte ſuſcipiētis. Nā ſacramenta q̄ nō poſſunt miniſtrari niſi adultis prereqrunt diſpoſitionē in ſuſcipiente & nō diſponēs ſe / & ſuſcipiēs peccat actualiter & ponit obicē ergo ex precepto diuīo reqritur diſpoſitio preuia: ſed talis diſpoſitio eſt ſufficiēs ad remittendū culpā apud opinionē pbabiliorem. ergo nunq̄ virtute ſacramēti remittiē peccatū. Patet minor: vel ſuſcipiēs ſacramētum fecit ſufficientē diligentiā ad recognitionē peccatorū / vel nō adhibuit / ſi nō / ergo peccat mortaliter ſuſcipiēdo: qa poſuit obicem. Si adhibuit tantam quantam tenebatur. Vel fuit bene circūſtātionata vel nō Si nō: ergo peccat actualiter. ergo nō ſuſcipit gratiā. Si dicas ꝙ habet vtrūq; / ſcilicet ſufficientē recognitionē ex ſufficienti diligentia. & cū hoc diſplicentiā bene circūſtātionatā. ergo apud eos qui dicūt ꝙ nō requiritur diſplicentia in certo gradu / nec p certum tempus ꝯtinuata: ſed ſufficit diſplicentia bene circūſtantionata & precipue circūſtantia finis / nunq̄ virtute ſacramēti remittur peccatū. Et ita oportet neceſſario fateri: & hoc idem dicit Gabriel in hac diſtinctione. Sed doc. tenet oppoſitū in .xiiij. diſtinctione / puta ꝙ reqritur ad ꝯtritionē ſufficientē certa intētio & certa tēporis ꝯtinuatio Propterea ꝯſequenter loquēdo dicit ꝙ aliqn̄ virtute ſacramēti penitentie remittitur peccatū ſufficienter diſpoſito & confertur prima gratia / & eſt reſolutio doctoris

¶ QRTVM AD SECVNDVM Quomodo ſe extendūt claues ad penā. Dicunt ſi peccatū ſit remiſſum per cōtrionem ſe extendunt ad penam: quia recipiēdo ſacramētum ex vi operis operati remittitur aliqua portio pene vltra illā que remittebatur virtute erubeſcentie. ſed quātum ad penam taxandam ſeu iniungendam facit doctor diſficultatē / & dicit ꝙ ſacerdos virtute clauiū confeſſo ſibi: & abſoluto a ſe nō poteſt illum ad penam aliquā obligare niſi voluntarie confeſſus ſe ſubijciat illi pene. Dicit ergo contra magiſtrum: & contra cōmuniter alios doctores / & contra Thomam / ꝙ virtute clauium ſacerdos non poteſt peccatorem ad penam temporalem obligare / niſi ſe ſubmiſerit illi pene per volūtariā acceptationē. ¶ Sed oppoſita opinio ſemp michi viſa ē probabilior. Et arguitur ſic. quādo data eſt a ſacerdotibus poteſtas vt eēnt iudices in iſto foro. dictum eſt quecūq; ſolueritis &c. & hoc claue non errante. Eodē modo dictum eſt: quecunq; ligaueritis. ergo ſicut ſacerdos abſoluit a peccato / ita ſi iniungat penam confeſſo: ligat eum ad illā ſoluēdam. Et hoc expreſſe dicit auctoritas quecūq; ligaueritis. ¶ Secdo arguitur ſic. in foro exteriori ſi iudex habens iuriſditionē imponat reo aliquā penam non excedentē crimen ratiōe criminis: alter qui abſolutus eſt tenetur illam penam ſuffere etiā in forō conſciētie. ergo cum ſacerdos in foro conſcientie ſit conſtitutus iudex a Chriſto: & nullus conſtituitur iudex quin habeat poteſtatem cohercituam poteſt ipſum coherce re ad aliquam penam. vnde ſi ſacerdos imponat minorem penam q̄ deceat: confeſſus illam ſufferendo abſoluitur a precepto ſacerdotis: ſed non ſatiſfacit deo. & poſtea in purgatorio ſatiſfaciet pro reſiduo. Si autem imponat maiorem quā debeat tenetur ſemper illam ſoluere: ſed errat in claue poteſtatis / ſiue det nimis magnam / ſiue nimis paruam. Sed oportet aſſignare vnam que ſit inter illas penas: & tunc quilibet

Quō claues ſe extendunt ad penā.

exiſtens in illa latitudine/ ſi imponatur eſt ſufficiens. & non errat í claue poteſtatis & eius iudicium eſt approbatũ in celis. ideo quecunq̧ ligaueritis claue nõ errante/nec claue ſcientie í cognoſcendo/ ſiue in diſcernendo/ nec claue poteſtatis in ſententiando approbatum eſt in celis &c̃. Et ſic ſacerdos virtute clauis poteſt penam iniungere ita ꝙ penitens tenetur illam accipere. Et obligatur a ſacerdote illam pati ſecundum opinionem antiquorum. ita ꝙ ſi non acceptat peccat: & ponit obicem / licet doctor ſit in oppoſitum. Conſequenter tãgiẽ alia difficultas/ ſi ſacerdos poſſit in penam: ergo pluries confitendo eadem peccata virtute abſolutionis totiens reiterate liberabitur omnino a pena. ideo queritur vtrũ claues iſte poſſint pluries habere ſuam efficaciam in eadem peccata preciſe. Videtur ꝙ non. nam baptiſmus nõ poteſt pluries habere ſuam efficaciam in eadem perſona. ergo a ſimili abſolutio ſacramẽtalis ſolũ habebit ſuum effectum preciſe: ita ꝙ non poſſit pluries efficaciter reiterari ſuper eadem peccata. Dicit doctor/ ꝙ nõ habet pluries ſuum effectum. hoc eſt dicere: ſortes eſt cõfeſſus ſingula peccata virtute abſolutionis eſt remiſſum aliquid de pena ſi reconfiteatur eadem peccata preciſe illa ſecunda abſolutio virtute operis operati: nec remittit aliquid de pena: nec augmentat gratiam. & ẽ bona apparẽtia: quoniam ſentẽtia iuſte lata non eſt amplius ferenda de eadem materia: ſed abſolutio ſacramẽtalis eſt quedam ſententia de peccatis cõmiſſis & confeſſis. ſi ergo ſit iuſte lata non eſt amplius reiterãda. Vnde quãuis ſacramenta que non imprimunt caracterem poſſint pluries reiterari: tamen hoc non eſt ſuper eandem materiam. vt ſortes poteſt pluries vxorari: ſed nõ cum eadem muliere. Similiter peccator poteſt pluries abſolui: ſed non de eiſdem peccatis.

Vtrũ ſacerdos obliget ꝯfeſſũ ad aliquã penam.

Bonũ argumentũ

Argumentum apparens contra doctorem. Sit ſortes qui adhibuit ſuffficientẽ diligentiam ad recognitionem peccatorũ occurrunt ei ſingula/ excepto vno quod invincibiliter oblitus ẽ: & nõ habet ſufficientem deteſtationem: vt cõſequatur gratiam confitetur ſingula peccata q̃ cognoſcit: & nõ oblita tũc virtute abſolutionis ſacramẽtalis abſoluitur ab omnibus nõ ſolum cõfeſſis ſed oblitis. nam ſi abſoluatur a cõfeſſis certum eſt ꝙ etiã ab oblitis. & tamen ſi poſtea recordaẽ obliti teneẽ illud cõfiteri/ & petere abſolutionem ſacramentalem de illo. & non tenetur confiteri niſi abſolutio ſacramẽtalis eſſet ei vtilis (hinc eſt ꝙ homines non tenentur confiteri laico: quia illa abſolutio non eſſet eis vtilis) ergo abſolutio ſecramentalis reſpectu eiuſdem peccati habet pluries ſuum effectum efficaciter. & virtute operis opati remittitur aliqua pars pene que reſtabat. & iterum confertur/ & augmentatur gratia. Forte diceret doctor ꝙ obiectum preciſum ſacramenti penitentie non eſt peccatum nõ remiſſum. Sed obiectum proprium ſiue propria materia ſacrameti penitentie eſt peccatum non cõfeſſum & non remiſſum ſimul ſacramentaliter. & tunc tale peccatum oblitum eſt materia & obiectum penitentie ſacramenti. Eſt alia opinio quãtum ad illam difficultatem Dicit de Gandauo in ſeptimo quolibeto. circa finem quãtum ad remiſſionem a culpa. Sacramẽtum penitentie nõ poteſt pluries habere effectum: quia peccatum ſemel dimiſſum nunq̃ rediјt: ſed quantum ad remiſſionem pene temporalis & augmentũ gratie poteſt habere pluries ſuũ effectũ. Dices. ergo ſacramentũ penitẽtie eſt imꝑfectũ & debile. Patet/ q̄a oĩs cauſa applicata paſſo q̃ nõ poteſt habere totũ ſuũ effectũ ẽ imꝑfecta. nã ſacramẽtũ penitẽtie ꝑ diuerſas applicationes tollit aliq̃d de pena & augmẽtat gratiã & nõ totã ſimul. ergo. Negat ꝙ hoc ſit imꝑfectionis: ſed eſt ex parte magne ꝑfectiõis. Nã ſacramẽtũ baptiſmi habet talem ꝑfectionẽ ꝙ ad preſentiã illius tollit & oẽm culpã & omnẽ penam: ſed ſacramẽtũ penitentie nõ habet illã virtutẽ ꝙ ad p̄ſentiam eius remittatur quelibet pena: ſed pars & eſt multo maioris perfectionis ꝙ ſecũdo

Ꝓpriũ obiectum ſacramenti penitẽtie

Opi. Henrici d' gãdauo.

applicata remittatur aliqd de pena que re-ſtat/q̄ ſi nihil remitteret ſuppoſita tali inſtitutione ꝙ nõ remittat totũ/& hoc videtur ꝓbabile ꝙ abſolutio ſacramentalis pluries applicata eiſdem peccatis remittat pluries de pena/& pluries gratiam augmentet quã inuenit: ſed nõ poteſt pluries remittere culpã. Alios caſus facit de gandano. vide ibi.

¶ Diſtinctionis vigeſime.

Queſtio prima.

An penitentia in extremis valeat.

IN HAC DISTINctione vigeſima querit. vtrũ penitẽtia in extremis valeat ad ſalutem. ¶ In iſta queſtione due ſunt concluſiones ſatis certe. Prima/penitentia vera ſiue interior ſola/ſiue exterior cum ſuſceptione ſacramẽti penitentie ſufficit ad ſalutem alicuius in extremis. ¶ Secũda penitẽtia q̄ videtur haberi in extremis vix eſt vera penitẽtia ſufficiẽs ad ſalutem: quia difficile eſt tũc habere veram penitentiam. Vnde ille dicitur laborare ĩ extremis qui ſecũdũ cauſas naturales nõ põt diu ſuperuiuere/vt q ſecundum iudicium medicorũ ſtatim morietur. Sed ille qui ſubito moritur ſine infirmitate preuia non dicitur eſſe in extremis. Hoc ſuppoſito probat quatuor ratiõibus ꝙ penitentia in extremis vix ſit vera penitẽtia. ¶ Prima/anteq̄ aliqua deteſtatio ſit vera requiritur ꝙ libere eliciatur. imo hoc ad omnem actum virtutis requiritur: ſed in extremis cum difficultate eſt illa libertas. Maior eſt nota/& patet minor. Paſſiones que ſunt a triſtantibus ſecũdum Auguſtinum plus mouent q̄ paſſiones que ſunt ad delectantibus Hinc eſt ꝙ ĩmaniſſime beſtie retrahuntur timore vel triſticia. ita ꝙ ceſſant a proſequutione delectabilium propter timorem triſtabiliũ: ſed paſſiones a delectabiliũ frequenter abſorbent vſum rationis: ergo a fortiori plus abſorbent paſſiones prouenientes a triſtantibus. ergo cum difficultate poteſt haberi vera deteſtatio in extremis q̄ ſit actus liber. ¶ Secunda ratio/anteq̄ deteſtatio peccatorũ ſit ſufficiẽs ad veram penitentiã/neceſſe eſt ꝙ ſit bene circũſtantionata/precipue circũſtantia finis. qa hoc reqritur ad omnẽ bonũ actũ moralem ſed ĩ extrema neceſſitate vix habetur illa. & precipue circũſtantia finis. ergo cũ difficultate in extremis habetur vera penitẽtia. Nã eſt maximus metus dãnationis/precipue illis qui ſunt ĩ peccato/& qui male vixerũt & vt in pluribus triſtatur peccator: ſed hoc eſt ex timore. ſed illa penitẽtia q̄ eſt ex timore nõ eſt bene circũſtantionata circũſtantia finis. quia circũſtantia finis q̄ reqritur oportet ꝙ ſit ex amore dei propter deũ ſup oĩa dilectũ. ergo vt in pluribus illa penitentia nõ eſt bene circunſtantionata. Item/illa ẽ ꝓpter neceſſitatẽ ſcilicet ꝓpter piculũ mortis eſtimate. ſed illa neceſſitas velud piculũ nõ ẽ libera. ergo eodẽmodo nõ ẽ penitẽtia libera libertate ſufficiẽte ad verũ actũ moralem. Et dat ſimile doc. pijciẽs merces ꝓpter tẽpeſtatẽ: q̄ tẽpeſtas nõ eſt ĩ poteſtate eius ideo illa proiectio nõ eſt ſimpliciter libera ĩmo apud Ariſto. eſt ĩuolũtaria. Similr ſit ſortes in extremis/& peniteat ꝓpter piculũ qđ nõ eſt ſibi liberũ/illa deteſtatio eſt eodẽ mõ volũtaria ſicut piectio. & iõ nõ eſt ſufficiẽs ad remittẽdum pc̄tm̄. imo nõ eſt bona moralr. ¶ Tertia ratio/ille q ꝯtinue vixit ĩ peccatis vſq ad mortẽ habet habitũ quo inclinaẽ ad pc̄tã. ergo habet habitũ quo retrahiẽ a bono. qa oĩs habitus ĩclinãs ad bonũ etiã retrahit ab oppoſito illius boni ad qđ ĩclinat & reſiſtit ne eliciaẽ actus oppoſitus Tũc arguitur ſic. talis q male vixit vſq ad mortẽ ſaltẽ ꝓpe mortẽ in pc̄tis habet habitũ valde intẽſũ ad peccãdũ. ergo hẽt habitum valde intẽſũ retrahentẽ a deteſtatione pc̄ti. ergo ſeqtur ꝙ ꝓpter tale ĩpedimẽtũ/& retractionẽ a deteſtatiõe peccati bñ circũſtãtionata eſt ſibi multum difficile habere talem deteſtationem bene circũſtantionatã. ¶ Quarta ratio/quando aliquis eſt minus dominus ſui actus tãto requiritur intẽſior diſplicentia ad hoc ꝙ ſit ſufficiens ad delẽdum peccatũ: ſed homo in extremis eſt mi-

Prima ꝯcluſio

2. ꝯcluſio.

quatuor rõnibꝰ ꝓbaẽ ꝙ penitẽtia in extremis vix ẽ vera.

De piciente merces.

Natura habitus.

nus dominus ſui actus. ergo. Vult ergo di
cere doctor ꝙ anteq̄ in aliquo peccatore re
mittatur peccatum: qui iam nō eſt amplius
dominus peccati. i. qui nō poteſt amplius
peccare: ſaltem peccato exteriori requiritur
maior deteſtatio q̄ in illo qui adhuc eſt do-
minus ſui actus. id eſt qui poteſt peccare.
Non tamen eſt intelligendum ꝙ requira-
tur maior diſplicentia: quia obligaretur ad
impoſſibile: ſed intelligit ꝙ vt remittatur
ſibi peccatum tale / requiritur maior diſpli-
centia / q̄ in illo qui adhuc eſt dominus ſui
actus. Sed hoc videtur durum: & non cre-
do hoc. quia ſeq̄retur ꝙ ſortes qui non po
teſt amplius fornicari: ſi habeat equalē diſ-
plicentiam cum illo qui poteſt adhuc for-
nicari / & non maiorem nō remitteretur ei
peccatū / quod videtur omnino falſum. ſed
doctor loquitur ſecūdum ſtrictam dei iuſti-
ciam. Propter iſtas rationes illa concluſio
eſt veriſſima ꝙ difficile in extremis haberi
poteſt vera penitentia.

¶AD ARGVMENTA. Dictum eſt ꝙ
penitentia in extremis poteſt ſufficiens ha-
August. beri. Contra / dicit Auguſtinus in quodā
ſermone. non preſumimus ꝙ hinc bene ex-
eat. Dicit doctor: p̄ſumptio capitur ex hijs
que magis apparēt. Vnde nō dicit Augu-
ſtinus ꝙ ſimus certi ꝙ bene vel male exeant
ſed preſumimus / & eſt apparentia magna
ꝙ male exeant. & frequēter hoc accidit.
Ex hoc tamen non ſequitur ꝙ non habe-
ant veram penitentiam. ¶Item de peniten
tia diſtinctione ſeptima. dicit Auguſtinus
periculoſum eſt & interitui vicinū vſq; ad
mortem procraſtinare penitentie remediū
Fateor ꝙ eſt periculoſum: ergo ſi ſit vera
penitentia non eſt ſufficiens. Nego illam
& dico ꝙ periculoſum eſt ꝙ non habeatur
vera penitentia. Frequēter accidit ꝙ obli-
uiſcatur ſui: tamen non ſequitur ꝙ ſi habe-
at veram penitentiam quin illa ſit ſufficiēs
Cetera argumenta facilia ſunt.

¶Diſtinctio. xxj. de peccatis que poſt hanc vitam dimittuntur.

Queſtio prima.

QVERIT CONSEquē
ter i hac diſtinctiōe. xxi.
Vtrū aliqd' pct̄m poſſit
in futuro ſeculo remitti.
Arguitur ꝙ non: qa qd'
eſt angelis caſus hoc eſt
hominibus mors: ſed poſt caſū angelis nō
potuit peccatū remitti. ergo nec poſt mor-
tē hoīs pōt homini pct̄m remitti. ¶In op-
poſitū arguit̄: pct̄m in ſpiritū ſanctū non re
mittitur nec in hoc / nec in futuro ſeculo. er
go aliqd' peccatū pōt poſt mortē remitti.
¶De mortali nō eſt difficultas: qa nō pōt
remitti p bonū motū: cū dānati nō p̄nt hr̄e
bonū motū / ſaltē bn̄ circūſtātionatū circū-
ſtātia finis qd' p̄cipue reqrit̄ ad hoc ꝙ p bo-
nū motū deleat̄ pct̄m. nec p ſacramētū / cū i
alio ſeculo nō p̄nt applicari ſacramēta. Sed
de vēiali ē difficultas iter doc. p̄cipue iter. s.
Tho. & Sco. An ſcilicet vēiale iūctū mortali
poſſit remitti. ¶Pro elucidatiōe q̄ōnis po
nit̄ p̄clō q̄ eſt certa: ꝙ pct̄ō remiſſo in hoc ſe
culo pena ē ſoluēda p eo in altero ſeculo.
Doctor p̄bat: qa qñ remittit̄ pct̄m adhuc ē
obligatio ad penā. vel ergo ē obligatio ad
penā ſoluēdā cū btītudine vel poſt btītudi
nē. Certū eſt ꝙ nō cū btītudīe. qa btītudo
oēm penā excludit. nec poſt btītudinē: qa
ſine termīo erit. ergo ē ponēdum purgato
riū. Sed dubiū ē: an pct̄m nō dimiſſū i hoc
ſeculo poſſit in alio dimitti. & q̄ſtio intelli
git̄ ſolū de veniali: qa certū ē de mortali qd'
nō pōt dimitti in futuro ſeculo. ¶Prio vi-
dendū eſt q̄ pena reſpondet veniali. Dicit
Alexāder ꝙ veniali de p ſe reſpondet pena
eterna: ſed accidētaliter debet̄ pena tp̄alis.
Sanctus Tho. dicit oppoſitū. & eiuſdē opi
nionis Alexādi eſt de gerſono i de vita ſpi
rituali: dicit ꝙ veniale ex ſe ē mortale. & iſta
opinio eſt ſatis trita: & tenet̄ freq̄nter i ſco-
la. Dicūt ergo ꝙ veniali ex ſe corrn̄det pe-
na eterna: ſed ex mīa dei pena tp̄alis. Sed cō
tra hoc arguit doc. qa bn̄ ſeqtur: pct̄ō venia
li ex ſe corrn̄det pena eterna. ergo peccans
Breuiter eſt dignus pena eterna: ſed iſtud
eſt falſum. Nam ſtat aliquem eſſe in gratia:

Vtrū veniale poſſit poſt hāc vitā remitti.

Q̄ pena reſpondet veniali.

Ꝯ opinionē Alexā.

& in peccato veniali. Tunc ſic/iſte talis eēt dignus premio eterno & pena eterna. quia bene ſequitur eſt in charitate: ergo eſt dignus premio eterno. & eſt in peccato veniali: ergo eſt dignus pena eterna ſecundū aduerſarios: ſed iſta ſūt icōpoſſibilia dignitas ad penam eternam: & dignitas ad vitam eternam. nam ſi eſt dignus pena eterna: ergo eſt indignus vita eterna.

Opi. ſcti Thome.

¶ Aliter dicit ſanctus Thomas ꝙ veniali pſe correſpondet pena temporalis: ſed paccidens pena eterna/puta quando iungitur mortali. Hanc opinionem ferme ſequūtur omnes antiqui doctores. Et ratio eorum ſatis eſt apparens/quia nō poteſt remitti peccatum niſi per bonum motū vel per ſacramentum virtute operis operati: ſed in alio ſeculo veniale iunctum mortali nō poteſt remitti per bonum motum/quia damnati non poſſunt illum habere ſaltem circūſtantionatum circūſtantia finis. Nec etiam per ſacramentū/ergo culpa illius perpetuo remanet: ſed q̄diu remanet culpa ſemp remanet pena que reſpicit illā culpā.

Scotus ꝯ Tho.

¶ Doctor nititur hanc opinionem impugnare. Et arguit ſic/deus ſemper punit citra condignū ergo nec ratione cōiunctionis cum mortali/nec ſine coniunctione cum illo nunq̄ puniet veniale pena eterna. Patet ſic. ſit ſortes decedens in mortali a/& veniali b/punietur eternaliter pro a/peccato mortali. & ſit illa pena c/& pro b/peccato veniali punitur iterum pena eterna & ſit d/ille pene realiter diſtinguunt ab inuicē ſicut diuerſi gradus vnius forme/licet faciant vnam totalē penam. Tunc arguitur ſic. pena d/excedit demeritum ipſius b/culpe venialis. ergo ſi deus infligat penam d/pro b/culpa: punit b/ſupra condignum. licet de per accidēs quod eſt inconueniēs. Quod autem pena d/excedat demeritum b/culpe venialis: patet/demeritum b/culpe venialis eſt ſolum demeritum pene temporalis: & eius indignitas eſt pena temporalis. ergo ſi d/pena infligatur ratione cuiuſcūq; cōiunctionis cum pena d/ſit eterna/& excedens/deus punit vltra condignum.

¶ Reſolutio doctoris quātum ad iſtud primum punctum/eſt ꝙ peccato veniali ſolum pena temporalis debetur. imo diceret ꝙ decedens in mortali & veniali ſimul pro veniali punietur ſolum temporaliter. Ex quo ſequitur/ꝙ peccato non remiſſo in hoc mundo pena eius pōt totaliter ſolui in futuro ſeculo.

Correlarium.

Tertio videt dicere ꝙ q̄uis in iferno nō poſſit eſſe redēptio ereptiua .i. nullus pōt eripi quādo eſt damnatus/poteſt tamen ab aliqua certa pena eſſe redemptio: & tunc illa ſolutio pene debet potius vocari ſatiſpaſſio q̄ ſatiſfactio quia non ſatiſfacit volūtarie/ſed ſatiſpatitur id eſt ſuffert inuoluntarie penā debitā. Habemus ergo ꝙ pena debita pro veniali nō remiſſo in hoc ſeculo poteſt totaliter ſolui in alio ſeculo. Sed queritur/ſit ſortes cui non ſit veniale remiſſum: an peccatum eius poſſit i purgatorio remitti quātum ad culpam. Vnde ſicut habitū eſt i doctore. in. xiiij. diſtinctione huius. actu peccati tranſeunte nihil manet in anima (& nō loquitur de habitu) niſi obligatio ad penā que vocatur reatus. queritur modo quid ſit veniale remitti quoad culpam. Vtrum ſit idem peccatum veniale remitti: & penā peccati venialis ſolui: vel penam venialis nobis liberaliter condonari a deo. Nam actu venialis peccati tranſeunte vel remanet in peccatore preter obligationem ad penam non eternam ſed temporalem. An peccatum veniale remitti ſit illam penā ſolui vel illam nobis a deo liberaliter condonari.

Quid eſt veniale remitti.

Et non poſſum videre quid ſit veniale remitti niſi vel illam penam ſolui totaliter aut condonari vel reatum ad illam penam commutari in minorem penam: ſicut dictum eſt de mortali. Peccatum mortale remitti quātum ad culpam nichil aliud eſt q̄ penam eternam totaliter nobis cōdonari per actum contritionis ſi tanta ſit ꝙ ſufficiat ad delendum culpam & penam: aut reatum pene eterne commutari in temporalē q̄n nō eſt cōtritio ſufficiens ad delēdum culpā & oēm penā. ergo pari forma.

quid mortale remitti ꝛc.

Quō veniale remittitur. Peccatum veniale remitti nihil aliud eſt q̃
penam ad quā eſt obligatus ratione venia
lis totaliter ſolui/ aut nobis cōdonari/ aut
ſaltem cōmutari in obligationē ad mino-
rem penam. vt ſortes cōmiſit vnum venia
le ratione cuius eſt obligatus ad penā pur-
gatorij viginti diebus/ habet diſplicētiam
ſufficiētem ſolum pro decem diebus. Iam
dico ꝙ commutatur reatus. i. obligatio de
pena viginti dierum ad penam decem die-
rum. Ideo peccatum veniale remitti q̃tum
ad culpam eſt totalem penā nobis condo-
nari/ aut reatum ad totalem penam ſibi cor
reſpondentem cōmutari in minorem pe-
nam & nichil aliud video quid ſit veniale
remitti. Hoc ſuppoſito cum queritur vtrū
aliquādo in purgatorio remittatur venia-
le. i. vtrum decedēs in veniali cum reatu ad
omnem penam ſibi correſpondentem/ ita
ꝙ in vita nunq̃ reatus totalis pene commu
tatus eſt in minorem penam quia decedit
cum obligatione ad totalem penam remit
tatur in purgatorio? Dico ꝙ ſic. videlicet
ꝙ aliquis poteſt decedere cum obligatiōe
ad totalem penam reſpondentē illi venia-
veniale remittit in purgatorio. li. Et eſt opinio ſecurior quā tenet doctor
& magiſter ſententiarum. Ratio eorum ta
lis eſt. Aliquis poteſt decedere ſine quacū-
qꝫ conſideratione ſuorum venialium. & p
conſequens ſine quacūqꝫ deteſtatione illo-
rum/ & abſqꝫ ſuſceptione alicuius ſacramē
ti/ puta ſi ſubito occideretur. & cum notū
ſit ꝙ erit ſaluatus quia ſupponitur ꝙ ſit in
gratia & in ſolo veniali/ poteſt acquirere
huius peccati remiſſionem extra hoc ſecu-
lum. Conſequentia tenet/ nunq̃ remittitur
veniale niſi per bonum motū aut ſacramē-
tum. Hoc ſuppoſito: videlicet ꝙ poteſt de
cedere ab hac vita i ſolo reatu peccati venia
lis. & per conſequēs poteſt ei remitti illud
veniale in quo ſolo decedit extra hoc ſecu-
Utrū remittat veniale per ſolā tollerantiā pene. lum. Vtrum remittatur ei veniale per ſolā
tolerantiā pene illius ad quam obligatur.
vel per bonum motum volūtatis q̃tum ad
culpam. De damnatis non eſt difficultas/
ꝙ non poſſunt bene agere moraliter: tamē
exiſtentes in purgatorio poſſunt bene age
re. ergo ſortes poteſt deteſtari ſuum venia-
le in quo decedit deteſtatione bene circun-
ſtantionata/ & precipue finis & alijs circū-
ſtantijs: vtrum remittatur ei peccatum ra-
tione talis deteſtationis: vel ſolum ratione
ſufferentie pene/ ita ꝙ non ſatiſfaciat ſed ſo
lum ſatiſpatiatur? Si primum/ tūc cum ani-
ma non eſt impedita a corpore & inten-
ſius deteſtetur peccatum in purgatorio q̃
deteſtetur quodcunqꝫ in hoc mūdo remit-
tetur tunc/ & ſic ſtatim euolabit.. Nam
ſtat in hoc mundo tantam eſſe deteſtatio-
nem ꝙ virtute illius remittetur nedū mor-
tale ſed veniale. & cum veriſſimile ſit illam
in purgatorio eſſe ex maiori conatu q̃ que-
cunqꝫ in hoc mundo: tunc ſtatim euolabit
& ſic virtute talis deteſtatiōis que eſt actus
penitētie virtūtis remittetur q̃tū ad culpā:
& ſic ſtatim euolabit. Et dico ꝙ ſic quod
etiam dicit Durandus/ & de palude. Vnde
dicit Durandus in inſtāti quo anima exui-
tur a corpore remittitur culpa venialis. qa
in illo inſtanti habet deteſtationem venia-
lium bene circūſtantionatam. & hoc vide-
tur mihi bene dictum. Sed cum queritur vl
tra cum ſit veriſimile illam deteſtationem
procedere ex maiori conatu q̃ quecunqꝫ de
teſtatio viatoris. & aliqua deteſtatio via-
toris ſufficit ad remittendum culpam & pe
nam: quare etiam non remittuntur ei quan
tum ad omnem penam. Dico ꝙ ratione di
uerſitatis ſtatus/ quia deus in via magis ac-
ceptat illam deteſtationem q̃ in purgato-
rio. ideo dico ꝙ in primo inſtanti quo ani
ma exuitur a corpore deteſtatur peccatum:
& ratione talis deteſtationis remittitur pec
catum quātum ad culpam non tamen quā
tum ad omnem penam. & quāuis illa dete
ſtatio procedat ex maiori conatu q̃ quecun
qꝫ deteſtatio cuiuſcunqꝫ viatoris/ tamen il-
la non eſt ſufficiens ad remittendum qua-
lēcunqꝫ culpam & omnem penam. & hoc
ratione ſtatus. Sed contra hoc arguitur ap
parēter/ ad minus illa eſt ſufficiens ad remit
tendū penā aliquā q̃uis non oēm vt ſit illa

deteſtatio ſufficiens ad remittendum penā vnius diei. & volo ꝙ decedat in veniali ſolum demeritorio pene vnius diei/ ſequitur ꝙ tunc eſſet in purgatorio per vnum inſtans. conſequēs eſt falſum: ergo & antecedens. Dicerē ꝙ deteſtatio plus remittit de pena maioris peccati q̃ de minori. & hoc dicūt doctores ꝙ maiorem miſericordiam facit deus cum maiori peccatore q̃ cum minori. i. plus dimittit ei de pena q̃ remittat minori. & ſic deteſtatio plus auffert de pena maiori q̃ minori. & ſic ſi eſſet ſolum demeritorium vnius diei illa deteſtatio non eſſet ſufficiens ad remittēdum totam illam penam. Secundo & melius/ in purgatorio plus deteſtatur in inſtanti maius peccatum q̃ minus demeritorium. ¶ Doctor allegat alium modum de remiſſione peccati venialis. vt ſortes qui moritur ſine conſideratione & deteſtatione ſuorum venialium & ſine ſuſceptione ſacramenti adhuc non decedit in veniali. quia in morte remittuntur ei ſingula venialia propter bona opera que cōmiſit in ſtatu vie: ita ꝙ vult dicere ꝙ ſingula bona que commiſit acceptātur pro tēpore mortis a deo ad remiſſionem ſingulorum venialium. Dat exemplū/ nō quādocūꝗ ſortes operatur meritorie auget deus gratiam eius. & ſuppoſito ꝙ ſit in gratia: ſed reſeruat augmētando pro tēpore mortis eodēmodo illud opus q̄uis non ſit amplius/ ratione tamen talis operis in inſtāti mortis augmētatur gratia ſorti: q̄uis ergo bona opera meritoria in tempore vie facta non ſint amplius: ratione tamen ipſorum remittitur veniale: & illud in quo perſeuerauit vſꝗ ad mortē. ideo nunq̄ aliquis decedit cum preciſo veniali q̄tum ad culpam quia in morte remittuntur omnia ratione boni operis precedentis. Sed eſt replica: quia certum eſt ꝙ eſt poſſibile ſortem nunq̄ bene egiſſe & ſolum peccaſſe venialiter & vixiſſe ita breui tempore ꝙ nō fuerit obligatus ad aliquod preceptum & peccaſſe venialiter in ita breui tēpore: ergo in illo caſu non remittitur veniale ratiōe boni motus precedentis aut preſentis aut futuri. nec ratione ſacramenti/ ergo ſortes realiter decedit cum veniali: & hoc oportet fateri. Dicitur ergo ꝙ remittitur veniale vt dicit Durandus ratione deteſtationis quam habet anima in primo inſtanti cum exuitur a corpore: vel ſi talis deteſtatio ex eo ꝙ eſt extra viam non ſit ſufficiens ad remittendū qualencunꝗ culpam & omnem penam remittitur per ſufferentiam totalis pene. & quilibet iſtorum modorum eſt ſatis probabilis Ideo reſolutorie dicitur ꝙ primum certum eſt ſcilicet ꝙ mortale poſt hāc viam nunq̄ remittitur. Secundū eſt/ veniale poſt hanc vitam remittitur ſed qualiter eſt difficultas vt viſum eſt.

¶ Diſtinctionis vigeſimeſecūde. Queſtio ſecunda.

IN HAC SECVNDA queſtione querit vtrum confeſſor in quocūꝗ caſu teneatur celare peccatum ſibi in cōfeſſione dectectum. Et facit duos articulos. In primo querit de obligatione ſecreti. In ſecundo qua pena debet puniri qui reuelat.

¶ QVANTVM AD PRIMVM Notiſſimum eſt ꝙ tenemur confeſſionem celare: ſed quam ob cauſam eſt controuerſia inter doctores. Nam Richardus dicit ꝙ eadē perſona vere affirmare poteſt aliqd in perſona alterius loquens quod vere negat in perſona propria loquens. Patet/ angelus loquens Moyſi in perſona dei vere dixit. Ego ſum verus dominus deus tuus. Exodi vigeſimo. quod vere negaſſet in perſona propria loquens. ergo a ſimili homo repreſentans perſonam dei in foro confeſſionis vere poteſt aliquid affirmare quod extra illūſorum poteſt negare vere quando loquitur in perſona propria: ſed confeſſor audiendo confeſſiones nō eſt niſi vicarius dei. ergo non ſcit peccata ſecreta niſi in perſona dei. ergo quicunꝗ reuelat peccatum ſibi notum per confeſſionem mentitur.

Sed lege nature quilibet tenetur vitare mẽ-
dacium, ergo lege nature quilibet ſacerdos
tenetur non reuelare confeſſionem. Ratio
richardi ẽ quia confeſſor non ſcit niſi i pſo
na dei ergo ſi dicat ſe ſcire in perſona pro-
pria mentitur. Doct. impugnat illam rati-
onem. & arguitur ſic/ licet ſacerdos vt vica
rius dei ſciat & cognoſcat peccatum confi-
tentis cognoſcit tamen in perſona propria
quia in perſona propria eſt vicarius dei, nã
ſacerdos eodem modo cognoſcit peccatũ
confitentis quo abſoluit confitẽtem a pec-
cato/ſed in perſona propria abſoluit illũ a
peccato/ergo i pſona ppria cognoſcit pec-
catum illius. Et ratio do. prima fronte vi-
detur ſatis apparens quia abſoluere quotũ
qꝫ modo abſoluat videtur preſupponere
cognitionem peccati. ergo eodem mo-
do cognouit quomodo ipſe abſoluit. qđ
ſacerdos abſoluat in propria perſona. Pa-
tet ſacerdos. abſoluit ſolum miniſterialiter
& non principaliter & ſi diceret abſoluo
iſtum principaliter mentiretur. ergo ſacer
dos non ſolum abſoluit vt in perſona dei.
Cõſequẽtia tenet/quia ſi ſolum abſolueret
i pſona dei eodẽ modo cũ ſicut angelus lo-
quebatur Moyſi/ergo cum ſacerdos abſol
uat ſolum miniſterialiter & non poteſt ſe
dicere aliter ſe abſoluiſſe niſi vt hec perſõa
habẽs tñ officiũ & miniſteriũ ab ipſo deo i
pria abſoluit ſicut ſacerdos i ppria perſona
conſecrat/miniſterialiter tamẽ/ergo etiam
vt in perſona propria abſoluit miniſteria-
liter & cognoſcit vt ſigularis pſõa. ¶ Doc.
conſequenter veniens ad punctum rei po-
nit quiqꝫ concluſiones pria. Quilibet ſacer
dos celare peccatum ſibi i confeſſione de-
tectum tenetur lege nature. patet quilibet
lege charitatis tenetur aliis facere quod ve-
lit ſibi fieri in ſimili caſu & aliis non facere
qđ nolet rationabiliter ſibi non fieri. Hoc
eſt vnũ preceptum legis nature. Hoc ſup-
poſito arguitur ſic/quilibet nolet peccatũ
ſuum alteri manifeſtum in ſecreto & vt ſe-
cretum rationabiliter manifeſtari. ergo ille
cui ẽ manifeſtũ peccatum vt ſecretum tenet
non manifeſtare. Patet ſic/rationabiliter q̇
libet tenetur & poteſt velle famam ſuã cõ-
ſeruare. Patet in eccleſiaſtico. curam habe
de bono nomie. & ratio eſt/quia bonũ no-
men vt dicit ſapiens: melius eſt q̃ diuitie
multe, ergo cum ad proditõnem peccati ſe
quitur diffamatio peccantis quilibet ratio-
nabiliter vult ſuum peccatum manifeſtari/
& hec eſt ratio precipua doctoris inter cete
ras. Secunda ratio/quilibet lege nature te-
netur eſſe fidelis & fidelitatem ſeruare/ſed
reuelare peccatum ſecrete commiſſum eſt i
fidelitas, ergo qui reuelat eſt infidelis. Et
tertia ratio coincidit cum ſecũda / quilibet
tenetur ſeruare quod rationabiliter promi
ſit ſed confeſſor promiſit ſaltem virtualiter
celare peccatum ſibi in confeſſione detectũ
ergo lege nature obligatur ad illud ſecre-
te tenendum. ¶ Quarta ratio/ congregatõ
Chriſtianorum eſt vnum corpus/& ille q
eſt caput & preſidet debet influentiã i mẽ-
bris que ſubiiciuntur. ſuperior autem ẽ hie
rarcha qui poteſt conſulere & reconſiliare
ſed qui detegit peccatum auditum in cõfeſ
ſione ſecludit viam qua membra accedent
ad caput vt recipiant influẽtiã ab illo quia
ceteri alias nolent confiteri ſi detegeret pec
catum. igitur. ¶ Iſte rationes equaliter con
cludunt ꝙ nõ licet reuelare ſecretum. & ta
men apparet ꝙ aliquando ſit licitum puta
in caſu in quo ex nõn reuelatione ſequitur
maximũ detrimẽtum boni cõmunis & ex
reuelatione ſequitur bonum ipſius cuius
ſecretum reuelatur puta quando reuelatur
perſone que poteſt prodeſſe & non obeſſe
ſed de hoc in quita cõcluſione. ¶ Alia dif
ficultas. vtrum liceat reuelare peccatum au
ditum in confeſſione non reuelãdo perſo-
nam. Et ſecũdo. vtrum liceat reuelare pec-
catum auditum ab impenitente puta ab eo
qui confitetur ſe velle occidere actualiter
& perſtat in actuali ppoſito. Notũ ẽ ꝙ nõ
abſoluitur cum ponat obicem per actuale
peccatum. Quantum ad primam difficulta
tem habetur ꝙ poteſt confeſſor querere cõ
ſilium a peruidentioribus dummodo nõ

An liceat reuelare peccatũ & nõ pſonã

detegat perſonam. & hoc eſt licitũ de peccatis ꝗ reuelanſ pro conſilio habendo. vnde licet reuelare peccatum ſed non reuelare peccatum cõfitentis copulatim. ¶ Quantũ ad ſecundum de illo qui confitetur ſuã obſtinationem. an liceat ſacerdoti reuelare alteri vt caueat ab illo / vt ſortes preſbyter audit a platone in confeſſione ꝙ decreuit interficere Ciceronem & ꝙ interficiet ſi poſſit / an liceat ſorti ſacerdoti dicere Ciceroni ꝙ caueat a platone? ¶ Panormitanus in capitulo omnis vtriuſ ſexus circa finem dicit ꝙ ſic. Ratio ſua eſt / quia ſecretũ cõfeſſionis nõ eſt niſi de peccatis preteritis & nõ de futuris / ſed plato non reuelauit peccatũ preteritum ſed futurum / ergo hoc eſt licitũ Verũtamen hoc non placet theologis dicẽtibus regulariter ꝙ non licet illi ſacerdoti reuelare Ciceroni peccatum platonis. & ratio eſt que eſt ſolutio rationis panormitani. non poteſt reuelare peccatum futurũ quin reuelet peccatum preteritum ſibi detectũ in cõfeſſione ſcilicet propoſitũ quod habebat de occidẽdo prius ſed nunꝗ licet peccatum preteritũ nec dicto nec ſigno reuelare. igitur. Vnde quod iuſtum eſt iuſte exequeris / & non poſſum impedire mortẽ ciceronis niſi contraueniendo legi naturali deſeruando ſecretum vt ſecretum eſt igiẽ ¶ Secunda concluſio. Seruare ſecretum auditum in cõfeſſione eſt de lege poſitiua diuina. patet / eodẽ precepto quo nobis precipitur confeſſio precipitur ne ſecludamus viam aliis de adimplendo preceptum illud de cõfeſſione / ſed precepto poſitiuo diuino precipitur nobis confiteri. ergo precipitur nobis ne ſecludamus alijs viam de adimplendo preceptum illud ſed reuelare cõfeſſionem ꝗtum in ſe eſt / ẽ ſecludere alijs viam de adimplẽdo preceptum illud / igitur. Vnde ſicut eſt de lege poſitiua diuia ſemel confiteri peccata ſua: ita eſt etiam de lege diuina poſitiua peccatum in confeſſione auditum nõ detegere. ¶ Tertia. illud eſt de lege poſitiua humana immo precipitur lege poſitiua ſub pena temporali .i. degradationis & retruſionis in carceres. patet in capitulo omnis vtriuſ ſexus. ¶ Quarta quis tenetur & quid cui & quãdo / dicit doctor. ꝗtum ad quis non ſolum cõfeſſor ſed ille cui reuelauit confeſſor tenetur celare. Ratio eſt / quia ſi quis aliquid tranſtulerit in alium in quo nichil habebat iuris non licebit alteri illa re vti / quia nihil iuris habet in ea / ſed ſic eſt ꝙ confeſſor nichil habet iuris ad transferandum cognitionem peccati ſecreti alterius in alterum. ergo ſi tranſtulerit de facto nec ille in quem trãſtulit habet aliquid iuris vt tranſferat in cognitionẽ alterius tertij / & ſic conſequenter. ¶ Vltra dicit / nec ille qui audiuit vel malitioſe vel nõ malitioſe nec illi licet peccatum detegere. Dicit vlterius quid non licet detegere ſcilicet omne quod eſt in confeſſione dictũ ratione cuius detectionis peruenitur in cognitionem peccati / poteſt enim detegere nomen confitentis & patriam & c̃. ſed non eſt ratione cuius poteſt deuenire in noticiam vel probabilitatem peccati & peccantis. Dicitur quãdo. i. nullo tempore. Dicitur cui. i. nulli quia eſt de lege nature & iure diuino. Vnde nec papa nec tota eccleſia poteſt precipere alicui vt reuellet peccatũ detectũ in confeſſione. ¶ Conſequenter in quinta concluſione inquirit de alijs ſecretis ſcilicet de illo quod reuelatur alicui non vt ſacerdoti ſed vt amico tamẽ ſub ſecreto. vtrũ teneatur in illo caſu illud celare? ¶ In iſta parte videtur doct. dicere ꝙ quilibet cui aliquid detectum eſt vt ſecretum & non ſciens alia via ꝗ ſecrete ꝗuis non ſit dictum in confeſſione quia talis non eſt ſacerdos tenetur tamen in omni euentu illud ſecretũ celare / & hoc lege naturali. Patet per rationem in prima concluſione adductam. quilibet tenetur alteri facere quod vellet ſibi rationabiliter fieri. ſed qñcun quis detexiſſet alicui ſuum peccatum rationabiliter vellet illud teneri ſecretum. ergo quilibet alter etiam tenetur hoc facere de peccato ſibi detecto vt ſecreto. ergo propter quãcũ circunſtantiam non poteſt homo licite

Scõa difficultas. — Secũda cõcluſio. — Tertia concluſio — Quarta.

reuelare detectum i ſecreto niſi alia via ſci-
at. Verumtamen eſt magna apparentia de
oppoſito. Sit ſortes qui dixit mihi ſuũ pro
poſitum quo vult prodere totam ciuitatẽ
vel deſtruere fidem catholicam/non ſub ſi
gillo confeſſionis non occurrit michi nec
eſt poſſibilis aliqua via michi ad impediẽ
dum niſi prodendo ipſum ſi enim eſſet alia
via teneor alia via procedere apparet in il-
lo caſu ꝙ non ſolum licite poſſum. Immo
ꝙ teneor prodere illum. Ratio ẽ/plus obli
gor ad bonum cõmune q̃ ad bonum parti
culare ſortis etiã iure naturali puta ad con
ſeruãdum famam eius. ergo ſi ita ſit ꝙ ſim
perplexus inter illa duo vel ꝙ permittã bo
num cõmune deſtrui vel ꝙ aufferam famã
ab iſto potius debeo flecti ad primã partẽ
q̃ ad ſecundam. quia quãdocũꝙ ſunt duo
precepta que non poſſunt ſimul obſeruari
oportet facere oppoſitum minoris prece-
pti. ergo cum preceptum de ſeruãdo bonũ
commune magis obligat q̃ preceptum de
ſeruanda famã ſortis potius &c̃. Apparet
ex alia ratione. ſcio ꝙ ſortes vult prodere ci
uitatem non ex reuelatione ſua ſed alia via
ſcio & eſt michi ſecretum & ſolus cogno-
ſco in tali caſu ſi nolit obtẽperare mee mo-
nitioni teneor detegere & regulariter tenẽt
doct. Vt de fontibus in quolibetis/ergo ſi
ego ſuam ex reuelatione teneor etiam dete
gere. ℂ Dices ſi promiſi ei non reuelare vi
detur ꝙ tunc non poſſim. Dico ꝙ illa pro-
miſſio eſt de oppoſito precepti. Ideo reſci
denda / ergo non obſtante illa promiſſio-
ne apparet ꝙ teneor detegere. & breuiter
q̃tum ad iſtam materiam apparet michi ꝙ
ſi qs reuelaret michi peccatum ſuũ & non
detegere ſit cauſa deſtructionis boni com-
munis aut fidei catholice ſi non ſit reuela-
tum ſub ſigillo confeſſionis ꝙ poſſum de-
Occam tegere & ita tenet Occã in dya. ſed ſi pecca-
Panor. tum ſit futurum dicit Panor. ꝙ poteſt & ẽ
bona apparentia ꝑ eo ſed regulariter om-
nes theologi tenẽt oppoſitum. Ideo teneo
cum ipſis. Dico tamen vltra ꝙ ſi detexit
extra forũ penitentiale michi ſuum ſecretũ
ꝙ vult prodere ciuitatem non obſtãte qua
cunꝙ promiſſione facta de non detegẽdo
teneor detegere. Vnde nõ eſt preciſe de le-
ge nature ꝙ teneor non detegere ſecretũ ꝑ
pterea ꝙ non vellẽ rationabiliter alterum
meum detegere ſecretum. nam ſi vellẽ pro-
dere ciuitatem irrationabiliter vellem ꝙ al
ter non detegeret. Dico ſecũdo ꝙ peccata
in confeſſione teguntur quo ad deum/ nõ
eſt ex hoc preciſe quia ſunt tecta quo ad de
um quia q̃uis alter non ſit penitens non li-
cet detegere ergo ſecretum ſigilli confeſſio
nis non eſt preciſe ex hoc ꝙ peccata tegunť
quo ad deum. Tertio dico ꝙ tale ſecretum/
eſt eodem iure preceptum quo iure eſt con
feſſio. Hoc tenet expreſſe Durandus in Durãdus
hac queſtione ſcilicet iure diuino poſiti-
uo eſt obligatio declaratione talis ſecreti.
Breuiter dico ſit ſortes cui detectum ẽ pec-
catum in confeſſione ſortes nõ ſolum tene
tur illud tenere ſecretum quia ſibi dictum ẽ
ſecrete quia non magis obligatur ad nõ de
tegendum q̃ non ſacerdos ſub ſigillo ſecre
ti. ſed quia dictum eſt ſub ſecreto ſacramen
ti quod eſt preceptum diuinum poſitiuũ
ex inſtitutione dei. Ideo tale ſecretũ cõfeſſi
onis eſt iure poſitiuo diuino celandũ. hinc
eſt ꝙ ius poſitiuum diuinum in omni euẽ
tu obligat ita ꝙ nunq̃ licet detegere ſecre- Reſolu-
tũ illď. ℂ Reſolutio huius articuli eſt quili tio arti.
bet peccatum ſibi detectum in confeſſione
tenetur celare & hoc lege nature quia tene
tur ad omne illud faciendum proximo qď
in ſimili caſu vellet ſibi rationabiliter fieri
ſed rationabiliter vellet quicunꝙ peccatũ
ſuum ſecretum alteri detectũ celari & ſimili
ter ad ſeruandum promiſſum & non ẽ ra-
tio ꝙ ſacerdos ſcit vt deus ſed vt homo qa
ſcit ſicut abſoluit ſed ſolum abſoluit mini
ſterialiter vt homo & non vt deus quia ſi
vt deus poſſet dicere Abſoluo te principa
liter. Similiter habitum eſt ꝙ eſt de iure po
ſitiuo diuino eodemmodo quo confeſſio
eſt de iure poſitiuo diuino. Tertio quod ẽ
de iure poſitiuo eccleſiaſtico & humano i
capitulo omnis &c̃. ℂ Quantum ad ſecun-

De pena detegentiũ ſecretum.

dum de pena detegentium ſecretum debẽt degradari & incarcerari/illis autem qui detegunt peccatum commiſſum ſub ſecreto ſed non ſacramentali nulla imponitur pena canonica/niſi quia incurrunt infamiam iuris quia efficiũť calũniatores. Patet/omnis ille qui imponit crimen falſum/aut verum qđ non poteſt probare diciť calũpniator: quia poſtq̃ imponit publice teneť publice probare: & omnis talis eſt infamis. id eſt ab omni teſtimonio poſtea repellẽdus & quando reuelat ſecretum cõfeſſionis debet degradari & excommunicari.

¶AD ARGVMENTA Vult probare ꝙ ſit illicitum in omni caſu celare ſecretum confeſſionis. Patet ſic. licitum eſt vnicuiq; renũciare iuri ſuo & precipue ſi non ſit preceptum ſuperioris ĩ oppoſitum/niſi de cõſenſu ſuperioris: ſicut epiſcopus nõ poteſt epiſcopatui ſuo renunciare niſi de conſenſu ſummi pontificis. ſed ſic eſt ꝙ ſecretũ cõfeſſionis eſt in fauorẽ confitẽtis. ergo q cõfitetur poteſt renũciare ſuo iuri/& tunc cõfeſſor poterit detegere. ¶Quantum ad primã ꝓpõnẽ. nego illã vniuerſaliter/quia nõ poſſum licite renũciare iuri naturali quod habeo ĩ comeſtibilibus & potabilibus/ & vocatur dominiũ naturale ad ſumẽdum rẽ neceſſariam ad ſui conſeruationem: ſed illi iuri poſitiuo quod habeo ſuper introductionem iuris naturalis poſſum renunciare. Secundo dico data maiore/quilibet poteſt renunciare iuri quod habet in aliqua re ſed ꝙ teneamur peccatum ſecretum celare ẽ de iure diuino/& naturali/& non eſt ius cõfitentis. & quantum ad hoc argumentum eſt controuerſia/tamẽ dicit doct. q̃uis ego licẽtiã ꝯferã ſacerdoti de reuelãdo meũ peccatũ ſecretũ/adhuc non poteſt ipſe licite reuelare/quia iure diuino tenetur illud celare & non poſſum diſpenſare ꝙ ſacerdos faciat contra ius diuinum. Hinc eſt ꝙ ad preceptum pape & totius eccleſie non poſſet licite ſacerdos auditum peccatum in confeſſione detegere. ergo non eſt ſolum de iure poſitiuo humano celare confeſſionem.

¶Sed ſi confitens velit confeſſorem detegere illud peccatum propter aliquam vtilitatem/debet alia via ei manifeſtare q̃ in cõfeſſione puta dicendo commiſi tale peccatum non dico tibi vt ſecretum/ſed vt reueles tali. Iam confeſſor ſcit illud duabus vijs. ſcilicet per viam confeſſionis/& per iſtam viã que non eſt confeſſio/in tali caſu poteſt detegere peccatũ. tamen nõ poteſt dicere ego ſcio in confeſſione ſortem commiſiſſe tale peccatum: ſed iſto modo/ipſe ſortes dixit mihi vt tibi dicerem. Dicit ergo doct. duo/ primum/ſi plato ſacerdos preciſe ſciat peccatum via confeſſionis/ quacũq; licẽtia ſortis ſuperueniente/& precepto etiam pontificis: aut vniuerſalis eccleſie ſuperueniente Plato nõ poteſt detegere. qa nullus poteſt diſpenſare ꝙ detegat illud. ¶Secũdum dictum/ſi ſciat duabus vijs non poteſt detegere iſto modo/ſcio per cõfeſſionem ſortẽ commiſiſſe peccatum. ¶Tertio / poteſt in tali caſu plato detegere ſe ſcire per aliam viam q̃ per cõfeſſionẽ/vt iſto modo/ſcio ſortem commiſiſſe hoc quia dixit mihi vt tibi reuelarẽ. ¶Aliqui doct. circa hoc argumẽtum dicunt ꝙ ſufficit licentia data a cõfitente / declaratur hoc per ſimile/ſortes habet rem platonis vt depoſitam/non eſt licitum ſorti illã rẽ dare alteri. Immo dãdo ꝯmitteret furtũ/quia contractaret rem alienam ad aliquem vſum inuito domino. Immo hoc faciendo contraueniret iuri naturali. ſed vt poſſet licite illam rẽ alteri dare ſufficit neq; requiritur aliud niſi licentia ſortis: & talis licentia facit ꝙ non amplius cõtrauenit iuri naturali de contractanda re aliena(vt dicit De palude allegando Thomam)Ita ſortes ſacerdos habens peccatum alterius ſecretũ commiſſum ſi interueniat platonis licẽtia qui ei commiſit ſub ſecreto non amplius remanet ſub ſecreto. tũc dicit ꝙ ſortes poteſt detegere/ſicut per licẽtiam illud quod erat depoſitum efficitur non depoſitum. eodẽ modo commiſſum ſecretũ p iſtam licentiã ſuperuenientem efficitur non ſecretum & tunc poteſt detegere. Verũtamen opinio

doct. apparet ſecurior ſcilicet ꝙ per nullã
licentiam ſuperuenientem poteſt/quia ius
diuinum & naturale eſt i oppoſitum. Ideo
ſi non ſciat alia via ſemper remanet vt ſecre
tum/& nõ eſt in poteſtate alicuius poſtq̃ ẽ
iure diuino ſecretum facere ꝙ non ſit ſecre-
tum. ¶Secundo arguit/ illud quod eſt iſti
tutum pro charitate non debet contra cha
ritatem militare. Immo quando accidit ca-
ſus i quo militat cõtra charitatẽ illud non
amplius obligat: quia propter hanc ratio-
nem dantur diſpenſationes in voto & iu
ramentis/ſed ſic eſt ꝙ ſecretum cõfeſſionis
eſt inſtitutum pro charitate: & aliquando
militat contra charitatem vt ſi per tale ſecre
tum non detegẽdo illud ſequeretur deſtru
ctio totius boni communis: aut fidei catho
lice/ videtur ꝙ tunc militaret contra chari-
tatem/quia plus tenetur ſeruare bonum cõ
mune aut fidei q̃ famam proximi. vt dictũ
eſt. Fateor antecedẽs/& nego minorẽ. Im-
mo ſemper militat contra charitatẽ. & ad ꝓ
bationem dico ꝙ iuſtum eſt iuſte exeque-
ris/iuſtum eſt ſeruare bonum cõmune & fi
dem ſed iuſta via. Vnde non poſſum licite
fornicari aut adulterari propter bonũ com
mune ſeruandum. Ideo q̃uis ita foret ꝙ ad
non detegendum ſequitur ꝑditio boni cõ
munis/adhuc non poſſem detegere.
¶Aliud argumentum ſit ſortes qui abſol-
uit epiſcopum ſymoniacum non habet po
teſtatem illum abſoluẽdi. ergo tenetur cõ-
fiteri illud peccatum/puta ꝙ abſoluit a ſy-
monia epiſcopum/& non poteſt alteri cõ-
fiteri niſi detegendo ſymoniã epiſcopi vt
ſupponitur. igitur. ¶Simile argumentum
de preſbytero qui cognouit vnicam ſoro-
rem ſuam que igreſſa eſt ad eum loco con-
cubine/& poſtea ſoror illi met confitet pec
catum ſuum tenetur confiteri illud peccatũ
cum tali circunſtantia: quia mutat ſpeciem
& non habet ſacerdotem niſi illum qui co-
gnouit illum habere vnicam ſororẽ. ergo
tenetur confiteri illud peccatum quod co-
gnouit in confeſſione. ¶Quantum ad hoc
argumẽtum, dico ꝙ ſi non ſit ei alia copia
ſacerdotis preter q̃ illius qui cognouit epi-
ſcopum/& ſororẽ q̃uis eſſet i articulo mor
tis non tenetur. neq; poteſt dicere: ego ab-
ſolui epiſcopum a ſymonia quia reuelaret
peccatum quod audiuit in confeſſione: ſed
ſolum debet confiteri ſub quadã generali-
tate. puta indiſcrete abſolui confeſſum mi
chi in ita confitendo nullum peccatũ reue-
lat. Similiter dicendũ de alio caſu. Sufficit
dicere cõmiſi adulterium/aut fornicationẽ
Si autem habeat plures ſorores poteſt dice
re/commiſi ſtuprum aut inceſtum. ¶De a-
lio qui debet ingredi nemus. Dico ꝙ non
licet/nec verbo/nec ſigno probabili/aut ef
ficaci manifeſtare peccatũ auditum in cõfeſ
ſione. Ideo ſi non poſſit aliter euadere q̃ ſi
gno probabili manifeſtare confeſſionẽ te-
netur itrare nemus & potius ſufferre mor-
tem. ſed hoc videtur durũ/ tamẽ ſic eſt dicẽ
dum. Alia argumẽta facilia ſunt quare &c.

¶Diſtinctionis xxij. Queſtio. i.

Vtrum PECCATA remiſſa
in recidiuante eadem i numero
redeant. ¶In iſta queſtione facit
doct. tres articulos. In primo q̃-
rit an eadẽ peccata in numero de potẽtia
abſoluta poſſint redire. Secundo: de ordi-
nata. Tertio quid de facto. ¶De primo ar
Opi. Richardi.
ticulo dicit Richardus ꝙ non. Ratio ẽ/pre
teritum iam corruptum non poteſt redire
niſi per potentiam dei ſupernaturalem: ſed
deo auctore nullus poteſt fieri malus nec
deterior. ergo nullo modo de q̃cũq; potẽ-
tia poſſunt redire. Nõ eſt difficultas ꝙ via
nature corruptum non poteſt redire: ſed ſo
lum per actionem agentis ſupernaturalis.
ſcilicet dei: ſed per eius actionem nullus po
teſt effici deterior: & tamen ſi redirent pec-
cata per actionem dei efficeret deo auctore
aliquis deterior. ¶Sed doctor dicit/ ꝙ iſta
Opi. doctoris.
ratio nõ vndiquaq; ſufficit. Pro quo notã
dum ſicut dictum eſt diſtinctione decima-
quarta: ꝙ peccatum nõ importat niſi duo.
Peccatũ dupliciter accipitur.
Nam vno modo capitur pro deordinati-
one que eſt in actu vel in omiſſione. & ſic
peccatum nichil aliud eſt q̃ actus contra ꝓ-

hibitionem/aut omiſſio cõtra preceptum Alio mõ capiſ pc̄tm̄ vt nõ dicit culpam vel malitiã morũ/ſed obligationẽ ad penã. & illa obligatio eſt ſolum mala malicia pene & nõ moris. ¶Ideo queſtio poteſt itelligi de illa deordinatione in actu.i. de actu deordinato aut de omiſſione/aut de ſecũdo. id eſt de reatu.i.de obligatione ad penam Si primo modo adhuc poteſt eſſe difficultas puta. an illud qd' eſt peccatũ poſſit entitatiue de potẽtia abſoluta redire. Aut poſſit idem in numero non ſolum q̃tũ ad entitatem/ſed q̃tum ad malitiã. ita ꝙ ſit eque malus vt prius & idem in numero. ¶Si ſit q̃ſtio de illo actu. Dico ꝙ poteſt redire idẽ in numero q̃tum ad entitatem & ſubſtantiam actus. Nam ſicut deus eundem calorẽ poteſt reproducere/ita eundem actum qui erat malus poteſt in numero reproducere/ puta extra ſubiectum/&ſic redibit in eſſe actus & entitatis ſed non in eſſe peccati:&ſic non eſt difficultas. ¶Sed an poſſit idẽ redire non ſolum in eſſe entitatis &qualitatis/ ſed in eſſe culpe. Dico ꝙ non. Et ratio ẽ nõ poteſt idem actus in numero redire/ etiam in eſſe qualitatis niſi per quendã ſpecialem concurſum & quandã actiuitatem dei/alias rediret naturalr̄ ſine miraculo:ſed implicat contradictionem ꝙ deus ſpecialiter cõcurrat ad iſtum actum & ſit malus/quia tũc equaliter aliquis efficeretur malus auctore deo ſicut efficeretur bonus. ergo non ẽ poſſibile ꝙ idem corruptum redeat in numero q̃tum ad eſſe culpe ſeu q̃tum ad malitiã. ¶Habemus ergo duo. primũ/ peccatum corruptum poteſt idem redire q̃tum ad entitatem & ſubſtantiam/ſed peccatum corruptum non poteſt idem redire in numero q̃tum ad malitiam & ipſius deordiationẽ. Sed ſi ſumatur peccatum pro reatu/dico ꝙ poteſt idẽ in numero redire de potẽtia abſoluta. ſicut quãdo quis cadit a gratia/ ita mortificãtur actus meritorii precedentes ꝙ amplius non acceptanſ a deo ſecundũ preſentem iuſticiam ad vitam eternam nichilominus ſi poſtea reſurgat acceptatur a deo ſecundum preſentem iuſticiam ad eãdẽ gloriam ad quã acceptabaſ anteq̃ mortificareſ & caderet a gratia. ita ꝙ poteſt vocari eadẽ acceptatio ſcilicet ad eandẽ gloriam in numero & ratione eiuſdem actus in numero. Eodem modo poteſt deus ſtatuere ꝙ q peccauit ſi agat penitentiã amplius non deacceptatur illud peccatum ad penam eternã. vbi tamen ſi recidiuat deacceptatur ad eandem penam ſicut prius/quo facto idem reatus.i.obligatio ad eandem penam & ex eadem culpa q̃tum ad reatum ſumendo peccatum pro reatu poteſt idẽ reatus in numero redire. q̃uis em̄ ſit obligatio pro alio tẽpore/non tamen ſequitur ꝙ ſit alia obligatio. quia ad eandem penam &ex eadẽ cauſa in numero. Et ad argumentum Richardi deo auctore &c̃. fateor nullus poteſt malus fieri malitia morum:ſed ille reatus nõ ẽ malus malitia morum/ſed pene q̃uis oriaſ ex malitia morum:& deo auctore poteſt fieri deterior malitia pene. ¶De ſecundo articulo quid/ſcilicet de potentia ordinata. vtrum ſcilicet de lege iam poſita aliquod peccatum remiſſum de facto poſſit redire. Dicitur ꝙ non/quia deus diſpoſuit peccata penitentis poſt penitentiam eſſe tecta. ſecundum auguſtinũ exponẽtem illud pſal. Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates: & quorum peccata ſunt tecta. vnde peccata eſſe tecta nichil aliud eſt q̃ deum non amplius eorum recordari ad penam eternam.

De lege peccatus remiſſum non poteſt redire.

Tunc bene dicitur/de lege iſtud peccatum eſt remiſſum. qa bene ſeqt̃ur/remiſſum ẽ: ergo tectum in ordine ad deum. ergo nõ punietur pena eterna/ergo implicat ꝙ ſit remiſſum & ꝙ poſtea redeat idẽ in numero de potentia dei ordiata. Similiter nũq̃ peccata redeunt q̃tum ad reatum de potentia ordinata. Sed ſecundum illos qui dicũt ꝙ pena non ſoluta hic:punitur in iferno eternaliter. difficlie eſſet ſaluare quin redirent/ſed melius dicit doct. ꝙ peccata dimiſſa ſolum tẽporaliter in inferno puniũtur. Arguiſ ſic/opera mortificata in reſurgẽte a peccato reuiuiſcunt ad eandem gloriam

ergo eodem modo peccata remiſſa ſi recidi
uat redibūt iterū ad eandem penam. vt ſor
tes qui exercuit operationes meritorias ca
dit i peccatū tūc opera meritoria mortificā-
tur: quia gratia perditur/ſiue charitas que ē
vita anime/& eadem charitas eſt vita actu-
um ipſius anime. ergo eodem modo pec-
cata remiſſa ſuperueniente peccato redibūt

Rōes ꝓpter quas pctā di-miſſa non redeunt.

ad eandem penam. ❡ Hoc argumentm
ſoluitur dupliciter. nam deus eſt pronior
ad miſerandum ꝗ ad puniendum. ideo ne-
gatur conſequentia. In deo maior eſt miſe-
ricordia ꝗ iuſticia. hinc ē ꝙ reacceptat ope
ra meritoria/& non deacceptat iterum di-
miſſa peccata. ❡ Secundo ſoluitur nō ſtā-
do in dei miſericordia ſed in iuſticia. & di-
co ꝙ non eſt ſimile. Ratio eſt quando pec
catum remittitur cōmutatur pena eterna ꝗ
debetur peccatori ratione peccati in pe-
nam temporalem qua cōmutata eſt ſolum
debitor pene tēporalis/neqꝫ aliud debetur
niſi pena temporalis. ſed quando mortifi-
catur opus meritoriū precedēs per peccatū
non commutatur gloria eterna/que debeẗ
ratione iſtius operis meritorij in aliquod
temporale. Certum eſt/ꝙ adhuc eſt ſibi de
bita gloria eterna/ꝗuis ſit in peccato. ſed il
lud ius quod habet ad illā eſt impeditum.
ſicut bene dicunt Iuriſte. habet actionem
impeditam de repetenda re: ſicut excōmu-
nicatus nō poteſt repetere rem ſibi debitā/
ſecluſo ergo impedimēto ratione cuius ſo
pitur qđ remouetur per remotionē culpe
dabitur eadē gloria pro illo opere que pri

Dubitatio bona.

us fuiſſet data. ❡ In iſta ratione que ſatis eſt
bona de ſe aſſumit doctor vnum dubiū pu
ta ꝙ ille qui eſt in peccato immo dānatus
habet ius ad vitam eternam/ſed non habet
vſum/quia ius eſt ſopitum. ❡ Arguitur ſic
contra hoc. Notū eſt ꝙ illi debetur priua-
tio beatitudinis. ergo non debetur ei beati
tudo: conſequētia tenet. quia iplicat ſimul
& ſemel alicui deberi duo incōpoſſibilia/
quod debeatur priuatio beatitudinis. Pa-
tet. quia ſorti debetur pena damni que ē pri
uatio beatitudis. ergo videtur ꝙ ſorti nō
debeatur beatitudo. Eodē modo ſortes ha
bet ius ad priuationē beatidudis. ergo nō
habet ius ad ipſam beatitudinem. Et appa
ret ꝙ implicet ꝙ eidem ſimul & ſemel debe
antur duo incōpoſſibilia. & dicerem ꝗtū
ad hoc ꝙ ſorti non debeẗ beatitudo cui ali
quādo eſt debita/ſicut quando eſt aliquis
cui debetur aliqua res. & ille cōmiſit crimē
leſe maieſtatis/ratione cuius illa res eſt fi-
ſco applicata ꝗuis illa res ſibi debita nō fue
rit ei ſoluta/tamen non eſt amplius ei debi
ta. ❡ Similiter ſit ſortes qui exercuit opera
meritoria bona ratōne quorum debetur ei
beatitudo incidit in peccatum nō debetur
ei amplius/quia titulus huius iuriſdictio-
nis & dominij eſt charitas. & poſtꝗ priua-
tus eſt titulo & dominio videẗ michi ꝙ il-
le nihil amplius iuris habet. & eſt multum
michi probabile ſic dicere. Doctor iterum
replicat & tangit difficultatem/dicis ꝙ nō
redeunt peccata ꝗtum ad ordiationē ad pe
nam ad quam prius erant ordinata: tamen
redeūt merita ꝗtum ad acceptationē/ita ꝙ
acceptatur homo ratione meritorū ad ean
dem gloriam ad quam prius erat accepta-
tus: & anteꝗ caderet i peccatū. Infert doct.
ergo ꝙlibet reſurgens a peccatore ſurgeret
i maiori gratia ꝗ fuerit illa a qua cecidit. pa
tet/reſurgeret in omnibus bonis que prius
habuit iam viuificatis. & preter hoc in iſto
actu penitentie per quem reſurgit. & ꝙ illis
preteritis ſuperaddit/& ita in maiori gra-
tia. quod videtur inconueniens duplici de
cauſa dicit doct. Prima quia nom omnis ca
dens ſemper grauius cadit ꝗ ceciderit pri-
us. nec igiẗ reſurgēs gratior reſurgit ꝗ fuit.
Secūda. prima gratia poteſt eſſe maior &
minor. & per conſequens minima/ſed per
penitentiam acquiritur prima gratia. ergo
poſſibile eſt aliquando primam gratiā re-
cuperatam per penitētiā eſſe minimā. & lo
quitur hic de prima gratia penitentiali nō
baptiſmali: que dicitur pria ſimpliciter ꝙ a
ante illam nulla alia preſuit. Alia eſt prima
ſecundum quid ꝗ imediate ſequitur remiſſi
onem peccati/& eſt gratia penitentialis.

Reſpondet doctor ꝙ non eſt idem habere plura merita in acceptatione diuina reſeruata in ordine ad premium hoc eſt ad gloriam eis reddendam / & habere maiorem gratiam intenſiue. ¶ Et hic bona tangitur difficultas qua ferme ſinguli ab inuicem diſcrepant. Vtrum reſurgens reſurgat ad maiorem gratiam. De hac queſtione ſunt tres opiniones. Aliqui dicunt ꝙ omnes reſurgentes reſurgūt ad equalem gratiam. & eſt opinio Henrici de gandano in quolibetis & multi doct. tenent cum eo. Alij dicunt vt omnes moderni doctores ꝙ quilibet particulariter reſurgit ad maiorem gratiam ꝙ̃ fuerit illa a qua cecidit. Alij dicunt ꝙ nō. vt dicunt ferme omēs antiqui doct. Tho. Bonauetura. Richar. dicit̄ aliqui ꝙ quilibet reſurgit ad maiorem gloriam vt Scotus. aliquando ad minorem gloriā vt Bonauētura. ¶ Pro declaratiōe opinionis Henrici facienda eſt duplex comparatio. Prima comparando duos vel plures reſurgentes ad inuicem. vtrum vnus eorum reſurgat ad maiorem gratiam ꝙ̃ alius. Secundo fit comparatio ſtatus reſurgentium ſcilicet ſtatus ad quem reſurgunt ad ſtatum a quo ceciderūt. Si fiat comparatio pluriū reſurgētium ad inuicem / dicit De gandauo ꝙ omnes reſurgūt ad equalem gratiam loquendo de prima gratia ad quam reſurgūt Ratio eius eſt. Prima gratia quādo homo reſurgit datur non ex meritis ſed pure liberaliter / tamē vt detur requiritur diſpoſitio ex parte ſuſcipientis: non diſpoſitio que ſit actus poſitiuus / ſed diſpoſitio .i. ceſſatio poſitionis obicis / & cum illa diſpoſitio ſit equalis & non ſuſcipiat magis nec minus & cum detur eque gratis & ſinguli habent equalem diſpoſitionem & deus non eſt acceptator perſonarum dat equaliter omnibus quibus dat. & plerique ſunt eiuſdē opinionis ꝙ̃tum ad illud quod aſſumit. Et dyoniſius videtur eſſe eiuſdem ſentētie ꝙ ſufficit ceſſatio poſitionis obicis. ¶ Sed eſt difficile deffenſare hanc opinionem. quia cū quilibet dormiens ceſſat ponere obicem' iſ

Vtrū reſurgēs reſurgat ad maiorem grām

fuſioni gratie videtur ꝙ ei infunderet gratia ſi ſufficiat talis diſpoſitō .i. ceſſatio a poſitione obicis. Sed quero quid eſt ceſſare. Si dicatur ꝙ eſt elicere actum puta attritionem vel contritionem. ſequit̄ ergo ꝙ erit maior in vno ꝙ̃ in alio. Nam aliquis ceſſat peccare a peccato & tamen ei non infunditur gratia nec reſurgit vt patet de dormiente. Oportet ergo ꝙ ſit aliud requiſitum de neceſſitate anteꝙ̃ infundatur gratia / & non video quid ſit illud niſi diſpoſitio penitētis ꝙ̃ eſt maior in vno ꝙ̃ in alio. ¶ Dicunt alij ꝙ comparando duos reſurgentes ad inuicem vnus reſurgit ad maiorem gratiam ꝙ̃ alius. ¶ Sed eſt difficultas cōparādo ſtatum ad ſtatum puta ſtatū a quo ceciderunt ad ſtatum ad quem reſurgunt. ¶ Quantū ad hoc dicit bonauentura duo / & hoc idē Tho. in primo. diſtinctione. xvij. ſed in ſecunda ſecunde videtur dicere oppoſitum / Primum eſt / reſurgit aliquādo quis ad minorem gratiam. Secundum eſt / ex hoc conſequens eſt ꝙ reſurgat ad minorem gloriā Ratio primi dicti eſt. quia datur gratia reſurgenti ſecūdum diſpoſitionem qua ſe diſponit / diſpoſitio autem eſt ad minorem gratiam ꝙ̃ fuerit gratia a qua cecidit. ergo reſurgit ad minorē. & vltra reſurgit ad minorem gratiam. & cum detur gloria ſecundum ꝙ̃titatem gratie & premientur merita non ſecundum ꝙ̃titatem meritorum ſed ſecundum ꝙ̃titatē gratie in qua recedit homo quia vbi ceciderit lignū &c̄. Cōſequēs eſt ꝙ minus premiātur ꝙ̃ fuiſſent premiata ſi deceſſiſſet homo i maiori gratia. ¶ Sed ē difficile ſaluare iſtum modum dicendi quī ſequatur penam eſſe cum beatitudine. Patet / priuatur aliquo bono quod erat prius debitum / & hoc ratione delicti commiſſi ē adminus pena damni. ergo ſi aliqs exiſtēs in beatitudine priuetur aliquo gradu beatitudinis ratione peccati quod commiſit illa priuatio eſt ſibi pena ſed eſſet aliquis talis beatus. ergo eſſet beatus cum pena. Patet minor / ſortes facit opus meritorium decem graduum & labitur in peccatum.

Opinio bonauē.

poſtea reſurgit ad paruā gratiā / ita ꝙ pre-
miabitur ſolū pro iſto opere duobus gra-
dibus glorie/ tunc arguitur ſic. decedat in
illo ſtatu prius debebanť octo cū iſtis duo
bus: ergo iſta priuatio iſtorū graduū eſt ei
pena/quia boni ſibi alias debiti. ¶ Hoc ar
gumentum facit Bonauētura cōtra ſe: ſed
apparet ꝙ nō bene ſoluit. Ideo videtur mi
chi ꝙ illa opinio nō eſt vera: Propterea di-
cunt alij/ & ē opinio doctoris ꝙ reſurgēs
a peccato ſemper reſurgit ad maiorē glori-
am: ſed nō ſemper reſurgit ad maiorē gra-
tiam: ſed aliquando ad minorē. Nam non
ſequitur bona opera meritoria mortifica-
ta reuiuiſcunt. ergo gratia reuiuiſcit: quia
gratia nō eſt opus mortificatum. Ideo non
oportet ꝙ gratia eadē in reſurgēte a pecca-
to reſurgat: ſed aliquādo maior aliqn̄ vero
minor. & ꝑ hoc ſupponit ꝙ alia gloria de-
betur gratie: & alia debetur operibus meri-
torijs. ¶ Q̄tum ad primum debetur gra-
dus glorie gratie/ quia alias paruuli dece-
dentes cum ſola gratia baptiſmali & ſacra-
mētali nihil glorie haberēt cū tales paruu-
li nullos habeant actus meritorios. ¶ Secū
do vltra gloriā q̄ debetur gratie ſi ſint ope-
ra meritoria cū gratia aliquid glorie debeť
illis operibus que nō debetur gratie. & ni-
titur hoc ꝓbare. Primo ad hoc ſonāt mul-
te auctoritates ſacre ſcripture. Reddet vni-
cuiqꝫ ſecūdum opa ſua/ nō poniť ſcd̓m gra
tiam. ergo aliq̄d glorie debetur nō ſolum
gratie: ſed opibus. ¶ Itē quilibet decedens
in gratia cū ope meritorio plus premiabiť
q̄ ſolus puulus decēs cū ſola gratia baptiſ-
mali: ſed eſt poſſibile ꝙ in eo ſit maior gra-
tia/ qa nō per ſingula opera meritoria aug
mētatur gratia. ergo poteſt facere opus ita
puū ꝙ nō augmētabiť gratia. & tn̄ plus ꝓ-
miabitur q̄ qui decedit in ſola gratia baptiſ
mali/ ergo opibus debetur aliquid glorie.
¶ Hic tangitur difficultas. quilibet habēs
premiū proueniēs ex ope opante plus pre-
miabitur q̄ habēs ſolū gratiā baptiſmalem
Verū eſt/ ſed ꝙ plus ꝓmietur q̄ habēs ſolū
gratiā ſacramētalē falſum eſt vniuerſaliter.

Nam ſtat paruulū habere gratiā babtiſma-
lem & habere gratiam ex opere operato.
vt ex cōfirmatione vel ex conſecratione ſi
epiſcopus attentaret eū conſecrare in ſacer-
dotē realiter eſſet preſbiter & cōferretur ei
gratiatia gratū fatiens cum nō ponit obicē
ideo ſtat paruulum habere gratiam gratū
faciētem duorū ſacramentorū. & ſtat adul-
tum decedere cū vnica gratia baptiſmali &
cum opere meritorio qd̓ nō erat dignū vt
augmentetur vel datur ipſi gratia pro il-
lo. ideo &c̄. ¶ Aliud tangit doc. videlicet
ꝙ nō ratiōe cuiuſlibet opis meritorij aug-
mētatur gratia: ſed illi operi debetur vnus
gradus beatitudinis imediate & gratie quā
habet alius gradus beatitudinis. Iam que-
ro cū non per quodlibet opus meritorium
augeatur gratia vtrū per aliquod vel ꝑ nul
lum(& ſecludo opera ſacramētalia/ qa per
quodlibet tale augmentatur gratia) Sed ſe
cundū nō eſt dicendū/ quia abſurdū eēt di-
cere ꝙ per nullū opus operātis daretur gra
tia vel augmētareť qa q̄tuncūqꝫ exercerent
ſe nihil gratie acquirerēt. Non poteſt ergo
rationaliter negari quin ꝑ aliqd̓ opus ope-
rans nō ſacramētale augmētatur gratia. Si
dicas ꝙ ꝑ aliqd̓ nō. quero ꝑ quod & ꝑ qd̓
nō & quō cognoſcetur illud opus ꝑ quod
augeť gratia & vtrū illi ꝑ qd̓ augmētať gr̄a
debeatur aliq̄ gloria diſtincta a gl̄ia q̄ debe
tur gradui gratie. & quō diſtiguiť gradus
gl̄ie debite illi opi & gr̄e. ¶ Reſpondet Ri-
chardus in ſecundo vbi loquitur de gratia
ꝙ quando opus meritoriū procedit a gra-
tia ſecundum actiuitatem eius & totā incli-
nationem aut multiplicatur totiens ꝙ illi
actus multiplicati equiualebunt vni actui
qui procederet ſecundum totam actiuitatē
& concurſum gratie augmētatur tunc gra-
tia, & non alias. & eſt eiuſdem opinionis
cum doctore/ puta quando actus procedit
a gratia ſcd̓m totum extremū potētie illius
gratie. Aut totiens multiplicātur actus ꝙ
ſimul iuncti equalerēt vni tali ꝓcedēti a to-
ta actiuitate gr̄e augmētať tūc gratia. Vn̄
notiſſimū ē ſortē hn̄tē gratiā poſſe agere &

Merita opis operātis niſi ꝓcedant a tota actiuitate caritatis nō augmē tant gratiam.

nõ ſecũdum totã actiuitatẽ ſed remiſſe. & tñ grã ẽ magne actiuitatis q̃uis ſit cauſa naturalis tñ non ↄcurrit niſi ſcdm concurſum cauſe libere a qua dependet i cõcurrẽdo/& nõ ſecundũ extremũ ſui poſſe. Ideo ſi ſit aliquis magnã gratiã habens & remiſſe eliciens actũ meritoriũ nõ augmẽtatur gratia/ ſed ſi ſecũdo tertio quarto &c. ↄſequẽter replicet actus quouſq; deueniat ad totã multitudinẽ ꝙ equiualebit vni actui feruẽti qui procederet a tota actiuitate gratie quam habet tũc ĩfundetur gratia. & ita dicit Richardus & etiã doc. & hoc videt̃ mihi dicendũ. ❡ Vltra queritur vtrũ diuerſi gradus glorie correſpõdeãt illi actui meritorio & gratie. Dicit doc. ꝙ operibus debetur diſtĩcta gloria ab illa q̃ debetur gratie. & dicit doctor ꝙ licet maiori gratie ſine meritis correſpondeat maior gloria q̃ minori gratie tñ in quocũq; gradu eodẽ ponatur gratia merito adiuncto: licet ꝑ illud nõ ſtatim intendatur gratia tamẽ correſpõdet ſibi gradus glorie vltra illũ gradũ qui reſponderet preciſe illi gratie. ❡ Reſolutio doc. ẽ/ꝙ reſurgens nõ ſemꝑ reſurgit ad maiorẽ gratiam. ſed aliqñ ad equalẽ: aliquãdo ad minorem aliqñ ad maiorẽ ſecundũ diſpoſitionẽ qua diſponit ſe ad illã. ❡ Dictũ eſt etiam cõtra Henricũ ꝙ requiritur altera diſpoſitio q̃ ſit nõ poſitio obicis. imo reqritur diſpoſitio poſitiua ſecundũ cuius quãtitatẽ infundit̃ quãtitas gratie. & illa diſpoſitio eſt cõuerſio in deũ & auerſio a pc̃õ. Stat etiã aliquẽ eſſe dignũ maiori gloria qui minorẽ grãm habebit. quia nõ ſingula merita augmentant gratiã: ſed bene gloriã. Nã merita operis operantis niſi procedant a tota actiuitate caritatis nõ augmentãt gratiam. ❡ Alia difficultas ↄtra doc. qui dicit ꝙ ſemꝑ reſurgit ad maiorẽ gloriam. & ratio doc. eſt/qa ſurgit ad oẽm gloriã debitam meritis prioribus & aliquid meretur de nouo reſurgẽdo: ergo reſurgit ſemꝑ ad maiorẽ gloriam: ❡ Cõtra/ apparet ꝙ doc. ↄtradicat ſibi ipſi. Patet ſic dupliciter. Primo/ bene ſequitur reſurgit ad minorem gratiã: ergo ad minorem beatitudinẽ quãtum ad eam partẽ que debetur gratie/ qa alia pars glorie debetur gratie: & alia opibus meritorijs. Et vltra/ reſurgit ad minorẽ gloriã q̃tum ad ꝑtem q̃ debetur gratie q̃uis ad maiorẽ gloriã ex ea parte q̃ correſpõdet meritis. & cum ille exceſſus nõ ſit tãtus quãtus erat exceſſus quo erat dignus maiori gloria ante caſum ſequitur ꝙ nõ ſemꝑ reſurgit ad maiorẽ gloriam. Et clarius ſic arguitur/ ſit ſortes qui cecidit a magna gratia ꝑ quã fuit dignus magna gloria & illa gloria debita illi gratie ſit a & gloria debita meritis mortificatis ſit b/ reſurgat ad minorẽ gratiã & gloria debita illi gratie ſit c/ & que debetur meritis ſit d/ tunc arguitur ſic. a excedit c/ puta gloria q̃ debetur gratie a qua cecidit excedit illã gloriam que debetur gratie per quã reſurgit & forte eſt poſſibile ꝙ in maiori proportiõe a/ excedat c/ q̃ b/ excedat d/ ergo ſimpliciter aggregatũ ex a/ & b/ erat maius q̃ aggregatum ex c/ & d/ & excedit̃ ab illo aggregato & reſurgit ad minus aggregatũ ergo non ſemper reſurgit ad maiorem gloriam. Fateor ꝙ eſt poſſibile ꝙ ſimpliciter reſurgat ad minorem gloriam. ſed quãdo dicit doctor ꝙ ſemper reſurgit ad maiorem gloriã intelligitur ex parte meritorũ. Ratio/ gratia a qua cecidit erat ſolius dei: ſed opa meritoria erant aliquo modo eius qui cecidit Preterea quando reſurgit: reſurgit ad omnẽ gloriã q̃ debetur ex parte meritorũ: ſed ipſa gratia q̃ eſt ſolius dei nõ dignificat hominem niſi inſit. quia homo nõ eſt dignus gloria propter gratiã quã habuit: ſed propter illã quam habet. Preterea ex ea parte glorie que correſpõdet gratie ſtat ꝙ reſurgat ad minorẽ gloriã. Vltra dicit doctor. ꝙ omnia priora merita viuunt in dei acceptatione. Et ex hoc patet ſecũdum eum ꝙ dignitas ad gloriam que eſt ex meritis non tollitur per quodcunq; peccatum mortale licet aliquando impediatur/ ideo talis reuiuiſcit in reſurgente: ſed non reuiuiſcit prior gratia. & ſic dignitas ad gloriam ex gratia tollitur per peccatum mortale.

ideo non reuiuiſcit in reſurgente a peccato.
¶Contra/ nõ reſurgit ad maiorẽ gloriã ex
Bonũ argumẽtũ. parte meritorũ. ergo. Patet/ ſit ſortes ꝗ ceci-
dit & reſurgit tunc arguitur ſic/ licet ſortes
reſurgat ad oẽm gloriã debitã meritis pre-
cedẽtibus/ & nõ habet nouũ meritũ. ergo
nõ reſurgit penitus ad maiorẽ gloriam ex
parte meritorũ ꝗ illa a qua cecidit: ergo ma
le dicit doc. Patet minor/ quia nõ habet ali
quod meritũ: quia ſi haberet aliqđ maxime
eſſet actus per quẽ diſponit ſe ad reſurgen-
dum: ſed hoc nõ quia ille actus in inſtãti in
fuſionis gratie eſt prior natura ꝗ gratia/ &
nullo mõ a grã: ergo nõ eſt meritorius/ ꝗa
nullus actus meritorius eſt quin ſit a gratia
ſaltẽ poſterior gratia. Et oportet dicere ſe-
cundũ doc. ꝙ actus per quẽ homo reſurgit
diſpoſitiue eſt prior natura gratia. ꝗa daſ
gratia ſcđm quãtitatẽ talis diſpoſitionis. er
go oportet ꝙ neceſſario illa diſpoſitio ſit
prior natura ꝗ gratia. Si ita ſit: ergo non eſt
grã i hoc inſtãti. & ſi ſic/ nõ eſt meritorius
alicuius gradus glorie. Nã implicat ꝙ me-
reatur gradũ glorie p actũ ꝗ nõ eſt a gratia.
Si talis actus nõ eſt meritorius gradus glie
& cum nõ habeat merita niſi ꝓcedentia qui
bus reſpondet gloria nõ reſurgit ad maio-
rem gloriã ex parte meritorũ. ¶Diceretur
Solutio. ad iſtud ſcđm doc. ꝙ reqritur ꝙ illa diſpoſi
tio precedat tempore & cõtinuetur p tem-
pus. Dicerẽ ꝙ in inſtãti terminãte tempus
in quo infundiſ gratia ꝙ gratia ꝯcurrit ad
conſeruationẽ illius diſpoſitionis. & tenẽ-
do iſtũ modũ ſi eſſet illa diſpoſitio ꝯtinua-
ta vſq; ad illud inſtãs incluſiue ꝙ infunde-
retur gratia ſi nõ ponereſ obex/ & tũc mere
tur in illo inſtãti: ſed tenẽdo ꝙ nõ reqritur
continuatio tẽpis eſt difficile ſaluare qn
reſurgat homo preciſe ex parte meritorum
ad eundem gradũ glorie ad quẽ prius erat
ordinatus/ nã ſi nihil meretur de nouo per
illum actum nõ habet plura merita in acce-
ptatione diuina ꝗ prius. ¶Arguiſ ſic. ſi ſẽ
per reſurgeret ad maiorẽ gloriã ſequitur ꝙ
reportaret commodũ de ſuo peccato. neq;
imo ſi nõ cecidiſſet & exercuiſſet bona ope
ra loco operũ malorũ ad maiorẽ gloriam
ordinatus fuiſſet. ¶Infert doc. duo correla .i.correla
ria. Primum/ aliquis dãnatus habet maius
ius ad maiorẽ gloriã ꝗ aliquis ſaluatus/ ſed
vt dictum eſt videtur oppoſitũ ꝓbabilius.
¶Secũdũ correlariũ/ qñ aliqs cecidit ab opi Secũdũ
bus meritorijs in mortali exiſtẽs/ illa opera
a quibus cecidit nullo modo ſunt merito-
ria alicuius gratie ad quã reſurgat/ hoc eſt
propter illa opa meritoria precedẽtia ſtãte
caſu nullo modo eſt dignus vt reſurgat ſed
per opa de nouo facta eſt dignus vt reſur-
gat. Item illa opera meritoria in ordine
ad deum poſſunt acceptari vt deus iſtũ ma
gis inſtiget ad reſurgendũ. Nã qui bono
vacat exercitio & exercetur in opibus meri
torijs facilius reſurgit. quia habet habitũ
acquiſitum inclinantẽ ad bonũ. Secũdo ha
bet fortius dei adiuctoriũ. Et tertio nõ ha-
bet habitus malos retrahentes a bono &c̃.

¶De tertio articulo. Peccata dimiſſa quõ redeant.

¶Quid de facto an ſcilicet peccatum dimiſ
ſum per penitentiã in recidiuatione redeat
idẽ numero. Dico ꝙ peccatũ dimiſſum re-
dit tanq̃ circunſtãtia aggrauãs: & eſt reſo-
lutio doc. Nã peccata dimiſſa non redeũt
quãtum ad reatũ neq; quãtum ad ſubſtan-
tiã ſed redeũt tanq̃ circunſtãtie aggrauãtes
hoc eſt grauius peccat ſi recidiuet ꝗ pecca-
ret ſuppoſito ꝙ nõ fuiſſet ei dimiſſum pec-
catũ. Sint ſortes & plato qui cõmiſerunt eq̃
lia peccata/ ſorti ſũt dimiſſa/ & platoni nõ
ſunt dimiſſa. Iterum commitunt equalia
peccata ex genere/ equalia inquã ex omni-
bus alijs circũſtantijs preterquam ꝙ prio-
ra ſunt dimiſſa ſorti & non platoni/ ſortes
grauius peccat ꝗ plato/ quod patet duplici
ratione. Prima/ quandocunq; alicui cõfer-
tur aliquid quod eſt indebitum: & quanto
magis eſt indebitum tanto magis eſt obli-
gatus lege gratitudinis: ſed ſic eſt ꝙ quan-
do ſortes cecidit in peccatum: remiſſio pec-
cati eſt illi debita. imo nihil debetur ei niſi
pena eterna/ & gratia nõ ẽ debita ergo ſi cõ
donet ei iſta pena & detur gratia per quam
efficitur particeps vite eterne ꝗto iſta erant

ei magis indebita tanto magis obligatur lege gratitudinis. ergo recidiuans magis peccat ꝙ̄ ſi iſta non fuiſſent ei remiſſa. Hinc eſt ꝙ dicunt doc. ꝙ omne beneficiū ſiue tēporale ſiue ſpirituale aggrauat peccatū ſequēs dūmodo non habeatur ignorātia inuincibilis. Secunda ratio/actus q eſt tranſgreſſio pluriū obligationū eſt maius peccatum ꝙ̄ ille actus qui eſt tranſgreſſio vnius preciſe illarum: ſed poſt remiſſionem peccatorum recidiuās trāſgreditur plures obligationes ꝙ̄ faceret ſi non fuiſſent ei remiſſa peccata ꝑcedētia. Patet minor: qn̄ ſortes fornicatur eſt trāgreſſio ꝙ̄ orit ex iſto precepto non mechaberis: ſed poſt remiſſionem peccati eſt tranſgreſſio alterius obligationis cuius nō eēt trāſgreſſor ſi nō fuiſſet dimiſſum pmm̄. Patet: qn̄ remittuntur peccata neceſſarium erat ꝙ haberet propoſitum de non peccando in futurū: qa eſt vna pars contritionis: ſed illud propoſitum nō eſt niſi quedam promiſſio deo facta de nō peccando in futurū/& quoddā votum. & ex illa promiſſione oritur quedam obligatio ergo actus ꝓmiſſus poſt remiſſionē eſt trāſgreſſio plurium obligationū. Non eſt difficultas in maiore/hinc eſt ꝙ ſacerdos aut religioſus fornicans ſiue cognoſcens ſolutam plus peccat: quia facit ꝯtra plures obligationes. ſcilicet contra vnā que oritur ex voto/contra vero alteram que oritur ex illo precepto nō mechaberis. ergo eodem modo ex promiſſione facta deo de nō peccando amplius quādo remittūtur peccata oritur quedā obligatio cuius peccatū recidiuationis eſt trāſgreſſiuum. Doc. aſſumit vnum dubium ꝙ̄uis ſua ratio ſit bene apparens. Vtrum videlicet requiratur propoſitum actuale. Aliqui dicunt ꝙ ſufficit ꝙ nō ſit propoſitum actuale peccandi. Secundo ſtat aliquē cui non remittuntur peccata habere tale propoſitum non peccandi. Et tertio adminus de originali ſtat ꝙ remittatur ſine illo propoſito. Ratio igitur prima doctoris ꝯcludit vniuerſaliter de omni ꝙ oīs recidiuans grauius peccat ꝙ̄ peccaret ſi non eſſet ei dimiſſum peccatū dūmodo non habuerit ignorantiā inuincibilē. Contra iſtā ꝯcluſionē apparet ꝙ peccata nō redeunt vt circunſtātia aggrauās. Arguitur ſic. innocentia ꝯſeruata vſqꝫ nunc eſt maius bonum ꝙ̄ ſit reſurrectio vel ꝯdonatio peccatorum preteritorum/puta ꝙ̄ ſit ꝯmiſiſſe: & habuiſſe remiſſionē illorum. ergo ſi ſortes ſeruaſſet innocentiā vſqꝫ nunc cadēdo grauius peccat. ergo remiſſio illorum non eſt circunſtātia aggrauās imo potius diminuens. Et iſtud argumētum habet apparētiā ꝯtra ꝯcluſionē. Breuiter ꝙ̄tum ad iſtā maiorē: ꝯcedo ꝙ maius beneficium fecit Chriſtus matri ſue ſeruādo eā a peccato ꝙ̄ magdalene cui remiſit peccata multa/qa ꝯſeruatio innocētie eſt maius beneficium ꝙ̄ ꝯdonatio peccati poſt remiſſionē. & cum infertur. ergo remiſſio peccati nō eſt circunſtantia aggrauans. nego illā: nā ſtat eſſe duo in ꝯpoſſibilia quorum qd̄libet erit circūſtantia aggrauās ſi inſit. Vnde remiſſio peccati eſt circunſtātia aggrauās/ſic comparādo duos quorum qlibet peccauit: & vnus reſurgit: & alter nō/quia cui remiſſum ē peccatum grauius peccat ꝙ̄ alter: ſed remiſſio peccati ꝯparādo illum in ordinē ad eum q peccauit/& cui nō eſt remiſſum peccatū nō eſt circunſtātia aggrauās imo ille qui cadit ab innocētia grauius peccat/ſtat ꝙ vtraqꝫ iſtarū circunſtātiarū ſcilicet innocentia & remiſſio peccati ſint circūſtātie aggrauātes ſecundū diuerſas ꝯpatiōes. Pro alio argumēto donare capif equoce. vno mō idē eſt ꝙ remittere. & ſic deus nihil donauit illi quē ꝯſeruauit in innocētia. Alio mō donare. i. ꝯſeruare: & ſic deus donat gratiā ꝙ̄uis nō remittat pc̄ām: puta qn̄ nullū eſt pc̄ām remittēdū. Vtrū ille cui plus donauit. i. remiſit de debito ſit magis obligatus. Dico ꝙ nō: imo falſū ē ſimplr ꝙ cui plus remiſit magis obligaf: ſed ceteris paribus ē verū. hēmus ergo cui plus remiſit recidiuando grauius peccat qa facit ꝯtra plures obligatiōes & ꝓmiſſiones & gratitudies & ꝙ̄tū pc̄ām ē grauius tāto remiſſio ē minus debita; ſed ille q

cadit ab innocentia ceteris paribus grauius
peccat q̄ ille qui cadit ſecūdo ſiue recidiuat.
& ſic patet de queſtione.

¶ De ſacramento extreme vnctionis di-
ſtinctio vigeſimatertia.

IN HAC DISTINCTI-
one querit an extrema vn-
ctio ſit ſacramentū noue
legis. Hic ſunt duo vidē-
da primū ꝙ poſſibile ē eſ-
ſe aliqd̕ ſacramētū noue le-
gis qd̕ ſit ſignū efficax fi-
nalis remiſſiōis venialiū Nā poſſibile ē deū
finaliter remittere venialia. ergo poſſibile
eſt ſibi iſtitui ſignū efficax illius remiſſiōis.
Patet ꝯſequētia/ deus pōt iſtituere ſignū ef-
ficax remiſſionis mortaliū & originalis vt
eſt baptiſmus & penitētia. ergo pōt iſtitue-
re ſignū efficax remiſſionis venialiū. & hoc
ꝯgruū fuit. & in iſto primo articulo nulla
eſt difficultas. ¶ In ſcd̕o artic̕lo vult oñdere
ꝙ ſit extrema vnctio & qd ſit: & dicit̄ ꝙ eſt
vnctio hoīs infirmi & penitētis facta inde-
terminatis ꝑtibus corpis cū oleo oliuarum
ꝯſecrato ex inſtitutiōe Chriſti ſignificās re-
miſſionē venialiū/ in quā diffinitiōe poni-
tur ly vnctio loco generis. & eſt multiplex
vnctio/ quedā qua vngunt̄ reges: & illa nō
Multiplex vnctio. eſt ſacramentalis neq̄ ſacramentū. Alia eſt
qua vngunt̄ cathecumini: & illa nō eſt ſa-
cramentū ſed ſacramētalis. i. eſt diſpoſitio
ad ſacramentū ſuſcipiendū. Altera ē vnctio
extrema/ & illa ē ſacramētū hoīs infirmi &
penitētis. ¶ Et ꝑ hoc ponūt̄ due ꝯditiones
reqſite anteq̄ aliqs poſſit recipere hoc ſacra-
mentū. Prima/ ꝙ ſuſcipiēs ſit infirmus etiā
infirmitate ſcd̕m ꝓbabilē cōiecturā tendē-
te ad mortē. & ſic patet ꝙ ingredientes bel-
lum licet ſecundū ꝓbabilē cōiecturā ſtatim
ſint morituri: hoc tñ nō eſt ex infirmitate/
ſimiliter damnati ad mortē talibus non eſt
hoc ſacramentū miniſtrādū ſed ſolū illis q
ex infirmitate quā patiūtur ſtatim ſecundū
probabilem ꝯiecturā ſunt morituri & pro-
pterea vocatur extrema vnctio/ qa inter oīa
ſacramēta debet dari poſtremū. Secūda cō-
ditio eſt ꝙ ſit hoīs penitētis: & ſic nō debet
dari niſi illis q ſcd̕m ꝓbabilē ꝯiecturā ſūt in
grā. ¶ Hic eēt difficultas/ vtrū iſte due cō-
ditiōes reqrant̄ ad eſſentiā ſacramēti ita ꝙ
ſi detur ſano vel nō penitenti de facto non
erit ſacramentū/ vel vtrū illa duo reqruntur
ſolū de neceſſitate ꝑcepti. Dico ꝙ reqritur
infirmitas ſolū de neceſſitate ꝑcepti vt dicit
Depalude/ & nō de neceſſitate ſacramenti.
Multa enim de precepto diuino requirun-
tur ad ſuſceptionē ſacramentorū que non
ſunt de neceſſitate ſacramenti vt eſt propo-
ſitum nō peccandi. & tamē nō eſt de neceſ-
ſitate ſacramēti. Ad hoc ſacramentū de ne-
ceſſitate reqrit̄ ꝯſecratio ab epiſcopo ī oleo
oliuarū ſolū anteq̄ ſit materia ſufficiens/ &
hoc ſacramētū miniſtratur in certis ꝑtibus
que ſolēt eſſe organa peccatorū venialiū &
quinq̄ ſenſuū/ ita ꝙ iſta vnctio non debet
fieri per totū corpus: ſed ī quinq̄ ſenſibus
& lumbis & pedibus. & qa aliqñ idem ſen-
ſus habet duo organa vt viſus/ & auditus
debet fieri in vtroq̄ illorū. & ſi aliqs careat
aliquo iſtorum mēbrorū debet fieri in par-
tibus propinquioribus. Cum certa forma
& illa eſt deprecatiua: Vnde ſacramentum
iſtud non ſupponit niſi pro aggregato ex
illa vnctione ex oleo oliuarum. & illa for-
ma verborū prolata a ſacerdote. Huius ſa-
cramenti miniſter eſt preſbiter & de neceſ-
ſitate precepti preſbiter curatus & de neceſ-
ſitate ſacramēti ꝑſbiter qcūq̄/ qa ad miſtrā-
dū hoc ſacramētū nō requirit̄ iuriſditio. &
ſuſcipiēs debet eē penitēs & īfirmus. ¶ Sūt
hic alique difficultates. prima cū ſint mul-
te vnctiones particulares ſucceſſiue vtrum
quelibet particularis vnctio/ puta vnctio
oculorum cum ꝓlatione verborū ſit vnū ſa-
cramentū. & vtrū virtute illius remittātur
venialia ꝯmiſſa ꝑ oculos/ vel vtrū expectet̄
quouſq̄ totū ſit ꝯpletū. Q̄ tum ad hoc nō
eſt magnū ꝑiculū dicere hoc vel illud. nam
vnū ueniale pōt remitti ſine alio cū ꝯpatia-
tur ſecū charitatē iō pōt aliqs dicere ꝙ ꝑ il-
lā vnctionē oculorū remittunt̄ venialia cō-
miſſa ꝑ oculos & nō ꝯmiſſa ꝑ nares & non

m iij.

eſt magna difficultas: & hoc videntur ſentire aliqui doct. ꝙ quelibet partialis vnctio cũ forma ſibi reſpondẽte eſt partiale ſacramentũ. & habet ſuũ effectũ. Si dicatur ſecũdum/ puta ꝙ nõ in vltimo remittũtur tũc oẽs ille partiales ſunt vnũ totale ſacramentũ & hoc eſt etiã probabile. ¶ Secũda difficultas: ſortes cõmiſit aliqua venialia & per nullũ iſtorũ organorũ: ſed p ſolam cogitationẽ: vtrũ p epiſcopalẽ vnctionẽ illa remittantur. videtur ꝙ nõ: qa hoc ſacramentum eſt inſtitutũ cõtra venialia cõmiſſa p aliqd iſtorũ ſenſuũ exteriorũ. ergo nõ ſe extẽdit ad venialia mẽtalia. Dico ꝙ nullũ eſt veniale quin ſit ꝑmiſſũ ſaltẽ obiectiue p aliquod iſtorũ organorũ. & forte ſtat eẽ veniale qd non habet oꝑationẽ pro obiecto vt odiũ dei ſubreptiũ vel actus infidelitatis ſubrepticius dicerẽ ꝙ illa remittunt virtute totalis inunctionis cũ prolatione verborum. ¶ Tertia difficultas/ ſortes nõ eſt ꝯfeſſus qa ꝑdidit loquelã: ſed apparet ſignũ penitẽtie an debeatur ei tale ſacramentũ conferri? & ponatur ꝙ talis nõ habeat diſplicentiã ſufficientẽ ad recipiendũ ſacramentũ penitentie: ita ꝙ poneret obicẽ ꝯfeſſioni. & illa diſpoſitio eſſet ſufficiẽs ad hoc ſacramentum ſuſcipiẽdũ. Dicit Depalude ꝙ virtute operis operati remittitur mortale nõ remiſſum per penitentiã. qa nõ requiritur tãta diſpo-
Correla. ſitio in ſacramento extreme vnctionis. Ex quo ſequitur correlariũ. Stat aliquos duos in equali diſpoſitione & diſplicentia pctõrum ſuorum q̃tum eſt ex parte eorum decedere. & vnus dãnabitur & alter ſaluabitur: quia vnus recipit hoc ſacramentũ virtute cuius ex vi operis operati remittit peccatum. & alius nõ ſuſcipit & nõ remittitur & dãnatur. Ideo hoc ſacramentũ p accidẽs extendit ad remiſſionẽ mortaliũ & de p ſe ad remiſſionẽ venialiũ. Iã qritur an ſit ſacramentũ neceſſitatis. Dico ꝙ eſt neceſſitatis/ ꝙ nõ ꝯtẽnatur: ſed nõ ẽ ſimpliciter neceſſitatis qn poſſit homo ſaluari ſine illo: quia alias deberet miniſtrari illi qui ſuſpenditur ſed habens copiã ſacerdotis & cõtinẽs peccat mortaliter ſi probabiliter cõiecturat de morte ex infirmitate quã patitur/ cõiter dicunt theologi ꝙ duo ſunt ſacramẽta neceſſitatis/ ſcilicet baptiſmus & penitẽtia & qn ꝙ ꝯſilij: ſed dico ꝙ quinq; ſunt neceſſitatis ſic ꝙ nõ debent ꝯtẽni. Ordo autẽ & matrimonium ſunt neceſſitatis q̃tum ad cõitatẽ ita ꝙ tota cõitas obligatur: ſed nõ q̃tũ ad hoc vel illud ſuppoſitum.

¶ Diſtin. xxiiij. Queſtio prima.

CIRCA HANC Diſtinctionem. xxiiij. queritur. Vtrum in eccleſia ſint ſeptem eccleſiaſtici ordines ¶ Primo videndũ eſt qd ſit ordo. Vnde ſecũdum Bona. ordo ſiue ſacramẽ- Ordo qd tũ ordinis eſt poteſtas ſpiritualis ad aliquẽ actum eccleſiaſticum exequendũ in eccleſiaſtica hierarchia. Vñ ſuppõnẽdũ ẽ ꝙ aliud eſt ſacramentũ ordinis & aliud eſt ordo: qa ordo eſt effectus ſacramenti ordĩs & trãſcedente ſacramento ordinis remanet ordo. ¶ Doc. ĩpugnat iſtã diffinitionẽ/ qa ſequit ꝙ epiſcopatus eẽt ordo diſtinctus ab alijs ordinibus qa ĩportat aliquem actũ ſeu ptãtem ordinãdi/ & ptãtẽ ꝯfirmãdi/ qa nullus poteſt ꝯfirmare ꝑter epiſcopũ vt diximus/ & iſti actus ſunt ſpũales. ergo ſi ordo nihil aliud ẽ q̃ poteſtas ſpũalis &c. ſequit ꝙ epiſcopatus ẽ ordo. Item ex illa diffinitiõe ſeqtur ꝙ ordines minores ĩfra preſbiteratũ nõ eſſent ordines. Patet: qa nihil faciũt quin ſi purus laicus attentet facere faciat q̃uis peccet. ergo ex illa diffinitiõe nõ eẽnt ordĩes.
¶ Diffinit ergo doc. aliter & p terminãda q̃- An epiſcopatus ſit ordo diſtinct9 ab alijs. ſtione q̃rit. vtrũ epiſcopatus dicat ordinẽ diſtinctũ a preſbiteratu vel ſolũ dicat iuriſditionẽ/ cũ duplex ſit poteſtas/ q̃dã iuriſditionis ſeu coherciua q̃ non ĩportat ordinẽ qa põt eẽ in laico. Sed poteſtas ordinis dicit ordinẽ. Difficultas ergo ẽ iter doc. vtrũ epiſcopatus dicat ordinẽ vel ſolum iuriſdi- Iuris peritorũ prima ratio tionẽ. Iuriſte regulariter tenẽt ꝙ epiſcopatus ẽ ordo & ratio eorũ eſt apparẽs. qa oĩs poteſtas indelebilis importat ordinem/

ſed poteſtas epiſcopalis eſt indelebilis. igi
tur/ſic probāt maiorē: q̄cūq; epiſcopus
ſit degradatus ſi attentet ordinare ordinat
ergo illud ſignum ſenſibile p quod ꝯfertur
talis caracter epiſcopalis eſt ſacramentū/qa
illud quod eſt indelebile confertur vi ope-
ris opati. ergo apparet ꝙ illud quod ꝯfert̃
ſit ordo diſtinctus ab ordine preſbiteratus.
Secūda ratio/ſi epiſcopus attentet ordina-
re/vel cōfirmare non ſubditū de facto ordi
nat/vel cōformat. ergo ſequitur ꝙ epiſco-
patus non dicit tantum iuriſditionē. quia
alias nō haberet poteſtatē niſi ſuper ſubdi-
tos. Item epiſcopatus dicit poteſtatē cōſe-
crandi ſacerdotē. & dicit poteſtatē ꝯfirma-
tionis/& iſta poteſtas eſt diſtīcta a poteſta
te ſacramentali. ergo epiſcopatus eſt ordo
diſtinctus ab ordine preſbiteratus. Vñ nō
preſbiteri nō poſſunt talē poteſtatē exerce
re: & ſi attentant nihil faciūt. cum ergo epi
ſcopatus dicat poteſtatē adminiſtrandi ſa-
cramenta/puta ordinandi in preſbiterū/&
confirmandi. & tales actus ſcilicet cōfirma
re & ordinare nō ſunt actus iuriſditionis/
ſequitur ꝙ epiſcopatus eſt ordo diſtinctus.
Et eſt apparētia/quia ꝯfertur illa poteſtas
per aliquod ſignū ſenſibile: quia quis ſint
electi niſi ſint vncti nō poſſunt actus illius
poteſtatis exercere. Videtur ergo de facto
ꝙ epātus ſit ordo cū imprimatur caracter in
delebilis ſicut i aliquibus alijs. Requiritur
etiam aliqua ſpecialis materia in illa vnctio
ne ſicut in alijs ſacramētis. igitur. & iſte ſūt
rationes iuriſtarū. ¶ Alij doctores & regu
lariter theologi: dicunt ꝙ epiſcopatus nō
eſt ordo. & ratio principalis ponitur iſta a
Ricardo/ quia neceſſariū eſt neceſſitate pre
cepti q̄n aliquis efficitur ſacerdos ꝙ habeat
minores ordīes alias peccaret. oportet em̄
ꝙ efficiatur antea dyaconus & ſubdyaco-
nus: ſed ſic eſt ꝙ ſi aliqs nō preſbiter iunga
tur i epiſcopū ipſe nō erit epiſcopus. neq;
ſi attentet aliqd facere puta ꝯfirmare vel or
dinare nichil penitus agit. ergo videtur ꝙ
epiſcopatus nō ſit ordo diſtinctus a preſbi-
teratu: & per cōſequens ꝙ nō eſt ordo. qc

quid ſit apparet michi ꝙ iſta diſputatio eſt
ſolum modo verbalis. qa illi qui dicunt ꝙ
epiſcopatus eſt ordo/dāt vnam diffinitio
nē. & oppoſitū tenētes dant aliā/& maxīe
theologi. Vnde regulariter dicūt doct. ꝙ
ordo nihil aliud eſt q̄ poteſtas quedam ad
cōſecrādum corpus & ſanguinē Chriſti:
vel poteſtas legitima ad aliquā diſpoſitio-
nē preuiā ad tale cōſecratiōnē vt dyacona
tus īportat poteſtatem ad miniſtrandū ma
teriā ad euchariſtiam ꝯſecrandā. Sed eſt ap
parentia fortior ꝯtra theologos. quia epi-
ſcopalis poteſtas ad ꝯſecrandū preſbiteros
neceſſitate ſimpliciter dicta requirit ꝙ ta-
lis ſit preſbiter. ergo diffiniēdo ordinē ſi-
cut diffiniūt theologi epiſcopatus debet
magis dici ordo q̄ minores ordines. Dicit
Depalude ꝙ argumentum bene ꝯcludit ꝙ
minores ordīes nō de ſe ſed de p accidēs
ordinantur ad ꝯſecrationē corpis Chriſti:
ſed nullo modo ordinatur epiſcopalis di-
gnitas ſed īmediate ordinat̃ ad ordinandū
& ad ꝯfirmandū & nō ad ꝯſecrādū corpus
Chriſti. & iſta ponitur differētia. Sed nō cu
rando de difficultate tali. videt̃ ꝙ illa vn-
ctio epiſcopalis ſit ſacramentū qa eſt ſignū
efficax gratie & ex vi operis opati ibi dat̃
illa poteſtas ordinādi in preſbiterū & ꝯfir-
mādi. & ꝯñter gratia: ita ꝙ nullus nō epi-
ſcopus nō pōt ordinare neq; ꝯfirmare ita
ꝙ ſi attentet nihil facit. imo dicūt doctores
realiter ꝙ non poteſt facere papa ꝙ preſbi-
ter ꝯficeret vel ordinaret niſi cū faciēdo epi
ſcopū/& epiſcopus q̄cūq; degradatus ſi
attētet ꝯfirmare vel ordinare ordinat & cō
firmat. videt̃ ergo ꝙ illa poteſtas cōfertur
ex pacto diuino: & p ꝯñs ꝙ epiſcopalis di-
gnitas ſiue epiſcopatus ſit ſacramētū. & ap
paret mihi ꝙ ſit ſacramentū a Chriſto inſti
tutū: & nō eſt aliud ſacramentū q̄ ordinis.
Igit̃. imo videt̃ ꝙ cū epiſcopatus ſit gradus
altior ꝙ in eo cōfert̃ maior gratia q̄ in alijs
ordinibus. cū ergo talis poteſtas ex pacto
diuino ꝯfertur mediante ſigno efficaci ap-
paret mihi ꝙ cōferatur gratia virtute opis
operati. imo maior q̄ ſimplici preſbitero

tum conferatur ab illis quis ſunt in maiori dignitate. & iſta opinio videtur mihi probabilior.

¶De Tertio articulo.

¶VISUM EST QVID EST ORDO/ & vtrum epiſcopatus ſit ordo. & allegata eſt altercatio inter theologos ſaltē pro maiori parte & iuriſtas. Theologi dicūt ꝙ epiſcopatus nō eſt ordo: & epiſcopatus non importat ordinem vltra ſacerdotem: ſed ſolum importat dignitatem & iuriſditionē. Sed iuriſte dicunt ꝙ epiſcopatus importat ordinem tenēdo ꝙ epiſcopus per quācūꝗ degradationē ſemper remanet epiſcopus/ perdit bene iuriſditionem fori exterioris/ quia nullum pōt excōmunicare neqꝫ indulgentias conferre/ quia nō habet ſubiectos tamen ſi attentet aliquē ordinare in preſbiterum ordinat & ꝯfirmat. & illi ſunt actus ſpirituales ſecluſa iuriditione. Alij dicunt ꝙ degradatus non poteſt ordinare. & huius ſententie eſt doctor. Sed multi oppoſitum & ꝓbabilius ꝙ epiſcopatus importat caracterē indelebilē & ꝙ eſt ordo. & tenendo ꝙ eſt ordo ꝙ eſt inferior ad ſacerdotiū/ quia epiſcopatus capiendo ꝑ caracterē epiſcopali eſt ſolū poteſtas ad cōfirmandū & ordinandum: ſed caracter ſacerdotalis eſt poteſtas ad ꝯſecrandū corpus & ſanguinē Chriſti: & actus conſecrationis eſt inter oēs actus imꝑfectior ꝗ cōfirmationis: ſed quia nūꝗ ꝯfertur alicui poteſtas epiſcopalis qn habeat poteſtatē ſimul & ſemel ſup corpus Chriſti verū. hinc eſt ꝙ epiſcopatus eſt ꝑfectior ꝗ ſit ſacerdotium. Iam in iſto tertio articulo īquirit vtrū ordo ſit ſacramentū. Diſit doc. ꝙ capiēdo ꝓprie ſacramentū ordo nō eſt ſacramentū: bene tū capiendo large ſicut patet ex principio quarti: aliqn̄ vnum & idē eſt ſacramentū & res ſacramēti vt caracter baptiſmalis ē res ſacramēti. i. effectus ſacramēti & caracter ille dicitur eē ſacramētum inqꝛtū ille caracter ſignificat rē ſacrā. i. gratiā cōſequēdam/ & nō vocatur ſacramētum eo ꝙ ſit ſignū ſenſibile imo eſt inſenſibile: ſed dicitur ſacramentū pro tāto / ꝗ rē ſacrā ſignificat ſcilicet gratiā gratū facientē Eodē modo caracter qui eſt ordo ſiue caracter impreſſus per ordinē proprie nō eſt ſacramētū quia nō eſt ſignū ſenſibile: ſed large eſt ſacramentū ꝗa ſignū gratie reqꝛſite & cōuenientis ad exercitiū actus ad quē ille ordo eſt ordinatus: ſed capiendo ꝓprie ſacramentū ſecūdū ꝙ dicitur ꝙ ſunt ſeptē ſacramenta eccleſiaſtica ordo nō eſt ſacramentū ſed ordinatio ꝗ nō eſt aliud ꝗ inſtitutio alicuius hoīs ī gradu eminētī ad aliquē actū circa ſacramentū euchariſtie: facta a debito miniſtro certa verba proferēte cū debita intentione ſignificās collationē illius poteſtatis. Vnde ſicut cetera ſingula ſacramēta conſiſtunt in aliqua materia & aliqua forma a certo miniſtro ꝓlata cū debita intētione ita ordinatio ꝯſiſtit ī certa materia & certa forma a certo miniſtro ꝓferēda &c. Vnde cū qs ordinatur in preſbiterū datur calix cū hoſtijs & miniſter profert certa verba talis ꝓlatio verborū tū exhibitione illius materie vocaꝰ ordinatio/ quia talis ꝓlatio cū exhibitiōe materie ex inſtitutiōe Chriſti efficaciter ſignificat collationē ꝑtātis ſacerdotalis ſiue īpreſſiōis caracteris ꝗ eſt poteſtas cōſecrādi ſacramentū ergo ordinis nō eſt ordo ſed eſt ordinatio ꝗ ꝯſiſtit ī applicatione materie cū certa forma. & illud cōgregatū ex inſtitutione Chriſti ſignificat ꝑtātem ſpiritualē & gratiā gratū facientē reqꝛſitam ad exercitiū illius officij. Et debitus miniſter eſt epiſcopus qꝛtū ad ordines ſacros: ſed qꝛtū ad ordines nō ſacros aliq̄ abbates pn̄t cōferre. & nō eſt difficultas qn miniſter debitus debito ꝓcepti eſt epiſcopus: ſed vtrū miniſter debitus ex neceſſitate ſacramēti ſit ſolus epiſcopus Aliqui vt armachanus & marſilius Depadua: dixerunt ꝙ quilibet ſacerdos poteſt alios ordinare. & ſi attentet tenet ordinatio: ſed hoc eſt contra determinationē iuris extra de cōſuetudine cap. quarto habetur ꝙ ſi ſacerdos nō epiſcopus attentet ordinare nichil facit. propterea dicunt alij ꝙ miniſter neceſſitate ſacramenti eſt ſolum modo epiſcopus conſecratus.

¶Cõſequēter querit̃ cũ ſint ſeptem ordies quõ modo ponit̃ vnicũ ſacramētum ordĩ nis. Dicit doctor ꝙ ponitur vnicum vnitate generis ſubalterni non vnitate ſpecifica ſed generica. nam illa ordinatio in ſacerdotem per ſe ſumpta eſt vnicum ſacramentũ/ quia per ſe ſumpta ex inſtitutione Chriſti ſignificat collationem alicuius ptãtis ſpiritualis. & conſequenter gratiam gratum facientem & eſt verũ dicere capiendo illam ordinationem ſolã hoc eſt ſacramẽtũ quia ex inſtitutione Chriſti &c. et ita dicendũ de alijs/ cũ quelibet ergo iſtarum ordinationum ſit vnum ſacramentum. & iſte ordinationes differãt ſpecie ab iuicẽ ſicut materie & forẽ ipſarũ diſtinguit̃ ſpecie/ nã alia materia exhibetur cum efficitur lector & alia cum efficitur ſubdiaconus &c. & ſpecie diuerſa forma. ideo tales ordinatiões diſtĩ gunt̃ ſpecie. ergo ſacramentũ ordinis non eſt vnum vnitate ſpecifica ſed generica & ẽ ſpecies imediate contenta ſub iſto genere ſacramentum & ſub iſta ſpecie ſubalterna ſacramentum ordinis continẽtur ſeptẽ ſpe ſcies ſpecialiſſime. Nec valet dicere ꝙ ſimul iuncta faciunt vnũ ſacramentum/ hoc eſt falſum/ quia nec ſunt ſimul tempore nec habent vnum effectũ ideo ſunt diuerſa.

¶Ad argumẽta videt̃ ꝙ in eccleſia nõ ſint ſeptem ordines. quia tunc eſſent in eccleſia tredecim ſacramenta. Dico in eccleſia ſunt multo plura ſacramenta numero diſtincta q̄ ſeptem. Immo ſũt tredecĩ ſpecie diſtincta & illorũ tredecim ſunt ſeptẽ que continẽt ſub vno illorum. Vnde quãdo diuiditur ſacramentum non ſemper diuiditur in ſpecies ſpecialiſſimas licet baptiſmus et penitentia ſint ſpecies ſpecialiſſime tamẽ ordo eſt genus ſubalternum. ¶Secundo arguit̃ ſic ſunt ſeptẽ ordines. ergo ſunt ſeptẽ caractares. tunc queritur vtrum illi caraćteres ſint eiuſdem ſpeciei vel diuerſarũ/ videt̃ ꝙ nõ ſint eiuſdẽ ſpẽi qa accidẽtia eiuſdem ſpeciei nũq̄ ſe compariuntur in eodem ſubiecto quin faciant vnum/ non alterius ſpeciei quia inter accidẽtia diuerſorũ ſpecierũ vnũ eſt ſemper altero perfectius/ dicit doctor ꝙ diſtĩgũtur numero & ſpecie & ſemp poſterior eſt perfectior & non eſt ſolum vnica entitas per diuerſos ordines ſed realiter ſũt diuerſe entitates que diſtĩguntur ſpecie: q̄admodũ effectus ad quos iſte entitates ordinãtur cõſecratio panis & vini diſtĩgũt̃ ſpecie ab oblatiõe quam facit diaconus & ille caracter qui eſt ad operationem perfectiorẽ vt eſt caracter preſbiteralis eſt perfectior & perfectius ẽ miniſtrare ſanguinẽ q̄ miniſtrare materiam. ¶Etiam quando probaretur ꝙ nõ diſtĩgũtur ſpecie falſum ẽ ꝙ facerent vnũ. nam due ſimilitudines diſtingũt̃ ſolum realiter & non faciunt vnam ſimilem qualitatem quia non ſe intendunt videtur tamen probabilius doct. ꝙ diſtinguntur ſpecie. Arguitur tertio in primitiua eccleſia erant duo ordines tãtum, ergo/ cõſequentia tenet quia eccleſia non potuit inſtituere aliquod ſacramentũ. Patet antecedens/ non legitur in omnibus actibus apoſtolorum nec in toto nouo teſtamẽto ꝙ fuerint aliqui ordinati niſi ſacerdotes & diacones. neq; legit̃ de ſubdya. & hoſtia. ergo apparet ꝙ non ſunt niſi iſti duo ordines. certum eſt ꝙ in eccleſia non ſunt plures q̄ fuerit in primitiua eccleſia & hoc cõcedo ſed dico ꝙ in primitiua eccleſia erat opus paucis miniſtris quia pauci adhuc credẽtes & vnus & idem poterat exercere officium illorum. Ideo nunq̄ aliquis ordinabat̃ ĩ dyaconum niſi ordinaretur ĩ minoribus poſt ea non conferebatur preſbyteratus oĩ dyacono verũ in primitiua eccleſia nullus efficitur ſubdya. quin efficeretur dyaco. ſicut eodẽ die conferuntur quatuor minores ordines & cõſtituũtur in ſacris. ſed creſcente multitudine credentium ita ꝙ vnicus non poterat facile exercere offitia omniũ iſtorũ ſeptem ſunt diuerſis temporibus & ſeorſũ iſti ordines collati. ſed argumẽtum nõ cõcludit quin in primitiua eccleſia eſſent quatuor minores ſicut nunc ſũt. ſed probat ꝙ nunq̄ conferebantur niſi conferretur etiã ſubdyaconatus & diaconatus. Vnde ſub

dyaconatus non eſt ſacer ex inſtitutione di
uina. Immo longo tempore poſt ſubdya
conatum poterant vxorari ſed ꝙ ſit ſacer
eſt propter continentiam annexã & illegi
timationem.

¶Diſtinctio. xxv. de or
dinatis ab hereticis.

CONSEQVENTER
Querit doct. duas queſti
ones. Prima eſt/ vtrum pe
na canonica impediat a ſu
ſceptione & collatione or
dinũ. Videtur ꝙ nõ / quia
excommunicatus vel irregularis ſi attentet
conficere ꝓficit. ergo a ſimili epiſcopus ex
communicatus vel irregularis ſi attẽtet or
dinare & facere ꝙ facit eccleſia ordinat &
iſte qui ſuſcipit ſi intendit ordinari ordina
tur. ¶In oppoſitũ arguitur per multos ca
nones. i. q. de cetero & capi. proxio / ſymo
niacos omnino damnamus. & poſt talem
ſuſceptionem vel collationem irritam de
creuimus. ¶In hac queſtiõe facit duos arti
los. in primo querit de penis canonicis.

Duplex pena canonica.

In ſecũdo quot ſunt. Vnde pena canonica
eſt pena inflicta per canones vel auctorita
te canonis vel auctoritate iudicis iudican
tis ſecundum canones. Et duplex eſt pena
canonica quedam que icurritur ipſo facto
auctoritate canonis / quedam que non icur
ritur ipſo facto auctoritate canonis / quedã
infertur a iudice / exemplũ primi vt percuti
ens clericum. Alia eſt pena que non incur
ritur ipſo facto auctoritate canonis: ſed a iu
dice auctoritate canonis vt preſbyter reue
lans confeſſiones. vt in capi. omnis vtriuſ
ꝗ ſexus. dicitur ꝙ deponatur / & notanter
dicit deponatur / & nõ dixit depoſitus eſt.
Per excommunicationem homo prohibet
a communione fidelium & perceptione ſa
cramentorum que alias ſibi licerent / prohi
bitio que fit homini ab actu que alias non
ſibi liceret nõ eſt pena / vt ſi prohiberet lai
co ꝙ non conſecraret nõ eſt ei pena / ſed p
hibitio que fit ab actu que alias liceret ho
mini dicitur pena. Ideo prohibitio canon
ca nichil aliud eſt ꝗ prohibitio facta ab ali
quo actu alias licito per ſententiã latam ab
ipſo iudice vel auctoritate canonis iudican
tis auctoritate canonis. Vnde in ſpeciali ſe
ptem ſunt huiuſmodi pene canonice. vi
delicet depoſitio / degradatio / infamia / irre
gularitas / excõmunicatio / iterdictio / ſuſpẽ
ſio.

Septẽ pene canonice.

¶Prima ergo eſt depoſitio que inter
penas canonicas eſt maxima & nunꝗ eſt la
ta a iure / & duo importat / primũ eſt phi
bitio ab exercitio cuiuſcũꝗ actus eccleſia
ſtici a conſecratione ſimiliter cuiuſcũꝗ mi
niſterij circa conſecrationem. vt ab offitio
dyaconatus ſubdyaconatus &c. Secundo
importat priuationem cuiuſcunꝗ priuile
gij eccleſiaſtici / eo facto quo eſt depoſitus
quicunꝗ actus eccleſiaſticus ex officio ẽ ſi
bi prohibitus & non gaudet priuilegio ec
cleſiaſtico ſed ſubeſt poteſtati laice. & iſta
pena nunꝗ vt dictum eſt infertur a iure nec
eſt canon ſentẽtie late puta ꝙ eo facto quo
ẽ depoſitus ſubiaceat poteſtati laice / ſed ſũt
multi canones dicentes ꝙ venit ſubicien
dus puta per ſententiam iudicis. & per ſuũ
iudicem deponitur. & ipſo depoſito remit
titur curie ſeculari

Depoſitio prima pena canonica

¶Degradatio non ẽ tã
grauis pena ſicut depoſitio / niſi importet
depoſitionem. Vnde dupliciter poteſt de
gradari. Vno modo ꝗtum ad actus eccleſi
aſticos exercendos ita tamen ꝙ adhuc gau
deat priuilegio clericali / & eſt partialis de
poſitio. Secundo modo poteſt quis degra
dari ſimpliciter ita ꝙ phibetur ſibi omnis
actus eccleſiaſticus & priuatur omni priui
legio clericali. & eſt idem cum depoſitõe
& ſic non eſt maior ꝗ depoſitio / & ſic de
poſitio eſt maxima penarum. Circa penam
depoſitiõis oritur difficultas poſtꝗ ipſi cle
rici poſſunt ſubdi principi laico queritur
quo iure ſunt exempti ab illa iuriſdictione
laica. Sicut habetur ex multis canonibus ꝓ
cipue de foro competenti eccleſiaſticus ali
quando poteſt ſubici poteſtati laice & hoc
fit per depoſitionem & degradationem ita
ꝙ tunc erit licitum laico iudici punire ci
uiliter eccleſiaſticum. ergo ſequitur ꝙ ecc

Degradatio

cleſiaſticus non eſt exemptus a iuriſdictio-
ne ciuili niſi per ius poſitiuum humanum
& non diuinum & ex priuilegio/& eſt ma
xima apparentia. Nam ſi eſſet exemptus iu
re diuino cum non poſſit ius humanum ſu
per diuinum/per epiſcopum non poteſt ſu
bici poteſtati laice quia humana poteſtas
eſſet ſuper ius diuinum. Nam ſi ſit aliquis
exemptus iure papali ab epiſcopo Parrhiſi
enſi. vt dicunt cenobium Sancti dyoniſij
& mendicantes tales exempti non poſſunt
ſubdi epiſcopo parrhiſien̄. per quancunq̧
iuriſdictionem inferiorem iuriſdictione pa
pali neq̧ per archiepiſcopū Senonenſem:
nec per alium inferiorem a papa. ſed opor-
teret ꝙ per papam ſubiceretur/ ergo eodē
modo ſi ſit aliquis exēptus ab aliqua iuriſ-
dictione auctoritate diuina / nunq̄ poterit
ſubdi illi iuriſdictioni a qua eſt exēptus au-
ctoritate diuina niſi per auctoritatem diui-
nam & non per inferiorem poteſtatem qa
omnis humana poteſtas diuine poteſtati ē
inferior. videtur ergo ꝙ iſta exemptio cleri
corum ſit facta ſolum iure humano & non
iure diuino & eſt opinio Occā & multorū
aliorum doct. pariſiēſium dicentiū/ ꝙ ante
priuilegium erant clerici ſubiecti imperato
ri ſicut laici: ita ꝙ pro criminibus exigenti-
bus poterāt morte puniri a principe laico
ſicut laici. ſed poſt priuilegium non poſſūt
dari morti a principe laico ſicut laici. Ideo
dicunt ꝙ priuilegium datū clericis nō fuit
iuris declaratio ſed alicuius noui collatio.
Alij dicūt ꝙ fuit ſolum declaratio iuris di-
uini & illud priuilegium datum fuit cleri-
cis a Conſtantino imperatore tempore Iu-
lij primi & apparet michi ꝙ iure humano
nam omnis habens aliquod dominiū pure
ciuile poteſt illud dominiū a ſe abdicare &
illi dominio renunciare quia omne dn̄ium
pure ciuile introductum eſt vt aliquis effi-
ciatur dn̄s illo dominio requiritur volun-
tas eius & acceptatio oritur ergo ſaltē par
tim ex acceptatione & proprio conſenſu &
per cauſam oppoſitam ſui. i. per diſſenſum
& nolitionem frangitur tale dominiū & q-
libet habens quodcunq̧ tale dominiū a ſe
abdicare poteſt ideo principes laici haben
tes ſuper clericos tale dn̄ium abdicauerunt
a ſe vt q̄admodum religioſi abdicant a ſe
quodlibet dominiū. Ita potuerunt princi-
pes ſeculares abdicare a ſe dominiū qd̓ ha-
bebant ſuper eccleſiaſticos/ fuit ergo illud
priuilegium alicuius noui & non antiqui
iuris declaratio. Vltra dico q̄uis hoc priui
legium ſit introductum ex illa abdicatione
qua abdicauerūt principes non poſſūt nūc
ipſos eccleſiaſticos priuare illa libertate do
nata. Scd̓o/nullus alterū poteſt priuare ob
quācunq̧ culpam niſi habeat iuriſdictionē
ſuper illum/quia priuatio alicuius liberta-
tis & boni temporalis eſt actus iuriſdictio-
nis propter culpam quam facit qui eſt pri-
uandus/ſed ſic ē ꝙ principes laici iam nul-
lam habent poteſtatem aut iuriſdictionem
ſuper eccleſiaſticos. quia illam a ſe abdica-
uerūt/ergo non habent amplius. ergo ob
quācūq̧ culpā eccleſiaſticorū non poſſunt
illos illa libertate priuare. Vnde ſi rex Frā
cie cederet regno vel alicui parti regni nō
poſſet amplius ob quācunq̧ culpam puni
re illos de regno vel de illa parte quam a ſe
abdicauit/ſimiliter poſt q̄ ceſſerūt prīcipes
iuriſdictioni quam habebant ſuper eccle-
ſiaſticos non poſſunt amplius eos punire
ob quancūq̧ culpam: ſed priuare eos liber
tate donata ē punire eos. Igitur. Tertio di-
co ꝙ iudex eccleſiaſticus qui habet iuriſdi
ctionem in eccleſiaſticū iam poteſt priuare
eccleſiaſticū libertate ſibi donata a princi-
pe laico. Ideo tenendo iſtam opinionem
poſt ceſſationem principum laicorum ſup
eccleſiaſticos eccleſiaſtici iudices habent iu
riſdictionem ſuper clericos. vnde papa nō
poteſt a ſe abdicare iuriſdictionē/ quia iu-
riſdictio eſt pape ſui iure diuino annexa cū
ergo eccleſiaſtici ſint ſubditi iudicibus ec-
cleſiaſticis ſuperioribus puta epiſcopis &
aliis iſti habentes iuriſdictionem eccleſiaſti
cam inferiores eccleſiaſticos poſſunt iudi-
care & priuare illo priuilegio conceſſo &
talis priuatio vocatur depoſitio in capitu-

vltimo de foro competenti, ego eccleſiaſticus non poſſum abrenunciare priuilegio michi dato nec a me abdicare ſed ſuperior meus poteſt illud priuilegiū a me auferre. Vnde duo ponūtur in illo capitulo de foro competenti. primum ſortes eccleſiaſticus non poteſt a ſe abdicare priuilegiū quod habet/ratio eſt illud priuilegium nō eſt datum in fauorem iſtius eccleſiaſtici ſed in fauorem totius collegij & communitatis eccleſiaſtice. ergo vnus particularis non poteſt a ſe abdicare illud priuilegium qđ habet non ſibi datum in fauorem eius ſed totius cleri/ideo non eſt in poteſtate ſortis clerici ſubicere ſe iudicio alicuius iudicis laici niſi per modum arbitrij. ſed in aliiſ quibuſcunq̄ cauſis non poteſt ſe ſubicere laico iudici ferenti ſententiam per modum iudicis ordinarij & habentis iuriſdictionem ordinariā ſuper eccleſiaſticū. ſed iudex eccleſiaſticus poteſt iſtum eccleſiaſticū particularem ſubicere laico etiam ſubiectōne ordinaria. ¶ Secunda ratio/ſortes eccleſiaſticus ex ſua libertate non habet poteſtatem faciendi aliquid in damnū ſui iudicis ordinarii ſed ſe ſubiciendo laico priuaret ſuum ordinarium illa poteſtate ordinaria quam habet ſuper eum. Ideo non eſt in poteſtate ſua ſubicere ſe alteri ab ordinario. ſed ſicut eſt ī poteſtate regis aliquē ſui regni ob culpā eius ſubicere alicui iuriſdictioni vel eum mittere in exilium. Ita eſt in poteſtate iudicis ordinarii eccleſiaſtici ſubicere iſtū eccleſiaſticum ob culpā eius alicui cui prius non erat ſubiectus. & ſic patet de depoſitione & degradatione.

Secūda pena canonica infamia.

¶ Secunda pena canonica eſt infamia q̄ eſt ſtatus leſe dignitatis q̄tum ad vitā & mores ſicut bona fama eſt ſtatus illeſe dignitatis q̄tum ad vitā & mores. Eſt tamen notādum q̄ iſta duo diſtinguuntur ſcilicet eſſe infamatum & eſſe infamē. Vnde quando alicui imponitur crimen nec probatum adhuc nec notum ē infamatus ſed non eſt adhuc infamis: vnde nunq̄ incurritur infamia niſi altero iſtorū trium modorum. ſ. per notorietatem criminis notorij. notorietate facti. i. qđ nulla tergiuerſatiōe celari poteſt/ vel niſi publice & iuriſdice confeſſus fuerit/ vel niſi fuerit probatum contra eum & ſententia lata a iudice fuerit/ vnde q̄ cito imponitur alicui crimen in publico/talis eſt infamatus ſed niſi tale crimen ſit ita notū q̄ nulla tergiuerſatione celari poteſt nō eſt iſamis infamia iuris vel niſi publice fateatur & in iudicio vel niſi iuriſdice probetur & ſentētia infamie a iudice feratur & talis infamia nō eſt aliud q̄ prohibitio ab executione actuū legitimorū/nā iſames nō admittūtur ad teſtimonium ferendum. & ſic arcentur ab illo actu legitimo & illa prohibitio ē pena. Infamibus non patent porte dignitatum id eſt nō poſſunt aſſūmi ad dignitates/ priuatio poteſtatis propinque ad illos actus exercendos que alias foret legitima eſt pena: & iſte pene nunq̄ feruntur niſi ob grauia peccata/nam depoſitione non punit aliquis niſi propter hereſim/aut ſciſma/aut reuelationem confeſſionis/ aut propter falſitatem litterarum apoſtolicarum & quedam crimia enormia. Similiter ob quodcūq̄ publicum peccatum non incurritur iſamia ſed propter crimina a iure determinata. Item ille qui eſt punitus vel depoſitione vel infamia non poteſt reſtitui in priſtinum ſtatum niſi ab eo cui data eſt poteſtas a iure vel ordiario/ ſi aliquis a ſtatu clericali ſit depoſitus non poteſt reſtitui ad illum ſtatum niſi a conditore iuris. i. pontifice vel ab eo cui conditor iuris dedit auctoritatem/ſi ſit infamis per ſententiam latam ab homine non poteſt reſtitui niſi ab illo vel per ſuum ſuperiorem ſi habeat. vnde in iſtis penis cadit reuocatio que inferūtur vel per ius canonicum/ vel per hominem vnde ſi eſſent late per ius diuinum ī eis nō caderet reuocatio ſicut dicunt aliqui de bigamia.

Irregularitas Tertia pena canonica.

¶ Conſequēter de tertia pena canonica determinandum eſt que dicitur irregularitas que nichil aliud eſt q̄ inabilitatio ad ſuſcipiēdos ſacros ordines: vel ad miniſtrādum in iam ſuſceptis ordinibus. vnde iſta

irregularitas non intelligitur quin ſi attentet ſuſcipere vel miniſtrare in iam ſuſceptis aliquid faciat / ſed itelligitur ꝙ non poteſt licite ſine peccato aliquem ſuſcipere ſacrũ ordinem vel í ſuſceptis miniſtrare propter prohibitionem eccleſie. & ſic eſt duplex irregularitas ſcilicet inabilitatio ad ſuſcipiẽdum & inabilitatio ad exequẽdum actũ ſacri ordinis. hec pena raro infert ab homine frequenter tamen a iure. poteſt tamen infligi ab homine. Unde dictum eſt ꝙ depoſitio raro infertur a iure. ſemper ab homine poſſet tamen a iure inferri. oppoſitum ẽ de irregularitate que frequẽter iſertur a iure raro autem ab homine poſſet tamen iferri ab homine. patet / bene ſequit iſertur a iure. ergo poteſt inferri ab auctore iuris / cũ ius nõ habeat auctoritatem niſi ab auctore qui cõdidit illud / unde ꝗuis non eſſet ſtatutum factum ꝙ homicida non promoueret. tñ qui habet auctoritatem condendi ius poteſt homicidam inhabilitare vt nõ promoueatur. tũc inferretur talis irregularitas ab homine / quod poſſet patet / habet tantã auctoritatem inabilitandi quantam condẽdi ius ad inabilitandum. igitur. ¶ Notandũ preterea ꝙ hec irregularitas infertur a iure aliquando pro crimine / aliquando pro nõ crimine / aliquando pro aliquo quod eſt indifferens ad eſſe crimen & non eſſe crimen.

Pro quatuor criminibus cõtrahit irregularitas

¶ Primo pro crimine & hoc cõmiſſo circa ſacros ordines / hoc eſt pro quatuor peccatis que cõmittũtur circa ſacros ordines vel circa actus ordinis / puta pro ſymonia / pro furto in ordine / pro adminiſtratione in ordine non ſuſcepto / & pro contumatia í penis eccleſiaſticis que ſunt quatuor crimina pro quibus infligitur.

Symonia dupliciter committitur.

Primum eſt Symonia que dupliciter committitur / aliquãdo circa acquiſitõnem ordinum / aliquãdo circa acquiſitionem beneficii & irregularitatem que cõtrahitur circa acquiſitionẽ ſacri ordinis / & talis difficilius tollit. Unde dicit doct. ꝙ ſymoniace promotus ad ordies eſt irregularis puta non poteſt exercere i ſuſceptis neqȝ aſcendere ad ſuperiores. vt ſymoniace factus dyaconus non poteſt í tali miniſtrare neqȝ ad alium promoueri. & ſic duplicẽ icurrit irregularitatẽ.

Dupliciter aliquis promouet ſymoniace.

¶ Unde dupliciter aliquis promouet̃ ſymoniace ad ordines. vno modo quãdo talis promotio ſymoniaca procuratur ab illo q promouetur / alio modo ab aliquo alio ipſo ignorãte qui promouetur vt pater procurat ſymoniace ꝙ filius promoueat ipſo filio ignorante / tunc actus ex parte promouentis eſt ſymoniacus. ſi primum tunc eſt inabilis ad promouendum ad alios & ad exercendum in ſuſceptis. ¶ Si ſecũdo modo hoc dupliciter. vel ille qui pcurat promotionẽ ſymoniacã vel eſt cõtra prohibitionẽ illius qui promouetur tunc talis promotus nullo modo incurrit irregularitatẽ ſi promoueatur ipſo ignorante puta ꝙ aliquis procurauit eius promotionem ſymoniacam / extra de ſymonia / ca. ſicut tuis litteris. Vel alter procurat etiã ſine prohibitione iſtius qui debet promoueri / tunc dicũt ꝙ poſtq̃ peruenit ad eius notitiam ꝙ eſt promotus ſymoniace eſt inabilis ad ſuſceptionem ordinum & adminiſtrandũ í ſuſceptis niſi cum eo diſpenſetur. Non ſolũ igitur incurritur irregularitas ex ſymonia per ſymoniam procuratam ab ipo que promouetur ſed per ſymoniam procuratã ab alio / & hoc quando nõ eſt contra eius prohibitionem. Similiter qui commiſit ſymoniam acquirendo beneficium non facit fructus ſuos & tenetur reſtituere / & hoc de ſymonia exteriri itelligitur. ſed quando preciſe eſt ſymoniacus mentalis non tenetur ad reſtitutionem ſed ad agendum penitentiam. vt dicit de Palude. Symonia eni non iducit irregularitatem ex iure diuio / quia ad hoc non reperitur canõ ſententie late in iure diuino de ſymoniaco / neqȝ inuenitur in iure diuino pure diuino canõ ſententie late de excõmunicato / ſecus de iure diuino apoſtolico. Inducitur ergo talis irregularitas ſolum iure humano quod non ſe extendit ad peccata cordis punienda. ergo pro ſigno exteriori aliquo quod eſt de ſe pro

babile inducitur illa ſymonia. ¶ Secundũ crimen ex quo incurritur pena irregularitatis eſt furtum in ordine vt ſi epiſcopus phibeat ꝙ nemo niſi per nos examinatus & de dioceſi accedat ad capiendũ ordines ſi aliquis aliter faciens ſe imiſceat alijs ordinãdis quia vel non eſt de dyoceſi & nõ habet litteras dimiſſorias/vel quia non fuit examinatus talis furatur ordĩes & eſt inabilis ad promouendũ ad alios ordines & adminiſtrandum in ſuſceptis. Similiter poteſt eſſe furtũ accipiendo preſbyteratũ omiſſo dyaconatus ordĩe. talis efficiť irregularis.

Secũdũ crimẽ

¶ Tertium peccatum ex quo incurriť irregularitas eſt adminiſtratio in ordine non ſuſcepto vt ſi aliquis niteretur celebrare ac ſi eſſet ſacerdos/vel ſi non dyaconus miniſtraret ea que ſpectant a dyaconũ. & hoc dicitur ſi nõ habeat ignorantiam inuincibilẽ quia alias ſi haberet ignorãtiã inuincibilẽ non eſſet irregularis miniſtrando in nõ ſuſcepto.

Tertium crimen.

¶ Quartũ crimẽ ex quo cõtrahitur irregularitas eſt contumatia in penis eccleſiaſticis vt ſi aliqs eſt excõmunicatus vel ſuſpenſus a diuinis vel interdictus & non obſtante excõmunicatione aut interdicto aut ſuſpentione non abſtinet a ſacramẽtis percipiendis vel miniſtrandis eſt irregularis & irregularitatem eo facto quo excõmunicatus celebrat icurrit. & hoc intelligitur qñ inuincibiliter non ſcit ſe eſſe excõmunicatũ quia forte eſt excõmunicatus & nondũ peruenit ad eius notitiã / tunc non incurreret irregularitatẽ. vt dicit de Palude/vel ſi dubitat ſe eſſe excommunicatũ vel tenetur ſcire/& in tali caſu celebraret icurreret irregularitatem. Et ſic patent quatuor crimina ex quibus oritur & incurritur irregularitas.

Quartum crimen

¶ Dicit vltra doctor ꝙ aliquando ɔtrahiť irregularitas ex multis non criminibus. exemplum/oritur ex hoc ꝙ aliquis ẽ illegitimus quod non eſt ei crimen. Similiter oritur ex alicuius membri principalis mutilatione vt non eſt alicui peccatum quod careat digito ſed a fortuna eſt/& non a culpa/& nichilominus talis ẽ irregularis/quia nõ poteſt ſine diſpẽſatione ſuſcipere ſacros ordines. Dico tertio ꝙ aliquando incurritur irregularitas ex aliquo quod indifferenter poteſt eſſe culpa & non culpa vt ex homicidio & bigamia/nam homicida ex culpa vt interficiens auctoritate propria incurrit irregularitatem. Similiter homicida ſine culpa ſua puta ex auctoritate iudicis & ſuperiorum vel in bello iuſto. etiã efficiť irregularis. & hoc propter horrorẽ ſanguinis effuſi. & dicunt hic doct. ꝙ quicũꝗ eſt cauſa efficiẽs mortis alicuius icurrit irregularitatẽ. & ad cãm efficiẽtẽ reducũtur alie cauſe puta cauſa conſultiua accuſatiua &c. Si ſit cauſa inuoluntaria non incurrit irregularitatem. vnde iudex voluntarie iudicans & tortor exequens ſententiam/& procurans & accuſans/& teſtes oẽs tales ſunt irregulares/quia ſunt cauſa volũtaria iterfectionis. Similiter defendens ſe etiam ſeruato moderamine inculpate tutelle eſt irregularis ſi alterum interficiat etiam dato ꝙ nõ poſſit aliter euadere niſi interficiendo inuaſorem/quia eſt homicida voluntarius. Sed aliquis adhibens omnẽ diligentiam quã tenetur adhibere habens ignorãtiã inuincibilem ꝙ in aliquo loco ſit homo & dat operam rei licite ex qua ſequitur mors hominis ignorati/talis eſt cauſa inuoluntaria interfectionis & tamen nõ incurrit irregularitatem. Ideo ſi aliquis ſit cauſa interfectionis voluntarie ſiue per actum licitum vt iudex condãnãs/accuſans/conſulẽs/aut exequẽs ſententiã/ſiue in bello iuſto/ſiue interficiẽdo aggreſſorẽ cũ moderamine inculpate tutelle omnes tales incurrunt irregularitatem. Sed ſi aliquis det operã rei licite & ſit cauſa interfectionis inuoluntarie q̃ eſt iuoluntaria propter ignorantiã inuincibilem non incurrit irregularitatem.

¶ Cõtra predicta arguitur ſic. Paulus erat cauſa interfectionis ſancti ſtephani/& tantẽ fuit promotus ad epiſcopatum. ergo videtur ꝙ ex homicidio non incurratur irregularitas. Dicit De palude ꝙ deus diſpenſauit paulum qñ dicit. vas electionis eſt michi iſte. actuũ.

Arguit ꝙ ex homicidio nõ incurrat irregularitas

ix.ca. Item ſegregate michi Paulū & Barnabā. Secundo dicitur & melius ꝙ non incurritur irregularitas niſi ex iure canonico & humano/& illud ius non erat tempore Pauli ſed factū a ſummis pōtificibus & ſic tunc non erat irregularitas. ❡Contrahitur etiam ex aliquo alio quod poteſt eſſe culpa & nō culpa vt eſt bigamia vt qui deſpōſauit ſecūdā vxorē bona intentōne nō peccat ſed realiter eſt bigamus/& ꝑ conſequēs irregularis. prime ad Thymo. iij. oportet epiſcopū irreprehenſibilē eſſe vnius vxoris virum. Dicunt hic docto. ꝙ prohibet bigamo aſcendere ad ordines. Similiter cōtrahitur bigamia contrahendo cum vidua vxore vel cum duabus vxoribus/talis efficitur irregularis & inabilis ad ſacros ordines ſuſcipiendos. ❡Sūt hic alique difficultates. Prima/vtrum homicidiū vel bigamia ante baptiſmū cauſent irregularitatem Secūda/vtrum ex iure diuio ſit ꝙ bigamus non promoueatur/& vtrum poſſit diſpēſari cū eo/que difficultas in materia de matrimonio tractabitur. Quantum ad primā difficultatem que non ſolum eſt inter modernos doctores ſed etiam inter antiquos vt inter Hieronimū & Auguſtinū. Dicit Hieronimus ꝙ non/ Auguſtinus vero ꝙ ſic. ꝙ autem non cauſetur irregularitas ex illis commiſſis ante baptiſmū duplex pōt aſſignari ratio/prima/iſte pene ſolū cōtrahuntur ex canone ſententie late ex iure canonico vel ſentētie late a iudice iuris canonici. i. eccleſiaſtici. Sed ſic eſt ꝙ nō baptiſatus non ſubicitur iuri canonito neq; pontifici. vt patet in capi. Gaudemus de diuortijs & Paulus/non eſt michi cure de his q̄ foris ſunt. i. extra eccleſiā/& cū tales pene incurrantur ſolum ex canone lato a iudice eccleſiaſtico & cū iudici eccleſiaſtico non ſubiciātur exiſtentes extra eccleſiam. ergo ex perpetratis ante baptiſmum non incurrit irregularitas. Alij ſoluunt ꝙ aliquis non eſt ſubiectus iuri canoīco ante baptiſmum Sed q̄cito baptiſatus eſt tunc primū incurrit illā irregularitatem propter perpetrata

Difficultas

ante baptiſmū. Altera ratio eſt baptiſmus non ſolum culpā ſed omnem penā delet. ergo delet irregularitatem. Et ego aſſentio plus huic opinioni videlicet ꝙ homicidium perpetratū ante baptiſmū nō cauſat irregularitatem/ſimiliter neq; bigamia vel partim ante baptiſmū & partim poſt etiam nō cauſat irregularitatem. hoc tenet De lyra ſuper illo paſſu. prie ad Thymo. iij vtraq; opinio eſt probabilis. Irregularitas ergo incurritur ex tribus/ex peccato/ex non peccato/& ex aliquo indifferenti ad peccatum & non peccatū. ❡Alia eſt pena canonica quarta i ordine. ſ. excōicatio. & doct. dicit/ꝙ homo nūq̄ debet puniri iſta pena niſi pro mortali. & adhuc cui iuncta eſt cōtumatia. i. perſeuerentia/non obſtāte monitione. vt patet Mathei. xviij. vbi data ē poteſtas excōmunicādi. vbi dicitur ſi peccauerit in te &c. & ſubiungit ſi non audierit dic eccleſie. Ideo debet prius moneri q̄ excommunicari/quod autem loquatur de mortali. patet quia dicitur ſi audierit te lucratus eſt animā eius/nam per veniale non perditur anima/& quod requiratur contumatia patet quia dicit ſi nō audierit te &c. dic eccleſie. Sed de iſta pena nihil ad preſēs cum ſupra diffuſe tractatum eſt.

Quarta pena canonica eſt cōmunicatio.

❡Quinta pena eſt interdictū/vnde aliquādo interdicitur locus/ aliquādo perſona/ aliquando vtrūq;. Interdicitur aliquando locus ꝙ nemo celebret nec audiat diuina i tali loco & poſtq̄ illi q morant in tali loco exiuerūt locū poſſūt audire & celebrare diuina puta in alio loco/aliquando interdicitur perſona ſolum & non locus/vt ſi omnes canonici & capitulū parrhiſieñ interdicātur: vnus nō canonicus poſſet celebrare in eccleſia parrhiſienſi. & iſta pena raro a iure & frequenter ab homine fertur.

Quinta pena canonica interdictum

❡Vltima pena eſt ſuſpenſio que non eſt niſi prohibitio a diuinis per certū tempus & differt ab excommunicatione/quia excōmunicatio ihabilitat hominem etiā perpetuo niſi ſuperueniat abſolutio/ſed ſuſpenſio prefigit certū terminum. ita ꝙ ſine ab

Ultima pena ſuſpenſio.

ſolutione ſuperueniēte termino homo nō eſt amplius ſuſpēſus/ vt ſortes ſuſpenſus p menſem a diuinis in fine mēſis poteſt cele- lebrare ſine aliqua abſolutione. Vnde ſu- ſpenſio precipue eſt in celebratione/ quia non eſt ſuſpenſio ab auditione diuinorū/ & ſic patet de ſex penis canonicis quarū aliq̄ a iure/ alique vero ab homine inferuntur.

¶ DE SECVNDO PRINCIPALI VIſum eſt an ſex pene canonice impediāt a ſuſceptione ordinum & de inſtitutione earū nunc conſequenter docē. Reſpondet ad q̄ſtionem ꝙ quinqꝫ prime pene canonice nō impediunt collationē ordinū de facto ſed tamen impediūt ſic ꝙ nō licite & iuſte pōt ſuſcipi aliquis illorum. Sed difficultas ē de prima pena canonica/ & de vltimis quinqꝫ non eſt difficultas quia qui ſymoniace ordinatꝰ vel p furtū ſuſcipit ordinem vel p miniſtrationē in non ſuſceptis vere ordiatur/ nā cū illis penis pōt ſtare rō miſtri & ſuſcipientis & tertio & alia neceſſaria hic idē de iure autē phibet idē dicendū de hoīcida. Sed difficultas ē de pria. ſ. de depoſitiōe vel degradatione. vtrū qui ſuſcipit ordines ab epiſcopo degradato vel depoſito realiter ſit ordinatus/ quia difficultas eſt an epiſcopus depoſitus vel degradatus remaneat epiſcopus/ & an epiſcopus importet ordinē vel tantum modo iuriſdictōnem. ¶ Si epiſcopatus dicat ordinem cum imprimat caracterem qui eſt indelebilis tunc depoſitus vel degradatus eſt verus epiſcopus/ & tunc ordinatus ab eo eſt vere ordinatus. Sed ſi epīſcopatus iportet preciſe iuriſdictionem & non ordinē apparet ꝙ ordinatus a degradato non ſit ordinatus quia amplius non ē epiſcopus/ & vtraqꝫ opinio eſt probabilis videlicet ꝙ epiſcopus per degradationem non eſt amplius epiſcopus/ ſimiliter & altera videlicet ꝙ maneret epiſcopus ſed non poteſt licite exercere/ & ſic ſecundū diuerſitatem opinionū reſpondendū eſt. & ſic patet de prima queſtione huius diſtinctōnis.

¶ Queſtio ſecunda. De impedimento nature.

Conſequenter queritur de impedimēto nature. vtrū ſexus muliebris & etas puerilis impediant ſuſceptionem ordinū. hoc eſt ſi attentet mulier ſuſcipere ordines ſacros an recipiat. Similiter ſi epiſcopus attentet aliquem puerum conſecrare & conferre ei ordines ſacros. an de facto illos ſuſcipiat. ¶ Pro iſta queſtione ſupponēdum eſt/ ꝙ aliquid poteſt impediri a ſuſceptōne ordinum tripliciter. Vno modo ab honeſta ſuſceptione. ita ꝙ nō cū illo poteſt honeſte ſuſcipere/ ſecūdo modo impedif a licita ſuſceptione ita ꝙ cū illo nō pōt licite. i. ſine peccato ſuſcipere. Tertio ꝙ impediaꝰ a ſuſceptione de facto ita ꝙ ſi tentet de facto nichil fit. Hoc ſuppoſito. reſpondetur primo de ſexu ꝙ ſexus muliebris ipedit a ſuſceptione ſacri ordis iſtis tribus modis ita ꝙ non ſuſciperet neqꝫ reuerenter/ neꝙ licite/ neqꝫ de facto ſi attentet. ¶ Pro iſto notandū eſt ꝙ omne ſacramentum eſt inſtitutū a Chriſto. vt ſatis probatū eſt i principio quarti. Secūdo ſuppoitur ex eo ꝙ omne ſacramētū requirit debitā materiā & formā & ſi ſit inſtitutū a Chriſto cuiuſlibet ſacramenti materia & forma eſt inſtituta ab illo ita ꝙ non poteſt in altera materia ſacramentum conferri nec in altera forma ſacramentū confici/ vt non poteſt aliquis baptiſari niſi ex aqua & forma a Chriſto inſtituta. ¶ Secūdo ſupponendū ē ꝙ eccleſia vniuerſalis materiam a Chriſto inſtitutam alicuius ſacramenti non poteſt facere quin ſit materia illius nec de illo qd non eſt materia ex inſtitutione Chriſti ꝙ ſit materia alicuius ſacramenti vt tota eccleſia non poteſt facere ꝙ illud quod non eſt materia penitētie ſacramenti vel ordinis de nouo incipiat eſſe materia & efficiatur materia ſacramenti ¶ Iſto ſuppoſito declarat quō ſexus muliebris non poteſt eſſe materia ſacramenti ordinis. Nam collati ſunt ordines in cena quando Chriſtus dedit apoſtolis poteſtatem conſecrandi dicēs hoc facite in meā cō-

Tripliciter pōt aliquis impediri a ſuſceptione ordinū

memorationem.i.hoc faciédi accipite poteſtaté/vel in die reſurrectiōis cū ingreſſus eſt ianuis clauſis cum dicit accipite ſpiritū ſanctū quorūcunq; remiſeritis peccata &c̄. Et arguitur cōiter a doc. Chriſtus inſtituit ſacramentum ordinis quātum ad vnā partem ſecūdum doctores in cena. & quātum ad alteram partem in die reſurrectionis: ſed ſic eſt ꝙ nullam mulieré ordinauit imo nec matrem. ergo ſexus virilis videtur eſſe cōditio ex inſtitutione Chriſti ſe tenés ex parte materie. ℂ Altera ratio. Paulus prima ad Thimo. prohibuit mulieres in eccleſia loqui. Ait enim docere mulierem nō permitto.i.predicare. ergo prohibuit mulieres a toto genere ordinari. Conſequētia tenet/ quia ordinatis in eccleſia competit ex officio loqui id eſt predicare euangelium dei: ſed ſi hoc fuiſſet cōceſſum a Chriſto mulieribus ꝙ poſſent ordinari fieret eis ī iniuria. ergo apparet ꝙ ex inſtitutiōe Chriſti de neceſſitate requiritur illa conditio ſexus virilis ex parte materie. Dicit Depalude ꝙ mulier ex ordinatione & inſtitutione eccleſie poſſet tonſurari: quia tonſura non eſt ſacramentum ſed ſacramentale de inſtitutione eccleſie: & non Chriſti. & ſic eccleſia poteſt variare ſacramentalia: ſicut cathecißmum & exorciſmum/ita poſſet variare tonſuram/ſed ſecus eſt de ordinibus que non ſunt de inſtitutione eccleſie: ſed Chriſti/ q̄a alias ordo non eſſet ſacramentum niſi eſſet de inſtitutiōe Chriſti. quare eccleſia nō poteſt variare materiam nec formam illorū.

Depalude.

ℂ De etate. Vtrum etas puerilis impediat a ſuſceptione ordinum. Primo notum eſt ꝙ īpedit ab honeſta ſuſceptione: quia puer non poteſt ſe diſponere vt honeſte & reuerenter ſuſcipiat. Impedit ergo a licita ſuſceptione vel ſaltē a licita collatione/ quia miniſter ordinās paruulum peccat. Sed difficultas eſt vtrum de facto paruulus ſuſcipiat ſacros ordines/ ſi epiſcopus attentet illum ordinare infra annos diſcretionis conſtitutum puta ꝙ realiter ſit dyaconus vel preſbyter ſecundum ꝙ epiſcopus ordinauerit.

An etas puerilis īpediat a ſuſceptione ordinum.

Reſpondetur ꝙ duplex eſt modus dicendi Durandus tenet ꝙ ſi talis paruulus nullomodo ſit capax rationis/ita ꝙ omnino careat vſu rationis. id eſt ꝙ nō poſſit conſentire neq; diſſentire/ita ꝙ non cognoſcit q̄d eſt ordo: neq; cognoſcere poteſt vt paruulus duum vel trium annorum epiſcopus attentans eum ordīare nihil facit. Ratio eius eſt/ad ſuſceptionem cuiuſlibet ſacramenti requiritur intētio formalis vel virtualis in ſuſcipiente/ & ſemper requiritur formalis in conferente. Sed in paruulo qui nullum habet vſum rationis non poteſt eſſe intentio nec virtualis nec formalis. De formali notum eſt/ſed de virtuali q̄uis intentio parentum ſit virtualis quātum ad ea que ſunt neceſſitatis ad ſalutem corporalem aut ſpiritualé paruuli: tamen quātum ad ea q̄ ſunt ſupererogationis/intētio parētum nō eſt virtualis pro paruulo. nā paruulus eſt cōmiſſus parentibus quātum ad ea que ſunt neceſſaria ad ſalutem corporis & anime ſed non quātum ad ea que ſunt ſupererogationis ita ꝙ non tenentur paruulo q̄tum ad ea que ſunt ſuperogationis. ergo intentio parentum de ſuſceptione ordinū non ſufficit vt paruulus ſuſcipiat/q̄a ſuſcipere ordines nō ē de neceſſitate. Itē paruulus ꝯtrahit originale ex parētibus ꝯtra q̄d ē ordīatus baptiſmus. ꝓpterea ſufficit intētio parētū vt puulus ſuſcipiat baptiſmū: ſed illud ꝯtra q̄d eſt ordinatū ſacramētū ordinis nō ꝯtrahit ex parētibus. ergo. ℂ Alius modus dicēdi cōmunior quē tenet doc. & ferme oēs doc. ꝙ ſi epiſcopus attentet paruulū in cunabulis nullū habenté adhuc vſū rōnis ordīare de facto illum ꝯſecrat. & talis ſuſcipit ordines quos intēdit cōferre epiſcopus. Patet cap. vnico de clerico per ſaltū promoto: ex quo textu hētur duo. Primū/ꝙ ſi epiſcopus attētet alicui ꝯferre p̄ſbyteratū q nō eſt dyaconus/puta ſuperioré ordiné omiſſo inferiori de facto cōfert. Secundū/ſi epiſcopus attentet conferre ordiné preſbyteratus non

Opi. Durandi.

habenti vſum rationis. id eſt non conſentienti (non dico diſſentienti) de facto confert. Ratio eſt/ſacramenta que non habent contractum vt matrimonium/nichil penitus requirunt ex parte materie niſi ipſam materiam & intentionem miniſtri & formam/ſed paruulus eſt materia quia vir. & epiſcopus eſt miniſter vtens debita forma & habens debitam intentionem. ergo ibi de facto eſt verum ſacramentum ordinis/ & iſta opinio eſt probabilior. ¶ Sed tunc queritur vtrũ talis paruulus obligetur ad continentiam cum peruenerit ad vſum rationis & cognouerit ſe eſſe ordinatum ante vſum rationis, quam difficultatem mouet glo. in capitulo allegato. Et apparet ꝙ non/caſtitas non eſt res precepti ſed res conſilij ad quam nullus obligari poteſt niſi per proprium cõſenſum/quia alias eſſet preceptum ſi aliquis me ad caſtitatem obligare poſſet. Vnde ſummus pontifex nullum poteſt ſine peccato obligare ad opera ſupererogationis niſi ipſo conſentiente. ſecus eſt propter peccatum/quia poteſt obligare ad ingrediendum aliquam religionẽ: ergo non poteſt paruulus iſte cum non cõſentiat & non peccet obligari ad caſtitatẽ/ ergo quando peruenerit ad ãnos diſcretionis non obligatur ad caſtitatem / & in iſta difficultate altercantur doc. Aliqui dicunt ꝙ obligatur ad caſtitatem non ratione voti/quia non fuit capax vouẽdi /cum voti debeat eſſe deliberatum : ſed obligatur ad caſtitatem eo ꝙ ordini ſacro annexa eſt caſtitas. Vnde ſi aliquis eẽt illegitimatus ad contrahendum matrimonium cum omni muliere. puta ꝗa omnes mulieres ſunt vxorate/ille obligareƭ ad caſtitatem non ratione voti: ſed quia non habet materiam cum qua poſſit exercere actus matrimoniales cũ per caſum nulla ſit apta ad contrahendum matrimonium cum eo. Si ergo dicant ꝙ ordo ſacer ſaltem preſbyteratus ex iure diuino illegitimatur ad contrahendum in futuro ille tenetur ad caſtitatẽ. Vnde viſum eſt ſatis ꝙ vxoratus preſbiteretur: ſed nunquã eſt viſum ꝙ preſbyter contraheret. Ideo dicunt ex iure diuino ꝙ preſbyteratus illegitimat ad contrahendum matrimonium/ cum ergo talis habeat ordinem breſbyteratus ſi attentet contrahere nihil facit. igitur non poteſt licite contrahere: & ſic obligatur ad caſtitatem. Verũtamen oppoſita ꝑs puta ꝙ preſbyteratus non illegitimat niſi ex iure humano ad ꝯtrahẽdũ/ vt tenet ſanctus Thomas in materia de voto. põt cũ illo diſpenſari. Nam eſt practicatum a paucis temporibus in preſbytero ducatus normanie vt duceret vxorem. ergo nõ erat de iure diuino ꝙ obligaretur ad caſtitatem. & ſic dico tenendo ꝙ preſbyteratus illegitimat ſolum iure humano ꝙ iſte non obligatur ad caſtitatem ſeruandam. Ratio eſt quando aliquis efficitur breſbyter tenetur ſeruare caſtitatem propterea quia vouit illam ſaltem virtualiter: quia non requiritur formaliter ſed iterpretatiue vouit caſtitatẽ quia voluntarie ſuſcepit illud cui eſt annexa caſtitas iure poſitiuo eccleſie: & ſic vouit interpretatiue. Sicut ille qui vltra annũ probatiõis in monaſterio deffert habitum monachi & profeſſi quãuis non vouerit formaliter teneƭ perpetuo manere in religione: ſed iſte paruulus nec vouit formaliter nec interpretatiue: quia quãuis ſuſcipiat aliquid cui ex ſtatuto eccleſie annexa eſt caſtitas/non tamen ſuſcipit voluntarie quia nõ eſt capax voluntarij nec inuoluntarij. ideo nõ vouet nec formaliter nec iterpretatiue. Ideo dicit Panor. in dicto capitulo. ſi velit gaudere priuilegio clericali debet ſeruare caſtitatem: ſed ſi nolit gaudere poterit vxorari. Et ad rationem Durandi/ nego ꝙ requiratur in ſuſcipiente ſacramentum intentio formalis vel virtualis. Ratio/quia Durandus dicit ꝙ intentio virtualis eſt intentio parẽtum / vel eorum cui commiſſus eſt puer ad cuſtodiã ꝗtum ad ea ꝙ ſunt neceſſaria ꝑ ſalute corpis & aie. Tũc arguiƭ ſic. Si aliqs iuitis parẽtibus aut ꝗbus cuſtodie da

Reſolu. nouius opinioñ

Panor.

Solutio rõnis durandi.

tus eſt puer capiat illum & baptiſatetur dē facto eſt baptiſmus/ergo ad ſacramentū baptiſmi vt de facto ſuſcipiat (non dico de iure) nō requiritur intētio neqꝫ virtualis neqꝫ formalis. imo dico ſi aliquis attentet baptiſare paruulum iudei inuitis parentibus cōtra prohibitionem eccleſie (quia hoc prohibet eccleſia. xl. diſtinctione capi. de iudeis) talis eſt baptiſatus & eccleſia diſſentit/ ergo non requiritur intentio alicuius ad hoc ꝙ paruulus ſuſcipiat ſacramentum niſi intentio miniſtri. ideo nego ꝙ requiratur intentio virtualis vel formalis in ſuſcipiente. Bene verum eſt ꝙ requiritur ꝙ nō diſſentiat: ſed non requiritur ꝙ conſentiat & argumentum nullam apparentiam habet. Habemus ergo ex iſto articulo ꝙ ſexus muliebris impediret. etas non impedit de facto licet de iure.

¶AD ARGVMENTA. Dicit apoſtolus ad gala. quarto. In Chriſto Ieſu non eſt ſeruus neqꝫ liber &c̄. Dico ꝙ intelligitur quātum ad conſequutionem felicitatis eterne nemo excluditur a beatitudine: ſed bene excludit aliquos ab aliȷs actibus vt feminas ab actibus ordinum. ¶Secundo arguitur/ in iure reperitur ꝙ mulier vocatur dyaconiſſa. xxxiȷ. diſtinctione. ergo dyaconatus vel preſbyteratus poteſt mulieri conferri. Dico ꝙ illa monialis vocatur dyaconiſſa cui ex officio data eſt poteſtas legēdi omeliam non ꝙ habeat ordinem dyaconatus: ſed quia exercet officium illius dyachoni/ tamen non poteſt proprium officium dyaconi exercere ſcilicet miniſtrare materiam ſacramenti &c̄. Similiter dico ꝙ vocatur mulier preſbyteriſſa pro tempore quo erāt preſbyteri vxorati. & ſic vocatur nō ab ordine: ſed a viro. Sed apud nos latinos vbi caſtitas non ſolum coniugalis: ſed ſimpliciter eſt ordini annexa: preſbytera poteſt dici aliqua bona matrona vidua: vel perfecta inter alias mulieres. Ex predictis patet qd ſit ordo/ & de difficultatibus circa ordinem emergentibus.

¶Sequitur de matrimonio.

¶De ſacramento coniugiȷ.
Diſtinctio vigeſimaſexta.

CIRCA VIGESIMAM ſextam diſtinctionē queritur. Vtrum matrimonium fuerit imediate inſtitutū a deo. ¶Videtur ꝙ non Geneſis ſecundo ait Adam/hoc nūc os ex oſſibus meis. & ſequitur quāobrem relinquet homo patrem & matrem & adherebit vxori ſue. & Glo. ibidem dicit ꝙ ibi fuit inſtitutum matrimonium. ergo Adam illud inſtituit & non deus. ¶In oppoſitū arguitur per illud quod habetur Mathei decimonono. quod deus cōiunxit homo non ſeparet. ergo matrimonium eſt a deo inſtitutum & non ab homine. ¶Pro ſolutione ſit prima concluſio principalis. Ad procreandam prolem debite educandam honeſtum eſt marem & feminam. id eſt patrē & matrem vinculo indiſſolubili cōiungi: & ſibi mutuo obligari. Patet/ concubitus carnalis eſt actus bene circunſtantionabilis quod patet/quia ille actus non eſt de ſe bonus neqꝫ de ſe malus vt non poſſit recte circunſtantionari ſicut eſt dare alienum qd̄ probatur/ quia non magis eſt contra rectam rationem vel inclinationem naturalem hominem ſaluare ſpeciem ſuam ꝙ alia animalia ſuam ſecundo de anima. In viuentibus enim naturaliſſimum operum eſt vt quodqꝫ perfectū alterum tale efficiat quale ipſum eſt. Hoc idem aſſerit Ariſtoteles economi. primo. capitulo tertio. Si in ceteris animantibus abſqꝫ ratione id fit/& inquantum nature capatia ſunt & procreandi gratia ſolum maximeqꝫ in humana natura conſpicitur vt mas & femina ope mutua coniungantur filioſqꝫ procreent/vt natura per hunc circuitum adimpleat ſempiternitatem / ex quo ſecundum numerum non poteſt: at ſecundum ſpeciem/ſic enim diuina pꝛuidētia ordiuauit/vt patet ex Ariſto. ibidē. Patet igiᷣ ꝙ talis ꝯcubitus nō ē per ſe malus cū nō ſit ꝯtra dictamē rectum 1. ꝯclo.

conſeruare ſuam ſpeciem. imo ſecundum rectam nature inclinationem. Secūdo probatur ꝙ non ſit actus de ſe malus cum preceptum ſit a deo Geneſis primo. creſcite & multiplicamini & replete terram / quia de illicito nō dať pceptū. igiť. Qđ autē nō ſit actus de ſe bonus ex obiecto patet quia nullus eſt actus de ſe bonus ex obiecto niſi dilectio dei ſuper omnia cū nō poſſit fieri cōtra rectam rationem vt declarauimus ī preludijs moralibus imo neceſſarium eſt ſecūdum rectam rationem ꝙ talis actus tendat in tale obiectum quod eſt finis vltimus: ſed procreare prolē nō eſt huiuſmodi. igitur. ¶ Secūda concluſio talis eſt. Marem & feminam poteſtatē ſuorum corporū ſibi mutuo tradere ad prolem procreandam & religioſe educandam honeſtum ac licitum ē. Probatur. Vna circūſtantia vt actus ſit bonus eſt referre illum actū in deum: ſed velle procreare prolem religioſe educandam ad cultum diuinum eſt actus referibilis in deū tanq̄ in finem vltimum: & qui de facto refertur. Vnde Auguſtinus nono ſuper Geneſim. Bonum prolis non dicitur ipſa proles ſed ſpes & deſiderium quo proles concipitur vt religioſe educatur vel informeť. Alia circunſtantia eſt ꝙ illa coniunctio ſit inter duas certas perſonas / quia alias ignoraretur quis eſſet pater. & quod cōmune ē negligitur: & proles non religioſe educaretur. Similiter proles ignoraret patrem / & ſic non debitum honorem exhiberet / ſimiliter hoc eſſet cōtra pacem & bonum ciuitatis. ¶ Tertia ꝯcluſio eſt ꝙ cōgruum fuit illam mutuam tranſlationem dominij ſeu permutationem corporum a deo inſtitui & approbari & aliquod ſacramentum adiungi. ¶ Circa hoc queritur quando fuit inſtitutum illud ſacramentum / & que ſit forma illius / & qualiter vna / quis miniſter illius & qualiter vnus & quis effectus illius ſacramenti. Difficultas eſt inter iuriſtas & theologos. vtrum matrimonium ſit ſacramentum. Notum eſt ꝙ ſacramentum capitur large pro omni ſigno alicuius rei ſacre: — Sacramētū multipliciť capitur.

& ſic ſacrificia veteris legis vocabantur ſacramenta quia ſeruabant res ſacras noue legis / iſto modo capiēdo matrimonium eſt ſacramentum / quia ſignificat vnionē Chriſti ad eccleſiam. ¶ Alio modo capitur ſacramentum pro ſigno gratie inuiſibili quam gratiam inuiſibilem efficit id eſt confert ex vi operis operati. & ſic capitur ſacramentum proprie qđ virtute inſtitutionis Chriſti confert gratiā recte ſuſcipienti. Et tūc eſt difficultas vtrum matrimonium ſit ſacramentum iſto modo proprie capiendo ſacramentum. Dicūt iuriſte ꝙ non / & aliqua pars theologorum / vt Durandus / & alij videntur eis cōſentire in hoc. — Rõnes iuriſtarū. Dicunt ergo ꝙ ille conſenſus expreſſus per verba de preſenti non confert gratiam ex vi operis operati. & mouētur multis rationibus ad hoc probandum quarum precipua eorum ratio talis eſt. Non poteſt alicui adiungi cōditio pecuniaria quod confert gratiam ſpiritualem / vt ſi adiungerem conditionē ſpiritualem pro baptiſmate ſuſcipiendo eſſet ſymonia: ſed in iſta forma accipio te ī meū & accipio te in meam / licite poteſt adiungi conditio pecuniaria. puta ſi des mihi centum &c̄. ergo talis forma non confert gratiam ex vi operis operati: ſed apud eos benedictio illa nuptialis in eccleſia cōfert gratiam ex opere operato: & poteſt vocari ſacramentū. & iſta eſt potiſſima ratio in qua fundant ſe iuriſte. ¶ Theologi vero q̄ ſunt eius opinionis adducunt alias rationes.

Vna eſt / quodlibet ſacramētum quod nō eſt neceſſitatis habet debitum miniſtrum / — Alia rō. quia non poteſt conferri niſi ab illo miniſtro (dico ꝙ nō eſt neceſſitatis quia baptiſmus poteſt a quolibet conferri) ſed ſic eſt ꝙ ſacramento matrimonij non poteſt aſſignari debitus miniſter / ergo non videtur proprie ſacramentum. ¶ Alia ratio fortiſſima inter alias / — Alia rō. ordinatio eccleſie circa ſacramenta quāuis ſit de neceſſitate precepti nunquam eſt de neceſſitate ſacramenti. vt ordinatio eccleſie circa baptiſmum ꝙ fiat cathegoriſatio vel exorciſatio nunquā

eſt de neceſſitate ſacramenti baptiſare. Simi
liter ordinatio eccleſie circa cōſecrationem
puta ꝙ dicantur preces ante/& poſt nō eſt
de neceſſitate conſecrationis / ſed ſic eſt ꝙ
ordinatio eccleſie circa ſacramētum matri-
monij eſt de neceſſitate matrimonij/& non
ſolum de neceſſitate precepti .ergo non eſt
ſacramentum. Patet minor/ſi ſint perſone
illegitime que tentēt contrahere in ſecūdo
vel tertio vel quarto gradibus nihil faciūt.
& ante ordinationē eccleſie erat matrimo-
nium in illis gradibus. & ſi eccleſia nō pro
hibuiſſet: nunc eſſet in illis & realiter con-
traherent/ergo ordinatio eccleſie in matri-
monio non ſolum eſt de neceſſitate prece-
pti ſed de neceſſitate matrimonij. Videtur
ergo ꝙ matrimonium non eſt ſacramentū
Sed oppoſitum realiter tenent theologi/
quia matrimonium computatur vnum de
ſeptem ſacramentis. & alia ſex ſunt ſacramē
ta proprie dicta id eſt ſigna efficacia gratie/
ergo & matrimonium eſt verum ſacramē-
tum. ℭ De inſtitutione matrimonij/notū
eſt ꝙ in ſtatu innocentie fuit inſtitutū ma-
trimonium: ſed non fuit in illo ſtatu inſti-
tutum ſacramentum matrimonij. Nā tunc
non erant ſacramenta cum omnia ſacramē
ta habeāt efficatiam a paſſione Chriſti pre
uiſa vel exhibita. Et ſi perſeueraſſet ſtatus
innocentie non fuiſſet paſſio Chriſti preui
ſa. Item ſacramenta inſtituta ſunt in remiſ-
ſionem peccati. Dico ergo ꝙ ante legē no-
uam non fuit inſtitutum proprie ſacramen
tum niſi contra originale. ideo matrimo-
nium fuit iſtitutum in noua lege. Sed que-
ritur modo/quādo fuit inſtitutum in noua
lege: hoc eſt quando hoc ſacramentum ha
buit efficaciam ad dandum gratiam ex ope
re operato. Non fuit data virtus illa iſtis
verbis in noua lege/accipio te i meam &c.
quia ante nouam legem illam virtutem cō
trahendi habebant. ideo queritur/quando
dedit Chriſtus illi forme efficaciam reſpe-
ctu gratie gratum facientis/ita ꝙ vi verbo
rum conferretur gratia gratum faciens. Di
co ꝙ̃tum ad hoc non poteſt haberi textus

De inſtitutione matrimonij.

expreſſus qn̄ Chriſtus appropriauit illam
virtutem verbis. Bene habemus ex literis
ſacris ꝙ oportet baptiſari: ſed non habetur
quādo deus forme baptiſmali dedit talem
virtutē ben e ꝑcepit baptiſari: ſed nō habe-
tur textus expreſſus quādo precepit exce-
pto ſacramento euchariſtie ſcilicet in cena.
Similiter dico/ꝙ alia inſtituit ſacramenta:
ſed nō habetur textus quādo illa inſtituit.
ℭ Ad vltimum argumentum theologorū
ordinatio eccleſie circa ſacramenta/ licet ſit
precepti non tamen eſt neceſſitatis. Dico
ꝙ ſunt aliqua ſacramenta quorum/nec ma-
teria/nec forma eſt ſubiecta iudicio eccleſie.
Aliqua vero ſic ſe habent ꝙ materia & for
ma eſt ſubiecta iudicio eccleſie. Exemplum
primi/vt baptiſmus/confirmatio/ſacer or
do materie & forme illorum nō ſubijciūtur
iudicio hūano. Ideo dico ꝙ in talibus nūꝗ̃
ſtatutū eccleſie eſt de neceſſitate ſacramenti
ſed de precepto tantum/quia illa que ſunt
ſacramenta in ſe nō ſubiciuntur iudicio ec-
cleſie/ſic ꝙ eccleſia nihil poteſt variare ꝗ̃tū
ad eſſentiam ſacramenti. Aliud eſt ſacramē
tum cuius materia ſubijcitur iudicio huma
no eccleſie vt in matrimonio/materia ſunt
contrahētes ad inuicem/De penitentia eſt
difficultas an peccator qui cōfitetur ſit ma-
teria/in iſtis qui ſubiciūtur iudicio eccleſie
ordinatio eccleſie variat etiam ſacramentū
Hinc dicūt doctores ꝙ poſtꝗ̃ aliquis pro-
hibetur alteri confiteri non eſt ſacramentū
ſi alteri confiteatur / quia natura illius ſa-
cramenti ſubijcitur iudicio humano eccle-
ſie. Eodem modo dico de matrimonio/or
dinatio eccleſie impedit ꝙ non ſit ſacramē
tum. ℭ Ad ſecundum/omne ſacramentum
quod non eſt neceſſitatis habet certum mi-
niſtrum/nego. Aliquod eſt quod non po
teſt niſi a certo/vt abſolui a peccato eſt eque
neceſſitatis ſicut adulto baptiſari. Eodem
modo neceſſarium eſt peccatori confite-
ri ſi ſit copia. & tamen eſt determinatus mi
niſter. ideo neceſſitas & non neceſſitas nō
faciūt ꝙ vnū a certo miniſtretur & nō aliꝰ.
Ad argumentū primum/qd eſt iuriſtarum.

Aliquando materia sacramentorū ſubijcitur iudicio eccleſie.

Ad aliud argumentum.

Si vi operis operati per iſta verba accipio te in meam &c. cōferretur gratia. ergo illis adiungere conditionem pecuniariam eſſet ſymoniacū. Dico ꝙ ꝯſequētia nō valet/ qa matrimonium differt ab alijs ſacramentis/ quia cum hoc ꝙ eſt ſacramētū eſt etiam cōtractus & obligatio quedā. Nam dico ꝙ ſi ea ratione qua eſt ſacramentū & cōfert gratia adiungeretur cōditio pecuniaria/ tunc eſſet ſymonia: ſed ea ratione qua eſt contractus quidā habens obligationē difficulter portabilem annexā/ quia oportet ſupportare onera matrimonij ſecūdum illā rationem cōditio pecuniaria abſqꝫ ſymonia poteſt illi adiungi. In alijs aūt ſacramentis nō eſt ſimile/ quia ſunt ſolū ſacramēta: & non contractus ſimul.

An ſacramēto matrimonij poſſit adiungi cōditio pecuniaria.

¶ Reſtat alia difficultas de forma. Dicis ꝙ Chriſtus inſtituit matrimoniū ad hunc ſenſum/ ꝙ illi forme matrimonij deus dedit efficaciā reſpectu gratie ex vi operis operati. queritur vtrum inſtituerit determinatā formam. & vtrū illi determinate forme dederit illam virtutem vel dederit cuicūqꝫ ſigno equiualenti tali forme ſufficienti ad illum cōtractum? Nam licet regulariter cōtrahatur matrimoniū per verba iſta accipio te in meā. & ediuerſo tamen ſi vir & mulier vtantur alijs verbis vel ſignis equiualentibus contrahitur matrimonium dummodo alia verba vel ſigna vel nutus explicent cōſenſum de preſenti. Queritur an per talia equiualentia conferatur gratia/ ſicut per iſta verba accipio te in meam &c. puta vtrū ille nutus vel ſignum ſenſibile ſit verum ſacramētū matrimonij? Tertio & difficultas maior/ dicunt doc. ꝙ ſi poſt ſpōſalia ipſi ſponſi conueniant carnaliter in illa conuentione carnali eſt verū matrimonium. vt dicit Richardus/ & etiā in foro conſcientie. & abſurdum eſſet dicere ꝙ ille actus carnalis eſſet ſacramētum/ & tamen eſt cōtractus matrimonialis. De iſta materia doc. eſt vagus/ & non determinat ſe. Dicit ꝙ ſi dicatur ꝙ certe forme dedit illam efficaciam & non cuicūqꝫ ſigno indifferenti, dicendum eſt conſequēter ꝙ eſt aliquod matrimonium etiā in baptiſatis qđ non eſt ſacramētū. & de facto rationabile ē ſic dicere de illis qui de facto poſt ſponſalia conueniunt carnaliter. Dicere ꝙ talis actus eſſet ſacramentum videtur abſurdum immo potius peccatum/ & tunc non dedit Chriſtus omni ſigno quod ſufficit ad matrimonium cōtrahendum talem efficaciā.

Difficultas de forma matrimonij.

¶ Queritur conſequenter de forma. Et dico ꝙ ſunt verba prolata ab vtriſqꝫ contrahentium ſcilicet prolata a viro & a muliere tota ſimul. De miniſtro dico ꝙ ipſi contrahentes ſibi inuicem miniſtrant/ & ſunt miniſtri. & cum hoc materia/ & effectus propinquus eſt obligatio mutua/ & effectus remotus eſt gratia gratum faciens/ & ſic patet de quarta concluſione.

¶ In quinta vero querit que ſunt de neceſſitate matrimonij. & ipſius ponit triplicem acceptionem vnde matrimonium aliquando capitur pro vinculo ſiue obligatione mutua qua obligantur mutuo contrahentes/ & eſt perpetua ad vitam eorum. Secundo modo capitur pro mutuo cōſenſu partium contrahentium. & eſt aggregatū voluntatum quas habent contrahentes. & ſic improprie dicitur ſacramentum ſiue matrimonium. Tertio modo pro ſigno ſenſibili quo explicatur cōſenſus ille & matrimonium hoc modo capiendo eſt ſacramentū: & non primo modo neqꝫ ſecundo modo. quia ſecundo modo capiēdo nō eſt ſignū ſenſibile. Dico ergo ꝙ matrimonium primo modo eſt vinculum ſeu obligatio mutua qua obligantur coniuges ad mutuo reddēdum debitum. Sed difficultas eſt quid ſit matrimonium iſto modo capiendo. Vel importat obligationem in quālibet partē ad reddēdum debitum alteri parti ſi petat. Si ſic/ ego tunc infero ꝙ de facto ille cuius vxor eſt adultera non eſt amplius vir eius/ quia non habet amplius neceſſitatem tradēdi corpus ſuū mulieri. imo poteſt retinere ſi petat. vel importat ſolum poteſtatem propinquā vtendi mutuo & licite corpore alterius ad vſū carnalē, tunc ſi ſic/ ego īfero

Matrimoniū tripliciter capitur.

ꝙ ſi vir & vxor poſt matrimonium cōſummatum ex cōmuni conſenſu ingrediātur religionē & voueant ꝙ alter nō eſt amplius coniunx alterius. Patet/quia neuter illorū habet amplius facultatem talē: puta ꝙ poſſit licite vti corpore alterius q̄tum ad iſtum actum carnalem. imo ſi vtantur peccant: & tamen vtrūq; iſtorum illatorum eſt falſum ergo oportet dicere quod aliud importat iſtud vinculum. Dico ꝙ matrimoniū iſto primo modo nihil aliud iportat niſi obligationem ad non vtendum corpore cuiuſcunq; alterius/ vel ad non ſumendā alterā quamcunq; partem in coniugem viuente prima parte. Quāuis ergo vir nō teneatur reddere debitum vxori adultere nihilominus non poteſt vir illa viuente alteram capere in vxorem. Item ſi vouerit ex conſenſu vtrarūq; partium neutra poteſt alteram partem capere viuente prima/ideo matrimonium primo modo captum importat obligationem ad non capiendum alteram viuente prima. ¶ De tertia vero acceptione matrimonium eſt ſacramētum / & nihil aliud eſt q̄ ſignū efficax quo explicatur mutuus conſenſus aliquarum perſonarum legitimarum ad mutuo contrahendū & procreandū prolem & religioſe educandā ad cultum diuinum/ita ꝙ debet proles eſſe finis intentus non ꝙ ſit de neceſſitate matrimonij. Exemplū aggregatum ex iſtis verbis accipio te in meam/& accipio te in meum/vel aliq̄d aliud ſignū equalens quo explicatur mutuus conſenſus illarum perſōnarum dicitur matrimoniū tertio modo.

¶ Conſequenter dico vt habitum eſt ꝙ in matrimonio duo conſiderantur. Primum eſt ꝯtractus/ſecundū eſt ſacramentū. Dico ergo primo ꝙ matrimoniū inquantum eſt contractus fuit a deo inſtitutum in ſtatu innocentie Geneſis ſecūdo. quādo dicit deus Adam & Eue creſcite & multiplicamini & replete terram & que ſequuntur. Secundo fuit iterum illa iſtitutio replicata a deo Geneſis tertio. poſt diluuium quādo dictum eſt Noe & filijs & filiabus eius creſcite & multiplicamini. Nam non erat tūc inſtitutum matrimoniū vt ſacramentū/ſed vt cōtractus quidam naturalis. Tertio dicitur ꝙ illa inſtitutio fuit facta per modum precepti affirmatiui creſcite & multiplicamini obligantis cunctos & cunctas tempore neceſſitatis. Sed difficultas eſt inter doctores/ que regulariter queritur. Vtrum illud preceptum creſcite & multiplicamini adhuc obliget. Dicitur cōmuniter ꝙ erat datum omnibus hominibus & nō alicui particulari. Et hoc dicit Tho. Dico conformiter ad doctorem ꝙ tale preceptum erat datum cuilibet/ſed tale erat affirmatiuū obligans non pro ſemper ſed pro aliquando/& obligat adhuc pro tempore neceſſitatis. Hoc ē ſi ex bello vel clade vel diluuio vel ex alia cauſa accideret paucitas hominum & mulierum obligaretur quilibet etiam non obſtante voto contrahere ad conſeruandum ſpeciē humanā. Vnde ſicut p̄ceptū de ſubueniendo proximo nō obligat niſi pro tēpore pro quo idiget eodēmodo preceptū iſtud creſcite & multiplicamini non eſt reuocatum ſed neminem obligat niſi pro tēpore pro quo eſſet paucitas hominum vacantium generationi. ideo ſi occurrat talis caſus tunc vnumquēq; obligat. ¶ Dicitur quarto ꝙ indiſſolubilitas illius contractus eſt ex inſtitutione diuina pure poſitiua. Nā eſt ꝯtractus in ſe/& eſt idiſſolubilitas cōſequens contractum. Contractus eſt cauſa vinculi / & illa indiſſolubilitas non eſt de lege nature primaria: ſed ex lege poſitiua diuina tantum/& talis indiſſolubilitas inſtituta fuit Geneſis ſecundo. Relinquet homo patrem & matrem & adherebit vxori adherentia perpetua. Et fuit ꝯfirmata Mathei decimonono. Quos deus coniunxit homo non ſeparet. Reſolutio eſt/ꝙ contractus matrimonij eſt inſtitutus a deo i ſtatu innocētie & confirmatus in ſtatu nature lapſe & lege euangelica. & indiſſolubilitas etiā inſtituta in ſtatu innocētie & cōfirmata in lege euangelica. Sed de m̄rimonio inq̄tū ē ſacramētū ſolū inſtitutū i lege grē.

An cognoſcēs vxorē ꝓpter vitādā fornicatōnē peccet.

¶Circa predicta apparet difficultas ex dictis ꝙ nunꝗ ſit licitus actus matrimonialis niſi fuerit relatus in procreationem prolis. nā actus ille carnalis nō eſt de ſe bonus nec de ſe malus: ſed eſt circūſtātionabilis bonis circūſtātijs quarum vna eſt procreatio prolis. Et ſic queruntur duo. Primum / vtrum actus ille relatus ſolum in vitationem fornicatiōis aut adulterij ſit bonus vel ſit peccatum. & ſi excuſetur vbi & per quid excuſatur & vbi eſt iſtitutum matrimonium ad excuſandum actum talem. Similiter ſi ſit aliquis qui vtatur vxore referendo actum illū ſolum ad perceptionē voluptatis & delectationis. vtrum excuſetur / & per quid excuſatur.

Opi. ſancti Tho. ⁊ Bona.

¶Dico ꝙ difficultas eſt inter doctores. ſanctus Thomas & bonauētura / & ferme omnes antiqui / dicūt ꝙ ſi aliquis cognoſcat vxorem vt vitet fornicationem in vxore / puta quia vxor petit debitum. & ſi non reddat fortaſſis eſſet fornicatura talis reddendo facit actum iuſticie / quia reddit quod debet non peccat. Sed ſi petat vt vitet fornicationem in ſe ſolo / & non referat in alium finem ꝙ peccat venialiter. Ratio eorum eſt: quia vel cognoſcit ad vitandum ſolum propter hoc quia mouetur ad libidinem. ſi ſic / notum eſt ꝙ eſt veniale. ſi non / iam ille vſus venereorum eſt ſuperfluus poſtꝙ non ſentit ſe inclinatum & non facit propter prolem / tūc dicūt ꝙ actus ille ē peccatum.

Opi. oppoſita.

Sed tamen oppoſitum mihi videtur probabilius. Vnde apoſtolus prime ad corinthios. vij. qui non poteſt continere nubat / hoc dico ſecundum permiſſionem non ſecūdum preceptum. ergo ex illa auctoritate Pauli videtur ꝙ eſt mihi licitum vti actu matrimoniali ad vitādū fornicationem in me / ſolum referēdo in illum finem. Vnde matrimonium pro ſtatu nature corrupte nō eſt ſolum in officium ſed in remedium. ideo Paulus ait qui non poteſt continere nubat in domino. ergo ſi qs ordinet actum matrimonialem in illum finem propter quem iſtitutum eſt matrimonium pro tempore nature corrupte dicitur referre in finem rectum: ergo eſt immunis a peccato. & iſte modus videtur probabilior puta ꝙ cognoſcere vxorem propter periculum puta quia ſenſio me inclinatū & habeo neceſſario cōuerſari cum aliquibus ad preueniēdum illam cognoſco / apparet ꝙ talis actus ſit bonus & meritorius. Quātum ad aliud eſt maior difficultas de illo qui cognouit vxorem referēdo preciſe in delectationem. Dico ꝙ ſi tanto impetu moueatur ꝙ equaliter cognoſceret aliam non vxorē: tūc talis actus eſt mortalis: ſed ſi cognoſcat affectu coniugali ꝙ ſi non eſſet vxor non vellet cognoſcere: ſed quia eſt vxor vult ꝑcipere delectationem eam cognoſcendo. Dicit Thomas & Bonauētura ꝙ talis actus eſt venialis adminus. Sed Martinus nititur impugnare illam opinionem cum apparentia magna. Nam temperantia eſt virtus circa delectationes guſtus / & tactus / & caſtitas habet moderari illas paſſiones ſiue delectationes tactus / moderari. id eſt ad qddam temperamentum & medium reducere. & virtus que eſt circa paſſiones inclinat ad fugiendum paſſiones exceſſiuas / & ad capiendum paſſiones mediocres. Nam qui nullo modo vellet paſſiones habere eſſet inſenſibilis / ergo cum caſtitas inclinet ad mediocriter percipiendum paſſiones mediocres tunc actus capiendi cum ea cū qua capiende ſunt eſt actus virtutis caſtitatis cōiugalis. ergo velle mediocres capere cum quo oportet & vbi oportet / talis actus voluntatis non eſt malus ſed potius bonus. Item delectari cum vxore non eſt malum / alias quilibet cognoſcens vxorem peccaret & ſi non ſit malum / ergo non eſt prohibitum ꝙ habeatur illa volitio cum non feratur circa aliquod prohibitum / ergo nō eſt mala ex obiecto: & non habet circunſtantiam malam finis / quia ſuppono ꝙ non referatur in malum finem alium. Ideo non eſt actus malus / nam quod eſt per ſe malum non poteſt bene fieri etiam propter bonum finem / & velle delectari cum vxore non eſt malum ex obiecto tunc adminus

eſt indifferens ex obiecto. ergo ſi tale velle non ſit aliqua mala circũſtantia circunſtantionatũ talis actus nõ erit malus & per conſequens nõ oportet neceſſario ꝙ omnis actus quo vult actum exercere cum vxore gratia delectationis percipiende dũmodo nõ cõſtituat delectationẽ tanꝙ ſuprmũ finem ſit malus. ſed frequẽter eſt exceſſus in tali actu. Ideo Auguſtinus & alij dixerunt ꝙ erat veniale peccatum propter vehementẽ affectionem & exceſſum. & ſic patet quid ſit dicendũ & de queſtione. Argumenta ex dictis facile ſoluũtur/quare nõ immoror amplius in hac queſtione.

Diſtinctio xxvij. & .xxviij.

CIRCA DISTINCTIOnem .xxvij. & .xxviij. Queritur an cõſenſus expreſſus verbis ſit cauſa efficiẽs matrimonij. vnde conſenſus non eſt matrimoniũ ſed obligatõ que ꝯſequit ꝯſenſũ vocaƒ matrimoniũ i prima acceptione. Explicatio conſenſus per ſigna de preſenti vel per verba eſt matrimonij ſacramentum. dico ꝙ conſenſus eſt cauſa matrimonij prĩo modo/vnde de neceſſitate requiritur mutuus conſenſus. quia ẽ tranſlatio corporum/ergo requiritur conſenſus dominorum. Secundo ꝙ talis cõſẽſus explicet per aliqua ſigna. Tertiõ ꝙ nõ ſit prohibitum facere talem tranſlationem Ideo conſenſus eſt partialis cauſa illius vinculi & idiſſolubilitatis quod vocaƒ matrimoniũ primo modo ſed nõ totalis. ¶Cõtra. ergo nullus vnꝙ erit certus de aliqua ꝙ ſit vxor eius/patet ꝯña qa nõ ẽ certus ꝙ ꝯſẽſerit. Dico ꝙ ſufficit certitudo probabilis & moralis/quia quilibet de quolibet alio debet eſtimare ꝙ ſit verax niſi habeat experiẽtiã de oppoſito/ergo debet eſtimare ꝙ mulier conſenſit. Ideo illa probabilitas moralis ſufficit nec requiritur certitudo demonſtratiua ſed ſufficit probabilis & vt ĩ pluribus/iſta facilia ſunt Ideo trãſeo ad diſtin. xxix.

Diſtinctio. xxix.

CIRCA diſtinctionem viceſimã nonam queritur Vtrũ conſenſus coactus ſit cauſa ſufficiens ad matrimoniũ. Arguiƒ ꝙ ſic/ quia cõſenſus etiam per metum inductus ſufficit ad ſuſcipiendũ baptiſmum. & ille qui inducitur per metũ realiter ſuſcipit. vt. xl. diſtinctione in capitulo de iudeis. & talis cogiƒ ad obſeruãdũ ritus Chriſtianorum/ergo eodem modo cõſenſus per metum inductus ſufficit ad cauſandũ matrimoniũ. ¶In oppoſitum ẽ magiſter & multa capitula in ca. veniẽs de ſpõ. & matri. vbi dicitur ꝙ talis ꝯſenſus p metũ inductus cadentẽ in conſtantẽ virum non ſufficit ad matrimonium. Vnde ſupponẽdum eſt imprimis/ꝙ licet voluntas poſſit cogi ſimpliciter ad actũ exteriorẽ puta ad motũ ipſa renitente. & talis motus extrinſecus erit ſimpliciter & abſolute violẽtus & coactus nõ poteſt tamẽ ſimpliciter cogi ad interiorem puta velle aut nolle. Vnde aliquis dicitur ſimpliciter cogi quãdo nõ cõfert vim ſed ſuſcipit ab extrinſeco ipſo renitente/ſed voluntas non poteſt habere actũ interiorem quin cõferat vim. i. ꝯrialiter cõcurrat/ergo non poteſt cogi. Vnde regulariter requiritur cõcurſus itellectus ad itellectiones & voluntatis ad volitiones. voluntas ergo non poteſt cogi ad actum iteriorem/nam dicitur illud cogi quod habet naturalem inclinationem ad oppoſitũ & ab extrinſeco. Vtrum autem voluntas poſſit neceſſitari alias dicetur/tamen non ſeqƒ põt voluntas neceſſitari/ergo & cogi. Preterea volũtas dicitur cogi ad interiorẽ actũ ſecundum quid/& voluntatem cogi ad interiorem ſecundum quid nichil aliud eſt ꝙ voluntatem acceptare aliquid quod de ſe fugeret & refugeret metu maioris mali vel metu alterius quod magis refugit. Exẽplũ ponit Ariſto. in principio. tertij ethycorũ. de illo qui picit merces in mare metu mortis propter tempeſtatem/talis proiciens ſe cluſo metu mortis refugeret proicere ſed ac

De cõſen ſu ꝑ metũ

Volũtas põt cogi ad actum exteriorẽ ſed nõ ad interiorẽ.

Volũtas põt cogi ſecũdum quid ad interiorem.

ceptat illam proiectionem & vult proicere
propter metū alicuius. idest mortis quod
magis refugit q̄ perditionem mertium/&
ſic volūtas ad actum interiorem poteſt co-
gi iſto ſecūdo modo. Queritur ergo ſi vo-
luntas alicuius conſentiat in aliquem con-
ſenſu coacto ſecundo modo.i.cauſato ex
metu. an talis cōſenſus per verba de preſen
ti vel ſignum exterius equiualens explici-
tus ſufficiat ad matrimonium. Pro ſolutio
ne pro nunc ſupponūtur due diſtīctiones

Duplex ē metus.

Prima/duplex eſt metus/quidā eſt cadēs in
conſtantē virū/quidam vero leuis non ca-
dens in cōſtantem virum. ¶Iterum ad me-
tum cadentem in conſtātem virum duo re-
quiruntur. Primum eſt/ certitudo moralis
& probabilitas euentus futuri mali quod
timetur: propter cuius timorem conſentio
in hoc in quod ſecluſo metu nō conſentirē
& ſic requirit certitudo moralis multum ef
ficax de euētu futuri mali quod timetur. Se-
cundo requiritur/ꝙ illud malum ſit graue
& enorme vt mors/mutilatio membri/per
petuum exilium/deperditio omniū bono-
rum temporalium. que iſta omnia ſunt gra

Met' le uis.

uiſſima mala. Per oppoſitum capitur me-
tus leuis. non cadēs in cōſtantem virum.

Duplex metus ca dēs i con ſtantem.

¶SECVNDA Diſtinctio/duplex eſt me-
tus cadens in conſtantem virum. quidam ī
quem incidit quis ex culpa: alius in quē nō
incidit quis ex culpa ſua ſed alterius q̄ mina
tur ſe inflicturum aliqđ malum. Vel ſic/du
pliciter metus incutitur. vno modo poteſt
alicui iuſte incuti metus ab incutiente iuſte
puta pro culpa illius cui incutitur. alio mo
do alicui incutitur iniuſte & ibi iacet tota
ſolutio queſtionis. Exemplum / ſit ſortes
ex vna parte qui contraxit per verba de fu-
turo cum Berta/iam obligatur capere Ber
tam ī vxorem ſub pena peccati. propterea
ſi renuat capere illam cum peccet & ad illđ
obligetur poteſt iuſte a iudice eccleſiaſtico
minari pena quā debet metuere metu cadē
te in conſtantem virum ſcilicet excommu-
nicatōne vt adimpleat quod promiſit/talis
metus īcutitur iuſte propter culpam illius
cui īcutiēda ē talis pena. Ex altera parte ſit
plato qui nullo modo promiſit per verba
de futuro aliquis minatur ei mortem / aut
exiliū/aut aliqđ graue malum niſi conſenti
at/iniuſte īcutitur platoni talis metus quia
non habet cauſā propter quam debeat in-
cuti. his ſuppoſitis cum queritur/ vtrū con
ſenſus ex metu ſufficiat ad matrimonium

Solutio q̄ſtionis.

cauſandum. ¶Conueniunt omnes ꝙ me-
tus ex conſenſu leui non cadente in conſtā
tem virū ſufficit ad cauſandum matrimoni
um. Item conſenſus ex metu iuſto qui.ſ.
iuſte incutitur & propter culpā ſufficit ad
matrimonium q̄uis cadat in cōſtantē virū
vt eſt metus ex cōicationis q cadit in cōſtā
tem virū. in ca. ex litteris de ſpō. & matri.
Sed difficultas eſt de conſenſu extorto per
metū iniuſtum qui alteri iniuſte infligitur
& qui cadit in conſtantē virū/an talis per
verba expreſſus ſufficiat ad matrimonium

Opinio de fōtib'.

¶Dixerunt aliqui/vt De fontibus in.xiij.
quolibeto ꝙ talis ſic conſentiens vere con
trahit matrimonium quantū ad forum dei
ſecus eſt quātum ad forum eccleſie. Videt
ergo dicere ꝙ ſi talis realiter conſentiat ex
illo metu & explicet conſenſum per verba
ꝙ eſt verum matrimonium quantum ad
deum. Ratio eſt/quia talis poteſt omnē pe
nam euadere proferendo verba & non cō
ſentiēdo. ergo ſi conſentiat mere libere cō-
ſentit & explicat conſenſum ſuum per ver-
ba. Igitur. in capi. inter cetera. xxij. q. iiij.
Doctor q̄tum ad duo dicta/ impugnat de
Fontibus. q̄tum ad primum. Arguitur ſic
nullus poteſt cogi per metū ad aliquid qđ
nō poteſt eſſe ſine altero abſq̄ peccato quī
cogat ad alterū/ſed nō poteſt aliquis aſſe-
tire iſtis verbis (capio te in meā) ſine conſē
ſu: quia alias mentiretur/quia ſi vult habe
re illā & profert talia verba mētitur/& mē
datium eſt peccatū/ſed non poteſt eſſe me-
tus cadens in conſtantē virū ad peccandū/
quia eſt ſupremum malum quod poteſt in
fligi. Igitur male dicit de Fontibus ꝙ pōt
induci per metū ad verba & non ad conſe-
ſum. Quantum ad ſecundum quod dicit

ꝙ non eſt matrimonium q̃tum ad eccleſiã
Eccleſia ſemper preſumit de aliquo quod ẽ
melius niſi ſit maxima coniectura in oppo
ſitum/ergo eccleſia non debet preſumere
ꝙ talis illa verba proferat ſine conſenſu/
ergo eccleſia niſi habeat vehemẽtem cõie
cturã de alio ꝙ velit peccare nõ debet pre
ſumere ꝙ proferat ſine conſenſu/ergo ma
le dicit de Fontibus ꝙ non eſt matrimoni
um q̃tum ad forũ eccleſie. Communis opi
nio & regulariter omniũ theologorũ ẽ ꝙ
conſenſus explicatus per verba de preſenti
& extortus per metum cadentem in cõſtã
tem virũ de facto nullo modo eſt ſufficiẽs
ad matrimonium in ca. veniens. & in ca. de
ſponſalibus & glo. in capi. albas de his q̃
vi metu cauſa fiunt. Sed difficultas eſt pro
pter quã cauſam talis conſenſus non eſt ſuf
ficiens vel hoc eſt ſolum quia eccleſia illegi
timat vel hoc eſt quia talis conſenſus non
eſt ſufficiens ex natura ſua ad contrahendũ
& nõ ex illegitimatione eccleſie. Aliqui di
cunt ꝙ talis cõſenſus nõ eſt ſufficiẽs q̃a ec
cleſia illegitimat tales perſonas habentes
talem conſenſum per metum ita ꝙ ſicut po
teſt illegitimare eccleſia aliquas perſonas p
ſemper ita pro aliquo tẽpore. Sed iſte mo
dus non videtur apparens patet non repe
ritur vbi talis cõtractus ſit illegitimatus ab
eccleſia. Alii dicunt ꝙ talis conſenſus ex na
tura rei non eſt ſufficiens. & ideo reſolutio
R: ſolu. theologorum eſt ꝙ nullus conſenſus per
metum cadentem in conſtantẽ virũ extor
tus & iniuſtus eſt ſufficiens ad trãſlationẽ
dominij & hoc ex natura rei. vt ſortes con
ſentiens in dationem ſue pecunie platoni
per metũ cadentem in conſtantem virũ ta
lis non eſt ſufficiens vt transferatur domi
nium. ergo a fortiori vbi eſt tranſlatio cor
poris que habet indiſſolubilitatẽ annexã
talis conſenſus eſt inſufficiens. ¶ Dicunt
iuriſte ꝙ conſenſus eſt ſufficiens ad tranſfe
rendum dominium in rebus in quibus cõ
petit actio quod metus cauſa ſed in alijs re
bus in quibus non cõpetit actio quod me
tus cauſa ad transferendũ dominium nõ ẽ
ſufficiens vt plato extorſit rem meã a me ſ̃
poſſum illum conuenire & habere actionẽ
quod metus cauſa illa res efficitur platonis
& iudex debet illam auferre & reſtituere
proprio domino/ſed in trãſlatione corpo
rum in matrimonio hoc nõ poteſt fieri q̃a
non eſt in poteſtate iudicis efficere ꝙ cor
pus ſortis quod eſt berte nõ efficiatur am
plius berte/quia quod deus coniunxit ho
mo non ſeparet. Et hoc dicunt regulariter
iuriſte/habemus ergo tam apud iuriſtas q̃
apud theologos ꝙ talis contractus & con
ſenſus ex natura rei eſt nullus propter iſuf
ficientiam cõſenſus. ¶ Contra hoc arguiẽ Argumentum
dicis ꝙ ſortes conſentiens in bertam p me
tum cadentem in conſtantem virum non fa
cit de facto ꝙ berta ſit eius vxor/ergo con
ſentiens per metum & ſciens ꝙ ille conſen
ſus non eſt ſufficiens dicendo/accipio te in
meã de facto mentitur & vltra mentitur ſic
dicendo. ergo ille metus non cadit in con
ſtantem virum quia nullus metus cadit in
conſtantem virum qui eſt de peccato: & ſi
non cadit in conſtantem virum/ergo de fa
cto eſt matrimoniũ & contrahit. Ad argu Solutio.
mentum nego pñam. & nego ꝙ mẽtiatur
quia intelligit accipio te in meam. i. conſẽ
tio ꝙ tu ſis mea. vnde talia verba vt dicunẽ
ab vxore & viro tantũ valent conſentio ꝙ
ſis mea & conſentio ꝙ ſis meus/ & non va
lent tantum ſicut facio ꝙ ſis mea quia tunc
mentiretur ſicut argumentũ bene probat.
ſed iſta propoſitio conſentio ꝙ ſis mea eſt
vera ideo non peccat. Similiter metus quo
induceretur ad dicendum capio te in meã
non ex metu. quia nunq̃ metus cadit in cõ
ſtantem virum in quo inducitur aliquis ad
peccandum & eodem modo iurando p de
um/accipio te in meam talis nõ eſt piurus
quia ſenſus ẽ per deum cõſentio ꝙ ſis mea
& iurat verum quia conſentit. Et ad capitu
lum inter cetera prius allegatũ. xxii. q. iiij.
glo. dat triplices ſolutiones. Prima eſt ꝙ
poſt conſenſum cognouit eam carnaliter
& in cognoſcendo preſumitur eum conſẽ
ſiſſe & perſeueraſſe in conſenſu quia preſu

mitur nole peccare & ꝙ libere conſenſit. Secunda ſolutio glo. eſt ꝙ talis conſenſit per metum leuem non ſufficientem impedire matrimonium. Tertia ſolutio quia dicitur in capitulo ſit illud matrimonium in domino ratū/ibi ly ſit capitur conſultiue & non preceptiue & ſic iſtud capitulū dupliciter exponitur. ¶ Circa hoc ē difficultas de ſponſalibus que fiunt per verba de futuro. Si aliquis per illa verba de futuro ꝑ metum cadentem in conſtantem virum ꝑmiſerit aliquam capere in vxorem. & etiam illud iuramento affirmauerit. vtrum contraxerit de facto ſpōſalia/vt titius īductus metu cadente in conſtautem virum/dixit berte/per deum capiam te in vxorem/an vi iuramenti obligetur poſtea titius contrahere cum illa per verba de preſenti: videtur ꝙ ſic quia alias eſſet periurus quia pollicitus eſt & iuramento firmauit & licitum ē contrahere cū ea per verba de preſenti. Ideo videtur ꝙ niſi illā capiat ꝙ efficiatur piurus videtur igitur ꝙ obligetur illam capere. Quantum ad hoc eſt controuerſia inter theologos. vnde regulariter non eſt controuerſia de cōſenſu de preſenti ſed eſt controuerſia. vtrum oriatur obligatio ad poſtea contrahendum per verba de preſenti: ¶ Opinio probabilior ꝙ non/ quia non oritur obligatio per verba de preſenti a fortiori nec per verba de futuro, contra ergo ſortes peierauit affirmando cum iuramento ſe illam ducturum & capturum in vxorē & licitum eſt & illud iuramentum non vergit in peiorem exitum/ergo obligatur adimplere/patet per multa capitula de iure iurādo. dico ꝙ nō oritur obligatio. Et apparētia mea ē/nā in voto qđ ē de meliori bono qñ extorqueſ per metū vt vouēs ſe ppetuo ſeruare caſtitatem ſi per metum voueat nō obligatur/ergo a fortiori ī voto minus bono etiam iuramento firmato/dico vltra ꝙ non adimplere iuramentum promiſſoriū non eſt peieratio. niſi ex illo iuramento promiſſorio oriatur obligatio. Sed in ſorte non oritur obligatio ex tali iuramento ad capiendam bertam. Ideo illā non capere non eſt ipſum peierare. Sed eſt maior difficultas quia videtur ꝙ licitum ſit iurare ꝑ deum capiam te in meam & ſcire vel intendere ſe non accepturum/ vt ſit ſortes qui bene ſcit ꝙ ex tali promiſſione de futuro conſenſu nō oritur obligatio qñ ꝑ metū extorquetur ad adiplendū promiſſum. ergo licebit ſorti iurare/capiam te/& ſcire ꝙ nō capiet/nam ſi aſſerat capiam te & iudicet iudicio intellectus oppoſitū illius quod aſſerit committit mendacium: ergo peccatum/nā dicendo capiam te & non dicendo conſentio ꝙ capiam te & iudicaret ꝙ non caperet illam mentitetur. ergo aſſerendo per iuramētū ratione talis aſſertōnis videtur peierare. Sed quicqd ſit nunꝙ̄ ex tali aſſertione oritur obligatio. ¶ Diſtinctio. xxx.

CIRCA diſtinctionē trigeſimā. Mouet duas queſtiones. Prima/ vtrum ad matrimonium requiratur conſenſus ſequens rationem non erroneam. ita ꝙ conſenſus ſequens rationem erroneam nō ſit ſufficiens: Secunda/ vtrum fuerit verum matrimonium inter Virginem & Ioſeph: Quantū ad primā arguitur ſic ꝙ nō requiritur cōſenſus ſequens rationem non erroneā. Nā inter Iacob & Lyam fuit verū matrimoniū & tamē Iacob credebat eſſe Rachaelem/ergo conſenſus ſequēs rationem erroneam eſt ſufficiens ad matrimonium. Minor eſt nota ex decurſu littere geneſis/ de maiore quod fuit matrimonium/patet alias carnalis copula inter eos fuiſſet fornicatio. Dices excuſatur Iacob per ignorantiā/ ergo ad minus potuit eam in craſtino repellere tanꝙ̄ non ſuam. ¶ Oppoſitum arguitur per magiſtum in littera. ¶ Cōmuniter reſpondent docto. ꝙ error eorum que ſūt de neceſſitate & eſſentia matrimonij impedit conſenſum contrahentium etiam explicatum ſigno ſenſibili ne ſit ſufficiēs ad matrimonium cauſandum & ne ſit verus matrimonij contractus: ſed error aliorum que

An cōſenſus ſequens errorē im pediat matrimonium.

Ŵrla ꝑpoſitio.

non ſunt de neceſſitate & eſſentia matrimo
nij non impedit quin conſenſus explicitus
per verba de preſenti ſit ſufficiens. vnde de
neceſſitate matrimonij tria ſūt vel tanq̄ an
tecedentia vel ſubſequentia vel cōcomitan
tia. Primum/perſone contrahentes. ſecun
dum/mutua traditio poteſtatis corporum
q̄tum ad illum vſum & procreationem p
lis. Tertium mutuus cōſenſus & hoc requi
ritur tanq̄ neceſſarium & antecedenter ad
obligationem ſequentem/& traditio pote
ſtatis corporū eſt effectus ſacramenti & ma
trimonij capiendo matrimoniū pro vincu
lo/quod autem perſone contrahētes ſint
diuites pauperes nobiles vel ignobiles nō
eſt de eſſentia matrimonij ſed illa ſe habent
tanq̄ accidētaliter ſe habētia ad matrimoni
um. Sequitur ergo prima propoſitio ꝙ er
ror perſone impedit matrimonium hoc eſt
ne conſenſus ſequens ad illum errorem ſit
matrimonium/ vt berta de ſorte credit ꝙ
ſit plato & quia credit conſentit cum eo ta
lis conſenſus q̄uis explicitus ſigno ſenſibi
li non eſt ſufficiens. ¶Secūdo ſequitur/ er
ror conditōnis impedit cōtractū matrimo
nij (& voco hic conditionem ſeruitutem
aut libertatem & non loquor de ſeruis lo
caticiis cum tales ſint liberi) patet cum ſer
uus nō habeat omnimodā poteſtatem ſui
corporis non poteſt illam poteſtatem om
nimodā in alterum tranſferre/ nam nemo
dat quod nō habet ſed talis trāſlatō mutue
poteſtatis ē matrimoniū capiendo matri
moniū pro viculo/ cū ergo talis ſeruus nō
poſſit poteſtatem ſui corporis tranſferre cū
non babeat eam omnimodā talis error cō
ditionis impedit matrimonium contrahē
dum cū ſeruo/vel cū ancilla. Tertio dicunt
doct. error circa dolum alterius partis con
trahentium impedit etiā matrimoniū/exē
plum ſunt ſortes & berta apparenter ꝯtra
hunt ita ꝙ ſortes nullo modo conſentit ca
pere bertam & ipſa credit ꝙ ſortes conſen
tiat in eam/& ipſa conſentit in eum. tūc nō
eſt matrimonium inter eos non propter er
rorem ſed propter defectum vnius cauſe ne

ceſſario requiſite. prima ergo ꝑpoſitio ve
ra ſcilicet ꝙ error illorum que neceſſario re
quiritur ad contractū impedit matrimoni
um & cōtractum ne ſit validus/ ſicut error
circunſtātie que eſt cauſa malitie actus ſi ſit
inuīcibilis totaliter impedit malitiā ſed er
ror qui non poteſt totalem malitiā in actu
ſi ſit error alicuius qui neceſſario requirit
ad obligationem talis error īpedit ne per
conſenſum introducat talis obligatio mu
tua ſicut emens auricalcum credens aurū
non emit neq̄ alter efficitur dn̄s pecunie/
eodē modo dans poteſtatem ſui corporis
platoni quem credit Ciceronē non dat/ q̄a
eſt error perſone que perſona eſt de neceſſi
tate requiſita ad iſtum contractū. Sed ing
rendum eſt per ordinem/ vnde eſt ꝙ con
trahens cum ſorte quem credit platonē ꝙ
contractus ille nō eſt matrimonialis & nō
cauſatur obligatio mutua. ¶Dicunt antiq
doct. ꝙ prouenit ex eo ꝙ berta non conſē
tit in ſortem/& ad matrimonium requirit
mutuus conſenſus quod autem non conſē
tiat in ſortem/ patet/ conſenſus eſt actus vo
luntatis qui non fertur in incognitum. &
berta non cōſiderat de preſente ſorte/ ergo
eius conſenſus non fertur in ſortem ſed in
platonem quē credit ſortem quia non con
ſentit (vt dicunt) niſi in hunc quem exiſti
māt eſſe ſortem ſed contractus nullus eſt cū
ſorte quia non conſentit ſimiliter nec cum
platone quia etiam non conſentit. Sed con
tra hanc ſolutionem arguitur ſic. Berta co
gnoſcit hunc quem habet preſentem & ha
bet aliquas notitias ſimplices itellectuales
diſtincte repſentatiuas huius q̄uis berta ha
beat notitiam iudicatiuā huius que eſt er
ronea/ nichilominus habet notitias ſimpli
ces huius rei & habet alias adheſiuas veras
puta iſte eſt preſens qui loquitur mecum &
contrahit mecum/ ergo ſtat bertam habere
actum voluntatis quo velit poteſtatē ſui
corporis in illum trāſferre ſuppoſito tn̄ er
rore. Sic regulariter dicunt doct. Nam ſi lo
co vxoris ſortis ei ſupponat altera & vult
illā cognoſcere/ talis volitio ē particularis

Difficultas.

quia ſemper volitio imperatiua operationis exterioris eſt volitio particularis. & illa volitio qua vult hanc cognoſcere terminatur ad hanc que eſt preſens: ſed ex errore procedit/ille error eſt cauſa partialis huius volitiõis. ſicut cũ aliquis peccat ex ignorantia/talis ignorantia eſt cauſa partialis illius. Similiter volitio que alias foret mala efficitur nõ mala propter errorem & ignorantiam inuincibilem. ergo eodem modo dicendum ſit ſortes preſens berta conſentit in illum/& habet conſenſum terminatum ad ſortem immediate preſentem/ideo ꝙ ille contractus non ſit matrimonium non ẽ propter hoc ꝙ illa non cõſentiat in preſẽtem. Queritur ergo quare non eſt ſufficiẽs ad matrimonium. dico quia ille conſenſus non eſt ſufficienter liber/ſicut conſenſus p metum extortus non eſt ſufficiens quia nõ eſt ſufficienter liber ad mutuã traditionem corporum. & ignorantia cauſat inuoluntarium ſicut & metus. ideo dicitur ꝙ tota ratio q̃re nõ eſt matrimoniũ eſt: quia nõ cõſentit ſufficienter libere. & illa ignorantia ſiue error cauſat inuoluntarium.

Error cõditionis.

¶ Alius eſt error impediens/qui dicitur error conditionis. i. ſeruitutis vt berta non errat in perſona. ſcit ꝙ talis in quem conſentit eſt ſortes/ſed credit eum eſſe liberum qui de facto eſt ſeruus (& hic loquitur de ſeruo deſpotitico qui poteſt transferri ad voluntatẽ dñi & illi tenetur obedire) talis conſenſus non eſt ſufficiens. ratio ẽ/quia ſortes non habet omnimodã poteſtatẽ ſui corporis. ſed corpus ſortis eſt ſui domini deſpotici. ita ꝙ ad voluntatem eius poteſt eum vendere non ſolum propinquis ſed etiam alienigenis/q poterunt illum transferre ad quãcunq; patriã voluerint. & ſic fruſtraretur berta poteſtate corporis quam credit habere cũ ſorte ad vſum carnalis copule. nam berta trãſfert poteſtatem ſui corporis in ſortem/ vt ſortes ſimiliter in eam ſimilem poteſtatem ſui corporis transferat: & ſortes non poteſt omnimodam poteſtatem ſui corporis in illam transferre. vt dictũ eſt. ergo contractus eſt nullus. Analogia/ſi permutarem veſtẽ meam cum veſte quam habet ſortes que nõ eſt ipſius ſortis talis permutatio eſt nulla/eodem modo cũ ſortes ſeruus non poſſit permutare poteſtatem ſui corporis cum berta/talis permutatio non tenet.

Seruus deſpotic9

¶ Correlarium/ſi berta cognoſceret ſortem eſſe ſeruum & conſentiret in eum talis eſſet bonus contractus dato ꝙ ſit ſeruus/quia ſi cognoſcat ſeruitutem mutuus conſenſus per verba de preſenti explicitus efficit matrionium. Ergo ratio non eſt ſufficiẽs puta de impotentia. nam fateor ꝙ ſortes poteſt poteſtatem ſui corporis dare ſed nõ tantã poteſtatem q̃tam poteſt ipſe liber/ſed ſimpliciter aliquã poteſtatem poteſt transferre. Ratio predictorum eſt/quando berta peteret debitum ei/& dominus deſpoticus ſortis imparet ei aliquid aliud/teneret parere domino & non reddere debitum berte/qa ſortes ante q̃ obligaretur berte erat obligatus ſuo domino. & prior obligatio nõ poteſt auferri per ſecundam incompoſſibilem. & precipue quando eſt obligatio homini facta niſi conſentiat ille cui eſt facta.

¶ Ex quo/ſequit ꝙ ſeruus nõ põt igredi religionẽ niſi conſentiat dominus deſpoticus/nec oneratus debitis & ere alieno per igreſſum religionis non deobligatur a debito. ſi ergo dominus precipiat ſorti ſeruo aliquid honeſtũ adhuc obligatur illud adiplere/quia obligatio domini ẽ prior/licet ergo poſſit ſortes aliqualem poteſtatem transferre puta pro tempore pro quo nihil precipiet ſibi dominus/non poteſt tamen omnimodam quia illam non habet. & veriſimile eſt ꝙ ſi berta ſciret illum non habere omnimodam. poteſtatem ſui corporis non contraheret ſecum. Igitur talis cõſenſus ſequens errorem non eſt ſufficiẽs ad contrahendũ matrimonium. Et ſimilis eſt analogia. de veſte. nã qui habeo omnimodũ vſum mee veſtis & alius non habet plenum vſum ſue quia non poteſt illam vendere ſed poteſt induere ſi ſcirem illum non habere plenũ vſum non commutarem ſecũ

ſi ergo ignoro non eſt vera tranſlatio. Ha
betur ergo ꝙ error perſone/& error condi
tionis ſeruitutis impediunt matrimonium
Alius eſt error cõditionis fortune puta bo
norũ aut nobilitatis. vt credo bertã diuitẽ
& nobilem & de facto non eſt neq̧ diues/
neq̧ nobilis/talis error nõ impedit matri
monium/patet non transfert poteſtas cor
poris vxoris in virum pro diuitijs ſed pro
reciproca poteſtate corporis viri/ ſed for
tes pauper habet omnimodã poteſtatẽ ſui
corporis ſicut berta diues igitur. ¶ Conſe
quenter queritur de errore doli exiſtẽtis in
altera parte contrahentium / nam ſi altera
partium nõ conſentiat vnum neceſſario re
quiſitũ ad matrimoniũ defficit .ſ. mutuus
conſenſus. Igitur. ſi ſortes non conſentiat
an ſit matrimonium ex parte berte conſen
tientis/dico ꝙ non/quia matrimoniũ nũq̃
claudicat. hoc eſt ſi hec ſit vxor iſtius de ne
ceſſitate ille erit vir illius. ſunt enim correla
tiua. Quid debet facere berta/dico ꝙ tenet
reddere debitũ ſorti petẽti/ & licite poteſt
petere: ſortes tamen peccat ſemper aut petẽ
do/aut reddendo/ratio eſt berta credit ſor
tem eſſe ſuum virum/ergo ſi non reddat a
git contra conſcientiã/& ſic peccat morta
liter/& poteſt licite petere/quia inuincibili
ter credit ſuum virum eẽ. ſed ſortes ſemper
peccat petendo & reddendo/ ratio eſt / qa
credit hanc eſſe non vxorem/ ergo omnis
copula carnalis commiſſa a ſorte ẽ mechia
quia quilibet precepto diuino & naturali
obligat nõ cognoſcere nõ ſuam/& non ex
cuſatur niſi per ignorantiam inuincibilem
ſed ſortes in tali caſu nõ habet ignorantiã
inuincibilem quia ſcit ſe nunq̃ conſenſiſſe
in bertam. ergo nullo modo excuſat & gra
uius peccat petendo q̃ reddẽdo. ¶ Alia dif
ficultas ſi ſortes dicat berte ꝙ cõtraxit cũ ea
doloſe dicũt ꝙ berta non tenetur ei credere
ſed ſi credat niſi deponat conſciẽtiam nũq̃
tenetur petere neq̧ reddere debitum. Si er
go credat ſorti reuelanti peccat reddendo.
Si non credat quia non tenetur credere nõ
peccat/nec reddendo/nec petendo. ¶ Ad

argumentum. de iacob & lya que ei ſup
poſita fuit loco ſororis erat error perſone
ergo tunc non erat matrimonium/cõcedo
ergo actus ille fuit fornicatio / nego illam
& ratio quando excuſatur per ignorantiã i
uincibilem nunq̃ debet vocari fornicatio.
quia fornicatio importat peccatum a toto
genere. Et quando infertur ergo adminus
in craſtino poterat iacob ipſam lyam deſe
rere & non acceptare tanq̃ vxorem. Conce
do ꝙ non tenebatur eam acceptare/ſed di
co ꝙ de nouo cõſenſit in eã. ¶ Ad aliud ia
cob ſuſcepit benedictionẽ a patre Iſaac /cre
dens ipſum eſſe eſau/realiter ſuſcepit bene
dictionem/ergo error perſone non impe
diuit qui benedictus fuerit/ergo eodẽmo
do nõ impedit error pſone i matrimonio.
& argumentum querit. vnde puenit ꝙ Ia
cob qui credebatur eſau fuit benedictus. &
ratione benedictionis deuoluebatur pater
na hereditas ad eũ. & error perſone impe
dit matrimonium. Dicunt doct. ꝙ benedi
ctio illa erat opus dei & volebat deus eum
ſuccedere & non eſau. Ideo non eſt ſimile.

¶ Diſtinctio. xxx. queſtione ſecunda.

VISVM EST DE CON
ſenſu quẽ habet aliq̃s ex
errore. Conſequenter q̃
ritur an inter beatiſſimã
Mariam & Ioſeph fuerit
verum matrimoniũ. Ar
guitur ꝙ non/ca. ſunt quidẽ. xvij. q. i. dici
tur ibidem vouentibus virginitatem non
ſolum nubere ſed etiam velle nubere dam
nabile eſt. ergo apparet ꝙ virgo non nup
pſit quia cũ vouerat virginitatẽ peccaſſet
nubẽdo. ¶ In oppoſitũ arguit ex mltis au
ctoritatibus ſacre ſcripture/in quibus vir
go vocatur viro deſponſata. et Mathei. i.
habetur ꝙ angelus apparuit Ioſeph dicẽs
Non relinquas Mariam cõiugem tuã &c.
¶ Doc. duo facit/querit an inter Mariã &
Ioſeph fuerit verũ matrimoniũ. Secũdo in
quirit quomodo ita fuit. Non eſt dubitan
dum quin fuerit verũ matrimoniũ: ſed qua
re ipſa nupſit cum debebat cõcipere & per

manere & parere virgo quare hoc nõ fecit
ſine matrimonio. Ad hoc multe adducun
tur rationes que non ſunt niſi perſuaſiones
& decentie & non rationes efficaces. vna ẽ
vt Ioſeph: eſſet fidelis teſtis de virginitate
ꝙ ipſa nec ab ipſo/nec ab alio cognita fuiſ
ſet/ alia ne eſtimaret peccatrix cũ apparuiſ
ſet grauida. Item vt Ioſeph ei parienti ſuc
curreret & duceret in egyptum. Item vt mi
ſterium incarnationis lateret dyabolũ & ne
cognoſceret illam eſſe/ de q̃ ꝓpheratũ erat
ꝙ meſſias debebat naſci/Sed nec ratio non
videtur concludere. nam demõ potuit in
tuitiue cognoſcere clauſtra virginalia non
eſſe fracta ſicut ſi concepiſſet extra matrimo
nium. ergo equaliter potuit cognoſcere ꝙ
conceperat virgo in matrimonio ſicut ex
tra matrimonium/dices non fuit permiſſũ
dyabolo ita prope accedere vt cognoſce
ret clauſtra virginalia. Contra/ergo eodem
modo potuiſſet fieri ſi concepiſſet non nu
pta. Dico ergo q̃tum ad primum ꝙ cõſtat
inter eos fuiſſe verum matrimonium.

Arguit ꝙ virgo maria nõ potuit nubere

¶ Sed eſt difficultas/quomodo inter ipſos
fuit verum matrimonium. Primum/ad ve
rum matrimonium videtur requiri conſen
ſus in carnalem copulam. ſed ſic ẽ ꝙ ille cõ
ſenſus eſt contrarius virginitati virtuali.
(non dico virginitati corporali). Ergo vi
detur repugnantia ꝙ fuerit virgo ſemper
mente & ꝙ de facto contraxerit matrimoni
um/nam quilibet conſenſus in carnalẽ co
pulam/opponitur virginitati licet non ca
ſtitati. ergo ſi contraxit non manſit virgo
mente. Eſt aliud/quia votum caſtitatis
non ſolum obligat ad oppoſitum carnalis
copule. i. ad non habendum carnalem co
pulam ſed etiã obligat ad nõ contrahendũ
matrimoniũ/cum ergo non ſolum fuerit
virgo/imo fuerit virgo etiã ex voto quia
reſpõdit angelo. Quomodo fiet iſtud qm̃
virũ nõ cognoſco. i. voui me non cogno
ſcere. vt exponunt doctores & ꝙ emiſit vo
tum virginitatis/vnde ſtat virginitas ſine
voto licet. S. tho. dicat oppoſitum/tamen
de Virgine glorioſa regulariter dicitur ꝙ
emiſerat votum ſeruande virginitatis/er
go videtur ꝙ ei non fuit licitum nubere.

Solutio.

Quantum ad primum. dico ꝙ de ratione
matrimonii imediate & abſolute non ẽ cõ
ſentire in carnalem copulam ſed eſt ſolum
conſentire in tranſlationem poteſtatis cor
poris ad carnalem copulam/hoc eſt non ẽ
habere iſtum conſenſum cognoſcã te vel
cognoſcar a te / ſed eſt ſolum habere cõſen
ſum ꝙ corpus meum efficiatur alterius vt
poſſit ſi velit vti corpore meo ad carnalem
copulam/ & ſic eſt conſenſus remotus i car
nalem copulam & nõ abſolutus ſed ꝯditi
onalis puta ſi petatur. ¶ Dicũt alij ꝙ põt trãſ
ferri dominiũ corpis retento vſu ita ꝙ nõ li
cebit illi qui habet dominium vti/quia ille
qui transfert totaliter retinet vſum. Sed ap
paret michi ꝙ non eſt poſſibile me habere
dominiũ in re quin poſſim pro tempore a
liquo ſecundum rectam rationem vti illa re
nam vt dictũ eſt ſupra/dominiũ ẽ poteſtas
vtendi aliqua re ſecundum rectam rationẽ
ergo ſi ſit ita ꝙ in ſorte transferatur domi
nium corporis berte / in ſorte eſt poteſtas
vtendi corpore berte ſecundum rectam ra
tionem/& ſi ſic/ergo eſt poteſtas vtendi li
cite/& ſic habet poteſtatem. & per conſe
quens berta non retinet vſum commode.
Implicat enim ꝙ quis habeat dominiũ in a
liqua re & non poſſit vti illa. & de neceſſita
te vt ſit matrimonium transfertur inuicem
poteſtas ſuorum corporum ad vſum ſi pe
tatur. Dico vltra ꝙ ex iſta tranſlatione nõ
oritur obligatio niſi conditionaliter/pu
ta ſi petatur/addunt aliqui vt de Palude ſi
deus non prohibeat. Tertio. Stat verum
votum virginitatis cum voluntate nuben
di abſq; peccato quãdo pars que vouet vir
ginitatem eſt certificata ab altera parte ꝙ
nunq̃ petet debitum & habet propoſitum
nunq̃ petendi nec reddendi/ſtat tunc verũ
matrimonium. & velle ſic nubere nõ ẽ pec
catum. ¶ Ad argumentum virginibus vel
le nubere eſt damnoſum. verũ eſt de illis q̃
non ſunt certe ꝙ partes cũ quibus nubunt
non petẽt debitum/quia obligãt ſe ad op

Solutio argumẽti

poſitum illius quod vouerunt de cuius exiſtentia non habet certitudinē. vt berta que vouit virginitatem cõtrahendo obligat ſe ad actum ſi petatur & neſcit ſi petetur: ideo exponit ſe periculo etiã obruẽti ad trãſgrediendum votum: ſed ſi berta certioretur ꝙ nunꝗ vir petet debitũ & ſcit ꝙ non erit inclinata multum ad petendum non peccat contrahendo. ideo ſtat virginitas cum illo matrimonio. Hoc ſuadetur/ſi ſit aliqua que iurauit nubere forti licet illi ingredi religionem/cum poſſit adimplere iuramentum/& cum hoc ingredi religionem. Unde querunt doctores/an de facto teneatur primo nubere forti: & ante conſummationem matrimonij ingredi religionem quia poteſt vtrūqꝫ facere. Dicunt doctores/conſulendum eſt ei ꝙ primo nubat/ nam cum licite poteſt non eſſet tutum contrauenire iuramento ſuo. Poteſt ergo cum voto virginitatis licite contrahere matrimonium habita volitione efficaci de non cõſummãdo matrimonium/ergo a fortiori vbi eſſet certiorata ꝙ nunꝗ peteret poſſet perpetuo ſtare cum viro. Quero ſi cum voto virginitatis ſtat matrimonium perfectum. ergo apparet ꝙ eſſet licitum aliquibus duobus qui ſimul vouerunt etiam voto ſolenni contrahere matrimonium/quia poſtꝗ aliqui contraxerunt matrimoniũ poſſunt vouere caſtitatem perpetuam/& abrenunciare iuri quod habent ad petendum. ergo ſi ſit ita ꝙ hoc poſſit & ſtet perpetua virginitas cum matrimonio quare ſi tenent qui vouerunt non contrahunt. Dico ꝙ qui vouerunt voto ſimplici poſſunt ꝯtrahere matrimonium non autē qui vouerūt voto ſolenni. & hoc eſt propter illegitimationem ſed qui vouerunt ſimplici voto nõ licet niſi cũ propoſito ingrediendi religionē ante matrimonium conſummatũ. Arguitur ſic prohibitũ erat filiabus in lege accipere virum niſi de ſua tribu: ſed virgo maria fuit de tribu leui/quia erat cognata Eliſabet ꝗ erat de tribu leui & Ioſep erat de tribu Iuda ergo nõ potuit eſſe matrimoniũ inter eos. Doctor ſoluit dupliciter & bene/nam erat prohibitum alijs omnibus exceptis de tribu leui cui erat permiſſum nubere indifferenter cũ alijs tribubus ne deuolueretur hereditas vnius tribus ad aliam tribum. Sed tribus leui non habebat hereditatem/ideo cum illa tribus nubebat alijs nullo modo deuoluebaẗ hereditas. & ſic licitũ erat mulieribus de tribu leui nubere viris de alia tribu. & hoc certum eſt. Alia ſolutio/ꝙ virgo maria fuit de tribu iuda. Nam habetur in apocalipſi Vicit leo de tribu iuda. ergo Chriſtus fuit de tribu iuda non quantũ ad deſcenſum ex Ioſeph. ſed ex parte matris ꝗ erat de tribu iuda. Oportet ergo fateri ꝙ Chriſtus erat de tribu iuda. Similiter Chriſtus dicitur eſſe ex Dauid & non ex Dauid per Ioſeph/quia nullo modo eſt ex Ioſeph ergo oportet ꝙ ſit ex dauid ex parte virginis/nam ipſa virgo actiue ſe habuit ad organiſationem humanitatis aſſumpte a verbo. Unde dicit doctor ꝙ poteſt dici ꝙ virgo maria fuit de vtraqꝫ tribu/ſcilicet iuda & Leui. de tribu Iuda ex parte patris/& de tribu Leui ex parte matris. Siquidem Ioachim deſcendit ex Nathan filio dauid. Anna autem preſumitur fuiſſe de tribu Leui que ſcilicet fuit mater marie: igitur &c.

¶Diſtinctio trigeſimaprima de tribus bonis matrimonij.

IN HAC DISTINCTIone Trigeſimaprima agit Magiſter de bonis matrimonij que ſũt tria proles/fides/& ſacramētum. Ideo queritur vtrũ in omni matrimõio ſint iſta tria bona: Arguitur ꝙ non. Primo ſacramentum non eſt bonum matrimonij/ immo ſacramentum eſt ipſummet matrimonium/& nichil eſt bonũ ſuimet. ergo.

¶Item inter adulterum & adulteram eſt

oj.

verum matrimonium & tamē inter eos nō eſt fides. Similiter inter ſteriles vel veteranos eſt verum matrimonium & tamen nō eſt proles. igitur. Oppoſitum arguitur in litera. ¶In hac queſtiōe doc. duo facit. Primo recitat opinionē Richardi in iſta diſtinctione preſenti/ & eam impugnat. Secūdo ſoluit queſtionē ſecūdū ſuā opinionē. Dicit ergo Richardus & ferme oēs antiq: & ſatis bene/ ꝙ in actu coniugali eſt vehemens delectatio & cū peruenit ad ſummū abſorbetur vſus rationis. ita ꝙ pro tunc homo non poſſet vti ratione ſtante illa delectatione/ ſicut patet ex Ariſtotele. vij. ethi. Et ſimiliter ex Auguſtino. Per illum ergo actū cōiugalē priuat ſe homo pro tēpore illius delectationis ſupremo bono quod habet: ſcilicet vſu rationis: ſed ſic eſt ꝙ nullus poteſt ſe priuare optimo/ vel aliquo bono licite niſi propter finē intentū & maius bonū ꝗ ſit illud quo priuatur. Nā nullus poteſt ſe licite trūcare aliquo membro niſi intēdat maius bonum corporis ꝗ ſit illud mēbrū quo ſe priuat/ puta conſeruatio totius corporis. ergo ſimiliter cum inter bona hominis particularia ſupremum ſit vſus rationis nō poteſt ſe priuare homo vſu rationis quod eſt ſibi maximū bonum niſi intendat maius bonū ſimpliciter. Illud autē bonum eſt proles/ aut fides/ & ſic ponuntur iſta bona ad excuſandum actū matrimonij neceſſario requiſita ꝙ ſine ipſis nō excuſaꝫ actus matrimonialis a peccato. Vltra dicunt quicunqꝫ cū vxore cōmittit actum cōiugalē vt excuſetur requiritur ſacramentū. i. vinculū illud indiſſolubile/ quia nō poteſt eſſe actus licitus niſi inter vinculatos. i. coniugatos/ & vltra neceſſe eſt intendere ſeruare fidem parti/ aut intendere prolem: ideo eſt licitus propter prolem/ quia ille actus eſt in precepto creſcite & multiplicamini. ergo licitus. Vltra dicunt ꝙ ſi cōmitatur talis actus nō ad procreādam prolem: quia cognoſcit ſe ſterilem/ aut iam grauidā/ vel veteranam/ nichilominus cōmittit vt ſeruet fidem alteri parti: quia ſe obligauit alteri parti ad illum actum cum petierit & ipſa petit/ actus ille etiam eſt bonus: quia ex promiſſo obligaꝫ ad illum actum. & nemo obligatur ad actū malum: ideo actus ille eſt bonus. Dicunt vltra ꝙ quandocunqꝫ cōmittitur ab altera parte coniugum actus ille: & non propter fidem/ aut prolem ꝙ eſt peccatum adminus veniale. & ſic mulier grauida peccat petendo/ & vir cuius mulier eſt grauida peccaret petendo: ſed non mulier reddendo. Similiter veterani exercendo peccarēt ſecundum hanc opinionem que videtur multū dura. Quātum ad hoc Richardus allegat vtrāqꝫ opinionem/ & Magiſter/ & Auguſtinus videntur eſſe huius opinionis. Sed opinio oppoſita videtur rationabilior & apparentior. Et arguitur cōtra rationē Richardi/ ſeqretur ꝙ quicunqꝫ dormiret ſaltē non ex neceſſitate peccaret/ quia priuat ſe vſu rationis & non propter meliorē finem conſequendum qui ſit magis bonus ꝗ priuatio huius. igitur. Dicit Richardus ꝙ in ſomno confortatur vſus rationis ſequens ſed ratione delectationis magne vſus rationis nō efficitur fortior imo hebetior. ideo non eſt ſimile (& ſatis apparēter ſoluit) de priuatione rationis que fit per ſomnum & per delectationē vehementē. Sed quātū ad aliud ꝙ omnis actus carnalis niſi petaꝫ propter alterū iſtorum duorū ſcilicet propter fidem ſeruandam aut prolem procreandā ꝙ in omni petente ſit peccatum veniale videtur mihi durum. Et primo videtur rationabilius dicere ꝙ petere propter fornicationem vitandam nō ſit peccatum/ imo bonū quia matrimoniū pro tempore nature lapſe nō eſt ſolum inſtitutum ad prolem procreandam & in officium: ſed etiam in remedium fornicationis vitande. ergo actū matrimonij referre in iſtū finem videtur laudabile. Vnde Apoſtolus/ qui non poteſt continere nubat ad fornicationem vitandam. ¶Secundo quando petitur ad moderate percipiendam delectationem/ vel ad infirmitatem vitādā/ aut ſanitatē acqrendam (quia poteſt eſſe mediū ad illa) nō eſt pctm̄

Contra Richardum.

vt dicit Martinus. Vnde ſecūdum Ariſto-
telem temperātia eſt virtus circa delectatio
nes/guſtus & tactus/& circa illas paſſiōes.
alias nunꝙ̄ liceret velle delectari. ergo ſtat
ꝙ aliquis actus cōiugalis ad illam delecta-
tionem licitam percipiēdi ſit actus bonus/
ergo dicere ꝙ omnis petēs vt delectetur cō
mitat peccatum videtur durū. Hoc ſuppo
ſito queritur vtrū in matrimonio ſint iſta
tria bona/ſacramētū/fides/& proles. Pro **Duplex bonitas.**
ſolutione notādum ꝙ duplex eſt bonitas
ſiue perfectio rei (nā bonum & perfectū idē
ſunt) quidē intrinſeca vt forma/quidem ex
trinſeca vt finis. Item cum dicitur tria ſunt
bona matrimonij capitur matrimoniū pro
vinculo ſeu obligatione. Et capitur ſacra-
mentum nō pro illo cōtractu matrimonia
li ſed pro indiſſolubilitate illius vinculi ſi-
cut dictū eſt in prima queſtione huius ma-
terie. Ex illo ꝯtractu verbali cum conſenſu
partium contrahentiū oritur obligatio q̄
vocatur vinculum/& vltra dictū eſt ꝙ iſta
obligatio habet indiſſolubilitatē ita ꝙ nō
poſſunt ſe mutuo abſoluere contrahentes
nec papa/nec tota eccleſia. & ſic differt ab
alijs obligationibus que oriuntur ex con-
tractibus. Iſta indiſſolubilitas vocatur ſa-
cramentum inquātum ſignificat indiſſolu-
bilitatem ꝯiunctionis Chriſti cum eccleſia.
& ſi ſit cōſummatū ſignificat vnionē cum
humanitate. & nō vocatur ſacramentū eo
ꝙ conferat gratiam: ſed quia ſignificat ali-
quid ſpirituale. i. cōiunctionē Chriſti cum
eccleſia q̄ eſt inſeparabilis. & iſta indiſſolu
bilitas eſt bonum matrimonij intrinſecū/
& ſe habet per modū forme. Et vltra ſigni
ficat ꝙ talis obligatio ſit ad actum carnalē:
puta ſub conditione ſi petatur. & propter-
ea redditio actus carnalis ad quā ē iſta obli-
gatio vocatur bonū fidei ſicut omnis red-
ditio promiſſi vocatur fidelitas ideo reddi
tio vocatur fides & eſt extrinſecum. Itē ꝙ
iſte actus carnalis iterum ordinaretur ad ꝓ
creādā prolem/ita ꝙ finis vltimus eſt pro
creatio prolis: & quia vltimus. i. perfectior
vltimum bonū & finale eſt proles procrea-
ta. Reſolutio ergo eſt ꝙ in propoſito capi **Reſolutio.**
tur matrimoniū pro vinculo: & habet īdiſ
ſolubilitatem que eſt bonū intrinſecum &
eſt ſacramentū. & quia obligatio illa eſt ad
actum carnalē ſi petatur/illa redditio eſt bo
num fidei & actus quādo redditur ex parte
inſtituentis quia ordinatur ad prolem: ipſa
proles eſt bonum extrinſecum & finale. &
ſic in matrimonio reperiūtur iſta tria bona
¶ Sed difficultas eſt quomodo reperiūtur **Difficultas de matrimonio nō ꝯſummato.**
in quolibet/& primo de indiſſolubilitate:
apparet ꝙ nō reperiatur ī matrimonio nō
conſummato/quia diſſoluitur per votū ſo
lenne emiſſum de ingredienda religione/
ergo matrimoniū non cōſummatū nō ha-
bet illud bonum ſcilicet illam indiſſolubili
tatem. Aliqui dicūt ſicut allegat doctor/ꝙ
matrimonium dicitur habere indiſſolubili **Solutio.**
tatem pro quanto non poteſt diſſolui niſi
vſqꝫ ad mortē. Vnde apoſtolus prime ad
corin. vij. mortuo viro ſoluta eſt mulier a
lege eius. & ſi velit nubere nubat/ergo iſta
indiſſolubilitas que eſt tanꝙ̄ forma/& bo-
num intrinſecum eſt ſolum vſqꝫ ad mortē/
aut naturalē que fit per diſſolutionē anime
a corpore/aut ciuilem. i. per votū ſolenne.
& ſic matrimoniū non ꝯſummatum eſt in-
diſſolubile vſqꝫ ad mortem. Sed queritur
quomodo in ꝯſummato eſt maior indiſſo
lubilitas cū in cōſummatione nullus inter-
ueniat cōtractus: ſed totus ꝯtractus eſt ante
ꝯſummationē. Propterea circa hoc alij di-
xerunt ꝙ indiſſolubilitas matrimonij non
conſummati eſt vſqꝫ ad mortē naturalē ſed
eſt ſolū coniunctio aīorum & nō corporū
& altera parte ingrediēte religionē manet
illa ꝯiunctio aīorum in vtraqꝫ parte. Sed ex
iſta opinione oporteret cōcedere aliquem
etiā in lege euangelica habere realiter & ſi-
mul plures vxores quarū quelibet realiter
erit vxor eius. Patet/ſi ante cōſummationē
matrimonij mulier īgreditur religionem
adhuc manet verū matrimoniū & licet viro
remanēti in ſeculo ꝯtrahere cū ſecūda. & ſi
iterū īgrediatur religionē licebit ei ꝯtrahe-
re cū tertia & ſic ꝯſequēter. ergo illatū verū.

¶Dicerent ꝙ non eſt inconueniēs de coniugibus quātum ad vinculum ſpirituale & animorū: ſed iſte modus nō eſt multū probabilis. Quomodo ergo eſt indiſſolubilitas/ dico ꝙ eſt indiſſolubilitas ab hoīe aut hoībus ſecus eſt de deo qui poteſt diſſoluere etiā matrimoniū conſummatū/ ideo illa indiſſolubilitas intelligitur ab hoīe vel ab hominibus Matthei. xix. quos deus coniūxit homo nō ſeparet. ideo purus homo nō poteſt cōiuges diſſoluere nec tota cōmunitas hominū. & quādo altera pars ante conſummationē ingreditur religionē illa diſſolutio fit a deo & nō ab hoīe. Vnde deus inſtituit profeſſionem ſeu votum ſolenne vnicum remedium diſſolutionis: & nō qḋlibet votum ſolēne ſed religionis. Nā votum ſolēne ſuſcipiendi ordines ſacros non diſſoluit illud matrimoniū. Vnde glo. lib. vj. quod voti cauſa hoc dicit quia tunc vir haberet duo remedia diſſoluendi matrimonium ſcilicet per ingreſſum religionis & p ſuſceptionem ſacrorum ordinū/ & mulier tantum alterum ideo nō eſſent pares. & debent eſſe pares/ & nullum habet priuilegiū ſuper alterum. Aliqui dicūt & glo. videtur ſentire in illo capitulo quod voti cauſa/ & male/ ꝙ votum ſolenne dirimit matrimonium non cōſummatū ex traditione pape & ex iure poſitiuo/ quia papa vult hoc/ ſed hoc eſt falſum imo hoc eſt ſolum ex inſtitutione diuina. Vnde Chriſtus Ioannē a nuptijs reuocauit. Sed an Ioānes fecerit votū ſolenne religionis non inſiſto pro nunc.

In omni matrimonio ergo reperitur illud bonum ſcilicet indiſſolubilitas que eſt intelligenda ab homine. Item in omni matrimonio reperiuntur alia duo bona ſub conditione ſcilicet fides & proles. Vnū eſt eēntiale cuilibet matrimonio/ alia duo extrinſeca & ſub conditione. Correlarium ſequitur ꝙ ſi ꝯtrahant aliqui addendo cōditionem repugnantē alicui iſtorum triū bonorum contractus nullus eſt/ vt ſi ſic ꝯtrahant Accipio te quouſqꝫ reperiam pulchriorem nullum eſt matrimonium: quia illa conditio repugnat indiſſolubilitati matrimonij Similiter capio te dūmodo non obliger tibi reddere debitum petenti nullū eſt/ quia repugnat bono fidei. Similiter ſi procuraueris venena ſterilitatis eſt contra bonum prolis. ideo &c. in ca. ſi conditiones de cōditionibus appoſitis quādo ponitur conditio impoſſibilis vt capio te ſi celum digito tangam/ illa conditio habetur pro non adiecta & eſt matrimonium. Si verō ponatur conditio turpis & ſit cōtra bonum matrimonij nullus eſt contractus matrimonij Si vero illa conditio turpis non ſit contra bonum matrimonij/ vt capio te hac conditione ꝙ furaberis habetur pro non adiecta id eſt ac ſi non eſſet: & iudicatur pro matrimonio. Si vero adijciatur conditio prolis ſed non mala. Si eueniat conditio/ tunc eſt matrimonium. Si non eueniat non eſt matrimonium/ vt capio te ſi dederis centum. vnde non eſt difficultas de conditione que additur contra bonum matrimonij: ſed in alijs duabus eſt difficultas. Durandus dicit ꝙ conditio impoſſibilis & turpis contra bonum matrimonij habetur pro nō adiecta. & eſt apparentia valde magna in oppoſitum. Durād⁹. Patet/ nunꝗ̄ fit tranſlatio corporis mei niſi per conſenſum meum. Nam ꝙ mulier habeat poteſtatem in hoc meo corpore eſt quia volo ꝙ habeat/ ergo ſi volitio qua volo ꝙ habeat feratur ſub conditione/ vt ſi furtum facias & non alias capio te in vxorem ex conſeſu meo nō habet poteſtatem ſuper me niſi conditio euenerit. Nam quandocūqꝫ fit tranſlatio per conſenſum liberum ſingularium perſonarum: & non auctoritate legis talis tranſlatio non fit niſi taliter qualiter conſentitur (hinc eſt ꝙ conſenſus ex errore vel metu non eſt ſufficiens conſenſus) ſed non conſentio ꝙ habeat poteſtatem mei corporis & ſit matrimonium niſi furetur immo explico ꝙ aliter non conſentio/ ergo apparet ꝙ ſi non ponatur furtum non eſt trāſlatio corporis ideo dicunt aliqui doctores & eſſem huius opinionis ꝙ non eſt matrimonium niſi in

foro exteriori/quia in foro exteriori preſumitur ꝙ nullus vellet peccare. ideo preſumitur ꝙ iſte conſentit ſimpliciter: & non ſub conditione ſecus eſt de foro interiori/. & iſte modus apparet mihi probabilior & ad hunc etiã condeſcendit ipſe Durandus.

Alia difficultas.

¶Poſſet eſſe altera difficultas. Dictum eſt quando conditio nõ eſt turpis/nec impoſſibilis non eſt matrimonium niſi poſita cõditione/capio ſortem qui cõſentit per verba de preſenti accipiẽdo conditionẽ de futuro. vt iam capio te in meam ſi cras dederis mihi centum. Si ſit verum ꝙ cras realiter dabit. vtrum nunc realiter ſit matrimoniũ vel ꝙ craſtina die cum dabuntur centum: tunc efficiatur matrimonium & non ante dationem: Glo. in capi. licet de frigidis & maleficiati mouet iſtam dubitationem.

bonũ dubium.

Vtrum matrimonium depẽdeat ex euentu futuro: Si dicatur ꝙ ẽ matrimonium/ergo ſtatim poſt hoc fuit verum dicere fuit matrimonium. & cum datio ſit futura eſt poſſibile ꝙ non dabit/ergo erit poſſibile ꝙ nõ fuerit cõiunx eius. Et ſi habeatur proles eſt poſſibile ꝙ non fuerit legitima.

Solutio.

¶Dico cõformiter ad glo. ſecũdã: ꝙ nondũ eſt matrimoniũ poſtꝗ cõditio eſt de futuro. ſed cõditiõe adipleta eo facto quo adimpleẽ conditio ſine nouo cõſenſu: ſed priori preſuppoſito explicato per verba de pñti eſt verum matrimoniũ. & hoc ſuppoſito ꝙ ſortes tẽpore intermedio non tranſtulerit corpus ſuum in alteram per verba de preſenti Nam ſi ſine conditione cõſenſerit in aliam & explicuerit per verba de preſenti eſt verum matrimonium. ergo poſt illam acceptationẽ ſi adimpleatur conditio nõ efficiẽtur matrimonium inter ſortem & bertam/ ſed tunc eſt difficultas in illo matrimonio quid eſt illud quod eſt ſacramentum vel cauſa illius obligationis: Dico ſecundũ doctores/nõ eſt inconueniẽs ꝯcedere ꝙ in lege euangelica aliquando cauſetur obligatio materialis abſqꝫ ſacramento/& dicerem conſequẽter ꝙ in cauſatione illius vinculi nullum interuenit ſacramentum.

¶Diſtinctio Trigeſimaſecũda.

VISUM EST DE BOnis matrimonij quomodo excuſant actum cõiugalem. Iam queritur de obligatione ad actũ coniugalem. Vtrũ vna partium petente obligetur altera de neceſſitate precepti reddere debitũ. Arguitur ꝙ nõ. Nullus obligatur ad peccatũ: ſed ille actus eſt peccatũ. Patet/quilibet actus quo quis ſe priuat vſu rationis ẽ peccatũ. igitur. Oppoſitum arguitur per illud prime ad corinthios. vij. Nolite fraudare inuicem niſi ex conſenſu ad tempus & vir vxori debitum reddat & vxor viro. ergo cũ quelibet pars habeat poteſtatem ſuper corpus alterius & econtra obligatur nececeſſitate precepti altera petente debitũ reddere. ¶In hac queſtione doc: preſupponit vnum notabile & poſtea reſpondet diuidendo ſolutionem queſtionis in duo mẽbra. Actus coniugaligis poteſt reddi dupliciter vel ꝓpter duas cauſas ſiue propter duos fines ꝓpter quos eſt inſtitutus. & ſic actus ille poteſt reddi ꝓpter illos duos fines. Primus finis ẽ proles. Nam ſi reddatur propter bonum prolis actus ille duplicẽ bonitatem habet. Primo habet bonitatẽ ꝗa eſt actus iuſticie quo redditur alteri quod ſuũ eſt. Secũdo modo propter ſcđm finem ſcilicet cauſa vitande fornicationis. Nam deus propter pronitatẽ hominũ ad malũ diſpẽſauit de illo actu/ & inſtituit matrimonium propter fornicationem vitandã hoc ſuppoſito cũ queritur vtrũ ſit neceſſariũ reddere: Dico ꝙ ẽ neceſſariũ reddere: ſed illud ꝓceptũ ẽ affirmatiuũ. ideo non obligat pro ſemper. Ideo videndum eſt in quibus caſibus obligat. Dico quantum ad hoc ꝙ petere debitum non eſt preceptum niſi in vno caſu/puta ſi eſſet paucitas hominum/ſicut tempore Adam & Noe erat preceptum petere etiam ſi eſſet paucitas hominum: ſed nunc raro contingit caſus in quo petere ſit precepti: ſed reddere eſt precepti ſemper ſed non pro ſemp-

Item reddere pro omni tēpore pro quo petitur eſt preceptū niſi propter duas cauſas/ aut quia petēs amiſit ius petēdi/ vel ille cui petitur maiori vinculo obligatur non reddere ꝙ̄ reddere propter aliquā ſequelam: & ſic maior obligatio tollet minorem. Vnde regula theologorum eſt. quādocūqꝫ ꝯcurrunt due obligationes incōpoſſibiles: minor cedit maiori. Et ſunt duo caſus quantum ad perditionem iuris petendi. Primus quādo illa pars que petit eſt fornicata fornicatione carnali/ puta cōmiſit adulteriū. Mathei. xix. Quos deus coniunxit nemo ſeparet niſi propter fornicationem. & ſic fornicata perdit ius petendi. Secundus caſus eſt quādo illa pars que petit eſt fornicata ſpiritualiter. i. prolapſa in hereſim. & in hoc caſu eſt maior difficultas in ca. vltimo de conuerſione coniugatorum/ vbi ponitur ꝙ mulier que viro lapſo in hereſim iudicio eccleſie eſt a viro ſeparata/ ipſo poſtea reuertente non tenetur ad eū redire: ſed poteſt ad religionem euolare. & in ca. de illa que viro/ de diuortijs habetur ꝙ ſi ſit ſeparata a viro heretico non iudicio eccleſie ſed ſeparauit ſe auctoritate ꝓpria/ ipſo viro reuerſo & emendato eſt compellenda redire ad eum. Ex quo ſequitur ꝙ ſi ſit vir lapſus in hereſim: & data fuerit ſententia diuortij per iudicem eccleſiaſticū vir ipſe perdit ius in perpetuum petendi debitū propter fornicationem ſpiritualem. i. hereſim. Sed difficultas bona ē quomodo poteſt hoc quadrare cum illo textu euangelico/ quos deus coniunxit: ibi loquitur de fornicatione carnali tantūmodo/ quia ſi loqueretur de fornicatione carnali & ſpirituali ſimul: & idifferenter/ tunc nō requireretur ſentētia iudicis eccleſiaſtici in fornicatiōe ſpirituali magis ꝙ̄ in carnali/ quia eſſet etiam canon ſententie late/ mō in fornicatione carnali altera partium ſeparat ſe auctoritate iuris & nō requiritur ſententia lata. ergo ille textus decretalis non bene quadrat cum textu euangelico. Et arguitur ſic ex illo cap. de illa de diuortijs. Certum eſt ꝙ non perdit ius petendi vir lapſus poſt conuerſionem eius niſi fuerit ſententiarū per eccleſiam de illo diuortio & ſeparatione. Sed eccleſia per ſententiam non poteſt priuare eos qui habent illud ius et poteſtatē corporum mutuā niſi iam ſint priuati iure diuio/ qa quos deus coniunxit homo nō ſeparet. ergo videtur ꝙ illa ſentētia nihil facit. Et ſic difficultas ē quomodo per hereſim perditur ius petendi. Dico primo ꝙ tempore hereſis nō tenetur altera pars reddere/ vt patet in cap. allegato de illa de diuortijs. Secundo dico/ ſi mulier ſe ſubtraxerit a viro heretico auctoritate propria viro emendato per penitētiā tenetur ad illum reddire/ vt patet capitulo allegato. Tertio dico ex ca. mulier de cōuerſione coniugatorū ſi fuerit illa ſeperatio celebrata per ſentētiam eccleſie nunquā tenetur poſtea redire ſi velit religionem ingredi/ & data eſt auctoritas eccleſie ꝙ neminē ſeparet niſi propter fornicationem. Intelligitur etiam de fornicatione ſpirituali. Habemus ergo duos caſus in quibus perditur ius petendi/ ſcilicet in fornicatione carnali: & ſpirituali. Sed in corporali quāuis non interuenerit auctoritas eccleſie/ & vna pars alteram repudiauerit nunꝙ̄ tenetur eam recipere poſtea ꝙ̄uis emendatam. Querit glo. in capitulo vltimo de cōuerſione coniugatorum quare ſi non interuenerit ſentētia eccleſie in diuortio facto i fornicatione ſpirituali/ & pars fuerit emendata altera tenetur eam recipere potius ꝙ̄ in fornicatione corporali. Gloſa dat multas rationes. Vna eſt/ ſi reacciperet eam eo ipſo quo cognoſceret eam efficeretur bigamus & inabilis ad ordines ſacros/ & de hoc ſunt multa capitula in iure In cap. ſi cuius vxorem. diſtinctione. xxxiiij. vbi dicitur ꝙ non fiat ſacerdos cuius vxorē euidenter conſtat adulterium admiſiſſe. & in capitulo ſequenti ſi laici. Vnde non ſolum efficitur aliquis inabilis ad ordines per hoc ꝙ duxit viduam ab alio cognitam/ ſed ſi capiat meretricem efficitur inabilis ad ordines. & ſi cognoſcat ſcienter vxorem poſt adulterium/

Regula.

bona difficultas.

An eccleſia poſſit diſſoluere matrimonium.

Quō quis bigamus efficitur.

etiam efficitur inabilis. Sed nullus poteſt compelli abſq; conſenſu & culpa vt efficiatur bigamus/ propterea non poteſt compelli vt fornicariam fornicatione corporali & emendatã recipiat/ & compellitur fornicariam ſpiritualem emendatam recipere dũmodo ab illa ſua ſponte/ & non ſententia iudicis ſe ſubſtraxerit vt dictum eſt.

Tertius caſus. ¶ Aliquãdo perditur ius petẽdi/ quia partes abrenũciauerũt tali iuri. Vnde dicit De palude/ quãdocũq; aliqs propter aliquod factum eius non poteſt licite petere quãuis teneatur reddere/ tũc ſi petat altera pars nõ tenetur reddere. vt ſit ita ꝙ berta vxor ſortis libere leuauerit de fonte puerum ſortis contrahit cum ſorte libere cognationẽ ſpiritualem/ tunc ſortes non priuatur iure petendi: ſed berta priuat̃ iure petẽdi. & ſi petat illicite petit. & ſortes non tenetur tunc reddere: ſed illa pars q̃ priuatur tenetur ſemper reddere quotiens ab ea petitur.

Quart⁹ caſus. Aliquãdo ergo perditur ius per abrenũciationem vt ſi partes conſentiũt mutuo ꝙ ingrediat̃ religionem vel vna pars conſentit alteri ꝙ ingrediatur. Nam ſicut habitũ eſt/ ante matrimonium conſummatũ pars que ingreditur religionem perdit ius petendi. Sed matrimonio ꝯſummato poſſunt de cõſenſu partium ambe partes ingredi vel altera tãtum de cõmuni cõſenſu. Nam ſi amb o vo ueant ſolẽniter/ quecũq; pars petat/ altera tunc nõ tenetur reddere: quia abrenũciauerunt & mutuo ſe abſoluerunt ab illo debito & iure petẽdi. Sed ſi vna pars remaneat in ſeculo & dederit licentiã alteri parti i gredi religionem niſi talis datio licentie fuerit auctoriſata per dyoceſanum loci ſi repetat eam tenebitur redire & cogebitur ad exeũdum. & eſt communis reſolutio ꝙ non poteſt vir ingredi etiam de conſenſu mulieris & precipue iuuenis remanẽtis i ſeculo niſi fuerit auctoriſatus p dyoceſanũ ipſius loci. ¶ Queres vnde hoc prouenit cum poteſt libere renunciare iuri ſuo? Dico ꝙ non poteſt renũciare iuri ſuo/ quia hoc eſt contra prohibitionem ſuperioris. Nam aliqui nõ poſſunt res ſuas dare ſine conſenſu principis quãdo eſt eis prohibitum. & ſi attentarent: illa donatio non teneret. Eodẽmodo quia eſt prohibitum vxori niſi ſimul ingrediatur cũ viro cedere iuri ſuo quod habet in corpus viri. Ideo ſi tentet mulier cedere abſq; auctoritate epiſcopi nihil facit & tor pus viri adhuc manet eius q̃tũ ad illũ vſũ.

Quint⁹ caſus. ¶ Alius caſus in quo non tenetur reddere/ eſt quãdo ſuperuenit maior obligatio precepti alterius propter maiorem effectũ conſequentẽ ad non reddendum q̃ ad reddendum. Vnde maiori p̃cepto obligatur perſona ad ſe conſeruandũ q̃ ad reddẽdum debitum. Ratio/ nam virtus nutritiua prius retinet quod eſt neceſſarium ad ſuſtentãdũ corpus q̃ remittat illud quod eſt neceſſariũ ad generationem/ ergo plus obligatur homo ad nutriendũ ſe q̃ ad generãdum. Si accidat ergo caſus ꝙ ex redditione debiti incurreret infirmitatem vel mortem/ ſi petat altera partiũ non tenetur reddere/ quia tũc concurrunt duo precepta puta preceptum de non ſe occidendo & preceptum de reddendo. & primum eſt maius alio ideo plus obligat per regulam aſſumptam: & ſic deobligatur a minori. Si ponas ꝙ nõ eueniat periculum mortis ſed notabilis vite abbreuiatio. Nam qui frequẽter vacant generationi notabiliter vitam abbreuiãt. Dico ꝙ maiori precepto tenetur nõ abbreuiare vitam. Secundo dico ſi ex redditione imineat parti que reddit periculum alicuius grauis infirmitatis & inſanabilis abſoluitur a debito/ vt ſortes habens vxorem multum leproſam iminet periculum ſorti de lepra ſi reddat debitũ illi tenetur non reddere vxori petenti. Regulariter dicunt ꝙ ſi non imineat periculum de lepra/ quia in breui tranſitu (dicunt) non imminere periculũ tunc tenetur reddere ſed non ſimul cum ea cohabitare (Leproſus cognoſcens mulierem ſi illa poſtea cognoſcatur ab alio efficietur leproſus) Dices ergo vir & mulier non ſunt pares. Dico ꝙ ſunt pares ſi ſit par cauſa. ¶ Vnde quis maiori precepto tenetur

ſe conſeruare ne incurrat lepram q̃ teneatur reddere debitum/niſi ſit valde magna lepra non eſt periculū in tranſitoria redditione: ſed bene in habitatione. Similiter ſi imminet periculum in fetu deobligatur pars a qua petitur propter maius preceptum vt mulier concepit vel eſt vicina partui. & eẽt periculum de abortu/magis obligatur nõ impedire conceptionem & ne fiat abortus q̃ reddere debitum. Si vero ſit periculum infirmitatis in fetu eſt duplex difficultas vt ſi mulier patiatur menſtruum & vir debitū petit ex tali conceptu proles efficitur monſtruoſa. Dicunt regulariter doc. ꝙ mulier non tenetur reddere tunc/imo reddendo peccat: quia exponit ſe periculo inficiendi prolem. Nam ſi aliquis exponeret ſe periculo inficiendi alterum lepra/quia tenetur alterum diligere peccaret mortaliter: ſed ſic eſt in tali caſu. ¶Contra. Si leproſus petat a muliere leproſa tenetur reddere: & tamen proles efficitur leproſa. ergo hoc nõ impedit. Dico ꝙ ſecus eſt de muliere leproſa & de muliere patiente menſtruum: quia leproſus eſt perpetuo leproſus/ideo nõ poteſt expectare aliud tempus ad generandū/ & melius eſt ſimpliciter proli eſſe & habere aliquem defectum q̃ non eſſe/ideo excuſatur. & non cognoſcens menſtruatam qa poteſt cõmode expectare aliud tempus ad generandum in quo non exponet prolem in piculo lepre vel alterius accidentis. ideo diſſimile eſt in vno & in altero. ¶Depalude tenet contrarium. & dicit ꝙ licet bonū ſit tempore menſtrui abſtinere: tamen illa predicta ratio non vincit/quia poteſt eẽ ei certum ꝙ non concipiet/puta quia iam eſt impregnata vel ſterilis/ideo non exponit ſe periculo de prole inficienda. Item ſi exponeret ſe periculo de prole ꝙ eſſet leproſa/ergo ſemper eſſet peccatum in leproſo: ſicut in patiente menſtruum/quia ſi eſt de ſe malum ſemper eſt malum. Item vtens re ſua q̃uis ex illo vſu ſequatur detrimentum alterius dūmodo non intendat detrimentum illius nõ peccat vt ille qui propter ſuā vtilitatem fodit terram vel facit murum ex cuius opere ſequitur impedimentum aque tranſeuntis ad vicinum non intendit vicino nocere: ſed quia eſt ei vtile non peccat vtendo re ſua ad vtilitatem ſuam. Eodemmodo videtur ꝙ maritus cognoſcens mulierem ſuam menſtruatam q̃uis ſequatur infirmitas in prole/quia illud non intendit ſed re ſua vti ad finem ſibi licitum & vtilẽ ſcilicet vitationem fornicationis/apparet ꝙ non peccat ſaltem mortaliter/tenet ergo reſolutorie Depalude ꝙ niſi intenderet infectionem prolis ꝙ non peccat mortaliter propter rationẽ ſupradictam que videtur apparentior inter ceteras. quia eſt mihi licitum vti re mea dummodo non intendam incommodum alterius. Verumtamen iſta ratio facile poſſet ſolui/ſi poſſet parum expectare & tantam conſequi vtilitatẽ ex re ſua ſicut nõ expectando: ſed in propoſito expectando poteſt conſequi tãtam vtilitatem ideo prima opinio videtur probabilior & cõmunior ꝙ ſcienter cognoſcens menſtruatam/dũmodo illa menſtrua ſint temporanea ꝙ peccat mortaliter. Et ſic patent caſus in quibus nõ tenetur reddere debitum. In omnibus autem alijs caſibus tenetur petenti dũmodo ſit locus aptus non ſacer &c. etiam tempore ſacro dummodo nolit deſiſtere a petitione tenetur reddere. Et hoc pbat Depalude propter multa inconuenientia inde ſequuta: ſcilicet ex non redditione quia petit quod ſuum eſt & detinere alienum eſt peccatū ſicut auferre/& ſic patet de redditione debiti cõiugalis.

¶Diſtinctio Trigeſimatertia.

CIRCA DISTINCTIOnem. xxxiij. i qua agitur de matrimonio antiquorum patrum. Et quia difficultas ẽ quomodo poteſt reddi debitum coniugale vbi eſt pluralitas vxorũ quia ſtat ꝙ omnes ſimul petant/& ſic homo eẽt impoſſibilitatus ad reddendū Ideo in iſta. xxxiij. diſtinctione iquirit do-

ctor conſequenter ad magiſtrũ de bigamia
de pluralitate vxorũ/ & tanguntur due dif
ficultates circa matrimonium antiquorum
patrum. primo de pluralitate vxorum qđ
licitum erat illis/ ſecundo queritur de repu
dio/ repudiabat enim i lege vir habẽs vxo
rem ſibi non placẽtem. Circa materiam de
bigamia facit duas queſtiones. prima vtrũ
vxores aliq̃n fuerit licitũ habere plures vxo
res: Secunda/ vtrũ bigamus & poſt ea bap
tiſatus non ſit amplius bigamus & poſ
ſit ordines recipere. ¶ Quantũ ad primam
arguitur ꝙ non/ illud non eſt nec vnq̃ fu
it licitum quod eſt cõtra legem nature/ ſed
habere plures vxores eſt cõtra legẽ nature
igitur. nam tẽpore nature inſtitute dictũ ẽ/
erũt duo i carne vna & non ponuntur tres
aut quatuor igitur/ In oppoſitum arguit/
Abrahã/ & alij/ vt Dauid plures vxores
habuerunt & plures ancillas & illi non vi
tuperantur/ ergo habere plures eſt licitum
¶ Dico primo ꝙ queſtio dupliciter intelli
gitur. vtrum ſit licitum ſucceſſiue/ vnam
poſt aliam habere plures/ & ſic de illo ſẽſu
non eſt queſtio/ nam aliqui fuerũt heretici
condemnati dicentes. ꝙ mortua prima nõ
licebat conuolare ad ſecundas nuptias. Se
cũdus ſenſus eſt/ an ſit licitũ habere plures
ſimul & ſemel & ſic querit queſtio & doc.
duo facit. Primo iquirit cũ matrimonium
ſit quidam contractus quid requiritur ad
iuſticiã ſimpliciter in iſto contractu reperi
endã. ſecundo quid in caſu/ vnde vt cõtra
ctus iſte ſit iuſtus/ vt in aliis contractibus re
quiritur inter res permutandas quãtũ ad il
lum finem ad quẽ permutantur equalitas ſi
cut in. xv. diſtinctione dictũ eſt ꝙ mediũ iu
ſticie ꝑmutatiue eſt equalitas. Nã in omni
iuſticia cõmutatiua requiritur equalitas vt
ſi ſit venditio inter rem & preciũ/ ſi permu
tatio inter res permutatas & ſic de aliis ſpe
ciebus iuſticie cõmutatiue/ cũ ergo iſte con
tractus matrimonialis ſit verus contractus
& permutatio quedã vera ẽ vna ſpecies iu
ſticie commutatiue inter res que permutãt
vt cõtractus ſit licitus requiritur equalitas

An fuerit licitũ habere plures

Duplex ſenſus q̃ſtionis.

adminus ſecundum dictamẽ recte rationis
ſecũdũ verã opinionẽ/ & ſecũdũ aliã equa
litas rei & hoc ad illũ finẽ ad quẽ fit talis ꝑ
mutatio/ nam ſtat res que inter ſe ſunt ineq̃
les permutari ſed equales quãtũ ad finem
ad quem permutantur. Vnde matrimonij
duplex eſt finis. Primus procreatio prolis
Secundus vitatio fornicationis ſeu redditio
debiti. primus ẽ eſſentialis & principalior
& ad hunc finem in tempore nature inſtitu
te inſtitutum eſt matrimonium in officiũ.
id eſt in procreationem prolis. & q̃tum ad
iſtum primum finem. ſ. procreationẽ pro
lis plus valet vir q̃ mulier: quia vir poteſt
ſimul fecundare multas mulieres/ ſed muli
er nõ niſi ab vno viro fecundari põt/ ideo
plus valet vir. ſed q̃tũ ad ſecundum finem/
aliquãdo plus valet mulier/ quia poteſt red
dere ſepius q̃ vir/ & vt iſte contractus ſit iu
ſtus adminus oportet ſeruare equalitatẽ ra
tionis ſed vt ſit completio iuſticie & deter
minatio ſiue approbatio ſuperiorũ. nam ſi
cut habitũ eſt in omni contractu vt ſit vali
dus oportet ꝙ non ſit auctoritate ſuperio
ris prohibitus ſiue reprobatus a quo de
pendent contrahentes in contrahendo/ &
ſi ſit reprobatus eſt iniuſtus. ideo comple
tio iuſticie/ & vt ſit iuſtus requiritur ap̄p
batio adminus non reprobatio ipſius ſu
perioris. id eſt dei a quo dependent contra
hẽtes i contrahendo/ & ſic eſt contractus iu
ſtus quia approbatus. Sed vtrũ aliquando
fuerit licitum in caſu habere plures: Hoc ẽ
an ille contractus erat iuſtus in quo idẽ vir
contrahebat & habebat plures ſimul & ſe
mel hoc eſt ſecluſa diſpẽſatione dei/ ãn erat
licitum ꝙ idem vir cum pluribus contrahe
ret ita ꝙ non fuiſſet ſpecialis approbatio
nec ſpecialis reprobatio illorum cõtractu
um: Secundo an fuerit licitum cum diſpen
ſatione. Depalude allegat duas opinio
nes & Bonauentura videtur declinare ad
vnam videlicet ꝙ ex conſenſu prime muli
eris erat licitum contrahere cum ſecunda
dum modo non eſſet/ vel nõ ſit ſpecialis re
probatio dei de non cõtrahẽdo cũ ſecũda.

Duplex finis matrimonii.

& ꝙ reqratur cõſenſus prie mulieris fũdãt
ſe in facto ſarre cum apparentia. quia habe-
tur Gene.xvj.ꝙ dedit agar abrahe & ſic fu
it vera vxor. Alia ratio eorum/ſicut mulier
põt renūciare totaliter iuri ſuo/ita ꝙ ſi poſt
ea petat non tenebitur vir reddere/ita põt
renunciare parti iuris ſui .i. particulariter
iuri ſuo cedere/ꝙ trãſferat ius quod cedit in
aliam. & hoc videtur licitum dũ modo nõ
ſit ſpecialis reprobatio ſuperioris. Ideo di-
cunt ꝙ anteꝗ̃ efficeretur ſpecialis reproba
tio ꝙ de conſenſu prime poterat vir in aliã
poteſtatem partialem ſui corporis transfer
re. Alia eſt opinio communior quã ferme
Opinio cõmunis tenent omnes doct. ꝙ niſi fuerit ſpecialis re
uelatio & conceſſio & diſpenſatio dei viuē
te prima/nunꝗ̃ poteſt cum ſecunda contra
here/ratio eſt/nã vir & mulier ꝗ̃tũ ad hoc vi
dētur pares/ ita ꝙ vir habet poteſtatem ſu
per corpus mulieris/& ecõtra/ſed nunꝗ̃ fu
it licitum abſ ꝗ̃ reuelatione/ꝙ mulier con-
traheret cum ſecũdo etiam ex conſenſu vi-
ri ipſo viuente/ergo ſecluſa omnimoda re
probatione/dum modo nõ ſit ſpecialis cõ
ceſſio de viro/nõ poteſt cum ſecunda muli
ere contrahere viuente prima. Nūꝗ̃ fuit lici
tum ꝗ̃uis non fuiſſet ſpecialis reprobatio
ꝙ mulier contraheret cum ſecũdo viro etiã
de conſenſu viri / ergo nec per conſenſum
mulieris fuit licitum viro contrahere cũ ſe
cũda. & ideo ſi fuit licitũ hoc fuit ex diſpoſi
tione diuina. & ſic tota completio iuſticie ĩ
illis contractibus fuit diſpenſatio diuina.
Nam quãtūcũꝗ quis ſit dñs rei nichilomi-
nus illa res eſt dei/ac ſi nullus alius domini
um haberet/vt tantũ dominiũ habet deus
in libro meo/ac ſi nullius eſſet/ergo corpo
ra virĩ & mulieris ꝗ̃uis tranſtulerint adin-
uicem adhuc ſunt dei/quantũ ad plenũ do-
miniũ. & deus poteſt totaliter auferre cor-
pus viri a muliere. & eodem modo poteſt
partialiter remanēte dominio prime muli-
eris partiali. ergo hoc ex diſpenſatione di-
uina fuit factũ/quod autem debuit diſpen-
ſari eſt ratio. Nam qñcũꝗ aliqd ordinatur
ad duos fines ad vnũ principalē/& ad aliũ
minus principalē obſeruationi minus pri-
cipalis aliquando derogandũ eſt propter
aſſecutionē finis magis pricipalis. ſed ſic ē
ꝙ matrimonium eſt ordinatum ad duos fi
nes/ad pricipaliorem qui eſt procreatio ꝓ
lis/& ad redditionem debiti ſiue vitationē
fornicationis quod eſt finis minus princi-
palis/ & vbi non poteſt eſſe conſecutio fi-
nis principalis abſ ꝗ̃ derogatione finis mi-
nus pricipalis poteſt illi derogari: ſed vbi
erat paucitas prolis ad cultũ diuinũ nõ po
terat ampliari niſi idē vir plures haberet
vxores. Ideo congruũ fuit vt derogaretur
fini minus principali/ergo fuit diſpenſatũ
in lege/ſed vbi & quando/non habetur ex
preſſus paſſus/& ꝙ hoc ſit modo reuocatũ
habetur matthei.xix. vbi dicitur ꝙ vir ꝓ
pter fornicationē habeat vxorem. & ſubiũ
gitur ſi aliam duxerit iam mechaĩ. ideo du
cere ſecũdã ē peccatũ/ergo iã & tunc eſt re-
uocata diſpenſatio qua permittebatur ha-
bere plures. imo reprobatus ſecundus con
tractus. Ideo in noua lege nullus poteſt ſe-
cundã ducere propter quãtũcũꝗ neceſſitatē/
aut vtilitatē imo ſi attēter nihil facit nec ne
ceſſario eccleſia poteſt diſpenſare ꝙ ſecũdã
habeat viuente prima/quia eſt ſpecialis ĩhi-
bitio dei. Et ſic iam eſt reprobatũ quod in
lege erat approbatum. ¶ Difficultas eſt cũ
in lege erat licitum habere plures vxores an
etiam erat licitum habere concubinas/& vi
detur ꝙ ſic. nã Iacob ingreſſus eſt ad ancil-
las & ſimiliter Dauid. ergo concubinatus
in lege erat licitus. & ſic erat diſpenſatum ĩ
lege habere concubinas. Bonauentura vi-
detur expreſſe hoc dicere. Sed regulariter
omnes doctores tenent oppoſitum. videlꝫ
cet ꝙ in precepto/ non mechaberis omnis
actus non vxorius prohibetur. Ideo opor
tet fateri ꝙ ille erant realiter vxores: ſed nõ
erant vxores niſi de conſenſu vxorũ prin-
cipalium/vel vxoris pricipalis ita ꝙ nõ te
nebatur eis reddere debitum/qui eas accepe
rat contradicente vxore vel vxoribus prin
cipalibus. Ideo vocabãtur concubine & an
cille ꝗ̃uis eſſent realiter vxores/alias concu-

binatus fuiſſet permiſſus i lege quod videt abſurdū. Aliud poteſt queri cum habebāt plures vxores ſi omnes ſimul petiuiſſēt debitum/quid tunc faciēdum fuiſſet viro habenti plures? Aliqui dicūt ꝙ illi quā prius habuiſſet. ſed quia dictum eſt ꝙ ſecundum matrimonium nullo modo dependebat a conſenſu prime vxoris/ſed quia deus diſpēſauerat & equaliter erant vxores. apparet michi dicendū ꝙ indifferenter ad volūtatē viri poterāt reddere debitū ſicut ſi duo eſſent in extrema neceſſitate & non poſſum ſuccurrere niſi vni poſſum indifferēter cuicunq; volo ſuccurrere & non peccabo nō ſuccurrendo alteri. Eodem modo videtur hic dicendum. Aliqui dicunt ꝙ eas debet concordare & ſi non poſſet cōmittāt ſorte ſed hoc ē ridiculū. Et ſic patet de matrimonio antiquorum patrum. & ad argumentū factū in pricipio queſtionis quia bigamia eſt contra legem nature. Geneſis. j. Erunt duo in carne vna. dico ꝙ non eſt cōtra pricipia legis nature/nec ꝯtra ꝯcluſiões neceſſario/ & euidēter ſequētes ex illis/ſed illud dicit eſſe contra legem nature. i. contra ea que ſunt conformia legi nature/ & in talibus poteſt deus diſpenſare & non in principiis & concluſionibus euidenter ſequentibus ex principiis legis nature.

Opinio doctoris

¶Ad ſecundum.

Viſū ē vtrū licuerit aliqñ cōtrahere cū pluribus/ & q̄ ex illo ꝯtractu orit bigamia ſiue ꝯtraxerit cū plibus ſil viuētibus ſiue ſucceſſiue puta pria mortua ꝯtraxerit cū ſecūda. ¶Querit vtrū qui contraxit cum pluribus ante baptiſmū poſſit poſt baptiſmū ad ſacros ordies promoueri? Arguitur ꝙ non/auctoritate Hieronimi qui dicit expreſſe ꝙ nō imputat ei contractus qui cū pluribus ante baptiſmū contraxit. & ponitur diſtĭctione. xxvi. c. j. Igitur non incurrit irregularitatem.

¶ Opoſitum arguitur auctoritate Auguſtini ſuper epiſtolam ad titum. & ponitur diſtĭctione. xxvi. c. ij. ¶Doct. duo facit primo inquirit quid ſit tenēdū. Secūdo propter quam cauſā. ¶ Circa primū quid tenēdum eſt fuit antiqua diſceptatio inter Hieronymum & Auguſtinum. vt patet ex auctoritatibus eorum/ aliqui ſequuti ſunt Hieronymū vt Henricus degandauo. ſed maior pars doct. auguſti. ſicut regulariter faciunt in queſtionibus/ſed in tranſlatione ſequūt plus hieronymū vt patet de ceſſatione legalium regulariter tenetur Auguſtinus & nō Hieronymus. Dicebat ergo hieronymus & poſt eū henricus ꝙ qui contraxit cum pluribus ante baptiſmū vel cū vna & poſt baptiſmū cum alia non eſt irregularis/ & huius opinionis ſunt apparētie. prima quia irregularitas contrahitur ex ſtatuto eccleſie ſed ante baptiſmum nullus ē ſubiectus eccleſie/quia nō eſt adhuc pars eccleſie. vt ait apoſtolus non eſt michi cure de iis que foris ſunt/nam non eſt data petro & apoſtolis cura niſi de iiſque ſunt in eccleſia/ & per conſequens nec ſucceſſoribus petri. ergo ante baptiſmum non contrahitur irregularitas hinc eſt ꝙ homicida vt etiam tenet auguſtinus & omnes ante baptiſmum poſtea baptiſatus non eſt irregularis quia vt dictū eſt irregularitas contrahitur ex ſtatuto eccleſie cui tempore homicidij non ſubiiciebatur/ergo nec punitioni eccleſie/hinc eſt etiam ꝙ non baptiſatus percutiens clericum non eſt excommunicatus. Secundo & iſta eſt ratio Henrici/nunq̄ aliquis pro tempore pro quo non eſt natus ſuſcipere habitum eſt capax priuationis illius habitus/vt catulus ante nonū diē nō eſt capax habitus videndi/ideo non dicit cecus/quia priuatio importat ſemper aptitudinem pro tempore &c. ſed ante baptiſmum homo non eſt capax ordinis. imo ſi q̄tū ad apparētiam efficeretur preſbyter eſſet reordinādus. ergo ſi non eſt capax ordinis ante baptiſmum nō videt capax irregularitatis. quia irregularitas nō dicit niſi priuationem ad illum habitum. & per conſequens apparet ꝙ poteſt ſuſcipere ſacros ordines. Sed doct. eſt alterius ſententie poſt Auguſtinū cōformiter ad maiorem partē.

doctorū ꝙ hoīcida ante baptiſmū poſt baptiſmū nō ē irregłaris ſed bigamus ante baptiſmum poſt baptiſmū eſt irregularis. Et ad argumentum Henrici concedo ꝙ ante baptiſmum nō eſt capax ordinis. ergo nec priuationis ordinum ſed pro tempore ante baptiſmum poteſt aliquid facere in quo tempore ſequitur de neceſſitate ſtatuti icapacitas ad ordines pro tempore pro quo ē capax. & cū arguitur nō ſubiicitur pro illo tempore eccleſie/nec poteſt penam eccleſiaſticam pro illo tempore incurrere. Dicō ꝙ non efficitur irregularis ante baptiſmum. ſed tamen in illo tempore poteſt facere aliquid ad quod ſequetur talis pena eccleſiaſtica. ¶ Sed que eſt cauſa quare icurritur ex bigamia irregularitas & nō ex homicidio: Allegant ad hoc tres modi dicendi/aliqui dicunt ꝙ baptiſmus iſtitutus eſt cōtra peccatum & non contra alia que non ſunt peccatum/propterea tollit omnem penam debitam peccato ſed non tollit penam omnē que contrahitur ex nō peccato. ſed irregularitas que contrahitur ex homicidio eſt ex peccato/& illa que contrahitur ex bigamia non eſt ex peccato. Et hec eſt opinio cuiuſdam glo. Et hoc allegat Richardus/baptiſmus ergo tollit irregularitatem ex homicidio/tollit inꝙ priuatiue. i. impedit ne ponatur irregularitas ex homicidio. Contra ergo non deletur irregularitas que contrahit̄ ex homicidio licito. quod falſum eſt nam ſicut aliquis eſt homicida per actū peccati/ita poteſt eſſe per actū licitum homicida. vt iudex iuſte cōdemnās & executor iuſticie & occidēs in bello iuſto omnes tales ſunt irregulares/ſi ſit ergo cauſa ꝑpter quā non cōtrahitur irregularitas ex homicidio poſt baptiſmum/quia baptiſmus eſt contra peccatum & auffert omnem penā peccati & non auffert penam non peccati. ergo iudex & occidens in bello iuſto & qui ſe tuetur & occidit cum moderamine inculpate tutele remanent irregulares poſt baptiſmum ſicut bigamus. Dico ꝙ aliqui concedunt illatum/tamen non videtur multum apparens ꝙ iuſte occidens poſt baptiſmū remaneat irregularis & occidens iniuſte nō remaneat irregularis. Propterea dicunt alii ꝙ verum eſt ꝙ tale homicidium nō eſt peccatum ſimpliciter ſed eſſet peccatū ex ſe niſi eſſet propter circunſtantiā que īpedit ne ſit peccatum puta propter bonū cōmune. Dicunt ergo ꝙuis iudex iuſte occidat homicidium de ſe eſt peccatum ſecluſa illa circunſtantia/nō autem bigamia. Cōtra/ergo ad minus ille qui cōtraxit bigamiam per actū peccati poſt baptiſmum non erit amplius irregularis/patet q̄a baptiſmus tollit omnem penam peccati ſaltem omnem penam peccati proprij/nō tollit penas contractas ex peccato alieno puta ex peccato primi parentis. Iſte ſolutiones non videntur multū apparentes. Ideo dicunt alii ꝙ cōtrahitur ex homicidio irregularitas iure pure poſitiuo & humano. ſed ex bigamia non cōtrahitur iure pure poſitiuo & humano ſed diuino. imo quaſi ex natura rei ꝑpter defectū ſignificatiōis/propterea quia homicide ante baptiſmum nō ſubiiciūtur iure poſitiuo eccleſiaſtico ſed bene diuino/hinc eſt ꝙ homicida ante baptiſmum nō eſt irregularis/ſed bene bigamus/quia bigamia inducitur non ſtatuto ſolo humano ſed irregularitas ex homicidio inducitur ex ſolo ſtatuto humano. Hinc eſt ꝙ paulus explicat irregularitatem ex bigamia. oportet enim epiſcopum. i. preſbyterum (nam per epiſcopum paulus ſemper preſbyterum intelligit) eſſe vnius vxoris virū/ergo irregularitas contrahitur ex bigamia iure diuino. ſed ex ſtatuto ſolo humano ſolum contrahitur irregularitas ex homicidio. Ideo eſt magna differētia quare ꝯtrahitur ante baptiſmū &c. Contra hoc videtur eſſe practica antiqua/nam diſpenſauit martinus quintus cum bigamo vt promoueretur ad ſubdiaconatū. Item alius papa cum epiſcopo Panormitano qui erat bigamus. ſed ſic eſt ꝙ non pōt diſenſare papa contra ſtatuta diuina quis ſint poſitiua. ergo ſequitur ꝙ non contrahit̄ irregularitas & bigamia ex ſtatuto di

uino ſed humano ſolū/nam certū eſt ꝙ pa
pa non poteſt diſpenſare in diuinis ſtatu-
tis quia inferior non poteſt diſpenſare ī ſta
tutis ſuperioris ſicut nec epiſcopus in ſtatu
tis pape. Propterea dicunt ferme omnes ꝙ
incurritur irregularitas ex bigamia ſolū ex
ſtatuto humano. & eſt ſtatutū pauli apo-
ſtoli. vnde paulus aliqua promulgauit vt
ſtatuta diuia. & hoc poteſt cognoſci ex ſe
quentibus vel ex precedentibus. Dicit eni
aliquando non ego ſed dominus & hoc ē
quando promulgauit vt ſtatutū diuinum
& aliqua promulgauit tanꝗ humana iter
que ponunt doct. irregularitatem ex biga-
bia. Vltra dicſit / certum eſt ꝙ paulus non
fuit maioris auctoritatis in ſtatuendo ꝗ pa
pa imo minoris/quia non erat papa & om
nes ſubijciuntur petro & ſucceſſoribus eius
& ſucceſſores tantam poteſtatē habēt ſicut
petrus. Vltra dicunt ꝙ poſtꝗ ſtatutū eſt a
minori ꝗ papa poteſt papa ī tali ſtatuto di-
ſpenſare/quia ſuperior in preceptis inferio
ris diſpenſare poteſt ſed non contra/& eſt
cōmunis opinio. Occam vero tenet oppo
ſitum contra apoſtolum & Gerſon. & dice
rent ꝙ diſpēſauerit vt promoueret ad ſub-
dyaconatum/& regulariter ꝙ poteſt diſpē
ſare ꝙ promoueat bigamus ad ſubdyaco
natum ſed non ad ſacerdotiū. & cū in titu-
lo de bigamis dicitur ꝙ non poteſt intelli-
gi ꝙ non poteſt .i. non debet niſi vrgen-
te maxima cauſa/ſed poteſt ſimpliciter.
Hoc ſuppoſito cum ſit ex ſtatuto pure hu
mano/quare ex homicidio ante baptiſmū
non contrahitur ita bene ſicut ex bigamia
ante baptiſmum & contra. Vltima reſolu
tio eſt/ꝙ propter ſtatutū eccleſie & non ē
alia cauſa. eccleſia ſtatuit ꝙ bigamus ꝗcito
eſt baptiſatus efficiatur irregularis & non
de homicida. Ratio/irregularitas ex biga-
mia ē propter defectum ſignificatiōis ordi
nis ſacri in bigamo ſed in homicida fuit fa-
ctum ſtatutum propter horrorē ſanguinis
Eſtimatur iſte qui baptiſatur ꝙ mutetur &
efficiatur de lupo agnus. & ꝑpterea ꝙ non
ſubiaceat horrori amplius / ſicut patet de
paulo propterea noluit ꝙ cōtraheretur ir-
regularitas ex homicidio poſt baptiſmum
ſed in bigamo non remanet eadem ſignifi-
catio ſacri ordinis ſicut eadem cauſa. Ideo
ſtatuit eccleſia ꝙ ex vtraqꝫ bigamia incurre
retur irregularitas. Vnde ſacramētū matri-
monii ſignificat conuerſionem Chriſti ad
animam fidelem ad eccleſiam & ad huma-
nitatem & illas duas vltimas ſignificatōes
habet matrimonium cōſummatū. i. Chri-
ſti ad eccleſiam & humanitatem/ſed matri
monium non conſummatū non habet ni-
ſi primā ſignificationem .i. Chriſti ad ani-
mam/cum ergo ꝗtum ad duas vltimas ſit
ſponſus vnice ſponceſam non eſt niſi vni
ca eccleſia nec eſt niſi vna humanitas aſſum
pta & qui contraxit cum pluribus non ha-
bet illam ſignificationem. Ideo ſtatuit eccle
ſia ꝙ nō ordinetur. Vnde irregularitas ex
bigamia contrahitur multis modis. Vno
modo quādo aliqs duxit corruptā ab alio:
ſiue in matrimonio/& ſic eſt vidua/ſiue ac-
tu metricio talis eſt realiter bigamus & ir-
regularis. Similiter ſi aliquis ducat virginē
& illā cognoſcat/ & poſtea illa adulteret
& poſt adulterium iterum cognoſcat eam
(quia ſemper manet ſua vxor) efficitur bi-
gamus. Tertio ſi aliquis de iure contrahat
cum vna & cognoſcat alterā poſt ea de fa-
cto & non de iure eſt realiter bigamus/ſed
ſi cognouit virginē que efficitur meretrix
eius/& poſt ea ducat eam ſecus eſt/ſed ſi du
xerit cognitā ante a viro efficitur bigamus
propter deffectū ſignificationis/quia diui-
dit carnem ſuam cum pluribus/vel cum ea
que diuiſit cum pluribus/ſtatuit eccleſia ꝙ
talis īcurreret irregularitatem. Ad auctori
tatem Hieronymi in pricipio lectionis ad
ductā dico ꝙ ī hoc Hieronymus nō tenet.

De repudio.

HAbitum eſt ꝙ bigamia erat licita ī
lege moſayca etiam pro eodem tē-
pore quia licuit tunc habere plu-
res vxores. Queritur vtrum fuerit viro
licitum repudiare vxorem: arguitur ꝙ ſic.
deute. xxiiij. Dicitur ſi quis duxerit vxorē

& non iuenerit gratiá ante oculos eius ſcri
bet ei libellum repudii ergo fuit licitum.
¶ Oppoſitum arguitur quia hoc eſt cótra
legem nature promulgatam per Adam re-
linquet homo patrem & matrem & adhere
bit vxori ſue. Item non erat licitum mulie-
ri repudiare virum ſuum/ergo nec viro re-
pudiare vxorem quá tenet quia q̃tum ad a-
ctus matrimoniales vir & mulier ſũt pares
vnde eſt cõtrouerſia in expoſitione littere.
Tenet De lyra ꝙ nunq̃ fuit licitum viro re-
pudiare vxorem & eiuſdem ſentẽtie é tho.
& plerio antiqui doctores & ferme omés.
Sed burgenſis in additionibus nititur o-
ſtendere oppoſitum ꝙ erat licitum repudi
are vxorem/& huius ſententie eſt doct. &
Richardus. Pro quo ſupponẽdũ ꝙ repu-
diare dupliciter capit. vno mó repudiare é
eam a ſe excludere q̃tum ad actũ matrimo-
nialem. i. redditionem debiti. Secũdo mo
dõ eam repudiare eſt facere ne ſit amplius
vxor. ¶ Secundo ſupponendũ eſt ꝙ in ve-
teri lege non repudiabatur vxor ſolũ pro-
pter fornicationem q̃admodũ repudiatur
in lege noua propter hoc (ná propter for-
nicationem fuit licitum repudiare i lege ve
teri & etiá noua/patet ex auctoritate Chri-
ſti quãtum ad thorũ nichilominus remane
bat vxor Matthei. xix.) ſed i veteri repudi
abatur non ſolum propter adulterium ſed
etiam propter maculam corporalé. ¶ Iam
eſt queſtio/vtrum taliter repudiare vxoré
eſſet licitum & an repudiata remanſerit ad
huc vxor prioris viri poſt repudiationem
vel an eſſet ſoluta ſicut illa cuius vir ingre-
ditur religioné ante matrimonium conſũ
matum. Difficultas/ergo eſt inter doct. an
repudiare propter alteram cauſam ab adul
terio fuerit licitum in antiquo teſtamento
& ex hoc conſequenter oritur difficultas/
an repudium faciebat ꝙ non eſſet amplius
vxor. Eſt apparentia ad vtrano parté. pri-
mo ꝙ non fuerit licitum taliter repudiare
ſecluſa fornicatione. apparet ex dicto Chri
ſti quos deus coniunxit homo nó ſeparet
niſi propter fornicationem/& in antiquo
teſtamento poſtq̃ deus per moyſem loquu
tus eſt de libello repudii ſtatim ſubiunxit
hoc propter duritiá cordis veſtri. ergo vi-
detur hoc fuiſſe permiſſum ad euitandum
maius malum. ſ. vxoricidiũ. ¶ Sed oppoſi
tum habet apparentiã quod patet ſic/nihil
eſt peccatũ in veteri lege quin poſſit cogno
ſci peccatum aut ex lege aut ſaltem ex pro-
phetis qui poſtea declarauerunt legem ſed
ſic eſt ꝙ repudiare vxorem non poteſt co-
gnoſci peccatum ex lege/quia illud erat p-
miſſũ ex lege/nec ex prophetis. ná Michee
ij. habetur. Si odio habueris eam repudia.
vnde in lege veteri permittebatur vſura cũ
alienigenis & extraneis erat tamen peccatũ
ſed tamen q̃uis non cognoſceretur ex lege
cognoſcebatur per prophetas. & pſalmi-
ſtam. qui nó dedit ad vſurá &c. In quibus
dánabatur vſura/ſed ſic eſt ꝙ nullibi i pro-
phetis aut pſalmis damnatur repudiũ. er-
go approbatur. cũ ergo lex & prophete fu
it ſufficiens ad cognoſcẽdũ peccatũ ſequi-
tur ꝙ repudiare non erat illicitum & pecca
tum. & p cõſequẽs vir poterat vxoré repu-
diare. ¶ Alia apparẽtia nunq̃ fuit licitum i
lege ãtiqua vxori habere plures viros/ſed
veteri lege permittebatur vxori repudiate
nubere ſecundo viro. vt patet Exo. xxiiij.
Et ſi ſecũdus eam repudiaſſet non poterat
redire ad primum nec ad quẽuis alium/per
mittebatur ergo repudiate capere alterum
virum/ſed ſi ſecundus quem accipiebat nõ
fuiſſet vir & maritus eius adulterata fuiſſet
& per conſequens lapidata quia adulteriũ
puniebatur lapidatione & morte/& ſic
ſecundum legem fuiſſet morte plectenda.
ſed omnino oppoſitũ erat. ergo ſequitur
ꝙ erat ſimpliciter licitum dare repudium.
Item non permittebatur aliquod malum i
lege niſi ad vitandum maius malum ſed ſic
eſt ꝙ per illum ſecundum contractum ma-
trimonialem in quo contrahebat repudia-
ta cum ſecundo non vitabatur maius malũ
niſi fuiſſet vera vxor quia adulterata fuiſ-
ſet. ergo ſi fuiſſet malũ contrahere cũ ſecun
do non fuiſſet permiſſum in lege/ quia nõ

ꝑmittebat lex ꝙ eadem mulier haberet plures viros/ecce q̄tū ad vtrūq;. Vnde aduertēdū eſt ꝙ in repudiatione fiebāt duo. primo erat repudiatio/ſecundo dario libelli. ¶ Quātū ad repuditionē non erat preceptū ſed permiſſio & repudiatione facta precipiebatur ſecūdum videlicet ꝙ daret libellus repudij in manus repudiate. Queritur quid erat iſte libellus repudii/ aliqui dicūt

Quid ſit libell' repudii

vt Ioſephus ꝙ erat tantū modo charta ſcripta in quo ſcriptum erat/ nolo te amplius/ alii dicunt ꝙ erat ſcriptura que continebat cauſas repudiationis. ſed prima opinio videtur probabilior quia non licet viro ſcribere peccatum vxoris ſi ſit ſecretū neq; propalare. Secūdū ergo erat ꝑceptū ſuppoſito primo. ſ. ꝙ daretur libellus repudii. ¶ Sed difficultas ē de primo/ vtrū videlicet repudiare vxorem eſſet licitum de facto. Tenet doct. ꝙ ſic/ & eſt opinio probabilior multo q̄ oppoſita. nam ſicut dictū eſt vltimata ratio & completa iuſticie actus matrimonialis eſt approbatio diuina q̄uis ex parte rerum permutādarū ſit inchoatio iuſticie puta quando eſt equalitas nichilominus vltimata perfectio & cōplementum illius contractus eſt approbatio diuina. ſed ſic eſt q̄n eſt equalitas rerū permutandarū & precipue ad actum principalem finis matrimonialis. i. ad procreandum prolem conueniens eſt ꝙ deus approbet illum contractū & quia preſertim quando eſt paucitas hominum dedicatorum ſeruitio diuino habet vir equalitatem cum pluribus mulieribus q̄tum ad procreādum prolem quia poteſt plures fecundare & propterea in veteri lege fuit multum conueniēs ꝙ approbaretur contractus matrimonialis cum pluribus vxoribus propter neceſſitatem illius finis. i. generande prolis. Dicit ergo ſicut in antiqua lege per diſpenſationē fuit licitum ꝙ vnus vir haberet plures & hoc non eſt licitum niſi ſit diſpenſatio q̄uis nō erat formaliter contra legem nature/ tamen erat cōtra conformia legi nature. eodem modo dicendum ꝙ īdiſſolubilitas matrimonii eſt ex ordinatione diuina propter qualitatem temporis & ſuppoſitorum illius temporis diſpenſabilis. nam ad vitandum maius malum. ſ. vxoricidium fuit conueniens ꝙ diſſolueretur matrimonium per repudiū. vnde nunq̄ licuit vxori repudiare virum/ qa deus non approbauit illud/ quia non erat tanta cauſa ſiue tantum periculum puta ꝙ vxor occidiſſet virum ſicut cōtra licuit tantum viro repudiare. Vnde Moyſes fuit ꝓmulgator dei/ & diſpēſationis eius q̄n dixit ſi non placeat vxor in oculis viri repudiet. Nō dicit vt moyſes ſed vt preco dei qui cōdidit illam legem. ergo deus dicitur approbaſſe diſſolutionem matrimonii ꝓpter odium quod contraxerat vir in vxorē. ratione alicuius macule corporalis.

Reſolutio

Reſolutio ergo ē licuit viro repudiare vxorem. Secūdo repudiatione facta non erat amplius vxor eius & realiter diſſoluebat matrionium. Tertio repudiatione facta licebat repudiate contrahere cum ſecundo & erat verum matrimonium. ſed ſi fuiſſet iterum repudiata a ſecundo viro deus illegitimabat illam mulierē ita ꝙ nō licuiſſet cuiq̄ poſtea cum ea contraherē nec ipſi poſtea cū aliquo contrahere. ¶ Conſequēter ad doctorem dicēdū ꝙ non peccabat vir repudiādo vxorem & vxor repudiata non manebat amplius vxor repudiantis. ſicut dictū eſt & non erat ita ſicut in noſtra lege/ & illā reuocauit Chriſtus ita ꝙ ſi propter fornicationem iuſte nunc vir repudiet vxorē remanet adhuc eius vxor. ¶ Ad rationes partis oppoſite videtur eſſe contra legem nature/ relinquet homo patrem & matrē &c. Dico ꝙ illud non eſt de primariis principiis & per ſe notis legis nature/ ſed eſt ſolum de cōformibus & conuenientibus cū lege nature & in illis cadit diſpenſatio & ī veteri lege diſpenſabat deus ad vitandum vxoricidium & tunc licite fiebat repudiatio. ¶ Quado vlterius dicitur deus hoc ſolum permiſit propter duritiā cordis iudeorum ad vitandum maius malum. Dico ꝙ propter duritiam ſubditorum alicuius le-

gis frequēter. aliquid abrogatur de illa a le
giſlatore. Vnde dicit Richar. xxxviij. diſti
ctione ꝙ pronitas illius qui emiſit votum
ſimplex ad frangendum eſt ſufficiens cau-
ſa vt papa diſpenſet cū illo vel illa. Ideo di
ſpenſauit propter duritiam cordis eorū/ &
non vult dicere ꝙ moyſes puniuerit. i. ꝙ
non permiſerit tanꝗ minus malum ad vi-
tandum maius ſed permiſerit diſpenſando
vt promulgator legis non vt legiſlator di
ſpēſauit de indiſſolubilitate & cauſa quare
diſpenſauit fuit duritia cordis ad vitandū
maius malum ideo permiſit tanꝗ licitum
ad vitandum maius malum & iſta pars vi-
detur probabilior.

¶Diſtinctio. xxxiiij. De Impedimētis.

Habitum eſt de matrimo-
nio in ſe. & de bonis ma
trimonii & de obligatio-
ne in matrimonio ad red-
dendū debitum & de inſe
parabilitate & de diuor-
tio. Conſequenter viden
dum eſt de impedimentis. primo de impo-
tentia/ vtrū impotentia ad actū carnalē im-
pediat matrimonium: Arguitur ꝙ nō/ qa
ſi ſic hoc maxime eſſet quia in matrimonio
eſt obligatio ad actum carnalē. ſed hoc nō
quia in matrimonio rato & non conſūma-
to licet ingredi religionem & nunꝗ redde-
re debitum. ergo non eſt obligatio in ma-
trimonio ad actum carnalem. In oppoſitū
arguitur per illud quod habetur. xxiij. q.
prima per totū/ ſimiliter de frigidis & ma-
leficiatis per totum titulum. Circa queſtio
nem reſpondendū eſt/ primo ī generali &
ſecundo deſcendetur ad multiplicem ipo-
Duplex impotentia. tentiam. Pro primo ſupponendū eſt ꝙ du
plex eſt ipotentia ad actum carnalem.
eſt quedā impotētia perpetua & quedā pre
ciſe temporalis. vnde in propoſito dicitur
perpetua cui per naturam & per artem ſub
ueniri non poteſt & non dicitur perpetua
quia perpetuo durabit: ſed quia per natu-
ram & artem abſqꝫ miraculo ſubueniri non
poteſt vt eſt frigiditas naturalis/ vt quan-
do aliquis eſt ſpado aut caſtratus carens te
ſtibus. Altera ē impotētia naturalis cui per
naturam aut per artem ſubueniri poteſt.
Per naturam/ vt quando aliqui nondū po
tentes ad illum actū contrahunt per natu-
ram eis ſubuenitur quia adueniente etate
legitima efficiūtur potētes/ talis impoten- Solutio q̄ſtionis.
tia eſt naturalis & ei ſubuenitur per naturā

¶Hoc ſuppoſito dicit doct. omnis impo
tentia perpetua p̄cedēs matrimoniū ſeu cō-
tractum matrimonialem impedit matrimo
nium contrahendū & dirimit contractum.
Vnde dirimere matrimonium contractum
non eſt facere de matrimonio ꝙ nō ſit am-
plius matrimonium quia nullum eſt tale i-
pedimentū niſi ingreſſus religionis ſed eſt
impedire de contrahentibus vel qui nitūt
contrahere ꝙ nichil faciunt. Sed impedire
contrahendum eſt facere ꝙ nō poſſunt cō-
trahere licite/ vt ſimplex votum tamen nō
impedit quin ſit realiter matrimoniū ſi attē
tent contrahere. ſed ſolenne votum impe-
dit vtrūqꝫ. Impotentia ergo perpetua pre-
cedens impedit contrahendum & dirimit
contractum. i. facit ꝙ ſi attentent nichil fa-
ciunt & ꝙ non poſſunt. Patet ſic in omnī
contractu matrimoniali eſt obligatio ad a-
ctum carnalem ſub conditione ſi petatur
ſed eſt impoſſibile iſti reddere actum carna
lem ſi petatur. ergo talis non poteſt cōtra
here matrimonium. nullus enim poteſt ſe-
ipſum obligare ad impoſſibile/ imo deus
non poſſet aliquē ad impoſſibile obligare
Vnde dicit doct. & probabilius ꝙ talis im
potentia nō impedit ſolum propter illegi
timationem eccleſie: ſed impedit ex natura
cōtractus. in omni em̄ contractu matrimo
niali obligant̄ partes ad inuicem ad reddē-
dū debitum/ ſi igitur aliqua partium habe
at perpetuam impotentiam eſt impoſſibi-
le ei reddere ſi petatur. ergo ille contractus
eſt nullus nec a lege diuīa ꝙ probat̄. Sc̄do
cōtrahere matrimoniū nō eſt aliud ꝗ dare
ſuum corpus alteri ad vſum illum carnalē
ſed iſte qui patitur impotentiam non pōt
dare corpus ſuum alteri ad illum vſum qa

non habet poteſtatem in corpore ſuo ad il-
lum vſum. nam ſi equus ſit meus ad equitã-
dum & non ad trahendum currum / poſ-
ſum alteri dare ad equitandum : & non ad
trahendum currum / quia non habeo pote
ſtatem in illo ad illum actum. Eodem mo-
do ſi vir non habet poteſtatem in corpore
ſuo ad vſum carnalem non poteſt alteri da
re / & talis qui patitur in potentiam perpe-
tuam eſt omnino inabilis ad contrahen-
dum. Sed quid dicendum / ſi ſuperueniat il
la impotentia poſt contractum : ſed ante cõ
ſummationem matrimonij an dirimat ma
trimonium non conſummatum / vt alicui
poſt matrimonium ratum ſed non con-
ſummatum abſcindũtur genitalia. De hoc
eſt multiplex modus dicendi. vigeſima ter-
tia queſtione ſeptima habetur ꝙ diſſolui-
tur. & Richardus hoc tenet probabiliter /
quia ſi per profeſſionem religionis in qua
homo reddit ſe impotentem ad illum ac-
tum ſic ꝙ non poteſt licite reddere debi-
tum diſſoluitur matrimonium a fortiori
per actum in quo redditur ſimpliciter im-
potens diſſoluetur matrimonium. Sed do
ctor dicit ꝙ non diſſoluitur / nam in con-
tractu matrimoniali eſt duplex obligatio.
Prima eſt ad reddendum debitum ſi peta-
tur. Secunda ad non contrahendum cum
altera viuente prima / & in iſta ſecunda o-
bligatione conſiſtit indiſſolubilitas matri
monij & non in prima / immo prima obli-
gatio auſertur per adulterium : & tamen
non diſſoluitur matrimonium : ergo indiſ-
ſolubilitas matrimonij non conſiſtit in pri
ma obligatione ſed in ſecunda. Vnde ſi
poſt contractum efficiatur impotens diſ-
ſoluitur prima obligatio / quia non obli-
gatur amplius reddere ſi petatur quia non
poteſt / vt ſi efficior mutus non amplius o-
bligor ad dicendum horas : ſed ſecunda o-
bligatio non diſſoluitur nec in vna nec in
altera partium / ideo quãuis ante matrimo
nium conſummatum ſuperueniat impo-
tentia nichilominus remanet adhuc matri-
moniũ inter illos. Et ſic reſolutio doctoris
eſt ꝙ omnis impotentia ſimpliciter & per-
petua cui ſubueniri non poteſt neqꝫ natura
neqꝫ arte ſi precedat matrimonium ſimpli-
citer impedit cõtrahendum & dirimit iam
contractum. Si vero talis impotentia ſequi
tur matrimonium conſummatum non diſ
ſoluit / quia iam poteſtas illa tradita vere
nõ poteſt reuocari per aliquod impedimẽ-
tum ſuperueniens. Igitur & cetera.
Contra : ergo cum altera partium ingredi-
tur religionem adhuc remanet altera par-
tium remanens in ſeculo obligata ad non
cõtrahendum / cum nõ diſſoluatur prima
obligatio. Dico ꝙ qui igreditur religionẽ
eſt mortuus & non viuit amplius vita de
qua hic agitur cum dicitur ꝙ non poteſt
capere aliam ipſa viuente. ¶ Quantum ad
ſecundum articulum eſt duplex impoten-
tia / quedam naturalis / quedam accidenta-
lis ſeu caſualis / naturalis in viro eſt natura-
lis frigiditas ſiue deffectus caloris neceſſa-
rij ad hoc vt efficiatur actus ille. Sed in mu
liere nulla eſt impotentia naturalis niſi ar-
ctatio nimia que efficit illam impotentem
ad illum actũ. frigiditati nũq̃ poteſt ſuccur
ri & ſic frigidus naturalis ẽ omnino iabilis
Sed de arctatiõe nimia eſt duplex difficul-
tas. Aliquando poteſt fieri apta que eſt ni-
mis arcta per abſciſionem niſi eſſet grande
periculum mortis. & in tali caſu non impe
dit matrimonium vt dicit de Palude reſol-
uendo ꝙ ſi poteſt ei ſuccurri per artem abſ-
qꝫ grandi periculo mortis eſt verum matri
monium / nec debet vir cum altera cõtrahe
re. Alius modus eſt per vſum cum altero vi
ro / puta eſt apta alteri viro ſed non iſti / nec
poteſt fieri apta iſti niſi per vſum cum alte-
ro viro. Vtrum talis arctitudo impediat?
Dicitur in capitulo littere de fri. & male ꝙ
non impedit / nihilominus opinio apparẽ
tior eſt ꝙ ipedit / vt ſi Berta nimis arcta ſor
ti poſt mr̃imoniũ ꝯtractũ & cognoſcũt am
bo ꝙ per vſum actus carnalis cũ Platone

berta efficietur apta forti: tunc non eſt matrimonium inter illos: patet. quandocumque eſt impoſſibilitas ad actum cum ſorte & non poteſt fieri potens cum ſorte niſi per actum qui eſt peccatum eſtimatur impotens: quia id poſſumus quod de iure poſſumus: ſed ſi eſſet matrimonium inter ſortem & bertam: berta non poteſt fieri potens cum ſorte niſi per peccatum: ſcilicet per adulterium cum alio / ergo eſt ſimpliciter eſtimenda impotens. & ſic patet ꝙ duplex eſt modus impotentie naturalis. Altera eſt in potentia caſualis vt deperditio teſtium talis impedit: quia nunquam poteſt ſuccurri. Sed eſt vna caſualis que vocatur maleficium de qua eſt difficultas qualiter impedit. maleficium nichil aliud eſt q̃ impedimentum ad actum carnalem in aliquo qui ex natura ſua eſt potens ſed impeditur per artem demonis. & iſtud maleficium aliquando eſt vniuerſaliter cum omnibus ita ꝙ nullam mulierem vir maleficiatus pōt cognoſcere: aliquādo nō eſt cū omnibus ſed cū aliquā certa ita ꝙ vnam non poteſt cognoſcere ſed alias poteſt. & iſta impoſſibilitas dicit Sco. fit p malignos ſpiritus qui ad requeſtam hominū faciunt pacta cum ipſis et ſeruant promiſſa non quia veraces ſint vt alij eis adhereant/ quia ſi nulla pacta ſeruarent demones non amplius ſeruirent eis homies: & vt illi quibus ſeruāt promiſſa eos colant. Nam ex ſuperbia ſua precipue appetunt honores diuinos/ deus etiā permittit eos exercere poteſtatem ſuam ad impediēdum aliquos ab aliquibus actibus quos poſſent exercere ſi non eſſent ipediti: & hoc ꝑpter peccata eorum vel propter aliquā aliā cauſam occultam. & hoc mō magus habens pactū cū demone procurat ab eo vt iſtū impediat a tali actu cum tali muliere: & q̃diu tale maleficium perſeuerabit nō poterit talem actum cum illa exercere. Demon igitur ad requeſtam & pactum ſortilegarum ſic procurat maleficium: & illud maleficium non eſt niſi impedimentum eorum que debent concurrere ad illum actum: puta motionē ſpirituū neceſſariorū &c. Queritur tunc ſi vir ſit impotens caſualiter non poteſt vnam cognoſcere vtrum impediat matrimonium contrahi cum iſta cum qua eſt tale maleficium: dicunt doct. ꝙ ſi tale ſit perpetuum impedit non autem ſi non ſit perpetuum/ ſed ad tēpus. ſed quomodo poteſt cognoſci perpetuitas iſtius impedimenti: habetur extra de frigidis ca. laudabilem/ debent enī per triennium commorari & dare operam illi actui. ſi autem poſtea ambo reclamant debent iurare cum ſeptima manu: vir & vxor de ſcientia & ſeptem vicij proximi de fidelitate. Si vir reclamat accuſatiōi vxoris creditur viro qui caput ē mulieris quod eſt intelligendum niſi mulier per aſpectum corporis velit probare virum eſſe mentitū Si vir accuſat incumbit ſibi probatio modo predicto. & difficile eſt videre differentiam illorum impedimentorum niſi per inſpectionem corporis ſi deficiat aliqua diſpoſitio neceſſaria requiſita in parte illa ad illum actum. vel per iuditium peritiſſimorum medicorum/ & hoc q̃tum ad frigiditatē per ſigna proprie temperature.

Dicunt ergo ſi ſit perpetuum impedit/ ſi non ſit perpetuum non impedit. Sed cōtra/ nullum eſt ita perpetuum quin poſſit non eſſe perpetuum ad voluntatem demonis: & arguitur ſic: in poteſtate demonis eſt facere ꝙ non erit perpetuum: & ſic demon habebit potentiam ad preterita: quia poteſt facere ꝙ non ſit perpetuum maleficium: & ſic verum eſt dicere de illis qui ſunt in triennio ꝙ fuit matrimonium anno elapſo/ ſimiliter de maleficio tēporali eſt in poteſtate demonis facere ꝙ ſit perpetuum. ergo de aliquo de quo verum eſt dicere hoc fuit matrimonium eſſet i poteſtate demonis facere ꝙ non fuit matrimonium. Et ſi concedas/ ego inferam ꝙ demō pōt facere ꝙ grā quā habuit ſortes illā nō habuiſſe ſit poſſibile: patet qa per te eſt i po

teſtate demonis facere ꝙ non fuerit ſacra-
mentum matrimonij:& tunc ꝙ nõ habue-
rit gratiam ſacramentalem. itẽ ꝙ eſſet i po
teſtate demonis facere de gratia quam non
habuit ꝙ habuerit/qa bñ ſeqtur/talis ꝯtra-
ctus nõ fuit ſacramẽtũ/ergo nõ ꝯtulit grãm
ex opere operato:ſed eſt in poteſtate demo
nis facere ꝙ fuerit ſacramẽtum: ergo facere
ꝙ contulerit gratiam:ſed iſta videntur ab-
ſurda: propterea dicunt aliqui ꝙ nullum
maleficium impedit / vt videtur dicere
quedam gloſ. de frigidis & maleficiaris
& eſſem bene huius opinionis/quia nullũ
maleficium eſt ita perpetuum quin abſq;
miraculo aut abſq; actu peccati auferri poſ
ſit/ymo per ſolam voluntatem demonis
aut ſortilege & abſq; peccato:ymo eſt meri
torium auferre illud/ergo non eſt perpe-
tuum ea perpetuitate que impedit matri-
monium/ergo quis ſit maleficium quod
perpetuo durabit cum tamen poſſit aufer-
ri vt dictum eſt/ſequitur de neceſſitate fatẽ-
dum ꝙ nullum malaficium impedit matri
monium:& tenendo oppoſitum oporte-
ret fateri inconuenientia illata. Sed quan-
do vacarunt operi carnali per tres annos
& non fuerit effecti vna coro/tunc iudicat
eccleſia nullum eſſe matrimonium.

Circa diſtinctionem trige-
ſimam quintam.

QVERITVR vtrũ adulte
riũ cũ aliq̃ viuẽte viro i-
pediat matrimonium cũ
eadem poſt mortẽ illius
viri. Arguiſ ꝙ nõ per il
lud quod habeſ Regum
ſcdo capi. Dauid adul-
teratus eſt cum Berſabee & poſt interfecto
vria ꝯtraxit cũ ea mrim oniũ. Pro ſolutiõe
ſcdo doctor premittit vnũ notabile poſtea
reſpondet ad queſtionem. pro cuius decla-
ratione notandum ꝙ ſunt tria crimina que
videntur impedire contractum matrimo
nialem: primum eſt adulterium cum ali-
qua parte viuente altera/& ſub adulterio
ꝯprehenditur contractus cũ aliqua per ver
ba de preſenti viuente prima. Secundum
crimen eſt homicidium ſeu machinatio
mortis: vt Sortes machinatur mortem vxo
ri ſue vt poſſit contrahere cum berta/vel
econtra berta machinatur mortem vxo-
ris ſortis vt poſſit contrahere cum illo.
Tertium eſt ſponſalia facta adhuc viuen-
te altera partium ſeu promiſſio iuramen-
tis firmata. & difficultas eſt de iſtis tribus
vicijs/vtrum quodlibet per ſe impediat
vel aliqua ſimul iuncta impediant.

Tria crimina ipediũt contractũ matrimonialem.

¶ Q̃rum ad tertium dicit doctor ꝙ pro
miſſio de contrahendo in futuro cum ali
qua ſeu iuramento firmata ſecluſo primo
aut ſecundo: id eſt ſecluſo adulterio &
machinatione mortis cum effectu ipſius
partis non impedit quin poſſit cum illa
cui ſpopondit contrahere matrimonium.
patet extra de eo qui duxit in matrimoniũ
quam polluit per adulterium. capi. vlti.
& ſic reſolutio eſt ꝙ vltimum vitium per
ſe ſumptum non impedit.

Prima cõcluſio.

¶ Secunda concluſio. Tertium cum primo
ſimpliciter impedit & dirimit / primum
per ſe ſumptum non impedit: vt adulte
rium cum aliqua non impedit dum mo
do non promiſerit viuente prima eam ca
pere poſt mortem ſue vxoris: vel econ-
tra. vel non fuit machinatus in mortem
illius. Illa ſimul iuncta impediunt: patet
in primo capitulo illius tituli textus eſt
de eo qui cognouit aliquam habens ad
huc vxorẽ viuẽtẽ nihilominus illa quã co-
gnouit erat inſcia illũ hrẽ vxorẽ:& ſic ꝯmi-
ſit adulteriũ inſcia/& poſt mortẽ vxoris vir
petebat diuortiũ fieri iter ſe & ſcdam/reſpõ
det textus ſi vxor petat diuortiũ ẽ celebran
dum:ſed ſi vir petat non/difficultas tunc
eſt ſatis bona: quia vel inter illos eſt ve-
rum matrimonium vel non. ſi eſt verum

Secũda cõcluſio.

matrimonium cum nō poſſit claudicare cū
vir & vxor ſint correlatiua: ad petitionem
mulieris non debet fieri diuortium. Si ve
ro non eſt verum matrimoniū: tūc videt
ꝙ ad petitionem viri debeat celebrari di-
uortium/ergo videtur ꝙ ſi vir petat eſt ce-
lebrandum: & ſi mulier petat non eſt cele-
brandum. Dicit doc. ꝙ ſi mulier petat di-
uortium tunc eſt celebrandum. Ratio
mulier commutauit corpus ſuum cum cor
pore viri credens ꝙ vir poſſit dare & non
poteſt/quia eſt illegitimatus per eccleſiam
poſtq̄ ſpopondit & commiſit adulterium
& propterea deceptio eſt in contractu
ex parte viri/& error ex parte mulieris: ideo
ſi mulier petat tunc eſt declarandus nullus/
vt ſi eſt deceptio in vendente: & error in
emēte & emens: poſtea cognoſcens errorē
petat contractū irritari tunc irritatur. ideo
cum queritur an ſit inter illos matrimoniū
dico ꝙ non. Et ad argumentum/ergo ſi
vir petat diuortium tunc eſt celebrandum.
nego pn̄am & mulier excuſat per ignoran
tiam inuincibilem reddendo & petendo
debitum: ſed vir nec petendo: nec reddēdo
excuſat: dicit ergo doc. ſi mulier n̄ petat nō
eſt celebrandum: ſed cogendus eſt vir vt
de nouo conſentiat: quia conſenſus prete-
ritus in iſtam non fuit ſufficiens ad matri-
monium quia ille nō ſunt legitime pſone
quia illa duo vitia ſimul iuncta illegitimāt
ergo talis conſenſus non fuit ſufficiens: qa
non fuit pſonarum legitimarum: ſed quan-
do mulier perſeuerat cogendus eſt vir: vt
de nouo conſentiat. Contra/ſemper erūt p
ſone illegitime/ergo conſenſus non erit
ſufficiens vt ſit verum matrimonium. Dico
& appet mihi dicēdum ꝙ eccleſia cogit vi-
rum de nouo conſentire ne peccatum eius
ſit ei in patrocinium/& cogendo illum cō-
ſentire eccleſia legitimat & auffert illam ille
gitimationem ex illis duobus vitijs con-
tractā. Vnde eccleſia aliqñ ſententiat de aliq-
buſque non ſunt coniuges ꝙ habitent ſi-
mul etiam ſub cenſuris puta quando i foro
exteriori probant coniuges: ſed quando-
cunq̄ eccleſia eſt iuridice certionata ꝙ non
ſunt coniuges nunq̄ eccleſia ſententiaret ꝙ
habitent ſimul. ſi ergo iſte talis probauerit
iuridice ꝙ cognouit eam viuente prima &
promiſit viuente prima ꝙ capiet eam in
vxorem eccleſia iuridice cognouit ꝙ non
eſt matrimonium/ergo eccleſia nunq̄ ſen-
tentiet ꝙ cohabitent niſi compellendo
eos de nouo cōſentire. Reſolutio/illa duo
vitia: ſcilicet vltimum cū primo impedi-
unt contrahendum & dirimunt contractū
& ſi vtraq̄ partium ſit conſcia: puta mulier
ſcit ſortem habere vxorem viuentem cum
illam cognoſcit & promittit ei ꝙ eam ca-
piet vel econtra/tunc nunq̄ legitimatur per
eccleſiam nec debet legitimari: ſed ſi contra
hant ſunt compellendi per eccleſiam ad di-
uortium: & ſi altera partium ſit ſolum cō-
ſcia & altera inſcia ſi contrahant in primo
contractu non eſt matrimonium: ſed pro-
bato tali impedimento vel cognito ad pe-
titionem vxoris ſunt omnino ſeparandi:
ſed ſi vxor non petat ymo petat oppoſitū
per eccleſiaſticam ſententiam & conſequē-
ter per cenſuram vir eſt cogendus ſi nolit
obtemperare ſententie eſt inq̄ cogendus
vir qui fuit cauſa doli vt de nouo conſen-
tiat & tunc eccleſia aufert illam illegitima-
tionem: & ſic erit verus ɔtractus matrimo-
nialis. Tertio dicit doc. ꝙ ſiue primū ɔcur-
rat cū ſecūdo ſiue tertio impedit & dirimit
extra de cōuerſione infidelium laudabilē
dicit glo. ſi fuerunt machinate cum effectu
id eſt ꝙ ſequuta fuerit mors matrimonium
nullum eſt/dico ergo ſecundū cum primo
impedit/ſecundum cum tertio impedit. vñ
ſolū homicidiū p ſe ſūptū non ipedit: dum
mō non ſpopondit ei nec eam cognouerit
vt ſi occidat ſortes vxorem & non promi-
ſit alteri nec eam cognouit: poteſt contra-
here cū ea habētur. ergo tria quorum nullū
per ſe impedit/& ꝙ iſta impediant non eſt
ex natura rei: ſed ex illegitimatione eccleſie.
Ad argumētum primus factū/dico ꝙ talis

illegitimatio eſt ſolum ex ſtatuto pure poſiti uo eccleſie: & ſic non erat tempore Dauid talis illegitimatio: ideo &c.

Diſtinctio. xxxvj.

QVERIT duas queſtiões prima vtrum ſeruitus impediat matrimonium cõtrahendum. ſecũda vtrũ etas puerilis. Quantum ad primum dicitur ꝙ ſeruitus impedit: quia ſeruus non poteſt dare quod non eſt eius: ſed ſeruus non habet dominium ſui corporis ſed eſt domini ſui: & per conſequens non poteſt cõtrahere. In oppoſitum arguitur per primum capitulum de coniugio ſeruorum habetur ꝙ etiã contradicente domino matrimonium contractum inter ſeruos eſt verũ matrimonium: quia in chriſto Ieſu non eſt ſeruus &c. Doc. in hac queſtione duo facit: primo inqrit quomodo eſt introducta ſeruitus: ſecundo reſpondent ad queſtionem. vnde ſupponitur ꝙ multiplices ſunt ſerui: quidem ſunt locaticij qui locãt certo domino operas ſuorum corporum ꝑ certo tempore & paſſim ſunt tales: ſed de iſta ſeruitute locaticia nihil ad rem. Alij ſunt ſerui glebales ſeu aſcripticij qui ita ſunt addicti glebe ſeu terre quam habent a dño ꝙ non poſſunt a domino vendi niſi vendatur gleba. & de ratione huius ſeruitutis duo ſunt primum non poſſunt renuntiare neq; deſerere terram niſi conſentiente domino: & ſi fugiãt poteſt dominus illos perſequi & cogere ad colendum glebam/ ſecũdum eſt ꝙ non poſſunt a domino vendi: id eſt trãſferri a gleba ipſis inuitis: & in aliquibus locis reperiuntur tales ſerui vt in burgundia/ vnde ꝗuis iſta ſeruitus impediat a ſuſceptione ordinum. quia non poſſunt ordinari inuito domino non impedit tamen a contrahendo matrimonio. dicunt hic doc. ꝙ talis ſeruitus impedit ꝙ nõ poteſt licite ſuſcipere ſacros ordines quia obligat ad quedam opera que ſunt inhoneſta ſacerdoti aut cõſtituto in ordinibus: ſcilicet ad ſeruitia corporalia propterea ꝙ ꝗtũ ad hoc eſt illis prohibitum niſi de cõſenſu domini ſuſcipere ſacros ordines: ſed quia non poſſunt ad voluntatem domini inferri huc vel illuc hinc, eſt ꝙ poſſunt contrahere matrimonium: quia per talem ſeruitutem nõ impediũtur: quin poſſint petere & reddere debitum: ſed ſolum ſunt adſtricti colere terram quam habent a domino. Alij ſunt ſerui venales quĩ ſunt dominorum ꝗadmodum pecudes ꝗtum ad emptionem & venditionem: & tales ſerui non poſſunt ſibi aliud acquirere: quia non habent vſum corporis ſui ad quãcunq; laborem / ſed acquirunt domino. & tales in omnibus licitis & honeſtis preceptis a domino tenentur obedire non ſolum ad labores manuales ſed in omnibus licitis non tranſcendentibus poteſtatem eorum: & dummodo non ſit in detrimentum ſue nature: quia hoc eſſet contra legem nature. tertio eſt in poteſtate domini alienare ſeu vendere eum pro pecunia etiam extraneo: nam iſta ſeruitus facit ſeruum eſſe dominĩ ſicut pecus eſt domini hoc ſolo ſecluſo ꝙ dominus poteſt interficere pecus & non ſeruum. Sed quomodo eſt introducta talis ſeruitus. nõ iure naturali. quia omnes naſcuntur liberi. iure naturali eſt bene ſubiectio filialis in ordine ad patrem: ſed illa non eſt ſeruitus/ quia pater non poteſt vendere filium. iſta ſeruitus ergo non eſt de iure naturali. vnde ſicut dictum eſt diſtinctione. xv. ꝙ dominia & apropriatiões ſũt itroducta iure poſitiuo ita & iſta ſeruitus. Sicut apropriatio huius rei ad iſtum certũ dominum eſt de iure poſitiuo: ita iſta apropriatio ſerui ẽ de iure poſitio & hoc oportet fateri: ſed altera iſtarum duarum viarum ſcilicet aliqs pure liber qui habet poteſtatem omnimodam in corpus ſuum ad quẽcunq; actum exercendum pro aliqua neceſſitate alteri vendidit pro certo nũmiſmate tranſtulit in aliũ & cum hoc tranſtulit in eum iterum poteſtatem transferendi in alterum ſecũdum beneplacitum eius/ ergo vna cauſarum introductionis ſeruitutis eſt ex venditiõe aut da

De itroductione ſeruitutiſ.

De triplici ſerui.

tione illius qui erat omnino & totaliter ſui corporis dominus. Sed ē bene difficile videre quomodo iſte contractus erat iuſtus. vnde dicitur in communi prouerbio/non bene pro toto libertas vēditur auro/ergo nō poteſt eē iuſtum pretium quo iſta libertas poteſt vendi vel emi: quia nulla bona temporalia eqparantur libertati/ergo non eſt precium poſſibile dari ꝙ ſit tanti valoris ſicut libertas/ergo non poteſt eſſe iuſtum pͤcium. & vltra/ergo non poteſt eſſe talis vēditio iuſta/ergo introductio talis ſeruitutis non poteſt eſſe iuſta. Quātum ad hoc dico ꝙ equitas & iuſtitia in contractibus nō eſt attendenda penes valorem rerum in ſe/ nullum eſt precium tanti valoris ſicut libertas/neqꝫ bos poſſet vendi pro toto auro mundi: & ſic ſi attenderetur equitas & iuſtitia ſecundum valorem rerum in ſe non poſſet vendi libertas iuſto precio: ſed attenditur equitas ſecundum ꝙ illa res venit in cōmodum & vtilitatem hominum: vt ſit plato qui eſt empturus ſortem dat certum precium quod eſt ſorti tāti valoris ad commodum eius qͥ valoris eſt tota opera & totū ſeruitium quod poteſt ſortes exibere platoni: & tunc illud precium eſt iuſtum preciū illius communis quo ſortes ſe vendidit/iuſtum tanq̄ ex parte ementis: ſed ex parte ſortis ſe vendentis niſi ſit magna neceſſitas eſt raro iuſtitia: ſed Plato dummodo det precium conueniens ſecundum operas que in vſu ſunt nō committit iniuſticiam: & ſic ex parte ementis poteſt eſſe iuſtitia. Secundus modus per quem introducta eſt hec ſeruitus eſt peccatum ipſius qui efficitur ſeruus nam ſtat aliquem peccare qui eſt in poteſtate illius qui gerit vices reipublice & poteſt illum dare morti iuſte/ergo a fortiori ſi poteſt eum morte punire poteſt eum facere ſeruum & talis inductio eſt iuſta propter peccatum illius: nam ſi pro iuſta cauſa poteſt adimere vitam/ergo eum reddere ſeruum/alij ponunt tertium modum de bello iuſto: nam aliqs liber capitur in bello iuſto ex parte capiētis efficitur ſeruus capiētis quia poterat eū licite interficere: ſicut patet in ſecundo modo ante dicto/ergo ex eadē radice poteſt eum redigere in ſeruitutem. Vnde ſi ſit bellum pro repetundis rebus nō oportet ymo q̄ cito habet res ſuas ille q repetit tenetur ceſſare & reſtituere ſi quid vltra acceperit: ſed quando eſt bellum iuſtum ex eo ꝙ inferiores bellāt contra ſuperiores tunc in bello iuſto ex parte capientis ſecundum leges efficitur capientis. Sed doct. nō bene videt equitatem in iſto tertio modo bene verum eſt ꝙ capiens poteſt interficere captum in ipſo conflictu & aggreſſu: ſed poſtq̄ capienti non imminet amplius periculum & alius fugit vel captus eſt: nō poteſt licite interficere: ymo nec fugientem quando non plus reſiſtit nec imminet amplius periculum/ergo pariforma: non licet inducere in ſeruitutem: & ſic doct. eſt huius ſententie ꝙ inductio ſeruitutis p bellum iuſtum non eſt iuſta/rō eſt. eſt poſſibile ꝙ vterqꝫ bellādo iuſte operet: puta ſūt ſubditi q tenētur parare ſuis ſupioribus nec tenēt inquirere an ſit iuſta cauſa bellandi vel nō/ ſtat ergo ꝙ vterqꝫ iuſte agat. ergo ſi ſortes accipiat platonem qui non peccat bellādo quia non tenetur ſcire de iniuſta cauſa belli quando eſt captus non licet eum interficere neqꝫ aliqua pena ſiue peccato punire. ergo talis idūctio ſeruitutis ex bello iuſto nō videt licita. Ecce ergo quomodo ſeruitus eſt inducta non iure naturali ſed poſitiuo. Dices/ariſtoteles dicit ꝙ aliqui naturaliter ſunt ſerui & alij naturaliter alijs dominantur. ergo iure naturali eſt inducta ſeruitus dico ꝙ non dicit ꝙ ſint iure naturali domīni. ſed a natura habent quandam inclinatōnem & habitum ad dominandum dominio directo. i. habent naturalem habitudinem per quam poſſunt alios dirigere/& alij ebetiores & ruditiores optemperant aptioribus ſpiritu. ¶ Hoc ſuppoſito iā vidēdum eſt de ſecundo: vtrum ſeruus poſſit cōtrahere matrimonium/aliqui nituntur probare ꝙ ſeruitus non impedit matrimoniū cōtrahendum. ratio iſtorum eſt/dominus

non habet omimodam poteſtatem corporis ſerui: ſed ſeruus habet aliquam poteſtatem ſui corporis puta poteſtatem ſuſtētendi corpus alias non poſſet comedere/ neqʒ bibere ſine voluntate domini/ nec poteſt illa poteſtate priuari. Arguitur ſic/ non poteſt priuari poteſtate quam habet ad cōſeruandum corpus. ergo nec poteſtate quam habet ad conſeruandum ſpeciē/ quia illud eſt naturale. ſed talis poteſtas nō eſt niſi habendi vxorem & eam cognoſcendi. Secunda ratio iſtorum eſt/ matrimonium ē de lege nature ſeruitus de iure poſitiuo. ſed poſitiuum non poteſt ꝓiudiciari naturali iuri. ergo nō pōt ſeruitus preiudiciari matrionio ergo ſeruus potes contrahere matrimoniū Certum eſt/ matrimonium aliquomodo ē de iure/ quia iure naturali tenemur conſeruare ſpeciem & non poteſt licite niſi matrimonio/ ergo ſeruitus cū ſit de iure pure poſitiuo non poteſt derogari iuri naturali/ cū ius inferioris nō poteſt ꝯtra ius ſuperioris. imo poſitiuum non habet robur niſi ꝓpter cōformitatem ad ius naturale. Dicit doct. ꝙ iſte rationes non ſunt efficaces/ quia quāuis matrimonium ſit de iure nature non tamen de primario iure nature/ ſed de multū conformibus iuri nature. & illis aliquādo poſitiuum preiudicat. Secundo q̄uis matrimonium ſit de iure nature/ ex aliquo facto poteſt eſſe ꝙ ſit de iure nature ꝙ ille nō cōtrahat. Certum eſt ꝙ appropriatio rerum ē de iure poſitiuo/ poſtq̄ tamen res ſunt appriate eſt de iure nature ꝙ non auferantur ab illo cui ſunt appropriate ipſo inuito & qui auffert ab illo peccat contra ius nature. nam certum eſt ꝙ hoc preceptum non furtum facies eſt de iure nature q̄uis talis appriatio ſit de iure poſitiuo. ipſa tamen facta aufferre illam rem appropriatem eſt cōtra ius nature. eodem modo dicerem quāuis inductio ſeruitutis ſit poſitiua poſtq̄ tamē eſt facta trāſferre poteſtatem ſui corporis ī aliquam aliam perſonam eſt contra ius nature/ quia contra ius nature eſt trāſferre qđ eſt alterius ipſo inuito. & ſic argumentum non habet efficatiam ꝙ ſeruus poſſet cōtrahere propterea/ quia matrimoium eſt de iure nature. & ſeruitus de iure poſitiuo. Ad ſecundum argumentum quilibet tenetur ſe conſeruare in eē & ſuam ſpeciem. verū eſt ſi ſit neceſſitas. & tunc argumētum ꝓbaret ꝙ religioſi & ſacedotes tenerentur contrahere matrimonium. vnde ſi eſſet neceſſitas nec ſeruitus nec votum poſſent impedire ſed cum non obligētur ſinguli intēdere cōſeruationi ſpeciei argumentum nō probat quin ſeruitus impediat ſaltem ſecluſa neceſſitate. & q̄uis non ſint rationes efficaces videndum eſt quid tenendum in iſta materia. Dicūt doctores primo ꝙ ſeruitus non impedit quin cōtrahat ſeruus cum ſerua & cum libera ex conſenſu domini & iuito domino. Primo ex cōſenſu domini ſeruus poteſt contrahere quia quāuis corpus ſit domini poteſt ipſe conſentire ꝙ ſeruus in alterum transferat. & ſic ex conſenſu domini ꝯtrahere. Sed queritur tunc an poſſet eum vēdere extraneo. ita ꝙ nō poſſet amplius reddere debitum. Regulariter dicunt doct. ꝙ non quia conſentiendo renūciat omnibus illis in quibus habebat ius que opponūtur illi cui conſentit ſicut quando dominus cōſentit ꝙ ſeruus ordinetur &c. efficitur liber ex tali conſenſu: quia ſeruitus repugnat ſacro ordini/ eodem modo conſentiendo ꝙ contrahat licet nō abneget a ſe omne dominiū in illo tamen abnegat omne illud qđ exigitur pro exercendo actum naturalē: ſed talis alienatio videlicet ꝙ inferatur in terrā longinquam repugnat omnino exercitio coniugali: preterea quando dominus conſentit ꝙ contrahat non poteſt in longincā transferre regionem niſi vxor ſecum vadat Dico ſecundo ꝙ contradicēte domino poteſt cōtrahere / patet ſic: ſeruus nō eſt ſic domini ꝙ ſemper oporteat eum eſſe in aliquo opere pro domino ſuo: alias non liceret ei dormire / ergo non ſic eſt domini quin aliquando ſit ei poteſtas exercendi actum coniugalem vt ſi ſit ſortes ſeruus & berta que eſt libera cognoſcit ſortem eē ſeruum & ꝙ nō

habet omnimodam poteſtatem ſuper corpus ſuum ſed aliqualem/ & vult trãſferre poteſtatem ſui corporis pro illa quam habet ſortes: cõtractus ille eſt iuſtus. nam ſicut dictum eſt. xv. diſtinctione quãdo ſunt duo contrahentes/ vt habeo pannum & ſortes habet vinum/ pannus meus nõ tantum valet ſicut vinum ſortis. & ille bene cognouit nec habet errorem nichilominus vult ꝯmunicare ex ſua libertate vinum ſuum cum pãno meo/ talis contractus eſt iuſtus poſtq̃ non eſt deceptio neqꝫ error: quia volenti & conſentienti non fit iniuria. eodem modo libera contrahens cum ſeruo quem ſcit ſeruum eſſe/ nec errore/ nec deceptione/ inducta. talis contractus valet & ſic inuito domino. dũmodo non ſit error iſtius cõditionis poteſt ſeruus contrahere cum libera vt expreſſe habetur de coniugio ſeruorum Sed eſt queſtio/ vtrum tũc poſſet dominus ſeruum ſuum alienigenis vendere. glo. in primo capitulo videtur dicere ꝙ non / ſed doct. aliter ſentit/ & meo iuditio melius / nam certum eſt ꝙ in domino ante contractum matrimonialem erat poteſtas tranſſerendi & alienandi ſeruum etiam extraneis ſed nullus abſqꝫ culpa ſua & ſine conſenſu proprio priuatur iure ſuo. & iſte dominus non conſenſit ꝙ contraheret. ergo ex illo contractu domino inuito non priuatur dominus tali facultate/ & per conſequens in illo caſu ſicut poterat ante contractum alienare etiã poteſt poſt matrimonium. ideo ſi contrahat domino inuito cum libera dominus poteſt eũ inuita vxore mittere ad alienam patriam & vendere. ymo ſi ſeruus vnius & ancilla alterius domini contraherent inuitis dominis ſuis poteſt dominus ſerui vendere eum gallis & dominus ancille eã affricanis. & ſic erunt omnino impoſſibilitati ad actum matrimonialem/ & nõ eſt inꝯueniẽs ſi cõtraxerũt diſſentiẽtibus dñis. Dico tertio ꝙ error iſtius conditionis puta ſeruitutis impedit matrimonium. vt ſortes liber contraxit cum ancilla/ ſi ipſe ſciret veriſſimile ẽ ꝙ nõ tranſferret totalẽ ptãtem ſui corporis in illam. ergo talis contractus non eſt liber libertate ſufficiente. Dicunt ergo doc. ꝙ talis error ſeruitutis ĩpedit. Sed vtrũ impediat ex natura contractus vel ex illegitiatõne eccleſiaſtica & ſtatuto eccleſie Dicit depalude ꝙ error pſone ĩpedit ex natura cõtractus/ & error conditionis ex illegitiatione eccleſiaſtica. Sed videtur mihi pbabilius ꝙ ĩpedit ex natura cõtractus/ certum eſt ex natura cõtractus ſi quis emat auricalcum credens aurum & eo precio quo venditur aurum contractus eſt nullus & q vendidit tenetur ad reſtitutõnem precij. ergo eodem modo qui dat poteſtatem plenam corporis pro ſemiplena in illo cõtractu eſt inequalitas & iiuſticia. ergo contractus nullus/ dico ergo ꝙ ex natura ꝯtractus error conditionis perſone. i. ſeruitutis impedit matrimonium q̃admodum error perſone. ¶ Secunda queſtio. vtrum etas puerilis impediat/ dico ꝙ etas cum qua eſt impotentia ad actum carnalem impedit/ quia ſi ẽ impotens non poteſt tranferre poteſtatem ad illum actum. Sed illa impotentia cum diſcretione non impedit ſponſalia. nam põt promittere poteſtatem ſui corporis pro tẽpore quo habebit &c.

¶ Diſtinctio. xxxvij

INquirit de alio impedimẽto matrimonij. vtrũ ſacer ordo ĩpediat matrimoniũ contrahendum & dirimat contractum. Arguitur ꝙ non: quia dicit Paulus prima thimo. iij. loquens de epiſcopo/ oportet ipſum eſſe irreprehenſibilem vnius vxoris virum. ergo licebat epiſcopo habere vxorem. & capit ibidem epm pro ſacerdote. In oppoſitum capitulo placuit. xxxij. diſtinctione vbi prohibetur preſbyteris/ dyachonis/ & ſudyachonis/ habere vxores. In hac queſtione concluſio ẽ certa. ſ. ꝙ ſacer ordo impedit contrahendũ & dirimit contractum/ hoc eſt / conſtitutus in ſacris ſi tentet contrahere peccat. & ſic impedit contrahendum. Secundo ſi tentet cõ

trahere nichil facit.& ſic dirimit contractū Vnde dirimere contractum nō eſt facere de contractu qui fuit ꝙ nichil amplius teneat quia ſolum votum ſolempne hoc facit/ſed eſt facere ꝙ ſi tentēt contrahere nihil ſit & dirimere contrahendum.& ſi quis attentet peccare & illicite agere.Ideo ſacer ordo dirimit contractum & impedit conrahendū ¶Sed difficultas eſt vtrum hoc ſit ex ſtatuto eccleſie/vel ex ſtatuto chriſti.Quātum ad dyaconatū & ſubdya. eſt ſolum ex ſtatuto eccleſie/quia aliquando in talibus ordinibus contrahebant.& illi ordines non erāt ſacri.Illi ſacri vocantur quibus annexa erat caſtitas. Sed de preſbyteratu vtrū dirimat contractum & contrahendum ex ſolo ſtatuto eccleſie vel chriſti.Dicit doctor ꝙ ſecundum non videtur probabile.ratio in primitiā eccleſia ſacerdotes erāt vxorati. & hoc verum eſt ſed vxorati erāt anteꝙ̄ ordinarēt & licuit vxorato ordiari & ſuſcipere ſacros ordines.Sed vtrum aliquando licuerit preſbytero contrahere eſt difficultas/ & videt ꝙ non.imo apud grecos i quibus ſacerdotes ſunt vxorati/non licet preſbytero poſt ſacros ordines vxorari.& qđ plus eſt mortuo ſacerdote: vxor non poteſt amplius cū ſecundo contrahere.ideo nō eſt vndiquaꝗ certum/an ſit ex ſtatuto eccleſie vel chriſti ꝙ ſacerdos non poſſit contrahere. Multi doctores tenent ꝙ eſt ex ſtatuto chriſti & licet non habeatur in euangelio/tamen habemus ex traditione apoſtolorum & ſemp vſꝗ nunc obſeruatum eſt. S.tho.& doct. in materia de voto dicunt ꝙ eſt ſolū ex ſtatuto eccleſie. & ſic practicatū eſt nup in ducatu normanie. Et dicit.S.tho.ꝙ papa poteſt diſpenſare in voto ſollempni quod ſit in ſacris ordinibus ſed non in voto ſollemni de ingreſſum religionis/& videt multū probabile ꝙ eſt ſolum ex ſtatuto eccleſie ꝙ preſbyter in ſacris non poteſt contrahere. Sed vtrum hoc ſit propter votum quia ſuſcipiens ordines vouet ſollempniter propterea non poteſt contrahere/vel an ſit ſolū quia eccleſia precipit ꝙ nō contrahat/ cum talis ſacerdos non ſit ipoſſibilitatus ad cōtrahendum ex precepto diuino ſed humano ſolum/de hoc ſūt due opiniones quas impugnat doct.non poteſt dici propter primum/ratio doct.Nullus vouet aliquid qui ſimpliciter & abſolute itēdit facere oppoſitum & nunꝗ adimplere votum/quia votum importat propoſitum de aliquo faciendo cum intentione ſe obligandi ad illud faciendum.ſed ſic eſt ꝙ aliquis ſuſcipiens ſacros ordines ſtat ꝙ non intendat ſeruare chaſtitatem.imo ſtat ꝙ intendat oppoſitum & proponit ꝙ nō ſeruabit. ergo apparet ꝙ nō qlibet ſuſcipiens ſacros ordines de facto vouet/cum votum importet actum animi iteriorē qui eſt propoſitum de aliquo faciendo vel non faciendo in futuro/ille ergo non vouet hoc ꝗ intēdit nūꝗ ſe facturum hoc &c. Vnde aliquis ſuſcipiens ordines cum intentione non ſeruandi chaſtitatem/talis intentio non ipedit quin ſuſcipiat caracterem ordis.ergo non oportet ꝙ ſuſcipiens voueat. Item certum eſt ex doctore ex ſupradictis/ ꝙ epiſcopus attentens paruulum carentem vſu rationis ordinarie de facto ordinat/ & tamen ille puer non vouet.imo non eſt capax voti:quia de ratōne voti eſt ꝙ ſit actus liber.ergo nō eſt propter votum ꝙ non poteſt contrahere. Tertio/ ſit aliquis qui metu cadente i cōſtantem virum ad ſuſcipiendum ſacros ordines/ille realiter ſuſcipit & in eo imprimitur caracter ſicut patet in capit. de iudeis ꝙ ſuſcipiens baptiſmū per metum realiter eſt baptiſatus/eodēmodo de illo dicendū ꝗ ſuſcipit ordies. ſed ſic eſt/ꝙ nullus pōt obligari ex voto per metum cadentem in conſtantem virum ex torto: vt patet de his qui vi metu cauſa fiunt &c.ergo non eſt preciſe ꝙ non poteſt contrahere quia vouet ſolempniter caſtitatem. propterea aliqui dicunt ꝙ hoc eſt/quia eccleſia ꝓhibet cōtrahere matrimonium exiſtenti in ſacris propterea non poteſt.& iſte modus dicēdi nō eſt ſufficiens/patet matrimoniū contra interdictum eccleſie vt eſt matrimoniū clā-

deſtinum ſimiliter factum tempore prohi-
bito vt in temporibus ab eccleſia prohibi-
tis eſt verum matrimonium/& tamen eccle
ſia prohibet ne fiat. nō poteſt ergo dici ꝙ ſi
preſbyter attentet contrahere ꝙ non cōtra
hit propter prohibitionem eccleſie. Ideo il
la rō nō ſufficit. & ideo ponit opinio doc.
que ſemper viſa eſt michi probabilior ꝙ ꝑ-
ſbyter non poſſit contrahere hoc non ē qa
vouet ſollempniter: quia ſi vouet hoc eſt i
terpretatiue ſolum . Sed hoc ideo eſt quia
eccleſia illegitimat. vnde eccleſia prohibet
aliquando contractum matrimonij fieri vt
in clandeſtino & extra tempora debita/ ve-
rumtamen cū ſi attentēt contrahere reali-
ter ꝯtrahūt. & hoc qa licet eccleſia ꝓhibeat
nō tñ illegitimat ꝯtrahētes vt poſt votū de ca
ſtitate ꝓhibuit ne contrahant tamen ſi attē-
tent contrahunt. Non valet iſta conſequē-
tia. eccleſia prohibet talem cōtractum. ergo
taliter contrahentes illegittimat ad contra
hendum/ſed bene valet ediuerſo/eccleſia il
legitimat illas perſonas. ergo prohibet cō
tractum inter eas. ideo dico ꝙ tota ratio q̄-
re conſtitutus in ſacris ordinibus non po-
teſt contrahere eſt illegitiatio eccleſie/ſicut
tota ratio quare in tertio & quarto gra-
dibus non fit contractus matrimonij ē qa
eccleſia illegitimauit tales ꝑſonas. & non ē
tota ratio quia eccleſia prohibuit. eodē mo
do eccleſia illegitimat conſtitutos in ſacris
ne contrahant cū quacunq;/& ſi attentēt ni
chil faciunt/& iſtius illegitimationis eſt cā
rationalis propter eorum officiū ad qḋ de-
putati ſunt/quia ad illud peragendum req
rit actiuitas itellectus & vis cōtemplatiua.
Sed actus matrimonialis maxime iſta impe
dit/& ſic eccleſia rationaliter illegitimauit.
ergo eſt tota ratio ſecundum doct. quia nō
poſſunt contrahere. Dico vltra/eccleſia nō
poteſt vxoratum impedire qui ſuſcipiat or
dinem ſi attentet: quia eccleſia nō habet po
teſtatem ſuper ſacramenta. q̄ ſacramenta nō
ſūt ꝯtractus facere ꝙ ſi conferantur a mini
ſtro ydoneo quin operentur/ vt nō poteſt
eccleſia facere ꝙ ſi baptiſmus alicui paruu-
lo applicetur quin habeat ſuūm effectum &
īprimatur caracter. eodē modo de ordine
tamen ſacramētum matrimonij eſt cū hoc
contractus & quia contractus depēdet a ſu
periore eorum qui cōtrahunt. propterea
eccleſia poteſt facere ꝙ talis contractus iter
cōtrahentes ſit nullus. & ſic facit de eo qui
ſuſcepit ſacros ordines in ordine ad quem-
libet mulierem. Arguitur ſic/aliquando li-
cuit dya. & ſubdya. ducere vxorē ita ꝙ du-
cendo nō peccauit neq; peccat/& erat verū
matrimonium/capio illud tēpus illius pri
me illegitimationis ab eccleſia / tūc arguit
ſic. Iſte qui erat ſubdya. ante illam illegitti-
mationem qui nunq̄ contraxerat efficiebat
illegitimus ita ꝙ poſtea non poterat con-
trahere. tūc arguitur ſic. Eccleſia non ꝑt ali
quem obligare ad opera conſilij niſi ex ali-
quo facto aut peccato eius ſed ſic eſt ꝙ talis
qui erat dyacho. anteq̄ fieret talis illegiti-
matio ab eccleſia non tenebatur ad opera
conſilij ante illam illegitimationem / nec
eſt aliquod opus eius poſt vel tunc per qḋ
obligetur ad caſtitatem / quia nō ſuſcepit
ordinem de nouo/nec vouet nec commiſit
culpam propter quam debeat obligari ad
caſtitatem ab eccleſia. Vnde ocham in ter-
tia parte dyalogi ait/nunq̄ eccleſia poteſt a
licui iniungere conſilium ipſo cōtradicen
te vel ſaltem niſi faciat opus exterius cui ſit
ānexum votum caſtitatis/ vel niſi pro pec
cato. hic eſt ꝙ propter peccatum iniungit
aliquando ingreſſum arctiſſime religiōis.
ſed talis dyaco. non commiſit &c. imo diſ
ſentiebat illegitimationi. ergo eccleſia nō
poteſt eum ligare. & ſic iſta illegitimatio
non ligat omnes dyaco. & ſubdyaco.
Quantum ad hoc diceretur ꝙ ſtatutum nō
extēdebatur ad eos qui ante ſtatutum erāt
in ſacris conſtituti. quia ſtatuta non ſe extē
dunt ad preterita ſed ad futura/ ergo vide
tur ꝙ ſtatutum ſolum extendebatur ad eos
qui erant ſuſcepturi ſacros ordines. Dicere
tur facile ꝙ extendebatur ad futura. vt ſub
dyaconi ſiue ante ſiue poſt quin ſūt in tēpo
re futuro contracturi non cōtrahant. quia

conſtitutio illa ſe extendit ad omnes cōtractus futuros. Contra/ergo eccleſia obligat ad opus ſupererogationis abſq; conſenſu & peccato. dico ꝙ ſic pro aliq̄ rationabili cauſa. Dico ſecundo ꝙ eccleſia non poteſt iniūgere certe perſone ſine cōſenſu eius aut peccato opus ſupererogationis & nō obligentur alij/ſed eccleſia bene poteſt imponere caſtitatem alicui toti ſtatui. & per illud ſtatutum quo eccleſia impoit alicui vni toti ſtatui non certe perſone ſingulari ſtat aliquem eſſe obligatum ad caſtitatem non ex conſenſu nec ratione alicuius facti ab ipſo poſt illud inſtitutum/neq; ratione peccati: ſed quia eſt illius ſtatus cui imponit eccleſia illud ſtatutum. & ſic dya. & ſubdya. poſt ſtatutum non poterant cōtrahere/ſed qui prius contraxerant inter illos erat verū matrimonium.

Et hic finit (cādide lector) clariſſimi doctoris theologi magiſtri Iacobi Almain ſenonenſis perutilis in quartum lectura quā vltra arduis interceptus negotijs protendere non valuit: a quodam ſuo diſcipulo ipſo legente excepta & in preſentem formulam fideliter redacta.

¶CLARISSIMA ET ADMODVM vtilis acutiſſimi doctoris Theologi magiſtri Iacobi Almain Senonenſis Expoſitio: circa queſtionū deciſiones magiſtri Guilermi de Occā/ſup ptāte ſummi pōtificis.

¶De diuiſione poteſtatis ī eccleſiaſticā & ſecularē & earū diffinitionibus. CA.I.

AD PETITIONEM cuiuſdā venerabilis viri: inceptor has octo q̄ſtiones de ptāte ſummi pontificis edidit. Et primo querit̄. vtrū poteſtas ſup̄ma ſpūalis: & poteſtas ſuprema ſecularis ſiue laica: intantū ex natura rei diſtinguātur: ꝙ ſimul in eundem cadere nō poſſint/hoc eſt ꝙ nō poſſit vnus & idē homo illas duas poteſtates habere. Sed antequā materiā queſtionis aggrediamur: veniunt termini declarandi. Primo videndū eſt quid ſit poteſtas. Secūdo eam diuidendo in ſpiritualē & tēporalem. Vnde poteſtas in genere. nihil aliud eſt q̄ facultas quedam propinqua ad exercēdam aliquā operationē in aliquo ſuppoſito. Exēplū/domificator habet poteſtatē domificādi. i. facultatē qua in propinquo poteſt exire in talem operationē. Ignis habet poteſtatē calefaciendi. verū in propoſito nō capitur ita generaliter ſed pro poteſtate iuriſdictiōis. Et poteſtas iuriſdictionis: eſt facultas propinqua dicēdi ius. i. ferēdi ſententiā etiā in inuitū. vt dicit Marcilius de padua in ſecūdo ſuo/tractās hanc materiā de origine poteſtatum: ꝙ iudex proprie eſt ille qui habet facultatē propinquā ferendi ſentētiam/& poteſtatē precipiēdi/vt illa ſentētia demandetur executioni/& ptātem ferēdi penā cōtra nō facientes vel repugnantes. & ſic illa tria ſunt in iudice. verbi gratia/iudex ſiue preſes habet poteſtatē dicēdi ius inter pſonas altercātes/& ferēdi ſententiā inter illas & dicto iure habet p̄cipere vt ſentētia ab eo lata demandetur executioni. hoc facto poteſt imponere penā ſecundū exigētiā negocij nō demādātibus ſuā ſententiā executioni vel cōtradicentibus. iam doctor preſupponit ꝙ ſunt due tales poteſtates: vna laica ſiue tpalis/& alia ſpiritualis ſiue eccleſiaſtica. Et primo videndū eſt de eccleſiaſtica tanq̄ de nobiliori. Ptās eccleſiaſtica iuriſdictionis: vt dicit de Gerſono/eſt poteſtas a Chriſto/aplis/diſcipulis/& eorum legitimis ſucceſſoribus ſupnaturaliter & ſpecialiter tradita ad edificationē eccleſie militātis ſcd̄m leges euāgelicas/pro pſequutione felicitatis eterne. Primo ponit̄ ptās loco generis. & tangit̄ cauſa efficiens huius ptātis: cum dicitur a Chriſto; nam ante aduētum Chriſti nō erat poteſtas eccleſiaſtica coherciua ſecundum multos: q̄uis ſecundum aliquos in antiqua lege Moyſi excōmunicabant. tamē dico ꝙ illo modo excōmunicari: erat extra ſynagogā eijci. qcq̄d ſit de hoc nō habebāt talē poteſtatē eccleſiaſticam ſicut nunc habemus in lege gratie. Tangitur etiā cauſa materialis & qui ſunt habētes talem poteſtatem/in iſta particula apoſtolis &c. Et cauſa formalis in iſto verbo ſecūdū leges euāgelicas: quia qui ſunt tali poteſtate prediti/in dicēdo ius debēt vti legibus euangelicis eccleſiaſticis & non ciuilibus. Vltimo tāgitur cauſa finalis in vltima particula. Sed poteſtas laica ſiue ſecularis/eſt poteſtas a populo ex ſucceſſione hereditaria vel ex electiōe alicui vel aliquibus tradita regulariter ad edificationē cōmunitatis q̄tum ad res ciuiles ſecūdum leges ciuiles/pro conſequutione habitationis pacifice. Primo tangitur cauſa efficiēs & origo huius ſcilicet a populo regulariter. & licet aliquādo deus ſpecialiter dederit aliq̄bus hāc poteſtatem laicā/vt Sauli primi regū. x. & Dauidi ſecundi regū. v. & aliq̄bus qui vtebantur iſta ptāte ſup Iſrael/ vt patet Iudicū primo. tamē regulariter neminē deus inſtituit. ¶Hac occaſione queritur. Vtrū talis poteſtas laica ſit a deo. Et videtur ꝙ ſic. ad Ro. tertio. Omnis aīa ſublimioribus poteſtatibus ſubiecta ſit: & ſequitur in textu. nō eſt poteſtas niſi a deo. Ideo talis ptās laica eſt eq̄ bene a deo: ſicut poteſtas ſpiritualis.

Quid poteſtas.

Ptās eccleſiaſtica.

Ptās laica.

An ptās laica ſit a deo.

De ſuprema poteſtate eccleſiaſtica.

¶ Pro ſolutione dicit Durandus in primo de origine iuris/ ꝙ ptãs tẽporalis ſiue laica eſt a deo ꝗtum ad debitũ: ſed frequẽter nõ eſt a deo ꝗtum ad acq̃ſitionẽ & vſum. Primum probatur. nã ſcdm dictamẽ rectũ: debitum eſt talẽ ptãtẽ eſſe. Naturaliter em̃ iudicant hoĩes: ꝙ oportet eos ſubdi alicui q eis iudicium & ius ſiue iuſticiã adminiſtret ergo ſecũdum iudiciũ rectũ naturaliter nobis inſitum/ debitum eſt talẽ ptãtẽ regiam ſeu ſecularẽ eſſe. Ex ordinatiõe eni inſitum eſt nobis tale iudicium naturale: vt confor miter ad ipſum viuamus: & hoc a deo. nam ſignatũ eſt lumen vultus tui ſuper nos: hoc eſt deus naturaliter nobis inſeruit lumen vltus ſui/ hoc eſt vnũ iudicium quo naturaliter iudicamus oẽs polytice ad inuicẽ viuẽtes debere ſubiectos eẽ alicui vel aliq̃bus q bus incũbat ex officio facere mutuã iuſticiã ergo quo ad debitũ ipſa poteſtas ſecularis ſiue laica eſt ex ordinatione diuina. ſed nõ eſt a deo regulariter ad iſtũ ſenſum ꝙ alicui deus cõicauerit iſtã iuriſdictionẽ laicã: q̃a nunq̃ alicui regulariter imediate deus cõicauit hanc ptãtẽ/ nec dedit ſpeciale preceptum vt alicui cõicaretur. Ideo nõ eſt a deo ꝗtum ad iſtũ ſenſum. Et ſic tangitur prima differẽtia inter has duas ptãtes: q̃a eccleſiaſtica eſt imediate a Chriſto inſtituente. ſed laica ꝗuis a deo ſit ex ordinatiõe ꝗtũ ad debitum: nunq̃ tñ eſt a deo regulariter & imediate iuſtitura. Et in primo ſenſu capit Paulus. nõ eſt ptãs niſi a deo. &c̃. Scd̃a differẽtia. Poteſtas ſpũalis fundatur in dono ſpirituali & ſupnaturali: alia vero non. igit̃ ex parte fundamẽti differũt: ſpũalis em̃ fundatur in caractere. vtrũ in fide difficultas ẽ: ſed oẽs concedunt illã fundari in caractere baptiſmali/ hoc eſt in illo dono ſupnaturali & ſpũali/ ſed poteſtas laica nõ fundatur in illo: q̃a etiã ipſa eſt apud infideles. Ex hoc ſeq̃tur ꝙ fuerunt baptiſati apoſtoli ante cenam: q̃a valde veriſimile eſt ꝙ inſtituti ſunt a Chriſto ſacerdotes ſicut nunc inſtituũtur. ſed mõ nõ poſſunt inſtitui: niſi prius fuerit baptiſati. Igit̃. Tertia differẽtia ſumit̃ ex fine imediato & ppinquo ordinationis ptãtis eccleſiaſtice vt ducãtur hoĩes mediãte ipſa ad felicitatẽ eternã: ſed finis alterius eſt vt ordinẽtur hoĩes ad pacificã cohabitationẽ & ſic multipliciter differũt ille due ptãtes: ſcilicet ex pte inſtituẽtis fundamẽti & finis.

¶ De muultiplici ptãte eccleſiaſtica. Ca. II.

Onſequẽter videndũ quotuplices ſunt tales ptãtes eccleſiaſtice. de Alyaco poſt Ioannem de Pariſijs aſſignat ſex ptãtes eccleſiaſticas imediate a Chriſto traditas. Prima ẽ ordinis: hoc eſt ſacerdotalis ptãs/ & eſt eẽntialiter ipſe caracter ſacerdotalis: & talis fuit inſtituta a Chriſto vt poſtea videbit̃. Vnde regulariter dicitur ꝙ fuit iſtituta in cena qñ dixit aplĩs. hoc facite/ hoc eſt accipite ptãtẽ hoc faciẽdi hoc eſt ꝯſecrãdi. Armachanus dicit qñ vocauit eos aplĩos. Scd̃a eſt ptãs adminiſtrãdi ſacramẽta populo & ꝑcipue ſacramentũ penitẽtie: & regularius dicitur ꝙ fuit iſtituta i die qñ inſufflauit dicẽs. Accipite ſpiritũ ſanctũ. & ad hãc ſpectat ptãs baptiſãdi. & licet oẽs poſſint baptiſare in caſu neceſſitatis: ſoli tñ ſacerdotes poſſunt ex officio. Tertia ptãs eſt iuriſdictiõis: quã diffiniuimus ſupra: & eſt in foro exteriori. i. poteſtas corrigẽdi & inferẽdi penã in ꝯtumaces etiã inuitos. & fuit tradita aplĩs. Mathei. xviij. in iſtis verbis. Si peccauerit in te frater tuus. Et habet̃ tandẽ ibi. Sit tibi tanq̃ ethnicus & publicanus. Similiter quecũq̃ ſolueritis & ligaueritis &c. etiã ligamĩe excõicationis. Quarta eſt ptãs inſtituẽdi miniſtros/ diſtribuẽdi beneficia & dignitates eccleſiaſticas: & qñ iſta fuerit collata & quibus eſt difficultas. Dicit Occam ꝙ fuit data petro Ioan. primo. Tu vocaberis cephas q̃a ad caput ſpectat diſtribuere officia membris/ ſed hoc nõ eſt veriſimile. q̃a imediate ſubdit ꝙ cephas interpretatur Petrus: ſed opinio cõior & probabilior eſt ꝙ fuit collata per illud verbũ. paſce oues. nã ad officiũ paſcendi non ſolum ſpectat ꝙ audiat confeſſiones & miniſtret ſacramentum penitentie ſed etiam ꝙ poſſit alios inſtituere

ſuper determinatas regiones & populos ad
eos paſcendos & erudiendos in neceſſarijs
ad ſaluté. Ideo petro fuit data poteſtas etiá
inſtituédi miniſtros ad paſcendū & íſtitué-
dū & diſtribuédū ceteras dignitates eccleſia
ſticas ſicut epiſcopatus curas &c. ¶ Quin-
ta poteſtas eſt apoſtolatus ſeu p̄dicationis
quod idé eſt. hác ꝯtulit apoſtolis Chriſtus
Matthei & Marci capitulis vltimis. Ite p̄di
cate euágeliū omni creature. Vltima pote-
ſtas eccleſiaſtica q̄ oritur ex ſupradictis/ eſt
poteſtas accipiédi & etiá exigédi a ſubdi-
tis temporalia pro neceſſitatibus victus &
veſtitus íſtituta a Chriſto qn̄ dixit/ dignus
eſt operarius mercede ſua. Notandū qđ di-
cit Occam in tertia parte dia. lib. ij. cap. iij.
ꝙ duo ſunt hoím genera/ & hoc habeť ex
beato Hieronymo in capitulo duo ſunt in
decretis. Sunt em̄ homines ſpūales & laici.
Item/ rerū quedá ſpūales & quedá tempora
les ſeu ſeculares. Res ſpūalis vt eſt euange-
lium. doctria ſancta: ſacraméta &c. Res pu-
re ſeculares vt ſunt bona tpalia. Item pecca-
torū quoddá ſeculare: & quoddá ſpiritua-
le. qa in hac diffinitione q̄ritur ad que ptā
ſe extédat poteſtas illa. dicit Occam ꝙ ſecu
lare peccatū eſt qđ ſecluſa quacunq; reuela-
tione diuina & í lege nature ſtádo eſſet pec
catū/ tale diciť pctm̄ ſeculare vt homicidiū:
qa ſecludédo quácunq; legé diuiná adhuc
eſt peccatū. Sed pctm̄ ſpūale eſt qđ eſt de di-
recto contra euangeliū qđ nobis ex reuela-
tione diuina traditū eſt vt peccata cótra ſa-
craméta ꝯmiſſa: ſicut illa que ꝯmittūtur có-
tra legé nature vocátur ſecularia. Ité nego-
ciorū quedá ſunt ſpūalia & quedá tpalia.
Exemplū primí vt celebratio miſſarū exhi
bitio ſacramenti/ ꝯiunctio matrimonialis
&c. Exemplū ſcdi vt véditio/ emptio/ loca
tio. Item cauſarū quedá ſpūales & quedá té
porales ſeu ſeculares. Seculares q̄ ſunt de ne
gocio ſeculari vt de emptióe/ de furto &c.
Spūales ſeu eccleſiaſtice: q̄ agūtur de re ſpi-
rituali vt de ſimonia/ matrimonio &c. Ité
iuriſdictio quedá eccleſiaſtica: & quedá ſe-
cularis. Item iudicū quidá eccleſiaſticus &
quidá ſecularis &c. Patet/ qđ poteſtas lai-
ca & qđ ecclīaſtica/ & de differétijs earū tá
ex parte inſtituétis q̄ ex parte fundamenti:
qa vna eſt inſtituta ímediate a Chriſto/ alia
a populo. Et vna fundatur in prudétia &
in bonis naturalibus. Alia vero in bono
ſpirituali & ſupnaturali ſcilicet in caractere
baptiſmali. Similiter ex parte finis differūt
& ſic patet triplex eorum differentia.

Quid ſeculare peccatū

Quid peccatū ſpūale

¶ De fundaméto ptátis ſpūalis ſiue ec
clīaſtice í quo videlicet fundeť. Ca. III.

NVnc conſequenter mouédę ſunt
queſtiones. Et primo circa ptáté
eccleſiaſticá: vtrū fundetur í cha-
ritate/ vel in fide/ vel ſolū in cara
ctere baptiſmali. ¶ Pro ſolutióe ſit pría
propoſitio. Poteſtas eccleſiaſtica nó funda
tur in charitate. oppoſitū huius fuit error
pauperū de Lugduno Valdenſiū qué po-
ſtea reuocauit Io. Vicleffis & vltimate con
dénatus ꝯtra bohemos in cócilio Baſilien
ſi. Apparentia pro ipſis erat ꝙ anteq̄ Chri
ſtus daret hanc ptáté petro premiſit ſignū
ſcilicet diligis me/ & ſignū erat ꝙ áteq̄ poſ
ſet illá habere reqrebatur charitas/ alias fru
ſtra queſiuiſſet diligis me. Sed p̄batur op-
poſitū & ſit p̄batio prime propoſitionis.
qa ſeq̄retur ꝙ totus ordo eccleſiaſticus eſſet
incertus & inſtabilis. Patet primū/ qa ſecū-
dum hunc modū dicédi nullus auderet fir
miter aſſerere ſe eē epiſcopū aut curatū &c.
Patet/ nullus eſt de cómuni lege qui aude-
ret firmiter aſſerere ſe eſſe in gratia: qa neſcit
homo vtrū odio aut amore dignus ſit. er-
go ſi requiritur de neceſſitate charitas tanq̄
fundamentū vt aliqs fungatur iſta ptáte ec
cleſiaſtica: nullus eſſet certus an haberet il-
lam: qa de cómuni lege nullus eſt ita certus
quin poſſit a gratia ſepius etiá in die cadere
ergo ſi eo ipſo ꝙ cadit p̄datur poteſtas ec-
cleſiaſtica eſſet multum incertus &c. quod
nemo habet ꝯcedere. Vltra dicebát Bohe-
mi ꝙ poteſtas eccleſiaſtica nó ſolū fundať
in gratia gratū faciéte: ſed in gratia p̄deſtia-
tionis: ſed hoc eſt multo maius periculū q̄
aſſerere ꝙ in gr̄ia gratū faciéte vt íponit eis

Prima ppoſitio.

quidam doctor/dicebát ꝙ gratia predeſti·
nationis facit hoiem eē mēbrum eccleſie &
non gratia gratū faciēs: ſed ad hoc ſequere
tur maior incertitudo: quia eſt magis incer
tum aliquē eſſe predeſtinatū q̄ eē in gratia.
¶ Secūda ꝓpoſitio quā ego ꝓbabiliorē re·
puto qa eius oppoſita nō eſt dānata. Ptās
eccleſiaſtica nō fundatur in fide ex iure di·
uino q̄uis aliq̄ tenuerūt oppoſitū vt Occā
de thure cremata. Sed Gerſon eſt eius opi·
nionis ꝙ nō neceſſario reqritur fides vt qs
habeat hanc ptātē. Patet/ q̄uis nō eſſet ita
incertus ordo hierarchicus tñ remaneret in
certus adhuc. Patet/qa nullus pōt certitu·
dinaliter ſcire an habeat fidē infuſā. Secun·
do. nullibi in euāgelio reperitur paſſus ad
hoc. ergo nichil eſt aſſerendū circa hoc niſi
habeatur paſſus expreſſus. Sed apparētior
ponitur ratio: & ſuppono ꝙ ꝯferre benefi
cia ſpectat ad forū publicū eccleſiaſticū. tūc
accipio epiſcopū vel curatū ſimoniacū mē
talē. & vt apparentior ſit ratior: capio pa·
pam hereticū mentalē qui habeat errorē in
intellectu cum pertinacia in volūtate ita ꝙ
nullum ſit ſignū exterius per qđ poſſit con
uinci ipſum eſſe hereticū: ſecundū hāc opi·
nionē non eſſet amplius papa. Patet /nul·
lus pōt fieri de nō papa ſummus pontifex
niſi altero iſtorū triū modorū. ſcilicet ꝙ eli
gatur ab eccleſia/vel a ꝯſilio gerente vices
eccleſie/vel ab aliq̄bus gerentibus vices ec·
cleſie vel ꝯſilij/puta a cardinalibus: vel niſi
ſit ſpecialiter a Chriſto talis poteſtas papa·
lis collata imediate: ſed nullo iſtorū modo
rum talis efficeret papa: ergo illatū verū. &
non pōt ſeipſum ꝯſtituere papā. nec tenet
in illo caſu in foro exteriori reuelare ſuum
pctm̄: neq̄ ſe diffamare. igitur iā eccleſia ex
poneretur magno ꝑiculo ſcilicet ꝙ nullus
eſſet papa. Ideo ꝓbabilius eſt ꝙ poteſtas ec
cleſiaſtica iure diuino nō fundatur in fide
infuſa. Dubitatio/an heretici ſint priuati
iſta ptāte eccleſiaſtica eo ipō facto quo inci
dunt in hereſim: vel qñ incipiūt manifeſta·
re ſuā hereſim. & videtur ꝙ nō ꝑdāt illam:
niſi qñ incipiunt manifeſtare ſuā hereſim ꝑ
capitulum. Audiuimus de hereticis. Dicit
ꝙ anteq̄ incipiāt predicare ſuā hereſim: ad·
huc ſi ꝯfinxerunt eo ipō ꝙ incipiunt nemi·
nem dānare poſſunt. Seq̄tur ex hoc ꝙ ante
q̄ manifeſtarent ſuā hereſim: poterāt dāna·
re & vti tali poteſtate eccliaſtica. ¶ Pro ſo·
lutione huius/dico ꝙ habentes hāc ptātē
correctionis ſeu ptātē a Chriſto collatā nō
ſolū hñt ptātē inſtituendi penā pro pecca·
tis preteritis: ſed etiā inſtituere poſſunt cō·
tra peccata futura aliquos canones ſentētie
late in quā incidūt trāſgreſſores ſine aliqua
alia ſententia. Prima pars patet de ſe. Scđa
probatur/multi ſunt canones ſentētie late
vt patet de ꝑcutiēte clericū: ergo eccleſia ha
bet hāc ptātē. Itē notū eſt ꝙ non repetēs rē
ſuam certo tpe/talis res ꝑ authoritatē eccle·
ſie puta ꝑ preſcriptionē vel vſucapionē ef·
ficitur alterius: talia ſunt iura canonica ſen·
tentie late q̄tū ad ꝑ̄ſcriptiōes vel vſucapio·
nes ſcđm leges: q̄ aliq̄ ſunt etiā ſentētie late.
ergo hñs poteſtatē eccleſiaſticā pōt edere
canonē pro peccato futuro ita ꝙ trāſgredi
ens incidit in penā illius canonis: eo ipō fa
cto ꝙ tranſgreditur in capitulo quicūq̄ de
cōcubinarijs i pragmatica: eo ipſo ꝙ noto
rij ſunt cōcubinarij priuātur fructu futuro
beneficij ꝑ ſemeſtre. i. per ſex menſes. ergo
ſicut eccleſia pōt aliquē ꝓbatū hereticū de
ſtituere a ſuo beneficio per ſententiā latam
ab hoie: ita poteſt edere canonē: ꝙ quicūq̄
incidet in hereſim manifeſtam quo facto ca
det in illā: erit ſua poteſtate eccleſiaſtica pri
uatus ¶ Scđa propoſitio/ē multū apparēs Scđa ꝓ poſitio.
ꝙ ita eccleſia edidit canonem ſententie late
quo ad priuationē beneficiorū & ptātis ec
cleſiaſtice ꝯtra hereticos. Patet ſic / ſunt ex
preſſi textus ad hoc. xxiiij. q. prima in cap.
didicimus oēs oino ſciſmaticos & hereti
cos nullā habere poteſtatem eccleſiaſticā.
ergo eſt multū apparens & ꝓbabile ꝙ eccle
ſia ita inſtituerit canonē ſententie late quo
ad priuationē oīs ptātis iuris eccleſie cōtra
hereticos. & cauſa eſt/quia ſunt i periculo
maximo ouium ſibi commiſſarum. igitur.
¶ Tertia ꝓpoſitio. Iuriſdictio eccleſiaſtica

Tertia ꝓpoſitio. quelibet fundaẗ i caractere baptiſmali iure diuino: ita ꝙ nullus ē capax illius niſi habeat caracterē baptiſmalē. Ex hoc ſequitur ꝙ non baptiſatus nō poteſt alia ſacramēta recipere eccleſiaſtica. Iſta tertia ꝓpoſitio non poteſt euidēter ꝓbari ꝑ ſacras litteras: neqꝫ per aliqđ antecedēs deductū ex illis: ſed expreſſe eſt determiata ꝑ eccleſiā. De preſby. nō baptiſato. cap. ſi quis. Vbi diciẗ ꝙ ſi nō baptiſatus videatur recepiſſe ordines baptiſetur/ & poſtea reordineẗ. ergo ſignū eſt ꝙ caracter baptiſmalis de neceſſitate ꝓſupponitur anteq̄ aliqs recipiat hāc ꝑtātē eccleſiaſticam. nam baptiſmus eſt oīm ſacramētorum ianua: & nullus efficitur membrū eccleſie niſi prius fuerit baptiſatus. ergo in nullum talē non baptiſatū habet iuriſdictionē ſummus pōtifex. ergo nō pōt talē ordiare q̄tūcūqꝫ attētet. vltra nō pōt talē ordinare: ergo nō eſt capax talis ꝑtātis eccleſiaſtice.

¶ An poteſtas eccleſiaſtica ſit equalis in omnibus ſacerdotibus. Ca. IIII.

QVeritur conſequenter vtrum in quolibet ſacerdote ſit equalis poteſtas eccleſiaſtica: vel maior i vno q̄ in alio. Et non queritur vtrū ſit maior ſcđm inſtitutionē humanā: ſed ſecūdum inſtitutionē Chriſti primariā & diuinam / hoc eſt vtrum ipſa poteſtas eccleſiaſtica ex primaria inſtitutione diuina ſit equalis in oībus ſacerdotibus. ¶ Pro ſolutione ſit prima ꝓpoſitio. Prima ꝓpoſitio. Omnis poteſtas pure eccleſiaſtica eſt a ſolo Chriſto iſtituta. & in iſta parte tangitur ſcđa differētia inter has duas poteſtates. pro cuius declaratiōe ſuppoiẗ illud qđ habet Henricus in ſuo tractatu de ꝑtāte/ ꝙ aliud eſt inſtituere poteſtatē / & aliud inſtituere aliquē in aliqua ꝑtāte tali. Vnde inſtituere poteſtatē eſt facere ꝙ in aliqua cōitate ſit illa poteſtas ad regendum talē cōitatē. Sed iſtituere aliquē in tali poteſtate eſt alicui dare authoritatē vt in ſuppoſita illius cōitatis illa poteſtate vtatur. Et inter iſta duo vnū poteſt eē ſine alio: & vnum eſt prius alio. Nam prius eſt inſtituta poteſtas q̄ aliquis inſtituaẗ in illa quia poteſt eſſe dato ꝙ nulli ſuppoſito detur/ & ſi non tēpore ſaltē prius natura. ſed ſic eſt ꝙ Chriſtus potuit inſtituere ꝙ in cōitate Chriſtiana eēt aliqua poteſtas qua poſſet aliqs alicui ſubdi & arceri a malis: & qua peccantes poſſet punire/ puta per excōicationem & cetera anteq̄ dederit alicui auctoritatē vtendi tali ꝑtāte. Nā Matthei. xviij. Inſtituit auctoritatē & poteſtatē excōmunicandi. Si peccauerit in te frater tuus &c̄. Sed pro tunc nulli ſuppoſito eccleſie dedit poteſtatem vtendi tali poteſtate ſcilicet excōicandi: ſed ſolū Ioannis vltimo quādo dicit Petro Paſce oues meas. ergo inſtitutio talis poteſtatis prefuit anteq̄ eſſet aliquis qui haberet authoritatē vtendi tali ꝑtāte. Similiter in ciuilibus poteſt inſtitui poteſtas aliqua vel aliquod genus cruciandi & puniēdi malefactores anteq̄ ſit aliquis habens poteſtatē & authoritatē vtendi tali poteſtate. ideo opinio cuiuſdā doctoris videẗ vera/ ꝙ q̄uis Chriſtus nullum inſtituiſſet papā puta Petrū nihilominus eccleſia potuiſſet aliquē inſtituere papā & ſupremū Hierarcham. Patet: anteq̄ petrus eſſet papa inſtitutus/ auctoritas papalis erat iam inſtituta. ergo per electionem potuiſſet fieri ꝙ aliquis habuiſſet ꝑtātē vtendi tali ꝑtāte in ſubditos eccleſie ſicut nūc eligitur papa. Iſtis ſuppoſitis. Patet prima ꝓpoſitio / videlicet ꝙ poteſtas eccliaſtica eſt imediate a ſolo Chriſto inſtituta imo iſtituibilis. Patet/ nō pōt inſtitui poteſtas ad regendū aliquā cōitatē niſi ab illa cōitate vel a ſuꝑiori illius cōitatis/ quod probatur. Non poteſt aliqs obligari niſi per conſenſum ſuum vel ex precepto & voluntate ſuperiorum: quia non eſt niſi iſte duplex modus obligandi. ſed iſta poteſtas eccleſie eſt ad regendam cōmunitatem Chriſtianam. ergo non poteſt inſtitui niſi a Chriſto ſuperiori huius communitatis vel a communitate Chriſtiana/ & non poteſt aſſignari ſuperior cōmunitatis Chriſtiane niſi Chriſtus vel papa/ ſed non pōt inſtitui a papa neca tali cōitate xp̄iana ergo ſolū ab ipſo Chriſto/ ꝙ non a papa.

Patet/prius natura eſt eſſe poteſtatē papa-lem q̄ ſit papa. igitur. Similiter nullus pōt ſe inſtituere in aliqua cōitate ſupiorē. ergo ꝙ non a tota cōitate. Patet/poteſtas aliqd includens qd ſupat & excedit oēm facultatem humanā nō pōt inſtitui a cōitate hūana. ſed poteſtas eccleſiaſtica aliqd includit oēm poteſtatē humanam excedens ſcilicet poſſe penam relaxare in purgatorio/& aliquē excludere a ſuffragijs eccleſie puta per excōicationē. Similiter includit poſſe conſecrare corpus Chriſti q̄ quidē excedūt oēm poteſtatē humanā. ergo minor vera. Hoc argumēto vtuntur doctores ad pbandū ꝙ eccleſia tota non potuiſſet inſtituere aliqd ſacramentū: qa ſacramentū aliqd icludit ſcilicet conferre gratiā qd totā poteſtatē hūanam ſuperat & trāſcendit. ergo nō poteſt inſtitui a ptāte hūana.

Scda ꝓpoſitio.

¶ Scda ꝓpoſitio/poteſtas eccleſiaſtica ē in ſingulis ſacerdotibus equalis. Patet/qlibet ſacerdos quālibet materiā ꝯſecrabilē ꝯſecrare poteſt/nec poteſt quicūq3 alter quācunq3 aliā ꝯſtitutionē facere quin ꝯſecret: ergo quilibet tantā habet poteſtatē ꝯſecrādi ſicut alter. Vnde nō pōt facere papa ꝙ ſi ſacerdos attentet conſecrare panē triticeū quin ꝯſecret. ſimiliter & vinum: ergo q̄tum ad ꝯſecrationē qlibet tantam habet ptātē ſup corpus Chriſti & ſanguinē ſicut alius.

Tertia ꝓpoſitio.

¶ Tertia ꝓpoſitio/de ſecunda ptāte eccleſiaſtica ſcilicet adminiſtrādi ſacramēta fidelibus eſt cōtrouerſia inter doctores an in oībus ſit equalis vel non. & hoc circa tria puncta. Primū eſt de adminiſtratione ſacramēti penitētie/vtrū ex inſtitutione Chriſti ſecluſa ꝯſtitutiōe hūana ſit tāta poteſtas in quocūq3 ſacerdote ſicut in quolibet alio/qd eſt querere. vtrū ſimplex ſacerdos habeat tantā poteſtatē quēcunq3 fidelē abſoluēdi ſacramentaliter ſicut papa ſecluſa ꝯſtitutione hūana. Scdm punctū ē. Vtrū ex inſtitutiōe Chriſti qlibet ſacerdos habeat ptātē adminiſtrandi ſacramentū cōfirmationis. Tertiū. vtrū quilibet ſacerdos ex inſtitutiōe Chriſti habeat authoritatem ꝯferēdi ſacros ordines vel nō. Q̄tū ad primum duplex eſt modus dicēdi. Vnus quē recitāt cōiter doc. & quem tenet Armachanus & Durādus/ꝙ oēs ſacerdotes ex inſtitutione prima Chriſti ſecluſa ꝯſtitutiōe & ptāte humana. hñt equalē ptātē vnūquēq3 fidelē abſoluendi. Patet/ꝯcurrentibus oībus q̄ ſunt de neceſſitate ſacramēti ſcdm inſtitutionē xp̄i eſt verū ſacramentū & diſpoſito ſuſcipiēte/talis ſuſcipit verū effectū ſacramēti: ſed ad ſacramētū penitētie neceſſaria ſūt miniſter/materia/& foṙa. miniſter eſt qlibet ſacerdos ex iſtitutione xp̄i/qa qlibet ſacerdoti dictū eſt Ioan. xx. quorū remiſeritis &c. Materia/ſunt pctā ꝯfeſſa. Forma/ē ip̄a abſolutio verbalis. abſoluo te &c. Diſpoſitio ſuſcipiētis eſt ip̄a cōtritio. Tūc arguitur ſic. ſcdm inſtitutionē Chriſti qlibet ſacerdos eſt miniſter & accepit ptātē ꝯferēdi hoc ſacramētū/& pctā ꝯfeſſa ſunt materia/ergo qñ iſta tria ꝯcurrūt verū eſt ſacramentū penitētie. Scdo probaṫ. & multum apparēter/qlibet ſacerdos in extrema neceſſitate vnūquēq3 diſpoſitū realiter de facto abſoluit. ergo realiter & de facto vnūquēq3 abſoluendi habet authoritatē. Patet/qa ſi non haberet: in nullo caſu abſolueret. qa non daṫ ſibi noua poteſtas ꝑpter nouū caſum ſupuenientē. Item ſcdm multos alios/nunq̄ fuit data iuriſdictio niſi qñ dictū eſt Petro. paſce oues meas. & tñ erant ſacerdotes. ergo q̄tū ad abſolutionē ſacramentalē qlibet quēlibet habet ptātē abſoluēdi. Preterea vt dicit Durādus/ſacerdos reuelās cōfeſſionē punitur nō ſolū tanq̄ reuelās ſecretum/ſed tanq̄ reuelās ꝯfeſſionē: etiā dato ꝙ reuelauerit ꝯfeſſionē nō ſui ſubditi ſecūdū ꝯſtitutionē eccleſie. Preterea ſit ſortes q ignoret ꝯſtitutionē ꝙ qlibet teneṫ ſuo proprio curato ꝯfiteri & ꝯfiteaṫ alteri nō ſuo nō ponēs obicē recipit verū ſacramentū. ergo talis ſacerdos miniſtrat ſacramentū. ergo habet ptātē & authoritatē. Itē ſit ſortes peccator credēs platonē eſſe ſuū curatū qui de facto non eſt: ex tali ignorātia ꝯfiteṫ illi platoni & nō ponit obicē. talis recipit verum ſacramentum & rem ſacramenti. igi-

Prima opinio de ptāte adminiſtrādi ſacramenta.

tur. Plato illū realiter abſoluit. & ſic ſcḋm hāc opinionē qlibet ſacerdos ex inſtitutiōe diuīa & Chriſti habet tantā poteſtatē quātum ad illā iuriſdictionē in foro interiori/ ſicut alius & ſicut papa/ nec pōt papa facere quin abſoluat ſi attentet dūmodo alius nō ponat obicē. Contra hoc arguit̄ ſic. bene ſeqtur. Iſte de facto qui cōfitet̄ alieno & ignorat ꝯſtitutionē de nō ꝯfitendo alie no eſt abſolutus. ergo ſi poſtea pueniat ad eius noticiā ꝙ alter nō erat eius curatus nō tenebitur amplius cōfiteri. Patet. nullus q̄ confeſſus eſt ſua peccata & eſt abſolutus ab illis abſolutione ſacramētali tenet̄ amplius illa cōfiteri. nec poteſt de nouo obligari ad illa confitenda: ſed talis eſt abſolutus ſacramentaliter: ergo non poteſt iterū de nouo obligari ad illa confitenda. Patet/ nō eſt in poteſtate pape ꝙ fuerit realiter abſolutus & ſacramentaliter & obligare eum denuo ad confitendū. & hec eſt ꝑpoſitio Gerſon. Nam imprimis cōfiteri peccatū eſt vnū ex grauiſſimis & difficillimis preceptis legis noue. ſed eccleſia non pōt obligare nos ad ea que ſunt difficilima puta ad igreſſum religionis & ad perpetuam cōtinentiā. ergo ſi ſum iam cōfeſſus peccata mea/ eccleſia nō poteſt me obligare ad illa eadē confitenda Sed conſequēs ꝑpoſitionis predicte videt̄ falſum. puta ꝙ talis qui cōfeſſus eſt p ignorantiā ſacerdoti quē credebat ſuū curatū eē qui tamē non erat nō teneatur iterū illa pec cata confiteri. Patet/ quia qlibet ſemel in an no tenetur oīa ſua peccata cōfiteri proprio ſacerdoti. Scḋo arguit Gerſon. Capio pec catorē adultū qui multa peccata ꝯmiſit ante baptiſmū: poſt baptiſmū eccleſia nō pōt eum obligare vt ꝯfiteat̄ illa ante baptiſmū cōmiſſa. Ratio eſt/ qa illa ſunt ſacramētaliter dimiſſa per baptiſmū. ergo ſimiliter dicendū eſt in caſu ꝑdicto. Itē multi dicunt vt̄ Scotus in quarto/ ꝙ pctā ſemel ꝯfeſſa & abſoluta ſacramētaliter nō ſunt amplius materia ꝯfeſſionis & ſi ꝯfiteantur iterū/ non erit abſolutio ſacramētalis nec ſacramentū nec aliqd opabitur in eo q iterū illa confitetur.

Cōtra p̄mā opi.

hoc eſt nō ꝯferet gratiā. & eſt probabilior opinio q̄ oppoſita. Et ego ꝯcedo cū Gerſo no ꝙ talis nō tenebitur amplius ꝯfiteri ſua peccata q̄ fuerunt ſacramentaliter dimiſſa. Vñ dicit Gerſon in lectionibus ſup Marcū ꝙ eccleſia nō pōt aliquē obligare ad ꝯfitēdum peccata a qbus eſt ſemel abſolutus ſacramentaliter. & ꝑcipue innititur iſti rationi. nō pōt eccleſia imponere onus vltra qḋ impoſitū eſt a Chriſto & ex difficillimis. er go cū iam adimpletū eſt iuxta pceptū Chri ſti/ eccleſia nō pōt amplius obligare ad ite rum ꝯfitendū. & talis ſi ꝯmiſit aliqḋ peccatum a tēpore ꝑſentis abſolutiōis ꝯfiteatur proprio ſacerdoti. Prima igit̄ opinio eſt ꝙ poteſtas abſoluēdi ſacramētaliter a pctīs eſt in oībus ſacerdotibus equalis. & ſi atten tarent abſoluere abſoluūt: niſi ꝯfitēs ponat obicē/ nec poteſt facerē papa qn abſoluant ſi attentēt: qa nō poteſt facere papa ꝙ poſitis neceſſarijs ad ſacramentū quin ſit ſacramentū illis tribus ſupradictis poſitis. ergo nō pōt facere qn ſuſcipiēs recipiat gratiam. Scḋa opinio eſt/ ꝙ ex iſtitutiōe Chriſti ē maior poteſtas eccleſiaſtica q̄tum ad adminiſtrationē ſacramēti penitētie in vno q̄ in alio. hoc declarās Gerſon ꝯſideratione qnta ait ꝙ anteq̄ aliquis poſſit abſolui ab alte ro duplex reqritur ſubiectio. vna ſpōtanea qua qs ſe ſubijcit libere in tali foro ſecreto. Scḋa ſubiectio eſt iuriſdica q̄ ſcilicet nō eſt ex ſpontanea ſubiectiōe ſed ex authoritate ſupioris facta/ iō dicit iſta opinio ꝙ anteq̄ aliqs abſoluat alterū ſimplr̄ ſi tētet reqritur illa duplex ſubiectio ſcilicet ſpōtanea & iu riſdica. Vltra dicūt doct. ꝙ ex inſtitutione xp̄i in nullius fuit ꝑtāte niſi in Petro/ ita ꝙ xp̄s nullos hoīes vnq̄ ſubdidit alicui niſi pe tro qñ fecit eū curatū vl̄is eccleſie illo verbo paſce oues meas/ tūc xp̄s ꝯtulit ꝑtātē iuriſ dicā Petro/ & cūctos xp̄ianos ſignatos caractere baptiſmali fecit ſubiectos Petro ſub ſubiectiōe iuriſdica. Vltra dicūt ꝙ ē tē veri ſimile ꝙ ex inſtitutiōe hūana ꝯatus diuiſi ſunt a petro vel a ſucceſſoribus eius/ vel ab epīs. nā ꝙ ſit vna cura hic & alia alibi ī illi

a iiij

Reſolutio p̄ime opiniōis

Secūda opinio.

tuit Chriſtus: ſed inſtitutum eſt ab ipſo cui collata eſt poteſtas a Petro vel a ſucceſſore eius hoc inſtituendi & diuidendi curas & epiſcopatus. nam alijs dedit authoritatem iuriſdicam & quibuſdam certum populū. tunc dicunt ꝙ nullus dato ꝙ attētet abſoluit niſi i illo ſit illa duplex ſubiectio. & hec opinio poteſt ſuaderi apparēter. Primo/ſi ex inſtitutione Chriſti qlibet poſſet in quē libet vti iſta poteſtate clauis: ſequitur ꝙ ſicut papa non poteſt impedire quin degradatus & ſuſpenſus conſecret ſi attentet /ita non poterit impedire quin etiam abſoluat & ſacramentaliter in foro conſcientie ſi tentet abſoluere. antecedēs patet /qa papa nō poteſt imutare quod eſt ex inſtitutione diuina. ſed ex inſtitutiōe diuina habet authoritatem conſecrandi. eodēmodo ſi habeat poteſtatem abſoluēdi ex inſtitutione diuina abſoluet. ſed cōſequēs eſt falſum. qđ patet. qa qui abſoluitur ab excōicato non eſt abſolutus in capitulo ad probandū de ſententia & re. iudi. hoc argumētū facit de palude: ſed non eſt multū ad propoſitū/quia loquitur de ſententia in foro exteriori/ſed probatur apparētius p capitulū oīs vtriuſq ſexus. dicitur ꝙ ſi aliquis iuſta de cauſa alieno voluerit cōfiteri ſacerdoti petat licentiā a ppriō alias nō poterit abſolui ab alio. vel ligari. ergo ſi iſte qui nō eſt ſuus curatus ſi attentet illū abſoluere non abſoluet. & ꝙ hoc ſit de iure diuio videlicet ꝙ nullus poſſit eligere ꝯfeſſorē ſine licētia ſui curati vel ſuperioris. patet p capitulū ſi epiſcopus de penitētijs & remiſſionibus lib. vj. vbi dicitur ꝙ nulla ꝯſuetudine introduci poteſt ꝙ aliqs poſſet eligere ꝯfeſſorē preter licentiā ſuperioris. tūc bene ſeqtur nulla conſuetudine itroduci poteſt ꝙ aliquis poſſet eligere ꝯfeſſorē qui poſſit abſoluere per liberam ſubiectionem: ergo ꝙ iſte alteri non poſſit: eſt de iure diuino/qa contra qđlibet ius pure humanū aliqua cōſuetudo introduci poteſt. patet p preſcriptionē imo magis ſtatur cōſuetudini quādo eſt ꝯtra ius pure poſitiuum qđ nihil habet de iure diuino vel nature admixtū. Ex quo ſeqtur ꝙ i papa eſt maior poteſtas ad miniſtrādi ſacramentū penitentie q̃ in quocūq alio/quia iure diuino. ergo quicūq ſe ſubijcit libere abſoluitur a papa & nō a quocunq alio. Ex quo ſeqtur. Scdo ꝙ quicunq ꝯfitetur alteri non curato quē credit iuincibiliter eſſe ſuū curatū licet abſoluatur propter ignorantiā nihilominus illa abſolutio nō eſt ſacramētalis. Patet/ibi nō eſt materia ſacramenti penitētie que requiritur iure diuio ſcilicet ſubiectio illa iuridica/ſed in tali caſu eſt tantūmodo ſubiectio prima que nō ſufficit. igitur.

Contra ſecundā opinionē

Cōtra hāc opinionem ſunt apparētie magne/ quoniā ſecundum hāc opinionē ſequitur ꝙ papa a nullo poſſet abſolui ſacramentaliter. Patet/quia nō eſt alicui ſubiectus niſi prima ſubiectione ſcilicet voluntaria & nō iuridica. quia papa nō habet ſuperiorē preter deū ergo nō eſt ſubiectus alicui iſta ſecūda ſubiectione. ergo ſi reqritur iſta duplex ſubiectio papa non poterit ſacramētaliter ab aliquo abſolui. Itē ſacramētū penitentie inſtitutū fuit Ioan. xx. quorū remiſeritis. in die reſurrectionis ſero cum itroiuit ianuis clauſis poſtea fuit dictū Petro. Ioan. xxj: paſce oues meas/tūc arguitur ſic. In illo tēpore intermedio fuerūt plus q̃ octo dies intermedij a tēpore inſtitutionis ſacramēti penitentie anteq̃ diceret Petro paſce oues meas In quo verbo fuit data illa ſubiectio iuridica. ergo ſimpliciter ex inſtitutione diuina nō reqritur iſta ſcđa ſubiectio ſed ſolū pria.

Solutio

Quātum ad primū argumentū ſeqtur ꝙ papa a nullo &c. nego ꝯnam. quia papa ē vel poteſt eſſe peccator/ergo pōt obligari vt cōfiteatur. ergo pōt alicui ꝯfiteri ſacerdoti. qa anteq̃ ꝯfeſſio ſit ſacramentalis reqrit duplex ſubiectio de neceſſitate. dicit Durādus in quarto di. xix. ꝙ eſt verū in oībus alijs a papa/dans talē cām ꝙ clauis iſta q̃ vocatur poteſtas iuriſdictiōis i foro penitētiali q̃tū eſt de ſe ē reſpectu oīm hoim & pctōrū & ē primū eius dictū ꝙ in inſtitutione illa quorum remiſeritis. nulla fuit facta exceptio. Dicit vltra ꝙ talis poteſtas clauis fuit facta

Petro reſpectu aliorum a ſeita ꝙ non eſt i-
cluſus in illa.neq; ſucceſſores eius quia Pe-
trus nec eius ſucceſſor poteſt ſeipſum ab-
ſoluere.Igitur a quolibet ſacerdote abſol
ui poteſt.ideo in illo non requiritur talis
ſecunda ſubiectio iuridica.ſecus eſt de alijs
qui non poſſunt abſolui ſacramētaliter ni
ſi ſint ſubiecti iſta duplici ſubiectiōe. Quā
tum ad ſecundum cum arguitur ſacramen-
tum penitentie fuit inſtitutum anteq̄ dice-
retur Petro.paſce oues.ergo in illo tempo
re intermedio confiteri potuit.& tunc nul
la erat ſubiectio ſecunda.ergo talis non re-
quiritur anteq̄ quis poſſit hoc ſacramentū
conferre & alius recipere.Dico ꝙ cōſequē
tia non valet/hoc ſacramentum erat inſti-
tutum anteq̄ &c.ergo poterat conferri ab
aliquo puro homine. nam Chriſtus inſti-
tuit ſacramentum euchariſtie anteq̄ eſſent i
ſtituti miniſtri & ſacerdotes.ideo non ſeq-
tur/eſt inſtitutum ergo poteſt conferri ab
aliquo puro homine/quia ſtat ꝙ nondum
ſit inſtitutus miniſter illius ſacramēti. Alia
difficultas circa hanc materiā & arguitur
multum apparenter.in extrema neceſſitate
quilibet ſacerdos quēlibet abſoluit ſacra-
mentaliter.etiam a quocunq; peccato/& ta
men non habet iuridicam auctoritatem ſu-
per perſonam illam ſed ſolum per liberam
ſubiectionem.ergo illa iuridica auctoritas
non requiritur. Quantum ad hoc dico ꝙ
habet auctoritatem iuridicā ex ꝓmiſſione.
quia auctoritate eccleſie vel pape. Nā papa
quēlibet ſacerdotē cōmittere poteſt vt quē
libet abſoluere poſſit. Alia difficultas quā
tractat de palude i.iiij. Sortes eſt i extrema
neceſſitate vel i maxio periculo mortis nul
lum habet ſacerdotem preter ſacerdotē ex-
communicatum vtrum teneatur illi confi-
teri.videtur ꝙ non.quia non debet parti-
cipare cum excommunicato/a fortiori nec
cum illo in ſacramentis. Similiter videtur
ꝙ talis ſacerdos excommunicatus/non po-
teſt illum abſoluere.quia ſententia lata ab
excommunicato nulla eſt/Dicit de palude
ꝙ tenetur confiteri illi & poteſt illū abſol-

An i ca' ſu aliquiſ teneat' cō fiteri ex cōmunicato

uere.quia illa neceſſitas equiparatur igno-
rantie ideo excuſatur. & talis neceſſitas nō
habet legem. Nam participare cū excōmu-
nicato qui ignoratur excommuicatus/ nō
eſt peccatum/in capitulo ad probandū de
ſententia & re iudicata.ſi eſt publice excō-
municatus ſententia eſt nulla.ergo per ar
gumentum a contratio ſenſu ſi eſt ſecrete/
ſententia eſt bona. Item certum eſt ꝙ tene-
or participare cum excommunicato in ne
ceſſitate corporali.ergo a fortiori in ſpiri-
tuali & anime.vt ſi non poſſum ſacramen-
taliter ab alio abſolui teneor petere abſolu
tionem ab excommunicato.& dicit de pa
lude ꝙ iſte excommunicatus nō poſſit/eſt
ſolum de iure poſitiuo.ſed neceſſitas non
ſubijcitur legi poſitiue.ꝗuis ſemper ſubij
ciatur diuie.cum ergo neceſſitas non ē ſub
iecta legi poſitiue.ergo poteſt cōtra rigo-
rem iuris poſitiui non autem contra inten
tionem.Ideo relinquitur ſatis probatū ꝙ
ſecūdū hāc opinionem oēs ſacerdotes ſunt
impares quantum ad hanc ſecundam pote
ſtatem. ¶ Alia difficultas. vtrum oēs ſacer
dotes ſint equales in adminiſtratione ſacra
menti confirmationis. Dicit Armachanus
& Marcilius ꝙ omnes ſunt equales in col
latione ſacramentorum & quilibet poteſt
de facto ꝗuis non poſſit de iure:ſed opinio
communior eſt ꝙ ſolus epiſcopus eſt mini
ſter huius ſacramenti confirmationis & or
dinis.patet de conſuetudine ca.quanto.

An quilibet ſacerdos confirmare poſſit

¶ Quarta propoſitio. quantum ad hāc ma
teriam.non omnes ſacerdotes ſunt equales
puta quantum ad eccleſiaſticam poteſtatē
juridicam & publicam.que reſpicit forum
exterius.ad quam ſpectat peccata punire/
conferre beneficia/cōſtitutiones edere/ex-
comuunicare/degradare/indulgentias cō
ferre.& ꝗuis iſta propoſitio non poſſit ex
ſacris litteris deduci/eſt tamē firmiter tenē
da ita ꝙ in vno eſt maior poteſtas q̄ in alijs
patet ſic.quia oppoſito dato ſequitur ꝙ
ordo Hierarchicus eſſet omnino inordina
tus & confuſus/quia quando vnus ligaret
eſſet in poteſtate alterius ſoluere. Item ſe-

Quarta ꝓpoſitio

quitur ꝙ nullus preſbyter haberet poteſtatem ſuper alterum q̃tum ad hanc poteſtatẽ coarctiuam/quia par in parem nullum habet imperium. vnde papa oẽs poteſt puni re & nullus ipſum. ergo ſequitur ꝙ ex inſtitutione Chriſti non omnes ſunt omnino equales. Item ſi epiſcopus attentet excommunicare non ſuum/talis non eſt excõmunicatus. ergo non habet auctoritatem diuinam a iure diuino. Item arguitur apparenter Chriſtus fuit ſapiẽtiſſimus/quia plenus ſapientia & ꝙ inſtituerit optimam polytiã. ſed optima polytia debet regi regimine regali vt dicit Ariſtoteles in polyticis/ hoc ẽ ꝙ ſit vnus qui in vnum quemq; habeat auctoritatem punitiuam & nullus alius in alium. ergo veriſimile eſt ꝙ in ſpiritualibus Chriſtus inſtituerit ſuperiorem qui habeat quemlibet coercere & nullum ſuper eum. ideo vni. ſ. Petro & ſucceſſoribus eius data eſt vniuerſalis poteſtas conſtituendi canones/& conferendi beneficia/ dignitates eccleſiaſticas/per totum vniuerſum orbẽ & nulli alteri. Ipſe enim in vniuerſo orbe habet preuentiones/& poteſtatem conferẽdi indulgentias plenarias in toto orbe/& nullus alter hoc facere poteſt. hic dicit Scotus ꝙ papa poteſt aliquem auctoritate a Chriſto ſibi collata excommunicare maiori excõmunicatione. & ratio ſua eſt quando eſt aliquis excommunicatus maiori excõmunicatione quilibet tenetur talem vitare. ſed epiſcopus in dioceſi alterius nõ poteſt hoc prohibere/neq; ligare maiori excommunicatione/ideo ſequitur ꝙ eſt maior poteſtas ſecundum inſtitutionem Chriſti in vno q̃ i ſingulis. imo in vno eſt ſuprema & in quibuſdam alijs eſt ſolum poteſtas iferior ad illam que eſt ſuprema/& talis vocatur poteſtas papalis & eſt libera facultas propiqua vtendi poteſtate eccleſiaſtica in quemlibet Chriſtianum. Ideo reſolutorie dicendum eſt ad iſtam ſecundam queſtionem ꝙ quantum ad iuriſdictionem que reſpicit forum exterius ꝙ non eſt in ſingulis ſacerdotibus equalis ſed eſt vna ſuprema ſcilicet in ipſo papa etiam ex inſtitutione Chriſti & non ſolum humana.

Quid ſit ptās papalis. Reſolutio ſecun de opinionis

¶ An ſuprema poteſtas eccleſiaſtica poſſit duobus ſimul ex equo cõferri. Capitulum quintum.

Onſequenter videndum eſt vtrũ iſta ſuprema poteſtas que eſt ſuprema in vno poſſit duobus ſimul ex equo conferri. ita ꝙ polytia Chriſtiana que ẽ regalis poſſit commutari in aliam ſpeciẽ puta in ariſtocratiã vel thymocratiam & hoc lege euangelica ſtante propter aliquam legitimam ſuperuenientem cauſam. & videtur ꝙ ſic. nam aliquando fuerunt duo quorum quilibet erat papa ex equo. vnde hic vnũ quod ſupponitur veriſimile eſt. ꝙ Petrus vſq; ad mortem excluſiue fuit papa/ſed ſimul cum eo ipſo adhuc viuente fuit Clemens etiam papa habens plenitudinem huiuſmodi poteſtatis. ergo illa poteſtas aliquãdo fuit duobus cõmunicata ex equo/ maior eſt nota/quia Petrus habuit illam a Chriſto inſtituente ipſum ſed minor patet in capi. Si Petrus. viij. queſtione prima dicitur ꝙ Petrus Linum & Cletum adiutores aſciuit dãs normam apoſtolicam:& poteſtatem ligandi non contulit Lino ſed tantum Clementi qui beato Petro tradente ſedem apoſtolicam meruit obtinere. habetur ex illo capi. ꝙ talis poteſtas ligandi & ſoluendi Petro viuente fuit i Clemẽte & hoc habetur in hiſtorijs ſummorum pontificũ ꝙ Petrus fecit Clemẽtem papam & hoc ipſo adhuc viuẽte. Item arguitur. poſſunt eſſe duo epiſcopi ex equo in eodem epiſcopatu/ſimiliter duo curati i eadem cura. ergo & duo pape. conſequentia tenet:quoniam papa nichil aliud eſt q̃ curatus vniuerſalis eccleſie. Probatur antecedens. Nam auguſtinus acceſſit Valerio Hyponenſi epiſcopo & factus coepiſcopus. ergo tã Valerius q̃ Auguſtinus in ſolidum quilibet erat epiſcopus hyponenſis. ergo i vtroq; erat poteſtas illa ex equo. Item poſſunt ſimul eſſe

duo imperatores quorum quilibet eſt im-
perator/ex capitulo. nunc autem.xxj.diſti
ctione dicitur tempore Maximiani & Dio
cletiani Auguſtorum.ex hoc verbo augu
ſtorū ſequitur ꝙ quilibet erat auguſtus er
go erant tunc duo imperatores. Item ſup-
ponitur ꝙ omnis verus ſucceſſor Petri ha
bet eādem vel tantam poteſtatem ex iſtitu-
tione Chriſti/quantam habuit Petrus. Itē
tūc arguit ſic/ſi ſit poſſibile duobus iſtā ſu-
premam poteſtatem communicari vt Lino
& Cleto/querit an Linus poſſit ligare Cle-
tum vel non/ſi ſic ergo Cletus non eſt pa
pa/cum habeat ſuperiorem i ſpiritualibus
ſcilicet Linum immo implicat ꝙ papa ha-
beat ſuperiorem in ſpiritualibus & poteſta
te eccleſiaſtica & ſit papa/ſi non:ergo iſta p
poſitio falſificatur de ſucceſſore Petri/ tibi
dabo claues & quodcūqꝫ ligaueris ſup ter-
ram &c.quia non poteſt ligare illum ergo
non habet tantam poteſtatem quantā ha-
buit Petrus ex inſtitutione Chriſti/& non
loquor de ligatione i foro interiori.ſed ex
teriori coerciuo/implicat ꝙ papa iuridice
ab vno ligetur(non dico a cōſilio) & ſi ta
lis non poteſt ligare ergo non eſt papa.nā
Nicolaus de Cuſa dicit ꝙ papalis poteſtas
eſt libera ſuper alios a ſe ligandi & ſoluen-
di facultas.ſed in iſto caſu Linus non eſſet
papa/quia non poſſet ligare Cletum.& ſic
videtur ꝙ polytia regalis Chriſtiana non
poteſt mutari in aliam ſpeciem.& hoc que
rit Occā in ſecunda parte dyalogi libro ſe-
cundo capitulo a viceſimo vſqꝫ ad viceſi-
mum octauum. ¶Pro veritate elucidanda
termini prius declarandi ſunt. nam politia
regalis non eſt niſi polytia in qua quidem
vnicus recte dominatur ad vtilitatem toti-
us communitatis. Ariſtocratica eſt quādo
pauci dominantur ad vtilitatem commu-
nem. Timocratica quando valde multi do-
minantur ad vtilitatem communem. Hoc
declarat Ariſto.viij.ethi.ca.x.dicens ꝙ tri
plices ſunt reipublice ſpecies & totidē trāſ
greſſiones.ſ.regnum.optimorū poteſtas.
& tertia cenſupoteſtas. & inter has ſūma
& optima eſt regnū.Infima autem cēſupo
teſtas/& media eſt poteſtas optimorū/ &
ſpecies oppoſite ſiue tranſgreſſiones ſunt
regni trangreſſio/ tyrānis. optimatū pote
ſtatis/paucorum potentia.& cenſupoteſta
ris/popularis poteſtas. vltra ſupponitur
ꝙ nulla eſt polytia pure ciuilis & nulla eſt
regalis quin poſſit mutari i aliam ſpeciem
puta Timocraticam vel Ariſtocraticam.qa
quelibet talis eſt inſtituta iure pure poſiti-
uo.ergo quelibet poteſt in aliam mutari.
Iſtis ſuppoſitis fit prima propoſitio.i nul-
lo eſt ſuprema poteſtas ſpiritualis quin ip-
ſo viuente alteri conferri poſſit.patet.nul-
lus habet iſtam plenitudinē poteſtatis quī
poſſit libere cedere adueniente legitia cau
ſa/quo facto alteri poterit conferri. maior
patet per capi.quoniam libro.vj.de renū-
ciatione.Similiter habetur de Marcellino
qui ceſſit marcello.Similiter de Clemente
qui ceſſit Lino / ergo nullus habet plenitu
dinem huius poteſtatis quin ſimpliciter ce
dere poſſit ſicut dicitur in illo capitulo pre
allegato.quia difficultas erat vtrum papa
poſſit papatui cedere/hoc eſt renunciare il
li poteſtati quam nunc habet.Dominus de
Gerſono allegat tres rationes pro vna par
te.ſed glo.illius capi.dicit ꝙ non/quia oīs
renunciatio debet fieri in manibus ſuperio
rum.ſed papa non habet ſuperiorem.igit.
rationes Gerſon & valentiores ſunt iſte.no
tum eſt ꝙ quando papa conſentit electioni
facit votum de regenda vniuerſali eccleſia
ſicut monachus de obſeruāda regula.tūc
ſic.nullus poteſt diſpēſari a voto niſi a ſu-
periore/ſed papa nullum habet ſuperiorē
a quo poſſit diſpenſari ſuper tali voto emiſ
ſo de regenda eccleſia/nec poteſt i melius
commutari.ergo non poteſt cedere papa-
tui.Secunda ratio/quia eſt verum matrio-
nium ſpirituale inter papam & eccleſiam.
ſed ſicut in matrimonio carnali non fit ſo-
lutio niſi cauſa fornicationis.ergo ſimili-
ter niſi papa fuerit hereticus non poterit ce
dere a poteſtate illa.tamen non obſtanti-
bus illis rationibus fuit cōcluſum ꝙ papa

Ptās papalis ſecūdū nicolaū de Cuſa

Prima poſitio.

poteſt cedere & renunciare inducti exēplo illo ſanctorum qui ita ceſſerunt. Cōtra/ nō fit renunciatio niſi in manibus ſuperiorum Dico ꝙ verum eſt ſi talis habeat ſuperiorē Ad aliud papa emittit votum. ſed quilibet tenetur obſeruare votum niſi diſpenſetur ab iſto habente auctoritatem hoc faciendi ſed nullus eſt qui hoc poſſit facere. Igitur. dicit Gerſon ꝙ quādo votū vel emiſſio & obſeruatio voti vergit in detrimentum ſalutis vel in peiorem exitum puta in periculum mortis corporalis non eſt obſeruādū. vt ſi vouerem toto iſto anno manere i hoc loco & vigeret peſtis non tenerer illud obſeruare. vide in capi. de iureiurādo/ ſed qñ poteſt haberi ſuperior recurrendum eſt ad illum vt declaret illud votum non obligare. ideo quando tale votum pape vergit i peiorem exitum ſalutis non amplius obligatur per illud ſed vbi eſt ſufficiens nō debet cedere niſi ſit alius q valde notabiliter ſit ſufficientior. Quantum ad tertium dicit ꝙ aliud eſt matrimoniū corporale & ſpirituale. nam matrimonium corporale denotat matrimonium inter Chriſtum & eccleſiam preſentialiter. ſed non ſignificat ita preſentialiter matrimonium iter papā & eccleſiam quod non eſt ita idiſſolubile ſicut corporale. reſolutio ergo eſt ꝙ papa poteſt alteri cedere talem poteſtatem ſupremā. ¶ Secunda propoſitio. non poteſt duobus ex equo iſta poteſtas ſpiritualis ſtāte lege euāgelica conferri. ita ꝙ quilibet habeat plenā hoc eſt ꝙ ipſa remanente in ipſo alicui alteri conferatur. iſta propoſitio ponitur i gloſa/ nona. q. i. in ca. nō autem. nam iſta duo non ſtant ꝙ in iſto remaneat plenitudo huius poteſtatis & alteri conferatur & ponat ꝙ ſint duo. ſ. a & b habentes talem plenitudinem poteſtatis ſpiritualis ex equo. tūc vel a poteſt ligare b vel non: ſi non & prius potuit ergo diminuitur eius poteſtas. Si primum videlicet ꝙ poſſit ipſum ligare ergo b non habet iſtam ſupremā poteſtatem. gloſa allegat multas rationes/ prima eſt ꝙ eccleſia catholica eſt vna. patet. habetur

Secūda ꝓpoſitio.

in vno articulo credo in vnam ſanctam eccleſiam. & non eſt vna niſi vnitate capitis & contra illum articulum non poteſt fieri diſpenſatio. ergo non poteſt talis poteſtas ſimul duobus conferri. Secūda ratio. Chriſtus inſtituit vnicum caput eccleſie & non poteſt eccleſia cōtra inſtitutionem Chriſti. igitur. Item tertia ratio apparentior/ eccleſia eſt vnum corpus myſticum cuius papa eſt caput. ergo ſi eſſent duo ex equo tūc illud corpus haberet duo capita non ſubordinata. ergo eſſet corpus monſtruoſum q̄uis habeat duo capita vnū alteri ſubordinatum. ſ. papam qui Chriſto vero & principali capiti eccleſie ſubordinatur. cōſequēs eſt falſum: ergo ſecunda propoſitio vera. & ad rationes in oppoſitū de Petro & Clemente ſecundum hyſtorias cum dicitur ꝙ Petrus inſtituit Clementem papam. dico q̄tum ad hoc ꝙ non eſt euidens ex ſacris litteris ꝙ petrus ſēp fuerit papa vſq ad mortem. forcaſſe videns petrus ꝙ erat propinquus morti & ꝙ non poſſet eccleſia neq fideles ipſo mortuo facile congregari ꝑ eligēdo ſucceſſore voluit vtilitati eccleſie cōſulere & ceſſit. vnde dicit Occā ꝙ non regulariter papa poteſt inſtituere ſucceſſorē ſed ſolum in caſu puta quādo ſequitur magna vtilitas eccleſie & periculum eſt in mora tunc poteſt cedere & alterum conſtituere. Secundo dicit ꝙ in illo capitulo prealegato nō habetur ꝙ Petrus inſtituerit clemētem papam: ſed ſolum ꝙ dederit illi poteſtatem ligandi & ſoluendi ſicut ſuo vicario ſed tamen dependenter. ſicut epiſcopus poteſt inſtituere vicarium & tantum operabitur q̄tū ad hoc qd eſt ligare & ſoluere ſicut proprius epiſcopus. ſicut ſunt epiſcopi ſuffraganei: ſed tamen dependēter quia poterit retrahere quando voluerit. Dico etiā ꝙ Petrus inſtituit Clementem vicarium/ ſed tunc eſt difficile ſaluare quomodo clemens ſucceſſerit papatui niſi fuerit electus poſt mortem Petri. Quantum ad ſecundum argumentum/ ſtat in eodem epiſcopatu eſſe ex equo duos epiſcopos vt pa

tet de Auguſtino & Valerio in ca. non autem. glo. dicit ꝙ Auguſtinus nõ erat adeo principalis epiſcopus vt Valerius/ſed Valerius retento titulo adminiſtrationem dedit Auguſtio tanq̃ idoneo ac ſuffraganeo retenta tamen dignitate epiſcopali/verũtãmen dato ꝙ poſſint eſſe duo epiſcopi ex equo tamen non ſequitur ꝙ duo ſummi põtifices. & ratio eſt. nã ꝙ in epiſcopatu Hyponenſi/vel alio ſint duo epiſcopi hoc nõ eſt ex inſtitutione diuina & Chriſti/ſed humana. ſed ꝙ ſit aliquis q habeat regere totã Chriſtianitatem eſt ex inſtitutione Chriſti: & ꝙ aliquis regat hunc epiſcopatum ẽ ex inſtitutione humana/ideo poteſt cõmitti duobus ex equo/alia vero que eſt ex inſtitutione Chriſti/nõ poteſt/neq̃ aliquis poteſt contra talem conſtitutionẽ ꝙ ex equo duobus conferatur. ideo conſequentia nõ valuit videlicet poſſunt eſſe duo epiſcopi in vno epiſcopatu. ergo & duo ſummi pontifices. Ad ſecundum cum dicitur poſſunt eſſe duo imperatores ex equo/trãſeat/nam imperium non eſt dominium a iure diuinum introductum. ſed ſolum a iure poſitiuo. ideo dominiũ regale poteſt mutari i Ariſtocraticũ vel Timocraticũ. ſed ipſa poteſtas papalis ſuprema i ſpiritualibus eſt poteſtas ex iure diuio introducta a Chriſto immediate inſtituta. ideo non põt mutari i aliud genus dominij aliud ab illo qđ Chriſtus inſtituit. Habet ergo reſolutorie ꝙ plenitudo illius poteſtatis in aliquo exiſtente non poteſt ex equo alteri cõferri/ita ꝙ quilibet eorum ſeorſum habeat illam. Similiter non poteſt aliquibus conferri/ita ꝙ nullus eorum ſeorſum habeat: ſed ꝙ illi copulatim habeant ſecluſo concilio generali nam concilium id eſt illi de cõcilio ſimul iuncti poſſunt facere ea que ſunt iuriſdictionis/& nullus eorum ſeorſum niſi ex cõmiſſione plurium ſicut in Ariſtocratico dominio vel Timocratico. Similiter dico ꝙ iſta plenitudo poteſtatis non poteſt eſſe pluribus/ita ꝙ nullus ſeorſum habeat. ꝙ ſi hoc poſſet fieri ponatur in eſſe/videlicet ꝙ duo habeant illã/& nullus ſeorſum ſine alio q̃tũ ad exercitiũ. & ſit Linus & Cletus iam queritur vel Linus eſt verus papa vel non. ſi nõ ergo Linus poteſt excommunicari. queriẽ ergo a quo ferret ſententia excomnunicationis ſuper Linum. non a ſolo Cleto/ quia non ſolus habet illam poteſtatem quia Linus habet etiam illam. & non cõſentiet qa non poteſt Linus nec participaliter nec totaliter ferre ſententiam ſuper ſeipſum. Similiter dicẽdum eſt ediuerſo ꝙ Linus nõ poſſet excommunicare Cletum. ergo videtur michi ꝙ hoc repugnet videlicet ꝙ aliquibus duobus copulatim conferatur/ ita ꝙ nullus eorum ſeorſum habeat illam ſed illi ſimul iuncti. Igitur ſoli vni poteſt cõferri & talis põt pro rationabili cauſa cedere. ſed ipſo ſedente neceſſe eſt ꝙ vnico ſuppoſito conferatur.

Reſolutio

¶ An ſupreme due poteſtates ſcilicet eccleſiaſtica & laica in eadem perſona cõcurrant. Capitulum ſextum.

Viſum eſt in precedẽtibus quid poteſtas ſuprema eccleſiaſtica quomodo illa non poteſt duobus ex equo conferri ſed de neceſſitate ex inſtitutione diuina reſidet in vnico ſuppoſito non tamen quin aliquando poſſit ſtare in nullo ſuppoſito vt quando papa eſt mortuus. ſed ſi ipſa ſit oportet ꝙ de neceſſitate ſit in aliquo determinato & non in duobus. Queritur nunc vtrum iſta ſuprema poteſtas ſpiritualis & ſuprema poteſtas laicalis in eadem perſona concurrãt.

¶ Circa hanc queſtionẽ ponũtur tres opiniones. ſed anteq̃ accedamus ad illas prio notandum ex Ioanne de Parhiſius. vij. ca. ſui tractatus ꝙ iſta duo differunt ſcilicet habere dominium ſeu proprietatem in rebus temporalibus & habere iuriſdictionẽ i ipſis. nam habere dominium proprietatis in aliquibus rebus temporalibus nichil aliud eſt q̃ habere facultatem propinquam vtendi/diſponendi/alienãdi/retinẽdi/illas res

pro libito ſicut habet vnuſquiſqꝫ laicus in
rebus quas labore proprio aut ſucceſſione
acquiſiuit ſibi/& hoc regulariter. ſed habe
re poteſtatem iuriſdictiõis eſt habere facul
tatem propinquam dicendi ius & ſẽtẽtiãdi
quid iuſtum/aut quid iniuſtum & auctori
tatiue ſententiandi/que res ad vnum & que
ad alium ſpectet. vnde ĩ rebus meis habeo
poteſtatem dominij: ſed non poteſtatem
iuriſdictionis ſed ipſe princeps vel ſubſti-
tutus a principe. nam certum eſt ꝙ poteſt
perturbari pax & reſpublica per hoc ꝙ ali-
us vſurpat alienum. vel per hoc ꝙ aliquis
nimis amat que ſua ſunt & nulꝭ pro vtilita
te reipublice communicare. hic eſt ꝙ a po-
pulo conſtitutus eſt prĩceps qui habeat au
ctoritatiue ſententiare quid huius vel illius
Pulchra correlaria. & quid faciendum pro reipublice vtilitate
& pro tuitione ipſius aliquid exigere. ¶ Ex
Primū. iſtis infero correlaria. primum ꝙ tria ſunt
de integritate poteſtatis iuriſdictionis ĩ re-
bus temporalibus. primũ eſt poteſtas ſeu
facultas propinqua quod idem eſt auctori
tatiue ſententiandi quid ad vnũ ſpectet vel
quid ad alterum & hinc orta diſputatione
inter duos dicẽtes hoc eſt meum hoc eſt tu
um recurritur ad principem vt recte ſenten
tiet. Secundum eſt poteſtas iniuriantẽ alte
rum penis condignis ad eius peccatũ affici
endi. Tertium eſt poteſtas ab vnoquoqꝫ ſe
cundum debitam proportionem tributa
et vectigalia exigendi. hinc eſt ꝙ in princi-
pibus eſt poteſtas ĩponendi pedagia & tri
Secũdũ. buta. Secundũ correlarium. iſta duo ſimul
ſtant iſte habet poteſtatem ſupremam iuriſ
dictionis/& iſte eſt pauperrimus qtũ ad po
teſtatem dominij aut proprietatis in rebus
temporalibus. patet. ſi eſſet aliqua cõmuni
tas in qua eſſet vnus pauper abundans ſa-
pientia poteſt illa communitas illum con-
ſtituere eorum principem. tunc arguit̃ ſic.
Ex iſta electione iſte habet poteſtatem iuriſ
dictionis/hoc eſt ſententiandi quid vnius
& quid alterius/exigendi ab eis/& eos pe-
nis condignis afficiendi/& talis eſt pauper
rimus. ergo correlarium ſecundum verum

Tertium correlarium eſt ꝙ talis ex iure na- Tertium
turali habet ius ab vnoquoqꝫ exigendi ſe-
cundum debitam proportionem ad con-
decentiam ſui ſtatus. patet. ſi ſeminet inter
eos ius debet eorum temporalia ſecundũ
decentiam ſui ſtatus metere. ergo iure natu
rali tales illi obligãtur. Quartum correla-
rium q̃uis habeat poteſtatem etiam in ho- Quartũ
mines illi tamen non ſunt eius ſerui: ſed ma
nent liberi. Vnde Ariſtoteles dicit ꝙ rex ẽ
qui dominatur aliquibus tanq̃ liberis: ſed Rex. q̃d e
diſpotes eſt ille qui dominatur aliquibus
tanq̃ ſeruis & talem ponit differentiã Ari-
ſtoteles inter diſpotem & regem. vnde de Diſpotes
ratione regalis dominij eſt ꝙ rex dominet̃
aliquibus tanq̃ liberis. & de ratione diſpo
tis ꝙ dominetur aliquibus tanq̃ ſeruis. Pri
mum correlarium. multũ refert de Chriſto
querere an habuerit poteſtatem dominij ĩ
ſingulis rebus temporalibus vel an habue
rit poteſtatem iuriſdictionis in ſingulis re-
bus temporalibus. patet. quia multum diſ
ferunt habere poteſtatem dominij aut iu- Quintũ:
riſdictionis. Vltimum correlarium proba
bile. non repugnat fratri minori habere ſu
premam poteſtatem iuriſdictionis ĩ rebus
temporalibus q̃uis ei repugnet habere ſup̃
mam poteſtatem dominij aut proprietatis
in ipſis. prima pars probatur & apparẽter
nam ſi aliquis frater minor eligatur in pa-
pam habet poteſtatem dicẽdi ius in illis re
bus temporalibus aut terris que immedia-
te quo ad temporalia ſubduntur iuriſdicti
oni pape. hoc eſt habet poteſtatem & aucto
ritatem ſententiandi/duobus altercãtibus
de re hoc tuum & non illius/& hoc eſt ha-
bere poteſtatem iuriſdictionis in tempora-
libus. ergo non repugnat profeſſis habere
poteſtatem iuriſdictionis ĩ temporalibus.
ꝙ autem repugnet ipſis habere dominium
patet ex voto. Iſtis ſuppoſitis ſit pͥa pro-
poſitio. Summus pontifex vel ille qui ha-
bet ſupremam poteſtatem in ſpiritualibus Prima propõ.
non habet in ſingulis hominibus & ſingu
lis rebus temporalibus ſupremam poteſta
tem dominij ſeu proprietatis (quod idẽ ẽ)

ex inſtitutione diuina. patet ſic. lex Chriſti-
ana ex inſtitutione diuia eſt lex maxime li-
bertatis in ordine ad legem Moſaycam q̄
dicebatur lex ſeruitutis in ordine ad nouā
ſed ſi ſummus pontifex haberet ſupremam
poteſtatem dominij i ſingulis rebus/ eſſet
lex intollerabilis: & nullo modo libertatis
patet. quia quilibet eſſet ſeruus pontificis.
& poſſet de rebus cuiuſcunq; diſponere ad
libitum & ipſis inuitis res ſuas in omnium
alterius transferre/ ſed hoc eſſet intollerabi
lis ſeruitutis. ergo ex inſtitutione diuia nō
habet ſupremam poteſtatem dominij i ſin
gulis hominibus & rebus ipſorum. imo di-
cere oppoſitum vt dicit Occam eſt multū
hereticale & pernicioſum: quia aliqui vo-
luerunt dicere q̄ erat dominus quantū ad
proprietatem rerum & poterat diſponere
de ipſis dum modo non eſſet contra legem
diuinam vel naturalem: ſed hoc ſapit here-
ſim. Qantum ad id quod tactum eſt in pro
batione huius propoſitionis notandū q̄
lex Chriſtiana eſt lex ſupreme libertatis pre
cipue in ordine ad veterem legem. patet Ia
cobi primo capite. Qui autem perſpexerit
in lege perfecte libertatis. & ad Gal. iiij. Su
mus filij libere & non ancille: vbi compa-
rat legem nouam ad veterem &c.

Secūda ppoſitio

¶ Secun
da propoſitio i qua iacet difficultas totius
materie que eſt de intentione ipſius Occā
eſt: q̄ ſummus pōtifex ex inſtitutione chri
ſti non habet ſupremam poteſtatem iuriſ-
dictionis in rebus temporalibus. patet. ille
qui poſſidet res tēporales iure alterius pu-
ri etiam hominis nō habet in illis ſupremā
poteſtatem iuriſdictionis: imo alter cuius
iure poſſidet habet maiorem poteſtatem i
illis: ſed ſummus pontifex eſt huiuſmodi:
ergo/ patet minor ex Auguſtino & ponit i
capitulo quo iure/ octaua diſtinctione. dici
tur quo iure defendis villas eccleſie (loqui
tur de temporalitate) & vocat ius humanū
ciuile. ideo querit quo iure an diuio vel hu
mano. ſtatim probat q̄ non iure diuio q̄a
domini eſt terra. ergo iure imperatoris di-
citur hec villa eſt mea hec eſt tua: ergo ſeq̄
manifeſte q̄ iure iperatoris dicitur hec vil-
la vel hic ſeruus dicitur eſſe eccleſie: ergo iu
re alterius papa poſſidet terras eccleſie. Itē
ille non habet ſupremam poteſtatem iuriſ
dictionis in rebus temporalibus qui p cur-
ſum rerum temporalium habet alterius le-
gibus vti. ſed papa eſt huiuſmodi. igitur.
maior eſt nota quia iſte cuius legibus vti-
habet maiorem poteſtatem & proprietatē
minor patet. in capitulo cū ad verū diſtin.
lxxxxvj. vbi ponuntur due dignitates di-
ſtincte & vnaqueq; indiget altera. Item ter
tio ille non habet ſupremam poteſtatē (lo-
quor ex iure diuino) contra quem i tempo
ralibus poteſt fieri preſcriptio: quia in his
que debentur iure diuino non poteſt fieri
preſcriptio. ſed cōtra papā in tēporalibus
pōt fieri pſcriptio. igitur. Nota q̄ nūq̄ po-
teſt fieri preſcriptio contra ius diuinū hinc
eſt q̄ nunq̄ poteſt fieri preſcriptio de obe-
dientia que debetur pape &c. ſed cōtra res
temporales pape ſaltem centum annorum
poteſt fieri preſcriptio. & iſte ſunt rationes
ſatis apparentes q̄ ſummus pontifex non
habet ſupremam iuriſdictionem i rebus tē-
poralibus/ & hoc poteſt probari per aucto
rates ſcripture. nam habetur Matthei. xx.
Principes gentium dominantur. vos autē
non ſic: dicebat Chriſtus apoſtolis. Simili
ter videtur q̄ Chriſtus non habuerit hanc
poteſtatem: quia duobus litigantibus re-
ſpondit quis me conſtituit diuiſorem in
ter vos.

Tertia ppoſitio

¶ Tertia propoſitio que magis de
mente doctoris eſt q̄ oppoſita. & poni-
tur contra opinionem prius tactam q̄ iſte
due poteſtates ex natura rei non ita repu-
gnant quin in eodem ſuppoſito poſſint in
ueniri. patet multipliciter. nam ad haben-
dam iuriſdictionem ſupremam in tempo-
ralibus ſatis eſt habere prudētiam de rebus
temporalibus per quam iudicandum ē qd
agendum vel non agendum in illis & iuſti
ciam per quā poſſit aliquis ſentētiare quid
vnius & quid alterius. ſed iſta duo non re
pugnant illis que requiruntur ad poteſta-
tem in ſpiritualibus. igitur. Item probatur

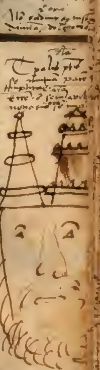
ſecundo. vt dicit Durandus de origine iu-
riſdictionis. nam ĩ Moyſe erat ſuprema po
teſtas iuriſdictionis in temporalibus quia
ad ipſum erat recurſus pro iuſticia habēda
ſed in ipſo eodem fuit ſuprema poteſtas in
ſpiritualibus. maior ē ex Pēthateuco Moy
ſi: ſed minor probatur. nam Moyſes conſe
crauit Aaron in preſbyterū. ergo erat ſupe
rior. Similiter ipſe Moyſes obtulit ſacrifici
um domino: ergo in ipſo erat ſuprema po
teſtas tā ſpiritualis q̃ laicalis. Similiter Ma
chabei habuerunt ſupremam poteſtatē iu-
riſdictionis in temporalibus & erant ſacer-
dotes. Igitur ſuprema poteſtas & vtraq̧ tā
in ſpiritualibus q̃ in temporalibus non re-
pugnat eidem ſuppoſito. Similiter matri-
monium ex natura rei non repugnat in ſpi
ritualibus. Item habens ducatum qui effici-
tur epiſcopus non perdit iuriſdictionē quā
prius habuit: ergo ſi aliqua poteſtas parti-
cularis in ſpiritualibus & tēporalibus nō
repugnat eidē nec ſuprema. Reſolutio hu-
ius eſt. papa non habet ſupremam poteſta
tem dominij aut proprietatis in homini-
bus aut rebus earum. Item non habet ſup-
mam poteſtatem iuriſdictionis in tempora
libus: & tertio habetur ꝙ iſte due ſupremē
poteſtates ex natura rei non repugnant ita
ꝙ non implicat cōtradictionem eas eidem
ſuppoſito conuenire.

¶ De ſuprema poteſtate laicali an iure
diuino ſit annexa ſpirituali. Capi. vij.

Veritur conſequenter circa ſecun
dum capitulū quod ponit Occā
in prima queſtione. vtrum ſupre
ma poteſtas laicalis ex iure diuio
& ex inſtitutione Chriſti ſit annexa ſupre-
me poteſtati ſpirituali. In iſto ſecundo ca-
pitulo allegatur opinio contraria ſecunde
ꝓpoſitioni prius poſite. vnde opinio pria
fuit ꝙ ex natura rei iſte due poteſtates ſunt
ita diſtincte ꝙ eidem ſuppoſito competere
non poſſunt. Secunda opinio ꝙ de facto
cadunt in eūdem hominem. ſ. in ſummum
pontificem non ad iſtum ſenſum ꝙ ſumus
pontifex ſit laicus/ ſed ad iſtum ſenſum ꝙ
ſuper res temporales & homines tanta vti
poteſt poteſtate quanta quicunq̧ alius etiā
imperator vel rex: & vltra addunt aliqui de
iſta opinione ꝙ papa habet tantam pote-
ſtatem in rebus temporalibus & ſpirituali
bus ꝙ quicquid attētet facere circa illas dū
modo non repugnet iuri naturali vel diui
no quāuis repugnet iuri ciuili vel canoni-
co ipſum factū tenet q̃uis ipſe peccet facien
do/ vt puta ſi tentet transferre rem meam in
dominium alterius q̃uis peccet hoc facien-
do tamen ipſum factum tenet. Similiter ſi
tentet me obligare ad aliquid faciendū ꝙ
non repugnet directe iuri naturali vel diui
no ꝙ ſim obligatus q̃uis peccet me obligā
do & vt dicit Gerſon iſta fuit opinio adu-
latorum pape & fundamentum huius opi
nionis videlicet ꝙ ſuprema poteſtas laica-
lis reſidet in ſummo pontifice habetur vt
dicunt ex multis auctoribus ſcripture etiā
ex inſtitutione Chriſti. primo probatur. il
le qui habet poteſtatem ligandi quencūq̧
ſi tētet aliquē ligare de facto eſt ligatus: ſed
ſummus pōtifex habet poteſtatē vnūquēq̧
ligandi & ſoluendi. ergo. patet minor. di-
ctum eſt Petro pro ſe & ſucceſſoribus ſuis.
Quēcūq̧ ligaueris &c. Similiter tibi dabo
claues regni celorum. in iſtis verbis fuit fa-
cta promiſſio ſummo pontifici. ergo aliqñ
Chriſtus illam promiſſionē impleuit & ni
chil excepit dicens qđcunq̧ &c. Hoc argu
mento vtiť Innocentius in capitulo ſolite
de maioritate & obedientia volens oſten-
dere poteſtatem eccleſiaſticam maiorem la
icali. Item arguitur: ille qui a Chriſto con-
ſtitutus eſt ſuper reges & regna habet ſu-
premam poteſtatem in temporalibus: ſed
papa ex ordinatione diuina ſic conſtitutus
eſt. ergo habet ſupremam poteſtatem ĩ tē-
poralibus/ conſequētia certa eſt. ſed minor
patet. nam dictum ē Hieremie qui nō erat
ſupremus ſacerdos & miſit dñs manū ſuā
& tetigit os meū & dixit ad me. Ecce dedi
verba mea ĩ ore tuo ecce ꝯſtitui te hodie ſu
per gētes & regna vt euelles & plātes Hie
remie prio. ergo a fortiori illi q̃ erat ſupre.

mus ſacerdos. Item tertio ille qui habet in temporalibus & ſecularibus iudicare. & nullus alius ſuper ipſum habet ſupremam poteſtatem in ſecularibus & temporalibus: ſed ſummus pontifex eſt huiuſmodi. Patet/ad Corin. vj. dicit Paulus/ angelos iudicabimus quãto magis ſecularia: ergo ſummus pontifex ex inſtitutione Chriſti habet ſecularia iudicare. ¶Quarto arguit. Chriſtus habuit ſupremam poteſtatẽ in temporalibus: ſed ſic eſt ꝙ omnis poteſtas quam habuit Chriſtus collata fuit Petro ſuo vicario & ſucceſſoribus: alias nõ fuiſſet plene vicarius Chriſti. Patet maior. dicit eñi ipſe Chriſtus/ data eſt mihi omnis poteſtas in celo & in terra. ergo habuit ſupremã poteſtatẽ in quibuſcunqȝ temporalibus. vnde miſit demones in porcos & ſubmerſi ſunt. Marci. quinto. & maledixit ficulnee & arida facta eſt. ergo ſi nõ habuiſſet poteſtatem in illis/ damnificaſſet proximum. ergo habuit ſupremam in temporalibus/ & per conſequens ſucceſſores eius. ſed de hoc poſtea videbit.

¶Conſequenter Occam allegat tertiã opinionem in tertio capitulo cuius principiũ eſt tale. Alia ẽ opinio quodãmodo media/ & in illo tertio capi. allegat primum dictũ huius ſecunde opinionis. ꝙ iſte due poteſtates non ita repugnant ex natura rei qȝ eidem non poſſint cõuenire de facto. ¶Secũdum dictum/non cadunt de lege in eundẽ ex inſtitutiõe diuina. Primum dictum probat cum tertia propoſitione ſupra poſita in ſexto capitulo aliquibus rationibus ipſe Occam. Prima/ſuprema poteſtas laicalis non repugnat ordini. ergo neqȝ ſupreme poteſtati in ſpiritualibus. Patet antecedẽs/ aliqua poteſtas in temporalibus q̃uis non ſit ſuprema non repugnat ordini. ergo nec ſuprema/quia non videtur maior ratio de vno q̃ de alio. Aſſumptũ patet/ſi vnus comes vel dux efficiatur epiſcopus vel ſacerdos remanet dux. ergo habet poteſtatem iuriſdictionis/quia de ratione comitis vel regie poteſtatis hoc habet. Similiter ſunt multi epiſcopi duces vt ſunt illi qui dicuntur pares in francia/ergo habent poteſtatẽ iuriſdictionis. immo non repugnat fratri minori. ergo nullo modo repugnat ſupreme poteſtati in ſpiritualibus./Sed quãtum ad ſecundam partem puta ꝙ de lege nõ cadant in eundem hominem/imo ex ordinatione diuina non debent cadere q̃uis eis non repugnet ex natura ſua. Patet/ille qui habet ſupremam poteſtatem in temporalibus debet ſe temporalibus implicare. qui vero habet ſupremam in ſpiritualibus minime debet ſe implicare negocijs ſecularibus. ergo ille due poteſtates non debẽt cadere in eundem hominem. Maior pro prima parte patet: quia ille eſt finis ſue poteſtatis ſcilicet mutuam pacem conſeruare. ergo debet illis ſe implicare. Alia pars patet/nemo militans deo debet ſe negocijs ſecularibus implicare ſecũde ad Thimo. ſecũdo. Similiter Petrus in canonica ait/non ſis fideiuſſor &c. vide alias auctoritates ad hoc propoſitum quas citat ipſe Occam capitulo quarto. ¶Secundo ad idẽ arguitur/ille due poteſtates que diuerſis actibus & dignitatibus ſunt a Chriſto inſtitute non debent eidem perſone competere: ſed ille due ſupreme poteſtates ſunt huiuſmodi. Patet. lxxxxvj. diſtinctione capi. cum ad verum. Dicitur ꝙ ſicut imperator non debet ſibi aſſumere ſummum pontificis honorem. ita nec ſummus pontifex imperatoris honorem. Ratio/quia Chriſtus illa diſtinxit diſtinctis actibus/ & diſtinctis perſonis competere voluit. Item qui habet ſupremam poteſtatem in temporalibus debet vel poteſt ſanguinem fundere. vel iubere ꝙ ſanguis humanus fundatur a miniſtris ſuis pro iuſticia ſeruãda vnumquemqȝ plectendo pro peccatis: ſed hoc non licet illi q habet ſupremam in ſpiritualibus/licet in vniuerſali poſſit innuere maleficos eſſe puniendos: ſed non in particulari ſcilicet accuſando vel condemnando. ergo illa ſuprema poteſtas in temporalibus non debet conuenire illi qui habet ſupremam in ſpiritualibus. & iſte ſunt rationes apparen

tiores quas latius in capitulo quarto ipſius
Occam videbis ſi vis.

¶ An Chriſtus habuerit ſupremã po- teſtatem in temporalibus. CA. VIII.

VISIS TRIBVS OPI-
nionibus/ quarũ prima
fuit ꝙ ſuprema poteſtas
ſpiritualis: & ſuprema
laicalis ex natura rei ita
diſtinguntur: ꝙ in ean-
dem cadere nõ poſſunt
perſonam. Secunda ꝙ cõcurrunt in eandẽ
perſonam. Et tertia ꝙ nõ diſtinguntur ita
ex natura rei quin poſſint in eandem con-
currere perſonam: verũtamen non concur
runt nec debent. His poſitis doctor preci-
pue nititur impugnare ſecũdam opinionẽ
in qua iacet tota difficultas. vnum motiuũ
ſecunde opinionis fuit ꝙ qui habet ſupre-
mam in ſpiritualibus eſt vicarius Chriſti/
ſed Chriſtus habuit ſupremam in tempo-
ralibus quemadmodum & ĩ ſpiritualibus.
data eſt michi omnis poteſtas in celo & in
terra. ergo qui habet ſupremam poteſtatẽ
in ſpiritualibus habet etiam in temporali-
bus: ſed papa habet ſupremam poteſtatem
in ſpiritualibus cum ſit verus vicarius Chri
ſti: ergo habet etiam ſupremam in vtraqꝫ/
& ſic habet ſupremam in temporalibus.
Occaſione huius ratiõis talis mouetur diſ
ficultas. ¶ Vtrum Chriſtus habuerit ſupre
mum dominium in quibuſcunqꝫ rebus tẽ-
poralibus. Supponitur primo ex prehabi-
tis ꝙ aliud eſt querere an Chriſtus habuerit
in ſingulis rebus tẽporalibus proprietatẽ:
vel an habuerit poteſtatem iuriſdictionis.
Secundo ſupponitur ꝙ quando queritur
an Chriſtus habuerit ſupremam iuriſdictõ
nem ꝙ dupliciter hoc intelligi poteſt. Vel
ſecũdum diuinitatem vel ſecundum huma
nitatem/ & queritur de vtroqꝫ. Secundum
diuinitatem non eſt difficultas quia domi-
ni eſt terra & plenitudo eius Pſalmi. xxiij.
Ideo ſecundum diuinitatem habet poteſta
tem vnamquãqꝫ rem in dominium alterius
transferre ad libitum eius ſicut patet de va-
ſis argenteis Egyptiorum & de terra pro-
miſſionis que trãſtulit in filios Iſrael. Ideo
ſecundum diuinitatem habet proprieta-
tem rei & poteſtatem iuriſdictionis. ſolum
ergo reſtat difficultas an ſecundũ humani
tatem. Et ſupponitur tertio ꝙ aliud eſt que
rere de Chriſto ſecundum humanitatem/
vtrum habuerit in ſingulis rebus tempora
libus proprietatem & poteſtatem iuriſdi-
ctiõis iure hereditario matris vel patris pu
tatiui. Vel vtrum habuerit ab aliquo pri-
uilegio ſibi a deo collato/ puta ꝙ deus trãſ
tulerit ei quo ad humanitatem verum do-
minium cunctarum rerum: & poteſtatem
iuriſdictionis. Quarto ſupponitur ꝙ aliud
eſt querere de Chriſto exiſtente in mortali
vita vel poſt reſurrectionem. Iſtis ſuppoſi-
tis non queritur vtrum Chriſtus habuerit
in temporalibus proprietatem aut poteſta
tem iuriſdictionis ſecundum diuinitatem/
ſed ſecundum humanitatem. & in iſto ſen-
ſu dupliciter intelligitur/ vel vtrum iure he
reditario tanquam verus heres Marie/ vel
vtrum habuerit: quia diuinitas in eum trãſ
tulit. ¶ Pro ſolutiõe huius queſtionis. Sit Pria po ſitio
prima propoſitio. Chriſtus ſecundum hu-
manitatem habuit proprietatem in aliqui-
bus rebus temporalibus iure hereditario.
Patet ſic. Notiſſimum eſt ꝙ Ioſeph pater
Chriſti putatiuus/ cuius Chriſtus erat ve-
rus heres legalis & ſucceſſor habuit domi-
nium in aliqua re. & veriſſimile eſt immo
tenetur communiter ꝙ Ioſeph mortuus eſt
antequã Chriſtus pateretur. Similiter vir-
go Maria cuius ſecundum humanitatem
fuit verus heres habuit proprietatem in ali
quibus rebus. ergo cum Chriſtus fuit ve-
rus heres ipſorum veriſimile eſt ꝙ habuit
dominium proprietatis in aliqua re cuius
erant proprietarij. ergo Chriſtus iure here
ditario non ſolum poteſtatem iuriſdictio-
nis: ſed etiam habuit proprietatem in ali-
quibus rebus/ immo male ſonare videtur
ꝙ Chriſtus fuerit mendicus. Quandoqui-
dem dicitur vere mendicus qui ſolo titulo

indigentie petit aliquid. vere & realiter ta
lis dicitur mendicus/ & notum eſt quãuis
Chriſtus nõ habuiſſet proprietatem in ali/
quibus rebus habuiſſet tamen ius petendi.
quia ſeminbat & docebat. ergo non ſolum
titulo indigẽtie petebat. ergo nõ fuit vere
mendicus. ſicut rex adminiſtrans iuſticiam
ſubditis & communitati petens & exigens
ab illis pro manutenẽtia ſui ſtatus non eſt
mendicus/ quia non titulo indigẽtie petit
ſed adminiſtrationis. ſic de beneficiatis po
teſt dici. Patet igitur ꝙ Chriſtus non fuit
mendicus ſed habuit non ſolum aliquarũ
rerum vſum: verũ etiã proprietatem in illis
rebus. Sed difficultas eſt/ an habuerit in re-
gno Iſrael veram proprietatem/ hoc eſt an
habuerit poteſtatem iuriſdictionis iure he
reditario in regno Iſrael precipue in regno
iude. Primo nõ eſt difficultas de toto vni
uerſo ꝙ nõ habuit ſupremam poteſtatem
iuriſdictionis in toto vniuerſo iure heredi
tario. Patet/ nullus parentum eius fuit ve/
rus monarcha totius mũdi. nec Dauid/ nec
Salomon. igitur. Sed difficultas eſt vtrum
habuerit in regno iuda veram poteſtatem
iuriſdictionis iure hereditario/ ita ꝙ fuerit
verus rex iuda nõ ſolum priuilegio conceſ
ſo a deo. Reſpondet Armachanus in quar
to ca. xvj. ꝙ Chriſtus fuit verus rex iuda ſe
cundum humanitatem iure hereditario. &
quãuis hoc nõ poſſit euidenter probari ta
men aſſumit id quod habetur in Deutero.
ꝙ ſi in antiqua domo nõ ſit maſculus/ filia
eſt heres bonorum paternorum & mater/
norum: & ſic non erat ita in regno iude &
francie. Vltra ſupponit vnũ qđ verũ eſt ſci
licet ꝙ ipſa virgo Maria realiter deſcendit
ex Dauid & non ſolũ Ioſeph. Patet/ ſi nõ
deſcendiſſet virgo ex Dauid Chriſtus non
deberet vocari in ſcripturis ſemen & filius
Dauid/ quia non eſt realiter filius Ioſeph
ſed virginis. ergo ſi virgo non realiter de
ſcendiſſet ex Dauid nõ fuiſſet filius Dauid
neq; ſemen eius. Sed quãdocũq; in lege an
tiqua non erat maſculus filia ſuccedebat. er
go viro ceſſante in domo Dauid ad virgi-
nem deuoluebatur ſucceſſio. & ſic virgo
Maria habuit verum ius hereditarium in
regno Iuda: & ex ꝯſequenti Chriſtus filius
eius. ¶ Quantum ad hoc/ vtrum iure here-
ditario ſpectaret verum regnum iude ipſi
Chriſto: apparet michi ꝙ non pertinet ad
eum regnum iude ſecundum humanitatẽ.
Et ratio que me mouet contra Armachanũ
eſt/ quia vt notũ eſt Machabei vere & rea-
liter dominati ſunt in regno iuda: & non
erant tyranni. ergo realiter habebant pote
ſtatem iuriſdictionis in regno iude/ & ta-
men ipſi Machabei erant de genere Leui/
& ſi deſcendebãt ex domo Dauid hoc erat
per matres & feminas/ quia erant ſacerdo-
tes. ergo de domo Leui/ & ſic longo tem-
pore antequã virgo maria naſceretur erat
ablata poteſtas a domo Dauid. ergo ipſa
virgo Maria non habuit poteſtatem iuriſ
dictionis in regno iude. ergo credendum
eſt ꝙ Chriſtus non habuit poteſtatem in
illo ſecundum humanitatem. ¶ Reſolutio
ergo quãtum ad tria puncta eſt. Primum/
certiſſimum eſt ꝙ Chriſtus iure heredita-
rio habuit proprietatem ĩ aliquibus rebus
Secundum punctum quod eſt ambiguum
Chriſtus iure hereditario non habuit pote
ſtatem in regno iude. Tertium quod eſt cer
tiſſimum/ Chriſtus iure hereditario ſecun-
dum humanitatem nõ habuit poteſtatem
iuriſdictionis in vniuerſo orbe ſiue in ſin-
gulis rebus. cum nec Dauid nec aliquis eo-
rum a quibus deſcendit illam habuerit/ er-
go nec ipſe Chriſtus. Reſtat modo difficul
tas inter doctores cum Chriſtus non fuerit
verus monarcha iure hereditario/ an fuerit
per priuilegium ſibi collatum a deo verus
monarcha. Aliqui dixerunt ꝙ Chriſtus
non habuit illam poteſtatem iuriſdictiõis
eo tempore quo viuebat in carne ſecundũ
humanitatem. Rationes habent multum
apparentes. Primo habetur Luce duodeci
mo. Venit aliquis ad Chriſtum dicens ei.
Magiſter dic fratri meo vt diuidat mecum
hereditatẽ. At ille dixit ei/ homo qs me ꝯſti
tuit iudicẽ aut diuiſorẽ iter vos. q. d. nullus

Tunc ex illo arguitur ſic/Chriſtus non habuit ptātē diuidēdi hereditatem inter iſtos duos fratres. ergo non habuit ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in temporalibus Et hoc argumentum eſt multum apparēs. Nam quicūqꝫ habuit ſupremam poteſtatē iuriſdictionis in temporalibus habuit po/teſtatē diuidendi & dicendi ius/ puta quid iuſtum & quid iniuſtum in quacunqꝫ re tēporali quo ad omnia. ergo videtur ex dicta auctoritate ꝙ Chriſtus nō habuit ex priuilegio a diuinitate conceſſo ſecūdum humanitatem talem poteſtatem iuriſdictionis in omnibus rebus temporalibus. Item dixit/ regnum meum non eſt de hoc mundo. ergo non habuit poteſtatem regiam in hoc mundo. & per conſequens non habuit ſupremam iuriſdictionis poteſtatem in temporalibus. Vnde quattuor dicit hec opi/nio. Primum/ Chriſtus ſecundū humanitatem non habuit proprietatem & poteſtatē in ſingulis rebus. Patet/volucres celi nidos habent/filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Secūdū/iure hereditario non habuit poteſtatem iuriſditionis in ſingulis rebus temporalibus. Tertiū/iure hereditario nō habuit poteſtatem iuriſdictionis i regno iude. Quarto/nō habuit illam in rebus temporalibus ex priuilegio ſibi a diuinitate conceſſo. Sed contra hanc ſunt multi textus. primum ꝙ deus fecit illū heredem omnium. ergo ex priuilegio habuit poteſtatem in omnibus. Vnde dicit ſanctus Tho. de regimie principū/ꝙ Chriſtus ex conceſſione a deo ſecūdum humanitatē habuit ſupremā iuriſdictiōis poteſtatē in ſingulis rebus temporalibus/ideo elicitur ex dictis ſanctus Tho. ꝙ ſecūdum hūanitatem nō iure hereditario: ſed conceſſione a diuinitate ſibi facta habuit ſupremā poteſtatem iuriſdictionis in ſingulis rebus temporalibus. Similiter habetur in apocalipſi in cuius ſemine. i. humanitate rex regū &c. Tunc bene ſequitur Chriſtus ſecūdum humanitatē habet poteſtatem ſuper reges. ergo habet poteſtatem ſuper ſingula que habent reges: ſed ipſi reges habent poteſtatē in tēporalibus ad minus iuriſdictiōis ꝗuis non habeant in ſingulis proprietatem dominij: tamen habent iuriſdictionem. i. dicēdi ius & diffiniendi de vnaquaqꝫ re temporali. & dicto iure tenentur ſubditi obedire/ quod ſi non fecerint habent poteſtatem rebellantes & contumaces iuſtis afficiendi penis. ergo Chriſtus ſecūdum humanitatem ex cōceſſione habet poteſtatem iuriſdictionis in ſingulis rebus temporalibus. Similiter habentur multe auctoritates in Eſaia & in euangelio faciētes ad hoc. Propterea dicit Thomas/ꝙ monarchia Chriſti incepit a conceptione. & ꝙ habuit ſupremam poteſtatem in temporalibus/ & iuriſdictionē in ſingulis rebus. Et probatur a ſigno. Reges adorauerunt eum tanꝗ ſubiecti temporaliter. ergo ſignū erat ꝙ erat verus dominus & monarcha in ſingulis rebus temporalibus. Et pro iſta opinione facio talem rationem. Chriſtus habuit poteſtatem ſecundum humanitatem ex cōceſſione a diuinitate ſibi facta obligandi homines etiam ad mortale. & Chriſtus ſecūdum humanitatē nō potuit errare. & qlibet alius ei ſcdm humanitatē tenebat credere & exeq̄ qd̄ Chriſtus ſcdm hūanitatē ei aſſeruiſſet & ꝓcepiſſet: ſed ſi Chriſtus aſſeruiſſet ſententialiter de aliqua re tpali: hec res ē iſtius & nō alterius tūc alter fuiſſet obligatus reddere illā rē illi cui Chriſtus adiudicaſſet. & illā reddere ſecundum Chriſti ſententiā. ergo erat in illo ſuperioritas & auctoritas iuriſdictiōis etiā erga quoſcūqꝫ hoīes. imo habuit poteſtatē vnūquēqꝫ regē priuare & oppoſitā legem inſtituere damnatis gratiam facere & eos liberare. habuit igitur iuriſditionis poteſtatem ſcdm hūanitatē & oēs illi parere tenebantur. & ratione ſubiectionis ad illius ſententiā adimplendā obligabanf. & hec opinio eſt ꝓbabilior. Pōt etiā ſuaderi hoc mō Nā Paulus habuit ptātē petēdi tpalia pro ſeminatiōe ſpūaliū ꝗuis nō vſus fuerit illa. Similiter Chriſtus habuit poteſtatē in ſingulis rebus ꝗuis non ſit vſus illa poteſtate.

Iam queritur cū ſit ꝓbabile ꝙ habuerit iſtā poteſtatem in ſingulis rebus tēporalibus & fecit papam vicarium ſuū an conceſſerit ſucceſſoribus ſuis iſtā ſupremam poteſtatē iuriſdictionis in tēporalibus. Reſpodēt cōmuniter doctores vt dicit Ioannes de pariſius ꝙ nō oportet Chriſtum oēm poteſtatem quam habuit in tēporalibus cōtuliſſe petro. Nam poteſtas Chriſti ſecūdum hūanitatem non fuit alligata ſacramentis. Nā ſecundum humanitatem habuit poteſtatē remittendi peccata etiam abſq; ſacramentis. ſed papa non habuit poteſtatem illā remittēdi peccata ſine ſacramētis. ergo Chriſtus non ꝯtulit Petro & eius ſucceſſoribus omnem poteſtatē quam habuit. ergo hoc dato ꝙ Chriſtus habuerit ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in temporalibus ſecundum humanitatem non pōt inferri ꝙ totā illam contulerit petro. Similiter habuit poteſtatem faciendi miracula. & q̄uis illā contulerit Petro: nō tamē omnibus ſucceſſoribus eius. Similiter non cōtulit petro poteſtatem inſtituendi ſacramenta. ergo q̄tum ad iſta tria non cōtulit oēm poteſtatem iuriſdictionis quam habuit in rebus tēporalibus Petro & ſucceſſoribus. ¶ Alia difficultas. Cum ergo ſummus pontifex nō habeat ſupremā poteſtatē laicam iuriſdictionis: nec in corpora nec in res hominū. queritur an ipſe & eccleſiaſtici ſint ſupreme poteſtati laicali ſubiecti vel ſint ex inſtitutione diuina exempti/ & hoc q̄tum ad iudicium coherciuū quo ad bona & ſua corpora. Pro cuius declaratiōe ſupponitur ꝙ qui habet iuriſdictionem temporalē nō ſolum habet illam ſuper res: ſed etiam ſuper corpora. Secundo ſupponitur ꝙ habens illam non ſolum homines pro demeritis iuſtis poteſt afficere peius: ſed etiā ab eis exigere aliqd tributum perſonale ſicut eccleſiaſtici habēt ius decimas petendi non ſolum prediales ſed etiā perſonales/ ita ad iſtam poteſtatem ſupremā laicam iuriſdictionis nō ſolū ſpectat eos punire ſed etiam tributum perſonale exigere. Nam licite poteſt princeps pro republica & ſubſtentatione ſui ſtatus rationabilis tributū petere. Hoc fecit Ceſar q̄d approbauit Chriſtus cum dicit reddite que ſunt ceſaris ceſari. Similiter dictum fuit diſcipulis Magiſter veſter nō ſoluit didrachma. & veriſſimile ē ꝙ didrachma erat tributum perſonale. Iſtis ſuppoſitis queritur an ipſi prelati eccleſiaſtici ſint iure diuino ab ipſa poteſtate laica cohercitua exempti/ ita ꝙ ille qui illam exercet nō poſſit eccleſiaſticorū peccata punire nec ab illis tributa exigere. ¶ Q̄tum ad hoc ſit prima propoſitio. Eccleſiaſtici q̄tum ad ꝑdia ſua & res immobiles nō ſunt iure diuino a iuriſdictiōe laica cohercitua exēpti. & loquor de oībus eccleſiaſticis vniuerſaliter. Patet/ eccleſiaſtici iure diuino nullā habent talē poteſtatē/ ſed ex iure diuino habēt ius petendi decīas q̄uis ius ſit imobile: tamē ipſe res puta decime ſunt res mobiles. Preterea notum eſt ꝙ aliquod predium aliquādo donatur eccleſiaſtico & ſtat ꝙ ſit obnoxium alicui principi q̄tum ad redditus annuos/ quo facto ſi transferatur in dominiū eccleſiaſtici tranſit cum onere ſuo. i. cū obligatione ad ſoluendum tributum vel cēſum annuū illi domino laico. ergo non ſunt iure diuino exempti a tributo quo ad res imobiles. Item poſſident illas res ſolum iure principum/ quia tenent illas in feudum a regibus & principibus. ¶ Secunda propoſitio/ eccleſiaſtici non ſunt ſubiecti poteſtati laice cohercitue quātum ad eas res que eis competunt iure diuino puta quātum ad decimas. ita ꝙ nichil ab eis exigi poteſt. Patet duplici ratione. Nam laici exercētes poteſtatem laicam tenentur ipſis eccleſiaſticis ſoluere. ergo eccleſiaſtici ad nihil tenentur eis. Item quādocunq; quis poſſidet aliquid lege vel auctoritate ſuperioris in illo quod poſſidet lege ſuperioris non obligatur inferiori: ſed eccleſiaſtici habent decimas & ius in illis immediate auctoritate dei qui ē ſupremus ſup oēs reges exercētes iuriſdictionē laicā & cohercituā. ergo q̄tū ad hoc nullo mō obligantur illis exercētibus iuriſdictionē cohercituā

¶Tertia propoſitio/in qua iacet difficultas inter doctores. An eccleſiaſtici quãtum ad perſonas eorum ſint exempti iure diuino a poteſtate cohercíua laica/ita ꝙ laici iudices nõ poſſint ꝑ demeritis eccleſiaſticos punire nec ab eis tributũ perſonale exigere Dicit Marcilius ĩ ſecũdo ca. quarto ꝙ nõ. Oppoſitũ tenet Carlerius in quibuſdã tractatibus quos edidit poſt conciliũ baſilienſe de geſtis in illo. Dicit Marcilius qui multum exaltauit poteſtatẽ laicã ꝙ eccleſiaſtice perſone ſunt a deo iudicio laicali cohercíuo ſubiecte. Et ad hoc ꝓbãdũ adducit tres ratiões precipuas ex ſacris litteris. dicit notum eſſe ex priuilegio ipſos eccleſiaſticos eſſe exẽptos: ſed ꝗ̃tum eſt ex inſtitutione diuina ſunt iudicio cohercíuo laicali ſubiecti ad Ro. xiij. Oĩs anĩa ſubiecta ſit poteſtatibus ſublimioribus. Dicit glo. ꝙ in verbo omnis nullus excipitur & nullus excludit. Omnis aĩa ſcḋm glo. i. oĩs homo. Itẽ que a deo ſunt ordinata ſunt. Et qui poteſtati reſiſtit ordinatiõi dei reſiſtit. Et ſubdit/reddite ergo oĩbus debita cui tributũ/tributũ: cui vectigal/vectigal: cui honorẽ/honorẽ: tũ non expreſſe videtur ſeq ꝙ perſone eccleſiaſtice ſint ſubiecte ꝗ̃tum ad corpora eorũ ad tributa. ¶Secũda auctoritas habetur prime Petri ſecũdo. Subditi eſtote omni hũane creature propter deũ ſiue regi quaſi precellenti. ſiue ducibus tanꝗ ab eo miſſis ad vindictã malefactorũ/laudẽ vero bonorũ quia ſic eſt voluntas dei. ergo videt ꝙ pſone eccleſiaſtice ſint ſubiecte ꝗ̃tum ad corpora eorum ad tributũ. ¶Tertia ratio eſt que magis eſt apparens. nã habetur actuũ. xxv. ꝙ Paulus declinauit iuriſdictionẽ ſacerdotum legis & appellauit ad tribunal Ceſaris a quo (vt inquit) oportet me iudicari: ſed certum eſt ꝙ Paulus erat eccleſiaſticus imo epiſcopus & non eſt mentitus/nec timore pene hoc dicebat imo pro veritate mori decreuerat/& iudicari volebat a Ceſare. ergo perſona eccleſiaſtica nõ eſt ex iure diuino a laicali iuriſdictiõe exẽpta nec ꝗ̃tum ad corpus nec ꝗ̃tum ad tributũ. & hec eſt opinio Marcilij. Sed oppoſitum tenet Carlerius quondã regalis collegij nauarre ſocius meritiſſimus in quodã tractatu quẽ edidit cõtra Bohemos ꝙ eccleſiaſtice pſone ex iure diuino ſunt exempte quo ad corpus a iuriſdictiõe cohercíua laicali/& fundat ſe Matthei. xvij. venerũt exactores q didrachmã accipiebant & dixerũt Petro. Magiſter veſter nõ ſoluit didrachmã. ait. Etiã. Et cum intraſſet in domũ preuenit eũ Ieſus dicens. Quid tibi videt Simon: Reges terre a quibus accipiũt tributũ vel cenſum a filijs ſuis an ab alienis: Et ille dixit. ab alienis. Dixit illi Ieſus. ergo liberi ſunt filij. vt autẽ non ſcandaliſemus eos vade ad mare & mitte hamum. & eum piſcem qui primus aſcenderit tolle. & apperto ore eius inuenies ſtatherẽ illum ſumẽs da eis pro me & te. Ex iſto textu videtur ꝙ non ſoluerit ex debito. Dicit Carlerius ꝙ per liberos ĩtellexit eccleſiaſticos. ergo exemit eccleſiaſticos a tributo ꝑſonali ſoluendo laicis. Et hoc eſt probabile/ꝙ eo ipſo ꝙ aliquis eſſet effectus eccleſiaſticus/poteſtas laica nullam habet in illum poteſtatem: quia eſt effectus filius & liber. Et iſta opinio videtur probabilior.

¶Caput nonum in quo ſoluuntur rationes prime opinionis recitate a doctore Occam in primo ca. ſue prime queſtionis.

VISE SVNT TRES opiniones/& doctor ad tertiam ſe reſoluit/que probat duo. Primum ꝙ ex natura rei non habẽt repugnantiam ille due ſupreme poteſtates. Secundum eſt ꝙ nõ debẽt de facto in eandem perſonam ꝯcurrere Reſtat modo ſoluere rationes prime opiniõis quas adducit in primo capitulo ſue prime queſtionis iam ſoluit illas in ſuo quinto capitulo eiuſdem queſtionis. Prima ratio erat/illa q̃ ex oppoſito diuiduntur habent repugnantiã quia nõ poſſunt omnimode cõuenire: ſed poteſtas laica & eccleſiaſtica ex oppoſito diuiduntur. ergo. Dicit doctor ad maiorem ꝙ ꝗ̃s ca

que ex oppoſito diſtinguūtur tanꝗ ꝯtraria ex natura rei non poſſunt idem ſubiectum primum habere/ licet poſſint cadere in diuerſas perſonas eiuſdem ſubiecti: tamen ſepe iſta que diſtinguūtur ex oppoſito tanꝗ diuerſe ſpecies aut aliquo mō ex oppoſito inter ſe diſtincta. & ideo licet non ſecūdum idem tamen poſſunt cadere in eandem perſonam immo nōnunꝗ in idem ſubiectum. Dat doctor duo exēpla. Primū/ ordo ſacer & ordo nō ſacer quodāmō ex oppoſito diuidūtur: & tñ in eundē hoiem cadūt. Scdm̄ exēplū bonū honeſtū & delectabile ex oppoſito diuiduntur: & tñ in eundē cadūt. ¶ Secūdo arguit/ ille ꝑtātes ꝗ̄ duo capita cōſtituūt ſimul in eodē eē nō poſſūt/ qa tūc vnū corpus haberet duo capita vel duo corpora idē caput: ſed ille due ꝑtātes ſunt huiuſmodi vt patet. igit. Dico ꝙ laici & eccleſiaſtici ſunt vnū corpus miſticū/ qa oēs inſigniti caractere baptiſmali/ qui habēt caritatem ſunt mēbra illius corpis ſana. & qui habent fidē & nō caritatē ſunt mēbra illius corporis: ſed nō ſana. & qui carent vtroqꝫ ſunt mēbra arida: & ſic dico ꝙ eſt vnū corpus. Vnde dicit Gerſon ꝙ nō eſt poſſibile de lege poſita ꝙ in ſolis laicis remaneat fides/ vel ꝙ i corpore miſtico eccleſie ſint ſoli laici/ quia tūc eſſet poſſibile de lege poſita ꝙ ab eccleſia ceſſarēt ſacramenta oīa preter baptiſmū: ſed hoc ē falſum. ¶ Tertio & apparētius arguitur/ poteſtas ſuprema laica includit dñationē: nā principes gentiū dominātur terre: ſed ſpūalis excludit illam dñationē cohercitiuā auctoritate Petri. Paſcite qui eſt in vobis gregē nō dominātes/ ergo eccleſiaſtica excludit illā dñationē. & ſic videt ꝙ ita ex natura rei diſtinguūtur ꝙ in eodē ꝑuenire nō poſſunt. Dico ꝙ dupliciter intelligitur ꝙ poteſtas eccleſiaſtica excludat dñationē. vno mō ꝙ de ratione poteſtatis eccleſiaſtice & integritate eius ſit ꝙ habens eā dñetur dominio cohercitiuo quo dñatur princeps laicus. & ſic dico ꝙ excludit illā dñationē. Alio mō ꝙ de ratiōe ipſius nullā habeat poteſtatē dominādi. & ſic falſum eſt/ neqꝫ excludit oīmodā dñationē. Dat doctor exemplū/ lex euāgelica dicitur lex libertatis. i. nō eſt de ratione legis euangelice ꝙ aliqs ſit ſeruus: quia nullū facit ſeruum. Similiter poteſtas euāgelica de ratione ſua nullū facit dominantē. & eſt egregiū verbū Occam & bona ſimilitudo de ſeruo. ¶ Patet ex dictis quomō ſuprema gerarchia ſpiritualis nō habet plenā poteſtatē in temporalibus: & quomodo ex opinione Carlerij pſone eccleſiaſtice ꝗ̄tum ad perſonas earum ſunt exēpte a poteſtate laica cohercitiua. Poſſunt adduci alie ratiōes ad hoc probandum de Conſtātino cui obtulerūt libellū. Dicit autē Conſtantinus q erat ſupmus gerarcha in tēporalibus. Vos autē ab homine iudicari nō poteſtis. ergo ipſe q erat verus imperator aſſeruit ſe nullam habere poteſtatem ſuper ipſos epiſcopos. ergo veriſimile eſt ꝙ eccleſiaſtice perſone ꝗ̄tum ad earum perſonas ſunt a laicali iuriſdictione exempte. Item quādo Ioſeph reddidit terram ſubiectam pharaoni/ terra ſacerdotum manſit libera. & ſic valde apparenter probat Carlerius ſuā opinionē. ¶ Modo veniūt ſoluende rationes Marſilij. prima erat auctoritas pauli ad Corin. xiij. omnis aīa &c. Et per ſublimes poteſtates intelligit imperatores & reges: quia ſubdit non ſine cauſa gladium portat. Quātum ad hoc Delira ſic ſoluit. omnis aīa. i. hominis qlibet puta laici laicis/ & eccleſiaſtici eccleſiaſticis/ nihilominus quia per ſublimes poteſtates videntur intelligi pricipes ſeculares. Alias expoſitiōes dat Carlerius. Prima/ omnis anima id eſt omnis homo animalem. i. ciuilē vitā ducētem. Nam hominum quidam animalē id eſt ciuilem alij ſpiritualem ducunt vitam & vocantur illi animales. Iſti vero ſpirituales. & hanc ponit Paulus/ ſpiritualis homo omnia diiudicat & a nemine iudicatur. & ſic nulli eſt ſubiectus quo ad iſtā poteſtatem laicam cohercitiuam. Secūda expoſitio ex intentione textus & gloſe ꝙ eſt ibi diſtributio accōmodata. Omnis aīa: hoc ē oīs homo. i. de aliquo ſtatu hoim aliqs hō

eſt ſubiectus poteſtatibus ſublimioribus.
Ad ſecūdū argumentū marcilij & auctori-
tatem prime Petri ſecundo. Dupliciter ex-
ponit Carlerius. nā dicebāt boemi ꝙ prīci
pe negligente punire clericos/ꝙ populus
poterat ſine peccato eos interimere. Prima
expoſitio Carlerij eſt ꝙ loqtur laicis cū di-
cit ſubditi eſtote omni creature. Primo loq
tur ſeruis vt ſint ſubditi dn̄is/& filij parēti
bus/quia ſtatim ſubiūxit de filijs/ſeruis/&
vxoribus. Secūdo dicit gloſa ꝯmunis: ſub-
diti eſtote per humilitatē propter deū (& ē
conciliū) nō ſubiectione iuridica: ſed humi
li ſubiectiōe. ¶ Ad tertiam auctoritatē for-
tiſſimā de paulo qui declinauit iudiciū ſa-
cerdotum videtur ꝙ erat ſubiectus ceſari iu
ridica ſubiectione. Primo iſtud verbum
pauli/a quo me oportet iudicari: ſic primo
exponitur. hoc eſt a quo iudicabor. ꝗa fuit
condēnatus a Ceſare: nō ꝙ habuiſſet pote-
ſtatem iudicandi: ſed ꝙ eū iudicabit. Secun
do appellauit Paulus Ceſarē: nō ꝙ eſſet ſu-
perior eius: ſed quia erat ſupior iudicibus
volentibus cōdemnare Paulū. quia habe-
bat poteſtatē decernādi ꝙ male iudicabāt
paulū: & vt declararet eorū iudiciū nullum
& ſic ſoluuntur auctoritates quas adducit
Marcilius. ¶ Alie ſunt auctoritates: ſcilicet
nullam haberes ſup me poteſtatē niſi data
eſſet tibi deſup. Illa intelligitur de poteſta-
te ꝑmiſſa. Nā Pilatus iudicauit Chriſtū de
facto nō de iure. Relinquitur opinio Car-
lerij probabilior ꝙ̄ altera: imo altera videt
condēnata in cōcilio baſilienſi. ca. x. in quo
oſtenditur quenā poteſtas data fuit Petro
per iſta verba/quodcūqȝ ligaueris ſup terrā
¶ Doctor in ſecūdo ca. ſue prime q̄ſtionis
adducit rationes aliquorū quibus nitūtur
probare papam habere poteſtatē plenariā
tam in ſpiritualibus ꝙ̄ in temporalibus ad
quas reſpondetur in hoc ſeptimo cap. eiuſ
dem queſtionis. Prima fuit Matthei. xvj.
Chriſtus illam plenitudinē poteſtatis pro-
miſit petro per illa verba/quodcūqȝ ligaue
ris. ergo promiſit poteſtatē vnūquēqȝ ligā
di nullū excipiendo. & circa hoc argumen
tum mouebūtur quattuor bone queſtio-
nes. Et pro intellectu notādū primo ꝙ cō-
tingit hominē dupliciter ſolui. Vno mo-
do ab aliquo precepto: quo prius obliga-
batur. & illud vocabatur diſpenſatio. Iam
difficultas eſt/an per iſta verba q̄dcūqȝ li-
gaueris &c̄. promiſit Petro poteſtatē vnū
quēqȝ a quocūqȝ precepto ſoluendi. Simili
ter contingit hominē ligari multipliciter.
ligari. i. ad nouū quid obligari vt ſi voueā
paupertatem ligor de nouo. i. ad nouū qd
obligor. Secūdo contingit hoiem ligari. i.
ad certam penam obligari in foro īteriori.
& iſta verba q̄dcūqȝ ſolueritis & ligaueri-
tis nō intelligūtur de ligamine peccati. ꝗa
papa non poſſet vnū facere pc̄tōrem: ſed de
ligamine ad penam ſoluēdam ratione pec-
catorum. Alio modo cōtingit aliquem li-
gari ligatione excōicationis. Vtrum Chri-
ſtus promiſerit Petro hanc poteſtatē ligan
di pro quacūqȝ re. Dicit doctor hāc auctori
tatem dans duas ſolutiones. Prima/ꝙ per
talia verba quodcūqȝ ligaueris ſolum pro-
miſit & dedit duas poteſtates petro. Pri-
ma eſt/poteſtatem abſoluendi hominem
peccatorem a peccato non ꝙ ipſe remittat
peccatum vel det gratiā & gloriam eternā.
Secūda eſt data Petro auctoritas penā in ta
li foro ſecreto taxādi: nō ꝙ habeat poteſta
tem cohercendi ad penā ſuſtinendā: & eſt
opinio Marcilij de Padua: ꝙ nec pape nec
clerico dedit poteſtatē cohercitiuam. Sed di
cit doctor ꝙ vltra illas duas poteſtates ad-
huc dedit Petro poteſtatē cohercitiuam qua
vnūquēqȝ fidelē ea que ſunt neceſſaria pro
cōſequutione felicitatis eterne cogeret ob
ſeruare & ſi vel omitteret punire. ideo data
eſt poteſtas cohercitiua Petro vnūquemqȝ
fidelem cohercendi ad diuina precepta ſer-
uanda: & non obſeruantes excommunicā-
di. Vnde nunꝙ̄ papa habuit poteſtatē co-
hercitiuam ad conſilia ſed bene ad precepta.
Dicit doctor ſaluis iuribus & libertatibus
eorum qui non meruerūt quia nunꝙ̄ dedit
Chriſtus auctoritatem Petro aliquē regem
temporalem a iuriſdictione ſua deponēdi.

ergo i iſta auctoritate. quodcūq ligaueris/
promiſit poteſtatem abſoluendi ſacramen-
taliter & taxandi penā & poteſtatē coherci
uam ad obſeruationem mandatorū dei &
non ad conſilia/& nō dedit poteſtatem lai
cos ſuis proprietatibus & dominiis priuā
di: niſi in caſu ſi contingeret principem ſe
cularem abuti re ſua in perniciem chriſtiani
tatis vel fidei. ita ꝙ ille abuſus eſſet i maxiō
nocumēto pro conſecutiōe felicitatis eter-
ne. non negat quin in tali caſu papa poſſit
eum deponere & ſi aliꝗ docto. hoc negent
ꝗuis habeat poteſtatem declarandi ipſū eē
deponendū. Patet/ꝗa eſſet occaſio ꝙ ratio-
ne talis poteſtatis papa efferretur i maximā
ſuperbiam. & illa plenitudo poteſtatis eēt
multum dānoſa ſubiectis. Ideo illa eēt no-
ciua pape & ſubiectis & ſic non eſt veriſimi
le ꝙ Chriſtus ei talem contulerit. Dices ſi ne
minē excepit quomodo audes aliquē exci-
pere. ¶ Reſpōdetur ꝙ Chriſtus verbo/& ex
emplo & apoſtoli docuerūt aliqua excipi-
enda. Reges dominantur vos autem non
ſic. Similiter exemplo quando voluerūt eū
facere regem auffugit. Et ſic patet quo mo-
do contingit multipliciter hominē ligari.
primo ligamine peccati .i. eſſe in mortali.
Secundo ligari .i. ad penam obligari. Ter-
tio ligari ligamine excomunicationis que
eſt obligatio ad non pticipandum in ſacra-
mentis eccleſie & cum fidelibus. Quarto li-
gari .i. obligari ad aliquam operationē fa-
ciendam vel omittendā. Similiter quadru
pliciter itelligi poteſt ꝙ petro data fuit po
teſtas ſoluendi. Primo ſoluendi .i. abſoluē
di a peccato per ſacramentum penitētie. Se-
cundo ſoluēdi .i. a pena debita peccatis per
indulgentiarum largitionem. Tertio ſol-
uendi ab excommunicatiōe. Quarto ſoluē
di .i. diſpenſandi in preceptis. Circa predi-
cta mouetur difficultas. vtrum petro fue-
rit collata poteſtas vnūquēꝗ fidelem pro
quocunꝗ peccato mortali ligandi ligami
ne excōmunicatiōis. Apparet ꝙ ſic quia di
ctū eſt indifferenter ſi peccauerit inter frater
tuus &c. nō diſtinguēdo de quocūꝗ pctō
ſit tibi tanꝗ ethnicus .i. excōmunicatus: ibi
eſt collata poteſtas excommunicādi. ergo
videtur ꝙ pro quocūꝗ peccato poſſit ex-
cōmunicare. ¶ Secundo ad idē data eſt oīs
poteſtas pro regimine fideliū ad conſequu
tionem felicitatis eterne/ſed a quocūꝗ mor
tali exire neceſſarium ē vnicuiꝗ fideli pro
conſequutione vite eterne/ergo poteſtatē
habet ſummus pontifex vnūquēꝗ peccato
rem pro quocūꝗ mortali excommunican-
di cum excommunicatio ſit ei medicinalis.
¶ In oppoſitum arguitur quia tunc vnus
malefactor poſſet a duobus ex equo puni-
ri pro eodem peccato. hoc eſt incōueniēs
igitur. Pro ſolutione Primo ſupponitur
ꝙ non loquimur de veniali/quia nullus
poteſt excommunicari pro veniali: immo
nec corrigi fraternaliter niſi ſit de proximis
mortali. nō eni perdit aīa per veniale/ideo
veniale non eſt materia cohertionis. Secun
do ſupponitur ꝙ mortalium/quedam cō-
ſiſtunt in actu interiori qui ex natura rei ē
incognoſcibilis hominibus ſicut eſt voli-
tio occidendi: vel odium quod nondum
progreſſum eſt in opus: & illud peccatum
eſt incognoſcibile hominibus. quia ſolus
deus eſt qui intuetur cor. ¶ Aliud eſt pec-
catū qd ē pgreſſiuū ad opus/vt furtū/per Duplex peccatū.
cuſſio clerici &c. & eſt multiplex. primum
ꝙ ꝗuis ſit cognoſcibile nō poteſt tamen p
pter defectū teſtiū cognoſci iuridice. vt cū
ſortes occidit platonem & ipſi ſoli erant.
Aliud eſt peccatum exterius quod pōt iuri
dice probari & conſtare hominibus iuridi
ce. Peccatū vero quod cōſiſtit in opere ex
teriori. primo modo eſt multiplex. Nam ē
aliquod ſic ſe habens ꝙ nec poteſt proba-
ri peccatum nec peccās/hoc eſt nec factum
nec factor/vt aliquis dat alapā alteri & nul
lum ex illa reſtat veſtigiū: hoc factū nec re-
us huius facti probari poteſt/aliquando fa
ctum & actor facti probari poſſunt. ¶ Sup
ponitur tertio ꝙ peccatorum/quoddam ē Duplex pctm .ſ. ſpūale & ſeculare.
ſpirituale quoddam vero temporale. Spi-
rituale quod de directo eſt contra legē euā
gelicam & contra ſacramenta ita ꝙ ecluſa

lege euangelica non foret peccatum. Aliud eſt temporale ſeu ſeculare quod ſecluſa quacunq; reuelatione diuina & euangelica ſtando in lege nature adhuc eſſet peccatum. exemplum primi vt ſunt peccata commiſſa contra ſacramenta. exemplum ſecũdi vt peccata contra pcepta decalogi. ¶ Quarto ſupponitur ꝙ in temporalibus contingit dupliciter peccare. vno modo peccato erroris ſiue oppoſitionis: hoc eſt iudicando de peccato quod cõmittitur circa tẽporalia non eſſe peccatum: vt iudicando furtum non eſſe peccatum. Similiter homicidium &c. Alio modo contigit peccare peccato vendicationis. i. vendicando ſibi vel retinendo quod eſt alterius. ¶ Iſtis ſuppoſitis reſpondetur ad. q. cum queritur vtrũ petro fuerit collata poteſtas vnũquẽq; fidelem pro quocunq; peccato excõmunicare. Et ſit prima propoſitio. Nec Petro nec ſucceſſoribus eius nec iudicibus eccleſiaſticis eſt collata poteſtas excommunicandi peccatorem pro peccato interiori. & hãc tenẽt oẽs theologi. patet ex euãgelio Matthei. xiij. ex parabola de zizania/ phibuit zizaniam eradicari ex frumẽto. per zizaniam intelligit malum hominem/ eradicari. i. excõmunicari propter duas cauſas. prima propter deffectũ cognitionis. Secunda propter periculum inquietatis ſeu perturbationis reipublice. propter hoc prohibuit ſaluator zizaniã. i. malum hominẽ ab agro. i. ab eccleſia eradicari. i. excommunicari. ergo ex tali parabola apparet ꝙ non eſt collata poteſtas iudici eccleſiaſtico p tali pctõ qđ nullo modo cognoſci poteſt excõmunicandi ¶ Item probatur/ de pe. di. prima. cogitationis penam nullus patiatur ſuple ab homine: ſed ab illo qui cognouit corda. Breuiter dicunt cõmuiter doct. ꝙ ſummus põtifex nõ habet poteſtatem ſuper actus interiores: ſed ſolum exteriores. ¶ Sed tenentes oppoſitum adducunt aliquas rationes Prima argumentum glo. in clementina de hereticis quia ſecundum illam gloſam excommunicãtur inquiſitores fidei qñ omittunt inquirere ergo. ¶ Item precepto pape & eccleſie homo tenetur ſemel in anno cõfiteri (ſed precepto diuino ſemel in vita) ergo habet iuriſdictionem ſupra peccata ſecreta. ¶ Similiter in clementina multorum excommunicãtur pro negligẽtia. Dico ꝙ illa negligentia eſt aliquid exterius & ſicut opus exterius probari poteſt ita & ipſa omiſſio exterior poteſt probari. ¶ Quantũ ad ſecundum dicit Durãdus i. iiij. ꝙ verũ ẽ ꝙ tenemur confiteri ſemel in anno precepto humano & non diuino/ ergo habet iuriſdictionem ſupra ſecreta cordium. Diſtinguo vel de per ſe negat. vel de peraccidens concedit. Nam ſumere ſacramẽtum eucharistie eſt opus exterius & ſuper tale õpus exterius habet eccleſia iuriſdictiõnẽ de per ſe & quia nõ poteſt aliquis digne illud ſacramentum ſuſcipere niſi prius contritus & cõfeſſus fuerit ſecreta cordis & ſic de peraccidens precepit eccleſia illa confiteri inqtum eſt vnum neceſſarium ad opus exterius qđ de per ſe precipit: alias nullo modo poſſet precipere illam confeſſionem interiorem.

Prima propoſitio.

¶ Secunda propoſitio. iudex eccleſiaſticus vt ſupremus pontifex habet poteſtatem infligendi penam pro exteriori peccato manifeſto ꝗs peccator ſit ſecretus. Aliqui tñ dicunt oppoſitum vt Godofredus in quo libetis. probat iſta ſecũda ppoſitio. habet .ſ. q. prĩa de quodã qui edidit libellũ diffamatoriũ qui erat ignotus. Dicit. Gre. niſi talis confeſſus fuerit ipſum priuamus perceptione corporis & ſanguinis: & ſi ſumat a corpore eccleſie ſit diuiſus: ergo ꝗs peccator ſit occultus & peccatũ publicum põt feriri ſentẽtia excommunicationis ſi peccatum ſit publicũ & iuridice probatum in capitulo quidem malignus ſpũs. v. q. prima. Et illud eſt vnum argumentum ꝙ ſi ſecularis iudex non poteſt exercere ſuam iuriſdictionem cohercitiuam in illum peccatorẽ qa ſecretus eſt/ eccleſiaſticus debet ſuam exercere in illum/ Tertia propoſitio difficilis & problematica iter doct. Si vtrũq; ſit ignotum an talis poſſit feriri ſententia excõicatĩ

Secunda propoſitio.

onis. Dicunt multi ꝙ non. primo habetur ex iure diuino parabola. Secũdo de proceſſu euangelico. Tertio quia excommunicare eſt actus iuriſdictionis. & tria requirũtur anteq̃ quis poſſit excommunicare. Primo iuriſdictio ex parte ferentis. Secundo conuictio & pax ſalua/ ergo ſententia lata nulla eſſet in illo caſu. Primum habetur expreſſe ĩ capitulo· ſicut in tuis litteris· de ſymonia conſtat eos in tantum culpabiles ꝙ ſi exceſſus eorum eſſet eccleſie manifeſtus veniret ſẽtentia excommunicationis feriendi / ergo per oppoſitũ quod eſt fortiſſimũ argumẽtum in iure ſi exceſſus non ſit manifeſtatus non ſunt feriendi cenſura eccleſiaſtica. ergo vbi nec peccatum eſt publicũ nec peccator non poteſt quis excommunicari. xxxij. q. j. di. ſua nos. Alij dicunt oppoſitum ex ca. ſi ſacerdos pſia. q. j. ꝙ ſi ſacerdos aliquem cognouerit reum etiã ex confeſſione ſolum q̃uis non poſſit iuridice probari tenetur illũ excommunicare: ipſo qui paſſus ẽ dãnum petente q̃uis tenetur nõ nominare. nã neq̃ peccatum neq̃ reus eſt notus iuridice/ quia talis ſacerdos cognoſcẽs in confeſſione ſcit vt deus/ ergo poteſt aliquis fieri ſentẽtia excommunicationis q̃uis actor & peccatũ ſint ſecreta. ❡Pro iſta difficultate ſupponitur ꝙ contingit aliquẽ multipliciter feriri iſta pena ſpirituali. ſ. excommunicatione. Vno modo ꝙ excõmunicetur ſententia lata a iure quando ſcilicet facit contra preceptum iuris quod datum ẽ cum additione pene/ & iſti canones ſententie late non dãtur niſi pro peccatis futuris/ & nũq̃ pro preteritis: ita ꝙ ante canonem latum ſi quis ſuadente &c. quis percuſſiſſet clericũ non fuiſſet excommunicatus. Aliquando contingit aliquem excommunicari ab homine & hoc fit econtrario puta pro peccatis preteritis. & adhuc ab homie dupliciter/ vno modo nominatim hoc eſt ꝙ nomietur in prolatione ſententie. Alio modo non nomiatim ſed excommunicatione generali. Quãtũ ad iſta cũ queritur quãdo peccatũ eſt ignotum & actor etiam an poſſit excommunicari ſuppoſito ꝙ peccatũ ſit exterius. ❡Dico primo ꝙ poteſt feriri ſentẽtia lata a iure vt percutiens clericum. quis hoc probari non poſſit non eſt dubium quin ſit excõmunicatus. ❡Sed vtrum poſſit excommunicari ab homine. Dico ꝙ non nominatim ꝑ ca. ſi ſacerdos. ſi ſit ſecretum certum eſt ꝙ nõ debet nominari nec poteſt. ſed ſi feratur ſẽtentia iſto modo/ quicũq̃ fecit hoc ſit excõmunicatus. Dicunt plerique ꝙ talis non eſt excommunicatus niſi factum fuerit iuriſdice probatum/ & eſt opinio multorũ in theologia. & vtrũq̃ eſt probabile. vel ꝙ põt/ vel ꝙ non poteſt. ❡Ad auctoritates prohibuit Chriſtus zizaniam eradicari anteq̃ cognoſceretur. Dicũt qui tenent oppoſitum ꝙ prohibuit ſolum excommunicari nominatim. Similiter ad proceſſũ quẽ Chriſtus predixit. Matthei. xviij. Eodẽ modo dicũt nomiatim/ ad capitulũ de ſymonia ex tuis litteris. Si exceſſus eſſet manifeſtatus eccleſie eſſent excommunicandi/ verum ẽ nominatim: Ideo q̃uis exceſſus nõ ſit manifeſtus veniunt excommunicandi ſententia generali. Sed tenendo oppoſitum difficultas eſt ꝙ non debent abſolui. Dicũt ꝙ in foro cõſcientie abſoluuntur ab illa excommunicatione. immo ſi nõ poſſint ſe ſeparare a fidelibus niſi prodendo ſuum crimen tenentur non ſe ſeparare quia tenentur non ſe diffamare & ſcandaliſare: ſed ſi poſſint ſe ſeparare ſine ſcandalo tenẽtur ſe ſeparare.

Tria req̃rũtur anteq̃ aliq̃s poſſit excõicare.

❡Capitulo. xj. An ex ordinatione diuina ad papam ſpectet de quolibet peccato ordinarie cognoſcere.

Conſequenter queritur. Vtrum ſit conceſſa ex inſtitutione Chriſti petro regulariter poteſtas pro omni mortali excõmunicãdi/ etiam ſuppoſito ꝙ actor & peccatum nota ſint. Supponuntur ꝙ iam dicta ſunt. quõ duplex eſt peccatum. ſ. ſeculare & ſpirituale. ſimiliter peccatum ſeculare eſt duplex. ſ. erroris & vendicationis. ❡Iſtis ſuppoſitis

1. ꝓpo. ſit prima propoſitio. Ad iudicem eccleſiaſticum vt eſt papa epiſcopus officialis &c. ſpectat ordinarie cognoſcere de quocunq; mortali etiā oppoſitionis & erroris in rebus ſecularibus ex ordinatione diuina. Et ī iſta ꝓpoſitiōe coincidūt omnes doct. & loquor de mortalibus ſemper. Patet nullum eſt mortale niſi quia cōtra legem dei vt patet ex diffinitione peccati data ab Auguſtino. Peccatum eſt dictum factum vel concupitum contra legem dei: ſed ſic eſt ꝙ ad iudicem eccleſiaſticum quia eccleſiaſticus eſt ſecundum hanc conſiderationem de omni quod eſt contra legem dei ſpectat ordinarie iudicare an ſit contra legem dei vel non Ex ore enim eius legem requiram/ ergo ad iudicem eccleſiaſticum ordinarie & iudiciarie ſpectat cognoſcere de omni peccato erroris/ vel oppoſitionis in rebus ſecularibus: vt ſi quis diceret furtum non eſſe peccatum, immo ſi cum pertinacia diceret talis eſſet hereticus: ſed notum eſt ꝙ hoc ſpectat ad iudicē eccleſiaſticum de talibus cognoſcere.

Secūda ꝓpoſitio. ⁋Secunda propoſitio/ regulariter ad iudicem eccleſiaſticum nō ſpectat ordinarie cognoſcere de vendicatione rerum ſeculariū puta cuius ſint/ aut cuius nō ſint, patet/ nā ꝙ iſta res ſit iſtius & illa illius hoc eſt ex iure ciuili/ ex capitulo quo iure ſupra allegato/ ergo hoc debet iudicari ſecundū leges ciuiles: ſed ad eccleſiaſticum vt eccleſiaſticus eſt nō ſpectat cognitio iuris ciuilis in capitulo quo iure/ & capitulo nouit de iudicijs. Non intendimus de feudo iudicare/ quia ad ipſum ſpectat. i. regem vel imperatorem. in criminibus non in poſſeſſionibus veſtra poteſtas eſt. Et iſtud apparenter deducitur ex ſacris litteris. nā ſūmus pōtifex non habet maiorem auctoritatē quā habuit Chriſtus ſecundum humanitatem: ſed Chriſtus ſecundum humanitatem non habuit hanc auctoritatem diſcernendi de feudis & de rebus ſecularibus/ & de venditione rerum ſecularium. nam ipſe. q. negās ſe auctoritatē illā/ reſpōdit iuueni interrogāti eum vt iuberet fratrem ſuum diuidere hereditatem: quis conſtituit me diuiſorem inter vos. ⁋Cōtra hanc auctoritatem ſunt due auctoritates que videntur expreſſe ſonare oppoſitum. Prima habetur. xj. q. j. c. quecūq; diſſentiones oriuntur inter Chriſtianos ad eccleſiaſticos ſunt defferende & ab eis terminande/ ergo etiā diſſentiones q̄ oriuntur de venditionibus. Dico ꝙ iſtud capitulum expreſſe poitur a palea. & ideo nec approbatur nec reprobatur: immo nullius eſt approbatiōis. ⁋Alia auctoritas habetur prime ad Corinthi. vj. angelos iudicabimus q̄to magis ſecularia. ergo magis ex officio/ quia clerici ſunt: ſpectat de ſecularibus iudicare. ⁋Quantum ad hoc Occā optime ſoluit. Reprehendebat enī paulus fideles qui conueniebant ſeſe mutuo corā iudicibus īfidelibus/ admonebat enim eos vt componerent inter ſe anteq̄ adirent iudicium/ & ſi non: ꝙ ex conſenſu partium aliquos deligerent arbitros: ſi autem non/ recurrerent ad ordinarium/ & ita debet facere quilibet bonus iudex. Vnde nos angelos iudicabimus ſupple iudicio approbatiōis approbando beatitudinē bonorum & dānationem malorū/ q̄to magis ſecularia iudicabimus iudicio ſuppleapprobatiōis approbando illud eſſe tuum &c. Vnde ī iſtis duabus propoſitionibus concordat maior pars doctorum. ⁋Iam difficultas eſt/ nam notum eſt hoc eſſe meum & illud eſſe ſortis: nichilominus ſortes detiet/ & ſic notum eſt ipſum peccare detinendo me inuito: & illud peccatum ſortis eſt peccatum ſeculare & non ſpirituale: quia non eſt de directo contra ſacramenta. querit modo vtrū ad ſummum pontificem/ vel iudicem eccleſiaſticum ſpectet ordinarie tale peccatum punire vel ſolum ad iudicē laicum. ⁋Quātum ad hoc ſunt tria dicta.

Primū dictum. Primum. Non ſpectat ad ſummum pontificem quemlibet de quolibet tali peccato/ etiā quod noſcit eſſe peccatum/ ordinarie iudicare ſeu punire. & hoc conceditur ferme ab omibus doct. Patet non ſpectat ad ſummū pōtificē de tali peccato punire infidelem purum ordina

rie. patet antecedens. prime ad Corithi. v. Non eſt michi cure de his que foris ſunt. i. de infidelibus hoc eſt nullā habeo poteſtatem coherciuā ſuper eos. Hoc dato de peccato puri īfidelis quod ſit notum & quod ipſe concedat realiter alienum detinere adhuc ad pontificem vt pontifex eſt non ſpectat iſtum de tali peccato ordinarie punire quod maior pars doctorum concedit & hoc ſatis paulus innuit ꝗ poſtꝙ idolatras ebrios maledicos rapaces ꝯmiſit ſtati ſubiunxit quid enim mihi de his que foris ſūt iudicare. ¶ Panormitanus in capitulo nouit de iudicis tenet oppoſitū. videlicet ꝙ ſummus pontifex in peccatis que ſunt contra legem nature poteſt infideles excōmunicare & cohercere cenſura eccleſiaſtica: ſed communis ſententia doct. tenet oppoſitū.

¶ Ex iſto dicto ſequuntur aliqua correlaria Primum infidelis non tenetur vitare excommunicatum fidelem. Ratio eſt quia ſūmus pontifex non poteſt obligare illū ad vitandum. quia nullam habet iuriſdictionem in ipſum. Secundo ſequitur ꝙ fidelis excommunicatus non tenetur vitare infidelem. Nam in excommunicatōne ſunt duo. excommunicatus enim tenetur vitare fratres ſuos Chriſtianos & illi ipſum: & vltra tenetur ſe a ſacramentis abſtinere. Tertium quod ſequitur eſt ꝙ vitare excommunicatum ꝗtum ad collocutionem & ꝗtum ad illa que ſunt mere ciuilia non videtur eſſe de iure diuino. vt dicit Occā in dya. ſed ſolū de iure poſitiuo: tamen videntur aliꝗ auctoritates oppoſitum ſonare. Difficultas ē vtrum vitare excommunicatum ſit preceptum diuinum vel humanū. Dicit Occā ꝙ eſt ſolum humanum. Ratio eſt quia ſi eſſet diuinum nulla indigētia etiā extrema poſſet aliquem excuſare de participando cum excommunicato. quia propter nullam indigentiam etiā extremā ſunt precepta diuina frangenda ſed indigentia extrema excuſat de participando cum excommunicato ergo illud eſt ſolum iure humano prohibitum. & hoc argumentum eſt multum apparens: ideo vitare illum ꝗtum ad ciuilia iſta: & non ſacramenta eſt ſolum de iure humano & non diuino.

¶ Secundum dictū in quo non eſt difficultas ꝙ ad pontificē ſpectat ordinarie iudicare vnūquēꝗ pro crimine quod eſt pure ſpirituale puta pro peccatis contra ſacramenta vel articulos fidei commiſſis. Patet ad ipſum ſpectat noſcere ius diuinum & alijs manifeſtare & inobedientes aliqua pena punire igitur ſola igitur eſt difficultas in hoc puta ſit ſortes fidelis qui peccat mortali peccato quod ſolum eſt ſeculare peccatum: vtrū ad ſummum pōtificem ordinarie ſpectet iudicare de tali crimine vel ad laycū. Apparentia ē ꝙ ſolū ad laycū. quia pro eodē peccato nullus debet puniri diuerſis penis: ſed talis punicꝰ a iudice laico: igitur.

Secūdū dictum.

¶ Quantum ad hoc ē difficultas in qua aduerſantur doct. Durādus in tertia. q. de iuriſdictione eccleſiaſtica tenet ꝙ ad iudicem eccleſiaſticum ſpectat ordinarie de omni actione humana cognoſcere preſertim ſi conſideretur per modum iniurie aut peccati: & ſic vnūquemꝗ pro omni peccato mortali pena eccleſiaſtica punire. & loquitur ſēper de fidelibus. Patet multis argumentis & faciam duo apparentiora. Primum eſt cuius eſt conſiderare finem ſemper eſt conſiderare media ordinata ad illum finem. quia ſemper media ſumunt rationem a fine. & illa propoſitio videtur ſatis nota: ſicut medicus cuius eſt conſiderare ſanitatem conſiderat ea que inducunt ſanitatem & que impediunt ipſam ſed ſic eſt ꝙ corpus eſt propter animam: & temporalia propter ſpiritualia: & ꝗlibet actio humana debet ordinari in vltimum finem .i. beatitudinem. ergo cuius eſt ordinarie cognoſcere de ſpiritualibus & fine vltimo & de ſpiritu eiuſdem eſt cognoſcere de omnibus ordinatis ad illa & preſertim de actionibus humanis qn ponūtur ſub ratione cōuenientis vel īpedimenti ad illū finē. Et ipſe Durandus vocat hanc ratioē irrefragabilem. Secunda ratio que eſt apparētior ſūpta ex auctoritate Chriſti Matthei. xviij.

Durādus

Argumētū primū Durādi

Si peccauerit in te frater tuus &c. nam ſi de tineat mea vel percutiat me peccat in me / tādem ex proceſſu dicit dic eccleſie. i. prelato eccleſie poteſtatem habenti illum excōmunicare pro quocūq peccato quod eſt in fratrem commiſſum. & hoc eſt multum apparens & probabile ꝙ ad ſummum pontificē & eccleſiaſticos iudices ſpectat ordinarie iudicare de omni actione humana propoſita vel conſtituta ſub ratione iniurie vel peccati & vnūquēq pro tali peccato pena afficere precipue pro peccato cōtumacie. ¶ Aliter dicit Iohan. de pariſius & Occā / ꝙ ſummus pontifex regulariter non debet iudicare ſeu aliquem punire pro peccato quod ē pure ſeculare (quod dico propter adulterium quod non eſt pure ſeculare. immo contra matrimonij ſacramentum / Similiter vſura non eſt peccatum pure ſeculare) ſed ſolum in tribus caſibus / exemplum iudex eccleſiaſticus nō debet punire furātē p furto nec homicidium pro homicidio ſupppoſito ꝙ ſit laicus. ¶ Tūc dicit auguſtinus ſuper Amos propheta / quedā ſunt peccata ita enormia ꝙ non veniunt a iudice eccleſiaſtico punienda ſed a ſeculari. Vltra dicit Occam in fine dya. ꝙ papa i tribus caſibus poteſt / cui concordat Gerſon. Primus quādo peccās eſt iuridicialiter ſubiectus iuriſdictione layca ſummo pontifice. poteſt tunc ipſum punire. ¶ Secundus eſt / quando in terra in qua talis peccat non eſt aliquis dn̄s temporalis vel ſi ſit pernitioſe negligit peccatorem punire. Patet per ca. licet de foro cōpetenti vbi expreſſe ponitur talis caſus. ¶ Tertius / quādo iudex ſecularis nullā penam poteſt infligere vt in caſu / cum peccator eſt occultus: nam pena temporalis non infligitur niſi perſone cognite. Ideo in iſtis tribus caſibus ad ſummum pontificē & iudices eccliſiaſticos ſpectat punire de tali crimine pure ſeculari / ſed illis exceptis dicit Occā non ſpectat ad ſummum pontificem ipſum laycum de crimine pure layco regulariter punire. Quid ergo reſpondebit Occam ad argumentum Durandi. Dicit Io. de

Tripli-
ces caſus

pariſius ad maiorem / cuius eſt iudicare de ſine eiuſdem eſt iudicare ſup le innuitiue. i. innuere que ſunt media neceſſaria ad illum ſinem conſequendum / & que impedimēta / & hoc verum eſt ꝙ ſpectat ad eccleſiaſticum / quia ad eum ſpectat oſtendere quod eſt neceſſarium ad felicitatem conſequēdam. Sed ſi intelligas cuius eſt iudicare de fine eiuſdē eſt iudicare iudicio cohercitiuo & correctio de quolibet neceſſario ad illum finē / negatur / immo illa eſt falſa vniuerſaliter cuius ē iudicare de fine illius eſt iudicare de medijs iudicio cohercitiuo & hoc ordinarie de quolibet neceſſario vel impediente reſpectu talis finis. ¶ Etiam dico ꝙ ſummus pontifex non iudicat de beatitudine eterna iſto iudicio de quo loquimur ſed p modū doctrine & incitamenti / oſtendendo de medijs neceſſarijs ad ſalutem. Regulariter ergo ciuilia ad laycos pertinent. ¶ Ad ſecundum ſi peccauerit in te frater tuus non excludit aliquod peccatum neq ſpirituale neq tēporale / ergo eccleſiaſticus ſuper qd̄libet peccatū habet auctoritatem. ¶ Dicit Occā prio ſi peccauerit dic eccleſie / ꝙ per eccleſiam nō intelligitur eccleſiaſticus ſolū ſed quecūq communitas fidelium ſiue ſint ſoli eccleſiaſtici / ſiue ſoli layci ſiue vtrūq ſimul iūcti & hoc modo exponere dic eccleſie. i. tali communitati / puta tali parrochie. Dicit ſecūdo ꝙ per illam auctoritatē non datur poteſtas cohercitiua iudici eccleſiaſtico ſed ſolum datur eadem poteſtas que datur ipſis teſtibus / nam dicitur adhibe duos teſtes / & non datur teſtibus auctoritas excommunicādi ſed increpandi & admonendi. ideo dicit ꝙ ſimiliter non datur iudici eccleſiaſtico poteſtatem excommunicandi ſed declarandi ipſum eſſe excommunicatum. Verum videt Durandi opinio probabilior & conformior proceſſui euangelico ꝙ quicunq de aliquo certum eſt quod eſt mortale ſaluo ordine iuris puta ſaluo proceſſu de correctione fraterna tandē p contumatia venit excōmunicandus. quia nult deſiſtere ab illo peccato. ¶ Hanē deffenſat & ad longū nititur

Solutio
primi ar-
ticuli du
randi.

Ad ſecū-
dum.

probare carlerius ponens vltimum ſuum correlarium tale. ꝙ aſſerere iudicem eccleſiaſticum non poſſe cogere laicum ad ſoluendum debitum quando certum eſt quod ipſe debet illud vel ad cedendū bonis eſt errare in materia clauium. Habetur ergo reſolutio ire quādo de aliquo exteriori facto certo quod eſt peccatum pōt iudex eccleſiaſticus ſeruato ordine iuris de quocunq; tali ordinarie cognoſcere & in foro exteriori publico peccantē cenſura .i. excōmunicatione eccleſiaſtica punire & precipue ſi fuerit cōtumax. Et hec opinio eſt ſacris litteris cōformior.

Reſolutio.

¶ Capitulo. xij. An papa poſſit aliquid p̄cipere cuius trāſgreſſio inducat mortale peccatū

Conſequenter videndū ē de ſecūdo ligamine. vtrū papa vnūquemq; ligare poſſit ligamine precepti obligantis ad peccatum Hoc ē vtrū Petro & ſuc ceſſoribus eius fuerit i illo verbo/ quodcūq; ligaueris &c. a chriſto collata vel promiſſa poteſtas vnicuiq; aliquid precipiēdi ſub pena peccati. ¶ Arguitur primo ꝙ non. nam non eſt peccatū niſi contra legem dei. Patet per diffinitionem peccati ab Auguſtio datam. ergo nullus legiſlator humanus habet poteſtatem precipiendi ſub pena peccati. ¶ In oppoſitū arguitur. habetur in ſacris litteris. vt pria Petri capi. ij. obedite prepoſitis veſtris etiam diſcolis. Similiter habetur, qui vos audit me audit. Cōmuniter habetur circa hoc controuerſia inter doctores. De gerſono i quarta parte de vita ſpirituali anime dicit. Nulla tranſgreſſio legis naturalis aut humane ea ratōne qua eſt naturalis aut humana ē peccatum mortale/ & hec propoſitio eſt conformis ad dicta durandi. Dicit notāter ea ratione qua naturalis vel humana. qa eadem lex poteſt eſſe naturalis & diuina. vnde voco legem naturalem illam que omnibus ratione vtētibus ex iudicio rationis communis eſt ſecluſo quocunq; ſigno ſenſibili exteriori. ¶ Vnde dicit gerſō ꝙ mortale eſt quod operatur reatum ad penā eternam. i. obligatōnem ad penam eternam ſiue de acceptatione. His ſuppoſitis ſic arguit/ legiſlator non poteſt condere legem cum adiectione pene quam non poteſt infligere. Nam legiſlator ciuilis fruſtra conderet legem de aliquo faciēdo ſub pena excōmunicationis quia illā non poteſt infligere nec exercere. Similiter legiſlator eccleſiaſticus fruſtra conderet legem ſub pena ſuſpendij quia illam non poſſet exercere/ ſed ſic eſt ꝙ nullus legiſlator humanus poteſt infligere penam eternam que debetur mortali/ nec de ea cognoſcere in ſuo foro/ ergo nullus legiſlator humanus poteſt condere legem quo ad adiectionem pene eterne. ergo non poteſt obligare ſub pena peccati mortalis capiendo mortale pro illo quod operatur reatum ad penā eternam alias legiſlator poſſet cōdere legem cum adiectione pene impoſſibilis. Vnde dicit Durādus ꝙ legiſlator non poteſt condere legem de actibus interioribus. quia de illis non pōt aliquid cognoſcere in ſuo foro/ nec eos punire/ ſed ſolius dei eſt penā eternā cognoſcere & eam infligere ergo non ſpectat ad legiſlatorem humanum &c. Hoc eſt nullus prelatus aut ciuilis aut canonicus ſiue eccleſiaſticus poteſt ſubditis aliquid precipere ſub pena peccati mortalis. ¶ Ex iſta prima propoſitione ſequitur ſecunda correlaria. ꝙ aliquis poteſt ſatiſfacere & adimplere p̄ceptum humanum per mortale peccatum ſicut & aliqs poteſt mereri tranſgrediēdo p̄ceptum humanum. Patet primum de illo qui ieiunat propter appetitum vane glorie Actus interior non ſubiacet imperio hominis & per illum interiorem dum modo impleatur exterior non tranſgreditur preceptum humanum. Exemplum ſecundi. patet de illo qui aliquā mulierem deſpōſauit clādeſtine per verba de preſenti/ poſt modum cum alia contrahit in facie eccleſie cogitur habitare cum ſecunda que non eſt ſua vxor ſub pena excommunicationis talis nolēdo

Prīa ꝑpoſitiō de Gerſono

Lex naturalis

Correlariū prie ppoſitionis.

tohabitare ſecum propter deum meretur.
& tranſgreditur preceptum humanum &
iſta eſt ſūma opinionis de Gerſono. ¶ Sed
pro opinione oppoſita que videtur ratio-
Prima ꝓpoſitio. nabilior ſit prima propoſitio. ¶ Non ſolū
papa ſed quilibet ſacerdos virtute clauium
in foro penitentiali & ſecreto ei in tali foro
ſubecto ex vi precepti poteſt ipſum ſubiec-
tum obligare ad aliquam penam quam te-
netur acceptare & facere ſub pena peccati q
ſecluſo ſuo precepto nullo modo peccaret
tranſgrediendo. & hec eſt etiam opinio. s.
Thome q̄uis Scotus oppoſitum dicat. Ra-
tio eſt/ vnuſquiſq; iudex ordinarius ſuum
ſubditum conuictū & accuſatum de pecca-
to/ cuius cognitio ad ſuū forum ſpectat po-
teſt punire & certam penam imponere quā
tenetur ſufferre. Hinc dicit. s. Tho. ꝙ iuſte
condemnatus ad mortem/ etiam ſi pateat ei
locus fuge tenetur obedire illi ſententie &
ſi affugiat peccabit/ ſed ſic ē ꝙ iſte ſacerdos
eſt ordinarius q̄tum ad forum penitentiale
& ſecretū & alter ſubditus q̄tum ad illū fo-
rum/ & ſufficienter conuictus & accuſatus/
quia ſua confeſſio eſt ſufficiens cōuictio/ cū
in tali foro idem ſit reus teſtis & accuſator/
ergo pōt illi indicere & iponere penā quā
tenet̄ ſufferre / & ſecluſo tali p̄cepto de illa
pena ſufferenda q̄uis fuiſſet confeſſus nō fu-
iſſet obligatus ſub pena peccati/ verūtamē
(apud Tho. & apparentia eſt) ſuperuenien-
te tali precepto ſacerdotis cui ſe ſubiecit te-
netur illam ferre/ & non poteſt renuere dū-
modo ipſa pena ſit rationalis. immo tenet̄
ſub pena peccati adimplere illam penam.
¶ Vnde auctoritas illa/ quodcūq; ſolueris
intelligitur a peccato/ & ligaueris ſuple ad
penam erit ligatum &c. videtur hoc ſona-
re/ ergo ex vi precepti ſacerdotis ordinarij
penitens ſub pena peccati tenetur illam im-
plere. & hec opinio videtur probabilior
q̄ oppoſita. Scotus dicit ꝙ ſi ſubijciat ſe ad
Secunda poſitio. vtrūq; tenetur. ¶ Secunda propoſitio/ ꝯci-
lium generale q̄tum ad forum exterius (q̄a
per ſe non habet poteſtatem ſuper actus in-
teriores/ nam non poteſt audire confeſſio-
nes) pōt aliq̄d precipere ſub pena mortalis
quod ſecluſo p̄cepto non foret peccatum
ſtando preciſe in lege diuina. & cōmuniter
doct. ſatis concordant in hoc. ¶ Patet/ con
ciliū generale eſt tante poteſtatis ſicut erat
in primitiua eccleſia/ ſed ī primitia eccleſia
poterat condere legem/ & ſtatutū cuius trāſ-
greſſio erat mortale peccatū/ ergo & nunc.
Patet maior/ tempore apoſtolorum Actuū
.x. Viſum eſt ſpiritui ſancto/ & nobis nichil
vobis imponere preter q̄ hec neceſſaria vt
abſtineatis ab immolato & ſuffocato ſan-
guine & fornicatione. Licitum erat gen-
tibus ante & poſt conuerſionem ſuffocatū
in ſanguinem. i. occiſum ſine emiſſione ſan-
guinis comedere/ & hec prohibebātur in le-
ge moyſi que non obligabat gētiles/ & ab-
rogata iam eſt q̄tum ad cerimonialia nichi-
lominus in tali concilio fuit eis prohibitū
ſub pena peccati vt abſtinerent ab immola-
to & ſuffocato & erat eis neceſſariū promu-
tua cōuerſatione. Similiter fornicatio erat
ſimpliciter ꝓhibita & ſic trāſgreſſio erat pec-
catū. ergo poteſt concilium aliquid prohi-
bere ſub pena peccati. ¶ Preterea eſt precep-
tum ſub pena excommunicationis (que nō
poteſt ferri niſi pro peccato) ſumere ſemel
in anno euchariſtiam. Similiter poteſt con-
cilium generale ipſam eccleſiam obligare
ad aliquid ad quod prius non erat obliga-
ta quia concilium gerit vices eccleſie & re-
preſentat totam eccleſiam/ ideo poteſt ipſā
eccleſiā obligare. ¶ Tertia propoſitio quā Tertia ꝓpoſitio.
pono ſecundum hanc opinionē/ ſummus
pontifex in foro exteriori poteſt aliquid p̄-
cipere ratione cuius tranſgreſſio erit morta-
lis que non eſſet tali precepto ſecluſo. pro
cuius ſuaſione dicit Gerſon ꝙ ſi medicus
expertus & ſcientificus diceret michi/ iſte ci-
bus eſt peſtifer/ ſi ex illo comedas morieris
teneor non comedere non vi precepti me-
dici/ ſed vi huius precepti non occides. q̄a
teneor non me occidere. Similiter quando
prelatus dat aliquod preceptum michi: te-
neor illud adimplere non vi precepti pre-
lati ſed vi precepti diuini & ſuperioris.

Dico vltra/ꝙ poteſt pontifex virtute po
teſtatis ſibi date condere preceptum cuius
actio contraria erit peccatum & adequate
contra tale preceptum ſummi pōtificis/ ita
ꝙ non erit contra preceptum diuinum di-
recte/neqꝫ contra aliquam alteram legē pre-
terq̃ contra legem ſummi pontificis. Patet
ſic/ſummus pontifex obligat ex vi prece-
pti eius cōſanguineos in quarto gradu nō
contrahere/ita ꝙ illegitimi reputantur in
gradu/vel ſtatu prohibito geniti/ vt habe-
tur extra de clandeſtina deſponſatione ca.
cum inhibitio. Sint ergo ſortes & berta cō
ſanguinei in quarto/ tunc obligantur non
contrahere ad inuicem/ita ꝙ ſi contrahant
peccabunt mortaliter & non erit matrimo
nium/& adhoc non obligātur virtute pre
cepti diuini quod notificetur nobis ꝑ pre-
ceptum ſummi pontificis/ergo ex precep-
to ſummi pontificis obligātur. & vltra ex
precepto ſummi pontificis obligātur. Igit̄
talis trangreſſio eſt peccatum ex hoc ſolū/
quia contra preceptum ſummi pontificis
& non ſolum diuinum. Similiter ſi poſt
iſtam obligationem factam a ſummo pon-
tifice in quarto & tertio gradibus ſortes co
gnoſceret bertam carnaliter grauius pecca-
ret q̃ faceret ſecluſa tali illegitimatiōe/quia
committeret inceſtum / ergo illud peccatū
efficitur notabiliter grauius in eſſe peccati
mortalis q̃ foret ſine tali cōſtitutione ſum-
mi pontificis. igitur talis conſtitutio ligat
ad mortale. ¶ Item poſſunt adduci ad hoc
ſuadendum multe rationes & auctoritates
variorum auctorum. Nam ponit Okam
in fine prime partis dyalogorum. & circa
tertiam/ꝙ ſummus pontifex ratione deli-
cti prius commiſſi in foro exteriori poteſt
aliquem detrudere in monaſterium & liga
re eum vt ſeruet perpetuam caſtitatem/ita
ꝙ ſi attentet contrahere peccabit & ſecluſo
precepto pontificis poſſet contrahere. er-
go poteſt aliquem ligare ad liquid cuius
trāſgreſſio inducit peccatum mortale. Pre-
terea ante preceptum de non participando
cum excommunicato nullus peccabat cō-
municando cum illo. ergo poteſt ponti-
fex in foro publico/& exteriori ratione cla-
uis ſibi date a Chriſto aliquem ligare ad
mortale. Similiter ratiōe delicti/poteſt pre
cipere penam in foro exteriori. & ille cui
precipit illam tenetur adimplere. Ideo quā
tum ad penam ſoluēdam poteſt ligare ſub
pena peccati. Item in ſacramentis vt in ma-
trimonio poteſt aliquem ligare ſub pena
peccati mortalis vt viſum eſt de non con-
trahendo in tertio & quarto gradibus.
Similiter quantum ad ſpecificationem pre-
ceptorum dei poteſt ad aliquid ligare ſub
pena peccati mortalis / nam ex iure diuino
teneor confiteri & ſuſcipere euchariſtiam:
ſed non eſt ex iure diuino ſpecificatum tem
pus quando teneor niſi ex vehementi pro-
babilitate ꝙ nunq̃ poſtea daretur oportu-
nitas: & ſummo pontifici data eſt auctori-
tas a Chriſto certum tempus determinare
in quo quilibet fidelis chriſtianus rationis
compos ſub pena peccati mortalis tenere-
tur. vt dictum eſt in lectione quarti in alle-
gatione & declaratione illius capituli om-
nis vtriuſqꝫ ſexus de penitentijs & remiſſio
nibus. & ſic in iſtis tribus caſibus ſe exten/
dit poteſtas ſummi pontificis ad arctandū
fideles ad aliquid ſub pena peccati morta/
lis. Primus ratione culpe/quia habet pote
ſtatem punitiuam. Secundus in ſacramen
tis precipue matrimonij/quia poteſt mate
riam illegitimare. Tertius/precepta diuina
ad certum tempus limitando. ¶ Ad ratio
nes domini Degerſono. ad primā que pre-
cipua eſt iter alias. nullus legiſlator poteſt
condere legem cum adiectione & apposi/
tione alicuius pene quam non poteſt i ſuo
foro infligere / vt argutum eſt de laico qui
non poteſt ſtatuere aliquod ſtatutum ob/
ſeruandum ſub pena excommunicationis.
Diſtinguo: vel ſi talis legiſlator non habe-
at auctoritatem ab aliquo qui poſſit eam
infligere in ſuo foro. verum eſt/ſed vbi ha-

bet auctoritatem ab illo qui poteſt cognoſcere diſcrimen & penam condignam illi infligere negatur. Vnde dico ꝙ ſummus pōtifex quia eſt vicarius Chriſti habet auctoritatem ab illo cognoſcēdi in ſuo foro de crimine & aliquid precipere ſub obligatione ad penam eternam. Et non eſt ſimile de prelato ciuili puta rege vel alio temporali iuriſdictionem habente in temporalibus / tum talis non habeat poteſtatem aliquem obligare ad aliquid cuius tranſgreſſio inducat penam eternam. quia non eſt immediate vicarius Chriſti ſicut ſummus pontifex cui poteſtas immediate ab ipſo Chriſto commiſſa & collata eſt. igitur.

Capitulum tridecimum an papa poſſit diſpenſare in preceptis.

VISUM EST DE PRIma pte auctoritatis quomodo papa poteſt vnūquēq̨ ligare / puta ligamine excommunicationis pro peccato. Secundo ligare poteſt / id eſt ad penam obligare pro culpa precedente. Item ligare poteſt ligamine precepti ad aliquid faciendum vel omittendum. ¶Iam videndum eſt de ſecundo membro auctoritatis. Vtrum ſummus pontifex auctoritate a Chriſto ſibi collata immediate poſſit vnumquemq̨ fidelem ſoluere. & non loquor an pontifex poſſit vnumquemq̨ ſoluere fidelem a ligamine excommunicationis / quia notum eſt ꝙ ſic. Similiter non querimus an papa poſſit ſoluere a ligamine peccati quia certum eſt ꝙ ſic / ſi ſit preſbiter (non preſbyter in papam electus habet auctoritatem in foro exteriori) nec eſt difficultas an papa poſſit ſoluere a pena poſt remiſſionem culpe / puta per indulgentiarum largitionē. difficultas ergo precipua eſt. Vtrum papa poſſit vnumquemq̨ chriſtianum ligatum ligamine precepti / id eſt obligatum ſoluere / id eſt deobligare. & hoc eſt querere an poſſit diſpenſare a precepto. ¶Secundo ſupponitur ꝙ inter precepta / aliqua ſunt pure naturalia iuris pure naturalis. & illa ſunt que vnicuiq̨ vtenti ratione nota ſunt / vel ſaltem ex eis deducibilia immediate. prima vocantur principia & ſecunda concluſiones. ¶Alia ſunt precepta poſitiua que vnicuiq̨ vtenti ratione non ſunt nota neq̨ deducibilia ex eis in cōſequētia euidenti: ſed forte multum eis conformia & propter illam conformitatem ab ipſo ſuperiore precepta. & iſta ſunt duplicia / nam quedam ſunt diuina. altera vero humana. Exemplum primi / vt precepta a Chriſto data pro lege euangelica / puta ꝙ vnuſq̨ baptiſetur / confiteatur &c. quãuis ſint diuina ſunt tamen poſitiua / quia non ſunt de lege naturali ſed ex tempore poſita & non ſunt neceſſario vnumquēq̨ obligātia. Exemplum ſecundi / vt ſunt multa precepta humana. ¶Tertio ſupponitur ꝙ dupliciter homo obligari poteſt. Nā eſt quedam obligatio qua obligatur homo abſq̨ omni conſenſu eius etiam ipſo inuito. & iſta obligatione obligatur homo ad omnia precepta que a deo ſunt data. Ex quo ſequitur ꝙ quilibet homo obligatur ad ſuſceptionem baptiſmi & talis obligatio nō dependet a conſenſu libero hominis. Alia eſt obligatio que ortum habet a cōſenſu obligati & ſecluſo tali conſenſu nunq̄ oriretur talis obligatio / vt obligatio qua obligatur religioſus ſeruare obedientiam & caſtitatē. ¶Nam per liberum conſenſum ſuum ad hoc ſe obligauit & per promiſſionem liberam. Similiter ſit ſortes maritus berte: obligatur illi quãtum ad actus matrimoniales ex libero conſenſu & promiſſione illius. Iſtis ſuppoſitis queritur an papa poſſit aliquem ſoluere a prima obligatione vel ſecunda. Tertio ſupponitur ꝙ iſti ſex termini differunt ſcilicet reuocatio legis / & abrogatio eiuſdem / diſpēſatio in lege & derogatio illius / interpretatio legis & epikeyſatio. Nam

Dupliciter homo obligari poteſt.

reuocatio & abrogatio in hoc conueniunt ꝗ lex totaliter auffertur quantum ad omnes & q̃tum ad conditionē legis etiã in ordine ad quodlibet tempus/vt lex Moyſi eſt reuocata & abrogata quantum ad cerimonialia & iudicialia / quia nullus manſit obligatus ad illa. Sed differunt/quia reuocatio fit a legiſlatore vel ſupiori / & abrogatio a cõſuetudine/ & in hoc ſolũ differunt. Reuocatur lex quando caſſatur obligatio illius ab ipſo qui illam condidit vel a ſuperiore / ſed abrogatur quando caſſatur eius obligatio omnimode per conſuetudinem oppoſitam. ¶Ex quo ſequitur ꝗ lex diuina nullo modo poteſt abrogari quãuis poſſit reuocari: ſed lex humana poteſt & abrogari & reuocari. Item diſpenſatio & abrogatio in hoc conueniunt/quia diſpenſatio & abrogatio nõ auferunt totaliter legem ſed ſolum in ordine ad quãdam certam perſonam/vel in ordine ad certum tempus/ vt data eſt ſorti poteſtas copulandi in tertio gradu cum berta/cum tali eſt facta diſpenſatio in lege/quia non niſi ad certam/vel certas perſonas. Sed differunt quia diſpenſatio fit a legiſlatore & abrogatio a conſuetudine. Item interpretatio & epikeya differunt/quia interpretatio fit a legiſlatore & precipue vbi lex habet duos ſenſus Sed epikeya eſt quando occurrit caſus particularis in quo ſeruare legem eſſet contra rationem legis. & iudicare in tali caſu legē non eſſe obſeruandam eſt vti epikeya.

¶His ſuppoſitis eſt nunc queſtio terminãda qua queritur. Vtrum ſummus pontifex ex auctoritate a Chriſto ſibi collata habeat poteſtatem vnũquẽꝗ obligatum tam preter conſenſum q̃ ex cõſenſu ſuo ab illa obligatione ſoluendi. ¶Quantum ad illud ſit prima propoſitio. Papa non poteſt in lege pure naturali aut diuina diſpenſare aut reuocare. & ſic neminem nec totam communitatem a debito illius legis poteſt ipſe ſoluere. Patet ſic. Quandocunꝗ ſunt duo ſuperiores & inter illos eſt ordo/quia vnus ſuperior / ſi talis ſuperior precipiat aliquid vni tertio/& inferior oppoſitum vel prohibeat/obediendum eſt ſuperiori neglecto precepto vel prohibitione inferioris. ergo cum deus ſit ſuperior in ordine ad omnes precipiens aliquid vel prohibens contra illud non poteſt papa nec diſpenſare nec reuocare nec oppoſitum precipere vel prohibere. Nam ita eſt inter homines / puta ſi imperator aliquid precipiat/& dux oppoſitum/obediẽdum eſt imperatori/a fortiori erit inter deum & homines. Iſta propoſitio patet manifeſte ex vigeſimoſecundo capitulo apoca. & vltimo. Si quis appoſuerit ad hec apponet deus ſuper eum plagas ſcriptas in libro iſto. & ſi quis diminuerit de verbis libri prophetie huius auferet deus partem eius de libro vite & ciuitate ſãcta. & de his que ſcripta ſunt in libro iſto dicit qui teſtimonium perhibet iſtorum/ ergo ſummus pontifex nullo modo poteſt diſpenſare in his que ſunt de lege euangelica. & iſta propoſitio ponitur in multis capitulis. xxv. q. prima. Omne quod actũ eſt contra legem nature / aut euangelicam irritum habeatur. Ideo ferme cõceditur ab omnibus ꝗ non poteſt papa obligationē ortam a iure diuino vel naturali. Etiam in inuitum aliquo modo reuocare nec in ea diſpenſare. Aliqui tamen iuriſte tenent oppoſitum iſtius propoſitionis. Panormitanus in capitulo licet de feris / ꝗ papa poteſt diſpenſare in lege diuina in preceptis affirmatiuis ſaltem. Patet de ſanctificatione ſabbati. & hoc eſt contra preceptum diuinum. Similiter hoc tenet Angelus i ſumma. Nam Martinus quintus conſilio maturo habito diſpenſauit inter aliquos in ſecundo gradu conſanguinitatis qui eſt lege diuina prohibitus. Similiter temporibus noſtris papa diſpenſauit cum aliquo ꝗ haberet duas ſorores vnam poſt alteram contra legem dei/quia habetur Non reuelabis turpitudinem vxoris fratris ſui. vt patet in rege portugalie q ſucceſſiue duas habuit ſorores ſimo nũc tenet ſcdam. & rege anglie q cepit vxorē fratris defũcti. ergo põt papa

diſpenſare in illis que ſunt lege diuina pro
hibita. Item contra legem nature eſt non
maleficos punire. Nō patiaris maleficum
viuere: ſed princeps laicus ſepe condonat
vitam malefactoribus. ergo diſpenſat con
tra legē nō ſolū diuinā ſed nature. Cõtra ad
primum nego ꝙ papa diſpenſet in precep
tis diuinis. & cum arguitur de diſpenſatio
ne ſabbati. dico ꝙ nō diſpēſat ſed declarat.
Aliquando capitur diſpēſatio pro iuris de
claratione & ſic poteſt: ſed non poteſt diſ
penſare. i. ius diuinum relaxare. & cum di
citur de iure diuino eſt nullum opus ſerui
le exercere. Dico ꝙ in antiquo teſtamento
erat ꝙ nullum opus ſeruile die ſabbato ex
erceretur: ſed illud erat cerimoniale: & nō ē
de iure diuino euangelico multum tamen
conforme iuri diuino euangelico: ſed non
eſt ſimpliciter de iure diuīo ſed p̄ciſe huma
no. Item ī antiquo teſtamento q̄uis eēt pro
hibitum nullum opus ſeruile exercere: ta
men ſi fuiſſet neceſſarium erat eis licitū pu
ta extrahere bouē de puteo. & hoc oſtēdit
Chriſtus iudeis rep̄hēdentibus diſcipulos
euellentes ſpicas die ſabbati. & non loqui
tur hic de ſeruitute peccati/ quia talis omni
tempore iure diuino eſt prohibita &c. Itē
fuit licitum Machabeis pugnare. ideo diſ
penſare in illo eſt ſolum ius declarare & nō
reuocare ſiue relaxare. Vnde papa per
mittit piſcari & capere aleca die feſto/ & in
hoc ius declarat & nō relaxat. Ad aliud de
affinitate in ſecundo gradu affinitatis. Di
co ꝙ non habetur ꝙ ſit prohibitū iure diui
no. & ſi de facto ita eſſet dico ꝙ nō erat diſ
penſatio ſed diſſipatio. & ad auctoritatem
non reuelabis turpitudinem vxoris fratris
tui: Dico ꝙ illud in veteri teſtamento erat
cerimoniale. ideo non manet in lege euan
gelica. Sed inſtatur/ quia eccleſia tenet eſſe
de iure diuino non contrahere in illis gra
dibus affinitatis/ & licet hoc nō reperiat in
ſacra ſcriptura tñ dicit hoc tenere verbo te
nus ab apoſtolis/ ſicut tenet formam ſacra
mētorum que tñ nō reperitur in ſacra ſcri
ptura & eſt de iure diuino/ ſolutionē que

rat rex portugalie qui ſucceſſiue duxit du
as ſorores. ¶ Ad aliud de laico precipue
qui multis malefactoribus dat gratias &
condonat. Dico primo ꝙ de lege nature ē
maleficum punire. Secundo dico ꝙ nulla
determinata pena de lege nature determīa
tur iſti malefacto. Tertio dico quando non
punire non cedit in detrimentum rei publi
ce non eſt contra ius naturale non punire:
ſed vbi punire eſt neceſſarium ad tranquil
lam conuerſationem rei publice & non pu
nire cedit in detrimentum reipublice & in
perditionem: tunc eſt de iure naturali puni
re/ & tunc neq; rex neq; princeps poteſt le
gitime malefactori dare veniam. Ex dictis
relinquitur prima propoſitio manifeſta.

¶ Secunda propoſitio. Papa auctori Secūda ꝓpoſitio
tate a Chriſto ſibi imediate collata poteſt
obligatum obligatione pure humana ſol
uere etiam quāuis non habeat ortum a ſuo
conſenſu ſcilicet obligati. Patet per illud
commune/ cuius eſt legem condere illius
eſt reuocare: ſed ſummi pontificis eſt legē
cōdere obligantē chriſtianos (habet enim
a Chriſto auctoritatem conſtituendi cano
nes & precepta) ergo ipſe habet auctorita
tem ſoluēdi ab illo ligamine obligationis
Vnde papa nō eſt ſub iure: ſed ſupra ius ſu
ple canonicum. Illud quod eſt inſtitutum
pro caritate & communi vtilitate non de
bet contra caritatem militare: ſed leges hu
mane ſunt tales ꝙ ī aliquo caſu obſeruatio
illarum eſſet in detrimentum caritatis aut
communis vtilitatis. ergo in tali caſu apud
legiſlatorem eſt auctoritas remouendi ta
lem legem. ¶ Difficultas prima. vtrum ſi
ne cauſa quacunq; ſed ex ſola volūtate ſua
papa poſſit legem canonicam reuocare vel
diſpenſare. Exempli gratia/ vt nulla eſt cau
ſa neq; vtilitas magna ꝙ ſortes capiat con
ſanguineam in tertio gradu / an papa pro
ſuo beneplacito poſſit diſpenſare ꝙ illam
ducat: & ꝙ vterq; tam papa q̄ ceteri cū qui
bus diſpenſauit ſint ſecuri in ſua ꝯſcientia.
¶ Occam in dyalo. ponit decem & nouem
caſus in quibus papa non poteſt/ & eiuſdē

ſententie eſt Durandus de origine iuris. Et bonauentura affert rationem/quia non poteſt licite & ſine cauſa rationabili legem obſeruata reuocari vel caſſari a quocunqꝫ legiſlatore vel ſucceſſore eius: & precipue quando affert detrimẽtum reipublice eius reuocatio vel caſſatio. ergo non poteſt reuocari vel caſſari niſi tantum vtilitatis vel plus afferatur reipublice quãtum ex reuocatione vel caſſatione eius aufferatur. Patet antecedens/conſuetudo multum valet ad obſeruationem legis humane: & que contra conſuetudinem fiunt quãuis minus mala grauiora tamen eſtimantur. Nam cõſuetudo mala peruertit intellectum quod facit iudicare illud quod eſt peccatum non eſſe peccatum. Ideo lex que diu obſeruata fuit & conſueta obſeruari in aliquo populo ſi reuocetur vel aufferatur aliquid detrimenti reipublice illius afferet. cõſuetudo enim multum confert ad obſeruationem legis.

¶Alia difficultas/an papa poſſit ſoluere ab obligatione ortum habente a ſtatuto concilij generalis. Nam communiter dicitur ꝙ concilium generale eſt ſupra papam Gerſon decima conſideratione de poteſtate eccleſiaſtica/dicit reſolutorie ꝙ ſi occurrat caſus in quo ſeruando eſt contra intentionem concilij: ita ꝙ ſi concilium eſſet cõgregatum (nam rariſſime congregatur) diſpenſaret in tali ſtatuto/concilium in tali caſu reliquit auctoritatem pape diſpenſandi ideo poteſt diſpenſare non tamen regulariter quãuis concilium ſit ſupra ipſum.

¶Capitulum. xiiij. an contra apoſtolorum ſtatuta poſſit papa diſpenſare.

Onſequẽter q̃ritur vtrũ diſpẽſare poſſit ꝯtra ſtatutũ alicuius apoſtoli. & queritur hoc. xxvij. q̃ſtiõe quarta. an poſſit diſpenſare de bigamia. Nam ſtatuit Paulus ꝙ nullus bigamus eẽt prebyter & epiſcopus. Et apparet ꝙ papa non poteſt in tali caſu. quia poſtq̃ illud eſt in ſacro canone eſt de iure diuino & quicq̃d in illo cõtinetur. ergo papa non poteſt ſuper illo diſpenſare.

¶Sed in oppoſitũ arguitur/nã q̃tum ad ea que ſunt iuriſdictionis Paulus erat iferior Petro/ergo papa in illis ſtatutis Pauli/ & conſtitutionibus apoſtolicis poteſt diſpẽſare/imo etiam in ꝯſtitutionibus Petri. Iuriſte dicũt ꝙ ſic in cap. auctoritatẽ. v. q. vj. in gloſa habetur ꝙ poteſt diſpenſare contra apoſtolum. Similiter & pleriqꝫ theologi vt vigeſimaſeptima diſtinctione quarti Durandus. ſanctus. Thomas/ Depalude. qui multas rationes adducunt. ¶Ratio Durandi/in omnibus penis que non ſunt de iure diuino vel naturali poteſt diſpenſare/quia eſt ſupra omne ius poſitiuum non diuinum: ſed irregularitas que ſequitur ad bigamiam eſt vna pena que non eſt de iure diuino nec naturali. Patet/nihil eſt de iure diuino poſitiuo niſi quod eſt de veritate fidei vel neceſſitate ſacramentorum: ſed ꝙ ſacerdos non ſit bigamus non eſt de veritate articulorum nec de neceſſitate ſacramentorum: ergo non eſt de iure diuino. Quantum ad hoc dicit ꝙ apoſtoli fuerunt reuelatores multarum conſtitutionum que fuerunt ſtatute a Chriſto quãuis non ſint ſcripte in euangelio ſed ſcripte in apoſtolo. & veriſſimile eſt ꝙ nunq̃ retulit Paulus aliquid ſub precepto quin habuerit a Chriſto. ¶De bigamia/apparet mihi ꝙ nõ poteſt conſequenter diſpenſare/quia Paulus poſuit per modum precepti/& habuit auctoritatem precipiendi toti eccleſie/ideo referebat preceptum illud tanquã acceptum a Chriſto. Contra/Lucius papa diſpenſauit cum Panormitano qui erat bigamus. Dico ꝙ ſi diſpenſauerit cũ vero bigamo q de facto habuit duas vxores non fuit vera diſpenſatio: ſed diſſipatio. quia eadem auctoritate q̃ Paulus dicit de epiſcopo oportere ipſos eſſe puplicos non vinolẽtos &c. Eadem auctoritate dicit & vnius vxoris virum: ſed illa concedunt omnes dixiſſe tanquã tradita a Chriſto. igitur illud eſt de iure diuino. ¶Habetur igitur ex reſolutio

ne ꝙ papa poteſt in ſtatutis a puro homie
diſpenſare: ſed non ſine cauſa rationabili.
Item non poteſt ſoluere aliquem obligatū
obligatione ortum habente a iure diuino
vel naturali. De obligatiõe autem que ori
tur ex iure poſitiuo etiam ſine conſenſu o
bligati poteſt diſpenſare & ſoluere ab illa
obligatiõe. ¶Reſtat difficultas de illa obli
gatione que oritur ex conſenſu obligati:
qua ſcilicet non poteſt obligari iuuitus vt
obligatione que oritur ex iuramento/vo
to/promiſſione/matrimonio/&c. Nam
nullus obligatur ad caſtitatem anteꝙ con
ſenſerit/neqꝫ ad aliquid quod iurauit ſe fa
cturum priuſꝙ libere cõſentiat & iurauerit.
Et iſta eſt duplex difficultas. Prima/vtrum
papa poſſit diſpēſare in obligatiõe que ori
tur ex voto ſimplici. Secunda/an in obliga
tiõe ꝙ oritur ex voto ſolēni. ¶Quātū ad pri
mum/conueniunt doctores omnes in hoc
ꝙ papa poteſt diſpenſare ſeu ſoluere homi
nem ab obligatione que oritur ex conſen
ſu proprio per votum ſimplex. ¶Sanctus
Thomas ſecunda ſecunde. q. lxxviij. arti
culo decimo. dicit ꝙ diſpenſatio voti in
telligenda eſt ad modum diſpenſationis ꝙ
fit in obſeruantia alicuius legis. Nam lex
fertur vel ponitur a legiſlatoribus reſpiciē
do ad id quod eſt vt in pluribus bonum/
ſed cum contingit in aliquo caſu non eſſe
bonum: oportuit per aliquem determina
ri in illo particulari caſu legem non eſſe ſer
uandam/& hoc proprie eſt diſpēſare in le
ge. Similiter qui vouet quodāmodo ſta
tuit ſibi legem obligās ſe ad aliquid quod
eſt ſecundum ſe & vt in pluribus bonum/
poteſt tamen contingere ꝙ in aliquo caſu
ſit vel ſimpliciter malum vel inutile vel ma
ioris boni impedimentum: quod eſt con
tra rationem eius quod cadit ſub voto. &
ideo neceſſe eſt ꝙ determinetur in tali caſu
votum non eſſe ſeruandum. & ſiquidem
abſolute determinetur votum aliquod nō
eſſe ſeruandum dicitur eſſe diſpenſatio vo
ti: ſi autē pro hoc qđ ſeruādum erat aliquid
aliud imponatur: tūc dicitur ꝯmutatio vo
ti. Vnde minus eſt votum commutare ꝙ in
voto diſpenſare vtrūqꝫ tamen in poteſtate
eccleſie conſiſtit. hec Thomas. Cōtra hoc
eſt diffi cultas totius materie/nam ex dedu
ctione ſancti Thome ſequitur ꝙ papa non
poteſt diſpenſare in voto capiendo diſpē
ſare pro relaxare ius/id eſt ſoluere ab obli
gatione: ſed ſolum videtur ꝙ poteſt diſpē
ſare/id eſt ius declarare. Patet conſequētia/
ex illo diſcurſu papa non diſpēſat niſi pro
caſu in quo illud de quo eſt votum eſt ma
lum vel maioris boni impedimentum: ſed
in tali caſu votum prius emiſſum non obli
gat amplius. ergo in tali caſu non diſpen
ſat id eſt non relaxat: ſed ius declarat. Patet
minor/nullum votum periculoſum eſt o
bligatorium (& hoc conceditur ab omni
bus) ſed in caſu illud eſt pernicioſum. quia
vouere aliquid malum/eſt pernicioſum.
Similiter vouere aliquid non malum: ſed
maioris boni impedimentum eſt etiam per
nicioſum. Tūc bene ſequitur/iſtud eſt nūc
malum vel ſaltem maioris boni impedimē
tum. ergo votum de illo eſt incautum vel
pernicioſum. & per conſequens non obli
gatorium. Dices ſi nunc emitteretur vo
tum de illo verum eſt ꝙ eſſet malum & in
cautum: ſed pro tempore quo fuit emiſ
ſum non erat malum nec maioris boni im
pedimentum. ergo. Cōtra/eſt maxima do
ctoris. & hanc ponit Bonauentura in ter
tio circa finem talis. Quandocunqꝫ eſt vo
tum de aliquo ꝙ in caſu obſeruare vergit
in peiorem exitum vel impedit profectum
maioris boni & in caſu non: ſuperuenien
te caſu in quo vergit non obligat pro tūc.
Propterea dicit ſanctus Thomas in quar
to. Illud quod ſi preſens eſſet impediret vo
tum ne fieret. ſi poſt votum ſupueniat auſ
fert obligationem/ergo ꝗuis ſi caſu in quo
emittebatur votū tale nō fuiſſet icautum/ſi
tamen ſuperueniat caſus in quo de nouo
emittere eſſet incautum & incaute vouere:
votum prius emiſſum nō obligat. & ſic vi
detur ꝙ papa non diſpenſat. id eſt relaxat
ſed declarat. ¶Dicit Bonauentura ꝙ in

nullo voto poteſt papa diſpẽſare id eſt ius
relaxare ſed tantummodo declarare. Ratio
eius eſt/ poſtq̃ votum eſt emiſſum non eſt a
iure poſitiuo ꝙ oriatur obligatio ſed a iu/
re naturali vel diuio ꝙ remaneat talis obli
gatio: ſed papa nihil poteſt ſuper diſpoſi/
tione iuris naturalis aut diuini / quia infe-
rior nichil poteſt ſuper diſpoſitione iuris
ſuperioris. ergo quãuis emittere votum ſit
quid liberale & ſupererrogatiõis/ poſtq̃ta
le emiſſum eſt oritur obligatio a iure diui/
no & naturali de obſeruatione illius qui
vouit. Nam obligatio voti ex duobus
que ſunt de iure naturali conſurgit. Primũ
ꝙ homo ſit verax in promiſſis. Secundum
ꝙ non poſſit impediri per ſuam obligatio
nem liberã a profectu maioris boni/ vel ab
aliquo quod cedit in diuine maieſtatis ho-
norem. ideo poſtq̃ emiſſum eſt & non acci
dit caſus in quo &c̃. nec ẽ maioris boni im
pediriuum a iure naturali oritur & conti-
nuatur obligatio. & ſic nullo modo po-
teſt papa pro tunc diſpenſare. Sed ſi acci-
dat caſus ꝙ obſeruare ſit malum vel maio-
ris boni impedimẽtum ad pontificẽ ſpectat
declarare talem non eſſe obligatum in tali
caſu. ¶ Aliter dicũt ſanctus Thomas i quar
to. & Richardus/ ꝙ papa poteſt ipſam obli
gationem ſoluere & non ſolum declarare:
ſed etiam ius relaxare. ¶ Ratio ſancti Tho-
me que apparens eſt ſic ponitur. Votum
non poteſt eſſe de illicito/ ergo per votum
non poteſt aufferri ab aliquo illud qđ ſuũ
eſt. quia illud eſſet illicitum/ incautũ/ & per
niciosum. & cum quilibet Chriſtianus te-
netur ad obedientiam reſpectu ſummi pon
tificis / ſequitur ꝙ per votum non poteſt
fieri quin ſuperueniente cauſa ratiõabili te-
neatur vouens ſummo pontifici precipien
te oppoſitũ illius de quo emiſſũ eſt votum
obedire. Obedientia eni ptinet ad ſummũ
pontificem/ & in caſu poteſt aliquid mihi
precipere & teneor illud adimplere. ergo
quãuis prius emiſiſſem votum de tali/ ipſi
pontifici teneor obedire precipienti oppo
ſitum: alias aufferrem pontifici quod ſuum
eſt. Nam in tali caſu ſi alteri precepiſſet fuiſ
ſet alter obligatus parere. ergo & ego qui
votum emiſi. ergo ſummus pontifex non
tantum ius declarat ſed etiam relaxat/ id eſt
per ſuam operationem facit ꝙ nõ ſum am-
plius obligatus/ & ſecluſa ſua operatione
manerem obligatus. ¶ Ratio Richardi eſt
talis/ papa habet poteſtatem tãtam vel ma
iorem ſuper fideles/ ſicut prelatus religio-
ſus ſuper religioſos ſibi ſubiectos. ſed prela
tus religioſus diſpenſat in votis extrinſecis
hoc eſt que non ſunt de eſſentia religionis.
ergo papa in voto extrinſeco poteſt diſpẽ
ſare (dicuntur enim vota extrinſeca reſpe-
ctu votorum que emituntur i baptiſmate)
& iſta opinio videtur ſecurior/ ꝙ papa nõ
ſolum poteſt ius declarare ſed etiam relaxã
re. nam poſtquã votum emiſſum eſt quã-
uis illud obſeruare eſſet vouenti bonum
& non impedimentum maioris boni / &
ſic nondum caſſata eſſet obligatio voti / ſi
tamen ſit vehemens probabilitas & ſuſpi-
tio ꝙ talis infringet votum propter cauſã
apparentem/ ita ꝙ eſt valde difficile eũ ob-
ſeruare qn frangat illud niſi papa diſpẽſet
cum tali/ in tali caſu nõ ſolum poteſt ius de
clarare/ ſed etiam relaxare. Illud eni qđ eſt
inſtitutũ pro caritate nõ debet militare cõ-
tra charitatẽ. vñ recta ratio naturalis dictat
vnicuiq; ꝙ in eccleſia debet eſſe aliquis lo-
co dei qui inſpectis periculis & perſonis
& cõmotibus earum poſſit prouidere vti-
litatibus/ infirmitatibus/ & damnis. & ſic
adueniente caſu quo obſeruatio voti ver-
get in malum & detrimentum vouẽtis po
teſt papa cum tali diſpenſare vt euitetet
malum quod alias magnum accideret cõ-
munitati ſine tali diſpenſatione. Vnde dif-
ferentia eſt inter opinionẽ ſancti Thome &
Bonauenture/ quia Bonauẽtura diceret ꝙ
papa non poteſt diſpenſare de voto ſimpli
ci niſi in caſu in quo de facto votum efficit
pernicioſum & non amplius obligans. &
hoc eſt tantũmodo declarare ius. hoc eſt de
clarare ꝙ tunc votum nõ obligat. Sanctus
Thomas vltra hoc diceret ꝙ non ſolũ in il-

lo caſu ſed aduēiēte cauſa ratiōabili cū qua tamen de facto adhuc votum tenet & obligat /papa poteſt diſpenſare pro illa cauſa ratiōali. & hoc eſt ius relaxare/quia ibi nō declarat ſed caſſat obligationem. ¶ Ad rationes alterius opinionis ꝙ poſtq̄ votum emiſſum eſt oritur obligatio nō iure poſitiuo ſed diuino naturali. quia de iure naturali eſt ꝙ homo ſit verax in promiſſis & ſuper ius diuinum aut naturale nihil pōt papa. Dicunt aliqui ꝙ in omni voto intelligitur conditio explicite vel implicite: puta ſi ſuperiori placeat. ſed vt dicit ſanctus Thomas/talis ſolutio nihil valet. quia ſi poſtea pape non placeret ꝙ obſeruarem nō eſſem amplius obligatus: quod eſt falſum. Et ratio ſancti Thome eſt/ſunt aliqua in quibus ſumus liberi. & dato ꝙ papa illa prohibeat poſſumus licite illa facere vt ſeruare caſtitatē ſi papa mihi prohiberet illam ſeruare poſſum opoſitum facere. & ipſo prohibente poſſum vouere & illam ſeruare. Et ad argumentum/ex iure naturali oritur obligatio voti. ergo de iure naturali eſt ꝙ obſeruetur. verum eſt quouſq; obligatio a ſuperiore gerente vices dei pro cauſa rationabili ſit ablata & nō alias. Ad aliud ſi ſortes promittat aliquid quod poteſt facere & non facit mendax eſt. Similiter ſi iurat periurus eſt: ſed papa non poteſt diſpēſare: nec in periurio nec in mendacio. Verum eſt remanente obligatione: ſed quando eſt ablata/vel ſoluta obligatio nec eſt mendax nec periurus. ¶ Reſolutio eſt ergo ꝙ papa poteſt ſoluere aliquem ab obligatiōe voti ſimplicis: & ſic ius relaxare & nō tm̄ declarare.

¶ Capitulum .xv. an papa poſſit diſpenſare in voto ſolenni.

QVantum ad ſecundam partem de qua eſt maior dificultas. An videlicet papa poſſit ſoluere ab obligatione voti ſolennis. hoc eſt diſpenſare in voto ſolēni. Dicit. s. Tho. ꝙ nō/& hoc non rōne obiecti ſeu materie de qua eſt votū ꝙ nō poſſit recōpenſari in melius ſed rōne ſolēnitatis. qa qd̄ ſemel deo ſāctificatū eſt amplius ad humanos vſus trahi non debet. Alia eſt opinio aliorum cōmuniter tenentium oppoſitum. videlicet Durandi/Richardi/& aliorum ꝙ quando emittitur votum de aliquo & poſtea ſuperuenit caſus in quo eſſet incautū & pernicioſum vouere de nouo votum prius emiſſū non amplius obligat. Et hoc fatetur etiā ſanctus Thomas. Sed poteſt accidere talis caſus ſorti in voto caſtitatis perpetue. ergo votum prius emiſſum a ſorte de caſtitate perpetua non amplius obligat. & ſic in tali caſu papa poteſt diſpenſare ad minus ius declarare. vt patet in caſu quo regnum adueniret filio regis vnico religioſo & eſt veriſimile ꝙ regnum exponeretur maximis bellis & diſcriminibus niſi capiat illud. & videtur ꝙ plus tenetur ad ſeruandum bonum communeq̄ ad caſtitatem. & hoc argumentum videtur mihi apparētiſſimum ꝙ nō poſſit emitti votū ſolēne de quocūq; bono de cōſilio vt de caſtitate q̄tūcūq; ſolēne quin poſſit accidere caſus in quo papa poſſit diſpenſare. i. ius relaxare. Et arguit contra Tho. ſic ſolēnitas voti eſt ſolum ex inſtitutione eccleſie & non ex iure diuino aut naturali /ſed i caſu aliquo in omni iure poſitiuo humano poteſt papa diſpenſare vel ſaltem ius declarare/ergo in voto ſolēni caſtitatis cum votum ſolenne nichil importet vltra ſimplex niſi aliquid pure poſitiuū ex inſtitutione eccleſiaſtica ſed in omni poſitiuo iure & humauo poteſt diſpenſare ſaltem epykeiſare. ergo ſi poteſt in voto ſimplici caſtitatis poteſt in ſolemni. votum duplici tantum modo ſolemniſatur. ſcilicet per profeſſionem religionis & per ſacri ordinis ſuſceptionem. Sed cōtra hoc eſt argumentum fortiſſimum pro parte ſācti tho. Arguit ſic/votū ſollemne ſaltem religionis dirimit matrimonium cōtractum ratum & non cōſumniatum & nō dirimit iure humano/ergo diuino. & vltra ergo a fortiori iure diuino impediet matrimoniū futurum/ergo iure diuio illegitimat hāc perſonam ad contrahendum: ſed papa in

Pria pa. poſitio.

perſonis illegitimis iure diuino diſpenſa-
re nō pōt. ergo papa i voto ſolēni nō pōt
diſpēſare. qḋ aūt nō dirimat mrīmoniū ra
tū iure humāo ſed diuīo patet/ p illḋ quos
deus cōiūxit hō nō ſepet. ergo papa nō ha
bet poteſtatem ſeparandi matrimonialiter
coniūctos. & matrimoniū per ius humanū
non dirimetur ſi ſit contractum prius. hinc
dicunt communiter doct. ꝙ gentiles in ter
tio gradu contrahentes & qui contraxerīt
ſi conuertantur ad fidem debent manere in
tali matrimonio/ quia illud eſt verū matri-
monium & non poteſt ſolui iure poſitiuo
humano. ergo. minor ſatis probata ꝙ tale
votum non dirimit matrimonium iure hu
mano ſed diuino. ¶ Quātum ad hoc argu
mētum eſt diuerſitas inter doct. nam dicit
de palude in quarto duo que non videtur
coherere & ſtare ſimul. primū ꝙ iſta mors
ciuilis que fit per votum ſollemne religio-
nis dirimit iure diuino matrimonium ratū
non conſummatum. Secundum eſt ꝙ iſta
mors impedit contrahendum. dicit ſolum
eſſe iure humano & ſolum ex illegitimatio
ne humana. Sed arguitur contra hoc. ex di-
ctis ſuis iſta ſimul ſtarent matrimonium ra
tum dirimitur/ & tamen ſi poſtea attentet
contrahere ſine cauſa legitima cōtrahet de
facto. Patet illa ſimul ſtabant anteꝗ eſſet ta
lis mors puta ſi eſſet abrogatum illud ius
illegitimatōnis/ tunc ſi tentet cōtrahere de
facto contrahet/ ergo ſtando preciſe in le
ge diuina poſſet deſponſare duas viuentes
abſq; morte. Item poſtꝗ contraxit cum ſe-
cunda vtrum ad dirimendum illud matri-
monium ſit neceſſarium aliud votum ſol-
lēne de nouo. nō ē apparētia ꝙ ſic/ ergo dif
ficile eſt dicere ꝙ votum ſollēne diuīo iure
dirimat matrimonium ratum & tamen iu-
re poſitiuo ſolū impediat cōtrahendum.
¶ Dicūt iuriſte aliter/ ꝙ papa poteſt diſpē-
ſare in matrimonio rato. Item ꝙ poteſt ſta
tuere ꝙ per ſecundum matrimonium rūpa
tur primum. Vltra vt habetur in quadam
gloſa/ quidam princeps queſiuit diſpēſatō
nem a papa & allegauit pape vnam glo. di
centem ꝙ poteſt. Reſpōdit illi papa/ male
dictus q te docuit illā gloſā. q. d. poſſū quī
dē ſed nō poſſū niſi p magna neceſſitate/ ita
ꝙ illa gloſa dicit ꝙ papa poteſt relaxare o-
bligationē mutuam que oritur ex mutuo
conſenſu ante cōſummationē matrimonij
Et ad auctoritatem quos deus piunxit &c.
verum eſt quando ē cōiunctio corporum
& animorum ſimul. Iſtud tamen videt mi-
rabile ꝙ papa poſſit diſſoluere matrimonī
um ex beneplacito eius & ꝙ poſſit ſtatuere
ꝙ per ſecundum matrimonium rumpatur
primum. quia tunc aliquis poſſet oēs mu-
lieres deſponſare. Videtur mihi dicendum
ꝙ tale votum ſolēne religionis iure diuio
dirimat matrimonium ratū: & impedit eo-
dem iure matrimonium contrahendum.

¶ Soluit doctor in libro argumenta Inno-
centij quibus nitebatur probare plenitu-
dinem poteſtatis in temporalibus cōpete-
re ſūmo pontifici ex verbis Chriſti Quod-
cunq; ligaueris &c. Dicit Innocētius ꝙ ly
quodcūq; nihil excipit. Soluit auctoritatē
Innocētij ꝙ non ſolum eſt falſa: ſed hereti-
calis & ꝙ multa verba Innocentij ſapiunt
hereſim. Poſtea mitius agendo cum Inno-
centio diceretur ꝙ nihil excepit: ſed poſtea
excipienda docuit. Vel aliter nihil excepit
quod ſit neceſſarium ad conſequutionem
felicitatis eterne. Alia auctoritas Hieremie
primo. Conſtitui te ſuper omnes gentes &
regna. Oſtendit doctor quattuor rationi-
bus illam eſſe ſophiſticam. Primo/ quia
hieremias non erat ſūmus ſacerdos/ & hoc
dato ꝙ fuiſſet dictum fuit illi tātummodo
ſicut prophethe. Doct. nō multū curans de
auctoritate Innocētij dicit illam auctorita-
tem qua fundat ſe in hieremia non eſſe mul
tum curandā. nam Innocentius in eodē ca-
pitulo dicit ꝙ extra eccleſiam nullum ē ve
rum dominiū ſed tantum modo pernitio-
ſū. ſed dicit doct. ꝙ hoc eſt hereticale & cir
ca hoc mouebuntur due queſtiones. ¶ Iam
doct. in. xij. c. ſoluit. rōem poſitā. i. ij. c. cū
arguit pbādo ꝙ papa habeat ſupmā pote-
ſtatem & plenitudinem in temporalibus.

Ille qui habet temporalia ſeu ſecularia iudicare ſine exceptione habet plenã poteſtatẽ in illis ſed papa eſt huiuſmodi. ergo conſequentia eſt certa cum maiore/ ſed minor probatur prime ad Corinthi. vj. angelos iudicabimus ꝗto magis ſecularia. Hoc dicit ſine exceptione. ergo. Reſpondet doct. negando minorem. & ad auctoritatẽ pauli dicitur ꝙ paulus nõ dicit hoc in ſua propria perſona/ quia loquitur ĩ plurali/ neqꝫ erat/ papa neqꝫ loquebaẗ in ꝑſona pontificis ſed dicit hoc loquens de toto cetu fidelium volens dicere ꝙ inter fideles eſſet aliquis conſtituendus a fidelibus ſiue laicus ſiue clericus/ & adhuc magis laicus ꝗ clericus qui haberet cauſas temporales & ſeculares inter ipſos diiudicare ſaluo tñ iure iudicis ifidelis. Vltra dicit doct. ꝙ nõ vult dicere paulus ꝙ ſit conſtituendus iudex in ſecularibus qui in rebus temporalibus habeat omnimodam plenitudinem poteſtatis in ipſis quia hoc eſſet pernitioſum reipublice/ poſſet enim me priuare bonis meis ſine culpa. ſed eſt aliquis conſtituendus in rebus temporalibus qui habeat dicere ius/ puta hoc eſt iuſtum vel non/ hoc eſt tuum vel alterius/ nõ ꝙ habeat omnimodam plenitudinem poteſtatis/ neqꝫ omnium dominium. Dicitur tamen ſaluo iure infideliũ. nã tempore pauli & apoſtolorum erant multi conuerſi Chriſtiani/ qui nullam habebãt iuriſdictionem/ quorum iuriſdictio temporalis erat apud ifideles. neqꝫ ꝓhibuit paulus fidelibus ꝙ non agerent cauſas coram ifidelibus ſuperioribus. ſed fecit paulus vt quilibet bonus iudex debet facere. primo incitauit partes vt concordarent inter ſe ſine ſtrepitu iudiciali & ſi nõ: caperent arbitrũ ne eorũ malitia cognoſcereẗ ab infidelibus. Vltra dicit doct. ꝙ fidelis poteſt ĩ quibuſdam cauſis litigare corã infideli. & Paulus noluit omnino precipere ꝙ nullo modo litigarent coram ifideli: ſed prius componerent ſi poſſent: qꝛ ĩ aliquibus caſibus eſt licitum. Primus caſus quando infidelis conuocat fidelẽ ad infidelem iudicẽ habentem ordinariam poteſtatẽ ſuper eum vt ſortes fidelis habitat in regno infidelium ꝯuocatur ab infideli coram iudice infideli/ tenetur parere. Secundus caſus/ ſi alter fidelis ꝗuis malitioſe trahat ad iudicem infidelem habentem poteſtatem iuriſdictionis inter eos oportet ꝙ ſe deffẽdat. Tertius caſus/ ſi ſortes fidelis eſt actor & tenetur rẽ propriã recuperare pro tunc/ & nõ poteſt niſi corã iudice infideli in hoc caſu tenetur partẽ cõuocare corã iudice ifideli. Paulus ergo nõ vult dicere ꝙ ſit illicitum litigare coram infideli iudice: ſed dicit ꝙ in ꝓmitiua eccleſia debebat potius contumeliam aliquã pati ꝗ litigare corã illo. Veniendũ eſt nũc ad ſolutionem quarte rationis que tangitur in ſecundo capitulo que ſolutio tãgitur in. xij. capitulo ibi ad quartam allegationem.

Arguiẗ ꝙ papa habeat ſupremam poteſtatem laicam in temporalibus. nam in antiquo teſtamento ſacerdotes ſemper fuerunt ſuperiores regibus/ ergo habebãt maiorem poteſtatem ꝗ ipſi reges. patet de Samuele qui vnxit Saulem in regem & dedit ei poteſtatem regalem. & cum nullus dat quod non habet/ ſequitur ꝙ habebat poteſtatem regalem adminus eminenter. Similiter/ quarti regũ. xviij. cõſtituit Ioas regem. Item patet de Carolo magno & Conſtãtino impatore q exhibuerũt ſp reuerẽtiã ſũmis põtificibus. & ſic patet ꝙ tã in veteri teſtamento ꝗ apud gentiles & Chriſtianos ſacerdotes vnxerunt reges & depoſuerunt eos a regno. vt dictũ eſt de ſamuele ꝗ vnxit ſaulẽ & eũ depoſuit. Quantũ ad hoc eſt ſolum/ difficultas in exponendis ſacris litteris. nam primi regũ. viij. queſiuerũt filij iſrael a Samuele qui erat eorum iudex regem & conſuluit dominium. Dicit ei dominus conſtitue ſuper eos regem. Reſpondet doctor ꝙ Samuel non conſtituit ſuper eos regem tanꝗ habentem auctoritatem conſtituendi ſed fuit promulgator cõſtitutionis dei/ & hoc eſt ſatis conforme illis textibus ĩam Samuel nõ habebat poteſtatẽ regiã. Tenet de alyaco ꝙ deus erat imediatus rex

filiorũ iſrael anteq̃ eſſet cõſtitutus rex ſaul
& ſamuel erat ſicut ſunt domini de parla
mẽto ſub rege/ita ꝙ Samuel erat miniſte
regis exercendo actus potentie regie tanq̃
miniſter. Patet. viij.ca. primi regũ. Ipſi nõ
te ſpreuerunt ſed me ne regnẽ ſuper eos. er
go Samuel erat ſolus miniſter & deus ve
rus rex eorum. Vltra dicit doct. ꝙ Samuel
non habebat poteſtatem inſtituendi regẽ/
ſed ſolum habuit miniſtrationem illius
qui habuit poteſtatem inſtituendi regem
ſcilicet dei. & ratio/nõ eni ꝯſtituit Samuel
Saulem regem auctoritate ſua ſed auctorita
te illius cuius mãdato tenebat̃ parere tanq̃
miniſter. neq; ſamuel eũ depoſuit ſed deus
nam dicitur in textu. quia abiecisti ſermo
nem domini abiecit te dominus ne regnes
amplius/ ideo fuit ſolum ſentẽtie deponẽ
tis inſinuator & promulgator. Ideo q̃tum
ad primum argumentum/nego ꝙ Samuel
inſtituerit & depoſuerit ſed fuit miniſter/ſi
cut domini de parlamento proferunt ſen
tentiam de deponendo aliquem a ducatu
non auctoritate quam habeant in ſe ſed re
gia. Non poteſt hoc etiam dato ꝙ Samuel
fuiſſet ſummus ſacerdos. nam non omnes
de genere leui erant ſacerdotes licet bene eſ
ſent leuite ſed ſoli de domo Aaron erant ſa
cerdotes. Quãtum ad aliud dicitur ꝙ Ioia
da fecit Ioas regẽ hoc negatur. immo erat
Ious filius regis qui remãſit & erat tutor &
cuſtos Ioas veri regis/ poſt ea mandauit
otholidã occidi ſed ex hoc nihil poteſt iſer
ri. Quod autem Alexãder magnus exhibu
it reuerentiam ſummis ſacerdotibus. Dico
ꝙ etiam reges debent hoc facere. nam pote
ſtas eccleſiaſtica eſt preferenda regali non i
temporalibus. ideo alexander non exhibu
it reuerentiã Ioiade ſupremo ſacerdoti tãq̃
ꝙ ſupremus i temporalibus eſſet ſed tanq̃
maiori eo i altero genere poteſtatis Pariter
dicẽdũ eſt de Carolo magno. Ex dictis pa
tet quomodo Samuel non contulit pote
ſtatem regiam Dauidi eo ꝙ poteſtas regia
fuerit collata a ſacerdotibus immo Samuel
non erat ſacerdos quia nõ erat de domo aa
ron. Nã doctores attribuẽtes pape pleni
tudinem poteſtatis i temporalibus in hoc
ſe fundabant ꝙ in antiquo teſtamento fuit
collata poteſtas regia regibus per ipſos ſa
cerdotes/ſed hoc ſolutum eſt. Doct. iam in
duodecio capitulo ibi qđ vero ꝑdicti &c.
nitit̃ probare ꝙ iſte allegationes ſunt con
tra allegantes & ꝙ Iuſtinianus Cõſtãtinus
& Carolus magnus non recognouerunt
ſacerdotes tanq̃ ſuperiores i temporalibus
Primo patet de Conſtãtino qui dedit tem
poralia ſummo pontifici/ergo illa nõ erãt
ſummi pontificis ſed ipſius conſtãtini ante
donationem. Item non legitur ꝙ Conſtan
tinus reſignauerit poteſtatem imperialem
tanq̃ non ſuam/& poſt ea habuerit eam ex
dono pontificis. legitur tamen ꝙ ipſe tem
poralia dedit ex capitulo Conſtãtinus. di.
xcvj. ergo hoc erat ſuũ igitur non reco
gnouit papam ſuum ſuperiorem in tẽpo
ralibus. Non eſt difficultas apud opinio
nem communiorem ante Conſtantinum
magnum papa non habebat auctoritatem
imperialem. & ſic eam non habuit aucto
ritate dei vel ex inſtitutione Chriſti. Diffi
cultas eſt inter doct. an poſt illam collatio
nem factã ſilueſtro pape habuerit papam
illã auctoritatem imperialem. videtur ꝙ ſic
per illa duo capitula Conſtantinus. vbi di
citur ꝙ Conſtantinus coronã & auctorita
tem imperialem dedit apoſtolicis. ergo ex
reſignatione facta iam ſupremus pontifex
habet ſupremam poteſtatem in temporali
bus ſaltem in regionibus occidentibus. Itẽ
ex ſecundo capitulo habetur ꝙ conſilio ſa
trapum omnem poteſtatem imperialẽ con
ſtituit ſedi apoſtolice. ergo. Dicitur ꝙ in ca
pite illorum capitulorũ ponitur palea tãq̃
non habentium auctoritatem. Dicunt cõ
muniter doctores/ꝙ nunq̃ legerunt in hi
ſtorijs auctẽticis ꝙ Conſtantinus reſigna
uerit imperium. Legitur bene ꝙ Conſtna
tinus fũdauit eccleſias rome & eas dotauit
ſed ꝙ reſignauerit imperium occidentale
nunq̃ legitur. Vltra dicunt pleriq; docto
ꝙ q̃uis niſus fuerit reſignare hoc tamẽ nõ

potuit. nam dicitur imperator Auguſtus ab augendo poteſt enim augere ſed nō diminuere & nō habet auctoritatem neq̨ poteſtatem dandi neq̨ regiones illius alienādi. Sicut Rex Francie non habet auctoritatem reſignandi regnum neq̨ prouintiam datam fiſco alteri dare. Regnum enim non eſt regis ſed cōmunitatis & ipſa poteſtas regia eſt ipſius communitatis ideo non poteſt ad libitū alteri reſignare. De patrimonio poteſt ſed non de regno/ita dicunt de Conſtantino. Vnde donatio videtur quedam lex eſſe mō vnus imperator non pōt condere legem que ſucceſſorem liget & obliget. ergo non poteſt q̄tum ad ea que ſūt imperij donationem facere q̄ obliget ſequentes. Dicunt tertio ſuppoſito ꝙ Conſtantinus habuerit poteſtatem dandi adhuc propter hoc non poteſt argui ꝙ papa habeat auctoritatem ſuper regnū Francie quia illud non erat ſubiectum Conſtantino. nū̄q̄ enim rex Francie habuit ſuperiorem in temporalibus & dato ꝙ aliquando tyrannice occupatū fuiſſet nū̄q̄ tñ pacifice. Patet p capitulū venerabilē q̄ filij ſūt legi. & glo. in illo capitulo corrumpit textū. neq̨ quadrat cū textu. ¶ De iuſtiniano expreſſe dicit doct. & bene ex verbis ſuis i legibus poſitis habetur ꝙ ipſe non recognoſcebat papam ſuum ſuperiorem in temporalibus immo inferiorem. Patet/ille nō recognouit illum ſuum ſuperiorem in temporalibus qui cōdidit leges quas vult ab illo obſeruari ſuper diſpoſitione tēporaliū ſed iuſtinianus edidit leges ſup dipoſitiōe tpaliū quas volebat etiam a ſūmo pontifice obſeruari Patet / edidit legem ꝙ contra Ro. pō. nō curreret preſcriptio niſi cētenaria. per hoc enim fatebatur ſe habere ſupremam iuriſdictionem in temporalibus ſup pōtificem. q̄uis recognoſcat ſe ſimpliciter inferiorem. quia poteſtas ſpūalis eſt excellētior temporali & poteſt excōmunicari & abſolui. ergo eſt ſimpliciter inferior/ſed q̄tum ad res temporales non recognouit ſuperiorem. ſimiliter dicendum eſt de karolo magno ꝙ non recognoſcebat ſuperiorem in temporalibus.

Ad quintam allegationem.

¶ Arguit quinto & circa hoc mota eſt queſtio Chriſtus habuit ſupremam poteſtatem in temporalibus ſed papa eſt eius vicarius/ergo habet ſupremam in temporalibus. & Innocētius tertius adducit pro ſe ꝙ imperator accepit a papa enſē & eam vibrat ad denotandum ꝙ habet poteſtatem illam a papa vti enſe. Dictum ē de Chriſto quo ad diuitatē ꝙ habuit ſupremū dominium/& vtrum quo ad humāitatem dictū eſt ample ſupra. Iam difficultas ē an habuerit ſupremam iuriſdictionis poteſtatem in temporalibus. Non habuit a patre nec a matre an a deo. Aliqui dicūt ꝙ non vt mēdicantes & ꝙ Chriſtus fuit vere mendicus ſed quidē doct. hoc reputat hereticum. Dīco ꝙ illā habuit tñ non ſequitur/Chriſtus habuit ſupremā iuriſdictionis poteſtatem in ſingulis rebus tēporalibus/ergo & eius vicarius. non valet conſequentia/nā Chriſtus ſecundum humanitatem maiorem poteſtatem habuit q̄ papa habeat puta iſtituēdi legem euangelicam/neq̨ habuit potentiam alligatam ſacramentis. poterat eni cōdonare peccata ſine applicatione ſacramētorum. & vicarius eius non habet illā ſed ſolum illam que explicatur in ſuo vicariatu. nā dedit ei poteſtatem remittendi peccata/predicandi/ inſtituendi miniſtros eccleſie excommunicandi/dandi indulgentias ſed nullibi reperitur ꝙ dederit ei poteſtatē inſtituendi & deſtituendi reges temporales. Ideo ex collatione ſibi facta a Chriſto non habet poteſtatem ſupremam iuriſdictionis in temporalibus. An Chriſtus illā habuerit a deo/credo ꝙ ſic/ data eſt enim iquit mihi ſumma poteſtas in celo & in terra. & aliquando illam exercui videlicet q̄ñ miſit demones in porcos alias intuliſſet dānum proximo. ſimiliter quādo acceptis funiculis eiecit vēdentes & emētes de tēplo.

¶ Ad ſextam/cum ſic arguitur ſicut ſe habet anima ad corpus ita ſpiritualia ad cor‑

poralia: nam gratia eſt preferenda cuicūq
bono temporali. Item ſicut corpus regit
per animam ita corporalia regi debet p ſpi
ritualia & per illos qui poteſtatem ſpiritu
alem habent/ & tales debēt impedire ne ha
bentes temporalia vtantur illis contra legē
dei & eos cohercere. Dico ꝙ corpus q̄tū ad
aliquas rationes non ſubicit aīe vt in de
ſcenſu & multis alijs operationibus. Eodē
modo dico ꝙ habentes adminiſtrationē re
rū temporalium q̄tum ad aliquid non ſubi
ciuntur habentibus iuriſdictionem ſpūalē
vt in iſtis contractibus/ emptione/ venditi
one/ & multis alijs/ Ideo eſt aliq̄tulum ſimi
le & aliq̄tulū diſſimile/ quare nichil ex hoc
concludi poteſt. ¶ Quantum ad ſeptimū
arguitur ſic/ ille qui eſt omnibus legibus ſo
lutus habet poteſtatem ſupremā & ciuilē/
ſed papa ē huiuſmodi/ negatur mīor papa
nō ē lege diuīa ſolutus ſed eſt bene ſolutus
legibus humanis aliorum pontificum/ nā
ſicut ille qui edit & conſtituit legē nō obli
gat ſeipſum ita nec ſuos ſucceſſores. An
ſit ſolutus legibus conciliorum vniuer
ſalium. Dico ꝙ eſt obligatus illis imo vo
uet obſeruare leges conciliorum/ ſed hoc i
fra tractabitur. Dico etiam ꝙ aliquibus le
gibus ciuilibus nō eſt ſolutus vt patet in ꝑ
ſcriptionibus imo papa fatetur cōtra ſe cur
rere legem preſcriptionis/ immo ſi ſint ali
que leges deliberatione & iure alterius te
netur obſeruare/ vt ſi aliquis tranſtulerit rē
ſuam in papam cum aliqua conditione te
netur ad illam conditionem (prelati ſecula
res ſunt capaces donorum temporalium ſē
cus de regularibus) vt ſi rex aliquā ciuitatē
donaret eccleſie Ro. cū conditōne de ſoluē
do tributo vel recognitione honorū illa le
ge pontifex obligat. quia res tranſit cum
conditione appoſita per dantē/ ideo falſū
ē ꝙ ſit papa oībus legibus humaīs ſolutus
¶ Ad octauum/ ille cui eſt obediendum in
omnibus habet ſupremam poteſtatem in
omnibus/ papa eſt huiuſmodi/ nego ꝙ vni
uerſaliter ſit pape obediendū in omnibus
(immo ſi preciperet papa ꝙ contraherē ma
trimonium non teneor obedire) ſed in om
nibus neceſſariis ad conſequendum felici
tatem eternam & ad obſeruationem legis
euangelice. Sed quis iudicabit hoc eſſe ne
ceſſarium. Dico ꝙ docti viri iudicabūt do
ctrinaliter & papa auctoritatiue. ſimiliter
& concilium generale poteſt auctoritatiue
iudicare. ſed ſi papa falſe iudicaret/ ad pru
dentes ſpectat iudicare illum male iudicaſſe
& talis non obediendo eſt tutus dūmodo
ſit apparens ꝙ male precipit. ſed in dubijs
ſemper eſt ei obediendum. ¶ Ad vltimam
allegationem arguunt pro ſecunda opini
one. ille ē ſupremus in tēporalibus a cuius
iudicio in quacunq re non licet appellare
nec de eius iudicio iudicare/ ſed papa ē hu
iuſmodi/ igitur. Minor patet per textū. xc
/ ſ. q. iij. negatur minor/ imo papa in tribus
caſibus iudicari poteſt. Primus ponitur di
ſtin. xl. capitulo/ ſi papa/ ceteros iudicatu
rus a nemine iudicabitur niſi in crimine he
reſis vel fidei. ergo per illud capitulum pa
pa tenetur ſubijcere iudicium humanum i
materia hereſis. Dicit tamen doct. ꝙ conti
git papam de facto eſſe hereticum ſiue inte
riori hereſi ſiue exteriori/ contingit ſecūdo
non eſſe hereticum ſed de hereſi diffamatū
vel ſuſpectum. Si autē fuerit hereticus qua
licunq hereſi ſiue mentali ſiue exteriori nō
eſt amplius papa/ & eſt opinio doct. quā te
tenet hic/ & in primo libro dyalogorū. ꝙ
quicunq cadit in hereſim ſiue manifeſtam
ſiue occultam tam iure diuino q̄ humano
ē eccleſiaſtica poteſtate priuatus. & hoc de
poteſtate eccleſiaſtica iuriſdictionis ſecus ē
de ordine. Adducit doct. vnam auctorita
tem & vnam rationem. Auctoritas eſt ad
thymo. iij. hereticum hominem poſt pri
mam & ſecundam admonitionem deuita
& ex hoc ſumitur argumētum/ nullus obli
gatur ſuum caput & ſupremum deuitare/
immo tenetur eum ſequi/ ſed quilibet Chri
ſtianus cognoſcens ſummū ponti. eſſe he
reticum poſt primam & ſecūdam monitio
nem deuitare tenetur. ergo de facto non ē
amplius ſummus pōtifex. vnde dicit glo.

in primo capitulo.xxiiij.q.j.dicit ſi ſcirem
meum prelatum hereticum & excommuni
caret me non dimitterem celebrare in ſecre-
to non tamen in publico. ℂ Secundo ar-
guitur ſic/ille qui non eſt membrum eccle-
ſie non eſt caput eccleſie/ſed hereticus quali
cunqꝫ hereſi non eſt membrum eccleſie q̄-
uis ſit membrum putridum vel aridum nō
eſt tamen ſimpliciter membrum & ablata
fide nulla eſt coniunctio ad Chriſtū. ergo
non eſt amplius membrum corporis miſti
ci.ſ.eccleſie/ergo non eſt caput q̄uis eccle-
ſia exiſtimaret eum papam/quia poteſt to-
ta eccleſia errare in facto non autem in iure
tamen non eſt amplius papa neqꝫ caput ec
cleſie ſi ſit vere hereticus. & ē opinio doct.
Sed poſito ꝙ non ſit de facto hereticus ſed
ſolum diffamatus de hereſi. Dicit doc. ꝙ te
netur ſubire iudicium humanum. Sed quis
iudicabit eum. Reſpondet ꝙ epiſcopus lo
ci in quo tunc eſt papa & ſi non ſit epiſco-
pus tunc epiſcopi vicini debent eum indi-
care/& ſuppoſito ꝙ tales epiſcopi nolint
audire accuſantem & denunciantem/& per
conſequens neqꝫ eum iudicare. tunc quili-
bet habens poteſtatem coherciuam vt rex
vel imperator vbi non poteſt aliter iudica
ri poſſunt violenter eum capere. Sed ſi ſit a
liquis eum accuſans vel plures & non ſit he
reticus verūtamen tenetur ſubire iudicium
humanum puta concilij. & ſi non ſit cōgre
gatū debēt cōgregari epiſcopi propinqui
ores. ℂ Secūdus caſus in quo debet ſubire
iudicium humanum quādo eſt diffamatus
de peccato publico notorio in predicto ca
pitulo ſi papa in glo. vt ſi ſit notorius for-
nicator & frequēter caritatiue correptus &
nolit emendari & precipue ſi tale crimen ce
dat in pernitiem eccleſie. Dicit glo. ꝙ perti
natia equiualet hereſi & eodem modo de
eo iudicium fieri debet ſicut de heretico.
ℂ Tertius caſus quando pontifex aliquid
detinet quod eſt alterius vt aliquam regio-
nem vel prouitiam alicuius ducis debet ſu
bire iudicium humanum. ſed quis eum iudi
cabit: Dicit doct. vel ille cuius bonum deti-
net habet ſuperiorem vel non. Si non vt ē
imperator debent ex communi cōſenſu da
re poteſtatem arbitro iudicandi. Sed ſi pa-
pa nolit ſe ſubicere tūc armis ille poterit re-
cuperare res ſuas & mouere arma contra ſū
mū pontificem poſtq̄ ipſe fuit inuaſor. Sī
autē ille cuius poſſeſſionē detinet habet ſu-
periorem recurrere debet ad illum & eius
auctoritate poteſt mouere bella & arma cō
tra ipſum. quare mouetur talis queſtio ſe-
quens circa iſtud capitulum.

ℂ Capitulum xvj. An a ſententia
ſummi pontificis poſſit appellari.

VTrum a ſententia ſummi pontifi-
cis poſſit appellari & an ſit altera
poteſtas ſuper poteſtatem ſūmi
pontificis quod eſt querere. Vtrū
ſūmus pontifex in ſua poteſtate alteri pote
ſtati etiam ordinarie ſubiciatur etiam ma-
nendo ſummus pontifex. Arguitur ꝙ nō
in capitulo nemo.ix.q.iij.nemo iudicabit
primā ſedem.i.apoſtolicam/ neqꝫ a clero/
neqꝫ ab auguſto/neqꝫ a regibus/ neqꝫ a po
pulo iudex iudicabitur. ergo non eſt pote
ſtas que ſit ordinarie ſuperior ad ſummum
pontificem. ℂ Oppoſitum arguitur. ex de
ductione Conſtanti. & Baſili. cōciliorum
cui concilio quilibet Chriſtianus etiam
papali dignitate conſtitutus obedire tene
tur. ergo. Pro cuius declaratione viden-
dum eſt quid ſit concilium generale. Com
muniter diffinitur ſic & precipue a Iohāne
de Gerſono. Eſt congregatio auctoritate
legitime facta ad aliquē locum ex omni ſta
tu gerarchico nulla perſona fideli petente
audiri excluſa ad tractandum ea que cōcer
nunt publicam eccleſie vtilitatem & mores
ipſius. Ex prima particula ſequitur ꝙ om
nis congregatio nō legitime vocata & cō
gregata non eſt concilium generale. & ge
neraliter auctoritas. legitima eſt auctoritas
pontificis. Verūtamē in tribus caſibus ſine
eius auctoritate poteſt conciliū ꝯgregari.
Primus caſus ſi papa ſit mortuus vel mor-
te ciuili vel naturali. nā aliquando vacauit
duobus ānis ſedes apoſtolica tūc ſine eius

Diffini-
tio cōci-
lii gn̄alis

In trib⁹ caſib⁹ cõ cilium gñale põt cõgregari ſine ſũmi põti. aucto.

auctoritate poteſt generale concilium cõuocari. ❡ Secundus caſus ſi requiſitus legitime renuat conuocare. Tertius quando tẽpus & locus fuerũt aſſignata per cõciliũ pcedens ſicut in concilio Baſilienſi aſſignatũ futurum concilium fuit lugduni. & infra ſeptẽnium/& in primis duobus caſibus non reffert quis cõuocauerit. tamẽ in primis recurrẽdum eſt ad cardinales. Dicitur ex omi ſtatu gerarchico. nam ſunt duo ſtatus gerarchij i eccleſia. ſ. ſtatus prelatorũ ſuperiorum & inferiorum. vnde in tali concilio debent intereſſe ſinguli epiſcopi. Similiter ex parte cleri. & curatorum de ſingulis epiſcopatibus aliquis debet intereſſe & tales habent vicem & auctoritatem deliberandi in concilio. Deinde dicitur nulla perſona fideli petente audiri excluſa ad tractandum ea que concernunt eccleſiã & mores ipſius/& quia eccleſia nõ poteſt tota cõgregari in vno loco concilium generale repreſentat illam. Queritur nunc vtrũ tale generale concilium rite congregatum ordinariam habeat iuriſdictionis poteſtatem ſupra papam. Reſpondetur ꝙ hoc põt dupliciter itelligi. Vno modo ꝙ papa teneatur obtemperare ſtatutis & decretis per cõciliũ ſub pena peccati/alio modo ꝙ ſi non obtẽperauerit ꝙ concilium habeat auctoritatẽ & poteſtatem feriendi papam etiam ipſo remanẽte ſummo pontifice pena eccleſiaſtica. i. excommunicatione. Supponitur vlterius ꝙ ſex ſunt poteſtates eccleſie que tacte ſunt prius. Prima ſuper corpus Chriſti verum. Secunda ſuper corpus Chriſti miſticũ Item poteſtas apoſtolica cohercendi/inſtituendi prelatos eccleſie/& ſexta ſumendi neceſſaria vite. Iſtis ſuppoſitis ſit prima pͦpoſitio. Concilium generale legitime congregatum imediate a Chriſto habet poteſtatem illam cohercituam in foro exteriori & publico. Loquiẽ enim de poteſtate que reſpicit forum exterius. nam concilium generale non habet poteſtatem conſecrandi neq; abſoluendi ſacranementaliter/cum non ſit ſacerdos/eſt ſolum modo queſtio de po

Prīa pͦpoſitio.

teſtate iuriſdictionis in foro exteriori illam auctoritatẽ habet a Chriſto imediate & nõ a papa: vt dicunt iuriſte. Patet propoſitio Mathei. xvj. loquebatur dominus ad Petrum imediate. Si peccauerit in te frater tuus & c. tandẽ dicit ſi non audierit eccleſiam ſit tibi tanꝗ ethnicus & publicanus/poſtea ſubiunxit in plurali quecũꝗ ſolueritis & c. ergo Chriſtus dedit auctoritatem eccleſie cognoſcẽdi per hoc ꝙ dicit dic eccleſie/& ſic vt bene dicit Gerſon non dicit dic eccleſie. i. prelatis eccleſie. quia loquebatur petro qui nõ poteſt eſſe accuſator & teſtis & iudex/ideo ibidem nõ capitur eccleſia pro aggregatiõe prelatorũ. dedit ergo poteſtatem eccleſie cognoſcendi. ergo concilium gñale imediate repreſentans vniuerſalem eccleſiam/quia conſtituitur ex cuiuſlibet eccleſie partiale membrum habet poteſtatem cognoſcendi ſuper quecũꝗ fidelem & cognitione habita ſententiandi & contra nõ parentes exercere penam & cenſuras eccleſiaſticas. Ex illa auctoritate fundant ſe doct. ꝙ conciliũ generale habet imediate a Chriſto poteſtatem iuriſdictionis cohercituam. ❡ Habitum eſt ſupra quomodo poteſtas eccleſiaſtica iuriſdictionis ſaltem que reſpicit forum publicum eſt toti eccleſie a Chriſto immediate cõmunicata. qđ patet Mathei. xvj. ſi peccauerit in te & c. ſtatim ſubdit dic eccleſie in quo verbo eſt auctoritas data cognoſcendi de crimine. quia fruſtra fuiſſet dicere eccleſie niſi eccleſia auctoritatem haberet. & ſi ẽ data eccleſie poteſtas cognoſcendi & per conſequens puniendi. i. excommunicandi. ergo ex inſtitutione prima Chriſti eſt eccleſie auctoritas cõmunicata iuriſdictionis & per conſequẽs concilio generali eccleſiam vniuerſalem repreſẽtati quia conſtituitur ex aliquo membro cuiuſlibet eccleſie particularis. ❡ Circa hanc propoſitionem que eſt multum vniuerſalis ponuntur alique particulares de actibus iuriſdictionis eccleſiaſtice. vnde multi ſunt actus iuriſdictiõis eccliaſtice ſeu effectus poteſtatis eccleſiaſtice quos exercere põt pciliũ

De ſuprema poteſtate eccleſiaſtica.

generale .ſ. edere canones/dare indulgen-
tias/excommunicare. & ſub excommunica
tione continenẽ ſiue intelliguntur alie pe-
ne quas eccleſia exercere poteſt ratione cri-
minis vt interdicere/degradare &c. Et vl-
tra poteſt diſpenſare iſtis ſunt quatuor ef-
fectus poteſtatis eccleſiaſtice quos exercere
poteſt concilium generale. & ſimiliter om
nes ſimiles actus qui reſpiciunt iuriſdictio
nem excepta abſolutione ſacramentali/&
qui ſunt actus iuriſdictionis exterioris pōt
exercere. Et quantum ad iſtos actus ponit
aliquis doct. aliquas propoſitiones/pria p
Prīa ꝓpoſitio. poſitio. Concilium generale poteſt ex hac
auctoritate a Chriſto ſibi immediate data
edere canones punitiuos. Patet ſic prio/cō
cilium Baſilienſe edidit canones punitios
contra ſacerdotes publice fornicarios. ꝙ ꝑ
trimeſtre fructibus ſuorum beneficiorum
priu[illegible]tur & ſi recidiuarent & non corrige
rentur perpetuo priuarẽẽ beneficio. lxxxiij
in capitulo preſbyter dicit textus de preſby
tero qui dedit litteras quibus docet de poſ
ſeſſionibus eccleſie. Dicit conciliũ Gargan
ſe ꝙ ille tenebitur reſtituere damnum ꝙ in
currit eccleſia propter celationem illarũ lit-
terarum vel perditionem/& ꝙ priuaretur ꝑ
ceptione ſacri corporis & ſanguinis/ideo
concilium generale ex illa auctoritate pōt
Secũda ꝓpoſitio. edere canones punitiuos. Secunda propo-
ſitio/concilium generale poteſt dare indul
gentias. & hoc fuit practicatum in concilio
baſili. Nam greci excuſabant ſe ꝙ propter
paupertatem non poterant venire ad con-
cilium/tunc concilium dedit indulgentias
largientibus bona & pecunias pro expēſis
illorum grecorum pro ſubleuatione paup
tatis ipſorum. ¶ Iſta ſecūda propoſitio ſic
ſuadetur. Indulgentie procedūt a claue ita
ꝙ datio indulgentiarum eſt effectus clauis
eccleſie/ſed clauis regni celorum ē data pe
tro non tanꝗ pſone priuate/ſed vt repreſen
tāti totam eccleſiam. xxiiij. q. in capi. quod
cunq fuerūt claues eccleſie petro date non
vt ſingulari perſone. Dicit hieronimus ſed
vt repreſentari eccleſiam/ergo conciliũ ge-
nerale repreſentans immediate totam eccle
ſiam vniuerſalem & immediatius ꝗ petrus
habet iſtam poteſtatem. Item concilium ge
nerale poteſt limitare largitōnem indulgẽ
tiarum in ipſis epiſcopis & prelatis. ergo
poteſt largiri. nam ſi poteſt limitare ergo ĩ
minentius habet illam poteſtatẽ. Patet an-
tecedens in capitulo cum ex eo de peniten-
tijs & remiſſionibus. limitat concilium ꝙ
in dedicatione non dantur vltra annum &
in anniuerſarijs vltra quadraginta dies. er
go concilium habet poteſtatem limitandi
indulgentias & perconſequens conferẽdi.
¶ Tertia propoſitio/poteſt cōcilium excō Tertia ꝓpoſitio.
municare. patet in verbis Chriſti Matthei
xvj. Si non audierit te ſit tibi tanꝗ ethnicus
id eſt excommunicatus. Similiter in capitu
lo omnis vtriuſq ſexus quod editum eſt in
concilio generali vbi excommunicātur nō
communicantes ſemel in anno & arceantur
ab ingreſſu eccleſie/ergo cōcilium excom
municat eos. ergo concilium poteſt excō-
municare. ¶ Quarta propoſitio cōciliũ ge
nerale poteſt diſpenſare in capitulo preſby Quarta ꝓpoſitio
ter. lxxxiij. diſtinctione eſt editus canon ꝙ
preſbyter fornicator deponatur. & ab illo
diſpenſatum fuit in concilio Garganſi ꝙ ꝑ
mitteretur in ordinibus ſuſceptis miniſtra
re poſt per actam decem annorum peniten
tiam/ideo contra canones punitiuos pōt
concilium diſpenſare. Habetur reſolutio-
ne. ergo ꝙ concilium in iſtis quattuor ſu-
pra nominatis poteſt exercere poteſtatem
eccleſiaſticam iuriſdictionis & ꝙ habet po
teſtatem edendi canones punitiuos dandi
indulgentias &c. Similiter talem poteſtatẽ
habet qualẽ papa vt notũ eſt/pōt edere ca-
nones/conferre indulgentias/excommu-
nicare/diſpenſare. Cum ergo in cōcilio &
in papa ſint iſte due poteſtates vtrum reſpi
ciant ſe ex equo. hoc ē an neutra habeat po
teſtatem ſuper aliam ita ꝙ vna nō ſit ſuper
aliam vel an vna habeat auctoritatem ſuper
aliam/vt puta vtrum auctoritas concilij ſit
ſuper auctoritatem pape. De hoc eſt con-
trouerſia inter docto. Pro cuius declaratio-

nenotandum eſt ꝙ multa ſunt annexa auctoritati alicuius ſuperioris. ¶ Primum eſt ꝙ ab inferiori ad ſuperiorem licet appellare vt ab epiſcopo ad archiepiſcopum/ab archiepiſcopo ad primatẽ/a primate ad papã. ſimiliter a baliuo ad curiã parlamẽti &c. ¶ Secundum eſt/ꝙ ille habens auctoritatẽ ſuperiorem poteſt habentem auctoritatem inferiorẽ iudicare/punire/deponere ſuas leges infringere. Nam fungens auctoritate ſuperioris habet poteſtatem cohercivã ſuper illum qui habet inferiorem. ¶ Tertium habẽs auctoritatẽ ſupioris ſiue ſupior põt edere leges & ꝯſtitutiones & tenebit inferior ſcdm illas iudicare: ita ꝙ ſi oppoſitũ faciat de facto ſuũ iudiciũ erit nullũ. ita ꝙ poteſt poteſtatem inferioris certis legibus arctare ad ſe conformandum illis. ¶ Quartũ/ ſuperior vel habens auctoritatem ſuperioris certis de cauſis aliquos poteſt eximere a poteſtate inferioris vt papa multos exemit a poteſtate inferiorũ ſiue epiſcoporum.

¶ Iſtis ſuppoſitis eſt difficultas. Vtrũ papa ad concilium vel econtra poſſit appellari vel neutrũ alterum. Item vtrum concilium poſſit papam deponere & iudicare/ vel econtra. vel neutrum alterum. ¶ Item vtrum poſſit concilium aliquos a poteſtate pape eximere / vel econtra vel neutrum alterum. ¶ Item vtrum concilium poſſit edere canones quibus teneatur papa parere vel ediuerſo: vel neutro modo.

¶ Eſt apparentia in multis textibus/ꝙ papa non poſſit iudicari a concilio/vt allegatum eſt ſupra Nemo iudicabit primam ſedem neq; a Ceſare/neq; a clero/neq; a regibus &c. ergo concilium non poteſt iudicare papam. ideo non eſt ſupra ipſum/& per conſequens non eſt inferior concilio. Similiter in capitulo ſignificaſti de electione. Omnia concilia ſunt auctoritate ſũmi pontificis celebrata. ergo auctoritas concilij dependet ab auctoritate pape. igitur. Item ſtatuta concilij generalis non poſſunt ligare papam quia de ratiõe ſuperioris eſt ꝙ poſſit inferiorem ſuis legibus arctare. ergo ex iſtis teſtibus videtur ꝙ nullo modo dici poſſit ꝙ concilium ſit ſupra papam / & ꝙ auctoritas pape ſit ſub concilio vel infra cõcilium collocata. ¶ Quantum ad iſta eſt concluſio quã tenent omnes doctores parrhiſienſes & galli/ꝙ poteſtas pape eſt ſubiecta poteſtati concilij. Dico primo ꝙ quãtum ad originem ſeu inſtitutionem poteſtas pape non eſt ſupra concilium neq; ediuerſo/quia vtraq; immediate eſt a Chriſto inſtituta. ergo quantum ad hoc vna nõ eſt ſuper aliam. neq; vna dependet ab altera. Sed dicunt communiter doctores omnes parrhiſien. ꝙ poteſtas pape eſt ſub poteſtate concilij quantum ad hoc ꝙ concilium poteſt certis legibus papam arctare/ita ꝙ tenetur papa iudicare ſecundum leges & conſtitutiones a concilio latas/& quãtum ad hoc eſt expreſſa determinatio concilij Baſilien. & Conſtanti. ꝙ concilium in ſpũ ſancto ꝯgregatũ vniuerſalẽ eccleſiã immediate repreſentans immediate habet a Chriſto poteſtatem cui omnis chriſtianus etiam papali dignitate conſtitutus obedire tenetur ergo concilium poteſt papam certis legibus arctare & cetera. & iſto modo quãtum ad collationes beneficiorum eſt arctata poteſtas pape in regno francie. neq; poteſt ſibi ea reſeruare amplius/ergo quantum ad iſta eſt ſibi data certa lex / & ſi faciat contra ſua ſententia erit nulla. ¶ Et apparentia eſt in iſta opininne. Quandocunq; ſunt due poteſtates eiuſdem generis / & vna eſt deuiabilis & altera non: poteſtas que eſt in ſuppoſito deuiabili: debet dirigi ſecundum poteſtatem indeuiabilem. Sed quilibet papa eſt deuiabilis. & concilium generale rite congregatum eſt indeuiabile/ ergo poteſtas pape debet dirigi ſecundum diſpoſitionem concilij generalis. Apparẽtia eſt in maiore maxima/ſed minor eſt vera. nam papa poteſt deuiare / immo poteſt hereticari. Eſt enim homo non ꝯfirmatus & remanet equaliter peccator ſicut prius.

De ſupꝛemā poteſtate [redacted].

illegitimate a concilio. Et ſic reſolutorie tenendum eſt/& eſt probabilius ꝙ conciliū rite congregatū nō poteſt errare in fide & bonis moribus. Vtrum in aliquibus alijs poſſit errare. Cōmuniter dicunt doc. ꝙ ſic in his que ſunt facti & non iuris. Exemplū ſi ſortes vere contrahat cū berta non in facie eccleſie/poſtea attentet contrahere cum tiberga in facie eccleſie ſi materia defferatur ad cōcilium iudicabit ipſum debere manere cum ſecunda & de facto errabit in illo facto iudicando ſortem eſſe virū tiberge: ſed illud eſt vnum factū & nō vnum ius. ergo in his que conciſtunt in facto & non in iure errare poteſt concilium. Vtrum poſſit errare in canoniſando ſanctos / eſt difficultas/ quia ꝙ iſte ſit ſanctus vel non eſt vnum factum. Vtrum poſſit errare ī quolibet facto Dicit Okam ꝙ multiplicia ſunt facta. quedam que ex ſacris litteris elici poſſūt/exemplum ꝙ Chriſtus circuierit per totam iudeam eſt vnū factū quod trahitur ex ſacris literis. Similiter ꝙ moyſes deducit filios iſrael per deſertum. Aliud eſt factum qđ ex ſacris literis non trahitur vt ꝙ ſortes ſit vir berte.

multiplicia ſūt facta.

Poſitio.

¶ Iſtis ſuppoſitis ſit iſta ꝓpoſitio. Nō poteſt concilium errare in facto quod poteſt trahi ex ſacris litteris/quia conſequenter erraret in his que ſunt fidei. Sed ī facto quod non poteſt trahi ex ſacris literis conciliū errare poteſt: ſed in fide & bonis moribus nō poteſt errare/quia in his ſpecialiter dirigit̄ a ſpiritu ſancto Actuū.xv. dicitur viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Ponit̄ primo ſpiritus ſanctus tanq̄ director cōcilij generalis ſed ſpiritus ſanctus nō poteſt errare vel aliquem facere errare nec decipere. ¶ Contra ergo ſpiritus ſanctus non poteſt etiam dirigere vel aliquem facere errare errore facti: plus q̄ errore iuris/ideo ſpiritus ſanctus nō poteſt eſſe director erroris facti ſicut nec iuris. Dico ꝙ concilium generale dirigit̄ ſpecialiter a ſpū ſancto in oībus neceſſarijs. Dico etiā ꝙ in ſententiando ꝙ ſortes eſt vir tiberge in caſu predicto/ cōcilium dirigitur a ſpiritu ſancto imo bene ſententiat. quia ſecundū allegata & probata & tenet̄ ſic ſentētiare: ſed non oportet ꝙ ſpiritus ſanctus ſit ſpecialiter director omniū aliorum que ſūt in cōcilio puta iuditiorū intellectus ſpeculatiuorum. Nam hoc eſt vnum iudicium ſpeculatiuū/hic eſt vir huius mulieris: ſed ſemper ſpiritus ſanctus eſt ſpecialis director quarūcunq̄ ſententiarū & iudiciorum latorum per concilium. ¶ Q̄ntum ad primū argumentum Panormitani dicētis ꝙ falſum eſt ꝙ concilium non poteſt errare. Dico ꝙ iſta propoſio quam aſſumit eſt falſa ſcilicet ſola eccleſia vniuerſalis errare non poteſt/ & cum arguit ſic Panor. ſola vniuerſalis eccleſia eſt pro qua Chriſtus orauit ne deficeret fides ſua. Dicit eni Petro repſentāti totā eccleſiam/ergo nō poteſt trahi ex ſacris litteris ꝙ conciliū errare nō poteſt ſed ſolū ꝙ vniuerſalis eccleſia. Nego/imo dico etiam ꝙ rogauit pro concilio. Vnde dicit quidā doct: q̄uis Petrus repſentet vniuerſalē eccleſiam p cap. quidā. xxiiij. q. j. Date ſunt claues Petro vt repſentāti eccleſiā vniuerſalē. Similiter ɔciliū gn̄ale repſentat vlēm eccleſiam imediate/q̄a ɔſtituitur ex cuiuſlibet eccleſie particularis aliquo mēbro/& date ſūt claues Petro repſentāti vlēm eccleſiā de remote/ergo dicit doc. q̄uis Petrus ſit deuiabilis nihilominus cōciliū generale imediate vlēm eccleſiā repſentās errare nō pōt Et ecce q̄tum ad primū. ¶ Scđm erat/ꝙ cōciliū gn̄ale eſt ſupra papā/quia ipm̄ iudicare poteſt ratiōe ideuiabilitatis & ab ipo ad ɔciliū pōt appellari. ¶ Cōtra. nona. q. iij. cap. nemo. Nemo iudicabit primā ſedem. Item. xl. diſtin. cap. ſi papa. dicitur ꝙ papa niſi in materia hereſis nō pōt iudicari &c̄. ¶ Q̄tum ad cap. nemo Okā optime ſoluit/nemo iudicabit primā ſedē. iuſticiā tēperate deſiderantē hoc ē q̄diu iuſte agit nō debet iudicari. Alij textus ſunt ɔſtitutiōes pape & ɔſtitutiōes aliorū pontificū. q pro ſe loquebātur: & nemini credendū eſt ī ſua cauſa. Alie ſūt meliores appentie. Chriſtus erat ſup totum cōcilium & non ſubiectus ɔcilio: ſed ɔſtituit Petrū & eius ſucceſſores

ſuos vicarios. ergo petrus & eius ſucceſſo-
res ſunt ſuper concilium. Secūdo nō eſt dif-
ficultas quin Chriſtus inſtituerit politiam
chriſtianam in optimo genere politie alias
non fuiſſet bonus inſtituens: ſed optimum
genus politie eſt politia regalis/ puta quā-
do vnus ſolus principatur / ſi ergo conci-
lium principatur ſuper papā/ politia chri-
ſtiana eſſet ariſtocratica & non regalis/ er-
go oportet de neceſſitate fateri ꝙ conciliū
ſit pape ſubiectum & non ediuerſo. ¶Quā-
tum ad primum/ non eſt difficultas quin
Chriſtus fuerit ſuper concilium. Concedo
etiam ꝙ ſecundum humanitatem fecit pa-
pam ſuum vicarium/ tamen conſequentia
non valet: ergo papa eſt ſuper concilium.
Nam non eſt difficultas quin Chriſtus fue-
rit ſuper infideles & tamē papa non hebet
poteſtatem ſuper illos/ ergo conſequentia
non valet Chriſtus fuit ſuper cōcilium ge-
nerale & fecit papam ſuum vicarium/ ergo
papa eſt ſuper cōcilium generale/ ſicut nō
valet Chriſtus fuit ſuper īfideles & fecit pa-
pam ſuum vicariū/ ergo papa eſt ſuper infi-
deles. ¶Ad ſecūdum/ optimum genus po-
litie eſt regale/ ergo politia chriſtiana eſt re-
galis. Concedo/ quia dicit vos eſtis genus
electum regale ſacerdotium: ſed illa dicitur
regalis quando vnus ſolus dominatur : &
non plures. Verum eſt regulariter. nam in
ciuilibus non dicitur politia regalis ex eo
ꝙ nulla ꝯgregatio ſit ſupra regem / nā con-
gregatio nobilium politie ciuilis imediate
eſſet ſupra regē & pro in ydoneitate poſſūt
deponi reges/ vt patet de Sacharia. Non
vocatur ergo regalis eo ꝙ nulla congrega-
tio ſit ſuper illū qui gubernat: ſed in com-
munitatibus eſt congregatio ſemper regēs
& ſemper manet in eſſe cōgregationis: ſed
in politia regali non ſic eſt quia nō eſt ſem-
per congregatio nobilium cōgregata que
ſit ſemper ſuper regem. ſic eſt de eccleſia vni-
uerſali/ ſemper eſt vnus papa regulariter:
ſed tale concilium generale quod eſt cōgre-
gatum ex omnibus alijs prelatis vel eorum
vicarijs non ſemper eſt qui ſemper guber-
net totam chriſtianitatem. Hinc eſt ꝙ poli-
tia chriſtiana eſt regalis & non ariſtocrati-
ca vel thymocratica. Cōcilium politicum
eſt ſupra regem & ipſum iudicare & depo-
nere poteſt pro in ydoneitate & certa culpa
Similiter non eſt aliqua cōgregatio que re-
gulariter maneat que ſit ſupra papā: ſed ni-
chilominus tota congregatio prelatorum
eſſet ſuper papam: & nihilominus politia
chriſtiana eſt regalis. & eſt argumentū pre-
cipuum de turre cremata ꝙ politia Chriſtia-
na eſt regalis & per conſequens papa eſt ſu-
per concilium. & ꝙ Eugenius papa pote-
rat diſſipare concilium: ſed ſatis viſum quo
modo ſoluitur argumentum. ¶Ad alias
apparētias. Poteſtas pape eſt immediate a
Chriſto inſtituta & nō a concilio/ neqꝫ po-
teſt inſtitui a concilio: ſed a ſolo deo eſt in-
ſtituibilis. Tunc arguitur ſic. quādocunqꝫ
eſt aliquis inſtitutus in aliqua poteſtate ſu-
per aliquā communitatē que poteſtas non
eſt ab ipſa cōmunitate ſuper quam cōſtitui-
tur inſtituta: ſed ſolū ab aliquo q eſt ſupior
ad illā totā cōitatem ille nō poteſt auferri
nec deponi ab illa tota cōitate / ſecus eſt de
ptāte regali & ciuili q̄ eſt inſtituta ab ipſo
populo & p populū alicui cōicata: ſed po-
teſtas papalis nō eſt cōicabilis nec inſtitui-
bilis ab aliquo de cōitate humana nec diſ-
ſolubilis. Nam illā papalē auctoritatē con-
cilium nō poteſt inſtituere nec diſſoluerē/
imo a ſolo deo papalis illa dignitas iſtitui
poteſt. ¶Dico primo ꝙ eccleſia nō poteſt
auferre poteſtatē papalē: quia nō poteſt il-
lam inſtituere. & vnūqdqꝫ diſſoluitur per
eaſdem cauſas ex quibus cōponitur/ vt ha-
bet regula iuris. Sed difficultas eſt/ an poſ-
ſit illa dignitas auferri ab iſto. quia anteq̄
habeat illā ptātē papalē aliquid cōitatis re-
quiritur puta ꝙ ab ipſis cardinalibus eliga-
tur & quo facto eſt electus ꝯſequitur illā di-
gnitatem papalē non ab illa cōitate eligen-
tium ſed ab ipō deo. Nam datur analogia/
baptiſmus ē vnū reqſitū ad gratiā & gr̄a ſo-
lū a deo eſt & nō a baptiſmo. ergo videt ꝙ
cōitas nō pōt auferre ptātē papalē ab iſto.

lo caſu ſed aduẽiẽte cauſa ratiõabili cũ qua
tamen de facto adhuc votum tenet & obli•
gat / papa poteſt diſpenſare pro illa cauſa
ratiõali. & hoc eſt ius relaxare / quia ibi nõ
declarat ſed caſſat obligationem. ¶ Ad ra•
tiones alterius opinionis ꝙ poſtq̃ votum
emiſſum eſt oritur obligatio nõ iure poſi•
tiuo ſed diuino naturali. quia de iure natu
rali eſt ꝙ homo ſit verax in promiſſis & ſu
per ius diuinum aut naturale nihil põt pa•
pa. Dicunt aliqui ꝙ in omni voto intelligi
tur conditio explicite vel implicite: puta ſi
ſuperiori placeat. ſed vt dicit ſanctus Tho•
mas / talis ſolutio nihil valet. quia ſi poſtea
pape non placeret ꝙ obſeruarem nõ eſſem
amplius obligatus: quod eſt falſum. Et
ratio ſancti Thome eſt / ſunt aliqua in qui•
bus ſumus liberi. & dato ꝙ papa illa pro•
hibeat poſſumus licite illa facere vt ſeruare
caſtitatẽ ſi papa mihi prohiberet illam ſer•
uare poſſum opoſitum facere. & ipſo pro•
hibente poſſum vouere & illam ſeruare.
Et ad argumentum / ex iure naturali oritur
obligatio voti. ergo de iure naturali eſt ꝙ
obſeruetur. verum eſt quouſq; obligatio a
ſuperiore gerente vices dei pro cauſa ratio
nabili ſit ablata & nõ alias. Ad aliud ſi for•
tes promittat aliquid quod poteſt facere &
non facit mendax eſt. Similiter ſi iurat per•
iurus eſt: ſed papa non poteſt diſpẽſare: nec
in periurio nec in mendacio. Verum eſt re•
manente obligatione: ſed quando eſt abla•
ta vel ſoluta obligatio nec eſt mendax nec
periurus. ¶ Reſolutio eſt ergo ꝙ papa po
teſt ſoluere aliquem ab obligatiõe voti ſim
plicis: & ſic ius relaxare & nõ tm̃ declarare.

¶ Capitulum .xv. an papa poſſit diſ•
penſare in voto ſolenni.

QVantum ad ſecundam partem
de qua eſt maior dificultas. An vi
delicet papa poſſit ſoluere ab o•
bligatione voti ſolennis. hoc eſt
diſpenſare in voto ſolẽni. Dicit. s. Tho. ꝙ
nõ / & hoc non rõne obiecti ſeu materie de
qua eſt votũ ꝙ nõ poſſit recõpenſari in me
lius ſed rõne ſolẽnitatis. q̃ a q̃d ſemel deo ſã
ctificatũ eſt amplius ad humanos vſus tra•
hi non debet. Alia eſt opinio aliorum cõ•
muniter tenentium oppoſitum. videlicet
Durandi / Richardi / & aliorum ꝙ quando
emittitur votum de aliquo & poſtea ſuper
uenit caſus in quo eſſet incautũ & pernicio
ſum vouere de nouo votum prius emiſſũ
non amplius obligat. Et hoc fatetur etiã
ſanctus Thomas. Sed poteſt accidere talis
caſus forti in voto caſtitatis perpetue. ergo
votum prius emiſſum a forte de caſtitate
perpetua non amplius obligat. & ſic in ta
li caſu papa poteſt diſpenſare ad minus ius
declarare. vt patet in caſu quo regnum ad•
ueniret filio regis vnico religioſo & eſt ve
riſimile ꝙ regnum exponeretur maximis
bellis & diſcriminibus niſi capiat illud. &
videtur ꝙ plus tenetur ad ſeruandum bo•
num communeq̃ ad caſtitatem. & hoc ar•
gumentum videtur mihi apparẽtiſſimum
ꝙ nõ poſſit emitti votũ ſolẽne de quocũq;
bono de cõſilio vt de caſtitate q̃tũcũq; ſolẽ
ne quin poſſit accidere caſus in quo papa
poſſit diſpenſare. i. ius relaxare. Et arguit
contra Tho. ſic ſolẽnitas voti eſt ſolum ex
inſtitutione eccleſie & non ex iure diuino Vtrũ pa. poſitio.
aut naturali / ſed i caſu aliquo in omni iure
poſitiuo humano poteſt papa diſpenſare
vel ſaltem ius declarare / ergo in voto ſolẽ•
ni caſtitatis cum votum ſolenne nichil im•
portet vltra ſimplex niſi aliquid pure poſi•
tiuũ ex inſtitutione eccleſiaſtica ſed in om•
ni poſitiuo iure & humano poteſt diſpen•
ſare ſaltem epykeiſare. ergo ſi poteſt in vo
to ſimplici caſtitatis poteſt in ſolemni. vo
tum duplici tantum modo ſolemniſatur
ſcilicet per profeſſionem religionis & per
ſacri ordinis ſuſceptionem. Sed cõtra hoc
eſt argumentum fortiſſimum pro parte ſan
cti tho. Arguit ſic / votũ ſollemne ſaltem re
ligionis dirimit matrimonium cõtractum
ratum & non cõſummatum & nõ dirimit
iure humano / ergo diuino. & vltra ergo a
fortiori iure diuino impediet matrimoniũ
futurum / ergo iure diuio illegitimat hãc
perſonam ad contrahendum: ſed papa in

perſonis illegitimis iure diuino diſpenſare nõ põt. ergo papa i voto ſolẽni nõ põt diſpẽſare. qđ autẽ nõ dirimat mr̃imoniũ ratũ iure humão ſed diuio patet/ ꝑ illđ quos deus cõiũxit hõ nõ ſepet. ergo papa nõ habet poteſtatem ſeparandi matrimonialiter coniũctos. & matrimoniũ per ius humanũ non dirimetur ſi ſit contractum prius. hinc dicunt communiter doct. ꝙ gentiles in tertio gradu contrahentes & qui contraxerũt ſi conuertantur ad fidem debent manere in tali matrimonio/ quia illud eſt verũ matrimonium & non poteſt ſolui iure poſitiuo humano. ergo. minor ſatis probata ꝙ tale votum non dirimit matrimonium iure humano ſed diuino. ❡ Quãtum ad hoc argumẽtum eſt diuerſitas inter doct. nam dicit de palude in quarto duo que non vidẽtur coherere & ſtare ſimul. primũ ꝙ iſta mors ciuilis que fit per votum ſollemne religionis dirimit iure diuino matrimonium ratũ non conſummatum. Secundum eſt ꝙ iſta mors impedit contrahendum. dicit ſolum eſſe iure humano & ſolum ex illegitimatione humana. Sed arguitur contra hoc. ex dictis ſuis iſta ſimul ſtarent matrimonium ratum dirimitur/ & tamen ſi poſtea attentet contrahere ſine cauſa legitima cõtrahet de facto. Patet illa ſimul ſtabant anteq̃ eſſet talis mors puta ſi eſſet abrogatum illud ius illegitimatõnis/ tunc ſi tentet cõtrahere de facto contrahet/ ergo ſtando preciſe in lege diuina poſſet deſponſare duas viuentes abſq; morte. Item poſtq̃ contraxit cum ſecunda vtrum ad dirimendum illud matrimonium ſit neceſſarium aliud votum ſollẽne de nouo. nõ ẽ apparẽtia ꝙ ſic/ ergo difficile eſt dicere ꝙ votum ſollẽne diuio iure dirimat matrimonium ratum & tamen iure poſitiuo ſolũ impediat cõtrahendum.

❡ Dicũt iuriſte aliter/ ꝙ papa poteſt diſpẽſare in matrimonio rato. Item ꝙ poteſt ſtatuere ꝙ per ſecundum matrimonium rũpatur primum. Vltra vt habetur in quadam gloſa/ quidam princeps queſiuit diſpẽſatõnem a papa & allegauit pape vnam glo. dicentem ꝙ poteſt. Reſpõdit illi papa/ maledictus q̄ te docuit illã gloſã. q. d. poſſũ quidẽ ſed nõ poſſũ niſi ꝑ magna neceſſitate/ ita ꝙ illa gloſa dicit ꝙ papa poteſt relaxare obligationẽ mutuam que oritur ex mutuo conſenſu ante cõſummationẽ matrimonij Et ad auctoritatem quos deus ꝯiunxit &c. verum eſt quando ẽ cõiunctio corporum & animorum ſimul. Iſtud tamen videt̃ mirabile ꝙ papa poſſit diſſoluere matrimonium ex beneplacito eius & ꝙ poſſit ſtatuere ꝙ per ſecundum matrimonium rumpatur primum. quia tunc aliquis poſſet oẽs mulieres deſponſare. Videtur mihi dicendum ꝙ tale votum ſolẽne religionis iure diuio dirimat matrimonium ratũ: & impedit eodem iure matrimonium contrahendum.

❡ Soluit doctor in libro argumenta Innocentij quibus nitebatur probare plenitudinem poteſtatis in temporalibus cõpetere ſũmo pontifici ex verbis Chriſti Quodcunq; ligaueris &c. Dicit Innocẽtius ꝙ ly quodcũq; nihil excipit. Soluit auctoritatẽ Innocẽtij ꝙ non ſolum eſt falſa: ſed hereticalis & ꝙ multa verba Innocentij ſapiunt hereſim. Poſtea mitius agendo cum Innocentio diceretur ꝙ nihil excepit: ſed poſtea excipienda docuit. Vel aliter nihil excepit quod ſit neceſſarium ad conſequutionem felicitatis eterne. Alia auctoritas Hieremie primo. Conſtitui te ſuper omnes gentes & regna. Oſtendit doctor quattuor rationibus illam eſſe ſophiſticam. Primo/ quia hieremias non erat ſũmus ſacerdos/ & hoc dato ꝙ fuiſſet dictum fuit illi tãtummodo ſicut prophethe. Doct. nõ multũ curans de auctoritate Innocẽtij dicit illam auctoritatem qua fundat ſe in hieremia non eſſe multum curandã. nam Innocentius in eodẽ capitulo dicit ꝙ extra eccleſiam nullum ẽ verum dominiũ ſed tantum modo pernitioſũ. ſed dicit doct. ꝙ hoc eſt hereticale & circa hoc mouebuntur due q̃ſtiones. ❡ Iam doct. in. xij. c. ſoluit. rõem poſitã i. ij. c. cũ arguit̃ ꝓbãdo ꝙ papa habeat ſupmã poteſtatem & plenitudinem in temporalibus.

Ille qui habet temporalia ſeu ſecularia iudicare ſine exceptione habet plenã poteſtatẽ in illis ſed papa eſt huiuſmodi. ergo conſequentia eſt certa cum maiore / ſed minor probatur prime ad Corinthi. vj. angelos iudicabimus q̃to magis ſecularia. Hoc dicit ſine exceptione. ergo. Reſpondet doct. negando minorem. & ad auctoritatẽ pauli dicitur ꝙ paulus nõ dicit hoc in ſua propria perſona / quia loquitur ĩ plurali / neq erat / papa neq loquebaẽ in pſona pontificis ſed dicit hoc loquens de toto cetu fidelium volens dicere ꝙ inter fideles eſſet aliquis conſtituendus a fidelibus ſiue laicus ſiue clericus / & adhuc magis laicus q̃ clericus qui haberet cauſas temporales & ſeculares inter ipſos diiudicare ſaluo tñ iure iudicis ĩfidelis. Vltra dicit doct. ꝙ nõ vult dicere paulus ꝙ ſit conſtituendus iudex in ſecularibus qui in rebus temporalibus habeat omnimodam plenitudinem poteſtatis in ipſis quia hoc eſſet pernitioſum reipublice / poſſet enim me priuare bonis meis ſine culpa. ſed eſt aliquis conſtituendus in rebus temporalibus qui habeat dicere ius puta hoc eſt iuſtum vel non / hoc eſt tuum vel alterius / nõ ꝙ habeat omnimodam plenitudinem poteſtatis / neq omnium dominium. Dicitur tamen ſaluo iure infideliũ. nã tempore pauli & apoſtolorum erant multi conuerſi Chriſtiani qui nullam habebãt iuriſdictionem quorum iuriſdictio temporalis erat apud ĩfideles. neq phibuit paulus fidelibus ꝙ non agerent cauſas coram ĩfidelibus ſuperioribus. ſed fecit paulus vt quilibet bonus iudex debet facere. primo incitauit partes vt concordarent inter ſe ſine ſtrepitu iudiciali & ſi nõ: caperent arbitrũ ne eorũ malitia cognoſceret ab infidelibus. Vltra dicit doct. ꝙ fidelis poteſt ĩ quibuſdam cauſis litigare corã infideli. & Paulus noluit omnino precipere ꝙ nullo modo litigarent coram ĩfideli: ſed prius componerent ſi poſſent: q̃ꝛ ĩ aliquibus caſibus eſt licitum. Primus caſus quando infidelis conuocat fidelẽ ad infidelem iudicẽ habentem ordinariam poteſtatẽ ſuper eum vt ſortes fidelis habitat in regno infidelium ꝓuocatur ab infideli coram iudice infideli / tenetur parere. Secundus caſus / ſi alter fidelis q̃uis malitioſe trahat ad iudicem infidelem habentem poteſtatem iuriſdictionis inter eos oportet ꝙ ſe deffẽdat. Tertius caſus / ſi ſortes fidelis eſt actor & tenetur rẽ propriã recuperare pro tunc / & nõ poteſt niſi corã iudice infideli in hoc caſu tenetur partẽ cõuocare corã iudice ĩfideli. Paulus ergo nõ vult dicere ꝙ ſit illicitum litigare coram infideli iudice: ſed dicit ꝙ in ꝑmitiua eccleſia debebat potius contumeliam aliquã pati q̃ litigare corã illo. Veniendũ eſt nũc ad ſolutionem quarte rationis que tangitur in ſecundo capitulo que ſolutio tãgitur in. xij. capitulo ibi ad quartam allegationem.

Arguit ꝙ papa habeat ſupremam poteſtatem laicam in temporalibus. nam in antĩquo teſtamento ſacerdotes ſemper fuerunt ſuperiores regibus / ergo habebãt maiorem poteſtatem q̃ ipſi reges. patet de Samuele qui vnxit Saulem in regem & dedit ei poteſtatem regalem. & cum nullus dat quod non habet / ſequitur ꝙ habebat poteſtatem regalem adminus eminenter. Similiter quarti regũ. xviij. cõſtituit Ioas regem. Item patet de Carolo magno & Conſtãtino ĩpatore q exhibuerũt ſp reuerẽtiã ſũmis põtificibus. & ſic patet ꝙ tã in veteri teſtamento q̃ apud gentiles & Chriſtianos ſacerdotes vnxerunt reges & depoſuerunt eos a regno. vt dictũ eſt de ſamuele q vnxit ſaulẽ & eũ depoſuit. Quantũ ad hoc eſt ſolum / difficultas in exponendis ſacris litteris. nam primi regũ. viij. queſiuerũt filij iſrael a Samuele qui erat eorum iudex regem & conſuluit dominum. Dicit ei dominus conſtitue ſuper eos regem. Reſpondet doctor ꝙ Samuel non conſtituit ſuper eos regem tanq̃ habentem auctoritatem conſtituendi ſed fuit promulgator cõſtitutionis dei / & hoc eſt ſatis conforme illis textibus nam Samuel nõ habebat poteſtatẽ regiã. Tenet de alyaco ꝙ deus erat ĩmediatus rex

filiorũ iſrael anteꝙ̃ eſſet cõſtitutus rex ſaul
& ſamuel erat ſicut ſunt domini de parla
mẽto ſub rege/ita ꝙ Samuel erat miniſte
regis exercendo actus potentie regie tanꝙ̃
miniſter. Patet. viij. ca. primi regũ. Ipſi nõ
te ſpreuerunt ſed me ne regnẽ ſuper eos. er
go Samuel erat ſolus miniſter & deus ve-
rus rex eorum. Vltra dicit doct. ꝙ Samuel
non habebat poteſtatem inſtituendi regẽ/
ſed ſolum habuit miniſtrationem illius
qui habuit poteſtatem inſtituendi regem
ſcilicet dei. & ratio/nõ eni ꝯſtituit Samuel
Saulem regem auctoritate ſua ſed auctorita
te illius cuius mãdato tenebat parere tanꝙ̃
miniſter. neq; ſamuel eũ depoſuit ſed deus
nam dicitur in textu. quia abiecisti ſermo-
nem domini abiecit te dominus ne regnes
amplius/ ideo fuit ſolum ſentẽtie deponẽ-
tis inſinuator & promulgator. Ideo q̃tum
ad primum argumentum/nego ꝙ Samuel
inſtituerit & depoſuerit ſed fuit miniſter/ſi
cut domini de parlamento proferunt ſen-
tentiam de deponendo aliquem a ducatu
non auctoritate quam habeant in ſe ſed re-
gia. Non poteſt hoc etiam dato ꝙ Samuel
fuiſſet ſummus ſacerdos. nam non omnes
de genere leui erant ſacerdotes licet bene eſ
ſent leuite ſed ſoli de domo Aaron erant ſa
cerdotes. Quãtum ad aliud dicitur ꝙ Ioia
da fecit Ioas regẽ hoc negatur. immo erat
Ious filins regis qui remãſit & erat tutor &
cuſtos Ioas veri regis / poſt ea mandauit
otholidã occidi ſed ex hoc nihil poteſt ifer
ri. Quod autem Alexãder magnus exhibu
it reuerentiam ſummis ſacerdotibus. Dico
ꝙ etiam reges debent hoc facere. nam pote
ſtas eccleſiaſtica eſt preferenda regali non i
temporalibus. ideo alexander non exhibu
it reuerentiã Ioiade ſupremo ſacerdoti tãꝙ̃
ꝙ ſupremus i temporalibus eſſet ſed tanꝙ̃
maiori eo i altero genere poteſtatis. Pariter
dicẽdũ eſt de Carolo magno. Ex dictis pa-
tet quomodo Samuel non contulit pote-
ſtatem regiam Dauidi eo ꝙ poteſtas regia
fuerit collata a ſacerdotibus immo Samuel
non erat ſacerdos quia nõ erat de domo aa

ron. Nã doctores attribuẽtes pape pleni-
tudinem poteſtatis i temporalibus in hoc
ſe fundabant ꝙ in antiquo teſtamento fuit
collata poteſtas regia regibus per ipſos ſa
cerdotes/ſed hoc ſolutum eſt. Doct. iam in
duodecio capitulo ibi qđ vero ꝑdicti &c.
nitit probare ꝙ iſte allegationes ſunt con-
tra allegantes & ꝙ Iuſtinianus Cõſtãtinus
& Carolus magnus non recognouerunt
ſacerdotes tanꝙ̃ ſuperiores i temporalibus
Primo patet de Conſtãtino qui dedit tem-
poralia ſummo pontifici/ergo illa nõ erãt
ſummi pontificis ſed ipſius conſtãtini ante
donationem. Item non legitur ꝙ Conſtan
tinus reſignauerit poteſtatem imperialem
tanꝙ̃ non ſuam/& poſt ea habuerit eam ex
dono pontificis. legitur tamen ꝙ ipſe tem
poralia dedit ex capitulo Conſtãtinus. di.
.xcvj. ergo hoc erat ſuũ igitur non reco-
gnouit papam ſuum ſuperiorem in tẽpo-
ralibus. Non eſt difficultas apud opinio-
nem communiorem ante Conſtantinum
magnum papa non habebat auctoritatem
imperialem. & ſic eam non habuit aucto-
ritate dei vel ex inſtitutione Chriſti. Diffi-
cultas eſt inter doct. an poſt illam collatio
nem factã ſiluestro pape habuerit papam
illã auctoritatem imperialem. videtur ꝙ ſic
per illa duo capitula Conſtantinus. vbi di
citur ꝙ Conſtantinus coronã & auctorita-
tem imperialem dedit apoſtolicis. ergo ex
reſignatione facta iam ſupremus pontifex
habet ſupremam poteſtatem in temporali-
bus ſaltem in regionibus occidentibus. Itẽ
ex ſecundo capitulo habetur ꝙ conſilio ſa
trapum omnem poteſtatem imperialẽ con
ſtituit ſedi apoſtolice. ergo. Dicitur ꝙ in ca
pite illorum capitulorũ ponitur palea tãꝙ̃
non habentium auctoritatem. Dicunt cõ-
muniter doctores/ꝙ nunꝙ̃ legerunt in hi-
ſtorijs auctẽticis ꝙ Conſtantinus reſigna-
uerit imperium. Legitur bene ꝙ Conſtna-
tinus fũdauit eccleſias rome & eas dotauit
ſed ꝙ reſignauerit imperium occidentale
nunꝙ̃ legitur. Vltra dicunt pleriq; docto.
ꝙ quis niſus fuerit reſignare hoc tamẽ nõ

potuit. nam dicitur imperator Auguſtus ab augendo poteſt enim augere ſed nō diminuere & nō habet auctoritatem neqꝫ poteſtatem dandi neqꝫ regiones illius allienādi. Sicut Rex Erancie non habet auctoritatem reſignandi regnum neqꝫ prouintiam datam fiſco alteri dare. Regnum enim non eſt regis ſed cōmunitatis & ipſa poteſtas regia eſt ipſius communitatis ideo non poteſt ad libitū alteri reſignare. De patrimonio poteſt ſed non de regno/ita dicunt de Conſtantino. Vnde donatio videtur quedam lex eſſe mō vnus imperator non pōt condere legem que ſucceſſorem liget & obliget. ergo non poteſt q̄tum ad ea que ſūt imperij donationem facere q̄ obliget ſequentes. Dicunt tertio ſuppoſito ꝙ Conſtantinus habuerit poteſtatem dandi adhuc propter hoc non poteſt argui ꝙ papa habeat auctoritatem ſuper regnū Francie quia illud non erat ſubiectum Conſtantino. nunq̄ enim rex Francie habuit ſuperiorem in temporalibus & dato ꝙ aliquando tyrannice occupatū fuiſſet nūq̄ tn̄ pacifice. Patet ꝑ capitulū venerabilē q̄ filij ſūt legi. & glo. in illo capitulo corrumpit textū. neqꝫ quadrat cū textu. ¶ De iuſtiniano expreſſe dicit doct. & bene ex verbis ſuis ī legibus poſitis habetur ꝙ ipſe non recognoſcebat papam ſuum ſuperiorem in temporalibus immo inferiorem. Patet/ille nō recognouit illum ſuum ſuperiorem in temporalibus qui cōdidit leges quas vult ab illo obſeruari ſuper diſpoſitione tēporaliū ſed iuſtinianus edidit leges ſup dipoſitiōe tpaliū quas volebat etiam a ſūmo pontifice obſeruari Patet / edidit legem ꝙ contra Ro. pō. nō curreret preſcriptio niſi cētenaria. per hoc enim fatebatur ſe habere ſupremam iuriſdictionem in temporalibus ſup pōtificem. q̄uis recognoſcat ſe ſimpliciter inferiorem. quia poteſtas ſpūalis eſt excellētior temporali & poteſt excōmunicari & abſolui. ergo eſt ſimpliciter inferior/ſed q̄tum ad res temporales non recognouit ſuperiorem. ſimiliter dicendum eſt de karolo magno ꝙ non recognoſcebat ſuperiorem in temporalibus.

Ad quintam allegationem.

¶ Arguit quinto & circa hoc mota eſt queſtio Chriſtus habuit ſupremam poteſtatem in temporalibus ſed papa eſt eius vicarius/ergo habet ſupremam in temporalibus. & Innocētius tertius adducit pro ſe ꝙ imperator accepit a papa enſē & eam vibrat ad denotandum ꝙ habet poteſtatem illam a papa vti enſe. Dictum ē de Chriſto quoad diuitatē ꝙ habuit ſupremū dominium/& vtrum quo ad humaitatem dictū eſt ample ſupra. Iam difficultas ē an habuerit ſupremam iuriſdictionis poteſtatem in temporalibus. Non habuit a patre nec a matre an a deo. Aliqui dicūt ꝙ non vt mēdicantes & ꝙ Chriſtus fuit vere mendicus ſed quidē doct. hoc reputat hereticum. Dico ꝙ illā habuit tn̄ non ſequitur/Chriſtus habuit ſupremā iuriſdictionis poteſtatem in ſingulis rebus tēporalibus/ergo & eius vicarius. non valet conſequentia/nā Chriſtus ſecundum humanitatem maiorem poteſtatem habuit q̄ papa habeat pura īſtituēdi legem euangelicam/neqꝫ habuit potentiam alligatam ſacramentis. poterat eni cōdonare peccata ſine applicatione ſacramētorum. & vicarius eius non habet illā ſed ſolum illam que explicatur in ſuo vicariatu. nā dedit ei poteſtatem remittendi peccata/predicandi/ inſtituendi miniſtros eccleſie excommunicandi/dandi indulgentias ſed nullibi reperitur ꝙ dederit ei poteſtatē inſtituendi & deſtituendi reges temporales. Ideo ex collatione ſibi facta a Chriſto non habet poteſtatem ſupremam iuriſdictionis in temporalibus. An Chriſtus illā habuerit a deo/credo ꝙ ſic/ data eſt enim ī quit mihi ſumma poteſtas in celo & in terra. & aliquando illam exercui videlicet qn̄ miſit demones in porcos alias intuliſſet dānum proximo. ſimiliter quādo acceptis funiculis eiecit vēdentes & emētes de tēplo.

¶ Ad ſextam/cum ſic arguitur ſicut ſe habet anima ad corpus ita ſpiritualia ad cor

poralia: nam gratia eſt preferenda cuicūq̧ bono temporali. Item ſicut corpus regit̃ per animam ita corporalia regi debet p ſpiritualia & per illos qui poteſtatem ſpiritualem habent/ & tales debēt impedire ne habentes temporalia vtantur illis contra legē dei & eos cohercere. Dico ꝙ corpus q̄tū ad aliquas rationes non ſubicit̃ aīe vt in deſcenſu & multis alijs operationibus. Eodē modo dico ꝙ habentes adminiſtrationē rerū temporalium q̄tum ad aliquid non ſubiciuntur habentibus iuriſdictionem ſpūalē vt in iſtis contractibus/ emptione/ venditione/ & multis alijs/ Ideo eſt aliq̄tulum ſimile & aliq̄tulū diſſimile/ quare nichil ex hoc concludi poteſt. ¶ Quantum ad ſeptimū arguitur ſic ille qui eſt omnibus legibus ſolutus habet poteſtatem ſupremā & ciuilē/ ſed papa ē huiuſmodi/ negatur mīor papa nō ē lege diuīa ſolutus ſed eſt bene ſolutus legibus humanis aliorum pontificum/ nā ſicut ille qui edit & conſtituit legē nō obligat ſeipſum ita nec ſuos ſucceſſores. An ſit ſolutus legibus conciliorum vniuerſalium. Dico ꝙ eſt obligatus illis imo vouet obſeruare leges conciliorum/ ſed hoc infra tractabitur. Dico etiam ꝙ aliquibus legibus ciuilibus nō eſt ſolutus vt patet in p̄ſcriptionibus imo papa fatetur cōtra ſe currere legem preſcriptionis/ immo ſi ſint alique leges deliberatione & iure alterius tenetur obſeruare/ vt ſi aliquis tranſtulerit rē ſuam in papam cum aliqua conditione tenetur ad illam conditionem (prelati ſeculares ſunt capaces donorum temporalium ſecus de regularibus) vt ſi rex aliquā ciuitatē donaret eccleſie Ro. cū conditōne de ſoluēdo tributo vel recognitione honorū illa lege pontifex obligat̃. quia res tranſit cum conditione appoſita perdantē/ ideo falſū ē ꝙ ſit papa oībus legibus humaīs ſolutus ¶ Ad octauum/ ille cui eſt obediendum in omnibus habet ſupremam poteſtatem in omnibus/ papa eſt huiuſmodi/ nego ꝙ vniuerſaliter ſit pape obediendū in omnibus (immo ſi preciperet papa ꝙ contraherē matrimonium non teneor obedire) ſed in omnibus neceſſarijs ad conſequendum felicitatem eternam & ad obſeruationem legis euangelice. Sed quis iudicabit hoc eſſe neceſſarium. Dico ꝙ docti viri iudicabūt doctrinaliter & papa auctoritatiue. ſimiliter & concilium generale poteſt auctoritatiue iudicare. ſed ſi papa falſe iudicaret/ ad prudentes ſpectat iudicare illum male iudicaſſe & talis non obediendo eſt tutus dūmodo ſit apparens ꝙ male precipit. ſed in dubijs ſemper eſt ei obediendum. ¶ Ad vltimam allegationem arguunt pro ſecunda opinione. ille ē ſupremus in tēporalibus a cuius iudicio in quacunq̧ re non licet appellare nec de eius iudicio iudicare/ ſed papa ē huiuſmodi/ igitur. Minor patet per textū. xc q. iij. negatur minor/ imo papa in tribus caſibus iudicari poteſt. Primus ponitur diſtin. xl. capitulo/ ſi papa/ ceteros iudicaturus a nemine iudicabitur niſi in crimine hereſis vel fidei. ergo per illud capitulum papa tenetur ſubijcere iudicium humanum ī materia hereſis. Dicit tamen doct. ꝙ contigit papam de facto eſſe hereticum ſiue interiori hereſi ſiue exteriori/ contingit ſecūdo non eſſe hereticum ſed de hereſi diffamatū vel ſuſpectum. Si autē fuerit hereticus qualicunq̧ hereſi ſiue mentali ſiue exteriori nō eſt amplius papa & eſt opinio doct. quā tenet hic & in primo libro dyalogorū. ꝙ quicunq̧ cadit in hereſim ſiue manifeſtam ſiue occultam tam iure diuino q̄ humano ē eccleſiaſtica poteſtate priuatus. & hoc de poteſtate eccleſiaſtica iuriſdictionis ſecus ē de ordine. Adducit doct. vnam auctoritatem & vnam rationem. Auctoritas eſt ad thymo. iij. hereticum hominem poſt primam & ſecundam admonitionem deuita & ex hoc ſumitur argumētum/ nullus obligatur ſuum caput & ſupremum deuitare/ immo tenetur eum ſequi/ ſed quilibet Chriſtianus cognoſcens ſummū ponti. eſſe hereticum poſt primam & ſecūdam monitionem deuitare tenetur. ergo de facto non ē amplius ſummus pōtifex. vnde dicit glo.

in primo capitulo.xxiiij.q.j.dicit ſi ſcirem meum prelatum hereticum & excommunicaret me non dimitterem celebrare in ſecreto non tamen in publico. ¶ Secundo arguitur ſic/ille qui non eſt membrum eccleſie non eſt caput eccleſie/ſed hereticus qualicunq̄ hereſi non eſt membrum eccleſie q̄uis ſit membrum putridum vel aridum nō eſt tamen ſimpliciter membrum & ablata fide nulla eſt coniunctio ad Chriſtū.ergo non eſt amplius membrum corporis miſtici.ſ.eccleſie/ergo non eſt caput q̄uis eccleſia exiſtimaret eum papam/quia poteſt tota eccleſia errare in facto non autem in iure tamen non eſt amplius papa neq̄ caput eccleſie ſi ſit vere hereticus.& ē opinio doct. Sed poſito ꝙ non ſit de facto hereticus ſed ſolum diffamatus de hereſi.Dicit doc.ꝙ tenetur ſubire iudicium humanum.Sed quis iudicabit eum.Reſpondet ꝙ epiſcopus loci in quo tunc eſt papa & ſi non ſit epiſcopus tunc epiſcopi vicini debent eum indicare/& ſuppoſito ꝙ tales epiſcopi nolint audire accuſantem & denuntiantem/& per conſequens neq̄ eum iudicare.tunc quilibet habens poteſtatem cohercitiuam vt rex vel imperator vbi non poteſt aliter iudicari poſſunt violenter eum capere.Sed ſi ſit aliquis eum accuſans vel plures & non ſit hereticus verūtamen tenetur ſubire iudicium humanum puta concilij.& ſi non ſit cōgregatū debet cōgregari epiſcopi propinquiores. ¶ Secūdus caſus in quo debet ſubire iudicium humanum quādo eſt diffamatus de peccato publico notorio in predicto capitulo ſi papa in glo.vt ſi ſit notorius fornicator & frequēter caritatiue correptus & nolit emendari & precipue ſi tale crimen cedat in pernitiem eccleſie.Dicit glo.ꝙ pertinatia equiualet hereſi & eodem modo de eo iudicium fieri debet ſicut de heretico. ¶ Tertius caſus quando pontifex aliquid detinet quod eſt alterius vt aliquam regionem vel prouintiam alicuius ducis debet ſubire iudicium humanum.ſed quis eum iudicabit.Dicit doct.vel ille cuius bonum detinet habet ſuperiorem vel non.Si non vt ē imperator debent excommuni cōſenſu dare poteſtatem arbitro iudicandi.Sed ſi papa nolit ſe ſubicere tūc armis ille poterit recuperare res ſuas & mouere arma contra ſūmū pontificem poſt q̄ ipſe fuit inuaſor.Si autē ille cuius poſſeſſionē detinet habet ſuperiorem recurrere debet ad illum & eius auctoritate poteſt mouere bella & arma cōtra ipſum.quare mouetur talis queſtio ſequens circa iſtud capitulum.

¶ Capitulum xvj.An a ſententia ſummi pontificis poſſit appellari.

Utrum a ſententia ſummi pontificis poſſit appellari & an ſit altera poteſtas ſuper poteſtatem ſūmi pontificis quod eſt querere.Utrū ſūmus pontifex in ſua poteſtate alteri poteſtati etiam ordinarie ſubiciatur etiam manendo ſummus pontifex.Arguitur ꝙ nō in capitulo nemo.ix.q.iij.nemo iudicabit primā ſedem.i.apoſtolicam/neq̄ a clero/neq̄ ab auguſto/neq̄ a regibus/neq̄ a populo iudex iudicabitur.ergo non eſt poteſtas que ſit ordinarie ſuperior ad ſummum pontificem. ¶ Oppoſitum arguitur.ex deductione Conſtanti.& Baſili.cōciliorum cui concilio quilibet Chriſtianus etiam papali dignitate conſtitutus obedire tenetur.ergo.Pro cuius declaratione videndum eſt quid ſit concilium generale.Communiter diffinitur ſic & precipue a Iohāne de Gerſono.Eſt congregatio auctoritate legitime facta ad aliquē locum ex omni ſtatu gerarchico nulla perſona fideli petente audiri excluſa ad tractandum ea que cōcernunt publicam eccleſie vtilitatem & mores ipſius. (Diffinitio cōcilii gñalis) Ex prima particula ſequitur ꝙ omnis congregatio nō legitime vocata & cōgregata non eſt concilium generale.& generaliter auctoritas.legitima eſt auctoritas pontificis.Verūtamē in tribus caſibus ſine eius auctoritate poteſt conciliū ꝯgregari. Primus caſus ſi papa ſit mortuus vel morte ciuili vel naturali.nā aliquando vacauit duobus ānis ſedes apoſtolica tūc ſine eius

In trib' caſib' cõciliũ gñale põt cõgregari ſine ſũmi põti. aucto.

auctoritate poteſt generale concilium cõuocari. ¶ Secundus caſus ſi requiſitus legitime renuat conuocare. Tertius quando tēpus & locus fuerũt aſſignata per cõciliũ p̄cedens ſicut in concilio Baſilienſi aſſignatũ futurum concilium fuit lugduni. & infra ſeptẽnium/ & in primis duobus caſibus non reffert quis cõuocauerit. tamẽ in primis recurrẽdum eſt ad cardinales. Dicitur ex omi ſtatu gerarchico. nam ſunt duo ſtatus gerarchij i eccleſia. ſ. ſtatus prelatorũ ſuperiorum & inferiorum. vnde in tali concilio debent intereſſe ſinguli epiſcopi. Similiter ex parte cleri. & curatorum de ſingulis epiſcopatibus aliquis debet intereſſe & tales habent vicem & auctoritatem deliberandi in concilio. Deinde dicitur nulla perſona fideli petente audiri excluſa ad tractandum ea que concernunt eccleſiã & mores ipſius/ & quia eccleſia nõ poteſt tota cõgregari in vno loco concilium generale repreſentat illam. Queritur nunc verũ tale generale concilium rite congregatum ordinariam habeat iuriſdictionis poteſtatem ſupra papam. Reſpondetur ꝙ hoc põt dupliciter itelligi. Vno modo ꝙ papa teneatur obtemperare ſtatutis & decretis per cõciliũ ſub pena peccati/ alio modo ꝙ ſi non obtēperauerit ꝙ concilium habeat auctoritatē & poteſtatem feriendi papam etiam ipſo remanẽte ſummo pontifice pena eccleſiaſtica. i. excommunicationẽ. Supponitur vlterius ꝙ ſex ſunt poteſtates eccleſie que tacte ſunt prius. Prima ſuper corpus Chriſti verum. Secunda ſuper corpus Chriſti miſticũ Item poteſtas apoſtolica cohercendi/ inſtituendi prelatos eccleſie/ & ſexta ſumendi neceſſaria vite. Iſtis ſuppoſitis ſit prima p̄poſitio.

Prĩa p̄poſitio.

Concilium generale legitime congregatum imediate a Chriſto habet poteſtatem illam cohercitiuam in foro exteriori & publico. Loquit enim de poteſtate que reſpicit forum exterius. nam concilium generale non habet poteſtatem conſecrandi neqꝫ abſoluendi ſacramentaliter/ cum non ſit ſacerdos/ eſt ſolum modo queſtio de poteſtate iuriſdictionis in foro exteriori illam auctoritatẽ habet a Chriſto imediate & nõ a papa: vt dicunt iuriſte. Patet propoſitio Mathei. xvj. loquebatur dominus ad Petrum imediate. Si peccauerit in te frater tuus &c. tandẽ dicit ſi non audierit eccleſiam ſit tibi tanꝙ ethnicus & publicanus/ poſtea ſubiunxit in plurali quecũqꝫ ſolueritis &c. ergo Chriſtus dedit auctoritatem eccleſie cognoſcẽdi per hoc ꝙ dicit dic eccleſie/ & ſic vt bene dicit Gerſon non dicit dic eccleſie. i. prelatis eccleſie. quia loquebatur petro qui nõ poteſt eſſe accuſator & teſtis & iudex/ ideo ibidem nõ capitur eccleſia pro aggregatiõe prelatorũ. dedit ergo poteſtatem eccleſie cognoſcendi. ergo concilium gñale imediate repreſentans vniuerſalem eccleſiam quia conſtituitur ex cuiuſlibet eccleſie partiale membrum habet poteſtatem cognoſcendi ſuper quecũqꝫ fidelem co-gnitione habita ſententiandi & contra nõ parentes exercere penam & cenſuras eccleſiaſticas. Ex illa auctoritate fundant ſe doct. ꝙ conciliũ generale habet imediate a Chriſto poteſtatem iuriſdictionis cohercituam.

¶ Habitum eſt ſupra quomodo poteſtas eccleſiaſtica iuriſdictionis ſaltem que reſpicit forum publicum eſt toti eccleſie a Chriſto immediate cõmunicata. qđ patet Matthei. xvj. ſi peccauerit in te &c. ſtatim ſubdit dic eccleſie in quo verbo eſt auctoritas data cognoſcendi de crimine. quia fruſtra fuiſſet dicere eccleſie niſi eccleſia auctoritatem haberet. & ſi ẽ data eccleſie poteſtas cognoſcendi & per conſequens puniendi. i. excommunicandi. ergo ex inſtitutione prima Chriſti eſt eccleſie auctoritas cõmunicata iuriſdictionis & per conſequẽs concilio generali eccleſiam vniuerſalem repreſẽtãti quia conſtituitur ex aliquo membro cuiuſlibet eccleſie particularis. ¶ Circa hanc propoſitionem que eſt multum vniuerſalis ponuntur alique particulares de actibus iuriſdictionis eccleſiaſtice. vnde multi ſunt actus iuriſdictiõis eccĩaſtice ſeu effectus poteſtatis eccleſiaſtice quos exercere põt cõciliũ

generale .ſ. edere canones/dare indulgen-
tias/excommunicare. & ſub excommunica
tione continent ſiue intelliguntur alie pe-
ne quas eccleſia exercere poteſt ratione cri-
minis vt interdicere/degradare &c. Et vl-
tra poteſt diſpenſare/iſtis ſunt quattuor ef-
fectus poteſtatis eccleſiaſtice quos exercere
poteſt concilium generale. & ſimiliter om
nes ſimiles actus qui reſpiciunt iuriſdictio
nem excepta abſolutione ſacramentali/&
qui ſunt actus iuriſdictionis exterioris pōt
exercere. Et quantum ad iſtos actus ponit
aliquis doct. aliquas propoſitiones/pria p
Pria ppoſitio — poſitio. Concilium generale poteſt ex hac
auctoritate a Chriſto ſibi immediate data
edere canones punitiuos. Patet ſic prio/cō
cilium Baſilienſe edidit canones punitios
contra ſacerdotes publice fornicarios. ꝙ p
trimeſtre fructibus ſuorum beneficiorum
priuarētur & ſi recidiuarent & non corrige
rentur perpetuo priuarētur beneficio. lxxxiij
in capitulo presbyter dicit textus de preſby
tero qui dedit litteras quibus docet de poſ
ſeſſionibus eccleſie. Dicit conciliū Gargan
ſe ꝙ ille tenebitur reſtituere damnum ꝙ in
currit eccleſia propter celationem illarū lit-
terarum vel perditionem/& ꝙ priuaretur p
ceptione ſacri corporis & ſanguinis/ideo
concilium generale ex illa auctoritate pōt
Secūda ppoſitio — edere canones punitiuos. Secunda propo-
ſitio/concilium generale poteſt dare indul
gentias. & hoc fuit practicatum in concilio
baſili. Nam greci excuſabant ſe ꝙ propter
paupertatem non poterant venire ad con-
cilium/tunc conciliū dedit indulgentias
largientibus bona & pecunias pro expēſis
illorum grecorum pro ſubleuatione paup
tatis ipſorum. ¶ Iſta ſecūda propoſitio ſic
ſuadetur. Indulgentie procedūt a claue ita
ꝙ datio indulgentiarum eſt effectus clauis
eccleſie/ſed clauis regni celorum ē data pe
tro non tanꝗ pſone priuate/ſed vt repreſen
tāti totam eccleſiam. xxiiij. q. in capi. quod
cunqꝫ fuerūt claues eccleſie petro date non
vt ſingulari perſone. Dicit hieronimus ſed
vt repreſentāti eccleſiam/ergo conciliū ge-
nerale repreſentans immediate totam eccle
ſiam vniuerſalem & immediatius ꝗ petrus
habet iſtam poteſtatem. Item concilium ge
nerale poteſt limitare largitōnem indulgē
tiarum in ipſis epiſcopis & prelatis. ergo
poteſt largiri. nam ſi poteſt limitare ergo ē
minentius habet illam poteſtatē. Patet an-
tecedens in capitulo cum ex eo de peniten-
tijs & remiſſionibus. limitat concilium ꝙ
in dedicatione non dantur vltra annum &
in anniuerſarijs vltra quadraginta dies. er
go concilium habet poteſtatem limitandi
indulgentias & per conſequens conferēdi.
¶ Tertia propoſitio/poteſt cōcilium excō — Tertia ppoſitio.
municare. patet in verbis Chriſti Matthei
xvj. Si non audierit te ſit tibi tanꝗ ethnicus
id eſt excommunicatus. Similiter in capitu
lo omnis vtriuſqꝫ ſexus quod editum eſt in
concilio generali vbi excommunicātur nō
communicantes ſemel in anno & arcentur
ab ingreſſu eccleſie/ergo cōcilium excom
municat eos. ergo concilium poteſt excō-
municare. ¶ Quarta propoſitio cōciliū ge
nerale poteſt diſpenſare/in capitulo preſby — Quarta ppoſitio
ter .lxxxiij. diſtinctione eſt editus canon ꝙ
preſbyter fornicator deponatur. & ab illo
diſpenſatum fuit in concilio Garganſi ꝙ p
mitteretur in ordinibus ſuſceptis miniſtra
re poſt per actam decem annorum peniten
tiam/ideo contra canones punitiuos pōt
concilium diſpenſare. Habetur reſolutio-
ne. ergo ꝙ concilium in iſtis quattuor ſu-
pra nominatis poteſt exercere poteſtatem
eccleſiaſticam iuriſdictionis & ꝙ habet po
teſtatem edendi canones punitiuos/dandi
indulgentias &c. Similiter talem poteſtatē
habet qualē papa vt notū eſt/pōt edere ca-
nones/conferre indulgentias/excommu-
nicare/diſpenſare. Cum ergo in cōcilio &
in papa ſint iſte due poteſtates/vtrum reſpi
ciant ſe ex equo. hoc ē an neutra habeat po
teſtatem ſuper aliam ita ꝙ vna nō ſit ſuper
aliam vel an vna habeat auctoritatem ſuper
aliam/vt puta vtrum auctoritas concilij ſit
ſuper auctoritatem pape. De hoc eſt con-
trouerſia inter docto. Pro cuius declaratio-

notandum eſt ꝙ multa ſunt annexa auctoritati alicuius ſuperioris. ¶ Primum eſt ꝙ ab inferiori ad ſuperiorem licet appellare vt ab epiſcopo ad archiepiſcopum/ab archiepiſcopo ad primatē/a primate ad papā. ſimiliter a baliuo ad curiā parlamēti &c. ¶ Secundum eſt/ꝙ ille habens auctoritatē ſuperiorem poteſt habentem auctoritatem inferiorē iudicare/punire/deponere ſuas leges infringere. Nam fungens auctoritate ſuperioris habet poteſtatem cohercivā ſuper illum qui habet inferiorem. ¶ Tertium habēs auctoritatē ſupioris ſiue ſupior pōt edere leges & ↄſtitutiones & tenebit inferior ſcḋm illas iudicare: ita ꝙ ſi oppoſitū faciat de facto ſuū iudiciū erit nullū ita ꝙ poteſt poteſtatem inferioris certis legibus arctare ad ſe conformandum illis. ¶ Quartū/ ſuperior vel habens auctoritatem ſuperioris certis de cauſis aliquos poteſt eximere a poteſtate inferioris vt papa multos exemit a poteſtate inferiorū ſiue epiſcoporum.

¶ Iſtis ſuppoſitis eſt difficultas. Vtrū a papa ad concilium vel econtra poſſit appellari vel neutrū alterum. Item vtrum concilium poſſit papam deponere & iudicare/ vel econtra. vel neutrum alterum. ¶ Item vtrum poſſit concilium aliquos a poteſtate pape eximere / vel econtra vel neutrum alterum. ¶ Item vtrum concilium poſſit edere canones quibus teneatur papa parere vel ediuerſo: vel neutro modo.

¶ Eſt apparentia in multis textibus/ꝙ papa non poſſit iudicari a concilio/vt allegatum eſt ſupra Nemo iudicabit primam ſedem neqꝫ a Ceſare/neqꝫ a clero/neqꝫ a regibus &c. ergo concilium non poteſt iudicare papam. ideo non eſt ſupra ipſum/& per conſequens non eſt inferior concilio. Similiter in capitulo ſignificaſti de electione. Omnia concilia ſunt auctoritate ſūmi pontificis celebrata. ergo auctoritas concilij dependet ab auctoritate pape. igitur. Item ſtatuta concilij generalis non poſſunt ligare papam. quia de ratiōe ſuperioris eſt ꝙ poſſit inferiorem ſuis legibus arctare. ergo ex iſtis teſtibus videtur ꝙ nullo modo dici poſſit ꝙ concilium ſit ſupra papam/& ꝙ auctoritas pape ſit ſub concilio vel infra cōcilium collocata. ¶ Quantum ad iſta eſt concluſio quā tenent omnes doctores parrhiſienſes & galli/ꝙ poteſtas pape eſt ſubiecta poteſtati concilij. Dico primo ꝙ quātum ad originem/ſeu inſtitutionem poteſtas pape non eſt ſupra concilium/neqꝫ ediuerſo/quia vtraqꝫ immediate eſt a Chriſto inſtituta. ergo quantum ad hoc vna nō eſt ſuper aliam/neqꝫ vna dependet ab altera.

¶ Sed dicunt communiter doctores omnes parrhiſien. ꝙ poteſtas pape eſt ſub poteſtate concilij quantum ad hoc ꝙ concilium poteſt certis legibus papam arctare/ita ꝙ tenetur papa iudicare ſecundum leges & conſtitutiones a concilio latas/& quātum ad hoc eſt expreſſa determinatio concilij Baſilien. & Conſtanti. ꝙ concilium in ſpū ſancto ↄgregatū vniuerſalē eccleſiā imediate repreſentans immediate habet a Chriſto poteſtatem cui omnis chriſtianus etiam papali dignitate conſtitutus obedire tenetur ergo concilium poteſt papam certis legibus arctare & cetera. & iſto modo quātum ad collationes beneficiorum eſt arctata poteſtas pape in regno francie. neqꝫ poteſt ſibi ea reſeruare amplius/ergo quantum ad iſta eſt ſibi data certa lex / & ſi faciat contra ſua ſententia erit nulla. ¶ Et apparentia eſt in iſta opinione. Quandocunqꝫ ſunt due poteſtates eiuſdem generis/& vna eſt deuiabilis & altera non: poteſtas que eſt in ſuppoſito deuiabili: debet dirigi ſecundum poteſtatem indeuiabilem. Sed quilibet papa eſt deuiabilis. & concilium generale rite congregatum eſt indeuiabile/ ergo poteſtas pape debet dirigi ſecundum diſpoſitionem concilij generalis. Apparētia eſt in maiore maxima/ſed minor eſt vera. nam papa poteſt deuiare/immo poteſt hereticari. Eſt enim homo non ↄfirmatus & remanet equaliter peccator ſicut prius.

Quod autem concilium rite congregatum non poſſit errare. Patet/ſemper dirigitur ſpecialiter a ſpirituſancto quãtum ad exercitium ſue poteſtatis. ideo non poteſt errare ſecundum id ſecũdum ꝙ dirigitur. igitur. Patet maior/ Actuum decimoquinto. Viſum eſt ſpirituiſãcto & nobis. preponitur ſpirituſſanctus quaſi regens concilium & gubernans/ergo ſignum eſt ꝙ ſpiritusſanctus ſemper regit & gubernat conciliũ/ ergo ratiõe indeuiabilitatis nituntur oſtendere ꝙ concilium ſit ſupra papam/ q̃tum ad iſtud ꝙ eſt de ratione ſuperioris poteſtatis ꝙ certis legibus poteſt arctare inferiorem. ¶Quantum ad aliud quod eſt de ratione ſuperioris poteſtatis/ꝙ licet ab inferiori ad eum apellare qui ſuperiorem habet auctoritatem. videtur ſatis manifeſtum/ꝙ licet a papa ad concilium appellare poſtꝙ̃ papa eſt deuiabilis & concilium non poteſt errare/ergo quantum ad hoc apparet papam eſſe inferiorem. ¶Quantum vero ad aliud videlicet/ꝙ poteſtas ſuperior poteſt inferiorem iudicare. Verum ſcilicet ipſum concilium poſſit papam iudicare/aut deponere a papali dignitate & alium inſtituere. Dico ꝙ quantum ad hoc concilium eſt ſupra papam & ipſum iudicare poteſt / & habet auctoritatem imediate a Chriſto/ & eſt maxima apparentia cum papa ſit defectibilis ꝙ poſſit ab ipſo concilio pro erratis puniri. ¶Dicit dominus de Gerſono: ꝙ quemadmodum papa poteſt dare libellum repudij ſponſe ſue id eſt eccleſie/ hoc eſt cedere papatui: eodem modo ſi papa ſit inutilis ſponſe id eſt eccleſie/poterit ſponſa eum repudiare: & ipſum a papatu auferre. ergo quantum ad iſtum effectum iuriſdictionis ꝙ ſuperior poteſtas poteſt inferiorem iudicare videtur apparenter & concilium ſit ſupra papam. ¶Difficultas/ quantum ad iſtum modum dicendi. an concilium poſſit excommunicare papam manente in papatu. id eſt ipſo exiſtente papa. Hoc poſtea tractabitur. ¶Quantum ad alium effectum ſuperioris poteſtatis/ an concilium poſſit aliquos eximere a poteſtate pape/ſicut papa aliquos eximit a poteſtate epiſcoporum. Dico ꝙ concilium quantum ad aliquos effectus poteſt aliquos eximere a poteſtate pape. nam poteſt facere concilium ꝙ aliquos actus iuriſdictionis nõ poſſit papa exerce in aliquam perſonam ſicut prius potuiſſet ante illam prohibitionem/ verũtamen non poteſt q̃tum ad omnes ſic ꝙ nõ poſſit poſtea aliquos exercere imo nõ poteſt prohiberi vniuerſaliter ab omnibus actibus circa aliquam perſonam. ¶Dat Gerſon primo exemplum de quodã cardinali reſpectu cuius ĩhibitum eſt pape ne poſſet pro peccatis preteritis illum punire / & ꝙ remaneret ꝑpetuus legatus: videlicet ꝙ papa non poſſet illum priuare perpetua legatione: ſed ſic eſt ꝙ papa illos actus iuriſdictionis nõ potuit exercere in illum poſt tale priuilegium. ergo concilium poteſt aliquas ꝑſonas eximere a poteſtate pape quãtum ad certos actus iuriſdictiõis: ſed de peccatis futuris non poteſt concilium facere/ neqꝫ eos eximere a poteſtate cohercitiua pape niſi concilium eſſet tunc congregatum/ & hoc ſibi reſeruaret. ¶Adhuc reſtat difficultas de illo/an concilium poſſet aliquem omnino eximere a poteſtate pape/ita ꝙ papa non poſſet eum excõmunicare/nec pro peccatis preteritis nec pro futuris/ vt dicũt aliqui de rege francie / ꝙ papa non poteſt eum excommunicare: ſed credo ꝙ conciliũ non poteſt illũ omnino eximere quin poſſit ab ipõ papa vere excõmunicari pro cauſa iuſta & pro vera contumacia niſi concilium eſſet tunc cõgregatũ ꝙ reſeruaret ſibi talem punitionem.

¶Reſolutio ergo eſt/ꝙ poteſtas pape poteſt a concilio certis arctari legibus & ab ipſo ad concilium poteſt appellari & poteſt iudicari a concilio/puta & maxime ſi eſſet hereticus & obſtinatus & in perniciem eccleſie poteſt deponi a concilio & ꝙ poteſt eximere certas perſonas ab eius poteſtate

quantũ ad aliquos caſus. ideo quantum ad iſta poteſtas pape eſt ſub concilio & cõcilium ſuper ipſum papam propter multa. Primo/ratione indeuiabilitatis. Secũdo quia poteſtas cõcilij ad plura ſe extendit q̃ poteſtas pape. Nam ad quecunq; effectum ſe extendit poteſtas pape ſimiliter & concilij & cũ hoc ad ipſm papam. ideo ratiõe extentionis poteſtas concilij eſt ſupra papã: quis poteſtas pape nõ ſit a concilio ſed immediate a deo ſicut & poteſtas cõcilij non eſt a papa ſed etiã imediate a deo: nihilominus poteſtas pape eſt ſubdita poteſtati cõcilij/ſicut poteſtates baliui & prepoſiti ſũt imediate a rege/tamẽ poteſtas baliui ẽ ſub poteſtate prepoſiti. Propter difficultatẽ ſupra tactam orta eſt queſtio/ſub qua forma deberet poni cõcluſio in ꝯcilijs gñalibus. Nam reperit in ſtatutis hoc mõ. nos ſacro approbante cõcilio ſtatuimus. Aliqñ reperit ſancta ſynodus ſtatuit. Aliqñ reperitur ſacri concilij auctoritas in cap. de iure iurã. do vbi eſt ꝯcluſio ſub iſta forma. ſacri auctoritate cõcilij inhibemus &c̃. fuit ergo controuerſia ſub qua forma deberet poni concilij cõcluſio/an noĩe ꝯcilij/an noĩe pape. Dicit De alyaco ꝙ melior modus eſt dicere ſic/ſancta ſynodus ſtatuit &c. vel ſic auctoritate ſacri ꝯcilij ſtatuimus. Iſti duo ſũt meliores modi ponendi ꝯcluſiones in ꝯcilijs & non nomine pape.

¶Capitulum decimumſeptimum/an concilium poſſit errare.

Contra hunc modum dicẽdi ſunt aliqui in oppoſiti. & pro ampliori declaratione reſumẽda ſũt aliqua prius dicta. Nam dictum eſt primo/ꝙ ꝯcilium eſt ſupra papam ratione indeuiabilitatis. Secũdo/quia poteſt ipſum papam iudicare/& non econtra/& eum deponere pro ratiõabili cauſa. Tertio quia ꝯcilium poteſt poteſtatem pape certis arctare legibus. ¶Circa primum Panormitanus in cap. ſignificaſti de electiõe & electi poteſtate ponit oppoſitum & dicit/ & plerique iuriſte cum eo ꝙ falſum eſt ꝙ ꝯciliũ non poſſit errare. Vnde verũ eſt ꝙ eccleſia vniuerſalis nõ poteſt errare: ſed ꝯciliũ non eſt illa & extra eccleſiam nõ eſt ſalus. Quilibet Chriſtianus eſt de eccleſia & non de ꝯcilio/ſemp manet eccleſia & non concilium. quãuis ergo eccleſia vniuerſalis errare non poteſt nihilominus cõcilium errare poteſt in moribus & fide dicit Panor. Ratio huius eſt/ꝯcilium meldẽſe errauit. ergo concilium poteſt errare. Patet antecedens. Nã xxxvj. q. ij. duo ſunt capitula/vnum concilij Meldenſis/ aliud Hyeronimi cui ſtãt doc. capitulũ ꝯcilij ẽ tale placuit ꝙ raptor non poteſt habere raptam in vxorem/etiã ſi eam dotauerit & parentes cõſenſerint. ſed Hieronymus in capitulo tria dicit. tria dico legũtur in ſacris literis matrimonia legitima. Secundum eſt ſi raptor dotet raptã & precio eius pudicitie ſoluat ei matrimonialiter ꝯiungaẽ ex ꝯſenſu parentũ. Primũ eſt ſi iuuenis virginẽ deſponſauerit. Tertiũ eſt ſi raptor offeratur &c. Arguit ſic. illud mr̃imoniũ ſecũdũ eſt legitimũ teſte hyeronimo imo approbat/ ergo ꝯciliũ meldẽſe dicẽs oppoſitũ errauit. & cõiter tenet Hyero. imo videt dicere gratianus ꝙ auctoritas Hyero. fulcita auctoritate ſacre ſcripture ẽ preferẽda auctoritati ꝯcilij. hoc eſt ꝓcipuũ argumentũ Panor. ad ꝓbandũ ꝙ ꝯciliũ poteſt errare. ¶Sed rñdet ad hoc negando ꝙ ꝯciliũ errauerit. & ad ꝓbationẽ dico ꝙ cõciliũ decernit ꝙ raptor nõ põt eã habere niſi prius ſubiaceat publice penitentie/ & ita ſoluit Martinus in de tẽpantia in materia de raptu. Bene verum eſt ꝙ ſi ſit ſolus cõſenſus cũ dote raptor nõ põt raptã habere: ſed ſi cũ hoc ſubiaceat publice penitẽtie. cõſentiẽtibus parẽtibus põt illã habere & illd̃ eſt ſcd̃m legitimũ mr̃imoniũ qd̃ dicit Hyero. in ca. tria. & ſic nõ ꝓbat Panor. intẽtũ. Itẽ Hyero. fuit ante ꝯciliũ & ꝯciliũ põt illegitimare pſonas que prius erant legitime. & poteſt eſſe ꝙ tẽpore Hyero. ille perſone erant legitime ad ꝯtrahẽdũ: ſed poſtea ſũt

De ſupꝛema poteſtate [redacted].

illegitimate a concilio. Et ſic reſolutorie tenendum eſt/& eſt probabilius ꝙ conciliū rite congregatū nō poteſt errare in fide & bonis moribus. Vtrum in aliquibus alijs poſſit errare. Cōmuniter dicunt doc. ꝙ ſic in his que ſunt facti & non iuris. Exemplū ſi ſortes vere contrahat cū berta non in facie eccleſie/poſtea attentet contrahere cum tiberga in facie eccleſie ſi materia defferatur ad cōcilium iudicabit ipſum debere manere cum ſecunda & de facto errabit in illo facto iudicando ſortem eſſe virū tiberge: ſed illud eſt vnum factū & nō vnum ius. ergo in his que conſiſtunt in facto & non in iure errare poteſt concilium. Vtrum poſſit errare in canoniſando ſanctos / eſt difficultas/ quia ꝙ iſte ſit ſanctus vel non eſt vnum factum. Vtrum poſſit errare ī quolibet facto

multiplicia ſūt facta.

Dicit Okam ꝙ multiplicia ſunt facta. quedam que ex ſacris litteris elici poſſūt/exemplum ꝙ Chriſtus circuierit per totam iudeam eſt vnū factū quod trahitur ex ſacris literis. Similiter ꝙ moyſes deducit filios iſrael per deſertum. Aliud eſt factum qđ ex ſacris literis non trahitur vt ꝙ ſortes ſit vir berte.

Poſitio.

¶ Iſtis ſuppoſitis ſit iſta ꝓpoſitio. Nō poteſt concilium errare in facto quod poteſt trahi ex ſacris litteris/quia conſequenter erraret in his que ſunt fidei. Sed ī facto quod non poteſt trahi ex ſacris literis conciliū errare poteſt: ſed in fide & bonis moribus nō poteſt errare/quia in his ſpecialiter dirigiť a ſpiritu ſancto Actuū. xv. dicitur viſum eſt ſpirituſſancto & nobis. Poniť primo ſpirituſſanctus tanꝗ̄ director cōcilij generalis ſed ſpirituſſanctus nō poteſt errare vel aliquem facere errare neqꝫ decipere. ¶ Contra ergo ſpirituſſanctus non poteſt etiam dirigere vel aliquem facere errare errore facti: pluſꝗ̄ errore iuris/ideo ſpirituſſanctus nō poteſt eſſe director erroris facti ſicut neci iuris. Dico ꝙ concilium generale dirigiť ſpēcialiter a ſpū ſancto in oībus neceſſarijs. Dico etiā ꝙ in ſententiando ꝙ ſortes eſt vir tiberge in caſu predicto / cōcilium dirigitur a ſpiritu ſancto imo bene ſententiat. quia ſecundū allegata & probata & teneť ſic ſentētiare: ſed non oportet ꝙ ſpirituſſanctus ſit ſpecialiter director omniū aliorum que ſūt in cōcilio puta iuditiorū intellectus ſpeculatiuorum. Nam hoc eſt vnum iudicium ſpeculatiuū/hic eſt vir huius mulieris: ſed ſemper ſpirituſſanctus eſt ſpecialis director quarūcunqꝫ ſententiarū & iudiciorum latorum per concilium. ¶ Q̄tum ad primū argumentum Panormitani dicētis ꝙ falſum eſt ꝙ concilium non poteſt errare. Dico ꝙ iſta propoſio quam aſſumit eſt falſa ſcilicet ſola eccleſia vniuerſalis errare non poteſt/ & cum arguit ſic Panor. ſola vniuerſalis eccleſia eſt pro qua Chriſtus orauit ne deficeret fides ſua. Dicit eni Petro rep̄ſentāti totā eccleſiam/ergo nō poteſt trahi ex ſacris litteris ꝙ conciliū errare nō poteſt ſed ſolū ꝙ vniuerſalis eccleſia. Nego/imo dico etiam ꝙ rogauit pro concilio. Vnde dicit quidā doct: ꝗuis Petrus rep̄ſentet vniuerſalē eccleſiam ꝑ cap. quidā. xxiiij. q. j. Date ſunt claues Petro vt rep̄ſentāti eccleſiā vniuerſalē. Similiter ꝯciliū gn̄ale rep̄ſentat vl̄em eccleſiam imediate/qa ꝯſtituitur ex cuiuſlibet eccleſie particularis aliquo mēbro/& date ſūt claues Petro rep̄ſentāti vl̄em eccleſiā de remote/ergo dicit doc. ꝙ ꝗuis Petrus ſit deuiabilis nihilominus cōciliū generale īmediate vl̄em eccleſiā rep̄ſentās errare nō pōt. Et ecce ꝗ̄tum ad primū. ¶ Secūdm erat/ꝙ cōciliū gn̄ale eſt ſupra papā/quia ipm iudicare poteſt ratiōe ei deuiabilitatis & ab ipo ad ꝯciliū pōt appellari. ¶ Cōtra. nona. q. iij. cap. nemo. Nemo iudicabit primā ſedem. Item. xl. diſtin. cap. ſi papa. dicitur ꝙ papa niſi in materia hereſis nō pōt iudicari &c̄. ¶ Q̄tum ad cap. nemo Okā optime ſoluit/nemo iudicabit primā ſedē. iuſticiā tēperate deſiderantē hoc ē ꝗ̄diu iuſte agit nō debet iudicari. Alij textus ſunt ꝯſtitutiōes pape & ꝯſtitutiōes aliorū pontificū. q pro ſe loquebātur: & nemini credendū eſt ī ſua cauſa. Alie ſūt meliores appentie. Chriſtus erat ſup totum cōcilium & non ſubiectus ꝯcilio: ſed ꝯſtituit Petrū & eius ſucceſſores

ſuos vicarios. ergo petrus & eius ſucceſſo-
res ſunt ſuper concilium. Secūdo nō eſt dif-
ficultas quin Chriſtus inſtituerit politiam
chriſtianam in optimo genere politie alias
non fuiſſet bonus inſtituens: ſed optimum
genus politie eſt politia regalis/ puta quā-
do vnus ſolus principatur/ ſi ergo conci-
lium principatur ſuper papā/ politia chri-
ſtiana eſſet ariſtocratica & non regalis/ er-
go oportet de neceſſitate fateri ꝙ conciliū
ſit pape ſubiectum & non econuerſo. ¶ Quā-
tum ad primum/ non eſt difficultas quin
Chriſtus fuerit ſuper concilium. Concedo
etiam ꝙ ſecundum humanitatem fecit pa-
pam ſuum vicarium/ tamen conſequentia
non valet: ergo papa eſt ſuper concilium.
Nam non eſt difficultas quin Chriſtus fue-
rit ſuper infideles & tamē papa non habet
poteſtatem ſuper illos/ ergo conſequentia
non valet Chriſtus fuit ſuper cōcilium ge-
nerale & fecit papam ſuum vicarium/ ergo
papa eſt ſuper cōcilium generale/ ſicut nō
valet Chriſtus fuit ſuper īfideles & fecit pa-
pam ſuum vicariū/ ergo papa eſt ſuper infi-
deles. ¶ Ad ſecūdum/ optimum genus po-
litie eſt regale/ ergo politia chriſtiana eſt re-
galis. Concedo/ quia dicit vos eſtis genus
electum regale ſacerdotium: ſed illa dicitur
regalis quando vnus ſolus dominatur: &
non plures. Verum eſt regulariter. nam in
ciuilibus non dicitur politia regalis ex eo
ꝙ nulla ꝯgregatio ſit ſupra regem/ nā con-
gregatio nobilium politie ciuilis imediate
eſſet ſupra regē & pro in ydoneitate poſſūt
deponi reges/ vt patet de Zacharia. Non
vocatur ergo regalis eo ꝙ nulla congrega-
tio ſit ſuper illū qui gubernat: ſed in com-
munitatibus eſt congregatio ſemper regēs
& ſemper manet in eſſe cōgregationis: ſed
in politia regali non ſic eſt quia nō eſt ſem-
per congregatio nobilium cōgregata que
ſit ſemper ſuper regem. ſic eſt de eccleſia vni-
uerſali/ ſemper eſt vnus papa regulariter:
ſed tale concilium generale quod eſt cōgre-
gatum ex omnibus alijs prelatis vel eorum
vicarijs non ſemper eſt qui ſemper guber-
net totam chriſtianitatem. Hinc eſt ꝙ poli-
tia chriſtiana eſt regalis & non ariſtocrati-
ca vel thymocratica. Cōcilium politicum
eſt ſupra regem & ipſum iudicare & depo-
nere poteſt pro in ydoneitate & certa culpa
Similiter non eſt aliqua cōgregatio que re-
gulariter maneat que ſit ſupra papā: ſed ni-
chilominus tota congregatio prelatorum
eſſet ſuper papam: & nihilominus politia
chriſtiana eſt regalis. & eſt argumentū pre-
cipuum de turrecremata ꝙ politia Chriſtia-
na eſt regalis & per conſequens papa eſt ſu-
per concilium. & ꝙ Eugenius papa pote-
rat diſſipare concilium: ſed ſatis viſum quo-
modo ſoluitur argumentum. ¶ Ad alias
apparētias. Poteſtas pape eſt immediate a
Chriſto inſtituta & nō a concilio/ neq; po-
teſt inſtitui a concilio: ſed a ſolo deo eſt in-
ſtituibilis. Tunc arguitur ſic. quādocunq;
eſt aliquis inſtitutus in aliqua poteſtate ſu-
per aliquā communitatē que poteſtas non
eſt ab ipſa cōmunitate ſuper quam cōſtitui-
tur inſtituta: ſed ſolū ab aliquo q eſt ſupior
ad illā totā cōitatem ille nō poteſt auſſerri
nec deponi ab illa tota cōitate/ ſecus eſt de
ptāte regali & ciuili q̄ eſt inſtituta ab ipſo
populo & p populū alicui cōicata: ſed po-
teſtas papalis nō eſt cōicabilis nec inſtitui-
bilis ab aliquo de cōitate humana nec diſ-
ſolubilis. Nam illā papalē auctoritatē con-
cilium nō poteſt inſtituere nec diſſoluere/
imo a ſolo deo papalis illa dignitas īſtitui
poteſt. ¶ Dico primo ꝙ eccleſia nō poteſt
auferre poteſtatē papalē: quia nō poteſt il-
lam inſtituere. & vnūq̄dq; diſſoluitur per
eaſdem cauſas ex quibus cōponitur/ vt ha-
bet regula iuris. Sed difficultas eſt/ an poſ-
ſit illa dignitas auferri ab iſto. quia anteq̄
habeat illā ptātē papalē aliquid cōitatis re-
quiritur/ puta ꝙ ab ipſis cardinalibus eliga-
tur & quo facto eſt electus ꝯſequitur illā di-
gnitatem papalē non ab illa cōitate eligen-
tium ſed ab ipō deo. Nam datur analogia/
baptiſmus ē vnū reqſitū ad gratiā & gr̄a ſo-
lū a deo eſt & nō a baptiſmo. ergo videt̄ ꝙ
cōitas nō pōt auferre ptātē papalē ab iſto.

Q[uan]tum ad hoc/argumẽtũ haberet magnã apparentiã niſi eſſet ab illo qui inſtituit poteſtas collata auferẽdi: ſed eſt collata a deo poteſtas eccleſie auferendi ſi peccauerit ſup quãcunq;. & illa poteſtas eſt collata in edificationẽ eccleſie & nõ in deſtructionẽ. imo a ſupiore cõitatis collata eſt i edificationẽ. Hinc eſt ꝙ apud cõitatẽ relicta eſt poteſtas ſi in detrimentũ eccleſie agat ipſum auferẽdi. & per ꝯñſpciliũ imediate a Chriſto habet auctoritatẽ iuriſdictionis exterioris ſuper quẽlibet chriſtianũ. & argumẽtũ de facto haberet bonã apparentiam/niſi deus illam poteſtatem deponendi conſilio reliquiſſet. Et hec de prima queſtiõe ſufficiãt.

SECVNDA QVESTIO.

Capitulum primũ de ſuprema poteſtate temporali.

IN PRIMA QVESTIONE viſum eſt an ſupma poteſtas laycalis & ſupma ſpiritualis in eãdem perſonã cadere poſſint/ & quid ſit poteſtas ſpiritualis & in quo eſt ſubiectiue/& qui ſunt actus illius poteſtatis. qa omnis poteſtas dicitur poteſtas in ordine ad actum. propterea viſum eſt qui ſũt actus illius poteſtatis ſupreme i ſpiritualibus:& tandem viſum eſt an papa ſit ſubiectus concilio generali. Iam queritur in hac ſecunda queſtione vtrum poteſtas ſuprema laycalis ſeu temporalis proprietatẽ ſibi proprie propriam habeat immediate a deo. Vnde viſum eſt quid ſit poteſtas in tẽporalibus. Et poteſtas in propoſito capitur pro poteſtate iuriſdictionis quod nihil aliud eſt ꝙ facultas propinqua dicendi ius. i. ſententiãdi quid iuſtum & quid iniuſtũ. ideo poteſtas in tẽporalibus eſt poteſtas dicendi ius in temporalibus & ſuprema poteſtas in tẽporalibus eſt ſuprema poteſtas dicendi ius in temporalibus/& ab illa ad alteram non eſt appellatio neq; ab altera iudicari poteſt. In primo capitulo circa queſtionem motam ſunt due opiniones. Vna dicentium ſupremam poteſtatẽ in temporalibus proprietatem proprie propriam habere non immediate a deo ſed a papa. & fuit recitata in ſecũdo capitulo prime queſtionis ꝙ papa habet ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in temporalibus/ſed hoc repudiatum fuit multis argumentis. Alia opinio ponit aliquas diſtinctiões. Prima ꝓprietas alicuius dicitur alicui proprie propria dupliciter. & quelibet poteſtas tam laica ꝙ ſpiritualis habet ſuas proprietates proprie proprias. Nam proprietas ſpiritualis proprie propria eſt poſſe excõmunicare/abſoluere indulgentias cõferre & alias poteſtates de qbus actũ eſt prius. Sunt eni ꝓprietates proprie illi poteſtati ſpirituali. Sed poteſtas ꝓprie propria poteſtati laicali eſt diſcernere de poſſeſſionibus cuius ſint iudicare. cõdẽnare hominem ad mortem ciuilem. ſeu abſoluere a morte ciuili/poſſe a populis ſubditis tributa exigere pro neceſſitate reipublice. Vnde tripliciter intelligi poteſt ꝙ aliqua proprietas dicatur alicui proprie propria. Vno modo ꝙ ſit illi ꝓpriiſſime ꝓpria ita ꝙ illi ſoli conueniat ſic ꝙ nulli alteri. Alio modo dicitur alicui ꝓprie propria ſic ꝙ licet nõ ſit ei ꝓpriiſſima nihilominus inter omnes proprietates magis illi cõuenit/ & ſic reſpectu iſtius dicitur proprie ꝓpria ꝙ q̃uis alicui ꝯueniat tamen iſti magis proprie ꝙ cuicunq; alteri. Secũda diſtinctio/ aliquid eſſe immediate a deo dupliciter intelligitur. Primo modo ꝙ illud ſit a deo ſine quocunq; ſigno creato & ſine quacũq; diſpoſitione creata preuia/ita ꝙ nullum ſignum creatum precedit vt hoc fiat a deo. & iſto modo Moyſes habuit ducatum populi iſrael imediate a deo quia ſine quacũq; diſpoſitiõe preuia deus per ſemetipſum cõtulit ducatum Moyſi. Secũdo modo ꝙ ad illud ſolum deus ꝯcurrit: tamen aliqua diſpoſitione preuia vt cũ ſortes baptiſat̃ gratia que infunditur ſorti eſt imediate a deo: ſed non eſt a deo niſi preſuppoſito ſigno/ & diſpoſitione preuia. Similiter cũ aliquis eligitur in papã/illa poteſtas pontificalis

Aliquid eſſe imediate a deo dupliciter intelligitur.

eſt immediate a deo quia non eſt inſtituibi
lis a creatura. verũtamen deus iſti non illá
confert niſi aliqua electione preuia. Simili-
ter anima ratiõalis eſt immediate a deo ſed
non creatur niſi aliquo diſpoſito ad illam
ſuſcipiendam. ¶ Iſtis diſtinctionibus poſi-
tis eſt queſtio vtrum talis poteſtas ſit a deo
videlicet ꝙ nõ ſit a deo niſi preſuppoſito
miniſterio alicuius creature preuio. Vel
queſtio poteſt intelligi. vtrum a ſolo deo
videlicet ꝙ concurſus creature nihil faciat
verũtamen inſtituit miniſterium creatũ an-
Queſtio in quo fũdeẽ ptãs laica. teq̃ illam conferat. Pro cuius declaratione
primo eſt inquirendũ in quo fundatur illa
poteſtas layca. Vtrum in gratia gratum fa-
ciente vel in altero dono ſupernaturali gra
tuito vel in fide vel caractere. ¶ De iſta que
ſtione fuerunt controuerſie inter doctores
Armachanus in tractatu de pauptate Chri-
Opi. Armachani ſti tenet/ ꝙ omne dominium ſeu originale
ſeu ciuile ſeu principiatiuum quod dicitur
iuriſdictionis fundatur in gratia gratum fa
ciente ita ꝙ q̃cito peccator perdit gratiam
q̃cito perdit dominium. ¶ Hanc propoſi-
tionẽ nititur aliquibus rationibus proba-
re. Prima Geneſis primo dicitur/ faciamus
hominẽ ad ymaginẽ & ſimilitudinem no-
ſtram vt dominetur oĩbus beſtijs terre. er-
go dominiũ ipſius Ade fundabatur in cha
ritate/ergo & quodlibet aliud dominium.
quod autẽ fundeẽ dñium Ade in charitate
patet per hoc quod dictum eſt faciamus ad
ymaginẽ ſuple p collationẽ gratuitorũ an-
teq̃ dñetur/ergo ſignũ eſt ꝙ illa diſpoſitio
requiritur ad dominiũ. Item Abel habebat
dñium in aliquibus rebus Geneſis quarto
Obtulit dño de gregibus ſuis. Sed Caym
de fructibus terre. ergo per hoc quod dicit
ſuis gregibus/ſignum eſt ꝙ Abel habebat
dominiũ & ipſe Caym nõ: qa erat peccator.
¶ Tertium argumentũ/ vſus rerum neceſ-
ſarius ad vitam cõſeruandam fundatur in
charitate. ergo a fortiori dominium funda
tur in charitate. Patet antecedens primi re-
gum ca. xxj. cum Dauid pateretur famem
petijt panes propoſitionis/ cui reſpondit
Abimelec, mundi ſunt pueri? Signum erat
ꝙ niſi eſſent mundi non potuiſſent veſci il
lis panibus. ergo cum minus ſit vti q̃ habe
re dominium ſi talis vſus fundetur in chari
tate/ergo & dominium. ¶ Quarto/iuſte vi
uere eſt homagium deo debitum propter
dominium nobis impenſum/ergo ſi non
iuſte viuit homo perdit dominium rerum
quẽadmodum vaſſalus propter ingratitu
dinem & ſcelus contra dominum perdit
feudum. ¶ Quinto & vltimo/peccator nõ
eſt dignus pane quo veſcitur. ergo quili-
bet peccator eſt dignus morte/ ergo eſt in-
dignus vita. immo a fortiori eſt indignus
his que neceſſario requirũtur ad ſuſtẽtatio-
nem vite ſcilicet comeſtibilibus & potu.
Propter has ratiões tenet Armachanus/ ꝙ Solutio
omne dominium tam ciuile q̃ originale fũ
datur in gratia gratum faciente. ¶ Quan-
tum ad hoc Dealyaco ponit multas ppro- Dealye.
ſitiones. Prima conſequẽter ad Okam di- 1. ppõ.
cit tria. Dominium ciuile vel temporale ſi-
ue poteſtas lyaca nõ fundatur in gratia pre
deſtinationis. Secundo/non fundatur in
gratia gratum faciente. Tertio/nec in do-
no ſupernaturali creature infuſo. Patet pri
mũ euidẽter: qa tũc nõ poſſet eſſe certitudo
in mundo de dñio alicuius. Patet ſequela
nõ poteſt eſſe certitudo ꝙ iſte ſit predeſtia-
tus. Nemo ſcit an odio vel amore dignus
ſit. igitur. Si dicas/ hoc auffert certitudinẽ
dominiorũ pure ciuilium. & ponit quẽli-
bet poſſeſſorem alicuius rei in ſtatu peccati
mortalis. Patet/ quia quilibet habet dubi-
tare de qualibet re an ſit ſua. Vltra dicit/ &
bene ꝙ tale dñium nõ fundaẽ in gr̃a gratũ
faciente/hoc eſt nõ requiritur gr̃a gratũ fa-
ciens ad hoc ꝙ aliquis ſit dñs alicuius rei.
Precipua ratio habetur i Exodo/ Dñs fecit
domos lutheas obſtetricibus egyptiacis/
quia ad mandatum Pharaonis non inter-
ficiebant pueros iudeorum. ergo ille do-
mus erant earum: ſed ille obſtetrices non
erant in charitate immo erant ydolatre.
Ideo dicit Gregorius/ ꝙ illud obſequium
remũerauit dñs bono tẽporali quod alias

remuneraſſet bono eterno. ideo nõ ſolum falſum eſt imo hereſim ſapiens dicere ꝙ dominium ciuile fundetur in gratia gratũ faciente. Infert Dealyaco cõtra Armacanum ꝙ ſi rex peccaret mortaliter deuolueref regnum ad filiũ. Similiter ſi rex habeat duos filios: & iunior prius baptiſetur ꝙ regnũ deuolueref ei. Patet/merebatur illũ habere & non perdit propter peccatum/ vt ſuppono. igitur. & multa alia infert abſurda. Dico vltra ꝙ nec fundatur in fide nec in caractere nec in aliquo dono ſupernaturali. Nam apud gentiles fuit verum dominium ciuile anteꝙ̃ chriſtus veniret: ſed in ipſis nõ fuit caracter nec gratia gratum faciens quãuis haberent gratias gratis datas. igitur. ¶Vnde ſupra cũ aſſignabantur differẽtie inter dominium ſpirituale & ciuile dictum eſt ĩ vna illarũ ꝙ ſpũale fundabaf in dono ſupernaturali & nõ ciuile dñium. queritur

In quo fundatur ciuile dñium

ergo in quo fundatur: Dicit Alya. ꝙ ĩ duobus cõmuniter ſcilicet in aliquo titulo creato. Secundo in approbatione diuina. nam antequã aliquis ſit alicuius rei verus dominus oportet de neceſſitate deum approbare/id eſt deum velle ꝙ illo dominio ſiue illa poteſtate potiatur. Ratio eſt/quia deus ſupremus eſt dominus omniũ/quia domini eſt terra. Ceteri vero dñi ſunt ſolũ ſub ipſo. ergo anteꝙ̃ aliquis ſit dominus oportet de neceſſitate approbatio domini ſuperioris. ſicut eſt impoſſibile cãm ſecũdam agere ſine prima/ita eſt impoſſibile dominũ inferiorem habere iuſtum dominiũ vel poteſtatem niſi ex approbatione diuina. Hoc dicit apoſtolus Non eſt poteſtas niſi a deo/ ergo nullus habet poteſtatem iuriſdictionis niſi ex approbatiõe diuina: ſed deus cõmuniter approbando habet vel vtitur aliquibus titulis creatis mediãtibus qbus approbat/ſcilicet vel titulo ſucceſſionis hereditate vel venditione vel donatione vel aliqua permutatione.

Reſolutio.

¶Tota ergo reſolutio de Alya. eſt ꝙ dominium ciuile nõ fundatur in gratia predeſtinationis/nec in gratia gratum faciente/nec in fide aut caractere ſiue aliquo dono ſupernaturali: ſed in ſola approbatione diuina fundatur quecunqꝫ poteſtas iuriſdictionis ciuilis & layce/ita ꝙ cauſa efficiens quare iſte eſt dominus huius rei vel habet iuriſdictionem/quia deus vult & approbat illum eſſe dominũ illius.

Solutiones Armachani.

¶Reſtat modo ſoluere argumenta Armachani. Quãtum ad primum argumentũ de Adam ꝙ prepoſitus eſt dominus ceteris ꝑ dona ſpiritualia. Dico ꝙ nõ eſt inconueniens ꝙ aliquando deus ſumpſerit pro titulo dona gratuita forſitan ſicut fecit ĩ Adã & abel: ſed hoc nõ requiritur vltra/immo eſſet erroneũ hoc dicere. Quãtum ad aliud de Dauid ꝙ non poterat iuſte vti panibus propoſitionis ſine caritate. ergo nec habere iuſtum dominium ſine caritate. Negatur conſequentia. nam ꝙ nõ potuiſſet illis panibus iuſte vti ſine caritate hoc nõ eſt ꝙ ad dominium requiratur caritas: ſed hoc erat quia panes ſancti erant/ſicut ad hoc ꝙ aliquis vtatur euchariſtia hoc nõ eſt ꝙ ad dominium illius requiratur charitas: ſed hoc eſt ratione diſpoſitionis requiſite ad talem cibum veſcendum. Quãtum ad aliud/peccator quilibet eſt dignus morte & indignus vita. vtrumqꝫ concedo/ nam deus poſſet iuſte abſtrahere ea que requiruntur ad vite peccatoris ſuſtentationem & eum iuſte dare morti ratione peccati & auffere quecũqꝫ neceſſaria vite & tamen non auffert/ſicut vaſſallus rebellans eſt indignus feudo quẽ habet. ergo dominus auffert. Non valet conſequentia. imo poteſt ſibi relinquere tale feudum. Similiter conſequentia non valet. offendẽs deum eſt indignus pane quo veſcitur/ergo deus auffert & priuat talem offendentem tali pane/ſed bene ſequitur ergo iuſte poſſet priuare ſi vellet. & ſic patet quomodo iſta argumenta Armachani nihil concludunt contra concluſionẽ principalem videlicet ꝙ dominium non fundatur in caritate ſed ĩ approbatione diuĩa &c.

¶Secundum capitulum. An habẽs ſupremam poteſtatẽ in tpalibus habeat proprietatẽ in aliquibus rebus particularibus.

COnſequēter doct. in ſecū-
do capitulo ponit duos
modos dicendi circa que
ſtionem videlicet vtrū ha
bens ſupremam poteſta-
tem laicam ex ratione illi-
us poteſtatis ſupreme ha-
beat aliquam proprietatem ſibi proprie p
priam. ſupponitur quod dictum eſt prius
i. i. capitulo quid eſt habere poteſtatē pro-
prie propriam/& quid eſt habere immedi-
atea deo. Item dictum eſt prius ꝙ ꝗuis rex
vel aliquis dominus temporalis habeat iu
riſdictionem ſuper bona mea & corpus me
um nichilominus bona mea & corpus me
um non ſunt eius. nam nō ſum ſeruus eius
ideo non habet dn̄ium proprietatis ī illis.
¶ Iſtis ſuppoſitis difficultas eſt vtrū ipſi ſu
preme poteſtati layce quia talis ſint aliqua
bona quorum proprietas ad eum ſpectet q
fungitur tali poteſtate. Dicit doct. in prin-
cipio ꝙ habens ſupremam poteſtatem lay
cam habet proprietatem ī aliquibus rebus
puta quas habebat anteꝗ̄ fūgeretur tali di-
gnitate & poteſtate ſuprema & quas obti
net nomine priuato & non nomine regio
vel imperatorū/in talibus habet proprieta
tem proprie propriā/ ſed difficultas ē vtrū
ſint aliqua bona ita cōnexa illi ſupreme po
teſtati layce ſeu temporali ꝙ ꝗtum ad pro-
prietatem proprie propriam ſemper ſint il
lius qui fungitur tali poteſtate & ꝙ hebeat
proprietatem in illis rebus/& talis eſt diffi
cultas de curatis & prelatis eccleſie/nam cu
re paſtorali & epiſcopatui aliquādo ſunt
annexa aliqua bona. Queritur inter doct.
vtrū talia bona quo ad proprietatem ſint
illius qui habet curam talem paſtoralē ita
ꝙ realiter ſint eius. Similiter iperiali digni-
tati annexa ſunt aliqua vtrum talia quo ad
proprietatem proprie propriam ſint illius
qui de facto fungitur dignitate imperiali.
Prima opinio dicit ꝙ nō ſunt eius/& argu
mentum huius opinionis eſt. Quādocūq̧
aliqua quo ad proprietatem ſunt alicuius
poteſt qualitercūq̧ vult & pro libito de il-
lis diſponere/& ſi donat de facto tenet talis
donatio/ſi prodige exponat (licet peccet)
non tenet ad reſtitutionem illorū. ſed ſi in
perator diſponat ſic prodige de rebus an-
nexis Imperio non ſolum non peccat ſed te
netur de bonis proprijs reſtituere imperio
ergo talia non ſunt eius ꝗtum ad dominiū
& proprietatem proprie propriam / talia
inꝗ̄ annexa dignitati imperiali. Similiter di
cunt hoc argumēto ꝙ epiſcopus prodige
exponens bona epiſcopatus tenetur ad re-
ſtitutōnem/quia nō ſunt eius ſed totius cle
ri/& eſt vt dicunt ſolum adminiſtrator. Itē
qui habet ſupremam poteſtatem laycam re
galem regit ad vtilitatem publicam & cō-
munem & ille non regit qui regit pro ſuo
priuato bono ergo ānexa tali regimini ſūt
commuitatis & non dominantis. ideo rex
non eſt niſi adminiſtrator: & eſt apparētia
pro iſta opinione. Alia eſt opinio ꝙ habet
proprietatem ita ꝙ illa ſūt eius proprie ita
ꝙ habens imperium habet proprietatem p
prie propriam in aliquibus rebus. & moti
uum illius eſt/ille qui habet dignitatem i-
perialē debet maxīe pollere virtutibus poli
ticis inter quas magnificentia & liberalitas
ſunt maxime/ſed nō poteſt illis virtutibus
pollere niſi habeat abūdantiā rerum /& ni
ſi ſit proprietarius nō poteſt donare /ergo
in talibus habet proprietatem/quando eſt
in tali dignitate cōſtitutus aliqui efficiūtur
inimici eius quibus non poteſt facile reſiſte
re ſine acquiſitione amicorum & manute-
nentia & largitione bonorum/ ſed ſic eſt ꝙ
non poteſt illa largiri niſi habeat proprie-
tatem in illis. igitur. Vtrum ergo rex vel i
perator habeat proprietatem in illis bonis
que ſunt a communitate deputata dignita
ti regie vel imperiali vel vtrum ſit admini-
ſtrator/nam leuātur tributa & pedagia ſal
lagia &c. ſimiliter ſunt alique poſſeſſiones
& vrbes & caſtra data regi non pro perſōa
ſua ſed pro vtilitate regni. Q̄ nō ſint eius
eſt apparentia quia rex non poteſt alliena-
re regnum neq̧ precipuas vrbes regni in al
terum transſerre.

¶ Capitulum tertium. An imperator habcat ſuam poteſtatem immediate a deo vel a papa.

QVantum ad tertium capitulũ ſuppoſito ꝙ rex vel imperator habeat proprietatem proprie propriã eſt difficultas a quo habet immediate vel a deo vel a papa. Prima opinio ꝙ immediate habet a deo/ q̃admodum quando eligitur ſortes in papam eo facto quo ẽ electus & electioni prebet cõſenſum deus ſibi confert immediate auctoritatem papalẽ ſiue ſpiritualem/ & illam non habet ab electoribus/ quia illam non habent: ita eo facto quo aliquis eſt electus imperator & prebuit conſenſum habet poteſtatem temporalem ſupremam a deo imediate. Iſtius opinionis eſt gloſa nonageſima. vj. diſtin. ca. ſi imperator. Ratio iſtorum ẽ/ quãdocũq; aliquis eligitur ad poteſtatem aliquam & non habet illam ab electoribus/ nec a coronante/ nec a confirmante: illam habet imediate a deo. ſed imperator non habet poteſtatem imperialẽ ab electoribus q̃uis requiratur electio nec a confirmãte/ ergo habet imediate a deo. Preterea dicunt doct. ꝙ papa habet immediate a deo poteſtatem non a confirmãte. quia non indiget & ſi ſit aliqs confirmans eſt ſolum propter põpã & nõ neceſſitatem (ſed epiſcopus requirit de neceſſitate confirmationem/ ideo non habet epiſcopus immediate poteſtatem niſi a cõfirmante & non habet anteq̃ confirmetur & conſecretur) eodem modo dicunt de imperatore q̃cito eſt electus anteq̃ confirmeẽ habet poteſtatem ſupremam laycam iuriſdictionis. & de facto poteſt vti illa & excercere & excertitium tenet/ preterea dicunt ꝙ nec habet a cõfirmatore/ nec ab electore ſed immediate ab ipſo deo. ¶ Secunda opinio

Secũda poſitio. ꝙ imperator non habet immediate illam a deo ſed immediate a papa / & mediãte papa ab ipſo deo. Iſta opinio adducit multas rationes. Prima eſt apparentior. quãdo ẽ aliquis in aliqua poteſtate conſtitutus & alteri ratione talis poteſtatis preſtat iuramentum fidelitatis videtur habere illam ab illo cui preſtat iuramentum fidelitatis/ ſed ſic ẽ ꝙ imperator preſtat iuramentum fidelitatis pape. ergo habet illam a papa (in gallia epiſcopi preſtant iuramentum regi q̃tũ ad temporalia/ & pape q̃tum ad ſpiritualia) Vnde imperator in coronatione vltima preſtat iuramentum fidelitatis pape/ ergo habet illam poteſtatem laycam a papa & nõ imediate a deo. videantur alie rationes i doctore. ¶ Viſum eſt vtrum imperator habeat proprietatem proprie propriam i rebus appropriatis dignitati impiali quia nõ eſt difficultas quin habeat in aliquibus rebus quas habebat anteq̃ eſſet imperator & in rebus poſtea acquiſitis propria iduſtria. ſed difficultas erat de rebus dignitati impiali annexis & ſicut dictum eſt/ eſt eadem difficultas ſicut de clericis an habeant ꝓprietatem rerum annexarum beneficio. & hãc difficultatem querit doct. in ſecũdo tract. ſecũde ꝑtis dya. li. ij. vtrum impator ſit dominus omnium rerum & apparet ꝙ ſic. An īperator ſit dominꝰ omnium rerū tēpalium

Nã ipator eſt dominus totius mũdi/ ergo & omnium rerum tempalium. Item imperator eſt dominus aliorum hominum a ſe/ ergo a fortiori eſt dominus omnium rerum que poſſidẽtur ab illis hominibus. ¶ Alia apparentia rex quilibet eſt dominus omnium que ſũt in regno ſuo/ ergo impator mũdi omnium que ſunt in mundo. Patet antecedens primi regum. viij. dicit Samuel ad populũ petẽtem regem. Hoc erit ius regis filios veſtros tollet in curribus & faciet ſibi centuriones/ hoc erit ius regis/ ſi erit ius regis ergo poterat hoc iuſte facere ꝑterea filias vr̃as tollet & faciet vnguẽtarias/ vineas & agros tollet & dabit ſeruis ſuis. Ex illis verbis patet ꝙ rex habet ꝓprietatem & dominium & pſonarum & bonorũ/ quia põt & filios tollere & filias ad ſeruitium ſuum & ad vtilitatem ꝓpriam. Similiter tollet vineas & agros/ ergo vnuſquiſq; rex iure & iuſte habet dominium ſingularum rerum que ſunt in regno ſuo. Pro iſta queſtione ſupponẽdum dicta ſupra. ꝙ dominus põt

importare dominium ꝓprietatis/ vel do•
minium iuriſdictionis ita ꝙ ſit ſenſus vtrū
imperator habeat dominium iuris/hoc eſt
poteſtatem dicendi ius ſuper ſingula que
ſunt in regno. vel vtrum habeat proprieta
tem illarum rerum /ita ꝙ ſit verum dicere
quelibet res regni eſt imperatoris vel regis
Secundo ſupponendū q̄uis ille qui nō ha
bet dominium proprietatis habet tamē do
minium iuriſdictōnis in aliquo caſu habet
poteſtatem transferendi inuito domino ꝑ
ticulari rem ſuam in ꝓprietatem alterius vt
ſortes qui de facto eſt verus rex nichilomi•
nus nō habet ptātem ꝓprietatis id eſt ꝓprie
tatem in rebus platonis/ſed ſolum ptātem
iuriſdictionis. Dico ꝙ ſortes rex habet ali•
q̄n in caſu poteſtatem transferendi res pla•
tonis in Ciceronem/& hoc ſpectat ad do•
minium iuriſdictionis. Nam plato pōt pec
care ratione cuius peccati res ſue erūt fiſco
applicande quo facto ad ſortem regem ſpe
ctabit non ratione dominij ꝓprietatis ſed
ratione dominij iuriſdictionis res platonis
in dominium alterius transferre. Iſto mo•
do iperatores/& reges/ per leges vſucap.
preſcrip. q̄uis in illis rebus non habuiſſent
ꝓprietatē nihilominus tranſtulerūt illas au
ctoritate iuriſdictionis in preſcribentes &
Dn̄iuꝫ iuris etiā ſe extendit ad ꝑſōas vſucapientes. Notandum vltra ꝙ domini
um iuriſdictionis non ſolum ſe extendit ad
res poſſeſſas. ſed etiam ad perſonas. Prime
ad Ro. xij. non ſine cauſa gladium portat
in vindictam malefactorū. Item notandum
ꝙ rerum exiſtentium in regno. quedā ſunt
imobiles/alie vero mobiles. Immobiles q̄
non poſſunt transferri/vt ager domus/mo
biles que transferri poſſunt/vt aurum / ar•
gentum/lectus/vaſa/&c. & iſtarum vtreq̄
quedam appropriantur iperatori ſic ꝙ nul
li alteri. Alie vero apꝓpriantur quibuſdā
alteris. exemplū primi vt fructus pedagio•
rum taliarū ſalinarū &c. Similiter caſtra &
quedam vrbes ſunt appropriate imperato
Prīa ꝓpoſitio. ri vel regi ſic ꝙ nulli alteri. Iſtis ſuppoſitis
vtrum imperator ſit dominus omnium re•
rum ſit prima propoſitio. ¶ Imperator nō
eſt dominus q̄tum ad proprietatem omni•
um rerum que ſunt in mundo. immo non
eſt dominus omnium rerum que ſunt i im
perio/ſuo & capio imperatorem ac ſi eſſet
dominus totius mundi. Patet/ quilibet
qui eſt dominus alicuius rei poteſt illā ven
dere/ſed non poteſt imperator omnem rē
vendere. ergo non eſt dominus q̄tum ad ꝓ
prietatem cuiuſlibet rei. Iſta ꝓpoſitio poni
tur in capitulo eos. i. q. i. habetur ibidē ꝙ
omnis dominus rem ſuam vendere poteſt
ſi vult ſiue ſeruum ſiue aliquid eorum que
poſſidet /ſed ſic eſt ꝙ imperator nō poteſt
ſingulas res imperij vendere ſi vult. Patet
non poteſt res meas ad libituum eius ven•
dere ſine peccato/ergo ipſe non habet pro
prietatem in illis rebus. Vnde expreſſe ha•
betur. xxiij. q. viij. in capitulo que omnia
ſunt imperatorum. Dicit expreſſe glo. non
quo ad proprietatem ſed q̄tū ad iuriſdictiō
nem. relinquitur ergo prima ꝓpoſitio vera
ꝙ q̄uis eſſet aliquis imperator totius mun•
di nō eſſet dominus omnium rerum vt ly
dominus importat dominium proprieta•
tis. Secundo patet iſta propoſitio. quicūq̄
dat rem cedit proprietati illius & transfert
illam in alium & non remanet amplius illi
us rei proprietarius. imo hoc eſt donare ꝓ•
prie. ſed imperator multa dat & dedit. ergo
non remanet amplius illarum rerum pro•
prietarius. Et iſta propoſitio eſt manifeſta
videlicet ꝙ imperator non eſt dominus ſin
gularū rerum. Pariformiter Rex Francie
non eſt dominus omnium que ſūt i regno
ſuo. imō nihil proprietatis habet in agris
meis licet habeat proprietatem iuriſdictio•
nis in illis. ¶ Secunda propoſitio impera•
tor non eſt dominus omnium rerum vt ly Secunda ꝓpoſitio
dominus importat dominium iuriſdictio•
nis & non ꝓprietatem/patet primo. non ē
dominus regni Francie/neq̄ illorum qui
ſunt in illo regno. per capitulo venerabilē
qui filij ſunt legitimi Rex Frācie in tempo
ralibus nullum recognoſcit ſuperiorem.
Hāc ꝓpoſitionē ponit Demaronis in tracta
tu quem edidit de re eccleſiaſtica & deducit

in prohemio pragmatice ſantionis. Appa
rentia eſt/multi reges qui nullum recogno
uerunt ſuperiorem in temporalibus fuerũt
optimi viri & canoniſati/vt ſanctus Ludo
uicus. & non eſt veriſimile ꝙ ſi habuiſſent
ſuperiores in temporalibus ꝙ nõ recogno
uiſſent illos. igitur. Et iſta ẽ propoſitio do
cto. quã credo veram/videlicet ꝙ impera-
tor quãtum ad ea que ſunt in regno francie
nullam habet poteſtatẽ iuriſdictionis. Se-
cundo/imperator nõ habet poteſtatem in
viros eccleſiaſticos ꝑcipue in ſacerdotes/im
mo ſunt exẽpti iure diuio vt dictum eſt pri
us a iuriſdictione layca. & hoc expreſſe ha
bet Innocẽtius in cap. ſolite de maioritate
& obedientia. & cum dicitur. non ſine cau-
ſa gladium portat. Hoc eſt intelligendum
ꝙ ſolum in eos gladio vtitur id eſt iuriſdi-
ctione tẽporali qui ſunt illi ſubiecti puta in
laicos. Huius opinionis eſt Innocẽtius ter
tius ꝙ ſacerdotes & eccleſiaſtici nullo mõ
poteſtati. i. iuriſdictioni imperiali ſũt ſub
diti. & hoc dicit Panor. in capitulo ſolite.
Ergo ſecunda ꝑpoſitio vera ꝙ imperator
non habet dominium iuriſdictionis in ſin
gulis hominibus & rebus mundi. Conſe-
quenter apud doct. dicitur ꝙ in rebus mo-
bilibus appropriatis imperio habet domi-
niũ proprietatis. Patet ſic: ille habet dñium
ꝑprietatis in aliqua re qui poteſt illam qua
litercũq; & ad libitum exponere ꝗuis aliqñ
peccet exponendo/qui tamen non tenetur
ad reſtitutionem/ſed iperator qualitercũq;
exponat ꝓuentus iperij & fructus. i. res mo
biles/vt fructus vrbium &c. nullo modo
tenetur ad reſtitutionem quocunq; modo
exponat hoc eſt certiſſimum. ergo ꝗtũ ad
iſtas res mobiles imperator habet domini-
um ꝑprietatis. Eodem modo dicitur de ec
cleſiaſticis ꝙ in rebus mobilibus. i. in fructi
bus beneficiorum qui prouenijũt ex rebus
hoc eſt agris & poſſeſſionibus annexis be-
neficio habent ꝑprietatem & qualiterẽcũq;
exponant illos fructus non tenentur ad re-
ſtitutionem/vt dicit dominus Degerſono
Similiter imperator ꝗtum ad res mobiles ſi
bi prouenientes ratione dignitatis imperi-
alis habet in illis ꝑprietatem ꝓpriẽ propriã
Sed ꝗtum ad res immobiles dicit Occam i
loco preallegato. Si alienatio illarum rerũ
immobilium non ſit in detrimẽtum iperij
tũc imperator poteſt donare & alienare vt
quedam caſtra/quoſdam agros: nõ notabi
les. ſed ſi alienatio illarum ſit in maximum
detrimentum imperij: nullo modo poteſt
alienare pro libito/imo ſi tenet alienare al
lienatio eſt nulla: & tenẽ reſtituere. ¶ Re-
ſolutio. Imperator ſiue rex nõ habet domi
nium proprietatis in ſingulis rebus regnĩ
vel imperij. Secũdo/nõ habet dominium
iuriſdictionis in ſingulis rebus nec in ſingu
lis perſonis: ſed quantũ ad res mobiles an-
nexas imperio habet proprietatẽ & domi-
nium proprietatis ad libitum eius diſponẽ
do. ꝗtum vero ad imobiles/vt eſt imperiũ
ipſum: vrbes: caſtra: iura imperialia: du-
catus: quorum alienatio eſſet in detrimen-
tum imperij non habet dominiũ proprie-
tatis/quia vt dictum eſt non poteſt pro li-
bito alienare/vel donando vel vendendo
vel cõmutando: eodem modo dicendũ de
quolibet rege & ſuo regno. Vnde filiai re
gno frãcie ſuccedit in rebus mobilibus ſed
quãtum ad imobilia ad regnum ſpectantia
vt regnum ipſum & ceteras vrbes que ſunt
regno annexas nũꝗ ſuccedit. Ratio eſt/qa
nũꝗ fuerũt patri regi appropriata. qa nũꝗ
potuiſſet pro libito diſponere neq; vti/iõ
quantum ad res mobiles habet proprieta-
tem proprie propriam. Similiter quãtũ ad
res imobiles que nõ ſunt de annexis vel ꝑ
prijs regni. His dictis reſtat ſoluere aucto-
ritatẽ primi regũ. viij. hoc erit ius regis & ẽ
filios & vineas tollet &c. Qꝛtum ad hoc
dicit Okam ꝙ ibi ius non notat dominiũ
proprietatis ſed iuriſdictionis/nã iſtud ius
ſcilicet ſumere filios & agros erit ſolum ius
illa aſſumendi in vtilitatem publicam. Nã
rex pro vtilitate & ꝯſeruatiõe reipu. occur-
rente neceſſitate poteſt accipere homines
ad hoc & cuiuſcũq; hominis bona licite ſu
mere ad tuitionẽ reipublice regni. & ideo

hoc erit ius regis hoc eſt hanc habebit po-
teſtatem vt pro vtilitate cum fuerit oportu
num ſumat & filios/& vineas/& agros/ſed
ex illo textu non intelligit ꝙ rex illis vtatur
pro vtilitate priuata & propria ſed publica.

Capitulum quartum in quo recitantur
tres opiniones varie quomodo imperium
ſit a papa.

HAbitū eſt de duabus opi-
nionibus. Prima erat ꝙ i-
perator habet proprieta-
tem a deo immediate pre-
ſuppoſito aliquo huma-
no. i. electione. Secūda ꝙ
habet a papa. & iſta diui-
ditur in tres opiniones. vt patet in quarto
capitulo. Prima ꝙ papa habet plenitudi-
nem poteſtatem & omnimodam in rebus
tēporalibus ita ꝙ poteſt abſq; peccato vnū
quēq; dominū temporalem remouere ſed
hoc fuit impugnatum. Secunda dicit ꝙ im
perator habet illam poteſtatem a papa/
quia petro commiſſe ſunt claues & terreni
& ſpiritualis regni. nam dati ſūt petro duo
gladii. ſ. temporalis & ſpiritualis ſed cum
aliquis eſt inſtitutus in illa poteſtate nō po
teſt ſummus pontifex remouere. Ideo iſta
ſecūda opinio dicit ꝙ poteſtas impialis eſt
a papa/& ipſe impator electus nihil habet
poteſtatis quouſq; confirmetur a papa &
papa dat ſibi ſummam poteſtatem in tem-
Caſus in qb⁹ pōt ipator depōni a papa. poralibus/ſed ipſo confirmato nō poteſt
papa ipſum deſtituere niſi ꝑpter duas cau-
ſas. prima pro delicto ſicut priuantur vaſſa
li feudo pro delicto admiſſo ī dominos ſu-
os. Secūda ꝑpter neceſſitatē & vtilitatē rei
publice. puta ſi talis efficeretur oīo in ydo-
neus ad imperandum/ī illis caſibus poteſt
imperator deſtitui a papa. Habet ergo ſe-
cundum hac opinionem poteſtatem impe
rator a papa ſicut curatus ab epiſcopo & q̄
admodum epiſcopus poſtq̄ iſtituit aliquē
curatum in beneficio/non poteſt illum pri
uare beneficio niſi pro certa cauſa/ita etiam
papa non poteſt imperatorem poſtq̄ eſt in
ſtitutus deponere. Tertia opinio eſt ꝙ im-
perator ſumit poteſtatem a papa non iure
diuino ſed iure humano ita ꝙ tempore cō-
ſtātini magni ex conſenſu romanorum cō-
uocauit ipſe Conſtantinus ſuos ſatrapas &
nobiles & inito concilio ex conſenſu com
muni tranſlatum eſt ius imperij occidenta
bilis ad papam. Dicit ergo tertia opinio ꝙ
imperator habet poteſtatem iuriſdictionis
a papa ſed non eſt iure diuino puta ꝙ chri-
ſtus contulerit pape poteſtatem conſtituē
di imperatorem ſed iure humano inq̄tum
ipſe imperator ex conſenſu romanorū trāſ
tulit ius imperij in ſummum pontificē. Et
Reſolutio ſic reſolutio eſt iſta. prima opinio dicit ꝙ i
perialis poteſtas eſt immediate a Chriſto.
Secunda ꝙ eſt immediate a papa. & iſta
ſecunda diuiditur in tres modos dicendi.
Primus/ꝙ papa pōt ꝑ libito diſponere &
deponere/ſecūdus ꝙ papa iure diuio pōt
diſponere & iſtituere iperatorē/ſed ipo iſti
tuto nō poteſt deponere ſine cauſa. Terti-
us/ꝙ talis poteſtas eſt imediate a papa ſed
ſolum iure poſitiuo puta poſt collationē
factam a Conſtantino. & iſti tres modi di-
cendi ponuntur in quarto capitulo.

Capitulum quintum. An imperator
habeat ſibi appropriata immediate a papa
vel a deo.

VISVM eſt in precedenti
bus de duabus opinio-
nibus & de ſub diuiſiōe
ſecūde in tres modos di-
cendi. viſum etiā eſt quo
modo imperator eſt dn̄s
aut q̄tum ad proprietatē
aut q̄tum ad iuriſdictōnem. De rebus datis
imperio puta de immobilibus non habet
dominium piguiſſimum quia illas nō po
teſt alienare quod ē proprietas dominij pi
guiſſimi in ca. eos prima. q. j. qui poteſt ali
enare cum vult habet dominium pinguiſ-
ſimū ſed q̄tum ad fructus perceptos & res
mobiles habet dominium pinguiſſimum.
Eodem modo dicendū eſt de eccleſiaſticis.
nam epiſcopus non habet dominium pin-
guiſſimum in rebus immobilibus conceſ-

ſis epiſcopatui.ſ.iṇ villis/agris/caſtellis/
illa enim alienare non poteſt/ſed in fructi
bus perceptis de illis rebus immobilibus.
Opinio communior eſt ꝙ habet dominiũ
pinguiſſimũ & ꝗuis peccet male vtendo il-
lis fructibus non tenet tñ reſtituere & pôt
illos donare cuicũꝗ voluerit & donatio te
net licet aliqñ peccet donãdo. Alij dicũt ꝙ
eſt ſolum diſpenſator. ℭ Conſequenter in
iſto capitulo ponitur tertia opinio quam
credo ſolã veram inter ceteras q̃ dicit ꝙ i-
perator nõ habet proprietatem ſibi vel nõ
habet ea dona que ſunt appropriata ſibi im
mediate a deo nec a papa pˀio vel ſecundo
modo habendi ſed habet imediate a deo
tertio modo habendi. Nam vt viſum ẽ ha
bere imediate a deo primo modo eſt ſic ha
bere a deo ꝙ a nullo alio habeatur nec etiã
aliquid aliud preuium preſupponitur vt
illud habeatur a deo ſicut habuit Moyſes
ducatum filiorum iſrael immediate a deo/
ſed habere immediate a deo ſecũdo modo
eſt habere a ſolo deo aliquo tamen preſup
poſito. verũ habere tertio mõ imediate a
deo eſt illud in pricipio habere ex donatio
ne hominis/ſed poſtꝗ donatum eſt non te
net quod eſt donatum niſi a deo ita ꝙ i poſ
ſidendo illo poſſeſſor nullũ recognoſcit ſu
periorem preter deum/tunc dico ꝙ impe-
rator non habet illa que habet immediate
a deo primo vel ſecundo modis ſed tertio
modo. Patet ꝗtum ad primũ nam illa que
habet ratione imperij non eſt dicendum
ꝙ illa habeat immediate a deo niſi conſtet
vel ꝑ reuelationem: vel per ſcripturam. ſed
non conſtat neꝗ reuelatione/neꝗ ſcriptu-
ra ſacra imperatorem illa que habet habe-
re immediate a deo. ergo non habet imme-
diate a deo primo vel ſecundo modis habẽ
di. Vnde quando aliquid poteſt haberi ab
hominibus non eſt dicendum ꝙ immedia
te habeatur a deo/niſi per reuelatõnem vel
per ſcripturam ſacram habeatur notum &
conſtet. ſed bona imperatoris poſſunt ha-
beri ab hominibus. Patet/deus fecit huma-
num genus dominũ cunctarũ rerũ. Gene.
primo/ergo humanum genus poteſt in al
terum tranſferre aliquarum rerum domini-
um/ergo illa que habet imperator poſſunt
humanitus vel ab homĩbus acquiri & non
conſtat ꝙ habeãtur imediate a deo/neꝗ ꝑ
reuelationem. Nam deus nũꝗ reuelauit ali
cui vel aliquibus ꝙ in aliquem tranſtulerit
imperium ſaltem in iſtum qui nunc eſt/nec
habetur per ſcripturam. ergo non eſt dicẽ-
dũ ꝙ imediate ſit a deo. Dices per illud ha-
betur/q̃ ſunt ceſaris ceſari. Dico ꝙ per illa
verba non habetur ꝙ deus dederit aliqua
Ceſari quia imperatori/ſed habetur ſolum
ꝙ q̃ dediſtis prius & ad que reddenda eſtis
prius obligati ex vr̃o ꝯſenſu reddite & ſic
ex illa auctoritate nõ poteſt haberi ꝙ iperi
um ſit immediate a deo. Secundum dictum
illud eſt immediate a deo tertio modo. nã
poſtꝗ ſortes factus eſt imperator que ſũt da
ta imperio non ſunt data intuitu ſue perſo-
ne in illis non recognoſcit ſuperiorem pre
ter deum. ergo poſt illam donationem ha-
bet illa immediate a deo tertio modo habẽ
di.ſ.a deo. & nõ eſt vaſſalus alicuius/ideo
ꝗtum ad ea que habet ratione imperij tenet
illa immediate a ſolo deo/ideo bene dicit
doct. factum eſt ꝙ imperator habeat pote-
ſtatem in illis & ad regendum communita
tem indiget bonis. Ideo ſunt aſſignata que
dam que ſunt adiuncta dignitati imperiali
& hoc ab hominibus/licet poſt adiũctionẽ
non recognoſcat imperator illos homines
qui talia dederunt ſuperiores: ſed ſolum in
iſtis habet deum pro ſuperiore quia ampli
us nullum recognoſcit ſuperiorem/ſed ꝗ-
tum ad donationem tenet immediate a cõ-
gregatione populi vel generis humani. &
iſta opinio eſt facilima & verior. videlicet
ꝙ imperator non tenet immediate imperiũ
nec a papa/nec a deo/primo vel ſecũdo mo reſolutõ.
do tenendi ſeu habendi/ſed tenet immedia
te a deo tertio modo habendi. Nititur iam
ſoluere argumenta in oppoſitum pro ſecũ
da opinione q̃ dicit ꝙ immediate impera-
tor habet imperiũ a papa. Dicit Nicolaus
papa/ꝙ deus petro terreni & celeſtis impij

claues contulit ſiue commiſit/ergo ſicut pe
tro eſt cõmmiſſa ſpũalis ptãs ita & terrena
ergo imperator tenet illam a papa. Vnde
Nicolaus & Innocentius maxime loquuti
ſunt pro poteſtate pape. Vnde cõmittere
claues celeſtis regni eſt dare poteſtatem ſpi
ritualem/& terreni eſt dare poteſtatem lay-
cam. ¶Q̃tum ad hoc ſane exponenda ſũt
verba Nicolai pape ne videantur ſapere he
reſim. Vnde dicit nico. i eodẽ capitulo: ꝙ
Chriſtus immediate fundauit eccleſiam/&
ſupra petram fidei naſcentis erexit hoc niſi
ſane intelligatur eſt contra decurſum ſacre
ſcripture. Nam Chriſtus non erexit imme-
diate ſuper fidem naſcentem eccleſiam ro-
manã. Patet quia eccleſia hyeroſolymitana
& anthiochyana erant prius erecte q̃ roma
na. ergo illa verba ſecundum rigorem ver
borum ſapiunt hereſim manifeſtã. Eodem
modo iſta duo verba ꝙ beato Petro claues
regni & celeſtis & terreni commiſit niſi ex-
ponantur ſane ſapiunt hereſim & maxima
incõuenientia ſequereñ. Primũ ꝙ Reges frã
corum qui nũq̃ recognouerũt ſuperiorem.
extra qui fi. ſunt legi. capitu. ꝑ venerabilem
fuiſſent manifeſte heretici. patet quia habu
iſſent aſſenſum firmiſſimum contra articu-
lum fidei. quia ſi Chriſtus commiſit petro
poteſtatem laycam hoc eſt articulus fidei ꝙ
oĩs illã hñs imediate habet ab illo. Sed di-
co ꝙ illa verba Chriſtus ꝯmiſit petro curã
celeſtis & terreni regni dupliciter exponi-
tur: vno modo ꝙ celeſtis regni habeat ptã-
tem/hoc eſt eccleſie triumphantis & hoc ẽ
falſum/quia non habet papa poteſtatẽ ſup
illos de eccleſia triumphante/ſed ſolum in
eos qui ſunt i carne mortali. ſed per celeſte
regnum intelligit bonos/& per terrenum
malos: & in vtroſq; habet poteſtatem. ſ. ſpi
ritualem que vocatur poteſtas clauis. Secũ
da expoſitio eſt: ꝙ per celeſte regnum intel
ligit eos quorum conuerſatio eſt i celo hoc
eſt qui totaliter ſunt dati vite ſpũali vt ſunt
contemplatiui & qui non curant tempora-
lia. & per regnum terrenũ intelligit eos q
ſe dant vite actiue & terrenis negotijs. ideo
papa intelligit per regnum celeſte congre-
gationem eccleſiaſticorum. & per terrenũ
congregationem laycorum/ & data eſt pe-
tro a Chriſto ſuper vtroſq; poteſtas ſpiritu-
alis. Tertio illa verba poſſũt ſic exponi/cõ-
miſit petro claues terreni & celeſtis regni
hoc eſt dedit ei poteſtatem ſuper imperato
rem qui habet regnum terrenum non ꝙ de
derit poteſtatem temporalem ſed ſpũalem
que poteſtas vocatur clauis ſpũalis. & que
libet iſtarum expoſitionũ ſufficit. Ideo per
regnum celeſte non debemus itelligere pa
radiſum/nec per terrenum imperium/ſed ꝑ
celeſte bonorum: & per terrenum malo-
rũ congregatio intelligitur. & tũc fateor ꝙ
petro data eſt vtraq; poteſtas vt viſum eſt
nam habet poteſtatem iuriſdictionis ſpũa-
lem cohercíuã ſuper bonos & malos
¶Ad ſecũdã allegatõnẽ/Secũdo arguiš ab
lo eſt imperium qui eſt ſupremus iudex in-
ter mortales & cunctorum mortalium/ſed
papa eſt huiuſmodi. ergo. Dico ꝙ minor
eſt falſa/primo papa nõ eſt iudex infideliũ
i. c. gaudemus de diuor. Statuta aplica nõ
ligant infideles. & pñe ad Cori. quito. nõ
eſt michi cure de his que foris ſunt. Secũdo
ſi intelligas ꝙ ſit iudex cunctorum fideliũ
ex hoc non infertur ꝙ imperium ſit a papa.
nam imperator/quia impator habet pote-
ſtatem ſup infideles qui ſunt in terra imperi
ali & papa nihil poteſtatis habet ſup illos.
ergo impator non habet ſuam poteſtatem
laycam a papa/ſed dico ꝙ papa eſt ſupmus
iudex cũctorum fidelium in ſpũalibus ſed
non in omnibus puta in tempalibus: imo
impator eſt iudex pape in tempalibus. Vn-
de doct. ponit talem ꝑpoſitionem. Impera
tor eſt iudex pape in temporalibus. Patet
anteq̃ aliquis efficitur papa impator eſt iu Propoſitio
dex eius. ergo poſtq̃ ẽ effectus papa. patet
cõſequẽtia ex illo verbo apoſtoli vnuſqſq;
maneat i eadẽ vocatione in qua vocatus ẽ
ſi ſit ſeruus non ſit ei cure. Tunc arguiš ſic
ius diuinũ nullũ liberat a ſeruitute: ergo ſi
ſortes ſit ſeruus imperatoris anteq̃ electus
in papam poſt electionem non liberabitur

a ſeruitute iure diuino/ & loquor ſemper
iure diuino/ſed ſi liberatur hoc eſt ſolum
iure poſitiuo. Patet ex apoſtolo vnuſquiſ
ꝙ &c. ergo cum papa ſubdatur impatori
q̃tum ad tẽporalia anteq̃ eligatur ipſo ele-
cto ſaltem ex iure diuino nõ liberabitur ab
illa ſeruitute & ſubiectõne/ideo imperator
q̃tum ad temporalia eſt iudex ſupremus ſũ
mi pontificis & iſta eſt ſententia doct. ꝙ ec
cleſiaſtici non ſunt exempti iure diuĩo ſed
ſolum iure humano ſi ſint.

¶ Ad tertiã allegationẽ. Tertio arguit̃ ad
idẽ ab oĩ illo eſt iperiũ qui poteſt iperatorẽ
deponere ſed papa hoc põt/igit̃. maior ẽ
certa quia cuius eſt conſtituere eiuſdem eſt
deſtituere & e diuerſo. ſed papa poteſt con
ſtituere imperatorem/ ergo & deponere.
Patet ĩ capitulo alius. xv. q. vi. Zacharias
papa depoſuit regem Francorũ & inſtituit
Pipinũ patrem karoli. Similiter Innocenti
us depoſuit Federicũ imperatorẽ/ ergo pa
pa poteſt deponere ipſum imperatorem.

¶ Ad primũ reſpondet doctor/trãſeat ma-
ior & ad miorem notat doct. ꝙ imperator
poteſt eſſe dignus depoſitione dupliciter
Vno modo ꝑpter crimẽ ſpũale vt ꝑpter he
reſim quia hereticus & ſciſmaticus & vtitur
Vtrũ pa- poteſtate eius in detrimentum chriſtianita
pa poſſit- tis. ¶ Alio modo ꝑpter crimen ciuile vt pu
deponere ta negligit adminiſtrare iuſticiam quã tene
ĩpatorẽ. tur adminiſtrare ex officio vel vtitur ſua po-
teſtate in vtilitatem ꝑpriam ſubſtrahendo
bona a ſubditis pro ſuo commodo particu
lari & non communi. Tunc ſi imperator
ſit dignus depoſitione ꝑpter crimen primi
generis/ puta ꝑpter crimẽ ſpũale poteſt de-
poni a papa cum habeat plenam poteſtatẽ
in puniendis peccatis ſpũalibus. Sed ſi fue
rit dignus depoſitione ꝑpter crimen ſecun
di generis/puta ꝑpter crimen ciuile & poli
ticum non ſpectat tũc ad papam impatorẽ
deponere ſed ad eos ad quos ſpectat eũ or-
dinare/hoc eſt ad communitatem ciuilem
vel ad eos qui gerunt vices cõmunitatis ci-
uilis in quos. ſ. communitas tranſtulit ſuã
poteſtatem. ideo ꝑpter crimen ſpũale põt
a papa deponi impator/ꝑpter vero crimen
ciuile ab ipſa communitate &c. ¶ Aliter di Io. de pa-
cit Io. de Pariſius breuiter ꝙ ꝑpter nullum riſius.
crimen ſiue ſpũale ſiue ciuile ſpectat ad pa-
pam impatorẽ deponere niſi de ꝑaccidẽs.
Vnde notandũ ꝙ ad illum ſpectat iuridice
aliquem deponere ab aliqua poteſtate qui
ſententia lata de depoſitione eſt depoſitus.
hoc eſt qua ſententia lata nichil habet am-
plius poteſtatis. hoc ſuppoſito dicit quali-
cunq; crimĩe irretiatur impator non poteſt
papa ferre ſententiam qua lata ipſe impera-
tor ſit a poteſtate ꝓſtina depoſitus/ ſed ꝑ ac
cidens poteſt. quia poteſt excommunicare
ipſum ꝑ crimine & ſingulos cum eo ꝑtici-
pantes & ſic inhibere ſubditis ne ꝑticipent
cum illo: & ꝑ illã excõmuicationẽ illos co
gere ad depoſitionẽ ipſius impatoris/ideo
non ſpectat ad papam (dicit) ſententialiter
deponere ipſum licet ſpectet ſententialiter
excommunicare/& finaliter per cenſurã ex
communicationis eos qui habent auctori-
tatem deponendi cogere vt illum deponãt
& ſic de ꝑaccidens deponit ſolummodo &
non directe. Eodem modo dicit Iohan. de
Pariſius/ꝙ impator poteſt papam depone
re puta ſi papa vtatur ſua poteſtate in detri
mentum rei publice poteſt impator ſub pe-
na confiſcationis bonorum pure ciuilium
que tenet ab impatore: vel a rege tanq̃ vaſ-
ſalus ꝑpter huiuſmodi ſententiam latã ab ĩ
peratore illi ad quos ſpectat cogentur tãdẽ
ipſum auferre a ſua poteſtate ſummi ponti
ficatus ſed non poteſt ꝑ ſe qualicũq; crimĩe
ſit irretitus deponere. Verũtñ dicit doct. ꝙ
papa poteſt impatorem deponere in duo-
bus caſibus. Primus ꝑ crimine pure ſpũali
vt eſt hereſis. Secundus quãdo illi ad quos
ſpectat iure ordinario ſunt negligentes ip-
ſum deponere. Vnde dicit doct. tertia parte
dya. ſecundo libro ꝙ vniuerſaliter ſi negli-
gat iudex ſecularis exercere iuriſdictionem
laycam ꝑ loco & tempore deuoluitur po-
teſtas excercendi ad iudicem ſpũalem. ergo
vbi ad quos ſpectat impatoris depoſitõ nõ
poſſunt auferre vel negligunt deuoluitur

poteſtas auferendi ad ſummū ponti. ¶ Iam
reſpondendū ad capitulū alius. & dico ꝙ
ſic intelligitur. Zacharias depoſuit regē .i.
deponētibus ꝯſenſit. Vnde tūc tpis nō erat
adhuc vniuerſitas parrhiſius/quia tpe ka-
roli magni fūdata fuit/& ſic pauci erāt do-
cti in frācia/& habuerūt recurſum ad papā
& ſic depoſuit .i. ꝯſuluit vt poſſent depone
re: & ſic nō depoſuit auctoritatiue. Qītum
ad aliud de Innocentio qui depoſuit Fede-
ricum impatorē. Dicit doc. ꝙ Innocentius
depoſuit in ꝯcilio non ꝙ habuerit auctori-
tatē deponēdi ſed ꝯciliū depoſuit & Inno-
centius tulit ſententiā vel loco ꝯcilij a quo
acceperat auctoritatē deponēdi depoſuit.
Reſolutio. ¶ Reſolutio doc. in hoc argumento eſt cū
apparētia/ꝙ nunq̄ pōt papa principē ſecu
larem (ſecluſis ſuis vaſſallis) deponere niſi
in duobus caſibus pretactis.

¶ Ad quartam allegationem.

¶ Papa poteſt ſupmū iperiū trāſferre de gē
te in gētem/ergo ab ipſo depēdet poteſtas
ipialis. Patet/papa tranſtulit imperiū a gre-
cis i germanos. Dicit doc. ꝙ papa pōt trāſ-
ferre imperiū: ſed hoc eſt ſolum caſualiter.
Vnde papa poteſt exercere iuriſdictionē in
pure tpalibus caſualiter/hoc eſt qn̄ non eſt
iudex ſecularis/ita ſi deſit ꝯgregatio popu
li pōt papa trāſferre/& hoc caſualiter. Secū
do poteſt pro crimine pure ſpirituali/ vt ſi
gens illius iperij efficeref heretica vel tranſ
ferret ſe ad aliā ſectā dimittendo ſectā chri-
ſtianam poſſet propter hoc papa illā gen-
tem priuare dignitate imperiali: & ſic tranſ
ferre in aliam gentē: ſed hoc non eſt regula
riter ſed ſolū caſualiter. Regulariter poteſt
pro crimine hereſis ſed non pro crimine ci-
uili niſi caſualiter puta in defectu alterius q
pōt vel pro negligētia vt dictū eſt. ¶ Con-
tra/ab illo eſt iperiū a quo ipator examina
tur inungif & coronaf: ſed poſt electionē
imperator futurus electus examinatur a pa
pa/inungif & coronatur. ergo. Nego añs
& ratio eſt/quia p talē examinationē nihil
iuris & poteſtatis accipit a coronāte vel exa
minăte ſed eo facto quo electus eſt habet ſū
mam ptātem ipialē ſicut papa electus ante
confirmationē q̄uis etiā nō ſit ſacerdos ha
bet oīmodā ptātē iuriſdictionis in eccleſia.
Similiter dicendū de ipatore iſto mō. Idem
argumētū curreret de rege francorū qui in-
ungitur ab archiepiſcopo Remēſi: & tñ ni-
chil ptātis ab illo accipit. nā illud eſt ſolū
ſolēnitatis & nō ptātis. Similiter multi fue
runt imperatores qui non coronabantur a
papa & erant veri iperatores. nā talis coro
natio ſaltem iure diuio nihil dat ptātis ſed
eſt tantūmō ſolēnitas. ¶ Querit pñter doc.
quare iperator preſentatur examinādus pa
pe poſtq̄ eſt electus. Dicit vt corrigatur de
magnis criminibus a papa ſi ꝯmiſerit. Secū
do & apparentius vt papa cognoſcat & de
claret electionē eſſe validam. Vnde qn̄ rex
mittit legatū ad papā/litere preſentanf par
lamēto non ꝙ parlamētū aliqd ptātis exhi
beat legato: ſed vt parlamentū declaret po
teſtatē eſſe i tali legato. Similiter poſtq̄ im-
perator eſt electus p̄ſentatur pape vt decla-
ret talem electionē fuiſſe legitimā & aucto-
ritatem imperialē eſſe in electo/& eſt reſolu
tio doc. q̄uis multi textus decretaliū videā
tur ſonare oppoſitū. in ca. venerabilē. dicit
papa ꝙ ad ipm ſpectat imperatorē ꝯfirma-
re ita ꝙ ante ꝯfirmationem nihil habet po-
teſtatis. hāc tribuit ſibi papa poteſtatē: ſed
oppoſitū eſt probabilius. & primo dico ꝙ
preſentef electus pape: eſt de iure poſitiuo.
Secūdo pñtatur impator non vt habeat au
ctoritatem a papa. Tertio pñtatur vt decla-
retur ꝙ talis electio eſt legitima. Dico ergo
ꝙ nihil habet ptātis a papa ſed ab electiōe:
& non habet a deo apud doc. & eſt opinio
pbabilior: ſed habet a populo & populus
pōt dare pape auctoritatē inſtituēdi ipato-
rē q̄a populus illā habet/& pōt in alterum
trāſferre. & ſi ſic/hoc eſt ſolū iure poſitiuo:
ſed nō legif paſſus i quo trahi poſſit ꝙ po-
pulus talē ptātē inſtituendi impatorē ꝯtu-
lerit pape. ergo. ¶ Ad argumētū/ impator
tenef p̄ſtare iuramentū fidelitatis pape: ſed
illud iuramentū fidelitatis eſt ſignū vaſſala
tus. ergo ipatorē vaſſalus pape/ergo habet

ptātē a papa. Q̄tū ad hoc nego ꝙ teneat̄ pſtare iuramētū pape. imo potius ediuerſo papa hn̄s ꝑdia tenet̄ potius pſtare iuramēta fidelitatis impatori ratione ꝑdiorū & ad tributū ſoluēdū. Paulus eni ad Ro. xviij. vniuerſis ꝓcepit fidelibus Reddite oībus debita cui tributū tributū/ cui vectigal vectigal. & Chriſtus Mathei. xxij. Reddite q̄ ſūt Ceſaris Ceſari. Secundo fateor ꝙ impator preſtat iuramentū pape nō ratione ipe rij: ſed ꝙ tuebitur & deffenſabit eccleſiā/ ſicut rex iurat in curia parlamēti ſe deffenſurum regnū &c. & non accipit poteſtatē regiam ab illa curia. Vnde iure naturali inter dominū & ſubditum eſt mutua obligatio/ quia dominus ſiue princeps tenetur ſubditos deffendere & tueri/ & ipſi tenētur ad tributum ſoluendū pricipi. Dico ergo ꝙ nō iurat neq; preſtat iuramentū pape tanquā recognoſcens illū ſuperiorem in tpalibus: ſed vt dictum eſt.

¶Ad ſeptimam rationem.

¶Viſum eſt de quibuſdā rationibus q̄bus nitebantur aduerſe opiniones pbare imperium eſſe imediate a papa/ & allegatū eſt capitulū alius. xv. q. vj. ſed difficultas ē ex capitulis ſeq̄ntibus. quia dictū eſt ꝙ papa nō poteſt deponere regē niſi i duobus caſibus ſcilicet pro crimine eccleſiaſtico. i. hereſis. quia papa habet plenā poteſtatē in illis criminibus. Secūdus q̄n nō ſunt alij ad quos ſpectat ordinarie & iuriſdice depoſitio. qa ſicut tenet doctor & habetur de foro competenti ꝙ vacante ſede impiali/ quia nō eſt tūc iudex ordiarius ius cognoſcēdi de cauſis impialibus deuoluitur ad penā. Sūt apparentie pro oppoſito. Vnde aliquē eē regem nihil aliud eſt q̄ habere ſuperioritatē erga ſubditos & in ſubditis eſſe obligatio parendi regi & ſentētie diffinitiue ipſius q̄tum ad res que ſunt iuriſdictionis. Tūc arguitur ſic/ papa poteſt vnū quēq; abſoluere a iuramento fidelitatis qd̄ pſtitit regi/ ergo papa pōt vnūquēq; regē deponere q̄tū ad illā ptātē regalē/ & iuriſdictionē quam habet erga ſubditos. Tunc bene ſeq̄tur/ iſti abſoluūtur a iuramēto fidelitatis pſtito regi/ ergo rex nō eſt amplius ſuperior eorū/ ſed papa poteſt facere antecedēs. i. ipſos abſoluere ab obligatione iuramenti fidelitatis/ ergo poteſt facere etiā ꝯns. puta ꝙ rex nō habeat amplius ſupioritatē ſup ipſos & ꝙ non ſint amplius vaſſali & ſubditi eius/ ergo papa pōt facere ꝙ nō ſit amplius rex non ſolum caſualiter ſed etiam ordinarie & vltra/ ergo poteſt iſtum ab illa poteſtate deſtituere. Patet an̄s/ ad papam ordinarie ſpectat diſpenſatio in votis & iuramentis/ ergo papa poteſtate ordinaria & regulari poteſt iſtos abſoluere ab obligatione iuramēti & fidelidatis qd̄ pſtiterūt principi. & ecce ratio ꝑcipua iuriſtarum pbantiū ex illa ꝙ poteſt dn̄ium tpale auferre ab ipſo principe. Secūdo arguitur ſic/ papa pōt excōicare dominū tpalem in ca. nouit de iudici. vbi ſe oſtendit habere ptātē excōicandi regem francorum: ſed in caſu in quo rex eſſet excōicatus vaſſali eius pro tūc nō tenerēt ei prebere obedientiā & pro tunc ſentētia lata a rege nulla eſſet/ quia ſententia ab excōicato lata nullius eſt efficacie/ ergo pro tunc deponit papa dn̄m tpalem a iuriſdictione quā habet & iſta ſunt duo apparētiora argumenta pro parte aduerſa. Q̄tum ad primum cōceſſo ꝙ papa poteſt abſoluere ſubditum a iuramento fidelitatis. negatur an̄s ſaltem capiendo ſoluere vt tantū valet ſicut ius relaxare & non ius declarare. & ad probationē cum dicitur papa poteſt vnūquēq; diſpenſare a iuramento ſicut a voto cum ſit eadem obligatio vtriuſq; imo ſecūdū Holcot Iuramentū magis obligat q̄ votum/ ergo poteſt oēs vaſſalos a iuramēto fidelitatis ſoluere. ¶Dico ꝙ duplex eſt iuramentū Quodam eſt quod fit ſolum in fauorē dei. Aliud eſt quod fit i fauorem certe perſone alterius a iurante vt ſi fortes iurans perpetuo ſeruare caſtitatem hoc iuramentum non fit in vtilitatem alterius pſone a iurante: ſed ſolūm in vtilitatē propriā ipſius iurātis & reuerentiam dei. Exemplum ſecūdi/ ſortes iurat ſe ſoluturum platoni decē aureos/ iſtud

Arguitur ꝙ papa poſſet deponere impatorē

Solutio.

Duplex eſt iuramentum.

iuramentũ ſit in vtilitatem alterius perſone
a iurante ſcilicet in vtilitatẽ platonis. Simi-
liter iuramentum fidelitatis pſtitum princi
pi a ſubditis ſit in vtilitatẽ dñi & nõ ſolum
propter reuerentiam dei. his ſuppoſitis.
Qꝛ̃tum ad iuramenta primi generis/ papa
poteſt diſpenſare cũ ſit vicarius dei/ quãtũ
vero ad iuramẽta ſecũdi generis nõ poteſt
diſpenſare hoc ẽ ius relaxare/ quia papa nõ
habet poteſtatẽ aliquam faciendi contra ea
que ſunt in pernitiem & damnum alterius.
Nam nõ poteſt ſoluere ſortẽ ab obligatio
ne qua platoni obligatur vt in caſu predi-
cto. Similiter ſi papa ſolueret vaſſalos
a iuramento fidelitatis principis hoc eſſet
in perniciem & detrimentum principis &
libertatem regis/ ideo a quocunqꝫ iuramẽ-
to vel obligatione que obligatio eſt in vti
litatem alterius perſone a perſona obliga-
ta nõ põt papa talẽ ab alterius obligatiõe
ſoluere. nam faciẽdo de obligato nõ obli-
gatum hoc eſſet in iniuriam alterius perſo-
ne: & ſi hoc faceret tenere̾ ad reſtitutionẽ.
Et ſic reſolutio eſt/ ꝙ a iuramento preſtito
in fauorem & vtilitatem alterius perſone a
perſona que iurauit papa nõ poteſt diſpen
ſare neqꝫ alterũ ab obligatione ex iuramen
to proueniẽte ſoluere/ quare nõ poteſt pa
pa regulariter ſoluere vaſſalum ab obliga-
tione qua obliga̾ ſuo ſupiori. ¶ Ad aliud
cum dicitur papa ordinaria poteſtate & re-
gulari poteſt regem & principem excõica-
re. Cõcedo/ nec poteſt aliqs eximi a tali iu-
riſdica poteſtate niſi ꝑ ꝯciliũ vt dictũ eſt ſu-
pra: ſed in caſu quo tẽporalis dñs erit excõi
catus vaſſali tũc nõ tenẽtur ei obedire ergo
tũc nõ habet poteſtatẽ iuriſdictionis ĩ eos
quã prius habebat. ¶ Hoc argumentũ tan
git multa ſatis difficilia. nã habetur ex mul
tis textibus & ex practica ꝙ familiares excõ
municati poſſũt pticipare cũ eo adminus in
rebus ciuilibus/ ergo cũ rege excõicato vaſ
ſali & ſubiecti pñt participare cũ ſint quo-
dãmodo ſerui eius/ nã obedientiã tenẽtur
illi dare & exhibere. Qꝛ̃tũ ad hoc dr̃ in ca.
nemo. & in glo. ꝙ illa obligatio vaſſali &
ſubditi q nõ ẽ ſeruus domeſticus ꝑ tpe quo
dñs eſt excõicatus eſt ſopita ſed nõ ablata.
iõ pro tpe excõicationis pricipis ſerui loca
ticij nõ tenẽtur nõ cõicare ſecũ in rebus ci-
uilibus: ſed alij ſubditi dicit glo. abſoluũt
ab actu obligationis ſed nõ ab obligatiõe
& tenẽtur pro tali tempore ſecũ nõ pticipa
re & nõ obedire: ſed ipſo abſoluto ab excõ
municatione tenẽtur vt prius. ¶ Circa hoc
eſt alia difficultas/ ſi ſortes ſit excõicatus &
plato habet aliquid a ſorte qd̾ accepit furto
vel mutuo. vtrũ plato teneatur illi pro tũc
reſtituere. Si ſic/ ergo tenetur ſecũ participa
re. ¶ Reſolutio glo. eſt ꝙ pro tali tempore
eſt ſopita obligatio/ ita ꝙ in tali tpe ſi non
poſſit reſtituere aliter niſi participãdo cum
eo nõ tene̾ neqꝫ poteſt licite tũc reſtituere/
& ſic reſtitutio aliqñ rõne excõicationis ſo
pitur. Eodẽmõ dicendũ eſt in vaſſalis ꝙ ra
tione excõicationis principis ſopi̾ eorum
obligatio ſed nõ ſoluitur ſimpliciter. Opi
nio doc. ſimpliciter ꝓbabilior eſt ꝙ nec per
excõicationẽ nec alio mõ poteſt papa prin
cipem deponere a ſua dignitate iperiali &
regali. Sed arguit doc. ꝯtra hoc in ſeptima
rõne/ ab illo eſt iperiũ q habet vtrũqꝫ gla-
diũ. ſ. tã ſpũalẽ q̃ tpalẽ: ſed papa eſt hmõi.
ergo. Patet añs ſupponendo ꝙ per gladiũ
materialẽ itelligi̾ ptãs regia ad quã ſpectat
vti gladio in malos ad Ro. iij. nõ ſine cau-
ſa gladiũ portat: ſed petro & ſucceſſoribus
cõmiſſus eſt vterqꝫ gladius luce. xxij. q̃ſiuit
xp̃s an eẽnt gladij. rñdit Petrus. Ecce duo
gladij ſũt. & cũ eruiſſet Petrus vnũ illorũ/
dicit Chriſtus mitte gladiũ in vaginã/ & nõ
dicit aufers gladiũ. & ꝑ hoc oñditur ꝙ phi
buit vſũ illius & non ptãtẽ. & ex illo paſſu
arguũt ꝙ vtraqꝫ ptãs ẽ ꝯmiſſa petro. & iſta
ſentẽtia vide̾ eẽ Innõcẽtij quarti/ ꝙ in gre-
mio eccleſie ambo gladij ſũt: & q extra ec-
cleſiã ſunt nullius hñt gladij ptãtẽ. Rñdet
doc. negando ꝙ vterqꝫ gladius ſit ꝯmiſſus
petro: & ad ꝓbationẽ luce. xxij. Dicit doc.
ꝙ duo ſũt in ſenſu literali/ hoc intelligitur
de gladijs materialibus & tpe quo Chriſtus
hoc queſiuit nundum Petrus erat papa/

ſed poſt reſurrectionem factus eſt/ideo tũc
non querebat an haberet gladium ſpũalẽ.
Bene verum eſt ꝙ in ſẽſu miſtico poteſt in
telligi ꝑ iſtos duos gladios iſta duplex po
teſtas: ſed ex ſenſu miſtico nõ poteſt efficax
argumentũ ad aliud probandum ſumi niſi
fuerit ꝑ alium paſſum ſcripture habitum
ideo per illos duos gladios non poteſt in
ferri ꝙ fuerit petro & ſucceſſoribus cõmiſ-
ſa vtraq; poteſtas. Secundo ego dicerem ꝙ
q̃uis intelligatur in ſenſu literali non tamẽ
ſequitur ꝙ fuerit cõmiſſa petro. nam licet
in eccleſia ſit vtraq; poteſtas non tamen in
eadem perſona. nam illa poteſtas q̃ ſignifi-
catur per gladiũ materialem eſt petro pro-
hibita. Dicit enĩ Chriſtus Petro mitte gla-
dium in vaginam. Reges gentium domi-
nantur & cetera. Si vero in ſenſu literali per
vtrumq; gladium vtraq; poteſtas accipe-
retur ſolũ poteſt inferri ꝙ vtraq; poteſtas
eſt in eccleſia: ſed nõ poteſt inferri ꝙ vtraq;
poteſtas ſit in eccleſia in eadem perſona.
Et ad verba Innocẽtij ſi intelligãtur ꝙ ex
tra eccleſiam nullus habeat legitimam po-
teſtatem qua vtatur gladio materiali illa ſa
piunt hereſim. Nã & apud fideles & apud
infideles eſt vera ptãs laica ideo parũ curan
dũ eſt de auctoritate Innocentij in ppoſito.

Ad octauam rationem.

Arguitur ſic. ab illo eſt imperium in or-
dine ad quẽ ſe habet imperator vt diſcipu-
lus ad magiſtrum: ſed imperator in ordine
ad papam eſt huiuſmodi: in capitulo ſolite
de maioritate & obe. ergo ĩperiũ eſt a ſum-
mo põtifice. Item dicitur ꝙ quicquid lucis
habet luna hoc a ſole. ergo a ſimili quicq̃d
poteſtatis habet imperator hoc eſt a papa.
Dico ꝙ tales cõparationes imperatoris ad
papam non fuerũt propter temporalia: ſed
ſolum propter ſpiritualia que ſuſcipit ab
ipſo papa. Imperator enĩ eſt filius pape nõ
propter tẽporalia ſed propter ſpiritualia:
& ſic ex his nõ põt inferri ꝙ ĩpiũ ſit a papa.

Ad decimam rationem.

Arguitur ſic/ab illo eſt imperium quod
vacante imperatore habet imperium reger
ſed mortuo imperatore imperiũ habet re-
gi a papa. ergo. Dico ꝙ cum deeſt impera
tor ex inſtitutione Chriſti imperiũ non de
bet regi a papa immo ab electoribus impa-
toris. & de facto ita eſt ꝙ regitur ab eis/ &
tamen ſi papa ex inſtitutione Chriſti habe-
ret regere imperiũ mortuo imperatore ma
leſacerent rectores ſi non permitterent eum
regere/& in poteſtatibus maleſactum eſt ce
dere iuri ſuo: ſed ſi papa habeat regere illud
eſt ſolum ex inſtitutione humana. ideo va
cante imperatore qui habent illum inſtitue
re debẽt illud imperiũ regere. Similiter va-
cante papa qui habent alium eligere & in-
ſtituere vt ſunt cardinales debẽt papatum
regere. Similiter vacante epiſcopo canoni
ci qui habent alium preficere & eligere/de-
bent epiſcopatum regere. Et hec pauca cir-
ca ſecũdam queſtionẽ dicta ſufficiant. acce-
dendum iamiã ad tertiã ſequẽtẽ queſtionẽ.

QVESTIO TERTIA.

Capitulum. j. an iuriſdictionis tpa-
lis auctoritas dependeat a papa & ro-
mana eccleſia.

IN PRESENTI QVE-
ſtione querebatur an im
ꝑator habeat poſſeſſiões
quas poſſidet ratione im
perij a papa vel a deo/&
tandem reſolutio docto
ris fuit ꝙ non habet ime
diate nec a deo nec a papa/ ad iſtum ſẽſum
ꝙ nec deus nec papa immediate ei contule-
rint tales poſſeſſiones: ſed habet immedia-
te a populo ſic ꝙ ſũt collate ipſi ab ipſo po
pulo/& poſt collationem nullũ recogno-
ſcit ſuperiorem in illis preter deum. Et ſic i
iſto ſenſu habet immediate a deo illas poſ-
ſeſſiones. Viſum eſt etiam principaliter
de duobus punctis. Primum/vtrum bona
annexa dignitati imperiali ſint imperato-
ris quãtum ad proprietatem: & de hoc fue-
runt due opiniones. Secundo/viſum eſt
an imperator ſit proprietarius oĩm rerum
imperij/puta an ſit proprietarius in bonis
Sortis/Guillermi/Ioannis &c. Et ſatis ad

hoc reſponſum eſt ſecundum mētem doc. ¶Iam in iſta tertia queſtiōe queritur. Vtrū papa & Ro. eccleſia habeat cōmittere iuriſdictionem imperatori & ceteris pricipibus non recognoſcētibus ſuperiorē in temporalibus ita ꝙ poteſtas iudicandi quā habēt tēporales domini cuiuſcūqꝫ ꝯditionis fuerint nō recognoſcētes ſuperiorem in tpalibus ſit a papa ex ordiaria ſua ptāte. Hoc eſt an papa ex ordinaria poteſtate habeat committere iuriſdictionē dn̄is tēporalibus/ ita ꝙ ſine tali cōmiſſione inordinate illam iuriſdictionē exerceant. ¶Et anteq̄ aggrediamur queſtionem: primo ſupponenda ſunt aliqua pro intellectu illius. Primo ꝙ imperator vel rex habet multas poteſtates iudiciarias. Primo/ habet poteſtatem punitiuā in corpus hominum ſubditorum & in bonis: ita ꝙ poteſt illos ad mortem condemnare: ad mutilationem membri: ad carceres perpetuos: & ad bonorū perditionem. & iſta vocaꝛ poteſtas punitiua in corpus ſubditorum & auferendi eorum bona & libertates. Preter hanc punitiuam habet aliam poteſtatē iuriſdictionis ſecundū quam poteſt & tenetur adiudicare vnicuiqꝫ qđ ſuum eſt. Nā quādo eſt queſtio de poſſeſſiōe poteſt rex auctoritatiue diffinire cuius ſit & ſic iudicando non punit aliquē/ nam per hoc ꝙ iudicat hāc rem eſſe platonis quā ſortes nitebatur vſurpare nō punit ip̄m ſortem. ideo illa poteſtas non eſt punitiua aut correctiua/ eſt tamen iuriſdictionis. Habet eni poteſtatem diuidendi dominia in ca. quo iure. viij. diſtin. Habet etiam poteſtatem preceptiuam ad quam ſpectat leges condere/ & poteſtatem imponēdi talias & tributa pro exigentia boni cōmunis & reipu. regni. Vtrum illas poteſtates habeat a papa vel Romana eccleſia. Q̄tum ad primā poteſtatem ſcilicet punitiuam & ſuper corpus & membra & bona ſubditorum ſunt difficultates. Prima/ an liceat imperatori & regi ſiue domino temporali occidere maleficos. Secunda eſt/ an liceat principi occidere innocentem. Tertia/ ſuppoſito ꝙ aliquē iuſte condemnare poteſt ad mortem/ an liceat condemnato fugere ſi poſſit/ ſimiliter ſe deffendere a morte. & iſte ſunt tres difficultates precipue circa poteſtatem punitiuam q̄tum ad punitionem mortis. Q̄tum ad primam difficultatem. arguitur ꝙ non/ deus eni vult eos viuere Ezechielis primo. Nolo mortem peccatoris/ ergo cum imperator debeat ſe conformare voluntati diuine non debet aliquem morte punire. Oppoſitum arguitur Exodi. xxij. Maleficos non patieris viuere. ¶Pro ſolutiōe huius difficultatis aduertendum eſt duplices eſſe homines malos in politia. quidam ſūt mali ſolum ſibijpſi vt mali malitia cordis & cogitationis/ & non operis exterioris qui non progrediuntur ad opus / & malicia eorum non eſt nota. Similiter quāuis aliquādo progrediantur ad opus exterius tn̄ illud opus nō eſt perturbatiuum reipublice neqꝫ damnum proximo inferens & prodige exponēs ſua bona. Alij vero ſunt mali & ſibi & alijs vt fures & homicide qui dānum proximo inferunt. Supponendū vlterius ꝙ quelibet perſona ſe habet in ordine ad communitatem ſicut membrum in ordine ad corpus. Nam ſicut corpus hominis conſtituitur ex pluribus membris. ſic corpus humanum politicum ꝯſtituitur ex pluribus perſonis/ & quelibet particularis in ordine ad totam politiam ſe habet ſicut mēbrum vnum in ordine ad ſuum corpus. Tertio ſupponitur ꝙ principes imperātes debent intendere bonum commune & nō proprium. Et hoc habetur ex Ariſtotele ponente differentiam inter deſpotem & regem ſiue principem. quia deſpotes intēdit bonum proprium & princeps bonum cōmune. Nam deſpotes principatur aliquibus tanq̄ ſeruis intendendo ſolum bonum particulare. his ſuppoſitis ſit prima propoſitio. ¶Nō licet alicui priuate perſone maleficum occidere quantumcūqꝫ no ciuum communitati/ & hoc capiendo priuatam perſonam que non habet poteſtatem neqꝫ commiſſariam neqꝫ ordinariam in repu. (p̄ma ꝓpõ.)

¶Iſta propoſitio eſt Auguſtini i primo de ciuitate dicentis qui ſiue auctoritate publica maleficũ occidit ab homicidio imunis eſſe non poteſt/& iſta propoſitio deducit etiã ad longum.xxiij.q.v.per totũ.videlicet ꝙ nõ licet cuicũq priuate perſone quēcunq maleficũ occidere. Vnde ratione aſſignat.s.Tho.q.lxiiij.articulo.iij.nõ eſt licitum quēquē interficere niſi eius vita fuerit cõitati nociua ſicut non eſt licitũ mēbrũ abſcindere niſi propter vtilitatē corporis/ita nec eſt licitum membrũ cõitatis remouere niſi propter vtilitatem totius cõitatis.ergo ſolum ad illũ ſpectat interimere maleficum qui habet curam totius cõitatis.nec amore vindicte nec odio perſone:ſed ſolum propter bonum publicũ & amore iuſticie & equitatis/ideo ſolum qui habet intendere bonum communitatis habet hoc facere: ſed huiuſmodi nõ eſt perſona priuata alias non eſſet priuata ſed publica. igitur &c.

Secunda ꝓpoſitio

¶SECVNDA PROPOSITIO RESponſiua ad queſtionē licet perſone publice maleficũ occidere cõitati nociuũ. Hec patet manifeſte & ſũt multe auctoritates Auguſtini in libris de ciuitate ad hoc facientes Et Exodi.xxij.non patieris maleficos viuere imo eſt preceptũ. Verũtamē ratio poteſt haberi ex ſupradictis.quilibet homo particularis in ordine ad totã cõitatem eſt membrum.ergo ſicut licet gerenti curam totius corporis abſcindere membrum pro ſanitate totius corporis ſimiliter licebit gerẽti curam communitatis pro vtilitate ipſius reipu.aliquam perſonam iterimere/ideo licet principi regi & habentibus curam cõitatis maleficos interficere.& ad preceptum diuinum non occides/dicitur ꝙ prohibetur occidere auctoritate priuata ſed non publica.

Argumētum ꝯtra pꝛimã ꝓpoſitiões

¶Circa primã propoſitionem eſt difficultas.& ponitur talis caſus/ſortes cognoſcit ꝙ plato vult & poteſt totam rem publicã deſtruere & incendio dare nihilominus anteq̃ hoc faciat plato/non poteſt ipſe ſortes aliter prouidere reipublice qui eſt priuata perſona niſi platonem interficiat/an in tali caſu teneatur ſortes qui eſt priuata perſona platonem occidere.& videtur ꝙ ſic/qa magis tenetur tueri totam cõitatē q̃ vitã propriam ſiue perſonam propriam: ſed in caſu quo plato inuaderet ſortem volendo eum interficere niſi aliter poſſet euadere q̃ occidendo platonem non male faceret illũ occidēdo/quia vim vi repellere licet vt clamãt iura/ergo vbi non poteſt aliter ſubuenire reipublice niſi interficiendo platonem videtur ꝙ teneatur illum occidere/quia tenetur ſe morti exponere pro ſalute cõitatis.ergo licet in caſu perſone priuate maleficum occidere. ¶Circa ſecũdam propoſitionem poteſt eſſe difficultas.& arguitur ſic/perſona publica non habet auctoritatē niſi a perſonis priuatis/& precipue quãdo fit ꝑ electionem/ergo perſone priuate habent auctoritatem quã dant iſti:ergo licet priuatis perſonis maleficũ interficere. Vnde certũ eſt ꝙ vbi rex fit per electionē non habet poteſtatem niſi a ſubditis eligentibus/ergo illi habent talem p̃tatem: & per ꝯñs licet eis exequi actum illius poteſtatis.ergo licet ꝑſone priuate ſicut publice maleficos occidere. ¶Qũtum ad primum dicũt aliqui precipue Buridanus ꝙ in tali caſu poteſt occidere platonē/& hoc non facit vt perſona priuata:ſed publica gerente vices cõitatis. Verũtamen dñs de Gerſono in tractatu quē facit ſuper iſto precepto non occides/dicit ꝙ q̃uis plato ſit tyrannus volens totã rem publicam deſtruere:& ſit ſortes perſona priuata nullam habēs auctoritatem ſuper platonem neq cõmiſſionē ordinariã nõ licet illi occidere platonē. Et ratio ſua eſt/quia nõ ſunt facienda mala vt inde eueniant bona/licet ergo teneat̃ ſortes deſtructionē reipublice impedire pro poſſe ſuo/hoc tamē eſt per media licita. Sed argumentum eſt forte in oppoſitum & multũ apparens/ſi ſortes cognoſcat platonem velle ipſum interficere niſi poſſit aliter euadere q̃ eum occidendo non peccat illum occidendo/ergo a fortiori cum plus teneatur reipublice q̃ proprie ſaluti ſimpliciter videtur & cetera.

¶Quantum ad hoc argumentum/licet ſor
ti occidere platonē ipm impetentē vbi nō
poteſt aliter euadere: ſed eſt diuerſitas inter
doctores. Nam tenet de Anchona ꝙ nō li-
cet occidere inuaſorem etiā quāuis non pa
teat euaſio niſi per occiſionem: imo dicit ꝙ
occidendo peccat. Vnde dicit ꝙ tripliciter
Tripl'r hō poteſt occidi. poteſt homo occidi. Vno modo odio pſo
ne vel amore vindicte/& prohibetur p illd'
non occides. Alio mō occiditur amore iu-
ſticie/& hoc per illud precipitur maleficos
ne patiaris viuere. Tertio mō occiditur ne-
ceſſitate ineuitabili/& hoc pmititur Exodi
xxij. vbi permititur ꝙ fur nocturnus occi-
datur. Vnde dicit ꝙ permiſſio ē de minori
malo. & ideo dicit ꝙ nō debemus vim vi
repellēdo occidere ꝗuis non poſſimus ali-
ter euadere. & ratio ſua eſt/plus teneor dili-
gere aiam pximi ꝗ corpus meū: ſed occidē-
do iſtum qui me iniuſte & malo animo ag
greditur perdo aiam eius/quia ipſe peccat
mortaliter cum ſit in actu peccati me niten-
do occidere: ſed ſi pmittā me occidere ſolū
perdo corpus meum & nō aiam/ergo lege
caritatis plus obligor pmittere ꝙ īterficiat
me ꝗ illum occidere in tali actu peccati. Cū
lege caritatis plus teneor diligere animam
pximi ꝗ corpus meum. nam corpus meum
eſt vltimū in ordine caritatis quod teneor
diligere. Adducit ipſe de Anchona aucto-
ritates Auguſtini que videtur hoc expreſſe
ſonare. Nam dicit in libro primo de libe-
ro arbitrio. Homo qui inculpata lege aliū
aggreditur & occidit qualiter immunis ſit
a peccato videre nequeo dicit Auguſtinus.
ergo ex auctoritate Auguſtini talis realiter
occidens aggreſſorē peccat. Tamē iſta opi
nio videtur multū dura & difficilis cū com
munis oim doct. opinio ſit in oppoſitum.
Nam ſecūdum illā opinionē ſeqtur ꝙ nul-
lus poſſet licite in bello iuſto alterū occide
re/nā ſi ē iuſtū ex parte mei tūc ex parte par-
tis aduerſe ē iniuſtū/& ideo ſcio aduerſariū
eſſe in peccato cū īiuſte pugnat ꝯtra me. &
ꝑpter hoc argumentū dicit de Anchona ꝙ
non licet vnꝗ gerenti bellū ex parte ſui iu-
ſtum aduerſarios occidere qđ tamen videt
abſurdū. Proptera ab alijs aliter dicitur.
Vnde. s. Tho. ſecūda ſecūde. q. lxiiij. dicit
ꝙ inuaſus ſi intendat inuaſorem occidere/
ita ꝙ ex intentione occidat de facto peccat:
ſed ſi intendat ſe ſolum defendere & vitam
conſeruare & ſe defendendo occidat nul-
lo modo peccat/ita ꝙ nullo mō intendat
occiſionē ſed ei diſplicet talis occiſio/imo
alius ſeipſum occidit inꝗtum non deſiſtit
ab impetitione. & dicere oppoſitum eſſet
multū durū/& videtur ꝯtra equitatē natu-
ralem pmittere ſe interficere vbi pōt euita-
re. ¶Ad argumentū qđ eſt fortiſſimū/licet
ſorti occidere platonem pro defenſione ſue
vite pprie. Dico ꝙ verū eſt: ſed nō licet intē
dere volūtarie. Vnde dico duo. primum/
ſum certus ꝙ plato aggreditur me & non
adhuc aggreditur/nō licet mihi illum occi
dere: ſed quādo eſt in actu aggrediēdi licet
occidere ſi nō poſſim aliter euadere. Simili
ter dico ſi plato eſſet in actu oppugnādi ci
uitatem licet cuilibet de ciuitate illum occi-
dere quia ſunt defenſiores: ſed quando ſo-
lum conſtat de propoſito. dico ꝙ nō licet
mihi priuate perſone illum occidere nunc
ꝗuis ꝯſtet mihi certitudinaliter ꝙ cras euer
tet ciuitatem. ¶Reſolutio eſt/licet priuate reſolutō.
perſone inuaſorem occidere preter intētio
nem occidendi. Secundo/licet ciuiliter de
ciuitate occidere oppugnantem ciuitatem
quādo eſt in actu deſtruendi: ſed non licet
quādo eſt ſolū in propoſito deſtruendi.
¶Qꝛtum ad argumentū ꝯtra ſecundā pro
poſitionem. rex nullā habet ptātē niſi a po
pulo. ergo tota cōitas habet auctoritatem
occidendi. Dico ꝙ ſic/ſi nullus eſſet rex ſi-
cut quilbet poteſt abſcindere membrū pu-
tridum a corpe ſuo qñ non eſt alius qui ab-
ſcindat ita ſimiliter tota cōitas pōt &c. ſed
iſta pſona ſingularis vel illa nō pōt. Vñ ſi-
cut rex pōt/ita cōitas a qua rex habet aucto
ritatē: ſed particularis pſona non pōt. ideo
ꝗtum ad primā ptātē correctiōis qlibet im
perator & dñs tpalis habet auctoritatē auf
ferēdi vitā. ¶Qꝛtū ad ſcđam ꝗſtionē qua

querebatur an liceat principi occidere innocentes. Nam viſum eſt quomodo licet principi occidere: nō tamē oēs maleficos/puta maleficos malicia interiori & exteriori quādo talis malicia nō perturbat rem publicā &c. Queritur an liceat principi occidere innocentem. & appet ꝙ ſic/licet principi exponere vrbem igni & gladio pro rebellatione: ſed in illa ſūt aliqui innocētes vt paruuli: ergo licet principi occidere innocētē. Conſequentia eſt certa/& antecedens quo ad primam partem videtur practicari ſepe. Oppoſitum tamē arguitur exodi. xxiij. inſontem & iuſtū nō occides. ¶ Pro ſolutione dupliciter poteſt intelligi queſtio/vno modo ſic/an liceat principi occidere illum qui realiter eſt innocēs/eſt tamē probatus nocēs/& malefactor/& princeps vel iudex nō habet certitudinē de oppoſito puta de eius innocentia. Quātum ad hoc nulli doct. eſt dubium quin poſſit princeps vel iudex talem damnare ad mortem/ſed tota difficultas eſt inter doct. Vtrum liceat principi vel iudici qui vt perſona priuata habet certitudinem de innocētia iſtius: ſed non poſſet illam probare nihilominus cōuincitur per teſtes nocēs omni exceptione maiores/an liceat illū innocentē dānare ad mortem ¶ Circa hoc eſt multiplex modus dicendi. Delira dicit duo ſuper illo Exodi. xxiij. Inſontem & iuſtum nō occides. Primū eſt: ſi iudex vel princeps eſt certus de maleficio platonis puta ꝙ ē homicida/nihilominus plato pbaꝛ innocens corā iudice ab illo facto cuius ſortes iudex habet certitudinē de oppoſito nō licet ſorti occidere platonem Hoc dictum probatur/ſi liceat tunc occidere platonem. vel licitū eſt ei vt priuate vel publice perſone. Non primum/quia nulli vt priuate perſone licet quēquē interficere. Nec poteſt dici ſecūdum/quia non habet viam conuenientem vt occidat vt publica perſona. quia nō eſt ei ordine iuris probatus nocens vt publice perſone. ergo in tali caſu nō licet ſorti occidere platonē. & hoc de neceſſitate eſt fatendū. Habetur de conſecratione diſtinctione. ij. ꝙ nō licet ſacerdoti curato expellere a mēſa Chriſti illum quē ſit peccatorē vt priuata perſona. ergo eodē mō hic dicendū eſt. ¶ Secūdum dictū ipſius Delira eſt/ſi ſortes priceps vel iudex ſciat platonē innocentē nihilominus ꝑ teſtes omni exceptiōe maiores eſt probatus nocens vt puta homicida nō licet etiā (dicit Delira) ipm̄ ſortē damnare platonē ad mortē vel occidere. & huius ſentētie ē guillermus odonis ſup libros Ethicorū. Et ratio precipua eſt ex textu iam allegato Exodi. xxiij. Nam ſi eſt innocēs. ergo eſt indignus morte ergo occidens & ſciēs peccat cōtra iuſticiam. Et ſic reſolutio Delira eſt/ꝙ iudex nō tenetur iudicare ſecundū allegata & pbata quādo habet ſcientiā particularē de oppoſito quis nō poſſit repellere teſtes neq; probare innocentiam accuſati/imo tenetur nō iudicare ſecūdum allegata & probata. & iſta duo dicta differūt/q̄a in primo caſu nō habet viā occidendi/& in ſcd'o habet viā nō occidēdi. ſ. cedēdi officio Primū patet/quia quāuis ſciat illum dignū morte non habet viam occidēdi/nam non habet viam occidendi tunc niſi vt priuata perſona/ſed non licet ei vt priuata pſona. igitur. Secundū patet/puta ꝙ habeat viā nō occidēdi: quia poteſt cedere officio &c. Oppoſite ſentētie eſt. s. Tho. ſecunda ſecunde. q. lxvij. arti. ſecundo. Et idē dicit Altiſſio. & Richardus & glo. de pſecra. diſti. ij. Et idē habetur tertia. q. vij. ca. iudicet in glo. Tenent oēs cū. s. Tho. Vnde in tali caſu dicit ſanctus Tho. aut ſortes eſt ſupremus iudex puta impator vel rex non recognoſcēs ſuperiorē in tali poteſtate iuriſdica: aut nō eſt ſupmus iudex. Si non ſit iudex ſupmus/vel poteſt remittere ad ſupiorē vel nō. ſi nō/puta quia vel ſupior ꝑcipit ei vt cognoſcat de cauſa/dicit ꝙ propter hoc tenetur renūciare. Si non poteſt tunc vel poteſt ſine ſcādalo iniuſticie ipm̄ liberare vel nō. Nā aliqui ſūt caſus ita enormes ꝙ etiā ſupmus iudex nō poteſt dare vitā ſine ſcādalo iuſticie. In tali caſu nō pōt nō occidere imo teneꝛ pdē

Opi. s. Thome.

nare. Reſolutio tho. ē. q. allegata arti. ſecū-
do. ꝙ iudex poteſt cognoſcere aliqua du-
pliciter. vno modo/ vt priuata pſona. alio
modo vt publica. ſi vt priuata/ nec licet cō-
dēnare/ nec abſoluere/ quia ſecundum talē
cognitionem nullam habet poteſtatē. Sed
vt perſona publica aliquid poteſt cogno-
ſcere dupliciter. vno modo in communi.
alio modo in particulari. In communi per
legem naturalem diuinam aut humanam.
hoc eſt per leges publicas diuinas aut hu-
manas contra quas nullas probationes ad
mittere debet. vnde in communi cogno-
ſcit ꝙ omis malefactor eſt occidendus quā-
do malefactor ē perturbatiuus reipublice.
Alio modo poteſt cognoſcere in facto par
ticulari vt perſona publica puta per inſtru
mēta & teſtes & alia huiuſmodi legitia do
cumenta que debet ſequi in iudicādo ma-
gis q̄ id quod ipſe nouit tanq̄ priuata per-
ſona. Dicit ergo ꝙ in caſu in quo ſortes iu-
dex ſcit platonem innocentem nichilomi-
nus probatur nocens & fecit omnem inda-
ginem ad reffellendū teſtes & non poteſt il
lum liberare ſine ſcandalo iuſticie in tali ca
ſu licet ſorti iudici platonem innocentē dā-
nare ad mortem/ & iſtam opinionem dicit
prepoſitiuus pbabiliorem. & hoc intellige
ſane puta ſupponendo ꝙ non tenetur cede
re ex officio. contra id quod dicit Delira &
non poteſt remittere ad alterum & ſi nō ce
dat officio tenetur cōdemnare. Ratio mea
fortiſſima p iſta opinione eſt iſta: capio ſor
tem epiſcopum coram quo agitatur mate-
ria de matrimonio inter ſortem & bertam/
nam ſortes probat bertā eſſe ſuam vxorem
nichilominus epiſcopus ſcit oppoſitū ſed
non poteſt probare/ & plato probat per te
ſtes omni exceptione maiores ꝙ Berta ſit
vxor eius/ quia eam deſponſauit in facie ec
cleſie: tunc epiſcopus tenetur ad iudicare il
lam adherere ſorti & ei reddere debitum. &
poteſt caſus poni diſtrictius puta ꝙ cauſa
agitetur coram papa qui non poteſt cedere
papatui niſi ex conſenſu cardinalium & ec-
cleſie & ratione inſufficiētie & ſuppoſito
ꝙ nō poteſt cedere. ergo oportet de neceſ-
ſitate ꝙ iudicet & nō poteſt iudicare ꝙ nō
ſit vxor eius. patet per opinātē oppoſitum
non poteſt iudicare de aliquo niſi ſciat vt p
ſona publica/ quia ſcia vt pſona particula-
ris non ſufficit ad ferēdū iudicium. ergo ſal
tem in caſu iudex tenetur iudicare contra
ſcientiam quam habet vt perſona priua-
ta ſiue particularis. Eodem modo iudex
laicus debet facere. nam ſi probaueri hāc rē
eſſe meam que de facto nō eſt mea & iudex
certo ſcit ꝙ non eſt mea tenetur adiudicare
illam rem michi/ ſimiliter tenetur condem
nare innocentem probatum nocētem q̄uis
vt perſona priuata ſciat oppoſitum & hoc
ſeruato ordine iuris quem tenetur obſerua
re/ quid ergo ad argumentum Exodi. xxiij
exponunt inſontē. i. quē cognoſcis inſon-
tem & iuſtum vt perſona talis. i. vt perſōa
publica non debes condemnare. ſed i caſu
iudex non cognoſcit iſtum inſontem vt iu
dex imo habet ea que ſufficiūt ad oppoſitū
vt perſona publica: ideo in tali caſu poteſt
illū adiudicare morti. Dices nunq̄ licet alī
cui facere contra conſcientiam/ ſed iſte occi
dendo facit contra conſcientiam: ergo non
licet iſtum occidere / verum eſt ꝙ nūq̄ licet
alicui facere contra conſcientiam. ſed nego
ꝙ iſte faciat contra conſcientiam. Cōtra iu
dicat iſtum eſſe innocentem neq͒ dignū pe-
na & morte & iudicat eum non eſſe occidē-
dum/ dico ꝙ iudicat eum eſſe occidendū ſi
recte iudicat. vnde iſta conſequentia nichil
valet/ iſte eſt innocens: ergo nō eſt dignus
morte. vnde dico ꝙ ex parte iudicis iuſte
occiditur & iſtud iudicium eſſet erroneum
in iudice/ iſte non eſt iudicandus a me. im
mo iſtud iudicium eſt verum iſte eſt iudi-
candus a me & non tenetur illud depone-
re. Contra/ ergo faciet contra conſciētiam
nego & dico ꝙ facere contra conſcientiam
eſt facere contra dictamen practicum de ali-
quo faciendo vel non faciendo. q̄uis ergo
iudicat iudex ꝙ eſt innocens & vere/ tamen
iudicat recte ꝙ eſt occidendus. Eodem mo
do dicendum eſt de lictore q cognoſcit cer-

titudinaliter condemnatum ad mortem p iudicem eſſe innocẽtem debet eum ſuſpendere q̄uis ſciat illum eſſe indignum morte poſtq̄ habet mandatum a iudice iuſte precipiente & iuſte cõdamnãte. & iſta opinio videtur probabilior ꝙ poſtq̄ nõ poteſt ad alterum remittere neqꝫ abſoluere ſine ſcandalo & conceſſo ꝙ non tenetur cedere (nã eſſet valde difficile ꝙ rex teneretur cedere regno propter iſtum caſum particularẽ) ꝙ ipſe iudex debet talem innocentem condẽnare. His prelibatis circa materiã tertie queſtionis accedendum eſt ad illam tertiã q̄ſtionem qua querebatur vtrum talem poteſtatem cohercíuam habeat imperator vel dñs tẽporalis a papa & romana eccleſia. Prima opinio eſt/ꝙ ex inſtitutione Chriſti habuit talem a papa cuius opinionis fũt qui dicebant in precedẽtibus queſtionibus ꝙ papa habet plenitudinem poteſtatis tam i tẽporalibus q̄ in ſp̄ualibus. & ꝙ i vtriſqꝫ poteſt facere ſine peccato omne illđ quod nõ eſt cõtra legem nature aut diuinam/ ſed papam committere talem iuriſdictionem nõ eſt contra legem nature aut diuinã ſiue euãgelicam. Item qui excercet illam ſine commiſſione ſummi pontificis iniuſte excercet: patet/niſi papa committeret negligẽter faceret opus ſibi commiſſum & nõ poteſt papa per ſe excercere: nam data eſt ei poteſtas & prohibitum ẽ ei ne illam excerceat. ergo oportet ꝙ alteri committat & niſi alteri cõmitteret negligeret opus ſibi commiſſum quod autem exercens ſine commiſſione pape iiuſte exerceat: patet quicũqꝫ aſſumit honorem niſi ad illum ſit vocatus tanq̄ aaron etiam loquendo de honore tam in ſp̄ualibus q̄ in temporalibus preſumptuoſe aſſumit/& talis eſt notandus de ambitione & non intrat per oſtium. vnde ad prelatũ ſpectat iuridice & ordinarie prouidere de beneficiis pticularibus/ergo eodẽ mõ cũ ad papam ordinarie ſpectet iſtam iuriſdictionem commitere etiam ex inſtitutione Chriſti/ſi aliquis aſſumat libero ſuo arbitrio ambitioſe aſſumit. & iſte eſt primus modus dicendi. ſcilicet ꝙ omẽs exercentes iuriſdictiõnem temporalem habent illam poteſtatem exercendi a papa. vltra dicit doct. ꝙ eiuſdẽ ſententie debent eſſe qui tenent ꝙ licet papa non habeat illam plenitudinem poteſtatis de qua dictum eſt. q. j. ca. j. tamen habet plenitudinem poteſtatis q̄tum ad omnia q̄ neceſſaria ſunt pro cõmunitate fideliũ gubernanda. ſed ad debitum regimẽ fidelium neceſſe eſt ꝙ ſint aliqui exercentes vſum gladij. ergo ſi papa habet plenitudinẽ poteſtatis/ita ꝙ poteſt quicqd non eſt contra legem nature aut euangelicam ſiue dicatur ꝙ habet plenitudinem poteſtatis ꝙ teneať prouidere de regimine fidelium tenetur cõmittere iſtas iuriſdictiones temporales.

¶ Tertia queſtio propoſita/in principio huius tertie queſtionis erat. an condemnato a principe ad mortem liceat fugere ſi pateat ei locus fuge. Et apparet ꝙ nõ per illud qđ ſcribitur. ad Ro. xiij. q poteſtati reſiſtit ordinationi dei reſiſtit & loquor de poteſtate principum/ſed non licet reſiſtere ordinatiõni dei. ergo non licet reſiſtere principi ſecularí ſi i ğiť damnatus ad mortẽ aufugeret reſiſteret huiuſmodi poteſtati. ergo non licite faceret & per conſequens peccaret & iniuſte ageret. Oppoſitum tamen arguitur/ q̄libet naturaliter inclinatur ad ſeruãdum vitam ſuam/ergo licet ſeruare quando hoc fieri poteſt ſine iactura alterius puta ſine pcuſſione vel leſione alterius vel damno /vt puta ſi aliquis haberet damnatum cuſtodire ſub aliqua pena non liceret ei aufugere. Pro iſta queſtione aduertendum eſt: ꝙ aliud eſt loqui de iniuſte damnato & de iuſte damnato. & iterum de iuſte damnato põt intelligi dupliciter vel de illo qui eſt iuſte dãnatus ex parte iudicis & nõ ex parte ſui. ex parte iudicis puta quia iudex ſeruauit ordinem iuris iudicando illum ſecundum allegata & probata: & tamen ipſe de facto eſt innocens. Aut de iuſte damnato & ex parte iudicis & ex parte ſui/quia videlicet ſeruatus eſt ordo iuris in damnando ipſum. & realiter merebatur damnari quia nocẽs erat

An liceat cõdemnato fugere.

& malefactor. His ſuppoſitis ſit prima ꝑ-
Pria ꝑpoſitio. poſitio. Iniuſte damnatus ad mortem ex ꝑ
te iudicis puta quia non ſeruauit ordinē iu
ris vel non habuit probationes ſufficien-
tes ad damnandum ipſum poteſt immo te-
net fugere ſi ei pateat locus fuge / patet ſic
ꝙ teneatur fugere / nam iure naturali qlibet
tenetur ſeruare vitā propriam ꝗtum poteſt
medio licito / ergo ſortes qui eſt iniuſte dā-
natus ex parte iudicis ſi pateat ei locus fu-
ge & non fugiat peccat contra legem natu
ralem qua tenetur ſeruare vitam ſuam ꝗtū
poteſt / ergo cum iſtud mediū puta fugere
ſit ſorti licitum ad ſeruandum vitam. imo
eſt ei licitum ꝗadmodū eſſet ei licitū fugere
contra hoſtes eum iniuſte aggredientes &
ꝑſequētes tenetur iure naturali fugere / alia
ratio adducitur ab aliquo doct. que talis eſt
ille iudex ad iudicando illū morti peccauit
ergo dando ſententiam executioni pecca-
bit & ſortes qua lege. ſ. diuina tenetur dili-
gere proximum / etiam vitare peccatum in
proximo. ergo cū teneatur vitare in proxi-
mo peccatum etiā tenetur fugere ſi ei patet
locus fuge. Dices / ergo martires obligaban
tur fugere cum multis patebat locus fuge
& erant iniuſte damnati ad mortem. Dico
ꝙ quando ex fuga imminebat ſcādalū in fi
de non tenebantur fugere. immo oportet
ꝙ iniuſte dānatus maneat precipue ſi ex fu
Secunda ꝑpoſitio. ga illius imineret ꝑiculū i fide. ¶ Secūda ꝑ-
poſitio licet dāato iniuſte. iſto modo impe
tere principē & rebellare ſi poſſit / ita ꝙ poſ
ſet vincere vi ſua. patet vnicuiqꝫ vim vi re-
pellere licet / & hoc quando infertur vis iiu
ſte ſed in illo caſu infertur vis iniuſte. ergo
in illo caſu licet vim vi repellere & occide-
re cū moderamine inculpate tutelle. & hoc
expreſſe habetur. eccleſiaſtici. xxiiij. Erue
eos qui ducuntur ad mortem & ad interitū
liberare non ceſſes / & loquit de illis qui du
cuntur iniuſte ad interitum / & arguitur ſic
Quilibet tenetur ſe magis diligere & libe-
rare ꝗ ꝗtuncūqꝫ proximum / ſed ſic eſt ꝙ ꝗ
proximus iniuſte ducitur ad mortem quili
bet tenetur liberare ſi poſſit etiam per vio-
lentiam. ergo a fortiori ſi poſſit ipſe illam
vim repellere debet. immo ad hoc tenetur. Tertia ꝑpoſitio
¶ Tertia propoſitio / iuſte damnatus ex pte
iudicis / tamen iniuſte ex parte ſui licite pōt
aufugere ſi pateat ei locus fuge quia ē reali
ter innocens: patet apud omnes doct. ſi / a /
poſſeſſio ſit mea nichilominus plato pro-
bat eam ſuam & per iudicem ad iudicatur
platoni ſi poſſum ſine periculo corporis &
fame eam occupare & rapere bene facio. di-
citur notanter ſine periculo fame quia ſi eā
capiendo reputarer fur & latro non debeo
eam capere / nam bona fama preſtantior eſt
bonis fortune / dicitur notanter etiam ſine
periculo corporis quia corpus magis ē di-
ligendum ꝗ fama / & fama ꝗ bona externa:
& ſuper omnia iſta: vita magis eſt diligēda
ergo a ſimili ſi ſortes ſit iuſte damnatus ex ꝑ
te iudicis / & iuſte ex pte ſui: adhuc corpus
ſuum remanet eius: ergo poteſt fugere etiā
cum periculo fame / quia corpus magis eſt
diligendum ꝗ fama. ¶ Quarta propoſitio i
qua eſt difficultas inter docto. Si ſortes ſit Quarta ꝑpoſitio.
iuſte damnatus ad mortem ex parte iudicis
& ſui & pateat ei locus fuge / an teneat auf-
fugere / dico ꝙ poteſt licite aufugere & ſi-
ne peccato & in hoc maior pars doct. con-
uenit / hoc tenet Degādauo quolibeto no
no ꝗuis oppoſitum imputetur. s. thome tñ
nō legi in ipſo / ſed dicit ꝙ poteſt licite auf
fugere. vt patet. q. lxix. in vltimo articulo
in ſolutione ſecundi argumēti. dicit ꝙ nul
lus condemnatur ad manendum i loco vn
de ducatur ad mortem. tenetur tamē nō re
ſiſtere agenti quin patiatur quod iuſtum ē
eum pati: ſicut etiam ſi aliquis ſit cōdemna
tus vt fame moriatur non peccat ſi cibum ſi
bi occulte miniſtratum ſumat / quia non ſu
mere eſſet ſeipſum occidere. patet ſic vnuſ-
quiſqꝫ tenetur ſeruare vitam ſuam iure na-
turali indiſpenſabili dūmodo poſſit hoc
medio licito & ſine iactura alterius / ſed i ta
li caſu ſortes poteſt conſeruare vitam ſuā.
primo iudex non patitur iacturam ex eius
fuga neqꝫ cuſtos ſuppoſito ꝙ nō ſeruet eū
ſub pena. ergo. Holcot in tertio / adducit

multas rationes ad iſtam propoſitionem/
nam ſortes poteſt poſtea maius bonum cō
munitati facere q̃ mors eius fuiſſet commu
nitati bona. quia non licet interficere niſi ꝑ
pter bonum commune/ſimiliter poteſt pe
nitere & multa alia bona facere: ergo in tali
caſu ſorti ꝑponenti illa bona facere licet au
fugere. & hoc ſatis ſuadet. s. Tho. in loco ꝓ
allegato de ꝯdẽnato vt fame pereat/poteſt
comedere ſi miſtretur ei cibus. quia nullus
poteſt condemnari vt ſeipſum iterficiat. i-
mo dicit Degandauo ſi poſſet violenter a
cuſtode carceris vel quouis alio panem
ſuſtrahere licite poteſt/quia in tali caſu cũ
ſit in extrema neceſſitate oīa ſunt ei cōmu-
munia. Diceret aliquis & eſt apparentia
maior que poſſit haberi pro parte oppoſi
ta/ſi ſortes eſſet condemnatus ad perditio-
nem bonorum poſt illam condemnationẽ
non poteſt illis bonis vti neq̧ retinere. im
mo cōmitteret furtum quia nō ſunt ampli-
us eius. ſimiliter ſi ſortes iuſto iudicio con
demnetur in ſeruitutem alicuius non pōt
poſt ſententiam latam aufugere ab eo. imo
tenetur parere ei cuius eſt ſeruus. immo ſi
fugiat tenetur de damno domino ſuo & eũ
recompenſare de iniuria facta: ergo a ſimili
ſi ſortes ſit iuſte damnatus ad mortem cor-
pus eius & vita non videtur eſſe ipſius ſed
reipublice/ergo ſi fugiat iniuriam facit cō-
munitati cui vita adiudica eſt. & per conſe-
quens ipſe peccat: & iſta eſt maior apparen
tia que haberi poteſt pro oppoſito. & hoc
aſſumunt alij docto. tenentes oppoſitam
partem. ¶ Quantum ad hoc optime reſpō
det Degandauo dicens: ꝙ dupliciter conti
git habere dominium in aliqua re. vno mō
q̃tum ad ſubſtantiam rei. alio modo q̃tum
ad exercitium operationum aliquarum cir
ca illam rem. primo modo/ille habet dñi-
um qui ſubſtantiam rei alienare poteſt. Se-
cũdo modo qui locauit equum vel domũ
habet dominium iſto ſecũdo modo. Hoc
ſuppoſito dicit vlterius: ꝙ nullus pōt ha-
bere dominium in corpore alterius q̃tum
ad ſubſtantiam preter animam informãtẽ
tale corpus vt ſit ſortes q̃tuncũq̧ ſeruus dã
natus ad mortem nullus habet dñiũ q̃tũ ad
ſubſtantiam corporis eius & vitam preter
animam ipſius a deo ꝙ q̃tum ad ſubſtãtiã
ſemper remanet corpus anime eius. ergo a-
nima tenetur regere ipſum/ nutrire & cōſer
uare ineſſe q̃tum poteſt/ ſed q̃tum ad aliq̃s
operationes exercẽdas circa corpus iudex
habet dominium vt puta citare eum ꝓuo
care/incarcerare/mortem inferre. & ſic ma-
lefactoris corpus q̃tum ad ſubſtantiam ſem
per remanet anime eius ſed q̃tũ ad aliquas
operationes exercendas dominium eſt apđ
iudicem/propterea dicit idem Degãdauo:
& conſequenter. s. Tho. ꝙ ſi ſortes ſit vicu
latus non licet ei frangere vincula & carce-
rem/quia non habet dominium ſui corpo-
ris q̃tum ad hoc/neq̧ rebellare. nã ſi rebel-
laret licet principi illum inuadere/bellũ eñ
eſt iniuſtum ex parte ſortis: ergo illicite re-
bellat. & eſt argumentum efficax: quia ſi re-
bellat & princeps aggrediatur bellum eſt
iuſtum ex parte principis: ergo iniuſtum ex
parte alterius/ ergo propoſitũ. Reſolutio
igitur iſtius materie eſt ꝙ q̃uis ſit ſortes iu
ſte condemnatus & non vinculatus / neq̧
clauſus in carcere/neq̧ datus alteri in cuſto
diam ſub pena ita ꝙ non immineat alicui ꝑ
ſone detrimentum ex eius fuga licet ipſi fu
gere. Sed eſt difficultas: vtrum teneatur fu-
gere in tali caſu vel ſolum ſit conſilium. Di
cit Degandauo ꝙ ſatis elici poteſt ꝙ teneť
fugere. immo ſi non fugiat ẽ homicida ſuĩ
nichilominus dicit Iohannes de Gerſono
in tractatu quem fecit de eſu carnium ꝙ po
teſt licite expectare mortem pro ſuis deme-
ritis & ſatiſfacere pro peccatis. videtur tam̃
michi ꝙ ſi ſit ei licitum fugere ꝙ pro tunc
etiam tenetur fugere quia iure naturali te-
netur ſeruare vitam corporis/& quia patet
ei medium licitum ad illam ſeruandam: er-
go tenetur. & hoc dicit Degãdauo & tho.
de illo que eſt damnatus vt pereat fame te-
netur comedere ſi habeat panẽ/quia illud
eſt medium licitum ad ſeruãdam vitã eius.
Vnde degandauo ponit differentiam iter

iſtos quatuor termios neceſſitas/fas/ius/
& licitum/vnde non ſolum in tali caſu eſt
ius/fas/aut licitum ſed neceſſitatis eſt fuge
re & iſta opinio videtur probabilior vide
licet ꝙ teneatur fugere.
¶PRO ISTA OPINIONE POTEST
ſic argui. Habita ſũt tria dicta/ primum: ꝙ
papa habet poteſtatem committendi iuriſ-
dictionem laycam & temporalem/ ſecũdũ
ꝙ tenetur illam cõmittere quia alias negli-
geret onus ſibi commiſſum/tertium ꝙ qui
libet qui aſſumit iuriſdictionem illam ſine
commiſſione pape eſt arguendus de ambi
tione: quia aſſumit honorem non vocatus
& intrat non per oſtium. Prima ratio hu-
ius opinionis eſt/ neceſſarium eſt in oĩ com
munitate habere ſupremum a quo cuncto-
rum iuriſdictiones dependeant/ſed tota cõ
munitas Chriſtianorum eſt commuitas vo
lentium adiuicem commuicare: ergo opor
tet eſſe ſupremum in illa communitate &c.
ſed nullus alius poteſt aſſignari preter pa-
pam. ergo ab ipſo dependet iuriſdictõ om
nium aliorum. populus eni ſi eſt bene ordi
natus vni gubernatori & non pluribus de
bet eſſe ſubiectus prouerbiorũ. xj. vbi non
eſt gubernator populus corruet. loquitur
enim in ſingulari & non plurali cũ inquit
gubernator & non gubernatores/ergo vi
detur inuere ꝙ vni populo vnus ſupmus
debet eſſe gubernator & non plures: & cũ
totum genus humanum vnus populus ſit
qui optima conſtitutione & inſtitutiõe vo
lentium adinuicem viuere & communica-
re regi debeat neceſſe eſt eſſe principem ſup
mum a quo ceteri dependeant. & illi ſup-
mo in omnibus pareãt. Precipua ratio iter
ceteras ẽ iſta. ſi non ſit ſupremus aliquis a
quo ceterorum iuriſdictio dependeat pote
rũt eſſe alique in aliqua cõmuitate nõ ſub-
ordinate quarum quilibet illas exercẽs erit
ſupremus & nulli alteri ſubiectus: ergo po-
terunt eſſe plures ſuperiores non habentes
ſuperiorem/ſed hoc optimo modo regẽdi
obuiare videtur/quia ſi ſint plures ſuperio
rem non habentes quorum neuter eſt al-
teri ſubiectus vel preſunt eidẽ populo vel
diuerſis. Si eidem populo/ergo non pote-
rit populus exhiberi quod eſt exhibẽdum
ſuperiori. quia ſi ambo ſimul contraria pre
cipiant non poterunt ſubditis ſuis ſuperio
ribus parere: ergo neceſſe erit vt ſint alteri ĩ
obedientes & ad impoſſibile obligati qđ
eſt impoſſibile. ergo in communitate bene
ordiata nõ poſſũt eſſe duo pricipes nõ ſub-
ordinati. Si autem illi duo ſuperiorem non
habentes preſint diuerſis populis. ergo il-
le communitates non erunt bene ordinate
patet inter illos populos poſſunt eſſe diſſẽ
tões cum natura humana eſt prona ad diſ
ſentiendũ & inter diuerſos ſuperiorem nõ
habẽtes leuiter poterit oriri diſcordia que
p ſuperiorem ſe dari nõ poterit. diſcordia
autem inter maiores ſuperiorem non habẽ
tes periculoſa eſt ſecũdum Ariſtotelẽ. vj.
politicorum. ca. ix. ergo ſi non ſit aliquis ſu
perior ad vtrumq; illorum populorum &
ad vtrumq; iſtorum qui preſit iſtis duobus
populis tales communitates nõ ſunt bene
ordinate. ergo dicit doct. Oportet confi-
teri ꝙ ſit vnus alijs omibus ſuperior a quo
cunctorum poteſtates & iuriſdictiones de-
pendeant/& nõ videtur alius a ſummo põ
tifice. ergo ſi iuriſdictio omnium aliorum
dependet a ſummo pontifice tũc nec impe-
rator nec alius princeps debet iuriſdictio-
nem temporalem exercere niſi ſibi a ſũmo
põtifice committatur. & hec eſt ſumma hu
ius opinionis. ſ. ꝙ oĩs iuriſdictionis aucto
ritas dependet a ſummo pontifice.
¶Secundum capitulum. Alia eſt opinio.
VISUM eſt de iuriſdictione prin-
cipum ſecularium ad quos ſpec-
tat maleficos & in corpore &
in bonis punire. & illa eſt prima
iuriſdictio que vocatur cohercitua & aucto
ritas publica maleficos dãnandi contrahi-
tur a populo. & ĩ primo capitulo fuerũt al
legate opiniones. vna ꝙ nullus priceps tẽ
poralis poteſt iuſte actum iuriſdictiõis ex-
ercere niſi ex commiſſione pape & Roma-
ecclesie nũc ĩ iſto ſecundo capitulo ponit ſe

cunda opinio que diuiditur in tres modos
dicendi partiales & vniuerſaliter iſta opi-
nio dicit ꝙ principes ſeculares abſq; com-
miſſione pape & romane eccleſie poſſūt iu
riſdictiōes ſeculares licite exercere ita ꝙ nec
papa/nec eccleſia habēt ex iſtitutione chri-
ſti ꝙ debeant illas iuriſdictionis illis prin
cipibus ſecularibus cōmittere. Marcillius
de padua circa hanc materiam ponit tria di
cta. Primum ꝙ papa nullam habet poteſta
tem cohercitiuam ſiue coactiuam ex inſtituti
one Chriſti. & ꝙ nullus habet poteſtatem
excommunicandi niſi ex bene placito po
puli aut pricipis & nititur hoc deducere ex
auctoritate pauli qui excommunicauit for
nicatorem conuocato populo. Secūdo di
cit ꝙ papa nō eſt exemptus ab habente po
teſtatem coactiuam/immo ipſe ſubiectus ē
principi ſeculari habenti poteſtatem coac-
tiuam. Tertiū dictum ſi delinquat vel in ſpi
ritualibus vel in temporalibus a principe
venit cohercendus. Sed iſta opinio q̄tū ad
multa eſt damnata & ſcandaloſa quod pa-
tet per vſum contrarium. nam excommu-
nicare poteſt papa & quotidie facit ſine cō-
ſenſu populi. ergo &c. Secūdus modus di
cendi eſt ꝙ papa quantum ad ſpūalia habet
poteſtatem coactiuam per cenſuras ſpūales
puta per excommunicationem vt in pecca-
tis contra ſacramenta & contra euangeliū
ſed in temporalibus nec habet regulariter
nec caſualiter poteſtatem coactiuam ex iſti-
tutione Chriſti/ſed ſi habeat hoc eſt a prin
cipe vel populo. Tertius modus dicendi ē
papa habet poteſtatem coactiuam per cen-
ſuras ſpirituales in ſpiritualibus/ſed in tem
poralibus non habet illam regulariter/ſed
ſolum caſualiter:& videẗ difficultas ex va-
rietate textuum/an videlicet papa ex inſti-
tutione Chriſti in cauſis pure laycis habeat
poteſtatem diſcernendi/iudicandi/& cogē
di. Opinio iuriſtarum q̄tum ad hoc eſt ꝙ
ſummus pontifex nō habet regulariter ſed
caſualiter/regulariter: hoc eſt non debet ex
ercere illa q̄ ſunt poteſtatis pure layce. ideo
dicunt illum illam habere in habitu ſed nō
in actu/quia caſualiter poteſt & debet puta
in duobus caſibus. Primus qn̄ deeſt priceps
ſecularis. Secundus/ſi priceps ſecularis nō
poſſit vel negligat illam exercere/i talibus
caſibus poteſt immo tenetur papa admini
ſtrare iuſticiam i rebus temporalibus/ideo
caſualiter orta queſtione de poſſeſſione ali
qua eccleſiaſtici poſſunt ſe intromittere nō
tn̄ regulariter/ſed in duobus caſibus tan-
tū prius tactis. q̄tum ad primum. extra i ca.
licet de foro competenti ꝙ vacāte imperio
poteſt papa ſe intromittere de negotijs tē-
poralibus. q̄tum ad ſecundum in capitulo
ex tenore eodem titulo. Nam ſi imperator
nult cauſam terminare/papa debet ex inſti
tutione Chriſti illā termiare propterea ex i
ſtitutione Chriſti habet iuriſdictionem lay
cam in habitu: ſed non in actu. datur ſimile
ſi duces ſubiecti regi nolent iuriſdictionem
adminiſtrare/tunc debet rex illam admini-
ſtrare:& illam habet in habitu. ſimiliter di
cendum eſt de ſummo pontifice. Doct. ar-
guit pro iſta opinione & non arguit par-
ticulariter pro aliquo iſtorum triū modo-
rum/ſed vniuerſaliter pro tota opinione.
ille non habet ſuam iuriſdictionem ab illo
cuius eſt dn̄s: quia nunq̄ dominus habet iu
riſdictiouem a ſeruo: ſed imperator eſt dn̄s
pape in temporalibus/nam habetur textus
xj.q. capitulo ſacerdotibus. vbi papa vocat
imperatorem dominum ſuum: ergo eſt do
minus eius. Secūdo ad idem ratione argui
tur ꝙ papa ſit ſubiectus imperatori in qua
fundant ſe doctores que videtur eis perem-
ptoria. Quelibet res que tranſit de nouo i
dn̄iū alterius trāſit cū onere ſuo niſi ſuper
hoc habeat ſpeciale priuilegiū: ſed predia
que tranſierunt de nouo in dominium pa
pe puta per collationem principum vt cō-
ſtantini & regis Francie puta in auinione
illa erant imperatori & principibus ſubie-
cta. ergo tranſierunt cum tali onere niſi ſu
per hoc habeatur ſpeciale priuilegium. er-
go papa q̄tum ad illa eſt imperatori & regi
bus ſubditus. vnde dictum eſt ꝙ principes
non ſolum habent poteſtatē in res: ſed etiā

in perſonas quia poſſunt incarcerare & occi
dere. Dico tamen ꝙ quantum ad iſtam po•
teſtatem que reſpicit perſonas eſt apparen•
tia ꝙ papa ſit exẽptus ita ꝙ impator nõ põt
incarcerare/nec occidere eum ꝗuis commi
ſerit crimen tali pena dignum ſed ꝗtum ad
ipſas res ꝙ iure diuino ſit exemptus nulla
eſt apparẽtia. ergo dicit doct. adminus ha
betur ꝙ ratione ꝑdiorum que tranſierunt
cum onere ſuo in dominium pape que an•
teꝗ tranſirent erant ſubiecta pricipi ꝗtum
ad iuriſdictionem ratione illorum habens
dominium illorum efficitur ſubiectus alte•
ri habenti iuriſdictõnem ſuper illa. de foro
competenti capitu lo vltimo. patet hoc/ ꝑ•
ſona dupliciter efficitur ſubiecta. vno mo•
do ratione criminis. alio modo ratiõe poſ
Resolutio ſeſſiõis. ❡Reſolutio eſt/ꝗtum ad primum
modum dicendi Marcillij depadua erro•
neum eſt ꝙ papa non habeat poteſtatẽ co•
actiuam in nullis rebus. Item vterꝗ duorũ
ſecundorum modorum eſt probabilis vi•
delicet ꝙ papa ĩ rebus pure ciuilibus nullã
iuriſdictionem/nec regulariter nec caſuali•
ter habeat iure diuino & ex inſtitutione di
uina/vel ꝙ habeat non regulariter ſed ca•
ſualiter puta ĩ duobus caſibus tantũ ſupra
muneratis. ſ. ſi nullus ſit iudex temporalis/
& ſi non poteſt exercere vel negligat/ pro
babile eſt ꝙ caſualiter in illis duobus caſi•
bus habeat iuriſdictionem temporalem ad
miniſtrandi in temporalibus. Terciũ ca.

❡HIS OPINIONIBVS.

❡IAM NITITVR ſoluere vnam ratio•
nem opinionis & reſolutio doct. eſt ꝙ pa•
pa non habet committere principibus ſecu
laribus ſuam iuriſdictionem ſed illã habẽt
a populo. ſed arguitur pro parte oppoſita
ſic. Communitas volentium adinuicem vi
uere & in actibus ciuilibus conuerſari inter
quos poteſt oriri diſcordia non eſt bene or
dinata niſi ſit aliquis ſuperior qui poſſit il•
lorum cauſas & diſcordẽtias terminare ali•
as ſequerẽtur bella & multa alia inconuerꝫ
entia/ſed tota communitas omnium eſt cõ
munitas volentium &c. ergo non eſt bene
ordinata niſi ſit vnus ſuperior/ſed non po
teſt dari talis ſuperior niſi papa/ergo eſt
omnium ſuperior. ſed inferiores nõ habẽt
iuriſdictionem niſi a ſuperiore/ergo om•
nes habẽt ſuas iuriſdictiones ex commiſſio
ne pape/ꝗtum ad hoc argumentum cõceſ
ſa maiore negatur minor puta ꝙ talis ſuꝑ•
mus non poteſt eſſe alius preter papam im
mo ſecudum vnum modum dicendi eſt ali
quis alter a ſummo pontifice ex electione
populi & conſenſu maioris partis aut ſani
oris cui etiam papa eſt ſubiectus ſaltem
in temporalibus. ſ. imperator/& iſta eſt pri
ma ſolutio. hoc etiam dicit Marcillius de•
padua. ❡Secunda ſolutio tangitur a do•
ctore/ibi aliter reſpondetur/& iſta ſecunda
ſolutio ẽ melior/& dico ꝙ omnium Chri•
ſtianorum eſt vnus ſuperior qui põt cau•
ſas terminare ſpirituales. vt papa & alter ꝗ
poteſt cauſas ciuiles vt ĩperator. Sed quid
dicendum ſi reges non ſunt ſubditi impera
tori. Dico ꝙ ſufficit ꝙ ſint duo vel plures
ſupiores vnus vni parti preſidens & alter
alteri/vt ſortes gallus/& plato hyſpanus
nullus eſt amborum ſuperior: ſed quilibet
habet ſuum ſuperiorẽ & orta diſcordia in•
ter illos actor ſequatur forum rei vt gallus
conueniat hyſpanum coram ſuo iudice &
principe hyſpano/& hyſpanus gallũ etiã
coram ſuo. Ideo non requiritur ꝙ vtriuſꝗ
ſit vnus ſuperior/ſed ꝙ quilibet habeat ſu
um ſuperiorem & dum modo iſti ſuperio
res ſint prudentes poterunt ſuas communi
tates optime regere.. ❡Quartum capitulũ.

❡PORRO QVIA ISTA Vidẽda ſũt
pertinentia ad bonum principatum/primũ
ꝙ ſit ordinatus in bonum commune & nõ
in vtilitatem alicuius perſone priuate. vn•
de ariſtoteles nõ ſolum ponit differentiam
boni principatus a tyrãno/ ſed etiam a de•
ſpotico licito. quia principatus eſt ordina•
tus ad communem vtilitatem. Iſto modo
Chriſtus inſtituit principatum ſacerdota•
lem propter vtilitatem communem & nõ
propter bonum priuatum Petri & ſucceſ•
ſorum. talis autem principatus papalis &

epiſcopalis eſt ex ordiatione Chriſti/quod inſinuatū eſt a Chriſto cū petrum fecit papam dicendo/paſce oues meas: quaſi dicat ſuper oues meas te principem cōſtituo vt nō tollas ab eis lac & lanam niſi pro neceſſitatibus tuis. iuxta illud ad Corithios. ix. quis paſcit gregem: & de lacte eius nō manducat. eccleſiaſtici enī habent titulum petēdi & exigendi tēporalia pro ſpiritualibus. vt patet ex illa auctoritate pauli. Pricipatus ergo apoſtolicus eſt ordinatus non propter bonum pricipantis ſed propter bonū commune ſubiectorum ad obtinendum regnum celorum. & ideo petrus dicit alijs paſtoribus: paſcite qui eſt in vobis gregē dei/ ex iſtis auctoritatibus habetur manifeſte ꝙ principatus apoſtolicus eſt inſtitutus propter bonum cōmune/ propterea ſi Petrus aliquid inſtituiſſet contra libertatem alicuius particularis perſone/vbi non fuiſſet neceſſitas aut magna vtilitas/illa inſtitutio ſine preceptio nō obligaſſet. nam que fiunt a iudice & nō in illa materia in qua non habet poteſtatem iudicandi nullius ſunt efficacie. vnde non fuit data petro poteſtas niſi in vtilitatem ſubditorum quare ſi papa ferat ſententiam excommunicationis & nō pro cauſa vera vel apparēte nō eſt timēda.

¶Capitulum quintum. Secundo ad optimum principatum.

VISVM eſt/an principes ſeculares habeant ſuas iuriſdictiones a papa: & eſt opinio cōis inter docto. pariſienſes ꝙ nō. immo anteꝗ̄ eſſet aliquis ſūmus pontifex erant principes ſeculares habentes ſuas iuriſdictiones. & ille modus eſt tripartitus vt viſum eſt. nam dicebat Marcillius ꝙ papa nullā habet poteſtatem coactiuam. Alij ꝙ habet in ſpūalibus coactiuam ſed non in tēporalibus nec regulariter: nec caſualiter. Alij ꝙ in temporalibus non regulariter ſed caſualiter/& eſt opinio iuriſtarum. ca. licet & capitulo ex tenore de foro competenti. Item dictū eſt qđ ad optimum principatū requiritur ꝙ vnus principetur propter vtilitatem communē & hoc fuit deductum in quarto capitulo. i iſto quinto capitulo doc. aſſumit ſecundū quod cōueniet optimo principatui ꝙ principans ſit vnus ſicut principatus eſt vnus/ ita ꝙ ad optimum principatum de neceſſitate requiritur ꝙ vnus pricipetur qui ſit ſuperior ceteris oībus. Pro iſto poteſt multipliciter argui ex mente ariſtotelis i tertio polyticorum nichilominus doct. adducit precipuam ratōnem ariſtotelis quā facit loco prealiegato volens probare ꝙ pricipatus regalis in quo principans eſt vnus ſit melior principatu ariſtocratico in quo pauci principantur & tymocratico in quo multi principantur. & ſub regali principatu cōprehendit omnis principatus in quo vnus ſolus dominatur ſiue ſit dux comes vel baſiuus. Et arguitur ſic: ille principatus eſt melior qui cōſeruat ſubiectos in amicitia/pace caritate/& concordia/prohibendo & ipediendo diſcordias/rixas/& tumultus inter ſubditos: ſed principatu regali iſta maxime vitantur/ergo eſt principalis inter ceteros & optimus. & iſta propoſitio eſt manifeſta qa omnis principatus eſt ordiatus ad conſeruandā caritatē & pacē inter ſubditos & ad vitandū diſſentiones & rixas inter illos. ergo ille eſt optimus quo maxime ſeruantur illa & maxime vitātur iſta cuiuſmodi eſt regalis. igitur. quod talis ſit optimus qui talia facit patet per multas auctoritates ſcripture. Vnde & princeps pacis Chriſtus ſuper cuius humerū factus eſt optimus pricipatus corporaliter ab apoſtolis & ceteris fidelibus receſſurus ipſis dilectionē & amiciriam ſingulariter imponebat dicens/hoc eſt preceptum meum vt inuicem diligatis. & Ioannis. xiiij. pacem relinquo vobis/pacem meam do vobis. & xvi. ait in me pacē habeatis. & Matthei decimo dicit apoſtolis Intrantes domum ſalutate eam dicentes pax huic domui. Finis ergo principalis principatus cuiuſlibet eſt cōſeruatio pacis ſubditorum & vitatio diſcordiarū: ſed hoc

maxime fuit per principatū regalē/pro cu-
ius declaratione notādum ꝙ diſſentio pro
ueniens in regno non poteſt niſi tripliciter
prouenire vel prouenit inter ſubditos: pu-
ta cum ſubditi diſſentiunt inter ſe. Secūdo
vel eſt diſſentio ſubditorum ad principem
vel principis ad ſubditos. & iſti duo vlti-
mi modi coincidunt. Sed in principatu ari
ſtocratico vel tymocratico poteſt proueni
re diſſentio/& ſubditorum ad ſubditos/&
ſubditorum ad principantes/& vnius par-
tis principātium ad alteram partem princi
pantium: ſed per principatum regalem faci
lius cōſeruatur pax ſubditorum & vitatur
diſcordia iter ipſos/ergo. Inſuper dicit do
ctor quādo diſſentiunt ſubditi inter ſe/illa
diſſentio facile ſedari poteſt per principan-
tem. ſed ſi oriretur diſſentio principātiū ad
principātes/etiam ad omnes alios faciliter
ſe diffunderet vt teſtatur Ariſtoteles politico
rum quinto ca. ix. Ideo difficile eſſet illam
ſedare/propterea/quia ſubditorū pars ad-
heret vni parti & altera alteri. & ſeqtur diſ-
ſentio in populo/ ergo diſſentio proueni-
ens in pricipatu ariſtocratico vel tymocra-
tico eſt multo grauior & pnitioſior q̃ illa
que prouenire poteſt in principatu regali.
Reſolutio doctoris poſt Ariſtotelem & cō
muniter omniū doctorū eſt/ꝙ ad optimū
principatum requiritur ꝙ ſit vnus prin-
cipans. ratio precipua Ariſtotelis eſt/quia
quando eſt vnus principans in diſſentioni
bus facilior eſt recurſus ad principantem q̃
quando ſunt plures principantes/ergo re-
galis eſt melior. Dices/dicit ſapiens prouer
biorum vndecimo. ſalus vbi cōcilia multa
Sed in principatu ariſtocratico & tymocra
tico ſunt multa concilia/& plura q̃ in rega-
li/ergo eſt preſtātior regali. Nam princeps
ad hoc eſt ordinatus vt preuideat pericula
imminentia: & illis obſiſtat: ſed hoc me-
lius preuident plures ſapientes q̃ vnus ſo-
lus. plura enim vidēt oculi q̃ oculus/quod
vnus non videt alter videt/& hoc de neceſ
ſitate requiritur/puta preuiſio periculorū

Ad optimū pricipatū requirit ꝙ ſit vnus pricipans.

imminentium/& eorum que poſſunt duce
re rempu. ad interitum & ruinam. ergo me
lior eſt principatus ariſtocraticus/vel tymo
craticus q̃ regalis. & hoc eſt precipuum ar-
gumentum partis aduerſe tenentis oppo-
ſitum. Ad hoc reſpondet ſanctus Thomas
in libro de regimine principum/& poſt eū
Egidius de Roma: ſuppoſito ꝙ omnes ho
mines eſſent boni non querentes niſi quod
iuſtum eſt/& homini & reipublice melior
eſſet principatus ariſtocraticus vel tymo-
craticus q̃ regalis. nam duo aut tres queren
tes bonum commune melius prouident q̃
vnus: ſed ſuppoſita conditione & peruer-
ſitate que iam reperitur iter homines: quia
vnuſquiſq; ſaltem pro maiori parte querit
quod ſuum eſt & non bonum commune/
ſuppoſita ergo tali peruerſitate hominum
pro maiori parte/& etiam quia ſtultorum
infinitus eſt numerus ex multis principan
tibus quilibet niteretur acquirere ſibi maio
res diuitias & honores/& ex hoc facile ori
retur diſſentio inter principantes in perni-
ciem boni communis/ideo ſuppoſita cōdi
tione hominum nunc viuentium preſtan-
tior eſt principatus regalis.

¶RESTAT ERGO INQVIRERE.
Viſum eſt quomodo duo requiruntur ad
optimum principatum. Primum ꝙ inſti-
tuitur propter bonum commune. Secūdū/
ꝙ ſit vnus principans. Videndum eſt que
ſunt incompoſſibilia illi principatui opti-
mo/& que ſunt impertinentia. Primo eſt
incompoſſibile illi principatui inquātum
huiuſmodi habere ſeruos proprie dictos/
non dico locaticios/immo neceſſe eſt illos
locaticios habere. Ratio eſt/nullus eſt in
ſeruitutem redigēdus niſi propter eius cul
pam. ergo de ratione optimi principatus
repugnat illi habere ſeruos proprie dictos
puta ꝙ neceſſario ſint ſerui tali principan-
ti. & eſt precipua ratio que maiorem habet
apparentiam. Nam ſecundum Ariſtote-
lem primo politicorū melior eſt principa
tus liberorum q̃ ſeruorum/quia melior eſt

principatus qui eſt meliorũ ſubditorũ/ ſi-
cut melior eſt principatus hominum q̃ be-
ſtiarum. liberi autem ſunt meliores q̃ ſerui
quare principatus ſeruorum non eſt opti-
mus iudicandus. melius eſt enim principa-
ri bonis q̃ malis/ ergo iſte principatus qui
eſt ſuper omnimode liberos/ hoc eſt q non
ſunt ſerui empticij eſt melior. & hunc vo-
cat Ariſtoteles regalem. Vnde in plerisqꝫ
locis habentur tales ſerui empticij & abie-
cti: ſed hoc repugnat optimo principatui:
puta ꝙ de ratione illius ſint tales ſerui abie
cti & additi principanti ſiue ſint boni ſiue
mali. Vltra repugnat optimo principatui
plenitudo poteſtatis in temporalibus. Pa-
tet/ illud repugnat quod eſt in damnum
& perniciem ſubditorum: ſed illa plenitu
do poteſtatis ĩ temporalibus eſt huiuſmo
di. nam eſt in perniciem rei publice ꝙ prin
ceps poſſit res cuiuſcũqꝫ priuate perſone in
dominium alterius trãſferre pro libito ſuo
& hoc poſſet ſi haberet illam plenitudinẽ
poteſtatis de qua dictum eſt prima queſtio
ne capitulo ſecundo

¶ Capitulum ſextum.

CONSEQVENTER re
ſtat ĩquirere que poſſunt
adeſſe & abeſſe optimo
principatui. Et breuiter
dicitur ꝙ ad optimũ pri-
cipatum ſpectat vnicuiqꝫ
quod ſuũ eſt reddere hoc
eſt iuſticiam adminiſtrare/ leges condere/
iudices inferiores & alios officiales delige-
re & conſtituere/ operationes quarũcunqꝫ
virtutũ precipere. quilibet princeps ex offi
cio ad iſta tenetur: ſed tamen ad hoc vide-
tur eſſe principaliſſime conſtitutus vt cor-
rigat & puniat delinquẽtes. Patet. j. ad Ti-
motheũ. j. lex iuſto non eſt poſita: ſed iniuſtis
& non ſubditis. precipuum igitur ꝙ perti
net ad principem ẽ peccatorum correctio.
Patet/ principes ad hoc maxime ſunt creati
propter mutuam & pacificam trãquillamqꝫ
conuerſationẽ ſubditorum fouendam/ &

Timo.

diſcordias diſſidiaqꝫ ſedãda/ & nihil aliud
vult dicere in iſto ſexto capitulo q̃ ꝙ prin-
ceps inter cetera magis debet intendere pu-
nitioni malorum/ ita ꝙ actus principalis
propter quem princeps eſt inſtitutus eſt de
liriquẽtium punitio & correctio. ¶ Ex his
patet que ſunt optimo principatui neceſſa-
ria annexa. & que incompoſſibilia/ & que
impertinentia. & dictum eſt ꝙ ad optimũ
principatum neceſſe eſt ꝙ ſit propter bo-
num commune/ & ꝙ principans principe
tur liberis & non ſeruis/ & ꝙ ſit vnus prin
cipans & non plures. Item repugnat opti-
mo principatui habere plenitudinem po-
teſtatis: puta ꝙ poſſit ad placitum eius trã-
ferre rem meam in alterum ſine quocunqꝫ
meo peccato vel cauſa/ & facere quicquid
non repugnat iuri nature & diuino. & vi-
ſum eſt etiã quomodo precipuus actus pri
cipantis eſt malorum punitioni intendere.
¶ Iam doctor ĩfert aliqua correlaria ſbi his
viſis dicitur. Primũ/ nõ repugnat optimo
principatui ſupremo optime ordinato ali
quã ptãtẽ iuriſdicã eſſe alicuius vel aliquo
rum ex iſtis de cõmunitate illa a ſupremo
principe eiuſdem communitatis que nullo
modo ab ĩpo ſupremo principante depen-
deat nec ſit ab ĩpo inſtituta/ hoc eſt ꝙ non
dependeat ab ipſo nec quo ad inſtitutionẽ
nec quo ad deſtitutionem ſaltem regulari-
ter. Patet/ dictum eſt ꝙ optimus principa-
tus eſt inſtitutus propter bonum cõmune
& malorum correctionem. ergo ſi non im-
pediat malorum cohertio/ ita ꝙ nullus de
linquens in illa communitate iuſtã & debi
tam effugiat vltionem/ nõ repugnat ſupre
mo principatui eſſe aliquam talem iuriſdi
tionem que nullo modo dependet ab ipſo
ſupremo/ nec quo ad inſtitutionẽ nec quo
ad deſtitutionem. Nec etiã talis iiuriſditio
bono communi repugnat. Patet ſic/ vnde-
cunqꝫ choerceantur malefactores dummo
do cohereeantur per poteſtatem aliquam
vndecunqꝫ ſit talis poteſtas vel a ſupremo
vel ab altero non eſt impertinens bono

communi ſi puniantur per poteſtatem pu-
blicam & cohercíuam. ergo correlarium
verum. hinc eſt ꝙ in aliquibus regnis vt fer
tur in regno Aragonie rex non habet inſti
tuere iuriſditiones: immo eſt aliqua pote-
ſtas iuriſdica que habetur ex ſucceſſione pa
rentum/ita ꝙ poſt patres filij ſunt iudices/
& filij filiorū erunt iudices/nec illos rex po
teſt deſtituere imo ſunt ſupra regem quan-
2ᵐ corre lariũ. tum ad illam iuriſditionē. ¶Secundū corre
larium. Non repugnat optimo principa-
tui aliquam perſonam politie eſſe regulari
ter exemptam ab eius iuriſditione dummo
do ſit caſualiter ſubiecta puta ratione crimi
nis ab ea cōmiſſi. dicitur regulariter. quia
vt patet in primo correlario/nō repugnat
optimo principatui aliquam perſonam ha
bere iuriſditionem que nullo modo depen
det a ſupremo principante. ergo illa nō re-
gulariter eſt ſubiecta: ſed bene caſualiter pu
ta ſi peccat talis perſona in rēpu. ad ſupre-
mum principantem ſpectat illam punire.
3ᵐ. ¶Tertium correlariū. Non repugnat opti
mo principatui & ſupremo correctionem
illius pſone ſic regulariter exēpte ad aliquē
alterum vel ad aliquos ſpectare ꝗ ad ſupre-
mum principantem. Patet ſic. quicquid nō
repugnat bono cōmuni eſt compoſſibile
optimo principatui & ſupremo: ſed ꝙ iſta
perſona ſic exempta puniatur ab alijs ꝗ a ſu
premo principante non eſt repugnans bo-
no communi & punitiōi malorum. ergo.
Vnde ponit iſta doc. volens dicere ꝙ pa-
pa non eſt ſupremus principans in politia:
ſed imperator ſi foret aliquis ex vniuerſali
conſenſu totius populi. Vltra dicit ꝙ non
obſtante ꝙ ipſe imperator ſit ſupremus pri
cipans/non tamen repugnat quin papa ha
beat poteſtatem cohercíuam: puta excōmu
nicandi. Similiter papa eſt regulariter exē-
ptus a principe/quia non poteſt eum impe
rator pro qualicunq; crimine punire/dato
ꝙ papa cōmitteret crimen quod ſcandaliſa
ret totam eccleſiam: adhuc regulariter non
Reſolu- ſpectat ad ſupremum principantem eū pu-
tio. nire: ſed ad concilium generale. ¶Reſolu-
tio ergo talis eſt. Non repugnat optimo
principatui & ſupremo eſſe poteſtatem in
politia que non dependet ab eo/neq; quo
ad inſtitutionem/neq; quo ad deſtitutio-
nem. Preterea non repugnat eē perſonam
exemptam a tali principante quantum ad
correctionē quin poſſit per alias fieri ꝗ per
ſupremum principantem.

¶Septimum cap. Sane licet.

IN HOC SEPTIMO
capite vult dicere doctor
ꝙ ꝗuis ſupradicta de op-
timo pricipatu ſint vera
tā de pricipatu vniuerſa
li ꝗ particulari: regulari-
ter nihilominus ille pricī
patus regalis in caſu nō eſſet optimus: imo
mutādus in ariſtocraticū: vel tymocraticū.
Patet in caſu quo principans eſſet tyrānus:
vel quando plures aſpirarent ad principan
dum & melius ſeruaretur bonum commu-
ne per plures principantes. ideo caſualiter
alius principatus poteſt eē melior ꝗ regius
dummodo ſemper ſeruetur prima condi-
tio neceſſario requiſita ad bonum pricipa-
tum: puta ꝙ ſit propter bonum cōmune.
Et ſecūda conditio: puta ꝙ vnus principe-
tur: caſualiter poteſt eē falſa: puta ſi ille vni
cus ad tyranniſandū aſpiraret & declinaret
tunc optimus principatus non eſſet ſimpli
citer omnibus optimus: imo multis eēt no
ciuus quemadmodum declarat doctor in
preſenti capite. reliqua autem que dicit cla-
ra ſunt: quare tranſeo ad aliud in quo ſol-
uuntur ratiōes probātes ꝙ debet eſſe vnus
ſupremus principans &c.

¶Cap. octauum. Per ſcripta.

IN HOC CAPITVLO
ſoluuntur rationes probā
tes ꝙ debet eē vnus ſupre-
mus principās. Arguitur
ſic. in omni communitate
alioquorū volentiū cōiō-
nē hēre ad inuicē & habere cōtractus ratio-

ne quorũ pñt oriri diſſentiões & diſcordie: neceſſe ẽ habere ſupꝛmũ in illa cõitate a quo cetere poteſtates & iuriſditiones depẽdeãt: ſed tota cõmunitas mortalium eſt ꝑgregatio &c̃. ergo oportet ꝙ ſit vnus ſupremus a quo &c. ſed nullus poteſt eſſe niſi papa/ quia poteſtas eius nõ dependet niſi a deo/ & non a principe vel regibus. ❡ Ad hoc argumentum negatur maior/ quia non repugnat optimo principatui eẽ aliquam iuriſditionem que non dependeat ab illo vt dictum eſt in primo correlario. ſufficit ꝙ caſualiter dependeat & nõ regulariter. Alia ratio precipua. Si ſint duo precipientes nõ ſubordinati & ambo vocent eandem perſonam iuriſdice: talis perſona erit perplexa. Exemplum/ vt ſi imperator vocet ſortem pro re ciuili/ & papa eodem tempore vocet eundem pro re eccleſiaſtica/ ſi iſte poteſtates ſic ſe haberent ꝙ nulla ab altera depẽderet iam ſortes eſſet perplexus/ nam ſi vadat ad papam contempnit imperatorem & peccat quando res eſt licita/ & econtra ſi vadat ad imperatorem contempnit papam. ergo politia nõ erit optime ordinata ſi ſint due poteſtates cohercitiue in cõmunitate & nulla depẽdeat ab altera. ❡ Doctor reſpondet negando ꝙ ſequatur perſonã in aliquo caſu eſſe perplexã/ quia vel in vocatione ambo explicant cauſam quare vocant. Si explicant cauſam vadat ad eum qui vrgentiorẽ explicat cauſam: vt rex vocat ſortem vt defendat ciuitatem quia iminet periculum. Similiter papa vocat illum pro cauſa nõ tam vrgenti. debet tũc obedire regi ideo debet ire ad illum qui cauſam vrgentiorem explicat ſecundum ꝙ vir prudens iudicabit in illis exercitatus. Si vero nullus explicat cauſam. dico ꝙ neceſſarium eſt ire ad ſupremũ principantem/ vt ſi papa & rex vocant me apparentia eſt ꝙ debeo ire ad regem. Nam rex habet maius dominium in corpora noſtra ꝙ̃ papa/ quia non dominatur corporibus. Contra/ poteſtas pape a nullo dependet niſi a deo: ſed poteſtas regalis ab alio dependet puta a populo: ergo papa habet poteſtatem immediate a deo. & per conſequens maiorẽ. ❡ Reſpondet ꝙ dupliciter intelligit̃ ptãtẽ aliquã depẽdere a deo. vno mõ ꝙ nullus preter deũ illã inſtituit. & ſic poteſtas papalis dependet a deo. Alio modo ꝙ deus illam conferat nullo requiſito creato. & ſic poteſtas papalis nunc non ſic dependet a deo quia prerequiritur electio. ſed illa que fuit in Petro a ſolo deo dependebat. Tertio modo ꝙ a ſolo deo dependeat quãtum ad deſtitutionem. & ſic poteſtas papalis non a ſolo deo dependet/ quia cõcilium generale poteſt deſtituere ipſum papam. ❡ Dico ergo tria. Primũ/ poteſtas papalis dependet a ſolo deo quantum ad inſtitutionem. Secundum/ non dependet a ſolo deo quãtum ad nouam collationẽ/ quia requiritur electio. Tetium/ neq; dependet a ſolo deo quantum ad deſtitutionem. Dico vltra ꝙ poteſtas regalis non dependet a ſolo deo quantum ad illa tria ſupradicta. Vnde argumentum bene probat ꝙ poteſtas papalis eſt dignior ꝙ̃ regalis/ ſed non probat ꝙ ipſa ſit ſupra poteſtatem regiam quantum ad inſtitutionem & deſtitutionem. ❡ Reſolutio ergo huiusqueſtionis tertie eſt/ poteſtas iuriſditiõis principũ ſecularium: non dependet nec a papa nec a Romana eccleſia. immo papa illam iuriſditionem laicam non habet niſi ex collatione imperatorum & principum aut expreſcriptiõe. Opinio vero iuriſtarum eſt communis ꝙ ſummus pontifex habet eam: ſaltem in habitu. hoc eſt ſi talis princeps qui habet eam regulariter negligat illam exercere/ vel nõ poſſit: ad papam ſpectat illam exercere. & hoc eſt habere in habitu in canonis de iudiciis.

❡ Queſtio quarta.

IN PRECEDENTI queſtione viſum eſt vtrũ principes ſeculares habeant ſuas iuriſdictiones a ſummo pontifice vel ab eccleſia Roma. Reſolutio fuit ꝙ nõ & / doctor

in queſtione nihil aliud inquiſiuit niſi que
requiruntur ad optimum principatum/ &
que ſunt illi repugnantia & que compoſſi-
bilia & que impertinentia/ & preſuppone
bat ſummum principatum non eſſe in ſum
mo pontifice: ſed ſupremum principantem
ſi aliquis eſſet in toto orbe eſſe laycum &c.
Conſequenter in iſta quarta queſtione que
rit vtrum electio alicuius in regē romano-
rū eo ipſo quo eſt electus habeat in terris im
perialibus iuriſditionem & plenitudinem
adminiſtratiōis/ vel eo ipſo quo eſt vnctus
& coronatus per ſummum pontificem. &
hec materia amplius tractabitur in octaua
queſtione huius. ¶ Duo ſunt modi dicen-
di. & primo ſupponēdum eſt ꝙ poſtq̄ Cō
ſtantinus ceſſit imperio occidentali & trāſ-
tulit imperium in poteſtatē pape primus q
imperauit ab illo tempore in partibus occi
dentalibus fuit Carolus magnus filius Pi-
pini qui ſubſtitutus fuit loco Childerici ab
ipſo Zacharia papa depoſiti in cap. alius.
xv. q. vj. ¶ Secundo ſupponendum ꝙ an-
teq̄ Carolus magnus imperaret erat rex frā
corum iure hereditario proueniente a pa-
tre ſuo Pipino. Item ſupponitur ꝙ anteq̄
ipſe Carolus magnus eēt imperator vi bel-
li iuſti multas terras & regiones acquiſiue-
rat ſcilicet maiorem partem Italie & Alema
nie & Vaſconiam/ nam qui ibidem regna-
bant vel erant infideles vel inimici eccleſie:
& ſic iuſto bello acquiſiuerat. ideo anteq̄
eſſet imperator in multis regnis erat prin-
ceps. ¶ Iſtis ſuppoſitis dicit prima opinio
ꝙ rex Romanorum antequam ſit corona-
tus habet iuriſdictionem in rebus & pro-
uincijs in quibus Carolus magnus iuſte
dominabatur antequam eſſet imperator/
ita ꝙ iſta prima opinio dicit duo. Primū/
ꝙ rex romanorū eo ipſo quo rex romano-
rum antequam confirmatur & coronatur
in rebus in quibus Carolus magnus habe
bat poteſtatem principatiuam antequam
eſſet imperator habet etiam antequam ſit
imperator. Secūdum dictum/ in rebus occi
dentalibus in quibus nihil adminiſtratio-
nis habebat Carolus magnus anteq̄ eſſet
rex Romanorum nihil habet iuris. ¶ Secū-
da opinio quam tenet communitas princi-
pum Germanie ꝙ eadem eſt iuriſdictio pe-
nitus & adminiſtratio regis romanorum/
& imperatorum. ita ꝙ ſolum eſt acquiſitio
noui nominis in conſecratione & coro-
natiōe/ & nō alicuius noui iuris. ita ꝙ quā
cunq; adminiſtrationem habet imperator
eandem habet rex Roma. & in quibuſcun-
q; terris & regnis/ ita ꝙ confirmatio vel co
ronatio que fit per ſummum pontificem/
vel legatum eius non dat electo nouam ad
miniſtrationem/ ſed ſolum modo nouum
nomen/ quia vocatur imperator tūc & nō
prius vocabatur. Vnde iſta opinio opina
tur & ſupponit/ ꝙ anteq̄ eſſet aliquis pa-
pa inſtitutus erat imperator/ & vocabatur
rex romanorum. Tunc arguitur ſic/ rex Ro
manorum qui nundum eſt coronatus eſt
ſucceſſor & heres illorum imperatorū qui
erant ante papam: ſed quilibet ſucceſſor in
rē ſuccedit in tanta poteſtate quātam habe-
bat ille cui ſuccedit / per regulā iuris ſi quis
libro ſexto. ergo iſte qui nunc eſt rex Ro-
manorum quāuis non ſit coronatus ſucce-
dit in tanta poteſtate quantā habebant pre
deceſſores eius qui fuerunt anteq̄ vnq̄ eſſet
papa/ ergo eo ipſo quo rex Romanorū ha-
bet tantam adminiſtrationem & poteſta-
tem quantam habuerunt illi qui preceſſe-
runt papam. Doctor in tertio capitulo ni-
titur ponere differentiam inter has duas o-
piniones. Prima/ dicit ꝙ nullus eſt legiti/
mus rex Romanorum & imperator inter
illos qui fuerunt poſt Carolum magnum
ita ꝙ nihil iuris habēt in regno & imperio
niſi inquātum ſunt eiuſdem Caroli magni
ſucceſſores eius ſcilicet ſucceſſores non ſo/
lum inquantum fuit imperator / ſed etiam
inquantum fuit francorum rex hereditate
ſuccedens Pipino patri ſuo qui depoſito
Childerico rex francorum ſubrogatus fuit
vt ad longum patet in hiſtorijs. & inquan
tum idē Carolus magnus per bella iuſta &
licita ſibi multas terras acquiſiuit & regno

francorum adiunxit. ¶Secunda opinio vt aliquis ſit rex roma. & ĩpator non oportet ꝙ ſuccedat Carolo vt regi gallorum: ſed ſufficit ꝙ ſuccedat Carolo imperatori/im mo ſuccedunt & ſunt ſucceſſores principa liter primorum imperatorum & regum ro manorum quorum nõnulli fuerũt tempo ribus Chriſti & apoſtolorũ/ideo non ſunt ſucceſſores Caroli niſi inquantum ipſe fuit ſucceſſor primorũ imperatorum. Patet/nã eſt magis apparens ꝙ Ceſar Auguſtus fuit imperator ꝙ̃ Carolus magnus. Eſt enim ap probatũ ex ſacris literis & ex verbo Chriſti ꝙ fuit verus imperator ipſe Ceſar Augu ſtus. Dicit enim Chriſtus reddite que ſunt ceſaris ceſari/& non dicit reddite que ceſar dicit eſſe ſua: ſed que de facto ſũt ceſaris. Ex illo paſſu habetur certitudo ꝙ ceſar erat ve rus imperator. Similiter actuum vigeſimo Paulus appellauit ad Ceſarem. ergo teſta tur Paulus ꝙ habebat poteſtatem iudican di ipſum/ergo in iudea habebat ceſar verũ dominium iuriſdictionis/ergo ex ſacris li teris ſatis habetur ꝙ fuit verus principatus. ergo ſi aliquis ſit verus rex romanorum: & princeps eſt magis ſucceſſione illorum qui erant tempore Chriſti/ergo imperator qui nũc eſt: eſt magis ſucceſſorũ illorum qui fue runt tempore illo. vnde non eſt nobis cer tum de Carolo magno niſi per quaſdã hi ſtorias & decreta pontificum: ſed eſt articu lus fidei ꝙ alij tempore Chriſti fuerunt ve ri iperatores. Prima opinio dicit ꝙ nullus eſt verus rex ro. niſi vt ſuccedat Carolo fi lio pipini & regis gallorum. Secunda opi nio dicit ꝙ ſufficit ꝙ ſuccedat Carolo ma gno vt iperatori: ſed verius ſuccedit vt Au guſto/& vocantur imperatores auguſti. Vltra dicit ſecunda opinio in quo iacet dif ficultas ꝙ nunꝙ̃ fuit aliquis legitimus rex francorũ ante Carolum magnũ/ita ꝙ Pipi nus & Childericus nõ fuerũt veri reges frã corũ/ergo Carolus magnus nõ fuit verus rex francorum niſi poſtꝙ̃ imperator factus eſt. Patet ſic: nam ſi aliquis fuerit legitimus rex francorum anteꝙ̃ Carolus magnus eẽt imperator/vel fuit eo ipſo quõ pater eius erat verus rex francorũ vel fuit cum ꝯſenſu populi/vel ex eo ꝙ papa illam poteſtatem ſibi contulit: ſed nullum iſtorum eſt dicen dum. & ſupponitur ꝙ romani aliquando verum principatum habuerunt in regno francorum. hoc ſuppoſito galli poſt illud ius rebellauerunt imperatori & ſibi regem conſtituerunt. hoc ſuppoſito vult proba re doctor ꝙ anteꝙ̃ Carolus magnus eſſet ve rus imperator fuit aliquis verus rex franco rum. Patet/ſi ante vel fuit per hereditariã ſucceſſionem vel per conſenſum populi id eſt electionem veram vel interpretatiuã vel alio modo. ſed nullum iſtorum eſt dicen dum. igitur. Vnde primus rex francorum tyrannice regnum occupauit/ſi erat verus principatus regni francorum apud roma nos ſicut nullus poteſt modo intrare in re gnum francorum & illud occupare niſi ex conſenſu regis vel gallorum niſi intret ty rannice. ergo principium principatus eius nullius fuit efficacie: ergo nec ſucceſſio. for te diceret aliquis ꝙ ſucceſſu temporis pre ſcripſerunt. Contra/ad preſcriptionem re quiritur bona fides/ergo ſi fuit mala fides nõ potuerunt preſcribere. Item contra ſu premum principantem non currit preſcri ptio/quia nõ ſubijcitur legi. ergo ſi regnũ francorum primo ſpectabat ad imperatorẽ non potuit currere preſcriptio. ergo cũ pri ma introductio in regnum francorum fue rit poſt principatum romanorũ legitime acquiſitum non potuit aliquis contradicẽ te romano imperatore intrare niſi tyranni ce. Dico ꝙ incepit eſſe legitimus rex in gal lia ex conſenſu populi/quia conſenſit po pulus in aliquem vt regeret. Contra ꝙ̃uis populus qui non habet regem per conſen ſum ſuum poſſet libere aliquem regem face re. Populus tñ qui habet regẽ rege nõ pec cante nõ poteſt alterum facere regem: ergo ſi contradixerit iperator qui habebat legiti mum principatum in gallos/nullus conſẽ ſus illorũ potuit facere/ꝙ ille q intrauit ty rannice eſſet verus rex gallie. Vñ nõ poteſt

populus gallie facere regem nouum abſq; demerito illius qui non eſt & non cedente: ſed ſi non haberet regem poſſet inſtituere. Dicit Chriſoſtomus ſuper hoc / ſoluite & adducite mihi ꝙ populus q elegit regē nō poteſt amplius illum deſtituere niſi propter peccatum. Si ergo populus conſenſerit ī nouū regē altero ꝯtradicēte nihil iuris habuit/ergo nō potuit eē rex p talē ꝯſenſū. Nec potuit fieri per donum pape/quia nō poteſt alterum in damnum alterius conſtituere/ergo ſi principatus fuit apud regem Romanorum papa non potuit transferre ſine peccato aut conſenſu/& iſta opinio dicit ꝙ anteq̄ Carolus magnus eſſet imperator nullus fuit verus rex gallorum. Sed nō eſt apparentia quia Clodoneus fuit ſanctus & allata ſunt illi inſignia gallorum.

¶Ad rationes/dico ꝙ imperator intrauit tyrannice in gallia & contradicebat populus/& quāuis fuerit victor nihilominus tyrannice occupauit galliam: & non regulariter. ¶Contra/poſtea populus conſenſit. Dico ꝙ non conſtat de conſenſu populi. Secundo dico ꝙ licet conſenſerit populus ille conſenſus fuit exactus per metum cadētem in conſtantem virum/ergo non dabat poteſtatem &c. Nam ſi aliquis populus eſſet abſq; rege & conſentiat per metum cadentem in ꝯſtantē virum/talis in quem cōſentit non eſt verus rex cum talis conſenſus nō det poteſtatem plenariam. hoc dato ꝙ poſt ea conſenſiſſent Galli non ſequitur ꝙ imperator habuerit ſuper gallos poteſtatem/quia talis cōſenſus fuit per metum qui nō dat poteſtatem. Dico ergo & credo ita eſſe quia galli non fuerunt longo tempore ſine rebellione/ergo ſignum eſt ꝙ non cōſenſerunt:& ſic argumentum nō habet magnam apparentiam. ¶Reſolutio ſecunde opinionis que eſt conformior practice moderne eſt ꝙ rex romanorum non ſuccedit Carolo magno inquantum erat rex francorum quia aliquando fuit Carolus magnus rex francorum & nondum erat rex Romanorum/ſed longo poſt tempore effectus eſt rex romanorum & imperator. igitur rex romanorum non ſuccedit Carolo vt regi francorum :ſed vt imperatori vltra dicit ꝙ rex romanorum poſtq̄ a principibus germanie eſt electus antequā coronetur habet omnem adminiſtrationem in temporalibus quam habet poſt coronationem. Et hanc opinionem tenent iuriſte multi & habent tenere qui ponunt imperatorem non eſſe ī temporalibus pape ſubiectum. quod patet. Nam bene ſequitur/iſte in temporalibus nullum habet recognoſcere ſuperiorem/ergo quātum ad iſtam adminiſtrationem que reſpicit temporalia a nulla ſingulari perſona accipit auctoritatem. Nam ſi ab iſta ſingulari perſona acciperet auctoritatem. ergo illa ſingularis perſona haberet vniuerſalem poteſtatē q̄ alius qui ab ea accipit. & eius poteſtas acciperetur ab illa. vnde rex francorum nullam adminiſtrationē ſumit ab archiepiſcopo remenſi quāuis inungat ipſum: ſed illud eſt ſolēnitatis ſolū Dico ſimiliter ꝙ poſtq̄ rex romanorum eſt rite electus illa coronatio poſt electionem eſt ſolū ſolēnitatis/ſicut ꝯcordāt iuriſte & theologi ꝙ papa poſtq̄ electus eſt habet ſupremam adminiſtrationem ī ſpiritualibus & omnimodam iuriſdictionem/& per hoc ꝙ coronatur ad altare ſancti Ioannis Lateranenſis nihil poteſtatis de nouo accipit cū nulla ſingularis perſona poteſtatem ſpiritualem huic cōferre poſſit. Similiter eſt de rege romanorum cum nullum recognoſcat in temporalibus ſuperiorē nullus pōt illā illi cōferre:ſed ꝙ ꝯfirmetur & coronet̄ a papa hoc eſt ſolēnitatis & nō neceſſitatis ¶Dices practica videtur ī oppoſitū/nā imꝑator iſte Maximilianus fuit electus anteq̄ moreret̄ vltimus & tn̄ poſt electionē nō habuit adminiſtrationem ī temporalibus & imperialem:ergo imperator aliunde ſumit iſtam poteſtatem q̄ ab electione/ & nō poteſt dici niſi a confirmatione & coronatione. ergo ab illa ſumit illam poteſtatem imperialem. Si dicas ꝙ electus habeat adminiſtrationem anteq̄ precedens moriatur tunc

duo haberent adminiſtrationem ex equo/ & ſic imperium non eſſet regale quod non eſt dicendum. vnde eligitur vt eo mortuo ſuccedat priori in tali dignitate & poteſtate quam habuit precedẽs. Nam qui habent prouidere imperio poſſunt pro rationabili cauſa eligere illũ qui debet ſuccedere / ita ꝙ priori mortuo electus realiter imediate poſt mortẽ ꝓſequitur actualem auctoritatẽ quam habebat prius in potentia ſicut rege mortuo proximus maſculus conſequitur poteſtatem regiam in regno francie. Similiter poſſunt qui habent prouidere imperio determinare certam perſonam qui habeat talem poteſtatem/ & ex rationabili cauſa faciunt ante mortem ad euitanda iurgia & bella. Fateor igitur ꝙ anteꝗ moriatur imperator ille qui iam electus eſt in regẽ romanorum non habet illam poteſtatem imperatoriam. Dices a quo ſumit poſtea. Dico ꝙ ab electione precedente priori mortuo conſtituunt electum in tali poteſtate quem admodum filius eſt heres patre mortuo.

¶ Reſolutio doctoris & opinio que videt probabilior inter duas opiniones & communis practica. Sed doctor mouet difficultatem de karolo magno. nam ſicut dictum eſt fuit verus heres Pipini: ſed mortuo Pipinio acquiſiuit karolus magnus multas terras in quibus ante acquiſitionẽ nihil iuris aut poteſtatis regalis habebat vt in tholoza/alemania/Vaſconia/& Hiſpania. & poſt acquiſitionem habebat in illis poteſtatem non vt heres Pipinij. doctor ſupponit tanꝗ certũ ex hiſtorijs ꝙ karolus magnus fuit verus rex gallorum ex ſucceſſione Pipinij. Sed quo iure poſſidebat illas terras in ꝗbus prius nihil habuit? Dicit doctor ꝗuis ante acquiſitionem nihil iuris in illis habuerit. Forte diceretur ꝙ iure belli. nam qui in bello iuſto aliqd acqrit illud efficitur ſuũ. & eſtimandum ꝙ Carolus magnus iuſto bello acquiſiuit multa. Et dicit doctor duo ꝙ quãuis ante acquiſitionem nihil iuris in illis habuiſſet nihilominus aliqui tyrannice regebant illas in perniciem ſubditorum & in contumeliam dei & fidei/ideo quilibet potẽs vt Carolus magnus potuit iuſte mouere bellum contra eos & illos terris illis & prouincijs ſpoliare in quibus terris & prouincijs Carolus habuit regiam poteſtatem illo iure quo alij reges in regnis ſuis ꝙ poteſtate regia decorantur / in illis tamen terris vt nõnullis apparet Carolus anteꝗ eſſet imperator nõ habuit regiam poteſtatem. ¶ Conſequenter ponit aliquos caſus in quibus que capiũtur in bello non efficiũtur capientis & detinẽtis/primus quando bellum eſt de rebus repetundis in bello iuſto & tantũ acceptum eſt ab hoſtibus ꝙ ſecundum ſanam conſcientiam eſt ſibi ſatiſfactum de omni dãno dato & labore & operibus tam ſuis ꝗ ſuorũ / ſi capiatur aliquid vltra ꝗuis bellum ſit iuſtum illud non efficitur capientis. ergo nõ ſemper in bello iuſto quod capitur ab hoſte efficitur alterius qui capit. Secundus caſus eſt quando ille contra quem geritur bellum iuſtum offert ius & vult ſatiſfacere. Alius eſt caſus quando ille qui gerit bellum iuſtum non habet iuriſdictionem ſuper illos quibus facit bellum iuſtum ſed tantũmodo pugnat & alij eum inuadunt. tunc eñ licet nec bona nec perſonam aduerſam capere nec inuaſorem detinere: ſed poteſt ille qui iuſte pugnat & repellit iniuriã res quibus ſpoliatus eſt vendicare & recuperare. Alius caſus quando habẽs iuſtum bellum capit rem alterius ab hoſte iniuſte detentam. Res enim vel ſeruus innocẽtis aut etiam innocens homo ſi detinetur ab hoſte: & poſt capiatur a iuſte pugnãte nõ trãſit in dominũ capientis. Itẽ ſi ſubditi & vaſſali alicuius dñi auctoritate ſui domini pugnãt contra inuaſores & detentores rerum domini ſi illas capiant & recuperent non efficiuntur detinentium & occupantium nõ propter hoc enim ꝙ bello iuſto illas res capiunt dñs illarũ ꝑdit dominium. patent igitur caſus in quibus gerẽtes bella iuſta non effiũcitur domini rerũ quas in illis bellis iuſtis occupant. His ſuppoſitis dicit doct. ꝙ licet Carolus per bella

Solutio.

Duplex eſt inuaſorum.

iuſta occupauerit multas prouintias & terras non potuit tamen per huiuſcemodi bella iuſta facere eas ſuas/quia pertinebant ad dominium & ius imperatoris. Et forte aliq̄ illarum ad ius & dominium aliorū qui nō poterant per Carolum priuari iure qđ habebant in eis verũtamen Carolus poterat illas terras licite occupare & fructus accipere quouſq̧ ſibi ſatiſfactum eſſet de laboribus & expenſis & operibus ſuis & ſuorum presertim ſi veri domini illarum terrarū ipſas modo debito minime repetebant: ſicut autem per huiuſmodi occupationem nō potuit illorum dominium acquirere ſaltē principale ita nec per eam in eis potuit dignitatem regiā adipiſci. Sed poſtq̄ fuit īperator nactus fuit in eis imperialem & regiā poteſtatem/q̄obrem quia imperatores ſucceſſores Caroli non ſuccedebant Carolo inq̄tū erat rex Francorum/nec inq̄tum per bella iuſta terras aliquas occupauit. Aliquas aſſignauit imperio vt imperator ſucceſſor ſuus omnes illas eodem iure poſſideret. Alias autem attulit cuidam filio ſuo aut nepoti. ideo imperatores romāorum/ſeu ſucceſſores Caroli eodem iure vel diuerſo poſſident oēs terras ſibi ſubiectas quo poſſidebat Carolus inq̄tum īperator erat & quas poſſidere debent inq̄tum reges ſeu imperatores romanorum. vt autem ſciatur quare dicitur eodem iure vel diuerſo notat doct. ꝙ Carolus & quidā alius imperator non habent omnino idem ius ſeu poteſtatem in omnibus terris ſibi ſubiectis/ nam imperator vel rex aliquibus terris & vrbibus preeſt immediate/alijs vero mediate/ dicit preeſſe immediate quando nullum alium recognoſcunt dominum preter illum/ dicitur preeſſe mediate q̄uando alter dn̄s preeſt immediate qui habet immediatum dominium q̄uis talis ſit regi vel īperatori ſubditus. Concludit doct. in fine huius capituli tertii ꝙ Carolus anteq̄ eſſet imperator nō habuit regularem in Italia poteſtatē & ideo italia nunq̄ fuit a dominio regni Germanie regnum quaſi acceſſorium principali preſertim ſi italia comprehendit etiam romam que eſt caput imperii. ſed aliquo tempore tam italia q̄ germania fuit p̄dictis cauſis imperio deputata ad onera imperii ſufferenda. & hec ſunt amantiſſime lector q̄ ego ipſo legente excepi nec alias queſtiones legit/tum quia faciles/tum legitimo impedimento irretitus/ ceſſauit. poterit ſtudioſus lector quod reſidui eſt percurrere & errata corrigere & nobis veniam dare. Viſum eſt tamen nobis bonum libellum a ſe compoſitum de auctoritate eccleſie: ſeu ſacrorum cōciliorum/in calce huius lecture propter materiarum affinitatem poſuiſſe.

EXPLICIT.

¶LIBELLVS DE AVCTORITATE eccleſie ſeu ſacrorum conciliorum eam rep̄ſentantiū editus a magiſtro Iacobo almain ſenonenſis dioceſis doctore theologo/ cōtra Thomā de vio/qui his diebus ſuis ſcriptis niſus eſt omnem eccleſie Chriſti ſponſe poteſtatem eneruare.

¶Auctoritas eccleſie ſeu conciliorum ad auctoritatem pape comparata.

De auctoritate eccleſie.

¶Reuerendiſſimo in Chriſto patri domino Triſtando de ſalezar ſenonēſi archiepiſcopo Iacobus almain humilis doctor Parrhiſienſis. Salutem.

QVod imprimis exoptabam reuerendiſſime in Chriſto pater domine ſenonēſis archiantiſtes michi hoc tempore ſorte quadam obtigit argumentum ſcilicet edendi quidpiam in aſſentatorias & quaſi quodam adulationis illitio ſummū pontificem ſibi nimis blandiendo demerentes doctrinas illius fratris Thome de vio Caietani hominis alioquin eruditi niſi ſuam eruditionem aſſentationis macula contaminaſſet & niſi ſacratiſſima illa concilia Conſtantienſe & Baſilienſe ſuis procacibus verbis iſamare & ſuggilare anniſus eſſet. Cuius rationibus vt Diogenis inſtar dolium aliquod aut vt Siſyphus ſaxum voluerem ne vnus inter tot operi intētiſſimos ceſſator eſſe viderer neu deſidia aut inerti ocio contabeſcere atqꝫ in vmbraculis domeſticis (alijs ad rem attentiſſimis) ignauiter conſeneſcere Pro modulo meo vtcūqꝫ reſpondere inſtitui & citra cuiuſpiam aſſētationem maledicāqꝫ infamationem ſuas debilitare ymo quoad potero cōfutare rationes & gallicis (vt aiunt) armis ſuā arcem oppugnare: at qa hij noſtri codicelli parum me autore futuri ſunt plauſibiles opere precium eſt amplum aliquod nomen auguſtumqꝫ pre ſe ferant cuius velut auſpicio freti iamiā prodituri i lucem manuſqꝫ hominum venturi ancipitem iudiciorum aleam ſecure experientur. Eā ei eſſe libelli noſtri rationem facile cognorim vt niſi magno aliquo patrocinio defēdatur vix eum ab calumnia deffendam. At cū mecū ipſe animaduerterē cui nā iſtas noſtrarum vigiliarum primiciolas atitularem dicarēqꝫ viſus es michi ſuper omnes digniſſimus domine Triſtande archiantiſtes ſenonenſis meritiſſime tum ꝙ es litteratorum hominum fotor precipuus & amantiſſimus. tum ꝙ elapſis diebus videor michi non ſpernendo amoris loco apud te ſemper fuiſſe ac nunc etiam eſſe ita vt ſperem neqꝫ verbo neqꝫ facto opem tuam quotiens implorauero nullatenus michi defuturam. Eat igitur & tuo preſidio ſuoqꝫ fulcimento munitus libellus iſte in manus hominum quem ſi tibi vni cordi eſſe cognouero ſum factus voti compos. In animo habens poſt hac in talibus materijs tractandis & conſcribendis ingenioli vires nullatenus intermittere. Vale

¶Ad magnificentiſſimū/eūdemqꝫ ſuum tutelarem dominum cenoneñ. archiepiſcopum idem.

Hoc cape qui iuſti prelum/qui ſemita veri
Hoc cape qui phebi gloria/creſus opum.
Id placeat domino res eſt generoſa placere
Id placeat: pura que data mente: placent.
Donum tale meum eſt/mea ſunt hec munera/ dos eſt
Ingenium: vis: ars: littera diuitie
Nulla michi eſt auri ſcaturigo: tibi aurea diues
Aſſyrius mittat munera: mittat arabs.
Sincerum velle: exilis tamen arctaqꝫ res eſt.
Equentur primis vltima: magna dabo
Velle opibus confer: nam grata eſt ſepe tonanti
Que vel ab exili: victima miſſa loco.
Rem cape/rem lauda: rem perlege/ diues habebor.
Si michi clementi arriſeris ore. vale.

¶PRIMVM CAPITVLVM

In quo tractatur de origĩe Iuriſdi-
ctionis ciuilis: vt per eius compa-
rationem notificetur Iuriſdictio ec
cleſiaſtica.

QVEMAD-
modum deus
nature auctor
hominem cõ-
didit cum na-
turali Iure ſeu
poteſtate eaqꝫ
ſue ſuſtentati-
oni ac conſer-
uationi neceſ-
ſaria ſunt ſumendi nec non & ea que noci-
ua ſunt repellẽdi. Super quo iure fundatur
poteſtas eum qui iniuſte aggreditur interi-
mendi ſi ſeruetur moderamen inculpate tu
tele q̃uis oppoſitum dogmatiſet de anco-
na in ſuo tractatu de poteſtate eccleſiaſtica
cuius rationes nunc omitto cum nõ ſit hec
materia preſentis ſpeculatiois. Similiter &
communitas quelibet aliquorum adinuicẽ
ciuiliter conuerſantium qui iuxta dictum
Pauli ad Romanos. xij. velut vnũ corpus
eſt cuius ſinguli alter alterius ſunt membra
naturalem habet poteſtatem ſe non ſolum
ineſſe verum etiam in eſſe pacifico conſer-
uandi ad quem ſpectat eos quorum vita eſt
in perturbationem eius etiam per mortem
preſcidere. & iſtud deduci poteſt ex ſancto
Thoma ſecunda ſecunde queſtione ſexage
ſima quarta. Omnis pars ordinatur ad to-
tum cuius eſt pars velut ĩperfectum ad per-
fectum / & ſi ſaluti totius corporis expediat
abſciſſio alicuius membri: puta quia eſt pu
tridum aut ceterorum infectiuum: in toto
corpore reſidet auctoritas illud preſcinden
di. Cum ergo quelibet perſona ſingularis
comparatur ad totam communitatem ſicut
pars ad totum. Ideo ſi aliquis ſit pnicioſus ĩ
communitate laudabiliter a communita-
te interimitur. Et iſtud idẽ oſtendit ſic. Cõ
munitas confert principi auctoritatem oc-
cidendi eos quorum vita in perniciem rei
publice cedit: ergo illa auctoritas ẽ per pri-
us in commuitate cum nemo alteri det qđ
non habet. Et antecedens notum eſt cũ pri
ceps a ſe auctoritatem illam nõ habeat nec
habet eam imediate a deo ſaltem vt in plu-
ribus. Nam vt dicunt doctores preſertim
Durandus in tractatu de iuriſdictione eccle
ſiaſtica. Non eſt intelligendum ꝙ auctori-
tas regis ſecularis ſit a deo ſic ꝙ immediate
eam alicui commiſerit regulariter: ſed quia
ſecundum rectam rationem quam deus hõ
minibus indidit eſt alicui commiſſa & non
videtur cum non ſit a deo immediate com
miſſa a quo ſit pricipi collata niſi ab ipſa cõ
munitate: igitur aſſumptum verum. Ex an-
te dictis inferũtur aliqua correlaria. Primũ
eſt: primaria poteſtas iuriſdictionis coherci *Primũ correlarium*
ua etiam vſqꝫ ad mortem infligendam nõ
eſt q̃tum ad eius inſtitutionem pure poſiti
ua. Quanuis eius communicatio certe per- *Ariſtocratia ... declar. fo. 6. Col. i.*
ſone vt puta regi aut certis perſonis de cõ-
munitate paucis aut pluribus qui eam re-
gunt ariſtocratice aut thimocratice ſit poſi
tiua. Et iſtud manifeſte oſtenditur: qa hoc
preceptum non occides cum ſit de iure na-
turali ab eo nullus poteſt excipi caſus per
quodcũqꝫ ius poſitiuum ſaltem humanũ.
cum humana poteſtas ſupra ius nature nõ
exiſtat ergo primaria poteſtas occidẽdi nõ
eſt poſitiua humana ſed naturalis. Secun-
dum correlarium eſt. Nulla communitas *Secũdũ correla.*
perfecta hanc poteſtatem a ſe abdicare po-
teſt ſicut nec ſingularis homo quam habet
poteſtatem ad ſe conſeruandum. immo nec
ea priuari poteſt niſi a deo. & huius ſenten-
tie videtur eſſe gloſa viceſima tercia queſti-
one tercia in capitulo oſtendit in qua ſic di
citur. Populus bene habet iuriſdictionem
licet dicat lex ꝙ tranſtulit ius ſuum in im-
peratorem. Nam ſi ciuitas vel populus nõ
haberet iuriſdictionem quare puniretur ꝓ
pter defectum iudicis. vt viceſima tertia q̄-
ſtione ſecunda capitulo dominus vbi dici
tur. Ciuitas petenda eſt que vel vindicare
neglexerit quod a ſuis improbe factum eſt
vel reddere quod per iniurias ablatum eſt.

Tertium correla. Tertiũ correlarium tota cõmunitas ptātē
habet ſuper principem ab ea conſtitutum
qua cum ſi non in edificationem ſed deſtru
ctionem policie rex regat deponere poteſt
alias non eſſet in ea ſufficiens poteſtas ſe cō
ſeruandi: & iſta poteſtate gallorum com-
munitas quōdam vſa regem ſuum depoſu
it non tam pro criminibus q̄ pro eo ꝙ tan-
to regimini inutilis eſſet vt habet gloſa ca-
pitulo alius decima quinta queſtione ſexta
vbi dicitur ꝙ zacharias regem Francorum
depoſuit: habet gloſa id eſt deponentibus
conſenſit. Hac eadem poteſtate vſi filij iſra
el receſſerunt a roboan qui erat ſalomonis
naturalis ſucceſſor eligentes in regem ſup
ſe Ieroboan vt patet tertij regum duodeci-
mo & q̄uis ſuper aliquem populum a deo
acceperunt aliqui iuriſditionē ciuilem im-
mediate vt videtur probabile de Saule &
Dauid nichilominus ſemper toti commu-
nitati fuerunt ſubiecti caſu quo in deſtructi
Quartũ correl. onem eius regerent. ¶ Quartum correlari-
um nō eo dicitur policia aliqua regalis qa
vnicus ei preſit qui ſit tota communitate in
iuriſditiōe maior nec ei quouis modo ſub
iectus ſed ſolum propter hanc cauſam quia
vnicus preeſt qui in quēlibet alterum de cō
munitate iuriſditionem habet & eſt eo ſu
perior/ & hoc minime reperitur in policia
chimocratica aut ariſtocrathica/ nec ꝯueni-
ens foret aliquem vnum taliter communi-
tati prefici qui eſſet ea tota in omni caſu ſu-
perior niſi talis foret indeuialis quēadmo-
dum de Chriſto cenſetur qui cōmunitatē
regere poſſet ſecundum voluntatem & nō
ſecundum legem. & tunc eſſet policia illa p
Quintũ correl. fecte regalis. ¶ Quintum correlarium eſt.
Falſum eſt illud ſcoti diſtinctionis decime
quinte queſtiōis tertie quod non licet quē
q̄ occidere auctoritate publica niſi i caſibus
exceptis a deo ab iſto precepto nō occides.
ſi intelligat de exemptione facta per ius di-
uinum poſitiuum qualia erāt iudicialia ve
teris teſtamenti ſicut videtur pretendere qa
tunc tempore legis nature nō licuiſſet quē-
q̄ interficere/ cum tunc nondum eſſet ius di
uinum poſitiuum nec gentilibus tempore
legis moſayce licuiſſet aliquem interimere
cum eis illa lex non eſſet data. Similiter in
lege euangelica non eſſet in principibus li-
citum aliquem ad mortem damnare ſaltem
niſi pro homicidio/ cum lex vetus ſit reuo
cata & euangelium nullum excipiat caſum.
niſi dixeris homicidium exceptū fuiſſe Ma
thei viceſimo ſexto: Omnes qui gladium
acceperint/ gladio peribunt. Si autem intel
ligat de exemptis a deo per ius naturale nō
facio difficultatem: ſed tunc nulla eſt eius p
batio ad probandum ꝙ pro ſimplici furto
non licet interficere. Ex omnibus his facile
eſt videre quomodo poteſtas qua rex vtič
eſt poteſtas communitatis: hinc auctoritate
publica dicitur agere & hanc ob rem Guil-
lermus parhirieñ. dicit dominium pricipū
eſſe miniſteriale. Conſequenter facile eſt vi-
dere ꝙ principatus regalis & pricipatus ari
ſtocrathicus & pricipatus thimocratichus
nō differūt inter ſe qa ſint diuerſe poteſtates
cū idem obiectum penitus habeāt: ſed pro
pter diuerſitatem ſubiectorum. Sed quia de
hac poteſtate ciuili i hoc tractatu nichil itē
do pricipaliter dicere ppterea hec ſufficiāt.

¶ Secundum capitulum in quo oſtendi
tur aliam eſſe poteſtatē non naturalem nec
humanitus inſtituibilem.

CUm Chriſtifidelium col-
lectio non ſit ſolū corpus
politicum & ad finem
naturalem ordiatum qui
eſt viuere ſecundum vir-
tutem verumetiam eſt cor
pus miſticū Chriſti & ad
finem ſupernaturalem vitam ſcilicet eternā
ordinatum ad cuius conſecutionē legiſla-
tor de medio noſtri ſuſcitatus iuxta vatici
nium moyſi Chriſtus ſcilicet legem gratie
& libertatis tulit/ quamobrem & poteſtatē
inſtituit non ad corpora occidenda qualis
poteſtas ciuilis/ quia non querič mortē pec
catoris ſed magis vt viuat & conuertač. nec
venit perdere quemq̄ ſed potius ſingulos
viuificare. Sed ad compellendum fideles le

gem euangelicam cõſeruare alterius pene metu.ſ.ſpiritualis. De cuius poteſtatis integritate duo ſunt. Primum eſt auctoritatiue poſſe eius dicere ſiue diſſiniẽdo ſiue aliquid quod conferat multum ad conſecutionem finis ſtatuendo. Secundum eſt poſſe dicto iure non obſeruante aliqua mulctare pena. Hec autẽ poteſtas nõ eſt naturalis ſed poſitiua nõ ab homine puro/aut ab homibus inſtituibilis ſed a deo ſolo. Pro cuius probatione ſupponendum eſt quemadmodũ optime declarat bernaus/ in ſuo tractatu de poteſtate pape. Aliud eſt inſtituere poteſtatem & inſtitutam alicui perſone cõmunicare. & iſtud manifeſtum eſt ex priori capitulo/cum populus poteſtatem occidẽdi non inſtituat quia eſt naturalis ſed eam principi communicat. ¶ Inſtituere namq̧ poteſtatem eſt ordinare ꝙ in communitate ſit aliqua poteſtas tanta & talis ad tot caſus ad talem populum & ſic de ſimilibus. Et talis inſtitutio tempore precedere poteſt communicationem certe perſone. Poteſtas autẽ talis poteſt ꝯferri alicui dupliciter. Vno modo ꝙ conferatur determinate perſone vt cũ rex petrum/aut guillermum inſtituit alicuius ciuitatis balliuũ. Alio modo non determinate perſone: ſed perſone determiate cõditionis vt ſi rex inſtitueret aliquam poteſtatem iuriſditionis in aliqua ciuitate ordinando: ꝙ quicumq̧ a talibus eligeretur eã conſequeretur/ talis electio eſt diſpoſitio vltimata ex parte recipientis que facit eum capacem talis poteſtatis ex antiqua inſtitutione principis. Iſtis ſuppoſitis probatur ꝙ a ſolo deo eſt hec poteſtas inſtituibilis. hec poteſtas non eſt inſtituibilis niſi vel a papa vel communitate Chriſtiana vel deo. Sed primo ꝙ non poſſit inſtitui a communitate chriſtiana probatur ſic ſaltem propria auctoritate: quia talis poteſtas ĩcludit aliquid quod humanam poteſtatem excedit: puta poſſe relaxare aliquid de pena debita in foro dei / poſſe aliquem reddere ĩ capacem q̃tum ad deum ſuffragiorum eccleſie/ & mũlta alia, ergo a communitate chriſtiana inſtitui non poteſt. Et quod a papa inſtitui nõ poſſit manifeſte patet ex hoc: quia prius ſaltem natura eſt illam poteſtatem eſſe quã aliquem eſſe papã. Correlarie ſequitur ꝙ nec iſta poteſtas ab homine puro aut hominibus deſtitui poteſt. Secundo ſequitur correlarie ꝙ poteſtas eccleſiaſtica de qua nunc loquimur eſt poteſtas cohercitiua immediate a Chriſto inſtituta que valet exerceri ĩ alterum etiam inuitum ad dirigẽdum ſubditos in finem beatitudinis eterne velut in finem proximum & principaliter intentum.

Quid ſit inſtituere poteſtatem.

Conſequẽter ex dictis multiplex haberi poteſt differentia inter poteſtatem eccleſiaſticam iuriſditionis in foro exteriori & poteſtatem laicam. Prima ex parte inſtitutionis cum vna ſit naturalis quantum ad inſtitutionem. Altera ſupernaturalis/ ſecũda ex parte finis. Vna ẽ ad finem naturalem. Altera ad finem ſupernaturalem. Tertia ex parte penarum que infligi poſſunt per has poteſtates / quia per vnam corporalis pena dumtaxat/ per alteram vero ſpiritualis preciſe. Quarta ex parte ſubiectorum/ quia vnius capax eſt etiam infidelis/ alterius vero nullus capax eſt niſi ſacro baptiſmate regeneratus. Etiam vna.ſ. temporalis in infideles exerceri poteſt. altera in ſolos fideles vt infra patebit. De alijs autem poteſtatibus eccleſiaſticis a cohercitiua quas optime declarat Iohannes de parhiſius: & conſequenter petrus de aliaco in hoc tractatu nichil dicere intẽdo. Tertium correlarium deuiauit a fide Marſilius de padua omnem cohercitiuam iuriſditionẽ ab eccleſiaſticis auferẽs vt videre ẽ in ſuo tractatu qui in quibuſdam volumibus defenſorium pacis intitulatur. Quartũ correlarium. poteſtas eccleſiaſtica in ſe conſiderata nullatenus ab hominibus reſtringi poteſt. ſi enim ab ipſis non ſit inſtituibilis nec deſtituibilis: nec ab ipſis fieri poteſt qđ in aliquos actus non poſſit ĩ quos poterat prius. Et iſtud correlarium bene tractat Iohannes de gerſono conſideratione ſeptia: de poteſtate eccleſiaſtica: & quia hec certa ſunt non curaui auctoritatum aut rationũ

De auctoritate eccleſie.

numero munire.

¶ Tertium capitulum in quo oſtēditur ad que ſe extendat hec ptās.

TAnta eſt iter doctores cōtrouerſia de plenitudine huius poteſtatis/ & ad q̄ ſe extendat vt pauca ſint in iſta materia ſecura. Ita ꝙ his temporibus: vt dicit Guillermus occā circa finem prime partis dyalogi. Summe neceſſarium foret ꝙ per ſapientes iuramentis & horribilibus comminationibus ad veritatem dicendam arctatos declararentur q̄ ad pleitudinem poteſtatis eccleſiaſtice ſpectēt Quidam enim eam ita ampliāt forſitam adulationis cauſa vt beneficia & priuilegia obtineant vt omnino abſorpta videaſ pricipum poteſtas: nec non ad actus ſe extendat in deſtructionē eccleſie. Quidam enim eam dilatant vſqꝫ ad diſſolutionem matrimonij rati & non conſummati: vt glo. Iohannis andree in capitulo. ꝙ votum devoto & voti redemptione libro ſexto & glo. in capitulo ex publico de conuerſione coniugatorum: qui ponit hanc propoſitionē ꝙ ſummus pontifex poſſet ſtatuere ꝙ per ſecundum matrimonium rumperetur primum non conſummatum ſicut rumpitur per ingreſſionem religionis que quantum periculi cōtineat aduertere pōt lector. eiuſdem ſententie panormitanus in eodem capitulo: & cum ipſis deuiauit magiſter Thomas deuio in ſuis opuſculis aureis de diuerſis ac curioſiſſimis materijs. Iſtud eſt cōtra verbum Chriſti matthei decimonono. quos deus coniunxit homo non ſeparet: niſi fornicationis cauſa vbi homini poteſtatē diſſoluendi matrimonium denegauit. Secundo ſi diſſolui poſſet ſine igreſſu religionis non eſt veriſſimile quin hoc comperiri poſſit ex ſacris litteris quemadmodum de matrimonio inter infideles altera partium verſa ad fidem. Tertio ſummus pontifex non poteſt debitorem abſoluere inuito creditore, ſi enim oppoſitum dicatur creditorum multi ad ipſum currerent pro abſolutione: ergo nec poteſt mulierem ab obligatione qua eſt obligata viro abſoluere. Et hāc ptē p indubitata tenet Scotus triceſima prima diſtinctione quarti. Et petrus de palude viceſima ſeptima eiuſdem. Sed pro priori parte arguitur vt magis pateat veritas. diſſoluitur matrimonium ratum non conſummatum per votum ſolemne religionis: ſed voti ſolēnitas nō ex iure diuio ſed humano ē/ vt patet per capitulum preallegatum ꝙ votum in quo dicitur. Voti ſolēnitas ex ſola conſtitutione eccleſie eſt inuēta: ergo ex ſtatuto humano diſſoluitur matrimoniū. Secundo. ſi votum ſolēne ex ſtatuto diuio diſſolueret matrimoniū nō cōſummatū: a fortiori illegitimaret iure diuino ad matrimonium ſequens. Minus eſt enim illegitimare q̄ contractum diſſoluere: cum primū poſſit eccleſia & non ſecundum. Sed falſitas cōſequentis oſtenditur: quia ſi illegitimaret iure diuino non poſſet ſummus pontifex: nec eccleſia tota diſpenſare cum illo qui vouit ſolemniter in quocūqꝫ caſu, cum nō poſſint contra ius diuinū. ¶ Tertio matrimonium contractum & ratum ſignificat ſolū coniūctionem Chriſti & anime fidelis que diſſolubilis eſt: ergo illud matrimonium ē etiam diſſolubile. Si dicatur ꝙ ſignificat etiam coniunctionem Chriſti & eccleſie indiſſolubilem. vt dicit magiſter ſententiarū diſtinctione viceſima ſexta quarti conſequenter & Richardus. ¶ Contra ſequitur bigamiam contrahi/ ſi vxore prima mortua ante conſummationem contraheret cum ſecūda vel econuerſo. ſi aliquis aliquā cuius vir mortuus eſt ante conſummationem in vxorem duceret: hoc autem eſt contra capitulū debitum de bigamis non ordinādis. Probatur tamen ſequela quia ratio bigamie eſt defectus ſacramenti: quia nō ē vnicus vnius ſicut Chriſtus vnus vnice coniunctus ē eccleſie. ¶ Ad primum iſtorum reſpondeſ bene verum eſt ꝙ modus per quem ſolemniſatur votum eſt ex ſtatuto & determinatione eccleſie: non tñ ſequitur effectū ſequētē

ad votum ſolemne per quod vouens mori
tur ciuiliter eſſe de ſtatuto eccleſie. Ad ſecū
dum quod eſt forte ad probandum ꝙ i vo
to ſolemni non cadit diſpenſatio. Videtur
michi dicendum ꝙ votum ſolēne iure diui
no tandiu illegitimat q̄diu obligat: ita ꝙ ſi
tentent contrahere ſecluſo quocunqꝫ ſtatu
to humano non contraherēt. Sed quia po
teſt emergere caſus i quo amplius nō obli
gat & tunc ceſſat illegitimare: & ſic papa nō
diſpenſat niſi capiendo diſpenſare vt tātū
valet ſicut ius declarare. ¶ Ad tertium dici
tur primo ꝙ conſequentia prima nichil va
let. in ſtatu enim innocētie matrimonium
cum non eſſet ſacramentum non ſignificaſ
ſet aliquam coniunctionem indiſſolubilē:
& tamen non fuiſſet diſſolubile. Dicitur ſe
cundo ꝙ antecedens eſt falſum: imo ſigni
ficat coniunctionem Chriſti & eccleſie: vt
habet magiſter ſententiarū diſtinctione vi
ceſimaſexta quarti: & Richardus conſequē
ter. q̄uis tamen apud Richardum non tam
perfecte ſicut matrimonium ꝯſummatum.
¶ Dicitur vlterius ꝙ conſequentia non va
let qua infertur bigamiam i illis caſibus cō
trahi: & hoc ſolum quia eccleſia non ſtatu
it ꝙ contrahatur. Contrahitur enim ſolum
per diuiſionem carnis pluribus vel alicui q̄
diuiſit pluribus. Aliqui iſtam poteſtatē ex
tendunt ad infideles. vt Panormitanus in
capitulo Nouit de iudiciis dicens: ꝙ p iſtā
poteſtatem ad precepta legis nature ſaltem
compelli poſſunt: ſed oppoſitum iſtius ha
betur ex capitulo gaudemus de diuortijs.
vbi dicitur eos conſtitutōnibus canonicis
minime arctari: iuxta illud apoſtoli. Quid
enim ad nos de his qui foris ſunt iudicare.
Arctarētur enim conſtitutionibus eccleſia
ſticis precipientibus ea que ſunt iuris natu
ralis ſub cenſuris. Secundo cum excommu
nicatio non ſit aliud q̄a conſortio fideliū
& participatione ſacramentorū ſeparatō ſe
quitur infidelem excommunicari non poſ
ſe. & ſi in oppoſitum allegetur illud chri
ſti Mathei decimoſexto dictum petro cum
ei promiſſa fuit hec poteſtas. Quodcūqꝫ li
gaueris ſuper terram erit ligatum in celis.
& quocunqꝫ ſolueris erit ſolutum in celis.
Et illud mathei decimo octauo. Quecunqꝫ
alligaueritis ſuper tarram erunt ligata & in
celo. Et quecunqꝫ ſolueritis ſuper terrā erūt
ſoluta & i celo. In quibus auctoritatibus
dicit q̄dcūqꝫ & quecunqꝫ vniuerſaliter. Re
ſpondetur ꝙ vtraqꝫ auctoritas de fidelibus
intelligenda eſt. De his auctoritatibus īfra
magis patebit. Aliqui ad peccata ſecretiſſi
ma cordis eam extendi volunt: vt gloſa in
clementina de hereticis. Oppoſitum iſtius
ab omnibus ferme doctoribus tenetur: & p
maiori elucidatione ſupponēdū eſt eſſe q̄d
dam peccatum quod in ſolo conſiſtit actu
interiori cū ſcilicet ad nullū opus exterius
fit pgreſſio. Aliud eſt pctm̄ ad opus vſqꝫ ex
terius progrediens: & iſtud eſt iterum du
plex. Eſt quoddam quod nō eſt peccatum
ex opere exteriori ad quod progredit̄/ ſed
ſolum ex mala relatione interiori. vt eſt
dare elemoſynam propter malum finem.
Eſt aliud quod eſt peccatum ex opere exte
riori quia ſcilicet prohibitum eſt. Et iſtud
multiplex eſt quoddam eſt quod iuridice
probari poteſt factum eſſe. ſ. per duos. vel
tres teſtes & etiā actor ipſius peccati. Eſt ali
ud quod iuridice probari poteſt: ſed actor
non vt cum reperitur trucidatum corpus
ſed cum trucidaretur nullus preſens erat.
Eſt aliud quod nec iuridice probari poteſt
nec eius actor propter defectū teſtium ad
vtrumqꝫ. Secundo ſupponendum eſt ꝙ ec
cleſiaſtica poteſtas non ſolum eſt ad infli
gendum penam̄ pro crimīe preterito pro
bato: ſed ad ſtatuendum aliquod ſub pena
quod quidem ſtatutum ſolum reſpicit fu
tura. De conſtitutionibus capitulo cogno
ſcentes eodem titulo capitulo vltio: cuius
tranſgreſſor eo facto quod trāſgreditur pe
nam illam incurrit: vt videre eſt in pleriſqꝫ
ſtatutis. ¶ Iſtis ſuppoſitis dicitur primo ꝙ
eccleſia nichil poteſt ſuper peccata cordis
& que ad actum exteriorem non ſunt pgreſ
ſa. Et addit durandus decimaſeptima diſti
ctione quarti. Non ſolum propter defectū

cognitionis/ſed propter defectum iuriſdi-
tionis. ea enim deus ſuo reſeruauit iudicio
qui ſcrutatur corda & renes: hominibus au-
tem ea que foris ſunt dedit iudicare. & ſen-
tentia Durandi multum apparentie habet
quia ſi hoc non eſſet propter defectũ iuriſdi
tionis ſed agnitionis eccleſia adminus poſ
ſet in illa ſtatuendo ſicut in opera exteriora
futura que nunq̃ probari poterũt propter
defectum teſtium. Pro actu enim exteriori
q̃uis occulto incurritur pena iuris: vt regu
lariter tenent doctores nominatim de palu
de decima tertia diſtinctione quarti: tunc p
batur iſta propoſitio. Primo per parabolã
ſaluatoris decimotertio de zizania/ vbi ſe-
cundum expoſitionem doctorum prohi-
bentur mali ſub nomine zizanie eradicari p
cenſuram excommunicationis quãdo a bo
nis intellectis per frumentum cognoſci nõ
poſſunt. Secundo per capitulum cogitati-
onis de penitentia diſtinctione prima. Co-
gitationis penam nemo patiatur. vbi glo.
ab hominibus ſed bene a deo. Adduci poſ
ſent ad hoc probandum pleraq; capitula/
vt capitulum ſicut tuis litteris de ſymonia
capitulum. Tua nos eodem titulo. capitu-
lũ Erubeſcant trigeſima ſecunda [illegible]
capitulum. Conſuluiſti ſecunda queſtiõe
quinta. ¶ Secũdo dicitur ſi procedatur ad
peccatum exterius. quod quidem opus nõ
eſt malum niſi propter malam relationem
interiorem ad tale peccatum non extendi-
tur eccleſiaſtica poteſtas iuriſdica. Cum eni
non ſunt illa opera prohibita ſecundũ ſuã
ſubſtantiam/ſed ſolum ſecũdum interiorẽ
relationem ad quam puniendam non extẽ
ditur eccleſiaſtica poteſtas: nec extendetur
ad illa peccata. Secũdo probatur idem / nõ
poteſt etiam ex natura operis & nõ ſolũ ex
defectu teſtium probari opus illud peccatũ
eſſe niſi de relatiõe probaret. ergo ſicut nec
relatio eccleſiaſtice ſubijcitur poteſtati ita
nec peccatum illud. ¶ Tertio dicitur eccle-
ſiaſtica poteſtas extenditur ad peccatum iu
riſdice notũ cuius actus actor iuriſdice igno
tus eſt. probatur per capitulum quidã ma-
ligni ſpiritus quinta queſtione prima. vbi
de quodam qui contra caſtorium notariũ.
ac reſponſalem apoſtolicum nocturno ſilẽ
tio in ciuitatis loco conteſtationẽ poſuerat
in eius crimina loquentem/dicit Adrianus
papa qui ſi non exierit: neq; publice cõfeſ-
ſus fuerit quiſquis ille ſit qui hoc agere pre-
ſumpſerit vel conſenſum tante iniquitatis
conſilio prebuerit ex dei & domini noſtri
Ieſu chriſti ſpiritu diffinimus vt ſancti eius
corporis & ſanguinis participatione priua
tus ſit. & iſte eſt vnus caſus apud guillermũ
Occã in tertia parte ſui dyalogi in quo re-
currendum eſt ad poteſtatem eccleſiaſticam
in crimine ciuili: ¶ Quarto dicitur ad pecca
ta exteriora/que ſecundum ſe ſunt prohibi
ta q̃uis nõ iuriſdice poſſit probari propter
defectum teſtium nec actor extenditur hec
poteſtas ſtatuendo. probatur ex capitulo
porro de ſententia excommunicationis/ in
quo dicitur eos qui manus violentas in fra
tres ſuos iniecerunt qui non cõuicti ſed pri
uatim veniam poſtulant eſſe monendos:
vt ſatiſfaciant his quos leſerunt/& apoſtoli
ce ſedi ſe preſentant. cum ab alio ſine ſpeci-
ali mandato abſolui non valeant. ergo illi
ſunt excommunicati. Abſurdum enim fo-
ret dicere eum qui violentas iniecit in cleri-
cum manus q̃uis ſecrete non eſſe excommu
nicatum. & in omnibus iſtis de iuriſdica po
teſtate loquor que forum exterius reſpicit.

¶ Capitulum quartum in quo po
nũtur obiectiõnes ad iſta: & ſoluũt.

Contra primum iſtorum
quattuor dictorum obij-
citur. habens ſolum pec-
cata cordis: ſtatuto eccle
ſie omnis vtriuſq; ſexus
tenetur in paſchate confi
teri ea: & ſi non confitea-
tur incurrit cenſuram excommunicationis
vt patet ex dicto capitulo: ergo poteſtas ec-
cleſiaſtica ad illa cordis peccata extenditur.
¶ Secũdo/ inquiſitor fidei omittens proce
dere contra hereticos ſine quocũq; actu ex-
teriori incurrit cenſuram excõmunicatiõis:

vt patet in clementina multorum de hereti
cis & gloſa ibidē. hic patet aperte ꝙ conſti
tutio militantis eccleſie ligat crimen omni-
no occultum ad penas ſuſpentionis & excō
municationis. & adhoc inducit capitulum
primum de ſtatu monachorum eodē libro
Paragrapho quia vere. vbi de monachis
diſcurrētibus per curias principum dicitur
ꝙ ſi vt ſuis prelatis aut monaſterijs dānum
aliquod inferant ad dictas curias ſe transſer
re preſumpſerint excōmunicationis ſenten
tiā eos incurrere volumus ipſo facto/ hic nō
excommunicantur pro eo ꝙ ad curias prin
cipum ſe tranſtulerunt/ ſed quia intendunt
prelato aut monaſterio damnū iferre/ & ſic
pro ſolo actu interiori. ¶ Tertio arguitur.
Si eccleſia alicui precipiat ſub pena excom-
municationis ꝙ aliquam accipiat in vxorē
eam ſcilicet cum qua prius contraxerat ſpō
ſalia & proferat illa verba exterius: & non
cōſentiat interius/ videtur excōmunicatus
cum non accipiat eam in vxorem: & hoc eſt
propter omiſſionem ſolius actus īterioris:
ergo etiā pro ſolo actu interiori excōmuni
cari poteſt. ¶ Deinde arguitur cōtra tertiū
& quartum dicta primo per capitulū ſicut
de tuis litteris de ſymonia in quo dicitur.
Illos autem qui dederūt pecuniam vel etiā
receperunt in tantum conſtāt eſſe culpabi-
les ꝙ ſi eorum exceſſus eſſet eccleſie manife-
ſtus que non iudicat de occultis pena cano
nica eſſent feriendi: ergo ſi non ſit manife-
ſtus non ſunt feriendi. & in capitulo erube
ſcant/ trigeſimaſecūda diſtictiōe in quo de
preſbyteris: diacōis: & ſubdiaconis: qui mu
lierculas non abiecerunt dicit ꝙ ſunt ex-
cludendi a ſuorum graduum dignitate/ ſta
tim ſubiungitur: de manifeſtis aūt loquor:
ſecretorū aūt deus & cognitor & iudex eſt.
¶ Secundo arguitur. Mathei decimooctа-
uo: vbi inſtituta eſt hec poteſtas eccleſiaſti-
ca datur forma ſecundum quam ſit ea vten
dum: ſed ſic eſt ꝙ ibi precipitur reum eſſe
eccleſie denunciandum & conuincendum
per duos vel per tres teſtes/ ergo non exten
ditur hec poteſtas ad ea peccata exteriora
que probari non poſſunt. ¶ Ad primū illo
rum dicitur primo ꝙ cōfiteri eſt actus exte-
rior. & ſic per preceptū illud non fertur im
mediate & per ſe ſuper actū interiorē. quis
feratur ſuper exteriorem qui eſt de actu inte
riori. dicitur ſecūdo ſecūdum Durādum ꝙ
preceptum eccleſie principaliter fertur ſup
cōmunicatione quā conſtat actum exterio-
rem eſſe & in foro exteriori cognoſcibilem
& quia ad digne cōmunicandum iure diui
no prerequiritur omniū mortalium cōfeſ-
ſio. & ſic preceptum eccleſie non fertur ſu-
per actum illum confeſſionis ſacramētalis:
ſed ſolum per accidens. ¶ Ad ſecundū dici
tur ꝙ inqſitor fidei nō excōicatur pro actu
interiori ſed ꝓ omiſſione actus exterioris q̄
iuriſdice ſicut actus cuius eſt priuatio. qtū ē
ex ſe pbari pōt: ¶ Ad tertiū dicit̄ ꝙ i illo ca-
ſu nō incurrit ſententiā excōicationis cū ni
chil agat nec ꝓmittat qđ iudicio eccleſiaſti-
co ſubſit: eodē mō ſicut nec ille q in paſcha-
te ſumeret euchariſtiā nō preuia ſufficienti
diſpoſitione nō veniret arcendus ab ingreſ
ſu eccleſie ſecundū tenorē illius ſtatuti Oīs
vtriuſq ſexus. ¶ Ad primū argumētū ꝯtra
vltimū dictū/ dicit̄ ꝙ illa capitula intelligē-
da ſunt de pena ab hoīe inferēda. Sūt eni ca
nones qdā q nō ſunt ſnie late ſed ferēde qui
bus. ſ. trāſgreſſoribus nō infligit̄ eo facto
pena ſed declarat̄ infligēda p iudicē: & ho-
rū trāſgreſſores nō ſubijciūtur illi pene niſi
notorij ſint. Et quis glo. ex cap. Erubeſcāt
fundet argumentū pro opinione eorū q di
cūt ꝙ occultū delictū nō irrogat irregulari
tatē. Oppoſitū huius opinionis ſatis deter
minatū ex ca. Queſitū de tēporibus ordinā
dorū. Vbi dicit̄ ſi ppoſita crimia puta adul
teriū: piuriū: homicidiū: falſū teſtimoniū:
ordine iudicario cōprobata vel alias noto
ria nō fuerint nō debēt hī preter reos homi
cidij poſt penitentiam in iam ſuſceptis or-
dinibus impediri: ergo homicide incurrūt
irregularitatē quis nō ſint notorij. ¶ Ad ſe
cundū ex textu euāgelico eodē mō dicēdū
eſt ꝙ pceſſus ille intelligit̄ de eo q p iudicē
& noīatim feriēdus eſt pena eccliaſtica. Iſta

egrerēt maiorē pceſſū: ſed qꝛ ſolū accidētia ſunt & nō eſſentialia principali propoſito omitto. ¶ Quintum capitulū de his qui nimis reſtringunt iſtam poteſtatem.

AB ALIQVIBVS MIrum immodum reſtringitur hec poteſtas. Dicunt enim aliqui eam ſolū extēdi ex inſtitutione Chriſti ad punienda peccata in rebus pure ſpiritualibus: puta que propria ſunt legi euangelice vt ſunt peccata ꝯmiſſa cōtra articulos & ſacramenta/ & non ad peccata que ſunt cōtra legem nature ſaltē niſi caſualiter. & huius ſententie videtur eſſe Guillermus Okam circa finem ſui dialogi: etiam in prima parte eiuſdem libri libro ſexto capitulo octauo. vbi dicit. Spiritualia ſunt illa q̄ religioni Chriſtiane ſunt propria que i nulla alia ſecta ſunt reperta: nec ad legem nature ſpectantia/ ſicut que pertinent ad ſacramēta eccleſiaſtica diſpenſanda & ad cauſas fidei terminandas. Eiuſdem ſententie eſt Ioannes de Tarſono lectione quarta de vita ſpiritualis anime: vbi dicit ꝙ terris ſubiectis imediate ſummo pontifici quantū ad temporalitatem pro peccatis commiſſis cōtra legem nature non ſunt homines feriendi pena eccleſiaſtica: ſed laica. Videtur mihi tamē ſaluo meliori iudicio hanc poteſtatē ad quecūꝙ mortalia notoria iūcta ꝯtumacia extendi. Probatur primo ex cap. Nouit de iudicijs: vbi dicit Innocentius tertius ſcribens prelatis per Franciam conſtitutis. Non enim intēdimus iudicare de feudo cuius ad ipſum ſcilicet regem ſpectat iudicium: ſed decernere de peccato cuius ad nos pertinet ſine dubitatione cenſura quam in quelibet exercere poſſumus & debemus. Et notum eſt ꝙ ibi loquitur de peccato cōmiſſo ex detentione rei aliene. Secūdo probatur ex auctoritate Chriſti Mathei decimooctauo. vbi ſicut infra probabitur fuit inſtituta hec poteſtas eccleſiaſtica / ſi peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit lucratus es fratrem tuum. &c. In qua auctoritate nulla fit diſtinctio huius vel illius peccati: ſed indifferenter de omni mortali loquitur. & ꝙ ſolum de mortali loquatur ſatis notum eſt per hoc ꝙ ſubditur/ ſi te audierit lucratus es animam eius/ per veniale enim nullus eſt perditus. ergo pro omni mortali ſi ad fraternam correctionem non emendetur: eſt denunciandus eccleſie: & ſi eccleſiam non audierit excōmunicandus. & per conſequens iſta poteſtas ex ordinatione Chriſti ad quecunꝙ peccata mortalia ſaltem notoria extenditur/ & meo iudicio multū ponderanda eſt illa auctoritas. ¶ Tertio arguitur/ quia Paulus excommunicauit fornicarium publicum. prime ad corinthios quinto. & in eodē capitulo dicit ſi quis nominetur inter vos fornicator/ aut auarus/ aut idolis ſeruiens/ aut maledicus/ aut ebrioſus/ aut rapax/ cum huiuſmodi: nec cibum ſumere. ¶ Quarto arguitur ex ratione quam ſumit Durandus ad hoc probandum. & etiam ea vtitur ſanctus Thomas in libro de regimine principum. Cuius eſt conſiderare finem eius: eſt iudicare de his que debent ordinari ad finem/ quia ratio eorum que ordinantur ad finem ſumitur ex fine. debet enim intendēs aliquem bonum finem eligere ea que ſunt congrua fini/ & tollere ea que finem impediunt: verbi gratia medicus conſiderat ſanitatem corporis/ & ſuum eſt conſiderare de his que conſeruant ſanitatem/ & de his que impediunt: ſed omnes actiones humane debent ordinari ad conſequendam vitā eternam. cuius ergo vel quorum eſt cōſiderare de ſalute anime & de ſpiritualibus eorum eſt iudicare de quibuſcūꝙ actionibus per quas deuiant aut deuiare poſſunt a ſalute ſua circa quamcunꝙ materiam. & iſtius ſententie eſt Carlerius in tractatu quem compilauit contra quoſdam errātes in materia clauium vltimo correlario: vbi dicit ꝙ extenditur clauis eccleſiaſtica ad cogendū pure laicū ad ſoluendū debitū vel cedēdū bonis. ¶ Seqtur correlarie ex dictis ꝙ ex

tenditur hec poteſtas ad cognoſcēdū eum qui vendidit vltra iuſtum preciū q̃uis non vltra dimidiū iuſti precij vt reſtituat. Quis dubitat talem venditorem eſſe obligatum ad reſtituendum: & ſic non reſtituēdo peccat in fratrem. & per conſequens cū eo procedendum eſt ſecundum preceptum euangelicum: ſi peccauerit in te frater tuus preallegatum. ¶Iſtud correlarium eſt de mente Panormitani in capitulo. in ciuitate de vſuris vbi dicit. Poteſt compelli clericus ad reſtituēdum id quod habet vltra iuſtum precium in foro contentioſo. & ſtatim ſubdit idem puto de laicis ſaltem ī foro eccleſiaſtico. & ibi loquitur de eo qui habet vltra iuſtum precium ſed citra dimidium iuſti precij: vt ſatis patet legendo. Et ſi contra iſta dicat aliqs: ſequeretur quēlibet peccare qui conueniret proximum coram iudice laico de actione in qua conſiſtit peccatum mortale. Conſequentia tenet / quia quilibet talis contrauenit huic precepto: ſi peccauerit in te frater tuus. ¶Secūdo ſic / correlarium illatum in fine eſt contra capitulum. Cum dilecti de emptione & venditione in quo videtur dici emptionem minus iuſto precio tenere dūmodo non ſit minor dimidio iuſti precij. Ad primum negatur ſequela. dico enim quālibet partem illius precepti ſi peccauerit in te frater tuus (Continet enim tria partialia precepta) eē precepti affirmatiui: & obligat ſolum pro tempore pro quo nō poteſt aliter retrahi frater a peccato: & ſic ſi poſſit retrahere per conuentionem coram iudice laico pure laicum nō obligatur pro tunc eccleſie denunciare. Propterea eccleſiaſticus non debet attentare vſum huius poteſtatis in pure laicū pro peccato ciuili quādo iudex laicus eſt paratus exercere ſuā poteſtatem in illum ne videatur hec poteſtas introducta eſſe in grauamen principum laicorum. Sed quādo deeſt laicus iudex aut ſi non deſit non poteſt / aut ſi poſſit non vult ex precepto Chriſti ad poteſtatem eccleſiaſticam recurrendum eſt. Ad ſecūdum dicitur ꝙ in illo capitulo nō dicitur emptionē citra iuſtum precium: ſed ſupra dimidium iuſti precij eſſe validam: & non eſſe cogendum emptorem ad ſupplēdum iuſtum precium ſed ſolum dicitur emptionem citra dimidium iuſti precij eſſe reſcindendā aut emptorem cogendum eſſe ad ſupplendum iuſtum precium: ex quo non ſequitur ꝙ ſi ſit ſupra dimidium iuſti precij non ſit cogendus. Notandum eſt tamen ꝙ hac poteſtate non eſt vtendum in aliquam perſonam niſi tribus iſtis cōcurrentibus quemadmodū optime deducit Carlerius in tractatu de punitione criminum publicorum eccleſiaſticorum contra boemos. Primum eſt iuriſditio. Secūdum eſt conuictio. Tertium pax ſalua. & iſtud tertium ſatis patet ex parabola ſaluatoris Mathei decimotertio de zizania & frumento.

¶Sextum capitulum in quo oſtenditur quibus immediate ſit collata ſuprema poteſtas eccleſiaſtica a Chriſto.

CONSEQVENTER VIDENdum eſt quibus ſit immediate collata hec poteſtas eccleſiaſtica. & ſit prima propoſitio. Immediate a Chriſto collata eſt petro primo ſummo pōtifici. probatur primo: quia Mathei decimoſexto poſtq̃ Petrus Chriſto ſciſcitanti vos autem quem me eſſe dicitis reſponderat: tu es Chriſtus filius dei viui: aliquibus interpoſitis dicit ei Chriſtus / dabo tibi claues regni celorum: quodcunq; ligaueris ſuper terram erit ligatum & in celis: & quodcunq; ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in celis. ergo Chriſtus cum fidelis ſit & ſeipſum negare non poſſit aliquando contulit claues regni celorū beato Petro: inter quas ponitur poteſtas illa cohercitiua. ¶Secundo patet / quia a Chriſto dictum eſt beato Petro. Paſce oues meas / paſce agnos meos Ioannis vltimo. ſuper quibus verbis dicit glo. ord. paſcere eſt Credentes ne deficiant confortare / terrena ſubſidia ſi neceſſe eſt prouidere / exempla virtutum prebere: aduerſarijs obſiſtere: peccantes corrigere. & iſtud vltimum notum eſt ad hanc coher

ciuam poteſtatem ſpectat. & in hoc cõueniunt ſatis ſinguli doctores dicentes Chriſtum tunc eum feciſſe ſuũ generalẽ vicariũ: & ad hoc adducũt innumeras auctoritates

¶ Secunda propoſitio: Chriſtus hanc poteſtatem imediate contulit eccleſie: capiendo eccleſiam pro collatione omnium fidelium ſiue pro collatione omnium prelatorum maiorum & minorum qui ſuccedunt apoſtolis & diſcipulis/ſiue pro cõcilio generali eccleſiam repreſentãte. Probatur per illud Chriſti Mathei decimooctauo preallegatum. Si peccauerit in te frater tuus &c. vbi precipit Chriſtus nolentem corrigi ad fraternam correctionem denũciare eccleſie: & ſi eccleſie monitioni non obtemperet excommunicandum: & dat eccleſie auctoritatem excommunicandi dicens quecũq; ligaueritis &c. & quod de eccleſia prout ẽ plurium collectio intelligatur. Patet/ex eo ꝙ poſtq̃ dixit dic eccleſie & ſi non audierit eccleſiam ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus Statim ſubiunxit pluraliter/quecunq; ligaueritis ſuper terram &c. ergo non capit ibi eccleſiã pro vnico ſuppoſito: ſed pro pluribus. & ꝙ non intelligat de ligatione & ſolutione in foro ſecreto & penitentiali: vt dicit de Palude in ſuo tractatu de iſta materia manifeſte patet ex precedentibus. Nam in foro ſecreto nullus debet peccatum alterius deferre ſeu reuelare niſi quando eſſet peccati proprij circũſtantia mutans ſpeciem & non poſſet proprium confiteri ſine reuelatione alieni. Sed Chriſtus iniungit ibi alienum peccatum deferri & reuelari: & eũ cuius eſt peccatũ ligari aut ſolui: ergo loquitur de ligatione & ſolutione in foro publico & exteriori. Secũdo probatur per illud quod ſcribitur actuum decimoquinto: in quo capitulo narratur quomodo in concilio apoſtolorum & ſeniorũ propoſita fuit queſtio de ceſſatione legaliũ: & an conuerſi ex gentibus circũcidendi eſſent. Placuit apoſtolis & ſenioribus cum omni eccleſia eligere viros ex eis: & mittere antiochiam cum Paulo & Barnaba: Iudam qui cognominabatur barſabas & Sylã. Viros primos in fratribus ſcribentes per manus eorum apoſtoli & ſeniores fratres &c. & aliquibus interpoſitis ſubiſgitur concluſio illius cõcilij. Viſum eſt ſpirituiſancto & nobis nichil imponere vltra vobis oneris q̃ hec neceſſaria: vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum: & ſanguine ſuffocato: & fornicatione. Vbi non dicitur Petrum hoc impoſuiſſe q̃uis eſſet preſens/ſed totũ apoſtolorum & ſeniorum concilium: ergo penes eccleſiam eſt poteſtas ſtatuendi ſeu precipiendi que ad poteſtatẽ iuriſditionis ſpectat. Tertio probatur auctoritate Gregorij que ponitur in capitulo ſicut ſancti. Sicut ſancti euangelij quattuor libri: ſic quattuor concilia ſuſcipere & venerari me fateor: Nicenũ: Conſtantinopolitanum: Epheſinũ: & Calcedonẽſe. & in fine redditur cauſa: quia dũ vniuerſali ſunt cõſtituta conſenſu ſe & nõ illa deſtruit q̃ſquis p̃ſumit abſoluere quos ligant: aut religare quos abſoluunt. Nõ dicitur enim quia dum petri aut ſummi pontificis conſenſu conſtituta ſunt: nec dicitur quos ſummus pontifex ligat: ſed quos patres ligãt. Ad hoc eſt capitulum Decreuit octuageſimaoctaua diſtinctione: vbi dicitur Decreuit ſancta ſynodus: & non dicitur Decreuit ſummus pontifex: ad denotandũ ꝙ auctoritas diffinitiua apud ſynodum reſidet. & capitulum Nimis de iure iurando: vbi ſummus pontifex auctoritate ſacri concilij: & non auctoritate ꝓpria/ne clerici perſonis ſecularibus preſtare iuramentũ fidelitatis cogantur a quibus nil temporale obtinent. Quarto/eccleſia poteſt elargiri indulgentias quod ſpectat ad claues fori exterioris: ergo eccleſia habet illas claues. ꝓbatur antecedens. Dantur indulgentie de theſauro eccleſie & non de theſauro pape: ergo eccleſia a fortiori poteſt eas dare q̃ papa. Item poteſt cõcilium repreſentans eccleſiam cõdere canones ſententie late depoſitionis & excommunicationis: vt patet de carthaginenſi ꝯcilio octauo. vt ſcribitur in cap. Placuit. viij. q. p̄ria. Placuit vt quicũq; ab im

peratore cognitióem iudiciorũ publicorũ petierit honore ꝓprio priuetur. Itẽ poteſt aliquem deſtituere quod eſt iuriſditionis: vt patet per capitulum ex geſtis de clericis non reſidentibus: vbi dicit in ſynodo Anaſtaſius cardinalis pſbyter tituli beati Marcelli ab omnibus canonice ẽ depoſitus: eo ꝙ parrochiam ſuã pannos quinq ꝯtra ſtatuta deſeruit. vbi non dicitur a ſolo papa depoſitũ eſſe. Hanc materiam latiſſime tractat Gofredus de monte electo abbas ſancti honorati inſule Lirinẽſis in tractatu quem edidit tempore concilij Baſilienſis: diſcurrendo per ſingulos iuriſditionis actus: puta per excõmunicatiões/indulgentias/diſpenſationes/canonum editiones/ & ſic de alijs que ibidem latiſſime poteris videre. Ex his omnibus ſequitur correlarie conformiter ad Ioãnem de iarſono: ꝙ per hec verba: dic eccleſie/ data eſt eccleſie & concilio generali cognoſcendi poteſtas. & per verba ſequẽtia/ſi nõ audierit eccleſiam &c. data eſt cognitione preuia ſententiandi poteſtas: & nõ optẽperantes ſentẽtie pena mulctandi. & per verba ſequentia: quecunq ligaueritis &c. Data eſt primo eccleſie poteſtas aliquẽ ligandi excõmunicatione: & ab eadem ſoluendi. Data eſt ſecũdo poteſtas aliquem ligandi ſtatuto ſeu ꝓcepto cui obedire tenetur quilibet pro rationabili cauſa: & pro ſimili cauſa eum ſoluendi ab eodem precepto: & ibi fundatur poteſtas diſpenſandi. Data eſt tertio poteſtas aliquem ligandi ad penam temporalem pro crimine & ab eadem pro rationabili cauſa ſoluendi per indulgentiarum largitionem. Data eſt quarto poteſtas aliquem alligandi animarum curequam ſi ſumpſerit iuxta dictum ſapiẽtis in prouerbijs. Illaqueatus eſt verbis oris ſui: & captus proprijs ſermonibus: & eundem pro rationabili cauſa ab eadem cura ſoluendi: vt infra magis declarabitur. & ſequitur iterum ꝙ in eccleſia eſt poteſtas legiſlatiua contra Thomam deuio ſuo duodecimo capitulo. & iſtud deducetur infra magis. De poteſtate immediate data apoſtolis loquẽdo ſemper de iſta poteſtate iuriſditionis pro nunc omitto.

¶ Septimum capitulum in quo comparatur poteſtas iuriſditionis data eccleſie ad Petrum ſiue ſummos pontifices ſucceſſores quantum ad maioritatem.

VIDENDVM EST CONSEquẽter ex quo in eccleſia eſt poteſtas iuriſditionis eccleſiaſtica. Similiter & in ſummo pontifice ex Chriſti collatione immediata quomodo ſe habet eccleſia ad ſummum pontificem quantum ad hãc poteſtatem. Vtrum in proportione equalitatis/aut in proportione maioris inequalitatis: vel in proportione minoris inequalitatis. & eſt materia huius tractatus principaliter intenta. ¶ Pro qua materia ſupponendum eſt ꝙ de ratione maioris poteſtatis multa ſũt. Primum/a minori ad maiorem eſt appellatio. Secũdum/conſtitutus in maiore poteſt iudicare conſtitutũ in minore. Tertium/poteſt vſum minoris poteſtatis limitare: & quaſdam conſtituere leges ſecundum quas tenebitur minor procedere. Quartum/poteſt cõſtitutum in minori poteſtate ea priuare exigente delicto. ¶ Secundo ſupponendum eſt/ꝙ quando comparo eccleſiam ſeu concilium ad ſummum pontificem indifferenter intelligo de eccleſia ſeu concilio eum repreſentante nõ incluſo ſummo pontifice. vt puta quia nõ eſt aut ſi ſit non poteſt comparere: quia eſt detẽtus apud infideles captiuus. aut ſi poſſit/cõtumaciter non vult/ſufficienter vocatus. ¶ Iſtis ſuppoſitis pono hãc ꝓpoſitionem contra magiſtrum Thomam decimo ſeptimo capitulo ſui tractatus. eccleſia ſiue cõcilium generale eſt in hac poteſtate ſummo pontifice ſuperior: & quis iſta propoſitio ſit per ſacra concilia Conſtancienſe/ & Baſilienſe determinata/ita ꝙ ſicut ſacrum euangelium foret veneranda/quia tamen illa concilia pro tempore determinatiõis nullius exiſtimat vigoris: contra eum procedã alia via. Primo/oſtendendo hãc propõnẽ nõ eẽ fictiõnẽ nouã: vt dicit ille doc.

ſed antiquam doctorum ſententiam. Auguſtinus in epiſtola ad glorium elenſium felicem grammaticum que eſt inter epiſtolas centeſimaſexageſimaſecunda cõmemorat de diſpoſitione Ceciliani carthaginẽſis epiſcopi ab epiſcopis africanis iniuſte facta qui videntes orbem communicare cum Ceciliano & non cum eo quem inſtituerant: necnon a tranſmarinis eccleſijs que in ordine ad nos ſunt citra marine communicatorias litteras tranſmitti elegerũt dicit Auguſtinus vt fertur propter duas cauſas agere cauſam cum Ceciliano apud Melciadem epiſcopum romanum: & traſnmarinos epiſcopos parati ad vtrũq; vt ſi eum potuiſſet quacunq; verſutia falſe criminationis euincere ſatiarẽt pleniſſime cupiditatem ſuam: ſi autem non poſſent in eadem quidem perverſitate durarent: ſed iam tamen quaſi haberent quod dicerẽt malos iudices ſeſe perpeſſos que vox eſt omnium malorum litigatorum cum etiam manifeſtiſſima veritate ſuperati ſtatim ſubdit ad propoſitũ quaſi non eis ad hoc dici poſſet/ & iuſtiſſime dici. ecce putemus illos epiſcopos qui rome iudicarunt non bonos iudices fuiſſe/ reſtabat adhuc plenarium eccleſie vniuerſale cõcilium vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent eorum ſententie ſoluerentur. Ex quibus verbis manifeſte ſequuntur duo. Primum/ ꝙ nõ ſolum a ſententia ſummi pontificis verũetiam a ſententia ſummi põtificis & concilij particularis ad vniuerſale cõcilium appellari poteſt. Secundum eſt/ ꝙ ab vniuerſali concilio ſententia ſummi põtificis cum cõcilio particulari ſolui poteſt. legat igitur & perlegat/ & iterum relegat illam epiſtolam: & non dicet fictionem eſſe nouam Ioannis de iarſono: ſed antiquam Auguſtini veritatem. Secundo probatur. Nam in octauo concilio canone viceſimo primo qui incipit Dominicum ſermonem cuius pars habetur viceſima ſecunda diſtinctione capitulo diffinimus. dicitur vniuerſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia quãlibet queſtionem de romanorum ſede exortam audire tenetur/ & i ea proficere nõ tamen audacter ſententiam in Romanum pontificem dicere: ecce ꝙ licet omnem queſtionem de romana ſede diffinire habeat/ id tamen cum reuerentia propter eius primatiam facere debet: & hoc notiſſimum eſt ad maiorem ſpectat poteſtatem.

¶ Tertio arguitur auctoritate Damaſi pape que ponitur inter epiſtolas Ambroſij/ epiſtola ſeptuageſimaſecunda/ in libris impreſſis. lxxix. deputati a concilio Capuenſi ad cognoſcendum de Bonoſo epiſcopo in aliquibus accuſato ſententiam ſciſcitati ſunt a Damaſo papa ex concilio Ambroſij vt patet epiſtola ſeptuageſimaprima. Reſpondet Damaſus: ſed cum huiuſmodi fuerit conſilij Capuenſis iudicium vt finitimi Bonoſo epiſcopo atq; eius accuſatoribus iudices tribuerentur: & precipue macedones qui cum epiſcopo Theſſalonicenſi de eius factis cognoſcerẽt. Aduertimus ꝙ nobis iudicandi forma competere non poſſet Nam ſi integra eſſet hodie ſynodus recte de his que veſtrorum ſcriptorum comprehendit ſeries decerneremus. Veſtrum eſt igitur qui hoc recepiſtis iudicium ſententiam ferre de omnibus/ nec refugiendi aut elabendi accuſatoribus vel accuſato copiam dare: vicem enim ſynodi recepiſtis quos ad examinandum ſynodus elegit. Ecce ꝙ Damaſus papa dicit ſe non poſſe de illa cauſa cognoſcere de qua poſſet: ſi ſynodus adhuc eſſet integra. i. non cõmiſiſſet alijs iudiciũ: & ꝙ illa verba non ſint Ambroſij: patet ex ſequẽtibus. ſubditur enim deinde cum epiſcopus Bonoſus poſt iudicium miſiſſet ad fratrem noſtrũ Ambroſium interdictam ſibi eccleſiam: & rumpere atq; ingredi. Reſponſum eſt ei ꝙ nichil temerandum foret/ neq; contra veſtram ſententiã tãtum aliqd vt quod videretur vobis iuſticie conuenire ſtatueritis quibus hanc ſynodus dederat auctoritatem/ hoc de ſe nõ dixiſſet Ambro. Seqtur iterũ ideo primũ eſt vt ij iudicẽt/ qbus iudicãdi data ẽ facultas. vos eni vt ſcrip

ſimus totius ſynodi vice dei decernitis. Nos quaſi ex ſynodi auctoritate iudicare nō cōuenit. Ex his manifeſte patet Damaſum papam non ſolum confeſſum concilium eſſe eo ſuperiorem in iudicando: ſed & deputatos p̄ ꝯcilium in ea cauſa in qua deputati ſunt. ¶Quarto arguitur. Contulit dominus claues Petro ſummo pontifici vt ſigno & figure eccleſie: ergo per amplius & magis cōtulit eccleſie. probatur antecedens per Auguſtinum ſuper Ioānem. & ponitur. xxiiij. q. j. c. quodcunq̄. Petrus quando claues accepit eccleſiam ſanctam ſignificauit. nec valet dicere ſicut dicit Thomas de vio ꝙ hoc eſt intelligendum ad iſtum ſenſum ꝙ non ſolum perſone petri: ſed officio ſuo in eternum duraturo collate ſunt claues. & quia officium petri eſt officium capitis: quod habet influere in corpus. Reliquum ideo officio capitali data/toto corpori data dicūtur & ſunt. Sed probo ꝙ non ad illum ſenſum dicit Auguſtinus claues datas eſſe eccleſie: quia hoc modo claues eſſe datas eccleſie eēt eas datas eſſe propter eccleſiam finaliter/& non ei datas eē formaliter. quod manifeſte eſt cōtra Auguſtinum dicentem in eodem capitulo. Si hoc tantum petro dictum eſt: puta Quodcunq̄ ligaueris. &c̄. non hoc facit eccleſia vbi pro incōuenīēti infert iſtud conſequens/ꝙ eccleſia non ligat quod nō ſoluit. Item idem Auguſtinus ſuper Ioānem ſuper illo verbo Tu vocaberis cephas mutauit ei nomen & fecit de Symone petrū Petrus autem a petra. Petra autem eccleſia ergo in petri nomine figurata eſt eccleſia: etiam ad iſtum ſenſum ꝙ petrus & quilibet eius ſucceſſor vtitur clauibus vice eccleſie vniuerſalis quam ſignificat: ſicut rex quilibet vice cōmunitatis exercet iuriſditionis actus/ita ꝙ ſummus pontifex excommunicat: confert beneficia ſimiliter/& indulgentias. & ſic de alijs actibus eccleſiaſtice p̄tātis auctoritate totius eccleſie: & iſtud rationabile eſt ex eo ꝙ ſuffragia qbus priuatur excommunicatus ſunt eccleſie & non ſummi pontificis. Hinc prelati dicuntur nomine eccleſie & non proprio illa auferre. Erit igitur totius eccleſie aliquem poſſe illorum participatione priuare. Hinc dicit quidam doctor Paulum noluiſſe excōmunicare publicum fornicarium: vt patet prime ad Corinthios quinto. Niſi corinthijs congregatis. vnde ſic dicitur. Ego quidem abſens corpore preſens autem ſpiritu iam iudicaui vt preſens eum qui ſic operatus eſt in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute domini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi ſathane in interitum carnis. &c̄. & ita concedendum eſt quemadmodum deus condens humanum genus indidit ei naturalē poteſtatem iuriſditionis ad finem naturalem: & nō alicui ſuppoſito regulariter: ſed a communitate particularibus ſuppoſitis eſt communicata qui ſunt cōmunitatis miniſtri in exercitio illius iuriſditionis: vt patet in primo capitulo. Ita Chriſtus regenerans eccleſiam ad finem ſupernaturalem ei iſtam poteſtatem poſitiuam ad illum finē communicauit/que poſſet & etiā teneretur cum non ſemper poſſit eſſe congregata alicui ſuppoſito cōmunicare qui vt miniſter eccleſie hanc poteſtatē exerceret & ſicut cōmunitatem aliquando deus preuenit alicui ſuppoſito ciuilem poteſtatem cōmunicās: vt Moyſi ſuper populum iſrael: ita & eccleſiam preuenit poſitiuā eccleſiaſticā poteſtatem cōmunicando Petro: vt vice eccleſie eā exerceret quam eccleſia ei potuiſſet cōmunicare/cum prius eſſet a Chriſto inſtituta/& eccleſie collata/vt infra patebit. ¶Quinto arguitur. Si eēt ita pape collata poteſtas ſuper totam eccleſiam ꝙ quis eam exerceret ī deſtructionem eccleſie: & non in edificationem: & eſſet toti eccleſie pernicioſus quātum ad conſecutionem finis non poſſet a tota eccleſia puniri primo/ politia eccleſiaſtica non eſſet ita bene ordinata ſicut politia ciuilis: quia contra bonam ordinationem politie ciuilis foret nō poſſe membrū auferre: cuius cōuerſatio in eius deſtructionem cederet. Secundo hoc eſſet in detrimē

tum ipſiuſmet pape: eſſet enim miſerabilior omnibus hominibus: ſi a malo compeſci nō poſſet. ¶Sexto papa eſt vniuerſalis eccleſie filius: ergo ei ſubiectus. & antecedens patet ex Ambroſio in libro de ſimbolo. Non habebit ibi deum patrem qui noluit ibi habere eccleſiam matrem. Cauendū eſt ergo ſummo pontifici ne eccleſie deneget obedientiam. ſtultus enim homo deſpicit matrem ſuam: & filius ſtultus meſticia eſt matri ſue. prouerbiorum decimo.

¶Septimo arguit. ſi ſint duo ꝓtendētes de papatu eccleſia vniuerſalis ſiue concilium eam repreſentans eſt eorum iudex. ergo in vtroq; habet iuriſditionem & ſuperioritatem. conſequentia tenet: nullus eſt enim alterius ordinarius iudex: quin ſit in iuriſditione eo ſuperior. & antecedens patet manifeſte. patet ex capitulo ſi duo. lxxix. diſt. Et iſtius ſententie ſcilicet ꝙ eccleſia ſiue cōcilium generale eam repreſentans ſit in iuriſditiōe maior ſummo pontifice fuit beatus Hieronymus dicens. Si autem auctoritas quereretur orbis maior es vrbe: nec aliqd habet apparentie ſolutio fratris Thome de vio dicentis Hieronymum loqui de maioritate meritorum. nam non dicit Hieronymus. Si merita querantur. ſed ſi auctoritas. & ſic de maioritate poteſtatis & nō meritorum loquitur. Hanc ſuperioritatem recognoſcens Nicolaus papa ſcribit Lotorio regi: niſi vitet contubernium pellicis ſue que erat excommunicata adhibitis duobus vel tribus teſtibus ſancte denunciaret eccleſie. & ſic fieret ſicut ethnicus & publicanus. vndecima queſtione tertia. capitulo precipue Et certum eſt ꝙ non dicebat denunciaturū ſibimet. Hanc etiam ſuperioritatem recognouit Symachus papa: qui cum a quibuſdam accuſaretur auctoritate ſua concilium congregauit: a quo inter ipſum & accuſatores ferretur ſententia decimaſeptima diſtinctione. parapho hinc etiam. Ad hanc veritatem corroborandam etiam adduci poſſet quod ſcribitur actuum octauo. ꝙ appoſtoli qui erant hieroſolymis cum audiſſent quia recepiſſet ſamaria verbum dei: miſerūt ad eos Petrum & Ioannem: & per cōſequens illa cōgregatio apoſtolorum erat Petro maior: iuxta illud quod ſcribitur in Luca ſeptimo capitulo. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate ꝯſtitutus habēs ſub me milites & dico huic vade: & vadit. & alio veni / & venit. & ſeruo meo fac hoc: & facit. nec valet ſolutio Thome de vio dicentis vndecimo capitulo ſui tractatus. Ex hoc non ſequi aliquo modo inferioritatem Petri. Nam ſpirituſſanctus miſſus eſt a filio / iuxta illud Ioannis decimoſexto. Quē ego mittam vobis: & tamen non eſt ſubiectus & ſtatim ſubdit idē frater male theologus. eſt qui ex miſſum eſſe infert ſubditum eſſe: nam iſta conſequentia eſt optima. Spirituſſanctus mittitur a filio. ergo eſt a filio vel eo inferior: & ſic oportet ꝙ fateatur ꝙ Petrus ſit ab eccleſia. Similiter nec poteſt rationabiliter dici ꝙ Petrus fuit miſſus conſilio & non precepto cum non fuerit miſſus ſolus: ſed Ioannes cum eo. & tot ſunt teſtimonia de iſta ſuperioritate eccleſie / & conſilii ad ſummum pontificem: preter determinationes cōciliorum Conſtantienſis & Baſilienſis: in qua blaſphemo ore laceſſit idē frater. Similiter eſt tanta ratiōabilitas in lumine naturali ſi bene conſideretur iuriſditionū finis. nō ſunt enī iuriſditiōes poſſeſſiones ꝑticulares vt nemo ſane mētis de ea ſuꝑioritate dubitaret: ſed inimicus hō qui non ceſſat in agro dominico per ſe & ſuos miniſtros ſeminare izania cognoſcens eccleſiam non poſſe in capite & in mēbris aliter reformari / q̃ per conſilium induxit adulatores quoſdam qui plus querunt hominibus q̃ deo placere: & plus que ſua ſunt q̃ Ieſu chriſti: in hunc errorem pernicioſiſſimū eccleſie. ſ. ꝙ ſummus pontifex ei non ē ſubiectus. Si enim ſingula beneficia vēdat / aut ſacrilegis & pernicioſiſſimis perſonis diſtribuat: aut nitatur eccleſiam omnimodo deſtruere: non erit via ad reſiſtēdum ei: niſi eccleſia ſit eo ſuperior. Et ex propoſitiōe iſta probata meo iudicio ſufficiēter / probāda

tamen inferius deſcendendo ad particula-
res actusiuriſditionis:infertur. Primo ꝙ fal
ſa eſt gloſa in capitulo Cum ex illo de tranſ
lationibus epiſcoporum dicẽs illa que his
verſibus continentur ad ſolum papam p-
tinere:ſi excludat conſilium. Reſtituit pa-
pa ſolus deponit & ipſe diuidit ac vnit exi
mit atqꝫ probat Articulos ſoluit/ſynodũqꝫ
facit generalem Trãſfert & mutat appellat
ab illo nullus. Sequitur ſecundo ꝙ papa ex
vna parte ſumptus non eſt maioris poteſta
tis ꝗ totum reſiduum eccleſie ex altera par-
te:nec equalis cum aggregato ex ipſo & to
to reſiduo:& ita dicam de conſilio vniuer
ſali legitime congregato: ſiue papa ſit ſiue
non. & iſtud correlarium eſt de directo cõ-
tra Thomam de vio. ſexto & ſeptimo capi-
tulis per totum:in ſexto capitulo pouit ꝙ
conciliuin auctoriſatum etiam per papam
non eſt maioris auctoritatis ꝗ papa ipſe.
Iſtud correlarium patet prio ex illo quod
habet gloſa in capitulo legimus. lxxxxiij.
diſtinctione/ſtatuta conſilij generalis pre-
iudicant ſtatutis pape/ſi contradicant. Hic
ꝗuis Leo papa reclamauerit contra conſti-
tutionem calcedonenſis conſilij ꝙ conſtan
tina ſedes precederet alexandrinam. preua-
luit conſtitutio concilij reclamationi Leo
nis per capitulum Antiqua de priuilegiis.
&.xxij. diſtinctione. Renouantes. & iſtud
optime deducit Nicolaus de cuſa/Hinc eti
am fit ꝙ conſuetudo generalis eccleſie que
vnanimi conſenſu introducitur ſtatutũ põ
tificale abrogat. Secundo probatur idẽ cor
relarium & ꝗtum ad primã:ſi ſummus põ-
tifex habeat iuriſditionem ſuper totum reſi
duum ab ipſo cathegoreumatice:ergo po-
terit in illud totum etiam inuitum aliquem
actum iuriſditionis exercere. conſequentia
patet:quia poteſtas iuriditionis fori exteri
oris in inuitũ exerceri poteſt:& falſitas con
ſequentis probatur. non poteſt illud totũ
cathegoreumatice excommunicare/aut in-
terdicere vt notum eſt:nec ad aliquid ipſo
renitẽte obligare:vt patet per illud Augu-
ſtini/Leges inſtituũtur cum promulgant/
firmantur cum moribus vtentium appro-
bantur:diſtinctione quarta:capitulo i iſtis.
& in eodem capitulo probatur illud exem
plo de edicto Theleſphori pape quo decre
uit ꝙ clerici generaliter ieiunarent a quin-
quageſima/& non poteſt dari alter actus iu
riſditõnis quem in totum illud reſiduũ etiã
inuitum exercere poſſit. igitur Sequitur ter
tio ꝙ eccleſiaſtica poteſtas eſt prius tempo-
re in eccleſia ꝗ fuerit in aliquo ſummo pon
tifice. probatur. fuit inſtituta eccleſiaſtica
poteſtas Mathei. xviij. & eccleſie collata vt
ex antedictis ſatis haberi poteſt. Et hoc po
nit Iohannes de Gerſono conſideratione
quarta ſui tractatus de eccliaſtica poteſtate:
ſed tunc nullus erat adhuc ſummus ponti-
fex:nec fuit vſqꝫ poſt reſurrectionem cũ di-
ctum eſt Petro iohannis vltio. Paſce oues
meas. ergo prius tempore fuit in eccleſia ec
cleſiaſtica poteſtas ꝗ in ſummo pontifice:
ſicut ſupradictum eſt prius in populo fuit
poteſtas ciuilis cohercitua. immo eſt in eo
naturalius ꝗ i rege. Et ex iſto correlario ſeq-
tur aliud ꝙ ꝗuis Chriſtus non inſtituiſſet
petrum ſummum põtificem hoc potuiſſet
facere eccleſia:& iſtud correlariũ eſt expreſ
ſe Henrici de haſſia/prout repperi in quo-
dam extracto ex opuſculis eius. patet iſtud
correlarium:quia cum illa eccleſiaſtica po-
teſtas fuerit prius in ſua plenitudie in eccle
ſia/eccleſia potuiſſet alicui committere a
quo non potuiſſet eam auferre/niſi p cauſa
rationabili:quemadmodum populus ciui
lem commiſit regi: ergo eccleſia potuiſſet
aliquem inſtituere ſummum pontificem.
probatur ſecundo & apparenter meo iudi
cio idem correlarium cũ poteſtas pape ele-
ctiua fuerit in eccleſia mortuo petro/& nõ
a Petro vt ĩfra probabitur:ergo a Chriſto/
ſed non poteſt reperiri quãdo fuerit a Chri
ſto collata eccleſie niſi Mathei. xviij. nam
cum dictũ eſt Petro paſce oues meas: nihil
eccleſie:ſed ſoli Petro collatum eſt:ergo in
eccleſia fuit poteſtas electiua pape anteꝗ pe
trus fuerit papa:& ſi cum maiori apparen-
tia dicetur chriſtum cum fecit petrum ſum-

mum pontificem preueniſſe eccleſiá. & id
ex gratia petro contuliſſe ꝙ eccleſia potuiſ
ſet ordinare ex Chriſti inſtitutione q̃ ꝙ pre
uenerit petrum dando apoſtolis ordis po-
teſtatem iuxta fantaſiam fratris Thome de
vio in tertio capitulo.

℄Octauum capitulum in quo po
nuntur obiectiones aduerſariorũ.

OPpoſitum propoſitiois
probate in priori capitu-
lo nituntur veritatis ini-
mici multis ratõnibus ſu
adere. ℄Primo/papa eſt
caput eccleſie vniuerſalis
& non ſolum ſingulorũ
membrorum/quod monſtratur prio ex au
ctoritate ipſius Conſtantientis cõcilij ante
& poſt electionem martini quinti vbi dam
natur propoſitio illa Iohannis hus Petrus
nec eſt nec fuit caput eccleſie ſancte catholi-
ce: & illa altera non eſt ſcintilla apparentie
ꝙ oportet eſſe vnum caput in ſpũalibus re
gens eccleſiam qnod ſemper cum ipſa eccle
ſia militante conuerſetur. Hic expreſſe dã-
natur ꝙ petrus non fuit caput catholice ec-
cleſie. Catholicum enim idem eſt ꝙ vniuer
ſale: & ad hoc eſt Hieronymus in libro de
ortu & obitu ſanctorum in nouo teſtamẽ-
to Petrus iquit in Chriſti eccleſia firmamẽ-
tum eſt cephas corporis Chriſti pricipatus
& caput eſt. Et hanc rationẽ deducit de vio
ſuo ſexto capitulo. ℄Secũdo/ſoli petro di
ctum eſt. Paſce oues meas. In hoc Chriſtus
inſtituit regimẽ eccleſie monarchicũ: & ſi ri
diculoſa illa reſponſio detur ꝙ Chriſtus di
xit petro Paſce oues: non eccleſiam meam.
quaſi fecerit eum paſtorem ſingulariũ oui-
um: non ipſius eccleſie q̃ ſignificat totũ con
ſurgens ex omnibus ouibus manifeſte ex-
cluditur hoc ex eo ꝙ in oratiõe dicitur / de
us omnium fidelium paſtor & rector famu
lum tuum. N. quem paſtorem eccleſie tue
preeſſe voluiſti. & in conſilio Lugdunenſi
de electione libro. vj. capitulo. Vbi pericu
lum. Papa rector vniuerſalis eccleſie & gre
gis dominici director dicit: vbi patet ꝙ re-
ſpectu eccleſie & gregis que collectiones ſi
gnificant: & non ſolum reſpectu particula
rium perſonarũ/paſtor/rector/ & director
eſt papa. Amplius iohannis decio ſaluator
inquit. Alias oues habeo &c. & ſubdit. Fi
et vnum ouile & vnus paſtor. certum eſt ꝙ
ouile ſignificat vnum continens oues: & ex
hac auctoritate arguitur ſic. Eccleſia vt vna
ex iudeis & gentilibus eſt ouile. & petrus
cui dictum eſt. Paſce oues meas: eſt paſtor
illius ouilis. ergo eccleſia vt vna non eſt ſu
pra papam; ſed ſub eo vt ouile ſub paſtore.
Et confirmatur/quia eccleſia ſeu concilium
diſtinctum ſupra papam: aut eſt oues/ aut
ouile/aut paſtor. non oues: quia ex vtriſq;
ouibus ouile vnum conſtituendũ dicit do
minus. non paſtor: quia cũ petrus ſit vnus
paſtor eccleſie vt monſtratum eſt: & eccle
ſie eſſet alius paſtor/eſſent duo paſtores cõ
tra dominum dicentem. Fiet vnus paſtor:
ergo ouile: & cum non ſit ouile nullius pa
ſtoris eſt ouile vnum vnius paſtoris qui eſt
dominici gregis rector & director.

℄Tertio arguitur. Non minus papa eſt
epiſcopus eccleſie catholice q̃ quilibet epũs
ſue eccleſie: ſed quilibet epiſcopus ẽ epiſco
pus ſingularum perſonarum & totius col-
lectionis earum in vnam communitatem:
ergo & papa. Et confirmatur: quia cum ec
cleſia ſit nomẽ collectiuum & ſignificet col
lectionem fidelium: vt dicitur de conſecra
tione diſtinctione prima. capitulo eccleſia.
Et epiſcopus dicatus epiſcopus eccleſie ta-
lis oportet vt primo ſit epiſcopus ipſius ec
cleſie & ſecundario ſingularum perſonarũ
ac per hoc papa qui intitulatur epiſcopus
eccleſie catholice & non illorum aut omni
um chriſtianorum eſt primo epiſcopus ec
cleſie catholice & ſecundario membrorum
eius. & quando dicitur eſt epiſcopus eccle
ſie catholice eſt diſtributio accommoda ſi
cut quando dicitur celum tegit omnia.

℄Quarto arguitur. Papa habet ſupmã
poteſtatem in eccleſia dei: ergo non ſubeſt
eccleſie. antecedens patet ex condẽnatione
iam dicta in conſilio conſtantieſi per Mar

tinum quintum: vbi de papa loquendo dicitur habens ſupremam poteſtatem i eccleſia dei. cõſequentia probaꝫ: quia ſupra ſupremam auctoritatem in eccleſia dei nõ põteſt maior intelligi in eadẽ eccleſia dei. Immo ex hoc etiam ſequitur ꝙ tam eccleſia ꝙ̃ cõcilium pape ſubditur / quia nõ ſunt due ſupreme poteſtates in eccleſia dei. Pricipatuum enim pluralitas cũ ſit mala: vt patet duodecimo metaphiſice A Ieſu Chriſto ſũme bono qui vult eccleſiam ſuam optie diſponi eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc auctoritate innocentij tertij. in cõcilio generali capitulo. cum ex eo de penitentijs & remiſſionibus: vbi dicitur ꝙ romanus pontifex pleitudinem detinet poteſtatis. Multa alia capitula ad hoc adduci poſſunt.

¶ Quinto arguitur. Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti & apoſtolorum. ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe: antecedens patet in eadem condẽnatione articulorum a martino quĩto in concilio conſtantienti. conſequentia patet / quia proximo & immediato nichil ẽ propinquius & imediatius. & ex hoc patet primo ꝙ erroneũ eſt dicere ꝙ eccleſia vt diſtinguitur contra papam habet immediatã auctoritatem a Chriſto ſupra papam / ſic ei eccleſia non papa eſſet imediata vicaria chriſti: ĩpoſſibile eſt enim duo ſubordiata ambo eque proxima & immediata chriſto. Cõfirmatur auctoritate thome dicentis in tractatu contra errores grecorũ capitulo ſexageſimo ſexto / Chriſti vicarius ſuo primatu & prouidentia vniuerſalem eccleſiam tanꝙ̃ fidelis miniſter chriſto ſubiectam ſeruat: & oppoſitum ſentire dicit erroneũ. Et iſte ſunt rationes in quibus principaliter predictus frater Thomas de vio fundat ſe.

¶ Sexto arguitur multis auctoritatibus in capitulo ſignificaſti de electione: dicitur ꝙ conſilia generalia recipiunt auctoritatẽ a papa. ergo non ſunt ſupra papam / cũ nemini poſſit papa dare poteſtatem coherẽ ſuam ſupra ſe. Poteſt enim alicui committere: vt eum abſoluat a peccatis ſed non põt ſe alicui ſubijcere qui eum liget aut abſoluat vinculo excõmunicatõnis: vt dicit thomas in quarto. Item in capitulo. Ita dominus decimanona diſtinctione. Ex quo dominus Ieſus Chriſtus munus poteſtatis clauium: ita ad omnium apoſtolorum officiũ pertinere voluit: vt in beatiſſimo petro apoſtolorum omnium ſummo pricipaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua in corpus omne diffunderet. ex ꝙ̃ auctoritate patet ꝙ nec eccleſia / nec cõſiliũ nec quecunqꝫ perſona aliquid poteſt habere de iuriſdictione eccleſiaſtica niſi ĩquantum ſibi a papa conceditur. Item in ca. nemo. nona queſtione tertia. Nemo iudicabit primã ſedem neqꝫ enim ab auguſto / nec ab omni clero / neqꝫ a regibus / neqꝫ a populo iudex iudicabitur. & inper illo verbo ab omni clero dicitur: ꝙ concilium non poteſt iudicare papam vt ſequitur in eadem gloſa. Innumere ſunt alie auctoritates: ſed omnium ſimilis eſt ſolutio.

Solutio obiectorũ aduerſariorum

¶ Ad primũ negat Iohannes patriarcha ãtiochenus vir profecto doctiſſimus qui interfuit concilio baſilieñ cuius meminit Panormitanus in tractatu quẽ edidit ſuper depoſitione eugenij ꝙ Papa ſit caput totius eccleſie cathegoreumatice: etiam loquendo de capite miniſteriali. notum eſt enim de capite principali. Conſiderato inquit ꝙ eſſe caput denotat preeminẽtiam & ſuperioritatem quam ſummus pontifex non habet ſuper eccleſiam cum non ſit dominus eccleſie ſed miniſter. Dictũ eſt enĩ petro a Chriſto. Tu es petrus / & ſuper hãc petram edificabo eccleſiam meam. & nõ ẽ dictum edificabo eccleſiam tuam. maior eſt autem qui recumbit & mior qui miniſtrat iuxta dictum ſaluatoris. Eſt ergo miniſter inferior & non ſuperior domina: reſpectu tamen eccleſiarum particularium eſt caput miniſteriale: quia ratione miniſterij petro commiſſi habet ſuper eas ſuperioritatem. vnde Pelagius papa in capitulo / quis vniuerſe. viceſima prima diſtinctione qꝫ quis vniuerſe per orbem catholice & apoſtolice cõſtitute ſint eccleſie vnus thalamus Chriſti

ſint: tamen ſancta romana eccleſia catholica & apoſtolica nullis ſydonicis cōſtitutis ceteris eccleſiis prelata eſt: ſed voce dn̄i &c. in quo non dicit ꝙ eccleſia romana eſt prelata vniuerſali eccleſie ꝗ eſt Chriſti thalamus ſed ceteris eccleſijs particulariter conſideratis ab eadem romana diſtinctis. Et ad omnes auctoritates ſonantes ꝙ ſit caput eccleſie reſpondet ꝙ ſit diſtributio pro particularibus eccleſijs & non pro tota. Et conformiter ad eum dicit Nicolaus de coſa vltio capitulo ſui ſecundi tractatus libri eius de concordia eccleſiaſtica: ꝙ conſtitutus ē petrus & ſummus pontifex quilibet ſuperior ſingulorum: ſed non omnium. Et eodem modo reſponderent ad ſecundum argumētum in quo probatur ꝙ ſit paſtor vniuerſalis eccleſie. & negaretur conſequenter ꝙ oporteat dicere ꝙ ſit primo caput & paſtor alicuius totius congregationis & ſecundario perſonarum ſingularium. ¶ Secundo reſpondetur ad argumentum: ꝗuis concedatur petrum aut ſummum pōtificem quēcunq; eſſe caput totius eccleſie vniuerſalis miniſteriale/non oportet tamen omnē proprietatē capitis proprie dicti reperiri ī iſto capite ſimilitudinario. & hoc precipue cū eccleſia tota nō dicatur corpus petri: ſed ſolum Chriſti corpus. vt patet ad romanos duodecimo: vbi dicitur multi vnū corpus ſumus in Chriſto. & ſic vt dicatur totius eccleſie caput non oportet ꝙ ſit toto reſiduo in auctoritate ſuperior/ſaltem ſi ſit in vnum congregatum per ſe aut ſuos legatos principales partes repreſentantes. ſed ufficit ꝙ ī quodlibet partiale membrum ſuperioritatem habeat & iuriſditionem exercere poſſit per totum illud corpus diſperſum vt regulariter eſt. Et dicitur vlterius ꝙ dicit̄ paſtor totius eccleſie vniuerſalis quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi dei & ſacramentorum. illa enim per concilium non exercetur ſicut actus iuriſdici: ſed per ſingulares perſones. & ꝙ iſta duo argumenta non debeāt mouere &c. patet: nam quāuis rex dicatur caput regni in ciuilibus non eſt tamen concedendum ꝙ ſit (regno congregato) ſuperior in ciuilibus.

¶ Pariformiter de papa in ordine ad eccleſiā dicendum eſt. Et iſta argumenta parua motiua ſunt ad inferendum ꝙ ſit error ītollerabilis dicere ꝙ concilium ſit ſupra papā Immo oppoſitum ē error totius eccleſie deſtructiuus & eccleſie ſponſe Chriſti perniciosiſſimus. nec ſequitur vt infert idem ꝙ regimen eccleſie ſit ariſtocraticum ſeu populare/in quo tota auctoritas apud vnum reſidet. nam non dicitur regimē regale ī quo ſit vnicus toto reſiduo ſuperior: quia tunc non eſſet in ciuilibus regimen aliquod regale: ſed quia eſt vnicus quolibet altero ſuperior ꝗ totius populi vices gerit cui data ē poteſtas exercendi actus iuriſditionis regulariter exiſtentis in populo vice populi quē regulariter congregari non poteſt: vt ex antedictis conſtat ſatis. Et per iſta facile ſolut̄ poteſt confirmatio ſecundi argumēti ꝙ eccleſia diſticta contra papā eſt ouile & oues chriſti. nam dictū eſt petro: paſce oues meas & non tuas. Et illi ouili data ē a Chriſto poteſtas vnūquodq; membrum arcēdi ad legem eccleſiaſticam: que quia regulariter exerceri non poteſt: per totum communicauit eam Chriſtus vni ſuppoſito vice totius relinquens eccleſie exemplum quo nam pacto ipſa facere deberet in poſterum: & ille dici poteſt paſtor totius reſidui modo ſupradicto. ¶ Ad tertium ī quo arguitur de epiſcopo particulari dicitur ꝗuis concedatur epiſcopum particularem tota ſua dioceſi in poteſtate eccleſiaſtica maior/non pōt ex hoc inferri de epiſcopo vniuerſali. & ratio quia epiſcopus particularis non ſolum gerit vices ſue dioceſis in ordine ad populum ſibi commiſſum: ſed totius eccleſie vniuerſalis in ordie ad populum: alias nō poſſet aliquem ſimpliciter excommunicare. vt bene arguit Scotus in quarto. Secundo dicitur ꝙ eccleſia particularis cui preficitur dioceſanus aliquis habet ſuperiorem cōmunem ſibi & ſuo dioceſano in terris. Propterea bene cōceditur papam eſſe ſuperiorem

ſua dioceſi particulariter ſibi com miſſa di-
ſtincta cõtra ipſum. ¶ Ad quartum dicitur
primo quãdo dicitur/papa habet ſummã
poteſtatem in eccleſia. De ſingulis auctori
tatibus hoc ſonãtibus fit comparatio ſolũ
pape ad qđlibet aliud particulare ſuppoſi-
tum: puta quẽlibet alium/patriarchã/pri-
matem/archiepiſcopum/& epiſcopũ: non
autem ad totam collationem aut cõciliũ eã
immediate repreſentans cuius eſt miniſter:
quẽadmodum quãdo dicitur regem habe
re ſupremam poteſtatem in regno ſuo.
¶ Secũdo dicitur quãtum ad id quod infer
tur ꝙ eſſent due ſupreme poteſtates in eccle
ſia dei quẽadmodum dicit Carlerius in tra-
ctatulo quem edidit de auctoritate ſacrorũ
generalium conciliorum. Et qualiter ſe ha-
bent inter ſe auctoritates eorum & ſummi
pontificis in ſecunda propoſitione ꝙ in ec
cleſia concilio & papa non ſunt diuerſe po
teſtates: ſed eſt eadem plenitudo poteſtatis
Non poſſunt enim eſſe due plenitudines/
& hoc eſt rationabile: nam vbi vnum pro-
pter alterum ibi vnum tantum ſecũdum re
gulam Ariſtotelis i topicis. ſed propter ec
cleſiam eſt poteſtas ſummi pontificis: iuxta
illud. Attendite vobis & vniuerſo gregi in
quo poſuit vos deus regere eccleſiam: ergo
eſt ibi vna poteſtas quẽadmodum in rege
& regno/quãuis in eccleſia poteſtas illa ad
aliquem actum extẽdatur in eccleſia ad quã
non extenditur in papa: puta ad electionẽ
& diſpoſitionem ſummi pontificis: vt ĩfra
patebit ſicut apud ſanctum Thomã. Eadẽ
eſt poteſtas ſacerdotalis in ſimplici ſacerdo
te: & epiſcopo i epiſcopo: tamẽ ad aliquos
actus extenditur: puta ad confirmandũ &
ordinandum ad quos non extenditur i ſim
plici ſacerdote. Et conſequenter gloſandi
ſunt omnes textus dicentes in ſummo pon
tifice eſſe plenitudinem poteſtatis ꝙ hoc ẽ
verum tanꝗ in miniſtro dei & eccleſia in or
dine ad ſingula non conſequenter ad om-
nia. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ poteſt intelli
gi multipliciter ꝙ papa ſit proximus & im
mediatus vicarius Chriſti: vno modo ꝙ i-
mediate a chriſto/ſine quocũꝗ actu huma
no/ſeu ſine conſenſu ſubditorum in ſe vel
ingerentibus vices eorum: & ſic certum eſt
nullum fuiſſe immediatum Chriſti vicariũ
quo ad poteſtatem ſpiritualẽ preter petrũ.
Alio modo ꝙ ſit immediatus vicarius chri
ſti quantum ad exercitium poteſtatis imme
diate a Chriſto inſtitute cum inter homies
viſibiliter cõuerſaretur & eccleſie collate: &
ſic concedendum eſt quemlibet ſummũ põ
tificem eſſe immediatum vicarium Chriſti
quemadmodum reges ſinguli: iuxta dictũ
Pauli ſunt miniſtri dei in vindictam malefa
ctorum: nõ ꝙ illam immediate a deo ſuſce
perint primo modo: ſed quia ex pſenſu po
puli habẽt exercitium poteſtatis quã deus
indidit populo. & quia frequenter adduci
tur analogia hec de populo probatur ite-
rum ꝙ in ipſo ſit iuriſditio hec ciuilis. nã i
terris immediate ſubiectis ſummo pontifi-
ci in quibus nullum recognoſcit ſuperiorẽ
quo ad temporalitatem: pretores ſeu iudi-
ces licite cauſas ſanguinis exercent: & non
auctoritate ſua/nec auctoritate alicuius pri
cipis laici cum nullus in illum populum iã
habeat iuriſditionem/nec auctoritate ꝗ ſit
formaliter in ſummo pontifice: abſit enim
dicere in ſummo pontifice eſſe formaliter
poteſtatem ad occidendum: cui dominus
vſum gladij materialis prohibuit. ergo au-
ctoritate que eſt formaliter i populo. ¶ Ad
confirmationẽ de auctoritate Thome. Pa-
rum nobis eſt cure de ea cum eius dicta ni-
mis ſecundum literam accepta: fuerint ple
riſꝗ doctrine eius zelatoribus occaſio errã
di in hac materia. ¶ Ad ſextum dicitur pri-
mo ꝙ omnes auctoritates que regulariter
adducuntur ſunt ipſorum ſummorum põ
tificum: qui vt in pluribus fimbrias ſuas ni
mis extendentes ſibi attribuerunt quod eſt
eccleſie proprium nichilominus ad primã
que adducitur ex capitulo ſignificaſti. de e-
lectione & electi poteſtate dicitur/ꝙ illud ẽ
intelligendum de auctoritate relata ad hoc
ꝙ concilia generalia non poſſunt regulari
ter eſſe legitime congregata: niſi per voca

cationem pape de qua auctoritate habetur
decimaſeptima diſtin. per totum. Sed poſt
ꝙ concilia generalia ſunt auctoritate pape/
vel alias congregata non habent ſuam au-
ctoritatem a papa. ſed immediate a Chriſto
Et illi poteſtati ſubijcitur ſummus pōtifex
ſicut miniſter domie. Ad auctoritatē ex ca.
Ita dominus decimanona diſtin. dicitur/
licet poteſtas iuriſditionis fuerit beato pe-
tro tradita fuit tamen ei tradita vt miniſtro
Chriſti & eccleſie per concilium repreſentā
te: conſiderato ꝙ in tali traditiōe petrus ec
cleſiam ſignificauit: vt allegatum eſt ex au-
guſtino: & ſic tradita eſt ei cum onere ꝙ pe
trus & eius ſucceſſores vt miniſtri eccleſie il
li ſubijcerentur. Ad auctoritatem ex capi.
Nemo dicitur primo a quibuſdam hoc eſ-
ſe intelligendum ꝙtum ad peccata occulta
non ſolum ꝙtum ad ea que iuriſdice proba
ri nō poſſunt: puta per duos/vel tres teſtes
Sed que eccleſiam non ſcandalizant & per
turbant: & hoc videtur ſatis conforme tex
tui: dicitur enim Nemo iudicabit primam
ſedem iuſticiam temperate deſiderantē. Cō
formiter ad illud apoſtoli Iuſto non eſt lex
poſita / ſed ſecus eſt quādo notorie ſcanda
lizat eccleſiam: ſecundum gloſam in capi.
Si papa. xl. diſtin. Sic etiam practicatum fu
it in concilio Conſtantienſi contra Iohan-
nem viceſimūtertium: & ita reſpondēdum
ad cetera capitula iiſdem cauſa & queſtione
puta capitulum aliorum: & capitulum fac-
ta. Peccata ſubditorum ꝙuis non ſint ſcan-
daliſātia dum modo iuriſdice probari poſ
ſint regulariter iudicantur. Poſſet dici ſecū
do hoc eſſe intelligendum regulariter cum
regulariter ad ſuperiorem ſummi pōtificis
recurſus haberi nō poſſit: vel dicitur ꝙ ibi
toto clero non capitur collectiue ſed diſtri
butiue: vel dicatur vt alij volunt ꝙ capitur
pro collegio cardinalium: & ſic ex his faci-
le patebit ſolutio omnium fundamentorū
illius pernicioſiſſime opinionis que ener-
uat modum omnem quo reformari poſſit
eccleſia viſa malitia iam currente.

¶ Nonum capitulum in quo īgritur:
quo aut quibus ſit primaria poteſtas electi
ua ſummi pontificis.

VIſo de ſuperioritate eccle
ſie ſeu concilij eam repre
ſentantis in ordie ad pa-
pam: nunc deſcendendū
eſt ad ſpeciales actus illi-
us poteſtatis. Et primo ī
quiritur in quo ſit prima
ria poteſtas electiua pape: & ad iſtud dicit
predictus frater Thomas de vio. ca. xiij. &
ca. vj. quod eſt in ſummo pōtifice. Pro cu
ius impugnatione ſupponimus ꝙ hic nō
inquirimus de primaria poteſtate electiua
ſimpliciter ſeu conſtitutiua pape ſeu appli-
catiua eccleſiaſtice poteſtatis ad ſingularē
perſonam cum notum ſit illam eſſe in ſolo
deo: ſed loquimur de primaria poteſtate ap
plicatiua ſub deo: immo & ſub Chriſto ſe-
cundum humanitatem: ſecundū quam etiā
eſt ſupra totam eccleſiam: immo & ſupra to
tum orbem. Et de iſta dicitur ꝙ eſt in eccle
ſia & non in ſummo pontifice. probaṫ pri-
mo. illa primaria poteſtas eſt ī eccleſia/ aut
in ſummo pontifice. cum non dicat aliquis
cardinales immediate a Chriſto accepiſſe il
lam poteſtatem: ſed non eſt in ſummo pon
tifice: ergo in eccleſia. probatur mior: quia
ſi in ſolo ſummo pontifice ſit illa poteſtas
electiua ſucceſſoris aut ordinādi a quibus
& qualiter debeat eligi. ſequitur cum ſum-
mus pontifex ſit homo peccabilis ſicut ce
teri/ & prauis actionibus/ & negligentijs/
malicijs/ ac nequitijs/ valeat irretiri: poſſet
totam eccleſiam Chriſtianam reliquere abſ
ꝙ poteſtate eligendi ſummum pontificem
poſſet enim priuare cardinales illa poteſta
te: cum ab ipſo ſolo habeant: quo facto vel
negligendo/ vel ex malitia differendo/ vel
tempus ſufficiens non habendo poſſet mo
ri anteꝙ de electoribus ſummi pōtificis ali
quid ordiaret. & ſic tota Chriſtianitas ſine
poteſtate eligendi ſummum pontificem re
maneret. Hanc rationem tāgit Guillermus
occā tertia parte ſui dialogi tractatus primi
libro primo. c. xvj. Et ſi dicatur ſicut videṫ

dicere idem frater ꝙ i iſto caſu deuolueret
poteſtas illa ad eccleſiā: tunc arguitur: nūq̄
poteſtas aliqua ex negligentia alicuius de-
uoluitur in alterum: niſi ſimpliciter & ab-
ſolute ſit ſuperior. Poteſtas enim papalis p̄
pter eius negligentiam non deuoluitur in
epiſcopum/ſed poteſtas epiſcopi de proui-
dendo beneficio vacanti in eius negligen-
tia deuoluitur ad ſummum pontificē. Am-
plius ſi in illo caſu habeat eccleſia poteſtatē
illam queritur a quo habet immediate cum
a ſemetipſa habere non poſſit: & ſi dicatur
a Chriſto difficile erit reperire in ſacris litte-
ris fundamentum in quo poſſit ſtabiliri ꝙ
in illo caſu habeat & nō regulariter. ¶ Se-
cundo/non eſt veriſimile ꝙ Chriſtus volū-
tati vnius hominis cōmiſiſſet auctoritatē
ſummi pontificis cum vnius charitas in tā-
tum refrigeſcere facile poſſit ꝙ ſanguinem
& carnē loco ſui ſubrogaret: & forſitā vnū
pſeudo prophetam: & ſic facile vna proge-
nies diceret. Hereditate poſſideamus ſan-
ctuarium dei: & quilibet cum videret inſta-
re finem dierum ſuorum aliquem ex cōſan-
guineis ſtuderet loco ſui ſubrogare. Et hāc
rationē tangit Armachanus ſeptimo libro
queſtionum armeniorum, c. xix. ¶ Tertio
ſi primaria poteſtas cōſtitutiua pape & or-
dinatiua de electoribus eſſet in ſummo pō-
tifice/eodem modo primaria poteſtas deſti-
tutiua ſūmi pontificis in eo caſu in quo de-
ſtitui poſſet vt eſt caſus hereſis: etiam apud
aduerſarium eſſet in ſūmo pontifice. Et ſic
pari parem haberet imperium: & ſummus
pontifex conſtituere poſſet ꝙ a ſolis duo-
bus vel tribus in caſu hereſis deſtitueretur
ſummus pontifex. & ꝯſequentia probatur:
quia per eaſdem cauſas generari habēt & de-
ſtrui poteſtates iſte. ¶ Quarto arguitur ſic.
Si in ſummo pontifice ſit poteſtas electiua
ſucceſſoris/vel ergo eſt in eo poteſtas electi-
ua ſucceſſoris: ſic ꝙ per ſemetipſum poſſit
ſucceſſorem eligere: vel ſolum quia aliqui-
bus poteſt illam poteſtatem cōmunicare:
ſecundū nihil habet apparētie. ſi dicatur pri-
mum, ergo per hoc ſolū ꝙ ſummus ponti-
fex vult alterū ei ſuccedere: & ille alter vult
acceptare ille alter efficitur ſummus ponti-
fex. quod ſi concedatur ſequitur iſtud incō-
ueniens ꝙ eſſet in poteſtate duorum facere
quod alternatis vicibus quilibet per annū
in ordine ſuo eſſet ſummus pontifex more
anne & cayphe. Conſequētia patet: quia ſū-
mus pontifex. a. pro ſua voluntate poteſt
conſtituere. b. ſummū pontificē: & in fine
anni. b. iterū poterit. a. & ſic conſequenter.
¶ Quinto arguitur. Chriſtus nō cōtulit ſū-
mo pontifici aliquam poteſtatem pernicio-
ſam eccleſie: ſed vt habet gloſa in capitulo
ſi petrus. Hoc eſt pernicioſum ꝙ aliquis
eligeret ſucceſſorem: ergo Chriſtus nō con-
tulit ſummo potifici illam poteſtatem. Et
propterea dicit Guillermus Okā loco pre-
allegato ꝙ nulla poteſtas eſt conceſſa ſum-
mo potifici: que regulariter vni perſone p-
nicioſe cōmitteretur: & ad iſtā propoſitio-
nem videtur fuiſſe vſus primitiue eccleſie.
Nam a plebanis aſſumebantur curati: quin-
quageſimaprima diſtin. cap. qui in aliquo.
& a clericis & plebanis epiſcopi: ſexageſia
ſecunda diſtinctiōe ca. Nulla ratio. & a car-
dinalibus epiſcopis aliiſq; cardinalibus cle-
ricis: & toto clero populo acclamante aſſu-
mebatur ſummus pontifex: viceſimatertia
diſtin. capi. In nomine domini. Sed contra
hoc arguit aduerſarius: prio ex facto petri:
nam petrus elegit ſibi ſucceſſorem: ergo &
quilibet alius ſummus pontifex hoc facere
poteſt. conſequentia tenet: quia quilibet ſū-
mus pontifex ſuccedit petro in eadem po-
teſtate: & antecedens probatur per ca. ſi pe-
trus. viij. q. i. vbi dicitur ſi petrus princeps
apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit linum
& cletum: non tamen poteſtatem pōtificij
aut ſoluendi/aut ligādi normam eis tradi-
dit: ſed ſucceſſori ſuo clementi qui ſedem a-
poſtolicam poſt eum tenere promeruit: ip-
ſo tradente ſibi. ¶ Secundo arguitur. ad ro-
manum pontificem ſpectat ordiare actum
electiue poteſtatis determinando quando
& qualiter debet fieri electio: & determinā-
do ſubiectum illius poteſtatis dum conſti-

tuit ꝙ ad duas partes cardialium adminus ſpectet electio: nec poteſt tota eccleſia (ſummo pontifice ecluſo) illam legem mutare. Ad primum iſtorum dicitur primo ſecūdū armachanū loco preallegato ꝙ petrus nō ordinauit Clementem / ſed ordinandū nominauit patefaciens fratribus quid de ſuo ſucceſſore ſentiret / nam mathiam q̄uis ſpū ſancto plenus noluit ſine fratrum conſenſu loco iude ſubrogare, etiam credendum eſt ꝙ nec hoc fecerit de clemente niſi ad hoc domini ſenſum accepiſſet. Propter hoc poſſet dici ſecūdo ꝙ inſtinctu ſpiritusſancti hoc fecit: quo etiam preuidit mortem. Aliter dicit Guillermus occā ꝙ in caſu in quo non ē veriſimile poſſe cōgregari ſubditos qui eligant ſibi ſuperiorem & inſtat mors pape: & neceſſitas eſt ꝙ ſit aliquis cito futurus ad occurrendum imminenti periculo: tūc poſſet ſummus pontifex ratione neceſſitatis inſtituere ſucceſſorem / ne videatur deus non ſufficienter prouidiſſe ſue eccleſie / & eiuſdē eſt ſententie Archidyaconus in dicto capi. Et ad hoc allegat capitulum primum. xxxj. q. j. vbi dicitur ꝙ propter neceſſitatem factum eſt ꝙ frater duceret ſororem. ſed ceſſāte neceſſitate ceſſat prouiſio. ¶ Ad ſecundū dicitur ꝙ papa non dedit poteſtatem cardinalibus eligendi ſucceſſorem: ſed hoc hn̄t ab eccleſia ſeu a concilio eam repreſentante & hoc patet in ſexta ſynodo. in capi. In nomine domini / vbi Nicolaus papa / decernit & ſtatuit non auctoritate propria ſed ſanctorum patrum de modo electionis ſummorū pontificum. ¶ Ex dictis patet ꝙ ſi cardinales omnes eſſēt mortui / aut nollēt eligere / aut non poſſent ad vniuerſitatem fidelium ſpectaret eligere / aut electores iſtituere: & eius eſt ſolius iudicare an inſtitutio facta per cardinales ſit ſufficiens an non: Secundo ſequitur ꝙ vbi cardinales manifeſte ſibi tradita poteſtate abuterentur hec vniuerſitas eos priuare poſſet hac poteſtate: necnō eā aliis committere: & meo iudicio oppoſita opinio eſt error periculoſiſſimus.

¶ Decimum capitulum in quo inquirit ad quem vel quos ſpectet vltimata eorum que ſunt fidei reſolutio.

INueſtigādum eſt an ad papam vel ad eccleſiam ſeu concilium eam repreſentans vltima eorum q̄ ſunt de fide deciſio ac determiatio ſpectet. Hic eñ non loquimur de deciſione ſeu determinatione doctrinali que ad vnumquemq̧ virumpitum ſpectare dignoſcitur: ſed de auctoritatiua & iudiciali. & q̄tum ad iſtud dicit predictus frater Thomas de vio ꝙ ad ſummum pontificem vltia eorum que ſunt fidei deciſio ſpectat fundans ſe in dicto ſancti Thome ſecunda ſecunde q̄ſtione prima: articulo vltimo. & vltra dicit ſummum pontificem q̄uis poſſit errare errore perſonali in credendo / non poteſt tn̄ errare errore iudiciali in fide. cuius ratio eſt qa error pape eſſet error totius eccleſie: qa ad ipſum ſpectat finaliter determinare de fide quid tenendum: quid repellēdum: vt ab omnibus inconcuſſa fide teneatur: vt dicit ſanctus Thomas in tractatu contra errores grecorum: capitulo. lxvij. vnde & petro dixit Chriſtus. Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. & tu aliquando conuerſus cōfirma fratres tuos: iuxta quod etiā. xxiiij queſtione. i. dicit Innocentius papa. c. quotiens. Quotiens ratio fidei ventilatur non niſi ad petrum. i. ſui nominis honorem & auctoritatem habenti recurrendum eſt: & iſtam opinionem ſuā deducit nono & vndecimo capitulis. Contra quam ſit iſta propoſitio. Papa poteſt errare errore iudiciali de errore perſonali omnibus notum eſt: pbatur iſta propoſitio: duo ſummi pontifices determinauerunt contraria etiam in his que fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali. antecedens patet de Iohanne. xxij. & Nicolao: quorum vnus determinauit iudicialiter Chriſtū & apoſtolos nichil habuiſſe in communi nec in proprio. Alter oppoſitum vt videre eſt in eorum extrauagantibus. Secūdo Innocētius

tertius & celeſtinus determinauerunt contraria ſuper iſta propoſitione. Uno coniugū ad hereſim tranſeunte alter qui remanet in fide poteſt ad ſecūda vota tranſire. determinatio Innocētij tertij ꝙ nō poteſt ponitur in.c. Quāto. de diuortijs. determiatio celeſtini vt dicit gloſa in eodē ca. olim ponebatur in decretalibus de ꝯuerſione cōiugatorum in fine. Tertio aliqui ſtatuerunt contra euāgelium: vt Pelagius qui fecit cōſtitutionem ꝙ oēs ſubdiaconi ſicilie a ſuis vxoribus abſtinerēt quas in minoribus ordinibus duxerant aut ab officio ceſſarent. Quam (quia erat iniqua & cōtra euāgeliū) retractauit Gregorius primus eius ſucceſſor: vt patet triceſimaprima diſtin. cap. ante triennium in textu & in glo. Si eni potuerit iudicialiter ſtatuere contra euangelium ita & diffinire. ¶ Quarto arguitur. ſi ſummus pontifex non poſſit errare iudicialiter in his que ſunt fidei ſequitur ſummum pōtificem non poſſe fieri hereticum circa ꝓpoſitiones nondum determinatas: & ad quas credendas non tenetur aliquis explicite. vt erat articulus de conceptione ante determinationem & de ꝓceſſione ſpiritusſancti a filio. ꝯſequētia patet: quia nō poteſt eſſe pertinax: cum pertinacia nihil aliud ſit niſi nolle credere q̄uis determinetur: non eni haberet ſummus pōtifex propoſitū illud ꝙ nollet credere q̄uis ipſe determinaret. Similiter ſequitur ex poſitiōe ꝙ determinatio ſolius ſummi pontificis ligaret ſuum ſucceſſorem Similiter ſi ſummus pontifex ſit hereticus: & ad ipſum ſolum ſpectet vltima eorum q̄ ſunt de fide deciſio / quomodo iudicari poterit eſſe hereticus: decidet eni quecunq; cōtra ipſum allegata eſſe ad aliquē ſenſum intelligenda ſue aſſertioni nō oppoſitum: cuius deciſioni apud aduerſarium plus fidei tribuendum eſt q̄ totius reſidui eccleſie determinationi. Mirum eſt enim ꝙ homini heretico ita aſſiſteret ſpiritusſanctus ꝙ non ſineret eū iudicare & decidere eſſe vera quibus aſſentit: imo ad iudicandum oppoſitū ꝓpelleret, nec valet dicere ꝙ non pōt errare

Quid ptinacia.

vtens ꝯcilio & requirēs adiutorium vniuerſalis eccleſie: ſed bene vt ſingularis pſona: queadmodū errauit Leo ꝯtra quē iuit Hylarius ſicut dicit quidā: q̄a hoc nil eſt aliud dicere: niſi ꝙ eccleſia ſiue ꝯciliū nō pōt errare. & nō ſolū erat pdictus frater: ſed ſibimet ꝯtradicit: dicit eni in fine capituli quarti ꝙ ſententia Ioannis ꝓualuiſſet ſnie clemētis pape in doctrina fidei: ſi eni in ſentētiādo nō potuit errare Clemēs / nec ſummus pōtifex quicunq; iuxta pmiſſum Chriſti. Ioannis. xiiij. Spūſſanctus docebit vos oēm veritatē & ſcdm orationē Chriſti qua orauit prope trō ne eius deficeret fides tantū ſtandū fuiſſet ſententie Clemētis q̄tum ſententie Ioannis: imo & plus cū apud Clementē fuiſſet iuxta dicta eius fienda vltima deciſio fidei: queadmodum apud Petrum ſi adhuc ſupuixiſſet. Ex his ſatis patet ꝙ ſummus pontifex poteſt errare ſententiando in materia fidei. Si en̄ errare non potuiſſet fruſtra fuiſſent conuocata quattuor concilia generalia principalia contra quattuor hereſiarchas: puta nicenum: conſtantinopolitanū: epheſiuum: & calcedonenſe. ſuffeciſſet eni ſolius pape deciſio: imo apud aduerſariū tante poteſtatis eſt ſolus papa in diffiniendo ſicut aggregatū ex ipſo & reſiduo. ¶ Alia ſunt deciſa p ſummos pontifices que adducit Guillermus Okam in prima q̄ſtione de ptāte ſummi pontificis q̄ nititur oſtendere ſapere hereſim. primū eſt id qđ habetur extra: qui filij ſunt legitimi. c. p venerabilem. vbi dicitur cū deutronomiū lex ſecūda interpretetur ex vi vocabuli comprobatur vt quod ibi decernitur in nouo teſtamēto debeat obſeruari. &c. quibus verbis ſi intelligat Innocentius tertius / ꝙ ſunt obſeruanda in ſenſu litterali: quemadmodum in veteri teſtamēto quo ad multa eſt erroneum: quia ibi ſunt multa cerimonialia ſicut patet capitulis. xiij. & xiiij. ſi autem intelligat ꝙ ſunt obſeruanda ſecundum ſenſum myſticum & moralem: & ſic non ſolum ſeruari debent illa que ſunt in Deutronomio: ſed etiā que in alijs libris Moyſi decernuntur:

vt legitur diſtin.vj.c.His itaq3.multa alia
adducit doctor ille vt videre poteris vnde
cimo cap.queſtionis preallegate:& vnum
inter cetera precipuũ eſt.reperiũtur nõnul
li ſummi pontifices diffiniſſe ſe in tempora
libus ſupremã habere poteſtatẽ.Ceteri ve-
ro oppoſitũ/Et ex his ſequitur correlarie
ꝙ determinatis per ſummos pontifices nõ
eſt neceſſario credendũ ſuis nõ ſit oppoſi-
tum publice dogmatiſandũ niſi de falſitate
conſtet vt dicit Ioannes de gerſono.Sequi
tur ſecũdo ꝙ vltima reſolutio in his que fi-
dei ſunt nõ ſpectat ad ſummũ pontificem.
non eſt enim veriſſimile ꝙ homini potenti
in his que fidei ſunt errare vltimã cõmiſerit
deus deciſionẽ.Sequitur tertio ꝙ non pro
perſona Petri ſola aut ſucceſſoribus orauit
Chriſtus ne deficeret fides eius:ſed pro vni
uerſali eccleſia per Petrũ repreſentata cũ oĩ-
bus predictis bene ſtat ꝙ ſi ſũmus pontifex
faceret ꝙ in ſe eſt: ad recte determinandum
non permitteret deus eum errare; imo hoc
dicit Altiſſiodorenſis de vetula ꝙ nunꝗ ꝑ-
mitteret deus eam errare errore perſonali ſi
faciat quod in ſe eſt in his que ſunt fidei:ſed
ſummus pontifex poteſt ſentẽtiare aliquid
eſſe de fide/& non facere quod in ſe eſt ad
recte ſententiandum. Et argumentum
quo infert ad ſummũ pontificem errare diſ
finiendo eccleſiam vniuerſalem errare.con
ſequentia nõ valet:nõ tenetur tunc eccleſia
determinationi ſummi pontificis aſſentire:
ſicut nec tenetur cum ſummus pontifex ali
quid precipit contra euangelium obtẽpe-
rare.& ad auctoritatem ſancti Thome nõ
eſt magna vis facienda:& ad capitulũ Ma-
iores de baptiſmo & eius effectu:in quo di
citur maiores eccleſie cauſas:preſertim arti-
culos fidei ꝯtingentes ad Petri ſedẽ referen
das eſſe intelligit &c.dico hoc verũ eſſe re-
gulariter:quia regulariter nõ eſt eccleſia cõ
gregata/ſed nõ ꝓ vltima & neceſſario cre-
denda determintiõe habẽda.vel ſunt refe
rende ſummo pontifici vt conuocet ꝯciliũ
quia eius eſt ordinarie cõuocare ad qđ vlti
mũ iudiciũ ſpectat.¶Secũda ꝓpoſitio.Cõ
cilium vniuerſale in his que fidei ſunt erra-
re nõ põt:& ſic ad ipſum vltima fidei deci-
ſio ſpectat.ꝙ nõ poſſit ĩ his que fidei ſũt er
rare.patet:quia ſpecialiter dirigitur a ſpiri-
tuſancto qui iuxta ꝓmiſſũ Chriſti oẽm veri
tatem docet:vnde & in ꝯcluſiõe ꝯcilij apo
ſtolorum actuũ.xv.dixerũt apoſtoli/ viſũ
eſt ſpũiſancto & nobis ꝓponẽtes ſpm̃ſan
ctum tanꝗ preſidentẽ & ſpecialẽ directorẽ
cõcilij & nõ dixerũt viſum eſt petro & no-
bis.& iſtã ꝯcluſionẽ ſatis innuiſſe videtur
Auguſtinus euãgelio nõ crederem niſi ad
hoc me cogeret eccleſie auctoritas.Nõ eñi
plus tenerer credere euãgelio Ioãnis ꝗ euã
gelio Gamalielis:niſi quia illũ recepit eccle
ſia & nõ iſtum:vnde & in ſeptima ſynodo
vt patet.xvj.diſtin.c.placuit.dicit placuit
huic ſancte ſynodo vt ammodo ꝯfirmata
& rata ſint canonũ apoſtolorũ octuagin-
ta.v.capitula.quid aũt intelligat p capitu
la videatur diſputatio gloſe:& hãc indeuia
bilitatẽ a fide poſſumus deducere ex dicto
Chriſti cũ dicit apoſtolis ecce vobiſcũ ſum
oĩbus diebus vſq3 ad ꝯſummationẽ ſeculi.
nõ eñi intelligi põt illud de aplis in ꝑſonis
eorũ cum nõ erãt vſq3 ad ꝯſummationẽ ſe-
culi victuri:ſed in eorum ſucceſſoribus:nec
hoc alicui certo ex ſucceſſoribus promittit
Chriſtus:ſed collectioni. Conciliũ eñi ge-
nerale vere repreſẽtat ꝯciliũ apoſtolorũ &
ſeniorum.Iſta cõcluſio iterũ patet ex alio.
Nã fatetur qlibet xp̃ianus ſe credere in vnã
ſanctã eccleſiã catholicã.& ſic ad eã eorũ ꝗ
ſunt fidei vltima deciſio ſpectabit.Cum eñ
papa fatetur ſe credere in vnã ſanctã eccleſiã
non intelligit ꝙ credat in ſemetipſum & tã
ta creditur aſſiſtentia ſpiritusſancti cõcilio
generali vt nõ ſolum ipſum indeuiabiliter
ſententiet de fide:ſed etiã alique perſone aſ
ſiſtentes ꝯcilio ingenue cõfeſſe ſunt & ſcrip
ſerũt ꝯcilium ſupius ad ſummũ pontificẽ.
diſſoluto vero concilio:quia non amplius
eis aſſiſtebat ſpiritus veritatis ĩ oppoſitum
ceciderunt errorem.vt patet de Panormita
no in duobus eius tractatibus: quorum
vnum cõpoſuit in concilio baſilienſi:alterũ

Poſt concilium. primus intitulatur de po-
teſtate concilij & pape. Secūdus de diſpoſi
tione eugenij. Sed contra iſtud arguit Pa-
normitanus in. ca. ſignificaſti de electione
& electi poteſtate vbi aſſerit ꝙ eſt vnica ec-
cleſia vniuerſalis que errare nō poteſt & nō
conciliū. & eius argumētū ſumit predictus
frater Thomas. & argumētum eſt iſtud. er-
rauit conciliū meldenſe: & creditur ſimpli-
ci auctoritati Hieronymi contra illud con
cilium. Nam in cōcilio meldenſi vt legitur
in ca. placuit. xxxvj. q. ij. placuit vt hi qui
rapiunt feminas/aut furentur/aut ſeducūt
eas nullatenus habeant vxores quāuis poſt
modum conueniāt: aut eas dotauerint: vel
nuptialiter cum ꝯſenſu parentum ſuorum
acceperint. Et hijſdem cauſa & queſtiōe. c.
tria. Dicit Hieronymus tria legitima con-
iugia in ſcriptis leguntur. Secūdum: virgo
in ciuitate deprehenſa a viro & illi per vim
copulata ſi voluerit pater eius dotabit eam
iſte vir quātum iudicauerit & dabit preciū
pudicitie eius. Et dicit Gracianus ꝙ aucto-
ritas concilij nō preiudicat auctoritati Hie
ronymi: maxime cum ipſa teſtimonio diui
ne legis nitatur. ¶ Secūdo arguitur. Vnica
eſt eccleſia pro cuius fide rogauit Chriſtus
ne deficeret que nō eſt vniuerſale conciliū
cum ꝯcilium ſit pars eius: ergo concilium er
rare poteſt. Ad primū iſtorum dicitur pri-
mo ꝙ raptor poſt raptum nō poteſt licite
ducere in vxorē raptam q̄uis eam dotauerit
& conſenſerint parentes niſi prius ꝯdigne
ſubiaceat penitētie. hoc ſatis bene deducit
martinus in libro de temperātia: queſtione
de raptu: cum talis ſit excōmunicatus: & ex
cōmunicatus nullum poteſt licite ſuſcipe-
re ſacramentum. Dicitur ſecūdo ꝙ conciliū
cum in ipſo ſit plenitudo poteſtatis iuriſdi-
tionis eccleſiaſtice potuit talē raptorē ſim-
pliciter illegitimare cum rapta ante condi-
gnam penitentiam. Et Martinus videtur
eſſe opinionis ꝙ ita fecerit conformiter ad
capitulum ſi autem cauſa & queſtione pre-
allegatis. vbi dicitur: ſi autē necdū eas quas
rapuerant cū voluntate parentū ſub deſpō
ſationis vel dotalicij noīe in ꝯiugiū duxe-
runt: quādo hec ꝯſtitutio oībus fuerit pro
mulgata ab eorū ꝯiunctione ſeparētur/&
publice penitētie ſubigātur. Et vt dicit mar
tinus hoc de raptoribus eſt intelligēdum:
& vt ſtatim patet in eodē textu peracta pu-
blica penitentia raptoris poſſunt matrimo
nialiter ꝯiungi. Et ſic videtur conciliū eos
illegitimaſſe vſq; ad peractā publicam pe-
nitentiam. Hieronymus aūt loquitur pro
tempore ante conciliū pro quo nundū erāt
illegitimate. Scio autē alios dicere eſſe verū
matrimoniū ſi ꝯtrahant ante publicā peni-
tentiā. Sed hic modus mihi probabilior vi
detur. Et ad auctoritatē Gratiani dicētis au
ctoritatē cōcilij nō preiudicare auctoritati
Hieronymi dico illud dictū cū paleis ānu-
merandū eſſe. ¶ Ad ſcdm ꝙ ꝯciliū generale
repſentat eccleſiā: pro cuius fide orauit chri
ſtus. Et eodē gaudet priuilegio quo eccle-
ſia repſentata ſicut oino eandē ptātē habet
immo in eccleſia vt diſperſa nullū actū iuriſ
ditionis exercere poteſt: nec aliqd ſentētia-
liter difinire. & ſic infallibilitas in difinien-
do ei ꝯpetere debet vt ꝯgregate in ꝯcilio.
Et ſi dicat ꝙ papa repſentat eccleſiā ſicut &
cōciliū: vt ſupra frequēter dictū eſt ꝙ ei da-
te ſūt claues vt ſigno eccleſie. Ad hoc dicit
Nicolaus de coſa ꝙ papa repreſētat remo-
te: ꝯciliū autē propinquiſſime. cū in eo ſi ſit
vniuerſale debeat de qualibet eccleſia parti
culari aliqs eſſe qui gerat vices eius vel ſaltē
debeat eſſe ſufficienter vocatus. Et priuile-
giū eccleſie trāſit in ꝯciliū immediate eā re-
preſentans nō autē in ſummū pontificē: &
hanc materiam late proſequitur ſcilicet de
infallibilitate ꝯcilij in his q̄ ſunt fidei guil-
lermus Okam prima & tertia partibus ſui
dyalogi. Et iſtius ſententie fuit Marcilius
de padua/Nicolaus de coſa/pleriq; docto
res qui doctiſſime ſcripſerūt. De errore autē
facti quod quidē factum ex ſacris literis tra-
hi nō poteſt concilium poſſe errare nemo
eſt qui dubitet/nec illuſtratur a ſpiritu ſan-
cto ſpeciali illa aſſiſtentia niſi in neceſſarijs.
Et ex hoc ſequitur non oportere quamli-

De auctoritate eccleſie.

bet ſententiam diffinitiuam concilij eſſe veram. Aliqua enim eius ſententia in facto cõſiſtit: puta ꝙ iſte ſit papa vel non ſit papa: iſta vxor illius vel non vxor illius. Et quãuis ſententia ſit falſa: recte tamen & iuſte ſẽtentiat: quia ſecũdum allegata & probata. Ex his manifeſte ſequitur papam non ſolũ errore perſonali ſed & errore iudiciali errare poſſe in materia fidei: ſicut & in alijs materijs. Et mirum eſt ꝙ aduerſarij nõ aſſerũt eum impeccabilem. & credo aſſererent niſi quotidiana ſummorum pontificum opera ad credendum oppoſitum compellerent.

¶ Vndecimum capitulum in quo inquiritur de ſuperioritate concilij reſpectu ſummi pontificis.

CVM EX SVPRADICTIS cõſtet eccleſiam & ↄcilium eſſe in iuriſditione maiorem ſummo pontifice ſimpliciter & i poteſtate applicatiua papatus ad certam perſonam & in poteſtate diffinitiua eorum que ſũt fidei & cum vnus actus ſuperioris iuriſditionis ſit conſtitutum in inferiori deponere ab ea poteſtate in qua eſt inferior: inquirendum eſt conſequenter an concilium poſſit deponere ſummum pontificem. Et primo vtrũ in caſu hereſis. Circa quam materiam ſentit predictus frater Thomas de vio plura. Primum eſt. Summus pontifex factus hereticus non eſt ipſo facto depoſitus: vt patet de ſimonono capitulo libri ſui. Et fundamentum eius eſt / quia non eſt ipſo facto depoſitus iure diuino. nullum eſt enim ius diuinũ ſententie late excommunicationis aut depoſitionis quãuis bene ſentẽtie ferende excõmunicationis: vt ſatis bene deducit guillermus Okam circa finem prime partis ſui dialogi de excommunicatione. Et apud eũdem fratrem. iſta conſequẽtia eſt bona / nõ eſt eo facto excõmunicatus: ergo nõ eſt ipſo facto depoſitus: quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipſo facto q̃ ad incurrendam excommunicationem: quoniã incurſus cenſurarum non requirit declarationem ſicut incurſus priuationis apud iuriſtas. Et reſolutorie tenet ꝙ nulla iuriſditio perditur ipſo facto per hereſim interiorem. Et in hoc concordat cũ Ioanne de gerſono. & in hoc eiuſdem ſententie ſum cum ipſo. & preter auctoritates & rationes quas inducit ad hoc probandum aliquas adducam ad probandum ꝙ nõ requiratur fides infuſa ex iure diuino vt homo ſit capax iuriſditionis eccleſiaſtice. Nam homo cũ baptiſatur ponens obicem gratie per peccatũ mortale nõ infidelitatis: ſed aliud / nullam recipit a deo virtutem infuſam: vt ſatis haberi poteſt ex his que dicunt doc. de connectione iſtarum virtutum theologarũ quãtum ad infuſionem / & preſertim ex Scoto circa finem tertij. Similiter ſi aliquis hereticus deſinat eſſe hereticus diſſentiendo hereſi: ſed non penitendo de peccato preterito. Diſſenſus enim propoſitionis heretice nõ neceſſario infert cõtritionem peccati preteriti / in illo nõ infunditur fides infuſa: quia quem deus ſanat perfecte ſanat: & tamẽ nullus iſtos diceret non eſſe capaces iuriſditionis eccleſiaſtice ſi eligantur: cum nullus ſit hereticus. Secundo idem motiuum adduci poteſt quo moti ſunt ſancti patres ad damnandum hereſim eorum qui dicebant hanc poteſtatem fundari in charitate ex iure diuino: quia tũc periret omnis certitudo ſtatus & ordinis ierarchici. nemo enim de altero ſcire poteſt an ſit i charitate: ita nec ſciri poteſt vtrum ſit in fide ſeu ꝙ non ſit hereticus hereſi interiori: & bene fateor hanc rationẽ non eſſe efficacem ad probandum euidẽter propoſitum. Certum eſt enim ꝙ de nullo certitudinaliter certitudine euidentie ſciri poteſt ꝙ habeat hanc poteſtatem: ſicut nec ꝙ ſit baptiſatus cum ad baptiſmum requiratur intẽtio miniſtri: de qua ſolus ipſe inter hões mortales habet euidentiã. Scdo dicit ꝙ hereticus ſũmus põtifex eſt deponẽdus & hoc manifeſte patet ex. ca. ſi papa. xl. diſti. & xxiiij. q. j. ꝑ multa ca. & ſinguli doc. in hoc ꝯueniũt vel ꝙ ſit depoſitus vel deponẽdus. Tertio dicit ꝙ eſt deponẽdus a ↄcilio nõ poteſtate auctoritatiua quã habeat

ſuper papam ſed poteſtate miniſteriali quã habet ſuper papam: vt patet.xx.c.&.xxij. cap.ponit ꝙ poteſtas eccleſie relata ad papam eſt miniſterialis relata ad coniunctionem petri & papatus inſieri vel diſſolui ſubiecto exiſtente diſpoſito eſt auctoritatiua: ita ꝙ ſententia diſinitiua ex hac auctoritate procedens ſuper coniunctionem talis materie Petri heretici cum papatu diſſoluit auctoritatiue coniunctionem illam. ſicut eni electio eccleſie auctoritatiue ſuper coniunctionem non ſuper papam coniungit Petrum diſpoſitum id eſt fidelem & voluntarium cum papatu. Ad cuius euidẽtiam notat ꝙ in papa inueniuntur tria ſcilicet papatus/perſona que eſt papa: puta petrus/& coniunctio vtriuſꝙ ſcilicet papatus in Petro. Ex qua coniũctione reſultat petrus papa. Papatus eſt a deo immediate. Petrus eſt a patre ſuo. coniũctio autem papatus in petro poſt petrum. primum a Chriſto immediate inſtitutum non eſt a deo ſed ab homine: vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex cõſenſus humanus ad cauſandum hanc poteſtatem ſcilicet eligẽtium & electi: & iſta ad longũ poteris videre in ipſo.xix.xxj.&.xxij.capitulis/que non ſolum falſa ſunt: ſed manifeſte adiuicem & cum aliquibus prioribus repugnãt. Primo illud quod dicit eccleſia auctoritatiuam poteſtatem ſuper coniunctione papatus & Petri repugnat dictis eius in.xiij.&.vj.capitulis prius impugnatis: ſcilicet ꝙ poteſtas electiua pape ſeu applicatiua poteſtatis eccleſiaſtice ad hanc vel illam perſonam eſt in ſolo papa. ¶Secũdo iſta duo repugnant ꝙ ſit auctoritatiua poteſtas in eccleſia ſuper coniunctione papatus & petri. Similiter eius diſſolutione & non ſupra papam. quod manifeſte oſtenditur exemplo quo vtitur retorquendo in ipſum. habere enim auctoritatiuam poteſtatem ſuper hominẽ non eſt habere auctoritatiuam poteſtatem ſuper animam nec ſuper corpus: ſed ſolum ſuper ſeparationẽ anime a corpore cum nihil aliud agat auctoritatiue occidens hominẽ. Quid igitur aliud erit habere auctoritatiuã poteſtatem ſuper papam niſi poſſe papatũ ab ipſo auctoritatiue ſeparare: ¶Tertio. ſi eccleſia aut concilium repreſentans ſuper papam non habeat auctoritatiuam poteſtatem: ergo papa a concilio illo citatus non tenebitur comparere: nec contumax non comparando exiſtimari poterit. Quid ergo iudicabunt perſonam inauditam nec obligatam reſpondere merito eis dicere poterit illud apoſtoli. Tu quis es qui alienũ ſeruum iudicas: ¶Quarto. omnis actus punitiuus iuſte inflictus alicui perſone ratione peccati eſt ab eo qui habet auctoritatiuam poteſtatem ſuper eum qui punit: vel a ꝓmiſſo ab habente. ergo cũ iſta ſeparatio ſit actus punitiuus pape ẽ ab habente auctoritatiuam poteſtatem ſuper papam: vel a commiſſo ab habẽte. Si tu dicas ꝙ eſt ab eccleſia ꝓmiſſa a deo habẽte auctoritatiuam poteſtatem ſuper papam. Eodem modo dicam poteſtatem pape ſuper quẽcunꝙ eſſe miniſterialem ſolum & non auctoritatiuam. ¶Quinto. eccleſia poteſt tunc excommunicare papam hereticum anteꝙ deponat: vt patet ex primo dicto eius. Dicit enim hanc conſequentiã eſſe bonam non eſt excõmunicatus ipſo facto: ergo nõ eſt depoſitus. Iſta erit bona. non poteſt excõmunicare. ergo non poteſt deponere: & iſta/poteſt deponere: ergo poteſt excõmunicare. Et certum eſt ꝙ excõmunicatio eſt actus habentis auctoritatiuam poteſtatem ſuper excõmunicatum. & ſi ꝓcedat illud cõcilium poſſe excõmunicare papam quomodo ſaluabit ꝙ in cõcilio ſecluſo papa nulla ſit poteſtas iuriſditionis. Amplius dicit papam poſſe aliqbus puta dñis cardinalibus committere illam miniſterialem poteſtatẽ ſupra papam hereticũ cum quo defenſare non poſſet: quin par imparem haberet imperium. & licet eſſet verum quod dicit glo. xxiiii.q.prima.capitulo achacius. Hic eſt caſus in quo papa papam ligare poteſt. Poſſet enim lapſus in hereſim papa ab eis illam auferre miniſterialem poteſtatem non

teneretur ſubire eorum miniſteriale iudici-
um. Et puta ſpirituali dei concurſu tam ma
nifeſte adinuicem repugnantia poſuit: vt
ſue doctrine falſitas ex eis manifeſte omni-
bus pateret. hoc eſt enim proprium falſo-
rum teſtium. Dicit Auguſtinus ſuper pſal-
mo Noli emulari ꝙ ex dictis eorum aut ſi-
gnis aliquibus ſemper cōuinci poſſunt. qđ
probat ex facto militum qui erant cuſtodie
ſepulchri Chriſti deputati. Dixerunt enim
nobis dormiētibus venerūt diſcipuli &c.
Si enim dormiebāt quomodo ſciuerūt eos
veniſſe: Sunt igitur iſte propoſitiones vere
Prima / papa hereticus hereſi interiori ſolū
nō eſt depoſitus ipſo facto: & hereticus he-
reſi exteriori non eſt depoſitus ipō facto iu-
re diuino: an ſit depoſitus ipō facto iure hu
mano: non papali: ſed conciliorū. Poſſunt
enim ſtatuta condere ſententie late depoſi-
tionis ſicut dicit de fontibus: qui poſt ade-
ptum beneficium infra annum nō promo-
uetur ipſo facto perdit titulum / nō eſt om-
nino improbabile dicere ꝙ ſic. oppoſitum
tamen mihi probabilius eſt. Secūda ppoſi-
tio / eſt deponendus a concilio habente au-
ctoritatiuam poteſtatē ſuper ipſum: & non
ſolum ſuper coniunctionē a quo vocatus
tenetur comparere necnon ad interroga-
ta reſpondere. Et hanc poteſtatem aucto-
ritatiuā papa nulli poteſt cōmittere. cū par
in parem nullam habeat poteſtatem. ꝯcedē
dum eſt tamen bene cum eo ꝙ conciliū nul
lam habet poteſtatem ſuper papatum in ſe
conſideratum. & hoc ponit Gerſon in ſuo
tractatu de eccleſiaſtica poteſtate. & de iſto
habitum eſt ſatis in. ij. capitulo.

¶ Duodecimū capitulū in quo inqui-
ritur vtrum in alijs caſibus preterꝙ in here-
ſi deponi poſſit ſummus pontifex.

VIDENDVM EST CONSE-
quenter an poſſit ſummus pon-
tifex puniri depoſitiōe propter
aliud crimē ab hereſi. Circa quā
materiam predictus frater Thomas a. xxv.
ca. incluſiue ad finem vſqȝ tenet ꝙ non: vñ
fundamentum eius in. xxv. ca. eſt ꝙ nō po
teſt in aliquo caſu deponi niſi in caſu deter
minato lege diuina. Caſus autem hereſis ī
ſacra ſcriptura pleriſqȝ locis eſt determina-
tus: vt patet ad gala. j. vbi de heretico dici-
tur anathema ſit. i. ſeparatum. & ſecūdo ad
Teſſal. tertio. ſubtrahatis vos. & ſecūdo ad
Corin. ſexto. nolite iugum ducere. & ſecū-
do Io. ij. Nolite recipe nec ei aue dixeritis.
Et ad Titum tertio. deuita / ī quibus omni-
bus auctoritatibus ſignificatur hereticum
hominem eſſe ſeparandum & excommuni
candū. & nullus eſt alius caſus exceptus. qđ
patet ex ſentētia ſaluatoris. Mathei. xxiij.
Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribe &
phariſei. Omnia ergo quecūqȝ dixerint faci
te: ſecundum autem opera eorum nolite fa
cere. vbi dominus aperte ſtatuit ſubditos
debere audire prelatos male vite & bone
doctrine. Conſtat autem ꝙ doctrina ad fi-
dem ſpectat. Vita autem & opera ad malos
mores aliorum criminum. & confirmatur
ex ſententia Petri in prima epiſtola. cap. ſe-
cundo. obedite prepoſitis veſtris: non tan
tum bonis ſed etiā diſcolis. Et pro amplio
ri probatione ſupponit in. xxvj. cap. ꝙ ad
hoc ꝙ poteſtas iſta eccleſiaſtica coniunga-
tur cum aliquo ſuppoſito alique diſpoſitō
nes requiruntur in illo ſuppoſito de neceſ-
ſitate ſimpliciter. & alique de bene eſſe. req
ſite de neceſſitate ſimpliciter ſunt due ſcili-
cet eſſe voluntarium & eſſe chriſtianū. nūꝗ
enim aliquis quantūcunqȝ electus eſt papa
niſi conſentiat. & ſimiliter non eſt papa ni
ſi ſit membrum Chriſti. Secūda diſpoſitio
exigitur de iure diuino. & prima de iure na
ture. Requiſite autē diſpoſitiones ad bene
eſſe ſunt boni mores / ſcientia eccleſiaſtica /
charitas / experiētia regiminis / & huiuſmo
di. ſine hijs enim Petrus electus & ſi accep-
tat eſt papa: quāuis malus. & quia facilius
eſt deſtruere ꝙ ꝯſtruere duabus ſimul reqſi
tis neceſſario ad ꝯſtructionē ꝗcunqȝ earum
deficiat diſſolui poteſt. Et ex his format ra
tionem ad pbandum intentū hoc mō. ſola
contraria conditionibus neceſſario requiſi
tis ad eſſe pape reddunt papam deponibilē

ſed inter crimina ſola infidelitas contrariat
conditionibus neceſſario requiſitis ad eſſe
pape. ergo ſola infidelitas inter crimia red
dit papam deponibilem. prima propoſitõ
patet ex hoc ꝙ depoſitio eſt non eſſe pape
& vnumquodqꝫ in ſuo eſſe perſeuerat ſi cõ
trarium non superuenit. ſecunda autem pͦ
poſitio probata eſt: quia cetera vitia cõtra-
riantur conditionibus requiſitis ad bene
eſſe pape. Statim ſubdit hanc ratione͂ / vel-
lem in ſtatera poni & non friuolas & appa
rentes per accidentia vacantes: ſed meo iu-
dicio ſi in ſtatera poneretur parui reperiret
ponderis. fides enim non requiritur neceſ-
ſario ad eſſe pape / cum effectus hereticus ſit
adhuc papa apud ipſum. & ſi eligatur here
ticus & acceptet efficitur papa: ſed ſolum re
quiritur neceſſario baptiſmalis caracter q̄ e͂
indelebilis cum conſenſu ex parte petri: er-
go eque fortiter probaret ſua ratio ꝙ pro
hereſi deponi non poſſet. & mirum e͂ quo-
modo hanc rationem tam fortem reputaue
rit que equaliter probaret oppoſitũ deter-
minati per ipſum in capitulis immediate ꝑ
cedentibus ſicut propoſitum. Inſuper ſicut
reperitur in ſacris literis hominem hereticũ
eſſe ſeparandum ſeu excommunicandũ: ita
& pro aliis viciis hoc idem reperitur: vt. i.
ad Corinthi. vij. Si his qui frater nominat
inter vos eſt fornicator: aut auarus: aut ido
lis ſerviens: aut maledicus: aut ebrioſus: aut
rapax cum huiuſmodi: nec cibum ſumere.
Et Chriſtus innuit hominem eſſe excõmu-
nicandum pro quolibet mortali cui iuncta
eſt contumacia. Matthei. xviij. quos paſ-
ſus ſi gloſauerit aduerſarius de ſubditis ha
bentibus ſuperiorem gloſabo & ſimiliter
paſſus per eum allegatos de heretico. & ad
dicta ſaluatoris & petri conceditur ꝙ q̄diu
bene docent & remanent prelati ſunt audi
endi. oſtenſo ergo ſufficie͂ter eius opinio-
nem nõ eſſe fundatam ſupra firmam petrã
ſed arenam pono hanc propoſitionem ſũ-
mus pontifex nõ ſolum deponi poteſt ab
eccleſia ſeu concilio pro hereſi verumetiam
& pro alio crimine notorio eccleſiam ſcan
dalizãte. probatur iſta propoſitio ex his q̄
ponuntur in epiſtola clementis ad iacobũ.
refert enim petrum ſibi dixiſſe cum eum iſti
tueret: neqꝫ enim iudicem aut cognitore͂ ſe-
cularium cauſarũ te hodie conſtitui voluit
Chriſtus ne prefocatus preſentibus homi-
num curis non poſſis verbo dei vacare / &
ſecundum veritatis regulam ſe cernere bo-
nos a malis infra. ſi eni mundialibus cu-
ris fueris occupatus teipſum decipies & eos
qui te audiunt. non enim poteris que ad
ſalutem pertinent plenius ſingulis quibuſ-
qꝫ diſtinguere / & ex eo fiet vt & tu tanq̄ nõ
docueris que ad ſalutem hominum perti-
nent deponaris. & diſcipuli per ignoranti-
am pereant. Ex qua manifeſtũ eſt papã eti-
ã ſi propter negligentiã deponi poſſe. No
lo tamen aſſerere clementem ita ad iacobũ
ſcripſiſſe cum reperiatur Iacobũ illum ante
petrum octo annis deceſſiſſe martyrio: ſed
eccleſia non ſpernit illam epiſtolam quod
ſufficit. ¶ Secundo arguitur ſic vibrando
argumentum in quo aduerſarij ſe fundant
in ipſos / ſi eccleſia non poſſit auferre papã
regentem eam in deſtructione eius & cater
uatim animas ducentem ad inferos ſuo in
ſtinctu & ſuo exemplo: ſequitur policiã
pure naturalem & ciuilem eſſe melius in-
ſtitutam q̄ ſit eccleſiaſtica policia. Non eni
bene eſſet iſtituta policia pure ciuilis & na-
turalis ſi eius regem perturbantem eam de
ſtituere non poſſet / immo poteſtatem eum
deſtituendi & occidendi tanq̄ membrũ cor
ruptiuum totius corporis commũitas a ſe
abdicare non poteſt: immo oppoſito dato
videretur policia eſſe ſerua deſpotice. Cum
ergo chriſtus inſtituerit eccleſiaſticã politi
am ad finem ſupernaturalem perfectiorem
in ſuo genere q̄ ſit politia pure naturalis cũ
poſteriora generatione ſint priora perfec-
tione: ſequitur ꝙ policie eccleſiaſtice reliq̄-
rit poteſtatem ſuum principem & rege͂ ec-
cleſiaſticum ſi non in edificationem ſed de-
ſtructionem regat deſtituendi / immo alias
non ſolum peius inſtituiſſet eam quam po
liciam pure ciuilem: ſed a communitate ali

tum ipſiuſmet pape: eſſet enim miſerabi-
lior omnibus hominibus: ſi a malo com-
peſci nō poſſet. ¶ Sexto papa eſt vniuerſa
lis eccleſie filius: ergo ei ſubiectus. & antece
dens patet ex Ambroſio in libro de ſimbo-
lo. Non habebit ibi deum patrem qui no-
luit ibi habere eccleſiam matrem. Cauendū
eſt ergo ſummo pontifici ne eccleſie dene-
get obedientiam. ſtultus enim homo deſ-
picit matrem ſuam: & filius ſtultus meſticia
eſt matri ſue. prouerbiorum decimo.

¶ Septimo arguit. ſi ſint duo ꝯtendētes de
papatu eccleſia vniuerſalis ſiue concilium
eam repreſentans eſt eorum iudex. ergo in
vtrūq; habet iuriſditionem & ſuperiorita-
tem. conſequentia tenet: nullus eſt enim al-
terius ordinarius iudex: quin ſit in iuriſdi-
tione eo ſuperior. & antecedens patet ma-
nifeſte. patet ex capitulo ſi duo. lxxix. diſt.
Et iſtius ſententie ſcilicet ꝙ eccleſia ſiue cō-
cilium generale eam repreſentans ſit in iuriſ
ditiōe maior ſummo pontifice fuit beatus
Hieronymus dicens. Si autem auctoritas
quereretur orbis maior es vrbe: nec aliqd
habet apparentie ſolutio fratris Thome de
vio dicentis Hieronymum loqui de maio
ritate meritorum. nam non dicit Hierony
mus. Si merita querantur. ſed ſi auctoritas.
& ſic de maioritate poteſtatis & nō merito
rum loquitur. Hanc ſuperioritatem reco-
gnoſcens Nicolaus papa ſcribit Lotorio re
gi: niſi viret contubernium pellicis ſue que
erat excommunicata adhibitis duobus vel
tribus teſtibus ſancte denunciaret eccleſie.
& ſic fieret ſicut ethnicus & publicanus. vn
decima queſtione tertia. capitulo precipue
Et certum eſt ꝙ non dicebat denunciaturū
ſibimet. Hanc etiam ſuperioritatem reco-
gnouit Symachus papa: qui cum a quibuſ-
dam accuſaretur auctoritate ſua concilium
congregauit: a quo inter ipſum & accuſa-
tores ferretur ſententia decimaſeptima di-
ſtinctione. parapho hinc etiam. Ad hanc
veritatem corroborandam etiam adduci
poſſet quod ſcribitur actuum octauo. ꝙ ap
poſtoli qui erant hieroſolymis cum audiſ-
ſent quia recepiſſet ſamaria verbum dei: mi
ſerūt ad eos Petrum & Ioannem: & per cō-
ſequens illa cōgregatio apoſtolorum erat
Petro maior: iuxta illud quod ſcribitur in
Luca ſeptimo capitulo. Nam & ego ho-
mo ſum ſub poteſtate ꝯſtitutus habēs ſub
me milites & dico huic vade: & vadit. &
alio veni/ & venit. & ſeruo meo fac hoc: &
facit. nec valet ſolutio Thome de vio dicen
tis vndecimo capitulo ſui tractatus. Ex hoc
non ſequi aliquo modo inferioritatem Pe
tri. Nam ſpiritusſanctus miſſus eſt a filio/
iuxta illud Ioannis decimoſexto. Quē ego
mittam vobis: & tamen non eſt ſubiectus
& ſtatim ſubdit idē frater male theologus.
eſt qui ex miſſum eſſe infert ſubditum eſſe:
nam iſta conſequentia eſt optima. Spirituſ
ſanctus mittitur a filio. ergo eſt a filio vel
eo inferior: & ſic oportet ꝙ fateatur ꝙ Pe-
trus ſit ab eccleſia. Similiter nec poteſt ratio
nabiliter dici ꝙ Petrus fuit miſſus conſilio
& non precepto cum non fuerit miſſus ſo-
lus: ſed Ioannes cum eo. & tot ſunt teſtimo
nia de iſta ſuperioritate eccleſie/ & conſi-
lij ad ſummum pontificem preter determi-
nationes cōciliorum Conſtantienſis & Ba
ſilienſis: in qua blaſphemo ore laceſſit idē
frater. Similiter eſt tanta ratiōabilitas in lu
mine naturali ſi bene conſideretur iuriſdi
tionū finis. nō ſunt enī iuriſditiōes poſſeſ
ſiones ꝑticulares vt nemo ſane mētis de ea
ſuꝑioritate dubitaret: ſed inimicus hō qui
non ceſſat in agro dominico per ſe & ſuos
miniſtros ſeminare. izania cognoſcens ec-
cleſiam non poſſe in capite & in mēbris ali
ter reformari/ ꝗ per conſilium induxit adu
latores quoſdam qui plus querunt homini
bus ꝗ deo placere: & plus que ſua ſunt ꝗ Ie-
ſu chriſti: in hunc errorem pernicioſiſſimū
eccleſie. ſ. ꝙ ſummus pontifex ei non ē ſub
iectus. Si enim ſingula beneficia vēdat/ aut
ſacrilegis & pernicioſiſſimis perſonis diſtri-
buat: aut nitatur eccleſiam omnimodo de-
ſtruere: non erit via ad reſiſtēdum ei: niſi ec
cleſia ſit eo ſuperior. Et ex propoſitiōe iſta
probata meo iudicio ſufficiēter/ probāda

tamen inferius deſcendendo ad particula-
res actus iuriſditionis: infertur. Primo ꝙ fal
ſa eſt gloſa in capitulo Cum ex illo de tranſ
lationibus epiſcoporum dicẽs illa que his
verſibus continentur ad ſolum papam p̄
tinere: ſi excludat conſilium. Reſtituit pa-
pa ſolus deponit & ipſe diuidit ac vnit exi
mit atq; probat Articulos ſoluit/ſynodũq;
facit generalem Tráſfert & mutat appellat
ab illo nullus. Sequitur ſecundo/ꝙ papa ex
vna parte ſumptus non eſt maioris poteſta
tis q̄ totum reſiduum eccleſie ex altera par-
te: nec equalis cum aggregato ex ipſo & to
to reſiduo: & ita dicam de conſilio vniuer
ſali legitime congregato: ſiue papa ſit ſiue
non. & iſtud correlarium eſt de directo cõ-
tra Thomam de vio. ſexto & ſeptimo capi-
tulis per totum: in ſexto capitulo pouit ꝙ
conciliuꝛ auctoriſatum etiam per papam
non eſt maioris auctoritatis q̄ papa ipſe.
Iſtud correlarium patet prio ex illo quod
habet gloſa in capitulo legimus. lxxxxiij.
diſtinctione/ſtatuta conſilij generalis pre-
iudicant ſtatutis pape/ſi contradicant. Hic
q̄uis Leo papa reclamauerit contra conſti-
tutionem calcedonenſis conſilij ꝙ conſtan
tina ſedes precederet alexandrinam. preua-
luit conſtitutio concilij reclamationi Leo
nis per capitulum Antiqua de priuilegiis.
& .xxij. diſtinctione. Renouantes. & iſtud
optime deducit Nicolaus de cuſa. Hinc eti-
am fit ꝙ conſuetudo generalis eccleſie que
vnanimi conſenſu introducitur ſtatutũ põ
tificale abrogat. Secundo probatur idẽ cor
relarium & q̄tum ad primã: ſi ſummus põ-
tifex habeat iuriſditionem ſuper totum reſi
duum ab ipſo cathegoreumatice: ergo po-
terit in illud totum etiam inuitum aliquem
actum iuriſditionis exercere. conſequentia
patet: quia poteſtas iuriditionis fori exteri
oris in inuitũ exerceri poteſt. & falſitas con
ſequentis probatur. non poteſt illud totũ
cathegoreumatice excommunicare/aut in-
terdicere vt notum eſt: nec ad aliquid ipſo
renitẽte obligare: vt patet per illud Augu-
ſtini/Leges inſtituũtur cum promulgant/
firmantur cum moribus vtentium appro-
bantur: diſtinctione quarta: capitulo i iſtis.
& in eodem capitulo probatur illud exem
plo de edicto Theleſphori pape quo decre
uit ꝙ clerici generaliter ieiunarent a quin-
quageſima/& non poteſt dari alter actus iu
riſditõnis quem in totum illud reſiduũ etiã
inuitum exercere poſſit. igitur. Sequitur ter
tio ꝙ eccleſiaſtica poteſtas eſt prius tempo-
re in eccleſia q̄ fuerit in aliquo ſummo pon
tifice. probatur. fuit inſtituta eccleſiaſtica
poteſtas Mathei. xviij. & eccleſie collata vt
ex antedictis ſatis haberi poteſt. Et hoc po
nit Iohannes de Gerſono conſideratione
quarta ſui tractatus de eccliaſtica poteſtate:
ſed tunc nullus erat adhuc ſummus ponti-
fex: nec fuit vſq; poſt reſurrectionem cũ di-
ctum eſt Petro iohannis vltio. Paſce oues
meas. ergo prius tempore fuit in eccleſia ec
cleſiaſtica poteſtas q̄ in ſummo pontifice:
ſicut ſupradictum eſt prius in populo fuit
poteſtas ciuilis cohercíua. immo eſt in eo
naturalius q̄ i rege. Et ex iſto correlario ſeq̄
tur aliud ꝙ q̄uis Chriſtus non inſtituiſſet
petrum ſummum põtificem hoc potuiſſet
facere eccleſia: & iſtud correlariũ eſt expreſ
ſe Henrici de haſſia/prout repperi in quo-
dam extracto ex opuſculis eius. patet iſtud
correlarium: quia cum illa eccleſiaſtica po-
teſtas fuerit prius in ſua plenitudie in eccle
ſia/eccleſia potuiſſet alicui committere a
quo non potuiſſet eam auferre/niſi p cauſa
rationabili: quemadmodum populus ciui-
lem commiſit regi: ergo eccleſia potuiſſet
aliquem inſtituere ſummum pontificem.
probatur ſecundo & apparenter meo iudi
cio idem correlarium cũ poteſtas pape ele-
ctiua fuerit in eccleſia mortuo petro/& nõ
a Petro vt ĩfra probabitur: ergo a Chriſto/
ſed non poteſt reperiri quãdo fuerit a Chri
ſto collata eccleſie niſi Mathei. xviij. nam
cum dictũ eſt Petro paſce oues meas: nihil
eccleſie: ſed ſoli Petro collatum eſt: ergo in
eccleſia fuit poteſtas electiua pape anteq̄ pe
trus fuerit papa: & ſic cum maiori apparen-
tia dicetur chriſtum cum fecit petrum ſum-

mum pontificem preueniſſe eccleſiã. & id
ex gratia petro contuliſſe ꝙ eccleſia potuiſ
ſet ordinare ex Chriſti inſtitutione ꝗ ꝙ pre
uenerit petrum dando apoſtolis ordis po
teſtatem iuxta fantaſiam fratris Thome de
vio in tertio capitulo.

¶Octauum capitulum in quo po
nuntur obiectiones aduerſariorũ.

OPpoſitum propoſitiõis
probate in priori capitu
lo nituntur veritatis ini
mici multis ratõnibus ſu
adere. ¶Primo/papa eſt
caput eccleſie vniuerſalis
& non ſolum ſingulorũ
membrorum/quod monſtratur prio ex au
ctoritate ipſius Conſtantienſis cõcilij ante
& poſt electionem martini quinti vbi dam
natur propoſitio illa Iohannis hus Petrus
nec eſt nec fuit caput eccleſie ſancte catholi
ce:& illa altera non eſt ſcintilla apparentie
ꝙ oportet eſſe vnum caput in ſpũalibus re
gens eccleſiam qnod ſemper cum ipſa eccle
ſia militante conuerſetur. Hic expreſſe dã
natur ꝙ petrus non fuit caput catholice ec
cleſie. Catholicum enim idem eſt ꝙ vniuer
ſale:& ad hoc eſt Hieronymus in libro de
ortu & obitu ſanctorum in nouo teſtamẽ
to Petrus iquit in Chriſti eccleſia firmamẽ
tum eſt cephas corporis Chriſti pricipatus
& caput eſt. Et hanc rationẽ deducit de vio
ſuo ſexto capitulo. ¶Secũdo/ſoli petro di
ctum eſt. Paſce oues meas. In hoc Chriſtus
inſtituit regimẽ eccleſie monarchicũ:& ſi ri
diculoſa illa reſponſio detur ꝙ Chriſtus di
xit petro Paſce oues:non eccleſiam meam.
quaſi fecerit eum paſtorem ſingulariũ oui
um:non ipſius eccleſie ꝗ ſignificat totũ con
ſurgens ex omnibus ouibus manifeſte ex
cluditur hoc ex eo ꝙ in oratiõe dicitur/ de
us omnium fidelium paſtor & rector famu
lum tuum. N. quem paſtorem eccleſie tue
preeſſe voluiſti. & in conſilio Lugdunenſi
de electione libro. vj. capitulo. Vbi pericu
lum. Papa rector vniuerſalis eccleſie & gre
gis dominici director dicit: vbi patet ꝙ re
ſpectu eccleſie & gregis que collectiones ſi
gnificant:& non ſolum reſpectu particula
rium perſonarũ/paſtor/rector/ & director
eſt papa. Amplius iohannis decio ſaluator
inquit. Alias oues habeo &c. & ſubdit. Fi
et vnum ouile & vnus paſtor. certum eſt ꝙ
ouile ſignificat vnum continens oues:& ex
hac auctoritate arguitur ſic. Eccleſia vt vna
ex iudeis & gentilibus eſt ouile. & petrus
cui dictum eſt. Paſce oues meas: eſt paſtor
illius ouilis. ergo eccleſia vt vna non eſt ſu
pra papam: ſed ſub eo vt ouile ſub paſtore.
Et confirmatur/quia eccleſia ſeu concilium
diſtinctum ſupra papam: aut eſt oues / aut
ouile/aut paſtor. non oues: quia ex vtriſqꝫ
ouibus ouile vnum conſtituendũ dicit do
minus. non paſtor: quia cũ petrus ſit vnus
paſtor eccleſie vt monſtratum eſt: & eccle
ſie eſſet alius paſtor/eſſent duo paſtores cõ
tra dominum dicentem. Fiet vnus paſtor:
ergo ouile:& cum non ſit ouile nullius pa
ſtoris eſt ouile vnum vnius paſtoris qui eſt
dominici gregis rector & director.

¶Tertio arguitur. Non minus papa eſt
epiſcopus eccleſie catholice ꝗ quilibet ep̃us
ſue eccleſie: ſed quilibet epiſcopus ẽ epiſco
pus ſingularum perſonarum & totius col
lectionis earum in vnam communitatem:
ergo & papa. Et confirmatur: quia cum ec
cleſia ſit nomẽ collectiuum & ſignificet col
lectionem fidelium: vt dicitur de conſecra
tione diſtinctione prima. capitulo eccleſia.
Et epiſcopus dicatus epiſcopus eccleſie ta
lis oportet vt primo ſit epiſcopus ipſius ec
cleſie & ſecundario ſingularum perſonarũ
ac per hoc papa qui intitulatur epiſcopus
eccleſie catholice & non illorum aut omni
um chriſtianorum eſt primo epiſcopus ec
cleſie catholice & ſecundario membrorum
eius. & quando dicitur eſt epiſcopus eccle
ſie catholice eſt diſtributio accommoda ſi
cut quando dicitur celum tegit omnia.

¶Quarto arguitur. Papa habet ſupmã
poteſtatem in eccleſia dei: ergo non ſubeſt
eccleſie. antecedens patet ex condẽnatione
iam dicta in conſilio conſtantiẽſi per Mar

tinum quintum: vbi de papa loquendo dicitur habens ſupremam poteſtatem ĩ eccleſia dei. cõſequentia probat: quia ſupra ſupremam auctoritatem in eccleſia dei nõ põteſt maior intelligi in eadẽ eccleſia dei. Immo ex hoc etiam ſequitur ꝙ tam eccleſia q̃ cõcilium pape ſubditur/quia nõ ſunt due ſupreme poteſtates in eccleſia dei. Pricipatuum enim pluralitas cũ ſit mala: vt patet duodecimo metaphiſice A Ieſu Chriſto ſũme bono qui vult eccleſiam ſuam optĩe diſponi eſſe non poteſt. Et confirmatur hoc auctoritate innocentij tertij. in cõcilio generali capitulo. cum ex eo de penitentijs & remiſſionibus: vbi dicitur ꝙ romanus pontifex pleitudinem detinet poteſtatis. Multa alia capitula ad hoc adduci poſſunt.

¶ Quinto arguitur. Papa eſt proximus & immediatus vicarius Chriſti & apoſtolorum. ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe: antecedens patet in eadem condẽnatione articulorum a martino quinto in concilio conſtantienſi. conſequentia patet/quia proximo & immediato nichil ẽ propinquius & imediatius. & ex hoc patet primo ꝙ erroneũ eſt dicere ꝙ eccleſia vt diſtinguitur contra papam habet immediatã auctoritatem a Chriſto ſupra papam/ſic ei eccleſia non papa eſſet imediata vicaria chriſti: ipoſſibile eſt enim duo ſubordiata ambo eque proxima & immediata chriſto. Cõfirmatur auctoritate thome dicentis in tractatu contra errores grecorũ capitulo ſexageſimo ſexto/Chriſti vicarius ſuo primatu & prouidentia vniuerſalem eccleſiam tanq̃ fidelis miniſter chriſto ſubiectam ſeruat: & oppoſitum ſentire dicit erroneũ. Et iſte ſunt rationes in quibus principaliter predictus frater Thomas de vio fundat ſe.

¶ Sexto arguitur multis auctoritatibus in capitulo. ſignificaſti de electione: dicitur ꝙ conſilia generalia recipiunt auctoritatẽ a papa, ergo non ſunt ſupra papam/cũ nemini poſſit papa dare poteſtatem cohercitiuam ſupra ſe. Poteſt enim alicui committere: vt eum abſoluat a peccatis ſed non põt ſe alicui ſubijcere qui eum liget aut abſoluat vinculo excõmunicatõnis: vt dicit thomas in quarto. Item in capitulo. Ita dominus decimanona diſtinctione. Ex quo dominus Ieſus Chriſtus munus poteſtatis clatium: ita ad omnium apoſtolorum officiũ pertinere voluit: vt in beatiſſimo petro apoſtolorum omnium ſummo pricipaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua in corpus omne diffunderet. ex q̃ auctoritate patet ꝙ nec eccleſia/nec cõciliũ nec quecunq; perſona aliquid poteſt habere de iuriſditione eccleſiaſtica niſi iq̃tum ſibi a papa conceditur. Item in ca. nemo. nona queſtione tertia. Nemo iudicabit primã ſedem neq; enim ab auguſto/nec ab omni clero/neq; a regibus/neq; a populo iudex iudicabitur. & inper illo verbo ab omni clero dicitur: ꝙ concilium non poteſt iudicare papam vt ſequitur in eadem gloſa. Innumere ſunt alie auctoritates: ſed omnium ſimilis eſt ſolutio. ¶ Ad primũ negat Iohannes patriarcha ãtiochenus vir profecto doctiſſimus qui interfuit concilio baſilienſi cuius meminit Panormitanus in tractatu quẽ edidit ſuper depoſitione eugenij ꝙ Papa ſit caput totius eccleſie cathegoreumatice: etiam loquendo de capite miniſteriali. notum eſt enim de capite principali. Conſiderato inquit ꝙ eſſe caput denotat preeminẽtiam & ſuperioritatem quam ſummus pontifex non habet ſuper eccleſiam cum non ſit dominus eccleſie ſed miniſter. Dictũ eſt enĩ petro a Chriſto. Tu es petrus/& ſuper hãc petram edificabo eccleſiam meam. & nõ ẽ dictum edificabo eccleſiam tuam. maior eſt autem qui recumbit & mior qui miniſtrat iuxta dictum ſaluatoris. Eſt ergo miniſter inferior & non ſuperior domina: reſpectu tamen eccleſiarum particularium eſt caput miniſteriale: quia ratione miniſterij petro commiſſi habet ſuper eas ſuperioritatem. vnde Pelagius papa in capitulo/quis vniuerſe. viceſima prima diſtinctione. quis vniuerſe per orbem catholice & apoſtolice cõſtitute ſint eccleſie vnus thalamus Chriſti

Solutio obiectorũ aduerſariorum

ſint: tamen ſancta romana eccleſia catholica & apoſtolica nullis ſynodicis cõſtitutis ceteris eccleſiis prelata eſt: ſed voce dñi &c. in quo non dicit ꝙ eccleſia romana eſt prelata vniuerſali eccleſie q̃ eſt Chriſti thalamus ſed ceteris eccleſijs particulariter conſideratis ab eadem romana diſtinctis. Et ad omnes auctoritates ſonantes ꝙ ſit caput eccleſie reſpondet ꝙ ſit diſtributio pro particularibus eccleſijs & non pro tota. Et conformiter ad eum dicit Nicolaus de coſa vltio capitulo ſui ſecundi tractatus libri eius de concordia eccleſiaſtica: ꝙ conſtitutus ẽ petrus & ſummus pontifex quilibet ſuperior ſingulorum: ſed non omnium. Et eodem modo reſponderent ad ſecundum argumẽtum in quo probatur ꝙ ſit paſtor vniuerſalis eccleſie. & negaretur conſequenter ꝙ opporteat dicere ꝙ ſit primo caput & paſtor alicuius totius congregationis & ſecundario perſonarum ſingularium. ¶ Secundo reſpondetur ad argumentum: q̃uis concedatur petrum aut ſummum põtificem quẽcunqȝ eſſe caput totius eccleſie vniuerſalis miniſteriale/non oportet tamen omnẽ pprietatẽ capitis proprie dicti reperiri i iſto capite ſimilitudinario. & hoc precipue cũ eccleſia tota nõ dicatur corpus petri: ſed ſolum Chriſti corpus. vt patet ad romanos duodecimo: vbi dicitur multi vnũ corpus ſumus in Chriſto. & ſic vt dicatur totius eccleſie caput non oportet ꝙ ſit toto reſiduo in auctoritate ſuperior ſaltem ſi ſit in vnum congregatum per ſe aut ſuos legatos principales partes repreſentantes. ſed ſufficit ꝙ i quodlibet partiale membrum ſuperioritatem habeat & iuriſditionem exercere poſſit per totum illud corpus diſperſum vt regulariter eſt. Et dicitur vlterius ꝙ dicif paſtor totius eccleſie vniuerſalis quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis verbi dei & ſacramentorum. illa enim per concilium non exercetur ſicut actus iuriſdici: ſed per ſingulares perſonas. & ꝙ iſta duo argumenta non debeãt mouere &c. patet: nam quãuis rex dicatur caput regni in ciuilibus non eſt tamen concedendum ꝙ ſit (regno congregato) ſuperior in ciuilibus.

¶ Pariformiter de papa in ordine ad eccleſiam dicendum eſt. Et iſta argumenta parua motiua ſunt ad inferendum ꝙ ſit error itollerabilis dicere ꝙ concilium ſit ſupra papã Immo oppoſitum ẽ error totius eccleſie deſtructiuus & eccleſie ſponſe Chriſti pernicioſiſſimus. nec ſequitur vt infert idem ꝙ regimen eccleſie ſit ariſtocraticum ſeu populare/in quo tota auctoritas apud vnum reſidet. nam non dicitur regimẽ regale i quo ſit vnicus toto reſiduo ſuperior: quia tunc non eſſet in ciuilibus regimen aliquod regale: ſed quia eſt vnicus quolibet altero ſuperior q̃ totius populi vices gerit cui data ẽ poteſtas exercendi actus iuriſditionis regulariter exiſtentis in populo vice populi qui regulariter congregari non poteſt: vt ex antedictis conſtat latis. Et per iſta facile ſolui poteſt confirmatio ſecundi argumẽti ꝙ eccleſia diſticta contra papã eſt ouile & oues chriſti. nam dictũ eſt petro: paſce oues meas & non tuas. Et illi ouili data ẽ a Chriſto poteſtas vnũquodqȝ membrum arcẽdi ad legem eccleſiaſticam: que quia regulariter exerceri non poteſt: per totum communicauit eam Chriſtus vni ſuppoſito vice totius relinquens eccleſie exemplum quo nam pacto ipſa facere deberet in poſterum: & ille dici poteſt paſtor totius reſidui modo ſupradicto. ¶ Ad tertium i quo arguitur de epiſcopo particulari dicitur q̃uis concedatur epiſcopum particularem tota ſua dioceſi in poteſtate eccleſiaſtica maior/non põt ex hoc inferri de epiſcopo vniuerſali. & ratio quia epiſcopus particularis non ſolum gerit vices ſue dioceſis in ordine ad populum ſibi commiſſum: ſed totius eccleſie vniuerſalis in ordĩe ad populum: alias nõ poſſet aliquem ſimpliciter excommunicare vt bene arguit Scotus in quarto. Secundo dicitur ꝙ eccleſia particularis cui preficitur dioceſanus aliquis habet ſuperiorem cõmunem ſibi & ſuo dioceſano in terris. Propterea bene cõceditur papam eſſe ſuperiorem

ſua dioceſi particulariter ſibi cõmiſſa diſtincta cõtra ipſum. ¶ Ad quartum dicitur primo quãdo dicitur/papa habet ſummã poteſtatem in eccleſia. De ſingulis auctoritatibus hoc ſonãtibus fit comparatio ſolũ pape ad qḋlibet aliud particulare ſuppoſitum: puta quẽlibet alium/patriarchã/primatem/archiepiſcopum/& epiſcopũ: non autem ad totam collationem aut cõciliũ eã immediate repreſentans cuius eſt miniſter: queãdmodum quãdo dicitur regem habere ſupremam poteſtatem in regno ſuo.

¶ Secũdo dicitur quãtum ad id quod infertur ꝙ eſſent due ſupreme poteſtates in eccleſia dei queãdmodum dicit Carlerius in tractatulo quem edidit de auctoritate ſacrorũ generalium conciliorum. Et qualiter ſe habent inter ſe auctoritates eorum & ſummi pontificis in ſecunda propoſitione ꝙ in eccleſia concilio & papa non ſunt diuerſe poteſtates: ſed eſt eadem plenitudo poteſtatis Non poſſunt enim eſſe due plenitudines/ & hoc eſt rationabile: nam vbi vnum propter alterum ibi vnum tantum ſecũdum regulam Ariſtotelis i topicis. ſed propter eccleſiam eſt poteſtas ſummi pontificis: iuxta illud. Attendite vobis & vniuerſo gregi in quo poſuit vos deus regere eccleſiam: ergo eſt ibi vna poteſtas queãdmodum in rege & regno/quãuis in eccleſia poteſtas illa ad aliquem actum extẽdatur in eccleſia ad quã non extenditur in papa: puta ad electionẽ & diſpoſitionem ſummi pontificis: vt iſra patebit ſicut apud ſanctum Thomã. Eadẽ eſt poteſtas ſacerdotalis in ſimplici ſacerdote: & epiſcopo i epiſcopo: tamẽ ad aliquos actus extenditur: puta ad confirmandũ & ordinandum ad quos non extenditur i ſimplici ſacerdote. Et conſequenter gloſandi ſunt omnes textus dicentes in ſummo pontifice eſſe plenitudinem poteſtatis ꝙ hoc ẽ verum tanq̃ in miniſtro dei & eccleſia in ordine ad ſingula non conſequenter ad omnia. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ poteſt intelligi multipliciter ꝙ papa ſit proximus & immediatus vicarius Chriſti: vno modo ꝙ immediate a chriſto/ſine quocũq; actu humano/ſeu ſine conſenſu ſubditorum in ſe vel ingerentibus vices eorum: & ſic certum eſt nullum fuiſſe immediatum Chriſti vicariũ quo ad poteſtatem ſpiritualẽ preter petrũ. Alio modo ꝙ ſit immediatus vicarius chriſti quantum ad exercitium poteſtatis immediate a Chriſto inſtitute cum inter homies viſibiliter cõuerſaretur & eccleſie collate: & ſic concedendum eſt quemlibet ſummũ põtificem eſſe immediatum vicarium Chriſti quemadmodum reges ſinguli: iuxta dictũ Pauli ſunt miniſtri dei in vindictam maleſactorum: nõ ꝙ illam immediate a deo ſuſceperint primo modo: ſed quia ex pſenſu populi habẽt exercitium poteſtatis quã deus indidit populo. & quia frequenter adducitur analogia hec de populo probatur iterum ꝙ i ipſo ſit iuriſdictio hec ciuilis. nã i terris immediate ſubiectis ſummo pontifici in quibus nullum recognoſcit ſuperiorẽ quo ad temporalitatem: pretores ſeu iudices licite cauſas ſanguinis exercent: & non auctoritate ſua/nec auctoritate alicuius pricipis laici cum nullus in illum populum iã habeat iuriſdictionem/nec auctoritate q̃ ſit formaliter in ſummo pontifice: abſit enim dicere in ſummo pontifice eſſe formaliter poteſtatem ad occidendum: cui dominus vſum gladij materialis prohibuit. ergo auctoritate que eſt formaliter i populo. ¶ Ad confirmationẽ de auctoritate Thome. Parum nobis eſt cure de ea cum eius dicta nimis ſecundum literam accepta: fuerint pleriſq; doctrine eius zelatoribus occaſio errãdi in hac materia. ¶ Ad ſextum dicitur primo ꝙ omnes auctoritates que regulariter adducuntur ſunt ipſorum ſummorum põtificum: qui vt in pluribus fimbrias ſuas nimis extendentes ſibi attribuerunt quod eſt eccleſie proprium nichilominus ad primã que adducitur ex capitulo ſignificaſti. de electione & electi poteſtate dicitur/ꝙ illud ẽ intelligendum de auctoritate relata ad hoc ꝙ concilia generalia non poſſunt regulariter eſſe legitime congregata: niſi per voca

cationem pape de qua auctoritate habetur decimaſeptima diſtin. per totum. Sed poſt ꝙ̃ concilia generalia ſunt auctoritate pape/ vel alias congregata non habent ſuam auctoritatem a papa. ſed immediate a Chriſto Et illi poteſtati ſubijcitur ſummus pōtifex ſicut miniſter domine. Ad auctoritatē ex ca. Ita dominus decimanona diſtin. dicitur/ licet poteſtas iuriſditionis fuerit beato petro tradita fuit tamen ei tradita vt miniſtro Chriſti & eccleſie per concilium repreſentāte: conſiderato ꝙ in tali traditiōe petrus eccleſiam ſignificauit: vt allegatum eſt ex auguſtino: & ſic tradita eſt ei cum onere ꝙ petrus & eius ſucceſſores vt miniſtri eccleſie illi ſubijcerentur. Ad auctoritatem ex capi. Nemo dicitur primo a quibuſdam hoc eſſe intelligendum ꝙ̃tum ad peccata occulta non ſolum ꝙ̃tum ad ea que iuriſdice probari nō poſſunt: puta per duos/ vel tres teſtes Sed que eccleſiam non ſcandalizant & perturbant: & hoc videtur ſatis conforme textui: dicitur enim Nemo iudicabit primam ſedem iuſticiam temperate deſiderantē. Cōformiter ad illud apoſtoli Iuſto non eſt lex poſita/ ſed ſecus eſt quādo notorie ſcandalizat eccleſiam: ſecundum gloſam in capi. Si papa. xl. diſtin. Sic etiam practicatum fuit in concilio Conſtantienſi contra Iohannem viceſimūtertium: & ita reſpondēdum ad cetera capitula iiſdem cauſa & queſtione puta capitulum aliorum: & capitulum facta. Peccata ſubditorum ꝙ̃uis non ſint ſcandaliſātia dum modo iuriſdice probari poſſint regulariter iudicantur. Poſſet dici ſecūdo hoc eſſe intelligendum regulariter cum regulariter ad ſuperiorem ſummi pōtificis recurſus haberi nō poſſit: vel dicitur ꝙ ibi toto clero non capitur collectiue ſed diſtributiue: vel dicatur vt alij volunt ꝙ capitur pro collegio cardinalium: & ſic ex his facile patebit ſolutio omnium fundamentorū illius pernicioſiſſime opinionis que eneruat modum omnem quo reformari poſſit eccleſia viſa malitia iam currente.

¶ Nonum capitulum in quo inqritur: quo aut quibus ſit primaria poteſtas electiua ſummi pontificis.

VIſo de ſuperioritate eccleſie ſeu concilij eam repreſentantis in ordie ad papam: nunc deſcendendū eſt ad ſpeciales actus illius poteſtatis. Et primo iquiritur in quo ſit primaria poteſtas electiua pape: & ad iſtud dicit predictus frater Thomas de vio. ca. xiij. & ca. vj. quod eſt in ſummo pōtifice. Pro cuius impugnatione ſupponimus ꝙ hic nō inquirimus de primaria poteſtate electiua ſimpliciter ſeu conſtitutiua pape ſeu applicatiua eccleſiaſtice poteſtatis ad ſingularē perſonam cum notum ſit illam eſſe in ſolo deo: ſed loquimur de primaria poteſtate applicatiua ſub deo: immo & ſub Chriſto ſecundum humanitatem: ſecundū quam etiā eſt ſupra totam eccleſiam: immo & ſupra totum orbem. Et de iſta dicitur ꝙ eſt in eccleſia & non in ſummo pontifice. probaṫ primo. illa primaria poteſtas eſt i eccleſia/ aut in ſummo pontifice. cum non dicat aliquis cardinales immediate a Chriſto accepiſſe illam poteſtatem: ſed non eſt in ſummo pontifice: ergo in eccleſia. probatur mior: quia ſi in ſolo ſummo pontifice ſit illa poteſtas electiua ſucceſſoris aut ordinādi a quibus & qualiter debeat eligi. ſequitur cum ſummus pontifex ſit homo peccabilis ſicut ceteri/ & prauis actionibus/ & negligentijs/ malicijs/ ac nequitijs/ valeat irretiri: poſſet totam eccleſiam Chriſtianam relinquere abſꝙ poteſtate eligendi ſummum pontificem poſſet enim priuare cardinales illa poteſtate: cum ab ipſo ſolo habeant: quo facto vel negligendo/ vel ex malitia differendo/ vel tempus ſufficiens non habendo poſſet mori anteꝙ̃ de electoribus ſummi pōtificis aliquid ordiaret. & ſic tota Chriſtianitas ſine poteſtate eligendi ſummum pontificem remaneret. Hanc rationem tāgit Guillermus occā tertia parte ſui dialogi tractatus primi libro primo. c. xvj. Et ſi dicatur ſicut videṫ

dicere idem frater ꝙ i iſto caſu deuolueretꝛ poteſtas illa ad eccleſiā: tunc arguitur: nūꝙ poteſtas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur in alterum: niſi ſimpliciter & abſolute ſit ſuperior. Poteſtas enim papalis ꝑpter eius negligentiam non deuoluitur in epiſcopum/ſed poteſtas epiſcopi de prouidendo beneficio vacanti in eius negligentia deuoluitur ad ſummum pontificē. Amplius ſi in illo caſu habeat eccleſia poteſtatē illam querítur a quo habet immediate cum a ſemetipſa habere non poſſit: & ſi dicatur a Chriſto difficile erit reperire in ſacris litteris fundamentum in quo poſſit ſtabiliri ꝙ in illo caſu habeat & nō regulariter. ¶Secundo/non eſt veriſimile ꝙ Chriſtus voluiſti vnius hominis cōmiſiſſet auctoritatē ſummi pontificis cum vnius charitas in tantum refrigeſcere facile poſſit ꝙ ſanguinem & carnē loco ſui ſubrogaret: & forſitā vnū pſeudo prophetam: & ſic facile vna progenies diceret. Hereditate poſſideamus ſanctuarium dei: & quilibet cum videret inſtare finem dierum ſuorum aliquem ex cōſanguineis ſtuderet loco ſui ſubrogare. Et hanc rationē tangit Armachanus ſeptimo libro queſtionum armeniorum, c. xix. ¶Tertio ſi primaria poteſtas cōſtitutiua pape & ordinatiua de electoribus eſſet in ſummo pōtifice/eodem modo primaria poteſtas deſtitutiua ſūmi pontificis in eo caſu in quo deſtitui poſſet vt eſt caſus hereſis: etiam apud aduerſarium eſſet in ſūmo pontifice. Et ſic par i parem haberet imperium: & ſummus pontifex conſtituere poſſet ꝙ a ſolis duobus vel tribus in caſu hereſis deſtitueretur ſummus pontifex. & ꝯſequentia probatur: quia per eaſdem cauſas generari habēt & deſtrui poteſtates iſte. ¶Quarto arguitur ſic. Si in ſummo pontifice ſit poteſtas electiua ſucceſſoris/vel ergo eſt in eo poteſtas electiua ſucceſſoris: ſic ꝙ per ſemetipſum poſſit ſucceſſorem eligere: vel ſolum quia aliquibus poteſt illam poteſtatem cōmunicare: ſecundū nihil habet apparētie. ſi dicatur primum, ergo per hoc ſolū ꝙ ſummus pontifex vult alterū ei ſuccedere: & ille alter vult acceptare ille alter efficitur ſummus pontifex. quod ſi concedatur ſequitur iſtud incōueniens ꝙ eſſet in poteſtate duorum facere quod alternatis vicibus quilibet per annū in ordine ſuo eſſet ſummus pontifex more anne & cayphe. Conſequētia patet: quia ſūmus pontifex. a. pro ſua voluntate poteſt conſtituere. b. ſummū pontificē: & in fine anni. b. iterū poterit. a. & ſic conſequenter. ¶Quinto arguitur. Chriſtus nō cōtulit ſūmo pontifici aliquam poteſtatem pernicioſam eccleſie: ſed vt habet gloſa in capitulo ſi petrus. Hoc eſt pernicioſum ꝙ aliquis eligeret ſucceſſorem: ergo Chriſtus nō contulit ſummo pōtifici illam poteſtatem. Et propterea dicit Guillermus Okā loco preallegato ꝙ nulla poteſtas eſt conceſſa ſummo pōtifici: que regulariter vni perſone ꝑnicioſe cōmitteretur: & ad iſtā propoſitionem videtur fuiſſe vſus primitiue eccleſie. nam a plebanis aſſumebantur curati: quinquageſima prima diſtin. cap. qui in aliquo. & a clericis & plebanis epiſcopi: ſexageſia ſecunda diſtinctiōe ca. Nulla ratio. & a cardinalibus epiſcopis aliiſqꝫ cardinalibus clericis: & toto clero populo acclamante aſſumebatur ſummus pontifex: viceſimatertia diſtin. capi. In nomine domini. Sed contra hoc arguit aduerſarius; prío ex facto petri: nam petrus elegit ſibi ſucceſſorem: ergo & quilibet alius ſummus pontifex hoc facere poteſt. conſequentia tenet: quia quilibet ſūmus pontifex ſuccedit petro in eadem poteſtate: & antecedens probatur per ca. ſi petrus. viij. q. i. vbi dicitur ſi petrus princeps apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit linum & cletum: non tamen poteſtatem pōtificij aut ſoluendi/aut ligādi normam eis tradidit: ſed ſucceſſori ſuo clementi qui ſedem apoſtolicam poſt eum tenere promeruit: ipſo tradente ſibi. ¶Secundo arguitur. ad romanum pontificem ſpectat ordiare actum electiue poteſtatis determinando quando & qualiter debet fieri electio: & determinādo ſubiectum illius poteſtatis dum conſti

tuit ꝙ ad duas partes cardialium adminus ſpectet electio: nec poteſt tota eccleſia (ſummo pontifice ſecluſo) illam legem mutare. Ad primum iſtorum dicitur primo ſecũdũ armachanũ loco preallegato ꝙ petrus nõ ordinauit Clementem/ſed ordinandũ nominauit patefaciens fratribus quid de ſuo ſucceſſore ſentiret. nam mathiam q̃uis ſpũſancto plenus noluit ſine fratrum conſenſu loco iude ſubrogare. etiam credendum eſt ꝙ nec hoc fecerit de clemente niſi ad hoc domini ſenſum accepiſſet. Propter hoc poſſet dici ſecũdo ꝙ inſtictu ſpiritusſancti hoc fecit: quo etiam preuidit mortem. Aliter dicit Guillermus occã ꝙ in caſu in quo non ẽ veriſimile poſſe cõgregari ſubditos qui eligant ſibi ſuperiorem & inſtat mors pape: & neceſſitas eſt ꝙ ſit aliquis cito futurus ad occurrendum imminenti periculo: tũc poſſet ſummus pontifex ratione neceſſitatis inſtituere ſucceſſorem/ne videatur deus non ſufficienter prouidiſſe ſue eccleſie/& eiuſdẽ eſt ſententie Archidyaconus in dicto capi. Et ad hoc allegat capitulum primum. xxxj. q. j. vbi dicitur ꝙ propter neceſſitatem factum eſt ꝙ frater duceret ſororem. ſed ceſſãte neceſſitate ceſſat prouiſio. ¶ Ad ſecundũ dicitur ꝙ papa non dedit poteſtatem cardinalibus eligendi ſucceſſorem: ſed hoc hñt ab eccleſia ſeu a concilio eam repreſentante & hoc patet in ſexta ſynodo. in capi. In nomine domini/vbi Nicolaus papa /decernit & ſtatuit non auctoritate propria ſed ſanctorum patrum de modo electionis ſummorũ pontificum. ¶ Ex dictis patet ꝙ ſi cardinales omnes eſſẽt mortui/aut nollẽt eligere /aut non poſſent ad vniuerſitatem fidelium ſpectaret eligere/aut electores iſtituere: & eius eſt ſolius iudicare an inſtitutio facta per cardinales ſit ſufficiens an non: Secundo ſequitur ꝙ vbi cardinales manifeſte ſibi tradita poteſtate abuterentur hec vniuerſitas eos priuare poſſet hac poteſtate: necnõ eã aliis committere: & meo iudicio oppoſita opinio eſt error periculoſiſſimus.

¶ Decimum capitulum in quo inquirit ad quem vel quos ſpectet vltimata eorum que ſunt fidei reſolutio.

INueſtigãdum eſt an ad papam vel ad eccleſiam ſeu concilium eam repreſentans vltima eorum q̃ ſunt de fide deciſio ac determiatio ſpectet. Hic eñ non loquimur de deciſione ſeu determinatione doctrinali que ad vnumquemq; virumpitum ſpectare dignoſcitur: ſed de auctoritatiua & iudiciali. & q̃tum ad iſtud dicit predictus frater Thomas de vio ꝙ ad ſummum pontificem vltia eorum que ſunt fidei deciſio ſpectat fundans ſe in dicto ſancti Thome ſecunda ſecunde q̃ſtione prima: articulo vltimo. & vltra dicit ſummum pontificem q̃uis poſſit errare errore perſonali in credendo / non poteſt tñ errare errore iudiciali in fide. cuius ratio eſt qa error pape eſſet error totius eccleſie: qa ad ipſum ſpectat finaliter determinare de fide quid tenendum: quid repellẽdum: vt ab omnibus inconcuſſa fide teneatur: vt dicit ſanctus Thomas in tractatu contra errores grecorum: capitulo. lxvij. vnde & petro dixit Chriſtus. Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. & tu aliquando cõuerſus cõfirma fratres tuos: iuxta quod etiã. xxiiij queſtione. i. dicit Innocentius papa. c. quotiens. Quotiens ratio fidei ventilatur non niſi ad petrum. i. ſui nominis honorem & auctoritatem habenti recurrendum eſt: & iſtam opinionem ſuã deducit nono & vndecimo capitulis. Contra quam ſit iſta propoſitio. Papa poteſt errare errore iudiciali de errore perſonali omnibus notum eſt: pbatur iſta propoſitio: duo ſummi pontifices determinauerunt contraria etiam in his que fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali. antecedens patet de Iohanne. xxij. & Nicolao: quorum vnus determinauit iudicialiter Chriſtũ & apoſtolos nichil habuiſſe in communi nec in proprio. Alter oppoſitum vt videre eſt in eorum extrauagantibus. Secũdo Innocẽtius

tertius & celeſtinus determinauerunt con-
traria ſuper iſta propoſitione. Vno coniu-
gũ ad hereſim tranſeunte alter qui remanet
in fide poteſt ad ſecũda vota tranſire. deter
minatio Innocẽtij tertij ꝙ nõ poteſt poni-
tur in. c. Quãto. de diuortijs. determiatio
celeſtini vt dicit gloſa in eodẽ ca. olim po-
nebatur in decretalibus de ꝯuerſione cõiu-
gatorum in fine. Tertio aliqui ſtatuerunt
contra euãgelium: vt Pelagius qui fecit cõ
ſtitutionem ꝙ oẽs ſubdiaconi ſicilie a ſuis
vxoribus abſtinerẽt quas in minoribus or
dinibus duxerant aut ab officio ceſſarent.
Quam (quia erat iniqua & cõtra euãgeliũ)
retractauit Gregorius primus eius ſucceſ-
ſor: vt patet tricesimaprima diſtin. cap. an-
te triennium in textu & in glo. Si eñi potue
rit iudicialiter ſtatuere contra euangelium
ita & diffinire. ¶ Quarto arguitur. ſi ſum-
mus pontifex non poſſit errare iudicialiter
in his que ſunt fidei ſequitur ſummum põ-
tificem non poſſe fieri hereticum circa ꝓpo
ſitiones nondum determinatas: & ad quas
credendas non tenetur aliquis explicite vt
erat articulus de conceptione ante determi
nationem & de ꝓceſſione ſpiritusſancti a fi-
lio. ꝯſequẽtia patet: quia nõ poteſt eſſe per
tinax: cum pertinacia nihil aliud ſit niſi nol
Quid ꝑti nacia. le credere quis determinetur: non eñ habe-
ret ſummus põtifex propoſitũ illud ꝙ nol
let credere ꝙuis ipſe determinaret. Similiter
ſequitur ex poſitiõe ꝙ determinatio ſolius
ſummi pontificis ligaret ſuum ſucceſſorem
Similiter ſi ſummus pontifex ſit hereticus:
& ad ipſum ſolum ſpectet vltima eorum ꝗ
ſunt de fide deciſio / quomodo iudicari po
terit eſſe hereticus: decidet eñi quecunꝗ cõ
tra ipſum allegata eſſe ad aliquẽ ſenſum in-
telligenda ſue aſſertioni nõ oppoſitum: cu
ius deciſioni apud aduerſarium plus fidei
tribuendum eſt ꝗ totius reſidui eccleſie de-
terminationi. Mirum eſt enim ꝙ homini
heretico ita aſſiſteret ſpiritusſanctus ꝙ non
ſinerẽt eũ iudicare & decidere eſſe vera qui-
bus aſſentit: imo ad iudicandum oppoſitũ
ꝓpelleret. nec valet dicere ꝙ non põt errare
vtens ꝯcilio & requirẽs adiutorium vniuer
ſalis eccleſie: ſed bene vt ſingularis ꝑſona:
queadmodũ errauit Leo ꝯtra quẽ iuit Hy-
larius ſicut dicit quidã: qa hoc nil eſt aliud
dicere: niſi ꝙ eccleſia ſiue ꝯciliũ nõ põt erra
re. & nõ ſolũ erat ꝑdictus frater: ſed ſibimet
ꝯtradicit: dicit eñi in fine capituli quarti ꝙ
ſentẽtia Ioannis ꝑualuiſſet ĩnie clemẽtis pa
pe in doctrina fidei: ſi eñi in ſentẽtiãdo nõ
potuit errare Clemẽs / nec ſummus põtifex
quicunꝗ iuxta ꝑmiſſum Chriſti. Ioannis.
xiiij. Spũſſanctus docebit vos oẽm veritatẽ
& ſcdm orationẽ Chriſti qua orauit ꝓ pe
tro ne eius deficeret fides tantũ ſtandũ fuiſ
ſet ſententie Clemẽtis ꝗtum ſentẽtie Ioan-
nis: imo & plus cũ apud Clementẽ fuiſſet
iuxta dicta eius fienda vltima deciſio fidei:
queadmodum apud Petrum ſi adhuc ſuꝑ-
uixiſſet. Ex his ſatis patet ꝙ ſummus pon-
tifex poteſt errare ſententiando in materia
fidei. Si eñ errare non potuiſſet fruſtra
fuiſſent conuocata quattuor concilia gene
ralia principalia contra quattuor hereſiar-
chas: puta nicenum: conſtantinopolitanũ:
epheſinum: & calcedonenſe. ſuffeciſſet eñi
ſolius pape deciſio: imo apud aduerſariũ
tante poteſtatis eſt ſolus papa in diffinien-
do ſicut aggregatũ ex ipſo & reſiduo. ¶ Alia
ſunt deciſa ꝑ ſummos pontifices que addu-
cit Guillermus Okam in prima q̃ſtione de
ꝑtãte ſummi pontificis: & nititur oſtendere
ſapere hereſim. primũ eſt id qđ habetur ex-
tra: qui filij ſunt legitimi. c. ꝑ venerabilem.
vbi dicitur cũ deutronomiũ lex ſecũda in-
terpretetur ex vi vocabuli comprobatur vt
quod ibi decernitur in nouo teſtamẽto de-
beat obſeruari. & c. quibus verbis ſi intelli-
gat Innocentius tertius / ꝙ ſunt obſeruan-
da in ſenſu litterali: quemadmodum in ve-
teri teſtamẽto quo ad multa eſt erroneum:
quia ibi ſunt multa cerimonialia ſicut patet
capitulis. xiij. & xiiij. ſi autem intelligat ꝙ
ſunt obſeruanda ſecundum ſenſum myſti-
cum & moralem: & ſic non ſolum ſeruari
debent illa que ſunt in Deutronomio: ſed
etiã que in alijs libris Moyſi decernuntur:

vt legitur diſtin. vj. c. His itaqꝫ. multa alia
adducit doctor ille vt videre poteris vnde
cimo cap. queſtionis preallegate: & vnum
inter cetera precipuū eſt. reperiūtur nōnul
li ſummi pontifices diffiniſſe ſe in tempora
libus ſupremā habere poteſtatē. Ceteri ve-
ro oppoſitū/ Et ex his ſequitur correlarie
ꝙ determinatis per ſummos pontifices nō
eſt neceſſario credendū q̄uis nō ſit oppoſi-
tum publice dogmatiſandū niſi de falſitate
conſtet vt dicit Ioannes de gerſono. Sequi
tur ſecūdo ꝙ vltima reſolutio in his que fi-
dei ſunt nō ſpectat ad ſummū pontificem.
non eſt enim veriſſimile ꝙ homini potenti
in his que fidei ſunt errare vltimā cōmiſerit
deus deciſionē. Sequitur tertio ꝙ non pro
perſona Petri ſola aut ſucceſſoribus orauit
Chriſtus ne deficeret fides eius: ſed pro vni
uerſali eccleſia per Petrū repreſentata cū oi-
bus predictis bene ſtat ꝙ ſi ſūmus pontifex
faceret ꝙ in ſe eſt: ad recte determinandum
non permitteret deus eum errare; imo hoc
dicit Altiſſiodorenſis de vetula ꝙ nunq̄ ꝑ-
mitteret deus eam errare errore perſonali ſi
faciat quod in ſe eſt in his que ſunt fidei: ſed
ſummus pontifex poteſt ſentētiare aliquid
eſſe de fide/ & non facere quod in ſe eſt ad
recte ſententiandum. Et argumentum
quo infert ad ſummū pontificem errare diſ
finiendo eccleſiam vniuerſalem errare. con
ſequentia nō valet: nō tenetur tunc eccleſia
determinationi ſummi pontificis aſſentire:
ſicut nec tenetur cum ſummus pontifex ali
quid precipit contra euangelium obtēpe-
rare. & ad auctoritatem ſancti Thome non
eſt magna vis facienda: & ad capitulū Ma-
iores de baptiſmo & eius effectu: in quo di
citur maiores eccleſie cauſas: preſertim arti-
culos fidei ꝯtingentes ad Petri ſedē referen
das eſſe intelligit &c. dico hoc verū eſſe re-
gulariter: quia regulariter nō eſt eccleſia cō
gregata/ ſed nō ꝑ vltima & neceſſario cre-
denda determintione habēda. vel ſunt refe
rende ſummo pontifici vt conuocet ꝯciliū
quia eius eſt ordinarie cōuocare ad qđ vlti
mū iudiciū ſpectat. ¶ Secūda ꝓpoſitio. Cō
cilium vniuerſale in his que fidei ſunt erra-
re nō pōt: & ſic ad ipſum vltima fidei deci-
ſio ſpectat. ꝙ nō poſſit ī his que fidei ſūt er
rare. patet: quia ſpecialiter dirigitur a ſpiri-
tuſancto qui iuxta ꝓmiſſū Chriſti oēm veri
tatem docet: vnde & in ꝯcluſiōe ꝯcilij apo
ſtolorum actuū. xv. dixerūt apoſtoli/ viſū
eſt ſpūiſancto & nobis preponētes ſpm̄ſan
ctum tanq̄ preſidentē & ſpecialē directorē
cōcilij & nō dixerūt viſum eſt petro & no-
bis. & iſtā ꝯcluſionē ſatis innuiſſe videtur
Auguſtinus euāgelio nō crederem niſi ad
hoc me cogeret eccleſie auctoritas. Nō eñ
plus tenerer credere euāgelio Ioānis q̄ euā
gelio Gamalielis: niſi quia illū recepit eccle
ſia & nō iſtum: vnde & in ſeptima ſynodo
vt patet. xvj. diſtin. c. placuit. dicit̃ placuit
huic ſancte ſynodo vt ammodo ꝯfirmata
& rata ſint canonū apoſtolorū octuagin-
ta. v. capitula. quid aūt intelligat ꝑ capitu
la videatur diſputatio gloſe: & hāc indeuia
bilitatē a fide poſſumus deducere ex dicto
Chriſti cū dicit apoſtolis ecce vobiſcū ſum
oībus diebus vſqꝫ ad ꝯſummationē ſeculi.
nō eñi intelligi pōt illud de aplīs in ꝑſonis
eorū cum nō erāt vſqꝫ ad ꝯſummationē ſe-
culi victuri: ſed in eorum ſucceſſoribus: nec
hoc alicui certo ex ſucceſſoribus promittit
Chriſtus: ſed collectioni. Conciliū eñi ge-
nerale vere repreſētat ꝯciliū apoſtolorū &
ſeniorum. Iſta cōcluſio iterū patet ex alio.
Nā fatetur qlibet xp̄ianus ſe credere in vnā
ſanctā eccleſiā catholicā. & ſic ad eā eorū q̄
ſunt fidei vltima deciſio ſpectabit. Cum eñ
papa fatetur ſe credere in vnā ſanctā eccleſiā
non intelligit ꝙ credat in ſemetipſum & tā
ta creditur aſſiſtentia ſpirituſſancti cōcilio
generali vt nō ſolum ipſum indeuiabiliter
ſententiet de fide: ſed etiā alique perſone aſ
ſiſtentes ꝯcilio ingenue cōfeſſe ſunt & ſcrip
ſerūt ꝯcilium ſupius ad ſummū pontificē.
diſſoluto vero concilio: quia non amplius
eis aſſiſtebat ſpiritus veritatis ī oppoſitum
ceciderunt errorem. vt patet de Panormita
no in duobus eius tractatibus: quorum
vnum cōpoſuit in concilio baſilieñ: alterū

Poſt concilium. primus intitulatur de poteſtate concilij & pape. Secūdus de diſpoſitione eugenij. Sed contra iſtud arguit Panormitanus in. ca. ſignificaſti de electione & electi poteſtate vbi aſſerit ꝙ eſt vnica eccleſia vniuerſalis que errare nō poteſt & nō conciliū. & eius argumētū ſumit predictus frater Thomas. & argumētum eſt iſtud. errauit conciliū meldenſe: & creditur ſimplici auctoritati Hieronymi contra illud concilium. Nam in cōcilio meldenſi vt legitur in ca. placuit. xxxvj. q. ij. placuit vt hi qui rapiunt feminas/aut furentur/aut ſeducūt eas nullatenus habeant vxores quāuis poſtmodum conueniāt: aut eas dotauerint: vel nuptialiter cum ꝯſenſu parentum ſuorum acceperint. Et hijſdem cauſa & queſtiōe. c. tria. Dicit Hieronymus tria legitima coniugia in ſcriptis leguntur. Secūdum: virgo in ciuitate deprehenſa a viro & illi per vim copulata ſi voluerit pater eius dotabit eam iſte vir quātum iudicauerit & dabit preciū pudicitie eius. Et dicit Gracianus ꝙ auctoritas concilij nō preiudicat auctoritati Hieronymi: maxime cum ipſa teſtimonio diuine legis nitatur. ¶ Secūdo arguitur. Vnica eſt eccleſia pro cuius fide rogauit Chriſtus ne deficeret que nō eſt vniuerſale conciliū cum ꝯcilium ſit pars eius: ergo concilium errare poteſt. Ad primū iſtorum dicitur primo ꝙ raptor poſt raptum nō poteſt licite ducere in vxorē raptam q̄uis eam dotauerit & conſenſerint parentes niſi prius ꝯdigne ſubiaceat penitētie. hoc ſatis bene deducit martinus in libro de temperātia: queſtione de raptu: cum talis ſit excōmunicatus: & excōmunicatus nullum poteſt licite ſuſcipere ſacramentum. Dicitur ſecūdo ꝙ conciliū cum in ipſo ſit plenitudo poteſtatis iuriſditionis eccleſiaſtice potuit talē raptorē ſimpliciter illegitimare cum rapta ante condignam penitentiam. Et Martinus videtur eſſe opinionis ꝙ ita fecerit conformiter ad capitulum ſi autem cauſa & queſtione preallegatis. vbi dicitur: ſi autē necdū eas quas rapuerant cū voluntate parentū ſub deſpōſationis vel dotalicij noīe in ꝯiugiū duxerunt: quādo hec ꝯſtitutio oībus fuerit promulgata ab eorū ꝯiunctione ſeparētur/& publice penitētie ſubigātur. Et vt dicit martinus hoc de raptoribus eſt intelligēdum: & vt ſtatim patet in eodē textu peracta publica penitentia raptoris poſſunt matrimonialiter ꝯiungi. Et ſic videtur conciliū eos illegitimaſſe vſqȝ ad peractā publicam penitentiam. Hieronymus aūt loquitur pro tempore ante conciliū pro quo nundū erāt illegitimate. Scio autē alios dicere eſſe verū matrimoniū ſi ꝯtrahant ante publicā penitentiā. Sed hic modus mihi probabilior videtur. Et ad auctoritatē Gratiani dicētis auctoritatē cōcilij nō preiudicare auctoritati Hieronymi dico illud dictū cū paleis ānumerandū eſſe. ¶ Ad ſcdm̄ ꝙ ꝯciliū generale repſentat eccleſiā: pro cuius fide orauit chriſtus. Et eodē gaudet priuilegio quo eccleſia repſentata ſicut oīno eandē ꝑtātē habet immo in eccleſia vt diſperſa nullū actū iuriſditionis exercere poteſt: nec aliqd ſentētialiter diſinire. & ſic infallibilitas in diſiniendo ei ꝯpetere debet vt ꝯgregate in ꝯcilio. Et ſi dicat ꝙ papa repſentat eccleſiā ſicut & cōciliū: vt ſupra frequēter dictū eſt ꝙ ei date ſūt claues vt ſigno eccleſie. Ad hoc dicit Nicolaus de coſa ꝙ papa repreſētat remote: ꝯciliū autē propinquiſſime. cū in eo ſi ſit vniuerſale debeat de qualibet eccleſia particulari aliqs eſſe qui gerat vices eius vel ſaltē debeat eſſe ſufficienter vocatus. Et priuilegiū eccleſie trāſit in ꝯciliū immediate eā repreſentans nō autē in ſummū pontificē: & hanc materiam late proſequitur ſcilicet de infallibilitate ꝯcilij in his q ſunt fidei guillermus Okam prima & tertia partibus ſui dyalogi. Et iſtius ſententie fuit Marcilius de padua/Nicolaus de coſa/pleriqȝ doctores qui doctiſſime ſcripſerūt. De errore autē facti quod quidē factum ex ſacris literis trahi nō poteſt concilium poſſe errare nemo eſt qui dubitet/nec illuſtratur a ſpirituſancto ſpeciali illa aſſiſtentia niſi in neceſſarijs. Et ex hoc ſequitur non oportere quamli

ſuper papam ſed poteſtate miniſteriali quã habet ſuper papam: vt patet.xx.c.&.xxij.cap.ponit ꝙ poteſtas eccleſie relata ad papam eſt miniſterialis relata ad coniunctionem petri & papatus infieri vel diſſolui ſubiecto exiſtente diſpoſito eſt auctoritatiua: ita ꝙ ſententia diſinitiua ex hac auctoritate procedens ſuper coniunctionem talis materie Petri heretici cum papatu diſſoluit auctoritatiue coniunctionem illam. ſicut enĩ electio eccleſie auctoritatiue ſuper coniunctionem non ſuper papam coniungit Petrum diſpoſitum id eſt fidelem & voluntarium cum papatu. Ad cuius euidẽtiam notat ꝙ in papa inueniuntur tria ſcilicet papatus/perſona que eſt papa: puta petrus/& coniunctio vtriuſqꝫ ſcilicet papatus in Petro. Ex qua coniũctione reſultat petrus papa. Papatus eſt a deo immediate. Petrus eſt a patre ſuo. coniũctio autem papatus in petro poſt petrum. primum a Chriſto immediate inſtitutum non eſt a deo ſed ab homine: vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex cõſenſus humanus ad cauſandum hanc poteſtatem ſcilicet eligẽtium & electi: & iſta ad longũ poteris videre in ipſo.xix.xxj.&.xxij.capitulis/que non ſolum falſa ſunt: ſed manifeſte adiuicem & cum aliquibus prioribus repugnãt. Primo illud quod dicit eccleſia auctoritatiuam poteſtatem ſuper coniunctione papatus & Petri repugnat dictis eius in.xiij.&.vj.capitulis prius impugnatis: ſcilicet ꝙ poteſtas electiua pape ſeu applicatiua poteſtatis eccleſiaſtice ad hanc vel illam perſonam eſt in ſolo papa. ¶ Secũdo iſta duo repugnant ꝙ ſit auctoritatiua poteſtas in eccleſia ſuper coniunctione papatus & petri. Similiter eius diſſolutione & non ſupra papam. quod manifeſte oſtenditur exemplo quo vtitur retorquendo in ipſum. habere enim auctoritatiuam poteſtatem ſuper hominẽ non eſt habere auctoritatiuam poteſtatem ſuper animam nec ſuper corpus: ſed ſolum ſuper ſeparationẽ anime a corpore cum nihil aliud agat auctoritatiue occidens hominẽ. Quid igitur aliud erit habere auctoritatiuã poteſtatem ſuper papam niſi poſſe papatũ ab ipſo auctoritatiue ſeparare: ¶ Tertio. ſi eccleſia aut concilium repreſentans ſuper papam non habeat auctoritatiuam poteſtatem: ergo papa a concilio illo citatus non tenebitur comparere: nec contumax non comparando exiſtimari poterit. Quid ergo iudicabunt perſonam inauditam nec obligatam reſpondere merito eis dicere poterit illud apoſtoli. Tu quis es qui alienũ ſeruum iudicas: ¶ Quarto. omnis actus punitiuus iuſte inflictus alicui perſone ratione peccati eſt ab eo qui habet auctoritatiuam poteſtatem ſuper eum qui punit: vel a ꝯmiſſo ab habente. ergo cũ iſta ſeparatio ſit actus punitiuus pape ẽ ab habente auctoritatiuam poteſtatem ſuper papam: vel a commiſſo ab habẽte. Si tu dicas ꝙ eſt ab eccleſia ꝯmiſſa a deo habẽte auctoritatiuam poteſtatem ſuper papam. Eodem modo dicam poteſtatem pape ſuper quẽcunqꝫ eſſe miniſterialem ſolum & non auctoritatiuam. ¶ Quinto. eccleſia poteſt tunc excommunicare papam hereticum anteꝗ̃ deponat: vt patet ex primo dicto eius. Dicit enim hanc conſequentiã eſſe bonam non eſt excõmunicatus ipſo facto: ergo nõ eſt depoſitus. Iſta erit bona. non poteſt excõmunicare. ergo non poteſt deponere: & iſta/poteſt deponere: ergo poteſt excõmunicare. Et certum eſt ꝙ excõmunicatio eſt actus habentis auctoritatiuam poteſtatem ſuper excõmunicatum. & ſi ꝓcedat illud cõcilium poſſe excõmunicare papam quomodo ſaluabit ꝙ in cõcilio ſecluſo papa nulla ſit poteſtas iuriſditionis. Amplius dicit papam poſſe aliqbus puta dñis cardinalibus committere illam miniſterialem poteſtatẽ ſupra papam hereticũ cum quo defenſare non poſſet: quin par imparem haberet imperium. & ſic eſſet verum quod dicit glo. xxiiii.q.prima.capitulo achacius. Hic eſt caſus in quo papa papam ligare poteſt. Poſſet enim lapſus in hereſim papa ab eis illam auferre miniſterialem poteſtatem non

teneretur ſubire eorum miniſteriale iudicium. Et puta ſpirituali dei concurſu tam manifeſte adinuicem repugnantia poſuit: vt ſue doctrine falſitas ex eis manifeſte omnibus pateret. hoc eſt enim proprium falſorum teſtium. Dicit Auguſtinus ſuper pſalmo Noli emulari ꝙ ex dictis eorum aut ſignis aliquibus ſemper cõuinci poſſunt. qḋ probat ex facto militum qui erant cuſtodie ſepulchri Chriſti deputati. Dixerunt enim nobis dormiẽtibus venerũt diſcipuli &c. Si enim dormiebãt quomodo ſciuerũt eos veniſſe: Sunt igitur iſte propoſitiones vere Prima/ papa hereticus hereſi interiori ſolũ nõ eſt depoſitus ipſo facto: & hereticus hereſi exteriori non eſt depoſitus ipſo facto iure diuino: an ſit depoſitus ipſo facto iure humano: non papali: ſed conciliorũ. Poſſunt enim ſtatuta condere ſententie late depoſitionis ſicut dicit de fontibus/ qui poſt adeptum beneficium infra annum nõ promouetur ipſo facto perdit titulum/ nõ eſt omnino improbabile dicere ꝙ ſic. oppoſitum tamen mihi probabilius eſt. Secũda propoſitio/ eſt deponendus a concilio habente auctoritatiuam poteſtatẽ ſuper ipſum: & non ſolum ſuper coniunctionẽ a quo vocatus tenetur comparere necnon ad interrogata reſpondere. Et hanc poteſtatem auctoritatiuã papa nulli poteſt cõmittere. cũ par in parem nullam habeat poteſtatem. ꝓcedẽdum eſt tamen bene cum eo ꝙ conciliũ nullam habet poteſtatem ſuper papatum in ſe conſideratum. & hoc ponit Gerſon in ſuo tractatu de eccleſiaſtica poteſtate. & de iſto habitum eſt ſatis in. ij. capitulo.

¶ Duodecimũ capitulũ in quo inquiritur vtrum in alijs caſibus preterꝙ in hereſi deponi poſſit ſummus pontifex.

VIDENDUM EST CONSEquenter an poſſit ſummus pontifex puniri depoſitiõe propter aliud crimẽ ab hereſi. Circa quã materiam predictus frater Thomas a. xxv. ca. incluſiue ad finem vſꝗ tenet ꝙ non: vñ fundamentum eius in. xxv. ca. eſt ꝙ nõ poteſt in aliquo caſu deponi niſi in caſu determinato lege diuina. Caſus autem hereſis ĩ ſacra ſcriptura pleriſꝗ locis eſt determinatus: vt patet ad gala. j. vbi de heretico dicitur anathema ſit. i. ſeparatum. & ſecũdo ad Teſſal. tertio. ſubtrahatis vos. & ſecũdo ad Corin. ſexto. nolite iugum ducere. & ſecũdo Io. ij. Nolite recipe nec ei aue dixeritis. Et ad Titum tertio. deuita/ i quibus omnibus auctoritatibus ſignificatur hereticum hominem eſſe ſeparandum & excommunicandũ. & nullus eſt alius caſus exceptus. qḋ patet ex ſentẽtia ſaluatoris. Mathei. xxiij. Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribe & phariſei. Omnia ergo quecũꝗ dixerint facite: ſecundum autem opera eorum nolite facere. vbi dominus aperte ſtatuit ſubditos debere audire prelatos male vite & bone doctrine. Conſtat autem ꝙ doctrina ad fidem ſpectat. Vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum. & confirmatur ex ſententia Petri in prima epiſtola. cap. ſecundo. obedite prepoſitis veſtris: non tantum bonis ſed etiã diſcolis. Et pro ampliori probatione ſupponit in. xxvj. cap. ꝙ ad hoc ꝙ poteſtas iſta eccleſiaſtica coniungatur cum aliquo ſuppoſito alique diſpoſitiõnes requiruntur in illo ſuppoſito de neceſſitate ſimpliciter. & alique de bene eſſe. requiſite de neceſſitate ſimpliciter ſunt due ſcilicet eſſe voluntarium & eſſe chriſtianũ. nũꝗ enim aliquis quantũcunꝗ electus eſt papa niſi conſentiat. & ſimiliter non eſt papa niſi ſit membrum Chriſti. Secũda diſpoſitio exigitur de iure diuino. & prima de iure nature. Requiſite autẽ diſpoſitiones ad bene eſſe ſunt boni mores/ ſcientia eccleſiaſtica/ charitas/ experiẽtia regiminis/ & huiuſmodi. ſine hijs enim Petrus electus & ſi acceptat eſt papa: quãuis malus. & quia facilius eſt deſtruere ꝙ̃ ꝯſtruere duabus ſimul requiſitis neceſſario ad ꝯſtructionẽ q̃cunꝗ earum deficiat diſſolui poteſt. Et ex his format rationem ad ꝓbandum intentũ hoc mõ. ſola contraria conditionibus neceſſario requiſitis ad eſſe pape reddunt papam deponibilẽ

ſed inter crimina ſola infidelitas contrariat conditionibus neceſſario requiſitis ad eſſe pape. ergo ſola infidelitas inter crimia reddit papam deponibilem. prima propoſitiō patet ex hoc ꝙ depoſitio eſt non eſſe pape & vnumquodq; in ſuo eſſe perſeuerat ſi cōtrarium non ſuperuenit. ſecunda autem ꝓpoſitio probata eſt: quia cetera vitia cōtrariantur conditionibus requiſitis ad bene eſſe pape. Statim ſubdit hanc rationē / vellem in ſtatera poni & non friuolas & apparentes per accidentia vacantes: ſed meo iudicio ſi in ſtatera poneretur parui reperiret ponderis. fides enim non requiritur neceſſario ad eſſe pape / cum effectus hereticus ſit adhuc papa apud ipſum. & ſi eligatur hereticus & acceptet efficitur papa: ſed ſolum requiritur neceſſario baptiſmalis caracter q̄ ē indelebilis cum conſenſu ex parte petri: ergo eque fortiter probaret ſua ratio ꝙ pro hereſi deponi non poſſet & mirum ē quomodo hanc rationem tam fortem reputauerit que equaliter probaret oppoſitū determinati per ipſum in capitulis immediate ꝓcedentibus ſicut propoſitum. Inſuper ſicut reperitur in ſacris literis hominem hereticū eſſe ſeparandum ſeu excommunicandū: ita & pro aliis vicijs hoc idem reperitur: vt. i. ad Corinthi. vij. Si his qui frater nominat inter vos eſt fornicator: aut auarus: aut idolis ſeruiēs: aut maledicus: aut ebrioſus: aut rapax cum huiuſmodi: nec cibum ſumere. Et Chriſtus innuit hominem eſſe excōmunicandum pro quolibet mortali cui iuncta eſt contumacia. Matthei. xviij. quos paſſus ſi gloſauerit aduerſarius de ſubditis habentibus ſuperiorem gloſabo & ſimiliter paſſus per eum allegatos de heretico. & ad dicta ſaluatoris & petri conceditur ꝙ q̄diu bene docent & remanent prelati ſunt audiendi. oſtenſo ergo ſufficiēter eius opinionem nō eſſe fundatam ſupra firmam petrā ſed arenam pono hanc propoſitionem / ſūmus pontifex nō ſolum deponi poteſt ab eccleſia ſeu concilio pro hereſi verumetiam & pro alio crimine notorio eccleſiam ſcandalizāte. probatur iſta propoſitio ex his q̄ ponuntur in epiſtola clementis ad iacobū. refert enim petrum ſibi dixiſſe cum eum iſtitueret. neq; enim iudicem aut cognitorē ſecularium cauſarū te hodie conſtitui voluit Chriſtus ne prefocatus preſentibus hominum curis non poſſis verbo dei vacare / & ſecundum veritatis regulam ſe cernere bonos a malis infra. ſi eni mundialibus curis fueris occupatus teipſum decipies & eos qui te audiunt. non enim poteris que ad ſalutem pertinent plenius ſingulis quibuſq; diſtinguere / & ex eo fiet vt & tu tanq̄ nō docueris que ad ſalutem hominum pertinent deponaris. & diſcipuli per ignorantiam pereant. Ex qua manifeſtū eſt papā etiā propter negligentiā deponi poſſe. Nolo tamen aſſerere clementem ita ad iacobū ſcripſiſſe cum reperiatur Iacobū illum ante petrum octo annis deceſſiſſe martyrio: ſed eccleſia non ſpernit illam epiſtolam quod ſufficit. ¶ Secundo arguitur ſic vibrando argumentum in quo aduerſarij ſe fundant in ipſos / ſi eccleſia non poſſit auferre papā regentem eam in deſtructione eius & cateruatim animas ducentem ad inferos ſuo inſtinctu & ſuo exemplo: ſequitur policiā pure naturalem & ciuilem eſſe melius inſtitutam q̄ ſit eccleſiaſtica policia. Non eni bene eſſet iſtituta policia pure ciuilis & naturalis ſi eius regem perturbantem eam deſtituere non poſſet / immo poteſtatem cum deſtituendi & occidendi tanq̄ membrū corruptiuum totius corporis cōmūitas a ſe abdicare non poteſt: immo oppoſito dato videretur policia eſſe ſerua deſpotice. Cum ergo chriſtus inſtituerit eccleſiaſticā politiam ad finem ſupernaturalem perfectiorem in ſuo genere q̄ ſit politia pure naturalis cū poſteriora generatione ſint priora perfectione / ſequitur ꝙ policie eccleſiaſtice reliquerit poteſtatem ſuum principem & regē eccleſiaſticum ſi non in edificationem ſed deſtructionem regat deſtituendi / immo alias non ſolum peius inſtituiſſet eam quam policiam pure ciuilem: ſed a communitate ali

quid auferret ꝙ ex iure naturali ſibi competere dignoſcitur/necnon communitatē chriſtianam liberam non effeciſſet immo potius ſeruam ſtrictiſſima etiā ſeruitute/& hanc rationem ponderet & non eam que leuiſſima eſt quā magni exiſtimat pōderis. & dicere ꝙ in ſimili caſu non reliq̄rit deus remedium communitati niſi orationes cum aliud remedium oportunum & oportunius relinquere potuiſſet nihil aliud ē niſi dicere policiam eccleſiaſticam non bene inſtitutam & effectā ſeruam. Amplius notum eſt ſecuſa hereſi ſummum pontificem eſſe reipublice ita pernitioſum ꝙ a republica veniret auferēdus per mortem corporalem ex illa poteſtate ei naturaliter indicta. Si non poſſit ergo tunc deſtitui & poſt deſtitutionem ſi pſeueret per mortem corporalem auferri nōne neceſſario concedendum erit Chriſtum in inſtituendo eccleſiaſticam politiam eam priuaſſe aliqua poteſtate ſibi naturaliter indicta ad eius pacificam conuerſationē. Amplius cum duo ſunt contendentes de papatu quemlibet eorum poteſt vniuerſalis ſynodus pretenſa poteſtate priuare propter vnionem & pacem eccleſie q̄uis in aliquo eorum ſit vera papalis poteſtas/ergo a fortiori pro crimine perturbatiuo totius eccleſie. & antecedens patet manifeſte ex capitulo ſi duo: ſeptuageſima nona diſtinct. Vbi dicitur ſi duo contra fas fuerint electi nullus eorum debet recipi: ſed ille quē vniuerſalis conſenſus elegerit. & iſtius ſententie ē glo. in capi. ſi papa vbi dicit/certe credo ꝙ ſi notorium eſt crimen eius quodcūq; & inde ſcandaliſatur eccleſia & incorrigibilis ſit ꝙ inde poſſit accuſari. nam contumatia aliquando dicitur hereſis. vt. lxxxj. diſt. ca. ſi q preſbyteri. & contumax dicitur infidelis. vt. xxxviij. diſtin. ca. nullus. Amplius ſi electus in ſummum non conſtitutus in ſacris accipiat vxorem quis audebit dicere totum eccleſiaſticum ita decolorari abſq; poſſibili remedio. Amplius ſi rex aliquis in longinquam decedens religionem relinquens aliquem vicarium generalem/& interea regat tyrannice: vicarius ille vt notum eſt a communitate poterit deponi/ergo eodem mō cum Chriſtus diſcedens a commuitate chriſtiana qui eſt verus rex noſter reliquerit vicarium miniſtrum generalem a communitate auferri poterit ſi tyrannice regat. Amplius cum ex predictis notum ſit eccleſiam ſeu concilium eam repreſentans eſſe in caſu hereſis ordinarium iudicem pape & habere poteſtatem auctoritatiuam ſuper ipſum quo ad deſtitutionem: & non legitur a chriſto eſſe eccleſie collata talis auctoritatia poteſtas in eo ſolo caſu immo non legitur ꝙ eccleſie fuerit collata aliqua talis niſi Matthei. xviij. vbi i omni caſu peccati notorij cui ſficta eſt contumatia collata eſſe videt: & hec fuit primitiue eccleſie ſententia ſanctorum doctorum Iheronymi Ambroſij & Auguſtini. ſed ſuperuenientibus caſibus i ſummis pōtificibus in quibus deponi poſſent non defuerunt adulatores eis ſuggerētes ꝙ non poſſent iudicari aſſerētes eos nō miniſtros eccleſie/ſed dominos & mirum ē cum ſinguli doct. dicant quēcūq; prelatum in adminiſtratione ſacramentorum eſſe ſolum miniſtrum eccleſie hinc in eo requirit intentio faciendi ꝙ eccleſia intendit de neceſſitate & non alia. & nolint iſti hoc fateri in exercitio iuriſditionis. Et ſi non legatur Chriſtum dixiſſe auferēdum eſſe caput: ſed bene oculum manus aut pedes. Verum ē ꝙ nunq̄ auferendum eſt totaliter caput ſic ꝙ nunq̄ amplius ſit futurum aliquod caput: ſed bene auferēdum eſt iſtud ſine quo i corpore remanet vita: immo ꝙ corpori infirmitatem affert quantum eſt ex ſe. Ad hec autē probanda innumere & rationes & auctoritates adduci poſſent. ¶ Sequitur primo ꝙ poteſtas in ſummo pontifice a concilio poteſt quibuſdam certis legibus limitari & q̄tum ad vſum arctari. Si enim caput in corpore humano efficiatur languidum ſeu infirmum licitum erit ceteris membris membrum illud ligare & cauterizare necnō vnā partem capitis abſcindere pro ſanitate totius corporis. ¶ Secūdo ſequitur correlarie

ꝙ concilium generale ſummum potificem
exigente vtilitate eccleſie abſq culpa ipſius
ſummi pontificis deſtituere poteſt ſicut tē
pore ſciſmatis de vero ſūmo pontifice. Si
militer ſi incarceratus foret apud infideles:
& de eius liberatione nulla foret ſpes poſt
adhibitum laborem ad redimēdum. & hoc
ex precedentibus eſt ita notum ꝙ alijs rati
onibus non curo munire nec aliquid appa
rentie habet in oppoſitum argumentū de
petro cum eſſet in vinculis cum pauco tem
pore fuerit & de eius liberatione apud fide
les extiterit ſpes. Si enim in tali caſu nō poſ
ſet eccleſia ſummum pontificem ſibi con
ſtituere: ita nec poſſet aliquem qui ſummi
pontificis gereret vices. & cum poſſint oc
currere multa que per ſummum pontificē
expediri debent vt confirmationes archie
piſcoporum & prelatorum ei imediate ſub
iectorum nullo modo illa expediri poſſet.
¶ Sequitur tertio ꝙ poteſtas vniuerſalis ec
cleſie ſeu concilij vniuerſalis ſupra papam
ſimpliciter & abſolute non eſt chimera: vt
dicit prefatus doct. in eccleſiam ſanctā blaſ
phemans. ¶ Sequitur quarto ꝙ Chriſtus
non inſtituit ſummum pontificem eius ge
neralem vicarium in omnimoda poteſtate
quam habebat ſecūdum humanitatem. nā
habebat poteſtatem inſtituendi ſacramēta
ſimiliter inſtituendi ſummum pontificem
ſimiliter faciendi articulum nouum ſuper i
fideles ſuper totam eccleſiam cathegoreu
matice. & nullam iſtarū habet ſummus pō
tifex. ¶ Sequitur quinto ſummum pontifi
cem eſſe vicarium eccleſie vniuerſalis & mi
niſtrum: q̄uis dicatur etiam vicarius & mi
niſter dei: quemadmodum priceps laycus
eſt miniſter communitatis qui tamen ab a
poſtolo Paulo dicitur miniſter dei: ſed ſpe
cialius ſummus pōtifex dicitur miſter dei/
& vicarius: inq̄tum miniſtrat in ea poteſta
te que non eſt in cōmunitate naturalis: ſed
poſitiua preciſe & ex ſola inſtitutione dei:
illa tamen poteſtas eſt communitati colla
ta. ¶ Sequitur vltimo. Conformiter ad Io
hannem patriarcham anthiochenum. ſimi
liter Nico. de coſa/in ſuis tracta. de iſta ma
teria ꝙ concilium generale in ſingulis & oi
bus eſt ſupra ſummum pontificem: & hec
breuiter: & ſub compēdio quodam de iſta
comparatione poſui intendēs ampliſſimū
facere tractatum de omni poteſtate eccleſia
ſtica & layca/& de ſingulis earum actibus:
vtrum aūt ſummus pontifex poſſit excom
municari & ſuſpendi manens ſummus pō
tifex. ita ꝙ ſi tentet facere nichil facit etiā q̄
tum ad abſolutionem ſacramentalem. vide
atur Nico. de coſa ſecūda parte ſui libri. ca.
xviij. Et ad omnia capitula que videntur aſ
ſerere ſummum pontificem non poſſe iudi
cari niſi ſit a fide deuius. vt capi. ſi papa. xl.
diſtin. & ca. oues. ij. q. vij. dicitur: ꝙ perti
nax p̄ſumitur a fide deuiare & includitur in
hereſi pertiacia. vel dicatur ſcd'o/ꝙ vt patet
ex capi. ſi papa. in illis capitulis dicitur nul
lum poſſe papā iudicare: & non dicitur de
collectione. Dicitur tertio ꝙ contra papā
non eſt regulariter congregandum concili
um niſi in caſu hereſis aut grauis peccati to
tam eccleſiam ſcandaliſantis: & id ꝙ habet
xvij. diſtin. §. ſimmachus: vbi dicitur ſima
chus papa ſedis apoſtolice preſul ab huiuſ
modi oppoſitionibus impetitus q̄tum ad
homines reſpicit ſit imunis & liber: cuius
cauſam totam dei iudicio reſeruamus. Dici
tur ꝙ accuſatores eius non potuerunt ipo
ſita crimina probare & ſic tanq̄ eis ſecreta re
liquerunt ſacti patres i ſynodo dei iudicio
auctoritatiue accuſatores condēnantes.

¶ Vltimum cap. i quo inquirit quomo
dō poterit conciliū cōtra papā cōgregari.

CVm ex ſuperioribus no
tum ſit ſatis concilium ſu
pra papam iuriſditionē
habere: in caſu igitur in
quo veniret papa iudicā
dus quo nam pacto ꝯgre
gari poterit: quia non eſt
veriſimile papam congregare contra ſe inq
rendū eſt. Et ſit prima propoſitio. ad nullū
auctoritatiue ſpectat congregare conciliū/
preterq̄ ad ſummum pontificem ex iure di

De auctoritate eccleſie.

uino. probatur ſic. auctoritatiue congrega
re concilium eſt his qui intereſſe habent pci
pere/ vt ad certum locū conueniant; ſed nul
lus preter ſummum pontificem ſingulis q
habent intereſſe auctoritatiue precipere po
teſt vt in certum conueniant locum ex iure
diuino: ergo nullus preter ipſum auctorita
tiue congregare poteſt. Auctoritatiue eni
congregare eſt congregare ex auctoritate
cui ceteri ratione auctoritatis teneantur ob
temperare. Dico notanter nullus. quia con
cilium vnum poteſt futurum conciliū au
ctoritatiue congregare precipiendo ſingu
lis vt certo tempore ad certum conueniant
locum. Si enim precepto pape taliter prec
pientis ſit obtemperandum de neceſſitate a
fortiori & pcepto concilij. de collegio aūt
cardinaliū apud eos q dicūt q ſunt de ſtatu
ierarchico ex iſtitutiōe xpi ſuccedētes aplis
put aſſiſtebāt xpo & Petro añ eorū diuiſio
nē queadmodū dicit de alyaco nō eſt ipro
babile dicere q iure diuino hec auctoritas
illi collegio cōpetit papa nolēte cōgregare
ocurrēte caſu neceſſitatis, vñ & Actuū. vj.
duodeci apli & nō ſolus Petrus puocauerūt
multitudinē diſcipulorū. Et ex hoc iterū vi
det ſeq q nō ſolū de ſtatu epōrū ſunt vocā
di ad cōciliū ad hñdū vocē deliberatiuā: ſed
& de ſtatu curatorū q ſuccedūt diſcipul: ſed
de hoc alias ſed cū papa & collegiū adeo ob
ſtinari poſſint/ vt et exigēte neceſſitate no
lint cōciliū puocare/ qa forſan cōgregādū ē p
corrigēdis euidētibus exceſſibus eorū quo
nā pacto tūc cōgregari poterit. ¶ Et ſit ſcda
ppō. Quelibet ecclia pticularis ad cuius no
ticiā puenit cōgregādi cōciliū neceſſitas de
bet ceteris ecclijs neceſſitatē cōgregādi ma
nifeſtare & ſic denūciatiue cōgregare/ nō aūt
pceptiue. et noiando locū ad quē ſit oibus
tutus acceſſus, debet ei ocls vidēs corpis pi
culū ceteris indicare mēbris vt cōtra piculū ſe
ptegat corpus & defēdat. Et iſta manifeſta
tiōe facta/ cetere ecclie tenent puenire nō vir
tute pcepti prime cū in eas nullā habeat iu
riſdictionē ſed virtute precepti diuini ſicut
poſt q p exptū medicū alicui indicatū eſt de

aliquo neceſſario ad ſui cōſeruationē tenet
ille ad illud non virtute pcepti medici ſed
virtute pcepti iuris naturalis & diuini. Cor
relarie ſequitur in multis puincijs platos ſuffi
cienter iſtructos de neceſſitate cōcilij/ nō ali
ter laborātes p pace eccle nō eſſe in cōſcia tu
tos. ¶ Tertia ppō. ſi poſt hmōi inſinuatio
nē ſingule eccle pticulares ad certū locū ſu
os legatos mittāt apud illā collectionē reſi
det totius ecclie auctoritas/ imo ſi a caſu cō
uenirēt vt dicit Io. gerſon qs dubitat apud
collegiū aplorū qa caſu cōuenerūt vt dicit
in trāſitu virginis tantā fuiſſe auctoritatē ſi
cut ſi Petri pcepto conueniſſent. ¶ Quarta
ppō. Si aliq pticulares eccleſie inſinuatione
tali facta ad certū cōueniāt locū ceteris con
tumaciter renuētibus cōuenire/ i illo aut a
lio quocūq ſecuro apud cōuenientes totius
eccleſie reſidet auctoritas ſaltē qtū ad neceſ
ſitatē occurrentē. ſi eīm ligata foret dextera
manus aut ad ymaginationē ptinaciter no
let vacare defenſiōi corpis apud ſiniſtrā tūc
defendēdi corpus tota reſidebit auctoritas
Et ſi vna ps alicuius puincie inimicis volē
tibus eā deſtruere nolit occurrere qs dubi
tat reliquā ptem quis ſit minor nūero p tūc
habere auctoritatē totā puinciā defendēdi
& ſi puincie alicuius pars vna nolet cōſen
tire in mortē alicuius mēbri cuius vita i de
ſtructionē totius cōitatis cederet: nulli du
bium eſt reſiduā ptē poſſe illud mēbrū au
ferre & p tunc occurrēti periculo occurrere
qūs de alijs q nō imminēt p tunc nihil poſ
ſit ſtatuere. ergo & in propoſito vbi alique
cōueniēt ceteris renuētibus qtū ad neceſſita
tem occurrentem i ipſis reſidebit auctoritas.
¶ hec ſunt q p auctoritate eccleſie Ieſu xpi
ſpōſe ſcripſi Pariſius ipo donāte cōtra qdā
aſſerta a fratre Thoma de vio/ i tractatu quo
dam quem vt ipſe teſtat ſcripſit: anno ſalu
tis. M.D.xj. etatis ſue quadrageſimo ter
tio. Et hec ſcripſit Anno dñi. M.D.xij. do
ctoratus anno primo. menſe ſcdo. de etate
vero ne vēto glie agitari videar taceo: in qb
bus ſi aliqd ſit erroneū ptetor me ſemp ſub
miſſum determinatiōi eccleſie vniuerſalis.

Explicit.

POST ingenioſam que-
ſtionis deciſionem ma-
giſtrorum noſtrorum
expectatiuam necnõ or-
natam preſtãtiſſimi ma-
giſtri noſtri terminorũ
interpretis expoſitionẽ
mihi incumbit ad queſtionem propoſitam
pro viribus reſpondere. Preſuppoſitis igiť
proteſtationibus per me alias factis pono
tres concluſiones. ¶Prima.

DOminium naturale homini con-
ueniens ex dono dei ſimpliciter ẽ
in abdicabile q̃tum ad cũcta ſimi-
liter & q̃tum ad certam ſpeciem cibi & po-
tus in omni euentu cui poſt peccatum ꝯue-
niens fuit ſuperaddere dominium ciuile ꝓ-
prietatis ſimiliter & iuriſdictionis quo fun-
gentes executionem gladij materialis ha-
bent a quo eccleſiaſtici iure diuino minime
eximuntur.

¶Prima huius concluſionis pars eſt ꝙ do-
minium naturale hominibus cõpetit ex do-
no dei. Pro cuius probatione ſupponitur
ꝙ dominium naturale eſt facultas ſeu pote-
ſtas propinqua aſſumendi res inferiores ad
ſui ſuſtentationem ſecundum dictamen le-
gis naturalis. Lege enim naturali quilibet te-
netur ſe conſeruare in eſſe. Ex qua obliga-
tione in quolibet oritur poteſtas res iferio-
res ſumendi in vſum ad ſui conſeruationẽ:
que poteſtas dominium naturale vocatur/
cuius titulus eſt neceſſitas. de quo dominio
dicitur. In neceſſitate omnia ſunt commu-
nia. Iſtud dominium quoſcũq; dominos ſi-
mul compatitur. Ad iſtud dominium apď
quoſdam pertinet poteſtas alterum inua-
dentem occidendi ſeruato moderamine in-
culpate tutele. Huic dominio nullum ius
humanum derogare poteſt/cum iuri infe-
riori non abrogetur ius ſuperioris. Ex iſtis
ſequuntur aliqua correlaria. Primum eſt.
Non obſtante quacũq; appropriatione fa-
cta ſorti per ius poſitiuũ ſi illa res ſit neceſſa-
ria ad cõſeruationem ſortis ſimiliter & pla-
tonis/& plato eam prius occupauerit: lici-
te poteſt ea vti/quia ſecluſa appropriatione
facta ſorti per ius poſitiuum plato ad hoc
fuiſſet obligatus iure nature. nec eſtimo ꝓ-
babile qď dicit armachanus ꝙ fuiſſet obli-
gatus dare dimidium ſorti q̃uis ſequeretur
vtriuſq; mors Sed ius poſitiuum per quod
facta eſt appropriatio ſorti iuri naturali nõ
derogat: igitur. Et huius ſentẽtie eſt petrus
de palude diſt. xv. quarti vbi dicit melior ẽ
conditio poſſidentis/oppoſite Sco. in di-
ſtin. eadem. Secundum correlarium contra
armacanum. Iſtud dominium non fundať
in charitate. Abſurdum enim foret dicere
quẽlibet vtentem cibo & potu in ſubleua-
tionem ſue neceſſitatis nouum incurrere cri-
men: alias tanta requireretur probatio ad
ſumendum potum aut cibum corporalem
ſicut ad ſumendum corpus venerabile xp̄i.
Tertium correlarium. Non poteſt aliquis
per ſententiam cuiuſcũq; iudicis ob quãcũ-
q; culpã hoc dominio priuari/ita ꝙ ei ſub-
miniſtrato cibo & potu non foret licitũ ad
ſui conſeruationem. Iſtud correlarium eſt
de mente ſancti thome ſecunda ſecunde q̃-
ſtio. lxix. arti. vltimo in ſolutione ſecundi
argumenti. vbi ſic dicit. Nullus ita condẽ-
natur ꝙ inferet ſibi mortem: ſed ꝙ ipſe pa-
tiatur: & ideo non tenetur facere illud vn-
de mors ſequatur. & ſtatim ſubiũgit. ſic ẽt
ſi aliquis ſit condẽnatus vt fame pereat nõ
peccat ſi cibum ſibi occulte ſubmiſtratum
ſumat/quia nõ ſumere eſſet ſeipſum occide-
re. Quartum correlarium/contra ius natu-
rale facit habens ſuperfluum reſpectu natu-
re: licet non reſpectu ſtatus non communi-
cans alteri quem cognoſcit pati indigentiã
reſpectu nature. Iſtud correlarium videtur
eſſe contra ſanctum Tho. ſecunda ſecunde
queſtione. xxxij. articu. vj. Similiter i quar-
to ſententiarum diſtinctio. xv. & ratio cor-
relarij eſt/quia ſtatus quilibet eſt de iure pu-
re poſitiuo quod iuri nature derogare non
poteſt. huius ſententie eſt durandus i quar-
to diſtinctione. xv. Iſtis premiſſis probať
iſta prima pars per illud quod ſcribitur Ge-
ne. primo. Ecce dedi vobis omnem herbã

afferentem ſemen ſuper terram & vniuerſa ligna que habent in ſemetipſis ſemen generis ſui/ vt ſint vobis in eſcam. Ex quo ſequitur correlarie ꝙ deus hominem hoc dominio priuare poteſt. Quicquid eni dat deus ad extra/ mere contingenter dat: etiam ſi ꝑceperit per interiorem reuelationem Sāpſoni vt euulſis colūnis faceret domum ruere ꝗuis ad hoc ſequeretur mors eius. eadem ratiōe ꝑcipe pōt ne comedat & bibat ꝗuis ſequatur mors. Secundo ſequitur probabilitas opiniōis durandi in tractatu de legibus ꝙ exiſtentibus duobus meliori & minus bono quibus preſens eſt preciſe quod ſufficit ad alterius ſuſtentationem debet minus bonus meliori cedere ꝗuis illud induſtria minus boni ſit acquiſitum/ quia magis bonus habet magis de bonitate veri domini ſupremi cum eum deus magis diligat. etiā cum iſta inferiora ſint facta propter hominem tanꝗ minus perfecta propter magis ꝑfectum erunt magis facta propter magis perfectum hominem ꝗ propter minus perfectum. Et conſequenter deducitur probabilitas opinionis ſancti Thome ꝙ aliquis poteſt ſibi ſubtrahere ſimpliciter neceſſarium ad ſui conſeruationem vt det magne perſone a qua dependet reſpublica ciuilis aut eccleſiaſtica.

❡Secunda pars ꝙ eſt ſimpliciter inabdicabile & ſimiliter ꝗtum ad certam ſpeciem in omni euentu non licet homini ſeipſum interficere/ nec poſitiue omittendo ſcilicet id quod eſt neceſſarium ad ſui conſeruationē. ſed ſi abdicaret in omni euentu hoc dominium ꝗtum ad certam ſpeciem ſeipſum interficeret interpretatiue in aliquo caſu ſcilicet ſi neceſſario indigeat cibo & nihil ſit illi preſens preter illud comeſtibile. huius opinionis eſt dominus armachanus in ſuo. ij. libro de paupertate xp̄i cap. xxiij. Ex quo ſequiꝫ carthuſienſem poſſe comedere carnes ſi nihil ſit aliud preſens & egeat cibo. & hoc deducit Panor. in ca. Si vero de iureiurādo nolim tamen negare ſi immineret ſcandalū debere potius mortem ſufferre iuxta illud pauli. Si ſcandaliſauero fratrem meum nō comedam carnes ineternum. Secūdum correlarium eſt. Contra legem nature faciunt qui intantum vacant abſtinentie ꝙ eorum vitam notabiliter abbreuiant.

❡Tertia pars concluſionis eſt ꝙ conueniēs fuit tam dominium ciuile proprietatis ꝗ iuriſdictionis ſuperaddi. Pro cuius probatione quelibet communitas aliquorum adiuicem conuerſantium eſt velut vnum corpus cuius ſinguli alter alterius ſunt mēbra iuxta dictum pauli ad romanos. xij. Secūdo ſupponendum eſt ꝙ in illa communitate iure naturali ē poteſtas quedam qua eos quorū vita eſt in perturbationem eius a corpore preſcindere etiam per mortem. & iſtud deducitur a priori ex ratione ſancti Thome ſecunda ſecunde queſtiōe ſexageſima quarta Omnis pars ordinatur ad totum cuius eſt pars velut imperfectum ad perfectum. & ſi ſaluti totius corporis expediat abſciſio alicuius membri puta quia eſt putriduum aut ceterorum corruptiuum laudabiliter adſciditur. Cum ergo quelibet perſona ſingularis comparetur ad totam communitatem ſicut pars ad totum: ideo ſi aliquis ſit ꝑnicioſus communitati & ipſius corruptiuus: laudabiliter occiditur a communitate. Et probatur idem a poſteriori quia cum communitas det principi auctoritatem occidendi ſequitur ꝙ eſt prius in communitate: & nō ex datione cuiuſcunqꝫ alterius/ niſi dicatur dei. ergo i ea eſt illa poteſtas naturalis. Prima conſequētia tenet per illud. Nemo dat quod non habet. Et ſi dicatur. Curatus nō preſbyter dat ſuo vicario poteſtatem abſoluendi quam non habet. Iſtud negatur: ſed ſolum dat iuriſdictionem quam habet. Ex iſto ſequiꝫ primo correlarie ꝙ poteſtas occidendi ꝗtum ad inſtitutionem non eſt poſitiua ꝗuis ſit poſitiua ꝗtum ad communicationem certe ꝑſone: vt puta regi aut certis perſonis de communitate paucis aut pluribus qui eam regant ariſtocratice aut timocratice: quia cum hoc preceptum non occides ſit de iure naturali niſi eo per ius natu

rale aliquis caſus exciperetur per ius poſiti-
uum:quodcunqꝫ ſaltem humanum excipi
non poſſet:cum humana poteſtas vt ſingu
lis certum eſt/ſuper ius naturale non exiſtit
De diuina autem inter doctores eſt dubiū.
¶Secundum correlarium. Nulla cōmuni-
tas tota perfecta hanc poteſtatem a ſe abdi-
care poteſt /ſicut nec ſingularis homo pote
ſtatem quam habet ad conſeruandum ſe in
eſſe. ¶Tertium correlariū. Princeps nō oc-
cidit auctoritate propria/nec illam poteſta
tem poteſt ſibi cōferre reſpublica. Hinc di-
cit Guillelmus parrhiſienſis ꝙ dominium
principum iuriſdictionis eſt ſolum miniſte
riale in ordine ad cōmunitatē / ſicut domi-
nium ſacerdotis reſpectu remiſſionis pecca
torum eſt ſolum miniſteriale in ordine ad
deum. ¶Quartum correlariū. Non poteſt
renūciare cōmunitas poteſtati quam habet
ſuper ſuum principem ab ea ꝯſtitutum qua
ſcilicet poteſtate eum ſi nō in edificationē
ſed deſtructionē regat deponere poteſt /cū
talis poteſtas ſit naturalis. & iſtius ſenten-
tie eſt glo. xxiij. q. iij. cap. oſtendit. vbi di-
cit. populus habet iuriſdictionē licet dicat
lex ꝙ eam tranſtulit in imperatorē. Nam ſi
ciuitas vel populus nō haberet iuriſdictio
nem / quare puniretur propter delictum
iudicis. & . xxiij. queſtione ſecūda capi. do-
minus. vbi dicit/ſic genus & ciuitas peten
da eſt que vel vindicare neglexerit quod a
ſuis improbe factum eſt/vel reddere quod
per iniurias ablatum eſt/non enim punien
da foret ciuitas nisi iuriſdi
ctionē habere ad cōpellendū. Et iterū ſeq-
tur ꝙ non eſt dabilis in quocūqꝫ caſu natu-
raliter monarchia pure regalis capiēdo mo
narchiam pure regalem prout viſus eſt ca-
pere quidam iſtis diebus quādo vnicus pre
eſt & nullis ſubeſt:ſed apud philoſophum
non ita capitur politia timocratica ſicut ip
ſe capiebat. ¶Quintum correlariū. Falſiſſi
mum eſt illud Scoti. q. iij. diſtin. xv. ꝙ nō
licet quēquam occidere auctoritate publi-
ca:niſi in caſibus exceptis a deo ab iſto pre-
cepto non occides. Si intelligat de exēptio
ne facta per ius poſitiuum diuinum qualia
erant iudicialia veteris teſtamenti prout vi
detur pretendere:quia tūc ante legē Moy-
ſi nō licuiſſet quēquam interficere /cū tunc
nullum erat adhuc ius poſitiuum &in lege
euangelica nō liceret quēquam interficere/
ſaltem pro homicidio:quia iudicialia anti-
que legis ſunt reuocata &nullus caſus vide
tur exceptus in lege euāgelica. niſi dicatur
homicidium fuiſſe exceptū Mathei. xxvj.
vbi dicitur Omnes enim qui gladium acce
perint gladio peribūt. Si vero intelligat de
exemptis adeo per ius naturale nō facio dif
ficultatem: ſed tūc nulla erit eius probatio
ad probandū ꝙ pro ſimplici furto nō licet
quēquam interficere. Iſtis ſuppoſitis pro-
batur illa pars. Si enim res ſingulis cōmuni
catis non appropriarentur:ſed remanerēt
cōmunes:cultura earū negligeretur : quia
quod commune eſt negligitur/&corpore
fortiores a debilioribus cuncta auferrent.
ergo cōueniens fuit ſuperaddere dominiū
proprietatis ciuile. De dominio iuriſdictō
nis probatur:quia cum cōmunitas regula-
riter facile congregari nō poſſit penes quā
reſidet naturalis auctoritas malos arcendi/
& vnicuiqꝫ particulari ſuppoſito ius dicen
di ad pacificam cohabitationem/congruū
fuit vt eam delegaret alicui aut aliq̄bus qui
facile congregari poſſent. Vltima pars eſt
quam nō aſſertiue/ſed ſolum probabiliter
& inquirende veritatis gratia etiam cauſa
cōferentie cū doctiſſimo viro magiſtro Ro
berto iacquinot in ſacra theologie faculta-
te licentiato meritiſſimo necnon venerabi-
lis collegij beluacenſis vigilantiſſimo pri-
mario ꝙ eccleſiaſtici a iuriſdictione coacti-
ua ciuili nō iure diuino eximūt. Et primo
ꝓbatur ex illo Pauli ad Roma. xiij. omnis
anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita
ſit/& ꝙ per poteſtates ſeculares intelligat
principes ſeculares/ex ſequentibus manife
ſte apparet. Nam principes non ſunt timo
ri boni operis ſed mali. Et iterum nō enim
ſine cauſa gladium portat. & ꝙ iſta ſubie-
ctio non ſit ſolū ad vitandū ſcandalū patet

iterum eſt ex ſequētibus. Ideoq; neceſſitate
ſubditi eſtote non ſolum propter iram ſed
etiam propter ꝯſcientiam. Secundo proba
tur & apparenter & exēplo beatiſſimi pau
li actuum. xxv. vbi refugiens iudicium coa
ctiuum ſacerdotum dicit ad tribunal Ceſa
ris appello ibi oportet me iudicari iudeis
non nocui. ſi enim nocui aut dignum mor
te aliquid feci non recuſo mori & iterum ce
ſarem appello. vbi dicit gloſa interlinearis
quia ibi eſt locus iudicij. ergo refugiens iu
dicium ſacerdotum ꝓfeſſus eſt ſe iuriſdictio
ni coactiue ceſaris fuiſſe ſubiectum. ſed cre
dēdum eſt ne apoſtolum ficte dixiſſe a quo
oportet me iudicari aut metu mortis qui iā
pro veritate mori elegerat ipſo teſte dum di
xit. ego enim non ſolum alligari ſed & mo
ri paratus ſum in hieruſalē propter nomen
domini noſtri Ieſu Chriſti. Multe ſunt alie
auctoritates quas breuitatis cauſa omitto
& probo ratione. Si per hoc ꝙ homo con
ſecratur in ſacerdotem (de ſimplici tonſura
to non facio difficultatem) efficeretur iure
diuino non ſubiectus principi/ ſequeretur:
ꝙ nullus veniret ordinandus niſi ex licētia
principis. conquens eſt falſum & abſurdū:
patet ſequela. ante ordinationem princeps
habet aliquod ius in iſtum hominem quo
etiam ipſo inuito priuatur per ordinatio
nem ex parte oppoſita. ſed nullus iure ſuo
niſi ex conſenſu proprio aut culpa pro qua
a ſupiori priuari poteſt. debet priuari. hinc
eſt ꝙ epiſcopus ordinans ſeruum deſpoti
cum ſine conſenſu domini/ tenetur domi
no ad reſtitutionem. Secūdo ſi iure diuino
ſit exemptus eo ꝙ preſbyter: ergo per quā
cunq; degradationem non poteſt fieri lai
co principi ſubiectus: & per conſequēs nec
a laico iuſte iudicari cum ad iuſtum iudiciū
ſubiectio requiratur. patet ſequela/ cū iure
diuino ſit exemptus & iure diuino prohi
bitus erit principi vſus gladij in ſacerdotē.
ſed tota eccleſia ius diuinum immutare nō
poteſt: ergo non poteſt per quācunq; de
gradationem aut ſententiam humanā ſub
ijci iudicio laico ſicut nec non ſacerdos fie
ri. Sententie oppoſite videtur eſſe Innocen
tius tertius in ca. ſolite de maioritate & obe
dientia dicens/ quod autem dicitur ad vin
dictam malefactorum/ laudem vero bo
norum: intelligendum non eſt ꝙ rex vel
imperator ſuper bonos & malos gladij ac
ceperit poteſtatem/ ſed ſolū in eos qui vtē
tes gladio eius iuriſdictioni ſunt commiſſi.
Et eiuſdem ſententie cum Innocētio eſt Pa
nor. in eodem capi. vj. notabili. Similiter
vltimo ca. de foro competenti vbi dicit ꝙ
priuilegium datum eccleſiaſticis non fuit
alicuius noui collatio/ ſed tantūmodo iu
ris declaratio. Idem tenet gloſa in ca. Si im
perator. lxxxxvj. diſtinctione. vbi ſic dici
tur. anteq̄ eſſet aliqua cōſtitutio/ clerici nō
erant de iuriſdictiōe laica. vnde omnes cō
ſtitutiones que emanarunt non ſunt niſi iu
ris declaratio. Et Carlerius copioſum tra
ctatum edidit contra bohemos. Nihilomi
nus Guillelmus occham/ Marcilius de pa
dua/ & Ioannes de parrhiſijs dicunt hoc
eſſe priuilegium datum/ & fuit datum tem
pore Iulij primi adhuc viuente Conſtanti
no magno. vnde refert platina ipſum fuiſ
ſe primum qui prohibuit eccleſiaſticos liti
gare coram iudicibus laicis. Notādum eſt
tamen circa hanc partem ꝙ principes laici
non poſſunt iam hoc priuilegio eccleſiaſti
cos priuare: quia nullus poteſt alterum ob
quācunq; culpam aliqua libertate ſibi com
petente niſi in eum habeat iuriſdictionem:
cum priuatio talis actus ſit iuriſdictionis.
ſed principes laici in eccleſiaſticos iam nul
lam habent iuriſdictionem ſaltem quātum
ad eorum perſonam cum eā quam prius ha
buerunt a ſe abdicauerunt: ergo libertate
donata eos priuare non poſſunt. Similiter
eccleſiaſtici nunq̄ principibus laicis fuerūt
ſubiecti quantum ad ea que eis iure diuino
competunt vt ſunt ſacramentorum admi
niſtratio & decimarum ſuſceptio. Hec ma
teria ampliſſimum requireret tractatum.

¶ Secunda ꝯcluſio. Dominium eccleſiaſti
cum ſeu euangelicū a puro hoīe nō eſt in
ſtituibile quo cuncti fideles arceri pōt nec

aliquis eximi non poteſt/ſed infideles a regali immutabile in ariſtocraticum aut tymocraticum ex inſtitutione diuina nullam habet in tēporalibus iuriſditionē annexā.

¶Prima pars concluſionis eſt/ꝙ dominiū euangelicum ſeu eccleſiaſticum ſupremum non eſt ab homine puro nec hominibus inſtituibile. Pro cuius probatione ſupponitur hic ꝙ nō loquimur de dominio quod habent eccleſiaſtici ſuper peccata in foro ſecreto & penitentiali/cuius actus nō poteſt exerceri in inuitum: ſed loquimur de dominio quod reſpicit forum exterius & publicum. & eſt poteſtas a Chriſto imediate inſtituta ad arcendum fideles ad viuendum ſecundum leges euangelicas pro ꝯſecutione felicitatis eterne. & hec poteſtas poteſt exerceri in inuitum. Ad quos autem actus ſe extendat hec poteſtas/tanta eſt apud doctores cōtrouerſia vt nimis confuſa ſit materia: ita vt his temporibus vt dicit Guillelmus occham ſumme neceſſarium foret ꝙ ꝑ ſapientes iuramentis & horribilibus comminationibus ad veritatem dicendam arctatos declararentur q̄ ſpectant ad plenitudinem poteſtatis quā eccleſia noſcitur obtinere. quidam enim eam ita ampliant forſitan adulationis cauſa/vt beneficia & priuilegia obtineāt vt omnis abſorpta videatur principum poteſtas. Ceteri vero ex aduerſa parte forſan vt principibus adulentur eam tantum arctant vt principum ſecularium voluntati ſubijciant vt Marcilius de padua dicens neminem poſſe excōmunicari ab eccleſiaſtico iudice: niſi ex principis conſenſu vt videre eſt in ſuo libro qui defēſorium pacis intitulatur. Aliqui eam extendunt vſq; ad diſſolutionem matrimonij rati & non conſummati vt glo. in. cap. quod votum de voto & voti redemptione libro ſexto. Similiter glo. in ca. ex publico de cōuerſione ꝯiugatorum. vbi ponit hanc propoſitionem meo iudicio periculoſiſſimam & condemnandam/ꝙ ſummus pontifex poſſet ſtatuere ꝙ per ſecundum matrimonium rumperetur primum. Eiuſdem ſententie eſt Panormi. in eodem ca. Similiter magiſter Thomas de vio caietanus in opuſculis nuper impreſſis: ſed hoc eſt ꝯtra verbum Chriſti Mathei. xix. quos deus ꝯiūxit homo nō ſeparet niſi fornicationis cauſa. hoc preterea eſt ꝯtra ſubſtantiam ſacramēti matrimonij: quod eſt vinculū indiſſolubile. nec veriſſimile eſt ſi diſſolui poſſet per hominem quin ex ſacris litteris hoc poſſet cōperiri/ſicut de matrimonio inter īfideles altera partium ad fidem ꝯuerſa. nec ſignificat matrimonium iſtud ratum & nō ꝯſummatum preciſe vnionem dei ad animā: ſed etiā ad eccleſiam que eſt inſeparabilis. Et ſi allegat aliquis ꝙ tale matrimoniū ex iure pure poſitiuo diſſoluitur per votū ſolemne caſtitatis ad minus per ingreſſum religionis: hoc negat Depalude diſtinctione. xxvij. quarti. ſed ex iure diuino quod ex traditione eccleſie habemus. Aliqui eam extendūt ad diſpenſandum ꝯtra ius naturale. vt gloſa in cap. auctoritatem. xv. queſtione ſexta Alij ꝯtra prohibitionem dei dicunt poſſe diſpenſari vt angelus in ſumma ſuper iſto termino papa: ſed hoc in his que non ſunt primaria legis nature principia vt ſunt quidem gradus cōſanguinitatis a lege diuina prohibiti. & allegat ex archidiachono florentino factum Martini quinti. Eiuſdē eſt ſententie Panormitanus capitulo per venerabilem. qui filij ſunt legitimi. Et ꝙ falſum ſit iſtud manifeſte patet. q̄a non poteſt ſubditus alicui legi in illā legem: nec īferior in legem ſuperioris qualis eſt papa in ordine ad legem dei & legem nature. & mirum eſt ꝙ tales eum ab illis legibus non abſoluāt. Aliqui vero hanc poteſtatem ad auferēdos minores prelatos ſine cauſa rationabili & iuris ordine non ſeruato: ita ꝙ nunc tenet ſententia ac ſi eſſet iuſta: & eo facto quo placet ſummo pontifici depoſitus eſt q̄uis in ita faciēdo peccet. vt Petrus de palude tractatu ſuo de eccleſiaſtica poteſtate articulo quinto & articulo ſexto. dicit vnum quod eſt mirandum ꝙ rex non poteſt deponere vaſſallum vt alterum īſtituat/imo ſi depo

nat non tantum peccat ſed nihil facit. papa autem ſi deſtituat magis bonum ſine cauſa & loco eius ponat minus bonum licet pec cet tamen inſtitutio tenet. Si autem minus bonum deſtituat vt ponat magis bonum tenet inſtitutio & nõ peccat/que profecto ſententia eſt igne digna cum conſtet prela tos & titularios: & verum ius habere quo nullus inuitus ſine cauſa rationabili priua ri poteſt. iſta tamẽ poteſtate abſoluta viſus eſt vti ſanctiſſimus pater modernus in pre latos noſtros: vt infra patebit. Aliqui vero ad infideles eã protẽdunt ita ꝙ per eam ad precepta legis nature talem cõpelli poſſint: vt Panor. in ca. nouit. de iudicijs. cuius op poſitum ſatis habetur ex ca. gau. de diuor. vbi dicitur eos queſtionibus canonicis mi nime arctari iuxta illud appſtoli. quid eni ad nos de his ꝗ foris ſunt iudicare. Aliquã do ad peccata ſecretiſſima puta peccata cor dis extendi ita ꝙ pro eis homines ligari ex cõmunicatione poſſint. vt glo. in clemen tina de hereticis: ſed hoc ẽ aduerſum ferme omnibus doctoribus dicẽtibus ea peccata iudicio dei reſeruata de pe. diſti. prima. ca. cogitationis penam nemo patiatur/ab ho mine dicit glo. ſed bene adeo. & hoc patet per ca. mandato de ſimonia. & ca. Tua nos & per parabolam ſaluatoris Mathei. xiij. prohibentur crimina eradicari ſub cenſura excõmunicationis ſub nomine zizanie quã do a frumẽto cognoſci nõ poſſunt. & hoc non poteſt eccleſia apud Durandum non ſolum propter defectum cognitionis: ſed propter defectum iuriſdictiõis in quarto di ſtinctione. xiij. Non videtur mihi inſuper hec poteſtas ad eos qui ſunt in purgatorio extendenda/cum vbicunq; in euãgelio fie rent promiſſa aut collata dictũ ſit. qdcunq; ligaueris ſup terrã/aut qdcunq; ſolueris ſu p terrã/ꝗcũq; ligaueritis ſup terrã/& ꝗcũq; ſolueritis ſuper terram/& nunꝗ de his que e vita deceſſerint facta eſt mẽtio. Et ex hoc ſe quitur ꝙ non poſſunt anime in purgato rio exiſtentes a pena ſolui per indulgentia rum largitionem ſed bene per ſuffragia. &

hoc optime deducit Carlerius in tractatu quem fecit de iſta materia. Alij vero hanc poteſtatem nimis reſtringere videntur. Di cunt enim eam non extendi niſi ad peccata commiſſa in rebus pure ſpiritualibus iun cta contumacia vt puta que ſunt euãgelio propria vt puta peccata commiſſa contra articulos/& ſacramenta & non ad peccata que ſunt contra legem nature. Et huius ſẽ tentie videtur eſſe Guil lelmus occham cir ca finem ſui dyalogi. & Ioannes gerſon le ctione quarta de vita ſpirituali anime. verũ tamen videtur michi ſatis conformiter ad textum euangelicum ad quecunq; morta lia manifeſta quibus iuncta eſt contumacia hanc poteſtatem extendi/ita ꝙ per eam cõ tumaces ligari poſſint. Nam Mathei deci mooctauo. vbi inſtituta eſt hec poteſtas di citur ſi peccauerit in te frater tuus/vbi non diſtinguit Chriſtus de his peccatis vel illis/ ſed vniuerſaliter de ſingulis peccatis mor talibus loquitur: & ſtatim ſubiungit denũ ciandum eſſe eccleſie/cum ad charitatiuam correctionem non vult emendari. Et iterũ ſi eccleſiam non audierit venit excommuni candus. Huius ſententie eſt Durandus in tractatu quem egit de iſta materia vbi dicit iuriſdictionem eccleſiaſticam extẽdi ad om nes actiones chriſtianorum non ſolum cle ricorum: ſed etiam laicorum. Maxime ſi p modum iniurie vel cuiuſcunq; alterius pec cata conſiderentur. & ad hoc probandum/ rationem quam dicit irrefragabilem addu cit. ſed plus cogit textus preallegatus ꝙ e ius ratio. Correlarie ſequitur ꝙ extenditur ad cogendum eum qui vendidit vltra iu ſtum precium quãuis non dimidium iuſti precij vt reſtituat. Secundo ſequitur ꝙ ex tenditur ad cogendum pure laicum vt ſol uat debitum aut cedat bonis. Quis dubitat talem nolentem ſoluere/in fratrem ſuum peccare: Seruãdus erit igitur proceſſus iſte Mathei decimooctauo in ipſum. Et iſtud correlarium ponit Carlerius in tractatu cõ tra certas perſonas male ſentientes de claui bus eccleſie ad archiepiſcopũ biſonthineñ.

verũtamen ecleſiaſticus non debet attenta-
re vbi paratus eſt iudex laicus cogere: ne in
grauamen principũ videatur Chriſtus hãc
poteſtatem inſtituiſſe. Sed quãdo deeſt lai
cus iudex/aut ſi non deſit non vult/aut ſi
velit non poteſt: tunc ad poteſtatem eccle-
ſiaſticam recurrendum eſt/de foro compe-
tenti. ca. licet. Illud correlarium prius poſi
tum eſt de mente Panormita. in ca. In ciui-
tate. de vſuris: vbi poteſt compelli clericus
ad reſtituendum id quod habet vltra iuſtũ
precium in foro cõtentioſo. Idem puto de
laicis ſaltem in foro eccleſiaſtico. Et iſtud ẽ
bene notandum cum videatur expreſſe cõ-
tra capitulũ cum dilecti de emptione & vẽ-
ditione. & glo. in eodem ca. ſed falſum eſt
quod dicit gloſa in illo capi. ꝙ licitum eſt
contrahentibus ſeſe citra dimidiũ iuſti pre
cij decipere. nec iure canonico approbetur
contractus ille: ſed bene iure ciuili: cum nõ
ſit veriſſimile ius canonicum conditum in
ſtinctu ſpiritusſancti deceptionem doloſã
approbare. Iſtis ſuppoſitis probatur pri-
ma pars. Poteſtas includens aliquid quod
excedit omnem facultatem humanam non
poteſt inſtitui ab homine nec a communi-
tate: ſed poteſtas eccleſiaſtica aliquid inclu
dit omnem poteſtatem excedens: ſcilicet
poſſe relaxare penam debitam in purgato-
rio & poſſe aliquem excludere a ſuffragijs
eccleſie. Similiter poſſe conſecrare & poſſe
abſoluere a peccatis que ſingula humanã
facultatem excedunt. & hoc argumento
vtuntur doctores ad probandum ꝙ eccle-
ſia non poteſt inſtituere ſacramentum. Et
ex conſequenti ſequitur ꝙ non poteſt inſti
tuere aliquid quod ex vi operis operati re-
mittat venialia peccata/ſicut imaginantur
aliqui de aqua benedicta. Secũda pars ẽ ꝙ
illa poteſtate cuncti fideles poſſunt arceri:
& ꝙ ab illa nulli poſſunt eximi. que proba
tur ſatis ex dictis circa proceſſum illum. Si
peccauerit in te frater tuus & ex eo quod di
ctum eſt petro cum promiſſa eſt ei hec pote
ſtas. Quodcũqȝ ligaueris ſuper terram &c.
Si enĩ eximeretur aliquis: falſa eſſet hec pro
poſitio. Inſuper cum illi poteſtati non ex
inſtitutione humana/ſed diuina cuncti fi-
deles ſubijciantur/& quando aliquis ſub-
ijcitur alicui auctoritate alicuius & non ex
proprio conſenſu: non poteſt ab illa ſubie
ctione eximi niſi auctoritate eius qui eum
ſubiecit vel auctoritate ſui ſuperioris ſi ha-
beat ſuperiorem. hinc eſt ꝙ contra obediẽ
tiam debitam eccleſie preſcribi non poteſt.
Et multi imperatorum & regum ex hac po
teſtate fuerunt excommunicati vt Innocen
tius papa Archadium imperatorem: quia
conſenſit vt Ioannes chriſoſtomus pelleretᷣ
a ſede ſua excommunicauit. & beatus Am-
broſius licet ſanctus/non tamen vniuerſa-
lis eccleſie epiſcopus Theodoſium magnũ
imperatorem excommunicauit. vt capitu-
lo duo ſunt. lxxxxvj. diſtinctione.
¶ Tertia pars eſt ꝙ illud dominium nõ eſt
mutabile in ariſtocraticum aut thimocrati-
cum: ſic ꝙ ſecluſo concilio vniuerſali pluri
bus ſuprema eccleſiaſtica poteſtas cõmuni
caretur ſiue in magno numero ſiue in pau-
co. & iſta pars eſt glo. ij. queſtio. prima in
cap. non autem. Oppoſitum probabile re
putat Guillelmus occham tertia parte dya
logi. quod ſic probo: quia ſi communice-
tur pluribus aut communicatur eis copula
tim aut diuiſim. Si primum: ſit ita ergo ꝙ
communicetur duobus: & nullus eorum
eam ſeorſum habeat tunc vno iſtorum ca-
pto cum ſupremam iuriſditionem non ob
tineat poteſt illa poteſtate ligari & per con
ſequens tunc in iſtis copulatim non reſidet
Si diuiſim: ergo nullus alterum poterit li-
gare aut ſoluere cum par in parem non ha-
beat imperium. & ſic falſificatur illa propo
ſitio quodcunqȝ ligaueris. Huius ſentẽtie
glo. in cap. non autem. ſeptima queſtione
prima. & Armachanus libro ſeptimo q̃ſtio
num armenorum. capi. xv. ¶ Vltima pars
eſt ꝙ ex inſtitutione Chriſti nullam habet
poteſtatem laicã annexam. Iſta propoſitio
patet auctoritate Bernardi dicẽtis nõ ĩ poſ-
ſeſſionibus ſed criminibus eſt ptãs veſtra.
Et ex ca. nouit. de iudicijs vbi Inno. ad pre

latos francie ſcribens non enim intēdimus
iudicare defendo cuius iudicium ad regem
ſpectat. ſed decernere de peccato cuius ad
nos pertinet ſine dubitatiōe cenſura quam
in quēlibet exercere poſſumus & debemus.
Secūdo probatur eadem propoſitio/de ra
tione poteſtatis laice eſt penam ciuilē poſſe
infligere vt ſunt mors/exilium/ bonorum.
priuatio. ſed nullam talem penam ex inſti
tutione diuina infligere poteſt eccleſiaſtica
poteſtas: imo nec incarcerare vt pleriſq; do
ctoribus placet: ſed ad ſolam penā ſpiritua
lem extēditur vt puta excōmunicationem.
relique autē pene quibus vtitur ex iure pu
re poſitiuo ſunt. Et ſi dicat aliquis/ad pote
ſtatem eccleſiaſticā ſpectat ciuiles leges au-
ferre: vt patet vltimo de preſcriptiōibus
vbi abrogatur lex permittens preſcriptio-
nem fieri cum mala fide. Breuiter dicitur
prout habetur in gloſa in regula poſſeſ-
ſor. de regulis iuris. libro ſexto. ꝙ nullam
legem ciuilem auferre poteſt ſuprema pote
ſtate eccleſiaſtica fungens niſi illa cōtineat
peccatū quēadmodum erat lex illa preſcrip
tionis/& actus ille non eſt actus iuriſditio
nis ciuilis ſed eccleſiaſtice ad quam ſingula
peccata cohibere ſpectat. & ex iſta propoſi
tione inferro correlaria. Primum eſt. Si cō
ſtantinus magnus dederit ſummo pontifi-
ci imperium occidentale fuit vera datio &
non ſolum debiti redditio. Dicitur notan
ter ſi dederit/cum in ſingulis capitulis: vbi
aſſeritur ipm̄ dediſſe ponatur palea. vt pa-
tet in vtroq; capitulo Conſtātinus. lxxvj.
diſtinctione. & mirū eſt ſi dediſſet quo mo
do hoc tacuiſſet platina: bene referunt de
quarūdam eccleſiarum rome dotatiōe: ſed
de imperio nihil. Secundum correlarium
eſt. Conſtantinus magnus cōtradicens po
pulo occidentali non potuit ad ſummum
pontificem tranſferre imperium/cum pote
ſtas quelibet ciuilis & precipue ſuprema niſi
ſi tyrannidem appelles poteſtatem ex libe-
ro conſenſu populi introducatur: nec con-
ſenſus ex metu cadente in conſtantem virū
ſufficeret cum non ſufficiat ad tranſlatio-
nem rei particularis: vt cōmuniter dicunt
doctores decimaquarta diſtinctione quar-
ti ſententiarum. quāuis iuriſte nominatim
glo. & Panor. in cap. abbas. de his que vi
metus ve cauſa fiunt ſentiat oppoſitum:
& precipue de rebus in quibus competere
poteſt actio ꝙ metus cauſa. & per hoc di-
cunt non poſſe fieri corporis tranſlationē
matrimonialem cum nō competeret actio
ꝙ metus cauſa. quia quos deus coniunxit
homo non ſeparet. Sed ꝓbabilior eſt theo-
logorum opinio. & ex iſto iterum deduce
ret chriſtianiſſimum regnum gallorum nū
quam fuiſſe ſubiectum imperio romano.
Nam manifeſtū eſt eos tyranniſſe intraſſe &
populum nunq̄ poſtea libere cōſenſiſſe in
ſubiectionem. ſed ſi conſenſerit hoc fuit ex
metu cadente in conſtantem virum. Et
iterum ſequitur correlarie chriſtianiſſimū
regem francorum nunc nulli ſubeſſe in tem
poralibus. & hoc habetur in capitulo per
venerabilem. qui filij ſunt legitimi. vbi di-
citur rex francorum nullum in temporali-
bus recognoſcit ſuperiorem. & quāuis di-
cat glo. hoc eſt de facto & nō de iure. quia
de iure ſubijcitur imperatori: illa gloſa de-
ſtruit textum: cum ſtatim ſubiungatur. Et
ideo ſine alterius iiuria noſtro iudicio ſub-
ijcere potuit. Si enim iure alterum haberet
ſuperiorem vt puta imperatorem manife-
ſtum eſt illi ſuperiori iniuriam factam eſſe
ſe alteri ab eo ſubijciendo.

¶ Tertia concluſio. Dominium eccleſiaſti-
cum ſupremum prius tempore perfectione
& maius intētione in eccleſia q̄ in ſummo
pontifice exiſtit quo concilium generale ſi
ne auctoritate pape congregabile fungens
eius quemlibet actum in quēlibet Chriſti fi
delem exercere poteſt.

¶ Prima pars huius concluſionis eſt ꝙ do
minium eccleſiaſticum eſt prius tempore ī
eccleſia q̄ in ſummo pontifice. Probatur ſic.
Iſtud dn̄ium fuit collatum eccleſie Mathei
xviij. vbi data ē primo poteſtas cognoſcē-
di de peccato in foro exteriori cum illo pre
cepto dic eccleſie. Fruſtra enim precipere-

tur eccleſie denūciari niſi apud eam cogno
ſcendi reſideret auctoritas. Secundo eſt ec
cleſie poteſtas ſententiandi cognitione pre
uia: & non obtemperantes ſententie pena
mulctandi quod eſt proprium iuriſdictio
ni choerciue quando dictum eſt. Si non au
dierit eccleſiam ſit tibi ſicut ethnicus & pu
blicanus. Et ꝙ de eccleſia prout eſt pluriū
collectio itelligatur: patet. quia ſtatim plu
raliter ſubiungitur/ quecunq; ſolueritis &
quecūq; ligaueritis &c. in quibus verbis ēt
apud doctores data eſt eccleſie auctoritas
ſtatuendi conſtitutiones ſententie late/ nō
ſolum ſententie excommunicationis: ſed ſu
ſpenſionis a fructibus/ immo & depoſitio
nis a titulo. Sicut multum probabile eſt iā
eſſe canonem ſententie late in hereticos/ &
illos qui poſt adeptum beneficium nō pro.
mouētur infra annum. & hoc tenet de fon
tibus in quolibetis. Sed adhuc tunc nullus
erat iſtitutus ſūmus pōtifex: ſed ꝑciſe poſt re
ſurrectionē/ Ioan. vltimo cū dictum eſt pe
tro. Paſce oues meas. Etiam apud aduerſa
rios q̄uis ei prius fuiſſet promiſſa matthei.
xvj. dabo tibi claues regni celorum/ ergo
prius fuit collata eccleſie q̄ ſummo pontifi
ci. Vnde ſicut poteſtas ciuilis coerciua cu
ius finis eſt felicitas politica ſcilicet ciuiliter
adinuicem conuerſantium eſt prius tempo
re in corpore politico q̄ in quocūq; eiusmē
bro: ita xp̄s corpori eius myſtico eccleſiaſti
cam poteſtatem contulit cuius finis eſt feli
citas ſuperna/ q̄ cuicūq; membro. Ex hoc i
fero probabiliter correlarie. Et ſi xp̄us nul
lum poſt reſurrectionem eius ſummum pō
tificem ſeu ſuum vicarium generalem inſti
tuiſſet: eccleſia in gradu eque perfecto potu
iſſet inſtituere. Probatur. q̄uis nullum in
ſtituiſſet iam prius erat ſuprema eccleſiaſti
ca poteſtas coerciua inſtituta & eccleſie cō
municata. ergo etiam potuiſſet eam alicui
ſuppoſito committere/ ſicut ciuium multi
tudo poteſtatem ſuo principi committit.
Secundo probatur & meo iudicio perem
ptorie. cum chriſtus inſtituit petrum ſum
mum pontificem Ioan. vlti. nihil poteſta
tis de nouo contulit eccleſie/ ſed ſoli petro.
nec vnq̄ poſtea legitur aliquid de nouo cō
tuliſſe: & tamen notiſſimū eſt ꝙ petro mor
tuo/ in eccleſia fuit poteſtas inſtituendi ali
quem ſummum pontificem. ergo & ante i
ſtitutionem petri & per conſequens ſi xp̄us
non inſtituiſſet eccleſia potuiſſet inſtituere
❡ Secunda pars eſt ꝙ illa poteſtas eſt maior
perfectione & extenſiōe in eccleſia q̄ in ſum
mo pontifice. ꝙ ſit maior perfectione: pro
batur/ ſic eſt in eccleſia indeuiabiliter ita ꝙ
errare non poteſt in his que ſunt fidei & bo
norum morum/ nec errare poteſt in ſenten
tiendo ita ꝙ male ſententiaret/ cum ſemper
ei aſſiſtat ſpiritus ſanctus veritatis doctor &
infallibilis director/ & nihil iudicat aut ſta
tuit niſi eius inſtinctu/ iuxta illud quod ſcri
ptum eſt actuum. xv. Viſum eſt ſpiritui ſan
cto & nobis. ſed in ſummo pontifice eſt de
uiabiliter: ergo eſt perfectior illa poteſtas i
eccleſia q̄ in ſummo pontifice. Ex iſta parte
infertur correlarie ꝙ determinatis per ſum
mum pontificem non eſt neceſſario creden
dum q̄uis non ſit oppoſitum publice dog
matiſandum niſi manifeſtum ſit ex ſacris lit
teris ex reuelatione aut determinatione cō
cilij determinatis aut per concilium neceſſa
rio credendum eſt. propter hanc cauſam vi
ſum eſt guillelmo occham i prima queſtio
ne de poteſtate ſūmi pontificis ca. ix. multa
in decretalibus contineri que hereſin ſapi
unt. & nitit̄ deducere ex pluribus paſſibus.
Primo ex ca. per venerabilem qui filij ſunt
legitimi vbi dicitur deutrono. ſecunda lex
interpretatur ex vi vocabuli. comprobat̄
ꝙ ibi decernitur in nouo teſtamento debe
at obſeruari. ſed manifeſtū eſt multa i deute
ro. poni que obſeruanda in nouo teſtamē
to aſſerere hereticum eſt. Si dicat obſeruan
da ſunt in ſenſu myſtico ita & ea que ponū
tur i leuitico & alijs libris: & ſic nullam po
neret differentiā & pleriſq; alijs locis que
tamen mallem humiliter exponere propter
reuerentiam. Secundo. eſt in eccleſia inauſe
ribiliter/ in ſummo pontifice autem auferi
biliter. Probatur nunc ꝙ ſit maius extenſi

ue in eccleſia q̄ in ſummo pontifice. Nam i eccleſia eſt ad inſtituendum ſummum pontificem aut eius inſtitutionem aliquibus cō mittendam ſicut commiſit dominis cardinalibus/non autem ſic eſt in ſummo pontifice. Secundo. eſt in eccleſia ad arctādum vſū poteſtatis in ſūmo pontifice: ſi vtatur nō in edificatonē eccleſie. iuxta illud ſaluatoris. Si ſcādaliſauerit te oculus tuus erue eū a te/ q̄tum ad vſum dicit glo. quemadmodū arctauit in mandatis & reſeruationibus: ſed ī ſummo pontifice non eſt ad arctādum vſū illius poteſtatis in ſequenti cum par in parem non habeat imperium. Tertio eſt in eccleſia ſupra ſummum pontificem non ſolū in materia fidei: ſed in ſingulis: vt tenet Ioānes patriarcha Antiochenus in tractatu de iſta materia quod etiam concedit glo. in capitulo Si papa. xl. diſtinctione. in peccatis ſcādaliſantibus totam eccleſiā. Tertia pars eſt ꝙ concilium generale cōgregabile ſine auctoritate pape iſta poteſtate fungitur.

Pro cuius partis ampliori declaratione dico primo iure diuino ſummo pontifici competit auctoritas ordinaria & regularis concilium generale conuocādi & nulli alteri. ſummo pontifici iure diuino obligatur quilibet fidelis obtemperare & nulli alteri / ergo iure diuino ſoli ſummo pōtifici regulariter & ordinarie ſubiiciuntur ceteri prelati vt ad eius preceptum teneantur ꝑ vtilitate eccleſie ad certum conuenire locū. de collegio autem cardinalium apud eos q dicunt ꝙ ſunt de ſtatu herarchico ſuccedentes apoſtolis prout aſſiſtebāt chriſto/ſimiliter & petro ante eorum diuiſionem ſatis probabile eſt ꝙ illi collegio hec auctoritas iure diuio competeret cum duodecim apoſtoli & non ſolus Petrus multitudinē diſcipulorum conuocauerunt actuum ſexto. Ex quo iterum ſequitur ꝙ nō ſolum de ſtatu epiſcoporum qui apoſtolis ſuccedūt ſūt vocandi ad concilium ad habendam vocē deliberatiuam: ſed eūam de ſtatu curatorū qui ſuccedunt diſcipulis. Secundo dico cū & papa & collegium ita obſtinati eſſet vt etiam vrgente neceſſitate nolint concilium conuocare/non eſſe credendum a domino derelictam eccl eſiam abſq; medio oportuno: vt ſe conſeruet tueatur & protegat alias melius eſſet ordinata politia pure ciuilis q̄ eccleſiaſtica cum eorum pricipibus negligētibus eius tuitionem poſſit populus ab aduerſarijs ſe defendere. Vnde in tali caſu meo iudicio quelibet eccleſia ꝑticularis ad cuius notitiam peruenit congregandi concilium neceſſitas necnon eorum vel eius ad quem ordinarie ſpectat conuocare obſtinata malitia ceteris non preceptiue: ſed cōſultiue illud manifeſtare debet/necnō certū locum aut certa nomiare ad quem vel que tutus pateat acceſſus ad inſtar oculi qui cum preuidet pericula corpori immiere: ceteris manifeſtat membris necnō locum oſtēdit ad quem confugere poſſint & inſtrumenta quibus ſe protegant. & poſt iſtam manifeſtatōnem cetere eccleſie particulares nō humano ſed diuio precepto ad locum aliquē tutum debent conuenire. Sicut poſtq̄ ꝑ expertum medicum alicui dictum ē de aliquo cibo ꝙ eſt neceſſarius ad eius ſuſtentationē nō vt precepti medici: ſed vt precepti legis nature tenetur illud ſumere. Correlarie ſeq tur quarūdam prouiciarum prelatos de neceſſitate concilij ſufficienter inſtructos nec aliter laborantes pro pace eccleſie non eſſe in ꝯſcientia tutos. Dico tertio ſi ſingule eccleſie particulares poſt hanc inſtitutionem ad certum conuenirent locum: apud illam collectionem eccleſie reſidet auctoritas immo a caſu conuenirent. vt dicit Io. gerſon/ quis dubitat apud collationem apoſtolorum qui a caſu conuenerunt(vt dicit)in trāſitu virginis tanta fuit auctoritas ſicut ſi petri precepto cōueniſſent. Dico quarto probabiliter nichil temere aſſerendo ſi poſt talem inſinuationem cauſe neceſſarie congregationis fiende alique particulares eccleſie ceteris pernicioſe negligentibus apud aliquem certum locum conueniant: tota reſidet in eis auctoritas. Si enim nō poſſet dextera manus aut nollet per imaginationem

corporis defenſioni vacare: nunquid apud
ſiniſtram reſidebit defendendi corpus po
teſtas? & ſi neutra manuum velit aut poſſit
in ceteris membris. Et hoc eſt ſatis ꝯforme
dicto Chriſti vbi duo vel tres fuerint ꝯgre
gati in nomine meo: in medio eorum ſum.
& dicit in nomine meo & non in nomine
petri. & iſtud iterum probatur/ nam poſſi
bile eſt ſummum pontificem cum vna eccle
ſia ꝯbſtinatum eſſe & nolle vacare eccleſie
edificationi ſed potius deſtructioni. quo ī
caſu quis aſſerere auderet ī parte reſidua po
teſtatem non eſſe? vtinam zelus domus dei
noſtri temporis prelatos cū regio prophe
ta comederet & zelarent ſalutem Chriſti fi
delium pluſq̄ pecuniam. non differrēt pro
perare ad concilium pyſanum/ aut queuis
alium locum tutum & occurrere effuſioni
tanti ſanguinis Chriſtiani/ necnon vt veri
ſimile eſt innumere animarum perditioni
que eorum cuſtodie commiſſe ſunt. vidēt
eccleſiam gallicanam ad quēcunq; locū tu
tum paratiſſimam. quis enim eis locum tu
tum romam eſtimabit eſſe? cum in eos tan
tum ſeuiat ſanctiſſimi patris animus vt quē
uis penes romam iudicent conciliū non ex
pectato patrum aduentu non obſtante le
gitima appellatione interiecta & non ſer
uato iuris ordine in eos proceſſerint depo
nendo excommunicando vt iam eos inti
tulet olim lugdunenſem & ſenonenſē epi
ſcopos & ſic de alijs/ dicturus cum aduene
rint patres depoſiti ſunt. quid vobis videt?
quis dubitare poterit hec tempora pericu
loſa magis q̄ tempora ſchiſmatis? cum ca
put ac ſi eſſet in deſtructiōnem ſibi poteſtas
data & non in edificationem in eos qui ſa
luti corporis intendunt ſeuire videatur &
pro eo ꝙ bene arguunt plectere pena. ſed il
las cenſuras nullo modo eſſe timendas con
ſtat ex eo ꝙ dicunt doct. in quarto. diſtincti
one octaua/ nominatim Durandus cum ſē
tentia manifeſtum errorem continet vt pu
ta/ ſi dicatur excommunico te quia credis
in eum nullo modo eſt timenda nec ſeruā
da i ſecreto aut publico: ſed de his hactenus

¶ Vltima pars eſt ꝙ conciliū generale om
nes actus iuriſdictionis eccleſiaſtice in quē
libet Chriſti fidelem exercere poteſt. ꝙ poſ
ſit diſpenſare patet ex capitulo preſbyter.
lxxxvj. diſtinctione. ꝙ poſſit canones obli
gantes condere: patet ex. xviij. capitulo ac
tuum & capitu. ſi quis de clericis. xij. q. ij.
Q; poſſit dare indulgentias: patet cum in
dulgentie dentur ex theſauro eccleſie cuius
papa miniſter eſt. Si enim miſter ex theſau
ro domini aliquid erogare poſſit: a fortio
ri eccleſia domina poterit. Q; poſſit excō
municare patet ex capitulo epiſcopi & pla
cuit. xj. q̄ſtione. iij. & capitulo omnis vtri
uſq; ſexus de penitentijs & remiſſionibus.
¶ Circa iſtam partem dominus veſperiſa
tus magiſter Ludouicus bel. poſuit propo
ſitionem mecum collatiuā ꝙ ſummus pon
tifex poteſt excommunicari manens ſum
mus pontifex. cui propoſitioni nollem
contradicere quia determinatum eſt per cō
cilia antiquitus. nunc per ſacrum cōcilium
piſanum reuocatum. ꝙ ſummus pontifex
illi ꝓcepto ſi peccauerit in te frater tuus &c.
ſubijcitur nō ſolū actiue ſed paſſiue. verū
tamen eius propoſitio non eſt ita certa quī
multorum poteſtas conciliorum zelatores
maximi de ea dubitauerunt non propter ī
potentiam concilij: ſed rei contradictionē:
vt patet ex Nicolao de cuſa in libro quem
compilauit in concilio Baſilienſi qui inti
tulatur de cōcordia eccleſiaſticā opus pro
fecto inſigne in quo preclariſſime de pote
ſtate conciliorum & ſummi pōtificis & re
gum & imperatoris diffinit capi. xviij. ſe
cundi tractatus cum papatus ī libera admi
niſtrandi poteſtate conſiſtere videatur. &
nil aliud videatur eſſe q̄ libera poteſtas ſu
per omnes ligandi & ſoluendi. & Iohan.
gerſon conſideratione habita de ſtatu pa
pali ſic dicit. Status papalis q̄uis eximat pa
pam a legibus pure poſitiuis ciuilibus/ aut
canonicis ſic ꝙ ſecundum eas coherceri pu
nitione non poteſt. & ꝙ loquitur de cano
nibus generaliorum conciliorum ſatis pa
tet ex eadem conſideratione. & ad iſtud p.

bandum adducam rationes que mihi vidē
tur apparentiores relictis auctoritatibus ꝗ
varie ſunt. Primo ſic. papa nō poteſt ſepa-
rari a communione fidelium. ergo non po
teſt excommunicari. conſequētia tenet. qa
excommunicatio quelibet illam ſeparatio
nem importat. & probatur antecedens: qa
cum quis excommunicatur eius ſubditi li
cite cum eo poſſunt communicare vt i om
nibus doctoribus notum. ſed ſummo pon
tifici quilibet fidelis eſt ſubiectus. ergo nul
lo modo poteſt ſeparari a licita fideliū cō
munione Et confirmatur iſta ratio: quia iu
re diuino tenetur quemlibet Chriſtifidelē
paſcere & quilibet Chriſtifidelis ab eo pa-
ſturam accipere: quia iure diuio eſt ei deter
minata cura cuiuſlibet fidelis quādo Chri
ſtus dicit. paſce oues meas: ſed ꝯcilium ge
nerale a precepto diuino ſoluere non po-
teſt. ſecundo ſi ſummus pontifex poſſet ex
communicari abſqȝ eius depoſitione a cō-
cilio: ergo poterit remanere ſummus pon-
tifex excommunicatus concilio diſſoluto.
conſequentia tenet: quia poſt talem ſenten-
tiam poterit diſſolui abſqȝ depoſitione &
abſolutōne. ſed quero. quis tunc abſoluet:
& apparet ꝙ nullus poterit ſoluere niſi in
mortis articulo. quia nullus poteſt abſolue
re a cenſura lata ab homine vel hominibus
nominatim niſi ille qui tulit aut illi qui tu-
lerunt ſi a communitate feratur: vel ad eum
aut eos ſuperior: tum ſecundo / abſolui a ta
li cenſura eſt actus iuriſdictionis fori exteri
oris quem i papam nullus nec aliquod col
legium preter cōcilium generale habere di
gnoſcitur. Hinc dicunt doctores etiā Ger-
ſon ꝙ nulli poteſt ſe ſubmittere qui poſſit
eum excommunicare licet poſſit ſe alicui
ſubmittere qui poſſit a peccato ſoluere.
Tertio. ſi ſummus pontifex poſſit excom-
municari a concilio: ergo poterit incurrere
ſententiam canonis ſententie late a cōcilio
ſicut eſt canon de ſemel confitendo in an-
no / & ſic eſſet excōmunicatus ſummus pō
tifex ipſo facto ſi non confiteretur ſemel in
anno. hoc autem foret periculoſiſſimum:
quia tunc quicunqȝ actus iuriſdictionis ſi-
cut ſunt excommunicationes / diſpenſatio-
nes / beneficiorum collationes eſſent nulli.
cum excommunicatus quilibet exercitio iu
riſditionis careat. Preterea tunc non eſſet
orandum pro ſummo pontifice. Similiter
tunc caput eſſet a corpore ſeparatum & ſic
non eſſet amplius caput. Et ad omnes ca-
nones conciliorum Conſtantienſis / & Ba
ſilienſis / Lateranenſis / in ſummum pontifi
cem ſub pena ſuſpenſionis reſpondet Ni-
colaus de cuſa / ꝙ ſunt intelligendi ſub pe-
na ſuſpenſionis ab exercitio iuriſdictionis
fori exterioris. Et ad rationem / curatus ma
nens curatus poteſt excommunicari. Re-
ſpondetur. non eſt ſimile / quia cuilibet cu
rato ex iure pure poſitiuo determiate ſunt
iſte vel ille oues: ſed ſummo pontifici iure
diuino omnes Chriſtifideles determinate
ſunt oues. Hinc ipſo remanente nō poteſt
earum communione priuari.

FINIS.

¶Dictata clariſſimi & acutiſſimi doc. Theo
logi Mgr̃i Iacobi Almain Senoñ. ſup ſen
tẽtias mgr̃i Roberti Holcot apprie vtilia.

Triplices opiniones de cauſatione aſſenſus fidei.

CIRCA MATERIAM
primi articuli doctoris ad
uertendum eſt ꝙ de mate
ria iſta fuerũt tres opinio
nes. Prima/ꝙ aſſenſus fi
dei põt cauſari ex ſolo im
perio volũtatis nõ ſeclu
dendo ꝯcurſus notitiarũ appꝛehẽſiuarũ credi
ti. Hãc videtur inſequi Occã. xxiiij. & v.
queſtiõibus ſecũdi ꝯtra quẽ ſunt cões doc.
Alia eſt extrema ipſius doc. ꝙ nõ põt intel
lectus nõ habituatus alicui ꝑpoſitioni aſſẽ
tire aſſẽſu fidei niſi neceſſitatus per rationẽ.
Opinio media videt̃ probabilior & cõior
ppoſitio. Prima pro qua ponũtur due ꝑpõnes. Pria/ aliqs
aſſenſus fidei mere naturaliter cãtur. Patet/
aſſẽſus alicuius ꝯcl'onis q nat̃aliter & euidẽ
ter ſeqt̃ ex alijs duabus creditis mere nat̃ali
ter cauſat̃. & ille aſſẽſus eſt aſſenſus fidei. er
go. Maior nota eſt ex prio poſte. ca. j. Mi
nor patet/aſſenſus fidei ꝑmiſſarũ non põt
cauſare aſſenſũ euidentẽ ꝯcluſionis/qa tũc
ageret vltra gradũ ſue perfectionis. ¶Scd̃a
2. ppõ. ꝑpoſitio/aliqs aſſẽſus fidei libere cãtur tãq̃
actus ĩpatus. & ſit a /actus fidei/ & q̃ro/vel
a/aſſẽſus ĩmediate cãtur ex ſolis noticijs ap
prehẽſiuis terminorũ/ vel ſolũ ex impio vo
lũtatis/vel ſolũ aliqbus alijs aſſẽſibus prio
ribus/vel ex aliqbus iſtorũ ſimul iũctis. Si
primũ/& cauſatur ex quibuſcũq; appꝛehenſi
uis noticijs/puta tã ĩtuitiuis q̃ abſtractiuis:
iam illa ꝑpoſitio erit ꝑ ſe nota. Si autẽ ex ſo
lis intuitiuis/aſſẽſus ille erit euidẽs. Vtraq;
ꝯña tenet ex quid nois terminorũ: & nõ po
teſt dici ſecũdũ ſicut bñ probãt rõnes doc.
Si autẽ dicatur ſecundũ. iã quero de illis aſ
ſenſibus prioribus a quibus cauſãtur/& ſic
erit ꝓceſſus in infinitũ/ vel de neceſſitate erit
deueniẽdũ ad quartũ ſcilicet ꝙ aſſẽſus fidei
cauſatur ex impio volũtatis cũ aliquo mo
tiuo/& ſic ad primũ aſſenſũ fidei cauſandũ
duo reqrũtur. Primũ/eſt aliqd' motiuũ q̃d'
ſe ſolo ſufficeret gñare opinionẽ. Scd̃m/eſt
impiũ volũtatis: & rõne iſtius ſcd̃i aſſenſus
iſte eſt liber & meritorius denoiatiõe extrĩ
ſeca & nõ rõne primi. Ex hac opinione iſta
ꝯña nõ valet/ſortes magis aſſentit & credit Primũ
q̃ plato/& ſunt in equali gratia/ergo ſortes correla.
plus meretur q̃ plato ꝑ illũ aſſenſũ. Probat̃
ſic. & ſuppono ꝙ ſortes & plato habeãt e
qualia ĩperia volũtatis/& ſortes habeat ra
tionẽ magis apparẽtẽ q̃ plato. tũc clare pa
tet correlariũ. ¶Secundũ correlarium. Stat 2m
vetulã habentẽ pauca motiua ad ꝑpoſitio
nẽ credibilẽ magis aſſentire ꝑpõni q̃ doct.
theologus habẽs multa motiua. Patet/qa
ſtat vetulã habere impiũ volũtatis multo
plus intenſũ q̃ habeat theologus/ita ꝙ to
talis cauſa credẽdi in vetula ſit multo maio
ris actiuitatis q̃ totalis cauſa credẽdi in theo
logo. ergo. ¶Tertiũ correl. multũ ꝓbabile 3m
videt̃ ꝙ ratio thopica iũcta rõni demõſtra
tiue ad eandẽ ꝯclõnẽ partialiter concurrat
ad ꝓducendã ſciam illius ꝯclõnis. & ꝑ hoc
multũ facit ꝙ doc. rõnibus demõſtratiuis
miſcẽt thopicas qd' niſi correlariũ foret verũ
ſupuacaneũ eſſet. & hoc correlariũ hñt ꝯce
dere oẽs tenẽtes formidinẽ eſſe diſtinctã ab
aſſenſu opinatiuo. ¶Quartũ correlariũ. eſt 4m
aliqua res q̃ ſe ſola naturaliter cauſaret ali
quẽ effectũ cũ adiuctorio tñ cauſat effectum
ꝯtrariũ. Patet ſic. ratio thopica ſe ſola cãret
ꝯſequẽtis opinionẽ/& tñ cũ adiuctorio im
perij volũtatis cauſat fidẽ ꝯſequẽtis. & fides
actualis & opinio actualis eiuſdẽ ſũt quali
tates ꝯtrarie vt cõiter deducũt doc. ĩ ꝓlogo
ſentẽtiarũ. ¶Quintũ correlariũ/actus fidei 5m
eſt vite eterne meritorius ſicut actus impati
dicũtur meritorij. Querit̃ an ſicut ratio tho
pica adueniẽte impio volũtatis cauſat fidẽ/
ita hĩtus opinatiuus alicuius ꝑpõnis adue
niente impio volũtatis cauſet fidẽ. Dico ꝙ
non/qa tũc aliq̃ cauſa naturaliter ꝓduceret
aliquẽ effectũ q eẽt naturaliter corruptiuus
illius cãe/qa fides actualis ẽ naturaliter cor
ruptiua hĩtus opiatiui cũ ſit nat̃aliter ꝓdu
ctiua hĩtus ꝯtrarij. & ratio eſt: qa hĩtus opi
natiuus nõ eſt ſe ſolo ſufficiẽs cãre actũ opi
natiuũ: ſed reqritur liber ꝯſenſus volũtatis

cū dicat Ariſto. habitibus vtimur cū volu-
mus. ¶ Queritur ſecūdo/ſi ad a/& b/con-
tradictorias adducātur rōes thopice alicui
que videntur ei eque fortes cū a/ꝓpoſitio ſit
ei tunc naturaliter neutra an per imperium
voluntatis adueniēs rationi thopice poſſit
credere a/propoſitionē. Ad hoc viſum eſt
quibuſdā ꝙ nō. & ratio talis aſſignari pōt
que videtur ſatis apparēs. ratio thopica ad
a iuncta/tūc nō poteſt concurrere ad aſſen
ſum ipſius a/& imperiū tunc nō poteſt cō-
currere niſi ꝯcurrente ratione/ergo nō pōt
tūc credere. Patet maior/q̄tum ratio indu-
cta ad a eſt nata ꝯcurrere ad aſſenſum ipſius
a tantum reſiſtit ratio inducta ad b ꝯtradicē
dum a/ne cōcurrat cum ſint eque fortes &
productiue aſſēſus contrarij. ſed a propor
tione equalitatis non fit actio: ergo pro tūc
non cōcurrit. Preterea. nō eſt in poteſtate
voluntatis ꝙ intellectus aſſentiat aſſenſu fi
dei alicui ꝓpoſitioni per ſuum imperiū q̄ ſe
cluſo imperio eſſet neutra/ quia oppoſito
dato poſſet facerē volūtas ꝑ ſuū impiū ꝙ oī-
no aſſentirē iſti aſtra ſunt paria: ſed in caſu
poſito ꝙ a/ꝓpoſitio ſecluſo volūtatis im-
perio eſſet neutra/ſuppoſito ꝙ rōnes ad eā
& oppoſitū eēnt eq̄ fortes: ergo ꝑ ſuū impe
rium nō poteſt tūc aſſentire a/ꝓpoſitioni.
Oppoſitū tn̄ arguitur ſic. aggregatū ex im
perio ad aſſenſū a/ꝓpōnis & ratione indu
cta ad eandē eſt maioris actiuitatis cauſan-
do aſſēſum eius q̄ ſit ſola ratio ad b/reſiſtē
te ne cauſetur: ergo cauſabūt. ꝯña tenet/q̄a
a qualibet ꝓportione maioris inequalitatis
prouenit actus. Propter hoc videtur mihi
dicendū ꝙ tūc poterit ſortes credere. & ſua-
detur ſatis ex hoc/q̄a realis affectatus ad po
ſitionē iſtā ꝙ quātitas diſtinguit a requāta
nō obſtātibus rōnibus apparentibus q̄ ad
contradicēdū aſſentit illi ꝓpōni. Et primū
argumentū bene probat ꝙ ratio īducta ad
a/ꝓpter reſiſtentiā rōnis inducte ad b/non
ageret niſi eſſet adiucta/ſicut de duobus tra
hentibus ad diuerſas differentias loci eque
fortibus nullus agit. verumtamen ſi vnus
quātumcūq; parum adiuuetur trahet ad ſe

¶ Et ad ſecūdum argumentū diſtinguitur
ꝙ per imperiū voluntatis nō poteſt intelle-
ctus aſſentire propoſitioni que ſecluſo im-
perio foret neutra. Vel ſi illa propoſitio fo
ret neutra propter defectū rationum appa-
rentiū/& ſic conceditur quēadmodū eſt de
hac propoſitione aſtra ſunt paria. vel ſi eēt
neutra ꝓpter equalitatē rationū inductarū
ad ipſam & contradictoriā/& ſic negatur.
¶ Queritur vlterius/an ſicut imperium vo
luntatis iūctum rationi thopice cauſat aliū
aſſenſum q̄ cauſaret ſola illa ratio thopica/
an etiam imperium voluntatis iunctum ra
tioni demōſtratiue cauſet alium aſſenſum
q̄ cauſet ſola illa ratio demonſtratiua. Ad
iſtud cōmuniter dicitur ꝙ ſic/quia non vi-
detur maior ratio de vno q̄ de altero/& ille
aſſenſus erit perfectior aſſenſu q̄ cauſaretur
a ſola ratione demonſtratiua/& erit ſcienti
ficus & euidens. Nec valet dicere ꝙ ille aſſē
ſus non eſt natus cauſare mediate vel imme
diate ex ſola terminorum incomplexa no-
ticia/ergo non eſt euidens. & probatur an
tecedens/quia ad fieri cauſationem requiri
tur imperium voluntatis. Ad hoc dicitur
ꝙ ſufficit ipſum euidenter continere aſſen-
ſum natum cauſari mediate vel immediate
ex ſola terminorum noticia incomplexa.
¶ Queritur vlterius ſi requiratur ratio tho
pica ad primum aſſenſum fidei cauſandū.
Iam queritur de aſſenſu premiſſarum illius
rationis thopice an ſit opinatiuus. & ſi di-
catur ꝙ ſic/queritur a quo cauſetur/ vel ex
ſola terminorum incomplexa noticia. vel
ex aſſenſibus precedētibus/vel ex imperio
volūtatis. & hec difficultas querit/an ſit da
bile ꝑ ſe opinatū/hoc eſt an ſit dabilis ꝓpo
ſitio cuius aſſenſū opinatū ſint ſufficientes
cauſare ſimplices terminorū noticie. ad qđ
videt̄ eſſe dicendū ꝙ nō: ſed primā opinio
nē oportet de neceſſitate cāri ex aſſenſibus
euidētibus aliquarū ꝓpōnū q̄ nō ſufficiunt
euidēter inferre illā ꝓpōnē opinatiuā/q̄a ſi
euidenter inferrent cārent euidētiā de re. &
illi idem aſſenſus euidētes cū impio volūta
tis ſufficiūt cāre fidē. & hec de prio articulo:

¶CIRCA TERTIVM ARTICV-
lum aduertendum eſt ꝙ eſt difficultas inter
doc. an ad hoc ꝙ aliqua qualitas ſit intelle
ctui noticia requiratur intellectū actiue cō-
currere. Tenet Andreas de caſtro nouo in
ſecūdo & Occam prima diſtinctione primi
ꝙ non: vt ſi illā qualitatē que eſt mihi noti
cia de ſorte deus ſe ſolo pduceret adhuc eēt
mihi noticia ſortis. & ꝙ hoc dicere cogat
Occam. patet ex hoc. Dicit enim loco pre-
allegato ꝙ deus ſe ſolo producit i beatis vi
ſionem beatificam. Similiter & fruitionē.
& huius opinionis apparētia eſt hec/quia
hec qualitas eſt eque naturaliter rep̄ſentati-
ua huius obiecti / ſicut ignis eſt naturaliter
productiuus caloris. imo nō poteſt eſſe in
ſubiecto apto nato quin repreſentet. Sed di
ceret aliquis ꝙ ꝗ ignis ſit naturaliter produ
ctiuus caloris poteſt tamen applicari paſſo
ſuſceptiuo nō agēdo in ipſum/ vt patet de
tribus pueris in fornace poſitis. ergo eodē
modo poterit eſſe hec qualitas in ſubiecto
apto nato cognoſcere & nō repreſentabit.
¶Ad hoc dicūt illi doct. ꝙ non eſt ſimile/
quia hec qualitas repreſentat ſubiectum in
genere cauſe formalis. & ſicut nō ſtat albe-
dinē inherere alicui ſubiecto & nō denomi
nare ipſum quale/ ita dicūt de repreſentare
in ordine ad iſtam qualitatem. Sed Petrus
Dealyaco defenſat partem oppoſitam ſcili
cet ad hoc ꝙ ſit noticia requiritur cōcurſus
Primū correla. actiuus intellectus cui inheret. ¶Ex quo ſe
quūtur correlaria. Primū: ꝗuis in intellectu
creato non poſſit dari ſumma noticia in ge
nere qualitatis finita pōt dari tn̄ ſumma no
ticia in genere noticie finite. Prima pars re-
linquitur nota ex ꝯmuni opinione contra
Scotum. Et ſecunda pars patet. Intellectus
ſortis eſt finite actiuitatis/ergo datur ſum-
mus gradus ꝯcurſus quo ꝯcurrere poteſt/
ſit ille gradus vt decem & concurrat vt de-
cem ad aliquā noticiam producendam: illa
noticia erit ſumma poſſibilis ſorti in gene-
re noticie cum non poterit concurrere ma-
gis ꝙ concurrat/ergo non poterit eſſe ma-
2m ior noticia ſorti ꝙ nunc eſt. ¶Secundū cor
relariū/eſt aliqua noticia que eſt alicui ali-
quantum noticia que poteſt eſſe alteri noti
cia/& non poteſt eſſe alteri tantum noticia
ſicut iſti. Patet/& capio intellectum angeli
cum maioris actiuitatis ꝙ ſit intellectus ſor-
tis: & intelligat ſecūdum extremum ſue in-
tellectibilitatis/ illa noticia qua ſic itelligit
poteſt eſſe ſorti noticia: & tamen nō poteſt
eſſe ſorti tantum noticia ſicut ei quia ſortes
non poteſt cōcurrere ſicut angelus. ¶Ter- 3m
tium correlarium/eſt poſſibile ꝙ qualitas
aliquo modo intendatur vniformiter dif-
formiter in genere noticie: & tamen remita
tur in genere qualitatis. Patet ſic. & pono
ꝙ deus nunc ſe ſolo producat in animam
ſortis qualitatem que poteſt eſſe ſorti noti-
cia vt octo. & intendat concurſum eius ſor
tis in hora ſequente vniformiter difformi-
ter a non gradu vſq; ad ſextum: & remita-
tur illa qualitas duos gradus perdēdo/hoc
caſu remittetur illa qualitas in hora ſequen
te in genere qualitatis vt notum eſt/& tamē
intendetur vniformiter difformiter in gene
re noticie ſicut concurſus ſortis. & multa a-
lia correlaria poſſunt inferri videlicet ꝙ ſor
tes de non cognoſcente efficeretur cogno-
ſcens ſine mutatione ſui: & econtrario que
videri poſſunt ad vnguem i Andrea de ca-
ſtro nouo in ſecundo ſententiarum. ¶Sed
contra hāc poſitionem aliqs inſtaret/quia
aſſenſus prophetarum videtur deus ſe ſolo
cauſaſſe in prophetis alias non fuiſſent mi-
raculoſe cauſati. ergo non requiritur con-
curſus intellectus. Ad hoc negatur antece-
dens. & dico ꝙ fuerunt miraculoſe cauſati/
quia quāuis deus non ſuppleuerit cauſali-
tatem intellectus ſuppleuit tamē aliam cau
ſalitatem aliarum cauſarum ſecundarum re
quiſitarū vt cauſarentur illi aſſēſus modo
nature/vt puta ſi illi dicti aſſenſus fuerunt
ineuidentes ſuppleuit cauſalitatem ratio-
nis thopice & imperij voluntatis/ſi autem
euidentes ſuppleuit cauſalitatem noticie in
tuitiue. Et inter has dictas opiniones pri-
ma videtur mihi probabilior.

¶Quartus articulus.

¶ CIRCA QVARTVM ARTICV·
lum in quo querit doc. an poſſit homo me
reri ſine vſu liberi arbitrij. Notādum eſt ꝙ
Meritū. meritum eſt actus a deo acceptatus ad pre·
mium reddendum facienti talem actū vel al
teri pro quo fit talis actus. & ſi ſpecialius ac
cipiamus mereri oportet addere in deſcrip
tione ſponte. Ex hac deſcriptione ſequitur
primum correlarium/ ꝙ actus eſt tantū me·
ritorius ꝗtum a deo eſt acceptatus. Secūdo
ſequitur ꝙ actus meritorius poteſt intendi
in genere actus & nō in genere meriti/ imo
remitti. Similiter poteſt remitti in genere
actus & intendi in genere meriti. & hoc ex
liberalitate diuia magis acceptāte illū actū
quando eſt remiſſior. Tertio ſequitur ꝙ de
potentia dei abſoluta eſt poſſibile paruum
actum naturalem eē meritoriū/ ſimiliter &
demeritorium & purā omiſſionem. patet/
ſicut deus pro actu baptiſmatis ipſi paruu·
lo confert gratiam & beatitudinē: ita non
implicat contradictionem ꝙ deus acceptet
ad premium eternum quoſcūq ſuper quos
effulſerit ſol. ſed qd ſit dicēdum de lege po
Prima ſita ſit prima ppoſitio. ¶ Nullus actus eſt
ppoſitio. meritorius vel demeritorius niſi liber. De
demeritorio patet per illud Auguſtini, pec
catum eſt ita in poteſtate peccantis ꝙ ſi nō
ſit in eius poteſtate non eſt peccatum. & ad
idē eſt Ariſtoteles. propterea que iſunt no·
bis a natura neq laudamur neq vitupamur
2. ppō. ¶ Secūda propoſitio/ omiſſio pura eſt de·
meritoria. Patet/ tempore quo ſortes tene·
tur diligere deum eſt in ſua poteſtate nō di
ligere quo poſito in eē ſortes demeretur &
non per tranſgreſſionem: quia ſuppono ꝙ
tunc nō odiat deū. ergo. ¶ Tertia propoſi
3. ppō. tio/ nulla pura omiſſio eſt meritoria. Patet
ſic ad meritum requiritur relatio in vltimū
finem ſaltem virtualis/ ſed illa relatio non
poteſt fieri ſine actu poſitiuo. ergo ad meri
tum requiritur actus poſitiuus. ¶ Circa ſe·
cundam propoſitionem eſt ardua difficul·
tas de grauitate peccāti omiſſionis ꝗ poſtea
tractabitur. Circa iſta queritur an accepto a
actu meritorio ſit verum dicere ꝙ ſit finite
acceptabilitatis ſolū/ hoc eſt querere an deē
certus gradus pmij ad quē acceptari poteſt
ita ꝙ non ad maiorem. Doc. in tertio ſen·
tentiarum videtur dicere ꝙ ſic/ quia nō eſt
maioris acceptabilitatis ꝗ euitabilitatis: ve
rūtamen quia non datur premium pro illo
actu tanꝗ pro aliquo cōdigno/ iuxta qd di
cit apoſtolus/ non ſunt cōdigne paſſiones
&c. ſed ex liberalitate diuina. & non iplicat
cōtradictionē deū pro a actu quodcūq pre
miū poſſibile velle dare. propterea videtur
mihi dicendū ꝙ ſit infinite acceptabilitatis
Etiā ſequitur correlarie hanc eſſe verā de
monſtrato a/ merito hoc meritum infini·
tum meritum eſſe poteſt.
¶ Queritur vlterius an ſit dare aliquē ſum·
mum gradum meriti ad quē ſortes ptinge·
re poteſt. Pro hoc ſupponitur imprimis ꝙ
non intelligo an ſit dare actū ita intenſū ꝙ
amplius intendi nō poterit: quia eſſet deſcē
dere ad illud pblema/ an ſit dare maximam
qualitatē poſſibilē: ſed ſolūmō volo quere
re an ſit dare maximū intēſum poſſibile ſor
ti in genere meriti. & vltra ſuppono ꝙ hic
loquor de merito perſonali ſolum. videtur
iſta queſtio dependere ex altera queſtione:
an ſit dabilis maxima viſio dei ſorti poſſibi
lis in genere viſionis/ ita ꝙ ſortes illa viſio
ne videret quātumcūq intenderetur in ge·
nere qualitatis non magis videret. & ſi di·
catur ꝙ ſic ſicut dicit Dealyaco/ tūc meritū
ſortis ad tantam viſionē in genere viſionis
acceptatū eſſet perſonale ſimpliciter ſorti
poſſibile. Si autem dicatur ꝙ non: ſed ſi illa
viſio quātumcūq intēdatur in genere qua
litatis etiam intenderetur in genere viſio·
nis/ tunc dicendum foret ꝙ non eſt dabilis
ſummus gradus meriti finitus ſimpliciter
poſſibilis ſorti. ſicut nec dari poteſt ſumma
beatitudo ſimpliciter finita ſorti poſſibilis
Ex omnibus iſtis ſtat ꝙ de lege poſita eſt
dandus ſummus gradus meriti ad quē ſor·
tes pertingere poteſt. Patet ſic. de potentia
dei ordinata eſt dare maximum tempus per
quod ſortes viuere poteſt qd eſt minimum
vltra qd ſortes nō pōt viuere & eſt dabilis

aliqua maxima multitudo actuum merito-
rum quos ſortes in illo tempore produce-
re poteſt. ergo etiã & ſũmus gradus meriti
ad quẽ ꝑtingere põt de potẽtia dei ordiata
Ex omnibus iſtis correlarie ſequitur ꝙ eſt
ſatis deffenſabile Chriſtũ ſecũdum humani
tatem eſſe infinite beatum & habere infini-
tam gratiã intenſiue. ℭ Queritur an ad me-
ritum neceſſario requiratur concurſus acti-
uus gratie / loquẽdo de potentia dei ordia-
ta / quia de abſoluta notum eſt ꝙ non. Ad
hoc dicũt quidã per tria dicta. Primum / ad
actum meritoriũ non ſufficit aſſiſtentia gra
tie / quia tunc veniale eſſet meritorium. Se-
cundum / ad actum meritorium nõ ſufficit
aſſiſtentia gratie: & ꝙ ille actus non ſit ma-
lus / quia tunc actus indifferẽs eſſet merito-
rius. ℭ Tertium / ad actum meritoriũ ſuffi-
cit & requiritur aſſiſtentia gratie / & ꝙ ille
actus ſit bonus moraliter. & ſic apud iſtam
opinionẽ dicendũ foret ꝙ fides iſuſa / ſpes
infuſa non cõcurrunt ad actus ſuos produ
cendos. & hec opinio facile ſaluari poteſt.
ℭ Altera eſt opinio difficilior & cõior / ꝙ
caritas actiue cõcurrit ad actus meritorios
producendos. & ſic meritum eſt attendẽdũ
penes conatũ voluntatis & gratie. Conſe-
quẽter dicit hec opinio ꝙ voluntas exiſtẽs
in gratia maiorẽ actum producit ꝗ produ-
ceret ſe ſola cum ſuo conatu preciſe. ℭ Sed
contra hãc opinionẽ ſic arguitur / ſequitur
ꝙ aliqua pars actus voluntatis ſecũdum ſe
totã & quãlibet eius partem deſineret eſſe ꝑ
vltimum ſui eſſe. quod probo ſic / & ſit ſor
tes in charitate qui conetur vt duo ad amã
dum deum. Ex poſitione actus diligendi
deum eſt intentior ꝗ eſſet ſi non eſſet gra-
tia / ſit a / illa pars per quã eſt intentior. & vl-
tra / pono ꝙ ſortes vltra incipiat elicere ſuc
ceſſiue aliquã volitionem mortalem. Tunc
ſic arguitur. a / pars nunc eſt / & nunꝗ poſt
hoc aliqd eius erit. ergo propoſitum. Ma-
ior eſt nota & minor probatur / nunꝗ poſt
hoc erit caritas i ſorte / quia ſortes poſt hoc
ſemper erit in mortali peccato / ergo a pars
nec aliqd eius per quam actus diligendi eſt
intentior ratione concurſus caritatis poſt
hoc erit. ℭ Secundo arguitur ſic / ſi caritas
actiue concurrat ad actum meritorium / er-
go eadem cauſa naturalis effectiue concur-
ret ad effectus contrarios / quod videtur ab
ſurdum. Patet conſequentia ſic / quia actus
contrarij ſucceſſiue poſſunt eſſe meritorij.
ℭ Tertio arguitur ſic / ſi caritas actiue cõcur
reret ad actum meritorium / ergo concurre
ret ad actũ demeritoriũ. quod nemo ꝯcede-
ret. Patet ſequela / & ſit ita ꝙ dehinc ad vnã
horam prohibeat mihi deus velle ingredi
religionem / tunc ſic caritas non concurrit
ad volitionem nunc ingrediendi religio-
nem naturaliter / ergo ſi illa volitio dehinc
ad vnam horam conſeruetur concurret: iux
ta illud / idẽ inquãtum idem ſemper eſt na-
tum facere idem. ſed ille actus nunc erit de-
meritorius. ergo propoſitũ. ℭ Quarto ar-
guitur ſic. ſi per intentionem caritatis intẽ-
datur actus voluntatis meritorius: ergo eo
dem modo per intentionem cognitionis
intenderetur de neceſſitate actus volunta-
tis. Cõſequẽtia tenet / quia ſicut caritas con
currit actiue: ita & cognitio. & falſitas con
ſequentis patet ex omnibus doctoribus.
ℭ Quinto ſic arguitur / ſequeretur actũ in-
tendi in infinitum ſimiliter & gratiã / quod
nemo concederet. Patet. & pono ꝙ ſortes
habeat caritatem vt duo: & conetur preciſe
vt duo ad diligendum deum & ſit a actus
dilectiõis que preciſe ſufficeret cauſare iſtas
qualitates vt duo. & voluntas ſortis cum
conatu vt duo / hac dilectione mereetur ſor-
tes aliquem gradum charitatis ratione cu-
ius gradus aduenientis intendetur a / dile-
ctio per aliquem gradũ. & iterum illo gra-
du ſuperueniente a dilectioni merebitur
ſortes aliquem gradum charitatis. & iterũ
ratione illius gradus charitatis intendere-
tur a / dilectio effectiue per aliquem aliũ gra
dum. & ſic in infinitum procedendo: ergo
nec in actu nec in caritate dabitur ſtatus.
ℭ Ad primum iſtorum argumentorum cõ
ſequenter ad opinionem de neceſſitate ſeq-
tur concluſio illata: ſcilicet ꝙ aliqua pars

An gratia ꝯcurrat ad meritum.

volitionis ſecūdum ſe & quodlibet ſui de-
ſinit eſſe per vltimū eſſe. & hoc ideo eſt: qa
cauſa a quo dependet: puta gratia deſinit
eſſe per vltimum ſui eſſe. & de gratia nō eſt
inconueniens quia a ſolo deo corrūpitur.
¶ Ad ſecundum conceditur ſequela & ſe-
quitur ſcilicet ꝙ caritas ſucceſſiue concurrit
ad actus ꝯtrarios. ¶ Ad tertiū/negatur ſeq̄-
la/& ad probationē dico ꝙ in illo caſu idē
actus primo eſt meritorius/& poſtea deme-
ritorius. Et pro actu ad quē cōcurrit chari-
tas dānabitur: ergo & actus ad quē ꝯcurrit
charitas erit demeritorius perditionis cha-
ritatis. Et vlterius dicēdū eſt ꝙ pro tꝑe pro
quo erit demeritorius nō ꝯcurrit charitas:
quia tunc nō erit charitas. Nec poteſt ꝯcur
rere ad actum venialē. Nā dicit Climeton
ꝙ charitas eſt inſtrumentum ſpūſſancti/ &
non permittet eam deus concurrere niſi ad
actus meritorios. Et eodem modo dicen-
dū foret de fide infuſa que nunc partialiter
cōcurrit ad credendum ꝙ antichriſtus erit
& ipſo mortuo non amplius concurret.
¶ Ad quartū/negatur ſequela & ſequēs/&
ad probationē argumentū aſſumit vnum
dubiū ſi per quēlibet actū meritorium intē-
datur charitas. verūtamē hoc admiſſo vt ar
gumentū habeat ſuā totā apparentiam ad
huc ſumit aliud dubium. an ſcilicet poſitis
duobus qui equaliter conātur ad diligēdū
deum/& vnus magis diligit q̄ alter qa ha-
bet maiorē charitatē q̄ alter/an plus merea-
tur q̄ alter. Et adhuc tranſeat iſtud/qa poſt
ea dicetur. tunc conceditur ꝙ propter actū
meritoriū intenditur charitas ꝑ aliquē gra-
dum/& ratione illius gradus intenditur a/
actus etiā per aliquē gradū/quia gradus il-
le charitatis actiue ꝯcurrit. & item ratione
iſtius ſuperadditi gradus a actu intēdetur
charitas meritorie & ſic in infinitū. Negaē
tamen ꝯña qua infertur/ergo actus erit infi
nitus: quia partes ille iſinite quas ſumis nō
ſunt eiuſdē intētionis: ſed forte eiuſdē pro-
portionis quo ad intētionē/& ex infinitis
talibus nō reſultat infinitū. & hoc argumē
tum poteſt applicari ad materiam actuū &
habituum quō alter alterū generat. ¶ Cir-
ca predicta queritur vtrū ſortes & plato ſic
ſe habeant ꝙ plato ſit in charitate vſq; ad
vnum & ſortes vt duo & equaliter conētur
ad diligendum deum an ſortes plus merea
tur. videtur ꝙ ſic/quia plus diligit. Circa
hoc dubium eſt duplex modus dicendi.
Prima opinio eſt/ꝙ ſortes in caſu poſito
non magis meretur q̄ plato q̄uis magis di
ligat q̄ plato. Et ratio eſt/quia ꝙ magis di-
ligat hoc eſt ex concurſu maioris charitatis
quē habet ſortes & nō ex ꝯcurſu libero ſue
voluntatis. ¶ Sed contra hāc poſitionē ar
guitur ſic/ſeq̄retur ꝙ ſortes reportaret in-
commodum de ſua charitate maiori. quod
nemo diceret. Probo tamē ſequelam/quia
ſi ſortes non haberet maiorem charitatem
q̄ plato & plus diligeret q̄ plato plus mere
tur q̄ plato. nunc autem non plus meretur
eo ꝙ habet maiorem charitatē: ergo repor
tat incommodum de ſua maiori charitate.
¶ Ad hoc negatur conſequentia/& ratio
eſt/quia ſi ſortes haberet ſolum tātam cha-
ritatem quantam plato/& plus diligeret q̄
plato ipſe plus conaretur q̄ plato/ita etiam
ſi ipſe maiori caritate plus conaretur q̄ pla-
to plus mereretur q̄ plato/& hanc opinio-
nem inſequitur Clymeton. ¶ Ex hac etiam
ſequitur correlarie ꝙ ſtat ſortem plus mere
ri per minorē dilectionem q̄ mereatur pla-
to per maiorem de lege ꝑoſita. ¶ Alius eſt
modus dicēdi ꝙ ſortes plus meretur q̄ pla-
to/& ad rationem partis aduerſe cōceditur
ꝙ concurſus ipſius charitatis eſt naturalis:
verumtamen quia charitas fuit acquiſita ꝑ
actus liberos hoc imputatur ſorti in premi
um. Vel ex hac ſolutiōe adminus videtur
ſequi ꝙ ſi nūc forent ſortes & plato primo
in vſu rationis/& ſortes haberet maiorem
charitatem q̄ plato/quia ſortes fuit confir-
matus & baptiſatus/& diligerent deum ex
equali conatu ꝙ ſortes plus diligeret & nō
magis mereretur/quia actus ꝑ quos acquiſi
uit iſtam maiorem gratiā/puta baptiſmus
& ꝯfirmatio non fuerūt in poteſtate ipſius
& hoc correlariū ꝯcedūt illi de iſta opiniōe

Poteſt tamen aliter dici/ ꝙ licet charitas na-
turaliter cõcurrat dependet tamē in concur
rendo a ꝯcurſu voluntatis. ¶ Ad quartum
argumentū de cõcurſu charitatis ad actum
meritorium. Negaretur ꝯña & cõſequens:
ſcilicet ꝙ aucta cognitione & ſtante eodem
conatu voluntatis de neceſſitate augmēte-
tur volitio/ & non reperio aliā rationē diſ
ſimilationis niſi quia voluntas in agendo
non dependet ab habitu & dependet a co-
gnitione. Propterea augmētato habitu &
ſtante eodem conatu de neceſſitate augebi
tur volitio nõ autē augmentata cognitiõe
Et hec de quarto & qnto argumētis/ & ſex-
to nihil. ¶ Circa ſolutionem primi articuli
notandū ꝙ doc. ibi duo tangit. Primū eſt/
an poſſit deus reuelare alicui ſuā dānationē
Secundū eſt/ an ſtet in reuelatione actus ſpe
randi. Q̄tum ad primū/ dicunt aliqui do-
ctores ꝙ reuelatione exteriori poteſt deus
hoc reuelare: nõ autē interiori reuelatione
Quid interior reuelatio.
que nihil aliud eſt q̄ quedam cauſatio ꝑ ſpe
cialem concurſum alicuius aſſenſus. Quod
autem hoc poſſit reuelatione exteriori/ pa-
tet/ qa Chriſtus poſtq̄ dixerat vnus veſtrū
me tradet/ ſtatim adiūxit melius fuiſſet illi
ſi natus non fuiſſet homo ille/ & iſti conſe-
quenter habent ꝓcedere ꝙ aliquē aſſenſum
ſpeciali concurſu poteſt deus in me cauſare
quem nõ poteſt ſuo ſpeciali cõcurſu cauſa
re in platone. quod patet ſic. aſſenſus huius
plato damnabitur/ poteſt deus ſuo ſpecia-
li concurſu cauſare in me & non poteſt cau
ſare in platone. Oppoſitā partem tenēt cõ
muniter doc. & eam tenet doc. in hoc argu
mēto. quia deus poteſt homini ſuam dam-
nationem reuelatione interiori reuelare &
breuirer qđcūq; futurū premiū reuelare ad
quam opinionē videndum eſt de ſcđo. pro
quo aduertendū eſt ꝙ de actu ſpei eſt inter
doc. controuerſia. Dicit Scotus in tertio ſē
tentiarum ꝙ actus ſpei eſt amor cõcupiſcē-
di quo deſidero mihi beatitudinē ex meri-
tis & gratia/ & ſic apud eū differunt ſolū in
hoc actus ſpei & caritatis/ ꝙ actus caritatis ē
amor amicitie & actus ſpei amor cõcupiſcē
tie. Contra quā poſitionē arguitur ſic/ deſi
deriū quo ego deſidero ſorti beatitudinē
nõ eſt actus ſpei. ergo nec deſiderium quo
deſidero mihi beatitudinē. ꝯña tenet/ quia
illi actus ſunt eiuſdem ſpei ſpecialiſſime/ qđ
apparet ex idētitate ſpecifica obiectorum.
Preterea deſiderare proximo beatitudinē
eſt diligere proximū / ergo ſibi deſiderare
beatitudinem eſt diligere ſeipm. & per con
ſequens eſt actus charitatis & non ſpei. Iſta
duo argumēta licet poſſent aliqualiter ſol
ui habent tamen apparētiam. Ad primum
diceret Scotus concedendo ꝙ deſiderium
beatitudinis ipſi ſorti nõ eſt actus ſpei. & ꝙ
eſt eiuſdem ſpeciei cum deſiderio quo deſi-
dero mihi. & negaret cõſequentiā/ ergo de
ſideriū non eſt actus ſpei/ nec eſt inconueni
ens duos actus eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime
ſic ſe habere ꝙ vnus ē ab vno habitu a quo
non poteſt alter cauſari. nam dilectio ſortis
cauſatur ab habitu acquiſito diligendi ſor-
tem. Dilectio vero platonis ab eodem cau-
ſari non poteſt/ & nunc ille due dilectiões
ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. Ad ſecū
dum diceret ꝙ deſiderare ſibi beatitudinē
ſimpliciter eſt actus charitatis/ ſed deſidera
re ex gratia & meritis non eſt actus charita
tis. Alius eſt modus quē ponit Okā tertio
quolibeto. q. x. ꝙ actus ſpei nõ ē deſideriū
voluntatis ſed naturaliter caſatur ex deſide
rio voluntatis cū aliquibus actibus intelle
ctus. Vnde ad actū ſpei cauſandū primo re
quiritur deſiderium beatitudinis. ſecundo
actus fidei quare dicitur beatitudinis dāde
iſti perſeueranti in merito. Tertio ꝓpoſitū
perſeuerādi. & ab his tribus naturaliter cau
ſatur actus ſpei. Sequitur correlarie ꝙ licet
actus ſpei non ſit actus fidei nec actus chari
tatis actum tamē fidei & actū charitatis pre
ſupponit. Secūdo ſequitur ꝙ cū reuelatiõe
interiori de dānatione eterna nõ ſtat actus
ſpei. & huius opiniõis eſt doc. in hoc prio
argumēto. Tertiū correlariū. reuelatiõe in
teriori facta de eterna dānatiõe de neceſſita
te aufret deus preceptum de ſpe/ & tūc non
ſpare nõ ē peccatū. ¶ Quartū correlariū ad

hanc opinionem cõcedendum eſt ꝙ actus
ſpei non eſt meritorius niſi ratione actuum
precedentiũ a quibus cauſatur/ qui quidẽ
actus ſunt liberi immediate. ¶Circa ſecun-
dum argumentũ doctor concedit hanc cõ-
cluſionem ꝙ primus actus meritorius pu-
ta contritio eſt magis meritorius q̃ primus
actus ſequens. & in hac parte concedo ipm
inſequutum fuiſſe beatum Thomam dicen
tem ꝙ nulla forma quãtum ad eius eſſentiã
recipit gradus. & ſic primo actu meritorio
meretur totam eſſentiam beatitudinis/ &
nullo ſequẽte meretur eſſẽtialẽ beatitudinẽ
quantũ ad eſſe vel ſic intenſam/ verũtamen
tenendo opinionem cõmunem de intẽtio
ne formarum. opinio doctoris eſt falſa &
hereſim ſapiens. quod probatur ſic. & ſit a
gradus beatitudinis quem meretur homo
per primum actum meritorium & b/ quem
meretur per ſecundum/ vel b eſt finite mi-
nus intenſum q̃ a vel infinite. non ſecundũ
& ſi primum ponatur ꝙ ſit in decuplo mi-
nus. & per conſequens per actum in decu-
plo magis meritorium q̃ ſit ſecundũ tantũ
merebitur q̃tum per primum/ & per actum
in triplo magis meritorium q̃ ſit ſecundus
plus merebitur q̃ per primũ. Et ad argumẽ
tum doc. Nego ꝙ per premium correſpõ-
dens primo actui ſit melius premio corres-
pondente ſecundo/ & ad probationem ne
gatur iterũ ꝙ carentia premij correſpondẽ
tis primo ſit peior q̃ carẽtia p̃mij correſpõ-
dente ſecũdo. ¶Circa quintum argumẽtũ
eſt difficultas inter doctores vtrũ deus poſ-
ſit reuelare aliq̃d falſum pro qua ſupponit
ꝙ duplex eſt reuelatio ſicut tactum fuit cir-
Duplex ca primum argumentum. Vlterius ſuppo-
reuelatio nitur ꝙ deũ reuelare aliquod falſum reuela
tione interiori non eſt aliud q̃ cõcurſu ſpe-
ciali cõcurrere ad cauſationem aſſenſus fal
ſi. Hoc ſuppoſito dixerunt aliqui docto.
ſcilicet doc. & Petrus De alya. & Adam ꝙ
deus poteſt reuelare aliquod falſum capiẽ-
do ita reuelationem. & probatur ſic. Deus
ſpeciali ſuo concurſu cauſauit in aliquibus
aſſenſum huius antichriſtus erit/ ergo nũc
eſt neceſſariũ ꝙ cauſauerit. ꝯña tenet/ quia
ad preteritũ nulla eſt preterita/ & vltra nũc
eſt neceſſarium ꝙ cauſauerit/ & nũc eſt poſ
ſibile ꝙ antichriſtus non eueniet/ ergo iſta
copulatiua nũc eſt poſſibilis ſuo ſpeciali cõ
curſu cauſauit illum aſſenſum & antichri-
ſtus non eueniet. ꝯſequẽtia tenet quia q̃dli-
bet poſſibile eſt cuilibet neceſſario cõpoſſi
bile. & vltra arguit illa copulatiua ẽ poſſi-
bilis/ ponatur ergo in eẽ ꝙ ita ſit antichri-
ſtus non eueniet. ergo ille aſſenſus fuit fal-
ſus/ & per primã partẽ copulatiue fuit ſp̃ali
ter cauſatus a deo/ ergo deus ſp̃aliter cauſa
uit aſſenſũ falſum. Secũdo arguit ſic/ cuiuſ-
libet cauſe efficiẽtis actiuitatẽ põt deus ſup
plere nõ ſupplẽdo actiuitatẽ alterius ſicut
fuit prius tractatũ/ capio ergo aliquẽ aſſen
ſum falſũ cauſatũ ab itellectu & ſillogiſmo
ſophiſtico / actiuitatẽ ſillogiſmi poterit de
us ſupplere nõ ſupplẽdo actiuitatẽ intelle
ctus/ quo facto ſp̃ali cõcurſu cauſauit aſſen
ſum falſum/ ergo ꝓpoſitũ. ¶Sed cõtra hãc
opinionẽ arguitur ſic. Seq̃retur deũ poſſe
mentiri & per ꝯñs peccare. Patet ſequela/
poſtq̃ aſſeruit deus vniuerſale iudiciũ futu
rum eſt neceſſariũ ipm aſſeruiſſe/ & poſſibi
le eſt ꝙ nõ eueniat vniuerſale dei iudicium
ergo. Itẽ ſcdo arguit/ ſeq̃retur ex hac poſi-
tione ꝙ fides inclinaret ad aſſenſũ falſũ q̃d
eſt ꝯtra oẽs doc. dicentes ꝙ q̃uis falſũ poſſit
ſubeſſe fidei nõ eſt tñ poſſibile ꝙ falſũ ſub-
ſit fidei. & patet ꝯña/ fides inclinat ad aſſen
tiendũ cuicũq; reuelato a deo/ cũ eius obie-
ctũ ꝓpriũ ſit reuelatũ a deo: ſed deus põt re
uelare falſũ/ ergo eſt poſſibile ꝙ fides inclĩ
net ad aſſentiendũ alicui falſo. Forte dices
ꝙ obiectũ fidei ẽ hoc totũ/ verũ reuelatũ a
deo/ & ſic qñ ẽ falſũ nõ amplius ad aſſenſũ
eius inclinat fides. Sic arguitur/ fides ſortis
cauſauit aſſenſum quo iudicauit ſortes anti
chriſtũ futurũ / ergo nũc eſt neceſſarium ꝙ
illa fides cauſauerit illum aſſenſum/ conſe-
quentia tenet/ quia non magis videtur de-
pendere ex vna de futuro ꝙ illa fides cauſa
uerit q̃ ꝙ deus cauſauerit: ſed ex argumẽtis
huius opinionis ſi deus cãuit eſt neceſſariũ

ipſum cauſaſſe.ergo eodē mō ſi fides cauſauerit eſt neceſſarium ipſam cauſaſſe.ſed eſt poſſibile ꝙ antichriſtus non eueniet & per conſequens illa ſimul ſtabāt fides cauſauit aſſenſum ꝙ antichriſtus erit & antichriſtus non erit. Tertio ſic arguitur/ſequeretꝰ eadē ratione ꝙ deus poſſet peccare.patet ſic deus poteſt aſſerere aliquod futurū & aſſertionē iuramēto firma ſicut iurauit ipſi abraham ꝙ multiplicaret ſemen ſuum ſuper arenam maris ſicut geneſis ſcribitur .c.xvj. & iuramento facto poteſt illud futurū nō euenire/ergo poteſt deus periurare. ¶Ad primum iſtorum diſtinguendum eſt apud doct. ꝙ deus poſſit mentiri vel decipere ꝙ ſi iſti termini importent difformitatē/ita ꝙ mentiri ſit ſcienter falſum aſſerere/& tūc nō cōcedendū eſt/verumtamē communiter capiuntur vt īportant difformitatē. ¶Ad ſecundum quod videtꝰ fortius poſſet dici primo/ꝙ fides infuſa non cōcurrit actiue ad actus credēdi:ſed ſolum fides acquiſita. iam conceditur ab omnibus ꝙ fides acquiſita poteſt concurrere ad aſſenſum falſum. Si teneatur oppoſita pars ꝙ fides infuſa cōcurrit ad aſſenſum fidei & cum hoc ſi teneatur ꝙ ad preteritum nulla eſt potentia vix euitari poteſt quin ſit concedendum eſſe poſſibile ꝙ fides infuſa concurrit ad aſſenſum falſum.&hoc ſatis eſt conforme doctori dicenti ꝙ poſſumus mereri per fidem falſam.

Opinio Gregorij

¶Ad tertium dicendum eſt ſicut ad primū

¶Altera eſt opinio quam inſequitꝰ Gregorius de arimino.xlij.diſtin.primi.ꝙ deus nō pōt decipere nec ſpecialiter ꝯcurrere ad aſſenſum falſum cauſandum & fundat ſe ꝓcipue in auctoritatibus. prima ſcribitur ad hebreos ſexto. Impoſſibile eſt mētiri deū. & alibi dicit apoſtolus: ſeipſum negare nō poſſe/& Auguſtinus in ſymbolo tractans iſtud Credo in deum patrem omnipotētē ſermone primo.ſic inquit/omnipotens ē nec mori poteſt/nec falli nec fallere/ & ad argumentū partis aduerſe de aſſenſu futuri contingētis quem deus ſpecialiter cauſādit. oportet dicere dicit Gre. ꝙ ad preteritū ſit potenti. ita ꝙ iſte aſſenſus poteſt non fuiſſe vel dicere ꝙ iſte aſſenſus poteſt non fuiſſe aſſenſus & ipſum fuiſſe aſſenſum dependet ex vna de futuro vel ſic dicit altiſſi: ꝙ aſſenſus ille ſi antichriſtus non eueniret fuiſſet aſſenſus cōtradictorij/ nec ipſe vt fatetꝰ aliam ſolutionem poteſt inuenire. ſi nulla iſtarū placeat melius eſt fateri ꝓpriā ignorātiā ꝗ in talē labyrinthum incidere. & inter iſtas duas opiniones reputo primam probabiliorem. & tenendo ſecundam opinionem ſecunda ſolutio videtur melior. & hec de prima queſtione/de ſecunda nichil.

¶Tertia queſtio.

CIRCA PRIMVM ARticulum & ſecundū ſecūde queſtionis/aduertendum eſt ꝙ ipſa voluntas eſt libera & dicitur ꝓ tanto libera quia omnibus poſitis que neceſſario requiruntur vt producat actum ſuum habet in ſua poteſtate non producere. & volūtas dicitur tripliciter libera. ſ. libertate contradictionis: quia omnibus neceſſario requiſitis vt producat actum ſuum habet in ſua poteſtate producere illum & non producere. & dicitur libera libertate contrarietatis quia habet in ſua poteſtate producere actū poſitiuum & ſuum contrariū. Et dicitur libera libertate indifferētie/quia non magis inclinatur ad vnum actum eliciendū ꝗ ad eius oppoſitum/& omnis voluntas libera libertate indifferentie in ordine ad aliquos actus eſt libera libertate contrarietatis & cōtradictionis ſed non e diuerſo; & omnis libera libertate contrarietatis eſt libera libertate contradictionis. nam qn̄ volūtati oſtēditur aliquid ſub ratione ſummi boni eſt libera libertate contradictionis ſed non contrarietatis. Primum correlarium ſicut libertas ſe extendit ad actus poſitiuos/ ita & ad puram omiſſionem/vt ſortes libere non diligit obiectum quando non diligit: ſicut libere diligit quando diligit. Secūdo modo ſequitur ꝙ nunꝗ voluntas libere admittit

Tripliciter voluntas dicitꝰ libera

aliquem actum niſi pro tempore quo intel
lectus habet noticiam ſufficientem vt volū
tas producat illum actum. Tertio ſeqtur ꝙ
ē dabile peccatum pure omiſſionis vt infra
patebit. ¶Cōtra diffinitionem libertatis
voluntatis arguiť ſic/vt voluntas produ-
cat actum de neceſſitate requiriť ꝙ deus fa-
ciat illam cauſare illum actum: ſed non eſt i
poteſtate voluntatis deo ſic faciente qui ta
lem actum producat. ergo omnibus neceſ-
ſario requiſitis ad actum producendū non
habet in ſua poteſtate non cauſare. Dico ꝙ
hoc intelligitur omnibus neceſſario requi
ſitis vt cauſet poſitis ex parte cauſarum ſe-
cundarum habet in ſua poteſtate cauſare ſi
mul & non cauſare. Secundo notādum ꝙ
aliquem actum libere fieri/dupliciter intel-
ligitur. vno modo ꝙ libere fiat immediate
& iſto modo actus voluntatis eliciti puta
velle & nolle libere fiunt/ alio modo ꝙ li-
bere mediāte. ſ. mediate actu elicito & hoc
modo actus imperati vt currere dare elemo
ſioa/& ſimiles libere fiūt. & pro iſtis ſit pri-
Pria ꝓpoſitio ma propoſitio. ¶Non eſt in poteſtate ho
minis ꝙ poſita volitione efficaci currendi
& nullo poſito obſtaculo nec aliquo de-
ficienite requiſito vt currat non currere.
quod patet ſic / quia oppoſito dato ſeq̄reť
ꝙ omnibus illis poſitis poſſet adhuc de-
us precipere ꝙ non curreret non precipien-
do ꝙ non vellet currere/ ſed hoc eſt falſum
quia tūc actus exterior foret malus & actus
interior a quo imperatur non foret malus:
patet ꝯſequētia/ quia omne q̄d ſubeſt libe
ro arbitrio hominis: & non eſt per ſe malū
deus poteſt precipere/ ſed poteſt homo ꝑ
oppoſitum velle currere omnibus illis po
ſitis. & tamen non currere non eſt per ſe
malum vt notum eſt/ergo deus poſſet pre-
cipere. Hinc dicūt doct. actus iperatos ſipli
citer naturaliter cauſari q̄q̄ antecedēter libe
re cauſentur. & propter eandem cauſam di
cunt ferme omnes doct. actus imperatos ni
Quid re-ctitudo li-bertatis. chil bonitatis aut malitie ſuperaddere ſup
actus elicitos. ¶Aduertēdum eſt / tertio
ꝙ rectitudo libertatis nichil aliud eſt apud
doct. q̄ ſtatus voluntatis voluntati diuine
conformis in volendo vel nolēdo/vel no
lendo ſiue non nolendo. Ex quo ſequiť ꝙ
rectitudo volūtatis diſtiguitur aliqñ ab ip
ſa voluntate: puta quando eſt volitio vel
nolitio. & aliquādo non diſtiguiť puta qñ
eſt pura carentia ſicut/ſi deus perciperet ſor
ti pro/a/tempore nullum actum elicere &
pro/a/tempore nullum actum eliciat recti-
tudo ſue voluntatis eſt ipſamet voluntas
nullum actum eliciens q̄admodum ſupra
dictum eſt ꝙ peccatum omiſſionis eſt ipſa
anima omittens.

¶CIRCA TERTIVM Articulum.
In illo articulus / implicatur triplex diffi-
cultas/prima eſt/an voluntas poſſit cogi.
Secunda/an ipſa dato ꝙ nō cogatur poſſit
neceſſitari. ¶Quātum ad primum videtur
michi dicendum ꝙ voluntatem cogi ad a-
liquem actum poteſt dupliciter intelligi.
primo modo ꝙ cogatur ad illud quod eſt
contra inclinationem naturalem / & iſto
modo ad nullum actum elititum cogi pōt
cū ad quemlibet ſuſcipiendū & ꝑducēdū ha
beat naturalem inclinationem. Alio mo-
do ꝙ poſſit cogi quo ad inclinationem li-
berā q̄ quidam inclinatio libera non eſt ali
ud q̄ volitio vel nolitio voluntatis: & iſto
modo capiendo videtur michi dicendum
ꝙ ipſa cogi poteſt ad aliquos actus inte-
riores & hoc a ſolo deo &/ ſuppoſito ꝙ
deus ſe ſolo poſſit volitionem vel nolitio
nē cauſare. patet iſtud dictū ſic. ſi ſortes ha
beret nolitōnem qua formaliter nolet ama
re platonem illa nolitione ſtante poſſet de
us ſe ſolo cauſare in voluntate ſortis amo
rem platonis quo facto cogeretur volun-
tas quo ad inclinationem naturalem ad a-
mandum platonem eque ſicut ſortes cogiť
ad ambulandum ſi ipſo nolente ambulare
ex violentia alterius ambulet. Ex iſto cor-
relarie ſequitur ꝙ voluntatem cogi a dali-
quod belle non eſt ipſam illud velle & no-
le/ſed eſt ipſam illud velle & nole ſe velle il
lud. & hoc quāq̄ non ſit poſſibile per potē
tiam naturalem eſt tamen poſſibile per po-

tentiam ſupernaturalem. ¶ Vltra dicendū
foret ꝙ ſi voluntas ita cogeretur a deo ad
aliquem actum/ille actus non eſſet ſibi im-
putandus: nec ad premium: nec ad penam.
Cum iſtis omnibus ſtat ꝙ voluntas nō poſ
ſit cogi ab aliquo agente creato: quia nullū
agens creatum poteſt cauſare actum in vo-
luntate alterius niſi illa voluntate concur-
Quid ſit volūtatē neceſſitari. rente. ¶ Quantū ad ſecūdū/aduertendū eſt
ꝙ voluntatem neceſſitari nichil aliud eſt ꝗ
voluntatem ita diſponi ꝙ nō habeat ī ſua
poteſtate ſtante tali diſpoſitōne talem actū
non elicere. Vltra ſupponēdū eſt ꝙ iſta to
ta difficultas conſurgit ex altera ſcilicet/an
volūtas poſſit difficultari per motus appe
titus ſenſitiui/per habitus/& per apprehen
ſiones/tunc ponuntur alique propoſitio-
Prima ꝑpoſitio nes iuxta mētem doct. Prima/volūtas pōt
neceſſitari ad non volendum. patet ſic/eſt
poſſibile intellectum preſentare voluntati
aliquod obiectū ſub oīmoda ratione mali
tie. ita ꝙ in tali obiecto nulla apparet ratio
bonitatis vt ſi aliquid apprehēdatur ſub ra
tione ſumme miſerie/& illa diſpoſitiōe ſtā
te non poteſt voluntas illud obiectum vel
le. ergo propoſitum. patet minor/quia bo
num aſſignatur obiectum volūtatis & hoc
ſatis trahi poteſt ex Ariſtotele quito ethi.
capitulo ſexto/vbi probat ꝙ aliquis per ſe-
ipſum ledere/ſed non iniuriam facere. Con
trarium huius propoſitionis tenet Occam
in tertio ſententiarum/cuius ratio talis eſt/
quia tunc illa cognitione ſtāte non poſſet
aliqs homo mereri circa illud obiectum no
lendo/quod tunc falſum ē niſi habeat pre-
ceptum de nolendo. & patet ſequela/non
poteſt demereri circa illud obiectum. ergo
nec mereri. iſta conſequentia videt̄ nota &
probatur antecedēs quia non poteſt deme
reri niſi volendo/per opinionem non pōt
velle. & vltra dicit Occā ꝙ quādo dicitur
ꝙ bonū eſt obiectū voluntatis ꝙ capit̄ bo-
nū tranſcēdēter vt cōuertitur cum ente. ſed
ratio ſua eſt parue efficatie. prio negat̄ iſta
conſequentia/non poteſt demereri ſtāte ta
li diſpoſitōne/ergo nec mereri quia per idē
probaretur ꝙ homo non poſſet mereri ſtā
te gratia quia homo non poteſt demereri
(ſaltem tali gratia ſtante) mortaliter. Secū-
do dicitur negando antecedens nunc ſtan-
te tali diſpoſitione poteſt demereri nō trāſ
grediendo ſed omittendo nolitionem.
¶ Secunda propoſitio/apud doctores ho- Secunda ꝑpoſitio
mo poteſt neceſſitari poſitiue. i. ad eliciēdū
actū. hoc patet ſic docet experiētia ꝙ mo-
tus ſenſitiuus ad libidinem difficultat vo-
luntatem ad reſiſtendum. ergo maior mo-
tus magis difficultat & voluntas eſt ſolum
finite potentie in reſiſtendo. ergo poterit
tm̄ nūc augeri motus ꝙ erit maioris actiui-
tatis in difficultando ꝗ voluntas potentie
in reſiſtendo/quo facto voluntas non pote
rit reſiſtere cum a proportione maioris in
equalitatis non fit actio/ergo tunc neceſſi-
tatur. Preterea probatur ꝙ poſſit neceſſita-
ri ad aliquem actum ſi voluntas vellet effi-
caciter antecedēs alicuius bone cōſequētie
& bonitatē cōſequētie ipſa ſtante tali voli
tione non poteſt non velle conſequens. er
go volitio antecedentis & bonitatis con-
ſequentie neceſſitabit voluntatem ad voli-
tionem conſequentis. & cōmuiter aſſignā
tur quatuor que poſſunt neceſſitare volun
tatem. Primum eſt volitio antecedentis cū
volitione bonitatis conſequētie. Secūdum
eſt motus appetitus ſenſitiui. Tertium ē ap
prehenſio exceſſiui delectabilis aut triſtabi
lis. Quartum ē habitus cum certa apprehē-
ſione. ¶ Sed cōtra cōcluſionē arguit̄ ſic/ſic
volūtas poſſit neceſſitari ꝑ motū appetitus
ſenſitiui/vel ergo ē dabilis mīmus gradus
motus q ſufficit neceſſitari vl' maximus qui
nō. nō pōt dari primū quia vel tūc ingeret
volūtati maiorē difficultatem ꝗ volūtas ſit
potens reſiſtere/vel minorem vel equalem
ſi duo vltima/ergo voluntas poterit reſi-
ſtere & per conſequens non neceſſitabit̄. Si
dicatur primum/tūc ſic arguit̄/ingerit ma
iorem difficultatem. ergo diuiſibiliter ma
iorem/& per conſequens aliquis minor ſuf
ficiebat neceſſitare. Si autem dicas ꝙ ſit da-
bilis maximus qui non ſufficit ſit ille/a/&

ſit in ſorte abſq culpa ſortis & prohibeat
ſorti velle conformiter ad illum motũ. tũc
ſic arguitur/ille motus non neceſſitat ſortẽ
ad volendũ. ergo ſi tunc conformiter velit
ſortes ipſe peccabit & infinite paruum hoc
probo: quia q̄tuncũq paruũ intendatur il-
le motus neceſſitabit ſortẽ. & per cõſequẽs
auferetur a culpa. ❡ Ad hoc argumentum
tenendo opinionem doct. conſequenter di
cendum eſt: ꝙ eſt dare maximum gradum
motus qui non ſufficit neceſſitare ipſã vo-
luntatem/ gradus. ſ. ille qui non difficulta
ret voluntatem q̄tum ipſa voluntas ſuffice
ret reſiſtere. & vltra illo gradu exiſtente cõ
cedendum eſt ꝙ voluntas non poteſt no-
le tale obiectum ad cuius volitionem incli
nat ille motus/non neceſſitatur nõ velle &
põt libere omittere illã volitionẽ. Ex quo
ſequitur ꝙ ſi ſit prohibitum voluntati vel
le/& illa diſpoſitione ſtante voluntas non
poteſt mereri circa illud obiectum verũta-
men poteſt demereri/quod poſſit demere-
ri. patet ſic/nam poteſt libere velle contra
prohibitionem ſed ꝙ non poſſit mereri pa
tet ſic: nam non poteſt mereri nolendo eo
ꝙ non poteſt nolle: nec volẽdo / quia velle
eſt ſibi prohibitũ / nec pure omittendo cũ
nulla pura omiſſio ſit meritoria de lege. Et
tunc ad argumentum concedendũ ẽ/ ꝙ vo
luntas in volendo peccaret & negatur ꝙ in
finite paruum. & ad probationem q̄tũcũq
paruũ intenderetur motus ille & nõ ex cul
pa non amplius peccaret in ſic volẽdo. ne
gatur hoc. nam licet per quantũcũq paruã
intentionem ille motus neceſſitaret ad vo-
lendum non tamen neceſſitaret ad volẽdũ
tam intenſe ſicut nunc & ſi in volendo tã i-
tenſe peccaret. vnde ſi diligat nunc vt qua-
tuor ſortes prius neceſſitatur ad diligendũ
vt duo q̄ vt quatuor & prius ad diligendũ
vt vnũ q̄ vt duo/& ſic in infinitũ. Ex omni
bus ſequitur correlarie ꝙ aliquis neceſſitat
ad volendum/a/obiectum neceſſitate non
proueniente ex culpa. & tamen in volẽdo
a/obiectum peccat / quia nõ neceſſitat ad
volendum tam intenſe q̄ intenſe vult. Se-
cundo ꝙ aliquis habet preceptum affirma
tiuum circa quod non poteſt omittere. &
tamen poteſt tranſgredi negatiuũ intenſũ
patet ſic/ſit ſorti preceptum affirmatiuũ de
nolẽdo a/obiectum. & cum hoc habet ma
ximum motum qui nõ ſufficit ad neceſſitã
dum ſortem ad volendum a/obiectum nõ
prouenientem ex culpa ſortis/quia tũc nõ
poſſit omittere ſaltẽ culpabiliter. patet q̄a
neceſſitaret ad illam omiſſionem & non ex
culpa/quod poſſit tranſgredi ſatis patet ex
prehabitis. Sed qui vellet defenſare contra-
riam opinionem. ſ. ꝙ non poſſit neceſſita-
ri per aliquod creatum ad actum elicitũ vo
luntatis ſatis facile reſponderet ad argumẽ
tum doct. ꝙ motus ſenſitiuus licet difficul
tet voluntatem ne eliciat actum contrariũ
actui ad quem inclinat non poteſt tamen q̄
tuncũq intenſus neceſſitare ipſam volũta
tem ad eliciendũ actum conformẽ quia ſẽ-
per requiritur concurſus ipſius voluntatis
qui quidem concurſus eſt liber. & videt mi
chi probabile dicendum: ꝙ voluntas & ſi
poſſet neceſſitari priuatiue nõ tñ poſitiue.

❡ Quartus articulus

❡ Circa quartum articulum notãdũ ẽ i prĩ-
mis: ꝙ ad volitionem cauſandum plura
concurrunt effectiue. primo deus ipſe cum
nichil poſſit cauſari ſine concurſu ipſius
Secundo concurrit ipſa voluntas/ quia ſi
non concurreret actiue: ſequitur ꝙ volitio
non eſſet in eius poteſtate contra dictũ bea
ti auguſtini dicẽtis/nichil eſt magis ſiue tã
in poteſtate voluntatis ſicut ipſa voluntas
Tertio effectiue concurrit ipſa cognitio ob
iecti. quod pbatur ſic/omne illud quod nõ
poſito non poteſt alterũ poni eſt illius alte
rius cauſa. ſed non poſita cognitione obie
cti non poteſt poni volitio. Iuxta illud au-
guſti. Inuiſa amare poſſumus non autem i
cognita. ergo cognitio eſt volitionis cau
ſa/ſed non eſt cauſa volitionis materialis
nec formalis nec finalis. ergo eſt efficiens.
& huius ſentẽtie fuit Guillelmus Occã/&
doct. q̄q̄ contrarium videatur ſentire Sco-
tus dicens ꝙ cognitio non requiritur tanq̄

cauſa ſed tanq̄ diſpoſitio preuia. Vltra nō
tandum eſt ꝙ preter iſtas tres cauſas neceſ-
ſario requiſitas ad cognitionem producē
dam vniuerſaliter aliqñ ꝯcurrūt alie cauſe
ſcilicet habitus partialiter concurrens ad
volitionem eiuſdem ſpeciei cū volitioni-
bus a quibus productus eſt. Sed contra pri
mum dictum precipua difficultas eſt. nam
ſi cognitio partialiter concurrat ad vo-
litionem producendam aucta cognitione
de neceſſitate intēdetur volitio quod fal-
ſum eſt: & probatur ſeq̄la/augmētata & ma
nente naturali cauſa concurrente ad aliquē
effectum in genere cauſe efficiētis omnibus
alijs paribus remanētibus de neceſſitate au
getur talis effectus/ſed ipſa cognitio natu-
raliter concurrit ad volitionem. ergo ipſa
aucta omnibus alijs paribus remanētibus
de neceſſitate augetur talis volitio. Prete-
rea/ſi ipſa cognitio intendatur ipſa magis
concurret q̄ prius ex parte ſua. ergo ſi deus
equaliter concurrat vt prius ſimiliter & vo
luntas. ergo aggregatū ex omnibus cauſis
magis concurret q̄ prius. & per conſequēs
volitio eſt intentior q̄ prius. propter hoc
videtur michi dicendum ꝙ ſicut habitu in
tenſiore remanēte eodē cōatu volūtatis in
tenditur volitio. Ita cognitione concurrē-
te partialiter ad volitionem intenſa/ſtan-
te eodem conatu voluntatis intenditur ip
ſa volitio: nec ex hoc ſequens eſt ꝙ habens
minorem cognitionem non poſſet magis
amare: quia ſtat habentem minorem cogni
tionem plus conari q̄ eum qui habet maio-
rem: & in maiori proportione plus conari
q̄ cognitio alterius ſit maior. Ex quo ſeq̄t
ꝙ habens maiorem cognitionē: pōt ſimpli
citer ex ea maiorem volitionem producere
q̄ poſſet ex minore cognitione ceteris pari
bus. ¶ Sed contra predicta adhuc inſtaret
aliquis/alicuius cognitionis deus pōt ſup
plere cauſalitatē ſuo ſpeciali concurſu non
ſupplēdo cauſalitatem volūtatis. ergo vo-
luntas poteſt incognita velle. Forte dices
non inconuenit ſupernaturaliter/probat
etiam quod nec naturaliter. docet experiē
tia ꝙ voluntas mouet intellectū ad conſi-
derandum aliquod obiectum. vel ergo an
teq̄ moueat conſiderat illud obiectum vel
non. Si primum ergo non mouet ad conſi-
derationem illius obiecti. Si ſecundum er-
go voluntas fertur in obiectum incognitū
Preterea voluntas aliquod obiectum pōt
diſtinctius amare q̄ intellectus cognoſcat.
immo pari ratione poteſt obiectum inco-
gnitum amare. patet antecedens ſortes pro
ſtatu vie poteſt diſtiʼcte amare deum/& nō
pōt diſtiʼcte cognoſcere ergo/patet antece-
dēs/ſortes pro ſtatu vie poteſt frui deo/vel
ergo illa fruitio ad ſolum deū terminatur &
ſic habetur propoſitū qđ videlicet diſtiʼcte
fruitur deo/vel ad aliquid aliud a deo ter-
minatur. & ſic aliquo alio a deo fruitur per
illum actum. & per conſequēs ille actus nō
erit bonus. Ad primum iſtorum dicendū ē
ſicut dictum eſt in argumento: & ad replicā
concedo/ꝙ voluntas mouet intellectum
ad coſiderandum aliquod obiectum. & vl
tra dico ꝙ intellectus tunc illud obiectū co
gnoſcit: ſed ſolum in confuſo & voluntas
mouet illum ad cognoſcēdum diſtiʼcte vel
minus confuſe. Inſuper difficultas eſt vt vi
detur in ſolutionibus argumētorū/an vo
luntas ſine imperio ſuo poſſit intellectum
mouere ad aliquam cognitionem producē
dam. Ad ſecundum concedit Guillelmus
occam in primo ſententiarum/ꝙ voluntas
poteſt diſtiʼctius amare aliquod obiectum
q̄ intellectus cognoſcat ſicut īponere aliquē
terminū ad diſtinctius ſignificādū q̄ cogno
ſcat. & negatur conſequentia: quia negatur
quod poſſit aliquod obiectum ſimpliciter
incognitum amare ¶ Sextus articulus

¶ Circa ſextū articulū in quo q̄rit̄ an paſſio
nes voluntatis diſtiguātur ab actibus/hoc
ē dictu an gaudiū diſtiguit̄ a volitōe/& tri
ſtitia a volitione. Notandū eſt ꝙ due ſunt
opiniones probabiles/quarum vnā tenet
Gregorius prima diſtiʼctione primi ſenten-
tiarum. Alteram Guillelmus occā in eadē
diſtinctione. dicit Grego. ꝙ omnis delecta
tio voluntatis eſt volitio/& oīs triſticia ē

nolitio. vltra dicit aliqua volitio non ē de
lectatio. & aliqua nolitio non eſt triſticia.
Tertio habet dicere cōſequenter: ꝙ illa vo-
litio que eſt delectatio mere naturaliter cau
ſatur & preſupponit vnam alteram voliti-
onem libere cauſatam que non eſt delecta-
tio/ & ſimiliter dicitur apud multos docto.
de aſſenſu qui licet ſit apprehenſio preſup-
ponit tamen vnam alteram apprehenſio-
nem que non eſt aſſenſus. Quarto habet di
cere conſequenter/ ꝙ in delectationibus &
triſticijs non conciſtit radicaliter bonitas
vel malitia: ſed in volitionibus & nolitio-
nibus libere cauſatis preſuppoſitis. & ſic ar
gumentum quod ſolet fieri contra Grego
rium parum habet apparentie ꝙ aliquis
aliquid vult quod ſcit euenire. & tamen nō
delectatur. vt patet: dyabolus vult peccato
rē peccare. ergo delectatio diſtiguitur a vo
litione. negatur cōſequentia. ſed ſolum ſeq
tur hoc conſequens. ergo volitio diſtigui
tur a delectatione. Sed forte diceret aliquis
cōtra Grego. ſequeretur ꝙ voluntas ſimul
tēpore haberet duos actus diſtictos ſpecie
circa idem obiectum adequatum puta voli
tionem que non eſt delectatio & volitionē
que eſt delectatio. habet concedere ꝯſequē
tiam & ꝯſequēs nec hoc eſt incōueniens. q̄
admodū intellectus ſimul tēpore habet no
titiam intuitiuā & abſtractiuā eiuſdem ob-
iecti. Altera eſt opinio Guillelmi occā/ ꝙ
iſte paſſiones preſupponunt operationes
ſicut volitio preſupponit cognitionē. ve-
rūtamen non ſunt operatōnes/ volitio nō
eſt cognitio. pro qua opinione aduertēdū
eſt ꝙ omnis paſſio voluntatis cauſatur ex
aliqua operatione volūtatis. & aliqua ope
ratio eſt intellectus/ vt deliberatio cauſatur
ex volitione alicuius cum certitudine euen
tus rei volite. & hoc eſt quod dicit Augu.
gaudium eſt de his que nobis volētibus ac
cidunt. triſtitia vero cauſatur ex nolitione
alicuius cum certitudine euentus rei nolite
& hoc dicit idem Augu. Triſtitia eſt de his
que nobis nolentibus accidunt. vt ſi ſortes
nult ſe peccaſſe & ſcit ſe peccaſſe ab his duo
bus equaliter producetur triſtitia/ ſicut ab
igne calor. & ſic cauſa triſtitie non eſt ime-
diate libera: ſed ſolum mediate. ſ. in ſua cau
ſa. ¶ Sed contra hanc poſitionem arguitur
ſic/ ſequeretur ſaluatū poſſe triſtari in ſenſu
compoſito. patet ſaluatus qui aliqñ pecca-
uit ſcit ſe peccaſſe & nult ſe peccaſſe. ergo tri
ſtatur. conſequentia tenet: quia poſitis cau-
ſis naturalibus de neceſſitate producitur ef
fectus. Similiter/ quod eſſet poſſibile dāna-
tum letari. ¶ Secūdo arguitur ſic/ Chriſtus
triſtabatur de ſua paſſione. iuxta illud. Tri
ſtis eſt anima mea vſqꝫ ad mortem. & tamē
nō nolebat ſuam paſſionem/ nam oblatus
eſt quia voluit. ergo poteſt cauſari triſtitia
alicuius abſqꝫ nolitione. ¶ Tertio ſic/ ſi ſor
tes nolet platonem fieri epiſcopum & foret
certus ꝙ plato non eſſet epiſcopus/ ſortes
gauderet. ergo abſqꝫ volitiōe & nolitione
cāri pōt gaudiū. ¶ Ad primū iſtorū nega
tur conſequentia. & ad probationem con-
ceditur ſaluatum habere nolitionem: quia
nult ſe peccaſſe & certitudinem quod pecca
uit. & vltra concedo/ ꝙ iſte due cauſe ſunt
ſufficientes ad cauſandum triſtitiam ſi non
eſſet impedimentum. excedens gaudium re
ſiſtit triſticie etiam de alio obiecto/ bene tū
dicit Ariſtoteles ſecūdo ethicorū Excellēs
delectatio excludit triſtitiam non ſolū con
trariam ſed contingentem. Ad ſecundum
tranſeat: ꝙ Chriſtus triſtabatur de ſua paſſi
one/ & negatur ꝙ non habebat nolitionē
circa paſſionem. vnde poteſt duplex noli-
tio poni a qua fuit cauſata illa triſtitia. pri-
mo dici pōt ꝙ erat quedā nolitio naturalis
que quidā ſtabat cum volitione libera eiuſ
dem obiecti. & ab illa nolitione cauſabat
triſtitia. Secūdo dici poteſt/ ꝙ Chriſtus ha
bebat nolitionem conditionalem: quia no
lebat pati ſi aliter potuiſſet repari genus hu
manum. & habebat volitionem abſolutā
de ſufferenda paſſione q̄admodū commu-
niter dicitur de mercatore piiciente merces
in mare tempore tempeſtatis. & illa noli-
tio ſufficit cauſare triſtitiam. & hanc mate-
riam prolixe tractat Scotus i tertio. Sed cō-

tra hoc ſic arguitur. dictum eſt prius: ꝙ ex-
cellens gaudium in beatis impedit ne pro-
ducatur triſtitia in ipſis a cauſis naturaliter
ductis. Ad hoc breuiter reſpondetur/ ꝙ de-
us miraculoſe ſuſpendebat actiuitatem illi-
us excellentis gaudij impedientis producti
onem triſtitie. Ad tertium argumẽtum cõ-
cedo/ ꝙ ſi ſortes nolet platonem fieri epm̃
& non eſſet certus ꝙ fieret epiſcopus ꝙ ip-
ſe gauderet/ ſed negat Occã ĩ tertio: ꝙ iſte
non habet aliquam volitionem. vnde di-
cit ꝙ ex nolitione qua nult ipſum fieri epi-
ſcopum & ex certitudine qua certus eſt ꝙ ef
ficietur epiſcopus naturaliter cauſatur voli
tio qua vult ipſũ non fieri epiſcopum / &
ab illa volitione immediate cauſatur gau-
dium. & eodem modo diceret ꝙ ex voliti-
one qua ſortes vult platonem non fieri epi
ſcopum ex certitudine qua certus eſt ꝙ ipſe
efficietur epiſcopus naturaliter cauſatur no
litio huius ꝙ fit epiſcopus a qua immedia-
te cauſatur triſtitia. Aliter dicerent aliqui ꝙ
illa nolitio qua ſortes/ nult platonem fieri
epiſcopum eſt volitio contradictorij/ qua
ſcilicet ſortes vult platonem nõ fieri epiſco
pum. & conſequenter dicerent ꝙ ille actus
cum diuerſis actibus itellectus cauſaret gau
dium & triſtitiam. Sed contra hanc ſolutio
nem arguitur ſic. Eſt poſſibile ꝙ ſortes ap̄
hendat platonem fieri epiſcopum ſub rati-
one mali: nullo modo apprehendẽdo pla
tonem non fieri epiſcopum quo facto po-
terit voluntas elicere nolitionem ꝙ plato
ſit epiſcopus. & tamen per illam non vo-
let platonem nõ fieri epiſcopum. ergo nec
volet/ & per conſequens nolitio alicuius
non eſt volitio contradictorij / & propter
hoc argumentũ videtur michi ſolutio pri
ma probabilior. ❡ Septimus articulus.

An volũtas poſſet actũ ĩ inſtãti ꝓducere

❡ Circa ſeptimum articulum. Queritur/ an
voluntas poſſit cauſare actum in iſtãti. du-
plex eſt poſitio/ prima ꝙ voluntas nõ po-
teſt cauſare aliquem actum in inſtãti: ſed ſo-
lum ſucceſſiue/ & apparentia accipit̃ ex fi-
nitate voluntatis que eſt finite actiuitatis.
ergo ſolum finite velociter agere poteſt/ &
huic opinioni aſſentit doct. Ex qua ſeqtur
primo/ ꝙ angelus non potuit mereri nec
peccare in primo inſtãti ſue creatiõis. Secũ
do dicit̃/ ꝙ nunq̃ eſt dare primũ inſtans in
quo quis peccat/ patet ſic: quia ſi ſic ponat̃
ꝙ ſit a/ & arguitur ſic in a/ ipſe peccat. ergo
in a/ habet actum malũ voluntatis. & hoc
ſi peccet peccato tranſgreſſionis/ iam queri
tur de illo actu voluntatis vel producebat̃
prius ſucceſſiue/ primum repugnat poſi-
tioni. & ſi dicas ſecũdum ſequitur ꝙ prius
peccauit. & per conſequens non eſt primũ
inſtans in quo peccauit. Tertio dicit̃/ ꝙ gra
tia deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe. qd̓ pa-
tet ex correlario precedẽti/ incipit hõ pecca
re per vltimum non eſſe/ ergo in illo inſtãti
eſt adhuc gratia/ & immediate poſt illd̓ nõ
erit. & per conſequens deſinit eſſe per vlti-
mum eſſe. Quarto dicitur/ ꝙ eſt poſſibi-
le aliquam charitatẽ ſolum per vnũ inſtans
durare. quod patet ſic/ ſit nũc inſtãs primũ
in quo ſortes habeat gratiam/ & poſſibile
ꝙ incipiat producere malam volitionẽ ſuc
ceſſiue quo facto hec gratia nunc eſt/ & nõ
fuit: nec erit. ergo ſolum durat per inſtans.
❡ Sed contra hãc poſitionem arguitur ſic/
Chriſtus in primo inſtanti ſui eſſe ſecũdum
humanitatem merebatur nobis gloriam.
ergo in illo inſtãti producebat eius anima
actum meritoriũ. & iſta anima eſt ens crea-
tum. ergo ens creatum poteſt producere ac
tum in inſtanti. Forte dices ꝙ Chriſtus nõ
merebat̃ ĩ illo inſtanti: ſed ab illo inſtanti
incipiebat mereri. Contra ſequitur ꝙ Chri
ſtus profeciſſet ĩ meritum. patet/ ſi chriſtus
non elicuit in primo inſtanti natiuitatis ſe
cundum humanitatem illum actum meri-
torium/ ſed tũc incipiebat elicere iam q̃rit̃/
vel ſubito illũ totum actum producit ime-
diate poſt illud inſtans vel non/ nõ poteſt
dici primum quia non eſt maioris diffi-
cultatis aliquem actum ſubito incipere pro
ducere q̃ producere in inſtanti. Si dicas ſe-
cundum ergo illius actus meritorij vnam
medietatem citius produxit q̃ alteram. & p̱
conſequens non erat tanti meriti Chriſtus

quando illa ſola medietas erat producta ꝙ̄ quando totus actus ille erat productus. Secundo ſic arguitur / & ſit ſortes decedens abſq; peccato/iam queritur vel in primo inſtanti in quo anima eſt a corpore ſeparata eſt beata vel non/non poteſt dici ſecundū Et ſi dicas primum/tunc ſic:ergo in illo inſtanti producit claram dei viſionem & fruitionem. & iſtud argumētū videtur currere contra doctorem. quia dicit doct. in prima queſtione:ꝙ ad hoc vt qualitas ſit in intellectu nolitio vel volitio requiritur cōcurſus ipſius anime. Et ſimile argumētū fit de anima decedēte in mortali:aut in primo inſtanti eſt damnata vel non &c. ¶ Tertio ſic ſequeretur aliquē hominē nunc habere gratiam quam ante quodlibet mortale perdet patet/ſit ſortes nunc in gratia & incipiat producere volitionem furandi ſucceſſiue/tunc ſic / ſortes iſtam gratiā ante quodlibet peccatum futurum perdet. ergo propoſitū. patet antecedens:quia ſignetur aliquod peccatum futurum ante quod non perdet iſtā gratiam/iſtud peccatum ſucceſſiue producetur poſt hoc. ergo nō imediate poſt hoc erit. & immediate poſt hoc perdet ipſā gratiam. ergo ante hoc peccatum futurum perdet iſtam gratiam. ¶ Quarto ſic/vel in iſtā ti terminante prolationem verborum conſecrationis anima Chriſti iudicat ſe eſſe ſub illis ſpeciebus vel non. Si dicas ſecūdū. ergo anima Chriſti eſt in aliquo loco in quo ipſa neſcit ſe eſſe/quod videtur abſurdum. Si autem dicatur primum & ante non iudicabat ſe eſſe ſub illis ſpeciebus. ergo in iſtāti cauſat illud iuditium. ¶ Ad primū iſtorū argumentorum concedunt aliqui ꝙ Chriſtus non meruit in primo inſtanti ſue creationis ſecundum humanitatem/ſed ab illo inſtanti meruit ita ꝙ tunc incipiebat mereri. & ad probationem in oppoſitum poſſet apud eos dici negando:ꝙ Chriſtus profeciſſet in merito eſſentiali. Et ad probationē conceditur:ꝙ aliquando habuit actum meritorium minus intenſum. & poſtea magis intenſum. ſed iſta conſequētia nichil valet Iſte actus fuit minus intenſus. ergo erat minus meritorius:quia ſicut dictum eſt ꝙ̄tumcūq; remiſſum poteſt deus acceptare ad ꝙ̄tūcūq; premium. Dicitur ab alijs aliter/ꝙ deus Chriſtus in primo inſtanti creationis anime eius elicuit actum meritoriū : ſed hoc erat ſpeciali concurſu ipſius diuinitatis. Sed iſta ſolutio habet equiualēter cōcedere quod ego poſſum mereri in inſtanti. quod ſic probatur:quia ꝙ̄tumcūq; concurſu actiuo concurrebat diuinitas cum anima Chriſti ad actum voluntatis producendum tantum concurrere poteſt cum anima mea. ergo ſicut mediāte tali concurſu producebat anima Chriſti actum in inſtanti ita & poterit anima mea. & ſic habet ꝯcedere hec opinio ꝙ. ſ. agens creatum finite potētie ꝓducit effectum in inſtanti/ hoc eſt per infinitū concurſum & adiutorium infinite cauſe.

¶ Ad ſecundum dicitur : ꝙ in illo inſtanti ē beata/ quia niſi ſic ipſa eſſet adhuc viatrix & vltra conceditur ꝙ in illo inſtanti habet claram dei viſionem cuius ante nichil habuit. ſed illa viſio producitur a ſolo deo. & ſi ſupponam opinionem oppoſitam qđ non poſſet eſſe qualitas niſi partialiter producatur ab illo/ cōceditur quod producitē ab intellectu/ ſed hoc eſt cum infinito ꝯcurſu ipſius dei. & eodem modo dicendum ē ad argumentum de anima decedēte in peccato mortali. ¶ Ad tertium ꝯceditur ſeq̄la/ & ſequens. ſ. ꝙ aliquis nunc habet gratiam & ante quodlibet peccatum ſequēs perdet eam quia non eſt dabile primum peccatum mortale ſequens. Et ſi inferas ex illo/ ergo ſortes prius carebit gratia ꝙ̄ erit i peccato. hec ſophiſmata ſunt. & etiam eodē modo dicendum foret tenendo ſicut Gabriel/ ꝙ quelibet deteſtatio peccatorum ꝙ̄tuncūq; remiſſa bene circūſtātionata ſufficit ad deletionem peccatorum:ita ꝙ ſortes nunc eſt i peccato mortali/& ante quālibet contritionem erit in gratia. quod patet ſic/ poſito ꝙ ſortes nunc ſit in peccato & incipiat producere ſucceſſiue deteſtationē peccatorū ſuorū bene circūſtātionatā/ante iſtā ꝯtritionē

ſortes erit in gratia & ante iſtam & c. ergo
ante quamlibet deteſtationem ſortes erit in
gratia/ vt ex precedentibus ſatis probari
poteſt. Sed poſſet hic queri an ſit dabilis
aliqua gratia quam ſortes immediate poſt
hoc habebit. & apparentia eſt ꝙ non: quia
ſortes non acquiret gratiam ex vi operis
operati: ſed ſolum ex vi operis operantis.
ſed data quacunqꝫ gratia falſum eſt dare ꝙ
immediate poſt hoc habebit actū ante gra-
tiam meritorium. & ſic videtur mihi dicen
dum ꝙ ſicut producet contritionem ſucceſ
ſiue/ ita producetur gratia ſua ſucceſſiue.
¶ Ad quartum dico ꝙ ſi anima Chriſti in
illo inſtanti iudicat ſe eſſe ſub illis ſpecie-
bus illud iudicium eſt ſupernaturaliter cau
ſatum puta ab ipſo ſolo deo vel ab anima
Chriſti cum infinito adiutorio dei. Con-
tra hanc eandem poſitionem multa argu-
mēta adduci poſſunt ex philoſophia/ & lo
gica dependentia: puta de viſione/ de aſ-
ſenſu concluſionis/ de imperio/ de reſiſten
tia/ que omnia pro nunc relinquo.

¶ SECVNDA OPINIO ALIO-
rum doctorum que ſatis communis eſt ꝙ
volūtas poteſt producere actus ſuos in in-
ſtanti. & hanc tenet Scotus/ Thomas/ Gre
gorius/ & Occham. & eſt apud iſtos maxi
ma talis. Omne agens non habens in ſua
actione reſiſtentiam ꝗtum eſt ex ſe natum
eſt producere effectū in inſtanti. dicitur na
tum eſt quia videtur mihi dicendum ꝙ nul
lum agens naturale poteſt producere effe-
ctum in paſſo extrinſeco in inſtanti. quod
patet ſic. quia ſi nunc non producat in illo
paſſo/ & poſtea producet. ideo eſt quia
nunc eſt aliquod obſtaculum quod poſt-
ea non erit/ vel nunc non eſt ſufficiens ap-
proximatio / & poſtea erit: ſed obſtacu-
lum naturaliter non poteſt auferri niſi ſuc
ceſſiue. Similiter nō poteſt fieri applicatio
niſi ſucceſſiue. Sed aliud eſt de ipſa volun-
tate que non requirit aliquod agens extrin
ſecum vt producat actum ſuum/ & ſic po-
teſt producere in inſtanti. Dicunt vltra iſti
de iſta opinione. vt patet ex Gregorio in
ſecundo ꝙ etiam poteſt producere ſucceſ-
ſiue: quia ſucceſſiue poteſt augmentari ap-
parentia bonitatis in aliquo obiecto / er-
go voluntas ſucceſſiue poteſt intendere
volitionem ſuam. & per conſequens ali-
quam volitionem ſucceſſiue probare. &
ex hoc ſecundo dicto ſequūtur omnia cor-
relaria que illata ſunt in prima poſitione.

¶ Contra hanc poſitionem arguitur
primo ſic. Sequeretur ꝙ angelus potuiſ-
ſet peccare in primo inſtanti ſui eſſe / ſed
hoc eſt falſum. ergo. Patet conſequentia.
Si voluntas in hoc inſtanti poteſt elicere
volitionem: ergo poterat in primo iſtan-
ti ſui eſſe ſi in tali inſtanti habuiſſet cogni-
tionem obiecti. Conſequentia tenet/ quia
quandocunqꝫ eſt aliqua cauſa ſufficiens ad
aliquem effectum pro tunc poteſt eſſe effe-
ctus. Falſitas tamen conſequentis proba-
tur / quia tunc deus produxiſſet angelum
malum: quod videtur abſurdum dicere.
¶ Secundo ſic arguitur. Si angelus potuiſ-
ſet peccare in primo inſtanti ſui eſſe pona-
tur in eſſe quod peccauerit in primo inſtan
ti ſui eſſe per aliquam malam volitionem.
tunc ſic arguitur. Iſte angelus in hoc in-
ſtanti peccauit per hanc volitionem. ergo
tenebatur illam vitare/ & vltra tenebatur
illam volitionem vitare: ergo poterat il-
lam volitionem vitare. Conſequentia te-
net per illud dictum Nemo peccat in eo
quod vitare non poteſt. & falſitas conſe-
quentis patet ſic. Si illam volitionem po-
terat vitare vel in illo inſtanti poterat / vel
poſt vel ante. Non primum/ quia omne
quod eſt neceſſe eſt eſſe quando eſt ſecun-
dum Ariſtotelem ſecundo perihermenias.
Nec ſecundum eſt dicendum / quia ad pre-
teritum non eſt potentia. Nec tertium/
quia ante illud inſtans non erat ille ange-
lus. igitur & cetera.
¶ Tertio ſic arguitur. Si poteſt voluntas
volitionem elicere in inſtanti. ergo po-
teſt infinite peccare: ſed hoc eſt falſum. er-

go. patet ſequela eliciat voluntas ſortis in inſtanti inchoatiuo alicuius hore aliquam malam volitionem quam cõtinuet per totam horam tunc ſic/in inſtanti inchoatiuo hec volũtas aliquantulũ peccat & in quolibet inſtãti intrinſeco tũc peccauit: ergo infinite peccauit. Conſequentia tenet cum maiore: & probatur minor in quolibet inſtanti intrinſeco hec voluntas habet actum eque malum ſicut nũc immo euidentem / ergo in quolibet inſtanti intrinſeco tantum peccauit ſicut nunc. Et per idem probabitur ꝙ voluntas infinite mereretur in inſtãti inchoatiuo iſtius hore eliciendo actum meritorium quem continuaret per totam horam. ❡Quarto ſic arguitur: ſequitur ſortem poſſe obligari ad impoſſibile quod ſic probo / ſortes qui nunc habet actum malum obligatur ad immediate poſt hoc ad non habendnm cum obligetur immediate poſt hoc nõ peccare: ſed eſt poſſibile ꝙ immediate poſt hoc non habeat quia oppoſito dato ſequitur ꝙ poſſet res permanẽs deſinere eſſe per vltimum eẽ. ergo ſortes obligatur ad impoſſibile. ❡Quinto ſic arguitur precipiat deus ſorti ꝙ diligat eum ante inſtans terminatiuũ hore nullum inſtans ſpecificando quemadmodum preceptum eſt ꝙ diligamus deum aliquo gradu dilectionis: & tamen de nullo gradu ſpecificatum eſt ꝙ diligamus deum illo gradu. Et vltra pono ꝙ in tota hora ſequenti non diligat ſortes deum ſequitur tunc ꝙ in inſtãti terminante horam eſſet verum dicere ſortes peccauit/& tamen in nullo inſtanti peccauit: ſed hoc eſt falſum. ergo. quod peccauerit patet ſic. ſortes tenebatur ad diligendum deum pro tempore ante hoc inſtans & non dilexit: ergo peccauit. & ꝙ in nullo inſtanti peccauerit patet ſic. quocũqꝫ inſtanti dato ante hoc non tenebatur ſortes ad diligendum deum pro illo inſtanti: ſed ſatiſfecit precepto diligendo ipſum in tempore intermedio inter hoc inſtans/& illud ergo quocunqꝫ inſtanti ſignato falſum eſt dicere ꝙ ſortes peccauerit in illo inſtanti. Sed falſitas conſequẽtis probatur ſic/ſi ſortes in nullo inſtãti peccauerit. ergo in quolibet inſtanti preterito intrinſeco huius hore fuit in gratia. ergo per totam illam horam fuit in gratia / & per conſequens non peccauit in illa hora. ❡Sexto ſic arguitur/ſi ſortes poſſit elicere volitionem in inſtanti/ergo eadem ratione poteſt deſiſtere ſeu corrumpere volitionem in inſtanti: ſed qđ hoc ſit falſum. patet ſic/volitio reſiſtit ſue corruptioni: quia vnumquodqꝫ ens deſiderat ſe permanere in eſſe/& ipſa voluntas eſt ſolum finite actiuitatis ſolum in corrũpendo: ergo non poteſt corrumpere in inſtanti. Conſequentia tenet/quia non ab agente extrinſeco cum reſiſtentia pro nomine actu in inſtanti. ❡Ad primum iſtorum dicit ſanctus Thomas ꝙ licet angelus potuerit mereri in primo inſtanti ſue creationis: non eſt tamen poſſibile ꝙ peccauerit in primo inſtanti ſue creationis /cuius rationem aſſignat/quia quicquid conuenit alicui intellectui in primo inſtanti ſui eſſe hoc eſt attribuendum ſue cauſe. & ſic ꝙ peccaret angelus in primo inſtãti ſui eſſe eſſet attribuendum deo/quod eſt inconueniens. Sed contra hoc ſic arguitur. Si angelus in primo inſtanti ſue creationis potuit mereri. ergo in illo inſtanti potuit habere preceptum dei de diligendo ipſum /ponatur tamen in eſſe/tũc ſic arguitur in primo inſtãti ſi dilexerit deum adimplẽdo preceptum libere dilexit. ergo potuit non diligere/& vltra potuit non diligere: ergo contrauenire precepto & per conſequens peccare. Secundo ſic arguitur/ego capio actum indifferentem & precipiat deus in primo inſtanti creationis ipſius angeli ipſi angelo talem actum non elicere. & cum hoc creauerit ipſum angelum cum natura requiſita ad illũ actum eliciendũ. Tũc ſic arguit̃ in illo inſtãti potuit illum actum elicere: ergo peccare. Patet antecedẽs/ pro omni inſtanti in quo ſunt omnes cauſe requiſite ad aliquem effe-

ctum producendum: qui quidē eſt in inſtā
ti pducibilis & nō ponit̃ aliqua reſiſtentia
poteſt ille effectus pro illo inſtanti produ-
ci. ſed ſic eſt in propoſito. igitur.
Propter hoc cōmuniter dicitur a doctori-
bus ꝙ ſicut angelus potuit in primo inſtā-
ti ſue creationis mereri: ita potuit in primo
inſtanti ſue creationis peccare; & quando
tu infers: ergo producit deus angelum ma
lum. Dico ꝙ ſi per illam propoſitionē de-
notetur ꝙ ſpeciali concurſu concurrit / vt
angelus fuerit malus quēadmodum con-
currit ad ſuum eſſe. & ſic negatur conſequē
tia / vel ſi intelligatur per conſequēs ꝙ pro
duxerit angelum qui pro tunc erat malus
quando producit / & ſic conceditur. ¶ Ad
ſecundum argumentum / dicit Gregorius
arminēſis ꝙ occham in duobus cōceſſis ab
eo implicat contradictionem / nam conce-
dit in primo ſententiarū ꝙ resque nunc eſt
nō poteſt nūc non eſſe. & in quolibeto / &
in pleriſq; alijs locis concedit ꝙ angelus in
primo ſui eſſe potuit peccare eliciendo ma-
lam volitionem. & propterea dicit Grego
rius admiſſo toto caſu ꝙ in primo inſtanti
ſui eſſe angelus libere peccauit eo ꝙ in illo
inſtanti potuit nō peccare: & potuit illam
volitionem non elicere. Sed dē hac diffi-
cultate amplius videbitur in ſolutione pri
mi argumenti. ¶ Ad tertium in quo eſt ma
ior difficultas / negat Gregorius conſequē
tiam & ad probationem negat Gregorius
aſſumptum ſcilicet ꝙ in quolibet inſtanti
intrinſeco tantum peccauit quātum in pri-
mo. Pro quo dicit Gregorius ſi voluntas
in inſtanti quod eſt preſens eliciat aliquam
volitionem datur vnum tempus poſt hoc
per qd̕ totū & quālibet eius partem neceſſa
rio continuabit iſtam volitionem: & in ta-
li tempore nec in eius aliqua parte nec ali-
quo inſtanti intrinſeco peccauit de nouo
imputabiliter: ſed in inſtanti terminante ta
le tempus libere conſeruabit talem volitio
nem. & tm̄ peccauit q̄tum i primo: & eodē
modo ſequitur tale inſtans aliquod aliud
ipſius equale primo per quod cōtinuabit
ſuam volitionem. Ex quo ſequitur ꝙ quā-
do ſortes peccat nunq̄ per aliquod totum
tempus peccat ſed ſolum per infinita inſtā
tia. & eodē modo dicetur qn̄ ſortes mere-
tur nunq̄ per aliquod totum tempus mere
tur ſed adequate p infinita inſtantia. ¶ Sed
contra hoc arguitur ſic. primo per Grego-
rium in primo ſententiarum diſtinctione
decimaoctaua. quando ſortes in aliquo in
ſtanti elicit aliquam volitionem habet tūc
in ſua poteſtate facere ꝙ iſto tempore non
erit demonſtrato quocunq; tempore futu-
ro. ¶ Secundo ſic arguitur & capio primū
inſtans in quo ſortes libere ꝯtinuabit poſt
hoc inſtans elicitionis. & ſic arguitur. Si
ſortes habeat in ſua poteſtate in illo inſtan
ti hanc volitionem nunc elicitam non con
ſeruare: ergo habet in ſua poteſtate quocū
q; inſtanti poſt illud non cōſeruare / & per
conſequens in quocūq; inſtanti poſt illud
ſortes peccabit conſeruando. ¶ Tertio ſic.
concedit Gregorius in ſecundo ſententia-
rum diſtinctione tertia / ꝙ voluntas poteſt
intendere ſucceſſiue ſuam volitionem. &
per conſequens poteſt remittere ſucceſſiue
per aliquod totum tempus: & ponatur ꝙ
ad hoc faciendum obligetur illa voluntas
& non faciat / ſequitur ꝙ per totum illud
peccabit. & hoc argumentum videtur mi-
chi probare euidenter ex Gregorio ꝙ ſi ali
qua volitio ſit modo non oportet ꝙ ipſa
tota per certum tempus hoc de neceſſitate
continuabitur ¶ Quarto ſic arguitur pro-
bando ꝙ ſortes poſſit per aliquod totum
tempus & per quamlibet eius partem / &
quodlibet eius inſtans peccare. & ſic argui
tur habeat ſortes hoc iudicium diligendus
eſt deus a me ſub pena peccati mortalis qd̕
continet per vnam totalem horam & in il-
la totali hora non eliciat ſortes aliquam di
lectionem in quolibet inſtāti talis hore ſor
tes peccat. quod ſic probatur / in quolibet i
ſtanti talis hore libere omittit. ergo in quo
libet inſtanti talis hore peccat. Patet ꝯña /

quia ſicut difformiter agere ad iudicium rationis etiam erroneum eſt peccatum/ita difformiter omittere. & patet antecedens/in quolibet inſtanti ſortes poteſt diligere deũ ergo in quolibet inſtanti libere omittit. patet antecedens/ in quolibet inſtāti ſunt oēs cauſe neceſſario requiſite vt producatur dilectio dei puta omiſſio ipſius dei & voluntas: ergo in quolibet inſtāti poteſt elici ipſa volitio ipſius dei. Propterea dicunt aliter alij ad argumentum puta Occham & Climeton. Primum eſt ꝙ quando ſortes elicit aliquam volitionem malā ſortes in illo inſtanti peccat. Secūdum eſt/ꝙ per totale tēpus ſequens & generaliter eius partem quo continuabit ſortes peccabit per illam volitionem. & dat rationem Climeton/anteꝗ̄ ſortes peccat per aliquam volitionem in aliquo inſtanti oportet ꝙ imediate ante illud inſtans habuerit in ſua poteſtate nō habere illam volitionem in illo inſtāti. ſed quocunq; inſtanti dato in quo cōſeruatur illa tota volitio: falſum ē dicere ꝙ imediate ante hoc inſtans fuit in poteſtate ſortis nō habere iſtam volitionē: ſed imediate ante inſtans elicitionis fuit in ſua poteſtate ꝙ nō eliceret in hoc inſtanti. Sed argumētum de pura omiſſione videtur militare contra hāc poſitionem ꝙ in quolibet inſtanti temporis in quo omittit peccat. & probatur ſic. quocūq; tali inſtanti dato imediate ante ipſum habuit ſortes in ſua poteſtate ī hoc inſtanti non omittere quia imediate ante hoc habuit ī ſua poteſtate tūc elicere: ergo quocunq; inſtāti aſſignato peccat. Similiter ex hac opinione videtur ſequi ꝙ angelus nō potuit peccare in primo inſtanti ſui eſſe ſicut deducebatur per vnū argumentū prius factum. Iſta opinio Cclymetonis faciliter defenſari poteſt de peccato trangreſſionis & dicendum foret cōſequenter ꝙ ꝗ̄ꝗ̄ volūtas poſſet elicere actum in inſtanti nō tamē corrumpere. & ratio eſt/quia elicioni talis actus nihil reſiſtit: corruptioni autem aliquid riſiſtit. quod ꝓbatur ſic. Vnūquodq; ens deſiderat ſe permanere in eē. ergo vnūquodq; ens reſiſtit ſe corrūpenti & ſue corruptioni. & per cōſequens ab agente finite potentie in corrumpendo nō poteſt in inſtanti corrūpi. Forte diceret quis ſequitur intemperatum nō poſſe elicere actum temperantie in inſtāti, nec temperatum actum intemperantie. patet ſequela. habitus intēperantie reſiſtit productioni actus temperantie. ergo ſtante tali reſiſtentia non poteſt actus intemperantie produci ab agente finito. & probatur antecedēs. Omne agēs naturaliter productiuum alicuius effectus reſiſtit productioni effectus contrarij. hinc eſt ꝙ communiter dicitur a philoſophis: ꝙ forma ſubſtantialis aque reſiſtit productioni caloris/ ſed habitus intemperantie eſt naturaliter productiuus actus intemperantie cui contrariatur actus temperantie/ ergo naturaliter reſiſtit productioni actus temperantie. ¶ Ad hoc argumentum videtur multum probabiliter dicendum ꝙ habens habitum intemperantie & cognitionem: mediante qua poteſt elicere actum intemperantie non poteſt pro tunc producere actum temperantie in inſtanti/ nec poteſt producere tantum actum temperantie ſtante equali conatu quantum produceret ſecluſo & habitu & ſecluſa cognitione. ¶ Sed vltra poſſet aliquis petere. An ſi ſortes vniformiter produceret in hora aliquam malam volitionem an vniformiter peccaret. Breuiter dico ꝙ non/quia in ſecunda medietate ſortes tantum peccaret quātum in prima per nouam productionem tante partis quātam produxit in prima: & adhuc aliquantulum peccaret continuando volitionem productam in prima: ergo ſimpliciter peccaret in ſecunda medietate ꝗ̄ in prima. & ſic correlarie ſequitur ꝙ ad vniformiter peccare ſequitur difformiter producere volitionem. & ita dicatur demerito. Sed conſequenter ad iſtam opinionem difficile eſt ſoluere argumentū de pura omiſſione. Nā ſicut argutum eſt prius ſi eſſet ſorti preceptū ꝙ ꝑ vnā totā horā diligeret deū & nō diligeret ī aliqua parte

illius hore quo cum inſtanti dato illius ho
re verum eſt dicere immediate ante hoc ha
buit ſortes in ſua poteſtate nunc non omit
tere.ergo nunc culpabiliter omittit & ſic i
quolibet inſtanti intrinſeco illius hore cul
pabiliter omitteret.& per ꝯſequẽs infinite
grauiter peccaret in illa hora.Sed adhuc di
ci poteſt/vel ſortes habet preceptum ꝙ dili
gat deum per totam illam horam dilectio
ne cauſata in inſtanti:puta in inſtanti icho
atiuo quam debet continuare per totá ho
ram & ſic ſortes non omittet in aliquo iſtá
ti niſi in inſtáti inchoatiuo:quẽadmodum
nõ mereretur adimplẽdo illud preceptum
in aliquo inſtanti niſi inſtanti inchoatiuo.
Et in omiſſionibus ſemper reſpiciendum
eſt ad actus omiſſos.vel ſi ſortes haberet p̄
ceptum cauſare dilectionem ſucceſſiue in il
la tota hora:& ſic dico ꝙ ſortes non pecca
ret in aliquo inſtanti ſine cauſando ſucceſſi
ue volitionem bonam non mereretur in ali
quo inſtanti.¶Sed adhuc contra hác opi
nionem ſic arguitur ſit ſortes qui.eliciat in
inſtanti inchoatiuo alicuius hore a volu
tionem pernitioſam quam continuet per
totam illam horam in quolibet inſtanti in
trinſeco illius hore peccabit.ergo propoſi
tum.patet antecedens quocunqꝫ tali inſtan
ti demonſtrato immediate ante illud iſtás
habebit ſortes in ſua poteſtate non habere
totum/a/in illo inſtanti.ergo iuxta modũ
dicendi huius opinionis ſortes peccabit in
illo inſtanti habendo totum/a/& patet an
tecedens/quocũqꝫ tali inſtanti demonſtra
to ante illud inſtans inter illa duo mediat
vnum tempus in quo poterit aliquam par
tem/a/volitionis ſucceſſiue corrumpere:er
go immediate ante illud inſtans habebit in
ſua poteſtate non habere totum /a/ in illo
inſtáti.¶Ad hoc argumentum conſequẽ
ter reſpondendo ad illam opinionem ne
gatur ꝙ ſortes in quolibet inſtanti intrin
ſeco peccauit de nouo habendo totum a/
actum.Et ad probationem conedo:ꝙ quo
cunqꝫ inſtanti ſignato immediate ante il
lud inſtans habebat in ſua poteſtate non
habere totum/a/in illo inſtanti.& negatur
conſequentia & ratio quia non poteſt dari
pars aliqua qtũcũqꝫ remiſſa a/actus de qua
ſit verum dicere ꝙ imediate ante hoc inſtás
habuit ſortes in ſua poteſtate habere in hoc
inſtanti actum remiſſiorem ipſo a/per totã
iſtam partem.& ſic non poſſet ſignari cer
ta grauitas huius peccati pro hoc inſtanti.
Sed eſſet replica ſi deus alicui preciperet ꝙ
non eliceret volitionem intenſam vt quat
tuor non prohibendo volitionem vt duo
nec aliquam vltra quattuor.& ſortes i hoc
inſtanti eliciat volitionẽ vt quattuor non
ꝯtinuet per totã horã ſeq̄ntẽ tũc erit diffici
le ſaluare qd ſortes non in quolibet inſtan
ti peccauit.¶Ad quartum dicũt aliqui nõ
eſſe inconueniẽs ſortem obligari ad aliqd
impoſſibile quando ipſemet ſe impoſſibi
litauit ex culpa ſua.Diceret aliter Gre.pri
mo ꝙ non eſt poſſibile ſorti nũc ꝙ imme
diate poſt hoc non habeat iſtum actũ:quia
nunc eſt poſſibile ei quod nunc eſt poſſibi
le ei ꝙ nunc nõ habeat iſtum actum/& per
conſequẽs ꝙ imediate poſt hoc nõ habeat.
Vltra diceret Gregorius ꝙ ſortes non obli
gatur ad non imediate poſt hoc habẽdum
cum apud ipſum ſit dandum certum tẽpus
poſt hoc per quod totum naturaliter con
tinuabit & non peccabit.Holcot habet in
ſolutione argumẽtorum tertie queſtionis
ꝙ ſi ſortes nunc peccet neceſſario poſt hoc
peccabit per aliquod tempus:ſed per nul
lum tempus neceſſario poſt hoc peccabit.
Eligat vnuſquiſqꝫ partem que videbitur ſi
bi probabilior.¶Ad quintum:multiplex
eſt modus dicendi & reſpondendi.primus
eſt Holcot ꝙ in inſtanti terminante horã
verum eſt dicere ſortes peccabit:& tamen p
nullum totum tempus peccauit:ſed in quo
libet tẽpore ad illud inſtans terminato pec
cauit inadequate.& ſic in nullo ad illud in
ſtans caruit ſortes gratia & ſic concedẽdum
eſt ꝙ ſortes in quolibet inſtanti ante hoc in
ſtans fuit in gratia & tamẽ ante illud inſtás
peccauit mortaliter.Sed cõtra hanc ſoluti
onem arguitur ſequitur iſta ꝯcluſio ſortes

peccauit mortaliter: & tamen nunq̄ caruit
gratia. Patet ſic: & pono ꝙ ſortes in hoc
inſtanti peniteat ſe non dilexiſſe deum &
ꝙ nullum aliud peccatum ꝯmiſerit/ ſortes
nunc habet gratiam quia nūc conteritur. &
ſuppono pro nunc ꝙ ad ꝯtritionem nō re
quiratur cōtinuatio per certum tempus/ &
ſortes nunq̄ caruit gratia: quod probo ſic.
ſequitur bene ſortes caruit gratia: ergo ali
quando nō habuit gratiam. & vltra aliquā
do non habuit gratiam: ergo in inſtāti vel
tempore. ſed nullum iſtorum eſt dicēdum
non primum vt notum eſt/ nec ſecūdū/ qꝛ
quocunq; tempore demōſtrato in iſto ha
buit gratiam. & iſtud idem argumentū ve
nit contra Altiſſiodo. dicentem/ ꝙ in caſu
argumēti ſortes primo peccat in inſtāti ter
minante horam capiendo peccare vt eſt cō
trahere reatum ex omiſſiōe vel commiſſio
ne. cū ſortes nunq̄ ante hoc fuit in reatu ad
penam eternam cum ſemper fuerit ī gratia:
non tamē eſt illa gratia quam prius habuit
ſed illa deperdita ratione peccati. ſed eſt in
gratia quam meretur virtute contritionis
que forte eſt minor ea quam habuit vel for
te maior vel forte equalis ſecundum ꝙ ſor
tes habere poteſt magnam vel paruam cō
tritionem. Et vltra concedendum eſt ꝙ ſor
tes peccauit mortalite/ & tamen per nullū
totum tempus nec per aliquod inſtans erit
ſine gratia. Non eſt tamen concedendum
ꝙ ſortes peccauit mortaliter & in gratia eſt
& gratia quā habet nunq̄ perdidit. Aliter
dicunt alij ꝙ deus non poteſt ita precipere
niſi in precepto ſuo etiam īcludatur inſtās
terminatiuū hore. & hoc ſatis mirabile vi
detur. Ad ſextum dictum eſt prius. & hec
de quarto articulo.

¶CIRCA SOLVTIONEM primi ar
gumenti aduertendū eſt ꝙ altercatio eſt in
ter doc. Vtrum in inſtanti ī quo voluntas
libere vult habeat in ſua poteſtate pro tūc
non velle. Dicunt Gregorius de arimino/
& Scotus. xxxvj. diſtinctione primi ꝙ ſic.
& apud eos voluntas habet libertatem cō
tradictionis pro eodem inſtanti & contra
rietatis: hoc eſt dictu/ volūtas nunc eliciēs
actum habet in ſua poteſtate nunc non eli
cere: & habet in ſua poteſtate nunc elicere
actum contrarium. Patet ſecundum ex pri
mo. nam ſi habeat in ſua poteſtate nunc nō
elicere ponatur in eſſe ꝙ nunc non eliciat/
quo facto poterit pro tunc actū contrariū
elicere. ergo ī ſua poteſtate habet pro nunc
actum contrarium elicere/ non eſt tamē cō
cedendum ꝙ voluntas ſit libera ad elicien
dum pro nunc actus contrarios: quia non
eſt poſſibile ꝙ nunc eliciat actus contrari
os. ¶Sed contra hanc poſitionem inſtatur
primo ſic. Si iſte actus quem nunc elicit vo
luntas poteſt nunc non eſſe/ ergo poteſt
nunc corrumpi. ponatur in eſſe quod nūc
corrumpatur ſequitur bene corrumpitur.
ergo fuit ſaltem in rebus permanentibus.
Preterea ſequitur eſſe poſſibile idem corru
ptum numero reddire. quod patet ſic. Sor
tes qui ſemper ante hoc fuit in gratia/ &
nunc eliciat peccatum mortale: iſta gra
tia eſt corrupta/ & eſt poſſibile ꝙ ipſa ſit
etiam ſecluſo miraculo. ergo. probatur mī
nor/ eſt nunc poſſibile ꝙ iſtud peccatum
inſit per potētiam naturalem: ergo eſt nūc
poſſibile ꝙ hec gratia tunc ſit propter hoc
perdita. ¶Ad primum iſtorū negatur iſta
conſequētia: iſte actus poteſt nunc nō eſſe.
ergo poteſt nunc corrumpi: quia ſi volun
tas faceret ꝙ iſte actus non nunc eſſet/ hoc
non eſſet per corruptionem. ¶Ad ſecun
dum negatur ſequela & ſequens: & ad pro
bationem concedo ꝙ nūc eſt poſſibile hāc
gratiam eſſe: ſed tñ nō eſt poſſibile ꝙ non
reddeat: quia ſi nunc eſſet ipſa nunq̄ fuiſſet
corrupta. & ſic ipſa non rediret. Correla
rie ſequitur ꝙ iſta eſt concedenda/ aliqd eſt
corruptum & eſt nunc poſſibile per poten
tiam naturalem ꝙ non ſit corruptum nūc.
¶Alia eſt opinio quam tenet Guillelmus
occham diſtinctione preallegata & doctor
in preſenti/ ꝙ ſi nunc aliqua res ſit non eſt
poſſibile pro nunc ꝙ ipſa non ſit. & ſic
pro eodem iſtanti nō eſt ponenda libertas
contradictionis nec contrarietatis. Sed con

tra hanc poſitionem ſic arguo: ſi ſortes nūc haberet volitionem fornicandi pro nunc ſortes tenetur non habere. ergo pro nunc ſortes poteſt non habere pña tenet quia nemo obligatur ad impoſſibile. & patet antecedens/ſortes pro nunc peccat per illam volitionem. ergo ſortes pro nunc tenetur nō habere. Secundo arguitur: ſequitur hanc eſſe impoſſibilem volūtas libere vult quod patet ſic. Nam ſi ſit poſſibilis ponatur in eſſe ꝙ ipſa verificetur/tunc ſic arguitur/voluntas nunc libere vult. ergo nunc habet i ſua poteſtate non velle/& vltra ſic arguitur nunc habet in ſua poteſtate nō velle/ergo nunc habet in ſua poteſtate facere ꝙ iſta volitio nō ſit. Inſup dicitur libera apud doct. quia omnibus neceſſario requiſitis ad productionem volitionis poſtꝗ habet i ſua poteſtate producere & non producere/tūc ſic arguitur/vel illis poſitis ipſa producit vel non. ſi non. ergo tūc per iſtā opinionē nō poteſt producere. ſi ſic/ergo tunc non pōt non producere. Ad primum iſtorum dicit concedendo antecedens ſcilicet ꝙ volūtas pro nunc tenetur non habere iſtam volitionem. & negatur conſequentia. & ad probationem diſtinguo ꝙ voluntas non poſſit obligari ad impoſſibile. vel ad ipoſſibile ſimpliciter. ſ. quod nō ē nec fuit i ſua poteſtate & ſic concedo. vel ad impoſſibile p accidens. ſcilicet quando ipſa eſt cauſa illius impoſſibilitatis. & ſic negatur. Forte diceret aliquis/eodem modo poſſet obligari voluntas poſtꝗ peccauit ad non peccaſſe quod tamen nemo diceret. quia tunc continuo peccaret poſtꝗ peccauit. & ꝓpterea nō placet hec ſolutio Altiſſiodorēſis dicit ꝙ pro inſtanti in quo voluntas habet malā volitionem ipſa non tenetur ad non habēdum/cum hoc ſit ei ipoſſibile: ſed immediate ante tenebatur ad non habendum. & ꝓpterea nunc cōtrahit maculam peccati. & eodem modo dicit de peccato omiſſionis.

¶Sed contra hanc ſolutionem ſic arguitur vel ſortes in hoc inſtāti peccat vel ante peccauit, non eſt dicendum ſecūdum/quia tūc ante perdidiſſet gratiam. Si dicatur primū ergo nunc habet aliquem actum quem tenetur non habere. vel aliquem actum non habet quem tenetur habere. & ꝓpter ea placet magis primus modus dicendi: & eſt cōmunior. Nec eſt ſimile de hoc quod infertur ꝙ aliquis obligaretur ad non peccaſſe quia quando verum eſt dicere ꝙ peccauit non immediate ante fuit i ſua poteſtate ꝙ non peccaſſet. Sed immediate curret replica ex vno argumento facto circa ſextum articulum puta ſi detur preceptum de diligēdo deum ante inſtans terminatiuum hore.

¶Ad ſecundum negatur conſequentia: & ad probationem dico ꝙ voluntas non dicitur nunc libere velle quia nunc habeat in ſua poteſtate non velle: ſed propter alterā iſtarum cauſarum apud doctorem ꝙ immediate ante hoc habuit in ſua poteſtate ad finem illius temporis deſiſtere a ſua volitione. ¶Ad tertium dico ꝙ illud eſt intelligēdum ꝙ omnibus neceſſario requiſitis poſitis immediate cum habebat voluntas in ſua poteſtate non coagere. Inter iſtas opiniones videtur michi prīa probabilior.

¶CIRCA SECVNDVM ARGVmentum eſt aduertendum ꝙ difficultas eſt inter doctores/an ſit danda pura omiſſio & breuiter pro nunc ſecundum ꝙ argumētum exigit dico ꝙ ſic. Vltra dico ꝙ voluntas qñcunqꝫ non vult non dicitur libere non velle/ſed ſolum pro tempore quo habet oportunitatem ſufficientem vt producat volitionem/& tamen non producit. Et vltra dicendum eſt ꝙ iſta conſequentia non valet. Voluntas libere non vult: ergo vult non velle: & hec materia tractabitur amplius infra.

¶CIRCA TERTIVM ARGVMENtum inquiritur difficultas. vtrum aliqua cognitio ſiplex libere cauſet. ꝓ quo ſit prima propoſitio. Aliqua cognitio libere cauſatur. patet ſic/ſortes qui intuitus eſt patrem ſuum nunc non habet cognitionem abſtractiuā patris ſui & poſt hoc habebit

ergo nunc deficit aliquod neceſſario requiſitum vt producatur illa cognitio vel libere cauſabitur. Non eſt dicendum primum cum ſortes iam habeat habitum vel ſpeciē apud alios, nec dicendum eſt ſecūdum. Et primo ꝯſequentia probatur ex illo: q̄a poſitis cauſis naturalibus ſufficientibus ad effectum producendum de neceſſitate produ/cunt. ¶Secūda propoſitio/ aliqua noticia intuitiua libere cauſatur. Patet ſic. ſit ſortes qui intuetur albedinē non intuetur illā per noticiam reflexam: & poſtea intuebitur. ergo nunc deficit aliquod neceſſarium requiſitum ad illam intuitionem reflexam cauſandum vel ipſam liberare cauſabitur: ſed non eſſet dicendum primum cū ad intētionem cauſandam ſufficiat preſentia obiecti: & poſſibile eſt ergo dicēdū ſcdm. & ꝓpter ea dicit dyo. in libro ſententiarū ꝙ noticie intuitiue rerum extrinſecarum mere naturaliter cauſantur. ¶Tertia propoſitio/apud Gregorium poteſt imediate libere produci aliqua cognitio/hoc ē dictu. poteſt libere produci abſq̧ actu voluntatis elicito. patet ſic/ſit ſortes habens habitum inclinantē ad cognitionem abſtractiuam platonis/& nunc non cognoſcat platonē arguiť: quod tamen libere producet illam cognitionem vt patet ex prima propoſitione & non per actum volendi. quod ſic probatur: quia ſi produceret per actum volendi maxime eēt per actum quo volet cognoſcere platonē: ſed tunc ſic arguitur/ illam volitionē de neceſſitate precedet aliqua cognitio platonis & cognitio cognitionis platonis que libere cauſabitur vt probari poteſt eodē modō ſicut prius/tunc queritur an cauſabitur mediāte altero imperio. & iterum queratur de cognitione precedente tale imperium ſecūdum: & ſic erit proceſſus in īfinitum vel deueniēdum eſt ad cognitionē imediate libere cauſatam. Ex hac propoſitione videtur ſequi correlarie/ꝙ eſt poſſibile actum intellectus eſſe imediate peccatum quod tamen non ſolet cōmuniter ꝯcedi. patet ſic. actus intellectus eſt immediate liber: ergo poteſt immediate prohiberi. & vltra poteſt imediate prohiberi. ergo poteſt imediate eſſe peccatum. & hoc correlarium videtur michi concedendum ꝯſequenter loquēdo nō tamen ſequitur ex hoc ꝙ aliquis actus intellectus poſſet eſſe immediate meritorius: q̄a ad meritum requiritur relatio in vltimum finem: quia ſpectat ad voluntatem. de cognitione intuitiua obiecti extrinſeci tenet Dyo. in prologo ſententiarum ꝙ quilibet talis mere naturaliter cauſatur.

¶CIRCA ARTICVLVM quartum notandum ꝙ imprimis eſt difficultas probleumatica inter ſanctum Thomā & alios doc. an voluntas poſſit velle cōtra iudiciū perfectum & plenum. Dicit ſanctus Tho. ꝙ non: quia tale iudicium plenum & perfectū ē euidens ꝙ voluntas nullo modo mētiretur confirmando ſe tali iudicio: ſed hoc eſt falſum. ergo. patet ſequela: bene ſequiť illud iudicium eſt euidēs: ergo naturaliter cauſatur. & hoc iudicio poſito neceſſario cauſatur actus voluntatis ei ꝯformis: ergo ille actus voluntatis nec eſt/nec conſequenter in poteſtate eius/& per conſequens nō eſt meritorius/ & propter hoc ſimiliter/& propter articulum parrhiſienſem videtur michi probabilius ꝙ poteſt ſe difformare iudicio particulari perfecto & plenō.

¶Secundo notandum ꝙ aliud eſt ſe ꝯformare iudicio intellectus & velle conformiter. Nā ſe conformare eſt facere ꝙ ita ſit vel non ſit ſicut per illud iudicium iudicatur verbi gratia ſi iudicaret ſortes non eſt volēdum ꝯformans ſe illi iudicio nullum actus voluntatis eliciendo. ¶Notandum tertio ꝙ duplex eſt iudicium practicū ītellectum verū & falſum. Et falſum eſt duplex. Vincibile & inuincibile. Illud dicitur vincibile quod poteſt vincere aliquis faciendo illud quod facere tenetur. Et per oppoſitū dicitur inuincibile. & quāq̄ teneat Guillelmus parrhiſienſis in libro de legibus ꝙ nō poſſit eſſe aliquis error inuicibilis oppoſitum tamē cōmuniter deffenſatur. ¶Iſtis ſuppoſitis ſit prima propoſitio. Eſt aliquod iudi

cium practicum cui nõ poteſt homo ſe diſformare. Patet ſic. hoc eſt iudicium practicum non eſt volendum eſſe miſerum. & iſti iudicio non poteſt homo ſe diſformare. ergo propoſitum. patet/ minor nõ poteſt ſe diſformare tali iudicio niſi vellet eſſe miſerum: ſed hoc non eſt poſſibile vt ſatis derelinquitur ex his que dicta ſunt ꝯtra tertium articulũ. ¶ Secunda propoſitio/ poteſt voluntas velle aliquid quod eſt in particulari plene & ꝯplete iudicatum nõ eſſe volendũ vt ſi intellectus dictaret nõ eſſe fornicandũ perfecte & plene apprehẽderet fornicationem ſub ratione delectationis volũtas poſſet velle fornicari. & hoc ſatis relinquo probatum ex primo notabili. ¶ Tertia propoſitio. Quãdocũqꝫ diſformat ſe iudicio practico intellectus ſiue vero ſiue erroneo peccat. Patet hoc ex dicto apoſtoli. omne qđ non eſt ex fide peccatum eſt. vbi dicit glo. omne quod eſt ꝯtra cõſcientiam peccatum eſt. & per cõſequens quicunqꝫ diſformat ſe iudicio practico ſiue vero ſiue falſo peccat. ¶ Quarta propoſitio/ quicũqꝫ conformat ſe iudicio erroneo vincibili peccat. Patet ſic. quia ignorantia vincibilis apud doct. licet excuſet a tanto: non tamẽ a toto. ergo quandocũqꝫ conformat ſe iudicio practico erroneo peccat. ¶ Quinta propoſitio/ homo ꝯformans ſe iudicio practico erroneo inuincibili nedum peccat/ verũetiam ſi ſit in gratia & adſint omnes circũſtãtie requiſite meritur/ quod nõ peccat ſẽtẽtia eſt omnium doct. quia ignorantia inuincibilis excuſat a toto. & quod mereat̃. patet ſic. omnis faciens aliquam operationem in gratia ad quam pro tunc tenetur & propter finem debitũ & ſic de alijs circũſtantijs meret̃. ſed ſic eſt de iſto qui habet tale iudicium inuincibile: vt puta de ſorte dormiente ad quem ingreditur aliqua mulier loco ſue petendo debitũ reddẽdo facit operationem ad quã pro tunc tenetur. ergo ſi faciat propter debitũ finẽ & ſic de alijs circũſtãtijs pro tunc meretur. ¶ Sed contra hoc arguitur ſic. ꝟt operatio ſit meritoria requiritur ꝙ ſit bona moraliter & ꝙ ſit conformis dictamini prudẽtiali. quinto ethyco. capi. ij. & vt dictamen aliquod ſit prudentiale requiritur ꝙ ſit verum cũ prudẽtia ſit vnus ex quinqꝫ habitibus quibus non contingit dicere falſũ quinto ethyco. capitulo. iij. ergo operatõ conformis errori nõ eſt meritoria. Ad hoc argumentum ſolent quidam dicere ꝙ licet hoc iudicium ſit erroneum huic vxori mee eſt reddendum quod petit. Iſtud tamen iudicium huic mulieri eſt reddendum quod petit non eſt erroneum cum ſequatur ex duobus veris. ſ. omni mulieri qui inuincibiliter creditur mea eſt reddendum quod petit & hec ẽ mulier qui inuicibiliter credit̃ mea. Vltra dicunt ꝙ talis redditio eſt meritoria & bona prout conformatur ſecundo iudicio & non primo. Sed arguitur probando ꝙ ſecundum iudicium ſit falſum. bene ſeqꝫ hec mulier eſt a me cognoſcẽda: & hec mulier eſt mulier aliena. ergo mulier aliena eſt a me cognoſcenda: ſed conſequens eſt falſũ & contra vnum preceptum diuinum. & minor eſt vera. ergo maior ẽ falſa. Ad hoc argumentum cõceditur/ ꝯſequẽtia/ & negat̃ ꝙ conſequẽs ſit falſum: & vltra negatur ꝙ ſit contra preceptum diuinum: ſed preceptum diuinum eſt intelligẽdum ĩ hoc ſenſu ꝙ ſcienter nulla mulier aliena eſt cognoſcẽda. Sed replicaret aliquis/ ſi iſta propoſitio mulier alterius eſt a me cognoſcenda ſit vera & eſt practica. ergo de ipſa poteſt eſſe verum iudicium practicum in me. & per conſequens potero velle iudicare ꝙ mulier alterius ſit a me cognoſcenda/ quod ſi concedas ſequitur ꝙ ſciẽter licite poſſum cognoſcere mulierẽ alterius. Ad hoc negatur conſequentia prima: qua infertur ꝙ de illa propoſitione poteſt eſſe in me verum iudiciũ practicum: ſed in altero poteſt eſſe verum iudicium practicum de illa propoſitione: puta ſi ſortes ſcienter ꝙ de iſta aliena vxore inuincibiliter crederem ꝙ eſſet mea ſortes recte iudicaret ꝙ mulier alterius eſſet a me cognoſcenda. Correlarium ſequitur. ꝙ poteſt eſſe in ſorte iudicium aliquod practicũ

rectum cui ſynonimū nō poteſt eſſe in me
rectum. Sed adhuc diceret aliquis: ſequitur
ꝙ mulier qui ſe ſupponit ſorti loco vxoris
ſortis non peccaret volendo ſortem ipſam
cognoſcere. patet ſic: nullus peccat volen-
do alterum exercere operationē meritoriā
cum illa volitio videtur eſſe charitatis/ſed
iſta mulier in ita volendo ſolum vult ſor-
tem exercere operationem meritoriam:
quia per illam volitionem ſolum vult
ſortem cognoſcere ipſam. ergo per illā vo
litionem ipſa non peccat. Preterea ſi iſtud
iudicium eſt i illa muliere rectum ſortes de
bet me cognoſcere. ergo iſta mulier cōfor-
mando ſe tali iuditio nō peccat/Ad primū
negatur ſequela: & ad probationem nego
maiorem: ſed oportet addere dum non ha-
beat preceptum de non volendo. Ad ſecū-
dum conceditur: ꝙ illud iudicium pro tūc
eſt rectum: ſed illa mulier pro tunc tenetur
facere ꝙ non ſit rectum. & propterea non
poteſt licite ſe conformare tali iudicio. Se-
cundo principaliter arguitur ſic: & pono
quod ſortes non habeat aliud iudicium ꝑ-
ter iſtud/huic vxori mee eſt reddendum de
bitum ſic conformādo tali iudicio non cō
format ſe alicui iudicio vero/ergo non
bene agit/ad iſtud dimiſſis diuerſis opinio
nibus meō iudicio dicendum eſt negando
ꝙ ſe conformādo tali iudicio non meretur
ſimiliter ꝙ non bene agat. & ad probatio-
nē diſtiguit: ꝙ iudicium illud non ſit verū
eo ꝙ includit virtualiter aliquod ſpecula-
tiuum falſum. ſ. hec eſt vxor mea. & ſic hoc
conceditur. vel ꝙ non ſit verum ratione di
ctate operationis. & ſic negatur. Iam dico
ꝙ hoc ſecundum ſufficit vt ſit iudiciū pru-
dentiale ſaltē vbi error ſpeculatiuus inclu-
ſus eſt inuicibilis. ❡Tertio ſic arguitur cō-
tra tertiam concluſionem: & ſit ſortes nūc
dictans erronee ꝙ pauperi in extrema neceſ
ſitate poſito non eſt ſubueniendum & cō
tinuet per vnam horam: tūc in inſtanti me
dio temporis per quod neceſſario continu
at illud iudicium tenendo modū Gregorij
ſequitur tunc ꝙ ſortes de neceſſitate pecca-
ret pro illo tempore. probo ſic: ſi ſortes ve
lit ſubuenire peccat: quia facit contra cōſci-
entiam/ſi autem non velit peccat quia facit
contra preceptum diuinum/& non poteſt
pro tunc auferre illud iudicium/ergo pro
tunc de neceſſitate peccat. Ad iſtud argumē
tum ſuppono: ꝙ ſortes non conformet ſe
tali iudicio/concedo ꝙ iſta eſt concedēda
in inſtanti medio temporis pro quo neceſ-
ſario continuatur illud iudicium nunc nō
poteſt facere ſortes quin peccauit pro hac
ſecunda medietate tēporis & nō eſt incon
ueniens quando incidit ex culpa ſua.
❡Quarto arguitur: ſi ſortes dictaret feſtu-
cam non eſſe leuandam & vellet leuare nō
peccaret. ergo tertia propoſitio ē falſa. pa
tet antecedens/illa volitio non eſt dictū fa-
ctum vel concupitum contra legem dei. er
go non eſt peccatum/conſequentia tenet a
negatiōe diffinitōnis ad negationē diffini
ti/& patet antecedens: quia non poteſt da
ri aliqua lex per quam prohibeatur illa vo
litio/preterea ſi ſortes dictaret ꝙ pauperi ī
extrema neceſſitate poſito non eſſet ſubue-
niēdum & vellet ſubuenire illa volitio nō
eſſet peccatum. ergo propoſitum. patet an
tecedens: nulla volitio cadēs ſub precepto
dei eſt peccatum/ſed iſta volitio cadit ſub ꝑ
cepto dei: ergo illa volitio non eſt peccatū
Preterea ſequitur: ꝙ aliqua volitio merito
ria per aliquod pure naturale & naturaliter
adueniēs efficeretur peccatum mortale qđ
videtur multum abſurdū/patet ſequela: ſi
ſortes nūc inuicibiliter crederet de hac muli
ere aliena ꝙ ſit ſua & velit ei reddere qđ pe-
tit propter deum: iſta volitio ex prehabitis
eſt meritoria. & tamē per aliquod pure na
turale poteſt effici demeritoria. quod pa-
tet ſic/ſi ſortes efficiatur dies ex viſione hu-
ius mulieris mere naturaliter corrumpetur
hoc iudicium quo iudicat ipſam eſſe ſuam
& producetur iudicium contradictorium
quo facto illa volitio continuata erit pec-
catum mortale. ergo per aliquod mere na-
turale adueniens ipſum efficitur peccatum
mortale/quod erat probādum. Ad primū

iſtorum negatur ꝙ illa volitio non ſit pec
catum/& ad probationē diſtiguit ꝙ nō ſit
concupitum contra legem dei/ vel contra
legem dei veram/& ſic tranſeat vel contra
legem creditam legem dei a concupiſcente
& ſic negatur. & hoc ſufficit vt ſit peccatū.
Secundo dici poteſt ꝙ illa volitio elicitur
contra veram legem dei: quia eſt vna vera
lex dei qui facit contra conſciētiam peccat.
Ad ſecundum negatur: ꝙ illa volitio non
ſit peccatum & ad probationē nego ꝙ ad
illam volitionem ſic eliciendam ſit precep-
tum datum/ſed eſt preceptum aufferre con
ſcientiam. ¶ Ad tertium controuerſia eſt
inter Scotum /& Occham. Scotus non
haberet illud tunc pro inconuenienti ſicut
ſatis poteſt deduci ex eo in materia de con-
nexione virtutum moralium ad prudenti-
am. Diceret Occhā ꝙ illud iudicium erro
neum eſt cauſa naturalis illius volitionis
propterea ipſo corrupto non amplius cō
ſeruatur illa eadem volitio. immo plus ad
huc diceret: ꝙ illud dictamē eſt obiectū par
tiale illius volitionis ſi talis volitio ſit bo
na. ſed magis ſpectat inquiſitio huius mate
rie ad ſecundum ſententiarum.

GIRCA QVINTVM ARGVMEN
tum/notandum eſt ꝙ doct. inquirit hanc
difficultatem. vtrum aliquis poteſt ſe obli
gare ſub conditione/ad quā difficultatem
certum eſt ꝙ ſic cum fiant multa iuramen-
ta & multe promiſſiones ſub conditione/
nam etiam admittitur contractus i cerymo
nialibus ſub ꝯditione. vt patet in capitulo
ſub conditiones de conditionibus appo-
ſitis. Secundo dicendum ē ꝙ promiſſoriū
vel votum factum ſub conditione nō obli
gat quouſqꝫ ſit adimpleta conditio: & qn̄
eſt adimpleta obligat exemplum/ſi iuraue
rit ſortes ꝙ dabit platoni decē ſcuta/ſi pla-
to fecerit ei domum: quādo facta ē domus
obligatur ſortes ad dandum platoni decē
ſcuta & non prius. Inſuper aduertendum
eſt/ꝙ difficultas huius argumenti proue-
nit ex quibuſdam caſibus ex quibus videt̄
ſequi contradictō. Vnus eſt/ſi ſortes iuret
platoni ꝙ dabit ei ſcutum ſi prima propo-
ſitio quam dixerit ei ſit vera/& dicat ei tūc
primo plato/tu nichil michi debes/tunc q̄
ritur vel ſortes debet platoni vel nō. Si tu
dicas ꝙ ſic. ergo prima propoſitio quā di
cit ei non eſt vera/& per conſequens ipſe nō
eſt obligatus. Si dixeris ꝙ nō. ergo pria p
poſitio quā dixit ei eſt vera. & p ꝯns ad im
pletur conditio: & ſic eſt obligatus. For-
te dices: ꝙ quando profert illam propoſiti
onem ſortes non eſt adhuc obligatus: ſed ē
obligatus in inſtanti terminante prolatio-
nem illius propoſitionis/tunc ego ponā
ꝙ plato dicat ſorti: nichil michi debebis in
hoc inſtanti. Secundus caſus eſt de matri-
monio. poſito ꝙ ſortes accipiat bertā ſub
illa conditione in vxorem: ſi prima propo
ſitio quam dixerit ei berta ſit vera: & dicat
ei/tu nō eſt maritus meus/tūc queritur vel
tunc ſortes eſt maritus berte vel non. Si di
cas ꝙ ſic: ergo promiſſio non eſt adimple-
ta. Si dicas ꝙ non. ergo conditio eſt adim-
pleta: & per conſequens eſt maritus eius.
ad iſtos caſus eſt duplex modus dicēdi/pri
mus eſt doctorū ꝙ in nullo iſtorum caſuū
adimpletur conditio. prio in quolibet iſto
rum caſuum conditio eſt ipoſſibilis & hyp
pothetice ſignificat. iſta ſolutio dependet
ex vna antiqua opinione inſolubiliū q̄ te-
nebat omnem propoſitionem inſolubilē
eſſe hyppotheticam: ſed illa opinio iam re
ceſſit ab vſu. Propterea aliter dicendum ē:
admittendo omnes iſtos caſus. & vltra di-
cendum eſt: ꝙ ex hac impletione conditio
nis ad quam ex caſu ſequitur promittentē
non eſſe obligatum/non oritur obligatio
ſed ſic eſt in quolibet iſtorum caſuum poſi
torum. nam in primo caſu ad platonem di
cere verum ſequitur ſortem non eſſe obli-
gatum/& in ſecundo ad bertam dicere ve-
rum ſequitur ſortem nō eſſe maritum eius
& inter ſortem & bertam nō eſſe matrimo
nium. ¶ Circa hoc queritur/an iuramentū
vel promiſſio facta ſub conditione impoſ-
ſibili obliget: & videtur ꝙ ſic/ex capitulo
preallegato. ſi conditiones vt dicit textus:

ꝙ ꝯditio impoſſibilis habetur p non adiecta.
Q̃tũ ad hoc dubiũ cõmuniter dicũt doc.
ex illo capi. preallegato: ꝙ matrimonium
contractum ſub cõditione impoſſibili vel
turpi que non eſt contra bonum matrimo
nij ipſa non adimpleta eſt ratum verbi cau
ſa/ſi ſortes contrahat cum berta hac condi
tione ꝙ celum digito tãgat: vel ſub iſta cõ
ditione ꝙ furabitur ꝗuis non adimpleatur
cõditio: eſt inter ipſos matrimonium. Sive
ro contrahat cum conditione turpi exiſtẽ
te cõtra bonum matrimonij. puta ſub hac
conditione/ſi generationem prolis euitet
vel ſub iſta conditione ſi adulterio victum
querat contractus nullus eſt/ſed ſi fiat ꝯtra
ctus ſub conditione poſſibili non turpi: ip
ſa adimpleta iter ipſos eſt verum matrimo
nium ſed non adimpleta non eſt. ¶Sed cõ
tra hoc arguitur matrimonium/non cõtra
hitur niſi ex mutuo conſenſu explicato per
verba de preſenti/& ſortes non conſentit ĩ
bertam niſi ipſa fecerit quod explicatur ĩ cõ
ditione. ergo ſi non faciat illud berta/nõ ẽ
matrimonium inter eos. Propter hoc di
cunt aliquĩ doc. ꝙ ſi conſenſus feratur in
totum conditionatum non eſt matrimoni
um inter eos niſi adimpleatur conditio in
ter eos: veruntamen eccleſia in foro exteri
ori reputat verum matrimonium: quia nõ
reputat conſenſum ferri in conditiõnẽ. Sed
ꝙ reputet non eſſe matrimonium ſi addat
conditio exiſtens contra bonum matrimo
nij eſt: quia illa conditio infringit formam
eo ꝙ ex vi forme obligat ſe ad contrarium
Ex his patet: ꝙ iuramentum factum ſub cõ
ditione impoſſibili non eſt obligatorium
niſi fiat ſub conditione turpi: vt ſi ſortes iu
ret ſe daturum ſcutum ſi cõtingat eum for
nicari adimpleta conditione tenetur dare.
Sed contra hoc arguitur ſic: ſi cõmiſſa for
nicatione/tenetur ſortes dare ſcutũ. vel er
go tenetur dare: quia fornicatus ẽ/ vel pro
pter aliquam aliam cauſam: non ſecũdum.
ergo primũ. ſed quod hoc ſit falſum pba
tur ſic. bene ſequitur ſortes vult dare ſcutũ
quia commiſit fornicationem. ergo ſortes
vult ſe commiſiſſe fornicationẽ pña tenet/
propter enim vnũ quodcꝫ tale & illud ma
gis. & per conſequens non poſſet adimple
re illud preceptum abſcꝫ peccato. Ad hoc
negaretur vltima conſequentia/ queãdmo
dum non ſequitur/ſortes penitet quia pec
cauit. ergo: ſi vult penitere vult ſe peccaſſe
Eodem modo dicendum eſt: ꝙ iſta conſe
quentia nichil valet/ſortes dat ſcutum: qa
commiſit fornicationem. ergo ſi vult dare
vult ſe commiſiſſe.

¶CIRCA SEPTIMUM ARGU
mentum principale. Tangit doc. difficulta
tem. vtrum ad vtendum habitu: neceſſario
requiratur volitio vtendi/ſicut videtur ſo
nare auctoritas/habitibus vtimur cum vo
lumus. Pro hac difficultate ſupponendũ ẽ
ꝙ vſus habitus eſt operatio ad quam incli
nat habitus. Secundo ſupponẽdum eſt ꝙ
alique operationes ad quas iclinat habitus
poſſunt aliquando cauſari ex cauſis natura
libus ſine concurſu voluntatis: vt eſt ope
ratio habitus ſcientifici de aliqua concluſi
one que cauſari poteſt per ſolum concurſũ
demõſtratõis & itellectus. Alie ſũt opatio
nes habitus que cauſari nõ poſſunt natura
liter abſcꝫ concurſu voluntatis/ vt ſũt ope
rationes habitus temperẽtie. & ſimiliter ha
bitus. Iſtis ſuppoſitis ſit pria concluſio. vt
habitus concurrat ad operationẽ primi ge
neris non requiritur concurſus voluntatis
Probat hec ꝓpoſitio: ſit habituatus ſortes ĩ
ſciendo/a/concluſionem & applicetur de
monſtratio ad/a/ cõcluſionem veriſſimile
eſt ꝙ ſortes intentius aſſentit/a/ concluſio
ni ꝗ̃ ſi nõ eſſet habituatus. ergo habitus cõ
currit ad aſſenſum illum producendum cũ
ipſa demonſtratione: & tamen ibi non eſt
concurſus ipſius voluntatis. ergo propoſi
tum. Secunda propoſitio: vt habitus con
currat ad actum ſeu ad operationem ſi non
ſit aliqua cauſa naturalis ſe ſola ſufficiens ꝑ
ducere talem operationem de neceſſitate re
quiritur concurſus voluntatis. hoc eſt dic
tũ/habituatus in ſciendo a/concluſionem
non poteſt ex illo habitu non concurrẽte

voluntate producere actū ſcientificū a/pro
poſitiõis niſi ſit applicata cauſa que ſe ſola
ꝓduceret. Patet nã oppoſito dato ſcilicet
ꝙ habitus ſufficeret cū habitus ſit cauſa pu
re naturalis/& ſemper applicetur itellectus
ſeqtur ꝙ habitus in ſciendo a/ꝑpõnē ſemp
actualiter ſciret/ qđ eſt falſū. Sed eſt difficul
tas/an ad hoc ꝙ volūtas ꝯcurrat cū illo ha
bitu de neceſſitate reqraꝛ aliqđ ipſius actus
voluntatis vel poſſet nunc ꝑ ſuã potentiã
ꝯcurrere de qua difficultate dictū eſt ſupra.

¶ Tertia propoſitio/ vt volūtas ꝯcurrat ad
operationē reſpectu ꝯcluſionis reqritur cō
curſus voluntatis: & hec ſatis nota eſt.

¶ Quarta propoſitio vt volūtas libere vta
tur habitu non oportet ꝙ velit illo habitu
vti: ſed habitus ille inclinat ad operationē
volūtatis ſufficit ꝙ volūtas ꝯcurrat ad illã
opationē actiue & tunc habitus coagit: ſed
ſi inclinet ad operationē alterius potentie
ſufficit ꝙ voluntas velit illam operationē
exercere quo facto habitus coagit.

¶ CIRCA NONVM ARTICVLVM
principale ſunt aliqui caſus poſiti a docto
re primus eſt ꝙ ſortes in pria parte propor
tionali hore ſequētis mereatur & in ſecūda
peccet. & in tertia mereaꝛ & in quarta pec
cet. & ſic in infinitū & decedat in inſtãti ter
minãte horã / an ſaluabitur vel dãnabitur.
Secundus caſus eſt/poſito ꝙ ſortes & pla
to mereãtur ſucceſſiue ꝑ totã horã ſequen
tem equaliter producendo ſucceſſiue dile
ctiones dei intenſas vt quattuor: & in inſtã
ti terminante horam ſit mortuus ſortes &
ſua dilectio corrupta/plato tamē adhuc ſu
pereſt vel ſuperſtes eſt/nec vnꝗ̄ poſt illud
inſtans mereatur plato/an nunc merebitur
ſortes ſicut plato. & apparet ꝙ non: qa ſor
tes non producet ita magnū meritum ſicut
producet plato. & depēdet iſta difficultas
ex illo probleumate phiſico. vtrum res ſuc
ceſſiua citius producetur ꝗ̄ erit producta.

¶ Q̄tum ad primum caſum dicitur primo
ꝙ caſus non eſt poſſibilis vniuerſaliter lo
quendo de lege poſita. Dicitur ſecundo ad
miſſo caſu de lege abſoluta ꝙ niſi in inſtan
ti terminante habeat aliquē actum quo acq
rat ſibi gratiã erit in illo inſtãti abſꝗ gratia
& per ꝯns dãnabitur ſi in tali ſtatu decedat

¶ Q̄tum ad ſcđm caſum ſuppoſita opini
one cōi ꝙ res ſucceſſiue acquirenda minus
acqreꝛ ꝗ̄ erit acqſita dicendū eſt ꝙ meritū ca
piꝛ dupliciter ſicut peccatū: vno mõ p actu.
Scđo mõ pro dignitate ad ꝑmiū ꝯſurgente
ex actu ſicut capiꝛ pc̄m pro reatu ad penã.
hoc ſuppoſito diciꝛ primo ꝙ nullū ita ma
gnū meritum habebit ſortes ſicut habebit
plato: & ſi ti illud a/tūc ꝗ̄ritur vel a/erit in in
ſtanti terminãte horã vel ante. nõ primū/.
quia in inſtanti terminante nõ habebit ſor
tes aliquem actum ex caſu. & ſi ſecundum
tunc ſic arguitur a/erit in aliquo inſtãti an
te inſtans terminatiuū hore/& in tempore
intermedio inter illud inſtans & inſtãs ter
minatiuum hore habebit plato maius meri
tum ꝗ̄ a/ergo a/non erit tam magnum me
ritum ſicut habebit plato. Secundo dicen
dum eſt ꝙ ſortes habebit ita magnum meri
tum ſicut habebit plato capiendo ſecundo
modo. nam in inſtãti terminãte iam erunt
equaliter digni premio. qđ patet per totã
horam equaliter merebitur ſortes cū plato
ne & in inſtanti terminãte nihil merebitur
plato/ergo in inſtãti terminãte erunt equa
liter digni premio. Sed ibi poteſt eſſe diffi
cultas capiendo caſum ꝙ ſortes ſucceſſiue
producat aliquē totum actū meritoriū ſuc
ceſſiue. Vtrum in aliquo inſtãti intrinſeco
talis tp̄is eſſet verū dicere ſortes meretur in
hoc inſtanti excludēdo opinionē gregorij
ꝙ actus voluntatis qui produciꝛ ſucceſſiue
põt etiã in inſtãti produci. & apparet ꝙ ſic
Nã in aliquo inſtãti ꝯtinuaret ſortes libere
illum actum ac ſi eundem actum produxiſ
ſet in inſtanti. ergo in aliquo inſtanti mere
tur ſortes. videꝛ mihi ꝙ haberet Gregorius
dicere ꝙ etiã in aliquo inſtãti meretur quē
admodū meretur in toto tp̄e & dicerētur ſo
lum finita inſtãtia in quorum quolibet me
retur ſortes. De comparatione autem meri
ti temporalis ad meritum inſtantaneum di
ctum eſt prius articulo nono. & qa doctor

in ſequentibus ſolum. tangit de infinitate
peccati de qua i ſecūdo & de elicitiōe actus
in inſtāti de quo dictū eſt circa tertiū. ppter
ea imponaſ finis tertie q̄ſtioni ſeq̄tur q̄rta.

¶ Quarta queſtio:

CIRCA PRIMVM AR
ticulum quarte queſtiōis
aduertēdum eſt ꝙ quem-
admodum intellectus aſ-
ſentit alicui propoſitiōi
ppter ſe puta primo prin-
cipio per ſe noto & alicui
propter aliud puta ꝯcluſioni ita voluntas
aliq̄d acceptat in ſui facultate propter ſe ita
ꝙ acceptaret nullo alio acceptato. Aliud
acceptat propter aliud: ita ꝙ nō acceptaret
niſi altero acceptato vt acceptat potionem
amaram propter ſanitatem. Vnde volun-
tatem aliquid acceptare nihil aliud eſt q̄ vo
luntatem illud velle vel nolle. Iſtis ſuppo-
ſitis ſit prima propoſitio/ vt aliquis actus
ſit fruitio non ſufficit ꝙ ſit alicuius obiecti
propter ſe. Patet: quia tunc quilibet amor
proprie vite nihil aliud conſiderando eſſet
fruitio. ¶ Secunda propoſitio: vt actus ſit
fruitio oportet voluntatē per illū actū fer-
ri in obiectū tanq̄ in ſummū bonū ſeu vlti-
mum finē. & iſta propoſitio ſatis patet ex
dicto Auguſtini. Si vero inheſeris atq; per
manſeris finē in ea ponēs leticie tue tunc &
proprie frui dicēdus es. Tertia propoſitio
vt feratur voluntas in obiectū tanq̄ in ſum
mum bonū nō oportet itellectū iudicare il
lud eē ſummū bonū. Patet ſic/ quia tūc qli-
bet fruens creatura eſſet hereticus q̄d nemo
dixeret. q̄d patet ſic/ q̄a iudiciū quo de crea
tura iudicatur ꝙ ſit ſūmū bonū eſt hereſis.
¶ Quarta ppoſitio vt volūtas per ſuū actū
feratur in obiectū tanq̄ in ſummū bonū re-
quirit & ſufficit ꝙ feratur in illud obiectū
irreferibile vel ꝙ actus quo ſic fertur ex app
henſione illius obiecti apphenſi ſub rōne
ſummi boni. ¶ Quinta ppō/ ſolus deus eſt
obiectū licite fruitionis ſeu ordinate. Iſta
ppō eſt oim doc. fundata in hoc p̄cepto di
liges deū ſup oia. & patet ſic/ ſolus deus eſt
ſummū bonū. ergo ſolus deus licite dili-gi
tur vt ſummū bonū. ¶ Sexta ppō. cōiter po
nitur a doc. ꝙ nulla nolitio eſt fruitio/ q̄d
ſic pbant nunq̄ cauſatur nolitio niſi mediā
te volitione precedēte/ quia nihil fugimus
niſi q̄a repugnat alicui bono volito: ergo
nulla nolitio eſt fruitio. Contra quā ppoſi
tionem ſic arguitur: poteſt quis licite nolle
deum pctōrē ppter ſeipm: tunc ſic arguitur
vel illa nolitio naturaliter referſ in deū tāq̄
in obiectū/ & nō eſt actus medius. ergo erit
vſus vel fruitio. non primū/ quia tunc eſſet
illicita iuxta illud Auguſtini. Oīs peruerſi
tas in humanis eſt vti fruendis vel frui vten
dis. Si ſecundū/ habeo propoſitū videlicet
ꝙ aliqua nolitio ſit fruitio. Ad hoc argu-
mentū videtur eſſe dicendū ꝙ aliqua noli-
tio ꝯplexa eſt fruitio nō tamē nolitio incō
plexa/ nec poteſt illa licite elici reſpectu dei.
Sed quereret aliq̄s poſito ꝙ aliquis habeat
volitionē qua vellet aliquod ens eē ſummū
bonū illa terminatur indifferēter ad omne
ens. & ſic erit volitio ſortis & non vſus. er-
go fruitio & per ꝯñs erit licitū frui creatu-
ris. Ad hoc eodē mō dicendū eſt ſicut dicit
Buridanus de aſſēſu quo iudicat ſortes ali-
quod aſtrum eſſe ſup nos q̄d terminatur ad
quodlibet aſtrū q̄d iudicat eſſe ſup nos/ ita
diceret ꝙ illa volitiōe quodlibet ens volo
eſſe ſummū bonū ſub diſiūctiōe/ etiā vltra
concederēt ꝙ licite creatura fruerētur indi-
ſtincte: ſed non diſtincte. Poſſet inſup que-
ri de aggregato ex diuinitate & hūanitate
Chriſti an iſto aggregato ſit fruendum. &
ſi ſic cum iſtud aggregatū non ſit deus hec
erit falſa ſolo deo fruendū eſt. probatur ta-
men ꝙ ſic. iſtud aggregatū eſt ſummū bo-
num. ergo iſto aggregato fruendū eſt. Pa-
tet antecedēs: iſto aggregato nihil ē melius
ergo iſtud aggregatū ē ſummū bonū/ ꝯña
tenet. & patet aña/ nā deus nō ē melior iſto
aggregato/ cū hoc aggregatū oēm bonita
tem includat: ergo iſto aggregato nihil eſt
melius. Ad q̄ſtionē ſaluo meliori iudicio
videſ mihi dicēdū ꝙ iſto aggregato nō eſt
fruendū: ſed vtendū & fruendū copulatim

Et ad argumentum diſtinguitur ꝙ ſit ſummum bonum. vel capiendo bonū collectiue/ita ꝙ ſupponat tā pro ente q̄ collectiōe entiū. & iſto modo capiēdo pcedo ꝙ iſto aggregato nihil eſt melius: & per pñs ꝙ ſit ſummū bonū verūtn̄ nō quolibet tali ſummo bono eſt fruendū. Cetera argumenta q̄ ſolent fieri in iſta materia ſicut eſt iſtud fruitione eſt fruendū ſunt facilia. & per oppoſitum eſt dicendū de vſu ꝙ actus ille dicitur vſus quo aliquid ſumitur in facultatem voluntatis propter aliud. Sed aduertendū eſt ꝙ voluntatē aliquid amare ꝑpter aliud poteſt tripliciter intelligi. vno modo ꝙ amet propter aliud actualiter amatū. Alio mō ꝙ mediate ꝑpter aliū habitualiter. Tertio mō ꝙ amet ꝑpter aliud virtualiter/ & apud doctores. ſignanter apud Scotū & occhā vt actus vocetur vſus nō reqritur relatio actualis/ nec ſufficit habitualis ſed virtualis ſufficit.

¶ Circa tertiū articulū. Notādū eſt ꝙ actus pōt dici tripliciter indifferēs. Primō dicit indifferens inter meritoriū & demeritoriū. Secūdo inter bonū & malū moraliter. Tertio mō circa vſum & fruitionē. Quātum ad primū nemo dubitat quin ſit aliqs actus indifferens. q̄tum ad tertium hoc ſtat ad nomen. ſed q̄tum ad ſcd'm eſt difficultas probleumatica inter doct. Apud Gregorium non eſt ponendus actus indifferēs inter bonum & malum deliberatus. Cuius ratio eſt hec. quia vel talis actus fieret propter deū vel non. Si proter deum & ſit circa materiā debitā eſt actus de ſe bonus/ ſi non actus eſt malus cū ſit quedā fruitio creature. & eiuſdē opinionis eſt ſanctus Tho. in prima ſecunde dicens ꝙ quāq̄ detur actus indifferēs ex genere virtutū nō datur certus actus deliberatus indifferens. Alia eſt opinio quā inſequitur Bonauētura diſtin. xli. q. j. ſecūdi & Sco. eadē diſtin. occhā/ & doc. in prima diſtin. primi. dicentes ꝙ ad bonitatē actus non ſufficit relatio aptitudinalis: ſed ad minus requiritur virtualis/ quo ſuppoſito ſic arguitur/ datur homo qui pro tēpore non tenetur amare deū. & pro hoc tpe nō tenetur referre actus ſuos in deū. & ꝑ pñs ſi nūc ex deliberatione velit leuare feſtucā nō referendo in deū nō peccabit nec etiā bene moraliter aget. vt patet ex ſuppoſitione: ergo datur actus indifferens volūtatis inter bonum & malū. Poſſet aliquis querere an poſſit eſſe talis actus qui ſit vſus. & apparet ꝙ ſic: ſi quis actu indifferenti amet vitā ſuā & propter ipſam ꝯſeruandā velit comedere/ ita ſecūda volitio eſt vſus cū ſit alicuius volitio ꝑpter aliud: & tn̄ eſt actus indifferens inter bonū & malū. Pro hoc dicitur ꝙ vſus capitur dupliciter. Vno mō pro actu quo aliqd aſſumitur in facultatē volūtatis propter aliud amatū: vt ſummū bonū. iſto mō capiendo non datur actus indifferens inter bonū & malū qui ſit vſus. Alio mō capitur vſus pro actu quo aliqd aſſumit in facultatem voluntatis ꝑpter aliud ſiue vt ſummū bonū ſiue nō. & iſto mō capiendo tunc eſt inconueniēs ꝙ actus medius inter bonū & malū ſit vſus. Sed ꝯtra hāc opi. arguitur ſic vel iſte actus habet circunſtantias reqſitas/ vel aliqua caret. Si primū eſt bonus/ ſi ſecūdum eſt vitioſus/ qd' patet ex illo dicto bonū eſt ex integra cauſa/ malū vero ex cuiuſcunq; circūſtantie reqſite carētia vt habetur ex Ariſto. ethicorū tertio ꝓbante ꝙ difficilius eſt bene agere q̄ male. adducēs hoc exēplū difficile eſt attingere ſignū facile aūt a ſigno recedere. Secūdo ſic arguitur/ ſeqtur ꝙ aliqs poſſet adimplere ꝓceptū dei ꝑ actū nō bonū qd' videtur falſum. Patet ꝯña/ ſit ſortes qui in hoc tēpore non teneat amare deū & occurrat ſibi pauper in extrema neceſſitate & nulla cogitatione de deo preuia velit illi paupi ſubuenire/ iſte adimplet preceptū. & tn̄ talis actus nō eſt bonus ex opiniōe. ergo ꝓpoſitū. Et ſi hoc ꝯcedas ſeqtur ꝙ exiſtens in caritate adimpleret ꝓceptū dei & tn̄ nō mereretur per illā adimpletionē.

¶ Tertio ſic ſeqtur ꝙ aliquis actus qui nunc eſt non malus poſtea idem actus efficeretur malus loquendo de actu elicito. Patet ſic. ſit ſortes qui nunc amet proximum nō referendo in deum & non teneatur referre

pro nunc & cõtinuet volitionem illã vſq; ad tempus quo tenebitur referre / nunc iſte idem actus erit poſtea malus in illo ſcilicet tempore pro quo tenebitur referre. Contra hanc opinionem poſſent adduci multe auctoritates. Primo dicit apoſtolus omnia in deum referte. ergo quicunq; actus qui non refertur in deum eſt malus. Preterea dicit Chriſtus de omni verbo ocioſo reddenda eſt ratio / ſuper quod dicit Gregorius. verbum dicitur ocioſum quod caret pia inten tione aut omni vtilitate. Tunc ſic arguitur quocunq; verbo accepto vel habet piam intentionem & cõmunem vtilitatẽ vel nõ Si primum eſt bonum / ſi ſecũdum eſt ocioſum / & per conſequens malum. & ſic non erit aliquod verbum indifferens. ¶ Ad primum iſtorũ dicitur ꝙ iſte actus aliqua circunſtantia requiſita ad bonitatem caret nõ tamen ſequitur ꝙ ſit malus / quia ad illam circunſtantiam non obligatur pro hoc tẽpore. & ſi occurrat tempus in quo obligetur ad illam / tunc bene concederem ꝙ actus ille foret malus. ¶ Ad ſecundum concedo illatum ꝙ aliquis adimplet preceptũ dei per actum nõ bonum ad iſtum ſenſum ꝙ euitat penam per illam adimpletionem. & concedo ꝙ aliquis exiſtens in gratia adimplet aliquod preceptum ad ſenſum datũ & tamen non meretur. Ad tertium conceditur illatum ꝙ aliquis actus nunc non eſt malus tamen poſtea idem remanens actus efficietur malus. & poſtea idem totale manens efficietur malus. Dico vltra ꝙ poſtea erit malus: ſed malitia omiſſionis vel negligentie & non malitia tranſgreſſionis. Poſſet aliquis hic querere poſito ꝙ ſortes pro hoc tempore teneatur diligere platonẽ / & referre illam dilectionẽ in deum minus peccet diligendo & non referendo ꝙ̃ peccaret nec diligendo nec referendo. & apparentia eſt ꝙ magis: quia iſta dilectio ẽ mala. ergo eam non habendo magis peccaret ꝙ̃ habendo. Ad auctoritatem apoſtoli dicit ꝙ vel eſt concilium vel preceptum. ſi preceptum affirmatiuũ obligat &c. & ad auctoritatem Chriſti dicitur ꝙ verbũ dicit ocioſum quãdo caret pia intentione & omni voluntate quam tenetur habere. ¶ Circa tertium punctum an idem actus ſit vſus & fruitio circa hoc eſt duplex opinio. Prima Gregorij prima diſtinctione primi. ponentis duas ppoſitiones. prima / idem actus eſt volitio medij & finis. Patet ſic. eadẽ cognitio poteſt eſſe medij & finis: ergo eadem volitio poteſt eſſe medij & finis. Conſequentia tenet cum non ſit maior ratio de vno ꝙ̃ de alio. ¶ Secũda propoſitio. Non eſt poſſibile ꝙ idem actus ſit volitio medij & finis: & ꝙ ſit medij propter finẽ. Patet / oppoſito dato ſequitur ꝙ idem cauſaret ſemetipſum / cum nihil ſit impoſſibilius apud beatum Auguſtinum. ergo illud ex quo ſequitur. & patet conſequẽtia / quia cum dicitur amo ſortem propter deum non poteſt alius ſenſus dari niſi iſte amo ſortem amore cauſato ex amore dei. ergo ſi ſit idem amor dei & ſortis: & dei propter deum idem cauſaretur a ſeipſo. & hec ratio eſt precipua inter rationes Gregorij. Ex hac correlarie ſequitur ꝙ nullus idem actus eſt vſus & fruitio. & eodem modo diceret conſequenter ꝙ quis poſſit eſſe idem aſſenſus concluſionis & premiſſarum non poteſt tamen eſſe idem concluſionis / & premiſſarũ & concluſionis propter premiſſas. Sed contra Gregorium ſic arguitur ſequitur apud eum ꝙ non poteſt eſſe aliqs actus elicitus & deliberatus dei & creature: quod ſic patet. & ſit a / volitio dei & creature ſequitur bene hec volitio eſt volitio dei & creature. ergo eſt tantum vſus vel tantũ fruitio. & vltra eſt tantum vſus vel tantum fruitio & non poteſt eſſe fruitio. ergo eſt tm̃ vſus. Prima ꝯña eſt nota / quia nullus idem actus eſt ſimul vſus & fruitio / nec eſt dabile medium ſecundum Gregorium / & minor ſubſequentis ꝯñtie patet puta ꝙ talis actus non poſſit eſſe tantum fruitio / qa eſt circa creaturam. Igitur videtur michi ꝙ Gregorius habet concedere conſequenter loquẽdo ꝙ nõ poteſt eſſe aliquis actus voluntatis deliberatus quo diligeret creatu

eas & deum quin actus ille ſit vſus. vtar-
gumentum bene iquirit. Eſt altera opinio
quam tenet ſanctus Tho. prima ſecunde: &
poſt eum Occhã/ Andreas de caſtronouo
& doctor/ ꝙ idem actus poteſt eſſe finis &
medij propter finem. ſimiliter idem aſſen-
ſus premiſſarũ propter premiſſas & per cõ
ſequens ꝙ idem actus in numero eſt vſus &
fruitio vſus medij & finitio finis. Ponit ta
men Guillelmus occham prima diſtinctio
ne primi: ꝙ dupliciter poteſt diligi creatu-
ra propter deum. vno modo ꝙ diligatur
deus vna dilectione/ & creatura altera dile
ctione cauſata a prima: & illa dilectio crea-
ture eſt vſus improprie & extrinſece: quia
poteſt eſſe & non eſſe vſus. Alio modo po
teſt intelligi ꝙ per vnum & eũdem actum
diligamus/ & iſte actus eſt vſus proprie &
intrinſece nec poteſt eſſe quin ſit vſus.
Ex quo ſequitur: nullus actus eſt intriſece
vſus quin ſit intrinſece fruitio. Sed contra
hanc poſitionem arguitur / primo ſequiẽ:
ꝙ idem aſſenſus numero eſſet erroneus &
vſus: patet ſuppono ꝙ deducaẽ ſorti vna
ꝑpoſitio vera ex vna vera & vna falſa quã
credat eſſe veram ſicut frequẽter in ſillogiſ-
mis ſit & aſſentiat concluſioni propter pre
miſſas: tunc ſic arguitur aſſenſus ille tunc ẽ
aſſenſus verus concluſionis: & eſt error al-
terius premiſſarum. ergo idem aſſenſus eſt
verus & erroneus quod erat probandum.
Secundo arguitur ſic. ſequereẽ: ꝙ idem aſſẽ
ſus eſſet fides & euidentia/ patet deducatur
vna propoſitio ex maiore euidente & mi-
nore credita & aſſentiat ſortes illi propoſi
tioni propter premiſſas/ ille aſſenſus eſt fi-
des concluſionis & minoris & euidentia
maioris. ergo eadem propoſitio ſimul eſ-
ſet credita & euidens ab eodem. etiam ſimi
liter poteſt argui ꝙ idem aſſenſus eſſet opi
nio & certitudo: ponendo ꝙ deducaẽ vna
propoſitio ex maiore certa & minore opi-
nata & aſſentiat ſortes illi propoſitioni ꝑ-
pter premiſſas/ aſſenſus ille erit opinio con
cluſionis & minoris: & certitudo maio-
ris. ergo propoſitum. Tertio arguitur ſic:
ſequereẽ ꝙ eodem actu intẽſe & remiſſe di-
ligerem. patet illo actu qui eſt vſus crea-
ture & fruitio dei diligatur intenſe deus
& remiſſe creatura. ergo propoſitum. Et
confirmatur ſic / ſequitur fruitionem dei
eſſe peccatum mortale. patet ſic: & ſit ſortes
credẽs de aliqua muliere ꝙ ſit ſua que tamẽ
non eſt ſua & velit eam cognoſcere prop-
ter deum/ iſta volitio eſt peccatum morta-
le: & eſt fruitio dei. ergo aliqua fruitio dei
eſt peccatum mortale. Item ex hac opinio-
ne ſequitur ꝙ volitio eſt nolitio quod pa-
tet ſic/ ſi ſortes nollit peccare propter deũ:
ille actus eſt nolitio peccati: & eſt voli-
tio dei. ergo propoſitũ. Item ſequitur: ꝙ
aliquis vſus creature fruitione dei eſt perfe
ctior. patet ſic/ a/ actus qui ſimul ẽ vſus crea
ture & fruitio dei & /b/ actus qui ſolum eſt
fruitio dei/ a/ actus eſt /b/ actu perfectior &
a/ vſus ẽ/ & /b/ fruitio/ igitur. ¶ Ad primũ
argumentum videtur michi: ꝙ habent cõ-
ſequenter concedere hanc cõcluſionem. ſ.
ꝙ idem aſſenſus erit error vnius propoſi-
tionis & aſſenſus verus alterius. Sed tũc di-
ceret aliquis. ergo ſaltem ſupponẽdo ꝙ aſ
ſenſus ſit propoſitõ eadem propoſitio mẽ
talis vltimata eſt vera & falſa. dico ꝙ poſ-
ſet negari ſuppoſitum. ſed eo admiſſo con
cedendum eſt illatum. Ad ſecundum eodẽ
modo eſſet dicendum: ꝙ i ordine ad diuer
ſa idem aſſenſus eſt euidentia & fides. Sed
diceres/ bene ſequitur eſt euidentia. ergo ẽ
natus mediate vel immediate cauſari ex ſo-
la terminorum incompleta notitia. & eſt fi
des. ergo non eſt natus cauſari ex ſola ter-
minorũ in cõplexa notitia: ſed requiritur
actus voluntatis: vt cauſetur. Hec negãda
foret conſequentia prima: ſed vt ſit euiden
tia alicuius ſufficit ꝙ euidenter contineat
aſſenſum eiuſdem natum cauſari &c.
Ad tertiũ: poteſt dupliciter itelligi ꝙ vnũ
intenſius altero diligã vt ad propoſitũ ſuf
ficit vno modo ꝙ intẽtiori actu & iſto mo
do nõ eſt poſſibile ꝙ per vnũ & eundẽ actũ
vnum obiectum intentius diligam & aliud
remiſſius. Alio modo ꝙ ad maius bonum

diligantur vnum q̄ aliud: & iſto modo eſt bene poſſibile ꝙ vnum obiectū intẽtius diligam q̄ aliud. Dicitur ſecūdo ꝙ non eſt implicatio contradictionis ꝙ aliqua ſit dilectio duorum obiectorum. & intentior dilectio vnius & remiſſior dilectio alterius/ quemadmodum concedunt dyalectici ꝙ eadem res eſt ſimilitudo platonis ad ſortem & ciceronem: & tamen eſt intenſior ſimilitudo ad ſortem & remiſſior ad ciceronem. Dicitur tertio ꝙ non ſtat illam dilectōnem remanere dilectionem dei quādo remanet dilectio ſortis. Sed diceret aliquis poſito ꝙ deus cō ſeruaret illum actum circūſcripta cognitōne ſortis/ iam remanet dilectio dei: & tamē nō remanet cognitio ergo volūtas fert in incognitum. Breuiter dicendū eſt apud aliquos quod non eſt inconueniens ſupernaturaliter: ꝙ voluntas feratur in incognitū & ſi iſte modus non placeat in illo caſu/ dico ꝙ nō remanet dilectō dei q̄admodū nec dilectio ſortis/ ad confirmationem ꝙ ē poſſibile dilectionem dei ſuper omnia eſſe peccatum dum non ſit dilectio vel odiū alterius obiecti. Et ad aliud concedendum eſt ꝙ idem actus ſit volitio & nolitio diuerſorum obiectorū. imo dicunt aliqui ſicut viſum eſt circa tertiam concluſionem: ꝙ omnis nolitio eſt volitio. Ad aliud conceditur iſta propoſitio vſus aliqua fruitione eſt perfectior vſus. ſ. qui cum hoc eſt fruitio: & ad argumētum factū pro opinione Gregorij nego ꝙ per hanc propoſitionē diligo ſortem propter deū: denotetur ꝙ dilectio ſortis ſit ꝑtialiter cauſata a dilectōne dei: ſed denotatur ſolum ꝙ voluntas tendat in ſortē ſicut in aliquod ordinatum i ipſum deum & hec de tertio puncto principali. Quantum ad tertium principale argumentum: inquirit doctor: an homo ex puris naturalibus teneatur diligere deum ſuper omnia quod poteſt dupliciter intelligi. primo ex ꝯcurſu dei gn̄ali & oi ſpāli ꝯcurſu ſecluſo: & adhūc ſenſū nō determiat doct. hāc q̄ſtionē. aliomodo pōt itelligi/ an hō ſecluſis oibus hītibus gratuitis poſſit ſup oia diligere deū abſq̧ habi[illegible] ſ iſuſe. Et ad iſtā difficultatē dixerūt [illegible] s Tho. ꝙ nō. Cōtra quos ſic arguit. leg[illegible] ꝙ nō [illegible] poſſibile hoiē i pctō mortal[illegible] bn̄ [illegible] ter agere qd̄ negat ab oibus. patet [illegible] bn̄ ſeqtur iſte actus ē moraliter bonus: erg[illegible] ſit ꝑpter deū tanq̄ ꝑpter finē vltimū /& vltra ſit ꝑpter deū &c. ergo deus ab agēte iſtū actū amat ſup oia. & vltra deus ab agēte iſtū actū &c. ergo hoc agēs eſt in grā ex opinione. & ꝑ ꝯñs nō ē in pctō. Multas rōes ad idē facit doct. ꝑpterea tenet alterā ptē ꝙ ſecluſo illo hitu gratuito ſtat hoiem diligere deū ſup oia. Circa quā vidēdū ē/ an poſſit hō ſigula ꝓcepta adiplere ſine charitate/ pro quo notādū ē ꝙ cois diſtin. ē iter doct. ꝙ pceptū adipleri pōt dupliciter itelligi. vno modo quo ad ſubſtātiā ꝓcepti. aliomodo quo ad itentionē ꝓcipientis. Per primū mēbrū nihil aliud itelligo niſi ꝙ adpleat q̄tū ad oia quorū aliquo omiſſo peccaret. & ſub aliis verbis idē eſt dictū ꝙ adpleat q̄tū ad ſubſtātiā actus. & ꝑ ſcdm nihil alid̄ itelligo niſi ꝙ adpleat q̄tū ad ꝯſecutionē meriti: & i iſto ſcdo ſēſu notū ē ꝙ nullū ꝓceptū adimpleri pōt abſq̧ caritate iuxta dictū apli. prime ad co. xiij. ſi facultates meas &c. Sed q̄tū ad primū ſēſū ſit pria propō/ aliq̄ ꝓcepta diuina pōt adiplere abſq̧ charitate. patet ſic: ſi aliqs exiſtēs in mortali ſuccurrat pauperi in extrēa neceſſitate: poſito ꝙ ei ſubueniat ꝑpter deū & nō cogitet de peccatis ſuis nō eſt veriſſimile ꝙ iſte peccaret nouo pctō in ſubueniēdo ei: & tū ꝑ tūc tenet ſubuenire. ergo aliqd̄ ꝓceptū adiplet abſq̧ caritate. & ita de ſigulis ꝑ varietate ꝓceptorū q̄ nō ſūt de ſuſceptōne ſacramēti/ hic difficultas ſpecialis ē/ an poſſet adiplere ꝓceptū de ſuſceptiōe ſacramēti eucariſtie ſine charitate: ita ꝙ ſumēdo nō peccet cū dicat apoſtolus/ q indigne mādūcat iudiciū &c. ſup iſto altercātur adiuicē antiq doct. vide bonauēturā & Altiſſiodorēſem quid dicāt. Et hec ſunt (chariſſime lector) que a doctore repiunt dictata in queſtionibus Magiſtri Roberti Holcot. Explicit.

Precepti adipleri

Oliuerius de Lyon Theologie doctorum
minimus Lectori Salutem.

NOn ignoras Vigilantiſſime Lector non minus eſſe timenda multitudi
nis iuditia q̄ oculi ſpectatorum quibus vix placent optima: Ideo ſum-
mopere curandum vt qui vel ſua vel aliena opera in lucem emittunt:
ac Velut in proſcenio ſiſtunt: omniūqꝫ hominum oculis offerunt: quo-
rum multi ſunt ad deteriora ſuſpicaces: ſic theatro & ſcene ſe accommo
dant: vt nihil cōmittant quod Velut indecorum exibiletur: aut vt iu-
uenile rideatur. Abſquo periculo libros imunes/ & reipu. literarie profuturos codices/
a cimicibus/ tineis/ blattis/ depaſcendos muribuſqꝫ corrodendos: qui domi abſcondūt:
furibus imo peculatoribus perſimiles mihi vidētur. Cū enim nos omnes adhoc nati ſi-
mus: vt reipublice maxime prodeſſe/ ſtudeamus: qui habēt Vnde proſint & negligūt:
eque mihi videntur in culpa atqꝫ illi reipeculatus qui erarium publicum extenuant/ de
predātur/ ac ſuppilant. In quod crimen ne incideret erudititiſſimus apollinee artis pro-
feſſor dominus Vincentius Doeſmier (qui olim priuſq̄ medicinā profiteretur Theo
logie addictus lectionū Magiſtri Iacobi Almain ſacre Theologie doctoris literatiſſi-
mi & acutiſſimi ſedulus auditor ac diligentiſſimus recollector extitit) me alijſqꝫ non
paucis inſtigantibus abditos in archa ſua codices & ſua Solius opera ac peruigili dili-
gentia non dictante Magiſtro Iacobo: ſed curſim vt fieri ab lectoribus aſſolet proferē-
te: ne vno quidem verbo doctoris omiſſo perſcriptos: in lucem emiſit: probandos/ &
apertis vt aiunt vlnis ab vno quoqꝫ docto Theologici campi tyrone/ & in harena the
ologa puluerulento pugile/ animoſoqꝫ athleta recipiendos. Viuentem enim auctorē
eruditiorem neſcio an argutiorem / inter profitendum non noctuinis aut lippientibus
oculis/ ſed aquilaribus & lynceis meandros nodoſqꝫ doctorum difficiles introſpicien-
tē & clariſſime explicantē/ extricātē/ perinde ac diuinū aliquod ingeniū/ aut numen ip-
ſum auditores venerabantur: ſuſpiciebant: admirabātur. at qui viua voce interpretem
non audierunt: ſi miſcellanea iſtec accuratius perlegerint: eundem non minus diligēti
amabunt: obſeruabūt. Quare ſuadeo viris ſubtilitatū Theologie ſtudioſis preſertim
in puluere currētibus hunc in manibus habeant: ſedule ac diligenter perlegant: & grati
as agant maximas: primum domino Vincentio Doeſmier cuius incredibili diligentia
poſteritati ſūt relicti & aſſeruati codices. deīde Claudio Cheuallon & Egidio de Gour
mont qui pulchris typis & caracteribus Impreſſum opus: vili dant precio: quod ma-
gno ere: & ingenti labore pleriqꝫ fruſtatim prius tranſcribendum curauerunt. Vale.

Ad Magiſtrum Iacobum Almain Theologie
profeſſorem preceptorem ſuum ſemper obſer
uandiſſimum benedictus de la noe.

Lux queſita diu eſt/ lucis doctiſſime doctor
Inuentor bonus eſt: quod latet illud habes
Nox inimica tibi eſt: lucem nox damnat/ & odit
Lucis amator eris: nox inimica tibi eſt
Tempeſtas veri eſt genitrix: coniunctus haberis
Illi: que latitant tu manifeſta facis

Iuſta facis/fugienda fugis/defenſor honeſti es
Vera placent iuſtis/rex tibi amicus erit.
Semper amat doctos/princeps nam gallicus/omnis
Gallia te laudat:gallus es:ergo bonus.
Fauſte precor valeas pilium victure per euum.
Viuas Parrhiſie ſplendor academie.

Nicolai Mallarij Rhothomagei ad veros
huiuſce operis alumnos.

ελεγ.

Vos aluit quondam niueo Almus lacte Iacobus:
Almæ cui virtus mentis & alma fuit.
Inuida ſet poſtq̄ tam almo mors vbere priuat:
Non cibus almus adeſt:alma nec eſca datur.
At nunc o veri defunctę matris alumni:
Redditus eſt vobis Almus:& alma parens.
Ecce iterum noſtro rediuiuus in orbe Iacobus:
Quos aluit verbo:nunc alit ingenio.

τέλος

¶ Habetis nunc candidi lectores:totam (que non antehac) huius authoris in theoſophia collectaneam:& eam quidem:cum ob imperitorum calcographorum inuidiam:tum emuncti preli nitorem:ſolertemq; correctoris curam:duplici Priuilegij ſubſidio fultam. Quorum alterum Regium eſt:ſicuti in frontè videtur. Alterum a ſuprema Parlamenti curia benigne conceſſum: cuius exemplar videre cupienti dabitur. Ceterum ſupereſt ne malignus quiſpiam impune excudat opus.

Cum Priuilegio.